image
not
available

10
5

10
5 F
14

10 — 9 . h. 5.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Cat. ... CL

NICEPHORI CALLISTI Xanthopuli, scriptoris uerè Catholici, Ecclesiasticæ historiæ libri decem & octo.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI liberalitate, opera uerò ac studio doctiss. uiri IOANNIS LANGI, Consiliarij Regij, è Græco in Latinum sermonem translati, nuncq; denuò in lucem editi.

Quorum eximia utilitas, præ cæteris Ecclesiasticorum scriptorum historijs hactenus editis, cùm in IOAN. LANGI ad S. R. Maiest. tum ipsius Nicephori, lucubrationis huius suæ initio statim adiecta Præfatione, satis luculenter exponitur.

Accessit locuples rerum & uerborum in his memorabilium INDEX.

Collegij Romani Societatis Jesu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum S. Rom. Regiæ Maiest. gratia & priuilegio ad decennium: & Christianiss. Francorum Regis HENRICI II. ad annos sex.

BASILEAE, PER IOANNES Oporinum & Heruagium.

1560.

EXEMPLVM PRIVILEGII S. ROM. Regis Ferdinandi.

FERDINANDVS, diuina fauente clementia, Romanorū, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Infans Hispaniarū, Archidux Austriæ, Dux Burgūdiæ, etc. Marchio Morauiæ, &c. Comes Tyrolis, etc. nostro, et Imperij sacri fideli, nobis dilecto Ioanni Oporino typographo Basiliensi, gratiā nostrā Regiā, et omne bonū. Ostēdit nobis honorabilis, doctus, fidelis, nobis dilectus Uuolfgāgus Lazius, Artiū ac Medicinæ Doctor, Cōsiliarius & Historiographus noster, te, qui Nicephorū, Græcū authorem, à Ioanne Lango Consiliario nostro in Latinam linguam traductū, typis excudendū, atq; adeò magni laboris, ingētiumq; sumptuū opus suscepisses, metuere, ne authore illo abs te excuso, ac in lucē edito, alij quoq; editionē tuā æmulari, adeoq; fructū, qui tibi ex istiusmodi labore deberetur, intercipere conētur: ideoq; te pquàm humiliter à nobis petere, ut indēnitati tuæ, publico edicto, seu Priuilegio nostro Regio cōsulere dignaremur. Nos igitur, quòd dicti operis publicationē uniuersæ Reipublicæ Christianæ, & præsertim cunctis sacrarū & bonarū literarum studiosis & doctorib. maximū cōmodū ac utilitatē allaturā esse, magno fide dignoq; testimonio edocti sumus, te eius imprimēdi curā & onus suscepisse libēter admodū intelleximus: tuisq; postulatis, utpote ab æquitate minimè alienis, clemēter etiā annuimus: et propterea per præsentes literas nostras tā sacræ Cæs. & catholicæ Regiæ Maiestatis, fratris & Domini nostri charissimi nomine, quàm etiā potestate et autoritate nostra firmiter et seriò inhibemus, ac interdicimus omnibus & singulis typographis, impressoribus, bibliopolis, institoribus, ac qbusuis tandē negociatorib. librarijs, quocūq; uocitētur nomine, tā per sacri Ro. Imperij, quàm Regnorū Dominiorūq; nostrorū hæreditariorū fines, ditionē atq; districtus existentib. & uersantibus, ne quis eorū, præscriptū autorē Nicephorū, à prænominato Cōsiliario nostro Ioāne Lango in Latinū sermonē trāslatū, per totum decenniū, à primæ editionis die numerandū, quacūq; ditiones nostræ atq; sacri Ro. Imperij fines patēt, suis typis sub eadē uel alia forma recudere, imprimere, siue alibi impressū importare, uendere, distrahere publicè uel occultè, aut quouis alio quæsito colore uel ingenio audeat, seu præsumat. Si qs uerò eorū, spreto uel neglecto hocce edicto et priuilegio nostro, id attētauerit, nos eidē uiolatori hāc pœnā statuimus, atq; etiā nūc irrogamus, ut grauē indignationē nostrā incurrat; et insuper præter librorū omniū, cōtra hoc nostrū priuilegiū impressorū, uel importatorū amissionem (quos tu Oporine, p te, uel tuos ad id deputatos homines, etiā ppria autoritate tua, ubicūq; inuēti fuerint, impunè arripere, & in tuā utilitatē cōuertere possis) pœna etiā decē marcharū auri puri irremissibiliter ab eo auferēda mulctetur: quarū dimidia pars ad Fiscum nostrū numeretur, residuū uerò tibi Oporino, cui nimirū uiolatoris temeritas damnū dedit, persoluatur. Quibus omnibus ut maior etiā adiungatur firmitas & robur, mandamus denuò, atq; præcipimus seriò omnibus & singulis nostris, ac dicti Imperij subditis atq; fidelibus, præsertim magistratū gerentibus, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, cōditionis, dignitatis uel eminētiæ extiterint, sub eisdē grauis indignationis nostræ, ac decē marcharū auri puri pœnis, cuius quidem pœnæ pecuniariæ medietatem Fisco nostro inferendā, residuū uerò tibi sæpedicto Oporino numerādum ad præsens decernimus, ut tibi in præmissis, quādo & quoties ipsorum opem imploraueris, omni fauore assistāt: et contra eos qui huic edicto nostro nō paruerint, superius à nobis in ipsos proposita pœna animaduertentes, illamq; exigentes, & executioni demādantes, auxilium ferant, & secus minimè faciant. In cuius rei testimonium præsentes literas manu nostra propria subscripsimus, ac impressione sigilli nostri corroborari fecimus. Datum in nostra ciuitate Vienna, die decima & septima mensis Octobris: Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo: Regnorum nostrorum, Romani uigesimo primo, aliorum uerò uigesimo quinto.

FERDINANDVS.

Ad mandatum sacræ Regiæ Maiest. proprium.

Ionas D.
Vicecancellarius.

Iordanus subsc.

EXEMPLVM PRIVILEGII CHRISTIAnifs. Francorum Regis HENRICI II.

HENRY par la grace de Dieu Roy de France, aux Preuost de Paris, Bailly de Rouē, Seneschaulx de Lyon, Tholose, & Poictou, et à tous noz autres iusticiers & officiers, ou leurs lieutenās, Salut. Iehan Oporin, marchāt libraire & bourgeois de la uille de Basle, lun des cantons de noz alliez confederez & bons comperes les Suisses, nous a fait dire & remonstrer, qu' il a recouuert entre autres liures, l' histoire Ecclesiasticque de Nicephorus Callistus, traduicte de Grec en Latin, laquelle à este ueüe par les docteurs de la faculté de Sorbonne, pour lequel liure recouurer & imprimer, lui a conuenu & conuiendra faire de grandz fraiz & despens, & doute que les libraires & imprimeurs de nostre royaume ne facent, si tost que ledit opposant aura publie ledit liure, icelui imprimer, qui seroit lui oster tout moyen de se pouoir rēbourser de ses deniers, & receuoir quelque fruict de son labeur. A ceste cause nous a humblemēt requis lui uouloir sur ce pouruoir de remede cōuenable. Pource est il que nous desirans bien & fauorablement traicter ledict suppliant, lui auons permis et permettons de grace specialle, pleine puissance et auctorité royalle, de mettre & exposer en uente en nostre royaume, pais, terres, & seigneuries a nous obeissantes, ledict liure, sans ce que nul libraire ou imprimeur de nosdictz royaume, pais, terres, & seigneuries, puisse ledict liure imprimer, ou faire imprimer, sans le congé & permission dudict suppliant, iusques au temps & espace de six ans, a compter du iour & date que ledict liure sera acheué d' imprimer en la premiere edition, & ce sur peine de cōfiscation dudict liure, & d' amende arbitraire, a nous a applicquer. Si uous mandons a un chacun de uous sur ce requis, et si comme a lui appartiendra, que apres qu' il uous sera apparu de lapprobation desdictz docteurs, uous de la presente concession & priuilege faictes, permettez, & souffrez, ledict suppliāt iouir & user plainemēt et paisiblemēt, sans lui mettre ou donner, ne souffrir estre mis ou donné aucun destourbier ou empeschement au cōtraire, lequel si mis ou dōne lui estoit, uous faictes incontināt & sans delay mettre a plaine et entiere deliurance, & au premier estat & deu. Car tel est nostre plaisir, non obstant quelconques lettres à ce contraires. Donnè à Paris, le x x. iour de Ianuier, lan de grace mille cinq cens cinquante deux, & de nostre Regne le sixiesme.

Par le Roy, le sieur de Roissy
maistre des Requestes de
lhostel present.

Hurault.

Digitized by Google

Sacratissimo & lectissimo Principi,

DOMINO FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM. ET SLAVOR. REGI AVGVSTO, INFANTI HISPANIARVM, ARCHIDVCI AVSTRIAE, DVCI BVRGVNDIAE, SILESIAE, ETC. COMITI TIROLIS, FLANDRIAE, ETC.

Principi & Domino suo benignissimo,

A DEO OPT. MAX. IOANNES LANGVS incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem sempiternam precatur.

A NICEPHORI Callisti, scriptoris catholici, Ecclesiasticæ historiæ decem & octo librorum è Græco translationem, Maiestatis tuæ, Rex inclyte, iussu mihi mandatam, & Dei tandem Opt. Max. ope ad finem suum perductā, apud Maiestatem tuam officiose exhibeo & repræsento. Quo in Opere non tam doctrinam, aut eloquentiā, quæ in me uel nulla, uel sanè quàm exigua est, ostentandam mihi, quàm curam & fidem, quæ in Ecclesiastico interprete summa requiritur, præstandam esse duxi. Quam laudem an assequutus sim, affirmare ipse non ausim: studio certè pietatis eam consectatus sum sedulò & diligenter. Eius rei penes Maiestatem tuam, & bonos piosq; uiros, qui ex animo & syncerè, non scriptis dictisq; modò, uerùm etiam rebus & factis ipsis, religionē Christianam profitentur, quibus nimirum solis liber hic ab autore ipso est editus,
B iudicium esto. Enimuerò, nisi me opinio mea fallit, Nicephorianum hunc priscarum Ecclesię rerum codicem, rebus temporibusq; nostris ualde utilem, commodum, necessariumq; adeò fore puto. Nam et censuram corruptorū apud nos morum, ueluti antiquus disciplinæ Christianæ magister, aget: ordinum omnium hominibus omnibus, simul & uirtutum, quæ imitemur, & uitiorum, quæ uitemus, exempla illustria, & cùm pietatis sempiterna pręmia, tū infidelitatis perpetua supplicia proponens: & ad ordinandam cōstituendamq; Rempub. Ecclesiasticam ciuilibus atq; intestinis dissidijs admodum conuulsam & labefactatam, uiam ostendet: quemadmodum antiquitùs dissensiones in Ecclesia multifariam exortę, legitimis quietisq; consilijs sopitę sint, & compositę, Synodorum aliquot œcumenicarū acta exhibens. Quæ omnia summos orbis Christiani Principes non nosse tātum, sed identidem secum in animo uoluere, continueq; ob oculos habere, communis omniū nostrûm salutis, et totius Reipub. magnopere interest. Non quòd ista antehac in libris, monumentisq; literarum alijs, & in Eusebij

Digitized by Google

Pamphili Ecclesiastica, quam Rufinus uertit, & ea quæ uocatur Tri- A
partita historia, tradita atque exposita non sint: sed apud Nicephorum nostrum omnia ordine meliore, delectuque & iudicio acriore, dilucidius & copiosius, ab antiquis scriptoribus sumpta, oratione perpetua referuntur: ita ut si alius Operis huius usus non esset, illa saltem re plurimùm id prodesset, quòd editioni ueteris historiæ, quam dixi, Ecclesiasticæ nimis sæpe accisæ & obscurę, permultum affert lucis. Qua de re plura mihi facere uerba, opus non est: quandoquidem Nicephorus ipse, in initio statim lucubrationis huius suæ, utilitatem eius præ cæteris Ecclesiasticorum scriptorum historijs, luculenter satis stilo est prosequutus. Ipse quidem, singulari prouidentiæ diuinæ beneficio, hosce Nicephori libros, Græco sermone compositos, elegantissimeq; manu descriptos, temporibus nostris reseruatos, ad nos peruenisse arbitror. Declarat hoc satis rei euentus. Quum namque ante annos multos, ex Budēsi regia bibliotheca, quam Matthias Coruinus, Pannonum Rex, pulcherrimam, Græcis & Latinis libris lectissimis refertam, instituit, surreptus, diu in priuati hominis bonis fuisset: & postea per milites Turcicos, in miserabili casu & direptione Pannoniæ, inter reliquam prędam Constantinopolim deportatus, in foro ibi scrutario uænisset, perquàm commodè accidit, ut à Christiano, eodemque studioso homine emptus, postliminio in eandem Pannoniam sit reuersus. Vbi tandem in dominium præclari & eruditi uiri, Georgij Logi Iurisconsul- B
ti, Vratislauiensium sanctæ Crucis, & diui Ioannis, ecclesiarum Præpositi & Canonici, Maiestatis tuæ Consiliarij, concessit: unde nobis, Maiest. tua iubente, eius Latinè uertēdi potestas est facta. Accidit præterea paulo ante id tempus, ut Lutetię Parisiorum in Francia, regijs typis, Eusebij ipsius Pamphili, & reliquorum Ecclesiasticorum scriptorum historiæ, unde & Tripartitam suam Cassiodorus Senator decerpsit, & Nicephorus noster bona ex parte, pleraque loca & argumenta, arbitratu suo, in opus hoc suum congessit, in publicum græcè ederentur: Deo hoc sic disponente, ut libris eiusmodi gręcè & latinè uulgatis, plurium testimonio editionum magis atque magis ueterum in Ecclesia Christiana rerum gestarum ueritas atque certitudo cōfirmetur: & ea utilitas, quā pij omnes speramus, uotisque omnibus expetimus, ad temporum nostrorū Ecclesiam, & populū Christianum uniuersum, ordinum in eo omniū moribus pariter castigandis, erroribus legitimè tollendis, & doctrinis piè conformandis, perueniat. Ita enim uiros religionis nostræ studiosos mecū arbitraturos esse opinor, quum à lectione Oracularium ueteris & noui Testamēti literarū sacrosancta discesserint, uix extare opus aliud, quod cum ampliore certioreq; ad ueræ pietatis nostræ mysteria addiscenda, & uitā moresq; in melius mutādos, usu atque fructu omnis generis ordinis & ætatis homines possint no-

A ƈturna uerſare manu, uerſare diurna. Quatenus ueluti in anguſtiſsimo ſplendidiſsimoq; Eccleſiæ amphitheatro, ſic in hiſtoriarum ſacrarum hiſce monumentis præclariſsimis atque ſanctiſsimis, omne utriuſque ſexus genus, ordo omnis, ſtatus & ætas omnis, pulcherrima in Chriſtiani ſtadij curriculo, ſanctè & fortiter, pro immortalitatis & uitæ cœleſtis ampliſsimis præmijs, decertandi, atq; rectā ſinceramq; religionem aduerſis iuxtà & ſecundis rebus, per fidem non fucatā, charitatem operantē, & ſpem incōcuſſam, cum bona & pura cōſcientia, patienter atq; conſtanter exercēdi documēta propoſita habet. Quid eſt enim Hiſtoriȩ Eccleſiaſticæ uolumen aliud, quàm prȩdictionū, doctrinarumq;, & promiſsionū Seruatoris & Domini noſtri IESV CHRISTI, ſanctorumq; eius Apoſtolorū & Prophetarū, ſancta & admirāda reprȩſentatio, exequutio, oblatio, cœleſtiſq; pietatis uerißimū gymnaſium? quod omnibus omniū philoſophorū porticibus, Lyceis & Academijs tantū præſtat, quantum mors uitæ, cœlo terra, Deo homo cedit. In ſacro Actorū apoſtolicorū diui Lucæ Euangeliſtæ libro, Chriſtianū pectus, gentis profeſsioniſque ſuæ incunabula, cum ingenti animi uoluptate et admiratione contēplatur. Auctus porrò & incrementa eius non alibi, quàm in ſacra Eccleſiæ hiſtoria perſpexerit. Perquàm autem pijs hominibus iucundū: eis uerò qui magiſtratum, non Eccleſiaſticū modò, uerùm profanū etiam et ſecularem gerunt, à Deo ſibi B mandatum, quàm maximè opus eſt, poſteaquā quibus ſtudijs Eccleſia adoleuerit, et eò maieſtatis amplitudiniſq;, diutinis incremētis, ut metuendum fortè ſit, ne magnitudine propemodū ſua laborare incipiat, peruenerit, cognitū habeant, ut eiſdem ſtudijs nō ſolùm florentē conſeruandam, ſed etiam collabentē religionem inſtaurandā eſſe intelligant. Magnam ab humanitatis & bonarū artium ſectatoribus ineunt gratiam, & multam conſequuntur gloriam, qui ex ueterum Grȩcorū & Latinorum ſcriptorum literis, antiquitatis cognoſcendæ gratia, reconditi quidquam de numiſmatibus, coronis, ueſtimentis, cōuiuijs, & moribus, rebuſque priſcorū Græcorum, Latinorum & Barbarorum etiam populorum, alijs in lucem proferunt, atque declarant: qui'ue de coloſſo, columna, ſtatua, arcu triūphali, aut inſcriptione uetuſta quapiam, aliquid indicant atque exponūt. Gratū id eſſe ſolet doctis & ſtudioſis omnibus. itaque ſcripta eiuſcemodi in manibus ſedulò habēt, legunt, admirantur, exoſculantur, in magno precio habent, antiquarios ipſos in cœlū laudibus uehunt. Quod quum homines noſtri tanto animi ſtudio & affectione in rebus profanis & terrenis, eiſq; non admodum neceſſarijs, quādoque etiam parum utilibus, & planè inanibus, faciant: quanta pietate eos cōuenit excipere atque uerſare ſacræ hiſtoriȩ codicem, in quo ſacroſanctæ antiquitates, primordia & augmenta Eccleſiæ Dei & Reipub. Chriſtianȩ oſtendūtur, theſauri cœleſtes & æter

 ni, omnis

ni, omnis generis martyriorum & certaminum coronæ, mysticæ mē A
sæ epulationes, sanctarū animarum sempiterna monumenta, uirtutū
diuinarum, captum humanum superātium, effigies & signa, cum im-
mortalitatis ipsius certissimorum præmiorum spe indubitata propo-
nuntur, frequentantur, celebrantur? Quæ cum eis, quas diximus, mun
danis, fluxis & caducis rebus collata, nihili prorsus illas esse arguunt &
conuincunt. Quo plus gratiæ ueris istis antiquarijs nostris debemus,
quòd uenerādæ Ecclesiasticę uetustatis memoriam, in literas relatam
ad nos transmiserunt. Eam uerò propè omnem Nicephoriani isti libri
complectuntur. Quod si Augusto Cęsari, principi fortunatissimo, sub
cuius auspicatissimo Imperio, aureo seculo, & optata pace atque tran-
quillitate orbi uniuerso conciliata, autor & donator pacis æternę, Dei
filius Dominus IESVS CHRISTVS, Saluator noster, ex uirgine
homo, salutis & immortalitatis nostræ gratia nasci dignatus est: sum-
ma quoq; illa felicitatis pars diuino munere contigisset, & in ea is tēpo
ra incidisset, ut & ipse Christo nomine dato, Christianus princeps es-
set, & Christianis populis imperaret, libētissimè mediusfidius in sena-
tu Rom. ipse bonā Ecclesiastici operis partē recitasset, & in prouincias
ditionis suæ descriptā, ordinibus omnibus legendam atq; cognoscen-
dam misisset. Nam in euoluendis utriusq, linguæ autoribus (quod de
eo Suetonius Tranquillus scriptum reliquit) nihil æquè sectatus est,
quàm exempla publicè uel priuatim salubria, eaq; ad uerbū excerpta, B
aut ad domesticos, aut ad exercitū, prouinciarumq; rectores, aut ad ur
bis magistratus, prout quiq; monitione indigerēt, misit. Libros etiam
totos & senatui recitauit, & populo notos per edictū fecit. Quāto cre-
dibilius est, Ecclesiasticis eum mysterijs initiatū, Christianumq; Impe
ratorem factum, non pauca quædam ex sacro hoc codice exempla pe
tita: sed uel integrum ipsum opus, cum ciuibus omnis ordinis suis, ad
publicos eorum simul & priuatos usus, ueritatis contestandæ, sempi-
ternæq; incolumitatis cōsequendæ causa, quouis modo cōmunicatu-
rum, uulgaturumq; fuisse? Non cōtinuisset princeps optimus, intra do
mesticos aulæ Imperialis parietes libros tales, qui ad uniuersalē Eccle-
siæ & Reipub. Christianæ doctrinam & disciplinā sunt cōpositi, sed
communis publiciq; omnino iuris esse uoluisset. Bonorum eos et pio-
rum uirorū calculo, quales à principio statim laudauimus, comproba-
tum iri, dubiū non est. Quin etiamsi extra aleam inuidiæ & obtrecta-
tionis ita sint positi, ut sibi à genuinis contentiosorum hominum, qui
Christianismi uirtutem & professionem in cōtrouersis disputationi-
bus, perpetuisq; rixis, altercationibus & iurgijs collocant, minimè ti-
mendum esse putent: sub Regiæ tamen Maiestatis tuæ auspicio latinè
uersi publicantur. Conuenit enim, uolumen de uera sinceraq; pietate
conscriptum, sub Principis eius nomine potissimùm edi, qui pietatem

studio-

A studiosissimè colit, eandemq; saluam & auctam esse summoperè cupit. Cuius studij Maiestas tua Regia, immò orbis Christianus uniuersus, per Maiestatem tuam peramplos diuinitùs percepit fructus. Siquidem quòd Turcica immanitas ueluti diluuium quoddã in Germaniam omnem non exundauit: & quòd nobis à tyrannide ea, patria nostra salua est: idipsum, secundum diuinam benignitatem & clementiam, si sincerè rectéq; iudicare uolumus, uirtuti Maiestatis tuæ ferimus acceptum. Libet namque, libet, Rex FERDINANDE, beneficia summi Dei, ope operáq; Maiestatis tuæ nobis præstita, gratis animis recognoscere: quod nisi faciamus, extremæ meritò impietatis crimen committamus. Regnum enim Maiestatis tuæ nisi in hæc tempora difficilima & periculosissima, cum molestia quidem, labore, & erumna Maiestatis tuæ infinita: commodo autem, emolumento, & utilitate nostra maxima, incidisset: quorsum non iam barbaries Scythica excurrisset? Afferenti Maiestati tuæ Pannoniæ regnum, optimo & apertissimo iure ad eam deuolutum, plurima se ab aduersarijs, tyrannidem ibi sæuam affectantibus, & crudelitatem exercentibus, obtulere impedimẽta, quibus iusto aliquoties bello obuiam est itum. Accessere à finitimis principibus & populis, à quibus Maiestatem tuam adiutã oportuit, parum fidæ societates. Superuenit tandem Rex Turcicus, qui non semel omnibus suis copijs & uiribus connixus, ex possessione Pannoniæ Maiestatem tuam deturbatam uoluit. Verùm ea fuit Maiestatis tuæ in tuendo iure suo fortitudo, & ea in arcendo à Germaniæ & Italiæ ceruicibus sæuissimo hoste constantia, & tam pręsens diuini numinis in Maiestate tua, populisq; tutelæ eius commissis, auxilio defensioneq; sua seruandis, præsidium, ut conatus propè Barbari tyranni omnis, præterquàm quòd ei perfidia regni affectatorum proditione commodauit, frustra fuerit. Quater, Maiestate tua regnante, Scythicus princeps ex Thracia per Maiestatis tuæ infideles subditos euocatus, perinde atq; olim Persarum reges in Græciam, omnibus undique contractis copijs, exercitibusq; suis in Pannoniam, & aduersus Germaniam, maximam suscepit belli expeditionem. Quater itidem non tam Maiestatis tuę marte, quàm potenti manu Dei, magnificè est repulsus. Atque ille ea spe aduersus nos bellum toties mouit, ut nihil se in Pannonia & Germania cuncta reliqui facturum putaret, quod sub iugum dominationis suę superbissimæ non mitteret, sibiq; parêre cogeret. O' immensum erga Maiestatem tuam, Dei amorem: ô tempestiuè cœlitùs missum præsidium: ô summam erga ciues subditosque Maiestatis tuæ, Diuini numinis pietatem & misericordiam: quod nos unà cum Maiestate tua, ope sua à monocerotis huius cornibus liberauit. Prodeat hic aliquis, & regem, principem'ue aliquem, toto eo tempore, quo non solùm Ottomanorum familia in Asia & Europa rerũ potita

potita est,sed etiam Turcicum nomen orbi innotuit, proferat, quem A
toties ad hunc modum præsens Deus præsidio suo sit tutatus. Immo
aliquem saltem ex Christianis nominet regem,qui se ætate nostra dominatori isti Asiæ opponere sit ausus. Usqueadeò tota Turcici belli
moles in Maiestatis tuæ caput,& ceruices nostras,populis & principibus uicinis cessantibus,periculumque nostrum inspectantibus, incubuit.Proinde sempiternas benignitati diuinæ,pro tanto illius in nos fauore & beneficio,agere debemus gratias:cuius propitium magis nobis,quàm seculis alijs fuit numē.Quum primùm in Europam ex Asia
gens Turcica ciuili Græcorum bello pertracta esset, & nondum ad
tantam uel dimidia ex parte potētiam peruenisset,bis cum ea primus
ex Principibus Christianis Sigismundus Boemus, Pannonum, mox
etiam Boemorum Rex,& postea Romanorum quoq; Imperator,bello est congressus,sed infœliciter.Post hunc Vladislaus Iagellonius,Pannoniæ itidem,& prętereà Poloniæ Rex,belli fortunam aduersus Turcas prælijs aliquot tentauit.& fortiter ille primùm,nec minus prosperè rem gesit: sed tādem denuò cum illis,remisso inducijs,ad quas eos
petendas coegerat,nuncio,Martis aleam expertus,copijs hostium eorum longè maximis obrutus, cum ingenti suorum clade, pulchram
subijt per uulnera mortem.Græcorum hic Imperatorum & Principum,Scanderbecchio Castriota excepto,clades potius quàm expeditiones,& Venetorum item Turcica prælia omitto.Ludouici uerò Iagellonij,Pannonum Boemorumq; regis,Maiestatis tuæ sororij,iuuenis fortissimi, meminisse sine lacrymis nequeo,quem prima statim B
Turcicæ expeditionis coitione hostis oppresit.Cæterùm in Maiestate tua,eiusdemq; populis conseruandis,gratè & libenter,sicuti dixi,diuinum agnoscimus auxilium: cui tum demum locum esse maximè
comperimus,quum humano præsidio destituimur. Id autem non in
Maiestatis tuę rebus gestis tantùm,uerùm etiam in optimi & excellentissimi Principis,Caroli Quinti Imperatoris Romani, Maiestatis tuæ
fratris germani,expeditionibus,à pijs & prudentibus uiris animaduersum est,& obseruatum. Cuius tot & tanta,contra potentissimos &
acerrimos hostes,necessitate quadam semper suscepta bella,non tam
uiribus & copijs,quæ Maiestati suæ Imperatoriæ fuere non pœnitendę,quàm Dei Zebaoth opitulātis præsidio, quo Princeps is nunquam
non succenturiatus fuit,prosperè sunt confecta atque expedita. Illud
siquidem satis de Maiestate eius, hominibus prudentibus, & cœlestis
numinis iudicium & benignitatem piè obseruantibus,constat: quum
in statum eum Maiestatis suæ res rediguntur, ut pro comploratis &
desperatis habeantur,tum demum Maiestatem diuinam, uim potentiamq; suam ostendere: & ita momentorum uicissitudinem repentinam atq; inopinatam instituere in Imperatore suo solere, ut is de improuiso,

A prouiso, præter hostium & hominum aliorum opinionem, expectationemq; omnem ex uicto & contempto, uictor & triumphator gloriosus euadat. Testatur hoc ad Ticinum bello Mediolanensi captus Gallorum rex Franciscus, qui quum sibi propter opes, copiasq; suas de uictoria aduersus Maiestatem Imperialem uideretur esse certus & securus, proindeq; Cæsaris res, quas accisas & afflictas esse arbitrabatur, contemneret, pro triumphis, quos de Carolo iam spirabat & meditabatur, breui temporis conuersione, captiuitatis iugum ex prælio commisso reportauit: Deo nimirum Cæsari suo suppetias ferente, & Cæsarianorũ ducum consilia gubernante. Idem declarat Gallici exercitus apud Neapolim admirandus profectò casus. Venerant in Neapolitanum regnum, quarto à Ticinensi clade anno, sexaginta millium ex equitibus & peditibus Gallorum conscriptæ copiæ. Arces, oppida, & loca pleraque omnia, deditione magis quàm ui in ea ditione receperant. Caietana arx, & urbs Neapolitana, tantùm deditionem facere recusabant. Itaque Neapolis obsidione graui premi cœpta est. Et satagebat rerum suarum quàm maximè præsidium ei impositum, nullaque iam propè salutis spes uidebatur esse reliqua: quum ita Gallicana castra morbi contagiosi uis affligere, & Cæsarianorum impresio urgere atque accidere cœpit, ut tandem ex tam numeroso & frequenti exercitu, ægrè quadringenti milites integri & salui euaserint. Sic Deus numi-
B ne suo citra omnem ferè humanarum uirium opem, Cæsari regnum Neapolitanum à Gallis recuperauit & restituit. In expeditione nauali Numidica, aduersa tempestate in mari interijsse Carolus existimatus est: sed eum tutelare nomen Dei, Hispanijs suis breui saluum reddidit. Post uaria rursus tentata consilia, & bella Cæsari eidem illata, populosque eius ad defectionem solicitatos, quid Francisco regi insuper profuit, copijs suis numerosissimis atq; instructissimis, quadripartitò diuisis, quatuor eodem tempore diuersis Maiestatis Imperatoriæ ditionibus arma, bello non indicto, eo molimine inferre, quasi diebus paucis Cæsarem regnis prouincijsq; suis omnibus eijciendi consilium cepisset? Quid ille tum effecit aliud, quàm quòd uindictam in se diuinam à Cæsaris partibus prouocauit? Proximo motu Germanico, principes & populi quidam ita arma aduersus Maiestatem suam sumpserant, ita opprimendi eius consilijs, uiribus, opibus, tormentisq; belli omnibus, Gigantæo more rationem inierant, ut ne fugæ quidem locum & tempus relinquere Maiestati suæ uelle uiderentur. At Deus bone, quanta, Deo Cæsarem bene adiuuante, conatus tam audaces & nefarios, rerum est consequuta mutatio? Quàm contra animi sententiam, temerariorum hominum, iusto iudicio Dei, cœpta cessere omnia? Cuiusmodi belli, seu rebellionis potius euentus, in rebus etiam nouis aduersus Maiestatem tuam, Rex generosissime, à perditis nonnul-

lis teme-

lis temerè motis, Deo eodem procurante (ita enim, sicuti res est, semper dicendum) extitit. Licuisset tum utrique uestrûm, iure manifesto, secundum Imperiales constitutiones, & sacrarum literarum exempla, seueritatem in perduellionis reos exercere, & lege in eos agi iubere: ut intelligerent homines, quid sibi illud Solomonis oraculare uelit uer- A
» bum: Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis: Qui prouocat eũ, pec-
» cat in animam suam. Et rursus illud: Timeto regem, & cum seditiosis
» ne commiscearis. Sed maluerunt Maiestates uestræ, pro religione & pietate sua excellenti, ad imitationem & exemplum diuinæ benignitatis, omissis Iulijs legibus, mitius in reos peractos consulere, & per paucorum legitimam pœnam & castigationem, quęstione grauissima paternè defungi: non aliud ea re spectantes, quàm ut eiusmodi paucissimorum capitum coercio, hominum esset metus & terror plurimorum. Et quando remunerationis diuinæ, qua cœleste numen Maiestatis tuæ pietatem compensat, pauca saltem ex multis documenta attingere nobis uisum est: non prætereundum illud quoque, à Deo Maiestati tuæ insigne concessum donum, quòd Maiestas tua, ex unius nobilissimæ & pudicissimæ fœminæ, reginæ Annæ, Maiestatis tuæ coniugis charissimæ (cuius principis æterna in Deo pace fruentis, uirtutis & sanctitatis recordatione, etiamnum Maiestatis tuæ subditi populi omnes recreantur) matrimonio, fœcundæ prolificationis, non modò apud reges, & magnates uiros, sed etiam apud priuatos homines, exem- B
plo raro & mirifico, tot utriusque sexus liberos suauissimos susceperit: de quibus dubium est, fœlicius'ne prognati, an melius edocti atque educati sint. Præclarissimum mehercules & hoc fœlicitatis specimen, cuius prouentum à solo Deo esse manifestum est, ut scilicet illustrissima domus Austriacæ familia, tum principes bonos & pios orbi Christiano donet, tum reges atque dynastas alios coniugijs auspicatis cohonestatos, sibi conciliet: eosq; ipsos arcta inter se sanctioris affinitatis necessitudine, publicæ pacis atque quietis constituendæ, stabiliendæque gratia, coniungat. Est hoc quodammodo peculiare Austriacorum Archiducum, ut per liberos suos, in gentes & familias alias, quasi colonijs è domo sua deducendis, missos, pomeria ditionis suæ proferant, & regnum, Deo fortunante, propagent. Non hic quidquã Maiestatis tuæ auribus datur, neque ad assentationem uerba componuntur: sed reipsa & ueritate cogente, benignitatem æterni & clementis in Maiestatem tuam, & subditos eidem populos omnes, Dei summam: qui Maiestatem tuam, eiusdemq; germanum, Carolum Imperatorem, tantos uidelicet & tales Principes, ut temporibus nostris rei Romanę pręessent, dedit: eorundemq; non dissimiles hæredes atq; successores filios, uiuas parentum ipsorum & absolutas imagines, spectatæ iam uirtutis, industriæ & pietatis iuuenes, cum pari potestate & gratia est daturus,

A turus, cursim saltem perstringimus: ut ne ingratæ mentis horrendo uitio à maiestate diuina, bonorum omnium conciliatrice, códemnemur. Exigit id à nobis professionis nostræ & pietatis officiũ, ut gratiam eius & munificẽtiam in nos tantam gratè agnoscamus. Veluti enim in importuoso & uasto pelago, undiq; sæua procella & tempestate Typhonica ingruente, fluitantibus, rectorem nauis peritum: sic in orbe nostro uniuerso, multis difficultatib. infesto, propter uarios grauesq́, casus periclitãtibus, principes prudentes, & omni genere heroicarũ uirtutum florentes, diuina prouidentia nobis attribuit. Abhorret profectò ab illa recordatione animus, qui status Rerũpub. futurus fuerat, si in aliorum, quàm in uestram diuorum fratrũ potestatem sceptra Romana incidissent: neque enim domi, neque foris illæ constitissent.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas:—

rectè Maro exclamat, & sentẽtiæ suæ pulchrè & grauiter explicat rationem. Nos uerò terq; quaterq; beatos (ut uerbis eiusdem poetæ utar) si nobiscum ipsi fœlicitatis nostræ cumulum gratis pijsq; animis consideremus, qua nobis sub Maiestatum uestrarum regimine & imperio æquo cum omni omnium utilitatum commoditatumq; copia plurifariam, si uelimus, perfrui datur. Romani hominis præclara illa B sunt uerba: Nõ esse præstabilius aut pulchrius munus deorum, quàm castum & dijs simillimum principem. Ea uerba non rectius sanè in Traianum, de quo dicta sunt, quàm in maiestates uestras, quæ illum cùm uirtutibus omnibus alijs æquarunt, tum sanctitate & uero cultu Dei longissimè superarunt, quadrant. Et sentẽtiam istam ueram esse, experientia ipsa, & temporum omnium status apertè declarat. Nunquam certè res hominum florentiores, quàm sub bonis: nunquã deteriores, quàm sub malis principibus fuere. Et quo pręstantius est Dei donum, rex pius & prudens: hoc rarius seculis omnibus hominum generi contingit. Ex omni populi Dei regum numero (nam Mosen, Iosuem, Samuelem, & paucos quosdam duces & iudices, qui reges ipsos præcesserunt, recensere supersedeo) si Dauidem, quem Dominus uirum iuxta cor suum inuenit: si Solomonem sapientem, qui tamen à seipso stultè degenerauit: si Ezechiam pium, & religiosum Iosiã excipiamus, quod iudicium de alijs omnibus sanctorũ uirorũ erit? Idem si de Romanis Imperatoribus, ab Augusto Cæsare usq; ad Constantinum Magnum, fecerimus: atque quum Augusto ipsi, necnon Tito, orbis terrarũ delicijs, & ei quem paulo antè nominauimus Traiano, Marco Philosopho, Alexandro Seuero, qui tot in aula & consilio suo habuit egregios Iuriscõsultos, et perpaucis alijs, uirtutis & bene gestæ Reip. laudem tribuerimus, num cæteros plerosque omnes tanquam

orbis terrarum faces,& generis humani portenta, non execrabimur? A A Constantini temporibus nõnulli extitere principes,religionis & beneficentiæ studijs insignes: quidã hæresibus nimis addicti, alij ignaui, aut crudeles. Fuere aliqui,inter Græcos præcipuè,qui ne nominari quidem debeant.Germania Imperatores plurimùm laudatos protulit.In primis autem Maiestatis tuæ genti inclytæ, uel domi uel militiæ celebres,uel etiam pacis simul & belli studijs præstãtes,religionis certè laude præclaros, omnes debemus principes. Nihil ex ea prodijt Sardanapalicũ,nihil tyrannicum, nihil Iesabelicũ. Ita namq; Austriaci Duces & Imperatores regimine potestatis summæ sunt usi,ut recti atq; honesti custodes se,& iustitiæ ministros atq; interpretes,administrationisq; sibi creditæ nõ dominos,sed fiduciarios,siue depositarios esse iudicantes,collocatũ depositumq; apud se regnũ,Regi regum & Domino dominantiũ reposcenti,bona fide restituendũ, rationéque de eo reddẽdam esse scirent. Neque illis ullo loco & tẽpore memoria, iuxta Agathonis præceptum,excidit,hominib.se, quum & ipsi homines essent, imperare, & secundum leges imperare,denique non perpetuò imperare.Et quia primam sibi curam de religione & cultu Dei propagando sumpserant,Academiam unam Viennæ Austriæ,alteram Friburgi Brisgoiæ instituerunt,ut ibi iuuentus unà cũ humanitate pietatem ueram addisceret.Ad hæc præmia bonis liberaliter tribuentes,& pœnas malis legitimè irrogãtes:ne dum hisce parcerent,illis nocerent,ueriti:atque imperium in seipsos maximè exercentes, tum autẽ cogitationes & actiones omnes suas ad laudem, honorem, & gloriã Dei, & ad bonum publicum referẽtes, perpulchrè faustis populorũ suorum acclamationibus,titulisq́ue suis reipsa satisfaciẽtes,respõderunt. Conuenire etiam sibi optimi principes putauere,ut ne subditis suis uirtute inferiores aut deteriores essent:& quod per edicta proposita fieri à ciuibus uellent,id ipsi primùm factis exequerẽtur. ut rectè de quolibet eorum Sincerianum illud pronunciari posset: B

" *Publica nimirum tum res sibi constat,& æquum*
" *Imperium,quum rex quod iubet,ipse facit.*

Neq; alia magis appellatione sunt gauisi,quàm ut testificatione certa benignitatis pietatisq; eorũ à ciuib. patres appellarẽtur.Ea animis eorum nihil fuit gratius,acceptius,iucũdius.Talem honorẽ apud Homerũ Vlyssi comites Græci,& apud Virgiliũ Aneæ socij Troiani habent. Ille namque à suis πατὴρ ἤπιος, hoc est,pater benignus,audit:iste uerò,

" *— Et tu pater optime Teucrûm.*

Didicerant pij reges,in Cyri regia institutione apud Xenophõtem reperiri,Nihil principem bonũ interesse bono patri. Patres quippe prouida de liberis sollicitudine,ut ne quid eis bonorum desit, procurare: & Cyrum in medium cõsulere,ut ciues sui quàm maximè beati sint,

&felices.

A & felices. Inde adeò factum, ut Archistrategorum Austriæ familia, per tot secula à progenie in progeniē, & à generatione in generationem, Deo eam propter mandatorum suorum obseruationem, benedictione & gratia sua complectente & magnificāte, durarit: duraturaq́; , eodem Deo adiuuante, sit,

In freta dum fluuij current, dum montibus umbræ
Lustrabunt, conuexa polus dum sidera pascet.

quum magnorum quandoque & potentium regum stirpes, seculum unum non excesserint: aut certè uix ad tertiam, uel quartam, ut in Mosaicis legitur oraculis, generationē, iusta Dei uindicta, peruenerint. Verùm enimuerò sicuti in terris nihil potest melius esse, atque expetibilius, principe bono: ita nihil è diuerso, prauo dominatore damnosius est, atq; deterius. Neq; inter cæteras ultionis diuinæ plagas, quibus uisitare & coercere ingratum, rebellem & impium populum Deus solet, minimam affert cladem imperijs princeps malus. Nō est opus hoc in loco uel ueteribus, uel recentibus exemplis. Res apertior est, quàm ut negari posit. Et horrendæ de ea sunt in diuinis responsis sententiæ: « Propter peccata populi, regnare facit hypocritā. Propter peccata ter- « ræ, multi principes eius. Dabo pueros principes eorum, & effœmina- « ti dominabuntur eis. Sed cum gratiarum actione summa Deus Opt. «
B Max. meritò laudandus est, qui ætate nostra populū suum, quantumuis graues commeritum erumnas, à principib. cōseruauerit (ut cum Esaia dicam) infidelibus, socijs furum, sequentibus munera, sequenti- « bus retributionem, pupillo non iudicantibus, & causam uiduæ ad se « non admittentibus: à principibus (quod apud Ezechielem est) quasi « lupis rapientibus prædam, effundentibus sanguinem, perdentibus a- « nimas, sectantibus lucra. Optimè sanè factum, quòd rei Romanæ sum- « ma duobus diuis fratribus, Carolo & Ferdinando, diuinitùs commissa est, cum utriusq; liberorum, eorundemq́; successorum spe optima. Patiatur benignè Maiestas tua, hoc sic nos repetere, & publicitùs sincero & grato animo profiteri. Virtutes uerò Maiestatis tuæ alias hic commemorare, consilium non est: cùm quòd parū mihi ad opus tantum sit uirium, silereq; de re magna, quam pro dignitate persequi nequeas, præstet: tum quòd eas ipsas uirtutes plerasq; Nicephorus in Præfatione sua, qua lucubrationem historiæ istius Andronico maiori Palæologo Constantinopolitano Imperatori consecrat, luculenter ueluti in speculo expresit. Aut enim Andronicus Cæsar, sicuti eum historicus noster ornamentis suis depingit, uirtute pleraq; omni colenda, Maiestati tuæ quàm similimus fuit: aut in persona illius, talem eum esse, qualem ipse descripsit (qui philosophorum de magnis principib. orationes & libros cōponentium, & quorūdam etiam historicorum mos est) debere esse ostendens, Maiestatis tuæ tot & tanta decora con

formauit:ueluti animo iam tum præsagiens, sub eius principis nomine Opus suum latinè uersum, aliquando uulgatum iri, quem ipse græcè laudibus suis uerissimè ornarit. Qua in re nisi in eandē mecum sententiam pedibus ibunt æqui censores omnes, quibus uel per transennā domestica Maiestatis tuæ cōsuetudo inspecta est, nihil prorsus reluctor, quin leuis, uanus, & futilis habear. Reliquū porrò est, ut publico religionis nostræ sacrosanctæ nomine Maiestatē tuam orem, quo ea, pro pietate sua, liberalium artium, humanarumq; literarum, atque linguarum potissimū studia, sine quibus pietatem ipsam sinceriorem frigescere oportet, præmijs honoribusq; propositis, aucta & honesta esse uelit. Perinde namque atque homines nostri per ingluuiem sese literis eiusmodi ingurgitassent, incrassatique, impinguati, & dilatati (ut Mosaica locutione utar) essent, ita ab eis per nauseam abhorrere incipiunt: aut fortasse quòd minus quęstuosa sint, ea deserunt, atque despiciunt. quorum alterum, ingrati erga Deum, cuius munus literæ tales sunt: alterum, pusilli per seipsum: utrunque autem improbi animi est, ne dicam impij. Causæ huius paucis mentionem apud Maiestatē tuā fecisse sat est, quòd & ipsa se ęquitate sua commendat, & Maiestas tua sua sponte ad bonas piasq; artes ornandas propensa est: & procliuis, ut modò tempora nobis, sicuti cœpere, pacata currere pergant. Sic Maiestatis tuæ pietatem, promissionem habentem præsentis uitæ & futuræ, in altero etiam seculo, & regno cœlesti, inter sanctos principes, immortalitate diuina Deus remunerabitur. Et in hoc interim mūdo, supra eas, quas retulimus, à Maiestate cœlesti, Maiestati tuæ Regię tributas dotes, eidem concedet longæuitatē facilem, consiliorum & actionum omnium successum prosperū, domi administrationem regnorum tranquillam, foris contra hostes omnes uictoriam optatam, & filijs Maiestatis tuæ regiminis successionem certam & pacatam: ita ut unà cū paternæ & auitæ uirtutis & pietatis hæreditate, Maiestatis illi tuæ sceptra obtineant, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Id quod ita fore, benignitate diuina freti, speramus, uotisq; cunctis optamus & comprecamur.

IOANNI OPORINO TYPOGRAPHO BASILIENSI, IOANNES LANGVS in Saluatore salutem dicit.

RECTE à te factum est, Oporine noster, cùm Ecclesiasticā historiam Nicephori Callisti Latinè à me uersam recudere cōstituisses, quòd me eius rei fecisti certiorē: ut si quid in priore editione emendandū esset, limam adhiberē, quò tersius nitidiusq; nobis opus id posteriore publicatione in manus hominū studiosorum prodiret. Fortasse enim uel ipse, pro iudicio tuo singulari, deprehēdisti, uel ab alijs doctis uiris, pro candore illorum ingenuo, admonitus es, aliquid in eo requiri atque desiderari. Præterea uerò te non latet, δεύτερα ἀμείνονα, hoc est, altera meliora, posterioresq; cogitationes solere esse sapientiores. Et non rarò, in scriptis grauibus, cura quoq; & studio adhibito maiore, uel oculatissimi homines hallucinantur. Quod si nobis etiā accidit, minimè eis uidebitur esse mirū, qui dextrè & liberaliter aliorū ęstimant lucubrationes. Itaq; diligenter & accuratè totam historiam Nicephorianā relegi, & cum aliorū Ecclesiasticorū scriptorū, Eusebij dico, Socratis, Theodoriti, Sozomeni & Euagrij, qui eandē rem tractarunt, libris sedulò contuli: atq; ut non pauca passim loca, κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιχείρησιν, ut diui Basilij uerbo utar, hoc est, aggressione secunda & recognitione uel correctiora uel dilucidiora fierent, operam dedi. In Gręco namq; Nicephori codice frequens reperitur notarij oscitatio. plures etiam uisuntur ἐλλείψεις & defectus, non minores certè, neq; pauciores, quàm in eis quos dixi ecclesiasticis scriptoribus Lutetię Græcè editis. vnde tamen lacunas quasdam apud Nicephorū repleui, sicut ediuersò apud illos uerba & sententiæ plurimæ ex Nicephoro emendari & restitui possunt. Et officinę typographicę operę cum bono quandoq; dormitant Homero. Tum autem trāsferēdis è Gręco sermone in Latinum nō probè castigatis & mutilatis libris, acri iudicio & nonnunquā coniectura opus est. Sæpe uerò fit, ut & iudicium & coniectura fallatur. Id quod mihi statim ab initio in præfatione Nicephoriana, qua autor Imperatori Constantinopolitano, nec nomine nec cognomine eius adiecto, opus hoc Ecclesiasticū dicauit, coniecturam sequuto euenit: cùm Emanueli Palęologo, indicijs quibusdam obscurioribus ductus, historiam istā nuncupatam putabā. Deinde uerò in carmina quædā Nicephori eiusdem incidens, certius uidi, ad Andronicū Palæologum maiorē uolumen hoc scriptum esse, abauum Emanuelis: quemadmodum hoc annotatio declarat, quam nuncupatorię Nicephori prefationi premisi. Cum literis hisce, castigationis huiusmodi nostrę exemplar accipies, ad quod editionem δευτέραν & ἀμείνονα institues & conformabis. Atq; ut eam nobis pręstes ἀμείνονα, in fide & cura tua est situm, Oporine. Per equidem optarim ἀμύμονα etiam & ἀμώμητον, id est, extra reprehēsionis & uitiligationis aleam positū librum hunc à nobis emitti, si hoc per uirulentam gui nostri malignitatem dicere liceret: quę absq; pudore & timore omni, in antiquitatem sanctiorē nō dico inquirere, sed eam ridere & damnare temerè audet. Quid enim Nicephorus habet aliud, q̄ priscorū maximè Patrum, ex illorū libris decerpta monumēta? Sed nobis illud satis fuerit, si bonis atq; pijs grata nostra & utilis sit Ecclesiastica historia. Et orandus est Deus uotis ex animo cōceptis, ut uolumini huic gratiam & benedictionē coelitus aspirare uelit, quę efficiat, ut lectiōe ipsius plurimi mortales ad ęmulationē antiquitatis Ecclesiasticę, atq; ad studium pietatis, & ardorē ueritatis inquirendæ, cognoscendę & complectēdę excitentur, ad laudem & gloriā magni Dei & Saluatoris nostri Domini IESV CHRISTI, & salutem animarū suarum sempiternam. Datę Suidnicię Silesiorum, XX Octobr. Anno Domini M. D. LIX.

AD AETERNAM SAPIENTIAM, PRO NIcephori Callisti Xanthopuli Historiæ Ecclesiasticæ editione, G. Logi Silesij Votum.

Aurea in æterno Sapientia numen Olympo,
 Aeterna æterni mens animusq; Dei:
Omnia quæ nutu una regis: quæq; una creasti,
 Quæ mare, quæ tellus, quæ uagus æther alit:
Aerios montes, ridentia prata, solumq;
 Frugiferum, fontes lenè sonantis aquæ,
Et fluuios latè irriguos, tum stagna, lacusq;
 Siue suprà tellus, siue ea subter habet:
Squamigerum omne pecus, salis horrida monstra profundi,
 Et uolucres, pennis qui supera alta secant:
Sideraq;, ingentis mundi quæ machina torquet,
 Cœlicolasq; domos, cœlicolumq; genus:
Et nemora arboribus densissima, lustra ferarum,
 Seu iuga celsa illas, seu caua uallis habet.
Hinc homines, partem diuinæ mentis, opusq;
 Ritè tuum, effigiem condis & ipsa tui.
Indiga nil nostri, tantum ex bonitate profunda,
 O' bonitas nullis æquiparanda bonis.
Queis licet æthereas eadem ex bonitate uidere
 Dijs similes, meritis, te tribuente domos,
Nicephorus cuius uirtute & numine plenus,
 Namq; tuam huic præsens mentem animumq; dabas,
Sidereo ad templum quod sese æquabat Olympo,
 Et Constantini nunc quoq; in urbe manet.
At nunc, indignum ô facinus, scelera impia, diris
 Fœdatum à Turcis, impia sacra gemit.
Virgineo à partu repetens, & origine prima,
 Ad sua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiaq; arcani uerbi mysteria pandens,
 Ad superos certa nos docet ire uia.
Atque à sinceris zizania frugibus arcens,
 Nos alit æterno nectare & ambrosia.
Eloquio Graius: sed docti munere LANGI,
 Ausonio didicit nunc simul ore loqui.
LANGI diua potens, quem multo insignis honore,
 Siue soluta canat, siue ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum sublatus, & auris,
 In tenebris iacuit squallidus, atque situ.
Quem Logus à charo diuinum munus amico
 Accipit, hæc cuius carmina nomen habent.
Qui pius antistes, Augusto ubi Vacia templo
 Vicina heu nimium est regia Buda tibi.
Hæc ille Augustus, augusta in templa sacerdos
 Ingrediens, supplex te Sophia alma colit.
Atq; ait: A' sacris procul hinc, procul este prophani
 Ite procul, superis non nisi casta placent.
Si dea, si nostro affueris ueneranda labori,
 Alite quo dextro prodeat istud opus:
Magnanimi auspicio Fernandi regis, & ære,
 Aurea cuius honos sidera laude ferit:
Regis Romani, qui nobis aurea fœlix
 Secula nunc condit, aurea restituit.
Ille tuum ante alios nam sanctum numen adoret,
 Et nihil huic casta est religione prius:
Ritè tibi hic Pario statuet de marmore templum,
 Sacraq; restituet prisca, decusq; tibi,
Pulchra Oderæ in ripa, multa qua flauus arena
 Amne cito Bresla mœnia amœna lauat.
Latinijs nusquam quæ concessura Mycenis,
 Ardua turrigerum tollit in astra caput:
Insula quà Vatis magni de nomine dicta,
 Qui sacro æthereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit, dehinc Filius, & qui
 Spiritus æquali numine utrunq; refert.
Vnum sub triplici numen qui nomine regnant,
 Quiq; tuum Sophiæ nomine nomen habent.
Montis Auentini princeps, Habsburgia proles
 Maxima, & à magno ducta Leone domus.
Quos infra uetus Austriacæ quæ gentis origo,
 Romani imperij te duce frena regit.
Cæsaris hinc magni, sed uestrum numen adorans,
 Accedet post hunc Regis & effigies.
Quos circa sobolis magnæ generosa propago
 Austriacæ Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referent insigne: Philippus,
 Qui natu est maior Carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx, Romani filia regis,
 Augeat ut nymphas candide Bethi tuas.
Alterius dehinc nomine aui, cui regna Bohemi
 Clara soli parent, Maximus Aemylius.
Hesperia in magna magni cui filia nupsit
 Cæsaris, ut uestrum hinc augeat usque genus.
Pannoniæ hinc Princeps, frater Fernande, paternum
 Nomen habens, sanctæ stabis in æde deæ.
Quales Tyndaridæ gemini, seu pectore fido
 Quis certet pugnis, seu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu, uerùm indole magnus:
 Nam cursu ad metam fertur & ipse suo.
Dij quantum est animi in puero, & uirtutis auitæ
 Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
 Scilicet ut nobis præuius astra paret.
Hinc natæ innumeræ, magnis quæ Regibus ortæ,
 Nupserunt magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuis similis effulget Elysa,
 Bethis quæ aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathiæ regi quæ nupta haud omine dextro,
 Ante diem Elysias uidit Elysa domos.
Fœlices genitis, qualis Iessæia proles
 Aeterno in solio regia sceptra gerit.
Vestibulo in medio, atque adytis, foribusq; superbis,
 Cælabit docti dein manus artificis,
Res gestas foris atque domi, uestra inclyta facta,
 Marmore cum Pario sectile stabit ebur.
Gallorum ut Cæsar domuit, Libyæq; tyrannum,
 Tot populos domuit nobilis Italiæ.
Regnatorem Asiæ, nostris dum sæuit in oris,
 Compulerit turpi mox dare terga fugæ:
Charo subueniens fratri, nostroq; labori,
 Dum graue perpessa est Pannonis ora iugum.
Hinc ope iam fratris, ciuilia tractus in arma,
 Cumq; suis domuit urbibus utq; duces:
Cum rapidum pedibus transmitteret impiger Albim
 Insolitas fluuio tunc sibi dante uias.
Regis Romani mox bis longo ordine pugnas
 Adiunget, longum quas numerare foret.

Ar

Aerias ut Pannoniæ disiecerit arces,
Deq; feris sibi tot fixa trophæa Getis.
Iniustum ut toties sternit pellitq; tyrannum,
Tradidit hic diris seq; suosq; Getis.
Impius & sæuo potuit seruire tyranno,
Fex patriæ, & regni sanguinolenta lues.
Bellaq;, quæ longum mihi sit recitare, per orbem
Fœlici amborum gesta sub imperio.
His tamen adijciet, nostrum dum Carolus orbem,
Et regit hunc mundum, quòd dedit ipse nouum
Ignotum antè alijs mundum, sua sidera nouit,
Quiq; suos coluit numina falsa deos.
Qui quòd te nouit iam, quòd ueneratur, adorat,
Omne tuum, atque pij est Cæsaris istud opus.
Hinc illi pleno fundis largißima cornu
Aurea inexhausta munera diua manu.
Hoc primum, socio mox Cæsare & auspice magno,
Iam tibi prædico Turca superbe malum.
Constantini urbem sacri, tuaq; inclyta templa
Auferet è manibus, barbaricoq; iugo.
Europæ uictor sternens, Asiæq; tyrannum,
Quem terræ atque maris exuet imperio.
Tu modò diua faue cœptis tam fortibus, unà
Et facias: namque hoc munus opusq; tuum.
Tunc tibi quot sacris fumabunt ignibus aræ,
Et cadet ante tuos uictima quanta pedes!
Quæq; sacerdotes casti tibi carmina dicent!
Et tua tam misero turba soluta iugo!
Ipse ego dona feram, sacro uelatus amictu,
Et tua uoce pia numina magna canam:
Et manibus palma, ramoq; insignis oliuæ,
Ingrediar templi limina sancta tui.
Adsis o Dea magna, pioq; aßiste labori,
Aeterna æterni mensq; uigorq; Dei.

F I N I S.

CVÍNAM PRINCIPI NICEPHORVS HANC historiam Ecclesiaſticam dedicauerit, Annotatio.

Nicephorus Calliſtus ſub Andronico maiore, & Michaele filio eius, Andronicoq; minore, Michaelis huius filio, Palæologis, Imppp. Conſtantinopolitanis, uixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc historiæ Eccleſiaſticæ Andronico maiori, Michaelis maioris qui Latinos ex imperio Conſtātinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipſius Nicephori uerſiculis, qui in Conſtantinopolitanorum imperatorum catalogo carmine compoſito ultimi reperiuntur:

Στεῤῥὸς μιχαὴλ, παλαιολόγος μέγας,
Ὃς λατίνους ἔξωσε τῆς κωνσταντίνου.
Τῆς εὐσεβείας ἀνδρόνικος ὁ στύλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξῃρημένη φύσις,
Λαμπρὸς μιχαὴλ παλαιολόγος τρίτος,
Ὄντως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πρακτίοις.
Ἀνδρόνικος παῖς, συνδρομὴ τῶν χαρίτων·
Οὕσπερ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπειρίτους
Λόγος παλαιὲ παντάναξ παντοκράτωρ.

Hoc eſt:

Magnus Palæologus Michael, & potens,
Byzantis urbe qui Latinos expulit:
Pietatis Andronicus inclytum decus,
Natura lecta mens ſecunda nemini:
Clarus Palæologus Michael tertius,
Dictis & actis imperator optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longiſsimis quos ſoſpita temporibus
Omnipotens rex omnium uetus Loge.

DEDICATIO OPERIS,

LAVDES (ANDRONICI SENIORIS PALAEOlogi) piissimi & sancti Imperatoris complectens.

A ECCLESIASTICA Historia composita, multorumq; & admirandorum uirorum rebus gestis à me scriptis, nemini profectò Opus id, quàm tibi, rectius consecrarim, Imperator, Principum omnium CHRISTI amantissimo atq; humanissimo: qui omnes prorsus uirtutes complexus, nihil rerũ pulcherrimarum & excellẽtissimarum prętermisisti. Et quum permulta atq; adeò innumerabilia tua sint prędarè facta, orationem nostram longè superantia, manu diuina consilium omne tuum & factum dirigẽte: tum, ut mihi quidem uidetur, & rectè quispiam dixerit, omnium maxima & illustrissima est pietas, egregiumq; in Ecclesiam CHRISTI studium, & flagrans atq; incredibilis in eandẽ amor, & quas eius nomine reportasti, uictoriæ & tropæa. Quæ sanè pietas, immẽsis sæuientis impietatis fluctibus, immanibusq; conflictantium uentorum procellis huc atq; illuc quodammodo graui iactatione agitata, beneficio tandẽ tuo, qui rebus omnibus alijs posthabitis, hoc unum curaris maximè, tutò ad tranquillum portum tuũ annauit atq; applicuit. Et nũc integra, ueluti recenti situ abiecto, & pristina ueteriq; uenustate recepta, seu potius salsugine, quam ex tempestate cõceperat, orationis tuæ suauissimo sonitu repurgata atq; reiecta, tibi diuino orbis rectori atq; gubernatori, sacroq; (sic enim dicendum) auspici & curatori, condignas refert gratias, claram ueluti & ingentem emittens uocem, omnes nos per te saluam atq; inuiolatã retinentes pietatẽ, constanter firmiterq; in sinceræ fidei sententia,

Imperator uirtutibus omnibus, & ornamentis plurimis clarus.

Idem potissimũ sinceram pietatem, opinionibus de ea prauis reiectis, restituit.

B opinione de diuino numine erronea, ita ut conueniebat, longissimè repudiata, consistere. Verùm enimuerò, si deliberatione habita, res tuas à primo initio singillatim prosequi, quas'ue radices actionum tuarum, quæ omnia sapienter cõstituit diuina prouidentia, egerit, exponere uellẽ, in immensum oratio excresceret: & historiã potius, quàm operis dedicationem instituere uiderer. Sed quũ aliud scribendi consilium mihi sit propositum, paucas quasdam res tuas in præsentia attingere, atq; oratione perstringere, est uisum: reliquis suo loco & tẽpori, pro eo atq; decet, rectè reseruatis. præsertim quum id quod nunc quoq; dicere institui, propter abundantem atq; exuberantem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam: ita ut etiam ea quæ cupio, perficere, atque stylo exequi nequeam: eo quòd perinde atq; in prato uario, innumerisq; amœnitatibus scatenti, ad se quæq; res me pertrahant, eisq; tractandis retinere conentur. Cæterùm orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura est, quàm ut qualemcunq; saltem mei erga te amoris & desiderij significationẽ exhibeat: & ego egregiam in te uolũtatem meam, quę ad hoc usq; tempus tecta occultaq; fuit, cum libertate propalàm declarem. Tuæ uerò mãsuetudinis atq; humanitatis fuerit, ut me placidè aspiciat, atq; fiduciã animo meo addat. In primis uerò, si quid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, ut mihi ignoscat: historiamq; meam, pro iudicij sui acrimonia, addendo atq; adimẽdo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emendauerit, id & mihi & omnibus alijs gratũ certumq; habebitur: propterea quòd ex omnibus, quicunq; fuere, tibi maximè perspicere talia, & deprehendere, promptitudine & acrimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd

Ex plurimis pauca tantum præclara Imperatoris res in hac Præfatione attingẽdæ.

Beneuolentiæ captatio.

Opus hoc Imperatoris iudicio submittitur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Quomodo de rebus diuinis disputandum. quòd disserere atq; disputare,moderatiõe iusta,& timore multo adhibito, de re A
bus diuinis explicatè noris. Præterea quòd mente concipere, & ore diserto elo-
qui,id quod uisum est,insuperq; idipsum probè dĳudicare, ita ut alterũ ab alte-
Iudicium acre principis. ro pernoscatur,optimè posis. Neq; quisquam reperitur esse tam audax & teme
rarius,qui post limam,iudiciumq; tuum, digitũ adhibere scriptis sustineat. Ita-
que rebus multis omissis,inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum
Imperator prouidentia certa Dei genitus. enim ueluti quispiam eorũ,qui singulari Dei dono dati sunt,optimorum & no-
bilissimorum illorum uirorum,nasci,& imperiũ in homines uniuersos suscipere
deberes,magni consilĳ angelus,ac potius rerum uniuersarum pater atq; rector,
consilium agitauit:& ad eos qui cũ illo eiusdem sunt naturæ & honoris, Facia-
mus (inquit) rursum hominẽ ad imaginẽ nostrã,& similitudinẽ primi illius qui
dudum diffluxit. Et editus es,diuina quadam ui & natura,spiritu uitæ tibi affla-
† γενάρχος. to,qui uitalis alĳs uirtus,primitiæq;,& quasi quidam alius generis † princeps in
orbe nostro futurus eras. Qua in re,illa, perinde atq; instrumento & autore usa
est patre tuo,qui maiorum suorum splendore,nobilitate,amplitudine gloriæ,ar
te imperatoria,opibus,adhæc prudẽtia,fortitudine,& naturæ ui, antiquissimos
quosq; suiq; & nostri tẽporis principes obscurauit. Nec illi,quum antea res mul
tas pro Romanis egisset, aliã ob causam Deus imperiale tradidit sceptrũ, quàm
Quæ res Imperatorem maximè deceant. ut tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus
bonis futurus longè clarissimus: eis quippe rebus uerissimè Imperator declara-
tur. Quãdoquidem uerò tibi quoq;,qui imperium in uniuersos è manu Dei fue
ras suscepturus, seu potius ante natiuitatem receperas, Imperialem domum &
Imperatoris huius patria Constantinopolis, paradisus alter. aulam instrui oportuit, quæ sanè tam ingens & amplum deceret Imperium: ea
quoq;,quemadmodum primo illi Adam orbis uniuersus,& quicunque tandem B
fuit paradisus ille,condigna præparata est. Ea uerò erat noua Edẽ, terrestre cœ-
lum,paradisi ueluti primarium exemplar, patria quidem tua, commune autem
Christianorum omnium domicilium,urbium uidelicet omnium regina. Simul-
Latinos Imperatores qui Cõstantinopoli sexaginta propè annis regnum obtinuere, designat. atq; enim ipse ex materno prodĳsti thalamo,prædonum examen,quòd eam lon
go tempore afflixerat,inde est expulsum,terrore quodammodo perculsum atq;
accisum:germanumq; planè hæredem,Imperatorem,& conditorem eius, ueri-
tum:qui sanè prædones,exitum atq; fugam accelerantes,tanquã coruscanti ense
tuo eiecti, alius aliò profugit. Ad eum modum illa per te nobis omnibus repur-
gata,& tibi nutricia atq; educatrix facta est,duabus his rebus in te atq; illa diui-
nitùs benignè præstitis. Neq; enim illa, quæ nuper admodum liberam lucem ui
dere cœperat, in alio quopiam, quàm in te uno, debitam gloriam consequi po-
tuit: qui maximè quidem ad gloriam Dei propagandam processeris, & summa
omnium dignitate honoris auctus sis:neq; etiam tibi præ illa condignius contin
gere potuit domicilium & habitatio. Quapropter, sicuti Deus solitus est lon-
gius etiam antea magnarum rerum iacere fundamẽta, itidem meritò quoq; tum
Imperatoris Andronici infantia. id est ab eo factum. Sedenim, ut quum etiamnum fascĳs puerilibus inuoluere-
ris,& à nutrice curareris,futuram rerum gratiam exultans,atq; (ut sic quispiam
dicat)subsiliens,graui atq; imperiali corporis habitu exhibueris:atq; inter quo-
tidianam membrorum fingendorum compositionem,senilem quodãmodo præ
te ferens prudentiam,excellentem in te pietatem,sicuti Ioãnes,exultans, & eum
qui tibi in undis lustralibus gratiam cõcessit adorans,ostenderis. Atq; alias res
Pueritia. tuas,donec ex infantia ad puerilem peruenisti ætatem,quid dicere attinet? præ-
terquàm quod(ut in prouerbio est)à prima linea,in primis pietas,amor Dei, &
humanitas tibi studio fuit:quum quidem & alia omnia,quæ cura & laude digna
Adolescentia. sunt,concurrerent:& tu ætate simul,sapientia & gratia procederes, nõ quidem
quòd

A quòd incrementa hæc in te caperent, sed quòd simul sese proferrent, atq; exhiberent: firmitatemq; cum ætate, morum grauitate, & cultura augescente, assumerent. Atq; equidem ad pulchrum bonumq; fundamentum, pietatem ipsam, fortitudo primùm accessit: hanc cõsecuta est prudentia, deinde temperantia etiam effloruit. Aduenit ad has iusticia quoq;. aurea hæc prorsus, quam multi complicare & connectere nequeunt, catena. Eam uerò tu omnium pulcherrimè concinnans, nouam quandam & admirandã planè perfecisti uirtutum harmoniam & concentum. Nam quæ in ijs uel abundant, uel deficiunt, uitijs scilicet ipsis reiectis, media es complexus, & unam prorsus ex eis tanquã uniuersalem uirtutem confecisti. Atq;, ut quas medio tempore gessisti res tuas, in compendium redigam, postquam diuinæ sententiæ placitum est, unum te Imperij gubernaculis præsidere, fatali decreto, è uita communis omnium nostrûm propugnator atq; Imperator, tuus autem pater simul & institutor, emigrauit: quum quidem prius Romanorum Imperium, sicut à centro circulum, propagasset imperatorijs artibus, reportatis ab hostibus uictorijs, nec non alijs magnarum rerũ administrationibus, ingẽtem apud omnes qui sub sole sunt homines, gloriam cõsequutus. Tu autem, Princeps præstantissime, ubi solus Imperium es adeptus, confestim copias tuas, pro ipso Deo, primùm in aciem produxisti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem unxit, usus. Itaq;, sicuti dicere cœpi, quum ueram religionem nostrã, nouis inductis rebus, per adulterinas & absurdas doctrinas, in discrimẽ adductam* esse cerneres, studiosissimè eam & sapientissimè tutatus es. Quod namq; perspectum tibi optimè esset, ad Imperij præsidium solam pietatem, & rei diuinæ sedulum cultum sufficere, reliqua autem cum his comparata nihil esse, diuinam planè

B & sapientissimam concepisti sententiam. Proinde per eiusmodi rerum administrationem, magnam à Deo inijsti gratiam: & à teipso illi satis præbuisti causæ, ut perfacilè precãti tibi aurem suam inclinaret, actionibus omnibus tuis præiret, Imperiumq; tibi firmaret atq; constitueret: uidelicet ut rectissimè, atq; ordine optimo administratio eius procederet, in rebus omnibus te aptissimè dirigens: atq; ut aliquis dicat, uiuam imaginem, & statuam Imperij pulchram omnino & Imperialem, ad incredibilem & excellentissimã uenustatem expoliens. Sic enim puto, Dei benignitatem hominibus non contingere, nisi seipsos factis suis ea dignos exhibuerint: quæ tu, quòd optima præstitisti, in primis ut gratiosus apud Deum sis, cõsequutus es. Quapropter cernere erat, quicquid esset mali, id è medio tolli: bona autem uniuersa ad manus esse, utilitatem publicam nõ morari, & tempora ipsa sub te nouo atq; commodo Imperatore renouari & repubescere. Atq; equidem rerum bonarum pleræq; sua sponte aderant, pleræq; mox affuturæ erant. Accessit spes rebus præsentibus lõgè melior. Nam sicuti iubar quoddam è sublimi relucens, ubiq; terrarum, affluentem tibi diuinitùs gratiam abundè demisisti, camq; propter cœlestium donorum uarietatẽ perinde atq; flumen copiosum profudisti. Et quum gloria abundares, nequaquam ad desidiam & uitam molliorem te demisisti, sed rebus honestis dedidisti. Neq; purpura sumpta, Imperium in teipsum exercere omisisti: & ratione tanquam freno usus, Imperij administrationem philosophicis institutis temperasti, timore Dei illi tanquam custode & opitulatore imposito. Porrò quum probè tibi cognitum esset, principes uiros non facilè admoneri se pati, neq; doctrinam atq; institutionem admittere: eam tu in primis tibi in cõsilium adhibuisti, & Imperij tui, perinde atq; domus custodem, & magistrum optimum, constituisti. Quin potius tibi hac minimè opus fuit, Quid enim apud te est, quod aliunde didiceris, aut importatũ acceperis?

Virtutum omnium fundamentum pietas.
Virtutum aliarum accessio.
Virtutum catena.
Michael Palæologus Imperator mortuus.
Successor eius in imperio Cõstantinopolitano Andronicus filius.
Huic pietas & religio ab initio Imperij in primis curæ fuit.
Imperij præsidium, pietatis cultus.
Diuini numinis erga Andronicum gratia & fauor.
Amplissima pietatis præmia diuinitus concessa.
Qui homines gratiæ Dei sint capaces.
Bonus felixq; Imperij status.
Verus Imperator.
Timor Dei Imperij custos.
Tribuũtur Andronico præcipuæ imperatoriæ uirtutes.

* *Quod hic per Nicephorum obscurius indicatur, id à Baptista Egnatio apertissimè paucis declaratur. Michael Paleologus (inquit) Lugdunum ad Concilium uenit, quod Gregorius x Pontifex indixerat, facileq; illi cum Romano Pontifice conuenit. Ex quo tantam inuidiam Græcanicæ gentis contraxit, ut nec mortuo iusta persoluerint, & locum sepulturæ negauerint.*

ceperis? qui ingenij naturæq; tuæ bonitate omnia producas, & quicquid boni est, ueluti fructum quempiam generosum & maturum, in lucem proferas? Sed nec illud Imperio suscepto egisti, ut te ciues & subditi tui metuerent tantùm: uerùm timorem eum charitate temperatum esse uoluisti. Proinde quum te homines tui cũ admiratione dilexere, quòd minus esse terribilis, neq; arbitrio tuo uiuere, & pleraq; omnia statuere uiderere, tum ipse eos magis etiam dilexisti: quibus reuera extitisti, A

" — *Ueluti pater optimus:*

quemadmodum ille dixit. aut, quod magis in te competit,

" *Rex bonus, atq; idem fortis bellator, in armis.*

Hunc uersum Alexander Magnus omnium Homericorum carminum iudicauit esse optimum.

Nam quod sceptrum Imperiale, splendidi cuiusdam seruitij signum esse, & coronam preciosissimam, nihil à lapillis, quæ in littore maris sunt, differre putares: quamuis hæc, diuinæ quædam res, & immensorum arcanorumq; mysteriorum imagines sint, purpuram ipsam pro uilibus pannis habens, floremq; eius molestum et tristem iudicans, moderatum nouo quodam modo in rebus secũdis animum obtinuisti: nequaquam eis, sicuti pleriq;, exultans atq; superbiẽs. Quæ tua moderatio maximè Deo grata fuit: eadem quoq; publicæ lætitię, & solennibus conuentibus causam præbuit, multam animis omnium uoluptatem immittens. Quum namq; optimus, & supra alios maximè generosus esses, haudquaquã ad res minus decentes declinasti: uerùm cõstanter in factis laudatis perstitisti, prudentiæ scilicet & iudicij rationibus adductus. Insuper uerò circa pulcherrimas quasq; res ambitiosus, ritè omnia atq; ordine peregisti. Formã siquidem atq; habitum præ te ferens tyrannide dignum, animo mitis admodũ atq; humanus es, conspectu ipso statim omnes, ut ita dicam, benignè excipiens: & nouo quodam more, orationisq; tuæ gratia atq; illecebris, fluminis instar profluẽtibus, uniuersos, perinde atque magnes lapis ferrum, suspensos tenens. B

Bona corporis in Imperatore.

Decentissimum uerò quoq; tibi corpus, & excellentissimum, rerum uniuersarum architectrix natura conformauit: ut sanè quispiam existimet, non principum solùm, sed etiam hominum ferè omnium te absolutæ formę ideam atq; specimen, iuxta Platonẽ, & uenustatis omnis archetypũ atq; primarium exemplar esse. Robur insuper & fortitudo corporis, ~~partiumq; omnium & membrorum~~ proportio, aptaq; & temperata constitutio, ætatis quoq; flos & uigor, omnia simul concurrentia, suprà quàm dici potest, optimam in te conficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quàm si in parte qualibet natura tibi præsens insideat, mensurarũq; & magnitudinum rationibus artificiosissimè omnia, & perinde atq; lyram coagmẽtatione compositioneq; conuenientissimè conformet. adeò ut in te uno, propter tot & tanta, quæ in te scatentia protulisti bona, cõmunis natura iactare se & gloriari posśit, tanquam in excellentissimo generis nostri, ut ita dicam, donario, in quo illa munificentiam suam ostentarit. Itaq; constanti exercitio rerum honestarum & pulcherrimarũ, cum generosa animi alacritate tibi proposito, ignis planè ardens, aut securis dissecans, † aut sphęra, quod dicitur, seu globus quidã per præcipitium, fuisti: omnibus cognoscendis incumbens, omnia etiam facilè mente concipiens. Et quæ semel audita uel lecta discis, tam tenaci memoria complecteris, ut in ferreis pugillaribus, quæ in cordis tui tabulis conscripsisti, incisa esse uideantur: tam solida firmaq; tibi est memoria. Porrò attentione, & mentis sagacitate, scientiam & eruditionẽ omnem breui superasti, naturæ magnitudine eas uirtutes cunctas re ipsa exhibens: idq; melius multo, quàm qui lõgissimo etiam tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua est prouidentia, & usitata mentis consideratio, necnon singularis morum gratia & affabilitas. Vnde etiam uiolentorum

Adumbratur in hoc Imperatore uirtutibus ornamentisq; pleriśq; omnibus absolutum optimi principis exemplar.

† ἤ τις σφαῖρα κατὰ πρανοῦς.

A torum laborum contra naturæ leges & corporis necessitates, tyrannis quędam & dominatio, imperialisq́ quæ tibi præstatur, obseruantiæ contemptus, atque aliæ insuper primariæ uirtutes, supra naturæ humanæ captum diuinitùs tibi insitæ. Quales sunt & nocturnæ & diurnæ stationes, cùm uel Deum orationibus placas, uel pro repub. defendenda excubas, uel etiam iura ciuibus reddis: ita ut qui te conspiciunt, non uiro te, sed potius uiri statuæ conferant, frigus ex æquo & æstum toleranti. Vsqueadeò te unum atque eundem in eis omnibus præbes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidem familiarius uiuentem, omnibus autem te omnia, & omnigenũ suauemq́ admodum & placidum exhibentẽ, multamq́ atq́ eam meram atq́ sinceram, ut apud Platonem est, libertatem subditis, perinde, atq́ uinum temperantem. Ac ueluti inter curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiam illis delectaris, quàm alij socordia, delicijs, atq́ alijs eiusmodi, quibus assueuerunt, minimè laudatis studijs. Quod si hæc quoq́ dicenda sunt, persæpe ego te uidi nõ quotidie cibum sumentẽ, uerùm & binos & ternos transmittere dies, ita ut nonnunquam quidem solo pane & oleribus incoctis, aliquando uerò pomis quibusdã uescereris. Et tempore plurimo sola aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad sufficientiam aut satietatem es usus, sed celeriter omnino ea degustata mox remoueri iussisti, ut scilicet mens tibi absq́ sordibus maximè pura permaneret, intellectualibus spiritualibusq́ & diuinis redundans cogitationibus: simulq́ ut facilius uigilantia constaret, rectiusq́ negotia pleraq́, ex præscripto diuino, matutino simul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore perageres. In multam nãq́ noctem, ac potius, ut plurimum, ad illucescentẽ usq́

B diem uigilans: & demum cubitum uadens, statim rursus excitus surrexisti, haud aliter quàm si tibi nocturna uestimenta grauia atque molesta essent. Sedenim ne tum quidem à laboribus tibi remissio fuit, per somnum nimirum & insomnia te exercenti, & nominis gloriæq́ nostræ augmenta atque incrementa infatigabilibus momentis & imaginationibus animi, uisionibusq́ nocturnis meditanti, &, quoad eius fieri potuit, complenti atq́ perficienti: adeò ut admirationis causam hominibus præberes, diuiniorem quandam naturam te, somni atq́ fatigationis expertem esse, suspicantibus. Et quum quàm longissimè, &, ut aliquis dicat, iuxta diametrum, à uoluptatibus & ignauia abfuisti: tum quotidianæ uitę disciplinam & seueritatem maximè es consectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & ualetudo secunda maximè fuit. Et qui hac in re elaborant, nugatores meri uisi sunt, Asclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriãtes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui sanè quũ ualetudinis tuæ curatores essent, à suis ipsi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atq́ integri discessere: quippe qui ad summã accuratissimamq́ ualetudinis tuendæ rationem perueneris. Et neq́ Medici tui, neq́ illi ipsi qui eis artis suæ præcepta tanquam magistri & duces tradiderunt, prorsus quidquam habuerunt, quod aduersus præscriptum degendæ ad salubritatem uitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus uehens, pulchrè dixit, eas quæ antehac dudum per graues motus & certamina inter se dissensissent, uirtutem & fortunam, uix aliquando tandem, propter urbem Romanam solam, pactis conuentis per fœdus initum, in gratiam redijsse, ut omnium humanarum rerum longè pulcherrimũ opus absoluerent atq́ perficerent. Mihi uerò rectè quoque existimare in mentem uenit, in te etiam uno, Imperator optime, ueram pietatem cultumq́ Dei, atq́ opes felicitatemq́ humanam, quæ inter se semper depugnarunt, semel ad concordiam redactas esse: eò quòd pietas felicitatem ueluti *εὐσέβεια τε καὶ εὐδαιμονία.*

ui quadam ad se pertraxerit, eam'q; omnino pessum ire non siuerit: siue potius, A
ut equidem puto, quòd DEVS tandem necessitatem eis imposuerit, ut simul coniungerentur atq; contemperarentur: & ut ille ab utraque, eo quod utriusq; esset proprium recepto, hominibus omnibus nouum & uerè admirandum perficeret emolumentum & auxilium, firmamentum nimirum quoddam stabile, & elementum, ut ita dicam, sextum & sempiternum, in diuinis rebus labascẽtibus, & per naufragium pessumeuntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, supremam, uerèq; sacram anchoram te, sacris simul & prophanis exhibens, ut in te alijs quoque qui tecum sunt, solidam stabilitatem repræsentaret. Et profectò ea quæ huc atq; illuc circũagebantur, & circumferebantur, maximam te tutissimam'q; perfugij sedem, in mundum pacis unum, & rectioris fidei professionis, seu rerum administrationis, minimè hallucinantem aut labantẽ orbem habuere. Quin illud etiam studuisti, ut non corpori modò, uerumetiam animo purpuram circumdares. Siquidem tu omnium propè qui te præcesserunt, Imperatorum unus, ipsi tibi imperasti: & reuera † summæ potestatis Imperator, quum * uitiosas tumultuantium atq; imperium sibi uendicantium affectuũ perturbationes è domicilio animi tui eiecisti: tum rationi, ᵃ imperio eo quod penes paucos optimates est, tradito, uiuam teipsum uirtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem instituens, proposuisti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam opposita, non solum hominum, uerumetiam perturbationum animi simul & corporis omnium Imperator meritò censeris. Quamobrẽ conspicere licet, humanitatem tuam ad summum peruenisse. Nam bella quoq; quæ geris, perhumana sunt: & placabilitas uirilem præ se fert fortitudinem. Porrò benignitas & munificentia quam maximè ad utilitatem publicam spectant. Ira autem admodum est placabilis. Animus nanq; tuus ad iracũdiam, ut ita dicam, B
sterilis: & ad ardorem eum qui ex flagranti uehementia prouenit, cœlebs & immobilis est, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus uerò ferendis, moribusq; corrigendis quàm recta apud te instituta est ratio? qui improborum impetum legitimis iusticiæ præceptis cohibes: & ubiq; terrarum honestum bonum'q;, haud aliter quàm decantatus ille Triptolemus in terram semina cõiecit, seris. Quis igitur hominibus improbis te est formidabilior? aut ærumnosis placabilior, atq; clementior? Quis supplicantibus benignior, & ad misericordiam propensior? qui etiam, nisi quæpiam obstet necessitas, precantium optata præuenire solitus es. Neq; uerò à me ista ad gratiã, aut per adulationem prorsus dicta sunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipsas, ut sunt, uerè exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præstantia uictus? Verùm hæc ita se habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tũ actiones, quas in Imperium tuum contulisti, omnes comprobant. Nec minus id quoq; illa satis declarant. Quis etenim, quàm tu, religione pura & simulationis nescia, uel DEVM magis glorificauit, uel flagrantiorem pro eo ardorem ostendit? Quis sinceriorem fidem in discrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia affectatus est, aut sacram mensam repurgauit? Quis etiam, ut eruditio omnis summa caperet incrementa, effecit? Quis ita uirtutem extulit, aut optimos quosq; honoribus auxit? Quis DEI ministris, alijsq; item qui ei chari sunt, & omnibus propè, pro cuiusq; dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porrò tanta attentione, insigniq; religione, & decenti moderatione, ut Imperialis aula nihil ab asceterio, pietatisq; exercendæ schola differret, procurauit? quis sic æqua státeræ lance rempub. gubernauit? Quis ita uel iuri dicendo institit, uel maleficia coercuit? usqueadeò, ut multam se tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudi-

Verus Imperator.

† *αὐτοκράτωρ τῷ ὄντι.*

* *τῶν παθῶν ἐξηλάσατο.*

ᵃ *ἀριστοκρατίᾳ.*

τὸ τῆς εὐεργεσίας ὡς μάλιστα οἰκονομικόν.

Imperialis aula pietate morum Monasterio persimilis.

A è iudicio uicti,& calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cũ peritia simplicitas,& cum clementia prudentia? quibus uirtutibus unà cũ humanitate maximè enites,ingentẽ quandam serenitatẽ in animo simul & uultu præferens, sensim quandoq́ꝫ,ceu fluctibus quibusdam,horrescentẽ,nec tamẽ ullam tempestatis significationẽ præbentem. Cæterùm orationis opportunitatẽ,silentij cõmoditatem,linguæ lepórẽ,familiariũ colloquiorũ instar olei prorsus & mellis profluentẽ suauitatẽ,aut uerborũ tuorũ Musicum planè concentum,quis rogo eloquatur? Sententiarum autẽ densitate, præterea uerborũ perspicuitate & copia,

(*Hyberni uoces fluuij de more ruentes,* "

Homerus dixisset) quis te diuinitùs locupletior fuit? Quapropter euenit, ut te uerba faciente,omnes prorsus quasi numine aliquo afflentur, moderataq́ꝫ insania percellanẽ,& bacchari incipiãt,simulq́ꝫ uel inuiti exiliant:& uocibus tuis rapti, ita ducantur,ut retrocedere nolint, sed ueluti affixi tibi uideantur, perinde prorsus atq́ꝫ à Sirenibus demulsi. Rectè sanè quispiã te mare dixerit, quod alios super alios uerborũ fluctus dẽsẽ excitet, aut certè ingentẽ aliquam aquarũ uim: quę,si in eã alicunde lapillus incidat,ex obscuro cẽtro, seu potius circino, eoq́ꝫ, si ita uis, liquido,alium super aliũ circulum,sensim admodũ intumescentẽ,ac deinde propter alium influentẽ,paulatim donec ad summũ perueniat,deficientem atq́ꝫ euanescentẽ,mirabiliter circumscribat:potissimùm uerò,quum tibi de reb. diuinis est sermo. Quis nanq́ꝫ alius habet uel mentẽ & sententiam oratione atq́ꝫ lingua meliorẽ,uel orationẽ quæ illis ratione meliore subseruiat, uel linguam etiam quę bene admodum & acutè (rotundè & suauiter poeta dixisset) uerbis in orbẽ reductis cõceptã animo sententiã proferat:atq́ꝫ utrunq́ꝫ ĳs,ita ut decet, ex-

B pediat,& id quod in animo lateat in apertum transmittat? Equidem unum illud de te dicã,quum cõcionantẽ audio,alius ex alio,& orationis tuæ illecebris DEO * plenus efficior,nec hominẽ me loquentẽ,sed mirificè aliquẽ è cœlo prospectantem,& noua quædam atq́ꝫ diuina,quę cõmunia hęc quidẽ longè excedant,sublimia aũt & arcana mysteria cõtineant,renunciantẽ,audire puto. Adeò ut DEVM orandum duxerim,qui mihi aurẽ aliã addat, sicuti quidẽ Prophetæ uidetur, ut mihi cum lepóre urbano uerborum tuorum gratia abundè influat. Quod quidem omnib. etiam contingere arbitror,qui firma & cõsistenti sunt mẽte: neq́ꝫ omnino tales,qui demulceri & flecti uerbis huiusmodi nequaq́ꝫ possint. Quos sanè neq́ꝫ Orpheus ille,decantata sua lyra,frequẽter eã plectro percurrens, ut puto,aliqua ex parte permulserit: quã quidẽ lyrã irrationales etiã naturas sono suo trahentem,ci affingunt Gręci. Iam præter alia illud quale est? quod nullius sanguinẽ, qui* imperio ob maiestatẽ læsam obnoxius fuerit,effundere uolueris? Quod tu quidẽ te ita facturũ esse non iureiurãdo cõfirmasti, uerùm cœlesti prudentia optimũ esse, maximéq́ꝫ Imperio conuenire iudicasti,qui nimirum & uitæ † & necis potestatẽ penes solum DEVM esse scias. Incruentam enim prorsus,cædisq́ꝫ purã solam Imperĳ tui administrationẽ,uniuersum iactat æuum,quæ uitã felicẽ & bonorum omnium prouentum producit. Quod quidem cernere licet quum in alĳs exundantib. cõmoditatibus,tum in eo quòd ætate tua magna rursus ingenia & artes nobilissimę reuixerunt,& per prosperum successum ad summum peruenerunt,nõ tua quidẽ,sed illarũ planè gratia, ut simul & testis earum esses,& spectator: qui quum iudicare de rectè factis,tum reponere ea atq́ꝫ remunerari maximè possis. Neq́ꝫ sanè affirmare dubitarim, tua gratia primarios qui apud nos sunt uiros,sub Imperio tuo editos esse. Si nanq́ꝫ uberẽ fructuum prouentum,sicuti dicitur,temperata constitutio atq́ꝫ tenuitas circumfusi aeris efficit:pręclararum profectò artium & prẽstãtium ingeniorum incrementum beni

[Margin notes: * [illegible] — * * [illegible] — † [illegible] — [illegible]]

gnitas, honorificentia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorũ est copia: A quam iudicio, liberalitate & munificẽtia tua tantopere proficere, adaugeri, & ad cœlum usq; tolli conspicimus. Quod quidẽ in eloquentia maximè uidere est, ut propè nostrorum tẽporum Græci, cum ipsis artis eius inuentorib. certent, proindeq; †primas ex secundis ferant, ita ut sententijs omnium uidetur: quamuis omnes isti te atq; actionib. tuis laudãdis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longè enim orationis & eloquentię uim omnẽ superas. in tantum uirtutib. excellere studuisti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexãdrum Susis uidisset, præ lætitia illachrymans, ingenti dixit uoluptate & gaudio, qui ante id tẽpus obijssent, orbatos, quòd Alexandrũ in Darij throno sedentẽ non uiderint: præterea, quòd pars aliqua adhuc terræ obscura & sole carens reliqua esset, quę eundem Alexandrum non conspexerit. Ego uerò dixerim, laudẽ istã, quã alius tempore occupauit, in te multo magis cõpetere. Atq; ille dicto eodem Alexandrum quidẽ ornauit: ad tuã autem pręstantissimã Imperij administrationẽ respiciens, laudem tantã retulit. Quòd si & hoc dicere oportet, q̃ insigni animi lætitia caruisse putas, septenarium diuinorũ religionis nostræ uirorum cõuentum, quòd te simul cum eis coruscantẽ, ueluti ingentẽ opum accessionẽ, nõ uiderint: Potissimùm uerò primum illum, qui trinitatis mysterio est cohonestatus, quòd te assessorẽ, seu potius throni simul & Imperij post se statim successorẽ germanũ non habuerit, professionis fidei nostræ ducẽ, & reuera patrẽ tuum Cõstantinum, magnum apud Christianos nomẽ: Nõ tanta siquidẽ inimicorum multitudo irruisset, uerborum peruersa uersutia sinceritatẽ fidei miscens atq; cõcutiens. Enimuerò singulari quadã prouidentia DEVS te, nulla re illis inferiorẽ, quẽadmodum quoddã pondus æqualis momenti in lance opponens, conuenientẽq; magnitudini Imperij mentem simul & morum dignitatẽ tribuẽs, eoq; experientię & bo- B nitatis progressum, rerum administrationi temporib. nostris præfecit, ut eas q̃ optimè gubernares, nec nos prorsus pessum iremus. Quis enim suffecisset alius, qui tot & tantis malis undequaq; circumfluentibus obuiã iret, quàm tu ipse, qui fortitudine & prudentia & DEI cultu iustus es iudicatus, temporibusq; nostris alter quidã Noe aut Moses existimatus, scapha & ligno, crucẽ adumbrantibus, ex ęrumnarum fluctib. subducens, & populum tuum à persequutorib. eripiens, & percutiens ijs atq; submergens persequentes, atq; per manum DEI tropæa ubiq; excitans, magnificamq; mundi nauem magnificè crucis uelo noui orbis semina conseruantẽ gubernans: aut ignis quoq; columna prorsus habitus, ueluti nouum Israelẽ, nos cœleste uidelicet semen, ad uerã pietatẽ producens: aut sanè liquor seu succus sacer, aut sal quidã diuinus, ut Euangelicè dicam, suo planè tempore nobis iam fatiscentib. atq; diffluentib. iniectus: Sed quid ago? Si enim quãplurima dicendo uel minimã partẽ rectè factorum tuorum attingere possem, nihil prorsus difficultatis aut molestiæ orationi adesset. Quandoquidem uerò uerba, etiamsi omnium longè optima in medium proferantur, cedere tamen plurimùm rebus ipsis necessariò oporteat, ne ea accumulando ultra modum progredi uidear: ubi pauca quædã addidero, ad argumentum historię propositum descendã. Quæ enim tibi DEVS exuberanti manu bona cõcessit, & quã munificentiæ gratiã prolixè præstitit, quis nam satis uel oratione prosequi, uel mente concipere queat? quãuis unà cum Gratijs & Musis omnibus, & plurib. quàm quas Homerus dixit, capillosq; nostros numero æquantib. linguis, insistens, res tuas exequẽdas sibi proponat. Adeò enim nihil sibi dixisse uidebitur, ut pœnitentiæ postea, qui semel dicendum sibi quidquam sumpserit, ducatur. Mihi uerò satis fuerit, ubi ea quæ pietatis erga DEVM tuæ sunt, dixero, quamprimum orationem

† τὸ πρωτεῖον ἐκ τῶν δευτέρων λαμβάνειν.

Septem primaria œcumenica Concilia.

Constantinus Magnus.

Andronicus, alter Noe & Moses.

Arca Noe & uirga Mosæ Crucis fuere figura.

A nem in summã redigere. Itaq; Ecclesiã catholicã & uniuersalẽ reb. nouis turbatã in ueterẽ statum restituisti, doctrinã illegitimã atq; impurã omnem ab ea repulisti: templum à diuinæ doctrinę cauponib. & deprauatoribus hæreticis, nõ quidem triplicato flagello, sed ueritatis uerbo, siue † cognatæ diuinitatis triplicitate repurgasti, pia æmulatione pro diuina mensa flagrasti: uehementius pro spiritu spirasti, quare ille quoq; tibi accuratã certamq; diuinitatis cognitionẽ inspirauit: doctrinã stabiliuisti, constitutiones de ea tulisti, ingentibus septis uerã pietatem uallasti, quod dirutum fuerat restituisti, atq; id apta mẽbrorum partiũq; omnium coagmentatione redintegrasti. Neq; deinceps apud nos noua illa nomina audiuntur, Paulus & Cephas & Apollos: sed unus est ubiq; & in omnib. CHRISTVS. Adhæc unctionẽ sacerdotalẽ adulterinum quiddã resonantem, flagrãti ardore sinceriorẽ & puriorẽ auro reddidisti: atq; lege & literis propositis, continentiã morum & pecunię contẽptum docuisti. Quapropter nũc reipub. sacrum * est sacerdotale ministerium, quod superiorib. temporib. paulatim disciplinæ & morum corruptela adulteratum deprauatumq; fuerat. Ecclesiæ formã & habitum, semper amplius quiddã excogitans, & imaginẽ pulcherrimè ad primarium exẽplar expoliens, ornasti. Conuentus Ecclesiasticos lætiores effecisti, nõ solum ingenti lucernarum copia, quæ in orbẽ per catenas serpunt & emicãt, intellectualiumq; ordinum & numerum & splendorẽ referunt, & ueluti astriferum in multa nocte atq; cœlestẽ tractũ secundi, ut ita dicã, atq; intelligibilis firmamenti exhibent: in quorum medio ipse perinde atq;, quod auditu nouũ atq; mirum est, plenilunius sol reluces: uerumetiã reb. alijs, quibus numẽ diuinum lętari solet, & uasis quibusdã nouã speciẽ atq; formã horrore prorsus plenã pręse-
B ferẽtibus. Quis porrò eloquatur, quã pręstantib. & uarijs sacris uestib. puro auro preciosisq; & resplendentib. lapillis & margaritis ornatis, nihil planè ad magnificentiã reliqui faciens, hierarchiã seu episcopatũ nostrum illustraueris? per quę omnia incredibilis, plurimumq; flagrans tuus in Ecclesiã CHRISTI amor & desiderium magnopere declaratur. Quid igitur est? Talis tu quidẽ in ornanda atq; defendẽda ea, quæ materię expers & intellectualis est Ecclesia, uerã pietatẽ dico, appares: erga eã uerò quæ ex materia ista cõstructa est, nõ eodẽ es affectus modo? Id uerò longè abest. Quemadmodum enim illam iam collabentẽ & pessum euntẽ, quãtum potuisti opum cõferens, nõ lapidib. & lateribus, sed spiritualib. suffultam columnis, patrum scilicet doctrinis & sanctionib. cõfirmasti: sic & hanc erexisti. Hoc inquam cogitationẽ mẽtis excellens & immẽsum opus, hanc incredibilẽ formam, sempiternę aulę imaginẽ, cõmune hominum, dicã etiam angelorum, delectamentum & spectaculum, † hoc diuinum DEI VERBI SAPIENTIAE inquã palatium: hanc quoq; basilicam temporum ui affectam, & imminentium cacuminũ mole ueluti in genua inclinatam & labefactatam, adhibita ei aurea dextra, ad stabilẽ & certũ restituisti statũ: ad eũ modũ ędificio omni firmato, ut in posterum nulla tẽporum iniuria detrimẽti quicquã ei afferre possit. Nã saxis iniectitijs & pulchrè politis ex parte utraq; eã restaurasti, structura solida & ferè adamantina ita longissimè in altũ excurrente, ut totũ opus propter summam conuenientiam & coagmentationẽ, saxũ unũ esse uideatur. Et totũ tu quidem hoc templum solida stabilitate cõfirmasti: maximè tamen eam ædificij partem, quę ad orientẽ solem spectans, sensim quodammodo à reliquis partib. abrupta est, & disiũcta. Nec manũ tantũ operi isti adhibuisti, sed ad reliqua etiam, diuinam & immortalẽ tuam curam & solicitudinẽ rebus his impendens, adiecisti. Siquidem ad has etiam artes sapientis animi intelligentia & magnitudine, admodum es appositus. Et opus hoc omnino, quod diximus, non ea solum quę

Laus pietatis restitutæ, et doctrinæ Christianæ ab hæreticis opinionib. repurgatæ.

Nam Andronicus patris sui Michaelis de religione acta rescidit.

† συμφυίας τριττῆς.

Reformatio cleri.

** ἱερουργεῖ τὸ ἱερατεῖον.*

Reformatio Ecclesiæ.

Ornamenta et donaria eiusdem.

πανεύδηλον ἰδεῖν.

Instauratio sacri sanctæ Sophiæ tẽpli Constantinopoli.

† τὸ τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας θεῖον ὄντως ἀνάκτορον.

Instauratio statuæ equestris Cōstantini Magni, altera manu globū cum infixo crucis signo cōtinentis. Quod symbolum est, orbis terrarum per crucē deuicti.

à seculo cōdito extitere, uerūetiam decantatissimū illum Semiramidis bitumine A
cōpactum murū longè superauit. Verùm enimuerò priscū quoq; diuini huius
delubri cōditorem, ex ære in statuā pulcherrimā arte fictorū diffusum, atq; in co
lumna aurigationē siue gubernationem exequentē, unà cum galea superba & ha
bitu magnifico dextraq; graue quiddā & terribile minanti, equo etiā ingenti na-
ribus & fremitu uim planè spirante, iuba quoq; per aurā ludente, & iuxta Home
ricum equū, in sublimi campo lasciuiente: aut etiā, iuxta Pegasum illum, uolandi
opinionem præbente, à temporū inordinata circumuolutione & motu ratione
parū nitenti, longa & continua aeris iniuria ita perculsum, ut quę cōtinere uisus
fuerat, crucem uidelicet & orbem, quib. statuarius terram omnē & mare ipsum
per crucem ei subiectū esse indicauerat, ea cessatione ignaua è manu eius excide-
rint: & hunc inquā artificio quodā incredibili, perinde atq; quodā stimulo & fla
gello, aureo sceptro excitans, ut fortiter cursum suū urgeret, & unà cum sole, im

Aliorum templorum & publicorum Constātinopoli operum reparatio.

mobili motu, in sempiternū perequitaret, procurasti. Sed si exactè oratiōe per-
sequi pergam, quibus nam tēplis temporū iniuria ruinam minantib. alijsq; pu-
blicis operibus, atq; in primis urbis ipsius mœnibus, quę circumcirca eam, inue
stigantium modo, cingūt, & ex senili situ ad pubescentē iuuentam reuocant, mu
ris adamantinis robur firmū adieceris, tempus me id memorantē destituet. Cæ-
terùm ueritatem uerbis meis astruere possunt utraq; sacra Apostolorū templa,
& DEI genitricis ædes cum cœlesti pulchritudine certans, quam Byzantij Bla-
chernas uocant, & propè urbis ipsius fana omnia, sub te & per te ad immensam
magnitudinem & formam excitata, & tantū nō clara uoce sincerū desiderium, fi
dem, & amorē erga DEVM tuū, præconū more, deprædicantia, temporibusq;
futuris deprędicatura. In quibus omnib. meritò admirationi sit animi tui magni
tudo, tantæq; pecuniæ impensa: præsertim quū in tanta munificentia tua libera- B
litas ipsa se non proferat & uenditet. Quū nanq; tua ipse opera, ita ut quodlibet
illorum excellentissimū esset, extruere posses, maluisti tamen honestum factum
tuū, ei qui omnia cernit, intimosq; cordiū recessus perspicit, cōsecrans, in aliorū
operibus restaurandis magnificam liberalitatē declarare: subnascentē inde pau-
latim fastū & tumorem, ut equidem puto, sapientissimè supprimens. Etenim si
quis per partes suas singillatim quæ in eiusmodi structuris perfecisti opera in u-
num cumulum cōgerat, omnes lōgè post te relinquas, qui munificentiam suam
in eis ostenderūt. Quòd si specimen aliquod magnanimitatis tuæ sit indicandū,

Palatium imperiale ibidem ab Andronico constructum.

in conspectū omnium proferatur (oratione enim præstantiam & impensam im
mensam explicare nō est) regia ea, quam pro eo atq; fieri maximè potuit, ædifica
sti, ut scilicet illa & loci ipsius situ & solida firmitate, nec non exacta pulchritudi
ne, ita ut cōuenit, conspicua sit, dignum mehercules mente & lingua, dicā quoq;
manu & prudentia tua, opus. Adhęc & quod quatuor colūnis fundasti, & tanq;

[illegible] ὑπε-ρον.

fulcris firmasti solarium, insigne prorsus spectaculum, ut ex superiore eo loco,
tanquā sublimioris cuiusdam naturæ quispiam prospiciēs, nos respicias: DEVM
quoq; hac in parte imitatus, pro misericordia & bonitate sua hominib. se immi-
scentē. Nam quid magis cōueniebat, te, qui magnus principū aliorū Princeps
es, quàm regiam hanc domū extruere, quam tu quidem nō tibi magis quàm no-
bis omnib. prorsus excitasti, opus minimè silētio dignū: imò quod silentiū po-
tius propter admirationis excellentiā mandauerit, & pulchritudinis fulgore q̄
celerrimè loca omnia peruaserit: magnitudine quidem illud supra multa, forma
aūt & firmitate ferè supra omnia est, ingenti & multa luce abundantiaq; splēdo-
ris coruscans, portarumq; & propylæorū seu uestibulorū amœnitate & gratia,
quandocūq; accedentibus, obuiās simul, & eos benignè excipiēs, & ambulatio-
nibus

A nibus intus atq; xystis, quos colũnæ quædã Gigantibus similes decenter & pulchrè inter se ordine distãtes, distinguũt, longè lateq; spaciari, atq; oculos pascere permittẽs. Porrò marmoris gratiã & fulgorẽ, quod etiã in uillos, ut ita dicã, conformatũ est, & zonas seu cincturas, quas totũ opus præ se fert, ei simul intextas, quomodo quispiã dicat? Pręterea uerò, quod solo instratũ est, & quod pars murorũ omnis quasi quoddã peplũ uariè distinctũ cõplectit. Quod derepentè uidens, mare quoddã esse dicas, lenib. ubiq; intumescẽs fluctibus, & sensim quodãmodo horrescens: usqueadeò, ut cõfestim uestẽ subducas, ne fimbria eius humore inficiat. Eam porrò structuræ partẽ quę supra caput est, coelo ipsi propter latè & copiosè diffusum aurũ, nec nõ æthereo alicui tractui, igne multo relucenti atq; coruscanti cõpares. Verùm quomodo tantũ et tam lõgi tẽporis & multi laboris opus uerbis tam breuiter explicẽ, quod neq; oratio ulla, neq; oculus, imò neq; mens aliqua, quæ quidẽ in eiusmodi reb. sit exercitata, satis cõplectat? Mihi certè unũ illud dicere suffecerit: quãuis multæ & ferè innumerabiles regiæ aulæ superioribus temporib. sanè q̃ ambitiosè & magnificè sint cõstructę, hãc tamen ipsam inter oẽs temporũ omniũ, calculis, ut ita dicã, omnib. primas ferre magnitudine, pulchritudine, firmitateq; ædificationis, & cõuenienti rationi'q; respondenti modo: magnifica uerò atq; superba coagmẽtatione, lapillorum'q; incrustatione, atq; eorundem uarijs formis, & reb. ferè omnibus quib. ædificiũ tantũ exornari æquũ est, naturã quoq; ipsam superare. Sed de operib. tuis hactenus. Et quũ tãtus princeps sis, Imperator optime, atq; eò glorię perueneris, cui nã rectè cõferri possis? Ego quidẽ Plutarchũ quoq; illũ, qui uirorũ clarorũ collationib. magnus fuit, arbitror, si adhuc superstes esset, operæ preciũ se facturũ esse existimaturũ fuisse, si studio suo, in quod per uitã omnẽ libẽter incubuit, supersedisset,

B eo † q idoneũ, quẽ tecũ cõponeret atq; cõferret, nõ inueniret. Verùm Adamo illi & Noę & Abrahamo, prętereà Iosepho & Iob, Mosæ, Iosuæ, Sãsoni, Samueli, Dauidi, & Solomoni, & qui eius generis fuere alijs: insuper Cyro illi, Dario, Alexãdro, aut alijs quibusdam, Iulijs etiam fortasse & Augustis & Cęsarib. cõparari posses. Sed satis cõstat, te huius quidẽ Imperiũ in oẽs, aliorũ aũt bonã spem, atq; in Deũ amorẽ, cæterorũ uerò moderationẽ, & in reb. duris cõstantiam: alicuius porrò fortitudinẽ, æquanimitatẽ, mansuetudinẽ & modestiam: alicuius item sapiẽtiæ uim: prorsus uerò omniũ, eam q̃ Imperatori, Principi, populi'q; & reipub. administratori cõpetit, uirtutẽ habere: ita ut ueluti q̃dam noua, atq;, ut ita dicã, inimitabilis mixtura Imperiũ tuũ sit cõstitutũ: q uidelicet hos quidẽ lõgè pręterieris, cũ his aũt certes: à quib. aũt nõ multũ absis, dicere nõ habeo. Atq;, ut breuiter dicam, quidquid in quolibet istorũ pręcipuũ atq; præclarũ, uel DEI munere datũ, uel pręstantis naturę beneficio cõparatũ fuit, id tu quasi quædam bona atq; sedula apis magno studio collectũ atq; comportatũ, admirando quodam modo miscuisti atq; temperasti: & propterea * imperatorio cubito oẽs es supergressus, Imperio tuo perinde atq; nõ imitabili archetypo, primario'q; quodam exemplari omnib. exhibito. Quapropter & illud facilè dicere ausim, te quicquid est rerũ bonarũ atq; honestarũ, partim quidẽ imitatũ per æmulationẽ esse, partim uerò ingenij & naturæ pręstantia superasse: quæ aũt hucusq; à quopiam inuẽtæ nõ fuissẽt, eas & inuenisse, & in lucẽ produxisse: &, q̃ad eius fieri potuit, cernere uolentib. ostendisse: proindeq;, quòd per uirtutes & præclaras res oẽs, ad summũ quoq; peruaseris, oẽs longè uicisse. Itaq; longiorẽ etiam tibi uitam, q bona omnia, pro eo atq; decuit, omnino in unum collegeris, obtigisse existimo: ut ex temporis diuturnitate, ad incrementũ glorię hoc tibi accederet: quòd, quũ apud nos certiorẽ stabiliorẽq; sedẽ & stationẽ optimè fixeris, sedula imitatione

† μὴ τὸν σὺν παράλληλον μετάλληλον ἔχων δοκεῖν.

Summa Imperatoris laus, quòd singulas optimorum quorumq; Principum ueterum uirtutes, ipse uniuersim omnes sit consequutus.

* βασιλικῷ πήχει πάντας παρῆλθες.

Imperator longæuus. Septuagenario enim maior mortuus est.

 laudum

laudum uirtutū́q; tuarū,quæ inimitabiles ferè sunt, assequi eas nō potuerimus. A
Nam ueluti quidā arcanorū † sacrorū princeps es, & magister uirtutū omnium optimus,perinde atq; eam ob causam DEVS, natura administra & duce, splendidè atq; magnificè te,ut nō solum publica Imperij columna, uerumetiam omnium humanorū bonorū diuinitùs exhibita statua & imago esses, proposuerit. Sedenim omnib.eis, quos diximus,omissis: ubi te uni solūmodo cōparauero, orationis cursum sistā,qui me semper propter meū erga te amorē & desiderium latenter transuersum agit, & sensim extra modū producit: propterea q̃ animo semper id quod prætermissum est,præstantius esse eo quòd dicendū elegimus, uidet̃. Adeò magnitudine sua æqualia sunt omnia, neq; pro se quodq; aliud alij de uictoria partibusq; primis cedere cōstituit. Itaq; ex ingenti copia ad dicendi inopiā recido,et mihi abundās exuberantia in insignē indigentiā cedit. Plus etiā negocij mihi,quid omittendum sit,q̃ eis qui laudes tuas mecū persequendas statuerunt,quid dicendū sit,facessit. Vnus sanè quidē,ut ita dicā, mihi pro omnib. sufficiet,cum quo etiā fortasse,pro ea quæ tibi cū illo intercedit cognatione & similitudine,libenter te conferri patiere. An uerò is alius sit q̃ Constantinus ille, magnū apud omnes momentū & nomen? Constantinus, cuius memoriā ueluti spiritum quendā inesse omnib. oportet, qui in necessitate summa tam magnificè & tam fortiter opē nobis tulit. Cōstantinus, artibus Imperatorijs magnus, prudentia incōparabilis: ardore aūt erga DEVM, magnisq; rebus gestis, & certaminib. pro uera pietate susceptis, supra omnes, quemadmodū sol super astra alia relucens. An tu uerò, Princeps optime, nō certa illius es imago? Non speculum mediusfidius ita primariū imaginis exēplar reddit, sicuti tu diuinū animæ illius specimen exprimens, atq; illū admodū referens, refulges: nō aliter q̃ germanus B
filius patrē suū repræsentat. Atq; equidē, quamuis audaciā meā te improbaturū sciā, qui maximè fugere & cauere talia soles, dicere illud tamen audacter sanè nō dubitem: (quod te rogo ut patiare, & rationem mecum cōsideres, qui te filium Dei per gratiā & Christum Domini, præter cæteros, maximè esse sciam) imaginem te illius per omnia similem esse, qui uerè piam illius formā & uim characteremq; animalis siue Imperatoriæ eius subsistentię apertè obtineas. Id uerò sic cōsideremus. Accepit ille, patrijs moribus relictis, à DEO Imperiale sceptrū: & diuina potentia maximè fretus, scelestos & perniciosos tyrānos, in cœlo uictorię tropęo uiso, deuicit. Tu quoq; ad eundē modū, summa rerū suscepta, & uictrici armatura nō semel, sed cōtinuè inspecta, atq; in manib. gestata, seu potius in corde tuo, ut per quā solā & uiuas & spires & mouearis, circumlata, itidē ut ille, fortiter aduersarios superasti, quicūq; opponere se tibi sunt ausi, inuictoq; Marte de eis triumphū egisti. Quis nāq; te aspicere saltē sustinuit, forti manu DEI & excelso brachio suffultum & cōfirmatum? Excitauit ille & extruxit DEO urbē Imperialē, eandēq; ad formā & magnitudinē ingentē extulit, nō solū necessarijs reb. abūdè, uerumetiā superfluis magnificè exornās, nec nō tropæa de prædonibus, qui multo tēpore ei incubauerāt eiectis, statuēs. Liberasti hāc tu quoq; ab eis qui eā occupauerāt latronibus, nouamq; eā & iuuenescentē reddidisti, mœnib. solidis circumcirca ea uallata, alijsq; eius ædificijs perpulchrè & ambitiosè extructis, q̃ lęta ubiq; lætè sese oculis omniū ingerunt & cōsurgunt: effecistiq; adeò, ut suo, ita ut appellat̃, respondeat nomini, qui alter scilicet cōditor eius es & deus * tutelaris. Ille fidei dogma cōfirmauit, & linguas malè sentientiū cōfudit, iniustiā in sublime loquētes: & perinde atq; alter quidā Abrahā, trecētis decē & octo uernaculis cōtractis, præ se egit Arianos furētes, persequēs eos atq; cōfringēs, germanumq; & natiuum ius filio, decreto suo & autoritate stabiliuit. Nō creaturā, sicuti

† μυσταγωγός.

Cōparatur Imperator Constantino Magno, & cū eodem cōfertur.

Constātinopolis Deo à Constantino constructa.

* πολιοῦχος.

Cōcilio generali Niceno trecenti et decem octo interfuere patres.

A sicuti homines desipientes opinati sunt, sed ὁμοούσιον, hoc est, consubstantialē patri eum esse: nec nō imaginē, sed eam illi per omnia similē, & characterē seu figurā subsistētiæ paternæ statuēs, & patrē reuera principij expertē patrē, id ipsum scilicet uerè existentē faciens, & congruentem, ita ut ęquū est, dignitatē ei tribuens. Tu uerò quid? An nō eundem cum illo cursum de cōnaturali spiritu tenuisti? Nanq; cōcilio coacto nō equidē uernaculorum quorundā, sed Ecclesiæ primogenitorum nostratium, ueluti quidam nouus Abrahā, beatā rursus hospitio excepisti TRINITATEM, & phalanges † eorum qui è lingua laborarunt, disturbans, processionem unde ea proueniat liquidò declarasti: ex solo uidelicet PATRE, unde etiā existentiā suā inexcogitabili modo, uerumtamen ut genitus habet FILIVS. Proinde & illud cum fiducia dicere ausim, quod illi antea de filio per gratiā datū est, id tibi postea de spiritu inspiratū esse: ita ut in hac quoq; parte, quantum permissum est, æquā laudem habeatis, in ęqualib. & eisdem reb. mirificè ęqualem atq; eundem cōsequuti honorem, insigni nimirū erga diuinū numen studio & desiderio, nec non rerum actarum magnitudine. Itaq; nihil me ab instituta ueritatis ratione discessurum puto, si illi quidem hoc tribuero, fundamentū quodāmodo eum rectorum Ecclesiæ dogmatum & esse & perhiberi: te uerò cuidam pulcherrimo fastigio & claui atq; sigillo integro comparem: & utrunq; ingens istud ueræ pietatis momentū ex patrum præscripto conseruare, atq; id nō in plerasq; terræ partes, sed loca ubiq; omnia propagare, & tanq; buccina promulgare dicam. Quandoquidem ille utramq; CHRISTI generationē, tu uerò postremū testamentū sigillo consignas tuo. Enimuerò an tu quidem in rebus quas diximus ex æquo cū illo certas: morum autem cōsuetudine, clementia, magnanimitate, misericordia, humanitate, præterea syncera & simulationis

B ignara in DEVM religione, atq; DEI ministros pietate: insuper actionū magnificentia, operumq; ambitioso splendore: deniq;, quod maximū est, flagranti erga DEVM amore, adeò sanè, ut omnem, sicuti in prouerbio est, propterea moueris funem, orationibus, legib. & exemplis propositis, ut religionis cultus incrementa sua caperet, & res nostræ q̃ rectissimè ordinarentur; aliqua ex parte illo inferior secundas fers? Id uerò tantū abest, ut nisi quod medium intercessit tempus, interuallum quoddam fecisset, nihil prorsus impedimenti obstaret, quo minus alter in altero situs esset: & alter ab altero, atq; adeò per alterum, in publico obambulans, propter indiscretam similitudinem ita cognosceretur, ut per eam similitudinem, dum uterq; alter ipse uestrûm prorsus esse à quolibet iudicaretur, uter nā esset, nō satis cōstaret, quemadmodū aeris & aquæ inter se cōmistæ partes. Quin & illud, atq; audacter quidem, non tamē præter modum dicetur, eisdem te cum illo gloriæ & ornamentorum, item status simul & ordinis, apostolicæq; planè uocationis, unà cum diutino illo, & quod successionē nesciat, regno & Imperio, præmijs & honoribus sanè quàm splendidè DEVM dignatum esse. Sedenim num rectè & dignè satis oratio Imperatorē meum depinxit? An etiā, id quod diligentes & laudati pictores faciūt, colores insuper alios adijcere opus est? At quæ nam uerba tantā & animi & corporis pulchritudinem describent? Ego quidem fieri id posse nō puto, etiamsi simul omnes in locum eundem cōueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demosthenes cum ea quæ orationi eius subsidet ui & grauitate: & Thucydides, & Aristides, quorum alter cum pondere uerba proferre, alter ea elocutione, quam imitari non sit, dicere nouit: utrique sanè, & propè soli, ad summum facta uerbis exæquare periti. Sed neq; Apelles & Lysippus, qui optima colorum temperatura artem pingendi magnopere extulerunt, & propè animatas proposuerunt tabulas: nec sanè

Phidias

Decretum eius Synodi, cui Cōstantinus præfuit.

† Γλωσσαλγῶν.

Imperatoris Iustini ductu, in Concilio Episcopi Orientales spiritū sanctū ex solo patre, contra Occidentales, procedere statuerunt. Sed non lōge post, abnepote eius Ioanne Palæologo Imperatore autore, in Florentina Synodo, anno Domini 1439. Græci in Latinorum sententiā pedibus discessere, ita ut spiritum sanctum ex patre & filio procedere profiterentur. Quum persuasum eis esset, Latinos Deum patrem unicam filij & spiritus sancti causā credere: duo uerò principia, duas ue causas in consubstatiali Trinitate execrari.

Amplificantur rhetoricè Principis istius laudes.

Phidias aut Myron, & ipsi artifices egregij, qui ære & saxis mores & ingenia uirorum indicare, & in sculpturis operibusq́ʒ suis, subsidentes ipsis imaginibus eorum quorum formas adumbrarunt, uirtutes simul satis bene exprimere potuerũt. Verùm & isti omnes, siquidem adessent, orationib. atqʒ imaginib. & statuis suis pulchritudinẽ & magnificentiam eam rerum omnium, quæ extrà saltem in Imperatore meo coruscant, describere aut adumbrare omnino, quamuis nouos uerborum atqʒ artis & flores & colores adhiberẽt, non possent. Nisi quis in materiam immortalem & uiuam, radicesq́ʒ sempiternas & pondus stabile atqʒ immotum habentẽ, pulchrè effigiem corporis tui imprimere norit: & Thraciũ forte Atho, aut aliud quiddã, quod à cœlesti sublimitate secundum in terris sit, Olympum uidelicet, aut Caucasum, aut Parnassum, qui conuenientem ac congruam latitudinem & sublimitatem, accommodata quoqʒ membra & articulos artifici præbere posit, in euidentem speciem tuam cõformans, ita simulachrum uerè tuum, quod tam pulchrum & magnificum est, exhibeat. Id quod hactenus fieri nullo modo potuit. Aurum porrò & argentum, adhæc æs & ebur, ligna prætere a, tincturæ & lapilli, ut exiguæ quædã & uenales effigies, quę furtis sunt obnoxiæ, & tempore intereunt & corrumpuntur, quonam modo tibi, quod debetur & conuenit, præstent? Itaqʒ hoc ipsum, quòd à nemine diuinum & animę & formæ specimen tuum dignè, & pro eo atqʒ decet, depingi aut delineari queat, in summam tibi laudem & gloriam cedat: & sit perinde atqʒ in tabula inscriptio, effigies, colũna, atqʒ adeò Imperij tui statua inimitabilis.

Laus urbis Cõstantinopolitanæ.

Ad omnia hæc unum illud breuiter addã, quòd si tibi nihil rerum aliarum adesset, quas quidem benignitate & dono DEI habes innumerabiles, ipsum sanè ueræ pietatis ærariũ atqʒ domicilium, quod, quæcunqʒ aliquis mente concipere posit, bona prorsus continet omnia, nouum hoc tabernaculum, alteram Siõ, nouum sanctuarium DEI, alterã & eam duplicẽ arcam, pulcherrimum totius orbis oculum, seu potius cor eius, rerum omnium opportunissimã, atqʒ (ut simpliciter dicã) quicquid est in terris optimum omne, magnã hanc & Imperialem urbẽ Constantinopolim dico: quòd eam per te habemus, & quòd eò perueneris, ut certò Ecclesiæ decorẽ suum nitoremq́ʒ restitueres, ijs omnibus quę ad errorem ferunt concisis: sola ea satis tibi esse possent ad præclarum decus & ingentem gloriam unà cum ęuo ipso, & quàm quisquam uel excogitare uel eloqui posit longius duraturam, atqʒ ad immensam quandam, quæ non pudefiat, spei erga DEUM simul & libertatis fiduciã.

Eam per Andronicum Græci retinuerunt. Ecclesiæ reformatio commendatur.

Hæc ego de rebus hisce quæ philosopher & dicam, habeo: qui sub te tanto principe & præside & curatore dego, beatam & felicẽ Imperatorio modo meditante atqʒ exercente philosophiam, & res Christianas in prospero statu & successu administrante, quemadmodum inquit Aristonus.

Pietas & religio imperatoris, præcipuè inter uirtutes eius reliquas effertur laudibus.

Cæterùm, Imperatorum omnium humanissime, suscipe orationẽ hãc nostrã, unum quiddã ex eis quæ apud te sunt rebus præclaris: atqʒ id quidem breuiter admodum & tenuiter, uerã scilicet pietatẽ prosequentem. Non enim instituti nostri est, singillatim res omnes tuas cõmemorare, quę dudum à multis uel iam celebratę sunt, uel adhuc celebrabuntũ, & futuris seculis cõmemorabuntur. Et quidẽ quę ab alijs prætermissa sunt, alij inuenere: * & omnia ab omnib. & præterita & dicta sunt. Postea quã enim permulti se ad res tuas cõmemorãdas, perinde atqʒ in altum mare demiserunt, hic quidẽ multa, ille autẽ plurima, quidã nonnulla, atqʒ alius alia uariè recensuerunt. Nemini quidẽ omnium tanta incesit audacia, ut ad omnia describenda se conferret: quod id fieri omnino non posse, rectè ab omnibus iudicatum sit. Quemadmodum & nos partẽ quandam perhumani Imperij tui, egregium in Ecclesiã CHRISTI studiũ & pietatẽ tuam, nobis dicendã proposuimus: quippe

** πάντα δὲ καὶ παρῳχημένα τοῖς πᾶσι, καὶ λέλεκται.*

A quippe qui Ecclesiasticę historiæ librum recēs à nobis conscriptū, dedicandum tibi statuerimus. Cui enim alij eum cōsecraremus? Quū nanq; uisum nobis esset, historiā eam omnē in unū cōferre codicē, prioremq;, & eā simul quę omissa est, in ordinē unum disponere, à multis & uarijs scriptorib. in operib. pluribus sparsim quodāmodo tractatā, calculo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac siquidē sententia tua comprobata fuerit, rectè se res habebit. Sin minus, perinde atq; nunq; extiterit, meo ipsius & omniū ferè iudicio cēsebitur. Progreditur aūt mihi opus hoc, pro eo atq; fieri potuit, initio sumpto à descēsu è cœlis atq; † intransitiuo è paterno sinu, motu & trāsitu antesecularis & FILII & VERBI ęterni principioq; carētis DEI ET PATRIS DOMINI ET DEI ET SERVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI, in plures diuisum tomos. Procedit uerò ad eum qui cōueniebat locū, satis longè ante nostra tempora resistēs atq; suspensum, facili atq; æquali maximè ductu, quali scilicet eloquutione dictione & compositione scripta eiusmodi potissimū cōponi decet. Quapropter admitte quęso benignè ad te historiā hanc: quam, sicuti dictū est, ad calculum tuū producimus, ac potius uenerādo & Imperiali uertici tuo, cū timore, ueluti quandā coronā imponimus: nō equidem in pratis aliquibus fluxis & q̄ celerimè deflorescentibus, neq; ex floribus marcescentibus decerptā, neq; etiā ex pellucidis lapidibus fulgore quodam & auri splendore suaue quiddam & gratū relucentibus, consertam atq; cōpositam: quæ res celeriter hinc & inde uolutæ transferunt, & nunc quidē hunc, nūc uerò illū perinde atq; in somnis ad breue tempus deliniūt atq; demulcent: sed ex æterno paradiso quodā & floribus immortalibus collectām, qui neq; tempore, neq; sanè senio ullo intereāt & euanescant, uerùm diuino quodā modo & spirituali odore picti atq; imbuti sint, & aliquid de stillante

B rore montis Hermon delibauerint. Hanc coronā, pro eo atq; fieri potuit, contextā, summæ sublimitati tuæ adaptamus: quam, ut puto, ingens etiam æuū, maxima tua certamina & labores ueritū, conseruabit immarcescibilem. Etiamsi aliquando lingua quæpiā impotens, atq; castigatio & mēs cōtumeliosa, ut scriptura inquit, in cœlum gloriæ tuæ blasphemare, atq; tela in aerem mittere, & uerba umbra quadam, quod in Tragœdia est, tollere atq; erigere cœperit, quod quidem minus aliquē unquam ausurū esse puto: sed ubi uiderit te ea esse coronatū et exornatū, os eius obturabitur, & in iusticiā in sublime loqui ipse statim redargutus supersedebit, captusq; oculis prodibit, ut qui intēdere eos in eiusmodi ornamentum tuū, et quę inde cum gratia prominet & lucē et uim nequeat. Varios illa sanè & omnigenos florū coruscantes & aureos habet colores, quam aliquis aptissimè agri hortum herbarū omniū feracem dixerit. Potissimū uerò illis mirificè abundat, qui pullulantes candescūt, & qui purpurea specie florēt, quiq; nitore ad nigredinē magis uergentes, quàm maximè relucēt. Sunt uerò ij ex quib. corona tibi q̄ pulcherrimè cōtexta atq; conserta est, Hierarcharū stola, uitæ sanctitate supra solem ipsum coruscans: & Martyrū uera & uenerāda purpura, sanguine eorum prolixè tincta atq; rigata: insuper lucis cōciliatrix nigrescens & diuinitùs contexta uestis, illis admodum congruens, qui ad uitam angelicā cōtendunt atq; aspirāt. Ex quibus CHRISTI Ecclesia, aureum prorsus uirtutibus circūamicta ornatū, ueluti quædā sponsa, rem omnium pulcherrimā uniuersitatis huius exhibet atq; repręsentat Regi & Imperatori. Eorū labores & certamina liber iste cōmemorat: per quē tibi ut illis honore & dignitate æquali, et hanc ex eis cōsertā coronā imponimus, qui reb. omnib. optimus es, et natura simul atq; anima regius et imperialis. Hūc tibi nūcupamus atq; dedicamus, quū quidē antea corona glorię magnopere sis exornatus: quā hic etiānū quasi quendā futurę illius

Opus hoc Imperatori dijudicandū offertur.

Quę tempora complectatur hæc historia.

† ἀμεταβάτῳ κινήσει.

Dedicatur Ecclesiastica historia Imperatori Andronico, & ueluti corona capiti eius imponitur.

Flores eius coronę, & operis præsentis materia: Episcopi, Martyres, Monachi.

illius & sempiternæ arrabonem, & ueluti prooemium, hanc inquam preciosissimam Imperij coronam, mirificarum uirtutum, certaminum, atque laborum tuorum, perinde atque brabiũ, coronarũ largitor CHRISTVS tibi, qui pulcherrima trophæa, & splendidam, tuo ipsius respõdens † nomini, uictoriæ mercedem tu listi atque statuisti, donauit. Ergo age tu, qui solus natura, sicut ille dixit, omnia, quæque diuinæ, quæque externæ sunt doctrinæ, præcipuè uerò propter eximiũ & sedulum in res quasque pulcherrimas studium tuum, quæ in disciplinis sunt arcana magis & sublimiora, nosti, utere ingenio tuo, & materiam adhibe igni incomparabilis tuæ eruditionis & iudicij: seu potius ad amussim tuam accommoda & explora lucubrationem istam. Quamuis sperem (nam quod antea rectè dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum fore tam præfractum & audacem, ut scilicet post censuram tuam, uel digitũ scripto huic adhibere audeat. Improbas uerò & inuidas linguas ueneno parricidæ serpentis consumi & interire permitte. Quis nanque, rogo, in te rebus omnibus incomparabilem, quod male diceret, habuit? (O diuina uindicta, & tonitrua & fulmina cœlitùs cadẽtia) De quo, propter diuinam & magnificam mentem, actionumque magnitudinem & pondus, neque encomium laudemque condignam & decentem inuenire licet, quum quidem plurimi plurima dixerint, multumque diu operæ & studij in rebus tuis posuerint: qui sanè omnes inferiores eis esse sunt deprehẽsi, cœlum attingere conantes, aut suã ipsorum umbram comprehendere contendentes: quę quo magis ei impendeãt, eo cedat magis, & diffugiat. Quid ais? Reprehenderé ne & carpere constituisti eum, qui ex seipso prorsus natiuam obtinet gloriam & dignitatem, & quem honor & amplitudo maximè satellitio quodam stipantes illustrant atque exornant: ad quem neque ille qui apud Græcos pro deo cultus est comiciorum inuentor atque autor Momus, nõ modò non propius accedere, sed ne respicere quidem prorsus audeat? Quin potius Momus deinceps nullus extat, ut qui interierit atque diffluxerit, in hoc solo ne tantillũ quidem quod perstringeret habens. Cæterùm ego quidem ista. Tuum autem fuerit Princeps optime, ut consideres atque perpendas seorsim omnia, & æquũ constantemque iudicij tui calculum mihi adhibeas. Dei enim planè tua fuerit sententia. Qui uerò me ipsum in certamen maximum cõiecerim, nunc demum fugientia me persequi, & à tergo fluentium aquarum ire, comperio. Quæ res ueniam profectò meretur. In qua nimirum, ut equidem puto, quilibet fallatur, qui scilicet se in certamen tantum demittere conetur: unde tamen, propter res propè incomprehensibiles atque inexpugnabiles, euadere nõ possit. Ipse uerò Rex regnum & Dominus dominantiũ CHRISTVS, qui sanguine suo Ecclesiam suã sacrauit, & firmiter construxit, & te illi uirum iuxta cor suum auxiliatorem & defensorem germanũ purpura decoratum constituit, pium Imperium tuũ in infinitos æui annos custodiat: atque id in stabili & immota læticia, inter omnes qui circumcirca sunt, donec prorsus cuncti sub pedibus positi conterantur, inimicos, in maius excrescẽs seruet, maioremque aliam super aliam gloriam subministrans confirmet: atque adeò te, liberos & genus omne, ipsamque hanc urbem, cuius es tutor & conditor, in perpetuum floreре faciat, ut tandem bonis omnibus abundè accumulati, in decantatas illas aureas † Ennas Romani conscendamus. Post longũ uerò tempus, prouectumque demum & molle, quod ad infinitũ propè pertingat, senium, illo quoque, quod successionem nescit, sempiterno regno & imperio te dignetur: atque in illa primogenitorum Ecclesia in eundem thronũ, & numerum, cum fidei principe Imperatore referat, diuturnorum pro Christi Ecclesia & grege susceptorum laborum, ita ut decet, honores & fructus condignos percepturum.

† Andronici ni delicet.

Precatio ad Deum pro imperatore.

† Nouã & cœlestem Hierusalem. Est apud Cicer. in actione Verrina 6. Enna oppidũ in umbilico Siciliæ situm, soli fertilissimi: & ob id Cereri sacrum. Christiani porrò ad aureas Ennas, cœlestem patriam aspiramus.

PRIMI

PRIMI TOMI CAPITA.

I. Proœmium autoris, consilium quo ad opus præsens conscribendum animū adiecerit. præterea breuiter totius uoluminis argumentum perstringit.

II. De uetustate Christianæ religionis, & de diuinitate atque æternitate filij: & ut ante legem, & post legem latam, sanctis & pijs patribus mysterium de diuinitate CHRISTI perspectum fuerit.

III. Quam ob causam non citius Seruator CHRISTVS, sed in postrema temporum ætate, hominem assumpserit: & de perpetuo & sempiterno eius regno.

IIII. Quod nomina DEI, eiusdemq; hominis VERBI, CHRISTVS scilicet & IESVS, longè antea ab ipso usq; Mose symbolicè, & sub certis indicijs in honore & precio fuerint: propterea & sacerdotes ipsi, & reges, & prophetæ, Christi, per adumbrationem quandam sunt dicti.

V. Quòd CHRISTI doctrina, & uita ex præscripto Euangelij Christiana, cum ipso hominum genere extiterit, & quòd ea antiquitùs in sanctis & DEO dilectis hominibus efficax fuerit: quod ipsum & Abraham declarauit, fide iustificatus ante circumcisionem.

VI. Historia breuis succinctè res Hebraicas exponēs, usq; ad Herodem aduenam, seu alienigenam, qui Iudæorum regnum obtinuit. quæ historia prophetiam illam declarat: Non deerit princeps ex Iuda, & dux ex fœmore eius, donec ueniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium.

VII. De sancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atq; educatione sanctissimæ DEI genitricis in templo, & ut desponsata Iosepho fuerit.

VIII. De annunciatione sanctissimæ DEI genitricis: de sancta Elisabeth, eiusq; uteri gestatione: & de conturbatione sponsi Ioseph, propter diuinam & supernaturalem IESV conceptionem.

IX. De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano & Aristobulo pontificibus: & ut à Cæsare Augusto Herodes Iudæorum rex creatus, propterea quòd aduena esset, tribus Iudæorum ab Esdra conscriptas igni combusserit, atq; Pontificatum uenalem emere uolentibus proposuerit.

X. De ea quæ ab Augusto Cæsare, Cyrenio præside, facta est descriptione: & quæ de Cyrenio Iosephus scribat, item de Iuda Galilæo.

XI. Epistola Iulij Africani historici ad Aristidem, de ea quæ apparet esse in genealogia CHRISTI dissonantia apud Mathæum & Lucam Euangelistas.

XII. De admiranda & diuina natiuitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI: item de eiusdem circumcisione, & obuiatione, quæ ei honoris causa in templo facta est. Item commemoratio de Simeone, qui eum ulnis suis excepit.

XIII. De stella, quæ præter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem CHRISTI apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo.

XIIII. De fuga Seruatoris in Aegyptum, & cæde infantum, quam Herodes in Bethleem fecit: de antecursore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quum duodecim esset annorum.

XV. Ut Herodes primus immissa diuinitùs plaga uiolenter mortuus sit: historia ex decimoseptimo libro Antiquitatum Iosephi excerpta.

XVI. De Tetrarchia filiorum Herodis: & ut Archelao ex Hierosolymorum tetrarchia à Cæsare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno Imperij Tiberij successor in illius tetrarchia factus sit.

XVII. De obitu Augusti Cæsaris, & quæ sub eo acciderint: & de Tiberio qui ei successit, rerumq; sub Tiberio actarum ex parte quadam commemoratio.

XVIII. De præconio & doctrina Ioannis baptistæ, & de baptismo CHRISTI, insuper & de testificatione Ioannis.

XIX. Ut Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & ut is in conuiuio capite truncatus, ad inferos, prædicaturus ibi, processerit.

XX. De turpissima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Iosephus commemoret: & ut idem Baptistam magnis ornet laudibus.

XXI. *De tentatione Seruatoris, & de electione duodecim & item septuaginta discipulorum, & de Euangelij prædicatione.*

XXII. *Quis finis sit præceptorum Euangelicæ doctrinæ, quæ parabolarum uis, quòd scilicet per opera & contemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, DEO similes facti, & cohæredes CHRISTI.*

XXIII. *Quænam opera in Euangelio descripta, CHRISTVM perfectum hominem, quæ item perfectum DEVM esse declarent.*

XXIIII. *Breuis commemoratio admirandorum & supernaturalium miraculorum Domini nostri IESV CHRISTI, in quatuor Euangelijs expressorum, quæ quidem miracula certissimum diuinitati eius perhibent testimonium.*

XXV. *De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito.*

XXVI. *Parabolarum omnium Seruatoris commemoratio.*

XXVII. *Ut triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam uenerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exarescente ficu.*

XXVIII. *De mystica cœna, de diuino lauatore, & de CHRISTI precatione.*

XXIX. *De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrinæ Seruatoris.*

XXX. *De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus CHRISTI IESV, & salutari cruce eiusdem.*

XXXI. *Ex diuinis passionibus quænam CHRISTO ut DEO eidemq; homini, & quæ ut DEO ascribere conueniat: & de CHRISTI, quoad animam, descensu ad inferos: quando & quomodo eos quoq; qui apud inferos uincti fuerant, solutos liberauerit.*

XXXII. *Demonstratio clara, ex eis quæ acciderunt supernaturalibus miraculis, quòd Dominus ex mortuis resurrexerit.*

XXXIII. *De sanctis mulieribus unguentum ferentibus, quoties ad uiuificum CHRISTI sepulchrum accesserint.*

XXXIIII. *Quoties & quibus ex Apostolis apparuerit: ut primùm scilicet Lucæ & Cleopæ, deinde uespe ri undecim discipulis clausis ianuis uidendum se præbuerit: & ut post dies octo, ab Apostolo Thoma sit contrectatus.*

XXXV. *Ut posthac ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ, & Nathanaeli apparuerit, in captura piscium: ubi etiam cibum cum eis capit.*

XXXVI. *Ut postremò in Galilæa sit uisus: & quum in montem Oliuarum conscendisset, receptus in cœlum ad dextram DEI consederit.*

XXXVII. *Qua ratione triduana Domini fuerit resurrectio, qua item quadragesimo pòst die in cœlos ascenderit.*

XXXVIII. *Quali ratione quinquagesima quidem post resurrectionem, decima autem post ascensionem die, paracletus, diuinus uidelicet Spiritus, substantialiter apud Apostolos sit uersatus.*

XXXIX. *Quòd & ipse Iosephus Seruatoris nostri IESV CHRISTI in decimooctauo libro Historiarum suarum mentionem fecerit, & quibus de eo uerbis sit usus.*

XL. *De diuina oris corporisq; figura & forma Seruatoris nostri IESV CHRISTI.*

ECCLESIA-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus I.

CAPUT I.

A NICEPHORVS Callisti filius Ecclesiasticam historiam composuit, initio ab ipsa statim Seruatoris nostri IESV CHRISTI apparitione in carne sumpto: opus id præclarum, & lectoribus gratum fore ratus. Quòd si enim non in paruis humilibusq; rebus habetur, quin potius summa laude & ueneratione dignum ducitur, si quis historiam prophanā pulchro ordine colligens proponat, fructumq; & utilitatem eius studij in medium proferat, eam cognoscere uolētibus: multo profectò laudabilius censeri debet, res gestas sacras in publica monumēta, quæ omnibus cognoscere liceat, referre, doctrinamq; facilem & salubrē publicitùs profuturam constituere. Equidem maximā deberi gratiā eis existimo, qui historias & res cōmunes priuato suo labore sibi cōscribēdas sumunt. Illi siquidem, quod in eis est utile & admirandum, non apud se tanquā priuatas opes retinent: sed publicæ utilitati, edendis eis, inseruire malunt a: diministros prorsus se diuinæ prouidentiç exhibētes, qui in uno scilicet opere uarij generis res gestas, perinde atq; in publico ærario reponentes, perscribant. Facilè quippe cuiuis est, ex huiusmodi publico monumēto exempla capere, atq; ex aliorū erratis actiones suas probè cōstituere, & ad uariam rerum mutationem non uariare opinionibus: sed potius, quoad eius fieri queat, eorum qui rebus rectè sunt usi, facta imitari, & uirtutem.

Vtilitas cùm profanæ, tum sacræ historiæ.

B Porrò si in consultationibus seniorum consilia excellunt, & experientiæ usum propter temporis diuturnitatem prçstare necesse est: quodq; dicitur, quicquid uetustate commendetur, uenerabile id esse oportet: historiam omnino, ut quæ & diuturnitate temporis, & plurimarum rerum usu ualet, plurimi faciendam esse constat: in primis uerò sacram, ingentem nimirum fructum atq; utilitatem omnib. simul & Ecclesijs & negocijs suppeditantem. Namq; ita ut æquum est, omne genus uitiorum ea ipsa traducens & damnans, quàm longissimè reijcit, malosq; & impios iustis conuicijs execratur: & magnos laudatosq; uiros, qui in rebus religionis nostræ maximis, excellenti uirtute & pietate plurimum studij posuerunt, uerbis amplissimis, laudumq; præconijs, quasi quibusdam coronis exornans, admirandos imitandosq; alijs efficit. Quibus quoq; rebus posteritatem ipsam pulcherimè excitat, & sanctissimis operibus & factis, decentiq; que & recta de diuino numine opinione, eorum uirorum laudem æmulando consectari cohortatur. Quapropter & nos iudicio nostro eos qui sacra historia scribenda, ad publicam utilitatem tantum contulerunt studij, comprobantes, æmulatione ad eandem materiam tractandam prouecti sumus, nō nos quidem egregia uirtutis nostræ facta ostentantes, neq; eloquentiam orationis ui & ubertate freti iactitantes: sed animum, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Ecclesiasticas scripserunt conuertentes, institutum quidem & propositū eorum in primis cōplectendum duximus: sed nō itidem scripta eorundem omnia

Cōsilium, quo ad historiā Ecclesiasticā scribendam, author est adductus.

Iudicium eiusdem de prioribus sacrae historiae scriptoribus.

ad publicã utilitatem facere iudicauimus. Quidam enim ex eis sanę doctrinæ nõ adhærentes, multis in rebus non satis idonei dictorũ suorũ testes esse uident. unde factum, ꝙ quamplurimi etiam ea quæ ab illis uerè sunt dicta, propter insanas eorum opiniones, in dubiũ uocãt. Nõnulli aũt, quũ semel à uerbo fidei discessissent, & ad aduersas ei partes defecissent, etiamsi postea eos æqua & decentia sapere cõtigerit, aduersandi tamẽ eis, à quib. aliquãdo dissenserant, studio, permulta in scriptis suis prætermittẽtes, non prorsus cõstantẽ & solidã obtinuere apud lectores fidem, quantũuis uiribus eloquentiæ & scribendi acumine excellentes, atq; egregio erga CHRISTVM desiderio & ardore, inter nostri nominis homines, primas ferre contendentes. Etenim Eusebius Pãphili statim à CHRISTI tẽporibus usq; ad Constantini Magni tẽpora, quæ in Ecclesijs acta sunt, prosequitur, ex Philone, Iosepho, Clemẽte στρωματεῖ, (hoc est, cõtextore) Egesippo, Hippolyto, Papia, & alijs ordine Ecclesiasticis scriptoribus, historiam mutuatus. In qua historia cacoethes hęreseos eius apparet: quãuis quibusdam rectè sentire uideatur, ex eo id asseuerãtibus, ꝙ & ipse primę Synodo interfuerit, & τῷ ὁμοουσίῳ (hoc est, consubstantiali) cõsenserit: quodq; cõuicijs reprehendẽs incesserit eos, qui FILIVM DEI creaturã esse opinãtur. Mercurius porrò Sozomenus, qui & Salaminius dicitur: item qui Cyri episcopus fuit sapiens Theodoritus, quiq; idẽ tertiam impugnauit Synodũ: item DEO inuisus Philostorgius: prętereà cognomine quidẽ, sed animo minus καθαρὸς, id est, purus Socrates, finẽ illius, initiũ suorum faciẽtes operũ, usq; ad tempora Theodosij iunioris historiã produxerunt: materia eadem, nescio quo consilio, oẽs sibi proposita. Qui quidem in rebus quibusdam uariè inter se dissentiũt: & Episcoporum inter ipsos cõtentiones, pro eo atq; cuiq; uisum est, cõmemorant. Omnes etiã isti uarias quasdam & nouas res, ab alijs minimè dictas, historijs suis inseruerunt. Deinceps uerò, Theodorus lector Byzantius, & Basilius Cilix, & qui † pręfor prouinciã gessit Euagrius, superiorũ ante ipsos temporũ res prætergressi, & tempora sua stylo prosequuti, eorum quos modò diximus historijs, suas cõiunxerũt, operis difficultatẽ reformidantes: nonnulli etiam è uita inter scribendũ excedentes, institutũ opus minimè cõpleuerunt. Ipse quidẽ Euagrius illustri dignitate præditus, historiã usq; ad Iustini ætatẽ deducit, maxima ex parte res prophanas tractans: quarũ argumenta & materiã ex Eustathio Syro, Sozimo, Prisco, Ioanne, Procopio Cęsariẽsi, Agathia, qui illis tẽporib. ordine insignes fuere oratores, & prætereà ex alijs nõ poenitendis historicis, decerpsit. Cæterùm oẽs isti multa nõ satis idonea & cõmoda importunè recensent: non pauca uerò, quę necessariò scribenda erãt, prætermittunt: siue id cõsultò affectibus ducti fecerũt, seu quòd nõ omnia attingere potuerunt, timore quodã & indignitate rerũ perculsi: quodq; fortasse eis nõ perinde stylo indulgere de reb. rectè constitutis licuit, atq; nũc, quũ Ecclesia amplissimè dicẽdi & scribendi libertate utitur, quã sanè libertatẽ in nostro hoc opere in primis usurpabimus. Enimuerò Eusebius trecẽtos & aliquot prętereà annos est cõplexus. Socrates aũt & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centũ ferè & quadraginta, à primo scilicet Constantini Magni anno, quũ is Cæsar est renũciatus, usq; ad decimũseptimũ Theodosij iunioris annũ. Deinceps porrò & ipse Euagrius tẽpus prosequit annorũ circiter centũ & quadraginta: ut historia à CHRISTO nato omnis, quã ij quos nominauimus historici cõscripserũt, simul & seorsim non minus tẽporis, q̃ sexingentorum annorũ complectatur. Eorum autem quę postea subsequuta sunt tẽporũ res Ecclesiasticas, ad hanc usq; ætatẽ, quum nec pauciores nec minores quàm illæ essent, nemini uni qui historiã scribere potuerunt, in mentẽ uenit, unius operis uolumine his cum illis cõiunctis, cõplecti

† ὁ ἀπ' ἐπάρχων ἀνάγνωστ. Fuit is patria Epiphaniẽsis.

Libertas in historia scribenda.

A atq; comprehēdere: nescio socordia'ne & imbecillitate ingenij rem tantam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumenti abhorrenti. Quippe temporũ simul rerumq; historijs carptim & obiter in multos uariosq; scriptores & uolumina cõiectis, ardua & difficilis earũ est cognitio & memoria, alijs scilicet alio loco rebus multifariã & sparsim descriptis. Ego uerò labore & tempore multo, affectione & sententia cuiusq; inquisita, faciendum mihi putaui, ut argumentũ & materiam omnẽ, unã historiã Catholicæ Ecclesiæ mihi proponerẽ, &, DEO beneiuuante, eam in unũ opus redigerẽ. Et primùm ea quæ ab ijs scriptoribus, qui ante nos fuerũt, tradita sunt, stylo, quantũ fieri poterit, nostro persequi conabimur. at si quid superfluũ, & uetustate iam pręsentibus temporibus & ipsi materiæ inutile uisum fuerit, id prætermittemus: quæ uerò sententiæ & doctrinę necessariæ sunt, eas suo loco collocabimus. Præterea quæ deesse iudicabimus, scriptis illorum addemus: & quæcunq; cognitione digna eorũ quisq;, alijs omittẽtibus, annotauit, operi nostro intexemus. Dabimus etiam operam, ut dissentiẽtes illorũ opiniones ad cõsuetudinẽ Ecclesiæ, quæ temporũ pręscriptiõe inualuit, dirigamus atq; accõmodemus. Quicquid insincerũ adulterinumq; fuerit, repudiabimus, & sermone simplici & aperto rectã sanamq; fidei doctrinã cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ consequentibus pręterita omissaq; sunt temporibus, adijcere studebimus, non ita longè ante ætatis nostræ tẽpus historiæ finẽ imposituri. Ea uerò, ut equidẽ puto, plurimũ lectoribus prodesse poterit: minimum certè molestiæ uersare eã uolentib. afferet. Cuiuis enim ex ea tanq; ex fonte uberiore, ingentẽ utilitatẽ haurire licebit. Satis enim cõstat, quũ plures sint Ecclesiasticorũ historicorũ sparsim scripti libri, nõ facile esse eos cõparare & consequi, ei qui sacrã historiam omnẽ perlegere & cognoscere uelit.

Quos authores sequatur, & quid tractet in libris hisce author.

Præscriptio cõsuetudinis Ecclesiæ Catholicæ.

Cõmoditas historiæ istius legendæ.

B Pręterea uarietas styli & elocutionis, tum etiã librorũ multitudo, efficiũt, ut ardua admodũ & difficilis legentib. eueniat rerũ cognitio. Opus uerò perpetuũ, unoq; scripturę contextu cõpositum, res certas undequaq; narrationib. dilucidis cõmemorãs, facilem omnib. & promptã exhibet lectionẽ: & propter eundẽ elocutionis tenorẽ, cõsequentem quoq; rerũ ipsarum cognitionẽ, tanquã quandam catenã omni ex parte ordine suo coaptatã, mirabiliterq; inter se cõtextã, & ueluti procurrentẽ. Deniq; tantũ nostram hanc historiam alijs præstare puto, quantũ parti totũ pręstat, & interpolato continuũ opus. Quicquid aũt est tam utilis libri, id non ita facilè, sed multo sanè cum labore, quum adhuc à pueris ad augustum † ipsius DEI VERBI SAPIENTIAE templũ essemus, & plurima ex eis quæ ibi sunt, uoluminibus & commentarijs peteremus, collegimus. Quam uerò aliam ipsi AETERNAE SAPIENTIAE referremus gratiã, quæ maxima in nos prolixè contulit beneficia, & nos amœnitate delicijsq; suis perfrui est passa, domiciliũ ibi & mansionẽ multo tempore nobis prębens, & pietatẽ quasi cuiusdã obstetricis & nutricis præstans, atq; ad id nos ætatis & profectus deducens: quàm ut res eius, fortasse aũt dicendum Catholicę Ecclesiæ, omnes, quantũ fieri possit, uno uolumine comprehenderemus, & id publicè omnibus in cõmunem usum utendum collocaremus: elocutionis pondus, uerborumq; ornamenta minus consectantes: sed oratione pura, res apertas, ut ab initio in Ecclesijs sunt gestæ, cuiuis exponere conantes. Quod ut facere possemus, quantum eruditionis nostræ tenuitas permisit, cum cura & fide, quę de rebus ueterũ temporũ in monumenta sunt relata, perquisiuimus. Verùm enimuerò quum ea nobis sit proposita scribendi materia, ut dilucidior res omnis fiat, de toto opere præmittendum aliquid duximus. Sciendum itaq;, totum hoc uolumen nobis in decem & octo tomos esse diuisum.

Quantũ opus hoc alijs eiusdem generis historijs præstet.

† τοῦ τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας.

Volumen istud Nicephorus Cõstantinopoli ad templum Sophiæ, ubi bibliotheca insignis, & Monachorum Asceterium fuit, cõposuit.

Argumentum & materia XVIII. librorum istorum.

I. Horũ primus res gestas SERVATORIS NOSTRI CHRISTI IESV cõplectetur, ut scilicet ille à proprio throno † intransitiuè excitus, propter incomparabilis bonitatis affectionem & misericordiam, assumpta ex Maria Virgine carne, & * terreno uitæ cursu quàm optimè confecto, per salutarem passionem atq; naturam omnem superantem resurrectionem, ad paternum rursus ascenderit solium, reconciliatione nostra suo ipsius patri perfecta atq; absoluta. A

II. Secundus ea quæ ad SPIRITVM SANCTVM pertinent, cõprehendet. Quas ille scilicet res per sacros Apostolos peregerit: quibusq; illi rebus gestis, qualem finem uitæ quisq; eorum ceperit, sacrosancta nobis scripta relinquentes. Quæ ea sint scripta, & quæ in eis uera, sincera, & ª testamentaria.

III. Tertius primos Apostolorũ successores exponet, ubi & quomodo salutaris doctrina per orbẽ uniuersum peragrarit, quas calamitates & clades Hierosolyma propter cædem SERVATORIS CHRISTI IESV pertulerint: quos rursus tanquã hæredes ministerij sui, quæ item literarũ monumenta Apostolorũ successores post se relinquẽtes, martyrio pro CHRISTI nomine sint coronati. Et quæ iam tum primùm emerserint aduersus salutarem doctrinam hæreses.

IIII. Quarti tomi argumentũ erit: Qui nam falsæ & adulterinæ doctrinæ extiterint duces, quosq; contra eos Ecclesiasticos scriptores & doctores, quę omnia bene disponit & dirigit diuina Prouidẽtia excitarit, Apostolicis donis excellentes uiros, simulq; & uita & doctrina illorum euertẽtes insanas opiniones. Qui illi fuerint, & quæ tum de quæstione celebrandi Paschatis sint dissidia exorta.

V. Quinti materia erit, sub Seuero & Decio Imperatoribus Ecclesiarũ persequutio. Præterea qui multum sapiẽtia ualuit ipse Origenes, quæ eius uita fuerit, quę scripta. Tum qui in Oriente & in Occidente sanctissimi martyres sacrosanctum pro CHRISTO certamen fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africæ episcopo. Item de Dionysio, qui Alexandrinæ præfuit ecclesiæ. Item de Christianis, qui in persequutione sub Decio pietatem abiurarunt, historiam texet. B

VI. Sextus commemorabit hæreses uarias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Nouatus, Apollinaris, & Samosatenus Paulus. Describet etiam res Dionysij Alexandriæ episcopi. Et qui magnarũ urbium usq; ad Ecclesiarum oppugnationem permanserint Episcopi. Ostendet quoque, qui tum temporis Ecclesiastici scriptores, & aliter in diuina sapientia clari uiri floruerint.

VII. Septimus contentionem & rixas nostrorum expediet Episcoporũ, unde illi à diuina ad tempus excidentes gratia, in magna inciderunt pericula. Deinde de exitialibus tyrannis, Diocletiano & Maximiano, Maxentio & Maximino, & Lycinio, quàm crudeliter illi in gregem Christianum sæuierint, tractabit. Postremò, quomodo magnus & Apostolis ipsis par Constantinus, diuinæ ope ab ijs uictoriam reportans, pacem Ecclesijs conciliarit: & primus Christianorum Imperator creatus, magnificè cognominem sibi urbem construxerit.

VIII. Octauum tomũ sibi uendicabit idẽ ipse Apostolis nõ inferior Constantinus: & res quæ eo imperãte Ecclesijs acciderunt. Res item impij Arij: & primam quę Nicææ est celebrata, Synodum. Et quemadmodum res Christianæ incrementũ ceperint. Item de angelica Monachorum uita, unde initium sumpserit, & quos habuerit authores. Item quæ Ariani contra ueræ pietatis sectatores, & maximè aduersus magnum Athanasium moliti sint & fecerint. Præterea de beata Helena, & pijs eiusdẽ DEOq; gratis operibus: & ut finita uita, unà cum filio Cõstantino, in cognomine ei urbe sit sepulta, idem narrabit.

IX. Nonus res filiorum sacrosancti Constantini, & in primis ea quę Ecclesijs sub Constantio euenerunt, persequetur. Item qui uiri tum & in recta & in peruersa doctrina

doctrina florentes fuerint. Item qui eo tempore Monastica uita per Palæstinam & Aegyptum excelluerint. Item de diuersis Synodis, & uarijs professionis fidei expositionibus & formulis tractabit.

X. Decimus porrò complectetur res DEO inuisi Iuliani, ut ille à recta pietate desciscens, & ad Græcorũ idololatriam deficiens, uarijs subinde modis persequutionem contra nos cõcitarit: & ut bello Persis illato, malus malè perierit. Aliqua etiam is tomus ex parte res pijssimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quo modo scilicet magno animo rectam doctrinam propagans, uitam finierit.

XI. Porrò qui hunc consequetur undecimus tomus, copiosè testabitur, quæ Ecclesiæ sub Valentiniano & impio Valente pertulerint. Item de magnis Ecclesiæ orthodoxæ luminaribus, & qui ex aduerso eisdem extiterint oppugnatores, ostendet. Preterea ut ordo Monasticus in immensum creuerit. Item quæ gentes Christianismum susceperint: postremò, ut Valens incendio perierit.

XII. Duodecimo tomo describentur Gratiani & Valentiniani iunioris, & ex Hispania oriundi Maximi Theodosij res. Item secundum uniuersale sanctum Concilium: & ut pietas Christiana in maius sit prouecta, tẽplis ubiq; quæ idolis consecrata fuerant euersis. Insuper de eius temporis grauibus hæresiarchis: & sanctis etiam pijs'q; in ecclesia nostris hominibus.

XIII. Tredecimus tempora Arcadij & Honorij prolixè exponet. Prętereaq; res aurea lingua præstantis uiri, Chrysostomi scilicet. Et quæ insuper ea ætate Ecclesię contigerint, accuratè prosequetur.

XIIII. In quartodecimo tomo argumentũ nobis Theodosius iunior, & omniũ admiratione digna fœmina Pulcheria suppeditabit. Et acta concilij tertij Ephesi coacti cõmemorabit. Et præterea episcoporum successionem, qui maximis quibusq; ecclesijs p̃fuerũt. Cõmemorabit etiã Eutyches & Dioscorus heretici. Itẽ Eudocia & Pulcheria, reginę seu Imperatrices. Deniq; q ea tẽpestate in Palęstina & alibi DEO placẽtẽ uitã, monasticẽ scilicet, optimè sunt professi & sequuti.

XV. Hunc qui sequetur decimusquintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quartæ Synodi acta, omnia ea abundè exponens: & insuper, quæ Antiochiæ & Alexandriæ in seditione euenere. Item quæ circa adiectionem tersancti hymni sunt facta.

XVI. In decimosexto erũt res Zenonis & Basilisci, huiusq; circulares literæ. Et quę tempore Anastasij Dicori Ecclesiæ euenerunt. Deinde res quoq; Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mongi, Timothei Hæluri, & aliorũ insuper hereticorũ. Et item quę denuò per seditionẽ de quarta sancta Synodo sunt acta, accuratè proponet.

XVII. Decimusseptimus ex reb. Iustini primi, & successoris eius maximi Iustiniani, & actis quintæ sanctę Synodi constabit. His adijcientur Bellisarij res gestę. item Iustini iunioris res. Et qui eodem tempore uita angelica clari fuere Monachi.

XVIII. Decimus & octauus tomus clarè explicabit, quę sub Tiberio & Mauritio Imperatoribus in ecclesijs sunt acta. item res Hormisdæ, Chosroę, & Chagani Persarum: & ut Mauritius pœnas DEO persoluens, gladio perierit. Deinde quędã commemorabuntur de singularib. quibusdã dissidijs & hæresibus, scilicet Monophysitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaschitis. item de Iacobitis, & Armenijs, & prętere a quæ in ijs ipsis hæresib. fuere dissidia. Postremò quàm turpiter Phocas, qui Mauritio succedens crudeliter tyrannidem gessit, sit iugulatus.

Et hæc quidẽ accuratius clariusq; toti operi pręmittere uoluimus, eo cõsilio, ut animis lectorũ propositũ argumentum eo perspectius esset. Ne cui aũt historiã nostrã deprauare facile esset (cõsueuerũt enim multi aliena scripta ex arbitrio suo, prout eis est uisum, digerere atq; disponere) primas siue capitales literas to-

Primæ decem & octo tomorum istorũ literæ, hoc est, ἀκροστιχίδες, cõpositæ, nomen authoris in Græco exemplari exprimunt, Νικηφόρου καλλίστου.

Scopus historico propositus est ueritas.

morũ, qui quidẽ tomi annorũ suorũ numerũ quisq; expresũ cõtinent, ita posui A
mus, ut certioris fidei gratia nomẽ & cognomẽ nostrũ referant atq; cõplectant.
Quãobrẽ peto, si quę à nobis per totũ hoc opus rectè sunt exposita, ut ea extra
inuidiã sint collocata, q̃ optimis quibusq; reb. pręcipuè imminere cõsueuit. Sin
uerò in aliquib. ignorãtia lapsi sumus, ea ut ab alijs, q & doctrinæ & eloquẽtiæ,
atq; etiã experiẽtię uirtute pollẽt, corrigãtur. In iuuenili enim ętate opus hoc cõ
scribere aggressi sumus, idéq; nõdũ sextũ & trigesimũ annũ egressi perfecimus.
Quãdoqdẽ aũt abũdè omnia ea q̃ opus esse putauimus, hucusq; præfati sumus,
agedũ diuini numinis ductu rem ipsam, unde maximè cõuenit, ordiamur: in pri
mis historię nobis firmamentũ, ipsam scilicet ueritatẽ, cõsectandã proponentes.

CAPUT II.

Christianismus à conditi mundi initijs extitit.

RES Christianorum à prima sua origine repetere, qui sint, unde, & quo
modo tãta cęperint incremẽta, eoq; magnitudinis & glorię peruene
rint, intẽpestiuũ, atq; adeò superuacuũ esse puto, ut in pręsentia de eis
perquiratur. Quũ sacra oracula & acta, innumerabilesq; aliæ ex ordi
ne res, apertè satis & accuratè declarent, longissimè antè, & ab initio, cumq; ipsis
conditi mundi principijs, dogma nostrũ unà esse iactũ & fundatũ, seu potius ul
tra tẽpora & secula omnia id extitisse: siquidẽ ad autorẽ & ducẽ professionis &
fidei nostræ DEVM VERBVM DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM
respicere oporteat.

Duplex Christi natiuitas, diuina & humana.

Quandoquidẽ enim duplex cõsiderandũ uenit mysteriũ, et
alterũ quidẽ tanquã quoddã caput contẽplamur, quod scilicet ad æternã, princi
pio carentẽ, seculáq; omnia pręcedentẽ generationẽ refertur: alterũ aũt quasi po
sterius quiddã, ut ita dicã, & ultimũ spectamus, quod nimirũ ad inferiorẽ hãc &
postremis tẽporib. ex uirgine incarnationẽ factã, terrenãq; cõuersationẽ & uitã B
pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione persequi, minimè omniũ
cõuenit. De eo enim si quis differere instituat, quũ oratio talis extra propositum
opus sit, tũ plus operę & negocij, q̃ opus ipsum, & ea de quib. tractare decreueri
mus, exhibeat.

ὁ λόγος παρέργου ὢν πλείον᾽ ἂν ἔργου, ἢ ὧν οὕνεκα λέγειν ᾑρεῖτο, παρέχοι.

Siquidẽ, quũ neq; tẽpus, neq; seculũ ei mysterio intercesserit, &
proinde neq; adesse illi, neq; contẽplari & eloqui id quod supra intelligentiã no
strã est, cõcessum sit: quicquid id est, tuto silentij pręmio permittemus: ac potius
ingenijs nostris, ne in talib. reb. curiositatẽ nimiũ exerceant, imperabimus, utpo
te sensu, ratiõe, & acumine mẽtis nostrę lõgè superioribus. Nobis uerò satis fue
» rit, sola è diuinis scripturis adducere testimonia: ut, In principio erat VERBVM,
» & VERBVM erat apud DEVM, & DEVS erat VERBVM. Omnia per ipsum fa

Ineffabilis sanctissimæ Trinitatis Theologia.

† ὁ ὢν ἀεὶ θεὸς ἄναρχος, προαιώνιος.

cta sunt, & sine ipso factũ est nihil, quod factũ est. Et insuper scire, q; DEVS † sem
per existẽs, principióq; carens, & secula præcedens: ita ut ipsi soli cognitũ est, an
te ipsa secula gignit suũ ipsius FILIVM, uerum DEVM VERBVM, supra omnis in
telligentiæ & deprehẽsionis captũ, & supra mẽtis sensum & cogitationẽ, cogni
tionẽq; omnẽ: simulq; sanctissimũ suũ profert SPIRITVM, nõ ut genitũ illũ, sed
ut procedentẽ, DEVM & ipsum perfectũ atq; ὁμοούσιον, hoc est, cõsubstantialẽ il

** ταυτοδύναμον.*

lis, & * eiusdẽ planè uirtutis & potestatis. Et quòd tres isti unũ sunt, una natura
& essentia & potestas, cum quibus & per quos simul & angelicas potestates & *
mundũ hunc uniuersum produxit & condidit, quũ is antea nõ extiterit: & præ
terea id quod in uisum cadit cõspiciturq; omne, quodq; anima agitatur, & quod
anima caret. Atq; hæc quidem de superno CHRISTI, persuasionis & fidei no
stræ

* *Totus & lingua & mente & cogitatione horreo, quando de Deo uerba facio. De Deo autem cùm dico, unum nos circumfulgeat lumen, & tria. Tria quidem, iuxta proprietates siue subsistentias seu personas: unum uerò, secũdum rationem essentiæ siue deitatis. Distinguitur enim inseparabiliter, & coagmentatur separabiliter. Vnum nanque in tribus Deitas ipsa, & ipsa tria unum, in quibus Deitas, seu quæ Deitas sunt. Greg. Theologus. Vnus Deus, tres personæ, una essentia, potentia, sapientia, bonitas, una & indiuisa Trinitas. Deus, Dominus, Paracletus, Genitor, genitus, regenerans. Ab uno omnia. A' quo, per quem, in quo omnia. Vnus à se, unus ab uno, unus ab ambobus, ὂν à se, ὂν ab altero, ὂν ab utroque. Pater, Filius, Spiritus sanctus. Vna pater, λόγος, παράκλητος; essentia, una uirtus, una beatitudo, à quo, per quem, & in quo beata sunt omnia, quæcunq; beata sunt. Augustinus.*

A strae principis, genere, ipsiusq; sublimi dignitate & natura, nobis dicta sufficiāt. Quae enim reb. tātis explicādis idonea suppeditet oratio? pro eo atq; diuinū id quoq; ostēdit oraculū: Generationē uerò eius, inquiēs, qs enarrabit? Neq; enim quisq; PATREM, pro eo atq; decet, satis cognouerit, prꝑterquā Filius: neq; rursum FILIVM, prꝑterquā qui illū genuit PATER. Ad quem, ut est apud ueterem Mosen, † loquens Pater in creatione uniuersi huius: Faciamus, inquit, hominem ad imaginē nostrā, & similitudinē. Hūc ipsum sanè, quicūq; uirtute & in DEVM pietate aliis prꝑstare primis tēporib. dicti sunt, ut Abrahā & Moses, & insuper quicūq; ante & post eos iusti morū mutatione fuerūt Prophetꝑ, & alij DEO placiti & grati homines, mentis oculis sincerè & clarè contēplati, prolixè cognouerūt, & tanquā germano DEI FILIO prꝑstantissimū pietatis honorē tribuerunt. Ille porrò persuasionē fidemq; eiusmodi remunerans, & patris & sui cognitionem perfectiorē absolutioremq; illis adauxit. Est quippe uetus oraculare uerbū, neminē eorū qui antiquitùs Deo placuerunt, sine fide in CHRISTVM finem uitae consequutū esse. Siquidem per coniecturam id colligere licet, ex multifariā uisionibus, quas aliàs aliis accumulauit, pro eo atq; eas quisq; ferre potuit. Atq; equidē in hominis specie ipsi Abrahae frequentius, progenitisq; ex eo apparuisse credit, quandoq; per se ipsum, quandoq; per administros suos angelos, oraculis eos admonens, & docens de rebus optimis. Quod quidē cuiuis uel inde facile est existimare & credere. Angelū enim Dominū, uel etiā DEVM appellare, cōsuetudo scripturae non est: sed ita simpliciter, nudo scilicet nomine, angelū: illum uerò semper insignibus & excellentib. extollit & celebrat nominibus, DEVMq; & Dominū apertè & clarè uocat. Itaq; VERBVM, quod colimus, aeternū, & seculis temporibusq; uniuersis antiquius fuisse, & ueteribus olim, etsi non omnibus,
B quibusdam tamen, in mysterio apparuisse, paucis hisce dictum esse satis sit.

† [illegible] ποι.

Christus filius Dei omnib. ab orbe condito piis hominibus cognitus.

Idē sanctis patrib. apparuit.

Gen. 18.

Hoc exquisitè & luculenter in Tryphone suo tractat S. Iustinus.

CAPVT III.

Minimè uerò mirari oportet, nō dudum antea, ita ut nūc, omnib. hominibus & gentib. CHRISTVM innotuisse. Doctrina enim CHRISTI omniū consummatissima atq; perfectissima, omniq; sapientiae & uirtutis genere absolutissima, nō apta, opportuna & cōgruens omnino ueterū hominum uitꝑ & moribus fuit. Quandoquidem à primis statim initiis, qui incorruptibilem seniiq; expertem & beatā uitā acceperat, primus uidelicet homo, & generis nostri autor, minimùm dati prꝑcepti memor, immortalē fatali cōmutauit uita. Qui uerò ex eo sunt progeniti, longè deteriores, uno atq; altero excepto, agrestē quandam, ferā & propè beluinā omnes, appetitionū suarum impetu ducti, egerunt uitā. Non itaq; illi urbes condidere, nō artibus aut doctrinis scientiisq; ingenia excoluere, longè etiam à legib. diuinisq; cultibus & iustificationibus abfuere. Virtus porrò & philosophia ne de nomine quidem apud eos notae fuere: sed perinde atq; quidam Nomades, palantes in solis lucis uixere, & insita sibi à natura rationis semina corrumpentes, ac uitiositatē malitiamq; omnem * ex liberi arbitrij sententia refingētes, quicquid esset pessimum, timore deposito peregere: usq; adeò, ut quandoq; quidē ad mutuas cꝑdes & homicidia inter se armati cōsurgerent, aliquādo uerò DEO bellū inferre inciperēt, superq; terrā munitiones & muros cōstruere aduersus coelum, & caput ad id illidere, ac in tantū deniq; inexpugnabilē uim & potentiā in se prouocare atq; excitare auderent, ut ad coercendam eorū simul & praefractam temeritatem, & inane inutileq; coeptum, tanq; perniciosam nocentis herbae syluā per uniuersam terrā effusam, DEVS nunc immensis aquarum diluuiis uindicare, nunc horrēdis ignis imbribus

Quare primis hominib. filius Dei Christus Iesus, non ita clarè, ut nobis, innotuerit.

Parentum nostrorū primorum lapsus.

Primae aetatis hominum ruditas & malicia.

** ἐξ αὐτοπροαιρέτου γνώμης.*

* —— Homo doctus abundè
Linguis dissectis, undis atque imbribus igneis,
Et legis scriptae tabulis, & carmine natum,
Criminis haud potuit primi depellere uincla, &c.
Greg. Nazanz.

brib.& immanib.fulminũ ictib.cõpescere,& uiolentũ malignitatis eorũ impetũ opprimere aggrederetur:& preterea fame simul & peste,& uarijs bellorũ generib.ad indecentẽ & importunã malorũ molitionẽ tollendã uteretur: tãtamq; animorũ (ut ita dicã) luem,impunè omnia depascentẽ, grauiterq; inualescentẽ, efficaciorib.repurgaret remedijs & pœnis. Postea q̃ igitur tanta malignitas, uitiorũq; omniũ grauedo,perinde atq; dãnosa q̃dam ebrietas,per oẽs ferè est grassata,caliginẽq; eorũ animis offudit, ipsum omniũ optimum DEI VERBVM magnitudine bonitatis proprię coactũ, nunc per naturę legẽ, nunc per angelorum aduentũ & pręsentiã, quandoq; etiam per se ipsum mysticis quibusdã & arcanis apparitionib. paucis quibusdã qui antiquitùs pietate & amore DEI clari extiterunt uiris, alicubi se exhibuit, hominis forma assumpta: quòd aliter id ipsis aspicere concessum nõ esset.

Verbum & filius Dei subinde caliginosam hominum malitiam discussit.

A

Quũ porrò satis ad eum modum per diuinos illos uiros in multos homines pietatis cultusq; DEI cõiecisset semina,& gens tali cultui dedita paulatim in dies magis magisq; in unũ coalesceret corpus, & quasi germen quoddã radice sua, Abrahamo niti cognosceret: ei gẽti q̃ & antiquitùs, & nõ ita pridẽ uita & morib. ritè exculta esset, legẽ per Mosen, perinde atq; quendã ducẽ & manuductorẽ, ad pręstãtiorẽ pietatẽ, DEIq; cultũ, tradidit: symbola & signa, figurasq; & imagines sabbati & circũcisionis,& alia q̃dam elemẽta seu principia diuinorũ consiliorũ & contemplationũ, mysticasq; preterea cæremonias, nõ apertas illas & claras, sed obscuras, tenues & umbratiles illis ostẽdens,& prębẽs.

Lex Iudæis, Abrahæ posteris, per Mosen data.

At ubi deinceps lege ubiq; diuulgata, ex dura illa & agresti uita homines paulatim ad humanitatẽ sunt exculti,& ad philosophandũ animũ adiecerũt, inuicẽq; amicitias colere,& cõsuetudinẽ inter se habere cœperunt (pædagogo & doctore lege quasi regula utẽtes, seq; erudiẽtes) atq; in primis firmior stabiliorq; DEI patris noticia apud eos radices egit, aptiq; iam & idonei tanquã ad semina maiora DEI cognitionis suscipienda fuerunt: tum idẽ illud rursum, quod antea uirtutis semina seuerat, DEI VERBVM principij expers, seculaq; pręcedens, quandoquidẽ aliter fieri nõ potuit, ut hominũ genus tandẽ prorsus ab infusa ei liberarẽ execratione & pernicie,& ad immortalẽ illã atq; beatã reduceretur uitã, postremis temporibus, Romanorũ Imperio orbẽ obtinente, natura & conditione nostra accepta, nulla re à nostra (fatalib. † dũtaxat peccati inquinamẽtis exceptis) differente, ea & fecit & perpessum est, quę ęquum erat DEVM facere corpore, in hac uita, peregrè uersantẽ. In qua ille natiuitatẽ mirificã, opinionẽq; omnẽ excellentẽ, cõuersationẽq; insolitã,& doctrinã nouã, omniq; naturæ miraculo superiorẽ mortẽ & sepulturã & resurrectionẽ rediuiuã exhibuit. Quę omnia singillatim uaticinijs prophetarũ pręd icta fuerãt,& promulgata.

B

Verbum & filius Dei homo factus.

† πλὴν τῶν ἐπιπόρων ἁμαρτιῶν.

Oeconomia Christi in mundo.

Quemadmodũ & regnũ eius in fine seculi diuinus Daniel spiritu liberiore & puriore perspexit,& hisce uerbis humano more uisionẽ eam descripsit: Spectabã, inquiens, donec throni ponerentũ,& antiquus dierũ consedit. Et cõmemorãs res ipse suas, infert rursus: Iudiciũ cõsedit,& libri aperti sunt. Et deinceps: Spectabã, inquit,& ecce cũ nubib. cœli tanquã filius hominis ueniens,& usq; ad antiquũ dierũ peruenit,& in cõspectũ eius adductus est,& ipsi traditus est principatus & robur & regnũ,& oẽs populi trib.& lingue seruient ipsi. Potestas eius potestas sempiterna, quę nõ preteribit,& regnũ eius nõ corrũpetẽ. In quẽ uerò aliũ hęc quadrẽt, q̃ prorsus in SERVATOREM nostrũ CHRISTVM, hominis filiũ, propter postremã ipsius per assumptam carnem [a] humanitatẽ, per oraculũ propheticum nominatum?

Regnum Christi sempiternũ.

Tanquam filius hominis.

Quare Christus dicatur Filius hominis.

Reliquum

a Et propter Adam, & propter uirginem, ex quibus extitit, ex illo quidẽ tanquã primo maiorũ parente, ex hac autem tanquã matre, lege & non lege generationis, Theolog.

** —— Numinis ergo*
Submittens decus, immutabilis, æthereusq;
Aetherei effigies, hominum sub lege creatus:
Non hominum de more tamen. caro matris ab aluo
Virginis intactæ: sancta (mirabile dictu,
Credere quod nequeant infirmi) prodijt idem
Et Deus & mortalis homo, dum iungit in unum
Naturam geminam, hanc manifestam, illamq; latentem,
Qua Deus usque fuit, nobis aliam ille recepit,
Visceribus Deus humanis cùm conciperetur,
Vnus utrinque, Deus, rex Christus numine mixtus,
Atq; Deo mortalis homo sic substitit ipse.
Gregor. Theologus.

CAPUT IIII.

A Reliquum est ut demonstremus, ipsum æternũ principioq́ carentem DEVM VERBVM non solum antiquitùs prijs, DEOq́ charis hominibus cognitum, suoq́ tempore apud nos corporaliter, tanquam * peregrinum, uersatum fuisse: uerumetiam diuinas eius appellationes, IESV scilicet, & CHRISTI, non nobis solis, sed & ueteribus prophetis in maximo habitas esse honore. Primùm siquidem magnus ille DEI spectator Moses, quum imagines & symbola signaq́ quædam arcana & noua, iuxta typum & figuras quæ ei in monte diuinum ostenderat oraculum, institueret, Pontificem DEI fratrem suum Aaronem promulgauit: excellentemq́ ei honorem, præeminentiam, & gloriam tribuens, CHRISTVM & unctum Domini pronũciauit: & nomen id illi accommodauit, arcanè per mysterium celebrans & cohonestans appellationem eam, illudq́ diuinando adumbrans, diuinum quiddam & excellens esse, * ducem & principem. Porrò IESV quoq́ cognominationẽ ipse primus diuino afflatus spiritu, quum nunquam antea hoc nomen auditum fuisset, filio Nauæ soli sapienter indidit: ueluti præcipuum, & regio diademate præstantiorem perfectioremq́ue honorem illi habens, quem per symbola cognouerat, post obitum suum imperium in omnes suscepturum esse. Imaginem enim Iesus Nauæ filius, SERVATORIS nostri ferebat: qui unus post Mosen atq́ consummationem symbolici umbratilisq́ cultus illius, regnum ueræ & illustris pietatis, manifestò suscepit. Moses itaq́, ut dixi, distinctis SERVAtoris nostri appellationibus, quas summo honore & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidem, CHRISTI: successori uerò suo duci, IESV nomen magnificentissimè, nõ

B sine arcano & ingenti mysterio, tribuit. Quin & alij post illum prophetæ, apertè & significanter admodum, Seruatorem CHRISTVM nominarunt. Spiritus enim, inquit Hieremias, ante faciem nostram: CHRISTVS Dominus comprehensus est in corruptionibus eorum. Et Dauid: Astiterunt, ait, reges terræ, & principes conuenerunt in unũ, aduersus Dominũ, & aduersus CHRISTVM eius. Quibus uerbis deinceps illa infert: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc ipsum porrò CHRISTI ueneratione dignum nomen, non solum eos qui sacerdotio cohonestati essent, facticio exornauit oleo, idq́ per symbolum: sed & reges ipsos. Diuino enim hosce inungentes spiritu, quibus id fuerat commissum, Christos per imaginem & faciebant, & ungebant. Quandoquidem & regibus omnino typi quidam & figuræ inerant, ueri regni & potestatis SERVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI in omnes. Cæterũ & prophetas quosdam Christos esse, diuini spiritus instinctu percepimus. Etenim ij omnes, ad unicum Pontificem omnium, & creaturæ omnis regẽ, solumq́ prophetarum Prophetam, SERVATOREM CHRISTVM, respectum suum habuerunt. Id illud clarissimè ostendit, quòd nulli omnium Pontificum, Regum, & Prophetarũ, qui symbolicè huius nomine uncti honoratiq́ sunt, tanta diuinæ uirtutis uis fuit & potestas, quantam scilicet Dominus noster IESVS, & reipsa uerè † CHRISTVS, natiuã & propriam eam habens, ostendit atq́ exhibuit. Sed nulli etiam ex omnibus hoc contigit, ut eos qui se illis ut subditos subiecerunt, imaginario & umbratili nomine Christianos cognominarent: quum illi tamen ad ingẽtem gloriam & honorẽ processissent. Iam nec alij cuipiam tantus etiam post obitũ attributus est cultus, & ueneratiõis honor, ut pro eius nomine ipsam quoq́ uitã aliqui nõ grauatè uilem habuerint, amiserintq́ue. Insuper neq́ circa quenq́ à mundo cõdito, tantus motus & cõcussio habitabilis terræ, quantus circa eũ, fuit. Enimuerò fieri neutiq́ posse, ut uis & uirtus typi atq́ imaginis tantum

Margin notes:

* *ἐπίηλυς* [?]

Christi nomen ueteribus Hebræis cognitũ, & in magno habitum honore.

* *ἀρχηγὸν* [?]

Itidem nomen Iesu.

Iosue typũ Seruatoris nostri gessit.

Seruator noster apertè Christus à prophetis dictus.

Sacerdotes olim & reges, Christi.

Prophetæ etiã quidam.

Seruatoris nostri Christi Iesu supra reliquos omnes præstantiã.

Soli nos à uerò Christo Christiani dicti.

† Saluator noster Christus dicitur, propter Deitatem. Ea ipsa namq; unctio est humanitatis, nõ efficacia, sicuti alios Christos, sanctificans, sed totius ungentis præsentia. Cuius opus est, ut homo audiat ungentem: & id quod ungitur fiat Deus. Theol. sermone 2. de filio.

† τάχα.

Seruator noster uerißimus & ipsißimus est Christus, in quo nihil imaginarium aut fucatum reperitur.

tantum perficiat, quantum nimirum ueritatis ipsius repræsentatio & exhibitio, ea quæ in SERVATORE nostro est perspecta potestas, manifestissimè comprobat & declarat. Qui quidem quum nihil eorum quæ magnifica & præstabilia habentur, à quopiam accepisset: sed neque genus † fortasse ex sacerdotum ordine duxisset, neque opibus aliquibus ad regnum euectus esset: neque pro propheta, ut ueteres illi, se gessisset, neque dignitate aliqua à Iudæis auctus esset, quamuis per se ipsum reuera omnia à PATRE, & non per symbola aut figuras haberet: CHRISTVS tamen præ omnibus illis maximè est renunciatus, atque declaratus: & cum orbe habitabili uniuerso cognomē simul suum, simul & ueneranda & sancta instituta moresque suos communicauit: non umbras, typos, & imagines, ut antea factum fuerat, rerum pulcherrimarum, sed manifestas ipsas & ueras uirtutes exhibens, uitamque quandam sublimem & cœlestem, unà cum ueritatis dogmatibus, eis ipsis qui sacris eius initiati essent, relinquens, ipsissimus scilicet & uerissimus CHRISTVS, perfectissimum DEI VERBVM, qui non facticio perinde atque reliqui, sed diuino naturaliter unctus esset spiritu. Cuius rei certissimam fidem facit illud Esaiæ uerbum: Spiritus Domini super me, propterea quòd unxit me: & quæ sequuntur. Rursus illud diuini Dauidis: Propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo exultationis, præ consortibus tuis. Vbi id etiam quòd longissimè eis præstet, qui quondam imaginariè uncti fuerant, satis subindicat & describit. Idem Dauid alibi quoque: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui introducitur, non facticio oleo ad sacrorum ministerium unctus, neque quicquam ad Hebræorum sacerdotium pertinēs: qui in Catologum & generis concatenatam continuationē solenniter perscribebantur. Quapropter secundum ipsius ordinem, non autem iuxta aliorum qui symbola, typos & figuras acceperant, ritum, CHRISTVS & Pontifex, recepto iureiurando, SERVATOR noster est promulgatus. Vnde illum neque corporaliter unctum, neque ex sacerdotali tribu natum, qui attentè & diligenter historias legendo obseruarit, inueniet: quippe qui ab ipso DEO & patre, ante secula condita, sempiternum ab æterno & inæternum sacerdotium, tanquam munus quoddam & honorem præcipuum obtineat. Illud quoque non minus est incorporeæ diuinitusque aduenientis unctionis signum & indicium, quòd hunc ex omnibus unum, per omnē terram, Barbari simul & Græci, CHRISTVM nominant. Et qui iam inde à temporibus eius, ad hunc usque diem, in eum credunt, ut uerum DEVM & Regem unicumque Pontificem DEI & Prophetā eū colunt & uenerantur: quique († quod orationem & rationem omnem excellit) nomine eius cēsentur, persuasum illud habent, ut non labijs tantum & uerborum strepitu illum, sed omni prorsus animi affectione & uirtute colant: usque eò, ut de facili consilium capiant & statuāt, & ipsam propter eum ponere animam & uitam.

Christus sacerdos secundum ritum Melchisedech.

Christi sacerdotium sempiternum.

Christianorum in Christū fides uiuidißima.

† τόγε λόγου ἐπέκεινα.

A

B

CAPVT V.

Ex hoc capite pij omnes discere possūt, quid sibi uelit Paulina illa conclusio: Arbitramur fide iustificari hominē, absque operibus legis. Ro. 3.

SVb hęc, doctrinam SERVATORIS nostri non nouam ac recentem, posterioribus ue temporibus à quopiam, qui minimùm multis præstet, institutam: sed potius, quantum dicere possum, à prima hominum origine, lege naturæ, antiquitùs à pijs DEIque amantib. & iustis uiris, rectissimè tractatam: disciplinæque eius morem, unà cum pietatis & religionis dogmatibus, tempore, generi humano æqualem cognitum, & nō nuper admodum inuentum atque excogitatum esse, æquū est uisum astruere. Et quòd nos quidem recentes omnino, nouo nomine, ut Christiani uocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti simus, satis cōstat. Cęterùm quòd in ipsa SERVATORIS

A TORIS apparitione, quæ clara & illuſtris prorſus coaluit gens, nõ exigua illa & infimum locum obtinens, neq; in uno aliquo orbis angulo collocata, ſed quæ ferè uniuerſam peruaſerit terrã: ob eamq́; cauſam quùm pietate in DEVM excellens, tum ope diuina inuicta futura eſt & incolumis, ad eius ſpecimen, cuius nomine gloriatur, eiuſdemq́; mores & inſtituta, longè etiam antea conformata ſit, quoad eius fieri poterit, oſtendere conabor. Id quod prophetæ etiam cuidam, ut quod omnino futurum eſſet, diuino ſpiritu illuſtratus uideret, & quaſi mente conſternatus prædiceret, contigit: Quis audiuit talia, & quis ſic uidit? Si parturijt terra die uno, & ſi gens progenita eſt nixu uno. Deinde futuram quoq; indicat appellationem: Seruientibus autem mihi, inquiens, indetur nomen nouum, quod benedicetur in terra. Genus equidem Hebręorum ueneratione dignum eſt prorſus, uetuſtate nimirum inſigne & præſtans. In eo genere raros quidem illos, ſed tamen in DEVM amore, iuſticia, & cæteris uirtutibus excellentes uiros fuiſſe, publicis ſcriptorum monumentis eſt teſtatum, & ante & poſt uniuerſale orbis diluuiũ. Inter eos Seth, & Enos, & alij, ipſe Noe cum liberis nepotibusq́; & poſteris ſuis: atq; horum unus etiam Abraham fuit, quem progenitorẽ ſuum Hebræi gloriabundi iactant: cumq́; ijs unà, qui cognatione genus illius attingunt, & amplum iuſticię, religionis & pietatis in DEVM teſtimonium reportarunt. Quod ſi quis ab ipſo Abraham, & poſterioribus ab eo temporibus, ratione inita ad primum uſq; hominem recurrat, quamuis non nominis ipſius appellatione, ſed tamen re omnes ipſa, de quibus teſtatum aliquid ſit, Chriſtianos inueniet. Quicquid enim cõplectitur Chriſtiani nomen, ut ſcilicet obtineas fidei & doctrinæ CHRISTI cognitionẽ, ut ſobrietate, temperantia & iuſticia polleas, ut ſanctiorem uitam uirtutemq́; uirilis & magni animi perpetuo tenore cõſtãter continues, interritusq́; & impauidus in profeſſione pietatis in DEVM per

B omnia perſiſtas: id omne non minus atque nos, illi quoq; præſtare ſtuduerunt. Non enim illis admodum curæ fuit uel circumciſio, uel ſabbatorum feſtorumq́; dierum cæremonia, uel etiam alimentorum & ciborum obſeruatio & delectus, aliarumq́; rerum diſcrimen, quæ Moſes primus ut ſymbola & imagines inſtituens, poſteris ſuis per manus tradidit: & ne nobis quidem obſeruandi ea neceſſitas impoſita eſt. Certò aũt & liquidò illis conſtitit, ipſum CHRISTVM DEVM uiſum eſſe ab Abrahamo, eundem reſponſa dediſſe Iſaac, colloquutum eſſe cum Iacob: cum Moſe autem, & qui poſt eum fuerunt Prophetis, ſermonem contuliſſe: pro eo atq; id ſacræ indicãt ſcripturæ. Quam ob cauſam & illos omnes obſcura quadam & tenui nominis ſui appellatione dignatus eſt. Iuxta illud oraculare uerbum: Noli tangere Chriſtos meos. Et item aliud: Et in prophetis meis ne malignemini. Vt iam ſummatim dicere & colligere liceat, quam antiquitùs Abrahæ oſtendimus fuiſſe erga DEVM pietatem & religionem, eam non aliam fuiſſe ab ea quam nuper per doctrinam ipſe ſuam CHRISTVS in omnes ubique uulgauit gentes. Neq; huic rationi quidquam illud obeſt, quòd is longo pòſt tempore circumciſionem acceperit. Ante hãc enim ipſam fide iuſtificatum eum fuiſſe, teſtimonio ſcripturæ comprobatum eſt. Quod per illud aſtruitur: Credidit autem Abraham DEO, & imputatum eſt ei ad iuſticiam. Porrò eidem etiamnum incircũciſo, oraculo diuino (fuit aũt id ipſum DEI VERBVM CHRISTVS) de eis qui eodem quo ipſe modo in futurũ iuſtificari deberent, talibus eſt renunciatum uerbis: Et benedicentur in te omnes tribus terræ. Quod ſanè ipſum in nobis conſummatum eſſe, ſatis conſtat. Sicut enim ille fide, quam apparenti ſibi VERBO DEO habuit, iuſtificatus, priſtina uita patriaq́; religione relicta, ac profeſſione pietatis omni, in unicum rerum omnium gubernatorem & Dominum

e DEVM

Christianorum nomen ab ipsa Christi apparitione extitit: sed professio eorum à mundo condito celebrata est.

Christianorum ortus.

Veteres sine nomine quidem, sed reipsa Christiani.

In quibus reb. consistat Christiani hominis professio & fides.

Sine operibus legis. Ro. 3.

Ritus & caeremoniae ueteris testamenti symbola & umbrae rerum aliarum fuere.

Veteres Christum cognouerunt.

Eadem fuit Abrahae fides, cũ ea quam Christus ipse docuit.

Iustificatio Abrahae.

Sicuti Abrahã, ita & Christiani iustificantur.

Fides iustificans.

Iustificationis formula in Abraham.

* *Hæc quæ eſt in præputio fides, finem coniungens principio, & prima & nouiſſima facta eſt. Etenim & ante circumciſionem erat in Abraam & in reliquis iuſtis, qui placuerunt Deo. Et rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per Domini aduentum. Iren. lib. 4. cap. 42.*

DEVM collata, nō Mosaicæ illum legis cæremonijs, sed uirtutis factis coluit: itidem & in præsentia, eundem ipsum pietatis erga DEVM ritum, per habitabilem terram omnem, apud solos Christianos in usu esse, manifestò satis apparet. Vt iam nihil obstet, quin colligere inde & cōcludere possimus, unam eandemq́ꝫ & nunc esse, & olim fuisse uitam, & nobis Christianis, & qui antiquitùs ex præscripto DEI uixerunt omnibus: neq́ꝫ nouum aut peregrinum esse institutum nostrum, sed (siquidem liberius dicendum est) primū hunc esse & solum uerumq́ꝫ DEI cultū, qui per CHRISTVM est: qui cultus olim quidem tenuiter & obscurè sit exhibitus, nunc uerò tanq́ꝫ quædam fax lucidior orbi uniuerso illuxerit. A

Christiana pietas & religio omnium antiquissima.

CAPVT VI.

HAec quum ita se habeant, necessarioq́ꝫ sic sint præmissa, deinceps ab apparitione SERVATORIS secundum carnem, tanquam auspicata & felici uiæ duce, adiutorem atque autorem ipsum principio carens DEI VERBVM, initio eius quæ de eo suscepta est orationis præficientes, ne scilicet à ueritate aberremus, historiā ordiemur. Paulo uerò altius res ipsa repetenda. Gens Iudæorū, ut dictum est, priusquam diuina prouidentia Moses dux ei præfectus esset, libera quodammodo & sui iuris fuit: & progenitorem iactans iustum Abrahā, tenui cognitione numinis alijs antecelluit populis. Hæc postquam in Aegyptū uenit, per Iosephum, in seruitute ibi fuit annos quadringentos. Inde autem illam eduxit Moses: qui miraculis & prodigijs edendis, in tantum supra ipsius naturę captum pollebat, ut etiam colloquio DEI frueretur, ab eoq́ꝫ rerū agendarum consilia & rationes peteret. Præfuit ergo genti ille, ac rex ipse & idem sacrorum Antistes ius populo dixit. Rerum tamen sacrarumq́ꝫ curam Aaron sortitus est, communicata ei per Mosen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Post hunc autem successor eius Iesus Nauæ filius, rerum administrationem suscepit. Deinde rem Iudaicam principes rexerunt, Iudices dicti: qui numero duodecim fuerūt, per successionem ordine in defunctorum locum surrogati. Postea talem rerum administrationem ægrè ferentes Iudæi, regē sibi creari depoposcerunt. Et Saul primus eis à propheta Samuele rex unctus est, idq́ꝫ DEO per oraculum iubente. Huic Dauid successit. Dauidi filius Solomon. Deinde ordine alij reges, uigintiquatuor numero: qui quidē rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo præfuerunt. Postea quum Babylonius Nabuchodonosor bellicam cōtra eos expeditionem sumpsisset, unà cum urbe templum est euersum, & populus Babylonem captiuus ductus ad annos septuaginta. Quum equidem Chaldæi siue Babylonij antea idem quod Iudæi perpessi fuissent à Medis, bello illis illato, qui ad trecētos usq́ꝫ annos ferè regnum eorum tenuerunt. Medorum uerò regem ultimū, cui Astyagis nomen erat, Cyrus Persa bello oppresit, imperiumq́ꝫ à Medis ad Persas transtulit. Cæterùm & ij non minus quàm ducentis uiginti annis imperio potiti, usq́ꝫ ad Darium Arsanū, ab Alexandro Macedone eo sunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto, post duodecimum rerum suarum gestarū annū, uita excedens, amicis suis Macedonibus, quorum pars Ptolemæi cognominabantur, regnum reliquit. Ii per successionem tredecim numero, Persarum res obtinuerunt annos ducentos nonaginta tres. Arsaces porrò Parthus Ptolemęo ultimo, qui etiam Dionysius dicebatur, Cleopatræ patri, in qua postrema Macedonum apud Aegyptios defecit regnum, bellum intulit, Parthisq́ꝫ Persarum imperium tradidit. Nec ita multo post Macedonum ditio in Romanorum peruenit potestatē: & inde Parthorum reges nomen quoq́ꝫ Arsacidarum habuere. Porrò qui ab Arsace progeniti regnum B

Iudaicarum rerum synopsis, & commemoratio breuis.

Captiuitas Iudæorum Babylonica.

Regnum Assyriorū, Medorum, Persarum.

Iustinus lib. 13. de Perdicca loquens: Inter principes, inquit, prouincias diuidit, simul ut remoueret æmulos, & munus imperij beneficij sui faceret. Primo Ptolemæo Aegyptus, & Africæ, Arabiæq́ꝫ pars sorte uenit, &c.

Darium istū Arsani filium alij dicūt. Iustin. lib. 10.

Macedonū Chronographi, Ptolemæos in Aegypto regnasse tradūt an. 296

Chronici scriptores Medo-

Parthorū,

A regnum obtinuere, usq; ad Artabanum peruenerũt, rerum administratione annis ducentis septuaginta retenta. Post Artabanum uerò, Chosroæ genus Persis imperauit. Artaxerxes enim pater Chosroæ Magus, dolo Artabanum aggressus occidit: primusq; inter Persas cidarim sumpsit. unde & apud ipsos celebre Magorum nomen fuit. Alexander autem Mammææ filius Romanum administrauit imperium, quum Parthus adhuc Persis rex præesset. Enimuerò Iudæi à Dario primo, seu (ut alij tradunt) à Cyro, post annos septuaginta, captiuitate soluta, libertate donati, urbem simul suam & templum, quæ Dauid & Solomon construxerant, restaurarunt: & patrijs sacris, ritibus, atque cæremonijs operati sunt, non regia (ut antehac) potestate & administratione, sed paucorũ optimatium gubernatione utentes. Sacerdotes enim res eorum rexerũt. Et ad aliquod usq; tempus satis feliciter atq; ordinè res eorum gerebantur. Postea uerò inter potentiores Iudæorum seditio incidit. quo tempore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduersus Ptolemæum sextum bello decertabat. Causa uerò seditionis erat, quòd nemo optimatium æquali & eiusdem sortis homini subijci aut parère uoluerit. Et Onias quidem Pontifex, Tobiæ liberis urbe expulsis, superior erat. Illi uerò Antiochum Epiphanem aduersus urbem duxere, iampridem sua sponte consilia eo animo agitantem, & tanquam cupiditatem parturientem, ut urbe eorum potiretur. Ducibusq; illis urbem cepit, prædam multam egit, templo quoque DEI spoliato: & religionem omnem cum uictimis & ceremonijs sustulit, ad annos tres cũ dimidio. Prætererant tum anni trecenti quinquaginta quinque, ex quo populus Babylone redierat. Sed enim Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab Antiocho dissidebat, & in Heliopolitarũ agro urbem aliam & templum condit, structura omni ad eam quæ Hierosolymis erat, conformata.

Chosroæ genus. — *rum imperium durasse notant annis 265. uel, ut alij uolunt, 292. Persarum, annis 231.* — *1. Esdræ 6.* — *Libertas Iudæorum ex captiuitate Babylonica.* — *Oligarchia & Aristocratia.* — *Notabilis seditionis causa, apud Iudæos.* — *Fuit is Ptolemæus Euergetes secundus.* — *Bella ciuilia Iudæorum.* — *1. Mach. 1.* — *Idolum etiam templo imposuit. Ioseph. libro 12. cap. 6.*

B Antiochus porrò ex luxuria & intemperatia maiorem in modum arrogans, Iudæis persuadet, ut patrios ritus despiciant, sues ad aras pro uictimis immolent, infantes incircumcisos relinquãt, deniq; ut cultum legis omnem tanquam rem nihili despuant, mandat. Bacchides autem quidam, impietatis eius administer erat, uir qui ad summam insaniam nihil fecisset reliqui. Hunc Matthias Assamonæi filius (fuit is ex sacerdotibus unus, ex uico cui nomen erat Modeim ortus) armatis secum quinq; filijs occidit: & per metum, loca superiora cepit. Vnde postea manu armatorum contracta descendit, prælioq; cõmisso Antiochum uincit, fœdissimeq; urbe expellit. Is popularibus suis, ut princeps, non inuitis præest: breuiq; moritur, Iudæ maximo natu filio rerum administratione relicta. Iudas porrò Antiochum timens (minimè enim illum quieturũ putabat) militem ex popularibus cõscribit: & primus legatis Romam missis, cum Romanis ducibus pacem fœdusq; paciscitur. Idem pro insigni pietate sua templum simul repurgat, & uasa noua ad sacrificiorum usum procurat. Interea Antiochus moritur, & filius eius (Antiochi ei quoq; nomẽ fuit) cum maximo exercitu contra Iudæos progreditur, prælioq; commisso retrocedit, & partẽ copiarum ad obsidionem urbis relinquit. Ibi Iudæ in prælijs omnib. uirtus in primis enituit. qui quum fortiter dimicans, multos ex hostibus ferro cecidisset: tandem ipse quoque cæditur, cumq; eo frater Ioannes. Eius sed enim potestas ad Ionatham, fratrem quoq; eius, peruenit: qui magis etiam confirmata cum Romanis amicitia & societate, fœdus insuper cum Antiochi filio init: apud quem quum pro hospitij atq; amicitiæ iure uersaretur, à tutore eius Triphone necatur. Simon porrò frater in locũ eius succedit: & rem strenuè gerens, Antiocho se belli societate coniungit, contra Triphonem, qui ei bellum intulerat, ducenti. Cæterùm quum Antiocho in Triphone opprimendo egregiam nauasset operã, po-

Antiochi fœdissima apud Iudæos tyrannis. — *Hic Matathias in libro Machab. dicitur.* — *1. Mach. 8.* — *Antiochus Eupator.* — *Exemplum uiolati iuris hospitij* — *Antiochus Soter.* — *Antiochus Sedetes.* — *Triphõ, interfecto Antiocho, regnũ Syriæ inuaserat. Iustin. lib. 36.* — *Item uiolatæ societatis belli.*

Ioseph. lib. 13. cap. 12. stea illum minimè amicum sibi esse cognouit. Ille enim Cendebæo duce misso, & A terram Iudæam uastare, & Simonem captum ad se adducere iussit. Sed enim Simon Cendebæum cum exercitu plurimorũ milium aduenientẽ, prælio & conflictu omni fortissimè uincit, populares'que suos à ui & impetu Macedonum liberat, post annos centũ septuaginta *: & pontifex creat. Sed breui postea & ipse Simon à genero Ptolemæo in cõuiuio interimitur. Ptolemæus sanè uxorẽ quoque eius, & duos filios, in uincula conijcit: & percussores, qui Ioannẽ tertium filium (erat huic quoque Hyrcani nomen) necarent, disponit. Sed ille Hierosolyma profugiens, structas sibi cædis insidias effugit: & paterno per successionẽ pontificatu accepto, gratiis'que per sacrificia DEO actis, quanta potest celeritate cõtra Ptolemæum progreditur, auxilium matri & fratribus laturus. At illos Ptolemæus, ut Hyrcano ægrè faceret, occidit. Porrò Antiochus iunior indignatione simul & recordatione carũ rerum quæ à Simone Hyrcani patre perpessus fuerat, commotus, aduersus Hierosolyma exercitũ iterum ducit. Hyrcanus aũt, Dauidis recluso sepulchro, obsidionem urbis trecentis redemit talentis. Post hæc, quum prosperis uteretur rebus, & longè latè'que ditionem suam propagaret, Aristobulo & Antigono filijs eius cum eo rem militarẽ administrantibus, inuidia popularium quàm maxima contra eum est exorta: qui tamen apertè contra eum suscepto bello, occubuere. Sed enim Hyrcanus, qui & Ioannes dictus, satis feliciter peracta uita, quinque relictis filijs, & optimè repub. annis triginta tribus gesta, uitam finit. Eius deinde maximus natu filius Aristobulus, administrationem rerum cõfestim in regni formam redigit, & primus sibi diadema imponit, post annos quadringentos septuaginta & unum, & menses tres, ab eo tempore, quum populus seruitute Babylonica liberatus, in patriam suã redijt. Atque hic quidem matrem fame enecat: mox quoque fratrem, quem maximè dilexerat, Antigonũ. B quomodo aũt ea cædes peracta sit, Iosepho eam cõmemorandam relinquimus. Lib. 13. cap. 14. Sed enim quum non ultra unum annũ rebus præfuisset, moritur. Cuius uxor fratres eius ex custodia & uinculis emittit: & alterũ, qui ætate grandior uidebatur, Alexandrum nomine, regem constituit: qui mox alterũ, regnum affectantẽ, trucidat: tertium uerò, qui ociosam sibi delegerat uitam, priuatũ agere patitur. Alexander iste, cum Cleopatræ filio Ptolemæo, cognomento Lathuro, prælio congressus, fortiter uictoriam reportauit: & Ptolemæus à matre Cleopatra pulsus, in Aegyptum profugit. Alexãder aũt, quum populares grauibus affecisset iniurijs, adeò ut octingentos in crucẽ egerit, quartana febri confectus, uitã finiens, coniugi Salinæ, quæ etiã Alexandra dicta est, regnũ reliquit. Eodem tempore & Damasceni Aretam Parthum contra Ptolemæum ducunt, & Cœlesyriæ regem constituunt: qui uictoria contra Iudæos potitus, inde ex pactis conuentis retrocessit. Salinæ duo erant filij, quos Alexandro progenuerat. Ex ijs ætate prouectiorẽ, cui Hyrcani nomen inditũ erat, desidem, & ad res gerẽdas minimè idoneum, pontificatu cohonestat: alterum uerò Aristobulum, propter animi & corporis uigorem, priuatũ esse iubet. Qui deinde, quũ mater Alexandra grauiter ægrotaret, occasione ea arrepta: & eorũ manu, quorũ sibi studia conciliauerat, coacta: magna'que pecuniæ ui parata, regem se ipsum renunciauit. Et Alexandra, priusquam rem pro arbitrio suo cõposuisset, è uita migrauit. Et cõflictu inter fratres cõmisso, ab Hyrcano ad Aristobulũ multitudo defecit. Ita Hyrcanus uel inuitus fratri regno cedit, & priuatã sibi uitam degendam sumit. His ita gestis, quùm multis alijs, tum maximè Antipatro, qui Herodis pater erat, metus incessit. Inimicitias enim contra Aristobulũ gerebat, Hyrcano'que maximè amicus. Et ex Idumæis genus trahens, opibus & splendore apud eam gentẽ facilè princeps

* Ex quo scilicet illi apud Aegyptios regnare cœperũt & Syros.

Exemplũ crudelissimum hospitij & affinitatis uiolatæ.

In festo tabernaculorũ Antiochus Hyrcano in holocaustũ taurum dono dedit. Ios.

Hyrcanus Idumæam subegit, & Iudaicis legibus ei uiuere permisit. Idem Ioseph.

Hic etiam primus apud Hebræos peregrinum militẽ alere cœpit.

Aristobulus parricida.

Alexander iste propter crudelitatem, Trucida cognominatus est. Ioseph.

Sub Alexãdra Pharisæi rempubl. Iudæorũ administrarũt. Idem.

Antipater Herodis pater.

A ceps erat. Is itaq; Hyrcano autor fuit, ut ad Aretã Syriæ regẽ se conferret, & auxilia ab eo ad regnũ recuperandũ peteret. Et Aretas quidem Hyrcano subsidiũ ferens, regnũ & ipsam urbem illi restituisset, nisi Pompeius aduersus Tigranẽ in Armenia bellũ gerẽs, id prohibuisset. Ad quẽ Antipater & Hyrcanus profecti, ei persuadent, ut Aristobulum contemnat, & se Hyrcano, qui iniuria esset affectus, cõiungat. Ita Aristobulus unà cum uxore & liberis uincitur, Hyrcanus aũt in regnũ restituitur: quũ quidẽ * Pompeius urbẽ ipsam deuastasset, & res sacras arcanasq; in templo omnes explorasset, uectigalq; Romanis pendendũ Iudæis imposuisset. Pompeius uerò Aristobolum, & Alexandrũ filium eius, Romã secum ducens, profectus est: Scauro administratione Cœlesyriæ permissa. Eidem Pompeio, idoneus & utilis uisus est Antipater Romanorũ exercitui, bellũ contra Arabes gerẽti, & inopia rerũ necessariarũ laborãti, quòd is per Hyrcanũ cõmeatũ in castra subueheret. Interea Aristobuli filius Alexãder à Pompeio profugit: & satis magna collecta manu, negociũ periculumq; facessit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, postea quietus fuit. Enimuerò Gabinius Hyrcano cura tẽpli demandata, reliquã rerum administrationẽ ditioni optimatium cõmisit, & gentem uniuersam in quinq; conuentus distribuit: Iudæiq; unius tandẽ dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione ritè regebãtur. nec multo postea intercedente tẽpore, & Aristobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouandis rebus studerent collecto, graui pugna cum Hyrcano decertauit: sed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio, qui tum pro cõsule exercitui præerat, Aristobulus & uictus & captus, & unà cum filio Antigono Romã rursus abductus est. Hyrcanus aũt & Antipater, Gabinio, qui tum † ad Aegyptum quæ ad Euphratẽ est, castra habebat, pecunias, frumentũ, arma, & auxiliares copias summittere nõ intermittebant. Deinde Crassus quidem Gabinio, huic aũt successit B Cassius. Hic autore & suasore Antipatro, quicũq; essent factionis Aristobuli, atq; inter hos Pitholaum, interficit. Antipater uerò ex Arabia uxorẽ ducit, Cyprim nomine, ex qua quatuor filiorũ fuit pater, quorũ nomina erant: Phasaelus, Herodes rex, Iosephus, & Pheroras. Sed enim potentissimos quosq; muneribus sibi concilians, potissimũ per coniugem suã, Aretæ Arabum regi se familiariter insinuauit. Et Aristobulum timens, liberos suos illi, depositi instar, cõmisit. Cæsar porrò, quũ Pompeius Roma * ad Ionium profugeret, Aristobulum libertate donatũ, in Syriã dimisit. Sed effugere non potuit, quin ueneno necaretã Pompeianis: cuius cadauer in Melita repositũ, ab Antonio postea paterno illatũ est monumento. Filius quoq; eius Alexander à Scipione, Pompeij iussu, securi percussus est. Huius filiam, filiumq; Antigonum, Philippion Ptolemæi filius suscepit: & puellæ amore captus, matrimonio sibi eam iunxit, eaq; illi mortis causa extitit. Pater namq; huius Ptolemæus, cõsuetudine cõiugali cum Alexandra congressus, propter illius amorẽ filium necauit. Et deinceps, propter coniugiũ eius, fratribus eiusdem curatoris affectionẽ & officium benignè exhibuit. Verùm enimuerò, quũ Cæsar Pompeio deuicto, bellũ in Syria & cõtra Mithridatis filiũ gereret, Antipater ei auxiliũ tulit: in quo bello ille utraq; re eximius, hoc est, & consilio & manu promptus uisus est. Itaq; & ipse, & Hyrcanus, à Cæsare Romana ciuitate est donatus. quin & Pontificatũ Cæsar Hyrcano cõfirmauit, & Antipatrum totius Iudææ procuratorem constituit: eo modo utrumq;, ob auxilium operamq; sibi nauatã, remunerans. Antipater sanè Herodem filiũ, quindecimũ agentẽ annum, ducẽ Galilææ illicò declarat: Phasaelum aũt urbi Hierosolymitanæ † immittit. Herodes ergo, ab initio statim, indolis & naturæ suæ industriam ostendẽs, Ezechiam prædonũ ducẽ interficit. At Iulio Cæsare à Cassio & Bruto

Ioseph. Arabũ regem dicit, de bell. Iudaic. libro 1. cap. 12.

Ioseph. lib. 14. cap. 9.

Paulo pòst, M. Crassus. eundo ad bellum Parthicum, pecunias, quas Pompeius non tetigerat, è templo abstulit. Ioseph libro 14. cap. 14.

Hanc nonnulli inferiorem Syriam uocant.

Romanorũ prim⁹ Cn. Põpeius Iudæos domuit, templũq; iure uictoriæ ingressus est. Inde uulgatum, nulla intus deum effigie, uacuã sedẽ, & inania arcana. Tacit. lib. 21.

Sed is infeliciter aduersus Parthos pugnauit. Perijt in eo prælio filius eius, & ipse cũ uniuerso ferè exercitu. Plutarchus in Crasso, & Põpeio.

† πρὸς αἰγύπτῳ τῇ παρ' εὐφράτῃ.

Cassius Syriæ prætor. Parthos Syria expulit. Eutrop. lib. 6.

Suscepit præterea ex ea filiã Salomen.

* πρὸς τὸν ἰόνιον.

Egesipp. lib. 2.

Ptolemæi incestæ nuptiæ, & parricidium.

Antipater Iudææ procurator.

Muros urbis Hierosolymitanæ is refecit.

† Tanquã præfectum.

* At Cn. Pompeius captis Hierosolymis uictor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, ut multa alia, sapienter, in tam suspiciosa & maledica ciuitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo religionem & Iudæorum & hostium impedimento præstantissimo imperatori, sed pudorem fuisse. Cicer. pro L. Flacco.

interempto, in Syriã Cassius uenit, copias militares, quę tum ad Apamæã erant, **A**
recepturus. Cui tributũ in earum regionũ urbibus colligenti, non minima lucri
Antipatri mors. pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidam Antipatrũ Herodis patrẽ ueneno sustulisset, ipse quoq; ab Herode filio occisus est. Vt uerò Cassius quoque ab Antonio & Augusto Cæsare cæsus est, & Augustus quidem Italiã obtinuit, Antonius aũt Asiam recepit, uenerunt Hierosolymis ad Antonium legati, Herodem & fratrẽ eius accusantes, q̃ scilicet nomine tãtum regis Hyrcano relicto,
Alij Mariamnem Alexãdri filiam fuisse dicunt. ipsi per uim, rerũ in Iudęa potirentur. Herodes porrò sibi metuens, pecunia Antonium aggressus, expugnat, adiuuante Hyrcano: cuius ex filia neptẽ Mariamnem Aristobulo progenitam, post obitũ uxoris, quã ex Arabia duxerat, Hero-
Tetrarchie Iudeæ. des matrimonio sibi iunctã habebat. Multis itaq; Herodẽ, fratresq́; eius accusantibus, ita querelis eorũ animũ Antonius attendit, ut in quatuor ditiones uni-
Antigonus regnum Iudeæ Parthorũ auxilio recuperat. *Lysanias Ptolemæi Minæi, qui ad Libanũ habitauit, filius.* uersum paternũ regnum diuisum, fratrib. traderet. Cæterùm Aristobuli filius Antigonus, qui apud Philippionẽ Minæum fuit, postquã ille è uiuis excessit, & Lysanias in patrium successit regnũ, persuadet Pacoro & Pharnabazo (Parthi hi fuerunt) sub mille talentorũ sponsione, ut se in patriam reducant, Hyrcanum aũt pessundent. Atq; hic quidem, nulla interposita mora, in Iudæã irruptionem facit: illi uerò breui Hyrcano & Phasaelo captis, Antigono rerũ omnium administrationem tradunt. Herodes autẽ fuga sibi consulens, & Romã ad Cæsarem
Herodes primus ex aduenis Iudeæ rex. profugiens, seruatur: atq; ibi Antonij testimonio cõmendatus Senatui & Cæsari, rex Hierosolymorũ à Cæsare designatur. Itaq; ut Roma reuersus, exercitũ ab Antonio (circa Syriam is erat) accepit, uarijs certaminibus cum Antigono congressus, sæpius repellitur. Postea aũt Sosio adducto, & multa cæde facta, ui magna Hierosolyma capit. Et sacri templi rebus à direptione conseruatis, Antigo-
Antonius hunc securi percussit: Ioseph. num uinctum Sosio tradit, illumq́; hic statim ad Antoniũ ducit. Herodes porrò rursum suspectam habens & metuens Antigoni generis nobilitatẽ, ne scilicet **B**
ille Romã profectus, iura sua apud Senatũ exponeret, & Romani se quidem ut
Ioseph. lib. 14. cap. ult. priuatum & aduenã rejcerent: illi uerò, aut saltem filijs eius regnum redderent: persuadet, corrumpitq́; pecunia Antonium, ut Antigonũ occidat. Sic ille confestim securi percutitur. Hyrcanus uerò & ipse à Parthis redemptus, ad Herodem confugit: & ille quidem cum in precio primùm habuit, suspectum autem postea sibi interemit. Postquam uerò fratrem quoq; Mariamnæ coniugis suæ, quem Pontificem arte quadam, per speciem tutelæ & curæ, creauerat, æstatis tempo-
Herodi ab Augusto Cæsare regnum Iudeæ confirmatum. re in solio lauantem & natantem suffocauit: unus ipse dominus & rex cunctæ Iudææ factus est. Primùm equidem Antonius illi regnum autoritate sua confirmauit. Simulatq; uerò ille Cleopatræ desiderio & amore captus est, & Cæsar Augustus ad Actium prælio commisso eum fortissimè deuicit, atq; is in Syriam
Herodes Mariamnem uxorem, & amicos necessarios suos occidit. Ioseph. lib. 15, capite 9. peruenit, ac paulo pòst Antonius & Cleopatra uiuere desierunt: ipse quoque Augustus Herodi diadema imposuit, regemq́; totius Iudææ promulgãs, quum plures ei alias adiecit regiones, tum Arabiæ etiam procurationem commisit. Sedenim ut serenas secundasq́; eius res fortuna indignans acerbis domi casibus uindicarit, utq; ab uxore aduersa pati cœperit, ciuiũ, familiarium, cognatorũq́;
Quam ob causam hucusque res Iudaicæ sint expositæ. suorum sanguine pollutus, nunc dicendi locus non est. Atq; hæc sic exposui, ut prophetiam dilucidam claramq́; producerem, quæ dicit: Non deficiet princeps « ex Iuda, nec dux ex fœmore eius, donec ueniat is cui repositum est, & ipse est ex- « pectatio gentium. Vt namq;, qui à Iuda generis coniunctionem traxere Princi- «
Prophetia de Messiæ natiuitate & aduentu, impleta. pes defecerint, & ut Herodes ex Idumæis aduena Hebræis rex præfuerit, satis est declaratum, quum scilicet finem exitumq́; suum prophetia est consequuta: sicuti paulo pòst longius progressi, apertioris cognitionis gratia exponemus.

Quum

A Quũ enim Augustus Romã reuersus, Romanorũ imperium in unius redegisset potestatẽ, quadragesimũ secundũ eo Imperij annũ agẽte, & quũ per uniuersum Imperium edictum promulgatum esset, ut in sua quisq; urbe recenseretur atque describeretur: tum etiam SALVATOR NOSTER IESVS CHRISTVS natus est, id'q; eo qui opinionem fidem'q; omnem superat modo. Quæ uerò genitrix, & qui partus ipsius fuerit modus, inde iam, quàm fieri poterit breuissimè, dicam.

Mariam uirginem matrẽ ante Christum Iesum filium eius natũ anno quinto decimo genitã esse, Chronici scriptores memorant.

CAPUT VII.

Posteaquam enim perfici atq; exhiberi debuit ingẽs illud, naturam'q; omnẽ longè superans mysteriũ, opus fuit prorsus instruere & pręparare uas, quod eũ qui incõprehensibilis est cõprehenderet. Inuenta itaq; est beata uirgo Maria, dignũ Deum'q; decẽs VERBI domiciliũ, etiã ante natiuitatẽ DEO cõsecrata, atq; ex mẽbris senilib. & longè à naturæ feruore alienis, tanquã quidã diuinitùs datus fructus producta. Ioachim & Anna parentũ erãt nomina. Ambo accuratiore, iuxta pscriptũ legis, uita pręstantes & clari, nec nõ primis qbusq; & splẽdidissimis nobilissimis'q; genere cõnumerati. Vitam aũt ad senectutẽ, sine prole edita, produxerant. Erat enim ad liberorum procreationẽ Anna aluo infœcunda. Et quũ ob sterilitatis causam non haberet cõmunes cũ matronis & matrib. à lege tributos honores, exẽplo matris Samuelis ipsa quoq; fit supplex DEO, & in templo sedulò uersatur: ne scilicet à benedictionib. legis excluderetur, sed ut ei matri esse liceret, orans: ac quod paritura esset, ipsi DEO dicaturã se esse uouens. Sed enim diuino nutu, ad eam quam petierat gratiã, Anna cõfirmata atq; roborata, postq; puella è maternis prodijt locis, Mariã eam statim nominauit, ænigmate latenter à DEO acceptã gratiã declarãs. Vt uerò infans à lacte materno iam abhorruit, & mammã attingere noluit, promissionẽ mater adimplet: & in templũ ascendens, iuxta uotũ, eã DEO consecrat, tertium iam tum ætatis agentẽ annũ. Et sacerdotes quidẽ tum eã tanq; sanctius quoddã donariũ suscepere, & puellã in sacrario fouendã esse duxere, ad antiqui illius Samuelis similitudinẽ. Itaq; illa, ut res diuina, intacta, & sacrosancta, in templi sanctiore loco & adytis ipsis uiuebat. Postquã aũt adoleuit, cõsiliũ sacerdotes agitarunt, quid de ea statuerẽt, ne in sacrũ eius corpus admittere quicq; uiderent. Sacrilegiũ namq; prorsus se cõmissuros putabant, si uiro eam cõiugerent, atq; in seruitutẽ coniugalis legis redigerent, quę semel DEO dicata esset. E diuerso aũt puellã eo ætatis flore, in sacratiore templo uersari, nec permissum lege putabãt, nec rem satis honestã & decorã esse uidebant. Sæpe itaq; & multũ re deliberata, diuinitùs eis per inspirationẽ ostendit, ut eam alicui, qui ad tẽplũ sedulò esset, sponsæ nomine cõmitterent. Eũ uerò talem esse debere, cui rectè uirginitatis custodia demandaret. Porrò nõ alius ipso Iosepho uisus est esse magis idoneus, ad solorũ sponsaliũ coniunctionẽ cõtrahendã: quippe qui propinquitate generis eam contingeret, (eiusdem enim tribus erant) insuper uerò & senio & honestate morum iampridem bonæ fidei existimationem consecutus esset.a

De sanctificatione uirginis Deigenitricis sentẽtia est Gregorij Theologi, in homilia Paschali: Christus secundũ omnia, præter peccatũ, fit homo, è uirgine progenitus, carne simul & anima prius per spiritũ purgata. Oportuit enim & natiuitatẽ honorari, & uirginitatẽ præhonorari.

Parentes Dei genitricis uirginis Mariæ.

Maria uirgo nascitur.

In templũ præsentatur.

Sub spõsaliũ nomine, Iosepho committitur.

CAPUT VIII.

Itaque in Nazareth cum Iosepho domicilium illa habens, ab archangelo Gabriele lætum accipit nuncium: Aue, dicente, gratia plena, Dominus tecũ. & simul cum ea ipsa uoce † intransibiliter ęternum & antesæculare VERBVM DEI descendit, & conditionẽ naturã'q; nostram, inenar-

Maria uerbum Dei diuinitùs concipit.

† ἀμεταβάτως. [illegible]

a Homo iustus, & ad testimoniũ coniugalis semper mansuræ uirginitatis electus. Augustin. Non coniugij, sed custodiæ gratia: ad testimoniũ rei futuræ, non notham siue illegitimam uidelicet accidisse Christi in carne prouinciam obeundam: sed ueritatis attestatione sine uiri semine in Spiritu sancto certò dispensatam fuisse. Epiphan. contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnificè fidelibus insinuatur coniugibus, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere uocari'q; coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Augustinus de consensu Euang. lib. 2. cap. 1. Iosephus senex admodum fuit, octuaginta plus minus natus annos, & sex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphan.

inenarrabili naturamq́ superante modo subit, supra mentis intelligentiæq́ nostræ captũ, massæ & fermento humano mixtũ atq; temperatũ. Et angelus quidem salutatione legationeq́ functus, ab ea discessit. Ipsa uerò festinabũda ad oram montanã concessit, simul & fœtum prę ter opinionem sibi ab angelo denunciatum considerans, & id quod de se accidisset cognoscere festinans: præterea, ut cognatam suam Elizabeth salutaret & alloqueretur, quæ & ipsa, præter ætatem, in sextum iam mensem, Ioannem in utero grauida gestabat. Putabat denique illam, quòd prouectioris esset ætatis, noui quicquam sibi dicturam, annunciaturamq́ esse, de noua fœtus sui conceptione. Adit itaq; eam, & salutat. Infans aũt illius sextũ iam implens mensem, suauiter subsilit & exultat: famulusq́ in utero conclusus Domino, qui & ipse in utero gestabatur, debitũ adorationis honorem sanctius dicat: & ore materno quasi mutuo sumpto, supra naturæ captũ uaticinatur, matrẽ eã Domini uocans, simulq́ inter mulieres benedictã: nec minus uentris fructũ, qui ab ea gestabat̃, ad quẽ scilicet nihil uirilis seminis esset collatũ, benedictum. Inde porrò & ipsa, id quod proposuerat quæsiueratq́ consecuta, diuino subseruiens spiritui, inani gloria & arrogantia q̃ longissimè semota, quùm se ipsam beatam prædicat, tum id quod futurum esset, apertissimè prę nunciat. Quum autem in moribus esset, ut uirgines, quum partus grauidæ mulieri & iam parturienti immineret, secederent: tertium cum ea uersata mensem, quod iam ex immensa illa consternationis atq; admirationis addubitatione magis magisq́ aliquid remitteret, domum suam reuertitur. Interim ei uenter tumescere, & Ioseph de ea, quod minus deceret, suspicari, mysteriũ ignorans: quin etiam occultam ab ea discessionem meditari, q̃ uir iustus esset, & rem actam eliminare atq; uulgare nollet. Sed confestim talia cogitanti, cum læto nuncio assistens Angelus, dubitationem eam seni soluit. Oportebat enim clarissimo gratiæ receptaculo & uasi, nihil reprehẽsionis, indignitatis & iniuriæ inferri: quod nimirum uel ipsius solis radijs sit splendidius & illustrius. Porrò & filium Dauid illum Angelus uocat, per insinuationem declarans, unde exoptatus expectatusq́ ille proditurus esset. Ipsam quoq; sponsam coniugem nominat, quasi diceret: Caue, te cogitatio deliberatione ulla conturbet, ut uereare, ne DEVM offendas, tanquam adulteram uxorem domi cohabitantem habens. Tantum enim à piaculo & macula omni abest, ut etiam longè supra naturam sit ista in utero fœtus gestatio. Ne igitur dubites, aut timeas ipsam recipere, quam tu (quantum in te est) repudiasti & extrusisti. Quin gaudio exilire te magis decet, & animum lætitia & uoluptate, quæ naturam excellit, adimplere. Quod enim, inquit, in ea editum est, ex spiritu sancto est.

Elisabethã cognatam uisitat. *Elisabeth eam excipit.* *Vaticinatio Mariæ.* *Maria domum reuertitur.* *Iosephũ à Maria sponsa discedere meditantem, Angelus in officio retinet.* *Quur angelus Mariã Iosephi coniugem dixerit.*

CAPUT IX.

Prophetia de aduentu Messiæ in Christo adimpleta.

NVnc sanè necessariũ mihi esse uidetur, ita ut pollicitus sum, ut ostendam, ad finem exitumq́ suum prophetiam illam peruenisse: "Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœmore eius, donec ueniat cui repositum est, & ipsum esse expectationem gentium." Quæ prophetia, de Saluatore nostro hoc liquidissimè profert. Tunc enim ille aduenit, quum Iudæorum duces in Romanorum potestatem redacti defecerunt, & sceptro imperioq́ eorum paruerunt. Sub iugum enim seruitutis ab illis missi, tributum illis soluerunt, & unà cum aduentu CHRISTI prima illa descriptio & census est actus. Oportebat enim in descensu Regis cœlorum in terram, etiam terræ Principes suum ministerium & munus ei præstare. Verumenimuerò nihil obstat, quo minus denuò per compendium historiam percurramus: ut & ea quæ præmissa sunt, certius clariusq́ intelligantur. A' temporibus Mosæ, & quæ illum

A illum præcessere, ut antea dixi, à suis principibus, qui ex tribu Iudæ genus ducerent, gens Iudęorum olim regio more regebatur, donec Augustus unus solusq; Imperator est renūciatus: sub quo primus Herodes, aduena & alienigena, à Romanis demandatum sibi Iudæorum regnum accepit. Fuit is paterno genere, ut Iosephus opinatur, Idumæus: materno autē, Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia uxorem Cyprim duxit: quæ eum quatuor filiorum patrem fecit, quorum unus Herodes fuit. Vt autem Africano uidetur, qui & ipse magnā est in scribendis historijs laudem consequutus: Antipater (sic ipse scribit) Herodis pater, filius Herodis cuiusdam Ascalonitæ fuit, sacerdotis cuiuspiā serui, cui in templo Apollinis sacrorum cura demandata fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc tenerum, prædones Idumæi captum apud se retinuerūt. Redimere enim pater eum, propter pecuniæ inopiam, non potuit. Itaq; quòd apud eos est educatus, pro Idumæo habitus est. Postea uerò in Hyrcani Iudææ Pontificis amicitiam peruenit, & in certaminibus illius aduersus fratrem Aristobulum cōmodus compertus est: regnumq; eius admodum à fratre accisum, in libertatem asseruit. Deinde autem Romanis in rebus omnibus se utilem & industrium, quum aduersus Aegyptios & Arabes bello occupati essent, prębuit. Et postquam Aristobulus quidem à Pompeio turpiter uinctus, Romam missus, & Iudæorum natio seruitute oppressa est: beneficio fortunæ huic contigit, ut procurator Palæstinæ fieret. Et quum deinceps Hyrcanus quoq; à Parthis captus, in quo ultima dignitatis Pontificiæ constitit successio: & Antipater Herodis pater, qui inde magis magisq; creuerat, Malichi cuiusdam dolo necatus esset: is ipse Herodes, magnam uim pecuniæ Romanis ducibus largitus, eorumq; se imperata facturū

B pollicitus, regnum ab eis traditum accepit. Quum enim Cæsar Augustus, cum ingenti exercitu, procellæ & fulminis instar, impetum in Aegyptum faceret, eo consilio, ut Cleopatram, ad quam postremā Macedonica Ptolemæorū ab Alexandro potestas & ditio pertigit, & ipsum Antonium illecebris eius detentum debellaret & caperet: Herodes iste se ei coniunxit, paratus quæcunq; illi placerent, præbere & suppeditare: frumentū, arma, & pecuniæ numerū ingentem, & quæcunq; præterea posset præstare auxilia. Ibi Aegyptus & Cleopatra in potestatē Cęsaris & Romanorū uenit, duodecimo anno postquā Augustus Imperiū suscepit. Huic sanè Herodi, quum Romā uenisset, & Augustus referre ei aliquā pro pręstitis sibi officijs gratiā uellet, de Romani Senatus cōsilio & uolūtate, diadema imposuit, & regē Iudęę creauit. qui Hierosolymis potitus, cùm sciret Iudęos generis obscuritatem, quòd scilicet aduena esset, & præterea crudelitatē naturæ eius, ingeniumq; ferox q̄ maximè auersari & odisse: quosdā ex ciuib. urbe exegit, quosdā per iniuriā malè tractauit, nōnullos etiā ferro necauit, templū deniq; spoliauit, & urbē uastauit ac diripuit. ª Ad hęc tāta facinora illud quoq; flagitiosissimè addidit: Publicas enim tribuū descriptiones omnes, quę ab ipso usq; Esdra durauerāt, furore percitus flāmis cōsumpsit. Illud pessimū omnino secutus consiliū, ut qui eo nomine arroganter superbirēt, de cætero ignorarent, unde quisq; genus traheret, qui indigenæ, qui'ue inquilini, (quos γειώρας, hoc est, aduenas etiam, & alienigenas uocāt) essent. Qui quùm stultè admodū & sordidè de rebus huiusmodi iudicauit, tū Pontificis quoq; magnificentiorē uestē ipse primus arcæ inclusit, signoq; annuli muniuit: quibuscūq; etiā uilissimis nūdinari uolentibus, hoc pacto Pontificatū uenalē, annuis redditibus & pensionibus, præteritis spretisq; qui generis uetustate celebres essent, proponēs. Ideq; & de Pōtificia ueste, et de sacerdotijs ipsis, filiū quoq; eius Archelaū, quiq; post illū à Romanis Iudæorum obtinuerūt Imperium, fecisse, Iosephus tradit. Hæc porrò, ne quisquā

putet

Repetitur breuiter Antipatri & Herodis res.

ª Herodes tēplum, post captiuitatem Babylonicā à Zorobabel & Esra ædificatum, funditus diruit: Et maximis sūptibus, summaq; magnificentia, aliud secundū formam primi illius, quod Solomon extruxerat, denuò condidit. Ioseph. lib. 15. cap. 11. de Bell. Iudaic. libro 1. cap. 29.

Crudelitas Herodis in ciues suos.

Idem, ut obscuritatem natalium suorū tegeret, descriptiones tribuū & genealogias Iudæorum cōbussit.

Pōtificatū item & sacerdotia Iudæorum uenalia habuit.

Idem Simonem socerum suum sacerdotio priuauit, & Matathiā Theophili filium Pōtificem designauit. Idē lib. 17. cap. 5.

Christo nato Danielis Hebdomades impletæ sunt.

putet tanq; per digreßionẽ, obiter & extra propoſitũ à me dicta eſſe. Sunt enim A etiam propter alterius Prophetiæ, quæ apparitione & aduentu Saluatoris impleta eſt, declarationem, & propter ueram temporum obſeruationem adducta. * Hebdomades enim, quæ apud Danielẽ ſunt, eo tempore CHRISTO Imperiũ obtinente, numerum ſuum compleuerunt: in quibus, ſimulatq; finitæ eſſent, clariſsimè Iudæorum unctionem ſublatum iri, ſpectator DEI prædicit propheta: id quod aduentu CHRISTI in terram eſt factum, atq; completum.

Iudæorum unctio abolita.

CAPUT X.

Variant in annotatione anni huius natiuitatis Christi Chronographi, & temporũ obſeruatores. Nam quidam etiã Chriſtum natũ eſſe aſſerunt, anno à mundo condito 3944. nonnulli 3962. Quidam etiam 3979.

† Cyreniũ alij Cyrnũ nominant. Fortaſſe ante Cenſorinus fuit. C. enim Martius Cẽſorinus cum C. Aſinio Gallo conſulatum geßit, An. ab urb. cõdit. 746. Paulo antè uerò, anno 742. Coß. fuere M. Valer. Meſſala & P. Sulpitius Quirinus, quem multi Cyreniũ hunc fuiſſe putant.

AGebatur tum annus à mũdo condito quinquies milleſimus quingenteſimusquintus, ab Auguſti Imperio quadrageſimus ſecundus, & à Macedonicæ ditionis ſolutione uigeſimusoctauus: quũ Saluator noſter, ſub eo qui tum agebat cenſu, † Cyrenio Syriæ præſidente, in Bethlehem natus eſt, ita ut etiam per prophetiam eſt prædictum. Exijt itaque edictum cenſus & deſcriptionis: inuitosq; etiam, in ſerena illa tranquillitate pacis, quæ * ex unius imperio obuenerat, patriã quemq; ſuam petere, ibiq; cenſeri atq; deſcribi coegit. Cum alijs porrò & Ioſeph, unà cũ Maria, admiratione inter mulieres omnes digniſſima, ad ciuitatem ſuam Bethlehem, intra Iudææ fines ſitam, (quippe qui ex Dauide genus traheret) eſt profectus: eam quam tum incolebat, Nazareth ſcilicet, reliquens. Erat ea illi aliena, ſed ibi tum domicilium habebat: quòd Iudææ regio, proximis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius poteſtatem tranſiſſet. Edictum autem Cæſaris, in ſuam ciuitatem ipſum Ioſephum coegerat, ne quid de uaticinãte prophetia illa intercideret: Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaq; minima es in principib. Iuda. [a] Cenſus & deſcriptionis huius, quæ grauis admodũ Iudæorũ genti fuit, & ipſe ueritatis cõſectator Ioſephus in decimo octauo hiſtoriarũ ſuarũ libro meminit, hiſce uerbis: [b] Cyrenius, uir Senatorius, geſtis ordine alijs magiſtratib. quùm alia omnis generis dignitate clarus fuit, tum ad conſulatum etiam peruenit. Is cum paucis in Syria erat, à Cęſare eò miſſus, ut ius diceret, iuſticiamq; populo adminiſtraret, & præterea cenſum ibi ageret. Et poſt pauca deinceps: Iudas Gaulanites, ex oppido Gamala oriundus, Saddoco Phariſæo partib. ſuis adiuncto, ad ſeditionẽ & defectionẽ plebẽ ſollicitabat, cenſumq; nihil aliud quàm merã prorſus ſeruitutẽ afferre prædicabat, populumq; ad libertatẽ aſſerendam cohortabatur. In ſecundo quoq; belli Iudaici libro, ita inquit: Vir quidam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defectionem ſollicitauit, maledictis probroſè illos inſectans, ſi Romanis tributum pendere perſeuerarent, & ſecũdum Deum mortales ferrent dominos. Cui Lucas in ſacris Actis conſona quoq; ſcribit: Poſt hunc, inquiens, extitit Iudas Galilæus, in diebus deſcriptionis, & per defectionem auertit populum multum. Perijt autem ipſe, & omnes quicunq; ab eo perſuaſi fuerant, diſperſi ſunt.

** Monarchiæ cõmoditas.*

Ioſeph, cũ ſpõſa ſua Maria in ciuitatẽ Bethlehem, ut ibi cenſeatur et deſcribatur, contendit.

b Seditioſi quidam & rebelles contra hũc conſpirarũt, et malè perierunt.

a. Cenſus uniuerſalis ſub Auguſto, in orbe actus.

CAPUT XI.

Concordantur Matthæus & Lucas Euangeliſtæ, de uariãte genealogia Chriſti.

QVandoquidem autem diui euangeliſtæ Matthæus & Lucas, genealogiam CHRISTI uariè prodiderunt, & nõ pauci, qui talibus rebus perſequendis magni clariq; habiti ſunt, de ea diſſonantia integros libros cõpoſuerũt: ego prætermiſſis alijs, Africano hiſtorico utar autore, qui aliorũ opiniones, utpote quę ad ueritatẽ nõ pertingant, reprehendens atq; refellẽs, quã ipſe à uetuſtiorib. acceptã, in Epiſtolis de Euãgeliorũ diſſonantia ad Ariſtidẽ expoſuit, inde trãslatã uerbis ipſius in opus hoc inſerã ſententiã.

Nomina

* Si hebdomades Danielis computentur à ſecundo anno Artaxerxis Lõgimani, aut circiter, uſq; ad mortem & reſurrectionem, & quod eã conſequutum eſt regnum Chriſti & iuſticiam ſempiternam, & perpaucos inſuper annos, completæ illæ certa ratione inueniantur. Reſultant enim ex 70 hebdomadibus anni 490. Aut certè de duobus ſaltem aut tribus annis ambiguitas reliqua eſt. Ceterùm certior adhuc computatio fuerit, ſi 70 iſtæ ſeptimanæ exordium ſumant à 32 anno Darij Hyſtaſpis filij, quo anno muri Hieruſalem ſunt abſoluti. 2. Eſdr. 5. & 6. Reperiuntur namque uſque ad Chriſtum natum anni 490.

A Nomina eiusdem gentis & familiæ in Israel numerabantur, censebanturq́ue uel natura, uel lege. Et natura quidē, legitimis & naturalibus liberis patribus suis succedentibus: lege autem, alio sobolē, sub nomine fratris sine liberis defuncti, creante. Quoniam enim nondum satis manifesta data fuerat spes resurrectionis, futuram promissionem mortali quadā imitabantur resuscitatione, ne nomen mortui prorsus intercideret. Et quum ex eis qui in genealogiam eam relati sunt, quidam ut legitimi & naturales germaniq́ue filij patribus successerint, quidam uerò ex alijs quidem procreati, aliorum autem nomine, quasi per adoptionem scilicet censi sint, utrorumq́ue facta est mētio: & eorū uidelicet qui genuissent, & eorum qui quasi genuissent. Sic neq́ue hoc, neque illud Euangelium, uel à naturæ, uel à legis necessitudine atq́ue coniunctione genus deducens & numerans, falsi quicquā habet. Implicata enim inter se sunt genera, & quod à Salomone, & quod à Nathan descendit, repræsentatione eorum qui liberos non creassent, secundisq́ue nuptijs ac resuscitatione seminum: ut rectè ijdem quandoq́ue huius & illius filij fuisse existimati sint, quum quidem ij uiderentur esse, illi autem essent patres: & utraque generis commemoratio ueritate nixa, ad ipsum Iosephū, multipliciter quidem illa & uariè, sed tamen certò deducatur. Porrò ut clarius manifestiusq́ue sit, quod modò dictum est, mutationem ipsam generis exponā. A' Dauide per Solomonem progeniem dinumerando, tertius à fine, iuxta Matthæum, reperitur Matthan, qui Iacob genuit, patrem Iosephi. A' Nathan autem Dauidis filio, iuxta Lucā, itidem tertius à fine est Melchi: cuius filius Eli, ipsius Iosephi pater est. Quum itaque quasi scopus nobis sit propositus Ioseph, ostendendū uenit, quomodo uterq́ue ipsius pater dicatur: ipse uidelicet Iacob à Solomone, & Eli à Nathan genus ducentes. Simulq́ue quomodo primùm duo isti Iacob & Eli fratres,

B & ante hos, eorum patres Matthan & Melchi, seorsim alter post alterum, eandem ducendo uxorem, uterinos procreauerint fratres: lege uidelicet non prohibente, mulierem, uel per repudium, uel per prioris mariti obitum uiduam, alij nubere. Itaq́ue ex Estha (hoc enim nomen mulieris fuisse traditur) primus Matthan à Solomone originem trahens, Iacob generat: Matthan aūt mortuo, Melchi ad ipsum Nathan genus referens, uiduam relictam, ipse quidem eiusdem tribus, sed non eiusdem generis, sicuti antea dixi, uxorem duxit, & ex ea filium Heli suscepit. Hoc modo, diuersorum duorum generum Iacob & Heli extitisse, eosdemq́ue uterinos reperiemus fuisse fratres. Quorum fratrum alter, alterius, Heli scilicet, qui nulla creata prole decesserat, uxore ducta, tertium ex ea suscepit Iosephum filium: iuxta naturā quidem & rationem sibi ipsi (proptereaq́ue scriptū est, Iacob autem genuit Ioseph) iuxta legem autem, ipsi Heli, ei enim frater Iacob semen suscitauit. Quapropter & ea quæ de eo texitur genealogia, irrita non est. Quam genealogiam Matthæus euangelista dinumerans, Iacob autem (inquit) genuit Ioseph: Lucas uerò, Qui erat, ut putabatur, (nā & hoc addit) Ioseph, qui fuit Heli, qui Melchi. De generatione enim ea quæ ex consuetudine & præscripto legis est, significantius quicquam dicere non potuit. Et uerbum, Genuit, in hac parandorū quasi per adoptionem liberorū ratione, per omnia ad finem usq́ue subticuit, relatione generis usq́ue ad ipsum Adā, qui fuit DEI, per recensionem facta. Posthæc Herodis genus ordine Africanus prosequutus, à propinquis & cognatis CHRISTI ea quæ sequunť accepta, ad hunc modū exponit. Quum Hebraicarū familiarū genealogię in scripta relatæ, in archiuis & publico tabulario, atq́ue in his etiā eorū q ad proselytos et aduenas, usq́ue ad Achior Amanitē, & ipsam Rhut Moabitidē, quiq́ue ad eos † qui ex Aegypto promiscuè prognati prodierūt, referebanť, asseruarenť: Herodes, q nihil ad eū Israelitarū genus pertineret, &

Herodes Iudeorū, proselytorum, &c. genealogias [illegible] crauit.

† τῶν τ' [illegible] ἐπιμίκτων.

» ret, & quòd obscuritatis suæ sibi conscius esset, ea ipsa genealogiarũ monimenta A
» combussit. tum demum se nobilem genere & illustrem uulgò fore putãs, si neq;
» alius quisquam ex publico scripto genus suum ad ipsos Patriarchas aut proselytos,
» ipsosq́; etiam alienigenas promiscuos, qui γειώραι uocabantur, referre posset.
» Pauci sanè diligentes homines, priuatos sibi ipsis genealogiarum commentarios,
» aut nomina ipsa memoria tenentes, aut ea ab exemplaribus petentes, studio eo delectati,
» condiderunt: per quos nobilitatis memoria est conseruata. In
» eos commentarios inciderunt, de quibus diximus, δεσπόσυνοι, seu δεσποτικοί,
» hoc est, Dominici seu Domicelli & heriles cognominati, propter eam quæ illis
» cum SERVATORE intercessit generis coniunctionem: qui ex Nazaris & Chochaba
» Iudaeæ uicis, frequentius reliquam terrã uisentes, eiusmodi genealogiam
» etiam ex diurnarum rerum libris, quoad poterãt, uulgarunt. Cæterùm, siue ita,
» seu aliter se res habeat, dilucidiorem expositionem alius quisquam non inuenerit:
» ut mihi quidem, & unicuiq; qui æquo candidoq; ingenio præditus sit, uidetur.
» Eam uerò ipsi quoq; probate, quamuis nullo certo testimonio sit confirmata:
» quòd scilicet certius aut uerius quicquam afferri nequeat. Ipsum sanè quidem
» diuinum sacrumq; Euangelium, omni ex parte uerum est. Sed illa quoq; in fine
» eius, quam diximus, epistolæ, addit: Matthan à Solomone proueniens, genuit
» Iacob. Matthan mortuo, Melchi à Nathan ortum ducens, ex coniuge eius procreauit
» Heli. Vterini itaq; sunt fratres Heli & Iacob. Heli, absq; sobole suscepta,
» defuncto, Iacob ei semen resuscitauit: & ipsum Iosephum sibi ipsi quidem iuxta
» naturam, ipsi autẽ Heli iuxta legem, genuit. Sic amborum Ioseph filius fuit. Hæc

Matthei et Lucæ de genealogia Christi concordantia.

quidem sic Africanus. Certò autem colligere quoq; licet, Mariam ipsam ex eadem,
quæ Iosephi fuit, fuisse tribu. Quandoquidẽ ex præscripto legis Mosaicæ,
tribum alia tribu commiscere prohibitum est. Vt nanque hæreditates & successiones B
bonorum à tribu in tribum non transferrentur, ex eadem gẽte & familia
nuptiarum coniunctiones contrahi debere, legislator decreuit.

Maria & Ioseph eiusdẽ tribus fuere.

CAPUT XII.

VErum enimuerò, edicto cogente, quũ Ioseph simul cum sponsa Maria pondus uentris naturam ipsam supergressum, leuiter admodum ferente, in patriam suam, ut ibi censeretur, iret, neq; dum ad domum peruenissent, in agrum quendam diuerterũt, qui ager Salomæ erat. Vigesimus autem & quintus tum mensis Decembris erat dies, quum ibi ineffabile pietatis & amoris erga genus humanum tuæ, VERBVM DEI, maximumq; inenarrabilis partus perficitur mysterium. Tugurium humile, & præsepe ad iumenta excipienda constructum, cœli & terræ Regi genito hospitium præparatum fuerat. Hunc ibi fasciæ circumuoluunt: & quòd honoratior in diuersorio locus non esset, in præsepi omnium altor reponitur. Necesse enim erat, quamplurimis ad censum & descriptionẽ confluentibus, multam posterius aduenientibus locorum relinqui penuriam. Itaq; hospitij inopia ad eum modum laborantem opificem rerum omnium DEVM VERBVM, inanimantium præsepe excepit. Ibi pastores, greges suos noctu custodientes, præsentia angelica circumfulsit: & quum in timorem eos spectaculum id coniecisset, timorem eum rursum illi cò posuerunt, Angelo propius ad eos accedente, & futuram orbi lætitiam, per eum qui genitus esset, indicante. Cuius sermonem fides statim uera atq; diuina est cõsequuta. Namq; unà cum illo inumerabilis cœlestium uirtutum ac potestatum multitudo, circum tuguriolum uolitans, laudem omnium summam Domino cõcinebant: Gloria, dicẽtes, in excelsis DEO, & in terra pax, in hominibus bona

Mirifica Saluatoris nostri natiuitas.

Ea pastoribus renunciatur.

Angelorum hymnus.

A bona uoluntas. Hoc modo, quũ duplex esset, DEVS † idemq; homo VERBVM, humilimè simul & magnificentissimè primordia primi ipsius in terram per natiuitatem descensus exhibuit: atq; ut certò suam cum Iudæis cognationem cõfirmaret, hominis more Mosaicæ legi, ita ut decebat, debitum suum tribuit ritum. Et die octauo, Dominico scilicet, circumciditur in Bethlehem, in domo Iosephi, & ibi nomen IESV accipit (salutẽ porrò id significat) pro eo atq; antequam conceptus esset, id nomen diuinus per oraculum præscripserat Gabriel. Deinde & purificationis expectat tempus. Postquã uerò status, decẽnario numero quater reuoluto, aderat dies, ut masculus, & qui primus omnino & solus uuluã adaperuisset, in Hierosolymitanũ à parentib. deportat templũ: ut ibi, iuxta receptũ morẽ, sacrificiũ offerret, par turturũ, aut pullos duos columbarũ: sobrietatẽ scilicet, temperantiã, & simplicitatẽ in omnib. subindicãs: ibi sanè aderat, qui spiritu ferebat Simeon, & grandæua Anna: eumq;, qui in curru Cherubin uehitur, senilib. Simeon excipit manibus. Ambo uerò quũ infantẽ paruulũ uiderẽt in materno sinu subsilientẽ, magnũ Israelis in eo perspiciebãt DEVM. Et postq; de eo quæ debebant pdicassent, & id quod futurũ erat, quamuis sub inuolucro, apertissimè tamen, ostendissent, ut scilicet in multorũ positus esset ruinã simul & resurrectionẽ, & in signũ cui cõtradiceretur: denicq; ut uirginalem animã, propter eum, doloris gladius olim pertransiturus esset: carnis uinculis deinde sunt soluti. Hunc Simeonem, fama est, ex eis fuisse unũ, qui uirtute, dignitate, uitæq; sanctitate excelluerunt. qui quũ aliquando illi prophetæ Esaiæ oraculo legens incumberet, quod ait, Ecce uirgo uterum gestabit, & cõcipiet filium: & de diuini eius responsi fide ambigeret, Angelum ita fluctuanti ei astitisse ferunt, cum oraculo eiusmodi: Nõ illum prius uitæ huius uinculis solutum iri, quàm id, de quo credendo addubitasset, pro foribus primo quocq; tempore appropinquans, & oculis ipse suis conspectũ, testimonio suo confirmaret. Quam ob causam ad tantum senium prouectus, quum CHRISTVM DOMINI oculis suis conspexisset, eundemq; in ulnis gestasset, carnis mole protinus solutus atq; liberatus est.

† θεάνθρωπος. Cuius hic perstringitur primus, isq; humilis in terram aduentus. In similitudine enim hominum fact°, & habitu inuentus ut homo. Phil. 2. Et sic, quæ forma Dei accepit formam serui, utrũq; Deus, utrumq; homo. Atq; hoc totum & Deus dicitur propter Deũ, & homo propter hominẽ. Ambr. de myster. incar. lib. 4. cap. 21.

Circumcisio Christi.

Oblatio eius in templo.

Oraculo diuino Simeon certioratus est, se Christum Domini uisurum esse.

CAPUT XIII.

Deinde parentes, puero IESV recepto, domũ in Nazareth sunt reuersi. Congruebat enim, quum per quadraginta dies Bethlehemitæ scilicet munus suum, in censu & descriptione, eo loco ritè obijssent, ut ad domicilium suũ in Nazareth redirent: propter eam, quæ tum ibi eis erat, substantiam & possessionẽ. Vtrobiq; enim habitabant, quòd utroq; loco prouentum aliquem, ut conijcere licet, haberent. Porrò duobus elapsis annis, post spontaneã illam seminisq; expertẽ cõceptionem, uteriq; gestationẽ, quum in domicilio * Bethlehemitico uirgo DEI mater esset, seu potius (ut alij tradũt) duobus ante diuinã natiuitatem annis, patria relicta se in uiã Magi Persici dedere: atq; itinere peracto, quũ etiamnũ in præsepi fascijsq; iaceret CHRISTVS, & simul in casa illa diuersorij uersaretur DEI genitrix, in Bethlehẽ aduenere: quod quidẽ certius est. Sapientes aũt ij, nobilitateq; generis & opibus insignes fuere. Stellam quippe in regione sua conspexerant, non ex illis unam, quæ à primordio rerum firmamento cœli affixæ sunt: neq; ex eis, quæ prodigio & quasi ænigmate regum successiones prænunciant, & dolia, barbatæ, trabes, iacula, & cometæ seu crinitæ, pro formarũ uarietate nominantur: quarum sanè omnium ortus ab exhalationibus, quæ supra aerẽ, circum æthereã cœlestemq; amplitudinẽ effusæ accenduntur, substantiam capit, (ut quidem illi, qui eiusmodi rebus inquirendis

f laudem

In Bethlehem simul & in Nazareth Iosephum & Mariam possessiunculam habuisse coniectura est.

* Hanc sententiam sequitur Epiphanius cõtra Alogos.

Magi orientales Christũ munerantur.

Gentis Persarũ Magi sunt, in obseruatione rerum sublimiũ impositis, incantationibus, naturalibusq; cõtrariorũ consensionibus uacantes.

Huiusmodi præstigijs quoque uidetur studuisse Balaam, qui à Balaac euocatus est, ut quibusdã uerbis malediceret Israeli. Ille uerò: Exorietur (inquit) stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel, &c. Num. 24. Quapropter locum Iudææ quærentes, recordatione ueteris historiæ uenerunt, ut cognoscerent, ubi natus esset rex Iudæorum. Basilius in Serm. natalis Domini.

laudem sibi & gloriã cõpararunt, tradunt.) Nõ itaq; stellã eius generis illi uide- A
rant, sed nouã planè & insolitã, ad terrã uergentẽ, & plurimũ relucentem, persi-
milemq; adeò reliqs cœli astris: neq; alijs, q̃ qui siderib. cognoscendis operã de-
dissent, cõspicuam & apparentem. Et illa quidem nõ breui, sed duos ante annos,
q̃ CHRISTVS natus esset, exorta apparuit, ne quis duobus post natiuitatem an-
nis editam putet. Sedenim Magi, cùm nouo isto apparentis stellæ spectaculo in
ambiguam cõsiderationem coniecti essent, & de ea diu multũq; inquirẽdo deli-
berarent: haberentq; simul ueterem illũ Balaam, qui de ea, quod futurũ erat, nu-
mine afflatus cecinerat: & fortasse etiam ab eis quos in ueneratione atq; admira-
tione habuere, sacerdotibus, paulatim per doctrinã, ad mysteria eius quę ratio-
nẽ omnẽ excellit, DEI VERBI natiuitatis, deducti † essent: maximè uerò DEVS
ipse animos eorũ ad hoc excitaret: proindeq; summi omniũ regis CHRISTI na-
ti prouidentia stellam, perinde atq; animatã quandam intelligentiæq; participẽ
uim, ex Perside Iudęam uersus moueri intelligerent: tanquã uię duce usi p̃ceden
te ea, omnib. posthabitis rebus, ponè sunt sequuti. Et iam prope Iudęã, ipsamq;
adeò Hierusalẽ erant, quũ uię dux stella, quò (ut equidẽ puto) natiuitas ea, quæ
opinionẽ fidemq; omnẽ superat, fama increbresceret, manifestaq; fieret, derepẽ-
tè disparet. Quũ ergo ambigui illi de natiuitate recẽs nati regis inquirerẽt (Ab
Oriente enim, dicentes, uenimus, ut cõgruentem illi cultũ & adorationẽ piè per
soluamus) cũcta urbs tumultu implet̃: maximè uerò, qui tum regnũ ibi obtine-
bat, Herodes * conturbat̃. Metuebat enim regno: & plurimũ, ne id ei abrogaret̃,
solicitus erat. Itaq; Iudæorũ sacerdotes ad se cõuocat, accuratiusq; singula per-
cunctat̃: & potissimũ, ubi nam CHRISTVM apud ipsos nasciturũ, prophetę ua-
ticinati essent, inquirit. Hic illi Bethlehem Iudęę indicant, & prophetam Michæ
am testem laudant, ut uerbis suis fidem astruerent. Celebrat aũt, laudibusq; Be- B
thlehem ille effert, progressurũ inde Israelis ducem diuino instinctu prædicens.
Tũ Herodes secretis colloquijs solicitè & diligenter tẽpus perquirit, ex quo no-
ua illa illuxisset stella: occulteq; & latẽter cũ Magis sermone cõmunicato, ire qui
dẽ illos, & cũ qui natus esset inquirere: quũq; inuenissent, ad se reuerti iubet: ut
quùm magnifico illos uiatico adiutos domũ suam remitteret, tũ ipse quoq; pro-
fectus iustũ recẽs genito regi honorem præstaret. Illi igitur insidiosis Herodis
uerbis decepti, Hierosolymis exeũt, & rursum in stellam uię ducem incidũt: quę
ab Oriente eis pręcedens, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodũ sanè læti, atq;
incredibili uoluptate repleti, rursum ductũ illius sequunt̃. Postquã aũt stella su-
pra domunculã constitit, & quasi loco firmius affixa, immota permansit, ubi sci-
licet & mater ipsa & diuinissimus eius filius erant: ibi latère quod quærebant, re
ctè existimantes, lõgius progredi supersedent. Vt aũt in domũ sunt ingressi, ma-
trem & puerũ conspexerũt, in obscura, humili, & paupere casa uiuentes, & in re-
bus omnibus ad summam parsimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes.
At puer ipse, pręter ętatem quasi exultans, & intelligens exceptionem officiũq;,
quod per dextrarũ porrectionem fiebat, adorationemq; Magorum, & munera
item eorũ agnoscendo admittebat, quę munera DEVM ipsum & regẽ esse decla- *
rabant. hunc siquidem aurum, illum aũt thus indicabat: myrrha porrò mortem,
mea causa susceptam, adũbrabat. Sedenim quũ eum, pro eo atq; æquũ fuerat, a-
doratione prosequuti essent, dextreq; admodũ & auspicatò salutassent, & ut fi-
liũ DEI & rerũ omniũ regẽ honorassent: in ipso diuersorio sibi pernoctandum
esse statuerũt, tãq; familiarẽ cum eo cõsuetudinẽ studiosè ambientes, & eximiũ
quiddã ipsis (sicuti decebat) conciliare studentes. Sedenim ea ipsa nocte Ange-
lus, qui dux uię eorũ fuerat, illos oraculo admonuit, ut Herodis inuidi congres-
sum

[Margin: *Quomodo in cognitionẽ nati Christi, Magi peruenerint.*]

[Margin: † *Fortasse uerò, cùm apparitione Domini aduersaria potestas reddita esset infirmior, Magi etiã efficaciam suã abolitam esse sentientes, magnãq; potestatem nato regi attestãtes, propterea muneratione sua puero adorationis honorem præstiterunt. Idem ibid.*]

[Margin: * *Trigesimo tertio anno regni Herodis natus est Iesus. Trigesimo quinto aduenerunt ad eum Magi, & trigesimo septimo mortuus est Herodes. Epiph. contr. Alogos.*]

[Margin: *Quid Magorũ munera in Christo Seruatore designauerint.*]

* *Regem Deumq; annunciant / Thesaurus & fragrans odor / Thuris Sabei, at myrrheus / Puluis sepulchrum prædocet.* Prudentius.

A sum fugerent. Ita factum, ut per aliam uiam in suam reuerterentur regionem, uidelicet, ut quàm celerimè in Persarum regionem doctores & nuncij tantæ rei uenirent: & præterea, ut tyranni inhiberetur furor: simulq; ut ipse conatū se esse, quæ perfici non possent, intelligeret.

CAPUT XIIII.

IN ipsa quoq; Magorū abitione, Ioseph in somnis oraculo diuino admonitus est, ut citra moram & cunctationē, matre & puero receptis, quò tyranni cędem euitaret, celeriter in Aegyptum profugeret: ibiq; tam diu moraretᷣ, donec, qui pueri animæ insidiaretᷣ, ipse animā exhalaret. Et Ioseph quidē id facit, † trienniuq; apud Aegyptios exiliū tolerat. Nec multo pòst, Herodes turpiter uitā finit. & Ioseph rursum diuino responso cōmonitus, unà cū matre, & supra naturæ captū genito filio, in suam reuertitur * patriā. Enimuerò Herodes, quū uoto suo excidisset, cœptumq; ei cōsiliū minus successisset, quùm uindictę in Magos cupiditate, à quib. sibi illusum esse putabat, incēsus, tum periculo regni amittendi cōcitatus, cōtra infantes, qui nihil ei iniurię intulissent, indignationē iramq; omnē euomit, & aduersus naturā omnē insurgit. Bethlehemiticos enim pueros uniuersos, qui bimuli teneriores' ue essent, edicto interficiendos sancit: in cōmuni & uniuersali innocentiū cæde, simul occisurū se esse eum, cui per æmulationē insidias struebat, existimās: & lugere eiularéq; omnes alios (proh hominē ab omni misericordiæ humanitatisq; sensu alienū) uolens, ut ipse modò metu omni leuaretᷣ. Obseruauerat is certò stellę exortū, quòd eam biennio antè à se in Perside uisam Magi dixissent: atq; inde coniectura accepta, extra sensum affectionemq; omnē positus, infantes cōtrucidauit. Quod profectò quispiā ne aduersus inanima quidē cōmiserit. Quippe tenellos flores conspiciens, per cōmiserationē ab eis excidendis se abstineret: neq; carpere (ut ita dixerim) pergeret, quę cōprehendi non possent. Porrò eam infantiū cædē, Hieremias etiā multis antea temporib. uidit & prædixit, Rachelem inducens deplorantem liberos suos, minimeq; cōsolationē ullā, propter immanitatē facinoris Tragici, admittentem. DEVS aūt, quum inhibere facile posset, ineffabili tamē ratione & consilio, per bonitatē suam, id permisit. Et SERVATOR quidem, ita ut dictum est, in Aegypto exulabat. Filius aūt Zachariæ Ioannes, in cuius natiuitate patris uox soluta est, quum prius ab illo Ioannis nomē in tabula fuisset exaratū, alterū cū dimidio annū agebat: & unà cum matre Elizabetha in spelunca quadam ad regionem mōtanā saluus cōseruabatᷣ, fortasse Herodis sanguinariā effugiens manū. Atq; inde in solis locis libenter uersari solitus, angeloq; duce usus, in remotiores syluarum recessus secessit. † Ibi tenerioribus arborum frondiumq; summitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumento, pelliceaq; insuper zona utebatur: quoad usq; inde progressus, Israeli se exhibuit, clara efficaciq; uoce pœnitentiam prędicās, & per baptismū homines quasi manu ducēs ad CHRISTVM. IESVS aūt crescebat sapiētia & gratia, atq; ita quidē, ut paulatim magis magisq; uirtutes eæ elucescerent, nō tamen incrementū aliquod caperent. Quum autem duodecimū iam ageret annū, ascēdit simul cum matre & Iosepho Hierosolyma, festū ibi Paschæ celebraturus. Quod ubi peractū est, illi quidem reuerti, IESVS aūt latenter in templo manere: & quòd præcessisse eum in comitatu putarent, domū ipsi ire. Sic eis ille totū triduū inuisus fuit. Postea aūt se eis, admodum fatigatis & dolentibus, exhibuit in templo sedens, & cum doctoribus legis disputans. Quibus ille, quùm propter quæstiones, quas nouas inueniebat, tum quòd obscura & abdita loca scripturæ declararet, admirationi fuit. Ad eum porrò quū mater, ex affectu eo quo unicè eum prosequebatᷣ, diceret: Cur hoc sic, fili, fecisti,

† Biennij, Epiphan.

* Aetatis Christi anno sexto ferè completo.

Herodes Pharisæos, quia finem regni sui adesse prædixerunt, neci dedit, omnéq; uxoris suæ cognationem ferro sustulit. Ioseph. lib. xv. capite 1. Vbi innocentum quoq; cædē perstringere uidetur. Pheroram fratrem idē ueneno necauit.

Exilium pueri Christi in Aegypto.

Reditus eiusdē ab exilio.

Herodis infanticidium.

Augustus Cæsar, quū audisset, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iußit interfici, filium quoque eius occisum, ait: Melius est Herodis esse porcum, quàm filiū. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 4.

Ioannes baptista à primis statim annis uitæ solitariæ in eremo assueuit.

Syluestris eiusdem uita.

† ἄκρεις ἀγρίων, quæ in Euāgelio dicuntur ἀκρίδες, quo nomine etiam locustæ appellantur.

Christus XII annos natus, in templo Hierosolymitano cū doctoribus legis disputat.

cisti, ut tantum parentibus dolorem conciliares? sic enim illa simul eius qui putabatur esse, patris meminit: ille natiuum germanumq; patrem sensim demonstrans, Oportere se (respondit) uerbis operibusq; patris uacare & incumbere, atque in illis potius quàm alijs locis uersari. nihil quippe illius in terris templo esse præstantius. Sic ille cum abijt, perfectam expectans ætatem: parentibus, quę decebat, tribuens, & competentem illis subiectionem exhibens, uirtutibusq; diuinis omnibus, operibusq; mirificè pollens: nihil tamen quæ opinionem fideq; superarent, edens miraculorum, donec trigesimum expleret annum. Et de his quidem satis.

Parentibus debitum honorē exhibet.

CAPUT XV.

HErodes uerò furoris sui percipiens fructus, in toto corpore diuinitùs prouenientibus plagis affligitur, & malus malè perit. Huius regnum postea in quatuor diuisum est tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidē Iudææ princeps cōstitutus est, Herodi Galilæa attributa. Philippus porrò Ituræā & Trachonitidem regionē cōsequutus est: quarto uerò, Lysaniæ scilicet, Abilene obtigit. Quomodo aūt post iniustissimam illā cędem, diuina uindicta Herodem hunc, bellum DEO mouentē sit ulta, quasi prooemiū (quod dicit) futurorū malorū exhibēs, operæpreciū est cōmemorare. Atq; equidē domesticas eius calamitates, & qui ei ex uxore, liberis, eisq; qui genere ei propinqui fuerunt, accidêre casus sanguinarios, cædesq; nefarias, quæ omnes omniū Tragœdiarū actiones lōgè post se relinquant, quū eas luculenter ueritatis amator Iosephus in Iudaica temporū suorum historia cōmemorarit, in pręsentia exponere tempestiuū & commodum non est. Vt uerò impius ille suscepto aduersus DEVM bello, diuino mulctatus flagello, ex hominibus excesserit, æquū omnino est ex eiusdem historici cognoscere uerbis: qui in decimo septimo Antiquitatū libro, ultimū uitæ eius actū ita prosequitur. Herodi autē morbus etiā atq; etiam adaugebatur, uindictam atq; suppliciū pro flagitijs sceleribusq; eius ab eo sumente DEO. ª Lētus ei inerat ignis, non tam magnā contrectantibus ostendens inflammationē, q; intrinsecus sæuā efficiens uexationē. Ab hoc malo † grauis sumendi cibi proueniebat cupiditas, quē quidem non licebat illi nō subministrare. Accedebat intestinorū exulceratio, potissimūq; coli acres & acerbi dolores. Item inflammatio humida, & quasi pellucens in pedibus. Nec absimilis in imo uentre extabat excruciatio. Pręterea & pudendorum putredo, uermes procreans. Item spiritus ardua & difficilis intēsio, multū molestiæ acerbitatisq; afferens, grauitate & dolore respirationis, frequentiaq; anhelitus. Insuper rigor & distensio membrorum omnium, cum uehementia & ui intolerabili. Itaq;, qui numine afflantur, diuini, quiq; pdicere talia pro sapiētia habēt, DEVM poenam à rege, ob plurima eius impia facta, sumere renunciabant. Hæc quidem eo quo diximus loco annotat Iosephus. Sed enim in secundo quoq; libro belli Iudaici, persimilia ad hunc modum scribit. Corpus eius omne morbus cōplexus, uarijs admodum doloribus distinebat. Febris id affligebat nō admodum uehemens, pruritus extrinsecus obtinebat intolerabilis. Erāt coli cōtinui dolores, in pedibus tumores tanq; hydropis extabant: accedebat imi uentriculi incensio, & membri pudendi putredo uermes generans. Ad hæc & directa arduaq; & difficilis grauisq; spiratio: conuulsionesq; membrorū omnium. adeò ut diuini poenam scelerū tot morbos esse dicerent. Ille porrò cum tot tantisq; conflictans malis, nihilominus uitam retinere conabatur: incolumitatemq; sperans, curationē ualetudinis meditabatur. Itaq; Iordane transmisso, aquis calidis ad Callirhoen, quæ in Asphaltiten lacum influunt, & propter dulcedinem potioni commodæ sunt,

Herodis regis quatuor filij, eorūq; Tetrarchiæ.

Herodes iste etiam Antipas dictus.

Herodes præter uxores alias, Mariamnem ex fratre neptim, & alteram neptim filiam Simonis Pontificis Samaritē, in matrimonio habuit.

Salome Herodis regis soror, Mariamnæ filios Alexandrum & Aristobulum, parricidij apud fratrē accusauit: quos ille primum in uincula coniectos, deinde innocētes laqueo necari iussit.

ª Plagæ et morbi diuinitùs Herodi immissi.

† [illegible]

A sunt, utebatur. Ibi quũ medicis uisum esset corpus eius calido oleo fouere, in labrũ demissum, oculos loco suo spõte motos atq; solutos amisit. Quũ aũt frustra soluto corpore inde reuerteret, tumultusq́; à famulis moueretur, plagã huiusmodi agnouit: & deinceps salute desperata, militibus quinquagenas uiritim drachmas numerari, & ingentẽ pecuniã ducib. atq; amicis dari iussit. Ipse porrò in reditu Hierichontẽ peruenit, insania iam correptus, & tãtũ nõ morti ipsi quicq; minitãs. Hic prioribus suis sceleribus infandũ adijcit flagitiũ. Conuocatos enim ex quoq; totius Iudeæ uico insignes præcipuosq́; uiros, in locũ qui Hippodromus dicitur, recludi iubet. Tũ Salome sorore & Alexa uiro eius accitis: Scio, inquit, Iudæos propter mortẽ meã festos per lętitiã acturos dies. Ego aũt per aliorũ luctũ cõplorari, & splendidas habere exequias possum, si uos iussis meis & dictis audiẽtes esse uoletis. Viros hosce qui in custodiã sunt coniecti, simulatq; expirauero, circũfusis militibus, celerrimè cõtrucidate, ut cuncta Iudæa cunctæq; familiæ in funere meo lachryment. Et post pauca uerba idem Historicus ait: Rursum uerò quũ † inedia tussiq; cõuulsiua distineretur, dolorũ impatiẽs, fatalem mortẽ præuenire statuit: acceptoq́; malo, cultrũ quoq; poposcit. consueuerat enim eo per resectionem purgato, uesci. Deinde circumspiciens, ne quis, qui eum inhiberet, adesset, dextram sustulit, tanquam sibi ipsi eam allaturus. Insuper idem Iosephus memoriæ mandauit, quum paulo ante mortem natiuum germanumq́; filium iam tertium, quòd antea duos per cædẽ sustulerat, necari iussisset, cum confestim uitam cum magno dolore & cruciatu finijsse.

Herodes moriturus, plurimos egregios eosq; innocẽtes uiros post mortẽ suam cædi iubet, quasi iniurias.

† οὐδ᾽ ἀνατροφήν.

Idẽ sibi manus afferre uoluit.

Herodis obitus.

Fuit is Antipater, quẽ ei adhuc priuato Dosis coniunx genuerat.

CAPUT XVI.

B HIc igitur Herodis obitus fuit, iustã pœnam ab eo sumentibus ijs, quas SERVATORI tetenderat, insidijs: per quas & in Bethlehẽ nouũ innocentiũ infantũ examen crudelissimè concidit. Huic aũt Archelaus successit filius, quod ipse etiam Euãgelista dicit, quũ inquit: Audiens autem Ioseph, q̃ Archelaus pro Herode patre ipsius regnaret, &c. Quòd enim nuper admodum ille mortẽ obijsset, nondum in plures ditiones regnũ fuerat diuisum. Consentit uerò cum his etiam quẽ antea nominauimus scriptor, ex testamento Herodis patris, & iudicio Augusti Cęsaris, inquiens, Iudęorũ regnũ Archelaum cõsequutũ esse: fratres aũt eius † trientem quemq; reliqui paterni regni obtinuisse. Atq; illi suas quidẽ quisq; administrarunt tetrarchias. Archelaus autem nono exacto anno, regno pulsus, Pontium Pilatũ in tetrarchia sua successorẽ habuit, duodecimũ imperante Tiberio annũ: ut idipsum idem scriptor subindicat. Duodecimo Tiberij anno, inquiens, procurator Iudææ constitutus est Pilatus, Tiberio q̃ maximè amicus atq; familiaris: totosq́; annos decem procurationẽ eã, ad ipsum propè Tiberij obitũ, obtinuit. Vt inde facile sit colligere, figmẽtũ esse, quæ de actis monumentisq́; Pilati contra Seruatorem nostrum editis sunt iactata: utpote quum ea longo tempore posteriora reperiantur, tempusq́; ipsum ante alia præcipuè mendaciũ redarguat. Siquidem ea ipsa acta & monumenta, salutarem passionem & necem, quæ temerario ausu CHRISTO est illata, in septimũ imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nondum Pilatus Iudææ præfuit, ut Iosephus ipse scribit: duodecimo scilicet demum anno eũ Iudææ præfectum esse, apertè astruens. Ac de his hæc sic dicta sint.

Archelaus Herodis filius, Iudeæ rex, Glafiram Archelai Cappadocũ regis filiã, Alexandri fratris sui relictã uiduam, cõtra leges uxorem duxit.

† τετραρχί[illegible] ξιν.

Archelai exilium Viennæ Galliæ, ubi etiam mortuus est.

Pilatus Iudææ Præses.

Acta, quæ sub nomine Pilati aduersus Christum olim circũferebantur, ficticia.

CAPUT XVII.

CAesar autem Augustus quàm plurimis præclarè feliciterq́; gestis rebus clarus, primusq́; ipse Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculum Pythij Apollinis uenit: & sacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmoni oblato, quæsiuit, quis nam

Quur oraculū Delphicum, Christo nato, prorsus conticuit.

A post eum Romanum administraturus esset imperium? At quum nullum ederetur responsum, alterum quoq; adiecit sacrificium, denuóq; rogauit: Quid ita oraculum pluribus uerbis uti solitum, nunc tandem obticuisset? Tum illud, parua interposita mora, ad hunc modum respondit: * *

» *Me puer Hebræus, diuos* DEVS *ipse gubernans,*
» *Cedere sede iubet, tristemq; redire sub Orcum:*
» *Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.*

Ara ab Augusto, Christo in Capitolio collocata.

Tali responso accepto, Cæsar Romam est reuersus, atque ibi in Capitolio aram maximam extruxit, cum eiusmodi latina inscriptione: ARA PRIMOGENITI DEI. Hoc imperante, Athenienses seditionē rebellionēq; primùm sunt moliti. Cæterùm quum breui pœnas excitati tumultus dedissent, à cœpto destiterunt.

Exemplum seditionis & rebellionis uindicatæ.

Augusti mors.

Ecclipsis solis, & fames sub Augusto.

† Quinquaginta septē. Euseb. lib. 1. histor. eccles. cap. 9.

Is quoq; Romanorum ciuium cēsu acto, numerum iniit: inuenitq; myriades tredecim, bis mille & triginta septem. Sedenim quū quadraginta tres, siue, ut aliis placet, †quadraginta septē unus ipse Imperator fuisset, & supra septuaginta quinque annos uitæ totius cursum produxisset, morbo tandem oppressus, inter homines esse desiit. Quo tempore solis traditur fuisse deliquium: & fames preterea maxima, ut scilicet denariis multis unus frumenti compararetur medimus. Vbi porrò ille ita uitam finiit, Tiberius priuignus eius Romanum suscepit Imperium.

Terræmotus sub Tiberio.

Existimatur is esse, qui in passione Christi accidit.

Plin. lib. 2. cap. 84.

Cornel. Tacit. libro 2.

Tiberii Cæsaris res.

Sub quo quatuordecim minoris Asiæ urbes terræmotu concidisse, memoriæ proditum est: quarum nomina sunt, Ephesus, Magnesia, Sardis, Mosthene, Hierocæsarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Myrina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porrò maximis copiis cōtra Persas progressus, legationibus eorum cessit, bellum soluit, & tributum eos pēdere coegit. Ac illi quidem imperata fecere. Ipse autem ab expeditione ea reuertēs, Antiochiam B diuertit: quam splendidius magnificentiusq; exornare constituens, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, statuis, aliisq; ædificiis uariis exornauit. Templa quoq; Ioui, Dionysio, Castoriq; & Polluci ædificauit. Plurimáq; preterea alia illum opera ibi perfecisse ferunt. Opus quoq; eius est Iudeæ celebris urbs Tiberias, & quæ in Thracia est Tiberia. Expulsis autem qui Cæsaræ Cappadocum post Archelaum tyrannidem exercebant, uectigalem eam Romanis fecit.

Notabile Tiberii & prudens consilium.

Porrò ad urbiū rectores ac magistratus scripsit, si quid fortè eum contra leges mandare contingeret, eos id approbare & exequi, utpote per inscitiam commissum, non debere. Morem quoque illum habuit, ut non facilè aut celeriter magistratus & præfecturas mutaret, aut administrationē eis abrogaret, qui rerumpublicarum gubernationem sortiti essent.

Consilium sollertum, non temerè mutādos esse publicorum munerum administratores.

Eiusq; rei quibusdam causam inquirentibus, respondit: Natura esse omnes, qui rerum administrationi præsint, pecuniæ cupidos, plurimumq; studii ad rem magis magisq; augendam eos collocare. Cæterùm si diutius in magistratu uersentur, segniores ad quæstum faciendum fieri: itidem ut muscas, quæ si longius corporum ulceribus insideant, minus graues aut molestæ fiunt, quippe sanie ulcerum ad satietatem usq; refertæ: & eum qui ulceribus scateat, durius acceptum afflictumq; iri, si saturis iam repulsis, famelicas alias ad uulnera admittere uelit. Is quoq;, ut dixi, Pontium Pilatum, pro Archelao filio Herodis, ducem, nō regem, in Iudæam misit, duodecimo Imperii sui anno.

* * Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με, θεὸς μακάρεσσιν ἀνάσσων,
τόνδε δόμον προλιπεῖν τε, καὶ αὖθις ἀΐδος ἱκέσθαι.
λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.
Suidas, in dictione Αὔγουστος.

Verùm

CAPUT XVIII.

A VErùm enimuerò, quintū decimū annum Tiberio imperante, tertium uerò Pilato Iudææ præsidente, tribusq́ tetrarchis, uidelicet Herode iuniore, Philippo & Lysania, Archelai quidē fratribus, Herodis aūt filijs, ditiones suas regentibus: nec non Anna & Caipha pontificatū per uices suas administrantibus: iuxta diuinitùs afflatum Euāgelistam, uerbum Domini super Ioannē Zachariæ filium, qui trigesimū iam annum, & paulo longius in solitudine uixerat, factum, ut in Iudæa baptismum pœnitentiæ prædicaret, ei iniunxit. Et prȩstò erat Ioannes: homo quidem ille aspectu primo uisus, cæterū mente ipsa & animo diuinus prorsus atq; magnificētissimus, & ut quispiam dicat, Angelus corpore assumpto, uni sincerè omninoq́ uacans DEO, moribus puris, & ab omni mundana uanitate alienissimus. Non possesio illi, nō alimenta aliqua erant: cæterùm innocentia sanctitasq́ uitæ, & mens nullis obnoxia affectionibus, animusq́ simplicitate ornatissimus. Nec ille hominem quenquam aut comitatum secum ducendo trahebat: at circumcirca omni omniū uirtutum genere, perinde atq; satellitio plurimo conspicuus rex, circumdatus erat. Stabat itaq; ille ad omnes diuinum planè os aperiens, competentem unicuique, eamq́ diuinitùs inspiratam doctrinam proponens,

Ioannis Baptistæ prædicatio.

Melleq́ depromens dulcem magis ore loquelam.

Siquidem diuitibus & opulētis, eleemosynam & misericordiam commēdabat: Principibus uiris & magistratibus, æquas iusticiæ proponebat leges: publicanis, tributorumq́ exactoribus, ne cuipiam graues essent & molesti, ne ue quidquā præter cōstitutū peterent, lenitatē subijciebat, & clementiā: stipendia aūt fa-
B cientes, militiamq́ sectantes, ne proximos suos cōcuterent, artéue & dolo malo per sycophantiā circūuenirent, sed ut quisq; eorū stipēdio suo cōtentus esset, cohortabaī. Iuuenes porrò moderationē affectionū, & continentiā perturbationū docebat: senib. omnibusq́ alijs mēte acri ualētibus, prudentiā deprædicabat, & ad uberiorē eos DEI cognitionē adducebat. Postremò apertè, ne id quenquā latêret, declarās cōfirmabat, se prȩmisū esse ei qui iā propè adesset, SERVATORI CHRISTO, ad occupādas quāprimū, expediēdasq́ uias illius, pœnitētię disciplina, & aquæ baptismo. Illū aūt ipsum iamiā affuturū, qui igne & spiritu sancto baptizaturus, atq; triticū, & eos qui inutilē & infructuosam atq; adeò palearē uitā egisset, discreturus esset. Ad hūc modū præuia VERBI uox, ad se accedēres, Iordanis fluuij undis, præcedente peccatorū cōfessione, immittebat, prȩcidaneisq́ expiationib. per aquā purgabat: & adueniēti illi reponebat, certoq́ reseruabat. Quū & expectatus ipse IESVS ex Gallilȩa progressus, tanq; unus è uulgo aduenit, baptismū subiturus: fortasse quidē, ut cōtactu suo undā sacraret & benediceret: reuera aūt, simul & baptistā ipsum diuinū attingentē uerticē sanctificaret, & aquā fide subituris spiritū suū cōmunicaret: fideq́ faceret, mādatū à DEO esse baptismi Ioānis ministeriū dudū ad iusticiā, id admittentib. & recipientib. datū. Itaq; quùm manu eius tingiī & baptizaī, q terra genitus esset: tū undis abluiī ille, q natura inuiolatus, solusq; mūdus & purus est, nimirū me à peccato repurgās. Sedenim huius tantæ & tā sublimis, quæq; naturā ipsam superet, summissionis & humilitatis, maximū illū naturāq; iridē supergredientē retulit honorē, q; ei ex undis prodeūti portȩ cœli aperiūī, & spiritus sanctus colūbȩ specie super ipsum descēdit, perpetuoq; in ipso corporaliter manet. Factū id, quū propter uolucris ipsius puritatē, tum q; ea olim diluuij finē læto prædixit nūcio. Traxit quippe illa tum quoq; secū, in eū qui testimonio cōprobabaī è cœlo fulminis sono patris uocē, clarè & disertè, filium hūc dilectū & unigenitū, uoluntatemq́ suā in hoc uno, bene-

Doctrina diui Ioānis summa.

Paleæ sunt apostatæ. Frumentū ij, qui ad Deum fide fructificāt.

Baptismus Ioannis.

Quare Christus à Ioanne baptisatus.

Peccata quæ nō detulit, nos abluendo sustulit.

Spiritus sanctus in specie colūbæ super Christum baptisatū descendit.

Exemplū exaltatæ humilitatis, & honoratæ submissionis

no, beneplacitumq́; omne & benedictionem esse, promulgantem. Hic igitur Ioannes, maior omnibus ipsissimæ ueritatis testimonio confirmatus, baptismi ministerio, ita uti decuerat, quàm optimè defunctus, sponso CHRISTO sponsam Ecclesiam decentissimè amplissimeq́; desponsauit, agnũ DEI CHRISTVM uoce clarissima mundi totius peccatum corpore suo, quod affectionibus deterioribus omnibus careret, tollentem: non tantùm Andreæ & Petro, omnibusq́; qui tum cum eo conuersabantur, sed & toti mundo, & omnibus deinde generationibus hominum designauit: filium illum DEI, & DEVM VERBVM, cœlitùs propter salutem omnium demissum, datoremq́; spiritus, & adoptionis filiorum DEI principium & fontem, omnibus illi credẽtibus, spectator ipse DEI annuncians. Et amicum quidem se eius, pro excellenti illius in genus humanum caritate est professus: sed ita tamen, ut œconomiæ & administrationis eius rationem ne infimam quidem & minimam, propter naturalem tenuitatem, disquisitionem inuenire posset. Id ille ore claro & diserto omnibus deprædicauit, & persuadere est conatus. A

Preclarè Ioannes munere suo functus.

CAPUT XIX.

QVandoquidem uerò decebat, quemadmodum ijs qui in corporibus uersantes uiuunt, corporalem CHRISTI præsentiam prædicauerat, quo eis opus munusq́; tale omni ex parte perfectũ constaret: ut ad inferos quoq́; mearet, & ibi etiam animab. conclusis, iamiam per fidem aduenientẽ salutem & liberationẽ annunciaret: ea ipsa de causa Herodem manifestè in faciem reprehendit, qui propria reiecta coniuge, (filia hæc erat Arabũ regis Aretæ) amoribusq́; eius nuncio remisso, uanam & effœtã erga Herodiadem affectionem rebus omnibus anteponebat. Hanc ille, quũ uxorem esse sciret fratris † Philippi, cõtra legis constitutionẽ (semen enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc superstite, ut Iosepho uideẽ, duxerat. De illis enim hoc solis facere permittitur, qui nõ procreatis liberis excedunt è uita: idq́; prouidentia consilioq́; eo factum, ut fratribus semen resuscitaretur. Itaq; Ioannes delictum id arguere nõ cessabat. Ille uerò quãuis antea eum libenter audiuisset, quòd admiratione simul & ueneratione dignum uirum esse, compertum haberet: tamẽ uehementioribus Herodiadis amoribus, quibus erat captus, sermones cohortationesq́; eius posthabens, in custodiã hominem demisit. Is porrò, quum se breui uita excessurũ uideret, duos ex discipulis suis ad IESVM mittit, opinionem eorũ quam de se habebãt abolíturus. Maiorem enim multò CHRISTO Ioannem esse putabant. CHRISTVS uerò nihil ad interrogata respõdens: miracula eos, quæ uirtute ipse sua ederet, Ioanni renunciare iubet. Et quum iam illi in ueriore opinione confirmati essent, uolens CHRISTVS & alijs circumstantibus ueritatem indicare, Ioannẽ laudibus uehit, maximã illi tribuens dignitatẽ, & maiorem omnibus qui ex muliere geniti essent, præstantioremq́; propheta esse declarat. Deinde assentationis suspicionem auferens, minorẽ quidem se, iuxta eorum opinionem, maiorem uerò rursus illo in regno cœlorum uocat. Posthęc conuiuium Herodes natali suo die parat. In hoc, cùm largior compotatio, tum omnis generis deliciæ affuere: quibus & incestæ illius puella est superinducta, infractos & indecentes corporis motus & saltationes, quum quidem & uirgo esse existimaretur, & regis filia, in tot uirorum conspectu exhibens: rem modestis & pudicis oculis non tantum ingratam prorsus, sed effugio etiam dignam. Sed arbor ex fructu cognoscitur. Tantę aũt impudicę saltationis fuere illecebræ, ut, quamuis illa non posceret, Herodes tamen (proh regiã illam munificentiam) cum ea regnum diuisum cõmunicare uoluerit, irritandamq́; eam ad id duxerit. At illa, B

Ioannes incestum Herodis adulterium reprehendit.

Herodes hic Antipas cognominatus regnauit annis 24.

† Defuncti Tertull. Habentis filiam ex illa, non alia. Id.

Testimonium Christi de Ioanne.

Conuiuium in natali die Herodis magnificum.

Saltatio puellæ meretricia.

uiperæ

A uiperæ soboles, à matre edocta, rem longè maiorem, regnisq; omnibus præstantiorem, Ioannis caput, precium omne superans, petit. Ille autẽ, quasi iurisiurandi religione obstrictus: re autem ipsa acri Herodiadis, cui satisfactum uolebat, amore distentus, e uestigio ferro caput Ioannis amputat: & id etiamnum cruore tabido & puluere respersum, & lanci impositum, in conuiuium omni luxuriæ genere diffluens, inferri iubet: spectaculum conuiuis quidem ipsis inamœnum & triste, matri uerò puellæ gratum & iucundum. Admodum enim optauerat, quęsiueratq; caput id, quod ei, quas concupiuerat, rebus ex sententia & libidine sua uti inhibebat, ita resectũ spectare: & linguam zelo & æmulatione sancta ueluti cote acutiorem redditam, postremò mutam despicere. Atq; sic ille quidem est occisus: caputq; eius longè pręstantissimum, mollioris saltationis pręmium, Mænadi illi & furibundæ, tanq; munus honorificentius datum. At ipsa Ioannis reprehensionem quodammodo etiam post capitis resectionẽ uerita, coniungereq; id rursus reliquo corpori timens, apud se, remotis arbitris, in abstrusiore regiæ loco sepeliendum duxit: truncum autem ipsum abijcere quópiam iussit. Eum porrò solum discipuli eius furtim sublatũ, cum solenni ueneratione in celebri quodam sepeliere loco. Enimuerò IESVS quum ea quæ Ioanni accidissent, audiuisset, magnum de eo concepit mœrorem: & nauigio conscenso, in locis desertis uersatus est, solitariæ uitæ tranquillitate eum dolorem solans. Ioannes igitur pręter res alias, quibus pulcherrimis pollebat, martyrio quoq; pro CHRISTI nomine cohonestatus, cœlorum, quibus dignus erat, consequutus est domicilium: triginta & duobus annis, & mensibus insuper sex, munere in terris suo explendo peractis.

Indignissima Ioannis cædes.

En quomodo perijt iustus, quasi non esset Deo dilectus.

Sepultura Ioannis.

Christus in solitudinem secedit.

B

CAPUT XX.

FVribunda sedenim, & adultera, incestaq; adeò illa, quæ quidem Herodis habebatur, reuera autem Philippi erat coniunx, uita longius acta, quum prius filiam & saltatricem acerbo fato sublatã uidisset, deinde ipsa quoq; decessit: futuri seculi iudicio & supplicio reseruata, meras ibi quàm citissimè diuinæ iræ feces, intolerabilisq; indignationis DOMINI calicem haustura. Filiæ autem eius (dignus enim est, qui memoriæ cõmendetur) talis fuit obitus. Eundũ ei quópiã brumali tempore erat, & fluuius traijciendus: qui quum glacie constrictus coagmentatusq; esset, pedes eum trãsibat. Glacie autem rupta (idq; non sine DEI numine) demergitur illa statim capite tenus: & inferioribus corporis partibus lasciuiens, molliusq; se mouens saltat, nõ in terra, sed in undis: caput uerò scelestum frigore & glacie concretũ, deinde etiã conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, sed glaciei crustis resectum, in glacie ipsa saltationem letalem exhibet: spectaculoq; eo omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, spectantibus reuocat. Herodem porrò ipsum non multo pòst, uindicta diuina, quamuis tardior lentiorq; ut plurimũ esse solita, itidem prosequitur: tam immanẽ, ut equidem puto, nefarij sceleris impuritatẽ præcipuè ægrè ferens. Quòd enim Herodes alieno prorsus, propter uehementem acremq; adulteræ amorẽ, ab uxore erat animo, domo eam exegit. Hæc uerò tantã cõtumeliam nõ ferens, ad patrẽ suũ se cõtulit, (Aretã aũt Arabũ regem hunc fuisse, suprà meminimus) & illi tam proteruũ despectũ, aliaq; omnia ad minimũ usq; recensens, uindictã tam indignę mulieriq; nõ ferendæ rei petijt. Ille uerò nõ minus suã quàm filię cõtumeliã eã esse iudicans, contractis copijs suis omnibus, bellũ Herodi infert: exercitũ eius cõcidit, regionẽ omnẽ igni uastat, hominũ uim magnã capit & abducit: omnibusq; reb. ex sententia cõfectis, in regnũ suũ redit.

Herodiadis mors.

Filiæ itidẽ eius saltatricis obitus perquàm acerbus.

Quibus rebus peccamus, eisdem plerunq; pœnas damus.

Aretas Arabũ rex cõtumeliã filiæ suæ ab Herode perpetuam illatam, bello uindicat. Ioseph. lib. 18.

Atque

Atq; hæc quidem nō solum sacrorū Euangeliorum liber, uerumetiam ueritatis amans Iosephus testimonio suo cōfirmat, Herodiadis mentionē faciens: ut scilicet Herodes uiuo adhuc fratre, cōiugem illius, opera sua ab eo abalienatam, sibi ipsi coniunxerit, in matrimoniumq; & domū duxerit: eam aūt quæ ei legib. nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Petrææ filiam repudiauerit. Et ut propter adulteram Ioanne cæso, bellū Aretæ, tanquā filia eius armorū causam prębuisset, intulerit: in quo bello uniuersas Herodis copias cōtrucidatas esse commemorat. Atq; id ita accidisse addit, propter Ioannis temerariam & nefandā cædem. Ioannem porrò iustissimū fuisse testatur, & baptismi mentionem facit: de rebus eius per omnia Euangelio cōsona scribens. Refert quoq;, propter Herodiadem regno Herodem excidisse: cum qua exilio quoq; sit mulctatus. Exulasse autem eos Viennæ: quę urbs Gallijs finitima, occidentem uersus est sita. In decimooctauo Antiquitatū sanè libro, hisce uerbis de Ioanne memorat: Quibusdam Iudęis Herodis exercitus per iustam uindictam à DEO concisus esse uisus est, ut pœnas is penderet Ioanni, qui Baptista cognominatus est. Occidit enim hūc Herodes ut uirum bonū, qui Iudæos uirtute exercenda, iusticia colenda, pietateq; in DEVM pręstanda, ad baptismū conuenire iubebat. Tum demū enim gratū acceptumq; DEO docebat eorum fore baptismū, si non tantum peccata quędam per confessionem deprecarent, uerumetiam mūdiciei & puritati corporis, anima simul iusticiæ cultu repurgata, alijsq; uirtutibus omnibus studerēt. Valde enim oratione eius permouebantur. Herodes sed enim eloquentiam uiri, quòd hominibus persuadendis efficax esset, suspectam habens: & rem in defectionem euasuram timēs (omnia enim de cōsilio Ioannis Iudæi facturi esse uidebātur) multo melius esse duxit, antequam quicquam ab eo nouatum esset, hominem occupare, & è medio tollere, quàm ut rerum mutatione facta, tum primum in ipso tumultu & periculo pœnitentia duceretur. Itaq; ille, propter huiusmodi Herodis suspicionem, in custodiam Macheruntem conijcitur, atq; ibi cæditur. Hæc Iosephus.

Herodes exilio mulctatus. Ioseph. lib. 19. cap. 7.

Iosephi de Ioanne baptista testimonium.

A

B

CAPUT XXI.

ITaq; Ioannes etiā ijs qui apud inferos erant, præcursor aduenit, præsentiam ibi quoq; CHRISTI annuncians. IESVS aūt diuino spiritu solus in solitudinem agitur: atq; ibi ocio pietatis uacās, ieiunus prorsus dies noctesq; quadraginta continuas persistit, oratione mentisq; agitatione atq; contemplatione refocillatus atq; confirmatus. Quum autem naturæ cōgruenti affectione afficeretur, fameq; percelleretur, sua sponte oppugnādum se tentatori permisit. Qui diuinam aggressus mentem & intelligentiam, mentis quoq; & intelligentiæ prętextum, experiri tentareq; eam uolens, attulit. Atq; cum tribus, eisq; potentissimis congressus affectibus, primùm quidem, Si filius (inquit) DEI es, ita ut suspicor, iube in panes uerti lapides istos. Deinde uerò in pinnaculum templi ductum, ut se deijciat præcipit, nihilq; periculi ei rei subesse subijcit: confestim congruētem quoq; prophetiam adducens. Adhæc, inanis quoq; gloriæ cupiditate eum capere studet, & cuncta ei regna ostendit, daturumq; se illi ea pollicetur, si procidens se adoraret: periculum scilicet faciens, exhibendæ declarandæq; diuinitatis. Posteaquam autem in rebus omnibus tentatori oracula scripturæ obijciens restitit, Sathanam à se repulit: & non modò, quas modò diximus, concertationum, sed etiam omnium aliarum incursionum oppugnationumq; illius uictor descendit, humana conditione superior omnium uirtutum perfectionūq; diuini spiritus applausu cōprobatus: atq; Angelici satellitij, pro eo atque decebat, ministerio cohonestatus, solitudinem relinquit, & ad

Apud inferos etiam Ioannes aduentum Saluatoris prædicauit.

Tentatio Christi in deserto.

Victoriā è tentatione reportanti, Angeli ministrant.

A & ad Iudææ atq; Galilææ ciuitates accedit, omnemq́; Israelis gentem uisitans, ad pœnitentiã & resipiscentiã omnes cohortatũ: appropinquare iam, atq; adeò præstò esse regnum cœlorũ, læto prædicans nuncio. Atq; inde initio Euangelij facto, & quasi quibusdam communis naturæ sacris primitijs primordijsq́; iactis, DEVS VERBVM, non longè ab eius cõcionis tempore, duodecim sacros deligit discipulos: quos Apostolos etiã, pręcipuo quodam honore prosequens, nominat. Horum Andreas primus, utpote à præcursore in disciplinam cooptatus, à quo etiam de rebus CHRISTI accuratè edoctus fuerat: & cũ hoc Petrus frater: patrem, nauigiũ, & quicquid pręterea habuerant reliquũ, abijcientes, se ei coniungunt. Deinde Iacobus & Ioannes Zebedæo progeniti, quos etiã filios tonitrus cognominauit: itidem ut illi facientes, patremq́; & nauigium relinquentes, eum sequũtur. Philippus quoq; à Bethzaida, uicinã Andreæ & Petro domũ habens, hosce cõsequutus, discipulus esse iubetur. Deinceps Thomas, qui & Didymus dictus est: septimusq́; Bartholomæus eum comitantur. item Matthæus, ex publicanis: & Simon Cananęus. His accedit Alphęi filius Iacobus: & Iudas † Iacobi germanus, qui frater Domini cognominatus est: uterq; autem sponsi, Iosephi scilicet, filij fuere. Vltimus porro & duodecimus Iudas fuit, qui & Iscariotes dictus est. Insuper uerò alios quoq; legit septuaginta: quos & ipsos in ciuitatem & regionem omnem binos ante faciem suã, quò postea ipse iturus fuerat, dimittit. Hisce duodecim & septuaginta DOMINVS in societatem arctiorem accitis atq; delectis, fidelibus utebatur ministris, Euangelijq́; cooperarijs: sensimq́; cum eis arcana, ineffabilia, deificaq́; prorsus cõmunicabat sacra, magis magisq́; eos ad perfectionẽ producens, ac non aliter atq; proprijs filijs eis utens, omnem B ciuitatem atq; regionem perambulabat. Et primùm quidem ad eam quæ peculiaris ei esse uidebatur, Israelis accessit gentem. Aequum quippe erat, benè atq; benignè facere incipientẽ, primùm apud familiares suos benignitatis iácere fundamenta: ac sic deinceps eos quoq; qui remotiores essent, in effusam atq; superfluentem recipere gratiam.

Duodecim Apostolorũ electio.

† Iacobus iste alter est à Iacobo Alphei, primus ab Apostolis Hierosolymorum episcopus creatus. Cuius extat epistola Canonica.

Septuaginta item discipulorum uocatio.

Prædicatio utrorumq;.

CAPUT XXII.

BEneficentia porrò eius in sermonibus & factis omnib. egregiè est spectata. Siquidem sapientissimũ VERBVM DEI sermonibus perfectæ sapientiæ & sanæ intelligentiæ, nec non naturã superantibus spiritus uitæ legib. discipulos suos certò & accuratè exercebat: ut eos ad contemplationem & cognitionẽ DEI, præterea ad actiones DEO placitas, imitationemq́; diuinam adduceret, paulatim eis uirtutis colores adumbrans: factis uerò prodigiorũ & miraculorũ immensorũ magnitudinẽ cognitionis diuinæ confirmans, ut crederẽt, fideq́; certa assentirentur à se prædicatę ueritati, persuadebat. Atq; per fidem & spẽ perfectionis conceptã eos producens, ac per utramq; conseruãs atq; protegens, ad pręcipuã & summã uirtutẽ, amorem scilicet DEI, prouehebat. Enimuerò ad eum modũ familiarib. auditorib. spectatoribusq́; suis edoctis, factisq́; & doctrinis per fidẽ, ut par erat, cõfirmatis, corroboratisq́;, in orbẽ eos uniuersum mittit, animãq́; rectã omnẽ per doctrinã eorũ erudit, sibi ipsi familiariter adiungit, &, quoad eius fieri potest, deificat, † iusticiaq́; dignam efficit. Accuratiorẽ sanè exactioremq́; Euangelicæ doctrinę orationẽ, & magnificã miraculorũ CHRISTI, & singillatim quæq; exponentem cõmemorationẽ, quaternio discipulorũ, eorũdemq́; Euangelistarum CHRISTI, repręsentat. Aequũ uerò mihi uidetur, hęc denuò persequi: & non illa quidem, quasi præsentis sint instituti aut propositi, ut fusius, sed summatim tãtũ perstringant, peropus esse duco: itidẽ ut in arte & disciplina omni necesse est, finẽ & utilitatẽ eius cognoscere, siqui-

Disciplina Christi, qua discipulos suos erudijt.

Doctrina fidei, spei, charitatis.

Hoc est, iusticia idoneam.

Synopsis doctrinæ Euangelicæ.

siquidem non ociose, & quasi aliud agens quispiã doctrinę ei incumbere uelit. Si A cuti igiẽ in aliis, ita in hoc quoq; studio, eos qui ex pręscripto Euangelij uitam si bi agendã constituerunt, finem eius in primis, uidelicet quę nam utilitas eos qui per id ad perfectionem consequendã aspirãt, cõsequatur, scire cõuenit. Itaq; quẽ admodũ doctori omni ille finis propositus est, ut discipulũ, quoad eius fieri potest, disciplinę cõmunicatione sibi reddat persimilẽ: itidẽ pręceptori CHRISTO IESV, qui reuera summè bonus est, cõstitutũ scilicet est, quantũ humana permittit cõditio & fragilitas, unũquemq; per Euangelium ad se accedentẽ sibi ipsi cõformare, atq; ita cõformatos filios suo exhibere patri, & hęredes quidẽ DEI, cohæredes uerò per eam adoptionẽ quæ gratia obtigit, ipsius unigeniti & primogeniti IESV CHRISTI cõstituere. Quapropter ad hunc tam magnum & mirificum Euangelij finem, & tã insignis adoptionis honorem spectãtes, unũquodq; seorsim pręceptũ eius ad animũ adducere, & penitius perspicere debemus. Horũ siquidem aliqua rationalem animę partem repurgãt, longéq; ignorantiã insciãtiáq; omnem exigentia, quicquid est in rationis nostræ cogitationib. uanitatis, abijciũt atq; repellũt: & pro eis cognitionem DEI amantem, DEOq; gratã, prudentiãq; cũ ratiõe recta inducũt. Quędã uerò ferociores animi affectus ordinãt atq; cõstituunt: incõpositos enim, inobediẽtes & rebelles, quasi catenis cõstringunt, irãq; & uociferationem uehementiorẽ atq; deformiorem omnem, prætereà blasphemiã & maledictionem uel diminuentia, uel prorsus eximentia tollũt: morem uerò mitem & mansuetũ, animũq; æquũ & fortem, ritè atq; ordine omnia exequentem, substituunt. Nonnulla aũt, cũ cura & diligentia seruata, partem animæ cupiditati obnoxiã erudientia, cõponunt: stuprũ, omnemq; aliã impuritatẽ & immundiciem, & (ut uno uerbo simpliciter dicam) omnem cordis malã affectionẽ atq; perturbationẽ abolent & extinguũt: puritatẽ uerò, sobrietatem, B tẽperantiã, pudorẽ, omniq; appetitu malo carentẽ cõstantiã, deniq; innocentiã & mũdiciẽ, atq; omni carnis simul & spiritus cõtaminatione & inquinamẽto uacuã castitatẽ introducunt. Omnia deniq;, aliud aliũ sensum, pædagogorũ more, erudiunt atq; instruunt, & linguã rectè formant atq; frenant. Omnia etiã ea præcepta, per spiritũ efficaciã suã consequuta, ritéq; & cũ iudicio in animo cõcepta, alacres & uiuidos exequutores eorũ efficiunt, bonos scilicet & iustos, placidos simul & æquos, item misericordes & DEI amantes: &, ut summatim dicã, iniusticiam & iniquitatem quamq; nos omnino ex corde eijcere, atq; eas auersari: iusticiam uerò omnem & uirtutem, iuxta proportionẽ cõformationis & similitudinis ad Doctorẽ ipsum, exercere & meditari docent: ut deinde quũ iam ad dispositionẽ affectionemq; cordis, atq; adeò ad boni habitũ pertigerint, & ea quantũ fieri potest obseruarint, nõ amplius peccare possint: quippe ad perfectionẽ, quã uis humana capit, cõpositi atq; deducti, perinde scilicet atq; ipse qui eis præijt rerũ optimarũ magister & pręceptor. Cæterùm ad eum modũ per effectricẽ cognitionem præceptorũ ad perfectionem perductis, procliuis facilisq; fit, per effectricem eam uim, ad contemplatricem sublimitatẽ transitus. Si quis enim præcepta rectè exequendo, per timorem Domini, implet, cũ ille simul diuina dulcedine & caritate dignatũr. Ita is demum effectricis operum uirtutis, tanquã præmium, iuxta profectus proportionem, reuelationis diuinorũ mysteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidẽ potest, quũ ab effectrice uirtute ociosus abest: eas, per opera aditũ sibi faciens, clarè & euidenter contẽplatur. Et quæ intelligendo non assequitur per interpretationẽ exposita, ab operum effectrice remotus, ea effectricẽ persequens ipse quã optimè interpretatur, cõposq; fit rerum arcanarũ, & ineffabiliũ omnino per contemplationẽ: ac diuinarũ scientiarũ altitu-

Finis & scopus doctrinę Christi.

Vt nos scilicet filios & hæredes Dei, & cohæredes Christi efficiat.

Pręcepta Euãgelica conformãt animæ nostræ partim τὸ λογικόν.

Partim τὸ θυμῶδες.

Partim τὸ ἐπιθυμητικόν.

Eadem præcepta, pro se quodq;, sensus & partes hominis omnes, spiritus efficacia, singillatim erudiunt.

Ad habitũ deducta efficiũt, ut homo non peccet.

Per uirtutem actiuã, ad contemplatiuã est transitus.

A altitudinem aggressus, eas inquirit, sapientiæq; profundo liberè atq; sine periculo innatat. Itaq; is parabolas & ænigmata ad ędificationē discentium eodē proponit spiritu, & quasi gradus & ascēsus in corde sibi per mentis acumen cōstruit: res obscuras, abstrusas, & abditas sapientiæ DEI, sanctè simul & mysticè contemplans. Sed enim præcepta & parobolę Euangeliorum, quatenus ea breuiter dici possunt, in his quæ perstrinximus sunt sitę. Effectores namq; operū atq; contemplatores, uerosq; philosophos, qui Apostolicā planè uitam degendam eligant, imò fratres etiam & participes CHRISTI, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionem pertingunt, efficiunt. Porrò fieri efficiq; nō potest, ut hominis natura & tenuitas proprio cōcita motu & ui natiua, uel ad perfectionē effectricis uirtutis pertingat, uel ad altitudinem contemplationum aspiret: nisi quis in intimo corde suo Saluatorem Dominum, ut DEVM perfectum, atq; eadem cū patre potentia & uirtute, eundemq; hominem perfectum, tanquam quoddam firmissimum fundamentum iecerit: atq; eo adiutore utens, sedulò oret, ut ei simul & operum effectio, & arcanorum contemplatio rectè succedat. Quod sanè tum quidem ipse per seipsum Dominus IESVS suis ostendit sectatoribus: deinceps uerò & omnes omnium hominum nationes, per sacra Euangelia docuit, uidelicet, DEVM se & simul hominem perfectum esse clarè & disertè astruens. Id nos quoq; in primis considerantes, DEVM ipsum & Dominum, eūdemq; hominem perfectum profiteri oportet, & per præcepta eius probè instructos, ad diuinam illam contendere & anhelare perfectionem.

Fundamentum ueræ pietatis, actiuæq; simul & contemplatiuæ uirtutis est, ut Christū Saluatorem uerum Deū, eundemq; uerū hominem credas & profitearis.

CAPUT XXIII.

B VErùm enimuerò, quòd perfectus natura homo Dominus sit, citra tamen naturæ inquinationē & sordes, apertè astruit nouē illa mensiū, qua in utero gestatus est, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptismus, tentationes, fames, sitis, labores, fatigationes, lachrymę, angores, somnus, tædium, & quæcunq; sunt hominū naturales & irreprehensibiles affectiones: adhæc alapæ, colaphi, flagra, cōtumeliæ, irrisiones, sputus, sannæ, ludibria, & reliqua eiusmodi: præterea crux, claui, acetum, fel, lancea: postrema denique mors, funus, & sepultura. Atq; hæc quidem à discipulis tum, ad confirmandam carnis eius fidem, sunt spectata: posteris aūt ex ordine omnib. ea sacrorum Euāgeliorum scripta exhibent atq; repræsentāt. Itaq; hæc omnia, Seruatorem uerū esse hominem, satis indicant. Quòd uerò idem perfectus sit DEVS, extra confusionem & contaminationē omnem, (ut qui ad subsistentiam suam diuinā, humanam inseparabili modo naturam susceperit, peculiaresq; eius naturæ conditiones sibi proprias reddiderit, neq; dedecere se quicunq; illi sunt naturales & irreprehensibiles affectus putauerit) manifestò declarat: primùm expers seminis è uirgine natiuitas: & qui circa eam auditi sunt, cœlestis & angelicæ militiæ, Gloriam canentis, magnifici hymni: stella itineris Magorū dux, horumq; secretò res magnas insinuans muneratio & adoratio: præterea circa baptismū eximia Ioannis testificatio: eaq; longè sublimior, quę cœlis apertis prorupit, paterna uox: & qui inde in columbæ specie super ipsum descendit spiritus, uocem eam in eū qui baptizabatur peculiariter trahens, filium dilectum cœlitùs intonans: & alia multa, quæ singillatim recensere præsentis operæ non est. Satis porrò ea quæ dicta sunt, diuinitatis eius fidem fecerint illis, qui perspicere eam & intelligere solidè possint. Cæterùm, ut crassus quoque iste & tenebris obsitus mundus illustraretur, & homines in caligine uersantes immensam incredibilis & plusquam infiniti diuini in genus humanum amoris lucem cōspicerent, diuitiasq; bonitatis eius

Indicia certa humanitatis in Christo.

Impurato ore expuēt uenenatos sputus. Lect.

Indicia aperta diuinitatis in eodem.

Miraculis Christus fidem diuinitatis suæ confirmauit.

A cognoscerent, prodigijs & miraculis longè maximis edendis, fidem hominum luculentius adaugens & confirmans, magis atq; magis per ea † DEVS IDEMq; HOMO VERBVM diuinitatem suam comprobauit.

† ὁ θεάνθρωπος λόγος.

CAPUT XXIIII.

Euãgelistæ nõ omnia Christi miracula scriptis suis sunt complexi.

ET singula quidẽ seorsim miracula, quib. diuinitas eius est declarata, in pręsentia oratione cõplecti & explicare, tantũ abest ut nostræ, qui & temporib. & moribus longissimè ab eorũ absumus contemplatione, sit facultatis: ut ne ipsi quidem diuini Euangelistæ, quæq; singillatim, quæ uiderunt, referre potuerint: perinde atq; radiorũ solis, & fluctuũ sibi ipsis cõfertim ingruentiũ, rationẽ & numerũ inire omnino non est. Illis siquidem celeberrima quæq;, ut quæ fidem maximè apud auditores habitura essent, cõmemorare satis fuit: maximã eorũ partem, q̃ nõ facile in uulgus probabilia essent, mundóue, & qui huius studijs tenenẽ, crassioríq; mente sunt, ut crederentur, persuaderi possent, persequi supersedẽtibus. Huc enim referri illud arbitror: Si omnia singillatim perscribanẽ, ne ipsum quidẽ mundum recepturũ esse, qui scribendi essent, libros. Proinde & nos eorũ quæ ad pręsentem narrationẽ sunt accommodata, cõpendiose exponendorũ delectu habito, ad reliqua instituti nostri ordine persequenda progrediemur.

Recẽsentur ex plurimis quædam miracula eius.

Quǽ nam igitur sunt, quæ certã plenamq; diuinitatis IESV faciunt fidẽ? Aqua in uinũ solo uerbo uersa: febris uerbo itidẽ propulsatæ, quâ apud Petri socrũ, quâ apud Regij hominis puerum, curatio: leprosorum uoluntate sola purgatio: claudorum item mandato solo sanatio: multorum etiam à natiuitate cęcorũ illuminatio: surdorũ, eorũdemq; uel difficulter uel omnino nõ loquentiũ, linguæ simul & auditus articulata & clara expeditio: membra quę longiore temporis spacio soluta fuerãt, ad officium suum reducta, quùm in eo qui à quatuor baiulis ex tecto per tegulas funibus demissus fuerat, B tum in eo quoq; qui ad probaticã Solomonis triginta & octo annos ęger decubuerat: aridarũ manuũ laxata uincula: eorum qui in terrã corporis inclinatione uergerent, directa restitutio: plurimorũ dæmonũ præsidia & castra uno impetu in fugam uersa: lunatici morbi expiatio: fluxus sanguinis occulto fimbriæ uestis contactu cõsistens: Centurionis puer expectato & iam imminente periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariam uariorumq; malorũ spirituum propulsatio & eiectio, atq; unà cũ grege porcorũ in undis submersio. Iam quinq; panibus, duobusq; piscibus quinquies mille uiri ad satietatẽ usq; refecti, horũq; reliquię duodecim cophini: ac septẽ rursum panibus quater mille pasti alij, & sportæ septẽ, quæ insigni superfuerũt miraculo: in mari nõ alia q̃ in solido pauimento deambulatio, nec ipsius ea tantũ, uerumetiã Petri Apostolorum * principis, ipsius IESV cohortatione suscepta: uehementis increpatio procellæ, quæ mare pacauit, atq; ex tempestate sæua ad malaciã & tranquillitatẽ summã reduxit: hydropici uenter nutu contractus, atq; ad statũ suũ reductus: ciuitas quoq; Naim, quæ elatum uiduæ filium rediuiuum conspexit: atq;, ut semel dicam, uarij & omnis generis corporum languoris & imbecillitatis auxilium præsens & curatio.

** κορυφαίου.*

CAPUT XXV.

Potissima Seruatoris nostri miracula.

SEd enim diuinorũ miraculorum omniũ ad fidẽ diuinitatis eius faciendam potissimũ, maximũ, & euidentissimũ est, in montẽ cum discipulis ascensus ille, & corporis ad diuinæ similem formã mutatio: cuius spectatores ut tenuibus admodum uestigijs fierẽt, præcipui ex discipulis, honore tanto digni reputati, obtinuerũt, Petrus, & Zebedæi filij. Orante enim eo, instar solis, multoq; etiã clarius, facies eius reluxit, ac uestes perinde atque lux resplenduerunt. Ex imo aũt inferorũ recessu legis administer Moses apparens,

Metamorphosis & transfiguratio eius.

A parens,& simul Helias ex occultis latebris existens,præstò fuere. Vterq; porrò cum eo colloquuti sunt de migratione eius per crucẽ,quã breui peracturus fuerat in Hierusalẽ. Cæterùm, qui per tam sublimis miraculi cõspectũ arcanis illius sacris initiati essent,magnitudine eius cõsternati,tum id quidẽ silentio texêre, supra naturæ captũ id arbitrantes esse. Quum aũt postea eo maius uidissent prodigium,ipsam scilicet ex mortuis resurrectionẽ eius: tum demũ & hoc unà cũ alijs, manifestioris certiorisq; fidei faciendæ & cõfirmandę gratia,omnibus promulgarunt. Præcellit porrò & illud,quod in amico Lazaro, ex uico Bethania orto, Marthæ & Mariæ,quæ ei inseruiebãt, fratre pręstitit. Eo iamiam morituro,ad IESVM germanæ nunciũ mittunt,qui ei id significet,opẽq; eius imploret. At ille,gloriæ id sibi fore sciens,cũ discipulis familiarius colloquit̃, ac paulo pòst Lazarũ obdormiuisse,lætariq; se eis dixit eorũ causa,quòd ibi tum nõ affuerit. Vt uerò defunctus ille quartũ iam diẽ in sepulchro clausus iacuit,præstò adest SERVATOR: & quũ sorores multa miserabiliter cum lachrymis proloquutæ essent, ad monumentũ tandem accedit,& lapidẽ auferre iubet. Ille aũt,neruis in cõpage & cõnexione corporis diffluentibus iã putrescebat,grauiterq; olebat. SERVATOR porrò,quũ orationi incubuisset,atq; acrius infremuisset, inuocato cœlitus paterno auxilio, Lazare ueni foras,inclamat. Itaq; defunctus,perinde atq; uiuẽs, & amico semper assistẽs,cõ sequitur: & sepulcralib. fascijs ligatus,celeberrimum omnib. spectaculũ prodit,uinculisq; eis solutus domum uadit. Multitudine aũt tumultuante,ac Pontificibus & ipsius & Lazari occidendi cõsiliũ rationẽq; quęrẽtibus, Hierosolymis relictis,inde secedit: & finitimũ,qui Ephrem dicitur,incolit locũ. Ac noua quidem & supra naturam omnẽ posita miracula, sic se habent.

Resurrectio ipsius Christi à mortuis.

Lazari resuscitatio.

CAPUT XXVI.

B Fortasse aũt non intempestiuũ fuerit,oratione breui & ea quę ille per parabolas loquutus est,quoad eius fieri potest,clarioris intelligentię causa referre. Itaq; prima apud Matthæum parabola est,semẽ,pro eo atq; decebat,in terram cadens,partim trigecuplum, partim sexagecuplum,atq; etiã centuplum germinans. Secunda, ager zizania superinsita habẽs: cui ob id,ut parceret̃,dignũ uisum est. Sequitur sinapis granũ,in altam arborem excrescens. Et farinæ fermentũ,tribus satis exceptum. Item magno comparatus ager,propter defossum ibi auri thesaurũ. Preciosa item illa margarita, quam lucri causa mercator emit. Præterea omne genus piscium,sagena piscatoris cõclusum. Postea centũ ille ouium grex: & ouis una,quæ longius inde aberrans,bono pastori seruata est. † Decẽ milium debitor talentorum. Operarũ mercede cõductio,in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod uidebatur iniquum. Duo filij,qui à patre uocati,& in uineã suam missi, * ordine inuerso opus faciũt. His succedunt pessimi agricolæ,qui herili filio necem crearunt. Insuper rex magnificas filio nuptias struens,& cũ conuiuis ex tempore cõquisitis cõuiuium celebrans. Item quinq; & prudentium & fatuarum uirginum lampades, uel ardentes,uel extinctæ. Paterfamiliàs prudenter seruis suis talenta diuidens. Et pastor prudenter oues ad dextrã & sinistram segregans. Et has quidem Matthæus habet. Marco uerò quatuor tantũ ex his referre,in mentẽ uenit. Inęqualem scilicet reditum duplicis seminis: & eos qui patremfamiliàs suadendo orant, ut zizania euellere permittat: Sinapis arborem, & uineæ hæredem pessimè à seruis cæsum. Lucas porrò plurimas congerit: & inter reliquas, has quoq; exponit. Primùm,de eo qui domum super petram firmiter construit,& non in arena fundamenta iacit. De eo qui à domino per grandioris debiti remissionem magno affectus est beneficio,unde eo plus atq; uehementius eum amare debuerit. De-

Parabolæ Saluatoris apud Matthæum.

† μυρίων.

* ποιναντίον

Apud Marcũ.

Apud Lucam.

inde uiator, qui in prædones incidit, & à Samaritano curaturam obtinuit. Ad A
hęc, is qui intēpesta nocte accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, ut lapidem, aut scorpionem, tribuens. Pręterea spiritus malignus domum scopis purgatam inueniens, & in eam cum alijs septem immigrās, prioribusq; deteriora faciens. Obserua mihi & seruū, qui ex nuptijs dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annum stercoratione̅ admiserat: quòd autem fructum non tulerit, ab agricola excisa sit. Alteram item ficum sterilitatis ergò exarescentem. Insuper mulierē scopis domum purgantem, & ob drachmæ inuentionem uicinas uocantem, maioremq; in modum gaudentem. Est pręterea luxu perditus filius, commiserātem patrem complexus, adoptionemq; paternam præter spem & opinionem consequutus. Dispensator item bonæ laudatæq; iniquitatis, qui singulari prouidaq; solertia, aliam gratiam sibi ex debitis pecunijs parauit. Pauper quoq; Lazarus, ulceribus scatens: immisericorsq; rursus diues, in media camini flamma aquæ rorem petens. Insuper publicanus, pectus summisso atq; humili animo plangens, & cœlum suspiciens: Pharisęus ediuersò, uano tumore sublatus, humi decidens. Minarum distributio in decem seruos facta. Atq; in his quidem parabolæ consistunt. Cum quibus ille & alia quædam per obscurā insinuationem implicuit, uetus & nouum testamentum significans, & simul futuri regni absolutam perfectionem, simul incrementum doctrinæ & prædicationis optimè per ea adumbrans: tantisper dum imperfecti etiamnum, nec dum absolutioribus sacris satis initiati essent discipuli.

CAPUT XXVII.

B

Descēsus Christi ad inferos.

DEinceps, quū triennalis temporis filij DEI in terris, doctrina sua promulganda, conuersatio finem suum haberet, oportereťq; ipsum pro eo atq; à mundi constitutione pręfinitū constitutumq;, atq; oraculis sanctarum scripturarū prædictum fuerat, uitam suam pro mundi uita & salute ponere, nec non per mortem ad inferos descendere, ut dignos idoneosq;, qui uidelicet constanter in fide perseuerassent, in uitam, ipsumq; adeò paradisum, tanquam princeps & autor uitæ æternæ reduceret: quumq; eius rei gratia summum DEI VERBUM iam perfecisset omnia, ac discipulis suis læto significasset nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eisq; quorū animi tenebris obfuscati atq; incredulitate deprauati essent, ingens lumen affuturum annunciasset, ad prędicandum annum Domini acceptum, & diem retributionis, consolationem uerò lugentibus in Sion: receptis secū, quos sacris mysterijsq; suis imbuerat, accedit ad Bethaniam uicum, qui Hierosolymis ad stadia maximè quindecim abest. Ibi eum Simon leprosus hospitio excipit, quem apocryphi libri patrem Lazari fuisse apertè tradunt. Apud hunc, quum cibum caperet, conuiuam simul, quem non ita pridem in uitam restituisset, Lazarū habuit. Ibi quoq; Lazari soror Maria humaniter excepto IESU, tanquam DEO, propter rediuiuam restitutionem fratris, unguento precioso caput eius imbuit. Quemadmodū scilicet & alia antehac circiter mediū prædicationis tempus: atq; iterum alia mulier quę uitam meretricio quęstu tolerauerat, paulo ante passionem extra Hierosolyma unguento ingentis ponderis & precij, pedes IESU lauit, sepulturæ adumbrans & repręsentans mysterium. Quę sanè mulier, quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem, capillis, tanquam spōgijs, pedes eius extersit: unguentumq; lachrymis miscens, graui peccatorum est catena liberata. Deinde, ut competentem debitumq; finem scripturę de eo proditę

Summa prædicationis Euangelicæ.

In domo Simonis Leprosi Christus à Maria ungaeto inungitur.

Simon is Lazari pater.

A' tribus mulieribus Christus unctus est. Vnde nonnulli doctores, tres Marias faciūt.

Triumphalis Christi in urbē Hierosolymitanam ingressus.

A haberent, pullo subiugalis iumenti, qui thronis Cherubin uehitur, insidens, patentibus portis Hierosolyma ingreditur. Ibi multitudo * honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur, deproperans, quasi cuidā præstanti, hominemq́ superanti, reueraq́ Domino & Regi, carmina publicitus canit. Puerorū præterea tenerorū cateruæ circa eum cōgregantur, diuinos pæanas & uictoriæ carmina accinentes: atq; ex his alij uestimenta humi sternūt, alij olearum & palmarum ramos frangentes, partim pedibus eius subijciunt, partim manibus quatientes, magnificis ei applaudunt apprecationibus, perinde atq; triumphatori & uictori cuiquā: Osanna, dicentes, filio Dauid: Benedictus qui uenit in nomine Domi- ni, DEVS Dominus, & apparuit nobis. Atq; ita uociferabant longius eum producentes, donec cum laude & gloria in templū est ingressus. Vnde ille * rerum sacrarū nundinatores, sanctarumq́ cæremoniarū & mysteriorū deprauatores, flagello, cum libertate plurima ac potestate maxima, ad inuidiā usq;, & furibundam illam eorū insaniā, expellens, sceleratos & impios euertit. Irę deinde cedēs (iam enim in cædem eius ruebant, tanq; mundum ipsum post eum euntē conspicati) Hierosolymis SERVATOR precationis ergò egreditur. Postea uerò, interposita aliqua temporis mora, eò reuertens (manè tum erat) quum fames ei incessisset, quod scilicet propriū humanæ conditionis erat, ad quandā diuertit ficum: cui quum nullus inesset fructus, ultima statim ei per execrationē imprecatur, utpote quæ autor primū & dux trāsgressionis fuerit. [a] Atq; illa humore protinus omni prorsus exarescente, arida omnibus exhibetur. Quod sanè in eo spectatissimum omnib. modis diuinitatis opus fuit. Etenim, sicuti naturalis simul & hominis & idem DEI uoluntas, ita simul & hominis & DEI efficacia atq; actio, in ipso

B eodem conspiciebatur. Vtraq; namq; natura, quæ propria ei essent, simul & uolebat & efficiebat, cum alterius naturæ scilicet communicatione. Neq; enim seorsim & absq; cōmunicatione, utraq; natura natiua & propria munia faciebat: uerùm & diuinitas cum humanitate, & rursum humanitas cum ipsa diuinitate, quę cuiusq; essent officij, supra naturæ captū efficiebant. Siquidem, quemadmodum propria diuinæ sublimitatis munera filio hominis † cōmunicata: itidem rursum naturales hominis imbecillitates DEO VERBO manifestè, per quandā quasi remunerationē redditæ * sunt, propter eam quæ per subsistentiā est, unionē. Fortasse aūt ficus ista exarescens, inuolucro quodam synagogæ Iudæorū sterilitatē, ferendorumq́ fructuū inopiam expressit. Et profectò omnis anima rationalis incredulitati & diffidentiæ in CHRISTVM obnoxia, etiamsi legibus literæ tanq̄ folijs admodum florere existimetur: tamen si lege fidei in CHRISTVM, qua illa maximè nutritur et fouetur, excidat, longè à benedictione DEI disiita, exarescit.

Marginalia: [illegible] — Eijcit è tēplo Hierosolymis ementes et uendētes Christus. — Ficus infructuosa ad uocem Christi arescens. — a De pomo fici primi parentes nostri gustarunt. — Idem Christus Deus & homo, utriusq; naturæ efficacia simul & coniunctim, & diuinitatis miracula edidit, & humanitatis imbecillitatem exhibuit. — Ficus ista exarescens & infructuosa, Synagogæ florentis quidem, sed sterilis, typus est. — [illegible] (left margin, beside "propria diuinæ … muneratione")

CAPUT XXVIII.

SVb hæc cœna paratur in domo, ut aiūt, Ioannis Euangelistæ: quam ille, possessione sua (non exigua aūt ea fuit) in Gallilæa Caiphæ, eius temporis Iudææ pontifici uendita, (cuius gratia etiam illi notus extitit, sicuti ipse alicubi sacro suo testimonio astruit) in locis circū Sion montem sitis cōparauerat. Ibi igitur discipuli apud hominem certū, priusquam Azymorum instaret dies, ita ut illis mandatum præscriptumq́ fuerat, legis pascha instruunt. Verumenimuerò, quum peropus esset, parasceues die ad uesperam, ut lex pręcipit, agnū immolari: nihilominus tamen eo uerū agnum, qui iam iam pro nobis pascha immolādus erat in cruce, præueniri, & typū imaginemq́ legalis paschatis cōplere, circiter quintæ diei uesperam oportebat. Opinio sanè obtinet, quùm multis alijs, tum Chrysostomo præcipuè cōprobata, irrationalē tum agnum primùm, ita ut par erat, CHRISTVM cū discipulis omnino edisse:

Marginalia: Ioannis Euangelistæ domus Hierosolymis. — Extrema Paschalis Christi cœna. — Verus agnus Paschæ. — In ea cœna primùm legale pascha editur.

Pedes discipulorum lauantur.

Lotionis eius mysterium.

Deinde quum ad mysticā arcanam'q; illam cœnam cōsedisset, parua interposita mora cōsurrexisse, uestimenta (utpote quæ eum fortasse grauarēt, & in ministerio obeundo impedirent) statim deposuisse, linteum sibi circumcinxisse, atq; ita promptè & alacriter discipulorū pedes lauisse: ut simul & nouā summissionis atq; humanitatis ostenderet sublimationē, & per symbolum atq; signū ipsis propriè cōpetere mentis corporis'q; expiationē & purgationem declararet. Insuper uerò illud eis innuens, pedes eorū ad profectionē in gentes, aptos atq; idoneos esse. Adhęc, obscurè etiam, diuinorū pedum, pacem læta prędicatione annuncian- A

Pascha uerum in Eucharistia exhibetur.

οὐ ζύμῳ ἄζυμ. hoc sic ut ab homine Græco dictum.

ἅτε δὴ μηδὲν τῆς αὐτοῦ θείας σαρκὸς διαφέροντα.

tium, pulchritudinem insinuans. Quum uerò rursum discubuisset, mysticum tradidisse sacrificium horrendorū simul & uiuificorū nostrorum mysteriorū pane † fermentato, & uino ex uite expresso. Ea'q; quum per gratiarumactionē & sanctificationem benedixisset, discipulis dedisse. & quum uerè corpus & sanguinē suum esse, quasi fide sua interposita, confirmasset: accipere & participare eos illa, quippe * nulla re à diuina carne sua discrepantia, iussisse: atq; id, ad eundē modum, in futurū deinceps fidelibus faciendum, ad sincerā euidentem'q; sui memoriam, per manus tradidisse. Itaq; quum quibus oportuit cœlestibus mysticis'q; sermonibus conuiuas sodales'q; suos instituisset, nouas'q; & arcanas res prolo-quutus esset, aduētū'q; Spiritus, qui à Patre (filio'q;) procedit, secretiore ac sanctiore modo eis spopondisset, nouū deniq; postremò omniū testamentū exposuisset, in Getsemani agrū oraturus unà cū illis egreditur. Atq; ibi humanā imbecillitatē declarans, precatione, siquidē Patri ita uisum esset, ut ab eo mortis poculum abiret, deprecatur. Discipuli sanè grauedine somni pressi, segnes admodum esse, & quomodocunq;, ubi sors tulit, concidentes, quisq; obdormire, ipse uerò magister eos reprehendens obiurgare, & præcipuè Petrum, alijs feruentiorem acriorem'q;, & qui constanter se in periculis perstiturum esse fuisset pollicitus. B

Christus in horto ad Getsemani prediū orat.

CAPUT XXIX.

Intra quod tēpus Saluator doctrinæ suæ cursum peregerit.

Scire autem conuenit, diuinā scripturam innuere, SERVATOREM ipsum omnē doctrinæ suæ cursum sub Anna & Caipha pontificibus absoluisse: quandoquidem intra istorū Pontificatus rerum'q; administrationis annos, totum IESV doctrinę tempus ad finem suum peruenit. Initium enim docendi Annæ pontificatu fecit, & munus id usq; ad Caiphæ administrationem consummauit. Tempus aūt doctrinæ SERVATORIS omne non totum expleuit quadriennium. Quum enim constitutiones legis paulatim solutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorum successione per sanctioris uitæ mores excellebat DEI cultus, sacrum'q; ministeriū collapsum intercidit. A' ducibus enim & præsidibus, qui temporib. quisq; suis Roma mitteban tur, aliàs alij ministerium sacrum pecunia comparantes, non uno longius anno in eo perseuerabant. a Quòd autem id uerum sit, teste Iosepho utar, qui post Annam quatuor per successionem pontifices usq; ad Caipham fuisse, in Antiquitatibus suis hisce uerbis prodit: Valerius Gratus Anano pōtificatu abrogato, Ismaelum pontificem creat, † Phabi filium. Sed & huic quum paulo pòst dignitatem eam ademisset, Eleazarum Anani pontificis filium pontificem designat. Anno porrò exacto, & isto quoq; à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio sacram administrationem tradit. Verùm & huic honorem eum obtinenti, non anno longius tempus fuit: cui Iosephus, qui & Caiphas dictus est, successit. Ex his igitur consequitur, non prorsus quadriennij integri SERVATORIS nostri doctrinæ fuisse tempus, quum quatuor annis quatuor pontifices, ab Anna usq; ad Caiphæ ordinem & creationem, annuo functi sint ministerio. Caipham uerò ipsum

a Cæsaris procuratores pro sua libidine & auaritia sacerdotium cōferebant. Eutrop. li. 1. cap. 13.

† Alij legūt Iabi fil. Ioseph. libro 18. capite 7.

De quadriennij istius obseruatione Nicephorus Eusebium li. 1. cap. 10. est imitatus.

Verùm ea cum 28. cap. huius libri, & cum Luc. 3. non cōuenit. Et Valerius Gratus ante annos ferè decē, priusquā Pilatus Roma in Iudæā præses missus est, prouinciæ eius præfectus fuit. Quid uerò eodem tempore Hierosolymis

A ipsum Pontificem eius anni, in quẽ salutifera incidit passio, fuisse, scripta Euãgelica attestantur. Vnde & hæc illi, de tempore CHRISTI doctrinæ, quæ modò proposita est, consona esse obseruatio, liquidò ostenditur.

Gratus faceret, quum ibi eorũ obtineret administratio nem Pilatus? De alio itaque tempore, Iosephi uerba ista sunt accipienda. Et autori ipsi in cap. 18. atque præcipuè Luc.ca. 3. hac in re fides habenda. Hoc etiam declarat cap. 4. libri 2. infrà.

CAPUT XXX.

AB hoc ipso Caipha, & improbo scribarũ cõsilio corruptus Iudas Iscariotes, & quasi morbo auaritiæ correptus, qui dicendorum tacendorumque ac rerum præterea omnium cum reliquis discipulis particeps à SERVATORE factus fuerat, quum alienũ seipsum & expertẽ diuinæ gratiæ, per excellentẽ malignitatem suã reddidisset, post lotionẽ ipsam, atque * arcanorũ † sacrorum initiationẽ, uitalemque ipsum panẽ, uiuus etiamdum in potestatem inimici captus peruenit, cui se antea quoque uoluntatis animique destinatione dediderat. Itaque ab apostolorum choro seiunctus, quæ cum scribis & pharisæis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte enim cum tribuno & multitudine ea quæ rapinis & latrocinijs gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accensæ & fustes in manibus erant, osculo Dominum prodit, & abit. At ille captus, ut ouis innocens ad mortem fertur. Neque enim contentionẽ ullam subindicans, neque percussorũ impetum ęgreferens, placido quietoque animo trahentes sequebatur. Nec id ille tantũ pręstitit, sed & feruidiorẽ discipulis alijs Petrum, qui gladium strinxerat, obiurgat, ferrum in loculos suos reponere iubet: tũ aũt Pontificis serui, cui Malchi nomen erat, resectam aurem restituit: nõ inopia aut imbecillitate hæc se pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, si uellet, præstò essent, sed arbitrio alterius ea permittere: & superari in præsentia, ut quę in scripturis essent constituta, legitimũ debitumque caperent finem, testatus. Sic

† μετὰ τὴν μύησιν λαβεῖν τὸν ζωτικὸν ἄρτον.

Iudas Iscariotes Christum prodit.

CHRISTVS capitur.

αὐθαδιάσασαν.

B itaque abductus ad Annam primùm: deinde & ad Caipham, qui eius anni Pontificatum sortitus fuerat, ducitur. Atque ibi iureiurãdo obstringitur, ut profiteretur an ipse sit expectatus ille CHRISTVS. Vt aũt quod uerum erat, Pontifex audiuit (non grauatè enim CHRISTVS se DEI filium esse profitebatur) confestim uestem discindit, impium atque blasphemum uocat, dignumque morte pręiudicat. His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impingunt, facies cõspuitur, atque per noctem totam omni ludibrij genere per uinũ & temulentiam importunorũ hominum, probrisque & contumelijs afficitur. Porrò aũt quum illuxit, manibus eum uinctis ad Pilatum ducunt. Et iam dies erat, præsesque pro tribunali consederat. Ibi Iudæi tanque rabie agitati, eum circumsistunt, cõuicijsque proscindunt: ille contrà silentio & placabilitate eorum obturat & refellit accusationem. Pilatus uerò tam acerbum, ab omnique humanitate alienum latratum eorum audiens, quænam eius causa esset, rogat. SERVATOR autem eum responso nõ dignatur. Interim clamor, ad crucem eum condemnandum esse, minaci horribilique uoce deposcentium, exaudiebatur. Ille aũt, quùm à coniuge sua Procle per internunciũ, ne quid aduersi cõtra hominẽ iustũ decerneret, admonitus, tum sua ipse cõscientia perculsus, absoluere eum cõtendit: nihil enim capitalis afferebatur criminis. Sed enim ad Herodẽ, qui tum Hierosolymis diuersabat, eum mittit: ut ille anquireret, si quid capitali supplicio dignũ cõmisisset. Vt uerò ne ille quidẽ quicque inuenit, apud Pilatũ rursus sistitur. Tum illi crimẽ ei † capitis intendũt, tanque regẽ seipsum constituerit: & Pilatũ ad absoluendũ propensum, cõtra Cæsaris amicitiã facturũ, si eum dimitteret, dicunt. Quod ubi Pilatus audiuit, metuẽs ne malã à Tiberio iniret gratiã, proindeque præfecturæ dignitate excideret: atque honorẽ retinendi, hominibusque placendi studio uictus, flagellũ de collo eius suspẽdit, & sanguinarijs carnificibus flagellandũ permittit. Et iam rursus in prætorio SALVATOR erat: multitudoque & uilissimi quique ex plebe, impunitatẽ sibi quodcũque uellent

A Caipha damnatur.

παροινοῦντες.

Apud Pilatum sistitur.

Ad Herodem mittitur.

† καθοσιώσεως ὑπάγειν ἐγκλήματι, Maiestatis læsæ.

Damnatur ad flagra.

* *Augustinus apostolos reliquos in cœna Dominica panem Dominum, Iudam uerò panem Domini contra Dominum sumpsisse scribit. In Ioan. tract. 59. Si Dominus hoc (Eucharistiam) quod isti cauẽdum putant, uellet intelligi, non ipse suo traditori dedisset quod in suã ille perniciem, sine culpa dantis, cum dignus indignus accepit. Id. libro. 1. de adult. coniug. ad Pollent. cap. 27.*

uellent aduersus eũ faciendi, sumpserant. Ibi ex impuris illis quidã uestimenta ei detrahũt, atq; chlamydẽ coccineã in morẽ purpuræ circumdant. Pręterea corona spinea caput eius tanq; regis coronant, & arundinẽ sceptri loco in manib. reponũt: nõnulli genib. flexis adorationẽ gestu ei offerũt, Aue rex Iudæorũ, cũ risu cõtumelioso ingerẽtes. Aliqui arundine caput pulsantes, plausum addunt. Erant qui colaphis maxillas eius cædentes, irrisionẽq; naso per sannas suspẽso iungentes, quærerẽt, Vaticinare CHRISTE, quis est qui te percussit? Postea suis ipsum uestib. rursum indutũ, crucẽ in humeros tollere iubent, & extra portã producũt. Posteaquã aũt ad Caluariæ locũ est uentũ, ibi crux cõpingitur, SERVATOR in eã sustollitur, clauis affigitur, & à prætereuntib. plurimis cõuicijs exagitatur. Vt uerò maleficus etiã existimarerẽ esse, duos latrones ad partẽ utrãq; cõdẽ supplicij genere torquẽt. Titulus porrò supra caput eius positus, cõdẽnationis causam triplici literarũ genere indicabat. Ex prædonib. uerò alter, ipsum q sic cõdẽnatus esset, DEVM professus, paradisum rapit, eumq; per uim ingrediẽ: alter aũt, ut blasphemus despicitur. Cęterùm quũ omnia iam cõsummata essẽt, Sitio, inquit. illi porrò ad malitiã celeres, acetũ felle mixtũ cõfestim afferũt: quib. olim in locis aridis siti pressis, petra fontẽ prouoluens, aquã sumministrauerat. Et fel præbent, qui mel antiquitùs suxerãt. Postremò, quũ uoce magna conclamasset, & in manus Patri spiritũ cõmẽdans deposuisset, uitã finit. Et corpus mortuũ aliquãdiu ita pendebat: quũ ex militib. quidã, Iudæorũ gẽti gratificaturus, latus eius lancea perforat: ex quo uulnere sanguis & aqua, pręter opinionẽ omnẽ, profluxit. Quũ uerò metu homicidarũ omnes profugissent, sola ibi aderat mater, & quẽ diligebat discipulus, qui omnia quæ uel ante uel post mortẽ eius gesta essẽt, oculis ipsi suis spectarũt: sanguinẽq; & aquã è latere eius, quasi adhuc uiuẽtis, recẽs profluẽtẽ, religiosè simul & honorificè admodũ uasculo exceperũt. Deinde & DEIpara mater, discipuli mater dicit: cui à se multũ amato filius eam commendans, ut pietatem quã parentib. debent liberi, ei præstaret, iniunxerat.

A

Irridetur.

Ad supplicium crucis ducitur.

Crucifigitur.

Iesus uerbũ Dei incarnatum suspensum est super lignũ. Iren.

Inter sceleratos reputatur.

Periculum uerò Deo status sui nullũ fuit. Tertull.

Tertullian⁹ in Apologetico, cap. 21. de Passione & morte Christi: Postremò, inquit, oblatũ Pontio Pilato, Syriam tunc ex parte Romana procurãti, primores Iudæorum uiolẽtia suffragiorũ in crucẽ Iesum dedi sibi extorserunt. Prædixerat & ipse ita facturos. Parũ hoc, si non & prophetæ retrò etiã. Tamẽ suffixus, multa mortis illius propria ostendit insignia. Nã spiritũ cũ uerbo sponte dimisit, præuento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem signãte sole, subducta est. Deliquiũ utiq; putauerunt, qui id quoq; super Christo prædicatum non sciebant. Et tamen eum mundi casum relatũ in archiuis uestris habetis, &c.

Felle & aceto potatur.

Moritur.

Latus eius perforatur.

B

CAPUT XXXI.

ENimuerò affectiones & perpessiones, quas diximus, CHRISTO nõ ut puro homini, sed ut DEO, eidemq; homini carne accidêre. At quæcunq; supra humanæ naturæ conditionem, & ante mortem, & post depositionẽ de cruce, sepulturãq; ipsam magnificè, ut DEVM decet, in eo euenere, citra controuersiam, certò & euidenter ipsius declarant diuinitatem. Quænam uerò ea sunt? Tenebræ densæ, & propè contrectabiles, à sexta usq; ad horam nonam. Sol † non ordine aut ratione naturæ, sed quòd creatori compateretur, per deliquium extinctus, & rursum relucens: terræmotus immanis, petræ ruptæ, templi uelum scissum, monumẽta aperta, & mortui è sepulcris exilientes: multisq; sibi notis, qui scilicet digni atque idonei uisi fuerant, manifestò apparentes: nec non resurrectionem eius, qui eos excitauerat, certissimè cõprobantes. Ipse enim iusticiæ sol CHRISTVS, anima sola per mortem à corpore * segregata, apud inferos iustorum animis præstò fuit: & dux itineris ad paradisum ferentis pręțij, lucis princeps uiæq; ductor eis perinde atque latroni factus. Eadem namque die, ac potius eadem hora ab inferis redijt: ut quidem quum alij nõnulli, tum is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc accuratius certiusq; exposuere. Nec enim rationi consonum erat, animã eius apud inferos retineri. qui nihil prorsus à primi parentis maledictione & exitio secum attulisset.

Diuina prodigia in passione Christi exhibita.

† Defectus iste solis mirabilis erat & prodigiosus. Augustinus.

Descensus eius ad inferos.

Subitò

** Quid fecit Christi paßio? quid fecit mors? nisi corpus ab anima separauit, animam uerò à uerbo non separauit. August. sup. Io. tract. 47. Christo Domino omnia tradita sunt, & potestas in cœlo & in terra, à Patre uidelicet. Tum uerò tradita & data, cùm Verbum caro factum est. Vt quemadmodum in cœlis primas (τὰ πρωτεῖα) habuit uerbum Dei, sic & in terris primas obtineret ut homo iustus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: primas quoq; eorum quæ sub terra sunt ferret, Primogenitus ipse mortuorum factus, ut uiderent omnia regem suum, & in carnem Domini incurreret paterna lux, & à carne eius splendida ueniret in nos, ac sic demum ueniret homo in incorruptibilitatem lumine paterno circundatus. Iren. lib. 4. cap. 37. Hic uidere est causam descensus Christi ad inferos, & fructum primogenituræ eius ex mortuis.*

A Subitò uerò, &, ut ita dicã, fulgetri celeritate, dignos atq; idoneos, luce summè coruscantis DEItatis illustrans, ac immensa potentia ex caliginosis illis, soleq; carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibusq; malorũ, diuinæ potestatis splẽdore, & angelicarũ cohortium militia quasi obtritis, † nullo tẽpore, & labore nullo, atq; (ut semel dicã) eo qui solũ DEVM decet modo, in momento uno, ad sacra immensaq; luce relucentia paradisi * tabernacula traduxit: eaq; tabernacula, perinde atq; quosdã arrabones & primitias earũ quę in cęlis aliquãdo, post cõmunẽ scilicet illã resurrectionẽ omniũ, cõdignis atq; idoneis paratæ sunt, mansionũ, sempiternorũq; hęrediorũ, ita ut par erat, eis donauit. Et quemadmodũ nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum est modo, SALVATOR uespertina parasceues diei hora præsens affuit, resurrectionemq; quodammodo subindicauit: sic rursum tertia pòst die, quum profundũ etiamnum una sabbatorũ esset diluculum, ac sol quidem tum circa paradisum in Edem oriretur, altioraq; & sublimiora montium iuga attingeret: circa nostrum autem horizontem septima, ut sic dicam, aut etiã octaua obtineret hora nocturna, † cum uitæ principe, DEO simili, animato, & purè intellectuali corpore, ex sepulchro prodiens, ita ut antea prænunciauerat, resurrexit.

Piarum animarum in Paradisum reductio.
† ἀχθέσιν, ἀκόπως.
Paradisus, sanctarum animarum ante resurrectionem cõmunem sedes.
Resurrectio Christi.
† μετὰ ζωάρχου αὐτοῦ ἐν ἰσοθέου ἐμψύχου τε καὶ νοεροῦ σώματος.

CAPUT XXXII.

ATq; equidem DEVS ipse, idemq; homo, non in angulo aut occulto quopiam loco, non etiam obscuro uel tempore uel modo, est defunctus: sed in ligno sublimè sublatus, gentibus simul & Iudæis spectantibus, & quidem in loco atq; die celebri & insigni festi Paschæ, † uitã finijt. Nec minus sepulcrum magnificũ illi fuit: hominis quippe opulenti, & no-
B uum, nuperq; adeò in lapide excisum. Quale & funus, ipsaq; sepultura fuit. Aloe siquidem & myrrha admodum commistæ, corpus mortuum sindone & linteis exceptum complectebantur: atq; arctissimè continentes, usq; adeò cõstringebant, ut omnia ea corpus unum esse existimarentur: quòd quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuicunq; iungantur rei, arctius potentiusq; eam cõstringere possint. Et queadmodum mors & sepultura CHRISTI irrefragabilem in conspicuo peractæ loco fidem sunt consequutæ: itidẽ sanè consequens erat, decebatq; resurrectionem eius, ad fidem faciẽdam, certum quiddam absolutumq; habere, ut omnibus modis firmã indubitatamq; dignis & idoneis persuasionẽ credulitatemq; astrueret. Itaq; qui substantiam nostrã, excepto peccato, susceperat, uiuificas & salutares perpessiones in cõspectu omnium sustinuit, ita ut recẽsuimus. Cæterùm uitalẽ triduanamq; ex mortuis resurrectionem suam, non omnibus prophanis simul & sacris eodem modo perspiciẽdam permisit: quòd nec æquum, nec sublimis, diuini, & iusti iudicij DEI esse creditum sit, impuris ingratisq; oculis talia committere, & peruersitati cordis a in periculum & experientiam rursum sanctum Israelis tradere, ut in ancipiti dubiaq; consistentes opinione, quemadmodum etiam antea, & in cogitationibus uariantibus non rectum adhibentes iudicium, eum reprobarent atque repudiarent. Illis uerò qui mentem rectam & cor quam maximè purum obtinerent, claram, & ab omni ancipiti dubitatione alienam resurrectionem suam exhibuit, fideq; certa comprobauit: primùm quidem à matre & reliquis conspectus mulieribus, deinde à delectis discipulis, aliàs alijs, per dies quadraginta uisus, ac uerbis nouis atque insolitis, simulq; signis & prodigijs naturã superantibus, omnẽ illis (quãtum fieri potuit) soluens atq; adimens resurrectionis ambiguitatem. Nõ his autem solis, sed alijs quoq; miraculis sepulcrum consequutis, fidem resurrectionis suæ confirmauit.

Quæ

Mors Christi illustris.
† τὴν τελευτὴν ἐπεδέξατο.
Sepultura itẽ magnifica.
Certum resurrectionis eius indicium.
Quur resurrectio Saluatoris non perinde ut mors eius, aperta & manifesta fuerit omnibus.
a εἰς πεῖραν.
Quibus post resurrectionẽ apparuerit.

* *Propheticum quoque (προφητεῖον) adest Abrae. id est prophetarum domicilium, & dignam habitationem unaquæq; gens percipit, etiã ante iudicium. Iren. lib. 2. cap. 64. Cur non capiat (οὐ δέχεται) sinum Abrae dici temporale aliquod animarum receptaculum, in quo iam delinietur futuri imago ac candida quædam utriusq; iudicij prospiciatur. Tertull. aduer. Marc. lib. 4.*

Signa euidentissima Christi resurrectionis.

Quæ uerò ea sint, agedū dicamus. Primùm, sigillū sepulcro impressū, quod intactū permāsit: & custodia militaris illa, & genere alienigena, q̄ in propinquo sigillū id obseruabat. Præterea ingens ille lapis ad os sepulcri appositus, qui inde defluens, ac potius manu & robore angeli deuolutus, (quod sanè in his omnib. opinionē omnē excellit) ne ipse quidē uel minimū signū suū corrupit. Traditū enim nobis est ab antiquis, Iudæos lapidē eū qui in salutiferū illud sepulcrū pro operculo positus fuerat, ad summū monumenti labrū, petram'q; infernè illi se cōiungentē, ferramentis quibusdā fabrili lapicidarum arte perforasse, ferrum'q; ingēs à fabro ex propinquo acceptū, per utrūq; foramen immisisse, & in circi siue annuli formā circumegisse: atq; ita firmiter capitib. cōmissis, omni ex parte quasi uinculum circumduxisse, ut lapis, qualicunq; modo, loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua moueri (nisi arte quapiam & ui adhibita, necessariò aut ferrū cōfringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit. Atq; ad hunc modū cum magna cura, atq; etiā signo appresso, quū sepulcrū firmissimè cōmunissent, custodia insuper cōpetenti adhibita, eos abijsse. Quapropter, quū nihil prorsus de signis illis motū mutatū'ue esset, & lapis † absq; fragore & sonitu inde defluxisset, (qui quidē magnus fuisse perhibetur) ita ut unguēta afferentib. mulieribus, & discipulis ipsis accedentibus, locū is, ubi corpus depositū fuerat, magnitudine sua apertè indicarit: quis nō euidentē hanc & irrefragabilē resurrectionis * probationē atq; demōstrationē agnoscat? Et talia quidem sunt hæc resurrectionis SERVATORIS indicia apertissima. Sindonis uerò & linteorū, ipsius'q; adeò, si placet, in capite sudarij, rursum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & item uiuifico corpori illi compacta, & quasi unū corpus, unguētorū ui atq; efficacia, facta, haudquaq; corpus furtim auferri permisere, iuxta Iudæorū insanā demētiā. Quomodo enim corpus ipsum nudantes, hæc fures sic detraxissent? quū sepulcralia lintea intacta, & decenter, perinde atq; ei circundata fuerāt, suo quæq; loco reperta sint? Et sudarium non temerè, sed in uno, capitis scilicet loco, ritè circumuolutum iacuerit? Certum itaq; est, ac persuasum omnibus, qui intelligere cognitionem'q; assequi & rectè sapere uolunt, Dominum non solum die tertio cum corpore surrexisse, sed etiā cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & crasso, ut antea, sed prorsus incorruptibili & immortali, atq; (ut semel dicam) spirituali magis & diuiniore, quod'q; † simul DEVS esset, (nam sic dicere ausim) captum sensus omnis excellente, uestitu'q; & alimento, quo nō indigeret, superiore, ita ut & clausas fores naturaliter pertransiret: quāuis mirifica * ratione summissionis atq; conformationis, eis quos sibi in arctiorem cōsuetudinem acciuerat, conspectus sit, & latus fissuras'q; clauorum contrectari siuerit, cibum'q; cæperit, ac pisces & mel gustauerit, non ille quidem quòd esuriret, sed ut fidem resurrectionis nouæ faceret, & phātasmatis opinionē aboleret, ineffabili quodam modo præter naturam alimento à diuinitatis igne consumpto.

Margin: † ἀψοφητί. — * ἀπόδειξιν. — *Corpus Christi post resurrectionem diuinum.* — † ὁμοῦ. — * συγκαταβάσεως λόγοις. — *Vt resurrectio crederetur, talē se exhibuit. Chrysost. Ex dispensatione non in debita corporis sui gloria, sed in prima figura cernebantur. Cypr. Sed neque eandem gloriam, quam antea ostendit Apostolis, illicò ostendit. Sed quod uidere consueuerant, hoc uiderunt: & dilata est claritatis plenitudo, quæ in se erat perfecta. Id.*

CAPVT XXXIII.

Sanctarū mulierū de resurrectione testimonia.

Neq; uerò minus ad uerā certāq; resurrectionē cōfirmādā faciūt, mulierū unguēta ferentiū testimonia. Nā & hæc fidē apud DEVM merent. In CHRISTO nāq; IESV neq; masculus, neq; fœmina, neq; seruus, neque liber: sed unus, in dignis atq; idoneis, atq; adeò in omnib. Dominus: una fides, unus sanctus spiritus, qui efficit atq; operat pro arbitrio & uolūtate sua, omnia. Itaq; queādmodū recti integri'q; homines, per quos & mūdus uniuersus euāgelica sagena captus est: & secūdū hos alij, secūdas in fide ueritatis'q; cognitione ferētes, q pr̨ c̨teris propter fidē egregiā susciperent digni uisi sunt: sic &

* Perfectus Christus est, non propter deitatē modò, qua nihil perfectius, sed etiam propter carnem assumptam, quæ deitate uncta, & idem quod unctio facta est, adeoq; condeus (ὁμόθεος) facta. Greg. Theologus.

A sic & mulieres plurimæ credẽtes, & necessaria ei ministrantes, à CHRISTO sunt admissæ. In quibus omnib. celeberrima est Maria Magdalis orta, quæ quidem antea septẽ spiritibus afflata atq; detenta, eisq; ab IESV liberata, de cætero conuersandum uiuendumq; sibi cũ curatore suo putauerat. Quapropter cum genitrice DEI, & Salome, & alia Maria sponsi Iosephi filia, ex Cleophæ fratris eius, qui sine liberis procreatis decesserat, coniuge procreata, atq; cum aliis familiarẽ consuetudinẽ habens, obsequi & ministrare CHRISTO & discipulis eius nõ intermiserat. Magdalenã porrò istam Chananææ illius filiã esse quidam prodiderũt.

Nomenclatura earum.

Maria Magdalena.

Hæc ex hagiographis decerpta.

Ea Chananææ illius filia habita est.

Cum eis aũt, quas diximus, alia rursum Maria erat, Iudæ Iosephi filij, unius ex duodecim † cõiunx: quã etiã minoris Iacobi & Iosæ matrẽ nõnulli memorãt. Item Ioanna filiorũ Zebedæi, Iacobi & Ioãnis mater. Has q; matri IESV, nec minus ipsimet SERVATORI omnib. officijs præstãdis fideles essent, aliæ plures ex Gallilæa sequebant, ad uestimentorũ usum reliquumq; ministeriũ percõmodæ.

† Mallem legere, mater. Sedenim & Iudas Iacobi, ac proinde & Domini frater, infrà lib. 3. cap. 10. nepotes ex filio: itaq; & cõiugem, ex qua illum suscepit, habuisse scribitur. Verum eã coniugẽ, si Maria nominata fuit, aliã à matre Iacobi & Iose, &c. fuisse necesse est.

Maria Iudæ Apostoli coniunx.

Discrepant ista à cap. 2. libri sequentis.

Hæ igitur desiderio magistri flagrantes, metu aũt persequutorum sese cohibentes, in sabbato quietæ esse, ut decebat, cogebant. Vespere aũt sabbatorũ, hoc est, post sabbata omnia, (cõsueuere aũt Iudæi ipsos dies septẽ sabbata uocare) post totius uidelicet hebdomadis peractũ circuitũ, & post mediæ noctis horas unius sabbatorũ, ipsa nimirum illucescente Dominica: Maria Magdalena, & alia Maria (DEI uerò genitricem hanc esse, sacri nobis prodidere libri) ut reliquis feruidiores, uehementioreq; affectæ dolore, unguenta quædã ritè præparata habentes adueniebant, de Iudæorum cõsuetudine IESVM uncturæ, atq; ex matutino tempore cõploraturæ, lachrymisq; adeò animorũ mœrorem exatiaturæ.

Vespere autem Sabbati, &c. quomodo accipiendum.

Duæ Mariæ Christum uncturæ ad monumentũ eunt.

Ecce aũt lapidem conspiciunt longè à foribus deuolutũ, angelumq; ei insidentẽ, lucis fulgore oculos perstringentẽ: bonoq; animo eas esse, atq; euestigiò redeuntes, mystis discipulisq; cum lætitia resurrectionẽ renunciare iubentem. Reuertentibus itaq; illis obuius fit CHRISTVS, saluere eos iubens: Petroq; & discipulis dicere, ut primo quoq; tempore in Gallilæam, desideratũ ipsum uisuri, irent. Atq; illæ quidem stupore multo perculsæ, ita abiere. Prima hæc post resurrectionem duabus Marijs apparitio atq; exhibitio facta, quã Matthæus & Marcus deprædicãt. Illæ igit, ut dicere cœpi, abiere, timore à seipsis dissidentes, neq; quidquam eorum quæ uidissent nunciantes.

Hæ angelum ibi conspiciunt.

Eisdem apparet Christus.

Magdalena certè quidem, sicuti Ioannes scribit, desiderio tabescens, ad monumentũ redijt, iterumq; lapidem sublatũ uidens (somnũ enim seu uisionẽ sibi uidisse uisa fuerat) cõfestim cucurrit, Petro & Ioanni, qui reliquis acriores calidioresq; erant Apostolis, sublatum quidem è monumento esse IESVM, se aũt ubi locorũ esset ignorare, annunciatura. Illi porrò soliciti atq; anxij cõfestim ad sepulcrũ accurrere, atq; intus ritè locoq; suo sepulcralia lintea cõposita cernere, & uerborũ quæ is qui resurrexerat proloquutus fuerat, meminisse, resurrectioniq; fidem habere, cæterùm propter metum rursum seipsos cohibere: Maria aũt stans ad monumentũ flere, & dubitans ambigere, ubi nam corpus esset.

Maria Magdalena denuò ad sepulcrum currit.

Petrus item, & Ioannes.

Tum ibi humana specie angeli duo, alter quidem ad capitis locum, alter aũt inferiore parte, sedẽtes, quæ nam luctus fletusq; eius causa esset eam rogant. Quibus illa respondet: non adesse eo loco Dominum, seq; ubi nam positus esset nescire. His dictis, à tergo ei præsto adest SERVATOR. Angeli aũt eo uiso, ilicò cõsurgunt. Illa porrò angelorũ assurgẽtium statu exterrita, cõuertitur, IESVMq; astantẽ uidet. cæterùm hortulanũ eum esse existimans, (in horto enim monumentum erat) ad interrogationẽ eius modicæ fidei profert uocem: Si tu, inquiens, illum inde sublatũ quòpiam deportasti, dic sodes ubi locorum sit, & ego illum tollã. Sedenim Dominus amentiam incredulitatemq; eius una appellatione corrigit & emẽdat. Ibi illa statim cõsuetã dulceq; agnoscẽs uocem,

Mariæ Magdalenæ angeli duo apparent.

Apparet & ipse Dominus.

ex læ-

ex lætitiæ abundantia, magistrum eum uocat, & mysterio fidem adhibens, uitales pedes subitò contingere parat. Eamq́ ille, quòd tam crassa etiamnũ mẽte esset, ne se tangeret, donec ad Patrem reuerteretur, inhibet. Tum enim eos, qui spiritu adhærere adiungiq́ ei possent, potestate ea frui debere, dixit. Itaq́ Magdalena ter ad sepulcrum uenit, & bis CHRISTVM uidit: primùm, cum ipsa DEI genitrice, ut diuus commemorat Matthęus: secundò aũt & tertiò, sola, ut quidem diuinus scribit Ioannes. Iam uerò & quartò aduenit. erãt autem cum ipsa, Maria Iacobi, Ioanna, Salome, & aliæ plures, quæ à Gallilæa uenerant, sole recens admodum orto. Quibus, iuxta diuum Lucam, coruscantibus stolis pręstantes humana specie angeli dicunt, Viuentem nihil habere cũ mortuis per curiositatem negocij. Resurrexisse enim, & non adesse eum in monumento, testificantur: uerbaq́ eius in memoriam reuocare, atq́ discipulis abeuntes eadem indicare iubẽt. Ita demum illæ cum feruidissima Magdalena reuersæ, undecim illis, prætereaq́ alijs omnibus, quæ uiderant, renunciant. At illi muliercularum uerba pro nugis habentes, animum ad credendum inducere non potuerunt. Et iam fama uirib. magis magisq́ sumptis, passim unà cum die IESVM ex mortuis resurrexisse, increbrescebat: quũ Pontifices, & qui in Concilio alicuius essent nominis & existimationis, consilium texunt: & argento dato milites corrumpunt, ut persuadere omnibus conarentur, quum ipsi somno profundiore cõsopiti essent, discipulos corpus defuncti magistri rapuisse. quod ad hunc usque diem, apud eos Euangelista falsò iactari dicit. A

Quoties Maria Magdalena ad sepulcrum Christi uenerit.

Mulieres discipulis resurrectionem Christi renunciant.

Milites sepulchri custodes pecunia corrupti, corpus Christi furto sublatum esse mentiuntur.

CAPUT XXXIIII.

De apparitione Christi post resurrectionẽ, et miraculis eiusdem.

DEinceps, quoties discipulis apparuerit, quibusq́ signis & miraculis, eis perculsis cognitus sit, ne ipsis quidẽ, qui suis ipsorum oculis ea spectarunt, in publica monumenta referri oportere uisum est, sublimi DEVMq́ decente terrore simul & admiratione, facilis cõpendiariq́ orationis occasionem illis præbente: quippe quib. illud studio fuerit, ut ea tantũ exponerent, quæ ad fidem nõ satis idoneis parumq́ credulis hominibus faciendam sufficerẽt, plurima aũt securitati silentij cõmitterẽt. Diebus enim, diuinus inquit Lucas, quadraginta ex interuallis se illis exhibens, & quidem non sine miraculis & prodigijs, quæ regni DEI essent, læto recensuit nuncio. Primùm itaq́, sicuti antea dictum est, mulieribus, utpote fide feruentiorib. ac desiderio cordis magis flagrãtibus, cõspectus est. Deinde Simoni Petro, & ipsi singularem ardorem erga magistrũ obtinenti, in primisq́ linguæ lubrico lapso, atq́ maiorem in modum supra alios rerũ suarũ satagenti. Ac eadem ipsa, tertia quidem illa, sed prima resurrectionis die, à Luca & Cleopa, iter carpentibus, quũ uespere ad cœnam cum eis cõsedisset, per panis nimirũ fractionem, cognitus est: qui, quũ è cõspectu eorũ euanuisset, ipsi cœna relicta, nullaq́ mora interposita, eo ipso tẽpore cũ festinatione Hierosolyma reuersi sunt: atq́ in cœnaculũ, ubi & cœna peracta fuerat, & tum discipuli metu percussorũ confertim conuenerant, quàm primùm ascenderunt. Ibi eis apparitio CHRISTI Simoni Petro exhibita, aliaq́ de ipsa Magdalena, de lapide, & de angelis, præstantissimis uestimentis coruscantibus, magna cũ uoluptate renũciata sunt. Et ipsi uicissim, quod illis in itinere euenisset, & ut eum panem frangentem cognouissent, cõmemorarunt. Sedenim nõ exigua quoq́ tũ ibi excitata est turba ab eis, qui inter se ancipites adhuc erãt. Cæterùm illis ita ambigentibus, propter earũ rerum quę dicebanẽ nouitatem, circa eius ipsius diei serũ, uespera increbrescente, quũ fores firmiter clausæ manerent, (metuebãt enim, ne quis clàm ingredereẽ) derepentè in ipsorũ addubitantiũ medio cõsistẽs Dominus, serenã trãquillitatẽ animis eorũ immittit: ac turba sedata, pacem B

Apparuit mulieribus.

Petro.

Luca & Cleopæ.

Non Lucã hunc, sed Nathanaelem fuisse, arbitratur Epiphanius.

Ipsis undecim discipulis.

A pacem eis more suo apprecatur, manus quoq; & pedes præterea & diuinum latus contrectandum permittens, fluctuantem eorum de resurrectione opinionẽ dissoluit, & plenam illis certamq; facit fidem, ut firmiter constanterq; crederẽt, se eum ipsum, qui clauis nuper admodum transfixus fuerat, non spiritum esse. Quomodo enim spiritus carne & ossibus uteretur? sicuti illi illum habere uiderent. aut quomodo attactum admitteret, qui prorsus incõtrectabilis esset? Itaq; ego, inquit, sum, non prorsus omniq; ex parte mutatus. Atq; equidem primus nunc primitias Paracleti uobis in faciem spirans, Accipite, dico, Spiritum sanctũ, per quem potestatem etiam tribuo soluendi ligandiq; quicunq; peccauerint homines. Conuenit autem uos scire, id quod sæpenumero uobis à me est dictum, sic omnia oportuisse fieri: CHRISTVMq; ex præscripto literæ pati, & ad gloriam suam reuerti. Vt autem non oculis modò ipsis, audituq; & tactu, uerùm etiã gustatu, fidei confirmationem habeatis, quòd scilicet non spectrum, sed ego ipse sim, qui in ligno quidem mortuus, & in sepulchro clausus fuerim, inde autem diuina ui & potentia euaserim: si quid uobis in promptu est cibi, proferatur. Atq; illi partem piscis assi, & mel fauo suo mixtum, ei apponunt. Itaq; in conspectu omnium, manibus, quæ proposita erant, carpens, edit: & præterea potum degustat, ex mortuis corporis resurrectionem cõfirmans. Et talem quidem SERVATORIS apparitionem & exhibitionem apud discipulos, diui Lucas & Ioannes optimè in Euangeliis suis promulgarunt. Ea autem quæ porrò sequuntur, tonitrus filius intonuit. Thomas nanq;, cui & Didymi cognomen erat, uespertino spectaculo CHRISTI non aderat. Quapropter quum reliqui discipuli cum gaudio aduenienti ei apparitionẽ annunciarent, molestè eum sermonem ferebat: atque iniuria se affici putans, animo propter fluctuantem opinionis ambiguitatẽ

Eisdem spiritum sanctum afflat.

Potestas ligandi & soluendi.

Christus in cõspectu discipulorum suorum edit.

Thomas Didymus incredulus.

B in partes uarias diuidebatur: nõ modò ut annuncianti bus non crederet, uerùm etiam illum resurrexisse negaret. Quî enim id, homo quũ esset, faceret? Quin & obnixè contra asseuerantes cõtendebat, se non crediturũ, nisi manibus ipse suis clauorum fissuras attingens, manumq; intra latus immittens, rem ipsam per contrectationem certò deprehenderet. Postquam autem deinceps octaua aduenit dies, foribus modo suo ritè occlusis, sectatoribus CHRISTI omnibus simul ibi metu congregatis, (aderat aũt cum eis & Thomas) rursum IESVS sine strepitu omni adest, taciteq; spirituali, & ut uno uerbo dicam, diuino corpore illo, nullo obstante impedimento, in medio eorum astans, consuetam sibi uocem profert. Deinde & Thomæ dubiam ambiguitatẽ adimens, & per illum apud alios omnes certa firmaq; iaciẽs resurrectionis fundamẽta, manus simul & pedes ipsumq; latus ostẽtat, accurateq; & diligenter pertractare iubet clauorũ uestigia, & quæ satis alta erat, lateris fissuram. Itaq; in tantum illius fides ea contrectatione est confirmata, ut uoce magna & Dominum & DEVM ipsum profiteretur.

Denuò Christus Apostolis cõgregatis apparuit.

Thomæ se contrectandũ præbuit.

CAPVT XXXV.

POstea rursum Petro, Thomę, & Nathanaeli, Zebedęi liberis, & duobus præterea aliis, in Tiberiadis mari capiendis piscibus occupatis, cernitur. Nox uerò tota illis abierat, quum admodum laborassent, nihil autem prorsus eius quod sperassent consequuti essent. Cæterùm unà cum diluculo IESV appetente, & uerriculũ ad dextram immittere laxareq; iubente, tanta uis piscium extrahitur, ut sagenam pertrahere non possent. Piscium igitur immensa opinionemque excedente captura, quisnam esset, qui in littore astabat, cognoscitur. Et Petrus cõtinuò natat. (circiter enim ducẽtos cubitos à terra aberant) Ardenti namq; desiderio cõcitus ille, quum linteolo quod

Apparuit item discipulis quibusdam piscantibus.

Plurimorum & maximorũ piscium captura per miraculum.

ei tum subitò tempus suppeditauerat, lumbos circumcirca cinxisset, undis innatans, suauissiméque subinde aquã spiritu attrahens atque remittẽs, ad CHRISTUM cõtendit. Reliqui uerò † naui piscatoria remigãtes, ad littus appellũt. E naui itaque egressi, desideratum illum suauiter salutant, & amplectũtur. Et ecce, in solo prunas & piscem cum pane positum cernũt, sanctorũ scilicet angelorũ, ut puto, manibus ientaculũ præparatũ. Iubent præterea & ex recens captis piscib. aliquid afferre ad epulas. At illi cõscenso nauigio, rete pertrahũt piscib. cõfertũ, & numero & magnitudine præstãtibus. ad centũ enim quinquaginta & tres erant. Mirandũ aũt erat, quũ tot & tãti illi essent, uetriculũ ruptũ prorsus nõ esse: adeò ut eo ipso prodigio, certò illis Dominũ eũ esse, cõstaret. Quapropter magna inter se affecti sunt uoluptate atque lætitia: & ille cũ eis ex eo quod propositũ fuerat, cõmunicauit cibum. Enimuerò, quũ admirandũ illud * ientaculũ finẽ suũ haberet, nõ semel, sed iterũ ac tertiò Dominus Simonẽ interrogauit, an se plus alijs diligeret? nõ ille quidẽ rescire hoc uolẽs, (quomodo enim id ei opus esset, qui manifesta cõpertáque, etiã quæ nondũ facta essent, haberet?) sed ut per triplicẽ expressam professionẽ triplici mederet negatiõi. Vt aũt ille celerrimè amorẽ est professus, hactenus audiuit se * legitimũ uerũque officiũ prestiturũ esse; quatenus re ipsa & opere rationales oues pasceret. Id uerò tũ demũ fore, si animã quoque, sicuti ipse, pro illis ponere uellet. futurũ enim, ut ipse ouib. p̃fectus, itidẽ per crucẽ DEUM glorificaret. Id nãque innuit uerbũ illud, iuniorẽ ipsum quidẽ, quócunque uoluisset, iuisse: senẽ aũt alij manus ad uinciendũ præbiturũ, uiámque ad mortẽ ferentẽ, quã natura, uitã q̃ lõgissimè producere cupiens, abhorreret, iturũ. Intellexit ille q̃ dicta fuerãt, & discipulũ eũ † qui super pectus Domini recubuerat, ponè sequentẽ uidit. Itaque & de fine obitúque eius quæsiuit. Cæterùm Dominus, eo quòd temerè & frustra arcana inscrutabilis iudicij DEI inquirere & inuestigare uellet, acrius obiurgato: Si eũ, inquit, uolo in præsenti uita cũ corpore manere, donec ueniã, (casum Hierosolymorũ, aut secũdũ aduentũ suũ scilicet innuens) quid id ad te? Tu, quemadmodũ tibi cõstitutũ est, itidẽ ut ego, ad crucis mortẽ te para. De Ioanne uerò, aut aliquo aliorũ, nõ tibi, sed mihi curæ erit. Atque inde fama increbuit, discipulũ illũ mortẽ nõ uisurũ. Quã quidẽ multorũ opinionẽ tanque importunã, minúsque uerã ipse corrigens, Nõ dixit ei, inquit, IESUS, quòd moriturus nõ sit: moriturus est enim eo, quo DEI genitrix, modo: cõfestim uerò reuiuiscet ac resurget, incorruptibili scilicet corpore alterũ magistri expectaturus aduentum. A B

*Margin: † ἀνεπίῳ. Cibus diuinitus præparatus. — τὸ ἄριστον. Christus de amore erga se Petri certior fieri uult. — Quid sibi uelit triplex interrogatio. — * τὸ γνήσιον. — Mors sua Petro prædicta. — ἐπιστήθιον. Petrus de Ioannis quoque obitu curiosè inquirit. — Ioannis apostoli, & Mariæ Deigenitricis decessus.*

CAPUT XXXVI.

DEinde iuxta sublimem Matthæũ, ab eis cõspicit in Gallilææ mõte, & ibi à patre potestatẽ summã cœli & terræ sibi, iuxta a humanitatẽ scilicet, traditã esse confirmat: eósque cohortatus, proficisci ad gentes omnes iubet, arcanis sacris initiaturos: baptizaturósque in nomẽ patris et filij & spiritus sancti, credentes, præceptáque seruaturos omnia: se quoque futurum cum eis per dies omnes, ad cõsummationem usque seculi præsentis, pollicet. Postea per Bethaniã eos in mõtem olearũ ducit, & promissionẽ spiritus promittit, in Hierusalem uidelicet sedentibus, expectãtibúsque, donec cœlitùs diuinorũ † omnis generis armorũ spirituali apparatu instruerent. Et quũ præcipua mãdata & munera functionis Apostolicæ cõcionãs exposuisset, benedictionémque eis, pro eo atque decebat, largitus esset, spectantibus eis, lucidissima nube circũdatus, in cœlos * sublatus est: & cũ ea, † quã receperat, accessione DEIficata, reuersus ad dextram

Margin: Postremùm se discipulis Christus exhibuit. — a Et exinanitionis formam. — τῆς ἄνωθεν πανοπλίας. — Ascensio Christi in cœlum. — † ἣν μὴ ἀπέλιπεν ἐν τῷ ἀναλήψει. Theol.

* Vt corpus non iam in terrenis, sed in cœlestibus, & in patris dextera collocaret. Rufinus. Hæc euangelici sacramenti & humanæ spei ueritas est, humanam naturam corruptibilemq; carnem, per huius gloriæ demutationem in æternam esse transformatam substantiam. Hilar. psal. 143. Vnigenitus filius si quæritur, in sinu Patris Euangelico spiritu reperitur. Ambr. de incarn. Dom. sacra. ca. 10. Reuera magnum & admirabile & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere, & adorari ab angelis & archangelis & Cherubin & Seraphim. hoc sæpe in mente mecum uersans, excessum patior, & maiora de genere humano imaginor. Maiora quippe uideo & clara exordia, multum Deo satagente pro natura nostra. Chrysostomus Hebr. 2.

A ad dextram patris consedit. Ne autem ea res mœrorem eis crearet, (quòd non iniquum esset, eos magistro orbatos, immenso corripi dolore) & hoc ipsum pastori bono curæ fuit. Angelos enim duos demisit, qui reditum eius in cœlos indicarent, admirandá que & ineffabili eos implerent lætitia, sic illum cum illustri magnificentia rediturum annunciantes. Itaq; adoratione peracta, libentes domum redeunt, & in cœnaculo illo Parácleti expectant aduentum. Precatio autem eorum erat exercitium, ut diuus Lucas testatur. Catalogo namq; undecim discipulorum recensito, deinceps addit: Et omnes isti unanimes constanter orationi & precationi incumbebant, unà cum mulieribus, & ipsa Maria matre IESV, cum'que ipsius fratribus, tantisper dum paracletum decimo ab ascensione, quinquagesimo autem à triduana resurrectione die, substantialiter descendentem acciperent.

Vt quidē coniectura colligere licet, post dies duos Hierosolyma sunt reuersi in Sabbato. Huius enim gratia & Sabbati habebant uiā, ut diuus Lucas dixit. Est autem Sabbati iter, passus bis mille, quantum uidelicet castra à tabernaculo testimonij aberant: quemadmodū diuinus cōstituit Moses. Sancta porrò et diuina ascēsio die quinto est facta. Niceph.

CAPUT XXXVII.

VErùm enimuerò, fortasse quispiam eorum qui discendi studio nullū refugiunt laborem, & eiusmodi rebus inquirendis delectantur, dixerit, quam ob causam tertio quidem die Domini resurrectio, reditus aūt in cœlum quadragesimo peracta sit: decimo porrò deinde, à sancta autem resurrectione quinquagesimo, Spiritus diuinus, ita ut promissus fuerat, missus in Apostolos descenderit. Arbitror enim nihil temerè & casu aliquo, sine singulari quapiam consideratione, à SERVATORE VERBO, cum ratione & ordine decenti, ut par est, exequenti omnia, factum esse: nisi quòd propter cognitionis incōprehensibilis difficultatem, humanæ mentis ea superant captum. Mihi quidem nonnihil super intelligentiā ipsam & noticiam audenti, Vniuersi-B tatis huius Dominus resurrectionē suam propterea in diem tertium contulisse uidetur: quum tres præcipui ordines, siue ætates hominū uitæ, ex quo patria nostra eiecti sumus, numerentur, eorum nimirū qui ante legem datam, deinde qui sub lege ipsa, postremò qui post eos extitêre (qui etiā uitæ, quæ per gratiam est, participes sunt) quòd is qui pro salute omniū mortem obeundā susceperat, restituere triduanā mundo * uastitatem & direptionem debuerit, unicuiq; parti earum ætatum quasi signo impresso, libertate à corruptione & pernicie, accommodata conuenientiq; proportione descensus ad inferos, seu potius corporalis in sepulchro māsionis mortificationisq; suæ, cōfirmans. Quod si cui placeat, generis humani † in principia elemētáq; sua resolutionē, eiusdemq; * restitutionē, ad causam Dominicæ resurrectionis referre: & propterea quòd ea à perfectrice rerum cunctarum Trinitate effecta sit, tribus, à Domino omnium, diebus mortem esse abolitam, affirmare: ab eo quoque nostra non dissentiet contemplatrix consideratio. Lazarus siquidem, mundanæ corruptionis elementarisq; resolutionis & regenerationis typus & exemplar, in fatalem ac morti etiamnum obnoxium restituitur ordinem, quem in elementaribus eodem numero principijs ipse Christus constituerat. Quadragesimo autem die ad cœlos paternumq; reuertitur thronum Dominus: quòd & lex, rerum futurarum exemplar & figura, ijs qui ex corruptione progeniti essent, per hūc numerum, quasi sacrum ductorem, aditum & ingressum ad sacra adyta permittit. Eam scilicet ob causam etiam nūc * primogenitus ex mortuis factus CHRISTVS, immortalitatemq; creaturæ suæ per restitutionem asserens, ad supercœleste nullaq; manu factum, nec non † omnium sacrorum sacratissimum ipsius sanctum sanctorum splendidè ac magnificè contendens recipitur.

Θεωρία et contēplatio, quānā ratione tertio à morte die Christus resurrexerit.

* ἀνδραποδισμόν.

† ἀναστοιχείωσιν.

* ἀνάκτισιν.

Quatriduana Lazari mors quid designet.

Quo mysterio quadragesimo à resurrectione die Christus cœlos ascenderit.

* *Primogenitus mortuorum & princeps uitæ Dei. Non Deus transiuit in hominē, ut homo transiret in Deum. Iren. lib. 4. cap. 19.*

† ἁγίων τῶν ἱερῶν ἱερώτατον αὐτοῦ ἅγιον τῶν ἁγίων.

CAPUT XXXVIII.

Consideratio pia, quur quinquagesimo à resurrectione die, Spiritum sanctum Christus Apostolis miserit.

*† ἐν ἐπιδημίᾳ. * δημιουργίᾳ.*

Aeterùm quinquagesimam diem reperio, nō solum quòd ipsa sacra, è radice sacra ortum ducat, ex illa nimirū die, sua ipsius circulari in se ipsam reuolutione emergēs, qua die, ab omnibus quæcūq; uoluisset operibus, seu † in peregrinatione sua, seu in mūdi * cōstitutione effectis, creator ipse cōquieuit: uerumetiā, quòd typū & imaginem impleuit perpetuæ illius omnisq; uesperæ expertis remissionis diei. Quapropter etiam eis qui iuxta ueterem literam uiuebāt, tanquā per umbram exhibita, libertatem rerū omnium cōcedebat, circulari annorum cursu in numero isto cōsistente: eisq; rebus, quæ tum agebātur, indicantibus, post septimanū hunc fatis ac seruituti obnoxiæ uitæ nostræ circuitū, aduenturā esse diem illam, qua in antiquum nos statum recipi, pristinamq; & cœlestem libertatem restitui oporteret. Quum itaq; & nunc Spiritus sancti aduentus ita cōparatus sit, ut nouum nobis uitæ modū præscriberet, & ad illam ipsam diem, ex obscura & caliginosa præsentis uitæ nocte, nos excitaret: ideo in hac ipsa aduenit ille die. Decima aūt ea est post ascensionem dies, quòd, sicuti septenaria in seipsam per circuitū reuersa, quinquagesimam remissionis diem profert: itidē & tertia in seipsam reuoluta, hāc ipsam nobis sacrā substātialis Spiritus aduētus diem creat. Erat quippe hoc sic cōsequens & consentaneū, non tantùm † propter diuinā rerum omniū principis trinitatē, uerumetiā quòd ingens hoc resuscitationis & restitutionis mundi opus * quod tertiū in trinitate est VERBVM: arcana admodū, ut paulo antè memorauimus, ratione peregit. Dictum præterea à nonnullis est, decima ab ascensione die Spiritum, alium quippe paracletum, propterea uenisse, quòd reuertente cum DEIficata humanitatis accessione DEO VERBO, ex nouenaria principum angelorum classe, ordo quilibet seorsim accedens, accessioni ei DEIficatæ unà cum Diuino VERBO, debitam sacrarit atq; præstiterit adorationē: quippe quæ res reconciliationem generis nostri, sapientissimè optiméq; administrarit: & postea iuxta promissionē, diuinum missum esse Paracletum. Ad hunc quidē modū nobis hæc dicere in mentem uenit. nihil enim temerè, aut citra singularem insignis cōsiderationis cōtemplationem, VERBVM fecit atq; impleuit. Si quid uero est alterius arcani mysterij, abditarum secretarumq; rerum IESV amplitudine dignum, id illi uiderint, quibus profundam altitudinem rerū ineffabilium diuinitusq; peractarum, acrioribus contemplationis oculis perspicere est concessum.

Quid ita decimo ab ascensione die Spiritus sanctus aduenerit.

*† διὰ τὴν τῆς ἀρχικῆς τριάδος. * ὁ τριτεύων λόγος.*

Oeconomia restitutionis generis humani.

A B

CAPUT XXXIX.

Luculentissimum Iosephi historici de Saluatore nostro testimonium.

Atq; equidem quæ de CHRISTO, in sacrorum Euangeliorū librum relata sunt, ut ea quàm breuissimè exponi potuerūt, ad hunc sese habent modum. Reliquum nunc esse puto, Iosephum quoq; ueritatis amantem apud Hebræos historicum, in medium producere, & quæ is in decimooctauo Antiquitatū libro de Seruatore nostro IESV CHRISTO scripta reliquerit, primo huic historiarum libro, tanquam coronidem apponere. Quum enim de præcursore Ioanne, ea quæ paulo antè recensuimus, exposuisset, deinde de CHRISTO uerbis hisce ita scribit: „Extitit eo tempore IESVS, uir sapiens, siquidem uirum eum dicere fas est. Erat enim operum, opinionem fidemq; omnē excedentiū, effector: & hominū eorum qui libenter ueritatē complecterentur, magister. Multos enim simul & ex Iudæis, & ex Græcorum superstitione, in disciplinā suam asciuit. CHRISTVS is fuit. Et quum eum principum apud nos uirorum delatione, Pilatus crucis supplicio affecisset, non tamen, qui ante

* εἰς ὁμόθρονον τῷ προσλήμματι γεγονότων, συνόδῳ τῷ θείῳ λόγῳ προσκυνοῦσιν ἀθρόως. *Descripta sunt hæc ex ueteribus Græcis theologis. Quid uerò ad ea dicent nostræ ætatis theologi, qui carnem Christi glorificatam, &c. in ordinem creaturarum redigunt, & adorationem eius in dubiū uocant? Agunt in cœlestibus paschalia gaudia ipsi angelici spiritus, & resurgentis Domini gloriam admirantur: lætantur & delectantur in eo, quòd forma serui reuersa sit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit maiestatem. Cypr. Sermon. paschal. Inde Theologus, Pascha Domini dicit esse τιμὴν τῆς τριάδος: hoc est, honorem siue decus Trinitatis.*

A ante eum erant complexi, consectari supersederũt. Apparuit quippe illis tertio „
pòst die superstes ac rediuiuus. Quandoquidem diuini prophetę & hoc & alia, „
de eo admiranda, uaticinati fuerant. Et ad hodiernum usq; diem, quæ ab eo est „
cognominata, Christianorum gens non defecit. Hæc Iosephus.

CAPUT XL.

Porrò effigies formæ Domini nostri IESV CHRISTI, sicuti à ueteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam crassius uerbis comprehendere licet, fuit. Egregio is uiuidoq; uultu fuit. Corporis statura ad palmos prorsus septem. *Effigies & statura Christi.* Cæsariem habuit subflauam, ac non admodum densam, leniter quodammodo ad crispos declinantem: supercilia nigra, non perinde inflexa. Ex oculis subflauescentibus mirifica prominebat gratia. †Acres ij erant, & * nasus longior. *†† † εὐόφθαλμος. * ἐπίῤῥιν.* Barbę capillus flauus, nec admodũ demissus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius non ascendit, neq; manus aliqua hominis, præterquàm matris, in tenera duntaxat ætate eius. Collum fuit sensim decliue, ita ut non arduo & extento nimium corporis statu esset. Porrò tritici † referens colorem, non rotundam aut acutam habuit faciem, sed qualis matris eius erat, paulum deorsum uersum uergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem atq; prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatemq; iracundiæ expertem, prę se ferentem. *σιτόχροος. De colore tritici maturescẽtis hoc intelligendum, qui cum modica fœditate rubescit.* Persimilis denique per omnia fuit diuinæ & immaculatæ suæ genitrici. Ac hæc quidem hactenus. Complectitur autem primus hic historiarum Liber, annos triginta tres: initio sumpto à quadragesimo secundo Augusti Cæsaris iam senescentis Imperij anno, quo Dominus noster IESVS CHRISTVS cum carne, ex sancta processit *Primi huius libri anni.*
B uirgine: fine autem in decimum octauum Tiberij Cæsaris imperantis annũ desinente. Qui quidem à mundo condito, Quinquies millesimus quingentesimus trigesimus octauus, à natiuitate autem DOMINI trigesimus tertius fuit.

Neoterici Chronologi ad modum, à ueteribus discrepant. Quorum quidam hunc annum mundi conditi censent esse 1995. Theodorus Bibliãder ponit 4011

Nicephorus, atq; alij itidem authores, passionem Christi Iesu Saluatoris nostri, in decimumoctauum imperantis Tiberij annum referunt: quo anno Consules fuere Fur. Camill. Aruntius Scribonianus, & Cn. Domitius Aenobarbus. At Lactantius Instit. diuinar. lib. 4. Tiberij, inquit, anno quindecimo, id est, duobus Geminis Consulibus, ante, diem septimum Cal. Aprilium, Iudæi Christum cruci affixerunt. Eorum consulum integra nomina fuerunt, C. Rubellius Geminus, & C. Fusius Geminus. Lactantius Tertulliani sententiam est secutus, cuius hæc uerba sunt in lib. aduersus Iudæos: Tiberij quintodecimo anno imperij passus est Christus, annos habens quasi 30, quum pateretur, &c. Quę passio perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rubellio Gemino, & Rufino Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Cal. April. die prima Azymorum: quo agnum ut occiderent ad uesperam, à Mose fuerat præceptum.

*†† Gen. 49. de Iuda dicitur, χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' οἴνου. Fului oculi eius à uino. Fuerunt & Domino Christo oculi χαροποί. id est, fului, splendescentes, nigroris habentes aliquid. Theodorus Gaza fuluos uertit in Aristotele, qui leonem oculos habere scripsit χαροπούς. * Hic mihi ingenuè fatendum est, cùm ingentem esse uiderẽ inter ueteres & nouos Chronologos & temporum obseruatores dissonantiam, annis à condito mundo notandis, me in Nicephori nostri prioris editionis libris ubiq; mille annos detraxisse, ut notatio eius & computatio propius ad recentiorum quas è sacris Biblijs acceperũt rationes, accederet. Sed in posteriore ista & accuratiore editione, millenos eos annos ubique restitui, ita ut in Græco exemplari positos reperi. Feci id ea potißimùm adductus ratione, quòd & Lactantium & Augustinum uiderem scripsisse, ætate eorum sextum mundi millenarium cucurrisse. Lactantius lib. instit. 7. cap. 14. Sciant, inquit, philosophi, qui ab exordio mundi seculorum millia enumerant, nondum sextum millesimum annum esse conclusum, quo numero expleto consummationem fieri necesse est, & humanarum rerum statum in melius reformari. August. de ciuit. lib. 20. cap. 7. de mille annis Apocalypseos scribens: In ultimis, inquit, annis mille ista res agitur, id est, sexto annorum miliario, tanquam sexto die, cuius nunc spacia posteriora uoluuntur, sequuturo deinde sabbato, quod non habet uesperam. A qua ratione non multũ annotatio Nicephori annorum mundi discrepat.*

SECVNDI TOMI CAPITA.

I. *Ut post ascẽsionẽ Domini, Matthias pro Iuda in numerũ duodecim Apostolorũ sit cooptatus.*

II. *De Spiritus sancti ipsa die Pentecoste subito aduentu, & de miraculis per Apostolos editis. De fidelium unanimitate & uita, & de septem diaconorum seu ministrorum electione.*

III. *De electione Iacobi fratris Domini. Et expositio de genere Iosephi, sponsi Mariæ, & Ioannis Baptistæ, nec non sanctißimæ Dei genitricis: ex scriptis Clementis collectoris, Euodij, & Hippolyti, qui Apostolorum successores fuerunt, decerpta.*

IIII. *De Pontificibus Hebræis, qui ab ipso Aaron, ad Iacobum primum Hierosolymitanum episcopum, & captiuitatem Hierosolymorum usq; ordine successerunt.*

V. *De Stephano primo martyre, & Paulo organo electo.*

VI. *De Philippo uno ex septem diaconis, & de Simone Mago. Item de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum. Item de miraculis diui Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & eis qui ex Ethnicis animum applicuerint Christo. Et ut Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipsos Christianos cognominauerint.*

VII. *Ea quæ ab Augaro, in ciuitate Edessa, per Apostolum Thaddæum sunt acta: & de imagine Seruatoris Christi, nulla manu interueniente, picta.*

VIII. *Ut Tiberius Cæsar, rebus Seruatoris Christi ex literis Pilati cognitis, sit permotus: & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit.*

IX. *Ut Caius Tiberio successerit, & de Philonis ad eum legatione, & quæ de Caio Philon & Iosephus memorent, & ut inde Romanorum in Iudæos furor & rabies coorta sit.*

X. *Quæ mala Iudæis conciliauerit atq; intulerit Pilatus, & ut is illata sibi ipsi manu interierit.*

XI. *De Imperio Claudij Cæsaris, qui Caio successit: & de fame, quæ sub ipso inualuit, & de Theuda impostore.*

XII. *Martyrium Iacobi apostoli, filij Zebedæi: eiusdemq; fratris Ioannis Theologi.*

XIII. *Ut Agrippa, qui & Herodes dictus est, persequutione in Apostolos cœpta, diuinam statim uindictam sit expertus.*

XIIII. *De Simone Mago, eiusq; hæresi, & ut ei restiterit in primis Romæ diuus Apostolus Petrus.*

XV. *De Euangelio Marci, & ut in Aegypto & Alexandria ab eo primùm Monachorum uita sit instituta.*

XVI. *Qualia sapientißimus Philon memoriæ prodiderit, de eis qui primùm in Aegypto Christi philosophiam profeßi sint & exercuerint.*

XVII. *De Philonis scriptis, & de moribus eiusdem.*

XVIII. *De Iosephi ueritatis consectatoris libris, & quales eius quoque mores fuerint.*

XIX. *Ut Paulus gentes ad profeßionem fidei Christianæ perduxerit: & de quæstione mota de lege Mosaica à Gentibus seruanda. & quid Hierosolymis congregati Apostoli de ea per Epistolam decreuerint.*

XX. *De sacrosancti præconis Pauli in Macedonia rebus gestis: & de Dionysio Areopagita, librisq; eiusdem.*

XXI. *Ut ipsa Dei genitrix naturæ lege mortua, ad cœlestia tabernacula corporaliter sit translata.*

XXII. *Ex Dionysio Areopagita, ut diui Apostoli, cum ipsius filio, ad producendum Dei genitricis funus, ex ultimis terræ finibus uniuersi conuenerint. & de Iudæo, cui manus exarescens decidit, quòd loculos seu pheretrum Diuæ Virginis impiè & irreuerenter contrectarit.*

XXIII. *Qualia etiam Iuuenalis Hierosolymitanus de sacrosancta aßumptione purißimæ Dei genitricis memoret: & de eiusdem forma, moribusq;.*

XXIIII. *Ut diuus Paulus ex Oriente in Occidentem transierit: & inde rursus in Orientem migrarit, diuinum & Angelicum annuncians sermonem. & ut Epheso mari in Syriam uadens, Hierosolyma peruenerit.*

Ut idem

XXV. Ut idem Paulus Ephesi sub præside Hieronymo, ad beluas damnatus, cum eisdem depugnauerit, & diuino auxilio uictor euaserit.

XXVI. De seditione Hierosolymis sub Claudio orta, & de impudenti audacia sacerdotum sub Nerone & Felice: & de prædonibus sicarijs, nec non pseudopropheta Aegyptio.

XXVII. De Petri apostoli miraculis, & item Simonis Magi præstigijs: & ut utrunque Nero Roma expulerit.

XXVIII. Ut Paulus Hierosolymis quũ esset, sese tempori & loco prudenter accommodarit, in eo quòd ibi iuxta ueterem legis ritum uixit. & ut graui catena uinctus à tribuno concionabundus, quæ ei acciderint, disseruerit. Item ut Cæsareã ad præsidem Felicẽ sit deductus, in custodiamq́; coniectus.

XXIX. Ut Paulus cum eis qui Hierosolymis uenerant, se defendens disputarit. De Felice & Drusilla: item de Festo, qui Felici successit, apud quem liberè causa dicta, appellauit Cæsarem.

XXX. De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit.

XXXI. De traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiusdem.

XXXII. Ut in insula Melita manum Pauli uipera morsu uiolarit. de Publio, alijsq́; Pauli miraculis.

XXXIII. Ut inde Paulus naui Alexandrina, per Syracusas Romam uenerit: & cum primarijs ibi Iudæis sermones disputando contulerit. Et ut apud Neronem se stiterit, & tum quidem absolutus fuerit: bienniumq́; Romæ permanens, regnum CHRISTI, citra impedimentum, cum multa libertate prædicarit.

XXXIIII. Ut postea Roma excedens, rursus ad prædicandi munus ierit: & denuò Romam uenerit, martyriumq́; subierit. & de diuinis eius Epistolis.

XXXV. De peregrinationibus Petri apostoli. & de sacro Clemente, & genere eius: & ut ipse quoq; postea Romam uenerit.

XXXVI. De miraculis Apostolorum Romæ editis. De interitu Antichristi Simonis: & ut Petrus & Paulus Romæ martyrij certamen absoluerint.

XXXVII. De crudelitate & turpitudine Neronis: qualia quidam ex Ecclesiasticis scriptoribus nostris de eo, deq́; sacro obitu sanctorum Apostolorum memoriæ prodiderint: & de diuina eorum uultus facieiq́; figura.

XXXVIII. Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Christo peregerit.

XXXIX. De Andrea & Bartholomæo sacrosanctis Apostolis, quomodo martyrio pro CHRISTO sint cohonestati.

XL. De Thoma, Iacobo Alphæi, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbæus est dictus: et de Matthia, qui in locum proditoris est subrogatus.

XLI. De sancto Apostolo & Euangelista Matthæo.

XLII. De sancto Apostolo & Euangelista Ioanne, & de diuina eius assumptione.

XLIII. De sanctis Apostolis & Euangelistis Marco & Luca, qui ex numero septuaginta discipulorum fuerunt.

XLIIII. Qui sint duodecim Christi discipuli & Apostoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint.

XLV. Qui ex Apostolis testamentarios siue Canonicos reliquerint libros. & de sacrosanctis quatuor Euangelijs, ex quibus causis sint scripta, atq; de eorum ordine. Item de Apostolorum actis, Catholicisq́; & alijs sanctorum Apostolorum Epistolis.

XLVI. De Testamentarijs libris quibusdam in dubium uocatis, ut postea robur & autoritatem obtinuerint. Item de spurijs & adulterinis, omninoq́; reprobandis scriptis.

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus II.

CAPUT I.

περὶ θεολογίας.

Quæ primo libro sint dicta.

PRIMO libro, quæ opus fuit, de VERBI diuinitate, & doctrinæ Christianæ antiquissima origine, quòd uidelicet institutum ex præscripto Euangelij uiuendi, unà cum ipso mundo extitit: à ueteribus DEO dilectis hominibus, quasi per umbram frequentatū: prætera quòd appellationes SERVATORIS nostri in magnum antiquitùs fuerint honorem, & quomodo Iudæorum regnum iam inde ab initio ad Herodem usq; sit deductum: tum autem de apparitione & præsentia SERVATORIS CHRISTI in terris, simul'que de uita & institutis eius: insuper de Apostolorum electione, de baptismo, diuina passione, resurrectione, & reditu eius in cœlos, denique de restitutione mundi exposuimus. Deinceps ea quæ post ascensionem SERVATORIS acta sint, breuiter percurremus, rebus Apostolorum gestis suauiter immorantes, ubi'nam & quomodo salutiferum VERBVM per habitabilem orbē increbuerit, quaslibet etiam uniuscuiusq; eorū per spiritū effectiones & opera, & quem quisq; uitæ finem habuerit, quásue ex gentibus constituerit Ecclesias, postremò quibus functionis suæ illi reliquerint successiones. Eaq; partim ex diuinis literis colligemus, partim ex alijs historicis, ut sese quisq; locus dabit, afferemus. Itaq; sacri & diuini Apostoli, quū ex mōte Oliueti in domum Ioannis Euangelistæ ad Sion sitam, (ubi quoq; DEI genitrix à uirgine eodem'q; discipulo seruata usq; ad uitalem obitum eius, ut antiquitùs fama obtinet, uixit) reuersi'essent, orationiq; & precationi uacarent, paulo pòst, quum cò centum & uiginti conuenissent homines, Petrus, concione habita, primùs duodenarium Apostolicæ electionis numerum supplendum esse arbitratur: & ex septuaginta illis, qui & sermone & opere illustres essent, duos producit, ut ex eis alter pro Iuda, qui suum ipse prodiderat Magistrum, locum ministerij sortiretur. Iustus & Matthias delecti isti erant. Quum autem sortes missæ essent, adhibita congruenti oratione, ut, qui idoneus VERBI ministerio esset, cœlesti suffragio & indicio declararetur, sors in Matthiam peruenit. Ita sacratus ille numerus suppletur, Matthias'q; impositione manuū duodecim Apostolis adscribitur.

Quæ hoc libro dicenda sint.

Matthias in locum Iudæ proditoris surrogatur.

A B

CAPUT II.

Ipso die Pentecostes Apostoli spiritum sanctum accipiunt.

ET iam decima, ab ascensione, quinquagesima autem, ab resurrectione aderat dies, omnesq; unà in cœnaculo congregati erant. Quum derepentè tertia diei hora sonitus ingens, tanquam uento subito & uehementi flante, exauditur, totamq;'is complet domum: & linguæ igneæ pari cum discipulis numero dispertitæ, in uniuscuiusque uertice considere uidentur. Itaque illi sanctissimo Spiritu pleni, uarijs linguis gloriam DEI loquuntur, diuinitatemq; IESV eis qui confluebant, deprædicant. Accurrebat enim

A nim, inquit, multitudo ad fulminis sonitum, & circum domũ eam currebat, uarietatem audiens linguarũ. Aderant quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni propè orbe, Parthi, Medi, & Elamitę, Syri simul & Arabes, Romani & Iudaei, Phryges & Cappadoces, &c. Et illi usqueadeò miraculo eo sunt consternati, quòd quidam loquentes intelligerent, quidam uerò minus, ut ebrietatem quoque eis probrosè obijcerent, & uario multiplicíq; percunctantium colloquio cõuiciarentur. Ad quos diuus Petrus, diuino aperto ore, causam uarietatis linguarum indicans, non uinum id, sed Spiritũ sanctum esse dicebat, qui † per spectatorem DEI Iohel promissus esset: Extremis uidelicet diebus, eum à DEO super carnem omnem effusum iri. Oraculumq; id allegans, firmissimis sermonibus SERVATORIS res gestas confirmabat: omnesq; cohortabatur, ut per poenitentiam resipiscerent, in salutifero IESV nomine baptizarentur, & spiritum acciperent. Ipsis enim, liberisq; eorum, & quos prętereà Dominus uocasset, promissionem peculiarem esse, confirmabat. Et confestim ad tria millia hominum ad diuinum accedunt baptismum, qui etiam inde per communionem in doctrina simul & oratione, atq; etiam mensæ participatione cum Apostolis perseuerabant. Et quum multa miracula per diuos apostolos ederentur, timor animum omnem occupabat. Multi porrò facultates suas uẽdentes, ad Apostolorum pedes ponunt: & quæ ad necessarium usum essent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & uno uiuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, se quicquam habere proprij. Quod sanè quum Ananias & Saphira audendũ sibi putarent, ut qui diuino mentiti essent Spiritui, repentina morte tolluntur. In templo quoque conueniebant, laudibus DEVM uehentes, & cibum cordis simplicitate communem habẽtes. Quamplurimi autem ad diuinum ad-
B mittebantur lauacrum, & diuina uis atque uirtus Apostolos cõsequebatur. nihil prorsus erat malorum, quod non præsentia & attactu illorum celerrimè diffugeret. Itaque pro foribus & sub dio in plateis deponebantur, qui diuturnis confecti erant morbis: ut saltem umbræ Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate sua claudus, ad templum decumbebat. attactu enim Apostolicarũ manuum, artubus recuperatis exilire est uisus. Inde uerò contra eos inuidia exoritur, quæ nomen IESV profundo silentio premendum hortabatur. Illis autem id haudquaquam tolerandum fuit. Quum ergo multa cum libertate VERBVM publicitus prędicarent, in publicam conijciuntur custodiam. Cæterùm per angelos inde educti, & templum ingressi, idem quod antea facere pergunt. Deinde ab Anna & Caipha concilium cogitur. & qui facilè apud eos princeps erat Gamaliel, non prohibendũ Apostolorum opus esse suadebat: hortabaturq;, coalescere & obtinere id necessariò oportere, si ita DEO uisum esset: etiamq; atque etiam uidendum eis esse dicens, * ne bellum contra DEVM susciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Galilæum in medium afferebat, qui censui & descriptioni primæ, multitudinis manu coacta, restitisset: &, quòd contra uoluntatem DEI conatu suo uenisset, perijsset. Tum illi Apostolos plagis mulctandos curant: & absolutis, nequid posthac in nomine IESV uel dicerent, uel facerent, præcipiunt. Sed enim quum ingens magis magisq; ad fidem conflueret multitudo, indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quòd uiduæ eorum despicerentur. Ita Stephanus, & cum eo sex uiri, diuini participes spiritus, precatione & manuum impositione ad ministerium publicum delecti ordinantur.

Ipsi uerò Apostoli soli sibi uerbo uacandum esse statuunt.

Concio Petri ad multitudinem.

† Διὰ θεόπτου.

Ex concione tria millia hominũ ad Christum cõuersa.

Cœnobium Christianorum.

Ananiæ & Saphiræ horrendum fatum.

Miracula per Apostolos edita.

Christianorũ persequutio.

Gamaliel uerus & sincerus consiliarius.

** μὴ θεομαχεῖν.*

Rebellio contra censum & descriptionem uindicata.

Septem diaconorum ordinatio.

CAPVT

CAPUT III.

Iacobus frater Domini, primus Hierosolymis Episcopus eligitur.

† Epiphanius aduersus Nazoraeos scribit Iacobũ hũc primogenitum filium Iosephi, non ex Maria uirgine matre, sed ex coniuge alia susceptum et sanctificatũ fuisse: Eidéq; fratres addit Iosen, Iudam & Symeonem. iti dem ut Hippolytus. Hoc ipsum quoque Epiphan⁹ scribit aduersus Antidicomarianitas.

A

SAnè quidem & † Iacobum, qui frater Domini dicebatur, quòd spõsi Iosephi filius is, & mater IESV sponsa Iosephi esset, propter excellentem eius uirtutẽ & pręcipua alia ornamẽta, Iustũ ab omnibus cognominatũ, primum Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopũ creant. Testatur hoc Clemens cõtextor in sexto Dispositionũ libro, ad hunc modũ scribens: Petrus & Iacobus & Ioannes, quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore, post ascensionem eius, gloriam non affectarunt: sed Iacobum Iustum episcopum Hierosolymorũ legerũt. In septimo aũt eiusdem argumẽti libro hęc quoque de eo commemorat: Iacobo Iusto, & Ioanni, & Petro post resurrectionem Dominus cognitionẽ & scientiã tradidit. Hãc illi reliquis Apostolis, atq; ij rursum alijs septuaginta, quorum unus quoq; Barnabas fuit, tradiderunt. Duo aũt fuêre Iacobi: alter Iustus, qui ex templi pinnaculo deiectus, & à fullone fuste ad necem usq; cæsus est: alter autem, qui capite est ab Herode plexus. Iusti porrò istius & Paulus mentionem facit, scribens: Alium aũt ex Apostolis quenquam nõ uidi, pręter Iacobũ fratrẽ Domini. Porrò diuinus Euodius, qui & ipse Apostolorũ successor fuit, in cõmentarijs suis, præcipuè aũt in Epistola quam * Lumen inscripsit, hæc quoq; posuit: CHRISTVS, inquiens, manibus ipse suis Petrum tantũmodo baptizauit. Petrus porrò Andręã, & filios Zebedæi. Ii deinceps reliquos Apostolos. Septuaginta aũt illos Petrus & Ioãnes Theologus dictus, baptizarũt. Adijcit is præterea illa: A' baptismo usq; ad pasionem CHRISTI intercessisse annos tres: à passione uerò, resurrectione, & ascensione eius in cœlos, usq; ad lapidationẽ Stephani, annos septẽ: à Stephani deinde martyrio, usq; dum Paulum lux circumfudit, menses sex. Inde usq; ad sanctæ DEI genitricis decessum, annos tres. Cęterùm tempus omne à natiuitate CHRISTI, usq; ad DEI genitricis migrationẽ, annos fuisse dicit quadragintaquatuor. Totius aũt uitę eius, annos quinquagintanouem. Siquidem trimula quũ esset, in templũ est pręsentata, et ibi in sanctis sanctorũ traduxit annos undecim. Deinde uerò sacerdotũ manibus Iosepho ad custodiã est tradita: apud quẽ quũ menses peregisset quatuor, ab angelo Gabriele lætũ illũ accepit nunciũ. Peperit aũt Mundi ipsius Lucẽ, annũ agẽs quindecimũ, xxv die mẽsis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiã æternũ & antesecularε VERBVM, & filius eius in terris exegit. Post crucis aũt suppliciũ illud, in domo Ioãnis annos impleuit undecim: ut ætatis eius anni simul collecti, sint quinquaginta & nouẽ. In ea ipsa Ioannis domo primũ Pascha mysticum cõuiuium Dominus cũ discipulis instituit. Inde hymno dicto in mõtem Oliuarum exierunt, ad uillam Getsemani. Ibidem propter metum Iudęorum discipuli claudebãtur. Ibidem etiam foribus clausis, quum resurrexisset, ab ipsis est uisus: quum in faciem quoq; eorũ inspirauit, & Spiritum eis sanctum dedit. Ibi octauo pòst die Thomæ fides est cõfirmata: eò Spiritus sanctus specie linguarum, ipsa Pentecoste aduenit. Ibidem Iacobũ Iustum primum Hierosolymorũ episcopum Apostoli suffragijs suis designarũt, & Stephanum cum reliquis sex Diaconis legerunt. Hanc porrò domum Ioannes fertur comparasse post mortem patris sui Zebedæi, qui quidem * propriæ nauis rector fuisse perhibetur, celebris inter Gallilææ incolas uir. Decedens aũt in Gallilæa, filijs ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioãnes igitur partem suam, quę ex hęreditate ei cesserat, Caiphæ eius anni Põtifici uẽdiderat. Quapropter per uẽditionis eius addictionem, notus quoq; ei erat: sicuti ipse in Euãgelio suo dicit. Alienata autem ad eum modum, quæ ei obuenerat in Gallilæa, possessione, aliam domũ Hierosolymis ad sanctã (ita enim dicta erat) Sion,

Iacobi duo.

** πῶτ.*

Ex Euodio quædam, ad historiam Euangelicam illustrandam pertinentia.

B

Virginis matris ætas, & uitæ totius anni.

Domus Ioannis Euangelistæ Hierosolymis ad mõtem Sion sita.

** ἰδίου ναύκληρος.*

sibi

A sibi cōparauit, in qua deinde purissima mater CHRISTI, ad extremū usq; diem suum uitam peregit. Cōsimiliter uerò & frater Iacobus fecit. nam & is bonis suis in Gallilæa alienatis, Hierosolymis fuit, atq; ibi salutare VERBUM duodecim tribubus Israel prædicauit. Non importunum equidem, ut puto, fuerit, præsenti inserere historię, quę diuinus Hippolytus † Portuensis episcopus, de Iacobo* fratre Domini memorię mandata reliquit: Ioseph, inquiēs, faber ex uxore sua Salome (quæ quidē filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiusdemq; Ioannis baptistæ patris: Zacharias uerò & Aggæus filij erant Barachiæ sacerdotis) quatuor suscepit filios, Iacobum, Simeonem, Iudam, & Iosen: & item filias duas, Esther & Thamar. ita ut Salome ipsa, & Ioannes baptista, duorum fratrum liberi fuerint. Etenim Aggæus filius quidem est Barachiæ, patruus autem Ioannis. Similiter & Zacharias frater quidem Aggæi, patruus autem Salomę Iosephi cōiugis. Salomen porrò dico, nō illam in Bethleem obstetricem (illa enim Bethleemitica, consobrina Elizabethæ erat, & item sanctæ uirginis Mariæ, ut hoc sacrū Lucæ Euangelium indicat) Siquidē tres fuere sorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatræ & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, secundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomē obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobe, & genuit Elizabetham. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Gallilęa, & protulit Mariam DEI genitricem, ex qua nobis exortus est CHRISTUS, ipsa ueritas. Ita ut Salome ista obstetrix, & Elizabeth, & DEI mater, trium sororum reperiantur filiæ. Proinde Ioannes baptista, & IESUS uerus DEUS noster, cōsobrini esse dicūtur. Iosephi uerò filius CHRISTUS esse dicitur, quòd filiorum eius frater esset, propter conseruationem familiarem & cognationem Aggæi, fratris Zachariæ sacerdotis. Atq; hæc quidem Hippolytus.

[illegible Greek]

Ex Hippolyto Portuensi episcopo, de Iosephi sponsi Mariæ ex priore coniuge sua Salome liberis.

Mariā & Salomen Epiph.

De cognatione beatæ Mariæ uirginis.

Maria uirgo diuæ Elizabethæ consobrina.

Christus item Saluator & Ioannes baptista consobrini sunt.

CAPUT IIII.

Ego uerò etiam, qui Pontifices, ab ipso Aaron incipiens, ad Iacobum istum fratrem Domini, & ad captam usque urbem fuerint, historiæ huic attexam. Iacob ipsius tertius filius fuit Leui, huius autem Caath, huius rursum Abraham alter, ex quo Moses & Aaron geniti sunt. Et Moses quidem dux profectionis populi Israel ex Aegypto fuit. Aaron autem primus Pontifex à fratre Mose est unctus. Primus itaq; Aaron, secundus Eleazar, tertius Phineas, quartus Eliezer, quintus Bochchi, sextus Ozi, septimus Eli, octauus Achitob: sub quo uates Samuel, simul propheta & sacerdos et iudex populi fuit. Nonus Abimelech, quem unà cum sacerdotibus, Saul, propter Dauidem benignè ab eo acceptum, occidit. Decimus Abiathar, qui unus ex cæsis illis sacerdotib. saluus superfuit. Vndecimus Sadoc, sub quo templum à Solomone constructum est. huic successit Achimaas, illi rursum tredecimus Azarias. Hunc sequutus Iorā: illū Iodas, qui annos centū & triginta uixit, & Godoliā Dauidis genus extinguere uolentē interemit. Huic ordine successerūt Axioram, Phadæus, Sudęus, Iculus, & uigesimus Ioathamus: hūc sequutus Vrias, qui tēporibus Achaz & Ezechiæ sacris præfuit. illum Neri, Ioas, Selam, Chelcias, qui sub pio Iosia pontificatum administrauit. Post hunc fuit Sareas: deinde Iosedec, sub quo populus à Nabuchodonosor captiuus est abductus. postea Iesus Iosedec filius, sub quo Iudæi è captiuitate à Cyro liberi dimissi sunt. is unà cum Zorobabel Iudæorū gēti præfuit. Huic successit Ioachim, sub quo Esdras leges recognouit. Hunc sequutus tricesimus Eliaseph. Illi † Ioachaz, in quē res ipsius Esther & Mardochæi inciderūt. Deinde fuerunt a Ioannes, Iadæus, quo tempore templū ... in Ga-

Amram is dicitur Exod. 6. Num. 3.

Catalogus Pōtificū Iudaicorum, & Hierosolymitanorū, usq; ad Iacobū fratrem Domini, initio ab Aarone sumpto.

a Post Ioannē istū, alij Iudam summum sacerdotem ponunt. qui Iesum fratrem suum germanū Hierosolymis in templo interfecerit.

† Hūc alij Iudam uocent.

* *Iacobus, qui appellatur frater Domini cognomento Iustus, ut nonnulli existimant. Iosephi ex alia uxore, ut autem mihi uidetur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit filius. Hieronymus.*

** Apud alios Onias iste non recensetur, sed Manasse Simon substituitur.*

b Hic etiam Iason dictus. Huic Antiochus sacerdotium abstulit, & id Oniæ, qui & Menelaus dictus, cõcessit. Vnde seditio mota, propter Iasonem & Menelaum fratres.

A

Ioseph. lib. 12. cap. 8.

a Hic Iustus appellatus.

Alchimus à Lysia summus sacerdos constitutus.

in Garizim ædificatũ est, Onias,[a] Simon, Eleazar: sub quo sacra Biblia de Ptolemæi secũdi consilio à septuaginta duobus interpretib. in Græcũ sunt translata sermonẽ. Manasses,* Onias, Simon. Quadragesimus numero Onias, b Iesus, & Onias alius: quo tempore populus ab Antiocho Epiphane grauiter est afflictus. Alcimus, quem quũ non esset ex tribu sacerdotali genitus, Antiochus, Onia cæso, põtificem cõstituit. Post hunc fuit Onias, Oniæ filius, qui in Aegyptũ profugiens, templum ibi Hierosolymitano simile in Heliopolitarũ agro extruxit. Post hunc quadragesimusquartus ex Asamonæi filijs, Iudas Machabæus: cui ordine successerunt, Ionathas frater, rursus Simõ frater: Ioannes, qui & Hyrcanus dictus: Aristobulus, qui primus diadema sibi imposuit: Iannæas, cui etiã Alexandri nomẽ fuit. Quinquagesimus porrò fuit Hyrcanus, sub quo Pompeius Romanus dux urbe uastata, sacra quoq; tẽpli donaria inspexit. Quinquagesimus primus Antigonus, c qui Parthos propter Hyrcani inimicitias aduersus templum adduxit, & ab Herode pontificatu deiectus est. Quinquagesimus secundus Anaelus ab Herode, quũ nõ esset sacerdotalis generis, pontifex creatus est. Quinquagesimus tertius Aristobulus, quẽ Herodes, Anaelo reiecto, substituit: ideq; rursus Aristobulo dolo cæso, Anaelũ restituit. Anaelo Iesus d Phabi filius successit. deinde Simon Herodis † socer Pontifex fit: post hunc Matthias, deinde Iosephus, cui Iozarus successit. Sexagesimus porrò fuit Eleazarus, sub quo Herodes pessimè perijt. Ei uerò ordine successerũt, Iesus Seę filius, Ananus Caiphę socer, e Ismaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexagesimus septimus fuit Caiphas, qui etiam Iosephus dictus est, sub quo pro nobis salutiferam mortem Dominus obijt. f Post hunc Ionathas Anani filius, Theophilus eius frater, Simon Boethi filius, deinde Ionathas Anani filius, post hunc frater eius Mathias, mox Elinæus: rursum Iosephus Camæ filius: quem insequutus est Ananus Anani filius, qui Iacobum fratrẽ Domini, primũ Hierosolymorũ episcopũ interemit. Huic quoq;, magna dicendi libertate usus Paulus: Percussurus est te DEVS, dixit, paries dealbate. Ei porrò successit Gamalielis filius Iesus, huic Mathias Theophili filius: sub quo, octauo Claudij Cæsaris anno, bellum contra Romanos susceptum, initium habuit. Postremus omnium Phinæus fuit, sub quo urbs, templum, & gens cuncta à Tito capta, omnes'que & templi & legis res prorsus extinctæ corruerunt. Atque hæc quidem sic se habent. Nos uerò ad Apostolicarum rerum historiam ex diuerticulo redeamus.

c Pacorus Parthorum rex Iudæis bellum indixit: Antigonus à Parthis, uictis & captis Faselo & Hyrcano, rex constituitur. Faselus sibi mortẽ consciuit, Antigonus Hyrcano aures præscidit. Egesipp. lib. 1. Ioseph. lib. 14. cap. 24.

e Ismaelẽ Iabi filiũ, Valerius Gratus Anano amoto pontificem creauit, ut suprà lib. 1. cap. 29.

f Sed nõ Pontificatus huius tempore. Nam hic in annum à Christi natiuitate 32. incidit. Anno porrò Christi 33. idem Caiphas pontifex fuit, quũ Christus pro nobis, etc.

d Alij habent, Sabetis fil.

† Iudæ gẽr.

Ananũ Cyrenius summũ Pontificem constituit. Ioseph. lib. 18. cap. 5.

pro Anano in Euang. legitur Annas, & in Act. apost. Ananias.

Initiũ belli Iudaici, & finis.

CAPUT V.

STephano plurima Spiritus gratia erat, multaq; is prodigia edebat. & quũ eloquẽtia multum ualeret, cõcionariq; non cessaret, omnibus SERVATORIS & Domini cultũ suadens, furore Iudæi accendũtur. A' quib. ingenti ui lapidũ obrutus, primus ipse pro CHRISTO mortuus, στέφανον, hoc est coronam accepit. Cæterùm quum adhuc spiraret, diuina illustratus gloria, coelos apertos, & SERVATOREM ad dextram DEI stantem, seq; confirmantẽ uidit. Itaq; ipse anima tota ad desideratũ illum anhelans, pro percussoribus suis, ne eorum peccata DEVS in rationẽ aliquam computaret, orans, ita ad DEVM migrauit. Maxima uerò inde & prima à Iudæis Ecclesiæ Hierosolymitanæ coorta est persequutio. Porrò discipuli omnes, extra duodecim illos, per Iudæam & Samariam dispersi sunt. Quidam etiam eorum ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiã usq; peruenere, nondũ illi gentibus ipsis fidei VERBVM cõmunicare ausi, solisq; tantum Iudęis id annũciantes. Tum Paulus quoque Tarso ciuitate ortus, quum in lege patria (pharisæus enim erat) accuratè

Stephani martyriũ.

Persecutio Ecclesiæ Hierosolymitanæ.

A curate & diligenter à præceptore Gamaliele eruditus esset, æmulatione legis flagrans, eamque Apostolico marte admodum concuti uidens, multum detrimenti Ecclesijs afferebat. Ac primùm quidem cædis Stephani suasor fuerat, eorumque uestes, qui lapides in illum iecerãt, seruauerat. Deinde in domos fideliũ impetũ, tanquã agrestis quæpiam & immanis fera, faciens, uiros simul & fœminas uinctas trahebat, & in carcerem conijciebat. Sed is postea, serius aliquanto, ingentes admodum minas spirãs, epistolasque à sacerdotibus, impunè ei fore quidquid aduersi, arbitrio suo, in Ecclesiã Damascenam cõtulisset, petens: Electionis uas, non ex hominibus, neque per homines, sed per reuelationem IESV CHRISTI & DEI patris, qui illum ex mortuis suscitauit, maximusque Apostolus designatur. Quum quidẽ cœlesti lumine oculi eius perstricti atque extincti, & uoce cœlitùs ab instituto suo retractus esset, Saul, Saul, dicẽte, quid me persequeris? Hic, quũ ei Ananias per arcanã reuelationẽ manus imposuisset, uisum recipit: & in animo suo longè etiam magis illustratus, confestim, quã antea cõtra nos ferociter spirabat, tam acriter pro nobis stare incipit, ita ut celerrimè omnibus qui cum eo sermonem sererent, astrueret, atque ex scripturis probaret, CHRISTVM uerum esse DEVM. In tantam aũt apud populares suos, qui in perplexibili oratione summã & ineuitabilẽ defensionẽ collocabant, peruenit inuidiã, ut per dolũ occultè cædem ei struerẽt, eaque de causa ad portas ciuitatis Damasci in insidijs excubarent. Sed enim discipuli techna ea cognita, è muro eum in sporta demiserũt. Qui quũ Hierosolyma peruenisset, periculumque, ut ei cũ discipulis conuenire liceret, fecisset, fraudulenter eum illi agere credẽtes, auersabantur, neque persuaderi poterãt, eadem eũ cum ipsis sentire. Certò quippe sciebãt, quàm aduersus illis fuerit, qui
B ueluti ignem prorsus cõtra Ecclesias spirarit. Ac nisi Barnabas, clarus in septuaginta illorum ascripto ordine uir, oratione sua, uera esse, quæ ille præ se ferret, cõfirmasset, & quæ illum facientem uidisset, testificatus esset, re infecta abijsset. Itaque Barnabæ suasu admittitur: qui deinde, eadem quæ alij faciẽs, Hierosolymis disputabat, argumentisque CHRISTVM uerum DEI filium esse cõfirmabat. Cæterùm quum Græci ei aduersarentur, cædemque homini molirentur, discipulorum prouidentia Cæsaream deducitur. Inde porrò Tarsum mittitur, CHRISTI Ecclesiam adaugens, & aliquos illi credentes semper adijciens. Sed de his postea.

Saulus Christianorum persequutor primarius.

Idem uas electionis.

Conuersio Pauli.

Insidiæ Iudæorum Damascenorum aduersus Paulum.

Et Paulus è muro demissus effugit.

Idem ab Ecclesia Hierosolymitana suscipitur.

CAPUT VI.

PErsequutione in primis cõtra Stephanum excitata, Philippus ex his unus, qui cum Stephano ad diaconatũ erãt electi, per dispersionem eam in Samaria erat, edendorum miraculorũ ui oppidò quàm pollens. Siquidem tãtũ ab ea uirtute ualuit, ut & Simoni, arti suæ nũciũ remittere persuaserit, qui magicis præstigijs longo tẽpore populum seduxerat. Vsque adeò enim imposturis & incantamẽtis homines ceperat, & tam celebrem ea ætate magica arte famam consequutus fuerat, ut Simonem illi magnam uirtutem Dei esse arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum esset, mirificis tamen Philippi rebus, quas supra opinionem fidemque hominum edebat consternatus, baptismum unà cum reliqua Samaria subit, & uerbotenus professionem & fidem in CHRISTVM egregiè simulat: id quod & alij, qui abominandam eius sectam †erant complexi, faciebant, fraude et dolo autoris sui uenenum pestiferum in ipsis occultatum, quoad possent, eis qui id suscipiebant, communicantes. qui tamen postea, quum malitia peruersitasque eorum deprehensa esset, meritò sunt reiecti. Quemadmodũ & Simon iste à diuo Petro, qui impositione manuum Spiritum contribuebat, manifestò deprehensus est, gratiam eam uenalem esse arbitrari,

† Omnes qui quoquomodo adulterãt Veritatẽ, & præconium Ecclesiæ lædunt, Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt.

Simonis hypocrisis à Petro deprehensa.

Philippus diaconus Simonẽ Magum cõuertit in Samaria.

Simon baptisatur, & fidem Christianã se colere egregiè fingit.

Simonis istius hæresis, quam hypocritæ omnes & simulatores consectãtur.

trari,

Candaces Aethiopum reginae Eunuchus à Philippo ad Christianismũ perducitur.

** Aethiopia praeueniet manus eius Deo. hoc est filij Aethiopiae currẽt ad expandendum manus suas in oratione coram Deo. Psal. 67 Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ.*

Diui Petri res.

Gentes quoq; ad cõmunionẽ Euangelij & poenitentiã receptae.

trari: eoq; nomine, ut nulli rei homo reprobatus atq; repulsus est. Itaq; ille aemulatione percitus, contra Apostolos eorumq; doctrinã se armauit. Porrò, quum diuina praedicatio instar incendij per omnem iam serperet terrã, Candaces Aethiopum reginae (patrio quippe more gens ea à muliere regebatur) satrapa, diuina dispositione, primitiae ex gentibus in CHRISTVM credentibus fit. Quum enim in Philippum iter ex uisione facientem incidisset, & per unicum Esaiae prophetae oraculum, arcanis sacrorum nostrorum mysterijs ab eo initiatus & baptizatus fuisset, in patriam ipse suã reuersus, primus in Aethiopia hominibus DEI SERVATORISq; nostri cognitionem laeto attulit nuncio. Per quem prophetia illa reipsa est adimpleta: Aethiopia prior porriget manus DEO.* Atq; in ijs quidem res Pauli, quas paulò antè perstrinximus, consistebant. Petrus autem Lyddam & Assaronem ueniens, Aeneam triginta octo annos lecto affixum, uerbo solo sanat ac restituit. Ioppae autem quum esset, eumq; inopes & uiduae circumstantes, pro defuncta Tabitha, uestes aliasq; res, quas eis Dorcas, pro eo atque debebat, dederat, ostendentes supplicarẽt: dicto citius illam quidem resuscitat, multitudinem autem eam omnem sacro initiat lauacro. Deinde Caesareae centurioni Cornelio officium suum praestat, quum linteum illud à quatuor partibus supernè demissum uidisset. Ita Cornelio, & qui cum eo erant, per doctrinam initiatis omnibus, gratia Spiritus sancti superuenit, & linguarum uarietate gratia ea manifestò apparet. quibus ad eum modum mirificè peractis, diuinũ deinde illi per aquam cõsequuntur lauacrũ. Enimuerò Petro reuertenti, qui Hierosolymis ex circumcisione erant, gratiam ipsam non satis intelligentes, maximopere succensebant, quòd salem diuinum arcanaq; mysteria, uiris praeputio obductis communicasset. Qui sanè rem eam edocti statim conquieuere, animis eorum admiratione consternatis, quòd DEVS etiam gentibus poenitentiam concesserit ad uitam. Qui uerò passim dispersi erant in Phoenicia, & Cypro, & Antiochia, fidem solis Iudaeis praedicabant. Cyprij tamen quidam, & Cyrenaei, Antiochiae, diuina eis opitulante manu, multitudinem ingentem numeroq; superiorem, ad fidem adduxerant. Quod quum Ecclesiae Hierosolymitanae innotuisset, Barnabam Antiochiã mittere properat. qui sanè diuina refertus gratia, Tarsensi conquisito Paulo, cum eo Antiochiam proficiscitur. Atq; ibi anno toto docentes, innumerabilem ad CHRISTVM pertrahunt multitudinem. Ibique primùm discipulos Christianos uocari debere sanciũt. Sedenim Agabus, unus ex his qui cum eis erant prophetis, famem futuram praedicit. Paulus porrò & Barnabas fratrum ministerio subseruituri, propter famem ingruentem, passim in loca omnia mittuntur.

Fideles primum Antiochiae Christiani nominari coepti.

Praedictio famis futurae.

CAPUT VII.

Agiographum hoc. Euseb. lib. 1. cap. 13.

Augarus Edessenorum princeps, morbo incurabili detẽtus, ad Christum scripsit.

Christi ad eũ responsum.

NEcessarium quoque, ut sciatur, illud est, quòd SERVATORIS nostri diuinitas, & operum supra fidem & opinionem omnium effectrix uirtus, per terram uniuersam decantata: multos quoq; ex longinquissimis regionibus, sanationis incurabilium morborum spe permouerit. Vnde toparcha Augarus ditionem suam ultra Euphratem cum laude administrans, eo quòd incurabili torqueretur morbo, quum nomen IESV celebre per terram increbrescens audisset (testificabatur nimirum famae & res ipsa) supplex ei per epistolam fit, liberationem à morbo eo rogans. Ille uerò ad eum quidem uenire supersedit, per epistolam tamen manibus suis scriptam ei respondit: Oportere se, commemorans, quum quae ei à Patre imperata essent perfecisset, ad eum reuerti. Profectione uerò ea confecta, ex sectatoribus suis unum

A unum Taddęum nomine, ad illum missurum, qui quum morbum illum sanaturus, tum uitæ sibi suisq; melioris administer futurus esset. Itaq; post resurrectionem à mortuis, & ascensionē in cœlos, Thomas ex duodecim unus, diuino quodam motu, Taddæum, qui ex septuaginta illis esse, cognitus est, ad Edessam, pręconem & Euangelistam mittit, ut per eum quæ CHRISTVS promiserat, omnia exitum suum consequerentur. Atq; ibi Taddæus quum esset, Tobiæ cuiusdam hospitio exceptus, omnem curabat ualetudinē. Quod ubi audiuisset Augarus, quæ ei à IESV per epistolam scripta fuerant, in memoriam reuocans, statim illū accersit: cuius quum faciem conspexisset, & ad splendorem inde emicantis lucis obstupuisset, in cōspectu primariorum circa se uirorum procidens, adorationis reuerentiam Taddæo præstat: diligenterq;, an eius qui epistolam ad se misisset IESV, discipulus esset, inquirit. Tum ille, eius se esse dicit: proptereaq; uenire, ut † fidei fide digna præstaret. Quòd si in priore perseueraret sentētia & fide, maiora eum uisurum, & optata cordis eius ad debitū finem suum peruentura. Augarus uerò: Ea est, inquit, fides & persuasio mea, ut etiam nō dubitarem, exercitu coacto, contra eos qui illum in crucem egerunt, bellum suscipere: nisi à Romanis,* quibus colla ipsi submittimus, metus & periculū immineret. Taddęus uerò: Dominus noster IESVS, inquit, manu et auxilio humano non indiget, qui uoluntate Patris sui cōpleta, ad ipsum est reuersus. Augarus rursum: Sed ego, ait, ipsi patriq; eius, quæ fidei sunt, rependerem. Si hoc ita est, infert Taddæus: En tibi in nomine IESV CHRISTI manum meam impono. Simulq; cum attactu, & morbus profugiens euanescit: & ipse breui momento, qualis ante morbum fuerat, agnoscitur. Ac non ipse modò, uerumetiam Audus filius eius pedum morbo laborans, multiq; præterea alij ciuitatis eius, uarijs conflictantes morbis, ora-

Taddæus unus è septuaginta, iuxta Christi promissum, à Thoma Edessam mittitur, ibiq; Augarū & filium eius Audū sanat, et sacris Christianorum initiat.

Est hoc summissionis Orientalium populorum Græcorū, & Ruthenorū

B tione simul & attactu, celeriter grauamine omni liberantur. Post hæc conuocata ad concionem ciuitate omni, Apostolus obitam salutis nostræ SERVATORI CHRISTO † functionem omnem exponit, perfectioribus eos sacris imbuit, ad sacrum admittit lauacrum, sacerdotes, quos opus erat, creat: alia omnia ritè & ordine constituit, urbemq; omnē DEO consecrat. Quum uerò ab Augaro ad Apostolum deinde pecuniæ mitterentur, accipere eas renuit. Si enim, inquiens, nostra reliquimus, quomodo accipiemus aliena? Porrò Augari epistola ad CHRISTVM, quam per Ananiam expeditum & celerem cursorem misit, * quoad crassiore modo concipi potuit, uerbis suis hanc complexa est sententiam. Quum de te curationibusq; tuis audirē, te sine remedijs & herbis, solo uerbo, cęcis uisum, claudis pedes suos, leprosis corpus mundum, & qui diuturnis premuntur morbis congruentem ualetudinem, & quidem gratuitò præbere, aliaq; multa uiribus nostris maiora efficere opera, in mentem mihi uenit, alterum te duorū istorum esse arbitrari: uel DEVM, qui cœlis relictis ad nos secesseris: uel saltem DEI filiū, res tantas supra fidem & opinionē omnē gerentē. Itaq; te hoc scripto oro, ut ne molestum tibi sit, ad me uenire, meq;, qui iam dudum affligit, inueterato morbo liberare. Persuasum porrò habeo, quum Iudęi iniquo erga te sint animo, non optima eos de te capere consilia. Mihi uerò oppidum est modicū quidem illud, nec admodum celebre, utriq; tamen nostrûm percommodum. Postquàm autem Augarus scripto suo persuadere ei quod uoluisset non potuit, desperato IESV, propter responsum acceptum, aduentu, quid caperet consilij incertus, eo tamen quo in CHRISTVM tenebatur desiderio perculsus, pictorem eximium ad eum misit, eiq; ut diligenter & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginemq; pro desiderato illo sibi afferret, imperauit. Et ille quidem uenit, atq; in loco sublimiore stās, pingere CHRISTI uultum, ut decebat, conabatur. Quum

Ciuitas Edessenorū per Taddæum Christianismū suscepit.

Epistola Augari toparchæ ad Christum.

Augarus pictorem ad Christum, qui eius formam depingat, mittit.

A nem illam diabolicorum deorum multitudinem conspuerũt, unumq; & solum DEVM esse confitentes, qui omnia condidisset, eum ipsum uerae pietatis legibus, diuinóque & sobrio cultu, per SERVATOREM nostrum generi humano illato, coluerunt.

CAPUT XI.

C. Caligulae imperiũ.

Agrippam Caius Caesar è uinculis liberatũ, regẽ tetrarchiae Philippi & Lysaniae fecit. Ioseph. lib. 18 cap. 25. de bell. Iud. li. 2. cap. 5.

a Lib. 9. cap. 7.

Tiberius autem annis uiginti duobus cum dimidio, Imperio administrato, Caio moriens id relinquit. Hic confestim Agrippae diademate imposito, regem eum Iudaeae creat. Philippi quoque & Lysaniae tetrarchias eidem tum attribuit. neque ita multo pòst Herodis quoque regnum, qui Ioannem occiderat, addit: Herode ipso unà cum Herodiade uxore, plurimis de causis, ut & Iosepho uidetur, perpetuo in occidente exilio mulctato. Ea aetate & Philo floruit, uir non tantum apud nostros, uerumetiam apud profanos philosophos celebris. Genere is Iudaeus fuit, inter ciues & magistratus Alexandrinos clarus. Quantus ille quidem in patrijs disciplinis fuerit, quantóue in eas labore incubuerit, ipsa res declarat. Quantus uerò etiam in liberalibus externae philosophiae artibus, quid attinet dicere? Platonis nanque & Pythagorae institutum summopere aemulatus, omnes sui temporis philosophos longè superasse dicitur. Hic res Iudaicas sub Caio quinque libris est complexus, in quibus etiam uaesanam eius dementiam, & quae ille contumeliosissimè improbissiméque in Imperio suo egerit, & quas sub eo Iudaei pertulerint calamitates, persequitur. Illorum nimirum gratia orator quoque Romam uenit, ubi quum apud [b] Caium pro Iudęis patrijsq; eorum legibus & moribus orationem haberet, risum inde, & praeterea nihil retulit. Parũm uerò absuit etiam, B quin de uita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimoctauo historiarum libro circa finem Iosephus meminit. Seditione, inquit, Alexandriae inter Iudaeos ibi incolentes & Graecos orta, terni ab utraq; factione oratores lecti, apud Caium aderant. Vnus horum Appion fuit. [c] Is quum multa acerbè in Iudaeos dixisset, tum illud quoque adiecit, quòd Caesaris negligerent atque despicerent honores. Quum enim alij populi omnes, qui sub Romano essent Imperio, aras & templa Caio construerent, rebusq; alijs omnibus, ut Deum, uenerarentur: solis Iudaeis absurdum uideri, statuis eum honorare, aut per nomen eius iurare. Haec aliaq; multa quum Appion dixisset, quibus Caiũ, pro ingenio eius ut par erat, elatũ iri sperabat, Philo princeps legationis Iudaeorum, magna gloria uir, & philosophiae nõ imperitus, Alexandri Alabarchi frater, per defensionẽ obiecta disertè refellit. Explosit autẽ eũ Caius, abire à se statim iubẽs. Atq; ille ira percitus, uidebatur graue quiddam in eos decreturus esse. Philo porrò contumeliose reiectus, exijt, & ad eos qui secum erant Iudaeos, " Fidendum esse, inquit, animumq; sumendum. Caium enim iratum quidem eis esse, reipsa autem DEVM aduersus illum iam auditorem adesse, & liberatorem. Haec quidem Iosephus. Sed & ipse Philo singillatim quae in legatione illa acciderũt, cõmemorat: ex quibus equidem alia praetermittam, & illa tantum oratione persequar, per quae perspicuum fiat, quaecunq; non multo pòst Iudaeis accidere, [d] propter piacularem temeritatem, quam in CHRISTO necando exhibuerunt, accidisse. Itaq; ille primum refert, [e] Seianũ quendam, qui plurimùm apud Imperatorẽ Tiberiũ autoritate ualuit, illud in primis studuisse, ut funditùs tota gens Iudaeorum deleretur. Deinde Iudaeae praesidem Pilatum, sub quo piaculum illud in CHRISTVM est cõmissum, stante adhuc Hierosolymis templo, nouum quiddam atque insolẽs contra leges, sanctiones, morésque eorum fecisse, eosq; per id in ma-

b Fuit is Romae apud Caiũ pro Iudaeis Alexãdrinis orator: sed parum ab eo est humaniter acceptus.

Initio Caligula se popularem ostendit, animosq; et studia hominum in se incendit. Deinde uerò luxu, incontinentia, atrocitate, auaritia, & uitijs omnibus, monstrũ exhibuit.

Iosephi ea de re testimoniũ.

c Iudaei iussi à C. Caesare effigiem eius in tẽplo locare, arma potius sumpsere. quẽ motum, Caesaris mors diremit. Tacit. lib. 21.

χρὴ θαῤ-ῥεῖν γαΐου μὲν αὐτοῖς ὠργισμένου, ἔργῳ δ' ἤδη τὸν θεὸν αὐτῷ ἀντιπαρα-γαγόντος.

d Propter innocentissimam Christi caedem maximas quasque Iudaei pertulere clades.

Seianus Iudaeis infensus.

e Perstringuntur calamitates Iudaeorum quas sub Tiberio & Caio pertulerũt, extremi excidij urbis Hierosolimytanae procemia.

Tumultus Iudæorũ ingens propter Cæsaris statuas in templum à Pilato inductas. Ioseph. de bell. Iud. lib. 2. cap. 9. Egesip. li. 2. cap. 5. De hoc in cap. seq.

gnam conturbationem & motum coniecisse. Post Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio suscepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumelijs iniurijsq; affecisse, tum maximis etiam detrimentis atque cladibus afflixisse. Quæ ut omnes ex ipsius oratione intelligerẽt, commodius esse duxi, eam hic referre. Verba eius hæc sunt: Tanta morum Caij erga omnes, præcipuè uerò in Iudęorum gentem, quibus grauissimè erat infensus, fuit peruersitas, ut in plerisque urbibus, ab Alexandria exorsus, oratoria eorum signis & statuis imaginis formæq; suæ complens, sibi ipsi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab alijs sacrata erant, concupiscens ipse ui occupabat. Templum autem sanctæ ciuitatis, quod sacrosanctum, inuiolatũ, † & à direptione omni liberum permanserat, im proprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illustris, noui Dei, Caij nominari iubens. A

Caius templa Iudæorũ statuis suis impleuit.

CAPUT X.

INnumerabiles insuper alias calamitates orationem omnem superantes Iudæis Alexandrinis accidisse, idem Philo, sub eo quem diximus Caio, in secũdo libro, cui titulus est De uirtutibus, * sermone assimulato commemorat, cui & Iosephus consentit: itidem à Pilati, & in SERVATOREM commissi piaculi temporibus, calamitates Iudæorum initium sumpsisse memorans. Qualia igitur & is in secundo Iudaici belli libro scribat, audire est operæprecium: Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudęam missus, noctu uelatas tectasq; Hierosolymam infert Cæsaris statuas: signa eæ uocantur. Qua rei nouitate interdiu maxima à Iudæis turba est excitata. Qui enim propius assistebant, ad conspectum earum consternati sunt, tanquam apertè legibus eorum proculcatis: quippe simulachrũ aliquod in ciuitate habere, illis religio erat. Hæc si quis Euangelicis addat uerbis, ueritatem ipsam inueniet. celeriter enim eos uindicta est consequuta, propter eam, quam apud Pilatum insolenter edidere uocem: non alium se, clamantes, habere regem, præterquàm Cæsarem. Paulò pòst alia quoque calamitate pressos, idem Iosephus scribit: Post hæc, dicens, aliam quoque turbam conciuit Pilatus, sacro thesauro (cui nomen Corbona) in aquæductus constructionem consumpto, qui quidem ad trecenta dirigebantur stadia. Ægrè ferebat eam indignitatem multitudo, & præsente Hierosolymis Pilato, tribunal circumsistentes uociferabantur. Ille porrò, quòd Iudæorum præuidisset tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui militaribus operti essent uestibus, immiscens, ferro quidem petere quenquam prohibuit, fustibus autem uociferantes pulsare præcepit: eiúsque rei causa signum, uti conuenerat, eis pro tribunali dedit. Quapropter Iudæi ad eum modum uerberibus cæsi, multi plagis sunt interempti, multi etiam à suis inter tumultum protriti interierunt. Multitudo porrò ipsa ad cladem eam exanimata conquieuit. Alias item innumerabiles, nouandis rebus, excitatas calamitates, idem Historicus persequitur, per quas astruit atque probat, quod à perpetrato in SALVATOREM piaculo, nunquam & in urbe ipsa, & in Iudæa omni, esse desierint seditiones, tumultus, pugnæ, aliorúmque intolerabilium cladium aliæ super alias incursiones, donec postrema omnium urbis sub Vespasiano obsidio eos inuasit, ac prorsus extinxit. Atque eorum quæ Iudæi in CHRISTVM commiserunt, talem illi diuinitùs sunt experti uindictam, sensim eos carpentem. Verùm enimuerò & ipse SERVATORIS iudex Pilatus, quum sub Tiberio (quòd Maria Magdalena Romam adierat, & SERVATORIS res ibi retulerat) maximis affectus esse dicitur contumelijs, tum Caij temporibus postea extrema calamitate op- B

ἐν ἀρετῶν λόγῳ.

Sacer templi thesaurus à Pilato in aquæductum ædificationem consumptus.

Seditiones populares, diuinæ uindictæ sunt.

L. Vitellius Syriæ præfectus, Pilatum propter Iudæorũ accusationem

A tate oppressus esse fertur: quemadmodum id tradunt, qui Græcorum Olympiadas, quæq; in eis acta sunt, composuere. Ad eas enim necessitatis angustias uarijs aduersisq; casibus est redactus, ut manus ipse sibi attulerit, & sui ipsius uindex ipse factus sit: ultione diuina (ita enim conijcere oportet) breui eum consequente. Id quod & de Anna, & de Caipha, alijsq; item scribis & Pharisæis dicitur: qui & ipsi dignas uariasq; dederunt pœnas, eius, quam CHRISTO intulerunt, iniquæ & iniustæ necis.

Pilatus ultione diuina manus ipse sibi attulit.

Romã ire iussit, & Marcellum Iudæis præfecit. Ioseph. lib. 18. cap. 11.

Reliqui etiam Christi Saluatoris persequitores malè disperierunt.

CAPUT XI.

DEinde nondum quatuor prorsus exactis annis, Caius, qui tum Imperium tenebat, furore correptus, & usque adeò est effœminatus, ut uestimentis, plicaturis, alijsq; ornamentis muliebribus uteretur. † quapropter in balnæis cæsus, Claudio successori Imperium reliquit. sub quo ingens illa fames fuisse scribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futuram prædixerat. Eáque de causa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per ministerium suum uictum summitebant. Quo tempore etiam Adiabenorum gentis regina, Helena nomine, Iosepho teste, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id transmittebat. Huius sanè Helenæ, cuius, quem modò diximus, historicus meminit, statuæ illustres in suburbanis Æliæ locis longo post tempore sunt uisæ. Itidem Iosephus & Theudæ impostoris & malefici, de quo in Actis quoque Apostolorum mentio fit, meminit, hisce uerbis: Quum Fadus Iudææ præesset, impostor quidam Theudas nomine, persuadet ingenti hominum multitudini, ut facultatibus suis secum receptis, ad Iordanem fluuium se consequerentur: dicebatur enim propheta esse. Is, quòd se iussu suo fluuium eum diuisurum, facileque eis transitum præbiturum esse polliceretur, multos seduxit. Ceterùm Fadus eos ea uesania non diu frui passus est. Turmam enim equitum in eos immisit, qui illos ex improuiso oppressos, partim trucidant, partim captiuos abducunt. Ipse quidem Theudas uiuus in eorum peruenit potestatem, eiusq; necati caput Hierosolyma perlatum est.

Caij cædes.

De eo histo ricí uariãt.

[illegible]

Fames in Iudæa, &c. sub Claudio.

Helena Adiabenorum regina inopiæ pauperum in Iudæa, subuenit.

De Theuda impostore seditioso, ex Iosepho.

Exemplũ uindicatæ seditionis & rebellionis.

CAPUT XII.

HVic deinceps historiæ idem Iosephus magnam illam famem addit, sicuti & Lucas in Actis, ea ipsa fame, Apostolorumq; ministerio exposito, illud deinde infert: Eo autem tempore, sub Claudio uidelicet, Herodes rex (quem Agrippam Iosephus nominat, Lucas autem Herodem uocat, quòd fortasse binominis fuerit) manus in nonnullos ex Ecclesia, ut eos affligeret, iniecit. Occidit autem Iacobum fratrem Ioãnis, gladio. De quo Clemens quoq; στρωματεὺς, seu contextor, memoria quiddam dignum in septimo Dispositionum libro, ex maiorum commemoratione acceptum scripsit: Quòd is, qui illum ad martyrium ducebat, quum eum generosè admodum, & magnã cum constantia ad supplicium ire uideret, se quoque Christianum esse professus sit. Vterque igitur, inquit, simul abducti sunt. Atque inter eundum, noxam sibi ille à Iacobo remitti rogauit. Iacobum porrò paululum deliberasse: moxq; ad illum, Pax tibi, dixisse: osculúmque ad uocem eam addidisse, & sic utrunque capite truncatum esse. Herodes autem, ut sacra inquit Scriptura, quum gratam esse Iudæis Iacobi cædem uideret, Petrum itidem comprehensum,

Iacobi Apostoli martyrium.

Spiculator qui Iacobũ ad supplicium duxit, Christianus factus, et cum eo dem decollatus est.

Claudius Agrippæ regnū cōfirmauit, omne Herodis imperiū et Lysaniæ addens.

Herodem Agrippæ fratrē Chalcidis regē constituit, Ioseph. lib. 19. cap. 4. de bell. Iudai. lib. 2. ca. 4. Idem Herodes sacerdotiū & templi administrationē à Claudio impetrauit. Ioseph. libro 20. cap. 4. Eodem mortuo, regnū eius Agrippæ iuniori Claudius tradidit. qui id usq; ad uastationē Hierosolymorum obtinuit.

Petrus per angelum è carcere liberatus.

A

grauiq; catena uinctum, in custodiam coniecit, eidemq; supplicium itidem capitale molitus est. Et perfecisse ille impiam illam cædem, nisi angelus noctu adueniens, uinculis illum liberasset, & in pristinum prædicandi uerbi ministerium reduxisset. Atque equidem res diuinæ dispositionis de Petro, sic se tum habuere. Cæterùm uindicta conatum Herodis in Apostolos nefarium persequutura, minimè cessabat: sed quæ aliàs ut plurimum tardior esse consueuit, tum præstò statim affuit.

CAPUT XIII.

Horrenda miserādaq; Herodis mors.

Iosephi testimonium.

ibid. cap. 9

a Cap. 7. de bell. Iud. lib. 2. cap. 4.

QVum etenim post eum, qui dictus est, in Apostolos susceptum conatum, Cæsaream uenisset, celebri quodam die, splendida ornatus ueste, magna uocis contentione uehementius copiosiusq; pro tribunali ad populum uerba fecit. Ad cuius orationem quum plebs adclamasset, DEI uox, non hominis: confestim, ut sacræ literæ inquiunt, Angelus occulta plaga eum mulctauit: unde etiam à uermibus corrosus atq; cōsumptus, animam egit. Enimuerò præter alia, illud quoque mirari mihi in mentem uenit, quòd Hebræorum historicus Iosephus, in uniuersum diuinæ scripturæ consona scribere uidetur. Qualia nanque de Herodis obitu in decimonono Antiquitatum libro [a] memoret, uerbis ipsius referre libet. Tertius, inquit, annus, ex quo totam Iudæam regebat, peractus fuerat, quum is Cæsareæ, quæ antea Stratonis turris uocata fuerat, esset, edebat ibi in honorem Cæsaris, pro cuius salute, festos quosdam instituerat dies, spectacula. Confluebat tum ex ea prouincia, eorum qui magistratus & honores gerebant, ad eum multitudo. Porrò secundo spectaculorum die, uestem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce uenit. Ibi primis solarium radiorum ictibus argentum illustratum, mirandum in modum coruscabat, metuēdū atq; horrendum quiddam inspicientium oculis splendore suo inferens. Itaque assentatores hinc & inde, uocibus ne ipsi quidem bono futuris, acclamabant: Deum enim appellabant, & ut beneuolus propitiusq; eis esset, rogabant: Si hucusq; eum ut hominem ueriti essent, de cœterò humana natura superiorem præstantioremq; professuros esse, pollicentes. Non increpuit eos rex, neque tam impiam assentationem est amolitus. Sed paulo pòst inflatum caput suum sustulit, & angelum funiculo cuidam insidentem conspexit. * Statim hunc ex malis illis esse, qui aliquando boni fuissent, cognouit. Itaque immensus illius pectus dolor, uentremq; cruciatus, cū uehementia summa inuasit. & ad amicos conuersus: En ego, inquit, Deus uester, uitam relinquere cogor, Parcis ipsis derepentè ementitas in me uoces uestras coarguentibus: & qui modò à uobis immortalis sum dictus, nunc ad mortem abducor. Sed accipiendum uenit, quod Deo est uisum, fatum. Non obscuram tamen nos, sed felicioris splendidiorisq; sortis exegimus uitam. Hæc ubi dixisset, dolores eum intēsiores cruciabant. Quapropter magna celeritate in regiam est deportatus. Et fama apud omnes passim increbuit, paulo pòst eum omnino moriturum esse. Tum multitudo omnis unà cum coniugibus & liberis, sumptis patrio more saccis, locisq; omnibus fletu & luctu repletis, DEO pro salute regis supplicarunt. Et quum in sublimiore cubiculo is decumberet, & inde homines supinos procumbentes prospiceret, ne ipse quidem lachrymas cōtinere potuit. ac quinq; continuos dies uentris doloribus confectus, uitam finiuit: ætatis quinquagesimū quartum, regni septimū agēs annū. Quatuor quidem ille sub [b] Caio regnauit annos, tetrarchia Philippi trib. annis administrata, Herodis autē quarto anno recepta. Tres porrò reliquos annos sub Claudij imperio consumpsit.

Illustre exemplum perniciosæ impudentiū adulatorum assentationis.

Sub Herodis nomine Lucas Agrippæ senioris necem in Actis describere uidetur. Act. 12.

Herodes angelum uidet.

* [illegible]

b. Claudius postea Agrippæ iuniori Philippi tetrarchiam Traconitidem concessit.

Dignus

A Dignus certè quidem est Iosephus iste admiratione, qui sic diuinis consona literis scribat.

CAPUT X IIII.

Qvum ad eum modum persuasio & fides in SERVATOREM per omnem propagaretur terram, antiquus ille generis salutisque nostræ hostis, arte quadam urbem eam, in qua tum summum esset imperium, præripere atque occupare contendens, Simonem uico Gitthon ortum, qui antea Orientem peragrans, incantamentis eum atque imposturis compleuerat, eò mittit, ibiq; ille breui ciues (paucis exceptis) magica sua arte seducit. Eò autem impietatis peruenit, ut quum Deus esse crederetur, tum statua magnifica in flumine Tiberi inter duos pontes honoraretur, cum inscriptione tali: Simoni Deo sancto. Atque inde Deus non tantùm apud Samaritanos, uerùm in alijs quoque nationibus † princeps Deus colitur. Quin & Helena quædam comes eius, quæ Tyri Phœnicum, ante hac in lupanari corpore prostituto quæstum fecerat, parem cum eo honorem consequuta, * principis intelligentiæ nomen obtinet. Hæc sic in defensione professionis nostræ ad Antoninum, philosophus idemq; martyr Iustinus commemorat. Quibus similia quoque scribit in primo suo contra hæreses libro, Irenæus Lugdunensis episcopus. Vterque autem non longè post Apostolorum tempora uixit; de quibu suo loco, quæ par est, exponemus. Hæresum porrò omnium dux & princeps Simon iste habetur. Vnde in hodiernum usque diem, qui eius sunt sectæ & opinionis, sobrium, & sincerum Christianæ philosophiæ institutum egregiè assimulantes, renunciasse quidem idolorum errori uidentur: nihilominus tamen eam retinere contendunt, simulachra & imagines Simonis & Helenæ istius erigentes, libationibúsque & ceremonijs eos colere studentes. Horum B res turpissimæ, stuporem & cõsternationem mentis hominibus afferunt. Quippe quæ tales sint, ut tantum absit ut stylo scriptis rectè mandari possint, ut propter obscœnæ fœditatis exuberantiam, nullum eas modestum & pudicum os eloquatur. Quicquid enim extare aut cogitatione concipi potest, quod turpitudine quauis sit impurius, id omne hæresis ista omnium scelestissima atque nefandissima longè superauit, hominibus miseris, peccatisque oneratis mulierculis imponens. Tantum parentem, autorem, & ducem, aduersarium magnis CHRISTI discipulis, iam inde ab initio humanæ salutis insidiatrix uersuta illa uis obiecit. At diuina è diuerso gratia & inexpugnabilis uirtus, ministris ipsa suis sedulò assistens, tantorum malorum facem ubique incendium spargentem, quàm celerrimè extinxit, sublimitatem omnem quæ se aduersus cognitionem DEI efferret, disijciens atque pessundans. Qua propter nihil eorum quæ tum temporis succrescere cœperunt malorum, ad statum & uigorem suum peruenit. Veritatis enim ipsius lux, mirificè resplendens, coruscabat, & recens cœlitùs relucens ineluctabile uigebat uerbum, Apostolorum concionibus & institutis magis magisque inualescens. Proinde & magus iste, gratiam miser uenalem esse existimãs, primùm in Iudæa à diuo Petro, tanquam luce clariore, mentis oculos perstrictus, maxima eáque maritima profectione suscepta, ex Oriente Occidentem uersus migrat, Romanamq; urbem præoccupat. Atque ibi quũ cœptis suis maximè suprema inseruiret potestas, breui admodum tempore usq; adeò res ex sententia succedunt, ut quum sibi incantationibus & præstigijs totam conciliaret urbem: tum statua posita, ut dictum est, diuini ei tãquã Deo exhiberentur cultus & honores. Sed enim non diu illi fraude ea uti concessum est, nam sub eodem Claudij Imperio, quæ omnia sapienter propter sum-

mum

Simon Magus Romam uenit. Diuini honores ei ibi attributi.

† πρῶτον θεόν.

Helena comes eius. Nonnulli hanc Selen uocant.

** πρώτην ἔννοιαν.*

Simon iste hæresum omnium autor.

Heresis eius spurcissima, et fœdissima, quæ Christi nomine tanquã obtentu & prætextu quodam ad flagitia & probra omnia tegenda abutitur.

Deus Simoni isti magnos Apostolos opposuit, & Petrũ præcipuè.

Petrus Apostolorũ princeps. [illegible]

mum in genus humanum amorem dirigit Prouidentia, quasi antesignanum & insuperabilem atque inuictũ fidei propugnatorem,* qui uirtutis ardorisq; gratia primas inter Apostolos diuinitùs est consequutus, Petrum, perinde atque contra feram agrestem & perniciosam, excitauit. Is non secus atque fortis & generosus DEI dux, diuinis instructus armis, occidentalibus ex Oriente supercœleste perfert lumen, arcanum scilicet de CHRISTO mysterium, & regnum cœlorum læto promulgat nũcio. Atque ad hunc modum quum in Occidente Euangelica reluceret lucerna, ilicet Simon ipse unà cum fraude & seductione sua, confestim extinctus euanuit. A

que sicuti ueritatem argumentum habet, discipuli ecclesiæ Dei uniuersæ, Christiani dici cœperunt. Reperias eius rei argumentũ si Philonis commentarios legeris in libro eius quẽ de Iessæis inscripsit. Quiború uitæ cõsuetudinẽ & laudes exponẽs, & monasteria quæ in regione circa Mariæ lacum habuẽ

CAPUT XV.

Rogatu auditorum Petri, Marcus sectator eius Euangeliũ scripsit, à Petro deinde comprobatũ.

TAntum autem in auditorũ animis pietatis reliquit lumen Petrus, ut auditis contenti esse, & in ijs quæ sine scripto, de diuino uerbo addidissent, permanere nõ possent. Quam ob causam Marcum, qui tum Apostolum consectabatur, magna animorum cõtentione obtestantur, ut monumentum aliquod traditæ sine scripto disciplinæ, in literas relatum, eis relinqueret: neque prius inde discederet, quàm id quod rogatus esset, perfecisset. Quo cognito Apostolus, diuini instinctu spiritus, perquàm est tam eximia eorum uirorum delectatus uoluntate & cupiditate: proindeq; scriptum id iudicio suo comprobauit, & ut in Ecclesijs legeretur constituit. Hanc quippe causam scripti à Marco Euangelij extitisse, Clemens in sexto Dispositionum tradit. Atq; his consona Hierapolitanus commemorat Papias. Propterea q; Petri, quod secundum Marcũ est dicitur Euangelium. Meminit porrò Marci in priore epistola sua Petrus, quam Romæ agens cõposuisse fertur, in qua etiam figuratè Romã Babylonem nominat, ita inquiens: Salutat uos ea quę in Babylone est, coëlecta, & Marcus filius meus. Quẽ Lucas quoq; in Actis Ioannem uocat. Dicunt præterea diuinum hunc Marcum, primùm in Ægyptum & Alexandriam missum, Euãgelium quod conscripsit prædicasse, Ecclesias ordinasse, atq; ei quæ ibi est Christianorum monachorum solitariæ uitæ leges dedisse. Tanta autem uirorum et mulierum à primo statim initio confluxit multitudo, ut exercitij studijq; eorum philosophiam, institutum, mores, uitam, rationemq; conuersationis omnem, in scriptum retulerit, in utroque philosophiæ genere celeberrimus Philo: quem ad colloquium Petri, Romæ diuinum VERBUM concionantis, fama est peruenisse. B

Roma figuratè à Petro Babylon dicta.

Marcus idẽ in Actis Ioannes.

Marcus, primus in Aegypto Euangeliũ prædicauit, & Monasticẽ ibi instituit.

Philo cum Petro Romæ collocutus.

** recõ-* memorans, non de alijs quàm Christianis primis, historiam texuit, locis eis peragratis. Epiph. 9. De Nazoræis.*

CAPUT XVI.

Philo de Monachis Christianis in Aegypto scripsit.

NOn tantum uerò is quasi numine afflatus, prosequitur institutum eius temporis Apostolicorum ex Iudæis, ut uidetur, progenitorum uirorum: sed id quoque iudicio suo comprobat, quamuis etiam tum plurimæ ueterum Iudæorum consuetudines obtinerent. Asseuerat quoque uerbis disertis, nihil se ueritate ducere prius aut antiquius, neque quidquam ex se ipso rei ipsi addere constituisse. Quapropter scriptum id, canones & regulas, quæ etiam num in Ecclesia seruãtur, liquidò continet. Inscriptio autem libri est, & titulus * De uita cõtemplatrice, siue † de supplicibus. Eos autem qui uitam eiuscemodi amplexi essent, † θεραπευτὰς, hoc est, cultores seu curatores uocat. uel quòd ita tum appellarentur, nondum Christianorũ nomine latè diffuso: uel propter purum sincerumq; DEI cultum: uel quòd tanquam medici, exercerent, curarent, atq; colerẽt eorum qui ad eos uenissent, animos, omni eos uitiorum perturbatione liberantes: uel aliam quamcunq; ob causam. neq; enim de eo contendere necessariũ est. Hos à principio, quum Christiana philosophia initia-

† IESUS hebraico sermone Curator dicitur siue medicus & Saluator. & ab hoc fortasse nomine Iessæi prius dicti sunt. quàm Christianorum cognomen fideles obtinuerunt. Ab Antiochia nã-

** περὶ βίου θεωρητικοῦ.*

† περὶ ἱκετῶν.

A initiarentur, dicit, rem familiarem facultatesq; suas relinquere solitos esse: ac deinde nuncio omnibus uitæ huius curis & solicitudinibus remisso, extra muros in semotis aliquibus agris & hortis, aut etiam mõtibus, uersari atq; uiuere, dissimiliumq; omniũ consuetudinẽ tanquã perniciosam auersantes, uitam propheticam flagranti atq; feruenti fide meditari atq; æmulari. Non solum autem eo in loco, uerùm etiam alibi in orbe hoc genus fuisse scribit. Decebat quippe summi boni & Græciã & Barbariã participes fieri, in Ægypto tamen & maximè circa Alexandriã institutũ hoc frequentari. In unaquaq; autẽ solitaria, inquit, mansione sacrã domũ reperias, quã σεμνεῖον, hoc est honestatis grauitatisq; locũ, & monasteriũ uocãt: in quo scilicet ab alijs seiũcti & solitarij, † honestę sanctæq; uitæ mysterijs imbuuntur. Eò nihil inferũt uel frumenti, uel potus, uel etiã alterius rei, ad necessariũ corporis usum pertinẽtis. Sermones tantũ & leges, dictaq; prophetarum atq; hymnos diuinitùs inspiratos ibi meditant, atq; etiã alia, quib. doctrina & pietas augescens, * summũ cõsequit bonũ. Interuallũ porrò temporis ab ipso diluculo ad uesperã usq;, in exercitio eos continet. Sacris enim incũbẽtes literis, in patria sedulò desudant philosophia. Ac quasi fundamẽtũ primũ iacientes ipsam cõtinentiã, reliquas ei superstruũt uirtutes, neque ante solis occasum, alicui ex eis panẽ aut potũ sumere licet. Virtutis enim studiũ luce dignũ, ita ut par est: cõtrà autẽ ad tenebras pertinere eas, quæ ad necessariũ corporis usum sumunt, curas iudicãt. Sunt autẽ qui post tres aut plures dies demũ cibi reminiscunt, quibus uidelicet maior doctrinæ inest cupiditas. Nonnulli etiã ita lætant, delicijsq; affluũt circa sapientiæ epulas, plurimas suppeditantes doctrinas, ut duplicatũ etiam id tempus se abstineant, & sexto uix die de necessario alimento participare consueuerint. Expositiones porrò sacrorũ oraculorũ per allegorias arcanas occultasq; sentẽtias, & anagogas siue cõtemplatrices & mysticas intelligẽtias instituũt. Studiũ siquidẽ, & quasi lex philosophorũ istorũ animanti persimile est, cuius corpus dictũ literæ, anima aũt sit abstrusa in ea atq; inuisibilis mens & intelligentia. Sunt quoq; apud eos & mulieres solitariæ, ἀσκητρίδες, hoc est cultrices dictæ, quæ sacrã hanc uitã & institutũ sectanẽ: quarũ pleræq; modesta & sobria senectute ornatæ, puritatẽ & uirginitatẽ nõ necessitate, sed spontanea animi destinatione colunt, nullamq; corporis uoluptatũ curam aut rationẽ habentes, nõ mortaliũ, sed immortaliũ liberorũ gignendorũ cupiditatẽ obtinent, quales liberos sola ex seipsa DEI amans anima procreare potest. Verum enimuerò quum duo sint hominũ uitæ instituti genera: unius nimirũ, eiusq; inferioris coniugalis consuetudinis: alterius aũt supermundanæ & angelicę, DEO uidelicet dilectę uirginitatis, ac solitariæ puriorisq; conuersationis: si quis legitimum ac impollutum sequatur matrimoniũ, longè ille quidem à reprehensione abest, sed pauciora ei contingunt charismata & dona. Sobriè enim pudiceq; & is uiuere dicitur, & trigecuplum uirtutis fert fructũ, difficulter certè quidem sexagecuplũ. Cui uerò sincerè Angelicam uitam degere sit datum, etiam si ea aspera sit & ardua, facile tamen ei fuerit sexagecuplũ, atq; etiam centuplũ ferre fructum, certò scilicet ad perfectionem & summũ bonum collimanti. Scripta aũt ijs esse dicit ueterũ, qui autores & duces professionis eorũ extitere, & multa monumenta ideæ & formæ eius quæ allegorijs delectaĩ post se reliquerunt, uirorũ: ijs illi quasi archetypis, primisq; exemplaribus utentes, morem modumq; eum imitantur. Ea porrò monumenta, diuina Apostolorũ Euangelia, & Pauli Epistolas esse puto, interpretationẽ antiquarũ scripturarũ rectam continentes. Non solum autem, inquit, contemplationi uacãt, sed nouos etiã hymnos, carmina, & laudes in DEVM omni genere grauiorum numerorũ atq; rhythmorum componunt. Videbitur

B

fortasse

Christianorũ, non solum Monachorũ hominum, instituta & mores.

Σεμνεῖα non solum Monachorum, sed hominum Christianorum omniũ oratoria.

† τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια μυοῦνται.

* [illegible]

Ieiunium.

Sacrarũ literarum studium.

Antiquus Ascetriarum status.

Collatio coniugalis & cælibis uitæ.

Libri Christianorum & Monachorum sanctorum.

Nouum testamentum, ueteris est expositio.

Non de alijs quàm Christianis hominibus canones hos Philo scripsit.

fortasse cuipiam, Philonem nō hæc de euangelicæ uitæ institutis dixisse, ut quæ alijs quoq; accommodari queant: sed is certum indubitatumq; esse sibi persuadeat, nostram illum depinxisse uiuendi consuetudinem. Quum ad hodiernum usq; diem, non apud alios quàm apud nostros homines, regulas tales uiuendiq; mores conseruari compertum sit: cōuentus scilicet in unum, & seorsim quidem mulierum, seorsim etiam uirorum, frequentatas conuersationes, solitaq; & stata exercitia, quæ etiam nūc nos soli, & maximè unà cum inedia cibiq; abstinētia, cum precibus, & cum diuinorum oraculorum meditatione, & peruigilijs & orationibus, salutiferæ Passionis ferijs, atq; etiam ante eas ferias celebrare consueuimus. Addit insuper Philo & illud: Solere apud nos ita cātar, hymnos, ut quum unus certis conseruatis numeris, ritè atq; decēter præeat, reliqui tacitè illum audientes, hymnorū tandē extremas partes concinant. Præterea temporibus suis illos humi in herba stipadio iacere solitos, uinū prorsus, ut ipsius uerbis utar, nō attigisse, neq; quidquā sanguinei gustasse refert. Potū quippe illis fuisse aquam tantū, cibū aūt cum pane salē & hysopū. Adhæc morē quoq; Ecclesijs præsidentiū magistratuū describit: atq; in ijs, quū cæterorū ministrorū munia, tū summæ omniū Episcopalis dignitatis sublimitatē. Quod uerò hæc Philo de primis pietatis præconib. & traditis ab eis antiquitùs morib. scripserit, satis ei persuasum fuerit, qui diligēter & accuratè, quā diximus, historiā eius uiri legere uoluerit. A

Peruigilium Christianorū in passionis Christi, &c. ferijs.

CAPUT XVII.

Βράχιστ.

PHilo porrò ipse & uerbis est copiosus, & sententijs diffusus: exponēdis autem per arcanā & mysticam interpretationem diuinis scripturis altus & sublimis, plurifariàm sacrorum oraculorū texens enarrationem. Ostendit id partim in cōmentarijs suis in Genesim, quibus titulum indidit, Sacrarū legum allegoriæ: partim in distinctionibus, ambiguitatibus, & solutionibus earū scripturarū, quæ in quæstionē trahūtur, summatim et per capita relatis. Sunt præterea aliæ quoq; eius seorsim editæ lucubrationes. De agricultura duæ. De ebrietate totidem. Alia item uariorum titulorū scripta: quale est, Quas res mens sobria per orationē uel precetur, uel deprecetur. Itē de linguarū cōfusione*. De rebus expetēdis & fugiendis. De natura & inuētione. De his quæ in disciplinis simul cōuenire debeāt, siue de Encyclopædia & disciplinarum orbe. Alius præterea liber, Quis sit rerū diuinarū hæres, uel de ea quæ fit in æqualia aut inæqualia sectione. Item, de tribus uirtutibus. Item de ijs quorū mutantur nomina, & quibus ex causis mutantur: in quo se quoq; scripsisse de testamento priore & posteriore testat̄. Composuit etiā librum de secessu & uita sapientis. Alium quoq; de Gigantibus, de rebus Mosæ: & quòd somnia diuinitùs accidāt, libros quinq;. Atq; hæc equidem sunt, quæ in Genesim ab eo scripta, ad nos peruenerūt. In Exodū uerò, quæstionū solutionumq; quinq; libros eius esse cognouimus. Vnum de tabernaculo, unū de Decalogo. De ijs quæ sub specie legum lata ad Decalogū referūtur, libros quatuor. De sacrificijs animaliū, & quæ sint sacrificiorū genera, librū unū. Item de propositis in lege præmijs, honoribus scilicet & pœnis. Inueniūtur etiam singuli eius libri: ut de Prouidētia, Contra Iudæos, *de Republica: Alexāder, siue de animantib. irrationalib. rationē habentibus. Item, seruos esse malos omnes. Et qui hūc cōsequit̄, Omnibus modis bonos liberos esse. Secundū hos,† de uita cōtemplatrice, seu de supplicib. est cōpositus: unde ea transtulimus, quæ de Apostolis & primis Christianorum institutis & morib. suprà diximus. Hebraicorū quoq; nominū in lege & prophetis interpretationes, eius esse perhibent̄. Itaq; Philo iste, Caio imperāte, quum Romam B

Philonis lucubrationes.

** περὶ συγχύσεως διαλέκτων*

** ὁ πολιτικός*

† Suida Philonis recensens lucubrationes, huic libro titulum dat, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν χριστιανῶν.

A mam uenisset, libros de Caij amētia & uæcordia composuit, quos per † urbanitatem & ironiam, De uirtutibus inscripsit. Eos deinde Claudij temporibus quum in Senatu ibidem recitasset, tanta fuerunt in admiratione, ut digni iudicati sint, qui in bibliothecam Palatinam referrentur.

> † μετὰ ἤθους καὶ εἰρωνείας.

CAPUT XVIII.

Eodem porrò seculo, paulo pòst & Iosephus floruit, & ipse uir Iudæus genere, & ex sacerdotibus ortus. Tantum autē disciplinarū doctrina excelluit, ut summam & patriæ & Græcæ linguæ peritiā sit consequutus. Multa is quoꝙ uolumina reliquit. Machabæorum certè libros, eius esse ferunt: potissimumꝙ eum qui inscriptus est,† Animū rationemꝙ esse, quæ summū in homine obtineat imperiū. Antiquitates Iudaicas uiginti libris est complexus. Septem aūt de bello Iudaico Hierosolymorumꝙ euersione cōposuit, quos fama fert, Titum Cæsarem* manuū suarū descriptione comprobatos, publicari ubiꝙ, atꝙ etiam in Romana bibliotheca reponi iussisse. Edidit etiā alios duos de Antiquitate libros, in quibus Hebræos primos hominū omnium extitisse, scriptaꝙ eorū cæteris uetustiora esse ait. Præterea contra Appionem grammaticum, qui tum orationes aduersus Iudæos inuectiuas scripserat: et contra alios itidem, qui patria Iudæorū gentis instituta & mores calumniari ausi fuerāt, refutationes. In quarū refutationū oratione prima numerū testamentariorū seu canonicorū ueteris, quod dicitur, instrumēti librorū iniens, a qui apud Hebræos maiorū traditione recepti sint, & citra ambiguitatē atꝙ cōtrouersiam omnem pro legitimis uerisꝙ habeantur, hisce uerbis docet: "Non multa uoluminum nobis sunt millia, dissonantiū inter se atꝙ pugnantiū. Sed uiginti tantū & duo libri, acta temporū omniū cōplectētes, qui quidē iustis de causis, diuino afflatu scripti esse creduntur. Horum quinꝙ sunt Mosæ, legesꝙ ipsas atque humani generis propagationem atꝙ successionē ad illius obitum usque continēt, quod tēpus nō ita multū à ter mille annis abest.b Deinceps uerò à Mosæ morte usꝙ ad Artaxerxis, qui apud Persas Xerxi succesit, regnum; qui post Mosen fuerūt, prophetæ, res tēporibus eis gestas, sunt persequuti libris tredecim. Qui uerò sunt reliqui quatuor, hymnos & laudes in DEUM cōpositas, & præcepta hominū uitæ habēt. Ab Artaxerxe aūt ad nostrā usꝙ ætatē perscriptæ quidem sunt res uniuersæ: sed nō eam libri tales, quā illorū qui eos præcesserūt apud nos meruerūt fidē: propterea quòd nō tam certa atꝙ explorata prophetarum posteriorū sit succesio. Satis porrò res ipsa declarat, qua religione nos libros nostros adire atꝙ uersare soleamus.c Quū enim tot iam secula præterierint, nemo unquā inuentus est, qui uel addere quidquā, uel detrahere, uel mutare deniꝙ in sacrosanctis oraculis ausus fuerit. Omnibus quippe, ab ipso ortu, Iudæis ingenitum est, diuinitus proditā eam esse doctrinā credere, in eaꝙ constanter perseuerare, atꝙ adeò, si opus sit, pro ea etiam non grauatè ipsam adire & perferre mortem.

> Iosephi lucubrationes.
>
> † τὸν αὐτοκράτορα λογισμόν.
>
> * [illegible]
>
> Infrà lib. 3. ca. 11.
>
> Vespasianus, Iotapata oppido subacto, Iosephū cepit. cum Romam ad Neronem mittere statuit. At ille imperiū Rom. ipsi Vespasiano & Tito uaberi post Neronē diuinās, eis persuasit, ut capuū se in castris secū retinerent. Apud quos deinde Romæ in magno fuit honore. Statua etiam ei, propter historici styli nitorē, ibi publicitùs est posita. Suid.
>
> a Iosephus de Canonicis ueteris testamenti libris.
>
> b Euseb. lib. 3. cap. 10.
>
> Theodorus Bibliander à mūdo condito ad Mose obitum, numerat annos 2488.
>
> c. Librorū eorū sinceritas.
>
> [illegible]

Ad finē autē uigesimi Antiquitatū libri indicat, quatuor se cōpositurū libros de DEO: quæ Iudæorū de eo sint patriæ opiniones, De substātia eius, Et de legibus: Quapropter apud eos quædā permissū sit facere, quædā uerò sint prohibita. Alia insuper à se edita esse idē ipse in operib. suis asseuerat. Verùm in fine Antiquitatū, in Iustinū quendā ex Tiberiade, qui de eisdē, quibus ipse tēporib. et rebus, minus uera scripsit, stylo inuehēs, quū alia permulta ei uitio dat, tū hisce uitiē uerbis: Non equidē, inquit, itidē atꝙ tu, de mea solicitus sum historia. d Sed imperatorib. ipsis scripta mea obtuli, quū res ipsæ gestæ propemodū adhuc cernerent. Cōscius enim ipse sum mihi, me ueritatis cōsectandæ præcepta cōseruasse. Cuius quū me testimoniū consequuturū sperarē, non me fefellit opinio. Quum

> d. Iosephus ueritatem in primis est in historia scribendā consectatus.

Hic Agrippa usq; ad Hierosolymorum excidium durauit, Herodis Agrippae (de quo Luc. in Act. circa finē scribit) filius.

multis nanq; alijs historiā meā legendā exhibui, ex quib. nōnulli in bellū ipsum A
etiā inciderūt, quemadmodū Agrippa rex, & quidā cognati eius: tū Imperator Titus, adeò per scriptorū meorum monumēta tātūmodo rerū gestarum cognitionē in homines uulgari uoluit, ut ... anus suæ annotatione historiā cōsignatā publicari præceperit. Rex pręterea Agrippa sexaginta et duas scripsit epistolas, quibus fidei atq; ueritatis historiæ meæ perhibet testimonium. Ex quibus duas quoq; apponit. Tantopere autē historico, rebus gestis ad imitationē Thucydidis scribendis, stilo enitet, ut neminē in ea laude primas ferre patiatur. Siquidem

Iosephi stylus.

nouis subinde gaudēs argumētis, cū facilitate multa, nihil de artis uigore remittēs, suauis admodū & lætus incedit: & quum mirifica eius est eloquutio, tum in

Collatio Philonis & Iosephi.

concionibus gloriā & laudē meruit singularē. Philo certè quidem philosophiæ plurimū operę nauasse, at Iosephus oratorū sacra magis coluisse uidetur. Et ille ad Platonē, hic ad Thucydidē respexit. Sed de Phylone et Iosepho satis. Ad ordinem enim & contextum actorum Apostolicorum redire nos conuenit, ut per compendium summatim ea percurramus.

CAPUT XIX.

Acta Pauli & Barnabae.

POsteaquā Paulus & Barnabas ministeriū fratrū cōpleuēre, & Hierosolyma reuertēre, à Spiritu sancto ambo designanē atq; diligūtur, ad quod uocati fuerāt opus. Ac per Seleuciā, in insulā Cyprum, ipsamq; Salaminē ueniūt, Iudæis Diuini VERBI Euangelium annunciantes: Ioanne, cui & Marci nomen fuit, eis inseruiente: qui deinde à Perga reuersus est Hierosolyma. Paphi autē Helymas magus, qui idē Bariesus est, increpatione acriore Pauli oculos ad cœcitatē usq; perstringitē. Et procōsul Sergius concionib:

Serg. Paulus Proconsul à Paulo ad Christum cōuersus.

Pauli credit. Inde porrò Antiochiā Pisidiæ peruenit, & in Synagoga salutiferū uerbū prædicat. Et iā ex gentib. ad fidei professionē accedūt nō pauci. Opportuno autē tempore oblato, Paulus rursum cōcionatē. Ad quē quū infinita cōflueret turba, æmulatione maligna Iudæi accēdunē, & Paulo aduersantes resistunt. B

Gentium ad fidem Euangelicam receptio.

Ille uerò ardoris & zeli melioris plenus, auersari quidē ipsos, & se ad gentes conuertere dicit. Itaq; ingēs coorta est lætitia, quæ ita recipiebantē, gētiū. Iudæi autē techna quadā, multitudinē eorū qui honores gerebāt, primariorū uirorū concitant, lapidibusq; Apostolos petere atq; persequi persuadēt. Quare Apostoli inde Iconiū, deinde Lystrā, mox Derben profugiūt. Postea reuertuntur Lystram, & Iconium, & Antiochiā. Peragrāt inde Pisidiā & Pamphiliā. & ex Perga deinceps Antiochiā maiorē perueniunt, atq; ibi fratribus gentium fidem exponunt. Postmodū Iudæi quidā exoriuntur, ex præscripto legis Mosaicæ, eos qui ex gē-

Disceptatio, an fideles ex gētibus obseruandæ legis onere grauādi essent.

tibus ad fidei professionē accederēt, primū circumcidi, atq; ita demum in CHRISTUM credere, totamq; Mosæ legem seruare debere, cōtendentes. Barnabas igitur & Paulus Hierosolyma petunt, quæstionē eā ad maiorum gentiū Apostolos relaturi. Atq; ibi in conuentu multorū, Petrus legis iugum deprecatur: & Iacobus cōcionans edicit, nō esse facessendā molestiā eis qui ex gentibus fidē susciperent: sed per epistolā illis significandū, ut se à cōtaminatione eorū quæ idolis

Decisio eius.

essent sacrificata, à fornicatione, & à suffocatis abstineant. Ita cum Paulo & Barnaba, Iudas, qui etiam Barsabas dictus est, & Silas, ad fratres Antiochenos legātur: eisdemq;, quæ Apostoli Hierosolymis decreuissent, per epistolā insinuant. Neq; ita multa pòst, Antiochia illi rursum discedunt. Porrò Paulus & Barnabas † offensa & exacerbatione intercedente seiunguntur. & Barnabas quidem

† παροξυσμοῦ γενομένου. Offensa inter Paulum & Barnabam.

Marco assumpto in Cyprū traijcit, Paulus autē Sila sibi adiuncto Syriā petit. Lystrāq; & Derben peragrās, Timotheū quoq; suscipit, Græci quidē patris, fidelis autē Iudęæ matris filium. Quē sanè ꝑpter Iudæos, cōsiliū pro tēpore capiens, &

illorum

A illorū se ingenijs accōmodans, quū ipse circumcisionē abrogaret, nihilominus tamen circumcidit. Omnes nanq; ex Iudæis fideles, patrem eius Græcum hominē esse sciebant. Itaque illi ciuitates passim adeunt, & Apostolica decreta promulgāt. In Phrygia aūt & Galatia, atq; etiā in † Mysia, quū uerbū prædicassent, in animo habent prouinciā quoq; Bithyniā adire: sed quo minus id faciāt, Spiritus eis obsistit. Cœterùm Troade quū essent, in somnis Paulo admonito, Macedoniā inde petūt. Et naui egressi, per Samothracē & Neapolim, & in primā Macedonicæ oræ ciuitatem Philippensiū coloniā perueniūt. Inde porrò Thessalonicā, & finitimā ei Berrhœam, mox quoq; Athenas adeunt: ac deinceps occidentem uersus, Euangelium annunciantes, proficiscunt. Enimuerò epistola illa quę Hierosolymis ad eos qui Antiochiæ in Syria & Cilicia, locisq; alijs omnibus ad fidem se ex gentibus cōtulissent, per Silam missa est, in hæc uerba est concepta:

[illegible] *Exemplum apostolicæ dispensationis.* [illegible]

" Quandoquidem audiuimus, quòd quidam uenietes uos turbarint, dicētes, " oportere uos circumcidi, legemq; seruare, quibus id nō mandauimus: uisum est " Spiritui sancto & nobis unanimiter congregatis, nihil uobis ultra imponere o" neris, præterq; hęc necessaria, ut uos abstineatis ab immolaticijs simulacrorū, et " sanguine, & fornicatione, & suffocato. A quibus uos custodiētes, bene agetis: " Valete. Misimus autem Iudā & Silam, primarios ex fratribus uiros, cum Barna" ba & Paulo, dilectis nobis fratribus, hominibus qui animas suas pro nomine " Domini nostri IESV CHRISTI deuouerunt, ut uerbis hisce uos cōsolarētur.

Epistola Apostolorū & presbyterorū Hierosolymis Antiochiam ad fideles ex gentibus data. Act. 15.

CAPUT XX.

B POrrò quū Philippis essent, purpuræ uenditrix è ciuitate Thyatirorum fœmina ad diuinum accedit lauacrū. Et spiritus Pythonis, iussu Pauli ex puella profugit. Cuius dominis, quum spes quæstus eius, quem ex ea capiebāt, esset præcisa, ilicet plagę & uincula Apostolos arripiūt, & catastæ pedes eorū admodum constringunt. Sedenim intēpesta nocte preces ab eis fiūt, quas qui in eodem carcere uincti erāt, exaudiūt. Ac DEVS quidem terram mouet et cōcutit: fores aūt, claustra, & uincula omnia soluuntur. Custos porrò carceris fores omnes apertas cōspiciens, ipse sibi attulisset manus, nisi cum uoce sua Paulus cohibuisset, omnes adhuc intus esse dicens. Ita custos lucerna arrepta, carcerem ingreditur, & quid sibi faciendū sit, rogat. Tum illi ei VERBVM deprædicant, & ipse recentes eorū uibices subcalida lauat aqua: pro qua ab illis diuinū sumit lauacrū. Itaq; is cum suis omnibus lætus CHRISTO sese dicat. Deinde illi bene manè magistratus primariorumq; uirorum iussu carcere emissi, per Amphipolim & Apolloniā, Thessalonicā perueniunt. Ibi Iudæi in fideles tumultū in urbe mouent, & Iasoni, qui eos benignè hospitio exceperat, negocium facessunt. Nec minus & Berrhœæ similia eis accidūt. Sed Paulus à fratribus ad mare deductus, Athenas uenit. Eam urbem simulacrorum cultui deditam cernens, sermones & cum eis qui ex synagoga erant Iudæis & cum philosophis Epicuræis simul & Stoicis cōfert. A quib. tāquā † nugigerulus, inaniumq; uerborū sator, & peregrinorū deorū annunciator, cōuicijs grauiter exagitat: & cōprehensus, in supremū ibi iudiciū, Areopagum, seu Martis uicum nominant, producit, atq; ad iudicū subellia sistitur. Nouem ij erant, sapientia, uirtute, genere & opibus omnib. alijs prestātiores habiti, et ad iudiciū munus obeundu, prout quisq; eorum uisus est optimus, ad tribunal lecti. In medio horū consistens, superstitionē eorum, aræq; eius quæ apud eos IGNOTO DEO consecrata erat, annunciat: seq; eius apostolū & legatū esse asserit, quem & Dominū & creatorem cœli & terræ, q; scilicet per eum cōsistāt omnia, ipseq; nullius rei indigēs, & nulli omniū materię similis sit, laudat. Illi insup addēs, nulla eū alia re quàm pijs bo-

Pythonis spiritus à Paulo ex puella pellitur Philippis.

Paulus in carcerem conijcitur.

Custos carceris cum suis baptisatur, & in Christum credit.

Acta Pauli Athenis.

[illegible]

Areopagitæ.

Summa cōcionis Pauli apud Areopagitas Athenis.

 norum

norum operibus, & ueritatis cognitione coli: & peccata qdē per ignorātiā huc usq; à nobis cōmissa eum dissimulare atq; remittere, de cœtero autē resipiscēdū, & uerbis fidei cedendum esse. Ac iudicandi quoq; eum potestatē, ꝓpterea recepisse dicit, ipsum scilicet IESVM CHRISTVM, qui diuinis prorsus factis et operibus DEVS perfectus, & idem perfectus (citra tamē peccatum) homo declaratus, pro omnib. crucifixus sit, & à mortuis resurrexerit, omnibusq; spectantibus ad suū in cœlū redierit patrē, rerū nimirū uniuersarū DEVM. Quibusdā itaq;, quòd resurrectionē ab eo audirent, res tota ludibriū & fabula uideē. quidā aūt uerbis eius credentes, eum sectantur. In quibus et Dionysius Areopagita ille fuit, unus ex sapientibus illis & delectis uiris. Tāta autē fuit in CHRISTVM fides, ut non modò dignus diuino lauacro esset, sed etiā ipsius Pauli manibus Atheniensium designaretē episcopus, mirificis prorsus atq; diuinis charismatibus & donis pollens: Vixit is etiā familiarius cum diuino uiro Hierotheo: quorum utriq; res summas Paulus, ut eis, in tertiū usq; cœlum & paradisum ipsum raptus, initiatus fuerat, de Theologia, DEIq; VERBI ratione scilicet, necnon cœlesti hierarchia, rerumq; omnium absolutissima dispositione atq; ordinatione, cōmunicans tradidit. quas res Dionysius postea etiam in scripta retulit. Qui porrò, uerbo pietatis uerîq; cultus magnificè prędicando, magna usus est libertate, multosq; annos in partibus occidentalib. CHRISTVM glorificās, ad multā peruenit senectutem, & pro ipso martyrij corona est cohonestatus. Ferūt autem eum, caput suum, quod gladio resectū fuerat, in manibus gerentē, ad duo millia passuum tulisse: ibiq; id, in quā inciderat, mulieri tanquā depositū tradidisse. Quę aūt ille scripta, sublimi rerum diuinarū cōtēplatione, sententijs, & eloquutione, admirāda ꝓrsus & excellentia, longeq; ab ijs quæ pro hominū captu edita sunt, dissita cōposuerit, sic se habēt. Primū quidē opus de Diuinis nominibus conscripsit, tredecim capitibus: in quo ad centum quoq; alia capita sunt adiecta diuinæ sapientiæ plena. Secundus ab eo liber scriptus est, cui titulū fecit, De cœlesti † hierarchia, capita habēs quindecim. Tertius de Ecclesiastica hierarchia, capitū septē. Quartus de arcana seu mystica Theologia, quinq; capitū. Reliquit etiā epistolas decem, quarū postrema Euangelistę Ioanni, qui supra pectus Domini recubuit, est scripta. Atque hæc quidē eius scripta hodie quoq; circumferunē. Ipse aūt aliarū quoq; lucubrationū suarū mentionem facit, quales sunt, quæ ab eo Theologicæ dispositiones sunt nominatæ. Item symbolica Theologia. præterea de Angelicis ꝓprietatibus & ordinibus. Cōmentarius de Anima. De iusto & diuino iudicio. De diuinis hymnis. Item de ijs quæ uel intelligentia uel sensu deprehenduntur. Commentarij autem isti omnino uisi non sunt, neque nobis, neq; ijs qui ante nos fuerunt, cogniti. Sed de Dionysio operibusq; eius hæc satis sint.

Dionysius Areopagita.

Hierotheus.

Dionysij martyrium. Et in eodē martyrio miraculū insigne.

Dionysij Areopagitæ scripta

† Qui Hierarchiam nominat, uno uerbo summatim rerum sacrarum omnium dispositionem ordinatam absolutamq; dicit. Et qui hierarchā uocat, numine afflatum, diuinumq; uirum, sacræ cognitionis peritum significat. Dionys. Areopag.

CAPVT XXI.

EO tempore, quum Claudius quintū imperaret annū, & immaculatā DEI VERBI matrem mortē obire oporteret (quandoquidē & filius eius, uerū se hominē esse probans atq; cōfirmās, † ad grandiorem ex oletæ senectutis ętatem nō peruenit) undesexagesimū illa agens annum, nuncium à filio, per Angelum, de migratione & aduentu ad se eius, ita ut antea quum ipse ad eam uenturus fuerat, accipit. Itaque migratione sua ad * hūc modum cognita, immensa repletur lætitia, (quid enim dulcius ei, quàm ut cum filio & rege suo esset, contingeret?) lumen ad eam infertur, domus purgatur, genere propinqui, ut par erat, accersuntur, riteq; & ordine quæ ad transitionem eam pertinent, præparantur: nuncium etiam illa, quem acceperat, ijs qui cum ea erant,

Agiographū.

Deiparæ transitus.

Migratio & assūptio Dei genitricis in cœlum.

**Hier. 9. ad Paulam & Eustochiū. Ne si uenerit in manibus uestris illud apocryphū de trāsitu Mariæ beatæ gloriosæ semperq; uirginis, dubia pro certis recipiatis. quod multi Latinorum pietatis amore studio legendi charius amplectuntur: præsertim cùm ex his nihil aliud exprimi potest pro certo, nisi quòd hodierna die sit grauitā corpore.*

A erant, exponit, & præterea uictoriæ mortis tropęum (erat autem palmæ ramus) mõstrat. Etiam tempus instabat, quum in Siõ super humiliore lecto reponitur. & aderat Ioãnes, qui eam domi suę fouerat: & pręterea quidquid Hierosolymis erat fœminarum celebriorum, quę uel amoris necessitudine, uel generis propinquitate ei coniunctæ essent. Tum uirgini discipulo & itidem alijs ipsa uirgo pręcipit, ut duas eius tunicas uicinis uiduis, quæ præter cęteras propẽsiore erga eã amore atq; pietate fuissent, donent. Sub hæc uis lachrymarũ ingẽs ex oculis omniũ profluit, orbitatẽ suã migratione illius cõplorantium. Deinde cœlitùs filius eius, cum innumerabili angelorũ exercitu descendit, animã illius sanctã prorsus & diuinam assumpturus: & tonitrus atq; nymbi sonitu confestim ex finibus omnibus suos cõgregat discipulos. Hæc quũ immaculata prorsus uirgo sciret, unicuiq; quę optaret, precatur, benedictione omnes dignatur, † et extremis illos uocibus cõpellat, Vale dicens: migrationemq; suam non luctu eos, sed gaudio potius prosequi iubet: & quæ ad exequias sepulturamq; eius pertinerent, suauiter & lętè exponit. Deinde Petrum ad se uenire iubet, mox reliquos etiam Apostolos uocat, ardentes habentes faces: & mirificè exultãs, labiaq; aperiens, gratias filio agit: atq; in lectũ rursum reposita, manus reuerẽter & grauiter, ita ut illã decebat, eleuat, & uenerãdum prorsus soleq; ipso purius corpus pulchrè cõponens atq; cõformans (uidebat enim illũ angelorũ gloria circumcirca tanquã satellitio stipatũ) cũ uoluptate et miraculo: Fiat mihi rursum secũdũ uerbum tuũ, inquit, atq; ita in charis illius manibus, perinde atq; obdormiẽs, beatã deponit animã.

dubitant, utrũ assumpta fuerit simul cum corpore, an abierit relicto corpore. Hierony.

Morti & funeri uirginis matris Apostoli Christi affuerunt.

† τὰ ὕστατα αὐτοῖς προσεφθέγγετο.

CAPUT XXII.

B COeterùm ne temerè uidear conuentus Apostolorum in dormitione DEI genitricis meminisse, necessariũ esse duxi, proferre ea quę Dionysius Areopagita, in tertio capite ad Timotheũ Ephesium episcopum scribit, quod caput tales habet inscriptiones: Quę precationis sit uis, de beato Hierotheo, & de religione atq; Theologica historia. Verba eius hæc sunt de Hierotheo: Congressus etiam est cum hierarchis diuino numine afflatis, quũ & ego & ipse, alijq; multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculũ † diuini illius et salutiferi corporis cõuenissemus. Aderat ibi Iacobus quoq; frater Domini, & itẽ Petrus theologorũ coryphæus & princeps. Deinde post id spectaculũ, uisum est, ut hierarchæ omnes, pro se quisq; ut posset, hymno cãtato, infinitipotentẽ diuinæ uirtutis bonitatẽ cõcelebraret. Meministi tu satis, ut ibi secundum theologos ipsos, omnes alios sacros mystas lõgè superarit, totus à seipso secedẽs, totus mente extra seipsum degẽs, & prorsus cõuenientia eis quę canebat patiẽs, ita ut à quib. audiebatr et cõspiciebatr, simul et cognosceretr & nõ cognosceretr: numine afflatus, & diuinus hymnorũ cantor iudicatus. Sed quid tibi de ijs, quæ tũ sancti illi uiri theologati sint, dicã? Quũ, nisi mei quoq; ipsius sim oblitus, meminerim, me multos hymnos & partes quasdã diuinitùs inspiratarũ illarũ laudũ, tecanẽte audire? Hæc Dionysius. Apostoli autem, & qui præterea ibi aderant, uiri egregij, lectum corona circundantes, reuerenter illam exosculantur. Ad quam deinde quàm plurima fiunt miracula. cœci nanq;, pręter spem expectationemq; omnem, oculis suis solem cernunt, surdis auditus suus datur, claudi gressus recipiũt: & ut semel dicam, omne morbi genus attactu solo prorsus cedit & profugit. Deinde cereis ardentibus prælatis, & unguentis floribusq; sparsis, atq; Angelis cœlitùs * pheretrum uel prǽeuntibus, uel stipantibus, uel etiã consequentibus, diuinis patribus & Apostolis mirifica quædam carmina † cõcinentibus, intellectualis illa atque spiritualis arca, ex Sion in Getsemani, Apostolicis eam

** Monstratur sepulchrum eius cernẽtibus nobis usq; ad præsens in ualle Iosaphat medio. quæ uallis est inter montẽ Sion et montẽ Oliueti posita, in qua sepulta fuisse prædicatur. Sed nunc uacuum esse mausoleum cernentibus ostenditur. Hec idcirco dixerim, quia multi nostrorum*

Testimonium Dionysij Areopagitæ.

† θεαρχικοῦ καὶ ζωαρχικοῦ σώματος. καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης.

Exequiæ Dei genitricis.

† Epiphan. aduersus Antidicomarianitas, non se posse affirmare & dicere scribit, de genitrice Dei, uel quòd immortalis permanserit, uel quòd uitã morte cõmutarit.

gestātibus manibus fertur. Atenim in hanc tantam lætitiam, molestum & durū quiddam incidit, quod silentio prætereundum non sit. Quum enim diuinum illud tabernaculum, ita ut dictum est, ad Getsemani portaretur, ubi DEI genitrix sepeliri se mandauerat: Iudæi inuidia tabescentes, quum occultare non possent, eum qui in mentibus eorum fouebatur, liuoris affectum produnt. Inter quos alijs quidam confidentior, furibundusq; magis, (erat autem ex sacerdotum ordine) quum sacrum tabernaculum portaretur, impetu quodam præter rationem percitus, in id ferebatur, humi prosternere sacramillam arcam, atque pessundare in animo habens. Sedenim uindicta nequaquā moratē. Nanq; ab ulnis manus illius recisæ, ex pheretro dependēt. At quę diuina natiuitate sua, lætitia habitabilem orbem omnē repleuerat, ne in obitu quidem cuipiam molestiæ aut ærumnæ alicuius causa futura erat. Porrò is cui hoc contigerat, quum malus quidem, sed tamen non prorsus desperatus & incurabilis esset, pœnitentiæ ritè prętendit remedium: & quoniam manus quas non habebat, protendere nequit, lachrymas profert, & simul cum ea resipiscentiæ disciplina, cura quoq; adest. Pheretrum enim cōsistit, & manus ad resectionē, unde deciderāt, accōmodatæ (Petri id iussu factū) cōfestim pristinū statū suum recuperant. Vbi aūt ad Getsemani peruentū est, sepulturæ quidē illa, filium imitata, traditur: per illum † autē ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet Paradisum, ubi & uitæ arbor consita est, ratione ea, quā qui hæc fecit, DEVS nouit, transfertur.

Ex Iudæis sacerdoti cuidam pheretrū Dei genitricis impetuose inuadenti, manus decidunt, et ex pheretro dependent.

Manus eidem mox, per pœnitentiam resipiscenti, restituuntur.

Corpus diuæ uirginis diuinitùs in paradisum translatū.

† Quod, quia Deo nihil est impoßibile, nec nos de beata Maria factū abnuimus.

CAPUT XXIII.

Porrò uitalis & salutiferi tabernaculi huius translationem, quum multi alij disertis uerbis clarè deprędicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hierosolymorum episcopus: magnus sanè diuinoq; afflatus numine uir, ex uetusta traditione, rē hanc sic gestam, scriptis suis cū fide cōfirmat. Dicit enim, totū triduū Apostolos ad monumētū id, diuinorum hymnorū carmina audiētes, perseuerasse. Accidit aūt rursum, ut Thomas ab eis abesset: uidelicet ut nota perspectaq; diuæ genitricis fieret assumptio, itidem ut antea filij eius, pro eo atq; decebat, post diem tertium resurrectio. ingenti afficiebatur dolore, neq; quieto animo esse poterat Thomas, quippe qui tanti boni non fuisset particeps. Sacer autē ille chorus, iniquū esse iudicans, si ille quoq; diuinum uirginis matris corpus nō spectaret atq; cōplecteretur, aperiri monumētum iubet. Quod quidem ubi ita est factum, desideratū illud corpus nō comparuit. Sepulcralia tantū lintea ritè cōposita loco suo manebant: itidem ut filij quoque eius in sepulchro relicta. Quæ & ipse, & qui cum eo aderant, cum ueneratione exosculati, incredibiliq; uoluptate, odorisq; suauitate repleti, sepulchrū quidem ad pristinum conformant modum: miraculum autem ipsum quasi per manus subinde posteris traditum, ad nos quoque transmiserunt. Quod uerò diuinum hoc DEI genitricis tabernaculum resurrecturum fuerat, propheta quoque Dauid prædixit: Exurget, inquiens, Domine, tu & arca sanctificationis tuæ. Inde fama est, non ita pridem sanctissimæ uirginis quoq; * sacra primùm celebrari cœpta esse. Mores autem, formæq; & staturę eius modus, talis, ut inquit Epiphanius, fuit. Erat in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admodum eaq; necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honorem suum & uenerationem omnibus exhibens. statura mediocri: quamuis sint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate aduersus homines omnes usa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia maximè. Colore fuit triticū referente, capillo flauo, oculis acribus, subflauas, & tanquam

Quanquā propter cautelam salua fide, pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire quod sine periculo nescitur.

Hierony. Quomodo Maria sancta unà cū carne regnum cœlorum non cernat, quæ neque lasciuierit, neq; fornicata fuerit, neq; adulterium commiserit, sed neque aliquod infandum carnis opus patrauerit, sed impollutā permanserit?

Epiphanius aduersus Marcion.

Diuæ Dei genitricis mores. Statura & forma.

Confirmatur id auctoritate Iuuenalis episcopi Hierosolymitani.

** uitæ ?? Potest hic etiam legi ?? ?? id est, finem obitum, assumptionē.*

A tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, & decenter nigra: nasus longior, labia florida, & uerborum suauitate plena: facies nō rotunda & acuta, sed aliquāto longior, manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, minimeꝙ uultum fingens, nihil mollicici secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens. uestimentis, quæ ipsa gestauit, coloris natiui cōtenta fuit: id quod etiamnum sanctū * capitis eius uelamen ostendit. Et, ut paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Ætas autem eius sic se, ut antea dixi, habuit. Nunc ad Apostolica acta reuertamur. * πατρίου.

CAPUT XXIIII.

PAulus Athenis discedens, Corinthū uenit. Ibi in Aquilam aulæorū textorē, & Priscillam cōiugem eius, qui nuper admodū Roma uenerāt, incidit. Edicto enim Claudij, omnes ex Italia Iudæi eiecti erāt. Cū ijs Paulus diphtheras faciebat. Iudæi aūt Pauli doctrina audita, eire sistūt. Quapropter is ira percitus: Sāguis, inquit, uester super uos: à quo ipse purus, ad gentes proficiscar. Ibi quoꝙ Synagogæ princeps Crispus, unà cum cōiuge et liberis, diuinū suscipiunt baptismū. Annum porrò integrum cum dimidio Corinthi Paulus fuit, & Gallio Achaiæ proconsul à tribunali Iudæos repellit. idemꝙ, quū Sosthenes uerberaretur, ꝓ nihilo eā rem habuit. Paulus uerò inde ꝓfectus, in Syriam nauigat. Ephesum aūt quum uenisset, manere quidē ibi tempore aliquo cogebat: festū aūt diem proximū Hierosolymis peragere cupiens, inde abijt, & mari Cæsaream Palestinæ peruenit. Inde Hierosolyma profectus, Acta Pauli. Aquila. Priscilla.

B mox Antiochiā Syriæ rursum tendit. Vnde deinde egressus, Galatiam & Phrygiam, ecclesias uisitans, peragrat. Apollos uerò quidā, patria Alexandrinus, eloquentiæ ui pollēs, argumētis demōstrationibusꝙ certis atꝙ firmis omnibus demonstrabat, CHRISTVM eum esse qui ab ipsis expectaretur. Hic Ephesо profectus, Corinthū appulit, atꝙ ibi magna cum libertate fidei uerbū deprædicauit. Interea Paulus ex terra Syria Ephesum uenit: & qui ibi adhuc Spiritū sanctū esse nesciebāt, eum manuū illius impositione abūdè suscipiūt, peregrinisꝙ sermonibus & linguis loquunt. Bienniū totū in Asia Paulus peregit in cuiusdā schola, cui nomē Tyranno erat. Ibi omnes & Iudæos & Græcos ad VERBVM audiendum pertraxit. Fama porrò inauditorū antea miraculorū eius increbrescebat, adeò ut sudaria quædā & semicinctia (tenues uidelicet fasciæ) quę corpus eius attigissent, quum morbos curarēt, tum dæmonib. formidolosæ essent. Erant præterea Sceuæ cuiusdam sacerdotis filij septē, qui nomine Pauli dæmones adiurare & expellere audebāt: qui ita fugati, Paulū se quidem scire, illos autem minimè nosse, dicunt: atꝙ cum impetu in illos insilentes, eos cōuulnerant. Quapropter res ea audita, omnibus timorē incutit. Mox etiam qui * ex curiosis artibus uiuebant, libros suos uendentes, precium eorum ad quinꝙ † myriades denariorū redigunt. His porrò ita actis, in animo habebat Paulus per Macedoniam petere Achaiam, & inde reuerti Hierosolyma, deinde Romam etiam uidere. Quum autem adhuc in Asia esset, Timotheum & Erastum in occidentem misit. Ibi tum Demetrius faber argentarius, quòd aurei, quos faciebat, dij, Paulo illos despicere persuadente, negligerentur, tumultum non paruum Ephesi excitat: Actum esse de Dijs, periclitariꝙ etiam templum, quæ apud ipsos colebatur, Dianę, quiritans. Vulgus itaꝙ furore & indignatione percitum, Magna, exclamat, Ephesiorum Diana: & impetu beluino quosdā ex Pauli sectatoribus cōprehēdit. Acnisi Alexander scriba cōsistens, sublata in altū manu, suauibus multitudinē demul

Apollos. Miracula Pauli. * ἐν περιέργοις. † quinquaginta millia argenti.

fiſſet uerbis, fortaſſe Paulum ipſum etiam interemiſſent. Qui Epheſo diſcedens, A
in Macedoniam proficiſcit, Eccleſias confirmans. Atq; inde in Græciã uenit. Cę-
terùm quum ibi à Iudæis ei ſtruerent̃ inſidiæ, rurſum per Macedoniam reuerti-
tur. Sequebantur eum Sopater, Ariſtarchus, & Timotheus. Tychicus autem &
Trophimus Aſiani, qui pręceſſerant, Troade eos expectabãt. Paulus porrò unà
cum Luca (erant tum Azymorum dies) Philippis Troadem & ipſe uenit. Ibi die

Eutychũ mortuum Troade, Paulus in uitã reſtituit.

Sabbatorum una, quum Paulus cõcionem longam haberet, & oratio in mediã
noctem produceret̃, adoleſcens quidam Eutychus, qui in feneſtra quadam ſede
bat, uerborum ſuauitate delibutus, & in ſomnũ profundiorem delapſus, ex ter-
tia cõtignatione decidit, & moritur. Ei uerò Paulus incumbens, bono animo eſ-
ſe, minimeq; eos tumultuari iubet, eſſe adhuc in homine animam dictitãs. Ita iu-
uenis incolumis & ſaluus, multum eis qui congregati fuerãt, præbuit lætitiæ &
iucunditatis. Et colloquio ad aurorã uſq; producto, inde abit, atq; Mitylenem,
mox Samum uenit: & Trogyllij quum manſiſſet, inde Miletum adit, Hieroſoly

Concio Pauli, quã Mileti ad Epiſcopos Epheſios habuit.

mitanum iter urgens. Miletum porrò ſacerdotes Epheſiorum eccleſiarumq; epi
ſcopos accerſit, moremq; & uitam eis ſuam cõmemorat, ut uidelicet nihil eis ea-
rum rerum quæ profuturæ fuerant, indicare intermiſerit, pœnitentiãq; & fidem
in CHRISTVM priuatim & publicè teſtificatus docuerit. Proinde eis hortatur,
ut & ſe & greges, in quibus eos Spiritus ſanctus Epiſcopos cõſtituiſſent, attentè
curarent, ut uigilarent, ſeduloq; cohortationum præceptorumq; ſuorum, quæ
eos triennio toto docuiſſet, meminiſſent, & ut lupos eccleſijs graues iamiam ad-
uenturos cauerent. Multisq; præterea cõmodis atq; utilib. rebus expoſitis, cum
multo planctu, uix tandẽ ab eis auellitur: & cum ingenti deſiderio, ipſe ſimul &

φιλῶν καὶ φιλούμενος.

† prębens & excipiens oſcula, in nauem deducitur. Itaq; in inſulam Co defertur.
Deinde Rhodum, atq; inde per Patara in Phœnicem ſecundis uentis peruehi- B
tur. Relictaq; ad ſiniſtram Cypro, rectà in Syriam nauigat. Tyrum porrò quum
applicuiſſet, rurſum naui Ptolemaidem, ac inde Cæſaream Palęſtinæ uenit. Hic

Philippi Euangeliſtæ quatuor filiæ propbetiſſæ.

hoſpitio Euangeliſtæ Philippi, qui unus ex ſeptem diaconis erat, excipit̃. ei qua-
tuor filiæ fuêre, quas DEVS oraculari & prophetico dono dignatus erat. Apud
hunc quum plures dies maneret Paulus, eò etiã Agabus propheta ex Iudæa ue-
nit, corrigijsq; zonæ Pauli, manus pedesq; uinciens ſuos, numine afflatus: Hæc,

Agabus propheta.

inquit, Spiritus ſanctus prædicit: Ad hũc modũ uirum hunc Iudæi in Hieruſalẽ
ligabũt, & in manus gẽtium tradent. Quapropter quũ Paulũ multi à profectio-
ne Hieroſolymitana dehortantes diſtinerent, tantũ abfuit ut ille perſuaderet̃, ut
non modò uinciri uellet, uerùm etiam mortem obire pro nomine IESV CHRI-
STI paratum ſe eſſe cõtenderet. Eis autem qui cum eo erant, ut uoluntas Domi-
ni fieret, inferentibus, dimiſſus ille Hieroſolymam uenit.

CAPUT XXV.

Paulus Epheſi in carcerem cõiectus.

VErum enimuerò qui profectiones Pauli deſcripſerunt, quum quam-
plurima alia eum ſimul & feciſſe, & paſſum eſſe, tũ hoc quoq; quum
Epheſi eſſet, de eo memoriæ mandarũt. Quum enim ibi principẽ lo-
cum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus eſt cõciona
tus. Quare Hieronymus illũ bene quidẽ & diſertè dicere, ſed orationẽ eius non
eſſe eorũ temporũ, teſtatus eſt. Plebs quidẽ certè, per inſolentiã & furorẽ, Paulo

Eubulam ibidem & Artemillã cum miraculo baptizat.

cõpedibus iniectis, carceri eum includit, ut leonib. uorãdus obijceret̃. Ibi tũ Eu-
bula & Artemilla, clarorũ Epheſi uirorũ cõiuges, fidẽ edoctæ à Paulo (noctu e-
nim ad eum ueniebant) diuini lauacri gratiã ab eo petũt. Itaq; uirtute diuina at-
que angelici ſatellitij miniſterio, caliginem noctis, exuberantia ſplendoris illu-
ſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptiſmo ad littus
maris

A maris initiat: & quum id nemo omnium, quibus custodiæ cura mandata fuerat, sensisset, ad uincula rursum sua, in quibus leonibus esca asseruabatur, redit. Sed enim ingenti magnitudine & robore intolerando, leo, cōtra ipsum immissus, in arenam quidem ille procurrit: sed mox ad pedes Pauli cōsedit. Et quum itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tangere quidem ulla sacrum corpus ad orationem erectum atque compositum, sustinuit. His ita actis, derepentè fragore multo uehemens quædam supra † naturæ ordinē grando decidens, multorum simul & uirorum & ferorum animalium cōminuit capita, ipsiusq; etiam Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum suis per Paulum DEO conciliatus, salutiferum suscipit lauacrum. Leo autem ille profugus, in montes proximos euadit: et Paulus inde in Macedoniam & Græciam transmittit. mox rursum per Macedoniam uadens, Troadem & Miletum contendit. Atq; inde tandem Hierosolyma proficiscitur. Mirandum uerò non est, Lucam hāc Pauli cum beluis pugnam reliquis eius actis non inseruisse. Nam etiam si ex Euangelistis solus Ioannes Lazari resuscitationem commemorat, minus tamen de fide ueritateq; eius ambigendum. Scimus enim, nō omnes omnia scribere, credere, et nosse. Sed uti unicuiq; largitus est Dominus, & ut cuilibet diuidit & dispēsat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & scribit spiritualiter ea quæ sunt Spiritus.

θηριομαχίαν, hoc est pugna cum feris, Pauli de qua. 1. Cor. 15.

† ὑπερφυές

Lucas hāc Pauli cum bestijs pugnam reliquis actis eius nō inseruit.

CAPUT XXVI.

Quum ad eum modum Paulus ab Hierosolymis omnem circumcirca regionem ad Illyricum usque peragraret, Claudius Iudæos Roma exigit, Qui quū adhuc sceptra Romani imperij gereret, ipsis Paschæ ferijs Hierosolymis tāta seditio & tumultus in plebe extitit, ut eorū tantum Iudæorum, qui ui ex templo exire uolentes, circa fores eius se inuicē premebāt & collidebāt, myriades tres proculcatæ inter se & enectæ sint. [a] Quapropter festū id populo omni in ingentem est conuersum luctum, & ferè ad domos omnes dolor is & planctus peruenit. Multa quoque præterea Iudęi eo tempore experti perpessiq; sunt mala. Hisce porrò de rebus Iosephus quoq; scribens, ad hunc modū refert: Claudius autē Agrippā Agrippæ filiū, Iudæorū regē creat, & Felicē regioni omni Samariæ & Gallilææ, & eius insuper quæ extrema seu trans Iordanē dicitur, procuratorē cōstituit. Qui Claudius Imperio tredecim annis et mensibus octo administrato, decedit, & Neronem filiū successorē relinquit. Neronis porrò tēporibus, [b] Fœlice Iudææ pręsidēte, idem Iosephus in xx. Antiquitatū libro, de ciuili inter se sacerdotū factione atq; seditione, propemodum hisce uerbis cōmemorat: [c] Exoritur aūt & Pontificū seditio cōtra sacerdotes et primores plebis Hierosolymitanę. Atq; quilibet temerariorum nouandarumq; rerum studiosorū hominū coacta manu, dux erat. Itaq; cōgressi inter se, quum cōuicijs atq; maledictis alij alios proscindebant, tum lapidibus quoq; se inuicē petebant. Neq; qui hæc prohiberet, quisquam aderat. sed hæc omnia quasi in urbe, tutore magistratuq; omni carente, per uim impunè fiebant. Tanta porrò Pontificibus incessit impudētia & audacia, ut nō uererent̄ seruos suos ex urbe in pręedia & uillas, decimas eas quæ sacerdotibus debebantur, direptum mittere. Quapropter euenit, ut ex sacerdotibus nōnulli ad eam penuriā redigerentur, ut inedia in conspectu multorū morerentur: usq; adeò factiosorū uis & iniuria iuri & æquitati omni præualuerat. Idem ipse historicus, rursum eisdem temporibus exortum prædonū quoddam genus refert, qui (ut ipse inquit) interdiu atq; in media urbe obuios interimebant. Potissimum enim diebus festis se mediæ plebi immiscētes, & sicas sub uestibus tectas habētes, † aduersarios cōfodiebāt. Deinde eos

Clades & calamitates Iudæorum graues & uariæ sub Claudio.

Hoc sic itidem reperitur apud Euseb. lib. 2. cap. 19. Initiū eantū tumultus eius allegatur. Seditio autem ipsa sicuti à Iosepho cōmemoratur, non adducitur.

c. Seditio Hierosolymitana inter Pontifices et sacerdotes sub Nerone.

a. Seditio inter Iudæos & Samaritas exorta: unde latrocinia prouenerunt. Quadratus seditionis principes in crucē egit. Ioseph. lib. 20. ca. 11 & 12. Tacit. lib. 12.

b Felix Iudææ præfectus, Drusillam Agrippæ sororē, Azizi Amasorum regis cōiugē, uxorē duxit. Ioseph. eod. cap. 14.

Antonius Felix Claudij libertus, in Iudæa per omnē sæuitiam ac libidinem ius regium seruili ingenio exercuit: Drusilla Cleopatræ & Antonij nepte in matrimonium accepta, Tacit. lib. 12.

Alius Hierosolymis sicariorum publicè et impunè grassantiū horrendus tumultus.

† διαφόρους, plurimos, uarios.

quoque

quoq; qui ad cædem eam illos subornarant, per speciem ęgrè eam indignitatem A ferentium, aggrediebantur. Itaq; factum, ut eo prætextu bonæ fidei habiti, deprehendi non possent. Primùm equidem illi Ionathan pontificē trucidauere, & post eum quotidie complures: & periculo ipse periculi timor grauior erat, quũ pro se quisq;, sicuti in bello, in horas mortē expectaret. Deinde illa quoq; infert: Maiore insuper calamitate Iudæos affecit propheta Ægyptius. Aduenięs enim in regionem eorum homo præstigiator, & qui prophetæ sibi fidem arrogaret, ad triginta millium, quos seduxerat, hominum multitudinem cogit. Eos ex solitudine in montem qui Oliuarum est dictus, ducit. Ex eo loco † in animo habeat Hierosolyma ui capere: superatoq; Romanorum præsidio, tyrānidem sibi in populo, satellitio eo, quod secum impetum in urbem facturum esset, fretus uendicare. Sed enim conatum eius præuenit Felix. nam is Romanorum copias unà cum Hierosolymitanæ plebis auxilijs, cōtra eum ducit: & pugna cōmissa, Ægyptius statim in fugam uertitur, & quàm plurimi in exercitu eius uel cęduntur, uel capiuntur. Hæc Iosephus in secundo de captiuitate Iudaica historiarum libro refert. Huius autem Ægyptij & acta Apostolorũ mentionē faciũt, ubi Iudæorum multitudo seditionem contra Paulum excitat. Dicit enim ad eum tribunus: Non tu Ægyptius ille es, qui paucis ante diebus tumultu per seditionem cōcitato, in solitudinem ad quatuor millia hominum sicariorum eduxit?

Ionathas pontifex cæsus.

Aegyptius pseudopropheta perduellis opprimitur.

† olim n. potes rat.

CAPUT XXVII.

Simon Magus Romæ præstigijs homines seducit.

Canis pro foribus eius excubans, humana uoce loquitur.

NEronem autem imperante, Simon magus Romæ miracula per imposturas & præstigia edebat. Canem autem maximũ pro forib. catenis uinctũ habebat, per quē ad se uenire uolētes, si ei minus placuissent, arcebat. Aduenit porrò magnus ille Petrus ad Simonē uisendum: qui canem eum efferatũ & horrendũ in se ferri uidens, quum autorē eundē ante aduentũ suũ, mortis permultis fuisse, qui ingredi uoluissent, intellexisset, uinculis eũ soluit, atq; humana uoce annunciare hero suo, Petrũ CHRISTI seruũ adesse, iubet. Canis porrò quo iussus fuerat modo, nunciũ perfert. Ad eam rem, qui tum cum Simone erant, cōsternati obstupuerunt. Quibus ille: nihil id noui esse, se quoq; eadem facere posse dixit. Itaq; canē exire, & Apostolum ad se uocare iubet Petrus accitus ingredit. Ibi in colloquio mutuo multa inter se uerba faciũt. Miraculis equidem et uarijs prodigiorum operibus Simon longè superat. Quapropter multi ex illis ad CHRISTVM accedunt, atq; baptismum subeunt. Enim uerò & Simō ipse, dæmonum ei inseruientiũ opera, multa admiranda faciebat. Nam ut statuæ mouerentur curabat, & in ædibus uasa atq; instrumenta domestica se sponte propria hinc inde transferebant, & ipse flammis circundatus non urebatur. Ferebatur quoque uolans in aëre. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto, panes faciebat. Draconis quoq; formam induebat, & in uarias animantium species mutabatur: duplici facie indutus cōspiciebatur, in aurum sese totũ transformabat, fores uectibus & claustris probè cōmunitas & occlusas dicto aperiebat, uincula ferrea disrumpebat, in conuiuijs omnifariàm formularũ simulacra exhibebat, ut plurimę ante eum præcederent umbræ efficiebat, quas defunctorum dudum esse animas nugabatur. Nec ipse modò, ad quam uellet, trāsformabatur speciē: uerùm etiam alios quos uoluisset, in uariarũ animantiũ formas mutabat. Quosdam autē, quum planũ eum & scurrā esse coarguere & conuincere tentarent, amicitiæ prætextu simulato, bouem sacrificās, ad epulas inuitabat, & inde multiformibus eisq; incurabilibus morbis & immanibus dæmonibus subijciebat. Hæc atq; his similia, quum diuus quidem Petrus uerè ac reipsa, Simon

Colloquiũ Petri cũ Simone. Iidem inter se miraculis edēdis certant.

Imposturæ & præstigiæ Simonis Magi, perinde atque Protei cuiusdam.

autem

A autẽ falso & imposturarum fuco facerent, Nero utrunq; euocat: & quum, quod melius esset dispicere nõ posset, tum quidẽ, ut insolentiũ prodigiorum effectores, ambos, tãquã errones & scurras, Roma expellit. Postea autẽ animum ad impostorẽ et impurum Simonẽ, quippe et ipse impurus et impius, maximè cõfert.

Nero utrunq; Roma exigit.

CAPUT XXVIII.

Iisdem temporibus, Paulus unà cum discipulis suis, clitellis iumentis impositis, Cæsarea ascendit Hierosolyma: & die sequẽti ad diuum Iacobum hierarchã & presbyteros ueniens, eos salutat, & quæ DEUS per ipsum apud Gentes effecisset, exponit. Illi porrò gloriã primùm DEO ferebãt: deinde Paulũ admonebãt, q; plurima esse Iudæorũ fideliũ millia; qui legis zelo & æmulatione perciti, de eo certiores facti essent, quasi omnes doceret à lege deficere, circumcisionẽ abolere, & patrios mores negligere. Proindeq; autores suasoresq; ei erãt, ut cõsilio † ad tempus accõmodato, purificaretur, & ex legis præscripto caput raderet, ne scilicet legem abrogare uideretur. Atq; ille quidem ita purificatus, tẽplum ingreditur: Iudæi autẽ Asiani eo cõspecto, ira uehemẽtiore ducti, manus ei inferunt. & alius aliũ cohortati, tanq; eum qui templũ prophanaret, inde extrahunt, & occidere moliuntur. Cæterùm cohortis Tribunus, tumultu eo ciuitatis audito, magna cum celeritate accurrit, & Paulũ ex percussorũ manibus raptũ, grauib. duabus catenis uinctũ, in castra ducit: & quòd eum Ægyptiũ illũ esse, de quo paulò antè diximus, opinaretur, idipsum inquirit. Ille autẽ Tarsensem se ex Cilicia esse dicit. Deinde quum eum in gradus statuisset, causam dicere iubet. Ibi Paulus stans, de rebus suis commemorat, quòd spectatũ scilicet satis esset, zelo se & æmulatione patriæ legis flagrãtem, apud Gamalielem cæremonias eius accuratè & diligenter didicisse: acceptisq; à seniorib. epistolis, Damascum, ut ibi in uincula, qui CHRISTUM prædicassent, coniiceret, cõtendisse.

Paulus Hierosolyma uenit.

† [illegible]

Dispensatio apostolica.

A Iudæis Asianis ibi in tẽplo per tumultum capitur.

Causam apud Iudæos dicit.

B Immensam uerò tum cœlitùs lucẽ circũ se coruscasse, uocemq; inauditam antea ad se delatam esse: excœcatũ inde circuisse, uisum postea rursus ab Anania recepisse, deniq; baptismo cõsignatũ, IESU CHRISTO nomẽ dedisse. Hæc omnia quũ referret, magis etiã magisq; tumultuari multitudo incipit: tollẽdum eum esse, neq; talẽ hominẽ uiuere debere, clamitãs. Tum tribunus Paulũ flagris cædit. At ille, quũ Romanũ se ciuem esse diceret, plagis liberatur. Deinde, cum prima luce Tribunus, rem omnẽ certius cognoscere uolens, Põtifices & consiliũ euocat: atq; ibi, quum Paulus rursus concionaretur, ab Anania in os uerberatur. Quem Paulus Pontificẽ esse nesciens, quum parietem eum dealbatũ uocat, tum illegitimum iniquumq; ei iudicium obiicit. deinde † cõsilio quodã pro tempore capto, Pharisæũ se nominat: & quòd mortuorum resurrectionem prædicet, proptèrea se in ius trahi dicit. Hoc modo, Pharisæorũ sibi, nihil eum criminis admisisse credentiũ, cõciliat studia: & Tribunus ueritus, ne quid multitudo, quod minus deceret, faceret, eum abducit. Noctu uerò CHRISTUS Paulo assistens, forti animo esse iubet: eumq; sicuti Hierosolymis, ita Romæ quoq; de se testificaturum esse dicit. Erant autem quidam qui iuramento confirmauerant, persuasuros se quidem sacerdotibus, ut Paulum è ciuitate producerent, ipsos uerò ad eum necandum paratos fore. Quod quum Paulus cognouisset, (nã id ad eum sororis eius filius detulerat) Tribuno significat. Ille porrò, Claudius scilicet Lysias (ita enim uocabatur) duobus cẽturionibus, ducentisq; hastatis, & septuaginta equitibus, diuinum committit Apostolum, ut noctu iumentis uehentem, Cæsaream cum epistola ad Felicem duceret. Et ille, quum eos qui Hierosolymis uenissent, excepisset, expectaturumq; se, qui eum accusarent, dixisset, in Herodis prætorio asseruari illum iubet.

† [illegible]

Conspiratio quorundã Iudæorum in necem Pauli.

Paulus Cæsaream ad Felicem ducitur.

CAPUT XXIX.

A

Accusatur apud Felicem Paulus.

QVincp dies intercessere, quum seniores Hierosolymis eò ueniūt, Ananias pontifex, & orator quidam Tertullus nomine: qui quū alia multa Paulo, accusans, nugis suis & loquentiæ conuenientia obijcit: tum ut pestiferū & seditiosum hominē cōuicijs proscindit, prophanātem sanctum sanctorū, & templum ipsum. Insuper etiam, magni & grauis criminis loco adijcit, antesignanū hunc esse Nazaræorū sectæ. Paulus uerò facilè criminibus alijs oratione suaui confutatis, colere se DEVM, iuxta eam quam illi dixissent sectā: neque se ijs quæ in lege aut prophetis sint, dictis refragari: neque aliter quàm accusatores conuiciatoresq; suos credere constituisse. annunciare etiā mortuorū qui uel piè, uel impiè uixissent, resurrectionem: qua de re potissimū in præsenti causa iudiciū sit, profitetur. Quibus auditis, Felix iudiciū ad Lysiæ tribuni aduentum cōperendinat. Qui tribunus quamprimùm uenisset, causam se iterum auditurū dicit. Paulū autem in custodiā mittit, neque quenquā ad eum adire, quæq; ei usui essent, subministrare uolentē, prohibet. Cęterùm paulo pòst Felix unà cū Drusilla uxore accersitū Paulum, de salutifero Verbo concionantem audit. Itaq; metu ex cōcione eius concepto, Felix paulatim eum absoluebat. Professionem uerò fidei suscipere nolens, pecunias se ab eo accepturū sperabat: eamq; ob causam frequēter cum eo accito, familiarius libentiusq; sermones conferebat. Enimuerò biennio exacto, Portius Festus à Nerone successor Felici mittit: qui quū Cęsarea Hierosolyma ascēderet, Ananias pōtifex, ut Paulū eò uocaret rogat, eo nimirū consilio, ut in itinere clam ferro ille à cōiuratis trucidaret. Festus petitionē eam reijciens, eos Cæsareā, ubi cōtrouersia decideret, uenire iubet. Eò quū Festus & presbyteri uenissent, Paulus pro tribunali crimina sibi ab eis obiecta, tanquā aranearū telā soluit, nihil se uel in legē, uel in tēplū admisisse pulcherrimè demonstrans. Ac Festus quidē, ut Iudęis gratificaret, Hierosolyma Paulū uenturū esse dicit. Id uerò ille deprecat, ad Cęsaris tribunal se staturū attestans. Nemini quippe fas esse, hominē ad Cæsarē prouocantē, Iudæis per gratiā donare. Ad hūc modū quū Paulus techna quadā Festū cōstrinxisset, ille re in cōsilium relata atq; deliberata, tandem: Cæsarem, inquit, appellasti, ad Cęsarē ibis.

Paulus se defendit.

Felix pecuniā apud Paulum captat.

Portius Festus causam Pauli audit.

B

Paulus suspectū Festi iudicium habens, Cæsarem appellat.

CAPUT XXX.

Agrippa rex cū uxore Bernice Cæsaream ad Festū uenit.

INterea Agrippa rex, unà cum Bernice cōiuge Cæsareā ad Festū uenit. Atq; ibi quū plures dies moraret, Festus causam Pauli regi exponit, ut scilicet is uinctus à Felice relictus fuerit, & ut presbyteri & pōtifices, officiū iudicis aduersus eum implorarint: ut deniq; pro tribunali hominē accusatorib. præsentib. statuerit, atq; ibi nihil criminis in reo, quātū suspicari licuerit, cōpertū sit, prætereq; q᷑ quæstiones quędā de religione ipsorū, et de quodā IESV defuncto, quē Paulus uiuere assereret, ab accusatorib. ei obijcerent. Et quū ipse dubiusancepsq; de iudicio hoc fuerit, Paulū ad cognitionē Cęsaris prouocasse. Hic Agrippa: Peruelim, inquit, & ipse uirum audire. & Festus: Cras audies, ait. Itaq; maximo cū† apparatu prima luce Agrippa cum Bernice frequēs cōuocat auditoriū. Et aderāt ibi etiā Festi iussu, quicuq; in ea urbe fuere uiri clari. Itaq; Paulus uinctus adducit. Tū ibi Festus sermonē exorsus: Agrippa rex, et quicunq; in cōuentu hoc adestis, inquit, hic ille est, quē Iudęorū multitudo, tumultu ingēti cōcitato, ad me ueniēs è uiuis tollendū esse omnib. modis cōtēdit. Ego uerò, quū nihil eū morte dignū cōmisisse animaduerterim, & ipse iudicium Augusti appellauerit, eò mittēdū esse duxi. Quū uerò nihil certi, qd᷑ de eo scribā, habeā, ad iudiciū tuū eū produxi, rex Agrippa: ut causa cognita, tandē habeā, qd de eo

† phantasia

de eo

A de eo Cæsari significem. Admodũ enim absurdum mihi uidetur, uinctũ quenq́ mittere, & non simul causam uinculorum indicare uelle. Tum Agrippa ad Paulum: Permittitur tibi, inquit, de te ipso quod uisum est, dicere. Ibi Paulus consuetudine fortasse quadam, manu extenta, uerba fecit. Et primùm arte quadam prudenter Agrippam, ut uirum iustum, consuetudinumq́ & quæstionum Iudaicarum egregiè peritum, laudare nõ omisit. Deinde felicem se eo nomine, quòd in talem auditorem causæ suæ incidisset, iudicauit. atq; huiusmodi præfatione præmissa, res suas exponẽs: Ab ineunte ætate, inquit, accuratè & diligenter in patria Pharisæorum secta educatus & doctus sum. Ac ne nũc quidem alia de causa ad tribunal sto, quàm quòd mortuorũ resurrectionem futuram esse doceo, quam DEVS olim patribus promisit. Quod quidem ad nomen IESV Nazareni pertinet, zelum & defensionem patriarum legum spirans, multa quæ non decuerunt admisi, eaq́ omnia apertè facere sum uisus. Testatur id uniuersa Hierusalem: permulti enim à me, qui potestatem eam à sacerdotibus acceperã, in custodias sunt coniecti. Tantum autem in me furor is exuberauerat, ut etiam in longinquiores urbes sim profectus, persequens, omniq́ (quod dicitur) fune moto, euertere sectam hanc contendens. Itaq; Damascum quum iter facerem, meridie ipso lux sole illustrior cœlitùs me circumfulsit. Cuius splendoris magnitudine oculos perstrictus, & proinde caligine obsitus, in terram decidi. Ad hæc uox de cœlo audita, quæ CHRISTVM persequi uetabat, & mox ut exurgerẽ iubebat: eam ob causam uisionem mihi talem oblatam esse indicans, ut me testem produceret, earũ, quas sciret, quasq́ paulò pòst indicaturus esset, rerum: ut scilicet cæcorũ aperirem oculos, & homines à tenebris ad lucem, & à potestate atque imperio Sathanæ ad CHRISTVM conuerterem, remissionem peccatorum, hæreditatemq́ inter

Paulus apud Agrippam de rebus suis uerba facit.

Hero Agrippæ, Galileæ partem donauit. Ciuitatem quoque Iuliadem cum uicis XIIII. concessit.

Aristobulo Herodis Chalcidis regis filio Armeniam minorem permisit. Ioseph. lib. 20. cap. 15.

B sanctificatos, per eam quæ in ipsum est, fidem & persuasionem recepturos. Visioni porrò tali, quæ naturam omnem longè supergrederetur, nõ morem gerere, religio erat. Itaque Iudæi simul & Gentibus, ut per resipiscentiam & pœnitentiam ad DEVM conuertantur, dignaq́ pœnitentiæ opera perficiant, annuncio, nihil prorsus extra prophetas & ipsum Mosen docens, nimirũ quòd CHRISTVS, qui passus sit, & primus ex mortuis resurrexerit, lucem gentibus, uitamq́ & salutem æternam proprio suo denunciet populo. Hæc quũ Paulus cum diserta facilitate diceret, Festus, utpote animalis quidam homo, qui non satis ea quæ spiritus sunt assequeretur, stultitiamq́ adeò & insaniam esse suspicaretur, tanquam per multas literas mente captum, neque satis quæ diceret intelligentem, cum conuicio Paulum ridebat. Cui ille, non insanire se, sed ueritatis & sobrietatis uerba loqui asseuerat. Quemadmodum id regi ipsi, ad quem hæc liberè diceret, probè cognitum esset: quem nihil earum rerum latêret, omnibus quæ prophetæ annunciarunt credentem. Ibi ad eum Agrippa perhumaniter: Modica ex parte, inquit, mihi, ut Christianus fiam, persuades. At ille: Mihi uerò in primis apud DEVM in optatis est, non solùm modica, uerumetiam maxima ex parte, non te solùm, uerumetiam qui orationem meam hodie audierunt omnes, tales fieri, qualis ego sum: extra uincula duntaxat ista, quibus obstrictus sum, catenarum.

Summa prædicationis Paulinæ.

CAPUT XXXI.

AGrippa autem, & qui cum eo erant, ex consessu statim consurgentes, & seorsim cõsistentes, Nihil (inquiũt) homo iste, quod uinculis aut morte dignũ sit, facit. Ad quod Agrippa adijcit, absoluendum eum fuisse, nisi Cæsaream appellasset. Ea porrò de causa in Italiam ei nauigandum

gãdum esse, decernitur. Ita Iulio cuidam ex cohorte Augusta cõmittitur. Nacti A autẽ nauem adramyttinam, in eam conscẽdunt. Porrò cum Paulo erat Lucas, & Aristarchus ex Macedonia Thessalonicensis. Inde Sidonem sunt delati. mox progrediẽtes, iuxta Cyprũ nauigãt: & deinceps Ciliciæ & Pamphiliæ mari trãsmisso, ad Myra Lyciæ appellunt. Ibi Alexandrina naui in Italiam tendente, inuẽta, Iulius uinctos in eam imponit. Et ad Gnidum quum propius accessisset, præter Cretam, iuxta Salmonam uehitur. Dehinc ad oram, cui Boni portus nomen est, deferuntur: à quo non longè oppidum erat, Lasæa dictum. Et quum periculosa esset nauigatio, Paulus nauem tempestate ad iacturam usque, uectoresq́ de uita ipsa summè periclitaturos præmonens, non transmittendum inde suadet. Sed centurio in eo gubernatorem nauis, magis quàm Paulum audiebat. Quapropter inde, quòd portus ad hyemandum nõ satis idoneus esset, discedunt: & Noto spirante, Asso superata, Cretam præteruehuntur. Mox uẽtus exoritur typhonicus & turbulentus, quem procellosum Eurum, seu Euroaquilonem uocant. Itaq; naui ab eo rapta, quum contrà niti non possent, tempestati aliquantum cedentes, feruntur. Et ad insulam quandam paruam, quæ Clauda dicitur, cursu directo, uix scapham consequuntur. Eaq; in nauim sublata, nauim ipsam quàm possunt firmissimè, contra incursiones & procellas fluctuum cingẽtes, instruunt & communiunt. Deinde ne in Syrtes, quæ dicuntur, inciderent ueriti, uelo laxato uehuntur. Et turbulentissima coorta hyeme & tempestate, tertio demùm die iacturam faciunt, & manibus ipsi suis omnia nauis armamenta in pelagus proijciunt. Quum autem diebus pluribus neq; sol neq; astra in cœlo conspicerentur, immanisq; præterea immineret tẽpestas, omnis spes salutis præcidi tur. Eaq; de causa uectores cibi abstinentia & inedia longiore macerantur.

Paulus Romã nauigat.

Atq; ibi Paulus: Decebat, inquit, uos mihi morem gerere, & è Creta nõ solue B re. Sic enim tempestatis huius iniuria & iactura careretis. Sed nũc quoq; quieto uos bonoq; esse iubeo animo. Pręter nauim enim nulla uectorum intercidet anima. Hac enim ipsa nocte Angelus DEI, quem colo, mihi assistẽs, timorem me ab ijcere iussit. Oportet enim, dicens, apud Cæsarem te sisti. Et quòd † gratiosus apud Deum es, uectores simul omnes tibi ille donat. in insulam autem uos quandam eijci necesse est. Quartadecima deinde superuenit nox, & illi in Adriatico afflictantur mari: atq; altitudinem inquirentes undæ, ad uiginti passus inueniũt. Et ne in aspera inciderẽt loca metuentes, quatuor è puppi anchoris proiectis, diem * à DEO precibus optant. Tum demum nautę scapham è naui in mare proijciunt, & fugæ consilium capiunt. Centurio autem Pauli suasu, funes scaphę incidi iubet, eamq; uentis auferendam committit. Et priusquàm illucesceret, Paulus omnes, ut cibum capiant, hortatur, ne capillum quidem unicum è capite eorum omnium decisurum pollicens. Ipseq; primus DEO quas decebat gratijs sacratis, cibum sumit: quòd itidem uectores reliqui, qui ducẽti & septuaginta sex erant, faciunt. Vt autem dies illuxit, terram quidem dinoscere nequeunt: sinum uerò conspiciunt littus habentem. Subductis itaq; ancoris, gubernaculorumq; remissis iuncturis, & artemone aliquantulum sublato, spirãtis uenti ui ad littus tendunt. Et prora quidem integra permanet, puppis autem fluctuum uiolentia soluitur. Milites porrò illud consilij capiunt, ut uinctos omnes interimant, ne ex eis quisquam natando euadat. Centurio autem, propter Paulum, cædem eam inhibet: & pro se quenq;, ut posset, consulere sibi iubet.

† κεχάρισταί σοι [illegible]

** ἡμέραν γενέσθαι.*

Naufragium.

CAPUT

A

CAPUT XXII.

ET confestim omnes in littus euadunt. Insulæ nomen Melita erat: cuius incolæ barbari quidem illi, non parum tamen curæ & benignitatis naufragis exhibent. Itaque propter imbrẽ copiosiorem, & frigus uehementius, pyram illi ingentem accendunt, & circumcirca consident. Ibi quum Paulus multa sarmenta congesta pyræ imponeret, & uipera, quæ in dumis eis latebat, calore eo excitata proreperet, manum eius illa mordicus arripit. Quod ubi Barbari, ita scilicet feram eam ex manu illius dependere, conspiciunt, non bonũ eum esse uirum, sed homicidam, & immanem quempiã, qui etiam si sæuæ tempestatis uim euasisset, præsentem tamen à uenenoso serpente ictus, ne diutius uiueret, uindictam sentiret, suspicantur. Sedenim nihil inde periculi Paulo accidit. nam serpentem excussum in flammam conijcit. Illi uerò existimantes eum euestigiò uel ex incensione arsurum, uel exanimatum pessum iturum, improba uenenati morsus contagione: ut aliter rem euenire uiderunt,* puppi, quod dicitur, ad inhibendum citatiorem cursum impulsa, longè diuersa de eo loqui incipiunt, diuinisque eum prosequuntur honoribus. Agri & prædia insulæ eius, Publij, primum ibi tenentis locum, erant: qui per triduum ad summam hospitalitatem nihil faciens reliqui, benignè eis facit. Cęterùm copiosam is humanitatis eiusmodi reportat gratiam. uehementes enim febres, & dysenteria, quæ mala Publij patrem dudum uexauerant, attactu Pauli pelluntur. Alij præterea quàm plurimis afflicti morbis, dolore & cruciatu statim omni, pristinæ restituti ualetudini, leuantur. Vnde magnus Paulo honor prouenit, uectoribusque quæ ad nauigandi usum pertinerent, abundè subministrantur.

Paulus cum reliquis uectoribus in Melitem insulã enatat.

Vipera uenenosa ictu suo Paulo non nocet.

Miracula à Paulo in Melita edita.

* *πρύμναν ἀνακρούεσθαι. hoc est, puppim impellere, est sensim retrocedere. nauigio nõ inuerso. Qui enim se ita cedens recipit, puppim remigando impellit. id quod propterea facit, ne propalam fugere, dum se paulatim subducit, uideatur, & ne tergum hostibus obuertat. Prouerbialiter autem est, sententiam pristinam sensim mutare. Suid.*

† *πρύμναν ἀνακρούσαντες τὸ λεγόμενον.*

CAPUT XXIII.

IBi uerò etiam aliud nauigium Alexãdrinum, Castoribus, dijs falsis, quorũ imagines præ se ferebat, consecratũ hyemabat. Quemadmodum enim Christianam pietatem colentes nauium gubernatores, naues suas sanctis quibusdam dedicant, inscriptioneque id testantur: itidem olim, pro eo atque uolebant, falsò creditis dijs, picturis eas inscribebant. Hac igitur naui, tertio pòst mense, diuus Paulus conscensa, Syracusas, deinde Rhegium, atque inde perendino die Puteolos perfertur. Ac postremò saluus Romam peruenit. Verumenimuerò fratres quidam, Pauli aduentu cognito, usque ad Appij forum & Tres tabernas (quæ loca extra urbem Romam sunt sita) obuiam ei processerant. Romæ porrò Centurio cæteros quidem uinctos, quibus oportuit, tradit: Paulum uerò secum ipse retinet. Triduo pòst Paulus primoribus Iudæorum ad se uocatis, oratione confirmat, nulla in re patriam legem se præuaricatum esse: cęterùm quum uinctus in Romanorum manus esset traditus, illicque causa cognita, se absoluendum iudicassent, populares autem sui uehemẽtius eũ persequuti essent, necessariò se eò descendisse, ut Cæsarem appellaret: Non equidem, inquit, quòd gẽtem meam in quopiam accusem: sed potius, ut uos uiderẽ atque alloquerer. Quam enim circumdatam mihi cernitis, propter ipsam Israëlis spem gero catenam. Qui ipsi quoque suspicionem amouentes, nihil se quidque mali uel sermonibus uel literis de eo accepisse: paratosque esse, res, de quibus dicturus esset, audire, testantur: scire se, ubique sectæ Christianæ contradici, allegantes. Designatur ergo dies, & illi omnes adsunt. Tũ ibi die integro Paulus de CHRISTO, atque eius regno orationem habet; atque ex lege & prophetis, ad lo-

Paulus Romã peruenit.

Idem ibi apud Iudæos de doctrina Euangelica disserit.

cum quenque congruentem afferens testificationem, probationes adducit. Illi A porrò partim quidem obsequuntur, paulatimque sermones eius complectuntur: partim uerò, ut dictis eius fidem haberent, non adducuntur, & sic in diuersas opiniones scissi discedunt. Deinde Festi literis Neroni redditis, Paulus ad tribunal eius sistitur: & defensionibus disertis, admodumque prudenter ad persuadendum accommodatis, uariam illam & uersutam feram, non ille quidem populares suos perstringens, sed crimina tantum sibi obiecta refellens, effugit. Ex eo tempore biennium Paulus Romæ permansit, mercede operis sui uiuēs: omnesque, ad se uenientes perhumaniter exceptos, duplici, in primis tamen diuina & cœlesti alimonia fouens. Atque ad hunc modum cum magna simul & animi & linguæ libertate regnū DEI, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, nullo interueniente impedimento, prædicans, Euangelium omnibus annunciauit.

Idem priore Neronis iudicio absolutus.

Euāgelium toto biennio Romæ prædicat.

CAPUT XXXIIII.

HActenus sacer & diuinus Apostolus & Euāgelista Lucas historiam actorum Apostolicorum scripsit. Deinceps porrò ecclesiasticorum historicorum aperta uestigia sequētes, reliquas historiæ nostræ res, DEO cōfisi, exponemus: & Spiritus sancti instinctu, quæ supersunt, adijciemus. Ac tum quidem absolutus à Nerone Apostolus, ad concionum ministerium rursum est profectus. Quum autem iterum in urbem Romanam uenisset, martyrio ibi uitam finijsse creditur. Non mirum quippe erat, Neronem, quòd ab initio humanitate quadam præditus esset, facilè Pauli pro doctrina institutæ defensioni acquiescere: postquam autem idem in impia atque nefaria flagitia tanquam in scopulos impegisset, ad alias aliorum cædes quoque Apostolorum adijcere. Itaque tum primùm, sicuti dictum est, dimissus,[a] priorem ad Timotheum scripsit epistolam,[b] quem episcopum antea Ephesi constituerat. In hac tanquam[†] in forma adumbrata, rationem & uitam Hierarchicam copiosè exprimit, qualibus moribus esse conueniat eos, qui Christianis sacris præesse uolunt, spiritus afflatu scribens. Non solum autem Timotheo, & per illum Ecclesijs CHRISTI omnibus,[c] sed etiam sacro Tito aliam epistolam scripsit: quem ante hac insulæ Cretæ episcopum ordinatum, ibi reliquerat, ut si quid in Euangelica prædicatione sua adhuc deesset, ille adimpleret. Ad Corinthios etiā, Ephesios, Galatas, Colossenses, Philippenses, Thessalonicenses, præterea ad Iudæos, & Romanos, & plerosque alios quos eum adire Spiritus sancti uis et gratia iusserat, quosque per fidem in CHRISTVM Euangelicam magnificè regenuerat, quæ præsens oratione sua dilucidè docuerat, eadem per compendium absens in memoriam reuocās, epistolas dedit. Ita uerò ea quoque quæ secretioris mysterij, magisque abstrusa antea silentio prætererat, postea per sacra scripta sua, aut grandioris sapientiæ uerbis accuratè & dilucidè declarauit: aut saltem (ut ita dicam) parabolarum more & specie, tanquam per ænigmata adumbrauit: neque propter eos qui ad res diuinas audiendas idonei futuri erant, ea occultans: neque propter ineptos atque indignos, dilucidè prorsus & apertè, ad contemptum euitandum, exponens. Quum autem denuò, ut dictum est, post longam uariamque profectionem & cursum, Romam uenit, morte ibi pro CHRISTO est mulctatus: quo tempore quum adhuc uinctus esset, posteriorem ad Timotheum composuit Epistolam: in qua, quum priorem defensionem suam ostendit, tum eam quæ iam sibi imminebat martyrij consummationem declarat. In prima enim, inquit, defensione mea nemo mihi affuit, sed omnes me destituerunt, ne id illis imputetur. Dominus autem mihi præstò fuit, & confortauit me, ut per me

Secundo imperij Neronis anno primum Paulus Romā uenit. A quo etiam tum est absolutus, intra quinquenniū illud, quo tolerabilis Tyrannus is fuisse dicitur.

Romam Paulus iterum uenit, & martyriū ibi subijt.

a. Epistola prior ad Timotheum.

b. E Laodicea Phrygiæ Pacatianæ metropoli.

† Tredecimo imperij Neronis anno.

† Is uiro.

c. Aliæ eiusdem epistolæ.

Consilium Pauli in Epistolis scribendis.

Epistola ad Timotheū posterior.

A me prædicatio impleta perficeretur, eamq; omnes gentes audirent: & liberatus sum ex ore leonis. Neronem ita, propter sæuum & ferocem eius animum, designans. Et quum in spiritu sciret, iamiam ipsius pro CHRISTO adesse mortem, simile quiddam infert: Et liberabit me Dominus ab omni opere malo, & conseruabit in regnum suum cœleste: martyrium impendens significãs. Id quod significantius in eadem ipsa, diuino instinctu, prædicit Epistola. Ego enim iam, inquiens, delibor & offeror, tẽpusq; resolutionis meæ instat. Indicat porrò in hac posteriore ultimaq; ad Timotheum epistola, Lucam sibi affuisse: in priore autem defensione, ne eum quidem ipsum. Vnde colligi rectè potest, Apostolorũ acta diuum Lucam usque ad id ipsum tempus perscripsisse, historiamq; omnem & acta eorum magnificè, tãtisper dum Paulo prius adfuit, prosequutum esse. Atq; hæc quidem recensui, illud ostendere uolens, Paulum testimonium suum, quod Lucæ perhibet, non ad id quod ille de aduentu Pauli Romam in actis suis scripsit, sed in posterius * tempus referre. Toto enim ferè orbe peragrato atque triginta & quinque annis Euangelico pro CHRISTO certamine peracto, quum postremò iterum Romæ esset, & in coryphæum præcipuumq; Apostolorũ Petrũ incideret, unà cum illo ibi immortalitatis coronam accepit.

Lucas acta sua Apostoli. a ad priorem Pauli in urbẽ Rom. aduentũ continuauit.

** Quo scilicet tempore posteriorem ad Timotheum dedit epistolam, & uinculis à Nerone cõstrictus fuit.*

CAPUT XXXV.

NOn minus etenim Petrus quoq; orbe peragrato, & ijs qui ex circumcisione erant, omnibus, in Palæstina & Syria & ubiq; ferè terrarum prædicatione promulgata, quum sub Neronis imperio Romã, propter detestãdum illum Simonẽ, qui publicis inscriptionibus DEVM
B se uocare, prædicationemq; CHRISTI euertere est ausus, uenisset, factisq; illum simul & sermonum ui coarguisset: atq; Romanorũ Ecclesię, primùm quidem Lino, deinde Anacleto, & post hos tertiò, ad mortẽ uadens, sapientissimo Clementi claues commisisset, ad DEVM migrauit. Is porrò unà cum Simone, tãquã prodigiorũ effector, à Nerone Roma pulsus, Hierosolyma rursum & Orientales ciuitates petijt: & orbem miraculis illustrans, in Faustinum & Faustinianum, siue Nicetam & Aquilam incidit, qui filij quidem clarissimi uiri Fausti Romani, Cæsarem genere attingentes, fratres autem Clementis erant. Hos quum ab Simonis præstigijs prodigiosis abduxisset, ciuitates uisebat, Simonis semina ubique radicitùs euellens. Deinde uerò etiam sacrum Clementem ad se pertraxit, eumq; sibi ad arcanas obscurasq; illius de anima & restitutione hominis, alijsq; rebus ingentibus quæstiones, per appositas solutiones ritè & præsenti animo respondens, atq; insuper miraculis multis, & secretioris sapientiæ ui familiarius coniunxit. Multis uerò deinceps annis & Matthidiam, nobilem matrem eorũ, quam in insula quadam ex naufragio ærumnosè uiuentem reperit: quippe quæ Roma Athenas liberorum suorum doctrinæ gratia unà cum illis nauigãs, naufragium passa fuerit: quum illi quidem alius aliò diuina prouidentia incolumes euasere, ipsa uerò in insulã eiecta, in seruitute uitã egit. Hanc diuus Petrus ibi inuentã, quũ ad spectandas uitiferas columnas diuertisset, eumq; (quos diximus) liberi illius tres sequerent, matremq; suam pręter spem & expectationem omnẽ cognoscerent, diuino regenerauit baptismo. Vt autem & pater eorum Faustus Roma ad uxorẽ & liberos quærendos profectus, Ægyptumq;, Syriã & Phœnicen peragrans, diuino quoq; nutu in Petrum suosq; incidit, & itidem ut illi, sacrum suscepit lauacrũ, unà cum illis Apostolum per orbem comitatus est. Ita illi longo tempore ueri certiq; rerum eius gestarum præcones fuere, simulq; cum

Petrus & Paulus Romæ martyrio coronati.

Primi Ro. Ecclesiæ Episcopi.

Diui Petri acta.

Clemẽs Rom. episcopus.

Pater eius, & fratres.

Mater eiusdẽ.

Diuus Clemẽs cũ duobus fratribus, & deni de parente utroq;, comes et socius Petri, prædicandi in orbe Euãgelij fuit.

eo CHRISTVM prædicarunt. Petrus porrò ad eum modum per orbem habitabilem passim uadens, ecclesias ubiq; constituit. Et Romanam, quos suprà diximus, successoribus commisit: Lino uidelicet, Anacleto, & tertio sacro Clementi. Ipse quidem Clemens se à Petro in obitu eius lectum dicere, & à Petro secundum numerare uidetur. Alij autem quartum eum à Petro esse referūt, in quibus etiam est Eusebius Pamphili. Alexandrinæ autem Marcum præfecit: in cuius sacro ministerio, Nerone octauum imperante annum, Anianus successit. Porrò Antiochenam primùm Euodio, deinde reuera * numine afflato DEVMq; ferente Ignatio regendam tradidit: quem Ignatium tenellum etiamnum, tāquam simplicē & integrum, manibus suis sublatū CHRISTVS exhibuit: atq; simplicitatē integritatemq; discipulis ostēdere & cōmendare uolēs, Nisi ei ipsi similes fierēt, nequaquam illos in regnum, quod tum prædicabatur, peruēturos esse dixit. Siculorum uerò ecclesiæ Pancratium: alijsq; regionibus, insulis, & urbibus Episcopos alios, qui ab eo sacram CHRISTI disciplinam accepissent, præposuit. Ad hunc modum ipse in Palæstina, Syria, Phœnice, Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, breuiter in totius Asiæ & Europæ oris, omnibusq; adeò qui in dispersione erant Iudæis & Græcis Euangelio CHRISTI uirtute & ui uerbi (signis & miraculis accedentibus) promulgato, extremis Neronis temporibus Romam, urbium omnium reginam, quum ibi quoque Paulus esset, peruenit.

Primi Episcopi ecclesiæ Rom. — *Alexandrinæ.* — *Antiochenæ.* — *θεοφόρῳ καὶ θεοφόρῳ.* — *Siculæ.* — *Postremis Neronis temporibus Petrus Romā peruenit.*

CAPUT XXXVI.

SEd enim quum ibi mirificis amborum miraculis tāta ad Christianismum confluerét multitudo, ut numerus eius iniri non posset: Nero penes quem summa rerum erat, ad improba impiaq; delapsus flagitia, ea re cognita, cōtra ipsam diuini cultus armatur pietatem: & percussoribus dispositis, tot fideles ferro necat Romanos, ut etiā Senatus admodū iam propter paucitatem sui ordinis hominum imbecillis, alias super alias accumulatas cædes ægrè ferret. Inde Simoni admodum Apostolos persequenti, aditus liber ad Senatū & Neronem datus. Atq; is omnem (ut in prouerbio est) mouet funē, ut illorum etiam nomina è medio tolleret, tanquā qui cædis tantæ multitudinis autores fuissent. Itaq; Nero Apostolis infensus, planum Simonem ipse quoque planus est complexus. Quum igitur Petrus Simoni resistens, cum eo sępe conflictatus esset, tumorq; impietatis in malefico illo supra modum excreuisset, postremò quàm licētiosissimè in conspectu omnium Romæ ad Petrum, Tu uerò quid ais: inquit: proptereáne CHRISTVS tuus magnus est, quod à terra cœlos conscendit? quin & mihi id facere procliue est. Et confestim manibus extensis, sursum uersum, dæmonibus eum, quibus se permiserat, ducentibus, ferebatur. Petrus autem admodum anxius esse, & cum DEO in corde per precationem colloqui: & tandem spiritu plenus, potestates illas quæ nefarium hominem in sublime attollebant, increpare, & ut ab eo discederent iubere. At ille statim præceps deorsum uersum fertur, & humi allisus, mortuúsque rumpitur. Ibi ex populo qui antea Simonem diuinos usurpantem honores laudibus celebrauerant, subito ita prostratum uidentes, laudesque pristinas per palinodiam recantantes, ingenti claraq; uoce, Vnus est magnus DEVS, acclamant, quem Petrus & Paulus apertè & clarè prædicant. Locus sanè ipse, in quem luctuosum hoc spectaculum incidit, ad hodiernum usque diem, Simonium uocatur, etiamnum Simonis Antichristi perniciem & interitum declarans.

Et erant ibi nonnulli, qui eum reuicturum esse opinarentur, & ob id diutius in

Persequutio Christianorum sub Nerone. — *Simon magus Romæ modis omnibus agit, ut Apostoli è medio tollantur.* — *Petri oratione Simon dæmonum ope in cœlos euolans, humi sternitur et moritur.*

** Dicat Simon qui se magnam uirtutem Dei, & meretriculam suam spiritum sanctū appellauit, quomodo tempore certo Romæ debitum naturæ per successionē ad se delatam persoluerit, quando in media ipsa urbe concidens extinctus est? Epiphan. aduersus Simonian. hæresim. Cùm Simon se Christū diceret, & tā quam filiū ad patrem se uolando assereret posse conscendere, atque elatus subito magicis artibus uolare cœpisset, tunc Petrus fixis genibus precatus est Dominum, & precatione sancta uicit magicam leuitatē, & uelut uinctum illum de sublimi aëre deposuit, et præcipitio in saxo elidens crura eius confregit, &c. Augustinus in sermonibus de sanctis. Idem Aug. epist. 86. de ieiunio diei Sabbati agēs. Est quidem, inquit, et hæc opinio plurimorum, quamuis eā pleriq; falsam perhibeāt, quòd apostolus Petrus Romæ cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculū pridie cum eiusdem urbis ecclesia ieiunauerit, & consequuto tam prospero gloriosoq; successu, eundem morem tenuerit, eumq; imitatæ sint nonnullæ occidentales Ecclesiæ.*

A in publico iacuit. Cœterùm ubi iam cadauer diffluere, maleq; olere cœpit, re desperata, in occultis illũ sepeliere locis. Nero autem certior factus à Petro & Paulo Simonem peremptum esse, Petrum quidem pedibus * sursum uersum sublatis (nam id ita petierat: simul quòd se indignum reputaret, qui itidem ut Magister suus, recto corporis statu pateret: simul ut leuior expeditiorq; ei in cœlum esset cursus) in crucem egit. Paulum uerò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodemq; die. Sepulti autem sunt in Ostiensi, quæ dicitur, uia, trigesimo & septimo post salutiferam CHRISTI pasionem anno. Ferunt autem Paulum Neroni antea testatum esse, se illi tertio à cæde sua die uiuum repræsentaturum. Quod ubi est factum, in cõsternationem illum coniecit. Et quum post mortem Paulus, ita ut prædixerat, certò & uerè illi assistens, liberè CHRISTVM uerum esse DEVM profiteretur, neque ueram salutem in alio quàm IESV nomine esse ostenderet: illum quidem dicunt conatum esse, minimè autem (quòd uisio ea repentè euanuerit) comprehendere Paulum potuisse.

* [illegible]

Martyriũ Petri & Pauli.

Paulus tertio à morte sua die Neroni apparuit.

CAPUT XXXVII.

ET diui quidem Apostoli ita martyrij cursum perfecere. Nero autem quo magis Imperij eius creuere uires, eo deterior factus, ad nefandissima quæq; scelera est prolapsus, armis etiam contra eam quæ DEO præstatur pietatem sumptis. Illius uerò improbitatem, morumq; importunitatem percurrere, nequaquam præsentis uidetur esse operæ. Quicunque autem hominis peruersitatem, apertumq; furorem perspicere uellit, is monumenta historiarum, quæ multa à multis de rebus eius cum fide & curâ sunt composita, consulere poterit. Quum enim permultorum interitus autor extitisset, adeò se cædium piaculis contaminauit, nihil rerum omnium cum
B ratione & modo faciẽs, ut postremò ne charissimis quidem capitibus parceret: & citharæ musicisq; carminibus operam nauans, atque indecẽtibus prorsus, infamibus & meretricijs motibus ludens, ridiculeq; prorsus in theatro publicè saltans, neque quidquam omnium quæ DEO ingratæ inuisæq; sunt rerum intentatum relinquens, primus ipse acerbissimus VERBI ueræ pietatis hostis extaret: & denunciatis ei quæ contra illum structæ erant insidijs, matrem ipse suam, fratrem & coniugem ferro sustulerit: & innumerabiles præterea ex clarissimis Romanæ urbis ciuibus, qui etiã genere sibi propinqui essent, uarijs suppliciorũ generibus perquàm crudeliter interemerit. Ad quæ omnia illud etiam addidit, ut primus ipse Imperatorum omnium, impietatis eius quæ aduersus DEVM suscepta est, primitias tulerit. Itaque ad summam eius insaniam hoc fuit reliquum, ut mente per intemperias captus, manus tandem ipse sibi afferret: quatuordecim annis, prẹter paucos admodum menses, Imperio cum ignominia et probro summo administrato. Cuius etiam Tertullianus, Romanus scriptor, mentionem facit hisce uerbis: Consulite commentarios uestros: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximè Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocijsse. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur: Qui enim illum scit, intelligere potest, non nisi aliquod bonum à Nerone damnatum. Ad hunc modũ primus iste DEI oppugnator renũciatus, ad cædem Apostolorũ est actus. Et Paulus quidem Romæ capite plexus, Petrus autẽ crucifixus esse, eodem tempore traduntur. Rem hanc confirmat Petri & Pauli hucusq; etiam obtinens in eodẽ ibi cœmiterio monumẽtũ. Atq; hæc quidem, quem paulo antè allegauimus, Tertullianus. Sed non minus & alius scriptor Ecclesiasticus, Caius nomine, qui Zephyrini Romani episcopi tempore uiuens, contra Proclum Cataphrygas hæ

Perstringitur paucis flagitiosissima & probrosissima Neronis uita.

Obitus Neronis.

Primus is inter Rom. Imperatores Christianorum fuit persequutor.

Eodem tempore Romæ Petrus & Paulus martyriũ consummarunt.

resis ducem scripsit, de locis ubi sacra tabernacula eorũ Apostolorum reposita A
sunt, hæc refert. Ego uerò Apostolorũ trópæa demonstrare possum. Si enim in Vaticanum aut Ostiensem uiam ire uelis, Apostolorum qui ecclesiam hanc fundarunt, tropæa inuenies. Quod autem eodem tempore ambo martyrium subiere, dudum Dionysius Corinthiorum episcopus ad Romanos scribẽs, ita astruit: Sed & uos per talem doctrinam & cohortationem, plantationem Romanæ & Corinthiæ Ecclesiæ à Petro & Paulo consitam, contemperastis. Ambo enim & Corinthi apud nos uerbum serentes, eadem docuerunt: & isthic in Italia apud uos, quum eadem simul promulgassent, † eodẽ tẽpore martyrio sunt perfuncti. Cœterùm hæc propterea sunt adducta, ut certiore fide res Apostolicæ historiæ confirmarentur. Nõ enim ignoro, esse quosdam qui dicũt, uno exacto anno, die eodem, martyrio Paulum quoque finem uitæ cepisse. Staturam autem & corporis formam diui Apostoli, quantum per descriptionem simpliciorem assequi licet, talem habuere. Petrus equidem non crassa corporis statura fuit, sed quæ aliquanto esset erectior, facie subpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ crispi & densi, sed non admodum prominentes fuere: oculi quasi sanguine resperli & nigri, supercilia ꝓpe euulsa: nasus autẽ longior ille quidem, nõ tamẽ in acumen desinens, sed pressus, simusque magis. Paulus autem corpore erat paruo & contracto, & quasi incuruo, atque paulum inflexo, facie candida, annosque plures præ se ferẽte, & capite modico: oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum uersum uergebant: nasus pulchrè inflexus, idemque longior: barba densior, & satis promissa: eaque non minus quàm capitis coma, canis etiam respersa erat. Ambo autem CHRISTI discipuli, quum inspicerentur, diuinum quiddam præ se ferebant: Spiritu sancto & diuina gratia ita referti, ut qui eos uiderent fideles, ex aspectu solo arcanam quandam & latentem conciperent gratiam, moresque & B
uitam unà cum fide ritè conformarent, & in melius conuerterent.

Festus apostolici nobis reddit hic dies triumphi. Pauli atque Petri nobilis cruore. Unus utrunque dies, pleno tamen innouatus anno Vidit superba morte laureatum. Prudentius.

† [illegible]

Statura & forma diui Petri.

Formae diui Pauli.

CAPUT XXXVIII.

SEd hæc, de primoribus CHRISTI discipulis sint satis, quorũ martyrijs expositis, quũ ad hunc locum peruenerimus, cõsequẽs esse uidetur, & reliquorum decem, uitæ finẽ in secundo hoc Tomo perstringere: non quòd eodem tẽpore beatũ felicemque exitũ omnes sint consequuti, sed id fieri oportere duximus, ut & * cõpendiosa & dilucida nobis constet historia. Deinde qui eorum coniugium sint complexi, quique sincera ecclesiæ scripta reliquerint, memoraturi, finemque ita secundo huic sacræ Historiæ uolumini imposituri: ut scilicet post primum, qui Christi res omnes continet, secundum hunc de duodecim Apostolorum actis absoluamus librũ: quãuis longius nobis instituta excrescat historia. Sed enim post Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater Domini est nominatus, & Ecclesiam Hierosolymitanam primus ab ipso SERVATORE CHRISTO, seu (ut quidam uolunt) ab ipsis postea Apostolis sibi cõmissam administrandam suscepit, Obliasque, † hoc est Iustus appellatus est, mortem exponam. Quod enim diuus Paulus Iudæorum dolum, per Festum, & prouocationem ad Cæsarem, effugisset: illi quæ in Paulum structæ non processerant, eas in Iacobum conuertunt insidias. Qualem autem is habuerit finem, Hegesippus, qui primæ successionis Apostolorum temporibus uixit, in quinto Commentariorum suorum libro ad hunc modum recenset. Suscipit autem ecclesiam unà cum Apostolis administrandam, frater Domini Iacobus, qui ab omnibus Iustus cognominatus est, ab ipsius Domini ad nostra usque tempora. Plures equidem hoc nomine fuere Iacobi: sed iste ex ipso matris suæ utero sanctus

Propositio dicendorum.

[illegible]

Martyriũ Iacobi fratris Domini.

† Dictus etiam Oblias, hoc est munimentũ populi & iustitia.

sanctus fuit, uinum & siceram non bibit, neque de animante quopiam comedit, nouacula super caput eius non ascendit, oleo unctus nō est, balneo quoq; minimè usus. Huic uni in sancta sanctorum ingredi fas erat: neq; uestem laneā ullam, sed lineam tantum gestabat. Solus quandoque in templum ibat, ibiq; in genua procumbere, & pro remissione peccatorū populi orare comperiebatur. Genua quidem eius cameli instar per callum induruerāt, propterea quòd semper ea inflecteret, orans ad DEVM. Quum itaque multi etiam ex principibus fidem amplecterenť, tumultus concitatus est à Iudæis, scribis & pharisæis: qui eò periculi rem deuenisse dicebāt, ut populus omnis IESVM pro expectato illo CHRISTO haberet. Quare ad Iacobum cōuenientes, inquiūt: Cohortamur te, ut cohibeas populum, qui de IESV ipso seductus est. CHRISTVM eum esse existimās. Dissuade, quæsumus, ijs qui ad diem Paschæ huc uenêre, opinionem & fidem de IESV. Tibi enim paremus omnes, & cum populo uniuerso testificamur te iustum esse, neq; personarum ratione habere. Persuade ergo multitudini, ne de IESV erret. Cunctus enim populus & omnes nos tibi obtemperamus. Consiste in tēpli pinnaculo, ut quum ex superiore loco omnibus sis conspicuus, tū uerba tua ab omni exaudiātur multitudine. Propter festum enim Paschæ cōuenerūt tribus omnes, unà cū gentibus. Statuerūt igitur, qui dicti sunt scribæ & pharisæi, Iacobū in pinnaculū templi, & uociferati sunt dicentes: O Iuste, tibi omnes obtēperare debemus: & quandoquidem populus fide sua de IESV crucifixo seductus errat, annuncia nobis, * quod sit IESV ostiū. Ille uerò uoce magna respōdit: Quid me de IESV filio hominis interrogatis? Ipse sedet in cœlis, ad dextrā magnæ uirtutis & potestatis, uenturusq; est in nubibus cœli. Ibi, quum multis de certa indubitataq; fide satisfactū esset, gloriabātur læti de Iacobi testimonio, & dicebāt, Osanna filio Dauid. Scribæ autē ipsi & Pharisæi inter se dicebant: Malè fecimus, qui tantū IESV procurauimus testimoniū. Verū age ascendamus, & deijciamus eū, ut populus conterritus, non credat ei. Et simul exclamarūt dicentes: O, ò, & Iustus ipse per errorem seductus est. Itaq; pinnaculum ascendentes, Iustum ipsum pessum dederunt, & alius ad alium dixit, Obruamus eum lapidibus: & inceperunt eum lapidare. Quum autē lapidibus ictus nondum mortuus esset, sed conuersus genua posuisset, dicens: Obsecro te Domine DEVS pater, remitte ipsis, ne sciunt enim quid faciunt: sic, inquam, quū lapides in eum iacere pergerent, unus ex sacerdotibus, filijs Rechab, de quibus testificatus est propheta Hieremias, exclamans: Desistite (inquit) quid facitis? Iustus ipse pro uobis orat. Et fullonum quidam, ligno quò uestes complanabat arrepto, caput Iusti comminuit. atq; ille ita martyrio est defunctus, anno septimo Imperij Neronis: & sepultus est in loco quodam iuxta templum, monumentumq; eius adhuc ibi manet. Verus is testis Iudæis simul & Græcis fuit, IESVM esse CHRISTVM. Postea statim Iudæorum oppugnatio, urbisq; Hierosolymitanæ obsidio cœpit. Tam mirificus autem iustitiaq; clarus fuit Iacobus, ut etiam prudentiores apud Iudæos uiri, in piaculum aduersus eum perpetratum, causam Iudaici belli ex professo referant. Quemadmodum id ipse quoque Iosephus scriptis suis testatur, alicubi ita dicens: Iudæis autem hæc acciderunt, propter Iacobum Iustum, qui frater erat IESV, qui dictus fuit CHRISTVS, ultione diuina uindicandum. Eum, quum iustissimus esset, Iudæi interemerunt. Sed in uigesimo Antiquitatū, mortem eius hisce uerbis exponit: Cæsar Festi morte audita, Albinum in Iudæam præfectum mittit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum inijsse diximus, moribus confidens, & audax admodum, ex secta Saducæorum erat, qui in iudicijs supra omnes alios Iudæos sæui sunt, & crudeles. Talis itaque quum esset Ananus, oportunum-

** τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ.*

Quidam cædē Iacobi in tertium Neronis Imperij annum referunt: secundum scilicet, postquam Paulus uinctus Romam est abductus.

Fuere, qui eandem ob causam Hierosolymitanæ expugnationis fuisse dixerint.

Albinus Iudææ præfectus.

Ananus, siue Ananias, mortis Iacobi author.

opportunũ idoneumq́ tẽpus se, Festo defuncto, quũ adhuc Albinus in itinere A
esset, nactũ esse existimãs, Iudicum consilium cogit: & fratre IESV, qui dicebatur CHRISTVS, Iacobo ei nomen erat, quibusdamq́ alijs in iudicium productis, & actione legum præuaricatarum instituta, ut lapidarentur effecit. Quicunq́ autem in urbe æquiores legumq́ peritiores uidebantur esse, grauiter id tulere. Et ad Imperatorẽ clàm legatos misere oratum, ut ille ad Ananum, ne talia faceret, scriberet: eum quippe nec antea rectè fecisse asseuerãtes. Nõnulli etiam Albino obuiam processere, Alexãdria iter facienti: eumq́ docuere, non licuisse Anano, citra eius sententiam & uoluntatem, consilium iudicij faciendi gratia cogere. Albinus porrò uerbis eius persuasus, ad Ananum animo cõmoto scripsit, pœnasq́ se ab eo sumpturum minatus est. Quin & Agrippa rex, eam ob causam pontificatum ei, quem tres administrauerat menses, ademisse, eumq́ Iesu Damnæi filio dedisse uidetur. Et Iacobi quidẽ res sic se habuere. Huius esse creditur prima inter Catholicas epistola, ad omnes Ecclesias: ut ipsius quoque Iudæ, magnificè cum libertate multa scripta. quamuis utriusque uetustiores mentionem nullam faciant.

Anano Pontificatus abrogatur. Iesum hũc filiũ Gamalielis fuisse, dixit suprà eodem cap. 4.

CAPUT XXXIX.

Andreæ Apostoli acta, & martyrium.

POst hunc & Andreas, coryphæi Petri frater, qui primùm Dominum Ioannis indicio cognouit, germanumq́ suum ad eũdem adduxit: ritè uerò, & ut decebat prorsus, à prima uocatione usq́ ad CHRISTI in cœlum ascensionem, uestigijs eius insistẽs, officio suo functus est. Et cœlitùs in specie ignearum linguarum Spiritus sancti gratia accepta, sorte quoque ei prouincia ea obtigit, ut ad Gentes mitteretur: in Cappadociam scilicet, Galatiam & Bithyniam. Quibus ille peragratis, ad eam quoque accessit quæ B
Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum solitudines, ad utrunq́ Pontum Euxinum, orasq́ septentrionales & australes, ad ipsum quoque Byzantis solum. Vbi ecclesiæ à se primùm institutæ, primum episcopum diuum Stachyn præfecit. Deinceps Thraciam, Macedoniam, Thessaliam, & Achaiam peragrauit. In quibus prouincijs omnibus, longo tempore, sermonibus diuinis, signisq́, & prodigijs mirificis CHRISTVM glorificans, tandem à proconsule Ægæato in crucem quoq́ est actus: illo ei crimine obiecto, quòd coniugem eius Maximillam, fratremq́ Stratoclem, impietatem eius detestari docuisset, & ad CHRISTI fidem adduxisset. Philippus autem, & Bartholomæus, Syriam & Asiam superiorem sortiti sunt. Atq́ in eorum locorum ciuitatibus omnibus, fidei fundamentis iactis, templa construxerunt, sacerdotesq́ & episcopos eis præfecerunt, Philippus etiam Asiæ urbibus peragratis, Hierapolim Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentam atque celebrem,† nominiq́ ipsa suo respondentem. Adeò autem idolis addicta erat, ut etiam uiperam, impuram uenenosamq́ feram, sacrario inclusam, tanquam Deum magnifico præcipuoq́ cultu uenerraretur, sacrificijsq́ quibusdam foueret, & tota illi mirificè addicta esset. Sedenim quum eò Apostolus peruenisset, unà cum sorore sua Mariamna, quæ eum, quum dudum uitam per uirginitatem sibi exigẽdam statuisset, comitabatur: statim idolorum cultus in ea regione extinctus, & insolentia incolentium ibi dæmonum est labefacta. Siquidem uiperinus ille Deus, quem diximus, ex domicilio suo erupit, & quasi ab ardente igne profugit. Ilicet, qui illum tanto studio coluerant, pudore affecti sese occultant. Ceterùm quum quamplurima à Philippo & Mariamna miracula ederentur, seditio in multitudine exoritur. Partim enim Bartholomæi & Philippi DEO adhærebant (ex propinquo enim Bartholomæus Philippo

Philippi & Bartholomæi.

† [illegible] Solẽne hoc ætate nostra etiam fuit in Liuonia & Samogitia.

Mariãna Philippi.

A Philippo à Domino auxilio missus fuerat) partim uerò dæmoniacæ, per anticipationem conceptæ præsumptioni intenti permanebant: qui etiã coniuratione et coitione facta, cũ impetu prorsus in Apostolos irruũt, eisq; arreptis, Philippũ quidem tanq; uictimã quandam in columna capite suspendunt, Bartholomæũ aũt directum in lignum sub crucis forma agũt. Atq; illi talibus affecti supplicijs, ad preces conuertuntur. Cedebat autem statim locus, in multam altitudinẽ subsidens, simulq; multitudo demergebatur, atq; ita in summum tota urbs decidit periculum. Ibi, qui reliqui erant, sentientes perniciem & cladem, eam uindictam esse eius, quæ in sacros CHRISTI ministros contumeliosè patrata fuerat iniuria, confestim omnes fidem CHRISTI suspiciunt: & Bartholomæus ab eis uinculis soluĩt, qui Philippo sanctè fortiterq; tũ martyrio defuncto, sepulturæ honore præstito, & urbe tota illustrata, CHRISTOq; dicata, aliquanto pòst tempore Vrbanopoli prouinciæ Ciliciæ in crucem rursus actus, ad unicè desideratum CHRISTVM migrauit. *Martyrium eorum Apostolorum.*

CAPUT XL.

QVomodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus est, uehementissimũ in CHRISTVM amorem prætereamus? qui Æthiopes & Indos sortitus, à profectione ea abhorrẽs, sese subducebat: nigrosq; & deformes earũ gentiũ uultus, prætereaq; caliginosas atq; intractabiles earum mentes auersans, iter ad eos suum differebat. Apertè igitur & clarè ei, is qui pulchritudine & forma præstat, assistit, eumq; ad ministeriũ suum capessendum cohortatur. Et ut certum securumq; redderet, cùm eo se per uitam omnem futurum, auxiliumq; in certaminibus laturum pollicetur. Quin etiam cuidam ex Æthiopibus, quibus ex mercatura lucris inseruiens est uita, ut uendatũ effecit, atq; ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in noticiã Smindæi, regionis eius principis, regnum illi cœlorum studiosissimè parans, peruenit: & miraculis prodigijsq; maximis Parthos, Medos, Indos, ipsosq; Æthiopes in admirationem adducit. Adhæc, quicunq; in extrema Orientis ora, & ad ultimum Oceanum colunt: insulam quoq; quam Taprobanẽ uocãt, gentemq; Brachmanum, prædicatione uerbi illustrat. Templisq; ubiq; maximis, alijsq; pro eo atque decebat rebus omnibus sanctè ordinatis, postremò lanceis latus cõfossus, ad eũ cuius ipse pertrectauerat latus, peruenit. Porrò Iacobus etiam Alphæi filius, & ipse ex duodecim illis unus, iuxta eius, qui eum regebat spiritus sancti uoluntatẽ & ductũ, ab Apostolorũ corpore seiunctus, Gazæ primùm, deinde Eleutheropoli, & in uicinis ibi eorundem populorum ciuitatibus uersans, maxima quæque miracula edit: & cœlestibus spiritus sancti sermonibus ab eo pacata quadam et inermi ui ad gentes delatis, testimonium regni CHRISTI maxima incrementa capit. Posthæc ad Ægyptios extremamq; eorum regionẽ perueniens, & CHRISTVM Seruatorem & DEVM esse annuncians, ad urbem tandem cui Ostracinæ nomẽ est, adit. Atq; ibi quũ satis longo tempore uixisset, periculisq; & certaminibus plurimis conflictatus esset, tandem ad confirmandam eorum quos docuerat salutem, cruci ipse quoque à quibusdam, qui VERBO fidei aduersabantur, affigitur: ut & in ipso non ita multum imitatio mortis Magistri sui abesset. Operæ precium etiam fuerit, Simonem Cana Gallilææ ortum, qui propter flagrantem in Magistrum suum ardorem, summamq; Euangelicæ rei per omnia curã, Zelotes cognominatus est, hic referre. Accepto enim is cœlitùs adueniente sancto spiritu. Ægyptum, Cyrenem, & Aphricam, deinde Mauritaniam, & Libyam omnem, Euangelium deprædicans percurrit: eandemq; doctrinam etiam ad occiden-

Diui Thomæ acta.

Martyriũ eius.

Iacobi Alphæi res.

Cædes eiusdẽ.

Simonis Zelotæ res.

ad occidentalem Oceanum, insulasque Britanicas perfert. Permultis uerò signorum & prodigiorum miraculis, diuinaque doctrina CHRISTVM, ita ut debuit, celebrando, innumerabilibusque insuper erũnis & afflictionibus obuiã eundo, postremò & ipse incredibili quadã lætitia mortem per crucẽ subiens, ad Magistrũ suum transijt. A

Martyrium eiusdem.

Iudæ Thaddæi acta.

Non minus & diuus Iudas, non Iscariotes ille, sed alter, cui duplex cognomen fuit, Thaddæi scilicet & Lebbæi, filius quidẽ Iosephi, frater autem Iacobi, qui è pinnaculo templi deiectus fuerat, Iudæam primũ & Galilæam, Samariam & Idumæam, deinde Arabiæ ciuitates, nec non Syriæ & Mesopotamię regiones, sagena Euangelij cepit. Postremò Edessam peruenit, Augari ciuitatem, ubi antea alter quoque Thaddæus ex septuaginta illis unus CHRISTVM docuerat. Atque quũ ibi, si quid adhuc ex alterius illius ministerio deesset, pulcherrimè expleuisset, CHRISTVMque, simul & diuinis concionibus & operibus admirandis glorificasset, morte pacifica & quieta ad illum cõmigrauit.

Mors eiusdem non uiolenta.

Matthiæ res.

Mathias porrò, qui iacturã duodenarij Apostolorũ numeri sarserat, primam Æthiopiam adijt, atque ibi à feris, infestis, immanibusque gentibus multa pertulit. Quum uerò, quæ oportuit, & uerbis & factis diuino Euãgelio annunciando præstitisset, & CHRISTO magnam hominum multitudinem accumulasset, animo intrepido & forti martyrij coronam † suscepit.

Martyrium eiusdem.

† Lapidibus penè obrutus ad postremum securi percussus.

CAPUT XLI.

Mathæi acta.

Matthæus autem, ex publicanis assumptus, ignea lingua nõ minorem quàm primarij Apostoli gratiã cõsequutus, sacrorum Euãgeliorum historiam primus Hebræis scripsit. Is quoque sanctus Apostolus, profectionibus multis ex alia regione atque gente in aliã subinde migrans, B Euangelio prędicãdo perfectis, ad postremum Spiritus sancti ductu ad Anthropophagorũ terrã, in ciuitatem cui nomen est Myrmenæ, peruenit: in qua Platone, sectatore suo, Episcopo declarato, ipse in quendam ciuitati proximũ collem conscendens, ut sibi gentis eius salus reuelaretur, orat. Hoc ita agenti Apostolo, Dominus IESVS formosi pueri specie assistẽs, quum pacem illi precatur, tum uirgam in manus ei dat. Eam, quum descendisset, in urbe ad ecclesiæ, quam ipse & Andreas construxisset, portam plantare iubet, in arborem magnam & excelsam ilico euasuram, fructumque plurimum magnitudine simul & sapore alijs longè superiorem laturam: fontem præterea copiosum & pellucidum, cum leni susurro, ex radice eius erupturum esse pollicitus. in quo quicunque Anthropophagi lauissent, eorum simul & uultus ad formam decentiorem compositum, et corda agresti feritate posita, ad placabilitatem & lenitatem conuersum, prorsusque eos in melius mutatum iri. Descendenti igitur, ciuitatis eius Princeps unà cum coniuge & Filio (Fuluianorum patri & filio, Fuluianæ autem matri nomina erant) obuius fit. Malignis autem illi excruciabantur spiritibus. Quibus quum manus statim imposuisset, dæmones illi turbatores profugerunt. Pangit uerò & uirgam illam, & confestim ea in arborem excrescit: simulque à radice undam, quum aspectu amœnam, tum potioni commodam, scatentem profert. Hoc tam insigni miraculo multitudo consternata, quum eò confluerer: ille è superiore loco, patria eius gentis lingua, salutiferum eis annunciat Euangelium. Et statim ex intimo animi affectu, in eo ipso fonte, sacro lauantur baptismo: fructuque itidem arboris illius gustato, omnium pulcherrima illa mutatione perfruuntur. Fuluianus uerò statim pœnitentia ductus, & quòd multitudinem ad Apostolum confluere uideret, æmulatione sinistra accensus, grauiter id ferre, manumque militarem ad eum comprehendendum mittere. Quæ quum re in-

Antropophagi.

A re infecta rediret, ipsemet quamplurimis secum ductis, cõtra Apostolum it: atque inter eundum plaga inuisibili ictus, uisum amittit. Ibi multis precibus Apostolo exorato, oculorum quidem uim pristinam recipit, cor autem eius induratum cæcumque permanet. Nulla enim interposita mora, Apostolum clauis longis terræ affigi iubet, pici'que & bitumini ministri eius multa superaccumulantes sarmenta, materiamque aliam facile ignem corripientem inijciẽtes, ab inferiore parte eam accendunt. Verùm ea res præter spem & expectationem in roris euadit refrigeriũ. Quod ubi multitudo uidit, Matthæi DEO aggregatur. Princeps autem ediuersò præstigias esse, quæ Apostolo accidebãt, credens, & ira exardescens, quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant) efferri iubet: eisque circum Matthæi pyrã dispositis, ut uidelicet eorum ope ignis officium suum faceret, incendere illam præcipit. Ita sarmenta quidẽ flammã corripiunt, incendiũ aũt aduersus Deos conuertitur, eosque comminuit diffluentes. Vnde simulacrum tanquam serpentis ardentis prosilit: & à tergo Principis prorepens, cũ ingenti sibilo eum persequitur, ita ut non facile illi esset in regiã suam confugere. Quapropter desperatis rebus omnibus, ille denuò ad Apostolum conuertitur, eumque, ut ab impetu consequẽtis eum serpentis liberetur, obsecrat. Apostolus autem, quòd hora iam instaret qua àd desideratũ sibi CHRISTVM trãsiret, rebus omnibus postpositis, ignem increpat. atque is repentè extinguitur, & serpens ille euanescit. Principi autem extremis, quæ oportuit, mandatis expositis, omnibusque precatione confirmatis, in pace emittit spiritum, & ad CHRISTVM transit. Cuius quidem sacrum tabernaculum in aureo repositum lecto, splendidisque inuolutũ uestibus, palatio Fuluianus infert. Id'que arcæ ferreæ, plumbo insuper probè communitæ inclusum, demittere in mare iubet, hoc sic cogitans: Si is, qui illud ab igne conseruatum tutatus esset, ab undis quoque ut in ferrea urna positum supernataret, uindicaret, se dijs suis omnibus repudiatis, uni quem ille prædicasset DEO, per pietatis cultum seruiturum. Quum ergo ita in mare proijceretur, statimque diuina id cœlitùs gubernante manu in littore rursum exponeretur: populus uniuersus urbe effusus, Platone episcopo præeunte, hymnis laudibusque à Matthæo prædicatum concelebrat DEVM. Fuluianus uero rebus omnibus posthabitis, sacrum suscipit baptismum, & Matthæi sibi nomen arrogat, occulto quodam arcanoque Apostoli ductu. Simulque, qui eius imperio subditi erant, omnes patriam superstitionem reijcientes, diuinũ complectuntur lauacrum. Deinde post annos tres, episcopus quoque Plato ad sempiterna conscendit tabernacula. Porrò Fuluianus adhuc uiuente episcopo, alij regnum cõcessit: & ipse summissę humilitatis habitu assumpto, quùm secretioribus Christianorum initiatus est sacris, tum presbyteri dignitatem à diuo suscepit Platone. Post cuius ex hac uita decessum, ab sancto Apostolo per nocturnam uisionẽ admonitus atque consecratus, Episcopalem quoque assumpsit honorem. Et quum ritè sacro ministrasset Euangelio, multosque per fidem lucrifecisset DEO, uitam quoque hanc meliorę alia commutauit.

Martyrium Matthæi.

Miraculum in corpore eius defuncto.

B

CAPUT XLII.

SVperest nobis Ioãnes dilectus ille, qui'que supra * pectus Magistri recubuit, discipulus: cuius profectiões, in eisque miracula diuinaque opera edita, mirificosque & arcanos de DEO sermones, sicuti & aliorum discipulorũ & Apostolorũ res gestas, singillatim exponere, præterquam quòd uirium nostrarum non est, ab instituto quod in manibus habemus opere alienũ etiam esse arbitror. Sed enim historiarũ monumenta produnt, diuinissimum

** ἐπιστήθιος.*

Acta Diui Ioannis Apostoli & Euangelistæ.

nissimum hunc Euangelistam, post IESV in cœlum ascensum, cum matre DEI A
in ea quam ad Sion fuisse scripsimus, domo sua uixisse, usque ad illius ad Dominum migrationem. Postea autem in Asia CHRISTVM per Euangelium promulgasse, ibique templum Dianæ solo æquasse. Cæterùm persequutionis sub Domitiano tempore exilio damnatum, & in insulam Patmum relegatum: decimoquarto Imperij illius anno, Spiritu sancto plenum, Euangeliū ibi suum sublimē in modum intonuisse, sacramque & diuinitùs inspiratā Apocalypsim protulisse.

Quindecim is imperauit annis.

Qui deinde post Domitiani obitum Ephesum in Asiam reuersus, quæ ibi fuēre ecclesias rexit, templa construens, clerum omnem docens, ecclesiarūque sacros ministros instinctu Spiritus sancti ad perfectionem instituens. Et quum aliquādo in ciuitate quadam esset, adolescētemque uultu quidem liberali & honesto, animo tamen & ingenio feruido conspexisset, Episcopum loci eius intuitus, Hunc (inquit) tanquam depositū tibi cura & diligentia summa, sub CHRISTO atque Ecclesia eius teste, commendo. Atque ille quidem illum, nihil se in eo excolendo rerum omnium prætermissurū pollicitus, suscepit. Ioannes aūt Ephesum redijt. Episcopus porrò ille adolescentem domi suæ fouebat, & ad cognitionis & doctrinæ lucem ducebat. Procedente autem deinceps tempore, attentiorem illam diligentiam & curam remittit, perinde atque supremū & perfectū CHRISTI signaculum ei iam impressisset. Ille autem quum ante tempus potestati suæ permissus esset, atque insuper ab æqualibus suis ocio corruptis, præfractis, malisque artibus imbutis, & disciplinæ omnis impatientibus corrūperetur, primùm propter illicita intempestiuaque conuiuia prædatum ab eis ducitur, ac mox iterum ac tertiò ad perpetranda maleficia inuitatur. Deinde uerò quo longius, eo quoque magis sceleribus atque flagitijs assuefactus, perinde atque equus robustus frenis ruptis in barathrū fertur. Et quum iam spe omni meliore excidisset, salutemque ipse suam B
complorasset, latronum prędonūque complectitur uitā, ipseque adeò maleficorū manipulo tanquam dux præest: & alios feritate, cędiūque immanitate longè superās, impetum subinde in uiatores ex improuiso factitat. Intercedunt anni aliquot, & Apostolus rursum ibi adest. Qui ad Episcopū: Age, inquit, quod tibi, CHRISTO teste aduocato, credidi, mihi depositum redde. Ibi ille obstupescit, pecuniamque à se, quam non accepisset, per sycophantiam exigi putat. Fidem certè quidem Ioanni dicenti non habere, prorsus nō licebat: neque rursus ad ea credenda, quorum sibi cōscius non esset, induci poterat. Vt aūt adolescentem ille, animamque eius flagitabat, altè admodum suspirio ducto illacrymans: Iamdudum, inquit, ille mortuus est. perditus enim, & modis omnibus perniciosus homo erat: & ut caput tibi malorum eius indicem, prædo. nam Ecclesia relicta, & monte quodam occupato, prædonum ducit manum. Tum Apostolus ueste scissa, & capite suo cum eiulatu & planctu multo pulsato: Egregium sanè custodem, inquit, animæ fratris constitui. Sed equus mihi detur, & dux itineris aliquis adsit. Cōfestim itaque ex eo loco ab ecclesia ire pergit: & quū ad regionē designatam peruenisset, ab exploratorib. illius comprehenditur: neque fugere cupiens, neque quicquam deprecans. Quinimò ea de causa uenisse se dicit, seque ad ducē eorū deduci petit. Ille porrò tum ita fortè, ut armatus erat, in uia stabat. Vt aūt Ioannē paulatim ad se uenientē cognouit, quàm celerrimè potest retrocedit. Ioannes aūt senectæ suæ, rerumque aliarū omniū oblitus, illū cōsequitur, ingenti uoce clarè inclamās: Quid me fugis, iuuenis senē, patrē tuū fili, nudū atque inermē armatus? facessat metus: adhuc tibi uitæ spes est reliqua. Ego pro te CHRISTO rationē reddam: ac si opus fuerit, ipse pro tua animā meā statim projiciam. Consiste, meque à CHRISTO missum tibi crede. Tū ille, his auditis, primùm cōsistit, oculis in terram

Exemplum notabile, quantū uel ad impietatē intermissa, uel ad religionem sinceram obseruata disciplina ecclesiæ ualeat. Ioānes Episcopo certo iuuenē liberalis ingenij instituendum commendauit.

Iuuenis is à se ipso per Episcopi negligentiam degenerat, & dux tādem prædonū fit.

Reuocatur atque reducitur ad frugem bonā iuuenis perditus.

Eximium resipiscentiæ exemplum.

A ram demissis: deinde arma deponit, ac tremore multo correptus acerbißime lamentaẽ: accedentemq́ȝ cõplectitur Apostolũ, & lacrymis, quod potuit, noxam deprecatur, genibusq́ȝ flexis dextram ad sinũ Apostoli extendit. Tũ Ioannes, iureiurãdo addito, salutem, noxæq́ȝ remissionẽ illi à SERVATORE pollicetẽ: dextrã eius per pœnitẽtiã iam expiatã deosculaẽ, eumq́ȝ in Ecclesiã reducit. Ibi frequentib. orationibus, ieiunijsq́ȝ continuis cum eo uacans, suauiq́ȝ uerborũ Syrene tumorem animę illius tanq̃ȝ incantatione curãs, nõ prius ex eo loco abijt, q̃ ualentẽ illũ & firmũ prorsus Ecclesiæ restituit. Magnũ mediusfidius ille hoc Ecclesijs pœnitentię specimẽ, pulcherrimumq́ȝ regenerationis exemplũ, atq; adeò tropęũ resuscitationis atq; restitutionis ante cõmunem illã resurrectionẽ cõstituit. Quod sic Clemens ὁ στρωματεὺς, seu cõtextor, in commentario eo qui inscriptus est, Qui diues saluus fiat, ad memoriã posteritatis scriptũ reliquit. Verũenimuerò, quũ ad hũc locũ peruenerimus, necessariũ esse duxi, sacrã quoq; trãslationẽ diui istius Apostoli persequi. Quũ enim dudum trãsitionẽ suã ad DEVM, diemq́ȝ & horã eius præuidisset, presbyteris ministrisq́ȝ ecclesiæ, & præterea quicunq; flagranti essent fide fratrib. assumptis, extra Ephesiorũ urbem progreditẽ: & cum eis in uicinũ quendã tumulũ, quò frequenter ire precationi operã daturus solebat, cõscendit: ibi uehemẽtius orans, Ecclesias DEO cõmẽdat. mox sarculis quibusdã & ligonib. celeriter sepulchrũ sibi fodi p̃cipit: deinde eos qui tum aderant, arcanis de DEO uerbis & præceptis optimis de fide, spe, & potissimũ dilectione (quippe dilectus ipse) erudit. Et corda eorũ cõfirmans, SERVATORI Verbo commendat. Postremoq́ȝ illis in Domino saluere & ualere iussis, ubi se crucis signo cõmunisset, in monumentũ descendit: operculumq́ȝ ei imponere, & id firmius cõmunire, deniq; reuerti eos postea, sepulchrũ aperire, diligẽ-
B terq́ȝ perspicere mandat. Hoc modo quũ ille, ut uestib. sepulchralibus amictus erat, in fossam descendisset, seq́ȝ ad obitũ cõposuisset, statim eo qui iustis debeẽ, sopitur somno: quũ quidẽ ad multã senectutem post passionem SERVATORIS CHRISTI sexagesimooctauo anno peruenisset. Oportet enim nos ipsi, ac potius CHRISTO, & sapienti credere Chrysostomo, ad testificandã mortẽ eius illud adducenti: Et non dixit ei IESVS, illum moriturũ non esse: sed, Si illum uolo manere donec ueniam (Hierosolyma uidelicet euersurus: uixit enim ad id usq; tempus, atq; etiã aliquanto, ad Traiani scilicet ętatẽ, longius) quid ad te? Et Ioannes quidẽ ita diẽ suũ obijt. DEI autem ineffabilis atq; inuestigabilis gloria, ea quam ipse solus nouit, hora illucescens, corpus eius terrenũ & corruptile in immortale & incorruptibile (ó miraculum ingens) transmutauit, & in diuinũ paradisum, itidẽ ut omnib. laudib. celebrandã DEI genitricem, quę per gratiã mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipsum, qui matris loco incorruptã, semperq́ȝ uirginẽ habuisset, & dilectus in primis mirificè CHRISTO fuisset, fraterq́ȝ adeò immortalitatis prõptuarij extitisset, paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. Porrò die sequenti, quibus id commissum fuerat, ita ut præceptum acceperant, ad monumentum uenerunt: operculoq́ȝ eius auulso, nihil ibi aliud quàm sepulcralia lintea repererunt. Atq; hæc quidem de Ioanne.

Pœnitentiæ ueræ formula.

De migratione Ioannis Euangelistæ ex hac uita.

Exponitur locus ille, Si uolo eum manere donec ueniam: Ioan. ult.

De diuorum Apostolorum Petri, Pauli, Ioannis martyrijs, Tertull. de Præscriptionibus hæreticorum: Felix, inquit, ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: ubi Petrus paßioni Dominicæ adæquatur, ubi Paulus Ioannis exitu coronatur: ubi apostolus Ioannes, posteaquam in oleum igneum demersus, nihilq́; ibi passus, in insulam relegatur. Loquitur autem de ecclesia Romana.

Nonnulli astruere uolunt, Virginem Mariam iam resuscitatam beata cum Christo immortalitate in cœlestibus uestiri. Quod & de beato Ioanne euangelista eius ministro, cui uirgini à Christo uirgo commissa est, plurimi asseuerãt, quia in sepulchro eius (ut fertur) non nisi manna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Veruntamen quid horum uerius censeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impoßibile est, committimus, quàm aliquid temerè definire uelimus autoritate nostra, quod non probamus. Hieronymus.

CAPUT XLIII.

Acta sancti Marci euangelistæ.

COeterùm Marcum quoq; & Lucam, etiamsi inter Septuaginta illos A numerentur, adiungere tamē istis uisum est, quòd alter quidē Petri, alter autem Pauli fuerit discipulus. eosq; ut Euangelistas, maximis duobus Euangelistis connumerare conuenit. Sedenim de Marco, eiusq; in Aegypto prædicatione, in hoc ipso libro antea à nobis satis est dictū. Is enim Petri * ex sorore nepos, imperāte Tiberio, Aegypto & Libyæ Barbariæq; uniuersæ, CHRISTI uerbum euangelizans annunciauit, Euangelium suum dictante atq; cōprobante Petro scripsit, apud Cyrenęos & Pentapolitanos quàm plurima admiranda fecit, ecclesias construxit: clerum & episcopos, atq; alia insuper quæ opus erant, ritè & ordine constituit. Et tandem Alexandriam est reuersus: ubi cum quibusdam fratribus, in loco cui Buceli nomen erat, habitauit, liberè CHRISTVM deprædicans. Atque tum ibi cultores idolorum repentè impetum in eum faciunt, funibus pedes constringunt, atq; ita crudelem in modum per urbem raptant. Itaque corpus eius saxis allisum, admodum conscinditur, & sanguis ex eo abundè profluit. Deinde carceri uirum sanctum includunt. Ibi ei apparet Dominus, futuram illi gloriam renunciās. Denuò autem ex carcere extractum, per plateas immanissimè trahunt. Atq; ad hunc modum raptatus, tandem spiritum DEO commendat: corporis ingentibus gratijs, animæ uirtutibus mirificè collucentibus atq; correspondentibus. Fuit autē is staturæ & * ætatis statæ, atq; semicanus. Lucas autē Antiochiæ, quæ in Cœlesyria est, ortus, medicus simul & pictor egregius, Thebis, quæ urbs septē habuit portas, ad Paulum uenit: atq; ibi nūcio errori patrio remisso, ad CHRISTVM accessit, pro B corporum curatore animarum medicus factus. Euangelium is suum Paulo pręeunte scripsit, atq; itidem Apostolorum acta. Cum Paulo autem Romæ quum fuisset, in Græciam est reuersus, plurimosq; ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illustrauit: & tandem à diuini uerbi contemptoribus * ex fructifera oleæ arbore suspensus, quòd aridi ligni unde crux fieret copia non esset, Deo spiritum commendauit: quum octuaginta, ut dicitur, annos natus esset. Vbi autem corpus eius inter alia complura monumēta sepultum esset, fidelium oratione est indicatū. Salubria enim DEVS collyria cœlitùs in monumētum eius demisit: ad indicium, ut opinor, curæ sanationisq; eius. Vnde etiam sepulchrum eius à fidelibus omnibus est cognitū. Fertur is quoq; primus, CHRISTI, & quæ eum ita ut DEVM decebat genuit, matris, atq; item principū Apostolorū effigiē pingendi arte adūbrasse. unde in omnem deinde habitabilē orbē tam uenerandum & preciosum opus est illatum. Reliquias quidē certè eius, honore quouis dignas, Constantius, Constantini magni filius, per Artemium, maximum illum martyrem, Thebis, sicuti etiam qui primus ad Apostolatum est uocatus, Andreæ, Patris ex Achaia, & itidem Timothei apostoli ex Asię Epheso, in cognominem patri suo urbem translatas, templo sanctis Apostolis sacro intulit. Verùm de diuinis CHRISTI discipulis hæc dicta sufficiant. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apostolis, eorumq; successoribus, & quę quisq; eorum reliquerit scripta, historiā texemus. In præsentia illa persequenda ueniunt, qui nam fuerint CHRISTI Apostoli: qui ex ijs coniuges fuerint, qui rerum à CHRISTO gestarum monumenta ediderint, qui etiam epistolas: quæ item scripta, ut irrefragabilia & testamentaria, Ecclesiā receperit: quæ etiam ut spuria & adulterina reiecerit.

Margin notes: ἀδελφιδοῦς. — Martyrium eiusdem. — μεσῆλιξ καὶ μεσαιπόλιος. — Diui euangelistæ Lucæ res. — Martyrium eiusdem. — * ἐπὶ καρποφόρου ἐλαίας δένδρου τολάς. — Lucas Christi, & matris eius, Petri quoq; & Pauli Apostolorum effigies depinxit. — Diuorum Lucæ, Andreæ & Timothei corpora, Constantinopolim perlata.

CAPUT

CAPUT XLIIII.

A ATque equidem duodecim fuerunt Apostoli: septuaginta aũt discipu
li. Et prẹter hos, innumerabiles alij. Quãdoquidem uerò multi, qui
fuerint Apostoli ignorant, faciendum putaui, ut sacra eorũ nomina
scripto huic insererem. Coryphæus itaq; & princeps chori eius, est *Apostoli XII.*
Petrus. Secũdus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedęi est dictus.
Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & uirgo, qui supra pectus Magistri re
cubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomæus. Thomas, septimus. deinde
euangelista Matthæus, octauus. Nonus post hos, Iacobus Alphæi filius: non al
ter ille frater Domini. Decimus, Iudas, qui item Taddæus, atq; etiam Lebbæus
est dictus: is filius quidem fuit Iosephi sponsi, frater aũt Iacobi quẽ fratrem DEI
dixere. Vndecimus horum, Simon Zelotes. Duodecimus, proditor Iudas: qui
quũ inexplebili auariciæ cupiditate crepuisset, Matthias duodenarium expleuit
numerum. Et ij quidem sunt reuera CHRISTI discipuli. Paulus uerò, electio-
nis uas, neq; inter duodecim, neq; inter septuaginta recẽsetur: sed in omnibus is
est, & ante omnes, & cũ omnib. quippe qui cœlitùs uocatus sit, & supra omnes
præcipuè diuino Euangelio propagando laborauerit. Ex his coniugium sunt
amplexi, ut quidem Clemens contextor, in tertio libro eorũ commentariorum
quos στρωματεῖς inscripsit, tradit: in oppugnatores namq; coniugij acrius inue-
» hens, sic uerbis hisce utitur: An isti tandem Apostolos quoq; reijcient? Petrus *Qui nam ex*
» siquidem & Philippus liberis creandis operam dederũt. Philippus porrò filias *Apostolis con-*
» etiam suas uiris in matrimonium locauit. Paulus quoq; non ueretur in epistola *iuges fuerint.*
» quadam * comparẽ suam salutatione compellare: quam quidem ille propterea *τὴν αὐτοῦ σύζυ-*
» secum non circumduxit, ut facilius ei expeditiusq; esset VERBI ministerium. *γον.*

B De diuo sanè Petro, in septimo quoq; eorum quos diximus, libro: Beatus Pe-
» trus, inquit, quum uxorem suam ad mortem abduci uideret, simul & ingenti est
» uoluptate affectus, * propter uocationem eam, reditumq; in patriã eius. & pul- *τῆς κλήσεως*
» chrè admodũ eam alloquutus atq; cohortatus est, ac de nomine quoq; ita com- *χάριν, καὶ τῆς*
» pellauit: Memineris, ó mea, Domini obsecro. Et talis quidem beatorũ hominũ *ἐπ' οἶκον ἀνα-*
coniugij fuit status: tam perfecta eorum qui sibi essent charissimi inter se, animo- *κομιδῆς.*
rum affectio. Sed & Polycrates, ecclesiæ Ephesiorum episcopus, ad Victorẽ
Romanum episcopum scribens, Philippi, filiarumq; eius, atq; Ioannis Euange-
» listæ meminit, hisce quodãmodo uerbis: Etenim in Asia magna professionis no
» stræ conquiescunt & dormiunt * initia, quæ restituẽtur atq; resuscitabuntur die *στοιχεῖα.*
» extremo aduentus CHRISTI, in quo cum gloria è cœlo ueniet, & sanctos om-
» nes resuscitabit: Philippus uidelicet, ex duodecim Apostolis unus, qui Hierapo
» li dormit: & duæ item filiæ eius, quæ uirgines cõsenuerant. Et alia præterea filia
» eius, quę in spiritu sancto uitę cursum peregit, Ephesi quiescit. itidemq; Ioannes
» qui supra pectus Domini recubuit: quiq;, quòd sacrorũ antistes esset, * insigne *πέταλον.*
» Episcopale gestauit, testis & doctor egregius, Ephesi † dormit. Quin & Caius, *† Suprà dictũ*
cuius pauloantè meminimus, his similia ad Proclum quendam ita scribit: Post *est, translatum*
» hunc, prophetissæ quatuor, Philippi filię, Hieropoli in Asia fuere: ubi earum, pa *eum esse in cœ-*
» trisq; etiam est sepulchrũ. Mentionẽ itidem in actis Apostolicis diuus Lucas *lestia.*
facit alterius Philippi, non Apostoli, filiarũ, ut prophetici illæ spiritus gratia fue
rint condecoratæ, quum Cæsareæ Palæstinæ adhuc cum patre suo essent, in hęc
» uerba scribens: Venimus Cæsareã, & ingressi in domum Philippi euangelistæ,
» unius ex septẽ, apud eum mansimus. ei erant filiæ quatuor prophetantes. Mul- *An diuus Pau-*
tis aũt, eisq; magnis apud nos uiris, non uidetur Paulus coniugẽ habuisse: idq; *lus coniux fue-*
rit.

ex uerbis eius, quibus uirginitatem & cœlibatum commendat, colligunt, quum A
dicit: Peruellem equidem omnes esse, ut ego sum. Illud uerò, Salue mihi & tu compar: non mulieri, sed uiro cuipiam, ita fortasse nominato, dictum putant.

CAPUT XLV.

De legitimis & Canonicis Apostolorum scriptis.

HVcusque de duodecim Apostolorũ nominibus, & qui inter eos mariti fuere, diximus. De iis uerò quæ scripta post se reliquerunt, quæ legitima & testamentaria habentur, & de sacris quatuor Euangeliis, ac diuinis Apostolorũ actis, tum aũt de epistolis catholicis, simul & aliis, insuper & de ordine earum, atque etiam quæ Ecclesia ut notha & illegitima repudiauerit, reliquum est ut scribamus. Ac primùm quidem de diuinis Euangeliis est dicendum. Itaque de rebus SERVATORIS & Domini nostri, duos ex duodecim Apostolis tantum, historiam scripsisse scimus, Matthæum & Ioannem. Et ex septuaginta illis itidem duos, Marcum & Lucam. Omnes autẽ isti necessitate quadam ad scribendum adducti esse uidentur. Statim enim primus Matthæus publicanus, Hebræis salutifero VERBO prædicato, quãdoquidẽ aliò ad gentes ire maturabat, sermone patrio euangelium suum, quindecimo post CHRISTI ascensionẽ anno scripsit: atque id eis relinquẽs, absentiam suam profectus scripto præsenti compensauit. Longo deinde intercedente tempore, Marcus & Lucas euangelia sua, iussu Petri & Pauli composuerunt. Ioannes aũt, qui prius sine scripto uerbũ deprędicasset, post triginta sex à CHRISTI ascensione annos, postremus omniũ creditur ad scribendum descendisse, tali ei præbita causa & occasione. Trium priorum Euangelistarum libri passim iam publicati erãt. Qui quũ in Ioannis quoque manus peruenissent, recipiendos eos esse censuit, fidem illis ueritatis attestatus: desiderari tamen in eis quædam dixit, quæ SERVATOR initio B prædicationis gessisset. Etenim tres illi, rȩs tantummodo CHRISTI unius anni, à uinculis Ioannis exorsi, prosequuntur: id quod in principiis scriptorum suorum indicant. Siquidem Matthæus post expositum quadragesimale ieiunium, & quæ id consequuta est tentationem, ab eo tempore scriptum suum texit. Audiens enim, inquit, IESVS, quòd Ioannes traditus esset, reuersus est ex Iudæa in Gallilæam. Consimiliter & Marcus scripsit: Postquàm autem traditus esset Ioannes, uenit IESVS in Gallilæam. Itidem porrò & Lucas, priusquam res CHRISTI narrare incipit, de Ioanne & Herode, quomodo is illum in carcerem coniecerit, cõmemorat: ac deinceps CHRISTI acta exponit. Proinde apostolus Ioannes, rogatus, tempus quod Ioannis uincula pręcessit, & res in eo à SERVATORE actas, in euangelium suum retulit. Atque id ipse disertè & uariè ostendit, aliquando quidem dicens: Hoc initium miraculorum suorum fecit IESVS. Nonnunquam autem inter medias IESV res, Baptistæ tantum faciens mentionem, pluribusque eas persequens, ut ibi, Quum ille adhuc baptizaret in Aenon ciuitate prope Salim: & alibi item, quum illud infert, Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem: hoc apertè confirmat. Satis igitur constat, Ioannem quidem res CHRISTI ante Baptistæ uincula ut plurimùm prosequutum esse: reliquos autem tres, quæ post id tempus ab eo sunt actȩ, scripsisse. Quapropter qui bus ista accurata ratione obseruabuntur, minimè dissidere inter se Euangelistæ uidebuntur: si hic quidem priores CHRISTI res, quas illi prætereierant, complectitur, illi autem posteriores commemorant. Ostendit id satis, quòd Ioannes quidem SERVATORIS genealogiam carnalem præteriit, à Matthæo & Luca antehac expressam. Theologiam autem & diuinam generationem eius, tanquàm illa longè præstantiorem, & sibi à Spiritu sancto reseruatam, ab initio Euangelii

Euangelium Matthæi hebraicè scriptũ.

Qua ratione Ioãnes ad euãgeliũ suũ scribendum sit adductus.

Epiphanius cõtra Ebionitas scripsit, Euangelium Ioãnis etiam ex Græco in Hebræũ sermonẽ trãslatum in Gazophylaciis Iudæorũ asseruatum esse apud Tiberiadem.

A Euangelij sui explicat. Fortasse autem & alias quasdam causas afferre quis possit, quare Ioannes Euangelium suum scribendi consilium cœperit. Quòd enim illi præcipuum illud resuscitati Lazari miraculum, maximum futuræ resurrectionis specimen omiserunt, neq; ueram illam Theologiam principioq; carẽtem generationem, tum autem neq; suprema morituri SALVATORIS mandata, testamenti instar obtinentia attigerunt, satis causæ habuisse uidetur, quur ad illa tria euangelium suum adderet. Marcus aũt, qua adductus causa suum quoque scripserit, paulo antè in quindecimo libri huius capite retulimus. Quũ enim Petrus aduersus Simonẽ fortiter rem gereret, uastitatiq; illius obuiam iret, ac simul occidentali oræ lucem inferret, tantum concionum suarum in animos auditorum immisit desideriũ, ut uiua uoce contenti esse non possent. Quamobrem illi Marcũ, qui tum Apostolum comitabatur, rogarunt, ut conciones à Petro habitas, in monumentum scriptis relatas, ipsis relinqueret. Delectatus est Apostolus tam propenso illorum desiderio, & Marco euangelium dictauit, atq; ut id in Ecclesijs deinceps legeretur sanxit. Talem causam euangelij secundum Marcum recenset Clemens, in sexto Dispositionum libro: atq; itidẽ Hierapolitanus episcopus Papias. Lucas porrò in initio statim scripti sui consiliũ, quo ad scribendum peruenerit, exponit. Dicit enim: Plures quidẽ, de quibus ipse certò edoctus esset rebus, temerè scribere ausos fuisse: se autẽ dubijs ancipitibusq; libris reiectis, & sermonũ ueritatis certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris Apostolis uixerit, illorumq; hisce de rebus colloquijs, conuictu, & familiari cõsuetudine sit adiutus, necessariò ad conscribendũ euangeliũ adductũ esse. Hæc germana sunt & natiua Apostolorũ euãgelia, iam inde ab initio promulgata, & quę indubitatæ certæq; fidei in Ecclesia habentur. Lucas uerò & actorum Apostolicorum composuit librũ, Pauli (ut aiunt) iussu. Atq; equidem duo ex duodecim,

Qua occasione Marcus Euangelium suũ scripserit.

Quo consilio suum quoque Lucas ediderit.

B & duo item ex septuaginta discipulis & Apostolis, quatuor euangeliorũ scripturam absoluerũt. Porrò diuus Iacobus, frater Domini, duodecim tribubus unã Catholicã conscripsit epistolã: duas itidẽ Petrus, & tres diuinus Ioannes: unam aũt Iudas, Iacobi, fortasse aũt & Domini dicẽdus, frater. quas numero septẽ uniuersas, ut germanas atq; natiuas, dudũ Ecclesia recepit, & in numerum Noui testamenti uernaculorũ librorum quàm maximè retulit: sicuti etiam quatuordecim diui Pauli epistolas, qui simul & uerborum & sententiarũ apparatu instructissimus, nihil sibi præterea scribẽdum esse duxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuisset cõponere libros, quippe qui in tertium usq; cœlum raptus, & in paradisum diuinis uoluptatibus affluentem sublatus, maximas ibi, quæ dicere non est, res audiuerit. Deinde & Ioannis Apocalypsim nouimus Ecclesiæ postremùm traditam. Alia autem, prẹter hæc, omnia illegitima sunt, & adulterina. Ordo autem librorum simul, quum causam editionis autoresq; eorum exponerem, à me recensitus est.

Acta Apostolorum à Luca etiã composita.

De epistolis Catholicis.

Item Paulinis.

Apocalypsis Ioannis.

CAPUT XLVI.

QVandoquidem uerò apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Ecclesiæ certò traditos, obelisco quosdam confoderunt: de ea quoque re ubi pauca dixerimus, & quę Eusebius Pamphili tradiderit adduxerimus, secundo huic tomo finem imponemus. Ac de quatuor quidem quæ dicta sunt Euangelijs, nemo adhuc ad hunc usque diem controuersiam mouit, omnesque ea germana & natiua esse sunt professi. Idem quoque de Actorum libro dicendum. De quibus autem addubitatum sit, hæc sunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & septima Iudæ, fratris

De scriptis Canonicis noui testamenti, quorũ authoritas in dubiũ est uocata.

eius: item posterior Petri epistola. De his enim anceps apud antiquos fuit opi- A
nio. Præterea ex tribus quæ dicuntur esse Ioannis, extra primam, reliquis dua-
bus aliquandiu non integra data est autoritas. nam alterius Ioannis presbyteri
esse creditæ sunt, qui Ephesi post Ioannem Ecclesiæ præfuerit: ut Papias Hiera-
Duo Ioannes. polita dicit, duo monumēta Ephesi esse memorans, unius atq; alterius Ioannis:
quorum unius, Presbyteri dicti, discipulum seipsum nominat. Recensens enim
Apostolorum seniores, & duorum istorum meminit, ita inquiēs: Quod si quan «
do quispiā, qui seniorum Apostolorū sectator fuisset, aduenisset, illorū require- «
bam uerba & sentētias, quid scilicet Andreas dixisset, aut Petrus, aut Philippus, «
aut Iacobus: aut quid Ioannes, Matthæus, aut alius quisq; Domini discipulorū: «
quæ item Aristion, aut Ioannes presbyter. Non enim libris tantū me, quantū ui «
ua uoce adiuuari credebam. Eius igitur presbyteri ecclesiæ Ephesiorum secun «
ἐφαντάσθησαν. dam & tertiam epistolam, & Apocalypsim insuper, nonnulli esse • somniarunt,
Pauli aūt epistolarum, præterq; quæ ad Hebræos est, omnes indubiæ, certæq;
De epistola ad Hebræos. permansere autoritatis. Et Clemens Romanus, quùm mentionē eius ipsius epi-
stolæ facit, tum autoritatibus etiam locorum quorundā qui in ea sunt, decenter
utitur. Vnde satis apparet, nō nouā eius esse editionē, rectéq; inter reliqua Pauli
scripta censeri. Causa quidē, quod de eius autoritate sit addubitatum, illa esse ui-
detur: quòd non itidem, ut in alijs suis epistolis fecit, diuus Paulus nomen ei suū
præfixerit. Id uerò factum, ne in ipso statim procemio, tanquam ab eis desciuis-
set, eos perturbaret. Quapropter rectè nomē suum omisit, præsertim quū sermo
Hebraicè ea scripta. ne patrio ad Hebræos eam Apostolus scriberet. Quam deinde alij quidē à Luca
Euangelista, alij uero à Clemente, quod uerisimilius est, uersam esse asserūt. Per-
similis enim est epistolæ ad Hebræos stylus, per omnia, Clementis epistolę. Sen
tentiæ præterea utriusq; non admodū inter se differūt. Sedenim libri ij, tametsi B
controuersi ab antiquis sint habiti, postea tamen in omnibus quę sub coelo sunt
Ecclesijs, autoritatē sacrosanctā & irrefragabilē obtinuerūt, & tanquā principia
Illegitima & adulterina scripta. atq; elementa pietatis nostræ sempiterna permanserunt. Cæterùm illegitima &
adulterina omnino scripta esse, scire debemus: Prædicationē, quæ dicitur, Petri,
& quod secundū eum est Euangeliū: Actorū item eius librū, & quę sub nomine
eius circūfertur Apocalypsim. Accepimus uerò inter ambiguæ quoq; autori-
tatis scripta esse, actorū Pauli librū: & eum qui Pastoris habet titulū, quē Hermę
quidā ascribūt ei, cui in epistola ad Romanos Paulus salutē nūciari iubet. Non-
nullis aūt is admodū uidetur esse necessarius, eis præcipuè qui prima pietatis di-
scunt rudimenta, multū afferens maturi fructus & utilitatis. Non pauci quidem
certè apud antiquos eo sunt usi. Inter adsciticia etiā est Barnabæ, quæ circum-
fertur, epistola: & quæ dicuntur Apostolorum doctrinę. Eodem quoq; loco ha
bendum, secundum Hebræos Euangeliū: quo in primis, qui in CHRISTVM ex
Hebræis crediderūt, sunt delectati. Verùm enimuerò necessitas q̄dā nobis im-
posita erat, ut mentionem inferremus librorum eorum, qui uel ex professo per-
ueram constantemq; traditionem ab Ecclesia accepti, uel cōtrouersæ quidē fue-
re autoritatis: plurimorū tamen temporū usu & præscriptione cōprobati, in te-
stamētariorū atq; canonicorū scriptorū numerū relati sunt: ut scilicet norimus,
quæ legitimæ & propriæ sint Ecclesię scripturæ, & quę item ab ea quæ falso no
minatur scientia, in primariorū referuntur Apostolorum nomina, Petri puta,
& Thomæ, & Matthiæ, & fortasse aliorum etiam quempiam, Euangelia & acta
Apostolorum cōplectentes. quales sunt, quæ Andreæ & Ioannis præferunt no
mina: quarum nullus Apostolicorum successorum, aut Ecclesiasticorum dein-
ceps scriptorum mentionem facit. Stylus quoq; earum longè ab eloquutione &
more

A more Apostolico abest. Et institutum etiam atque sententia earum, expectationi ei quam titulus promittit, minimè respondet, & à recta ipsius ueritatis doctrina longissimè excidit. Unde astruere licet, scripta talia à uiris dæmonum malorum intemperijs agitatis esse cōficta. Quam ob causam ea ut adsciticia & adulterina, attingenda non sunt, sed omnino potius detestāda, & modis omnibus quàm maximè fugienda: atque alijs illis tantùm, ut diuinitùs inspiratis incumbendum, atque simpliciter ita ut etiam scripta sunt credendum. Diuini siquidem Apostoli, sanctitate uitæ supra naturę captū conspicui, & omni genere uirtutis in animis suis exornati, quamuis alioqui ore rudi sermoneque incompto, fiduciam tamē ex concessa eis cœlitùs ui & gratia spirātes, Magistri sui doctrinam oratione ad persuadendum composita promulgare neque sciuerunt, neque adeò tentarunt. Sed Spiritus sancti res longè maximas efficiente uirtute, & miraculorū operibus demonstrationum & probationum loco utentes, & artificiosæ uel loquutionis uel scriptionis rationem nullam habentes, cœlestem disciplinam annunciarunt. Idque ita fecerunt, quòd se maiori cuidam, quàm quod hominū assequeretur captus, ministerio inseruire scirent. Cæterū de Clemente & DEIfero Ignatio, Polycarpo, & Iustino, alijsque Apostolorum successoribus, & quæ scripta ij Ecclesię reliquerint, in sequenti commemorabimus historia. Atque equidē acta Apostolorum & obitus, quo ex duodecim illis quisque ad DEUM trāsierit, scriptaque eorū germana & canonica, sic se, ut diximus, habent. Finem uerò iam secundo quoque tomo huic, qui necessariò in tantam à decimonono Tiberij, usque ad quartumdecimum Neronis annū, quo Apostolorū principes Petrus & Paulus martyrij receperūt coronā, euasit magnitudinē, impono. Cōtinet aūt annos triginta septē: quū quidem

Simplici & rudi sermone atque stylo in doctrinis & scriptis suis usi sunt Apostoli.

B à mundo condito quinquies millesimus quingentesimus septuagesimus * quintus, à CHRISTI autem natiuitate LXX omnino peractus esset annus.

Quot annos liber hic complectatur.

* Secundū recentiores Chronicos 4048.

Annus à natiuitate Christi Saluatoris 70, incidit in tempus Imperij Cæsarum Ser. Sulpit. Galbæ mensiū 7. M. Syluij Othonis mens. 3. dier. 5. & A. Vitellij mens. 8. dier. 10.

TERTII TOMI CAPITA.

I. *Qui primi sanctorum Apostolorum fuerint successores.*

II. *De ijs qui post Apostolos Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymis præfuerint ecclesiæ: alijsque item uiris Apostolicis pollentibus donis.*

III. *Quæ causa Romanis fuerit, Iudæis belli inferēdi. Quāto tēpore Iudæi post CHRISTUM bello impetiti non sint. Et ut fideles homines per reuelationē admoniti Hierosolyma reliquerint, & Pella migrarint. Et quāto tēpore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnū obtinuerint.*

IIII. *Ut ante bellū Iudaicū maxima septē prodigia diuinitùs cladē Hierosolymitanā portēderint.*

V. *Ut post Neronem Galba & Ottho & Uitellius, & deinde Uespasianus Romanis imperarit: et particularis commemoratio calamitatum, quæ sub Uespasiano Hierosolymis acciderunt.*

VI. *Ex quinta historia Iosephi de captiuitate Iudaica expositio, ut fames Iudæos afflixerit.*

VII. *De muliere Iudæa, quæ suum sibi puerum deuorauit in obsidione Hierosolymitana.*

VIII. *De uerbis CHRISTI, quibus Hierosolymis exitium prædixit: & de historia Iosephi.*

IX. *Ut post Hierosolyma capta, Simeon Cleopæ filius Episcopus ibi creatus sit. De Domitiani crudelitate: & de cognatis SERUATORIS nostri secundum carnem.*

X. *Ex Egesippo, quòd ad id usque tēpus, qui familiæ & generis Dauid fuere, inquisiti sint, et occisi.*

XI. *Obitus Uespasiani, Titi, Domitiani, & Neruæ: & de imperatore Traiano.*

XII. *De Menandro, secundo à Simone Mago hæresiarcha.*

XIII. *De hæresi Ebionitarum.*

XIIII. *De Cerintho hæresiarcha.*

XV. *De hæresi Nicolaitarum, ut ea à Nicolao uno ex septem Diaconis orta extiterit.*

Ut Si-

XVI. Ut Simeon Cleopæ martyrium subierit: & unde hæreses à principio in Ecclesiam CHRISTI inuaserint. A
XVII. De persequutione sub Traiano, & quale edictum is contra Christianos promulgauerit.
XVIII. Martyrium sancti Clementis Romani, & de libris eius.
XIX. Ut diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter CHRISTUM bestijs deuorandus obiectus sit: & de Epistolis eius.
XX. De Papia Hierapolita: & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoriæ sint prodita.
XXI. De Quadrato & Aristide, Apostolicis planè uiris, qui pro defensione fidei nostræ Apologias scripserunt.
XXII. Quæ etiam sub Traiano Iudæis acciderint clades.
XXIII. De Traiani moribus & operibus, structurisq; eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis.
XXIIII. De Imperio Aelij Adriani, & de suprema sub eo Iudæorum internecione.
XXV. Qui ea ætate maximis quibusq; ecclesijs Episcopali ministerio præfuerint.
XXVI. De Iustino philosopho, eodemq; martyre: & de Apologetico eiusdem Antonino exhibito. Præterea de Egesippo & Melitone.
XXVII. Ut Adrianus edicto pro Christianis publicè proposito uetuerit, ne in nos indicta & nō iudicata causa sæuiretur.
XXVIII. De successore Adriani Antonino, ut & ipse præfectis in Asia suis scripserit, & persequutionem Christianorum prohibuerit.
XXIX. De sancto Eustathio, qui & Placidas dictus fuit. Item de sancto Eleutherio Illyrici episcopo.
XXX. Quædam de Polycarpo Apostolico successore memoriæ commendata.
XXXI. De successione eius temporis Imperatorum, rebusq; eorum gestis.
XXXII. Ut Iustinus philosophus religione Christiana, & scripto, & sine scripto, egregie defensa, martyrio pro CHRISTI nomine sit exornatus. B
XXXIII. De alijs martyribus, quorum ipse Iustinus in singulari quodam libello meminit.
XXXIIII. De alijs, qui in Asia martyrio fortiter sunt perfuncti.
XXXV. De martyrio Polycarpi episcopi Smyrnæi.
XXXVI. De alijs martyribus, qui eodem ipso tempore unà cum Polycarpo, martyrio uitam finierunt.
XXXVII. De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à pueris mirificè est baptizatus.

ECCLE-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus III.

CAPUT I.

A RECTE equidē, ut puto, nobis secūdus tomus est absolutus, qui Apostolica acta & scripta, ita ut decuit, complexus, * secūdo loco primas præ reliquis tulit. In tertio aūt, qui nunc nobis in manibus est, primā illorum successionem exponemus: quomodo scilicet diuini VERBI prædicatio per uniuersum orbē increbuerit, & qui uiri maximis quibusq; ecclesijs præfuerint. Cōtinebit is quoque eam, quæ totam ubique Iudæorum gentem, metropolimq́; eorum Hierosolyma sustulit, internecionē: nec nō ecclesiasticos scriptores atq; doctores, qui post occidionē eam floruerunt, & qui ex illis certamine fortiter & generosè peracto martyrij tulerunt coronam, qui'ue rursus falso nominatæ scientiæ præierunt duces. Itaq; diui Apostoli, sicuti diximus, per omnem dispersi terram, prouincias orbis ad Euangelium prædicandum sorte partiti sunt. Petrus quidem Hierosolymis primùm, deinde Galatiæ & Bithyniæ, nec nō Asiæ superiori, Cappadociæ & Italiæ cunctæ uerbum prædicauit. Ioannes autem in Asia annis pluribus quum docuisset, diem tandem suum obijt. Andreæ porrò, quæ sunt ad Euxinum oræ, Scythia uniuersa, Byzantium, Macedonia, & Græciæ continens, prouinciæ fuere. Thomas uerò Parthis, Indis, & insulæ Taprobanæ Euangelium promulgauit. Aegyptum & Libyam alius, alius item extremas Oceani regiones & insu

B las Britanicas sortitus est. Quas prouincias propè omnes tanquam cœlestis quędam uolucris, Paulus orbem habitabilem circūcirca peragrans, peruolauit: & ab Hierosolymis exorsus, usq; ad Illyricū summa cura & fide ueræ pietatis doctrinam disseminauit, firmissimaq́; ecclesiæ fundamenta iecit. Horum autem * æmulatores adeò multi fuere, ut eos numerare facile nō sit, qui nimirum abundè satis & de VERBO & de Spiritu quum percepissent, ut fundatas ab illis ipsi construerent ecclesias, idonei iudicati sunt, qui Domini pascerēt gregem, atq; in Apostolorum succederēt locū, accuratè probèq; ab illis ipsis Apostolis eruditi. Quapropter ij quoq; magno animo salutifera regni cœlorū semina passim seuerunt. Acri enim uehementiq́; ueræ philosophię amore perciti, primùm iuxta salutare præceptū egenis substantiam facultatesq́; suas distribuère: ac deinde pia quadam ambitione ducti, alijs quoque inobedientibus adhuc fidei uerbo gentibus, diuinorū oraculorū prodidere doctrinā. Atq; ubi in recens iactis fundamētis, ecclesijsq; institutis, pastores ordinassent, aliò ipsi se cōtulere. Et gratia DEI miraculis uberrimè diffusa, † nationes simul totas ad fidē pertrahebat. Lōgū aūt esset omnes, quicūq; primæ Apostolorū successionis tēpore, per habitabilē orbem pastores ecclesiarū Apostolicā & Euangelicā suscepère functionē, singillatim recēsere. Satis aūt fuerit ex multis paucos referre, quos etiam monumēta Apostolicæ ecclesiæ indicauere. Primus equidē diuus Paulus, compluriū in Epistolis suis meminit, quos & cooperarios & cōmilitones uocat. Sed & Lucas nō paucos

ἐκ δευτέρου τὸ τῶν ἄλλων πρωτεῖον κομισάμενος.

Dicendorum propositio.

In quibus orbis terrarum partibus ex Apostoli quisq; Euāgeliū prædicauerit.

Successores Apostolorum.

* *ζηλωταί.*

† *αὔτανδρα πλήθη.*

paucos nominatim laudat: qualis Timotheus ille est, qui primus Ephesi sortitus A
est ecclesiam, sicuti & Titus Cretæ. qualis etiam Barnabas, & Lucas ipse, Marcus & Crescens, qui in Gallijs ecclesiã rexit. Præterea ex Areopagitis sapientissimus Dionysius, qui etiã Athenis metropolitanæ præfuit ecclesię. Linus item, & sacer Clemens, diuinus Ignatius, admirandus Apollos. Item septuaginta illi omnes, atq; etiam alij, quos oratione recensere facile non est.

CAPUT II.

Petri successores in Ecclesia Romana.

QVi uerò magnarum ecclesiarum pręsides fuêre, ij sunt. Post Petrum Romę primus episcopatum suscepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timotheum scripsit epistola, mentionem facit. Hic quum annis duodecim Episcopale administrasset ministeriũ, Vespasiano filioq; eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquens, uita excessit. Secũdo porrò imperij Titi anno, Anacleto, qui totidem annis magnificè Ecclesiam ibi gubernauerat, successit sapiens ille Clemens, illustri genere clarus, & ad Cæsarum gentem ortum suum referens: de quo paulò pòst plura. Hunc cooperariũ suum fuisse, ad Philippenses scribens testatur Paulus: Cum Clemẽte, inquiens, & reli- «
quis cooperarijs meis, quorum nomina in libro uitæ conscripta sunt. «

Successores Marci in Ecclesia Alexandrina.

In Alexandrina autem ecclesia, post diuum Marcum euangelistã, Episcopatum primus obtinuit Anianus. Quarto autem Imperij Domitiani anno, quum uiginti duos annos ecclesiæ præfuisset, uita est defunctus. Post hunc Abilius sedẽ eam recepit: qui quum eam tredecim ritè gubernãs annis obtinuisset, Cerdoni eam successori reliquit.

Petri & Lucæ in Antiochena.

Antiochenam aũt, post Petrum & Lucam, primus Euodius gubernauit. Ab hoc secundus fuit Ignatius. is quum annos nouem Episcopatũ
decẽter omnino ibi administrasset, Romæ tertio Traiani anno bestiarum denti B
bus est commolitus. Huius successoris, numero ab Apostolis tertij, nomen erat Heros.

Iacobi fratris Domini in Hierosolymitana. ἀνεψιοτ.

Cleopam fratrem fuisse Iosephi spõsi uirginis matris, Egesippus contestatus est.

Infr. cap. 9.

Polycarpus Smyrnæ episcopus.

Papias Hierapolitanus.

Quadratus propheta.

In Hierosolymitano uerò episcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos tenuerat, post Hierosolymorum euersionem, Simeon Cleopæ filius, qui * patruelis SERVATORIS fuisse dicitur, illi successit. Tertius ibi ex ordine Iustus, eorũ qui ex Iudæis tum crediderãt unus, episcopus fuit. qui quidẽ Episcopi ad Traiani usq; tẽpora functionẽ suam perduxerunt, quũ adhuc in uiuis esset dilectus ille discipulus. Quo tẽpore & Polycarpus Smyrnæ in Asia floruit, ab eo ipso Ioanne episcopus creatus. Papias quoq; tum Hierapolita, in sua ipse patria Episcopatus magistratu est functus: uir quum eloquẽtia clarus, tum sacrarum literarum quàm maximè peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophetico dono, unà cum Philippi filiabus enituit: & alij præterea plures, Apostolica gratia illustres atq; conspicui, Apostolorumq; successionem sortiti. Verùm de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papia, quæ par erit, deinceps in hoc ipso libro narrabimus. In præsentia enim ea tantum, quæ ad primam Apostolorum successionem pertinent, ostendere instituimus.

CAPUT III.

Clades Iudæorum sub Nerone, impendentis eorum excidij quasi procemia.

NVnc uerò operæpreciũ est referre, quomodo Iudæorum aduersus Romanos motum sit bellum: quæ causæ simul & prodigia Hierosolymorum præcesserint euersionem: & quomodo tandem ea urbs perpetratę in CHRISTVM impietatis, insanæq; uecordię pœnas luens, sit euersa. Atq; equidẽ quæ sub imperio Neronis, & ante id Felice post Pilatum Iudæã prouinciam obtinente, Iudæis acciderint clades, quum Pontifices ciuilibus armis contra se inuicem & aduersus primores ciuitatis armarentur, &

A unusquisque eorum ad res nouas spectans, ducẽ se ipsum constitueret, nemine id prorsus prohibente: quumque summa esset & Antistitum impudentia, & rebellium sicariorum licentia: tum autem quum Pontifex Ionathas & multi insuper alij praeclari uiri clàm occiderentur, denique quum pseudopropheta Aegyptius quamplurimis seductis triginta millia hominum perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis statu, nemine uel imperandi uel parendi officium praestante, committerentur, in proximo exposuimus libro. Decimo sanè imperij Neronis anno maximum exortum esse bellum, magnamque uniuersae Iudaeorum genti accidisse calamitatem, Iosephus commemorat [a]: & praeter plurima alia detrimenta, circiter decem millia eorum qui honores magistratusque apud Iudęos gesserunt, flagris concisos Hierosolymis, & tandem in crucem actos à Floro: grauem praeterea tumultum contra Iudaeos per omnem Syriam motum esse tradit, quum ex uniuersa gente plerique à ciuitatum incolis non aliter atque ab hostibus tam crudeliter caederentur, ut passim in ciuitatibus loca omnia conspicerentur iacentium insepultorum cadauerum plena, puerorum simul & senum, mulierum quoque, quarum ne pudendae quidem partes contectae fuissent. Et quamuis tota ea prouincia innumeris esset referta cladibus, omnem tamen casum atque calamitatem longè superabat, quę propter perpetrata cuique scelera, per minas denunciata fuerat euersio. Haec quidem bellum praecessisse, Iosephus scribit. Sedenim quum Iudaei apertè Romanis rebellarent, Nero contra eos ira exarsit: & Vespasianum filiumque eius Titum ex Achaia & Italia cum exercitu ualido & insolenti aduersus Hierosolyma, urbis eius obsidione illis mandata, misit. Vespasianus porrò ex plerisque, quas à Iudaeis retulit uictorijs, gloria parta, bellum id magis magisque prosequutus est. & Iudaei non tantum contra Romanos, uerumetiam contra CHRISTVM ipsum arma sumpserant. Et quùm innumeras Romanis tetenderunt insidias, tum Christianorũ caedibus sunt laetati. Id quod satis indicauit Stephanus ipse, Zebedaei filius Iacobus, eique cognominis ipsius Domini frater, atque alij quamplurimi. Si qui uerò adhuc erant reliqui, persequutione eorum Iudaea sunt expulsi. † Quinimò plebs Hierosolymitanae ecclesiae uniuersa, arcanis quibusdam & diuinis responsis, quae probatis quibusdam ibi uiris per secretam reuelationem reddita sunt, admonita, ante ipsum bellum ciuitate excessit: & in oppidum quoddam cui Pella nomen erat, ita ut iussa fuerat, commigrauit: ut scilicet à pijs diuinisque uiris omnibus derelicta ipsa Hierosolymorũ ciuitas, tanquã cathedra & primaria metropolis, finitimaque ei Iudęa, quòd contra CHRISTVM diuinosque eius Apostolos mala quamplurima perpetrassent, diuinam exciperent uindictam, uniuersaque eorum natio ex hominũ numero tolleretur. * Annis sedenim quadraginta post ascẽsionẽ SERVATORIS in coelos, Iudęi aperto bello oppugnati non sunt: quo DEVS illis poenitentiae tempus praeberet, eosque ad resipiscendum uita, doctrina, admirandisque operibus diuorum Apostolorũ inuitaret. Quum aũt minimè ut conuerterentur curarent, tanquam claustro quopiam & obijce sublato, diuinitùs ingruẽtem sibi internecionem, iusto iudicio DEI, in seipsos pertraxerunt. Enimuerò annos centum sub aduenis fuerũt regibus. Herodes enim primus annis triginta septem eorũ regnum tenuit, post hũc Archelaus filius eius annos nouem: cui frater eius † Herodes succedens, is qui Baptistã gladio sustulerat, uiginti quatuor annos regnauit. Deinde Agrippa, qui & Herodes * nominatus est, & Iacobũ interemit, annos septẽ: atque huius successor filius eius fuit Agrippa & ipse, iunior scilicet, appellatus: apud quem liberè pro se Paulus causam dixit. Viginti aũt & tres annos is regnum administrauit, quoad usque occidione Hierosolyma prorsus interiere.

Tacit. li. 21. de auaritia & crudelitate Cestij Flori Iudaeae procuratoris.

Vespasiano Iudaea cura à Nerone commissa.

Rebellio Iudaeorũ aduersus Romanos, & Deũ ipsum.

Diuina ultio in Iudaeos.

Longanimitas Dei frustra Iudaeos ad poenitentiam inuitauit.

Quandiu sub aduenis regibus Iudaei fuerit.

Regum eorum catalogus.

† Antipas.
* Priscus.

a Li. 20. ca. ult. de Bel. Iudaic. lib. 2. cap. 13.

Seditio & intestinum bellum obortum in singulis ciuitatibus, loca omnia in Iudaea sanguine & cadaueribus impleuit. Iosepho de Bell. Iud. libro 4. cap. 9. Egesip. lib. 4. cap. 6.

μάλιστα δὲ τὴν ἀπειλῇ τετελεσμένην τῶν ἐπὶ τοῖς ἀσεβήμασιν ἀνάστασιν.

† Christiani diuinitus admoniti Hierosolymis, ante eius excidiũ Pellam cõmigrarunt.

* Regnũ ab Antonio Herodi datum, uictor Augustus auxit: & gentem Iudaeorum coercitam, liberi Herodis quadripartito rexere. Sub Tiberio quies. C. Caesaris mors motum Iudaicum diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudaeã prouinciam equitibus Rom. aut libertis permisit. Durauit tamen patientia Iudaeis, usque ad Cestium Florũ procuratorẽ: sub eo bellũ ortum. Tacit. libro 21.

 Caeterùm

CAPUT IIII.

De bello Iuda.

A

Hierosolymitanum excidium Petrus quoque & Paulus apostoli in sermonib. suis prædixerunt. Lact. libro 4. cap. 21.

COeterùm signa mirifica apertis quibusdam indicijs cladem iamiam aduenientem prædicebant, ut etiam Iosephus ipse in VI Historiarum libro ostendit. Miserandam igitur plebem, inquit, seductores » illi à DEO longè aberrantes, tum suadendo decipiebant, certisque & » claris indicijs desolationem & uastitiem futuram apertè indicantibus, nec ani- » mum adhibebant, nec fidem habebant: sed tanquam fulmine afflati atque con- » sternati, qui neque oculos, neque mentem haberent, prædictiones DEI contem- » nebant. Sed quæ nam tandem ea fuere signa? Stella equidem crinita gladio persimilis, anno toto supra urbem lucere uisa est. Die Azymorum quodam, Aprilis mensis nono, hora quoque noctis nona, lucis splendor aram & templum ipsum ita illustrauit, ut dies clara esse uideretur: atque is splendor ad dimidiam durauit horam. Porta urbis ad Orientem spectans, ex solido ære facta, quæ propter ponderis magnitudinem uix circa crepusculum à uiginti clausa erat uiris, ferreis suffulta uectibus, altissimis que in solo firmata palis, circiter horā noctis sextam sua sponte uisa est aperiri. Ante solis quoque occasum in nubibus sublimes currus & acies emicantes, urbesque obsidentes apparuere. Die etiam quodā apud illos festo, Scenopegia uocant, quū sacerdotes noctu more suo ad sacrum ministerium suum obeundum irent, fragorem & motum quendam sensisse, ac deinceps uocem ingentem audisse traduntur, quæ migrandum inde esse denunciaret. Quarto ante bellum anno uir quidam nomine Iesus, agrestis admodum, & infimæ sortis homine (cui Anani nomen erat) prognatus, quum ingens pax & tranquillitas in urbe esset, derepentè in templum ingressus: Vox, inquit, ab Oriente, uox ab Occidente, uox à quatuor uentis, uox super Hierosolyma & ip- B sum templum, uox super sponsos & sponsas, uox super populum omnem. Die autem noctuque hæc uociferans circuibat. Quapropter nōnulli tam ingrato sermone eius commoti, comprehensum eum plagis mactarunt. Ille uerò minimè mouebatur, neque quicquam de seipso uerebatur, & uerba ea iam sibi consueta inclamare pergebat. Quinetiam ad Romanum præsidem adductus, quum itidem ibi uerberaretur, non aliud proloquutus est uerbum, neque etiam lachrymas emisit: sed miserandum tantum in modum lamentans, ad plagam unamquamque, Væ uæ Hierosolymis, exclamauit. Bos quoque Azymorum die festo ad sacrificium in medium adducta templum, spectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipse Iosephus aliud quiddam magis admirandum refert: Oraculum uidelicet quoddam in sacris templi monumentis inuētum esse, eo ipso tempore * ex popularibus eorum quendam uniuerso orbi imperaturum. Et Iosephus quidem responsum id ad Vespasianum Imperatorem retulit. Sed ille Romanæ tantum urbis, non uniuersi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectius itaque oraculum tale SERVATORI & Domino nostro accommode- tur, ad quem & illud Psalmi responsum à Patre refertur: Postula à me, dicente, « & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. « Cuius etiam discipulorum uox in omnem exiuit terram, & ad termi- « nos orbis uerba eorum. Atque his ita præmissis, ad historiam ipsam deueniamus.

Portenta & prodigia excidium Hierosolymitanū designantia.

Euenerant prodigia, quæ neque hostijs neque uotis piare fas habet, gens superstitioni obnoxia, religionib. aduersa. Visæ per cœlum concurrere acies, rutilantia arma, & subito nubium igne collucere templū. Expassæ repentè delubri fores. Et audita, maior humana, uox: Excedere deos. Simul ingēs motus excedentium, quæ pauci in metū trahebant. Tacit. ut suprà.

Oraculum in templo Hierosolymitano de Christi imperio repertum.

ἐγχώριός τις.

Percrebuerat Oriēte toto uetus & cōstans opīnio, esse in fatis, ut eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de imperatore Romano, quantum euentu postea patuit, prædictum, Iudæi ad se trahentes, rebellarunt: cæsoque præposito, legatum insuper Syriæ consularem suppetias ferentem rapta aquila fugauerunt. Sueton. in Vespas.

Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore ut ualesceret Oriens, profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant. Tacitus.

Nero

CAPUT V.

A

Galbæ, Ottonis, et Vitellij Imperium.

Vespasiani Imperium.

NEro quũ quatuordecim annos imperasset, Galbæ, Ottoni & Vitellio turpiter Imperio relicto, uitã finiuit. atq; ij etiã unius anni & mensiũ sex tempore, cæsi disperierunt: & Vespasiano, qui tum cõtra Hierosolyma magna gloria uictor bellũ gerebat, imperiũ reliquere. Vbi à militarib. copijs Imperator renunciatus, filio Tito bellũ Iudaicũ mandauit: ipse aũt, quanta potuit celeritate, Romã contendit. Porrò quãta in omnes Iudææ partes mala peruenerint, quibus'ue cladib. ubiq; gens Iudæorum sit cõflictata, quàm uaria etiã mortis specie, in primis uerò fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominũ interierint, & quæ seorsim oppida obsessa fuerint: postremóq;, quum undequaq; omnes ipsa Hierosolyma tanquam in propugnaculũ inexpugnabile cõfugissent, a quæ auditu quoq; tolerabilia nõ sunt, pertulerint. Itẽ, qui belli totius fuerit apparatus, aut quæ seorsim cuiq; tum dura atq; acerba acciderint: deniq; ut desolationis abominatio, pro eo atq; dudũ à prophetis prædictũ fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidẽ incendio fœdè uastatũ est, steterit: ea omnia ex Iosephi historia peti possunt. Illud certè quidẽ modis omnib. indicare cõuenit, eundem ipsum historicũ alicubi referre, † ad ter cẽtenas myriades hominũ multitudinis ex uniuersa Iudæa, ipsis Paschæ ferijs Hierosolyma cõfluxisse, atq; eam ibi perinde atq; in custodia & carcere circumclusam & obsessam esse. b Aequũ enim erat, eis ipsis diebus, quibus tanto studio ad CHRISTI SERVATORIS benefactorisq; omniũ cædem furibundè acti fuerant, uirumq; sanguinariũ & homicidã summis illius beneficijs prępos uerant, regnum quoq; eius (Cęsari addicti) proteruè reiecerant, propter eum quem in SERVATOREM euomuerant rabidum furorem, diuinam experiri uindictam, extremumq; subire exitium, atque ita condignam factis suis reportare gratiam & compensationem. Atque equidem prætereundum etiam esse duxi, quas illi uel à ferro, uel ab alijs belli tormentis acceperint clades: & eas tantum persequar calamitates, quas rerum omnium inopia & fame sunt perpessi. Sic enim abundè satis, qui historiam hanc aliquando legent, omnib. ostendam, non ita diu c patratę † in SERVATOREM uesanæ & proteruæ procacitatis, condignam cunctatam esse uindictam. Porrò calamitatem eam planè Tragicam, nobis in quinto libro Historiarum suarum Iosephus clarè exponit, hisce propemodum uerbis.

† Obsessorũ Iudæorũ Hierosolymis numerus.

ἀμφὶ τριακοσίας μυριάδας, hoc est, tricies cẽtena millia hominum.

b Multitudinẽ obsessorũ omnis ætatis, uirilis ac muliebris sexus, sexcentena millia fuisse accepimus. Tacitus, ut suprà.

c τῶν εἰς σωτῆρα παρανοίας.

† Eo quòd exultauerunt super amãtissimũ & probatissimũ Dei filiũ. Lact.

a Hierosolymorum urbẽ munitissimã fuisse, testatur Tacitus libro 21. Sed urbem arduam situ opera molesq; firmauerant, etc. Alia intus mœnia regiæ circumiecta, conspicuóq; fastigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Tẽplum in modũ arcis, proprijque muri, labore & opere ante alios. Ipsæ porticus, quis templũ ambiebatur, egregiũ propugnaculũ. Fons perennis aquæ, &c. Præuulerãt cõditores ex diuersitate morũ crebra bella: inde cuncta, quãuis aduersus longius obsidiũ. Et à Põpeio expugnatis metus atque usus pleraque monstrauerat. Atq; per auaritiam Claudianorum temporum, empto iure muniendi, struxere muros in pace tãquã ad bellum magna colluuie & ceterarum urbiũ clade aucti. Hæc Tac. ut suprà.

CAPUT VI.

OPulentioribus sanè quidem, quòd in urbe manserãt, exitio fuit. Non pauci enim sub prætextu initi de fuga consilij, propter opes suas trucidabantur: & unà cum fame seditiosorum crescebat uæcordia. Et indies utrisque adaugebantur calamitates. In publico equidem nullum erat frumentum. Quare impetu in domos facto, eas scrutati, farra inquirebant. Quæ, siue inuenissent, possessores tanquam ea pernegassent, uerberabant: seu non inuenissent, nihilominus tamen ueluti ea maiore cura & diligentia occultassent, torquebant. Indicium autem uel habere, uel non habere eos frumenta, corpora ipsa miserorum faciebant: quæ quicunque adhuc robustiora haberent, abundare alimentis uidebantur: qui autem iam contabuissent, prætteribantur. Ac præter rationem esse prædones iudicabant, si eos ferro necarent, qui primo quoquo tempore penuria essent interituri. Multi clàm possessiones suas mo

Fames summa Hierosolymis in obsidione.

Simon, Ioannes, & Eleazarus, intestini belli duces, templum arcem & ciuitatem sanguine & cæde ciuium replerunt. Ioseph. lib. 6. Bell. Iudaic. cap. 5. Tacit. lib. 21. Peruicacissimus quisque illuc perfugerat, eóq; seditiosius agebant. Idem.

Multi tempore captiuitatis Iudaicæ principes extitere, qui Christos se esse dicerent, in tantum, ut obsidentibus Romanis Hierosolyma tres intus fuerint factiones. Hieronymus.

dio uno, siquidem ditiores essent, tritici: sin indigentiores, hordei permutabāt. A Deinde in abditissima quæque ædium conclauia sese abdentes, quidam propter famen summam, frumentum ipsum inelaboratum edebant. Quidam uerò, prout necessitas extrema timorq́; cohortabantur, id in panis formam redigebant: neque uspiam mensa proponebatur, sed ex igne ipso extracta, adhuc incocta et cruda frumenta rapiebant. Miserandæ profectò tales fuere epulæ, & dignum lachrymis prorsus spectaculum. Potentiores namq; abundabant, superioraq́; omnia habebant: imbecilles autem & inopes lugebant, & lamentabantur. Fames porrò quùm reliquas omnes antecellit ærumnas, tum pudorē etiam tollit. Nam quæ in rebus alijs obtinet uerecundia, ea in famis & inediæ miseria proculcatur. Siquidem mulieres ex uirorum, liberi ex patrum, & quod omnium luctuosissimum est, matres ex infantum ore cibum rapientes, extrahebant. Et quum dulcissima in manibus earum pignora marcescerent, extremas tamen illis uitæ sustinendæ reliquias auferebant. Ac ne sic quidem cibum furtim capientes latēre potuerunt. Passim enim ipsis, raptisq́; eorum cibis, seditiosi prædones imminebāt. Vbicunque enim illi ædes clausas conspexissent, sumpto inde indicio, cibum intus capi existimantes, statim foribus perfractis, cum impetu in eas insiliebant: & tantum non ex ipsis faucibus miserorum minutissima frusta excutientes, reddere cogebant. Verberibus afficiebantur senes, epulas suas propugnantes: capillis raptabantur mulieres, cibos quos habebant occultantes. Nulla caniciei, nulla teneræ ætatis erat commiseratio: sed puellos unà cum ciborum frustis, quos in ore habebant, in sublime sublatos, solo allidebant. Si qui autem impressionē atque impetum eorum præuenissent, & id quod illi rapturi fuerāt deglutijssent, tum illi tanquam iniuria affecti, ferociores crudelioresq́; fiebant, & grauissima ad cibum inquirendum tormentorū cruciatuumq́; genera excogitabāt. * Meatus namq; pudendorum calamitosis hominibus eruo immisso obturabant. Quibusdam in arcana sedium loca (id quod auditu horrendum est) perticas acutas per uim immittebant, ut uel panem unum, uel occultatæ farinæ pugillum indicarent. Carnifices aūt illi non omnes egebant: & iniuria uiolentiaq́; eorū, propter necessitatem, iuris æquitatis'que locum obtinuissent, sed uæcordiam suam palàm præ se ferentes, alimentum tanquam uiaticum sibi rapinis in futurum tempus parabant. Ac si qui noctu ex urbe clàm in Romanorum castra & munitiones, ad olera herbasq́; agrestes colligendas prorepsissent, quum miseri illi se hostium custodias fallendo euasisse crederent, in latrones eos incidebant, qui eis quod attulissent diripiebant: & quum sæpe miserrimi illi mortales, horrendo DEI inuocato nomine, prædonibus ad pedes eorum prouoluti supplicarent, ut minimam saltem partem pabuli, quod extremo adito periculo attulissent, eis redderent, nihil prorsus recipiebant. Quin bene etiam secum agi putabant, si ad eum modum dispoliati, non contrucidarentur. His deinceps alia subiungit, dicens: Iudæis porrò & exitus ad fugam omnis præclusus, & spes salutis prorsus præcisa erat. Fames autem inualescens, passim'que per domos & familias populum depascens crescebat. Domus mulierum & infantum cadaueribus plenæ erant. In angiportubus passim senes mortui iacebant. Pueri autem & adolescentes intumescentibus corporibus, tanquam idola & simulacra in foro circumeuntes, ubicunq; quemque casus occupasset, concidebant. Sepelire uerò genere sibi aut necessitudine alia coniunctos, imbecilli non poterant: ualentiores autē horrebant, quùm propter cadauerum multitudinem, tum quòd ipsimet de uita sua incerti essent. Multi uerò etiam eis quos sepeliebant, immoriebantur. Multi in loculos suos & sepulchra prius descendebant, quàm extrema adesset necessitas.

Neque

Marginal notes: πλεονεκτούντων. — ὀρόβοις ἐνέφραττοντες τῶν αἰδοίων πόρους. — Ἴδιον ἀπόνοιαν ἀν τὸ μετ' ἀνάγκης.

A Necq; planctus ullus, necq; eiulatus in eiusmodi cladibus erat: sed fames affectiones tales præpediens † redarguebat, siccis oculis & ore hianti,* qui ægrè moriebantur, alios se in morte præuenientes inspiciebant. In urbe altum erat silentiũ, & noctu plurima mortis imago: uerumtamen tantis ærumnis & cladibus prædones longè erant grauiores. Sepulchra enim effodientes, cadauera spoliabãt: et detractis illorum uestibus, cum risu etiam progrediebãtur. Gladiorum acies in cadaueribus experiebantur: quosdam etiam qui humi strati iacebant, atq; etiam tum paululum spirabant, enses periclitaturi cõfodiebant. Si qui uerò supplices, illos, ut sibi præ famis intolerantia mortem inferrent, obsecrarent, eos contumeliosè relictos præteribant. Et qui tam miserè expirabant, ad templum ipsum continuè cum dolore, uiuos relinquentes seditiosos, respectabãt. Ac primùm quidem publico sumptu cadauera, propter intolerandum fœtorem, sepeliebantur: quum uerò iam tumulandis eis libitinarij non sufficerent, è muro in fossas proijciebant. Quas Titus aliquando circumiens, quũ corporibus repletas, & redundantem ex diffluentibus illis mixtum tabo & sanie cruorem cerneret, suspirauit: & manibus sublatis, DEVM est testatus, non se tantæ cladis autorem esse. Sub hæc quædam alia in medio commemorans, illa deinde infert: Committere omnino nequeo, quin quod animus iubet, proferam. Ita enim iudico: si Romani bello uindicare nefarios homines cunctati essent, urbẽ ipsam aut hiatu terræ, aut inundatione interituram, aut certè Sodomæ fulmina experturam fuisse. Multo enim, quàm qui talia olim sunt perpessi, tulit gentem deteriorem, & impiam magis, propter cuius uæcordiam populus simul uniuersus interijt. Rursus in VI libro ad hunc modum scribit: Innumerabilis prorsus eorum multitudo fuit, qui fame in urbe perierant, quibus incredibiles dictu acciderunt ærumnæ. In qualibet enim domo, ubi umbra saltem aliqua ciborũ appareret, bellum gerebatur:

† ἤλεγχε.
** ἀναθανατοῦντες.*
Titus Imperator cladem Iudæorũ ex animo miseratus est.
Extrema Iudæorum impietas à Deo uindicata.
Iosephi iudicium de Iudæorum exitio.

B & qui arctissima inter se amoris necessitudine erant coniuncti, manus conserebant, sibi inuicem calamitosas miseræ uitæ reliquias eripientes. Cæterùm ne morientibus quidem, quòd nihil escarum haberent, fides habebatur. Nam prædones, animas quocq; iam agentes excutiebant, ne quis eorum, cibi quicquam in sinu habens, mortem assimularet. Illi porrò † præ inopia insanientes, sicuti rabidi hiantesq; canes, in ædes insiliebant, & huc atq; illuc currentes ferebantur. Et fores, ebriorum hominum more, identidem impellentes, * propter impotentiam animi, una eademq; hora bis, quandoq; ter, in easdem irrumpebant ædes. Atq; quum iam necessitas eos fruges omnes consumere coegisset, collectis etiam rebus eis quæ impurissimis quibusq; animantibus ad cibum accommodæ non sunt, uesci sustinuerunt. Siquidem ad postremum ne à cingulis quidem & calciamentis abstinuere, & pelles scutis detractas macerarunt & comederunt. Nonnullis etiam ueteris fœni reiectamenta escæ fuere. Et fuere qui collectas quisquilias parui ponderis quatuor Atticis uendiderint.

† ὑπ' ἐνδείας λυσσῶντες.
** ὑπ' ἀμηχανίας.*
Fames sæuissima impurissimis rebus Iudæos uesci coegit.

CAPUT VII.

SEd quid ego famis inuerecũdam impotentiam in reb. inanimis persequor: ac non potius factum tale commemoro, quale necq; apud Græcos, necq; apud barbaros unquã est animaduersum, horrendum quidem dictu, horrendum uerò & auditu? Atq; equidem, ne prodigia quædam hominib. alijs recensere uiderer, libens profectò tam calamitosum facinus præterijssem, nisi innumeros eius apud populares quocq; meos haberem testes. Et tenuem sanè frigidamq; à patria mea inirem gratiam, si uerbis non prosequerer, quod illa reipsa perpessa est, malũ. Mulier quædam erat, quæ trans

Historia horrẽda de muliere Iudæa, quæ suum ipsa filiũ in ea famis angustia assũ comedens consumpsit.

Iordanē habitauerat, Maria nomine, Eleazaro patre nata, in uico cui nomen Bathechzor (significat id hysopi domū) & genere & opibus clara. Hæc, quū Hierosolyma cum reliqua multitudine confugisset, ibidē est obsessa. Facultates eius alias tyranni rapuerant, quas * uasis collectis patria excedens, secum in urbem tulerat. Si quid aūt ex rebus repositis preciosioribus ei fuerat reliqui, & si quā præterea habuerat annonā, id omne sanguinarij illi satellites, qui quotidie in domicilium eius impetum faciebant, abstulerant. Itaqꝫ grauis indignatio mulierculæ incessit: & quum persæpe raptores conuicijs proscidisset, dirisqꝫ deuouisset, postremò in seipsam acerbius est commota. Quumqꝫ non esset qui eam uel per iracundiam, uel per commiserationem interimeret, difficiliorqꝫ ei aliquid frumenti alijs conquirendi labor fieret, (ægrè enim id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per uiscera & medullas omnes magis grassaretur, fameqꝫ ipsa grauius etiam ira excandesceret, animi indignatione unà cum urgente necessitate in consilium assumpta, † contra ipsam naturam infesta fertur. Nam filio, qui adhuc lactens erat, arrepto, O' te infantem, inquit, bello, fame & seditione intestina miserum, ad quam te spē reseruabo? Siquidem apud Romanos, si sub eis sit uiuendum, seruitus te manet: seruitutem autē ipsam præuenit fames. Quibus calamitatibus duriores etiā sunt seditiosi isti prædones. Itaqꝫ age, mihi matri tuæ esca, prædonibus uindex Erinnys, & * uitæ mortalium fabularum sermonumqꝫ materia esto: quę una adhuc Iudęis restat calamitas. Vix hęc fuerat eloquuta, & filium necat, eiusque ad ignem assi partem dimidiam edit, partem alteram occultatam seruat. Nulla intercedit mora, & latrones illi adsunt, & nidorē infandū sentiunt. Quapropter ei, nisi quamprimùm quod parasset cibi proferret, cædem minantur. Illa autem partem se eis bonam reseruasse dicit: & reliquias simul filij affert. Illi porrò * horrore confestim & mentis consternatione occupati, ad conspectum talem obstupescunt. Atqꝫ illa: Meus hic est, inquit, natiuus germanusqꝫ filius: meum hoc opus: manducate. nam & ipsa iam manducaui: neqꝫ uel molliores fœmina, uel * misericordes magis matre ipsa sitis. Quod si uobis pietas obstat, meamqꝫ propterea auersamini uictimam, maneāt apud me cibi eius, quo iam pasta sum, reliquiæ. Sic illi trementes abeunt, ad hoc unum facinus timidi: & ægrè de epulis eiusmodi matri ipsi cedunt. Repleta ilico tota eo piaculo urbs: & ob oculos quisqꝫ eo scelere sibi posito, tanquam à seipso patratum esset, exhorrescebat. Proinde ad mortem eo procliuius, qui fame premebantur, properabant: beatosqꝫ eos uocabant, qui prius decessissent, quàm tantum audiuissent & uidissent malum. Deinde Iosephus numerum multitudinis eius quæ uel fame uel ferro occubuit, colligens, a centū myriadas hominū interijsse: factiosos aūt & prædones, qui ex clade fuerunt reliqui, à seipsis inter se post urbē euersam interemptos: quicunqꝫ aūt ex iuuentute proceritate & forma corporis præstitissent, ad triumphū reseruatos: reliquam turbam eorū qui decimumseptimū excessissent annū, uinctam ad Aegypti opera missam: plurimos quoqꝫ in prouincias, ut in theatris & spectaculis uel ferro necarentū, uel bestijs obijcerentū, distributos: qui uerò intra decimūseptimū annū fuissent, captos, & sub corona uendi tos esse. Istorumqꝫ tantū numerū, præter eos quos diximus, * ad nouē myriadas peruenisse dicit. Atqꝫ hæc ita acta sunt, secundo Imperatoris Vespasiani anno.

ἀκατασκευα- [illegible]

ἐπὶ τὴν φύσιν ἐχώρει.

De pertinacia obsessorū Hierosolymis Iudæorum, Tacitus: Arma, inquit, cuncti qui ferre possēt, & plus quàm pro numero audebant. Obstinatio uiris fœminisqꝫ par. Ac si trāsferre sedes cogerētur, maior uitæ metus quàm mortis.

τοῦ βίου μῦθος.

φρικῇ φρενῶν ἐκστάσει ὄφα.

συμπαθέστεροι.

a Euseb. lib. 3. cap. 7. μυριάδας ἑκατὸν δέκα, hoc est, undecies centena millia. alij tantū centum myriades, hoc est, decies centena millia habent, ut Ioseph. ipse li. 7. cap. 26. & hic Nicephorus, qui Iosephum ex primario exemplari allegat.

Hoc est, ad nonaginta millia.

CAPUT VIII.

HAec iniuriarum atqꝫ contumeliarum SERVATORI illatarum præmia fuere, & autoramenta. Quod si quis historici eius narrationi, oracula SERVATORIS nostri IESU CHRISTI adiecerit, admiranda ei res uidebitur. Veram enim claramqꝫ fuisse prædictionē, diuinamqꝫ præco-

A præcognitionem, eorum quæ uirtute diuina prænunciata fuerãt, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam præsentia præuidit atque prædixit. siquidem il lachrymans aliquando, sicuti sacrorum Euangeliorum scripta testantur, ad Hie
» rosolyma conuersus, hæc dixit: Si cognouisses & tu, in die hac, ea quæ ad pacem
» tuam sunt: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quoniam uenient dies in
» te, & circumducent tibi inimici tui uallum, & circumdabunt te, & comprimen
» te undiquaque, & solo æquabunt te, & liberos tuos. Et alibi rursus, de popu
» lo: Erit enim, inquit, necessitas ingens in terra, & ira aduersus populum hunc:
» & cadent in ore gladij, & captiui ducentur ad gentes omnes, & Hierusalem con
» culcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gentium. Et rursum: Quum
» uideritis circumdatam ab exercitu Hierusalem, tum scitote quòd appropinqua
» uerit uastities & desolatio eius. Et iterum: Væ autem gestantibus uterum,
» & lactantibus, in diebus illis. Orate uerò, ne fuga uestra incidat in hyemẽ, neque
» in Sabbatum. Erit enim tum afflictio magna, qualis antea à mũdo cõdito hucus
» que nõ fuit, neq; postea futura est. Verùm enimuerò, quamuis hæc SERVATOR noster ita prædixerit, plurifariamq; medio tẽpore amoris erga genus humanũ sui bonitatẽ exhibuerit, & nõ breue pœnitentiæ tẽpus cõcesserit, ut meliora cõsilia & rationẽ rectiorẽ sequuti, per resipiscentiã uindictã procacis, qua illũ affecere, contumeliæ effugerent: atq; insuper Apostolicã uiuendi rationẽ & doctrinam magnificam cum admirandorum prodigiorũ signis dederit, eamq; bonitatem ad quadraginta extẽderit annos: internecionem deniq; eam populo antè, eis quæ diximus ostentis, portenderit: illi tamen longè etiam peiores facti, nõ

Clades & excidium urbis Hierosolymitanæ à Seruatore Christo certò prædicta.

Longanimitas Dei Iudæos plurimis annis uariè ad resipiscentiam alliciens, nihil apud eos egit.

B tantũ SERVATOREM cognoscere per contemptum noluerunt, uerumetiam de prima lege ipsa minus rectè senserunt, nihil prorsus ex iniquitate & peccato omni relinquentes, quin id nudo (quod dicitur) capite patrarẽt. Quapropter longanimitate DEI repudiata, † internecione omnes in profundum maliciæ & perditionis demissi sunt barathrum. Hæc omnia qui uolet, facilè cognoscere poterit, si diligenter animum ad res quasque à Iosepho historico cum multa gratia & uenustate scriptas attenderit. Ego uerò in primis, omnia rectè disponentis atq; administrantis DEI magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidemq; disertam suauemq; linguã concesserit, ut ille, ita ut oportuit, Iudaicam historiam quàm rectissimè memoriæ mandaret: uidelicet, ut ne quis contra testimonium eius uenire posset: & præterea, quod quidem est maximum, ut ex hostibus etiam extaret aliquis, qui consona CHRISTI prædictionibus attestarẽt. Quis autem Iosephus iste fuerit, quos libros scripserit, quo genere, qua'ue institutione fuerit, in proximo satis exposuimus libro. Et Iudæorum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, ut ad reliquas quę super sunt propositæ historiæ res reuertamur, tempus esse uidetur.

Iudæorum internecio & panolethria.

† πανώλεας τῷ ἀφανεῖ τῆς κακίας βυθῷ παρέπεμψαν.

Deus ipse Iosephũ historicũ, Iudæum infidelem, tanquam locupletẽ classicumq; testẽ ad ueritatẽ Euangelicã confirmandam produxit.

a Capta, exusta, & solo æquata est Hierosolymorum urbs, anno Domini 73. Septẽbris mensis die 8. Iosep. lib. 7. cap. 26.

Titus, ad perdomandam Iudæam relictus, nouissima Hierosolymorum oppugnatione septem propugnatores totidem sagittarũ cõfecit ictibus, cepitq; eã natali filiæ suæ, &c. Trãquill. in Tito. Secundũ neotericos Chronographos, Hierosolyma capta est anno mundi 4040. à natali Saluatoris 72.

CAPUT IX.

IAcobus frater Dñi, ita ut antea est dictum, martyrio pro ipso est functus. a Quũ uerò Hierosolyma sunt euersa, à mũdo cõdito quinquies millesimus qngẽtesimus septuagesimusnonus, ab ascẽsione Dñi aũt quadragesimus agebat annus. Tũ discipuli & Apostoli, qui adhuc in uita erant, idẽ sequuti consiliũ, ex locis omnib. unà cũ ijs qui genere iuxta carnẽ, CHRISTI propinqui essent (multi aũt adhuc supererãt) cõuenerunt, & quemnam Iacobo successorẽ apertè surrogarent, cũ cũra deliberarũt. Atq; equidẽ oẽs in b Simeonẽ filiũ Cleopæ, cuius etiã sacrũ meminit Euãgeliũ, oculos conijciũt,

b Simeon Cleopæ filius Hierosolymorum Episcopus eligitur.

Vespasianus ad cædem posteros Dauidis requiri iubet.

† Hic supra libro 1. cap. 33. Cleophas dictus. Et alius hic Simeon fuerit ab eo, qui suprà est nominatus Iosephi filius, Iacobi Iudæ & Iose frater.

** ἀνεψιόν.*

Persequutio Christianorum sub Domitiano.

eiq; episcopalem sedem cõmittunt, quem Simeonem Egesippus * patruelem IESV fuisse memorat: † Cleopas enim sponsi Iosephi frater fuit. Enimuerò Vespasianus Hierosolymis captis, ne quis ex tribu regia clàm profugeret, quicunque à Dauide genus deducerent, diligenter inquiri iussit. Vnde rursum non exigua persequutio aduersus Iudæos est coorta. Et ea calamitas lõgius processit. Nam & Domitianus Vespasiani filius, qui post Titũ Romanis imperauit, multos ex illustribus summoq; loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnem occidere, & bonis omnib. mulctare, & exilio dãnare est aggressus. Atq; is post Neronem secundus DEO bellum mouit, persequutionemq; grauem aduersus CHRISTI fideles, quũ quidem Vespasianus pater eius nihil acerbius in nos statuisset, excitauit. Quo tempore & apostolus Ioannes adhuc in terris uersans, propter pietatem cultumq; CHRISTI, ab eo in insulam Patmum circumscriptus esse memoratur, ubi ille sacram illam Euangelij sui detonuit uocem, & simul ipsam scripsit Apocalypsim. De qua Apocalypsi Irenæus Lugdunẽsis episcopus in V aduersus hæreses libro, eo loco ubi de calculo nominis Antichristi, qui ibi fertur, tractat, hæc scribit: Si temporibus ijs palàm nomen illius promulgari deberet, per hunc profectò qui Apocalypsim ipsam & reuelationem uidit, dictum esset. Non enim ante multa tempora, sed nostra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem, reuelata est. Non modò autem professionis fideiq; nostræ homines, sed multo etiam magis, qui alieno à nobis sunt animo, acerrimam illam sub Domitiano persequutionem, & eos qui tum maximè floruerunt homines, testificationemq; et martyrium eorum conscripserunt, satisq; certò & tempus ipsum indicarũt. Nam post plures alios, * quintodecimo Imperatoris eius anno, Flauiam etiam Domicillam, † Flauij Clementis Romanorum consulum unius ex sorore neptim, propter eius de CHRISTO testificationem, in insulam quandam Pontiam relegatam esse commemorarunt.

Primus Domitianus, Dominum se & Deũ appellari iussit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Trãquil. Vxorem item suã, Augustã. Eutrop.

Etiam Ethnici autores de hac persequutione scripserunt.

Flauia Domicilla propter Christũ in insulam sub Domitiano deportata. Eutrop. lib. 9. in fin.

Ioannes euãgelista ab eo in insulã Patmũ relegatus.

Irenæus de Apocalypsi Ioannis, & calculo nominis Antichristi.

** Qui & ultimus fuit.*

† Flauij Clementis, qui patruelis Domitiani fuit, Tranquillus in Domitiano meminit: sicuti & persequutionis Christianorum, sub Iudaici fisci nomine: Præter cæteros, inquit, Iudaicus fiscus acerbißimè actus est, ad quem deferebantur, qui uelut profeßi Iudaicam intra urbem uiuerent uitam: uel dißimulata origine, imposita genti tributa non pependissent, &c.

CAPUT X.

** Domitianus agnatos Seruatoris repertos, propter inopiam contempsit & absoluit.*

Inter Iudæos quoq; acerbitate tormentorũ & cruentißimæ quæstionis exquiri genus Dauid, atq; interfici præceptum est: quasi adhuc futurus esset ex semine Dauid, dũ Prophetis sanctis & inuidetur & creditur, qui regnũ poßit adipisci. Eutrop.

Posteri Dauidis ut interficiãtur, à Domitiano inquirũtur.

† γονεῖ Ἰούδα.

VT autem eos quoque qui ex Dauidis genere ortum habebant, interficere decreuit: traditum memoriæ est, ex hæreticis quosdam nepotes Iudæ, eo nomine quòd genus ex Dauide ducerent, in ius traxisse. Fuerat autem Iudas frater Domini, secundum carnem: Iosephi quippe filius. Qua de re Egesippus ita scribit: "Supererant adhuc generis & familiæ Domini † nepotes ex filio Iudæ, qui frater Domini iuxta carnem dictus est. Eos, quòd gentis Dauidis esse delati fuissent, Euocatus ad Domitiauũ adduxit. Metuebat enim, ita ut antehac Herodes, aduentũ CHRISTI. Itaq; eos ille, essent'ne familiæ Dauidis, * rogat. Quod quum essent professi, rursus ab eis, quæ eorum essent opes & diuitiæ, quærit. Atq; ei illi respondent, non amplius eis esse quàm nouem millium denariorum patrimonium commune, quod diuisum ex parte dimidia ad quemq; eorum pertineret: neque id in pecunia numerata, sed in æstimatione & precio undequadraginta agri iugerum cõsistere. Vnde quùm tributum penderent, tum ipsi † manib. suis opus facientes, sumptus tolerarent. Deinde manus suas ostendunt, ut corporis duritia & callis cõtinuò labore ductis, operas * suas comprobarent. De regno aũt CHRISTI, quale id esset, ubi & quando habiturum esset initium, interrogati: Non mundanũ id, neq; terrenũ, sed cœleste & angelicum fore testantur, in seculi consummatione: quum adueniens ille

† αὐτουργοῦντες.

** αὐτουργίαν.*

cum

A cum gloria uiuos & mortuos iudicaturus, & cuiq; iuxta studia & facta sua præ-
» mium redditurus esset. Sedenim re ita cõperta, Domitianus ipse illos non con-
» demnat: sed tenuitate illorum contempta, simul & liberos eos dimittit, & edicto
» proposito persequutionem ecclesiarũ inhibet. Ita illi absoluti, ecclesijs, ut testes
» simul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, usque ad Traiani tempora
peruenerunt. Hæc Egesippus. Sed & Tertullianus Domitiani mẽtionem facit:
» Tentauerat, inquiẽs, & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, eadem quę
» ille facere. Sed, ut opinor, aliquid habens rationis & prudentiæ, maturè destitit,
» reuocatis etiam ijs quos in exilium egerat.

CAPUT XI.

Pestilentia seuißima sub Vespasiano.

IMperante aũt Vespasiano, ingentem pestilentiam Romæ grassatam esse dicunt, ita ut diebus plurimis quotidie supra decẽ hominum milia extinguerentur. Quo tẽpore fama etiã fert, Rhodios colossum æreum centum & uiginti septem pedum Ioui in urbe sua dedicasse. Romæ Capitolium, quod conflagrauerat, Vespasianus restituit: qui Imperio annis decem administrato, moriens filio Tito id reliquit. Sub hoc mons Vesuuius ruptus, tantum euomuit incendij, ut regionem proximam ciuitatesq; uicinas prorsus sustulerit. Maximopere is contendebat Romam breui tempore beatam reddere, & felicem. studiũ enim sapientię, liberaliumq; artium disciplinã plurimum amauit. Iosephum, ut uirũ egregiũ & præclarũ, in summum habuit honorẽ. Cuius etiam libros † manibus suis descriptos, in Romanã bibliothecã reposuit. Sed enim quum annos duos imperium tenuisset, & æstiuo tempore interdiu iter faciens, plurimum è naribus sanguinẽ emisisset, atque inde animo defectus fuisset, Domitianus frater eius imperandi cupiditate uictus, ueneno eum sustulit, atq; adhuc spirantẽ in loculos funeri paratos imposuit. Hic porrò impiè, &, ut paucis dicã, improbè prorsus imperium administrans, & seipsum secundũ à Nerone ueræ pietatis studiosorum hominũ persequutorẽ constituens, nõ paucos necauit: ut paulo antè diximus. Sub huius enim imperio & Timotheus, & Onesimus, & Dionysius Areopagita, cursum suum pro CHRISTO in martyrij stadio absoluerunt. Eius ætate * Apollonius quoq; Tyaneus uixit, quẽ historiæ produnt Roma Byzantium uenisse, atq; ibi dæmoniacis quibusdã præstigijs atque incantationib. magnã uim serpentũ & scorpionũ fugasse, & præterea ferocissimos quosq; equos frenasse, aliaq; multa prodigiosa fecisse. Hunc, quòd Neruæ charus esset, Domitianus, quum prius totondisset, mox coniecit in custodiam. Sed quum Domitianus per quindecim annos imperiũ gessisset, à coniuratis occisus, Neruæ id inuitus reliquit. Itaq; Senatus actis eius abolitis, exules reuocauit, eisq; bona sua restituit. Tum quoq; Ioannẽ apostolũ ex Patmo, quò relegatus fuerat, Ephesum redijsse, atq; ibi ecclesias rexisse ferunt. Sedenim & Nerua, quum anno uno & paulo diutius imperasset, defunctus Traianum habuit successorem: sub quo adhuc discipulus ille, qui supra pectus Domini recubuit, in Asia uixit. Testantur hoc Irenæus Lugdunensis episcopus, & Alexandrinus Clemens contextor, qui ambo fidei uerbum admodum promulgarunt. Horum alter in II. aduersus hæreses libro, hæc uerba facit: Et omnes presbyteri,
» qui cum Ioanne discipulo Domini in Asia sermones contulerunt, testes sunt,
» hæc à Ioanne tradita esse. Mansit enim cum eis usque ad Traiani tempora, & ue-
» rus est certus que testis earum quæ ab Apostolis traditæ sunt rerum. Clemens
» uerò, in capite eo cuius titulus est, Qui diues saluus fiat, tempore hoc disertè indica-

Montis Vesuuij in Campania conflagratio, sub Tito.

Ἰδίαις χερσὶ τὰς γραφάς. (?) *Tranquillus scribit, Titum uelocißimè notis excipere solitum, cum amanuensibus suis per iocum ludumq; certantẽ, imitari chirographa quæcunq; uidisset: ac profiteri sæpe, se maximũ falsarium esse potuisse. Non mirum itaque fuerit, si libros ipse septem Iosephi de Bello Iudaico manu sua descripserit.*

Titi Vespasiani mors.

Crudele Domitiani imperium.

B

Cædes Christianorum.

Apollonius Tyaneus impostor.

Neruæ imperium.

Ioannes Apostolus ab exilio reuocatus.

Imperium Traiani.

** *Nerua pueros & puellas egenis parentibus natos, sumptu publico per Italiam ali iussit: Eutrop.*

* *Hunc cùm Domitianus punire uellet, repentè is in iudicio disparuit. Lact. lib. 5. cap. 3.* ** *Nerua omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, Christianos scilicet, absolui uoluit. Et edicto uetuit, ne serui deinde dominos criminarentur, ne ue liceret aut impietatis (Christianismi) aut Iudaicæ sectæ quempiam debinc insimulari. Dion.*

indicato, & historia, quam antea narrauimus de prædone per resipiscentiam seruato, exposita, hæc quoq; infert ita scribens: Audi fabulam, non fabulam, sed orationem ueram de Ioanne apostolo nobis proditam, & memoria conseruatam. Posteaquam enim tyranno (Domitianum autem prorsus dicit) defuncto, ex insula Patmo Ephesum rediit: & quæ sequuntur. A

CAPUT XII.

Menander Simonis Magi, hæresisq; eius discipulus, & successor.

SVb eodem Imperio, post Simonem illum Magum, insignem diabolicæ operationis & efficaciæ armaturam exhibuit Menander, discipulus eius, Samaritanus itidem ut ille, imposturis certè & carminũ præstigijs longè magistrum post se relinquens. Sibi ipsi enim SERVATORIS nostri uendicabat honorem, seque è cœlo salutis hominum ergò demissum esse nugabatur. Illud etiam docens: neminem unquam aliter ex certamine cum mundi architectis angelis congressum, uictorem abiturum, quàm si disciplinam magicarum præstigiarum suam omnem probè teneret, & quem ipse tradidisset baptismũ subiret. Quo baptismo si quem dignatus esset, eum expertem senectutis, sempiternam & immortalem uitam uicturum esse dicebat. Meminit huius, quem modò nominauimus Irenæus, & item ex philosophis martyr & testis optimus Iustinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionem faciens, atque ita dicens: Menander quidam, & ipse Samaritanus, in uico Caparatensi ortus, Simonis discipulus, non minus quàm ille dæmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ uiuens magica arte seduxit, qui etiam sectatoribus suis nunquam eos morituros esse persuasit. Extant etiamnũ illius discipuli nonnulli, qui hoc idem profitentur. Verùm enimuerò diabolicæ planè hoc erat solertiæ, per tales Magos, qui Christianorum sibi, prætextus gratia, nomen sumpsissent, ingenti diuinæ pietatis mysterio magicarum præstigiarum inurere calumniam, atq; Ecclesiastica de animarum immortalitate & mortuorum resurrectione dogmata traducere atq; euertere. B

Baptismus Menandri.

Diabolus per Simonis & Menandri hæresim uehemẽtissimè Christianismum oppugnauit.

CAPUT XIII.

Ebionis hæresis.

ATque illi quidem ita homines seducebant. Alij porrò, quum homines à professione & fide in CHRISTVM filium DEI omnino abstrahere non possent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Hebionæos hos, maiores nominarunt: dignos prorsus qui appellationem eam obtinerent, directè & certò mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus uocatur. Siquidem purum tantum hominem CHRISTVM esse docuerunt, morum proficiente accessione iustificatum: qui ex Maria genitus primùm extiterit, & ex cõgressu Iosephi initium sumpserit: & præterea, quòd non facile quisquam per solam fidem in CHRISTVM saluus fieret, nisi etiam legis cæremonias seruaret, & eam uiuendi rationem sequeretur. Hæresi hac & secta in duas partes dissecta, alteri quidem, quæ modò diximus, senserunt: alteri autẽ admiserunt quidem illi, ex Spiritu sancto & Maria uirgine CHRISTVM natum esse: eundem autem quòd antea ab æterno fuerit, VERBVM & sapientiam principio carentis & æterni DEI esse pernegarunt. Proindeq; & ij in eadem cum alteris illis uersati sunt impietate. Itidem enim ut illi, legis cultũ & obseruationẽ plurimùm cõplectebãtur. Ilicet & Apostoli epistolas omnes, apostatam & desertorem Paulum appellantes, reijciebant: & soli quod secundum Hebræos erat, Euangelio adhærere perseuerabant. Et quum Sabbatum aliamq; eorum obseruationem omnem ex æquo cum illis seruarent, nihilo-

Per solã fidem, hoc est, sine cæremonijs legis iustificatio est, per contrariã rationem.

Duplex Ebionitarum secta.

A nihilominus & nobiscum Dominicos dies ad CHRISTI resurrectionis memoriam colebant.

CAPUT XIIII.

EAdem ætate & Cerinthũ quendã alterius hæresis ducem fuisse, scriptor ecclesiasticus Caius commemorat, ita dicens: Sed & Cerinthus
» per reuelationes uelut à magno Apostolo scriptas, uerborũ porten-
» ta nobis tanquã per angelos ei tradita mentitus inducit, pòst resurre-
» ctionẽ astruens terrenũ futurũ CHRISTI regnũ: & carnẽ tum primas obtinen-
» tem, denuò cupiditatib. & uoluptatib. in Hierusalẽ inseruiturã. Atq; quũ sacra-
» rũ DEI scripturarũ sit hostis, seducere homines uolens, mille tamen annorũ nu-
» ptiarũ celebritatib. destinatũ refert. Eius etiã Dionysius Alexandrinus in II. Promissionũ de Ioannis Apocalypsi libro meminit: Cerinthũ, dicens, qui & à se
» nominatã Cerinthianã hæresim instituit, condignum idoneumq; figmento suo
» nomen sibi uulgo arrogare uoluisse. Disciplinæ quippe eius illam fuisse doctri-
» nam: Terrenũ DEI regnum fore: & quarũ rerum ipse, qui corporis sui amans &
» admodum carnalis esset, cupiditate teneretur, uentris uidelicet, & earum quæ
» sub uentre sunt partium uoluptatis & exuberantiæ, in eis tanquam in somnis ui
» tam peractum iri: hoc est, in epulis, compotationibus, coniugijs, & quibus hæc
» plausibiliora gratiosioraq; fore largiusq; prouentura putauit, diebus festis, sa-
» crificijs, & uictimarum mactationibus. Hæc Dionysius. Irenæus autem, quùm alia etiam plura uertiginis plena deliramenta eius in primo contra hereses libro proposuit, tum in tertio eiusdem operis de eo memoria dignam historiam recẽset, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi episcopi se accepisse dicit. Quum namque aliquando Ioannem apostolum balneo uti oporteret, atq; is futurũ co-
B gnosceret eò quoq; Cerinthum ingressurum, quanta potuit celeritate inde refugit, ne sub eodem quidem tecto unà cum illo manere iustũ esse opinatus. quod etiam ijs qui cum eo erant persuasit: Fugiamus, inquiens, ne balneum concidat, in quo ueritatis inimicus Cerinthus lauat.

Heresis Cerinthi.

Regnum Christi in terris, mille annorum post resurrectionem. Chiliastarũ siue Millenariorum origo.

Ioannes apostolus pr[illegible]tiam c[illegible] cõspectum Cerinthi maximè fugit.

CAPUT XV.

PRæter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hæresis, uiguit: cuius & Ioannes in Apocalypsi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum unus qui unà cũ Stephano ad pauperum curam & ministerium in Actis Apostolicis sunt delecti. Is, ut Alexandrinus Clemens in tertio Contextionum libro ait, quum formosam haberet uxorem, eiq; post SERVATORIS assumptionem, ab Apostolis zelotypiæ crimen obiectum esset, in medium productam, quicunq; uellet, ducere eam iussit: ei'que facto congruens quoque adiecit dictum, * Abutendum esse carne, ** inquiens. Quo quidem ille uerbo, ut ego puto, non aliud, quàm carne ad illegitimas uoluptates non utendum, neque appetitui libidinum eius indulgendum esse insinuauit. Qui autem hæresim eius complexi sunt, factum simul dictumq; eius † sine iudicio sequuti, impudenter fornicatione utuntur. Sedenim Nicolaus, cum nulla alia muliere quàm coniuge sua consueuit: & ex liberis quos genuit, fœminę quidem in uirginitate consenuerunt, filium autem in * incorrupto cœlibatu quoq; permansisse scimus. Quę quũ citra controuersiam ita se habeãt, satis apparet, quòd ille uxorem, propter quam zelotypus uisus esset, in medium Apostolorũ produxit, id uelut * repudiationẽ affectionis carnalis fuisse: eumq;
per

Nicolaitarum hæresis.

[illegible]

De uero abusu carnis egregia doctrina & exemplum.

† [illegible]

[illegible]

[illegible]

** De carnis huiusmodi abusu illustris est etiam sententia apud Cicer. lib. 1. de Legib. Quum animus cognitis perceptisq; uirtutibus à corporis obsequio indulgentiaq; discesserit, uoluptatemq; sicut labem aliquam dedecoris oppresserit, omnemq; mortis dolorisq; timorem effugerit, societatemq; caritatis coierit, cum omnibus se natura coniunctum duxerit, cultumq; Dei & purã religionem susceperit, & exacuerit illam ut oculorum sic ingenij aciem ad bona deligenda, & reijcienda contraria, quæ uirtus ex prouidendo est appellata prudentia, quid eo dici aut cogitari poterit beatius?

τῇ παραχρῆσθαι, etc.

* per abusum carnis, continentiam, & accuratam uoluptatũ compressionem do A cuisse. Quippe qui iuxta SERVATORIS præceptum, duobus heris, uoluptati scilicet & Domino, inseruire noluerit. Ferunt autem & Matthiam docentem ita tradidisse: Expugnandam quidem esse carnẽ, aliterq́ꝫ ea quàm ipsa fert utendum, neqꝫ ei quicquam ad uoluptatem indulgendum: animam autem per fidem & cognitionem ueram alendam atqꝫ augendam. Hæc de illis, qui à principio ueram & sinceram fidei doctrinam adulterare quum conati essent, statim tamen diffluxerunt, compendiosè diximus: suo loco etiam de reliquis dicturi.

Matthiæ Apostoli præceptũ optimum.

CAPUT XVI.

Persequutio Christianorum sub Traiano.

NEro quidem primus persequi CHRISTVM est exorsus, Domitianus secũdus, tertius Traianus: sub quo & priuatim & publicè, per urbes uniuersis insurgentibus populis, antiquitùs traditum est, ingentem contra nos concitatã fuisse persequutionem. Quo tempore Simeonem quoqꝫ, patruo IESV Cleopa, & Maria coniuge eius, quam & sororẽ (quippe ueluti * consponsam, atqꝫ adeò filiam) DEI genitricis fuisse dicunt, nõ ex Anna & Ioachimo, sed ex Salome & Iosepho editam, ut dictum est, progenitũ, martyrij cursum absoluisse constat: cui etiam post Iacobum Hierosolymitanæ ecclesiæ sedes commissa fuerat. Simeon iste à quibusdam hæreticis, uelut unus posterorum Dauidis (nam ad id usqꝫ tempus inquirebantur) & regalis tribus Iudæ, ipsiusq́ꝫ adeò CHRISTI agnatus, delatus est: & propter eum, qꝫ liberè pulchram professionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus incessit. Hic quum diebus pluribus dura uerbera, quę ei Atticus per tormenta inferebat, fortiter pertulisset, pari cum CHRISTO supplicio est affectus. Namque in crucem sublatus, ad illum moriens transijt: quum quidem centum & uiginti peregisset B annos. Scribit sanè Egesippus, quum eo tempore Iudæi regiæ stirpis & tribus inquirerentur, ipsius quoqꝫ Simeonis accusatores, quòd uidelicet ex eis essent, captos esse. Quòd si quis ueræ rationi atqꝫ obseruationi insistat, rectè profectò Simeonem hunc ex illis fuisse dicat, qui Dominum suis ipsorum oculis uiderint, & auribus audierint. Apertum nimirũ indicium est, longæuitas ipsius: & quod diuinorum Euangeliorum scriptura, Mariæ Cleopæ, ex quo hunc prognatum esse suprà diximus, mentionẽ facit. Idem historicus & aliorum quorundã, qui ab agnato SERVATORIS fratre uno, cui Iudæ nomen fuerit, progeniti sunt, meminit, quos ad eam quoque ætatem uixisse dicit: post id, quod antè exposuit, quorundam sub Domitiano pro fide in CHRISTVM peractum martyriũ. Scribit autem ad hunc modum:

συνυπομένην.

Martyrium Simeonis Episcopi Hierosolymitani.

Simeõ iste annos 120, uixit.

» Venerunt igitur & præfuerunt ecclesię omni, uelut
» martyres & testes, † gentiles quoque Domini: & pace ecclesijs reddita, usqꝫ ad
» Traianum Cæsarem manserunt: donec etiam, quem diximus, Simeon Cleopæ
» filius, Domini patruelis frater, per calumniam ab hęreticis eodem modo apud
» Atticum consularem delatus est. Qui dies multos tortus, ita martyrium obijt,
» ut omnes, atque ipse etiam Atticus, mirarentur, hominem centum & uiginti an-
» nos natum, tantũ perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi est iussus.

† οἱ ἀπὸ γένους κυρίου.

Paululùm autem historicus digressus, ubi ea quæ commemorata sunt dixit, deinde «
& illa addit: quòd ad ea usqꝫ tempora, Ecclesia pura & incorupta permanserit «
uirgo, in locis obscuris & caliginosis adhuc, si qui tum extiterunt qui sanam do- «
ctrinam salutiferæ prędicationis corrumpere sunt conati, delitescentibus. Postquam autem sacer Apostolorum chorus diuerso mortis genere uitam finijt, generatioq́ꝫ eorum prçterijt, qui auribus ipsi suis diuinam sapientiam audiuerant: tum primùm impiorum seductorum, per * peregrinorum doctorum deceptionem,

Ecclesia usque ad tẽpora Traiani, perinde atqꝫ uirgo, ab hæreticis incorrupta fuit.

ἑτεροδιδασκάλων.

A nem, coitio & conspiratio initium cepit. Qui deinde nullo iam ex Apostolis reliquo, nudo (ut dicitur) capite contra ueritatis prędicationem, falsò nominatam cognitionem promulgare sunt ausi. Et hæc quidem Egesippus. Nos porrò reliquum Traiani imperium historiæ huic subiungamus.

Hereticorum origo.

CAPUT XVII.

PErsequutio igitur tum ad summum peruenerat: adeò ut etiã Plinius Secundus, inter prouinciæ rectores præcipuus, quòd tantã martyrũ esse uideret multitudinẽ, ad Imperatorẽ scribendũ, & turbam tãtam eorum qui pro fide cęsi essent, ei significandam duxerit. Illo etiam addito, non quicquam sceleris contra leges Christianos committere, præterquam quòd cum primo diluculo consurgentes, CHRISTVM tanquam DEVM laudibus celebrent, à sceleratis omnibus flagitijs alienissimi. Quibus uerbis Traianus flexus, ei rescripsit: Christianorum quidem gentem non inquirendam esse, oblatos uerò puniri debere. Proinde uis & persequutio ea aliquatenus quidem cohibita est: non tamen res Christianorum, ab insidijs eorum qui illos affligere cõstituissent, tutæ prorsus fuere. Alicubi enim populus ipse, alicubi uerò & præsides locorum contra nos insurgebant. Et quamuis * publicè in uniuersum persequutio mandata & promulgata non esset, seorsim tamen per prouincias ea exercebatur, ut sic quoque quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defensione sua, quam Romana conscripsit lingua, commemorat hisce propè uerbis: Atqui inuenimus, inquisitionẽ quoq; in nos prohibitam. Plinius enim « Secundus, quum prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibus « dam gradu pulsis, ipsa tandem multitudine perturbatus, & quid de cætero age « ret nescius, consuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans, præter obstinatio « B nem non sacrificãdi, nihil se scelerati de eis comperisse. Insinuans quoq; & illud: « Surgere atq; conuenire summo mane Christianos, & CHRISTVM tanquã DEVM carminibus laudare: & ad conseruandam eorum disciplinam, homicidium, « adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera scelera prohibere. Ad quæ Traianus « rescripsit, Christianos inquirendos non esse, oblatos autem puniendos. «

Plinius Iunior de Christianorum persequutione.

Rescriptũ Traiani de eisdem.

** προφανῶς καθολικῶς.*

CAPUT XVIII.

EO tempore adhuc Romæ Clemens enituit, & Ignatius ecclesiam Antiochenam rexit. Papias autem Hierapoli scriptis edendis operam dedit. Vixit etiam Pancratius, & Smyrnensium antistes Polycarpus. quorum illi quidem Petri discipuli: Polycarpus autem, eius qui supra pectus Domini recubuit, sectator fuit. Clemens porrò Romæ illustri loco natus, genusq; suum ad Imperatores Romanos referens, † Fausti cuiusdam & Matthidiæ filius, uarijs Græcorũ disciplinis eruditus, atque in omni genere scientiarum summè exercitatus, Apostolorum principis familiaris fuit, sicuti antea à me dictum est: à quo arcana CHRISTI sacra edoctus, Euangelium promulgauit. Quum autem imperata Traiani non faceret, in ciuitatem quandam obscuram & desolatam * Chersoni uicinam est relegatus. Multisq; casibus propter CHRISTI confessionem conflictatus, tandem ancora ferrea è collo eius suspensa, in altum mare proijcitur. De quo, supra opinionem pręsentis memorię quiddam accidit. Siquidem mari diebus septem ad tria millia passuum diuiso, multi eò eunt, & martyris corpus exosculantur, templo diuina uirtute excitato. Et quum aliquãdo mare, ut assolet, diuisum esset, populusq; stata ibi sacra peregisset,

Clementis Romani martyrium.

† Alij habent, Faustini.

** τῇ Χερσῶνι παρακειμένην. Chersonesum alij uocant.*

Miraculũ ingens de corpore Clementis defuncti.

O

** *Clemens iussu Traiani in insulam est deportatus: in qua duo millia Christianorum ad secanda marmora damnatorum inuenit.*

set, atq; inde rursus reuerteretur: euenit, ut per parentum obliuionem illic puer quidã relinqueretur. Atq; ubi mare in sese rediit, puer tenellus etiamnum undis est obrutus. Deinde quum rursum fluctus recessissent, parentes eò accessere, & puellum saluum & ualidum loculis sancti martyris assidentem repererunt. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantem ibi gratiam fotum, & citra nocumentum à feris marinis cõseruatum esse. Quapropter Apostolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero suo domum sunt reuersi. De Clemente hoc antea quoq; diximus. Epistolam huius nomine editam, magnam & admirandam, Eusebius Pamphili attingit: quam Romanæ ecclesiæ nomine, Corinthijs, quum apud eos tum seditio esset, scripsit. eam & antiquitùs & suo tempore publicè in ecclesia lectam dicit, in qua multis sententijs epistolæ Pauli ad Hebræos utitur. Fuit & alia sub huius nomine epistola, priori illi longè impar: quam ueteres ignorasse, idem Eusebius scribit. qui porrò & exigua eius scripta, quæ Petri & Appionis esse ait dialogum, reprobat: quæ nimirum sinceram certamq; Apostolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego uerò illi, si de eis quæ nunc apud nos Clementina dicuntur, sentit, non assentior: ea enim Ecclesiæ recepta sunt. Si uerò præterea aliqua sint alia, nihil refragor. Hunc autem & Apostolicarum constitutionum, & sacrorum quoque canonum, autorem esse credimus. Cæterùm de epistola ad Hebræos anceps est opinio, hiccine an Lucas Euangelista eam transtulerit à Paulo, cuius natiua & propria est, primùm dictatam.

Clementis Romani scripta.

Canones Apostolici Clementis.

De Epistola ad Hebræos.

CAPUT XIX.

Diui Clementis res sic se habuere. Ab omnibus autem celebratus Ignatius, secundus in Antiochena ecclesia Petri successor, quum Traiani, qui tum Antiochiæ erat, non desineret reprehendere superstitionem, uinctus Romam ut ibi leonibus esca obijceretur, si fidem CHRISTI non abiuraret, missus est: & Asiam cum firma militum custodia uinctus peragrans, ecclesias'que oppidatim adiens, sermonibus familiaribus & cohortationibus confirmabat. Et quoniam tum primũ hæreses paulatim liberius se proferre auderent, ut sibi ab eis cauerent, doctrinæq; Apostolicarum traditionum constanter insisterent, admonebat. Quod ut illis certius persuaderet, in literas cohortationes suas referendas esse duxit. Itaque Smyrnæ quum esset, ubi Polycarpus ecclesiam regebat, epistolam unam ad Ephesiorum ecclesiam dedit, Onesimi pastoris mentionem faciens. Aliam autem Magnesiæ ad Mæandrum sitæ scripsit, in qua Episcopi cuiusdam Damę meminit. Aliam item ad ecclesiam quæ Trallis fuit, misit, cui tum Polybius pręfuit. Quartam porrò ad Romanam scripsit ecclesiam, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obijcerent impedimentum: néue propter animorum imbecillitatem quicquam agerent, ut ipse concepta optataq; spe sua excideret. Operæprecium uerò est, uerba aliqua linguæ illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinem declarandã, historiæ huic apponere. Scribit enim ad hunc modum: Ab ipsa Syria Romam usq;, terra mariq;, diu noctuq; cum bestijs mihi depugnandum est. cum decem uidelicet leopardis: hoc est, militari manipulo, qui beneficijs affecti longè etiam deteriores fiunt. Verùm iniurijs eorum magis etiam magis'que erudior. Veruntamen ea de causa iustificatus non sum. Quàm uelim mihi iam adesse, quæ in me destinatæ parataq; sunt bestiæ, quas etiam ut quamprimum reperiam opto. Eas per assentationem & palpationem demulcebo, ut me quàm celerrimè deuorent. Atq; etiam si id facere nolent, ego eas uim illis inferens incitabo. Date mihi

Ignatij Antiocheni Episcopi res.

Epistolæ eius.

Pectus martyrij cupidissimum.

A mihi quæso hanc ueniam. Quid mihi expediat, noui. Nunc enim demùm discere incipio, nihil optare aut desiderare rerũ omniũ & inuisibilium & uisibilium, nisi ut ad IESVM CHRISTVM ueniam. Ignes, cruces, bestiarum cohortes, dissipationes ossium, membrorum concisiones, totius corporis commolitiones, & diaboli tormenta & supplicia in me progrediantur, ut modò ad IESVM CHRISTVM perueniam. Atq; hæc Smyrnæ scripsit. Quum autem Troade esset, per literas cum Philadelphię ecclesia colloquutus est. Epistolã quoq; ad Smyrnæos dedit, & aliam item seorsim ad episcopum eorum Polycarpum, simul & ut uirum diuinum honorans, & uelut Apostolico pastori (quippe & ipse pastor bonus) gregem commendans: additis quoque precibus, ut curam illius habere, & quæ optima essent, eum docere uellet. In epistola ad Smyrnæos, uerbis quibusdam insignibus de CHRISTO utitur: quæ unde desumpserit, non satis scio. Ego uerò etiam post resurrectionem in carne, inquit, eum uidi, credóq; eum esse. Et quum ad Petrum & eos qui cum eo erant uenit, eisq; dixit, Accipite, contrectate, & uidete me non esse dęmonium incorporeum: statim eum tetigerunt, & crediderunt. Sed & ipse Irenæus martyrium eius nouit, & epistolarum eius Polycarpus mentionem facit. Irenæus de eo sic scribit: Quemadmodum nostrorum quidam dixit, propter professionem atque testificationem de DEO ad bestias condemnatus: Frumentum sum DEI, & per bestiarum dentes commolor, ut purus sincerusq; inueniar panis. Polycarpus autem in epistola sua ad Philippenses, hisce uerbis, eius meminit: Obsecro igitur uos omnes, ut magistratibus obediatis, & omnem patientiam exerceatis, quam ad oculum uidistis, non solum in beatis uiris Ignatio & Rufo & Zosimo, sed etiam in alijs nostræ professionis hominibus, atque adeò in ipso Paulo, & reliquis Apostolis: illud persuasum habentes, quòd illi omnes non in uanum cucurrerint, sed in fide & iusticia: & quòd in debito destinatoq; eis loco sint apud Dominum, cui etiam compassi sunt. Non enim præsens complexi amauerunt seculum, sed eum qui pro nobis mortuus est, & qui propter nos à DEO est resuscitatus. De epistolis eius ita scribit: Scripsistis mihi & uos, & Ignatius, ut quũ quis in Syriã ierit, literas ad uos perferat. quod quidem curabo, opportunum nactus tempus. Et rursum: Epistolas Ignatij ab eo ad nos missas, & alias item, quas nobiscum habuimus, ita ut iussistis, ad uos misimus. Quæ quidem literis hisce nostris sunt adiunctæ, quibus multum adiuuari poteritis. Complectuntur enim fidem, & patientiam, & ædificationem omnem, quæ ad CHRISTVM nostrum refertur. Romæ porrò quum prius uaria tormenta pertulisset, neque quicquam de constãti decentiq; sua sententia remisisset, postremò in medio theatro duobus leonibus obiectus, martyrio est defunctus. & carnes quidem eius atque ossa teneriora bestiæ deuorarunt: quæcunque autem firmiora reliqua fuere, multo deinceps tempore Roma Antiochiam ab sodalibus sectatoribusq; eius sunt perlata. Hæc de ipso diuino Ignatio.

Præclarum exemplum τῆς πειθαρχίας, hoc est, obediẽtiæ quæ magistratibus debetur.

Locus sanctorum post obitum.

Ignatij martyrium.

CAPUT XX.

PApias uerò Hierapolitanus, & ipse uita Apostolica clarus fuit, multaq; Ecclesiæ scripta reliquit: quorum quinque tantum, quæ Dominicorum sermonum expositionem inscripsit, circumferũtur. Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita inquiens: De ijs Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autẽ sodalis, uir priscus, scripto testatur, in quarto uoluminis sui libro. Quinque enim composuit. Papias porrò ipse, in procemio scriptorum suorum, se oculis suis Apostolos nõ uidisse, sed fidei professionem

Papiæ Hierapolitani antistitis res.

De uerbis Domini libri eius.

nem ab eis qui illis noti atq; familiares fuerint, addidicisse, hisce uerbis innuit: A
"Non grauabor enim, inquit, quęcūq; à presbyteris rectè didici, ac rectè memini,
"ueritatē eorū interpretatione cōfirmans, tibi exponere. Minimè enim ijs sum, ut
"multi, delectatus, qui multa dicerēt, sed qui uera docerēt: neq; qui aliena, sed qui
"à Domino, & ab eis quibus cum ipsa ueritate cōsuetudo fuit, de fide tradita præ-
"cepta cōmemorarent. Quod si quando aliquis presbyterorum sectator adueni-
"ret, eorū ipsorū requirebā sermones: quid scilicet Andreas, quid Petrus dixisset:
"quid Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus: aut quid Ioānes, aut Mat-
"thæus, aut quid alius quisquam Domini discipulorū: aut quid etiā Aristion, &
"Ioannes presbyter, & ipsi discipuli Domini dicant. Nō enim tantū me libris ad-
"iuuari, quantum uiua & præsenti uoce, arbitratus sum. Notandum porrò est,
bis eum in scripto hoc Ioannis nomine uti: primò quidem, ubi Apostolorū no-
menclaturam instituit, ut dilectum illum intelligere liceat: secundò autem loco,
Aristionem & Ioannem adijcit, & presbyterū uocat. Cuius quidam ignorantes
(τὴν ὁμωνυμίαν.) † commune cum Apostolo nomen, posteriores duas Ioannis epistolas, & Apo-
calypsim, Apostolo ipsi adscripserunt. Ephesi namq; presbyter quoq; iste uixit,
ubi etiam nunc duo extare dicuntur monumenta, quæ eodem nomine Ioannis
feruntur. Quandoquidem autem idem Papias alia quoque admiranda quæ-
dam in libris suis refert, à decessoribus suis per manus sibi tradita, agedum de eis
(Philippus Apostolus filias prophetantes quoq; habuit.) quoq; pauca dicamus. Statim enim Philippum, eum qui Hierapoli fuit, & filias
prophetissas, ut antea dictum est, habuit, unum ex duodecim Apostolis, non ex
septem illis diaconis, quos in Actis recenset Lucas, fuisse memorat: & se cum fi-
liabus eius colloquutum esse ait, unde intellexerit ætate ea mortuum quendam
resurrexisse. De Barsaba sanè quidem, qui Iustus cognominatus in Actis dici
tur, illud refert: quòd ueneno pestifero hausto, nihil senserit per Domini gratiā B
detrimenti. Sed & alia plurima ex maiorum sine scripto traditione accepta, ut
parabolas & doctrinas SERVATORIS quasdam, & item alia fabulose quodam
(Mille annorū Christi in terris post resurrectionem regnum.) modo commemorat. Mille quoq; annorum post mortuorum resurrectionem
fore dicit CHRISTI regnum, corporaliter in hac terra producendum. quod il-
lum ignorantem promissiones arcano quodam mysterio esse editas, ita crassius
accepisse credo: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius con-
ijcere licet. multos tamen in eandem æmulationem, uetustatem uiri admiratos,
(Qui opinionis & heresis eius sunt, χιλιασταὶ, hoc est, millenarij dicūtur.) pertraxit: sicuti Irenæus, & si quis præterea alius eiusdem cum illo est senten-
tiæ & opinionis, ostendit. Quin alias etiam se, ab eis qui dicti sunt, Aristione
& presbytero Ioanne, traditiones habere dicit: ad quas studiosos reijciens, quæ
de Marco & Matthæo euangelistis tradit, necessariò hic persequenda esse puta-
ui. Ita enim scribit: Hoc quoq; Ioannes presbyter dixit: Marcus, quòd Petri es-
"set interpres, quæ memoriæ commendauerat, certò & diligenter conscripsit, nō
"tamen seruato dictorum factorumq; CHRISTI ordine. Non enim audiuit, ne-
"que consectatus est Dominum: sed posterius, ut dixi, Petri discipulus fuit: qui
"quidem ex usu auditorum doctrinam suam promulgauit, non ordine sermones
"& oracula Domini commemorauit. Quapropter minimè hallucinatus est Mar
"cus, sic pleraq; scribens, ut ea memoria fuerat consequutus. Vnum enim hoc sibi
"in scribendo proposuerat, ne quid eorū quæ audisset, omitteret, ne'ue à ueritate
"aberraret. Matthæus uerò sermone Hebraico librum suum composuit: quem
"deinde, ut quisq; potuit, est interpretatus. Vtitur idem Papias testimonijs &
(Item Euangelium secundum Hebræos continet. Euseb. li. 3. cap. ult.) autoritatibus ex priore Ioannis, & itidem ex priore Petri epistolis. Addit præte-
rea historiam aliam, de muliere, quæ multis criminibus apud Dominū per ca-
lumniam sit delata. Et Papiæ quidem scripta ad hunc se habent modum.

Floruit

A

CAPUT XXI.

FLoruit autem eo tempore diuinus quoq; Quadratus: cui nihil eorũ donorum, quæ Apostolicos decent successores, defuit. Itidem uerò & Aristides, uir ætate ea ingenti fidei nostri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & uitæ Christianæ moribus pares: ambo etiam orationes ad Aelium Hadrianum, qui Traiano in imperio successit, quibus Christianum dogma defendunt, cõposuerunt, quum improbi quidam homines ecclesias urgere atq; persequi aggrederentur. In quibus orationibus uidere est, nõ exigua eorum uirorum splendidæ mentis Apostolicæq; & rectæ doctrinæ indicia. Quadratus quidem certè priscam sinceritatem & fidẽ suã satis declarat ijs ipsis quæ sequuntur uerbis: „ SERVATORIS autem nostri opera semper præstò fuere. Ingens est enim eorum qui ab eo sanati sunt, multitudo. „ Multi qui à mortuis resuscitati sunt, non solum quum curarentur & exuscitarentur, sed postea etiam uiuentes continuè apparuerunt: & non tantùm quũ SALVATOR in terris uersaretur, uerùm post discessum quoq; eius longo uixerunt tempore, adeò ut nonnulli etiam ad nostram durauerint ætatem.

Quadratus & Aristides, uiri Ecclesiastici.

CAPUT XXII.

AC res quidem nostræ ita florebant, quotidianumq; incrementum capiebant, radicibus Apostolicorum uirorum, qui tum multi in uita erant, doctrinæ altè actis, & sanctorum martyrum sanguine ubertim rigatis. Iudæorum autem natio frequentibus, alijsq; super alias accumulatis cladibus admodum accidebatur. Decimus octauus imperij Traiani B agebatur annus, quum Iudæorum rursus excitatus est motus: qui quod reliquũ eius populi fuit, sustulit. Quum etenim grauis & seditiosus eos afflasset spiritus, qui iram uindictamq; uehementius commouit, tumultum aduersus ciues suos Græcos in ciuitate Alexandrina, in Aegypto, & uicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliscente, qui proximè consequutus est, anno, maximum cõflarunt bellum. * Tenebat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lupus. Et primùm quidem Iudæi superiores esse: Græci autem ex turpi & fœda fuga congregati, ex improuiso Iudæos Alexandriæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaq; qui Cyrenæ erant, subsidio tali amisso, cunctam percurrunt Aegyptum, quam Lupus adhuc administrabat: & quam possunt, impunè inferunt cladem. Ea re permotus Traianus, Martium Turbonem eò cum ualido mittit exercitu, qui cum Iudæis cominus congrederetur: & classem maritimã, peditum equitumq; consequuntur auxilia. Martius porrò breui multis uariusq; certaminibus commissis, belloq; fortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum solùm, uerùm Aegyptiorum quoq;, qui regi suo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerant arma, cõtrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoq; qui in Mesopotamia erant, pari modo popularibus suis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, ut prouinciam suam Iudæis oppressis repurget. Quapropter ille occultè copijs militaribus cõparatis, illos aggressus, tantam eorum ferro concîdit multitudinem, quanta nõ facile sub numerum cadere possit. Eamq; ob causam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit Imperator: sicuti id quoq; profani Annalium scriptores memoriæ prodidere.

Christianismus florens.

Nouæ Iudæorum clades sub Traiano apud Alexandriam & Cyrenen, atq; in Aegypto.

Iudæi hic ducẽ habuerunt Andream.

Lupus Aegypti præfectus.

Martius Turbo.

Item in Mesopotamia.

Lucius Quintus Iudææ præfectus.

* *In motu isto Iudæi cædibus contenti non fuerunt, sed humanis carnibus uesci cœperunt. Cyprij etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, sunt affecti. Iudæi conspiratione facta, passim ducenta & quadraginta millia hominum contrucidarunt. Dion. Oros.*

CAPUT XXIII.

A

Traiani principis aequitas.

a Ego quidē in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam praefecti manū armaui. Traianus apud Plin. iuniorē in Panegyrico. Traianus quoq; ad amicos dixit: Talem se esse Imperatorem priuatis & ciuibus, qualem sibi ipse imperatorem priuatus optasset. Idem fiscū lienem uocauit: quòd eo crescē te, reliqui artus tabescerent.

b Decebalo eorum duci pacem dedit.

TAm studiosus autem fuisse fertur Traianus iuris & iusticiae, & tàm ab improbitate alienus, ut aliquando ensem strictum praefecto urbi in conspectu omnium dederit, atque dixerit: a Cape ferrum hoc, & siquidem rectè imperium gessero, pro me: sin aliter, contra me hoc utere. Idem Dacos uicit, & de eis triumphauit. b Sub eo quoque Persae ad Antiochiam usq; excurrerant: eiq; urbi per pacis conditiones captae, tributum simul & praesidium imposuerāt. Continuò suis auxilium fert Imperator: & quum ad fines eorum uenisset, † per notas illis scribens, clàm significat, ut praesidiū quod ibi Persarum rex reliquisset, necarent: se ad auxilium eis ferendum, Persicumq; metum tollendum, praestò adesse. Illi, quod iussi fuerant, faciunt. Et ipse cū Persis praelio congressus, rege eorum caeso, clarissimaq; reportata uictoria, quē uoluit eis regem dat. Et inde in eam urbem uictor ingressus, multis eam aedificijs exornat, multos etiam Christianos interimit. In quibus, & quinque uirgines fidem palàm profitentes comburit, & ossibus earum ad summum combustis, cineribusq; aeri commistis, ahena quaedam & alia uasa fieri curat, eaq; publico lauacro, quod ipse magnificentissimè construxerat, dicat. Verùm enimuerò quicunque eò lauatum ingrediebantur, quamprimùm calidas attigissent aquas, caligine simul & uertigine correpti, cum impetu inde procurrebant & concidebant. Causa uerò eius mali cognita, Traianus ut alia ex aere puro uasa balneo parentur mandat: priora autem illa in fornacibus conflata, in quinq; transformat statuas, easq; uirginum combustarum forma & habitu pro balneo collocat.

† per epistolas in hirco. *Traianus Antiochiā à Persis captam recuperauit.*

Martyriū quinq; uirginum Antiochiae.

Miraculū de earū cineribus.

CAPUT XXIIII.

B

Aelij Hadriani imperium.

** neptis ex sorore sua. Dion.*

VNdeuiginti annis, & mensibus sex, Traianus imperium administrauit: & moriens, id Hadriano * sororis suę uiro reliquit. Publica is statim ciuitatibus remittit debita, & uectigalia multa Romanis donat, unde ei in urbe diuini decreti sunt honores. Nicaeam & Nicomediā, quae motu terrae multum detrimenti caeperant, firmò circundat muro. Leges quoque ad Draconis & Solonis Atheniensium legislatorum imitationem promulgat. Rebellasse etiam sub ipso Iudaeos, & templum Hierosolymis restituere uoluisse, dicunt. Qua de causa Hadrianus * quinquaginta & octo myriadas eorum uno die interfecit: & quaecunq; ex uetustis aedificijs reliqua adhuc fuerant, diruit prorsus, b & solo ita ęquauit, ut ne lapis quidem super lapide permaneret, & oraculum SERVATORIS ad exitum suum perductum, uerborum eius certitudinem corroboraret. ciuitatisq; totius pomerijs plurimùm cōtractis, denuò eam suo sub nomine excitauit: & appellatione sua ei imposita, Aeliam uocauit, atque in ipso templi adyto statuam ipse suam collocauit. Quam si quis non ineptè abominationē desolationis nominet, in loco sancto, iuxta SERVATORIS dictum, stantem, minimè is iudicio meo errarit. Solis autem Gręcis incolendam eam dedit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extruxit, maximum & celeberrimum: & item urbem, eam quae hodie quoq; nomen eius obtinet, Hadrianopolim. Quae uerò & Ariston Pellęus de postrema Iudaeorum obsidione literis prodiderit, commodum fuerit ex uerbis eius cognoscere. Porrò rebellione atque defectione Iudaeorum longius rursum progressa, Rufus Iudaeae pręfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copijs, & uecordia eorum, pro occasione bene gerendae rei, subinde usus, infestis cōtra eos signis est progressus: & plurima passim millia uirorum simul & foeminarum, atque etiam puerorum conci-

Extremū Hierosolymorū excidium, & gentis Iudaeorum internecio sub Hadriano.

b Iul. Seuerus in Iudaeā missus ab Hadriano, arces 50 diruit, & uicos 980 ferro & igni uastauit: Dion. Oros. libro 7 cap. 12.

Ariston Pellaeus historiarum scriptor.

** Hoc est, quinquies centena & octuaginta millia.*

Recidiua Hierosolyma Aelia dicta.

Hadrianopolis condita.

dit,

A dit, belliq́ iure loca eorũ direpta in potestatem suam redegit. Dux Iudæorum » tum Barchochebas erat, quod nomen stellam significat: cæterà uir sanguinarius » & prædator: ex nomine autem suo perditis mancipiis prodigiosè persuaserat, » cœlitùs se lucem demissum esse, quæ afflictos atque oppressos illustraret. Quam » maximè autem bello flagrante, decimo octauo imperii Hadriani anno, ad Bit- » theram ciuitatem munitissimam, nec ita longè à Hierosolymis sitam, quum diu- » turnior obsidio instituta, rebellesq́ & rerum nouarum studiosi, fame ac siti ad » extremum exitium redacti essent, & qui eis tantæ uecordiæ autor fuisset, dignas » per uindictam dedisset pœnas, gens tota ex eo tempore, uicinam in circuitu Hie- » rosolymis regionem prorsus attingere prohibita est. id'que sic constitutione & » sanctione Hadriani factum: qui hoc sic iussit, ut illi ne aspicere quidem ex loco » quopiam editiore patrium solum possent. Ad hunc modum urbs Hierosoly- morum Iudaicum populum, antiquissimos suos colonos, internecione summa amisit, & postea ab aduenis culta atque inhabitata, ut Romana planè ciuitas, in Imperatoris Aelii Hadriani honorem Aelia est appellata. Ac sic quidem etiam sub hoc Iudæi extremum contra CHRISTVM per furorem perpetrati piaculi luère supplicium. Nos autem rursum ad diuinorum uirorum descendamus successionem.

Barchochebas perduellis iste, Iustino philosopho & martyre teste, apud Euseb. libro 4. cap. 8. Christianos solos, nisi Christũ abnegassent, atque blasphemiis uicessent, ad grauissima supplicia trahi iußit. Habuit etas quoq; nostra in Germania suum Barchochebã, stellæ insignibus superbum.

CAPVT XXV.

Dvodecimo imperantis Traiani anno, quum Euarestus pontificatum Romæ octo annos gessisset, Alexander quintus à Paulo & Petro successor ecclesiam regendam suscepit. Qui tertio Hadriani imperii anno, decennio in Episcopali functione expleto, Xysto eam cõcessit. Duodecimo porrò Hadriani anno, quum Xystus decennium itidem ecclesiæ præfuisset, Telesphorus ei successit. Verùm & hoc undecimo pontificalis ministerii sui anno, uita per martyrium defũcto, ut Irenæus inquit, Hyginus pro uinciam eius est sortitus: primo imperii Antonini, qui Pius est dictus, anno. Hygino porrò post quartum annum mortuo, Pius successit. Atque huic rursum Anicetus, uigesimo imperantis Pii anno. Anicetus autem undecim annis ecclesia Romana administrata, Soteri eam reliquit. Cui post annos octo Eleutherus est suffectus, duodecimus à Petro successor, quum decimumseptimum annum M. Antoninus cum filio Romanum regeret imperium. In Alexandrina ecclesia Primus, quartus ab Apostolis episcopus fuit. Ei, quum duodecim annos pontificale obiisset munus, Hadriano tertium imperante annum, Iustus est surrogatus. Circiter duodecimum autem eiusdem imperii annum, anno præterea uno & mensibus aliquot intercedentibus, ecclesiæ eius administrationem Eumenes est sortitus, quum quidem Iustus undecim ei præfuisset annis. Eumenes uerò tredecim annis episcopatum tenuit. Cui Marcus succedens, decem annis curam pastoralem gessit. Marco Celadion suffectus, qui quatuordecim annis episcopatu functus, successorem habuit Agrippinum, nonum ecclesiæ eius ab Apostolis episcopum. Apud Antiochenos post Heronem, ecclesiam rexit Cornelius. Huic quinto Apostolicæ successionis gradu Eros successit: deinde sextus Theophilus, & post hunc septimus Maximinus. Hierosolymitanorum autem episcoporum tempora literis mandata non sunt, quos breuis admodum æui fuisse constat, quindecim ex ordine, ut quidem memoria sine scripto est proditum, Hebraici generis omnes, rectéq́ officio suo functos, quòd CHRISTI doctrinam & professionem probè tenuerint. Quæ res effecit, ut ad episcopatum eum ab ecclesia Hierosolymitana, quæ ab Apostolorum tem

Romani Pontifices.

B

Pius annis 15. cathedram obtinuit.

M. Aelius Antoninus Philosophus, & L. Aelius Cõmodus Verus, Diui fratres, æquo iure imperiũ administrarunt annis 11. M. Antoninus solus annis 4. cũ Cõmodo filio itidẽ ãnis 4.

Alexandrinæ ecclesiæ episcopi.

Antiocheni episcopi.

Hierosolymitani.

pore ex fidelibus Iudæis ferè tota constabat, & usque ad extremam obsidionem A perdurabat, sint delecti. Eorum itaque episcoporum qui ex circũcisione Christianam professionem ritè sunt complexi, & mutuis Iudæorum seditionibus atque uesaniæ fuerunt reliqui, catalogum à primordio exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: secũdus, Simeon: tertius, Iustus: quartus, † Zachæus: quintus, Tobias: sextus, Beniamin: septimus, Ioannes: octauus, Matthias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: undecimus, Iustus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartusdecimus, Ioseph: & quindecimus, Iudas. Quibus post euersionem urbis, ex gentibus successit Marcus. Tot Hierosolymis ab ipsis usq; Apostolis, ad eum quem diximus Iudam, ex circumcisione fuerunt episcopi. Totidem, ut exposuimus, aliarum maximarum ecclesiarum gubernatores.

† Alij Zachariam nominãt.

* Alij Leui nocant.

CAPUT XXVI.

HAc ipsa ætate Hadriani, Iustinus etiam ex philosophis martyr, inter præcipuos est habitus, germanus & sincerus ueræ philosophiæ amator, & in Græcorũ disciplinis egregiè exercitatus. Sed enim quis qualis ue fuerit, & quemadmodum à Græcorum erroribus ad germanã philosophiam transierit, commodissimum fuerit ex ipsius uerbis recognoscere. Quùm enim aduersus Græcos & gentiles pro Christianis orationes scripsit, quibus repugnare atque refragari illi non potuerunt: tum Romæ, ubi uitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inscribens: Imperatori Tito Aelio Hadriano Antonino Pio Augusto, & Verissimo filio Philosopho Cæsari, & Lucio Philosophi Cæsaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, sacroq; Senatui & populo Romano uniuerso, pro eis qui ex omni hominum genere iniquissimè inuidia laborant & affliguntur: Iustinus † Priscus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syriæ Palęstinæ oriundus, orationem atq; deprecationem hanc obtuli. Et in eadem oratione se B non temerè, sed iudicio ad Christianam professionem peruenisse, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer disciplinis, quum Christianos calumniose deferri audirem, uideremq; eos impauidos interritosq; esse ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus uidentur: consideraui ipse mecum, fieri omnino non posse, ut illi in flagitijs delicijsq; uiuerent. Quotus enim quisq; uoluptatis consectator & libidinosus, quiq; humanarum carnium dapibus delectetur, bono sibi mortem esse putet? ut per eam cupiditatibus delicijsq; suis priuetur: & non potius illud agat, ut semper hanc uitam uiuat, magistratusq; & leges fallat, nedum seipsum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoq; scribit: Non absurdum uerò fuerit, Antinoi quoque hic meminisse, qui non ita pridem decessit, quem omnes ueluti Deum per timorẽ colere sustinuerunt: quũ quidem omnes probè sciuerint, & quis fuerit, & unde prouenerit. Antinoi eius & Egesippus mentionẽ infert, qui & ipse eisdem temporibus florens, permultas Apostolicas traditiones in historijs suis, quarũ quinq; reliquit libros; recenset, simplici dicendi genere clarè doctrinã Apostolicam exponens. In quibus, quùm tempora quib. enituit ostendit, tum de ijs qui primùm idola & simulacra statuerint memorat. ac deinceps ad hũc modum infert: Quibus cenotaphia, sepulchrorumq; simulacra, & templa, ad hoc usque tempus construxerunt. Quorum unus etiam est Antinous, Hadriani Cęsaris seruus. Huius sunt ludi agonales, Antinoij dicti, & ætate nostra acti. Vrbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoq; eis, pari cum ijs quos diximus uitæ instituto, pariq; in ecclesiam

Iustini Philosophi & martyris res.

Apologiæ eius pro Christianis titulus.

Alij legũt, Prisci Bacchij filius.

Martyrũ constantia & fortitudine ad Christianismũ adductus est Iustinus.

Antinous eximiæ formæ puer Hadriano in delicijs fuit. Ei in Aegypto mortuo, princeps is urbem Antinoiã condidit. Templũ quoq;, statuas, & sacerdotes instituit, stellam se eius uidisse asseuerãs: Dion.

Agones Antinoij.

Antinoũ istũ, secundũ quosdam autores, Hadrianus in magicis sacris Dijs suis sacrauit.

A siam ardore, Sardianus episcopus Meliton fuit: quem satis patet, ea quoque ætate floruisse. Indicat id defensio eius, quam pro Christiano dogmate ad Verũ scripsit, luculentam admodum & utilem, orationis urbanitate & persuadendi uirtute auditorem maximè mouens atque afficiens.

Melito episcopus Sardianus, Apologiã quoque pro Christianismo scripsit.

CAPUT XXVII.

MEmoriæ mandauit sapientissimus Iustinus, Hadrianum pro Christianis literas à Graniano Serenio ad se scriptas accepisse: periniquũ esse, quòd illi uociferationi populi donarẽtur, nulloque iusto prætextu indicta causa necarentur. Quapropter rescriptum is ad Minutium Fundanum Asiæ proconsulem miserit, neminem de cætero occidi iubens, nisi legitima iustaque præcessisset accusatio. Rescriptumque id in librum suum de uerbo ad uerbum retulit, hæc præfatus: Possumus hoc à uobis ex rescripto maximi & illustrissimi Cęsaris Hadriani patris uestri, qui ita ut per supplicem libellũ rogauimus, iudicia exerceri iussit, petere: idque non tam quòd ab Hadriano mandatum sit, quàm quòd iustam esse petitionem nostram sciamus. Subiecimus autem epistolæ Hadriani exemplũ, ut hac quoque parte, ueritate nos niti cognoscatis. Quæ epistola ex Romana in Græcam linguam translata, hanc complectitur sententiam. Hadrianus Cæsar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, uiro clarissimo, cui tu in prouincia successisti, accepimus. Inquirenda nobis res prorsus esse uidetur, ne homines innocentes opprimantur, néue calumniatoribus occasio grassandi præbeatur. Quòd si prouinciales tui, persequutiones aduersus Christianos suas, processu legitimo pro tribunali probare possunt, unam eam sequantur uiam, neque solis petitionibus atque uociferationibus utantur. In primis enim conuenit, si qui ad accusandum accedere uelint, te causam legitimè cognoscere. Itaque si quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commisisse, tu pro delicti qualitate ita sententiã aduersus eos feres, ut mehercules, qui calumniæ causa crimen cuiquam intendisse compertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Rescriptum Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Rescriptũ Hadriani Imperatoris pro Christianis.

CAPUT XXVIII.

POstquam uerò is uno & uiginti annis imperio administrato, naturæ debitum persoluit, Antoninus Pius ei successit: ad quem, & ad Senatum Romanum Iustinus apologiam suam Christianos defendens cõscripsit. A' quo ille, & simul ab alijs quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Asia conuicijs & iniurijs grauibus contumeliosissimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Asiæ populos dedit, quas itidem inserere historiæ nostræ est uisum. Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus Augustus, Armenicus, Pontifex maximus, Trib. potest. XV. Cos. III. Asiæ populis salutem. Equidem scio, dijs quoque ipsis curæ esse, ne tales homines lateãt. Multo enim magis illi uindicauerint eos qui sacrificare illis nolint, quàm uos, qui contra eos tumultũ cõmouetis: opinionem quoque eorũ quam de uobis conceperunt, ut atheos uos, nullorumque prorsus deorum criminentur, confirmãtes. Quibus præstabilius etiam est, dum accusari arguique uidentur, pro DEO suo mori potius, quàm in uita manere. Proindéque uictores euadunt, animas ipsi suas citius projicientes, quàm ut à uobis persuasi, quod uos uultis, faciant. De terræmotib. autem, qui uel fuere, uel adhuc fiunt, non importunũ fuerit, uos, qui ea de causa animos despondistis, admonere, ut scilicet res uestras cum rebus illorũ conferatis. Atque illi

Rescriptũ Antonini Pij imperat. pro eisdem.

Infideles, casus mundi fatales Christianis adscribere solebant.

illi quidem liberioribus maioribusq; ergo DEVM sunt animis: uos autem toto A hoc tempore, quo causas eorum ignorare uidemini, Deos & res alias negligitis, « & Christianos à cultu immortalis DEI quem illi uenerantur arcetis, & ad mor- « tem usq; persequimini. Cæterùm de ijs antea quoq; multi prouinciarum recto « res diuo Patri nostro scripserunt. Quibus ille rescripsit, nihil molestiæ facessen « dum esse illis, præterquam si quid contra Imperium Romanũ moliri esse depre- « henderentur. Quin & ad me multi de eis literas dederũt: quibus de Patris mei, « quem mihi imitandum esse duxi, sententia rescripsi. Si uerò quispiam perseuera- « uerit cuiquam Christianorum, quòd talis sit, negocium exhibere, delatus quidẽ « crimine absoluetur, quamuis talis esse compertus sit: delator autem ipse pœnas « dabit. Proposita est hæc epistola Ephesi, in conuentu publico Asiæ. Hæc sic & « Antoninus pro Christianis rescripsit.

CAPUT XXIX.

Diui Eustathij martyrium.

ANtequam autẽ eiusmodi ederentur literæ, permulti dicuntur egregiè certamen pro CHRISTO pertulisse: quorum unus etiam fuit uictoria clarus martyr Eustathius. Is sub Traiano prętoriam gerens dignitatem, Placidas dicebatur, & genere & opibus illustris. Quum uerò plurimis eniteret ornamentis, postremò cœlesti quoque uocatione est cohonestatus. Etenim in solitudine quadam uenãti CHRISTVS cerui cornibus insidens apparuit, eumq; arcanæ sapientiæ consilio ad se pertraxit, & simul quæ ei euentura essent prędixit. Itaq; baptizatus cum tota domo sua, CHRISTO se dedidit. Verùm enimuerò occulta & arcana exploratione atque excussione, rebus omnibus statim est nudatus. Nam opibus honoribusq; omnibus proiectis, uxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atq; ita erumnis ferendis, ueluti alter quidam Iob factus: postea, quemadmodum & ille, SERVATORIS dispositione, unà cum uxore & filijs Agapio & Theopisto, ad pristinam restitutus est felicitatem & gloriam. Multis deinde uictorijs ab hostibus reportatis, quibus magno terrori erat, quum Romæ esset apud Hadrianum, qui de rebus multis eum est percontatus, quòd dæmonibus sacrificare recusaret, in æreum taurum igne candentem unà cum coniuge & liberis coniectus, uitam ibi morte commutauit: quum quidem illis sic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis consumpserit, nec detrimentum aliud attulerit. B

Sãcti Eleutherij martyrium.

Is ante iustã ætatem clericus, diaconus, presbyter, & episcopus propter insignem uirtutẽ & pietatem creatus.

Ea ipsa ætate præstanti uirtute iuuenis Eleutherius, in Illyrico erat. Romæ is quoq; ortus, matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad professionem Christianam perduxisse fertur. Illa uerò filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano episcopo tradidit: à quo sacras literas edoctus, sacro cleri numero inseritur, & quintodecimo ætatis anno diaconi gradum consequitur: mox triennio pòst presbyter creatur. & deinde uiginti natus annos Illyrici episcopus deligitur, uita priore signis miraculisq; ingẽtibus edendis transacta. Vbi uerò quamplurimis ad CHRISTVM perductis, ab Hadriano accersitus, fidem CHRISTI constantissimè defendit, primùm in lectum ferreum ignitum reponitur, deinde in ahenum oleo & aruina feruenti plenum conijcitur, atq; mox in foco igne conferto collocatur. Quum autẽ his tormentis omnib. superior esset, in fornacẽ igne ad summũ calefactũ, qui † primum Ceraborem opificem eius, q; CHRISTI cõplexus esset fidem, exceperat, protruditur. Porrò Eleutherius ex custodia deinceps extractus, indomitisq; equis alligatus, huc atq; illuc trahitur: & ui diuina uinculis eius solutis, montẽ quendam conscendit, atq; ibi aliquandiu uersatur, cũ feris quas cicures reddebat habitans. Atq; quum DEI præcepta promulgasset, & quingentos ad diuinũ perduxisset

πρῶτον λαβόντα ... [Greek marginal note, partly illegible]

Alij Coreborum uocant.

lauacrum,

A lauacrum, rursum in cõspectum Imperatoris pertractus, bestijs obijcitur: & quũ ab ijs quoque saluus conseruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciũt, atque occidunt. Mater etiam filio uitam finiẽti circumfusa, itidem ut ille, martyrij coronam excipit. *Matris eius Anthiae martyrium.*

CAPUT XXX.

ADhuc Anicetus Romę ecclesiam gubernabat, quum Polycarpus, Irenæo referente, propter quandam quæ de Paschate inciderat quęstionem, Romam uenit, atque ibi cum Aniceto familiariter est colloquutus. Sed & alia Irenæus de Polycarpo commemorat: quę præsenti operi adiungere pium esse iudico. In tertio enim contra hæreses libro, hæc ita de eo refert. Polycarpus uerò non modò ab Apostolis institutus, cum multis eorum uixit, qui Dominum ipsi uiderunt: sed etiam per Apostolos, Smyrnensi ecclesiæ in Asia episcopus ordinatus est. Quem & nos in prima nostra ætate uidimus. diutius enim uixit, & in multa senectute cum magna gloria magnificentissimè martyrio obito, è uita excessit, ea semper docens quę ab Apostolis didicerat, & quæ Ecclesia tradit, quæ uidelicet sola sunt uera. Testantur hoc ecclesię Asianæ omnes, & qui ad hunc usque diem in Polycarpi successere locum, quod fidei maioris certiorisq; ueritatis testis fuerit, quàm Valentinus & Marcion, & item alij insanarum opinionum autores. qui quum Romam sub Aniceto peruenisset, multis ex eis qui dicti sunt hæreticis persuasit, ut ad ecclesiam DEI redirent, unã & solam hanc ueritatem, quam ecclesia tradiderit, se ab Apostolis accepisse prędicans. Extant adhuc qui ex eo audiuerint, Ioannem Domini discipulum Ephesi lauatum aliquando iuisse. Cæterùm quum in balneis Cerinthum uidisset, illotũ inde profugisse, atque dixisse: Fugiamus obsecro, ne balneum, in quo Cerinthus ueritatis inimicus est, concidat. Ipse quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conspectum ueniret, & diceret, Nosce nos: respondit, Nosco, inquiens, nosco primogenitum Sathanæ. Tanta apostoli & discipuli eorum religione fuerunt, ut ne uerba quidem communicarent cum quopiam eorum, qui ueritatem adulterant atque deprauant. ut Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem post unã atq; alteram admonitionem deuita, sciens quòd subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, proprio iudicio suo condemnatus. Est autem & epistola Polycarpi longissima ad Philippẽses scripta, ex qua, qui uoluerint, quiq; salutis suæ curã gesserint, simul & specimen fidei illius, & doctrinam ueritatis discere poterunt. Hęc de eo Irenæus. Multis autẽ testimonijs prioris epistolæ Petri Polycarpus, in ea ipsa quam modò diximus, epistola sua utitur.

Polycarpus Romæ apud Anicetum fuit. *Egregium de Polycarpo Irenæi testimonium.* *Pij Christianis cum hæreticis nihil est cõmercij.*

CAPUT XXXI.

ANtoninus Pius uiginti tres imperauit annos: & imperium Romanũ decedens Marco Aelio filio, & ipsi Antonino dicto, & Lucio fratri eius reliquit. Pius porrò iste Alexandrię, Antiochię, & in multis alijs celebribus urbibus lauacra, aliaq; plurima publicitùs ædificia, Romæ quoque magnum aquæductum construxit. Atque abrogata ueteri C. Iulij Cæsaris lege, qua Senatorio uiro de bonis suis testari non permiserat, nisi dimidiam eorum partem, qui pro tempore futurus esset, Principi relinqueret: omnibus, per constitutionem, liberã dedit potestatẽ de facultatib. suis, ita ut uellent, disponendi. Marcus aũt filius eius iustam illam legem tulit, qua parentibus liberi ab intestato succedunt. Idemq; sanxit, ut filio, qui in testamento præteritus, à parentibus * debitã gratiam nõ retulisset, quadrans paternæ † hereditatis detur.

Antonini Pij acta quædam. *T. Aurel. Antoninus Pius, Hadriani gener, ab eodem in filiũ adoptatus fuit: sicuti et ab hoc M. Antoninus gener. L. aũt Annius Antoninus, nepos Antonini Pij fuit. M. Anto-* *Lex de Senatoriorũ testamẽtis.* ** al. exæpri-meret.*

† Hodie legitima dicitur.

Non

tinus, qui & philosophus dictus, L. Anniũ Antoninũ Verum Imperij socium sibi adsciuit. Et tum primum Rom. respub. duobus æquo iure imperantibus paruit, quũ antea singulos semper habuisset Augustos. Vtrũq; Hadriani iussu Antoninus Pius adoptauit.

A

L. Verus apoplexia interijt inter Altinũ & Concordiam, cum fratre in uehiculo sedens.

M. Philosophus in Pãnonijs obijt ad Vẽdobonam, quam nonnulli Viennam esse nolunt.

Non diutius autem quàm undecim annis Lucius in imperio uixit, Antoninoq́; philosopho id reliquit, qui & ipse octo propè annis imperauit: & quum unum & sexaginta circiter ætatis annos expleuisset, ad Vendobonam decessit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poetæ: oratores quoque & Medici, omnis denique Philosophiæ periti uiri. in quibus Hermogenes rhethor, & Aristides orator nobilis, Galenus, Oppianus poeta, Alexãdrinus Apollonius, eiusq́; filius Herodianus, Grammaticæ artis autores, atque item alij fuere, quos longum esset in præsentia enumerare. Illud scire cõuenit, a Marcum Antoninũ filio suo institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum & disciplinæ plenum. Non apud Græcos uerò tantum insignes tum, uerumetiã in professione nostra plurimi maximiq́;, de quibus in sequenti agemus historia, floruere uiri.

CAPUT XXXII.

a Magna hunc diligentia curaq; educauit, accitis undiq; uiris doctrina claris, maximaq; proposita mercede, uti mores pro se quisq; filij ingeniumq; excoleret. Herodianus.

Iustini Philosophi martyriũ.

EO tempore adhuc Iustinus, cuius paulo antè fecimus mẽtionem, enituit. & quũ, quos diximus, Principibus aliã etiã pro dogmate nostro defensionẽ obtulisset, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciẽ eorũ Christianæ professioni patrocinatus esset, atq; etiam hæreticorum uanam linguæ loquacitatem, nocẽtemq́; mentis insaniam luculentis orationibus retudisset, fidem nostram firmis adamantinisq́; propugnans rationibus, abundeq́; ueritatem certitudinemq́; eius demonstrans, corona martyrij seipsum exornauit. Cui Crescens quidam philosophus, uita morumq́; æmulatione Cynicus, insidias struxit. Quum enim in multis sæpe colloquijs & disputationibus Crescẽtem, quòd pleraq; perperam faceret, falsoq́; in professionem nostram criminans inueheretur, Iustinus cõuicisset, cum improbis quibusdam qui magistratus gerebant, atq; itidem cum alijs, ille conspiratione contra Iustinum facta, tormentis quamplurimis eum affecit, & postremò gladijs etiam confecit, ueræ prorsus sapientiæ sectatorem. Ita ille ad desideratũ sibi CHRISTUM transijt. Quæ aũt passurus fuerat, ea antea quoq; in ea, quã diximus, posteriore defen-

B

Idem martyrium suũ præuidit, et prædixit.

† ξύλῳ ἐντιναγῆναι.

ἀφιλοσόφου καὶ φιλοκόμπου.

Vtinã hoc de idiotis seculi nostri dicere liceret.

sione diuinans prædixit, ad hunc modũ scribens: Ego quidẽ insidias & † fustua-
» rium expecto à quopiã, qui alicuius sit nominis, uel ab ipso etiam Crescente insi-
» piente,* arrogantiæ quippe magis quàm sapientiæ amante. Indignus namq; est,
» qui philosophus & sapientiæ amator dicatur: propterea quòd publicè de rebus
» quas ignorat, uidelicet quòd Christiani athei prorsusq́; sine DEO & impij sint,
» asseuerat, ad gratiam & libidinem eorum qui ab eo sunt in errorem seducti, id fa
» ciens. Si enim doctrinam CHRISTI, quam non attigit, reprehẽdendo proscin-
» dit, improbissimus est: idiotis atq; indoctis hominibus multo deterior, qui sæpe
» de rebus quas ignorant, loqui, & falso testificari supersedent. Sin Christianam
» professionem didicit, aut amplitudinem eius non intellexit: aut certè intellexit,
» & ne Christianus esse supectus fiat, nos criminatur. itaq; lõgè adhuc est impor-
» tunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, utpote inepta & absurda opi-
» nione uir, timoriq́; sordido obnoxius. Hæc Iustinus. Quod autem iuxta suam

Crescens philosophus Cynicus Iustino mortis causa fuit.

ipsius prædictionem à Crescente, qui autor initæ contra eum cõiurationis fuit, sublatus sit, Tatianus satis testatur, uir egregius, qui primam ætatem Græcorum disciplinis docendis consumpsit, magnamq́; in eis laudem est cõsequutus, quiq; non pauca memoria digna nobis etiam scripta reliquit. Is itaq; in oratione sua
» ad Græcos ita scribit: Et Iustinus admiratione omnium dignissimus, rectè eos
» de quibus diximus, persimiles esse prædonibus exclamauit. Deinde alijs qui-
» busdam, de philosophis, reb. expositis, infert: Itaque Crescens ab ineunte ætate in ma-

A in magna uersatus urbe, † lasciuia quidē in pueros, omnes exuperabat. Auaritiæ autem ualde deditus erat. Qui uerò alijs mortis contemptum suadebat, ita eam ipse metuebat, ut Iustino mortem, ueluti magnum aliquod malum, concinnauerit: propterea quòd ille ueritatem prædicans, philosophos helluones atq; impostores esse coarguit. Atq; hæc quidem Iustino martyrij causa fuit.

παιδεραστία.

CAPUT XXXIII.

IDem uerò in Apologia sua, aliorum quoq; ante se martyrum meminit. & argumento proposito percommodè subseruiens, illud etiam addit: Mulierculam rerum malarum usu temerariam, uiro itidem luxurioso iunctam fuisse. Vt autem ea mysticam CHRISTI professionem alicunde perdidicit, quùm ipsam moderatam cōtinentemq; uitam complexam esse, tum idem quoque marito suasisse: propterea quòd illi æternum illum ignem, quæ impudicis & uoluptuarijs paratus sit, indicaret, & subinde promissiones quoque æternorum bonorum proponeret. Sed enim quùm multa sæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia sua petmaneret, mulierem improbis moribus suis à se alienauit. Illa enim impium esse iudicans, cum tali deinceps uiro consueuisse, qui prèter naturæ leges modis omnibus per libidines uarias uoluptatem consectaretur, secedere ab eo constituit. Vt uerò eam propinqui, pro autoritate sua, ab eo consilio sunt dehortati, spemq; ei fecerunt, uirum in melius mutatum aliquando iri, manere cum eo est coacta. Postquam uerò maritus Alexandriam profectus, longè etiam deterior factus esse dictus est: mulier uerita, si de cæterò eodem cum illo lecto eademq; mensa uteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, misso illi repudij libello, ab eo se-
B iuncta est. Ille porrò quùm coniugis suæ causa lętari debuisset, quę scilicet priori suæ uitæ nuncium remisisset, simulq; ebrietatem, lasciuiam, & (ut uno uerbo dicam) improbitatem omnem, ut amplius cum seruis alijsq; turpis quęstus gratia impudicis nō congrederetur, nec in libidinum cœno uolutaretur, ualere iussisset, ipsi quoq; ut meliora sequeretur suasisset: tantum abest ut id fecerit, ut ab ipsa statim discessione, accusationis libellum, Christianam eam esse, Imperatori obtulerit. Mulier porrò citata, supplici quoq; libello Principi dato, petijt sibi permitti, ut rem familiarem suam primùm constituere, ac deinde accusationi ei respondere posset. Quod quum illa impetrasset, maritus accusatione abolita, illam quidem dimisit: ad Ptolemæum autem quendam, qui illam pietatis professionem docuisset, est conuersus. Eum dolo aggressus, ut in uincula conijceretur effecit. Centurioni enim cuidam sibi amico persuasit, ut Ptolemæum arreptum, hoc tantum interrogaret, an Christianus esset. Illum quippe ueritatis amantem, minimeq; fraudulentum aut mendacem, statim se Christianum esse professurum. Itaque in uincula ille coniectus, longo tempore à centurione est tortus. Postremò, ubi ad Vrbicium præfectum adductus, & ab eo interrogatus est, propterea quòd CHRISTI doctrinam consectatus, bene sibi esset conscius, diuinæ uirtutis doctrinam est professus. Qui enim neget, uel quia professionem damnet, id faciat: uel quia indignum se & alienum à re tanta esse sciat, non profiteatur. Neutrum autem ueri Christiani est. Vrbicius igitur propter eam professionem duci Ptolemæum iussit. Lucius autem quidam, & ipse Christianus, tum ibi astabat: qui improbato atque damnato iniquo Vrbicij iudicio, Quæ malùm ratio hæc est? inquit. Num quid infamis maleficij uir hic admisisse conuictus est? An, quòd Christiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium,

Mulier impudica marito nūquam coniuncta, simulatq; Christiana est facta, & maritus ad frugem bonam perduci non potuit, improbitati iuxta & marito ipsi nunciū remisit.

Ptolemæus mulieris eius catechistes, deferēte marito, martyrio afficitur.

Christianus homo ueritatē loquitur, & Christianismū non tegit.

Ptolemæo martyri Lucius martyr adiungitur.

Spectatum ingenuæ et Christianæ libertatis dicendi exēplum.

non Imperatoris filium Philoſophum. Nō ita, ut ſacro Senatuí cōuenit, iudicas A Vrbici. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoq; talem ſibi, qui hactenus latuiſſet, uideri. Id'q; ille quum maximè aſſeueraſſet, abduci eū ſimul præcepit. Cui ſe gratiam quoq; ille debere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad DEVM patrem & regem optimum trāſire. Ad quos tertius alius iti dem acceſſit, in quem ſupplicio quoq; eſt animaduerſum. His ita commemoratis, Iuſtinus ea quæ ſuprà expoſuimus, ſubijcit uerba: ego quidē inſidias & fuſtuarium expecto, &c. Multa uerò is quoq; diuina probè inſtructus doctrina, edidit ſcripta, cœleſti ſapientia ſupremaq; ſcientia referta. De quibus in eo qui ſequitur Tomo, commodè dicemus.

Tertius quoq; ſuperioribus duobus additur martyr.

CAPUT XXXIIII.

MVltos uerò & alios martyres in Aſia fuiſſe conſtat, priuſquā M. Aurelius Antoninus Iuſtini aliorumq; Chriſtianorum libellis permotus, epiſtola, quā paulo antè retulimus, ad Aſiæ populos miſſa, perſequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Aſiæ motibus & ingenti tumultu, Apoſtolorum ſectator Polycarpus martyrio eſt defunctus: qui poſt Bucolum admirandorum operū effectorem, Smyrnæorū eccleſiæ præfuit. Martyrium uerò eius, in ſcripto hodie quoque circumfertur, quod in perſona eius quam in Aſia rexit eccleſiæ, ad eccleſias Ponti editum, extremum eius uitæ actum clarè exponit. Vnde aliqua noſtro quoque operi inſerere placuit. Verba eius hæc ſunt: Eccleſia DEI quæ Smyrnæ eſt, eccleſiæ DEI apud Philome- « lium, omnibus'que ubique ſanctæ Catholicæ eccleſiæ parœcijs, miſericordia, « pax, & charitas DEI patris, & Domini noſtri IESV CHRISTI multiplicetur. « Scripſimus uobis fratres de martyribus, & beato Polycarpo: qui ueluti ſigno « ſuo fidei profeſſioni impreſſo, per martyrium ſuum perſequutionem cohibuit. « Et initium ſcribendi faciunt ante Polycarpum, de martyribus alijs, quorum e- B gregia admirantur certamina, quibus illi ſpectatores ad admirationem extitere. Quidam eorum ita flagris ad interiores uſq; uenas & arterias ſunt cæſi, ut in abditis ſinubus ſecreta corporis membra & ipſa uiſcera conſpicerentur. Quidam humi teſtis marinis alijſq; acutis ſpiculis cōſtratis, ſuper ea collocati, atq; hinc & inde raptati ſunt. Et mox plurimis omnis generis pœnis, tormentis & cruciatibus afflicti, poſtremò beſtijs ſunt obiecti. In primis uerò martyrio enituiſſe dicunt Germanicum, qui diuina adiutus gratia, inſitum corpori mortis metum ſuperauit. Quum enim proconſul ſubducere eum ex reliquorum martyrum numero uellet, parcendum eſſe ætati florenti & formæ excellenti prę ſe ferens, nihil id moratus eſt adoleſcens, ſed magna animi cupiditate beſtiam in ſeipſum pertraxit, eam tantum nō per uim irritans atq; concitans, ut ſcilicet q; celerrimè ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certè & pulchrè per mortem propter CHRISTVM martyrium ſuum abſoluit, ut eum multitudo demiraretur, & ad uirtutem totius Chriſtianorū gentis cum ſtupore conſternaretur. Requirebatur autem Polycarpus.

Martyriū ſancti Polycarpi.

Scriptum eccleſiæ Smyrnæorum ad eccleſias Ponti.

Supplicia aliorum martyrū.

Germanicus iuuenis & martyr generoſiſſimus.

CAPUT XXXV.

QVod quum ille cognouiſſet, conſtantiam roburq; animi retinēs, manere in ciuitate ſua, & expectare eos qui illum abducturi erant, conſtituit. Sed enim presbyterorum eccleſiæ, quas multas prætendebāt, precibus uictus, in agrum quendam nō longè ab urbe ſitum conceſſit: atq; in eo cū paucis habitans, continuè ieiunijs & orationibus incumbebat,

pacem

A pacem omnibus per orbem ecclesijs optans: id quod ei aliàs quoq; semper diu noctuq; facere in more erat. Ibi triduo antè quàm comprehenderet̃, noctu somnium, seu potius uisionem uidit: orante scilicet eo, culcitram, quam capiti supponere solebat, ignem derepentè concipere, omnemq; conflagrare. Quo uiso consternatus, è lecto surrexit, & rem eis qui secum erant exposuit: debere se certò per ignem, uita posita, ad CHRISTVM migrare, dicens. Magno autem studio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amorisq; erga eum affectione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confestim uerò etiam qui eum persequebantur, ad mansionis eius locum adsunt. Et iam uespera erat, & ipsum superior ædium locus habebat: unde facile in domum aliam transire, & insidias persequutorum effugere poterat. Sed id facere noluit, uerbum illud usurpans: FIAT VOLVNTAS DOMINI. Itaque læto hilariq; prorsus uultu descendit, suauiq; sermone, ac composito blandoq; more & gestu, liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porrò haud aliter quàm si amici essent, cibo copioso, somnò deinde & quiete laxiore, ex itineris labore fessi, se recreant. Ipse autem sine timore omni, CHRISTI gratia plenus, orationi intentus erat: ita ut multi ex illis qui eum audiebant, stupentes mirarentur, pœnitentiaq; afficerentur, si autores ipsi fierẽt, ut tam uenerandus & pius senex occideretur. De quo, id quod diximus scriptum hæc sic

Polycarpus in somnis uidet, quo supplicij genere martyrium sit obiturus.

» infert. Postquam tandem precationem finijt, in qua omnium qui aliquando
» secum uixissent, humilium & magnorum, clarorum & obscurorum hominum,
» omniumq; adeò in orbe toto Catholicarum ecclesiarum fecit mentionem: quũ
» iam proficiscendi adesset hora, asino eum impositum, in ciuitatem duxerunt,
» quum quidem magnum esset Sabbatum. Processerunt autem ei statim obuiam,
» † Irenarcha Herodes, & pater huius Nicetes, qui in uehiculum suum ei translato
» assidentes, ita suadebant: Quid rogo mali est, si dicas, Domine Cæsar: & si sacri-
B fices, saluusq; ita maneas? Ille autem primùm eis non respondit. Insistentibus
» autem amplius: Non sum, inquit, facturus quod suadetis. Tum illi, quòd ei quę
» uellent non persuasissent, grauibus uirum increparunt uerbis, & cum impetu ex
» uehiculo deturbarunt. quo casu, in crure est grauiter læsus. Nihil autem re-
» bus omnibus commotus, aut commutatus, in stadium suum est progressus. &
» progredienti è cœlo uox intonuisse fertur: Fortis esto, & uiriliter age Polycar-
» pe. Atque qui hanc edidit uocem, inuisibilis quidem ille fuit: sed plures ex ho-
» minibus nostris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Vt autem eò peruenit,
» an ipse Polycarpus esset, primùm à Proconsule est interrogatus. Qui eum etiã,
» quasi cum eo paciscens, cohortatus est, ut ætatis suæ haberet rationem, per Cæ
» saris fortunas iuraret: ea quæ antea fecisset, per pœnitentiam aboleret: ac ingen
» ti uoce exclamaret, Tolle atheos Deorumque contemptores. Quum autem
» ad ea uerba non permoueret̃, necessitatem ei imponere Proconsul perrexit, ut
» fortunam & honorem Cæsaris, quem diminuisset, restitueret, & CHRISTVM
» conuicijs incesseret. Quod si fecisset, statim eum liberatum iri promisit. Tum
» ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & sex annos ei inseruio, neq; ulla ab eo sum
» affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere possim, ut per blasphemiã
» ei maledicam, qui me saluum fecit, Regem meum? Quod si dissimulas, me quis
» sim, nosse, Christianum me esse scito: atq; si studio habes professionem nostram
» cognoscere, da locum & tempus opportunum, eamq; addisce. Hic Procon-

εἰρηνάρχης, Irenarcha. huius officiũ est, trãquillitatem publicam seruare, & uiatoribus securitatem præstare. L. munerũ. ff. de muner. & honor. Hi etiã delicta notoria, quæ ubiq; fierent, præsidibus denũciabant. Tales in Principum curijs Curiosi dicũtur. C. de curios. & statio nar.

[illegible] sul: Plebi hoc, inquit, persuade. Et rursus Polycarpus: Te equidem, ait, * ægrè
» ueneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magistratui & potesta
» tibus debitum exhibendi honorem, siquidem diuinæ pietatis cultui non aduer-
» setur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi est communio?

Præceptũ ὑπαρχίας & obedientiæ magistratibus debitæ.

Deinde Proconsul: nisi resipiscere uellet, bestiarum ei furentem impetum minatus est. Ad quem ille: Accerse, inquit, eas: nunquam enim resipiscentiam esse, mihi satis probabitur, à melioribus ad deteriora transitum: sed eam quæ à pernicio sis ad iusta & sancta opera fit, mutationem. Ibi rursum iudex igne eum terruit. Et ille: Qui mihi (inquit) ignem, qui hora una extinguitur, minabundus infers, prorsus ignorare uideris, eum qui in gehenna impietatis sectatoribus præparatus est ignem sempiternum. His atque alijs quamplurimis hinc atque inde prolatis dictis, fiducia statim uir sanctus repletur, usqueadeò ut iudex ipse stupescens, lætum illius uultum atque impauidum animum admiraretur. Atque ille præconem ter ad populum proclamare iussit, Polycarpum magna cum libertate se Christianum profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorum, & Iudæorum maximè, qui Smyrnam incolentes, in eiusmodi turbis admodum tumultuantibus subseruire consueuerant, uociferationibus confusis & obscuris acclamarunt: Pater Christianorum, qui Deos nostros abolet, quique nec sacrificia nec adorandi atque colendi honorem eis præstare iubet, ad ignem condemnetur. Eamque sententiam Philippum † Asiæ rectorem, ut ferre maturaret, rogarunt. Oportebat namque uirum prophetici spiritus, uisione sua non excidere. Ac quum id ille annuens permisisset, dicto citius res ad exitum suum est perducta. Euestigiò enim ex populo ociosa & inutilis turba, tumultuarijs actionibus gaudens, & præterea Iudæorum Smyrnēsium gens, Christianorum inimicis quàm promptissimè extrema etiam quæque subministrās, ex propinquis officinis & balneis, ligna, sarmenta, aliamque omnem quæ incendio idonea atque accommoda est materiam, rapientes, congerunt atque accendunt. Postquam flamma multum iam excreuisset, uestibus positis Polycarpus, calceamenta quoque detrahere sibi tentat: quod quidem antea nō fecerat, præpeditus scilicet atque præuentus semper à suis. Optimo enim uiuendi instituto atque disciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cohonestatus atque cultus fuerat. Ne uerò corpus eius tum attingerēt, quicunque superfuere fideliū, corporis ea parte quam oportuit à seipso uelata ac tecta, in ignē est progressus: insignis alicuius arietis instar, sicuti uictima & holocaustum quoddam è magno grege DEO productus, talia ferè ad uerbū prius precatus: O DEVS & Domine omnipotens, dilecti & benedicti filij tui IESV CHRISTI pater, per quem cognitionem tui accepimus: DEVS angelorum atque potestatum, uniuersæque creaturæ, ac totius generis iustorum, qui in conspectu tuo uiuunt: Benedico te, qui dignatus me sis die hac & hora, ut reciperem partem in numero martyrum, de calice CHRISTI, in resurrectionem uitæ æternæ cum anima & corpore, in immortalitate & incorruptione Spiritus sancti. In quibus martyribus suscipi me optarim in conspectu tuo hodie, uelut hostiam pinguem & acceptam: quemadmodum præmanifestans atque adimplens præparasti, DEVS uerax, & fallere nescius. Quapropter te de omnibus laudo & benedico, & glorifico per sempiternū pontificem IESVM CHRISTVM, dilectum filium tuū, per quem tibi sit cum ipso in Spiritu sancto gloria, honor & laus in secula: Amen. Deinceps ea quæ sequuntur, epistola illa, quam diximus, infert: Vt ignem homines accenderunt, & ingens illuxit flamma, miraculum uisum est ab eis quibus id quidem uidere datum est: ex quibus aliqui seruati sunt, qui ea quæ accidissent, reliquis annunciarent. etenim ignis fornicis seu cameræ speciem præbuit, qui quasi uelum nauigij uento inflatum corpus omne circumdedit martyris. Præterea uerò & odor suauis, ceu thuris, alteriusúe preciosi aromatis fragrantis ad nos est perlatus. Ad extremum, quum homines uiderent ignem nullam habere uim in martyris carnem, præceperunt cuidam, ut ab exteriore parte cuspide uirum sanctum confoderet,

Vera pœnitentia. — *τὸν ἀσιάρχην Rufinus uertit muneraríum.* — *Exemplum domesticæ disciplinæ & honoris eius, qui senioribus debetur, &c.* — *Oratio Polycarpi extrema, rogum cōscensuri.*

A — B

A deret, quo facto, tanta uis sanguinis effluxit, ut ignis uiolentiam omnem extingueret. Permultos sanè stupor admirantes inuasit, tantũ interesse inter prophanos & sanctos uiros: quorũ unus hic fuerit, admiratione dignus, Apostolicus planè & propheticus uir. Ille porrò qui bonis semper insidiatur, quum tam celebre martyrium esse, & uirum eum ab ineunte ætate irreprehensibili uiuendi ratione uitam transegisse, & postremò uictoriæ coronam & brabium retulisse cerneret, quàm potuit maximo studio laborauit, ut sacro illius corpore nos excideremus. Quidam enim Niceten Herodis patrem, fratrem autẽ * Darcæ subornarunt, ut præsidi persuaderet, ne ita martyris cadauer integrum relinqueret: periculum esse dicentes, ne crucifixo illo relicto, isti hunc tandem colere inciperẽt. Ita suggestione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autẽ illius, collectis osium reliquijs, auro quouis preciosioribus, sibi eas, quo decuit atq; oportuit loco, uelut thesaurum conseruarunt. Et ab eo tempore, cum exultatione memoria eius est celebrata. Et res quidem celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, unà cum duodecim illis ex urbe Philadelphia martyribus, qui sacrum itidem strenuè compleuere certamen.

* al. Dalcæ.

XII. Martyres Philadelpheni.

CAPUT XXXVI.

Eadem hac ætate apud Smyrnæos & alia diuersa martyria fuisse, epistola sæpius allegata declarat: in quibus & Metrodorus quidã Marcionis errorem sequutus, presbyter autem esse iudicatus, uiuus combustus est. Præterea insignis ille martyr Pionius, cuius quidem uel priuatam professionem, uel publicam in medijs populis dicendi libertatem, & fidei defensionem, præterea tempore persequutionum hospitalem benignamq́; B eorum qui ad se confugerent exceptionem, & quum in carcere esset, pauidorum plenas consolationis cohortationes, tormẽta etiam, clauorum fixuras, ignis cruciatus, omnisq́; generis pœnas & excarnificationes, denique sempiterna memoria dignam mortem, qui cognoscere uelint, eos ad eam quæ sæpe dicta est testificationem remittimus. Non enim nobis uacat, cyatho uno certaminũ sanctorũ martyrum mare metiri. Eodem ipso anno & Pergami Carpum episcopum, & Papylum diaconum, & mulierem Agathonicen, morte pulchra cum alijs quàm plurimis martyrio perfunctos esse, memoriæ proditum est.

Metrodorus Marcionis sectæ martyr.

Pionius celeberrimus martyr.

Martyres Carpus, Papylus, Agathonice.

CAPUT XXXVII.

Adhuc autem M. Aurelio Antonino imperium administrante, quod tum accidit, non prætereundum est silentio. Iudæus enim quidam in solis aridisq́; locis iter faciens, communiter cum uiatoribus Christianis psalmos canebat. Quum uerò morbo repentino ita affligeretur, ut crederetur moriturus, atq; ibi in locis illis permansurus esse, magna contentione uiatoribus suis obsecrando institit, ne eum ita præsidio omni destitutũ relinquerent, sed ut diuini lauacri participem facerent, ac deinde abirent. Vt autem illi, neq; qui præstare hoc posset, (sacerdote enim opus erat) neq; aquæ copiam adesse, quæ in baptismo perficiendo, & consuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, causati sunt, & propterea in tantarum rerum penuria petitioni eius non annuerunt: Iudæus porrò in sententia sua permansit, & iureiurando eos, ut sibi satisfacerẽt, adegit. Illi itaq; detractis homini uestibus, arena quæ ibi erat, pro aqua usi, in nomine patris & filij & spiritus sancti, tertiùm arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam insolitã & admirandam sacrorum mysteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam uinculo quodam

Iudæus in locis aridis cũ Christianis iter faciens, propter extremam ualetudinis necessitatem, harena pro aqua baptisatus.

Idem post talē baptismū conualuit.

is solutus, longè melius quàm illi ualidus iam prorsus iter fecit. Postquã autem A domum sunt reuersi, rem eam ad Dionysium Alexandriæ episcopũ retulerunt.

In Iudæo eo æque baptismus additus.

Ille uerò admiratione stupens, ecclesiam de ea consuluit. Cui uisum est, aqua insu per ad eum modũ initiatum, iuxta ecclesiæ traditionem abluendum esse: ut ita, quod sacro ei deesset, sarciretur. Simile quiddam accidisse etiam sub Athanasio Magno, historiæ tradunt.

Nicephori ipsius ætate puer Iudæus per ludum à pueris Christianis cũ cæremoniarũ omnium obseruatione baptisatus.

Verùm æuo etiam nostro idem factum esse noui mus. Christianorum pueris Hebræus puer familiaris erat: & quùm eis ad mare colentibus natandi incessisset cupiditas, cõsequutus est eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare stantẽ baptizarunt, principiò statim nõ inuitum: posteaquam uerò & tertiam diuini numinis appellationẽ nominarunt, & simul tertiam mersionem peregerunt, extrema lineæ uestis textura discissa, & qui circa hæc frequentatur, imaginario amictu facto, in capite eius arcanam mysticãq; ga

Ceremoniæ circa baptismum obseruari solitæ.

leam adumbrarunt: deinde pro cereo dextrã ligno tenui armantes, quæ eius sacri & ritus sunt, mysteria omnia absoluerunt: postremò & circum uicinum tem plum psallentes obambularunt. Vt uerò etiam templum ingressi sunt, diuinam

ἀντίδωρον.

receperunt † remunerationem. Idem porrò ex æquo, qui ita baptismo initiatus erat, fecit. Quam rem per diligentem inquisitionem cognitam, qui ibi sacris præ fuit, ad ecclesiam Cõstantinopolitanam renunciauit. Eò puer etiam est accitus: quum quidem Iudęi, ne id fieret, multa molirentur. Atq; ibi quoq; decretum, ut

Puer is denuò baptisatus.

etiam in illo quod deesset, iuxta mysterij exequutionem compleretur. atq; id ita est factum. Qui puer, ubi ad iustam ętatem peruenit, in sacerdotij ordinem est al

νεωκόρος.

lectus: & * ędituus seu custos maximi templi factus, etiamnum ibi uiuit. Hoc loco finem quoq; tertio huic historiarum libro impono, qui annos continet centũ & duos: initium quippe sumpsit à Galbæ & Otthonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij finem habet: quum à B

† Iuxta recentiores Chronicos 4145.

mundo condito, quinquies mille † sexingenti & septuaginta septem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centum & septuaginta duo anni præterijssent.

QVARTI TOMI CAPITA.

I. *Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro sit dicturus.*

II. *De hæresiarchis, qui eo tempore se in ecclesiam* CHRISTI *intulerũt, Saturnino & Basilide.*

III. *De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco.*

IIII. *De Tatiano & Seuero, & de hæresi Encratitarum.*

V. *Vt gratia* DEI *hæreticorum conatus discusserit: quùm multa alia eis impedimenta obijciens, tum uiros doctos, eloquentes & pios in ecclesia excitans. Item Catalogus Ecclesiasticorum eius temporis scriptorum.*

VI. *De libris, quos Iustinus inter martyres philosophus composuit.*

VII. *De Egesippo, & scriptis eius.*

VIII. *De Dionysio Corinthiorum episcopo, & epistolis eius.*

IX. *De Theophilo Antiochiæ episcopo, & de Modesto, eorumq; scriptis.*

X. *De Melitone Sardensi episcopo, & opusculis eius.*

XI. *De Apollinari Hierapolita: item de Musano & Bardesano Syro, & de scriptis eorum.*

XII. *De Caio, & Tertulliano: qui scripsit, quomo diui Marci tempore in Germania exercitus siti laboraret,* DEVM *precibus nostrorum militum exoratum pluisse, hostesq; fulmine concidisse.*

XIII. *De Irenæo Lugdunensi episcopo, ut eius quoq; ætate prædictiones & uaticinia diuinitùs, quæ propè fidem excellerent, sint edita.*

Vt Ire-

XIIII. Ut Irenæus scripturarum diuinitùs inspiratarum meminerit: & de Apocalypsi Ioannis, & de septuaginta interpretum translatione.

XV. Quæ idem de Catalogo Romanorum episcoporum scripserit, et ut DEO dilecti Viennenses martyres Irenæum Eleuthero Romano episcopo commendarint.

XVI. De sanctorum martyrũ in Gallia literis: & de maxima, qua ibi afflicti sunt, persequutione.

XVII. De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade, Blandina, & alijs: ut scilicet certamen pro CHRISTO sustinuerint, & deinceps in fluuium sint abiecti.

XVIII. Qualis uisio Attalo martyri apparuerit, propter alium martyrem, qui duram nimis & sordidam uitã degebat: & ut CHRISTI martyres facile lapsis gratiã fecerint, ueniamq́ cõcesserint.

XIX. Qui tum temporis in excelsis episcopalis dignitatis sedibus enituerint.

XX. Catalogus autorum & ducum falso nominatæ scientiæ, qui postea extiterunt: & qui Ecclesiastici uiri illis restiterint.

XXI. De Artemone & Theodoto sutore, qui docuerunt CHRISTUM purum fuisse hominem, & ut ij primi scripturas corrumpere inceperint. & de Anatolio confessore.

XXII. De hæresi Montani, quæ quidem hæresis Cataphrygas, hoc est, Phrygũ, seu secundum Phryges, nominatur.

XXIII. De Apollinari Hierapolita, quæ is contra eam scripserit.

XXIIII. Quæ etiam Miltiades, uir Ecclesiasticus, aduersus hanc scripserit.

XXV. Quòd & Apollonius Romanus, contra eam ipsam hæresim pugnauerit.

XXVI. Hunc ipsum Apollonium Romæ martyrium pertulisse.

XXVII. Ut Serapion Antiochiæ episcopus Montanum refellerit, & de libris eius.

XXVIII. Ut Marcionis hæresis & secta in multas sit dissecta partes, & quàm mõstruosas opiniones ea protulerit.

XXIX. De Rhodone, quæ contra Marcionem conscripserit: & de alijs eiusdem opusculis.

XXX. De schismate & dissidio Romæ propter Blastum & Florinum exorto, & quæ ad eos Irenæus scripserit, & de alijs eiusdem libris.

XXXI. De Hippolyto Portuensi episcopo, & de scriptis eiusdem.

XXXII. De Pantæno Alexandrino philosopho, uiro Apostolico, & de diuino prorsus sacrarum literarum studio eius.

XXXIII. De Clemente contextore, & operibus eius: & quæ de diuinis scripturis ille dixerit.

XXXIIII De Tertulliano & Caio, Ecclesiasticis scriptoribus.

XXXV. De alijs multis Ecclesiasticis scriptoribus, scilicet Iuda, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano, & alijs.

XXXVI. De dissensione, quæ tum de Paschate est exorta. De Synodis propterea coactis, & ut omnes ad concordiam sint redacti.

XXXVII. De dissensione Asianorum propter Pascha: & quæ ea de re Polycrates Ephesius episcopus Victori Romano episcopo scripserit.

XXXVIII Ut Victor permotus fuerit, ciuitates Asiaticas, propter festum Pascha, ab unitate Ecclesiastica segregare.

XXXIX. Ut pacis studiosissimus Irenæus ecclesijs tranquillitatem & concordiam restituerit, exempla successorum sanctorum Apostolorum commemorans.

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus IIII.

CAPUT I.

Verus & Antoninus hi, & præterea Diui fratres in iure ciuili dicũtur.

PRIMA quidem Apostolorum successio in diuino Polycarpo, usq; ad Antonini posterioris tempora, qui & Philosophus nominatus est, & Lucij Veri frater & in Imperio consors fuit, durauit. Ac diui Apostoli simplici in docendo oratione usi, stupescendis miraculorũ factis orbẽ terræ, ita ut decuit, sibi subdidere, cœlisti ui atq; uirtute, & spiritus demonstrationibus omnia efficientes. Qui uerò eis successere, aliquanto illis inferiores, uirtutẽ eorum assequuti non sunt: propè tamen uitæ splendore ad eos accessere, non ita simplicem, ut magistri eorũ, orationẽ consectantes. Et primus sanè Historiæ huius liber, sicuti par fuit, CHRISTI res omnes exposuit. Secundus, Apostolorum & discipulorum eius, quantum licuit, gesta prosequutus est. Tertius, primam illorum successionem compendiosè recensuit. In quarto hoc, qui nobis est in manibus, commemorabimus, qui post illos improbi & impostores, nostra abusi doctrina, gregi Christiano plurimùm attulere detrimenti. Eis nimirum ueluti perniciosis animarum instrumentis & perditionis administris, honesti pietatisq; inimicus ille, quum se contra ecclesiam, aliud eius impugnandæ stratagema aggressus, armaret, est usus. Et quos ediuersò DEI prouidentia illis opposuerit uiros, qui contra impias illorum hæreses fortiter rem gerentes, uerbisq; ueritatis pugnantes, facilè cœpta eorum compressere: nominaq; eorum doctorum, & scripta, & cum quaquisq; hæresi sit congressus, quæúe præterea memoratu digna Ecclesiæ reliquerint monumenta, apponam. Deinde illustria sanctorum Martyrum certamina exequar. Et quem finem, quæstio antiquitùs de festo Paschæ orta acceperit: præterea de alijs quibusdam uiris, Apostolicis dotibus claris, cõmemorabo. Et sic, DEO adiuuante, extremam quoq; huic libro imponam manum. Initium porrò inde sumendum.

Antea dictorũ breuis repetitio.

Dicendorũ in hoc libro propositio.

A

B

CAPUT II.

Quibus rebus in orbe propagata sit Euangelica doctrina.

IAm uerbum salutis per omnem peragrabat terram, orbemq; ipsum, quoad eius fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altius in piorũ hominum cordibus radicibus actis, firmum habebat fundamentum, ex Apostolica uidelicet doctrina & uita, & quæ inde profluxerunt miraculis: tum aũt ex Apostolorũ successorũ sermonibus & libris, qui propter ueritatem eorũ inexpugnabilem refelli non potuere: insuper uerò ex generosorum etiã martyrũ certaminib. & luctis. † Persequutiones enim lætiorẽ quoq; & florentiorẽ reddidere ecclesiã. Cõmunis aũt pietatis & religionis nostræ aduersarius & hostis, quietus esse nõ potuit. Quũ enim cerneret, per oẽs passim regiones Ecclesias luminariũ instar clarè atq; splendidè, per eam quæ est in Seruatorẽ & Dominũ nostrũ IESVM CHRISTVM fidem, relucentes admodũ florere atq; uigere,

οἱ γὰρ διωγμοὶ καὶ φαιδροτέραν μᾶλλον τὴν ἐκκλησίαν εἰργάσαντο.

A uigere, saluti hominum inimicissimus, quum iamdudum omnes expertus artes, externis persequutionibus funditùs eas esset extirpare conatus, ubi cœptum suum fortiter repulsus & martyrum sanguine propè suffocatus, frustra esse uidit, alia rem uia tentandam esse existimans, dolum talem excogitauit, ut uiri seducto res & impostores, Christianum sibi usurpantes nomen, simul & quos cepissent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis sani & salutaris VERBI discendi studium & desiderium corrumperent & depra uarent. Primùm igitur contra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in superioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quæ iam commemorauimus, monstra alia exhibuit. À Menandro namq; ambiguæ bicipitisq; contagionis uiperina uis exorta, duarum hæresum progenuit duces, Saturninum & Basilidem. quorum hunc Alexandria, illum Antiochia produxit: & alter in Aegypto, alter autem in Syria exosas DEO aperuere scholas. Irenæus Saturninum, eadem quę Menandrum, ementitum esse dicit: Basilidem autem portentosas confinxisse fabulas, & arcanarum ineffabiliumq; rerum præ se ferentem scientiam, latentem earum sensum & inuentionem in infinitum extendisse. Et quum eo tempore quamplurimi Ecclesiastici uiri obuiam illis, à recta ratione petitis argumẽtis, euntes, Apostolica ob tinerent decreta: fuere quoq; inter eos, qui in libris suis contra insidias talium hę resum † præseruatiua præcepta reliquerint. In quibus & Castor Agrippa, reprehensionem Basilidis importunitatis edidit: præstigiasq; eius & arcana proferẽs, in Euangelium uiginti & quatuor libros eum composuisse ait: Barcabāq; & Barcoph prophetas, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem sibi constituisse, Pythagoricũ silentium induxisse, & res † nullo in discrimine ponere docuisse: perinde atque tempore exigente, absq; exceptione omni præcisè fidem abiurare, & gustare quæ idolis sint mactata, liceret. Atq; equidem de Basilide Irenæus itidem agens, a pudendum errorem eius pulchrè in apertum produxit. Aequalem cuius idem fuisse refert Carpocratem, eorũ qui Gnostici appellantur b, autorem & ducem: quem non puduit propalàm artem magicam exercere, quā pater eius Simon clàm & subdolè professus fuerat. c Gloriam is aucupabatur, & sese efferebat artibus curiosis, per eos quos ipse conficiebat amores, per somniorum uisiones, & per assessores dæmones. Docebat quoque, omnem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui ad perfectionem arcanorum sacrorum suorum peruenire uellent: neq; fieri posse, ut quispiam eos effugeret, qui mũdi principes apud eos appellarentur, nisi infandis fœditatibus omnibus satisfecisset.

Diabolus, quū tyrannorũ crudelium persequutione Euāgelium opprimere non posset, fraude & uersutia hæreticorum euertere id est aggressus.

Primi in ecclesia hæretici, crassi, ac potius Epicurei et impostores manifesti.

Saturninus & Basilides hæretici.

Saturninus etiam Christum phantasmate passum esse docuit, & resurrectionem negauit. Tertull. de hæret.

προφυλακτικὰς ἰφόδους. (?)

Castor Agrippa aduersus Basilidem scripsit.

** ἀνυπάρκτους.*

† ἀδιαφορεῖν.

a Basilides, inter cætera deliramenta, Christū non à Deo, qui creauit omnia, sed ab Abraxas, in phantasmate, non in substantia carnis missum: nec à Iudæis cruci affixum, sed Simonem eius uicem passum, et proinde crucifixum nō adorandū esse, blatterauit. Tertullianus.

Carpocrates hæreticus, impurus, impudens, & uoluptuarius.

b De Gnosticis Irenæus libro 1 cap. 24 aduersus hæreses. Alij ex ipsis signāt cauteriantes suos discipulos in superioribus partibus extantiæ dextræ auris, &c. Gnosticos se autem uocant, &c.

c Idem Carpocrates, unam dixit esse in superioribus uirtutem principalem, ex hac prolatos angelos: Christum non ex uirgine, sed ex semine Ioseph hominem genitum, uirtute & iusticia alijs præstantiorem: & solam eius animam in cœlum receptam. Tertullianus.

CAPUT III.

Valentinus hæreticus.

ATq; ij sub Hadriani imperio extitere. Sub Pio autem Antònino, ecclesiæ Romanæ Hygino præsidente, idem Irenæus Valentinũ & Cerdonem hæresum suarum autores fuisse scribit: qui Marcionis quoq; erroris duces extiterint, & Romæ uterq; domicilium inuisi Deo dogmatis cõstituerint. Scribit aũt ad hunc modum: « Valentinus enim uenit Romam sub Hygino, inualuit autem temporibus Pij, durauitq; usq; ad Anicetum. Cerdon

Valentinus, usq; ad triginta æonum fœtus, tanquam Aeoniæ scrofæ examen diuinitatis effudit: & Christum in substantia corporis nostri fuisse negauit. Tertull. Cerdon duo introduxit initia, id est, duos deos, unum bonum, & alterum sæuũ, &c. Christum item uerum hominem, & uerè passum esse negauit. Idem.

Item Cerdon. Cerdon uerò, qui ante Marcionem fuit, & ipse sub Hygino, qui in urbe Roma nouus erat episcopus, in ecclesiam uenit, & pietatem profitens atque resipiscens; ita ibi mansit, ut aliquando * occultè doceret, aliquando autem rursus se pœnitere confiteretur: nonnunquam etiam coargueretur de his quæ perperam doceret, atque etiam à fratrum cœtu excluderetur. Hæc in tertio aduersus hæreses libro. In primo autem, de Cerdone etiam ita refert: Cerdon uerò quidam, à sectatoribus Simonis impietatis suæ occasionibus sumptis, Romam uenit sub Hygino, nonum locum episcopalis successionis ab Apostolis sortito: ibique docuit, eum qui à lege & prophetis prędicatus est DEVM, non esse patrem Domini nostri IESV CHRISTI. hunc quippe nosci, illum esse ignotum: & alterum quidem iustū, alterum autem bonum esse. Cui Marcion succedens, doctrinam eam adauxit, sine pudore & uerecundia omni blasphemans. Valentini autem immensum & profundum pelagus Irenæus facile emensus, intimis obscuræ & erroneæ populique seductricis syluę speluncis incubantem imposturarum serpentem, ubi dudum abstrusus latuerat, extraxit, & nudum in apricum produxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuisse dicit, nequitię magicę peritissimum. Quorum detestanda sacra talibus ostendit uerbis: Etenim quidam eorum thalamum nuptialem construunt, & arcanum quoddam initiandi genus celebrant, adiectis nonnullis super eis qui initiātur uotis & precationibus: & spirituales nuptias, quas faciunt, esse dicunt, ad similitudinem supernorum coniugiorum. Alij ad aquam eos ducunt, & baptizantes hæc uerba addunt: In nomine ignoti patris omniū, in ueritate matre omnium, & in eo qui descendit IESV. Sunt etiam qui Hebraica insuper afferunt nomina, ad eorum qui initiantur terrorem, & consternationem maiorem.

Marginal notes: A — *λαθροδιδασκαλῶν.* — *Item Marcion Cerdonis discipulus.* — *Item Marcus.* — *Spirituales eius nuptiæ.* — *Eiusdem baptismus.* — B

CAPVT IIII.

Post Saturnini & Marcionis, Encratitarū hæresim conflatam esse tradūt: cuius princeps fuisse fertur Tatianus, qui discipulus Iustini martyris fuisse perhibetur. Sed tantisper dum cum illo erat, nihil rerū huiusmodi protulit. Postquam uerò ille martyrio est defunctus, tumore disciplinæ inflatus, tanquam alijs scientia superior, peculiarem cœpit promulgare doctrinam: itidem ut Valentinus, secula inuisibilia producens: & eadem quæ Saturninus & Marcion de nuptijs, corruptione, & fornicatione, nugando effutiens: à se ipso quoque causam nouam salutis Adæ est commentus. Cuius successor Seuerus, hæresim illius magis etiam adaugens, causam arripuit, quur sectatoribus illius ad se pertractis, à suo ipse nomine Seuerianos eos uocaret. Legem quidem, prophetas, & ipsa Euangelia ij quoque recipiunt: proprijs quibusdam interpretationibus, prout eis est uisum, sacras scripturas accommodantes. Apostolum autem Paulum maledictis & conuicijs proscindentes, Epistolarum eius librum, & item Apostolorum acta prorsus rejiciunt. Tatianus porrò iste quatuor Euangeliorū conciliationem & concordantiam fecit, eique libro nomen διὰ τεσσάρων imposuit, qui longo etiam durauit tempore. Ferunt eum quoque quædam Apostoli transtulisse atque immutasse loca, ut scilicet inelaboratam eloquutionis expoliret simplicitatem. Magnam præterea librorum uim is reliquit: in quibus maximè celebratur, quæ ad Græcos siue gentes scripta ab eo est oratio. In ea, ueterum temporum memoriam ac priscos persequens, omnium antiquissimum fuisse Mosen ostendit: sicuti & me legere memini. Hæc de secta Tatiani, seu mauis Seueri, dicta sufficiant.

Marginal notes: *Tatianus, Encratitarum hæresis autor.* — *Encratitæ autē dicuntur, quasi continentes.* — *Exemplū scientiæ inflantis.* — *αἰῶνες Valentini.* — *Primi hominis salus.* — *Ii postea à Seuero Seueriani dicti.* — *Concordantia quatuor Euangeliorum Tatiani. Quaternionem dicere Latinè posses.* — *Alia eiusdē scripta.* — *Veterum omnium antiquissimus Moses.*

CAPUT V.

A AD hunc modum temporibus illis hæreſes ſuppullularunt: & per eas uetus generis noſtri hoſtis, hæreticos quidẽ miſerabiliter in ius ſuũ & perditionem pertraxit. Apud gentes autem, ſuis ipſe portentoſis turpibusq́ fœditatibus, maximam contra Chriſtianum nomẽ, & ſalutiferi VERBI doctrinam, grauiſsimæ infamiæ calumniam induxit: ut qui nondum ad fidei noſtræ profeſſionem eſſent pertracti, impiam admodum de nobis conciperent ſuſpicionem, quaſi nefandis libidinibus, matribus ſororibusq́ noſtris commiſceremur, impuroq́ prorſus ſceleratę uitæ genere cõtaminaremur.

Diabolus per impuras, impudentes & impias hæreſes, Chriſtianiſmũ admodũ apud infideles traduxit.

Sed non diu hæreticos tulit, qui ſalutis noſtrę curam gerit DEVS. Nam adulterina eccleſiæ dogmata, quę paulatim emicuerãt, breui ſunt extincta, & à ſeipſis inter ſe abolita, quum alij ſuper alios nouis rebus ſtuderent, atq́ inter ſe cõflictarentur: non aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde, atq́ decidentes, in uarias multipliceſq́ abeunt formas, & poſtremò ut nihil eorum appareat euaneſcunt. Contrà, ueritatis ipſius cauſa tum incrementa ſua capiebat, magiſq́ indies augebatur, acceſſionem quandam & robur certum ex hæreticorum inſultu ſumens. Semper enim ſibi conſtabat Eccleſiæ catholicæ ſplendor & ſtatus: & grauitas eius, modeſtia, libertas, diuinus uitæ morumq́ diſciplinæ ordo, doctrinæq́ ſinceritas, apud Gręcos ſimul & barbaros mirificè relucere cernebatur. Atq́ illis ut † inobſequentibus tempore diffluentibus, ſimul etiam coorta in doctrinam noſtram inuidioſa calumnia diffluxit: ſolaq́ quam nos profitemur fides & doctrina, ſincerorumq́ dogmatũ philoſophia, in graui ſimul & moderato ſtatu ſuo pulchrè atq́ decẽter perſtitit, ut deinceps nemo facile per calumniã contra eam infame quicquam & indecorum proferre auderet. Quam rem ueteres, ſi qui aliquando aduerſus eccleſiæ Catholicæ doctrinam inſurgerent, in primis ſtudio habuerunt, propter impurorum & prophanorum hominum * uaniloquentiã. Et hoc quidem ſic ipſa gratia & prouidẽtia DEI multis, ita ut decuit, modis efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoq́, qui eiuſmodi deliramenta

Prouidentia diuina hæreſes per ſeipſas, unà cũ infamia Chriſtiano nomini iniuſta, extinctæ.

Eccleſia florens.

Optima abolendarum hæreſum ratio, quã noſtra etiam ætas utinam ſeruaret.

† [illegible]

Veteres eam ſedulò retinuerunt.

* [illegible]

B oppugnarent, in medium produxit, cum pernicioſis illis & conſceleratis pedem collaturos, & non tantum editis libris, uerumetiam ſine ſcripto firmiſſimis demonſtrationum atq́ rationum probationibus, impiarum hæreſum mẽdacia debellaturos. In quibus poſt Clementem, Ignatium & Polycarpum, primus Iuſtinus ex philoſophis martyr fuit. de quo in proximo, qui hunc prçceſſit, libro diximus. Poſt eũ Egeſippus laudem multã obtinuit. Ab hoc tertius Dionyſius, Corinthiorũ epiſcopus. Quartus, Antiochenus Theophilus. Deinde Philippus, & Modeſtus, Meliton, Apollinaris, & Muſanus. Secundum hos duodecimum locum cõſequutus eſt Bardeſanes Syrus. Qui ſanè omnes plurima uariaq́ reliquerunt ſcriptorum monumenta: de quibus, quantum poterimus, in præſenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoq́ faciemus: nec memoriam illorum qui hoſce ſunt ſubſequuti, intercidere patiemur. Faciemus etiã deinceps mentionem Pantæni, & Alexãdrini Clementis, q̃ à uolumine ſuo cognominatus eſt στρωματεὺς, ſeu contextor: præterea Rhodonis & Miltiadæ, Apollonij & Serapionis, Irenæi & Hippolyti, & cæterorum uſq́ ad ipſum doctiſſimum Origenem: qui orationis uirtute, doctrina, monumẽtiſq́ librorum plurimùm profeſſioni Chriſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidem, Quadrato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

Deus etiam hæreſum oppugnatores excitauit.

Catalogus primorum Eccleſiaſticorum uirorum, qui monumenta ſcriptorũ poſt ſe reliquerunt.

Permulta

CAPUT VI.

A

Iustini Philosophi & martyris scripta.

PErmulta is quidem edidit scripta: quæ autem ad nos peruenerunt, hæc sunt. Ad Antoninum Pium & liberos eius, Romanum'que Senatum, pro fide nostra, oratio. Altera quoque eiusdem argumenti, ad Marcum Verum Antonini successorem defensio. Oratio item alia ad Græcos scripta, in qua multa de natura dæmonum facit uerba: quæ sanè diu multumq́ue, & apud Græcos sapientes, & apud nostros agitata est quæstio. Liber rursus alius ad Græcos editus, cuius titulus est, * Confutatio. Item liber de monarchia DEI, cuius argumenta & locos nō solum ex nostrorum, uerumetiam profanorum autorum libris decerpsit. Præterea liber qui inscribitur, Psaltes. Scholium de anima, in quo quæstionibus uarijs Philosophorum Græcorum expositis, opiniones quasdam apponit, aduersus quas rationes suas se aliquando producturum, sententiamq́ue suam alio commentario expositurum pollicetur. Liber contra Marcionem Ponticum compositus, in quo, sicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, hęc quoque scribit: Marcion Ponticus hodie quoque sectatores suos docet, alium quendam maiorem eo qui creauit omnia, esse DEVM, qui etiam per omne genus hominum, dęmonum fretus auxilio, permultis persuasit, ut blasphema dicerent, & pernegarent factorē totius huius uniuersi patrem esse CHRISTI, sed alium quendam isto maiorem hūc creasse profiterentur. Atque omnes qui ab ijs prouenerūt, quemadmodum diximus, Christiani uocantur: haud aliter quàm, quum philosophis non sint communia dogmata, quod tamen Philosophiæ dicitur, commune omnibus est nomen. Quibus uerbis postea illud addit: Est autem nobis contra omnes hæreses uolumen compositum, quod uobis, si uoletis, legendū dabimus. Edidit quoque ad Iudæos dialogum, quem Ephesi quum esset, Tryphoni, celebri apud Hebræos uiro, quem etiam in eo secum disserentem introducit, dicauit. In eo clarè profitetur, diuina gratia se ad fidei nostræ professionem esse pertractum: proindeq́ue quū multum studij in philosophorum disciplinis consumpsisset, animo se percupido ad ueritatis inquisitionem decurrisse. Dicit quoque multa Iudæos contra CHRISTI doctrinam insidiose molitos esse, huiusmodi ad Tryphonem uerbis utens: Non modò autem non egistis, super eis quæ malè fecistis, pœnitentiam: sed uiros eximios delectos Hierosolymis in omnes orbis partes misistis, qui Christianam sectam ut atheam & deos abolentem, impietatisq́ue manifestæ compertam esse dicerent: eaq́ue omnia de nobis, quæ qui nos ignorant, loquūtur, recenserent. Quapropter non uobis tantum ipsis, uerùm alijs etiam prorsus omnibus hominib. iniquitatis estis authores. Scribit præterea, ætate sua dona prophetica in ecclesia DEI enituisse. Asserit etiam, Apocalypsim ex professo Ioannis esse. Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudæi multa prophetarum dicta, manifestè de CHRISTO uaticinantia, sustulerint. Aliæ quoque plures eius extiterunt lucubrationes. Adeò autem scripta eius ueteribus in precio fuere, ut Irenæus in quarto aduersus hæreses libro, dicta quædam eius referat, dicens: Rectè uerò Iustinus in libro aduersus Marcionem inquit: Quin Domino ipsi fidem non haberem, si alium quàm rerum conditorem DEVM promulgaret. Rursus in quinto eiusdem operis: Rectè Iustinus dixit, Quòd ante Domini aduentum non ausus fuerit Satanas blasphemare Deum, quippe qui nondū condemnationem suam sciret. Iustini scripta sic se habent.

ἐλεγχος

Iustinus de Marcione heretico.

Marcionis heresis.

Per diuinam gratiam Iustinus à Philosophis ad Christianismū perductus.

B

Teste Iustino, Iudæi plurima cōtra Christianos sunt machinati.

Prophetica dona in ecclesia, Iustini tempore.

Iudæi è Biblijs dicta de Christo quædam sustulerant.

Præclarè dicta Iustini.

Apocalypsis Ioannis Apostoli est.

Eadem

CAPUT VII.

A Adem ætate & Egesippus uiguit. Quinque is libris integram & simplicem Euangelicæ professionis reliquit doctrinam: in quibus satis indicat, multos se conuenisse, quum Romam proficisceretur, episcopos, à quibus unam eandemque doctrinam acceperit. Mentionem etiã facit Clementis ad Corinthios epistolæ, cuius loca quædam recenset. Commemorat quoque, ut in episcopi eorum Primi colloquium peruenerit: atque inde Romam traiecerit, quum episcopatum ibi Anicetus teneret. Cuius diaconum Eleutherum memorat, qui Soteri successit, sicuti is Aniceto. In urbibus porrò omnibus sanam se testatur inuenisse prædicationẽ, quemadmodum scilicet lex, prophetæ, & Dominus ipse docuerit. Meminit iidem initiorum hæresum quarundam, ita inquiens: Posteaquam Iacobus Iustus martyrio est defunctus, sicuti & Dominus, idem ob uerbum: in locum eius, patrui eius Cleopæ filius Simeon est suffectus, quem omnes Domini fratrem † patruelem secundum esse retulerunt. Propterea autem Ecclesiam uocauerunt uirginem, quòd nondum esset inanibus & uanis corrupta doctrinis. Primus eam deprauare cœpit, quòd in petitione episcopatus repulsam tulisset, * Thebutes, unus è septem hæreticis, & † plebeius: à quibus & Simon est, unde Simoniani dicti: & Cleobius, unde Cleobiani: & Dositheus, unde Dositheani: & Gorthęus, unde Gorthæani: & Masbotheus, unde Masbotheni. Ab ijs autem & Menãdriani, & Marcionistę, & Carpocratiani, & Valentiniani, & Basilidiani, & Saturniniani. Hi pro se quisque, proprias seorsim induxerunt opiniones. Ab ijs Pseudochristi, pseudopro-
B phetæ, pseudapostoli, qui unitatem Ecclesiæ diuiserunt, perniciosis sermonibus aduersus DEVM & aduersus CHRISTVM eius. Scribit uerò de Iudæorum quoque hæresibus, dicens: Fuerunt autem uariæ quoque in circumcisione inter filios Israel aduersus tribum Iuda & CHRISTVM ipsum, sententiæ & sectæ: uidelicet Hessæorum, Gallilæorum, Hemerobaptistarum, Masbotheorum, Samaritanorum, Saducæorum, Pharisæorum. Scribit insuper alia plurima, quorum partem antea suo quæque loco adducentes retulimus. Atque in ijs quædam ex Hebræo & Syriaco Euangelio, & de Hebraica lingua affert. Tum autem satis indicat, à Iudæis se ad Christianismum peruenisse. Mentionẽ quoque aliarum rerũ facit, ex Iudaica sine scripto traditione. Et uirtute omni refertam sapientiam Prouerbia Solomonis uocat: non ipse uerò tantum, sed & Irenæus, & plerique omnes qui uetustate sunt insignes. De ijs autem libris qui Apocryphi dicuntur, dicit, ætate sua ab hæreticis quibusdam, ea quæ sunt conficta, illis esse clàm inserta.

Egesippi scripta.

Egesippus de quibusdã primis hæresibus.

† ἀνεψιὸν δεύτερον.

Ecclesia adhuc incorrupta & uirgo.

** al. Thebulis.*

† ἐν τῷ λαῷ ὤν

Septem primæ hæreses.

Hæreses Iudaicæ.

Euangeliũ Hebræum.

Egesipi & antiquorum de Prouerbijs Solomonis iudicium. item de libris Apocryphis.

CAPUT VIII.

AB hoc ad Dionysium Corinthium oratio conuertenda, qui ecclesiæ eius loci præfuit: & non solum pio & sancto labore eis qui curæ eius fuerant commissi, sed etiam qui in longinquis essent regionibus, plurimùm profuit, omnibus seipsum facilem præbens, & epistolas Catholicas ad eos scribens: quarum una ad Lacedæmonios est, catechesim & institutionem orthodoxiæ rectiorisque doctrinæ continens: cuius titulus est, De pace & unitate. Secundam ad Athenienses dedit, qua eos ad sinceram fidem cõplectendam excitat, cum legitima obiurgatione: quòd parum essent ad accuratũ Euangelicæ doctrinæ & uitę institutum intenti, quippe qui prorsus ferè à professione Christiana desciuerint, ex quo in eorũ temporum persequutione Publius

Dionysij Corinthij scripta.

episcopus eorum è uita martyrio consignata excessit. cui Quadratũ successisse, A ecclesia gubernanda, commemorans, studio diligentiaq́ eius conuentus fidelium denuò agi cœpisse, & fidei igniculos rursus excitatos esse, dicit. In ea epistola quoq; indicat, Pauli cohortatione Dionysium Areopagitam episcopatum ecclesiæ Atheniensium suscepisse. Scripsit aliam quoque ad Nicomedię ecclesiam, in qua Marcionis hæresim uehementer impugnans, ecclesiastico canoni insistit atque innititur. Ad Gortynios etiam, & reliquas per Cretam ecclesias alia circumfertur, in qua, quùm episcopum eorum Philippum, quòd ecclesiam suã fortitudinis & uirtutis omnis laude florentem ritè gubernauit, commendat: tum in fine eos hortatur, ut sibi à fraude & peruersitate hæreticorum caueant. Amastridi porrò & Ponticis ecclesijs scribens, Bacchilidæ, & Elpisti, qui eum ad scribendum sint cohortati, & Palmæ episcopi mentionem infert. In ea epistola, multas scripturarum solutiones & declarationes exponit: multa de castitate & coniugio refert. Iubet etiam omnes qui à quacunque hæresi, delicto, & peccato, per pœnitentiam conuertantur, ad ecclesiam benignè recipi. Has consequitur, quę ad Gnosios est data epistola: in qua episcopum Pinytum admonet, † ne cœlibatus onus tanquam necessarium fratribus imponat, sed infirmitatis multorum rationem habeat. Ad quam ille rescribens, quùm uirum eum admiratur, laudat, & complectitur: tum ab eo maturiores firmioresq́ petit literas, quibus illis meliorem solidioremq́ cibum impertiat, ne puerilibus innutriti alimentis, in lactis nutricatione consenescant. Per quam epistolam, non modò Pinytus orthodoxam rectamq́ fidem, sed & eloquentiam, diuinamq́ prudentiam & curã suam, quam de gregis sui profectu & utilitate gessit, satis declarat. Sed ad Soterem quoque Romanæ urbis episcopum epistolam dedit, ex qua perpauca hic inserere placuit, de consuetudine ecclesiarum, quę usque ad persequutionem durauit. B Eam quum ipse quoque approbet, ita refert: Iam inde ab initio hęc uobis est cõsuetudo, ut fratres omnes uario beneficiorum genere afficiatis: & ecclesijs multis, quæ passim sunt in urbibus, subsidium mittatis: per quod iamdudum & egenorum penuriam recreatis, & fratres in metallis opus facientes alleuatis, moremq́ Romanum à maioribus acceptum Romani retinetis. Quem non modò conseruauit, sed adauxit etiam, beatus episcopus uester Soter, quùm liberaliter munera sanctis summittendo, tum fratres ad nos redeuntes, ut filios suos pater amantissimus, sermonibus beatis cohortando. In ea ipsa epistola, & Clementis ad Corinthios epistolæ meminit, superioribus temporibus more antiquo in Ecclesia eam legi solitam significans. inquit enim: Hodiernum transegimus Dominicum diem, quo epistolam uestram legimus, quam etiã deinceps semper cohortationis institutionisq́ nostræ gratia legemus: itidem ut alteram illam à Clemente ad nos scriptam. Insuper & de epistolis ipse suis, tanquam callidè deprauatis, ita scripsit: Epistolas enim fratrum rogatu scripsi, sed eas diaboli apostoli zizanijs compleuerunt, quædam quidem expungentes, quædam autem inferentes. Quibus Væ illud est repositum. Non mirandum certè, si etiam Dominica scripta nonnulli corrumpere sunt ausi: quando nostris, etiam illis longè dissimilibus, insidias struxerunt. Est etiam epistola eius ad Chrysophoram, fidelem sororem: cui ille conuenientia scribens, rationali eam exsatiauit alimento. Hæc de Dionysio.

Peccatores omnes pœnitentiam agentes in ecclesiam recipiendi.

De cœlibatu locus notandus.

Pinytus Episcopus Gnosius.

Vetus Romanæ Ecclesiæ cõsuetudo, Ecclesijs & afflictis Christianis eleemosynam mittendi.

Epistola Clementis Romani Corinthi in ecclesia lecta.

Epistolæ Dionysij Corinthij adhuc uiuẽtis, ab æmulis deprauatæ.

CAPUT

† *Μὴ τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἁγνείας, ὡς ἐπάναγκες, ἐπιτιθέναι τοῖς ἀδελφοῖς, τῆς δὲ τῶν πολλῶν ἀσθενείας καταστοχάζεσθαι.*

De onere cœlibatus Diui Ignatij extant sententiæ. Si quis potest in castitate manere, ob carnis Dominicæ honorem, citrà gloriationem maneat. Decet autem & nubentes & nuptas de sententia Episcopi coniugium instituere, ut nuptiæ iuxta Deum contrahantur, non secundum fœdam libidinem. Cœlibatus iugum nemini imposueris. Est enim res periculosa, & custoditu, cùm obtinetur, difficilis, quando ex necessitate seruatur. Iuuenibus nuptias permitte, priusquam meretricijs amoribus corrumpantur. In Gnomologico Græco lib. 2. cap. 14.

CAPUT IX.

A THeophili autem Antiochiæ episcopi ad † Autolycum tres feruntur Institutionum libri. Et aduersus Hermogenis hæresim liber, in quo multis utitur testimonijs ex Ioannis Apocalypsi. Extant eius quoque scripta alia, diuinis referta doctrinis. Cæterùm ea tempestate, quum hæretici zizaniorum more, in sincera & pura semente Ecclesiæ, ualde succrescerent, ecclesiarum per orbem Episcopi illos perinde atque syluestres feras propellendo arcebant, aliquando quidem scriptis ad fratres exhortationibus & præceptis, nonnunquam uerò etiam sola uerborum ui in faciem hostib. ad eos euertendos congressi: quandoque libris editis, densis atque certis confutationibus eos persequentes. Ex quibus etiam unus est, de quo nunc agimus, Theophilus, fortis sanè propugnator: quem contra Marcionem strenuè rem gessisse, errorem que eius & fraudem in publicum produxisse, ex libris eius qui adhuc circumferuntur, satis apparet. Sed non is modò contra Ponticum Marcionẽ depugnauit: sed & Philippus, quem paulo antè ex Dionysij uerbis, episcopum Gortynæ fuisse didicimus, luculentum aduersus eundem edidit librum. sicuti & Irenæus: & Modestus, qui præ cæteris maximè imposturas eius & deprehendit, & redarguit. Quin & plures alij certamen contra eum susceperunt: quorum monumenta ad hoc usque tempus à studiosis sunt conseruata.

Theophili Antiocheni scripta.
† Alij habent Anatolium.
Libri eius aduersus Marcionem.
Item Philippi Gortynæ episcopi.
Irenæi.
Modesti.

CAPUT X.

IIsdem temporibus Melito quoque Sardensis, & Apollinaris Hierapolitanæ ecclesiarum episcopi, eloquentia simul Apostolicaque doctrina
B in primis floruere: qui ambo seorsim apud Marcum Antoninum iuniorem, Christianam defendentes religionem, orationem habuere. Melito sanè duos de Paschate composuit libros, in quorum principio, quo tempore eos conscripserit, ostendit hisce uerbis: „Sub Seruilio Paulo Asiæ Proconsule, quo tempore Sangaris martyrium obijt, quæstio magna Laodiceæ, de Paschate, quod tempestiuè in eos incidit dies, est exorta, hæc quoque à me sunt perscripta. Istorum librorum Clemens quoque Alexandrinus meminit, in suo de Paschate opere, quod se propter Melitonem composuisse testatur. Præterea Melitonis liber circumfertur, de Politia & prophetis, item de Ecclesia, alius de die Dominico, alius de Natura & figmento hominis inscriptus. Item de Obedientia fidei: de Sensibus, eorumque sedibus. Alius præterea, de Anima & corpore. Rursus, de Lauacro & ueritate. De fide, & de natiuitate CHRISTI. Insuper de Prophetia, & de Hospitalitate. Itẽ is qui dicitur Clauis. de Diabolo. de Apocalypsi Ioannis. de Incorporato DEO. Ad hos accedit liber Antonino oblatus, in quo de rebus nostris talia quædam memorat: „Quod antea nunquam est factum, id nunc tandem fit, ut cultores DEI affligantur, & edictis propositis per Asiam proscribantur. Impudentissimi enim sycophantæ, & qui alienis bonis animum per cupiditatem & auariciam adiecere, occasione ex principum constitutionibus arrepta, diu noctuque propalàm excutiunt & rapiũt eos qui nihil admisere mali. Ac siquidem hæc iussu tuo fierent, probarentur sanè. Iustus enim princeps nihil iniusti statuerit unquam: & nos æquo libentique animo cædium eiusmodi ferremus honorem. Et te illud modò rogaremus, ut ipse prius rem dispiceres, autores que tantæ pertinaciæ inquireres, atque ex æquo & bono decerneres, supplicio ne & morte, an salute & quiete sint digni. Sin autem te quoque sciente constitutio & sanctio hæc est promulgata, ut nouo prorsus mo-

Scripta Melitonis & Apolinaris.
Defensio Melitonis pro Christianis ad Antoninũ imperatorem.

re, igne & laceratione in corpora ciuium sæuiatur, quod antea ne aduersus barbaros quidem hostes facere decuit: multo magis obsecrandus nobis es, ne nos in tam aperta & publica uiolentia & direptione despicias. Posthæc etiam illa refert: Philosophia nostra antea quidem inter barbaros uiguit. Et quum in Romani imperij prouincijs, ex maioribus tuis, Augusto Cæsare rerum potiente, efflorescerет, admodum Imperio tuo commodauit. Ex eo namque tempore in immensum res Romana creuit: cuius tu successor optatus factus, diutissimè imperium administrabis, si unà cum filio tuo, philosophiam istam, quæ cum Imperio quasi simul nutrita, & cum Augusto incrementa sua cepit, conseruaueris. Ea quippe & à maioribus tuis, præ cæteris religionibus, est habita in precio. Professionem porrò nostram Reipublicæ bono esse, illud in primis indicat, quòd uigorem suum habere cœperit uigente maximè Imperio: & quòd in Augusti rerum administrationem nihil aduersi inciderit, sed ediuersò prospera omnia & præclara ex arbitrio & uoto omnium successerint. Soli reperti sunt Nero & Domitianus, qui ab inuidis & malè conciliatis quibusdam hominibus persuasi, professionem nostram calumniæ expositam esse uoluerunt. A quibus, more iniquissimo, per illos impudentis sycophantiæ profluxit mendacium. Sed enim pij parẽtes tui, imperitiam illorum correxerunt, multis sæpe rescriptis eos obiurgantes, qui de nobis præter leges & æquitatem, quicquam statuere aut tentare fuissent ausi. Inter quos auus tuus Hadrianus, quùm ad alios plures, tum ad Fundanum Asiæ proconsulem, ea de re scripsit. Pater quoque tuus, tecum Imperij res administrans, in edicto eo quod ad ciuitates, nominatim uerò ad Larissæos, & Thessalonicenses, & Græcos omnes, ne quid rerum nouarum fieret, dedit, de nobis scripsit. Te uerò amplius etiam, qui de religione nostra eandem quam illi, immò uerò humanitati & philosophiæ accommodatiorem obtines sententiam, facturum esse persuasum habemus, quæ petimus, omnia. Hæc ille in oratione ad Antoninum. In eis autem, quas scripsit, Eclogis & scripturarum compendijs, statim à principio, Onesiphoro cuidam eo opere inscripto, ueteris instrumenti extra controuersiam positos libros recenset. Eum autem uirum laudibus uehit, quòd & fide probata fuerit, & multum studij in scripturis addiscendis posuerit. Hierosolyma autem se ea gratia profectum esse asserit, ut certa ibi de libris eis comperiret. Itaque numerum & nomenclaturam eorum proferens: Quinque, inquit, sunt Mosæ libri, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iesus Nauæ, Iudicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duo, Psalmorum Dauidis liber: Solomonis prouerbia, siue Sapientia: Ecclesiastes, Canticum canticorum, Iob: Prophetarum, Esaiæ, Hieremiæ, & duodecim prophetarum liber: Daniel, Ezechiel, Esras. Deinde infert: Ex quibus Eclogas selectasq́ue sententias & doctrinas collegi, in sex libros digestas. Hæc de Melitone.

Christiana religiõe promulgata, Romanũ imperium ad summum florẽ sub Augusto principe peruenit.

Nero & Domitianus Christianorum persequutores.

Melito de Canonicis ueteris testamenti libris.

CAPUT XI.

APollinaris autem, quùm multa alia, tum hæc quoque feruntur. Ad Antoninum pro fide oratio. Quinque libelli, in quibus cum Græcis seu Gentilibus agit. De ueritate liber unus & alter. Ad Iudæos item libri duo, & quæ præterea contra Phrygum hæresim composuit: quæ non longè pòst res nouas in ecclesiam induxit, tum primùm autem pullulare cœpit, ex quo Montanus cum pseudoprophetissis suis à uera fidei uia declinauit. De Apollinari Hierapolitano tantum. Musani autem, cuius antea meminimus, pulcherrimus extat Dehortatorius liber, ad quosdam fratres

Apollinaris libri.

Hæresis Cataphrygas.

Montanus hæreticus.

Musani Ecclesiastici doctoris scripta.

A tres ab eo compositus, qui præter rationem ad sectam Encratitarum deflexerant: quæ eis quoque temporibus exorta, nouam perniciosam'que hæresim & opinionem in orbem intulit. Ducem eius & autorem fuisse, historia nostra antea Tatianum, Iustini Martyris auditorem, propagatorem autem Seuerum, in-
» dicauit. De Encratitis Irenæus quoque ita scribit: A' Saturnino & Marcione
» Encratitæ nominati, cœlibatum docuerunt, simul & primam DEI creationem
» reijcientes, & tacitè eum qui ad hominum propagationem masculum & fœmi-
» nam creasset, accusantes. Iidem quoque abstinendum esse ab eis quæ ipsi anima-
» ta dicunt, instituerunt: † malam referentes gratiam, qui cuncta creauit, DEO. Pernegant etiam primi hominis salutem. Hæc quoque de Musano. Ea ipsa tempestate, quum Phrygum aliorum'que etiam hæreses in Mesopotamia exundarent, Bardesanes Syrus, quùm linguarum aliarum, tum Syri sermonis peritissimus, præterea uerò hæreticis refellendis exercitatissimus, aduersus Marcionem & alios quosdam, quinque uariantium inter se dogmatum autores, strenuè cũ eis congressus, Dialogos, & insuper alia plurima scripta, sermone suo uernaculo edidit: quæ, quòd fortiter fidei uerbum propugnarent, plures eius auditores in Græcam transtulere linguam. In ijs liber est, quem ad Antoninum de fato conscripsit, satis in eo Patrem VERBI exprimens. Sed & alia opuscula eum occasione ex persequutione accepta, edidisse ferunt. Atque hic quidem Valentini primùm sectator fuit: quem quum improbasset, fabulosas'que eius doctrinas & opiniones satis refellisset, ipse quidem sibi ad perfectionem & finem rectæ fidei peruenisse est uisus: non omnino tamen ueteris opinionis suæ, quæ in habitum abierat, sordes absterſit.

Encratitarum, hoc est, continentium hæresis, probibentium nubere, iubentium abstinere à cibis, etc. 1. Timo. 4.

ἀχαριστοῦντες θεῷ.

Primi hominis salus.

Bardesanis Syri scripta Ecclesiastica.

Hic ex Valentini, cuius discipulus fuit, errore, per contagionem non nihil ægritunis contraxit.

CAPUT XII.

B SEd & alij plures Christiano planè animo pro fide nostra decertarũt, & aduersus hæreses depugnarunt: ecclesiæ'que statu & moribus receptis, alijs'que quæ uel scriptis, uel sine scriptis à maiorib. accepissent, in literas relatis, libros plurimos posteritati reliquerũt. Quibus [a] Caius & Tertullianus meritò sunt annumerãdi, qui plurima certè & pulcherrima ediderunt scripta: quæ singillatim recensere, præsentis instituti non est. [b] Tertullianus porrò iste presbyter fuit, patre centurione natus: cuius lectione Cyprianus plurimùm est delectatus[c]. Et, quòd eloquentia admodum polleret, multos sub Seuero Imperatore composuit libros. Sed postea propter cleri Romani inuidiam, ad Montani est delapsus dogma. Et libros aliquot aduersus ecclesiam, Montani opinionem defendens, edidit. Scripsit etiam de continentia, de persequutione, de ieiunio, de monogamia, de ectasi libros sex: contra Apollonium septem, & plures alios. Quibus Apologiam pro fide ad Senatum Romanum addidit, in qua commemorat: [d] Quum Marcus Antoninus bellum cõtra Germanos & Sarmatas gereret, aciem'que aduersus hostes strueret, exercitum eius omnem, propter sitim grauem & diuturnam, ad rerum omnium inopiam & desperationem peruenisse, ac legionem nostram in genua more nostro procubuisse, precantem, atq; DEI opem implorantem: eam'q; rem ut nouam & insolitam, hostibus terrorem ingentem incussisse. Atque illis ad eum modum orantibus, aliud insuper maius, præter opinionem & expectationem, accidisse. Quùm enim frequentibus fulminum ictibus hostes pulsos: tum qui ea sunt subsequuti, multa densorum imbrium ui, exercitum iamiam siti & aquæ penuria interiturum, recreatum & restitutum esse. Tam efficaces scilicet nostrorum fuisse preces. Hanc rem † profani etiam historici tradidere, qui de Romanis impe-

a Caius scriptor Ecclesiasticus.

b Tertullianus.

c Magistrum eum appellare solitus.

d Milites Christiani sub M. Antonino merentes, pluuiã in summa siccitate, & uictoriam in ultima propè desperatione, à Deo precatione sua impetrarũt. ea uictoria Antoninus Marcomannicũ bellũ cõfecit. et Pannonias Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul & Quadis extinctis, liberauit. Orof. lib. 7. ca. 15. Iul. Capitolinus, Eutropius.

† Fulmen de cœlo precibus suis contra hostium machinamentum extorsit, suis pluuia impetrata, cùm siti laborarent. Iul. Capitolinus in Marco philos.

A

imperatoribus scripserunt: non illi quidem precibus nostrorum miracula tanta adscribentes, (quomodo enim id facerent, qui alienis prorsus à nobis sunt animis?) sed qui partium nostrarum sunt, aut nobis fauent, nulla deprauati affectione, † simpliciter & uerè hominibus id factum nostris tribuunt. Ex quibus Apollinaris memoriæ mandauit, Imperatorē statuisse, ut legio ea quæ ex Christianis constaret militibus, * prærogatiua quadam principem in exercitu obtineret locum, alijsq; semper præiret copijs. cui idem etiam Imperator nomen † Ceraunoboli, hoc est, fulminatricis imposuit. Sed & Tertullianus satis idoneus & locuples eius rei fuerit testis, qui scribit: Marci prudentissimi Imperatoris etiam tum literas extitisse, quibus illam Germanicam sitim, quum iamiam aquarum penuria exercitus periturus esset, Christianorū militum precationibus impetrato imbri discussam contestatur. Eundemq; Imperatorem capitis quoque pœnam, & quidem tetriorem constituisse dicit Christianorum accusatoribus. Ac deinceps subiungit: Quàm igitur sunt iniqui iudices isti, qui in nos solos inquirunt, impij, iniusti, crudeles? quos Vespasianus † seruari non iusserit, quamuis Iudæorum uictor? Ob quos Traianus ex parte leges frustratus sit, uetando inquiri Christianos? Quos neq; Hadrianus, quanquam curiositatum omnium explorator, neq; qui appellatus est Pius, prosequendos sanxerit? Caius aūt sub Zephyrino, aduersus Proclum Montani studiosum, dialogo composito, in quo temerariam eius audaciam taxat, quòd nouam induxerit prophetiā, maximam est consequutus laudem & gloriam.

[Margin:] † [illegible Greek]. Vnam legionē Christiani nominis id impetrasse, Dion author est. Suidas rē omnem in Iulianum quendam mysten coniecisse uidetur. — † κεραυνοβόλος. — † [illegible Greek]. Seruari hic dictum, sicut apud Terentiū, Me infensus seruat. — Caij scriptum.

CAPVT XIII.

B

Ceterùm Irenæus Lugdunensis ciuitatis, quam Rhodanus præterfluit, episcopus, Pothini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyribus, de quibus paulo pòst agemus, uitam finijt, successor: in tenera sua ætate Polycarpi auditor fuit, & multa uaria'que memoria digna reliquit monumenta. Sed quinque eius extant libri, quibus titulum fecit, Confutatio & euersio falso nominatæ † scientiæ. In secundo porrò libro disertè astruit, adhuc suo tempore in ecclesijs plurima extitisse diuinæ & admirandæ uirtutis indicia. Ita enim inquit: Tantum abest ut exuscitandorum mortuorum dono, per orationem, quemadmodum ipse Dominus & Apostoli fecerunt, careant, ut persæpe, necessitate interueniente, inter fratres, ecclesia eius loci omni orante, & ieiunio accedente uberiore, spiritus in corpus defuncti reuersus, homo'que precibus sanctorum donatus sit. Et rursum: Quod si per phantasiam tantum, & quasi fuco obiecto, hæc Dominum fecisse dicent, ad prophetica illis scripta deductis, ostendemus, omnia ista ita de eo prædicta, proindéq; etiam certò facta esse, ipsumq; solum FILIVM esse DEI. Quapropter in eius quoque nomine ueri germaniq; eius discipuli, accepta ab eo gratia, alijs hominibus benignè facere, sicuti ab eo quisque donum est consequutus, perseuerant. Nam quidam dæmones profligant: aliqui futura prænunciant, uisionesq; & responsa habent prophetica. Nonnulli ęgrotis subueniunt, & manuum impositione eos restituunt. Iam uerò, sicuti diximus, mortui etiam resuscitati sunt, qui satis diu inter nos fuerunt superstites. Quid enim dicam? quum

numerum

[Margin:] Irenæus Polycarpi discipulus. — Eiusdem libri. — Tempore Irenæi in ecclesia adhuc uirtutes diuinæ & miracula uiguere. — † Gnosticorum hæreticorum uidelicet.

* *Diui fratres tanti Christianæ legionis beneficij memores, per rescriptum etiam Christianam religionem confirmarunt, Christianos accusari uetuerunt, & eiusdem conditionis cum ceteris esse in honoribus adipiscendis constituerunt. Constitutio eorum perstringitur l. generaliter. §. fin. ff. de decuri. Eis, qui Iudaicam superstitionem (Christianam professionem intellige) sequuntur, Diui Verus & Antoninus, honores adipisci permiserunt: sed & necessitatem eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non læderent. Vlp.*

A numerum donorum DEI inire non sit, quæ per orbem terrarum omnem eccle
» sia à DEO accepta, in nomine IESV CHRISTI, sub Pontio Pilato crucifixi, quo
» tidie populis benefaciendo exhibet & præstat: neque quempiam defraudans, ne-
» que argentum emungens. Sicuti enim gratuitò à DEO accepit, ita etiam gratui-
» tò ea dispensat. Similia quoque alio loco profert: Sicuti multos audimus fra-
» tres in ecclesia prophetica dona habentes, uarijs per Spiritum linguis loqui, ho-
» minumque occulta in lucem, utilitatis eorũ gratia, proferre, & mysteria arcanaque
» DEI consilia declarare. Hæc hactenus.

CAPVT XIIII.

Facit is etiam sacræ scripturæ mentionem, & testamentariorum eius librorum, primo loco quatuor Euangelia recẽsens, ita ferè sicuti nos in fine secundi Tomi exposuimus. In quinto autem argumenti eius quod dictum est libro, Ioannis quoque Apocalypsis, epistolæque eius, & item Petri epistolæ meminit. De Apocalypsi uerò & hæc scribit: Hæc *Canonici noui testamenti libri.* *De Apocalypsi Ioannis.*
» sic habent, atque in omnibus emendatis & antiquis exemplaribus numerus iste
» inuenitur. Testificantur hoc etiam illi qui Ioannem de facie uiderunt: uerbaque *De reuelatione Antichristi.*
» insuper ipsa declarant numerum nominis bestiæ, iuxta Græcorum calculum,
* » per eas quæ in ea sunt literas esse expressum. Et rursum: Nos equidem non pe
» riclitabimur de nomine Antichristi quicquam certò asseuerare & confirmare.
» Quod si enim hac ætate nomen eius propalàm prædicatum oporteret, per eum
» id indicatum fuisset, qui Apocalypsim & reuelationem ipsam uidit. Non ita du
» dum namque is uisus est, nostra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem.

Mentionem etiam Irenæus facit Sapientiæ Solomonis. Recipit quoque eum *Sapientia Solomonis.*
B qui dicitur Pastoris librum, cuius illo utitur testimonio & autoritate: Rectè i- *Autoritas ex Pastore.*
» gitur scriptura dicit: Crede in primis unum esse DEVM, qui omnia creauit &
perfecit. Meminit item Presbyteri cuiusdam Apostolicæ uitæ uiri, cuius nomen non exprimit. Ego autem Ioannem alterum esse puto, qui Ephesi fuit, Presbyter ita cognominatus: cuius etiam enarrationes & dicta memorabilia multa scriptis suis inserit. Meminit præterea Clementis, & Iustini, eorumque loca quædam allegat. Quæ is autem de Septuaginta interpretum translatione diuinitùs inspiratarum scripturarum scribat, æquum uisum est ipsius uerbis re *a De loco illo Esaie, Ecce uirgo concipiet, & pariet filiũ. Esa. 7.*
» ferre. Itaque DEVS homo factus est, & ipse DOMINVS saluauit nos, uirginis
» signo exhibito. & non sicuti quidam dicunt, perperam transferre scripturam
Alma. » ausi: a Ecce adolescentula uterum gestabit, & pariet filium: ita ut Theodotion
» Ephesius, & Aquilas Ponticus, Iudæi proselyti ambo uerterunt: quos conse- *b De Septuaginta interpretibus historia.*
» ctati Ebionitæ, ex Iosepho eum prognatum esse dicunt. Et paulo pòst inquit:
» Priusquam Romani imperium in Iudæos haberent, & Macedones adhuc A- *c Hieron. in præfatione in Pentateuchũ, Vna Basilica interpretes LXX congregatos cõtulisse scribit, nõ prophetasse: Aristeæ & Iosephi sequutus autoritatem.*
» siam obtinerent, b Ptolemæus Lagi bibliothecam, quam Alexandriæ magnificè
» instruxerat, ingenti studio omnis generis bonorum librorum copia exornare
» contendens, à Hierosolymitanis petijt, ut sibi habere liceret in Græcam linguam
» eorum scripturas translatas. Tum illi, quòd Macedonib. adhuc subiecti essent,
» ex senioribus suis, scripturarum sacrarum & utriusque sermonis peritissimos se
» ptuaginta uiros ad eum miserunt, DEO hoc sic disponente. Ptolemæus autem,
» de quolibet eorum c seorsim periculum facere uolens: simulque timens ne ex con-
» uentione, per uersionem suam, scripturarum ueritatem celarent & supprime-

q 4 rent,

* *In Irenæo, de inquisitione numeri & nominis Antichristi timidè simul & solicitè agente, circa finem libri quinti, illud maximè obseruandum, quòd fatidico spiritu exempli gratia tria ista nomina numerum 666 repræsentantia lectori proponit, λατεῖνος, τειτάν, εὐάνθας. Non enim hæc insigni carent mysterio.*

rent, seiunctos eos, eundem librum omnes uertere iussit. Id'que in omnibus A
uoluminibus fecit. Deinde quum illi apud Ptolemæum conuenirent, & uer-
siones suas inter se conferrent, simul & DEVS est glorificatus, & scripturæ eo
modo ad noticiam & cognitionem hominum peruenerunt. Euenit enim, ut
omnes omnium translationes à principio ad finem usque, eisdem loquutioni-
bus & uerbis sint conceptæ: adeò, ut hodie quoque gentes omnes persuasum
habeant, de consilio DEI ipsius uersas esse scripturas. Neque mirandum est,
DEVM hoc ita ordinasse, qui etiam scripturis in populi captiuitate sub Nabu-
chodonosor amissis, quum post annos septuaginta Iudæi in terram suam, Ar-
taxerxis Persarum regis temporibus, reuersi essent, Esdræ sacerdoti è tribu Le-
ui inspirauit, ut omnes qui interciderant prophetarum libros denuò compone-
ret, & leges Mosaicas populo restitueret. Atque hæc quidem de diuinis scri-
pturis dixit, CAP. XV. In tertio autem aduersus Hæreses libro, per catalo-
gum episcopos Romanos recenset, usque ad Eleutherum, qui Soteri successit.
Eleutherum porrò duodecimum per successionem ab Apostolis facit. Enume-
rat autem eos, sicuti nos quoque prius in nomenclatura eorum recensuimus.

Esdras Mose & aliorum libros sacros restituit.

Vbi uerò de Clemente pluribus agit, seditionis etiam Corinthiæ, & epistolæ
Clementis meminit. Perlongam enim, inquit, ecclesiæ Corinthi epistolam
ecclesia Romana scripsit, ad pacem & concordiam dissidentes reducẽs, fidemq́
eorum, & quam ab initio ab Apostolis accepisset traditionem renouans. Vnum
porrò, post Clementem, ex Romanis episcopis Telesphorum, magna gloria
martyrium subijsse inquit. & postremò infert: Nunc autem duodecimo loco ab
Apostolis episcopatus sortem ordine & doctrina sua obtinet Eleutherus, & A-
postolorum in ecclesia traditio & ueritatis prædicatio ad nos quoq; peruenit.

Clemens & Telesphorus Ro. episcopi martyres.

Quo autem ardore erga fidem diuinam'que professionem fuerit Irenæus, a- B
bundè testatur epistola, quam Viennenses & Lugdunenses martyres, quum ad-
huc in carcere inclusi affligerentur, ad Eleutherum Romę episcopũ, & Irenęum,
qui tum presbyteri dignitate fulgebat, commendantes dederunt. Commenda-
tio ea sic habet: Saluere te, rebus'que omnibus semper lætari optamus, pater E-
leuthere. Literas hasce nostras ut ad te perferret, fratri & participi nostro Ire-
næo persuasimus. Quem rogamus, ut tibi commendatum habeas, egregiũ sci-
licet testamenti CHRISTI æmulatorem. Quod si sciremus, ex loco & honore
aliquo iusticiæ laudem cuiquam parari, ut presbyterum ecclesiæ, qui ipse est,
eum in primis tibi commendaremus. Fit & aliorum Irenæi pulchrorum ope-
rum mentio, ut sunt quædam ad Blastum, & Florinum, & Marcianum scripta:
& disputationum liber. Et item qui ab eo inscriptus est De scientia, ad Græcos,
admodum necessarius liber. Et ea quæ de Paschate ab eo sunt dicta: de quibus
postea loco suo dicemus. Hæc de diuino Irenæo.

Commendatoriæ literæ Viennensium martyrum ad Ro. episcopũ pro Irenæo.

a De martyribus sanctis, qui in Gallia fortissimè pro Christo mortẽ cruciatibus magnis obiere. Alij hæc martyria in tempora diuorum fratrum Veri & Antonini, oriẽte bello Marcomannico, ad quod se ambo imperatores parabant, referunt.

CAPUT XVI.

QVandoquidem autem Irenæi & Viennensium a Gallicanorum'que
martyrum fecimus mentionem, æquum uisum est, de constantia for-
titudine'que eorum pauca referre. Decimus septimus agebatur Im-
perij Antonini Pij annus, quum in omnibus terræ partibus turbu-
lento persequutionis Christianæ spirante uento, populis'que per uniuersum or
bem præcipiti audacia aduersus nos insurgentibus, plurima martyrum millia
propter CHRISTVM mortem obiere: sicuti hoc facile est ex ijs quæ apud cer
tas gentes sunt facta, coniectura assequi. Testantur id quoque scripta ea, in quę
tam egregiã illorum æternaq; memoria digna certamina sunt relata. Verum-
enimuerò

A enimuerò alius quisquam, historia scribenda, ad memoriam posteritatis, stylo indulgens, transmittat uictorias & triumphos ab hostibus deuictis reportatos, Imperatorias ducum artes, consilio'que simul & manu res prudenter & fortiter gestas, ac strenuorum militum pro coniugibus liberis & patria ipsa certamina obita, sanguinem'que pro salute eorum multis prælijs abundè profusum. Oratio autem nostra de moribus & institutis uitæ & religionis Christianæ suscepta, impressiones aduersus ueritatem factas, & pacatissima egregiarum animarũ prælia, admirandam'que & omnem naturæ captum superantem fortitudinem & uirtutem eorum qui magis pro pietate uero'que DEI cultu, quàm pro charissimis sibi capitibus rem strenuè gesserunt, tropæa'que & uictorias aduersus inuisibiles hostes partas, coronas'que triumphales persequetur: atque ea omnia ueluti in columna, non ærea illa, aut marmorea, sed adamantina prorsus insculpet, ad memoriam posteritatis omnis sempiternam. Eximium porrò ea tempestate martyrij tanquam stadium Gallia prouincia erat: in qua præter cæteras duæ sunt metropolitanæ urbes, Lugdunum & Vienna, quas reliqua eorum locorum regione emensa, fluuius Rhodanus perstringit. Martyriorum autem eorum commentarium, urbium earum ecclesiæ illustres, ecclesijs quæ in Asia & Phrygia fuere, misere, tali præfatione usæ. Qui Viennæ & Lugduni in Gallijs habitant, serui CHRISTI, in Asia & Phrygia eandem nobiscum redemptionis fidem & spem habentibus fratribus, Pax, & gratia, & gloria à DEO PATRE & DOMINO IESV CHRISTO, DOMINO NOSTRO.

Scriptum ecclesiarum Gallicanarum ad ecclesias Asiæ et Phrygiæ, de earum martyrijs.

Deinde præfationi eiusmodi, alijs quibusdam uerbis additis, tale scribendi initium faciunt. Afflictionum erumnarum'que nostrarum magnitudinem, & tantam gentium aduersus sanctos iram, atque eas quas beati martyres sustinue-
B runt calamitates, ad plenum perscribere, neque nostræ est facultatis, neque id à quoquam fieri posse putamus. Omnibus enim suis copijs in nos irruit aduersarius: & in initio statim ipso apparuit, nihil fore terrori nobis † præsentiam eius. Expertus est genus omne persequutionis & afflictionis, assuefaciens atque exercens suos aduersus DEI ministros. siquidem non ædibus tantum, balneis, & foro nobis, sed publico quoque prorsus, necubi nostrûm quisquã appareat, interdixerunt. Verùm contra eos pro nobis gratia DEI depugnans, infirmos quidem confirmauit, stabiles autem eis opposuit columnas: eos uidelicet homines, qui per tolerantiam omnem, mali illius impetum in seipsos pertraherent: qui'que conferre pedem, omne contumeliæ & supplicij genus sustinere, & quæ plurima essent, perpauca & exigua esse ducere possent, & ita ad CHRISTVM uenire festinarent: rebus ipsis ostendentes, indignas esse passiones temporis huius, ad futuram gloriam. Primùm quippe confertim uniuersi, quæ eis à multitudine inferrentur, pertulere, contumeliosas inclamationes, uerbera, uolutationes, rapinas, lapidationes, & carceres: omnia denique alia, quæ ferocienti multitudini contra inimicos & hostes facere in mentem uenire solent.

Diabolus persequutionis piorum hominum author.

† παρρησίαν.

CAPUT XVII.

DEinde scriptum id exequitur, sanctos ad tribunum abductos, atque ibi interrogatos, in carcerem coniectos esse. Atque inter eos Vetium quendam Epagathum, quùm ætatis flore uigentẽ, tum fide omnique bonorum operum genere pollentem, tantam multitudinẽ abduci ęgrè tulisse, & se ad defensionẽ eorum obtulisse, atque ob tam pulchram professionem cum alijs simul abreptum esse. Decem uerò periculi magnitudine uictos, martyrio

Vetius Epagathus egregius iuuenis.

Decem Christiani à martyrio abborruerunt.

Eorum uicem sancti martyres doluerunt.

Serui infideles, ut de Christianis fœdissima quæq; flagitia confiterentur, torti.

Eo modo Christiani in infamiam & odium publicum coniecti.

Primarij martyres: Sanctus diaconus, Maturus, Attalus, Blandilla.

martyrio renunciasse: & sanctis timorem ingentem reliquisse, admodū metuentibus propter dubium futuri casus exitum, ne scilicet de eo quoq; periclitarentur, ut CHRISTO exciderent. Eorum tamen numerum alios paulatim expleuisse. Optimos quosque ex utraque ecclesia delectos, & cum martyribus ipsis ex gentibus seruos unà comprehensos, eosq; flagrorum ui & necessitate coactos, contra nos ementitos esse Thyestis cœnas & Oedipi concubitus, alia'que item plurima uulgasse, quæ neque auditu neque dictu credibilia essent: neque etiam unquam post homines natos, quòd facta essent, fidem obtinuissent. Quarum rerum infamia uulgò iactata, omnes (inquit) contra nos sunt efferati. Et qui hactenus propter familiarem consuetudinem & humanitatē moderatiores fuerant, grauem in nos fremebundi acceperunt animum. Quapropter cruciatus orationis uim omnem superantes sancti martyres pertulerunt, satana summo studio contendente, ut ab eis quoque blasphemiæ quicquam proferretur. Præcipuè autem multitudinis ipsius & militum & Præsidis furor incubuit in Sanctum, ecclesiæ Viennensis diaconum: in Maturum, recens quidem illum illuminatum, sed generosum & fortem decertatorem: in Attalum Pergamenum genere, columen & firmamentum Gallicorum CHRISTI fidelium: & in Blandillam, quæ statu quidem serua fuerat, ingenium autem & animum habuit perquàm liberalem. In ea nimirum exhibuit atque repræsentauit CHRISTVS, quæ apud homines uilia, ingrata, nulliusq; adeò precij habeantur, ea apud se in maximum esse honorem, propter egregiam in se piorum animorum affectionem & amorem. Quum enim omnes metuerent, hera'que etiam eius carnalis * maximopere de ea esset anxia & solicita, (aderat namque & ipsa, fortiter certamini pro CHRISTO incumbens) ne illa naturæ imbecillitate, uel solam liberiorem professionem non perferret, tanto eam animi robore confortatam esse tradunt, ut tortores, qui sibi inter se succedentes à matutino tempore ad uesperam usque uirgis & fustibus eam ceciderant, animos desponderent, uictosq; se profiterentur, quid rerum deinceps de ea agerent dubij. Obstupescentes etenim, mirabantur spiritum prorsus in ea remanere, cuius corpus circunquaque conscissum & apertum esset. At illa, perinde atque ab ineunte ætate certaminibus esset exercitata, perdurabat: laxamentum'q; ei, & (ut ita dicam) † indolentia plagarum & cruciatuum erat, quòd subinde a Christianam se esse proclamaret. b Sanctus uerò & ipse tanta animi præsentia, & tam generose & fortiter se carnificibus opposuit, plurimamq; eorum sæuitiam & pœnis incutiendis feritatem adeò superauit, ut ab illis interrogatus, non gentem suam, non patriam, non nomen, non aliud quicquam, sed unicum hoc in certamine & lucta tormentorum omni, Christianum se esse diceret: quum quidem illi se ex eo, propter tam graues ac intolerabiles cruciatus, degenerem aliquem nobis'que infaustam atque ominosam uocem audituros sperarent. Itaque contentione illa cruciatuum summorum inferendorum fracta, ad postremum æreas squamas candentes mollissimis & tenerrimis quibusque martyris membris asperserunt, & agglutinarunt. Atque ita ex illis quidem sic adustis, nidor & aruina profluebat: ipse uerò constans & immotus permanebat, fide'que stabilis, & aqua uitæ ex cœlesti fonte promananti conspersus atq; recreatus, magis magisq; confortabatur. c Ac corpus totum inter se mēbris congruens, martyr erat: unum totum uulnus, una totum cruenta uibex, contractum prorsus, & ab humana specie, exteriore sua parte, alienissimū. In quo ipsemet CHRISTVS patiens, gloriam & laudem ingentem perficiebat, & aduersarium proculcabat. Apertum quippe reliquis omnibus exhibuit exemplum, nihil ibi esse terribile & me-

** ἀγωνιώσης.*

Admirāda Blādillæ in perferendis omnis generis tormētis tolerantia.

a Maximopere pij sanctiq; homines Christiani nomine sunt gloriati, & delectati.

b Mirifica etiā ipsius Sancti patientia.

c τὸ δὲ σωμάτιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων. quod etiam sic uerti potest: Ac corpusculum ipsum crudelitatem tantā testabatur: uel, Earum rerū quæ acciderant, testis erat.

† ἀναλγησία.

Christus ipse in sanctis martyribus, ut mēbris suis, patitur.

A

B

A & metuendum, ubi adsit DEI PATRIS dilectio: nihil ærumnosum atque dolendum, ubi CHRISTI gloria. Aduersarij sanè quidem incredibili animorum tumore & incensione laborantes, ita demum se superiores fore sunt opinati, si ex interuallo deinceps eadem inferrent tormenta. Martyres enim ipsos uel cruciatibus tantis uictos in impietatem eorum concessuros: uel supplicijs immanibus immortuos, grauem reliquis allaturos esse timorem & terrorem existimarunt. Quod ubi facere sunt aggressi, adeò sunt spe sua frustrati, ut ille corpore tormentis doloribusque omnibus releuato, confestim restitutus, usum membrorum formamque integram ita receperit, ut quæ ei iterum sunt illatæ pœnæ, non excruciatio, sed sanatio atque restitutio esse uiderentur, cœlitùs uidelicet ei allato auxilio. Cæterùm Bibliadem etiam quandam produxerunt, eamque flagris crudelem in modum conscindentes, persuadere illi conabantur, ut sacra nostra detestandum piaculum esse diceret. Illa autem ueluti è somno excitata, longè aliud, diuersumque magis quàm ipsi expectantes uolebant, professa est, illud insuper adijciens: Quomodo uerò homines isti infantes uorent, qui etiam ab animantium ratione carentium sanguine abstineant? Ac talia quum & pateretur & diceret generoso admodum animo, ordini martyrum est allecta. Enimuerò postquam quæsitores isti & carnifices, uirtute CHRISTI ad hunc modum infirmiores esse comperti, atque martyrum impressione & tolerantia prostrati sunt, ut in carcere eos affligerent, consilium ceperunt. Ita illi tetra horrentium tenebrarum caligine & pedore excruciantur, & pedum distractio ad quintum usque fidicularum foramen extenditur. Quapropter multi in uinculis sunt suffocati: multi ægrè uiuentes, spiritum cum dolore traxerunt, omni prorsus hu-

Corpus Sancti à tortoribus fœdißimè excarnificatum, formæ suæ diuinitùs restitutum.

Bibliadis generositas.

Martyres in carcere squalore & pedore excruciati.

B mano destituti auxilio. Fuerunt etiam, qui simulatque in carcerem sunt coniecti, quòd grauem eius squalorem non ferrent, decessere, CHRISTO IESV uarijs Martyres modis glorificante. Pothinus autem † Lugdunensis ecclesiæ episcopus, uir imbecillus, ut qui nonaginta supergressus esset annos, & naturali quidem infirmitate ægrè corpori uitalem auram suppeditaret, spiritu autem propter obeundi martyrij desiderium esset ualidissimus, ad tribunal est pertractus, corpore tenui & soluto, perinde atque uasculo quopiam animam uix retinens. Atque ibi consistens, quum pulchram professus esset professionem, à tribuno, quisnam esset Christianorum DEVS, interrogatus: Quum Christianus, inquit, fueris, scies. Quapropter uiolentius quoque statim acceptus, plagas tulit. Qui enim propius ei astabant, manibus pedibusque in eum insilientes, summa contumelia canos eius affecerunt: qui uerò longius remoti fuerant, quæcunque locus subministrabat tela, in eum coniecerunt. Omnes quidem certè flagitium se & piaculum committere existimarunt, si quid insolentiæ peruicacis & petulantiæ proteruæ in eum intermitterent: eoque modo se deos suos uindicare putauerunt. Deinde, quum ægrè iam spiraret, in carcerem est demissus, ubi biduo pòst, spiritum Deo decedens commendauit. † Porrò qui CHRISTVM abnegauerant, ut malefici in martyrum custodiam coniecti, quòd uiderent illos quidem iucundius relucere ac lætius florere, hilaresque gloria & gratia abundantes, nec nõ suauitatem odoris CHRISTI redolentes, unguento scilicet quodam, sicuti nonnullis uisum est, ita delibutos, ut uincula eorum quasi comptorum sponsorum ornatum decentem præ se ferrent: seipsos autem deformes ac malè olentes probrisque obsitos, uindicemque intra se & carnificem conscientiam in animis gerentes. qui uidelicet ut illiberales parumque uiriles, homicidij sibi ipsis crimen impingentes, omnium præstantissimum nomen reiecissent: ex martyrum conspectu confirmabantur, seque ab eis recipi rogabant. Atque illi eos

Pothini episcopi martyrium.

† ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος. Euseb. lib. 5. cap. 1. Nonagenarius martyr.

† Christi negatores fide Christiana abiurata, tanquam malefici in carcerem cõiecti, quum martyrum optatam sortem admirantur, tum uicem ipsi suam miserantur.

Conscientia carnifex.

Non grauatè isti à Martyribus in gratiam & consortium recepti.

eos non grauatè, nullam prorsus suspicionem reliquam facientes, susceperunt. A
Ex eo tempore martyria uariè sunt diuisa, atque distincta. Ex multiformibus namq; & uersicoloribus floribus coronam illi texentes, CHRISTO eam obtulerunt, & maximum illud immortalitatis præmium receperunt. Maturus quidem, & Sanctus, Blandilla & Attalus, in publicũ producti, & in amphitheatro bestijs obiecti, eosdem sunt angores experti: plurimisq; tormẽtis superatis, tandem in sedili ferreo, cui ignis esset suppositus, sunt collocati, ubi ex corporibus eorum adustis nidor ingens redditus, carnifices compleuit. Qui tantum ex cõstantia martyrum concepere dolorem, ut patientiam illorum tanquam furijs agitati exuperare contenderent. Ac Sanctus quidem & Maturus certamine tanto obito, eo die cursum suum absoluerunt, & gladio cæsi, ueluti uictimæ DEO sunt oblati. Blandilla autem in stipite distenta, bestijs esca est proposita: facieq; supplicij eius qui pro ea est crucifixus referens, magnum concertatorib. suis præbuit desiderium, in sorore sua habitũ & formam exoptati illius inspicientibus. Quare illud quoque exhibebat, ac ueluti persuadebat, qui pro CHRISTI gloria patiatur, eum passionibus participem esse uiuentis DEI. Sed enim quum bestiæ eam non attingerent, ad alium reseruata est agonem, ut simul & multis uarijsq; colluctationibus deuicto perplexo illo serpente, certum constantis fortitudinis exemplum fratribus fieret, uilis ipsa & imbecillis, & inuictum habens propugnatorem CHRISTVM, diuersisq; aduersarium certaminibus debellans, immortalitatis coronam reportaret. Secundum hanc, Attalus in theatrum ducebatur, cui tabella præferebatur, cum inscriptione huiusmodi: Hic est Attalus Christianus. Erat aũt is ex clarorum uirorum ordine, firmã sanamq; obtinens conscientiam, atq; in certaminibus pro CHRISTO susceptis probè exercitatus, & constans ueritatis testis. Quo producto, quum petulantius plebs tumultuaretur, B
Præses eum, ut ciuem Romanum, in custodia asseruari iussit, donec Cæsaris de eo atq; alijs explorasset sententiam. Interea qui antea negatione mortui fuerant, spiritum uitæ resipiscentia receperunt: & quos extinctos eiecerat, eos reuiuiscẽtes mater est complexa. Ii dulciore doctrina accepta, ab eo qui non uult mortem peccatoris, uirtutem & robur ad perpetiendum assumpserunt. Nam allato à Cæsare rescripto, quicunq; ex Christianis Romani essent, gladio sunt cæsi: cæteri bestijs sunt obiecti, aut alijs grauibus supplicijs affecti. Primi autem omniũ, qui antea pœnitentia usi fuerant, inquirebantur. Spes quippe quæsitoribus erat, eos denuò captum iri. Verùm illi partim martyrum aggregati sunt ordini, partim perditionem sequuti: illi nimirum, qui indigni parumq; firmi fuerant, & de religione nostra minus rectè senserant. Martyrum catalogo ascriptus etiam est Alexander, artis medicæ peritus, & in Gallijs omnibus notus. erat enim multa dicendi libertate præditus, & Apostolicæ gratiæ non expers. Et tribunali assistens, ac nutu martyres cohortans, deprehensus & ipse est ueluti certamina parturire. Itaq; iudici delatus, & capitis damnatus, unà cum Attalo bestiarum feritati est obiectus. Sed quum nihil aduersi ab eis sensissent, pluribus defuncti certaminibus, postremò & ipsi ut uictimæ sunt cæsi: Alexander quidem, nihil proloquutus: Attalus autem, quum in ferreo sedili ureretur, nidorq; ab eo prodiret, illud tantum Romana lingua præfatus, En hoc ipsum est humana uesci carne, quod uos facitis: nos uero neq; homines uoramus, neq; præterea mali quid quam facimus. Interrogatus etiam, quod DEI esset nomen? respondit, DEVS nomen non habet, ut homo. Post hos omnes, ultimo † gladiatorũ die, cum Pontico puero quindecim propè annos nato, generosa Blandilla est producta. Ii per simulachra deorum iurare iussi, non paruère. Quapropter multitudinis animis aduersus

Sanctus & Maturus in Domino obdormiunt.

Blandillæ agon.

Attali certamen.

Negatores Christi ab Ecclesia matre resipiscentes suscipiuntur.

Ex Martyribus Ro. ciues gladio iugulati, alij bestijs obiecti.

Nonnulli denuò Christum abiurarunt.

Alexander medicus Martyr.

Attali cædes.

† τῶν μονομάχων.

A aduersus eos efferatis, permultis sunt excruciati tormentis. Et puer quidem sup
» plicijs tantis cedens, reddidit spiritum. Blandilla uerò postrema, ueluti mater
» generosa, excita, quæ liberos uictores ad regē suū præmisisset, festinabat & ipsa
» per mortem exultans, ueluti ad nuptiale conuiuium: & non ad bestiarū, quibus
» obijcienda erat, lacerationem. Itaq; post flagra, post bestias, post ahenum, ad ul-
» timū reticulo inclusa, tauro agresti & feroci est obiecta: & quum diu multumq;
» à belua ea esset iactata, tandem & ipsa est magnificentissimè iugulata. Cuius tan-
» tam demirati fortitudinē immanissimi illi persequutores, haud unquam apud
» eos uisam esse mulierem tot & tanta supplicia perpeti, testati sunt. His ita per-
» actis, denuò contumeliosa iniquissimorum hominum iniuria sæuire in marty-
» rum corpora cœpit. Quòd namque ab illis essent superati, id in maiorem euasit
» iram. Proinde & eos qui in carcere mortem obierant, & eos qui uarijs & exqui
» sitis supplicijs excruciati fuerant, ne quis eorum sepulturæ honorem sortiretur,
» canum nocturnis simul & diurnis tradiderunt custodijs. Præterea quæ à bestia
» rum feritate & ignis uiolentia superfuerant reliquias, comminutas illas & in car
» bones redactas, capita quoque & resectamenta eorum per dies plures asseruan-
» da diligentius militaris manus excubijs mandarunt. Ac impij milites partim
» dentibus in eos stridebant, ut per furorem defunctorum quoq; reliquijs insul-
» tarent: partim in ludibrium cadauera uertebāt. Si qui uerò uiderentur esse alijs
» æquiores, probrosè, ubi DEVS eorum esset, quidúe illis religio eorum, cui ani-
» mas ipsi suas posthabuissent, prodesset, requirebāt. Grex autem fideliū in ma-
» gno fuit mœrore & luctu, quòd humare martyrum cadauera non liceret. Neq;
» enim ad hoc eis nox profuit, neq; auro ea redimere potuerunt: nedum precibus
» ullus locus esset apud eos, quibus id maximum lucrum est uisum, si illa sepultu-
» ra carerent. Sub hæc scriptum, quod diximus, infert: Itaq; corpora sancto-
B rum illorum omni genere ludibrij & probri traducta, et sex diebus sub dio iacta
» ta, postea autem combusta atq; in cineres redacta, ab iniquis hominibus in Rho
» danum fluuium ibi præterlabentem sunt sparsa, ut nihil prorsus eorum in ter-
» ris amplius esset reliquum. Et hoc sic fecerunt, perinde atque DEVM deuincere,
» aut regenerationem eorum præpedire possent: ut ne quam (sic illi dicebant) re-
» surrectionis spem habeant, qua ipsi adducti, peregrinam nobis & nouam indu-
» cunt religionem, & dura acerbáq; omnia despiciunt, prompti prorsus & para-
» ti cum gaudio adire mortem. Videamus nunc, an sint resurrecturi, & si potest
» eis opem ferre Deus eorum, & è manibus nostris eos eripere? Atque hæc qui-
dem commentarius ille refert. Facili autem coniectura & ratione conuenienti
colligere licet, quæ in reliquis etiam prouincijs sint acta, quantáue tum marty-
rum extiterit ubique multitudo.

Item Pontici pueri.

Item Blādillæ.

Tortores ipsi à Martyribus uicti.

Cadauera sanctorum martyrū inhumaniter tractata.

Sepulturæ honor martyribus denegatur.

Corpora eorū in cineres redacta, et in amnem Rhodanū disiecta.

Ea crudelitate tyranni Christianos à spe resurrectionis absterrere sunt conati.

CAPUT XVIII.

IN commentario eo aliud quiddā memoratu dignum traditur, quod
ad multorum utilitatem, si historiæ huic inseruissem, minimè id inui-
diosum mihi fore duxi. Alcibiades quidam martyrum choro ad-
» scriptus, squalidam planè & duram agebat uitam, & solo pane & a-
» qua uictitans, à cæteris cibis omnibus abstinebat. Quem morem quum in carce
» re quoq; seruare pergeret, Attalo, qui & ipse post primum obitum certamen eò
» coniectus fuerat, res ea est reuelata. Is porrò illum admonuit, non rectè facere,
» qui creaturis DEI non uteretur, & multis exemplum scandali atque offendiculi
» fieret. Proinde Alcibiades posthac nullo discrimine, omne genus cibi, citra satie
» tatē tamen, cæpit: & gratias DEO egit, qui quod ei defuisset, ita expleuisset. Mi-

Alcibiades martyr duriorem consectās uitam, ab Attalo martyre in carcere admonitus, de seueritate ea remittens, ciborū delectum reiecit. Exemplū memorabile.

nimè namq; ab eis aberat gratia DEI, sed Spiritus sanctus erat cũ eis, omnia consulens atq; dirigens in melius. De eorundẽ martyrũ æquitate atq; humanitate, scriptura ea quã diximus, talia memorat: In tantũ uidelicet æmulatores fuisse IESV CHRISTI, ut quũ in tanta essent gloria, sœpiusq; martyrij agonem obirent, CHRISTIq; adeò stigmata circumferrent, neq; seipsi martyres uocarẽt, neq; nobis permitterẽt ut eos nomine eo compellaremus. Quòd si quis nostrûm uel in epistolis, uel in sermonibus martyres eos nominasset, acrius id reprehendebãt: perlibenter martyrij appellationem cedentes CHRISTO, uero & fideli martyri atq; testi, eidemq; primogenito ex mortuis, & duci autoriq; uitæ DEO. Addit præterea illud, quòd etiam defunctorũ memoriam celebrarint: illos scilicet esse martyres, quos CHRISTVS ad se traxisset: se autem uiles esse, & nullius rei homines, dicẽtes. Orationes quoq; pro se fieri petierunt, ut & ipsis certamine cum laude defungi liceret. Qui quum libertatẽ multa freti, rebus ipsis martyrij uirtutem præstarent, nomen tamen sunt deprecati: timore DEI sub potenti manu eius humiliati, à qua satis deinde sunt exaltati. Et ipsi quidem defenderunt omnes, accusarunt autem neminem. Soluerunt itidem omnes, ligarunt neminem: atq; pro eis qui se summis affecissent malis, sunt precati, ita ut id antea fecerat Stephanus. Deinceps scriptum id hisce de eis utitur uerbis: Maximum illis bellum contra aduersarium fuit, per charitatis sinceritatem, ut belua illa strangulata, quos prius sibi deuorasse uidebatur, uiuos redderet. Non enim gloriati sunt super delinquẽtium casu: sed quibus ipsi abundarunt gratijs & donis, de eisdem indigentibus communicarũt. Et materna prorsus habentes uiscera, multas pro eis ad patrem profuderunt lachrymas. Vitam petierunt, & dedit eis, quam proximis suis impertierunt. Et omnes uictores ad DEVM transierunt. Pacem semper complectentes, & pacem nobis commendantes, in pace ad DEVM peruenerunt. Non laborem aut dolorem matri, neque seditionem aut bellum fratribus: sed gaudium, pacem, concordiam & charitatem relinquentes. Hæc addidi, tum propter sinceram piamq; sanctorũ illorum uirorũ erga lapsos affectionem: tum propter inhumanũ immisericordemq; eorũ animũ, qui postea superbè et crudeliter mẽbris CHRISTI insultarũt, nullamq; eorũ per cõpassionis uirtutẽ habuerunt rationẽ. Qui sanè etiamsi tum quidquam aut officiosè fecerunt, aut rectè statuerunt, nõ cõtinuò tamẽ sibi placeãt, uel supercilia erigãt. Cœterùm quum iam tũ primùm apud Phryges Montanus, & Alcibiades, & Theodotus, prophetarum opinionẽ passim fama obtinuissent (quòd enim ea quoq; tempestate uaria dona DEI in multis florerẽt Ecclesijs, multis illi uisi sunt charismatũ eorũ participes esse, proindeq; prophetiæ fidẽ meruere) & sentẽtię plurimorũ de eis uariarẽt, qui in Gallia fuere fratres, piũ rectumq; de eis iudiciũ suum, in scriptũ, quod sæpe diximus, retulerũt, eidemq; quasdã eorũ qui cõmemorati sunt martyrũ epistolas inseruerunt, quas illi ex uinculis & carcere ad fratres in Asia & Phrygia de nonnullis Ecclesiasticis quæstionibus dederunt. Atq; hęc quidem hactenus.

Admirãda sanctorum martyrum summissio & humilitas, nomẽ martyrũ repudiãtium. Christus uerus & fidelis martyr.

Memoria defunctorum Martyrum.

1. Petri 5.

Absolutæ & perfectæ Christianæ professionis exosculanda exẽpla: quæ utinã præstarent nostri aui Euangelici homines.

O sanctißima & Christianißima præstantißimarũ animarum pectora.

Aduersus eos qui sanctitatis sibi gloriã arrogãtes, superbè lapsos auersantur, & ab Ecclesia arcẽt.

Gallicani martyres ex ipso carcere iudicium de Montano & prophetia eius suum, in Asiam & Phrygiam perscripserũt.

CAPVT XIX.

ANtoninus autem Veri frater, septẽ annis & quatuor mensibus Romano administrato imperio, Commodo id reliquit. Cuius decimo anno, Eleutherus Soteris successor Romæ episcopatum tenuit. Cui deinde, quũ tredecim præfuisset annos, Victor est surrogatus. Hic ecclesiam ibi decem gubernauit annis: & successorem Zephyrinum habuit, nono imperij Seueri anno. Zephyrino, qui decẽ & octo annis ecclesiã Romanam rexit, Callistus est suffectus: qui eam quinq; annis administratam, Vrbano successori reliquit. In Alexandrina ecclesia Agrippinus duodecim annos episcopatum gessit.

M. Antoninum 19. annis imperasse, scribit Euseb. lib. 5. cap. 0.

Episcopi Romani. Euseb. lib. 5. cap. ult.

Alexandrini.

A tum gesſit. Ei Iulianus ſucceſsit: qui decem annis munere ſacro obeundo expletis, Demetrium ſucceſſorem recepit. Apud Antiochenos poſt Maximinū, qui undecim annis eccleſiæ gubernator fuit, Serapiō epiſcopus creatus eſt, octauus ab Apoſtolis ſucceſſor. Qui ſatis diu cū laude eccleſiæ præfuit, & eam Aſclepiadi regendā reliquit. Eiſdem temporibus Hieroſolymis, in ſancta Sion, adhuc admirandus ille Narciſſus ſacroſancto fungebatur munere, quindecimum obtinens ſucceſsionis locum, à ſecunda, quæ ſub Hadriano facta eſt, eius urbis euerſione: ex quo, poſt eos qui ex circumciſione ibi fuerunt, epiſcopos, Marcum primum ex gentibus regendæ eccleſiæ præfectum eſſe, antea diximus. Cui Caſsianus, ſicuti ſucceſsiones eius eccleſiæ tradunt, eſt ſuffectus. Huic autem Publius, Publio Maximus, Maximo † Iulianus. cui ordine ſucceſſerunt: Caius, Symmachus, Caius alter, Iulianus item alter, Capito, Valens, Dolichianus, & ab Apoſtolorum ſucceſsione trigeſimus Narciſſus. Cæſareæ porrò Paleſtinæ epiſcopale munus tum habuit Theophilus. In Græcia autem, Corinthi Bacchylus epiſcopus fuit, Epheſi uerò Polycrates, & alibi alij, ut par erat, quamplurimi, Commodo, ac deinde Seuero Ro. imperium adminiſtrantibus. De ijs nunc ſatis.

Antiocheni.

Hieroſolymitani ab urbe iterū euerſa ex gentibus lecti. Euſeb. lib. 5. cap. 12.

† Alij Iuliū habent.

Epiſcopus Corinth. item Epheſius.

Anno Commodi 1. Euſeb. lib. 5. cap. 9.

In perſequutione ſub Seuero, Narcißus Hieroſolymitanus annos aliquot in ſolis locis latuit. Quo tempore interim ei ordine ſubſtituti ſunt, Dius, Germanio, Gordius, ut infra libro quinto cap. 10. ſcribitur, ubi alia huius ſeceſſus affertur cauſa. Alij autores in hoc catalogo Symmachum & Caium alterū non recenſent. Eaq; ratione Narcißus, quū è ſolitudine reuerſus Epiſcopatū recepit, à Marco quindecimus, ab Apoſtolis trigeſimus fuerit Hieroſolymis epiſcopus.

CAPUT XX.

HÆreſibus aūt, quas diximus, diuinorū, quos retulimus, uirorum uirtute & doctrina prorſus euulſis, zizaniorum ſator alias inſuper ſeminare nō ceſſauit. Sed & priorū illarū multi adhuc reſtabāt ſurculi, pu-

B ræ agrorū CHRISTI ſationi officiētes, multæ: etiā derepentè tum primum initiū ſumētes producebant. Omnes tamē à Simone & Saturnino, atq; ab abſurda & importuna ſcientia Cerinthi ortū traxerūt. Artemon & Montanus tum primū pullulabāt, & tanquā ſerpentes rubetæ interitū ſpirantes, uenenatorum reptilium more, per Phrygiā in Aſia prouoluebantur. Marcionis autē ſecta diſſecta atq; diuiſa erat. Quidam etiam Romæ uigebant, ut Florinus & Blaſtus, qui & ipſi nouas opiniones de uero ueritatis Verbo induxerunt. Et Florinus quidem, quòd in petitione presbyterij repulſam tulerat: Blaſtus autem, non ob diſsimilem quoq; cauſam. Quilibet uerò eorum officina ſeorſim contra ueram pietatem inſtituta, permultos ex eccleſia in errorem ſuum pertraxit. Sed enim contra Artemonem, eius'q; ſucceſſorem Theodotum Byzantium coriarium, qui illius errorem multum prouexit, beatus Victor depugnauit. Redarguit quoq; importunitatem eorū liber, qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnulli ab Origene compoſitum eſſe autumant: ſed eos ſtylus & eloquutionis forma refellit. Montano porrò tanquā inexpugnabile propugnaculum DEVS obiecit Hierapolitanæ eccleſię antiſtitem Apollinarem, uirum eximium, qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam diſciplinas adiecerat. Aduerſus hunc quoq; ſcripſerunt Miltiades, Apollonius, Serapion Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus, & alij complures: ſicuti & contra Proclum, eiuſdem hæreſeos anteſignanum, Caius, quem antea quoq; nominauimus. Marcionis autem opinioni, eius'q; diuiſioni, ſapientiſsimus reſtitit Rhodon. Ad Florinum autem, & Blaſtum, qui Romæ ſchiſmatis & diſsidij duces fuere, ſæpe nobis nominatus Irenæus cohortationes ſcripſit: ut nuncio uanis atque inanibus ſermonibus & concertationibus remiſſo, Apoſtolicis inhærerent traditionibus. Enimuerò rectè me facturum eſſe puto, ſi pernicioſorum eorum hominum illegitima & adulterina dogmata expoſuero, & quantum licebit eis pręclaros illos uiros oppoſuero, qui ualidis atq; inuictis diuinorum oraculorum argumentis, ſuperfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

Primi hæreſum autores.

Artemon & Montanus hæretici in Phrygia.

Marcion.

Florinus, & Blaſtus.

Victor, Ro. Epiſcopus, Artemonem & Theodotū refutauit.

Paruus Labyrinthus.

Montanum Apollinaris impugnauit, & alij.

Proclum Caius.

Marcionis ſectā Rhodon.

Florinum & Blaſtum Irenæus.

CAPUT XXI.

A

Heresis & deliramentū Artemonis.

ARtemon igitur, qui & Artemas dictus est, eadē quę nos, de DEO uniuersitatis huius sensit, cōditorem eum esse rerum omniū dicens. Dominū autē nostrū IESVM CHRISTVM asseruit merū esse hominem, ex uirgine natū, & uirtute prophetis præstantiorē. Atq; eadem hæc Apostolos quoq; prædicasse asseuerauit, perperàm exponens atq; deprauās diuinarū literarū sensum. Successores aūt eorū diuinitatem tribuisse CHRISTO, quum antea DEVS nō fuerit, dixit. Coriarius uerò quidā Byzantius Theodotus nomine, discipulus eius, alterius sectæ princeps extitit, & multo adhuc peiora est cōmentus. Præclarā aūt rem se facere existimauit, quòd autoritatem diuinitùs inspiratis literis abrogauit, & eas quas ipsemet recepit, corrupit. His Victor episcopus Romanus, ueluti doctrinā fidei adulterantib. generosè restitit, coriariumq; ab ecclesia proscripsit. Qui paruū Labyrinthū cōposuit scriptor, hos redarguit, asserētes se eiusmodi doctrinā ab Apostolis & successorib. eorū accepisse, ueritatemq; usq; ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romanæ urbis episcopus fuit, obtinuisse, & à successore eius Zephyrino corruptā fuisse. Verba eius sic habēt: Et fortasse id quod illi docebāt, uerisimile fuisset, nisi eis refragarent primùm diuinæ scripturæ, deinde fratrū quorundā Victoris tempore presbyterorū libri, quos illi & ad gentes & aduersus hęreses pro ueritate scripserūt: Iustini inq; & Miltiadis, Tatiani, Clementis, & aliorū cōpluriū, in quib. omnib. diuinitas CHRISTO tribuitur. nā Irenæi, Melitonis, & reliquorū, quis ignorat scripta CHRISTVM Deū eūdemq; hominē deprędicare? Psalmi etiā & carmina quæcunq; iā inde à principio à fidelib. sunt cōposita, Verbū Dei CHRISTVM laudib. celebrātia, deitatem ei tribuūt. Quomodo igitur ecclesiastico dogmate à tot annis deprędicato defendi potest, usq; ad Victoris tēpora doctrinā hanc, ut ipsi dicūt, in ecclesijs obtinuisse? Quomodo etiā nō erubescūt, hæc contra Victorē emētiētes? quū certò sciāt, Theodotū coriariū, qui post Artemonē, pater & princeps huius diuinitatē negantis defectionis fuit, & CHRISTVM primus purū hominē esse dixit, à Victore esse à cōmunione repulsum? Si enim Victor eadē quæ illi sensisset, (sicuti illorū docet blasphemia) quomodo is Theodotum hæresis eius inuētorē reiecisset? Ad hęc, illa adijcit: Scripturas quidē sacras absq; timore & pudore omni adulterarūt, antiquos fidei canones abrogarunt, CHRISTVM ignorarūt. Nec illi qd diuinæ literę dicāt quęrūt, sed Euclidē fortasse & Galenū adorāt. Et paulo pòst: Propter eam causam scilicet diuinis literis manus iniecerunt, emendare se & castigare eas dicētes: & subdola improbitate simplicē sacrarū scripturarum uim & sentētiā deprauarunt, sapiētiores se ipso spiritu sancto iactantes. Memoriæ etiā prodidit, nō uno cōsensu hoc eos fecisse. Aliter enim Theodotū, aliter Asclepiodotū, aliter quoq; Hermophilū, Apollonidē rursum aliter scripsisse. Quemlibet etiā illorū castigationē propriorū scriptorū edidisse: idq; uariantiū & dissidentiū inter se exēplarium discordantiā indicare. Quosdā etiā istorū refert, nō deprauasse scripturas: sed lege & prophetis prorsus abnegatis & abolitis, per iniquā & impiā planè doctrinā, sub gratiæ obtētu, ad extremū perditionis delapsos. Idē scriptor, qui librum eū aduersus illos edidit, de eis quiddā etiā cōmemorat, quod huic operi inserere est uisum. Natalem enim quendā, ex generosis et intrepidis cōfessoribus unū, dicit ab Asclepiodoto, & Theodoto alio quodā argentario, qui Theodoti illius, post Artemonē sectæ eius ducis, discipuli fuere, deceptū persuasumq; esse, ut mercede conducta, (factū id ꝑpter confessionis eius laudē & celebritatem) sodalitati eorū pręesset, eosq;

Theodoti Byzantij sutoris.

Aduersus hos ex paruo Labyrintho refutatio.

Heretici isti successores Apostolorū primum Christo diuinitatē tribuisse, & scripturas Apostolicas deprauasse, negati sunt.

B

Theodotiani isti Natali, egregio Christi confessori, pecunia expugnato persuaserunt, ut eorum heresi præesset.

προεδρεία λαμβάνειν

A eosq́ illi centū & quinquaginta † denarios diurnos daturos pollicitos esse. Itaq; quū in eorū hæresi esset, in somnis ei aliquoties CHRISTVS, uerus animarū medicus assistens, ut se à tali errore & seductione alienaret, hominem est cohortatus. Minimè enim illum, qui passionum suarum testis & martyr fuisset, ab ecclesia segregatum perire uoluit. Illo quoq; adiecto, non illum pro istorum opinionibus, sed pro Euangelicis dogmatibus, strenuè decertasse. Minus tamē ille uisioni obsequutus est, honore eo, quē se, quòd deceptis atq; seductis hominibus præiret, habere credidit, captus: & fortasse lucri quoq; splēdore, ut homo, inescatus. Itaq; noctu rursus ei SALVATOR insistēs, graues per Angelos flagris intulit plagas. Tum demum ille experiētia edoctus, quantum malum sit, † se DEO opponere: sacco sumpto, & cinere cōspersus, quàm celerrimè cum ipso diluculo ad ecclesiam confugit, & ad Zephyrini ecclesiæ Romanæ præsidis pedes prouolutus, orationem atq; deprecationem pro se ad DEVM generis humani amatorem fieri rogauit: publicè in media plebe uibices, quas acceperat, plagarum ostentās. Eum uerò ita eiulantem & quiritantem miseratus ille, manu porrecta ad pœnitentiam facile quidem recepit, ægrè tamen ad communionem admisit.

καθ' ἡμέραν; Nicéph. μηνιαῖα δηνάρια, hoc est, menstruos, Euseb. lib. 5. cap. ult.

† τὸ ἀντιτάττειν θεῷ.

Insigne resipiscentiæ eius exemplum.

θριαμβεύων.

Natalis in somnis ea de causa uapulat, & à Christo semel atq; iterum ad pœnitentiam inuitatur.

CAPUT XXII.

Montanus aūt, uico quodā cui nomē est Ardaba ortus, hæresim quæ dicit Cataphrygas inuenit: & ambitione honoris atq; dignitatis percitus, & arrogantia cupiditateq́; primatus transuersim actus (ô absurdā & importunā blasphemiā) Paracletū se & diuinū spiritū nominauit. Mulierculas duas, coniuges suas, Priscillā & Maximillā, prophetissas suas uocauit, earūq; scripta propheticos libros esse dixit. Maligno aūt spiritu plenus, sicuti et duæ illæ mulieres, noua quædā & insolentia dicere cœpit: insania apertè, & dæmonū intemperijs actus. Cæterùm ut adulterinus ille spiritus fidē sibi pararet, quędā per illos, * cōiecturis ductus, prędicebat et diuinabat, seducēs plerosque, et à recta uia auertēs, promissionūq; tumenti magnitudine inflās: beatosq; eos pronunciās, qui de se quāuis absurdè, magnificè tamē sentirēt. Nō admodū tamē multi ex Phrygibus fuere, qui ab eo erāt seducti. Vniuersalē porrò & quę sub cœlo est ecclesiā omnē, omni pudore abiecto, impudētissimus ille dęmon calumnijs proscindere nō cessauit. Ea hæresi passim uulgata, qui in Asia fuere fideles, sæpe multis in locis regionis eius cōuentus egere, recēs exortā peregrinamq; inquirētes doctrinā: & tandē sectā eam, ut impiā et execrandā damnatā, è Catholica ecclesia eiecerūt, atq; à cōmunione propulerunt. Idē Montanus nouorū quoq; ieiuniorū, præter ecclesiæ cōsuetudinem, autor fuit: & de soluendis dirimēdisq; cōiugijs legē tulit. De diuina aūt Trinitate, & mundi creatione eadē nobiscū docuit. Nonnulli tamē ex sectatorib. eius postea, tres diuinitatis subsistentias unū esse sunt opinati: eundē esse patrē, & filiū, & spiritū sanctū, dicentes. unde etiā Sabellium ex Libya, principia hęresis suæ sumpsisse ferunt. Porrò qui Montani disciplinā secuti sunt, Montanistæ ab eo dicunt. Vocatur quoq; Cataphrygas, seu secundū Phryges hæresis, ab ipsa gente scilicet. Appellātur etiā Pepuziani, à uico quodā, quem ille Hierusalem uocare solitus erat. Priscillæ uerò & Maximillæ prophetiā, fide & ueneratione sacrosancto præferūt Euangelio. De quibusdam sanè eorum mysterijs nonnulli non pauca uulgarunt, quæ illi non agnoscunt, sycophanticè ea aduersus se excogitata esse affirmantes.

B

Heresis Montani Cataphrygas.

Priscilla & Maximilla prophetissæ.

* τεχνητῶς. Montani diuinatio.

Heresis eius excommunicata.

Montani noua ieiunia. Coniugiorum solutio.

Sabellij Libyci hæresis ortus.

CAPUT XXIII.

Luculenter sanè, id quod antea retulimus, contra hanc sectam scripsit Apollinaris Hierapolita, qui statim in principio scripturæ suæ, se aduersus eam argumentis quoq; & confutationibus sine scripto depugnasse ostendit. Librum autem eum ad Abericum quendam

Apollinaris Montanistarum refutator.

Veteres timidè, uerecundè, & piè de rebus diuinis scripserunt.

scripsit, talem exorsus præfationem: Charissime Aberci Marcelle, Mandato à te, A ut aliquid aduersus Alcibiadis, fortasse autem dicendum, Montani hæresim, componerem, aliquandiu deliberabundus & hæsitans me continui: non equidem, quòd minus mendacium redarguere, ueritatiq; patrocinari possem: sed quòd ueritus sim & cauerim, ne cui uiderer scripto & lucubratione mea aliquid ad Euangelij & noui Testamenti libros addere: quibus certè, qui sibi ex præscripto Euangelij uitam degendam constituit, neque adijcit, neque adimit quicquã. Quum autẽ nuper Ancyram Galatiæ, & in ecclesiam eius loci, quæ nouæ istius, non ut ipsi dicunt, Prophetiæ, sed potius, uti ostendetur, pseudoprophetiæ nomine est decantata, uenissem, pro uirili mea, Domini gratia suppeditante, de eis ipsis, & quæ ab eis obijcebantur omnibus, diebus pluribus ecclesiæ, omnia disputans disserui. Quod quidem, aduersarijs repugnantibus, ecclesiæ pergratum accidit. Ostendit præterea, quod rogatu quorundam, dialogum & disputationem tum ibi habitam in scriptum retulerit, Zotici cuiusdam Ostreni presbyteri mentionem faciens. Deinde post breuem digressionem, res Montani, qui fuerit, unde prodierit, & quæ delirans nugatus sit, exponit: ad eũ ferè modum, sicuti nos de eo paulo antè scripsimus. Atque hæc quidem, fraudem seductionemq; eius arguens, in primo libro disserit. In secundo autem, de obitu eius ita refert. Quandoquidem uerò † propheticidas nos uocant, quòd immensas prophetiarum eorum ambages non recipimus (eos se namque iactant esse, quos populo missurum se Dominus promisit) respondeant nobis, per immortalem DEVM: Est'ne quispiam, ó uiri boni, ex omnibus ijs qui à Montano, eius' que uxoribus prouenientes docere cœperunt, qui persequutionem à Iudæis passus, & à legis transgressoribus occisus sit? Sed neq; quisquam eorum comprehensus, B aut pro lege ipsa crucifixus, neq; in Iudæorum synagogis flagellis cæsus est. Aliam autem mortem obijsse Montanus & Maximilla dicuntur. A' spiritu namq; uesano uterque agitatus, seipsum seorsim suspendit, eoq; modo ad instar Iudæ proditoris uitam finijt. Sicuti etiam primus prophetiarum eorum defensor, admirãdus ille Theodotus, quum se seductionis spiritui cõmendasset, potestatiq; eius permisisset, iactatus atq; sublatus in cœlum, ac rursum delapsus pessimè perijt. In eodem libro astruit, diuinos quosdam uiros periculum fecisse, ut Maximillæ spiritum malignum redarguerent, uanitatisq; conuincerent: sed ab alijs impeditos esse, qui dæmoni ei sub seruierunt. Progrediens deinceps, ex ipso tempore prophetias eiusdem falsas fuisse ostendit. Tredecimum, dicens, præterijsse annum, nihilq; earũ rerum quæ ipsa diuinauerat, accidisse. Neq; enim uel in uniuerso orbe, uel in regione aliqua bellum fuit: sed & Christianis ex misericordia & gratia DEI, pax & tranquillitas data. In tertio porrò libro, gloriantes eos, quòd plures apud se sint martyres, id'q; certum esse indicium prophetici, sicuti ab eis dicitur, spiritus refellit. Hoc uerò ipsum longè omniũ, inquit, est falsissimũ. Siquidẽ & aliarũ hæresũm nõnullę quamplurimos habẽt martyres, nõ ideo tamẽ pedibus in illorũ imus sententiã. Ac primi statim à Marcionis secta Marcionistæ dicti, plurimos habere martyres ferũtur: uerumtamẽ CHRISTVM ipsum, iuxta ueritatẽ nõ profitentur. Et paulo pòst: Proinde quũ Christiani ex ecclesia, ad martyriũ & professionẽ uerę fidei & pietatis, unà cũ eis martyribus qui Phrygũ hęresis dicti sunt, uocantur, seorsim, nec assentientes eis, neq; cũ eis cõmunicantes, moriuntur, propterea quòd nolint in Montani mulierculærũq; eius spiritus sententiã cõcedere. Id aũt uerũ esse, quod nostro quoq; æuo Apamęæ, quæ ad Mæandrũ fluuiũ sita est, accidit, exemplũ declarat, in Caio & Alexandro * ab Eumenia martyribus, qui de recta fidei sententia & opinione decertarunt.

Zoticus Ostrenus presbyter, & Iulianus Apamenus, spiritum Maximillæ cohibere sunt aggressi, Euseb. lib. 5. cap. 16.

† προφητοφόντας.

Interitus Montani, Maximillæ, & Theodoti.

Maximillæ prophetiæ falsæ.

Montanistæ plures se martyres habere iactitarunt.

Catholici martyres coniungi cum hæreticis martyribus noluere.

** περὶ ὁμονοίας μαρτυρήσαντες. Niceph. ἀπὸ συμφωνίας, Euseb. lib. 5. ca. 16.*

Idem

Pseudopropheta, qui neque timore neque tremore ducitur in consternatione animi sinistra, à non uoluntaria incipit inscitia, & in uoluntariam definit animæ insaniam. Euseb. lib. 5. cap. 17.

CAPUT XXIIII.

A IDem scriptum Miltiadis scriptoris quoq; meminit, qui & ipse cõtra eandem hæresim doctè scripserit, dicta quædam eius ad hunc propè
» modum citans. Hæc, quum in cõmentario quodã Miltiadis fratris, in quo asserit & probat, prophetas nõ in ecstasi & cõsternatione loqui
» oportere, inuenissem, in epitomen & cõpendiũ redegi. Progrediẽs deinde oratione sua, noui Testamẽti prophetas enumerat, in quib. etiã Ammiam quandã,
» & Quadratũ recenset. Talem aũt prophetã ex omnib. eis qui uel in ueteri, uel in
» nouo Testamẽto, † spiritu sunt acti, nullũ indicare poterũt: neq; uel Agabũ, uel
» Iudã, uel Silam, neq; etiã Philippi filias, aut * Philadelphensem Ammiã, aut Qua
» dratũ, aut quosdam alios quicq; ad se pertinere gloriabunt. Paulo pòst deinde:
» Ac siquidẽ post Quadratũ & Ammiã, sicuti iactitãt, Montani mulieres donum
» propheticũ acceperũt, q ui' nam alij post Montanũ et eius uxores p̃ successionẽ
» id acceperint ostendant. Oportere enim charisma propheticũ in omni ecclesia
» esse, usq; ad supremũ CHRISTI aduẽtum, Apostolus arbitratus est. Sed quem
» nobis indicẽt, nõ habent. Decimus quartus namq; iam agit annus, ex quo Maxi
» milla mortua est. Hęc quidẽ is scriptor. Miltiades aũt iste, alia etiam nobis studij diligentiæq; suæ de rebus sacris reliquit monumenta. Vnum siquidẽ librum ad Græcos, alterum uerò ad Iudæos perquàm eruditè cõposuit: sed & tertiũ scripsit ad principes, defensionẽ pro ea quam complexus est philosophia instituẽs.

Euseb. lib. 5. cap. 17.
Prophetæ in ecstasi non diuinant, iuxta Miltiadem.
Prophetæ noui Testamenti.
† τῶν πνευματοφορηθέντων.
** τὴν ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἀμμίαν.*
Miltiadis scripta.
Apologia eiusdem pro Christianis.

CAPUT XXV.

VErùm enimuerò & Apollonius, scriptor ecclesiasticus, orationib. edi
B tis hęresim Cataphrygas tum uigentẽ oppugnauit, quũ falsas eorum prophetias ad uerbũ refellens, tum uitam & mores autorũ eius erro
» ris traducens his, q̃ sequunt, uerbis. Hic ille est, qui matrimonia diri
» mere docuit: hic, q ieiunia legibus latis sanxit: hic, qui Pepuzã & Tymiũ, parua
» Phrygiæ oppida, ubi quos undequaq; ad se p̃traxisset homines cõtrahere & con
» gregare uoluit, Hierusalẽ nominauit: hic, q æruscatores & pecuniarũ exactores
» instituit: qui sub prætextu & nomine oblationis, auariciæ sordes & munerũ e
» mũctiones, arte quadã inuenit: qui salaria uerbũ eius prędicantib. numerauit, ut
» per uentris curã doctrina eius inualesceret atq; cõfirmaret. Atq; hæc de Monta
» no. deinceps, quæ etiã de prophetissis eius dicat, audi. Ostẽdimus igit has ipsas
» primarias prophetissas, ex quo spiritu sunt repletę, à uiris suis profugisse. qui er
» go fit, ut tam impudenter Priscam uirginem appellantes, mentiantur? Deinde
» hæc quoque addit. Non tibi uidetur scriptura omnis prohibere, ne Prophetæ
» munera & pecunias accipiant? Quum itaque egregiam istam prophetissam au
» rum, argentũ, & uestem preciosam accipere uiderim, quomodo eam non dete
» ster & abominer? Et paulo pòst, de quibusdam cõfessoribus eorum hæc dicit.
» Præterea Theomison inexplebilis auaricię uir, qui quòd * professionis sigillum
» perferre nõ potuit, magna pecunię ui uincula sua redemit: quo ille nomine, quũ
» summissius se gerere deberet, gloriosius pro martyre uẽditauit. Ausus is etiam
» est ad imitationem Apostoli, Catholicam ad uniuersos conscribere epistolã: in
» qua, si dijs placet, eos docet, qui melius quàm ipse de fide sunt persuasi: & uanilo
» quentiæ uerba defendit, simul'q; blasphema & impia in Dominũ & Apostolos
» sanctamq; ecclesiã uerba effundit. Sub hæc quendam apud eos martyrem Alexandrũ redarguit, qui ut prędo captus, & * domini appellatione solutus atq; dimissus, familiariter eisdẽ in ædibus cùm p̃phetissa uixit, eiq; pecuniam ingen
» tem quęsiuit. Cuius, inquit, prędas & latrocinia, aliaq; audacia facinora, propter
» quæ est excruciatus, non opus est nos cõmemorare, quũ ea in acta publica rela
» ta, * Curia habeat. Itaq; istorũ quis cui noxam remittet? utrũ prophetissa mar

Apollonius cõtra Mõtanum.
Ornãtur uirtutib. suis prophetissæ Montani.
Theomison Montanista falsò se cõfessorem Christi iactitauit.
** ὁμολογίας σημεῖον, hoc est, martyriũ. Similiter et Alexander.*
** τῷ κυρίῳ ἐπικλήσει.*
** ὁ ὀπισθόδομος.*

tyri latrocinia, an martyr prophetissæ auariciæ lucra? Rursum de prophetis, A
quorum nomine ipsi sibi gloriantes placent, hæc infert: Quòd si negant prophetas suos munera capere, illud cõfiteañt, si cõuicti fuerint eos dona recepisse, non esse prophetas: & innumerabilibus id exemplis probabimus. Pernecessariũ aũt est, oẽs prophetæ fructus explorare & excutere. Dic rogo mihi, num propheta cerussa fucat? propheta stibio linit? propheta formã excolit? propheta tabulis & talis ludit? propheta fœnerat, & lucro studet? Ad hæc idem Apollonius in opere suo illud indicat, quòd quadragesimo pòst anno scriptum id condiderit, ex quo Montanus assimulatã & dæmoniacã prophetiam instituit. Memoriæ quoq; tradidit, Zoticũ Ostrenum, cuius antea quoq; mentionẽ fecimus, quum iam Maximilla prophetare apud Pepuzam cœpisset, dæmoniũ id cõuincere instituisse: prohibitũ tamẽ ab eis esse, qui sectæ illius addicti fuere. Meminit quoque Thraseæ cuiusdã martyris. Præterea ex ueterum traditione se accepisse scripsit, CHRISTVM Apostolis præcepisse, ut ne ante duodecimũ annum Hierosolymis discederent. Vtitur quoq; in multis locis testimonijs ex Apocalypsi Ioannis petitis, quem etiã mortuum exuscitasse Ephesi dicit. Scribit insuper alia quędam, fraudem & errorem eiusmodi hæresis explanans.

Zoticus Ostrenus exorcista.

Thraseas martyr.

Apostoli post Ascensionem Christi, 12. annis Hierosolymis mansere.

Ioannes apostolus mortuum resuscitauit.

CAPUT XXVI.

IDem hic Apollonius, in omni genere doctrinæ & sapientiæ clarus, Romæ martyrij perfecit cursum. Nam sub Cõmodo per uniuersum orbem pax & tranquillitas religioni nostræ data est, & salutiferum uerbũ omnem animã ex omni genere hominũ ad uerum DEI cultũ perduxit: & Romæ totæ domus & familiæ simul ad fidem sincerã peruenerũt. B
Quomodo aũt id ferret is, q pulchris sanctisq; rebus semper insidiat? Quapropter quũ multa alia cõtra nos fraudulenter excogitauit, tum scelestũ quendam, [a] ad suã ipsius fraudem propensum instigauit, ut Apolloniũ ad tribunal protraheret, accusationemq; cõtra eum institueret. Is porrò delator, quòd nõ legitimè actionẽ intendisset, Perennio sententiã ferente, cruribus eius fractis, debitas luit pœnas: ex cõsuetudine quadã, quæ cõtra eos Romæ inualuit, qui res tales ad iudices deferrent. [b] Ipse aũt martyr, quũ in Senatu Romano, iudice ita statuente, rationẽ professionis fidei suę oratione luculenta reddidisset, de sentẽtia Senatus [a] capitali affectus supplicio, è uita migrauit. Qui uerò certius accuratiusq; res eius cognoscere uelit, eum ad martyriũ eius, quod in literas relatũ est, reijcimus.

Apollonius Romæ martyrio defunctus sub Commodo.

a. Secundi huic nomen fuit: Hieron. de uiris illust. qui Apolloniũ Senatorem urbis Ro. fuisse scribit.

b. Suppliciũ delatorũ: quod utinam apud nostros etiam principes seruaretur.

Perennius præfectus multos nobilium interfecit. Lãprid. Herodian.

CAPUT XXVII.

SCriptorum uerò quæ Apollinaris cõtra hæresim Cataphrygas composuit, etiam Serapion, quem Antiochiæ ad Orontem Maximini in episcopatu successorem fuisse indicauimus, meminit in epistola quadam † ad Cariconẽ & Pontium ita scribẽs: Vt uerò intelligatis, quæ in toto orbe est fraternitatem, detestari efficaciã ordinis & sectæ eius, quæ nouæ prophetiæ dicitur, literas beatissimi Claudij Apollinaris Hierapolitani in Asia episcopi ad uos misi. In eadem Serapionis epistola & annotationes, siue subscriptiones pluriũ episcoporum recensentur, quorum quidam ita ferè manu sua ei subscripsit: Aurelius Cyrenius martyr, opto uos ualere. Quidam hoc modo: Ælius Publius Iulius, Debelti coloniæ Thraciæ episcopus: Viuit DEVS, qui in cœlis est, quòd beatus Sotas, qui est Anchiali, dæmonium Priscillæ eijcere uoluit: sed hypocritæ id non permisere. Et alij complures Episcopi calculo & sententia sua literas eas comprobantes, suis ipsorum manibus eis subscripserunt. Et Montani quidem atq; Cataphrygas hæresis, sic se habuit.

Serapion Antiochenus.

† Euseb. Caricũ habet, lib. 5. cap. 19. Item Ponticum. Alij etiam Carinum habent.

Sotas exorcista.

Marcion

[a] Eo quòd lex Romę esset, non debere absolui hominem Christianum, qui pro tribunali causam dixisset, nisi propositum mutaret. Eusebius lib. 5. cap. 21.

CAPUT XXVIII.

A MArcion autem Ponticus, cuius antea quoq; meminimus, Cerdonis impietatem adauxit, & quatuor subſtãtias ingenitas uerborum portentis cõfinxit. Ex quib. unum quidem bonũ, eũdemq́; incognitũ appellat, & Patrem CHRISTI dicit: secundum uerò iuſtum & conditorem, prauum tamen nominat. Præterea materiã malam dicit: & ab alio malo perfectam atq; abſolutã. Et cõditorem malo ſuperiorem, materiã accepiſſe, & cõdidiſſe omnia: & quidem ex puriſsimo quoq; cœlũ & alia excolãtem feciſſe refert, ex craſsiore autem parte paradiſum, atq; ex gleba eius Adam: cui ex propria ſubſtantia animam indiderit, unde † perpetua illa pugna inter corpus & animam extet. Meliorem uerò etiam ſerpentem creatore ipſo fingit, ipſumq́; adeò ſerpentẽ honore etiã proſequitur. Blaſphemijs & impijs uerbis inuehĩt in Patriarchas & Prophetas. Ex Euangelijs ſolum id quod ſecundum Lucã eſt, reiecta tamen Genealogia, recipit. Nouẽ tantum Apoſtoli epiſtolas probat, atq; in ijs reſecat loca q̃ plurima. Vetus Teſtamentũ & Prophetas abijcit omnino, ueluti ab alieno editos DEO. CHRISTVM phantaſia tantũ & ſpecie hominẽ fuiſſe nugatur. Tollit etiã è uita reſurrectionem. Idem, Caim & Sodomitas ſalutem cõſequutos eſſe ſcribit, quòd ad CHRISTVM apud inferos acceſſerint. Abel autẽ, Enoch, Noẽ, Patriarchas, Prophetas, & reliquos iuſtos, quòd ad illũ nõ uenerint, apud inferos manere. Sed & alia quãplurima, cõtra DEVM, per inſaniam mentis elatrauit: quæ ſilentio commendanda duximus. Sectatores autem eius in multas diuiſi ſunt ſectas. * Apelles enim quidã, illius quatuor ingenitis, aliũ addidit igneũ: & libro à ſe cõpoſito, Philumenæ prophetia, nomẽ indidit. CHRISTO autem corpus tribuit non humanum, ſed † ex eius qui apud ipſos eſt mundi ſubſtantia.
B

Marcionis hæreſis.

† δυσμάχη.

* Igitur de calcaria, quod dici ſolet, in carbonariam, à Marcione ad Apellẽ: hoc eſt, à malo præceptore ad eius diſcipulum. Tertullianus.

Apelles Marcioniſta.

ἐκ τῆς τοῦ περὶ αὐτοὺς κόσμου οὐσίας.

CAPUT XXIX.

COntra hos, eorumq́; uarias ſectas, Rhodõ Aſianus genere, Tatiani, de quo antea dictũ eſt, auditor, librũ cõpoſuit: quùm impietatẽ eorũ refellẽs, tũ autores eorũ diſſectionis accuratè recenſens. Propterea,
» inquit, diſcordes inter ſe ſunt, q̃ ſententiã † quæ cõſiſtere atq; extare
» nequaq; poteſt, tuẽtur atq; defendũt. Ex cohorte enim eorũ progreſſus Apelles
» uita ipſa & ſenio uenerationẽ quandã cõſecutus, unũ principiũ profitẽt: Prophe
» tias aũt ab aduerſario prouenire ſpiritu dicit, dictis atq; reſpõſis uirginis à dęmo
» nio agitatę, cui nomen Philumena fuit, perſuaſus. Alij aũt, ſicut & ipſe Marcion,
» duo principia inducũt: ex quib. ſunt Potimus & Baſiliſcus: Ponticũ illũ Lupum
» ſecuti, qui nudis uerbis, ac ſine omni demõſtratione atq; probatione, duo prin-
» cipia cõſtituit: Synerus uerò tria poſuit. Scribit itidẽ Rhodon, ſe cũ Apelle con-
» greſſum atq; colloquutũ eſſe. Apellẽ namq; prouecta iam ætate, quũ ſe Catholi-
» cis Chriſtianis immiſcuiſſet, multa perperã dixiſſe. Atq; etiam aſſeruiſſe, omnes
» homines in crucifixũ † credẽtes ſaluos fieri, ſi modò bonis operib. explorati pro
» batiq́; ſint. Deinde omnẽ eius opinionẽ recẽſens: ita infert: Quum aũt ei dicerẽ,
» Vnde hãc habes demõſtrationẽ ſeu finitionẽ? aut quomodo unũ principiũ eſſe
» aſſerere potes? Dic nobis. Tum ille: Prohetiæ, inquit, quæ nihil prorſus uerè
» dicãt, ſeipſas refellũt: quippe diſsidentes inter ſe, falſæ, & ſibi ipſis aduerſæ. Quo
» modo aũt unum ſit principiũ, neſcire ſe, ac tantũmodo ſic moueri & adduci, di-
» xit. Deinceps iuramẽto eum, ut uerum diceret, adegi. Et ille iuratus, uera ſe dice
» re, inquit: ignorare aũt, quomodo ſit unus ingenitus DEVS: ſed tamẽ ſe ita crede
» re. Itaq; eum riſi, & reieci, q̃ pro doctore ſe gereret, & doctrinã ſuã cõfirmare et
» defendere nõ poſſet. Rhodon iſte, in libro quem ad Calliſtionem ſcripſit, Romę

Tatiani

Rhodon aduerſus Marcioniſtas.

ἀσυςάτου γνώμης ἀντεχόμενοι.

Philumene Pythoniſſa Apellis.

Apellis ſecta & opinio.

† Euſeb. lib. 5. cap. 13. ἠλπικότας, hoc eſt, ſperantes.

Idem Apelles dixit, Prorſus opus non eſſe rationem fidei inquirere, ſed in ſua quemq; perſuaſione perſeuerare debere. Id. ibidem.

Tatiani se discipulum fuisse significat. A' quo opus editum esse commemorat, in A
quo tectos & obscuros diuinarũ literarum locos se illustraturũ expositurum'que
pollicitus sit. Ipse'que Rhodon, proprio quodam scripto, se problematum & pro-
positionum illius solutiones explanaturum promittit. Feruntur etiam uarij eius
libri in Hexaemeron. Apelles autem, quem diximus, multa etiam contra Mosai-
cam legem composuit, plurimum studij ad eam euertendam collocans. Hæc
Rhodon aduersus diuisionem Marcionis opinionis conscripsit.

CAPUT XXX.

COeterũ aduersus Florinũ & Blastum, Romæ rei ecclesiasticę hostes
iudicatos, qui casu quodã à petitione presbyterij excidentes, zeloty-
pia quadã & ęmulandi studio, Marcionis errori inuoluti, & ecclesia
sticas sanctiones deprauare conati sunt, Irenæus adhuc superstes du

Irenæi ad Florinum & Blastum scripta.

as scripsit epistolas: & alterã ad Blastum, de schismate & dissidio: alterã ad Flori-
nũ, de Monarchia, siue DEVM nõ esse autorẽ malorũ, inscripsit, quòd is propu-
gnator eius erroris fuisse sit uisus. Qui deinde propter uariantẽ sententię instabi
litatem, etiã in Valentini hæresim protractus, causam Irenęo præbuit, ut is aliud
componeret opus, cuius titulus est, de Ogdoade seu octonario: in quo opere se
primã apostolorũ successionẽ attigisse ostẽdit. Ad finẽ uerò eius libri, annotatio
nem sanè quàm scitã adiecit, quã hoc loco referre nõ intẽpestiuũ esse iudicaui. Ver-

Cautio Irenæi ne scripta eius à notarijs deprauarentur.

ba eius hęc sunt: Adiuro te, qui hunc librũ descripsisti, per Dominũ nostrum IE
SVM CHRISTVM, & per gloriosum aduentũ eius, quo uenturus est iudicare ui-
uos & mortuos, ut cõferas quod transcripsisti, & castiges ad exemplar unde descri-
psisti, accuratè: & iuramẽtũ hoc, ut itidẽ describas, & exẽplo tuo apponas. Non
ociose sanè hoc sic adiecimus, ut scilicet exẽplum propositũ habeamus, qua cura B
& prouidẽtia sacri illi & boni uiri cauerint, ne ueterũ scripta deprauarent. In epi
stola uerò ad Florinũ cõuersationis suę cũ Polycarpo meminit, ad hunc scribens
modũ: Hæc dogmata, Florine, ut parcè & modestè dicã, nõ sunt sanæ sententiæ.
Hęc dogmata dissona et diuersa sunt ab ecclesia, quę eis obsequentes in maximã
conijciũt impietatẽ. Hæc dogmata, ne illi quidẽ, qui ab ecclesia sunt exclusi hære
tici, unquam promulgare sunt ausi. Hæc dogmata, qui ante nos fuere, qui'que cũ Apo-
stolis cõuersati sunt presbyteri, tibi nõ tradidere. Vidi enim te, quũ puer adhuc

Irenæus auditor Polycarpi. αἱ γὰρ ἐκ παίδων μαθήσεις, συναύξουσαι τῇ ψυχῇ, ἑνοῦνται αὐτῇ.

in inferiore Asia apud Polycarpũ essem, splendidũ habere locũ in Imperiali aula,
& famã laudem'que apud eũ aucupantẽ. Melius namque eas res, quàm quę proximè ac
ciderũt, memoria teneo: † quod res quas à pueris didicimus, cũ anima coalescentes,
eidẽ prorsus uniunt. Itaque dicere possum locum in quo considẽs beatus Polycar
pus disseruit: progressus quoque & ingressus eius, uitæ modũ, & corporis formã:
orationes etiã quas ad multitudinẽ habuit: præterea familiarẽ cõsuetudinẽ, sicu-
ti ipse narrauit, quę ei cũ Ioãne & reliquis qui Dominũ oculis suis uidere, inter-
cessit: quomodo etiã dicta eorũ, & itẽ Domini ipsius, quę illi ex eo audierãt, reci
tarit: itẽ, quę de uirtutib. & doctrinis eius dixerit: ut denique Polycarpus omnia à
spectatorib. ipsis uitę VERBI accepta, & scripturis consonãtia memoriter refer-
re solitus sit. Hęc tũ per eã quę mihi cõcessa est DEI misericordiã, diligẽter & stu
diose audiui, memoriæ mandãs, nõ in charta, sed in corde meo: quę etiãnum sem

Antiquitùs sancti uiri hæreticorum impias uoces audire non sustinuerunt.

per per gratiã DEI sincerè in intimo uerso atque reuoluo animo. Et profectò affir
mare et testari possum in cõspectu DEI, quod si quid tale audiuisset beatus ille et A-
postolicus presbyter, exclamãs, et aures obturãs, frequẽtius'que usurpatũ illud si-
bi uerbũ uociferãs, dixisset: O' bone DEVS, in quę tẽpora me cõseruasti, ut hæc
sustineã? ex eo etiã profugisset loco, ubi uel sedens, uel stans huiusmodi audiuisset
sermonem.

A sermonem. Sed & ex epistolis eius quas uel ad uicinas ecclesias, eas confirmans, uel ad fratres quosdam, eos instruens & docẽs, dedit, puritas doctrinæ eius colligi potest. Hæc de ijs qui Romæ ecclesiam oppugnarunt, ab ea segregati.

CAPUT XXXI.

TEmporibus Seueri Hippolytus etiã † Portuensis episcopus, floruit, qui quùm alia plurima scripta prudenter & doctè edidit, tum de Paschate librum composuit, in quo descriptione temporũ & ueluti Fastorum inita, & Canone annorũ sedecim de Paschate proposito, rationem temporum usq; ad primum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum eius sic habet: Liber in Hexaemeron: & alter post Hexaemeron, refutatorius contra Marcionem: in Canticum canticorũ, in partes Ezechielis, de Paschate, Opus contra hæreses omnes longè utilissimum, de aduentu Antichristi, de resurrectione, & alia plurima: in Zachariam, de Psalmis, in Esaiam, in Danielẽ, de Apocalypsi, de Prouerbijs, de Saul & Pythone: de laudibus Domini nostri IESV CHRISTI, in quibus cum Origene colloquitur. Quædam porrò scripta eius quum † reprehensione non careant, martyrio postea pro CHRISTI nomine absoluto, ignorantiæ eius maculam detriuit atq; detersit. Vnde Origenem aiunt initium commẽtariorum in sacras scripturas scribendorũ sumpsisse. Hæc de * Hippolyto.

† ὁ πόρτου τῆς ῥώμης ἐπίσκοπος.

Hippolyti Portuensis episcopi scripta.

Hippolytus in uisiones Danielis Commẽtarium scripsit, & in Prouerbia Solomonis. Suid.

† ἐπιλήψιμα.

** Huius passionẽ hymno prolixiore prosequutus est Prudentius.*

CAPUT XXXII.

PAntænus etiam sapientia clarus, sub Cõmodo, diuinæ apud Alexandriam præfuit scholæ, iam inde ab antiquo sacrarũ ibi literarũ studio florenti: quod sanè ad multa etiam durauit tempora, multis inter se in omni genere disciplinarũ æmulatione cõcertantibus. Inter ueteres B illos Pantęnũ hunc in primis celebrem fuisse ferunt, qui scilicet ex Stoicorũ philosophorũ familia ad nostrã transierit professionẽ. Tam studiosus aũt propagandi diuini uerbi fuit, ut CHRISTVM etiã Orientalib. populis prædicauerit, & ad Indos usq; peruenerit. Permulti sanè eo tẽpore extiterũt uiri generosis prorsus animis, qui cũ magna laude diuino & Euangelico semini ubiq; terrarũ serẽdo & amplificãdo incubuerũt. In quib. & hic noster fuit, qui tam longã atq; difficilem profectionem nõ detrectauit. Refert is, apud quosdã fideles Matthęi Euangeliũ ibi inuentũ esse, à Bartholomæo Hebraico sermone expositũ: quod in multa tẽpora formas literarũ eius, qui id primùm scripsit, illæsas cõseruarit. Hic multis præclarè ad finẽ usq; uitę actis illustris, sacrę Alexandrinę scholę præijt, simul'q; & uiua uoce & doctis commentarijs diuinorum dogmatũ scripturas explicuit.

Pantænus Theologicæ scholæ Alexãdrinæ præfectus.

CAPUT XXXIII.

EOdem temporum curriculo & Clemens presbyter, qui στρωματεὺς seu Cõtextor cognominatus est, Alexandriæ eidem studio cum Pantæno incubuit, eundem'q; cursum & uiuendi instituto & docendi consuetudine tenuit. Patrem certè librorum suorum, in Dispositionibus quas uocat, suis, Pantænum memorat. Et in primo libro στρωματέων, seu contextorum, obscurè hunc mihi designare uidetur, quum præclaros Apostolorum successores enumerat, sic scribens: Libri porrò qui à me scribuntur, non
" sunt ad ostentationem instituti, sed monumenta memoriæ gratia ad senectu
" tem composita, ut sint obliuionis remedium, simulacrum'que euidens, & a-
" dumbratio dilucidæ & uiuidæ illius doctrinæ, quam dignatione DEI audi-
" ui & didici à beatis illis & præstantibus uiris: quorum quidem alius in Græcia
" Ionicus fuit, alius autem in magna Gręcia, alius rursum in Cœlesyria, tu uerò in

Clemens Alexãdrinus presbyter, eiusdem studij consectator.

Præceptores Clementis.

Aegypto,

Aegypto,alius alij porrò in Oriente.Ibiq́ alius in Assyria,alius in Palæstina Iu- A
dæus à maioribus suis.In ultimum deinde incidi,qui reliquorũ omnium ui atq; "
uirtute princeps fuit in Aegypto:atq; ibi,quæ antea latuerant repertis, alia in- "
quirere desii.Illi siquidem ueritatem diuinæ doctrinæ conseruarunt,& traditio "
nem statim à Petro & Iacobo & Ioãne & Paulo,sanctis illis Apostolis,* uelut fi- "
lij à patribus successione per manus acceperunt. eandemq́; † DEO ducente, ad "
nos quoq; transmiserunt,apud nos itidem maiorum suorũ ipsorumq́; Aposto- "
lorum semina deponentes. Pantæno Clemens succedens scholam rexit,quam etiam eo tempore Origenes adhuc puer frequentauit. In uolumine Contextorum,primum librum usq; ad Commodi obitum deducit,tanquam annales conscribens.Contextorum uerò octo sunt libri:totidem, quos Dispositionum,seu informationum uocat,ubi magistri sui,sicuti dictum est, Pantæni mentionẽ facit,dictata quædam eius & traditiones recensens.Scripsit quoq; ad Græcos siue gentes librum exhortatorium , & tres alios libros, quos Pædagogos nominat. Alium item lectu dignũ,& doctè compositũ,cuius titulus est: Qui diues saluus fiat. Præterea scriptum aliud,in quo de Paschate disserit.Item homilias de ieiunio,de obtrectatione.Rursum cohortationem ad patientiam. Alium quoq; ad recens illuminatos.Insuper eum qui Ecclesiasticus canon ab eo est inscriptus:& quem contra iudaizantes ad Alexandrum episcopum edidit. In Contextorũ libris non solum pleraq; ex diuinis literis sternit atq; cõtexit,uerumetiam si quid apud Græcos est scitu dignum, affert. Et simul Græcorum atque barbarorum dogmata,nec non falso nominatæ scientiæ hæresiarcharum & philosophorum opiniones explicans,multiiugam omnis generis doctrinæ exhibet institutionẽ. Quapropter ex uarietate materiæ, meritò illi talem sortiti sunt inscriptionem.
Vtitur in eis testimonijs Ecclesiastici Sirach, nec non Barnabæ, & Clementis B
epistolæ.Mentionẽ etiam facit libri Tatiani ad Græcos, & Cassiani, qui & ipse annales temporumq́; rationes scripsit:sicuti etiam Philonis,& Aristobuli,& Iosephi,& Demetrij,& Eupolemi,Iudaicorum scriptorum. Ex quibus astruit & probat,Mosen antiquissimis quibusq; Græcorum uetustiorem esse.Omnes certè libri uiri eius,eruditione & doctrina utili sunt referti. Indicat quoq; in libro primo,se proximè ad Apostolorum successionem accessisse,& simul commentarios se in Genesim relicturũ pollicetur. In libro de Paschate,coactũ se esse à quibusdã dicit,ut quas à senioribus presbyteris acceperat historias & traditiones, ibi exponeret:Melitonẽ nominans,Irenæũ,& alios quosdã,quibus etiã quædã dicta sua adscribit. In libris uerò Dispositionũ,totius scripturæ testamẽtariorũ siue Canonicorũ librorũ,ut breuiter dicã, cõpẽdiosam instituit enumerationẽ: nõ prætermittẽs etiã,quibus cõtradicitur,scripturas:ut Petri Apocalypsim, & Barnabæ epistolã.Epistolã sanè ad Hebræos Pauli esse censet,Hebræis Hebraico sermone scriptam:à Luca aũt ambitiosa splendidè uersam lingua,Græcis esse expositã.Ac rectè quidẽ illum dicit,qui mos ei in alijs fuerat, Pauli nomẽ epistolæ ei non præfixisse.Quòd enim Iudæi tum præsumptione quadã suspectũ eum haberẽt,ne statim in ipsa præfatione illorũ à lectione absterreret animos, prudẽter fecisse,qui nomẽ suũ prætermiserit. Quapropter eundẽ esse inquit orationis ductũ in epistola ad Hebræos,& in Apostolorũ actis.Alibi quoq; scribit: Por-
rò sicuti beatus dixit presbyter,quãdoquidẽ dominus apostolus,Omnipotẽtis, "
ad Hebræos est missus,humilioris summissionis gratia Paulus, ut qui ad gentes "
legatus esset,nõ scribit se Hebræorũ apostolũ,honore eo Domino cedẽs:super- "
fluũ præterea esse ducẽs,quũ gentiũ præco & apostolus esset, etiã ad Hebræos "
epistolam dare.De Euangeliorum ordine aũt,sicuti à uetustioribus accepit, pri-
mùm ea

Margin notes: ὡσπερεὶ δὲ παῖς παρὰ πατρὸς in desiderat. — † τοῦ θεοῦ. — Clemens Pantæni in schola Alexandrina successor. — Scripta eius. — Libri στρωματεῖς, hoc est uariè contexti, acumiosè & uaria diuersitate compositi. — Moses antiquorũ omnium antiquissimus. — Canonici libri noui testamenti iuxta Clementem. — Euseb.addit Iudæ & Catholicas epistolas. — De epistola ad Hebræos. — Ordo quatuor Euangeliorum.

A mũm ea edita esse dicit, quæ genealogias persequuntur. Marci aũt Euangelium, eiusmodi † dispositione atq; occasione scriptum. Quum Petrus Euangeliũ uiua uoce prædicasset, sectatores eius & familiares, qui plures fuere, Marcum, comitem eius sedulum, dictorumq; eius uim & uirtutem tenentem, hortatos esse, ut conciones illius in scriptum referret: id eum ita fecisse, librumq; eum illis dedisse. Petrũ porrò quum id resciuisset, neq; impediſſe ut is uulgaretur, neq; admodum præcepisse. Ioannem autem postremum, quum animaduertisset, quòd ab alijs quibusdam in Euangelijs corporalia satis essent exposita, diuino spiritu uehemẽtius agitatũ, ut spiritualia, & quæ Theologiæ atq; diuinitatis propria sunt, accuratè proferret, suum composuisse Euangelium. Hæc de Clemente. *† exemplo.*

CAPUT XXXIIII.

EAdem tẽpestate & Tertullianus, quẽ antea diximus, presbyter post Victorẽ & Apolloniũ Romanis accẽsetur: Carthagine in Africa ortus, patre centurione Proconsulari. Hic acris & ingeniosus admodũ, sub Seuero maximè floruit, & multos cõdidit libros. De quo & Paulus à Concordia, Italus, memoriæ mãdauit, uidisse se etiam nũ iuuenẽ, Romę beatissimi Cypriani notariũ superstitẽ, iam grandęuũ: atq; ex eo audiuisse, nullam ferè diem præterire passum esse Cyprianum, sine Tertulliani lectione: identidem uerba ista usurpantem, Cedo magistrum, Tertullianum uidelicet designando. Is ad statã mediamq; ætatem, in ecclesia catholica presbyter, plura aduersus Mõtani dogma cõscripsit. Postea uerò in illius delapsus errorem, plures rursum libros pro illo composuit. In quibus nouæ etiam prophetiæ mẽtionẽ facit, eamq; ob causam & peculiarẽ contra ecclesiã Catholicã librũ edidit. Scripsit alium quoque † de pudicitia. alium de Monogamia. Item de persequutione. alium de ieiunio. præterea de Ecstasi seu consternatione libros sex: septimum aduersus Apol-

Tertullianus, & eius scripta.

Huius lectione Cyprianus est delectatus.

Montanista factus Tertullianus.

† De exhortatione castitatis.

B lonium, & plures alios. Vixit autem ad ętatem decrepitam. Floruit quoq; sub Zephyrino Romæ episcopo Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduersus Proclum, Montani studiosum, dissertationem copiosissimam composuit, temerariæ audaciæ & nouæ prophetiæ nomine eũ arguens: in quo uolumine tredecim tantum diui Pauli epistolas numerat. Quæ enim ad Hebræos est, decimã quartam, negat esse Pauli germanam: illud addens, eam etiam à Romanis usque ad præsens non esse pro Paulina habitam. Hæc quoq; de his dicta sufficiant.

Caij scripta.

Epistolam ad Hebræos non esse Pauli.

CAPUT XXXV.

MVltorũ præterea Ecclesiasticorũ uirorum cõmentarij, qui uetustate facile primas obtinuerũt, egregiũ de fide & uita Christiana specimen & studiũ cõplectentes, sunt celebrati, quũm aliorũ quorundam, tum eius qui eo tẽpore cum reliquis enituit, Iudæ historici, qui in hebdomadas Danielis plurimum operæ collocauit, & optimum de eis opus à se cõpositũ reliquit. Siquidem ueluti historiã instituens, scripturã eam usq; ad decimũ Seueri annũ producit. In eo libro apertè præ se fert, in ea se fuisse sentẽtia, ut decantatũ Antichristi aduentũ, temporibus eis in expectatione esse, & appropinquare crederet. Auxit uerò eam opinionem, multorumq; mentes ut rem tantam expectarent conturbauit, acerrima quæ tum mota est persequutio. Non pauca etiam Heraclitus uir diuinus composuit, qui primus enarrationes sibi in Apostolum scribendas duxit. Maximus autem, super quæstione illa, quæ hæreticis in ore est, Vnde sit malicia & uiciositas: & item de eo quòd materia creata sit, solutiones atq; decisiones irrefragabiles edidit. Sed & Candidus, quũm plurima

Iudæ historici in hebdomadas Danielis lucubratio.

Aduentus Antichristi sub Seuero expectatus.

Ecclesiastici scriptores, Heraclitus, Maximus, Candidus.

alia elaborauit, tum in Hexaemeron commentarios scripsit: in quo argumento A

Appion. Sextus. Arabianus.

itidem Appion magno studio est uersatus. Sextus quoq; resurrectionem scriptis suis cum magna laude comprobauit: & Arabianus insuper in alijs quibusdam sacris argumentis multum laboris & operæ posuit. Multorum præterea aliorum scriptorum plurima & maxima literarũ monumenta sunt uulgata, quorum neq; tempora, neq; argumenta singillatim (nam id instituto præsenti, historiæq; nostræ non admodum conuenit) commemoranda duximus. Atq; ij quidem ante Origenem scriptores ecclesiastici, quùm sacram historiam doctrinãq; ordine per successionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac deliramentis deprauare rectam fidei doctrinam in animum induxerant, cominus atq; in faciem illis congressi, quasi diuina tela coniecerunt: ita rerum omnium DEO id prouidentia sua disponente, ut post Apostolos eorundemq; successores, rursum martyrum sanguine & doctrina, nec non sanctioris uitæ splendore, res Christianæ confirmarentur: & ad summum, ut immotæ & inexpugnabiles essent, stabilirentur. De ijs satis.

CAPUT XXXVI.

Quæstio de tempore celebrandi Paschatis, inter Asiaticas & Occidentales ecclesias.

ENimuerò circa finem Imperij Cõmodi, inter Orientales & Occidentales ecclesias nõ parua incidit quæstio. Ecclesiæ nãq; Asianæ ex traditione uetusta, quæ ad eas usq; ad id tempus transmissa erat, quartũ decimũ diem lunæ obseruandũ esse necessariò duxerũt: quando & Iudæi ex præscripto legis agnũ mactare, & Pascha suũ mãducare soliti sunt. Perinde atq; necessitas prorsus quædã imposita eis esset, in quencũq; diem hebdomadis incidisset, eo ipso die stata consuetaq; soluerentur ieiunia, & (ut semel dicã) unà cum Iudæis, apud ipsas quoq;, sacrum nostri Paschatis mysterium celebraretur. Reliquæ uerò per Orientem, & item per Occidentem ecclesiæ, non licere B id ita facere asseuerabant: sed potius obtinente tum, quam antiquitùs ex Apostolorum traditionib. continuatam accepissent, consuetudine standum esse. Nõ enim decere alio, q̃ resurrectionis Dominico die, † ieiunio reiecto, Pascha celebrare. Hoc uerò modo controuersia & dissidio multò maximo in ecclesijs usq; adeò exorto, ut inter se sibi, aduersariorum partes, utrinq; antiquitùs traditam consuetudinẽ obtinere debere contendentibus, sumerent, cõuentus Episcoporum uarijs in locis sunt acti. Vbi quum in eandem concessissent sententiam, postea omnib. ubiq; ecclesijs decretũ siue edictũ scriptum promulgarunt et proposuerunt, ut de cætero, non alio q̃ Dominico die, tremendũ resurrectionis & Paschatis mysteriũ, ieiunio tum soluẽdo, celebraretur. Circũferũtur etiãnum celebratarũ eo tẽpore Synodorũ literæ, q̃ uariarũ hinc & inde ecclesiarũ episcopos designant: Romanæ scilicet Victorem, Hierosolymitanæ Narcissum, Cæsareæ Palæstinæ Theophilum, Tyriæ Cassium, Ptolemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti ecclesijs tum præfuisse indicant antiquissimum Palmam: Galliæ autem & regionum quæ ad Rhenum flumen sunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum: & prouinciarum aliarum alios, qui uno suffragio & sententia omnes, Dominico die Pascha celebrandum sanxerunt, Narcissus sanè, & Cassius, Palæstini: & Clarus à Ptolemaide; & qui præterea in eandem conuenere Synodum, quũ primùm quamplurima de traditione, quam initiò ab Apostolis sumptam usque ad tempora sua conseruarant, exposuissent, circa finem Synodalis decreti, hæc quoque addidere Epistolæ huius nostræ, facite ut ad ecclesias omnes exempla mittantur: ne scilicet rei atq; participes simus eorum, qui facile animas suas decipiunt atq; seducunt. Certiores autem uos facimus, eodem prorsus die Alexãdriæ, quo apud uos, Pascha celebrari. literas namq; ea de re ad illos dedimus, atq; illi itidem

† τῶν νηστειῶν ἀπολυομένων. Tum enim ieiunare Christiani desinũt.

Decisio eius quæstionis, ut ipso resurrectionis Christi die, Pascha Christiani celebrent.

A itidem ad nos scripsere, ita ut uno consensu simul sanctũ hunc peragamus diem.
» Ad omnes igitur unum hoc praescriptum & regula est diuulgata.

CAPUT XXXVII.

Asiani autem sententiã adhuc suam retinebãt, & se ad finem usq; traditiones Apostolicas defendere oportere opinabãtur. Sententiae eorũ primarius potissimum propugnator erat Polycrates, ecclesiae Ephesiorum antistes. Hic magnus & apostolicus uir habitus, traditionem & autoritatem Apostolicam ad tempora sua durantem, Victori episcopo & ec-
» clesiae urbis Romanae declarans, ad hunc modum scripsit: Nos profectò diẽ hũc
» intemeratum atq; inuiolatum, neq; addentes neq; auferentes quicquã, peragi-
» mus. In Asia namq; † ingentia primordia dormiunt ac conquiescunt, quae quidẽ
» resurgent in aduentus Domini nostri die: quo die cum gloria è coelis ueniet, &
» exuscitabit omnes sanctos: Philippus uidelicet ex duodecim Apostolis unus,
» qui Hierapoli obdormiuit: duaeq; filiae eius, ad decrepitam usq; aetatẽ uirgines:
» & alia praeterea filia eius, in Spiritu sancto cursu uitae absoluto, Ephesi quiescit. Iti-
» dem & Ioannes, qui supra pectus Domini recubuit, quiq; sacerdos creatus Pon-
» tificium insigne, petalum scilicet, siue auream in fronte laminam, martyr simul &
» doctor gestauit, Ephesi obijt. Praeterea Polycarpus Smyrnensis episcopus &
» martyr, item Thrasaeas Eumeniae episcopus, idemq; martyr, Smyrnae morte so-
» piti sunt. Quid Sangarim episcopũ & martyrem dicam, qui Laodiceae mortuus
» est? Praeterea beatus Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spiritum sanctũ
» uita peracta Sardis humatus est, uisitationem è coelis expectãs, in qua à mortuis
» resurget. Isti omnes retinuerũt & seruarunt decimũquartũ diem Paschatis, iuxta
» Euangelium, nihil transgredientes, sed praescripto canonum fidei insistentes.
B Ego quidem uestrûm atque adeò omnium minimus Polycrates, iuxta * cognato-
» rum meorum, ex quibus quosdam sum consectatus (septem namq; cognati mei
» Episcopi fuere, ego octauus sum) traditionem ambulo. Et cognati mei semper
» diem hunc † quando Iudaeorum populus azyma condijt, celebrarunt. Ego, in-
» quam, fratres, sexaginta & quinq; annos natus in Domino, qui cum totius orbis
» fratribus hac de re contuli, & scripturam sanctam omnem perlegi, nihil moueor
» aut perturbor minacibus denunciationibus & terroribus. Nam qui me longè
» maiores fuere, plus obediendum esse DEO quàm hominibus edixere. In fine
porrò, episcoporum omnium qui sententiae suae consentientes affuerunt, memi-
» nit, sic scribẽs: Possem quidem episcoporũ, qui mihi affuere, edere nomina, quos
» ita ut uoluistis, accersens euocaui: sed eorum nomina si asscriberem, multitudo
» eorum in immensum excresceret. Illi autem tenuitatis meae probè conscij, episto-
» lam sententia sua comprobarunt: non ignorantes me non frustra canos circum-
» ferre: tum autem uitam me semper in IESV CHRISTO egisse sciunt.

Asiani recepto more Pascha 14. Martij mẽsis sibi celebrãdũ esse putant.

μεγάλα στοιχεῖα.

Polycratis Ephesij antistitis uerba ad Victorem Ro. episcopum.

Sancti homines in Asia sepulti.

** συγγενῶν.*

† Euseb. li. 5. c. 24. ὅταν ὁ λαὸς ἤρτυε τὴν ζύμην. Niceph. addit, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων. Legendum tamen ἄζυμα, pro τὴν ζύμην puto. Et apud utrunq; autorem notarios τὴν ζύμην pro ἄζυμα scripsisse credo, ad Graecorum sententiam astruendam, qui in eucharistia pane fermentato utuntur.

CAPUT XXXVIII.

Victor uerò literis eiuscemodi acceptis, extemplò Asiae, eiq; finitimas ecclesias, ueluti alienum atq; diuersum dogma propugnantes, reijcere, & ab unitate Catholica arcere, in animo habebat. Quam ob causam & subitò literas conscripsit, quibus illos publicè notabat, omnesq; simul à communione prohibebat. Atq; ille quidem eiuscemodi sumpserat consilium. Verùm id alijs, qui cum eo erant, Episcopis minus placuit. Itaque illum sunt adhortati, ut benignius per consilia pacata de eis qui idem fidei praedicarent dogma, statueret: neque tam facile, * re intentata, proximorum abijceret & posthaberet utilitatem. Sensim id & doctrina & tempore aliquando corrigi ac perfici posse. Et acrius seueriusq; cum illo, qui gloria eos anteiret, egerunt:

Victor Ro. episcopus Asianos excommunicare statuit.

Victorẽ ab ea sententia, episcopi alij Occidentales abduxerunt, inter quos fuit Irenaeus.

** ἀπραγματεύτως.*

inter quos & Irenęus erat, ut quidem ex eo scripto, quod Gallicarũ ecclesiarum, quas regebat, nomine ad Victorem dedit, apparet. Astruit quippe & ipse, debere quidem omnino Dominico die Pascha peragi: nequaquã tamen Victori permittit, ut tãtam ecclesiarum multitudinem ab ecclesiastica unitate segreget: idq́ꝫ, quum uetustæ & Apostolicæ consuetudinis obseruent traditionem. Multa sanè præclarè, & ut par fuit, Irenæus de pace & unitate ad Victorem scribens, hęc quoq́ꝫ refert. Operæprecium enim est, sicuti modò de Polycrate fecimus, uerba eius perutilia & necessaria ecclesiæ futura, adducere. A

Locus animaduertendus.

Præclara Irenæi ad Victorẽ uerba.

CAPUT XXXIX.

Varietas in obseruatione ieiunij.

IRenæus ita scribit: Non modò enim de die, uerumetiã de ieiunij specie controuersia & quæstio est. Quidam namq́ꝫ existimant, unum ipsos oportere diem ieiunare, quidam duos, alij etiam plures. Nonnulli aũt quadraginta horis diurnis & nocturnis diem metiuntur. Atqui uarietas hęc obseruationũ nõ ętate nostra exorta est, sed lõgè antea apud maiores nostros extitit: qui ita ut decuit, accuratè conseruatã per simplicẽ sinceritatẽ consuetudinẽ, ad posteros trãsmisere. Nihilominus tamẽ isti omnes pacẽ tenuere, atq́ꝫ etiamnũ pacẽ inter nos retinemus, * & ieiunij dissensio fidei cõsensum cõfirmat. His uerbis historiã annectit, dignam profectò quæ hic quoq́ꝫ inseratur. Enimuerò qui Soterẽ præcesserũt presbyteri, & ecclesiã quã tu nunc gubernas administrarunt, Anicetũ dico, Piũ, Hyginũ, Telesphorũ, & Xystum: neq́ꝫ ipsi ita Pascha & ieiuniũ obseruarũt, neq́ꝫ eos q̃ cũ illis fuere, obseruare permiserũt. Sed nihilominus ipsi nõ obseruãtes, pacem tenuerũt aduersus eos qui ad se ex ecclesijs, quæ ita obseruarent, uenerũt. Atq́ꝫ equidẽ maximopere inter se ista, obseruare scilicet, & nõ obseruare, dissidebãt. Nunq́ꝫ tamen eam ob rẽ aliqui sunt reiecti. Quin ipsi nõ obseruãtes, qui ante te fuerũt presbyteri, aduenĩetib. ex ecclesijs obseruantib. Eucharistiã miserũt. Ac quum beatus Polycarpus peregrè Romã sub Aniceto uenisset, & aliquãtulũ illi inter se de reb. nõ magnis dissiderẽt, eis statim cõpositis, deinceps nihil quicq́ꝫ cõtrouersiæ inter se de hoc capite mouerũt. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere potuit, ut non ita obseruaret, quippe qui id post Ioannẽ Domini nostri discipulũ, & reliquos Apostolos cũ quib. uixerat, semper obseruasset: neq́ꝫ Polycarpus Anicetũ, ut obseruaret, induxit, consuetudinẽ eorũ qui nos præcesserunt presbyterorũ retinẽdã esse allegantẽ. Quæ quũ ita se haberent, cõmunionẽ inter se celebrarunt. Et in ipsa ecclesia Anicetus Eucharistiæ ministeriũ Polycarpo honoris ergò permisit. Atq́ꝫ ita in pace per discessum sunt seiuncti: pacẽ quoq́ꝫ ecclesijs, siue obseruarent, siue nõ obseruarent, retinentibus. Quapropter egregius, ut aptissimo nomini suo respõderet, pacificator Irenæus fuit, qui sic intercessione sua pacẽ ecclesiæ cõciliarit, & non modò cũ Victore, sed etiã cũ alijs permultis ecclesiarũ antistitibus, cõgruentia conuenientiaq́ꝫ eis quæ diximus, de proposita quæstione afferẽdo, egerit. * Quod uerò ratio nõ persuasit, id dies postea perfecit. Nam hac in re Asia uix tandẽ cessit: & ubiq́ꝫ terrarũ in orbe decretum est, ut nõ cum Iudæis, sed ipso Dominico die mysteriũ Paschæ peragatur. Quamuis adhuc in Asia reliquiæ quædã maneant, consuetudinem eam in paucis prorsus inuiolatam retinentes. Vnde etiam Quatuordecimani cognominati sunt, consuetudinem eam, & alia quædam ex illegitimis & ab ecclesia reiectis libris decerpta seruantes, & nominibus quorundã magnorum Apostolorum ea in re abutentes. Porrò de Paschate quæstio ita est decisa, cum qua & nos finem quarto huic libro afferimus: ex quo Commodus quidem post tredecimum imperij annum uitam finijt, Seuerus uerò post Pertina- B

cem

ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι.

Eucharistiæ cõmunis participatio, communionis charitatis & unitatis Ecclesiæ certissimum symbolum.

**

ὃ λόγος ἐν ἐκείνοις, τοῦτο χρόνος ὕστερον ἐδίδαξε.

Quatuordecimanorũ in Asia hæresis.

** *Concedere Romæ Debuit, aiebat, potius quàm rumpere pacẽm, Humani quæ iuris erant, modò salua maneret Lex diuina, fides Christi, doctrina, Senatus Quam primus tulit ore suo, quia tradita ab ipso Christo erat humanæ doctore & lumine uitæ. Nec curandus erat morem consensus in unum Vsque adeò, dixit, &c.* Baptista Mantuan. lib. 2. Fastor. de S. Hilario. *Et hæc certissima est de Adiaphoris omnib. regula. Ob quæ ætate nostra multi mortales cœlum terræ miscere intendunt.*

A tinacem nondum prorſus menſes ſex in adminiſtratione eius tranſegit. Continet uerò hic liber annorum nõ integrorum uiginti quatuor tempus: initiumq́ habuit * ab Antonino Veri fratre, finem autem cum ipſo Commodi & Pertinacis imperio: quũ à mũdo cõdito qnquies milleſimus ſeptingẽteſimus et primus, à diuina autem natiuitate cẽteſimus nonageſimus † ſextus expletus eſſet annus.

Libri huius argumenti.

* Hoc eſt, ab eo tẽpore, quo defuncto L. Vero, M. Antoninus Philoſophus ſolus imperare cœpit.

Secundum neotericos Chronologos 4173.

† quintus potius.

Iſti autem Diui fratres æqua ſimul poteſtate imperium adminiſtrarunt annis 11. L. Vero mortuo, M. Antoninus ſolus 4. cũ filio Commodo 5. Ita ut imperij M. Antonini tempus 19 propè annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit ſententia, ut crediderit, L. Verum tantum 6 annis cum Marco imperaſſe, & poſtea Marcum annis 10, & aliquot inſuper menſibus. Sed nos aliorum ſcriptorum autoritatem uerſione noſtra ſequuti ſumus. Sed enim poſt cædem Commodi, Pertinax imperij menſe 2, die 25. Didius autem Iulianus menſe 2, die 5 ſunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduerſus Peſcennium Nigrũ, ab exercitu Syriaco Antiochiæ Imperatorem creatum, copias ſuas duxit. Hoc ſic propterea annotatum eſt, ut Nicephoro numerus & ratio annorum conſtet.

QVINTI TOMI CAPITA.

I. *Succincta eorum quæ antè dicta ſunt repetitio, & dicendorum iſto tomo expoſitio.*

II. *De perſequutione ſub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter CHRISTVM mortem ſubijt.*

III. *De Origenis à puero ſtudijs atq; exercitijs, & ut etiamnũ adoleſcẽs ſermone ueritatis nihil habuerit antiquius, & ut ſeſe ad certamen pro CHRISTO ſubeundum præparauerit.*

IIII. *De inſtitutione & educatione eius, qui eius conſuetudine & doctrina uſi ſint. Et ut decem et octo natus annos, Alexandriæ fidelium præfuerit ſcholæ, clari prorſus nominis adoleſcens.*

V. *Ut uitam attigerit philoſopho perfectiorem, & præſcripta euangelica accuratiſſimè ſeruarit.*

VI. *Qui ab eo ducti & edocti, martyrij coronis ſint exornati.*

VII. *De diſcipula eius Potamiæna martyre.*

VIII. *Origenem ſuſtinuiſſe, ut ſeipſum caſtraret, ut ſcilicet cælibem peragere poſſet uitam.*

IX. *De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis.*

X. *Ut Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, uiuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: utq; duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint. & de Alexandri ſcriptis.*

XI. *De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione.*

XII. *De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis.*

XIII. *Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquẽtiæ & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoq; Origenes de philoſophicis ſtudijs ſuis commemoret.*

XIIII. *Quòd in Arabiam Origenes quoq; uenerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſia exponendo tractarit.*

XV. *De Berylloꝰ Boſtrenſi. De Ambroſio: & quæ Origenes ſcripta ſacrarum literarum Alexandriæ expoſuerit.*

XVI. *Quomodo ipſe Teſtamentariarũ ſiue Canonicarum Veteris et Noui teſtamenti ſcripturarum (meminerit.*

XVII. *De Mammæa Imperatoris Alexandri matre.*

XVIII. *Ut in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint.*

XIX. *Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus: & de alijs eiuſdem libris.*

XX. *Quùm de alijs eius diſcipulis, tum de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate Epiſcopos fuerit.*

XXI. *De ſcriptore Iulio Africano, librisq; eiuſdem.*

XXII. *De Berylli errore, & reſipiſcentia.*

XXIII. *De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant.*

XXIIII. *De hæreſi Helceſaitarum.*

XXV. *Catalogus Imperatorum Romanorum, ut alius alij ordine successerit: & ut primus Imperatorum Philippus Christianus sit factus.* A
XXVI. *Qui tum magnarum urbium episcopi floruerint.*
XXVII. *De persequutione sub Decio: & ut Cyprianus episcopus Carthaginensis martyrio sit affectus.*
XXVIII. *Quæ Dionysio Alexandriæ episcopo in ea persequutione sub Decio acciderint.*
XXIX. *De ijs qui tormentis uicti sub Decio, CHRISTI religionem abiurarunt.*
XXX. *De ijs qui tum martyrium pertulerunt, Metra sene, Quinta fœmina, Apollonia uirgine, Serapione, Iuliano, Besa, Macare, & alijs.*
XXXI. *De alijs martyribus, qui certamen suum obierunt Alexandriæ, & in Palæstina.*
XXXII. *Ut Origines ad tribunal martyrij consistens, pietate Christiana abiurata, à seipso degenerarit.*
XXXIII. *De Origenis erroribus & blasphemijs, & ut sub Gallo uitam finierit.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus V.

CAPUT I.

Dictorum breuis repetitio.

AGEDVM quæ reliqua sunt, his adiungere pergamus, ut serie sua oratio nostra progrediatur, integrũ'que sacræ historiæ corpus contextatur. Ac primũ quidem librũ uoluminis huius rectè sanè, & ut par fuit, capiti omnium CHRISTO dedicauimus. Secundũ sectatoribus eius, sacris autoribus, ducibusq; nostris, itidem meritò consecrauimus. Tertium primi eorum successores sortiti sunt. In quarto aũt eos commemorauimus, qui uel certaminibus egregijs martyres, uel eruditis scriptis doctores, erroris munitiones atq; falso nominatã scientiã expugnarunt: qui etiam ecclesiastici fuerint scriptores, quibus'ue illi post se relictis commentarijs decesserint: tum aũt, quæ'nam de quæstione Paschatis acta atq; decreta sint. Quintus porrò liber iste, res eruditissimi Origenis, qui & Adamantius dictus est, plenissimè expediet: quos ille pro uera pietate adierit labores: unde, & qui fuerit: & ut quàm plurimũ studij ad res diuinas conferens, permultos ad certamen pro CHRISTO obeundum excitauerit: quàm item multos amatores atq; sectatores studiosos duplicis philosophiæ suæ habuerit: quę in seipso ausus sit, cœlibatum atq; uirginitatem cõseruare uolens. ut deniq; ad postremum seductori dæmoni obsequutus, & à recta uia aberrarit, & à sana doctrina exciderit. Complectetur præterea alia quoq; grauem uidelicet illam sub Decio persequutionem, ecclesiarum'q; sacrarum antistites, & quæ in eis acciderint res inopinatæ & admirandæ. Initium autem inde sumendum. B

Dicendorum propositio.

CAPUT II.

† Propter Diuorum scilicet fratrum rescriptum.

COmmodo imperiũ administrãte, res Christianæ pacatæ † tranquillęq; fuere. Postq; autem ille ex insidijs cæsus est, & Pertinax breui admodũ tempore imperauit, atq; huic (sicuti diximus) Seuerus successit: tum quoq; satis bono loco res nostrę fuere, indiesq; fidei professio augmẽta sua cœpit, eorũ quos recẽsuimus ecclesiasticorũ doctorum scriptis atq; doctrinis illã prouehentibus, id'q; in maximis quibusq; potissimũ urbibus, nimirũ Alexandriæ,

Ecclesia Christiana florens.

A xandriç, Antiochiç, Aeliç, & per Palæstinã omnẽ, Ephesi, Cæsareæ, & occidentẽ uersus Thessalonicę, Athenis, Corinthi, in Gallijs, & Romç maximè.* Vniuersæ enim multitudines & domus totæ ad finem accedebãt, quiduis facere & pati paratæ, quàm ut quicq; contra religionẽ nostram agerent, aut nouarent. Quod ubi Seuero minimè tolerandum est uisum, insignem statim contra ecclesiam omnem mouit persequutionẽ. Et subitò per omnẽ terrarũ orbem eximia instituta sunt martyria, maximè uerò in Aegypto & Libya atq; Thebaide. Alexãdriæ porrò ueluti stadium ueræ pietatis constitutũ, ubi fortissimi quiq; & optimi delecti martyres, uarijs atq; exquisitis tormentorũ generibus mirificisq; impressionib. exceptis, à DEO, cui chari fuere, præmia & coronas acceperũt. Quo tempore & Leonidem, Origenis patrem, obito pro CHRISTI nomine martyrio è uita excessisse tradunt, gladio uidelicet cæsum, quum filiũ admodũ adhuc puerũ relinqueret. Quãtus aũt Origenes fuerit, & quo studio animiq; destinatione in sacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi posse puto: non solum quòd celebris is uir apud nos sit, uerumetiam quòd ingentẽ, uita sua, quamuis ad finem non integra prorsus, famã & gloriam post se reliquerit. Verumenimuero singulari ocio opus esset, ad uitam eius omnem literis memoriæ mandandam. Sed nos è multis quæ de eo sunt tradita, plurima resecantes, aliqua tantũ historię huic inseremus, ut res tanti uiri studiosis incognitæ non sint: quæ sanè iudicio multorum dignæ uisæ sunt, ut uel ab ipsis incunabilis repetitæ, memoriæ traderentur.

αὔτανδρα πλήθη

Persequutio sub Seuero imperatore.

In Aegypto potissimum.

Leonides Origenis pater martyr.

Origenis res.

CAPVT III.

STatim namq; ab initio, tenera exacta ætate à patre diuinis imbutus est literis. Cui illa prima cura fuit, ut filius * non succisiua, sed iusta opera, unà cum Cyclicis disciplinis eas addisceret. Quapropter ante B earum disciplinarum exercitium, quotidie ab eo, ex sacris scripturis promissiones & certa loca, quæ memoriter didicerat, requirebat: quæ res minimè pręter iudicium & uoluntatem pueri fuit. Mirifica enim cupiditate magis in hæc studia, quàm in Græcorum artes ferebatur: usq; adeò, ut non contentus esset ex sacris oraculis, quæ simplicia & non ita difficilia sunt, discere: * sed curiositate uteretur, & abditos eorum sensus scrutari conaretur, subindeq; quid'nã arcani sensus in litera lateret, percunctando patri negocium facesseret. Is porrò apud seipsum ea de causa cum admiratione stupebat, & ualde gaudebat, quòd DEVS se patrem tali dignatus esset filio. Et quandoq; priuatim simulabat se eum acrius obiurgare, ne quid supra ętatem suã & simplicem sensum scrutaretur admonens. Tantopere uerò admiratione eius est consternatus, maximas se datori bonorũ DEO gratias debere professus, ut sæpenumero dormienti assisteret puero, pectusq; eius nudatũ * cum ueneratione multa deoscularetur, perinde atq; in eo diuinus Spiritus domiciliũ suum haberet. Beatũq; prorsus se tam † felici prolificatione iudicabat. Quæ res magnam præbuit causam & occasionem, ut puer fidem sacrasq; literas ab ineunte ætate assequeretur, & rectè admodum educaretur, eundem & patrem & præceptorem habens, magnamq; de se præbens expectationẽ. Hæc atq; item alia his similia de puerili ætate Origenis sunt prodita.

Postq; uerò decimo Seueri imperãtis anno, Lætus Aegypto præfectus est, & Demetrius Alexãdriæ Iuliano in Episcopatu successit, ecclesiarũq; persequutio admodũ inualuit, ac multi certaminibus magno animo obuiam eũtes, coronas reportarunt: tantam dicũt martyrij cupiditatem Origeni incessisse, quum in iuuenili admodum adhuc ætate esset, ut exultans iam ardore quodam incredibili, pericula pro CHRISTO toleranda adiret. Et finiuisset ille iam tum martyrio uitam, nisi alia diuinæ prouidentiæ ratione, utilitatis multorum gratia, mater

οὐ παρέργως.

Exemplũ puerilis institutionis pulcherrimum.

πολυπραγμονεῖν [illegible]

σεβασμίως.

εὐτεκνίᾳ.

Eundem habuit puer Origenes & educatorẽ & præceptorem, patrem.

Lætus Aegypti Proconsul.

Origenes adolescẽtulus martyrium affectans.

Cursum ad martyriũ eius mater inhibuit. eius intercessisset. Illa enim in cubiculum eius ingressa, supplex ei fuit, ut ne, materno suo erga eum animo & amori parcens, ægram se ita relinqueret, & intolerabili luctui & mœrori obijcere perseueraret. Vbi uerò pater eius captus & in uincula cõiectus est, maior eum etiam amor, acriusq́ martyrij desideriũ inuasit, indies id (ut ita dicam) ardore & igne nouo excitante atq; accẽdente. Quapropter quum ita animatum Origenem esse mater uideret, omnem eius uestem recondidit, necessitatemq́ ei domi manendi imposuit. Hic quùm aliud facere nõ posset, alipten & unctorem certaminis se patri præbuit, & frequenter cohortatorias ad illum literas scripsit, inter alia uerba ista usurpans: Sustine, & ne quid alterius sententiæ aut cõsilij nostra causa capias uide. Atq; hoc primum sit euidentissimum, à primis (quod dicitur) carceribus, germanæ fidei, sincerıq́ eius erga DEVM animi, specimen atq; indicium. A

Patrẽ in carcere Origenes ad Martyrium animauit.

CAPUT IIII.

PAtre eius, sicuti diximus, uita per martyriũ pro CHRISTO defuncto, nondũ prorsus sedecim annos natus, quum apud matrẽ cum alijs sex natu minorib. liberis esset, & quod patrimonium eius omne imperiali fisco illatum fuerat, unà cum suis erumnose in magna rerum necessariarum angustia & penuria uiueret, Diuino ei succurrente numine, incredibile consequutus est auxilium. Siquidem mulier quædam ingentibus diuitijs & copijs clara, & aliter quoq; Alexandriæ celebris, magni nominis uirum Antiochenum genere, & inter hæreticos Alexandrinos primarium, consectans atq; complectens, adoptato sibi filij loco Origene, quùm maximi eum fecit, tum ei suisq́ omnibus ad quotidianum usum liberaliter & copiosè omnia suppeditauit. Familiariter ergo cum *Paulo (hoc enim nomen mariti eius mulieris erat) uiuens, nunquam à consueta sibi deflexit precatione, communicare preces cum Paulo hæretico nolens, ecclesiasticasq́ sanctiones accurratissimè seruans: quum quidem ad Paulum permulti frequentarent, non solum qui ex Græcorum essent superstitione, sed etiam nostri homines. Grecorum porrò disciplinis iampridem à patre imbutus, magis etiã in Pauli schola proficiebat. Proinde postea ex earũ doctrinarum disciplina, cui prgibat, abundè res familiaris ei suppetebat. Posteaquam aũt persequutionis timore omnibus expulsis, nullus Alexandriæ sacrorũ oraculorum enarrator fuit, multi ex gentibus ad Origenem accedẽtes, Verbum DEI sunt professi: multiq́ illorũ patria sacra detestati, partim ut familiariter cũ eo uiuerent, partim ut semper ei adessent, præ rebus omnibus studio sibi habuerunt. Ex ijs primus esse perhibetur Plutarchus, quùm uitæ sanctitate, tum martyrij corona clarus. Alter ab hoc Heraclas recensetur, Plutarchi ipsius frater: qui tantum de se uerioris philosophiæ studij specimen præbuit, ut postea in ecclesia Alexandrina Demetrio successor sit surrogatus. Porrò decimumoctauũ agens annum Origenes, scholæ Catechistes in urbe Alexandrina est præfectus. Et quum ibidem sub Aquila præfecto persequutio maximè exundans incrudesceret, magnum consequutus est nomen apud eos qui CHRISTI nomine cẽsentur: quòd & notos sibi & ignotos familiariter excipiens complecteretur: & qui in uinculis erant, sedulò uisitaret, alacritatem eorum excitans & adaugens: tum autem, eos qui ad mortem raperentur, cum multa fiducia & libertate produceret atq; exoscularetur. Quapropter sæpe est factum, ut ex gentibus plebes furore correpta, lapidibus eum obruere contenderit. Sed illum præter expectationem, cœlitùs dextra DEI præsenti ope est tutata. quemadmodum etiam sæpe aliàs, propter summã alacritatẽ libertatẽq; diuini uerbi docẽdi, insidijs expetitũ cõseruauit. Tãtus porrò aduersus hominẽ extitit motus, ut plebe ethnica procurante,

Patrimonium eius fisco illatum.

Paupertati eius diuinitus subsidiũ uenit. Origenes à fœmina locuplete Alexandriæ adoptatus.

B

*Apud Eusebium lib. 6. cap. 2. est, Paulũ istũ à fœmina adoptatũ, & Origenem cum eo apud illam uersatum fuisse.

Idem cum hæretico habitãs, ecclesiastica instituta seruat.

Idem mercede doctrinæ sumptus tolerat.

Familiares & discipuli eius.

Plutarchus martyr.

Heraclas frater eius.

Origenes scholæ Christianæ catechistes, 18. agens annum.

Aquila Aegypti præfectus.

Persequutionẽ grauem Alexãdriæ sustinet Origenes.

A rante, non cõtemnenda militum manus, in ea ubi habitabat domo uersaretur, & turbam eorũ qui ab illo in sacris disciplinis instituerentur, seruaret. Deniq; usq; eò persequutio aduersus eum inualuit, ut per urbem omnem, domũ domo mutans, clàm circuíret, multitudinis eius gratia, quæ doctrina eius adducta ad diuinam accesserat professionem. * Siquidem non uerba solum, sed facta etiam eius certisimum germanissimę philosophię eius fuere indicium. Prorsus namq;, orationi uita congruens respondebat. Quam ob causam etiam ui & ope diuina auxiliante, multos ad se pertraxit, innumerosq; habuit imitatores.

Vita doctrinæ in Origene respondens.

** οἷον γὰρ τὸν λόγον, τοιόνδε φασὶ τὸν τρόπον: καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε καὶ τὸν λόγον ἐπιδεδείκνυτο. Itaque ille qualẽ orationẽ, talẽ quoque uitam: & qualẽ uitam, talem etiã orationem exhibuisse dicitur. Euseb. lib. 6. cap. 3.*

CAPUT V.

Enimuerò ubi quamplurimos ad se discipulos cõfluere, munere Catechistæ unà cum schola ea à Demetrio sibi commissa, uidit, absurdum (ita ut par erat) arbitratus, prophanarũ literarum eruditionem sacrę commiscere doctrinę, illicò externarum artium studium posthabuit: quippe quæ tantopere utiles esse non possent, & diuersa à sacris oraculis afferre solerent. Deinde generoso & uirili, planeq; (ut amplius quiddam dicam) philosopho animo, ne externo quopiã subsidio indigere uideretur, quæcunq; ei erãt, Græcorum librorum summa elegantia & uenustate concinnata uolumina, uenalia proposuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium sibi ab emptore pendendorum est stipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philosophari perseuerabat: causam & materiam omnem, quæ allicere eum ad res nouas & illicitas posset, atq; concupiscentiam indecentem longe à se propellens. Et die sudoribus utplurimũ peracto, noctu etiam multo incumbebat labori, maximã eius temporis partem meditatione diuinarum scripturarum consumens. Si quãdo etiam somnus obiter degustandus esset, non in strato aliquo, sed in nuda hu-
B mo iacens, eo parcissimè utebatur, ieiunijs plurimùm alijsq; philosophicis exercitijs cõstantissimè semper intentus. Ex SERVATORIS præceptis illa maximè seruanda esse iudicabat, quæ prohiberent duas habere tunicas, aut calceamentis uti, aut animum futurarum rerum cura & sollicitudine macerare uetarent. Eaq; ipsa seruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiam præter ætatem, uitam exigẽs. Illis quoq; rebus animi sui promptitudinem & ardorem satis declarauit, quòd regiones multas temporibus multis peragrãs, nullis usus sit calceis: uinoq; prorsus, alijsq; rebus, extra necessarium alimentum, abstinuerit: usq; adeò, ut periculum & perniciẽ corpori suo conciliarit. Atq; hoc modo uiuens, exemploq; suo optimum uiuendi institutum ostendens, in admirationem quidem sui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo uolebant, familiares suos, auersatus est.

Idem profanas literas repudiat.

Et libros Græcorum artium uendit.

Christiani philosophi uita.

Præceptorum Christi simplex iuxta literã obseruatio.

CAPUT VI.

Complures sanè ex sectatoribus suis, atq; etiã ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eundẽ philosophandi amorem excitauit. In quorũ intimis animis ita diuinum fidei uerbũ inseuit, ut maturum uberẽq; deinceps caperet fructum: in tantum, ut ex eis quidam, persequutionum temporibus martyrij coronis sint illustrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad suppliciũ duceretur, parũ abfuit quin Origenes quoq; ab illius occideretur ciuib. ut qui autor necis illius dictus esset. Id'que factũ profectò esset, nisi eum rursum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia custodiuisset. Secundus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex schola illius profectus, spectatam fidei constantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertiũ obtinuit locum, quũ adhuc in sacra institueretur doctrina, utpote catechumenus. Quartus Herõ, *symbola adhuc & signa diuinę lucis a circũferẽs.

Ex sectatoribus Origenis martyres.

Plutarchus.

Serenus.

Heraclides.

Heron.

** in sacro baptismo suscepta.*

a Neophytus uidelicet.

utriq;

utriqꝫ ij gladio sunt percussi. Quintus ordine, scholæ illius alumnus, priori illi **A**
Serenus alter.
cognominis, Serenus alter, post quamplurima tormentorum discrimina, per capitis resectionem, pro ueræ pietatis præmio, diuinam gloriæ suscepit coronam.
Basilides.
Sextus deinde Basilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiseratione ab impudicorum multorum petulanti iniuria uindicauit.

CAPUT VII.

Rais catechumena. Baptismus per ignem. Potamiæna.

EX fœminis autem septima est Rais, quæ adhuc de fide & sacris nostris instituebatur, & baptismo (sicuti alicubi ipse dicit) per ignem suscepto, martyrium compleuit. Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris est apud populares suos fama: ut scilicet plurima, contra amatores, pro pudicitia & uirginitate sua tuẽda, subierit certamina, (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiam forma, & uigor uultus ingenui & liberalis summus) & constanti generositate sua, post intolerabilia tormenta satis ostensa, ad postremùm unà cum matre Marcella, in ignem coniecta
Marcella mater eius.
mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fustibusqꝫ cecidisset, minatum ei esse, iuuenibus petulantibus se eam ad contumeliam daturum: eamqꝫ, quid'nam ex propositis conditionibus per optionem eligeret, interrogatam, paululũ secum tacitam deliberasse, & per-
ὡς ἐκείνης νενομισμένην δόξαι τῷ ἀσεβεῖ, Niceph.
quàm generosum animo præsenti responsum dedisse: * per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta uisa est. Itaqꝫ, quum illico sententia damnationis contra eam lata, à Basilide ad locum supplicij abduceretur, & multitudo
ἀλλ' ἐν ἰδίοις τὸ νενομισμένον τι αὐτοῖς ἔδοξεν ἀποφθέγξασθαι. Euseb. lib. 6. cap. 5.
conuicia atqꝫ impudica uerba per iniuriam in eam conijceret, Basilides per commiserationẽ humanius erga eam affectus, turbam iniuriosorum hominũ arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiumqꝫ tale gratum habens, Basilidẽ **B** confidere, & bono animo esse iussit: breui se ad Dominum suum euntem, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quum ita dixisset, pix ignita per totum eius cor
Basilidi carnifici suo martyrium prædicit moritura Potamiæna.
pus diffusa, uitam ei ademit. Non multum deinde intercessit temporis, & à Basilide iuramentum non uili de causa inter commilitones suos exigebatur. Ille uerò, non licere sibi prorsus iurare, asseuerauit. Christianum enim esse, & id se pro-
Christiani olim non iurarunt.
palàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam nostram ea uerba proferre sunt opinati. Vt autem id perseueranter confirmauit, ad Aquilam est productus: apud quem ubi idem disertis uerbis est
Eiusdem Basilidis martyriũ.
professus, ilicet in uincula est coniectus. Ad quem quum fratres quidam uisendum irent, & cum stupore tam repentinam eius mirarẽtur mutationem: ille eis
Potamiæna ei apparuit.
retulit, ut Potamiæna, tertio antè die, læto planè & liberali animi corporisqꝫ statu sibi insistens, & capiti suo coronam imponens, dixerit: deprecatam se esse pro eo DEVM, neqꝫ preces eas frustra fore, breuiqꝫ se eum secum habiturã. Itaqꝫ fratres * sigillum ei CHRISTI circumfuderunt: postridieqꝫ eius diei gladio percus-
τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα. Signaculũ crucis, aut baptismum potius intellige.
Græci Christiani baptismum σφραγῖδα, signaculum dixere.
sus, martyrium pro CHRISTO absoluit. Non ipse uerò tantum, sed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quæ dicta est persequutione, ad CHRISTVM transijsse, memoriæ sunt proditi: quum quidem eodem quo Basilidi modo, Potamięna eis in somnis apparens, ad meliora eos esset cohortata. Et ij quidem ab Ori-
Alijs itidẽ martyribus.
gene catechista eo tempore de fide instituti, diuinum sic consecuti sunt immortalitatis præmium.

CAPUT VIII.

QVum ad hunc modũ Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium scholæ pręiret, rem quandam aggredi ausus est, imperfectæ quidẽ illam & iuuenilis mentis, sed fidei castitatisqꝫ firmitatem & stabilitatem satis declarãtem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non solum uiris, sed

A sed & mulieribus docendo salutare prædicabat uerbũ, uolens calumniã omnem fœdę suspicionis præcidere, & simplicius dicto illo SALVATORIS intellecto, Sunt eunuchi quidam, qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum, adimplere id re ipsa in animo habens, seipsum castrauit: summa cura & diligentiã familiares suos id factũ celare studens, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam ubi etiam loci eius episcopus Demetrius resciuit, quùm facinus tale est admiratus, tum feruorem tantæ fidei non improbandum esse ducens, bono eum esse animo, nihil'cp eam ob rem metuere iussit. Atcp tum quidem tali erga eum animo fuit episcopus. Procedente uerò deinceps tempore, quum hominem ubicp celebrari laudarícp uideret, humano quodam affectu seductus, ad episcopos scribẽs, premere atcp obscurare famam eius est conatus, cœptũcp huiusmodi absurdum in literis suis exposuit. Cæterùm quum in Palæstina, Hierosolymorum & Cæsareæ episcopi, gloria & dignitate cæteris præstabiliores, Origenem maiore dignum duxissent honore, eacp de causa per manuũ impositionem in presbyterorum ordinem cooptassent, ex eo tempore gloria eius crescente, nominecp & laude uirtutis atcp sapientiæ apud omnes ferè homines maximè inualescente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto uiro reprehenderet, id quod ille aliquãdo per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illum dignitate presbyteri ornauerant, notauit. Verùm serius hæc Demetrius est exorsus. ille enim impigrè cũ omnibus qui ad se uenirent, doctrinam cõmunicabat, tempus omne & studium discipulis suis impertiens. Interea Seuerus decem & octo annis imperio flagitio se administrato, Antoninum Caracallam filium suum successorem habuit.

Origenes seipsum propter regnũ Dei castrauit.

Id factum Demetrius Alexandrinus episcopus primũ nõ ægrè tulit.

Postea aũt gloriæ Origenis inuidens, quũ is in Palæstina presbyter creatus esset, scriptis traduxit.

Antoninus Caracalla Seueri in imperio successor.

CAPUT IX.

B EA tempestate Alexander, ex illis unus qui plurima in persequutione sub Seuero pro uera pietate sustinuerant, à DEO seruatus, administrationem ecclesiæ Hierosolymitanæ suscepit: Narcisso, qui ibi munus id gesserat, adhuc superstite. De quo Narcisso eius loci homines quùm multa alia admiranda opera memorãt, tum hoc etiã in literas relatum tradunt. Dicũt enim, ad uesperã Paschę oleum ad usum lucernarum defecisse: quod quũ populus ægrè ferret, Narcissum mãdasse, ut eius rei ministri ex propinquo puteo aquam haurirẽt, atcp ad se afferrent. Hoc sic facto, illũ precatum esse, aquę benedixisse, & germana certácp fide, ut in lucernas infunderetur, iussisse. Quare ut iusserat peracta, diuina ui & efficacia aqua derepentè in olei naturam colore & qualitate uersa, igni nouam quandam clarioremcp lucem præbuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutissimè est seruatum. Plura præterea de uitæ eius instituto memoratu digna referunt, in quibus & illud præclarum est. Homines quidam mali, qui per flagitia omnia & scelera innumera uitam exegerant, constantiam & seueritatem uiri nouerant. Itacp iudicium eius timentes, ne in fœdo deprehensi facinore, quas meriti essent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiscuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atcp ut opinionẽ se uera dicere apud homines consequerentur, sycophantiã periurio cõfirmãt: diris quocp sese, si fallerent, deuouẽtes: primus quidem, ut igni cõflagraret: secũdus, ut sontico detestabilícp morbo periret: tertius uerò, ut oculis priuaret. Et quãuis illi calũniam iuramẽti & execrationis obtẽtu cõtexissent, nemo tamen eis fidẽ habebat: quippe omnib. Narcissi castitas & uirtus spectata erat. Ille aũt, quũ improbitatẽ tantã hominũ eorũ ferre nequiret, aliterc'p à negocijs semotã, quietam, philosophicãcp uitam persequeretur, multitudine, arte quadam decepta, profugit, atcp annis multis non comparuit. Et ille quidẽ ita uitam, ac deinde discessionẽ instituerat. Cæterũ magnus ille uindictę oculus nequaquam

Alexãder Hierosolymis Narcisso in episcopatu coadiutor datur.

Narcissus episcopus aquam in oleũ uertit.

Eidẽ flagitiosi quidam homines calumniam intendunt, eãcp certo suo malo, iuramento confirmant.

Narcissus Hierosolymis profugiens, annis pluribus latitat.

quaquam cunctabatur, sed quàm celerrimè pestiferos & perniciosos illos homines comprehensos, malis eis quibus seipsos iuramento interposito obstrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de causa, scintilla unica à lucerna prosiliente domo succensa, unà cum omnibus genere sibi propinquis, atque etiam cum substantia omni, miserabiliter præter opinionem omnem comburitur. Secundus morbo grauissimo, qui totum eius corpus inuasit, corripitur. Tertius porrò, quum tam grauem & durum in illis exitum rei uideret, & celeritatem omnia speculantis diuinæ uindictæ consideraret, quæ communiter inter se, per dolum & maliciam, contra uirum optimum confinxissent, statim rest professus: neque luctus lachrymarumque prius modum fecit, quàm unà cum illis oculorum uim & aciem diffluere sensit. Sic illi dignum periurij tulere precium. A

Exemplū periurij diuinitus uindicati, in Narcissi calūniatoribus.

CAPUT X.

Absente Narcisso Episcopi Hierosolymis creati. Dius, Germanion, Gordius. Narcissus rursum episcopatum suū reuersus accipit. Idem 106 annos natus. Alexander ei coepiscopus et collega adiungitur.

Qvum uerò Narcissus profugus lõgo tempore nõ appareret, ecclesiarum antistitibus uisum est, alium suffragijs creare episcopum. Ita illi Dium quendã Hierosolymorũ præficiunt ecclesiæ: cui, quòd nõ multo pòst decessit, Germanion successor sufficitũ. Atque huic rursum tertius succedit Gordius. Sub quo Hierosolymis subitò, ueluti ex quadam reuiuiscẽtia prestò adest Narcissus, episcopatũque ecclesiæ ibi, fratribus plurimùm cogẽtibus, recipit. Multũ porrò uenerationis ei accesserat, ex philosophico illo secessu: & pter alia plurima bona, etiã ex uindicta illa nefariorũ hominũ, qua eũ etiã absentẽ DEVS fuerat dignatus. Quãdoquidẽ aũt propter ætatẽ decrepitã (iam enim centũ & sex annos uixerat) ministeriũ suũ obire nequibat: Alexandrũ, quẽ diximus, alterius ecclesiæ episcopũ, unà cũ Narcisso, prouidẽtia & dispositio diuina Hierosolymitanæ ecclesiæ præficit, noctu per uisionem ei designans omnia. B Qua etiã ille, ueluti diuinũ aliquod oraculum perficiẽs, ex ipsa Cappadocia, ubi episcopatum gerebat, excitus, Hierosolymitanam profectionem † precationis ergò, atque ut res ibi peractas cognosceret, suscepit. Itaque fratres Hierosolymis, affectione amica & pia, Alexandrũ domũ redire passi nõ sunt: ex alia uidelicet, quæ eis noctu fuerat oblata, & idẽ bonis ibi omnib. denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiã, quum extra portas obuiã ei honoris ergò progressi fuissent, coelitùs uocem, dicentem: Quem uobis gratia diuina misit, cum ultro suscipite episcopũ. Hoc ubi sic factũ est, finitimis episcopis etiã, qui circumcirca ecclesias regebant, designationi ei acquiescendũ esse uisum est. Quamobrem cogentes, ut ibi maneret, ei necessitatẽ imposuerũt, annuente etiã ipso Narcisso. Eiusmodi cõmunis cũ Narcisso episcopatus administrationis, Alexander quoque ipse in epistola ad Antinoitas ab ipso scripta, circa finem hisce uerbis meminit: "Salutat uos Narcissus, qui ante me locum episcopatus huius tenuit: & nunc ad centum & sex annos uita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans uos mecũ, ut consentientes idem sapiatis." Mentionem etiam Alexander Asclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni successit, cuius paulo antè quoque in hæresi secundũ Phryges meminimus. Verba eius sic habent: "Alexander seruus & uinctus IESV CHRISTI, beatæ Antiochenorum ecclesiæ in Domino salutem. Facilia mihi & leuia Dominus, custodiæ meæ tempore, uincula effecit, quum intellexissem, sanctæ uestræ Antiochenæ ecclesiæ Episcopatum, diuina prouidentia, Asclepiadæ propter eximiã fidem maximè idoneo, demandatũ esse." Eam epistolã per Clemẽtem, quẽ etiã cõmendat, se ad eos mittere, hisce uerbis indicat: "Literas hasce, domini fratresque mei, ad uos misi, cũ Clemente presbytero beatissimo, insigni spectataque uirtute prædito uiro, quem uos nouistis, atque etiã amplius cognoscetis. Is quũ hic esset, per prouidẽtiã & * uisitationẽ Domini, cõfirmauit atque auxit ecclesiam:

Profectio Hierosolymitana precationis ergò suscepta ab Alexãdro Cappadocum Antistite.

† [illegible Greek marginal note]

Is Hierosolymis inuitus retinetur, & episcopus diuina ordinatione creatur.

Antinous, ἀντίνοος, Aegypti urbs, in honorẽ Antinoi, ut suprà dictũ est, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiã Antinoia, & Hadrianopolis.

Asclepiades episcopus Antiochiæ.

Clemens presbyter Alexandrinus.

** [illegible Greek marginal note]*

A clesiam DEI. Idem Clementis quoq; & Pantęni, ut familiarium sibi uirorum in epistola ad Originē meminit, ita scribens: Hęc enim uoluntas DEI, ut scis, fuit, ut quæ à maioribus nostris ad nos peruenit amicitia, sarta † tecta, seu potius feruentior firmiorq́; esset. Patres siquidē agnoscimus beatos illos, qui nos pręcesserunt, uiros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantænū dico, illum uerè beatum & dominū: & sacrum Clementem dominū meum, & benè de me meritum: & si quis præterea fuit eiuscemodi, per quos omnib. modis optimū Dominum & fratrem meū cognoui. Scripsit quoq; aliā ad Antiochenos epistolā, aliam itidem ad Origenem, & rursum aliam contra Demetriū pro Origene: quòd uidelicet Originē, Demetrio bonū ei perhibēte testimoniū, presbyterū crearit. Sed & aliæ eius ad alios circūferuntur epistolæ. In persecutione aūt sub Decio, Alexander rursum ad Præfecti productus tribunal, causam dicendo iudicij periculum subijt, graui & propè decrepita senectute uenerandus: Cæsaream'q; ductus, atq; ibi aliquandiu in carcere seruatus, coronam martyrij reportauit.

Pantænus.

† ἀσυλεί.

Alexandri Hierosolymitani episcopi epistolæ.

Eiusdem martyrium.

CAPUT XI.

Origeni aūt Romanę urbis uisendæ, quū ibi Zephyrinus ecclesiā regeret, cupido incessit. Vbi quum non ita diu mansisset, & inde Alexandriam redijsset, doctrinæ atq; institutioni, ut catechistes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, ut eo maiore studio operi ei incūberet. Quū uerò animaduerteret, abstrusiori se scripturæ sensui scrutando atq; eruendo, ita ut uolebat, uacare nō posse, quòd ne respirare quidem liberius ei liceret, per eos qui quotidie à sole orto ad uesperā usq; scholā eius frequentabant: faciendum sibi putauit, ut tantam multitudinē diuideret: & Heraclam, ex sectatori-

B bus suis præcipuū, uirum doctissimū, qui in disciplinis philosophicis & sacrarū literarum eruditione plurimū collocauerat studij, sibi in instituendo socium & adiutorem asci sceret. Ita factū, ut primū laborem eorū docendorū, qui fidei elementa nuper assequuti essent, illi demandaret: sibi ipsi uerò prouinciā eos instituendi qui perfectiores essent, diuinam'q; doctrinā ueluti in habitū deduxissent, reseruaret. Vsq; eò aūt accuratā sacrorum oraculorū inquisitionem & studium produxit, ut Hebraicā etiā addisceret linguā, et Hebraicos libros ad prima exemplaria descriptos conquireret: insuper etiā omnes translationes eorū qui sacras scripturas uerterūt, & à uulgata interpretatione discesserūt, inuestigaret: Aquilæ deniq;, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abstrusis'q; terræ recessibus, ubi lōgissimo latuerāt tēpore, in lucē proferret. Ex quibus omnib. opus q̄ ab eo Hexaplū siue Sextuplū inscriptū est, cōposuit: Cuius operis quę uis & ratio sit, ex sequentib. intelligeē uerbis. Trāslationes sacræ scripturę, quęcunque extarēt, collegit. Primā quidē septuaginta interpretū, deinde eorū qui post CHRISTUM natū fuere, Aquilę Iudęi cuiusdā, qui eā Gręcè uertit, post hūc Symmachi, aliā rursus Theodotionis, & aliā deinceps innominati atq; incerti cuiuspiam autoris: q̄ sanè oēs Hebraici & Græci sermonis egregiè periti fuēre. Quarum trāslationū quandā se * Nicopoli, q̄ septentrionē uersus sita est, atq; aliā alio loco inuenisse scribit. In Psalmorū aūt Hexaplis, post quatuor celebriores editiones nō quintā solū, sed & sextā, atq; adeò septimā translationē se apposuisse ostēdit, Hierichūte in dolio, tēporib. Antonini Seueri filij, repertas. Hasce igitur interpretationes atq; editiones ueterum inter se compositas, atque in unaquaq; pagina unà cum Hebraici exemplaris annotatione digestas, proposuit. Vnde certus scripturæ sensus, translationum'q; consensus uel dissensus certò intelligi queat. Et sic ille nobis hexapla, siue sextupla reliquit exemplaria: quū quidē antea seorsim Aquilę, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretū trāslationē in uolumine * quod Tetrassum, siue quadruplū nominauit, composuisset.

Origenes Romæ etiam fuit.

Idem socium sibi & cooperarium doctrinæ in schola Alexandrina assumit Heraclam.

Origenes Hebraicè addiscit.

Translationes sacræ scripturæ inquisiuit.

Opus Bibliorū Hexaplum.

** τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει, Nice. τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει, Euseb. lib. 6. cap. 17. Est enim ad Actiū promōtorium ab Augusto Cæsare extructa Nicopolis. Est item non longè ab Euxino sita eiusdem nominis ciuitas.*

** ἐν τοῖς τετρασσοῖς.*

t CAP.

CAPUT XII.

Symmachus interpres Ebionita fuit.

SCiendum porrò, Symmachū interpretem Ebionitarum sectæ fuisse, A quæ (sicuti in superioribus exposuimus) inopes quasdā & mendicas opiniones de CHRISTO induxit: illum scilicet purum esse hominem, & ex Ioseph & Maria principium & ortum sumpsisse, legemq́ Iudaico more obseruari oportere confirmans. Edidit quoq; Symmachus in sacrum Matthæi Euangeliū commentaria, ex quo hæresim suam astruere & stabilire uidetur. Ea uero commentaria Symmachi unà cum eiusdem scripturarū uersione, Origenes scripsit se á quadam fœmina Iuliana recepisse: quæ quidē fœmina eos libros ab ipso autore acceptos, apud se reseruauerit. Interea & Ambrosius quidam hæresi Valentini admodū infectus, ab Origene conuictus, ueritatisq́ luce mentem illustratus, ad sincerā fidei doctrinā transijt. Et alij uerò permulti, quorum aures oratione doctrinaq́ sua Origenes permulserat, undiquaq; ad eū conueniebant, periculū de perfecta eius doctrina facturi. Atq; in ijs nō pauci quoq; ex hæreticis, pleriq; uerò etiam ex uiris præclaris & illustribus, qui utramq; philosophiā purè addidicissent, magno studio ad eum confluebāt. Et quos ille idoneos esse ad mathematicas disciplinas percipiendas uidebat, eos ad Geometriā, Arithmeticam, aliasq́ liberales artes producebat. Insuper aūt & ad philosophorum sectas cognoscendas instruebat, dogmata eorū illis exponens, & cōmentarios in res quasuis edens: ita ut apud philosophos quoque magnus haberetur. Quod si qui essent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde utilitatem comparari ad sacrarum disciplinarum doctrinam perhibens. Proindeq́ & seipsum necessitate quadam ad prophanas literas discendas descendisse testatus est. Confirmant hoc qui eo tempore cum eo enituere philosophi, in quorum libris multa eius inuenitur mentio. Quandoq; etiam illi libros ei suos dedicarunt, nonnunquam autem eos iudicio eius summiserunt. B

Ambrosium quendam a Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.

Plurimi eius sectatores & discipuli.

Eos pro captu cuiusq; in liberalibus etiam artibus exercuit.

Artes eiusmodi ad Theologicam doctrinam utiles.

Origenes apud Philosophos etiam magnus habitus.

CAPUT XIII.

Porphyrius Christianorū insectator.

** ἐν σικελίᾳ καταστάς. Euseb. lib. 6. cap. 19.*

ET quid opus est alijs? quādo & Porphyrius * Siculus, q plurimū studij ad id cōtulit, ut in Christianos inueheret, & literas diuinas perinde atq; nihil essent, reprehēderet & aboleret, mentionē inferens eorū qui in eis elaborarūt, earūq́ secretiorē sensum exposuerūt, quū nihil argumenti & uerborū inopia haberet, quod contra nostra dogmata criminando afferret, ad conuicia se cōuertens, & enarratores eorū carpens, inter eos Origenem, quē in tenera ætate uiderat, proscindere conatur. Qua tamen in re commendationē illius legitimā uel ingratis affert, nunc quidē uera memorando, quū scilicet aliud quidquā dicere non posset: nunc uerò mendacia cōfingendo, ubi se latēre & fallere posse speraret. Siquidē eum ut Christianū criminatur: rursum uerò, quū philosophicè uiuentem describit, admiratur. Verùm quę de eo cōmemoret, rectius ex ipsius uerbis intelligentur. Flagitiosæ improbitatis Iudaicarū lite- " rarum nō abrogationem, sed solutionē quidam se inuenturos sperantes, magna " animorū alacritate ad expositiones & enarrationes se cōtulerunt, absurdas illas, " ineptas, & scripturis ipsis minimè cōgruentes, & non tam defensionem peregri- " næ disciplinæ, quàm quæstū & laudem autoribus ipsis afferentes. Magno enim " fastu, apud Mosen, pleraq; obscurè dicta, atq; ænigmata prorsus esse, præ se fe- " rentes: & diuinorum oraculorū, quæ arcanorū sensuum & mysteriorum sint ple " na, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorum arrogantiæ præstigijs fascinato, " enarrationes eiuscemodi instituunt. Et paulo post. Huius uerò absurditatis au- " tor est Origenes, in quem ego adolescentulus admodum incidi, magna tum glo " ria uirum: sicuti etiamnum magnū eius est, propter ea quę post se reliquit libro- "

Verba eius de Origene.

rum

A rum monumenta, apud eos præcipuè qui talia docent homines, nomen. Quum enim Ammonij, qui ętate nostra in maximo fuit precio, auditor esset, plurimùm in eloquētia & disciplinis omnibus apud eum magistrum est progressus: uiuendi aūt instituto, contrariā illi sequutus est uiam. Ammonius namq; Christianus, & à Christianis parentibus educatus, postquam sapere cœpit, philosophiamq; attigit, illico ad legitimā uiuendi rationem se contulit. Origenes aūt Græcus, & Græcis eruditus disciplinis, animum ad barbarā appulit temeritatem, in qua seipsum * doctrināq; suam ad quęstū exposuit: Christianè quidem ille & legitimè ex instituto professionis eius uiuens, in persuasione autem religionis atq; in studijs lucubrationibusq; suis Græcos consectās, & Græcorū dogmata peregrinis subijciēs fabulis. Semper enim uersatus est in Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Longino, Moderato, Nicomacho. Plurimū etiam operę in eorū libris posuit, qui inter Pythagoricos excellunt. Usus quoq; est Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricum eorum quæ apud Græcos sunt mysteriorum enarrandi morem didicit, & scripturis Iudaicis accommodauit. Hæc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Christianos scripsit librorū, refert. In quibus ea quidem quæ de multiiuga uiri eruditione cōmemorauit, uera sunt: alia uerò apertissimè mentitur. Quid enim ille, more sycophantæ, non comminisceretur, qui contra Christianos ita est debacchatus? Ausus quippe est, Origenē affirmare à Græcorum superstitione transfugisse: Ammoniū uerò contrà à ueræ pietatis instituto ad peregrinā religionem transijsse: quum Origeni Christiana professio patria prorsus fuerit, sicut de eo statim à principio retulimus: Ammonius aūt ad extremū usq; spiritū constanter persuasionē fidei in CHRISTUM retinuerit. Quemadmodū id lucubrationēs eius, quibus magnā laudē & gloriā est con-

Ammonius Origenis præceptor.

** τὴν οὖν τῶν λόγων ἕξιν ἐκκαπηλεύων.*

Exiguntur ad ueritatis examen uerba impij Porphyrij.

B sequutus, manifestò testantur: præcipuè uerò commentarius eius, qui de Mosæ & Iesu consonātia inscriptus est: ac deinde alij, qui eiusdem generis apud studiosos asseruantur. Atq; hæc propterea adduxi, ut simul & sycophantiam calumniatoris refellerē, & quātus in externis disciplinis Origenes fuerit ostenderē. Quo nomine, quòd scilicet nimiū in eas operæ & studij collocaret, quū à nonnullis reprehensus esset, talibus ad eos in quadam epistola usus est uerbis: Posteaq; totus diuinarū literarum doctrinæ incubui, famaq; de iudicio ac studio meo increbuit, proindeq; frequenter ad me aduenerunt, nunc quidem hæretici, nunc autē Græcarum literarū studiosi, & philosophi in primis, uisum mihi est, & hæreticorum dogmata, & philosophorum, quæ se de ueritate afferre pollicentur, placita perscrutari. Qua in re imitati sumus, qui nos præcedens multis plurimū attulit utilitatis, Pantænū, non parum artibus profanis instructū: & qui nunc in ordine est Alexandrinorū presbyterorū, Heraclam, quem ego operā talibus literis nauantem apud philosophiæ magistrum reperi: quum quidem quinq; annis ille prius sectator philosophi eius fuisset, quàm ego disciplinis talibus uacare inciperem. Quam ob causam quum antea cōmuni uestitu usus fuisset, eo deposito, postea philosophi habitum sumpsit, quem etiam ad huncusq; diem gerit. Hæc de studio Græcarum artium suo Origenes refert.

Ammonij scripta.

Quo consilio Origenes philosophicas & prophanas literas magno studio sit consectatus.

Heraclas presbyter philosophicum habitum gessit

CAPUT XIIII.

Porrò quū ex Arabia literæ uenirēt, ut uerbi doctrinā cū principe regionis eius cōmunicaret, profectus est eò, ea ipsa de causa. Sed nō diu ibi moratus; Alexandriā redijt. Atq; inde rursus propter motus bellicos secedens, Aegyptūq; itidē propter armorū discrimē suspectam habens, in Palæstinam se recepit. Ibi quum Cæsareæ degeret, episcopi Palæstini legatione quoq; ad eum missa, ei permisere, ut de sacris literis dissereret, & publice eas in ecclesia interpretaretur, quamuis nondū presbyteri honorem esset

Origenes in Arabia uersatur.

Item in Palæstina.

consequutus. Id quod comprobatur ex scriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenem affectus, ut paulo antè meminimus, episcopis Palæstinis misit. in quibus scriptis, præter alia, illud erat: Nunquam antè auditum, nunquam factum esse, ut præsentibus Episcopis laici concionarentur. Quapropter illi, & potissimum Alexander Hierosolymitanus & Theoctistus Cæsariensis antistites, defensionem eius rei ad eum scripserunt, nō uera illum dicere asseuerantes. Vbi enim, inquiunt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina sua prodesse fratribus possint, si illi sanctorum episcoporum iussu & permissione per cohortationes ad populum uerba faciant, id offendiculo non est: sicuti apud Larandos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celso, Synadæ Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerunt. Verisimile autem est in alijs quoque locis, quod nos ignoramus, itidem esse factum. Tanto in honore Origenes non solum apud ciues & prouinciales suos, sed etiam apud externos episcopos fuit. Cæterùm quum ei aliquando Demetrius scripsisset, Alexandriam reuersus, docendi ibi munus laboremque solitum obiuit. Sed enim ad ea usque tempora quamplurimi alij eloquentia & doctrina clari uiri floruere, quorum scripta & epistolas in bibliotheca apud Aeliam, ad ætatem suam conseruatas esse, Eusebius Pamphili memoriæ prodidit: unde sibi argumentum & materiam ecclesiasticæ historiæ componendæ suppeditatam esse ait. Eam bibliothecam idem refert instructam esse ab Alexandro, qui ibi unà cum Narcisso, ex diuino responso, episcopalem administrauit prouinciam. A

Ibi ab episcopis rogatus nōdum presbyter sacras literas in ecclesia docuit.

Defensio eius rei.

Origenes Alexandriā ad munus suum obeundum reuersus.

Multi eo tempore docti & eloquentes uiri.

Bibliotheca insignis Hierosolymis ab Alexandro instituta.

CAPUT XV.

Verum enimuerò quum permulti libris edendis eniterent, pluri maque ecclesiæ componerent monumenta, in quibus contra hæreses maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Bostrensis Arabs, qui elegantia utiliaque scripta post se reliquit, & * Hippolytus Portuensis episcopus, & Caius, scriptores ecclesiastici fuere, quorum antea quoque nobis facta est mentio: Origenes etiam ipse ad enarrationes scripturæ componendas animum cōtulit, Ambrosio quodam eum ad id studij & laboris excitante. qui sanè non admonitionibus uerborum & cohortationibus tantum est usus, sed liberaliter etiam sumptus congruentesque impensas ei suppeditauit. Septem etenim ei attribuit * celeres notarios, qui certis designatis horis, in scribendi opera sibi inuicem succedebant. Ad hos totidem addidit alios, qui dictata illius * formis pulchrioribus in libris accuratè describerent. Aderant etiam puellæ in scribendo probè exercitatæ, quibus omnib. Ambrosius ex facultatibus suis quotidie abundè sumptus præbuit. Quin etiam alijs pluribus modis ille alacritatem uiri, in tali diuinarum literarum studio, sedulò auxit, ut libentius prolixiusque, sic inuitatus, in editionem commentariorum suorum incumberet. Aequum autem esse puto, quæ studiorum suorum monumenta reliquerit, in præsentia recensere. Alexandriæ quidem conscripsisse dicitur in Euangelium Ioannis libros sex. † In totum Euangelium, libros uiginti duos. In nono autem eorum quos in Genesim scripsit libro (duodecim autem edidit) eos qui nonum præcesserunt, Alexandriæ etiam commentatum se esse dicit, sicuti & expositiones in uigintiquinque primos Psalmos. Præterea in Threnos tomos nouem: in quibus duorum librorum de resurrectione mentionem facit. Libros itidem de principijs, & quos inscripsit στρωματεῖς, seu contexta (sunt autem decem) Alexandriæ quoque composuit. In enarratione autem primi Psalmi, numerum sacrorum librorum ueteris Testamenti hisce uerbis recenset: B

Beryllus Bostrēsis scriptor ecclesiasticus.

** ἐπισκόπους ἱεροὺς καὶ αὐτοὺς ἐπισκόπους. Eusеb. lib. 6. cap. 22.*

Origenes commētarios in Sacram scripturam edit, Ambrosio ei notarios & sumptus suppeditante.

** ταχυγράφοι, καλλιγράφοι.*

Eiusdem scripta.

† εἰς ὅλον τὸ εὐαγγέλιον, Niceph. εἰς τὸ κατὰ εὐαγγέλιον, Suid. εἰς τὸ κατ' εὐαγγέλιον αὐτὸ λόγους, Euse. lib. 6. cap. 24. Vbi in sexto in Ioannem cōmentario, quinque Alexandriæ eum edidisse, qui sextum præcesserunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22 tomos in manus hominum peruenisse dicitur.

Scire

CAPUT XVI.

A SCire peropus est, testamentarios libros, ut Hebræi tradiderunt, esse uiginti duos, ita ut is numerus cū elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert: Sunt autem apud Hebræos uiginti duo libri isti. Qui apud nos inscriptus est Genesis, apud eos à principio titulum habet, Beresith, quod est, in principio. Exodus, Velle semoth: hoc est, Hęc nomina. Leuiticus, Vaicra: hoc est, Vocauit aūt. Numeri, Vaiedaber: hoc est, Locutus est. Deuteronomiū, Ellehaddebarim: hoc est, Hęc sunt uerba. Iesus filius Naue, Iehosua Ben Nun: hoc est, Iesus filius Nun. Iudicū, Sophtim. Ruth, apud ipsos Iosaphatim. Regū, Melachim primus & secūdus, siue Samuel: hoc est, à DEO uocatus. Regū, Melachim tertius & quartus, seu regnū Dauid. Paralipoménœn primus & secundus, Dibræ haiamin: hoc est, sermones dierum. Esdræ primus & secūdus, Esdras: hoc est, auxiliator. Liber Psalmorū, Spharthelim. Prouerbia Salomonis, Misle. Ecclesiastes, Coheleth. Canticū canticorum, non aūt (ut quidam putant) Cantica canticorum, Sirhasirim. Esaias, Hieremias cum Threnis & epistola, Daniel, Ezechiel. Duodecim prophetarū liber, Thereasar, Iob, Esther. Præter hos sunt libri Macchabæorū, qui apud eos inscribuntur, Sarbeth Sabanaiel. Atq; hæc in eo quem diximus commētario exponit. In primo aūt in Euangeliū secundum Matthæū libro, ecclesiasticū seruās canonem, quatuor tantūmodò Euangelia se nosse, sic quodāmodo testatur: Vt quidem ex traditione didici de quatuor Euangeliјs, sola ea sunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in ecclesia DEI quæ est sub cœlo. Primum scriptū est ab olim publicano, postea uerò Apostolo IESV CHRISTI, Matthæo, & fidelibus Iudęis sermone Iudaico traditū. Secundū à Marco, sicuti à Petro illi est dictatū, quē is in Catholica epistola sua, eam ob causam filium agnoscit, inquiens: Salutat uos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium secundum Lucam, à Paulo laudatum est Euangelium, quod is gentib. scribi curauit. His accessit, id quod secundum Ioannem est.

Origenes de Canonicis Bibliorū libris.

Noui Testamenti libri.

B In quinto porrò in Euangelium Ioannis Enarrationū libro hæc etiam de epistolis Apostolicis refert: Qui uerò dignus iudicatus est minister fieri noui Testamenti, non literæ, sed spiritus, Paulus, qui cursum Euāgeliј ab Hierusalem & circūcirca usq; ad Illyricū absoluit, nō ad omnes quas docuit, etiā scripsit ecclesias. Ad quas aūt scripsit, perpaucis usus est uersibus. At Petrus, † super quo ędificatur CHRISTI ecclesia, aduersus quā neq; inferorū portæ præualent, unā citra controuersiā reliquit epistolā. Verùm sit eius etiam altera, quæ tamen in dubium uocatur. Quid uerò de eo dicendū, qui supra pectus IESV recubuit, Ioanne? qui Euangelium unum ad posteros transmisit, tot se edere posse professus, quot uniuersus non caperet mūdus. Scripsit quoq; Apocalypsim, iussus tacere & nō scribere septem tonitruū uoces. Reliquit idem admodū paucorū uersuum epistolā: sed sit eius & secūda, atq; etiā tertia, quas nō omnes germanas esse putāt, & utraq; centū uersus nō excedit. Ad hæc de epistola ad Hebræos, in eiusdē homiliјs hæc refert: Stylus & eloquutio epistolę ad Hebręos inscriptę, nō redolet genuinū & rudiorē Apostoli ductū: qui seipsum rudē esse professus est sermone, hoc est, eloquutione. At epistola ea uerborū compositione maiorē habet Græci sermonis uenustatē. Id sanè, quicūq; de eloquutionū differentiјs iudicare potest, profitebitur. Rursum, quòd sententiæ eiusdē epistolæ admirandæ prorsus sint, & à scriptis eis quæ ex professo Apostolica habētur, minimè secūdæ, & id qui attentè in Apostolica lectione est uersatus, nō negabit. Deinde illa subiungit: Ego quidē iudiciū meū declarās dixerim, sentētias prorsus Apostoli esse: eloquutionē aūt & cōtextum alicuius qui Apostolica dicta memoriæ gratia in scriptū retulerit, & uerba magistri in cōmentarium annotans redegerit. Itaq; si quę

† ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ χριστοῦ ἐκκλησία. Euseb. lib. 6. cap. 25.

De epistola ad Hebræos.

ecclesia epistolā eā pro Paulina habet, meritò ea isto nomine benè audiat. Non frustrà enim ueteres eam Paulo adscripsere. Qui uerò autor eius scripti sit, solus id certò nouit DEVS. At enim quæ ad nos peruenit memoria rerū, partim à Clemente Romano episcopo, partim à Luca qui Euangelium & Apostolorū acta scripsit, editā esse tradit. Atq; hæc quidē Origenes Alexandriæ composuit. Quę uerò in Palæstina, aut alibi uersatus, lucubrās ediderit, paulo pòst recēsebimus.

CAPUT XVII.

POst Antoninum, * qui annos sex & menses sex Romanæ rei præfuit, Macrinus [a] eam administrauit: qui nondū integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperij summam, quatuor tantùm annos retinendam reliquit. Cuius successor Imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mammęa nomine, celebritate famæ Origenis permota, explorare atq; cognoscere in diuinis rebus ab omnib. laudatam cognitionem & prudentiā eius (piè enim diuina colebat, moribusq́;, si quæ alia, & ipsa maximè castis & modestis erat) cupiens, quū Antiochiæ esset, uirum eò ad se honesto militaris manus satellitio & comitatu accersiuit. Ibi ille satis diu mansit. [b] Quumq́; eam doctrina sua, ita ut par erat, ad diuini uerbi Christianæq; disciplinæ amorē excitasset, eidemq; DEI in rebus omnibus sibi concessam gratiam exhibuisset, ad consuetum sibi inde scholæ suæ laborem est reuersus.

CAPUT XVIII.

HVius Imperatoris tēporibus, ecclesiasticis quibusdā laborib. flagitātibus, [c] in Gręciā trāsmissurus Origenes Palęstinā adijt: ecclesiasticoq; ibi presbyterij honore, per impositionē manuū eius loci episcoporū, Alexandro autore, Cæsareæ Philippi ornatur. [d] Verùm quæ simultas ea de causa inter ecclesiarum antistites sit exorta, & quantū operæ atq; laboris ipse uiuida adhuc ætate in sacras literas collocauerit, quòd alterius sint historiæ atq; lucubrationis, ex alijs ea scriptoribus cognoscere uolētibus petere permittimus. Quum autem Alexandria discedens, in Palæstinam se conferret Origenes, duodecimo imperij [e] Alexandri anno, [f] Heraclam scholæ suę, in quā diuinum docuerat uerbū, successorem reliquit. Qui non diu sacræ ibi doctrinæ præfuit. Breui enim Demetrius episcopus Alexandrinus, quum quadraginta tribus annis munus ecclesiasticū ritè administrasset, decessit: cuius locū in episcopatu eo Heraclas recepit. Dionysius aūt, qui postea Heraclæ in Episcopali dignitate successit, tū quoq; pro eo scholę sacrę Catechistes est creatus, quinto ab ipso Pantæno successionis ordine, loco. Pantænus enim primus fuerat: post eū Clemens presbyter, contextor ille, secundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionysius: & post eum sextus Athenodorus. de quo paulo pòst dicemus.

CAPUT XIX.

POrrò in Palæstina quū Origenes esset, lucubrationes in Esaiā & Ezechielē cōposuit. Quas in partē tertiam Esaiæ, usq; ad uisionē quadrupedum in solitudine, scripsit, triginta tomis absoluit. In Ezechielē aūt, quinq; & uiginti. Porrò in Canticum canticorū ad quintum usq; tum progressus est commētariū: qui quidē omnes decē sunt numero. Professione autē fidei nostræ magis ac magis, ita ut cōueniebat, incremēta sua capiente, quum iam sexagesimū Origenes egressus esset annum, maximāq; sibi & expeditissimā ex diutina meditatione & assuetudine cōparasset eruditionē, docendi atq; disserendi uirtute ad summū progressa, quę in mediū proferebat præcepta & documenta, quod antea non permiserat, celeribus notarijs excipienda dictauit. Quo tempore etiam contra Celsum Epicureum, qui maximo studio in diuinā doctrinam inuectus fuerat, præclaros illos conscripsit libros, Quinque uerò alios in Euan-

a. Opilius Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander Seuerus, imperatores Romani.

b. Origenes Antiochiæ cū Mamæa fuit.

c. Conuincendorum hæreticorum gratia: Rufin.

d. Idem Cesareæ Palæstinæ, cū magna quorundam inuidia presbyter ordinatus.

e. Imperator iste Aurelius Alexander Seuerus doctissimos integerrimosq; uiros: Papiniani uiri sanctissimi discipulos, à consilijs habuit, eosq; plurimos. Lamprid. Eorum responsis libri Pandectarum iuris ciuilis referti sunt. Tutorem habuit Domitium Vlpianū iuriscōsultum. Bello aūt Germanico in tumultu militari unà cum matre Mammæa, non lōgè à Moguntia, ad oppidum Vicetiam, siue Vesaniam (Vesalia hodie dicitur) cæsus est: ubi quoq; mater eius iacet sepulta.

f. Heraclas Alexandriæ in schola Theologica Origenis successor.

* Antoninus Caracalla à ueste talari Gallica, quā militi & populo dedit, sic dictus, fratrē Getam Cæsarem in sinu matris occidit, & nouercam Iuliam uxorem duxit.

Heraclas episcopus Alexādrinus.

Dionysius Heraclæ in schola administranda successor.

Opera Origenis in Palæstina edita.

Idē dictare primum tachygraphis cœpit sexagesimum egressus annum. Suprà cap. 15. eod.

A Euāgelium secundum Matthęū, alios item plures in duodecim Prophetas. Est etiā in manibus hominū, ad imperatorem Philippū epistola: & præterea ad Seueram cōiugem eius data altera: & ad alios quosdā aliæ. Scripsit etiā ad Fabianū ecclesiæ Romanæ episcopum, & ad multos alios aliarum ecclesiarum Antistites: quæ omnia rectam fidei professionē docent. In persequutione autem sub Maximino Cæsare: maximum enim is, odio eius qui eum præcesserat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Christianos beneuolentia, omnesq́; ferè in aula sua nostræ professionis familiares & ministros habuit, contra nos excitauit tumultum: potissimumq́; in ecclesiarū rectores, ueluti doctrinæ Euāgelicæ autores, in quos solos capitalibus supplicijs sæuire iussit, est debacchatus. Eo itaque tēpore præclaram illam orationem, qua ad martyrium cohortatur, composuit, eamq́; Ambrosio & Protocteto Cęsariensibus presbyteris inscripsit. magna enim eis solicitudo & anxietas propter persequutionis eius uehementiā incesserat. In qua oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, ut fortiter in martyrij stadio certamen pro CHRISTO sustinerent atque perferrent. Sed quid opus est certum scriptorū eius uiri numerum inire, quum ea res peculiari indigeat ocio & labore? Atqui Eusebius Pamphili, Pamphilum ipsum martyrem dignis prosequens laudibus, summumq́; eius in rebus diuinis studium celebrans, nomenclaturam & tabellas cum Origenis aliorumq́; ecclesiasticorum scriptorum monumentorum in bibliotheca sua repositorum, sex libellis explicuisse scribit, in quo scripto de epistolis quoq; eius Eusebius hæc refert: Quarum, inquit, quascunq; apud plures uarijs in locis sparsim seruatas conquirere potui, singillatim in tomos suos digestas, ut ne intercciderent, supra centum collegi. Repetias quoq; librorū eius catalogum in sexto libro eius, quā pro uiro eo scripsimus, Apologiæ.

Persequutiō Christianorū sub Iulio Maximino.

Alexander in Lrario, hoc est domestico sacello, Abrahami & Christi Seruatoris statuas habuit.

Ambrosius & Protoctetus, Cæsarienses presbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

Apud Suid. scriptū est, Origenem propterea quòd tā multos composuerit libros, quorum [illegible] uocatum esse, quasi dicas cōpositorē: quæ et res causa hallucinandi, ut magnoperè erraret, fuit.

B

CAPUT XX.

MVltos uerò etiam Cæsareæ Palæstinæ docens Origenes habuit discipulos, non incolarum modò, sed aduenarum quoque, qui patriæ dulcedinem, doctrinæ consuetudiniq́; eius uiri posthabuere. Inter quos pręclariores fuere: Theodorus, qui in Palæstina cū magnā gloria sacerdotio est functus: et Athenodorus: atq; huius frater Theodorus, qui etiā Gregorius, atq; insuper † mirificus est cognominatus. De quo, loco suo dicemus: nā postea episcopatū Neocæsareæ in Ponto gessit. His Græcarū & Latinarū disciplinarū maximè studiosis, omnēq; in eis operā ponentibus, quū Origenes uerioris philosophiæ uenustatē ac pulchritudinem ostendisset, facilè persuasit, ut cum ingēti desiderio priora studia sua meliore doctrina cōmutarent. ij quinquennio solo opera in sacris literis apud eum nauata, tantum profecerunt, ut eis ambobus adhuc iuuenibus regendarum in Ponto ecclesiarū cura rectè demādaretur. Vnà cum his etiam Dionysius fuit, qui Alexandriæ non solum diuinam scholam Catechistes, sed etiam ecclesiam Episcopus rexit. Tanta scilicet Origeni disciplinis tradendis inerat facilitas & elegantia, tantumq́; celebris eius fama plerosq; ad spectandam doctrinam & sapientiam eius pertrahebat. Nec tantum qui studiosi essent dicendi, aliarumq́; artium, uerumetiam qui præclarum iam in eis nomē erant consequuti, ad eum ueniebant. Firmilianus quoq; Cæsareæ Cappadocum episcopus, tanti hominem fecit, ut aliquando internuncium ad eum miserit, per quē eum ad se, ecclesiarum suarum emolumenti causa inuitaret. Cæterùm quum ille morarum subinde causas necteret, ipse in Iudæam profectus, atq; ibi aliquandiu

Discipuli Origenis in Palæstina: Theodorus Palæstinus, Athenodorus, et frater eius Gregorius Mirificus. Theodorus Palæstinus apud Euseb. non recensetur.

† θαυματουργός

Euseb. lib. 6. cap. 30.

Dionysius Alexandrinus.

Firmillianus Cappadox.

* Alexander Seuerus Christianos esse passus est. Christo templum facere uoluit, eumq́; inter Deos recipere. Quod & Adrianus cogitasse fertur, qui tēpla in omnib. ciuitatibus sinè simulachris iusserat fieri: quæ hodie idcirco, quia nō habēt numina, dicūtur Adriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur. Sed prohibitus est ab his, qui cōsulentes sacra, repererāt omnes Christianos futuros, si id optato euenisset, & templa reliqua deserenda. Alex. Seuerus sententiā illam Christianam, Quod tibi non uis, alteri ne feceris: usq; adeò dilexit, ut & in palatio, & in publicis perscribi iuberet. Nomina eorū quos publicis præficiebat munijs, proponebat, hortans populū: ut si quis quid haberet criminis, probaret manifestis uerbis: si nō probasset, pœnā capitis subiret. Dicebatq́; graue esse, cùm id Christiani facerent in prædicandis sacerdotibus qui ordinandi sunt, non fieri in prouinciarū rectoribus, quibus & fortunæ hominum cōmitterentur, & capita. Ael. Lampridius.

diu cum illo uersatus: tandem multo quàm antea fuerat, sacrarũ literarũ peritior ad suos rediit. Sed & Alexander Hierosolymorũ & Theoctistus Cæsareæ Palestinæ episcopi, semper ferè ibi cũ eo ut magistro, qui in sacris doctrinis maior quàm humana natura fert, esset, fuere, operã ei nauãtes: & propalã, quæ uel ad ecclesiasticam doctrinã, uel ad sacrarũ literarũ interpretationẽ pertinerent, ei cõcedentes. A

Alexãder Hierosolymitan⁹. Theoctistus Cæsariensis.

CAPUT XXI.

Iulius Aphricanus.

**Fortè hic pro Heracle legendum Origenis.*

De Cestorũ libris Suidas in dictione Ἀφρικανός.

Scripta Aphricani.

Concordantia genealogiæ Christi apud Matthæum & Lucam.

Origenes egregius hæreticorũ confutator.

De historia Susannæ.

EOdem tẽpore cum Origene etiam Iuliũ Aphricanũ uixisse, historiæ tradũt: qui & illius fuerit sectator, & diligens annaliũ scriptor, quos libris quinque est cõplexus. In eis porrò scribit, se præclara fama * Heraclæ excitũ: profectionem Alexandrinã suscepisse. Aphricanus iste, librorũ eorum qui inscribũtur Cesti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Originem epistolã, in qua historiã Susannæ, ueluti adulterinũ scriptum, ex Daniele reiicit. Ad quẽ rescribens Origenes, eam non illegitimã, sed germanã potius esse scripturã, quæ scilicet plurimùm afferat utilitatis, ostendit. Circũfertur & alia Aphricani ad Aristidem epistola, de ea quæ uidetur esse, quũ non sit, dissonantia genealogiæ CHRISTI apud Matthæũ & Lucam: in qua, ex historia quadã, quã à ueteribus acceperat, Euãgelistas magis inter se consentire, quàm dissonantiam aliquã apud eos esse, probat. Eam uolumini huic nostro, loco suo, in primo Tomo inseruimus. Atque hæc quidẽ Origenis gloria apud oẽs fuit, hoc ipsius in sacris disciplinis studiũ: in hac quoque Episcoporum fuit admiratione, quibus eisdem etiam usus est discipulis. Quantus aũt eidem fuerit ardor, cõtra eos qui peruersa & peregrina induxerunt dogmata, deinceps ostendere pergemus.

CAPUT XXII.

Erroneum Berylli Bostrensis episcopi de subsistẽtia et diuinitate Christi dogma.

† ὑπόστασιν οὐσίας ἰδίαν.

Per Origenem is ad uerã doctrinam reductus.

BEryllus, quem paulo antè Bostrensem in Arabia diximus fuisse episcopũ, nouas quasdã, & ab ecclesiastico Canone alienas protulit opiniones. Asseruit namque Dñm nostrũ IESVM CHRISTVM nõ prius B
† propriã essentiæ subsistentiam habuisse, quàm ad nos uenerit: neque propriam obtinuisse diuinitatem, solam aũt paternã subsistentiam & Deitatẽ in eo apud nos uersante extitisse. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cũ homine ecclesiarũ antistites per disputationes cõgressi, auertere ab eo tam impiã sententiã sunt conati. Verùm ille quã semel cõcepisset, pertinaciter retinuit opinionem. Posteaque aũt à multis excitatus, ad eũ clarissimus peruenit Origenes, primùm sermone cũ eo collato, quæ'nam haberet, quæ'ue doceret dogmata, ab eo quæsiuit. Vt uerò rem omnem satis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumentis eum nõ rectè sentire cõuicit: & uix tandem demõstrationibus certis persuasum, sensim & humaniter cũ eo agens, ad sincerã ueritatis reduxit doctrinã, pristinum'que ei sanæ sententiæ restituit habitum. Monumẽta Synodi episcoporum propter Beryllũ coactæ, longo tempore sunt asseruata, quæ ipsius atque Origenis quæstiones simul & solutiones ordine cõtinent. Hæc de Berylli resipiscẽtia.

CAPUT XXIII.

Arabum hæresis de animarũ mortalitate.

Eam quoque Origenes redarguit.

QVa tẽpestate alii quoque in Arabia extiterũt, qui adulterinis opinionib. ecclesiã turbarũt: animã hominis ipsam unà cum corpore in præsentia mori atque interire, & aliquãdo tandẽ in resurrectione futura, unà cum corpore suo reuicturã esse, ac de cætero ad immortalitatẽ cõseruatum iri arbitrantes. Hæc quũ illi sic per inaniloquentiã iactarẽt, cõuentus Episcoporũ sunt acti: in quibus, quũ efficere nihil possent, Origenes est euocatus. Atque ille nulla interposita mora affuit. Et uerbis hinc & inde factis, quæstione'que in mediũ proposita, ita ibi uir ille disseruit, ea'que ex scripturis in cõsessu illo attulit argumenta, ut aduersarii deinde quod cõtrà proferrent, nõ haberent. Itaque statim ita sunt cõuersi, ut se ipsos erroris cõdemnarent, pœnas'que à se ipsi exigerent.

CAPUT XXIIII.

A Post has alia illis longè perniciosior, Helcesae quodam autore, exorta est hęresis: quæ prius est extincta, Origene aquis eam repentè ex scripturarum torrentibus haustis obruente, quàm in apertum maligni spiritus auris exuscitata prodiret. Helcesaitæ namq; isti undecunq; fabulis collectis, portentosum sibi quendam cōposuêre errorem. Et quidē de rerum omnium principio nobiscū consentiunt. unum siquidem & ipsi rerum omniū conditorē asserūt: non unū aūt CHRISTVM, sed plures & diuersos. Ac unū quidem sursum esse, aliū aūt deorsum: quem in multis antea inhabitasse, deinde uerò etiā in Mariæ filio IESV incoluisse dicunt. IESVM uerò aliquando ex DEO esse, aliquādo matrem habuisse uirginē referunt: nonnunq; aūt ne hoc quidem aiunt. Spiritū porrò ipsum quoq; transcorporari, atq; in diuersa ingredi corpora, & unoquoq; tēpore uariè exhiberi sentiunt. Vtunt inuocationibus atq; incātamentis dęmonū, atq; itē baptismis * in elementorū professione. Astrologiā & Mathematicū errorem cōplectuntur, prognosticos & ariolos se nominātes. Diuū Apostolū, eius'q; scripta, inducunt prorsus & abolent. [a] Librū quendam, quem ipsi cōposuere, de cœlo delapsum esse prodigiosè iactitant. Quod si quis dignus inuentus sit ut eum audiat, eū aliam q̄ CHRISTVS dederit, peccatorum cōsequi remissionē. Aduersus hanc & [b] Alcibiades Apamænus Syrus plurimū depugnauit: Origenes uerò ea conuincenda primas tulit. Eius hæresis, ad populū pro cōcione uerba faciens, in octuagesimo secūdo Psalmo hisce uerbis meminit.
» Aduenit quidā hoc tempore uir arrogans & elatus, qui sententiā flagitio-
» sam prorsus & impiā, quę dicit Helcesaitarū, promulgat, nuper admodū in eccle-
» sias inductā. Ea q̄ perniciosa profiteatur, exponendū uobis putaui, ne quos ad
» quædam fidei nostræ dogmata abroganda, transuersos abripiat. Vtit uniuersæ
B scripturæ ueteris & Euangelicæ autoritatibus. Apostolum in ordinem redigit,
» atq; adeò prorsus abolet. Docet quoq; * liberum permissum'q; esse, fidem abne-
» gare: q̄ qui fidem stabilē in animo cōceptam habeat, ore quidem necessitate ad-
» ductus abiuret, corde uerò minimè. Et librū circumferunt, quē è cœlo decidisse
» aiunt: audientem'q; & credentē ei, noxarum remissionē, aliam ab ea quā CHRI-
» STVS IESVS instituerit, accipere affirmant. Hæc hactenus. Innumera præterea alia memoria digna de Origene cōmemorant, quę perinde atq; nō essent pręsentis operis, breuitatis etiā causa p̄termittere est uisum. Ac quę necessaria esse ut huic historię insererent putaui, rectè (opinor) & ordine collegi atq; cōtexui. Superest unū de Origine dicendū, inuidia eius qui malorū omniū est autor, uirum tantū, qui simul & uerbis & factis eò magnitudinis, cōtinuis studijs suis, in certiore atq; absolutiore philosophia processit, à recta quoq; uia per errorem esse digressum, peruersis'q; inuolutum dogmatibus, præsentem simul & futuram contaminasse gloriam. Sed non in præsentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoq; qui maximis quibusq; ecclesijs præfuerunt, catalogum prius texuero: deinde insana quoq; dogmata, & mortem eius impiam persequar: & sic finem quoq; Quinto huic libro, ut potero, faciā. Nunc ergo de imperijs dicam.

Helcesaitarū hæresis.

** [illegible] ὁμολογία.*

Mathematicus error, qui tanquam maleficus prohibitus est. C. de malefic. & mathemat.

a. Fraudē hanc deinde imitatus est Mahometes.

b. Eam hæresim refellit Alcibiades Apamænus, & Origenes.

** ἀδιάφορον.*

Horrēdus Origenis, tanta doctrina & sanctitate uiri, lapsus.

CAPUT XXV.

Seuero, qui decē & octo imperauit annis, Antoninus filius successit. Huic, septē annis & mēsib. sex rerū potito, Macrinus. Macrino aūt, ante integrū annū in Imperio exactū, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor annis administratū, ad Alexādrū Māmeę filiū trāsmisit. quā fœminā religionis diuinę'q; pietatis perq; studiosam fuisse, antea diximus. Alexander autē tredecim annos in imperio exegit, atq; in eius locū Maximinus Cęsar successit. Quem Alexandri odio, q̄ in eius domo plurimi fuerint fideles, ecclesiarum antistites solos cedere iussisse

Imperatorum Rom. successiones.

Persequutio sub Maximino.

Maximinus cũ filio apud Aquileiam occisus. Mox quoque Maximus Pupienus & Balbinus impp. lecti, militari tumultu iugulati. & Gordianus iunior solus imperauit.

Philippus primus ex Imperatorib. Rom. Christianus.

iussisse scripsimus. Post Maximinum, qui tribus annis imperium gessit, Gordianus imperator factus: cui non totis sex annis repub. ab eo administrata, Philippus unà cum Philippo filio est surrogatus. Hunc primum aiunt ex Imperatoribus ad CHRISTI fidem accessisse: eũq; ultimo Paschatis peruigilio, de reliquijs orationum in ecclesia participare uoluisse. non prius tamen in conuentum fidelium accedere, intercessione & impedimento eius qui tum ecclesiæ præfuit episcopi, permissum esse, a quàm confiteretur, & pœnitentium numero, qui ordine & loco suo segregati, disciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd nõ aliter licere ille diceret, nisi hoc fecisset, propter multas eius noxas, cũ ecclesiæ multitudine, conuentus eius festi participem fieri. Eum uerò, rebus ipsis timorem diuini numinis religionemq; debitam ritè atq; sincerè declarantem, b obsequutum illi esse ferunt. Philippi, qui * septem imperauit annis, Decius CHRISTI persequutor, successor fuit. Atq; is biennio in imperij culmine transacto, Gallo rerum summam, annum unum & menses octo obtinendam reliquit. A

a. Episcopalis libertatis exemplum, Fabianus Rom. Antistes.

b. Exemplum Principis, ecclesiasticæ disciplinæ se se submittentis, Philippus imperator.

** Eutropius quinque annos habet.*

CAPUT XXVI.

Pontifices Romani.

QVi uerò sub his Imperatoribus ecclesijs præfuerũt, ij sunt. Romæ Alexandro imperante, Vrbano, qui octo annis ecclesiæ ministerium ibi gessit, Pontianus succesit. Hic annis sex sub Gordiano episcopatu ritè functus, Anteroten successorẽ habuit. Quo post mensem unum in episcopali munere mortuo, diuinitùs sacra administratio ad Fabianum est delata. quem dicũt post Anterotis mortẽ ex agro Romã uenisse, atq; ibi cũ alijs uersatum esse. Quũ uerò Romæ episcopi & fratres omnes in ecclesia ad episcopum creandum conuenissent, atq; suffragia deligentium, de multis præclaris & illustribus uiris, quibus eam dignitatem collatum iri hominũ opinio erat, uariarẽt, affuit etiã Fabianus: & quãuis de eo nulli episcoporũ in mentẽ ueniret, derepentè tamen alicunde aduolãs colũba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritũ in eo acquiescere significauit, in colũbæ specie apparere solitũ: quemadmodum olim certum SERVATORI perhibuit testimoniũ, uocem cœlestem super ipsum VERBVM pertrahens. Quã re tam admirãda uniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atq; eodẽ simul ore omnes dignũ eum esse & idoneũ acclamauerunt, & cõtinuò in episcopali throno collocarunt. Atq; is in persequutione sub Decio spiritualẽ uerticẽ martyrij corona exornatus, episcopatũ ad Cornelium successorẽ transmisit. Alexandriæ aũt, Alexãdro Mammeæ filio imperante, post Iulianũ Demetrius, q quadraginta tribus annis sacrarũ ecclesiarũ regendarum munus obierat, Heraclam philosophũ, primariumq; Origenis discipulum, successorem habuit. Sed & huic, quũ post annum tredecimũ episcopatus sui decessisset, magnus Dionysius succesit, Gordiano tum imperante. Rursum Antiochiæ sub Alexandri imperio, in episcopali functione Asclepiadæ suffectus est Philetus. cuius deinde Zebenus successor fuit. Cæterùm eo quoq; sub Gordiano defuncto, Babylas sacer martyr ecclesiæ gubernacula ibi suscepit: qui sub Decio post cõfessionem fortiter obitã, in uinculis decessit, ecclesiamq; * Fabio regendã reliquit. Porrò Hierosolymis post decantatũ illum Narcissum, seu potius cũ Narcisso (Dio, Germanione, & Gordio interuenientibus) pastorali munere in ecclesia functus est Alexander: de quo in superioribus multa fecimus uerba. Is Origenem per impositionem manuũ in presbyterorũ ordinẽ legit. Et quũ antea in prioribus persequutionibus confessionẽ pro CHRISTO cũ laude fortiter pertulisset, post episcopalem dignitatem, qua Hierosolymis est functus, multa iam & propè decrepita senectute uenerãdus, rursus Cæsare Decio plurimum aduersus fideles sæuiẽte, ad iudicũ subsellia pro CHRISTO tractus, egregiè martyrium obijt, atq; in carcere decessit. Quo tempore & * Babylas apud Nico- B

Canonica episcopi Rom. electio.

Fabianus columbæ auspicio Antistes creatur.

Eusebius libro 6. cap. 29.

Fabianus martyr annis 12. cathedrã Romanã tenuit, Cornelius annis 3.

Episcopi Alexandrini.

Antiocheni.

Babylas martyr Antiochenus.

** Alij hunc Fabianũ uocant.*

Hierosolymitani.

Alexander martyr.

** Babylas martyr apud Nicomedienses.*

A Nicomediā pro CHRISTO fortiter decertauit. Alius hic Babylas est ab eo, qui Antiochiæ sub Numeriano pulchram professus est professionem. Hierosolymis post Alexandrum episcopus fuit Mazabenes, cui postea Hymenæus grandæuus admodum successit. Hæc de eorum temporum profanæ simul & sacræ ditionis successionibus. Nunc denuò ad historiam nostram reuertendum.

CAPUT XXVII.

DEcius ad Imperialē euectus dignitatem, propter Philippi odium, qui Christianismū fuerat complexus, grauissimā contra Christianos persequutionē excitauit. In qua multi quidem sacrū pro CHRISTO obiere certamen: in primis tamē ecclesiarū presides, & quicūq; alios apud nos eloquentia & sapientia antecellerent, infanda crudeliaq́; tormenta tolerantes uitā reliquerunt. Sicuti Romæ Fabianus, in Palæstina Hierosolymis Alexander, Antiochiæ aūt Babylas (cuius in episcopatu Fabius successor fuit) bonū certamen decertantes, episcopalem stolam sanguine multo imbuerunt. Accessit ad hos Carthagine in sapientia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quum uerò animū per amorem ad Iustinā, eximia formę pulchritudine prestantem puellā adiecisset, cupidinemq́; suam demoni cuidā * carnali & libidinoso & ad amores illicitos conciliandos industrio credidisset, neq; tamen optatis amoribus perfrui posset, quòd puella uirginitatē suam antè DEO consecrasset, et tum (ita ut par erat) ieiuniis, precationib. atq; aliis fidei armis castitatē tueretur: errorē suum agnouit & propalauit, fraudemq́; & seductionē diutinā, libris magicis in ignem cōiectis, Vulcano dicauit: & per eam uirginē CHRISTO pulcherrimè desponsatus, sacraq́; Christianorū complexus, mox in presbyterorū ordinem templi custos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ sacrorū Antistes præfectus est. In qua functione sermonibus scriptisq́; suis cohortatoriis permultos ad certamē pro CHRISTO fortiter perferendū confirmauit: atq; ad postremū ipse quoq;, unà cum admiranda illa Iustina, in Deciana persequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatē episcopalem capitali supplicio cohonestauit. Quo tempore etiam Christophorus martyr, & Ephesii pueri, & alii propè innumerabiles, certaminibus pro CHRISTO peractis, cū magna laude innotuere.

Sub Philippo, Millesimus Ro. urbis annus, ingenti lucorum apparatu celebratus est.

Persecutio Deciana.

Cyprianus martyr.

** φιλοκαλίμῳ*

Exemplū uirginitatis & castitatis conseruandæ.

Fidei arma.

Christophorus martyr.

Ephesii pueri.

B

CAPUT XXVIII.

EIusdem persecutionis tempestate, quum Alexandriæ etiam in Christianos maximè sæuiretur, martyrium ibi quoq; obibat ecclesiæ Antistes Dionysius, quem post Heraclam ad munus Episcopale prouectum esse diximus. Verùm illum, diuino nutu & prouidentia, multorū utilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibusq́; persequutorū superiorem ostendit DEVS. Primùm namq;, qui ad eum inquirendum missi fuerant, cæcitate afflicti, quamuis domi is esset, aduentumq́; eorum expectaret, studio tamen & conatu suo potiti non sunt. Deinde aūt, quum sua sponte se illis, rebus omnibus domi suæ per eos direptis, ut se abducerent obtulisset, & quidam id factum fratribus * in nuptiis noctu peruigilantibus renunciasset, illico confertim uno impetu omnes consurgentes, celeri cursu cum iubilo & uociferatione continua ad locum eum contenderūt. Atq; ibi custodibus in fugā uersis, Dionysiū crassiore linea ueste indutū, & in lecto non strato repositū, exurgere, & se quamprimū sequi coegerūt. At ille ad pedes eorū prouolutus, obsecrat, ut uel abirent, seq; ibi relinquerent: uel caput eius milites, qui eum captum abduxissent, auferre paterentur. Quem illi quāuis multa orantē atq; obtestantē, ne audire quidē sustinuerunt: sed manibus pedibusq́; protractū, et clitellarū instar asino nudo impositū,

Dionysiū Alexandrinum a martyrio conseruauit Deus.

** γάμον διαπαννυχίζουσιν.*

Exemplum insignis ouiū in pastorem suū amoris.

in epi-

* *Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra, Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta. Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Christus. Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem, Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti.* Prudentius in hymno de S. Cypriano, quem ipse sub Valeriano & Galieno passum scribit.

in episcopalẽ domunculã reduxerunt. Ac de Dionysio quidẽ hæc sic sunt acta. A postea aũt impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Christianorũ propalàm audacissimè magno impetu irruentes, † res eorũ preciosas atq; sepositas diripuerũt: eis uerò quæ uiliores essent, nec facile comprendi aut ferri possent, fractis, abierunt. Quæ sanè militum licentia & impunitas, faciem urbis ab hostibus captæ præbuit. Vbiq; luctus erat, ubiq; direptiones, militibus de spoliorum & rapinarum immanitate inter se concertãtibus. Non iter, non uia, non angiportus exitum & fugam admittebat: diu noctu'q; clades ea durabat. Præcones per urbem totam ibant, & magnis clamoribus uociferabantur: ut si quis CHRISTVM infaustissimis impurissimis'q; quibusq; uerbis non proscinderet, is passim raptaretur: atq; ita fœdissimè raptatus, tandem igni combureretur.

† κειμήλια. Tumultus Alexãdrinus aduersus Christianos immanissimus.

CAPUT XXIX.

Miseranda facies Alexandriæ Christianorũ quorundam martyrij metu Christũ abiurantium.

ITaq; permultos tũ uidere erat pallidos, timore'q; perculsos, & prorsus cõsternatos, neq; sui cõpotes, ad impura sacra & impia sacrificia accedere, nõ illos tanq; sacrificaturos, sed ueluti idolis ipsis sacrificandos: adeò ut impij illi homines, sannis & ludibrijs, eos qui ita animos despõdissent, prosequerẽtur. Quidã prõptius citius'q; quàm iuberent, ad aras accurrebãt, & magnis animis, se ignorare, quid'nã Christianus esset, asseuerabant. Atq; ij quidẽ raptores sequebãtur, alij fugiebãt, alij capiebãtur. nonnulli etiã usque ad carcerẽ & uincula progressi, prius fidẽ abiurarũt, quàm ad tribunalia pro traherẽtur: nõnulli aũt aliquantũ cruciatib. & tormẽtis toleratis, supplicijs, quæ subsequutura erãt, renunciabãt. Qui uerò firmi stabiles'q; erãt, totum'q; CHRISTVM in pectorib. suis gerebãt, ab eo cõfirmati, & condignũ inexpugnabilis fidei & cõstantiæ suæ robur consequuti, præclaros atq; illustres se regni eius exhibuerunt testes & martyres. Sed enim in præsentia omnes eos qui tũ pro CHRISTO martyrio uitam finierunt, recensere, ac tempus, locum, & modum tam insignium certaminum exponere, tam id fieri non potest, quàm arenam maris numerare nõ est. Itaq; perpaucas tantum, memoriæ gratia, quas à maiorib. nobis traditas accepimus, martyrũ luctas hoc loco rectè exequemur: quæ fortasse non eam fidem & opinionẽ in ecclesia, quam traditio tulit, sunt consequuturæ. Et faciemus id breuiter, & compendiose. Quæ autem memoriam nostram subterfugère, eas secreto diuinæ scientiæ & opinionis relinquemus. Et sic agonibus huiuscemodi paucis commemoratis, ad ea quæ supersunt progrediemur. B

Egregia martyrum constantia.

CAPUT XXX.

Metræ. Alij hunc martyrem Metranum nominãt.

SEd primus omniũ admirãdus ille senex deprędicetur Metras, quem beluæ illæ crudelissimè raptum, ea dicere cogebant, quę ad summam iniuriam, contumeliam, & blasphemiã in CHRISTVM nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis est obsequutus, totum corpus eius sęuissimè fustibus diuerberarunt, faciem arundine acuta consciderunt, oculos cõfoderunt, interiora quoq; & latentia corporis loca laniarunt: atq; ad ultimum, immanitati suæ quasi renunciantes, ingenti ui lapidum eum obruerunt. Quintam uerò, fœminam quandam, ad simulacrũ adductam, adorare illud iusserunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atq; suspẽsis ex pedibus eius funibus, per mediam eam distraxere Alexandriam. Deinde durioribus atq; accliuibus locis raptatam, tandem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductam, itidem ut illum, lapidum corona oppresserunt. Post hanc admiranda adducitur Apollonia, uirgo senectute iam uenerabilis, esca bestijs asseruata: quæ quum lapidum ictibus simul & maxillas & dentes omnes amisisset, quòd ad aram sacrificare prorsus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima, accensam ingenti alacritate prosiluit: longè præstantissimum esse ducens, ut sic ipsa DEO uicti-

Quintæ.

Apolloniæ.

A ma offerretur. His accesit Serapion, patria Ephesius: cuius quum membra omnia magna flagrorum ui cõcidissent, articulosq; corporis locis sedibusq; suis dimouissent, postea præcipitem eum ex superiore loco deiectum enecarunt. Tum quoq; Iulianus, ita pedib. æger, ut neq; ambulare neq; mouere se posset, cũ duobus alijs, qui eum sublimem sustinebant adducitur. Quorum alter statim ad tantam malorum immanitatẽ animum despondit, fidẽ abiurauit, & liber dimissus est: alter autem, cui Ischyrionis nomen,* Euni autem cognomen fuit, reipsa satis eas appellationes comprobans, & persequutoribus fortiter repugnans: quippe * sexcẽties potius mori, quàm quicquam de bona professione remittere paratus: ipseq; Iulianus, qui in eadẽ causa erat: camelis sublimes impositi, atq; ita per mediam urbem uecti, flagris cęsi sunt, donec à plebe ferocius insultante in ignem cõiecti conflagrarunt. Sed & Besas ibi hoplomachus, seu armatus miles, & * uictor ope CHRISTI egregius, quòd se in ueræ pietatis professione optimatem spectatum præbuerit, capitis resectionẽ sustinuit. Macarius quoque, † uerũ hoc obtinens nomẽ, in Libya ortus, quum plurimis esset ad negationẽ allectus modis, ipse aũt immotus permaneret, uiuus est cõbustus. Præterea Epimachus & Alexander, posteaquam carcerẽ, uincula, & super alia nouaculas ferro acuminatas pertulissent, postremò in calcem ardentem proiecti, grauissimè sunt exusti.

Serapionis. *Iuliani podagrici.* *εὔνου* *Ischyrionis Euni.* *μεγάλως* *Besæ.* *καλλίνικος* *Macarij.* *φρόνιμος* *Epimachi.* *Alexandri.*

CAPUT XXXI.

Mulieres quoq; à tam pulchro certamine non aberant, quę uirilem habentes animũ, sanè q; fortiter depugnarunt. Quarũ prima fuit Ammonaria. abducta enim est, promissionem suam cõstanter conseruãs: qua se nihil facturã ręceperat, quod iudex uarijs tormẽtorũ generib. cum ea contendens, eamq; expugnare studens, iussisset. Post hanc & admiranda illa Mercuria: nec nõ multorũ liberorum mater, & quod maius est, DEI amans Dionysia, quum quidem quęsitorẽ ipsum iam puderet, quòd in immensis carnificinis suis à mulierum cõstantia uinceretur, ferro sunt necatæ. Deinde Heron, & Aster, & Isidorus, & Dioscorus, qui nondũ decimũ quintum expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cęteri quidem igni sunt combusti, adolescentulũ autem iudex dimisit, absurda quadam de eo concepta opinione, quòd illum nondum satis firmum, necdum uirum, fraudi & seductioni idoneum esse putaret: moramq; & tempus in eo completurũ diceret, quòd ætati deesset. Hos consequutus est Nemesion, Ægyptius & ipse, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudicium fuerat pertractus. postquàm autem, causa dicta, crimen id à se est amolitus, deinceps ut Christianus in uinculis est detentus. Quæsitor porrò iniquissimus, magis etiam in hunc quàm in illos sæuiens, martyrem inter prędones medium igni exussit. Turma deinde succedit militum: Amon uidelicet, Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidã affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparentes: qui agonẽ decertantium martyrum spectantes, si quem uiderẽt ad abnegationẽ propensum, indignationẽ præ se ferentes, ringebãtur, & aliquãdo quidem illis innuebãt: quandoq; uerò manus suas extendentes, corpora illorum ad decentem habitum pulchrè componebant. Quod cum ita facere in flagranti facto deprehensi essent, ilicet ad quæsitoris tribunal sunt abrepti: ubi tanta fiducia Christianismum sunt professi, ut Pręfectus ipse & assessores eius uehementer cõturbarẽtur, & incredibili timore corriperentur: quum illi cõtrà fortitudine animi magis implerentur, maioreq; quàm quæ uerbis explicari possit, exultarẽt lætitia, & tã magnifico triũpho uictoriæ susciperẽt coronas. Nec minus interea in pagis & uillis plurimi ab infidelibus sunt malè accepti. In quibus & Ischyrion ille fuit, cui à claro quodam eius loci uiro, uillæ procuratio mandata fuerat. Eum dominus sacrificare ad aram deorum iussit. Et quum id ille recu-

B

Ammonaria. *Mercuriæ.* *Dionysiæ.* *Heronis.* *Asteris, Isidori, Dioscori pueri.* *Nemesionis.* *Amonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.* *Ischyrionis, quem herus suus necauit.*

Eusebius, Dioscorum à tyranno primũ uerbis ad Christum abiurandũ illectum, deinde uerberibus coercitum, illi minimè cessisse, lib. 16. ca. 41. scribit.

sarct, contumelijs primùm, deinde etiam conuicijs in eum est inuectus. Sed enim A quum adhuc in sententia Ischyrion persisteret, scipione maximo comprehenso, per interiora eum ille uiscera transfossum occidit. Sed quid opus est turbam eorum recensere, qui in solis locis & mõtibus oberrantes, partim fame, partim siti, quidam acriore frigore aut morbo, nonnulli etiam à prædonibus oppressi, aut à bestijs discerpti interiere? Quorum omnium, qui ex eis superstites fuere, idonei extitere testes. De ijs, ex pluribus unum saltem exemplum referre necessarium esse duxi. Chęremon erat, eius quæ Nilopolis dicitur, episcopus, uir multa senectute admodum uenerandus. is unà cum * cõiuge sua, quum in mõtem, qui Arabicus dicitur, profugisset, nunquam inde est reuersus, necp cuiquam eorũ postea apparuit: sed necp quo nam corpora eorum peruenerint, cuiquam est deinceps cognitũ. Quin multi quocp alij in Arabico eo mõte, ab eis qui illum incolũt barbaris capti, uel pecunia ab eis sunt redempti, uel propter æris inopiam miserè ibi perierunt. Atque hæc quidem Alexandriȩ & in Aegypto acciderunt aduersa. Cœterùm non minores luctȩ & certamina in Palęstina fuere. Sic passim plurimi martyres cohortatorijs Origenis orationibus, uiriliter agones pertulerunt.

Fuga & dispersio Christianorũ in solitudine.

Chæremon episcopus Nilopolitanus.

** [illegible]*

Episcopi coniunx.

CAPUT XXXII.

Origenes martyrium nõ pertulit.

Et ille quidem permultos fecit martyres. sed quum omnibus suis copijs hostiliter Satanas bellum ei moueret, omnicp ui & conatu aduersus eum duceret, & acrius ei tum quàm aliorũ alicui, infestiuscp immineret, perfecta & absoluta uirtute est destitutus: nimirum qui uirtutum omnium parente summissione & humilitate, & quæ per illam prouenit immobili & recta animi cõstitutione atcp * indolentia excidisset. Aiunt enim, Deciana persequutione & ipsum comprehensum esse, & uinculis constrictum. Primùm itacp tormentis grauibus corpore toto afflictus, mox deinde in acerbissimum demissus est carcerem. Ibi ingentis ponderis ferramentum eum distringebat, & insuper supplicium ignis ei intendebatur: aliacp mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòst imminebant, ac diebus pluribus * quatuor uinculorũ catasta pedes eius distinebãtur. Quæ omnia generoso & forti animo pertulit. Et ille quidem mortem obire paratus erat. Quæsitori aũt contentiosa quadã crudelitate aliter uisum est, hominẽ à sententia desideriocp suo abducere. Ac gladio quidem in ipsum animaduertere noluit, alijs uerò ærumnis paulatim uita eum priuare constituit. Ad postremum, quum se tormentis uictum ab illo intelligeret, ad diabolicum prorsus consilium animum adiecit. Quòd enim philosophicum planè animũ castitatemcp uiri nosset, ea parte oppugnare eum decreuit. Itacp è uinculis quidẽ eum dimisit, sed ad aram, apud quam obscœnum impudicumcp Aethiopem collocarat, sacrificare, & thura adolere iussit: quod nisi, ut faceret, animũ induceret, fore minatus est, ut re detestanda diriscp omnibus execranda, corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei intentauit. Origenes uerò optione atque electione rei deterioris, abiurare fidem maluit, † animo pręter utilitatem omnem conspurcato, quàm sordes aliquas corpore excipere. Atque inde à diuina sententia & gratia delapsus, alienas opiniones, Satana instigante, induxit: per quas multis à saniore sententia seductis longo pòst tempore ab Ecclesia CHRISTI per excommunicationem est proscriptus. Quales autem (Eusebius inquit) postea reliquerit uoces, eascp plures, ad eos qui auxilio & utilitate indigerent receptionis in gratiã, quàm plurimæ eius testantur epistolæ, ueritatem ipsam certò satis complectentes. Ego uerò non grauatè faciam, & uerba eius apponã, per quæ manifestè arguitur, cum finib. & cõstitutionib. apostolicis nõ perstitisse. Atcp ut alias eius absurdas opiniones & blasphemias omittam, harum tantum uerbis ipsius meminero. Sic enim scribit.

Virtutum omnium parens Humilitas, [illegible].

** [illegible]*

B

[illegible] Euseb. li. 6. ca. 39.

Quæsitor Origeni stuprum per impurũ & impudicũ Aethiopem comminatus est. Eadem de Origene Suid.

[illegible]

Origenes fidẽ abiurat.

† [illegible]

Errores abominandos inducit.

Excommunicatur.

****

Eusebius Pamphili, & cui & alij multi patres, benignius de Origene sentiunt.

** Origenis nonnulla opuscula, quæ uir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum autore suo dicimus esse renuenda. Dist. 15. Sancta Rom. ecclesia.

CAP.

CAPUT XXXIII.

A MEntes, inquit, à principio erant, absque omni numero & nomine, ex unitate principium ducentibus, & rationalibus existentibus omnibus, substantia, efficacia & uirtute eadem. Vt autem eas satietas cępit diuinæ charitatis & contemplationis, iuxta proportionē cuiusq; propensionis in deterius, uel tenuiora uel crassiora sumpsere corpora & nomina. Vnde cœlestes etiam & * ministrantes substitere uirtutes: ipse quoq; Sol & Luna & stellæ omnes ab unitate illa rationaliũ, ex propensione in deterius, sunt factæ. Ea uerò rationalia, quæ magis à diuina charitate refrixerant, animæ sunt appellatæ, & in crassiora corpora nostra coniectæ. Quę uerò ad summã maliciæ & uitiositatis fuerant progressa, frigidis & caliginosis inclusa corporibus, dæmones & facti & nominati sunt. Ad hæc illa quoque nugatur: Quòd ex angelica quidem constitutione animata facta est constitutio, ex animata autem, dęmoniaca & humana. Vnam porrò mentem ex uniuersa rationalium unitate, inconcussam & immotam à charitate & contemplatione diuina permanere, quæ mens & CHRISTVS & rex & homo sit facta. Item, quòd † perfectus futurus sit corporũ interitus: quum ipse Dominus, primùm proprium deposuerit corpus, & reliqui item omnes. Præterea, quòd uniuersi reuersuri ad eandem illam unitatem, mētesq; futuri sint, quales antea in [a] prępxistentia fuerint: ipso uidelicet diabolo quoq; & reliquis dæmonibus, atq; etiã nefarijs & impijs hominib. ad eandem unitatem restituendis, cum diuinis prisciq; uiris, & cum cœlestibus uirtutibus eandē unionem ad DEVM habituris, quam & CHRISTVS habet, quemadmodũ & antea eam habētes extiterint: ut CHRISTVS nihil prorsus sit habiturus prę rationalibus præcipuum, neq; substantia neq; intelligētia neq; uirtute. Hæc

B ille. Decius autem post duos imperij sui annos, aduersus [b] Scythas, qui Istrum transierant, & ditionem Romanam uastabant, progressus, supra triginta millia ex eis primùm uictor concīdit. Secunda autē pugna cum illis congressus, uictus unà cum filio, ab eis est interfectus. Sic imperium ad Gallum & Volusianũ peruenit. Gallus porrò, quòd non animaduerteret qua de causa Decius in tantam cladem inciderit, ad eundem impegit lapidem. Quum enim imperium pulchrè staret, & res omnes ei ex sentētia succederēt, uiros sanctos, qui preces ad DEVM pro pacata tranquillitate & ualetudine eius secunda fundebãt, afflixit. Quapropter in eis uiris simul etiã uota, & quæ pro eo fiebant orationes est persequutus. Sic duo isti statim, anno uno & mensibus quatuor imperio administrato, de cesserunt. Quibus succedens Aemylianus, quatuor imperauit menses, & rerũ summam ad Valerianum & Gallienum moriens transmisit. Gallo sedenim post Decium imperante, Origenes undeseptuaginta annis peractis, miserabiliter infelix obijt. In quo & nos conuenit finem suum libro huic imponere: cui quidem bonũ initium Origenes præbuit, quamuis finis eius principio non responderit.

Absurdæ et impiæ Origenis opiniones.

λειτουργικάς

παντελὴς ἀναίρεσις.

προϋπάρξει

Non semel in hoc opere Nicephorus Gothos pro Scythis habet, sicuti & hoc loco.

Decius bello aduersus Gothos in Thraciæ palude submersus, & filius eius occisus est. Eutrop.

Virius Gallus Christianos quoq; affligit.

Christiani pro principibus et repub. orant.

Successiones Ro. imperatorum.

Origenis mors.

Origeni industria & curiositas causa ut fœdè laberetur, & multis præterea offendiculũ exitijq; occasio fuit. Quũ enim nihil non in sacris literis exponere uellet, seipsum in errorem coniecit. Vnde multa nefanda & exitiosa protulit uerba. Ex quibus Arius, sectatoresq; eius inæqualem patri filium esse asserentes: & reliqui impij hæretici dogmatum suorum materiam sumpserunt. Profiteri enim est ausus, unigenitum filium cernere patrem non posse, neq; spiritum sanctum ipsum filiũ: sicuti neq; angelos spiritum, neq; homines angelos. Et filium non esse ex substantia patris, sed creaturam: eumq; gratia tantum filium dici, et animas hominum præexistere. Atq; alia item absurda, blasphema, & impia. Non ille Salomonem audijt dicentem: Fili, caue multos componas libros, & ore tuo properes. Cor tuum non sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus namq; in cœlo sursum, & tu in terra deorsum. Proinde uerba tua pauca sint. Multa enim uerba multiplicant uanitatem. Noli esse iustus multum, nec plus sapias quam necesse est. Iustus enim disperit in iustificatione sua. Ab ecclesia porrò proscriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam est profectus. Et Hierosolyma quum uenisset, ab ordine sacerdotali, ut uerba in Ecclesia faceret (erat enim presbyter) rogatus primùm, deinde etiam coactus, surrexit, & uerba illa tantũ recitauit: Peccatori uerò dixit Deus, Quid nam tu annuncias iustificationes meas, & usurpas testamentum meum in ore tuo? Libroq; complicato, cum lachrymis & eiulatu multo consedit, omnibus unà cum eo plorantibus. Sepultus est autem Tyri. Suid.

Anni libri istius. Secundū chronicos nostros 4130. Habet aūt hic tomus annos sexaginta & duos, cuius exordium à primo Seueri A anno incœpit, finis autem in Valeriani & Galieni imperiū incidit: anno à mundo condito quinquies millesimo septingentesimo sexagesimotertio, à natiuitate uerò CHRISTI ducentesimo quinquagesimooctauo.

SEXTI TOMI CAPITA.

I. *Præfatio Tomi dicenda exponens.*

II. *Ut episcopi, qui tum ecclesijs præfuerunt, eos qui sub Decio in persequutione lapsi fuerant, post iustam pœnitentiam in ecclesiam receperint.*

III. *De impuro Nouato, rebusq; eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina.*

IIII. *Quomodo Dionysius lapsorum suaserit receptum, & epistola eius ad Nouatum.*

V. *De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæresim Nouati damnarunt.*

VI. *De Dionysij epistolis de pœnitentia: & noua narratio de quodā Serapione, qui in pœnitentia, sacrosancta mysteria extremum spiritum agens percepit.*

VII. *De quæstione tum temporis de diuino baptismate coorta, & ut tum Sabellius sit coortus.*

VIII. *De uisione quæ Dionysio apparuit.*

IX. *De improbo hæreticorum errore & seductione. item de impio eorum baptismo, & quas epistolas ea de re Dionysius scripserit.*

X. *De persequutione Valeriani: & quæ tum Dionysius Alexandrinus episcopus passus sit.*

XI. *De martyribus Cæsareæ Palæstinæ.*

XII. *De pace sub Galieno: & epistola eius quam pro Christianis edidit, & qualis is fuerit.*

XIII. *De Marino Cæsariensi martyre.* B

XIIII. *De Asterio, & admiranda fidemq; omnem excellente rei per eum gestæ historia.*

XV. *De statua Domini nostri IESV CHRISTI in Paneade, & ea quæ ad hāc statuā creuit herba.*

XVI. *De figura & forma sanctorum Apostolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.*

XVII. *De diuo Gregorio miraculis claro, ut ea ætate floruerit.*

XVIII. *De Dionysij festis epistolis.*

XIX. *De seditione populi Alexandrini.*

XX. *De pestilentia sæuissima, quæ Alexandriæ est grassata.*

XXI. *De Nepote & hæresi eius.*

XXII. *Quid Dionysius Alexandrinus de Apocalypsi Ioannis scriptum reliquerit.*

XXIII. *Quib. rationib. idē asserat, Apocalypsim nō Ioānis Euāgelistæ, sed alterius cuiusdā Ioānis esse.*

XXIIII. *De alijs Dionysij epistolis, scriptisq; eiusdem.*

XXV. *Quæ de Dionysio Alexandrino in quadam epistola scribat magnus Basilius.*

XXVI. *De Sabellio, & eius hæresi, & quod ea ætate extiterit.*

XXVII. *De hæresi Pauli Samosateni: & de prima contra eam coacta Synodo.*

XXVIII. *Ut in secundo conuentu confutatus Paulus à Malchione sophista ex Synodo sit eiectus.*

XXIX. *Quæ Imperator Aurelianus de suffragio & sententia Synodali dixerit: & ut idem quoq; cōtra Christianos persequutionem moliens, cœlitùs sit præpeditus.*

XXX. *Epistola Synodi Antiochenæ, immoderatam & luxuriosam Samosateni uitam exponens.*

XXXI. *De Manente hæresiarcha, à quo Manichæi cognomen acceperunt: & de hæresi eius.*

XXXII. *Ut Manes detracta totius corporis pelle, canibus esca obiectus sit.*

XXXIII. *De successione Romanorum imperatorum.*

XXXIIII. *Qui maximis quibusq; urbib. Episcopi præfuerint, et usq; ad ecclesiarū oppugnationē manserint.*

XXXV. *De alijs eius ætatis Ecclesiasticis uiris eloquentia & doctrina præstantibus.*

XXXVI. *De Laodicensibus episcopis sapientia illustribus uiris.*

XXXVII. *De episcopis Cæsareæ Palæstinæ, & de Eusebio Pamphili.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus VI.

CAPUT I.

A QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quę ętate eius accidere, cõplexus, unà cum morte eius, finem quoq; suum accepit. Sextus aũt, qui nobis est in manibus, argumentum habebit, magnũ Alexandriæ episcopum Dionysium: scriptis eius quę post se reliquit, per proprias eius uoces, materiæ satis suppeditantibus. Exponemus quoq; in eo, quæ post Seueri, Maximini & Decij persequutiones, in Ecclesia sint acta. Vnde etiam Nouatus progressus, seipsum nouæ hæresis * Catharorũ siue purorũ ducẽ promulgarit. Pręterea quomodo is reiectus sit: & illi qui in persequutione lapsi fuerãt, in ecclesiã recepti. Item de diuino lauacro, quod nonnulli post persequutionẽ inducebãt: & de alijs hæresibus. Itẽ de tyrannorũ Aegypti & Palæstinæ actis. Mentionem quoq; faciemus quorundã prodigiorũ: item Dionysij epistolarũ: adhæc, Nepotis, Pauli Samosateni, & peruersæ Manichæorũ opinionis. Postremò diuinos recẽsebimus uiros, qui ea tẽpestate usq; ad Diocletianũ & Maximianũ, qui quidẽ acerbissimè ecclesias oppugnarunt, enituere. Initium autem inde sumendum.

Dicendorum proposito.

καθαρῶν.

CAPUT II.

B IN persequutionibus, quas recensuimus, multi Christianorum fortiter per martyria cum hostibus congressi, debitum uictoriæ præmiũ reportarunt. Plurimi etiam propter animorum imbecillitatem, obuiam quidem illi periculis sunt progressi: sed quum ea perferre non possent, simul & idolis sacrificarunt, & ueræ pietatis cultum abiurarunt. Ii uerò, persequutionis motu & ærumna conquiescente, quum in animis secum ipsi suis quònam miseriæ calamitatis peruenissent, perpenderent, grauiter afflictis uehemens incessit dolor & pœnitentia. Itaq; ad ecclesiarum eius temporis Antistites se contulerunt, pœnitere se atq; resipiscere, paratosq; esse quidquid illis imperatum esset facere, profitentes. Porrò diuini illi uiri, humanitatem & clementiam DEI imitati, non grauatè eos susceperunt, & complexi sunt: & quùm legitima atq; competenti pœnitentia inuitatos in ecclesiam produxerunt, tum tempore * quoq; suo stationem & locũ eis inter fideles, interueniente solũmodo oratione, unà cum manuum impositione, dederunt: id quod ita ex cõsuetudine longa in Ecclesia obseruabatur. Quam consuetudinem primus Cyprianus Carthaginensis pastor mutandam esse ** censuit: non aliter & lapsos, quàm per lauacrũ expiandos, & quoscunq; ex qualicunq; hæresi resipiscentes, admittendos esse arbitratus. Atq; ecclesiarum quidem episcopi ita se gerebant, & quotidie propalàm perlibenter quoscunq; reuertentes suscipiebant.

Christiani, qui fidem in persequutionib. abiurauerant, ad pœnitentiã cõfugiunt.

Pœnitentes in ecclesiam recepti.

** Exomologesi peracta scilicet.*

Pœnitẽtiæ formula.

Cyprianus lapsos & ab hæresi reuersos denuò esse baptisandos censuit.

** Placuit hoc etiam plerisq; omnibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæq; episcopis. Ipsum etiam beatum Hilarium aliquando huius sententiæ fuisse, ut ab Arianis baptizatos non reciperet, nisi rursus ab orthodoxis baptizarentur, palàm scribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie dissentit Ecclesia, & iterationem baptismi prohibent Imperiales constitutiones. Nec satis esset tutum eam aperire de sacris cæremonijs fenestram, ut sacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatistæ, Sedenim in Polonia nunc quoq; Episcopi, homines ab Orientalibus sacerdotibus, quales sunt in Moscouia & Russia omni, baptizatos denuò tingunt, illis adiectis uerbis, Si non es baptizatus. Affui ipse ablutioni huiusmodi susceptor.

CAPUT III.

De Nouato, et eius heresi.

ROmę autem eis temporibus presbyter erat Nouatus nomine. Is fastu & iactantia inani sublatus, omnem (ut in prouerbio est) mouerat lapidem, ut Romanæ ecclesiæ gubernationem cōsequeretur. Vbi aūt omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immensa correptus) in desperationem incidit: & tandem aliud quod faceret non habens, ab ecclesia seipsum segregans, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæresim per defectionem instituere cœpit: secessionis suæ obtentum illū prętexens, quòd episcopi eos qui Deciana persequutione dijs sacrificassent, per condignam pœnitentiam in gratiam recepissent. Breui sanè tempore permultis seductis, suum sibi constituit conuenticulum: & eorum qui propter sordes † Cathari siue puri nominantur, ducem se fecit. Quū autem eum Episcopali dignitate, quam tantopere dudū adamauerat, potiri oporteret, per duos quosdam sectæ suæ homines, qui salutem suā prorsus iam desperarāt, tres ad se Romam obscuri nominis ex Italia episcopos, eosq́; simplicibus atque adeò rusticis moribus, ad simulandum & dissimulandum scilicet minimè idoneos, pertrahit: illo splendido prætextu usus, ut ipsi partibus suis interpositis, mediatores inter se & episcopos, ueteres simultates & inimicitias cōponerent. Illi porrò, propter animorum simplicitatem nihil tale ueriti, ad eum uenere. Ibi eis in conclaui conclusis, quidam ex eius sodalitate, per animorum crapulę & ebrietatis grauedinē, uim afferunt, & * imaginaria manuum impositione episcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod sanè illi, uel inuiti, ui atq; necessitate adducti, fecere. Et Nouatus honorem eum, quem tam sceleratè, ut uidebatur, consequutus fuerat, usurpabat, eundemq́; contra obtrectatores defendere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habens, * CHRISTI nomen & fidem ad prætextum sal tem uteretur. Quum enim ab exorcistis de fide instituerετur, morbo est correptus graui: quumq́; iam in expectatione mortis esset, a quam petijt, qua in ipso lecto, ita ut decūbebat, perfusus, baptizatus scilicet est: si quidem tinctionem huiusmodi baptismum uocare licet. Sedenim ille postea reliquis ecclesiæ symbolis atq; cęremonijs, quibus ad eum modū tincti iuxta ecclesiæ sanctiones uti solent, minimè dignus est habitus: † neq; quum cōualuisset, signaculū ab episcopo deinde recepit. * Porrò quum mystica huiusmodi symbola nō sit sortitus, quomodo spiritum sanctū est assequutus? Sed & persequutionis temporibus, per timiditatem presbyteri honorem abiurauit. Postquā enim à diaconis rogatus est, ut periclitantibus fratribus, in tormentorum discrimine maximè auxilio indigentibus, ita ut sacerdotem deceret, præstò adesset: tantum abest ut illis sit obsequutus, ut cum indignatione magna se subduxerit, & de cœtero presbyter esse noluerit, aliud scilicet philosophiæ genus sequutus. Aliam quoque absurdam admodum rem in se admisit. Quum enim * oblationes offerret, qui mos sacerdotibus est, & iam ad distributionem panis peruenisset, data cuilibet parte sua, pro eo quòd cum gratiarum eam actione percipere debebant, iurare miseros coegit. utramq; enim percipientium manum comprimens, non prius eas remisit, quàm iuratum ab eis esset: (utar autem uerbis eius conceptis) Adiura mihi per sanguinem & corpus Domini nostri IESV CHRISTI, nunq; te à me discessurum, & ad Corneliū (Romanus hic fuit episcopus) redituru esse. Miseri aūt illi non prius q̃ acceperāt, degustarūt, q̃ se illi deuouerūt: & pro eo quod Amen, reuersuros scilicet se ad Corneliū profitētes, dicere debebāt, minimè se redituros dixerūt. Huius fraudē, malignitatē, & cacoethes hæresis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis liberrime pro CHRISTO decertarūt, & ingētē ex cōfessione fructū tulerunt,

Marginalia (left): † Per antiphrasin uidelicet. — Nouatus fraudulenter episcopus creatus. — * ἀναιτιῶ ἐπιθέσει. — Nouatus dæmoniacus. — * τὸ εἰς χριστὸν πεπιστευκέναι πρόφασιν εἶχεν. — Tales olim Clinici dicti. — Symbola & ceremoniæ baptismi. Euseb. lib. 6. cap. 43. — * τούτων δὲ μὴ τυχών, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχεν; Nice. τούτου δὲ μὴ τυχών, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχεν; Eusebius. — * ποιῶν προσφοράς. — Nouatus factionis suæ populares iuramento, ut sibi adhærerent, in perceptione Eucharistiæ obstrinxit.

Marginalia (right): A — B — Nouatus æger in lecto baptizatus. — † τυχὼν τοῦ σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. Confirmationem hoc nunc uocamus. — Ea tempestate laicis etiam Eucharistia in manus dabatur: quod postea in Ecclesia est mutatum.

A runt, prętерea Sidonius & Celerinus, qui in eodem stadio decurrerũt, primi deprehenderunt: primiq; cũ eo congressi, de eo triumphum in ecclesia egerunt. Ex eis autem qui suffragio & consecratione sua Nouatum episcopum ordinarant, unus non longè pòst ad ecclesiam reuersus, crimine per pœnitentiam & luctum abolito, receptus quidem, sed laici tantum ei concessa sors est, ac in episcoporũ eorum locum alij sunt suffecti.

Episcopis, qui Nouatum episcopum crearunt, dignitas adempta. Eorum autem unus, ubi pœnitentiã egit, ab ecclesia in ordinem laicorũ est receptus.

CAPUT IIII.

HAeresi ea longè lateq; uulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus scriptis, multi etiam alijs modis aggressi sunt fundamenta eius erroris euertere. Quæ uerò in epistola quadam Alexãdrinus Dionysius scripserit, audiamus. Diui ipsi apud nos martyres, CHRISTI nunc assessores, regniq; eius participes, participes etiam iudicij, & pro tribunali cum eo sedentes, lapsos quosdam fratres sacrificiorumq; crimen sustinentes receperunt: conuersionemq; & pœnitentiam eorum uidentes, atque acceptam gratamq; fore ei existimantes, qui non uult mortem peccatoris, explorata ea atque cõprobata in ecclesiam admiserunt, & ad eum modum receptis locum suum dederunt, orationemq; simul & cibum cũ eis communicarunt. Quod'nam igitur, fratres, nobis de eis consilium datis? quid faciendum putatis? suffragatorésne & subscriptores illorum sententiæ erimus, iudiciumq; & gratiam eorum seruantes, benignos nos erga eos, quorum illi miserti sunt, exhibebimus? an iudicium eorum ueluti iniquum reprobabimus, atq; in sententiam eorum inquiremus, benignitatemq; contristabimus, & quod bene est constitutum & ordinatũ retractabimus, DEVMq; ipsum exacerbabimus? Hæc Dionysius, de eis qui per infirmitatem persequutionum temporibus lapsi fuerant, scripsit. Qualia uerò & ad ipsum Nouatum ecclesiam Romæ perturbantem scripserit, æquum est ut hic proferatur. Quũ enim ille sub obtentu quodã, in nonnullos fratres schismatis & dissidij causam, perinde atque ab illis ad consilia cœptaq; eiusmodi, per uim descendere coactus esset, conferret, uide quæso quibus ad eum utatur uerbis. Dionysius Nouato fratri salutem. Si inuitus, ut inquis, hoc consilij cepisti, idipsum, si uoluntate & sponte tua in uiam redieris, declarabis. Et non minoris martyrij laudis & gloriæ fuerat, imò meo iudicio etiam maioris, Ecclesiam non scindere, quàm idolis non sacrificare. Hac enim parte alicui de una, eaq; sua ipsius anima, suscipitur certamen: in illa autem, de ecclesia uniuersa martyrij subeũdus est agon. Proinde si uel persuaseris, uel coegeris fratres ad cõcordiam redire, * illustrior tibi ipso lapsu fuerit resipiscentia: & quùm erratum tibi uitio minimè uertetur, tum castigatio maximè laudi erit. Quod si illos parùm tibi obsequẽtes, in potestate tua nõ habes, tuam saltem ipsius animam seruans seruato. Vale re te, quatenus pacem consectaris, in Domino, opto.

B

De lapsis, si pœnitentiã agant, in ecclesiam recipiendis.

Pœnitentes in ecclesia ad communionem cibi & precationis sunt loco suo admissi: ad Eucharistiæ autẽ perceptionem non statim, etc.

Dionysius Alexãdrinus fraternè Nouatũ ab errore in uiã reuocat, & ad resipiscentiam inuitat.

μεῖζον ἔσται τοῦ σφάλματος τὸ ἐπανόρθωμα.

CAPUT V.

NOuatus aũt animi arrogantia transuersim actus, propalàm & impudenter magna libertate prædicãs docebat, nullam esse salutis spẽ reliquam eis qui persequutionũ temporibus lapsi essent, quãuis omnia quæ ad legitimam & ueram pertinent conuersionem & confessionẽ perfecerint. Nec contemnendã ad se pertraxerat atq; collegerat multitudinẽ, & plures ex uiris celebribus eius sequebantur errorem: qui per inflatas eorũ mentes, Catharos & puros seipsos uocabãt, à duce & imperatore diabolici examinis Nouato * turpiter & impurè ducti. Talẽ aũt ecclesię cladẽ latius serpentẽ, quũ ecclesiarum antistites, in primis uerò Romanæ Cornelius, & Carthaginensis † Cyprianus, (nõdum enim sacro martyrio coronatus fuerat) episcopi uiderent,

ἀνταρῶν προταγόμενοι.

u 4 ille

† Rectè ergo Prudentius Cyprianum sub Valeriano & Galieno passum scripsit.

* Hoc tantũ de Rom. concilio refert Euseb. lib. 6. cap. 43.

**

re: in quibus * sexaginta fuere episcopi, presbyteri autẽ & diaconi longè plures. Celebrata quoq; alia seorsim in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo uno decretum est, Nouatũ quidem, adhærentesq; ei episcopos, & quicũq; præterea inhumaniore sententia opinionẽ illorũ cõprobarent, ab Ecclesia proscribẽdos prorsus: lapsos aũt fratres admittẽdos, humaniterq; tractãdos esse, condignos pœnitentiæ exhibentes fructus. Satis hoc ostendunt Romanæ Synodi, atq; etiam eorum qui ante eam in Italia & Aphrica (in qua sacrorum antistes, ut diximus, Cyprianus fuit) coacti sunt conuentuũ acta & decreta: nec nõ Cornelij Romani episcopi, atq; etiam Cypriani, aliorumq; qui cũ eo fuere episcoporum latinè composita scripta: certò confirmãtia, omnibus tum uisum esse, ut & lapsis in persequutione subueniretur, debitumq; auxiliũ impertiretur: & autor hæresis, ita ut par erat, unà cum omnibus sectatoribus suis per excommunicationem proscriberetur. Extat aliud quoq; scriptum Cornelij, in quo copiose conuentus consulta exponuntur. Aliud item, quod ad Fabianũ Antiochenũ episcopum est datum, in quo res Nouati unà cum ipso describuntur. Vnde etiam pleraq; de ineptijs & detestationibus eius in nostrã hanc transtulimus historiã.

A

Nouati hæresis in pluribus prouincialibus Synodis dãnata.

Nouatiani excommunicati.

Pars epistolæ eius est apud Euseb. ut sup.

CAPUT VI.

* Alij Fabianũ nominant.

AD * Fabium eum, in Nouati sectã aliquantulũ inclinantẽ, quem modò diximus, diuinus uir Dionysius scribens, plurima de pœnitentia dissérit: & martyrũ certamina iam inde ab initio discernẽs, sicuti & nos exposuimus, atq; alia multa afferẽs, admiratione quiddã dignum memorat, quod hoc quoq; loco tempestiuè referendũ duxi. Vnum tibi, inquit, exem- B
plum quod apud nos euenit, exponã. Serapion quidam nobiscũ fuit senex fidelis, & qui sine crimine ad multũ uixisset tempus, persequutionis aũt tempestate lapsus esset. Is sæpe quidem ut reciperetur obtestatus fuerat, sed nemo illi aduertit animũ. Idolis enim sacrificauerat. Morbo uerò deinde oppressus, tres continuos dies sine uoce & sensu iacuit: paululũ uerò uirib. recuperatis, quarto die nepotẽ ex filia ad se uocauit: &, Quãdiu me tandẽ, inquit, ô fili, distinetis? accelerate quęso, & me q̃primùm absoluite, presbyterorũq; aliquẽ tu ad me uoca. His dictis, rursum obmutuit. Puer cursu ad presbyterũ contendit: erat aũt nox, & ille æger decumbebat. Quapropter quũ ad senem uenire nõ posset, mandatumq; à me haberet, ut è uita decessuri, si opus esset, & maximè si antehac suppliciter precibus id flagitassent, ut scilicet eo meliore spe fatis cõcederent, a absoluerentur: paululũ puero † Eucharistiæ dedit, infundere atq; instillare id in os seni iubens. Puer redit: quũ non longe abesset, priusq; ad illũ ingrederetur, erigẽs se rursum Serapion, Venisti, inquit, fili? Presbyter quidẽ uenire ad me non potuit: at tu celeriter, quod iussus es perfice, & me dimitte. Instilauit ei puer Eucharistiã, & simulatq; ori eius infudit, atq; ille paululũ id glutiendo demisit, cõfestim reddidit spiritum. An nõ apertè conseruatus eò usq; in uita permansit, donec absolueretur, * peccatisq; per multa quæ egit bona opera extinctis, confiteri posset? Hæc de Serapione. Idem porrò Dionysius epistolã aliã de pœnitentia ad Ægyptios scripsit, in qua iudiciũ suũ de lapsis, ordines eorũ & discrimina persequẽs, exponit. Aliã rursum, eandẽ inscriptionẽ de pœnitẽtia habentẽ, ad Cononẽ episcopũ Hermopolitã. Aliã pręterea cohortatoriã ad ecclesiã Alexãdrinã. Est item eius alia epistola ad Origenẽ, de martyrio. alia ad Laodicenses, quorũ episcopus fuit Thelymidris: sicuti alia etiam de pœnitentia, ad Armenios, quorum ecclesię pręfuit Meruazanes. Scripsit quoq; ad Corneliũ Romæ episcopũ, quum ab eo aduersus

Serapion, qui in persequutione dijs sacrificauerat, pœnitentiam egit: et quum in Ecclesiam plenè receptus non esset, mori sine eucharistiæ cõmunione non potuit.

a ἀφιέσθαι.

Olim morituris quoque Eucharistiæ communio permissa.

διὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἐξαλειφθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς.

Dionysij Alexandrini scripta.

** Hippolytus Portuensis episcopus & martyr cum ad supplicium raperetur, ut est apud Prudentium, Respondit, fugite ô miseri execranda Nouati Schismata, Catholicis reddite uos populis. Vna fides uigeat, prisco quæ condita templo est, Quã Paulus retinet, quamq; cathedra Petri. Quæ docui, docuisse piget. uenerabile Martyr Cerno quòd à cultu rebar abesse Dei. Insigne retractationis seu reuocationis exemplum.

† Audio quòd dicant, mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquiæ, ad sanctificationem inutilem esse. Sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit Christus, neq; sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis uirtus & uiuifica gratia perpetua manet in illo. Cyrillus ad Calosyrium Episcopum.

A uersus Nouatũ accepisset epistolam. Cui etiam significat, rogatum se esse ab Heleno Tarsi Ciliciæ, & à Firmiliano Cappadocum, nec non à Theoctisto Palæstinorum episcopis, ut Antiochenã Synodum adiret, ubi nonnulli obtinere atq; confirmare Nouati hæresim conabantur. Indicat eidem illud quoq;, Fabiũ quidem obdormiuisse, Demetrianum uerò pro eo ecclesiæ Antiochenę pręfectum esse. De Hierosolymitano autem episcopo, ad eum hisce uerbis scribit: Admirandus ille Alexander in carcere feliciter est defunctus. Deinde & alias duas ad Romanos scripsit epistolas, alteram de pace, alteram de pœnitentia. Aliam item ad eos qui ibi fidem sunt confessi, Nouati opinioni adhuc adhærentes: & ad eosdẽ rursum, quum ad ecclesiam essent reuersi, alias duas. Ad alios quoque plures literis datis, plurimùm omnibus attulit utilitatis.

CAPUT VII.

POrrò quum Cornelius Romæ post tertium annũ Episcopatus sui decessisset, Lucius ei est suffectus: qui non integris septẽ mensibus ecclesia administrata, Stephanũ habuit successorẽ: ad quem Dionysius primam de baptismo scripsit epistolã. Cyprianus quippe Apher primus opinatus est, oportere eos qui ab hęresi cõuerterentur, lauacro expiari & recipi. Stephanus contrà, † nihil ea in re præter receptam consuetudinem nouandũ esse duxit: sufficere scilicet in eis ueteri more orationem solam, cum manuum impositione. Itaq; ad eum ægrè dissensionem eam ferentem, Dionysius plurib. scripsit: & postremò certiorem eum facit, persequutione sopita, ecclesias omnes nouis rebus Nouati repudiatis, pacem inter se habere. Verba eius hæc sunt: Scito nunc, frater, Orientales, atque etiam ulteriores ecclesias, quæ antea dissidebant, ad unitatem esse redactas, omnesq; ubiq; earum Antistites unanimes & consen- B tientes supramodum de pace & concordia, quæ præter expectationem accidit, lætari. Demetrianum in primis Antiochenum, Theoctistum Cæsariensem, Mazabanem Aeliensem Alexandri defuncti successorem, Marinum Tyrium, Heliodorum Laodicensem, qui in locum Thelymidris surrogatus est, Helenũ Tarsensem, & ecclesias Ciliciæ omnes, Firmilianum, & Cappadociam omnem: præcipuos enim Episcoporum nominaui, ne epistola longior fiat, ne'ue multis uerbis sim molestior. Sed & uniuersæ Syriæ & Arabiæ: quibus semper aliquid suppeditatis doctrinæ, & nunc etiam scripsistis. Mesopotamia ipsa, Pontus, Bithynia, & (ut semel dicam) exultant ubiq; omnes, concordia & fraterna charitate glorificantes DEUM. Hæc Dionysius ad Stephanum. Ad Xystum autem, qui illi succeßit, secundam de baptismo epistolam idem dedit, Stephani & reliquorum iudicium in ea ostendens. Scripserat namq; Stephanus prius de Heleno & Firmiliano, omnibusq; finitimis populis, se cum illis nõ communicaturum, eam ipsam ob causam, quòd hæreticos rebaptisarent. Et considera, inquit, magnitudinem rei. Certum enim est, de ea in maximis Episcoporum conuentibus, ut audio, decreta esse facta: uidelicet, ut qui ex hæreticis per pœnitentiam conuertuntur, primùm de recta fide per catechesin instituantur, deinde abluantur, ueteris & impuri fermenti deponentes sordes. Et paulo pòst: Quin & dilectis nostris cõpresbyteris Dionysio & Philemoni, qui antehac suffragatores Stephani fuere, quum ad me de hisce rebus scripsissent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus respondi. Et de baptismo nunc hactenus. De hæresi autem Sabellij, quæ tum emergebat, mentionem faciens: De dogmate, inquit, quod Ptolemaide, quæ una ex quinque ciuitatibus est, recens orto, impio prorsus, quippe quòd multam blasphemiam in omnipotentem DEUM, patrem Domini nostri IESU CHRISTI, multam infidelitatem in unigenitum eius filium, primogenitum omnis creaturæ, inhumanatum VERBUM, insensibilitatem autem Spiritus sancti continet,

Cyprianus ab hæresi resipiscentes, rebaptisandos censuit.

† μὴ παρὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος νεωτερίζειν.

Huic restitit Stephanus Ro. Pontifex.

Dionysius Alexandrinus ad Stephanũ episcopum Rom. de concordia Ecclesiarum.

Idem ad Xystũ Ro. Episcopũ, de hæreticorũ resipiscentium baptismo.

Idem de Sabellij hæresi.

Negauit is, Christũ filium Dei, & primogenitũ omnis creaturæ esse: simulq; Spiritus sancti intellectum ademit.

continet, quũ * utrinq; ad me peruenissent, & decreta, & fratres disputaturi, quædam scripsi pro uirili mea, Deo suppeditante, explanatius exponens omnia. A

** ἐκδόντων ἑκατέρωθεν πρὸς ἐμὲ καὶ τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν διαλεξομένων ἀδελφῶν.*

Dionysius etiã in hæreticorũ libris uersatus.

CAPUT VIII.

IN tertia epistola de baptismo, quam ad Philemonem presbyterum Romanum scripsit, hæc refert: Ego uerò etiam in scriptis & traditionibus hæreticorum lectione uersatus sum, opinionibus eorum impurissimis aliquantum animum meum polluens: utilitatem aũt illam ab eis capiens, ut facilius eos apud me ipsum refellã atq; repudiem, magisq; etiã execrer ac detester. Atq; equidem frater quidam presbyter, ab eis legendis me arcebat, quòd uereretur, ne in cœno maliciæ unà cum illis inuoluerer, néue anima mea noxam & perniciem contraheret. Eumq; quum uera dicere sentirem, uisio quædam diuinitùs exhibita, & uox me confirmauit. Disertè namq; & clarè mandauit, dicens: Omnes uersato, quos in manus acceperis, libros. disquirere enim, castigare, & explorare omnia potes, quæ tibi etiam ab initio fidei complectendæ causa fuit. Visionem eam accepi Apostolicæ uoci congruentem, quæ firmioribus dicit: † Estote spectati atq; probati trapezitæ. Deinde quum quædam de hæresibus omnibus dixisset, talia infert:

Ea in re uisione est cõfirmatus.

† γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται. Euseb. lib. 7. cap. 7. Omnia legite, quæ bona sunt tenete. Rufin.

Vtile est hæreticorum nosse opiniones.

CAPUT IX.

HAnc ego regulam & formam, à beato nostro Papa Heracla accepi. Ille siquidem quosdã ab hæresibus reuertentes, quòd ab Ecclesia defecissent, seu potius nõ defecissent, sed quòd conuenire & cõmunicare quidem nobiscum uiderentur, indicati autem fuerant * quendam aliena docentem consectari, qua de causa ab ecclesia erãt repudiati, obtestantes eos nõ prius admisit, quàm publicè quæ ab aduersarijs audiuissent, omnia exposuissent.ª Et tum primùm ad ecclesiã eos perduxit, nihil prorsus in eis opus esse baptismo alio iudicans: sacrum enim id lauacrum antehac ab eo obtinuerant. ᵇ Ac quæstione hac pluribus tractata, ita infert: Didici illud quoq;, non solum nunc Aphricanos hoc perperàm induxisse, sed & ab eis qui dudum ante nos episcopi in frequentissimis ecclesijs fuere, in conuentibus fratrũ Iconij & Synadæ, & præterea apud multos ita decretum fuisse. Quorum consilium reijciens, in contentionem & rixandi studium eos conijcere supersedeo. Non enim mouebis, inquit, terminos proximi tui, quos constituerũt patres tui. Quartam autem quam ad Dionysium Romanum de baptismo dedit epistolam, quum adhuc is in presbyterorum ordine esset, scripsit: quem Dionysium Romanum eximium & admirandum quoq; fuisse, satis ex nostri istius Dionysij scriptis colligitur. Porrò in epistola quam ad eum dedit, sic etiam Nouati meminit: Nouatum iustis profectò de causis odimus, qui Ecclesiam discidit, fratresq; quosdam ad impietatem & blasphemias pertraxit, & impurissimas de DEO doctrinas inuexit. Nam benignissimum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, ut immisericordem, more sycophantæ traducit. Ad hæc, sacrum abolet lauacrum, fidem Christianam & confessionem euertit: & Spiritum sanctum ex hominum cordibus, si qua spes esset ut uel in eis maneret, uel ad eos reuerteretur, prorsus propellit. In quinta uerò epistola ad Xystum Romanum data, dum multa contra hæreticos scribit, eiuscemodi quiddam sibi accidisse, hisce uerbis refert: Sedenim, frater, consilio indigeo, & sententiam iudiciumq; tuum requiro, posteaq; huiusmodi quædam apud nos res accidit: uereor enim, ne hallucinier. Fratribus quippe cõgregatis, fidelis quidã iamdudũ ante meam etiã, imò quoq; (ut opinor) ante beati Heraclæ electionem habitus, quum in cœtum nostrũ uenisset, & eos qui tum baptizarentur B

[illegible]

ª Inde est, quòd hucusque resipiscentes ab hæresi propalàm in ecclesia per recantationem, siue reuocationem, errorem suum cõfitentes exponunt.

ᵇ Improbat Dionysius resipiscentiũ hæreticorum anabaptismum.

Nouatus Christum Iesum immisericordẽ facit.

Frater quidam non ritè ab hæreticis baptisatus, ut rebaptisaretur, à Dionysio petijt: sed id non obtinuit.

A zarentur uideret, interrogationesq; & respõsiones eorũ audiret, accessit ad me
» flens, seipsumq; complorãs, atq; ad pedes meos prouolutus: confitens quidẽ &
» abiurans baptismum, quem ab hæreticis susceperat, nõ talem eum esse prorsus,
» neq; quidq; cum hoc habere cõmunionis dixit, quin etiam blasphemijs illũ re-
» fertum esse asseuerauit. Animam uerò suam admodum compunctã esse, seq; non
» audere oculos suos ad DEVM, propter nefariam impuritatem scilicet dictorum
» factorũq; illorũ quib. initiatus esset, tollere dicens, obtestabatur ut reciperetur,
» & ad purissimum baptissimi nostri lauacrũ gratiamq; admitteretur. Quod sanè
» ego facere non ausus, dixi sufficere ei tam diuturnam nobiscum communionem,
» qui gratiarum actione exaudita, simul nobiscum Amen accinuerit: quiq; mensæ
» assistens manus ad exceptionem sancti alimenti porrexerit, & id susceperit, cor
» porisq; & sanguinis Domini nostri IESV satis longo tempore particeps fuerit.
» Proindeq; minimè faciendum putaui, ut hæc denuò à principio retexerem atq;
» renouarem. Bono autem animo eum esse iussi, & confidere, firmaq; fide & con-
» scientia bona ad communionem sanctorum mysteriorum accedere. Ille autem
» neq; luctui modum fecit, neq; præ timore & tremore ad mensam accessit. Atq;
» ægrè tandem eò est cohortationibus perductus, ut orationibus assistere sustine
at. Alia quoq; extat ad Xystum epistola, in qua multa de hac quæstione uer-
ba facit. Itidem & alia de Luciano, & de quęstione eadem ad Dionysium Roma-
num episcopum data. De Dionysij epistolis in causa baptismi, satis.

In manus olim communicantibus Eucharistia data.

CAPUT X.

Valerianus post Gallum imperio suscepto, primùm clemẽs & bonus uisus est, atq; erga homines DEI beneuolus atq; benignus. Neque enim alius quisquã, qui ante eum fuerant Imperatorũ, in illos propen-
B sior humaniorq; fuit, ne illi quidẽ qui manifestò Christianismũ erãt complexi. Adeò se ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namq; domus eius, diuini numinis cultorib. plena erat: eaq; prorsus nihil aliud quàm DEI ecclesia esse uidebatur. Sed enim magorum Aegyptiorum sectæ princeps & doctor, imposturas & præstigias magicas docens, ei persuadet, ut sanctos uiros nõ tantũ domo sua exigat, & quàm lõgissimè repellat, sed ferro quoq; tollat, ut qui artibus incantationibusq; illorũ obstarent & resisterent. Restabãt enim adhuc, qui perniciosorum pestiferorumq; dæmonũ actiones uisas tantum aut auditas reprimerent. Talibus igitur consultorib. usus, CHRISTVM confitẽtes crudelissimè persequutus est: & ad sceleratissima sacra animũ adijciens, impias obtulit uictimas, pueros miseros occidens, infelicium parentum liberos inhumanissimè sacrificans, recens edita uiscera diuidens, & creaturas DEI in minutissimas partes concidens. Atq; his rebus felicẽ se & beatum fore est opinatus. Quapropter & Ecclesiæ hostis factus est, & indignum se benignitate DEI effecit. Ita scilicet magnam is quoq; cõcitauit persequutionem. Et qui temporibus eis, certaminibus obeundis sunt conflictati, si ad plenum omnes referri deberent, peculiari illi indigerent historia. Tũ sanè & Dionysius, quem diximus, malo eo inualescente, quum Aemylianus præfectus Aegyptum prouinciam teneret, pro tribunali causam dixit: & cum eo Maximus presbyter: præterea duo diaconi, Faustus & Eusebius: & cum Chæremone alter * quidam. Et quum ij unà cum Hierarcha suo sacrificare iussi essent, renuerunt id primùm, deinde Christianos se esse, fieriq; omnino non posse ut DEVM alium uel timerent uel colerent, professi sunt. Hunc namq; esse qui cœlum & terrã cõdiderit: & qui Principibus, designatis certisq; temporibus, in terris potestatem & imperium concedat. Hæc atq; alia quum ab eis afferrentur plurima, Aemylianus in sententia perstitit: & quum se hoc illis persuadere non posse uideret, nulla interposita mora, Dionysium, quantumuis

Licin. Valerianus Galli Hostiliani successor, Christianorum primùm fautor eximius.

Seductus deinde à magis Aegyptijs, ad nefanda est arlapsus sacra.

Humanæ uictimæ.

Idẽ acerrimus Christianismi hostis & persequutor.

Aemylianus Aegypti præfectus.

** Fuit is ex urbe Ro. frater. Euseb. li. 7. ca. 11.*

Omnis potestas à Deo est.

Dionysius cum quibusdam fratribus apud eũ præfectum causam dicit.

morbo

Idem semel atque iterum relegatur. *Fratres, exilij eius comites, & socij.*

morbo correptũ, in solos quosdã & à frequentia hominũ longè disitos locos in Libyã relegauit. Ad quẽ permulti ex urbe, non paucissimi uerò etiã ex Aegypto conuenerũt, atq; ibi cũ eo doctrinã fidei eius addiscẽtes mãserunt. Deinde uerò ad longè duriorẽ grauiorẽq; erumnã, in regionẽ cui nomẽ est Cephro, & locum Colythiũ dictũ, exul est deportatus. Porrò beatus Dionysius aduersa omnia magno fortiq; pertulit animo. Nec minus & fratres quidã cõtinua cõsuetudine sua loci asperitatẽ lenierunt, consolationisq; pietatẽ ei præstiterunt. Qui uerò accuratius cognoscere uolunt, quæ ea persequutionis tempestate, nõ ipse tantum Dionysius, sed alij etiã innumeri fratres aduersa pertulerint, ij legere poterunt, quæ ipse ad temporis sui episcopũ quẽdã, nomine Germanũ, obtrectatorẽ eius, scripsit, ita exorsus: Stultus sanè atq; insanus fuerim, si necessitatẽ eã mihi impo- "nã, ut admirandã de me DEI curã atq; dispositionẽ scriptis persequar. Sedenim "quũ (sicuti scriptura ait) arcanũ regis celare pulchrũ sit, opera aũt DEI prædi- "care gloriosum, ad narrationem rerum propius accedam: & cætera. "

Reperitur hoc scriptum apud Eufeb. lib. 7. cap. 11.

CAPUT XI.

Martyrium Prisci, Malchi, Alexandri.

VAleriana autem persequutione plurimi quidem alij martyrij coronã tulerunt. Cæsareæ aũt Palæstinæ, tres fortiter cum laude magna confessionem CHRISTI perferentes, in diuino decurrẽre stadio, ad bestias damnati. nomina eorum sunt: Priscus, Malchus, & Alexander. Ii dicuntur in agro habitantes, seipsos ut segnes & ignauos, in re omniũ pulcherrima accusasse: quòd scilicet diuinis propositis præmijs, per socordiam ea arripere negligerent: martyrij coronam designantes. Itaq; re sic pulchrè deliberata, confestim festinabundi Cæsareã contenderunt, & apud iudicem de professione CHRISTI, quæ opus erant, dixerunt: ac mox bestijs obiecti, felicem sunt consequuti finem. In eadem urbe fœmina etiam quædam Marcionis sequuta hæresim, ut fertur, eodem est certamine defuncta. B

Fœmina item Marcionis hæresim sequuta.

CAPUT XII.

Valerianus in Rhetia à militibus, Galienus eius filius Romæ à Senatu, Augusti creati, æqua potestate imperiũ obtinuerunt. *Galieni pro Christianis rescriptum.*

VAlerianus autem ad eum modum transuersim raptus, non diu persequutionem cõtinuauit. A barbaris enim captus, & in seruitutem re- * dactus, imperium ad filium Galienum transmisit. Qui pro humanitate sua statim edictis promulgatis, Christianorum persequutionem inhibuit, liberiusq; Verbi antistitibus stata solitaq; officia sua peragere permisit. Literæ eius in hæc ferè uerba sunt conceptæ: Imperator Cæsar, Publius Licini- "us Galienus, Felix, Pius, Augustus: Dionysio, Pinnæ, & Demetrio episcopis: "Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem pro- "duci imperaui, ut ex locis omnibus, in quib. piè diuina colũtur, decedatur. Qua- "propter & uos rescripti mei exemplo uti potestis, ut ne quisquam uobis sit gra- "uis & molestus: & id quoad eius fieri potest, à uobis adimpleatur, quod à me du- "dum est permissum. Itaq; Aurelius Cyrenius summi † ordinis præfectus, consti- "tutionem à me promulgatã seruabit. Circumfertur etiam alia eius constitutio * ad Episcopos alios data, per quam, ut Christiani loca cœmiteriorum suorũ reciperent, permisit. Talis quidẽ Galienus fuit. De quo Dionysius hæc quoq; refert: † Atq; ille [a] eorum qui ante se fuerunt Imperatorum, [b] hũc quidem deferens atq; destituens, [c] illum uerò cum impetu inuadens, cum omni genere suo funditùs statim

ταγματος, Niceph. πράγματος, Eufeb. lib. 7. cap. 13. *Cœmiteria Christianorũ.* *a Macrinum siue Macrianum designat.* *b Galienum.* *c Aureolum.*

* *Valerianus in Mesopotamia à Persarũ rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos in seruitute consenuit. Et quàm diu uixit, rex eius prouinciæ, ceruici eius insistens, equum conscendere solitus est.* Eutrop. *Idem Tamerlanes Scytha in Baiazethe Turca fecit.*

Galienus imperauit annos sex cum patre Valeriano, nouem solus. Eo tempore multi in diuersis prouincijs per seditionem creati imperatores. in quibus Macrianus fuit, qui in Illyrico unà cum filio est interfectus. Odenatum autem ipse Galienus consortem imperij fecit, &c.

† *Macrianus, Galieno negligentius rempub. administrante, imperium in Oriente arripuit: deinde in Illyrico cum Aureolo, qui & ipse contra Galienum imperium sumpserat, duce Domitiano manum conseruit. Sed uictus cum filio Macriano est, & exercitus omnis Aureolo deditus. Vterq; etiam & pater & filius cæsus, sicuti & alter filiorum eius ab Odenato in Oriente est interemptus.* Iul. Capitol. in Galieno.

A statim disperijt. Declaratus autem, cõmunibusq́ꝫ suffragijs ab omnibus renunciatus est Galienus, uetus simul & nouus Imperator. Quũ enim ante eos fuisset, ,, post eos quoq́ꝫ existit. Iuxta id quod ad prophetam Esaiam est dictum: Quæ à ,, principio fuere, ecce ueniunt, & noua sunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmo- ,, dum enim nubes radios solis subiẽs, & ad breue tempus eum umbra obiecta ob ,, scurat, & præ eo prominet: deinde uel prætereunte uel euanescente nube, sol si- ,, ue subortus seu præortus resplendet: ita Macrinus imperiũ Galieni, cui præfe- ,, ctus fuerat, per tyrannidẽ inuasit. Atq́ꝫ ille quidẽ nunc non extat, quandoquidẽ ,, nihil erat: hic aũt itidem, ut antea fuit, constat: & imperiũ eius, perinde atq́ꝫ seniũ ,, deposuisset, & adhærens sibi uitium repurgasset, floridius etiam nunc uiget, lon ,, giusq́ꝫ multo ubiq́ꝫ spectatur, auditur, frequentatur. Hæc de illo Dionysius.

CAPUT XIII.

EO tempore, quum pax ubiq́ꝫ esset, Cæsareæ Palæstinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, pro CHRISTO capite plexus est, per talem causam. Vocabat eum disciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorum more, maiorẽ, gradumq́ꝫ dignitatis altiorẽ. †(ui tem uocabãt: & eam qui cõsequebantur, Centuriones fiebant) Et iam honorẽ talẽ recepturus erat, quũ alius ęmulationis studio ad tribunal procedit, minimeq́ꝫ cõuenire criminando asserit, ut is Romanã dignitatẽ consequatur, qui Christianus sit, & Imperatoribus nõ sacrificet: proindeq́ꝫ ordinẽ eum sibi potius deberi contendit. Ibi Achæus iudex id iniquè tulit, Marinumq́ꝫ an in sententia perseuerare pergeret, interrogauit. Atq́ꝫ ubi constantẽ eius in CHRISTVM animum, firmamq́ꝫ affectionẽ uidit, tres ei ad deliberandum extra iudicium concessit horas. Atq́ꝫ eum sic exeuntẽ, Theotecnus eius loci episcopus manu apprehensum, in ec B clesiam deducit, sermonesq́ꝫ cum eo, quos opus erat, confert. mox etiam in sacratiorem templi locũ admittit, tunicaq́ꝫ eius diducta, ensem quo accinctus erat, ei demõstrat, simulq́ꝫ sacrũ Euangelij librũ productum in medio proponit: optionemq́ꝫ ei, ut utrũ uellet, acciperet, permittit. Porrò, postquã ille statim dextram ad librum ipsum accipiẽdum extendit, precatione martyrẽ armatum producit, eumq́ꝫ ut magis DEO obtemperando quàm hominibus adhęreret, cohortatur. Facile enim eum ab illo cõfortatũ, quæ maximè desideraret, consequuturũ esse. Illumq́ꝫ sic cum pace dimittit. Atq́ꝫ ubi constitutum uocaret tempus, & præco martyrem rursum citaret, assistẽs ille, maioremq́ꝫ quàm antea pro CHRISTO alacritatem ostendens, extemplò inde ad mortem est abductus, & truncatus.

Spartianus in Hadriano, uitẽ pro Cẽturione tu accipit.

Martyriũ Marini militis.

κλῆμα τοῦτο ἐκάλουν: Nic. τιμὴ τις ἐστὶ παρὰ ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι, τόπον σχολάζοντος. Eusebius lib. 7. capite 19.

Theotecnus episcopus Marinum ad martyriũ pulcherrimè, sine oratione, libro Euangelico exhibito, cohortatur.

CAPUT XIIII.

VErum enimuerò Asterius, uir apprimè DEI amans, Senator Romanus, claro loco natus, copiosus, & magno ab Imperatoribus in precio habitus, proindeq́ꝫ propter nobilitatẽ & opes nemini ignotus, morti martyris affuit: & mox preciosis allatis uestibus, sacrum illud tabernaculum in humeros sublatũ, & (sicuti decebat) inuolutũ, sanè quàm splendida & magnifica dignatus est sepultura. Huius uiri alia quoque plura sunt memoratu digna facinora. Quod uerò is Cæsareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem uocãt, fecit, referre in historiam nostrã non intempestiuũ est uisum. Propinquũ ei urbi montẽ esse ferunt, qui Panius dicitur. ad radices eius fontes sunt uberiores, unde etiam Iordanẽ profluere dicunt. In eos fontes, patrio quodã more accolæ celebri festoq́ꝫ die congregati, uictimã dæmoni nescio cui proijcere solebant. quæ quòd mirificè derepẽtè ui & opera efficacis illius dæmonis disparebat, pro miraculo ingẽti ubiq́ꝫ ea res est celebrata. Et quũ aliquando ibi adesset Asterius,

Asterius Senator Rom. corpus Marini magnificè sepelit.

Idem Asterius Cæsareæ portentosum dæmonis miraculum cohibet & abolet.

Iordanis fontes.

simulq́ue id quod fiebat uideret, homines'q; eo consternari animaduerteret, miseratus primùm errorē eorum: deinde sublatis in cœlum manibus, rerum omniũ DEVM inuocat, ut quùm seductorem populi dæmonem illum aquis innatantem dispelleret, tum fraude & errore tanto miseros illos liberaret. Et ille quidem sic orabat: cōfestim uerò hostia illa subnatans emersit. Ita miraculum id, hominũq; de eo portentosa opinio, adeò est sublata, ut deinceps nihil quicquam eiusmodi in eo loco sit factum. A

CAPUT XV.

Mulier sanguinis profluuio laborans in Euangelio, Cæsariensis fuit. Ea monumentum & statuã Christo Cæsareæ pro ædium suarum foribus erexit.

QVandoquidē aũt Paneadis meminimus, nec aliam quandam historiam prætermittendam esse duximus, dignã illam quæ sit in ore omnibus. Ex hac enim urbe fama fert ortã fuisse mulierem illam, quã sanguinis profluuio laborantem, fimbriæ CHRISTI ad tactu sanationem rapuisse, diuinorũ Euangeliorum testatur scriptura. Ibi domus quoq; eius magnifica adhuc uisa est, simul'q; admirandum tropæum & monumentũ collati in eam beneficij SERVATORIS permansit. Pro foribus namq; domus eius in columna quadam æreæ duæ statuæ stabant sublimes: quarum altera, genibus flexis, manibus'q; protensis, fœminæ habitu, supplicantis faciē præ se tulit: altera aũt ex aduerso collocata, directo uiri statu, diploide cum decenti quadam grauitate amicti, manũ inclinatæ fœminæ porrigere uisa est. Ad huius pedes in statuæ ipsius basi herba excrescere, quæ quum ad fimbriã æreæ diploidis pertigisset, nō altius progrediebatur: eam'q; ueluti sacram fimbriam tangens illa, præsens aduersus omne genus morborũ auxilium habuisse dicta est. Statuã porrò istam à muliere illa sanguinis profluuio laborante, ad CHRISTI formã & habitũ conflatam esse, uera certa'q;, quæ ad nos peruenit, historia tradidit. Atq; ea ad Iuliani usq; tempora perdurauit. B Neq; adeò mirũ uideri debet, qui aliqd beneficij olim à SERVATORE nostro accepere, eos per eiusmodi monumenta grati erga eum animi memoriam reliquisse.

Sub ea statua herba ἀλεξιφάρμακος excreuit. Euseb. lib. 7. cap. 14.

CAPUT XVI.

Vsus sacrarum imaginum.

Lucas eas primus pinxit.

QVum etiam sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ipsius'q; adeò CHRISTI, & quæ eum supra naturæ captũ mirificè genuit Virginis matris, coloribus adumbratas imagines, plurimas ad hũc usq; diem conseruatas esse norimus. Ac Lucas quidē Apostolus primus ipsas accuratè, opus id exorsus, manib. suis depinxit: deinde uerò ex ueterib. alij quoq; uiri, pro eo atq; par erat ueluti seruatores suos in signis & picturis seruantes, idem fecere: ethnica quidem illi fortasse consuetudine ducti, & morem eum colere soliti, absq; tamen necessaria * obseruatione obtinere id tradiderũt. Sed ecclesia inde acceptũ magis ac magis adauxit, (prouidentia DEI curante atq; disponente) nō modò effigies & statuas, uerumetiã uestes, baculos, & lectos sanctorũ illorum uirorum conseruans, ad memoriã eorum sempiternam. Sicuti & Iacobi thronũ ad multa tempora seruatum esse scimus, quem fratrem ipsum Domini, primũ Hierosolymorũ episcopũ, ab ipso CHRISTO & Apostolis creatũ esse, sacra monumenta tradidere. Venerati sunt enim hunc successores eius, asseruatũ: satis apertè declarantes, quo cultu & studio Deo dilectos uiros sint prosequuti. Quemadmodum id ad nos quoq; est transmissum, apud quos multa etiam memoriæ gratia asseruantur. Verùm de his hæc dicta sufficiant.

ἀπαραφυλάκτως ἐθνικῇ συνηθείᾳ. Nicep. ἀπαραλλάκτως, Eusebius, ut supra.

Vsus defunctorum sanctorũ monumentorum.

Thronus Iacobi fratris Domini.

CAPUT XVII.

Gregorius episcopus Neocæsariensis Mirificus.

GAlieni temporibus simul & doctrina & miraculis ingentibus floruit Gregorius, cum fratre Athenodoro ecclesias in Ponto gubernãs. Ipsi aũt Neocæsariensis obtigerat episcopatus, & ab efficacia miraculorũ

edendo-

A edendorum cognomen * Mirifici. Græco autem patre genitus, in fide maximè profecit: & Alexandriæ Origeni operã dans, sacras atq; profanas literas summè addidicit. Vbi meretricula, quę calumniæ causa ad eum uenerat, à dæmone correpta, per orationẽ eius sanationẽ est consequuta. * * ecclesiæ aũt prefectus, quũ Phædimus ei Amasænus episcopus manus imposuisset, rupem ingentẽ collis instar, quũ ad eam esset perductus, oratione sola mouit, & in alium transtulit locũ. Deinde sacerdotẽ profanũ templi custodem, † eiecto atq; recepto dæmone, ad CHRISTI fidẽ pertraxit. Et lacũ quendam, de quo fratres duo ingenti contẽtione decertabãt, siccũ aridumq; reddidit. Præterea Lyci fluminis undas perniciosas repressit, scipione suo defixo, qui hucusq; in ingentẽ excreuit arborẽ, & à uiatoribus ibi cernitur. Iudæũ quendã, qui mortuũ se esse simulauerat, reuera mortuum effecit. Et quũ eum aliquando quidã persequerent, in arborẽ transformatus, ita orationi intendens cõstitit, ut à nemine uideret. Pestilentiam infidelibus cõciliauit: & fœminã quandam, quæ ad fidem accesserat, à morte liberauit. Huic DEI mater apparẽs, per Ioannẽ Euangelistam, professionẽ fidei nostræ, quantũ ad Theologiã & diuinitatis rationẽ pertinet, scriptã exhibuit. Ad multam autem peruenit senectutẽ, & ad Diocletiani usq; * tẽpora durauit, gratiarũ actionis uoces edere solitus, q urbẽ frequentissimã, & infidelitatis plenissimã, ad contrariũ professionis fidei redegisset statũ. Quantũ enim ibi eorum aduenięs repererat, qui ante se fidẽ receperant, tantũ eorum qui in infidelitate perseuerarẽt, moriens numerũ reliquit. Hæc breuiter & cõpendiosè de admirãdo Gregorio sint dicta.

θαυματουργοῦ. Mirifica eiusdem facta.

** * ἐπὶ ὄρους ἐκκλησίαν ἱδρῦσαι, φασὶ μὲν αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπιθέντος, etc. ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ὄρος ἀχθεὶς λίθον, etc. Nice. Quum ecclesia in quodam loco arctissimo inter montẽ et fluuium posito construi deberet, & spaciũ sufficiens non esset, ipso sancto in orationibus pernoctante, mane facto, inuenta est rupes tãto spacio loco cessisse, quantum erat cõpetens pro ipsa Ecclesia fabricanda.*

† τῷ τὸν δαίμονα ἐν βωμῷ τε λάθρα εἰσβολῇ.

Euseb. li. 7. cap. 25. Rufi. interprete.

Theologia hæc reperitur apud Rufinũ, Eccles. hist. Eusebij lib. 7. cap. 25.

CAPUT XVIII.

Dionysius autem Alexandrinus, nondum pace ecclesijs à Galieno reddita, ad eas quas diximus de pœnitentia & baptismo, alias quoq; de Paschate † festas cõposuit epistolas. Quarũ unã quidẽ ad * Flauianum dedit: aliam ad Didymũ & Domitium, in qua etiã octo annorũ canonẽ exponit, nõ aliàs quàm ęquinoctio uerno Pascha celebrari oportere astruens. Aliam rursus ad presbyteros Alexandrinos, atq; diuersas alias ad alios scripsit. Pace porrò exorta, ab exilio Alexandriã redijt. Ibi seditione & tumultu ciuili excitato, quoniam Episcopali munere suo fungi non potuit, fratribus scilicet in alterutram partem factionis inclinatis, ipsis Paschæ ferijs ex ipsa Alexandria uelut i exul per literas cum eis est collocutus. Dedit quoq; ad Hieracem Aegyptiũ episcopum festas siue Paschales literas, in quibus seditionis Alexandrinæ mentionem faciens, ad hunc modum scribit.

Hier. de Viris illustr.

Dionysij Paschales epistolæ.

† ἑορταστικάς.

** Euseb. Flauium habet libro 7. cap. 20. Idem, post æquinoctiũ uernum, μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. ibid.*

Idẽ ab exilio Alexandriã reuersus.

CAPUT XIX.

» Qvid ego admirer difficile esse, cũ eis qui magna locorũ intercapedine
» à nobis sunt dissiti, per epistolas agere? quũ in dubiũ uenerim, quomo-
» do ipse mecũ colloquar, & ipse animę meę consulã? Ad ipsa enim ui-
» scera mea, hoc est, ad fratres qui eiusdem sunt contubernij, eiusdem a-
» nimi, eiusdem uitæ instituti, & eiusdẽ ecclesiæ, epistolis opus est: easq; quomo-
» do perferri curẽ, durum & propè impossibile est. Facilius namq; aliquis non di-
» co in longinquũ exilij locũ, sed ab Oriẽte ad Occidentẽ trãsierit, quàm Alexãdriã
» ex ipsa Alexandria peragret. Longè quippe solitudine illa deserta atq; inuia, quã
» duabus ætatibus seu generationibus filij Israel pertransierunt, periculosior & im-
» peditior est mediæ ciuitatis uia: & mari item illo, quod illi diuisum, & in parietũ
» formam redactũ, latè habuerũt peruium, in quorum etiam quasi publica uia Ae-
» gyptij sunt submersi, quieti & tranquilli portus nostri facti sunt procellosiores:
» ita ut frequenter propter eas quæ in illis fiunt cædes, rubri maris speciem præ-
» beant. Qui uerò per urbem ipsam profluit amnis, aliquando quidem solis illis

Paschalis Dionysij ad Hieracem episcopũ Aegyptiũ epistola, de calamitatibus Alexandrinæ urbis, propter seditionem ciuilem.

Cædes in urbe & portubus.

* *Imò alia etiam eius miracula sub Constantino Magno referuntur infrà lib. 8. cap. 35.*

Nilus exiccatus. & inaquosis locis, per quos Israel incedens usque adeò siti est pressus, ut ad clamorem & uociferationẽ Mosæ, ab eo qui solus admirāda facit, ex altissima & durissima rupe unda profflueret, uisus est multo aridior siccior'que. Aliquādo autem in *Idem diluuio exundans.* tantũ exundauit, ut uicinã regionem uniuersam, uias'que & agros omnes diluuio obruerit, eam'que quæ sub Noe fuit, se aquæ inundationẽ adducturũ esse minatus sit. Semper equidem cruore, cædibus, ciuium'que submersorũ suffocationibus infectus fluit, & cõtaminatus: qualis ille Pharaonis per Mosen in sanguinẽ conuer *Idem sanguinolentus.* sus, & sanguinem olens fuit. Quæ uerò fluminis eius quod repurgat omnia, reperiet̃ expiatrix unda? Quomodo etiam immẽsus & hominibus impermeabilis Oceanus, huic superfusus, amarum hoc deteret atque abolebit pelagus? Aut quomodo ingens ille fluuius ex Edem, in quatuor ad quæ est designatus regna profluens, si in unam terrã Geon traducatur, cruentã abluet saniem? Quomodo de- *Aeris infectio.* nique aer, à cladium ubique tantarũ impurissimis exhalationibus infectus atque pollutus, purgabitur? Tanti à terra uapores, à mari uenti, à fluuijs auræ, à portubus crassiores nebulæ feruntur, ut tabescentibus ac diffluentibus, in omnibus subiectis elementis, cadaueribus, cruore roret. Et admirantur adhuc & dubitant, un- *Pestilentia.* de continuæ proueniant pestilentiæ, unde graues morbi, unde omnis generis calamitates, unde tot & tam uarij hominum interitus? Quid ita tam ampla ciuitas, nõ tam frequentes iam habeat incolas, si eos ab infantibus ipsis usque ad senes decrepitos recẽseas omnes: quàm antea eorũ tantũ, quos [a] crudæ senectutis uocabat, *Hominum Alexandriæ mira paucitas.* fouit? Aliorũ porrò à quadragenarijs usque ad septuagenarios tanta antehac fuit multitudo, ut illorum numerũ nunc non suppleant, quũ eis accenseantur & attribuantur, ad publicã percipiendam annonam, qui quatuordecim annorũ sunt, usque ad octogenarios. Sic qui olim erant decrepiti, eorum nunc quasi [b] æquales sunt facti, qui [c] uultu maximè sunt iuuenili. [d] Et quũ in terris semper diminui atque cõsumi genus hominum conspiciant, internecione omnium indies gliscente atque grassante non contremiscunt.

a ἀκμῇ γέροντας.
b ἡλικιῶται.
c οἱ ὄψει ἡβῶντες.
d καὶ ὅτι μὲν μειούμενον ἀεὶ καὶ δαπανώμενον ὁρῶντες τὸ ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων γένος, ὦ τρίαις, αὐξομένης καὶ προϊούσης τῆς πανωλεθρίας αὐτῶν οὐ φρίττουσι.

CAPUT XX.

Post seditionẽ aũt pestilẽtia admodũ in urbe sæuijt. Et quum Paschalis dies pro forib. esset, ad fratres scripto uerba faciens, cõtagiosi morbi erumnas huiusmodi ornauit uerbis: Alijs equidem hominibus, ut nunc se res habent, non uideatur esse festi diei celebrandi tẽpus. Neque *Infidelib. nullũ est dierum festorũ celebrãdorũ tempus.* adeò illis est uel tale, uel aliud quodpiam, nõ † luctuosum dico, sed quod & sit & uideatur maximè lætum. Nunc sanè lugent omnia, mœrent omnes, & resonant per urbem eiulatus, propter tantam mortuorum & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Aegyptiorũ scriptum est, sic nunc quoque ingens est clamor. Non enim est domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque utinam nõ reperiretur. nam & eis quæ hæc præcesserunt temporibus, permul- *Christiani in persequutionibus & erũnis suis quouis etiam loco statos dies festos celebrarunt.* tas & graues perpessi sumus calamitates. Et quum soli nos ab omnibus affligeremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque festos egimus dies: & omnis cuiuslibet cladis locus, conuẽtus agendi nobis præbuit cõmoditatem: ager, solitudo, nauigium, publicũ diuersoriũ, carcer. Omnium aũt lætissimum Pascha egerunt, perfecti, qui in cœlo cõuiuantur, martyres. Post eas clades bellum & pe- *Perfecti martyres.* *Iidem cladium quas sibi infideles ipsi crearunt, per seditionem, participes.* stilentia irruit, quæ unà cum gentibus pertulimus mala. Et soli nos quidem, quæ nobis sunt illata detrimenta sustinuimus: unà cum illis aũt, quæ inuicem ipsi inter se uel fecerunt, uel perpessi sunt, per tumultũ scilicet, tolerauimus dispendia. Sed CHRISTI rursum exhilarati sumus pace, quam solis nobis concessit. Quum *Pax Christi.* uerò paululũ admodũ & nobis & ipsis datum esset, ut respiraremus, contagiosa hæc lues urbẽ inuasit; res metu omni illis horribilior, & erumna quauis calamitosior;

† ἐπίλυπον.

A tosior:&, ut quidam eorum dixit historicus,ᵃ clades una opinione & spe omniũ ** maior: nobis uerò haudquaq; talis, sed nõ minus atq; alia, exercitiũ atq; exploratio. Nõ illa quidẽ à nobis abstinuit, uerùm multo maximè in gentes est grassata. Deinceps hęc infert: Plurimi itaq; fratres, pro excellẽti suo amore & fraterna charitate, sibi ipsis nõ parcẽtes, & alius ab alio inuicẽ animis dependẽtes, sine metu omni ægrotos uisitarũt: & magno studio & cura illis in CHRISTO inseruientes, unà cum illis mortui sunt, perquàm libenter aliorũ dolore seipsos implentes, morbumq; proximorũ in se pertrahẽtes, ac non grauatè cruciatus deuorantes. Multi curantes atq; cõfirmantes alios, ipsi decesserunt, mortẽ illorum in seipsos transferentes. Ita uulgatum illud uerbũ, quod † comitatis solius & beneuolentię semper uisum est, factis tum adimplerũt, dum ad eũ modũ decedentes, se * peripsema omniũ esse declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres, presbyteri etiam quidã, & diaconi, & ex plebe laudatissimi quiq;, ex hac uita emigrarũt: ut iam id genus mortis pietate multa & fide roboratũ, non multũ uideretur abesse à martyrio. Et sanctorũ cadauera illi supinis manib. & sinu excipere, oculos repurgare, ora claudere, in humeros tollere, cõponere, ad se applicare, cõplecti, lauare, uestibus funeralibus exornare, & paulo pòst æquali sorte potiri, superstitesq; eos qui præcesserant statim subsequi. Gentes porrò contrà omnia fecerũt, eos qui ægrotare cœpissent propellentes, & charissimos quosq; refugientes, semimortuos in uias sternentes, mortuos insepultos proijcientes, successionemq; & cõmunionẽ mortis auersantes, quã tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in urbe pacatiores essent res, Dionysius ad fratres in Ægypto Paschalem epistolã, & rursus alijs alias scripsit. Circũfertur etiam eius de Sabbato scriptũ, & aliud de exercitio: & ad Hermanionẽ fratresq; Aegyptios literas scribens, inter alia de Decio & Gallo, prauisq; eorũ mo-B ribus pleraq; cõmemorat: & trãquillitatis quæ sub Galieno fuit, mentionẽ facit.

ᵃ ὥσπερ ἁπάντων μόνον δὴ τῶν πάντων ἐλπίδων κρεῖττον γενόμενον. Thucyd.

† φιλοφροσύνης

** ἀπιόντες αὐτῶν πάντων περίψημα.*

Pestilentia & ærumnæ aliæ, infidelib. pro extremis malis sunt: Christianis autem, patientiæ exercitium, & pietatis probatio.

Quales se olim Christiani pestilentiæ tempore inter se inuicem gesserint.

Quales quoq; infideles.

Dionysij scripta.

** Veteres urbiũ expiationes anniuersarias facientes, homines sacros, hoc est, qui peste alió ue morbo expiando dijs immolabantur, & Catharmi atq; Pharmaci uocabantur, in uictimarũ morem redimitos, è loco præcipiti in mare deijciebant, Neptuno immolantes, cum solennibus hisce uerbis, περίψημα ἡμῶν γενοῦ, ἤτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις: Sit pro nobis peripsema, hoc est, piaculum, luitio, redemptio nostra, & seruatrix urbis uictima. Suidas, & Nicolaus Leonicus de Varia historia lib. 3. cap. ult. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema: hoc est, Nos tanquam piacula mundi facti sumus, & succidaneæ pro populo uictimæ. 1. Cor. 4.*

CAPUT XXI.

ADhæc duos libros de promissionibus cõposuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Aegypti episcopus, Iudaica opinione, quæ in scripturis sanctis CHRISTI promissa sunt, sensu corporali crassius intelligens, ea ad præsens seculum, & designatam quandam mille annorum uitam referebat. Et quòd is ex Apocalypsi Ioannis opinionẽ suam se confirmaturum esse opinaretur, librũ cõposuit, cui titulum Cõfutationis indidit. Cui Dionysius, in eis quos diximus libris respõdens, in priore quidem sententiã suam de illius dogmate exponit, in posteriore autẽ de Apocalypsi Ioannis agit pluribus. Quandoquidem, inquit, scriptũ quoddam proferũt Nepotis, quo ualde nituntur, ueluti certò & irrefragabiliter ostẽdente atq; probante, regnũ CHRISTI in terris futurũ: in alijs quidẽ multis Nepotẽ recipio & cõplector, propter fidem, tolerantiam laboris, scripturarũ lectionem, & frequentes psalmodias, quibus huc usq; multi delectantur fratres, hominemq; ipsum obseruo. Deinde progressus infert: Sed enim si quid rectè dictũ sit, laudare id conuenit. Rursum uerò si quid secundũ sanam doctrinam non sit scriptũ, id castigare oportet. Ac si quidem ipse adesset, satis esset rationũ in colloquio, per interrogationẽ & respõsionẽ, ad persuasionẽ & conciliationẽ eorum quæ inter se opponuntur. Quum aũt scriptum

Dionysius de hæresi Nepotis.

Error & Iudaica fabula Chiliastarum.

ᵃ Pestis ista & lues, quæ horribilis & feralis uidetur, explorat iustiscias singulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis seruiant sani, an propinqui cognatos piè diligant, an misereantur seruorum languentium Domini, an deprecantes ægros non deserant medici: an feroces uiolẽtiam suam comprimant, an rapaces auaricia furentis insatiabilem semper ardorem uel metu mortis extinguant, an ceruicem flectant superbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis uel sic aliquid diuites largiantur & donent sine hærede morituri? Exercitia sunt nobis ista, nõ funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Cypri. in Serm. de mortalit.*

eius satis ad persuadendum compositũ, in hominũ sit manibus, quo scripto legi A
& prophetis cõuiciat, Euãgelia nihil esse ducit, & Apostolicos libros tanquam nullius precij eleuat: ipsum aũt perinde atque occultũ & arcanũ mysteriũ celebratur, simpliciorũ fratrum animos nihil permittens magnũ & sublime de certa, uera & gloriosa apparitione CHRISTI, aut de nostra à mortuis resurrectione, atque ad ipsum aggregatione & assimilatione, sed humilia quędã & caduca, qualia pręsentis uitæ sunt, sapere & sentire: perquam est necessariũ, ut ueluti cum præsente fratre nostro Nepote disserentes agamus. Deinde cõmemorat, se † in Arsenoite fuisse, ubi huiusmodi emersit hæresis: ibique omnib. Ecclesiasticis atque alijs item uiris præsentibus, tribus cõtinuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius proposito, disseruisse. * Fratrumque stabilem ac decentẽ morẽ admiratur, qui ritè atque ordine responsionibus assensiones approbationesque suas accommodarint: neque contentiosè defendere perseuerarint, quæ semel apud se cõstituissent: neque obiectiones legitimas intermiserint, ueritatẽ illi cognitã (quod pudore quodam aliqui, quũ conuincunt, non faciunt) profitentes: bonaque cõscientia, quæ autoritate diuinarũ literarũ probata essent, citra simulationem & dissimulationẽ, cordibus ad DEVM simpliciter cõpositis, suscipientes. Addit præterea, ut etiam eius loci doctor Coracion dictus, uocibus eis quę contra illius opinionẽ prolatę fuerant persuasus, præsentibus omnib. receperit, ueritate iam abundè satis perspecta, sibi de cœtero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem se eius facturum, neque doctrinam promulgaturum. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatosque esse dissertationibus eis, atque cõmuni omniũ cõciliatione & cõsensu.

ὡς ἀφοσιοῦται

Dionysius apud Arsinoen oppidũ de Nepotis dogmate disseruit, hæresimque eam refellit.

Optimus de rebus sacris, in conuentu publico disputandi processus.

Euseb. lib. 7. cap. 24.

** τὸ εὐσταθὲς καὶ φιλάληθες καὶ τὸ εὐπαρακολούθητον καὶ συνετὸν ὑπερηγάσθην τῶν ἀδελφῶν.*

† *Authore Plin. lib. 5. cap. 9. inter reliquas multas Aegypti præfecturas, quas nomos uocant, Arsenoites numeratur: ab Arsinoe oppido sic dictus, quod Ptolemæus Philadelphus sub nomine sororis suæ, quæ ita nominabatur, condidit. Idem, amnem qui Arsinoen præterfluit, Ptolemæum appellauit. Plin. lib. 6. cap. 29.*

CAPUT XXII.

DEinde de Apocalypsi Ioannis sententiã suã profert, quę omnia quamuis sint lõgiora, tamẽ necessariò uerbis ipsius cõmemoranda putaui. B Nonnulli eorũ, inquit, qui eos præcesserũt, aboleuerũt, & restituerũt rursum librũ ipsum, atque eum per capita omnia corrigẽtes, in eam formam redegerũt, ut cognosci nõ posset, & nulla ratione cõpositus esse uideretur. Falsam quoque inscriptionẽ habere dixerũt: neque enim Ioannis esse, neque reuelationem ullam habere, qui tam magno & crasso obscuritatis uelo coopertus esset: & nõ modò nõ ab Apostolo quopiam, sed ne à sancto quidẽ aut Ecclesiastico uiro editũ esse. Cerinthũ aũt, qui eius quæ ab eo Cerinthiana dicitur hæresis autor est, uoluisse celebri nomine fide dignam autoritatem figmẽto suo parare. Hoc enim esse professionis suæ dogma, regnũ CHRISTI terrenũ futurũ: & quas ipse corporalis admodũ & carnalis concupiuerat res, in eis spẽ esse, uitã ueluti in somnis traductũ iri, in uentris scilicet & eorũ quæ sub uentre sunt libidine & ubertate: hoc est, cibo, potu, cõnubio, & (ut absurditatẽ tantã speciosis ornaret uerbis) diebus festis, sacrificijs, & uictimarũ mactationibus. Ego uerò abrogare librum eum, quẽ fratres multi studiosè legunt, nõ ausim: maiorẽ aũt quàm pro tenuitate mea decet, de eo cõcepi opinionẽ. Nam etsi nõ intelligo, suspicor tamẽ altiorẽ secretioremque in uerbis eius latêre sensum, eumque longè sublimiorẽ, quàm ut à me percipi queat. Id quod non arbitrio meo iudico, sed fidei magis tribuo. Non reijcio quidẽ quæ nõ perspicio, magis aũt admiror quod nõ intelligo. Posthæc scriptura reuelationis omni diligentius & exquisitus perpẽsa, fieri nõ posse demõstrat, ut facile quis sententiã eius assequatur: ac deinde refert: Absoluta uerò, ut ita dicã, prophetia uniuersa, beatos propheta renunciat, qui eam seruauerint, seque adeò ipsum.

Dionysius de Apocalypsi Ioannis.

Cerinthus φιλοσώματος & φιλόσαρκος.

Cerinthi hæresis.

Verum sinceri Theologi iudicium.

Hoc ætate nostra etiam Laici non faciunt.

A ipsum. Beatus enim, inquit, qui seruat uerba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & uidi & audiui. Vocari quidē Ioannem eum, & Ioannis esse scriptū id, nō repugno. Et sancti alicuius ac diuinitùs afflati uiri esse assentior: non facile tamē Apostoli esse cōcesserim, filij Zebedæi, fratris Iacobi, cuius Euangeliū est quod secundū Ioannē inscriptū est, & epistola Catholica. Coniecturā aūt facio, ex utrorūq; scriptorū more & indole, ex uerborū forma, & ex ipsius libri ductu, illius nō esse. Ac Euangelista quidē nusq; nomen suum ascribit: neq; seipsum uel in Euāgelio, uel in epistola deprędicat. Et paululū progressus, rursum inquit: Ioānes quidē nusquā, neq; tanquā de alio, neq; tanquā de seipso. qui uerò Apocalypsim scripsit, statim à principio seipsum præponit: Apocalypsis IESV CHRISTI, quā dedit illi Deus, palàm facere seruis suis celeriter, & significauit mittens per angelū suū seruo suo Ioāni, q testimoniū perhibuit VERBO DEI, & testimoniū eius quęcūq; uidit. Deinde etiā epistolā scribit: Ioānes septē ecclesijs in Asia, Gratia uobis & pax. Euangelista aūt, neq; in Catholica epistola nomē suū pręmisit, uerùm † ineffabili quodā modo ab ipso statim arcano mysterio diuinę reuelationis est exorsus: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris. Cuius reuelationis nomine etiam Dominus beatū deprædicauit Petrū, inquiēs: Beatus es tu Simō Bariona, quoniam caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus cœlestis. Quin neq; in secunda, quæ fert, neq; in tertia Ioānis, quantumuis breuibus epistolis, Ioānes nominatim præponit: sed sine adiectione nominis, presbyter scribit. Iste porrò nō satis habuit, ut semel nomine suo edito, cōsequentia exponeret: sed id repetit identidē, Ego Ioannes qui uidi & audiui ista. Deinceps indicat, Ioannis quidē esse scripturā eam, illi cognominis, sed nō dilecti illius: & per coniecturā esse arbitratur Asiatici Ioannis, qui cognominatus est

B Presbyter, de quo prius diximus, uidelicet quòd duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia, Ephesi monstrentur. Multi enim, inquit, propter suam in Apostolos † propensionem & affectionem, nomina eorū libris suis imponebant.

† ἀκοήν

CAPVT XXIII.

Ostendit quoq; ex compositione dictionis, sententijs, & uerbis ipsis, alium esse, q̄ Ioannē Euangelistā, eius libri autorem, ita scribens: Cōsona enim sibijpsis sunt Euangelium & Epistola, & simile habent initium. Illud enim dicit, In principio erat VERBVM. hæc autem eadem † pauxillū mutata: Quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, & manus nostræ cōtrectarunt de VERBO uitæ, & uita manifestata est. Hæc enim uerba ueluti* prçludens præmittit, contra eos cōtendens, sicuti in sequentibus ostendit, qui dicebant, Dominum in carne non uenisse. Quapropter accuratè & appositè connexuit, Et quod uidimus & annunciamus uobis: ex seipso nimirum cōtinuè dependens, & à proposito nō digrediens. Et sic, per eadē rerum capita & nomina, omnia persequitur. quorū aliqua nos cōpendiosè cōmemorabimus. Qui uerò attentè ea leget, in utrisq; inueniet, multā uitam, multā lucem, detestationem tenebrarū, perpetuam ueritatē, gratiam, gaudiū, carnem & sanguinem Domini, iudicium, remissionem peccatorū, DEI in nos dilectionē, fraternæ inter nos charitatis mandatū, præceptorum omniū obseruationem, redargutionem mundi, diaboli, Antichristi, promissionē spiritus sancti, adoptionem filiorum DEI, fidem quæ per omnia à nobis exigitur. Et quòd pater & filius ubique designentur, quodq; omnino per omnia eos unum atque eundem spectandum cognoscendumq; literis suis proponunt & adumbrant. Euangelij quidem & epistolę formæ & ideæ propositæ sunt. Peregrina autem & aliena prorsus ab his est Apocalypsis, neq; illis cohærens, neque proximè ad ea accedens, ex aliqua parte.

Apocalypsim Ioannis Euāgelistæ non esse.

Consonantia Euangelij & epistolæ catholicæ Ioannis.

Eorundem materia & argumentum.

† παρηλλαγμένα. * προανακρουόμενος

Apocalypsi nihil cum eis cōmune.

quippe quæ, ut ita dicam, ne syllabã quidem communem cum eis habeat. Sed A neq; mentionem ullam, neq; sententiam, uel epistola Apocalypsis (omitto enim Euangelium) uel Apocalypsis epistolæ habet: quum quidem Paulus, aliquid etiam in epistolis suis de reuelationibus suis ostendat, quas tamen ipsas in scriptũ peculiare nõ retulit. Præterea discrimen eloquutionis Euangelij & epistolæ ad ipsius Apocalypsis ductum colligere & notare licet. Hæc enim non solum non uiciosis, iuxta Græcorũ sermonem, sed etiam exquisitis & egregijs uerbis, syllogismis, cõpositionibus, & interpretationib. scripta sunt. Tantũ scilicet abest, ut barbarã in eis uocẽ aliquam, aut solœcismum, aut omnino rusticitatem reperias. utrũq; enim, ut uidetur, habuit donũ, & sermonis & intelligẽtiæ: utraq; ei à Domino & sapientiæ & cognitionis concessa gratia. Hũc aũt reuelationes quidem uidisse, scientiamq; & prophetiam accepisse, nõ eo inficias: cœterùm in oratione sua eum sermonem Græcũ accuratè seruare nõ uideo. Nam & rusticis barbarismis, & solœcismis alicubi utitur. Quæ quidẽ ego, ne quis id existimet, nõ conuiciandi & reprehẽdendi animo, neq; adeò necessariò, sed ut dissimilitudinẽ tantũ scripturarũ istarũ indicarẽ atq; expedirem, dixi. Atq; hæc in posteriore libro Promissionũ, cum Nepote congressus, de Ioãnis Apocalypsi, Dionysius scripsit.

CAPUT XXIIII.

Alia Dionysij scripta.

SVnt & aliæ plurimæ diuini eius uiri epistolæ: ut cõtra Sabellium, ad Ammonẽ Beronicensem episcopũ, item quæ ad Telesphorum & ad Euphranorẽ, & rursum quæ ad Ammonẽ & Euporũ est scripta. Cõposuit præterea in eodem argumento libros quatuor, ad cognominem sibi Romanum episcopum. Insuper aliæ plures sunt epistolæ, & orationes prolixæ inter epistolas cõnumeratæ: sicuti quas Timotheo puero cõscripsit, inscriptionẽ habentes, De natura. Sicuti etiam est ea quam ad Euphranorẽ composuit, De tentationibus. Ad Basilidem aũt ecclesiarum Pentapolitanarum episco- B pum scribens, ab initio cõmentarios se composuisse indicat, in Ecclesiastem. Diuersæ etiam ad ipsum datæ epistolæ. Scripsit itidem contra Paulum Samosatenum, & Manetem, qui eo tempore extiterũt. De eis autem postea dicemus. Quũ autem ad multã peruenisset senectutem, duodecimo imperij Galieni anno mortuus est, quo tempore contra Paulum Samosatenũ Antiochiæ Synodus est coacta. Quæ uerò de Dionysij libris Basilius Magnus ad Maximum philosophum scribat, addendum hisce putaui.

CAPUT XXV.

Iudicium Basilij Magni de Dionysij Alexandrini scriptis.

QVę inquiris, inquit, Dionysij scripta, plurima ad nos peruenere. Quòd autem librorum eorum copia nobis non est, propterea ad te nõ misimus. De quibus sic nostra est sententia. Non omnia eius uiri admiramur opera. Sunt etiam nõnulla quæ prorsus abrogamus. Ferè enim impietatis istius, quæ tantopere nunc celebratur, eam dico quæ τοῦ ἀνομοίου, siue de inæqualitate est, quantũ ego scio, ipse primus seminarium præbuit: non ille quidem improbitate mentis & sententiæ, sed quòd uehementius acriusq; oppugnare Sabelliũ uoluerit. Quem ego cõparare solitus sum insitori, qui quũ incuruum tenellæ arboris statũ sedulò corrigere studeat, deinde immodica attractione peccet, & modò excidat, plantãq; ipsam in contrariã diuersamq; deducat formã. Simile quiddã enim & in hoc uiro factũ esse deprehẽdimus. Ille enim acrius impietati Libyci hæretici cõgressus, nõ sensit, nimio cõtentionis studio se in contrarium ferri malum. Cui satis fuerat ostendere, non idem esse † subiecto ipso patrem & filium, & per hoc * uictoriæ laudẽ à blasphemo illo reportare. Ipse autẽ ut apertẽ

† τῷ ὑποκειμένῳ.
** τὰ νικητήρια.*

A ut apertè admodum & prolixè illum cõuinceret, non tantū diuersitatē subsisten-
» tiarum, uerūetiam substantiæ differentiā, & potestatis ueluti † remissionē, & glo-
» riæ * mutationē affert. Ita ut cum per hoc contigerit malum ipsum malo alio con-
» mutare, & à recta doctrina aberrare. Itaq; in scriptis suis uarius est. Nonnunquā
» enim τὸ ὁμοούσιον siue consubstantiale tollit, per eum, quo ad substantias abrogā-
» das malè utitur, librum. Aliquando autem id admittit, in eis scilicet, quæ pro de-
» fensione eius ad sibi cognominem composuit scriptis. Tum autem de spiritu etiā
» sancto uoces emisit, spirituali uiro minimè congruentes, ab ea quę adoratur, eum
» diuinitate proscribens, & ueluti in infimum ordinem creatæ & ministræ naturę
» redigens. Ac talis hic quidem uir fuit.

Errores Dionysij.
† ὕφεσιν
* παραλλαγήν.

CAPUT XXVI.

SAbellij autem paulo antè meminimus. Nunc uerò & quis fuerit, & quæ eius fuerint blasphemię, clarè exponam. Et ille quidem Libycus genere fuit, Pentapoli eius regionis ortus. Docuit autem, unam subsistentiam esse patrem & filium & spiritum sanctum, unamq; trinominem personam. Et in ueteri quidem Testamento, ueluti patrem legem dedisse: in nouo autem, quasi filium hominem factum esse: ut Spiritum sanctū uerò, ad Apostolos aduenisse. Huic Dionysius, sicuti à magno illo patre Basilio dictum est, resistens, in contrarium delapsus est malum. Hæc de Sabellio paucis.

Sabellij hæretica opinio.
Suprà cap. 7. Eodem.

CAPUT XXVII.

EO tempore, Demetriano episcopo Antiochiæ defuncto, Paulus Samosatenus thronum eius accepit, quū Zenobia * eius loci regnū obtineret. Persæ enim Romanis uictis, administrationē ei Syriæ & Phœniciæ tradiderant. Paulus porrò iste, curare eam in religione Iudaisantē uolens, plurimumq; operæ & curæ in ea rectè instituenda atq; conuertenda ponēs, in Artemonis hęresim impegit. Nimis enim humilia atq; humi serpentia de CHRISTO docuit. Cõmunem quippe hominē natura fuisse, neq; quicq; præcipuū præ nobis habuisse, & diuinæ substantię expertem extitisse, atq; in eo perinde atq; in propheta filium DEI inhabitasse, & rursum ab eo discessisse, nõnullaq; hisce similia cõtra Ecclesiasticam doctrinā censuit. Quod ubi tum ecclesiarum pastores cognouerūt, non despiciendam serpentē iam tantā contagionē iudicarunt: præcipuè quū piaculum id domicilium & tanq; adiutricē, tam magnam nactum esset urbē. Atq; Dionysius quidē Alexandrinus, uir celebris, propter ætatē affectam, & grauē imbecillitatem, proficisci eò distulit. Literis autē & ipsum ad officium est cohortatus, & eos qui ad eum cõfluebant, ad ardorē & æmulationem ueræ pietatis exacuit, iudiciumq; suum & sententiam de proposita quæstione ad eos misit. Reliqui uerò ecclesiarum antistites, ueluti ad uastantem & perniciosam feram conficiendam, Antiochiam undiquaque alius post alium congregabantur, resplendentes enses & cuspides, uera ecclesiæ dogmata, præ se ferentes. Eorum primi nominis & maximè celebres, sicuti stellæ radiantes præfulgebant: Gregorius magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, sententijs, uerbis & factis, fraternè illi coniunctus: Ponticarum ecclesiarum episcopi, Firmilianus Cæsareæ Cappadocum antistes, uir præclarus, & utriusque generis literarum summè doctus: Helenus metropolis Tarsi Cilicum episcopus: præterea Nicomas Iconij, Hymenæus Hierosolymorum, & Cæsareæ Palæstinæ Theotecnus, episcopi. Maximus insuper, qui fratrib. Bostræ prę fuit: Theophilus, Proclus, Helianus, Paulus, * Babylianus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diuersarū ecclesiarū præfecti. Hi omnes,

τοπαρχούσης
B
Pauli Samosateni hæresis.
Dionysius non oppugnauit.
Episcopi Antiochiæ aduersus Paulum Samosatenum cõgregati.

In Oriente Odenatus Persas uicit, Syriā defendit, Mesopotamiā recepit, usq; ad Ctesiphontem peruenit. Deinde uerò cum filio Herode, sopore uicto (fuit autem Palmirenorum princeps Odenatus, & à Galieno in societatē imperij adscitus) insidijs consobrini sui occisus est. Cuius uxor Zenobia cum Herenniano et Timolao filijs regnū obtinuit. Eam Aurelianus non longè ab Antiochia, magis prælij terrore, quàm prælio, cæpit: quæ currū eius triumphantis Rom. præcessit. Eutrop.
* Alij, Bolanus.

oēs,& alij quamplurimi,unà cum presbyteris & diaconis,in eam quā diximus ciuitatē conuenerunt. Quū igitur in unū congregati essent, sæpe multūq; sermones cōferebant,& in quolibet cōcessu quæstiones plures proponebant. Ibi Paulus obumbrare,& quantū posset, hæresim suā tegere & occultare laborabat. Illis aūt illud maximè studio fuit,ut illa proferret,& tanta in CHRISTVM blasphemia omnib.propalā nota fieret. Quapropter suadendo primùm & consulendo, conati sunt Paulum à concepta opinione abducere,& in contrariam sententiam pertrahere. At quum ille,iuramento interposito, apertè errori ei renunciaret,neque se quid'nam eiusmodi sentire, sed Apostolicis finibus & doctrinis adhærere,eisq; insistere confirmaret:tum quidem illi,cōmunē SERVATOREM DEVM de ecclesiarum consensu & concordia quum laudibus concelebrassent, Synodum soluerunt,& pro se quisq; ad greges suos redierunt.

Samosatenus orthodoxū se esse iurat. Conuentus Episcoporū soluitur.

CAPUT XXVIII.

SEdenim tēporis processu, quū rursum ubiq; fama spargeret de Paulo,qui ita à ueræ fidei professione degenerans desciuisset,celeberrimi illi uiri ne tū quidē statim ad illū deturbandū sunt progressi, sed literis scriptis,uulnus eius curare sunt conati, lethalē se eo modo doctrinā oppressuros esse opinati. Dionysius equidem epistolam dedit, autorem erroris eius ne alloquutione quidē dignans,sed populū ecclesiæ Antiochenæ instruens tantū & confirmans. Firmilianus aūt Cappadox Antiochiā uenit:sed statim dolo ab eo repulsus,resipiscentiā & conuersionē denuò pollicēte, inde decessit. Postea uerò quū rursus cum eo congredi deberet,ut qui toties DEVM negantis audaciæ eius periculum fecisset,è uita excessit.quo tempore etiā Dionysius Alexādrinus est mortuus,duodecimo,ut dictū est, Galieni imperantis anno, quum quidē decem & septē annis rem Ecclesiasticā administrasset. Atq; huius successor Alexandriæ Maximinus fuit. Cæterùm quū Galienus quindecim iam annis rerū potitus esset,Claudius ei successit,qui bienniū tantum imperio administrato,Aureliano id reliquit: sub quo ultimus est cōtra Samosatenū, quamplurimis episcopis cōfluentibus, cōuentus peractus. Postquā enim illi multa admonendo,cohortationes adhibendo,& priorū promissionū atq; conuentorū pacta in memoriā reuocando, in inficiatione eum persistere uiderūt, & accusatores eum cōfutaturi institerunt, conciliū est coactū. Hic Malchion quidā,qui prius Antiochiæ Sophisticæ scholæ grecarū disciplinarū præerat,& postea propter egregiam eius in CHRISTVM fidē, singularemq; uirtutē, ad dignitatem presbyterij euectus fuerat,cum eo in publico colloquio cōgressus,celerib. notarijs, qui uerba omnia chartis exciperent,dispositis, illum conuicit: & tectum latentemq; eius sensum fraudulēta seductione plenum,ita in lucē protulit, ut eum alij quoq; manifestò deprehenderent.Itaq; aliena opinari atq; docere conuictus,& ut hæresis dux & autor, à catholica & uniuersali,quæ sub cœlo est, Ecclesia proscriptus,non solum fideli cleri ordine motus,sed etiam ecclesia est eiectus:& Domnus pro eo ecclesiæ Antiochenæ gubernacula suscepit.

Samosatenus in errorem relapsus. Processus contra hæreticum legitimus. Aliquoties Episcopi propter Samosateni hæresim cōuenere. Fl. Claudius Galieni in imperio successor. Claudij, Valerius Aurelianus. Vltimus episcoporū aduersus Paulum Samosatenum cōuentus. Malchion presbyter Paulum redarguit. Paulus excommunicatus. Domnus episcopus Antiochenus.

B

CAPUT XXIX.

SEdenim quum Paulus contrà niteretur, ecclesiæq; administrationem retinere conaretur,& in Synodi decreto acquiescere nollet, audacia eius ad Aurelianum tum imperantem est delata. Is sanctissimè de ea re constituit,eis scilicet Episcopatum mādari iubens, quos Itali & Romani episcopi literis suis comprobassent. Etiamsi enim dæmonum cultui deditus esset,tum tamen quod iustum esset iudicauit,ut qui in fidei professione consentientibus responsaret, decretumq; eorum contemneret, ab illorum

Romani episcopi prærogatiua. Euseb. libro 7. cap. 30. Pauli proscriptionem Aurelianus imper. idololatra, sententia sua comprobat.

sodalitate

A ſodalitate & collegio reſecarẽ. Ita Paulus ab eccleſia, non tantum à ſacra & eccleſiaſtica, uerũetiam à profana & mundana poteſtate turpiter eſt pulſus. Aurelianus aũt, tum quidem tam æquũ ſe erga nos præbuit. Procedente uerò, unà cum tempore, imperio eius, ut alio in nos eſſet animo, à quibuſdã perſuadebatur: paulatimq́ ut & ipſe perſequutionẽ aduerſus Chriſtianos moueret, incitabatur. Etiam non minimus rumor de ea paſſim increbreſcebat. Quũq́ uix tandẽ ſuadentibus cederet, & ſubſcribere literis eis, quæ cõtra ueram pietatẽ editæ fuerant, deberet, derepentè diuina affuit uindicta, quæ unà cum ipſo cubito improbi ſcribę manus inhibuit: † omnibus ſatis declarans, non ſemper eis qui in nos cõmouentur, facile eſſe aduerſus eccleſias eius quod cõſtituerint perficere: niſi illa arcano occultoq́ iudicio, quo ei uiſum eſt tempore, explorationis, caſtigationis, & conuerſionis noſtræ gratia, id permiſerit. Porrò Samoſateno ad eum modum reiecto, Eccleſiarum paſtores conuenientes, ad Dionyſium Romanum & Maximinum Alexandrinum epiſcopos, communem conſcripſerũt epiſtolam, eamq́ ad omnia terræ loca miſerunt: in qua pleniſsimè Synodi acta, uidelicet eximiũ ſtudium ſuum, & Pauli morum improbitatem, diſputationesq́ & cõfutationes publicas, atque impuram impudicamq́ hominis uitam expoſuerunt. Vnde pauca quædam huc afferre placuit.

Aurelianus & ipſe perſequutionem contra Chriſtianos molitur. Primus hic apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmisq́ & omni aurata ueſte, quod ad id tempus Romanis moribus incognitum fuit, uſus eſt. Eutro. Aureliani cœptũ Deus inhibuit, qui tẽpore ſuo caſtigari ſuos permittit.

† Aurelianus quum perſequutionem aduerſus Chriſtianos, nouus à Nerone decerneret, fulmen ante eum magno circunſtantium pauore ruit. Ac non multo pòſt inter Conſtantinopolim & Heracleam, Mneſtei notarij ſui fraude, qui ad quoſdam militares amicos eius, nomina eorum annotata pertulit, falſo manum illius imitatus, perinde atque Aurelianus eos interficere conſtituiſſet, occiſus eſt. Eutrop. Fl. Vopiſcus.

CAPUT XXX.

B E T alia quidem prętermittã: quę uerò mores eius, ueluti in columnam inciſa, declarant, percurrã. Ea ſic habent· Poſtquã à canone & regula ſinceræ doctrinæ digreſſus, ad illegitima & adulterina dogmata deſciuit, nihil opus eſt actiones eius extra Eccleſiam recenſere: neq́, quũ prius pauper fuerit & mendicus, quippe qui neq́ à parentibus patrimonium aliquod creuiſſet, neq́ arte aut ſtudio quopiam quicquã paraſſet, quod ad immenſas opes, per fraudes iniquiſsimas & ſacrilegia peruenerit: neq́ etiã quæ fratres excutiens exegerit, præmia ab eis quos iniuria affecit capiens, & mercede ſe eis opem laturũ pollicens, quos tamen ipſos fefellit: fruſtraq́ uberes fructus percipiens, ex propenſione & promptitudine eorũ qui negocijs impliciti eo nomine illi dederunt, ut moleſtia litium defungerentur, † prouentum atque uectigal DEI cultum eſſe ducens: neq́ ut ille ſuperbierit, ſublatusq́ fuerit mundanis dignitatibus, * ducenarius potius quàm epiſcopus uocari uolens: neq́ ut per forum ſuperbè inceſſerit, ſimul'que & epiſtolas legerit & dictauerit, cum ſatellitio publicitùs ingrediens, magno numero his præcedentibus, illis ſequentibus: uel ut propter faſtum & arrogantiam cordis eius, fidem odio habuerit & execratus ſit. Non etiam in Eccleſiaſticis conuentibus monſtroſam eius ſuperbiam, quam aucupatione famæ & gloriæ, & oculorum præſtigijs, fucorum'que meditatione eſt molitus, quibus rebus ſimpliciorum animas conterruit, & conſternatione impleuit, gradum quidem & thronum altiorem ſibi conſtruens, non ut CHRISTI diſcipulus, a ſecretum uerò ſicuti mundi Principes & habens & nominans: ſubinde'que femur manu pulſans, & ſuggeſtum pedibus quatiens.

Quod

De improbis Pauli Samoſateni moribus.

Epiſcopus [illegible] ſcator.

† [illegible] εὐσέβειαν.

Vtinã hoc pro[illegible] perpendant Antiſtites noſtri.

Senſibus hæc imis, res eſt non parua, repone. Deſcribitur epiſcopus ſuperbus, auarus, uanus, et planè ſecularis.

a [illegible]. Vnde ſecretarij, & à ſecretis dicuntur.

** Ducenarius princeps officij fuit, uel apud Præfectum Auguſtalem, uel apud Comitem Orientis, uel etiam apud alios prouinciarum præfectos, adſcitus ex Schola agentium in rebus, qui adorata clementia Principali cum inſignibus exibat. Ii ſub ſe habebat Cornicularium, Adiutorẽ, Commentarienſem, Ab actis, Numerarios, Exceptores, &c. Scotus de inſignibus magiſtratuum. Ducenariorum mentio fit in L. Matriculam, de agent. in reb. 12. lib. Cod. Temporibus noſtris, Ducenarijs pares eſſe uidentur apud Reges & principes, Cancellarij.*

Quòd si qui hæc nō laudarent,& quod in theatris fieri solet,fasciarū tenuium iactatione & cōcussione nō applauderēt,qui'ue nō acclamarēt, atq; itidem ut qui circa ipsum stabāt factionis eius exilirēt,ab eis sibi iniuriā fieri putabat. Sic enim & uiri & mulieres cōcionātem indecorè admodū audiebant. Atq; in eos qui, ut in domo DEI,statu corporis ad grauē decentē'q; habitū cōposito sederēt, acerbius cum cōtumelia inuehebatur. Doctores etiā & enarratores uerbi,qui ex hac uita migrassent,petulanter proscindebat. Grauis & molestus in publico, & magnifica de seipso prædicans, non ut episcopus,sed sophista & impostor. Psalmis porrò de Domino nostro IESV abrogatis,tanq; recētibus, & à recentiorib. cōpositis,in media ecclesia, magno die Paschæ de seipso mulierculas laudes cātare instituebat,quas nemo sine horrore audiuerit. Quēadmodū etiā, ut de se pro cōcione ad populū dicerent,ex finitimis agris & oppidis,per assentationē sibi adulātes episcopos & presbyteros summisit atq; disposuit. Filiū quidē DEI, nō uult nobiscū profiteri, è cœlo descendisse : ut aliquid earū rerū quæ postea scribenē, præoccupantes afferamus: id'q; nō nudis à nobis dicet̄ uerbis, sed ex commentarijs,quos ad uos misimus,omnino probabitur. Nō minus uerò etiā alicubi dicit, IESVM CHRISTVM è terra ortū habuisse. Qui aūt in populo psalmis & laudib. impiū hunc hominē celebrant,angelū eū & magistrū ad se è cœlo descendisse canūt. Et hæc ille superbissimus nō prohibet,sed ea canētib. adest. Quid aūt mulieres eius * subintroductas? ut Antiocheni nominant: quid eius presbyteros & diaconos? quib. & hoc delictū,& alia immedicabilia peccata permittit, ea'q; cū illis celat,cōscius sibi eorū,& simul illos de eis arguens,ut sibi obnoxios habeat,dicamus? Quib. in rebus,uerbis simul & factis eis est iniurius,q; accusare eum,sibi ipsis timētes,nō audeant. Sed eos ille quoq; collocupletauit. Quapropter ab eis qui talia cōsectantur,amatur,& in admiratione habetur. Quid hęc in quā scribamus? scimus aūt,dilecti,episcopū & sacerdotalē ordinē omnē,multitudini exemplo esse debere bonorū operū omniū. Ne illud quidē ignoramus,perq; multos, qui sibi mulieres subintroduxissent,grauiter lapsos esse. Multos in fœdā suspicionē peruenisse. Atq; ut cōcedamus,unū aliquē in tali re nihil turpe atq; impudicū cōmittere: suspicionē tamē,quæ ex eiusmodi cōuictu nascitur, uitare oportet,ne quē offendat,aut ad imitationē malæ cōsuetudinis incitet. Quomodo nāque aliū obiurgabit,uel instituet,ut uideat ne frequenter cū muliere conueniens labat̄,sicuti scriptū est: qui unā quidē iam repudiarit,duas aūt ætate florentes & forma præstantes apud se foueat,atq; etiā, si quópiam eat,secū ducat,lasciuiens, atq; delicijs difflués? Cuius rei gratia pij omnes secū grauiter suspirant,& lugēt. Adeò aūt impotentē eius tyrannidē reformidarūt,ut nullus accusare eum auderet. Atq; hęc quidem, sicuti diximus,quisquā emendauerit in uiro qui catholicæ esset sentētiæ,& ordini nostro cōnumeraretur. In eo uerò qui tacenda enunciauerit,mysterium'q; prodiderit, & detestandam hæresim Artemonis (cur enim tandem parentem eius nō ostendimus?) producendo iactarit, non oportet rationem talium delictorum requirere. Deinde in fine epistolæ, epilogi loco hæc adijciunt. Quapropter quū is tantopere DEO repugnaret, nec cedere uellet: ea nobis est imposita necessitas,ut homine isto excōmunicato,alium pro eo, non sine DEI,sicuti persuasum habemus,prouidētia,ecclesiæ Catholicę pręficeremus: beati Demetriani, qui ecclesiam eam ante hunc præclarè administrauit, filium, Domnum,

Heresis Samosateni impia.

** Cap. 3. Nice. concilij: interdixit per omnia sancta synodus,non episcopo,nō presbytero,non diacono,non subdiacono,nō alicui omnino qui in clero est,licere subintroductam habere mulierem. nisi fortè aut matrē,aut sororē, aut amitā, aut etiā eas idoneas personas quæ fugiāt suspiciones. Distin. 32. Nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinā indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. ibid.*

συνεισάκτους.

Artemonis, qui ab Euseb. Artemas dicitur lib. 7. capite 30, heresim Samosatenus renouauit.

Domnus episcopus Antiochenus, episcopi filius.

* *συνείσακτοι, hoc est, subintroductæ, neque uxores, neque concubinæ, sed tertij cuiusdam generis mulieres sunt, quas secū presbyteri, &c. non creandæ sobolis, neq; libidinis gratia, sed pietatis studio, aut certè pietatis prætextu fouebant. De quibus præclara extat Chrysostomi homilia. Rufinus in Canonibus Nicænæ Synodi in Eccles. histor. lib. 10. cap. 6. extraneas mulieres uertit. Sicuti etiam extraneæ dicuntur in L. eum qui. C. de episc. & cler.* Gregorius theologus ad uirgines Deo dicatas, contra subintroductos: [illegible] &c. [illegible] Item. [illegible] &c. Hoc est: * †

A Domnum, omnibus episcopalib. donis ornatum. Hoc ideò uobis scripsimus, ut ad eum cõmunionis literas detis, & rursum ab eo accipiatis. Samosatenus autem ad Artemonem epistolas scribat: & cum eo etiam, qui Artemonis sententiam probant, communicent. Res Samosateni sic se habuerunt.

Episcopus coniunx.

CAPUT XXXI.

NOndũ ea procella satis sedata fuerat, quũ rursus alia, priore multo sæuior, coorta irruit, ingentes fluctus secũ trahẽs, atq; acrius insultãs. Is ** Manes erat, mente prorsus captus, & insaniẽs: q pro deprauatę mentis peruersitate, lingua etiam armata, uerbis diabolicæ hęresis uenenatis, se in multorũ animos ad eorum perniciẽ insinuauit. Fuit aũt Persa genere, iugumq; seruitutis lõgo traxit tẽpore. Ac quũ derepẽtè herę suę ex testamẽto hęreditatẽ adijsset, nõ cõtentus fuit molliore & affluentiore, quę ei præter spẽ obtigerat, uita: & gratiã eã largitori taliũ se debere sciens, instrumentũ se, quãtus quantus esset, ueritatis inimico præbẽs, ad impias fabulas diuertit. Et duo ingenita esse dixit, Deũ & Materiã: quorũ illũ Lucẽ, hãc Tenebras appellauit. & Lucẽ quidem bonã, Tenebras malas: utrũq; aũt arbores nominauit, cõgruentes ferentes fructus. Deũ longè abesse à Materia, & Materiã rursus longius à Deo. Deũ etiã orientalẽ, septentrionalẽ, & occidentalem obtinere plagã: Materiam, australem. Et multis postea seculis Materiã seditionẽ mouisse aduersus fructus suos: commissoq; prælio, hos quidem fugasse, illos aũt fugisse: eamq; cõtentionẽ & persequutionẽ usq; ad Lucẽ peruenisse. Et Materiã cum dæmonibus & igne & aqua impetũ fecisse in Lucẽ dicit: Deum aũt tam repentina exercitus eius impresione conterritũ, non habuisse quo tantã uim uindicaret. Itaq; illũ partem Lucis ar-

Manetis, eiusq; sectatorum Manichæorum hæresis.

Manetem hunc quidã etiã Manichen dixere, unde Manichei dicti, quod uerbũ Græcis quodãmodo significat insaniã fundentes. Id uerò ipsi Manichei nomẽ fugiẽtes, Mannichæos se se uocitarunt, quasi mãna fundentes, ut uerbi lenocinio rudiores ad se homines pertraherent.

B reptam, ueluti quandam inescationẽ, contra Materiã misisse. Hanc uerò uulneratam, parteq; ea lucis absorpta grauidam esse factã. Qua re adactũ Deum, mundum cõdidisse, ut cõcertationẽ talem solueret, & ad pacẽ, ea quæ inter se pugnarent, reduceret, Lucẽq; Materiæ mixtã paulatim in libertatẽ redigeret. Hominẽ porrò nõ à DEO, sed à † principe materia Seucla fictum esse: & Euã similiter, sed inanimatã creatã, & immobilem. Adam uerò † forma feræ, aliaq; hisce similia nugatus est. Solem & Lunã diuinũ quiddam esse putauit, ac de eis multa silentio digna portentosè cõfinxit. Diabolũ nunc materiã, nunc materię principẽ uocauit. Coniugiũ diaboli legẽ & constitutionẽ esse dixit. Dominũ aũt neq; animã neq; corpus recepisse, sed hominem tantum uisum esse, nihil humani habentẽ, asseuerauit: perpesiones uerò ei † per speciem tantũ et fucum accidisse. Resurrectionẽ corporum ueluti fabulam repudiauit: nullam enim materię particulam dignam salute iudicauit. Animarum aũt † transitiones è corpore in corpus, & quidem etiam in uolucrũ & pecorum & ferarũ corpora, docuit. Cuius sectatores etiã elementa omnia animata esse arbitranť. Vtunť uarijs imposturis, * nefariaq; & execranda peragunt mysteria. Quapropter doctrina eorũ ineluibilis habetur: dæmonũ incantationibus animas hominũ, qui ea sunt initiati, obstrictas tenẽtibus.

ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τῆς ὕλης.

θηριόμορφος.

φαντασία.

μετενσωματώσεις.

Sic & Basilides ab Abraxã Christũ in phãtasmate carnis missum esse blaterauit. Tertull. Ita enim sibi hæretici mõstrosa confingunt uocabula.

** ὄργια τε νυκτερινὰ καὶ παρανόμους μίξεις, καὶ ἀθεμιτουργίας, hoc est, execrãdos, nocturnos, & illegitimos cõcubitus, & flagitia infanda. Suidas.*

** Manes, qui & Scythianus dictus est, Brachman fuit genere, et præceptorẽ habuit Buddã, antea Terebinthum nominatum. Buddas in Græcis disciplinis Empedoclis hæresim est sequutus, qui duo principia inter se contraria esse dixit, Contentionẽ & Amicitiã. In Perside Buddas è uirgine se genitũ, & in montibus educatũ, mentitus est. Quatuorq; cõposuit libros, quibus nomina indidit, Mysteriorũ, Euangelij, Thesauri, Capitulorũ. A' dæmone aũt tortus interijt. Eius libros cũ reliqua hæreditate Vrbicus, qui se Manetẽ postea nominauit, ab ea fœmina cõsequutus est, & pro suis uenditauit: quæ fœmina Buddam fouerat, & Vrbicum septem annos natum ære & libra emit, libertateq; deinde donatum hæredem instituerat. Suidas.

CAPUT XXXII.

MAnes aũt quũ tres haberet sectatores, Addã, Thomã, & Hermã: ex ijs Addam ad Syros, ad Indos aũt Thomã misit, pręcones. Qui reuersi, quũ se dicerent multa dura passos esse, neq; quenq; doctrinã eius reci-

y pere

† Num medij quidquam uitaq; morsq; ferat? An medium quiddam ponemus, &c. Item: Pectore sis uirgo, non tantum lumine, uirgo: Est tibi dilectus Christus, tibi Christus amator, &c.

† Nempe subinductos, quos dicũt, an ne maritis Quisq; uir, in primisq; subinductus, fugiendus.

Iungemus lectis cœlibibúsue magis? Marræ, crede mihi, potus amarus aquæ. Marem conducas sub tua tecta caue,

A

pere uoluisse, ausus est omniũ hominũ importunissimus, seipsum Christũ nominare, & Spiritũ sanctũ, aliumq́ Paracletũ missum esse dicere. Et duodecim secũ duces discipulos, in Mesopotamiã peruenit, Persarumq́ regnũ peragrauit, ac temerario impotẽtiq́ animo regis ibi filiũ se curaturũ est pollicitus: qua re maioribus se obiecit malis. Posteaquã enim inde est, ut manifestus DEI cõtemptor, repulsus, quũ eò rediisset, à rege cõprehẽsus [a] Persicũ sustinuit suppliciũ. Detracta enim cute, ita nudus canibus esca est obiectus. Atq; talẽ impius ille cõsequutus est finẽ. Quod si quis nugamenta eius persequi uelit, cõpluribus is opus habeat libris. Et falsa hæc & impia dogmata, ex innumeris iamdudũ extinctis hæresib. cõgesit atq; accumulauit, eaq; ex Perside in orbem nostrũ ueluti quoddã mortiferum uenenũ euomuit. Tales doctrinas hominũ animis uersutissimus inspirauit serpens, talibusq́ antesignanis ordinumq́ ductoribus aciem contra ueritatẽ struẽs usus est. Verum enimuerò facile Dominus mendaciũ coarguit, & cohortem patronorũ eius, sicuti araneæ telam, soluit. Aduersus hanc hæresim strenuè libris cõpositis depugnarunt, Titus Bostræ, & Diodorus metropolis Ciliciæ, episcopi. Scripsit etiam cõtra eam Gregorius Laodicensis, uir qui hæresim quidem Arianam defenderit, sed philosophicis disciplinis ab ineunte ætate apprimè eruditus fuerit. Præterea Phœnix Eusebius. Hęc de hęresi [b] Manentis, à quo multis adhuc nomen Manichæorum adhæret. Ego porrò ad reliqua istius historiæ descendam. Imperatorum enim, magnarumq́ ecclesiarum antistitum successionibus recensitis, mox etiam quæ monumenta tum ecclesiastici scriptores ediderint, & qui ex eis usq; ad impiorum tyrannorũ persequutionem ecclesiarumq́ oppugnationem uitam produxerint, exponam.

a. Persarũ rex cum uiuũ excoriari iussit, ut sibi sui necis autorẽ. Aegrum nãq; illũ, citra omnẽ omnium medicorũ opẽ & operã sese sanaturũ curaturũq; esse pollicitus est. Quũ itaq; medici, in quorũ cura regius puer erat, dimissi fuissent, breui ille mortuus est. Vetus testamentũ, per inde atq; nõ boni Dei esset, Manes quoque reiecit: & nouũ, tanquã boni approbauit. Christũ autẽ opinione tãtum & phãtasia apparuisse, omniaq; per fucũ gessisse, asseruit. Idem. Suidas.

b. μάνης, Manes, genitiuũ facit Manetis. Sed quia is prorsus insaniit, affinitate uocis Nicephorus lusit. μανεὶς enim insaniẽs, μανέντος genitiuũ habet: & μανέντα, Manẽtem, hoc est, insaniẽtem, dixit.

Manetis interitus.

Qui cõtra hæresim eã scripserint ecclesiastici uiri.

τοῦ μανέντος.

CAPUT XXXIII.

B

POst Deciũ Gallus duobus imperauit annis. Ab hoc ad Valerianũ & Galienũ imperiũ peruenit. Valerianus aũt bello contra Persas moto, quũ ad Edessam exercitus eius fame magis q̃ ferro occiderẽt, Persæ aciem cõtra eum struxerũt. Cuius ille gentis impetũ quòd se sustinere nõ posse uererẽt, conflicturũ se cum hostibus assimulans, ad eos transfugit, pacem cũ eis pacturus, exercitumq́ suũ proditurus. Quod Romani quia animaduerterũt, fuga sibi, nõ paucis amissis, cõsuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regem seruitutẽ seruiit, & tandem iugulatus imperiũ ad Galienũ filium trãsmisit. Ii quindecim annos Imperatores fuere, & Claudium successorẽ habuere. [c] Et hic annũ unum & menses decẽ rerũ summa administrata, potestatẽ eam Aureliano reliquit. Quum aũt is per insidias in nouo quodam * castello fraudulenter cæsus fuisset, imperiumq́ annos sex tenuisset, Tacitus ei successit: qui sex tantũ menses in imperiali sublimitate trãsegit. Sub eo magnũ illum Charitonẽ, confessionẽ suam peregisse ferũt. Post Tacitũ Florianus Imperator factus, menses tres rem Romanã administrauit. [d] Vtriq; ii ferro trucidati sunt, & cæde eorũ imperiũ ad Probum translatũ est. Hic annis sex & mẽsibus quatuor eo potitus, atq; in Sirmio occisus: Caro, eiusdemq́ filiis Carino & Numeriano, potestatem summã reliquit. Sed & ii, nõ totis tribus annis imperiũ tenuerunt, & ab eis rerũ summa ad Diocletianũ peruenit. Enimuerò quũ Cari filius Numerianus Antiochiam, quæ ad Orontẽ est, uenisset, in ecclesiam Christianorũ ingressus esse dicitur: & quum ibi liberè quasi per transennã inspicere arcana eorũ mysteria uellet, Babylas episcopus magno animo in faciẽ ei consistens, id prohibuit: nõ licere dicens, eum cruore ex idolorũ sacrificiis pollutũ, in domũ DEI tam præcipitanter ingredi, & diuina mysteria cõtaminatis oculis spectare. Qua re Numerianus offensus, excruciatũ illum necauit. Et Carus quidem, quũ tentorium eius fulmine ictum

c. Post Fl. Claudii mortẽ, Quintilius frater eius à militib. imperator lectus, & 17. imperii die iugulatus est: Eutr.

d. Sic Vopis. Oros. Sed Eutr. Tacitum intra ducentesimum imperii diẽ, apud Tarsum febre interiisse: Florianũ incisis à semetipso uenis obiisse, dicit.

Successiones in Romano imperio.

Alii histori ci non cæsũ esse, sed in fœda seruitute consenuisse Valerianũ scribunt.

** Castelli nomen est Cenophrurium.*

Charito cõfessor.

Martyriũ Babylæ apud Antiochiam.

Exemplũ Episcopalis libertatis.

A ictum esset, unà cum eo cõflagrauit: Numerianus aũt à socero ipse suo † interemptus est. Carinus etiam, quòd turpiter se in imperio gereret, à populo est * cæsus. His ita sublatis, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Senator, & consulatu gesto clarus, quiq; plurima manu egregia fecerat facinora, & bello strenuus, & consilio promptus, ab exercitu Imperator Romanorum est renunciatus.

† Apro scilicet
** Tribunus eius dextra, cui ius coniugem polluerat. Eutrop.*

CAPUT XXXIIII.

HAec de mũdano Imperio. Nũc etiã nomina eorũ qui maximas quasq; ecclesias sacra administratione gubernarunt, recenseamus. Et Romæ quidẽ post Corneliũ, qui Nouatũ suis satis ornauit laudibus, & tribus annis ecclesiã rexit, Lucius episcopus creatus est. Lucius nõ integris octo mẽsibus ministerio ecclesiastico obito, sortẽ locumq; suũ Stephano reliquit. Et hic duob. annis episcopatu gesto, Xystũ habuit successorẽ. Atq; ij sub Valeriano fuere. Galieno autẽ imperante, Xystus episcopale munus undecim annis tenuit: eiq; Dionysius successit: qui episcopatu annis octo est functus. Felix aũt successor eius, annis quinqu e ecclesiæ Romanæ præfuit, eam'que Eutychieno gubernandam reliquit. Is uix octo mensibus episcopali munere functus, Caium successorẽ habuit. Et hic annis quindecim sacrã potestatẽ tenuit, & Marcellino eam reliquit, in quem ecclesiarũ persequutio incidit.

Episcopi Romani.

Alexandriæ porrò, Dionysio illi magno, qui post Heraclam decẽ & septẽ annis ecclesiam gubernauit, duodecimo Galieni anno, † Maximinus successit. Post hunc, quũ decem & octo annos ecclesiæ præfuisset, Theonas eam regendam suscepit. Hic decẽ & nouẽ annis episcopus fuit, & Petrum successorẽ habuit. Qui quidem duodecim
B annis optimè munere suo est functus. Nam tribus, ante persequutionẽ, faciliorem, reliquis aũt duriorẽ uitam per grauia certamina exegit, cõmunem ecclesiarum utilitatẽ quàm maximè procurans. Et nono tandem persequutionis anno capite plexus, magnificè martyrij coronam est consequutus.

Alexandrini.
† Alij Maximũ nocãt.

Verùm in ecclesia Antiochena, episcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, atq; huic Paulus Samosatenus succeßit. Post eum loco suo pulsum, Domnus Demetriani filius ministerio eo est functus. Hic Timæũ, atq; is rursum Cyrillum, Cyrillus Tyrannũ successorẽ habuit. quo tempore maximus ille aduersus ecclesias exortus est motus.

Antiocheni.

Hierosolymis autẽ in ecclesia sacram functionẽ post Hymenęum † Zabdas obijt: qui quidem post annos plures, somno eo qui iustos decet obdormiuit, & ecclesiæ clauũ gubernandum ad † Hermonem transmisit: atq; hic ecclesiã eam, uita in annos multos producta, egregiè Apostolicã sedem tutatus, usq; ad persequutionẽ administrauit. Ii sunt, qui usq; ad maximã illã Diocletiani & Maximiani persequutionẽ, primi nominis ecclesias, ordine per succeßiones gubernarũt.

Hierosolymitani.
† Alij, Labdas.
† Alij Thermonem legunt.

CAPUT XXXV.

QVum uerò in alijs quoq; parœcijs sapientes & magnamini uiri fuerint, de eis etiam quàm fieri potest breuißimè dicamus. Ac de Gregorio illo miraculis claro, & de Athenodoro eius fratre, præterea de Firmiliano qui Cappadocũ ecclesijs præfuit, atq; etiam de Theotecno Cæsareę Palæstinæ episcopo, quæ opus fuit, antea retulimus. Dorotheus aũt eo tẽpore Antiochiæ, † Tyranno ibi episcopatũ gerente, presbyter, in omni genere artium liberalium apprimè eruditus, floruit. Qui adeò studiosus pietatis fuit, ut diuinarum literarũ gratia Hebraicam linguã egregiè perdidicerit. Fuit is natura ex ipsa natiuitate eunuchus. Quam ob rem illum etiã Imperator, ut nouũ & insolitum quiddam habentẽ, familiarius cõplexus, honorem ei detulit, ut Tyri tingendæ purpuræ præesset. Docuit aũt populum res sacras pro concione, eiusq;

Aliorum quoq; ecclesiarũ illustres episcopi.
Dorotheus presbyter Antiochenus.
† Eus eb. Cyrillo. lib. 7. cap. 32.
Idem eunuchus natus.
Idem purpuræ tingendæ Tyri præfectus.

Pierius & Achillas presbyteri Alexandrini. *Profanæ literæ Theologis utiles.* *Melitius Ponticus.* *Mel Atticæ.* *Vir absolutissimæ in omni disciplinæ genere eruditionis, & uirtutis summæ.*

A

auditorem se fuisse dicit Eusebius Pamphili. Alexandriæ uerò clarus fuit & celebris Pierius presbyter dignitate,& quùm diuitiarũ cõtemptu, philosophiæq; & Græcarum disciplinarũ scientia,tum sacrarum literarum studio & peritia,publicisq; scripturę enarrationibus & disputationibus admirationẽ omnium meritus. Episcopatũ ibi tum administrauit Theonas. Et unà cum Pierio, Achillas quoq; in presbyterorũ cathedra laudem magnam est consequutus, sacrarũ scripturarum doctrinæ præpositus:qua prouincia rectè obeunda multũ ei profuit philosophiæ studium,quæ sincera Euangelij dogmata & instituta clarissimè in apertum protulit. In Ponti aũt regionibus Melitius magni nominis fuit:quẽ, qui Græcam consectantur sapientiam,mel Atticæ cognominarunt. De eo illud nobis necessariò dicendum est,ut si quis in omnibus pręclaris studijs perfectissimum aliquem hominẽ describere uelit,ei tanquã absolutum exemplar Melitius sufficiat. Ars enim oratoria natiua in eo est uisa. Ac si eum eo tantum nomine admiraremur,minus ei quàm meritus sit,tribueremus. In alijs autẽ omnis generis studijs atq; doctrinis amplius quicquã, quàm ille assequutus sit, nemini in mentem uenire potest. Quod si enim in disciplina quaq; absolutissimus quisquã cum illo de ea uerba contulisset,in ea sola cum eruditum atq; exercitatum fuisse dixisses. Et rursus de alia arte si quis cũ eo egisset, in ea quoq; eum longius excellere, præ eo studio in quo prius primas habere uisus esset,iudicasses. Virtutes porrò nõ solum cum tam uaria eruditione in eo certabant,uerumetiam si nihil prorsus doctrinarum habuisset,hæ satis illi fuissent. Adeò in eis ad summam laudem & gloriam nihil fecerat reliqui. Hic in ipsa graui persequutione,septem annos in Palæstinæ partibus mansisse dicitur.

CAPUT XXXVI.

Eusebius Alexãdrinus Laodiceæ episcopus. *Huius ibi successor Anatolius, Alexãdrinus ui lem.* *Anatolius uir doctissimus,& de repub. Alexandrina optimè meritus.* *καί τῳ τῶ βραχίω πολιορκίω, Niceph. οὐ τῷ κατ' ἀλεξάνδρειαν τῶ πυρουχίω πολιορκίῳ, Euseb. ut suprà.* ** Stephanus Laodicensis episcopus profanarum artium quàm sacrarũ literarum doctior.*

† ἀγαθὸς ἀγαθῶ διάδοχος. ** πυρουχεῖον, publicæ annonæ & tritici,quod πυρὸς græcè dicitur, receptaculum atque granariũ.* *Refertur hoc ab Euseb. lib. 7. capite 32.*

B

LAodicensis ecclesię sacrum munus gessit post Socratem Eusebius. Is Alexãdria profectus,propter Paulum Samosatenũ, in quem tum inquirebatur,in Syriam uenit. Vnde ab ijs qui ibi diuinarũ rerum studio si erãt, in patriam redire est impeditus: quòd fides eius in DEVM temporibus illis summa,satis perspecta fuisset. Eius deinde locũ Anatolius obtinuit, † optimi decessoris bonus successor. Huic Alexãdria patria fuit. Pręcipua certè laus ei in profana simul & sacra philosophia, omnib. omnium præclarorũ uirorum calculis est tributa:ut ei,qui ad summam peritiam Geometriæ, proportionis numerorũ, Astronomię, Dialecticæ, Physicæ, ipsiusq; adeò Theologicæ sapientiæ,artiumq; dicendi omnium peruenerit,neminemq; sibi parem esse passus sit. Quem fama etiam est dignũ esse iudicatũ,qui primus Aristotelicam institueret scholã. Multaq; is Alexandrię * Pyruchij obsidionis tempore in ciuili dissensione & famis discrimine,propter annonæ angustiã,optimè fecisse,ciuibusq; consuluisse traditur. Et rationes finesq; certos,Pascha æquinoctiali tempore celebrandum esse,ostẽdit: Arithmeticas institutiones decẽ libellis cõposuit,aliaq; plurima literarũ monumenta,quæ eximij eius in honestis & liberalibus artibus studij satis magno sunt documento. Primus ei Cæsareæ Palæstinæ episcopus Theotecnus manus imposuit, episcopumq; creauit,ecclesiæ suæ successorẽ eum designans atq; destinãs. Sed ambo nõ ita diu ecclesiæ ei præfuerũt. Nam quum & huc Synodus cõtra Paulum coacta euocasset,& ipse per Laodiceam iter faceret,nuperq; admodum ibi pietatis nomẽ referens episcopus Eusebius è uita migrasset,à fratribus detentus,ecclesiæ ei est præfectus. Anatolio huic,quũ post annos cõplures decessisset,postremus ibi fidelium episcopus, ante persequutionis tẽpora,suffectus est * Stephanus:satis ille quidẽ profanis artibus instructus, sed nõ itidẽ ut decessores eius, in diuinis literis institutus. Declarauit id persequutionis

A quutionis tempus, quòd uirum hunc † meticulosum, ad simulationemq; & dissimulationem compositum, alienum esse etiam à philosophia indicauit. Quod si talis ille fuit, quid mirum est ecclesiam quoq; eius postea à recta fidei professione decessisse? Sed enim, DEO opitulante, se illa erexit atq; confirmauit. Theodotus namq; post illum episcopale munus sortitus, nomini suo factis ipsis respondit: & operibus, qualem esse oporteat episcopum ostendit, animabus simul & corporibus rectè curandis nemini secundus, humanitateq; singulari, si quisquam alius, & ipse prẹditus. Sic ille affectionum accõmodatione & † condolentia, studium officiumq; pastorale temperauit: atq; utilitatem eorum qui se consuluere, in hac uel in illa medicatione diligenter & fideliter procurauit.

[Marg.: † [illegible Greek]. Successor eius Theodotus, corporũ simul & animarum Medicus. † συμπαθέια.]

CAPUT XXXVII.

IN ecclesia Cæsariensi Palẹstinẹ post Theotecnũ, Agapius magnopere est laudatus: quem bonũ fidelemq; episcopũ fuisse, doctrina simul & uita ipsa declarauit. Rectè enim pieq; populo suo præijt, & munifica liberaliq; manu benignè egẽtibus facultates suas impertijt. Eodẽ tempore, eruditione iuxtà & uitę instituto philosophum Christianum, & presbyteri dignitate auctum, diuinum Pamphilum floruisse scimus. Cuius uitam & actiones omnes, celebrẽ etiam quam ibi instituit profanæ diuinęq; philosophiæ scholã, præterea constantẽ in uarijs persequutionibus confessionẽ, & certamina egregiũq; pro CHRISTI nomine martyriũ, Eusebius sororis eius filius, eidemq; adeò charus ut nomen illi suum imposuerit, copiosè peculiari scripto est prosequutus: ad quem eos qui accuratius hęc cognoscere uoluerint, rejcio. Eusebius iste disciplinis omnib. perceptis, sacrarũ maximè literarũ, in quibus conquieuit, scientia enituit: & ad Constantij usq; tempora uixit. Et quũ Christianæ professionis studiosissimus esset, egregiamq; pro CHRISTI honore æmulationẽ spiraret, undecim tomis Euangelicam præparationẽ, & decẽ alijs Euangelicã demonstrationem est cõplexus. Et primus ipse manũ pręsenti argumento admouit, primusq; libros eos Ecclesiasticã historiã appellauit, decemq; eam tomis absoluit. Est & aliud eius uolumen, in quo temporũ certam accuratamq; rationẽ digessit, Chronicorum seu Annalium. Scripsit quoq; de Constantini uita libros quinq;. Edidit & aliũ ad eundem, quẽ † Tricennalem inscripsit. Ad Stephanũ item aliũ de ijs quæ in Euangelijs in dubium seu disputationẽ uocantur. Sed & alia uaria reliquit scripta, quæ multum ecclesiæ afferũt utilitatis. Verumenimuerò etiamsi talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij sententiã comprobasse, ut qui filiũ (sicuti id ex eius scriptis colligere licet) creaturam uocet. Quamuis Socrates, qui & ipse ex Nouatianis res ecclesiasticas scripsit, in secũdo tomo maximopere persuadere cõtendit, rectè eum uirũ sentire, eundemq; sycophanticè eo nomine à nonnullis impeti. Atq; ut id magno animo certius comprobet, in defensione sua, dicta illius quædam, ambiguitatem tamen complectentia, contexit: eundẽq; primæ Synodo affuisse, atq; unà cum alijs suffragio suo & calculo εἰς τὸ ὁμοούσιον, siue in consubstantiale consensisse refert. Ego uerò, si ille quidem sine scripto rectam complexus est opinionem, Socrati non refragor: sin autẽ ex scriptis illius, quæ legi, res sit dijudicanda, multum abest ut sanam sinceramq; eius de fide sententiam fuisse putem. Verùm de hoc etiam hæc satis sint. Et continet hic quoque huius historię liber annorum triginta duorum tempus: qui initium sumpsit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mũdo condito quinquies millesimo † septingentesimo nonagesimoquinto, à diuina autem Domini nostri IESV CHRISTI natiuitate * ducentesimo nonagesimo anno.

*[Marg.: Agapius Cęsariensis Episcopus. Pamphilus presbyter martyr. Scholę Cęsariensis institutio. Eusebius Pamphili, & eius scripta. B. † τριακονταετηρικός. Eusebius iste Nicephoro Arianismum redolere uidetur. † Secundũ neotericos Chronologos 4165. * Al. 287.]*

SEPTIMI TOMI CAPITA.

I. Expositio dicendorum.
II. Ut res Christianorum, quae antea pulchrè steterant, intestina dissensione atq; contentione à diuina pietatis cura exciderint. Quae quidem ad tempus permissione diuina sic accidere.
III. Ut Diocletianus Maximianū Herculiū sociū sibi imperij allegerit, et ut is persequutionē cōtra nos instituerit.
IIII. De moribus sanctorum, qui in ea persequutione fortiter decertarunt.
V. De eo Christiano, qui Nicomediae impium Imperatoris edictū concerpsit: et de eis qui ex ipsius Imperatoris aula martyrio sunt perfuncti.
VI. De beato obitu uiginti milliū in Nicomedia martyrū: & de Inde eunucho, & Dōna, martyribus.
VII. De Melitenis, Aegyptijs, Tyrijs, & Phoenicibus martyribus.
VIII. De martyrijs in Thebaide toleratis, & uarijs uariorum suppliciorum modis.
IX. De Philoromo & Philaeo, illustribus martyribus: & quae Alexandriae impij contra Christianos perpetrauerint.
X. De ciuitate quadam Phrygiae, quae tota martyrium subijt: & de Adaucto martyre.
XI. De alijs quamplurimis martyribus, plurifariam martyrio affectis.
XII. De uirginibus Antiochenis forma excellētibus, quomodo martyrij stadiū pudicè decurrerint.
XIII. De alijs uirginibus & monachis, pudicitia simul & martyrio claris.
XIIII. De sancto Pāteleemone, et sancto Eustratio, comitatuq; eiusdē, et de alijs magnis martyribus.
XV. De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio unguento scaturiente.
XVI. De ecclesiarum episcopis, qui uarijs in locis curriculum CHRISTI strenuè percurrerunt, & ut res Christiana in melius sit commutata.
XVII. Ut Diocletianus generū sibi Maximinū Galleriū, Maximianus Herculius aūt Constantem Chlorum Imperatorij sanguinis generum delegerit, qui Constans pater magni Constantini fuit.
XVIII. De natiuitate, educatione & institutione magni & apostolici Constantini.
XIX. Ut magnus Constantinus diuinitùs paternum adeptus sit imperium, & qualis fuerit.
XX. De Diocletiano et Maximiano, ut Imperio deposito interierint, et qui eorū fuerint successores.
XXI. De foedissimis factis Maxentij Romae, & Maximini Nicomediae.
XXII. De cladib. quae persequutionē hāc sunt subsequutae, et de Imperatorū palinodia, seu recātatione & poenitentia.
XXIII. De eorundem edictis in scripto pro Christianis editis.
XXIIII. De simulata & fucata Maximini pro Christianis sine scripto promulgatione.
XXV. De statua noua Antiochiae, quam Theotecnus recens erexit.
XXVI. De confictis & falsis de CHRISTO commentarijs.
XXVII. De eius temporis martyribus, & edictis in aereis statuis contra nos promulgatis.
XXVIII. De saeua, quae eo tempore grassata est, fame & pestilentia.
XXIX. Ut magnus Constātinus de Maxentio, qui Romae tyrannidem exercuit, triumpharit, quum etiam signum sanctae Crucis stellis coruscum in caelo uidit.
XXX. Ut Constantinus Roma recepta, DEO grata facinora fecerit.
XXXI. De edicto Maximini Gallerij, quod in scripto pro Christianis uolens nolens proposuit.
XXXII. De praecipiti peruersitate & motu Maximini contra Constantinum magnum.
XXXIII. Magnum Constantinum Romae à Syluestro sacrosancto baptismo initiatum esse.
XXXIIII. Quae post baptismum Constantinus magnus rectè constituerit.
XXXV. Refutatio eorum qui dixerunt, postea Constantinū Nicomediae ab Arianis esse baptisatum, & quòd propter filij Crispi caedem Christianismum assumpserit.
XXXVI. De sancta Helena, ut ea Romam uenerit: & de colloquio Iudaeorum cum Syluestro.
XXXVII. De cōflictu Constātini et Maximini, et de eis qui signū crucis in exercitu tulerūt uexilliferis.
XXXVIII. De edictis quae Maximinus periculo euitato rectè proposuit.
XXXIX. De interitu Maximini, qui uindicta diuina accidit: et de extrema internecione ueritatis inimicorum.

De

XL De pace, beneficio DEI Christianis parta & conciliata, & celebratis passim encaenijs.
XLI Constitutio scripta Constantini Magni Imperatoris, ut Christianis loca & res suae restituatur.
XLII Aliae duae constitutiones, pecunias, dona & immunitatem ecclesijs concedentes.
XLIII Duae insuper constitutiones, Synodos de ecclesijs concordandis haberi sancientes.
XLIIII De impij Licinij peruersitate, & qui sub eo passi sint martyribus.
XLV Ut impius Licinius captus, uiolenter uitam finierit.
XLVI De legibus & constitutionibus Constantini, & quae benignè Christianorum reipub. fecerit.
XLVII Ut Constantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit.
XLVIII Ut cognominem sibi urbem, Constantinopolim scilicet, magnificentissimè construxerit.
XLIX De operibus, templis, structuris, statuis, & aedificijs alijs, quae intra urbem extruxit.
L De structuris in traiectu ab eo constructis: & de eo loco qui Sosthenium dicitur, historia.

ECCLESIASTICAE Historiae Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus VII.

CAPUT I.

A FACILIS hucusque nobis fuit labor, leuisque & plana uia sacra decurrit historia. Quãuis enim antea quoque grauiter aduersus nos malignus spirauerit spiritus, simplex tñ & uniformis ea fuit calamitas. Deinceps uerò horret progredi stylus. Interrũpitur nãque, et quodãmodo ingẽti & uiolẽto uariarũ cladiũ impetu inhibet: atque ei inundatione sanguinis martyrũ, pelagi prorsus instar fluentis, cursum tenere nõ permittit. Sedenim qui semel operi huic manus admouerimus, procedendum nobis est necessariò. Itaque qui, ut potuimus, priora exposuimus, in hoc libro etiã res sub Diocletiano, eisque quos ille sibi in Imperio adoptione adsciuit gestas persequemur. Sub ijs enim maxima omnium persequutio est excitata. Et nõ ita multis, quę certis in locis accidêre calamitates, attingemus. Quasdam etiam singillatim memorabimus. Tum aũt, quomodo tyranni saeuissimi, qui supra modum crudelitatem in nos exercuerunt, ad palinodiam & tyrannidis suae recantationẽ sint redacti, postremoque internecione interierint. Pręterea, ut maximus ille Constantinus, DEO annuente, salutari instructus armatura, inuictaeque Crucis signo armatus, regiones & terras omnes à praedonibus repurgarit tyrannis, superstitionemque Graecorũ nefandã extirparit, & res nostras oppidò quàm inclinatas, ruinamque iam minantes, auxiliari adhibita manu restituerit, atque in perpetuum diuini numinis nutu permansuras confirmarit, referemus. Et res sic habet. *Dicendorum propositio.*

CAPUT II.

ERat aliquando tempus, quũ Christiana professio pulchrè staret, gloriaque sua & libertate clara haberet: Gręcis iuxtà & barbaris, quod diuini uerbi praedicatio ubique terrarum uigeret, grata & accepta. Huius rei certa documenta sunt, quùm magnorum Principum erga homines nostros egregia beneuolentia & humanitas, ac gentes quaedam, quarum prouinciae Christianis administrandae datae sunt: tum Imperatores ipsi Romani, & maximi quique magistratus, qui res aulicas & domesticas suas nostris curandas *Florens rei Christianae status.*

Dorotheus & Gorgonius aulici, & iidem Christiani, ecclesiæ multum profuerunt.

cōmiserunt. Eos quippe propter egregiam spectatamq́; fidem præesse aliis, atq; honore dignitateq; præcellere oportere iudicarunt. Satis id declarauit Dorotheus ille, qui neminē honore ex magistratibus & præfectis omnibus, propter bonæ mentis integritatē & fidem, habuit parē: & pręclarus Gorgonius, atq; alij eis pares: qui etiā ad supremū cœlestis regni honorē sunt assumpti, propter fidei sinceritatē. Ac per eiuscemodi uiros in locis passim quibusq; ecclesiarū Antistitibus non parū accidit opis & cōsolationis. Ostendūt id quoq; plurimorū milliū hominū in oratorijs domibus cœtus & cōuentus habiti, quę oratoria, quū propter angustiam, confluentē tantam multitudinē nō caperēt, cernere erat, ex paruis initijs & fundamentis, in augusta, amplitudine & magnitudine admiranda, in locis omnibus, excitari atq; cōstrui tēpla. Quę ipsa temporis processu deinde incremēta quoq; ampliora cepere, quū qui ea ædificari atq; augeri prohiberet, aut per fascinantem inuidiam aboleret, nemo esset. Sic ea cœlestis manus custodiuit, atq; extra insidiarum omnium aleam posita esse uoluit. Posteaquā aūt per multā libertatem nostrā, in molliciem & languorē professionē fidei cōuertimus: atq; inuidia stimulati, armari ipsi contra nos cœpimus: orationibusq́; & scriptis pro hastis & spiculis usi, turpiter fœdas seditiones excitauimus, proindeq; * simulatio quędā & dissimulatio q̄ potuit maximè in ecclesiā inuolauit, & malitia uires maiores accepit, oculus DEI more suo benignè nos castigando uisitauit, & paternè coercuit. Ac primùm quidē ærumnæ à fratribus castra & militiā sectantibus incœpere. A' quarū sensu quū adhuc longius abessemus, tantū abest ut de placanda iusta DEI in nos ira cogitaremus, ut etiā insuper omne genus malitiæ & peccatorū aliorū, ad pristina delicta accumularemus: perinde atq; non esset qui hæc cōsideraret atq; specularet, qui'ue rationē istorū omniū flagitaret. Cæterùm qui sibi religionis nostræ columnæ esse uidebanē, & munus pastorale gerebant, diuinis sanctionibus & legibus abiectis, ad cōtentionis studiū prolapsi, & uehementius inter se ardore quodā concitati, dissidium ex dissidio seuêre, ac mutua odia magis ac magis adauxere, ambitionē & cupiditatē dominandi uindicantes, & tyrannorū more contentiosè ad se pertrahentes. Tum scilicet euenire ea, quæ scriptura refert, uidimus: Obscurauit in ira sua Dominus filiam Sion, & disiecit è cœlo in terrā gloriam Israel. Destruxit omnes macerias eius, & euertit testamentū serui sui. Et profanādo prostrauit in terram, per ecclesiarum uastationem, sanctificationē eius: & quæ sequuntur. Templa namq; ex ipsis reuulsa fundamētis, solo ęquata sunt. Et sacrosancta scripta in medio foro conflagrarūt. Qui uerò honore inter nos excellebant, hinc & inde cursitantes, fuga saluti suæ consuluerūt. Alij porrò in fuga excepti, ludibrium fuere eorum qui nobis insultant. Quum etiam, iuxta alium Prophetam, effusus est contemptus in principes: & errare fecit eos in inuio, & non uia. Verùm hæc persequi oratione, nostrum non est: præterquam ut diuinum iudicium indicemus, eiq; iusticiæ laudem tribuamus, quòd uidelicet certa & æqua ratione procedit in omnes. Sed his nunc omissis, ad sacra martyrum certamina, breuiter ea expositūri, procedemus. Primùm autem, quomodo se Romani imperij res habuerint, dicemus.

[illegible] parua in templa ingentia mutata.

Rebus secūdis se Christiani ad ignauiam dedere.

Dissidia eorūdem intestina.

** [illegible]*

Afflictio & coercio Christianorum diuina.

CAPUT III.

Diocletianus, uti dictum est, imperio accepto, quū cōtra CHRISTUM quantū antea nunq; fuisset, bellū mouere cōstituisset, martyrū CHRISTI magnitudinē animi, robur et fortitudinē satis perspectā habēs, q̄ cū tā eximijs bellatoribus sibi certamē fore uideret, in primis curandū sibi putauit, ut seipsum cōfirmaret, atq; ita demū confidentius prœliū iniret: homine pari secū ingenio & crudelitate † Maximiano Herculio reperto, cū sibi ut æqua

Diocletianus consortem sibi Imperij legit Maximianum Herculium.

† Al. Maximinianum uocāt

A ut æqua potestate imperiũ administraret, adsciuit. Quo tã eximio tyrannorum
pari, accõmodato sibi prorsus & proprio, maximè usus fidei nostræ hostis, tanq̃
uolucris supra eam quæ sub cœlo est terrã uolitauit, omnes in potestatẽ suam re
digere, & CHRISTI nomen ex ipsis quod dicitur fundamentis eruere satagens.
Atq; equidem primùm nõ uno statim impetu persequutionẽ cõtra nos, sed insi-
diose, atq; ut ita dicã, clandestinè est aggressus. A' principio igit Christianis affli-
gendis, cõsilij sui in exercitu & castris periculũ fecit. Facile enim ex sententia cœ-
ptum sibi successurũ putauit, si illos sensim quodãmodo & arte circumuentos ui
cisset. Et multi sanè ex ordine militari, propter insignẽ erga diuinũ numen pieta-
tem, uitã priuatã honoribus quibuscũq; prætulerũt. Postquã enim lustrator &
repurgator exercitus, idem'q; persequutionis autor, optionẽ militibus Christia-
nis illã obtulit, ut uel ipsi obsequentes ordinibus ducendis honoribusq; geren-
dis cũ alijs participes fierent, uel cõstitutionũ Imperialium autoritate cõtempta
miliciam relinquerent: quãplurimi tum CHRISTI milites eam quę uidebat̃ esse
felicitatem abiecerunt, parati non dignitatẽ & honorẽ tantũ deponere, sed etiam
mortem, si aduersarius illis acrius instaret, obire. Id quod à principio in uno atq;
in altero est perspectũ. Rarius enim id insidiosi cœpti autor est ausus. Certamen
namq; cœptũ usq; ad sanguinis fideliũ effusionẽ producere, simul'q; bellũ cõtra
omnes excitare, adhuc quadam quasi desidia distulit. Vt aũt seipsum nudauit, to
tus'q; in persequutionẽ incubuit, oratione nulla explicari potest, quãta ubiq; per
omnia ferè loca & oppida fortissimorũ CHRISTI martyrũ multitudo sit exhibi
ta. Primùm quidem ubiq; circumferebant̃ et proponebant̃ Imperialia edicta, ut
templa solo æquarent̃, diuinæ scripturæ cõburerentur, magistratus & honores
gerentes cũ ignominia in ordinem redigerent̃, serui Christianismũ abiurantes li-
B bertate donarent̃. Deinde uerò paruo interuallo alia sunt edicta proposita, qui-
bus imperabatur, ut ecclesiarum præsides, ubicunq; locorũ essent, uincirentur:
ut'q; eisdẽ, quibuscũq; fieri posset modis, necessitas dijs sacrificãdi imponeretur.

Christianorũ persequutio à castris imperatorijs grassari incipit.

Edicta imperialia aduersus Christianos. Vt hoc eodem tempore ferijs Paschalibus ubiq; fieret, institutũ mandatumq; fuerat.

CAPUT IIII.

Bi tum uidere erat, multos ex eo numero incredibiles tormentorum
cruciatus cõstantissimè perferre. Erant etiam qui animorũ torpedine
infirmiores, ad primum cederent terrorem. Et uaria sanè pœnarum
proponebantur genera. Hic enim flagella corpore toto perferebat,
ille aũt constrictus torquebatur, & ungulas altè penetrantes tolerabat. Cui sup-
plicio quidam etiam immoriebantur, & alij aliter cum cruciatibus luctabantur.
Quidam etiam per uiolentiam protracti, & ad impura sacrificia adducti, quum
non sacrificassent, sed tamen ueluti sacrificassent, liberi dimittebantur. Inueniebã
tur quoq;, qui execranda sacra ne cõspexissent quidem: sed q; ab alijs sacrificasse
iam dicerentur, silentio fraudem eam & sycophantiam tegentes abibant. Ali-
quis adhuc spirãs & decedẽs, tanq̃ iam mortuus omnino proijciebat̃. atq; eum
ipsum alij pedibus tractũ, perinde atq; cum alijs sacrificaturũ corripiebant. Ali-
quis rursum ingenti clamore uociferãs, dolum'q; & sycophantiã à se amoliẽs, mi-
nimè se sacrificasse, affirmare perseuerabat. Nonnulli ornamento erat, q; Christia
nũ se esse, acclamare pergebat. Alius se neq; sacrificasse, neq; unquã sacrificaturũ
esse, cõstanter contendebat. Verùm ne illi quidẽ malorũ expertes erãt. milites e-
nim pugnis os, maxillas & facies eorũ diuerberantes pulsabãt, atq; eos silere ius-
sos repellebãt. Adeò non solũ si quod uolebãt perfecissent, sed etiã si id perfecisse
uiderent̃, † pestes illę plurimi ducebãt. Sed hæc aduersus ueros & germanos pie
tatis propugnatores atq; decertatores locũ nõ habebãt: quorũ cõstantię & forti
tudinis accuratã plenãq; cõmemorationẽ, nulla profectò potest exequi oratio.

Varij eorundẽ cruciatus.

Pulcherrimus sanctorũ martyrum sacrificare dijs nolentium agon.

ἀλάστορες.

Ex cele-

CAPUT V.

EX celebriorib. uiris quidam, magnis defunctus honoribus, ubi Nicomediæ edictũ contra pietatẽ legi audisset, ardore diuino confirmatus, atq; æmulatione uehementi in animo suo incensus, scriptũ id ut dirũ & execrandum, sicuti publicè propositũ erat, arripuit, atq; in minutissimas partes conscidit, quũ quidẽ ea in urbe uterq; Imperator adesset. Quo cõmisso facinore, perinde atq; in audacissimo atq; maximo crimine, grauissimas * ut par erat, pœnas pendẽs, ad extremũ usq; spiritum, propalàm in summis exquisitissimisq; cruciatuũ tormentis, liberũ illum quem prius habuerat, generosumq; & cõstantem animũ magnificè ostendit. Secundũ hunc, Imperatorũ domestici & familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius, & Gorgonius, omnium qui unquã apud Græcos & barbaros celebrati sunt, fortitudinis laude maximè præstantes, quũ abundè gratia & existimatione apud heros suos ita pollerẽt, ut illis nõ minus quã † germani filij chari essent, pro nihilo tamẽ ea omnia reliquãtq; uitæ huius umbrã duxere, præ eo ut pro CHRISTO paterenẽ, & ad nouos carnificum cruciatus nouã etiã animorum afferrent promptitudinẽ & alacritatẽ. Petrus namq; cõprehensus, per mediam Nicomediam est tractus: atq; ubi simulacris sacra offerre renuit, denudatus, atq; in sublime suspensus, crudelissimè est diuerberatus, ut uel inuitus & tantis tormentis adactus, quod recusauerat, facere cogeret. Sed enim quũ etiã tum fortiter in sentẽtia persisteret, & iam ossa flagrorum fustiumq; ictibus nudata apparerent, salẽ aceto mistũ tortores in membra diffluentia infuderunt atq; intriuerunt. Sed & hoc tormentũ quum ille superasset, ignis est constratus, & craticula posita: super hãc ille collocatus. sic carnes ipsius, aliarum eduliũ carniũ instar, paulatim igni tostæ atq; frixæ sunt. Et carnifices non prius se remissuros quicquã de tantis supplicijs, quàm ille imperata fecisset, confirmabant. Ille autẽ quum totus in eo esset, ut fortiter illis resisteret, in ipsis tantis cruciatibus * uictoriæ corona ornatus decessit. Ac ille quidem martyrio ita est defunctus. Reliqui autem non minus fortasse tormentorum pertulere, quæ breuitatis causa prætermittimus: & illud duntaxat adijcimus, eos post multos insustentabilesq; cruciatus postremò laqueo uitam finijsse. Qui omnes exequiarum quidem & sepulturæ iusta consequuti, deinde uerò effossi, in mare sunt coniecti: ut ne, sicuti dicebatur, in sepulcris positi, dij esse iudicarentur.

Marginal notes (left): ... um ui ... Bi- ... ũ ... con ... rislu- ... proposiũ conscidit. — Martyres Imperatorum domestici: Petrus, Dorotheus, Mygdonius, Gorgonius. — Illustrissimum Petri martyrium. — στεφανίτης ἀνῄδησαι. — Martyrium reliquorum.

Marginal notes (right): A — * οἷα ὄν δὴ ... Nic. ... Euseb. lib. 8. cap. 5. — † βασιλικοὶ παῖδες. Id. — B

CAPUT VI.

POst hoc Domna uirgo, & Indes eunuchorũ fidelissimus, in iudicium sunt producti. Postquã enim Anthimi Nicomediæ episcopi institutione & opera diuinã consequuti fuerant gratiã, quicquid habuerant in Imperiali aula fauoris, id omne fouendis curãdisq; pauperibus insumpserant. Et quum Diocletianus expeditionẽ bellicam aduersus † Aethiopes suscepisset, * præfectus eunuchorum, cui ciuitatis cura mandata fuerat, cognita in Christum fidei professione Indæ, & Domnæ, quæ in aula Principum sacerdos idolorũ fuerat, in carcerẽ eos demisit. Ibi Domna uultu in speciẽ distorto, à dæmonio se correptã esse assimulauit: & ob eam causam Anthimo episcopo, cuius eximia erat ingentis aduersus dæmones potestatis fama, tradita est. Reuersus eò Imperator, ubi eã rem cognouit, eunuchũ statim securi percuti iussit: furorẽque suũ omnẽ cõtra asceteria emisit, & persequutionẽ ab omni humanitate alienissimam in nos cõcitauit. Quo tempore puellæ multæ, quæ ibi pijs studijs * uirginitatẽ cõseruare studebãt, in martyrij stadio constantissimè decurrerũt. Cum quibus & Glycerius, inter presbyteros primas tenens, quũ uaria tormenta egregiè uicisset, totoq; corpore neruis bubulis concisus fuisset, igni tandem est exustus.

Marginal notes (left): Martyrium Domnæ uirginis, & Indæ eunuchi. — ἀρχευνοῦχος. — Anthimus Nicomediensis episcopus, egregius exorcista. — Persequutio Ascetriarũ puellarum, earundemq; martyria.

Marginal notes (right): † For. legẽdum Aegyptios. Aegyptum enim inuasit Diocletianus, & Achilleum incubatorem imperij Alexandriæ uicit. — * παρθενίαν ἀσκοῦσαι ...

Per-

A Permulti quoq; Senatores, & qui ordines in exercitu duxerāt praeclari uiri, sunt iugulati: quibus omnib. nō aliud ꝗ uerae pietatis crimen est obiectū. Verumenimuerò quū natalis CHRISTI festus adesset dies, & multitudo aetatis omnis, quae CHRISTI nomine censet̄, in templo natalē eum celebratura cōuenisset, tyrannus ueluti opportunū tempus & lucrosam occasionē nactus, per quam uaesaniam & furorem suū adimpleret, misit eò qui templū clauderent, & ignem circūcirca accenderent. Aderat ibi praeco, qui uoce clariore promulgabat, ut qui uiuere uellet, ex templo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret: alioqui nisi hoc fecisset, unà cum domo ipsa conflagraturus. Tum uerò in templo ipso quidam pro multitudine ea omni, cum libertate insigni propalàm respondit, & pulcherrimā illā edidit uocem: » Omnes nos Christiani sumus, unū eumq; solū DEVM & re» gem credimus esse CHRISTVM: & ipsi, Patriq; eius, & Spiritui sancto sacrifica» re, atq; nos omnes unà offerre facile parati sumus. Vix haec ille dixerat, & ignis est accensus, qui in temporis ueluti momento ecclesiam omnem complexus, illos omnes uiginti millium numerum explentes, in cinerem redegit. Deinde etiam beatae Domnę, post supplicia multa fortiter tolerata, gladio caput resecatur. Diuinus autē Anthimus primùm quidem crudelissimè caeditur, subulis igne candētibus talos perforatur, super fractis testis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas aereas ignitas induitur, fidiculis alijsq; tormentorum instrumentis excruciatur, facibus aduritur, & ad postremum securi percutitur.

Itē Senatoriorum uirorum.

Viginti millia martyrū in ecclesia Natalem Christi celebrātium holocaustum Deo offeruntur.

Domnae capite plectitur.

Anthimi episcopi martyrium.

CAPUT VII.

HAec sic apud Nicomediā in initio persequutionis gerebant̄. Non minus aūt in Melitina † urbe tyrānis grassabat̄. Idem in Syria fiebat. Circumferebantur enim Imperialia scripta, quae ecclesiarū pastores carB cere includi iubebāt. Et erat ubiq; miseranda & grauis rerum facies, quòd plurima millia passim traherentur atq; raptarent̄. Et quae antea percussoribus, homicidis, & sepulcrorū uiolatoribus erant praeparatae custodiae, hae presbyterorū, diaconorū, aliorumq; eius ordinis sanctorū uirorū choro replebant̄: ut iam maleficis, praedonibus, alijsq; cōdemnatis hominibus locus in carcere nō esset. Nec longè pòst, aliae superueniunt literae: ut qui in custodijs dijs sacrificarent, liberi abirent: qui id facere recusarēt, omni malorū genere affligerent̄. Sedenim quis tandem, qui talia legat, tantā martyrum turbā dinumeret? qui per prouincias omnes strenuè decertarūt: maximè aūt in Aphrica, & Mauritania: item Thebaide, & in Aegypto. unde nōnulli etiā in alias diuertentes urbes, ibi fortitudinem suā pro CHRISTO, & cōstantiā exhibuerūt. Quorum quis non, si uideat, cum stupore admiretur alacritatē, suppliciaq; numero longè superiora? potissimum aūt, post haec omnia, cum agrestib. feris colluctationē? Pardi namq; ursi, apri, & tauri syluestres, ferro & igni ad feritatem excitati, grauissimè in eos immittebantur. In quibus omnibus, admirandū spectaculū erat, tanta generosorū & nobilium martyrū cōstantia & fortitudo. Verùm & illud maximo fuerit miraculo, ꝙ ferae illae carnibus humanis uesci solitae, & longa fame efferatae, ab illis abstinuerunt, neq; martyrū corpora attingere ausae fuerūt: sed in alios, eos uidelicet qui extra arenā stātes, illas cōtra pios DEO'q; charos homines prouocabant & cōcitabant, stridore & impetu multo irruerunt, sacrosanctos athletas, nudis cōsistentes corporibus, easq; manibus in se adtrahētes, minimè lędentes. Quod si aliquae etiam incurrere in eos coeperāt, quū quàm proximè ad eos accessissent, derepentè ibi tāquā ui quadam repulsae, retrocedebant. Quod sanè factū, consternatione homines impleuit. Quippe quum in unum martyrem saepius multae immitterentur beluae, infectis tamen ab eis rebus ferarum ductores abirent.

χώρα, regione. Euseb.

Generalis martyriorum plurimorum multis in locis exhibitorum descriptio.

Quędam istorum martyriorum in Palaestina & Tyri in Phoenice uidit ipse Euseb. lib. 8. cap. 7.

Ferae martyres qui eis obiecti erant, non laeserunt.

Non

Non minorē admirationē mouit strenuorũ illorum martyrũ animus infractus, & quorundam in imperfecta adhuc ætate senilis cõstantia. Vidisses enim ibi iuuenem nõdum uiginti totis expletis annis, uinculis liberũ, manibus recto statu in crucis speciē extētis, intrepido immotóq; corde tacitè precibus ad DEVM uacantem, neq; uel se mouentē, uel genua inclinantē: quum quidem circa eum feræ crudelitatē spirarent, grauiterq; rugirent, & iam penè diuinas illius carnes inuaderent & laniarēt: cœlestibus aũt frænis ora earũ obturarentur, & ueluti catenis in eos qui post illos stabāt retraherent̃. Vidisses aliũ tauro obiectũ, qui alijs quidē, ex spectatorib. infidelib. cornib. in sublime iactatis, quũ plurimã uitæ partem ictib. disiecisset, minacius aũt & ferocius martyri appropinquãs, ne stringere quidem eũ posset, sed sensim tantũmodo cornu peteret, linguaq; pedes lamberet, & religiosè quodãmodo discederet. Et quũ ad eũ modũ multæ bestiæ in martyres immissæ essent, idēq; omnib. accidisset, postremò carnifices ipsi animos despondentes, post plurima supplicia, aliamq; grauiũ tormentorũ uim illis illatã, ferro crudeliter omnes iugulabãt, & in profundum mare dejiciebãt. Atq; hęc quidem sunt nobilissimorum Aegyptiorũ athletarum, quæ Tyri decertarunt, certamina.

CAPUT VIII.

Martyria Aegyptiaca. QVi uerò in patria sua martyriũ obiere, quis uel eorum numerũ inire, uel tot & tam uaria tormentorũ genera explicare queat? Quandoquidem quãplurimi unà cum cõiugibus & liberis propter CHRISTVM uitã ipsam prodidere, uariasq; mortis species adiere. Quorum aliqui post ungulas, flagella, & fidiculas, aliosq; cruciatus, ad quorũ mentionem solam animus exhorrescit, fortiter præsenti robore toleratos, tandem igni sunt cõsumpti. Alij, & quidē innumerabiles, scaphis impositi, in alto submersi pelago. Nonnulli etiã resecare uolētib. caput magno animo, iugulum præbuerũt. Multi fame enecti sunt, plures in crucē acti: & alij quidem eodem quo malefici modo, supplicio affecti: alij aũt † inuersi, pedibus uidelicet in sublime sublatis, uitam diu grauiterq; traxerunt, donec in cruce ipsa ita suffixi fame perierunt. *Martyria Thebaidis crudelißima.* Thebaide porrò quæ sancti martyres pertulerint, oratione persequi facile non est. Corpora enim eorum testis ungularum uice tantisper dum uita illis superesset, tortores dilaniabant. Et machinis quibusdam mulierculas in sublime pede uno, capite dependente tractas, uictimarum more suspendebant, * neq; ea quæ natiuus pudor occulta esse uoluit cõtegentes, & omnib. summæ inhumanitatis & crudelitatis præbentes spectacula. Quidam arborũ frondibus alligati, miserabiliter excarnificabantur. Rami enim robustiores ui & arte quadã contracti, martyrum crura diducta uinculis distringebãt: ac deinde illis in naturalem statum suum redire permissis, subitò membra, ut cuiq; erant alligata, sęuissimè discerpebant. Atque hæc omnia non breui tempore sunt patrata, sed annis pluribus malum hoc durauit. Ad decem namq;, & triginta, & bis totidem, atq; etiã quandoq; ad centum quotidie uiri, iuuenesq; admodũ & mulieres supplicijs uarijs occidebantur, confertim uelu ti una plaga internecionē sustinentes: ita ut ferri quoq; acies continua sanguinis tinctura hebetior fieret, & scindere amplius non ualeret: carnificesq; defatigati, infirmioresq; facti, successores alios acciperēt. *Diuina martyrum alacritas.* Animaduertere uerò erat in hominibus nostris alacritatē, & fidei in CHRISTVM ardorē uiuidũ: quum enim uix contra priores sententia cõdemnationis à iudice prolata esset, alij aliunde cõfluētes, Christianos se esse cõfitebantur, pro tribunali ipso exultantes, neq; tormētorũ acerbitatē respiciētes. Sed interrita prorsus libertate pro CHRISTO decertantes, cũ magna animorũ lætitia libētissimè supremã excipiebãt sentētiã: usq; adeò, ut cũ gratiarũ actiõe ad finē usq; perg̃ † decēter hymnos laudesq; DEO canerēt.

Margin notes: A · B · † τοὔμπαλιν κύμβαχοι προσηλωθέντες. · * μήτε τῆς ἐπ' αἰδῶ σκέπης μεταλαγχάνοντα. · † [illegible]

Et om-

CAPUT IX.

A AT omnes quidem eximij uerę pietatis propugnatores digni sunt admiratione: multo tamen excellentiores, qui diuitijs, genere, gloria, & sapientiæ studijs, præclaram consequuti famam, omnia ea CHRISTI desiderio posthabuere. Qualis Philoromus ille fuit, qui primariam dignitatem ab Imperatore apud Alexandrinos consequutus, cum splendido militum satellitio, pro dignitate sua, Romano more quotidie tribunali, causam dicens, astabat. Et Philæas Thmuitarum ecclesiæ Episcopus, qui quùm muneribus ciuilibus ritè & decenter obeundis clarus fuit, tum maximè philosophicis artibus excelluit. Quum igitur propinqui, amici, & familiares, & alij magnas gerentes dignitates, ipse quoq; iudex eos obtestarentur, ut sibi ipsis parcerēt, coniugum'q; & liberorum per misericordiam rationem haberent, nullo modo adduci potuêre, ut uitæ suæ consulerent, & cultum CHRISTI abiurarent. Itaq; illi, cōstanti sapientiæ, seu potius DEI amantis animæ robore iniurias tormentaq; à iudice eis illata, & postremò generosè admodū & fortiter etiam capitale supplicium sustinuere. Quandoquidē aūt Philæā paulo antè diximus eloquentiæ ui longè alios antecelluisse, ipsemet prodeat, simul'q; & Alexādrina martyria exponat, & ipse sibi uerbis suis certū præbeat testimoniū, quæ uerba ipse ex uinculis prius ad ecclesiæ suæ plebē scripsit, cū extrema in eum est & capitalis lata sentētia. Quū enim prolixè martyres, de egregia eorū in DEVM æmulatione & CHRISTI imitatione laudasset, hæc deinceps infert: Itaq; æmulantes maiora illa dona Christiani martyres, labores omnes & omnigenas pœnarum species non semel, sed alij qui etiam bis pertulerunt. Et omne genus minarum, quum quidem militares satellites cū illis ambitiosa ferocitate contendentes, eas non uerbis modò, sed etiā

Martyriū Philoromi & Philææ.

Philææ Thmuitæ episcopi de Alexandrinis martyrib. scriptum.

B factis intentarēt, de cōcepta eos sententia minimè deterruit, propterea quòd charitas perfecta timorem eijceret. Quorum uirtutem, & in cruciatibus omnibus constantiam, quæ'nam ualeat commemorare oratio? Siquidem omnib. qui eos conuicijs iniurijs'q; afficere uellent, potestate permissa, quidam fustibus uerberabantur, aliqui uirgis, nōnulli flagellis, alij loris, alij rursum funibus. Et tormentorum uarium spectaculum plurimum laboris & erumnæ habuit. Hi namq; manibus post terga ligatis è ligno suspendebant, & machinis quibusdā membra eorū omnia distrahebant: deinde in corpora ad hunc modū distenta carnifices ex iudicis præscripto atq; mandato, nō quemadmodū aduersus homicidas fieri solet, in latera solū, sed etiam in uentrē ipsum, in suras, & maxillas tormenta uariè & crudeliter ingerebant. Illi uerò ex fornice manu una alligati pendebāt, quibus cruciatu omni grauior erat articulorū membrorum'q; omniū distensio. Alij porrò ad columnas, uultu ad eas uerso, ita alligati erāt, ut pedibus non insisterent. Vnde fiebat, ut corporū mole deorsum uergente, uincula quoq; ipsa magis constringerent, grauiorem'q; illis afferrēt dolorem. Atq; hæc non tantū, quū uerba cum eis cōferrentur, aut præses ipsis instaret, sed tantū nō diebus integris sustinebāt. Quū enim ille ad alios progrederetur, apud priores cum potestate sua alios relinquebat, qui eis uicē suā adessent, sicubi aliquis tormentis uictus de sententia decedere uideretur. Iubebat ille quoq; uinculis eos acriter cōstringere, ac deinde anima defectos, atq; in terram repositos, hinc & inde trahere. Ita aūt erāt in nobis discruciandis in partem omnem solliciti, ea'q; tormenta excogitarūt & adhibuerunt, ut nequaq; hæc secundas ferrēt partes, præ eis quæ aliquando quidā crudelissima aduersus hostes inuenissent. Fuerūt qui post cruciatus in catasta supra quatuor foramina pedibus utrisq; distenderent, & necessariò supini iacere in catastæ ligno cogerentur: quū toto corpore à tot plagis recētia adhuc haberēt

& intima uulnera, nec substratas sibi testas ferre possēt. Alij uerò in solū ab omnis generis tormentorū ui proiecti, iacebāt, grauioremq́; etiā cruciatib. ipsis spectantibus speciē præbebāt: uaria quippe & multiplicia pœnarū genera corporibus præ se ferentes. Et quū crudelitas ipsa ad hūc modū sæuiret, quidā inter ipsa tormēta decedebant, constantia sua aduersarijs pudorem incutientes: quidam semineces in carcere inclusi, post dies paucos doloribus constricti emoriebanť. Nonnulli uerò à tormētis medicorū cura restituti, diutiusq́; in custodijs detenti, animosiores etiā fiebant. Itaq; quū imperatum esset, optione proposita, ut uel cōtactis diris illis sacrificijs molestia omni carerēt, libertatemq́; quā à seipsis habebāt, ab illis consequerenť: uel si nō sacrificarent, capitalem sententiā exciperēt: illi nihil morati, perlibentes ad suppliciū ibant. Sciebāt etenim, quę nobis in diuinis literis sunt proposita atq; præscripta oracula: Nam qui, inquit, dijs alijs sacrificat, exterminabitur. Et rursum: Non erunt tibi dij alij, præter me. Hæc Philæas, † non minus DEI q̃ sapientiæ amator, sic recenset: ecclesiam suam, ut ueram pietatem * tenacissimè retineret, cohortans. A

Contra idololatriam.
† οὐχ ἧττον φιλόθεος ἢ φιλόσοφος.
** ἀπρὶξ ἔχεσθαι.*

CAPUT X.

SEd quid opus est singillatim DEO dilectorū martyrū fortiter facta, & noua certamina, quæ per orbē omnē obiere, referre? Quū alia afferre liceat, per quæ facilius quū ipsorum tyrannorū efferatam crudelitatem, tum egregiorū uictorū incredibilem erga CHRISTUM affectionem & pietatē probare possimus. Non enim unū & alterū, aut etiam plures cateruatim, sed oppidum † totū Phrygię quoddam, ciues scilicet unà cum coniugibus & liberis uniuersos, milites armati circūuallantes, igne iniecto exusserunt. Crimen erat, quòd & præfectus magistratusq́; & populus eius omnis CHRISTUM inuocarēt, eisq́; qui idola colere eos iussissent, minus obsequentes essent. Vir etiā quidā Adauctus nomine, omnibus honoribus functus, illustriq́; apud Italos loco natus, quiq́; per magistratus & dignitates, quas plurimas gesserat, ad sublimitatem Magistri officiorum peruenerat, pietate autem & cōfessione DEI facile omnes antecellebat, in eo ipso munere martyrij coronam accepit. B

Oppidū quoddam Phrygiæ totum propter Seruatoris Christi confessionē incendio consumptum.
† αὔτανδρον.
Adauctus martyr.
Magister officiorum Catholicus.

CAPUT XI.

SEd quid attinet singillatim martyres ipsos recensere, aut etiā numerū eorū inquirere, suppliciorū deniq; tam uarias species stilo persequi? Quum eorū plerique securi percussi, quod eis in Arabia accidit: nōnullis crura fracta, sicuti in Cappadocia factū: aliqui pede altero ad caput alligato, in sublime sublati, molliore igne supposito, fumo ex materia uiridiore prouenięte sint suffocati, quod in Mesopotamia euenisse legimus. Quibusdā nares, labia, aures, manus etiā & pedes amputati, & ipsi ueluti quædam uictimæ in carnes dissecti: quod Alexandria uidit. Quis uerò Antiochena supplicia memoret? ubi ignes & craticulæ fiebāt, non cōfestim mortē accelerantes, sed sensim martyrū corpora torrentes, suppliciaq́; & pœnas in longū extrahentes. Fuerūt ibi etiā, qui dextras citius igni ardenti cōburendas immitterēt, q̃ execranda sacra & sacrificia attingerēt. Reperti quoq; sunt, qui prius se ex locis superioribus præcipites darent, q̃ periculum tormentorū adirent: mortē potius citā obire, q̃ ut impiorū laqueis caperenť, properantes. Horrenda uerò prorsus sunt, & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres sunt passi. Quibusdā enim in summis digitis præacutis calamis ungues perfodiebanť. Alij uerò plumbū igne liquefactum, picemq́; bullientē scapulis & dorso excipiebāt. Nonnulli partibus eis quę honestè nō nominanť, cruciatus fœdos silentioq́; tegendos perferebāt: quos nobiles illi & fortes uiri philosopho planè animo & pia quadā ambitione sibi contra recēs inuenta tormenta, exuberantē abundantiā constantiæ esse ostenderūt, generosam

Varia martyrum supplicia.
Martyria Antiochena.
Pontica.

A plicia instituentes. Postquã uerò uicti immaniũ tormentorũ noui artifices, cædibusq́ꝫ fatigati sunt, adimpleti iam ad satietatẽ usqꝫ torrentiũ instar profluente martyrũ sanguine, tandẽ ad adumbratã et fucatã bonitatẽ sunt cõuersi, ut scilicet amplius tam inhumaniter atqꝫ crudeliter nobiscũ agere nõ uiderent. Non enim populariũ cruore ciuitates cõtaminari, neqꝫ inhumanitate Imperatorũ benignitatẽ calumnijs obijci debere, sed potius Imperialis potestatis beneuolentiã atqꝫ clementiã in uniuersos extendendã esse dicebant. Quapropter edicto cautum est, ne Christiani neci dederent: quòd perinde id esset, atqꝫ si pœnis supplicijsq́ꝫ modus finisqꝫ imponeretur. Imperatum uerò, ut oculi hominibus nostris effoderentur, & pedũ alter abscinderetur. Ita enim fore, ut inhumanitas ipsa humanior, & ad uindictam lenior esse uideretur. Factum sanè per eiuscemodi † humanam inhumanitatem impiorum hominum, ut iam uerbis complecti nõ sit, quanta multitudo eorũ quibus dextri primùm oculi ferro excisi sunt, deinde ignis in uulnus ipsum iniectus, ueluti errabunda hinc inde circumierit: aut quanta uis fuerit eorum qui sinistros pedes ignito ferro uiolentius adusti, eos post se trahebant, quasi telluris inutile pondus facti: præterea eorũ, qui inhumanissimè per prouincias ad metalla, nõ illi quidẽ necessitatis aut usus alicuius gratia, sed ut ibi summis ærũnis uexarent, sunt dãnati. Alij porrò aliter afflicti perdurarũt: quos referre, quia luctæ certationesq́ꝫ eorũ oẽm superant orationẽ, perqꝫ est difficile.

Virtute & constantia martyrum carnifices uicti.

Cædes Christianorum prohibetur, mutilatio membrorũ in eiúsque præcipitur.

† ἀπανθρωπον τὸ φιλάνθρωπον.

CAPUT XII.

NEc uiri tantũ, sed multo etiã magis mulieres uirilibus animis prçclarè se gesserũt. Qualis Antiochena illa fuit, propter uirtutẽ aliaq́ꝫ eximia ornamẽta apud oẽs admodũ celebris. Quç filias duas forma et çtatis
B flore excellẽtes habẽs, quũ ad euitandã inuidiã clàm in longinqua terra latẽs aliquandiu mãsisset, & in patriã reuocata esset, à militũ manu, unà cum illis capta est. Atqꝫ ut de seipsa & puellis itidẽ spem omnẽ abiecit, quçq́ꝫ expectandç essent erumnæ atqꝫ calamitates secũ ipsa in animo cõsiderauit, & ab improbis illis uiolẽtisq́ꝫ hominibus, de fornicationis periculo ea quæ nec summis auribus ferẽda esse uiderent audiuit, quũ filias ad uirgintatem usqꝫ ad uitæ finẽ inuiolatã cõseruandam est adhortata, tum uerò idolorũ cultũ quauis pernicie, ipsaq́ꝫ adeò morte deteriorẽ esse illis persuasit: unũ esse utriusqꝫ mali effugiũ sapiẽter asserens, si ad Dominũ perfugerẽt. Puellæ porrò quũ ambæ in matris sententiam discederẽt, corporibus suis ritè atqꝫ decẽter eo habitu quẽ tum tempus suppeditabat amictis, quia in medio erãt itinere, paululũ à uia digressæ, custodibus decẽptis, in fluuium qui ibi præterfluebat se coniecere. Aliud quoqꝫ in eadẽ urbe sororum par, nõ minus quàm illæ uirginitatis dote, unanimi cõsensu, pluchritudine uultus, animorum generositate clarç, diuitijs quoqꝫ & prçclari nominis fama illis non inferiores, studio etiam & æmulatione pares, eodẽ decurrentes stadio, ut tamen nõ sola terra eiuscemodi obtineret ornamẽta, in sinũ maris seipsas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorũ incomparabilis esset improbitas, persequutores simul & impudici homines cogebant. Addã quoqꝫ aliud grauis & pudicæ uirginis, sanctũ quidem illud, sed festiuum etiam atqꝫ facetum factum.

Honestæ Antiochenæ uiduæ filiæ, ne se stupro & idololatria contaminarent, matris suasu, se in amnem præcipitant.

Euseb. lib. e. cap. 12.

Aliæ quoque duæ Antiochenæ uirgines sorores eadẽ de causa in mare se coniecere.

CAPUT XIII.

ALia quedã puella, perpulchrũ et inuiolatũ testimonio omniũ uirginitatis ornamentũ, quia cõprehensa deorũ cultum ut summũ malum auersata fuerat, impotẽtibus & impudicis uiris ad ludibriũ & turpem libidinẽ tradita est. Et illa iam ita abducebatᷓ: quũ ei casu quodã, inter eundũ Antistes ecclesiæ Nicomediẽsis Anthimus obuius fit. Ibiq́ꝫ ab illa interrogatus, utrũ sibi è duobus æqualibus malis magis eligendũ uideretᷓ: respondẽs

Puella Nicomediensis, quod dijs sacrificare nollet, ad prostibulũ damnata, arte quadã pudicitiã conseruat, & martyrium subit.

ille: Filia, inquit, Euphrasia, pulcherrimū quidem est castæ uirginitatis donum, A
sed maius pręstantiusq́ fidei præceptū. Quandoquidē enim, si casus aliquis aut "
necessitas ita ferret, multo magis pallam ipsam præstaret q̄ corpus diripiētibus "
dare: in præsentibus quoq; malis & tentationibus eodem modo rem dispicere "
cōuenit. Et si permissum nō est ut utrumq; retineas, ut saltem animā incontami- "
natam cōserues, faciendū tibi esse duco: ut scilicet mente ipsa per fidem cōfirma- "
ta, carnem iniurijs & cōtumelijs improborū permittas. Consilio uiri eius cogni- "
to, animo etiamnum in utranq; partē fluctuante, tandemq́ se ut utrunq; saluū re
tinere tcōfirmantę, quò abducebať sequitur. Atq; ubi iam in eodē est cōclaui cū improbo iuuene clausa, techna quadā illum circūuenit. ueneficā se esse profiteť, mercedemq́ ingentem cōseruatæ pudicitiæ polliceť, quæ eum à morte cōseruet: pharmacū scilicet, quo ille perunctus, in bellorū certaminibus & prælijs nullo prorsus telo aut ferro uiolari aut cōfici posset. Quod si de tali remedio, inquit, periculum facere uis, illico id tibi manifestò exhibebo. Ille id statim parari permittit. Tum illa uerè sapiens, ceram oleo liquefactā, manibusq́ subactā collo suo circumcirca inungens illinit: quod ubi perfecit, petere eum iugulū suum ense quib. posset uiribus adacto, remedijq; eius uim & efficaciā experiri iubet. Atq; ille, q̄ potuit ualidissimè ensem in eam demisit, caputq́ eius ictu uno resecuit.

Nam & proximè ad lenonē damnando Christianā potius q̄ ad Leonē, confessi estis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna et omni morte reputari: nec quiquā tamen profuit. Tertull. 9.

Puella alia castitatem quoq; suam pia techna, cū impudicis hominib. ad contumeliā data esset, conseruauit.

Consimiliter huic uirgo alia libidinosis ad turpē concubitū data, ad eam uenientibus, putridum cōtagiosumq́ ulcus se in tectis mēbris occultisq́ locis habere dixit: eosdemq́, ut sibi ipsis parcerent, ne scilicet consuetudine Venerea se quoq; eo malo cōtaminarent, rogauit: dilato fœdi congressus tempore, q̄ primum integrā ualetudinē recuperasset, se in potestate eorū futuram pollicita. Ad hunc modū insanis amatorib. deceptis, DEVS pudicitiā eius tali arte conseruauit, & se illa ab illis absoluit.

Iuuenis pius puellæ eius pudicitiam morte sua redimit.

Alius enim iuuenis quidā, sub libidinis & petulantiæ prætextu me- B retricularū curatorem lenonē accedens, noctē puellæ eius quinq; numis aureis mercatus, & ad eam ingressus, tunicā quidē ipse suā ei iniecit, eamq́ ut agnosci nō posset, probè contectā exire iussit: ipse aūt uestibus illius amictus, & deprehensus, capitis pœnā dedit.

Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam suā mordicus conscindit.

Eodē tempore Ascetes quidā, castitatē & uirtutes alias pijs studijs sedulò meditans, æquali decertauit agone. Is quū expugnari omnino nō potuisset, nullamq́ aduersarijs uincendi spem reliquisset, post innumera tormenta in lecto uinculis ligatus reponiť: & mulier impudica ad eum immittitur, q̄ illum cōplectens, exosculās, manusq́ petulāter ad membra secreta adhibens, procacissimè ad rem illicitā, nihil prorsus lasciuiæ & illecebrarū prætermittēs, cōcitat. Ille aliud quod faceret nō habēs, linguā ipse suā morsu cōcisam, dentibusq́ cōminutā, in faciē meretricis expuit. Qua re sibi ipse quidē pro uoluptate acres dolores, impudicę aūt illi probrū atq; stuporē cū acerbitate, tam uehementibus illis illecebrarū insultationibus superior, cōciliauit. Et sicuti in certamine pudicitiæ aduersus eā uictor fuit, ita paulo pòst uitā martyrij sigillo cōfirmauit.

CAPUT XIIII.

Martyriū Pantelemonis.

EAdē tēpestate & Pantaleō, qui & Panteleemō dictus est, enituit, uerbisq; & factis miraculorumq́ prodigijs CHRISTVM exaltās magnificauit. Factis quidē, quib. ille insustentabilibus cruciatibus fortiter restitit: depugnauit eñ cū ferro secante, plūbo feruente, & rota mēbra cōminuente: atq; in æquore maris innatās, lapidē molarē perinde atq; leuē uolucrē secū traxit, in medijs undis nō aliter atq; in sicco pauimēto subsiliens: bestijs quoq; & gladijs, unà cum Hermolao episcopo, Hermippo & Hermocrate superior fuit: & ita corpore solutus, spiritu cōiunctus cōpactus atq; unitus est. Verbis aūt, quibus DEI mysteria & uirtutē deprædicans, aduersariū ipsum pu-

Hermolai episcopi, Hermippi, Hermocratis.

defecit.

A defecit. Hoc ipso anno & clemẽs Ancyranus episcopus, cũ Agathangelo excellentissimũ martyrium suũ est exorsus. Viginti octo namq; annis pro CHRISTO splendidissimũ absoluit cursum. Siquidem post mundũ conditũ quicunq; pro CHRISTO certamẽ igne, ferro, lapidibus, lignis obierũt, qui'ue cũ bestijs depugnarũt, & diuturnis uinculis afflicti sunt: pręterea qui diuersis modis in terra, in aere, in aquis, cũ supplicijs sunt colluctati: tũ aũt qui uel frigore, uel calore nimio sunt cõsumpti, aut qui alijs quibuscũq; pœnis & tormẽtis uitã amiserũt, eos oẽs meo quidẽ iudicio sanctus ille Clemẽs, & cũ ipso Agathangelus lõgẽ superauit: primùm quidẽ Romæ, deinde Nicomediæ, quũ feritate & crudelitate alijs præstantes tortores, eis excruciandis, uices per successionẽ mutãtes, ab omni iã tormentorũ specie destituerent: ad postremũ aũt gladio percussi, uitã hanc immortali illa cõmutarunt. Quomodo uerò Eustratiũ, † comitesq; eius prætereã? qui ex Arabracis regione Armenijs finitima ortus, in Græcarum quidẽ disciplinarũ scientia nemini erat secundus, professionẽ autẽ nostrã occultè discẽs, propalàm Lysiæ Orientis pręfecto inseruiuit: qui ibi impiorũ Imperatorũ iussu, cædes piorum hominũ patrabat. Enimuerò Eustratius scriniarius, siue Ducalis ordinis scriba factus, quũ mirificã nobiliũ martyrum constantiã uidisset, æmulationẽq; eorũ in animo cõcepisset, nõ alios expectat accusatores, sed seipsum ipse defert. Nam impiorũ amentiã & uanitatẽ coarguens, in sublime extensus, acriter uerberatẽ, igne uiscera eius adurũt, sale & aceto perfundit: ad hæc fragmentis testarũ ita obterit, ut totus ipse unũ uideret esse uulnus. Vt aũt diuino nutu, corpus fortissimi martyris ueluti squamis ab eo delapsis, ad pristinũ formæ statũ est reuersum: idem stadium eiusdẽ cum eo animi Eugenius ingreditur, & itẽ Auxentius. Lysia autem Nicopolim proficiscente, martyres crudelem in modum tracti atq; raptati sunt. Ibi etiam Mardarius est productus. Et Auxẽtius quidem capite est

Item Clementis Ancyrani episcopi, et Agathangeli.

Eustratij.

† ouvodiag.

Eugenij, Auxentij, Mardarij.

B plexus: Mardarius autem per talos in sublime suspensus, subulisq; ignitis perforatus atq; dispũctus, et facibus insuper exustus, uitam finijt. Cęterum Eugenius, quòd in impietatem inuectus esset, lingua abscissa, deinde manibus atq; pedibus eius fractis, decessit. Sapiens uerò Eustratius, cum Oreste, ad Agricolaum Sebastiam abductus, per ignem uterq; holocaustum Domino sunt oblati. Multiplices quoq; & uariæ torturæ Eulãpij & Eulampiæ in urbe Nicomediensi: Anastasiæ etiam, quæ Romæ membris est mutilata: alteriusq; ei cognominis, quam post supplicia alia tolerata ignis tandem consumpsit. Insuper Agapæ, Irenæ, & Chioniæ, nobilissima martyria silentio ꝑtereunda non sunt. Sicuti neq; Sergij & Bacchij, egregiorum sanè uictorum, ad finem usq; conseruata fortitudo: quorum alter fustiũ lethalibus uerberibus, alter gladio interemptus est. Aliorũ uerò innumerabiliũ, quis uel saltẽ ipsa nomina, uel martyriorũ genera recẽsere queat?

Orestis.

Eulampij. Eulampiæ. Anastasiæ. Anastasiæ alterius. Agapæ. Irenæ. Chioniæ. Sergij. Bacchij.

CAPUT XV.

IIsdem quoq; temporibus, Georgius ille, magni inter certatores istos nominis & agminis martyrũ coryphæus, laborũ pro CHRISTO toleratorũ ueros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adolescẽs forma præstanti, et qui nondum primã produxisset lanuginẽ, fortissimè certaminibus pro CHRISTO perferendis martyriũ obijt. Captus enim, q; in dæmones acriter inuectus esset, Imperatorumq; impietatẽ derisisset, supra naturæ captũ perquàm acerbos sustinuit cruciatus. Nãq; post carcerẽ & uincula, ungulæ acutæ eũ excepere: mox calce ardenti est adustus, fidiculisq; rursum distractus, mucronibus mẽbratim dissectus, plurimisq; alijs pœnarũ tormentorumq; machinis attritus, generosam animi sui cõstantiã, firmũq; mentis suæ robur satis declarauit. Ad hęc Glycerij impostoris † bouẽ euertit ac sustulit, & Alexandrãq; reginã iamdudũ defunctã oratione sola ab inferis reuocauit: tandemq; ut uirum

Georgij.

† aliud aliter.

Procopij. decet, gladio percussus, ex hac uita migrauit. Nobilis quoque ille Procopius Cæ- A
sareæ Palæstinæ natus, inter martyres eodem tempore illustris maximè fuit, cui
Diocletianus Ducalem quidem in Oriente sublimitatē dedit, CHRISTVS autē
eum è cœlo ad se ueluti Paulū uocauit. Et is quidē illa accepta, inexpugnabili ue
ro crucis armatura perinde atque generosus & fortis miles armatus, primùm ad-
uersus eos qui sensu percipiunt, deinde etiā in eos qui mente sola perspiciunt ho
stes depugnauit. Aureis nāque & argenteis, quos sibi fieri curauerat, dijs cōminu
tis, eorūque precio in pauperes expenso, mox etiam cum eis qui friuolos adulteri
nosque deos propugnabāt, bello cōgressus, illorūque infirmitate per infamiā nota-
ta, ipsius uerò IESV CHRISTI immēsa naturāque supergressa potentia magnificè
laudata, quas nō ille pœnas fortiter tolerauit? quæ illū fidiculæ & torturę prętę
riere? quib. ungulis cutis eius cōcisa nō est? quos ignes quas'ue faces mēbra eius
experta non sunt? quorū ferramentorū mucronumque corpori eius intentatorū
acies hebetatæ nō sunt? Per quæ atque his similia tormēta, quāplurimis ex primis
intimisque Imperatorū consiliarijs ad DEVM præmissis, postremò & ipse gladio
percussus, cū incredibili læticia ad dudum sibi desideratū CHRISTVM cōcessit.

Demetrij. Herculius aūt, quum Thessalonicā uenisset, Demetrium quidē CHRISTI mar-
tyrem, primarium eius loci uirū, ciuitatisque adeò ipsius præfectum, quod ei CHRI-
STVM profiteri delatus esset, custodiri iubet. Ciuitati autē certamina & ludos
equestres exhibet. Atque in ijs luctatorem & pugilem nobilem atque inuictum, ro-
boreque & uiribus corporis insustentabilem, artis militaris & bellicæ peritū, cu-
Lyæus pugil. ius fortitudine Maximianus gloriari etiam solitus fuerat, nomen illi erat Lyæo,
in harenā producit. Quum itaque is in medium processisset, neque quisquā esset qui
cum illo cōgredi auderet: iuuenis quidā Thessalonicensis ciuis, aspectu pulcher,
moribus autē humanus & gratiosus, ac martyri Demetrio maximè charus, Ne-
Nestoris. stor nomine, celeriter ad Demetrium currit, ab eoque petit, ut quùm ei cum pugi B
le illo congredi permittat, tum oratione sua robur uiresque augeat. Demetrius ei
benedicit, &, Lyæum (inquit) uinces, simulque pro CHRISTO martyriū sustine-
bis. Ille in certamē progressus, Lyæū, in mucrones, qui in terra sursum uersum de
fixi fuerant, prostratū occidit. Sed & ipse illico Imperatoris iussu, qui ira contra
eum exarserat, occidit. Deinde quoque Demetrius, quod illū precatione confirmas-
set, hastis per latera pluribus cōfossus, è uita excessit: & in proximū coniectus pu
teū, ad hūc usque diē iugē unguētorū profert fontē. Hęc de celebrib. illustribusque
martyribus. Qui uerò reliquorū multitudinē cognoscere uult, is diligenter Eu-
Eusebij Pamphili de martyribus liber. sebij Pamphili uolumen legat, quod de cœtu martyrū cōposuit, in quo ineffabi-
lis CHRISTI uirtutis et potestatis clarissima indicia atque testimonia ostendūtur.

CAPVT XVI.

NAm unumquenque eorum nominatim recensere, non modò difficile
mihi esse, sed neque omnino fieri posse uidetur. Vt autem simplicius
pręclarissimos quosque referamus, primus ueluti in publica uerę pie
Anthimus episcopus. tatis columna illustrique loco proponatur Nicomediæ episcopus An-
thimus, capitis supplicio defunctus. Secūdus sit, qui uitā oēm sanctissimè pere-
Lucianus presbyter. git Antiochenus Lucianus, ecclesię urbis eius presbyter: qui uerbis iuxtà & fa-
ctis Nicomedię in pręsentia Imperatoris bonā professionē cōsummauit. Tulit
Tyrannio martyr. quoque Phœnicia spectatos martyres, rationalisque gregis CHRISTI pręclaros pa
stores, ecclesię Tyri episcopū Tyrāniōnē, & Sydonis presbyterū Zenobiū. Syl-
Zenobius. uanus aūt, Emesenę ecclesię antistes optimus, cū quibusdā alijs, bestijs obiectus,
Syluanus. inter martyres cœlestib. perfruitur gaudijs. Antiochię porrò duo pręcipui, for-
Martyr ἀνώνυμος. tissimè mortē pferētes, DEO uictimā seipsos obtulerūt, alter in undas maris pro-
Zenobius. iectus, alter (erat is Zenobius, medicorū optimus) laterū tormētis immortuus.

In

A In Palæstina apud Gazam Syluanus episcopus, cum alijs undequadraginta, ad * Phænæ æris metalla gladio est cõfectus. Peleus aũt & Nilus, Aegyptij episcopi, cum quibusdã alijs non paucis, igne sunt combusti. His accenseatur magnus ille & admirandus Cæsariensis Pãphilus, cuius filius (sicuti fertur: ut aũt alij putant, sororis eius filius) fuit Eusebius, ecclesiasticus historicus. Alexandriæ uerò & in Ægypto omni, atque etiam Thebaide, primas fert episcopus Alexandrinus Petrus, certissimus Episcopalis functionis canon & regula. Cum quo eodẽ stadio decurrerunt, Faustus, Didymus, & Ammonius. Præterea aũt Phileas, Hesychius, Pachomius, & Theodorus, Ægyptij episcopi: & innumerabiles insuper alij satis celebres, qui in literarũ monumenta non relati, ab eis apud quos martyrio sunt defuncti hominib. magnis ornantur laudibus. Eorum uerò labores & certamina historiæ huic inserere, quod præter institutum nostrum sit, uisum nõ est. Restat nunc, ut palinodiam & recantationem perpetratæ in nos crudelitatis adtexamus. Fuere quidem antea nobis à Romanis Imperatoribus res quietæ & tranquillæ, quo tempore professio Christiana omnib. modis quàm maximè floruit: ita ut totis decem atque etiam uiginti annis splendida pacataque serenitate plurimum fulgente, frequentissimos ageremus conuentus, iucunditatibusque ac delicijs frueremur, & pace secura quasi diffflueremus, libertate nostra magis ac magis gliscente, atque incrementa sua indies capiente. Ecce aũt de improuiso Imperatores sententia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliabile contra nos bellum mouent, quod propè perpetuum durauit biennium. Quũ uerò nouum insolitumque quiddã autori & duci importunitatis eius & malitię accidisset, rursum id mutauit omnia, & ad statũ inopinatũ adduxit, rebus imperij in duas partes diuisis: quod ante id tempus ad eum modum factum esse nõ legitur. Ego uerò mutationem eam altius ab ipso initio repetens, quantũ potero exponam.

Syluanus cum XXXIX. socijs.

** οἱ φαινοί, Euseb.*

Peleus. Nilus. Pamphilus. Petrus Alexandrinus episcopus. Episcopi Aegyptij.

Pax ecclesiarũ ante Diocletianum.

Repentina sub Diocletiano Christianorum persequutio.

Diocletianus & Herculius biẽnio toto cõtinenter Christianos afflixerũt. Persequutionem autem reliquis annis octo tyrãni successores sunt exequuti. Infra cap. 22.

B

CAPUT XVII.

Diocletianus ipse uiginti duob. omnino annis imperiũ tenuit: & quartò imperij sui anno, cum æqua potestate, Maximianũ Herculiũ sibi adsciuit. Horũ Diocletianus generũ sibi in filia Galleria legit * Maximinũ, q etiã Gallerius est cognominatus. Maximianus Herculius aũt Theodorã priuignam Constanti, cui etiã Proceri & Chlori cognomen fuit, Claudij, qui ante Aurelianũ imperauit, † amitino tribuniciã tum obtinenti dignitatẽ, in matrimoniũ locauit. Generi porrò isti, ambo uxores antea habebãt, sed eas in Imperatorum gratiã repudiarunt. Theodoræ porrò frater erat Maxentius, qui, sicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interijt. Ex ea Constans duos suscepit filios: Constantium, qui impij Iuliani & Galli pater fuit: & Anibalinum, qui Dalmatius quoque dictus est, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Constantiã, quę Licinio postea Cæsari renũciato nupsit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Orientale tenuit imperium, sub quo Basilij magni paterni parentes, propter eius sæuissimã persequutionem, in solis habitarunt mõtibus: & Seuerũ, Romæ Cęsarem declaratum. cuius in locum deinde Romani suffecerunt Licinium, Constãtino gratificati, coniugis illius fratri, qui tum in Gallijs & Britãnia cum imperio fuit. Constãs enim Chlorus, aliũ quoque ex beata Helena sustulit filium Constãtinum: cui etiã imperium, quod Christianam ritè suscepisset fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filijs (propter segnitiem) abdicatis. Constantini eius ortus sic habet:

** Nonnulli Maximianũ uocant.*

† Per filiã nepoti. Eutrop.

De Diocletiano & Maximiano, eorumque liberis & generis.

Constãtem alij Constantiũ uocant.

Diocletiani / Maximiani } gener { Maximinus Gallerius / Constans Chlorus } ex { Galleria / Theodora. huius frater fuit Maxentius. } suscepit { Maximinum / Seuerum. / Constantium patrem { Galli / Iuliani } / Dalmatium, patrem Dalmatij iunioris, / Constantiam, Licinij uxorem.

Idem Constans ex Helena, uxore priore, sustulit Constantinum.

CAPUT XVIII.

TYranni, quos diximus, quũ irreconciliabilẽ prorsus furorẽ in CHRISTUM suum satis ostendissent, continuò uariæ grauesq; diuina uindicta plagę imperiũ Romanũ obruerunt. Nam Persæ, Parthi, Sarmatę, quoq;, & plerią; alij finitimi populi, Varacho duce, Romanã ditionem uastarunt. Ad quẽ per fœdera pacta placandum, qui tum rerũ potiebantur Imperatores, Constantẽ Roma legatũ misere, ut quùm pacẽ cum eo cõponeret, tum annua ei dona, redimendi scilicet belli gratia polliceret. Is ab Occidente Orientẽ uersus nauigãs, ad locũ qui † Drepanũ dicit, applicat. Situm aũt est Drepanum ad Nicomedię sinũ, in altũ mare longius prominẽs. Ibi Constanti desiderium cõcubitus incessit. Quod ubi cognouit hospes eius, magnificentia & splendore cohortis eius regio permotus, filiã ei suã, uenusta forma ætatisq; flore iam nubilẽ puellã cõciliat. Ille cum ea rem habet, cõcubitusq; mercedẽ peplũ ei purpura intextũ donat. Nocte ea Cõstanti mirifica uisio est oblata, quæ eũ timore quodã perculit. Quapropter & puellæ patrẽ est cohortatus, ut filiã, quę insigne quoddã * donarium gereret, impollutã diligẽtius asseruaret: & quod ex ea natũ esset, accuratius educaret. Vidisse quippe se ea qua dictum est nocte aiebat, in tabernaculo suo, præter naturã ab occidẽtali Oceano orientem † solem. Cæterùm legatione rectè obita, Constans alio itinere Romã reuersus, unà cũ Gallerio Maximino Cæsar est creatus: nec ita longè pòst, uterq; Augustus factus. Et Diocletianus Herculio Imperatore Romæ relicto, ipse Nicomediã se recepit. Accidit deinceps, ut Oratores alij ad Parthos mitterenẽ, qui & ipsi Drepanũ diuerterũt. Et qui Cõstanti ex hospitis filia Helena progenitus erat infantulus, puerilem ludens ludum, à quodã ex Oratorũ comitum numero offensus, admodũ ei succensuit, et obiurgationes illius indignissimè tulit. Ibi tum mater, Cõstantis eũ puerũ esse indicauit: eamq; rem, peplũ illud purpura exornatũ proferẽs, cõfirmauit, & facies ipsa indolesq; generosa filiũ illius esse satis testabaẽ. Ea re Constãs ex legatorũ sermone cognita, postea comitatu regio puerũ unà cum matre Romã adduci curauit. Veritus aũt, ne illis absurdi quidq; à Theodora † legitima uxore sua per zelotypiã & coniugalẽ ęmulationem accideret, Constantinũ filium Nicomediã ad Diocletianũ, qui ibi cũ Gallerio Maximino genero erat, misit. Atq; ibi ille benignè susceptus, in palatio apud Imperatorẽ uixit: & inter domesticos scholarũ adscitus, Græcas disciplinas addidicit, simulq; Christianismũ est cõplexus.

Constans ad Persas legatur.

Ab alijs Drepana nominatur.

Drepani Constans filiũ Constantinũ creat.

** ἀνάθημα.*

† φωσφόρον.

Constãs Chlorus, Maximinus Gallerius, Cæsares. Iidem AA.

De Helena Constantini matre historiæ uariant. Græci eam natione sua arrogant. Latini Britonum regis filiam fuisse scribunt. Pater quippe Constantini Constãs Galliæ et Britanniæ imperauit.

† posteriore potius.

Constantinus in aula Diocletiani educatur.

Domestici scholarũ, quales etiamnum in Principũ aulis aluntur regij pueri.

A

B

CAPUT XIX.

QVum autem uideret illos Christiano gaudere sanguine, abhorrere ab eorũ cõsuetudine & cõtubernio cœpit. Illi porrò Deorũ superstitioni, ut nulli alij, quãmaximè dediti, auguribus auspicibusq; consultis, occultè cognouerũt, Constantinũ nõ modò toto Romanorũ imperio potiturũ, uerùm etiã Græcorũ idololatriæ euersorẽ, ac CHRISTI & Christianorum eximium amatorẽ futurum. Itaq; Diocletianus illum Alexandriæ in Aegyptia Achillis rebellione, quãuis egregia manu edentẽ facinora, interficere est conatus: & Gallerius in Palæstina ei insidias struxit. Quibus ille cõpertis, nutu DEI, qui omnia rectè et sapienter dirigit, Nicomedia soluens, ad patrẽ in Gallias traiecit: qui illum etiã, Christianorũ sacra piè colens, & propediem testamento iam cõdito moriturus, ad se commodùm euocauerat: quo maiore etiam animi uoluptate & lætícia aduenientem eum excepit. Assurgens igitur in lecto, alijs abdicatis, quum ei ipsi liberi, Senatus, populusq; uniuersus, & aduenæ quoque permulti adessent, insignia Imperatoria & coronã aureã Constãtino imposuit, pręconis munus ipse pater in filio adimplẽs. Hæc enim ad Senatũ & filiũ ipsum [illegible] est lo-

Achilles incubator imperij Alexãdriæ per menses aliquot obsessus, & in potestatem redactus, feris à Diocletiano obiectus. Achilleum alij hunc uocant.

Insidias sibi structas Cõstantinus deuitat.

Constantinus parta ex Sarmatis egregia uictoria, ueritus ex ea laude gliscentem inuidiam, ad patrem transfugit. Bapt. Egnatius.

A est loquutus: Nunc mihi mors uita ipsa dulcior est futura: nunc optatus adest » obitus. Teneo siquidem maximũ Epitaphiũ, sepulchraleq́ monumentũ, meum » filiũ. Et q in terris Imperatorẽ relinquo, qui DEO bene iuuante, Christianorum » lacrymas abstersurus, & patratã ab impijs tyrannis crudelitatẽ uindicaturus est: » id ego summæ mihi felicitatis loco esse duco. Deinde ad multitudinẽ cõuersus, bono animo esse omnes iussit, qui à uera in CHRISTVM pietate nõ desciuissent, quẽ deinceps cũ Cõstantino in armis fore dicebat. Cõstans namq; in crapula illa impietatis sobrietatẽ cõseruauerat, & CHRISTI religionẽ obtinere plurimùm studuerat, atq; in ingenti illa iniquitatis eluuione igniculus inextinctus permãserat. Quũ etenim plurimũ esset ubiq; piaculorũ, & cędes ciuiles per orbẽ uniuersum grassarentur, quæcũq; sub eius ditione erãt urbes, immunes ab ea cõtaminatione et clade erãt. Et imperiũ eius ueluti tutissimus portus erat pietatis Christianæ, in quẽ, quicunque propter CHRISTVM affligerẽt, rectissimè perfugiebant, ibiq; cõseruabant. ** Constans, Constantino Imperatore facto, primo anno ducẽtesimæ primæ Olympiadis feliciter decessit, ætatis quinquagesimo sexto, Imperij aũt uigesimotertio: quod ita cũ magna gloria administrauit, ut à Romanis quodammodo in Deorũ numerũ referretur. Natura namq; fuit maximè leni & clementi, nec unquã quidquã contra nos egit: imò nos ille semper fouit & seruauit, sicuti est dictũ. Quapropter dignam etiã tali uita est cõsequutus mortem, tã moderato & pio filio successore & imitatore absolutissimo sibi cõstituto, defunctus. Hæc de Constantino, qui ita diuini numinis prouidentia ad Imperatoriam sublimitatẽ est euectus, satis sint. Nam hac de re deinceps quoq; dicemus.

Constãtinus à patre Constante successor imperij instituitur.

Constans Christianis semper fauit.

Constans natura mitissimus, Italiæ & Africæ imperiũ suscipere recusauit, Britania et Gallia contentus. Pomp. Lætus.

Apud alios reperitur Olympias 272. & hoc rectius.

Constantis obitus.

Eutrop. Eroci Almanorũ regis præcipuè ope & opera Constantinus imperium arripuit.

CAPUT XX.

B NOn multũ intercessit tẽporis, & Diocletianus unà cũ imperij sui consorte Herculio Maximiano, ex cõstituto Salonæ conuenẽre: ibiq; inter se constituẽre, ut die uno ambo Imperiali potestate deposita, priuatorum uestẽ sumerent: ut quidẽ Eusebius Palęstinus ait, q mente capti, desipere cœperint: ut reliqui uerò scriptores referunt, q Gręcorũ philosophorum uitã sibi degendã legerint. Quũ etenim satis diu imperio gerendo summa potestate usi, & delicijs affluxissent, & gloriam magnam sibi cõparasse uisi essent, generos etiam suos in locũ suum surrogassent, ad philosophãdum se etiam per excellentẽ & superbam ambitionẽ contulerunt: ut scilicet, q se imperium optimè administrasse existimarent, ex philosophica quoq; uita gloriam aliquam apud posteros consequerentur. Atq; Herculius quidem fune suffocatus, uitã finijt. Diocletianus cùm ad extremã propè peruenisset senectã: miserè quoq; perijt. Galler. Maximinus aũt diuinis expetitus plagis, toto primùm corpore tumorẽ ingentem concepit: quo deinde uariè disrupto, lentè ita emarcuit, ut blasphema eius & impia lingua, quæ iniquitatẽ in altũ euomuerat, intra fauces ipsas uermium uim proferret, qui ex ore illius prorepẽtes fœtore pessimo locũ habitationis omnẽ replebãt. Postremò aũt, more † canis q maximè latrans, sceleratã & nefariam cum quadam uiolentia exhalauit animã. Gelasius porrò Cæsareæ Cappadocum episcopus, literis memoriæ mandauit, eos imperio deposito postea pœnitentia ductos, id recuperare uoluisse: sed senatusconsulto necatos esse. Sunt qui dicunt, per furorem & insaniam aduersus CHRISTVM eos imperium abiecisse:

Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani purpuram eodem die posuere. Eius rei causa excutitur.

Diocletianus post triumphũ de Persis actũ, adorari uoluit. Et fratrem se solis et lunæ uocari, pedesq; sibi osculari, auro & gẽmis calceamẽta exornans, præcepit. Pomp.

† Genitalibus putrescẽtibus, uitæ tædio uim sibi gladio intulit. Egnat.

Mors Maximiani & Diocletiani. De morte Diocletiani Egnatius scribit: Obijt duodeoctoginta natus annos uel alienatione mentis, uel ueneno hausto, ueritus Licinium ac Constantinum, qui illum tanquam Maxentij fautorem grauiter increpuerant.

** De Constante isto Eusebius lib. 1. de uita Constantini memorat, percharum eum ciuibus & subditis suis fuisse, quos nullis exactionibus grauarit. Et cùm aliquando siue Diocletianus siue Maximianus per legatos pecuniæ ei penuriam obijceret, illum opulentissimos quosque, ut se pecunia ad necessarios usus præbenda adiuuarent, euocasse: Hi uerò magna animi alacritate ingentem uim auri & argenti, de occasione principi suo gratificandi, sibi gratulantes, ad illum eis qui dicti sunt legatis præsentibus attulerunt. Tum Constans ad legatos conuersus, nunc demum sibi dixit repræsentatum thesaurum esse, qui dudum apud ciues suos seruatus fuisset. legati renunciare hoc Augusto iussi, cum admiratione discessere. Et Constans ciuibus suis pecuniam eam omnem restituit.

A

abiecisse: quod propter uiriles nobilium & generosorũ martyrum & constantes animos, illius nomen extirpare, & tollere non potuissent. Verùm enimuerò illis ad eum modum extinctis, & Constante Constantini patre in Domino defuncto, in Orientalibus partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus imperium tenuit, in Occidente autem in Gallijs Constantinus summã rerum administrauit. Apud Persas tum * Saborius regnauit, & Romę post Miltiadem Syluester ecclesię pręfuit. Eo tẽpore Romæ à militibus Maxentius Herculij filius, Augustus renunciatus est. Gallerius autẽ duos filios suos, Maximinum & Seuerum, Cæsares dixerat: atque illi Orientis, huic Italiæ imperiũ destinauerat. Vterque uerò eodem perijt tẽpore: Seuerus morbo † extinctus: Maximinus in Cilicia, quũ paternam ad se ditionẽ pertrahere conatus esset, turpiter a uita defunctus. Quare Licinius Cõstantiæ sororis Constantini maritus, à Maxentio & sacro diuinoque Constantino Cæsar est factus. Id uerò pessimè Herculiũ Maximianũ habuit, qui tũ adhuc tantũ Cęsar dicebatur. Quòd namque natura tyrannicus esset, dignitate Imperatoria arrepta, seipsum postea Augustum creauit: & potestatẽ, quã antea deposuerat, uendicare sibi rursum uolens, insidias quas filio Maxentio struxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impedientibus, nõ potuit. Qua re desperata, ad Constantinũ generum insidijs & ipsum circumueniendũ atque tollendũ se cõuertit. Sed consilio eius à filia Fausta Constantini coniuge deprehenso, ex Romani Senatus decreto est interemptus. Mortem eius b fœdam mox ignominia alia est subsequuta. Imagines enim eius & statuæ in locis omnibus omnes, tanquã impię & piaculares, euersæ atque abolitæ sunt. Atque ut eò unde digressus sum redeam, tyrannis illis sublatis, Constantinus ditionem paternam in Gallia & Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculij filius Romã atque Italiam ipsam cũ Imperio habuit: & cũ eo Cæsar Licinius.

Saborius rex Persarum.
Maxentius Augustus.
Seuerus à Maxentio fusus, Rauennæ captus & cæsus est. Oros. Ad tres tabernas extinctus est. Eutrop. † A factione Maxentij Romæ intra Tabernas oppressus. Egnat.
a. Maximin⁹ à Licinio superatus, Tarsi uiscerum internorum morbo perijt. Euseb.
b. In Illyrico ulcere inguinibus innato, & uermibus undique erumpentibus. Egnat.
Maximiani Herculij coniunx Eutropia fuit, unde Maxentiũ & Faustam suscepit. Eutrop.

Gallerius Maximin⁹ in Oriente imperat.
Constantinus in Gallia.
** al. Sapores.*
Maximini & Seueri obitus.
Licini⁹ Cæsar.
Herculius Imperiũ repetit. sed frustra.
Memoria eiusdẽ abolita.

CAPUT XXI.

B

Maxentius ut se primùm populo Romano arte quadã per assentationem insinuaret, pietatẽ adsimulauit: & apud eos qui eius imperio erant subiecti, Christianorũ persequutionẽ edictis propositis inhibuit: fidemque & religionẽ pręse ideo tulit, ut sub eo obtẽtu decessores suos multis modis flagitijs superaret. Nequaquam enim talẽ se rebus ipsis exhibuit, qualem esse finxit. Et ad impura atque impia scelera delapsus, ad summã turpitudinẽ & fœditatẽ nihil reliqui fecit. Nam potestate sua abutens, uxores à maritis suis per diuortiũ segregatas corrupit, & corruptas illis remisit: talibusque iniurijs uiros primæ dignitatis, qui in cõsilio eius erant, affecit. Quã ob causam omnium bonorũ uniuersique populi, unà cũ metu, ingẽs in eum est concitatũ odiũ. Grauissimè enim crudelissima tyrãnide uexabantur, neque spes quæpiã, ut finem aliquãdo sęuitia tanta caperet, reliqua erat. Per quamuis siquidẽ occasionem satellites suos immittẽs, maximã uim hominũ iugulabat. Et iã cæsorum ea erat multitudo, ut numerus eorũ iniri nõ posset. In ijs nõ pauci fuere Senatorij, quorũ bonis insidiæ struebãtur. Malorũ uerò taliũ coronis tandẽ in magicas imposturas & incantationes euasit. Aliquando namque mulieres grauidæ sunt discissæ. Nõnunquam tenellorũ infantiũ uiscera perquisita. Leones insuper mactati. In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonũ peractæ, quibus ille uictoriã sibi cõciliari est arbitratus. Et Maxentius quidẽ talis fuit, tyrannorũ crudelitatẽ longè supergressus. Sub quo Romæ tanta rerũ necessariarũ fuit penuria, quanta nunquã antea fuisse memoriæ proditũ est. Maximinus aũt tyrannus Orientis, eadẽ faciens, cõtentione quadã illius fœdissima scelera uincere, primasque in flagitijs ferre studuit. apud quẽ magi, & id genus pręstigiatores, præcipuos tulere honores. Et quũ superstitionis esset quàm maximè studiosus, atque in idolorum cultu & errore

Maxentius sub prætextu Christiani nominis summã fœdissimamque exercet tyrannidem.
Oderũt, quem metuunt.
Maximini in Oriente tyrannis.

A quin uates & auspices consuleret. Ita scilicet est factũ, ut persequutionem aduersus nos susceperit multo acerrimã, ac templa Deorũ passim construxerit, sacerdotesq́ per oppida & loca omnia constituerit, & per prouinciã quamlibet Pontificem eis præposuerit, celebrem quempiam & præclarũ uirum, qui se satellitio militari uenditaret atq́ circũferret. Præstigiatoribus alijsq́ nominibus impijs hominibus, ueluti Deorũ amicis, idem maximas quasq́ cõcessit dignitates. Exactiones pecuniarũ innumerabilium instituit. Populos subiectos grauissimis oppressit et antea inauditis oneribus. Locupletũ domos uel minima de causa et prętextu undecunq́ petito cõpilauit, bonaq́ eorum adulatoribus & mimis suis est largitus. Vino aũt multo deditus, ad summã contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quę ex ebrietate proueniũt, nihil fecit reliqui. Quapropter per sobrietatis tempus, graui de flagitijs per uinolentiã admissis, sæpe pœnitẽtia est actus: & quòd prolixissimè crapula se ingurgitaret, nihil sceleris intentatum reliquit, familiaribusq́ suis omnibus turpitudinis magister fuit. Disciplina militari soluta, autor fuit, ut exercitus ad deliciarum & rapinarum studia delaberetur. Ordinum militarium duces, & prouinciarũ rectores, perinde atq́ tyrannidis eius socij, auariciæ artibus se collocupletarũt. Fœditates porrò quas libidine incitatus perpetrauit, stupraq́ & adulteria eius, quis quæso exponere possit? Ciuitatem præterire potuit nullam, quin pleræq́ mulieres uitiarent atq́ raperentur. Nec in nos solos, sed in omnes etiã subditos suos res tam graues exercuit. Apud nos quidem in Oriente iuxtà & Occidente, nõ uiri tantũ propter uerã in DEVM pietatem, aduersus ignem, ferrũ, gladios, maris undas, famem, æstũ & algorẽ, & contra bestias, membrorũq́ cõcisiones depugnarũt: sed & mulierculæ diuino confortatæ uerbo, eadẽ hæc perferre sustinuerũt. quæ, quũ * ad corruptionem, stuprum, & pudicitiæ contaminationẽ ducerentur, uitã citius q̃ corpus prodiderunt. Id quod egregiè ostendit Alexandrina illa mulier, opibus, uitæ instituto, uirtute, & in primis castitatis gloria celebris, quæ libidinosum eius animũ fortissimè superauit. Quũ namq́ eum illa obtestaret, ut uitam sibi potius q̃ pudicitiam adimeret, quòd cupiditate magis, quæ eum in magnã spem uoto suo potiendi sustulerat, q̃ ira grassaretur: precibus eius non acquieuit, sed eius in perpetuum actæ exiliũ substantiam omnẽ inuolauit, sibiq́ uendicauit. Multæ præterea aliæ in plerisq́ locis, ne summis quidẽ auribus de stupro se cõpellari patientes, durissima quæq́ ad mortem usq́ pertulere mala. Quæ quidẽ admirãdæ sunt omnes, illa tamen præclara maximè nobilissima in urbe Romana anima. Maxentius namq́, qui libidine Maximinũ æmulari in animũ induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille, ueluti propinquus atque frater, & sentiens & faciens, in ædes eius fœminæ administros stupri miserat: maritusq́ eius præfecturam urbis gerens, timore perculsus, abduci eam iusserat. Ipsa aũt domo egressa, quum paululum admodũ processisset, dolosis blanditijs à productoribus suis impetrauit, ut sibi in ædes ad habitũ uestitumq́ cultiorem sumendum redire liceret. Atq́ ibi quum sola esset, cultro seipsam confodit. Sic illa cadauer eis suum reliquit: facto aũt tali satis declarauit, * rerum omnium maximè inuictã atq́ inexpugnabilem Christianorũ uirtutem, nihilq́ esse animo firmo & constanti uiolentius. Tantus uitiorũ flagitiorumq́ omniũ uno eodemq́ tẽpore per Orientem Occidẽtemq́ simul, sub duobus hisce tyrannis, fraternos in sceleribus omnib. animos obtinentibus, prouentus fuit. Affirmare mediusfidius certè possum, q illi breui postea in tantũ sunt coniecti discrimen, nihil aliud in causa fuisse, quàm eam quæ contra nos excitata est persequutionẽ. Ea uerò uigorem statumq́ suum firmiorem est consequuta, quũ nos consuetam libertatem & cõstantiam nostram recepimus.

Quum

Idolomania eiusdem, & Christianorũ persecutio.

* εἰς φθοράν.

Fœminæ egregiè de pudicitia conseruanda decertãtes. Alexandrina mulier, bona omnia amittere & exulare, quàm castitatẽ perdere, maluit. Rufinus eam Dorotheã nominat.

Mulier Romana eandem ob causam sibi ipsi manus attulit. Sophroniam Rufinus uocat.

Μόνον χρημάτων ἀήττητον ἀνώλεθρον καὶ ἀΐδιον ἡ παρὰ χριστιανοῖς περιώνυμος ἀρετή. Καὶ οὐδὲν ἐρρωμένου λογισμοῦ βιαιότερον.

Propter Christianorum persequutionem in maximas clades tyranni inciderunt.

* *De Sophroniæ huius casu Prudentius scripsiße uidetur: Aut si nupta torum regis conscendere iussa, Cœperat impurum domini oblectare furorem, Morte maritales dabat indignatio pœnas.*

CAPUT XIII.

Bellū ciuile inter duos istos tyrannos.

Calamitates publicæ.

QVum iã decimus persequutionis ageret annus, nihil illi quoq; quod A
uel ad occultas insidias, uel ad apertū inter se bellū pertineret, omi-
serūt. Bellū enim inter duos istos tyrannos gestū est, & mare infestū
atq; innauigabile fuit. Quod si id à quopiã nauigaretur, eū quòd u-
trinq; alios alij captos abducerent, fidiculæ, flagra, tormenta uaria, cruces, & po
stremò ignis suppliciū manebant. Apparabant ubiq; thoraces, cuspides & ha-
stæ: præterea triremes, classes, & instrumenta belli omnia in promptu erãt, tem-
poreq; eo toto in locis & prouincijs omnibus nihil aliud uel audiebatur uel ex-
pectabatur, quàm hostiles incursiones, cædes, rapinæ. Quibus cum malis fames
quoq; irrupit & pestilentia, de qua suo loco dicemus. Hæ tot & tantæ clades cir
citer decimū persequutionis annum, Deo opitulante, prorsus cõquieuerunt, fi-
nemq; suū habuerunt, quū quidem post octauū cessare cœpissent. Quod namq;
diuina uisitatio pro clementia & benignitate sua nos uiseret atq; respiceret, seu
potius respicere inciperet, qui tum rerum summã obtinebant, sententia sua mu-
tata, palinodiam & recantationẽ cecinerunt, & perquàm humanis literis excita-
tum quàm maximè contra nos incendium persequutionis extinxerūt. Quæ res
profectò sic non humano consilio euenit. Qui enim ab hominibus prouenire po
tuit? qui, quū quotidie crudeli quadam ambitione ducti, noua aduersus nos tor
menta inuenirent, sibi ipsis tamen non satisfaciebant? Manifestū porrò est, opẽ
eam à diuina bonitate nobis accidisse, quę populum ipsa suū clementer respexit,
autoremq; malorum perculit, ac uehementiorem, &, ut ita dicam, meraciorem
iram suam duci persequutionis grauissimæ exhibuit. Quòd si hoc etiam ut tan- B
topere in nos sæuiretur, iudicio & dispositione atq; adeò permissione diuina fa-
ctum esse concedamus, diuinum tamen oraculum: Væ, inquit, ei per quem scan-
dalum & offendiculum uenit. Confestim siquidem in eum DEI irruit uindicta,
à carne quidem illa incipiens, sed quę dæmonum intemperijs agitatam animam
eius quoq; pertingeret. Qualis autem ea uindicta fuerit, Eusebium cõmemoran
tem audiamus: Circa media enim tectorum occultorumq; membrorū loca, cor- «
poris abscessus, & suppuratio repentè extitit, quæ mox deinde in fistulosum altè «
radicibus actis hulcus euasit. Id incurabili & proserpente contagione, interiora «
etiã uiscera depascebatur. Inde incredibilis uermium uis scaturiẽs, lethalem fœ- «
torem à tota corporis mole excitauit: quæ moles ex nimia edacitate illius, etiam «
ante ipsum morbum, ad summū usq; multa aruina obducta fuerat: eaq; tum mar «
cescendo diffluens, horrendùm maximè & intolerãdum accedentibus præbuit «
spectaculū. Et medici partim ne sustinere quidem summã tam fœdi odoris gra- «
uitatem potuerunt: partim quòd tam corpulenta moles magis etiam intumesce «
ret, spe salutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis reb. omnibus, tulerunt. Itaq; «
crudelem in modum sunt interfecti. Ille porrò cum tantis conflictans malis, ali- «
quando tandem nefariam suam erga pios homines temeritatem atque sæuitiam «
agnoscit, ac re secum ipse deliberata, primùm rerum omnium DEO flagitia sua «
confitetur: mox præfectos familiaresq; suos ad se uocat. quibus celeriter adue- «
nientibus suadet, ut Christianorum persequutione tandem supersedeatur, con «
stitutioneq; & edicto Imperiali nobis permittatur, ecclesias construere. Addit «
præterea mandatum, ut statas solitasq; pro Imperatore preces ad DEVM funde «
remus. Talibus iussis illico ad rem collatis, per urbes passim omnes Impe- «
rialia mandata proposita sunt, quæ palinodiam patratæ in nos
persequutionis eiuscemodi uerbis continebant.

Perfequutio conquiescit.

Palinodia tyrannorum.

Diuinitus finis persecutioni impositus.

Permissione diuina Christiani afflicti.

Vindicta diuina in grauissimum morbum Maximinus incidit.

Eusebij de eo morbo uerba.

Agnoscit & confitetur impietatem suam sera pœnitentia Maximinus.

Persequutionẽ Christianorū inhibet.

Christianorū semper olim fuit, sedulò pro principum salute orare.

Impera-

CAPUT XXIII.

A IMperator Cęſar Gallerius Maximinus, Inuictus, Auguſtus, Pōtifex Maximus, Thebaicus Maximus, Sarmaticus Maximus, Germanicus Maximus, Aegyptiacus Maximus, † quinquies Perſarū Maximus, bis Carporum Maximus, ſexies Armeniorū Maximus, Medorum Maximus, Adiabenorū Maximus, Trib. pot. XX. Imperat. XIX. Coſ. VIII. Pater patriæ, Proconſul: & Imperator. Cæſ. Flauius Valerius Conſtātinus, Pius, Felix, Trib. pot. V. & * Imperator Cæſ. Valerius Licinius Trib. pot. IIII. Imper. III. Coſ. Pater patrię, Proconſul, Prouincialibus ſuis ſalutē. Inter alia q̄ ex uſu & utilitate reipub. promulgauimus, conſiliū quoq; illud antea cæpimus, ut ſecundum ueteres leges & publicā Romanorū diſciplinam ritè omnes uiuerent. Prouidere præterea & efficere uoluimus, ut Chriſtiani qui à maiorū ſuorum inſtitutis deſciuiſſent, mentem meliorem reciperent. Tanta namq; conſilio neſcio quo eos cupiditas inuaſerat, & tanta dementia cæperat, ut ea quæ dudū à maioribus promulgata, & fortaſſe prius etiā à patribus eorū inſtituta ſunt, reijcerent: & ex ſententia ſua, prout cuiq; uiſum eſſet, leges ipſi ſibi conderent, eaſdem ſeruarent, & uarijs in locis uarios cogerent cōuentus. Et quū edictum eiuſmodi à nobis eſſet propoſitū, ut ad inſtituta maiorū colenda ſe accōmodarent, q̄plurimi eorum extremo adito periculo, erumniſq; & cruciatib. toleratis, omnis generis ſupplicia pertulere. Nos uerò, q̄ multos uideamus in concepta dementia perſiſtentes, neq; cœleſtibus dijs debitū pręſtare honorem, neq; etiā ipſa Chriſtianorū ſacra colere, humanitatē nobis perpetuamq; conſuetudinē noſtram cōſeruandam eſſe duximus, per quā ignoſcere, ueniamq; cōcedere omnib. hominibus libentiſsimè ſolemus. Itaq; gratiā eam noſtram ad id genus hominū quoq; extendere eſt
B uiſum, ut ſcilicet rurſum Chriſtiani ſint, & in domibus ſuis conuentus ſolitos ita agant, ut nihil contra diſciplinam publicam cōmittant. Per alias aūt literas iudicibus, quid eos obſeruare oporteat, indicabimus. Quapropter quum hoc illis permittamus, meritò illi DEO ſuo ſupplicare debent, pro noſtra, reipublicæ, & ſua ipſorū ſalute, ut modis omnibus & publicæ res incolumes ſint, & ipſi in domibus ſuis citra ſolicitam curam & anxietatem uiuere poſsint.

† πεντάκις περσῶν μέγιστον.

* Aliter hæc reperiuntur apud Euſeb. lib. 8. cap. 17. ubi Licinius non additur.

Edicto hoc promulgato, Galler. Maximinus miſerè diem clauſit extremum. Eutr. Oroſ. Pomp.

CAPUT XXIIII.

ET palinodia quidē ſic ſe habuit, literæq; Imperatoriæ per Aſiam uulgabant, & paſsim in prouincijs & urbibus legebant. Maximinus uerò Orientis tyrānus, q præ alijs ſuperſtitioni deorūq; cultui deditus, bellū cum rerū omnium DEO perpetuū gerere cōſtituerat, ſcriptum eiuſmodi non approbauit. Itaq; præfectos familiareſq; ſuos uerbis tantummodò reprimere iuſsit ſuſceptū contra nos bellum. Et q̄ ſententiæ eorū, qui poteſtate & opibus eum antecellerent, repugnare nō poſſet, in ditione ſua literas eas ne lectione quidem & recitatione dignatus, edicto ſine ſcripto promulgato, doloſè perſecutionem inhibuit. Sabinus uerò ſummū apud eum præfecturæ magiſtratum gerens, populorum præfectis Principis ſui uolūtatem publicè per literas inſinuauit: Iamdudū conſtitutum decretumq; eſſe, ut qui peregrinas conſuetudines conſectari uiderentur, dijs cultum ſuum præſtarent: & pertinaciā quorundā multū excitaſſe diſcriminis. Quamobrem Principibus uiſum eſſe, ſi quis Chriſtianorū gentis ſuę ſacra colere comperiret, ut is extra periculū eſſet, eamq; ob cauſam tormentis non ſubijceret. Longo iam eos tempore ea de ſe documenta præbuiſſe, ut à deſtinata ſua cōſtantia non declinent. Scriptum id Sabini alijs quoq; magiſtratibus demandabat ſignificari, non debere amplius eos de Chriſtianis eſſe ſolicitos: qui ſanè iuſſa ea ueritate niti arbitrati, per epiſtolas publicè

Maximinus ſcriptū hoc in ditione ſua publicè non proponit. Sed ſine ſcripto per edictum perſequutionē Chriſtianorum inhibet.

Sabinus P.P. nomine eius literis ſuis, magiſtratibus reliquis eam rem inſinuat.

Euſeb. lib. 9. cap. 1.

Edictum executioni mandatur.

A

Principis sententiã omnib. declararũt. Et non uerbis tantũ literisq́ꝫ hæc ita acta, uerumetiã ipsi statim quos in custodijs propter diuinum uerbum clausos habebant, in publicũ productos liberos dimiserunt, & ad metalla damnatos absoluerunt. Quod quum ita facerent, gratificari se Imperatori suo existimarunt. Sed ea in re admodum sunt falsi. Hæc rerũ facies quum sic exhibita esset, statim ex altissimis tenebris ingentẽ lucem exortã esse homines uiderunt. Ecclesiæ frequentabantur, cõuentus numerosissimi cogebantur, & ex gentibus hæc quisq́ꝫ cernens obstupescebat, mirificamq́ꝫ rerum mutationem admirabatur, solum Christianorum DEUM magnum esse acclamãs. Nostrorum aũt hominum quicunq́ꝫ generosè & fortiter agonẽ pertulissent, publicè cum ingenti libertate in ueneratione erãt. At qui per animorũ imbecillitatem infirmiores in malorũ colluctatione fuissent, lapsus suos per pœnitentiã sarcire & curare festinabãt, dextras eorum qui fidem saluam conseruassent prensantes, eosdemq́ꝫ summisso & sordidato habitu & spiritu cõtrito, ut DEUM precibus suis propitiũ sibi redderẽt, orãtes. Ad metallum damnati liberabant: lætiq́ꝫ atq́ꝫ hilares cũ libertate multa, incredibili atq́ꝫ ineffabili gaudio pleni, in patriã suam redibant. Itinera publicæq́ꝫ uiæ triumphalibus hymnis & carminibus, uiatorib. DEUM de inopinata libertate glorificantibus, resonabãt. Et qui paulo antè uiolenter patria sua exacti erãt, eos uultu iucundo ad focos penatesq́ꝫ suos reuerti uidisses: & qui antehac contra nos rugierant, insperatã rerum mutationẽ cernentes, nobiscũ congratulantes exultabant.

Christiani reddita sibi quiete exultant.

Pœnitentia lapsorum Christianorum.

Christianorum Pæanes.

CAPUT XXV.

Post patrem suum Maximinus persequutionem Christianorum renouat.

IN hac porrò sententia Maximinus Orientis tyrannus non bene sex menses perdurauit. Quomodo enim ille qui honestatis omnis inimicus, sæuus, & aduersarius CHRISTI esset, tantopere augeri lætariq́ꝫ CHRISTI gregẽ pateretur? Ilicet quæ tũ esse uidebatur pacẽ dissoluturus, primùm quidẽ conuentus nostros in cœmiterijs prohibuit: deinde uerò techna quadam, ipse ad seipsum Antiochenorum nomine per ciues eorum legationem misit, id agens, ut ne cui Christianorũ eam urbem incolere permitteretur: maximamq́ꝫ illos à se gratiam inituros illis significauit, si hoc ipsi aduersus Christianos † per assimulationẽ facere uiderentur. Sed alijs quoq́ꝫ idem ut facerent, suggessit. Quorum præcipuus Theotecnus erat, uir impostor, & ingenio deprauatissimo præditus, nomineq́ꝫ suo indignissimus, Logistæ siue curatoris et rationalis munus ea in regione gerens. Multa aũt ueluti dux quidã contra nos molitus, sycophantijsq́ꝫ plurimũ usus, id studio habuit, ut nos tanq́ꝫ fures & prædones abigeret. Quapropter quũ multis autor & minister cædis fuisset, postremò simulacrũ quoddam * Iouis amici incantationũ & imposturarum ergò erexit, & sacrificia, initiationes, aliaq́ꝫ detestanda, & impuras impiasq́ꝫ expiationes & purificationes instituit. Quæ res unà cum eius idoli responsis ad Principem etiam ipsum peruenit. Theotecnus porrò per illiberalem fœdamq́ꝫ assentationẽ ueluti speculatorẽ Imperatoris constituere uolens, simulacrum ipsum aduersus Christianos concitauit. Dixit enim, eum Deum iratũ, Christianos perinde atq́ꝫ perpetuos & irreconciliabiles hostes ex urbe & agris circumiacentibus q̃ꝫ longissimè expelli iubere. Posteaquam hæc Imperatori perplacuêre, aliarũ quoq́ꝫ urbium duces & præfecti gratificari illi studentes, eadem contra nos constituerunt, populisq́ꝫ & ciuibus suis denunciarũt. Nec ita multũ temporis intercessit, & tyrannus ipse calculum & sententiam quoq́ꝫ suam ad decretũ huiusmodi adiecit. Itaq́ꝫ acris aduersus nos excitata est persequutio. Et sacerdotes alijs hominibus celebriores per urbes passim, Pontifices præterea, qui existimationẽ & gloriam summam consequuti fuerant, deorumq́ꝫ cultui maximè studebant, Maximinus

B

Technam per assimulatam legationem instituit, ut Christiani Antiochia exigãtur.

Theotecnus Logista Antiochenus idolomaniæ & persequutiõis Maximini administer.

Simulacrũ & oraculum Iouis Amici erigitur.

Iupiter amic⁹, Christianorũ inimicus, Antiochia eos eijci iubet.

† [illegible]

L. curator. C. de mod. mult.

* Ζεὺς φίλιος.

A minus constituit: atque insuper summa ipsius superstitio subditos suos populos omnes, qui gratificari illi contendebant, ita cōtra nos commouit, ut sæuitiam eorum quam in nos exercuerunt, uerbis persequi non liceat. Maximas quippe se ab eo utilitates consequuturos arbitrabantur, si nouarū contra nos rerum insolentiumque iniuriarum inuentores extitissent & administri. Quo maiore diligentia in id studium, ut nobis incommodarent, incubuere.

CAPUT XXVI.

Compositis sanè quidē & confictis, qui rerū talium architecto & autori non displicerent, blasphemiam & maledicentiam omnem exsuperantibus cōmentarijs, interrogationes scilicet Pilati & Seruatoris nostri continentibus, in ditiones eos suas miserūt: epistola quadam, ut scriptū id omnib. publicaretur, præfixa. mandatū etiā additū, ut literatores librū talem pueris omnibus, in quo primis rudimentis se exercerent, tenerāque memoriā ueneno tali imbuerent, legendū proponerēt. Hæc quū ita fierēt, alius quidā quē Romani ducem uocare solēt, circa Damascū Phœniciæ, mulierculis quibusdam circūforaneis & flagitiosis cōprehensis uim afferens, plagas minitatus est, nisi testimonio scripto confiterent, se aliquādo Christianorū sacris initiatas, consuetudinē stupri cū eis qui primæ apud nos fuissent dignitatis habuisse, nefariaque † flagitia in sacris ædibus nostris fieri solita. Atque itē alia plura hisce similia, quib. doctrinā professionemque nostram calumniarentur, excogitarunt. Voces etiam eiuscemodi in scriptum relatas ille ad Principem misit, quæ deinde de consilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publicè sunt propositæ. At non multo interueniente tempore, calumniarum talium artifex dux ille, digna iniuriarū CHRISTO cōtumeliosè illatarum, sibi ipsi manus afferendo, præmia tulit. Nobis uerò sub eo paratæ persequutiones, fugæ, populorumque insultationes, & alia prioribus illis consentanea, adeò ut nonnulli claro loco geniti magni uiri capti, citra
B recusationem non grauatè ultima mortis pertulerint supplicia.

Libellus actorum Christi & Pilati commenticiorum.

Pueri in hoc prima in scholis rudimenta addidicerunt.

Mulierculæ quædam ui adactæ, summas Christianis fœditates falsò impingunt.

† ἀθέμιτα ἐν τοῖς κυ- [illegible]

Noua Maximini aduersus Christianos persequutio.

CAPUT XXVII.

Cum quidē Emesæ, quæ Phœniciæ ciuitas est, tres CHRISTVM profitentes bestijs sunt obiecti: quorum unus Syluanus episcopus fuit, iam decrepitus, ut qui quadraginta annos pastorale munus obijsset. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antistes, diuinum prorsus episcopalis functionis exemplar, uirtutis causa, & quod ab ineunte ætate in diuinorum oraculorum literis exercitatus fuerat, correptus, nulla ei iusta obiecta causa (nam id Maximinus ita statuerat) capitis supplicium subijt: & cum eo alij præterea Aegyptij episcopi multi. Lucianus quoque presbyter, qui propter uitæ continentiam, & sacrarū literarū peritiam, Nicomediā ductus fuerat. Ibi ille, quod in præsentia Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem cōiectus, atque necatus est. Tam grauia in nos impius Maximinus facinora edidit. Visus certè quidē est maiorē etiam priore persequutione contra nos cōcitasse motū. Cuius etiā tanta fuit mentis uæcordia, quanta nunquam antea extitisse memoriæ prodita est. Decreta enim urbiū, & Imperialium constitutionum rescripta æreis insculpta columnis, terrendorū Christianorū causa in medijs urbibus publicata: & pueris in ludum literariū ad magistros euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quam Pilatus & IESVS, aliaque eius generis ad contumeliam nostram tum primùm conficta & excogitata: per quæ omnia summū Maximini in Deū odium, arrogantissimumque scelerosæ eius animæ supercilium perspicere licuit. Quam ob causam † diuina etiā uindicta est obstupefacta, quæ excubare cōtinua quadam uigilia super impiorū malitia, eosdemque in uestigio cōsequi solet.

Celebria sanctorum multorum martyria. Suprà cap. 16. eodem.

Vindicta diuina Maximinum persequitur.

† τὴν ἱερὰν ἐκπληκτικὴν δίκην, ἄγρυπνον οὖσαν τῶν ἀσεβῶν πονηρίας, καὶ κατὰ πόδας ἰοῦσαν.

Ab hac ille perculsus, non multo post lege scripta, priori pacificationi contrariũ prorsus de nobis statuit. Vt aũt impietas eius manifestò probetur, partem quandam constitutionis eius quam in columnã incidi curauit, historiæ huic inserere est uisum. Res sic se habet: Iam tandem imbecilla humanæ mentis audacia seductionis erroris'q; obscuritatem atq; caliginẽ depulit & discussit: qui quidem antehac perniciosis ignorantiæ tenebris, ita nõ tam impiorum quàm miserandorũ hominum sensus inuoluit, ut rem ueritatem'q; ipsam cognoscere non potuerint. Sed singulari benigna'q; Deorum immortalium prouidentia, insidum atq; iniquum (ut ita dicam) libræ momentũ, ad iustam recta'm'q; stateram est reductum, ut res omnes uobis gratæ suaues & iucundæ eueniãt, & ut iam maximũ certissimum'q; nostræ de Dijs ipsis opinionis ac pietatis extet indicium. Sed neq; antehac cuiquam ignotum fuit, quibus ceremonijs & sacris dij immortales à uobis sint culti, quos non nudis atque inanibus fidei uerbis, uerùm admirandis præclaris'q; operibus perpetuò uenerari & magnificare conuenit. Rectè profectò ciuitas uestra deorum immortalium, propter cultum timorem'que eorum, sacrarium & domicilium uocari queat: & multis indicijs satis constat, eam cœlestium Deorum præsentia florere. Itaq; urbs uestra quùm rebus omnibus illi peculiariter cõducibilibus posthabitis, tum etiam prioribus quæ cepit detrimentis contemptis, quamprimùm rursus homines execrandæ uanitati deditos latè serpere & propagari, ac ueluti neglectã atq; sopitam aurã facibus uim ignem'q; suum per eam recipientibus, uastum incendium differre ac dilatare sensit, nulla interposita mora confestim ad pietatem nostram perinde atq; ad sacrorum cultus'q; Deorum omnis metropolim urbem'q; principem confugit, opem & auxilium implorans. Et cœtera quæ sequuntur, consimilis impietatis plena, professionem'q; nostram perstringentia: tanquam diuinum numen propter nos iratum, quidquid est in aere, in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

Edictum Maximini contra Christianos.

Idololatræ casuum fatalium clades Christianis adscribere soliti. Eusebius lib. 9. cap. 7: qui scriptum hoc Tyri propositum uidit. Persequutionẽ istam plurimæ publicæ consequuntur calamitates.

CAPUT XXVIII.

Huiuscemodi literis contra nos publicatis, spes rerum meliorum omnis quantum in nobis situm est, præcludebatur: & electi quoq; inter nos, ut est in sacro oraculo, nõ in mediocre delabebantur scandalum & offendiculum. Verumenimuerò omnibus tam inexpectata rerum mutatione consternatis, quum adhuc passim in itinerib. decreta ea essent, & ad multas urbes nondum perlata fuissent, qui omnia solo nutu & uoluntate sua facit & mutat Dominus, gloriosam tyranni superbiam ueluti strangulãs, derepentè auxilium cœlitùs tulit. Statim enim solitæ pluuiæ hyberno etiam tempore in nubibus ipsis uinctæ sunt & retentæ: fames mox cõsequuta, & deinde pestilentia. Accessit ad eas clades, qui propter colorem igneum carbunculus uocatur, hulcus odoris pessimi, membra corporis admodum contrahens, & quod latius serpens ingens crearet periculũ, occupatis'q; oculorum angulis uiros simul & mulieres quas occupasset luminibus orbaret. Bellum insuper Maximino ab Armenijs illatum, qui antea socij Romanorum fuerant. Belli causa erat, Christiana fides & religio. Quòd enim homines inducere atq; persuadere illis uoluit, ut quẽ CHRISTO præstabãt, idolis offerrent cultũ, ex amicis hostes eos habuit. Quæ mala omnia eodem tempore coaceruata, tyranni audaciam furorem'q; contra diuinum numen conceptum, satis coarguerunt. Et quum per iactantiam gloriosè eo quòd Christianos persequeretur, atq; idolorũ cultum propagare studeret, sibi polliceretur, non famem, non pestem, non bellum imperij sui ditionem inuasurum esse: clades eæ confertim cumulatæ, quùm ineptam iactantiam & audaciam eius represserũt, tum † euersionem interitum'q; eius iamiam affuturum, certò satis in-

Siccitas. Fames. Pestilentia. Carbunculus.

Bellum Armenium.

† καταστροφήν.

A tis indicarunt. Et ipse quidem expeditione bellica cum copijs suis contra hostes suscepta, quotidie uiribus amissis inferior abibat. In urbibus autem & locis Imperij sui reliquis, pestis fami implicata sçuissimè grassabatur. Tanta porrò annonæ erat & rerum necessariarum penuria, ut medimnus unus tritici bis mille & quingentis Atticis compararetur. Permulti sanè etiam in urbibus cadebant. Rusticorum autem qui in agris mortui sunt, multitudo numerari nõ poterat. Et ferè eos omnes sæua cõsumpserat pestis. Nonnulli res sibi charissimas locupletioribus paruo panis frusto diuendebant. Alij possessionibus suis apud creditores depositis, ad summã inopiam redigebantur. Erant qui fœni reiectamenta ruminantes, & perniciosas herbas adijcientes, emoriebantur. Mulieres honesto loco natæ, inopia rerũ omnium ad inuerecundam redactæ necessitatem, in foro obãbulantes stipem mendicabant, pudore quodam & uestitu mundiore pristinam deliciarũ affluentiam & libertatẽ tacitè quodammodo præ se ferentes. Quidam pallidi & summè macilẽti, perinde atq; simulacra quædam, rerũ omnium egeni, hinc & inde oberrantes atq; lapsantes, proni in triuijs ipsis concidebant, subsidij omnis expertes: & ad hoc unũ ægrè firmi, ut fame se premi testarentur, miserandaq; uoce à prætereuntibus cibi frustum sibi præberi suppliciter peterẽt. Locupletiores porrò propter mendicantium multitudinẽ desperantes, quum multa eis largiti essent, tandem & ipsi in sæuã famis indigentiam perueniebãt: & quum eadem quæ indigentes paterenẽ, non satis humaniter eam sortẽ ferebant. Plurimis ergo diebus nuda cadauera passim iacẽtia, miserrimũ adhuc uiuentibus prębuere spectaculũ. Iam nonnulli etiam canibus esca erant: cuius rei gratia frequẽs canum cædes fiebat, quòd metus esset ne illi in rabiem acti, humanæ carnis cibo assuefierẽt. Pestilentia uerò domos ipsas peragrans, omnes carpebat, atq; in primis ditiores cõficiebat. Et quos fames nõ enecauerat, eos contagiosa pestis lues

Fames sæua.

Miserrima famis erumna.

Pestilentiæ lues.

B tollebat. Itaq; suspirijs omnia plena esse, domus, plateæ, fora, luctus ubique, & uæh, cum solitis doloris uociferationibus & planctibus, exaudiebaẽ. Et duabus hisce quasi armaturis, fame & peste, mors ipsa depugnans, generationẽ & populum eius temporis ferè omnẽ sustulit. Eademq; die quãplurima efferebanẽ cadauera, & innumera quotidie fiebãt sepulchra. Hæc autoramenta & præmia, edicta cõtra nos proposita gloriosi & arrogantis Maximini sunt consequuta. Qua tempestate multi nostrorũ hominũ egregia ueræ pietatis suæ edidere documenta. Humanitatẽ enim suam declarantes, cadauera quæ passim insepulta iacebant (erant ea quamplurima) cum cura sepeliebãt: quos uerò fames uexasset, eis congregatis panes alimentaq; alia præbebant, pro facultatum scilicet copia. Vnde longè lateq; fama celebris de nobis uulgata, quæ ex omnibus alijs hominibus ueræ pietatis cultusq; diuini laudem nobis tribuit, & Christianorum inspectorem curatoremq; CHRISTVM magnificè laudauit. Cladibus istis peractis, salutis DEVS, tutor & propugnator noster, ostensa satis & exhibita ira & indignatiõe sua, per eas quas cumulatè immiserat calamitates, propter petulantem temerariamq; ei illatam iniuriam, susceptasq; aduersus nos inimicitias, prouidentia sua læetiora nobis affulgere tempora fecit, & post densas tenebras lucem ineffabilem pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profectò tempore certò declaratũ est, DEVM ipsum spectatorem & moderatorem esse rerum nostrarum, qui quidem flagello in afflictionibus, conuersionis castigationisq; suorum gratia, utitur: coercione autem & quasi disciplina, pro eo atque decet & expedit, peracta, perhumaniter & paternè eos respicit, qui spem salutis firmam in eo collocatam habent.

Omnes propè homines cladibus hisce extincti.

Christiani pestis & famis tempore mortuos piè sepeliunt, & esurientibus cibum præbent. Eam ob causam apud gẽtes Christiani benè audiunt.

Post iteratam afflictionem, Christianis læta diuinitus aduenit consolatio.

Diuina prouidentia paternè stimulamur, & erigimur.

Quemadmodum autem id sapienter prorsus disposuerit & fecerit, dicere constitui.

CAPUT XXIX.

Constantinus iniurias Christianorum in Maxentio tyranno persequitur & ulciscitur.

ROmæ ciues suos fœdißimis, quæ diximus, facinoribus atterebat Maxentius, Herculij filius. Quod ubi Constantinus (frequentes nãq; ad eum Roma ueniebãt oratores, ne urbem eam Imperatorũ matrẽ despiceret, néue ita à sæuißima fera uastari patereẽ, orantes) cognouit, admodum est ira cõmotus, grauiterq; tantæ indignitatis famã tulit. Nam qui ex præscripto & uoluntate DEI uiuunt, aliȷs illatã, suam esse reputant iniuriam. Ac primùm per literas admonere & persuadere Maxentio, ut à tam nefariȷs sceleribus se abstineret, cœpit. Vt autẽ ea re nihil egit, arma sibi sumenda esse, & iniuriam afflictorũ quoad posset uindicandam iudicauit. Itaq; exercitu parato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quàm omnigena DEI armatura instructus. Id ubi Maxẽtius intellexit, nefandis magicarũ artium imposturis magis q̃ ciuium beneuolentia cõfisus, ne extra urbẽ quidem progredi primùm est ausus. Insidȷs aũt collocatis, locisq; Imperij sui plerisq; circumcirca armatorũ hominũ præsidio imposito, copias alias aduersus Constantinũ misit. Ille porrò uno atq; altero prælio cõtra tyranni exercitũ uictor, in Italiam longißimè progressus, ad urbem Romã propius accedit. Ne aũt unius Maxentij causa cum Romanis omnibus bellũ gerere necesse haberet, inenarrabili quadã potẽtia DEVS tyrannum longius extra urbis portas produxit. Ille namq; põte ex nauibus super eo flumine quod urbẽ præterfluit, in quo etiam alius pons qui Miluius dicitur constructus est, arte quadã & fallacia cõfecto, exercitum eduxit, & cum magno impetu aduersus Constantinũ est progressus. Constantinus porrò de euentu belli solicitè cogitabat, & quem'nam sibi adiutorẽ aduocaret cõsiderabat. Hæc illi meditanti, in mentẽ uenit, Diocletianũ quidem, qui Græcorũ superstitione dȷs plurimis fretus fuerit, nihil adiutũ esse: patrẽ uerò suum Constantem longè felicius ui tam egisse, qui maturè Græcorũ religioni nunciũ remiserit. Quapropter paternum DEVM, ut se respiceret, dextramq; sibi in periculis imminentibus porrigerèt, ex intimo animi affectu humilimè inuocauit: id q̃d ad rem statim est collatũ. Meridiano enim tempore iter ei cum exercitu suo facienti, sole iam occidentem uersus uergente, miraculum maius quàm dici posit, oblatũ est: ignea scilicet columna, & lucis fulgor in aere crucis formã referens, quæ stellis æqualibus in Latinarũ literarũ figurã expreßis, Constantino clarè † IN HOC VINCE, ostendebat. Qua re consternatus, quòd de uisione ea secum ipse ambigeret, amicos qui secũ erant, an ipsi quoq; idẽ uiderent, percõctatus est. q̃d illi quũ affirmassent, nocte proxima CHRISTVS ei unà cum horrẽdo illo signo apparens, tale quiddã eum facere, atq; in bellis præferre iußit: fore enim, ut per id oẽs uinceret hostes. Et quamprimũ dies est exorta, uisioni ei obsequens, ex auro signũ tale fieri curauit: quod ad hũc usq; diem in Imperatorio & aulico instrumẽto à tot seculis asseruatur. Id paucis describere, nõ fuerit intempestiuũ. Hasta longa ex auro elaborata, cornu obliquũ habet, in crucis formam compacta: in cuius summitate corona mediã Græcam literã P * decussatam cõtrahens, primariȷs literis CHRISTI nomẽ obscurè refert. Ex obliquo autẽ cornu, quod per hastã est impactum, uelum aureum sublime dependet, in quo imago aurea pectore tenus pij Imperatoris liberorumq; eius pulchrè est expressa. Huiuscemodi quiddã pro tẽpore tum repentè factũ sanxit ut in bello præferreẽ. Quo etiã fretus, alacriter ad cõflictum processit. Cæterùm prælio commisso, Maxentius magna ui est deuictus, & ex hostibus quãplurimi per crucis armaturã ferro cæsi. Maxentius uerò, quem Constantinus Imperator fugientem persequebaẽ, suo ipsius (quod dicitur) laqueo est captus. Ponte enim diuina uirtute rupto, nauibusq; quib. flumẽ constratũ fuerat solutis,

Bellum inter Maxentiũ & Constantinũ.

Pons Miluius.

Crucem uictricem medio die in cœlo Cõstãtinus uidet.

† ἐν τούτῳ νίκα.

Labarum, seu uexillum crucis exercitum Constantini præijt. Euseb. lib. 1. de uita Const.

** χρυσ[illegible].*

Victoria Constantini.

A solutis, transitus ipse pessum ijt, & scaphæ subitò cum hominibus omnib. in undis subsedere. Ipse'que miser primus cum propugnatoribus suis in flumine mersus & suffocatus est, sicuti olim cum uniuerso exercitu Pharao: ita ut fluuius ille, ad eum qui Miluius dicitur pontem, equis & ascensoribus refertus uisus sit. Tum uerò ea quæ olim cantata fuerant, ad oculum repræsentata uidere licuit: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electos ascensores satellites'que submersit in mari rubro. Descenderunt in profundum quasi plumbum, cum aquis uehementibus. Aequum sanè fuerit, ad exemplum magni illius serui DEI Mosæ, qui uictoriam DEO acceptam tulit, itidem ut ille fecit, nos quoque lætos contra impium istum tyrannum hymnum concinere: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est. Equum & ascensorem coniecit in mare: auxiliator & protector factus est mihi in salutem. Iste DEVS meus, & glorificabo eum: DEVS patris mei, & exaltabo eum. Quis similis tibi in dijs Domine? quis similis tibi? Glorificatus in sanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia?

Maxētij tyranni, Pharaonis alterius, interitus.

ἐπινίκιον, carmen in uictoria Constantini.

Prudētius: Testis Christicolæ ducis aduētantis ad urbē Miluius, exceptū Tiberina in stagna tyrannū Præcipitās, quę iam uictricia uiderit arma Maiestate regi, quod signum dextera uindex Prætulerit, quali radiarint stēmate pila. Christus purpureum gēmanti textus in auro Signabat labarum, clypeorum insignia Christus Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.

CAPUT XXX.

HÆc porrò, atque his similia, Cōstantinus tā mirificā cōsequutus uictoriā, DEVM celebrādo canēs, et uoce clariore triūphando iubilās, urbē Romanā est ingressus: ciuibus omnib. hilaritate & lætitia summa animis eorū exultantibus, cum plausu felici'que omine & acclamatione eū tanque seruatorē & liberatorē suū, uictoriæ tropęū ferentē, quū quidē * prius urbē totā coronis obsedissent, producentibus atque excipientibus. Cōstantinus aūt uerā erga DEVM pietatē à natura sibi quodammodo insitam habens, nequaquā applausu tali cōmotus, ut qui à DEO secundū rerum suarū successum prouenisse B sciret, statim crucis signū in sublimi loco statui iussit. Nec mora ulla interposita est, & statua ad formā similitudinem'que eius ex ære fabrefacta est, quæ dextra manu ex eadē materia crucis signū elaboratū teneret. Eam statuā, crucē ita magnifico læto'que habitu tenentē, Romæ in loco maximè celebri firmis innixā fundamentis collocari præcepit, cū huiusmodi Latina inscriptione: Hoc salutifero signo, & uero fortitudinis documento, urbē uestrā iugo tyranni solutā liberaui, Senatū'que & populum Romanū antiquo splendori & amplitudini restitui. Romana urbe in potestatem suam redacta primùm omniū ut sanctorū reliquiæ collectæ, iustæ sepulturæ mandarent, cōstituit. Deinde illud curauit, ut ab exilio proscripti reuocarentur. Edictum denique proposuit, ut ne quis Christianos persequeretur, ut captiui & uincti soluerentur, ut bona publicata legitimis possessoribus suis restituerentur. Ad hæc in primis maturauit ecclesias DEI restaurare, eas'que donarijs exornare: simulacrorum uerò aras ex ipsis prorsus eruere fundamentis, atque igni comburere: ac si quos illæ habuissent prouentus, eos diuinis cōsecrare templis. Quæ omnia mira celeritate sunt confecta. Totis aūt septem diebus ciuitas Romana celebrem ob uictoriam eam egit cōuentum: simul & autorē illius DEVM, triumphalem'que crucis armaturam, & uictorem ipsum Constantinum laudans, honoribus'que dignis prosequens. Septimus tum à morte patris Imperij Constantini agebatur annus. Et quum ille unà cum Licinio, qui nondum insanire atque furere contra DEVM cœperat, debitum DEO præstitisset cultum, ambo consentientibus sententijs constitutionem optimam pro Christianis edidere. Præterea quæ à DEO eis præter spem & opinionem omnium accidissent res mirificas, & ut Maxentius deuictus esset, tum autem & constitutionem eam ad Maximinum Orientis tyrannum, amicitiam adhuc erga eos præ se ferentem,

Constantinus uictor urbem Romam ingreditur.

** στεφάνοις πρότερον τὴν πόλιν κατέχων ἀγαλλομένων.*

Statua Constantini Imperatoris cū uexillo crucis Romæ collocata.

Statuæ eius inscriptio.

Pia Constantini in urbe Ro. opera.

Supplicationes propter uictoriam Romæ peraguntur.

Edictum Constantini & Licinij pro Christianis.

uerbis amplissimis perscripserunt. Ille porrò factum id grauiter ferens, ut arte A quapiam, ne illis obnoxius esse uideretur, effugeret, (nam edictum ad se missum reijcere, quòd illos ut potentiores & maiores metueret, nō facile ei erat) quidnam excogitauit? Simulauit scilicet & finxit, se cōsilio proprio motum, de Christianis benignius statuisse, & ad populos sibi subditos pro eis literas, res nonnullas commemorans quas nunquam fecerat, dedit. Itaq; consultò seipsum fallens atque decipiens, mentitus est. Quæ autem scripsit, erant huiusmodi.

CAPUT XXXI.

Edictum Maximini pro Christianis per hypocrisim emeritum, & ui ab eo extortum.

IOuius Maximinus Augustus Sabino. Et fortitudini tuæ, & hominibus omnib. notū esse, persuasum habeo, Dominos nostros & parentes Diocletianū & Maximinū, quum uiderent mortales penè omnes Deorū relicto cultu, se Christianorum genti adiungere, rectè constituisse, ut omnes qui à Deorum immortalium religione desciuissent, coercione & uindicta publica ad corundē Deorū cęremonias redire cogerentur. Posteaquā uerò ego primū feliciter & auspicatò in Orientem perueni, atq; cognoui, in quæ loca quamplurimi homines, qui reipub. cōmodi & utiles esse potuissent, à iudicibus & præfectis, ob eam quā dixi causam, in exiliū acti fuissent: iudicibus eis omnibus mādaui, ne quisq; eorum posthac crudelius quicquā de prouincialibus statueret, sed potius blādiore cohortatione eos ad Deorū sacra reuocaret. Quapropter quum ita iudices, ut par erat, iussis meis obsequerentur, euenit, ut nemo prorsus in Orientalibus partibus uel † in exilium mitteret, uel iniuria atq; contumelia afficeret. Et pleriq;, quod nihil grauius duriusq; in eos constitueretur, ad Deorū religionem rediere. Postea uerò quū anno proximo Nicomediam feliciter ingressus essem, ibiq; manerem, uenerūt ad me eius urbis ciues cum Deorū simulacris: & me magnoperè rogarunt, ut modis omnib. curarē, ne genti ei in patria eorū domicilium habere permitterē. Quibus respondi, me quidem eorū pe- B titioni perlibenter gratificari uelle, sed nō ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod si qui in superstitione eorū perseuerarēt, liberū id eis, pro uniuscuiusq; arbitrio & uoluntate esse: neq; tamen eos, si ad Deorū religionem agnoscendam redire uellent, prohiberi. Sedenim & Nicomediensibus & aliarum urbium ciuibus, quæ & ipsę eandem petitionem, uidelicet ut ne quis Christianorū ciuitates incoleret, magno studio & contentione apud me interposuêre, necessitate quadam benignè respōdi: me quoq;, quoniam idipsum etiam antiqui Imperatores omnes seruassent, & dijs ipsis, per quos omnes homines cum ipsa rerum publicarum gubernatione cōsistunt, placuisset, petitionem eiusmodi, quæ de diuinorū numinum cultu causam ad me referret, confirmare. Proinde etiamsi antehac deuotioni tuæ potissimū per literas significatū, & per iussiones itidem mandatum est, ut ne quid cum prouincialibus præfecti, quibus tot tantorūq; populorum cura est iniuncta, durius seueriusue agant, sed clementer, moderatè & patienter eos ferant: nunc tamen uisum quoq; est scripto isto fortitudinem tuā admonere, ut illi neq; à beneficialibus, neq; ab alijs quibuscūq; iniurijs afficiantur, uexentur, excutiantur: sed potius ut humanis benignisq; exhortationibus Deorum curam & cultum agnoscere persuadeātur. Itaq; si quis iudicio ipse suo Deorum religionem suscipiendam duxerit, eum complecti decet: si qui uerò cęremonias suas seiunctim sequi malunt, arbitrio potestatiq; suæ relinquendi sunt. Dabit ergo deuotio tua operam, ut quod mandatum ei est, seruetur: & ut nemini posthac prouincialium nostrorum à religione sua reuocandorum facultas permittatur. Porrò ut iussa hæc nostra ad noticiam subditorum nostrorum perueniant, constitutione à te publicitùs proposita curare debebis.

† μήτε ἐξόριστον μήτε ἐξύβριστον ποιεῖσθαι.

Hæc

CAPUT XXXII.

A Haec quum ita nō ex sententia, sed necessitate adductus mādasset, minimè uisus est uera dicere, eis qui in animis suis considerabant, paulo eum antè per iudicij sui inconstantiā, longè alia ac diuersa cōstituisse. Quapropter nemo publicè conuentus cogere, nemo liberè quæ legitimi cultus nostri sunt peragere audebat. Neq; id rescriptū ipsum uolebat, q̄d securitatē tantū nobis ab iniurijs & contumelijs concedebat: minimè aūt conuentus agere, diuinas domos extruere, & alia quæ solita consuetaq; nobis sunt facere permittebat: quū quidē ea omnia ueræ pietatis pacisq; nostræ dux & autor Imperator Cōstantinus, unà cum Licinio, literis suis ad eum omnesq; ditioni & imperio eorum subiectos populos datis, permisisset. Cæterùm impio illi hæc displicuere: quāuis postea diuina uindicta coactus, uel ingratis eadem quæ illi constituerāt, sancire necesse habuerit. Præcipua aūt eius uæcordiæ causa erat, q; magnitudinē Imperij q̄d ei obtigerat, ferre atq; sustinere nō posset: quamobrem cogitationibus & consilijs stultis actus, ineptè & perperā res gerebat. Iam & inani in animo suo inflatus arrogantia, per temeritatē & confidentiā opponere se ausus est Imperatoribus, qui eū multis atq; incōparabilibus modis longè antecellebant, genere, educatione, institutione, prudentia, dignitate, uera erga DEVM pietate, atq; in rebus omnib. officiosa, decēti & moderata animi constitutione: quæ uirtutes in eis ut præcipuæ & maximè illustres, præ alijs mirificè elucebant. Ac primùm quidem in solitis quæ publicè fiebant acclamationibus & uotis, primo loco se renunciari curauit: deinde autem amentiam in insaniā uertens, fœdera cū Licinio antea pacta rupit. Et quum in animo secum ipse reputaret, quæ per uim & efficaciam crucis Maxētio acciderant, non solum contra Imperatores, uerumetiam aduersus crucifixū CHRISTVM arma sumpsit. Et terrore correptus, paulatim rursus persequutionem in Christianos permisit. Quo tempore multi sanè admirandi & fortes uiri in martyrij stadio strenuè cursum peregere.

B

Parū edictum hoc Christianismo profuit.

Maximinus ad imperandū parum cōmodus.

Constantini & Licinij laus.

Maximinus aduersus Licinium res nouas molitur.

Christianos denuò persequitur.

CAPUT XXXIII.

Haec quum diuus Imperator Cōstantinus audiuisset, atq; in primis cognouisset, ut ille apertā aduersus Christianos persequutionē renouarit, q; à puero malitiam & flagitia omnia odisset, animū despōdit, seq; ipsum curis macerauit, sedulò cogitans quomodo hūc quoq; è medio tollere posset. Atq; eum talia meditantē, quum nondū sacro tinctus fuisset lauacro, ex improuiso grauissimè ægritudo quædam occupat, plaga certè ingens & prodigiosa, quæ per corpus totū serpens, atq; idipsum exulcerans, ac ueluti unū uulnus efficiens, anhelitū eius quem acerbè & grauiter ducebat, frequenter atq; adeò continuè rumpebat, & paulo pòst in leprā radicibus altè actis corpore toto euadit. Ad quam curandam multi magi & incantatores, multi etiam ex Perside aderant impostores. Hi tantū abest ut quicquam ei profuerint, ut morbum etiam ipsum adauxerint. His etiā superueniunt Græci, qui Imperatoris in religione mutationē ægreferentes, per morbum eum, tanquam opportunū quoddam auxiliū oblatum, illum imposturis suis ad partes suas pertrahere conanť: & monstrose ostendūt, in Capitolio lacū siue piscinā fieri oportere, in qua innocentium puerorū sanguine, eoq; recenti adhuc & uaporante repleta, si Imperator lauaret, facile eum curatum, corpusq; eius purgatū iri. Aliter uerò, ut à tali lepra mundetur, fieri nō posse. Ea re tam noua quū illi homines decepissent, derepentè infantes plurimi cōgreganť. Etiā tēpus adest, carnificesq; se ad illorum cædem expediūt. Adest iā & imperator ipse. Ecce aūt matres puerorū adueniūt, capillis passis, māmillas decēter quodāmodo subostendētes, lactis copia angustiā & dolorē illis

Constantinus de bello Maximino inferendo cogitat.

In lepram incidit.

Sanguinarium remediū Græci contra lepram imperatoris mōliuntur.

Actuū beati Syluestri apostolicæ sedis præsulis, licet eius qui scripsit nomen ignoremus, a multis tamen in urbe Ro. Catholicis legi cognouimus, et pro antiquo usu multæ hoc imitantur Ecclesiæ. Sed cū huiusmodi scripta ad Catholicorum manus peruenerint, beati Pauli apostoli sententia præcedat: Omnia probate, quod bonum est tenete. Gelasius Papa dist. 15. Sancta Rom. ecclesia.

Id propter pietatem Constantinus reijcit.

illis parientes. Hæ ululatu & planctu cœlũ cõplent. Porrò Imperator causa tanti luctus cognita, misericordia commotus, mulierculis condolet, & pro humanitate sua summa sententiam mutat: potiusq́ꝫ æger esse uult, quam per tam abominandum scelus cõualescere. Itaq́ꝫ prolixè illacrymãs: Romani, inquit, Imperij dignitas & amplitudo fontem atq́ꝫ radicẽ uerã habet pietatem. Vt igitur ex ea me prouenisse omnib. liquidò ostendã, ualetudinẽ meam innocentiũ puerorũ uitæ posthabeo. His uerbis dictis, solida prorsus beneficẽtia acerbißimũ matrum dolorem solatur & aufert: simulq́ꝫ domũ reuertitur. Enimuero nocte proxima bonitatis eius fructũ percipit amplißimũ. Petrus enim & Paulus Apostolorũ principes, ei apparẽt & dicunt: Constantine, nos sumus Petrus & Paulus à Domino DEO ad te misßi, ut signũ tibi & indiciũ salutis exhibeamus. Deinde eũ hortant, ut Antistitẽ sacrorum eius urbis Syluestrẽ inquirat, apud quẽ piscina sit, in qua si lauaret, celeriter morbum omnem cessurum: idq́ꝫ ea gratia, q innocentibus & incorruptis infantibus uitam donasset. Porrò ut eum somnus reliquit, medicum adstantem longißimè à se repellit, nõ iam arte aut ope humana se indigere dicẽs, auxilium deinceps & salutem ab altißimi manu aduenturã. Itaq́ꝫ medicus ab eo discedit. Vt autẽ Syluester accitus affuit, & ea qua decuit obseruantia & ueneratione considere iussus est, haberet'ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eum Constantinus est percunctatus. Ibi Syluester: Nobis, inquit, ò Imperator, dij multi non sunt, sed unus, cuius opus est uniuersum hoc. Petrus uerò & Paulus, quos dixisti, dij prorsus nõ sunt, uerùm serui & Apostoli DEI: qui quòd præcipuè propter egregiã fidem, charitatisq́ꝫ ardorem et desiderium DEO chari gratiq́ꝫ fuere, sanctitatis arcem occuparunt, primũ inter sanctos locum obtinentes. Primi quippe ipsi gentibus omnibus diuinitatẽ Domini nostri IESV CHRISTI annunciarunt, atq́ꝫ ab ipsis ecclesiæ omnes initia sua sumpserũt. Atq́ꝫ illi opere & cursu suo completo, per martyrium ex hac uita migrarunt, & nũc amici sunt Omnipotentis. Vbi uerò sacras quoq́ꝫ illorum effigies requisiuit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipsos esse quos uidisset, confirmauit. Itaq́ꝫ pro purpura saccum sumit, & diebus septem ieiunio & orationi uacat, idolorum templa claudit, carceres aperit, per misericordiam multam liberaliter omnes muneratur, & tandem ad sacras undas procedit. Vehemens autem & intensa ab ecclesia omni, ita ut Syluester iusserat, oratio fiebat. Antistes porrò ad aquam baptismi respiciens: Hæc (inquit) Imperator, aqua diuina uirtute per inuocationẽ † uiuificæ Trinitatis cõcepta, sicuti extrà corpus hominis abluit, ita etiam animã intrà à sorde & inquinatione omni mundificans, splendidiorẽ radijs solaribus efficit. Et iam oleo unctus lauacrum ille ingreditur, atq́ꝫ more recepto sanctißimæ Trinitatis fit inuocatio. Et ecce lucis inenarrabilis splẽdor alicunde emicans, locũ eum illustrat, & sonus quidã admirãdus ueluti psalterij & lyræ absoluta harmonia & concentu redditus exauditur. Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, totus saluus & incolumis, perinde atq́ꝫ carne recenti indutus, quibusdam quasi piscium squamis in unda relictis. Atq́ꝫ ibi beato quoq́ꝫ Syluestri dixit, se quum adhuc in sacris esset undis, manus cuiusdam ueluti è cœlo missæ attactum sensisse. Vnà cum ipso autem Crispus etiam filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo candidam uestem induerunt.

Imperatoria eiusdem uox.

Constantinus à Deo pietatis mercedem capit.

Petrus & Paulus ei apparẽt, & remedium morbi indicãt.

Colloquium Constantini & Syluestris Ro. Pontificis.

Pia Constantini ante baptismum opera.

Ecclesiæ oratio pro eo.

† ζωαρχικῆς.

Vis aquæ baptismi.

Baptismi ceremoniæ.

Constantinus in baptismo lepram abijcit.

CAPUT XXXIIII.

Constantini leges et actiones pro Christianis.

Templum Seruatoris in Lateranensi palatio à Constantino conditum.

NOx deinceps legẽ primùm fert, ut qui posthac per blasphemiã CHRISTO maledicere, aut quenquã qui eius censentur nomine, iniuria afficere auderet, dimidiã bonorum suorũ partẽ amitteret. Et manibus ipse suis ligone accepta, in palatio suo quod Lateranense dicitur, primus terrã fodere, & ecclesiæ formã in nomẽ Domini nostri IESV CHRISTI de-

scribere

A scribere cœpit. Deinde promulgauit, quicunq; egerent, & Christianorũ sacra colenda susciperent, eis sumptus & uestitum ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religiosi uiri testarent̃, gratiam eã & munus cõsequebantur. Anno eo supra duodecim millia, qui baptizati sunt, uirorum, extra mulieres et pueros, in rationem regenerationis sunt relata. Et grex quidẽ CHRISTI quotidie incrementa sua capiebat, simulacrorũ autem cultus paulatim diffluxit ac disparuit. Porrò Senatu in basilicã quæ Vlpia dicitur cõuocato, sincera mente sanxit, ne decætero dij esse uel dicerentur, uel crederentur: non deos hominũ esse, sed potius homines deos illorũ esse dictitãs. Et quum se ipsum ea in re apertũm manifestumq; haberent exemplum, ut Dominum nostrum IESVM CHRISTVM ut DEVM uerum certumq; in cœlis regnantem adorarent & colerẽt. Et ne quis aliquid ueteris erroris apud se hærere suspicari posset, sinceritatis suæ indicium, templum in Palatio suum ostendit. Populus porrò huiusmodi Imperatoris dictis applaudens, quadragesies Christianorum DEVM uerum DEVM esse exclamauit. Constituit præterea, uoluntarium & non coactum baptismũ esse: neq; metu humano ad Christianorũ cultum quenquam accedere, uerùm uolentem casto maturoq; consilio, sacro illorũ numero aggregari debere. Itaq; incredibilis in populo fuit lætitia, lege ea publicata: quòd nemo cõtra animi sui sententiam, ad aliam religionem pertraheretur. Cum ecclesijs ipsis monumenta sanctorum exornabantur, grataq; & accepta in exilium actis præmia constituebant̃ & quicũq; CHRISTVM profiteretur, is amicus Imperatoris esse promulgabatur.

Idem seipsum Christi fidelibus exemplari quod imitentur, uiuum proposuit.

Voluntaria Christianorũ religio.

Monumenta sanctorum.

CAPVT XXXV.

QVòd aũt Romæ à Syluestre sacratus & diuus Constantinus baptizatus sit, post Maxentij oppresionẽ, qui fortissimè sub signo crucis est deuictus, satis ostendit baptisteriũ, quod ad hoc usq; tempus, eius rei
B gratia in testimonium certissimũ Romæ asseruatur: sicuti hoc de uiris natu grandioribus, qui ueritatẽ maximi faciunt, auditur. Nemini uerò mirũ uideri debet, quòd ante baptismum laudatissimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus sit, ut diuinam uocem ad se delatã audiret, ut uenerandam crucis formã in cœlo uideret, utq; honorandas diuorũ & sacrorũ apostolorum Petri & Pauli imagines spectaret. Dudum enim antea moribus Christianus fuerat, et nomen eius in cœlis scriptum erat. Et nõ infidelibus tantũ, sed & credentibus signa exhibentur. Qui in Oriente olim Arianæ sectæ fuere, Constantinum Nicomediæ ab Eusebio eius urbis episcopo iam moriturum baptismum suscepisse, prodiderunt: propterea eum sacrum lauacrum distulisse dicentes, quòd id in Iordane fluuio perficere uoluerit. Id uerò ex eo facile refellitur, quòd Ecclesia à Syluestre eum Romæ baptizatum esse certò prædicat. Quapropter testatũ omnibus esse uolo, ut hoc sic etiã ipsi tutò & opinẽtur & credãt. Ariani enim malè sentientes, animo & cõsilio diabolico hoc cõfinxerũt, nõ Romæ baptizatũ eum esse asserẽtes, aut forsasse eadẽ cũ illis sensisse astruentes, perinde atq; ab ipsis propterea baptismi gratiã susceperit: quod absurditatis & mẽdacij plenũ est. Quòd si enim nondũ sacri lauacri particeps fuit, cõsequit̃ eum neq; in Nicæna Synodo cũ patribus cõgressum esse, & cũ eis diuina mysteria nõ participasse. Quomodo uerò aliter benedictione eorũ dignus reputatus esset, & communis mẽsæ particeps fuisset? sicuti historia tradit. Verùm Ariani quidem hæc sic ludant, nos uerò ad historiã reuertamur. Neq; sanè ignoro, quæ etiã Græci per sycophantiam & calumniã crimina Constantino impingant. Dicunt enim illi, Constantinum, quòd quosdam sibi propinquitate & sanguine iunctos interemisset, & Crispum filium suum manu sua occidisset, quem Fausta nouerca, quasi illam de incesto stupro compellasset,

Constantinus Romæ baptizatus.

De eius baptismate uti uariant autores, sic constantini fideque de imperij donatione circumferuntur, uti minus similia ueri, non probant.

Egnat.

Refutatio calumniæ qua Græci idololatræ Cõstantinum expetiere.

Sopater philosophus. Plotini schola.

apud patrem detulerit, pœnitentia ductum, cum Sopatro philosopho, qui tum A Plotini scholæ præerat, de lustralibus purgationibus cõtulisse, illũq; respondisse, neminẽ prorsus tantarũ inquinationum reliquisse expiationẽ. Quum'q; ea de causa in maxima esset solicitudine & anxietate, in Christianorũ episcopos eũ incidisse, qui illi polliciti sint, per baptismũ se non ea tantũ, sed multo etiã grandiora piacula purgare posse. Itaq; quòd uoti sui cõpos factus esset, uehementer eum lætatum, Christianorum'q; sacra admiratũ esse: dato'q; Christo nomine, subditis suis eam necessitatẽ imposuisse, ut Græcorum religionẽ abiurarent. Verùm hęc manifesta sunt figmenta, quibus Christianorũ fidem & pietatẽ ueluti per comœdiam traducere studuerunt. Crispus enim uigesimo imperij eius anno decessit, propter quẽ illi expiatione eum opus habuisse dicunt. Is quoq; multas pro Christianis superstes adhuc cum patre leges tulit, ut qui secundũ in imperio locũ haberet, & Cæsar esset: sicuti hoc hodie quoq; tempora legibus ipsis subiecta satis indicãt. Vbi uerò Sopater in Cõstantini colloquium uenit? qui soli ei oræ quæ ad Oceanũ & ad Rhenũ est, pręfuit. Quum aũt aduersus Maxentium bellum gereret, & in Italia ageret, rebus Romanorũ tũ dissidentibus, nõ facile erat se Gallis & Britanis immiscere, apud quos constat Constantinũ Christianorũ religionem suscepisse, prius etiã q̃ cõtra Maxentiũ pugnauerit, & Romã atq; in ipsam Italiã uenerit: id quod etiã & tẽpora & leges quas pro nobis sanxit, certò testificanẽ. Et ut cõcedamus, Sopatrũ facile cum illo colloqui, aut per epistolam agere potuisse: nõ tamen credibile uideatur, philosophum tantũ ignorasse, quod Hercules post liberorum suorum necem, & Iphiti amici & hospitis cædem, Athenis mysterijs Cereris expiatus atq; purgatus sit. Satis porrò fuerit ostẽdisse, Gręcos etiam ipsos fœdorum flagitiorum lustrales expiationes promittere solitos: eos'q; qui ista confinxere, Sopatri magis accusatores esse. Non enim persuaderi possum, tam clarum in sapientia uirum talia ignorasse. De his satis.

Crispus Constantini filius, & Licinius iunior Constantini ex Cõstantia sorore nepos, Licinij senioris filius, plurimiq; nobiles & preclari uiri, 20. Constantini imperij anno, Faustæ Constantini coniugis dolo interfecti sunt. Põp. Oros. Constantinus imperij sui 22 anno Faustam interfecit in balneas ardentes coniectam. Eutrop.

Herculis post parricidia patrata lustratio. Mysteria Cereris.

CAPUT XXXVI.

IMperatoris mater Helena in prouincia tũ Bithynia agebat. Ibi Iudęi B Imperatoris mutationẽ secum ipsi reputãtes, matri eius suadẽt, ut ad filiũ scribat, eum'q; admoneat: Rectè quidẽ fecisse, q̃ ab idolorũ cultu discesserit: non rectè aũt, q̃ nouã Nazarenorũ religionẽ sit cõplexus. Quod illa ita fecit. Constãtinus uero acceptis à matre literis, ei id quod decebat rescripsit: & ex Iudæis quosdã Romã euocauit, ut cũ presbyteris Christianorum sermones per colloquiũ conferrent, & quæ pars meliora afferre reputaret, ut ea necessariò pars altera sequeretẽ. Et iam quartùm, curãte ac pręeunte Cõstantino, cõuentus in Romana urbe cogebatẽ, in quo Romanorũ quidem episcoporum uiginti quatuor erant: Iudæorũ uerò sacerdotes centũ & uiginti, in quibus duodecim reliquis præibant. In cõuentu & colloquio eo, Syluester princeps erat. Aderat in eo & Imperator ipse, & mater eius Helena, attentè & diligẽter utrosq; audientes. Quum aũt sacratissimus Syluester eloquentiæ ui multis modis illos ita superaret, ut eum magna cum admiratione delecti illi Iudæi hianti ore stupentes audirent, efficaci responsionum eius persuasione cõsternati: quum'q; postremò taurum ille ueneno enecatum, inuocato CHRISTI nomine restitueret, omnes ad pedes eius sunt prouoluti: cultu'q; suo proiecto, idem de religione cum Syluestre senserunt, ita ut qui eo animo uenerant ut alios caperẽt, ipsimet sint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ, ut de filio melius iam sentiret, persuasit. Quin & ipsa patriæ religionis cultu relicto, ad Syluestris procidit pedes: ab eo'q; sacra fidei nostræ mysteria edocta, uera tandem tot tantis'q; uirtutibus prædíti filij mater esse apparuit, eodem cum illo ardore & fide in CHRISTVM concepto.

Iudæorum & Christianorũ episcoporum de religione in urbe Rom. colloquium.

Iudæi per Syluestrẽ ad Christianismum adducuntur. Helena Constantini mater Christiana fit.

Hæc

CAPUT XXXVII.

A

Bellum aduersus Maximinũ gestum.

HÆc quũ cognouisset Maximinus Orientis tyrannus, non potuit non impatienter ferre. Quamobrem bellũ irreconciliabili odio * maximũ mouit, breuiq́ʒ res omnes miscuit & turbauit, exercitũ collegit, ingentes innumerę multitudinis copias cõtraxit, & ad pugnã se q̃ʒ maximè potuit instruxit, spe & fiducia dæmonũ, nec non armatorũ plurima turba seductus. Itaqʒ etiã Imperator celeberrimus, unà cũ Licinio Cæsare, Roma terra mariq́ʒ Orientẽ uersus est profectus, cũ exercitu forti & robusto: quo tamen ille nõ tantum, quantũ ipsius crucis armatura, confidebat. Et posteaquã in Bithyniã ad locũ qui Astacus dicitur, uentum est, cõtra sceleratum hostem signa infesta iam inferentẽ, maxima cũ fiducia acie instructa progredit. Iusserat autem Constantinus magnus crucis signũ præferri, quod à Romanis antea Labarũ dicebatur, signis militaribus alijs longè præstantius, q̃ id à militibus † præferri & adorari lege cautum fuerit. Quam ob causam etiam Constantinũ puto, celeberrimũ Romani imperij uexillum in CHRISTI signum mutasse, ut frequenti eius spectaculo & cultu subditi in desuetudinẽ pristinæ superstitionis uenirent, eumq́ʒ solum DEVM esse arbitrarentur, quẽ Imperator & duces eius colentes, propugnatore aduersus hostes uterentur. Hoc igitur signum præferri, & laborantibus periclitantibusq́ʒ cohortibus adesse, atqʒ à satellitib. per uices in humeris gestari, ordinesq́ʒ eũ eo circuire iusserat. Salutifera hæc armatura quũ sic Constantini aciem præiret, Maximinus suis præcepit, ut quicunqʒ collimare certoq́ʒ iaculari possent, in signũ id tela conijcerent, atqʒ in ipsum confertim cum impetu ferrentur.

* *pactis uiolatis quæ cum Licinio inierat: Euseb.*

† *καθηγεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι.*

Labarum, præcipuum Rom. signorũ uexillum, in crucis formam mutatum.

B Quapropter is qui id ferebat (dicitur aũt Græcæ superstitionis fuisse) metu perculsus, alij portandũ tradere festinauit. Atqʒ ibi alter quidã patre martyre prognatus, alacriter admodum prosiluit, thoracẽ & galeam longè à se abiecit, solaq́ʒ tunica tectus signũ Crucis arripuit. Porrò ille qui sibi à telorũ ictibus cauerat, lethali uulnere accepto cõcidit. Qui uerò sacratum crucis signum ferebat, quãuis densę niuis instar tela in eum conijcerent, à nullo tamẽ est uulneratus. Nam præter opinionẽ omnem diuina quadã uirtute tela ab hostibus emissa, hastæ signi illisa atqʒ impacta, ab eo qui id ferebat in medio armorũ discrimine uersante auolabant. Dicitur præterea, atqʒ à DEI amantibus uiris creditur, nec alio unqʒ tempore qui signũ id tulerit, in sinistrum aliquẽ decidisse casum, aut uulneratum captúmue esse. Sed enim prælio cõmisso, tyrannus, qui detestandis magorũ imposturis fretus fuerat, interiore quoqʒ tunica abiecta, militariq́ʒ habitu sumpto, cũ paucis admodum qui ei bene uolebãt euadens, quàm celerrimè quò eum pedes ferebant profugit, & uicum alium alio mutans, uix se ex hostium manibus subduxit: reipsa uerum esse ostendens diuinũ illud oraculum, quod dicit: " Non saluatur rex per multas copias suas, & Gigas nõ saluabitur in multitudine fortitudinis suæ. & quæ in Psalmo sequuntur. Postquam uerò ex turpi fuga in ditionẽ suam peruenit, irã furoremq́ʒ omnẽ in sacerdotes & uates suos emisit, quorũ magicis incantationibus & imposturis adductus, tantum susceperat bellum: collectosq́ʒ ex ijs clarissimos quosque, ueluti præstigiatores ac seductores iugulauit. Christianorum autem tutelari DEO, non qualem antea, sed perfectam iam integramq́ʒ pro eis constitutionem proposuit: nec ita longo pòst tempore, pręter famum fœda morte uitam finijt. Constitutionem eam his annectendam censui.

Panoplię fuit armatura uictricis Crucis efficacia.

Maximinus uictus profugit.

Idem magos, qui eum seduxerant, iugulat.

Maximini mors.

CAPUT XXXVIII.

IMperator Cæsar Caius † Valerius Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, Felix, Pius, Inuictus, Augustus. Omnibus nos modis cõtinuæ prouincialium nostrorũ cõmoditati prouidere, eaq́ʒ eis præstare uelle, quę

† *Rufinus habet Gallerius. Idẽ suprà Iouius nominatus.*

omnium maximè fructuosa sint, & quæ ad usum utilitatemq́; omniũ cõmunem A
faciant, reiq́; publicę cõueniant, atq; animis omniũ chara grataq́; accidant, nemi-
nem ignorare: sed unũquemq; hominũ, ad rem ipsam recurrentẽ, nosse, persua-
sumq́; habere credimus. Quandoquidem aũt manifestum antea uobis est, pro-
pterea q̃ à diuis parentibus nostris Diocletiano & Maximino præceptũ fuerat,
cõuentus Christianorũ tollendos esse, permultos à beneficialib. excussos spolia-
tosq́; esse bonis suis, id quod in futurũ quoq; sic contra subditos nostros, quorũ
nos, q̃ ita facultates eorũ & possessiones diriperent, curã maximè gerere decuit,
procedere debuerat: datis proximo anno ad cuiusq; prouinciæ præfectos lite-
ris constituimus, si quis cõsuetudini tali aut obseruationi cultus eiuscemodi ad-
hærere uellet, ut is nullo interposito impedimẽto propositũ suum teneret: neq;
à quopiam, quo minus facile absq; timore & superstitione omni, quod cuiq; pla-
cuisset faceret, prohiberet. Cæterùm ne nunc quidem latére uos potest, iudices
quosdam iusiones nostras nõ rectè † accepisse: quapropter factũ, ut de eis homi-
nes nostri * dissentire cœperint, lentiusq́; ad religiones eas quas ipsi probassent,
accesserint. Sedenim ut deinceps omnis metus suspicio & dubitatio pręcidatur,
constitutionẽ præsentem proponere uoluimus, ut omnibus sit notũ ac manife-
stum, quicunq; sectã religionemq́; istam cõplecti uolunt, licere id eis, ut ad numi-
nis cultũ hunc quem sibi moribus sequendum sumpserũt, se cõferant, ex liberali-
tate & gratia legis huius facere. Quin & κυριακὰ atq; tẽpla sua eis exstruere con-
ceditur. Vt aũt maior sit liberalitas hæc nostra, illud quoq; sanciendum esse du-
ximus: Si quæ sunt domus & prædia, quæ antea iuris Christianorum fuerint, &
parentũ nostrorũ iusionibus in ius fisci cesserint, aut à ciuitate aliqua teneãtur,
siue uenditio seu donatio aliqua intercesserit, ut ea omnia in antiquũ Christiano-
rum ius reuertanĩ, ut in eo quoq; pietatis & prouidentiæ nostræ percipiant fru-
ctum. Hæc ille postea scripsit, fortasse etiam ut Constantinum mitiorem sibi red- B
deret. Edictũ porrò istud propositũ est nondum integro exacto anno, ex quo
iusiones eius aduersus nos columnis incisæ fuerant. Et quib. antehac apud eum
non dico regionem aliquã, sed ne solitudinẽ quidem incolere permissum fuerat,
uerùm ut impij Deoq́; prorsus carentes, ex locis omnibus eiecti, omnibusq́; ma-
lis expositi, atq; ferro, igni, bestijs, & innumeris suppliciorum, mortisq́; generi-
bus obiecti, tormẽta & cruciatus omnes sustinuerant: ij tandem religionẽ suam
habere, & ædes sacras cõstruere iubẽtur, iuribusq́; suis illis uti frui permittitur.

Maximini serum pro Christianis edictũ.

† παρωνιδο-μενῶτε.

** διστάζειν, ambigere.*

Hinc credibile certumq́; adeò est, Germanos ecclesias kyrchen appellare.

Diuersum hoc prorsus ab priore est edictũ.

CAPUT XXXIX.

AT q; hæc post fugam, quasi insigni quopiam beneficio in ea affectus, &
aliquid nostra causa, quamuis non ita ut cõmeruerat, passus, perinde
atq; id propalàm cõfiteretur, scripsit. Quum aũt secundo nobiscum
cõflictu congrederetur, uitã amisit: sed non ita ut decuerat decertans,
neq; cum laude & gloria fortiter cadẽs. Namq; acies quidem eius in loco plano
structa cõstitit. Ipse aũt domi se cõtinens, & tela effugiens, ueluti qui manus ad-
uersus DEVM sustolleret, diuino in toto corpore suo affligitur flagello. Confe-
stim siquidem dolore ex anxietate summa correptus, in lecto uoluebaĩ, & inedia
tabescebat. Incensio aũt intra uiscera exorta, habitũ & formã omnem corrumpe-
bat: extrinsecus etiã specimen eius deformabat, ita ut breui nihil in eo esset reli-
qui, q̃ os aridũ, simulacro persimile, quod horrorẽ timoremq́; spectantibus in-
cuteret, & ut corpus eius tanq; animæ sepulchrũ, aut culeus quidã altius eam in
se defossam continens, esse uidereĩ. Et quum cerebrũ omne exustum esset, oculo-
rũ orbes loco suo moti exciderunt, eumq́; excœcarunt. Ipse porrò doloribus ma-
ximis excruciatus, DEOq́; confessus, mortem sibi accelerari orauit: postremoq́;
omnium

Euseb. lib. 9. cap. 10.

Maximini morbus horrendus.

Mors eiusdem

A omnium cõdignas se pœnas, pro flagitijs ac contumelijs, quibus proteruè & petulanter CHRISTVM esset persequutus, dare testatus, execrandam tandem illam egit animam. Verùm enim uerò hoc quoque ad hunc modum, qui tyrannorum omnium acerbissimus fuerat, è medio sublato, ecclesiæ statim ex ipsis fundamentis excitantur, fidei uerbum liberius quàm antea prædicatur, idolorum furor potius quàm cultus ignominiosè intercidit. Et ipse Maximinus primùm ut DEO inuisus & tyrannus, literis ubiq; propositis, publicisq; inuectiuis declarat. Statuæ eius & imagines, quęcunq; in urbibus in illius honorem erectæ fuerant, illæ quidem ex locis editioribus deiectæ cõminuuntur: hæ autem in facie fuligine colore'q; atro oblinunt, ludusq; & ludicrũ illudere ei uolentibus proponuntur. Et honores alij ueritatis inimicorum abolentur. Deinde etiã qui eadem cum illo senserant, partesq; eius sequuti fuerant, & superbius sacris nostris illuserant, amici & familiares eius, iustas ferunt pœnas. Qualis Peucentius ille fuit, in magna apud illũ ueneratione habitus, et amicorum omnium intimus, tertiùm ab eo cõsul creatus, alijsq; etiam † honoribus gestis clarus. Lucianus quoq;, omni itidem dignitate ac potestate præcipuè ab eo exornatus, qui sanguine Aegyptiorum, Christianorũ honores sibi & magistratus parauerat. Plurimi præterea alij, per quos potestatẽ Maximinus summã, ut omnib. terribilis uideretur, consequutus fuerat. Comprehendit quoq; Theotecnũ uindicta non diu morata, propter scelera ea quæ aduersus Christianos cõmentus fuerat. Quòd enim propter nouum illud simulacrũ & figmenta cõtra nos excitata, honore auctus fuerat, ad dignitates quoq; primarias est euectus. Et postquã Licinius Antiochiam peruenit, & magorũ atq; impostorum turbam ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius simulacri sacerdotes, tormentisq; affecti causam imposturæ suæ edere sunt B coacti. Atq; illi ubi Theotecni fraudem prodidere, primùm Licinius Theotecnum occidit, deinde impostoribus illis dignam inflixit pœnam. Ad hoc Maximini liberi, & qui uel genere uel amicitia ei cõiuncti erant, adiecti, pariq; contumelia & pœna affecti, cæsi sunt. Quoniam non susceperunt disciplinam, neq; intellexerunt ut non confiderent in Principibus, in filijs hominum in quibus non est salus: In die ergo illa perierunt omnes cogitationes illorum.

Hic Cæsar quadriennio, Augustus triennio per Orientem fuit. Diac.

Tyranno hoc sublato, Christianismus in Oriente reflorescit.

Statuæ Maximini deijciuntur, & memoria eius damnatur.

Peucentius.

Amici eiusdem malè accipiuntur.

Catholicus rationũ omniũ præfectus ab eo cõstitutus.

Lucianus: Eusebius Culchianum, Rufin. Quintianũ habet.

Theotecnus rationalis.

Sacerdotes Iouis Amici.

Liberi Maximini.

CAPUT XL.

TYrannis Deo inuisis ita sublatis, res Imperij totius firmæ atq; inconcussæ ad Constantinum & Licinium peruenêre: qui pessimis illis oppressis, satis certò uim diuini auxilij experti, fidei suę generositatem, & ad uirtutem omnem propensionẽ, pro Christianis omnia mouendo atq; agendo, & leges pro eorum salute & securitate promulgando, abundè ostenderunt. Itaq; læta admodum & serena prorsus, nulla interueniente nube, ubiq; illuxit dies, & diuinus quidam mirificusq; ecclesias per orbẽ omnes splendor illuminauit, & res nostræ tutæ atq; extra inuidiam omnem positæ fuerunt. Abundè quilibet eius quæ à DEO immissa factaq; fuerat, pacis particeps factus est: & dominatione iniusta depulsa, liberalem unusquisq; cõspexit solem, solum uerum DEVM piorum propugnatorem laudibus uehens. Omnibusq; ingens incessit lætitia, res omnes quasi reuiuiscentes cernentibus, quæ dudum pestifera clade & calamitate interierãt. Itaq; magnifica templa amplitudine & sublimitate ingenti, & longè q̃ antea uenustate & splendore maiore constructa: & quod omnium nobis est optatissimum, festi dies encæniorum nouarumq; dedicationum splendidè acti, sacræ ædes recens fundatæ, Episcoporũ undiq; conuenientium cõuentus celebrati: & CHRISTI membra amanter aliud aliunde confluentia, rursus ad unam harmoniam corporisq; constitutionem decenter compacta:

Ecclesia Christiana florens.

Pulcherrima ecclesiæ Christianæ tranquillis securisq; rebus status.

A atq; ut cum Propheta dicam, os ad os, & harmonia ad harmoniam contracta: & quæ præterea per oraculum diuinū prędixit uerbū, impleta ea sunt. Vna diuini spiritus uis per omnes peragrare cognita est, omniū una anima, & idem studiū: omnibus in ore fuit, & ab omnibus exauditus est hymnus unus, diuinitatē uerbi DEI concentu pulcherrimo celebrans, cultusq; numinis purus, & sincerū sacrificiū, sanctiones & constitutiones ecclesiarum, psalmorū cantus, frequentati. Ad hæc, diuini uerbi prædicatio, atq; arcana mysticaq; ministeria piè sanctèq; peracta, & salutiferæ passionis † inenarrabilia symbola & signa sumpta. Aetas quoq; omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conciliatorem & autorem tam subitorum bonorum laudarunt. Conciones orationesq; ad populū, pro eo atq; tempus derepentè argumentum suppeditabat, in conuētibus habitæ. Atque aliquis in tā frequenti ecclesię concione humanus atq; modestus piusq; uir, in plurimorum hominū & aliquorum episcoporū pręsentia, decenter & placidè aures præbentium, orationem domi compositam in mediū produxit. Qualis illa fuit, quā ad Paulinum Tyri episcopū quidam optimè cōscripsit & recitauit. Paulinus porrò iste apud Phœnices clarus, multa magnificè Tyri templa cōstruxit. Atq; hæc quidem sic tum agebantur. Mihi uerò minus molestum erit, constitutiones eas quas DEO charus Imperator pro nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autem loco eam ponam, quā is communiter cum Licinio, qui nondum in rabiem actus fuerat, pro rebus Christianorum conscripsit: quæ sic habet.

† συνθήματα καὶ ἀπόρρητα σύμβολα.

Extat hæc oratio apud Eusebium lib. 10. cap. 4.

CAPUT XLI.

Constantini & Licinij pro Christianis edictum.

B QVum re probè deliberata, libertatem religionis non denegandam, sed uniuscuiusq; arbitrio & uoluntati, ut pro suo quisq; iudicio sacra coleret, permittendā esse existimaremus: Christianos quoq; professionis suæ sectā, cultumq; diuinū seruare iussimus. Quandoquidem aūt multæ ac diuersæ † opiniōes, in eo ipso rescripto, in quo eis talis est permissa potestas, uerbis disertis additæ esse uidebant̄, factū fortasse est, ut quidā paulo pòst ab huiuscemodi obseruatione religionis complectenda resilirēt. Quū igitur ego Constantinus, & ego Licinius, Augusti ambo, feliciter Mediolanū uenissemus, atq; ibi in consilio quæ ad usum & utilitatē reipub. præcipuè pertinerent, inquireremus: inter alia plura, quæ cōmoda esse omnibus, seu prima potius uisa sunt, constituenda atq; ordinanda esse duximus, ea uidelicet, quibus honor & cultus diuini numinis continetur: hoc est, ut etiam Christianis liberū prorsus concedamus arbitrium, religionē quā uelint consectandi. Vt quidquid tandem est diuini & cœlestis numinis, id nobis & qui sub potestate & ditione nostra degūt, omnibus propitium benignumq; esse posset. Itaq; sententiā hanc nostrā sana atq; recta deliberatione in edictū retulimus, ut nemini prorsus potestas præcideretur, quouis tempore Christianorū obseruationem & religionem complectendi: & quem animo suo cōmodum congruentemq; esse crederet cultum, sequendi, ut diuinū numen in rebus omnib. propensum atq; benignū nobis esset. Aequum sanè est, ut hoc sic nobis placere, rescripto isto nostro nūc significemus: ut hæresibus omnino sublatis, quæ in prioribus ad * deuotionē tuā datis literis nostris de Christianis continebantur, si quæ sunt insuper sinistra prorsus & à clementia nostra aliena, ea inducant̄. Proinde quilibet liberè & apertè, qui Christianas cæremonias obseruandas sibi esse duxerit, eas sine perturbatione & periculo omni tutò obseruet. Quod ita solertiæ tuæ plenissimè indicatū uoluimus, ut scias nos liberā absolutamq; potestatē Christianis religionis suæ colendæ decreuisse. Et quum deuotio tua animaduertat, tam absolutā ipsis esse datam facultatem, alijs quoque ad sacra ea & cæremonias transire uolentibus id facere sciat esse permissum.

† αἱρέσεις, Sectæ.

* καθοσίωσιν.

A sum. Id quod tranquillitati temporũ nostrorum cõuenire manifestũ est, ut potestas unicuiq; sit, pro eo atq; uelit, diuinũ colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quidquam per nos diminutũ esse uideatur. Itaq; & hoc in personã Christianorũ decernẽtes statuimus, ut loca eorũ in quibus antea cõuenire soliti fuerant, (de quibus, prioribus etiã literis nostris alio tempore ad deuotionẽ tuam datis, formam & modũ alium constitueramus) si ea aliqui uel à fisco nostro, uel à quopiã alio, emptione interueniente cõparauerint, ipsis Christianis absq; pecunia & absq; repetitione ulla precij dati, citra omnem cunctatiõnem & deliberationem restituant. Quod si qui talia loca dono à quopiam acceperint, aut etiã ex liberalitate & munificentia nostra cõsequuti fuerint, ij ad praefectum cuiusq; loci iudicis locũ obtinentẽ adeant, ut ipsorũ per benignitatẽ nostram ratio habeatur. Atq; ea loca omnia, nulla interposita mora, corpori Christianorum omnino reddi curabis. Et quoniam Christianos ipsos nõ solum ea in quibus cõuentus agere soliti sunt, sed & alia loca habuisse cõstat, nõ priuatim ad quenquam illorum, sed ad ius corporis eorũ, hoc est, Christianorũ pertinẽtia, ea quoq; omnia qua diximus lege citra ambiguitatẽ omnem Christianis ipsis, hoc est, corpori ipsorũ, & cuilibet eorũ conuentui restituenda iubebis: eo quẽ diximus seruato modo, ut uidelicet qui ea absq; restitutione precij, sicuti dictum est, reddiderint, indemnitati eorũ à benignitate nostra prouideatur. Quibus in rebus omnibus Christianorũ, quod diximus, corpori operã studiumq; tuũ, quoad poteris, praestare debebis, ut iussa nostra primo quoq; tempore impleantur: & ut per bonitatẽ liberalitatemq; nostram, cõmuni & publicae quieti cõsulatur. Ita enim futurũ est, quemadmodũ praediximus, ut diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus sumus experti, perpetua nobis firmaq; maneat.

Restitui iubentur loca & bona sua Christianis.

B Coeterùm ut eiuscemodi liberalitatis & constitutionis nostrae sententia ad notitiam omnium perferri queat, cõsequens est, ut literis tuis praefixis, decretum hoc nostrũ passim in locis omnibus proponas, & in noticiam omnium deducas, ne quempiam munificentiae nostrae lex latère possit.

CAPUT XLII.

Secundam uerò hanc quae sequitur constitutionẽ promulgarũt, in solam catholicã Ecclesiam liberalitatẽ talem collatam esse significantes: Salue Anyline, plurimùm nobis honorande. Liberalitatis benignitatisq; nostrae modus hic est, ut quae alieni iuris sunt, nõ solum non uiolenter inuolari, uerumetiam restitui uelimus, Anyline reuerendissime. Quapropter praecipimus, quamprimùm literae hae nostrae ad te perlatae fuerint, ut quaecunq; bona ad ecclesiam catholicam Christianorũ, uel in urbibus uel in locis alijs pertinentia, siue à ciuibus, seu à quopiam alio occupata detineanĩ, confestim ecclesijs ipsis restituantur. Prorsus enim constitutũ nobis est, ut quas antea ecclesiae habuerũt possessiones, in ius earũ redeant. Quum itaq; deuotio tua mandati huius nostri iussionem clariorem perspiciat, operã dare debes, siue horti siue aedes, seu quidlibet aliud ad ius ecclesiarũ pertinuit, ut haec omnia eis quamprimũ reddantur, ut uidelicet te iussionibus hisce nostris cũ cura & fide paruisse intelligamus. Vale Anyline, nobis admodum honorande. Aliam quoq; cõstitutionem ad eundẽ scripserunt, in qua ecclesiarum ministros & praesides, à ciuilibus muneribus liberos & immunes esse iubent, in hunc modum: Salue Anyline reuerendissime. Posteaquam rebus multis constat, neglectam contemptam'que religionem, per quam summa sanctissimi coelestis numinis obseruantia & reuerentia cõseruatur, ingentia rebus publicis intulisse pericula: eandemq; ipsam legitimè atq; sanctè receptã & cultã, maximam Romano nomini felicitatem, pluri-

Eorundẽ constitutio de bonis Ecclesiae Catholicae Christianorum restituendis.

Haeretici non gaudẽt Catholicorum priuilegijs Constantini. L. Priuilegia. C. de haeret. & Man.

Constitutio de immunitate clericorum. L. Iuxta sanctionem. C. de episcop. & cler.

ma'cp omnib. hominibus beneficia, diuina benignitate suppeditante, conciliasse: A placitũ nobis est, uiros eos qui debita sanctitate & præcipua talium sacrorũ cura ministerijs suis per egregiũ sacræ religionis cultũ funguntur, laborum suorum digna referre præmia. Quam ob causam qui intra prouinciã tibi creditam in ecclesia catholica sunt, cui Cecilianus præest, functionem'cp & operã suam sanctissimæ religioni præstant, quos Clericos nominare solent, eos ab omnib. prorsus muneribus immunes conseruari uolumus, ut ne errore aliquo aut lapsu sacrilego, à cultu qui summo numini debetur, abstrahãtur: sed potius citra omnem perturbationem, religioni sacris'cp suis inseruiant. Qui sanè si cultum suum, qui longè maximus est, DEO ritè exhibeãt, plurimũ rebus publicis uidenẽ afferre cõmodi & emolumenti. Vale Anyline, plurimũ nobis & honorate & desiderate. Edidit præterea Constantinus quartã quoq; constitutionẽ, in qua ecclesijs pecunias donat, ad Cecilianũ episcopum Carthaginensem ita scribens: Constantinus Augustus Ceciliano episcopo Carthaginis · Quandoquidem uisum nobis est, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ, certis quibusdã ministris legitimæ & sacrosanctæ catholicæ religionis, aliquid ad sumptus tolerandos largiri, literas ad Vrsum Catholicũ Africæ dedi, ei'cp significaui, ut ter mille pholles dinumerandos tibi curaret· Quapropter ubi quam diximus pecuniæ summam recipiendam mãdaueris, omnibus eis qui in breui ad te ab Hosio misso designati sunt, distribui eam iubeto. Ac siquidem deesse quidquam compereris ei summę, quo minus liberalitas quam erga omnes eos præstandam statuimus, impleatur; ab Heraclide possessionum nostrarũ curatore, nulla interueniente dubitatione, quod opus esse uideris, petere debebis. Ei enim, quũ mecum esset, iniunxi, si quid pecuniæ ab eo exigeres, ut id abs'cp ambiguitate omni tibi expensum ferret. Et quoniam audiui, quosdam non satis compositæ aut sanę mentis homines populum sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ, praua quadã & subadulterina fraude peruertere uelle: B scito me Anylino proconsuli, atq; etiã Patricio Vicario præfectorum, quũ uterq; præsens adesset, eiuscemodi mãdata dedisse, ut inter alia omnia, ad hãc quoq; rem, quam par est maximè, conferant curã: neq; si tale quidquã accidat, negligendum sibi putent. Itaq; si aliquos eiuscemodi homines in ea ipsa uęsania perseuerare uideris, sine omni procrastinatione ad eos qui dicti sunt iudices accedes, & rem ipsam eis propones, ut illos quemadmodum præsentibus eis pręcepi, castigẽt & coerceãt. Diuinitas magni DEI te in multos cõseruet annos.

Constitutio de donatione Constantini.

Catholicus Africæ.

De pholli Alciat. de prætorib. & honor. prætur. lib. C. 12.

Imperatoris possessionum curator.

Coercio hæreticorum.

Vicarius præfectorum.

CAPUT XLIII.

IN super quintam etiam composuit constitutionem, conuentũ episcoporum agi pręcipiens, ut concordia fieret, consensus'cp unus ecclesiarum, ad hunc modum scribens· Constantinus Augustus Miltiadi episcopo Romanorũ, & Marco, &c. Quandoquidẽ plures libelli à clarissimo uiro Anylino proconsule Africæ ad me sunt missi, in quib. refertur, Cecilianũ Carthaginensis urbis episcopum à quibusdam eius collegis, qui in Africa sunt, de rebus multis argui & accusari: mihi'cp id graue & molestum accidit, in prouincijs scilicet istis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia suo ipsius arbitrio sua'cp sponte mandauit, & in quibus frequens est populi multitudo, turbam aliquam & motum deteriorem ad seditionem concitandam reliquum esse, dissidium'cp inter episcopos extare: placuit mihi, ipsum Cecilianum unà cum decem episcopis, qui eum reum agere uidentur, & alios præterea decem, quos ipse sibi ad causam suam necessarios esse arbitratur, Romam in nauim impositos mittere, ut ibi uobis, & item Reticio, Materno, & Marino, collegis uestris præsentibus, quos eius rei gratia Romã properare iussi, audiantur. Vt uerò causam totam

Constantinus causam Ceciliani episcopi Carthaginens. antistiti Rom. & alijs quibusdam episcopis decidendam commisit.

A tam ad augustissimam legem accommodare, atq; plenissimè de re hac omni cer-
» tiores fieri possitis, exempla scriptorũ Anylini ad me datorum literis meis adiun
» cta, ad eos quos dixi collegas uestros misi: quibus firmitas uestra perlectis co-
» gnoscet, quomodo ea quæ dicta est causa ritè atq; ordine sit decidenda, atque ex
» æquo & bono finienda. Neq; enim sedulitatem diligentiamq; uestram latet, ea
» me ueneratione sanctam catholicam Ecclesiam prosequi, ut nullum prorsus dis-
» sidium aut seditionem in loco aliquo relictam uelim. Diuinitas magni DEI uos
» plures annos conseruet, reuerendissimi. Aliam itidem constitutionem uulga-
uit, ut alter quoq; conuentus cogeretur, in quo dissidium omne ex sacro presby
» terorum ordine tolleretur. Eius uerba hæc sunt: Constantinus Augustus Chre-
» sto episcopo Syracusano. Iampridem antea quum nonnulli prauè & peruersè à
» sancta religione uirtuteq; cœlesti & catholica secta secessionem facerent, præci-
» dere uolentes eiuscemodi eorum contentionem & rixandi studium, cõstituera-
» mus, ut accitis quibusdam ex Gallia episcopis, euocatisq; ex Africa ijs qui inter
» se hostilem in modum peruicaciter & obstinatè contenderent atque certarent,
» præsente quoq; Romano episcopo, id quod in controuersiam & concertationẽ
» uenisset, in præsentia eorum diligenti cura & iudicio decidi componiq; posset.
» Quandoquidem uerò, sicuti fieri solet, quidam salutis suæ cultusq; & obseruan-
» tiæ, quæ sanctissimę sectæ debetur, obliti, odia atq; inimicitias amplius exercere
» non desinunt, neq; rei iudicatæ acquiescere uolunt, per exceptionẽ obijcientes,
» perpaucos quosdam sententiam tulisse, qui etiam prius ad decisionem celeriter
» & cupidè ferendam accelerarint, quàm omnia quæ inquiri opus fuit, diligenter
» & accuratè excussissent. Quibus ex rebus omnibus illud euenit, ut simul & illi
» quos fraternam concordiam & unanimitatem obtinere decuit, turpi quodam,
B seu potius detestando more, per secessionem inter se dissideant: & hominibus
» qui à sanctissima religione alieno sunt animo, occasio ridendi atque obtrectan-
» di sit præbita. Itaq; prouidendum mihi est, quod dudum post sententiam latam
» spontanea transactione compositum oportuit, ut id nunc tandem multis prӕsen
» tibus finem debitum consequatur. Posteaquam igitur ex diuersis plurimisq; lo-
» cis episcopos in Arelatensem ciuitatem intra Calendas Augusti conuenire iussi-
» mus, tibi quoq; scribendũ esse censuimus, ut accepta à uiro clarissimo, Latronia-
» no † Agitatore Siciliæ, publicæ uecturæ tessera: duobusq; alijs ex secundo ordi-
» ne, quos ipse eligẽdos putaueris, tibi adiunctis, & pueris tribus qui in itinere uo
» bis inseruiãt assumptis, intra eam diem in eum quem diximus locum peruenias.
» Vt per firmitatem tuam, reliquorumq; qui ibi conuenient, unanimem & cõsen-
» tientem prudentiam, controuersia quæ hucusq; non rectè per fœdam intestini
» dissidij contentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab ijs dicentur, qui in-
» ter se dissident, quos adesse ibi etiam præcepimus, auditis, uel nũc tandem ad de-
» bitum cultum, professionem, cõcordiamq; fraternam reduci queat. Incolumem
» te DEVS omnipotens multos conseruet in annos.

Non uult imperator pius, aliquod esse inter episcopos catholicos dissidium.

Commissio Imperialis de cõponendis inter dissidentes episcopos contentionibus.

Propter dissidia Christianorum apud infideles professio nostra malè audit.

† correctores.

Publica uectura Principe permittente olim episcopi in profectionibus ecclesiæ causa susceptis usi sunt. Tantæ illorum scilicet fuere opes & copiæ.

CAPVT XLIIII.

HViuscemodi ille tũ leges constitutionesq; ferebat, quũ uberrimè nobis DEVS pacem, cœlestisq; gratia libertatem prolixissimè dedisset. Cœterùm id ferre nõ potuit antiquus ille generis nostri hostis. Continuò enim Licinium occupauit, eumq; à recta sententia abductũ, ad inimicitias aduersus Constantinũ suscipiendas permouit: quem ille, cp magnam in bello contra Maximinũ gesto gloriam cõsequutus fuerat, quùm Imperatoris nomine decorauit, tum ei Nicomediæ, * Heracleæ quæ ad Thraciam est, atque Orientis ditionem permisit. Licinius autem, quum ea quæ prioribus tyrannis

Licinij contra Constantinum res nouæ.

** Hæc antea Perinthus dicta.*

 accíderant,

accidérant, nosset, (quæ quidem eum ut saniora sequeretur consilia, abundè satis admonere poterant) & quum sororis Constantini maritus esset, dignitateq; & gloria ab illo secundas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos, quorum euersionem atq; interitum, si quis alius, & ipse maximè uiderat, æmulari maluit. A
Quapropter quum alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiurando confirmata contempsit, uarios aduersus Constantinū dolos struens, & benefacta mala gratia compensare studens. Ac primùm quidem insidias occultans, & amicitiam simulans, sæpe fraudibus illum aggressus, nihil tamen egit. Inexpugnabili enim ui, utpote DEO charus, munitus erat: & quæ hostis ipse in cordis latebris alia super alia struebat, facilimè ipse in lucem producta coarguebat atq; opprimebat. Tam præsens illi diuini cultus & pietatis armatura auxiliū ad salutem attulit. Atque ipse quidem, qui in tanta apud DEVM esset gratia, occultos illius conatus ad hunc modum effugit. Ille autem quòd insidiæ clandestinæ ei minus ex sentētia succederent, DEO illas in apertum pertrahente, citra dissimulationem propalàm se aduersus Constantinum, fortasse autem dicere licet, etiam aduersus rerum omnium DEVM, quem ab eo coli sciebat, armauit. Primùm igitur paulatim Christianos, qui sub ditione eius erāt, premere atq; oppugnare est aggressus. deinde mente ab insita sibi insania captus, manifestam contra ecclesias commouit persequutionem: futurum ratus, ut Constantinus, religione periclitante, summo afficeretur mœrore. Neq; cum latebat, ecclesias pro illo orare, atque studere ut sub illius essent imperio. In primis uerò delectu instituto, † Christianos omnes è domo familiaq; sua exegit: militesq; qui dæmonibus sacrificare nollent, honore dignitateq; spoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in custodijs cōclusis misericordiam omnem claudens: & Christianis deprehensis, easdem quas maleficis pœnas decernens. Quid ego nunc dicam, quæ ille prius inaudita de coniugijs statuerit? quæ nouo quodam modo in defunctos admiserit? quantam auri & argenti uim à ciuibus exegerit? ut nouas agrorum mensiones instituerit? aliasq; adinuentiones excogitarit? & delationes illustri loco natorum & magna gloria uirorum receperit? quorum uxores per repudium ab eis separatas, impotentibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam, quibus ipsemet in extrema etiam senecta uel uirginibus uel coniugibus quotidie libidinosissimè illudens, exsatiare tamen impotentem suam petulantiam non potuerit? Sed enim quæ sequuntur flagitia eius, parua hæc & nihili quæ diximus esse coarguūt. Postremò namq; furori suo longè maximo quasi uictus cedens, uim omnem in episcopos conuertit, quos ministros DEI esse sciebat. Horum præclarissimos quosque clàm fraudulenter enecauit, cædisque nouus planè & insolitus modus fuit. Ac quæ in Ponto & in urbibus circum Amaseam is peregit, sæuitiam atque crudelitatem omnem longè superant. Ecclesiæ namq; partim à radicibus ipsis euulsæ & solo æquatæ, partim clausæ prorsum sunt. Sacerdotes autem magno cum contemptu perinde atque malefici quidam, grauiora etiam quàm homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus passi, tandem ferro in minutas partes dissecti, in mare ut piscibus esca fierent,

Licinius Christianos persequitur.

Fœda eiusdem tyrannis. B

Licinij in episcopos sæuitia.

† *Confessio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter subscribas, quos Latini notarios uocant, illustri loco. In Imperiali autem quadam domo fons aquæ fuit, & super eo fonte Bacchi simulacrum: tum autem uitis ampla, quæ locum eum omnem tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius uelut deambulans, Auxentio, & multis prætera alijs cum officij gratia comitantibus, uenisset, & botrum ingentem & maturum è palmite pendentem conspexisset, Auxentio ut eum decerperet mandauit. Auxentius nihil prorsus subesse doli suspicatus, pugione quem ex femore suspensum gestabat stricto, botrum resecuit. Tum Licinius ad eum, Ad pedes Dionysij uuas depone, dixit. Auxentius uerò: Minimè gentium, inquit, Imperator: Christianus enim sum. Licinius rursum: Itaque ex aula, ait, confestim abibis, dignitate posita. Alterum tibi duorum istorum necessariò faciendum. Enimuerò Auxentius, nulla interposita mora, cingulum perquàm libenter solutum posuit, & aulæ discedens ualedixit. Hunc aliquanto pòst, episcopi Mopsuestiæ antistitem legerunt.*

A fierẽt, proiecti sunt. Nam aliorũ piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro urbibus frequentabantur. Atq; ad eum modum quum animatus esset, quocunq; se conferret, diripiebat omnia, & uastabat. Quo tempore etiam exercitus dux Theodorus martyrio est defunctus, spectata fortitudine uir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præerat: & q́ euocatus ad Licinium nõ uenisset, hospitem ipsum habuit, eiusq; Deos cõminutos egentibus dedit. Hunc Licinius etiamsi egregiè charũ habuerit, multis tamẽ affecit cruciatibus. Nam & in crucẽ eum egit, & subulas in meatus secretiores corporis eius immisit, postremóq; capite truncauit. Cuius corpus postea in patriam eius Euchaitem magnificè deportatum, & ibi insigni templo cohonestatum est. Alius hic est à tyrone illo, qui in Amasea ciuitate sub Bringe Maximiani præfecto holocaustum factus, suppliciũ ignis fortiter pertulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, uitã hanc finijt. Quamuis omnes ij corpus unum et spiritus unus in CHRISTO fuerint. Post Theodorũ & Basileus Amasenus episcopus, quum prius intolerabilia tormenta esset perpessus, capitale subijt supplicium. Sebastia quoq; urbs in stagno suo quadraginta illos egregios & diuinos uiros per frigus & undam mirificè DEO totos holocausti instar oblatos uidit, quum Lysias adhuc & Agricolaus satellites propugnatoresq; eius superstites essent, inueniendisq; aduersus martyres nouis cruciatibus apprimè pollerent. Illorum porrò coniuges, quæ & ipsæ quadraginta numero fuere, Heracleã Thraciæ abductæ esse feruntur: atque ibi cum Amone quodam diacono tormentis, quæ quisquam exprimere posit maximis, generosè & fortiter toleratis, cum pulchra professione, per gladium uictimæ DEO sunt oblatæ.

Theodori ducis martyriũ.

Theodorus tyro martyr.

Item Theodorus Pergensis.

Basileus Amasenus episc.

Sebastienses 40 martyres.

Coniuges eorundem itidem 40 martyres.

Amon martyr.

CAPUT XLV.

B AD extremam ergo dementiã ruens, ita ut cœperat, defectionem suam à fide in apertũ proferre perrexit: & ad manifestã idololatriã conuersus, sacrificijs & uictimis mactatis, se facilius rectiusq; bellũ eo modo expediturum arbitratus, dæmones euocauit. Dicunt quoque seductum eum à quibusdam qui uictoriam ei pollicebantur, Mileti oraculum Apollinis Didymęi siue gemelli consuluisse: eiq; de belli euentu percõctanti, à dęmonio responsum esse uersibus hisce:

Licinius Apostata oracula de belli euentu consulit.

Te grandæue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet senio grauiore potestas.

Constantinus porrò Imperator DEO charissimus, uerecundia quadã singularíq; humanitate & modestia præditus, talia quũ de eo audiret, seipsum primùm cõtinuit, uicemq; eius qui indignus erat cui quispiã condoleret, admodũ est miseratus. Postquã uerò ad conatus illius hostiles nihil superesset, rabiesq; contra CHRISTVM suscepta magis magisq; procederet, moderatam pro cõsuetudine sua aliquantũ contrahens mentẽ, & humanitatem iusticia temperans, subueniendum eis esse qui ab illo tam crudeliter uexarẽt, statuit: illud certũ compertumq; habẽs, fructum pietati suæ, uictoriã, cœlitus contra hostes suos propositum esse. Quã ob causam honestatis uirtutisq; amori malitiæ uitiorumq; odio misto, unà cum pio filio Crispo, contra Licinium salutari armatura duce & auxiliatrice processit. Et tandem ambo acie structa, ad Chrysopolim Bithyniæ urbem cum illo prælium cõmisere: omnibusq; rebus eis ritè atq; feliciter cedentibus, uictoriã ab hoste fortissimè retulere, peditatu illius omni naualíq; subsidio in fugam uerso. Ille porrò quum quid faceret nõ uideret, seipsum uictoribus dedidit: ille inquã, qui paulo ante minas ferociter spirauerat, atq; omnia potestati suæ subijcere contenderat. Imperator sanè more suo solito usus, uitam quidem illi donauit, eumq; sub

Pius planè Constantini animus.

Victoria Constantini aduersus Licinium.

Licinius se Cõstantino dedit.

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει,

ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi uerò ille à moribus ſuis conſuetis A non diſceſsit, & fraudulenter inſidioſa conſilia captans, barbarorumq; multitudinem mercede cõducens, ut bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas rurſum ſpectare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu uitã ferro cæſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & aduerſis rebus edoctus ad frugem & officium non rediіt, eandemq; quam illi impietatẽ ſequutus eſt, nõ immeritò in eaſdem quoq; fœdas calamitates decidit. Statuæ quoq;, & quæcunq; imagines eius in muris poſitæ atque inſertæ fuerant, euerſæ, erutæ atq; abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita uictus occubuit.

Licinij cædes.

Memoria eiuſdem damnata.

Licinius literis adeò infeſtus fuit, ut uirus ac peſtem publicam eas appellaret, illarum tam expers ut ne decretis quidem ſubſcribere poſſet. Illud in eo non reprehendendum, quod ſpadonum aulicorumq; inſolentiam mirè compeſcuit. Egnat.

CAPUT XLVI.

Tyrannorum internecione, ſummã tranquillitas & felicitas ad Chriſtianos peruenit.

TOtus aũt Oriẽs ſimul & Occidens ſub Conſtãtini imperiũ peruenit: quas ille regiones, omnesq; circũcirca prouincias, nec nõ ſeptentrionales atq; auſtrales oras, tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaq; magnifici ubiq; cõuentus celebrari, lætis alius alium oculis reſpicere, feruẽtiusq; ſubridere, mœrore priſtino triſtitiaq; eiecta, noua luce loca omnia relucere: in urbibus & uicis omnib. pæanes & hymni, primùm quidem in rerũ omnium DEUM, deinde etiã in tantæ proſperitatis ſubminiſtratorẽ cani, memoria malorũ aboleri, obliuio impietatis induci, oẽs præſentibus bonis ubertim uti frui, maior etiã meliorq; rerũ futurarũ ſpes eſſe, legũ uidelicet & conſtitutionum humanitatis pleniſsimarũ, bonorumq; aliorũ quæ tum liberè & propalàm iactabanť, donationũ quoq; amplitudinẽ pietatis declarantiũ: quarum multitudinem quæ'nam oratio enumerare queat? Siquidem publicitùs omnes Imperator ipſe cohortatus eſt, ut in primis diuinũ numen piè colerent. Ita enim fore, ut omnia eis abundè prorſus ſuppetãt, omniaq; cœpta cum ſpe optima feliciter cedant: ſin à pietate tali & ueri DEI religione aberrarent, nihil eos & pacẽ & bello q̃ res aduerſas expectare debere confirmãs. Atq; hæc quidẽ nõ per iactantiam gloriabundus, ſed gratiã DEI agnoſcẽs & profitens protulit. Ita ille commodum ſe DEO miniſtrũ præbens, terras oẽs ditioni ſuæ ſubiecit, ut Chriſtianorũ religio q̃ maximè augereť: & qui in ea colenda cõſtanter perſeuerarẽt, illuſtres maximè dignitatibus & honoribus fierẽt. Talibus igitur cõſilіis fretus, quæcũq; iam inde ab initio cõtra nos decreta fuerant, abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſsio fortè cuiquã adempta fuerat, reſtituẽs. Eccleſias ampliores publica pecunia cõſtruxit, immunitatẽ miniſtris DEI cõceſsit, cõuentus fieri permiſit, aliaq; peragere iuſsit, quæcũq; ad Chriſtianum pertinent cultũ. Poſtquã ad hunc modũ omnes in priſtinã reuocauit libertatem, eisq; honores ſolitos bonaq; ſua reſtituit, ſi qui ſententia capitali damnati uitã finiuiſſent, genere proximos, ſi qui eſſent, adire illorũ hæreditates iuſsit: ſi nõ eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorũ ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem ſic imperator rectè conſtituit, legitimeq; confirmauit: præterea uerò Chriſtianis omnes profanos magiſtratus gerere permiſit. Feſtos aũt Græcorũ dies, ſimulacrorũ uictimas, & orgia, incantationes, & ſacra dæmonũ prorſus prohibuit & interdixit. Multa etiã ex priſca cõſuetudine in melius ab eo mutata. Apud Aegyptios eñ cubitus nõ amplius in Græcorum delubra, ſed in ſacras noſtras ædes deportatus, atq; ibi dedicatus eſt, quo incrementum exundantis Nili menſum dignoſcebať. Spectaculũ ſingulari certamine cõcertantiũ gladiatorũ Romæ frequẽtari ſolitũ, ex eo tempore prohibitũ. Phœnices, qui Libanũ montem ad Heliopolim incolebant, uirgines ſuas ante legitimas B

Per pietatem ueram res ſecundæ conſiſtunt.

Chriſtianiſmi mirifica propagatio.

Idolomaniæ abolitio.

πῆχυς, cubitus Nili. Plin. lib. 5. cap. 9.

L. unic. C. de glad. lib. 11.

A gitimas nuptias ad stuprũ prostituere desierunt, quod lege antea apud eos fieri receptũ erat. Templa altitudine & latitudine ampla extructa. Quæ uerò antehac iam ædificata fuerãt, instrumento Ecclesiastico & donarijs exornata. Nonnulla etiã ex ipsis fundamentis excitata sunt. Ad quæ omnia Imperator liberaliter impensas cõtulit, Episcopis eam rem curantibus, magistratibusq; iussu illius pecuniam ex publico præbentibus. Sauromatæ quoq; & nationes Istrũ accolentes, imperio eius subditæ, quæ gentium aliarũ uictrices, solos Romanos qui eis resisterent, habuerunt. Eas Constãtinus miraculorũ nocturnorumq; insomniorum denũciationibus deuicit. Quoscunq; aũt populos bello superauit, perinde atque cum CHRISTO de gloria contenderet, gratiã in se collatã, propagandæ religionis studio repẽdit. Omnes nãq; homines ad hanc solã colendam excitauit, & in omnibus prouincijs partẽ aliquã publicorũ uectigalium ecclesijs tribuit, donationemq; eam ratã esse temporibus seculisq; omnibus sanxit. Atque ut memoria cõtinua milites CHRISTVM colere assuefacerẽt, arma eorũ signo crucis exornauit. Et quum, sicuti dictũ est, in Imperiali palatio suo tẽplum cõstruxit: tum † portatilem ecclesiam aliam fieri sibi curauit, quæ ubicunq; locorũ esset, & maximè in bello circũferri posset, ut ne in solitudine quidẽ agens, ubi opus esset, DEVMq; colere & diuina mysteria participare deberet, ædibus sacris careret: ad quam ueluti ad tabernaculum semper prestò fuere sacerdotes & diaconi, sine intermissione ministeria diuina, iuxta statas ecclesiæ cæremonias, obeuntes. Diem eum quẽ Iudæi primum numerarũt, & Græci soli dicarũt, * Dominicũ appellauit, eumq; festum & feriatũ esse omnib. lege lata statuit: similiter & eum qui Sabbatũ prece dit, ut in ijs precationibus uacaremus, supplicationibusq; DEVM exoraremus: alterũ quidem, quòd in eo CHRISTVS resurrexit: alterum aũt propter crucẽ, à qua plurimũ sibi bonorũ prouenisse uarijs modis expertus fuerat. Quam etiam ob causam eam summopere in ueneratione habens, in numis suis & imaginibus omnib. insculpi inscribiq; fecit. Testantur hoc imagines eius, habitu eo & forma propositæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequẽs maximè & usitatũ fuit, ex iudicijs sustulit. Et quùm diuini cultus augendi studiosus fuit, tum ferẽdis etiã legibus laudem & gloriã est cõsequutus. Nam impudicos illicitosq; concubitus, quos ante eum nemo inhibuerat, ipse coercuit: sicuti hoc ex constitutionibus eius legibusq; latis patet. Absurdas etiã illas apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate coniugibus æquarent, ne'ue præterquã genere propinqui quicquã ex testamẽto lucrarent: præterea ut qui liberos non procreassent, dimidia bonorũ parte mulctarent, abrogauit: ne scilicet qui cœlibatũ complecterent, quò deteriore maritis essent cõditione, minus eã sectarentur uitam, quæ se in studijs DEO placitis sedulò exercet. Quin ut ij qui per continẽtiam in cœlibatu uitã degunt, præcipuũ quiddam præ illis haberẽt, sanxit: ut cœlibes scilicet oẽs, etiã impuberes, pro eo atq; eis uisum esset, testari possent: contra cõsuetudinem quę olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tulerant, ut urbem seditionib. bellisq; ciuilib. ante eiusmodi sanctionẽ exhaustã, ciuibusq; orbatam, matrimonijs liberorũq; procreatione frequentiorem redderẽt. Qua uerò Imperator Cõstantinus obseruantia erga professionẽ fidei nostræ fuerit, abundè illud quoq; testat, quòd clericos oẽs cõstitutione lata immunes liberosq; esse permisit: iudiciumq; & iurisdictionẽ in eos episcopis, siquidẽ ciuiliũ iudicũ cognitionẽ declinare uellẽt, mandauit: & quod episcopi iudicassent, id robur & autoritatẽ sententiæ omnẽ habere debere decreuit. Firma quoq; & immutabilia esse uoluit quæ in Synodis cõstituta essent. Et quæ ab episcopis iudicata forẽt, ut ea à magistratibus respub. administrantib. militariq; quæ sub eis esset manu exequutioni manda-

Prostitutio uirginũ apud Heliopolim sublata.

Sarmatæ à Cõstantino uicti.

Donatio Constantini.

† μεταφερτὸν. Portatilis ecclesia.

L. Omnes iudices. C. de feri.

** κυριακὴν.*

Nec illud omiserim, mutata dierum istorũ nominis in quæ nunc à Christianis usurpãtur, autore Cõstantino principe, sicut in illius Græca laudatione meminit Nicephorus. Angel. Politian. Miscel. cap. 8. B

Crux in numis Cõstantini impressa.

Crucis suppliciũ abolitum.

Illiciti concubitus prohibiti.

Cœlibatus honoratus.

Veteres leges de contrahendis matrimonijs.

Immunitas Ecclesiastica.

Forum cleri.

Decreta Synodorum.

Libertas ecclesiae. L. 1 & 2. C. de his qui in eccles. manum.

mandarentur, atque ad rem collata perficerent, constituit. Libertatē quoque ecclesiæ lege lata cōcessit, & ut libertate sacerdotibus testibus donati ciuium Romanorum numero ascriberent. Quæ omnia tempus quoque ipsum ad hunc usque diē, cōsuetudine probata plurimorū annorum præualente, cōfirmat. Atque ille quidē magno studio leges eiusmodi cōdidit, rebus aūt ipsis cultū diuinum sedulò propagauit. Sed & ipsa religio per seipsam admodum uiguit, propter eorū qui eam colebant uirtutē: quòd multi adhuc persequutione sopita superessent confessores. Et prçter eos alij quoque tum extitere magna gloria boni Apostolicique uiri, operibus simul & doctrinis fidem maximè exornantes, de quib. loco suo dicetur. A

Confessores Christiani.

CAPUT XLVII.

POstquam uerò & belli & religionis res ei feliciter successerunt, Orientis simul & Occidentis regiones in ditionē eius peruenerūt, & ipse solus Romanorū Imperator factus est, Christianismus indies magis ac magis propagatus est, & pax trāquilla per omne Romanū imperium fuit. Et tum quidem Crispus maximus natu filius eius, diē suū obijt. Ipse uerò reliquis filijs Cæsaribus dictis, & Constantino natu tum maiore Romam misso, contra Byzantios est profectus. Byzas namque quidam genere Græcus, temporibus Manassæ Iudæorū regis urbem paruā sub nomine suo cōstruxit, quam antiquitùs homines barbari incolentes, propterea quòd suis liberè uterent legibus, & agrestiores essent, Romanorum imperio subijcere se prorsus renuerunt. Itaque post bellum in Bithynia cōtra Licinium gestum, Nicomedia soluens Constantinus, bellum eis intulit. Byzantij porrò quum ceruicē ei submittere, & tributum pendere nollent, pertinaciterque Romanæ seruitutis iugum excuterēt, res ad manus peruenit: ac prçlio cōmisso, sex millia primò in Constantini exercitu, deinde conflictu altero tria rursum millia hominū sunt cæsa. Quo fortunæ successu Byzantij sublati, ut copias Romanorū omnes cōciderent, dispiciebant. Pauci nāque eo tempore cum Imperatore milites erant, omnibus ferè, exiguo excepto numero, ad præsidium Romanæ ditionis, quòd de Persarū expeditione & incursione renunciatū esset, missis. Vespera diei erat, & Imperator lāguidus & mœstus inopia cōsilij continuè oculos in cœlum intendit: atque ibi rursum, itidem ut Romæ, quum contra Maxentium bellum gereret, scripturā stellarum ordine atque distinctione conformatā uidit, hoc sic significantē: "Inuoca me in die tribulationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me." Stupore igitur percitus, rursum oculos in cœlum sustulit, atque iterū Crucem stellis sicuti antea effigiatā in cœlo, & inscriptionem circum eam conspexit, cuius hæc uerba erant: "In hoc ipso signo hostes omnes uinces." Et confestim in memoriam ei quç antea acciderant, uenêre. Postridie ergo classicum canere iussit, præliumque rursus cum Byzantijs commisit: & quòd tropæum & signū Crucis præferri in acie mandasset, fortiter illos uicit, simulque urbem ipsam cæpit. Victoriæ autem eius tropçum et signum eo loco statuit, ubi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Crispi mors.

Oppidum Byzantium liberæ cōditionis, antea Lygos dictum. Plin. lib. 4. cap. 11.

Bellum Constantini contra Byzantios. B

Videt iterum signum crucis in cœlo Constantinus.

Constantini uictoria.

CAPUT XLVIII.

AD tantam sublimitatem quum imperium eius maximum pertigisset, urbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualem cōstruere, suūque ei nomen imponere statuit. Erat tum iuxta Hellespontū, planicies sub Ilio, ad Aiacis sepulcrū, ubi olim Achæi bellū cū Troianis gerentes, stationē naualem habuisse dicunt: ibi urbis forma quæ ei uidebatur descripta, quibus locis portas extrueret, circumspiciebat. Hoc sic eum in animo agitantē, noctu apparens DEUS oraculo admonuit, exaduersum Chalcedoni circū

Constantinus urbem Cōstantinopolitanam condit.

Byzantium

A Byzantium quod cōstituisset opus eum perficere debere. Ille porrò iussis obsecundans, locum eum omnem circumiens occupat, syluā repurgat, ciuibus benignitatem gratiáq; solitā atq; decentem exhibet: naturáq; regionis & cœli temperata clementia & situ loci sublimioris maximoperè delectatus, ** maximis eum mœnibus circumdat, & de nomine suo Constantinopolim uocat: Regiam magnificè ad mare, uarijs omnigenisq; ornamentis ex Oriente omni decoratā, construit. Iuxta hanc ἱππικὸν seu circum equestrem instituit: & † porticus duas coctili latere in usum uiatorum, ut sub eis ambularent, proijcit: aliáq; insuper multa ædificia animo simul & manu liberali ambitiosè circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copiosarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originarios loci eius, magnitudini tantæ urbis minus sufficere uideret, ædes maximas per plateas passim extruit, uirisq; et opibus & fama celebribus incolēdas attribuit, quos uel ex ueteri Roma, uel alijs ex gentibus eò pertraxerat. Tributa'que & ad structuram ciuibus, & in alimenta colonis, ut copijs omnibus urbs ea abundaret atque cresceret, designat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, urbem'que ipsam nouam Romam, & † Imperialem, nulla re ab altera illa differentem, nominat. Et maxima profectò illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque insigni erga DEVM amore, tum ciuium ipsorum religione, singularíq; ad benignitatem et commiserationē propensione. Tanta certè quidem ei inest ad persuadendum, & ad CHRISTI fidem pertrahendum, uis & illecebra, ut omnes ferè & Iudæos & Græcos ad cōplectendū Christianæ uitæ institutū alliciat. Et ex quo ueram pietatem semel colere cœpit, nunquam aras, sacrificia & cultum simulacrorum est experta, præterquam sub impio Iuliano: quæ tamen
B macula pauxillulum progressa, statim restincta diffluxit.

ἄλσο ἐμβάλλει ἐς [illegible] *αὐτόχθονας* *βασιλεύουσαν.*

Laus urbis Cōstantinopolitanæ, propter sincerum ueræ religionis cultum. Sed eam, proh dolor, à Turcis anno Dom. 1453. capta amisit.

** *Ad reliquam felicitatē accedit, quòd mare Constantinopolim pulchriorem situ reddit, circa eam se insinuans quàm maximè, & in pelagus uastum exundans, admodum eam exornat, & tranquillos portus nautis præstat. Duo nanque maria, Aegæum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem urbs spectat, confluunt, fluctuumq; mutua collisione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illi afferunt. Procop.*

CAPUT XLIX.

VRbem porrò recens conditam, quùm multis alijs decorauit ornamentis, tum præcipuè uarij generis simulacris & statuis: quas ex Græcorum templis, ideo solo æquatis, ut obliuionem erroris illis induceret, huc transtulit. His adiecit lapides luculentos, tectorum fastigia, porticus, columnas, alia'que quæcunque spectaculo digna essent. Multa præterea opera arte naturam ipsam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eò misit. Multæ etiam urbes religione mutata, templis'que deorum direptis, simulacra, ut Imperatori gratificarentur, Constantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod nunc quoque Constantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam statuit, in qua statuam suam ex ære factam collocauit, quæ dextra manu ingens a aureum malum continet: atque ipsi malo ueneranda crux ab eo infixa, cum tali inscriptione: TIBI CHRISTE DEVS VERBVM HANC COMMENDO. Quatuor autem solidis firmisq; absidis pulchrè circumcirca basi columnæ fundata, sub ea ipsa basi duodecim cophinos & septem sportas, nec non reliquias septem panum, quibus benedictione consecratis CHRISTVS multitudinem pauit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam construxit, manibus ipse suis Imperator, sigillo suo ea omnia obsi-
C gnata,

Ornamenta urbis Constantinopolitanæ.

a Sunt autores, qui propter malum istud aureum à Turcis Cōstantinopolitanam urbem Aureū malum dici putant.

Statua Constantini.

In futuro Christi iudicio nec abside gradatæ, nec cathedræ uelatæ ad bibebuntur, Augustin.

gnata, repoſuit. Quæ ad noſtra uſque tempora etiamnum urbi ipſi intactus inuiolatusq́ꝫ theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dicitur, ponte ſaxeo iunxit: eóque tranſito, Scythicam gentem, quæ ultra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tempore ei denuò in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, uictoriam'que eam, ſicuti & antea conciliauit. Templa porrò, quæ ubique terrarum ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidem manibus ipſe ſuis, quemadmodum diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſanè palatium ipſe quoque ingentibus impenſis magnificè conſtruxit, & CHRISTO ſacrauit. In urbe Nicomedienſi, loco illuſtri, cui Brachię nomen fuit, templum uiginti millium martyrum ſplendidum excitauit. Sicuti etiam Antiochiæ κυριακὸν ſeu Dominicum octogonum. Drepani item, ubi genitus eſt, in honorem Luciani martyris delubrum aliud extruxit: eamq́ꝫ urbem, matri honorem deferens, Helenopolim cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa SERVATORI CHRISTO conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ ſiue Sapientiæ, ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimis Apoſtolis templum quoque ſuum condidit. Eaq́ꝫ omnia deinceps etiam à ſucceſſoribus imperatoribus magnificè ſunt inſtructa atq́ꝫ ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & Agathonico, & Menæ, martyribus, ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Pons ſaxeus in flumine Iſtro. *Scythæ Péruſij ſubactи.* *Tertio crucem in cœlo Conſtantinus uidet.* *Templa à Conſtantino cōdita.* *Lateranenſe palatium Romæ.* *Drepanũ, ſeu Drepana, Helenopolis dicta.* *Eccleſiæ ἁγίας σοφίας, εἰρήνης, δυνάμεως.*

CAPUT L.

SEd & † traiectu, & in loco eo qui Soſthenium uocatur, eccleſias duas archangelo Michaeli extruxit: ** in quibus ſplendidè exornandis, ad Imperialem magnificentiam nihil omiſit. Mihi uerò moleſtum nō fuerit, hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarum cauſam, & unde loco ei Soſtheniȷ nomen ſit impoſitum. Memoriæ namque proditum eſt, Argonautas Græcorum quum ad eum quoque locum perueniſſent, prædari atque diripere regionem eam cœpiſſe: & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugam uerſos, palantes in quendam nemoroſum & incultum, propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibi'que eis latitantibus, uirtutem cœlitùs aduenisſe, uiri ſpecie, alas ueluti aquilæ in humeris habentis, uictoriam'que aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porrò id ſequutos, cum illo conflixiſſe, uictoriam reportaſſe, ipſum unà cum copiȷs ſuis concidiſſe. Atque ut gratiam uiſioni ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitaſſe: nomen'que regioni Soſthenium indidiſſe, quòd ſcilicet robore ibi accepto ſalui euaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſsimus princeps Conſtantinus, quum in eam oram neceſſaria de cauſa diuertens uidiſſet, familiaribus comitibus'que ſuis rem talem expoſuit: regionem'que eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porrò capiendi tempore aſsiſtens illi uiſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth uirtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli

† εἰς ἀνάπλουν. *B* *Soſthenium locus traiectui Conſtantinopolitano, qui dicitur, e regione oppoſitus.* *Diuus archangelus Michael Argonautis apparuit.* *† ὁρατῶς* *Diuus Michael Conſtantino quoque apparet.*

** De duobus hiſce ſancti Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit: Littus utrunque ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterũ ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa fuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλους, hoc eſt tranſitus, ſiue traiectus, in parte dextra Euxinum pontum nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locum ueteres προόχθας, hoc eſt promontorium, propterea opinor quòd longius à littore in fretum procurrit, appellarunt. Hoc ipſa templa imperator Iuſtinianus ui temporis deformata denuò ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructura admiranda.

A fideli & germano illius ministro, auxiliaria arma contuli. Itaque è somno excitatus, regionem eam pulcherrimè excoluit, & ara Imperiali, magnificaq́ue manu & liberalitate in parte Orientali constructa, celeberrimum id templum ciuibus simul & aduenis reddidit. Maximè tamen sacram eam ædem apparitionibus suis illustrauit Archangelus. Nullus enim graui quopiam casu, aut ineluctabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, † qui ibi DEVM orans implorauerit, non facile opem & auxilium inuenit. Et certò satis creditur, diuum Michaelem archãgelum apparere ibi solitum, salutiferum cum efficere locum: cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium est uocatus.

Apparitiones sancti Archangeli.

οὐ ταῦτα εὐξάμενος ἐτύχ.

Sosthenium etiam Michaelium dictum.

Sed enim quod antiquitùs eo loco Probiano accidisse, qui medicus in Imperatoria cohorte militauit, audiui, dicam. Graui is correptus erat morbo, ex pedibus admodum laborans, iuncturis connexionibusq́ue eorum longo tempore distortis. Cæterùm ęgritudine tali, uisione diuina in eo templo prorsus est liberatus. Hic porrò, quod Græca superstitione imbutus, ad Christianam pietatẽ trãsierat, alia quidem religionis nostræ quodammodo credibilia atq́ue probabilia esse dicebat: Crucem autem diuinam salutis causam esse, omnino non admittebat. Atq́ue in hac illi sententia periculose satis perseueranti, Archangeli uisio assistens, Crucis signum, quod in sacro ecclesiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit: disertisq́ue uerbis ostendit, ex quo tempore CHRISTVS sit crucifixus, nullam esse rem quæ opitulari generi humano priuatim & publicè, finemq́ue debitum & effectum cõsequi, absq́ue augusti huius ligni uirtute possit, neq́ue apud Angelos, neq́ue apud pios sanctosq́ue, quicunque ueri in DEVM amoris testimonium obtinerent, homines. Qua persuasione saniorem ille mentem recepit. Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Cõstantinopolim nauiganti, consistit, circiter stadia triginta quinque ab ea, maritimo itinere: septuaginta uerò insuper pedibus fretum, quod in medio, est circumeunti distans. Eandem uim & gratiam quoque habet Archangeli delubrum, quod in ipso, quem diximus, traiectu est. Verumenimuerò Argonautæ, ut in Pontum Euxinum peruenere, Aeetẽ propter † uellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius usi erant nauigatione, in Græciam rediêre: sed mari quod supra Scythas est transmisso, per flumina quæ ibi sunt, ad Italiæ fines appulere: atque ibi hybernantes, * Emum oppidum condiderunt. Aestate deinde proxima, adiuuantib. eius regionis incolis, machinis quibusdam Argo nauem ad quadringenta stadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus uerò ipse in mare, quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem satis. Quamplurima sanè alia quoq́ue templa ubique Constantinus construxit, alia'que omnis generis ueræ pietatis opera perfecit: illud maximè studio habens, ut Christianæ religionis professio per terras omnes quas sol illustrat, propagaretur. Id quod ei ex sententia succedere perspectũ est. Pax certè optata Christianorum rebus, scandalis impedimentisq́ue omnibus celerrimè sublatis, affulsit.

Probianus medicus imperialis podagricus, ibi sanatus.

Signi sanctæ crucis uirtus, seu crucifixi Christi potius.

χρυσόμαλλον δέρας.

ἠμον.

Argonautarũ in Græciam reditus.

Optimus Christianorum status sub Constãtino.

** Sed iam tempus est, ut suus quoque septimo huic libro historiarum imponatur finis, uiginti & sex complectenti annos: quorum sanè a uiginti Diocletianus & Maximianus Herculius in imperio peregerunt, reliquis sex Gallerius

Anni huius libri.

a Secundum alios uiginti duos.

C 2 Maxi-

* *Plinius libro tertio, cap. 18. Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, nec procul Tergeste. Nec iam constat quo flumine. Humeris traiectam Alpes, diligentiores tradunt. Subijsse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonam Alpesq́; exorienti.*

** *Vtcunque Constantinus optimus princeps & Christianißimus fuerit, de eo tamen à quibusdam sic memoriæ proditum, ut decem primos annos præstantißimus diceretur, duodecim sequentibus latro, decem nouißimis pupillus, ob immodicas largitiones. Egnat.*

Maximinus, Maxentius, & Licinius tyrãnidem exercuerunt. Quibus etiam magnus Conſtantinus in Gallijs nondum Auguſtus ſalutatus, & in urbe Roma rerum ſummæ præfuit. Quos annos nonnulli Diocletiano tyranno contribuunt: alij uerò potius diuo Conſtantino, ſicuti & nos, adſcribunt. Atq; ijs ſubtractis, reliqui fiunt uiginti ſex anni eius, quibus poſt tyrannorum euerſionem ſolus ipſe & unus Princeps ſincerè ac ritè imperium adminiſtrauit. Et Occidente relicto, in Orientis, quod Nicomediæ fuit, Imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magno etiam ſtudio urbem ſibi cognominem condidit. Quo tempore à condito orbe fuit annus quinquies milleſimus [a] octingenteſimus, uigeſimus primus: à CHRISTI natiuitate trecenteſimus, ſedecimus. A

Anni imperij Conſtantini Magni.

[a] Secundum neotericos 4294.

Licinio poſtremum oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annis 26. Cum Licinio & Maximino (Maxentium omiſſo) circiter annos 6. Ante hos Conſtans Chlorus, Conſtantini pater, & Gallerius Maximinus, poſtquam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuere, annos ferè 4. Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus 4 annos.

OCTAVI TOMI CAPITA.

I. *Repetitio eorum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.*

II. *Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius uſq; ad imperij initium.*

III. *Ut Conſtantinus tyrannos uicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.*

IIII. *De conditione urbis Conſtantinopolitanæ, ædificijsq; eius: & ut res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, uirtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.*

V. *De Arij cum Alexandro contentione: de † Melitio: unde, & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio extiterit.* † Quidam Meletium nominant.

VI. *Qui ea tempeſtate magnarum urbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzãtij eccleſiam rexerunt.*

VII. *Epiſtola Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexandrum Conſtantinopolitanum epiſcopum, de Arianis.*

VIII. *Alia eiuſdem epiſtola publicè uniuerſis ſcripta, in qua Arius excõmunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur.*

IX. *Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit.*

X. *Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit.*

XI. *De Synodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione quæ orbem per Arium inuaſit.*

XII. *Ut Conſtantinus audita eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientem miſerit, ad concordiam inter diſſidentes conciliandam.*

XIII. *Epiſtola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa.*

XIIII. *De prima uniuerſali ſancta Nicæna Synodo, quæ de ea Euſebius ſcribat.*

XV. *Quæ ante Synodum ſint acta: & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt.*

XVI. *Ut Imperator Synodum ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius, quam ad ſacrum Epiſcoporum ordinem habuit.*

XVII. *De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de ſancto fidei noſtræ ſymbolo.*

XVIII. *De Epiſcopis qui per diſſidium contra decretum Synodi pugnarunt: et quæ contra eos, ipſumq; Arium, Synodus & ipſe Imperator conſtituerit.*

XIX. *Quæ de Paſchate & hæreſiarcha Melitio Synodus decreuerit, et de ſacris diuiniſq; canonibus. Item quid Paphnucius confeſſor ſuaſerit.*

Quòd

XX. Quòd etiam Acesium Nouatianorum Episcopum Imperator in Synodum acciuerit.
XXI. Qualia Eustathius Antiochenus, & Athanasius Alexandrinus, Episcopi, ueræ pietatis propugnatores, de Synodi actis memoriæ mandarint.
XXII. Epistola Eusebij Pamphili ad Ecclesiam suam, acta Synodi exponens.
XXIII. Ut duo etiam mortui Episcopi & patres decretis Synodi subscripserint, Chrysanthus & Musonius.
XXIIII. Quæ ipsa sancta Synodus Alexandrina scripserit ecclesiæ, de rebus in Synodo gestis.
XXV. Epistola magni Imperatoris Constantini ad omnes ubique Ecclesias, de sancta Synodi actis, et de Arianis.
XXVI. Quòd Constantinus, liberalitatis & munificentiæ causa à charitatis affectu profectæ, Constantinopolim Synodo translata, publicum ei præbuit epulum: & munerib. omnes honoris gratia prosequutus, domum quemq; dimiserit.
XXVII Epistola magni Constantini de ecclesiarum restauratione, et sacrorum librorum cõparatione.
XXVIII. Quæ magnus Constantinus Macario Hierosolymorum episcopo, de uiuifico Christi sepulchro scripserit.
XXIX. Ut Imperatoris mater Helena Hierosolymis fuerit, & ibi crucem sanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem sint acta.
XXX. De ecclesijs quas Helena & Constantinus Hierosolymis & circa ea loca construxerit.
XXXI. De Deo gratis operibus beatæ Helenæ, eiusdemq; obitu. Item de cognomine ei urbe: præterea historia fidem propè excedens de sancto martyre Luciano.
XXXII. De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Constantinopoli Constantinus collocauit: & mirifica, de una earum narratio.
XXXIII. Ut Constantinus Christianismum ubiq; terrarum propagari curauerit.
XXXIIII De Iberis, ut ij ad piam Christianæ fidei professionem sint adducti.
XXXV. Ut etiam interioris Indiæ populi Christianismũ sint amplexi, et natio itidem Armeniorum.
XXXVI. Quid Sapori regi Persarum acciderit: de episcopo Simeone, deq; ijs qui cum eo martyrio sunt affecti.
XXXVII De Tarbula Simeonis sorore: de Acepsima, & Mile, episcopis: alijsq; in Perside sedecim millibus martyrũ.
XXXVIII Quæ Constantinus Sapori Persarum regi pro Christianis scripserit.
XXXIX De uita monastica, unde ea initium sumpserit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores.
XL. De uita & instituto clarissimi inter Monachos Antonij magni, & sectatoribus eius: & de Paulo Simplici.
XLI. De sancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte uersatus est.
XLII. De sanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridone, Nicolao, & Parthenio.
XLIII. Quemadmodum Eusebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, suas receperint ecclesias: eosq; qui in eorum locum surrogati erant, eiecerint.
XLIIII Ut post Alexandrum Athanasius Alexandriæ episcopatum susceperit, & de eius à pueritia institutione: & ut † seipso magistro sacerdos sit factus, & magno Antonio charus fuerit: & de Arianorum contra ipsum calumnijs & insidijs. [illegible]
XLV. De Synodo Antiochiæ congregata, quæ Episcopatum Eustathio magno abrogauit: et de Episcopis, qui ei successerunt.
XLVI. De Romano & Hierosolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Melitianorum coniunctione atq; unione.
XLVII Ut Arius sit reuocatus ab exilio, rectam deinde doctrinam & religionem se sectaturum pollicitus.

XLVIII. Ut Athanasius, quòd Arium non susceperit, accusationem sustinuerit ab Arianis & Melitianis: & de decantata Arsenij manu.

XLIX. De Synodo Tyri contra Athanasium coacta, & ut accusationes contra ipsum institutas falsas esse Athanasius arguerit.

L. De consecratione seu dedicatione templi Hierosolymitani, Epistola Imperatoris ad Synodum Tyri Phœniciæ congregatam: & ut Athanasius exul sit factus.

LI. Ut Arius ex Alexandria Constantinopolim adueniēs, negocium facesserit Alexandro Constantinopolitano episcopo: & ut Alexandri precibus Arius sit ruptus, et quomodo Athanasius obitum eius memoriæ commendarit.

LII. De ijs quæ postea Alexandriæ acciderint, & de constitutione quam Imperator contra omnes tulit hæreses.

LIII. De Marcello, qui Ancyræ minoris Galatiæ episcopus fuit: & de Asterio sophista.

LIIII. De obitu & testamento Magni Constantini.

LV. De sepultura eius: item quibus moribus, qua statura & forma corporis fuerit.

ECCLE-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus VIII.

CAPUT I.

A R Es gestæ † Apostolis ipsis comparandi Constantini, [illegible] postquàm hostiliter cum impio Licinio bello est congressus, usque ad conditum atque in ampliorem urbem redactum Byzantium, sic se habent. Quandoquidem uerò admodum absurdũ mihi esse uidetur, tam illustrem Imperij administrationem, uerę́que in Deum pietatis, ut ita dicam, fundamentum simul & fastigium, impijssimorum tyrannorum catalogo & historiæ ita insertam (quod quidem necessariò prorsus factum est) relinquere: facere non possum, quin eam, quoad eius fieri potest, ab illis seiunctam, proprio persequar libro: quum scilicet tam ampla sit, & rebus omnibus excellens. Quapropter quæ antea Tyrannorum temporibus coniuncta exposui, quàm potero breuissimè oratione perstringam, de patre nimirum eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerum administrationem peruenerit: mox etiam ueteris Romæ imperium consequutus sit, ut triumphale uictoriæ signum in cœlo conspexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro sit ablutus, quæ pro Christianis & Ecclesijs ipsis peregerit: quibus cõstitutionibus pro religione nostra promulgatis effecerit, ut res nostræ breui magna acceperint incrementa: ut postremùm, Licinium attriuerit: denique Byzantio capto, prædonibusq́ue inde pulsis, cognominem sibi urbem magnificè excitarit, eandemq́ue sacris & profanis ędibus, porticibus, † proiectis, statuis, aquis, alijs'que publicis intra & extra mœnia ædificijs exornarit. Hisce omnibus, quæ antehac latius sunt explicata, breuiter repetitis, quæ sequuntur fusius commemorabimus: res scilicet impijssimi Arij, primamq́ue Oecumenicam & uniuersalem Nicænam Synodum: & uberem, qui tum floruerunt, diuinorum uirorum prouentum, quæ gentes, & quomodo professionem fidei nostræ susceperint, Arianorum post Synodum improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri, Aeliæ, Alexandriæ, & Constantinopoli contra Eustathium & Athanasium ueræ pietatis illustratorem acta sint. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hierosolymis preciosam ueneran- dam'que Domini crucem inuenerit, quibus rebus ibi pulcherrimè sacrosancta excoluerit loca, & quomodo tandem diem suum obierit. Multa præterea alicubi inferentur, uidelicet de Asterio & Marcello Melitianis, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius uerioris pietatis exhibito. Post hæc omnia felicissimam Constantini mortem, magnificasq́ue & tali principe dignas exequias, qui innumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sed enim manum operi admouentes, commodè id tali initio ordiemur.

Dicendorum propositio.

[illegible]

CAPUT II.

A

Parentes et ortus Constãtini. Alij ex filia Crispi, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.

DIuo Constantino pater fuit Cõstans, cui * Proceri, ab aliquibus etiam Chlori seu uirentis cognomen impositum. Illustri is admodum loco natus, genus ad Imperatorum familiam retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipsum Romæ imperauit, † ex filia nepotem fuisse constat. Posteaquàm autem Persæ, Sarmatæ, & insuper Parthi, Varacho concitante, aduersus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperiũ obtinebat, Cõstantem oratorẽ ad barbaros cõponendæ pacis gratia misit. Hic ex Hesperijs in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hospes, comitatus eius & cohortis regiæ splendore captus, filiã ei suam uiuida & nubili iam ętate puellã subijcit. Constãs amoris concubitusq; mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atq; exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa procreatura esset, tollere atq; educare iubet: nouum id & admirandum quiddã fore arbitratus, ex eo quòd cum puella dormiens, in Occidente, circum ipsum lectum, solem illucescentem se uidisse in cubiculo, dixit.

Constans dicere solitus fuit, Opes publicas melius à priuatis pluribus haberi, quàm intra unum Principis claustrũ reseruari. Eutrop.

Cæterùm legatione sua ritè defunctus, domum redijt: ibiq; egit. Interea Diocletianus, postquã ad imperium peruenerat, quarto administrationis eius anno, Maximianum Herculium socium sibi imperij adsciuerat. Constans uerò & Maximinus Gallerius, Cæsarum † insignibus decorati sunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille uerò Theodoram Herculij filiam uxorem duxit: quum quidem uterq; quam antea habuerat coniugem, propter eam quã erga Imperatores gerebant animi affectionẽ & propensionẽ repudiasset. Constanti Britannia, Alpes & Gallia superior prouincia obuenit, † inaccessæ & non ita multorũ uectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quò ipse antea legatus missus fuerat, oratores quoq; ire iubet, uiros genere claros. Cæterùm & illi, quum Drepanum delati essent, hospitio matris Constantini excipiuntur. Vbi puer ludens, ab uno oratorum ad animi acerbitatem per obiurgationem est commotus. Cuius uerba ille ægrè impatienterq; ferens, lachrymis profusis ad matrem querelam defert. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij asseuerans sanguinis esse. Et uerba ea facile confirmabant, quùm pueri facies, quæ Constantis uultum apprimè referebat, tum purpura illa infecta uestis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Constantis sententia confecta, in patriam reuersi, quùm alias muneris sui res illi exposuere, tum de puero etiam Constantino retulere, formosum eum ingeniosumq; adolescentulum gestus edere regios, & uultum constitutionemq; eius ferè omnem egregiè referre. Quam ob causam Constans filium statim unà cum matre ad se adducendum curauit. Quum uerò metueret, ne quid uel puero uel matri ab uxore sua, per zelotypiam & cõiugalem ęmulationem accideret, Helenę ipsi, sicuti decebat, prospexit, puerum autem aliquanto pòst Nicomediam ad Diocletianum misit. Ibi ille in Imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domesticos scholarum cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Christianorũ sacra sensim & occultè est complexus: & Imperatores, qui tantopere uanæ superstitioni dediti essent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, detestatus. Porrò ut incãtationibus diuinationibusq; quibusdã Diocletianus cognouit, ipsum Constantinum solum summa rerum & imperio potiturum, idolorumq; cultum sublaturum, odio erga eum est accensus, consiliumq; occidendi eius cepit. Quare cõperta, Constantinus ad patrẽ se contulit: quem iam supremum propè trahentem spiritum, & circa testamentũ condendum occupatum reperit: in quo illi

B

Constantinus in aula Diocletiani educatus.

Christia-

A Christianorum religionem consectanti, imperium potestatemq́ suam reliquit: reliquis, quos ex Theodora susceperat liberis, præteritis: ipse quoque manibus suis, in Britania coronam Imperialem ei imposuit, quinquaginta & sex ætatis, tribus a uerò & uiginti imperij, exactis annis: quum quidē omnibus, qui ueram pietatem colendam statuissent, tutus & tranquillus fuisset portus & perfugium. Eo modo Constantinus paternum est consecutus imperium, ducentesima septuagesima quinta ineunte Olympiade: qui annus est à mundo condito, quinquies millesimus octingentesimus quintusdecimus.

Constantinus Constantis successor.

a 19, ut Cæsar 4. ut Augustus. Apud alios Chronicos scriptores inuenio Olympiadem 272. Annum mundi conditi 4271. Annum Domini 310. Bibliander posuit annum mundi cōditi 4289. Et annū Dom. 318.

CAPUT III.

Diocletianus autem & Maximianus, uiginti annis in Imperio administrādo completis, propter certas causas, & quòd dura quædam perpessi essent, potestatem eam sua sponte sibi ipsis abrogarunt. Qualia autem uel cōtra nos, uel etiā pro nobis proposuerint edicta, & quot martyrum millibus strenuè pro Christi nomine decertantibus, ipsi simul & Maximinus successor eorū necis causa extiterint, plenissimè à nobis paulo antè est explicatum. Maxentius porrò Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eisdem detinebantur studijs, ciuium subditorum bona diripientes, matrimonia aliena uiolantes, & cædes innumeras quolibet propè die subornantes. Aduersus hos, oppressorum legationibus pluribus excitus è Gallijs Constantinus, primùm Maxētio ad urbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduersus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepentè in cœlo salutiferum Crucis signum longius distentum, Orientem uersus, meridiano tempore, splendore solem ipsum superante, apparuit: circum quod, in orbem, stellis itidem, ut in cruce,
B literarum latinarum formam referentibus, inscriptio hisce uerbis est uisa, IN HOC VINCE. quod signum confestim ex auro & lapillis preciosis, ad militaris uexilli instar fieri curauit: & simul Maxentiū fortissimè deuicit, in ponte submersum, & Romam in potestatē suam recepit. Deinde deorū simulacra comminuens, in cinerē redegit, eorundemq́ delubra solo æquauit. Mox, manibus ipse suis, Seruatori in Palatio Romæ templum sarculo descripsit & excitauit. Leges pro Christianis tulit, aliaq́ magno studio pro eisdem egit, quæ paulo antè recensuimus. Et quum eum morbus inuasisset, & medici infantum sanguine id malum discuti purgariq́ posse renunciarent, abhorruit resiluitq́ ab eo facinore Deo charissimus Imperator, luctu & eiulatu matrū permotus. Intercedit nox, & principes Apostolorum se ei spectandos exhibent, Romanæq́ urbis Antistitem accersere iubent, piscinam apud eum esse ostendentes, cuius lauacro ablutum illum saluum subitò & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus sunt refert, Imperatorem baptizat: & morbus ipse aquis innatat, squamarum in morem, non ab oculis, uerùm à carne ipsa decidentium. Itaque ille melius habet, usq; adeò ut miraretur ipse, is'ne esset, qui antea fuerat Constantinus. Postea Iudæorum turba existit, qui Imperatoris matrē adeuntes, Constantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, sed transitionem eius ad Christum ualde arguunt & criminantur. Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ. At ille firmis nixus fundamentis efficit, ut illi ipsi Iudæi cum Syluestre Romanæ urbis Episcopo congrediantur, sermones'que conferant. Atque is magna eloquentiæ ui cum illis agens, facilè eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congressus, tropæum Crucis inferri in hostem iubet. aduersus quod quum ille iacula emittere iuberet, uictus succumbit. Quo è medio sublato,

Bellum Constantini aduersus Maxentiū.

Signum crucis ei in cœlo apparet.

Constantinus Romæ baptizatur.

Maximinus opprimit.

sublato, magis etiam res Christianorum sunt auctæ. Itaque encænia, innouatarumq; rerum ferię, tranquillitate ubique à Deo concessa, celebratæ: alia'que omnia peracta, quæ in eiuscemodi mutationibus & Dei dispositionibus, moribus fieri receptum est. Sub hæc constitutiones in scripto & sine scripto, quæ pro eo atque deceret, res Christianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro constructa, quædam in ampliorem decentioremq; formam mutata. Leges latæ, immunitatem ministris Dei conferentes, libertatem'que & magnificas donationes templis sacrisq; ædibus largientes. Aliæ præterea, synodos & conuentus fidelium in unum cogentes: atque item aliæ concordiam ecclesiarum conciliantes. Atque hæc quidem tum ad eum modum se habebant. Licinius autem, qui Constantiam Constantini sororem in matrimonio habebat, Orientemq; ad Nicomediam cum imperio administrare iussus erat, quòd magnitudinem Imperij moderatè perferre non posset, rebellionem exitium'que aduersus eum, à quo summa acceperat beneficia, molitur: conatumq; suum, occultè Christianos, quorum ille magnus amator erat, occidens, ac multos ex eis in rationem martyriorũ referens, declarat. Apud quem quum Constantinus neq; cohortando, neq; suadendo, neque adeò territando, ut à cœpto desisteret, aliquid efficeret, postremò bello eum aggressus, ad Chrysopolim Bithyniæ prælium cum eo committit. In quo superatus ille, in potestatem quidem Constantini peruenit: uitam, uictore donante, recipit, & Thessalonicæ sub custodia seruatur: ubi uerò tum quoq; ad nouas res respectare deprehensus est, ipse in seipsum ferrum pertraxit. Quam ob rem securi percussus, sibi ipsi quidem uitæ finem, tyrannidi uerò & idololatriæ bellicum motum creauit.

A

Christiani Encænia ubiq; celebrant.

Licinium Imperij socium Constantinus primùm in Pannonia, deinde in Macedõia, rursum in Thracia, postremò in Asia uicit, fugauit, & per deditionẽ cepit: literarũ acerrimũ hostem, Dacia oriundũ, parẽtibus armentarijs. Vnde ei etiam Armentarij cognomen inditum.

Cauit Constãtinus Licinio cadẽdo, ne idẽ is tentaret, quod Maximianus Herculius imperio, quod deposuerat, repetendo fecerat.

CAPUT IIII.

Rebus contra Licinium prosperè gestis, urbem quoque ut sub nomine suo condat, circumspicit. Byzantij quidam erant sæui admodum, armis'que sibi barbaro more plurimùm arrogantes. Hos armis adortus, belli iure uincit: eorumq; uetusto castello diruto, ingentibus'que & magnificis tributis comportatis, magnam construit urbem, nihil prorsus rerum omnium, quæ ad eam illustrandam spectarent, omittens, ædes præclaras struens, ex ipsa Roma alijsq; populis incolas eò alliciens: † circum equestrem, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, statuas, imagines, & quæcunque essent præcipuæ artis opera, fieri, eo'que comportari, ut splendida ornata'que redderet omnia, curans. Ad hæc, templa Deo, Apostolis & martyribus, & maximam illam * Porphyretici marmoris columnam construens, in qua statuam quoque suam collocauit, in polo seu uertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille symbolo indicauit, uirtute inuicti eius tropæi & signi, terram omnem & mare ipsum à se esse subactum. In regione etiam ea quæ Sosthenium dicitur, & * in traiectu, ex apparitione archangeli Michaelis, templa condidit, alia'que plura opera perfecit, quæ illius diuina mente & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei urbe dicitur, non longè ab Ilio, circa Græcorum naualem stationem, eam illum excitare cœpisse. quòd autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, eregionè Chalcedoni extruere iussus esset, responso ei morẽ gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdedisse: rebus'que omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romę parem extruxisse, curiam atq; Senatum, sumptus, * tesseras frumentarias, dignitatis'que genus omne, Imperatoria prorsus munificentia ciuibus largitum esse. Atque ita omnibus rebus ritè atque ordine dispositis, Constan-

Constãtinopolis construitur & exornatur.

ἱππόδρομόν τε καὶ ἐμβόλους.

πορφυροῦν κίονα.

Constãtini statua equestris.

ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Apparitio sancti Michaelis.

σιτηρέσια.

A Constãtinopolim & nouam Romam appellasse, eademq́ cum illa potestate, eisdem moribus atq; institutis, eisdemq́ legibus esse iussisse, & insuper † Imperatricem urbem declarasse, populorum omnium qui Romanum imperium agnoscentes, Septentrionem, Austrum, & solem Orientem uersus, & quod in medio est mare colunt, ab eis quæ ad Istrum extructæ sunt urbibus, & ab Epidamno, quæ non longè ab Ionio sinu est sita, usque ad Cyrenem & proximam Libyam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoam. Et urbem eam condi cœpisse, à mundo creato quinquies millesimo octingentesimo uigesimoquinto, Imperij eius decimo: absolutam autem prorsus esse, eiusdem Imperij uigesimo octauo anno, qui incidit in conditi Mundi annũ quinquies millesimũ octingentesimum quadragesimum tertium, siue, ut alij tradunt, trigesimumoctauum. a De ea illud quoque memoriæ est proditum: ut Imperator ipse pedibus, hastam manu tenens, ambitum mœniaq́ eius definiens circumijt: quòd comitibus eius ulterius quàm cõueniret, pomeria urbis proferre uideretur, quendam ex eis ad eum accessisse atque rogasse, Quò usque tandem here? illumq́ disertè respondisse: Eò usque, dum qui me præcedit ductor, constiterit. Vnde satis constabat, cœlestem quampiam ei præijsse uirtutem, quæ eum, quod fieri deberet, instrueret. Eam tam magnificè fundatam, almam quoque Romam uocauit, quod uerbum Romanis † gloria præclaram significat. Constantinus sanè nunquam non pro Christiana pietate aliquid agens, non Byzantij tantum, sed & ubique terrarum, pulcherrima ædificauit templa, potissimumq́ in metropolitanis sedibus, sicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antiochiæ ad Orontem, in ueteri Roma, & Hierosolymis ipsis. De quibus, quæ ibi opera perfecerit, postea dicemus. Quum B uerò res omnes ei ex sententia cederent, etiam apud exteras nationes, finitimas simul & longinquiores, uel iure belli, uel fœderibus pactis pacatas: altissima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & professio fidei Christianæ ubique terrarum est propagata. Multæ quoque feræ nationes sacra nostra sunt complexæ: & mirificum uitæ institutum in ecclesijs, & apud multitudinem ipsam, denique in montibus etiam & solis locis resplenduit, quòd nuper admodum Monachi pullulare cœpissent, & quòd martyres adhuc & confessores superstites essent, sacerdotesq́ insuper Apostolicis donis & miraculis, uitæq́ simplicitate uigerent. Per quos cœlestem prorsus uitam in terris cernere erat, religione ipsa indies semper & in rebus omnibus augmenta sua capiente: & Cõstantino studio omni in hoc incumbente, ut apud omnes ea ubique confirmata stabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem excresceret: utq́ per ipsum, adiuuãte Deo, Christianismus in serena certaq́ tranquillitate & altissima pace consisteret. Atque ut simpliciter dicam, ea tempestate res nostræ lætissimæ, iucundissimæ, & florentissimæ fuere: aduersarij autem contrà, in tristicia, summissione, & mœrore summo uixere.

[Margin, left:] *βασιλίδα.* — *Alma Roma.* — *ἀδιάδοξον.* — *Christianismus ubiq; florentissimus.*

[Margin, right:] *Noua Roma et urbs imperatrix.* — *Terminus Orientalis & Constantinopolitani imperij.* — *Tempus conditæ urbis Constantinopolitanæ.* — *a. Si scilicet aut intra tredecimum annum perfecta, aut quinto imperij eius anno ædificari cœpta esset.* — *Augurium auspicatissimum conditæ urbis Constantinopolitanæ.* — *Iustinian. Constantinopolim nouam Romã Deo propitio, meliorib. quam ueterem conditam esse augurijs censet, l. Deo authore. C. de ueter. iure enucl.*

CAPUT V.

Religio nostra quum in tanta esset gloria & flore, pacem & quietem tantam intestinum turbauit bellum. † Nugæ namq; & disputationes contentiosæ, ueram pietatem perfectamq́ diuini numinis cognitionem prætexentes, de quibus antea inquisitum non fuerat, ea in quæstionem deduxerunt, eaq́ et ingentes turbas in ecclesijs concitarunt. Siquidem generis nostri * pestis, improbus'que prorsus & exitiosus hostis, nauim ecclesiasticam tam placidè secundis uentis ferri, & ab uniuersitatis huius Deo gubernari uidens, ferre id non potuit: & graue molestumq́ sibi esse putauit, nisi submer-

[Margin, left:] *λῆροι.*

[Margin, right:] *Tranquillum floréntemq; rei ecclesiasticæ statum importunitate sua heretici perturbarunt.* — *ἀλάστωρ καὶ πονηρὸς, καὶ παλαμναῖος.*

A

si submergendam eam curaret, quæ tam securum citra prauorum dogmatum fluctus & procellas teneret cursum. Vt enim Græcæ superstitionis prestigias proculcari, dolosos'que laqueos eius in apertum protrahi, & manifestò argui atque conuinci, & creaturam quidem (ut antehac) amplius non coli, creatorem uerò eius, sicuti conuenit, laudibus uehi & adorari animaduertit: apertum rursum cõtra Deum mouere bellum posthabuit, & dolo rem clandestinè admodũ & fraudulenter aggressus est. Repertis namq; quibusdam, qui Christianã quidem profiterentur fidem, arrogantia autem insaniaq; uanæ gloriæ ambitione & dominandi cupiditate quasi intemperijs quibusdam agerentur, eis ipsis ueluti instrumentis adinuentionis fraudisq; suæ utens, alio quodam modo rem in priorem reduxit errorem & seductionem, ut conditor scilicet rerum omnium Deus, creaturis ipsis exæquatus & cõnumeratus, creatura rursus quemadmodum antea adoraretur, cultusq; diuinus adorationi † illius similis fieret. Verùm unde, quo'ue modo, & per quem zizania hæc sata sint, re altius repetita, ut potero, exponam. Alexandriæ, quæ primaria & præcipua inter Aegypti, Thebaidis & Libyæ urbes, ciuitas est, amplissima sanè & populosissima, post Theonem, ut antea diximus, Petrus eximius ueræ pietatis propugnator, ecclesiam gubernauit: qui certaminis sacri cursu splendidè sub impijs tyrannis peracto, Achillam breui habuit successorem. Atque huic, ecclesiæ clauo dirigendo Alexander suffectus est, Apostolicæ doctrinæ generosus defensor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis institutionibus quotidie ecclesiam exhilarauit. Ea tempestate Arius quidam erat, in rationem quidem ille sacri ordinis relatus, sed qui iam inde ab initio studium suum super dogmate suo satis declarauerat. Melitio namque nouas res molienti primùm adhæsit: atque eo relicto, se postea ad diuinum, quem diximus, Petrum cõtulit, à quo etiam Diaconus est factus. sed ab eodem rursum ecclesia exactus, eo quòd Petrus Melitium sectatoresq; eius excommunicauit, & baptismum eius nõ * recepit, propter nõnullas quidem causas, potissimũ autem quòd ille persequutionis periculo non perlato, cultũ diuinum abiurarit, & dæmonibus sacrificarit. Eius quippe rei gratia in ordinem redactus, neq; aliam quampiã ob causam, quæ probari aut defendi posset, ab ecclesia proscriptus Melitius, iniuria se affectũ esse dictitans, conuicijs & maledictis Petrum proscidit. Et quum sectatores multos haberet, hęresiarcham se & ducem eorum cõstituit: & a Episcopali dignitate sibi arrogata, in oppido † Lyco, quod ad Aegyptum est, quæcunq; sunt Episcopalis muneris, citra pudorem timoremq; omnem peregit, Petro prorsus præ se contempto. Itaque unà cum alijs Melitio fauentibus, Arius quoque quiescere nolens, in Petrum est inuectus. Vbi uerò Petrus accepta martyrij corona, uitę cursum finijt, ab Achilla successore eius Arius ueniam impetrauit: & rursum Diaconi ministerio fungi permissus, postea in Presbyterorum quoque ordinem est allectus. Apud Alexandrum quoque, proximum ab Achilla episcopum, honesto loco fuit: & quòd cauillationum dialecticarum nõ imperitus, atque in eiusmodi disciplinis probè exercitatus esset, scripturarum interpretatio credita ei fuerat. Enimuerò quum non benè ferret Alexandrum Episcopi dignitatem obtinere, † quòd non ritè is quoq;, neque ordine lectus esset, dissidia aduersus eum latenter & cõtentiones mouit. Quumq; nõ haberet quod in uita moribusq; Alexandri carperet, neq; per sycophantiam facile quicquã confingere posset, ea quidem in parte quietus fuit: quæ uerò ille in ecclesia pro concione rectè pieq; doceret, in eis repugnare illi instituit. Episcopus namq; filium cum patre ὁμότιμον, hoc est, eiusdem honoris, atque eiusdem substantiæ, æqualemq; per omnia eidem qui eum genuit, esse, ex diuinarum scri-

B

pturarum

Margin notes (left): Diabolus idololatriæ autor & propagator. — Tumultus Ecclesiastici initium. — Alexandrini Episcopi. — Arius Melitij sectator. — Melitius hæresiarcha à Petro antistite Alexandrino excommunicatus, & cum eo Arius. — a Melitius sibi ipsi Episcopalem dignitatẽ sumpsit. — † Deinde Ptolemais, & Panopolis, ac Veneris oppidum iterum: & in Libyco Lycõ, ubi montes finiunt Thebaidem. Plin. lib. 5. cap. 9. — Arius presbyter & sacrarũ literarum doctor Alexandriæ ordinatus. — Contentio Alexandri episcopi, & Arij presbyteri, de doctrina Christianæ professionis.

Margin notes (right): † [illegible] — * [illegible], non admisit: hoc est, non passus est cum sacramentum baptismi administrare. — Arius ab Achilla Episcopo Alexandrino in Ecclesiã erroris gratia impetrata receptus. — † [illegible]

A pturarum sententia & traditione docuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, uerboq; ueritatis prorsus repugnans, creaturam facturamq; patris filium uocauit, in absurdas opiniones prouolutus. Ex non existentibus siquidem genitum esse: & fuisse aliquando tempus quum non fuerit, meraq; sententiæ & † arbitrij libertate uitij & uirtutis capacem esse: aliaq; eiuscemodi censuit, quæ opinari eum par erat, qui sibi de huius generis rebus disserendum atque inquirendum esse constituisset. Et quum existimaret episcopum Libyci Sabellij dogma asserere, contendendi & aduersandi studio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sanè quidem permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi scintilla ingens est & altum exortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hæc progressa, Aegyptum, Libyam, & superiorē Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias prouincias & urbes peruenit. Quæstione tali iam in controuersiam uocata, Alexander dissuadere eam est conatus. Sed iam non pauci Episcopi, & plurimi ex clero rectè dicere Ariū affirmabant, sententiamq; eius complectentes comprobabant. Postquam autem inter se non consenserunt, seu potius Arius † furijs correptus propalàm impietatem docuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius sequerentur, clericos omnes excommunicauit, & sacro ordine mouit. Sentiebant porrò cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem secum trahentes. In quo, alij idem sibi de Deo sentiendum atq; credendum esse quod Episcopus arbitraretur, putabant: alij uerò, sicuti multis euenire consueuit, istos miserabantur, ueluti iniuria affectos, & indicta causa ab ecclesia proscriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorem fuisse: Alexandrum, secūdo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine, qui B nomen id adeptus fuerat, ex supercrescentis carnis pondere in dorso eius collecto, testacei uasis forma, quod Alexandrini uernaculo sermone baucalam nominare solent: hunc inquam, secundas in ministerio sacro ferentem, dissensionis causam extitisse putant. unde postea inter Alexandrum & Arium contētio commota, & τοῦ ὁμοουσίου, hoc est, consubstantialis promulgatio exorta sit. Quod namq; Baucalis prælatum sibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis istius illi adscripsit. Alexander uerò episcopus, utrumq; à contentione abducere uolens, ad disputationes sermonumq; collationes eos inuitauit: persuasione potius quàm uiolenta iussione controuersiam sopire, conducibilius esse ducens. Et quum multoties disputando congressi essent, sicuti fieri assueuit, contentione inter quospiam mota: Episcopus nunc huic, nunc illi beneuolè & commodè adhæsit: postremò uerò tandem & ipse coæternum & consubstantialem patri filium, ita uti antea semper senserat, disertis uerbis pronunciauit, Ariumq; idem sentire iussit. Quod ubi ille, ut faceret, in animum inducere non potuit, sacris ædibus est ab eo eiectus.

Arij hæresis.

† αὐτεξουσίῳ τῆς γνώμης.

Ea longè lateq; grassata.

† παροξυντικῶν.

Alexander episcopus Arium cum popularibus suis ab ecclesia proscribit.

Scinditur incertum studia in contraria uulgus.

Alexāder Baucalis, presbyter et ipse Alexādrinus, dissensionis huius autor à quibusdam habitus.

CAPUT VI.

EO tempore Romanæ ecclesiæ Syluester præfuit, Miltiadis successor, qui post Marcellinum egregiè in persequutione ipsa certamine defunctum, sacri muneris suscepit administrationem. Alexandriæ autem post Theonem et Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexander, ecclesiasticam tenuit præfecturam. Antiochiæ, Tyranno in ecclesiastico ministerio Vitalis suffectus, pace primùm ecclesijs reddita. Is à tyrannis ecclesiam dirutam denuò excitauit: cuius structuram reliquam Philogonius

Primariarum in orbe Christiano ecclesiarum Episcopi.

perfecit, qui ex causidico episcopus factus illi successit, Liciniiꝗ temporibus, A uti uirum fortem decet, ardorem æmulationemꝗ suam pro uera pietate ostendit. Porrò Hierosolymis post Hermonem Macario sacrum munus creditum, digno tali nomine uiro, ut qui omnibus bonis & ornamentis floruerit. Constantinopoli uerò, post Metrophanem, Probi Imperatoris ex fratre nepotem, Alexandro sacrorum cura sorte cesserat. Verùm enimuerò hoc loco faciendum mihi omnino uidetur, ut altius ab ipsis Apostolis repetitos Byzantios episcopos recenseam, & ueluti sacram quandam inscriptionem historiæ huic adijciam. Andreas Domini apostolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias sortitus, Byzantij Christum prædicauit. Et quum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad cædem quæreretur, Argyropolim transijt, atque ibi biennium cōuentus agens, permultos ad Christi fidem pertraxit. Cæterùm sacra eo loco fundata æde, & Stachy apostolo episcopo creato, Sinopen concessit. Stachys sacro eo munere annis sedecim administrato, ibidem sepultus, Onesimum habuit successorem. Onesimus quatuordecim annos ecclesiam eam gubernauit, eiꝗ Polycarpus surrogatus: qui decem & octo annis munere suo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic sedecim annis ecclesiæ præfuit, eamꝗ moriens Sedecioni concessit: quo post annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius suffectus: qui septem annis episcopali munere obito, Felicem habuit successorem. Felix quinque annis sedem Episcopalem tenuit, eamꝗ ad Polycarpum transmisit. Qui sanè omnes, propter infidelium incursiones, in eo quod memorauimus Apostoli oratorio synaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione ecclesiastica suscepta, quatuor eam annis obtinuit: ecclesiam'que aliam, in loco cui nomen erat † Olea cōstruxit, ibiꝗ synaxim peregit. Eam ædem postea Constantinus Magnus splendidissimè auxit & ornauit. Athenodori successor Euzoius, sex annis Episcopatū gessit: cui Laurentius succedens, undecim annis ecclesiæ præfuit. Post hunc Alypius tredecim annis sacrū magistratū administrauit. Istius successor Pertinax, uir Consularis, nouem annis Episcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior esset, ecclesiam aliam ad mare, in loco quem ∗ ficos nominabant, excitauit, eamꝗ Pacem appellauit. Eum locum Christiani perpulchris & cōtinuis ædificijs in oppidi formam redegerunt. Quapropter eum etiam mœnibus eximijs, magna uirtutis gloria pollens Constantinus est dignatus, quòd in eo scilicet Pacis esset templum. Post Pertinacem, Olympianus undecim annis sacrorum antistes fuit: rursum post hunc Marcus, annis tredecim. Post Marcum Cyrillianus, sedecim: Post Cyrillianum Constantinus, septem. Hic primo episcopatus sui anno, intra Byzantium in parte septentrionali templum ædificauit, atꝗ id Euphemiæ martyri, quæ tum sacrum peregerat certamen, consecrauit. Ad quod templum reliquo uitæ tempore transacto, C episcopale munus Tito reliquit: qui id supra triginta & quinque annos administratum, ad Dometium Probi imperatoris fratrem transmisit. Atque huic Probus filius successit. Et Dometius antistitis honorem uiginti quatuor, Probus duodecim annos gessit, cuius Metrophanes frater successor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Episcopale ministerium cohonestauit. Sub quo etiam Constantinus semper Augustus, cognominem sibi urbem magnificè condidit. Metrophanis porrò successor fuit Alexander, Apostolicis donis præclarus. Hæc de Episcopis. Sed enim Alexandriæ episcopus Alexander, quum Arium uideret † dominandi furore flagratem, priuatim illegitimos conuentus agere, & turbam motum'que ingentem concitare: non modò ad sacros ecclesiarum

Catalogus Episcoporū Byzantiorum ab ipso apostolo Andrea usque ad Alexandrū, cuius precibus Arius est pessundatus.

Olea Constantinopolis regio. B † ἐλαία.

Item, Fici. Pacis templum. ∗ συκαῖ.

Christiani ad hoc templum oppidum construxerunt.

Probi imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantij episcopi.

† φιλαρχίας οἴςρῳ πυρίφερον.

A clesiarum præfectos, uerùm etiam ad fideles passim in urbibus omnes, de blasphemia eius publicitùs literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexã, ut mihi uerior narratio rerum constet, & nemini confingere quidquam uidear. Adηciam præterea alia, quæ ueritati sunt consona, historiamq́ omnem dilucidiorem reddere possunt.

CAPUT VII.

Alexandri Alexãdrini episcopi ad Alexandrum Constantinopolitanum episcopũ, de rebus in doctrina ecclesiæ nouis Arij, scriptum.

ALexander itaque iste Alexandrinus, ad cognominem sibi Alexandrum Constantinopolitanum hæc scripsit· Reuerendißimo & unanimi fratri Alexandro, Alexander in Domino salutem. Prauorum hominum, qui dominandi libidine & pecuniæ cupiditate ducuntur, institutum, semper quæ ampliores eis esse uidentur, insidiatur ecclesηs: qui uario sanè prætextu pietatem ecclesiasticã inuadere solent. Siquidem tanquam stimulis quibusdam, ab eo qui in illis efficax est, diabolo, ad propositam sibi uoluptatem incitati, religione omni proiecta, iudicη Dei timorem proculcant. De quibus necessitas mihi imposita est, multa ab eis passo, ut ad pietatem uestram scribam, ut eiusmodi homines caueatis, & ne quis eorum se in parœcias & ecclesias uestras subinsinuare audeat, prouideatis. Instructi enim sunt per simulationem & dissimulationem, ad fraudem & seductionem, impostores isti, ut siue per seipsos, seu per literas, per assentationem & uenditationem falsam arte quadam compositas, transuersos agant simplicem atque sinceram fidem consectantes homines. Quandoquidem Arius & Achillas, coniuratione nuper facta, Colluthi † dominandi cupiditatem, longè etiam deterius quàm ipse ille, sunt æmulati. Ille namque accusatione aduersus hos ipsos instituta, ma-

Colluthus.

† φιλαρχίαν.

** χριστεμπορίαν.*

Et Colluthus quædam peruersa docebat, sed non durauit eius hæresis: nam statim disparuit. Epiphan. contra Ariomanitas.

B ligni consilη sui aliquem reperit prætextum. Isti uerò, * æruscationem illius sub Christi nomine susceptam uidentes, ecclesiæ amplius subiecti esse non sustinuerunt: sed extructis sibi ipsis latronum speluncis, continuos ibi peragentes conuentus, diu noctuq́ se in calumnηs aduersum Christum & nos excogitatis, meditando exercent, atque omnes pias & Apostolicas sententias reprehendentes, Iudaico prorsus more, Christi persequutricem instituunt officinam, diuinitatem Saluatoris nostri pernegantes, omnibusq́ eum parem esse docentes, & uoces salutiferæ eius œconomiæ & administrationis nostraq́ causa summissionis colligentes, congerere ex illis impietatis suæ dogma contendunt, uerba'que diuinitatis initio'que simul & fine carentis Paternæ gloriæ eius auersantur. Quapropter impiam Græcorum & Iudæorum de Christo opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maximè possunt, uenantur: omnia ea quibus illis ludibrio sumus, subornantes atque procurantes, seditiones'que & persequutiones quotidie contra nos excitantes: & quùm iudicia aduersus nos, impudicis mulierculis, quas ipsi dolosè seduxerunt, interuenientibus instituentes: tum Christianismum ad obtrectationem traducentes, ex eo quòd per plateas & uicos omnes, nouæ eorum, adulterata pietate, res temerè uulgantur. Quinetiam indissolubilem CHRISTI tunicam, quam ne carnifices quidem illi diuidere uoluerunt, scindere ipsi ausi sunt. Itaque nos ea quæ moribus improbis'que & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus suffragηs nostris, illos ab ea quæ diuinitatem CHRISTI adorat ecclesia proscripsimus. Consilium illi quoque cœperunt, ut nos fraudulenter circumueniant, ad consentientes nobis collegas furtim transire, sub obtentu pacis atque unionis, deprecationem quidem præ se ferentes, re ipsa uerò aliquos ex illis in contagionem morbi sui pertrahere per † blandiloquentiam satagentes,

Ariana hæresis.

Hæreticorum ferè cœpta apud plebem et infideles homines plausibilia.

Indissolubilis Christi tunica.

Arianorũ proscriptio & excõmunicatio.

† χρηστολογίαν.

Haereticorum consilia et cœpta fraudulenta.

& ut captiosis argutisq́ ab eis acceptis literis, habeant, quas à se in fraudem abductis perperam legant: eosq́ impietati iam assuefactos, prorsus à pœnitentia & fuga errorum, quibus sunt seducti, abstrahant, perinde atque suffragantes sibi & consentientes haberent Episcopos. Non illi sanè, quæ apud nos malè & docuerunt & egerunt, (quam ob rem etiam excommunicati sunt) confitentur, sed aut silentio ea committunt, aut confictis atque compositis uerbis & scriptis adumbrantes tegunt, homines q́ decipiunt, atque † ad persuadendum comparatis insidiosisq́ sermonibus pestiferam suam occultantes doctrinam, seductioni & fraudi expositos abripiunt. Sed & pietatem quoque nostram, passim apud omnes sycophanticè carpere non omittunt. Quapropter illud euenit, quum nonnulli literis eorum subscribant, ut in ecclesiam illi recipiantur: & * collegæ, qui id permittere audent, ut equidem puto, graui calumniæ crimine non careant: qui scilicet non solum id faciunt, quod Apostolicus canon eis non permittit, uerùm etiam diabolicam, quæ in illis est, contra CHRISTVM efficaciam succendunt & augent. Eam ob causam nihil cunctatus, dilecti, meipsum excitaui, ut talium hominum uobis ostenderem infidelitatem. A

† πιθανευτικοῖς καὶ φωρατικοῖς ὁμιλίαις.

** συλλειτουργοί.*

Deinde blasphemias illorum singillatim exponit, eisq́ copiose ex diuinis scripturis refutationes obijcit, impietatem ipsorum redarguens: & longius stilo progressus, infert. Multa, dilecti, quum dicere possem, prætereo: molestæ arrogantiæ esse ducens, eadem sentientes doctores, pluribus admonere. Nam uos ipsi † à Deo docti estis, minimè ignorantes, doctrinam hanc Ebionis ipsius, & Artemæ, & Pauli Samosateni esse, quorum isti impietatis fecibus haustis, nobis nunc, ex non existentibus, illorum clam * uiuiradices producunt: Arius nimirum ipse, & Achillas, & quod cum eis est malignantium conciliabulum: & tres præterea illi in Syria nescio quo modo creati episcopi, de quibus iudicium arbitrio uestro permittimus. Deinceps declaratis summissioribus scripturæ uocibus, quas Saluator † adsciticias nostra causa per exinanitionem salutaremq́ passionem suscepit, itidemq́ eis locis relatis atque expositis, quibus extra initium omne principium ac Deitas, naturalisq́ gloria & diuinitas eius exprimitur, hæc prosequitur. Quis uerò quod scripturus sum mirabitur, dilecti? si contra me, & pijssimam plebem nostram, ementitas eorum calumnias exposuero? Qui etenim aduersus diuinitatem filij Dei aciem struere ausi sunt, contra nos quoque † cum nulla prorsus gratia, probra & conuicia dicere non uerentur. Qui etiam ex ueteribus nullos esse dignos putant, qui cum eis conferantur: neque eis æquari se patiuntur, quibus nos à pueris præceptoribus usi sumus: sed ne ex omnibus quidem qui passim sunt, collegis & presbyteris, quenquam ipsis comparari uolunt, solos se sapientes, possessionum contemptores, & dogmatum repertores esse iactantes: ut quibus unis reuelatum sit, quod nemini omnium qui sub sole sunt hominum in mentem uenerit. O tumorem impium, & furorem immensum: ó opinionem insanam, & Satanicum planè sensum. Sub hæc alijs quibusdam memoratis, & dogmate fidei eorum fusius exposito, circa finem epistolæ hæc adijcit. Hosce igitur anathematis fulmine, de fidelium fratrum consensu, ictos, nemo uestrûm recipiat, neque uel dicta uel scripta eorum sustineat. Qui enim mentiri omnia consueuere, impostores, ueritatem certè non proloquentur. Vrbes illi circumeunt, nihil aliud agentes quàm ut amicitiæ obtentu, per hypocrisim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus seducant, ab ipsis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quæ sequuntur. Hosce itaque talia contra CHRISTVM ausos, & qui Christianismum quùm publicè ad populum traducunt, tum in iudicijs

† θεοδίδακτοι.

Hic etiam Artemon suprà dictus.

** μοσχεύματα.*

B

† ἐπικτήτους.

Haereticorum arrogantia.

† ἀχαρίτως παροινοῦσι.

A cijs magno studio & contentione probris manifestis exagitant: qui persequutionem temporibus pacatis, quantum in eis situm est, aduersus nos concitant: qui ineffabile CHRISTI natiuitatis mysterium eneruant: hosce, dilecti, auersantes, unanimi nobiscum consensu & suffragio, calculis quoque uestris furibundam eorum audaciam iugulate: exemplo collegarum nostrorum, qui in illorum excommunicatione acquiescunt, literis contra eos ad me datis, libelloq; damnationis subscripto, quem per filium meū Appionem Archidiaconum misi per Ægyptum omnem, Thebaidem, Libyam, Pentapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Asiam, Cappadociam, & alias circumcircà regiones. Ad horum sanè exemplum, à uobis etiam eum confirmatum iri, persuasum habeo. Multum quidem certè opis à me in eos qui ab illis sunt detrimento affecti, est collatum: sed illud maximum fuerit depellendorum à seducta plebe malorum auxilium, si collegarum nostrorum concordi consensu illa persuasa, ad pœnitentiam decurrere studuerit. Salutate uos inuicem, eius quæ apud nos est cōsentientis fraternitatis nomine. Valere uos in Domino opto, dilecti. Vtinam fructum aliquem uestrorum tantopere CHRISTI amantium animorum percipiam. Deinde anathemate excommunicatos, in epistola recenset, quos & nos suprà retulimus. In eandem sententiam, Philogonio Antiochiæ, Eustathio Berrœę in Syria, atque alijs etiam aliarum ecclesiarum antistitibus scripsit, quos Apostolicam doctrinam comprobare sciebat. Arius porrò neque ipse sibi cessandum esse putauit. Quapropter necessitate quadam ductus, occupare Episcoporum beneuolentiam uoluit: & culpam deprecans, de fide sua ad eos scripsit: simulq; petijt, si rectè quidem crederet, ut & ipsi autoritate sua id confirma-
B rent: & Alexandro, ne sibi suisq; molestiam exhiberet, significarent: Sin minus, ut quemadmodum credendum esset, ritè doceretur. Nec parum ea res Arij partibus profuit. Opinione namque tali ubique ferè apud Episcopos uulgata, communis omnium de ea quæstio fuit. Itaque alij ad Alexandrum scripserunt, nequaquam prius Arium recipiendum esse, quàm solenniter blasphemiæ suæ nuncium remisisset: alij contrà, illum ut pium, & nihil in fidei doctrina nouantem potius, defenderunt. Alexander porrò, quum cerneret multos tum, per speciem sanctimoniæ & grauitatis, Arianos ad se admittere: multos etiam instigare, ut ipse ad recipiendum in gratiam Arium persuaderetur: maximè uerò Eusebium Nicomediensem, uirum præclarum, atque in utraque disciplina summè uersatum, & in Imperiali palatio plurimùm honoratum (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eum fuere principes, Imperatorum domicilium constituerant) seipsum excitat, atque illis rescribit, Arianos se ad communionem nō recepturum. Admodum autem literis suis Nicomediensem Eusebium perstrinxit, quæ sic habent.

Scriptum hoc integrum reperitur apud Theodoritum Eccles. suæ historiæ lib. 1. cap. 4.

Cap. 5. eod.

Arius quoq; causam suam per literas apud Episcopos agit.

Episcoporum uariantes de Ario sententiæ.

Eusebius Nicomediensis episcopus, Arij fautor.

CAPUT VIII.

CHarissimis & reuerendissimis, qui ubique sunt, per catholicam Ecclesiam, collegis, Alexander in Domino salutem. Quum corpus unum sit ipsa catholica ecclesia, præceptum'que extet in diuinis literis, ut uinculum concordiæ & pacis retineamus: peræquum est, ut alij alijs inuicem, quæ apud quosque accidunt, perscribamus: ut siue doleat seu lætetur membrum unum, ipsi inter nos uel condoleamus, uel congratulemur. In ecclesia sanè nostra exurrexerunt nunc uiri iniqui & † CHRISTI inimici, defectionem docentes, quam rectè quisquam præcursorem Antichristi existimauerit atque dixerit. Constitueram equidem id silentio committere, ut fortè

Socrates Eccles. histor. lib. 1. cap. 6.

Eiusdem Alexandri Alexandrini antistitis ad omnes Episcopos Catholicos de Arianis epistola.

† χριστομάχοι.

inter solos desertores malum hoc consumeretur: neque in loca alia progressum, A simplicium quorundam aures contaminaret. Quandoquidem uerò Eusebius, qui nunc Nicomediæ est, in se ecclesiæ res sitas esse existimans, (quoniam in eum, quòd Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomediensem ecclesiam adiectis, eam affectatus est, legitimè uindicatum non est) præire desertoribus istis, & ad loca quæuis scribere, eos commendans, cœpit, ne fortè ignorantes aliquos in extremam & Christinimicam hæresim pertrahat, necesse habeo, id quod in lege scriptum est memoria tenens, amplius non silere, sed uobis rem eam omnibus annunciare, ut & defectores ipsos atque inauspicata eorum uerba cognoscatis: & quum Eusebius scripserit, animum ad literas eius non attendatis. Dudum namque maleuolentiam suam tempore occultatam, nunc tandem per hos renouare uolens, præ se fert ille quidem tanquam pro his scribat, reuera autem pro seipso id se studiosè facere declarat. Et desertores quidem sunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, † Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas, aliquando Episcopi dicti. quæ uerò contra scripturas adinuenta docent, hæc sunt. * Non semper Deus pater erat, sed erat quum Deus pater non erat: non semper igitur Dei uerbum erat, sed ex non existentibus factum est. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non existente fecit. Itaque aliquando erat, quum non erat: siquidem creatura & factura est filius. Neque uerò æqualis substantia est patri, neque uerum & naturale uerbum patris est, neque etiam uera sapientia eius: sed unus quidem ex creatis & genitis est, † abusiuè autem uerbum & sapientia factus. Et ipse * in proprio seu natiuo Dei uerbo, et in Dei sapiētia est, in qua et omnia, et ipsum quoque fecit Deus. Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius est, sicuti omnia quoque rationalia. Peregrinum quoque & alienum segregatumq́ue est uerbum à substantia Dei. Et inenarrabilis est pater filio: neque enim B perfectè cernere potest uerbum patrem, neque perfectè & certò eum cognoscere. Etenim suam ipsius quoque substantiam, uti est, filius non nouit: propter nos namque factus est, ut nos per eum, ueluti instrumentum, crearet Deus: neque is substitisset, nisi nos Deus creare uoluisset. Rogauit igitur eos quidam, posset'ne uerbum Dei mutari, sicuti diabolus mutatus est? atque illi respondere non reformidarunt, posse. mutabilis enim naturæ esse, generationi & mutationi obnoxium. Hæc dicentes, atque his impudenter sese uenditantes Arianos, sectatores'que eorum, nos quidem cum Aegyptijs & uicinis Libycis centum numero episcopis, conuentu acto, anathemate iugulauimus. Eusebius uerò receptos cōplexus est, qui mendacium ueritati & impietatem pietati commiscere studet.

Eusebius Arianus. — *Al. Iulianus.* — *Arianorum impium dogma.* — *οὐκ ἀεὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν, οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, &c.* — *† καταχρηστικῶς.* — ** ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ.* — *Ariani in conuentu prouinciali centum Episcoporum excommunicati.*

Sed nihil aget. uincit enim ueritas. Nulla enim est communio luci cum tenebris, nulla concordia CHRISTO cum Belial. Quis enim unquam audiuit talia? quis ad rem tam peregrinam & insolentem, eam audiens, non obstupescit? aures'que obturat, ne uerborum istorum sordes auditum pertingant? Quis Ioannem audiens dicentem, IN PRINCIPIO ERAT VERBVM: non damnat hosce asserentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, VNIGENITVS FILIVS: &, PER IPSVM FACTA SVNT OMNIA: non auersabitur sonantes, unum esse creaturarum filium? Quomodo uerò par esse eis potest, quæ per ipsum facta sunt? aut quomodo unigenitus, qui, iuxta eorum sententiam, omnibus connumeratur? Quomodo porrò ex non existentibus sit, quum pater dicat, Eructauit cor meum uerbum bonum: &, Ex uentre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis sit substantiæ patris, qui est imago perfecta, & splendor patris: qui'que dicit, Qui me uidet, uidet patrem?

Erroris Ariani confutatio.

Quomodo,

A Quomodo, si uerbum & sapientia est, filius Dei, erat aliquando quum non erat? Perinde enim est, atque si dicant, irrationalem & insipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi subiectus est, qui de seipso dicit, Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater unum sumus? Per Prophetam uerò: Videte me, quòd ego sum, & non mutor. Etiamsi enim in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiusque in præsentia de Verbo dicatur: quòd etiamsi homo factum, non tamen est mutatum: sed sicuti Apostolus inquit, IESVS CHRISTVS heri & hodie, idem & in secula. Quid uerò eis, ut dicerent, suasit, propter nos factum esse, quum Paulus scribat: Per quem omnia, & propter quem omnia? De blasphemia quidem eorum illa, quòd filius non nouerit patrem, non est quod miremur. Quum enim semel CHRISTVM oppugnare hostiliter constituerint, fraudulenter & calumniosè etiam uoces eius deprauant, dicentis: Sicut cognoscit me pater, & ego cognosco patrem. Si igitur ex parte Pater cognoscit filium, uidelicet & filius ex parte cognoscit patrem. Sin hoc dicere nefas est, & pater perfectè nouit filium: certum est & manifestum, quemadmodum pater nouit uerbum suum, ita etiam uerbum nouit patrem suum, cuius etiam est uerbum. Atque equidem nos hæc differentes, & diuinas scripturas explicantes, sæpenumero eos conuicimus: sed rursus ueluti chamæleontes mutati sunt, certamine quodam in se pertrahere contendentes illud quod scriptum est: Impius quum uenerit in profundum malorum, contemnit. Verumenimuerò, multæ ante eos extitere hæreses, quæ longè plura quàm deceret aut oporteret tentare ausæ, in stulticiam decidere. Isti uerò omnibus uerbis suis abolere uerbi diuinitatem aggressi, * iusticiæ illas laude, præut ipsi sunt, ornauere, quippe Antichristo propinquiores. Quapropter etiam ab ecclesia

Heretici sunt ueluti chamæleontes.

Ariani reliquis heresibus improbiores.

** [illegible] ἐξ ἑαυτῶν ἱκανάς.*

B proscripti, & anathemati subiecti sunt. Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum: & maximè, quòd & ipsi aliquando sacra mysteria ecclesiæ didicerint, & nunc ab eis desciuerint. Non miramur tamen, qui nihil noui accidere eis scimus. Idem enim etiam Hymenæo & Phileto euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primùm sectatori, postea uerò proditori & desertori. Et de ijs nobis non desunt documenta & præcepta, sed ipsemet Dominus prædixit: Videte ne quis uos seducat. multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum, & tempus propè est, & multos seducent, ne sequamini eos. Et Paulus eadem à Seruatore edoctus scripsit, quòd in extremis temporibus deficient quidam à fide saniore, intendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auersantium ueritatem. Itaque quum & Seruator atque Dominus noster IESVS CHRISTVS per se nobis præceperit, & per Apostolũ de istis significauerit, ritè sanè & ordine nos, qui auribus ipsi nostris impietatem illorũ audiuimus, eos, sicuti antea diximus, anathemati subiecimus, & alienos prorsus ab ecclesia & fide Catholica declarauimus. Idque propterea pietati uestræ, charissimi atque reuerendissimi collegæ, significauimus, ut neque ex eis quenquam, si per temeritatem ad uos accedere ausi fuerint, suscipiatis: neque Eusebio, aut alij cuipiam de eis scribenti, credatis. Conuenit enim uobis, ut Christianis, omnes qui contra CHRISTVM uel dicunt uel sentiunt, ueluti Dei hostes, & animarũ pestes, auersari, & ne salutatione quidem dignari, ne quãdo scilicet participes peccatorum eorum fiamus: sicuti beatus annunciauit Ioannes. Salutem dicite, qui apud uos sunt fratribus. Vos, qui mecum sunt, saluere iubent. Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem peperêre, malumque propter dissidendi studium adauxêre. Qui enim Alexandro sunt suffragati, eis subscripsere: alij autem, contra eas uenêre. In primis uerò Eusebius Nicomediensis in contrariam sententiam est

Heretici cauendi.

Dissidium ecclesiarum per Alexandri literas auctum.

raptus, quòd admodum se in eis perstrictum esse intellexerat. Permulti autem A partes eius sequebantur. Atque is crebras ad Alexandrum dedit literas, ut Arianos, quæstione posthabita, reciperet: quem ad hoc maximè literis suis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, ut simul & participes eius impietatis manifesti fiant: & Alexandri fides, qui nihil perperàm contra eos statuerit, ostendatur. Scribit igitur ad Eusebium Nicomediensem Arius in hæc uerba.

CAPUT IX.

Arij ad Eusebium Nicomediensem episcopum literæ. Queritur se iniustè ab Alexandro oppugnari.

DEsideratissimo domino, uiro Dei, fideli, orthodoxo, Eusebio: Arius, qui iniustè persequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia uincentem ueritatem, quam & tu propugnas, patitur, in Domino salutem. Proficiscente Nicomediam patre meo Ammonio, rectè me facturum esse putaui, si per ipsum te compellarem, simul' que insitam tibi charitatem, & quam erga fratres propter Deum & CHRISTUM eius geris affectionem admonerem, magnopere persequi me & oppugnare, omnemq; aduersum nos funem mouere Episcopum: ut nos perinde atque sine Deo homines urbe eijciat, propterea quòd non cōprobamus uoces eius, publicitùs dicentis: Semper Deus, semper filius: simul pater, simul filius: coexistit * ingenito Dei filius, † semper genitus est, * ab ingenito genitus est, neq; nutu neq; momento aliquo præcedit Deus filium, semper Deus, semper filius, semper CHRISTUS, ex ipso Deo est filius. Et propterea q; Eusebius frater tuus Cæsariēsis, & Theodotus, & Paulinus & Athanasius, & Gregorius, & Aetius, & Orientales omnes dicunt, † Deū qui sine principio est, præexistere filio, anathema facti sunt: excepto solo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis, nulliusq; doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidā eructationem, aliqui germen, nonnulli coingenitū dicunt. Quorum impietatem ne audire quidem possimus, etiamsi decies mille mortis B cruciatus nobis mitentur atq; intentent hæretici. Nos uerò quid dicimus & sentimus? docuimus & docemus? Quòd filius non est ingenitus, neque pars ingeniti ullo prorsus modo, neq; † ex subiecto quopiam: sed quòd uoluntate & consilio substiterit ante tempora & sæcula, plenus Deus, unigenitus, immutabilis: & priusquam gigneretur, aut crearetur, aut designaretur, aut fundaretur, non fuerit: ingenitus enim non erat. Affligimur autem, quòd diximus, principium habere filium, Deum autē esse absq; principio: propterea inquam persequutionem patimur. & quòd diximus, ex non existentibus eum esse. Idq; ita diximus, quòd neque pars Dei, neque ex subiecto quopiam est: hanc ob causam affligimur. Reliquum ipse nosti. Valere te in Domino, memoremq; tribulationum nostrarum esse opto, * Collucianista, uerè pie Eusebie. Porrò qui hic enumerantur, sunt: Eusebius Pamphili dictus, Cæsareæ Palæstinæ episcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanasius Anazarbi, Gregorius Beryti, Aetius Lydæ, quæ nunc Diospolis uocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduersarum autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellanicum Tripolitanum, & Macarium Hierosolymitanū, quos sycophanticè hæreticos uocat, quòd coæternum & antesæcularem, † eiusdemq; honoris & eiusdem substantiæ cum patre filium esse docuerunt. Hoc scripto permotus Eusebius, quùm plures alios uenenum hæresis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ ecclesiæ antistitem literas dedit, quas audire conuenit.

** Ingenito filius Deo.*
† ἀειγεννής.
** ἀγεννητογενής.*
Arianorū quorundam nomina.
† ὅτι προϋπάρχει ὁ θεὸς τοῦ υἱοῦ ἀνάρχως, Deū præexistere filio sine principio.
† ἐξ ὑποκειμένου τινός.
** συλλουκιανιστά.*
† ὁμότιμον, ὁμοούσιον.

Domino

* *Collucianistam Eusebium uocat, quasi condiscipulum, qui secum Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, sacras literas Antiochiæ docentem, audierit.*

CAPUT X.

A DOmino meo Paulino Eusebius in Domino salutem. Neq; egregium Domini mei a Eusebij pro uerbo ueritatis, de quo ad nos est renunciatum, studium: neque tuum eadem de re silentium, Domine, tacitum apud nos est. Itaque pro eo atque conuenit, de domino quidem meo Eusebio lætamur: de te autem dolemus, tanti uiri silentio causam nostram damnari existimantes. Quapropter te, qui nosti prudenti uiro minimè omnium conuenire, ut aliena & absurda sentiat, ueritatemq; obticeat, hortor, ut spiritu mentem tuam ad scribendum redintegrante, scribere tandem de rebus ijs incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ sunt utiles: præcipuè, si cõsentanea scripturæ, uestigijs uerborum & sententiarum eius insistens, scribere animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neque unum in duo diuisum, sed neque † corporeum quid perpessioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: uerùm unum quidem ingenitum unum uerò ab ipso uerè, non autem ex substantia eius * factum, prorsus naturæ ingeniti non particeps: neque quod ex substantia eius sit, sed factum planè sit, aliud natura atque uirtute, ad perfectam similitudinem dispositionis & uirtutis factoris ipsius factum. Cuius principium non uerbo tantum inenarrabile, sed neque mente, non dico hominum, sed eorum quæ supra homines sunt, omnium, comprehensibile esse credimus. Proindeq; non nostris ipsorum rationibus freti, sed sacræ scripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum esse & fundatum & genitum substantia, & immutabili atque inenarrabili natura & similitudine ad factorem ipsum, sicuti ip-

B se dicit Dominus: Deus creauit me in initio uiarum eius, ante omnes colles genuit me. Si uerò ex ipso, hoc est, ab ipso erat, ceu pars eius, aut ex defluxu substantiæ, non iam creatus, neque fundatus esse diceretur: id quod ipse quoque, domine, profectò non ignoras. Quòd enim ex ingenito existat, conditum iam ab alio, uel à se ipso, fundatúmue non sit, utpote ab initio ingenitum existens. Si uerò genitum id esse dicatur, † indicium quoddam de se præbeat, ueluti ex paterna substãtia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quòd non de eo solo genitum esse, scriptura, uerum etiam de alijs, illi per omnia natura dissimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: Filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Et, Deum qui genuit te, dereliquisti. Et in alijs quid dicit? Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, sed cuiuslibet rei quæ generatur, ex uoluntate eius, generationem deducens. Nihil enim est ex substantia eius: uerùm omnia uoluntate eius, pro se quodque, genita sunt, sicuti genita sunt. Atque ille quidem Deus, hæc uerò ad similitudinem eius † ratione sua similia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitùs adest gratia, ad dominum meum Alexandrum perscribe. Persuasum enim habeo, si ad hominem scripseris, te eum permoturum esse. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conseruet, domine.

Eusebij Nicomediensis ad Paulinum Tyri episcopum epistola.

a. Eusebium Pamphili Cæsariensem antistitem intelligit.

† σῶμά τι παθητόν, Niceph. Al. σωματικόν τι καὶ παθητόν.

Sententia Eusebij de persona filij Dei Arianizans.

* γεγονός.

† ὑπεροχήν τινα καὶ ἐξοχήν. Alij habent ὑποβάσιν, hoc est, diminutionẽ, decremẽtum.

* ταυτότητα, identitatem.

† λόγῳ.

CAPUT XI.

TAlia & isti scripserunt, aduersus ueritatem bellum instituentes. Postquam aũt diu multumq; scribentes, persuadere Alexandro q̃d uolebant nõ potuere, perinde atq; iniuria affecti essent, ægrè id ferentes, magno studio in hoc incubuere, ut Arij dogma obtineret. Et in Bithyniæ primaria urbe, impietatis instituta officina, Eusebius ad plerosq; orbis Christiani Episcopos literas dedit, ut Arium sectatoresq; eius ad communionem

Alexander Alexandrinus ut Arium ad communionem admittat, persuaderi non potest.

nem admitterent. Sic enim futurum, ut ingentem de dogmate consequerentur gloriam: & Alexandro, ut idem faceret, autores fierent. Vt uerò nihilo magis cœptum eorum ex sententia processit, quòd Alexander in eis quæ semel decreuisset, constanter perseueraret: desperata ea re Arius, internuncios ad Paulinum, & Eusebium Pamphili, & Patrophilum Scythopolitanum, & ad illorum collegium misit, ut sibi sectatoribusq; suis populi sui in ecclesia cogendi, sicuti antea fecissent, potestas fieret, petens: quippe qui longo ipse iam tempore ordinem locum'que suum inter presbyteros haberet, & ex consuetudine antiqua unus quidem omnibus præesset episcopus: presbyteri autem suas ipsi regerent ecclesias, atque in eis populum congregatum pro concione docerent. Illi legationem hominis suscipiunt, & cum alijs in Palæstina conuenientes, petitionem'que eius adimplentes, decretum in scriptum referunt: Arium quidem, ut antea, conuentus cogere posse: Alexandro autem subditum esse, deprecari'que & supplicare ei, quo in gratiam unionem'que eius peruenire posset, debere. Sed & alia quoque in Aegypto Synodus hac de re acta. Ario Melitius etiam, sectatores' que eiusdem fauerunt, eum'que maximè iuuerunt: qui & ipsi non ita pridem ab ecclesia desciuerant, & malè erga Alexandrum animati erant. Quis autem Melitius iste fuerit, iam antea diximus. Cæterùm hæresi hac per Aegyptum, & alibi passim in ecclesijs uulgata, dissidium ubique implacabile excitatum est. Et uulgus iudicium earum rerum sibi sumebat. Agebatur de his publicè in foro, alijs ad hanc, alijs ad illam partem animi affectione inclinantibus. Ea'que rerum facies risum prorsus, tragicum'que præbebat spectaculum. Siquidem non peregrini & aduenæ ecclesias oppugnabant, sed ciues ac tribules quotidiana consuetudine inter se coniuncti, bellum intestinum gerebant, linguis pro hastis utentes, et seipsos inuicem mordentes. In eam sanè indignitatem res euasit, ut publicè Christianismus, ad iocum & ludibrium omnibus expositus esset. Iuueniliter namque inter se decertantes, legationes circummittebant, utra pars maiorem ad se pertraheret hominum frequētiam. Et quamplurimæ epistolæ, inter se contrariæ, passim mittebantur ab eis qui uel Alexandrum uel Arium opinionibus suis assentiri cupiebant. Vnde deinceps, quæ sequutę sunt hæreses Arianorum, Eunomianorum, & si quæ sunt aliæ, dissidij & conflictationis occasionem sumpsere.

Arius ut presbyter, conuentus in ecclesia sua cogendi potestatem petit. *Permissum id Ario, quatenus Alexādro episcopo morigerus esset, Palestinis episcopis statuentibus.* *Melitiani Arij fautores.* *Vulgus etiam sibi iudiciū ecclesiasticarum controuersiarum sumit.* *Id quoque ætate nostra usitatum est.* *Hæresum plurium ex contentione eiusmodi ortus.*

A B

CAPUT XII.

Quæ cōtentio quū ad Imperatoris quoq; aulā peruenisset, nō mediocriter, ea audita, laudatissimus permotus est atq; indoluit Princeps. Et graui in animo concepto mœrore, propriam eam reputauit esse calamitatem. Confestim ergo flammā accensam extinguere, & quam celerrimè malorum fontem obturare studuit. Verebatur enim, quòd nuper admodum religio uigere cœpisset, multos eiusmodi opinionum dissensione adductos, fidem auersaturos esse. Itaq; literis scriptis, & Arium & Alexandrum obiurgans, uicio eis uertit, quòd quæ latère potuerit, quæstionem in medium attulerint: & nimia ad contendendū inclinatione, ea perperàm uulgarint, quæ neq; mouere, neq; prorsus in animū admittere, aut certè, si admisissent, silentio tegere, neq; ita inter sese dissidere, quamuis illis tum de dogmate non cōueniret, debuissent. Omniū quippe maximè necessariū unū esse putauit, ut de diuina prouidentia cōsentiamus, & omnes eandē fidē seruemus. Exquisitè uerò de eiusmodi rebus inquirere, † secundarū esse partiū. Quod si ambiguæ emergerēt sententię, rectius eas in recessibus mentis, tanquā in umbra, tegi. Quapropter ut à talibus conten-

Constantinus per literas Alexandrum & Arium ad concordiam est cohortatus. *In fidei professione omnes consentire debemus.* *† οἱ δευτέρω τίθεσθαι.*

A contentionis nugis alienissimi, idem sentirent, eos est cohortatus. Aegrè sibi esse quàm maximè testatus, homines tales & urbes Orientales, quamuis usu publico id flagitante, ipsamq; adeò Alexandriam, tanto sibi eius dissidij impedimẽto obiecto, uisere. Talia quædam obiurgatione & suasione temperata, Alexandro & Ario sapientissimus scripsit Imperator. Grauiter etiam admodum tulit, quòd audisset, quosdam in Oriente festum Paschæ diem non eodem tempore, quo reliquos omnes Christianos, celebrare: eosq; quùm singulare quiddam sibi usurpare, atque à destinato receptæ ab alijs consuetudinis instituto recedere, tum ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, ut tam lætus & festus Christianorum conuentus obscuraretur, & dissensione deprauaretur. Itaq; consentientem statum ecclesijs conciliare uolens, utraq; in re inhibere mali currentem impetum, priusquam latius ad plures perueniret, & seditionem ad concordiam reducere studuit. Eius rei gratia, uirum & uita & doctrina insigni præditum, qui quùm alijs in rebus præclarus esset, tum in tuenda fidei professione paulò antea magnam sibi gloriam comparasset, quiq; in maxima apud Imperatorem ueneratione & honore præcipuo esset, nomine Hosium, ciuitatis Cordubæ in Hispania episcopum, ex omnibus familiaribus suis delectum, cum literis ad eos qui in Aegypto inter se dissidebãt conciliandos, & ad cõcordiam reducendos: & item ad eos qui in Oriente, ecclesijs alijs se Paschali die celebrando non accommodabãt, ad consentientes nobiscum ceremonias pertrahendos, misit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inserere. Epistolam enim totam, Eusebius libro secundo eorum quos de Constantino scripsit, de uerbo ad uerbum retulit. Cuius capita quædam sic habent.

Quæstiones ecclesiasticæ non temerè promulgandæ.

Controuersia de tempore Paschatis celebrandi.

Ad dissensiones eiusmodi componendas Constantinus Hosiũ Cordubensem episcopum in Aegyptum & Asiã misit.

Euseb. lib. 2.

B

CAPUT XIII.

» Victor Constantinus, Maximus, Augustus, Alexãdro & Ario. Quæ-
» stionis præsentis exordium à uobis isthinc extitisse intelligo. Quum
» enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quisq; eorum sen-
» tiret de quodam loco scripturæ, seu potius de cuiusdam partis inani
» quæstione interrogares: & tu Ari, quod uel prorsus in animum non admissum,
» uel certè admissum silentio mandatum oportuit, improuidè respondendo expo
» neres, excitata inter uos dissensione, conuentus quidem solennis quibusdam de-
» negatus, sanctissimus autem populus in partes scissus, communis corporis apta
» & consentiente unione excidit. Itaque uterque uestrũm ex æquo sententiam ani
» mumq; animaduertens, ad quod uos conseruus & collega uester legitimè ac iu-
» stè cohortatus fuerit, id suscipiat. Quid uerò hoc ipsum est? Neq; interrogare de
» eiusmodi rebus à principio, neq; interrogatum respõdere, æquum erat. Eiusce-
» modi enim quæstiones, quas non aliqua legis & religionis nostræ necessitas in-
» iungit, sed inanes inutilis * ocij nugæ proferũt, etiamsi naturalis alicuius exercita
» tionis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis nostræ continere, neq; uel
» facilè in publicos conuentus producere, uel incautè omniũ auribus credere de-
» bemus. Quotus enim quisq; est, qui res ita magnas & difficiles admodũ, aut cer-
» tò perspicere, aut ritè exponere queat? Quod si quis id sibi facere procliue esse
» ducat, cui parti plebis id persuadebit? aut quis tandem erit, qui cõtra tales tanta-
» rum rerum argutias & subtilitates, sine periculoso lapsu cõsistet? Quam ob rem
» inhibenda est in talibus † disputatio longior, ne quo modo, si uel naturæ nostræ
» imbecillitas, quod propositũ sit, exponere nõ ualeat: uel discentium auditorũ he
» betius ingenium, id quod exquisitè dictum sit, assequi non possit: in alterius isto
» rum, blasphemiæ scilicet, aut schismatis atq; dissidij necessitatẽ populus incidat.

Epistolæ Constantini ad Alexandrum & Arium particula.

Dolet Ecclesiasticã unionem diuisam esse.

** ἐρεσχελία.*

Quæstiones de religione non necessariæ nõ facilè proferendæ.

† πολυλογία.

Itaq;

A

Itaq; & interrogatio incauta, & responsio improuida, æquam sibi inuicem in utroq; ueniam concedant. Neq; enim de præcipuo aliquo legis nostræ præcepto occasionem concertandi sumpsistis, neque nouum aliquod à uobis de cultu Dei institutum est inductum, sed unam eandemq; habetis propositam rationem, siculi communionis etiam tesseram. Et quum de rebus minimis inter uos contentiosè decertetis, minimè omnium decet, per dissensionē, uos tantam populi Dei multitudinem pro arbitrio uestro ducere. Quod neq; decorum, neque prorsus fas esse creditur. Sed enim, ut prudentiam uestram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis sanè, philosophis etiam ipsis de uno omnibus conuenire dogmate, & persæpe eosdem de parte aliqua sententiarum aut breuium dictorum dissentire: sed enim etiā si scientię uirtute discordent, corporis tamē unione inter se cōspirāt. Quod si hoc sic habet, quomodo nō multo iustius fuerit, uos, qui magni Dei ministri, in tantę religionis instituto collocati estis, unanimes inter uos esse? Verùm age, deliberatione maiore consideremus, & cogitatione prolixiore quod dictum est animaduertamus, an rectè propter paucas & uanas uerborum inter uos rixas, fratres fratribus aduersentur, & solennes conuentus impia dissensione per uos segregentur, qui de paruis admodum & minimè necessarijs rebus mutua cōtentione decertatis. Vulgaria hęc sunt, & puerilibus mentibus magis conuenientia, quàm sacrorum & prudentium uirorum sapientiæ congruentia. Decedamus nostra sponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipse Deus & Saluator omnium nostrûm, commune omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœptum hoc mihi, illius longè † potentioris famulo, ad finem debitū perducere permittite, ut * per uos, illius populos, mea admonitione, ministerio, et cohortationis cōtentione, ad cōuentus cōmunionem reducā. Est enim, quemadmodum dixi, una quędam in uobis fides, una instituti uestri sententia, & legis ipsius præceptum, omnibus suis partibus in unum animæ propositum & uoluntatem omnia concludit. Hoc ipsum quod uobis inter uos cōtentionem peperit, quandoquidem non ad totius legis uim refertur, nequaquam apud uos seditionem aliquam & secessionem faciat. Atq; hæc dico, non ut omnino necessitatem uobis istam ualde puerilem atq; incautam, aut qualemcumq; tandem quæstionē sopiendi imponam. Potest enim à uobis sincerè solennitas conuentus retineri, et communio omniū seruari, quamuis maximè in parte quapiam inter uos aliqua sit de re minima dissensio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibusuis, eadem uoluntas est, neque una apud nos natura aut sententia obtinet. Itaque de prouidentia Diuina, una in uobis sit fides, una sententia, unus de Deo consensus. Ea uerò quæ de minimis istis quæstionibus inter uos exquisitè inquiritis, tametsi ad eandem sententiam non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conseruare. Itaque facite, ut ineffabile illud & præcipuum communis amicitiæ & charitatis sacramentum, & ueritatis fides, Deiq; cultus, & religionis atque legis nostræ honor & reuerentia, constans & firma apud uos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite uniuerso populo suos amplexus: & uos ipsi ueluti animas uestras expiantes, rursus alter alterum agnoscite. Iucundior namq; persępe, post depositas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoq; serenos dies, & noctes securas, ut mihi suauitas aliqua puræ lucis, & tranquilla uitæ lætitia deinceps seruetur. Quod si non fit, illa mihi necessitas incūbit, ut suspirijs & lachrymis totus extenuer, & neq; uitæ huius tempus placidè sustineā. Si enim tot Dei populi, hoc est cōserui mei, tam iniqua & detrimentosa inter se decertatione dissideant, quomodo fieri potest, ut ipse deinceps animo consistam? Cœterùm ut summum

B

Exhortatio ad concordiam.

Petit Constantinus, ut sibi permittatur, excommunicatione Arianorum abolita, Christianū populum ad unanimes in ecclesia conuentus reducere.

Propter quæstiones non ita magni momenti unio & communio ecclesiastica nō scindenda.

Constantinus insuauem sibi uitam fore putat, nisi res ecclesiastica ad pacem & tranquillitatem reducatur.

† vel κρατέντος, Dei scil.

* id est, uestra parte.

In Orientē Nicomedia proficiscens Constātinus, in itinere de dißidio ecclesiarū certior factus, retrocessit.

A ſummum meum hac de re mœrorē amplius intelligatis, illud ſic habete: Nuper adeò, quum Nicomediæ eſſem, derepentè neſcio quo urgente, in Orientē cogitaui. Et properantem me ad uos, quum maiore iam ex parte uobiſcum eſſem, nuncius huius rei perculit, & conſilium cœptumq́ meum diſturbauit, meq́ retrocedere coegit, ut ne oculis conſpicere cogerer, quæ auribus quoq́ intoleranda eſſe iudicaui. Aperite mihi deinceps, per cōcordiam ueſtram, Orientale iter, quod mutuis ueſtris contentionibus clauſiſtis. Date mihi hoc, ut celeriter uos, omnesq́ alios populos lætus uidere, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auſpicatiſsimis fauſtiſsimisq́ uerbis, debitam gratiam Deo agere poſsim.

CAPUT XIIII.

ET Imperator quidem prudenter hæc ita ſcripſit. Diſsidium autem magis inualeſcebat: res omnis præter ſpem in deterius uergebat, & contentio impotens reconciliationi locum non relinquebat. Neque enim tam pium Imperatoris ſtudium, neque excellens oratoris uirtus, quidquam effecit. Et tantum abeſt, ut ad gratiam redintegrandam homines perſuaderentur, ut amplius etiam ad uindictam ſint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem rediſt, qui ad pacem componendam miſſus fuerat, Hoſius. Itaq́ Imperator, malū id ad ſummū excreſcere cernens, decantatiſsimā illam in Bithynia Nicænam Synodū promulgat: & literis locorū omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eò euocat. Illos publica uehebant uehicula & iumenta, publici equi & muli: nec ipſos tantum, ſed etiam qui eos miniſterij gratia comitabantur. Conuenere eò ferè ex omnibus prouincijs & urbibus patres:

Hoſius orator infectis rebus ad Conſtantinū rediijt.

Conſtantinus Nicænam indicit Synodum.

Paupertas Epiſcoporum ueterum.

Numerus Epiſcoporū qui ad Synodum conuenerunt.

B quorum nomina unà cum urbibus, quibus Epiſcopali adminiſtratione præfuerunt, magnus Athanaſius in Synodali ſuo libro recenſuit. Epiſcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores ſacerdotes & diaconi, eorum comites. Apoſtolicas ſedes tum tenuere Alexandriæ ad lacum Maræoticum ſitæ, Alexander: Antiochiæ ad Orontem, eccleſia iam tum Euſtathio commiſſa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem uitam trāſlato. Hunc Euſtathium inuitum admodum & reluctantem, ui plurima allata prouinciales epiſcopi, ſacerdotes, communisq́ Domini populus, ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt. Hieroſolymis epiſcopatum geſsit, ſuo reſpondens nomini, Macarius: Romæ Iulius, Conſtantinopoli Alexander. Et Romanus antiſtes, propter ætatem decrepitam: Conſtantinopolitanus uerò, propter multam imbecillitatem, in ſedibus ſuis remanſere: ſed eorum nomine bini presbyteri miſsi ſunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alij, & uita & eruditione plurimùm excellentes. Habebant ij ab illis mandatum & cautionem, ut in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi ritè atq́ ordine actum decretumq́ eſſet, comprobarent. In Synodo ea, multi Apoſtolicis donis pollebant: non pauci etiam, propter Chriſtianam conſtanter obitam confeſsionem, ſtigmata & notas in carne circumferebant: præſertim ex epiſcopis, Paphnutius ſuperioris Thebaidis, & Spyridon Cyprius Trimythuntis, & Hoſius Cordubæ, & Iacobus Niſibis, (ſic enim Antiochia Mygdoniæ antea uocata eſt) qui etiam mortuos reſuſcitans in uitam reduxit, & innumera alia miracula edidit: Meletius Sebaſtiæ, Baſileus Amaſææ, Nicolaus Myrorum, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus Neocæſareæ in Euphratis ripa conditæ: qui ambarum manuum uſu, Licinij improbitate, ignito ferro uenis atque neruis, quibus uis mouendi ineſt, peruſtis, orbatus fuerat. Et alij, quibus partim alter ocu-

Primariarū eccleſiarum antiſtites.

Legitima antiquitus Epiſcopi electio ſeu poſtulatio.

Mādatarij Romani & Conſtantinopolitani epiſcopori.

Epiſcopi ſanctitate uitæ, miraculis, & cōfeßione Chriſti ſpectati.

lus stridenti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inutiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo, sicut & de Spyridone, postea dicemus. Atque, ut simpliciter dicam, martyrum planè populus in unum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alij, ex præstantibus & laicis, docti & eloquentes, in primisque sacrarum literarum, nec non prophanarum quoque disciplinarum peritia præclari uiri, alterutri parti momentum afferre alacriter parati. De eis porrò qui ibi conuenere, Eusebius Palæstinus in tertio ad Constantinum libro hæc refert: Ex ecclesijs omnibus, quæ per Europam, Libyam, & Asiam omnem sunt, ministrorum Dei columnæ conuenerunt in una oratoria æde, perinde atque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæstini, eisque uicini Ægyptij, Thebæi, Libyes, & qui à Mesopotamia uenerant: quin & ex Perside Episcopus aderat. Neque Scytha in eo choro desiderabatur. Pontus quoque, Asia, Phrygia, & Pamphylia, delectos suos & præcipuos uiros eò miserant. Aderant quoque Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui ijs longinquores remotioresque sunt, aduenerant. Ab ipsis quoque Hispanis,† celeberrimus ille unà cum alijs, ibi considebat. Imperatoriæ sanè urbis Antistes propter ætatem senilem aberat, sed presbyteri eius præsentes uicem eius implebant. Solus profectò & unus Imperator Constantinus post sæcula condita, CHRISTO seruatori suo, corona pacis uinculo contexta, de uictoria contra hostes parta, eiuscemodi diuinum † gratiarum actionis consecrauit donarium, & præclarum hoc Apostolici chori apud nos exhibuit specimen. Quandoquidem ad exemplum illius, conuentus coactus est ex gentis omnis quæ sub cœlo est, uiris religiosis: in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Mesopotamiam incolentes, Iudæam quoque, & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Libyæ quæ est ad Cyrenē, aduenæ Romani, Iudæi & proselyti, Cretes & Arabes. Præterquàm quòd illic non omnes ex Dei ministris conuenerant: in præsenti uerò choro, Episcoporum turba trecentorū numerum excessit. Qui uerò eos comitati sunt, presbyterorū, diaconorum, acoluthorū, aliorumque plurimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei ministros, alij quidem sapientiæ sermone, alij autem uitæ morumque firmitate, & patientiæ constantia enitebant: alij rursum mediocribus dotibus ornati erant. Nonnulli porrò ætate prouectiore uenerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorumque uigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis suæ susceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator sumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Eusebius.

Laici etiā docti & pij ad cōuentum Nicænum uenere. *Eusebius Pamphili de Niceno Episcoporum cōuentu.* *Hosius uidelicet.* *Apostolicus Episcoporum chorus.* *† χαριστήριον.* *Liberalitas Imperatoris in Episcopis alendis.* *Episcoporum sanctorum paupertas.*

A B

CAPUT XV.

Episcopi Arianisantes. *Athanasius archidiaconus Alexandrinus.* *Præludium disputationis Nicenæ.*

PLurimi sanè Arij partibus addicti erant, maximeque opinionem eius cōprobabant: Eusebius olim Beryti, postea uerò Nicomediæ antistes: Theognis Nicææ ipsius, & Maris Chalcedonis Bithyniæ, episcopi. Quibus cum fortiter cōgrediebatur Athanasius, inter diaconos Alexandriæ primarius, ipsique episcopo Alexandro percharus: quippe præclara doctrina & uirtute præditus, & disputator grauis & acutus, non minima sanè consilij Synodi eius pars, Imperatori ipsi & familiaribus eius egregiè notus. Quamobrem, magnum contra se Arianorum concitauit odium: sicuti historia procedente postea indicabimus. Prius autem quàm omnes episcopi in publicum coirent conuentum, pro eo atque fieri consueuit, qui artium disserendi periti erant homines, quasi præludentes certamina, de sententijs quas se-

quebantur,

A quebantur,& contentiones inibant. Et quum quidam disputationis uoluptate longius producerentur, ex confessoribus Laicis aliquis, simplici prudētia ornatus, qui ibi aderat; Doctrinam, inquit, nostram non uerborum fraude, aut disserendi aliqua arte, † primi eius autores atq; adeò spectatores prodidere, sententia & fide nuda bonisq; operibus simpliciter & apertè fundatam. Arianis idem suasit, ne quid de fide ab initio tradita nouarent, sed inexploratò sententiam de numinis diuini cultu complecterentur. At illi non oportere, dixerunt, antiquorum, nisi inquisita re, recipere sententias. Verùm nonnulli quidem consilium confessoris minimè contemnendum esse iudicarūt: nonnulli autem, quòd uera eum dicere scirent, sermones cum eo tum non conseruerūt. Sed & multi ex Græcorum philosophis, disputationibus se immiscuerunt: alij quidem, ut quæ'nam esset religio nostra discerent: alij uerò, quòd indignarētur, per Christianismum nuper admodum ortum, Græcæ superstitionis imposturas supprimi & perire. Atq; ij professionem nostram in contentiosam controuersiam trahebāt, ut propter intestina dissidia pessum iret, minusq; multis grata esset. Horum quidam, arte dicendi sese ambitiosè uenditans, sacerdotibus nostris insultabat, & nugas ac deliramenta dicta eorum esse, cum reprehensione obijciebat. Eius tam arrogantem superbiam, simplex quidam senex non ferens (creditur autem celebris ille & magnus Spiridon fuisse) cum eo disputatione est congressus. Et temerarijs quidem ea res risui fuit: qui uerò æquiores humanioresq; erant, uerebantur, ne ab homine arte multa instructo, uir Græcarum disciplinarū prorsus expers, ludus fieret, & tamen dignitate tanta spectatum inhibere reformidabant. Itaq; quum id ei permissum esset: In nomine IESV CHRISTI, Philosophe, inquit, au-
B di. Vnus est Deus cœli & terræ, uisibiliumq; & inuisibilium omnium conditor, qui uniuersa hęc uirtute Verbi produxit & sustinet, & sanctitate spiritus eius stabilit & cōfirmat. Id Verbum, quod à nobis filius Dei nominatur, errorem & seductionem humani generis miseratum, natum est ex muliere, & humanum substantialiter recepit corpus: mortuum etiam est pro nobis, & resurrexit. Et ueniet primo quoq; tempore, factorum cuiusq; quęsitor & iudex. Hæc sic se habere, citra curiosam inquisitionem credimus. Nec tu, quomodo hęc sint, quære: neq; rationem eorum arguere aut explorare aude. Superant enim hæc rationem, & cognitionem omnem longè præcellunt. Et paululum conticescens: Credis'ne, inquit, hæc? responde. Ad hæc primùm hianti ore consternatus Philosophus: deinde, Credere se, dixit: uictumq; esse statim professus, eadem quæ diuinus ille senex sentiret, se quoque sentire constituit: atq; ut & alij eundem reciperent animum, operam dedit, iureiurando confirmans omnibus, non sine diuino numine religionē complexum, sed arcana quadam ui ad sacra Christianorum se traductum esse. Idem postea Alexandro episcopo Constantinopolitano accidisse dicunt. Vixdum post Synodum Constantinus Byzantium uenerat, quū quidam Græcorum philosophi accedentes, eum reprehenderunt, quòd se illegitimo religionis cultui dedidisset, ac res diuinas nouasset, sacra alia quàm maiores eius coluissent, & tot seculorum tempora tulissent, sectatus. Et ut periculum eis de noua opinione facere, atque cum Episcopo sermones conferre liceret, rogarunt. Atq; ille, tametsi inexercitatus & artium disserendi imperitus, uitæq; tantum integritate fretus, (erat enim, ut uix alius quisquam, honestus & bonus) tamen Imperatore iubente, colloquij congressum non detrectauit. Et quum permulti Philosophorum conuenissent, ut ex omnibus alijs præstantissimus unus ad disputandum deligeretur, alijq; taciti & quieti sedentes auscultarent, petijt.

Christiana doctrina non est dialectica arte suffulta.

† Christus uidelicet, & Apostoli eius.

Laici confessoris scitum dictū, eiusdemq; cōsilium pium Arianis datū.

Philosophi etiam infideles de professione Christiana disputant, sed cōsilio improbo.

Spiridon simplex & grandæuus Episcopus Philosophum argutū paucissimis uerbis ad religionem Christianam adducit.

Idem in alio philosopho Alexander Cōstantinopolitanus antistes fecit.

Ita uni ad certamen progresso: In nomine IESV CHRISTI, Alexander inquit, A tibi, ut ne loquare, impero. Atque ille unà cum hoc uerbo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod sibi acciderat, facto, reliquos per nutum admonens atque exterrens. Et quum signis manuumque gestu, credere se significasset, cum lingua soluta simul uocem recuperauit. Sic scilicet ille experientia ipsa uim & documentum mysterij cepit. Atque hæc sic gesta.

CAPUT XVI.

Sanctorũ in sacro Niceno cõcilio Patrum sessio.

IMperator ipse quoque, ubi festo die propter uictoriam à Licinio reportatam peracto, Nicæam uenit, maximũ in Imperiali palatio ædificium exornauit, & subsellia sediliaque satis multa, qui conuenerãt sacris uiris, parietibus quoque productis, fieri curauit: & unicuique congruenti habito honore, ordine eos omnes ingredi iussit. Quum uerò ei uideretur, ut & ipse in consilium prodiret, postremus omnium cum paucis ingressus est, digna prorsus admiratione corporis proceritate, uultuque læto conspicuus, & nouam quandam gratam atque decentem, quæ in facie eius insidebat, præferens uenerationem. Et summissiore, quàm Amplitudo eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, posito: non prius sibi cõsidendum putauit, quàm id ei ab Episcopis permitteretur. Tanta in Imperatore humanitas cum reuerentia, qua uiros illos prosequebatur, coniuncta inerat. Et tandem primus ipse in conuentu admonitus consedit, & cum eo simul sacer ille chorus. Ibi, quum altum esset silentium, primus Antiochenæ ecclesiæ episcopus Eustathius, orationis laudibus, perinde atque recens decerptis floribus, Imperiale illius caput exornauit, spectatum'que diuinis rebus curãdis studium eius legitimo honore & faustis omnibus compensauit. Itidem & Pamphili Eusebius assurgens egit. uer- B ba enim ad eum, quibus uirtutes eius laudibus uehebat, fecit, & per eum gratiarum actiones & hymnos Deo sacrauit. His finitis, silentio rursus facto, Imperator ex ipsa cathedra exhortatione usus est, qua illos ad concordiam excitauit: & quem quisque priuatim haberet dolorem, cum in præsentia postponere iussit. Permulti nanque alius alium accusauerant: ac tempus datum esse putantes, quo, quod cuique ægrè esset, auerti curari'que posset, de quibus rebus inter se conflictabantur, de eis libellos Imperatori obtulerant. Quos quum non grauatè recepisset, ad certum diem postea de eis se deliberaturum dixit: atque in præsens, ad id quod de fide propositum esset, agendũ, procedere iussit. Multi siquidem, qui libenter diutinas & acres etiam inimicitias gererent, Episcopos quosdam criminabantur, & querelas suas scriptas Imperatori dabant. Quibus ille omnibus colligatis, sigillũ annuli sui impresit, eosque diligẽter seruari præcepit. Post conuentionem eam, dies constitutus quum uenisset, libellos eos omnes in manibus tenens: Hæ, inquit, querelæ & accusationes magno illi Iudici decidendæ remittuntur, statumque tempus extremi iudicij sit dies: cui iudici occulta etiam manifesta sunt. Mihi quidem homini, errori obnoxio, nefas esse uidetur, ecclesiasticorum uirorum accusationes recipere & audire. Neque etiam omnino cõuenire puto, Dei ministros tales se præstare debere, ut uel à me uel ab alio iudicentur. Si nanque sacerdotum delicta plurimis innotescant, maxima præbetur eis offendiculi occasio, qui impunè nullo timore peccare cõstituêre. Quapropter agite, CHRISTVM æmulati, per mutuam ueniam alius alij commissa remittamus. Oportere siquidem remitti ab eo debita, ille dicit, qui ipse gratiam delicti petat. His uerbis dictis, libellos in conspectu eorum combussit: iuratus,

Sanctis Patribus Constantinus assidet.

Constantinum meritis ornant laudibus Eustathius Antiochenus, & Eusebius Cæsariensis episcopi.

Cõstantinus episcopis cõcordiam suadet.

Supplices criminationem libelli à multis Episcopis Imperatori offeruntur.

Eos Constantinus recipit, & criminationibus ad iudiciũ Christi relatis, in cõspectu Episcoporũ cõburit.

Episcopos ut alius alij noxã remittat, fraternè admonet.

A iuratus, nihil se prorsus, quæ in eis scripta essent, legisse. Addidit & illud: Si in Episcopum incideret, alienum coniugium uiolantem, se purpura sua piaculum id obtecturum esse, ne tam fœdum facinus spectatoribus occasionem mali crearet. Atque hæc quidem sic ante communem conuentum acta. In consessu autem patrum, oratione ad concordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei consultare, & sententias per suffragia dicere iussit. Quæ uerò tum ad eos dixit, in summa hæc sunt: Gratias quidem, inquit, rerum omnium causa, sed huius potissimum conuentus nomine, ago Deo, Patres & fratres charissimi. Rectè enim sic uos appello, quando hanc mihi communis Seruator omnium nostrûm concessit gratiam, ut felicius etiam mihi, quàm uotis optare sim ausus, res ceciderit. Tantam hanque sacerdotum Dei, in consilio & conuentu uno frequentiam, illo cōcedente intueri, an non ingentis felicitatis loco habendum? Sed peruelim uos omnes, eadem cogitantes, & animorum consensu in eadem sententia consistentes, uidere. Rebus enim malisque adeò, quæ quis eloqui possit omnibus, longè deterius mihi esse duco, quòd ecclesiam Dei seditionibus inter se dissidentem, & contrarijs hostiliter sententijs conflictantem cerno. Quando quidem autem (quod sanè factum nollem) quæ ad me relata sunt, omnibus iam innotuere: quo dolore animum meum perculsum esse putatis, quum seditionibus inuolutos esse uos audirem? Quod minimè omnium à uobis factum oportuit, qui Dei ministri & pacis præcones designati estis. Quis iam alijs quieta cō-

Episcoporum delicta propter offensionem [?] sedulò tegenda.

Summa orationis Constantini, quā in primo patrum cōsessu ad eos habuit.

Exhortatio ad concordiam et unionem.

B silia sequi persuadebit, quando uos tam hostiliter arma sumitis, & inter uos depugnatis? Quam ob causam, hanc sacram coēgi Synodum, qui Imperator & cōseruus uester sum. Et hanc à uobis unam peto gratiam, quam quum me à uobis recipere, tum uos mihi dare est æquum, ut rebus quæ seditionem hanc pepererе in medium prolatis, controuersijsque quietis consilijs decisis, ad pacem, pro ea quæ uobis inest gratia, cunctos redigatis, & doctrinæ concordiam reducatis. Sic enim futurum est, ut ego cum tam frequenti & sacro cœtu uestro, contra inuidum dæmonem, commune statuam tropæum. Qui pestiferis illis tyrannis, quorum opera in rebus omnibus est ex sententia usus, quàm celerrimè è medio sublatis, rerum suarum satagens, intestinum hoc commouit bellum, inuidens semper, & rebus nostris prosperis imminens. Quod ego uos, tanquam Deo præsente, oro, ut pro se quisque, ea quæ animum eius angit molestia abiecta, se ad communis concordiæ commodum adiungat. Neque enim quisquam uestrûm putet rempublicā ritè administrari posse, si uos ita seditionibus & dissidijs digladiabimini. Et profectò graue admodum & absurdum fuerit, hostibus iam uictis, quum nemo contrà niti audeat, uos armis inter uos contendere, causamque inimicis ea re præbere uoluptatis, & ironici subdolique risus: idque de rebus diuinis differentes. Quos doctrina spiritus apertè, quid sit faciendum, docet: Sacrorum nanque Euangeliorū scriptura, & Apostolorū diuinitùs inspirata uerba, adhæc prisca quoque Prophetarum oracula, manifestè nos, quæ de Deo & dicere & sentire oporteat, erudiunt. Itaque, quæ sacrum hoc bellum excitauit, contentione quàm longissimè missa facta, diuinis doctrinis controuersiarum inquiramus decisionem. Quod sanè commodum nobis, & inuentu facile erit, si uoluerimus.

Intestini Ecclesiarum dissidijs hostes Euangelij delectantur.

CAPUT XVII

A

Processus Concilij Niceni.

HÆc ille, aut certè hisce similia, uelutí pius filius, ad Episcopos, tanquam patres, dixit. Alia quoque addidit, quibus disputationem de doctrina moueri permisit, Apostolicam concordiam inducere studens. Et productus est in medium Arius, atque de eis quæ ab ipso in quæstionē deducta fuerant, diligens & accurata disquisitio facta. In primis uerò cauebatur, ne temerè atque præcipitanter in alterutram partem sententiæ proferrentur. Quæ porrò hisce de rebus in tertio ad Constantinum libro Eusebius memoret, referenda censui. Plurimis sanè argumentis à parte altera prolatis, ac multa primùm disputatione hinc & inde instituta, patienter admodum omnia audiuit Imperator, & intenta diligentia propositas quæstiones sustinuit: seorsim'que deinde quæ ab utraque afferebantur parte excipiens, paulatim eos qui ardore contentionis acrius ferebantur, conciliauit, & placidè cum unoquoque agens, atque græco sermone utens, quòd & huius imperitus non esset, suauem & iucundum se exhibuit. Et his quidem persuadens, illis uerò sermone silentium imponens, nec non recta dicētes laudans, omnes autem ad concordiam excitans, in eandem opinionem & sententiam de rebus in controuersiam deductis omnibus omnes perduxit, ita ut in professione eadem fidei consentirent, & eodem tempore omnes se salutiferum festum celebraturos profiterentur. Decreta quoque cōmunia in scriptum relata: & uniuscuiusque subscriptione roborata. Hæc propterea hic inserui, ut professionis fidei testimonium etiam ab hostium confessione momentum & pondus aliquod habeat. Ne quis obijcere aut cauillari queat, idiotas & indoctos prorsus fuisse: qui eam in scriptum retulere. Eorum enim, inquit Eusebius, qui Nicææ cōuenerunt, seruorum Dei, alij quidem præcelluerunt sapientiæ sermone, alij uitæ grauitate. Et imperator ipse præsens, omnes ita ad concordiam producens, consentientes effecit. Sedenim professio fidei à trecentis & decem & octo Episcopis in scriptum relata, atque ab eisdem, & simul à sapientissimo Cōstantino annotationibus cōfirmata, quæ etiam nunc ecclesiis olim tradita obtinet, de uerbo ad uerbum sic habebat:

Imperator Synodo præsidens.

B

Eusebius quoque Cæsariēsis subarianisans, ut Nicephoro uidetur, decretum Synodi Nicenæ laudat.

Decretum seu symbolum fidei Christianæ Nicenum.

Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, uisibilium & inuisibilium omnium factorem. Et in unum Dominum IESUM CHRSTUM, filium Dei, genitum ex patre, unigentium: hoc est, ex substantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum uerum de Deo uero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit, & incarnatus est, homo factus & passus. Et resurrexit tertia die. Ascendit in cœlos, & uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Qui autem dicunt, fuisse aliquando quum non esset, aut non fuisse priusquam genitus sit, aut ex non existentibus factū esse, aut ex alia subsistentia uel substantia fuisse, aut creatum, aut munitioni alterationi'ue obnoxium: eos anathemate ferit catholica & apostolica ecclesia Dei. Ad hunc modum omnibus inter se conuenit, ut consubstantialem patri filium esse decernerent, & sanam fidem complecterentur.

Arianorum cō demnatio.

CAPUT XVIII.

Episcopi Ariani, qui uocem & sententiam τὸ ὁμοούσιος reprehenderunt.

AT pauci admodum Arij laudarunt opinionem. Paulò pòst tamen & ipsi fidem eam approbarunt: (excepto Secundo & Theona) qui etiam ὁμοούσιος & consubstantialis uocem reprehenderunt. Erant autem hi, Eusebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis

A donis, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis, Menophantus Ephesi, Patrophilus Scythopolis, Narcissus Neroniadis (quæ secundæ Ciliciæ ciuitas est, nunc Irenopolis uocata) Episcopi. Dicebant nanque ὁμοούσιον consubstantia le esse, quod ex aliquo sit per † partitionem, aut per germinationem, aut per fluxum. Ac per fluxum quidem, ut paterni liberi: per germinationem, ut ex radicibus surculus: per partitionem autem, ut ex massa aurea ramenta duo uel tria. At quia iuxta nullam talium modorum rationem ex patre filius esset, propterea editam fidei professionem reijcere instituerunt. Et quum ὁμοούσιον consubstantialis uocem prorsus non receperunt, tum subscribere decreto ei, quo dignitas sacerdotalis Ario est abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo causam præbuit, ut Arium, atque unà omnes qui eius adhærerent sententiæ, excommunicatos anathemati subijceret, ac ne quis eorum Alexandriam ingredi auderet, sanciret. Eadem anathema in uoces quoque hæresis eius, & librum quem ille contra pietatem compositum † Thaleiam inscripserat, quasi floridum & uiridantem, cuius stylus & eloquutio, sicuti ex scripto ipso cognoui, simplex & dissoluta, Sotadis'que poëtæ cantilenis persimilis fuit. Ac præterea, si quod aliud eius aut sectatorum eius inueniretur scriptum, ut id igni mandaretur. Quin capite quoque Constantinus sanxit, si quis quidquam eorum pressum occultasse, nec statim exussisse compertus esset. Multas insuper epistolas per urbes passim contra Arium, & qui sectæ eius erant, misit. Eusebium & Theognidem sedibus suis exegit. Et Nicomedienses ad complectendam à trecentis proditam rectam fidem, alios'que Episcopos qui rectè sentirent legendos, * Eusebium'que

B obliuioni mandandum, est hortatus. Qui uerò cum Ario sensuri, aut opinionem eius laudaturi essent, in eos se grauiter animaduersurum esse, est minitatus. Quibus literis etiam significauit, aliam ob causam inuisum sibi Eusebium esse, ut qui antea Licinij partes secutus fuerit. Itaque non solum illi sunt proscripti, sed alij quoque in eorum locum lecti. Pro Eusebio enim Nicomediæ Amphion, pro Theognide autem Nicææ Chrestus, episcopi facti, ambo sincerioris pietatis quàm maximè studiosi. Illud scire oportet, Eusebium & Theognidem, quiq; præterea factionis eius erant alios, fidei suæ doctrinam in scriptum relatam seorsim Synodo obtulisse, eam'que ut adulterinam & impietatis plenam discerptam esse. Quam ob causam, quòd ingens turba excitata, atque omnes propter manifestam impietatem aduersus eos commoti essent, ipsi quoque, præter Secundum & Theonam, Arium quidē * anathemati subijcere: exautorationi'que illius subscribere nolentes, fidei professioni subscripserunt: quod tamen † simulanter & insincerè fecerunt, ab exilio reuersi, sicut postea ostendemus. Testificabuntur id quoque res eorum aduersus pietatis defensores actæ, & quæ ipsi de rebus his reliquerunt scripta, quæ itidem recensebo. Eusebius sanè alter, cui Pamphili cognomen inditum, affuit & ipse concilio, dubius'que etiam atque etiam secum considerauit, an promulgatæ fidei professioni assentiri deberet: atque aliquantulum assensione retenta, eam tandem approbauit, & subscriptione sua confirmauit. ecclesiæ quoque suæ quærenti, professionem & definitionem eam misit, in qua uocem quoque

[Margin notes, left:] † [illegible] — † [illegible] — * [illegible], abrogationi, abdicationi, degradationi.

[Margin notes, right:] † [illegible]

Ariani isti formulā fidei Nicenam reijciunt, & Arij exautorationem improbant.

Arius & sectatores eius unà cum libris suis anathemate iugulati.

Hæreticorum libri ad ignem damnantur.

Eusebio Nicomediensi & Theognidi Niceno episcopatus adempti.

Exequutio synodalium decretorum.

Alij Nicomediæ & Nicææ episcopi.

Arianorū professio fidei in Concilio publicè discerpta.

Eusebius Nicomediensis, Theognis Nicenus, et quidam alij Ariani, Nicænis decretis, extra Arij abrogationem dignitatis, subscribūt, metu adacti, &c.

Eusebius Pamphili tardiuscule eadem approbauit.

* Eusebius Nicomediensis ad Constantinum Imperatorem, manu uestem suam quam gestabat demonstrans, dicere est ausus: Etiamsi hæc me inspiciente rupta diuidatur, non tamen eiusdem substantiæ esse dixerim utrunque. [illegible] Qua blasphemia permotus Constantinus, eo procliuius in proscriptionem eius consensit. Sozom. lib. 2. cap. 21.

τὸ ὁμοούσιον consubstantialis declarat: ne cui suspectus fieret, tanquam tardius aut neglectim, nulla adhibita cura, illi subscripsisset. A

CAPVT XIX.

Dissensio Paschatis celebrandi ad consensionem reducta.

Idei dogmate ritè atque ordine confirmato, rursum conuenere, ac de sacris Paschæ ferijs disceptarunt. Placuitque omnibus, ut eodem tempore ab omnibus festus is dies celebraretur. Tertio porrò congressu, de eo quem antea diximus, Melitio hæresiarcha, eiusque sectatoribus, atque rebus per eum in Ægypto nouatis, inquisitum atque decretũ, ut omnes illi Lyci essent, nudum Episcopatus nomẽ retinentes, & ne cui eorum postea imponendæ manus potestas esset. Quos autem antea manuum impositione dignati essent, ut illi in ministerio suo, quod sortiti fuerant, permanerẽt quidem, & absque metu omni communicarent, dignitate autem & honore ab alijs cuiuscunque ecclesiæ episcopis secundas ferrent: atque ut in defunctorum locum deinceps recens apud eos cooptati surrogarentur, siquidem suffragio digni uiderentur, episcopo Alexandrino legente: ipsi uerò legendi arbitrio suo potestatem non haberent. Ac rectè sanè & commodè hoc sic Synodus constituit, ut Melitij sectatorumque eius temeritas atque celeritas manuum imponendarum compesceretur. Tam præfracta nanque audacia fuit Melitius, ut persequutionis temporibus quum fugeret atque latitaret, manus imponendę potestatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinentem, sibi raperet atque uendicaret. Quare illud euenit, ut tantopere schisma & factio eius per Ægyptum inualesceret. His ita peractis, moribus conformandis Concilium leges postremò tulit uiginti: Canones nominare solent. De quibus quum consultaretur, † reliquis quidem constituendum esse uisum est, ut quicunque sacrum aliquod sortiti essent ministerium, præterquam Lectores, de cœterò cum uxoribus suis non concumberent, quas ante initum sacrum magistratum duxissent. Solus autem Paphnutius, superiorum Thebarum episcopus, de quo antea nobis facta est mentio, intercessione sua rem eam impediuit: ueneratione dignum esse matrimonium, neque castitate & pudicitia sua id carere dicens. legitimumque insuper ius eius subijciens, Synodum rogauit, ut legem eam non perferret: grauem enim utrisque, sacerdotibus scilicet & coniugibus eorum, atque etiam fortasse uitæ parum pudicæ causam fore. Quapropter, inquit, pro eo atque antiquitùs seruari solitum est, deinceps quoque obtinere oportet, ut qui sacerdotalem susceperint dignitatem cœlibes, postea quoque à coniugio abstineãt: qui uerò uxore ducta in ordinem sacrum cooptati sint, ut à coniugibus suis non separentur. Hæc Paphnutio, qui uxorem nunquam duxisset, suadente, Synodus comprobauit: atque de hac re, quam arbitrio cuiuslibet reliquit, nihil sanxit. De alijs autem, ut ei est uisum, ritè atque ordine leges tulit, ad quarum præscriptum conuenit res ecclesiasticas geri. Quæ sanè leges propositæ omnibus sunt, & à quouis, si uelit, facilè legi possunt.

Decretum synodale de Melitio & populeribus eius, satis benignum.

Melitius propagandæ hæresis suæ causa, temerè & illegitimè sibi manus imponendæ authoritatem rapuit.

Canones Nicænæ Synodi de conformatione morum cleri.

† 22. reperiuntur apud Ruffinum Ecclesiast. historia lib. 10. cap. 6.

Paphnutij Thebæi episcopi de cœlibatu sacerdotum in concilio Niceno sententia.

Socrat. lib. 1. cap. 11. hist. Eccl.

In sententiam Paphnutij istã Honorij & Theodosij AA. lex est scripta. l. Eum qui. C. de episc. & cler. quæ hodie quoque in Orientalibus ecclesijs seruatur.

CAPVT XX.

De Synodi Nicenæ decretis Constantinus Acesij quoque Nouatiani episcopi sententiam audit.

Oeterùm Imperator Dei amantissimus, de communi concordia solicitè cogitans, Acesium quoque Nouatianorum episcopum ad concilium euocauit, eique & de fidei dogmate, & de die festo decretum Synodi ostendit: interrogauit'que adeò eum, an ea rectè sic ab Episcopis essent constituta. Qui quum ea laudasset, neque noui quidquam definitum esse dixisset, se enim & idem dogma fidei à maioribus accepisse, & nunquam aliter Paschæ festum celebrasse: Imperator, Quî igitur, inquit, quum in eadem sis nobiscum

Dissidium inter Cornelium Ro. episcopū, & Nouatum presbyterum, de pœnitentibus in ecclesiā recipiendis.

sis nobiscum sententia, à communione nostra tantopere abhorres? Ibi ille dissi
dij, quod inter Nouatum & Cornelium Romanæ urbis episcopum sub Decio
Imperatore fuit, meminit: Nouatum uidelicet, eos qui post baptismum pecca-
tum ad mortem patrassent, ac dijs sacrificassent, à communione diuinorum my
steriorum reiecisse: solius Dei, & non sacerdotum potestatem eam esse dictitās,
talibus hominibus remissionem delicti concedere. Ad quem ex tempore Im
perator: Scalas, inquit, admoue Acesi, & solus in cœlos ascende. Quo dicto,
non Acesium ille laudauit, sed potius, quòd immunem à peccatis se fortè existi-
mauit esse, perstrinxit. Ac res quidem Concilij, sicuti breuissimè exposui-
mus, sunt gestæ. Mihi uerò graue aut molestum non fuerit, ad fidem dictorum
certius confirmandam, quæ de dolo furentium Arianorū Eustathius & Atha-
nasius ueræ pietatis propugnacula scripserunt, allegare: quæ item Eusebius
Pamphili, de Synodi constitutionibus suæ significauit ecclesiæ: præterea quæ
à patribus uniuersis sunt communiter decreta: denique quæ Deo charus Con
stantinus ad quoscunque absentes Episcopos, de fidei dogmate, de Paschate,
de Ario eiusq; sectatioribus, & de ipso Eusebio Nicomediensi scripsit. Ex ijs
enim maximè Synodi acta cognoscentur. Et primùm Eustathij Antiocheni epi
scopi uerba exponam, quibus Arianorum blasphemiam redarguit, & rem ge-
stam docet: atq; insuper dictum illud, Dominus creauit me ab initio uiarū sua-
rum, interpretatur. Qui sic scribit:

Dicendorum propositio.

CAPUT XXI.

Eustathius Antiochenus de Synodi Nicænæ actis.

AD rem ipsam, ut gesta est, progredior. Quid igitur est? Postquàm eas
ob causas Nicææ Synodus coacta est maxima (conuenerunt enim eò
ducenti, & septuaginta ferè præterea Episcopi: certum enim numerū,
propter tantam multitudinis turbam, referre nequeo, neq; id adeò magno stu-
B dio sum scrutatus) ubi de fidei ratione est quæsitum, perinde atq; manifestum
argumentum atque indicium blasphemiæ, Eusebij scriptum est productum.
quod in præsentia omnium lectum, quum uarium auditoribus motum, pro-
pter peruersam deprauationem, tum authori ipsi probrum attuli maximū. Po-
steaquam autem conatus fraudulentus Eusebij manifestò est deprehensus, &
scriptum iniquissimum in conspectu omniū discerptum, ex composito non-
nulli pacificationis nomen præse ferentes, effecerunt, ut qui optimè sententias
dicere soliti fuerant, silerent. Ariani uerò metuentes, ne tam frequentis Concilij
decreto damnati relegarentur, priores ipsi sententia sua abrogatū dogma ana-
themate iugularunt, & consentiētibus annotationibus professioni fidei mani-
bus ipsi suis subscripserunt: & episcopatibus suis, per ambitionē & circumcur-
sationem maximam manus plerorūq; prensantes, quòd excidere dignitatibus
debuerint, retentis: postea, nūc quidem clandestinè, nunc autē propalàm dam-
natas docuere opiniones, & uarijs ea in re usi sunt argumentis & insidijs. Et
quum pangere uellent zizaniorum plantas, ab hominibus peritis sibi metuen-
tes, Episcopos ipsos deuitarunt, & alios ueræ pietatis præcones atque profes-
sores fraudulenter expugnarūt. Non credimus autem, impios atque sine Deo
homines diuino numine unquam fore superiores. Etiamsi enim rursus inuale-
scant, rursum tamen uincentur, iuxta grandiloquum & grauem prophetam E-
saiā, &c. Hęc magnus ille Eustathius. Qui uerò eo uel uirtute uel pietatis æmu
latione inferior non est, celebratissimus Athanasius, ad Aphros scribēs, hęc in-
fert: Episcopi qui conuenerant, quū abolere ab Arianis excogitatas impietatis
uoces

Eusebius Nicomediensis cum formula fidei sua non pulchrè in Synodo stetit.

Fraus Arianorum in suo ipsorum dogmate damnando.

Athanasius de eorundem improbitate.

uoces illas (ex non existentibus creaturam esse, & facturam filiũ, & erat aliquando quum non erat, & quòd mutabilis sit naturæ) atque eas quæ ex professo in scripturis sunt promulgare uellent, quòd scilicet ex Deo filius natura unigenitus est uerbum, uirtus, sapientia sola patris, Deus uerus, ut Ioannes dixit: & ut Paulus scripsit, resplendescentia gloriæ, & expressa imago subsistentiæ patris: Eusebiani à propria insanæ opinionis persuasione transuersim acti, inter se sunt colloquuti: † Pactum feriamus, nam & nos ex Deo sumus. Vnus enim est Deus, ex quo omnia: & uetera præterierunt, ecce noua facta sunt omnia, ex Deo autem omnia. In mentem quoque eis uenit, quod in pastore scriptum est: Primùm omnium crede, unum esse Deum, qui omnia creauerit & perfecerit, atque è nihilo in substantiam deduxerit. At episcopi, ubi uersutiam illorum atque impietatis malignam fraudem animaduerterunt, dilucidandum esse, quod ex Deo dicitur, rati, † ex substantia Dei esse filium scripserunt: ut creaturæ quidem, quod à seipsis absque autore substantiam non capiant, sed principium creationis suæ ex Deo habeant, sic ex Deo esse perhibeantur: filius autem solus æternus, substantiæ patris esse dicatur. Hoc etenim peculiare & proprium unigeniti & ueri uerbi patris. Ac scriptionis quidem eius quæ est, ex substãtia patris, occasio & causa hæc fuit. Episcopis porrò rursus paucos, ut tum uidebantur, illos interrogantibus, an filium dicerent non creaturam, sed uirtutem sapientiamque solam patris, atque imaginem sempiternam, non uariantem, neque differentem per omnia à patre, & Deum uerum: deprehensi sunt Eusebiani sibi inuicem innuere atque dicere, hæc in nos quoque cadere, quòd & nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis illud dictum esse, Semper enim nos qui uiuimus: &, Virtutes multæ sunt: &, Exiuit omnis uirtus Dei ex Ægypto: &, Erucam atque locustam dici uirtutem magnam: &, Dominus uirtutum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Sed & peculiares nos Dei esse, non simpliciter dici, uerùm fratres etiã uocari. Quod si uerum quoque Deum filium nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum factus sit, uerus sit. Hæc sanè est Arianorum peruersa sententia. Quapropter episcopi etiam, dolo eo perspecto, ex scripturis collegerunt, præter subsistentiam, resplendescentiam, fontem, fluuium, expressam imaginem, &, In lumine tuo uidebimus lumen: &, Ego & pater unum sumus. luculentiusque deinceps & compendiosius scripserunt, ὁμοούσιον consubstantialẽ patri. Quæ uerba † scripturæ non esse, Eusebius Cæsariensis episcopus nouit: sed ab eis stultè reprehenduntur. * Præter scripturam enim & ipsi impietatis autores erant. Minimè namque scripturæ uerba sunt, Ex non existentibus: &, Fuit aliquando quum non esset. Itaque illi uerbis non ex scriptura quidem petitis, sed piè tamen inuentis, conuicti sunt & damnati. Ipsi siquidem ueluti è stercore erutis uocibus, planè è terra loquuti sunt. Episcopi autem non ipsi sibi uerba confingentes, sed patrum de eis testimonium habẽtes, ea in scripto suo usurparunt. Veteres enim Episcopi ante annos propè centum & triginta, & in magna Roma, & in nostra urbe, eos reprehenderunt, qui filium creaturam, & non consubstantialem patri esse dixerunt. Id quod cognitum est Eusebio Cæsareæ episcopo, qui prius * quidem Arianæ fuit sectator hæresis: postea uerò ipsi Nicænæ subscribens Synodo, ad suos literas dedit, & comprobauit, ex priscis quoque doctos quosdam & præclaros Episcopos & scriptores in patris & filij diuinitate nomine τῷ ὁμοουσίῳ consubstantialis

(Margin notes:)

συνθήκην.

Fraudulentis cauillationibus Arianorũ pulchrè obuiãrunt Patres.

Filius ex substantia patris.

† οὐσία. substantia siue essentia dicitur. & hoc illo significantius est uerbum.

Ego uerò in uertendo pro essentiæ, substantiæ uerbo usi malui, propter cõsubstantialis uerbum, Ecclesiæ etiãnum usitatissimum.

ὁμοούσιον, hoc est, consubstantialis patri.

† ἀγράφοι λέξεις, Eusebij mẽtio, hic nõ fit apud Theodoritum, cap. 8. lib. 1. historiæ suæ Eccles.

Etiam ueteribus Theologis uox † ὁμοουσίου quantumuis ἄγραφος usurpata.

[illegible]

* Stultè Ariani uerba Catholicorum, Ex substantia patris, & Consubstantialis, quòd in scripturis non inueniantur, reprehendunt: quum Arianorum præstigiarum nec uoces, nec sententiæ, in eisdem reperiantur.

A tialis esse usos. Isti igitur morbo suo suppresso, quòd tantam Episcoporum multitudinem metuerent, in ea quæ decreta sunt, pedibus ierunt, propheticam in se reprehensionem pertrahentes. Nam & ad eos huius uniuersi Deus exclamat: Populus iste labijs me honorat, corde autem longè abest à me. Theonas porrò & Secundus, quòd idem facère nollent, ab omnibus, suffragijs consentientibus, sunt excommunicati, ut qui Arij blasphemiam ueritati Euangelicæ anteferrent. Hæc Athanasius.

Assimulata plerorumque Arianorum in decretum Nicænum assensio.

Theonas et Secundus excommunicati.

CAPUT XXII.

Theodorit. lib. 1. cap. 11 & 12.

Edenim quæ etiã Eusebius Pamphili, ex ipsa Nicæa ad quosdã Arianos, qui proditionem non iniuria ei obiecerant, scripserit, audire conuenit. Ea sanè rabiem quoque eorum manifestò arguunt. Rectius autem consilium intentionemque eius epistola ipsa indicabit, quæ sic habet: Quæ de ecclesiastica fidei professione, in frequenti Synodo Nicææ celebrata, sint acta, aliunde etiam credibile est uos cognouisse: quòd fama plerunque certam accuratamque rerum gestarum commemorationem præcurrere solita sit. Cæterùm ne rumoribus huiusmodi rei ueritas aliter ad uos quàm est acta, perferatur, necessariò uobis misimus, primùm à nobis propositam de fide scripturam: deinde etiam alteram, quam ad uoces nostras accesionibus quibusdam adiectis ediderunt. Scriptum sanè nostrum in præsentia Deo dilecti Imperatoris nostri recitatum, ac rectè probeque conceptum esse iudicatum, ad hunc se habet modum: Professio fidei à nobis exposita, sicuti eam à decessoribus nostris Episcopis, atque in prima * rerum sacrarum institutione, & quum sacrum subijmus lauacrum, accepimus, & sicuti ex diuinis dicimus scripturis, atque simul & in presbyterio & in ipso Episcopatu professi sumus & docuimus, ea est talis. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, rerum omnium uisibilium & inuisibi-
B lium factorem. Et in unũ Dominum IESVM CHRISTVM, Dei uerbum, Deum de Deo, lumen de lumine, uitam de uita, filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex patre genitum, per quem & omnia facta sunt: qui propter nostram salutem incarnatus, & inter homines uersatus, & passus est: & resurrexit tertia die, & ascendit ad patrem, uenturus rursum in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus etiam in spiritum Sanctum: horum quemque esse & subsistere credentes, patrem uerè patrem, & filium uerè filium, & spiritum sanctum uerè spiritum sanctum: quemadmodum & Dominus noster discipulos suos ad prædicandi munus mittens, inquit: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & spiritus sancti. Quæ sic se habere, & nos sic sentire, sic etiam olim obtinuisse, nos'que adeò de tali fidei professione usque ad mortem decertaturos esse, etiam atque etiam confirmamus: anathemate ferientes omnem impiam, † Deo'que carentem hæresim. Hæc nos sic ex corde & animo, iam inde ab eo tempore, quo nos ipsos nouimus, sensisse, atque etiam nunc sentire & profiteri uerè, omnipotentem Deum & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM testamur. Declarare quoque certa & fideli probatione, & persuadere uobis possumus, prioribus etiam temporibus nos sic & credidisse, & prædicasse. Hac à nobis exposita fidei professione, nullus erat contradicendi locus. Et ipse Dei amantissimus Imperator, noster Princeps, quum rectissimè eam conceptam esse testatus, tum ita seipsum sentire professus est: atque ut omnes ei assentirentur, subscriberent, & uoce una suffragarentur, admonuit: uno duntaxat adiecto τοῦ ὁμοουσίου consubstantialis uerbo, quod uerbum etiam interpretatus est

Eusebius Pamphili de Synodi Nicenæ actis.

Professionis fidei Christianæ formula ab Eusebio Pamphili Synodo oblata.

* ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει.

† ἄθεον.

Formula hæc à Constantino laudata.

Ei uerbũ ὁμοούσιον adiectum. Expositio eius uocis per Constantinũ, &c.

tatus est dicens, non iuxta corporum perpeſsiones ὁμοούσιον consubstantialem dici, neque iuxta diuisionẽ, neque iuxta resectionem ex parte subsistere, quòd materię prorsus expers intellectualis & incorporea natura corporalem quampiam perpeſsionem sustinere nequeat: diuina uerò & ineffabili ratione debere talia in animo considerari. Atque sapientisſimus quidem & piisſimus noster Imperator ad hunc modum est philosophatus. Illi uerò per occasionem & prætextum adiectionis τὸ ὁμοούσιον consubstantialis, aliam fidei professionem composuerunt (quam paulo antea historię adieci.) Ea porrò recitata, quomodo ab eis, & Ex substantia patris, & Consubstantialis patri, esset dictum, minimè indiscussum atque inexploratum reliquimus. Interrogationes nanque & responsiones interpositæ, ratioq; & sententia dictorum inquisita. Atque equidem illud, Ex substantia, illi profeſsi sunt significare, ex patre quidem esse, sed non ut partem existere patris. Cui sententiæ, quum recta esse uideretur, assensimus: pia quippe doctrina dictante, ex patre esse filium, non patrem substantiæ eius esse. Quapropter quum sententiam eam approbauimus, tum uocem quoque ipsam non repudiauimus, quòd [†] pacis signum nobis ob oculos positum haberemus: & præterea, ne à recta sententia excideremus. Eadem ratione &, Genitum, non factum, admisimus. Quandoquidem uerbum Factum, communem appellationem esse dixerunt reliquarum creaturarum, quæ per filium sunt cõditæ. Earum quippe nihil habere simile filium: proptereaq; non esse eum facturam, eis quæ per ipsum factæ sunt, similem: præstantiorem autem quàm creaturam omnem obtinere substantiam, quam ex patre genitam esse diuina docent oracula: quum quidem modus ipse generationis omni genitæ naturæ ineffabilis sit, & inconsiderabilis. Similiter uerò ratio probè disquisita, Consubstantialem patris esse filium astruit, non quidem corporum more, neq; ad animantium morti obnoxiorum instar: neq; etiam iuxta diuisionem substantiæ, neq; iuxta resectionem: sed neq; iuxta perpeſsionem quampiam, aut uersionem, aut mutationem patris uirtutis: quòd aliena prorsus ab his omnibus sit ingenita patris natura. Sed quòd consubstantialis patri dicatur, illud significat atq; infert, nullam omnino similitudinem ad creaturas conditas filiũ Dei ferre: sed qui eum genuit, patri tantum modis omnibus esse similem, & non esse ex alia quapiam subsistẽtia uel substantia quàm patris. Cui uerbo, eo pacto per interpretationẽ exposito, rectè nobis uisum est assentiri: precipuè quum sciremus, ex ueteribus eruditos quosdam & spectatos episcopos & scriptores, in exponẽda patris & filij diuinitatis ratione, τὸ ὁμοούσιον consubstantialis nomine usos esse. Hæc de professione fidei publicitùs edita, sunt dicta. Cui uniuersi assensimus, & quidẽ nõ citra disquisitionẽ, sed iuxta sentẽtias in præsentia Deo dilecti Imperatoris inuestigatas, nobisq; expositas, & rationibus quas diximus ex professo consentaneas. Porrò anathema quod professioni fidei ab eis est adiectum, comprobandum esse duximus, ut homines uocibus quæ in scripturis non inueniantur, uti prohiberentur, quæ ferè causam omnem confusioni & seditioni ecclesiæ præbuerunt. Nullus sanè diuinitùs inspiratæ, & quæ ritè ordineq; dictis utitur scripturæ, sunt illa, Ex non existentibus:

Cap. 17. eod.

Expositio uerbi, Ex substantia patris.

ὁμόνοια ουσι.

Item, Genitũ, non factum.

Item, Consubstantialem patri.

In his est Iustinus martyr.

Cur Eusebius Pamphili etiã in anathema Arianorũ decreto Synodali adiectum, consenserit.

Ambrosius de fide, contra Arianos: Quomodo dicis Ariane, in scripturis diuinis non inueniri ὁμοούσιον? Quasi ὁμοούσιον aliud sit, quàm quod dicit Dominus: Ego & pater unum sumus: Ego de patre exiui, & ueni in mundum: Ego in patre, & pater in me: Qui quum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est ut esset æqualis Deo. Hæc est tamen nominis ratio, ut in patre & in filio unitatem substantiæ credas: licet rem ipsam, quæ est inenarrabilis, definire non poſsis. Vt, siue lumen de lumine dicas, siue uerbum de uerbo, siue spiritum de spiritu siue dominum de domino, quodcunq; de eo dixeris, unius tamen essentiæ patrem & filium credas. ὁμοούσιον enim Græci dicunt, quod nos cum uno aliud ipsum. Cap. 5.

A stentibus:&, Fuit aliquando quum non esset. Quare rationi minus consentaneum uisum est, ea & dicere & docere. quo facilius calculo etiam nostro ritè decretum anathema comprobauimus: quandoquidem neque ante actis temporibus eiuscemodi uerbis uti soliti sumus. Quin & illud, Eum antequàm gigneretur non fuisse, anathemate iugulare non absurdum putauimus: propterea quòd omnes profiteantur, eum esse filium Dei, etiam ante natiuitatem secũdum carnem. Iam uerò & Dei amantissimus Imperator professioni inseri curauit, iuxta diuinam illius natiuitatẽ, ante omnia illum existere secula. Quum etiã priusquàm actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenito, patre semper existente patre: sicuti quoque rege semper, & saluatore, potẽtia omnia existente, semperque secũdum eadem & similiter se habente. Hæc uobis, charissimi, necessariò perscribenda putauimus, ut quæ disquisitionem & assensionem nostrã subsequuta sint decreta declararem, & pulchrè primùm quidem ad ultimam usque horam stetisse nos intelligeretis, quum nos ab alijs aliter scripta offenderent: deinde uerò contentionis studio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarent cõplexos esse, quum nobis benignè uerborum sententiam inquirentibus, manifestum habere cõsensum uiderentur cum eis, quæ in fide à nobis prius proposita professi fueramus. Verum enimuerò Cõsubstantialis uocem non nouam, aut ab Episcopis Nicęę tum congregatis primùm proditam, sed à multis antea annis à sapiẽtibus inuẽtam, usurpatamque patribus esse, apertè ostendit Eusebius. Tum autem τὸ ὁμοούσιον Consubstantiale, communi consensu concordique calculo ab omnibus comprobatum, paulò antè ipse exposui: id quod Eusebius quoque in uita Constantini luculenter astruit.

De rebus sacris & diuinis, uerbis uti, quæ in scripturis non reperiuntur, religio est.

Expositio uerbi, Natum antè omnia secula.

ἀγέννητος, δυνάμει.

κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως.

Verbum, Consubstantialem, non nouũ, aut tum primùm inuentum.

CAPUT XXIII.

B COeterùm quod in subscriptione sancti symboli insigne accidit miraculum, id non intempestiuum fuerit cõmemorare. Priusquam acta Synodi perficerẽtur, euenit, ut duo Episcopi è uita antè discesserint, quàm professionis fidei scripto annotationẽ subscriptionemque suã apposuissent. At reliqua patrum turba ad communem sepulturæ & dormitionis locum uenere, & monumento illorum assistentes, scriptumque in manibus habentes, tanquam ad uiuentes & audientes: Bonum certamen, dixerunt, diui patres nobiscum decertastis, cursum peregistis, fidem seruastis. Si igitur obtinere debere id cẽsetis, quod à nobis est actũ: quoniã nunc, nullo interposito obstaculo, Trinitatis splendore illustrati, clarius id perspicitis, peropus est uos nobiscũ libello subscribere. Hæc illi dixêre, & libellũ obsignatũ ad tumulum deposuere, noctemque totã insomnem egere. Postridie uerò ad locũ eum rediere, signa inuiolata inuenere, & libello explicato subscriptiones illorũ reliquis insertas cognouere, recentes adhuc in hæc uerba conceptas: Chrysanthus & Musonius, qui cũ patribus omnibus, in sancta prima œcumenica Nicæna Synodo consensimus, quãuis corpore trãslati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.

Synodi Nicænæ decreto, miraculo ingenti, duo etiam defuncti episcopi subscripsere.

ἀγῶνα.

CAPUT XXIIII.

SYnodus autem acta sua Alexandriæ, Ægypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modũ perscripsit: Sanctæ & magnæ Dei gratia Alexãdrinorum ecclesiæ & qui in Ægypto, Libya, & Pentapoli sunt, dilectis fratribus, qui Nicææ congregati, magnã & sanctam celebrarunt Synodum, in Domino salutem. Quandoquidem diuina gratia & Deo dilectissimo Imperatore Constantino suffragante, omnino necessarium uisum est, sa-

Synodalis Concilij Niceni ad Alexandrinos Ægyptios epistola.

cram Synodum ad uos dare literas, ut intelligere posſitis, quum quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem uenere, tum quæ decreta ſancitaq́ ſunt. Itaque ſcitote, *Acta Synodi.* primò omnium inquiſitum eſſe in impietatem & præuaricationem Arij, ſectatorumq́ eius: & in præſentia Dei amantiſsimi Imperatoris Conſtantini, conſentientibus omnium ſententijs placitum, ut anathemate impia eius opinio & *Arius cum doctrina ſua damnatus.* uoces atque uerba blaſphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blaſphemans uſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando quum non fuerit, & arbitrij libertate uitij uirtutiſq́ capacem eſſe filiũ Dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quæ omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis uęcordiam, blaſphemaq́ eius *Veterũ patrũ pia modeſtia.* uerba ſuſtinens. Atque equidem res eius quem conſequutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut certè audietis: ne inſultare nos homini uideamur, qui peccati ſui condigna tulit præmia. Tantoperè autem inualuit eius impietas, ut ſimul *Itidẽ Theonas & Secundus damnatus.* cum eo peſſum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis, epiſcopi. nam & hi factionis eius ſunt. Sedenim quum per gratiam Dei peruerſa illa opinione, impietate, & blaſphemia, nec non hominibus eis qui ſeditionem atq́ diſceſsionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Ægyptus ſit liberata: & temeritas Melitij, atq́ eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiam ſuper hac re Synodus decreuerit, uobis, fratres di*Melitius coërcitus.*lecti, ſignificamus. Conſtituit nanque, ut Melitius (in quem illa quidem humanius affecta fuit, † ſummo enim iure nullam prorſus merebatur ueniam) in ciuitate ſua maneat, poteſtatem autem nullam habeat uel eligendi, uel manus imponendi: & ut neque in regione, neque in urbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudumq́ dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in ſacrum ordinem lecti fuerant, ut arcanioribus ſacratioribuſq́ ſuffragijs confirmati, ad communionẽ admittãtur. Præterea ut liceat eis quidem honorem ſimul & functionem miniſterij obtinere: ſecundum autem prorſus locum, ab omnibus cuiuſcunque parœciæ & eccleſiæ exploratis, ac per reuerendiſsimum fratrem & collegam noſtrum Alexandrum lectis atque deſignatis epiſcopis, ferant. Cœterùm ut nulla eis ſit facultas, quos uiſum ſit deſignãdi, aut nomina eorum ſubijciendi, aut omnino faciendi quidquam, præter Catholicæ eccleſiæ Epiſcoporum, qui ſub Alexandro ſunt, ſententiam. Qui uerò per gratiam Dei & precationes ueſtras, in nulla diſsidij factione reperiantur, ſed integri atq́ impolluti in Catholica eccleſia conſiſtant, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignandi, & nomina dictandi, eorũ ſaltem qui clero digni ſint: & omnia prorſus faciendi legibus cõſtitutionibuſq́ eccleſiaſticis. Quod ſi quem eorum qui eccleſiæ præſunt, decedere contingat, tum in defuncti locum & honorem prouehi quiſquam ex recens cooptatis de*Epiſcopalis electio.*bet, ut modò idoneus ſit, & à populo eligatur: ita tamen, ut ad electionem eiuſmodi calculus, ſuffragium, & confirmatio epiſcopi Alexandrini accedat.

Atque hoc quidem omnibus alijs conceſſum eſt: in perſona autem Melitij non idem conſtitutum, propter priorem inordinatum eius morem, celeritatemq́ & præcipitantiam ſententiæ & conſilij, ut ne qua ſit ipſi uel poteſtas uel *Ataxia & ordinis confuſio cauenda.* autoritas, homini ſcilicet, qui rurſum temeritatem ordinis negligentem inducere poſsit. Hæc ſunt quæ præcipuè ad Ægyptum & eccleſiam Alexandrinam pertinent. Si quid uerò prætereа uel canonibus uel decretis eſt conſtitutum, reuerendiſsimus dominus, frater, & collega noſter Alexander, certiùs ad uos re*Decretum, ut ubique eodem tempore Paſcha agatur.*uerſus perferet, quippe & autor & particeps actorũ omniũ. Lætum inſuper uobis afferimus nuncium, de ſanctiſsimi Paſchatis celebrandi conſenſu. Nam & hæc res, precibus ueſtris rectè conſtituta atque ordinata eſt: fratreſq́ Orientales

A tales omnes, qui antea cum Iudæis fecerunt, ex hoc ipso tempore cum Romanis & nobiscum, omnibusq; adeò alijs, qui antiquitùs nobiscum Pascha celebrarūt, id se concorditer acturos consenserunt. Gaudete igitur de rebus ecclesiasticis ordinatis, de pacis consensu & cōcordia restitutá, & de hæresibus omnibus excisis: atque maiore cum honore prolixioreq; charitate suscipite, collegam quidem nostrum, Episcopum autem uestrum Alexandrum, qui nos profectò præsentia sua exhilarauit, plurimumq; in hac ætate sua, ut pax quoque apud uos esset, laboris sustinuit. Orate pro omnibus nobis, ut quæ à nobis rectè sunt constituta, firma stabiliaq; maneant, per Deum omnipotentem, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, cum sancto Spiritu: cui sit gloria in sæcula, Amen. Non ipsa uerò Synodus tantum, sed & celebertimus Constantinus, ad populum Alexandrinum eius generis dedit literas: quibus ostendit, non simpliciter, temerè, aut neglectim finitionem professionis fidei editam, sed exploratione multa atque disquisitioné accurata adhibitá, quæcunque dogmati consentanea essent, in medium producta: primumq; inuestigatione diligenti obseruata, quæcunq; occasionem disidij & seditionis creare possent: ea ita reiecta, ut contrà dici quidquam non posset: & sic deinde † finitionem ipsam promulgatam esse. & postremò, Dei sententiam concordem Episcoporum Synodi sententiam uocat, atque Spiritui sancto tot patrum consensum acceptum refert, per quem illi à uera & certa sententia non exciderint.

Commendatio Episcopi Alexandrini.

Constantinus quoq; ipse ad Alexandrinos de eisdē rebus scripsit.

ἔργῳ.

CAPVT XXV.

B IDem & ad Episcopos qui ad conuentum uenire non potuerunt, & ad omnes ubiq; ecclesias, quæ acta ibi essent declarans, ad hunc modum scripsit: Experientia edoctus, per rerum publicarum prosperitatem, quanta sit diuinę potestatis gratia, illum mihi propositum esse debere finem iudicaui, ut à beatissimis catholicæ ecclesię populis fides una, & sincera charitas, consentiensq; in Deum pietas seruetur. Sedenim quum aliter omnino fieri non posset, ut † ordo stabilis & firmus constitueretur, nisi simul omnes, aut certè plures Episcopi conuenirent, & de re qualibet ad sanctissimam religionem pertinente dijudicarent: eius rei gratia, quàm fieri potuit plurimis coactis, me quoq; perinde atq; uno aliquo ex uobis (non enim negauerim, quo maximè lætor, conseruum uestrum me esse) præsente, usque adeò omnia in debitam sunt disquisitionem uocata, quousque † rerum omnium inspectori Deo placita sententia, ad consentientis unitatis concordiam stabiliendā, in lucem est protracta, ita ut nihil iam quod ad dissensionem aut professionis fidei ambiguitatem facere posset, sit relictum. Vbi quum de sanctissimo etiam Paschæ die quæstio esset exorta, sententijs omnium decretum est, conuenire, ut id eodem tempore ab omnibus ubique peragatur. Quid enim nobis esse potest uel pulchrius, uel grauius, quàm si is dies festus, unde spē immortalitatis percepimus, uno ordine & celebri ritu ab omnibus certò & inuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna res fuit, sanctissimum eum diem imitatione atq; cōsuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus suis nefario flagitio contaminatis, nō iniuria quoq; animis sunt excæcati, homines scelerati. Quid ni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore uerioreq; ordine, quem à primo passionis die hucusque seruauimus, ad futura quoq; sæcula obseruationis huius ritum transmittere? Itaq; nihil uobis commune sit cum infestissima Iudæorum turba. Aliam siquidem à Seruatore accepimus uiā. Propositus est sacratissimæ religioni nostræ suus cur-

Constantini imperatoris de rebus Synodi Nicenæ ad Ecclesias quasq; literæ.

τάξις.

Sacrarū Synodorū utilitas.

Imperialis humilitas & submissio.

τῷ πάντων ἐφόρῳ.

Hæreses sublatæ.

Celebrādi Paschatis consensus.

Infensus Iudæis Constantini animus.

 sus,

sus,& legitima quæ illam deceat regula: quam unanimi consensu complectentes, nos ipsos à fœda illa conscientia & societate retrahamus, fratres reuerendissimi. Et profectò omnium absurdissimum est, illos gloriando iactare, hisce obseruandis nos sufficere non posse, absque illorum doctrina & præscripto. Quid nam uerò illi rectè sentire & sapere possunt, qui post illam Domini cædem mentibus capti, non ratione aliqua, sed impotenti impetu, quocunque eos insitus impellit furor, ducuntur? Quam ob causam, quum in hac quoque parte uerum non perspiciant, sed, uti semper, affectu uicioso transuersi rapiantur, potius quàm errorem corrigant, eodem anno bis Pascha peragunt. Qua igitur de causa eos sequemur, qui graui errore se implicatos esse confitentur? Bis equidem eodem anno Pascha celebrare haud unquam sustinuerimus. Atque etiamsi hæc uobis non exponerentur, conueniret tamen, uos, pro mentis uestræ sagacitate, semper & studere & optare, ne cuiuspiam similitudine & exemplo, puritatem animarum uestrarum pollueretis, ne'ue hominum modis omnibus malorum consuetudinem imitari uideremini. Ad hæc illud quoque considerandum uenit, in re tanta, & tam solennibus religionis nostræ ferijs, dissensionem extare aliquam, longè esse impijssimum. Vnum nanque nobis libertatis atque redemptionis nostræ diem, sanctissimæ scilicet passionis suæ, SALVATOR noster dedit. Vnam esse catholicam suam Ecclesiam uoluit: cuius tametsi partes in multis uarijs'que sunt dispersæ locis, uno tamen spiritu, hoc est, diuino arbitrio fouetur. Consideret porrò sanctitatis uestræ solertia, quàm graue sit & indecorum, per eosdem dies, alios quidem ieiunijs intentos esse, alios uerò cōuiuijs uacare: & post Paschæ dies, hos quidem feriari & conquiescere, illos autem statis ieiunijs macerari. Quapropter hanc rem, pro eo atque decet corrigi, atque ad unum institutum formam'que perduci, diuina uult Prouidentia: quantum equidem † extra omnem affectum positus perspicio. Itaque quum hoc sic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percussoribus sit commune, & decens extet ordo, quem omnes Occidentalium, & Meridionalium, Septentrionalium'que habitabilis orbis partium Ecclesiæ, & quibusdam quoque in locis Orientales obseruant, ea de causa in præsentia omnibus conuenire uisum est, ipseq; adeo id solertiæ uestræ placiturum esse recepi, ut quod per urbem Romanam, Italiam, Aphricam omnem, Ægyptum, Hispanias, Gallias, Britanias, Libyam, cunctam Græciam, Asianam atque Ponticam ditionem, & Ciliciam, uno atque consentienti seruatur consilio, id libenter quoque prudentia uestra suscipiat: secum ipsa perpendens, non modò ampliorem esse ecclesiarum in eis quæ diximus locis numerum, uerùm etiam idem communiter omnes sentire & uelle, esse quàm sanctissimum. Quin & strictior ipsa atque exactior ratio flagitare uidetur, ne qua nobis sit cum Iudæorum periurio, communio. Et ut tandem summam rei breuiter dicam: Communi omnium iudicio placuit, sanctissimas Paschæ ferias, uno eodemq; die peragi. Minimè nanque decet in re tam sancta aliquam extare dissensionem. Et pulchrius est eam sequi sententiam, in qua nulla sit alieni erroris & peccati contagio. Ac quum ita se res habeat, libentibus animis cœleste hoc & uerè diuinum suscipite præceptum. • Quidquid enim in sanctis Episcoporum agitur conuentibus, id ad diuinam refertur uoluntatem. Itaque eis quæ scripsimus omnibus dilectis fratribus nostris significatis, iam rationem hanc & obseruationem sanctissimi diei suscipere atque instituere debetis, ut quum in pietatis uestræ (quod dudū mihi fuit in uotis) conspectum uenero, uno eodemq; die sanctas uobiscum ferias celebrare ualeam,

& rebus

[Margin notes:]

De Iudæorum cæcitate.

Paschæ ferias minime cum Iudæis celebrandas esse suadet.

Vnum uiuificæ passionis & resurrectionis Seruatoris nostri diem.

Vna in toto orbe Catholica Ecclesia.

† ἀπαθῶς σκοπῶ.

• πᾶν γὰρ ὅτι ἂν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττηται, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν.

A

B

A & rebus omnibus unà uobiscum ex animo delecter, feritatem diabolicam per uim diuinam operibus nostris sublatam, uestramq; ubique fidem, pacem & concordiam uigentem cernens. Deus uos seruet, fratres dilecti. Æquum etiam est, quæ contra Arium & sectatores eius, omnibus passim Episcopis & populis scripsit, cognoscere. Quum malignos & impios Arius sibi imitandos duxerit, par est, ut eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hostis, iniquis de religione compositis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris sæculis probris obnoxius erit, plurimaq; obruetur infamia, atq; insuper impia eius abolita sunt scripta: ita & nunc placitũ nobis est, Arium & Arij suffragatores, Porphyrianos quidẽ nominari, ut quorum imitati sunt mores, eorum quoq; obtineant appellationes. si quod autem scriptum ab Ario compositũ reperiatur, ut igni id tradatur uolumus, ut non modò improba eius doctrina abrogetur, uerùm etiam ne monumentũ quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem prædictum uolo, si quis libellum aliquem ab Ario conscriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehensus fuerit, supplicium ei mortis esse cõstitutum. Illico nanq; in crimine tali comprehensus pœnã sustinebit capitalem. Plures etiam alias aduersus eosdem ad loca omnia misit epistolas, † uerbis per ironiam ad simulationem cõpositis, eis illudens. Nicomediensibus itidem, contra Eusebium & Theognidẽ scripsit: Eusebium perstringens, ueluti Licinio aliquando fauentem, sibiq; insidiantem, atq; alium Episcopum legere iubens: quod & factum est. Eas epistolas hoc loco apponere, ne longior esse uidear, minus conuenire putaui. Ac de his quidem hactenus.

Constantini de Ario, sectæq; eius popularibus, et libris eorundem, constitutio.

Arianos uult Porphyrianos uocari.

Arianos libros comburendos esse, capitali supplicio constituto, sancit.

† [illegible]

Socrat. lib. 1. historiæ Eccles.

Scripsit alias quoq; contra Arianos literas.

CAPUT XXVI.

B Ceterùm rebus ad hunc modum euntibus, commodum euenit, ut uicesimus Constantini imperij annus tum compleretur. Et Romani more recepto, decimo quoq; Principis sui imperij anno, communẽ & publicum agebant conuentum diemq; festum. Itaq; & ipse decere id arbitratus, ad epulas Synodum inuitat: & toris plurimis ordine suo collocatis, eodem in loco excipit; multisq; & sermonibus & donis honorificẽtiam & liberalitatem erga illos declarans, præclarissimos quosq; eorum mensæ suæ adhibet. Quorum quidem, quum ille mutilata propter CHRISTUM cerneret membra, atq; fidei eorum cõstantiam inde colligeret, labijs ipse suis cicatrices eorum exosculari & uenerari dedignatus non est, gratiam se osculo eiusmodi & benedictione eorum percipere confisus. Posteaquam autem finem suum conuiuium id habuit, loco suo exurgens, supplicis more conuentum rogauit, ut qui tantum pertulissent laboris, perpaucos sibi dies dare, & recens fundatã urbem, iam tum perfectam, adire non grauarentur, ut precationibus suis munitiones & muros eius firmarent. Atq; illi statim, quod petierat, faciunt. Constantinopolim ueniunt, Encænia & consecrationis festum diem celebrant, † incruento sacrificio operantur, precibus uotisq; urbem abundè prosequuntur & firmant, eandemq; Dei * genitrici dedicant, nouam Romam, imperantemq; Constantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzantij ecclesiam regente. Hic denuò illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectos dedit, ut in urbe quaque diuino cultui addictis atque sacratis uiduis uirginibusq;, ad san-

Vicennalia sua Constãtinus egit, & Synodũ conuiuio excipit.

Stigmata Episcoporũ martyrũ exosculatur.

Inuitat Patres Byzãtiũ ad Encænia ibi celebrãda, & ciuitatem nouam consecrãdam.

† [illegible]

Cõstãtinopolis Virgini matri dedicatur.

Viduis uirginibusq; sacris sũptus annuos Cõstantinus ex publico abundè constituit.

 ctiora

* θεοτόκος Græcis Dei genitrix dicitur, quod uerbum in solam uirginẽ matrem Mariam cadit. θεότοκος autem accentu mutato, Deo genitus, qui unus est Dominus noster Iesus Christus. Cui urbem Constantinopolitanam recens extructam Constantinus dicauit atq; commendauit. Supr. lib. 7. cap. 49. Vtrunq; nomen eisdem compositum literis, sed accẽtu diuerso prolatum & scriptum. datiuum casum habet θεοτόκῳ. Quapropter hic pro Dei genitrici etiã uerti posset. Dei nato Christo, ut hic locus cum superiore illo concordet. Sed librarius in Græco exemplari τῇ θεοτόκῳ scripsit, cum fortasse τῷ θεοτόκῳ scribere debuerit. Potest etiam esse autoris memoria lapsus. Qui tamen infra Christo simul & matri eius urbem eam dedicatam memorat.

ctiora diuinorum templorum sacraria excubantibus, annonæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem splẽdidam magis quàm ad usum necessarium pertinerent. Has Iulianus quidem postea † accidit, successor autem eius ∗ ex triente præberi curauit. Vbi uerò iam pro se quisque domum redire pararet, cohortatus eos est, ut eandem omnes colerent fidem, mutuamq; pacem & charitatem maximè consectarentur: atque ut absque seditione omni, pacati atque tranquilli, rerum uniuersarum placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de communi concordia fecit uerba: tum postremò uehementer eos admonuit, ut & pro se, pro liberis suis, & pro imperio Romano orarent, perpetuoq; propitium sibi diuinum numen facerent, Synodiq; decretis stabilem firmitatem conciliarent. Absentibus porrò ea quæ commemorauimus scribens, ut professionem fidei, diligenti atque accurata exploratione tot uirorum disquisitã, & de sententia totius uniuersi Dei constitutam, suffragijsq; tantæ Synodi patrum comprobatam, susciperent atque complecterentur, mandauit. Et illorum quisque tanto affectus honore, domum ad gregem suum redijt. Imperator autem supra modum lætatus, quòd unam per uniuersum orbem Ecclesiam, eamq; in dogmate consentientem cerneret, Deo, de omnium ubique Episcoporum unanimi concordia ⁱ solenniter gratiarum obtulit actiones. E re studiosorum esset, Episcoporum ipsorum nomina, præfecturas urbium, earumq; appellationes nosse: eaq; omnia in Synodali Athanasij libro reperta apposuissem, nisi tædium prolixioris orationis uitarem. proinde ea inquirere uolentibus, permitto. Tẽpus porrò Synodi, sicuti inuenimus, in mensis Maij undecimam diem, † indictionẽ uigesimã tertiam, & consulatum Paulini & Iuliani incidit: qui annus sexcentesimus trigesimussextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, uigesimus uerò imperij Constantini, ex quo rerum in Britania potiri cœpit: tertiusdecimus porrò, ex quo ad Byzantium uenit. Synodus uerò ipsa Nicææ annis tribus & paulo longius est acta. Et res Nicænæ talem habuere finẽ. Constantinus autem ex eo tempore prolixius etiã quàm antea religionis accensus ardore, ad urbes & populos Romani imperij omnes, epistolas dedit, ut priori quidem errori nuncium remitterent, Christianam autem doctrinam & religionem amplecterentur. Episcopis porrò sanè quàm liberaliter pecunias mittens, eos ad ecclesiarum ædificationes excitauit, sumptusq; ad id abundè præbuit. Libros itidem ecclesiasticos manibus proprijs describere & cõcinnare iussit. Sed consilium animumq; scribentis certius indicabit epistola eius, ad Eusebium data, quæ sic habet:

[Margin, left: [illegible] / Patres dimittit cum pijs mandatis. / Absentibus Episcopis scribit. / Deo solẽnibus sacris gratias agit. / [illegible] / Tempus Nicæni Concilij celebrati. / Anitius Paulinus, Ceionius Iulian. Camenius Coss. / 19. Imperij eius anno Synodus celebrari cœpit, 20. autem finita est. Initium eius in annum Domini 326 finis in 329. incidit.]

[Margin, right: A / [illegible] / [illegible] / B / Constantinus amplificandæ religioni Christianæ totus incumbit, ecclesijs cõstruendis, & libris sacris parandis.]

CAPUT XXVII.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eusebio. Tantisper dum ad hoc usq; tempus impietas & tyrannis, pro arbitrio suo, ministros Seruatoris Dei persequuta est, credo atq; adeò certò persuasum habeo, ecclesiarum omnium opera uel per incuriam pessum ijsse, uel imminentis persequutionis metu minus esse quàm dignitas earum postularet perfecta, frater charissime. Nunc uerò libertate reddita, & serpente illo, Dei optimi maximi prouidentia: atq; opera nostra, à rerum publicarum administratione depulso, satis in apertum productam esse arbitror apud omnes diuinam potentiam, eosq; qui uel metu uel incredulitate uel etiam peccato oppressi fuerãt, eo qui † uerissimè constat cognito Deo, ad uerum rectumq; uitæ statum tandem peruenisse. Itaque quibuscunque uel ipse præes ecclesijs, uel alios passim episcopos, presbyteros, aut diaconos præesse nosti, eos admone, ut diligenter

[Margin, left: Literæ Constantini ad Eusebiũ Pamphili de structura ecclesiarum. / [illegible]]

A gentet incumbant in opera ecclesiarum quę supersunt, uel restaurandarum, uel amplificandarum, uel ubi hoc necessitas postulauerit, recens extruēdarum. Petes autem & ipse, & alij per te sumptus necessarios à præfectis & prouincialibus magistratibus. Diligenter nanque eis per literas est mandatum, ut quæ à sanctitate tua dicta fuerint, ipsi exequātur. Deus te seruet, frater dilecte. Hæc de ecclesiarum structuris, non ad hunc modò, sed & ad reliquos Episcopos scripsit. Quæ aūt Eusebio Pamphili de librorū cōparatione significarit, hisce subiungā.

In eādem sententiam ad alios quoque episcopos scripsit.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eusebio. In cognomine nobis urbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominū multitudo sanctissimæ Ecclesiæ nomē dedit, seque ipsam illi dicauit: ut omnibus illis plurimùm capientibus incrementi, faciendum omnino uideatur, ut plures quoque ibi construantur ecclesiæ. Quapropter, quod iudicio nostro placuit (prudentiæ enim tuæ significandum duximus) id libētissimè accipe, ut comparatis quinquaginta membranarum codicibus, qui & ad euoluendum, & ad portandum cōmodi sint, à notarijs pulchrè scribēdi peritis, qui scilicet probè eam artem didicerint, describi cures diuinarum scripturarū libros, quorū • instaurationē & usum ecclesijs maximè necessarium esse iudicaueris. Datę enim sunt à mansuetudine nostra † ad Catholicum & dispensatorem generalem prouinciæ literæ, ut omnia quæ ad eam rem portandam cōmoda sunt, præbenda curet. Porrò ut quàm celerrimè codices describātur & concinnētur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum autem publicorum uehiculorum accipiendorum potestatem, ad librorum deportationem, autoritas harum nostrarum literarum tibi meritò præbebit. Ita enim pulchrè descripti codices, quàm facillimè ad nos perferri poterunt, ex Diaconis ecclesiæ uno ministerium id adimplente: qui quum in conspectum peruenerit nostrum, benignitatem nostram experietur. Deus te seruet,
B frater dilecte.

Constātini ad eundem Eusebium de libris Ecclesiasticis comparandis epistola.

• [illegible]

† [illegible]

CAPUT XXVIII.

SEd enim quū facile quis ex ijs liquidò cognoscere Imperatoris erga res sacras studium possit, tum id non minus ea etiā quæ de uiuifico CHRISTI sepulchro Hierosolymis egit indicabūt. Quum nanque cognouisset eos olim, † qui idolorum errore tanquā furoris intemperijs acti fuerāt, salutiferum monumentū defodisse, aggere multo molē altissimam excitasse, Caluariæ & resurrectionis uicinum circumcirca locū occupasse, & lapidibus ingentibus solum eius constrauisse, (ut obliuioni monumenta memoriæ sempiternæ mandarent) & templum præterea impudicæ deæ Veneris, statuamque eiusdē ibi collocasse, uirgineo partui illudentes: ut qui eo loco debitum CHRISTO honorem sibi præstandum statuissent, simulacro ei exhibere uiderentur, processuque temporis obliuio ueram præmeret atque occultaret causam: quòd nemini liberè eò cōmeare, aut alijs rem indicare fas futurū esset, funditùs templum ipsum eruere, aggeremque egestum quàm longissimè à ciuitate proijcere, ut qui sceleratis sacrificijs cōtaminatus esset, iussit: ac templū aliud pulchritudine præcipua amplissimum magnificentissimumque extruere præcepit. Quod templū luculenter epistola ostendet, Macario Hierosolymitano episcopo, qui & ipse cum reliquis patribus Arij opinionē labefactauit, hisce propè uerbis scripta: Victor Constantinus Maximus Augustus, Macario. Tanta est Seruatoris nostri gratia, ut nulla orationis uis præsenti miraculo digna suppetere cuiquā possit. Quod etenim monumentū sanctissimæ illius passionis terra iamdudū opertum, tot annorum curriculis latuerit, donec per communis & publici omnium nostrûm hostis oppressionem, ministris eius in libertatem uindicatis, erutum reluceret, omnem

† [illegible]

Infideles in Caluariæ loco, sepulchro Christi obruto, Veneris tēplum extruxere.

Eo templo diruto, ecclesiā sacrā Constantinus condidit, & sepulchrū Christi restitutum ibi collocauit.

Socrat. lib. 1. cap. 17.

Constantini ea de re ad Macarium Hierosolymitanū episcopū literæ.

Miraculo magno monumentum Seruatoris in lucē prolatum.

profectò stuporem & admirationem excellit. Nam etiamsi qui ubique terrarum esse uidentur sapientes homines, in unum eundemq́ conuenientes locum, dignum aliquid re tanta dicere uelint, ne minimam quidem partem tamen eius eloquentiæ concertatione attigerint. Tantum enim miraculi huius fids naturam, quam humana ratio & cogitatio consequitur, omnem excellit, quanto rebus hominum cœlestia sunt efficaciora & potentiora. Eam ob causam ille mihi semper unicus & præcipuus consiliorum actorum'que omnium propositus est finis, ut quemadmodum seipsam nouis miraculis ueritatis fides exhibet, sic etiam animi omnium nostrûm castitate & consentienti promptitudine * alacriores reddantur. Quod quum omnibus manifestum puto, tum hoc maximè tibi persuasum esse uolo, rerum omnium illud mihi summopere esse curæ, ut sacratum locum, quem iussu Dei, accesione fœdissimorum simulacrorum, uelu ti quodam imminenti grauiq́ pondere leuaui, sanctum quidem iam tum ab initio illum iudicio Dei factum: sed sanctiorem etiam declaratum, ex quo salutiferæ passionis fidem in lucem protulit, ædificiorum pulchris structuris exornem. Conuenit igitur solertiæ tuæ, omnia sic disponere, & res quasque necessarias procurare, ut non modò basilica alijs quæ ubique sunt præstantior, sed & reliqua omnia ita construantur atque parentur, ut quæcunque in quibuscunque urbibus pulchritudine sunt † excellentia opera, à structura ista longè superentur. Atque equidem de parietum opere atque artificio, Dracilliano amico nostro, clarissimorum prefectorum munere fungenti, & prouinciæ rectori, à nobis mandatam esse curam scito. Præceptum enim à pietate nostra est, ut artifices, operæ, & quæcunque præterea sunt ad ædificationem necessaria, quum id ex solertia tua cognouerint, confestim per prouidentiam illorum mittantur. De columnis autem & marmore, quæ præstantissima & commodissima operis ipsius † forma summatim perspecta, existimaueris esse, ad nos fac scribas, ut quot & qualibus opus fuerit, quum ex literis tuis intellexerimus, ea undequaq; comportari possint. Æquum enim est, locum totius mundi maximè admirandum, pro dignitate sua exornari. Basilicæ porrò camera, lacunaribus'ne an alio quopiam opere tibi fieri debere uideatur, cognoscere ex te cupio. Si enim lacunaribus extruenda erit, auro quoque illustrari poterit. Quod superest, sanctitas tua quibus diximus magistratibus primo quoque tempore significet, quot operarijs artificibusq́, & quantis impensis sit opus. Quin & ad nos quoque ut celeriter referatur, da operam, non modò de marmore & columnis, uerùm etiam de lacunaribus, siquidem hæc pulchriora commodioraq́ esse iudicaueris. Deus te conseruet, frater dilecte.

* Erga sanctã legem.

Institutionem ædificationis eius tẽpli Macario antistiti committit.

† [illegible]

† [illegible]

CAPUT XXIX.

Literis porrò eis conficiendis, mater ipsa Imperatoris beata Helena, quæ illum talem genuit, administra fuit. ipso nanque Synodi coactæ anno, in somnis oraculo admonita, precationis ergò, locorum'que sacrorum cognoscendorum gratia, Hierosolyma petierat: neque se ea in re uel itineris laborem, uel senectutis molestiam remorari est passa. Ad extremum enim iam uitæ peruenerat, & de rebus atque religione Christianorum piè admodum sentiebat. Plurimi porrò faciebat, ut crucis lignum & uiuificum CHRISTI monumentum inueniret. Et quantumuis difficulter, attamen ea tandem inuenit, ut quidem nonnulli dixere: Iudæo homine ex paterna quadam annotatione regionem indicante: re uera autem, ut equidem puto, Deo signis quibusdam

Helena mater Constantino filio literis in causa pietatis Christianæ edendis à secretis fuit.

Eadẽ religionis ergò Hierosolyma profecta.

A quibusdam & uisionibus nocturnis ostendente. Quum enim Deo uisum esset, res diuinas & occultas in lucem proferre, minimè opus fuit humanis indicijs.

Enimuerò Imperatoris iussu, contaminato illo templo diruto, aggereq; exportato, ex eo loco sacrum illud resurrectionis antrũ extitit, & tres sparsim disiectæ cruces: & tabula præterea alba inuenta, in qua diuersis literis Pilatus regem Iudæorum scripserat, eaq; supra caput CHRISTI collocata † in morem columnæ, crucifixum illum Iudæorum regẽ esse promulgarat. Cœterùm quòd literæ diffluxerãt, & tabula temerè iacta iacebat, difficilis adhuc diuini ligni inuentio erat, quòd ordine confuso cruces disiectæ fuerant. Quid nanque curarent, qui ita illas temerè disiecerant, ut loco suo quanque relinquerent? præcipuè quum milites mortem propter sabbatum deproperarent; ijdemq; prætereà inauspicatum esse crederent, ad cruces morari uirorum, qui per uim illatam mortui essent, quapropter alia aliò proiecta. Quũ ergo incerta inquisitio esset, dubiæ animi Imperatoris mater Deum obsecrauit, ut ei indicium fieret. Atque ille ambiguitatem quodam dissoluit modo, lignum demonstrans, ad quod Dominicum affixum corpus fuerat, & quod diuini sanguinis stillam defluentem exceperat. Mulier quædam honesto loco nata, graui oppressa morbo, extremo laborabat periculo. ad hanc Macarius unà cum Helena comitibusq; eius uenit: & signum ille dedit, quæ ex crucibus istis fœminæ ægrotæ imposita periculum omnino discuteret, eam CHRISTI crucem esse. Atque precatione facta, crucem quamlibet seorsim ille adhibuit. Et duabus admotis, in eodem nihilominus mulier discrimine mansit, uitæ iam desperatæ. Vt autem uerum ei imposuit lignum, subitò illa respexit: uiribusq; firmiter collectis, lecto statim exiluit.
B Dicunt quoque, postea mortuo prorsus crucem impositam, in uitam illum derepentè reuocasse. Hoc sanè modo memoriæ proditum est, sacrum in apertum productum esse lignum. Cuius partem maximam diuina Helena argenteæ cistæ inclusam, Episcopo ad memoriam posterarum generationum reliquit: ubi etiam sacram Exaltationem quotannis peragendam sanxit. Partem uerò ad filium Imperatorem transmisit. Quam illum quo animo quis suscepisse dicat? quum fide secum ipse reputauerit, urbem eam seruatum iri, in qua tam sacrum conseruaretur † donarium. Quapropter eam partem statuæ suæ inclusit, quam in urbe à se magnificè condita, super Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Constantini foro. Misit illa etiam ad eum ex sacris clauis quosdam, quos tum ad monumentum repererat: illis porrò corpus CHRISTI transfixum fuerat. Quorum altero ille sibi fertur galeam instruxisse, alterum equi frenis inseruisse, ut in certaminibus tutus à uulneribus illæsusq; maneret, „ & sic tempore suo prophetia Zachariæ impleretur: Erit, dicentis, in freno equi „ sanctum Domino omnipotenti. Quæ prophetæ quidem sancti olim cognouerunt, postea uerò temporibus suis, quum Deo uisum est, euentum certum sunt consequuta. Atque id non admodum est mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerum quædam prænunciarunt. Quemadmodum quidem certè & illud Sibyllæ uel ex aduersarijs quisque confitebitur, de sancta cruce antiquitùs dictum:

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit.

Plurimi nanque apud Græcos, qui cœteris præstare sunt uisi, multas nouerant prophetias, quas uersibus grauioribusq; ad populum uerbis ueluti quædam oracula incluserunt. Et erat potestatis diuinæ, ut equidem iudico, ad futurarum rerum certiorem consensum, non solum per peculiares ministros futura prædicere,

Inuentio epulchri & crucis Domini.

[illegible]

Miraculum, quod ueram Christi Crucẽ indicauit.

Rufinus in Ecclesi. sua historia cap. 7. & 8.

Sacer Exaltationis sanctæ crucis dies.

λαρνάκιον.

Hæc se Socrates historicus, ex aliorum relatione audita scribere, ait. lib. 1. cap. 17.

Claui, quibus Saluator cruci est affixus.

Sibyllæ oraculum de sancta cruce.

ὦ ξύλον μακαριστὸν, ἐφ' ᾧ θεὸς ἐτανύσθη.

Apud Ethnicos quoq; nõnullis futura de rebus sacris manifestata.

cere, uerùm sensim quoque aduenis & alienis ad id uti: perinde atque musicus A quispiam, gratum & iucundum decantãs carmen, superuacaneas quoque percurrit plectro chordas: aut ornatus gratia, supra eas quæ ex usu sunt, alias etiam adijcit. Hæc etiamsi per digressionem, commodè tamen dicta esse puto: quod à doctrina nostra alieni, † præstantiore quadam Dei ordinatione, futura de CHRISTO prædicarunt.

CAPUT XXX.

Templum in Caluariæ loco conditum, noua Hierusalem dictum.

IMperatoris mater Helena, amplissimo templo in resurrectionis & Caluariæ monumento ita constructo, ut nulli prorsus, quæcunque uel pulchritudine uel magnitudine eximia sunt, cederet, nouæ Hierusalem nomen indidit, † exemplari scilicet ueteris illius & iam soluti tabernaculi. Ipsa uerò domesticis proprijsq; impensis alias duas magnificè sacras construxit ædes. alterã in Bethlehem, ad eam in qua CHRISTVS natus est speluncam, sexies mille passibus ab urbe distantem: in cuius sanctiore sacrario humi, & præsepe, & speluncam sacram est complexa. alteram uerò in oliuarum mon te, ad uerticem ipsum, ubi relictis discipulis CHRISTVS in cœlos est assumptus. Excitauit quoque mirificũ aliud templum in Gethsemani prædio genitrici Dei, atque in sacrario ipso uiuificum eius sepulchrum firmiter inclusit. Quum uerò decliuis is sit locus, gradus marmoreos fieri curauit, uiatores ex sancta urbe Orientalem plagam uersus ferentes. Multorum quoque sermonibus circumfertur, decliuiorem eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam uallem Iosaphat dici. In propinquo etiam esse hortum illum, in quo proditus est CHRISTVS, & in quo orare solitus fuerat. Sanctis itidem infantibus, & ubi Angelus pastoribus lætum attulit nuncium, in B eis ipsis locis † sacras extruxit ædes: infantibus uidelicet ipsis, & † VERBI puerperæ, nec non aliam quoque sponso Iosepho ædem. Inde Bethaniam progressa, Lazaro CHRISTI amico insigne ædificauit delubrum: abest id Hierosolymis passuum millibus duobus. Deinde ad sacrum Iordanem conuersa, circa speluncam, ubi olim domicilium Baptista habuit, perpulchram ædem illi erexit. Aliamq; † ad accliuitatem montis, Heliæ Thesbitæ. Atque inde quatuor dierum itinere emenso, Tiberiadem uenit, ubi τὸ δωδεκάθρονον, hoc est, duodecim thronorum templum statuit, quo loco CHRISTVS quinque hominum millia pauit. In ea regione est Capernaum, ubi miraculum illud in Centurione editum, & in paralytico, qui per tectum demissus, statim salutem inuenit: deinde ubi mulier sanguinis fluxu laborans restituta est. Sistitur etiam in loco qui dicitur ἑπτάπηγον, hoc est, ad septem fontes: ubi ingens illud miraculum de septem panibus & paucis piscibus, Dominus fecit. Accessit quoque ad Tiberiadis piscatum, & in locum ubi Magdalena sanata est. Et quouis loco diuersa Apostolis construxit templa. Intra urbem Tiberiadem, socrus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum constituit delubrum. Itidem porrò in monte Thabor fecit: in quo Melchisedech Abrahamum dicitur benedictione prosequutus esse. In ipso autem transformationis loco, qui splendorem illum mirificum conspexere, Apostolis tribus pulcherrimam extruxit ecclesiam. Quo loco multam etiam reliquit pecuniam, in subsidium eis qui ibi manerent, locum'que ipsum excolerent. Inde Orientem uersus descendens, Nazareth peruenit: & * salutationis Angelicæ domo reperta, Dei genitrici peramœnum excitauit templum. Et in Cana Galilææ, ubi

Simonis

Marginal notes: ἀλλοτρίοι διδασκαλίας / ὑπερτέρας. — ἀντίτυπον. — Templa plura Hierosolymis à diua Helena extructa. Plura in alijs quoq; Iudeæ regionibus. — Vallis Iosaphat. — ἱερὰ φροντιστήρια. — τῷ λόγῳ λοχείας. — πρὸς τὸ ἀνάντες. — Ecclesia duodecim thronorum. — ἑπτάπηγον regio. — Mõs Thabor. — * χαιρετισμοῦ.

A Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ, & † ex occultis incertisq; botris uinum factum, aliam quoque sacram ædem ædificauit. Cœterùm in urbem sanctam reuersa, in Sion amplissimum longè lateq; construxit templum, in cuius postico domum circumclusit, in qua, foribus clausis, propter metum Iudæorum, discipuli fuerant congregati: in qua etiam sacra cœna peracta, sacraq; pedum lotio, nec non Spiritus sancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & episcopus Iacobus renunciatus est. In eo templo marmorea quoq; fuit columna, ad quam quum flagellis cæderetur, alligatus est SERVATOR. In cuius parte sinistra, diui prophetæ Dauidis sepulchrum magnificè in sublimi collocatum. Sion ipsa ad Australem urbis est sita partem, † superiorem eius sortita regionem, passibusq; mille à CHRISTI resurrectionis loco distat. Et in palatio Caiphæ, Petro apostolorum principi templum aliud constituit. Atq; in fouea Hieremiæ, & ad fontem qui Siloe dicitur, mirifica construxit opera. Postremò & agrum figuli apparari curauit, in aduenarũ scilicet & peregrinorum sepulturam. Sed & filij Constantini instinctu, ad arborem Mambre, quæ nũc terebinthus dicitur, quindecim stadijs meridiem uersus uicinam habens Hebron, Hierosolymis autem circiter ducenta & quinquaginta stadia abest: ubi uera certaq; fama est, unà cum Angelis contra Sodomam euntibus, & filiũ Dei hospitaliter acceptum esse ab Abraham, ab eoq; Isaaci procreationem annunciatam, maximum ornatissimumq; templum erexit. Intellexerat enim Constantinus sub ea arbore, ueteres Græcæ superstitionis aras construxisse, Græcis sacrificijs istic operatos esse, uinum libasse, thura adoleuisse, bouem, hircum, & gallum sacrificasse, lucernas accensas oleo infuso apposuisse, placẽtas obtulisse: quosdam etiam numos & uarij generis unguenta, in uicinum puteum coniecisse, ita ut rerum coniectarum ingenti copia, aqua inutilis sit reddita.

Simonis Cananæi nuptiæ.

† ἐξ ἀδήλων.

Sepulchrum Dauidis.

† ἵδρυται τῷ πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἀγορᾶς.

Quercus Mãbre.

In locis plerisque idolorum sacra & cultum tollẽdum, et sacras Christianorum templis magnificè extruendis cæremonias instituendas Constantinum curat.

Sicuti in ualle Mambre.

B Quod sanè Constantini uxoris mater, quum fortè istàc transiret, uisum, genero ipsi renunciauit. Animaduerterat enim æstiuo tempore, loci incolas, longinquiores etiam Palæstinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et conuentus celebritasq; ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, quòd Patriarcham generisq; sui principem iactarẽt Abrahamum: Græcis uerò, propter Angelorum in eum locum aduentum: Christianis porrò, quòd Deo dilecto illi, id prædictum fuerat, quod multis postea sæculis de Virgine futurum fuerat. Qua re Constantinus cognita, episcopis Palæstinis uitio uertebat, in primisq; Eusebium Pamphili perstringebat, quòd sic tam sanctum locum despexissent. Itaque episcopis Phœniciæ mandauit, ut ex ipsis fundamentis aræ euerterentur, simulachra igne comburerentur, ac templum ibi tantæ antiquitatis nomini conueniens extrueretur, in quo diuinum numen ecclesiæ recepto ritu coleretur, locusq; de cœtero à contaminatione omni liber esset. Quòd si quis deinceps eiusmodi quidquam facere deprehensus esset, eum graui mulctatũ iri pœna, constituit. Atque imperata hæc ad rem collata, legitimum consequuta sunt exitum. Nec minus Heliopoli in Phœnicia aliam sacram ædem Constantinus ædificari præcepit, eiq; Episcopum suum, & sacrum clerum dedit: ueteri sublata lege, quę communes esse uxores, & aduenientibus hospitibus uirgines suas prostituere iubebat, ut dubia & anceps apud eos soboles, nullum'que eius discrimen esset. Hoc tam abominandum scelus abolẽs, ut gentes familiæq; dignoscerentur, effecit. Simile quiddam etiam in * Aphacis fecit. Templum nanque Veneris isthic ad Libanum montem demolitus, unà quoq; fœdos & indecentes, qui mixtim fiebant, concubitus prorsus sustulit. In Cilicia porrò Pythonicum euertit fanum, atq; incubantem ibi dęmonem eiecit. Non tantum

Sozomenus Ecclesi. histor. lib. 2. cap. 4. & 5.

Item Heliopoli Phœniciæ, ubi uxores cõmunes erant, & uirgines nuptiæ prostituebantur.

Item in Aphacis ad montem Libanum.

* Tripart. lib. 2. cap. 20. Niceph. ed...

Asculepij ad Aegas oppidum.

aut em

autem ecclesias è fundamentis terræ extruxit, uerumetiam pro sua erga CHRISTVM flagranti desiderio & amore, ut in solitudine quoque sancta haberet symbola, ædem sacram è uarijs linteis fieri curauit, eamque ueluti priscus Moses, sicuti à me antea est dictum, secum circumtulit. Quin & plures ecclesias alias, in sanctis illis locis, supra triginta, amantissima Dei fœmina Imperatoris mater condidit: & ad charissimum sibi filium, in Occidentalibus post Synodum agentem partibus, est reuersa. A

Portatilis Constantini ecclesia.

CAPUT XXX.

Diuæ Helenæ pietatis opera.

PErmulta quidem sunt, quæ illius in Deum amorem & pietatem testantur: non minus tamen eam uirtutem, quod nunc dicturus sum, declarabit. Dicitur siquidem Hierosolymis, sacris uirginibus ad epulas uocatis, famulæ præstitisse officium. Manibus enim ipsa suis escas illis apposuit, malluuium & aquam præbuit, aliaque omnia ministeria obiuit, quæ conuiuis inuitatis exhibere moris est. Munera uerò plurima & preciosa donaria, Orientalibus attribuit ecclesijs. Indigentibus res necessarias affatim largita est. Et multos in priorem reduxit statum, qui temporum difficultate euersi fuerant. Sic illa captiuorum uincula diuturniora soluit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob causam condigna etiã à Deo accepit præmia. Etenim in præsenti hac uita, ea est consequuta, ut præstantius quidquam nemo ei accidere potuisse putarit. Nam Augusta renunciata est, & numos aureos sub effigie sua procudit, imperialibusque thesauris in potestatem suam redactis, pro arbitrio suo est usa. Quum autẽ ei finis uitæ instaret, cum celeberrima memoria Romæ decessit, undeoctuagesimum agens annum: quum quidem in extrema illa alloquutione & ualedictione, moritura, de piæ Christianæque uitæ instituto, permulta mandata filio dedisset. Ingentes quoque ei post obitum tribuit honores: quales scilicet eam decebant, quæ tam piè sancteque uixisset. Extra urbem Romanam sepulta, in templo rotundo marmorea urna deposita, atque biennio pòst unà cum urna Constantinopolim deportata est: princeps ipse, in Imperialia monumenta ædis sanctorum Apostolorũ illata, lætisque posthac atque etiam † nocturnis memorijs, ut par erat, est celebrata. Hierosolymis autem uenerandæ illæ uirgines, quibus ueluti quædam ancilla inseruierat, præcipuis eam sunt memorijs solenniter prosequutæ. Quod si quis mundana hæc in aliquam bonarũ utiliumque rerum rationem referre uelit, in eo quoque omnem longè superat obliuionem. Perinde enim atque pignus quoddam futura secula habent, ad memoriam eius sempiternam, in Bithynia unam, * & in Palæstina alteram urbem: quibus Imperator filius conditis, memoriam illi tribuit immortalem. Admodum uerò beatam Helenam regione & situ alterius delectatam esse ferunt, quę antehac Drepanum nominata fuerat: quum quòd ibi orta esset, tum quòd ✠ Lucianum martyrem post martyrium obitũ eò à delphine deportari contigerit. De quo martyre illud est decãtatum: moriturum eum, quum uis tyrannica neque templi neque sacrarij copiam faceret, & uincula quoque atque plagæ motum prorsus denegarent, † in suo ipsius pectore discumbentem, horrendo illo operatum esse mysterio, ad eumque modum & ipsum participasse de immaculato sacrificio, & alijs ut itidem communicarent, suasorem fuisse. B

Exemplũ hoc imitantur magni Principes ipsis Eucharisterijs.

Premia pietatis eius in præsenti & futura uita.

[illegible]

Helenæ mors.

Memoriæ defunctorum.

** Constãtinus duabus ciuitatibus matris suæ Helenæ nomen imposuit.*

Idem Ponto quoque nomen, ut Helenopontus diceretur, imposuit. Iustinian. de moderat. Helenoponti. Nouell. 28.

Exemplũ imaginariæ perceptionis Eucharistiæ.

† [illegible]

✠ Luciani Martyris corpus à delphine Helenopolim Bithyniæ est delatum.

† ἐν τῷ οἰκείῳ στήθει ἀνακείμενον, τὴν φρικτὴν ἱερουργῆσαι μυσταγωγίαν, καὶ αὐτὸν μετασχεῖν τῆς ἀχράντου θυσίας.

Sacrum

*Socrates lib. 1. cap. 18. scribit, Constantinum uicos multos amplificatos in formam urbium extulisse, atque in primis Drepanam, seu Drepanum, à matris suæ nomine Helenopolim uocasse: & ciuitati cuidam ab eo auctæ in Palæstina, à sororis suæ appellatione nomen Constantiæ indidisse.

A Sacrum id in carcere perficiebatur, & ecclesiæ specimẽ sacer ille chorus, qui eum iam † morientem stipabat, repræsentabat. Aliam quoq; ob causam ita sacris operabantur, ut scilicet quæ à pijs peragebantur, ab ijs qui alterius essent opinionis, non conspicerentur. Huius discipulos esse dicunt, Eusebium Nicomediensem, Marin Chalcedonensem, Theognidem Nicænum, Leontiũ, qui deinde Antiochiæ episcopus fuit, Antonium Tarsi Ciliciæ antistitem, Numenium, Eudoxium, item Alexandrum, & Asterium Cappadocem, quos ad Græcorũ superstitionem deflexisse fama est, tyrannorum crudelitati cedẽtes: postea autem lapsui atq; errori, opem ferente eis ad pœnitentiam præceptore, renunciasse. quamuis iterum non idem sibi cum magistro sentiendum esse delegerint, Arij opinionem ex professo complexi. De beata Helena hactenus.

ἀποθανοῦντα

Luciani martyris Catholici plures discipuli Ariani.

CAPUT XXXII.

VErum enimuerò Constantinus, quùm ubique terrarum in illustrib. urbibus delubra, tũ maximè in cognomine sibi ciuitate, ea extruxit: quam statuis & alijs admirãdis operibus exornauit, sicuti in fine proximi exposuimus tomi. Quòd uerò re ipsa sanctę crucis uim & efficaciam expertus fuerat, summopere eam semper uenerabatũ atq; admirabatur. Ac post Helenæ reditũ tres immẽsa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplũ earum quas ter in cœlo uiderat: primùm Romæ, contra Maxentiũ depugnãs: secundò, quum cõmisso cum Byzantijs prælio tropæũ de eis statuit: tertiò autem, quum Istro ponte iuncto, Scythas ultra id flumen subegit. Ad imitationẽ igitur triplicis istius uisionis, tres ex ære fieri curauit cruces, eisq; sacra hęc imposuit nomina, Ι Η Σ Ο Υ Σ, Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Σ, Ν Ι Κ Α: IESVS, CHRISTVS, VINCIT.

Ter signũ crucis in cœlo Cõstantino apparuit.

B Ex his, cui nomen IESVS inditum, auro per omnes partes diffuso ornata collocata est super fornicem seu arcum triumphalem in foro, ut obscuriore significatione ardorem pietatis ipsius indicaret. Potentia namq; roboris eius Græcã superstitionem debellauit. Alteram uerò uenerandam sacramq; crucem, CHRISTI nomẽ præferentẽ, in Porphyretica Romana statuit columna, in loco qui φιλαδέλφιον, hoc est fraternus amor dicitur. Tertiã, quam Constantinus quidem νίκη, id est uictoriam uocauit, Heraclius aũt ἀνίκητον, hoc est inuictam nominauit, in alta marmorea columna posuit, in loco cui nomen est ἀρτοπώλιον, id est forum panariũ ad quam multæ etiam supra opinionẽ hominũ uirtutes sunt editæ: atq; in primis, si qui † rigore inflãmationis uexarentur, & oculorũ doloribus & suffusionibus premerentur, sanati sunt. De qua factũ quoddã, quod admodũ in admiratione fuit, exponã. Ne uerò quisquã narrãti mihi fidẽ nõ habeat: nihil enim tam præter opinionẽ & præter fidem est, quod Deus nõ perficiat: neq; etiã quidquã quod Deus uelit, impossibile est. Dicitur namque, & uerè dicitur, quum ad eam Angelus Domini ter quotannis per altissimũ intempestæ noctis silentiũ, perinde atq; emicãs quoddã cœlitùs fulgur, cum splendore insustentabili uenit, crucẽ eum circumire suffitũ facientẽ: suauiq; uoce quasi cuiusdã tenuis indicis, præsentiam suã illis qui puritate uitæ à uitijs abhorrẽtes, talia & uidere & audire idonei sunt, insinuare: atq; ubi cantu ineffabili diuinum carmẽ tersancti hymni psallens cõcinuerit, rursum illum ueluti stellã magnificè emicantẽ † ad munia redire sua. Hanc sanè uenerandã Domini crucem, longo pòst tempore, decimũ octauũ annum Mauricio imperante, quòd immẽso terræ motu corruerat, ferreis quibusdã operibus Heraclius firmauit, & in basi eius huiusmodi incidit inscriptionẽ: † Opus Deo acceptum Imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inscriptio ad mea usq; tempora durauit. Hæc de tribus crucibus à Constantino constructis.

Tris crucis tropæa Constantinopoli à Constantino locis celebribus statuta.

ῥίγα φλεγμονῶν

Sanationes ad crucis signum mirificæ.

Miraculũ ad eandem crucem descendentis è cœlo Angeli.

πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤθη

ἔργον θεάρεστον βασιλέως μεγάλου Ἡράκλειος ἠσφάλισεν.

CAPUT XXXIII.

Propagandi Christianismi gratia edictis propositis, idolorum templa negliguntur, & statuæ diruuntur, comminuuntur, conflantur, profanantur.

QVi rerum omnium illud quàm maximè studuit, ut religio ampliora caperet incrementa. Neque se continere ea in re potuit. Vniuersos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad CHRISTVM adductos atque pertractos uoluit, Apostolicam prorsus declarans mentem & studium. Quandoquidem autem homines Romano subditi imperio, præter rationem omnem, metum atque superstitionem, propter conceptam de simulacris opinionem retinebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam esse cultus eius apud ipsos obliuionem putauit. Id uerò nec aliter nec prius fieri potuit, quàm illi templa, & quæ in eis sunt statuas negligerent atque cōtemnerent. Consiliumque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatorijs passim publicatis, populi metuentes ne de rebus sibi charissimis in periculū uenirent, in officio fuere. Et templorū custodes sacerdotesque, quum quod agerent non haberent, res quæ antea apud eos in honorem fuerant, despexere: & quæ dudum in abstruso latentia à nemine conspecta fuerant, ex adytis arcanisque locis pertraxere: quæque solis ipsis cognita erant, omnium oculis exposuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis esset precij, igni adiudicata, & in minuta frusta concisa: quæ uerò ex ære artificioso opere fabrefacta esset, propter pulchritudinem & præstantiā, in nouam Imperatoris urbem cōportata est: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo seu circo equestri, & alibi passim collocata. Abductus igitur est ex Pythij oraculi sede Apollo, ex Helicone Musæ, & Delphis sacer tripos: atque celebris ille Pan, quem Pausanias post Medicum bellum dicauerat. Templa porrò neglecta, prorsus ad ruinas sunt redacta. Omnino etiā tum & apud Aegas Aesculapij * in Syria, & apud † Aphacos ad Libanū montem Veneris delubrum sublatum. Verumque autem ueteribus & celebre & uenerandum habitū. Quæ quum ita fierent, ex sententia Imperatoris res procedebat. Et qui templa deorum, quæ prius coluerant, iacere, stipulaque & storea complexa esse uidebant, in contemptum eorum ueniebant, maiorumque errorem reprehendebant. Quidam nos sunt æmulati. Alij Imperatoris ipsius gratia, oportere se Principis mores & instituta colere existimabant. Nonnulli porrò ab Episcopis & Monachis, in quos diuinis quibusdam indicijs inciderant, edocti, satius esse Christianam suscipere religionem censuerunt. Proinde populi multi & urbes totæ ad Christianismum se conferebant. Quemadmodum Gazæorū † nauale, quod Maiuma dictum erat, maximeque antehac dæmonum cultui addictum fuerat, totum se ad nos contulit. Cuius ut communem & uniuersam transitionem remuneraretur, magnum illi habuit honorem. Vrbem enim esse promulgauit, Constantiamque cognominauit, propter religionem, locū eum unius ex filijs nomine cohonestans. Idem consequuta est quæ apud Phœnices Constantina est uocata: nam eandem ob causam Imperatoris ipsius ei inditum est nomen. Multæ quoque & aliæ urbes sua sponte ad sacra nostra colenda sunt adductæ, quæ & simulacra sua libentes euerterunt, & templa in ecclesias Dei commutarunt. Talibus incrementis quum Ecclesia augeretur, professio fidei etiam per barbaras nationes peragrans, omnem occu-

Sacerdotes simulacrorum, superstitione eorum cōtempta, sua ipsi sacra prodidere. Quod utinam in impari et diuersa prorsus causa, ætate nostra factū etiam nō esset.

Dij Ethnici turpiter flant.

Idololatria in contemptum uenit.

C. lib. 11. tit. 45.

Tota oppida idolorum cultu proculcato, ad Christianismum se contulere.

Gazæorum nauale. id Constantiæ nomen accepit.

Constantina Phœniciæ.

Barbaræ quoque nationes Christianā passim suscipiunt religionem.

[illegible]

pauis

* *Rectius suprà cap. 30. eod. in Cilicia. Sicuti etiam apud Sozomen. lib. 2. cap. 5. legitur. Lucan. Et extremæ resonant naualibus Aegæ.*

† *Hic die certo ad inuocationem & preces quasdam ex summo Libani montis iugo emicans ignis, perinde atque stella in uicino flumine, qui Adonis uocatur, submergebatur: Venerem cœlestem ciues esse dixere. Sozom. lib. 2. cap. 5.*

A pauit orbem. Non tantum enim qui ad amnem Rhenum sunt populi, Christianam religionem susceperunt, sed etiam Galli & Celtæ, qui ultimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimæ eis nationes, ad Istrum colentes, non ita pridem fidem in CHRISTVM cõplexę, ex uita agresti ad humanitatem & mansuetudinem se composuerunt. Atq; ut uerum dicam, barbaris omnibus, ut Christianismum complecterentur, una occasio fuit: inter Romanos & exteros populos bellum subinde gestum, sub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo siquidem uaria permista in Orientem transiens, eam orbis partem prædabunda peragrauit: atq; alij aliunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Romanos: atque ibi plurimam prædam agentes, multos quoque ex sacerdotibus captiuos abduxerunt. Qui apud eas nationes, quum morbos curarent, dæmonesq; sola CHRISTI inuocatione exigerent, & integros prorsus atque irreprehensibiles uitæ mores exhiberent, barbari passim uiros eos propter uirtutem & admiranda opera ueneratione prosequentes, quid eos facere deceret, ab eis cognouerunt: Deoq; per illos conciliato, cultum numinis meliorem sequuti, sinceramq; doctrinam complexi sunt, ac postremò ecclesias quoque construxerunt.

Religio nostra secum humanitatem & mansuetudinē affert.

Bella à Romanis cum Barbaris gesta, causam propagandæ apud illos religionis nostræ præbuere.

Socrat. lib. 1. cap. 20.

CAPUT XXXIIII.

Sicuti & Iberi, gens barbara & bellicosa, Christiani facti sunt, Constantino Romanum imperium administrante. Habitat autē hęc natio in interiore Armeniæ parte, ad Septentrionē & Euxinum uersus. Sunt autem Iberorum in Hispania coloni. Præerat eis in religione colēda captiua quædam mulier: quæ quùm aliàs semper pudicè casteq; uixerat, tum captiua quoq; nihil de pietate sanctioreq; instituto remisit. Nam diu noctuq; pietatis
B exercitia exhibebat, ieiunijs plurimùm uacabat, continueq; precationibus insistebat. Itaq; barbari nouo uitæ instituto uiso, eam admirari, & quánam de causa hoc sic faceret, percontari. Illa porrò candidè & simpliciter, sic CHRISTVM filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui sic coleretur audito, obstupuerūt. Interea accidit, ut regis filius etiamnū infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eum mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri posset. Vt autem puer à nutrice circumlatus est, neq; meliusculè habuit, tandem etiam ad captiuam illam est deportatus. Quę in multorum pręsentia, nihil sanè ex materia aliqua compositi remedij admouit, neq; enim se quidquam eiusmodi scire affirmauit: sed puero in linteolo, quod ei è pilis contextum erat, iam lacerum, reposito, simplicem ei fecit medicinam, nomine CHRISTI super eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione ut protinus moreretur, quamprimùm precatio est facta, liber à periculo fuit. Ex eo tempore præclara eius mulieris fuit fama, matriq; pueri & alijs fœminis innotuit. Nec ita multo pòst, & eam ipsam pueri matrem incurabili oppressam morbo, eodem restituit modo: eamque est hortata, ut deinceps ei diuinum præstaret cultum, gratiamq; haberet, qui bonorum conciliator, ueræq; salutis, uitæ, & regni sit dator. Eum esse CHRISTVM, uerum VERBVM. Et postea quotidie ad eam frequentans, salutaria ei ueræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter reginą re ipsa dictorum ueritate in se ipsa cognita, hominem in magno habuit honore. Sed enim rex quum è coniuge & celeritatem & rationem remedij intellexisset, donis mulierem munerari uoluit. At illa nihil sibi opus pecunijs esse dixit, cui abundè in CHRISTO suppeterent opes omnes: sibiq; ingentis muneris loco fore, si & ipsi eundem numinis cultum complecterentur. His illa dictis, munus satis grande ad regem remisit. Quem deinde sensim quodammodo

Iberes Armeniæ populi, per mulierem captiuam ad Christianismū perducti.

De Iberibus. Pli. lib. 6. cap. 4. & 10.

Sozom. lib. 2. cap. 6. & sequent.

Fœmina ea regis Iberorū filium iam comploratū, restituit, per inuocationē nominis Iesu Christi.

Reginā quoq; ipsam ægram sanat.

Hanc ad Christianā religionem complectendā exhortatur.

Donum sibi à rege oblatum non recipit.

Vbi Christus, ibi opes.

Regina regem suum ad Christianismum inuitat.

uxor persuadebat, pulchrũ errorem ei suadens, diuerso prorsus quàm olim Eua **A** fuerit, animata modo. Colendum enim esse admonebat eum, quem mulier illa annunciaret Deum: magnum quippe illum, qui facilimè quæ uellet facere, regna in placido atque quieto statu conseruare, obscuros illustrare ac locupletare, humiles subitò magnificare, & quosuis in rebus aduersis saluare posset. Hæc quum sic uxor commemoraret, Iberiæ Princeps flectebatur ille quidem uerbis, ambignus tamen erat. Suspectas enim habebat res nouas, & præterea immutare uerebatur patria instituta. Porrò uenatum aliquando cum familiaribus suis est profectus, & ecce nebulæ densæ è montibus diffusæ, tenebras ingentes adduxere: opacitatem'que syluæ condensantes, diem cõuertêre in noctem. Per angusta uenatio erat, & iter impeditum & imperuium. Metuebant sibi omnes, & quò quemque sors tulit, sunt dispersi. Nec minus & rex ipse solus pererrans, patrios inuocabat Deos. Vt autem nihil de ea calamitate est remissum, pro eo atque fieri solet, quum homines inopinatis opprimuntur casibus, captiuæ illius Dei in mentem ei uenit: constituitq; adeò ipse secum, culturum se eum decœterò, si malum tam subitum sibiq; præter expectationem oblatum discussisset. Hoc sic decreto, caligo statim soluitur, & serenitas ampla radijs in syluam coniectis succedit. Itaque lætus domum redit: uxori, quod acciderat, suauiter recenset: mulierculam illam acciri statim iubet, seq; ab ea de cultus eius ratione doceri ardentius petit. Atque illa, quum quæ par opusq; fuerat dixisset, confestim ipse suos conuocat: & orationem pro concione ad eos habens, beneficia quæ captiua illa in domum eius contulisset, commemorat: & quamuis † nondum dogmate nostro initiatus, populis tamen suis uoluntatem suam exponit. Et illi uniuersi simul cultum CHRISTI ambitiosa alacritate complectuntur. * Ac primo quoque tempore descriptione à muliere facta, ecclesiam sanè quàm celebrem erigunt. Atque ipse quidem uiros, coniunx uerò unà cum captiua mulieres magno studio ad religionem adducebant. Et iam parietes circumcircà exstruxerant. Postquam autem columnas quoque funibus quibusdam sursum trahentes, locis suis collocabant, una quidem & altera columna facile sedem suam obtinuere. In tertia uerò difficilis admodũ & laboriosa fuit collocatio. neq; enim ars conatui sufficiebat, neq; robur trahentium quidquã proficiebat: & permulti erãt, qui illam machinis adtraherent. Superuenit nox, & alij omnes domũ quisq; petiere. sola aũt captiua mulier in eo loco permansit, precibus Deum implorans, ut facilis columnæ in basi sua redderetur repositio. Nam illa ad mediũ usq; erecta, obliqua cõsistebat, parte altera sublata, immobili prorsus permanẽte altera. Factum id, ut Iberibus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de numinis cultu statuerent, certiora essent. Diluculo namq; proximo ad ecclesiam uenientes, ueluti miraculum & somnio prorsus simile quiddam uiderunt. Quæ etenim prius immobilis fuit columna, directa paruo interuallo supra basim suam suspensa persistebat. Et illa consternatis omnibus, & CHRISTVM solum uerum Deum profitentibus, in conspectu omnium paulatim sua sponte se demittens, melius quàm ars ulla efficere queat, loco suo est adaptata. Postea uerò & reliquæ columnæ facilè collocatæ atq; firmatę sunt. Atq; Iberes deinde studio omni opus id absoluerunt: cohortante etiã ea ipsa captiua, legatos ad Cõstantinum misere, qui fœdus cum eo paciscerentur, societatemq; belli cum Romanis facerent,

Rex ea de re ambigit.

Ambigenti in uenatione tenebrarum densarum plaga offertur.

Ibi ad Christianismum animũ appellit.

Mox ciues suos ad eundem complectendũ cohortatur.

† μήπω μυηθεὶς τὰ τοῦ δόγματος.

B

Ciues Principis sui consilium sequũtur. Ecclesiam cõstruunt.

Fides eorũ inchoata per miraculũ ingens in structura ecclesiæ diuinitius exhibitũ perficitur atq; confirmatur.

ἐγκαρσία

Iidem societate belli & pacis cum Constantino per legatos inita, presbyteros & fidei doctores ab eo impetrant.

* *Regis ad exemplum totus componitur orbis. Claudian. Vita Principis censura est, eaq; perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur. Plin. iun.*

A rent, ac pro eis rebus genti ei sacerdotes atque Dei ministros dari orarent. Qui quum publicè quæ apud eos acta fuerant, & quàm paratus esset populus is uniuersus ad CHRISTVM colendum exponerent, mirandum in modum ea legatione delectatus est Imperator. Et quàm potuit celerrimè, rebus quas petierant omnibus ex eorum uoluntate confectis, oratores ipsos domum remisit. Hoc modo Iberes prędicationem CHRISTI susceperunt, & tot annorum lapsu nunc etiam magis in religionis cultu acquiescunt.

CAPUT XXXV.

Indi quoq; interiores inopinato modo ad Christianam fidem sunt conuersi.

Christianismus nō ab hominibus, sed à Deo uenit.

Indi, Sabæi, Homeritæ.

SVb eiusdem imperio, & interiorum quàm qui ad nos uergunt, Indorum gens, quæ Bartholomæi doctrinæ expers permanserat, à sacro quodam Frumentio instituta, sacri dogmatis particeps est facta. Ne quis autem putet, Christianismum ab hominibus prouenire: id uel ex eis qui apud Indos fuere Christianis, facile est cognoscere. Indi autem Sabæi primùm, deinde etiam Homeritæ sunt appellati. Nationem eam ex Abraham & Cetura prognatam, regionem'que eam quam Græci magnam & felicem Arabiam nominant, esse, extremum'que Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius metropolis & primaria urbs est Saba. unde ad Solomonem, fama obtinet, aduenisse reginam illam Austri. Gens ipsa circumciditur, ac Soli, Lunæ, alijsq; eius regionis incolis dæmonibus sacrificat. Immixta ei quoq; est non exigua Iudæorum multitudo.

Magna & felix Arabia.

Plin. lib. 6. cap. 13.

Idololatria Indorum.

Meropius Tyrius philosophus ad Indiā uisendam profectus cū duobus adolescentibus.

Socrat. lib. 1. cap. 19.

Hanc regionem philosophus quidam Meropius Tyrius, cognoscere & perspicere uolens, ueteres sapientes Platonem, Empedoclē, & Democritum, qui uisendornm locorum gratia, longinqua usi sunt nauigatione, maximeq; propinquiorem Metrodorū, qui Indos perlustrauit, imitatus, as-
B sumptis adolescentibus duobus genere sibi propinquis, & Græcæ linguæ non imperitis, (liberalibus enim artibus eos erudierat) eò est profectus. Atq; ibi quibus opus erat rebus perspectis, iam in reditu erat, Aegyptia uectus naue. Propter penuriā autem siue aquæ, seu alterius necessariæ rei, ad portum quendam appulere. Euenerat tum, ut fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, solueretur. Atq; Indi alicunde incursione in eos facta, quùm alios plerosque, tum ipsum philosophum interemêre: adolescentulos autem captos regi suo dono abduxere.

Meropius in reditu captus interficitur.

Adolescentes Aedesius & Frumentius in regis Indorum ministerium assumuntur.

Li libertate donantur.

Et ille iuniorem quidem, Aedesij ei nomen erat, ministerio uini miscendi, Frumentium autem arcano regiarum literarum & pecuniarum curandarum muneri (ingeniosum namq;, & ad huiusmodi munia obeunda idoneum esse cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiam ei fidem præstitissent, moriens rex, uxore & tenero filio relicto, diuturnam illorum beneuolentiam libertate data compensauit, & quocunque loco esse uellent, migrandi eis potestatem permisit. Itaq; illi Tyrum, quæ patria eis erat, redire properabant. At Indorum regina, quòd tener admodum filius eius esset, eos, ut aliquod adhuc ad tempus, pueri regni'que curatores constituti, donec ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obsequuntur illi. uerebantur enim heræ optata reijcere: & Indorum regnum, quoad potuere, administrant.

Mox pupilli Regis curatores constituuntur.

Per Frumentium interior India Christiana sacra colere primùm cœpit.

Et magis penes Frumentium summa rerum erat: qui, ut equidem puto, instigante Deo, si qui apud Indos Christiani, aut qui nauibus eò frequentarent Romani essent, diligenter perscrutabatur. Eos inuentos perhumaniter accepit, locis'que, Christianorum more, suis cum eis orauit. Atque ea progressus uia, orationis domum construxit: & quosdam ex Indis sacris nostris instituens, precationibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus est. Et filius regis iam ephebus erat. Atque illi quamuis, ut manerent, plurimùm cogerentur, attamen & cum regis & cum ma-

Aedesius & Frumentius in patriã ex India reuertuntur.

matris eius bona uenia in patriam suam rediere. Et Aedesius quidem Tyri, propter propinquos suos, postea presbyterij assumpsit dignitatẽ. Frumentius uerò Phœnicia relicta, Alexandriã se contulit: atq; ad Athanasiũ quũ uenisset, qui nuper admodũ ad sacra ecclesiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei exposuit, & ut procliues paratiq; ad Christianismum suscipiendum essent ostendit. Et insuper, non despiciendã esse tam opportunè oblatã uenationem, sed episcopũ eò & clerum illis quamprimũ mittendum esse supplicauit. Athanasius porrò uerbis eis in animo suo perpensis, Episcopis, qui tum Alexandriæ aderant, aduocatis, nõ alium aptiorẽ magisq; idoneũ ad cultum diuinũ ibi adaugendũ iudicauit esse, quàm eum ipsum, qui primus semina Christianorum cõmunionis apud eos iecisset. Atq; ille persuasus, episcopatũ suscepit: & in regionem Indorum reuersus, præco Euangelij istic omnibus factus est. Tantopere uerò eum laudatum esse ferunt, ut parem cum Apostolis laudem & honorem tulerit. Clarissimum enim eum Deus reddidit, prodigijs & miraculis insignibus exornans. Et locupletem nactus gratiam, plurima Deo constituit templa. Medicusq; animarum iuxtà & corporum incurabilium diuturna sanauit uulnera. Hæc Rufinus memoriæ prodidit, qui se Aedesium Tyri conuenisse refert. Et ad hunc quidem modũ † sacerdotalis dignitas & administratio apud Indos est instituta: unde deinceps diuinum dogma finitimas quoque regiones peruasit. Eisdem ferè temporibus, Armenios itidem Christianam religionem complexos esse audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Teridate propter CHRISTVM passus, & post multas uariasque malorum species ad quatuordecim annos foueæ cœnosæ & caliginosæ inclusus esset, Teridates ipse eius gentis princeps, cum domo sua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ uindictam est expertus. Ad uitam enim simul & formam porcorum redacti, seipsos deuorabant. Sedenim ex fouea illa extractus diuus Gregorius, uno signo omnibus CHRISTVM colere persuasit: & suilla forma atq; uita liberatos, institutum nostrum complecti coegit, delubra eis construxit, sacra arcani & mystici sacrificij celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium unà cum Teridate ad Imperatorem magnum Constantinum uenisse tradunt, eumq; tam miranda & inopinata audientem magnopere lætatum esse, & Gregorium ipsum totius eius regionis episcopum ordinatum, eò misisse. Gregorius igitur Teridatis suffragio comprobatus, quùm idolorum fana ibi euertit, tum CHRISTO sacra templa erexit, & miraculis præcipuis uniuersam gentem ad fidem nostram redactam baptizauit, atq; ad Seruatorem CHRISTVM adduxit.

Aedesius presbyter Tyri fit. A

Frumentius, suasore Athanasio episcopo Alexandrino, episcopus ab eodem factus, in Indiam propaganda fidei Christianæ causa redit.

Episcopus corporum simul & animarum medicus.

ἱερωσύνη.

Armenij etiam Christum cognoscunt, per magnum & mirificũ Gregorium. *

Homines in sues uindicta diuina conuersi. B

Iidem per Gregorium pristinum statum recipiũt, & Christiani fiunt.

* *Alium hunc Gregorium Mirificum fuisse aliquis putet, ab eo quem suprà Origenis discipulum, & episcopum Neocæsariensem in Ponto extitisse legimus. Sed unus & idem est. Sicuti colligere est infra ex lib. 11. cap. 19.*

CAPUT XXXVI.

Origo & propagatio Christianismi apud Persas.

NOn longè pòst, per finitimos populos ad plurimos dogma nostrum peruenit: à quibus & ad Persas doctrinam tum pertigisse existimo. Nonnulli etenim ex Persis, cum Osroenis & Armenijs familiarius agentes, & cum sanctis quibusdam uiris uerba conferentes, paulatim uirtutem illorum experti, ad uitæ eorum æmulationem tacitè ferri, & Christianismum amplecti cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum est auctus, ecclesiæ constructæ, sacerdotum ordo institutus, aliaq; quæ nostrorum sunt sacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam.

Ii enim

Ali enim antiquitus, ueluti familia quædam ad quam sacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi sunt, ægrè fuit, iamdudum odio atque inuidia aduersus religionem nostram, nobis infensis. Ii Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Ctesiphontis, primariarum in Perside urbium, episcopum, per calumniam deferunt, ueluti Romanorum Imperatori amicum, rebusq; Persarum infestum. Et rex fide illis habita, primùm Christianos uehementer uexauit, præfectos illis uiros sæuos constituens, & tributa grauia imponens, ut scilicet egestate & exactorum crudelitate expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere studio fuit. Deinde sacerdotes atque episcopos, tanquam eorum præfectos iugulare, ecclesias demoliri, sacra donaria publicare, & Symeonem perinde atque religioni simul & regno Persarum insidiantem corripi iussit. Itaque magi Iudæis adiuuantibus, ecclesias statim solo æquant: & Symeones ferreis compedibus uinctus, apud regem sistitur. Vbi sanè uirum se honestum & bonum præstitit. Post multa namque uerbera introductus, non amplius, uti consuetudo eius fuerat, adorare illum sustinuit. Quapropter ira percitus tyrannus, quid id tandem esset, quod nunc demum præter morem faceret, interrogat. Atque ille: Quòd nunquam antea, inquit, sicuti nunc, productus sum, ui mihi illata, ut uerum Deum prodam. Quum quidem nulla inter nos esset dissensio, quæ moris Persici sunt feci: nunc autem nefas id esse duco. De ueritate namque & fide nobis est certamen. Porrò Sapores illi, ut Solem adoraret, necessitatem imponit: quod nisi faceret, non ipsum modò, uerùm etiam omnem quæ ibi esset Christianorum gentem, interituram esse minatur. Sed enim quum neque minis illum territans, neque promissis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla spes esset reliqua, illum uel sacra sua proditurum, uel Solem adoraturum, uinctum remittit in custodiam. Quem, dum abducitur, Vsthazanes uetulus eunuchus, Saporis olim pædagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem, assurgens, ut martyrem adorat: tum enim fortè pro aulæ palatio considebat. Symeones uerò ne uerbo quidem eum dignatus, quasi iniuria affectus præterijt: illud in eo detestans, quod non ita pridem † coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis suffusus ingemiscit, uestem splendidam ponit, pullam sumit, atq; pro ædibus considens luctum gemitu & lachrymis mistum continuat; talia subinde uerba referens: O' me miserum, qualem erga me futurum sperem, qui à me † nulla adhibita ui pernegatus est CHRISTVM? quando Symeones iste ueteri consuetudine mihi coniunctus, ea de causa ne aspectu quidem me dignatus, præterijt? Hæc Saporem latère non potuerũt. Itaq; accito eunucho, num quid domi suę ei aduersi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunij domi esse dicit: felicitatis quippe id esset, si quid domi esset mali. facilius namq; id futurũ fuerat, quàm tãta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, quòd & uiuo, & solem aspicio, iamdudũ qui morerer meritus: propterea quòd non ex animi sententia, tua gratia, diuinum Soli exhibui honorẽ. Itaq; utroq; nomine me mori debere iudico, tum quòd tantopere desideratũ, rerum longè pulcherrimarum proditor factus, negauerim CHRISTVM: tum quòd te quoque ipsum decepi. Atque his dictis, adiurat, haudquaquam se posthac mutaturum sententiam. Sapores ad tantam eunuchi mutationẽ consternatus, Christianis quàm maximè succenset, imposturis atque incantationibus talia ab eis agi existimans. Et propter familiarem consuetudinem gratiamq; qua nutritium suum prosequebatur, modis omnibus à proposito illum deducere tentat, crudelitatem mansuetudine temperans. Vt autem perficere, quod uoluit, non potuit, Vsthazane nõ

Magis ibi & Iudæis, Christũ coli, dolet.

Ii Symeonem episcopũ Persidis calumniose apud Saporem regẽ deferunt.

Grauis persequutio Christianorum in Perside.

Symeones cõprehenditur.

Ad regem uinctus adducitur.

Regem legitima de causa nõ adorat, solitæ reuerentiæ obseruãtia omissa, Symeones.

Idem Soli sacrificare iubetur.

Reducitur in carcerem.

Vsthazanes eunuchus, qui fidem abiurarat, ab eo despicitur.

† βιασθείς

Adorare est, summißionis gratia se inclinare, aut incuruare.

Vsthazanis pœnitẽtis luctus.

† ἀβιάστως

Vsthazanis publica apud regem Saporem peccati confessio.

Resipiscentia constans.

Vsthazanes à rege condemnatus, ad supplicium capitale ducitur.

Extremæ Vsthazenis ad regem suum preces.

Non uult is ut maleficus, sed ut Christianus mori. Quod satis ad supplicium capitis fuit causæ.

impetrat hoc à rege, cui contra Christianos id commodum uisum est. Cōmodus uerò Vsthazani ad Christianos, quos negatione sua offenderat, cōfirmandos fuit.

tam se esse simplicem aut stupidum dicente, ut pro factore & creatore creaturam colendam esse statuat: ira uictus Sapores, caput ei amputari iubet. Enimuerò quum iam ille abduceretur, fidelissimum quendam ex eunuchis ad regem mittens, hæc renunciari ei iubet. Qua ab ineunte ætate, ó rex, beneuolentia in te, patrem tuum, & familiam omnem fuerim, alacriter uobis inseruiens, nihil mihi testibus opus esse credo: scire enim te omnia noui. Sed enim pro eo quòd semper gratificari uobis studui, unam hanc peto gratiam: quam te quidem, qui multas acceperis, reddere est æquum. Grauiter enim moriturus fero, quòd perinde atque infidus, malé que de familia uestra meritus, pœnas pendam. Quapropter præconem publicè omnibus promulgare iubeto, Vsthazanem morte mulctari, non qui in regiam aut regnum quidquam admiserit, sed qui sacra Christianorum professus, minimè regi parére uoluerit, ut quem ardenter coluerit Deo negato, pro illo Soli diuinum ferret honorem, propterea supplicium sustinere. Atque internuncius hæc ita significat. Sapores autem petitionem implet. Rectè namque promulgationem eiuscemodi casuram putabat. Etenim si Christiani cum animis suis reputarent, nulli decœterò parsum iri, quando nutricius & tam charus regi uir necaretur, celerrimè eos CHRISTVM colere desituros. Præterea uerò factum id Vsthazani quoque commodum accidit. Quemadmodum enim, quum timore adductus Solem adorauit, multos ex Christianis transuersos egit: ita imitatores eius rursum futuri fuerant illi, quum pro ueritate religionis cæsum esse cognoscerent. Atque Vsthazanes quidem ita præclarè uitam suam finijt. Postera autem die Symeonem quoque rex trucidari præcepit. Erat autem ea dies, quæ uenerandam Dominicam resurrectionem CHRISTI præcedit. Quin & alios itidem centum uinctos, qui ex episcopis & alio sacro ordine erant, tum iugulari iussit. Symeones igitur productus, neque ipsi regi, neque Soli adorationis cultum exhibere uolens, perquàm liberè & fortiter de dogmate suo decertauit. Maximus porrò Archimagus, siue magorum princeps, quum illos abductos, an uiuere, & rem diuinam de regis sui more facere uellent, interrogasset, atque id illi cuncti detrectassent, ad supplicium omnes condemnati sunt. Symeones uerò præsenti animo esse, & confidere, eos iussit: atque in memoriam eis reuocauit mortem simul & uitam sempiternam, resurrectionem quoque, & ueram pietatem. Et testimonia quædam sacrarum literarum adducens, facile fidem faciebat orationi suæ: Mortem scilicet affirmans esse uitam. At si quis per timiditatem cultum Dei deserat, id demum ueram esse mortem. Neque ita multum abesse tempus, etiamsi nemo occidat, quin sua ipsa sponte mors præstò sit: quippe quam nemini, qui genitus sit, effugere liceat. Quæ autem futura sint æterna, & æuum ipsum testem habentia, non omnes ex æquo prorsus consequutura: sed unicuique certam quandam & exactam adhibitum iri, quæ uitam hic actam examinet, amussim: accepturum'que quemlibet pro operibus suis bonis præmia immortalia, atque itidem rursum supplicia pro malis perpetratis sempiterna. Maximum esse, prorsus uitam pro nomine Dei proijcere, atque apud nos bonorum omnium summum & felicissimum. Eiusmodi uerbis Symeones, ueluti quidam bonus pædotriba, ad certamina discipulos suos inungens, ingenti fiducia illos ad cædem progredi est cohortatus. Cœterùm postquam centum illi iugulati sunt, postremò & ipse Symeones gladio est percussus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Aninas, senes iam, & † seniores seu presbyteri ecclesiæ eius. Trementi uerò Aninæ, dum ad cædem præparatur, Pusices regiorum artificum præfectus: Conniue, inquit, paululum ó senex, & oculos claude, & fidenti animo ensem excipe:

Vsthazanis martyrium. [A]

Symeonis & centum Ecclesiasticorum uirorum splendidissimum pridie Resurrectionis Dominicæ martyrium. [B]

Quibus uerbis Symeones commartyres suos in extremo supplicio capitis ad constantiam et fortitudinem sit exhortatus.

Martyres Abdechalas & Aninas.

Al. Ananias.

† πρεσβῦται διὰ καὶ πρεσβύτεροι.

A ſem excipe: ſtatim enim uidebis magnum lumen Dei. Hæcquum dixiſſet, correptus, & ad regem tractus eſt. Vbi quum Chriſtianum ſe profeſſus eſſet, quòd liberioribus uerbis doctrinam defendiſſet, & pro martyribus contra regem ſtetiſſet, quaſi non opportunè aut decenter dicendi libertate uſus eſſet, nouo quodã modo ad mortem eſt condemnatus. Ceruice namque perfoſſa, lingua inde eius eſt extracta. Præterea uerò ex calumnia quorundam, filia quoque eius ſacra uirgo interfecta eſt.

Martyres Puſices. Aulicus ad animoſitatem cohortans, martyrio quoq; ipſe coronatur. Filia item eius uirgo ſacra.

CAPVT XXXVII.

ANno proximo, ipſo * luculẽto Reſurrectionis die, edictum Saporis Chriſtianos morte mulctans, paſsim eſt propoſitum. Ibi tum innumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio eſſe ſublata, quod multi etiam ex regia aula ſuſtinuere. Inter quos & Azades, apud Saporem maximè gratioſus, certamen pertulit: propter quem in magnum coniectus mœrorem rex, multitudinem ipſam poſtea iugulari non ſuſtinuit, ſolos autem religionis anteſignanos gladio feriendos cenſuit. Simul quoque tum comprehenſa eſt ſacra quædam uirgo cum famula, eiuſdem uitæ inſtituti ſectatrice. Cui ſoror etiam fuit, quæ poſt mariti obitum nuptijs ſecundis renunciauerat. Tarbula porrò ea, quam comprehenſam eſſe diximus, erat epiſcopi Symeonæ ſoror. Erat autem per calumniam in uincula coniecta, quòd Iudæi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia ueneficio inſidiatam eſſe reginæ. Aegrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque uera eſſet, approbabat. Facilimè ſiquidem fidem habuit rebus deteſtandis, quæ ſic erumna oppreſſa iaceret: præcipuè quũ † ex genere Iudæo-

B rum eſſet, inſtitutis'que eorum uiueret, eos'que ſibi ſincerè & ex animo bene uelle putaret. Quæ res illis ſatis præbuit occaſionis, ad odium explendum. Itaque ſacras illas uirgines, in partes duas ſerra diſciſſas, in crucem egerunt: reginam'q; ægrotam, ut per medias illas iret, † permouerunt, ut ſcilicet piaculũ abominandum in ipſas immitteret. Tarbulam hanc forma atque uultu ualde uenuſtam, quidam ex magis, amore eius ex conſpectu antea captus, clàm ad ſe accitam, de concubitu compellauit: atque ſi ſe poteſtati eius committeret, mercedem ei calumniæ eius abolitionem eſt pollicitus. Tantum uerò abeſt ut illius cupiditati puella aſſentiretur, ut contumelia impudicam eius petitionem proſequuta ſit, mori'q; potius decreuerit quàm uirginitatis pudicitiam prodere. Saporis edicto paſsim promulgato ut cæteris quidem, ſicuti ſupra dictum eſt, parceretur, in duces autem religionis ſolos capitaliter animaduerteretur: magi, eorum'q; principes ea re exultãtes, incredibile dictu eſt, quanta cum improbitate Perſidem peragrantes, epiſcopos & ſacerdotes occiderint. Potiſsimum autem in regione Adiabenorũ crudelitatem omnem exhibuere. Eſt porrò ea Perſica regio, CHRISTVM tota profitens. Eadem tempeſtate & Acepſimas epiſcopus ductus eſt, & cum eo ex eius clero permulti. Atq; alios quidẽ facultatibus eorũ direptis dimiſerunt: Acepſimam autem magi flagris multis uerberatũ, ingenti ui ad Solem adorandum

Martyrium Azadis eunuchi.

Multitudine martyrũ permotus rex, in anteſignanos tantum & primarios Chriſtianorum animaduertendũ eſſe ſtatuit.

Veneficiũ his obiectum.

Martyriũ Tarbulæ uirginis, Symeonæ martyris et epiſcopi ſororis. Item puellæ, & uiduæ ſacræ.

† [illegible]

† [illegible]

Iudæi maleficium piaculo nõ abſimili amoliri inſtituunt.

Tarbula quum ſtupro uitam redimere poſſet, mori cœlebs maluit.

Magi per Perſidem omnẽ edicto regis adducti, in epiſcopos & clerum ſæuiunt.

Acepſimæ martyriũ.

[illegible], Nic. [illegible]. Sozom. Quibus uerbis eleganter Paraſceues & paſsionis Chriſti dies ſignificatur.

Ante conſtitutionem iſtam, alio Saporis edicto, innumeri Chriſtiani in Perſide gladio ſunt cæſi, qui ſeipſos Magis quæſtiones oppidatim agentibus obtulerunt, ne ſilentio Chriſtum negarent, ueriti. Sozom. libro 2. cap. 11. Vno paſsionis Chriſti die ibi ſedecim millia martyrum uarijs ſupplicijs ſublata eſſe, paſſim in locis multis ſcribit Hieronymus.

adorandum adigere sunt conati. Verùm ubi nihil egere, carceri eum incluse- **A** runt. Quem Iacobus quidam dignitate presbyter, sua sponte sequutus, magos orauit, ut in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi episcopo grandæuo subseruijt, ærumnasq; eius sedulitate ministerij sui alleuauit. In eisdem uinculis fuere, Aithalas presbyter, † Ioseph, Azadanes, & Abdiesus, diaconi, plurima flagella propter doctrinam perpesi. Postea uerò ubi Archimagus, re cum Sapore communicata, potestatem ab eo in illos, pro arbitrio suo, nisi Soli diuinos offerrent honores, animaduertẽdi obtinuit, regisq; sententiam uinctis declarauit, atq; illi in continenti CHRISTVM abnegare, multoq; magis Soli diuinam rem facere reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatus. Et cum quidem Acepsimas constantis fortitudinis specimine edito, in flagrãti certamine uitam finijt, cuius cadauer Armenij quidam, clàm sublatũ, sepeliere. Reliqui uerò, & quidẽ plures, loris corpora conscisi, pietate tamen nihilominus integri & salui, denuò in uincula sunt cõiecti. In ijs, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeò sunt brachia luxata, humerisq; diuulsa, ut deinceps emortua, usu nullo dependerent, neq; ei ad cibum ori admouendũ sufficerent. Quapropter aliorũ ea in re eum ministerio uti oportuit. Sed & complures alios sacerdotes, diaconos, monachos, sacras uirgines, aliosq; præterea singulari in doctrinam Christianã ardore præditos, magnoq; labore in sacris ecclesiasticis uersatos, excruciauit. Horũ numerum inire non fuit. In quibus fuere episcopi, Barbasymes, Paulus, Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormisdas, Papas, Iacobus, Romas, Maares, Agas, † Bocchoris, Abdas, Abdiesus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapores, Isaac, & Dausas, in regione Zabdæa (hoc enim illi nomẽ erat) à Persis bello captus. Ea tempestate, unà cum * loci eius episcopo Mareade, etiam mortuorum excita- **B** tor Milas, cum clericis ducentis quinquaginta numero, qui à Persis itidem capti ui abducti fuerant, innotuit. Milas sanè Persicus miles fuerat, mutatoq; uiuendi more, Apostolicum sequutus est institutũ. Et oppidi cuiusdam in Perside episcopus factus, quum sæpe multas grauesq; sustinuisset plagas, ubi neminẽ Christianam religionẽ amplecti uelle animaduertit, † dira incolis imprecatus, inde discessit. Non longè uerò pòst, quum primarium ibi magistratum gerentes † maiestatẽ regiam læsissent, adducto eò exercitu longè maximo Persa oppidum diruit, locũq; eius bobus aratro iunctis proscidit, & tanquã agrũ cõseuit. Milas aũt ex eo oppido, sicuti dixi, discedẽs, sola pera in qua sacrũ Euãgeliorũ librũ seruabat, accepta, Hierosolyma precationis ergò uenit. Deinde Ægyptum, ad uisendos ibi Monachos, petijt. Quantus autem uir is immensis miraculis edendis, mortuisq; adeò restituendis fuerit, Syri ipsi, qui uitam & res eius gestas in literarum memoriam retulerunt, libris suis testabuntur. Mihi satis fuerit, hęc tantum de eo dixisse, eorumq; duntaxat meminisse, qui apud Persas sub Sapore diuinum sustinuere agonem. Ægrè enim quisquam numerum inierit, & quínam, & unde fuerint, aut quomodo, quæ ue subierint supplicia. Varij namq;, multorumq; generum cruciatuũ apud Persas sunt modi: qui in eis etiam cum ambitione quadam, laudem & gloriam maximè ostentant. Quantum autem ratione complecti licet, eorum qui tum ibi martyrium absoluerunt, & alicuius fuere nominis, uiri & mulieres, extra multitudinem eam quæ numerum excedit, ad millia sedecim fuisse dicuntur. Quorum nomina recensere operosum iudicantes, qui Edessæ sunt, Persę & Syri Christiani, hoc tantummodo memoriæ commendarunt.

Posteaquam

Iacobus presbyter cum Acepsima episcopo in eundem carcerem includi rogat.

† Pro Iosepho Sozomen. habet Iacobum.

Aithalæ, Ioseph, Azadanes, Abdiesus, martyres.

Aithalæ brachia in tormentis loco suo mota, & inutilia reddita.

Episcoporum martyrum in Perside catalogus.

† Sozom. habet Bochras.

χωρεπισκόπῳ. Mareades episcopus.

Milas, alij Milesium uocant.

Et 250. clerici martyres.

ἐπαρασάμενος τῇ πόλει.

Insultauit oppido. Sozomenus.

† [illegible]

Oppidũ quoddam apud Persas contempto uerbo Dei in crimẽ læsæ maiestatis apud regem suum, & deinde in perniciem est collapsum.

Profectio Hierosolymitana religionis ergò.

De numero martyrum Persarum.

CAPUT XXXVIII.

A POsteaquam autem laudatissimus Imperator, Christicolas ibi ita affligi intellexit, ægrè id ferens, magnopere est perturbatus. Et paratus quidem ad opem illis ferendam erat: sed quod faceret ut illi eo quoque loco quietam ducerent uitam, non habebat. Sedenim accidit ut legati tum ex Perside ei adessent: quorum optatis quum satisfecisset, rectè se facturũ putauit, si Sapori de Christianis qui sub eius regno essent, quidquam etiam significaret. Itaque epistolam ad eum, dignam profectò illam quæ maximè celebretur, dedit: maximam se illi debiturum esse gratiam ostendens, si quietem eis qui sacra CHRISTI colerent, permitteret. Neque esse quòd religionis eius cæremonias criminaretur: quippe illos non uictimis mactatis, quemadmodum ipsos, sed incruentis gaudere sacrificijs: & preces ad Deum fundere, cui non effusus sanguis gratus esset, sed anima uirtutem sincerè exhibens, & dogmata ueræ pietati maximè conuenientia. Proinde laudandos eos esse magis, qui sibi ita credendum, Deumq; colendum statuerent. Ad hæc Deum illum propitium habiturum esse recepit, si Christianorum pietati consulendum putaret. Atque ad id indicandum, Galienum illum & Valerianum, præterea uerò ea quæ sub ipso accidissent, produxit. Illos enim, tantisper dum Christianos quiescere passi essent, facilè imperij cursum tenuisse: eosdem autem, potissimùm uerò Valerianum, posteaquam, sicuti reliqui Imperatores Romani, persequutionem aduersus Christianos excitasset, ab ipsis Persis uictum, in discrimen diuinæ uindictæ incidisse, & apud eos captiuum miserè uitam finijsse. Sedenim sibi ipsi, propter fidem in CHRISTUM, Deum opitulatorem fuisse, omnemq; inde Romani
B imperij ditionem ab ipso usque occidentali Oceano, cum bona Orientis parte, in potestatem suam peruenisse: multa à se bella confecta, & de grauibus tyrannis diuino nutu tropæa esse statuta. Ad quas res nihil sibi opus fuisse uel hostiarum mactatione, uel uatum ariolorumq; prædictione: sed ad uictoriam omnẽ satis fuisse, solam Crucis, quæ copijs suis præierit, armaturam, & orationem præterea sanguinis prorsus expertem. Ad finem porrò epistolæ hæc etiam uerba affert. „Hoc hominum genere, Christianorum dico (de his enim mihi est sermo omnis) quomodo me elatum iri lætitia putes, si audiam, Persarum quoque res florentissimas, pro eo atque cupio, plurimùm exornari: ut res simul & tibi pulcherrimè, & illis itidem optimè, atque ita utrisq; ex æquo feliciter eant. Sic namque uniuersitatis huius Deum clementem habiturus esses, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitudine es, tibi commendo. Hos ipsos, quoniam pietate quoque præclarus es, tibi trado. Hos congruenti tibi humanitate & beneuolentia complectere, à te ipso simul, & à nobis, per fidem, immensam initurus gratiam. Tanta diuino huic uiro, de omnibus qui ubiuis locorum in cognitionem CHRISTI uenissent, inerat solicitudo. Quapropter talis quum fuerit, abunde quoq; diuina cura fretus, Europa, Libya, & plurimis Asię prouincijs ditioni suę subiectis, subditis suis, qui perlibenter ei paruere, beneuolis usus est. Iam uerò & ex barbaris plurimi, partim sua sponte, partim bello subacti, non grauatè eum coluere. Vbique deniq; tropæa excitata, uictorem Imperatorem eum promulgarunt.

Cõstantini ad Saporem Persarum regem pro Christianis epistola.

Exẽpla, Christi persequutoribus principibus res esse aduersas, defensoribus. aũt Christianorũ secundas.

Amplissimus pietatis Constantini fructus.

Subditorum beneuolentia.

Victoria insignes.

Barbararum nationũ obseruantia.

CAPUT XXXIX.

ATque ipse quidem eiuscemodi actionibus suis efflictim religionem nostram auctam honestatamq; uoluit. Sed & ipsa per se ipsam in magna fuit gloria, per eos qui tum ad uirtutem aspirabant, homines. Multi enim adhuc ex Confessoribus superstites erant, in ecclesijs

Religio Christiana sub Constantino per seipsam quoq; florens.

enitentes,

Propter Confessores adhuc superstites, & propter Monachos.

Describitur uera uita Monastica, qualis omnino etiam esse debet Christiana.

enitentes. Quinetiam celebrem eam reddidere, fidem'que ampliore gloria auxere, morum splendore, qui eo tempore monasticam solitariam'que consectabantur uitam. Nam ueluti arcana & diuina quædam res, cœlitùs ad homines delapsa est hæc Philosophia: quippe quæ & disciplinarum artes, & disputationum nugas, ut quæ superuacaneæ sint, ocium'que quod in studijs melioribus poni queat, sibi uendicent, impedimento'que adeò ad puritatem uitæ sint, prorsus negligat: sola'que natiua utens uirtute, ea quæ ad illam perficiendam, & ad uitia tollenda faciunt, doceat & excolat: quæ uerò inter hæc habentur media, eorum nullam ducat rationem, prorsus autem circa res uersetur honestas: atque eos qui à uitijs longè absint, uirtutem autem minus consectentur, prauos atque improbos censeat. Non enim ostentationem, sed actionem uirtutis admittit: nihili prorsus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriam faciens. Et quùm generosè fortiter'que animæ perturbationes expugnat, tum necessarias naturæ res parum admodum curat, uilipendens etiam quascunque corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalem illam mentem sublimis tollitur, nocte die'que illam cogitans atque intuens: mirificis etiam modis colens, continuis'que precibus concilians. Puritate uerò animi, bonorum'que operum factis, ad sinceritatem religionis grassans: externas expiationes, & quæcunque eius generis sunt lustrationes despuit, & unum piaculum esse peccatum ipsum putat. Atque ita rebus externis superior facta, imperium'que (ut ita dicam) in eas obtinens, neque ab inordinata uita, neque ab ulla necessitate, ab honesto debito'que proposito suo transuersa agitur, neque contumelijs affecta perturbatur. Sed neque indignum quidquam patiens, uindictam meditatur. Tantum etiam abest, ut uel morbus, uel rerum necessariarum inopia, eam adurgens, de statu suo deturbet, ut talibus quoque erumnis magis lætetur, generositatem & mansuetudinem suam declarans. Per uitam itidem omnem illud studet, ut quàm minimo indigeat, atque quantum humanæ naturæ captus permittit, proximè ad Deum accedere nititur. † Transitum autem, siue diuerticulum præsentem existimans esse uitam, neque occupationibus negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum præsentium tenetur. Et habitum hominis ∗ succinctum expeditum'que, qui nullis sit superfluis rebus oneratus, laudans, ad futuram respicit beatitudinem, felicem'que illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo suo, ueluti in domicilio excepta, uerborum fœditatem, ut rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus suis longè proscripsit, earum neque mentionem uerbis facere sustinet. Naturæ uerò necessitates paulatim constringens, & carnem moderatione domans, lasciuiam castitate comprimit, iniustitiam æquitatis amussi propellit, mendacium exigit ueritate, composito uiuendi more omnem accìdit inæqualitatem. † Familiarius etiam pro societate humana se hominum moribus accommodando: & proximorum animis conformando, bene uiuendi institutum confirmat: extraneorum simul & amicorum, ut eis prouideat, curam habet: egentium res suas, & opes ducit esse communes, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet consolationis. In summa, ad id † quod reuera summum bonum est, studium omne conuertens, sermonibus castis & cogitationibus spiritualibus se ipsam erudit, cultum formæ superfluum prorsus negligit, maledicta magnopere auersatur: colloquia cum ueneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorem prius ueluti medicamento curans. Longè ab ea abest iracundia, conuicium, iurgium. Quòd enim uera ratione prædita est, irrationalem omnem declinat motum: & ut semel dicam, perturbationum, quæ uel in anima, uel in

οὐ γὰρ ἐπίδειξιν ἐδέχετο ποιαν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πρᾶξιν μάλα αὐτήν.

πάροδον

τὸ εὔζωνον καὶ ἀπερίττον

τῷ κοινωνικῷ τοῦ ἤθους καὶ τῷ τοῖς πέλας ἐπινοῖν.

τὸ ὄντως ἀγαθόν.

A

B

A uel in corpore sunt, omnium domina existit. Verum enimuerò autorem diuinæ istius Philosophiæ quidam laudant Heliam illum † æmulatorem, quidam uerò Ioannem Baptistam. Philon autem ille, genere Hebræus, secta autē Pythagoreus, temporibus suis Iudæos quosdam, uiros graues & uenerandos, dicit in regione quadam frequentes habente tumulos, circa lacum Maræoticum ad Alexandriam pertinentem, nouū philosophandi morem complexos esse: quorum domicilia, uitæ consuetudinem, aliaq; instituta omnia, talia aliquis esse ex descriptione eius colligat, qualia prisci apud Ægyptios Monachi sunt cōsectati. Nam uitæ id genus ingresi, possessiones suas propinquis relinquebāt: ac rebus omnibus nuncio remisso, extra oppida uiuebant, atq; in hortis quibusdam & agris solis habitabant. Erant autem eis & mansiones, quæ monasteria rectè dicantur, ubi solitarij cum grauitate & sanctitate sacris initiabātur, carminibusq; diuinis, hymnis & psalmis Deum laudabant atq; colebant. Nullus horum prius cibum, quàm sol occidisset, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoque diebus sine alimēto perseuerarēt: uino autem & sanguinolētis prorsus abstinerent, certisq; diebus consultò humi decumberent. Cibus eis erat panis, sal, & hysopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam uetulas fuisse scribit, quæ philosophiæ eius amore, eundem uitæ cursum delegerint. Quapropter & † consilio uoluntario cœlibatum consectatæ, uitam ita transigebant. Philon sanè in libro quem de Vita cōtemplatiua, siue supplicū, inscripsit, memoriæ hæc mandauit. Videtur autem eos significare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Christianismum susceperint, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, moresq; eorum seruantes.
B In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale uitæ institutum inueniatur. Equidem ab illis Ægyptijs tantopere hoc uiuendi genus inualuisse conijcio. Sunt uerò qui dicunt, persequutionum tempora huic instituto derepentè primùm causam præbuisse. Quum enim à tyrānis religio exagitaretur: qui sibi fuga consulebant, in montibus intonsis & saltibus quibusdam uersabātur, in quibus ne deprehensi caperentur, de industria errabundi sedes mutabant. Et quum ei uitæ assueuissent, paulatim deinceps institutū id ad mortem usq; producebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, cōuersationem talem & uitam subeuntibus, transmittebant.

Margin notes: sacerdos. — Philo Iudæus sub Iudæorum quorundā nomine, primorū ad Alexādriā, et in Ægypto, Christianorum monachorum institutum descripsit. — Dicta monasteria. — Ascetriæ. — † γάμων [illegible] τὴν ἀγαμίαν [illegible] — Persequutionū tempora plurimos Monachos fecerunt.

CAPUT XL.

SEd enim siue Ægyptij, seu priores illi, quos diximus, aut etiam alij quicunq; instituti huius autores fuere, & eiusmodi philosophia alijs præiere, illud quidem certè nemo non confitetur, ad summū, & moribus ipsis, & accurata uiuendi ratione, institutum hoc, ita ut opinio obtinet, exercuisse celebrem illum & magnum Antoniū: quem tum in Ægypti montibus uiuentem, propter uirtutis præstātiam, germanum sibi amicum fecit clarissimus Imperator Constantinus, frequentibus ad eum datis literis hominem honorans, & ut † de institutis suis se certiorem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, [a] primas in patria sua partes ferens, in uico cui nomen erat Conia ortus, qui [b] finitimus est Arcadum, quæ apud Ægyptios est Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam substantiam egentibus distribuit. Ita enim decere existimauit, ut qui philosophari constituisset, non solum pecunias relinqueret, sed etiam pro eo atque deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris uacarent, eis se coniungens, quæ in unoquoque eorum præstantissima essent, ea est æmulatus. Quòd nanque sciret optimam

Margin notes: a. τὰ πρῶτα [illegible] Nicephor. τὸ γένος τῶν [illegible] Sozo. lib. 1. cap. 13. hoc est, claro loco natus. — Monastica Antonij politia. — Hesiod. sententia. — Antonius magnus Monachus. — † περὶ ὧν [illegible] Niceph. [illegible] Sozo. hoc est, de rebus quibus indigeret. — b. [illegible] Niceph. [illegible] Sozo. hoc est, Ægyptiorum montibus.

H quanq;

quanque uitam consuetudine dulcem gratámque fieri, quamuis grauis primùm sit A & molesta, in † compendiosis perfectisque se magis exercuit uirtutibus. Et quotidie quasi principio iacto, magis ac magis in uniuersa animi moderatione proficiebat, nouam quandam & uigentem indies præ se ferens alacritatem. Et corporis quidē uoluptates erumnis eius iugibus suppresśit, animę autem inordinatos impetus pertinacia propositi sui constrinxit. Semel autem interdiu post occasum solem cibum sumpsit. Persæpe uerò biduum totum, quandoque etiam triduum, escas non attigit. Cibus ei erat panis, obsonium simplex sal, potum præterfluens torrens præbuit. Per totam autem semper, ut sic dicam, uigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod sicubi somnus ei obrepsisset, breuis is admodum fuit: humi uerò in nudo solo plurimùm cubabat. Et omnino olei simul unguini, & lauationis usui renūciauerat: quòd illum non latêret, robustum quoque & firmum corporis habitum humidis sensim ad mollitiem & luxum cōuerti. Haud unquam eum à quopiam nudum esse uisum tradunt. Et quum literas ipse non didicit, tum neque earum peritos admiratus est. Mentem uerò bonam ut literis ipsis antiquiorem, taliumque adeò artium inuentricem, ualde laudauit. Quin neque ijs quidquam opus esse dixit, si mens per seipsam ualida sit. Mitis porrò atque humanus, ut non magis alius quisquam, et in colloquijs gratiosus maximè, atque item acutus † inuictusque fuit. In disputationibus præcipuè, etiam si qui interdum contentiosè cum eo conflictarentur, ne perturbaretur, seruabat. Præstantiori siquidem sapientia quadam, & nouo more, unà cum diuina prudentia, temerè illatum contentionis studium facilè contrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum simul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem, atque etiam præcognitionem consequutus, nihil admodum B esse iudicabat futura præuidere: uanumque etiam, quod in ea re collocaretur, studium esse dicebat. Neque uirtutem ullam esse docuit diuinare: quòd è diuerso, neque in uitio, cuius gratia pœnam quis metuat, sit, futurum non nosse. Cæterum unum illud beatitudinis esse existimabat, ritè Deum colere, legesque eius & mandata inuiolata seruare. Si cui autem amor futura cognoscendi incessat, puram modò, inquit, habeat animam, & futuri perspectio eum consequetur, Deo ueluti per speculum aliquod cognitionem futuri exhibente. Socordiam autem detestans, omnes qui rectè uiuere uellent, admonuit, ut opus facerent: & ut se ipsum quisque in iudicium & rationem diu noctuque factorum adduceret, atque si quid contra decorum fecisset, ut id literis annotaret. Sic enim fore, ut seipsum uereatur homo, & deinceps ab absurdis animi motibus, ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore etiam ut metuat, ne scriptura tali à quopiam deprehensa, improbus ipse manifestò inueniatur. Acriter quoque, si qui iniuriam accepissent, defendebat, eaque causa frequenter urbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatesque suas deplorantes, cogebant ut urbes ingrederetur, & pro eis precator atque intercessor apud magistratus fieret. Illi porrò plurimi faciebant, si ipsum uiderent, & Sirenem uerborum eius audirent, quum populum principibus magistratibusque obedire iuberet. Ipsi enim studio in primis fuit, latêre, & in solis locis uersari. Et quod eo esset animo, si quando in publicum prodiret, cōfecto quanta potuit celeritate, cuius gratia in urbem uenerat, negocio, rursum se in solitudinē recipiebat. Siquidem dicere solitus erat, lethalem esse piscibus extra undas conuersationem: neque minus Monachum in periculum cœlestis uitæ & professionis sanctioris amittendę uenire, si moras in urbibus trahat. Et quum iucundum se omnibus præbuit, tum ne summissus nimium & adulator

[illegible Greek]

Pœnitentia mollitici.

Menti bonæ nil opus est literis.

[illegible Greek]

Antonius non magnū esse putauit, futura præuidere & prædicere.

Vera beatitudo.

Optimū Christianæ, atque etiam honestæ uitæ preceptū, Virgiliano uiro bono consonum.

Oppressorum defensio.

[illegible Greek]

Quod piscis in arido, hoc Monachus in oppido.

lator

A lator esse uideretur: praeterea ne ex eo quòd ab omnibus honore afficeretur, quodq́ue ei quos iussisset, morem gererent, fastu & arrogantia efferretur, curauit: Scribenti aliquando Constantino ad se ut ueniret, mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm, dicens: Siquidem ad Imperatorem uenero, Antonius ero: sin minus, abbas Antonius. atque eo tandem modo ad illum adire sustinuit. Verùm haec tanquam gustus quidam & exigua imago Antonij uitae & instituti, sint exposita: ut ex his uniuersam eius, qualis fuerit philosophiam colligamus. Quam rebus omnibus optimus Athanasius, cui etiam fuit charissimus, copiosè memoriae posteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra daemones, & artibus quas aduersus illos adinuenit, alijsq́ue uitae prodigijs & rebus quibusuis conscriptis, ut liber is monastici instituti ceu † finis quidam esset. Itidem ut idem Athanasius * in uita Syncletices fecit, ut, sicuti in hoc mulieres, ita in illo scripto uiri, quod sequerentur institutum, tanquam in commentario expressum, haberent. Habuit autem discipulos multos, probatos admodum, & qui magistrum uitae institutione, sapientiae studio, & uirtute reliqua satis feliciter retulerunt. Qui partim in Aegypto & Libya, partim in Palaestina, Syria & Arabia sunt philosophati. Praestantissimi sanè ij sunt, atque itidem successores eorum. Et profectò ingentis esset laboris, uel omnes qui Deo uitam suam dicarint inquirere, uel facienda ab eis addiscere: praesertim quum illi magna cura, ut & ipsi & eorum facta laterent, studuerint: non perinde scilicet, atque nostrorum temporum Monachi, facientes, qui † fastu & ambitione inani insolenter per forum sese inferentes uenditant. Multi sanè spectati fuere sectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex uirtute Simplex est

B cognominatus. Quem ferunt rusticam uitam agentem, & cum formosa coniuge habitantem, & posteaquam eam † in flagranti crimine cum moecho concumbentem uidisset, grauiter subridentem, adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciasse: ea'que statim dimissa, a'd Antonium peruenisse. Mitis uerò admodum fuisse, & obedientiam praecipuè coluisse dicitur. Monasticis quoque studijs & certaminibus cum magistro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehenderetur. Qui sanè testimonium ei perfectionis in optimo instituto, monasticaq́ue philosophia perhibens, nihil ei deinceps praeceptore opus esse dixit. Ipsum quippe per seipsum philosophari egregiè admodum, iam senem: qui scilicet studium id non à puero esset meditatus, sed non ita pridem ad certamen tale descendisset. Sed & Deus coelitùs, quae de eo Antonius pronunciauerat, autoritate sua confirmauit: breui'que ita clarum reddidit uirum, ut melior etiam praeceptore, ad daemones lucta supplantandos atque propellendos, esset.

Moderatio animi.

Scitè Antonij dictum.

Athanasius uitã Antonij Monachi conscripsit.

† ἔργον

* ἐν τῷ βίῳ τῆς Συγκλητικῆς.

Hieron. Athanasiũ librũ de Virginitate cõscripsisse testatur.

Discipuli & sectatores Antonij.

† [illegible]

In uitis patrum, Syncletice inter sacras Abbatissas allegatur.

Paulus Simplex.

† [illegible]

CAPUT XLI.

EOdem tempore & Amon ille Aegyptius itidem uiguit, qui à propinquis & familiaribus coactus, uxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, uti uiri consueuere, congressus non est. Quum nanq́ue nuptiarum dies aduenisset, & sponsa, sicuti fieri assolet, in thalamum eius deducta esset, solus cum sola colloquutus, finem iam suum nuptias habere dixit: & magnum quiddam fore, si uirgines uitam exigerent, docuit: praemiaq́ue coelibatus commemorans, persuadere ei conatus est, ut solitariam pro se uterque sectaretur uitam. Et puella quidem uerba eius laudibus extulit, segregari tamen ab eo prorsus noluit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea uixit,

Amon Aegyptius.

Sponsus & sponsa 18. annos coelibes unà uiuunt.

seorsim cubans, & quod secundum Deum est uitæ institutum colens. Mulier- A cula uerò æmulatione illius, & ipsa spe animoque erecta, iniquum esse existimauit, sua causa tantum † uirum in obscuro latêre: & utrunque potius ab altero segregatum, pietatem exercere debere censens, separari à uiro petijt. Atque ille relicta mulieri domo, ipse meridiem uersus ad lacum Maream, in solitudine, circum Scetin & Netriæ montem, duos & uiginti annos Monasticam est philosophatus, bis quotannis adire & uisere mulierem solitus. Multos & hic ueluti dux habuit sectatores, & multa diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quæ ab Ægyptijs monachis, accuratè talia & studiosè inquirere, ueterumque monachorum facinoribus, siue in scriptum sint relata, siue minus, delectari solitis, per temporum successionem percepta, hodie quoque feruntur, auditoribus perquàm iucunda. Quorum ut gustum aliquem proponamus, hæc subiungere libet. Petebat magnus iste uir solitudinem quandam, cum discipulo suo Theodoro: quum'que fossam quandam undis scilicet repletam traijcere opus haberent, ne uestes altius attollentes, alter alterius nuditatem conspiceret, retrocedere paululum Theodorum iubet. Quum uerò seipsum quoque nudum uidere uereretur, diuino momento in sublime sublatus, in ulteriorem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque satis madens transgressus, ultra Lycum (sic enim incolæ fossam eam nominabant) uenit, uestemque & pedes Amon siccos uidit, precibus senem fatigans, causam eius rei ut sibi diceret petijt. Ille tectum id, quidquid esset, tacitumque esse uoluit. Vt uerò magis magisque Theodorus contendit, nihil se de petitione ea remissurum professus: Amon tandem pacto prius interposito, se uiuo nemini id prolaturum, rem actam exponit. Quapropter is postea præstantioris cuiusdam naturæ uirum eum esse credidit. Porrò quòd etiam præcognitionis diuinæ B plenus fuerit, id quod nunc dicemus, satis indicabit. Puer quidam parentum iniustorum à rabido cane morsus, in ea expectatione, ut quamprimùm moreretur, erat. Ille: Non ego, inquit, sed uos, siquidem uoletis, eum curabitis. si enim, quem surripuistis bouem, dominis suis restituere uolueritis, statim malo omni puer liberabitur. Bos redditus est, & periculum omne confestim profugiens, uacuum erumnæ omnis puerum reliquit. Quum autem aliquo pòst tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlum deduci uidisse, diuinis uirtutibus eam comitantibus, uenerationeque & stipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymnorum carmine prosequẽtibus. Et quum, qui tum cum Antonio erant, per consternationem in aerem suspiciente, & rei tantæ faciem admirante, causam ab eo requirerent: ille uisum id haudquaquam occultum habuit. Et uerba eius re ipsa sunt confirmata. Postquam enim à Sceti multi uenere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipsum tempus esse cognitum est, quum Antonius stupore correptus in cœlos suspexit. Vterque sanè meritò beatus habendus: Amon quidem, quòd sic è uita præsenti sit subductus: Antonius uerò, quòd eum Deus uisione ea sit dignatus: quum quidem inter utriusque habitationis locum, magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. Atque hæc quidem de Antonio & Amon, memoriæ sunt prodita. Eodem uerò tempore, & in Olympo Bithyniæ Eutychianus ille uersatus, monasticæ philosophiæ nauauit. Tantopere siquidem per uirtutem diuinæ gratiæ particeps est factus, ut miracula & prodigia plurima ediderit, morbosque incurabiles sanauerit. Quapropter Constantinus quoque Imperator magno studio amicitiam consuetudinemque eius ambiuit. Accidit tum, ut ex Imperatoris satellitio quidam, tyrannidis affectatæ suspectus, & circa Olym-

pum

Seiunguntur tàdem ij, ut rectius monasticam philosophiam colere possint.

† [illegible]

Verecũdiæ cõseruatæ exemplum.

Amon diuina uirtute ultra Lycum fossam transfertur.

Aliud Amonis miraculum.

Antonius Amonis morientis longè ab eo dissitus animam in cœlum ferri uidit.

Eutychianus monachus.

Socr. lib. 1. cap. 13.

A pum occultatus, captusq; in uincula sit coniectus. Et quum perquàm acerbè in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychianum conuenientes, ut legationem precationemq; pro eo apud Imperatorem susciperet, atque aliquo modo prouideret, ut interea uinculis liberaretur, ne scilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atque ille ad carceris custodes, ut hominem uinculis leuarent, oratum misit. Vt uerò illi petitioni eius non acquieuere, ipsemet ad carcerem uenit. Et ecce custodiæ portæ sua sponte claustris fractis, ad uiri præsentiam statim patuere, & compedes ferreæ, numellæ, uinculaq; ceruicis uinctum relinquentia, cum strepitu delapsa sunt, & huc atque illuc dispersa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat, profectus, illicò reum condemnatum supplicio liberauit. Nihil enim Constantino difficile aut molestum fuit, quod uir ille peteret, quem uehementer amabat, & magno in honore habebat. Fama autem fert, Eutychianum postea † ad Nouati hæresim desciuisse, & ea quæ ei inerat gratia excidisse. Et hæc quidem, aliqua ex parte, nobis de Monachorum instituto & philosophia sint dicta. Qui autem talia scrutari uolet, multos inueniet libros, in quibus plurimi, qui ea ætate atque deinceps integritate uitæ enituere, commemorantur. Potissimùm uerò, quæ de ijs Lausus Præpositus conscripsit. Multam quoque & utilem de eis historiam Sophronius Hierosolymitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradisi titulo, scripto ei indito.

It uinctum & ad mortem cōdemnatum liberat.

Lausus prepositus, & Sophronius Hierosolymitanus, de Monachis sanctis scripserunt.

† [illegible] &c. Sozom. lib. 1. cap. 14. hoc est, Nouatianorum hæresis quum esset, gratiæ diuinæ particeps fuit. Hæc uerba apud Sozom. in principio narrationis de Eutychiano posita sunt. Nicephorus autē in toto hoc opere Nouatianis est iniquior

CAPUT XLII.

B QVandoquidem uerò & Spiridonis, & Nicolai mentionem me facturum esse recepi, hoc loco fidem mihi liberandam esse duxi. De alijs nanque Confessoribus & Hierarchis, qui innumerabilia & mirifica passi sunt & fecerunt, & quorum multi, quæ in eis fuit, gratiæ robore mortuos quoque excitarunt, suprà exposuimus. Ipsi quidem diuo Spiridoni tanta diuini spiritus incessit gratia, ut quæ de eo celebratur fama hoc quoque tempore, uirtutem eius astruere possit. Rusticus enim cum esset, coniugemq; in matrimonio, & liberos ex ea susceptos haberet, nō propterea in rebus diuinis deterior aliquo fuit. Tanta nanque is sanctitate erat, ut & à pastorali uita non abhorreret (Trimmythus autem, quæ una in Cypro insula urbium * est, sorte ei obuenerat) à fastu tam alienus, ut eodem in loco & oues pabulo, et homines doctrina atque uitæ exemplo pasceret optimè. Quum autem multa sint, quæ de eo liber in ipsius uitam compositus recenset, ne socordiæ sustineam crimen, néue rursus extra propositum lōgius digredi uidear, duorum aut trium egregiorum eius factorum meminero. Fures aliquando noctu irruisse dicuntur in sancti uiri ouile, insidias gregi eius tendentes, & clàm oues aliquot rapere conantes. Et quum nemo eis compedes inijceret, derepentè diuinitùs uincti sunt. Aurora illucescente, magnus ille uir adest, manus eorū post terga redactas inuenit, subridet: uincula illa, quæ sub oculos non caderent, soluit: docens eos admonet, licuisse illis si quid petijssent, accipere: neque opus fuisse, cur noctu se erumnosè fatigarent: mores eorum ad meliorem uitam, ut iusto quæstu uitam tolerarent, transformat: & postremò erumnæ eorum misertus, Abite, inquit, & arietem hunc accipite, ne noctem hanc frustra peruigilasse uideamini:

De Spiridone ouium simul et hominum pare, rustico uide licet, & Trimythuntis in Cypro episcopo, eiusq; miraculis.

Fures diuinitus per miraculum uincti, ad meliorem frugem redacti.

* *Spiridonem istum, cùm episcopus esset, oues pascere non puduisse, per summam humilitatem & simplicitatem, Suid. scribit. Quod in ueterum episcoporum paupertate, non adeò mirum fuit.*
Eidem Deus ante tempus, promissam mortuorum resurrectionem, per filiam eius rediuiuam, exhibuit. Socrat. lib. 1. cap. 12.

mini: reprehensionemq́ mihi, propter toleratos domi meæ labores, ueluti qui A uacui abieritis, impingatis. Vnum hoc est quod à Spiridone, non sine admiratione facetè est factum. Nec illud quidem non admiratione dignum.

[illegible]

Filia Spiridonis Irene è sepulchro iam mortua patri, quo loco ornamentũ apud se ab hospite depositum reconderit, ostendit.

Erat beato illi filia Irene, germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidam magni precij gestamen atque [†] ornamentum deposuit. Illa ut rem certam tutamq́ sequeretur, domi quidqu[i]d id erat defossum, terræ seruandum credidit: nec ita multo pòst, nullo eius re[i] indicio post se relicto, è uita migrauit. Venit breui qui id deposuerat, & nunc incusando, nunc orando, molestus erat Spiridoni. Vt uerò gestamine tali diu multumq́ domi quæsito, id non inuenit, suam ipsius senex putauit esse calamitatem: hospitis, qui tantopere lugeret, capillum conscinderet, ac sese prorsus conficeret, iacturam. Itaque, Agedum (inquit) ad filiæ sepulchrum eamus, eamq́ interrogemus. Vbi e[o] uentum, nominatim filiam uocans Spiridon interrogat, quónam loco gestamen deposuerit: Ibi illa subitò apparens, beato illi rem omnem exactè exponit, & rursum sepulchrum subit. Spiridon porrò ornamentum, quo illa loco indicauerat, inuentum, homini reddit, eumq́ dimittit.

Miraculũ huic propè simile de diuo Stanislao Cracouiẽsi apud Polonos episcopo fertur.

Alteri quoque indigenti homini, & inopia magna circumuento, serpentem ad sepem & maceriam sese uoluentem, in aurum conuertit, eumq́ illi dedit, ut eo mutuam pecuniam sumens uteretur, penuriamq́ suam solaretur.

Serpens in aurum uersus.

Cœterùm, quum se ille inopia depulsa aliquantum locupletasset, Spiridon serpentem ita ut tum erat, ad locum suum circa sepem reposuit. Qui uiri sancti precatione, pristina recepta natura, rursum reptans, ac sese circumuoluens, latebras suas intrauit. Verum enimuerò illud quoq; factum eius uememorem, conuenire mihi uisum est. Mos beato illi erat, sementem & fructus qui ei prouenissent, uendenti, partim pauperibus largiri, partim sine fœnore utẽdos dare. Siue igitur daret, seu acciperet quidquam, non B id per manus eius gerebatur: sed quæ ei erat repositoria cella, ad se uenientibus commonstrata, uel accipere eos, uel usui acceptum reponere iubebat.

Infidus commodatarius miraculo in officio esse docetur.

Quidam sanè qui mutuum ab eo acceperat, ut debitum redderet, ad eum uenit. quum autem is more solito, cellæ rursus inferre quod acceperat, iussus esset, reponens id, sustulit potius. Non enim tantùm debitũ non reddidit, sed insuper aliquid quoque harpagatum secum ferens abijt: ita tamen, quasi mutuum dissoluisset. Sedenim celare factum non potuit. Aliquanto nanque tempore pòst rursus illum, mutuum accipere uolens, conuenit. Et ille ex consuetudine sua hominem ad loculos granarios mittens, metiri quantum uellet, iussit. Vt autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri significauit. Ibi ille: Mirum profectò, inquit, si uni tibi cella uacua uidetur. Quapropter considerare conuenit, an quum prius nihil reposueris, recipere nunc quidquam conere. Sciens enim esto, nisi fallaciæ quidquam subsit, uoti te compotem fore. Vade ergo denuò cum certa, te inuenturum esse, fiducia. Atque ita ille demum deprehensus, ueniam fraudis petiuit.

Infidus itidem emptor.

Talle quiddam alij quoque, qui oues à uiro sancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille capram unam insuper annumerauerat: quæ quum ab illo ui traheretur, ipsa minimè sequebatur, quodammodo enim resistens, balatu hominis iniquitatem traducebat. Et ille, quum nihil non ageret, in humeros tandem eam sustulit. capella autem & calcibus & cornibus ceruicem eius acrius petens, delapsa est, & in stabulum suum recurrit. Quod ubi Spiridon cognouit, illi ut ritè metiretur & numeraret, suasit. Atque ubi ille factum statim confessus est, hic noxam remisit, capramq́ sequi illum iussit: quod alacriter sanè illa faciens, sua sponte emptorem est sequuta, interdũ etiam eundem properans præcessit. Pulchra quidem sunt hæc. Constantiam uerò

eius

A eius uiri, ecclesiastico ritu seruando, simplicitatem'que diuinis traditionibus colendis, quomodo silentio præteream? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, † Ledrensis episcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus discendis diu Beryti uersatus. Hic episcoporum iussu populum docens, Spiridone præsente, quum dictum quoddam referre deberet: quo CHRISTUS ad paralyticum est usus, illud scilicet, Tolle grabatum tuum, & ambula: † pro grabato, lectum dixit. Quod molestè ferens Spiridon: Non tu * quidem, inquit, præstantior es eo qui grabatum dixit: qui igitur, malùm, pudor iste est, uerbis illius cum decoro non uelle uti? Atque his dictis, in conspectu omnium episcopali sede exurgens, fastum & supercilium eorum qui oratione affectata sese efferrent, contrahere est conatus. Rectè enim id facere potuit, quamuis apertus omnino & simplex esset. Magna quippe dignitate gloriaq́ue uenerandus, propter mirifica quæ edebat opera, atque ætate prouectiore, sincere & grauiter episcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quàm fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, ostendam. Magnum quadragesimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo uenit, & quidem eo quo ipse ieiunaret tempore. Certis enim quibusdam diebus à cibo omni abstinens, postea uescebatur. Illum igitur sacratis eis diebus uenientem, quum de itinere fessum uideret, filiæ suę ut pedes illius lauaret, mensamq́ue proponeret, præcepit. Atque illa ubi neque panem neque farinam domi esse, propter præsentem abstinentiam & ieiunium, dixit: precatione ipse facta, † succidiam ad focum pendentem recipere eam, & quamprimùm ad ignem torrere iussit. Et ut assa satis fuit, hospiti & ipse assidens, cibo'que manus admouens, comedit, & amicum ut itidem faceret est hortatus. Atque ille quum detrectaret, Christianum

B se esse dicens, neque tali tempore eiuscemodi esca indigere confirmãs: Spiridon illum, ne, quidquid id esset cibi, pro ea rerum inopia aspernaretur, admonuit. † diuinum enim oraculũ extare, quod mundis omnia munda esse declaret. Multa porrò alia hisce similia ab illo acta, institutum nostrum cõmemorare non permittit, quæ Rufinus primùm Romano exposuit sermone, alia'que præterea plurima ad rem Ecclesiasticam pertinentia. Et de Spiridone hactenus. Floruit etiam tum Nicolaus, apud Myra Lyciæ episcopus, Spiridoni, uita, morum simplicitate, naturæ'que conuenientia par: nec non miraculis, & accurata certaq́ue doctrinæ obseruãtia perquàm celebris. Huic ea fuisse dicitur gratia, ut qui eum complecteretur, familiariusq́ue secum ex animo colloqueretur, diuini quiddam doni hauriret, momentumq́ue inde aliquod reciperet, uitæ ad optima quæque opera conformandæ. Eius actiones ueluti omnibus notas, prætermitto. Par istis etiam fuit Parthenius, urbis unius in Hellesponto episcopus, uitæ splendore, humanitate, & prodigijs ingentibus clarus, adeo ut accepta à Deo potestate, mortuos excitarit, dæmonibus imperarit, & uariorum morborum curator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hactenus. Ad hunc scilicet modum, doctrina fidei in nationibus, solitudinibus, & urbibus omnibus, magno consensu frequentata est: atque in ecclesia Dei indies incrementis suis eluxit, in cœlũ usq́ue sublata. Cœterùm hisce dimissis, orationem ad ea quæ in ecclesia gesta sunt, rursum conuertam.

[margin notes:]
τῶν λαλγῶν [illegible]
Beryti olim præclara docendarum legũ schola fuit.
[illegible]
Spiridon in accipiendo hospiti benignus & officiosus.
Magnum quadragesimæ ieiunium.
Officia hospitalia.
τῶν ἀποκειμένων ταρίχων κρεῶν [illegible]
Succidiam ei hospiti edendam proponit.
Nicolaus Myrorum in Lycia episcopus, alterius Nicolai Mirifici auunculus & decessor.
Parthenius Hellespontiacus episcopus.

* *Non tulit Spiridion, in conuentu publico episcopum Triphyllium uerba Euangelica per affectationem mutata allegantem. Quid hic Deus bone, hodie nostris faceret Theologis!*

† *Penuria, charitas, & bona conscientia, de ciborum delectu dispensat.*

CAPUT XLIII.

Acta Synodi Nicenæ in cõtrouersiam retracta.

LAudatissimus quidem ipse imperator, omnem mouebat funem, ut religio nostra magis ac magis augeretur, & incrementa sua caperet: quippe qui Apostolico cœlestiq; prorsus esset animo. Inter ecclesiarum præsides, rerum'que sacrarum magistratus tum erant, qui non solum cum illo ædificandum, uerùm etiam destruendum sibi, & ecclesiæ fundamenta funditùs euertendum statuerant: sicuti stilo progressi ostendemus. Arius enim Synodi ipsius atque Imperatoris calculo condemnatus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Eusebius Nicomediensis, sectatoresq; eius, qui professioni quidem fidei subscripserant, Arij autem exautorationem sententijs suis comprobare noluerant. Et Arius non longè post Nicænam Synodum ab exilio quidem est reuocatus, Alexandriam autẽ ire prohibitus. Cœterùm postea quoque ei ab Eusebio, post palinodiam & recantationem, reditus in eam urbem impetratus est: id quod suo loco dicetur. Breui quoque & Eusebius & Theognis ecclesias suas receperunt: eis qui in eorum locum surrogati fuerant, Amphione Nicomedia, & Chresto Nicæa eiectis. Quum nanque pœnitentiæ libellum primarijs episcopis misissent, Imperatoris iussu sunt reuocati. Libellus autem is de uerbo ad uerbum talis fuit: Quum quidem calculis * uestris ante iudicium factum, à pietate uestra damnati simus, silere debuissemus de pietatis uestræ decretis. Quandoquidem uerò absurdum fuerit, silentio ipso sycophantiæ opinionẽ & indiciũ contra nos ipsos præbere: eam ipsam ob causam ad uos referimus, nos professioni fidei consensisse, sententiaq; τῷ ὁμοουσίῳ & consubstantialis explorata, pacatos prorsus fuisse, neque ulla ex parte hæresi adhæsisse. B Certitudinis autem ecclesiarum causa, quæ nobis in mentem uenerant, in medium protulimus. Atque ipsi tandem certò † persuasi, alijsq; etiam quos oportebat itidem à nobis persuasis, fidei subscripsimus. Anathemati uerò subscribendum non duximus, non quidem quòd fidem ipsam carperemus: uerùm quòd eum qui accusatus fuerat, talem esse non crederemus. Ex epistolis enim eius ad nos datis, sermonibus'que in faciem collatis, certiores facti sumus, talem non esse. Quod si sancta uestra Synodus de eo sic persuasa est, nos nihil repugnamus. Cœterùm suffragium nostrum ad decreta uestra accommodantes, per hasce literas, † plena fide consensum nostrum confirmamus: non nos quidẽ grauiter exilium ferentes, sed suspicionem hæresis amolientes. Quod si dignabimini nos in conspectum uestrum admittere, unanimes in omnibus habebitis, rebusq; uestris iudicatis stantes. Et quum pietati uestræ placuerit, eum qui * criminis huius nomine est delatus, humaniter reuocare: absurdum esse duximus, ✠ posteaquam reus ipse reuocatus, de intenta sibi calumnia causam dixit, ut nos prorsus taceremus, contra nos ipsos reprehensionis occasionẽ exhibentes. Facite igitur, sicuti pietati uestræ Christianæ conuenit: ut Dei amantissimum Imperatorem admoneatis, preces nostras eidem offeratis, & quamprimum quæ uos facere decet, de nobis statuatis. Post hanc palinodiã & recantationẽ, reuocati Eusebius & Theognis, ecclesias suas receperunt, eis qui illis suffecti fuerant repulsis: sicuti dictum est. Sic illi sub prætextu ouium pellibus amicti, lupos egerunt. Nam Imperatoris humanitate ad seductionis commoditatem abusi, & continuo Imperatoriæ aulæ aditu pristinam dominationem consequuti, quemadmodum deinceps dicemus, res pessimas admiserunt.

Tum tempo-

Arius ab exilio reuocatus.

Eusebius & Theognis ecclesias suas recipiunt.

Pœnitentiæ eorũ libellus.

* [Greek, illegible]

Fidei formulæ Nicenæ ij subscripserunt.

† [Greek, illegible]

Arij condemnationi non iidem.

† [Greek, illegible]

* [Greek, illegible]

✠ [Greek, illegible]

Eusebius & Theognis Imperatoris Constantini bonitate abusi sunt: quem Synodo peracta, Socrates in Occidentales partes profectum esse scribit, lib. 1. cap. 13.

A

CAPUT XLIIII.

TVm temporis post quintũ Synodi mensem, Alexander Alexandriæ antistes moriturus, sedis suæ successorem, diuini iudicij (sicuti conijcere licet) calculo, celebrem reliquit Athanasium. Quum nanque Athanasius refugeret atque reluctaretur, Alexandrum ferunt uim illi inferentem, uix tandem ut thronum susciperet, persuadere potuisse: sicuti id quoque Apollinaris Syrus ad hũc modum scriptum reliquit: Non desijt uerò postea quoque belligerari impietas. Sed primùm quidem aduersus beatum uiri huius magistrum, cui hic perinde atque patri filius, patronus affuit, arma sumpsit. deinde uerò in hũc quoque ipsum, postquam ad episcopatus peruenit successionem, multa quidem ille usus tergiuersatione, sed tamen consilio Dei productus. Sicuti beato quoque illi uiro, qui ei episcopatum quasi in manus tradidit, diuinis indicijs, non alium uidelicet quàm hunc successorem fore, est significatum. Euocabatur nanque è uita, iamque adeo prope obitum erat Alexander, quum nominatim Athanasium uocauit absentem: atque ibi, quum qui tum aderat eiusdem nominis, uocationi audiens esset, ad eum, ueluti quem non uocasset, conticuit, denuoque uocatione est usus. Et quum id ab eo sæpius fieret, cõsiluit tandem Athanasius præsens, declaratus est autem alter absens. Et prophetico demum spiritu beatus Alexander: Athanasi, inquit, effugiturum te credis, sed non effugies. Quo uerbo ad certamen eum euocari ostendit. Hæc Apollinaris. † Arij autem tribules iactant, post Alexandri mortem communicasse consilia inter se, qui Melitium, quique Alexandrum sequuti fuerant: conuenisseque in eundem locum, ab utraque parte, ex Thebaide & reliqua Ægypto episcopos quinquaginta quatuor, & decretum ab eis esse, ut communibus suffragijs ab eis legeretur, qui Alexandrinæ præesset ecclesiæ antistes. Septem uerò episcopos quosdam, iureiurando proculcato, præter sententiam & uoluntatem omnium reliquorum, electionem Athanasij, ad id ab eo coactos, in ea quæ nominatur Dionysij ecclesia, furtim peregisse. Mihi uerò magnus iste uir, non absque diuino numine ad episcopatum peruenisse uidetur: qui sanè talis fuit, qualem ea flagitarunt tempora, ad intelligendum, dicendum, atque etiam scribendum idoneus maximè: & qui quod telo peteret, tangere atque assequi posset, quique ad resistendum insidijs structis esset firmissimus. Erat præterea uir admodum ecclesiasticus, & ad sacra peragenda aptissimus, atque (ut sic dicam) in rebus eiusmodi αὐτοδίδακτος, & à seipso doctus. Ferunt nanque, † quum necdum ad ephebos accessisset, à Deo eiusmodi quiddam in eo adumbratum & simulacro quodam repræsentatum esse. Alexandrini in urbe sua festum quendam diem insignem agunt, quo die Petrus, qui apud eos ecclesiam rexit, martyrio est defunctus. Hasce ferias, ut moris erat, Alexander quoque, præfectus tum ecclesiæ, celebrabat, & sacris mysticis'que cæremonijs operatus sedebat, eos qui cum eo assurrecturi fuerant, præstolans. Quum uerò sederet sublimior, oculos ad mare coniecit, & pueros quosdam in arena ludentes uidit. Ludus erat, rerum quæ in ecclesia peraguntur imitatio, & episcopi tandem electio. Atque aliquatenus quidem id nihil habebat periculi. Vt autem arcaniora mysteria, sacra'que non tangenda, pueri attigere, grauiter factum id tulit: accitisque cleri primoribus, pueros ostendit, eosque ad se adduci iussit. Illi ubi sunt adducti, de ludicro eos interrogauit: mox etiam quæ egerint, dixit. Pueri pudore simul & timore correpti, primùm quidem rem negarunt: deinde uero, ut uerbera eis Alexander minatus est, actum omnem exposuerunt, ut scilicet Athanasius episcopi munus sortitus, multos baptizarit,

Athanasius Alexandri episcopi Alexandrini in episcopatu successor.

Apollinaris de Athanasij in Alexandrina ecclesia successione.

Vel inuitus ab Alexandro Athanasius episcopus substituitur.

οἱ δ' ἀρείου συμμορίας.

Ariani illegitimè electũ esse cauillati sunt.

B

Diuino nutu Athanasius episcopus est lectus. Sozomeni indicio & Nicephori.

Athanasius episcopus αὐτοδίδακτος.

ἔσω ἐφήβου γενομένου.

Athanasius per ludũ, nondum ephebus, à pueris episcopus lectus, episcopalia munera obijt. Sozom. lib. 2. cap. 17.

A

baptizarit,& impoſitione manuum in ordinem eccleſiaſticum ſacerdotes & diaconos cooptauerit. Inquiſiuit etiam rem quanq; Epiſcopus, quum quid umbratilis † epiſcopus per ludum ritus ſacros peragẽs dixerit, tum quid reſponderint, qui ſacris ab eo initiati eſſent. Atq; ubi rem quamlibet iuxta eccleſiaſticā traditionem ſeruatā reperit, cum epiſcopis qui ei tum aderant, re deliberata, non denuò baptizandos eſſe cenſuit, qui ſemel per ſimplicitatem diuina gratia digni effecti eſſent. Et tantummodo ea quæ ſacerdotibus facere fas eſt, in myſterio adimpleri iuſsit. Pueros autem eo quem in ludo cœperant ordine, ipſum Deum teſtem faciens, in eccleſiam induxit: & propinquis ſuis traditos, ut ab eis cuſtodirentur, atq; in imitatione ad progreſſus faciendos inſtruerentur, qui ſic abundè inſtitutionem puerilem aſſequuti eſſent, rogauit. Maximè uerò id de Athanaſio egit; quo deinde notario & familiari uſus, non ita longo pòſt tempore eum in diaconorum ordinem euexit. Atq; hic in grammaticis literis exercitatus, & apud Rhetores uerſatus, præterea uerò etiam in ſapientiæ ſtudijs inſtitutus, quum ex eis artibus tantum percepiſſet, quātum ad hoc ſatis eſſet, ne ab eis qui in illis eximij ſunt & clari percelleretur, Nicæam eſt perductus, ubi maximè decertauit: quippe qui propter firmitatem ſermonum ueritatis non minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimen uerò ille quoq; in ætate iuuenili, ſapientis, ſpectati, & † ſenilis uiri præbuit. Poſtquam autem Alexander mortuus, & ipſe ſucceſſor eius factus eſt, tum magis gloria eius enituit, uirtute ipſius in rebus omnibus ſeipſam confirmante atq; laudāte. Quam ingentem quoq; reddidit magnus Antonius, quum optima quæq; de eo teſtificans, tum etiam iuſsis eius morem gerens. Nam & eius cauſa ex montibus in urbes frequentius uenit, & in eccleſia cum eo eſt uerſatus. Tum autem, ſententiæ eius quam de Deo habuit, calculum ſuum addidit: eis qui inimicitias contra eum ſuſcepiſſent aduerſus, ipſius autem Athanaſij amicus intimus & ſummus. Quin & Ariani Athanaſium illuſtriorem reddidere, qui unà cum Melitio Ægyptum motibus compleuerāt. Inſidias enim ſine intermiſsione ei molientes, capere eum legitimè non potuerūt. Et nuper admodū Euſebius ab Imperatore ab exilio reductus, non mediocrem ſibi uſurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atq; à praua opinione ad rectæ pietatis ſententiam tranſijſſet. Quocirca libertate ea abuſus, maiorem etiam in eccleſia turbam excitauit, per eam quæ ei inerat falſam opinionem, eaſq; quas aduerſus Athanaſium ſuſceperat inimicitias, ex quo in Synodo in illū, ueluti ueræ pietatis propugnaculū impegit. Et primùm quidē electionem eius Euſebiani reprehendebant, tanquā neq; legitimè, neq; ab idoneis, quæ fidem mererentur, perſonis factam. Vbi uerò inſimulationē eam refellit, magno animo pro fide Nicæna decertans, aliam illi texuere telam, eo conſilio, ut Athanaſio exilium ſtruerent, atq; Ario reditum in urbem Alexandrinam pararēt. Ita enim facillimum ipſis fore putabāt, ut ὁμοούσιον conſubſtantialis fidem eijcerent, & pedetentim impietatē ſuam pro ea inducerent. Tentauitq; adeò, ad Athanaſium ſcribens Euſebius, ut ab illo ſuſciperetur Arius. Sin minus, ſine ſcripto per internuncium, magnum illi minatus eſt malum. Poſtquam autem omnem mouens lapidem, perſuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxiſſent, nouamq; hæreſim inſtituiſſent, & eam ob cauſam à tam frequenti Synodo proſcripti eſſent, minimè recipiendos eſſe contendenti: alio modo conatus eſt, ut Arius reciperetur, Alexandriamq; reduceretur, Imperatori perſuadere. Id quod tandem, ſicuti ſuo loco dicam, ægre effecit.

B

[illegible] in ludo *Etiam per ludum baptiſati, denuò baptiſandi non ſunt, ſed cæremoniæ tantū ſolennes in eis implendæ.* *Athanaſius Alexandri notarius. Idem diaconus ordinatus.* *Magnus eius in Nicæna Synodo uſus fuit.* *[illegible]* *Præclara Athanaſij gloria.* *Ariani Athanaſium illuſtrarunt.* *Euſebius Nicomedienſis Athanaſij aduerſarius.* *Euſebius mōdis omnibus apud Athanaſium, ut Arius Alexandriā reducatur, agit.* *Sed id ei perſuadere nequit.*

Tum uerò

† [illegible] dicuntur, apprimè ſpectati, probati, perfecti, ſublimes, & extra iudicij aleam conſtituti. qualem Gregor. Theologus eſſe dixit Baſiliū Magnū. Homo Dei, inquit, & fidelis ſerue, & uir deſideriorū: ſed ſpiritualium. Ita enim uocat ſcriptura τὰς [illegible]: hoc eſt, eos qui ad ſummum euaſere locum, & ſublimes uiſibiliaq; hæc ſupergreſſos.

A

CAPUT XLV.

ἀκριβολογούμενοι.

ὡς μηδὲν τῆς νυκτομαχίας διαφέρειν.

Contentio noua inter episcopos coniunctos de consubstantialis uerbo.

TVm uerò alia etiam turba inter coniunctos episcopos exorta, ecclesiam excepit, qui de uerbo ὁμοούσιον consubstãtialis † nimirũ subtiliter inquirentes, eoq; sese exercentes, intestinũ inter se ita cõmouere bellum, † ut cõcertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neq; enim alius alium intelligebat in eis uerbis, unde sese inuicẽ blasphemijs expeti putabant. Siquidem qui consubstantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent, Montani & Sabellij sentẽtiam sequi: blasphemosq; uocabant, uelut qui filij Dei existentiam euerterent. Qui uerò consubstantiale complectebantur, illos auersabantur, ac si Græcismum pluresq; deos assererent. Potissimum uerò de ijs Eustathius Antiochenus, & Eusebius Pamphili, congressi decertarunt: atq; uterque in subsistentia filium Dei, atq; unum Deũ in tribus subsistentijs profitebatur. Et Eustathius Eusebium * incusabat, quòd professionem fidei Nicænam nouaret. Atque hic rursum, acquiescere se in decretis Nicænis dicebat, illi autem Sabellij errorem criminando obijciebat. Enimuerò ea de re Synodo Antiochiæ coacta, episcopatus Eustathio abrogatur, re quidem uera, quòd Nicænam fidem propugnans, Eusebium, Patrophilum Scythopolitanum, & Paulinum Tyrium, quorum sententiæ Orientales episcopi astipulabantur, ut Arianos auersaretur: sicuti autem illi ipsi Ariani præ se ferebant, tanquam is qui cum Sabellio faceret, aliasq; item non optimas ob causas: quemadmodũ de omnibus episcopis, qui exautorantur, multa dici, moribus est receptum. At res tota sycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Episcopalem dignitatem impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæq; uoluptatis usu turpiter contaminasset, sancto uiro eam ademerunt. Nam meretriculam uultu uenusto, formæ ætatisq; florem cuiuis mercede prostituentem, conductam, ut linguam illis daret, uerbisq; subseruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quo ducenti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerum usu proteruam ingredi iussere. Progreditur illa, lactentem infantem in ulnis gerens, eumq; impudenter ex Eustathij consuetudine se concepisse & peperisse clamat. Eustathius, si quem alium facinoris eius testem conscium, aut qui tale quid quam nosset, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iusiurandum ab ea iudices acerbi postulãt, quum quidem disertis uerbis lex uociferetur, quæ de quopiam sinistrè uulgentur, ea duobus aut tribus testibus firmitatem obtinere: & Apostolus rursum, aduersus presbyterum actionem recipi absque duobus aut tribus testibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita, & nullis testibus, aduersus tantum uirum iudicium instituere. Posteaquam enim illa, uerba sua iuramento cõfirmauit, infantẽ uidelicet Eustathij improbæ libidinis opus esse, ilicet illi ueluti contra mœchum calculos produxerũt: Episcopis alijs, qui insidias structas ignorabant, frustra contrà nitentibus, & non legitimè uirum damnatum esse contendentibus. Porrò qui fabulam hanc concinnauerant, nulla interposita mora Imperatorem adeuntes, eiq; legitimè per sententiam Eustathium damnatum esse persuadentes, Episcopatu hominem mouere atque exigere sunt conati: tantum nimirum ueræ pietatis & castitatis defensorem, &, quasi margaritum. Grauis autem, propter illius abrogationem, Antiochiæ coorta est seditio: ut parum admodum abfuerit, quin eam prorsus euerti atq; aboleri contigerit: quippe quæ in duas discesserit partes, alteriq; factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimũ Eustathio nocuit. Vbi enim Imperator cognouit ecclesiæ seditionẽ, uehementer indignatus, Eustathium tanquam hominem factiosum,

Ardor altercãdi facit, ut contendentes se nõ intelligant.

* *Nicomediensem.*

Cogitur ea de causa Antiochiæ Synodus. Sozom. lib. 2. cap. 18.

Eustathius Antiochenus episcopus ibi exautoratur iniquissimè.

B

Idem per calũniã stupri insimulatur, & cõdemnatur.

Meretriculæ subornatæ periurium.

Iniquum iudicij corrupti processus.

Obtinet id nunc quoq; in quibusdam cõsistorijs, ut puellis uitiatis iuramentum à iudicibus deferatur.

Seditio propter Eustathium Antiochiæ orta.

τῶν ἐν ὑπερβάσει τιμημένων. [marginal note, partly illegible]

Eam ob cauſam Euſtathius iuſſu Imperatoris in exilium abducitur.

** ἄμεινον ὄν.*

Euſtathij egregia laus.

A eo nomine ſuſpectũ habuit: & quendam † honoraria militiæ illuſtris dignitate præditum eò miſit, qui quum tumultum ibi ſedaret, tum Euſtathiũ occultè inde abduceret. Itaq; ille per Thraciam in Illyricum eſt deportatus, perplacidè calumniam ferens, quòd hoc ſic *pręſtare iudicaret, uir rebus omnibus honeſtus, bonusq́;, & orationibus componendis facundia iucunda & copioſa, ſicuti id opera eius teſtantur: eloquutionisq́; priſcæ pondere, ſententiarum caſtitate, uerborum eleganti gratia, & pronunciationis uehementia præcipuè pollens. Deinceps uerò infelix illa muliercula graui circumuenta morbo, ſycophantiæ eius actum confeſſa, tragœdiam omnem, ut edita fuerat, expoſuit. Dixit etenim, ſacerdotes plurimos, qui eam pecunia corrupiſſent, flagitium id facere auſos: ſeipſam autem non omnino mendacem eſſe, quod ſcilicet ex Euſtathio quodam † illiberalis artis opifice, puerum concœpiſſet. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ contra ſanctum uirũ hæc admittere auſa fuiſſet, ita inſuper ipſi ſecum rationem duxerunt & conſtituerunt, ſi Imperatori notum quempiam atq; eloquentia præclarum uirum in Antiocheno throno collocarent, facilimè eos uniuerſos in opinionem ſuam pertracturos. Proindeq́; Euſebium Pamphili, alijs prælatum, traducere in eum locum ſtuduere. Quo decreto Imperatori ſignificato, illud prætera addidere, uirum eum plurimi à populo Antiocheno fieri, gratioſumq́; ibi eſſe. Hoc ſic præcipuè ſcripſerunt, qui hoſtili erga Euſtathium animo erant. Ipſe uerò Euſebius decreto ei reluctatus, literas ad Imperatorem, quibus Antiochenam ſedem deprecabatur, dedit. Imperator uerò conſilium eius, qui ſic Eccleſiaſticum canonem ſeruaret, ab eccleſiaq; quæ ſemel ei adminiſtranda credita eſſet, ad epiſcopatum alium transferri renueret, admiratus: & populo, & ipſi Euſebio reſcripſit, ſententiam eius gratam habens, beatumq́; eo nomine uocans: quippe qui non tantum Antiochiæ, ſed uniuerſi etiam orbis epiſcopatum recipere dignus eſſet. B

Meretricula ea tandè fraudem indicij detegit.

Ex opifice quodã ea puerum conceperat.

Ἀρειανῶν φάλαγξ (?) [marginal note, partly illegible]

Arianiſantes epiſcopi Euſebium Pamphili Cæſarea Antiochiam traductum noluẽt.

Euſebius id detrectat, Imperatore conſilium eius approbante.

Nicenæ Synodi canon eſt de non transferendis ex una eccleſia in aliam epiſcopis. Socrat. lib. 1. cap. 24.

Ad eundem modum Synodo quoque ſcripſit. Et quòd ſincera fide eſſe opinaretur presbyterum Cappadociæ Euphronium, & Arethuſæ Georgium, alterum iſtorum, aut alium certè quenquam, quem magis idoneum iudicarent, deſignare, & ſedi Antiochenæ præficere præcepit. Atque illi ante Euſebij electionem, Eulalium epiſcopum creauerant: qui quum paulo pòſt uitam finiſſet, tum demum Euſebium transferre properauerant. Quod quia ille refugit, Imperatorq́; tranſlationem eam inhibuit, uacuam ſedem eam fuiſſe annis ordine octo ferunt: deinde Euphronium electum. Quo poſt annum & menſes aliquot defuncto, Phlacito eius eccleſiæ præfecturam commiſſam. Omnes autem Ariana contagione magnopere erant infecti: quamuis clandeſtinè eam fouere uiderentur. Cuius ſanè rei gratia multi ex clero & ſacerdotum ordine, alij prætera qui nihilominus rectè ſibi pietatem colendam ſtatuiſſent, conuentibus in eccleſijs relictis, ipſi ſeorſum congregabantur. Habebant ij Euſtathianorum nomen, quòd ei poſt illius etiam diſceſſum maximè fauerent. Ac quæ Antiochiæ de Euſtathio accidere, hæc ſunt.

Arethuſa Syriæ oppidum.

Sedes Antiochena octo annis uacat.

Euphronius, Phlacitus, epiſcopi Antiocheni Ariani.

Euſtathiani ſuos ſibi conuẽtus cogentes, Antiochiæ ab Eccleſia ſeceſſionem faciũt.

CAPUT XLVI.

Epiſcopi Romani.

Hieroſolymitani.

SYlueſtri autem in eccleſia Romana, ante quem prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, non ita diu gubernauerant, Iulius ſucceſsit. Poſt Macarium uerò, ſedem Hieroſolymitanam obtinuit Maximus, qui antea in Dioſpolitana eccleſia, à Macario epiſcopatu accepto, tandem à Hieroſolymitanis eſt retentus. Quòd etenim ſuperioribus temporibus confeſſor extitiſſet, aliterq́; uir bonus eſſet, populi ſuffragijs deſignatus fuerat, qui Macario uita functo, epiſcopatum eius reciperet. Vbi uerò

Dioſpolitani

A Diospolitani uiro eo orbati, id ferre non possent, & certamen propterea moueretur, alium antistitem Diospolitanis legendum: Maximum autem apud Macarium, cum quo unà episcopalem gereret curam & functionem, retinendum: atque ubi ille decessisset, ut hic in locũ illius surrogaretur censuerunt. Illud porrò scire oportet, quòd qui hæc diligentius inquisiuere, de sententia Macarij multitudinem, quod de Maximo ingenti studio egerat, fecisse confirmant. Macarium namq; post illam Maximi electionem, haudquaquam pœnitentia ductum esse: atq; cũ animo suo cõsiderantẽ, & quòd uir is rectè de Deo sentiret, & quòd multitudini propter strenuè obitum confessionis certamen, ualde charus esset, necessariò eum qui sibi succederet, retinendũ esse censuisse. Non paruus enim ille animũ eius subijt metus, ne ipso morte sublato, Eusebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis episcopatum suum concederent: quandoquidem, se adhuc superstite, nouas res moliri cœpissent: & à se * excommunicati, nugas tandem suas repudiassent. Nõdum uerò, qui in Aegypto quoque coortus fuerat motus, sopitus erat. Arij namq; hæresis à Nicæna Synodo proscripta. Melitius uerò eis quas suprà exposuimus conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Aegyptũ reuerso, Melitius quas extra ordinem non rectè tenuerat ecclesias, restituerat. Ipse Lyci agebat. Et priusquam Melitius decessit, Ioannem quendam, † qui eadem cum eo de Synodi Nicænæ dogmate sentiebat, in locum suum substituit: qui noui rursus motus in ecclesijs autor fuit. Quod ubi Ariani uidere, neque ipsi rerum suarum negligentes fuere. Et quod apud factiosos eiusmodi homines fieri assolet, hi quidem Arij opinionem laudibus B ferebant: illis uerò magis conuenire uidebatur, ut ecclesijs Melitiani pręessent, quibus etiam pleriq; magis erant addicti. Atque ante a quidem utrique ab alteris dissidebant. Vbi uerò animaduertère, multitudinem episcopos Catholicæ ecclesiæ sequi, conuentu coacto, fœdus inter se pepigere, communeq; aduersus pium Alexandrinæ urbis clerum suscepere bellum. Et adeò criminationes simul & defensiones ex æquo communiter decertantes protulere, ut tempore procedente, Ariani uocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de ecclesiarum præfecturis tantum decertabant, Ariani autem malè sentiebant de Deo. Veruntamen quòd sibi communiter inimicitias contra nos sumpserant, consensum atque concordiam assimulabant, utrique arbitrati facilius sibi eó modo res ex sententia successuras. Cæterùm temporis processu propter perpetuos de rebus eiusmodi sermones & colloquia, ad eum peruenere habitum, ut idem utriq; de Deo sentirẽt. Sedenim deinde Melitiani, iuxta pristinam secessionem, ab Arianis sunt disiuncti. Simul namq; utrorumq; clerus & populus alij ab aliorum abhorrebãt communione. Multasq; urbeis id peruasit malum, maximè uerò Arianismus uiguit in Bithynia & Hellesponto, nec nõ in ipsa Constantinopoli. Inde adeò, quòd Eusebius Nicomediensis & Theognis Nicænus, arte quadam eum cui decretum Nicęnæ Synodi asseruandum commissum fuerat, dicuntur circumuenisse, subscriptionesq; suas deleuisse: atque liberè & propalàm docuisse, nõ oportere filium patri consubstantialem dicere. Ii quoque primi Athanasio autores fuere, earum quas pertulit ærumnarũ. Multam namque ab Imperatore consequuti potestatem & libertatem, Arium quidem, qui consentiens & amicus illis esset, Alexandriam reducere: illum uerò ueluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderunt. Et sanè uix tandem consilium id ad exitum suum perduxere. Quomodo autem id conficere potuerint, & quo pacto Imperator ut Arium reciperet, adductus sit, quàm potero breuissimè dicam.

Duo eodem tempore Hierosolymis consentientes episcopi, sicuti apud nos quoq; Coadiutores assumi solent. Sozom. lib. 2. cap. 20.

Pia Macarij de successore & posteritate solicitudo.

Melitius noui motus moriẽs in Aegypto causa est.

* *ἀφορισθέντες*

† *τῶν ὁμοδόξων περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Niceph. τῶν ἀντὶ τῆς συνόδου παρὰ τὸ δόγμα τῶν, etc. Sozom. libro 2. cap. 21. hoc est, familiarem suũ cõtra Nicænæ Synodi decretũ. Et rectius.*

Melitiani & Ariani inter se dissidentes, cõtra Catholicos coniunguntur: & cõmunes inuicem actiones & defensiones, ipsaq; etiam nomina faciunt.

Iidem rursus disiunguntur.

Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus, subscriptiones suas in Niceno decreto fraudulenter inducunt atq; delent.

CAPUT XLVII.

Quæ fraude Ariani effecerint, ut Cōstantinus Ariū Alexandriā reducēdum censuerit.

Presbyter Arianus Cōstantiæ Constantini sorori, iniuriā Ario factā esse persuadet.

PResbyter quidā ægritudine Ariana, quāuis ea occultior esset, occupatus, Constantiæ Imperatoris sorori, quam Licinius in matrimonio habuerat, familiaris erat, & amicus. Is ex familiaribus colloquijs, quum multa apud eam uteretur sermonum libertate, illata aliquando Eusebij mentione, de Ario quoque uerba aspersit, minus rectè de eo statutum esse dicens: per inuidiam quippe & æmulationem Alexandri damnatum, simul & à patria exulem, & ab ecclesia extorrem, in miseria uiuere, seq; indigna pati: neque ea esse, qua plerique credant, opinione. Hæc uera esse Constantia arbitrata, apud seipsam celauit. Nihil enim nouare audebat, confirmatum esse sciens, stabilemq; in Synodi decretis Imperatorem. Et quamdiu superstes fuit, tectam tacitamq; opinionem eam habuit. At ubi graui est oppressa morbo, à fratre frequenter eam uisente, supremam hanc petijt gratiam, ut presbyterum, de cuius eximia pietate testificabatur, familiarem haberet: rectè cum sentire, sinceramq; ei beneuolentiam conseruaturum esse. Se quidem iam decedere. Ei uerò, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quòd à nonnullis persuasus, uiros graues perpetuo mulctasset exilio. Atque illa his dictis, fatis concessit. Presbyter uerò libertate inde sumpta, paulatim eosdem apud Imperatorem mouebat de Ario sermones, quos ad sororem quoque eius dudum retulerat: nihil scilicet contra Synodi decreta Arium sentire. uenientem eum, si ipse iubeat, uera hæc esse: & quòd præter rationem sycophantia circumuentus sit, in faciem ostensurum. Imperator, siue sorori gratificans, seu presbyteri dictis credens: Si Arius, inquit, † recipit, fidemq; facit, se cum Synodo sentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remissurus. Ad hæc uerba, literas quoque eiusmodi ad illum addidit. Victor Constantinus Maximus Augustus, Ario. Iampridem firmitati tuæ, ut in † aulam nostram uenires, & conspectu nostro fruereris, significatum est. Quod te illico non fecisse, ualde miramur. Itaque publico uehiculo conscenso, ad nos uenire propera, ut beneuolentia curaq; nostra adiutus, in patriam redire queas. Deus te seruet, dilecte. Datæ ante Quint. Cal. Decemb. Hæc Imperatoris est epistola. Mihi autem admirari in mentem uenit, ipsius de uera pietate ardorem & æmulationem. Apparet enim ex ijs quæ scribit, sæpius illum ab eo ad pœnitentiam excitatum esse. Quapropter cum reprehendit, qui multoties literis admonitus, ad ueritatem non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cum Euzoio Constantinopolim uenit. Erat autem Euzoius diaconus, & ipse ab Alexandro exautoratus, quum Ario presbyteri dignitas adempta est. Imperator in conspectum suum admissos, an fidei promulgatæ assentirentur, rogauit. atque illis id asseuerantibus, libellum eos offerre iussit, qui eorum de Deo sententiā complecteretur. Tum illi declinata priore uia, quam sententijs quibusdam inueniendis inierant, simplicibus alijs notisq; diuinitùs inspiratæ scripturæ uerbis, nouam formulam & expositionem texuere: iureiurādo cōfirmantes, ita se ex animo credere & sentire, neq; aliter unquā sensisse. Scriptum id hisce uerbis conceptum fuerat. Pijssimo Deiq; amantissimo domino nostro Imperatori Constantino, Arius & Euzoius. Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in scripto exponimus fidei nostræ professionē. Et coram Deo testamur, sic nos, omnesq; qui nobiscum sunt, quemadmodum subiecimus, credere. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem. Et in Dominum IESVM CHRISTVM filium eius, ex eo ante omnia secula genitum, Deum uerbum, per quem omnia facta sunt, quæ

Idem Constantino quoque à Constantia moritura ei commendatus persuadet.

† [illegible]

Euocatur in aulam imperialē Constantini literis Arius.

† [illegible]

Socrat. lib. 1. cap. 25.

Benigna literarum earum interpretatio.

Arius & Euzoius ad imperatorē ueniūt.

Libellus professionis fidei Arij & Euzoij Cōstantino oblatus.

A

B

uel in

A uel in cœlo, uel in terra sunt, qui uenit, & carnem assumpsit: qui passus est, & re„surrexit: qui reuersus est in cœlos, & rursum ueniet iudicaturus uiuos & mor„tuos. Et in spiritum sanctum, & carnis resurrectionem, & uitam uenturi seculi, „& regnum cœlorum: & unam ecclesiam Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines „mundi est. Hanc uerò fidei persuasionem ex sanctis Euangelijs accepimus, dicen„te Domino discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in no„men patris, & filij, & spiritus sancti. Quod si nō ita credimus, & uerè recipimus „patrem, & filium, & spiritum sanctum, sicuti cuncta Catholica ecclesia, & sanctæ „scripturæ docent, pro eo atque omnino persuasum habemus, iudex noster erit „Deus, & nunc & in uenturo illo die. Itaque pietatem tuam, Deo dilectissime Im„perator noster, cohortamur, ut nos, qui ecclesiastici sumus, fidem'q & senten„tiam ecclesiæ & sacrarum scripturarum obtinemus, per pacificam & diuinā pie„tatem tuam, matri, uidelicet Ecclesiæ, unias atque coniungas, quæstionibus, & „quæ ex quæstionibus oriuntur superfluis, & ad rem nō pertinentibus uerbis ac„cisis: ut & nos & Ecclesia per pacificationem inter nos conciliati, solitas preces „pro pacifico & pio imperio, totáq; familia tua communiter omnes peragamus.

Hoc scriptum nonnulli insidiosè compositum dicebant. Illos namque uerbis quidem ecclesiæ conciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus suis inhærere, uerborum ipsorum significatione id satis declarante, ambiguè in utramque partem inclinantium, & ad ancipitem sensum uergentium. Imperator autem existimans eos Nicænis decretis assentire, supra modum lætitia efferebatur. Verumtamen ante legitimam, pro recepto more, explorationem atque inquisitionem eorum qui summam † rei ecclesiasticæ tenebant, sibi hoc nō sumpsit, ut illos ad communionem admitteret: sed ipsos ad eos qui tum Hierosolymis conuenerant, episcopos misit, quibus significauit, ut nouam illorum formulam expenderent: humaniter perspicere iubens, siue illi rectè sentientes per inuidiam circumuenti insidias pertulerint, seu malè opinantes per pœnitentiam in rebus iudicatis tandem acquiescerent. Eusebiani porrò † commodum nacti tempus, imperialium literarum prætextu, † Synodo nondum acta, ad communionem eos admisere. Atque hoc quum fecissent, Imperatori rem eam insinuarunt: & ecclesiæ Alexandrinæ, Aegypto, & Libyæ omni, episcopis'q & cleris earum scripserunt, ut non grauatè eos reciperent: quorum & Imperator ipse piam fidem esse testaretur, cuius etiam fidei formulam epistolæ suæ adiunxerunt, Imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

Imperator Cōstātinus per credulitatis errorē formulam hāc fidei ecclesiasticæ concordiæ causa laudat: eam'q; conuentui episcoporū Hierosolymitano perpendendam mittit.

† τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας.

B

† ἐφευρόντες καιρόν.

† μήπω τῆς συνόδου γεγενημένης

Eusebiani ibi Arium & Euzoiū recipiunt, & alijs recipiendos commendant.

CAPUT XLVIII.

HOc modo Arius Alexandriam uenit. At enim † mendacij molitio ueritati succubuit. Tantum namq; abest ut eum sacer admiserit Athanasius, ut etiam perinde atq; piaculum aliquod sit auersatus. Arius ibi manens, hæresim rursus commouebat. Et Eusebiani Athanasio scripserunt, & Imperatori quoq; ut scriberet persuaserunt, ut ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderans administraret. Id uerò Athanasius facere omnino recusauit, & ad ipsum Imperatorem literas dedit, fieri nullis modis posse, ut ij ad communionem admitterentur, quos tam frequens Synodus, propter ueræ pietatis fidem proculcatam, anathemate notasset: præcipuè quum non legitimè, pœnitentia ac conuersione interueniente, resipuissent. Id Imperator grauiter tulit: maximo enim studio ad sarciendam ecclesiæ concordiam incumbebat. Itaq; Athanasio rescripsit, ne quem ab ecclesia arceret. Ac si contemptim iussa sua acciperet, missurum se eò qui illum inde exigerent, est minatus. Qua de re particulā episto-

Arius Alexandriam uenit.

Ab Athanasio non suscipitur.

ἀλλ' ἡ τοῦ ψεύδους κατασκευὴ ἥττων τῆς ἀληθείας ἦν: Niceph. ὁ μὲν τοιγαροῦν πρεσβύτερος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποβάλλειν ἔγνω: Socrates lib. 1. cap. 27.

Imperator indignatur.

 læ Con-

Exilium Athanasio minatur.

læ Constantini annectere scripturę huic libet, quæ sic habet. Quum igitur uoluntatem meam perspectã habeas, omnibus quicunq; intrare in ecclesiã uolent, liberum prębe ingressum. Si enim cognouero quenquã à te ab ecclesia repulsum, aut ab introitu eius prohibitũ esse, præsto ibi cõfestim erit, qui à me missus, iussione mea exautoratũ te ex eis locis deportandũ curet. In hanc sententiam Constantinus scripsit, utilitatẽ publicã in cõsilio habens, & ecclesiam scissam uidere nolens. A

Benigna uerborum Constantini interpretatio.

Athanasius autem quum Imperatori denuò scripsisset, nõ esse participandã cum Arianis cõmunionem: rursum Ario imminens, Alexandria eum expulit. Tum demum Eusebiani animaduertẽtes, se uoti sui impotes fore, nisi episcopatu Athanasius detrusus esset: exacerbatum Imperatoris aduersus illum animum, in occasionem consilij desiderijq; sui perficiendi arripuerũt. Erant autem qui contra sanctum uirum cõspirauerant: Eusebius Nicomedię, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrsicius Singidonis, & Valens Mursorum, Pannoniæ episcopi. Quũ uerò non satis occasionis haberent ad tantam calumniam, ex Melitianis quosdã accusatores eius pecunia clàm cõductos subornarunt. Ac primam apud Imperatorem, a Essione, Eudæmone, & Callinico, Melitianis episcopis calumniantibus, illam accusationem sustinuit, quòd Aegypto lineam uestem Alexandrinæ ecclesiæ pendendam imperasset, & tributum exegisset. Quam sanè calumniam apud Imperatorem, quum eum † fortè fortuna aliam ob causam Nicomedię conuenissent, Alypius & Macarius presbyteri falsam esse coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perstrinxit, Athanasium autem ad se euocauit. Nondum autem ad Constantinum uenerat, quum ei Eusebiani aliud crimen intendêre: insidias eum clàm Principi tẽdentem, Philumeno cuidam arcam auro refertam misisse. Quam rem ubi Imperator meram itidem esse sycophantiam manifestò deprehẽdit, in Psamathia, quod ex suburbijs Nicomediæ unum est, tum agens, cum ingẽti honore Athanasium Alexandriam remisit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, ementita esse ostendebat: & insuper testificabatur, perhumanum eum ac rectè credentem planeq; diuinum esse uirum, qui propter inuidiam crimen sustinuerit, & superior tamen accusatoribus euaserit. Cohortabatur quoque multitudinem, ne dissideret, sed modis omnibus concordiam consectaretur, & Deum suspiceret. Atque ille quidem talia scribendo, pacem conciliare studebat. B

Arius ab Athanasio Alexãdria exigitur.

Eusebiani consilium, ut Athanasio episcopatus abrogetur, capiunt.

Calumniatores aduersus eum apud imperatorem subornant.

a Al. Essione habent.

Prima calumnia non processit.

† ἐν τῇ Νικομηδείᾳ ὄντες. Niceph. τούτῳ τυχηρῶς ἐν Νικομηδείᾳ τυγχάνοντι. Socrat. suprà.

Neq; item secũda, crimen maiestatis læsæ Athanasio intentans.

Imperator honestè cum prolixa cõmendatione Athanasium à se Alexãdriam remittit.

Melitiani autem & Ariani crimina alia aduersus Athanasiũ instituerunt. Quorum unum erat, mysticum eum comminuisse poculum, sacram mensam euertisse, & diuinos quosdam libros combussisse. Alterum uerò, Arsenij cuiusdam Melitianorum hæresis episcopi, quam ei amputauerit, manum secum habere, † per quam prodigia ederet. Arsenium porrò apud presbyterum quendam Patrinem nomine in monasterio quodam cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitateq; omni fouebant, ut tectus ibi maneret, & neutiquam in publicum prodiret. * Res ** Arsenij huius Ioannes etiam monachus criminator adornauit. Et autores rei istius technis insidijsq; talibus structis, ubiq; obambulabant, sermones serentes, & Athanasium traducentes. Vehementius uerò in eum inimici eius inuehebantur: & Ischyras ille maximè, qui in Mareote colebat, quæ regio Alexandriæ est, plures frequentesq; habens uicos, in quibus multæ & magnæ sunt ecclesiæ episcopo Alexandriæ subiectæ, cuius urbis censentur esse parœciæ seu uiciniæ. Ibi agens Ischyras, † sua sponte & ex sese natus domo prodierat sacerdos: quod quidem facinus pœnam omnẽ longè

supergre

Nouæ aduersus Athanasiũ Arianorum & Melitianorum criminationes, sacrorum prophanatorũ, cædis & magicarum artium.

† ὅπως ... μαγείας ... Socrat. hoc est, Magiæ gratia.

Ischyras sibi ipsi sacerdotalem arrogans dignitatem, Athanasij accusator.

† αὐτὸς ἑαυτὸν ἱερέα ἀνέδειξεν. Tales multos nostra tulere tempora.

* παρεσκεύαστο δὲ πρὸς τοσαύτην κατηγορίαν καὶ Ἰωάννης μοναχός τις ὁ γραφόμενος. Sozom. lib. 2. cap. 23. hoc est, Institutus uerò ad eiusce modi quoq; criminationem est Ioannes monachus quidam accusator. ** Arsenium hunc Eusebius lib. 10. dicit aliquando Athanasij lectorem fuisse, & ob noxam quandam castigationem ueritum profugisse, & latuisse. cap. 17.

A supergreditur. Qua in re ab Athanasio deprehensus, quũ in eum inquireretur, fuga sibi consulens, Eusebianis Nicomediæ est iunctus. Atq; illi, pro eo quo aduersus Athanasiũ ardebant odio, ueluti presbyterum susceperunt, episcopali se eum dignitate ornaturos polliciti, si accusationẽ Athanasio intenderet. Ille sanè † ea quæ dicta erant, facile instituit. Imperator porrò his uerbis auditis, * Censori Dalmatio fratris filio res Antiochenas in Syria administranti scribit, ut de eis rebus iudicet, iustasq; exigat pœnas. Mittit quoq; ad eum Eusebium & Theognidem, ut eis assessoribus iudiciũ de Athanasio perageret. Quod ubi Athanasius ex Censore, qui eum euocauerat, cognouit, secum ipse perpendẽs quàm arduum sit causam dicere apud minus beneuolos & æquos iudices: illorũ artibus aduersus eos cõcertat, & modis omnibus ueritatẽ minimè oppressum iri sperat. Et quia difficile ei uidebatur, rem omnibus probare, Arsenio non cõparente: & ipse secum reputabat, non aliter se innocentiã suam declaraturũ esse, nisi uiuere eum ostenderet, quem ipsi mortuũ esse asserebant, ex familiaribus quendam diaconum in Ægyptum mittit, qui Arseniũ quærat. Ille postquã Thebaidem peruenit, ubi ageret cognouit: apud Patrinem scilicet, qui eum occultabat. Atq; ipsum quidẽ ibi non inuenit: aduentu enim diaconi cognito, in inferiorẽ transierat Aegyptum: Patrinem autẽ, & simul Eliam, qui illum aliò traduxerat, assumptum, Alexandriam adduxit. Qui ambo apud præsidẽ, uiuere Arsenium cõfessi sunt, qui ab ipsis antea occultatus, eo tempore in Aegypto esset. Hæc ad Imperatorem quoq; sunt relata. Is Athanasio scribit, suadẽs, ut cum cura episcopatũ retineret atq; administraret, Meletianorũ delationes nõ metueret. Et præterea dignas pœnas legibus persoluturos esse recepit, qui tam grauia auderent, & quiescere quidem nollent, tumultus uerò in ecclesia concitarẽt: eos scilicet homines, qui non modò bonis atque innocentibus per inuidiam insidias struerẽt, uerùm etiam † ordini ueræq; pietati detrimento essent. Hæc quum ad Athanasium scripsisset, publicè is epistolam recitari iussit. Melitiani in metum coniecti, † deinceps minas Imperatoris uerentes, conquieuerunt. Et ecclesia in Aegypto pacata est, quæ à tanto Pontifice administraretur. In dies quoq; ea augebatur, frequentiorq; fiebat: quòd multi ex superstitione etiam Græcorum ad fidem accederent, & populi toti ad Christianismum aggregarentur.

vel ἀγαπη-τὰ εἰ χερῶν ἐσκευασμέ-να.

Constantinus nouarum aduersus Athanasium institutarũ calumniarũ Dalmatiũ iudicẽ delegat, eidẽq; Eusebium & Theognidẽ assessores attribuit.

** Legendũ puto Cæsari, ex Eutropio, qui de Constantino scribit: Tricẽnalibus suis Dalmatiũ fratris sui filium Cæsarẽ legit. In Catalogo Consulum Romanorum, 25. Imperij Constantini consul reperitur Dalmatius Cæsar.*

Athanasius aduersariorum suorum assessorum forum declinat: & se prudenter ad dicendam in legitimo iudicio causam parat, & probationes quærit.

B

Constantinus literis suis Athanasium absoluit.

† ἀνταρσίαν, ἀποστάσιν.

† τῶν λαῶν, Niceph. τίμωρ, Sozom. ut suprà: hoc est, tum.

CAPUT XLIX.

Non longè deinde pòst, aduersariorum technæ rursum Athanasio negotium exhibuere, odiumq; apud Imperatorem creauere. Nam accusatorum turba coijt. A quibus uix tandem Imperator permotus, Synodum Cæsareæ Palæstinæ cogi iussit. Quò euocatus Athanasius, ad menses triginta aduentum suum distulit, eius qui ibi sacris præsidebat Eusebij Pamphili, & cognominis ei Nicomediensis, factionisq; eorum dolum suspectum habens. Atque eò quidem uenire supersedit: postea uerò acriore ei adhibita uí, Tyrum uenit. Imperator namq; ad dedicandum Hierosolymis templum, quod ipse construxerat, Synodum congregari iusserat: quò, ut † spectaculo essent, Eusebius, & qui factionis eius erant, cum multo & regio apparatu ibant. Eam Synodum Imperator ex itinere Tyrum diuertentem, prius Athanasij causam discutere iussit. ut iurgijs nugisq; omnibus è medio sublatis, pacatioribus animis templo Deo consecrando, † mystica sacra perficerent. Tum autem trigesimus Imperij Constantini agebatur annus. Et aderant ex episcopis Orientalibus sexaginta numero, quos Dionysius Cõsularis coegerat. Eò * ferreis catenis uinctus ex Alexandria Macarius presbyter, militari eum ducente

Cogitur Cæsareæ Palæstinæ episcoporum conuentus, Athanasij causa: sed is eò non uenit.

Conuentus eorum alius dedicandi templi Hierosolymitani gratia.

Alias χαρὰν.

In Tyrum iussu Imperatoris, ut ibi Athanasij causam discutiat, diuertit.

ἐπιδεῖξαι. Ita etiam Cereris Eleusinæ sacra mystica dicta sunt.

** σιδηροδέσμιον.*

Macarius Alexandrinus presbyter uinctus Tyrū adducitur.

Venit eò Athanasius.

Item Arsenius.

manu, uenit. Athanasius autem citatus, primùm quidem moras nectebat, non A tam criminationes timens, quàm ne quid de fide aliter quàm in Nicæna Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen Imperatoris literas, quæ, nisi sua sponte ueniret, inuitum eum ui eò abductum iri minabantur, Tyrum uenit. Dei autem prouidentia quædam, qui mortuus dicebatur, uiuum Arsenium eò quoque ire impulit. Non enim rationem habuit uel acceptæ à sycophantis pecuniæ, uel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrum ipse quoq; clàm ueniret, quem nam tandem finem res habituræ essent, cogniturus. Porrò Archelai consularis ministri in caupona quadam uino & ebrietati uacantes, quum ex quodam, eum qui interfectus esse dictus fuerat, Arsenium adesse, & in quadam domo latitare audissent, rem hero renunciarunt: qui eam statim inquisitam atque compertam presit, certamq; reddidit: & Athanasium secretò per internuncium fidelem, bono animo esse iussit, quòd uiuens scilicet Arsenius adesset. Atq; ille præsens, † quum iam in potestate eorum esset, eum se esse pernegabat. Paulinus autem Tyri episcopus, qui hominem iamdudum nouerat, ipsissimum eum esse profitebatur. Et prouidentia quidem rem eam disponens, sic est moderata. Athanasius uerò postquam citatus apud Synodum constitit, crimina sibi obiecta partim diluit: partim ut de eis amplius dispiceret, dilationem petijt, (ualde namque difficilis & impedita ei res erat, qui accusatores apud iudices gratiosos esse, testes multos ex Arianis & Melitianis, sententias illorum comprobantes, dispositos: & delatores in eis criminibus, de quibus ipse eos conuicerat, uenia dignos iudicatos esse uideret:) potissimum uerò in accusatione de Arsenio: & rursum de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu uitiasse arguebatur. Quas sanè ambas deinde ridiculas esse ostendit. Siquidem deinde, quum mulier in medio consilio assistens Athanasium incusaret, presbyter quidā Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, sicuti ei cum Athnasio clàm cōuenerat, causam scilicet perinde atq; propriā in se recipiens: Ita ne tandem, inquit, mulier à me tibi oblatum esse uitium dicis? atque illa, An uerò non à te? (ipsum digito demonstrans) dixit: tempore quoque & modo, ut uis ei illata esset, adiecto. Et hoc quidem crimen, ut ridiculum, sic facilè est refutatum. Deinde manus Arsenij producta: & accusatio non iam uerbis, sed factis instituebatur. Ille uerò dextrè admodum & prudenter criminationi obuiam ijt. Interrogauit namque, an ex præsentibus quisquam Arsenium nosset? Atque nonnullis, nosse se eum dicentibus: Arsenium in concilium adduxit, sub ueste manum utramque tegentem. Et tandem: En uobis, inquit, mortuus præstò adest. atque una illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arsenium habetis, manus duas habentem: tertiæ autem locum ubi quis inueniat, accusatores mihi ostendant. Deus siquidem conditor in principio hominem prorsus † trimanum non creauit. Calumnijs his apertè ad eum modum confutatis, doli architecti rerum suarum satagentes, turbæ se immiscuere, & fuga sibi consuluere. Et crimen quidem hoc à se Athanasius, Arsenij uita remouit. Deinde Ischyram † exceptione repulit, in primis quòd presbyter non esset. Insuper etiam, non debere quenquā ab inimicis iud icari, allegans, Eusebianos submouit.

Athanasius Arsenium Tyri adesse, certior fit.

οἱ χερσὶ τὸν ἄνθρωπον συλλαβόντες. Socrat. lib. 1. cap. 20. hoc est, capto.

Accusationum capita plura, quæ Athanasio sunt intentata, apud Sozomenum inueniuntur, lib. 2. cap. 25.

Suspectum omni ex parte Athanasij iudicium. B

Calumniā turpi pulchrè & sapiēter Athanasius à se amolitur.

Arseniū quoq; uiuum exhibens, cædis crimen refellit.

τρίχειρ.

παραγραφῇ.

Iudicium Ischyræ & Athanasij.

* *Ischyræ, seu Ischyrionis (ita enim eum Sozomenus nominat) causa in eo statu fuit. Arrogabat is sibi & usurpabat sacerdotis dignitatem, & quæ presbyteri sunt munia obibat. Eum uerò quum Athanasius in facto flagranti mysticis sacris operantem deprehendisset, mensam sacram euertit, calicem confregit, & impiam temerarij hominis audaciam inhibuit. Qua de re accusante Ischyra, Athanasius causam apud iniquos iudices dixit. Aetas nostra multos uidit Ischyras, Athanasium nullum. Porrò Athanasius ea quæ modò dicta sunt, per Macarium presbyterum Ischyræ exauctorando egit, qui & ipse è uinculis causam dixit.*

A mouit. Et quum alia quoque accuſationis capita in medium proferrentur, uiſum concilio eſt, Mareoten ire: ut † in re præſenti, quæ in controuerſiam erant deducta, inquirerentur. Vt uerò ad rem inueſtigandam electi ſunt, quos Athanaſius per exceptionem iudices reiecerat (mittebantur enim eò, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Vrſicius) ipſe reluctabatur, & apud uniuerſum concilium, rem eam † inſidioſam eſſe in molitionem, uociferabatur: ac ſi accuſator unà cum ſuſpectis & inimicis iudicibus adeſſet, iniquum id † uniuſcꝫ tantum partis iudicium eſſe proteſtabatur. Hæc quum ille diceret, neque quiſquam, ac ne Dionyſius quidem conſularis rationem eius haberet, atcꝫ inſuper metueret, ne manus ſibi per uim & cædẽ afferrent, ex conſeſſu eo ad Imperatorem profugit. Poſtquam qui Mareoten miſſi fuerant, rediere, atcꝫ † ad teſtationes uniformes, ſub una ſcilicet perſona, uera eſſe quæ aduerſus Athanaſium accuſator dixiſſet, confecere: Synodus primùm eum nullo defendẽte, † uelu ti contumacem cõdemnauit: deinde etiam ſententiam, qua ei dignitas Epiſcopalis abrogata eſt, tulit, in qua ſententia uirum conuicijs multis ut ſeditioſum, & Aegyptum motibus turbulentis implentem proſciderunt: ſimul & de muliercula illa, & de Arſenij cæde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorum omnium epiſcopos literas dedere, ne uel ſermone uel uſu & commercio aliquo cum eo communicarent, néue ei Alexandriæ eſſe permitteretur. Verum quocꝫ eſſe aſſeruerunt, myſtici poculi comminuti crimen: & accuſationum capita quæque attingentes, ſingulari quadam arte calumniam pertexuerunt, ſycophantas conuictos ſilentio tegentes, & accuſatores eius omnes laudantes. Ioanni quocꝫ illi qui Melitio ſucceſſerat, ſectatoribus'que eius, aut quicunque ex clero eius erant, honorem dignitatem'que tribuêre.

B Ipſum etiam Arſenium, qui cæſus eſſe dictus fuerat, receperunt: qui tum quoque Melitianorum ſectator, & tanquam Hypſelopolitarum epiſcopus, iniquæ illi Athanaſij abrogationi ſubſcripſit. Qua in re illud nouum mirum'que uiſum eſt, quòd qui ab Athanaſio iugulatus eſſe dicebatur, is uiuens, quantum in eo ſitum erat, Athanaſium exautorando iugulauit. Hoc tam iniuſtum inſanum'que iudicium, multi etiam qui ibi affuere epiſcoporum deprehendere. Nam Paphnutium confeſſorem tum præſentem, dicunt, apprehenſa Maximi Hieroſolymitanæ eccleſiæ antiſtitis manu conſurrexiſſe, atque utrique minus conuenire arbitratum eſſe, qui confeſſores extitiſſent, oculos'que propter ſermonem ueritatis effoſſos, & articulorum iuncturas mutilatas circumferrent, ut commune quicquam cum prauis improbis'que hominibus haberent, & aduerſus ueræ pietatis propugnatores ſententiam ferrent.

[Left margin: [illegible] — [illegible] — [illegible] — [illegible] — [illegible]]

Mittuntur ab epiſcopis Mareoten quidã, qui in re præſenti cauſæ ſtatum inquirãt.

Athanaſius omnia in iudicio ſiniſtrè agi cernens, ad imperatorẽ confugit.

Teſtificatio ſuſpecta.

Athanaſius ut cõtumax damnatur.

Dignitas eidẽ abrogatur.

Iudicum corruptorũ fraus & peruerſitas.

Arſenius quoque ipſe Athanaſium ſententia ſua iugulat.

Paphnutius Thebæus & Maximus Hieroſolymitanus epiſcopi, peruerſum hoc iudicium damnant.

CAPUT L.

EO tempore, quo & trigeſimus Imperij Conſtantini annus complebatur, & templum Hieroſolymis in Caluariæ loco magnificentiſſimè abſolutum fuerat, quod magnum martyrium dicitur: Marianus quidam ampla dignitate uir, ab Imperatore cum literis ad Synodum uenit, qui bus quàm celerrimè Hieroſolymam adire, propter ſacri eius templi dedicationẽ iubebant. Atcꝫ illi protinus ut potuere, Hieroſolyma cõtenderunt, diſſidio atcꝫ diſcordia omni ſepoſita, templumcꝫ ipſum dedicarunt, donaria ſimul & ornamẽta ab Imperatore miſſa maximi prorſus precij conſecrantes: quæ longo ſanè pòſt

Epiſcopi Tyro Hieroſolyma ire iubentur, ad templum nouæ Hieruſalem dedicandum.

tempore ibi fuere, stuporem & consternationẽ planè spectantibus conciliantes: A tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimusquartus mensis Septembris dies, qui ab eo tempore in ecclesia Hierosolymitana quotannis publicè ab omnibus festus & celebris agitatus est, octo ex ordine diebus conuentibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarũ orbe homines eò cõueniunt, et ad festos conuentus concurrunt, arcana sacra peracturi, et loca sancta cognituri.

Anniuersarius Exaltationis sanctæ Crucis dies.

Profectio Hierosolymitana religionis ergò.

Deinceps uerò & decantatã illam ibi egere Synodũ, in qua Arium & Euzoiũ suscepere: Imperatoris uidelicet literis adducti, quibus ille rectè eos de fide sentire significabat. Scripserunt illi quoque ad ecclesiã Alexandrinã: multam esse, odijs discussis, ecclesijs pacem conciliatam: Arium resipuisse: eumque, accepto ab homine pœnitentiæ libello, ritè susceptũ, prorsus in ecclesiæ potestate esse. Acta ea ad Imperatorẽ etiam retulere. Atque illi quidẽ hæc sic † egere. Athanasius autem Constantinopolim contendens, de iniurijs quas acceperat, apud Imperatorẽ est quiritatus. Et quum ibi nonnulli qui eum sentẽtijs suis damnauerant adessent, illud ab Imperatore supplex petijt, ut rerum Tyri de se actarũ in eius præsentia inquisitio & iudicium fieret. Porrò Imperator Athanasium æquum petere censens, ad episcopos qui Tyri conuenerant, eos ad se uenire iubens, in hæc uerba scripsit.

Suprà cap. 47. eod.

† Proscriptũ esse Arium obscurè Athanasius significauit. Socr. lib. 1. cap. 33.

Athanasij ad Imperatorem Constantinum preces.

Constantinus conuentum Tyrium episcoporum Constantinopolim ad se euocat.

Mens rixandi cupida, res diuinas perspicere nequit.

Ego quidẽ quæ sint res à Synodo uestra per tumultũ, & quasi procellã quandã iudicatæ, ignoro. Videtur tamẽ quodammodo tumultuanter per inordinatã consultationem ueritas esse deprauata, quòd scilicet uos propter nugandi aduersus proximos studium, quod quidẽ inuictũ esse uultis, ea quæ Deo placita sint, peruidere non possitis. Enimuerò diuinæ prouidentiæ fuerit, ut quum contentiosi ardoris uitium manifestò deprehẽsum discutiat: tum apertè nobis declaretur, num in conuentu isthic uestro curæ uobis ueritas fuerit, & res absque odio & gratia sint iudicatæ. Quam ob causam ut properè ad pietatem nostram ueniatis uolo, ut & rerum à uobis actarum exactã rationem nobis exhibeatis, & de uobis ipsis satisfaciatis. Qua re autem ut hæc ad uos scriberem, & uos per literas ad me euocarem, adductus fuerim, ex uerbis sequẽtibus intelligetis. Ingrediẽti mihi iam cognominem nobis & modis omnibus felicem urbem Constantinopolim, (accidit autem B ut equo tum ueherer) derepentè Athanasius episcopus, cum alijs quibusdã quos secũ habebat, in media publica uia, ita præter expectationem obuius est factus, ut cõsternationis etiam præberet causam. Testem autem facio † inspectorem rerũ omnium Deum, me illũ primùm qui fuerit nõ nouisse: donec nostrorum quidã quis esset indicarunt. Atque quibusdã de iniurijs quas sustinuit eum percunctantibus, quæ æquum erat renunciauit. Ego quidẽ eo tempore cum eo uerba nõ feci, neque colloquutus sum. Vbi uerò ille id postulauit, ego autem denegaui, parũ admodum abfuit quin eum rejici iuberem: ille tamẽ cum multa libertate nihil peteret à nobis aliud, quàm ut uos præstò essetis, quò necessitate urgẽte, in præsentia uestra, quæ passus esset, satis deplorare posset, & ego id rationi & tempori conuenire duxi, perlibenter hæc ad uos scribi præcepi, ut omnes quicunque conuentui Tyrio interfuistis, citra procrastinationem, in * aulam mansuetudinis nostræ uenire acceleretis, & rebus ipsis iudicationis uestræ sinceritatem & ueritatem, me cognoscente, declaretis: quem sanè germanum Dei famulum esse non negaueritis. Per meam certè quidẽ erga Deum religionẽ, pacata sunt ubique omnia. Quin ipsi etiam barbari nomini Dei ritè laudib. benedicũt, qui hactenus ueritatẽ ignorarũt. Manifestum autẽ est, † qui ueritatem nõ norit, eum neque Deum nosse. Verumtamen, quemadmodũ modò dixi, & barbari per me germanũ Dei ministrũ, Deum cognouerunt, & metuere didicerunt. Ipsumque me ubique tutari, & rebus ipsis mihi prospicere senserunt. Vnde maximè Deum norunt, quem illi quidem propterea

† ἔφορον.

** [illegible]*

Grauis & Imperatoria contentiosorum Episcoporũ obiurgatio.

† ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοῶν, οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει.

Deum sibi in rebus omnibus affuisse gloriatur Constantinus.

A propterea quòd nos metuunt, colunt: uos autem, qui arcana sacra benignitatis eius * præferre (quid enim dicam † seruare?) uidemini, uos inquam nihil agitis aliud, quàm quod ad discordiam & odium facit, & quod (ut simpliciter dicam) ad generis humani exitium refertur. Verùm properate, sicuti dictum est, & ad nos quamprimùm omnes uenire maturate: illud persuasum habentes, omnibus neruis conaturos nos esse, ut ijs quæ corrigenda sunt, emendatis, in lege Dei omnia ritè seruentur, ut que eis neque probrum neque praua aliqua opinio & suspicio inhærere posSit: dissipatis nimirum, prorsumq; attritis, atque adeò sublatis omnino legis inimicis, qui quidem sub prætextu speciosi nominis, uarias atque omnigenas præbent blasphemias, & obtrectandi occasiones. Talia Imperator quum scripsisset, alij quidem episcopi maximo territi metu, pro se quisque domum redibant. Eusebiani autem se in oculos Imperatoris ingerentes, iustam esse Synodi sententiam asseuerarunt. Et multis in Athanasium conuicijs coniectis, non iam de poculo fracto, aut mensa, aut uiui hominis brachio, quòd uera ea essent, instabant: sed ad nouam aliam confugêre calumniam. Minatum enim esse Athanasium dixerunt, inhibituros sua suasione Aegyptios esse, ne frumentum pro eo atq; Constantinus sanxisset, quotannis Alexandria Constantinopolim subueheretur: eaq; uerba audiuisse Adamantium, Annubionem, Arbathionem, & Petrum, episcopos. Hæc allegantes, causam calumnijs obtinuere. † Sæpenumero namque mendacium uincit, quum is qui calumniam struit, bonæ fidei opinionem consequitur. Confestim igitur Imperator iracundia correptus, in Galliam ad Treuiros uirum proscribit. Idq; ita fecisse Constantinum opinio est, non tam quòd uera esse quæ in eum dicta fuerant, crediderit, quàm ut ecclesiam ad unitatem & episcopos ad cōcordiam perduceret. Quod quidem aliter fieri non potuit, nisi Athanasius relegaretur. Communionem enim Arianorum omnino auersabatur. Atque ille ad eum quidem modum ad Treuiros in Galliam est abductus.

B

* προβάλλεσθαι † φυλάττειν.

Eusebiani tantum Episcopi Constantinopolim ueniunt.

† ἰσχύει γὰρ πολλάκις τὸ ψεῦδος ἐπειδὰν ἐπιβάλληται τὸ ἀξιόπιστον

Athanasius calumnijs nouis Eusebianorū circumuentus, Constantino censente, ad Treuiros relegatur.

CAPUT LI.

ARius autem Hierosolymis Alexandriam redijt. Quum uerò ecclesia Aegypti nihil sibi communionis cum eo esse uellet, ille cum sectatoribus suis denuò turbas ciere, & hæresim suam fraudulenter serere cœpit. Plebs quùm ipsius reditum, tum pastoris sui exilium grauiter tulit. Ac Imperator ubi Arij sententiam prauam esse cognouit, Constantinopolim hominem uocauit, peruersæ opinionis cœptorumq; suorum rationem redditurum. Constantinopoli populus in duas partes discesserat. Atque ij quidem nihil prorsus de Nicænis decretis mutandum esse dicebant, alij autem Arium rectè profiteri contendebant. Et maximo in urbe motu excitato, homines pleriq; ut conuentus cogeretur, conabantur. Alexander porrò Constantinopolitanæ ecclesiæ antistes, qui dudum Metrophani successerat, uir præter cæteros Dei maximè amans, ut motum cum sedaret, nihil non experiebatur. Quod ubi ei minus succesSit, in maximum se demisit certamen. Et quum quod faceret aliud non haberet, pacem & communionem cum Ario tum deprecatus est. Nefas enim esse, minimeq; consuetudini ecclesiasticæ conuenire dixit, quæ ab ipsis atq; eis etiam qui ex terris omnibus quæ sub sole sunt, Nicæam concurrerant, decreta essent, abrogare. Eusebius autem post conuicia multa apertè minabundus grauia ei denunciauit, nisi ad certum diem Arium in communionem admitteret. Absque eo enim si esset, ipsum quidem extorrem ab ecclesia futurum, successorem autem eius cum Ario communicaturum. Hæc ubi sunt dicta, tum

Arius Alexandriam reuersus contemnitur.

idem Constantinopolim ab Imperatore euocatur.

Constantinopoli quoq; in religione dissidetur.

Contentio Alexandri Constantinopolitani episcopi & Eusebij Nicomediensis, de Ario.

Constituitur Alexandro dies, quo Arium in communionem admittat.

tum quidem colloquio soluto discessere: Eusebius quidem etiam atque etiam, ut quę minatus fuerat, ad exitum perducerentur moliens: Alexander uerò, ne ad rem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precationibus incumbens. Quem, non tantum ut ipse exautoraretur mouebat, quantum ne quid de doctrina mutaretur solicitabat. Pertimidum eum maximè Imperator faciebat, qui quodammodo in aduersariorum uerbis acquiescere uidebatur. Itaque in ea solicitudine & anxietate trepidans diuinus senex, rebus omnibus posthabitis, & arti differendi nuncio remisso, festinabundus † ad sanctius confugit sacrariũ, ieiunio & orationi sese dedens: neque quidquam rerum earum remittens, quæ ad placandum exorandumque Deum facerent. Et in ea ecclesia quæ Pacis cognomen obtinet, se clausit: & ore in sacrã sanctioris sacrarij mensam procũbens & lachrymãs, continuè dies noctesque orauit. Cuius illa fuit oratio, ut siquidem opinio Arij uera esset, ne ipse constitutum conuentui & cõmunioni uideret diẽ: sin quã ipse coleret, sententia maximè ueritate niteretur, ut Arius dignas lueret pœnas, uelut malorum in professione fidei omniũ autor. Sic episcopus Alexãder precabatur. Sed & Imperator periculũ de Ario facere uolens, in regiã suã eum accitũ, num & ipse Nicænis decretis assentiret, rogauit. Atque ille, citra moram & deliberationẽ omnẽ, in conspectu Principis, decreto Synodi callida simulatione subscripsit. Factum id admiratus Constantinus, iurerãdo quæ scripserat cõfirmare eum iussit. Quod & ipsum confestim † dolosa adhibita fallacia, sicuti eos qui de hac re memorant, dicere audiuimus, fecit. Quòd namque suam de diuino numine opinionem Arius in charta descriptã sub axillis in sinu ferebat, ita se uerè sentire, quemadmodũ scripsisset, iurauit. Quare Imperator persuasus, Alexandro, ut Arium reciperet, seuerius mandauit. Sabbathũ erat, & postridie ut ad cõmunionem admitteretur Arius, expectabat. Verùm uindicta nequaquã morata est, quæ uestigia eius qui tam † absurdis cauillationibus usus esset, in pedibus ipsis est insecuta. Ex Imperatoris palatio à quibusdam Eusebij satellitibus Arius deductus, per forum insolenter gradiebatur, & per mediam urbem uenditans sese inferebat. Postquam ad Constantini forum uentum est, ubi ingens illa Porphyretica Constantini ipsius columna magnificè in altum excurrit (serũ aũt diei erat) timor derepentè ex cõscientiæ uulnere Ario incessit, eumque alui laxitas consequitur. Et urgebatur eo casu maximè: proindeque secessum publicũ, qui in propinquo erat, petit. Ibi animo ei defecto, sua sponte incrementa effluunt: & † ui naturæ constringente soluta, sedes ipsa procidit, & multus sanguis effunditur, constitutio quoque interna corporis omnis unà cum intestinis epate & splene diffluit. Atque ita ille perit. Quum autem inde nõ exiret, ingressi quidam propter diuturniorem eius moram, mortuũ in fœdo subsellio reclinatum inuenere. Secessus is longo pòst tempore est ostensus retro forum & macelli porticum: perpetuaque loci eius & mortis Arij est memoria, quippe quem prætereũtes omnes digito semper designare soliti fuerint. Diu uerò postea, fama est neminẽ subsellio eo usum esse. Omnes enim locum eum fugerũt, pro detestando habentes, in quo uidelicet Arius impietatis pœnas persoluisset. Postea autem Arianus quidam, uir perque opulentus, locum emit: & forma eius priore abolita, domum magnificam in eo construxit, ut obliuioni res ibi acta mandaretur, neque amplius mors Arij sempiterna memoriæ successione, † ueluti per Comicũ ludum posteritati exhiberetur.

Obitu uerò eius publicato, uariç de eo hominũ fuere opiniones. Quibusdam enim uidebatur repentina ægritudine correptus, & per animi liberiorẽ relaxationem, ut cui res ex sententia cecidisset, ex immẽsa, quæ cor eius affatim offuderit, lætitia, subitò extinctus esse. Alij, impietatis dignũ luisse supplicium putabant.

Familiares

Alexander ad preces confugit.

Alexandri precatio contra Arium.

Arius Nicænis decretis apud Constantinopolim subscribit.

Subscriptionẽ dolo malo per iusiurandum confirmat. Socrat. lib. 1. cap. 38.

Vindicta diuina eum consequitur.

Constantini forum.

Repentina & horrenda Arij mors.

In loco eo ubi Arius interijt, ad abolendam mortis eius infamiã, magnifica ædes ab Arianis constructæ.

Variæ de morte Arij opiniones.

Precatus est Deum, ut uel animam suam susciperet, ne communione Arij contaminaretur: uel inopinatũ quidq̃ faceret, quod et factum est. Epiph.

A

B

A Familiares eius, ab obtrectatoribus ex insidijs per incantationem & ueneficium necatū dicebant. Non mediocris uerò animi solicitudo Nicomediensem cepit Eusebium. Factum namq; istud non urbem modò, sed uniuersum propè orbem percurrit, fama de eo uellociore passim increbrescente. Imperator sanè re ea maiorem in modum est delectatus, & propterea professionē fidei Nicænam perinde atq; à Deo ipso dictatam, magis etiam defendit, Christianæ religioni mirificum in modum addictus. Locus ipse postulare uidetur, ut quæ magnus Athanasius de Arij rebus scripta reliquit, referamus. Quæ sic se habent: Nam & ipse Arius hæresis quidem princeps & antesignanus, Eusebij uerò particeps & socius, studio & opera Eusebij & amicorum eius, uocatus à beato Constantino Augusto, & ab eodem ut in scripto persuasionē fidei suæ exponeret flagitatus, in libellum eam dolo malo, impudētibus de impietate sua dictis suppressis, retulit: uerbaq; scripturarum simplicia, sicuti in eis expressa reperiunt, itidem ut diabolus assimulauit. Deinde quum beatus Constantinus dixisset, Siquidē nihil præterea tectum in mente habes, ueritatem testimonio iurisiurandi cōfirma. Vlciscet enim te, si falsò iuraueris, Dominus ipse. Iurauit miser, neque habere se, neque aliud quàm tum scripserit, quamuis dictum aliquando ab eo sit, sentire. sed ilicò egressus, tanquā pœnas pendens cōcidit, & suspensus crepuit medius. Atq; omnibus quidem hominibus communis uitæ finis constitutus est mors ipsa: neque cuipiam, etiam si is inimicus fuerit, qui uita defunctus sit, † insultare conuenit: quòd incertum sit, an non idem sibi ante uesperam accidat. Sed Arij obitus quādoquidem non simplex fuit, dignus propterea est qui commemoretur. Quum enim Eusebius se eum in ecclesiam introducturum minaretur, episcopus quidem

B Constantinopolitanus Alexander id futurum negauit: Arius autem ui & minis Eusebij confisus est. Sabbathum quippe erat, & postridie sperabat se ecclesiæ cōuentui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexādro autem orante. Sed enim Dominus, iudicio suo interposito, aduersus homines iniquos iudicauit. Nondum enim sol occiderat, & necessitate eum in locum suum pertrahente, ibi pessum ijt, utroque simul, & communione & uita confestim orbatus. Beatus certè quidem Constantinus re audita, admiratus eam est, periuriū eius uindicatum esse perspectū habens. Omnibus autem tum manifestum fuit, quùm Eusebij minacem denunciationem, tum Arij spem & expectationem frustra fuisse. Declaratum quoq; rursum, Arianum furorem ab ipso Seruatore exclusum esse à communione, & hic, & in primogenitorum ecclesia. Quis igitur nō miretur, homines istos magno contentionis studio uidens iusticię laudem ei tribuere, quem condemnauit Dominus? eosdemq; cernens hæresim defendere eorum, quos excommunicatos esse conuicit Dominus, ducem eius ecclesiam ingredi non passus? Hæc de Ario Athanasius.

Athanasius de Arij periurio & obitu.

οὐ δεῖ τινος ἐπεμβαίνειν. Nullius calamitati insultandum.

Nescis quid serus uesper uehat.

CAPUT LII.

Hoc tam fœda morte sublato, finem tamen nugamenta eius non habuere. Neque qui factionis eius erant, uel ad breue tempus desierunt insidias eis struere, qui in diuersa erant sententia. Populus sanè Alexandrinus frequenter ad Imperatorem, qui ei de restitutione Athanasij miserabiliter supplicarunt, misit. Et ad eundem scripsit multa uirtute pollens Antonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, sed potius ut sycophantiam omnino esse, intentatam Athanasio accusationem, crederet, orans. Imperator autem nequaquam persuaderi potuit: sed populo Alexandrino rescribens, dementiam atque † inordinatam confusionem obiecit. Sacerdotibus autem, & cœlibatum colentibus Monachis scilicet, ut quieti essent, mandauit.

Non persuadetur Constantinus, ut Athanasium ab exilio reuocet.

ἀταξίαν.

dauit. Neque enim unquã se mutaturum de Athanasio sententiam, neque eum reuocaturum esse asseruit: tanquam uirum seditiosum, & malorum patratorẽ, præsertim quum ecclesiastico iudicio condemnatus esset. Clàm quoque Antonio significauit, se Synodi decreta non facilè irrita facere posse. Nam etiamsi pauci, inquit, fuerint, qui hostili animo sententia sua illum iugularint, tamen reliquam cõuentus eius multitudinem bonorum & probatorum uirorum, non ita simpliciter & temerè prorsus illorum calculos fuisse sequuturam. Addidit insuper, effreni esse lingua, & contumeliosum uirum Athanasium, atque ad seditiones & discordias concitandas idoneum. Ita namque qui hostili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum Imperatorem scirent uicia eiusmodi supra modum grauiter ferre. A

Plurimum Constantinus iudicio conuentus Ecclesiastici, qui Athanasiũ damnauerat, tribuit.

Eidem persuasum erat, Athanasium seditiosum uirũ esse.

Porrò quum multitudinem in duas esse sciret factiones diuisam, & aliam Athanasio, aliam autem Ioanni fauere, qui Melitij successor, in Synodo Tyria cõmunione uti, honoremque suũ in clero suo, sicuti & sectatores eius, habere iussus fuerat: ualde ea re commotus, ipsum quoque ab ecclesia proscripsit. Quod quidem præter opinionem Athanasij inimicorum accidit: accidit tamen. Neque Ioanni profuere quicquã, quæ Tyri à Synodo acta decretaque fuerant. Imperator namque nulla supplicatione aut deprecatione flecti ** potuit, si quando suspicionem in quenquam, ad seditionem eum & discessionem Christianum clerum concitare, concepisset. Scire autem oportet, Arij dogma, quamuis à multis magno studio in sermonibus & disputationibus frequentaretur, sine nomine tamen etiam tum fuisse, neque in corpus proprium coaluisse. Nã præter Nouatianos, Phryges, Valẽtinianos, Marcionistas, & Paulianos, omnes alij simul communicabant, & in una cõueniebant ecclesia.

Ioannem quoque Melitianũ episcopum Cõstantinus exauctorat.

Seditiosorum hominum inimicus Constantinus.

Ariani nondũ collegium & ecclesiam suam habuere.

Quippe contra quos lege lata, Imperator precatoria eorum aboleri, eosque in Catholicis ecclesijs cum B alijs congregari iusserat. Alibi uerò illis neque priuatim neque publicè conuentus agere licere, sed in uno communiter omnes loco conuenire uoluit. Per quam legem, quantum ego colligo, multæ hæreses, memoria earum sublata, diffluxere. Superioribus enim temporibus, quicunque CHRISTI appellatione censerentur, quamuis diuersarum essent opiniõnum, eodem tamen loco apud eos qui Græcã susceperant superstitionem, erant: & quum ab illis affligerentur, de discrimine si quod inter eos esset, curiosè ipsi inquirere supersederunt, cõmunib. quippe calamitatib. expositi. Quapropter facilimè per partes cõueniẽtes cõciones habebãt: frequentiorique cõsuetudine, quũ pauci essent, in factiones multas nõ discedebãt. Constitutione autem ista promulgata, difficile eis fuit publicè seorsim conuenire, multo uerò minus clandestinos cœtus cogere, episcopis loci cuiusque id obseruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ ecclesiæ sunt uniti. Quod si fortè aliqui in sua sententia perstitere, decedentes nullos reliquere successores, quum neque conuentus eis agere permitteretur, neque liberè hæresim docere possent.

Lex Constantini, ut certis exceptis hæresibus, cuiuscunque opinionis Christiani in una cõuenirent ecclesia, neque suos sibi cogerent cœtus.

At hæreses aliæ uel propter autorum improbitatem, uel propter dogmatum † ineptias, non ita multis sunt frequentatæ. Nouatiani autem, ut qui eadem cum uniuersali ecclesia de CHRISTO sentirent, diutissimè statum suum retinuere, neque illis constitutio ea obfuit. Videtur uerò & Imperator ipse non illibenter aliquid de rigore & seueritate remisisse, & terrere potius quàm perdere subditos maluisse. Et Acesius, qui tum Nouatianorum episcopus fuit, maximè ecclesię suę profuit, apud Imperatorem propter sanctiorẽ uitam gratiosus. Phryges uerò, præterquàm in Phrygia & locis finitimis, eadem in alijs Imperij partibus, quæ aliæ hæreses, sunt passi. In locis autem suis, ex quo Montanus extitit, sectæ

† τὸ σαθρὸν.

Nouatianorũ ecclesia.

Phrygum conuenticula.

** ὁ γὰρ βασιλεὺς κρείττων ἱκεσίας ἦν καὶ παραιτήσεως πάσης, ἐπείπερ οἱ ὑποπτεύοντες ἦσαν εἰς στάσιν καὶ σχισμὸν τὸν χριστώνυμον κλῆρον διασπείροντες. Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat, qui suspecti ei erant, quòd ad dißidiũ & factiones Christi nomen usurpantem Clerum concitarent. Eusebius de uita Constantini.

A sectæ suæ exordio sumpto, longo permanserunt tempore. Eo autem anno Eusebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicenæ synodi, scriptis moliri cœperunt: & nudo quidem capite, quod dicitur, τὸ ὁμοούσιον consubstantiale reijcere ausi non sunt. satis enim sciebant, Imperatorem ipsum ita sentire, & mirificè formulam eam complecti. Aliam autem componentes scripturam, seu formulam fidei, interpretationibus quibusdam complecti eam, ea quæ Nicææ decreta essent, Orientalibus episcopis significarunt. Atque ex eius uerbis, eorumque sensu, in disputationem prior quæstio est deducta. Quæ tametsi finem suum consequuta esse uidebatur, tamen eo pacto in controuersiam est reuocata. Et res quidem de Ario sic sunt actæ.

Eusebius & Theognis noua fidei formula composita, Nicena decreta retexuere.

CAPUT LIII.

SVb idem tempus episcopi Constantinopoli congregati, Marcello quoque Ancyræ minoris Galliæ episcopo dignitatem, ueluti qui noua inuexisset dogmata, abrogarunt. Asterius namque quidam ex Cappadocia sophista, qui ostentationis & quæstus causa philosopharetur & doceret, eo studio posthabito, Christianam religionem se culturum professus fuerat. Et libris aliquot compositis, Arij opinionem astruere contenderat. Cum quo itidem Christũ Dei uirtutem esse scripserat, uti Moses erucam & locustam magnam uirtutem Dei esse dixit. Aliaque hisce similia cauillans, Arianis adhærebat: atque in synodis eis assistens, plurimùm eos adiuuabat. Illud autem in consilio habebat, ut præclaræ alicuius urbis episcopatum consequeretur. Verùm id quod constituerat, parum ei successit. Persequutione enim non tolerata, B dijs sacrificauerat: eamque ob rem, sacrorum administratio ei est denegata. Porro quos composuerat libros, in Syria uulgauit. Aduersus quos Marcellus scribens, siue sciens, seu imprudens, in errorem ex diametro illi contrarium est delapsus, & cum Paulo Samosateno Christum merum esse hominem dixit *. Quod ubi intellexerunt qui Tyri & Aeliæ coacti fuerant episcopi, Asterio quidem ipsi nihil obiecerunt, quòd scilicet sacris ecclesiastici ministerij initiatus non esset: Marcello autem episcopali dignitate prædito, quùm plurima uitio uerterunt, tum quòd perperam scripsisset, dicam impegerunt: abolereque eum libros, qui nihil à Samosateni scriptis differrent, iusserunt. Atque ille facturum se id pollicitus, minimè tamen fecit. Cœterùm ubi Eusebius inde literis Constantini uocatus Byzantium uenit, rursum Marcelli causa in disceptationem est deducta. Postquam autem minimè illi uisum est, ut impietatis libros, sicuti receperat, igni consumeret: episcopatum ei Eusebiani ademere, & Basilio cuidam eloquentia & uaria doctrina præclaro uiro, Galatiæ ecclesiam regendam tradidere. Scripserunt ij quoque, ut Marcelli scriptum, ubicunque reperiretur, prorsus aboleretur: capitibus quibusdam ex eo scripto, ut dissonantibus, epistolæ insertis. Quod sanè scriptum libris tribus, quemadmodum audiui, pulcherrimè refutauit Eusebius Pamphili: Marcellus autem in Synodo Sardicensi postea episcopatum suum recuperauit, quòd non ita sentire existimatus esset. Non enim satis perpensa & intellecta à multis eius scripta: ob eamque causam, in Pauli eum opinionem incidisse, calumniam homini obiectam esse, sicuti suo loco à me referetur, creditum est. Simulque dictum, * per modum quæstionum à Marcello scripta ea esse instituta. Et Imperator ipse, manifestam esse Eusebianorum contra eum calumniam deprehendit. Admodum enim infesti illi erant, quòd neque in Phœnicia quæ aduersus Athanasium ipsi constituerant, neque rursus Hierosolymis quæ pro Ario decreuerant, comprobasset. Sed neque in dedicando Caluariæ

Marcello Ancyrano episcopo in conuentu episcoporum Constantinopolitano dignitas adempta.

Asterius Capadox ex Sophista Christianus factus, sed Arianus.

Is martyrio repudiato, dijs sacrificauit.

Itaque in presbyterorum ordinem non est receptus.

** Filiũ enim Dei ex Maria initium sumpsisse, & regnum eius finem habiturum esse, dixit. Sozom. li. ii. ca. 33.*

Marcelli Ancyrani hæresis.

Libros is suos abolere ab episcopis iussus, dicto audiens nõ fuit.

Basilius episcopus Ancyranus.

Marcellus postea episcopatum suum recuperauit. Scripta eius non satis à plerisque intellecta.

** ad ...*

Eusebiani Marcello infensi.

templo, quod magnum martyrium est cognominatum, à communione eorum A se subducens, eis affuisset. Quapropter ad Imperatorem scribentes, præter alia uiro obiecerāt * in Imperatorem ipsum contumeliam, eo quòd ecclesiam splendidissimè conditam, cum reliquis episcopis consecrare supersedisset. Hæc de Marcello.

ἐς βασιλέα ὑβρίσαι.

CAPUT LIIII.

Constantinus Imperij ditiones inter filios diuidit.

† sexaginta sex, Europ.

Thermæ ad Helenopolim.

IMperator imperio filijs iam diuiso, Constantino quidem & Constāti partem occidentalem designauerat, Constantio autem Orientem dederat. Quorum primo imperij sui decennio Constantinum, secundo Constantium, tertio minimū natu Constantem Cæsarem dixit. Deinde anno uno & mēsibus aliquot peractis, † sexaginta & quinq; annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bithyniæ transijt, ut ibi quæ in propinquo sunt, sua sponte profluentibus & naturalibus lauacris uteretur. Quum uerò grauiorem sentiret imbecillitatem, lauatione posthabita Nicomediam uenit: atq; ibi in suburbano agens, quemadmodum Hermes, Socrates, & Theodoritus ecclesiastici scriptores dicunt, diuinum percepit baptismum. Quorum uerba hic apponere uisum est. Hermes enim Sozomenus sic inquit: Ibi sanè quum in suburbano ageret, sacro initiatus est baptismo: qua de re uehementer lætatus, Deo egit gratias. Socrates autē: Helenopoli Nicomediam est profectus, ibiq; in suburbano agens, Christianum suscepit baptismum. Itidem & Theodoritus: Trigesimus imperij eius præteri erat annus, atq; anno insuper & mensibus paucis exactis, Nicomediæ in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum uerò quàm incerta sit hominis uita cognitum haberet, diuinum baptismi donum suscepit: quem ad id usq; tempus ideo distulerat, quòd in flumine Iordane percipere concupiuisset. Hæc illi quidem nescio quo modo dicunt: nos uerò Ecclesiæ uniuersali consentientes, Romæ cum sacro lauacro tinctum esse, Syluestre administram ei imponente manum, diximus. Ac de his quidem satis. Porro B testamento condito, Imperium tribus filijs, sicuti antea distribuerat, reliquit. Et multis ueteri Romæ, & cognomini ei urbi honoribus & præmijs concessis, uita est defunctus, sexagesimoquinto ætatis anno: quum quidem imperasset annis triginta duobus, mensibus aliquot decollantibus, uigesimoprimo mensis Maij die, Feliciani & Tatiani Consulatu, qui * ducētesimę octuagesimę septimę Olympiadis secundus annus fuit. Moriturus reuocari Alexandriam Athanasium iussit, Eusebio alijsq; qui ei aduersabātur, præsentibus. Nemo uerò miretur, quòd tantos uiros deceptus exilio mulctauerit. Nam qui id ei persuasere, Antistites sacrorum fuere, intra se quidem fraudem illi & dolum occultantes, extrà uerò splendorem magnificum præ se ferentes: quando etiam diuinum & magnum illum prophetam Dauidem nō pontifex aliquis, sed domesticus uerbero seruus decepit. Sibam enim illum, satis scio quòd legeritis: qui confictis mendacijs regem contra Miphiboset, ut agros illi auferret, concitauit. Quod quidem non ideo, ut Prophetam accusem, dixi: sed ut Imperatorem defendam, & naturæ humanæ imbecillitatem declarem: simulq; illud admoneā, ne statim prorsus accusatoribus, etiā si sint uel pręclari, uel * exacta ętate uiri, fides habeatur, sed ut auris altera semper aduersario reseruetur. Testamētū apud presbyterū deposuit, quē Arij laudatorem Constantia soror eius, eademq; Licinij coniunx, moriens ei ut uirum bonum commendauerat. Id iuramento interposito, Constantio, quum ex Oriente ueniret, dandum præcepit. Ex filijs enim decedenti nullus affuit.

Idem ad Nicomediam baptisatus ab Eusebio Nicomediensi episcopo. In eadem sententia est Rufin. Oros. Cassiod. & Pomp. Lætus.

Constantini mors. Ea biennio antè per inusitatæ magnitudinis cometā denunciata est.

** Quidam ponunt Olympiadem 279.*

Constantinus moriturus, ab exilio reuocari Athanasiū iussit, quē ab Episcopis deceptus proscripserat.

Hæc temporis obseruatio cum aliorum Chronographorū ratione non prorsus cōcordat.

Theodoret. li. 1. ca. 30.

Aνδράσι βαθυ τυ[?]

Testamentum Constantini.

CAPUT

Constantinus spadonum & aulicorum omnium uehemens domitor fuit, quos tineas & [illegible] sorices Palatij appellare solitus erat.

CAPUT LV.

A ET ille quidem sic ad meliorem regni felicitatẽ migrauit. Duces autem & præfecti, satellitiumq́ꝫ eius omne, arcæ aureæ corpus eius impositum, in cognominem ei urbem duxere: & in suggestu quodam ei collocato, quicunque uiuo honor præstitus, idem quoqꝫ defuncto tum à comitatu aulico est exhibitus. Vniuersi etiam perinde atqꝫ patre, cuius benignitatem omnes experti fuerant, orbati, perquàm amarè luxere. Sed quid dicere attinet, qua eum sint illi prosequuti honorificentia & cultu, donec aliquis liberorũ eum humaturus adueniret? Atqꝫ ubi Constantius certior de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificentissimè patrem funere elatum, in ecclesia quæ Apostolorum dicitur sepeliuit, ubi superstes adhuc ille sepulchrum sibi ipsi extruendum curauerat, quod Græcorum † ara antea sub duodecim deorum nomine fuerat, admirandum sanè spectaculum. Ibi in urna marmorea, unà cum matre Helena repositus est. Vnde mos postea sequutus, ut deinceps ibi quoqꝫ Christiani Imperatores sepelirentur. Quin & Constãtinopolitani, alijq́ꝫ item uirtute insignes episcopi in Apostolorum delubro sunt tumulati, perinde atqꝫ Imperatoriæ dignitati par honore esset sincerè obitus Episcopatus. Id'qꝫ factum, ut nõ longè ab Apostolorum reliquijs abesset. Magna enim gloria postea bonorũ conciliator Deus uirum eum, ueluti fidelem ministrum accumulauit, sanationum & miraculorum gratia & urnæ & statuæ ipsius, quæ in Porphyretici marmoris columna posita est, immissa, ut deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides uerbi illius Christi adimpleretur, dicentis: Ego glorificantes me, glorificabo. Maximus aũt hic uir Christianæ religionis laudator fuit. Et quùm primus

Corpus eius Cõstantinopolim perlatum.

Luctus publicus.

Sepultura Constantini.

† [illegible]

Commune Imperatorum sepulchrum Constantinopoli.

Ibidem quoque episcopi sepulti.

Ingentia miracula ad monumentum Constantini edita.

B Imperatorum omnium curam ecclesiasticarum rerum suscepit, tum ita eas auxit, ut ad summam amplitudinem nihil esset reliqui. Et nescio an quisquam alius, ut ipse, quascunqꝫ aggressus est res perfecerit. Nam & sine Dei numine nihil prorsus egit. Foris in bello fortissimus extitit uictor: domi autem tam facilè rempublicam administrauit, atqꝫ ut ei uisum fuit composuit, ut celeriter consiliũ aliud & senatum & urbem imperantem constituerit. Græcorũ religionem quæ diutissimè magno studio frequentata, ad summam superstitionem peruenerat, plurimũq́ꝫ uigebat, facilimè, quamprimum est aggressus, sustulit. Moribus bonus, mitis, & mansuetus admodum, animi fortitudine magnificentiam exhibuit. Mentis acumine, bonarum artium disciplina, recto iusticiæ cultu, & munificentiæ alacritate, omnes superauit. In prælijs uir, formæ decore nemini secundus: & quùm gratiosus maximè fuit, tum decentiæ ipsi magnificentiam coniunxit. Statura quoqꝫ corporis spectandus. nam neqꝫ nimium procerus esse habitus, & exiguam breuitatem longè supergressus est. Humeris latis, sensim ceruicem crassiorẽ prætulit. Colore corporis rubicundus, minus densum habuit capillum, eumq́ꝫ flauescentem. Barba mediocriter tenuis & rara, neqꝫ admodum demissa erat, ita ut in pleraqꝫ faciei parte succrescere nõ uideret. Oculi, quales uirum decent, & placidi: ex quibus mirifica quędã eminebat gratia, acutioresq́ꝫ illi & grãdiores. Nasus subaduncus, cui carnosum quiddam insidebat. Facies ipsa latior, & magnanima admodũ. Deniqꝫ supra alios Dei maximè amans fuit. Totius eius uitæ tẽpus sexaginta & quinqꝫ anni fuere, quorũ triginta & duos in Imperio egit, mẽsib. aliquot deficientib. sicuti suprà diximus. Imperiũ cũ summa potestate solus uiginti sex annis obtinuit. Complectit̃ porrò octauus iste historiarũ liber, à primo Constãtini imperij anno, ad obitũ usqꝫ eius, annos triginta duos. Quũ cõditi mundi annus fuit, a quinquies millesimus octingentesimus quadragesimusseptimus. A' natiuitate aũt Domini tum agebatᷣ annus trecẽtesimus b quadragesimussecundus.

Constantini laus.

Statura & forma eius.

a Secundum recentiores circiter 4310.

b Al. 340.

NONI TOMI CAPITA.

I. Proœmium, totius libri argumentum exponens.

II. Ut Eusebius Nicomediæ episcopus, eiusq; sectatores, Arij dogma cõfirmare uolentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in ecclesia concitarint.

III. Ut Athanasius ex Gallijs redierit cum literis Constantini Cæsaris, de obitu eiusdem Constantini. Item de Acacio, qui successor Eusebij Pamphili fuit.

IIII. Ut Alexandro Constantinopolitano episcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locũ eius obtinuerint: & ut Paulo in exilium acto, Eusebius Nicomediensis in eius locum sit suffectus.

V. Ut Eusebius coacta Antiochiæ Synodo, aliam fidei promulgarit expositionem. Et ut episcopatum abrogarit magno Athanasio. Item de Eusebio Emeseno.

VI. Ut Athanasio eiecto, Gregorius militari manu stipatus ecclesiam occuparit. De Iulio Romano episcopo, quomodo is Athanasij casum ægrè tulerit.

VII. Ut post Eusebium Paulus rursum sedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eũ fouerint. & de cæde Hermogenis ducis: & ut denuò Paulus sit eiectus.

VIII. Ut Athanasius & Paulus literis Iulij freti, sedes suas receperint.

IX. Ut Imperator Paulum per Philippum præfectum in exilium agi curauerit, Macedonius autem in episcopatum sit restitutus: & ut Athanasius fuga sibi consuluerit.

X. Quomodo Iulius Romanus Pontifex episcopis Orientalib. pro Athanasio scripserit: item Constantio fratri Occidentis Imperator Constans. & quomodo, qui ex Oriente in Italiam uenerant, aliam fidei uulgauerint expositionem.

XI. Ut occidentalibus & Orientalibus partibus de doctrina fidei triennium dissidentibus, episcopi Orientales expositionem fidei composuerint, quam longiorem nominarunt, & Occidentalib. miserint.

XII. De Sardicensi Synodo.

XIII. Quæ Socrates scriptor ecclesiasticus de opinione Eusebij Pãphili memoriæ prodiderit, & quæ Occidentis Orientisq; de fide Nicæna fuerit sententia.

XIIII. De Ægyptijs monachis, Scetiotis scilicet & Tabennesiotis. Atq; inibi de duobus sanctis Macarijs. Item de Pambo & Pachomio. Item de Apollonio, & de Anub.

XV. De Palæstinæ & Syriæ monachis.

XVI. De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ. & inibi de Eustathio Sebastiæ episcopo, qui autor & antesignanus eorum fuit. item de sancto Ephraim.

XVII. De Didymo. item de Aetio & Apollinari, hæreticis.

XVIII. De Theophilo Indo.

XIX. De Philostorgio, & quæ is scripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de Paradiso.

XX. De egregio in Christianam religionem filiorum Constantini magni studio, & de opinionibus eorum: & ut aliquantulum Constantius transuersim actus fuerit, & de dissidio seu contentione super consubstantiali & æquisubstantiali: & de figmento Arianorum.

XXI. Ut post Sardicensem Synodum minis Constantis Cæsaris adductus Constantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanasium: & quæ Constantius Athanasio scripserit.

XXII. Epistola Iulij Romani, pro sancto Athanasio Alexandriam missa.

XXIII. De Antiochenis episcopis. & de maleuolentia Stephani, cui Leontius successit.

XXIIII. Ut Athanasius sit receptus, utq; sectatores eius sedes suas receperint.

XXV. Epistola Constantij ad Alexandrinos, pro Athanasio.

XXVI. Ut ciuitates Athanasium exceperint, & de Synodo Hierosolymis propter eum coacta, et quæ ea Synodus Alexandrinis pro Athanasio scripserit.

Ut

XXVII Ut Ursitius & Ualens Ariani, libellum resipiscentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: et ut Nicænam fidem amplexi, cum Athanasio in gratiam redierint.
XXVIII. Ut eo tempore res quoq; publica male habuerit. & de Saporis Persarum regis contra Nisibin expeditione: & de occidentalibus tyrannis Magnentio, Britanione, aliisq; qui post mortem Constantis Cæsaris extitere.
XXIX. Ut rursum Arianorum opera Athanasius sit expulsus, ipseq; se fugæ commiserit: et ut denuò Georgius Alexandriam sit perductus, Alexandrinisq; infinita mala conciliarit: quemadmodũ ea de re in oratione de fuga sua Athanasius scriptum reliquit.
XXX. Ut eadem & Macedonius Cõstãtinopoli, circũq; ea loca fecerit: et ut martyrio perfuncti sint Marcianus, Martyrius, & Paulus Constantinopolitanus episcopus.
XXXI. De hæresiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maximè de Marci Arethusij episcopi fidei expositione.
XXXII. Ut tyranni Occidentales sint deuicti, Britanio scilicet & Magnẽtius. De Iudæis Diocæsarien sibus, & ut Gallus sit interfectus.
XXXIII. Ut denuò Ariani Synodos Antiochiæ et Mediolani celebrãtes, Athanasium oppugnarint: & quæ consilia de peruersione fidei Constantius ceperit.
XXXIIII Quas calamitates sub Imperio Constantij magnus pertulerit Athanasius; & ut DEUS sæpe eum ex maximis liberarit periculis, & ut is multa diuinitùs præuiderit.
XXXV. Ut Liberius Iulij Romæ successor, quòd se Constantio opposuerit, in exilium sit actus, & Felix locum eius occuparit.
XXXVI. De blasphemia Aetij Syri, et item Eudoxi Antiocheni. Item de Synodo Ancyræ coacta. Et quæ Georgius Laodicensis episcopus & Constantius Imperator contra Aetium & Eudoxium ad eam Synodum scripserit.
XXXVII. De rebus in Sirmio actis: & ut Liberius Romam reuersus, cum Felice successore suo episcopatum administrarit, donec paulo pòst è uiuis Felix excesſit.
XXXVIII Ut institutam Nicomediæ propter Eudoxium & Aetium Synodum, motus terræ coortus soluerit: & ut tum Synodum in Oriente & Occidente scindi atq; diuidi placuerit.
XXXIX De Ariminensi Synodo, in qua Occidentales ab Orientalibus dissenserunt.
XL. Epistola Ariminensis concilij Constantio Imperatori missa.
XLI. De episcoporum Arimini congregatorum cum Imperatore dissensione: & de Synodo dolo malo Nicæ, quæ Thraciæ ciuitas est, coacta.
XLII. Quæ mala Ariani intulerint consubstãtiale colentibus: de Macedonij crudelitate. Quæ etiã mala Nouatianis propter consubstantiale acciderint. Ut Macedonius translatis in alium locum Constantini reliquijs, tumultum populi concitarit: quam ob causam Constantius est indignatus.
XLIII. De Synodo Seleuciæ congregata, & alia fidei formula quam Acacius promulgauit.
XLIIII De rebus Constantinopoli post Seleuciæ Synodum actis. Ut Aetio episcopatus abrogatus sit: & ut qui Seleuciæ congregati fuerant, & simul Occidentales Ariminensi subscripserint fidei: ac deinceps Constantinopoli quinquaginta in Synodo congregati episcopi, Ariminensem fidem comprobarint, quibusdam illi uerbis ab Acacio additis. Catalogus uariarum fidei expositionum.
XLV. Ut Acacius & Eudoxius episcopatibus priuarint Macedonium, Eleusium, Basilium, et Sophronium, non doctrinæ causa, sed propter priuata quædam crimina.
XLVI. Ut etiam Cyrillus Hierosolymitanus episcopus episcopatu deiectus sit, & qui in locum abrogatorũ suffecti. De improbo & importuno sophismate Eudoxij Constantinopolitani, & de persequutione tum ab Acacio profecta.
XLVII De hæresi Macedonij, & Marathonij Nicomediæ, & Eustathij Sebastiæ episcoporũ, qui primi contra Spiritum sanctum blasphema proferre uerba cœperunt, et propterea Pneumatomachi appellati sunt.

XLVIII. *Ut Eudoxio Constantinopolim traducto, Meletius ex Sebastia Antiochiam sit translatus: et ut eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit.* A

XLIX. *Ut Acacius Antiochenus etiam uerbum æquale ex Ariminensium fide eximere contenderit: & ut idem, quum præstare id non posset, conquieuerit. & de Alexandrino Georgio, ut is Alexandrinis grauis molestusq; fuerit.*

L. *De Imperatoris Constantij obitu, & quæ Gregorius Theologus de eo scripta reliquerit.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus IX.

CAPUT I.

Dicendorum propositio.

QVAE catholicę ecclesię superstite adhuc Constantino acciderint, abunde à nobis dicta esse uident. Superest, ut quę consequuta, & à sacro episcoporum ordine sub filijs eius acta sunt, persequamur. Atq; equidẽ in hoc libro cõmemorabo, quẽadmodũ Athanasius ex Gallijs reuersus, Eusebio restiterit. Et ut imperiũ ad Constantẽ simul & Cõstantiũ, deinde aũt ad solũ Constantium peruenerit. Dicam præterea de Paulo, Eusebio, & Macedonio, Constantinopolitanis antistitibus, & quę sub his acta. Et quas res Antiochiæ & Alexãdriæ gesserint, qui ibi minus dignè sacro sunt magistratu functi. Et ut Roma cũ Constantis & Iulij literis reuertentes Paulus & Athanasius, sedes suas receperint, & B mox ex eis rursum sint expulsi. Item de uarijs & in Occidente & in Oriente concilijs: in Sardica, Sirmio, Mediolano, Palæstina, & Seleucia coactis. Dicemus quoq; de Gallo Cæsare, & de quibusdam hæresiarchis, Photino, Aetio, Macedonio, Eudoxio, & duobus Apollinaribus. Faciemus etiam mentionem clarorum quorundam propter uirtutem uirorum. Præterea Eustathij & Meletij, Antiochiæ & Sebastiæ episcoporum. In fine, quomodo minus laudabili morte uitam finierit Constantius, exponemus. Initium autem inde sumemus.

CAPUT II.

Ariani Constãtino defuncto animos sumũt.

VIuente adhuc Constãtino, nemo apertè cõtra Nicænã fidei professionem niti audebat: quãuis nonnulli clàm eam non receperint. Postquã autem is decessit, qui in cordis recessu hæresis uenenum occultũ antea habuerant, & ob id tum quoque suspecti fuerant, confestim alicunde progressi, clandestinis colloquijs posthabitis, nudo (ut dicit) capite cum omnib. congrediebant, ut Arij maximè opinio obtineret laborãtes. Quorũ duces erant episcopi Bithyni, Eusebius & Theognis. Facilius aũt consilium suum ad optatũ exitum peruenturũ putabant, si Athanasij in urbẽ Alexandrinã reditũ impedirent. Et quũ eis sic esset instituta ratio, tum ueluti manu quadã in rebus omnibus usi sunt administro presbytero, qui autor etiam ut Arius reuocaretur extitit, nõ apud Constantinũ tantũ, sed etiã apud Constantiũ maximè gratiosus, quòd per cum res plerasq; ex uolũtate sua peragebat. Dudum enim Orientis imperio potiri uoluerat; quod ei tũ ex testamẽto patris, à presbytero eo illi in manus tradito,

Presbyter Arianus effecit, ut Arius ab exilio reuocaretur.

per-

A permissum erat. Quã ob rem hominẽ in honore habuit: & libertatẽ ei multam, si mulq́ꝫ apertũ ad Imperialem aulam aditum dedit. Quæ res noticiã ei apud omnes conciliarunt, & gratũ uereq́ꝫ charũ Imperatoris coniugi, & qui Imperatorio cubiculo præerãt eunuchis effecerũt: quorũ princeps tũ fuit Eusebius nomine, maximã quoqꝫ in tota Imperatoris domo potestatem obtinens. Hic ex presbyteri eius de rebus sacris institutione, Arij rabie imbutus, acerrimus sectatorũ eius laudator fuit, pluresq́ꝫ in aula Imperiali celeriter in sentẽtiam ipse suam adduxit. Quin ipsam quoqꝫ Imperatoris coniugẽ, per mulierculas quæ in Gynæceo erãt, & per presbyterũ ipsum in impiã opinionẽ pertraxit. Et malũ hoc paulatim per omnem serpẽs aulam, ad ipsum quoqꝫ transijt Imperatorẽ. Et breui per aulæ interiora uagatũ, extra quoqꝫ aulam apertè progressum, omnẽ ubiqꝫ percurrit urbem. Ibi tum † bellum quoddam dialecticũ atqꝫ disputatorium est exortum. Et in uicis, congregationib. cauponis, conuentibusq́ꝫ adeò omnib. mulieres quoqꝫ & pueri non aliud studio habuere, quàm de dogmatibus blaterare: his uidelicet Arij opinioni ueluti honestæ & bonę addictis, his aũt decreta magis Nicęna cõplectentibus, unde rixæ, æmulationes, & inimicitiæ excitatæ.

Presbyteris in aula Imperiali gratiosus.

Eusebius Archieunuchus Arianus.

Arianismi propagatio in urbe Constantinopolitana.

† διαλεκτικὸς πόλεμος.

Disputationes de religione populares.

CAPUT III.

Hic rerum status in urbibus Orientis erat. Occidentales enim Nicænũ decretũ inuiolatũ retinuere. Porro Eusebio & Theognidi res, quæ incrementa sua in deterius capiebãt, & quotidie, ut ita dicã, magis magisq́ꝫ excitabantur, ex sententia procedebãt. Qui in primis studebãt, id quod constituissent, ad exitum perducere. Id uerò erat, ut unum aliquem qui opinionis eorũ esset, Alexandrinæ ecclesiæ Hierarchã præficerent. Sed consiliũ eorum ab Occidẽte reuersus impediuit Athanasius, unius Augustorũ, iunioris B uidelicet Constantini, qui Occidentalib. Gallis imperabat, literis fretus. Is nanqꝫ ubi cognouit, patrẽ cognominẽq́ꝫ suum, Athanasij exiliũ testamento abrogasse: reditu concesso, ut Alexandriam is reuerteretur, curauit. Literæ quas secũ attulit, hisce uerbis scriptæ erant. Constantinus Cæsar populo catholicæ ecclesiæ Alexandrinorum. Non puto sacris animis uestris excidisse, quã ob causam Athanasius adorandæ legis sacerdos, ad tempus in Gallias missus fuerit. Quum enim sanguinariorũ infestorumq́ꝫ inimicorum feritas capiti eius ad periculũ creandũ immineret, ne per improborũ peruersitatem extremum discrimen adiret, sed ut immanitas ea eluderet, è faucibus ingruentiũ ei uirorum ereptus, in ditione mea uiuere iussus est, ita ut in ea qua uersatus est urbe, res ei necessarię omnes abundè suppeditarent. Quamuis præclara eius uirtus, diuino confisa auxilio, durioris fortunę graues erumnas maximè subleuet, atqꝫ adeò contẽnat. Sedenim tametsi dominus noster beatæ memorię Constantinus Augustus, pater meus, episcopũ hunc in locum suum apud grauissimam pietatẽ uestram restituere constituerit: tamen posteaquã humana sorte præuentus prius obdormiuit, quàm uotũ suum impleuerit: cõuenire mihi uisum est, consiliũ diuinæ recordationis Imperatoris, per successionẽ ad me transmissum, perficere. Qui uir ubi in conspectũ uestrum uenerit, qua apud me acceptus fuerit ueneratione, cognoscetis. Neqꝫ adeò mirandum est, si quid à me pro eo est factum. Animum namqꝫ meum ad id, quùm desiderij uestri facies, tum tanti uiri species mouit & excitauit. Diuina prouidentia uos conseruet, fratres dilecti. Secundum hasce literas, suauiter ab Alexandrinis susceptus Athanasius, Aegypti ecclesias administrauit. Eusebius uerò tanquam telo quopiam, sic reditu illius ictus, sycophantijs oppugnare eum rursus, & rem ad seditionem perducere est aggressus, negociumq́ꝫ adeò ei nouis calumnijs exhibuit. Citra moram enim omnẽ Imperatore adito, illum ut uirũ sedi-

Eusebius & Theognis Arianorum antesignani.

Athanasius ex Gallia Alexandriã reuersus.

Constantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanasio epistola.

Nouæ aduersus Athanasiũ Eusebij calumnię.

 tiosum,

tiosum, & qui ecclesiasticas cõstitutiones ordinẽq; turbarit, ac citra episcoporũ A sententiã sibi ipsi ingressũ in ecclesiã usurparit, detulit. Tãtopere certè Imperatorẽ permouit, ut illũ rursus sede episcopali deturbarit, sicuti postea dicemus. Eo tẽpore Eusebius quoq;, qui Pãphili cognomẽ sortitus fuerat, simul & episcopali functione Cæsareę Palęstinę, & uita ipsa relicta, † Acaciũ habuit successorẽ. Qui quũ magistro illo sacras leges didicisset, ardorẽq; & ęmulationẽ illius referret, facundia uenusta & faceta celebris admodum fuit. Et cùm libros multos non pœnitendos reliquit, tum præceptoris sui uitam pulchrè descripsit. Nec multo pòst Constantinus Cæsar fratri Constanti aduersus (nam in ditionem illius impetum fecerat, unde graue bellum inter eos motum) à ducibus illius non longè ab Aquileia cæsus est. Sic Romanum imperium quod in Occidẽtem uergit, Constanti: Orientale autem, Constantio cessit.

Eusebij Pamphili mors. Acacius eius successor.

Hic Agapius dicitur, Tripart. lib. 5. cap. 3.

Constantini iunioris cædes. Corpus eius in flu. Alsam est proiectum.

CAPUT IIII.

Cõnstãtinopoli uerò tumultus alius ecclesiam inuasit. Alexãdro enim episcopo, qui precationib. Ariũ expugnauerat, episcopatus quidem sui uigesimotertio, ętatis aũt nonagesimooctauo anno, uita defuncto, Paulus in locum eius est surrogatus: ut quidem Ariani calumniantur, sibi ipsi dignitate ea præter Eusebij Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nũc Heraclea dicitur, episcoporũ sentẽtiam (ad quos dudũ, utpote uicinos maximè, Byzantij episcopi electio pertinuerit) uendicata: ut autem ueritas ipsa fert, Alexandri iudicio & designatione, episcoporumq; qui tum ibi aderãt, suffragio accepta. Siquidem in extrema senectute Alexander iam moriturus, familiaribus eius cum rogantibus, cui nam sedes ea committenda esset: è duobus alterum eligendum suasit. Ac siquidẽ episcopus creandus est rebus diuinis probatus, & ad docendum idoneus, Paulum habetis, inquit, presbyterum, qui ætate quidẽ iuuenis est, animum uerò senilem obtinet. Sin deligendus, qui rebus agendis aptus B sit, & ad consuetudinem magnorũ uirorum, qui cum potestate rempub. gerunt, accõmodatus: ea re, & præterea religionis specioso obtẽtu multis modis prę-stãtior fuerit Macedonius. Et ambos, Macedonij laudatores testimoniũ ab Alexãdro tulisse dixerũt: Paulum quidem ut doctrina & eloquentia clarum, Macedonium autem ueluti uita meliorem. Iidem Paulum ob delicias & uitam liberiorẽ reprehendêre. Videtur sanè Paulus eruditione singulari fuisse, & ad docendum in ecclesia ualde commodus. Tractandis autem profanis negocijs, & in hominum conuictu, posteriores partes tulit. Sicuti pericula, quæ ei accidêre, ostendunt: quorum ille nullum, sicuti harum rerum periti faciunt, discussit. Et quamuis multitudini uehementer charus esset, malè tamen ab eis est acceptus, qui Nicæna decreta oppugnarunt. Ac prima statim accusatione, quasi non secundum leges uiueret, sede deiectus, & exilio damnatus est. In quo etiam, inimicis eius id procurantibus, strangulatus, mortẽ oppetijt. Sed hæc postea accidere. Tũ uerò de episcopi electione ingens motus est exortus. Superstite namque Alexandro, non multa Ariani usi sunt libertate, superioresq; eis fuere qui ὁμοούσιον consubstantiale profiteri docuere: quòd scilicet Arium fœdissima morte, per diuinam prorsus uindictam, absumptũ uidissent. Vt uerò Alexander mortuus est, plebs in duas partes scissa, ad apertas progressa est inimicitias, & cõtentio dubia multitudinẽ occupauit. Nicænę enim fidei sectatores Paulũ episcopum designabant: Ariani aũt Macedonio sacrã administrationẽ cõmittere cõtendebãt. In ea sanè ecclesia quę Pacis nomẽ obtinet, quæq; Dei Sapiẽtię tẽplo uicina est, cum prærogatiua defuncti episcopi sententiæ, Paulus episcopus est renũciatus. Quã electionẽ Imperator grauiter tulit: peregrè enim tũ aduenerat, & consilio ueterũ Pauli

Alexandri episcopi Constantinop. mors. Successor eius Paulus.

Alexãder moriturus, duos per optionem sibi designat successores: Paulũ, uel Macedonium.

Pauli exilium & cædes.

Dissensio Cõstãtinopoli inter Catholicos & Arianos de electione episcopali.

A lii inimicorum coacto, illum quidẽ ut sacro munere indignum deiecit, thronũq; Eusebio Nicomediensi concessit: quum quidem id Canon ecclesiasticus interdiceret, episcopos ex una urbe in aliam transire uetans. Nihil autem mirandum est, qui sic contra Vnigeniti diuinitatem rabie furentes ferant, si absq; timore omni leges quoq; eius transgrediantur. Sed hoc ille non tum primùm ausus est. Antea namq; quum Beryti episcopatum gereret, Nicomediam quoque inde transiluit. His actis, Constantius Antiochiam uenit.

Cõstantius Eusebiũ Nicomediẽsem, episcopum Constantinopolis facit. Translationes Eusebij ex uno episcopatu in alium.

CAPUT V.

EVsebius autem, ampliore eo modo auctus potestate, nõ moderatè se gessit: sed omnẽ, ut in prouerbio est, mouit funẽ, ut quod semel statuisset, efficeret. Et commodũ ecclesia Antiochena decimo tũ pòst iacta eius fundamẽta anno absoluta erat: quam, Cõstantio filio administro usus magnificè ex ipsis fundamentis magnitudine simul & pulchritudine nulli secundã Cõstãtinus extruxit. Itaq; prætextu & occasione encæniorũ, & dedicationis tẽpli eius, peropportunũ Eusebio uisum est, cõciliũ cogere, ad professionem τοῦ ὁμοουσίου consubstantialis apertè abolendã, & decreta Nicæna immutanda. Et cõuenere undequaq; Antiochiã episcopi nonagintaseptem numero: ubi tũ post Euphroniũ, ecclesiæ Phlacitus præfuit: Hierosolymis aũt, post Macariũ, Maximus: qui consultò ad Synodũ eam uenire renuit, secum ipse † cõsiderans, ne quid rursus præter animi sententiã faceret: sicuti antea, quum inuitus etiam Athanasij exautorationi subscripsit. Sed neq; Romanus episcopus Iulius, Syluestris successor, uel per seipsum, uel per quempiã qui locum eius obtineret, Synodo ei interfuit: quũ quidẽ ecclesiastico Canone sancitũ sit, † nõ oportere ecclesias citra Romani episcopi sententiam in Synodis quidquam statuere. Ex Italia quoq; ipsa & prouincijs ulterioribus nemo eò uenit. Quintus tum à Constantini obitu annus erat, & Synodus Imperatore præsente agebatur. Eusebiani Athanasium accusarunt, quòd sanctiones ecclesiasticas trãsgressus esset, prius scilicet thronum eum recepisse, quàm ei à Synodali episcoporũ cõuentu id permissum esset, asseuerantes. Et quòd multis præterea mortis causa extitisset, seditione in ingressu eius coorta: in qua nonnulli cæsi, nonnulli iudicũ quæstioni traditi, pecunia mulctati essent. Multis insuper alijs calũnijs in Athanasium textis, primùm Eusebiũ, qui Emesenus cognominatus est, Alexandriæ antistitẽ designarunt, de quo postea dicemus. Eo uerò Alexandriã adire metuente, Gregorium suffragijs suis delegere. Deinde quæstione de doctrina mota, nihil illi quidẽ, quod in Nicænis actis reprehẽderent, habuere: opportunitatem tamẽ crebras Synodos cogẽdi, aliasq; fidei formulas promulgandi præbuere, ut alia atq; alia subinde mutatione pedetentim in gurgitem Arianorũ homines delaberentur. Hæc quemadmodũ processerint, apertius historia ipsa indicabit. Quæ aũt ad urbium episcopos passim

Per causam Antiocheni tẽpli encæniorũ, Eusebius conciliũ episcoporum cogit.

† ὑπολογισάμενος ὡς ἂν ἀπατηθεὶς, καὶ τῇ καθαιρέσει Ἀθανασίου ὑπογράψαι. Socrat. lib. 2. cap. 8.

B

Prærogatiua Rom. Ecclesiæ in Concilijs. † μὴ δεῖν ἄνευ γνώμης αὐτοῦ τοῦ ῥωμαίων ἐπισκόπου, τὰς ἐκκλησίας κανονίζεσθαι.

Actiones Synodi cõtra Athanasium.

Eusebius Emesenus.

Gregorius Athanasio successor à conciliabulo Antiocheno designatur.

Crebræ Synodi Ecclesijs obsunt.

" scripsere, hæc fuere: Nos neq; Arij sectatores fuimus: quomodo enim episcopi
" presbyterũ consectaremur? neq; aliam quampiã fidem, præterquàm quæ ab ini-
" tio promulgata est, recepimus. Sed excussa explorataq; eius fide, illũ potius rece-
" pimus, quàm sequuti sumus. Id quod ex uerbis nostris cognoscetis. Didicimus
" namq; ab initio, credere in unũ rerũ uniuersarũ Deum, omniũ intelligibilium si-
" mul & sensibiliũ conditorẽ & * prouisorẽ. Et in unũ filiũ Dei unigenitũ, qui an-
" te omnia sæcula extat, & simul existit cũ eo qui eum genuit patre: per quẽ omnia
" facta sunt, uisibilia iuxtà & inuisibilia. Qui extremis diebus, iuxta beneplacitũ pa-
" tris descendit, & carnem ex uirgine sancta recepit, & omnem paternam eius uo-
" luntatẽ simul expleuit. Qui & passus est, & resuscitatus: & reuersus in cœlos, se-
" det in dextra patris. Qui uenturus est ad iudicandum uiuos & mortuos, & man

Formula fidei Antiochena.

** operatorem lib.*

surus

A

surus rex & Deus in sæcula. Credimus etiam in Spiritum sanctum. Si uerò addere oportet, Credimus quoque de carnis resurrectione, & uita æterna. Hæc primùm scripta ad episcopos miserunt, silentio, utrum coæternus sit, aut consubstantialis patri filius, an contrà, prætereuntes. Porrò Antiochiæ morati, perinde atque priorem formulam damnassent, professionem aliam fidei edidere, in omnibus Nicænæ consonam: nescio tamen an non occulta uerbis eius sententia quæpiam insit. Ea sic habet: Credimus, pro eo atque Euangelica & Apostolica traditio docet, in unum DEVM patrem omnipotentem, rerum uniuersarum conditorem atque factorem. Et in unum Dominũ IESVM CHRISTVM, filiũ eius unigenitũ Deum, per quem omnia facta sunt, genitum ante omnia sæcula ex patre, Deum de Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectũ ex perfecto, regem ex rege, Dominum à Domino, VERBVM uiuens, sapientiam, uitam, lumẽ uerum, uiam ueritatis, resurrectionem, pastorem, ostium, immutabilem atque inalterabilem * diuinitatis ipsius, substantiæ, & potestatis, & cõsilij, & gloriæ patris ipsissimam atque per omnia similem imaginem, primogenitum omnis creaturæ, in principio existentem apud DEVM, VERBVM DEVM: pro eo atque in Euãgelio est dictum, ET DEVS ERAT VERBVM: per quem omnia facta sunt, & in quo omnia consistunt. Qui diebus extremis descendit de cœlo, & natus ex Maria uirgine, secundũ scripturas: & homo factus, mediator Dei & hominum, & Apostolus fidei nostrę, & dux uitę (quemadmodũ dixit, DESCENDI DE COELO NON VT FACIAM VOLVNTATEM MEAM, SED VOLVNTATEM EIVS QVI MISIT ME.) Qui passus est pro nobis, & resurrexit pro nobis tertia die: & ascendit in cœlos, & cõsedit in dextra patris. Et iterum uenturus est cum gloria & uirtute, ad iudicandos uiuos & mortuos. Et in Spiritũ sanctum, qui consolationis & sanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus est. Sicuti & Dominus noster IESVS CHRISTVS discipulis mandauit dicens: EVNTES DOCETE OMNES GENTES, BAPTIZANTES EOS IN NOMEN PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI. Manifestum porrò est, Patrem uerè esse patrem, & filiũ uerè esse filiũ, & spiritũ sanctũ uerè esse spiritum sanctũ: nominibus hisce non simpliciter neque ociosè positis, sed cuiusque eorum qui nominantur propriam certò significantibus subsistentiã, ordinem & claritatem. Ita ut subsistentia quidẽ tria sint, † cõsensione autẽ unum. Ad finẽ porrò hæc adiecere. Hãc igitur obtinẽtes fidei persuasionẽ, coram DEO & CHRISTO ipso, omnem hæreticã prauãque anathemate iugulamus * opinionẽ. Et si quis cõtra sanã rectãque scripturarum fidẽ docet, dicẽs aut tẽpus aut sæculum esse, uel fuisse, antequam filius DEI fuerit, anathema sit. Et si quis dicit filiũ creaturã, perinde atque unã aliquã creaturarũ: aut genimẽ, perinde atque unũ aliquod geniminũ, & nõ sicuti diuinę scripturę de prędictis omnib. prodidere sentit: aut si quis aliud docet uel annũciat, præterquam quod accepimus, anathema sit. Nos enim omnia quę ex sacris literis à Prophetis & Apostolis tradita sunt, uerè atque apertè & credimus & sequimur. In hac formula quũ immutabilẽ et inalterabilẽ filij diuinitatẽ, imaginẽque non differentẽ à diuina substãtia & cõsilio & potestate & gloria, atque primogenitũ omnis creaturę clarè dixerint: nescio quomodo etiã cõsubstantialẽ ipsum patri dicere detrectauerint. Vulgarũt sanè quidã, fidẽ talẽ sic se inuenisse scriptã, & à Luciano conceptã, qui Nicomedię martyrio decertauit, uiro diuino, & in sacris literis supra cæteros apprimè erudito: amplitudine, ut equidẽ puto, martyris, celebritatẽ potius scripto suo uendicãtes, quàm uera dicẽtes. Interfuit aũt concilio huic, Eusebius, qui ex Nicomediẽsi ad Cõstantinopolitanã sedẽ est trãslatus: Acacius Eusebij Pãphili throni iuxtà & eruditionis successor: Patrophilus Scythopolitanus: Theodorus

B

Formula eiusdem conciliabuli prolixior.

τῆς θεότητος

συμφωνίᾳ.

Anathemata.

** κακοδοξίαν.*

Cõsultò in hac formula nomẽ τοῦ ὁμοουσίου omissum.

Formula hæc Luciano martyri callidè adscripta.

A rus Heracleotes seu Perinthius, uir præclarus, qui Euangeliorũ expositiones edidit: Eudoxius Germanicienſis, qui poſt Macedonium Conſtantinopolitanam eccleſiam gubernauit: Gregorius, quem eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopum deſignauerant, qui omnes eadem ſentiebant: ſed & Dianius Cæſareę Cappadocum, & Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopi, alijq́ plures inſigniũ thronorum Metropolitana dignitate præditi Antiſtites: præter Iulium Romæ & Maximum Aeliæ epiſcopos, qui ob eas quas paulo antè recenſuimus cauſas non affuere.

Primarij epiſcopi, qui Concilio Antiocheno interfuere.

Ad illos etiam Euſebius Emeſenus acceſsit. De eo, qui fuerit, nunc dicam. Hic Edeſſæ Oſroenorum claris parentibus genitus, ſacras primùm literas, poſtea etiã Græcas diſciplinas, ab eius loci magiſtris didicit. Deinde cũ Euſebio Pãphili familiarius agens, atq́ etiam cum Patrophilo Scythopolita, accuratius in ſacris eſt eruditus literis. Antiochiã uenit, quum ibi † Euſtathius propter crimẽ ei intenta tum ex autoritate Synodi condemnatus eſt: atque cum ſucceſſore eius Euphronio eiſdem in ædibus egit. Sacerdotalem aũt dignitatem deprecatus, ſcholas Alexandrinas frequentauit. Ibiq́ quantũ opus erat exercitatus, Antiochiã redijt: & cũ Phlacito, qui in epiſcopatu Euphronio ſucceſsit, fuit. Hic, Euſebius Conſtantinopolitanus quũ Synodũ celebraret, Alexandrinæ ſedi hunc deſtinauit. Quòd enim & eloquentia polleret, & bene honeſteq́ uiueret, breui is Aegyptios ab amore & deſiderio, quo in Athanaſium ferebantur, abducturus eſſe exiſtimabatur. Eam functionem ubi repudiauit, id quod res erat ſecum reputans, iuſtam nimirum erga ſe odij cauſam facilè Alexandrinos reperturos, qui alium neminem pro Athanaſio cernere ſuſtinerent epiſcopũ, Emeſam eſt miſſus: Gregorius autẽ Alexandriam deductus. Ille calumnia Emeſę expetitus, quaſi eius partis Aſtronomiæ quæ Apoteleſmatica dicĩ, reſponſis ſcilicet dandis occupata, ſtudioſus eſſet, Laodiceam ad Georgium epiſcopi iſthic munere fungentem, ueterẽ amicũ profu-

B git: & cũ eodẽ Antiochiã ad Phlacitum & Narciſſum profectus, inde apud Emeſenos in epiſcopatũ ſuum reſtitutus eſt. Fuit aũt & Conſtantio Imperatori pergratus, qui eum ſecũ aduerſus * Perſas bellum geſturus duxit. Multa namq́ diuinum numen prodigia per ipſum edidiſſe, Laodicenſis refert Georgius, qui uitam eius cõſcripſit. Et quãuis tantus uir fuerit, nõ tamen inuidorũ, qui honeſtis imminere ſoliti ſunt, laqueos effugit. Obiectũ enim ei eſt, quòd in eadẽ eſſet cũ Sabellio ſententia. Tum ſanè quidẽ, uti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cũ alijs ſuffragator interfuit. Hæc de Euſebio. Et Synodus Antiochena rebus ita geſtis, ſoluta eſt.

De Euſebio Emeſeno.

† Apud Socratẽ eſt lib. 2. cap. 9. συνέβη εὐστάθιον ὑπὸ κύρου κατηγορηθέντα τοῦ βεροιαίου καθαιρεθῆναι ὡς σαβελλίζοντα. [reading of the Greek uncertain]

Euenit ut Euſtathius à Cyro Berrhæo accuſatus tanquam Sabellizans, in ordinem dãnatus redigeretur.

Olim epiſcopis Mathematicam & Aſtronomiã Apoteleſmaticã tractare religio erat.

** Socrat. habet, aduerſus Barbaros. Ex Eutropio uidetur eſſe legendum Parthos.*

CAPUT VI.

EA uerò tẽpeſtate res etiã publicę infeliciter adminiſtratæ. Franci enim, gens bellicoſa, Galliam occidentalẽ percurrentes, maximè uaſtarunt. In Oriente aũt loca pleraq́ ſęuis terræmotibus ſunt concuſſa: Antiochia uerò maximè. integro namq́ anno id pertulit malũ. Quo tempore cũ magna militũ manu (quinq́ hominũ millia erãt, quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriã eſt profectus. Milites propterea eũ ſequuti, ut tutò & abſq́ ſeditione omni ingredi eam urbẽ poſſet. Incredibili enim erga Athanaſium deſiderio multitudo tenebatur. Non parum tamẽ Ariani quoq́, qui Alexandriæ erãt, quomodo Athanaſius exigeretur diſpiciẽtes, hac in parte profuerũt. Metuebant enim illi, ne tumultu in plebe excitato, malè ab ea acciperentur. Quod & ipſum Athanaſius ueritus, ſenſim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipſe in eccleſia, quòd Synaxis & conuentus in expectatione eſſet, rebus ſacris intendebat. Et manus iam militaris eccleſiam per manipulos ordine ſuo occupauerat: quum ille precatione peracta, pſalmodiam continuare iubet. Milites quieti tum erant, quòd intempeſtiuum, impetum in eum facere, exiſtimarent, quum concentu uno carmina

Clades reſpub. Franci Galliam uaſtant.

Terræ motus diuturnus.

Gregorius militarẽ manum poſſeſſionẽ Eccleſiæ Alexandrinæ perducitur.

mina resonarẽt. Atq; interea, quòd omnes una porta egrederẽtur, Athanasius in A media psalmos canentiũ turba tectus, incolumis euadit, atq; Romã recurrit. Gregorius porrò, illo profugiẽte, thronũ recipit. Propter quod factũ multitudo malè animata, ecclesiã quæ apud ipsos sub Dionysij episcopi nomine erat, igni combusſit. Eusebius cum suis ea re ad uoluntatẽ suã peracta, magnoq; studio episcopis in Oriente catholicis reiectis, & alijs qui eadem secum sentirent, insigniorib. sedibus, Alexandriæ, Antiochię ad Orontem, pręfectis, & in ipsa ad Hellespontũ imperante urbe per seipsum sede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit episcopos. Iulius autem Romanus Pontifex, & totius Occidentis episcopi, constãtes Nicænæ Synodi suffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter spem acciderant, grauiter affligebantur. Ipsum quoque Athanasiũ ad se uenientem, perbenignè susceperũt: & uirum tantum, eademque cum eis sentientem, honore sunt prosequuti, causamq; eius ad iudicium cognitionemq; suam transferendam duxerunt, & scriptis eam ob rem literis Synodũ ad se euocarũt. Quibus literis Eusebius exacerbatus, missis ad Iulium legatis, iudicium ei rerum in Tyria Synodo aduersus Athanasium decretarum permisit.

Athanasius Romam refugit. Plebs tumultuãs ecclesiam Dionysij incendit. Eusebius Arianus regnat. Occidentales Episcopi dissidijs Orientalibus perturbantur. Iidem Synodum Antiochenam & Tyriam in occidentem euocant.

CAPUT VII.

Eusebij mors.

PRiusquam autem responsum Roma accepisset, Eusebius diem suum obijt, nõ diu à Synodo Antiochena superstes. Porrò belua ea sublata, Constantinopoli cœtus piorum studio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in ecclesiã reduxere. Tum quoq; Arianorum factio, & Theognidis atq; Theodori Perinthij (Heracleotem eum nominant) sectatores, in ea quæ Pauli dicitur ecclesia, conuentu acto, Macedonium Constantinopolitanum elegerunt episcopũ. In quibus quùm alij multi, tum Vrsicius & Valens, alter quidem Singidonis superioris Mysiæ, alter autem Mursorum superioris Pannoniæ episcopi fuere. qui postea resipuere, & libello pœnitẽtiæ Iulio Romæ episcopo oblato, ὁμοουσίῳ consubstantiali assensere, & ad communionem admissi sunt. Tum temporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non paruos ecclesiæ motus excitarunt. quorum unus etiam Macedonius fuit. Ciuili namque ex ea causa bello exorto, plebs quotidie ferè seditionem concitabat: & multitudine utrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Qua re Imperator cognita, quũ adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciã missus fuerat, mandauit, ut ex itinere cum equestri manu in urbem imperatricem diuerteret, & Paulum ecclesia eijceret. Qui ubi affuit, & Imperata facturus militarem manum adhibuit, plebs ei restitit. Eam uerò, ad uim uindicandam paratam uidens Hermogenes, amplius etiam militari robore institit. Ibi multitudo ad seditionem & tumultũ paulatim concitata, præter rationem ad impetum prosiluit: & deinde unà simul omnes ruentes, Hermogenis domũ incendêre, ipsumq; occidêre: fune quoq; ad pedes eius alligato, per urbis uias traxere. Hæc ubi ad Constantium sunt relata, equo uehens Constantinopolim uenit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere statuisset, noxam eis, quòd lachrymantes ei obuiam ierant, remisit. Dimidiã tamen circiter frumenti partem ademit, quod Constantinus quotannis ex Alexandriæ & Aegypti tributis, ciuibus suis largitus fuerat. Melius fortasse Constantius esse ratus, sic seditionum, quàm aliter, accidere causas, quæ ex luxu plurimùm & secundarũ rerũ licentia emergere solent. Octo enim myriades medimnorũ frumenti quotannis à Constantino plebi datæ fuerãt, cuius dimidiã partem tum Cõstantius diminuit: ira omni in Paulum conuersa, quem nõ solum throno, sed urbe etiã eiecit. Macedonio

Noua Byzantij de electione episcopi seditio. Paulus in Ecclesiam Constantinopolitanam reductus. Macedonius iterum eius competitor. B

Constantius ad eijciendum ecclesia Paulum, Hermogenem ducem Constantinopolim mittit.

Hermogenes à plebe furente interficitur.

Constantius dimidiã partẽ annonæ publicæ plebi, mulctæ loco adimit. Paulum proscribit.

Acta sunt hæc Constantio III. & Constante II. Coss. quo tẽpore Constans Francorũ gentẽ bello uictã fœdere sibi coniunxit. Socr. lib. 2. cap. 10.

A donio quoq; succensens, ut seditionum, tumultuum, atq; adeò cædis Hermogenis autori: qui iniussu suo episcopatum recepisset, atq; electione eius neq; comprobata neq; abrogata, in ea qua conuentus agebat ecclesia, eum sic manere passus Antiochiam reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atq; in religione segnem, & Alexandrinis minus gratum, & propter ecclesiæ, quæ Alexandriæ Dionysij episcopi fuerat, in introitu eius conflagrationem, episcopatu mouent: & Georgium quendam Cappadocem genere, qui circa panem uiliorem & furfur ætatem egerat, succidiæq; adeò suillæ promus cõdus fuerat, quòd in religione tuenda industrius esset, pro eo in Alexandrina sede collocarunt.

Alexãdriæ Ariani Gregorio repudiato, Georgiũ ei substituunt.

CAPUT VIII.

Athanasius autem Romæ agebat, Constante Cõstãtini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eò Constantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus, propter eam quã diximus causam, Asclepas etiã Gazæorum episcopus, qui & ipse q; fortiter Arianis resisteret, accusationem iudiciumq;, quasi sacrificij arã euertisset, sustinuit: & ob id episcopatũ deponere coactus fuit, quẽ episcopatũ Quintianus est consequutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodem crimine delatus, & dignitate itidẽ spoliatus, Romam confugit. Horum causa Iulius antistes Romanus cognita, quòd consentientes sibi de Nicænis decretis inuenit, communione eos est dignatus. Pro amplitudine autem sedis suæ, ex ueteri priuilegio & prærogatiua, persuasum habens, omnium ubiq; episcoporum curam & iudicium ad se pertinere, datis cuiq; liberrimè scriptis literis, suas eis ecclesias reddidit, eosq; in Orientem remisit: eos qui temerè illos exautorassent, perstringens, ut qui non recta sequerentur consilia, motusq; & turbas ecclesijs crearent, neq; semel Nicææ factis fidei decretis starent. B Ad hæc præcepit, ut quidam ex eis ad diem constitutum Romæ præstò essent, qui rectè sententiam in condemnatos latam esse probarent. Sin minus, minas addidit: nisi à rebus nouandis desisterent, se ab eis sacras exacturum pœnas. Athanasius, & qui cum eo erant, missis ad Orientales episcopos literis, ecclesias suas receperunt. Illi contumeliã esse rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de sententia omnium epistolam ad eum misere, luculenter quidem illam scriptam, ironijs autem aculeatisq; uerbis refertam, forensemq; & iudicialem in modum compositam, & quæ styli ui & grauitate minarum expers non esset. Scripserunt enim, Romanæ quidem urbi ab omnibus obseruantiam exhiberi & honorem: quippe quæ antiquitus Apostolorum domicilium & schola, ueræq; pietatis, ut aliquis dicat, Metropolis & primaria urbs fuerit: quamuis ex Oriente præcones eius eò uenerint, se tamen non ideo secundas ferre debere, quòd Ecclesiæ magnitudine superiores nõ essent, quum uirtute & rebus alijs priores se esse existimarent. Illud etiam criminis loco obiecere, communicare eum cum Athanasio animum induxisse: idq; indignè tulere, uelut contumelia Synodi eorum sententiæ irrogata esset. Et factum ipsum, ut quod contra sanctiones Ecclesiæ processisset, iniquũ esse, sunt calũniati. Atq; ægrè id eis esse, rectéq; se eum reprehendere, quum dixissent: postremò, siquidem quùm sententiam ipsorum qua illos condemnassent, tum electionem eorum quos pro illis ecclesijs præfecissent, comprobaret, pacatos etiam se fore, & secum communicaturos. Sin aduersari eis pergeret, & ipsos coniunctos aduersus eum ituros esse, intulere: quum neq; maiores eorum contra Cornelium Romæ episcopum conati aliquid fuerint, quum ille Nouatum presbyterum ecclesia summouisset. De rebus uerò Nicænis nihil rescripsere, superfluum id esse arbitrati, etiamsi plurima quæ scriberent haberent: quæ tamen ut omitterent, res præsentes necessariò efflagitarent. In eam sententiam Orientales episcopi ad Iulium literas dedere.

Catholici episcopi ex Oriente Romam profugiunt.

Episcopus Ro. profugos episcopos ad communionem admittit.

Ecclesiæ Rom. uetus priuilegium. Socr. lib. 2. cap. 15. Sozom. lib. 3. cap. 8.

Profugi episcopi in integrũ restituuntur.

Orientalium episcoporum ad Iulium Ro. antistitem acres literæ.

Sententia eius scripti.

CAPUT IX.

A

CONstãtio uerò Imperatori Antiochiæ agenti ſcribẽtes, illos ut ſeditioſos homines à ſe expulſos eſſe, ſunt calũniati. Ille ubi Paulũ recuperaſſe locũ ſuũ audiuit, admodũ ferocijt: & ad Philippũ urbis * præfectũ, ſecundã ab imperiali poteſtate dignitatẽ tum obtinentem, ſcripſit, ut Paulo urbe eiecto, Macedonio eccleſiã traderet. Philippus ex Hermogenis caſu cautior factus, quòd multitudinis furorẽ metueret, arte quadã rẽ eſt aggreſſus. Priuſq́ enim ea uulgaretur, perinde quaſi de publicis quibuſdam rebus conſilium habiturus, Paulũ ad ſe in Zeuxippum (quod publicum & celebre ampliſsimum'q́ eſt lauacrũ, poſtea † Numerorũ cognominatũ) uocauit, ei'q́ decenti cũ honore aduenienti, Imperatoris literas exhibuit. Ac hominẽ per palatiũ Imperiale, lauacro quod diximus uicinũ, ad mare deductũ, nauigio'q́ impoſitũ, Theſſalonicã miſit: quã etiã patriam habere, & à maioribus ſuis inde oriundus eſſe dicebatur. Eidem'q́ Oriente toto interdicẽs, in Illyrico & ulterioribus terris uiuendi liberam permiſit poteſtatẽ. Præfectus ex eo loco, unà cũ impio Macedonio, incitato curſu in eccleſiã ire contendit: & multitudo ex omni hominũ ordine miſta, ea re audita, pro ſe quiſq́ locum antecapere feſtinans, ad eam eccleſiam cucurrit. Innumeri prorſus, qui eò confluebant, erant. Et militaris manus armata ad terrorẽ plebis conſequebatur. Atq́ ea ubi proximè ad eccleſiam uenit, nec ei acceſſus propter undiq́ concurrentẽ turbã patẽret, milites ui homines reijcere per audaciã cœperunt. Quũ uerò illi propter multitudinem oppidò in anguſtũ redactam, cedere & * conſidere nõ poſſent, reſiſtere eos, milites, neq́ ſponte tranſitum dare uelle opinati, ſtrictis uſi gladijs, ueluti reluctantes cecidẽre, multos'q́ (ut fieri ſolet) neci dedere. Non pauci etiã inter ſe conculcati atq́ attriti interijſſe dicuntur, ita ut occiſorum turba trium millium centum & quinquaginta numerum ſuperauerit. Porro Macedonius, perinde atq́ noui nihil factum eſſet, tanq́ innocens & purus, in † Epibateriorum introitus'q́ arcaniorib. ſacris, quaſi ex aliqua prẹſtigiarum ſcena aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de improuiſo Hierarcha apparẽs, à prẹfecto magis, quàm ex eccleſiæ conſuetudine, ab epiſcoporum ordine in thronum eſt deductus. Ad hunc modũ, & per has cædes Macedonius & Ariani eccleſiam occupauere. Ita etiam Paulus ſolum iniqui exilij gratia uertere eſt coactus. Athanaſius aũt Conſtantij minas ueritus, fuga ſibi conſulens diſparuit. Nam ille capite in eum ſe animaduerſurum denũciauerat, quòd obtrectatores eius & inſidiatores eum ut ſeditioſum detulerant, reditu eius ex urbe Romana in eccleſiã, multitudinem ingentem cõculcatam interijſſe allegãtes. Maximè uerò Conſtantiũ in eum incitauerat calũnia ab Arianis ei intẽtata, ueluti annonã pauperũ, quã Imperatoris pater Conſtãtinus Alexãdriæ in egenorũ alimẽta diſtribuendã ſanxerat, Athanaſius uendidiſſet, atq́ in pecuniã redegiſſet. Obſeruandũ illud, eo tẽpore quo Macedonius epiſcopatum recepit, Conſtantiũ magnã eccleſiam abſoluiſſe, quæ σοφία, Sapientia nominata eſt: proximè ad cognominẽ Paci eccleſiã, quã Conſtantinus Conſtantij pater, quum prius exigua fuiſſet, ad eam etiam quæ nunc cernitũ amplitudinem perduxit: ita ut duorũ iſtorũ templorũ oræ cõtiguæ, unus'q́ ambitus & muri eſſe uideantur.

** ὕπαρχον.*

Conſtantij iuſſu Paulus epiſcopus Cõſtantinopolitanus in exilium mittitur.

† ζευξίππον.

Macedonius in poſſeſſionẽ epiſcopatus deducitur.

Cædes hominum multa in ingreſſu Macedonij in eccleſiam.

** συνιζάνειν.*

B

† Inueſtituram nũc uocant.

Macedonius uir ſanguinarius ſubitò epiſcopus apparet.

Athanaſij fuga.

Per grauem calumniã in inuidiã Athanaſius apud Conſtantium adducitur.

Sapientiæ Dei templũ, quod Conſtantinus non perfecit. Supr. li. 7. cap. 49.

CAPUT X.

IVlius Romanẹ urbis epiſcopus literis, quas Euſebius ante obitũ ſuũ cõtra Athanaſiũ ſcripſerat, alijs'q́ quas ij qui Antiochiæ cõuenerant dedere, atq́ alijs rurſus quorũdã Ægyptiorũ epiſcoporũ, emẽtita eſſe aduerſus Athanaſiũ omnia declarãtibus, eis'q́ ſic inter ſe pugnãtibus, acceptis, Antiochenis illis reſcribens, epiſtolæ eorum arrogantẽ & prẹfractã ſententiã coarguit: & quòd latenter aggreſſi eſſent, contra decreta Nicæna, fidẽ nouare

Iulij ad Antiochenum conciliabulum reſponſum.

A uare & adulterare. Præterea, quòd præter ecclesiasticam consuetudinē, se quoq; in Synodum uocare intermisissent. Extare enim ecclesiasticum Canonem, authoritatem omnem eis abrogans, quæ præter Romani antistitis sententiam peracta essent. Rursum, quòd in rebus quas in Tyro urbe & Mareote decreuissent, non legitimè processissent, inquisitione uidelicet una tantum præsente parte facta. Arsenij autem manum liquidò apparentem, apertam sycophantiam esse, eis obiecit. Et secundum ea omnia, æquum esse ut Athanasio & Paulo subueniretur, intulit. Breui namq; pòst, Paulus quoq; Corinthum se ire assimulans, in Italiam uenit, & casum suum miserandum in modum deplorauit. Verumenimuerò ubi Iulius scriptis suis apud Orientales episcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorem Constantem, de rebus Athanasij & Pauli certiorem fecit. Qui ei etiam adito, Arianæ factionis subdolas fraudes exposuere: patris mentione illata, ut ille œcumenicam & uniuersalem Synodum coegerit, constitutionésq; decreta illius stabilierit, referentes, & eum ad paternam æmulationem consectandam cohortantes. Constans rebus eis cognitis, casum eorum uirorum calamitatem suam prorsus esse putauit: & ad fratrem scribēs, eum admonuit, ut paternæ religionis incorruptam integramq; seruaret normam. Ille enim, inquit, uera pietate imperio stabilito, tum tyrannos Romanos omnino sustulit, tum barbaros hostes circumcirca deuicit. Significauit eidē etiā, ut tres ex Oriente in Occidentem mitterentur episcopi, qui rationem de Athanasij & Pauli exautoratione exponerent. Ad id delecti sunt, Narcissus Irenopolis Ciliciæ, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethusæ Syriæ episcopi. Qui in Italiam quum uenissent, Imperatori Constanti iustam esse, quæ contra illos lata fuerat, sententiam persuadere uoluerunt. In Athanasij uerò colloquium uenire non sustinuerunt.

Autoritas Ro. episcopi. μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας. Socr. lib. 2. ca. 17.

Athanasius & Paulus apud Constantem Imp. queruntur.

Constantis ad Constantium pro orthodoxia literæ.

Tres Orientales episcopi in Occidentem legati.

Porrò ubi de fidei eorum ratione quæsitum est, aliam eius, quàm quæ Antio-
B chiæ composita erat Constanti formulam obtulere, hisce uerbis expressam: " Credimus in unum Deū patrem omnipotentem, creatorem & factorem uniuersorum: ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitum eius filium Dominū nostrū IESVM CHRISTVM, ante omnia secula ex patre genitū, Deum de Deo, lumen de lumine, per quē facta sunt omnia in cœlis & in terra, uisibilia simul & inuisibilia: Verbum existentē, & sapientiā, & uirtutē, & uitā, & lumē uerū. Qui in extremo dierū propter nos homo factus, & genitus est ex uirgine sancta. Qui crucifixus, & mortuus, & sepultus est: & resurrexit ex mortuis tertia die, & ascendit in cœlos, & consedit in dextra patris, uenturus in consummatione seculorū ad iudicandum uiuos & mortuos, & reddendū unicuique secundum opera sua. Cuius regnum interminatum in infinita permanet secula. Sedet namq; in dextra patris, non solum in seculo præsenti, sed etiam in futuro. Et in spiritū sanctū, hoc est paracletū: quē quū Apostolis promisisset, post ascēsionē suam in cœlos, misit, ut doceret & suggereret eis omnia. Per quem etiā sanctificabuntur, quæ sincerè in eum credidere, animæ. Eos aūt qui ex nō existentibus dicunt esse filium, aut ex alia substantia, & non ex Deo, & fuisse quãdoq; tēpus quū nō fuerit, alienos esse nouit Ecclesia catholica. Hãc exhibuere formulã.

Formula fidei, quā legati isti Imp. Constanti obtulere.

Constãs aūt perspectū habēs, eos iniquè contra diuinos uiros cōspirasse, neq; criminū aliquorū gratia, neq; propter uitæ prauitatē, sicuti attestationes declarabant, communionē illorū auersatos, sed dogmatis dissonantiã prorsus causam dissidij esse: infecta cuius causa uenerāt re, eos dimisit. Et Orientalibus atq; Occidentalib. ueluti chasma seu hiatus fuit, quę eis intercesserat, dissensio. Qua tempestate & in Sirmio, quæ Illyrici urbs est, Photini hæresis emersit: qui in minore Gallia ortus, & à Marcello, de quo diximus, loci eius episcopo eruditus, ecclesijs ibi præfuit, merū esse hominē Dominū docens. De quo, suo tempore dicemus.

Constãs Arianorū fraudem & calumniam cognoscit.

Dissidium inter Orientales & Occidentales.

Photini hæresis.

CAPUT XI.

Orientales per episcopos alios μακρόστιχον, hoc est, longiorem fidei formulam ad Occidentales miserunt.

TRiennio deinde elapso, Orientales episcopi scripto alio cōposito, ad Occidentales id misere: quod μακρόστιχον, hoc est, longiorē uocarunt formulā, seu expositionē, quòd scilicet uerba & sententias plures complecteret. Verùm ne in eo quidē substantiæ Dei nominatim mentionē fecere. Eos uerò qui filiū ex non existentibus, aut ex alia subsistentia q̄ ex Deo esse: & fuisse quandoq; tēpus aut seculū, quū ille nō fuerit, diceret, proscripsere. Scriptū id pertulit Eudoxius Germaniciæ antistes, qui etiā post Macedonium Constantinopolitanæ præfuit ecclesiæ: & Martyrius, & Macedonius Mopsuestiæ Ciliciæ episcopus. Occidentales episcopi scriptum non receperunt: sufficere sibi Nicęnam fidei professionem, neq; se ulterius anxiè nimis & curiose inquirere de ea uelle, dicentes: atq; illud etiam prætexentes, aliena lingua libellum scriptum esse, & se uerborum sententiam non intelligere. Longior aūt illa expositio ad uerbum hæc est cōplexa· Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & factorē uniuersorū: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominaт. Et in unigenitū filium eius IESVM CHRISTVM, Dominū nostrum, ante omnia genitū ex patre, Deū de Deo, lumē de lumine, per quē facta sunt omnia in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia: Verbū existentē, & sapientiam, & uirtutem, & uitam, & lumen uerum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ex uirgine sancta natus, crucifixus & mortuus & sepultus, tertia die resurrexit: & receptus in cœlos, sedet ad dextrā patris, uenturus in cōsummatione seculorū ad iudicandū uiuos & mortuos, & reddendum cuiq; secundū opera eius. Cuius regnū interminatum, & in infinita secula permanet. Sedet enim in dextra patris nō tantū in seculo isto, sed & in futuro. Credimus uerò & in Spiritū sanctum, hoc est, in Paraclетū, quem Apostolis promissum, post ascensionem suam in cœlos, misit, ut doceret & suggereret eis omnia: per quē etiā sanctificanт, quæ sincerè in ipsum credunt animæ. Qui uerò dicunt, ex nō existentibus esse filium, aut ex alia subsistentia, & non ex Deo: & quòd fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos nouit esse sancta Catholica Ecclesia. Non minus & eos, qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum ante secula: neq; Christum, neq; filium Dei ipsum esse: aut eundē esse & patrē & filiū & spiritū sanctū, aut ingenitū filiū: aut quòd nō ex proposito neq; uoluntate pater filiū genuerit: anathemate ferit sancta & catholica Ecclesia. Non enim, ex non existentibus esse filiū, dicere tutum est: quandoquidē nullibi hoc in diuinitùs inspiratis scripturis de eo fertur. Neq; sanè * ex alia subsistētia, præter patrē, prędgrediēte: sed ex solo Deo germanè seu natiuè ipsum genitū esse, docemus. Vnū nāq; ingenitū et principij expertē CHRISTI patrē, diuinū docet uerbū. Sed neq; illud, fuit aliquando quū non fuit, quod præter autoritatē scripturæ periculosè dicunt, tanq; temporale interuallū præconsiderandū: sed solus, qui eum sine tempore genuit, Deus contēplandus. Nam & tēpora & secula per ipsum facta sunt. Neq; uerò † simul principij expers, neq; * simul ingenitus cū patre filius esse putādus est. Etenim si simul principij expertis et simul ingeniti, nullus propriè pater aut filius diceт. Sed patrē quidē solum principij expertē existentē & incomprehensibilē genuisse incomprehensibili & quē omnes consequi nō possint modo scimus, filium aūt genitū esse ante secula. Et neq; itidē ut patrē ipsum quoq; ingenitū esse: sed principiū habere, qui eū genuit, patrē ipsum. Caput nāq; Christi Deus. Enimuerò tres confitentes res, et tres personas patris & filij & spiritus sancti, secundum scripturas, nō tres propterea facimus deos. Quandoquidē * per seipsum perfectū & ingenitū, principioq; carentem, & inuisibilē Deum, unū tantum nouimus, Deum & patrē unigeniti, solum ex seipso essentiam habentē, solum alijs omnibus abundè

Episcopi legati.

Occidentales eam non recipiunt.

Μακρόστιχον, hoc est, prolixior fidei formula.

** ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως παρὰ τὸν πατέρα προϋπαρχούσης.*

† συνάναρχον.

** συναγένητον.*

** αὐτοτελῆ.*

A dē † existentiā largientē. Neq; sanè dum unum Deum esse dicimus, domini IESV CHRISTI patrē solum ingenitū, propterea Christū Deum esse antesecularē negamus: quales sunt Pauli Samosateni sectatores, post inhumanationē eum * ex profectu deificatū esse dicētes, eo q̄ natura merus homo factus sit. Scimus enim ipsum, etiāsi subiectus est patri & Deo, tamē genitū ex Deo, Deū natura esse perfectum & uerū, & nō ex homine postea Deum, sed ex Deo hominem factū propter nos esse, neq; unq̄ desijsse esse Deū. Execramur uerò insuper, & anathemati subijcimus, eos qui uerbū quidem ipsum Dei, sed tantū nudū & * sine subsistētia ficticiè uocant: in alio uerò essentiā habens, aliquādo sanè ut uocale seu † enūciatiuum, aliquādo uerò ut * internū seu mētale à quibusdā dictum. Christū autem ipsum & Dominum & Deum, & mediatorem, & imaginem Dei esse ante secula nolunt: sed eum ex eo tempore Christum esse factum & filiū Dei dicunt, ex quo nostram ex uirgine carnem assumpsit, ante trecētos quinquaginta annos. Ex eo enim tempore initiū regni Christū habuisse, & finem id habiturū esse post consummationē & iudiciū, uolunt. Tales aūt sunt Marcellus & Photinus Ancyrani in Galatia, qui antesecularē subsistentiā & diuinitatē Christi, & similiter interminatum eius regnū abolent, eo modo, ut ipsis uidet̄, monarchiā seu unius imperium constituentes. Nos enim scimus, esse non simpliciter uerbum enunciatiuū, aut internum: sed uiuentem Deum uerbum, per seipsum subsistentem, & filium Dei & Christum, & ita * præscienter simul existentem & simul agentē ante secula cum suo patre, & ad omnē eius administrantem creationē, siue inuisibiliū seu uisibiliū, ut qui † subsistentiale uerbū sit patris, & Deus ex Deo. Hic enim est ad quem pater dixit, Faciamus hominem secundū imaginē nostrā & similitudinē, qui & à patribus uisus est quū legē ferret, & loquutus est per Prophetas: & qui
B postremò homo factus est, & patrē suum omnibus hominib. manifestauit, quiq; regnat in secula seculorū. Siquidē nihil nouæ dignitatis Christus assumpsit, sed eum antea perfectū, & patri per omnia similē esse credimus. Atq; itidē, eundem esse patrem & filiū & spiritum sanctū, & unius eiusdēq; rei & personæ tria hæc nomina impiè accipientes, meritò ab Ecclesia proscribimus: quoniā patrem qui comprehendi nequeat, atq; perpeßioni obnoxius non sit, & comprehēsibilem, & perpeßioni obstrictū per inhumanationē constituunt. Tales sunt, qui Patropaßiani apud Romanos, Sabelliani apud nos dicunt̄. Siquidē nouimus patrem quidem, qui miserit, in suo immutabilis diuinitatis statu permāsisse: qui uerò missus est Christū, inhumanationis œconomiā & munus obijsse. Consimiliter aūt eos qui impiè, non consultò neq; uolūtate genitū esse Christū dicunt, neceßitatem uidelicet quandā imponētes, & substantiā uolūtate & delectu carentē Deo tribuentes, ita ut inuitus filiū genuerit, impijßimos & à ueritate alienißimos cognoscimus. Quoniā aduersus cōmunes de Deo * noticias, atque etiam aduersus diuinitùs inspiratæ scripturæ sententiam, talia de eo statuere audent. Nos etenim † absolutißimæ potestatis eū esse, perfectißimiq; * iuris sui Deum scientes, sponte & uoluntate sua filiū genuisse, piè existimamus. Et cū timore illud de eo dictū esse credentes, Dominus creauit me in initio uiarū suarū ad opera sua: non itidem eum ut creaturas facturasq; eius genitū esse arbitramur. Impiū enim est, & ab ecclesiastica fide alienū, conditorem cū creaturis per eum conditis cōparare, eundemq; etiā eum generationis modū cum eis quæ ab eo sunt aliena habere putare. Solum namq;, & solo seu unico modo unigenitum filium germanè seu natiuè atq; uerè genitum esse, nos diuinæ literę docent. Quin neq; dum filiū per seipsum esse, uiuere, & existere consimiliter patri dicimus, propterea eū à patre segregamus, loca & interualla quædā inter eorum coniunctionem corporaliter imaginātes. Credimus enī * sine medio, & † sine spacio ullo, ipsos cōiunctos esse,

 & in-

† τὸ εἶναι.
Pauliani heretici.
* ἐκ προκοπῆς τεθεοποιῆσθαι.
* ἀνύπαρκτον.
† προφορικόν.
* ἐνδιάθετον.
Marcellus, Photinus, heretici.
* προγνωστικῶς.
† ἐνυπόστατος λόγος.
Patropaßiani.
Sabelliani.
* ἐννοίας.
† αὐτοκράτορα.
* αὐτεξούσιον.
* ἀμέσως.
† ἀδιαστάτως.

* ἐνστερνιζόμενον. † ἐξηρτημένον. * προσπεφυκότος.

& inseparabiliter à seipsis existere: patre quidẽ cõplectente, et * pectori applicã- A
te filiũ totũ: filio uero toto prorsus † deuincto & * applicato patri, eoq́ solo per-
petuo in sinu paterno cõquiescente. Itaq; in modis omnib. perfectã & sanctissi-
mam trinitatẽ credentes, patrẽq; Deum dicentes, & filium, nõ ipsos duos deos,
sed unum confitemur, iuxta diuinitatis amplitudinem, & unam certam absolu-
tamq́ regni coniunctionem. * Vniuersarum quidem rerum per omnia cum sum-
ma potestate † imperiũ obtinẽte Patre omniũ, & ipsius filij: filio autẽ patri qui-
dem subiecto, extra uerò eum uniuersa post eũ quę per ipsum facta sunt regente,
& spiritus sancti prolixè ex uoluntate patris gratiam sanctis donante. Ad hunc
enim modum, ordinem & rationem monarchiæ uniusq; imperij in Christo con-
stare, nobis sacra prodidere oracula. Hæc ut post breuiorem fidei formulam fu-
sius exponeremus, necessitas nobis imposita est, non per superfluã ambitionẽ,
siue ueditationem: sed ut omnem alienam suspicionem cõtra sententiam nostrã
conceptã, apud eos qui res nostras ignorant, abstergeremus: & ut Occidentales
omnes quùm calumniæ aduersariorũ impudentiam, tum ecclesiasticam Orien-
talium opinionem cognoscant, cui opinioni diuinitùs inspiratæ scripturæ, quæ
apud eos inuiolatæ conseruantur, per nullam coactam aut uiolentam interpreta-
tionem, perhibent testimonium. Hoc quidem modo prolixior illa expositio fue-
rat instituta.

* Παντοκρατοῦντος μὲν καθόλου τοῦ πατρὸς πάντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, &c. Quod etiam aliter, & fortasse rectius ita uerti potest: Patre quidem rerum uniuersarũ per omnia cũ summa potestate imperiũ etiam in filium obtinente, &c.

† παντοκρατοῦντος. Socrat. lib. 2. capite 19.

CAPUT XII.

Vt autem ab Occidentalibus est repudiata, Constans Cęsar unũ illud à fratre sibi dari postulauit, ut Paulus & Athanasius sedes suas recipe-
rent. At quum literis suis nihil effecisset, propterea quòd aduersarij
contrà niterentur: & quum populus ea de causa seditionem moue- B
ret, Paulus & Athanasius rursum Constantem adiere, & ut uniuersalis Syno-
dus cogeretur petiere, ut de professione fidei, & de eorum causis accuratius res
explorari posset. Exautorationis enim ignominiam se propter fidei sincerita-
tem sustinere affirmarunt. Quapropter de duorum Imperatorum istorum sen-
tentia statutum, ut utriusq; Imperij episcopi ad diem certum Sardicam, quæ Il-
lyrica ciuitas est, conuenirent. Id quod Constans sic petierat, Constantius aũt
assenserat, ut uidelicet seditio solueretur. Atque ex Occidentis partibus circi-
ter trecenti conuenere episcopi, sicuti alicubi facer dicit Athanasius: ex Oriente
uerò, Sabino Macedoniano referente, sex & septuaginta. Quibus accensus est
& Ischyras ille, ex sese ortus presbyter. Ob quam causam, quùm negocium ei cũ
Athanasio esset, in aduersariorum partes concessit, apud quos propter menda-
cia conficta episcopus apud Mareoten est creatus. Reliqui autem angustias con-
stituti temporis prætexentes, atq; alius aliam causam allegantes, non comparue-
re. Potissimùm uerò in Iuliũ culpam eius rei conferebant, quum quidem mensi-
bus uiginti ante episcoporum aduentum dies esset constituta. Decimus is erat
annus, ex quo Constantinus, Imperatoris utriusq; pater, ad meliorẽ migrauerat
uitam. Et Orientales, qui † Philippopolim in Thracia uenerant, Occidẽtalibus,
qui Sardicæ iam præstò erant, scripsere, ut Athanasium, eiusq́ studiosos, ut qui-
bus sacris ministerijs interdictũ esset, à concilio remouerent: aliter enim fieri nõ
posse, ut in unum cõuenirent. Quod quidem postea quoq;, quũ Sardicæ essent,
obtinere contendebãt. Occidẽtales aũt, atq; in primis Hosius Cordubẽsis Hispa-
nus, & Protogenes Sardicẽsis, respondêre, nunq; se cõmunionẽ illorũ deuitasse,
neq; porrò etiã uitaturos esse: quum Iulius episcopus Romanus, causa eorũ per-
specta, iniquè eos insidijs circumuentos esse iudicarit. Adesse ipsos quoq;, & re-
darguere iniquũ illud iudiciũ uelle. Plura quoq; alia ultro citroq; & scripsere,
& per internuncios alteri alteris significauere. unde maior etiã inter eos est exci-

Instituitur Cõcilium Sardicense de Constantij & Constantis uoluntate.

Sabinus Heracleæ Thraciæ Macedonianorũ episcopus.

Ischyras αὐτόματος presbyter.

Orientales Athanasium & Paulum à concilio exclusos esse uolunt.

Occidentales iniquum id esse censent.

300 episcopi Occidẽtales, Orientales episcopi 76.

† οὐ τῷ μέλλοντι.

tata

Dissidiũ inter Orientales & Occidentales.

A tata simultas, maius odiũ, dies quoq; cõstituta præteriit. Et cõfestim discessione facta, seorsimq; utrisq; consilia agitantibus, contrarias alteri aduersus alteros sententias tulere. Oriẽtales nãq; Philippopoli conuentũ egere, atq; ibi decretis suis in Athanasiũ, Paulum, Asclepam, & Marcellũ magis etiã confirmatis, Iulio insuper Romæ antistiti magistratũ ecclesiasticũ abrogauere, q; primus ipse cũ illis cõmunicasset. Confessorẽ etiam Hosium ea de causa, & præterea quòd amicus Eustathij & Paulini Antiochenæ ecclesiæ episcoporũ fuerit, exautorarunt. Deinde & Maximinũ Treuirorum antistitem, qui primus ad cõmunionem Paulum admiserat, reditũq; eius in urbẽ Constantinopolitanã procurauerat: insuper quòd Orientales episcopos in Occidentẽ uenientes proscripserat. Nec ijs tantũ sacram ademêre dignitatẽ, sed & Protogeni Sardicensi: quoniã Marcellũ Ancyranum quẽ antea calculo suo damnauerat, ope sua subleuaret: atq; itẽ Gaudentium, quia quos illi per abrogationẽ ignominia affecerant, multo prosequeretur honore: & q; aliter de rebus diuinis quàm Cyriacus sentiret, cuius ipse successor erat.

Mutuæ inter eos exautorationes.

Maximinus Treuerensis episcopus.

Oriẽtales Philippopoli coacti, ἀνόμοιον, hoc est, inæqualitatem in Trinitate inducũt.

Porrò in causa fidei ὁμοούσιον consubstantiale quidẽ repudiarunt, τῆς ἀνομοίας inæqualitatis uerò opinionẽ literis in partes omnes scriptis diuulgarunt. in quibus locorum plerorũq; episcopis quoq; significarunt, ne eos quos proximè sententia sua notassent, uel in cõmunionem reciperẽt, uel literis etiã dignarentur. Alij autẽ dicunt, eos de fide, iuxta prolixiorẽ quam præmisimus formulã, credere iussisse: in qua τοῦ ὁμοουσίου cõsubstantialis, uerbo nullo meminere: sed eorũ tãtum qui tres Deos esse, aut CHRISTUM nõ esse Deum, aut eundem esse patrẽ & filium & spiritũ sanctũ, aut filium ingenitum, aut fuisse aliquando tẽpus aut seculũ quũ ipse nõ fuerit, dicunt. Hæc quidem episcopi Orientales Philippopoli in Thracia agebant.

Occidentaliũ episcoporum Sardicæ acta.

Hosius autem, & qui cum eo Sardicæ erant, primùm quidem illos indicta B & deserta causa, propter contumaciam damnarunt: Athanasium receperunt, & quæ aduersus eum Tyri acta fuerant, anathemate sunt persequuti. Marcello episcopatum suum reddiderunt, quòd se diceret nunquã ea sensisse, de quibus per calumniam accusatus esset. Asclepæ episcopatũ Gazæorum autoritate sua confirmarũt, qui antea etiam multorũ antistitũ, & maximè Eusebij Pamphili suffragio Episcopalem susceperat dignitatẽ, cuius rei certitudinẽ acta iudicij declarabant. Lucium etiam Adrianopolitam, quòd accusatores eius profugerant, restituerunt. Horumq; parœcijs & ecclesijs scripserunt, ne alios quàm hos ipsos haberent episcopos, eorumq; quamprimũ expectarent aduentũ. Abrogarunt quoq; episcopatũ * Gregorio Alexandrino, Basilio Ancyrano, & Quintiano Gazæo: & ut non modò episcoporum, sed ne Christianorum quidem appellatione honorarentur, statuêre. Idem fecerunt Theodoro Perinthio, Narcisso Irenopolitano, Acacio Cæsariensi Eusebij Pamphili successori, Menophanto Ephesio, Vrsicio † Singidonis, & Valenti Mursiæ Pannoniorum episcopis, & Laodicensi Georgio, quamuis Synodo Orientalium is nõ interesset. His omnibus dignitate adempta, cõmunione interdixerunt, quòd filium Dei à paterna substãtia separarent: & quòd, qui dudum propter Arianam hæresim reiecti fuerant, eos recepissent, & ad ampliorem ministerij Dei euexissent dignitatem.

** Legendum fortè Georgio, suprà cap. 7. eod.*

† Singidon hodie Segedinum dicitur.

Eis damnatis, ad omnes ubiq; episcopos miserunt, ut decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis consentirent. Quibus roboratis, τὸ ἀνόμοιον, inęqualitatem repudiarunt, τὸ ὁμοούσιον consubstantiale apertè promulgarunt. Et scripto quodam cõposito, quod diffusius quidem quàm Nicænũ esset, finitionem autem eius seruaret, uerbisq; non admodum ab illo differret, id passim ad loca omnia miserunt. Ne uerò nouare quidquã contra Nicæna decreta uiderentur, Hosius & Protogenes, qui tum Synodo præierant, cũ certa attestatione ad Iulium literas dederunt, autoritatẽ suam se Nicænæ fidei professioni integram relinquere:

Occidentales τὸ ἀνόμοιον in Trinitate damnant.

Magno cũ metu et religione ueteres de fide noui aliquid edidere.

perſpicuitatis autem gratia, quæ Nicææ conſtituta eſſent, non ita multis latius **A** extendiſſe, ne ſcilicet Ariani cõpendio profeſsionis fidei ad abſurdas opiniones eos abducerent, qui dialecticæ ſunt imperiti. His ita peractis, domũ reuertére. Et utricꝙ in ea erant opinione, rectè ab eis quæ ſententijs proſcriptionis ferendis egiſſent, eſſe facta. Orientales quidem, quòd Occidentales, quos ipſi ſacro ordine mouiſſent & reieciſſent, eos ad cõmunionem admiſiſſent. Occidentales autem, quòd illi qui Athanaſium & alios damnationis ſententia notaſſent, ante publicam cognitionẽ profugiſſent. Et quòd ij Nicæna decreta cõplectebantur, illi uerò ea deprauare & adulterare audebãt. In Sardicenſi cõcilio Marcello quocꝙ, de quo ſuprà diximus, Ancyræ Galatiæ epiſcopatũ, ſicuti cõmemorauimus, rurſum mandarunt. Nam is Synodo expoſuit, à multis libri ſui ſcripta intellecta nõ eſſe, unde illi ſuſpicionẽ cõceperint, eadẽ ſe cũ Samoſateno Paulo & Sabellio ſentire.

Marcellus in Ancyranũ epiſcopatũ ab Occidentalibus reſtitutus. Eius ſcripta à multis non ſatis intellecta, et proinde pro hæreticis habita.

CAPUT XIII.

Euſebius Pamphili contra Marcellũ ſcripſit. Socr. lib. 2. cap. 20.

SCiendum ſanè, Euſebiũ Pamphili tribus libris ſuſpectum illum Marcelli cõmentariũ refelliſſe. Scripto nãcꝙ eo in partes ſuas diuiſo, deinde confutationẽ infert: idꝙ in toto opere facit. Ex quibus libris Socrates ſcriptor eccleſiaſticus plurima allegat, quapropter Euſebius quaſi Arianus taxatus ſit. Ac deinceps refert, primæ Synodo eum interfuiſſe, alijsꝙ epiſcopis decretis faciendis conſenſiſſe: ſicuti Euſebius ipſe in tertio ad Conſtantinũ libro memoret. Profert uerò idẽ & piam eius in illud, Dominus creauit me in initio uiarũ ſuarum, interpretationem, in qua hæc ſic ſcribit: Quòd Dominus ſeipſum creatũ eſſe ait, nõ hoc ſanè ita dicit, tanquam qui antea non fuerit, ac tum primũ eſſe cœperit: ut quemadmodũ reliquæ creaturæ, itidem & ipſe ex nõ exiſtente extiterit, quod nonnulli non rectè acceperunt: ſed ut conſtans quidem & uiuens & præexiſtens atꝙ ſubſiſtẽs ante totius mundi conſtitutionẽ, ad * regen- **B** dum aũt & adminiſtrandũ uniuerſa à Domino ſuo, ipſius patre, ordinatus: ut eo loco hoc uerbũ Creauit, pro uerbo ordinauit ſeu conſtituit, ſit dictum. Apertè certè quidem hominũ principes & duces creaturã nominauit Apoſtolus dicẽs, Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi quaſi præcellẽti, ſiue ducibus tanquã ab eo miſsis. Et propheta ex perſona Dei dicẽs, Ecce ego firmans tonitrũ, & creans ſpiritum, & annunciãs ad homines CHRISTUM eius: hoc uerbum Creans, nõ ea ſententia, quòd antea nõ fuerit, accepit. nõ enim tum Deus creauit Spiritum, quum CHRISTUM ſuum per eum omnibus hominibus annunciauit: necꝙ recens ſub ſole fuit. Sed fuerat quidem ille, & præextiterat: miſſus aũt tum eſt, quo tempore Apoſtoli cõgregati erant, quum inſtar tonitrus è cœlo ſonitus prouenit, tanquam aduenientis flatus uehemẽtis: hoc uerbo Creans, pro eo quod eſt demittens, aut ordinans ſeu ſtatuens, poſito: tonitru uerò ipſo, alio quodam modo Euangelicam prædicationem ſignificante. Tale eſt & illud, Cor mundum crea in me Deus: ubi nõ ille quidem tanquam cor non habens, ſed ut tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus eſt. Et illud, Vt crearet duos in unum nouum hominẽ: pro † cogeret ſeu cõgregaret. Vide porrò an non tale ſit & illud, Induite nouum hominem, ſecundum Deum creatum. Item illud, Si quis in CHRISTO noua creatura: & quæcunque ſunt eiuſmodi. Vt ne mireris, ſi metaphoricè & per translationem in uerbis iſtis, Dominus creauit me in initio uiarum ſuarum: Creauit, pro conſtituit, aut ordinauit dictum ſit. Hæc in tertio ad Marcellum libro Euſebius. Socrates autem hæc quocꝙ hiſce uerbis pro Euſebio refert: Quum itacꝙ Euſebius Nicænæ Synodi mentionem faciẽs, ſoluta eſſe & conſtituta, quæ tum in controuerſiam deducta fuerant, atꝙ omnes conſenſu uno eadẽ ſenſiſſe atꝙ dixiſſe referat, quomodo quidã illum Arianiſare ſuſpicantur? Falluntur uerò Ariani etiam, qui

Euſebij Pamphili uerborũ, Dominus creauit me, &c. expoſitio.

** ἄρχειν.*

Verbum creare in ſcripturis quomodo accipiatur.

† ἀπαγάγῃ.

Socratis pro Euſebio Pamphili Apologia, cum Arianis eum nõ ſenſiſſe.

A qui illum cum eis sensisse existimant. Sed dicet aliquis, in scriptis eius Arianũ „ esse eum uideri, propterea quòd frequẽter dicat, † per CHRISTVM. Cui respon„ demus, hac loquutione sæpenumero ecclesiasticos uiros usos esse, alijsq́; quibus „ œconomia seu munus humanitatis Seruatoris nostri significat. Et ante omnes „ istos Apostolus ipse uerba hæc usurpauit: & nunq̃ tamen ueluti prauæ opinio„ nis habitus est doctor. Ac rursum hæc infert: Non enim ostendere habebũt, „ Eusebium principiũ existẽtiæ tribuere filio Dei, quãuis in libris eius œconomię „ siue dispensationis humanæ uerbis abuti eum inueniãt. Maximè uerò, quòd ad„ mirator & æmulator Origenis librorũ fuit, in quibus ubiq; filiũ ex patre genitũ „ esse reperiunt, qui Origenis librorũ acumen assequi possunt. Hæc & alia Socrates afferens, sinceritatem doctrinæ Eusebio adscribere contendit. Ego quidẽ talem potius uirum eum fuisse uelim: Ecclesia autem Catholica nõ talem fortasse iudicat, quam potius sequi par est. An uerò ille certò in pietatis sinceritate sit, sicuti iste qui quidẽ Nouatianus est, dicit, id accuratè certòq́; occulta omnia perspicienti Deo relinquendum. Et de his quidem satis. Sardicensi uerò conuentu ita peracto, domũ se quisq; recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per secessionẽ diuisus est. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem secum sentientibus, negotij sibi quidquã & coniunctionis esse uoluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricum & Thraciam, circa montem qui Susacis dictus est. Vltra eum autem locum propter uariãtem fidem, minimè inter se inuicem cõmunicare uoluerunt. Vt uerò fieri solet, in ecclesijs, calumniæ & dissensiones erant. Et ingens turba & confusio Ecclesiam catholicam inuasit. Antea siquidem, etiamsi dissiderent, consuetudine tamen inter se iungebantur, nec adeò grauẽ eam rem putabant. & consuetudinẽ eiusmodi, eundem de CHRISTO sensum esse existimabant. Et ut paucis dicam, ecclesia Occidenta-

B lis omnis patriæ insistens religioni, contentionis expers, & à studio de dogmatibus nugandi aliena fuit, sincerè professionem fidei Nicænã sonãs atq; profitens. Quamuis etiam tum Vrsicius Pannonius & Auxentius Mediolanensis conati sunt ecclesias distrahere, & ad Arianã opinionẽ traducere: efficere tamen id nequiuere, sede Romana & alijs Occidentalibus episcopis uigilantibus, & hæresis eius surculos illico exstirpantibus. Oriens aũt post Antiochenum conciliũ seditiones cõcitauit, & propalàm aduersus Nicęnã fidem disceptans iudicio contendit: reuera tamen, sicuti colligere est, plures sententiã Nicæni dogmatis comprobabant, filium ex substantia patris esse cõfitentes: contentionis uerò cupiditate deuincti, aduersus uerbum τοῦ ὁμοουσίου consubstantialis, impotentibus animis pugnabant. Nonnulli quidem, sicuti quidã tradidere, quòd iam inde ab initio cõtra id uerbum stetissent: & quemadmodum eiusmodi homines facere solent, ne uicti esse, si cederẽt, uiderentur, in sententia propterea persistebant, & uocabulũ id abolere studebant: probro sibi fore, si opinionẽ mutarẽt, arbitrati. Nonnulli aũt, quòd frequenter de his nugati essent, ita opinari ex animi sententia malebãt. Et quum semel ab eo quod decebat excidissent, opinionem suam firmiter retinebant. Erant qui indecorũ contendendi studium secũ ipsi perpendentes, ad gratiosiorẽ declinarent sententiã, uel propter gloriã aut timorem, uel propter uim aut familiaritatẽ, plerunq; etiam propter amicitiã, & fortasse alias ob causas, quibus homines adducti, ut sese res tulit, etiã in his quæ parum decent, gratificantes alijs obsequuntur: deniq; quòd nonnulli liberè & palàm, quę ab aduersarijs obijcerẽtur, redarguere atq; refellere nõ possent. Non pauci uerò eius temporis homines, ineptias prorsus & superfluas nugas esse existimantes de rebus eiusmodi conflictari, ab illorum consuetudine seiuncti, taciti secum Nicæna decreta complectebantur & colebant.

† διὰ χριστοῦ.

Offendiculo olim fuit pijs, si Christus simpliciter sine præfatione honoris, & illatione diuinitatis nominaretur.

Socrates Nouatianus.

Dißidiũ apertum inter Occidentales & Orientales.

Susacis mons.

Dißidij eius magnitudo.

Occidentales constantißimè Nicænum Symbolũ retinuerunt.

Vrsicius & Auxentius Ariani.

Oriẽtales uerbum ὁμοουσίου exagitarunt.

Hominum peruicacis contentionis malbor.

Hominum à cõtentione alienorũ idea.

Supra

CAPUT XIIII.

A

Catholici in Oriẽte.

SVpra omnes autem qui in Oriente magna cum libertate saniorẽ doctrinam defenderunt, tenacissimè Nicæna decreta retinuere, Paulus Constantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, episcopi, atq; cum ijs uniuersus Aegyptiorum monachorum cœtus: quibus præijt Antonius adhuc superstes, quiq; cum eo erãt (plurimi aũt erant) in Aegypto & alijs Romani imperij locis ascetæ: quorum multi usq; ad Cõstantij imperiũ & posteriora etiã tempora durauere: quales fuere (Amonem enim, & Thebæũ Paulũ omitto) eodẽ uerò'q; nomine dicti Macarij, hoc est beati: Aegyptius scilicet ille, & cui † Vrbani cognomẽ inditũ fuit. quales etiã circa Illyricum et Thraciã Martinus Sabariæ ortus Pannonius, & Hilarius Pictauiensis, homines admirandi: de quib. paulo pòst suo loco referemus. Multi denique alij aliter spectati uiri, eisdem annis uiguere, atq; in ecclesijs Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquentia floruit Eusebius Emesenus episcopus, Titus Bostrensis, Serapion Thmuæus, Basilius Ancyranus, Eudoxius Germaniciensis, Acacius Cæsariensis Eusebij successor, Cyrillus, qui post Maximũ Hierosolymitanam administrabat ecclesiã, & Theodorus Perinthius: qui omnes doctrinæ suæ fœtus haud pœnitẽdos ecclesijs reliquere. Videtur aũt omnes hac in parte gloria ꝑcellere, atq; ecclesiam uniuersalẽ exornare Ephraim Syrus. Tũ quoq; extitere, Lucifer, Didymus, & Aetius, admodũ quidẽ illi eximij uiri, sed aduersus ueritatẽ plurimũ etiam pugnarũt. Atq; ut summatim dicã, præfecti ea tẽpestate ecclesiarũ exactissimis uitę institutis dediti erãt, à quibus plebes ritè gubernata, CHRISTI religionẽ cõstanter coluit, & indies fides est adaucta, atq; ecclesia sensim pro insita ei uirtute atq; bonorũ operũ splẽdore, & quod à sacris alijsq; ecclesiasticis uiris prodigia diuinaq; miracula fiebãt, ad ingentẽ gloriã peruenit: Græcorum aũt superstitio pessum ijt, et ab improbis nugis ad uerã fidẽ transijt. Et quoniã sanctorũ istorũ uirorũ facta est mẽtio, faciendũ esse duxi, ut breuiter eos, & si qui insuper eo tẽpore illustres homines cum laude floruere, oratione persequar. Ac primo loco percelebres illi cõmemorentur uiri, qui Scetis montiumq; eius duces fuere. Vtriq; nomẽ erat Macario: quorũ alter in Aegypto ortus erat, alter Alexandriã patriã habuit, & cognomẽ Vrbani: ambo certè diuini ꝓrsus uiri, atq; in Monastica philosophia admirãdi, diuinarũ prædictionũ nõ expertes, dęmonũ industrij expulsores, & prodigiorũ sanationũq; prõpti & expediti autores. Horũ alter, Aegyptius scilicet, mortuũ quoq; excitauit: ut quendã alieni dogmatis sectatorẽ, ad credendũ mortuos resurgere, persuasione ea adduceret. Hic ultra nonaginta annos uixisse perhibetur, quorũ plus quàm dimidiam partẽ in uita solitaria transegit. Et adolescens admodum sapientiæ studijs excelluit: & ob id παιδαριογέρων, quasi puerum senilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius suscepit. Vrbanus uerò breuiore tẽpore ad eandẽ peruenit dignitatẽ. Exercitia pietatis omnia ad summũ excoluit, quæ partim ipse inuenit, partim ex alijs audita modis omnib. absoluere est conatus. Adeò aũt extenuatus & macie cõfectus fuit, ut nõ esset unde pili barbæ excrescerẽt. Et Aegyptius, cũ reuerẽtia quadã austerus: Alexandrinus aũt quum in alijs omnibus par Aegyptio esset, in hoc tantum ab illo uariauit, quod in colloquijs hilaris & iucũdus, urbanis salibus utens, iuuenes ad studium & exercitationẽ pietatis adduceret. Horum discipulus fuit Euagrius, apud quos Philosophiæ sanctioris * præcepta factis exprimere didicit, quũ antea uerbis solis sapiẽtiæ studiũ professus fuisset. Eodẽ uerò tẽpore, & eisdẽ in locis, cum illis philosophati sunt, decãtatus ille ** Pãbo: atq; qui angelicam prorsus, si quis [illegible] alius,

Praeclari eius temporis & orthodoxi uiri.

† πολι-τικοί.

Christianismus summè floret.

B

Idolomania interit.

De sanctis eius ætatis Monachis.

Duo Macarij: Aegyptius, & Politicus, seu ciuilis.

Mortuus ad fidem resurrectionis confirmãdam excitatus.

Euagrius Macariorum discipulus.

Catalogus sanctorum Monachorum.

** Pambo quũ illiteratus esset, doctorem Psalmos exponentem adijt. & quũ primũ uersum Psal. 38. (Dixi, custodiã uias meas, ut nõ delinquã in lingua mea) audisset, discessit. sufficere sibi inquiẽs uersum unũ, ut illũ factis exprimere addisceret. Doctor cũ eo expostulauit, quòd eũ ab eo tempore totis sex mensib. nõ uidisset. At Pãbo respõdens, Quòd nõdum re ipsa uersum primũ assequutus esset, se excusauit. Multi intercessere anni. & amico cuidã roganti, nũ uersum eũ addidicisset? Vix tandẽ, ait, decem & nouẽ annis, factis ipsis eũ addidici. Et iẽ auri certum numerum quidam in pauperum alimẽta dedit, &, Numera quod datum est, inquit. Tũ ille: Numero hac in re opus non est, sed animi affectione pia & benigna. Socr. lib. 4. cap. 23. Idem Pãbo ab Athanasio episcopo euocatus, ex eremo Alexandriam uenit. Ibi scenica gesticulatrice uisa, prolixè illacrymauit. & amicis fletus causam inquirentibus, duplicem esse respondit: alteram, mulierculæ ipsius exitium: alteram, quòd ipse non tantum studij in hoc impenderet ut Deo placeret, quantum illa ut hominibus fœdis placeret. Idem ibid.

* τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐπήσκατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλοσοφῶν.

A alius, & ipse exercuit uitã * Paesius: item Heraclides Cronius, Paphnutius, Putubastes, Arsesius, & magnus Serapion. Præterea Pityrion ille, qui tamen alibi, apud Athenas uidelicet, asceterium, seu exercendæ pietatis domicilium habuit. Insuper ingens quoq; ille Pachomius, qui dux & autor uitæ Tabennesiotarum fuisse dicitur. Noua aũt quædã illis est uitæ ratio, in quibusdam rebus à reliquis Monachis euarians. Animũ enim assuefacit ad uirtutem aspirare, & terrena proculcare, & sursum respicere semper: ut facilè deinceps sit puluerem hunc deponentibus, in cœlestem peruenire regionẽ. Siquidem indumentum illis erat melota seu pellis ouilla: symbolum atq; monumentum, ut opinor, generosæ & fortis illius Heliæ Thesbitæ, rei Venereæ & concupiscentię macerationis atq; mortificationis, ut æmulatione & ardore eiusdem cum illo spei, ad continentiã & castitatem strenuè grassarentur. Cæterùm reliquorum quoque Aegyptiorum monachorum amictus, ut opinio fert, ad exemplum aliquod & specimen arcanioris philosophię spectat. Non enim illi temerè à communi habitu uestitum suum mutauere. Amiculum namq; manicis carens, indicium atque institutionem esse arbitror, ne manus ad iniuriam inferendam faciles sint & promptæ. Capitis uerò tegmen acuminatum, ut simplices sint, & iniurias non uindicent, purè que & innocenter uiuant: lactentium puerorum instar, quorum capita eiusmodi lineis mitris operiri solent, quę partem rationis principatum imperiumq; obtinentem tegunt atq; fouent. Zona porrò, & quæ humeros & brachia comprimit cinctura, promptam alacritatẽ in ministerio Dei subobscurè indicat: ut quæ adimplere iussi sunt, succincti perficiãt. Fortasse aũt alij alias reddiderint rationes monasticæ philosophię appositas: mihi hęc dixisse sat est. De Pachomio uerò dicitur, quũ primùm in antro quodam constanter philosophiæ huic incumberet, ei angelum cœlitus assistentem mãdasse, ut nouũ Monachorũ cœtũ cogeret. Oportere nãq; eum qui ritè uiriorẽ irreprehensibili uita repręsentaret philosophiam, ducẽ multorum, quibus prodesse posset, fieri, eosq; certis instituere legibus. His ille dictis, tabulã ei dedit, & seipsum ut stola indutus fuerat, exhibuit. Quę sanè tabula ad hodierum usq; diem seruatur. In eo scripto, leges præscribentis more, expositũ erat, permitti debere unicuique, ut quantum posset & uellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem ut pro arbitrio suo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et ut ualidius cibum capientibus, duriores labores: qui uerò parcius alimentis uterentur, & ad pietatis exercitium incitatiores essent, leues atque faciles operæ mandarentur. Domicilia autem religiosa circumcirca eis extrui iussit, in quorum unoquoq; tres manerent. Cibum porrò in unis amplioribus ædibus ut caperent constituit, idq; cum alto silentio considentes: facie ita operta, ut neque alius alium, neque præterea aliud quidquam, quàm mensam & cibum propositum cernere posset. Cum ijs ne alius quisquam habitu alio in eadem mensa cibum sumeret, præterquam si hospes eò diuertens acciperetur. Signis autem quibusdam, manuum impulsione, uel nutibus rem necessariam ab eis quibus sorte, ut mensæ præessent, obuenisset, insinuando peterent. Quod si quis cum illis uiuere uellet, ut tribus prius annis mutato paulùm habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum sacris institutus, eodem cum illis loco esset. Vestimentum autem ut esset sagum pelliceum, & capitis tegmen mitra lanea: quæ mitra quibusdam purpureis distincta filis, puncta sua haberet, crucis formam referentia. Tunicæ autem & zonæ itidem ut lineæ essent: in quibus simul & in sagis considentes, super extructis toris mediocrem caperent somnũ. Domiciliũ porrò ut ita sepimento circumuallaretẽ, ut id lectũ cuiusq; cõcluderet. Primaria autem & Dominica die ut ad communionem & perceptionem diuinorũ mysteriorum accedentes, solutas zonas & sagula pellicea deponerent. Atq;

** Hũc Sozomenus non habet lib. 3. cap. 14.*

Institutum uitæ Monachorum Tabennesiorũ, quorum dux Pachomius fuit.

Non temerè Monachi peculiarem sibi sumpsere habitum.

Quid sibi uelit mysticè Monachorũ habitus.

Monachorum Tabennesiorum leges.

Asceta cuiusdam scitè dictũ est, Monachũ, nisi opus faciat, auaro homini esse persimilem.

Anni demutationæ, hoc est, probationis.

Perceptio sacrosanctæ Eucharistiæ.

Atq; ut duodecies interdiu semper orarent: itidem uerò ad uesperam, noctu si- **A**
militer, & item hora nona tertiò. Et quum cibus esset capiendus, ut orationem
quamq; psalmus præcederet. Præterea ut ad numerum Græcarum literarũ cœ-
tum monachorum cohabitantiũ in uiginti quatuor ordines diuideret, & cuique
ordini congruentem, sicuti animus, uita & mores cuiusq; ferrent, imponeret ap-
pellationem: scilicet ut simpliciores, ι & ο: qui uerò praui essent, & minus recti,
ζ & ξ uocarentur: atq; aliter alij, iuxta cuiusq; institutum, & literæ ipsius habitũ,
aptum accommodando cognomen. Eiusmodi sanè legibus Pachomius mona-
chos suos rexit. Qui quidem humanus maximè & DEI amans fuit, eò amplitu-
dinis progressus, ut res quoq; futuras non ignoraret: quippe quas præcipuè ex
continuo angelorum colloquio cognoscebat. In Thebaide autem philosophiæ
Tabenna insula. suæ officinam habuit, in quadam insula quæ Tabenna nominata est: à qua huc-
usq; Tabennesiotæ dicuntur. Qui cum tēpore magna cæpere incrementa, adeò
Septies mille eiusdem instituti monachi. ut septies mille, & quidem admodum celebres, uitam eis quas diximus legibus
ad exactam prorsus rationem agentes extiterint. Intra Tabennam namq;, cum
quibus etiam Pachomius erat, circiter mille & trecenti fuisse dicũtur. alij autem
per Thebaidem, & reliquam Aegyptum coluere. Eorum omnium unum erat
institutum, unus uiuendi modus, communia omnia inter se habentium. Insulam
ipsam quasi metropolim quandam esse putabant: & qui ibi rebus præerant, pa-
tres. Ex quibus quoq;, qui instituti eius æmulatores erant, cœtui cuiq; & domi-
cilio præfectos suos accersentes accipiebant. Hæc de Pachomio. Eadem uerò
Apollonius monachus. ætate & Apollonius ingenti erga diuinam philosophiam amore flagrans polle-
bat: q quindecimo ætatis anno solitariæ philosophiæ initiatus sacris, quadrage-
narius diuinæ obsequēs uisioni in publicũ ad loca hominib. habitata rursus pro-
dijt, atq; in Thebaide tuguriolũ sibi cōdidit. Et quũ in primis DEI esset amātis- **B**
simus, admiranda edidit opera: nihil'q; rerum omisit omnium, quin in eis præci-
puè excelleret, quęcunq; ad id genus philosophiæ pertinent. Moribus fuit opti-
mis, & in pietate prolixè docenda magna gratia. In precationib. adeò habuit be-
nignum & propitium Deum, ut ab eo orans nihil non exoraret. Et pro sapien
tia sua ea prorsus petebat, quæ facile Deus tribuere solet. Floruit tum quoque
Anub. Anub ille, quem post confessionem pro CHRISTO in persequutione obitam,
ferunt nunquam postea mendacium dixisse, neq; quidquam terrenæ rei concu-
piuisse: quæ uerò à Deo orasset, omnia obtinuisse: angeloq; adeò institutore u-
sum, pietatis uirtute exercenda ad summum usq; peruenisse.

CAPUT XU.

** ἀναγνώσας.* *Hilarion Palæstinus monachus.* SEdenim de Ægyptijs monachis hæc satis est dixisse. Inde uerò etiã Pa-
læstina * peragrata, eandē philosophãdi rationē cōplecti cœpit. In qua
primus floruit Hilarion: cui patria fuit uicus nomine † Thebasa, quæ *† Thebatha, Soza.*
nō minus q̃ quindecim stadijs à Gaza abest, austrũ uersus ad torrentē
sita, qui mare influens uernaculũ à uico ipso accepit nomen. Quum aũt Alexan-
drinas frequentaret scholas, Antonij fama quæ tum increbuerat audita, uidendi
eius gratia solitudinē petijt: & aliquantulũ cum eo moratus, idem uitæ institutũ
sequi cōstituit. Quòd uerò ad Antoniũ quotidie multi uentitarēt, uoti compos
fieri non potuit. Itaq; in patriã reuersus, quũ parentes eius è uita hac migrassent,
substãtia sua omni fratrib. & egenis distributa, nihil sibi ex ea reliquum fecit. Et
mox deinde in loco quodã maritimo, uiginti stadijs à uico distãte, tuguriũ è late-
re sibi extruxit, cōgerie fractarũ testarũ tectũ. Cuius tanta fuit latitudo, lōgitudo
& altitudo, ut stantē eũ caput inclinare, recũbere aũt uolentē pedes ad seipsum
† συνέλαβεν. † cōtrahere necessariò oporteret. Hic reb. omnib. per assuetudinē, promptã sibi
& facilē faciebat erumnã. Atq; in moderatione & temperãtia egregiè elaborãs,
nullum

A nullum prorsus ex factis suis concepit fastum, quum quidem ea in re superiorẽ haberet neminem. Corporis autem uoluptates & animæ blanditias edomans, cum inedia, siti, frigore, & æstu strenuè conflictabatur. Moribus integris prædi- tus fuit, sermone humanus & placidus: & quæcunq; sacrorum oraculorũ didicisset, accuratè memoria tenebat. Tantopere porrò pietatis uirtute charus DEO factus est, ut hodie quoq; pro data sibi gratia, multi à morbis incurabilibus liberentur: & dęmones ab eis profugiant, qui ad monumentum eius accedunt, non tantum apud quos prius sepultus fuerat Cyprios, uerumetiã apud Palæstinos, ad quos postea peruenit. Quum nanq; in Cypro degens uitam finijsset, traditus sepulturæ, magno ibi cultus est honore. Postea Helychas, ex discipulis eius celeberrimus, corpus eius arte quadam sublatum, ad domicilium eius in Palæstinam detulit. Ab eo tempore, more eius regionis sic obtinẽte, publicitùs memoria eius celebratur. Ita nanque Palæstini præclaros apud se uiros cohonestare solent. Sicuti etiam in Abrillo Anthedonio faciunt, & in Alexione Bethagathonio, & in Alaphio Asaliensi: qui eadem ipsa ætate piè uitã exegere, & uirtutum abundantia maximopere ueræ pietatis religionem adauxere, in urbibus maximè quæ Græcæ essent superstitionis, sub Cõstantij imperio decertantes. Tum etiam apud Edessam accuratiore & angelico uiuẽdi more, magnus ille Iulianus est philosophatus: cuius tanta fuit cõtinentia, ut ossa carnibus carentia cuti constricta habere uideretur. Vitam eius Ephraim etiam Syrus conscribendam sibi esse duxit. Porrò DEVS ipse hominum opinionem de eo cœlitùs autoritate sua confirmauit. nam & uariarum ægritudinum sanationes homini præbuit, & pellendorũ dæmonum potestatẽ exhibuit: in quibus omnib. unum erat promptum & expeditum remedium, precatio. Multi uerò & alij per eam Edesseni no-

Miracula ingẽtia ad diui Hilarionis monumentum.

Memoria diui eiusdem.

Item Abrilli, Alexionis, Alephij.

Iulianus monachus ad Edessam.

B mi regionem, & apud Amidam, & ad montem Gaugalium, qui dicitur, Christianam philosophiam sunt complexi: quorum præfecti erant Daniel & Symeon. De monachis Syris, hæc in præsentia sint dicta. DEO autẽ uolente, fusius etiam postea & de eis, & de eorum successoribus dicemus.

Daniel. Symeon.

CAPUT XVI.

APud Armenios uerò & Paphlagones, atq; in Ponti montibus, Monasticam philosophiã colere primùm cœpisse Eustathius fertur, qui Sebastiæ Armeniorum sacris Ecclesiæ rebus præfuit. Tanto autem studio consectatus esse dicitur institutum, uitam, uestitum (quo scilicet utendum esset, & quo non) morumq; exactum modum, ut etiam qui Basilio magno adscribitur liber, & Asceticus dicitur, opus istius esse, à multis feratur. Vulgatum porrò de eo est, nimis eum exacta cura & diligentia in absurdas quoque impegisse obseruationes, Ecclesiastico canoni minimè accõmodatas. Sunt tamen qui eum reprehensioni eximũt, & quosdam ex sectatoribus eius eo nomine incusant. Nam illi precationibus, in domibus uirorum qui in matrimonio uiuerent, etiamsi presbyteri essent, operari recusarunt, eosq; nec alloquio dignati sunt. Diebus quoq; Dominicis ieiunia seruarunt, & conuentus ecclesiasticos plurimùm domi egerunt. Locupletes extorres prorsus regno cœlorum esse duxerunt. Qui uel semel carnes edissent, eos repudiarunt. Vestitum monachorum aliorum consuetum rejcientes, nouo atque insolito amictu sunt usi. Sed & alia multa nouarunt. Ab ijs multæ non obscuro loco natæ fœminæ seductę, sub continentiæ prætextu, maritos suos quibus adolescentulæ nupserãt, reliquere. Postea autẽ quum cõtinere se non possent, in libidinis lubricũ sunt cõiectæ. Fuere ex eis quę capillo cęso, quod mulieribus fas non est, uirilem habitũ sumpsere. Horum gratia ab episcopis finitimis, Gangrensis apud Paphlagones Synodus

Eustathius Sebastiensis Armeniæ episcopus, antea monachus.

Absurdæ sectatorũ eius obseruationes.

Fœminæ capite raso.

Gangrensis Synodus horum institutũ damnauit.

coacta est: in qua decretū, ut ab ecclesia catholica illi excluderētur, nisi ea quæ di A ximus omnia anathemate confodere animū induxissent. Quapropter Eustathius, ut ostenderet, non importuni aut præfracti moris causa, sed pietatis erga DEVM exercendæ gratia, se eiusmodi leges tulisse, uestem insolitā mutauit, & habitu eodē quo reliqui sacerdotes deinceps usus, itidem ut illi in publicū est progressus. Et quum uita talis esset, sermonē quoq; congruentem ei habuit, non ille quidem eloquentia pollens, quā exactiore cura & diligentia nō didicerat, moribus aūt admirandis utēs, facile multos persuasione sua quò uolebat duxit: adeò ut uiros quosdā & mulieres in fornicatione degentes, castiorē exactioremq; uiuendi rationē sequi persuaserit. Ferūt sanè, uirū quendam & mulierem per prætextum Ecclesiastico more cœlibatū colere assimulasse, eosdemq; in clandestinę consuetudinis infamiā decidisse. Eustathium porrò magnopere persuadere eis annisum esse, ut cōgressu eiusmodi supersederēt. Quum aūt nihil efficeret, altius suspirio ducto, dixisse, plerasq; mulieres quæ cum uiris suis secundum matrimonij leges, ut fas est, uixissent, ab eorū uirorū conuictu oratione sua adductas desciuisse, castitatemq; cōplexas esse. apud hos autem qui inter se contra leges consuessent, inefficacē orationis suæ suadelam esse. Atq; hic quidem in eis orbis partibus summi instituti absolutæq; philosophiæ dux & autor fuit. In Europa autem per Thraciam & Illyricū, etiamsi homines monasticam consuetudinē ad id usq; tempus ignorarent, nō omnino tamen uiris Christianę philosophiæ peritis regiones istæ caruere. Floruit apud hos Martinus ille, qui Sabariam Pannoniæ patriam habens, quum generis tum militiæ splendore adeò clarus fuit, ut honores etiam sit meritus, & ordines duxerit. Sed ille Cæsarianā diuinæ militiæ posthabuit. In Illyrico primum philosophatus: atq; inde uarijs persequutionibus & insidijs expetitus, secedere est coactus. Multos nanq; ex episcopis, qui Arij con B tagionem conceperant, manifestò deprehensos coarguit. Ac deinde Mediolani secum ipse uixit. Vnde Auxentij, eius urbis episcopi nō rectè de Nicænis decretis sentientis, insidias ueritus, discessit: & se in insulam quandam, quæ uernaculo nomine *Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento radicū herbarū uixit. Insula aūt ipsa exigua admodum est, & ædificijs carens, Tyrrhenū respiciens mare. Atq; inde abductus, administrationē ecclesiæ Turonensis suscepit. In tantum uerò diuinis resplenduit donis, ut & mortuos in uitam restituerit, prodigiaq; & miracula plurima, quæ non multū ab Apostolicis abessent signis, ediderit. Eodem & tempore & loco simul quoq; Hilarius ille uiguit, uir diuinus, qui quum Martinus profugeret, eandem sustinuit fortunā: quippe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur. Hic †Pictauiensē gubernauit ecclesiā, atq; de fide, & aduersus quosdam qui alienas à sana doctrina afferrēt opiniones, libros ad persuadendum ualde appositos cōdidit. Apud Italos sanè & in locis ulterioribus enituere Eusebius & Lucifer, patriæ eloquentiæ ui alios omnes antecellentes. Eusebius etiam ecclesiæ Vercellensi præfuit: Lucifer uerò, sicuti mox dicemus, nominis sui *hæresi præijt. Præterea Flauianus & Paulinus clari tum fuere, qui postea Antiochenæ ecclesię res administrauere: quibus etiam Leontius, quòd sententijs ab eo discordarēt, episcopatū abrogauit. Ii sunt, qui Eustathio in exiliū deportato comites fuere: qui sanè nihil prorsus tēporibus illis, de sacris Antiochenæ ecclesiæ curis, ac potius de tota sinceriore pietate *uitiari sustinuit. Eadem hac ætate & Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidē longo interuallo omnes prœcessit. Hic Nisibin patriā habuit, & in monachorū philosophia exercitatus, breui tantum in lingua Syrorum, quum quidem eam prius ab alijs non didicisset, neq; specimē aliquod aut spē, talem eum fore, præbuisset, profecit, ut quum pietatis

Margin notes (left):

Per fornicatorum cœlibatū & monachatū præferens.

Diuus Martinus Pānonius.

* In Mari Thusco cōtra montes Lygusticos sita.

Mortuorum resuscitatio, & alia eius miracula.

Hilarius Pictauiensis.

Eusebius Vercellensis episcopus.

* Quæ et Homonymianorū dicta.

Lucifer Sardous.

Flauianus.

Paulinus.

Eustathius Antiochenus.

Ephraim Syrus.

Margin notes (right):

† Diuus Hilarius coniunx fuit. Nō nocuit tibi progenies, nō obstitit uxor, Legitimo coniūcta toro, non horruit illa Tēpestate Deus thalamos, cunabula, tedas. Sola erat in precio, quæ nūc incognita uirtus Sordet, & attrito uiuit cum plebe cucullo. Bapt. Mātuanus.

* διχ[illegible] [illegible]

A pietatis exercitio ad summũ cõtemplationis peruenerit, tum splendore, facilitate & suauitate uerborũ, necnon dẽsitate & grauitate sententiarũ, etiã præclarissimos quosq; Grçcorũ, qui eloquẽtia antiquitus excelluissent, superauerit. Etenĩ si quis illorũ Græca scripta in Syrorũ fortè aut aliorũ peregrinã linguã transferret, & florentẽ illã Græcorũ ornamentorũ gratia, decentemq; nitorẽ & fucũ uerborũ detraheret, illico quoq; adscititijs colorib. deficiẽtibus, sententiarũ obscuritas sese prodebat. At Ephraim lõgè alia erat oratio. Nã quũ eo adhuc superstite, atq; etiã defuncto, postea libri eius in Grçcã linguã cõuerterentur, nõ lõgè ad modũ à propria & natiua decedebãt uirtute. Mirũ quidem auditu est, eundẽ & Græcè & Syriacè legi. Quam ob causam magnus ille & oratione & uirtute Basilius, q Cappadocũ metropolim episcopatu suo exornauit, summopere uirũ est admiratus, eundẽq; eruditionis nomine beatũ censuit. Vt tanti uiri tam certò testimonio manifestũ sit, cõmuniter quoq; à Græcis, qui tum clarũ in eloquentia obtinuere nomẽ, præstantissimũ omnium Ephraim iudicatũ esse. Vox sanè Basilij talis, nõ temerè prolata esse existimãda est. Dicitur aũt diuinus Ephraim trecentas uersuum myriades cõscripsisse. Multi quoq; ei fuere discipuli, qui institutionẽ & philosophiã eius sunt æmulati: in quib. celebriores sunt, Abbas, Zenobius, Abrahã, Maran, & Simeõ, apud Syros ingenti gloria uiri: & alij quib. cum præterea hunc uitæ modũ illi cõmunicauere. In locis uerò eisdem, facundia maximè præstantes, Paulonas & Anarad extitere: qui deinde lapsi, sana excidere fidei doctrina. Alij insuper apud Osroenos fuere, eodẽ præclari modo, Bardesanes, & filius eius Harmonius. Et pater quidẽ nominis sui hæresim instituit: filius autem Græcis disciplinis satis eruditus, patrijs uocib. legitimis modis musicisq; numeris inclusis, †ordine circulari eas cani instituit, quos ex eo tẽpore hucusque
B Syri psallentes usurpãt: nõ illi quidẽ carminibus ipsis sicuti ab illo sunt prodita, sed sonis tantũ eorũ utentes. Nam ille ad paternã delapsus hæresim, eadẽq; cum Græcis de animç generatione & corporis interitu, necnõ de futura regeneratione opinatus, lyricis modulis doctrinas eiusmodi aspersit. Quibus multi ex Syris propter uerborũ uenustatẽ & sonorũ numeros demulsi, paulatim opinionibus talibus recipiendis sunt assuefacti. Cœterùm diuus Ephraim ea re cognita, quãuis Græcarũ artium expers, Harmonij numeros moderatus est: atq; eiusdẽ modulis, carminibus Ecclesiasticæ sentẽtiæ cõsonis, adiectis, Syris ad hoc usq; tempus ea canẽda dedit. Nam diuinos hymnos plurimos, quibus DEVM in primis celebrat, & laudes præterea uirorum qui instituto DEO placuere canit, ad Harmonij carminũ leges cõposuit: à quibus, ut equidẽ puto, per æmulationis ardorem, posteriores ecclesiæ cantores modulorũ formulas mutuati, magis etiã atq; magis augere atq; propagare eas sunt aggressi. Qualis igitur is sermone fuerit, uel ex hoc ipso conijcere licet. Vita uerò ei ualde exacta, & bonis operibus spectata fuit. Quietẽ etiam multo studio est sectatus. Et propter morum castitatem tantopere calumnias deuitauit, ut ferè à cõspectu mulieris prorsus abhorruerit. Fertur sanè, quum mulier quædã nulla prorsus uitç disciplina, & pudore nullo, in angusto admodũ loco ei obuia facta, siue cõsultò ueluti uirũ tentatura, seu ab alijs ut hoc faceret mercede cõducta, oculos sine intermissione in eum cõijceret, increpans in terrã eam prospicere iussisse, illamq; respõdisse: Sed quomodo tandem terrã ego intuear? quum æquius sit te eam respicere, qui ex ea cõditus sis, q̃ me ortum ex te habentẽ, proindeq; rectè te respectantem. Quod mulieris uerbũ ille admiratus, deinde scripto mãdauit. Atq; id Syri in primis memoratu dignũ ex illius rebus esse censent. Et primùm quidẽ is sæpe ira uictus est: posteaquam autem monasticæ philosophiæ incũbere cœpit, nũquam cõmotus esse uisus est.

Ephraimũ Basilius magnus admiratus est.

Ephraim [illegible]

Discipuli eiusdem.

Paulonas.
Anarad.
Bardesanes.
Harmonius.

Syrorum Musica.

[illegible]

Bardesane heresis.

Acutè meretriculæ cuiusdam ad Ephraimum dictum, quod ipse uersib. Syris inclusit.

Ephraim iram in potestate sua habere didicit.

Eiusdem facetè dictum & factum.

Simulatione insaniæ, quo minus episcopus consecratus sit, Ephraim effugit.

Ephraim famis tempore pauperibus eleemosyna, quã à locupletibus acceperat, distribuenda inseruijt.

[illegible]

Atq; aliquando, quum dies multos pro consuetudine sua ieiunio transegisset, & minister tempore cibum ei afferret, accidit ut is ollam frangeret. Ephraim uerò pudore iuxtà & timore correptũ illum uidens: Bono, inquit, esto animo. Quandoquidem enim obsonium ad nos uenire renuit, nos age ad id accedamus. & ad ollæ fragmenta cõsedens comedit. Enimuerò ut uana etiam gloria superior fuerit, inde liquidò patebit. Designabatur urbi cuidam episcopus, & iam qui se ad electionem abducturi erãt, adueniebant. Ac ipse statim eo cognito, in forũ progressus, ueluti mente captus indecorè gradiebatur, nõ satis honestè uestẽ post se trahens, & quæ uenalia erant surripiens, propalamq; comedens. Sic ille mentis impos existimatus, electionẽ effugit. Et tantisper dum alius episcopatũ reciperet, occultãs sese latuit. Plurima sanè & alia memoratu digna, & qui de eo conscriptus est liber, & prouinciales eius, Romani simul & Syri de eo referunt, quæ cuiuis cognoscere est procliue. Vnũ illud sanè q̃ memorabile, historiæ huic inserere uisum est, quod ab eo ante obitum est gestũ. Fames ingẽs Edessenorum urbem premebat: atq; ipse, qui multos annos non fuerat domo progressus, tum philosophandi studio aliquãtum intermisso, prodijt: & in homines locupletes, qui sic turpiter rerum necessariarũ inopia ciues suos pereũtes despicerent, acriter est inuectus, arguens eos, q̃ animarum cura neglecta, studium omne in corpore fouendo collocarent. Illi autẽ integritatem & paupertatẽ uiri obseruãter ueriti, minimè id sic esse affirmarunt: facile enim & prõptum eis esse, indigentibus facultates distribuere: deesse saltẽ, qui in eo ministerio, pro eo atq; deceret, fidelem se præberet, omnesq; lucro inhiare, & talia fœdè in quæstũ suum uertere, dixere. Tum Ephraim: Ego uerò, inquit, qualis uobis esse uideor? & illi, Honestus atq; bonus, respondere: & talis prorsus, qui opinioni quæ de eo fertur, uita ipsa respõdeat. Itaq;, ille ait, paratus sum omnib. hac in re inseruire. Et multo ab eis sumpto argento, trecentas parauit mensas: & † in publicis porticibus eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter & benignè fouit: aduenas quoque, & alios qui inopia affligerentur, humaniter curauit. Idq; tãtisper fecit, dum fames ibi est grassata. Ea uerò depulsa, ipse ad philosophiæ suæ officinã reuersus, ibi paucos post dies uita est defunctus. In Ecclesia, clerici ministeriũ sumpsit. Vita autẽ monastica percelebris, ex æquo cum ijs qui episcopatu, doctrina, & uitæ sanctitate clari sunt, laudatur. Hęc pauca ex multis, quę ab Ephraim rectè pieq; facta sũt, diximus. Res nãq; eius omnes si pro dignitate earum exponere nos oporteret, aut etiã aliorum qui tum in eodẽ philosophãdi genere elaborarunt, quomodo scilicet eorum quisq; uixerit, & quali morum instituto usus sit, qualis ipse fuit, scriptore esset opus. A' nobis certè quidem id præstari omnino nõ potest, cùm propter orationis & styli tenuitatem, tum quòd res eorum rectissimè gestas ignoramus. Nã illorum multi in solis degentes locis, ut plurimùm latuere. Quòd si nõnulli in urbibus domicilia sua habuere, quòd uiles esse apparerent, & nihil ab alijs differre uiderentur, consultò actiones suas celarunt. Nam humana laude repudiata, soloq; DEO actorum suorum teste aduocato, minimè ab hominibus gloriã sunt aucupati. Atq; equidem de uiris qui imperij eius tempore monasticã philosophiã sunt sectati, & secundum ecclesię leges perfectè & exactè in plerisq; Romani Imperij locis tum uitam exegere, hæc mihi comperta sunt.

Sancti monachi [illegible] consectati sunt.

CAPUT XVII.

Didymus Alexandrinus doctor, & Ecclesiasticus scriptor cæcus, naturæ miraculũ.

TEmporibus autẽ eis clarus etiã fuit ecclesiasticus scriptor Didymus, scholæ sacrarum disciplinarum Alexãdriæ præfectus. Neq; uerò laudem in ea eruditione tãtũ meritus fuerat, uerumetiã omne genus alterius sapientiæ summo excoluerat studio. Poeticã nãq; & Oratoriã perfectis-

A perfectisime didicerat, de astronomia aũt & geometria, numerorumq́ proportionib. & cõuenientijs nihil eũ latebat. In diuersas philosophorũ opiniones tãta incubuerat, ut eas exactè perdisceret, cura, ut prætera aliud nihil scire uideret. quę sanè omnia acumine mẽtis & auditionis perceperat. In pueritia nãq; uisum prorsus amisit, quũ elementa prima discẽda ei essent. Ephebus uerò artiũ liberaliũ eruditionẽ adamauit, atq; in scholis præceptores audiebat tãtum. Eò uerò sapientiæ breui peruenit, amplitudine & celeritate ingenij, ut mathematicarũ artium obscura, & theorematũ speculationũq; arcana exactisimè addidicerit. Et quũ cœcus esset, literarũ noticiã manuũ cõtrectatione assequutus esse dicitur: nã earũ formas in tabula altius exsculptas, sępius tãgendo cognouit. Alia porrò, ut syllabas, literarumq́ cõnexiones, & quæ ordine consequuntur cœtera, propter naturę acumẽ, animo & auditu peruestigata percepit. Pręcipuũq́ ipse miraculũ fuit, quũ audiret & conspiceret. Multi quidẽ uel ut uirũ eum tantũ uiderent, uel ut suauẽ gratamq́ eius orationẽ audirẽt, Alexandriã uenere. Pro Nicænis uerò decretis pugnans, Arianis restitit, eosq́ orationis suæ suadela, quã ui nulla adhibere uidebat, presit. Et ad eos qui secũ disputabãt, uerba faciens, rerũ cõtrouersarum iudiciũ detulit. Et quum ad morẽ gerendũ & cedendũ facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maximè fuit. Nec ab his tantũ, sed etiam à monachis Ægyptijs magno honore cultus est. Præcipuè uerò eũ clarisimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus est. Quem dicũt, quum Alexandriã uenisset, ut Athanasio firmæ certęq́ fidei perhiberet testimoniũ, hæc ad Didymum proloquutũ *Preclarũ Antonij Abbatis ad Didymum dictum.*
" esse uerba: Non est Didyme, quod teipsum mœrore cõficias, propterea q; ocu-
" lis careas, quos mures, lacertæ, & uilia animalcula habẽt. Voluptate potius & lætitia efferri te cõuenit, qui itidẽ ut angeli internis maximè uigeas oculis: quib. cla
B rè immortalẽ & diuinã cognitionẽ percipis, ueritatemq́ ipsam exactè perspicis. Hic hosce reliquit libros: In totũ Psalmorũ librũ uarios cõmentarios, in Oseam & Zachariã libros quinq;, in Esaiam libros duodeuiginti, in Euangelium secundum Matthæum & secundum Ioãnem nõ paruos cõmentarios scripsit. Insuper cõtra Arianos, & de Spiritu sãcto, aliaq́ scripta plurima cõposuit. *Didymi libri.* Floruit eadem ætate Syrus quoq; Ætius, qui ab eis disputator admirãdus habitus est, qui diuersa à nobis docent. *Aetius.* In altercationibus quippe, uerborumq́ cõtentionibus, ratiocinationibus, & fallacijs ludificantibus, ualde cõmodus, ut qui ex professo in rebus eiusmodi studiũ omne cõsumpsisset. *ἐριστικός.* Et proinde quòd talis esset, quodq́ facilè quidquid sors tulisset, malè feriatus de DEO theologaretur seu blateraret potius, ἄθεος & contemptor deũm appellatus est. *ἄθεος ie dictus.* Patria ei fuit Cœlesyria. Cuius pater quũ in militia aduersis rebus cõflictatus tandem interijsset, bona eius qui tũ rerum potiebatur Princeps publicauit. Qua re unà cum matre Ætius ad extremã redactus pauperiem, ad aurificum artẽ discendã se contulit, ut quocunq; posset modo uictũ sibi pararet. *Idem, propter penuriam aurifex factus.* Ea arte ubi satis est usus, propter ingenij uim ad dicendi disciplinã est conuersus: Paulinumq́ audiuit, qui ex ecclesia Tyria Antiochiã fuerat translatus. Porrò mortua matre, cuius gratia aurum conformanti arti operã nauauerat, totus statim in dicendi studiũ incubuit. *Idem in matrẽ pius.* Breuiq́ certamen subiẽs, multos disputando cõuicit. Postquã autẽ Eulalius post Paulinum in Antiochena sedem est collocatus, multitudo ingens motu aduersus Ætium concitato, urbe eum expulit. *Aetius Antiochia expulsus.* Quo tempore Anabarzum Ciliciæ cõcesit, atq; ibi artẽ rursus suã ita parandi uictus gratia exercuit, ut nõ prorsus dicendi certamẽ omitteret. Accidit tum, ut Sophista quidã Ætij ingeniũ admiratus, artẽ suam cum eo cõmunicãdã duceret. Atq; ille in Sophistæ domũ receptus, homini inseruiens, omne (ut fieri solet) famuli ministeriũ præstitit. *Anabarzi Sophistæ operam dat.* Sophista grãmaticen & logicen

 ei tra-

ci tradidit. Ipse uerò quũ herũ ob minus rectã de diuinis oraculis opinionem arA gueret, mercedẽ bene de se meritę domus † abdicationẽ tulit. Atq; inde eiectus, cũ Athanasio Anabarzi antistite uixit, apud quẽ Euangelistas exactè excutiens legit. Deinde Tarsũ ad Antoniũ, Luciano martyri notũ, uenit. A quo Apostolũ discẽs, satis diu cũ eo, quũ adhuc in presbyterorũ ordine esset, mãsit. Vbi uerò Antonius episcopi functionẽ suscepit, neq; iam doctrinæ, qua Æτium erudiebat, uacare posset, ille Antiochiã est reuersus. Et ibi quũ à Leõtio adhuc presbytero (Luciani martyris & hic habitus sectator) prophetas, atque in primis Ezechielẽ doceret, propter linguæ intemperãtiã, & sententiæ impietatẽ, inde rursus est expulsus. Itaq; Sophisticã exercẽs, & certamine cũ eis qui clari eo studio erãt cõgrediens, loca multa circumijt. Postea uerò & medicã artem accuratè didicit. Sopolis in tali disciplina doctor eis fuit, uir in eo studio nemini secundus. Ipse etiã Ætius optimus in eo habitus, gratuitò pauperes curauit. Quod si aliquãdo egeret, noctu ad quempiã artis suę peritũ, ne interdiu à studijs potioribus abduceretur, adibat: & aurũ, quod accuratiore arte elaborãdũ esset, petebat: atq; opere celeriter perfecto, & à cõductore operæ suæ mercede accepta, uitã tolerauit. Leõtio uerò ad episcopatũ Antiochenũ euecto, Ætius ab eo diaconus designatus, & ad munus in ecclesia docendi delectus est. At ipse diaconatũ suscipere ueritus, docendi functionem nõ reiecit. Atq; ibi satis diu uersatus, Alexãdriã uenit, Athanasiũ oppugnaturus. Vehementer nãq; de consubstantiali propugnando Athanasius egit. Et quum à quibusdã ad episcopatũ Ætius recipiendũ delectus esset, dignitatem eam contempsit. Sanè antequã Ætius ad Arianos defecisset, tametsi illi ab ὁμοούσιον cõsubstantiale profitentibus dissidebãt, nihilominus tamen preces, hymnos, cõsilia & res propè oẽs cum eis cõmunicabãt, mystico duntaxat sacrificio excepto. Ex quo aũt ille primus secessionẽ facere cœpit, omnib. cõsenB tientis cõuentus, amicitiæ, & cõsuetudinis uinculis ruptis, in aduersas eis qui in alia essent opinione maximè partes per factionem trãsiere. Tum uerò & Eunomius Ætij sapientiæ fama adductus, ex Cappadocia Antiochiã profectus est, & Secundo se ibi cõiunxit: qui illum Ætio Alexãdrię adhuc degenti, cõmendauit. Atq; hic alter alteri obstrictus, ille quidẽ docens, hic autẽ discens, in sacris uterq; desudabat doctrinis. Ætius Gallo quoq; Cæsari notus fuit: cui quum religio magnopere curæ, tum uiri q sacris literis & ecclesijs nauarent, chari fuere. Quapropter talium dissertationũ causa, in hoc quoq; genere disputationũ, ut illi gratior esset, se exercuit. Dictus enim est Aristotelica quoq; opera perlegisse, & ad eos qui talia Alexãdrię docerẽt frequẽtasse. Cæterùm quod in Galli odium, propter peruersam suã opinionẽ inciderat, iussu illius alterum ei crus perfractũ fuisset, nisi Leõtius Antiochenus dissuasione sua condẽnationis calculũ amouisset. Verùm enimuerò Gallus in cõspectum suũ eum primũ admissum, charũ maximè habuit: & ad Iulianũ crebrò misit, quũ illum ad Grecismũ & idolorũ cultum deficere intellexisset, ut scilicet hominẽ ex impietatis barathro extraheret. Quin & diuinarũ literarum doctorẽ illum Gallus instituit. Hæc de Ætio. Quomodo aũt ad episcopatũ euectus, nõ exigua pars eorum fuerit, qui τὸ ἀνόμοιον καὶ ἑτεροούσιον, hoc est, inęquale & alterosubstãtiale docuerunt, atq; etiã exautoratus solũ exilij causa uerterit: Eunomius autem multo eo deterior, factione eius sycophantia circumuenta. in locum eius suffectus sit, & de ipso etiam Eunomio, postea dicemus. Eodem tempore Laodiceæ in Syria uiri etiã duo floruere cognomines, pater uidelicet & filius: utriq; enim Apollinaris nomẽ erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinẽ obtinebat. Ambo Græcarum disciplinarum, Grammaticæ pater, Rhetoricæ filius, magistri erãt. Senex Alexandriæ ortus, Beryti docuit: &

ducta

Sophista eũ domo exigit.

† ἀποκήρυξιν.

Sacras literas Tarsi discit.

Antiochia rursum exigitur.

Idem medicus factus.

Gratuitò egenos curauit.

Sozom. lib. 3 cap. 15. Ætium primùm medicũ fuisse dicit.

Ætius Antiochenus doctor.

Idẽ episcopatũ contempsit.

Ætio suasore prorsus se Ariani à catholicis sciunxere.

πλὴν τῆς μυστικῆς θυσίας.

Eunomius Ætij sectator.

Ætius Galli familiaris.

Galli in eundẽ odium.

Gallus Iulianũ fratrem ab idololatria auertere per Ætium studuit.

Duo Apollinares.

A ducta Laodiceæ cõiuge, Apollinarim filium progenuit. Et cum Epiphanio Sophisticã profitente, illi simul florentes, eum ut ueri amici sunt cõplexi. At Theodotus Laodicensis tum episcopus, ꝙ metueret ne cõtinua illius cõsuetudine ad Græcã impietatẽ declinarẽt, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphanij amicitia, episcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti successor Georgius, quum multa tentasset, ut illorum dirimeret cõiunctionẽ, postquam operã suam frustra esse uidit, Ecclesiastica eos prohibuit cõmunione. Quo facto pro insigni cõtumelia accepto, filius Sophisticis fretus * capturis & argutijs, nouã quãdam hæresim instituit, nomen autoris ipsius referentẽ. Est & alia opinio, non ob eam quã scilicet diximus causam, illum à Georgio desciuisse: sed ꝙ Georgius aliena prorsus & absurda opinione nunc Arij defendens sententiã, nunc æqualẽ patri filiũ profitens, cõuentui Seleuciæ acto assensisset: ea illum arrepta occasione, discessionem ab eo fecisse: & quũ id nemo curaret, opinionẽ nouã inducere conatum fuisse. Docuere autem Apollinares, Dominũ carnis œconomiã & functionem factis ipsis obeuntem, animã non recepisse. Ac rursum ueluti absurditate ea per pœnitentiam correcta, animã quidem recepisse addidere, eam autem humanam non habere mentem. Satis nanq; ei pro anima diuinitatem fuisse, quæ hominẽ assumpserit. Atq; ea re una ab Orthodoxis dissidẽtes, in alijs eadẽ quę Nicęnorũ decretorũ studiosi, sentiebãt. Verùm de his postea quoq; loco suo dicet̃.

Epiphanius sophista Laodicensis, Apollinarij amicus.

Apollinares propter cõsuetudinẽ quæ illis cũ Epiphanio fuit, excommunicati.

Hæresis Apollinaristarum.

** ἐπιχειρήμασι.*

Socrat. lib. 2. cap. ult.

CAPUT XVIII.

FVit tum etiã propter uirtutẽ & doctrinã magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus est Indus: non ille quidem hæresis alicuius autor, sed Arianismo plurimum addictus. Qui sub Cõstantino ab Adiabenis admodũ adhuc iuuenis, † obses, in Romanorũ ditionẽ B fuerat missus. Adiabene uerò regio est Indica, ampla & celebris. Ac Theophilus consuetudine diuturna adeò mores ad Romanorum instituta cõformauit, ut & monasticã delegerit uitã, & diaconi susceperit dignitatẽ, Eusebio Nicomediensi manus ei imponente. Quum aũt legatio à Constantio propagandæ ueræ pietatis & cõfirmandæ fidei gratia, ad Orientales nationes mittẽda esset, ambitiosa munificentia eam instituit: & princeps eius, quem modò dixi, Theophilus designatus est. Cõstantius sanè perq; magnificè, ut ꝗ maximè posset gratiosum eum redderet, ad ducẽtos generosos è Cappadocia equos nauib. impositos, aliaq; insuper dona ad illos perferenda Theophilo dedit, ut scilicet illi simul & liberalitatis eius amplitudinẽ & animi magnitudinẽ admirarẽtur. Et Theophilus legationem obijt, eamq; ad finẽ debitũ perduxit. Nam qui in regionib. eis regnum obtinebat, à Græca superstitione ad ueræ pietatis religionẽ deflexit, Et ecclesias tres in diuersis locis erexit, non tãtum quæ ab Imperatore missa acceperat donis, sed maximè etiam quos ipse addiderat sumptibus, per animi alacritatẽ cum illo concertans. Ecclesiarum istarum una in metropoli & principe urbe totius gẽtis, Tapharum eam nominãt: secũda in loco ubi Romanum emporium erat, extorsum ad Oceanum uersum, regio Adane uocatur: tertia in alia terræ eius parte, ubi est quod Persicum emporium dicitur, in Persici maris ore constructa. Theophilus porrò rebus apud Homeritas ampliter dispositis, templisq; eis consecratis, atq; etiã pro rerum copia exornatis, in Adiabenen, quam patriam eius esse diximus, traiecit: ac deinceps in reliquam quoq; Indiam transijt, multa'que quę apud eos non ritè agebantur, correxit. Etenim confidentes Euangelicum audiebant oraculum, alia'que multa faciebant, quæ sanctiones Ecclesiasticæ non iubebant.

Theophilus Indus.

† ὅμηρος.

Adiabene.

Apud Plin. Adiabene Assyriorum est initium lib. 6. capite 13.

Theophilus ad Orientales populos legatus à Cõstantio missus, Christianismi propagãdi gratia.

Tapharum.

Adane regio.

Homeritæ Arabici populi sunt. Plin. lib. 6. cap. 28.

Res Ecclesiasticas in Oriente Theophilus ordinat.

Apud Suid. est, Theophilum hunc ueluti quandam Apostolicam imaginem fuisse, qui etiam Iudææ cuiusdam mortuum resuscitasse dictus sit. Testatumq; id de eo esse Thalassium familiarem eius, uirum in quem mendacij suspicio non caderet: multosq; præterea alios, qui ætate ea uixere.

Ea omnia pulchrè immutās, ad Ecclesiæ placitū morē cōposuit. Vna saltē, & quidem maxima re incōmodans, quod τὸ ἑτεροούσιον alterosubstantiale colere docuit. A

Auxumitæ populi.
Rubri maris duo sinus.

Porrò ex India & Arabia magna, ad Auxumitas Æthiopes est progressus, q in primis rubri maris littoribus habitabāt, quod Oceanus sese illi insinuans efficit. quod sanè rubrū mare, in maximā lōgitudinē protensum, in duos diuidit sinus. Horū alter quidē ad Ægyptū exundās procedit, ubi etiā nomē sibi suū ferre desinit: quē antiquitùs filij Israel Ægyptios fugientes, siccis pedib. transiere. alter ad Palæstinam excurrit, prope urbē cui uetus nomen est Æla. In rubri istius maris partibus exterioribus, ad sinistrā Auxumitæ sunt, quorū metropolis est Auxumis. Ante hos uerò ad extimū pertingentes Oceanū, Orientē uersus, Assyrij: apud quos etiā hanc appellationē habent, quos Alexāder Macedo ex Syria pulsos, colonos eò deduxit. li ad hoc usq; tēpus patria utunē lingua. Omnes autem nigerrimi sunt, acutis solis radijs eos adurētibus. Apud quos maximè prouenit xylocasia, & casia, & casamum, & cinamomū: necnō innumerabilis elephātorum multitudo. Et Theophilus rectè cōstitutis Auxumitarū rebus, in Romanorum reuersus est ditionē. Atq; post reditū in magno habitus honore, suam quidē ille urbē, aut ecclesiā, cui episcopus præesset, sortitus nō est. Vbiq; tamē locorū propter hominis reuerentiā, in eū ut miraculū quoddā, omniū cōiecti oculi erāt: donec Ætio & Eudoxio in exiliū, quod cōsilia cū Gallo cōmunicassent, eiusq; reb. fauissent, actis, & ipse Heracleā in Pōtū est deportatus, Gallo in intimis habitus.

Æla urbs. *Auxumis.* *Assyrij.* *Exilium Aetij, Eudoxij, Theophili.*

CAPUT XIX.

Ex Philostorgio, de amne Tigride.

Sedenim, quæ DEO inuisus Philostorgius de sentētia Theophili, quē diximus, memoriæ literis mādauit, ea nūc paucis perstringemus. Dicit enim, in sinum Persici maris, quòd ea in parte Oceanus sese effundens, uastum & circumcirca multas gentes cōplectens efficit, quum B alios maximos fluuios, tum Tigrim se undis suis inferre. Qui cum Apeliotē uersus sub Hyrcano mari in Cordyæis manifestò sibi ipsi redditus emersit, iuxta Syriam profluens, simulatq; Susidem terrā pertingit, Euphratę ibi se ei cōmiscēte, magnus iam & aquarū ui rapidus, ingenti & fragoso sonitu prouoluitur. Vnde illum Tigridis feræ cognomē accepisse ferunt. Priusq; autē in mare delabitur, in duo ingentia flumina scissus, ostijs duob. lōgè inter se disitis, in Persicum se mare cōijcit, multū terræ in medio concludēs: eamq; fluuialē simul & maritimā insulam efficiēs, quā gens Mesenorū incolit.

Mesene regio. *Mons Ararat in Armenia.* *Reliquiæ arcæ Noæ.* *De Euphrate.* *Euphratesia.* *Syria.* ** [illegible]*

Euphrates autē fluuius ex Armenijs manifestò apparēs exoritur, ubi mōs est Ararat, ab incolis ita appellatus: ad quē arcā Noæ constitisse, sacræ produnt literæ, cuius etiā nunc ibi lignorū & clauorum nō paucę seruātur reliquiæ. Inde primū exiguus profluens Euphrates, quo lōgius fertur, eo maior existit, plurima alia flumina in alueū simul & nomē suum excipiens. Maiore autem & minore Armenia emensa, ultrà progreditur, eam quæ peculiari nomine Euphratesia dicta est, deinde etiā reliquā secans Syriam. Hac porrò & illa post se relicta, omnisq; * generis qua fluxit, helice diuulsa, ubi Arabiæ propinquaturus est, refringitur: ac obliquè in circulum contra mare rubrū prolabens, & regionem nō paruā sinuosè claudens, ad Cęciā uentū cursum conuertit. Inde ubi inter Boreā & Apelioten medius constitit, & ad Tigridē flumen ꝑcurrit, non totū se ei immiscet, sed portionib. tantum quibusdā medio interuallo amissis, parte reliqua, eaq; maxima & nauigabili, in Tigrim eundem apud Susas omnis incidit, ac nomine suo amisso, cū illo in Persicū deuoluitur sinū. Id porrò quod intra duo ista flumina ꝑtenditur terrę, Mesopotamiæ nomē obtinet. Enimuerò Tigris & Euphrates, quib. in locis emergentes appareāt, dictū est: sacræ aūt literę nostrę è Paradiso eos profluere, uerissimè cōmemorant.

Mesopotamia.

Ex eo

A Ex eo nanq; fontes & primordia lympharum suarum recipientes, fortasse ad certum usq; locum super terrã profluunt. Deinceps uerò à uasta & harenosa solitudine excepti, atq; ibi in profundũ per cuniculos absorpti, nõ prius deorsum uersum currere desinunt, q̃ ad angusta & lapidosa eius terræ loca pertigerint, progressumq; eorũ ad inferiora pręcipitẽ solum durius & solidius prępedierit. Vbi undæ eorũ cõtinuè & confertim confluentes, ui & magnitudine sua directũ eos deinde cursum tenere cogũt. Qui deinde subterraneo meatu fluẽtes, partem aquarũ eorum nõ minimã quæ in medio est terra carpente, minores & tenuiores iam ad ea loca perueniũt, ubi ex cuniculis in apertũ erumpunt. Quòd illi autem occulti subterraneo cursu longißimè uoluantur, id nõ debet uideri incredibile. Sunt enim & alia paßim flumina & maxima & rapidißima, quæ sub terra feruntur. Apparet id ex eo sonitu, qui ad aures nostras ab eis cum strepitu & fragore ruẽtib. perfertur. Et nõnulli, quod quũ supra eos fluuios puteos effodissent, & quod se eis infernè obtulit solum lapidosum paululũ rupissent, unda perstrepẽs cursum sursum uersum cũ ui quadã moliretur, uix ab eis qui ad summũ putei os constiterãt, sunt retracti & recepti, Atq; illa subsequuta in riuũ euasit, quẽ nulla cœli siccitas propter uim & fluxum perpetuum turbarit. Ineffabilis nanq; DEI sapientia, tanq; uenas quæ opus essent suppeditãtes, sic aquarũ procursus tum occultos tum manifestos perfecit. Vnde quoq; propheta Dauid illud cecinit: Ipse super maria fundauit eam, & super flumina pręparauit eã. Maria scilicet q̃ maximis terræ sinubus thesauri instar accumulãs, solo eorum robustius cõsolidato, ad tantã uim & molẽ, quę in ea inferuntur, aquarum sustinendã. Flumina autem, cõmoda & mirifica constitutione transitum eis liberum præbẽs, regionib. semper ex alto se summittẽtibus atq; recedentibus, & ex sublimiorib. ad humiliores

B oras aquarum ruentium momẽtis locum cõcedentibus. Idem ipse cõiectura ductus, Paradisum ad Orientem sub ęquinoctiali situm esse ait circulo. Primùm ex eo, ꝙ ad meridiẽ manifestum est loca ferè omnia esse habitabilia, ad extremum usq; duntaxat mare, quod * iam sol adurit, anno toto radios suos in id emittens. Hæc quippe est illa quæ media zona dicitur. Deinde quòd is qui nunc Hyphasis dicitur fluuius, in scripturis sacris Phison nominatus, & ipse è Paradiso ortũ ducẽs, ex Arctois magis Oriẽtis partibus meridiẽ uersus profluere uidetur, & in ęius ipsius orę Oceanũ aquas suas cõijcere ex aduerso Taprobanę insulę. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophyllũ uocatur, siue id fructus, seu flos est. Et persuasum habẽt qui ibi habitãt homines, arborẽ eius, ex eis quæ in Paradiso sunt, unã esse. Etenim ea quæ supra eos est terra, admodũ deserta est tota & sterilis. Quod aũt is fluuius florẽ eum adfert, satis constat illũ super terrã totũ ferri, neq; uspiã sub terrã in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natũ esset, perferre nõ posset. Habet & aliã flumẽ hoc notam terrenæ cum Paradiso cõmistionis. Fertur enim, si quis febri laboret ardenti, & in flumine eo mergatur, de repẽtè eum morbo liberari. Tigris uerò & Euphrates, quod terrã subeãt, & rursus emergant, nõ aliquid inde, ut Hyphasis, efferre possunt. Sed ne Nilus quidẽ. nam & hũc ipsum inde profluere, inspiratæ Mosæ literæ testãtur. Gæõ ab ipso, à Grę cis aũt Ægyptius appellatus. His nanq;, quãtũ cõijcere licet, è Paradiso proruẽs, priusq; habitabilẽ orbis partẽ attigit, sub terrã cuniculis immissus, inde Indicum mare subit, sub quo in orbẽ circumuolutus (ut cõiectura est, quis enim hominũ hæc certò asseueret & demõstret?) & præterea sub omni ea q̃ in medio protẽditur terra, ad mare rubrũ procurrẽs, ac sub eo quoq; plapsus, in alterũ eius defertur littus, sub id quod dicitur Lunæ promõtoriũ, (ubi duos fertur efficere fontes, nõ parũ inter se distãtes, & sursum uersum magna ui & fragore prorũpẽtes)

& inde

* Hæc quidem ueterũ prope omniũ fuit opinio. Sed patrũ nostrorum memoria incepto re Columbo Liguri, noua Hispanorum nauigatio magnam Africæ partem priscis hominib. ignotam: & plurimas in Oceano meridionali, & insulas habitabiles inuenit. Vt satis iam cõstet Oceanũ non esse inertis magnitudinis. Sed insulis atq; terris immense etiã magnitudinis (nouum orbem uocant) abundare: quas homines colant. Et uniuersum orbem quà ubiq; sit uitalis auræ particeps, non esse inhabitabilẽ. id quod antiquitus etiam priscum Posidoniũ philosophũ Panætij discipulum, deinde quoq; Auicẽnam Arabẽ medicũ obseruasse, quorundam est opinio.

Tigris & Euphrates è Paradiso profluũt.

Fluuij isti sub terra aliquandiu fluunt.

Sciũt & experiũtur hoc homines metallarij.

Paradisus ubi sit.

Apud Plin. Hypasis est, lib. 2. cap. 73.

Hyphasis, seu Phison fluuius itidem è paradiso profluit.

Caryophyllũ.

Hyphasis medetur febribus.

Geon quoq; siue Nilus è Paradiso fluit.

Lunæ promontorium.

& inde per Æthiopiā prouolutus, in Ægyptum procurrit, per altißimas rupes A strepitu immenso præcipitās. Addit insuper & illud, tractū illum orbis ad Oriētem & meridiē omnē, quātumuis in immenso ardore, maxima tamen & robustißima ferre omnia, quæ uel terra uel aqua gignuntur. In eo enim mari admirandæ magnitudinis immania cete reperiuntur, quæ sæpenumero Oceanū eum nauigantib. pelago innatātia & emergētia apparuerunt, & terra ipsa elephantos habet longè maximos & uastißimos: præterea eos qui † spurij elephāti dicuntur, quorū genus cœterà quidē boues sunt maximi, pelle autē & colore, ipsaq; adeò magnitudine elephāti. Sunt ibi quoq; dracones siue serpentes crassitudine trabibus nō minores, lōgitudine ad quindecim protēsi orgyas seu passus, quarum exuuiæ etiam Romā uisq; sunt perferri. Et apud eas gentes Monoceros, seu unicornis animās, caput draconis habens: & cornu non magnum quidem illud, sed tortuosum. Mentum illi omne barba obsitū, collum lōgum in altum protēsum, & serpentis tractui q̄p similimum. Reliquū corpus ceruo similius: pedes autem sunt leonis, cuius effigiē colorib. expressam à pictorib. cōspicere licet. Camelopardalis etiā regionis eius est soboles, quæ quidē alijs partibus cerui magnitudinem refert, proceritate autē cameli corpus imitatur. Collum longißimū, & reliquæ corporis proportioni & cōuenientiæ minimè respondens, in altū erectum gestat: ac pelle tota à summo capite ad imos pedes uersicolore, quàm proximè ad pardalim accedit, pedesq; priores posterioribus altiores habet. Est itē apud eos qui dicitur Ægopithecus, simia quędam. Plurima enim sunt simiarum genera: arctopitheci scilicet, leontopitheci, & cynocephali, & aliæ alijs multarum animantium speciebus simiarū forma permista. Quarū permultæ etiā ad nos perlatæ, hoc manifestò declarāt. Ex quibus etiā est is qui dicitur Pan, capite, uultu & cornibus caprā referens, & ab ilibus item deorsum uersum caprinis pedibus insistens, uētre aūt pectore & manibus mera simia: quem tum quoq; Indorum rex B Cōstantio misit. Quod sanè animal ad tēpus aliquod, quū ferretur in cauea propter ferocitatē inclusum, uixit. Vbi uerò mortuū est, aromatib. cōdierūt exenteratum, qui ferebāt, & insolitæ formæ ostentandæ gratia Constantinopolim seruatum pertulerūt. Videntur aūt mihi animal hoc olim uidisse Græci, eosq; insolētia aspectus exterritos, deū sibi cōstituisse: quū solenne hoc illis esset, ut quæ fidem excellerent, ea in deos referrēt. Id quod in Satyro quoq; ab eis est factum, qui & ipse simia est, facie rubra, ad motū facilis, & caudā habēs. Quin & Sphinx ex genere simiarum est: cuius reliquū corpus, ut aliarū simiarum, hirsutū est, pectus autē ad collum usq; glabrū. Māmas porrò mulieris habet: totumq; corpus, quà nudum est, rubra quædā & tenuis, milij specie, eminētia in orbē circundat, & multum decoris atq; gratiæ colori, qui in medio humanus est, cōciliat: facies plusculum rotunda & acuta est, & ad muliebrē inclinās formā. Vox itidē prorsus humana, sed nō articulata, celeriter cum quadā quasi indignatione & dolore obscurū quiddā uociferāti similis: grauior aūt est & molestior, si ea acuet. Ipsum porrò animal ferū admodū est, astutū & maleuolum, neq; adeò facilè domatur. Hoc antiquitùs mihi uideť Thebas Bœotię esse apportatū: & quū fortè in quosdā, qui ad spectaculū eius confluxerāt, insiluisset, & uultus eorū unguibus deformasset, nō ferentē Oedipum ciuium suorū contumeliā, feram interemisse, & nomen inde illustre retulisse. Cœterùm fabulæ Oedipo fortitudinis laudē adornātes, alas beluę isti affingunt, quod celeriter in obuios inuolaret. Eædē illi pectus mulieris et corpus leonis accōmodāt: illud, ꝑpter nuditatis cōmoditatē & muliebris formę similitudinē, hoc ꝑpter ferocitatē, & quod plurimū q̄tuor insistat pedibus. Sermonē quoq; ei figmētū tribuit, q uox eius humanæ cōformis esset: tribuit

In Oriente & meridie terra simul & mari magna creantur omnia.

Cete.

Elephantes.

παρελέφαντες.

Dracones.

Monoceros.

Camelopardalis.

Diuersum confusa genus panthera, camelo. Horat. Angel. Politianus, capite 3. Miscell.

Simiarum uariæ species.

Pan.

Quomodo Græci Panem simiam deum fecerunt. Item Satyrum.

Sphinx.

Fabula de Sphinge & Oedipo unde originem ceperit.

A buit & ænigmata, quòd obscura & non intellecta uociferaretur. Neq; hoc mirum est. nã & multa alia Græci fabulis fingendis mutare cõsueuerunt. Hæc eadẽ regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morẽ uersicolores: albo scilicet & nigro colore admodum inter se uariatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & uentrẽ demissæ, atq; ibi diuisæ, & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouã efficiunt plicaturã & uarietatem. Sedenim & phœnix, decantatissima illa uolucris, apud eos est: & psitacum inde ad nos apportari scimus, auiũ loquacissimã, & ad æmulationẽ humanæ uocis accõmodatissimã. Et item uarias punctisq; distinctas aues, quas quidam Garamãtidas uocãt: nomine à gẽte, unde plurimæ afferuntur, eis imposito. Plurima porrò alia aperte eximia & præstantia ibi gignuntur, quorum multitudinem præsens cõmemoratio reformidat. Nam & aurũ hic nascitur purissimũ, quasi quibusdã aureis capillamentis sponte sua è terra existentibus, quę sibi inuicem imposita iacent, & manifestum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tum pulcherrimi, tum maximi: ex quibus nota sunt carya. Verum enimuerò & tractus earum gentium, quę supra Homeritas sunt, usq; ad mare rubrum, bis anno fructus edit: unde & regionem eam Arabiã felicem cognominarunt. Et omnino cuncta quæ ad orientem solem est ora, longè reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradisum autẽ, quem extremum mare Orientale alluit, quum totius Orientis pulcherrimus & purissimus sit, cœlum lætissimũ amœnissimumq; habens, & aquis pellucidissimis rigetur, satis constat incomparabili præstantia, quàm terram quæ sub sole est omnẽ, omnia gignere & ferre meliora. Atq; hæc tametsi per digressionẽ sunt extra institutum argumentum dicta, tamen necessaria, ut puto, esse uidebuntur doctrinæ piæ & liberalis studiosis. Præter hosce

Onagri. *Phœnix.* *Psitaci.* *Garamantides aues.* *Aurum purissimum.* *Bis pomis utilis arbor.* *Arabia felix.* *Paradisi felicitas.*

B uerò & alij plures extitere uiri, qui sacras literas probè intellexerunt, & de eis copiosè disseruerunt. Eos autem omnes recensere, præterquàm quod pręsentis operæ nõ est, difficile fuerit. Sedenim nemo me rectè reprehẽderit, q; nõnullos hæreticarũ sectarum autores aut sectatores, inter eos uiros qui optimè de sacris religionis professionisq; nostræ senserunt atq; scripserunt, cõmemorarim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorum, iudicium sumpsimus: sed propterea tantum mentionem talium uirorum, quod ab eloquentia graui & festiua multum ualuerint, intulimus. Minimè nanq;, sicuti diximus, constitutum nobis est, de dogmatibus sententiam ferre: sed simpliciter ita, ut quæque res suo tempore sese dedere, exponere decreuimus, nihil ex arbitrio nostro temerè adijcientes. De opinionibus sanè quidem alijsq; eiusmodi rebus, manifesta propalàm extat ueritas. Atq; de eis, quibus hoc per leges concessum est, iudicium facere possunt. Porrò qui tempestate ea uirtute insigni & eruditione præclara excelluere, ij sunt. Deinceps uerò posteros quoq; loco suo recensebimus.

Hæretici etiã quidam inter orthodoxos uiros non temerè recensiti.

CAPUT XX.

NVnc autem historiã institutam prosequamur. Non solum quos diximus DEI amantes uiri, uita & sapientiæ studio pollentes, religionem nouis exercitijs adaugẽtes cohonestarũt: sed etiam Imperatores ipsi æmulatione paternas res Ecclesiasticas & diuinũ cultũ in delicijs habuere. Clerũ enim DEI eiusq; liberos et propinquos insignib. honorib. & immunitatibus decorarunt, bonisq; & honestis patrijs legibus alios & ipsi pro suo in DEUM amore, ad religionẽ adduxerũt. Qui sanè oẽs idolorũ cultũ simulacrorũq; curam sustulerunt: & ubiq; locorũ claustra Gręcorũ templis imposita sunt, quædã etiã in materię * rationẽ à nostris reuocata, & funditùs statim diruta. Nec paruo illis studio fuit, sacra ecclesiarũ delubra temporis diuturnitate penè collapsa restituere,

Propagatio Christianismi sub Constantini magni liberis.

* [illegible]

restituere, quædam etiam ex ipsis fundamentis construere. Quorum unũ est & A pulchritudine & magnitudine alijs multis præstãtius, quod apud Emesam Constantius condidit. Ad hæc lege sanxerunt, ne quis Iudæus mancipium Christianum, cuiuscunque tandem sectæ, ære & libra emptum haberet. Si qui aliter fecisse cõpertus esset, seruũ eum publicum fore, Quod si eum circumcidisse deprehensus esset, capitis suppliciũ eum subiturum, bonis eius publicandis. Quum enim constitutũ in animis suis haberent, Christianũ cultum propagare, hoc etiam maximè prouiderunt, ut ne temerè à Iudæis aliqui in religionẽ suam pertraherẽtur: sed potius ueræ Ecclesiæ omnes, de quib. aliqua spes esset, conseruarẽtur, & Christiani fierent. Christiana enim pietas ex Græcis & gentilibus magis incrementa sua capiebat. Verum enimuerò primùm Cõstantini filij paternam opinionẽ integram certamque seruarunt: & uterque acer Nicænæ fidei laudator fuit. Constans quidem ad finem usque in ea persitit: Cõstantius uerò aliquandiu eam sequutus, postea τῷ ὁμοουσίου consubstantialis uerbo paßim iactato, aliquantulũ de sententia sua cessit: non ille quidem ita prorsus ab ea desciscens, ut non filiũ æqualem substantia patri apertè profiteretur, Sed Eusebius Nicomediẽsis, & alij eius temporis Orientales episcopi, uirtute & doctrina magnã gloriam consequuti, differre loquutiones has asseuerabant, τὸ ὁμοούσιον consubstantiale, & † substantia æquale, id quod etiam ὁμοιούσιον æquisubstantiale dicebãt. Subijciebant nanque, ὁμοούσιον cõsubstantiale propriè de corporibus dici, utputa de hominibus & alijs animantibus, item de arboribus & plantis, quibus omnib. cõmunicatio & generatio ex æquali est. ὁμοιούσιον æquisubstantiale aũt, de rebus materia carentibus usurpari debere dicebant, ueluti de DEO & angelis: horũ enim quodlibet, si per seipsum mente & intelligentia quis contempletur, * pro se seorsim subsistat. Quibus uerbis, ut uidetur, Cõstantius seductus, & aliter quàm antea persuasus, aliquãtum B transuersim est actus. Atque equidẽ, quantũ conijcio, animo & sententia idem is cum patre & fratre sensit: uerbo aũt mutato, minimè se in pietatis cultu labi putauit, uidelicet si pro ὁμοουσίου consubstantiali, ὁμοιούσιον æquisubstantiale diceret. Quod sanè eis qui id afferebãt, rectius certiusque esse uisum est. Affirmabãt nãque, nisi quis hoc sic diceret, periculũ deinde esse, ne corpus esse quod incorporeum est & diceret & sentiret. Id sanè ut stupiditatis plenum, multis ridiculum uisum est. Cœterùm illud eos scire oportebat, quod rerũ, quas mente & intelligentia contemplamur, nomina, à rebus apparẽtibus † per transumptionẽ necessariò accipiuntur. Quod uerò potest esse in nominib. periculũ, quũ in ipsa intelligẽtia & mente nullus sit lapsus & error? Inde etiam conijcere est, magnũ illũ in Theologia Gregorium, in suis in Iulianũ inuectiuis orationibus, dum in laudãdo Constantio totus est, non iniuria mirificis eum ornare præconijs, pietatemque eius ita deprædicare, ut illum, à morte scilicet, productũ angelicæ etiã uirtutes stipantes, nouisque & admirandis honorantes carminibus, sint prosequutæ: sicuti in fine Tomi huius exponemus. Neque mirum uideri debet, Imperatorẽ rerũ administratione occupatũ, magnorum hominum suasu uerbum hoc approbasse: quando multi tum ex sacris uiris animo & sententia Niceno dogmati assentientes, citra contentionẽ omnem simpliciter id quoque recepere. Aliqui autẽ nihil prorsus de utraque dictione suspicantes sinistri, uno eodemque sensu piæ sententiæ alterutrum usurparunt. Vnde illud satis cõstat, tumorem merum & factum esse, quod Ariani suo uidelicet cõmodo confinxere. Aiunt enim, post trecentorũ decem & octo sanctorũ patrũ conuentum, episcopos multos, in quib. etiam Eusebius & Theognis Bithyni fuerint, noluisse filium ὁμοούσιον consubstantialem patri dicere, quum quidem formulæ fidei subscripsissent, Qua etiam re commotus Constantinus,

[Marginal notes:]
Templũ apud Emesam à Cõstantio conditum.
Constantini L. unica est. C. ne Christian. mancip. L. Deo nobis. §. bis ita dispositis. C. de episc. & cler.
Constans constanter professionem fidei cõsubstantialis retinuit.
Cõstantius episcoporum quorundam suasu à uerbo eo recessit.
† κατ' οὐσίαν ὅμοιον.
Differẽtia inter ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον.
* ἰδιαιτέρως οὐσιωμένος κατ' ἰδίαν οὐσίαν.
Sozom. utroque iuxta propriã essentiam cogitatione inspecto.
† κατὰ μετάληψιν.
Gregorius Nazanzenus prolixè Constantium laudauit.
Defenditur Constantij lapsus.
Arianorum figmentum cõtra Nicæna decreta.

A tinus, exilio eos mactarit. In somnis autē Imperatoris sorori diuinitùs oraculò ostensum esse, iniquè illos in exilium actos, qui rectè de DEO opinarent. Atque deinde reuocatos eos Imperatorē interrogasse, cur nam ita aliter quàm Synodus statuissent, sentirent, qui suffragatores & participes scripturæ rerumque aliarū in ea fuissent. Atque illos respondisse, non ex animi sententia se decretis eis assensisse. Timorem enim eos inuasisse, ne contentione ea de re orta, Imperator ipse à Christiano dogmate uelut inutili & controuerso deficeret, & ad pristinā relaberet superstitionem: qui heri & nudiustertius, ut dicitur, Christianus esse cœpisset, † & non ita pridem baptismo initiatus fuisset, proindeque consilio mutato persequutor Christianorū fieret. Quibus uerbis auditis, Constantinū exilium quidem illis remisisse, rationemque consilij & facti eorū comprobasse: meditatū uerò esse, ut Synodū aliam cogeret. Atque id facere uolentē, mortē impedijsse. Cōstantio aūt, ut filiorū natu maximo *, ut consilium id exequeretur, mandasse: † quod regni administrationē sibi nihil profuturā esse, nisi oēs cōcordes essēt, dixerit. Proinde hūc patris iussa trāsgredi nolentem, Ariminense indixisse cōciliū. Sed figmenti istius mendaciū, prudenti facile est deprehēdere.[a] Vigesimus primus imperij Cōstantij annus erat, quum Synodus Arimini coacta est: multis alijs cōuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maximè quæstio τὸ ὁμοούσιον cōsubstantialis, & τὸ ὁμοιούσιον æquisubstantialis, est disputata. Substantia aūt [b] æqualem patri filium docere, omnes omnino renuerunt, donec Ætius Syrus hac de re perperam sensit: propter quem, quod malè opinans, non melius doceret, eodem tempore Arimini & Seleuciæ Constantius omnes undequaque episcopos cōuenire iussit, opinionem eiusmodi abolituros. Vt iam omnibus liquidò pateat, Constantiū non ob eam quā Ariani ementiti sunt causam, Ariminensem instituisse Synodū: sed propter opinionē, quā Ætius perperā uulgauerāt. Atque hæc uera esse, historia procedēs declarabit. Porrò ista quāuis per digressionē, argumento tamē instituto

B consentanea, necessariò à me sunt exposita. Sed eò, unde diuertimus, redeamus.

Apud Sozom. est, ἢ ἔτι ἀμύητος ὤν, hoc est, & nōdum baptizatus esset. lib. 3. ca. 19.

Ariminēsis Synodus.

* Si quis illum cum Constante conferat. nam Constantium Constantinus ætate præcessit.

Commenti Arianorum refutatio.

a. Sozom. uigesimus secundus.

† ὡς οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ βασιλείας, εἰ μὴ συμφωνοῖεν περὶ πάντων τὰ θεῖα ἱερωμένοι.

b. Videtur esse legendū, mequalem: infrà cap. 16. end.

Armeniense et Seleucenū Concilium.

CAPUT XXI.

Constans Occidentis Imperator, actis Sardicensibus cognitis, duobus episcopis & Saliano duce quodam, pietate & iustitia claro uiro, ad fratrem missis, per literas etiam quæ Sardicæ gesta essent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanasio, qui iniuria affecti fuerāt, ecclesias suas reddere iussit. Quū aūt Constantius frustra tempus extraheret, alia epistola ei Constans institit, ut aut Paulum & Athanasium reciperet, eisque thronos suos reddendos curaret: aut nisi hoc faceret, ad bellum se prępararet. Atque ille re cum quibusdam episcopis deliberata, de eorū sententia, satius esse statuit, Athanasio de ecclesia decedere, quàm ciuili decertare bello. Constantis literę Laconicè his uerbis scriptæ erant: Venit ad nos Athanasius, & ad se episcopatū Alexandriæ pertinere probauit. Quapropter illum ope tua fac consequar. Alioqui nanque armis eum meis recuperabit. Hisce literis adactus Constantius, Athanasium publica disposita uectura ad se uocauit. Atque illo, quod aduersariorū dolos suspectos haberet, reditū differente, iterum sœpiusque Cōstantius literis eum ad se inuitauit: quas ad fidem dictis faciendam, historiæ inserere libet. Constantius uictor Augustus Athanasio episcopo. Diutius tanquam sæuis pelagi fluctibus te differri & affligi, non patitur mansuetudinis nostræ humanitas: neque patrijs expulsum laribus, bonisque spoliatum, atque in inaccessis ferarū locis oberrantem, despicit indefessa pietas nostra. Equidem diutius ad te animi mei sententiam perscribere distuli, sponte tua te ad nos uenturum, atque laborum remedium petiturum esse opinatus. Verùm quum fortasse cōsilium propositumque tuum timor impedierit, literas hasce mu-

Constās Athanasium & Paulum integrum uult restitui.

Literæ Cōstantis eadem ad Constantium.

Constantius literis suis Athanasiū reuocat.

nificentiæ plenas, ad firmitatem tuā dandas existimauimus: quo citra metū omnem in cōspectum nostrū quàm celerrimè uenire properes, ut quum integrum statū tuū recipias, tum humanitatem nostram expertus, in ea quæ iuris tui sunt restituaris. Hac enim de causa & dominū atq; fratrem meum Constantē Victorem Augustum pro te rogauimus, ut redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modum, utrisq; nobis annuentibus, in patriam reducaris, & hoc nostræ in te gratiæ pignus habeas. Constantinus Victor Augustus Athanasio episcopo. Etiamsi prioribus literis nostris tibi significauimus, ut absq; solicitudine omni in comitatum nostrum uenires, quòd te maximè in ius tuum restituere cupiamus: tamen nunc quoq; hasce ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, ut diffidentia metuq; omni seposito, publica conscendas uehicula, & ad nos uenire contendas, ut quarū rerum recuperandarū desiderio teneris, eisdem potiri queas. Constātius Victor Augustus Athanasio presbytero: Quum Edessæ ageremus, & presbyteri tui ibi præsto essent, placuit nobis, ut misso ad te presbytero, in comitatū nostrum uenire properares: quo in conspectū nostrum admissus, cōfestim Alexandriam proficiscerere. Quandoquidem uerò plurimū iam præterijt temporis, ex quo literis nostris acceptis non uenisti: nunc quoque commonere te uoluimus, ut aduentum ad nos tuum matures, & sic patriæ tuæ restitui, & uoto tuo potiri possis. Misimus aūt ad te Achetam diaconum, ut plenius hæc ad te referret: ex quo animi nostri uoluntatē, te scilicet quod optas consequuturum esse, cognoscere poteris. Athanasius epistolis Aquileiæ (ibi enim degebat) acceptis, Romam ad Iulium, ut de rebus suis cum eo constitueret, profectus est. Cui quidem Iulio & Romanæ ecclesiæ, ille plurimum attulit lætitiæ, quum literas eis exhibuisset. Credebant enim Orientis quoq; Imperatorem cum eis professioni fidei assentire, qui tam humaniter ad se Athanasium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illū instruxit, uiaticoq; donauit: & literas insuper ei ad clerum & populum Alexandrinum dedit, quibus se lætari & gratulari eis indicat de tanti præsulis restitutione. Ad uerbū epistola hoc modo scripta erat:

Literæ aliæ Cōstantij eiusdem sententiæ.

Aliæ item eiusdem literæ.

CAPUT XXII.

Iulij Romani episcopi ad Alexandrinos pro Athanasio epistola.

IVlius episcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus, in Domino salutē: Congratulor & ego uobis, fratres dilecti, uos fidei uestræ fructū oculis uestris percipere. Id enim uerè quispiā fieri dicat, in fratre & coepiscopo nostro Athanasio: quem & propter uitæ eius puritatē, & propter uestras preces, DEVS uobis restituit. Ex hoc sanè perspicere est, puras uestras charitatisq; plenas orationes semper ad DEVM esse delatas. Cœlestium enim promissionum charitatisq; in DEVM memores, quam ex doctrina eiusdem fratris quem diximus nostri addidicistis, illud certò cognouistis, & pro insita uobis recta fide percepistis, nō ad finem usq; à uobis segregatum eum iri, quem in pijs uestris animis ueluti præsentem semper habuistis. Itaq; nō multis mihi opus est uerbis, ad uos scribēti. Quecunq; enim à me dici uobis possunt, ea fides prius uestra anticipauit. Et profectò impletæ sunt per gratiam CHRISTI communes omnium uestrûm precationes. Gratulor igitur uobis, iterum enim id dico, inuictas uos in fide animas uestras conseruasse. Nec minus fratri meo Athanasio gratulor, q; tametsi luctuosa multa est perpessus, nulla tamen hora charitatis uestræ & desiderij in obliuionē uenit. Quamuis nanq; corpore ad tempus à uobis distractus esse uisus est, spiritu tamen continuè ueluti præsens uobiscū fuit. Atq; equidem, dilecti, tentationem & ærumnam eius omnē, nō puto gloria sua carere. Nam simul & uestra & illius fides multis est perspecta & explorata. Nisi enim hæc intercessissent, quis tandem

Precum ecclesiæ concordia uis.

Fides in tentationibus perspicitur.

A tandem credidisset, aut uos tantũ iudicium, tantumq́ erga talẽ episcopum obtinere amorẽ? aut illum tantis esse accumulatũ uirtutibus? per quas cœlesti etiam spe non excidet. Consequutus nanq; est uarijs modis, & in præsentia, & in futuro gloriosum cõfessionis martyriũ testimoniumq́: quòd multis terra simul & mari uariè procellis iactatus, insidias & fraudes Arianæ hæresis omnes cõculcauit, & sæpius per inuidiam in periculum insidiosè cõiectus, mortem cõtempsit: præsidio scilicet omnipotentis DEI & Domini nostri IESV CHRISTI tectus, ille sperauit simul & insidias aduersariorum se euasurũ, & ad uos cõsolationis uestræ gratia rediturum. Et simul uobis ex cõscientia uestra, præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis usq; terminos explorata uitæ sanctitate præclarus cognitus est: multa ille quidem libertate propalàm animi instituto & cœlesti doctrina usus, abundè autem perpetuo & cõstãti se à uobis iudicio esse amatum testatus. Redit igitur ad uos multo etiã splẽdidior, q̃ à uobis discessit. Si etenim preciosiorẽ materiã, aurũ dico & argentũ ad puritatẽ ignis explorat: quid nam quisq; pro rei dignitate de uiro isto dixerit? qui tot & tantis erumnarum incendijs & periculis deuictis, uobis redditur purus & insons, non à uobis tantũ, sed à cuncta etiã Synodo receptus. Suscipite ergo, dilecti fratres, cum omni quæ DEO accepta est gloria & lætitia, episcopũ uestrũ Athanasium, unà cum eis qui aduersarum rerum eius participes fuere. Et gaudete, q̃ optatis uestris fruimini: & quod pastorẽ uestrũ, ut ita dicam, desiderãtem & sitientẽ pietatem uestrã, salutaribus scriptis aluistis & potastis. Siquidẽ ei peregrè quoq; uersãti, uos solatio fuistis, eumq́ in medijs persequutionibus, procellis, atq; inimicorũ insidijs, fidelissimis animis & mẽtibus uestris fouistis. Me uerò iã exhilarat, quod mecum in animo cõsidero & præuideo uniuscuiusq; uestrûm in reditu illius gaudiũ, & multitudinis sanctissimæ occur-
B sationes, nec nõ præclaros & festos concurrentium hominũ conuentus. Et quæ tandem & qualis ea futura est dies? quũ frater quidẽ meus restituetur: qui uerò ante eum fuere, destituentur, & honoratissimus optatissimusq; reditus in lætitiam gaudio plenissimã uos efferet omnes? Quod sanè gaudium maxima ex parte ad nos etiam pertingit, quib. à DEO & hoc cõcessum est, ut in tanti uiri notitiam peruenire potuerimus. Sed enim pulchrum fuerit, epistolã precatione claudere. Omnipotens DEVS, atq; huius filius Dominus & Saluator noster IESVS CHRISTVS, gratiam hanc uobis perpetuã esse uelit, qui præmium admirandæ fidei uestræ dedit, quã in episcopo uestro præclaro testimonio exhibuistis: & ut uobis & posteris uestris, & hic & in futuro, bona ea maneãt, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis cõscẽdêre, quæ scilicet præparauit DEVS diligentibus se, per Dominũ nostrũ IESVM CHRISTVM, per quem omnipotenti DEO gloria sit in secula seculorum: Amen. Valere uos opto, fratres dilecti.

Explorant aduersa uiros.

CAPUT XXIII.

HIsce instructus literis Athanasius, in Orientẽ Antiochiam Syriæ, ubi tum Constantius agebat, profectus est. Ecclesiam aũt ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Eustathius exulare iussus fuerat, sicuti suprà diximus, primus sedem eam obtinuit Euphronius, cui successit Phlacitus: atq; huic rursum Stephanus. Hic uerò propter dolũ & insidias, quas per propinquũ quendam suum animo simul & moribus ferocissimũ, Onagrum nomine, Roma uenientibus Cõstantis, qui easdẽ quas Constantius malorum hominũ dirimebat * calumnias & cœpta sinistra, legatis, Euphratæ & Vincentio episcopis pro Athanasio missis, tetenderat: à Constantio iudice, ut ea dignitate indignus, reiectus est. Veritati enim aduersus, omnis generis erumnis eos qui pro uera doctrina stabant, afflixit. Et forum perambulans, domosq; ingrediens,

Episcopi Antiocheni.

Stephanus episcopus Antiochenus legatis Romanis insidiatus, & propterea episcopatu priuatus est.

Euphrates & Vincentius episcopi.

gredies, nō uiros tātum, sed & mulieres pudore & sanctitate uitæ spectatas pul- A
sauit, conuicijsq; proscidit. Vel ex eo solo quod in legatis admisit, qualis uir fue-
rit, satis conijcere licet. Metuens nanq; ne Athanasius, cuius gratia maximè lega-
tio ista missa fuerat, ecclesias reciperet, ancillam per Onagrum suum è prostibu-
lo mercede conductam, in episcoporum hospitio collocat: deinde non longè ab
eo loco improbissimè insidias per homines seditiosos disponit, ut cū impetu in
sanctorū uirorum irruerent ædes. Quorū alter quum impudicæ illius aduenien-
tis strepitum sensit, dæmonem esse ratus, psalmū† succinuit. Huius fabulæ & sy-
cophantiæ, unde & quomodo instituta esset, quæsitore ipso Imperatore, autor
repertus Stephanus, ut nefarij sceleris artifex exautoratus est, & Leontius An-
tiochiæ episcopus delectus. Quem Athanasius propter dogma deprauatū de-
uitans, cum Eustathianis, qui in priuatis ædibus ecclesias & cōuentus agebant,
communicauit.

**Theodor. lib. 2. cap. 9.*

† Seruatoris Christi opē implorauit. Theodorus.

Athanasius Antiochiæ cū Eustathianis communicat.

CAPUT XXIIII.

ET Cōstantius quidem non illibenter eum suscepit, nihilominus tamen
beneuolentiam humanitatemq; eius tentauit. Captioso enim sermo-
ne eum, aduersariorū suggestione, fallere uolens, sic ad eum loquutus
est: Ego quidem de communi Synodi sententia, fratrisq; & mea, tibi quod op-
tas perficio, & thronum tibi tuum trado. Æquū uerò est, te quoq; mihi hanc red-
dere gratiā, ut unā Alexādriæ ecclesiā eis permittas, qui à te dissidentes, à cōmu-
nione tua abhorrent. Atq; Athanasius: Æquissimū sanè est, ô Imperator, inquit,
ut mos tibi geratur. Sed eandem rursum te gratiā peto, quandoquidē & Antio- B
chiæ quidā sunt, qui eorū cōmunionē, qui aliter quàm nos sentiūt hic auersant,
iube eos quoq; ecclesiā suam habere, in qua liberè placitas sibi & statas peragāt
cæremonias. Ad hæc quū imperator quod diceret nō haberet, satius esse duxit,
aduersarios quietos esse, petitioneq; sua ut parū cōmoda supersedere, itaq; nihil
amplius mouere. Atq; illi rectè profectò eam rem putarunt, nihilo scilicet minus
Alexandriæ res catholicorū incrementū suum habituras, quum Athanasius nō
solū suos à periculo tueri, sed alienos etiā ad se allicere, pro industria sua posset.
Si uerò Antiochiæ, qud ille petebat, fieret, non exigua augmenta Eustathianis,
qui nō pauci essent, accessura. Et fortasse eos ad res nouas aspiraturos esse, quū
sine periculo quæ cōsueuissēt, agere possent. Ille quoq; nō minor metus animos
eorū subijt, quod etiamsi penes eos ecclesiarū eius loci potestas summa esset, nō
omnē tamen clerum & populum obedientē haberēt. Sententiā enim quā quisq;
de DEO obtineret, in choro stantes, ad finē psalmodiæ declarabant. Quidam e-
nim patrē & filium eodē honore celebrantes, nonnulli patrem in filio (præposi-
tione interiecta obscurius secundas partes filio tribuentes) alij, gloria patri per
filium in spiritu sancto: quidam etiam, gloria patri & filio in spiritu sancto, cane-
bant. Primum omniū ferunt Antiochenū Flauianū, monachorū coacta cateruа
clarè accinuisse, Gloria patri & filio & spiritui sancto. Quod quidem, ut nihil ha-
bens suspicionis, in ecclesijs DEI obtinuit. Id uerò Leontius uidens, inhibere
eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionē DEUM laudibus prosequebātur, non au-
debat, seditionē timēs. Atq; aliquando caput canis florescens manu demulcens,
dixisse fertur, niuem eam solutā lutū multum subsequuturū esse: ænigmate ob-
scurius subindicans, dissonantiā celebrandi DEI apud populum aliquando in
seditionem euasurā, neq; eos qui factionis suæ essent, cū reliqua multitudine cō-
sensuros. Constantius Athanasio & alijs, scripto quoque edito, ecclesias suas red-
dendas curauit: cum quo scripto (iubebat enim eos non grauatè recipere) illi in
uacuā sediū suarum possessionem rediere. Et Asclepam Gazæi facile admisere.

Cōstantius ecclesiam unam Alexādriæ Arianis petit, ab Athanasio.

Athanasius itidem Constantium, ut Antiochiæ Catholicis ecclesia una detur, rogat.

Cōstantius petitioni nō annuit.

Quur hoc sic ab eo Arianis suadentibus factum.

Antiochiæ uariantes de fide, opiniones se in hymnodijs exhibuere.

Hymnus, Gloria patri, &c.

Leontij episcopi Antiocheni diminantis pulchrè dictum.

Athanasius & alij catholici episcopi in integrum restituuntur.

A Itidem & Adrianopolitæ Lucium. Ancyræ uerò, Marcello reuertente, propter Basilium pulsum non paruus cõcitatus est motus: qui motus aduersarijs ad conuiciandum præbuit occasionẽ. Non inuitus quoq; Paulo Macedonius thronũ concessit, & nõ ita diu seorsim in delubro quodam intra urbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipsi quidem Athanasio difficilis in Ægyptũ reditus fuit. Constantius enim per epistolam Georgium acciuerat: qui in patriam indignabũdus profectus, ibi uitam egit, suas sibi res gerens. Athanasio uerò alias etiam literas Cõstantius dedit, quibus ei reditum permisit: & ea quæ uarijs modis in iudicijs contra eum gesta fuerant, aboleri atq; obliuioni tradi iussit. Literas eas, atq; itidem alteras, hic subijciendas esse duxi, quæ sic habent:

CAPUT XXV.

Constantij ad ecclesiam Alexandrinam, pro Athanasio literæ.

Victor Cõstantinus Maximus Augustus, Episcopis & presbyteris catholicæ ecclesiæ Alexandrinæ. Non destitutus est diuina benignitate reuerendissimus episcopus uester Athanasius. Sed quãuis ad breue tempus humanæ obiectus est explorationi, tamen debitum ab ea quę omnia respicit Prouidentia tulit calculum, uoluntate DEI & iudicio nostro patria simul & ecclesia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit, recepta. Quem æquũ fuit, ut sentẽtia cõsentanea, nostra quoq; imitaretur mãsuetudo: uidelicet, ut omnia quæ antehac cõtra eos qui cum ipso cõmunione usi essent, decreta sũt, nunc obliuione obliterentur, suspicioq; aduersus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudum qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hisce cõfirmetur. Quin & illud nostrę erga eum benignitati meritò adijciendum esse iudicauimus, ut uniuersi, qui in sacri ordinis albo sunt, cognoscant securitatẽ adauctam esse omnibus, qui ei fuere cõiuncti, episcopis simul & clericis. Certũ uerò uniuscuiusq; rectæ sententiæ indiciũ erit, si cum hoc unitus cõiunctusq; fuerit. Quicunq; enim pręstantiore sorte & iudicio communionem ipsius sequendam sibi delegerint, eos omnes ad similitudinẽ, quæ nos pręuenit, prouidentiæ, hac nostra, DEI uoluntate exhibita gratia & benignitate perfrui iussimus.

τῇ ὑψίστῳ. — *Christi gratia. Socr.* — *ἀμνηστία iniuriarum.* — B *Immunitas ecclesiastica.* — *Inuitat rectè sentientes ad Athanasij communionem.*

Victor Constantius Maximus, populo catholicæ ecclesiæ Alexandrinæ. Quum in rebus omnib. proposita nobis sit uestra, quæ ex recta iuris legumq; cõstitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, satis diu episcopi uos caruisse prouidentia: Athanasium antistitẽ, uirũ propter insitam sibi fidei sinceritatẽ morumq; natiuã probitatẽ hominibus omnibus spectatũ, æquum esse duximus, ut ad uos remitteremus. Eum ita ut cõsuetudo fert & decet, suscipiẽtes, precumq; ad DEUM uestrarum adiutorẽ constituentes, quæ & uobis cõgruit, & nobis accepta est, cõcordiam & pacem, iuxta ecclesiæ sanctionẽ, prolixè seruare studete. Minimè enim omniũ cõuenit, discordiam aliquã aut seditionem inter uos cõcitari, in ista temporũ nostrorũ tranquillitate. Atq; eam quidem incõmoditatem abesse à uobis omnino uolumus. In precationibus uerò, ut eo quẽ diximus autore & adiutore sedulò utẽtes, diuinis rebus more recepto insistatis, uos admonemus: ut tali animorũ uestrorũ proposito ad uniuersorum uota trãseunte, ex gentibus etiam qui adhuc idolorũ errori sunt implicati, ad † sacrosancti sacrificij cognitionẽ peruenire, Alexandrini charissimi, maturent. Quare uos iterũ admonemus, ut in ijs quę diximus persistatis. Episcopũ uerò DEI ipsius nutu & sententia nostra ad uos missum, libenter recipiatis, atq; eum ex animo cõplectendũ uobis esse existimetis. Id quod & uos decet, & mansuetudini nostræ conuenit. Vt enim tumultus & seditionis occasionẽ omnẽ eorũ † qui cõsultò deteriora cœpta cõsectant, præcideremus, iudicibus qui apud uos sunt, literis nostris mãdauimus, ut oẽs quos seditiosos esse cognoscerẽt, legũ subijciãt uindictæ. Itaq; quũ

Constãtius ad populum Alexandrinum. — *ἱερᾶς θυσίας. Niceph. ἱερᾶς θρησκείας. Socrat. lib. 2. ca. 23. Sacræ religionis.* — *τῶν ὑποπτευομένων.*

utrunq; perspiciatis, simul scilicet & diuinã nostramq; sententiam, curam etiam quã de uobis atq; cõcordia uestra gerimus, & legitimã aduersus improbos pœnam, ea quæ sacræ religionis sanctionibus cõueniunt, ritè seruantes, & quẽ diximus episcopũ omni honore & reuerentia prosequentes, preces quũ pro uobis ipsis, tum pro uitæ totius & reipub. prosperitate, ad rerũ uniuersarũ Deum patrem fundere sedulò studete. Eodem exemplo præfectis Augustonicæ, Thebaidis, & Libyæ scripsit, in quib. & illa fuere. Quod si quãdo antehac cũ ignominia & detrimẽto eorũ qui cũ Athanasio episcopo cõmunicarũt, quidquã actũ reperit, abolitũ id nũc uolumus. Immunitatẽ nãq; quã clerici prius habuerũt, eandẽ eos recipere statuimus, et cõstitutionẽ hanc nostrã seruari præcipimus ut reddito ecclesiæ Athanasio episcopo, participes quoq; eius quã antea habuere, immunitatẽ retineãt: eam scilicet, quã reliq habẽt clerici, ut & ipsi ea utẽtes gaudeãt. A

Constantius ad Augustonicæ, Thebaidis, & Libyæ præfectos.

Immunitas Ecclesiastica.

CAPUT XXVI.

**Pelusium unũ ex ostijs Nilij & ciuitas in Augustonica Ægypti parte.*

Huiuscemodi literis munitus Athanasius, per Syriã in Ægyptũ cõtendit, & inde per Pelusium Alexandriã profectus est. Peragrãs autẽ urbes in Ægypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exautoratis, quorum doctrinam exploratã probasset, ecclesiarum eis administrationẽ cõmittebat. Idq; itidem, quum per nationes alias iret, fecisse dicitur: siquidem ibi quoque ecclesiæ Arianus gubernãdæ mandatæ fuissent. Quæ res postea ei aliarum criminationum initium & causa fuit, q nimirũ in parœcijs, quæ ad iurisdictionẽ eius nõ pertinerent, electionem Ecclesiasticã usurpare ausus esset. Et quum reditu suo nõ ex aduersariorũ sententia instituto, propter Constantis amicitiã, maiore esset animo: eo minus contemnendus uisus est, quo in maiorẽ illustrioremq; honorem & gloriam ita euectus fuerat, ut ex aduersarijs multi animos desponderint: & quod in eum gerebant odio deposito, cõmunioni eius se aggregarint. Quemadmodũ quidã Palestini fecere, & Maximus Hierosolymorũ episcopus, qui in Licinij persequutione egregium se ostendit martyrẽ, quum ei ex oculis alter propter uerã pietatẽ effossus est. Expositis nanq; apud hos Sardicensibus actis, & literis Imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in sententiã eos suã Athanasius pertraxit. Atq; illi, Synodo ex Syria, Palæstina & regione finitima coacta, ad cõmunionem eum receperunt, debitumq; dignitati eius honorẽ exhibuerunt. Vnde nõ minima ab eis qui Athanasio malè uolebant, Maximo prouenit inuidia & reprehensio, quod qui antea Tyri suffragator Athanasium cõdemnantium fuisset, nunc seorsim sententiã pro eo talem tulisset, autoritate sua dignitatẽ illius cõfirmasset, & alacritate summa cum eo cõmunicasset. Quæ uerò pro eo Synodus Hierosolymitana in Ægyptum, Libyã, & ipsam Alexandriã ad presbyteros & diaconos & plebẽ reliquã scripsit, talia fuere. Sancta Synodus Hierosolymis cõgregata, eis qui in Ægypto, & Libya, & in ipsa Alexandria sunt, presbyteris, diaconis, & populo, dilectis desideratisq; fratribus in CHRISTO salutẽ. Vniuersarũ rerũ DEO, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propter ea quæ semper fecit admiranda, non possumus. Fecit autẽ nũc quoque cum ecclesia uestra, pastore uestro & domino† collegaq; nostro Athanasio, uobis reddito. Quis etenim se oculis suis uisurũ sperauit, quæ nũc uos reb. ipsis percipitis? Sed enim uerè profectò orationes uestræ exauditæ sunt ab uniuersitatis huius DEO, qui ecclesiæ suæ curã gerit: quiq; lacrymas uestras & luctũ respexit, & propterea preces uestras exaudiuit. Eratis nanq; sicuti oues iactatæ & dispersæ, non habentes pastorem. Et uerus in cœlo pastor, oues suas curans, reddidit uobis quem desiderastis. Ecce enim & nos, qui nihil pro Ecclesiastica pace nõ agimus, & cum uestra conspiramus charitate, illum prius receptũ cõplexi sumus,

Athanasius Alexandriam reuertens, Arianos ecclesijs exigit, eisq; orthodoxos substituit.

Vnde nouæ aduersus eum criminationes sũt exortæ.

B

Maximus confessor.

Athanasius Maximũ Hierosolymitanũ & alios episcopos in sententiam suam adducit.

Synodus prouincialis Hierosolymitana, ad communionem Athanasium recipit.

Synodi eius ad Alexandrinos pro Athanasio scriptum.

† συλλειτουργῷ

Communes ecclesiæ preces icæcißime.

A mus. Et per eum in cōmunionē uos recipiētes, hoc scriptū & gratiarū actionem nostrā ad uos dedimus, ut dilectionis uinculo nos & illi & uobis unitos atq; cōiunctos esse intelligatis. Debetis uerò etiā pro pietate DEI amantissimorū Impe ratorū orare. Qui sanè & ipsi, tum desiderio in illum uestro, tum sinceritate eius cognita, restituere eum uobis cum omni honore sunt dignati. Itaq; obuijs eum excipite ulnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepistis gratiam DEO reddere studete, ut perpetuò cum DEO lætari, & Dominū celebrare ualeatis, in CHRISTO IESV Domino nostro: per quem patri sit gloria, in secula seculorum. Hæc Maximus & Palæstina Synodus pro Athanasio scripsit.

Pro principibus orandum.

CAPUT XXVII.

Ceterùm alij quoq;, tametsi ingenti erga Arianā religionē ardore essent, in illius tamē concessere sententiā. id quod & Vrsicius & Valēs fecere, qui cū Theognide & alijs apud Mareoten fuere, ea quæ Ischyras dixerat, de confracto mystico poculo, & alijs rebus inquirentes. Ii priore opinione mutata, Romam profecti sunt: atq; ibi Iulio episcopo libello pœnitentiæ oblato, uictos se ab Athanasio esse sunt cōfessi, simulq; in posterum se τῷ ὁμοουσίῳ consubstātiali assensuros esse receperunt. Ad ipsum etiā Athanasium scribentes, benignè se cum eo cōmunicaturos esse significarūt. Quæ sanè res publicitùs in maximum euasit ueluti triumphū & documētum certum, iniquas esse Tyri dictas latasq; in Athanasium sentētias. Ad Iulium episcopū Romanum quæ scripserāt, hæc fuere: Beatissimo dño Papæ Iulio, Vrsicius & Valēs. Quandoquidē antehac multa & grauia de Athanasio episcopo scriptis nostris suggessimus, bonitatis tuæ literis in sententiā aliam traducti, negotio eo de quo ad te scripsimus impediti, rationē eorum reddere non potuimus. Sedenim præsenti-

B bus nūc fratribus nostris presbyteris omnib. apud humanitatē tuā profitemur, omnia quęcunq; antea de nomine, quē diximus, Athanasij ad aures nostras peruenere, falsa & conficta, modisq; omnib. aliena ab eo esse. Quapropter cōmunionem eius cupidè affectamus, præcipuè quum pietas tua, pro insita sibi integritate, gratiam nobis erroris facere est dignata. Profitemur & illud, si quādo Orientales malignè, aut ipse etiā Athanasius, nos de rebus his in ius uocare uoluerint, nos præter animi tui sententiā eò non ituros. Ariū autē hæreticum, eiusq; defensores, qui dicunt, fuit aliquādo quū non fuit filius: &, Christū ex nō existente esse: &, qui Christum Deum esse & filiū Dei ante secula negāt, sicuti & in priore libello nostro Mediolani oblato, ita nunc quoque anathemate mactamus. Hæc aūt manuum nostrarū subscriptione annotātes, iterum iterumq; ꝓfitemur, nos, quēadmodum modò diximus, Arianā hæresim & autores eius dānare in seculū. Ego Vrsicius ꝓfessioni huic meę pręsens subscripsi. itidē uerò & Valēs. Hę quidem ad Iulium. Quę uerò ad Athanasium scripsere, sic habebāt: Dño fratri Athanasio episcopo, Vrsicius & Valens episcopi. Occasionē per fratrē & compresbyterum nostrū Musæū, qui ad dilectionē tuā proficiscitur, frater dilecte, nacti, compellandum te ex ipsa Aquileia duximus: optātes, ut saluus literas nostras legas. Addes autē nobis fiduciā, si tu quoq; scribēdo nobis respōderis. Scito nāq; pacatos nos esse, & ecclesiasticā tecū cōmunicare cōiunctionē. Indiciū earū rerū est, literarū nostrarū isthæc cōpellatio. Res Athanasij ita se habuere. Et sic ille ex Occidēte in Orientales partes reuersus, ecclesias in Ægypto rursus gubernauit. Itidē uerò & Paulus, & Marcellus, & Asclepas, & Lucius, sedes suas recepere.

Vrsicius et Valens Ariani Athanasio se cōiungunt.

Vrsicium alij Vrsatium uocant, cōuenienti Hungarorū linguæ nomine, quasi Orsacum dicerent: Orsacus autem apud eos nobilis & generosus dicitur, siue nobilitas ipsa.

Vrsicij & Valentis pœnitentiæ libellus. Iulio episcopo Rom. oblatus.

Pro Athanasij innocentia testimonium.

Vrsicij & Valentis ad Athanasiū scriptū.

CAPUT XXVIII.

EA tempestate & respub. laborarūt. Ex trib. enī Cōstātini filijs, qui natu maximus, patri cognominis erat, à ducib. Constātis fratris *trucidatus fuerat, nō iubēte illo quidē, sed nec prohibēte etiā: sicuti à nobis suprà

Constantini iunioris cædes.

**Ad Aquileiam.*

De Constantini tribus filijs, ita scribit Eutrop. lib. 10.

Constantinum primum filium decennali suo trāsalpinis gentibus præfecit. Constantiū secundū, uicennali in Orientem misit. Constanti natu minimo tricennalibus Illyricum Italiam & Africam prouincias dedit.

Dalmatij iunioris cædes.

est dictum. Illud quoq; nō omittendū uidetur, unà cum Constantini, post mortem eius, filijs, imperasse patri suo cognominē Dalmatium Cæsarem, prosperrimâ indole patris persimilē iuuenem, Sed eum breui iugulatum esse à militibus, Constantio sinente potius q̄ iubente. Deinde minus quoq; feliciter Cōstantio res in Oriēte successere. * maxima nanq; à Persis expeditione suscepta, perinde atq; nox quædam cōfertim Romanis offusa esset, uictoria uerè ad Persas inclinauit. quū Athanasius etiā uarijs casibus iactatus, & de cōsubstantiali aduersus eum bellū est excitatū. Nisibim, quæ etiā Antiochia Mygdoniæ à quibusdā dicitur, Sapores ad dies septuaginta oppugnauit, tormentis per circuitū dispositis, uallo in magnā altitudinē excitato, omni genere armorū bellicarumq; ad expugnandas urbes comparatarū machinarū emisso, fossisq; & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus nihil egit, fluuiū Mygdoniū (ita enim dicitur, qui mediam secat urbē) longius à muro aggeribus ex utraq; parte præaltis, qui undas cohiberent, cōstructis inhibuit, & derepentè quasi tormentū quoddam mœnibus immisit. Atq; illa q̄ uim & impetum undarū non sustinerēt, in parte utraq; meatum illi præbētia, cessere atq; cōcidere. Persa aūt in spem urbis potiundæ erectus, postridie lutosis aquosisq; locis exiccatis, ad muri qui cōciderat, partes cū copijs omnib. accedens, mœnia ipsa ita ut antea fuerant, restaurata uidit. Vrbis nanq; episcopus Iacobus, diuinæ sortis minimè expers, oratione celeriter ea restituit. Et accedentes præterea ad ea Persas, quæ in conspectum nō caderent, depulit telis. Quod Sapores cernens, consternatus obstupuit. Et quod circa murum uirum splendido regioq; cultu ornatū uidisset, Cōstantium eum esse arbitratus, cædem eis minatus est, qui eum nō adesse renunciauerant. Vbi uerò illi uera esse quę dixissent, Constantiū scilicet Antiochiæ esse, confirmarunt, agnouit uisionis eius prodigiū, DEVMq; res Romanas propugnare dixit. Eaq; de re ad iram prolapsus, in aërem tela, uulneraturum se esse eum qui corpore caret, ratus, miser coniecit. Ephraim autē, qui apud Syros optimus fuit scriptor, muro conscenso, ubi innumerabilem illā hostium multitudinē uidit, Iacobum qui tum ibi, ut dictum est, episcopū agebat, rogauit, ut muliones & culices Persis immitteret: quibus illi, etiam per minima animalia DEVM eis abundè auxiliū ferre, cognoscerēt. Et ecce, simul cum ipsa precatione, animalculorū aëreus exercitus nubis instar confertim in illos inuolat, & in elephantorū proboscides, quæ ueluti tibiæ directæ eminebant, equorumq; & aliorū iumentorum aures & nares irruit. Illi uerò animalculorum eorum non ferentes congressum, nullo seruato ordine, cum impetu discurrētes miscētur, fugientesq; turpiter cōcidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo DEI subsidio cognito, quum multa per eam expeditionē tentasset, cū probro tamen & ignominia inde discessit, clade sibi ipsi potius quàm uictoria parta. Constantio autē bello Persico in Oriēte occupato, Magnētius in Occidente tyrannidem arripuit, qui imperatorē Constantē apud Gallias per insidias interemit, imperiumq; illius sibi subdidit. Vnde ciuilis belli causa extitit. Huius * nanq; impotentē animū uerita Imperatoris soror Constantia, Britanioni Imperiale imposuit diadema, eumq; aduersus tyrānū ducere iussit. Quod ubi Constantius cognouit, & ipse Imperatoris † insignia eidem misit. Sed & hic imperandi libidine corruptus, in tyrannidē apud Sirmiū erupit. Romæ quoq; nō mediocris tumultus fuit, q̄ Nepotianus Cōstātij ex sorore Eutropia nepos, imperium sibi in urbe uendicans, fortē ex gladiatoribus satellitibus exercitū cōtraxerat.

Sapores Persarum rex Nisibim oppugnat.

** Nocturna siquidē pugna inter Romanos & Persas in collimitio commissa, firmiores ad breue tempus res Persarum sunt uisæ. Socr. lib. 2. c. 25.*

Mœnia Nisibis fluminis inhibiti subito impetu sternūtur.

Iacobi episcopi eius urbis precibus ea reficiuntur.

Deus Nisibim defendit.

Ephraim.

Culices & muliones diuinitùs Persis immissi, uictoriā ab eis reportant.

Constantis cædes.

Magnentij in Occidente tyrannis.

Item Britanionis.

Item Nepotiani.

** Ad Illyricum autem Sirmij à militib. alius tyrannus lectus, nomen illi erat Britanionis. Socr. ubi supra.*

† Veniam petenti facile dedit. Egnat.

Constans ad delicias delapsus. Magnentij, qui comes ordinum Augustæ, Germaniæ urbis, erat, insidijs, haud longè ab Hispanijs, in oppido Helene, occisus est. Eutrop. qui Augustam, Augustodunum nominat. Nepotianū die uigesimo octauo Magnentius oppressit: & caput eius hastæ infixum, in urbe circumlatum est. Idem.

A traxerat. Eum tamen non diu rerum potitũ, Magnẽtius necauit: qui loca omnia in ipso Occidente uastare non intermisit, Tantum breui tempore malorũ est accumulatũ. Erat is quartus à Sardicensi Synodo annus. Constantius porrò, qui Orientis Imperator declaratus fuerat, Occidentẽ quoq; potestati suæ subijcere contendit, bellumq; aduersus tyrannũ, qui ibi grassabatur, adornauit. Eo tẽpore Athanasius episcoporũ Ægyptiorũ Synodũ Alexandriæ coegit: in qua quæ de eo uel Sardicæ uel in Palæstina decreta essent, cõprobarent atq; cõfirmarentur.

Cædes eiusdẽ.

Alexandriæ pro Athanasio coacta Synodus.

† Hic suprà cap. 8. Eod. Adrianopolis episcopus fuisse dictus est. Sicuti et apud Socr. lib. 2. c. 26. Orestiã aũt siue Orestiadẽ urbẽ esse dicunt supra Macedoniã in eminẽti mõte sitam in Orestis. Orestas enim populos nominat Plin. lib. 4. cap. 10. Patria hæc fuit Ptolemæi Lagi. Eadẽ uidetur dicta esse Adriæ colonia Romana Adriani patria, quam is postea amplificauit, & Adrianopolim uocauit.

CAPUT XXIX.

Imperator autem aduersantis sectæ importuna solicitatione transuersim actus, priorem mutauit sententiã. Suggesserant enim ei, Athanasium rursum Ægyptum & Libyam turbare. Addiderant etiam, in parœcijs quæ iurisdictionis eius non essent, episcopos & presbyteros designasse. Et quod omnium maximum foret, ipsum quoque fratrem Constantem ad inimicitias aduersus eum concitasse. Quibus criminibus apud Constantium, ut qui Euripus esset, effecere, ut quæ Sardicæ constituta fuerant prorsus aboleret, & eos qui per eam Synodum restituti fuerant episcopi, exigi iuberet. Ita factum, ut Marcello deiecto, Basilius Ancyram Galatiæ sit reductus, & Orestiadis episcopus † Lucius uinctus in carcere interierit: Paulus uerò Cõstantinopolitanus perpetuo exilio mulctatus, in oppidum quoddam Armeniæ in solitudine situm, Cucusum nomine, deportatus sit: ubi laqueo strãgulatus, Macedonianorum opera periјt. Tantum autem calumnia Athanasio apud Imperatorem intentata ualuit, ut is quendam summiserit, qui caput illi ubicunq; reperto amputaret: & cum eo Theodulo itidem, & Olympio, ecclesiarum quarundã in Thracia episcopis. Quam rem ubi Athanasius præsensit, minis illius cedens, fuga uitæ suæ
B consuluit. Quã deinde fugã Ariani sunt calumniati, & maximè Narcissus Neroniadis Ciliciæ episcopus, & Leontius Laodicensis, tum autẽ Antiochenus episcopus. De quo Athanasius dicit, presbyterũ eum ministerio, quod seipsum castrarit, motum esse. Nam is ancillæ cuidam Eustoliæ uenustæ mulierculæ cohabitãs, quũ inualescentẽ eam ob causam fœdam suspicionẽ abolere studeret, seipsum castrauit, ut liberè deinde cum ea esse posset. Cœterùm ne eo quidẽ facinore suspicionẽ sustulit. Nam eam ob rem tum illi dignitas adempta: postea autem Constantij opera, Laodicensi primùm, deinde etiam post Deo inuisum Stephanum, qui Phlacito post Euphroniũ successerat, Antiochenæ præfectus est ecclesiæ. Verùm enimuerò post Athanasij quæ dicta est fugam. Georgius in locum eius surrogatus, ecclesias Ægyptias malè tractauit. Quæ autem is commiserit, ea ex Athanasij uerbis, qui eis rebus interfuit, easq; pertulit, rectius intelligentur. Nã in Apostolico libro, quẽ de Fuga inscripsit, defensionẽ aduersus eos qui eũ carpserant instituens, mentionem quoq; eorum quæ tum ibi acta essent facit, & hisce utitur uerbis: In Alexandriam rursus irruerunt, qui nos ut occiderent inquirebant. Et facta sunt posteriora, deteriora prioribus. Subitò enim milites ecclesiam circumuallarũt, & pro precatione bellum institutum. Deinde quadragesima ipsa, qui ab eis è Cappadocia missus fuerat Georgius ingressus, clades quas ab illis cognouerat, adauxit etiam. Post Paschæ hebdomadã uirgines in uincula conijciebantur, episcopi à militibus uincti ducebantur: pupillorum & uiduarum domus & panes diripiebantur, impetus in ædes fiebant. Noctu Christiani submergebantur, domus resignabantur: clericorum fratres pro fratribus periclitabantur. Et dura quidẽ ista: quę uerò subsequuta sunt, duriora. Hebdomada enim post sanctã Pentecostẽ, ieiunio absoluto, populus ad cœmiteriũ oratũ, propterea quod cõmunionem cũ Georgio omnes auersarent, egressus erat. Atq;

Criminantur aduersarij Athanasiũ apud Constantium.

Cõstantius mutata sententia restitutos paulo antè catholicos episcopos denuò extrudit.

Cucusum Cappadociæ Socr.

Athanasio & alijs quibusdã episcopis percussor subornatur.

Athanasij fuga

Leontius Antiochenus episcopus, adhuc presbyter, seipsum castrauit.

Georgius Athanasio fugato, ecclesiã Alexandrinam regit.

Athanasius de calamitatibus ecclesiæ Alexãdrinæ, quas ille in fuga eius pertulit.

Ieiunium post Pentecosten.

Atque eo cognito, improbissimus ille ducem Sebastianum Manichæum excitauit. Et ipse adeò cum ingenti militum arma, strictos enses, arcus & sagittas ferentium manu, ipso die Dominico contra populum processit, & paucis qui precabantur (plurimi nanq; iam propter diei horam domum se receperant) repertis, talia ibi fecere, qualia ab eis fieri decebat. Rogo enim accenso, & uirginib. ad ignẽ admotis, ut se Arianę fidei esse dicerẽt, cogebat. Atq; ubi eas superiores esse, ignemq; nihil curare uidit, denudatis eis ita facẽ uerberib. contudit, ut ad tempus aliquod uix cognoscerentur. Et uiris quadraginta comprehensis, nouo eos diuerberauit modo. Virgis nanq; è palmarum arboribus repentè desectis, quibus adhuc acumina sua inessent, terga eorum tam crudeliter cõscidit, ut quidam ex eis sæpius à chirurgis propter acumina infixa curati: quidã uerò quòd curam eam ferre nequirent, mortui sint. Reliquos uerò simul omnes, atq; unà uirgines in magnam Oasim in exiliũ egit. Mortuorũ porrò corpora primùm reddi suis non permiserunt, sed ea insepulta ut uolucre celarunt: quòd existimarent crudelitatem tantam se occultaturos esse. Et fecerunt illi hoc, opinione sua seducti, homines dementes. Dum enim defunctorum familiares lætarentur quidem propter confessionem obitam, lugerent autem propter corpora denegata, magis ac magis impietatis simul & crudelitatis contra eos increbuit crimen. Confestim etiam ex Ægypto & Lybia exilio mulctarunt episcopos, Ammonium, Thmuim, Caium, Philonẽ, Hermẽ, Plinium, Psenosirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphum, Ammonium alterum, Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioscorum. Eosq; tam acerbè exegere, ut nonnulli quidẽ in itinere ipso, quidam aũt in exilio decesserint. * Expulere uerò episcopos plures quàm triginta. Studio enim eis erat, iuxta Achab, si fieri posset, tollere ueritatem. Et quæ Alexandriæ à Georgio sint acta, talia fuere.

Horrenda Ariani in Catholicos admittunt.

Episcopi Catholici ab Arianis in exilium acti.

** ἐφυγάδευσαν. Hic Theodor. ἐφόνευσαν, iugularunt.*

CAPUT XXX.

Non secius uerò & Macedonius Constantinopoli post Paulum ecclesia ibi occupata sæuiebat. Accepta enim plurima ab Imperatore potestate, bellũ contra ecclesiam suscepit, nihilq; ad tyrannicam crudelitatem reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuento, cõstitutione eius, rapinas & direptiones suas, quas in ecclesijs peragere decreuerat, confirmauit. Circumferebantur per urbes Imperatoris literæ, Militaris manus sanctionibus subseruiebat: & non solum ecclesijs, uerumetiam urbibus ipsis pellebantur, qui Paulo fauebant, & τὸ ὁμοούσιον consubstantiale profitebantur. Ac primùm quidem persequutionẽ tantum urgebant: deinde uerò necessitatem quoq; eiuscemodi, ut cum illis communicarent, eis imponebant, cui ad sæuitiam eam nihil deesset, quæ olim eis qui ad idolorũ sacrificia adacti sunt, illata fuerat. Non enim proscriptione tantum res agebatur, sed & publicatione atque direptione bonorum, præterea flagris, uerberibus, uarijsq; generis cruciatibus, & exilijs. Multi plagis confecti interiere. Alijs ius ciuitatis ademptum. Quidam in fronte notis compuncti, ut dignosci tanquam stigmatici possent. Clades ea ad cædes etiam processit. Nanq; cum multis alijs, & Marcianus & Martyrius, cum magna fortitudinis laude sunt mortui, qui familiares & scribæ Pauli fuerant. Eos Macedonius præfecto tradidit, crimen illud obiectans, quòd seditiosi essent, & plurimum opis ad Hermogenis cædem contulissent. Horum Marcianus subdiaconus fuit: Martyrius autem psaltes seu cantor, diuinarumq; scripturarum lector. Sepulchrum eorum extra urbis murũ est celebri fano clausum, quod fanum martyrum monumentum esset. Id Ioannes Chrysostomus primus construere cœpit, Sisinius deinde absoluit: qui postea ambo ecclesiæ Constantinopolitanæ præfue-

Macedonij Constantinopolitani sæuitia tyrannica in Orthodoxos.

Marciani & Martyrij martyrium.

A præfuere. Rectè enim putarũt, dignos esse honore martyrũ, qui gloriam à DEO consequuti essent, quum dæmonum eijciendorum, tum uariorum aliorum morborum contactu monumenti sanandorum. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibusque simulacrorum horrendus, expiatus ab eis est, & purgatus. Et Macedonius quidem hæc sic in Orientis urbibus gerebat. Vrbes uerò Occidentis & Græciæ ad Illyricum usque, nihil eiusmodi pertulere: quod concordes essent, & iam inde ab initio Nicænæ Synodi decreta constanter retinerent. Cœterùm Paulus, sicuti antea quoque dictum est, Cucusi exulans, impiorum hominum crudelitate ✠ per strãgulationem uitã finijt. Obitus eius Athanasius quoque in defensione fugæ suæ meminit, hisce uerbis: Constantinopolis enim episcopum Paulũ, quum prosequuti essent & inuenissent, propalàm suffocandum curatunt in oppido Cucuso, carnifice ad cædẽ eam usi Philippo præfecto: erat nanque hæresis eorum antesignanus, & prauorum consiliorum administer. Hæc sic ferebantur.

Miracula ad monumentum eorum edita.

Sozom. addit, Capite damnatos ibi morte mulctari solitos.

Occidentales in orthodoxia colenda constantes.

Paulus Cõstantinopolitanus episcopus Cucusi strangulatus.

✠ *De cæde Pauli lib. 4. cap. 2. Sozom. Paulus ad exilium perpetuum condemnatus, & Cucusum Armeniæ deportatus est. ubi etiam uitam finijt, morbóne dicam, an ui ei adhibita, non satis scio. Fama certè hodie quoque obtinet, à Macedonianis laqueo strangulatum esse.*

CAPUT XXXI.

Constantius autẽ ex Oriente in Illyricũ aduersus tyrãnos exercitũ ducebat. Et quæ contra eos gesserit, paulo pòst referam. Quum autem Sirmij esset, Photini dogma in disquisitionẽ adduxit. Qui eloquẽs quidem, & ad persuadendũ idoneus, ecclesiæque Sirmiensis Antistes fuit: noua autem hæresi instituta, multos in sententiam suam pertraxerat. quam etiam in Imperatoris præsentia propalàm & liberè promulgabat. Dogma eius erat, unum esse Deum omnipotentẽ, qui uerbo suo uniuersitatẽ hanc constituerit. Antesecularem uerò uerbi generationẽ & existentiam prorsus negabat. Ex B Maria aũt CHRISTUM initiũ sumpsisse docebat. Eo dogmate ubique locorum diuulgato, uniuersi tam in Oriente quàm in Occidente episcopi, siue Nicænam sequerentur fidem, seu Arianam complecteretur sententiam, grauiter id tulere: quod ex æquo contra omnes, nouas res inducere existimaretur. Ne ipse quidem Imperator mediocriter dissidio eo est commotus. Quapropter etiam cõcilium ibi coegit. Conuenere eò ex Oriente episcopi, Marcus Arethusius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miserant: Basilius Ancyranus, Pancratius Pelusius, & Hypatianus Heracleotes. Ex Occidente, Valens Mursorũ, & propter uirtutem magnus Hosius Cordubæ Hispaniæ urbis episcopus, confessor & Nicænæ Synodi particeps, qui quidem perinuitus tum Sirmij affuit. Arianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulsus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerant, Imperiali edicto reductus fuerat. Sperauerãt enim illi, si is suffragator eorũ siue persuasione seu ui fieret, multũ eum ad constituendum stabiliẽdumque dogma eorum momenti allaturũ esse: ut qui spectata fide testis, & ueluti miraculum quoddam eius ætatis hominibus haberetur. Verùm ubi assentiri eis renuit, uarios rursum contracto iam extenuatoque grauiore ætate corpore sustinuit cruciatus, adeò ut ad fidiculas & uerbera peruenerit. Quibus ille coactus, tribus eorũ formulis assensit & subscripsit. Sed enim Synodus, quũ Photinũ cum Sabellio Libyco & Paulo Samosateno facere, eadẽque docere manifestò deprehẽdisset, statim ei episcopalẽ abrogauit dignitatem. Quod sanè ut ritè atque ordine factũ, & tum & postea omnes cõplexi sunt, & cõprobatione debita dignũ iudicarũt. Cœterùm

Photini Sirmiensis episcopi hæresis.

Concilium Sirmiẽse propter Photini hæresim coactum.

Hosius confessor.

Hosius tormẽtis coactus, tribus Arianorũ fidei formulis subscripsit.

Photinus, Sabellius, Samosatenus, Sirmij damnati.

Sozom. lib. 4. cap. 6.

Socr. l. 2. cap. 30.

Sirmiensem conuentum coactum tradunt post Sergij & Nigriani consulatum: quo anno, neque ex Oriente, neque ex Occidente quisquam Consul creatus fuerit, propter tyrannorum motus, & reipub. perturbationẽ. Socr. lib. 2. cap. 29. Sozom. lib. 4. cap. 6. Chronici tamen obseruatores, Coss. annotant, Constantium Aug. V. Constantium Gallum Cæsarem.

Cœterùm illi diutius ibi manentes, perinde atq; priores fidei formulas damnarent, tres alias promulgarũt. Atq; unam quidem Græca lingua Marcus Arethusius composuit, reliquæ Latino sermone fuerant conscriptæ: quæ simul & uerbis & eorum structura atq; compositione ab Arethusij expositione prorsus dissidebant. Quin neq; eadem quæ priores formulæ, cõplectebantur. Græca nanq; neq; ὁμοούσιον consubstantialem, neq; ὁμοιούσιον æquisubstantialem patri filium dicebat. Et eos qui docerẽt filium principij expertem esse, aut qui filium † dilatatam DEI substantiam facerent, aut qui etiam coniunctum, non autem subiectum patri dicerent, excommunicabat. Itidem uerò & altera Latina de substantia agens, ὁμοούσιον consubstantialem iuxta & ὁμοιούσιον æquisubstantialem omnino dicẽdum esse inhibebat: ut quæ uerba neq; in scripturis sacris uspiam inuenirentur, neque †notitijs primis aut cognitione hominum perciperentur. Cõstituit sanè, patrem maiorem dicendum esse quum honore & dignitate & diuinitate, tum ipso paternitatis nomine. Decernit etiam cum omnibus filium subiectũ esse patri. Et principij quidem expertem esse patrem, omnibus uerò (patre excepto) filij generationem esse incognitam. Quam formulam ut minus rectè compositam, posteaquam multis promulgata traditaq; fuerat, episcopi retractare contenderunt. Et Imperator ipse id seriò, coërcionem eis & pœnam qui eam in lucem prolatã non reddidissent minatus, mandauit. Verùm ea quòd in multorum manus peruenerat, non prorsus est abolita. Alteram quidam ex Latinis, ei quæ ab Arethusio Marco edita est † connexam, in præsentia referam. Alteram aũt quæ postea lecta est, loco suo reponã, quum res Arimini actas cõmemorabo. Quam Marcus dictauit, sic se habet: Credimus in unum DEVM patrem omnipotentem, creatorem & factorem uniuersorum: ex quo omnis paternitas & in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitũ eius filium Dominum nostrũ IESVM CHRISTVM, ante omnia secula ex patre genitum, Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta sunt omnia, in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia. Qui est uerbum, & lumen uerũ, & uita. Qui extremis diebus, propter nos homo factus, & natus è uirgine sancta, & crucifixus & mortuus & sepultus est. Et resurrexit à mortuis tertia die, & receptus est in cœlum, & consedit ad dexteram patris: uenturus in consummatione seculi, iudicare uiuos & mortuos, & reddere unicuiq; secundum opera sua. Cuius regnum interminatum in infinita secula permanet. Sedet nanq; in dextra patris nõ solum in seculo isto, sed & in futuro. Et in spiritum sanctum, hoc est, paracletum, quem quum se Apostolis post ascensionem in cœlos missurum promisisset, ut eos doceret & admoneret omnia, misit: per quem etiam sanctificantur, quæ in eum sincerè credunt, animæ omnium. Eos uerò qui dicunt, ex non existentibus esse filiũ, aut ex alia subsistentia quàm ex Deo: & quòd fuerit tempus aut seculũ, quũ non fuerit, alienos esse scit sancta Catholica Ecclesia. Ac rursum dicimus, si quis patrem & filiũ duos profiteatur deos, anathema sit. Et si quis Deum dicens Christum antesecularem filium Dei administrasse patri in rerum uniuersarũ creatione non profiteatur, anathema sit. Si quis * ingenitũ, aut partẽ eius ex Maria progenitã esse dicere audeat, anathema sit. Si quis iuxta præscientiam, eum qui ex Maria genitus est, filium esse dicat, & nõ ante secula ex patre natum apud Deum esse, & per eum facta esse omnia, anathema sit. Si quis dilatatam substantiam Dei filiũ facere dicat, aut dilatationem substantiæ eius filium nominet, anathema sit. Si quis substantiam Dei uel dilatari uel contrahi dicat, anathema sit. Si quis uel † mente conceptum, uel ore * prolatum uerbum dicat filium Dei, anathema sit. Si quis hominẽ solum dicat filiũ, ex Maria prognatum, anathema sit. Si quis deum & hominem ex Maria genitũ profitens, Deum ingenitum

A

B

Triplex fidei formula Sirmij ab Arianisantibus cõposita.

Primæ formulæ summa.

† πλατυσμόν.

Secundæ.

† ἐννοίαις.

† συνημμένην.

Formula fidei Sirmij à Marco Arethusio composita.

* τὸν ἀγέννητον, patrẽ scilicet.

† ἐνδιάθετον.

* προφορικόν.

A ingenitum ipsum intelligat, anathema sit. Si quis illud, EGO DEVS primùm, & ego * postea, & præter me nō est Deus: quod de abolitione idolorum, & eorum qui dij non sunt, dictū est: ad abrogationem unigeniti antesecularis filij Dei Iudaicè accipiat, anathema sit. Si quis illud, VERBVM CARO FACTVM EST, audiens, Verbum in carnem mutatū, aut conuersionē subijsse, & sic carnem assumpsisse existimet, anathema sit. Si quis unigenitū filium Dei crucifixum audiens, corruptionē, uel perpesionē, uel mutationē, uel diminutionem, uel * abolitionem secundū diuinitatē sustinuisse dicat, anathema sit. Si quis illud, FACIAMVS HOMINEM, nō patrem ad filiū, sed ipsum ad se ipsum Deum dixisse profiteatur, anathema sit. Si quis cum Iacob, non filiū ut hominem, sed ingenitum Deum aut partē eius colluctatā esse dicat, anathema sit. Si quis illud, † PLVIT DOMINVS A' DOMINO, nō de patre & filio accipiat, sed * seipsum à seipso pluisse dicat, anathema sit. pluit enim Dominus filius à Domino patre. Si quis audiens Dominū patrem, Dominū filium, Dominū & Dominum patrem & filiū dicat, & Dominus ex Domino dicens duos statuat Deos, anathema sit. non enim componimus filium patri, sed patri subiectū esse dicimus. neq; descendit in corpus absq; consilio patris: neq; pluit à seipso, sed à Domino, autore patre. neque sedet à dextris à seipso: sed audit patrem, Sede à dextris meis. Si quis patrem & filiū & spiritum sanctū unam personā dicat, anathema sit. Si quis spiritum sanctū paracletum profitens, ingenitum Deum intelligat, anathema sit. Si quis, sicuti Scriptura nos docuit, nō alium à filio dicat paracletum: dixit enim, ET ALIVM PARACLETVM mittet uobis pater, quem ego rogabo, anathema sit. Si quis spiritum partem dicat patris, † aut filij, anathema sit. Si quis patrem & filium & spiritum sanctū tres dicat deos, anathema sit. Si quis * proposito Dei filium Dei ut unam creaturarū

B factum esse dicat, anathema sit. Si quis nō uolente patre genitū filium dicat, anathema sit. nō etenim inuito patre, naturali necessitate coactus ille, nolens genuit filium: uerùm unà cum ipsa uoluntate, & absq; tempore, & absque perpesione, ex se genitū ipsum exhibuit. Si quis ingenitū & principij expertem dicat filium, tanq; duo ingenita & duo principio carentia dicens, & duos deos statuens, anathema sit. caput nanq; est & principiū omnium filius, caput autē CHRISTI Deus. Ita enim ad unum initio carens rerū omnium principium, per filium piè omnia referimus. Ac denuò Christianismi certius accuratiusq; sententiam inquirentes, dicimus: Si quis CHRISTVM IESVM filiū Dei antesecularē administrasse patri in rerum uniuersarū creatione non dicat, sed ex quo Maria genitus est, tum filium & Christum uocatū esse, & principiū * ut Deus esset cœpisse asserat, cum anathema esse: sicuti Samosatenū Paulum. Fidei formula aliter apud Sirmium Latinè edita, & Græcè uersa. Quandoquidem placitū est, ut de fide consideraretur, omnia certò exquisita & exposita sunt Sirmij in præsentia Valentis, Vrsicij, Germinij, & reliquorum: cōstitit itaq; unū esse Deum patrē omnipotentem, quemadmodum & in uniuerso orbe annūciatur. Et unum unigenitū eius filium IESVM CHRISTVM, Dominū & Deum & Seruatorem nostrū, ex eo ante secula genitum. Non autē duos oportere dicere deos: siquidem & ipse Seruator dixit, Vado ad patrē meum & patrē uestrum, & Deum meum et Deum uestrum. Propter quod & omnium Deus est, sicuti Apostolus quoq; docuit: An Iudæorum Deus tantùm? non autē & gentium? profectò gentium quoq;. Siquidem unus Deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide. Et reliqua quidem omnia consona sunt, & nihil habent dubij. Quoniā uerò permultos mouet substantiæ uerbum, hoc est (ut certius intelligat) τὸ ὁμοιούσιον æquisubstātiale, siue τὸ ὁμοούσιον, consubstantiale, neminē prorsus mentionē dictionum earum facere, neq; eas in

O Eccle-

Marginal notes:

* μετὰ ταῦτα.

* [illegible]

† [illegible]

* Hodie quoq; Rabini Iudæorū, quibus cum mihi hac de re res fuit, & Iudaizātes Christiani, hoc dictum ita accipiunt, & exponunt.

Hæc paulo aliter referuntur apud Socratē lib. 2. capite 30.

† al. &

* βουλήσει, uoluntate.

* τοῦ θεὸς εἶναι, ut Dei esset.

Socrat. Secunda fidei formula Sirmij scripta, quā autores eius magnopere suppressam uoluere.

Repudiantur omnino uerba hæc: [illegible], & [illegible].

Ecclesia docere oportet, propter hãc causam & rationẽ, ꝙ illę in diuinis scripturis non reperiantur, & captum humanæ mentis & cognitionis excedãt: quodq́ue nemo generationẽ filij explicare possit, quemadmodũ scriptum est, Generationem eius quis enarrabit? Soli aũt patri manifestum est, quomodo filium genuit: & item filio, quomodo ipse genitus sit à patre. Nemini etiam dubiũ est, maiorem esse patrẽ honore, dignitate & diuinitate, & ipso adeò nomine paterno maiorem esse: ipso etiam testificante filio, Qui me misit pater * maior me est. Illud quoq; catholicum esse nemo ignorat, duas esse personas patris & filij: & patrem quidem maiorẽ, filium aũt subiectum cum omnibus quæ ei pater subiecit. Et patrẽ principium nõ habere, & esse inuisibilẽ & immortalem, & passionis expertem: filium uerò genitum ex patre, Deum de Deo, lumẽ de lumine: eiusq́ue generationem neminẽ nosse, sicuti dictum est, nisi solum patrẽ. Ipsum porrò filium Dominum & Deum nostrũ, carnẽ siue corpus, hoc est hominem assumpsisse, quemadmodum & Angelus renunciauerat, & scripturæ omnes docẽt: atq; in primis Apostolus ipse gentium doctor, Hominẽ CHRISTVS ex Maria uirgine assumpsit, per quẽ & passus est. Caput aũt fidei totius & firmamentũ est, ut Trinitas semper seruetur, ita ut in Euangelio legimus, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & spiritus sancti. Integer autem & perfectus est trinitatis numerus. Paracletus aũt spiritus sanctus per filium missus, iuxta promissionem uenit, ut Apostolos & credentes omnes sanctificet & * designet. Hæc ea formula est, cui ut Photinus etiam post episcopatus abrogationẽ assentiretur, & subscriberet, hominẽ sunt hortati: dignitatem se ei episcopalem unà cum throno redditaros polliciti, siquidem per pœnitentiam quæcunq; perperam docuisset, anathemate iugularet. Ille ne audire quidẽ hoc sustinuit, sed eos ad disputationẽ prouocauit. Et iussu Imperatoris die dicta in locũ unũ, quicũq; doctrina, eloquẽtia & honore antecellere alios uidebantur, conuenientibus, conditionẽ disputandi accepit Basilius, qui tum Ancyranam curabat ecclesiam. Concertatio ea longius producta, & notarij celeres utriusq; dictata exceperunt: quibus longè superior fuisse existimatus est Basilius. Porrò Photinus ad exilium est damnatus. In quo ille degens, opinionẽ suam Græcè & Latinè (multa enim ei in utroq; sermone erat gratia) scriptis mandauit. Quod uerò in eis maximè elaborabat, illud erat, quod præter opinionẽ suam, alias aliorum omnes nihil esse, parum decorè probare est conatus. Photini quidẽ, eiusq́ue sententiæ res, ad hunc se habuere modũ.

A

B

Verbum hoc est temporaneæ submissionis & exinanitionis, iuxta illud: Minuisti eum, & inferiorem fecisti paulisper angelis. Psalm. 8. Hebr. 2.

ἀποδείξῃ. Nam qui spiritum Christi nõ habet, non est eius. Rom. 8.

Hæretica pertinacia in Photino.

Disputatio Photini cum Basilio Ancyrano.

Huic disputationi multos adhibuisse Cõstantium Senatorios uiros, dicit Socrates lib. 2. cap. 30.

Photinus exulat.

CAPVT XXXII.

IMperator aũt aduersus tyrannos exercitum duxit, & conditionibus pactisq́ue certis bellum cum Britanione decidit, militibus illius ut animos mutarent, & se unũ Imperatorẽ acclamationibus renunciarent, persuasis. Nam insidijs eis cognitis, Britanio ad pedes Imperatoris supplicis habitu miserabiliter est prouolutus. Et Constantius ei Imperij insignia purpurã & coronã detraxit, quietumq́ue & priuatum esse iussit: Seni magis conuenire dicẽs, ut in ocio uiueret, quàm nomen tumultuũ plenum obtineret. Sumptus aũt ex publicis uectigalibus ei, ut seni, ad Prusam circa Olympum amplos attribuit: ubi ille degens, postea ad Imperatorem scripsit, gratiasq́ue ei egit, qui se tantis & tam multis curis & ærũnis, quæ in Imperio essent, liberasset. Rebus de Britanione prosperè confectis, maximã copiarum suarum, quas secum habebat, partem, in Italiam aduersus Magnentium misit. Patruelem aũt fratrem suũ Gallum,

Britanio à Cõstantio in gratiam receptus.

Imperium curarum & ærumnarum nomen est.

Britanionem magistrum militum in Pannonia ad Mursam milites Imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charũ uirum: quippe probum, & priscorũ morum, iucundæq; ciuilitatis: sed omnium liberalium artium expertem, adeò ut ne primarum quidem literarum elementa, nisi in extrema ætate, addidicerĩt. Eutrop.

A lum, Constantij (frater autem hic Constantini magni patris fuerat) filium, in Orientem & Syriam ire iussit, ut prouincijs isthic aduersus Persarum excursiones præsidio esset: eundemq; cum nominis sui adiectione Cæsarem fecit, Cæsarem Constantium renuncians. Quo sanè tempore, illo Antiochiam proficiscente, rursum crucis signum in cœlo ad Hierosolyma apparuit, solem radijs suis præcellens, arcu quem irim uocant ingenti ad instar coronæ circumfusum, hora diei tertia, Pentecostes ferijs ineuntibus: Cyrillo tum Hierosolymis post Maximum res Ecclesiasticas gubernante. Cæterùm crucis illa lux sparsim non diffluebat, quod in cometa fieri solet: sed multo magno'que fulgore densa & perspicua cõsistebat. Occupauerat autem cœlo incumbens circiter quindecim stadia. Longitudo eius, quantum colligere licuit, à Caluariæ monte ad eum qui dicitur Oliueti pertingebat: latitudo autem, quæ longitudini ei proportione conueniret. Ad miraculum timor etiam, in re tam insolita & inexpectata, omnibus incessit. Itaq; omnes cum coniugibus & liberis ad templum maius Deum laudibus ferentes, relicto à quoq; quod tum fortè faceret, opere confugerũt. Et ea res in terras omnes promulgata, homines consternauit, quòd eam ex prouincijs cunctis, qui pe

B regrè precationis ergò Hierosolyma uenerant, ubiq; uulgarent. Multos sanè & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Christianismum perduxit. Factus etiam de ea certior est Imperator, familiarium suorum & ipsius Cyrilli literis. Et diuinitùs ea quasi prodigium exhibita esse dicebatur à peritis, ut quæ antiquitùs in sacris expressa esset literis. Splendidum hoc & uenerãdum spectaculum, ipsi quoque exercitui non fuit inuisum. Apparuit namq; signum id, quum Imperator ad Occidentem Britanionem & Magnentium tyrannos deuinceret: ubi exercitus uario labore fatigatus, miraculo tanto uiso, immensa eius luce afflatus & lustratus est. Nam Magnentius ueteri Roma capta, grauiter ibi sæuiebat, & multos ex Senatu atq; ipsa etiam plebe crudeliter necabat. Vbi autem Constantij exercitum adesse cognouit, cedens istinc, Galliam per Alpes Iulias petijt. Ita enim perangustus transitus dicitur, altissimis ex utraq; parte montibus in locum unum, ut propè complicentur, coeuntibus, angustijs quæ in Thermopylis sunt perquàm similes. Et Alpes quidem Iuliæ Gallias ab Italia diuidunt. Quæ uerò uocantur Susacenses Alpes, inter Daciam & Thraciam sunt. Porrò ubi aliquoties acies inter se concurrere, & nunc hi nunc illi prælio superiores fuere, postremò uictus Magnentius ad † Mursam Galliæ castellum profugit. Quo loco copias suas casu eo perculsas animare, & ad fortitudinem atque fiduciam excitare conatus est. Quum autem & ipsæ militari more acclamatione sua illi ut Imperatori fausta ominari deberent, uel inuitæ pro Magnentio Constantium Augustum promulgarunt. Vnde ille imperium sibi non esse à DEO delatum intellexit: & castello eo derelicto, ulterius est profectus. Verùm quum eum Constantij exercitus magna celeritate persequeretur, solus profugiens in urbem Lugdunensem peruenit. Atque ibi fratrem Desiderium, per beneuolentiæ causam scilicet, ut eum hostium manibus & iniurijs eriperet, deinde matrem, postea etiam si quis ex propinquis suis alius adesset, iugulauit. Et tandem in gladium sibi ipsi intentatum incumbens, dorso etiam ipso perfosso, uitam finijt, quum non totos quatuor annos tyrannide potitus esset. Paulo deinde pòst, qui ei alter erat frater, Decennius Cæsar ab ipso dictus, laqueo etiam seipsum interemit. Sed enim ne sic quidem respub. pacatæ fuere. Statim enim tyrannus alius, nomine Syluanus, apud Occidentales Gallos extitit: quem non ita diu res turbantem, Constantij duces interemere. Enimuerò Iudæi quoq; Diocæsareæ Romanis rebellantes, & seruitutis iugum excutientes arma sumpsere, & Palæstinã uicinasq; in circuitu regiones percurrentes

Constantini Gallus Cæsar in Oriente.

Gallus crucem relucentem serè medio die in cœlo Hierosolymis cernit.

Hierosolymitana precationis ergò profectio.

Signũ hoc crucis itidem Constantij exercitui in Occidente apparuit.

Alpes Iuliæ.

Magnentij tyrannus & exitus.

Angustiæ Thermopylarum.

Alpes Susacenses.

Suprà cap. 13. eod. facta mentio montis Susacis.

† Ad Martiam, Egnat.

Prælijs istis uires Romanæ ferè consumptæ sunt. Bellatorũ enim quinquaginta quatuor millia periere. Oros. Eutrop.

Magnentius charißimos sibi quosq; primùm, deinde etiam se ipsum necat.

Decennius frater Magnentij αὐτόχειρ. Alij Decentium uocant.

Syluani tyranni interitus.

Iudæi Diocæsareæ rebellantes à Gallo coerciti.

tes uastarunt. Contra quos ex Antiochia, ubi agebat, profectus est Constantius A Gallus, eisq; superatis torpæum ingens statuit, & urbem eorum ex ipsis fundamentis diruit. Sedenim rebus feliciter gestis, fortunam blandientem prosperitatemq; eam non bene tulit: nam & ipse ad res nouas aspirare, & tyrannidem meditari cœpit. Sed breui conatus eius manifestò comperit Constātius. Siquidem ille per effrenē audaciam Orientis præfectum Domitianū, & quæstorē † Montium suapte potestate necauit, cædis eius causa Imperatori non significata. Quæ res aliçq; insuper ad eam accedentes effecere, ut Imperator eum, ut sibi iniurium, sublatum uellet. Et ira incitatus, ad se eum euocauit. Atq; ille in deteriorem partem eam uocationē fieri suspicatus, sibiq; propterea metuens, etiam inuitus profectus est, uxore sua Constantia, quæ pro eo precaretur, præmissa. Ea in itinere mortua est. In comitatu Galli Theophilus etiam Indus fuit, de quo suprà diximus. Nam is medium se inter Gallum & Constantium gerebat, coniunctionem eorum & concordiam confirmans, quū Cæsar Gallus designaretur, & pacta fierent. At Gallus, adempta ei primùm purpura, circa * Phlanonem insulam in Occidentalibus partibus, ex insidijs Eusebij eunuchi trucidatus est. Quod quidem ita tum fieri iussit Constantius: postea autē eum facti pœnituit. Breui pòst fratrem eius Iulianum ex Ionia accitum, quòd Imperij grauitatem secum perpenderet, Cæsarem creauit: & aduersus barbaros in Galliam misit, qui res ibi turbulentas pacaret & constitueret. Sed de Iuliani rebus in historia sequenti accuratius omnia exponemus.

Gallus res nouas molitur.

Est hoc crimen læsæ Maiestatis.

† Magnū. Socrat. & Sozom.

** περὶ φλανῶνα τὴν νῆσον. Socrat. lib. 2. cap. 34. Plin. in Illyrici descriptione meminit urbis Flanonæ, & Absyrtij insulæ libro 3. cap. 21.*

Galli cædes.

Iulian⁹ Cæsar dicitur. Iulianus in Galliā missus.

CAPUT XXXIII.

Constantius cura & periculo tyrānorum liberatus, uenit Romam: ubi de tyrannis triumphum sibi agendum esse duxit. Eodem tempore ad concordiam dogmatis Orientales simùl & Occidentales episcopos, B sicuti putabat, adducturus, Synodum cogi in Italia præcepit. Iulius tum, uiginti quinq; annis Romana ecclesia administrata, decessit, prouinciamq; eius Liberius sortitus est. Tum uerò opportunitatem sibi oblatam esse existimantes, qui professionem fidei Nicænam abrogauerant, calumnias rursum contexuerunt, ut τ͂ ὁμοουσίου consubstantialis professores, quos antea ut sententiæ alterius sectatores exautorauerant, ecclesijs prorsus exigerent. Constante namq; adhuc superstite, non ausi fuerant fraudulenta temeritate imperia inter se cōmittere. Quippe bellum fratri Constans denunciauerat, nisi Athanasium, sicuti dictum est, reciperet. Potissimùm uerò Athanasium illi expellere studio omni contendebant: qui sanè etiam Constante nondum cæso, Constantio autem propter illum, Athanasium se complecti assimulante, (tantum illorum erat odium) conquiescere non potuerunt. Sedenim triginta ex maligna eorum multitudine Antiochiæ congregatis, Narcisso uidelicet Cilice, Theodoro Thrace, Eugenio Nicæno, Patrophilo Scythopolitano, Menophanto Ephesio, atque alijs, reditum Athanasij illi tanquam illegitimum culpabant: & omnibus ubiq; episcopis scribebant, ne cum illo communicarent, ne'ue ad illum scriberent: sed Georgium honore prosequerentur, quem ipsi episcopum constituerant. Athanasius autem nihil prorsus hæc curabat. Id ita factum, donec Constantius tyrannis sublatis, unus ipse Orientis simul & Occidentis imperio est potitus. Et Constantius quum in Occidente esset, cum episcopis τ͂ ὁμοουσίου consubstantialis fidei assentientibus se coniunctum esse, & cum eis sibi conuenire simulauit: & fortasse in partibus eorum esse omnino cōstituit. Arte certè usus est, quum uim nullam eis primùm adhiberet, sed tantum persuaderet, ut eandem contra Athanasium, quam Orientales episcopi tulissent, ipsi etiam sententiam ferrent. Sic etenim quodammodo putauit,

Constantius Romæ triumphat.

Liberius Iulij Romæ successor.

Ineunt rursum Ariani fraudulenta aduersus Athanasiū & orthodoxos consilia.

Conciliabulum 30 Arianorum episcoporū Antiochiæ aduersus Athanasiū congregatum.

Constātius per unanimē Athanasij condemnationē inter Orientales & Occidentales unionem fidei conciliare contendit.

A putauit, si omnium Orientalium iuxtà & Occidentalium calculis Athanasius damnaretur, facilimum sibi fore, ut religionem pro arbitrio suo cõstitueret atq; ordinaret. Itaq; in Italia Mediolani cõuentus coactus est. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi præstò fuere. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas grandior, multorum impedijt aduentum. Occidentales autem plures quàm tre centi conuenêre. Enimuerò Orientalium consilium fuit, ut Athanasius damnaretur, eiq; Alexandrina urbe interdiceretur. Et reliqua Synodus siue errore aut metu, seu etiam ignorantia pedibus in eam ibat. Soli uerò ex omnibus Dionysius Albæ, quæ una ex metropolitanis in Italia urbs est, & Eusebius Vercellarũ Liguriæ, & Paulinus Treuirorum in Gallia, episcopi, & præterea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehenso, Orientales euertendi Nicæni dogmatis gratia condemnationem Athanasij urgere, assurgentes, uociferati sunt: Fraude Christianismum circumueniri, neq; uerbis eiusmodi de Athanasio agi: sed insidias decretis ritè atq; ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hæc ubi dicta, conuentus rebus infectis solutus est. Qui autem liberius sententiam dixerant, condemnati, solum exilij causa uerterunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauiensium episcopus fuit. Porrò uerum fuisse, quòd sub obtentu nominis Athanasij aduersum fidem Nicænam Mediolanensis Synodus sit congregata, ea quæ sequuntur confirmabunt. Nam quæ paulo pòst eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Isauria, acta sunt concilia, res nouas contra Nicænas constitutiones molita sunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator stomachabundus uniuersale concilium cogere, & episcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere uolebat, omnem mouens funẽ, si quo modo facere posset, ut ad concordiam omnes adduceret. At ubi re deliberata, difficile id uisum

B est, quod ei itineris longinquitas obstaret, unam quidem, sed duobus in locis congregandam esse Synodum statuit. Et Occidentales Arimini, Orientales uerò Nicomediæ conuenire, literis suis iussit. Imperator sanè quidem hoc sic concordiam omnium spectans instituit: sed consilium eius aliter cessit. utrinque enim dissensio inter eos intercessit. Neq; enim Arimini qui conuenerant, concordes erant: maius autem inter eos qui Nicomediæ quidem per terræmotũ coire impediti, Seleuciæ uerò deinde congregati fuerant, dissidium est ortum. Cæterùm quæ utrobiq; sint acta, historia ipsa deinceps ostendet. In præsentia autem, quæ Athanasio per omne Constantij Imperium acciderint, breuiter referemus, ut ordine suo nobis procedat oratio.

Synodus Mediolanensis.

Orientales per damnationem Athanasij calidè Nicæna decreta suppressa uolunt.

Lucifer Sardiniæ insulæ metropolitanus dicitur apud Theodor. lib. 2. cap. 15: ubi ista fusius referũtur.

Dolum orthodoxi pauci sentiunt.

Mediolani nihil agitur.

Hilarius Pictauiensis & quidam alij catholici in exilium aguntur.

Constantius Ecclesiasticæ concordiæ gratia Occidentales Arimini, Orientales Seleuciæ in Isauria conuentum eodem tempore agere iubet. Consilium eius frustrà fuit.

CAPUT XXXIIII.

ILle siquidem auditis quę aduersus eum in Imperatoria aula factæ fuerãt cõminationibus, ad tempus profugit. Deinde quinq; qui sub eo erant episcopis delectis, in quibus Serapion etiam † Thmuæus, uir DEI in primis amans, atq; in dicendo & scribẽdo grauis, fuit, ad Imperatorem in Occidente degentẽ eos misit, tribus ex ecclesia sua presbyteris additis: qui, si id Imperator iussisset, aduersariorũ calumnias confutarent. Dum illi proficiscũtur, Imperatoris interea literæ, quibus ad eum euocabatur, afferunt. Itaq; ipse cum suis in graui erat cura & solicitudine. Neq; enim tutũ satis esse putabat, dicto Imperatoris audientem esse, qui in professione fidei hallucinaretur. Neq; uerò illi morem nõ gerere, periculo carebat. Mansit sanè. Et qui literas attulerat, uacuus ad Imperatorẽ redijt. Porrò æstate ineunte, alter uenit, cum quodam Alexandrinæ urbis illustri ciue: atque is Athanasium urbe expellere, & clerum malè accipere incœpit. Sed enim quum plebs rebellans uim pararet, & ipse nihil efficeret, retrocessit. Postea intempesta nocte ordinum ibi militarium dux,

Res & erumnæ Athanasij sub Constãtio. Sozom. habet Thebæus lib. 4. cap. 9 & 10.

Athanasius è manibus militum euadit.

A

& qui ab Imperatore missus fuerat, atq; hæc curabat, Hilarius, ubi Athanasium in ecclesia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Ægyptiorũ fortiq; manu ei institit: & postibus effractis in templũ quidem irruit, sed Athanasium quæsitum non cõprehendit. Diuinitùs enim ei irruptionis huiusmodi consilio manifestato, paulo antè inde exiuerat. Milites autem tardius ad comprehendendum eum uenerant. Dicitur sanè hic uir multa & diuersa diuino iudicio euasisse pericula. Quod namq; DEO esset perquàm charus, quę futura erant, itidem ut præsentia, per gratiam DEI prouidebat. Multa certè admiranda futurorum cognitionem uiro ei contestantur. Primum namq; Constante adhuc uiuente, & Constantio insidias ei struente, quum fuga sibi consuluisset, apud notum quendam hominem in subterraneo & caliginoso specu, aquæ olim cisterna, latuit, nemine præter ancillam conscio: quæ quòd fidelis esse uideretur, ad usus necessarios ei inseruiebat. Postquam autem in hoc magno studio aduersarij incubuêre, ut uirum uiuum caperent: & ancilla ea, pecunia ab illis corrupta, mercede eum proditura erat: præueniens DEVS, insidias ei indicauit. Ita ipse aliò concessit. at illa, ut quæ cõtra heros suos falsa dixisset, plagas reportauit. Grauis siquidem eis constituta fuerat pœna, qui Athanasium celare comperti fuissent, ut qui contra Imperatoria iussa niterentur, & rectam reipub. administrationem tollerent. Multi sanè eo nomine res duras sunt experti. Persimile quiddam alio quoq; ei tempore euenit. Eandem namq; ob causam in Ægyptum profugiens, aduerso nauigabat Nilo. Quum aũt fuga eius indicata, quidam eum persequerentur, cœlitùs id cognouit, & nautas atq; uectores Alexandriam redire secundo flumine iussit: & in descensu persequutoribus suis præteritis, populi deinde turbæ in urbe frequentissima mixtus, latuit, incolumisq; permansit. Quapropter non solùm Ariani, sed & Græci atque gentiles eum ut magum & præstigiatorem, tales ob res criminati sunt. Aliquando namq; urbem eo ingrediente, cornix in aere uolans crocitabat: & Græcorum quæ illic stabat turba, scommate eum ueluti impostorem persequens, quid'nam cornix diceret, interrogauit. Et ille perquàm urbanè & suauiter ridens: Cras, inquit. Portendit namq;, crastinum diem uobis non benè cessurum. Mandatum enim ab Imperatore ueniẽs, festum diem uestrum inhibebit, & magnificentia uestra iniucunda uobis erit. Porrò id Athanasij dictum exitum suum habuit. Ab Imperatore enim literæ uenêre, quibus magistratus iubebantur, de cætero Græcos prohibere, ne ad templa accederent, & more superstitionis suæ dies festos peragerent. Et celebritas ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi fiebat, uenerationeq; maxima colebatur, tum soluta est, neq; postea peracta. Declarare hæc satis possunt, diuinum eum uirum, & prophetici doni non expertem fuisse. Ipso autem, ut dictum est, profugo, clerus eius ecclesias tenuit: donec adueniens dux eum armatis, Georgium expectãtibus eas tradidit, & ipse postea Georgius adueniens occupauit. Is quòd non apparatu aut more episcopi administrationem suam institueret, terribilem se exhibuit. In Athanasij autẽ laudatores ferus admodum fuit: ac uiros simul & mulieres arripiens, tanquam sæuus tyrannus, in uincula coniecit. Quamobrem publicum populi odium in se concitauit. Perijsset certè quidem, nisi periculo uitato ad Imperatorem procurrisset. Ibi tum sectatores Athanasij ecclesijs præfuêre, quamuis ad breue tempus. Præfectus namq; Ægypti illis eiectis, eas factioni Georgij restituit. Nec longè pòst & ipse redijt, terribilior quidem quàm antea, nõ minus autem omnibus inuisus: quippe qui Imperatorem ad iram contra eos commouisset. Infidelis uerò, & fastu plenus à plerisq; increpitus est: & ab Ægyptijs monachis maximè, quos hominum multitudo in primis, quùm quòd uera dicere existimati sunt,

Sæpenumerò Athanasius diuinitùs pericula præsentia effugit.

Idem in specu latitauit sex, ut quidam scribunt, annis.

Ancilla infida perfidiæ mercedem recipit.

In Nilo nauigans, persequutionem inimicorum eludit.

Athanasius ab Arianis & Græcis Magiæ insimulatus.

B

Abolitionẽ idolomaniæ Alexãdriæ is Græcis predixit.

Eiusdem sciitè dictum.

Georgij Ariani episcopi Alexandriæ in Catholicos crudelitas.

Plebs fidem monachorum orthodoxorũ est æmulata.

A tum quòd philosophicè planè uirtutem & pietatem exercere perseuerarunt, sequebatur. Res Athanasij, sicuti sub Constantio uario euentu fuere, breuiter & ordine expositæ, sic se habuere.

CAPUT XXXV.

IMperator uerò priusquam Romã iret, & solitũ ob uictoriam triumphum ageret, accito Liberio Romanorum episcopo, Iulij successore, persuadere ei conatus est, ut in sententiam quos secum habebat episcoporũ iret: quorum unus Eudoxius erat. Quod ubi ille ei resistens se facturum negauit, ad exilium est damnatus. Berrœa autem Thraciæ, quò deportaretur, designata fuerat. Sed & alia condemnationis eius causa fuisse dicta est: uidelicet quòd renunciare Athanasij cõmunioni noluerit, eundemq́ apud Imperatorem defenderit, qui Athanasium accusabat, quòd & ecclesias iniuria affecisset, & causa necis duobus fratribus suis fuisset. Idem comprobanda esse quæ Tyri aduersus Athanasium, per inuidiam alienæ sententiæ sectatorum acta constitutaq́ fuerant, dicebat. At Liberius pœnitentiæ libellum Vrsicij & Valentis Iulio decessori suo oblatum, Imperatori exhibuit: in quo falsa esse & ementita, quæ apud Mareoten acta erant, significantes, noxæ gratiam petierunt. Rogauit insuper, ne ita indicta causa Athanasium dãnaret, ne' ue quę perperàm decreta & manifestæ calumniæ essent, comprobaret. De fratribus autem ne prorsus episcopali manu uindicatam iniuriam uellet, dixit: quam manum Deus non ad eiusmodi facta, sed ad sanctificationem & omne aliud bonum opus constituerit. Sedenim Constantius nihil omnino illum de sententia sua decedentẽ uidens, biduò ad deliberandum ei permisso, nisi animum mutaret, in Thraciam deportari iussit. Atq; ibi Liberius: Mihi uerò, inquit, dudum hæc deliberata atq; constituta sunt, & paratus adeò sum in exilium ire. Porrò quum iam abduceretur,
B Constantius ei quingentos aureos misit. quos ille reiecit, & ei qui illos attulerat, Imperatori renunciare iussit: Non indigere se eis: daret eos quos secum in aula haberet adulatoribus, & ad simulandum dissimulandum' que compositis hominibus, quorũ insatiabilis cupiditatis inopia animis eorum semper insidens, eosq́ excrucians, nunquam expleri posset. Mihi namq; CHRISTVS, inquit, patri æqualis, largitor semper alimentorum atque conciliator, & promus condus bonorum omnium erit. Hæ Liberio causæ, ut in Thracia exularet, extitere. Felix autem Romanæ ecclesiæ diaconus, administrationem eius sortitus est. Qui Nicænam quidem fidei professionẽ retinebat, & in religione reprehensione carebat: unum tamen illud uicio ei uertebatur, quòd priusquam episcopus creatus esset, cum diuersæ opinionis studiosis communicare sustinuerit. Vbi uerò Constantius Romam uenit, populi & nobilitatis illustriores fœminæ, pro Liberio deprecantes, ut illũ restitueret, ei institére. Et Imperator cum episcopis suis re communicata redditurum se eis hominem pollicitus est, si in eandem cum episcopis suis concederet sententiam.

Liberius exulare iubetur.

Causæ exilij eius.

Colloquium Constantij & Liberij.

Ne per episcoporum manus inimicitias exercueris aut uindicaris, Imperator. Ecclesiasticorũ nãq; hominum manus sanctificatione operari debent. Theodor. li. 2. c. 16.

Liberius exulaturus donum quingentorum aureorũ à Constãtio sibi missum reijcit.

Felix Romæ Liberio substituitur.

Romani restitui sibi Liberium à Constantio petunt.

CAPUT XXXVI.

PEr idem tempus, quem suprà diximus, Aetius Syrus manifestò & liberè suam de DEO opinionẽ diuulgabat. Diaconus tum adhuc erat, sicuti à Leontio Antiochiæ episcopo castrato illo creatus fuerat. Opinabatur aũt itidem ut Arius, conditũ, & ex nõ existentibus, atq; inæqualẽ patri filiũ esse. At q̃d ingenti contentione acriusq́ de Deo disserere auderet, uarijsq́ uterer̃ ratiocinationibus, factionis suæ popularib. diuersus esse, atq; ab eis dissidere uisus est. Quam ob causam ecclesia eorũ pulsus, arte quadam per dissimulationẽ eos uitabat, communionẽq́ eorum detestabat̃, ueluti qui se Ario

Aetij hæresis.

Idem ab Arianis reiectus.

post periurium coniunxissent, quum ille pœnitentia ductus, Constantino Impe A ratori consentanea se cũ Nicæna fide sentire adiurauit. Sed de his satis. Quum Imperator adhuc in Occidente esset, nuncij uenêre, Leontium Antiochenũ episcopum diem suum obijsse. Et Eudoxius Germaniciæ antistes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos uacantem eã sedem ambit & uendicat. Asimulans enim locum eum cõsolatione & custodia indigere, ut sibi in Syriam ire liceret, ab Imperatore petijt. Quod ubi ei est permissum, ingenti celeritate eò uenit: ac throno recepto, repentè perinde atq; * ex se ipso ortus episcopus Antiochiæ extitit, re cum celebrioribus Syriç episcopis, utpote cum Marco Arethusio, Georgio Laodicensi, qui eandem sententiam sequebantur, atq; alijs ad quos more quodam patrio electio pertinebat, non communicata. Dictum etiam est, de uoluntate Imperatoris, & eorum qui in aula † rerum potiebantur, id factum esse: qui unà cum Eudoxio Aetij sententiã sequebantur, inæqualem patri filium esse docentis. Postquam uerò Antiochiam ita obtinuit, ampliorem'q; adeptus est potestatem, propalàm iam Aetij opinionem propugnabat, & adiuuare illum maximè conabatur. Et cõtendebat ille quidem episcoporum cogere conciliũ, atq; illi diaconatus honorem restituere: sed id efficere minimè potuit, quòd apud omnes Eudoxij dignitas & studiũ post Aetij odium esset. Congregauit tamen tum consentientiũ ei episcoporum conuentũ Antiochiæ: in quibus erant, Acacius Cęsareæ Palęstinæ Eusebij successor, & Vranius Tyri episcopus: qui unà cum æquisubstantiali & cõsubstantiale reijcebat, sub obtentu Occidentalium episcoporũ autoritatis, qui hoc sic Sirmij statuerint. Admirãdus namq; ille Hosius, atq; unà cum eo qui ibi conuenerant, quũ propter cõtentionem qua aduersus Vrsicium, Valentem, & Germinium usi fuerant, uim multam, ut diximus, passi fuissent, ut neq; consubstantialis neq; æquisubstantialis filius diceretur, concesserant, tanquam ea uerba tam expressè in diuinis scriptis non apparerent: præterea'q; supra humanæ mentis captũ esset, de essentia Dei subtiliter nimium & anxiè inquirere. Et quòd eis tum uisum esset, cœptis suis Hosij literas multũ allaturas esse momenti, epistolam tum Hosij aliorum'q; Occidentaliũ nomine, Sirmio ad Orientales dederant, ingentes Vrsicio, Valenti & Germinio agentes gratias: & q; Occidentales rectè tandem sentirent, eius beneficij causam illis asscribentes. Sed enim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochia qui rectũ dogma defendebant, & ei aduersabant, ab illo pulsi, Georgiũ Laodicensem adiere, ei'q; quæ Antiochiæ agerentur exposuêre. Atq; ab eo literis acceptis, Ancyrã Galatiæ sunt profecti. Basilius enim, qui ibi post Marcellum episcopatum gerebat: plures ex uicinis episcopis ad se dedicandæ quam recens construxerat ecclesiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni exposita, literas reddidere, hisce uerbis conscriptas: Reuerendissimis dominis, Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem: Aetij naufragiũ penè omnem occupauit Antiochiã. Quos enim uos ignominia notastis, execrandi Arij discipulos, eos omnes Eudoxius receptos in clericorum ordinem cooptat, & Aetium hæreticum maximo honore prosequitur. Subuenite igitur tãtæ urbi, ne in illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et concilio eorũ coacto, quicunq; adesse possunt, ab reliquis episcopis subscriptione decretorũ uestrorum accepta, postulate: ut quùm Aetium Eudoxius ex Antiochia eijciat, tum sectatores eius ex sacro clericorum albo tollat. Aut certè si perrexerit cum Aetio inæqualem dicere, atque eos qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, honore præferre, sicuti modò dixi, Antiochia uobis perierit. Hæc Georgius. At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quòd sibi ipsi Antiochenæ sedis

Eudoxius Germaniciensis arte aulica episcopatum Antiochenum inuadit.

** αὐτόματος.*

† Eunuchorũ præcipuè.

Eudoxius Aetianus.

Eudoxius popularium sectæ suæ conciliabulũ Antiochiæ cogit.

Vranius Tyrius ὁμοιούσιον simul & ὁμοούσιον reijcit, Sirmiensis Synodi prætextu.

Ariani, Hosij et aliorũ catholicorum nomine emẽtitas literas Sirmio ad Orientales dederunt.

Orthodoxi episcopi Antiochia ab Eudoxio pulsi.

Pro his Georgius Laodicensis ad conuentum episcoporum Ancyram scribit.

Sacrum clericorum album.

B

A sedis dignitatẽ arrogasset, Eudoxiũ res nouas inceptare, Imperatori statim rem eam significarũt, eundem'que obsecrarũt, ut ope sua interposita uideret, ne ea quę Sardicæ, Sirmij, & in alijs cõuentibus constituta essent, cõuellerent: in quibus omnib. filium patri substantia æqualem esse decretũ sit. Legationẽ etiam ad Imperatorem misere, ipsum Basilium Ancyranũ, Eustathium Sebastiensem, Eleusium Cyzicenũ, & Leontium ex Imperialibus cubicularijs presbyterũ. Hi ubi ad Constantinum uenere, presbyterũ quendam Antiochenũ Asphalium, qui Aetij studiosus maximè quascunque uoluisset res ex sententia confecerat, compererunt iamiam cum literis Imperatorijs abiturũ esse. Imperator autẽ Ancyranorũ oratorum postulatis cognitis, epistolam quam Asphalius profecturus secum laturus fuerat, retractauit, alio'que scripto Eudoxiũ condemnauit. Cuius scripti hæc fuere uerba. Victor Constantius Maximus Augustus, sanctæ ecclesiæ Antiochenæ. Eudoxius non à nobis ad uos missus uenit: ne quis hoc putet. Longè alia nobis mẽs est, quàm ut eiusmodi hominibus faueamus. Quod si quùm alia, tum hoc sic astutè mentiuntur, satis manifesti sunt, erga * Deum eos arrogantes & uersutos esse. A' quibus enim rebus illi se libenter abstineant? qui potentiam aucupantes, urbes ingresi, ex una in aliam transiliunt: & perinde atque coloni quidam solum subinde mutantes, angulos omnes rerũ ampliorũ cupiditate curiosè perscrutantur, circulatores meri & fraudatores, quos ne nominare quidẽ fas sit. Officinę prauæ & impiæ prorsus factionẽ eos esse, uos quoque intelligitis. Et satis ex uerbis suis autorẽ ipsum, sectatores'que hæresis huius cognoscitis. Quorum hoc unum est studium, ut populum deprauẽt. At uersuti isti, & ad omnẽ audaciam prompti, temerè iam apud quosdam uulgare nõ dubitarũt, nos electione quam

Legatio ab eo cõuentu ad Imperatorem ea de re mittitur.

Arriani iam res suas in aula cõfecerũt, sed hæ à Constãtio retractantur.

Constantij ad Antiochenos literæ contra Eudoxium.

** ἐς τὸ κρεῖτ-τον κα-ταφρόνου-σι.*

Describuntur ambitiosi et rerum nouarum studiosi episcopi.

B sibi ipsis subornarunt, lætari. Quæ quidẽ ita ab eis dicuntur, qui talia in uulgus efferre consueuerunt, prorsus uerò facta non sunt. Atque ipsi mihi in animum reuocate doctrinã illam primam, quum de fidei sententia deliberantes inquisiuimus, in qua Saluator noster & filius DEI substãtia patri æqualis declaratus est. Verùm boni isti uiri, qui facile quæcunque eis in mentẽ uenere, de DEO dicũt, eò processere impietatis, ut etiam alia quædam quàm res ferat arbitrentur, alios'que ea docere contendant. Atque ea in capita ipsorum redundatura esse, ualde persuasum habemus. Sed nunc satis erit, à Synodis eos & conuentibus arcere. Nam ferè eò productus scribendo fuerã, ut in præsentia dicerem, quæ illi breui passuri sunt, nisi à rabie ista discesserint. Isti uerò (quid enim nõ inferant mali?) improbisimos quosque perinde atque mandatũ haberent, aggregantes: hos inquã hæresium antesignanos in cleri album referunt, ordinẽ uenerandum tam turpiter dehonestantes, non aliter atque eis concessum sit * agere & ferre omnia. Enimuerò quis † mortalium omnium istos perferat? qui urbes quidem impietate implent, exiliũ aũt piaculis obtegunt? Vnum illud studio habentes, ut omnib. bonis perpetuò sint infesti. Facessat importuna factio, & sanctis insidere thronis desinat. Nunc tempus est, ut ueritatis alumni in lucẽ prodeãt, quique * medij tales hominũ mores fugientes dudum metu sese continuere. Istorũ namque sapienter instituta consilia in medium producta iam apparent. Sed nihil non quod aggressus fuerit perficiet, qui hosce ab impietate eximet. † Bonorum uirorũ fuerit, maiorũ fide uiuere, eam'que unã, ut dictum est, asserere, neque ulterius quidquã anxiè nimis & curiose inuestigare. Quin & illos admonuerim, ut aliquando tandem ex barathro prorumpentes, animis mutatis, ad sententiam istam accedant, quam diuina præditi sapientia de Deo ritè atque ordine episcopi tulere. Tantum scilicet paruo momento periculum fuit, ut inæqualitatem asserentium opinio obtineret, nisi Imperator ipse episcoporum opera & diligentia intercesisset.

** ἄγαν καὶ φέρειν.*

† εἰς ζωντας τέλων.

** μέσοι ὄντες τῶν ἠθῶν ἐκ-φυγόντες φό-βῳ κατείχον-το πάλαι.*

† Ἀνδρῶν ἀγα-θῶν ἔργον τῇ πίστει τῶν πα-λαιῶν συζῆν.

Breui

CAPUT XXXVII.

BReui deinde quum Roma in Sirmiũ Constantius rediisset, Occiden- A
talibus episcopis precãtibus, Liberius ex Berrœa reductus est. Atq;
ibi in præsentia eorum quos diximus, aliorum'q; plurimorum Orien
talium episcoporũ, Imperator suadere Liberio, ut filium non esse pa-
tri consubstantialem opinaretur, tentauit. Egit id quoq; Basilius, & qui cum eo
erant: eam'q; rem illi Imperatori, apud quem in magno erant precio, suggesse-
re. Et afferentes, quæ uel de Paulo Samosateno, uel de Photino apud Sirmium
constituta fuerant omnia: & præterea formulam fidei Antiochiæ Encæniis in
ecclesiæ consecratione, ob ὁμοουσίας consubstantialis causam editam allegantes,
ueluti contenderent quidam hæresim propriam per prætextum & occasionem
consubstantialis instituere, in sententiam suam adducere studuêre Liberium, &
Athanasium, & Alexandrum, & Seuerianum, & Crescentem, Africanos epi-
scopos. Non minus id quoq; conabantur Vrsicius & Valens, & Germinius Sir
miensis episcopus, & qui pręterea ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam
quoq; seorsim fidei conscripsit professionem, quæ omnes ab ecclesiæ cõmunio-
ne arcebat, qui filium patri non secundum substantiam & per omnia æqualem
dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita
pridem Antiochiæ propter Aetii hæresim congregati, quum Hosii epistolam in
manibus haberent, plurimum uerborum fecerant, quibus Liberium per calum-
niam traduxerant: perinde atq; τὸ ὁμοούσιον consubstantiale repudiasset, & patri
filiũ omnino inæqualẽ dixisset. Occidentales legati reb. ita bene gestis, assumpto
secum Liberio Romam reuerterunt, literas ab episcopis Sirmii congregatis ad
Felicem Romanæ tum ecclesiæ præfectum, & ad clerũ populum'q; ecclesiæ eius-
dem afferentes: quibus, ut pastorem suum libenter susciperẽt, admonebantur. B
Ambobus porrò & Felici & Liberio permissum est communiter sacra curare, &
munus Apostolicum administrare. Qui quidem concordes fuere, & quidquid
medio tempore acciderat rerum aduersarum & tristium, per amnestiam & obli
uionem aboleuere. Quòd namque admodum bonus uir esset Liberius, quod'q;
pro recta ecclesiæ doctrina Imperatori constanter restitisset, multa pietate & be
nignitate populus Romanus in eum fuit: usq; adeò certè, ut in eius eiectione per
seditionem eius causa motã res ad cædem processerit. Sed paulo pòst Felix mor-
tuus est, & solus Liberius episcopatũ administrauit. Quod sic DEVS rectè pro
uidit, ecclesiæ, ita ut decebat, rebus consulens: ne primaria Apostolorum sedes
fœdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus cõtraheret notam:
quæ res ab ecclesiæ constitutionibus perquàm est aliena, discordiam'q; ut pluri-
mum conciliare solet. Hæc in Sirmio acta.

Constantius & Arianisantes episcopi Liberium à professione τοῦ ὁμοουσίου abducere conantur.

Formula professionis fidei Liberii.

Liberius Romam redit.

Duo eodẽ tempore Romæ episcopi cõcordes.

Felix moritur. Liberius solus ecclesiã regit.

CAPUT XXXVIII.

ET pulchrè cõuenire tum Orientalibus cum Occidẽtalibus est uisum.
Res uerò aliter se habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui
ꝑpter Aetii & Eudoxii in urbe Antiochena excitatas res nouas, rur-
sum Nicææ Synodũ cogere placuit. Quũ aũt Basilius Ancyranus cõ-
trà niterẽt, ꝙ primùm ibi de fide disquisitũ esset, magis cõuenire, ut id Nicome-
diæ fieret, est uisum. Et ex nationib. iam omnibus, qui uel à prudẽtia, uel ab elo-
quẽtia aliquid ualerent, episcopi eò cõtendebant. Quũ terræmotus ingens exor
tus urbẽ, & simul templũ nuper admodũ constructum, ex fundamentis ipsis cõ-
cussit atq; deiecit, multos'q; pro eo atq; hoc uel illo quemq; loco deprehẽdit, uel
seruauit, uel interemit. Cecropius quidem Nicomediẽsis, & † alius quidam epi-
scopus, paruo momento periculũ euasere. Quæ res fama ubiq; uulgata, episco-
porum

Constantius Synodum aliã indicit.

Terræmotus Nicomediæ.

† Bosporenũ hunc Antistitẽ fuisse, Sozomen. ait.

A porum aduentum prohibuit. Atq; illa Nicæam quoq;, & Cõstantinopolim, & Perinthum, aliasq́ue Thraciæ ciuitates tali casu euersas esse promulgauerat. Dictum tum est, Arsacio cuidam, qui sub Licinio confessionẽ fidei obierat, milesq; antea & leonum ferarumq́; aliarũ domitor & custos in Imperiali comitatu fuerat, tum aũt Nicomediæ in turri præalta pietati studens philosophabatur, cladẽ eam diuina uisione reuelatam: eamq; ab eo, ex turri digresso, clero populoq́; prędictam esse. Sed tantũ abest ut fides ei habita sit, ut derisus etiã fuerit, qui casum tam inexpectatum promulgaret. Illum autẽ rursum in locum suum conscendisse, supinumq; in solo iacentem, DEVM deprecatum fuisse. Vbi etiam in ipso cladis eius impetu, turri ipsa immota & stabili permanẽte, orantis habitu martyr mortuus est repertus à multis, qui eò concurrerant, ut terræmotum ex loco superiore spectarent. Orasse aũt eum, precatumq́; DEO esse ferunt, ut uitam prius finiret, quàm eam urbis calamitatẽ uideret, in qua CHRISTVM cognouisset, & ecclesiastica philosophia initiatus esset. Multa is etiam supra uim & captum hominũ fecit. dæmones namq; eiecit, aliis quoq; casibus afflictos homines restituit, & ad saniorem mentẽ multos reduxit. Et draconem siue alterius reptilium generis uenenosam feram uiæ publicæ incubantem, & afflatu solo uiatores necantem, oratione, ex latibulo ut sponte sua prodiret, & per seipsam caput semel atq; iterum terræ illideret, & sic tandem rumperetur, protraxit. Multi sanè mortales Nicomediæ ruinis ædificiorum interierunt, multi sibi fuga in solitudinẽ & agros consuluerunt. Etenim incendii flãma è furnis & balneis officinisq́; artificum qui ad ignem opus faciunt coorta, & ruderibus decidentium culminum circumclusa, materiaq; proxima & sarmentis, ut fieri solet, ei admistis, tabulatisq́; resinam exsudantibus, & ad concipiendum propagandumq́; ignẽ cõmodis aucta, tanta

B alimenti copia in partes omnes proserpens, & ad seipsam reuertẽs, ueluti unum (ut ita dicam) ardentem rogum urbem ipsam effecerat. Quo incendio, quòd ex ædibus transitus non pateret, multi sunt consumpti. Et quoniam Nicomediensis casus episcoporum conuentum interturbauit, primùm quidem Imperatori, ut Nicęæ rursum congregarentur, placuit. Basilius aũt de eo loco diu multumq́; deliberauit. Et sic in urbe Nicæna, populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porrò Marco Arethusio, Georgio Alexandrino, & Basilio Ancyrano, qui tum Sirmii cum Imperatore in negotio quisq; suo agebant, Tarsus Ciliciæ commoda uisa. Vt uerò & hæc aliis minus conuenire existimata est, tandem ut Seleuciæ in Isauria Synodus ageretur, cõstitutum. Atq; hoc sic decreto, quia ibi aderant Valens, Vrsicius, & Eudoxius, qui potissimum inæqualitatis opinioni præibant, effecerunt illi, ut episcopi eo loco congregati, formulæ fidei ex tempore compositæ subscriberent. In qua formula substantiæ nomen insertum non erat. Adhæc in animis ipsi secum perpendêre, episcopos Seleuciæ coactos partim Nicænam fidem, partim Antiochiæ in templi dedicatione professionem editam complexuros, & per æmulationẽ ardentius defensuros. Vtranque uerò formulam substantiæ nomen habere, & filium patri per omnia similem disertè promulgare. Ac si in locum unum episcopi cõuenirent, omnino eos Aetii opinionem, quam ipsi laudãtes studio omni stabilire conabantur, repudiaturos esse, illis minimè dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum instituũt, ut Occidentales quidẽ Arimini, Orientales uerò Seleuciæ cõgregarenť, ut eo facilius quod agebãt perficereť. Procliuius namq; putabant, paucis q̃ multis, quod uellẽt, persuadere. Et patribus ita segregatis, siquidẽ possent, utrãq; etiã Synodum, dissidio in utraq; instituto: sin minus, alterã saltem in sententiam suam se pertracturos esse cõfidebant, illo prouiso, ut ne calculis omniũ hæresis eorũ damnareť.

Hæc

Arsacius cladẽ hanc Nicomediensem prævidit.

Mors Arsacii ejus.

Ad hũc itẽ modum ante excidiũ Hipponis regii orasse diuus Augustinus fertur.

Precatio ejusdem ante mortem.

Miracula eiusdem.

Dæmoniacus quidã ense stricto Nicomediæ per forum currebat, et homines omnes ad conspectum eius diffugiebant. Ibi ei Arsacius occurrit, & Iesum Christum nominauit. Ita confestim dæmoniũ pulsum est, atq; miser ille purgatus, & ad frugem bonã reductus. Sozom. lib. 4. cap. 16.

Terræmotum incendium fœdũ Nicomediæ consequutum.

Deliberatio de loco Synodi celebrandæ.

Concilium Seleuciæ Isaurorum coactum.

Formula fidei composita.

Dolosum Arianistantium consilium, ut Orientales episcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini cõgregentur.

Eius doli causa.

Eusebius eunuchus aulæ Imperatoriæ præfectus.

Hæc agebant per eunuchum Eusebium, Imperatoriæ tum aulæ præfectum, Eudoxio quàm maximè assentientem: & alios quosdam, qui magistratus & honores gerentes, & gratia pollentes, ex sententia omnia perficiebant. A' quibus persuasus Constantius, perinde atq; incõmodum simul & reipubl. propter graues impensas, & ipsis episcopis propter itineris magnitudinẽ esset, si in eodem loco conuenirent, Synodum diuisit, eamq; Arimini & Seleuciæ celebrare iussit. Atq; in literis suis constituit, ut primùm controuersia de fidei professione decideret, deinde de alijs ecclesiasticis sanctionibus deliberatio fieret. Tum autẽ de eis qui per iniuriam exautorati, & in exilium acti uisi essent, in quibus etiam Cyrillus Hierosolymorum episcopus fuit, consultaretur: postea de eis quoque episcopis, qui rei agerent, inquireretur. Permulti enim accusabantur, & ab Aegyptijs maximè Georgius: quòd scilicet alienorum bonorum rapinis gauderet, & contumeliosis quibusdam hominibus delectaretur. Postremò, ut per decem delectos legatos se de actis suis certiorem facerent.

Constãtius processum Synodus præscribit.

Crimina Georgij Alexandrini episcopi.

CAPUT XXXIX.

Ariminensis Synodus.

EPiscopi, sicuti Imperator iusserat, cõuenêre: & primùm quidem Arimini Occidẽtales quadringenti, & aliquot præterea numero. Et qui grauiter in Athanasium animati erant, minimè omnium de eo quidquam mouendum esse duxere, quòd hoc sic cõmodius esse putarent. Cæterùm postquã de fide, quomodo eam profiteri cõueniret, quæstio proposita est, ibi Valens & Vrsicius, qui primùm Arij opinionẽ defenderant, medio autem tempore libello supplici Iulio Romano antistiti dato, τῷ ὁμοουσίῳ cõsubstantiali assenserant, quemadmodum diximus, temporibus sese & rebus obtinentibus semper accõmodantes, alijs alia sicuti fieri solet censentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas esse: unamq; eam obtinere oportere, quæ nõ ita pridẽ Sirmij lingua Romana composita, ab ipso etiam Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoq; de sententia illius professionem eam approbare, neq; ulterius quidquã curiosius indagare: ut eo modo omnis discordiæ occasio, uerbis nihil ambigui habentibus, quæ subtili & accurata exploratione perpensa essent, in formula insertis, præcideret. * Longè præstantius esse asserentes, cum rusticitate quadam rectã de DEO tenere opinionẽ, quàm ex Græcorũ nugamentis nouis petitis uerbis, quę nõ intelligerẽtur inducere uocabula. Quibus illi dictis obscurè innuebãt, seu potius propalàm τῦ ὁμοουσίυ cõsubstantialis uerbũ per calumniam reprehenderunt, ueluti in sacris literis nõ expressum. Sub hæc uerba charta prolata, legi eam postularunt, in qua æqualem patri filium secundum scripturas dicebant: mentionẽ uerò substantiæ in Deo omnino fieri interdicebant, & pro eo æqualẽ per omnia filium patri reponi uolebant. Hæc porrò formula illa erat, quã antea quidem pressam seruauerant, tum uerò in lucẽ proferebant. Eam maximè probabant Germinius & Auxentius, & Caius, & Demophilus. Ea lecta, plurimi nihil opus esse noua fidei formula eo tempore affirmabãt, cõtentos se esse professione Nicæna. In præsentia propterea in locũ unum conuenisse, si quid nouatũ esset, ut id inhiberetur. Et utcunq; ea quæ tũ lecta essent, nihil haberent nouarũ rerũ: ut dicerent tamẽ eos qui scriptũ id composuissent, atq; ut illi ipsi Arij dogma, quippe quod turbas ubiq; in ecclesijs concitarit, anathemati primùm subijcerent, petebant. Vbi Valens & Germinius petitionem eam repudiarunt, illi formulas hæreticorũ & item Nicænã in medium proferre iussere, ut illæ quidem damnatæ reijcerent, hæc uerò autoritate denuò & suffragijs Synodi confirmaretur. Et ut de cætero neq; disputatio de fide moueretur, neque Synodus peteretur, sanxerunt. Sufficere enim quæ à maioribus dudum con-

Vrsicius et Valens ueri Protei.

Latinam ij fidei formulam Sirmij compositã defendunt.

** Κρεῖττον ἄνευ ἐπιδρωτο, μετὰ τῆς ἀγροικίας ὀρθὴν ἔχειν δόξαν περὶ θεοῦ, ἢ ξενίζοντα λέγειν ἐξ ἐλλωνικῆς τερθρείας ἀδιανοήτους ἐπεισάγειν λέξεις.*

Senior & maior pars episcoporum in Nicæno Symbolo acquiescit.

Patrum decretorũ defensio.

A

B

A constituta essent: ea complecti posteros debere: & perquàm absurdum esse, nũc demum fidem conscribere eos, qui nuper admodũ credere cœpissent: & ueterũ traditionem abolere, per quam & ipsi & patres eorum ecclesias gubernassent, ex quibus plures martyrijs & obitæ confessionis coronis condecorati fuissent. Et ŋ quidem sic dicta sentẽtia, antiquitùs decretis stare, nihil'que nouũ inducere costituerunt. illi aũt, Valens scilicet, & reliqui, quos paulo antè nominauimus, contrà nisi sunt. Summoperè namq; contenderunt, ut Synodus recens compositam Syrmij fidei formulam comprobaret. Tantum autem abest, ut patres id facerent, ut etiam Vrsicium, Valentem, eorumq́; cõplices damnationis sententia exautorarint. Et Synodus professionem Nicænam amplius etiam confirmauit. Illi aũt damnationem ægrè ferentes, ad Imperatorẽ confugêre. Porrò Synodus ea non solum formulæ illorum præfationẽ, sed ipsam quoq; formulam reprehendit. cuius uerba erant. Compositа est fides catholica in præsentia Domini nostri Cõstantij perpetui Augusti, consulatu clarissimorũ uirorũ, Flauij Eusebij & Hypatij, Syrmij, ante XI. calen. Iun. Ac deinde. Credimus in unum solũ & uerũ Deum, patrẽ omnipotentem, creatorem et conditiorem omniũ. Et in unũ unigenitum filiũ DEI ante omnia secula, & ante principiũ omne, & ante omne quod mente cõcipi intelligiq́; potest tempus, & ante considerationem & cogitationẽ omnem, † sine perpessione siue affectione genitum ex Deo: per quem secula condita, & omnia facta sunt. Genitum uerò unigenitum, solum ex solo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipsum genuit patri, secundum scripturas: cuius generationem nemo nouit, præterquam solus qui eũ genuit pater. Hunc ipsum unigenitũ filium eius scimus nutu paterno aduenisse cœlitùs, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria uirgine, & conuersatum cum discipulis, & omnẽ œconomiã siue administrationem exequutum, secundum paternam uoluntatem: crucifixũ, &

Nicænam formulam propugnantes, Arianisantes exautorant.

Condemnationis eius causam præcipuã fuisse Socrat. scribit, quòd Arianũ dogma Arianisantes dãnare noluerint. libro 2. cap. 37.

† ἀπαθῶς.

Latina Sirmiensis cõuentus fidei formula.

B passum, & mortuũ. Qui descendit ad inferos, atq; res ibi constituit: ad cuius cõspectum infernalium portarũ ianitores exhorruerunt. Qui etiam resurrexit tertia die, & cum discipulis conuersatus est. Et diebus quadraginta expletis, receptus est in cœlum, & cõsedit ad dextrã patris: uenturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus unicuiq; secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse unigenitus filius Dei IESVS CHRISTVS se missurum pollicitus est generi hominum, paracletum siue consolatorẽ, pro eo atq; scriptũ est: VADO AD PATREM MEVM, & Rogabo patrem meum, & alium paracletum mittet uobis, spiritum ueritatis: ille de meo accipiet, & docebit atq; admonebit uos omnia. Et circa finem hoc etiam addidêre. Nomen essentiæ per simplicitatem à patribus positum, non intellectum uerò à populis, scandalo & offendiculo est. Et quoniã scripturæ id quoq; non habent, placitum est id tollere, & deinceps nullam omnino essentiæ in Deo facere mentionẽ, propterea quod diuinæ scripturæ patris & filij substantiæ prorsus non meminere. Aequalem aũt filium patri per omnia dicimus, sicuti sacræ scripturæ & dicunt & docent. Ridiculum porrò episcopis uisum est, Imperatorem quidem perpetuum seu æternum nominare, filium aũt Dei sempiternum uocare nolle: certumq́; tempus editæ fidei formulæ præfigere, manifesta quoq; calumnia ea iudicata est aduersus maiorum fidem. Maximè uerò eam Athanasius criminatus est, ut alicubi ad suos scribens ostendit. Et inseruissem hic cõfutatoriam † eius epistolam, nisi orationis prolixitatem fugiens, studiosis eam inquirendam, atque ex ea rem omnem cognoscendam, relinquerem. Damnati illi, sicuti dixi, formulam secum ferentes, ad Imperatorem confugêre. Concilium uerò decem ad eum legatis episcopis, literis quoq; rem actam declarauit, quæ in hanc formam scriptæ fuerant.

τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα.

οὐσία Substantia & essentia dicitur.

Arianisantes uerbũ substantiæ ex Symbolo tollunt.

Quomodo formulam istã Sirmiẽsem Patres catholici acceperint.

† Epistolæ istius pars ad finem Tomi huius est adiecta.

CAPUT XL.

Literæ Synodi Ariminēsis catholicæ ad imperatorē Constantium.

ET DEI iussu, & pietatis tuę mandato, quę antiquitùs constituta sunt, A credimus. Ariminū namq; ex omnibus Occidentis urbibus episcopi omnes in locū eundē cōuenimus, ut simul & fides Ecclesiæ catholicæ cognosceretū, & qui aliter sentiūt manifesti fierēt. Atq; ubi rem omnē diu multumq; considerauimus, faciendū esse cōperimus, ut quę fides antiquitùs obtinet, & quam Prophetæ & Euangelia & Apostoli per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imperij tui custodem, ualetudinisq; etiā tutorē, promulgarunt, eam à maioribus acceptam seruemus, & seruatā ad finem usq; custodiamus. Et absurdum nefariumq; esse putauimus, quæ rectè & legitimè à patribus constituta, & Nicęæ cōmuniter unà cum gloriosissimo parente tuo Imperatore Constantino deliberata sunt, ex eis mutare quidquam: quorum doctrina & sententia ad omnes omnium hominum aures & animos uulgata peruenit, quæ unà Arij hæresim expugnauit atq; extinxit: per quam non solum ea ipsa, sed & reliquæ hæreses sunt euersæ: cui omnino uel addere quidquā non tutū, uel adimere etiam periculosum est. Atq; si alterutrum in ea fiat, licentia aduersarijs detur, ut quod libeat, facere eis liceat.

Fides Nicena prophetica, euangelica, & apostolica est.

Excommunicatio Vrsicij et Valentis.

Proinde Vrsicius atq; Valens, quòd iamdudum suffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à cōmunione nostra exclusi sunt. Ad quam tamen admisi sunt, posteaquàm se errasse cognouerunt: atque ut ad pœnitentiam admitterentur, & noxæ gratiam consequerentur, orauerūt: id quod scriptum eorum attestatur. Quapropter ut in gratiam reciperentur, & uenia eis delictorum daretur, obtinuerunt. Factum id eo tempore, quū Mediolani Synodus est coacta, presbyteris quoq; Romanæ ecclesiæ præsentibus. Norunt illi, eum qui etiam post obitum memoria dignus est, Constantinum, omni adhibita exquisitiore cura & diligentiore inuestigatione, fidei professionē, quæ B edita est, publicasse. Posteaquam autē baptizatus ille, inter homines esse desijt, & ad debitam sibi quietem translatus est, ineptum esse sciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot sanctos patres cōfessores & martyres dogmatis ipsius autores atque inuentores despicere: qui quidem patres, iuxta ueterem Ecclesiæ catholicæ sanctionem, omnes in eadem sententia perseuerarunt: eorumq; etiam fidem DEVS ad Imperij tui tempora transmisit, per Dominum nostrū IESVM CHRISTVM: cuius beneficio imperiū obtines, rerumq; in orbe etiam nostro potiris.

Vrsicius et Valens post pœnitentiam ab Orthodoxia ad Arianismū relapsi.

At rursus miserandi & erumnosi illi impia mente nefarioq; ausu, præcones seipsos impiæ opinionis renunciarunt, & ueritatis constitutionem euertere conati sunt. Postquam enim iuxta mandatum tuum, Synodi concilium coactum est, seductionis fraudisq; suæ illi consilium detexerunt. Contenderunt nāque uersutia quadam tumultuosè sese ingerentes, nouare quiddam, ubi sodalitatis impietatisq; eiusdem suæ compertos homines inuenissent, Germinium, Auxentium, & Caium, dissidij & seditionis autores: quorum inconstans doctrina blasphemiarum omnium aceruum impietate sua longè excedit. Vbi uerò animaduertere nos non eiusdem hæresis esse, neq; prauis opinionibus eorum assentiri, in consilium se nostrum insinuarunt, perinde atq; aliud quidquam decreturi. Perbreue autem intercessit tempus, quod eorum sententias in lucem coarguens protulit. Verùm enimuerò ne res ecclesiæ semper eodem affligeretur casu, turbaq; & tumultus prouolutus omnes comprehenderet, tutissimum uisum est, ut quę antiquitus decreta sunt, integra atq; inuiolata seruarentur: atq; illi quos diximus, à cōmercio communioneq; nostra segregarentur. Quam ob causam Oratores nostros ad humanitatē tuam misimus, qui eidem consilij nostri sententiam per scriptum quoq; indicerēt atq; declarent. Quibus illud quoq; præcipuè mandauimus, ut ex

Commendatio legatorum Synodi, ut eis fides habeatur.

A ut ex antiquis legitimisq; decretis, ueritatis fidem faciant, eamq; confirmẽt. De„clarabunt illi etiam sanctitati tuæ, minimè futuram, sicuti Vrsicius & Valens di„xere, pacem, si quid in legitimis cõstitutionibus immutatum fuerit. Quomodo „namq; pacem seruent, qui pacem ipsam tollunt? Quin contentio potius & tur„ba per cœpta eiusmodi quùm alibi, tum in Romana ecclesia exorietur. Itaq; hu„manitati tuæ supplicamus, ut sereno uultu respicias, benignisq; auribus orato„res nostros audias, neque cum defunctorũ iniuria nouare quidquam & mutare „permittas: sed nos in ijs quæ à maioribus nostris definita legitimeq; constituta „sunt, conquiescere sinas: quos profectò solerter & prudenter omnia spiritus san„cti afflatu egisse dixerimus. Quæ uerò nunc ab istis nouantur, fidelibus quidem „incredulitatem, infidelibus autem ferocitatem afferunt. Supplicamus pręterea, „ut episcopos qui in longinquis alienisq; regionibus degunt, & uel ætatis gran„dioris imbecillitate, uel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona „uenia redire ad suos iubeas, ne ecclesię, episcopis eorum ab eis disiunctis, diutius „in tali solitudine permaneant. Ad hæc insuper omnia, illud quoq; te oramus, ut „ne quid adimatur, néue addatur ad ea quæ prius extant, quidquam: sed ut om„nia intacta integraq; permaneant, sicuti à patris tui pietate ad hoc usque tempus „sunt cõseruata. Ac ne deinceps nos itineris labore affligi, atq; alienos longé que „dissitos à parœcijs nostris esse permittas: sed ut episcopi potius cum populo suo „in pace sacris epulis & rebus diuinis uacare possint, pro tua salute, imperio, & „pace orantes, quam tibi diuinum numen largiri dignetur prolixam. Legati ue„rò nostri, & subscriptiones & nomina episcoporum secum ferunt: qui quidem „etiam ex ipsis sacris literis, de sententia nostra certiorem facient tuam pietatem. „Hæc episcopi Arimini congregati, ad Imperatorem scripsere.

Supplicatio pro episcopis exulibus restituendis.

CAPUT XLI.

B SEd Valens & Vrsicius legatos præuenerunt, & Imperatori rem omnem arbitratu suo exposuerunt: scriptoq; quod legerant ostenso, Synodum apud eum calumniosè prosciderunt, ut quæ formulam non receperit, cui conscribendæ ipse affuisset. Atq; ille Synodo succensens, oratores, quibus diuturna mora in aula molesta erat, diem de die differens, differebat: contrà autem, quos illi damnauerant, in precio habebat. Et uix tandem excusans se, scripsit, quòd necessitate urgente, ut contra hostes iret, per expeditionem eam legatos facile uidere non potuerit: Adrianopoli autem redeuntem se expectare illos iusserit, ut ibi ab extremis tumultibus liber, per ocium et legationem audiret, & quæ opus essent constitueret. Addidit & illud, de rebus diuinis deliberare uolentẽ, negotijs alijs uacuum, animumq; sincerum atq; quietũ obtinere debere. Ad quæ Synodus rescripsit, nihil se aliud omnino quàm decretum esset, etiamsi quidquam præterea statueretur, facturam. Et non modò scripsit, sed id quoq; dicere legatos iussit. Insuper eidem supplicauit, ut placidè oratoribus receptis, & quæ dicturi essent benignè acciperet, & quæ ipsi scripsissent diligenter cognosceret. Durum etiam quodammodo esse significarunt, ipso imperante tot ecclesias tanto tempore uiuis adhuc episcopis orbari. Opusq; esse, si ipsi quoq; uideretur, prius eos ad ecclesiam quęq; suam redire, quàm hyems eos opprimeret. Hæc atq; alia hisce similia, ita uti supplices episcopos decebat, quũ oratione ad persuadendum apposita per epistolam grauem & tersam ad eũ scripsissent, atq; ipse celeriter eis nihil respondisset, satis diu adhuc ibi morati, deinde ad sedes suas sunt reuersi. Atq; quòd episcopi quidem Arimini congregati Nicænam confirmauerint fidem, satis iam constat. Quòd uerò postea multi formulæ ab Vrsicio & Valente ex Sirmio allatæ subscripserint, id quoq; declara-

Oratores Synodi Vrsicius & Valens præuenerunt.

Constantius erga oratores cos parum benignus.

Summa responsi Cõstantij ad Synodum scripti.

Aliarum literarum Synodi ad Cõstantinũ sententia.

Ariminensis Synodus soluitur.

Quomodo deinde plures Occidentales episcopi ui eis illata, symbolo Sirmiensi subscripserunt, opinio duplex.

bimus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera est: Imperatorem occasione arrepta à Synodo, quasi non sua uoluntate soluta, Valenti eiusque sectatoribus facultatẽ permisisse, ut quas uellent in Occidente ecclesias administrarent, omnibusque lectam ab eis fidem traderent: & quicunque subscribere illi nollent, sedibus suis deijcerent, atque alios factionis suæ illis surrogarent. Qua potestate accepta, illos ui omnes, ut quam diximus formulam comprobarẽt, adortos esse: & qui id facere noluissent, quamprimum ecclesijs expulisse. Primumque Liberium, quod dicto audiens non fuisset, ui exactum esse. Quidam sanè secundam hanc proscriptionem eius fuisse dicunt: alij aũt primam, quum ea etiam quæ suprà de Felice diximus, acta sunt. Atque illos rebus ita per Italiam gestis, eadem per Orientẽ quoque facere constituisse. Et per Thraciam euntes, ubi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica peruenissent, conuentũ coegisse: fidemque Arimini à se lectam, ex Latina in Græcam linguam conuersam stabilire conatos esse: atque publicè sermonibus sparsisse, formulam eam Nicæ à Synodo uniuersali ritè atque ordine editam confirmatamque esse: ut uidelicet nominum uicinitate per fraudem simpliciores scriptum id, perinde atque Nicææ in Bithynia cõpositum esset, accipientes, decipere possent. Verùm calliditatẽ * cauillationemque eam deprehẽsam, in risum atque ludibrium abijsse. Atque hoc sic nonnulli tradidere. Altera autẽ opinio fuit. Quum episcopi Arimini cõgregati, quod Imperator responsum differret, quodque illis redire ad sua non liceret, macerarent: qui alteri sententiæ addicti erant, subornarunt quosdam qui dicerent, non conuenire, quòd quidam unum substantiæ uerbum tantopere propugnarent, ut propterea omnes ubique episcopi per seditionem dissideant. Licere æqualem patri filium dicere, & uniuersalem orbis contentionem sopire. Episcopos Orientales, nisi substantiæ nomen tolleretur, conquieturos non esse. Hæc quum ab eius sententiæ studiosis cum uersuta quadam grauitate & ui dicta essent, ægrè tandem Synodum adductam esse, ut Vrsicij & Valentis formulæ subscribendũ putaret. Veritos quippe artifices doli istius esse, ne legati apud Imperatorem Occidentalium episcoporũ constantẽ quã inde ab initio præstitissent alacritatem, & τὸ ὁμοούσιον consubstantialis tollendi causam exponerent. Quare illud eos inuenisse consilium, ut Oratores in oppido Thraciæ quod dictũ est Nica distinerentur, per causæ eiusmodi obtentũ, propter hyemis asperitatẽ & itinerum difficultatem, iumẽta progredi & uiæ laborẽ ferre nõ posse. Atque in ea interim mora constituisse, fidem ab ipsis compositam ex Latino in Græcum sermonem trãslatam, ad Orientales mittere episcopos. Sic namque fore, quum illi ad sententiam eorum inclinati essent, ut quod ageretur perficerent. Fallaciã uerò talem non deprehensum iri ab eis, qui rem hanc consideraturi essent, conuentum uidelicet Ariminensem inuitum ab ὁμοούσιον consubstantialis uerbo recessisse: utpote ab Orientalibus episcopis, qui dictionem eam prorsus reiecissent, coactũ. Quod quidẽ reipsa falsum erat. Ferè enim omnes in Oriente, paucis exceptis, substantia patri æqualem filiũ sunt opinati. Et controuersia in eo tantũ erat, quod partim quidem ὁμοούσιον cõsubstantialem, partim autem ὁμοιούσιον æqui substantialem filium dicerent. Et hæc quidem in Occidentis partibus acta.

A B (margin section letters)

Synodus Nicæ in Thracia ab Arianis coacta.

* σόφισμα

CAPUT XLII.

Turbæ ecclesiarum Orientalium.

Cyrillus episcopus Hierosolymitanus.

IN Oriente uerò, priusquam Synodus Seleuciæ coiret, non minores erant turbæ. Arianæ enim hæresis propugnatores ingenti confidentia ex Imperiali inclinatione concepta, effrenato atque impotenti erant animo, semperque nouis studebant rebus. Proinde Acacius Cæsariensis, & Patrophilus Scythopolitanus, Maximo exautorato, Cyrillo Hierosolymitanæ ecclesiæ curam cõmisere. Et Macedonius Constantinopolim, uicinasque ei præ-

A ei præfecturas & urbes miscens turbabat: episcopos eis quos rebus suis idoneos esse sciebat, designans. nam Eleusio Cyzicenam attribuit ecclesiam, qui antehac loco splendido in Imperiali aula stipendia fecerat. Marathonium autē Nicomediæ sacrorum antistitem creauit, qui ecclesię ipsius diaconus quum fuisset, egregium se præstitisse uirum dicitur, indigentium hominum domicilijs, uirorumq́ue & mulierum scholis extruendis atque curandis. Et quum amborū istorū uita probaretur, affligendis tamen eis qui ὁμοούσιον cōsubstantialem patri filium profiterentur, nimium erant industrij: ueruntamen ea in re Macedonio dissimiles. Is etenim nō modò crudeliter eos persequebatur, qui communionem eius uitarēt: sed in uincula quoque conijcebat inuitos, & iudicibus tradebat. A' communione eius abhorrentes, ad eam ui intentata cogebat, multosq́ue religione pręclaros pulsabat, & fuste ora eorum diducens, uel inuitis sacra mysteria ingerebat. Qui quidem ingens uisus est esse cruciatus, tormenta alia longè superans. Ad eundē modum & mulieres atque pueros, qui de rebus sacris nondum instituti essent aut baptisati, arripiēs, ad percipiendas sanctiores epulas adigebat. Quod si quis renueret, aut responsaret, eum plagæ, flagra, uincula, carcer, & quæ ijs conuenientia sunt, consequebantur. Cœterùm unius atque alterius exempli eius mentione facta, satis omnino erit, quanta Macedonij feritas, eorumq́ue qui cū eo uiguere crudelitas fuerit & inhumanitas, ostendere. Quarundam enim fœminarum quæ eius auersabantur communionem, mammas arcis & cistis cōpressas auulsit. Erāt quibus easdem corporis partes nunc ouis ad summum igne tostis, nunc ferro cādenti adureret. Insolitum sanè id, exoticumq́ue suppliciū, ab eis qui CHRISTVM professi sunt inuentum, quod ea quæ olim Græcorum tyranni magno studio & ambitione excogitarunt, longè post se relinquit. Quin multas quoque ecclesias so

B lo æquauit, Imperatoris literas præferens, quæ domos precatorias τὸ ὁμοούσιον cōsubstantiale profitentium statim euertere iubebant. Ex qua causa etiam Nouatianorum ecclesiam, quæ in uico τῶν πελαργῶν, hoc est ciconiæ erat, est demolitus, quòd eos quoque τῷ ὁμοουσίῳ cōsubstantiali assentiri sciret. Quo tempore illi egregium strenuæ manus opus edidere, forsitan eos ut eiusdem sententię assertores adiuuantibus τῷ ὁμοουσίῳ consubstantialis professoribus. Ecclesia enim illa ab eis quibus hoc commissum fuerat, euersa: illi coacta manu uniuersi cum cōiugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro se quisque afferentes, supra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen est συκαῖ, hoc est fici, e regione urbi e uestigiò aliam condidere ecclesiā, eamq́ue ἀνάστασιν, id est uastitiem siue resurrectionem uocauere, ex euentu ipso nomen id ei imponentes. Quam deinceps rursum Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata transtulerunt, opere utroque incredibili celeritate perfecto. Hæc quum à Macedonio ita gererentur, Nouatiani ferè & catholicæ Ecclesiæ τὸ ὁμοούσιον consubstantiale profitentes, coniuncti atque uniti sunt, eandem obtinentes sententiam, atque eisdem exagitati malis. Pacem namque inter se agebant, conueniebant, orationesq́ue & alia communicabant nullo ab Arianis qui ecclesias omnes occupauerant, catholicis relicto templo. Ita consuetudinis assiduitate, & rerū aduersarū æquabilitate, frustra illi esse, si inter se dissiderēt, existimantes, ad mutuā communionem erāt propensi. Et perfecta res fuisset, nisi multitudinis alacritatem parua quædam inuidia intercedēs impediuisset: multis morem rursum uetustum retinendum, atque communionem imperfectā auersandam esse dicentibus. Eisdem porrò modis Cyzici Eleusius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi prorsus sustulit. Idem qui Mantinij habitabant, & alij quoque in Paphlagonia Nouatiani patiebātur. Quos eijcere Macedoniani

Eleusius Cyzicenus.

Marathonius Nicomediēsis.

Macedonius Cōstantinopolitanus orthodoxorum acer persequutor.

Horrenda seuitiæ eius exempla in orthodoxos edita.

Nouatiani cū orthodoxis τὸ ὁμοούσιον pariter profitētur.

Horum etiam tēpla, sicuti & catholicorum, Macedonius est demolitus.

Socrates Ficos tredecimam urbis Constantinopolitanæ regionem esse scribit.

ἀνάστασις & ἀνάστασια uastitatem, et per contrariam significationem restitutionē atque resurrectionē designat. in utrāque sanè partem templo et appellatio ista conuenit.

Catholicorum & Nouatianorum temporanea cōiunctio.

Nouatianorū persequutio.

† τετρακισχιλίους ξιφήρεις, Nicephorus. τὰ τέσσαρα ἀριθμοὺς, Socrat. τέσσαρα τάγματα, Sozo. τετρακισχιλίους στρατιώτας, Suidas.

In ea persequutione Nouatiani Paphlagones uim ui repellẽtes, Macedonianã manum malè accipiunt.

Macedonius multorum bonorũ uirorũ, atq; etiam Imperatoris Constãtij odiũ erga se concitauit.

A quum non possent, Imperatoris opẽ implorarunt, qui eis † quatuor millia armatorum attribui iussit: fore ratus, ut illi insolito armorum metu cederent atq; uincerentur. Verùm res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & securibus, alijsq; armis, ut sors ferebat, correptis, cum militari manu pro se quisq; congressi sunt. Et prælio utrinq; commisso, multi quidem etiam ex Paphlagonibus, milites autem ferè omnes conciderunt. Quamobrem à multis, popularibus etiam suis, Macedonius est reprehensus. Alienauit quoq; ab eo beneuolentiæ ardorem Imperator, neq; adeò bene posthac erga eum animatus fuit: utpote qui tot fuisset cædium autor. Et quum aliud etiam quiddam accidisset, Imperatoris erga eum odium magis est auctum. Templum in quo urna & corpus Constantini situm erat, ruinã minabatur. Atq; ubi custodibus eius & sacerdotibus ea de causa non minimus incessisset metus, Macedonius Imperatoris ossa in alium transferre locum uolebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas esse uociferans, magnum Imperatorem ita transferre: quòd ea res nihil à sepulchri uiolatione differret. Cum quibus uerbis etiam concordabant dogmatis Nicæni professores, contumeliam Imperatoris translationem eam esse putantes. Ad id accessit, quòd de industria Macedonio aduersarentur. Ille autem uerbis eiusmodi contemptis, corpus in templum transfert, ubi etiam cadauer Acacij martyris est sepultum. Quod quum fieret, ingens est populi inter se dissidentis facta concursatio. Atq; his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primùm quidem iniuriam arcentes se tuebantur: deinde uerò alteri in alteros conuersi, eò uæcordiæ processerunt, ut & eam ipsam ædem sacram, & proximum in circuitu locum, sanguine & cædibus compleuerint. Imperator autem in Occidente adhuc degens, ubi quid de paterno sepulchro actũ esset intellexit, graui id tulit animo. & Macedonio, iniuria ab eo affectũ esse patrẽ, qui illũ præter uoluntatẽ suã transferre ausus fuerit: ipsum quoq; cædis tãtæ multitudinis causam esse, denunciauit. Et postea ex Occidente ad partes Orientales trãsijt. Et Iulianũ patruelẽ fratrem tum Cæsarẽ factũ, ut prouincijs Occidẽtalibus præsidio esset, in Gallã misit. B

Idem è loco suo diui Constantini ossa in templũ aliud transfert.

Acacius martyr.

Populi tumultus in translatione ea exortus.

Iulianus Cæsar in Galliam missus.

CAPUT XLIII.

Acta Synodi Seleuciæ celebratæ.

Leonas Synodi præsidens.

Lauricius Isauriæ dux.

Primus cõsessus.

Disceptatio de processu Synodi.

Ceterùm ut Macedonius throno suo sit deturbatus, multorũq; malorum exiguam eam luerit pœnã, paulo pòst dicam. Nunc ad Synodum Seleuciæ celebratã transeo, quam Constantius propter uiæ difficultatem Ariminensis æmulam in Oriente agi præcepit. Seleuciæ apud Isauros centum & sexaginta episcopi conuenere. Cum quibus Leonas fuit, qui dudum apud Imperatorem præclarum in aula obtinebat locum. Sub eo fidei disquisitionem literis Constantius fieri iusserat. Affuit ibi quoq; Lauricius, gentis eius dux, mandato ab Imperatore accepto, ut si qua in re opus esset, & illi & episcopis adesset. Vbi in unum locum conuenere, celeresq; notarij affuere, quæ cunq; ibi dicerent scriptis excepturi: in primo consessu multi abesse cõperti sunt: in primis Cõstantinopolitanus Macedonius, Basilius Ancyranus, & Scythopolitanus Patrophilus. Hic quidẽ ægrũ se esse, ille aũt ex oculis laborare, atq; alius aliud quidquã prætexens: reipsa uerò, q́ accusatorum metuerent ora, conuentũ uitantes. Postquã autẽ propter istorum absentiam, Synodus rerũ controuersarum dispositionem instituere detrectauit: Leonas sic quoq; unumquemq;, q́d sibi uisum esset, in quæstionẽ producere iussit. Ita alij primùm doctrinã constituendam, alij in eorũ uitã qui inter ipsos rei agebantur inquirendum esse censuerunt: atq; id propter Cyrillũ Hierosolymitanũ, & Eustathiũ Sebastiensem, atq; alios protulerunt. Cui rei causam etiam Imperatoris literæ, nũc de fide primùm, nunc de moribus inquirere iubentes, præbuere. Proinde in uerborum contentionem delapsi,

A delapsi, alteri alteros malè accepere: & rixandi studio in duas discessere partes. quarum alteri Acacius Cæsariensis præiit, & Georgius Alexandrinus, & Vranius Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes secum alios triginta & duos: alteri aũt Georgius Laodiceę in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleusius Cyzici episcopus, quos reliquus Synodi cœtus sequutus est. Vicit tamen eorũ sententia, qui primùm de fide disputãdum censuerunt. Huc ubi uentum, Acacius formulam fidei Nicæę editam abrogandam, aliamq́ nouã promulgandam esse censuit. Altera aũt factio, quæ etiam numero superior erat, Nicenam formulam complectendam comprobandamq́ esse dixit, ut modò unum τὸ ὁμοούσιον consubstantialis uerbum induceretur. Contentio hæc ad uesperam usq; extracta est, donec Syluanus Tarsensis ecclesiæ antistes, uoce magna, Non opus esse exclamauit, aliam fidei scripturam componere: sufficere enim quæ Antiochię prius accuratè & subtiliter dictata esset. eam ipsam retinendam esse. Quibus uerbis commotus Acacius, cum factionis suę popularibus ex cõuentu abiit. Qui uerò ibi remansere, Antiochenam fidei professionem tum in consilio recitari iusserunt. Et sic consessus solutus est. Postridie autem templum diuæ Theclæ ingressi, foribus clausis, sententiis suis quæ lecta fuerant comprobarunt, seorsimq́ subscriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatum ab aliis absentibus habẽtes, lectores & diaconi, autorum suorum nomine eis subscripserunt. Quod factũ Acacius reprehẽdit: * quę occultò gererẽtur, minus laudanda esse, atq; à sinistra suspicione nõ abesse, dicens. Conabatur aũt nouam inferre fidem: quam etiam, sicuti ipsi uisum fuerat, à se cõpositam, priuatim principibus uiris Leonæ & Lauricio legit, & obtinere maximè contendit. Hæc in secundo congressu acta. Tertio porrò die, iam etiam qui abfuerant præstò erãt, Macedonius

Duæ Synodi factiones.

Contentio de fidei formula.

Antiochenum fidei Symbolum.

Secundus consessus

** τὰ δὲ ἀφανῶς κρύφα λέγων γινόμενα κίβδηλα μὲν εἶναι [illegible], κακῆς δὲ ὑποψίας οὐδὲν ἀπέχειν.*

Tertius consessus.

B Constantinopolitanus, & Basilius Ancyranus. Cœterùm Acacius cum factione sua in conuentum se uenturũ negauit, nisi qui ab ipsis & antea exautorati, & tum accusati essent, consessu exigerentur. Et multa inde coorta rixa, placitum est tandem, ut illi secederent. quod etiam est factũ. Illi enim cessere. Statuerunt hoc sic patres, Acacium causam Synodi soluendæ fingere rati, ut simul & Aetii hæresis præsenti disquisitioni eximeretur, & qui rei agebãtur iudicium effugerẽt: ipsiq́ adeò Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, causam non dicerent. Atque ubi illis digressis, Acacius cum suis introiit, Leonas libellum quem sibi ab Acacio & popularibus eius datum, nõ fidei † formulam cõtinere dicebat, exhibuit. Simul enim is & clàm & palàm eos qui in Synodo aderant oppugnabat, nec minus libellus apertè & clandestinè lectores infestabat. Illis igitur tacentibus, & considẽtibus, quod minimè fidei formulã esse in scripto eo putarẽt: Acacii tũ fidei professio est publicata, cũ pręfatione ad hũc concepta modũ. Nos qui Seleuciæ Isaurorum Imperatoris iussu hesterno die (qui dies erat ante v. Cal. Octobr.) cõuenimus, omni studio, in hoc incubuimus, debitã moderationẽ omnẽ adhibẽtes, ut pacẽ Ecclesię cõseruaremus, & de fide grauiter & cõstanter, sicuti DEI amãtissimus Imperator noster Constãtius pręcepit, iuxta propheticas & Euãgelicas uoces tractaremus, & nihil præter scripturã in Ecclesiasticã fidei professionẽ insereremus. Quoniã uerò in Synodo nõnulli quosdã ex nostris iniuria affecere, quibusdã ora, nõ permittẽtes eos sententiã dicere, obstruxere, alios exclusere inuitos: atq; eos, quib, dignitas adẽpta est ex uariis prouinciis, uel qui contra canones in ordinẽ ecclesiasticũ cooptati sunt, secũ adduxere, ita ut ex omni parte conuẽtus turbis repletus sit: quemadmodũ id clarissimi uiri, Leonas Comes, & Lauricius, prouincię huius pręfectus, oculis ipsi suis cõspexere. propterea profitemur, nos non defugere autoritatẽ fidei, quæ Antiochiæ encæniis ipsis publicata

† Cõsul'o enim id celabat, Acacii partibus fouens. Sozom. lib. 4. cap. 22.

Surreptitiè in Concilio noua fidei formula Acacii Cæsariensis recitatur.

 est,

est, quam etiam proferimus. Et quamuis patres nostri tum quæstionis in præsentia propositæ gratia conuenerint, quandoquidem multos τὸ ὁμοούσιον consubstantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquisubstantiale præteritis temporibus, atque adeò nunc quoque perturbauit, & nuper admodum quidam per res nouas inæqualem esse patri filium promulgarunt: ea ipsa de causa & τὸ ὁμοούσιον consubstantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquisubstãtiale, ut uoces à scripturis alienas, reijcimus. ἀνόμοιον, hoc est, inæquale aũt anathemati subijcimus: & omnes qui hoc opinantur, alienos ab ecclesia esse censemus. Aequalitatem uerò filij ad patrem disertè profitemur, de Apostoli sentẽtia, qui de filio dicit: QVI EST IMAGO DEI INVISIBILIS. Profitemur porrò, & credimus in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, uisibilium & inuisibilium. Credimus uerò etiam in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, filium eius, ex eo genitum citra perpessionẽ omnem ante omnia secula, Deum uerbum ex Deo, unigenitum, lumen, uitam, ueritatem, sapientiam: per quem omnia facta sunt, quæque in cœlis, quæque in terra, siue uisibilia seu inuisibilia. Hunc credimus in consummatione seculorum, ad abolitionem peccati carnem sumpsisse ex sancta uirgine Maria, & hominem factum, passum pro peccatis nostris. Qui et resurrexit, et receptus est in cœlos, ut sedeat in dextra patris, uenturus rursum in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus autẽ & in spiritũ sanctum, quem Paracletũ nominauit, & missurũ se post abitionẽ suam Apostolis promisit, sicuti & misit Saluator & Dominus noster: per quem & sanctificat in Ecclesia credentes, & baptisatos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Qui uerò præter hanc fidem aliud quidquã prædicant, eos ab Ecclesia catholica esse alienos. Hæc est Acacij formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi subscripsere. Ad quam Sophronius Paphlago Pompeiopolitanus episcopus apertè hæc uerba dixisse fertur: † Si quotidie uoluntatem suam exponere, fidei formulam edere est, destituet nos ueritatis ipsius certitudo. Sophronius quidem hoc tum sic uoce magna dixit. Egò uerò censuerim, si & qui ante eos fuere, & qui eos sunt sequuti, itidem de Nicæna fidei professione cogitassent atque egissent, sincerum Ecclesiæ dogma cõseruaturos, & deliramenta omnia longè à sacris mœnibus abfutura fuisse. Ac tum quidem quũ alteri alteros accusantes, plurima & dixissent & audissent, consessus est solutus. Quarto congressu multa futiliter nugati sunt. Et Acacius nihil obstare, quin alia fides ederetur, contendebat, quandoquidem semel Nicæna formula mutata esset. Semel autem? imò sæpius etiam. Ad quæ Eleusius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta est, non ut addiscat quæ prius nouit, neque ut probatiorem inueniat fidem, quàm ea est quæ à patribus Antiochiæ est promulgata. Nam in eius finibus assensu conquiescens, quamuis aliud quidquam ab ea edatur, non tamen unquã illam relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandem, Eleusi pessime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres uocas? Multo enim magis patres te nominare eos conueniebat, qui Nicææ conuenientes, una uoce τὸ ὁμοούσιον consubstantiale promulgarunt: quùm quod tempore sunt uetustiores, tum quòd qui Antiochiæ coacti sunt, ab illis sacrorũ munerũ functionẽ acceperũt. Quod si isti patres suos reprobarunt, parricidas potius quàm patres eos dicas. Quis itaque tales uiros sequatur? Et illorũ fides si reproba est, nec electio siue ordinatio eorum prorsus non potest in dubiũ uocari. Namque si ante istos illi spiritũ sanctum nõ habuere, qui per impositionẽ manuum maximè uenit, neque isti omnino inter episcopos & sacerdotes cẽsendi. † Quomodo enim dignitatẽ talẽ ab eis accipere potuerũt, qui illam nunquam habuerint? Hisce uerbis quisquã contra Eleusium uenire potuisset. Porrò disputatione progrediente, ad quæstionẽ aliam peruenere. Et quoniam in formula

Marginalia (left): τὸ ὁμοούσιον & τὸ ὁμοιούσιον repudiantur. ἀνόμοιον condemnatur. — Sophronij Pompeiopolitani pulchrè dictũ. — Socrat. lib. 2. cap. 40. — Quarta sessio. — Refutatio eorum acuta, qui cornicum oculos configunt, & patrum decreta abolent. — Impositio manuum. — † πῶς γὰρ αὐτοὶ λαβεῖν εἶχον παρὰ τῶν καθαίρεσιν λαβόντων;

Marginalia (right): A — B — † εἰ τὸ ἰδίαν καθ' ἡμέραν ἐκτίθεσθαι βούλησιν πίστεώς ἐστιν ἔκθεσις, ἐπιλείψει ἡμᾶς ἡ τῆς ἀληθείας ἀκρίβεια.

A formula ęqualem dixerant patri filium, Acacij factio interrogata est, quánam re æqualẽ patri filium profiterentur? Atq; illa, uoluntate sola, non aũt substantia æqualem dicente: alij omnes, etiam substãtia æqualem dicendum esse confirmabant. Qua de re toto eo die maxima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipsum Acacium, q; sibi ipsi propter uariam scriptionem in libris suis quos edidisset, nõ constaret, in quibus prius æqualem per omnia patri filium dixerit, idemq; cum ipsis senserit: nunc uerò tandem substantia æqualem esse negaret. Ad quæ ille, neq; ex recentioribus, neq; ex antiquis quenq; ad scriptorum suorũ rationẽ reddendam obstrictum esse, respondit. Contentione inde maximè gliscente, postremò Eleusius Cyzicenus: Siquidẽ Basilius, inquit, aut Acacius, aut Marcus, per se aliquid agant, uel ipsi mutuò sese de quopiã criminentur, nihil id ad Synodum pertineat. Sed neq; quæ ipsi de fide siue rectè seu perperàm perscripsere, ne cesse habemus curiosius de eis inquirere. Peropus aũt esse iudico, in professione Antiochena à nonaginta et septẽ patribus prodita acquiescere. Si quis aũt aliam subijcere uelit fidei formulam, eum æquũ esse ut omnes à uera pietate & ecclesia alienum esse censeant. Hisce uerbis conuentus rursum solutus. Postero autẽ die Acacius & Georgius cum sectatoribus suis in cõuentum uenire noluerunt. Atq; ipse Leonas, uocatus quoque nõ uenit. Apertè namq; cum illis sentiebat, illam prę se ferens causam, ab Imperatore se ad Synodi cõcordiam conciliandam missum esse. Quandoquidem uerò ita nullo seruato ordine inter se dissiderent, non facile ei esse ad eos accedere. Si uerò ipsi uellent, abirẽt, atq; in ecclesia sedentes nugas agerent. Ita tempus extrahebatur. Et uocabatur quidem cũ suis in conuentum Acacius. Illi autem certos episcopos in Leonæ domum, ubi frequentes

Inepta Acacij Cæsariensis uox.

Quinta sessio.

Acaciani in cõsessum uenire nolunt.

Leonas itidẽ.

B ipsi esse solebant, uenire uoluerunt: atq; insuper asseuerarunt, mandatum se ab Imperatore habere, ut alios iudicarent. Sed neq; eandem cum alijs fidem profiteri, neq; ad obiecta crimina respondere sustinuere. Quin etiam ad Cyrilli Hierosolymitani causam audiendam inuitati, quem ipsi episcopatu abire iusserant, non affuere. Neq; enim qui eos cogeret, aderat quisquam. At alteri illi non modò liberè hæc egerunt, sed Acacium etiam, & quicunq; ad eum cõfugissent, quippe qui intentata eis crimina diluere timuissent, dignitate priuarunt: Georgium scilicet Alexandrinum, Vranium Tyrium, Patrophilum Scythopolitanum, & Eudoxium Antiochenum: alios autem excõmunicationis canoni subiecere, donec de criminibus eis obiectis per causę dictionem satisfacerẽt. Atq; id quod de eis actum esset, parœciæ cuilibet perscripsere. Et in Eudoxij locum Antiochiæ † Hadrianũ surrogauere, ecclesiæ Antiochenæ presbyterum: quem confestim Acacius comprehensum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui sub militari custodia eum tenuere, & postea exilio condemnauere. Et res quidem Seleuciæ in Synódo actæ, sicuti eas compendiosè exponere potui, hunc habuere finem. Qui uerò accuratè omnia cognoscere uelint, ex monumentis ea petant, quę dispositi notarij diligentia summa confecere. Rebus ita gestis, Acacius celeriter ad Imperatorem est profectus. Alij uerò domum quisq; suam se receperunt.

Cyrillus à Synodo ad Imperatorem prouocauit, et Imperator prouocatione approbauit. Factum hoc contra Ecclesiastici canonis consuetudinem. Socrat.

Acaciani partim exauctorãtur, partim excommunicantur.

Socrat. habet Anianum.

Hadrianus designatus episcopus Antiochenus.

Idem in exiliũ pulsus.

CAPUT XLIIII.

IMperator tũ ex Occidẽtis partibus Cõstãtinopolim uenit, quũ proconsulari abolita dignitate, Honoratũ primũ urbi præfectũ cõstituit. Synodus de cõmuni sentẽtia, decẽ ad Imperatorẽ miserat episcopos, qui Cõstantinopolim ueniẽtes, decẽ quoq; alios ex Arimino legatos ibi repererunt, atq; etiã Acaciũ cũ suis quæ uellet conficientẽ, beneuolentia principis sibi per aulæ purpuratos conciliata. erant enim nonnulli eiusdem cũ eo sen * *ōvτiais* tentiæ: quidam sacris ecclesiæ * donis corrupti, alij illecebris Acacij blanditiarũ deliniti,

Decem legati Synodi Seleucenæ ad Imperatorẽ missi.

Acacius hos præuenit.

deliniti. Non enim uel in consultando, uel in dicendo contēnendus uir fuit Acacius, & ad res quas instituisset conficiendas non incommodus. Ecclesiam quoque celebrem administrabat, & Eusebiū Pamphili præceptorem habuerat, cuius etiam episcopatum sortitus fuerat: & quum plurima addiscere contendisset, existimatione simul & librorū copia quos à Pamphilo relictos habebat, alios antecellere iudicatus est. Et quòd talis erat, nō difficile ei fuit, ex sententia res plerasque cōficere. Sedenim quum ab utraque Synodo isthic adessent uiginti episcopi legati, & alij itē qui eò ob negotiū fortè uenerant, de Aetio ij primùm consilium habere atque iudicare sunt iussi, multis etiam maiorum gentiū senatoribus præsentibus, quibus Honoratus quē dixi præerat. Postea uero in præsentia quoque Imperatoris, quum disquisitio denuò fieret, deprehensus est Aetius admodum in fide hallucinari. Proinde & Imperator, & honores apud eum gerentes, malè in eum fuere animati, propter manifestam blasphemiam. Acacius autem cum popularibus suis per pœnitentiam resipuit, simulans se heresim eam primùm ignorasse. At ille in primis contendens operam dederat, ut princeps obiter & extra ordinem, causam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem esse argumentis Aetium putans, satisque idoneum ad eos qui secum disputando congrederētur, uel uerborum persuasione, uel rationum ui conuincendos, atque ad opinionem suam inuitis omnibus confirmandam. Vbi uerò cœptum ei non successit, scriptum Arimino allatum in medium produxit, atque id decem illos qui Seleucia uenerant episcopos recipere iussit. Eisque, quòd uehementer resisterent, fierique omnino non posse dicerent, ut substantiæ nomen prętermitterent, iuramenti per DEI nomen sacramento interposito, se filium substantia inæqualem non profiteri, paratūque esse, qui aliter sentirent, eos ab Ecclesia proscribere, ut Ariminensi formulæ subscriberent, suasit. Quum uerò præter omnem opinionem Occidentales ex Arimino præstò essent episcopi, & substantiæ uerbum omitterēt, quàm plurimi apud eos esse eiusmodi fidei professionem Acaciani dixere. Existimabant namque, si ea formula reciperet, substantiæ nomine prorsus tacito, τὸ ὁμοούσιον cōsubstantiale quoque in alto futurū silentio: quod sanè episcopi Occidentales ob Nicænæ Synodi reuerentiam magnifaciebant. Sedenim ipse etiam Imperator eam formulam apprimè laudauit. Reputabat namque secum, quum tot Antistites uiri Arimini fuerint, non tantopere lapsuros eos fuisse, ut temerè ὅμοιον, hoc est, ęqualem profiterentur, antea ὁμοούσιον consubstantialem professi. Nihil quidem apud se, quo ad sensum, referre, si uerbis quæ sacræ scripturæ ignota essent, non usus, nomine eiusdem efficaciæ, & quod nihil haberet controuersię τοῦ ὁμοίου æquali scilicet, sententiam suam profiteretur. Hęc quum eius esset ratio, suadere episcopis Seleucia missis non desijt, donec & ipsi Ariminensem formulam comprobarent. Acacius uerò, atque eius studiosi, Constantinopoli diutius morantes, Bithynos etiam acciuere episcopos: in quibus erant, Maris Chalcedonis, atque Vlphilas Gotthorum episcopus, qui prius Nicænam comprobauerat fidem, decessorem suum sequutus Theophilum, qui Synodo Nicęnę interfuerat, & calculo suo sententiam confirmauerat. Et quum quinquaginta Antistites conuenissent, Arimini lectam fidei professionem autoritate sua stabilierūt: illo insuper addito, se deinceps in DEO nequaquam substantiam aut subsistētiam nominaturos: & prçter eā ipsam, aliā fidei formulam uel antea editā, uel postea edendam, non recepturos. Et quāuis hanc prius retulimus, faciēdum tamen esse duxi, quū id locus poscere uideat, ut hic quoque, quantū fieri posset, insererem. Ea cū appēdice sua de uerbo ad uerbū sic se habet: Credimus in unū solum DEVM, patrē omnipotentē. Et in unigenitū filiū DEI, ante omnia secula, & ante principiū omne genitū ex DEO, per

Margin notes:
Constantinopoli de Aetij heresi agitur.
Error eius deprehenditur.
Acacius resipiscit, & Aetij opinionem reijcit.
Efficit idem, ut Orientales & Ariminenses legati formulæ fidei Sirmiensi Arimini lectæ subscribant.
Eandem formulam laudat Imperator.
Theophilus Gotthorū episcopus, qui Nicænæ Synodo interfuit.
Formulā fidei Sirmiensis Arimini lectæ.
Supr Eo. c. 4. 19

A B

A per quem omnia facta sunt, uisibilia & inuisibilia: genitum autẽ unigenitum solum ex solo patre, DEVM ex DEO, æqualem qui eum genuit patri, secũdum scripturas: cuius generationem nemo nouit, nisi solus qui eum genuit pater. Hunc scimus unigenitum DEI filium, mittente patre, è cœlis aduenisse, sicut scriptum est, ad abolendum peccatum & mortem: & natũ esse de spiritu sancto, ex Maria uirgine, secundum carnem, sicut scriptum est. Et uersatum cum discipulis: & œconomia seu functione omni secundum paternam uoluntatem completa, crucifixum esse, & mortuum, & sepultum. Et descendisse ad inferos, ipsum'que Orcũ eum exhorruisse. Qui & resurrexit à mortuis tertia die, & uersatus est cum discipulis. Et diebus quadraginta expletis, receptus est in cœlos, & sedet in dextra patris, uenturus die extremo resurrectionis in gloria paterna, ut reddat unicuique secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse unigenitus DEI filius Dominus & DEVS noster se missurum promisit generi hominum paraclelum seu consolatorem, quemadmodum scriptum est, Spiritum ueritatis, quem eis misit quum receptus est in cœlos. Substantiæ autem nomen, quod simplicius à patribus positum est, & populis non intellectum, scandalum seu offendiculum attulit: propterea quòd & scripturæ id nõ habent, placitum est tollere, & eius decœterò nullam omnino fieri mentionem: quandoquidem diuinæ quoque scripturæ, neutiquam substantiæ patris & filij meminere. Neque enim subsistentia de patre & filio & spiritu sancto nominari debet. Aequalem autẽ profitemur filium patri, sicuti diuinæ scripturæ dicunt & docent. Omnes autem hæreses, & quæ iam antea sunt damnatæ, & si quæ nouæ sunt ortæ, scripto huic promulgato aduersæ, anathema sint. Hæc est fidei formula primùm quidem Arimini,

Socrat. lib. 2. cap. 41.

B tum uerò etiam Constantinopoli lecta. Quandoquidem uerò nos uix tandem ex formularum fidei labyrintho expediuimus, breuiter iam numerum etiam earum inire uisum est. Ac primùm quidem professio fidei Nicææ rectè est dictata. Secunda formula Antiochiæ in dedicatione templi dupliciter est prolata. Tertia à Narcisso sectatoribus'que eius Imperatori Constantino iuniori in Gallijs est exhibita. Ad has quarta Eudoxij accessit, quæ in Italiam est missa. Sirmij tres aliæ editæ, quarum una Arimini quoque est recitata. Octauam Seleuciæ Acacius cõposuit. Nona & ultima Constantinopolitana est, cui etiam Ariminẽsis appendix addita, ne in DEO uel subsistentia uel substantia nominaretur. De his satis.

Numerus symbolorũ, seu formularum fidei Christianæ.

CAPUT XLV.

VErùm enimuerò Acacius & Eudoxius cum factionis suæ popularib. studio quoque habuere, quum Byzantij essent, aduersæ partis episcopis dignitatẽ adimere: non religionis quidem, sed aliarum rerum causa. Communiter quidem, quod ecclesias perturbassent, & sanctiones earum cõmisissent: seorsim autẽ, unicuique alij alia crimina intentabant. Atque illi de fidei professione inter se dissentientes, in sententijs exautorationis fidei crimen non inserebant, Et primùm Aetium diaconatu priuant, ut qui turbæ & seditionis in ecclesia autor extiterit, disputationibus'que contentiosè Sophistarum more ad ostentationẽ cum mala fama, contra Ecclesiæ consuetudinẽ & institutũ, abusus fuerit, & eundem in scribendo modum seruauerit. Hũc quidem ita, nõ ex animi sententia, sed ut opinionẽ multorum abolerent, quòd ferè omnib. eadem quæ ille sentire uiderẽtur, exautorarunt. Imperatoris aũt ira quasi quodam subsidio usi, qua ille quùm aduersus alios plerosque, tum maximè in Macedoniũ commotus fuerat, propter eas quas diximus seditiones & cędes, nec nõ ob urnę cinerum Constãtini patris translationẽ: & quòd insuper diaconum in fornicatione depre-

Acacius et Eudoxius Cõstantinopoli aduersarios episcopos non propter fidem, sed alias uarias ob causas exautorant.

Aetio diaconatus adimitur.

Exautoratio Macedonij.

Eleusij Cyziceni.

deprehensum ad cõmunionem admisisset, ei quoq; dignitatem abrogãt. Eleusio A
præterea Cyziceno, crimine illo abiecto, quòd Heraclium quendam Tyrium, sacerdotẽ Herculis Græci dei in urbe Tyro, manifestum impostorem, inconsideratè ad baptismum admissum, in diaconorum quoq; ordinem legisset, quum quidem is Christianismum tantũ simularet, & propter imposturas Tyro profugisset: tum autem, ꝙ quum postea talem eum esse cognouisset, nihilo tamen magis sacro ordine mouisset. Præterea quòd uiros quosdam à Mari, qui tum Constantinopoli conuentui isti affuit, Chalcedone damnatos atq; proscriptos, contra canones sacerdotali dignitate ornasset.

Basilij Ancyrani.

Basilium quoq;, qui & Basilas, ut binominis, dictus est, & pro Marcello Ancyranã ecclesiam obtinuit, exautorant, quòd hominem quendam præter rationem omnem ad tormẽta tradidisset, & catenis uinctos lõgo tempore in custodia habuisset. Et ꝙ graues calumnias clericis quibusdam Antiochenis, Cilicibus, Galatis & Asianis texuisset, quibus indicta causa prouinciarũ rectoribus traditis mulctæ exilijq; causa extitit. Item ꝙ Diogeni presbytero Alexandria Ancyram eunti, chartas quas secum ferebat abstulisset, eundemq; uerberibus affecisset. Aliam quoq; ei impegere dicã, ꝙ Imperialibus scilicet mandatis resistere ausus fuisset, quibus præcipiebatũ, ut Aetius & alij quidam, ad Cecropium, causam de criminibus quæ eis obijciebantur apud eum dicturi, ducerẽtur. Et ꝙ Hermogeni duci atq; etiam Syriæ rectori scripsisset, quos & quònam locorum deportandos curaret: pro quibus quum Imperator, in patriam eos reducere iubens, scripsisset, ipse tamen arte quadam ut aliud fieret effecisset, magistratibus simul & episcopis aduersus. Insuper ꝙ Sirmij, Germinij clerum, ne cum eo cõmunicaret ad rebellionem concitasset: quodq; in periurio de- B
prehensus fuisset: quod Illyricis, Romanis & Aphris per literas discordiæ & seditionis causam præbuisset: ꝙ ad Africanos scribẽs episcopos, Vrsicium & Valentem calumniosè criminatus esset: ꝙ ancillam uinctam falsum contra heram suam testimonium dicere cõpulisset: ꝙ uirum cum muliere fœda consuetudine uiuentem baptisasset, eidemq; diaconi dignitatem contulisset: ꝙ exploratorem quendam itinerũ, qui multis necis causam attulerat, ecclesia nõ exclusisset: ꝙ ad mysticam mensam coniurationes fecisset, clerumq; ibi iurisiurandi sacramento, ne alius alium accusaret, obstrinxisset, id quod dolo ab eo factum, ut scilicet ipse primam in clero dignitatem obtinens, iudicia eo modo effugeret. atq; ut Basilio Ancyrano episcopatus adimeretur, causæ hæ fuere.

Eustathij Sebastiensis.

Socra. habet † Eulabium. lib. 2. cap. 43.

Eustathio autem Sebastiæ Armeniorum antistiti, primùm quidem quũ presbyter crearetur, quòd eum pater eius † Eulalius præiudicio suo dãnauerit, & ecclesia eiecerit, propterea quòd habitu qui sacerdotem non deceret, uteretur. Fuit autẽ Eulalius Cæsareę Cappadocum episcopus. Deinde ꝙ Neocæsareæ in Ponto à Synodo isthic coacta excõmunicatus fuerit, propterea ꝙ minus fideliter res quasdam sibi commissas gessisset: quam notã ei intulit Eusebius primùm Beryti, deinde Nicomediæ, postea uerò etiam Constantinopolis, post Paulum, episcopus. Adhæc, ꝙ ei in Synodo Gangrensi, propterea ꝙ aliter quàm cõuenit, & sensisset, & in ecclesia docuisset, episcopalis dignitas sit abrogata. Et ꝙ in Antiochena Synodo periurij fuerit cõuictus: quodq; conatus sit ea quæ rectè in Melitinensi conuentu constituta fuerant, abolere. Et quũ tot criminibus reus ageretur, iudicis sibi tamen partes sumpserit, alienos à fide alios uocãs.

Eortasij Sardiani.

Eortasium uerò Sardis episcopatum gerentem damnarunt, ꝙ episcopi Lydij electionem eius non approbassent.

Dracontij Pergameni.

Dracontiũ autem Pergamenũ, ꝙ in Galatia prius ecclesiæ episcopus præfuisset: & adempto illi episcopatu posteriore, ad priorẽ quoq; eum redire non permisere.

Sophronij Põpeiopolitani.

Sophroniũ porrò Paphlagonem, ꝙ auariciæ studio in ecclesię pecunia quæstum fecerit: & quòd

A & quòd semel atque iterũ citatus, uix tandem uenerit: & quòd responso Synodũ dignatus non sit, profanũ iudicem per prouocationẽ appellans. Præter hos Satalenorũ episcopũ Elpidiũ, ut Basilij sociũ, & ordine sublato confusionis & turbæ autorem, qui etiam Eusebium quẽdam, cui Melitinensis Synodus sacerdotalem ademerat dignitatẽ, temerè citra inquisitionẽ in presbyterorũ ordinem restituerit: & Nectariæ cuidam, cui propter iusiurandũ uiolatum, cõmunione interdictum fuerat, diaconatũ contulerit: & ad honorẽ ecclesiasticum eam, cùm nondum iuxta ecclesiasticę disciplinæ morem pœnitẽtiã egisset, admiserit. Neon aũt Seleuciæ pontifex propterea ad episcopatũ deponendũ est damnatus, quod ex cõposito in ecclesia sua Hadrianũ Antiochiæ episcopũ creari permiserit: præterea quod nonnullos sacrarum literarum imperitos, & ecclesiasticarũ constitutionum ignaros, maléque insuper uiuentes, re non deliberata, episcopos fecerit: qui deinde pecunias Episcopali dignitati præferentes, literis suis attestati sunt, † malle se opes habentes res sacras curare, quàm sine illis episcopatum gerere. Syluanus aũt, quòd alijs & Seleuciæ & Constantinopoli uecordiæ causa fuerit. Porrò Theophilus Castabalenorum ecclesiæ antistes, quòd antea ab episcopis Palæstinæ Eleutheropolis episcopus lectus, non ex animi sententia iurauerit, se aliam ecclesiã non esse suscepturum. Obseruandum autem illud, quòd Gangrensis Synodus Eustathio Sebastiensi, antea quoque in Cæsariensi cõuentu exautorato, propterea episcopatum ademerit, quod multa præter ecclesiæ consuetudinem fecerit atque statuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carnium cibo abstinendum esse docuit, unde factum, ut multi coniugalem coniunctionem dissoluerent. Et qui communionem in ecclesia uitarent, eis in priuatis ædibus ut communicarent suasit. Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis constituissẽt, etiã præter dominorum uoluntatem libertate donauit. Et quùm ipse singularem sibi & insolitum
B philosophorum more habitum sumpsit, tum nouas quoque sectatoribus suis uestes dedit. Mulieres ne comã haberent, constituit. Stata ieiunia auersatus, Dominicis diebus potius ieiunandum esse docuit. In coniugum domibus precationes fieri prohibuit. Ac si laicus quisquam coniugem in matrimonio legitimo habẽs, presbyter lectus esset, eius benedictionem & communionem perinde atque piaculum abominandum, deuitare iussit. Hæc ille, atque alia hisce similia & docuit & egit: quapropter Gangrensis in Paphlagonia Synodus eum exautoratum, cum institutis suis, anathemate quoque iugulauit.

Elpidij Sataleni. *Satala urbs Armeniæ.* *Neonis Seleuceni.* † ἐγγράφως εἵλοντο τὰς οὐσίας ἔχοντες λειτουργεῖν ἢ δίχα τούτων ἐπισκοπεῖν. *Castabala Ciliciæ oppidum.* *Syluani Tarsensis.* *Theophili Castabaleni.* *Causæ quur Eusthatius Sebastiensis in Synodo Gangrẽsi sit damnatus.*

CAPUT XLVI.

POst hos tredecimum damnarunt Cyrillum Hierosolymitanũ, ingenti uirtute, & ad populum docendum egregium uirum: cuius scripta sunt, quæ ecclesia Cyrillia nominat. Vt autem damnaretur, causæ illæ fuere: primùm quòd cum Eustathio & Elpidio communicauerit, qui Melitinẽsi Synodo, cuius & ipse potissima pars fuerat, aduersati sunt. Et quòd itidem Basilium & Georgium Laodicensem, posteaquã in Palæstina episcoporum ordine moti fuerant, in cõmunionem receperit. Insuper quũ Hierosolymorum episcopus creatus Apostolicũ thronum conscendisset, quod de iurisdictionis ecclesiasticæ finibus & iure Metropolitano cum Acacio Palæstino disceptarit. Qua ex causa in mutuum adducti odium, alter alterum, quod non rectè de Deo sentiret, est criminatus. Acacius enim Arianæ erat sententiæ, Cyrillus aũt τὸ ὁμοούσιον consubstantiale laudantes probabat. Eam ob rem malè in eum animatus Acacius, episcopis Palæstinis qui secum faciebant congregatis, administratione sacrorum ei interdixit: talem insuper maximè præferens causam. Fames Palæstinam affligebat, & plebs in rerum necessariarum inopia ad episcopum respecta-

Condemnatio Cyrilli Hierosolymitani. *Cyrillia.* *Cyrillus in summa plebis propter famem penuria ecclesiæ aulæis uestimẽtis & donarijs uenditis, egenis subuenit.*

Q bat.

bat. Et quum ille neque pecunias neque frumentũ haberet, donaria templi & sacra A aulæa uendidit, & quoad potuit penuriam populi est solatus. Et quidam uir honestus donariũ suũ agnouisse dicitur, † * uestẽ uidelicet, qua fœmina ex scenicis atque thymelicis quædam amicta erat. Vbi res inquisita est, à mercatore quodam comparatã esse, qui ab episcopo eam prius emerit, compertum est. Huius prætextu rei Acacius Cyrillum episcopatu abire coegit. Talem quidem condemnationis eius causam fuisse audiui, sed nõ satis certè tum, ut mihi uidetur, cõuenientem: quoniam fames & penuria uenditionis causa fuere.

Acaciani per uim episcopos, qui Constantinopoli fuere, sententiæ suæ assentiri coegerunt.

Quibuscunque autẽ Acacius factionisque eius populares dignitatẽ abrogauerãt, eos etiam omnes Constantinopoli expulerunt. Erant aũt in ea factione decẽ, qui sententias talium abrogationum calculis suis cõprobare noluerunt. Eos in loco certo asseruari iussere, ut ibi priuati agerent, neque rem diuinam attingentes, neque eorum quidquam quæ Episcopalis muneris sunt agẽtes, donec condemnationũ sententijs subscriberent. Et nisi intra menses sex per pœnitentiam resipiscerẽt, & rebus omnibus quæ Synodus constituerat assentirentur, ipsis quoque ademptũ ecclesias, alijsque cõmissum iri, qui cũ eis consentirent, sicuti fieri solet, minabantur.

Sententiã suam episcopis absentibus insinuant.

Hoc ubi constituerunt, consiliumque suum ad exitum perduxerũt, ad episcopos ubique omnes literas dederunt, ut Ariminensem fidei professionẽ unà cum adiectione sua seruarent, eamque subscriptionibus suis confirmarent. Aliter si facerent, solum exilij causa uerterent.

Eam Constantius confirmat.

Ad quæ Imperatoris quoque, cœpta eorum comprobans, accessit sanctio. Certiorem quoque de his Patrophilum Scythopolitam fecere, qui se statim Seleucia ad suam cõtulerat ecclesiam.

Successores dãnatorum episcoporum.

Et paulo pòst, Eudoxius cum sectatoribus suis, alios alijs in sedibus episcopalibus substituit. Ipse quidem Eudoxius primus Macedonio surrogatus est: Basilio aũt Ancyrano Athanasius. Porrò Eleusio successit Eunomius, qui etiã hæresis nominis sui princeps extitit. Et B pro Eustathio Sebastiæ, diuus Meletius ecclesiæ præfectus.

Macedonius in Claustris priuatus habitans.

πύλαι.

Macedonius Constantinopolitano episcopatu priuatus, eregionè urbi Orientem uersus in loco cui nomen † Claustra, diutius degens, ibi aduersus Spiritũ sanctum blasphemiã ore minimè clauso euomuit, & malè uitam transegit.

Iniquum iudicium.

Porrò Acacius, & sectatores eius, Eudoxium in possessionem uacuam ecclesiæ Constantinopolitanæ deduxerunt, longè ab eis quæ paulo antè iudicauerant diuersa statuentes. Qui enim non ita pridem Dracontio episcopatum, quod ex Galatia Pergamum transisset, ademerant, non animaduerterũt, se, dum Eudoxium nõ in unam, sed iam in alteram ecclesiam transferrent, contraria sibi ipsis decernere & facere.

Inepta & impia Eudoxij Constantinopolitani uox, in ingressu ecclesiæ primo, acumen & salem affectantis.

Porrò quùm is ecclesiam recepit, tum & magna ecclesia quæ Σοφία, hoc est, Sapientia dicitur, Encænia celebrauit, quindecimo Februarij mensis die. Hic ille in throno suo considens, primùm diuulgatam illam in ecclesia edidit uocem: Pater, inquiens, ἀσεβής, hoc est, si simpliciter accipiaĩ, impius: aliter, non colens. Filius aũt εὐσεβής, hoc est, uerè pius, & rectè colens. Et tumultu ad talia uerba, sicuti par erat, à populo & seditione mota, ne turbam cierent, hortatus est. Pater enim, inquit, neminem colit, & sic ἀσεβής est: Filius uerò εὐσεβής, meritò enim & rectè patrem colit. His dictis tumultus sopitus est, & magnus subsequutus risus. Atque hodie quoque dictum id ridiculum habetur.

Eudoxius & Acacius Nicænum symbolũ abolere cõtendunt.

Talibus impij illi rebus occupati, & cauillationibus eiuscemodi usi, ecclesiam ad absurdas opiniones distraxerunt. Omniaque prorsus cura & studio & ipse Eudoxius & Acacius summopere in hoc incubuere, ut in obliuionẽ Nicæna decreta adducerent. Proinde Ariminensem formu-

† * *Apud Theodoritum lib. 2. cap. 27. scriptum est: Vestem istam auro contextam, à laudatißimo Imperatore Constantino magno Macario, episcopo Hierosolymitano, ut ea indutus episcopus sacrosancti baptismi perageret ceremonias, donatam esse. Eam quum Cyrillus uendidisset, & deinceps à mercatore Thymelicus saltator emisset atque induisset, in ipsa saltatione eum exanimatum concidisse.*

A formulam cum appendice sua ad loca omnia miserunt: & qui eam non reciperent, sicut dictũ est, exilio eos perpetuo mulctarunt. Quod † sanè quũ facile rem præter rationem susceptam perfecturum esse uideretur, aliarum calamitatũ initium præbuit: & non modò ecclesijs, sed & urbibus omnibus magnum conciuit motum. Persequutio namq;, quæ nulla in re Græcorum tyrannidi & crudelitati cederet, Romanum peruasit imperium. Quamuis enim, quantum ad corporum supplicia pertinet, minor fuerit: probrum tamen ipsum, maiorem grauioremq; eam apud eos qui rem rectè putarunt, fecit. Nam & qui persequerentur, & qui persequutionem exciperent, eiusdem erant ecclesiæ & religionis. Tanto uerò id malum propter fœditatẽ maius fuit, quanto turpius ciuibus quàm alijs infertur bellum: quum quidem id etiam erga exteros facere, episcopalis functionis prohiberent sanctiones. Et res nouæ tum laudabantur, paulatimq; incrementa sua capiebant, atq; ad mutationem insolitam spectabant: eoq; demum præfractæ temeritatis peruenerunt, ut homines ueteres & patrias leges contemnerent, & nouas sibi pro se quisq; cõderet. Atq; equidem eadẽ de DEO pleriq; cum turbulentis illis sentire nolebant, sed noua identidem quædam dogmata comminiscebantur, neque se ab alijs super alias nouis rebus inueniendis continere poterant. Talis tum fuit rerum status.

† [illegible]

Eam rem persequutio grauis catholicorum est subsequuta.

Idest hominum rebus in ecclesia nouis per licentiã studentium.

CAPUT XLVII.

MAcedonius namque, etiamsi antè idem cum Eudoxio & Acacio sensisset, nihilominus tamen ex ecclesia sua deturbatus, non eandem porrò quam illi sequebatur opinionem: sed fidei professionem Antio-
B chiæ primùm, postea etiam Seleuciæ confirmatam, quam ipse seu potius Marathonius, quem Nicomediæ episcopum fecerat, ut quidam putant, ὁμοιούσιον, hoc est, æquisubstantialem appellabat, obtinere debere censuit. Verùm non id modò egit, sed etiam in Theologia seu diuinitatis ratione exponenda, Spiritum sanctum personam unam Trinitatis dicendam esse negauit. Ac filiũ quidem DEVM perfectum, & substantia patri æqualem esse dixit: Spiritum sanctum autem expertem honoris & dignitatis eiusmodi statuebat, famulum eum & administrũ, Angelicisq; ordinibus paulo præstantiorẽ esse docens. Et in eadem cum eo sententia erant Eleusius Cyzicenus, & Sophronius Paphlago, & Eustathius Sebastiensis. qui tamen alijs æquior, neque DEVM neque creaturam Spiritum sanctũ dicere maluit. Suffragabantur eis & alij multi, & ferè omnes quibus à parte aduersa dignitas abrogata fuerat. Nec minimam secum partẽ populi in urbe Constantinopolitana, atq; in Bithynia, Thracia, Hellespõto, & alijs uicinis in circuitu populis trahebant. Vita namq; & moribus (quos potissimũ multitudo spectare solet) probatis erant. In publicum cum grauitate quadam ueneranda prodibãt. Instituta eorum non multum à monasticis aberant. Et sermo affectata quadam sanctimonia mistus, uim ad persuadendum satis accõmodatam præferebat. Qualis sanè & Marathonius fuit. qui publicorũ uectigalium inter milites sub ducibus stipendia facientes † rationalis, loculis probè refertis, postquam eum quæstum posthabuit, egenorũ publicis domibus curator præfuit, & ægrotis inseruijt. Deinde asceticam siue monasticam quoq; uitam, Eustathio Sebastiensi authore, sequutus est. Insigne is etiam monasterium Constantinopoli construxit, quod ad longum durauit tempus. Tam studiosus uerò Macedonij hæresis fuit, ut pecunia sua expensa, propagandam eam curauerit: Marathonianosq; populares eius appellandos esse, illis persuaserit. Et unus ipse, ne prorsus secta ea Cõstãtinopoli interiret, obstitisse uisus est. Macedoniani nanq;,

Macedonij hæresis.

Eiusdem adstipulatores.

Eustathij Sebastiẽsis de spiritu sancto opinio.

Hæreticorũ uitæ sanctitas.

Eustathij Sebastiensis uerbũ: Ego, inquit, neque Deum spiritum sanctum nominare censuerim, neque creaturam uocare ausus fuerim. Socrat. li. 2. cap. 45.

† ψηφιστής.

Morathonius Nicomediẽsis.

Macedoniani quoq; Marathonij dicti.

ex quo tempore episcopatu Macedonius est deiectus, neque ecclesiã neque episcopũ postea, eis quos exautoratos paulo antè nominauimus exceptis, donec Arcadius ad imperium peruenit, habuere. Siquidem Ariani, omnes qui alterius essent quàm suæ sectæ, ecclesijs exactos, plurimis etiam alijs malis afflixere. Cæterùm isti non tantũ Macedoniani & Marathoniani, uerumetiam πνευματομάχοι, hoc est, oppugnatores spiritus, sunt nominati. Ac qui eo tempore episcopi sedibus suis sint eiecti, operosum esset omnes recẽsere: ut aũt breuiter dicã, nulla ferè fuit in Romano imperio gens, quæ calamitatem eam experta non sit. A

Item πνευματομάχοι.

CAPUT XLVIII.

QVum Eudoxius ad Constantinopolitani episcopatus opes respiceret, & iam possessionẽ eius obtineret, nõ parua per ambitionẽ de Antiochena sede orta est contentio. Quod namque, ut ita dicã, unusquisque episcopatũ eũ ad se pertinere putaret, seditiones in clero simul & populo, ut fieri solet, sunt motæ. Et cuiusque opinionis sectatores, in ea episcopatus consequendi expectatione, ex popularibus suis quenquã deligi studuerunt. Ingens namque adhuc in multitudine de dogmate erat dissidium. Vnde in psalmodijs quoque nõ concordabant: sed unusquisque pro ea quã obtinebat opinione, carmina cõformabat. Et quũ talis esset Antiochiæ status, Eudoxio sectatoribusque eius placitũ est, in eam urbem transferre, qui dicẽdo atque persuadẽdo egregius, simulque uitæ consuetudine laudatus maximè, eiusdemque antea cum eis sententiæ suffragator fuisset, Meletium. Magnam enim cõceperant spẽ, fore ut multis eius uiri primarijs dotibus non solum Antiochenos in sententiam suã pertraherent, sed etiã uicinas circũcirca urbes, & eos maximè qui à diuo Eustathio Eustathiani uocabantur, & fidem Nicænã integram seruabant, suas ipsi sibi synaxes & cõuentus seorsim agẽtes. At enim magnopere opinione sua sunt falsi. Et ad Meletium, ubi Antiochiam peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quę Paulinũ sequuta fuerat, accessere. Et alij quidem propter tanti uiri gloriã (celebris enim aduentum eius præcesserat fama) alij autem uidendi eius gratia. Quibus quoque studio fuit, ad quam partẽ inclinaturus esset, resciscere. Vulgatũ quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: sicuti etiam exitus comprobauit. Ac primùm ille quidẽ ut de dogmate uerba faceret, secundo loco habuit, † doctrinã autem morũ publicè coluit. Deinde uerò progressus, Nicænam etiam fidem intulit, & τὸ ὁμοούσιον consubstantiale prædicauit. Fertur sanè quidem, clericum Archidiaconum ad illum quum doceret accessisse, cauamque ei manum iniecisse, atque os obstruxisse. Illum autem manu magis quàm uoce fidei sententiam indicasse, tres apertè digitos extendentẽ, eisque rursum leniter cõtractis, unum tantũ directè erigentẽ. Qua ille re omnibus per imaginẽ quandã exhibuit, quæ sentiens dicere non potuit. Vbi uerò diaconus ore relicto, manum eius cõpressit: tum illum ore libero & uoce graui disertè sententiam de Deo suã promulgasse, & omnibus Nicænam fidem commendasse: apertè, qui aliter sentirent, eos à recta opinione aberrare testatum. Quum autem nõ cessaret uel uerba faciens, uel manu gesticulãs, animi sui sententiam uicissim, ut se res dabat, aduersus Archidiaconi inhibitionẽ atque contentionẽ astruere, & concertatio ea inter episcopos, perinde atque pancratio, hoc est, omni certaminum genere & uiribus opibusque omnib. decertantes, diutius duraret, Eustathianos lætitia plenos exultasse & uociferatos esse, Arianos uerò pudore atque ignominia affectos cessisse. Et eam ob causam Eudoxium cum suis indignabundum, ab ecclesia Meletium proscripsisse: eundemque deinde ut sentẽtiæ suæ suffragaturũ, (ita enim existimabat) & priora dicta correcturum, restituisse. Nam Meletius Arianorum suffragijs B

Meletius episcopus Antiochenus designatur, antea quidẽ Arianizans, deinde autem orthodoxus.

ἠθικὴν διδασκαλίαν.

Meletius simul & manus indicio & uoce libera trinitatẽ ὁμοούσιον publicè deprædicat.

παγκράτιον ἀγωνιζόμενοι.

Meletius ab Eudoxio proscriptus.

Mox idem restitutus.

A giis Sebastiæ episcopus creatus, atque inde rursum per eosdem Berrhœam Syriæ translatus fuerat, & Seleuciæ in concilio Acacii fidei formulæ subscripserat. In Constantinopolitana præterea Synodo affuerat: & cum illis quæ eis placita erant, egerat & sanxerat, atque ab eisdem ad Antiochenā sedem euectus fuerat. Sed illi, ut diximus, eum restituêre. Vt aūt à recta sententia deduci minimè potuit, Imperator ea re intellecta, exilio eum mulctauit: & Euzoio Arii familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, ecclesiam Antiochenā cōmisit. Porrò qui Meletiū consectati, doctrinam eius laudabāt, ab Arianis seiuncti, suas ipsi sibi ecclesias & conuentus agebāt. Paulini siquidem sectatores, & τοῦ ὁμοουσίου consubstantialis assertores, qui Eustathiani uocabantur, Meletium eiusque studiosos auersati sunt, neque cōmunionē sibi cum eis esse uoluerunt: propterea quòd Meletius Arianorū electione episcopus factus, sectatoresque eius eorundē baptismo initiati essent. Atque ii sanè quamuis sententiis essent coniuncti, tamē propter solam electionis causam à seipsis sunt disiuncti. Ita factum, ut in ecclesia Antiochena dissidiū, duabus quæ idem sentirent partibus, intercederet. Eodem tempore Cōstantius Persas res nouas moliri cognouit, & se Antiochiam contulit.

Idem à Cōstantio in exilium actus.

Euzoius Antiochenus episcopus.

Pauliniani orthodoxi cum Meletianis Catholicis Antiochiæ propter Arianam Meletii electionē, nō cōmunicarunt.

Cōstantius Antiochiā uenit.

CAPUT XLIX.

Acacius, & populares sui, quiescere rursum non potuerunt: & quum eos rerum suarum pœniteret, priora decreta sua mutare sunt aggressi. Quam ob rem cum paucis Antiochiā uenere, atque ibi Euzoio ecclesias gubernante, & Imperatore præsente, in fidei formula primùm Arimini, deinde Constantinopoli edita, τοῦ ὁμοίου, hoc est, æqualitatis nomen inducere atque abolere constituerunt. Iam enim nō occultè, sed propalàm, citra pudorem, per omnia substantia simul & uoluntate inæqualem patri filium, & ex non existentibus genitum esse docebant & prædicabant: sicuti & Arius à principio B opinatus est. His aūt maximè suffragabantur, quicunque Aetii sententiam cōprobarunt: qui primus post Arium eiuscemodi nomina in publicum produxit, & liberè cum magna confidentia promulgauit. Vnde ipse quidem ἄθεος, hoc est, contemptor deûm: sectatores aūt eius ἀνόμοιοι, hoc est, inæquales & † nō existentiales, Antiochiæ ab Homousianis seu consubstantialis professoribus cognominati sunt. Qui quidem tum propter Meletium segregati erant, ut à me paulo antè dictum est. Sed enim Ariani à nostris interrogati, cur nam, quum antea in professione fidei suæ, filium Deum ex Deo dixerint, inæqualem nunc, atque ex nō existentibus, profiteri auderent? Propterea, responderūt, quòd & Apostolus Paulus: OMNIA AUTEM EX DEO, inquit. Proindeque unum etiam esse rerum omnium filium: & ob eam causam in fidei formulis addi illud Secundum scripturas. Huiusmodi illi cauillationibus responsiones & refutationes suas instituêre. Quarū autor Georgius Laodicensis fuit, qui nō bene loquutiones eiuscemodi assequutus, superioribus temporibus hęc Origenē inuestigasse, & Apostolicas uerborū proprietates fusius interpretatum esse ignorauit. Cæterùm tametsi arroganter ista in responsionibus suis iactarent, conuicia tamen multorum tum perferre, & per interrogationes eos urgentibus satisfacere non potuerunt. Et quum quod in aduersarios crimen regererent, non haberent, confirmata denuò quam Constantinopoli ediderant formula, conciliabulum suum soluerunt, & se domum receperunt. Eadem hac tempestate Athanasio adhuc latente, Georgius Alexandriæ non eos modò qui diuersum ab opinione sua sentirent, malè accipiebat, sed Gręcis quoque ipsis grauis erat. Nam eos etiam, sicuti ipsi uisum esset, opinari atque sentire uolebat, & facere id nolentes persequebatur: quin uniuersæ quoque urbis

Acaciani apertè τὸ ἀνόμοιον, hoc est, inæquale, in formulā fidei inserere conantur, in conciliabulo Antiocheno.

Aetii sententia & Arii eadem.

† ἐξουκόντιοι.

Quomodo Ariani τὸ ἀνόμοιον autore Georgio Laodicensi defenderint.

Ariani hac in parte ab Origene refutati.

Georgius Alexandriæ hominib. omnibus, præterquā Arianis suis, grauis et molestus.

eius plebi molestum se exhibebat: principū maximè uirorum obiurgator, & doctis atq; claris, quòd eos cōtemnebat, nec nō multitudini ipsi inuisus, ueluti tyrānicus, & qui dominationem sibi quasi iure suo uendicaret. In primis uerò Græcę superstitionis cultores exacerbauit, quòd eos patrijs suis sacris operari, diesq; festos peragere prohibuit. Et militari ex Aegypto adducta manu, deorum imagines atq; alia donaria, & quicquid præterea in templis eorū esset ornamenti, diripiens abstulit. Quæ sanè omnia, ut necaretur, causam præbuere: sicuti libro proximo ostendemus. Cyrillo ecclesia Hierosolymitana, eo quo suprà dictū est modo, adempta est, & Herennio mādata. Cui Heraclius, atq; huic rursum successit Hilarius. isti nanq; usq; ad Theodosij imperium ecclesiam eam administrasse traditi sunt, post quos Cyrillus ipse sedem suam recuperauit. A

Hierosolymitani episcopi.

CAPUT L.

Iuliani præclaræ uictoriæ.
† Prope Argētoratū, Eutr. Apud Parisios, Ammian.

IVlianus sanè Cæsar bello barbaros † ad Rhenū uicit, plerisq; cæsis, quibusdam etiā captis. Et quòd militibus tum propter moderationis animi & æquitatis obtentū præclarus esse uideretur, Imperator Romanorū ab eis est declaratus. Quæ res ubi Constantio est renunciata, anxia eum cępit solicitudo. Et Antiochię ab Euzoio sacro tinctus lauacro, exercitum inde aduersus Iulianū duxit. Atq; ubi ad Mopsocrenas, hoc est, Mopsi fontes, qui inter Cappadociā & Ciliciam sunt, uenit, curis confectus, per apoplexiam uitam finijt. Qualis aūt & moribus & religione Constantius fuerit, in præsentia cōmemorarē, nisi uehementissimus orator Gregorius theologus uirtutes eius pulcherrimè ostendisset. Et quū uerbis illius qualis is fuerit declarare liceat, superuacaneū esse duxi, aliter res eius referre uelle. In prima igitur in Iulianum Inuectiua, ueluti reprehendens Cæsarem eum creatum esse, hæc ad uerbum pro Constantio refert. Quid hoc fuit Imperatorum sanctissime, & CHRISTI amantissime (prouehor enim oratione, ut te ueluti præsentē & hæc audientem incusem: quāuis te longè superiorē reprehensione nostra esse sciam, qui ad Deū translatus sis gloriæ cœlestis hæres: & tanto à nobis longius secesseris, quanto imperium illud quod cum hoc cōmutasti, est augustius) quod'nam hoc cepisti consilium? qui prudentia & animi solertia omnes, non modò qui ætate tua, sed antea quoq; fuere principes, longè superasti: qui foris finitimas circumcirca regiones à barbaris repurgasti, & domi tyrannos compescuisti: atq; alios quidem uerbis flexisti, alios aūt armis uicisti: & eo sanè utrūq; modo peregisti, ut alterum in altero nihil tibi afferret difficultatis. Et quum multa sint bello & armis parta, maiora tamen & illustriora, quæ nullo effuso sanguine constituisti tropæa. Ad quem undequaq; legati & supplices ex gentibus uarijs ueniebāt, quarum nonnullæ iam imperata faciebant, nonnullæ aūt facturæ erant. Qui quicquid sperasses, confectum tibi iam propè fuit. Adeò manu DEI ad consilia & actiones omnes es productus. Cuius prudentia quidem magis quàm fortitudo, magis uerò etiam fortitudo quàm prudentia admirationi fuit: amplius autem, quàm utræq; istæ, laudata pietas. Et paulò pòst: Quis enim eorum etiam qui aliqua saltem ex parte eum nouere, nescit, illū propter ueram pietatē, summumq; in nos amorem, & quòd nobis omnia uoluerit conciliare bona, non tantū contempturum uel omnem generis sui honorem, uel imperij partem, uerumetiam incolumitatē salutemq; nostrā imperio ipso rebusq; suis omnibus, atq; adeò anima ipsa, qua nihil est omnibus hominibus charius & præstabilius, cōmutaturum fuisse? Nemini siquidem unquam tantus rei alicuius, quantus illi, ardor & amor incessit, ut Christiani aucti honesti'que essent, & ad summā gloriam & potentiam peruenirent.

Constantij mors.

De Constantio Imperatore ex Gregorio Nazanzeno. B

Non satis prudenter Cōstantius Iulianum Cæsarē creauit.

Constantius princeps Christianissimus.

A rent. Non enim tot gentes imperio eius subactæ, non respub. ab eo ritè gubernata, non ingens pecuniæ uis, non gloriæ amplitudo, non quòd regũ princeps atque Imperator & esset & nominaretur: non aliæ denique res, quæcunque ad hominum felicitatem facere uidentur, tantùm eum exhilararunt, quantùm ut nos quidem per ipsum, per nos autem ipse, & apud Deum, & apud homines laudem consequeretur, & constans nobis perpetua'que permaneret potestas. Etenim quùm alia multa, tum illud præcipuè sublimius, Imperatoriéque magis quàm alij multi considerans, optimè nouerat, cum Christianorum rebus unà Romanum auctum esse imperium: atque adueniente CHRISTO, rerum administrationem ad unius principis, quod antea ex omni parte factum nunquam fuerat, summam potestatem peruenisse. Quam ob causam meritò ille mihi uisus est res Christianorum tantopere ornare, & fouere. Qui etiamsi dolorem aliquem nobis attulit, non id tamen uel per contemptum, uel cum contumelia, uel ut alijs præ nobis gratificaretur: sed ut omnes unum essemus, & idem sentiremus, nec ita sectis atque dissidijs dissecti atque disiuncti essemus, fecit. Deinde eum aduersus obtrectatores, qui illi † ignauiam rerumque imperitiam defuncto criminãdo obijciebant, defendens, hæc addit: Pudendum profectò esset, si tanto ab eo honore aucti, & tantum uera pietate excelluisse eum certò persuasi, merito suo eum non defenderemus: quod præstare etiam de nobis nihil meritis debemus, qui uerbi & ueritatis ministri sumus: post obitum præcipuè eius, quum iam assentationis probrum effugimus, & oratio omni suspicione superior est. Quis enim non sperauit, Iulianum, si aliud nihil, honore saltem accepto, mãsuetiorem?

In Christi seruatoris aduentu Romanum auctum imperium.

Perfecta Rom. Monarchia.

Excusatur Cõstantius, quòd Arianisare sit uisus.

† ἀβελτερίαν

B Quis uerò non ex fide earum rerum quæ ei creditæ sunt, etiam, præterquã quòd consentaneum esset, æquiorem fore? Et simul maiorem Constantius Iuliani arrogatione obtinuit animum, non tam quòd fidem illius magni fecerit, quàm quòd potentiæ suæ confisus sit. Sed cur hoc sic urgeo? quum cedens atque uictus uincere, & argumentis superior esse possim? Si namque qui alij credidit malus est, quis tandem is fuerit cui creditum est? Et si mores prauos non præuidisse, culpa non uacat, quo loco prauitatem ipsam ponemus? Verùm enimuerò ea res est malicia, ut ratione nulla regi & flecti queat: neque fieri potest, ut homines improbos meliores quisquam efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus meritò beneuolentior esse, & si quam malignitatis habuisset scintillam, eam extinguere debuisset, ex eis rebus ad maius excitatus est odium: & quo pacto egregia merita atque beneficia, per malam gratiam, in autore suo ulcisceretur, circumspexit. Hæc quidem in priore Inuectiua ille refert. In posteriore autem hæc scribit: Quandoquidem uerò etiam nobis funus eius est, qui ante Iulianum è uita excessit, inspiciamus hic quãtum duo isti Imperatores inter se differant. Siquidem hoc quoque aliquid in defunctis uel ad felicitatem, uel ad infelicitatem confert. Ac nostri quidem funus producitur publico apparatu, auspicatisque ominibus & acclamationibus: nostris dico, & sanctioribus istis carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus, quibus Christiani obitum pium cohonestandum censemus. Et corpus ipsum celebri lugentium conuentu effertur. Quod si uerba ista fidem merentur, ad multorũ certè hoc quibusdam referentibus peruenit aures: quum defuncti cadauer Taurum montem superaret, ut ad patriam urbẽ, cognominem eis istam & præclaram dico, duceretur, auditam esse à quibusdam ex superioribus locis uocem ueluti psallentium ac producentium, Angelicarum opinor potestatum, ut honor iste pietati illius & quasi funebre munus datum sit. Si etenim rectam fidei opinionem loco suo mouere uisus est, importunitatis erroris'que purpuratorum eius id fuerit crimen, qui acceptum in potestatem suam,

De eo, quòd Constantius Iulianum Cæsarẽ fecerit.

Confertur funus Constantij cum funere Iuliani.

Lucernæ & carmina funeralia.

Quòd in professiõe fidei hallucinatus sit Constantius, cõsiliariorum eius culpa id factum.

simplicem eius, facilem & procliuem ad pietatem, & minus barathrum & perniciem prouidentem animum, quò uellent, duxere: & certioris inquisitionis prætextu, zelum & ardorem in prauitatem conuertēre. Sed enim nos communem magis, pietatis scilicet & fidei opinionem, & patrem ob oculos & animum, qui fundamenta Christianitati imperialis potestatis & fidei iecit, sortemq́ quæ in illum dogmatis nostri constituendi incidit, ponentes, ita ut decuit, tabernaculum corpusq́ eius, qui iustè imperasset, & uitam sancta morte finijsset, nobisq́ summam potestatem reliquisset, honore iusto prosequuti sumus. Vbi aūt ad magnam & Imperatricē urbem appropinquauit, quid dicere attinet, uniuersi exercitus satellitium, & armatorū ordines, qui tanquam uiuo adhuc Imperatore affuere: aut splendidæ urbis effusionem, & omnium qui uel fuere uel futuri sunt, celeberrimum occursum? At strenuus ille & generosus noua purpura sese uenditās, atq; eo nomine, ut consentaneum est, superbiens, fuit & ipse pars aliqua honorificæ istius pompæ, eandem & dans & recipiens gratiam: & illam quidem inuitus, hanc autem libens, sicuti dicunt. Copiæ namq; militares omnes, tametsi præsentis eius potentia uincerentur, plus tamen honoris defuncto habentes, (quandoquidem natura beneuolentiæ affectu recentes ærumnas prosequimur) & amoris misericordiæq́ inclinatione mortuo condolentes, eamq́ ob causam minimè se continentes, quin illum uelut Imperatorem honorificè exciperent, apostatæ & desertori persuadent, atq; eum simul ferè cogunt, ut defuncto habitu conuenienti obuiam procederet. Erat autem habitus is, ut diadema de capite deponeret, & demisso uultu Imperatori extremum præstaret officium, eum'que ad sepulchrum, cum reliquo comitatu in pręclarum diuorum Apostolorum templū, qui sacrum hoc genus & suscepere, & conseruant, eosdem propè cum illis honores percipiens, deduceret. Theologus quidem hæc, & alia plura, in Inuectiuis pro Constantio dicit: ne in alijs quidem orationibus suis prauitatem illi, sed simplicitatem potius quàm leuitatem tribuens. Alij uerò historici eum non recta in religione sententia fuisse produnt: in quibus est & Theodoritus Cyri episcopus. Ego uerò potius propugnatoris ueræ pietatis Gregorij magni autoritatē sequor. Nam quidam tradunt, minimè mirandum esse, si in reliquis orationibus illum leuiter perstringens, in Inuectiuis magnificis prorsus exornet laudibus. Ardorem enim, quo aduersus religionis desertorem incitatus fuit, ita immutasse uirum magnum dicunt, ut amicus illi beneuolusq́ prorsus factus sit, qui non malicia, sed simplicitate res nostras aliquantum perturbarit. Qui & illum sancti eius patris morem fuisse uolunt, ut grauissimas etiam eis noxas condonaret, qui eas ignorantia & lapsu aliquo admisissent. Quod ego quidem rationi consonum esse dixerim: in rebus autem pietatis nostrę gratificari cuiquam uoluisse tantum ecclesiæ doctorem, negauerim. Res Constantij sic se habuere. Mortuus enim est, sicut diximus, ad Mopsi fontes, tertio Nouembris mēsis die, uixit annos quadraginta quinque: imperauit autem triginta & octo, cum patre quidem tredecim, reliquos uigintiquinque solus. Quos quidem annos nonus iste historiarum complectitur liber: quum à mundo condito a quinquies millesimus octingentesimus septuagesimussecundus, à CHRISTO autem nato trecentesimus sexagesimusseptimus ageretur annus.

Iulianus quoq; Constantij ad Cõstantinopolim exequijs interfuit, sed cogentibus militibus inuitus.

Sepultura Constantij.

Cur tantopere Gregorius in inuectiuis aduersus Iulianū orationib. Constantium laudarit, quē in scriptis alijs aliquantum perstrinxit.

Christiani animi in cõdonādis noxis pietas.

Libri huius anni.

a Secundum neotericos 4342.

EPISTO-

EPISTOLAE ATHANASII AD AMICOS, DE *formula fidei in Sirmio composita datae, pars: sicuti apud Socratem Ecclesiasticae historiae lib.2.cap.27.reperitur.*

A QVid enim in doctrina uerę pietatis ecclesiæ catholicæ defuit, ut isti nunc de fide disquirant, & Consulatum præsentium temporum uerbis suis, quæ de fide promulgarunt scilicet, adijciant? Fecerunt sanè Vrsicius, Valens & Germinius, quod neque factum, neque auditum unquam est apud Christianos. Quum namque scripsissent, quemadmodum ipsi uoluerunt, credendum esse: Consulatum & mensem & diem adiecerunt, ut declararent cordatis omnibus, non antea extitisse, sed nunc primùm sub Constantio initium cepisse eorum fidem. Omnes etenim illi hæresim suam spectãtes, scripserunt. Adhæc, de Domino sese scripturos assimulantes, alium sibi nominatim designant dominum, Constantium. Is enim fuit, qui potestatem illis impietatis præstitit. Et dixerũt illi Imperatorem suum perpetuũ, quum filium DEI æternũ negent. Adeò per impietatem CHRISTVM oppugnant. Fortasse aũt annotandi Consulatus causam & occasionẽ à sanctorũ prophetarum temporis adscriptione acceperunt. At si hoc ipsum dicere ausi fuerint, inscitiam suam admodũ prodent. Sanctorũ namque hominum prophetiæ temporũ continent memoriam. Sic Esaias quidem, & Oseas, in diebus Oziæ & Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ: Hieremias autẽ temporibus Iosiæ, Ezeciel porrò & Daniel sub Cyro & Dario fuere. Atque item alij alijs annis sunt prophetati, non iacientes ueræ pietatis initium. Ante illorum enim tempora, & perpetua ea fuit: quippe quam ante mundi constitutionẽ DEVS in CHRISTO nobis præparauit. Neque fidei suæ illi tempora indicarunt: nam & ante ea ipsa tempora fideles ipsi fuerant. Sed tempora promissionũ per eos factarum o-
B stenderũt. Promissiones uerò de aduentu Saluatoris nostri præcipuè factæ: quibus tanquam accessio quædã & sequela, res in Israel & apud gentes futuræ sunt annexæ. Et tempora annotata non sunt, sicuti dixi, quod tum cepisset initium fides: sed ut ipsorũ prophetarũ ætas, qua illi qui talia uaticinati essent, uixere, ostenderetur. At nostri isti sapientes nõ historiam commemorantes, neque futura prædicentes, sed scribẽtes, PROMVLGATA EST FIDES CATHOLICA, statim Consulatũ adiecerũt, & mẽsem & diẽ. Et sicuti sancti uiri historiarũ & ministerij sui tẽpora declararũt: ita isti fidei suæ tẽpus annotarũt. Atque utinã de sua ipsorũ fide expresse scripsissent. Illi uerò in initio fidẽ allegant, quã consectati nõ sunt. Nõ enim scripserunt, Ita credimus: sed, PROMVLGATA est fides catholica. Itaque quùm cõsilij eorũ temeritas summã declarat impietatẽ, tum nouũ insolẽsque scripturę inuentũ Arianũ æquat institutũ. Atque hoc ita scribentes, satis docuerunt, tum eos primùm credere cœpisse, atque ab eo tẽpore fidem eorũ in mediũ annunciari uoluisse. Et quẽadmodũ secũdum Euangelistã Lucã, propositũ publicè est decretũ descriptionis siue census agendi, atque idipsum decretũ prius quidem nõ extitit, uerùm ab eis ipsis diebus esse cœpit à promulgãte uulgatũ: itidem & isti scribentes, PROMVLGATA nunc est fides, ostenderunt recentẽ esse hæresis suæ sententiã, nec antehac eã extitisse. Quod si addũt, Catholica: nõ animaduerterũt, se in Phrygũ incidere præuaricationẽ. Ita ut & ipsi perinde atque illi dicãt, Nobis primùm reuelata est, & à nobis initiũ cepit Christianorũ fides. Et sicut illi Maximillam & Montanũ, sic isti pro CHRISTO Dominũ Constantium professioni suæ inscribunt. Quod si iuxta eorum uerba, ab annotato Consulatu fides initiũ habet: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipsi quoque de eis facient, qui

qui ab ipsis de fide sunt instituti, & ante consulatum eum obdormierunt? quo modo eos resuscitabūt, ut quæ prius docuerunt, in illis abstergant: & quæ nunc inuenta scripserūt, eis inserant? Adeò sunt imperiti, nihil aliud quàm prætextus confingere scientes, eosq; absurdos et incredibiles, ut qui secum ipsi statim suam afferant redargutionem.

DECIMI TOMI CAPITA.

I. *De uita & institutione præuaricatoris Iuliani: & ut permißione DEI, Romanorū Imperator sit renunciatus.*

II. *Ut præuaricator & apostata per Thraciam proficiscens, Constantio defuncto, Constantinopolim peruenerit.*

III. *Ut Christianismo abiurato, Iulianus idola coluerit: & ut inter sacrificandum in horrenda spectra inciderit.*

IIII. *Ut idolorum templis apertis, uetusta priuilegia et prouentus Christianis ademptos illis dicarit: & quæ Gazæ & Cæsareæ propter idolorum templa fecerit.*

V. *Quomodo, ut fauorem plebis aucuparetur, omnes paßim Episcopos à Constātio in exilium pulsos reuocarit, cùm propter Constantij odium, tum quòd ecclesiam turbari uellet.*

VI. *Ut etiam magnus Athanasius tum apud uirginem pudicā occultatus, publico se commiserit, & ecclesiam receperit, Georgio Ariano à populo interempto.*

VII. *Iuliani epistola ad populum Alexandrinum missa, de Georgij cæde.*

VIII. *De Eusebio, Nestabo & Zenone fratribus, qui Gazæ martyrium sustinuerunt: & de S. Hilarione, miraculorum editore.*

IX. *De calamitatibus in Phœnice & Heliopoli & Emesa toleratis: & de Aemyliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marco Arethusiorum episcopo.*

X. *De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de ijs qui Ancyræ in Galatia martyrio sunt affecti, Busyride & Basilio: item de Eupsychio Cappadoce.*

XI. *De sancto Artemio: item de sanctis Manuel, Sabel, & Ismael: & de beata Publiā uirgine.*

XII. *Ut Apostata res uenales in foro polluendas contaminandasq; mandarit. De sancto Theodoro tyrone: & de sanctis martyribus, Iuuentino & Maximino.*

XIII. *De reliquijs sanctorum prophetarum, Elisei, & Ioannis præcursoris & baptistæ.*

XIIII. *De Lucifero & Eusebio: ut Antiochiæ in locū Meletij Paulinus sit surrogatus. Item de Alexandrina synodo, quæ consubstantialem patri & filio sanctum spiritum diuinitùs asseruit, Athanasio præsidente.*

XV. *Quæ eadem synodus Alexandriæ de istis uerbis, substantia & subsistentia, euidenter & clarè decreuerit.*

XVI. *Quæ Athanasius in oratione quam de fuga inscripsit, commemoret.*

XVII. *Ut eo tēpore Antiochiæ tres episcopi fuerint, Meletius, Paulinus, & Euzoius: & ut Lucifer Eusebij reprehensionem ægrè ferens, hæreseos suæ autor extiterit: & ut Eusebius Uercellensis & Hilarius Pictauiensis episcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis Romana simul & Græca lingua sanam Nicænæ fidei doctrinam annunciarint.*

XVIII. *De Macedonianis, ut tum magna libertate impietatem suam docuerint. Quid ij senserint, & quibus defensionibus aduersus eorum accusatores sint usi.*

XIX. *De sancto Athanasio, ut ab apostata inquisitus, arte mirifica profugus euaserit.*

XX. *Ut Iulianus denuò idololatriam Græcorum uehementius & acrius cōprobarit. & de Eleusio Cyziceno, Tito Bostrensi, & Mari Chalcedonensi, episcopis.*

XXI. *Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriam confirmaturus, religionis nostræ proprios ritus idolorum cultui accommodare instituit.*

XXII. *Epistola Iuliani ad Pontificē Galatiæ Arsacium, ut Christianorū mores imitando cōsectetur.*

Quæ

XXIII. Quæ contra pietatem nostram impius egerit, & ut dolo exercitum ad Deorum sacrificia, donatiuo ea de causa dato, pellicere tentarit.
XXIIII. De Constitutionibus eius contra nos publicatis, & ut pecunias colligere cœperit.
XXV. Ut insuper Apostata lege lata, Christianis Græcarum artium & institutionum literis interdixerit: & ut Gregorius magnus, & duo Apollinares Syri, sacras scripturas omni genere carminũ expolientes, consilio & instituto eius obstiterint.
XXVI. De Græcis & Ethnicis artibus & literis, etiam Christianis pietatem consectantibus eas utiles esse, easq́ Christianos addiscere oportere.
XXVII. Ut Iulianus expeditione in Persas suscepta, Antiochiam uenerit: atq; ibi propter barbam prolixã ludibrio habitus, contra Antiochenos librũ Misopogona, hoc est, barbæ osorem composuerit.
XXVIII. Quæ præuaricatori huic in Antiochenorum luco Daphne acciderint: & de tumulo sancti Babylæ martyris, & de sancto Theodoro confessore.
XXIX. De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorum quæ per uindictam diuinam passi sunt, qui sacra Christianorum & res diuinas contumelia affecerunt.
XXX. De statua Christi, quã in Phœnice Paneade mulier illa quæ fluxu sanguinis laborarat, erexit.
XXXI. De fonte qui Nicopoli, siue in Emaus est: & de Persea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu CHRISTI sanante.
XXXII. Ut impius religionem nostram extinguere conatus, etiam Iudæis permiserit Hierosolymis templum restaurare: & quæ tum ibi fidem propè omnem excellentia euenerint.
XXXIII. De igne, qui tum ibidem repentè est exortus: & quæ uestimentis hominum figura crucis adhæserunt, signis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento.
XXXIIII Ut Iulianus impetu in Persiden facto, per errorem naues ad Euphraten exusserit: & prælio commisso, occulta plaga ictus interierit.
XXXV. Quod uisiones diuinis quibusdam apparentes, Iuliani apud Persas necem portenderint.
XXXVI. Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani cõtra nos scripserit. Et respõsum, dicta eius refellẽs.
XXXVII. Ex secunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, gestu corporis, morte & sepultura Iuliani.
XXXVIII De imperio pij Imperatoris Iouiniani in Perside.
XXXIX Ut Iouinianus episcopis exulantibus exilium remiserit, & ut stata Christianorum sacra in ecclesijs honorificè restituerit, & idolorum cultum aboleuerit.
XL. Ut Iouiniano etiam Macedoniani Antiochiæ libellum supplicem obtulerint, & ut Synodus ibidem Nicænam fidem approbarit, confessionemq́ suam scriptam ad Imperatorem miserit.
XLI. De sancto Athanasio, ut ab exilio reuocatus, in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res ecclesiarum Aegyptiarum denuò cum potestate administrarit.
XLII. De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanasius ad Imperatorem misit: et ut professio fidei Nicænæ multo iam tempore exagitata, in pristinum statum sit restituta.
XLIII. Ut Imperator Iouinianus in Dadastanis, cum magna piorum omnium iactura, uitã finierit.

ECCLE-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus X.

CAPUT I.

HVNC finem uitæ Constantius habuit: quem quidem A
non parum, quòd aliquid de paterna fidei professione
mutauerit, pœnituit. Sed enim quamuis facilitate inge-
nij & * illecebris religionis ab episcopis, in quorũ po- ** εὐλαβείας δελέατι.*
Constantius ab episcopis seductus. testate fuit, seductus sit, & τῆ ὁμοουσίω consubstantialis
uerbum ex fidei symbolo, sub unionis cõiunctionisq́ʒ
omnium prætextu sustulerit, sinceram tamen dictio-
nis eius sententiam est professus. Quùm etenim DE-
VM VERBVM germanum filium & ante secula ex pa-
Idem patris sui imitator egregius. tre genitum dixit, tum certus manifestusq́ʒ eorũ qui creaturam illum uocare ausi
fuissent, hostis extitit. Et absq́ʒ eo quod diximus, uerum is fuit patris sui exem-
plar in rebus omnibus, maximè uerò in pietate & DEI cultu, atq́ʒ in simulacro-
rum erroris & superstitionis abolitione. Iulianus autem, repugnante nemine,
imperium accepit. Postquam uerò nos in hũc locum historia ipsa deduxit, pau-
cis de eo, qui fuerit, unde ortus, & quibus studijs atq́ʒ institutis ad Imperium per
uenerit, est exponendum. Sed paulo altius res repetenda, non ut uerborum atq́ʒ
orationis uenustatem & elegantiam ostentemus, sed tenui simpliciq́ʒ stylo, quẽ
etiam sacra historia flagitat, sicuti ab initio propositum nobis est, res gestas per-
Res Iuliani Imperatoris. sequamur. Constantinus magnus duos habuit fratres, ex uno quidem secum pa
tre Constante, alia autem matre genitos: Dalmatium, qui alterius Dalmatij pa- B
ter fuit: & Constantium, cuius filij fuere Gallus & Iulianus. Vbi Constantinus
decessit, atq́ʒ imperium ad filium Constantium peruenit, tyrannidem metuens,
& genere sibi propinquos suspectos habens, non bene eos tractauit. Proinde iu-
Dalmatij iunioris cædes. nior Dalmatius, quum iam Cæsar esset, à militibus cæsus est. Et parum abfuit,
quin & duo isti perierint. Sed Gallum consilio cędis morbus exemit, ex quo pro
Galli & Iuliani educatio & institutio. pediem moriturus esse existimatus est. Iuliano autem ætas tenerior profuit,
quòd uixdum octauum attigisset annum. Vbi uerò ira Imperatoris aduersus
eos deferbuit, primùm eis ut in Cappadocia agerent, permissum est, in loco quo-
dam qui Macellum dictus est, non longè à Cæsarea ad Argæum montem sito,
regiam domum, lauacra, hortos & fontes perennes habente. Ibi pro eo atque
decebat, curati sunt, disciplinisq́ʒ & exercitijs ætati ei conuenientibus exculti, sa-
cris quoq́ʒ literis à magistris & præceptoribus eò usq́ʒ docti, ut in album postea
cleri relati sint, & sacros libros populo legerint. Atq́ʒ illi non uerbis modò, sed
Iidem sancto Mamæ martyri templum cõstruunt. & factis studium ardoremq́ʒ in religione suum ostenderunt. Nam qui sacris di-
gnitatibus exornati, atq́ʒ aliter etiam boni uiri, & propter pietatem uirtutemq́ʒ
clari erant, eos ampliter honorarunt: in sacris illi etiam ædibus frequentes fue-
Socrat. lib. 3. cap. 1. & item Eutrop. Gallum in Ionia. runt, & martyrum urnas honoribus & donarijs ornarunt & consecrarunt. At-
que ut alacritatẽ suam martyribus colendis ueluti spectaculo aliquo exhiberent,
honorem sepulchri Mamę martyris inter se, ut id magnifico circũdarẽt templo,
diuise-

diuiserunt. Et quum inter se ut par erat, decertarent, & ambitiosè splendore & magnificentia structuræ alter alterum superare niteretur, res prçter opinionem admiranda accidit. Quæ profectò incredibilis propè esset, nisi qui ibi præsentes eam uiderunt, per traditionis successionem eam usq; ad hæc tempora cōseruassent. Ædificium nanq; Galli pulchrè & ex arbitrio eius processit, & quotidie sua incrementa habuit. In ea uerò parte quam Iulianus construebat, partim parietes ipsi iam excitati conciderunt, partim ex ipsis fundamentis sursum uersum, ueluti uis quæpiam aduersa contrà niteretur, cementa & materia alia eiecta, atque in terram tanquam uento ualido prostrata sunt. Quidam etiam lapides coniungi glutinariq; non potuerunt. Admiranda sanè spectantibus res uisa, quæ posterius certius est cognita. Fuere tamen, qui tum quoq; intellexere, non ex animo illum religionem colere, sed metu Imperatoris Christianismū simulare: & proinde minus gratum acceptumq; martyribus cultum accessumq; ad se eius esse. Pietatem Christianam Iulianus primùm ariolorum consuetudine adductus abiecit. Remissa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deinde Ephesi degebat, in scholis studijs operam nauans: ubi etiam paternæ erant possessiones. Iulianus uerò Constantinopoli in basilica docētes præceptores audiuit: tenuiq; in publico usus est uestitu, Mardonij eunuchi ductu. Grammaticen eum docuit Nicocles Lacon: Rhetoricen autem Hecebolius, qui tum Christianam complexus fuerat religionem. Prouiderat hoc sic Constantius, ueritus ne ad superstitionem, si Græco uteretur magistro, declinaret. Et quum disciplinis discendis præclaro esset ingenio, & cum multis familiarius uiueret, celebrem est famam, ad res quoq; administrandas idoneum eum esse, consequutus. Quin & ad imperium ipsum gerendum optimus est iudicatus. Qua de re quum sermones inualescerent, Constantius est perturbatus. Itaque ex urbe maxima Nicomediam translatus est: ubi ne ad Libanium Syrum Sophistam iret, ei est interdictum. Eo enim tempore à pædagogis urbe Constantinopolitana expulsus ille, Nicomediæ ludum aperuerat, ubi aduersus pædagogos stomachum ostendens, orationē contra eos præclaram conscripsit. Iulianus quum propter religionem Libanij consuetudinem fugere iussus fuisset, quòd tamen summè ei animi beneuolentia coniunctus esset, clàm libros eius comparauit, eosq; diligenter imitari studuit. Interea Maximus philosophus, non Byzantius ille, sed qui Ephesum patriā habuit, & postea à Valentiniano magicarum imposturarum cōuictus, cæsus est, Iuliani fama permotus Nicomediā uenit: cuius quum in Philosophia auditor, tum etiā in superstitione imitator atq; amator acerrimus fuit. Hic illū dicitur non mediocriter ad imperandi libidinem excitasse: quum, sicuti fama uulgatum est, ariolorum sacris initiatum instituisset, & ad Christianismi odium produxisset. Quod quia Constantium latêre non potuit, in grauium rerum suspicionem incidit. Et spe simul ea, in quam faustis augurijs erectus erat, adductus, capite tonso monachus factus est. Ita ille, quem antea reuera receperat, eum tum falso præ se tulit Christianismum. Et occultè philosophiæ operam dedit: apertè autem in lectorum Nicomediæ ordinē lectus, sacras legit literas. Qua re, eam quam de illo Imperator cōceperat, suspicionē aboleuit. Deinde uerò eò est prouectus, ut si quæ ars esset rerum futurarum diuinatrix, scrutaretur, necessarioq; eam sibi discendam esse putaret. Propterea si quē eius rei studiosum cognouit, statim eum sibi amicum fecit. Et paulatim cum plerisq; suorum sodalium consilium suum communicauit. Et tum demum urbes gloria florentes fore, quasi diuinans prædixit, quum ipse ad rerum summam perueniret. Ob quam causam etiam Nicomedia relicta, Asiam petijt: & cum eiusmodi hominum genere quum ibi familiarius

R uiueret,

Galli structura rectè procedit: Iuliani minimè.

Ni. Cl. Iulianus Christianismum simulauit.

Ephesi, ubi possessiōes paternas habuit, Iulianum autem Cōstantinopoli, sub magistris & præceptoribus utrunq; doctum atq; educatum esse scribunt. Iulianum in lectorū ordinem cooptatū esse, & in publicis ecclesiæ conuentib. sacros libros populo legisse, Theodorus dicit lib. 3. cap. 2.

Præceptores eius.

ἐν τῷ μεγίστῳ τῶν πόλεων. Niceph. ἐν τῇ μεγαλοπόλει. Socr. lib. 3 cap. 1.

Libanius Sophista.

Oratio eius cōtra Pædagogos

Maximus Ephesius philosophus.

Iulianus monachus factus, propter suspicionē Constātij de se conceptā.

Idem diuinationibus studet addiscendis.

Imperium sibi ipse ariolans pollicetur.

uiueret, magis atque magis rerũ talium studium in eo est cõfirmatum. Porrò ubi A frater eius Gallus Cæsar factus, & res eum nouas moliri nunciatũ est, & hic affectati imperij suspectus fuit, & propterea sub custodia habitus est. Cæterùm quũ pro eo Eusebia Constantij uxor precata esset, Athenas ad philosophos est missus. Et hunc quidem profectionis eius obtendit prætextum, uelut Grecis ibi disciplinis operam nauaturus esset. Res autem ipsa erat, ut de rebus, quas sibi persequendas statuerat, cum impostoribus ageret magis. Atque Athenis agens, unà cum Basilio & Gregorio scholas frequentauit, qui ex indicijs quibusdã abditam hominis improbitatem, mentis oculis deprehenderunt. Et Constantius, ut paucis rem explicem, illum inde accitum Cæsarem creauit: & in matrimonium ei sorore Constantia tradita, in Occidentalem Galliam misit. Stipendiarij enim milites, quos aduersus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidente Constãtius ductos alebat, nulli ei erãt usui. Quin potius barbaro corrupti instituto, Gallias uastabãt: & cum detrimento ipsius, imperio Romano subditas urbes diripiebant. At quòd iuuenis adhuc esset, nihil ei, quod sine ducũ qui in eius comitatu erant, consilio ageret, permisit. Vbi uerò illi non rectè rem militarem administrarent, ipse ut potuit per se bellum gessit, militibus ardorem quendam indidit, animosioresque ad prælia committẽda & pericula adeunda cohortationibus præmijsque ob barbaros cæsos propositis reddidit. Quæ sanè res initiũ præbuit, ut barbari subinde uictori inferiores essẽt, ipse autẽ & gratia & egregia fama polleret. Atque ubi Cõstantio ducum languorem & ignauiam indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum consilio & opera, cum hostibus prælio sæpe cõmisso, uictoriam fortiter reportauit, eosque ad legationem mittendam coegit. Ceterùm illis Constantij prætendentibus literas, quibus eos rursum ad fœdus & societatem belli cum Romanis ineundam inuitabat, ipse tẽpus ex industria extraxit, & oratorem eorum ubi aliquandiu distulit, & spem eidẽ fecit, fœdus acceptũ à Cõstantio iri, præter expectationem omniũ copijs suis barbaros adortus, maxima B uictos clade afflixit, regemque eorum uinctum ad Constantium misit. Ea uictoria ex sententia potitus, à militibus Romanorum Imperator est renunciatus. Atque ubi tum Imperatoriæ coronæ copia non fuit, ex satellitibus quidam, torquem quam in collo gestabat, capiti illius imposuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddã ingrederetur, coronã inter duas columnas suspensam, sicuti mos est urbes exornare, quàm aptissimè in caput prætereuntis decidisse. Quæ res permultis pro omine & indicio accepta est, Imperij quoque summam ad eum peruenturam esse. Illud quoque sermonibus uulgatũ fuit, ab insidiante uitæ eius Constantio bellũ id aduersus barbaros ei mandatũ esse, ut cum illis manu conserta interiret. Sed fama ea apud me parum admodũ habet fidei. Cur enim Cæsaris illi primùm dignitatem tribuisset, sororemque ei nuptui dedisset? Cur optatis eius, ut socordibus alij surrogarentur duces, morem gessisset: & qui ad prælia committenda strenui essent, bellumque rectè gererẽt, misisset, nisi amico & beneuolo in eum fuisset animo? Itaque colligere satis licet, bene ei ab initio Imperatorem uoluisse, & ob id Cæsarem eum declarasse. At ubi ille se non permittente, Augustus est renunciatus, uel metuentem eum sibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratrique eius intulerat, uel parem illius cum suo honorem molestè ferentem, per eos qui dicti sunt barbaros, postea fortè insidias ei struxisse. Sed hoc, iudicio cuiusque relinquimus.

Eusebia Constantij cõiunx.

Iulianus Athenis apud philosophos, Basiliũ & Gregorium Nazãzenũ cõdiscipulos habet. Idẽ Cæsar creatus, in Gallias missus est.

Constantia soror Constantij, Iuliani coniunx.

Iulianus in Gallia rectè rẽ gerit.

Socr. Helenam habet.

Socrat. & Eutrop. legatos in uincula coniectos esse addunt.

Apud Argẽtoratũ ingentes hostiũ copias deleuit. Stabãt acerui cadauerũ montiũ instar, fluebat cruor fluminũ modo, captus rex nobilis Chonodomarius, &c. Eutrop.

† Iulianus imperator à militibus lectus.

Imperiũ eius prodigio designatum.

An Cõstantius Iulianũ, quod perditum eum uellet, contra Barbaros miserit.

Ad hunc

† Iulianus hostes ex Gallia ultra Rhenum fugauit. Ad undecim millia Rom. qui iure belli capti seruiebant, ab Almanis recepit, Agrippina occupata. Idem cum Almanis eisdem bellũ gessit, & per Mariobaudẽ tribunũ castra Herculis, Quadriburgiũ, Stricensium, Niuesium, Bonam, Antenacum, & Bingium, ciuitates cepit. Sarmatas item & Quados uicit. Oros. Ammiã.

A

CAPUT II.

> *Minimè Philosophica Iuliani instituta.*

AD hunc certè quidem modum Iulianus imperium arripuit. An uerò philosophici instituti sint, quæ mox deinde gesſit, & idipſum in medio cuiq; diſpiciendum relinquo. Nam (quod alioqui fieri ſolet) nulla ad Conſtantiũ adhuc ſuperſtitẽ, à quo beneficia multa ſe accepiſſe, ſeruatumq; adeò eſſe ſciebat, legatione, quę illum excuſaret & defenderet, miſſa, ſtatim eos magiſtratu abire exautoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorum locum ſuffecit, omniaq; ad uoluntatẽ tantum ſuam egit. Et Cõſtantium ridens, pleriſq; in locis epiſtolas eius recitauit, quibus ille barbaros contra Magnentium euocans, in Romanorũ ditionem adduxit. Multitudinem quoq; arte circumuentam, & ab illo alienatam, in partes ſuas pertraxit. Ac derepentè ſimulationi quoq; illi, qua Chriſtianũ ſe eſſe finxit, nuncio remiſſo, dæmonũ templa frequentauit: & ſacrificans, ſimulacriſq; ſeſe dedens, Pontificem ſeipſum uocauit, feſtos Græcorũ dies peragere permiſit, & qui ſub poteſtate eius erant ciues ad eundem cultum ſuaſionibus perducere intendit. Et profectò ciuile ille concitaſſet bellum, & quantum in ipſo ſitum erat, ſanguine fuſo de exuberanti philoſophia eius iudicium factum fuiſſet, niſi DEVS, qui omnia, ignota & occulta ratione in melius dirigit, alterũ ad ſe cum nullo aduerſarij ipſius detrimẽto tranſtuliſſet. Quum enim Conſtantius in Syria excurſiones atq; expeditiones Perſicas compeſceret, illi interea uiſum eſt, Illyricum ſine prælio imperio ſuo ſubijcere. Atq; aſsimulans ſe ad Cõſtantium tendere, ueluti culpam, perinde atq; inuitus imperij inſignia recepiſſet, deprecaturus, ulterius inde Thraciam uerſus proceſſit: & ubi in eius regionis montes peruenit, quum poſt uindemiã † Vergiliç occiderent, uites gemmis & uuis recẽtibus germinarunt, & ros ex aere in ipſum comitesq; eius ita diffuſus eſt, ut gutta quælibet in ſagis illorũ crucis formã repræſentaret. Et alij quidem aliter prodigia atq; indicia hæc acceperunt. Verùm per uuas immaturas, intempeſtiuũ eius minimeq; diuturnum imperium eſt deſignatum. Crux autem Chriſtianorum doctrinam cœleſtem eſſe, omneſq; ea conſignari oportere portendit. Vtrunq; ſanè poſterioribus temporibus uerum eſſe confirmatum eſt. Iulianus ubi in Thraciæ montanis fuit, Conſtantius extinctus eſſe ad Mopſi fontes dictus eſt. Et ipſe Conſtantinopolim ingreſſus, Imperator eſt ſalutatus. Ibi Cõſtantij funus magnificè curauit, atq; id dempto è capite ſuo diademate producens ſequutus eſt, mortuũ cum honore afficiens, cuius uitam infeſtis ſignis petierat. Græci ſanè ſermonibus tum iactarunt, Iulianum uaticinandi quadam arte eam rerum mutationem pręuidiſſe, & ob id in Thraciã properaſſe. Quod hercle certum haberi poſſet, ſi ſuum ipſe quoq; obitũ iamiam ei imminentẽ, qui quaſi in ſomnis imperiũ tantũ deguſtauit, uidiſſet. Eſſet nanq; à ſtultitia non alienũ, ſi ipſe & Conſtantij mortem, & ſuam in Perſarum finibus cædem proſpectam habens, ſua ſpõte ad interitum proſiluiſſet. Hoc quidem nõ aliud eſt, quàm ipſi inconſultam temeritatẽ & Imperatoriæ artis imperitiam accommodare: Imperiũ autem Romanorũ in tantum conijcere periculũ, ut id ferè totum, aut maxima certè ex parte Perſis ſit ſubditum. Hæc quidem hactenus.

> *Conſtantij uiuentis ſuggillatio.*
>
> *A Chriſtianiſmo aperta defectio.*
>
> *Diuina prouidentia Conſtãtius ante bellũ ciuile mortuus.*
>
> *† ὁ πάντα σὺν ἀρετῇ λέγων καὶ ὢν συμφέροντα.*
>
> *Profectio Iuliani in Thraciã.*
>
> *Prodigioſè uites poſt uindemiã germinãt.*

B

> ** Pleiades. Sozom. lib. 5. cap. 1.*
>
> *Ros, crucis forma in Iulianũ decidit.*
>
> *Quid prodigia ea portenderint.*
>
> *Iulianus Conſtantinopoli funus Conſtantij curat.*

CAPUT III.

> *Iuliani apoſtaſia.*

IVlianus porrò imperio potitus, tã impudẽter & apertè dicitur religionẽ abiuraſſe, ut ipſum etiã pernegauerit CHRISTVM, & ſacrificijs quibuſdã dęmonũq; deteſtãdis inuocationib. & uictimarũ ſanguine ſacrũ ablueerit lauacrum, atq; ſeipſum à myſterijs eccleſiæ exautoratum excluſerit: & deinceps nõ modò priuatim, ſed publicè etiam, quæcunq; Græcis

Crux coronata se in extis uicti mae sacrificanti apostatae exhibet.

permittuntur sacra & sacrificia, eis uteretur. Enimuero solennem ei hostiam mactanti, in extis eius crucis signũ corona circundatũ apparuisse dicitur. Quod eis qui illi operã dabãt, nõ paruũ incussit timorẽ, CHRISTI potentiam doctrinamq́ nostrã perpetuò duraturã, suspectam habentibus: quòd corona uictoriæ signũ esset, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atque seipsam desinens, finem nullũ portenderet. At sacerdos qui sacro præfuit, ne ea re perturbaretur, illum admonuit: uictimam enim nouũ quiddam ostẽdere, Christianum scilicet dogma iam cõprimi, & ad seipsum reuerti, circuloq́ne sicuti prius, finibus nullis constitutis, quocunq; uellet loco longè lateq́; propagaretur, in angustum redactum. Alio item tẽpore, quum celebre quoddã adytũ diuinationis gratia subiret, & subitò sese horrenda quædã spectra ingererent, eius rei propter quam ingressus fuerat oblitus (ætate enim prouectiore ad idolorum sacra se cõtulerat) quòd in reb. dubijs & periculosis crucis signaculo tanq; præsenti auxilio uti cõsueuisset, ueluti discrimine circumuentus, ad consuetũ præsidium confugit. Per timorẽ enim se CHRISTI signo cõsignauit, & confestim omnia euanuere. Ita res quæ tentata fuerat, infecta tum permãsit. Sacri uerò eius antistes, quòd quid ageret, nesciret: causam aũt cur dæmones disparuissent, nõ ignoraret: Aufugerunt illi, inquit, quod signum hoc perinde atq; execrandũ piaculũ odere. Et admonitum illũ, ut forti esset animo, neq; quicq; Christianæ rei exhiberet aut cogitaret, rursum ad sacrũ id duxit. Christiani ubi hæc audiere, non mediocriter sunt perculsi. metuerunt enim sibi: & Imperatorẽ sacris eiuscemodi addictũ uidentes, in persequutionis timorem inciderũt. Et expectatio periculorũ periculis ipsis maior fuit. Quũ enim aliquandiu iam ærumnas & calamitates dedidicissent, uel sola ueterũ malorum recordatio eos terrens, metu contrahebat. Omnes certè animis consternati erant, quòd tantum Imperatoris eius in religionẽ odium cernerent, qui antea Christianus fuisset, parentibus pijs & dogmatis ipsius studiosis progenitus, iuxta ecclesiæ mores & constitutiones productus, sacris literis edoctus, & à sacerdotibus & episcopis educatus. Quapropter tantam illius immutationem insustentabilem fore putabant.

Sinistra eius portenti expositio.

In ipsa idolomania Iulianus spectris diabolicis conterritus, signaculo crucis ea fugat.

Propter Iuliani defectionem Christiani maximopere sibi metuunt.

A (margin, beside first line); B (margin, beside "la ueterũ malorum recordatio")

CAPUT IIII.

Idololatriã Iulianus, quoad potest, in integrũ restituit.

PORrò quum solus rerũ potiretur, statim quæcunq; in Oriente idolorum tẽpla reliqua fuere, aperuit: & quæ negligẽtius curata fuissent, instaurari iussit. Si quæ autẽ prorsus diruta essent, denuò ea extrui præcepit, aras repurgauit: & ueteres reditus nobis auferẽs, illis rursum sacrauit. Antiquos urbium ritus, prisca sacrificia, & uæsanas ineptias renouauit. Neq; eum puduit publicè dijs sacrificare. Et identidem libans, qui cum eo eiusmodi sacris uacabant, eos maximis est prosequutus honoribus. Rerum sacrarum præfectis, sacerdotibus, & canephoris, quæ cõsuetudo prisca tulerat, dedit. Et autoritate sua eos confirmauit: id quod ante Constantinum Imperatores quoq; alij fecerant. Rebus eiusmodi uacantibus, immunitatem tributorum sanctione dedit, annonã templorũ sacrorumq́; ministris donauit: & ut cathari, hoc est, puri siue sacrosancti essent, lege lata cauit, & ab alijs hominibus eos secreuit. Nili cubitum Serapidi deo restituit: & uetusta præterea patriaq́; iura, quæ Constantinus ciues suos ad ueram pietatem cohortans, ecclesiæ CHRISTI tribuerat. Vrbibus, quas sacra Græcorũ sequi cognouisset, quas uoluere donationes affatim dedit: quas autem in CHRISTI religione ardentiores esse sciret, infestus eis fuit, neq; ad eas diuertere uoluit. Et persœpe quum legationes ad eum propter casum aliquem qui incidisset prouinciales mitterent, preces eorum reiecit. Quod sanè ciuitati Nisibenę accidit. Quum enim expeditionẽ aduersus eos

Persæ

Philochorus dicit, Erichthonio regnante, Athenis primũ constitutũ esse, ut uirgines dignitate præstãtes canistra Iunoni deæ ferrẽt. In quib. ea erãt, quæ ad sacrificia Panathenaicis, alijsque conuentib. peragẽda, pertinebãt. Suid. Dicitur hic κανηφόρος. hoc est Canistrifera. Cicer. Habe Canephoras, Deorum simulacra uestitu.

καθαροί.

Iulianus Idololatris benignissimus, Christianis autẽ infensissimus.

Persæ susceperunt, & ipsi ea de causa Oratores suos ad eum miserunt, nõ modò auxilium eis ferre noluit, sed etiã minatus est, se urbem eam oculis suis non uisurum: neq; eò uenturũ, ut quæ sacra & detestanda esset, neq; templa deorum aperire, aut Græcorum religionem suscipere uellet. Et Constantienses in Palæstina eodem nomine arguens, ciuitatem eorũ Gazæis subiecit. Constantiam nanque, sicuti suprà diximus, quum Gazæorũ nauale esset, & Maiuma uocaretur, Constantinus propter egregiũ eius in fide Christiana ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Constantio dicatam, legibus suis uti per constitutionẽ iusserat: minus conuenire arbitratus, ut ea Gazæ ciuitati Græcis ritibus admodũ addictæ, subiecta esset. At ubi Iulianus imperiũ est consequutus, Gazæi aduersus Constantienses iure egerunt. Quorũ ipse iudex, sicuti antea fuerat, ita Constantiam iuri Gazæorũ ad uiginti stadia ab ipsis distantem, adiudicauit. Cõstantij quoq; appellationẽ ei ademit, & portum Gazę uocauit. Et unũ utraq; loca præfectum, eosdemq; magistratus habuere: ecclesiæ solæ duas esse ciuitates ostẽdêre. utraq; enim sub suo uixit Episcopo & clero, & fines ambarum templa cuiusq; designarunt. Cæterum Gazæorum quidam episcopus postea, quum suus apud Maiumitas antistes decessisset, hoc egit, ut utræq; in unam ecclesiã redigerentur: non æquum esse dicens, ut duo essent in una ciuitate episcopi. Cui quum Maiumitæ resisterent, Synodus prouincialis rectè rem decidit, & suũ Maiumæ episcopum legit: conuenire arbitrata, ut qui semel à pio Imperatore, propter ueram religionem primario ciuitatis iure honorati essent, non aliud per impij principis iudicium sequerent & facerẽt. Proinde ille merito honore, qui semel eis datus esset, ecclesiæ fruerentur, & res ea loco suo immota maneret. Atq; hoc quidẽ sic non

Constantiã Palestinæ Gazæis subijcit.

Gazæ portus.

B longe pòst est actum. Eodem anno Cappadocum quoq; Cæsaream urbem magnam & locupletem, Iulianus è ciuitatũ albo expunxit, & Cæsaris ei cognomen abstulit. Primùm enim Mazacam eam uocatam, Claudius Cæsar appellatione mutata, nomine suo cohonestauit. Summo aũt ciuitatem eam odio persequebatur tyrannus, quòd propter eximium in CHRISTVM amorẽ & desideriũ maximè celebris esset, & uetusta simulacrorũ delubra euertisset: Iouis scilicet πολιούχου, hoc est tutelaris, & Apollinis πατρῴου, id est patrij. Vbi uerò postea Fortunę templum sunt demoliti, plurimũ toti urbi succensuit, & Græcos non adeò multos eam incolentes incusauit: ac si quid durius perferendum sit, tum ferendum pro fortuna fuisse, eis obiecit. Trecẽtas sanè auri libras ab eis qui fines urbis eius coluere, ui exegit. Clerum autẽ omnem muneribus & ministerijs militaribus in ea regione attribuit: quod quum sumptibus onerosum, tum ignominia contumeliosum existimatũ est. Et Christianis omnib. tributo imposito, urbe ea perinde atq; uico aliquo est usus. Iure quoq; iurando interposito, minatus eis est, nisi q̃ primùm templa deorum restituerẽt, quicquid posset calamitatis ciuitati se illaturum, & postremò capita etiam ablaturum esse Gallilęis: sic enim per contumeliam Christianos nominauit. Atq; ille minas eiusmodi ad rem cõtulisset, nisi fatalis necessitas morte eum præuenisset. Neq; ab initio per misericordiã humaniorem se erga Christianos exhibuit, minusq; grauiorẽ ueterib. persecutoribus: sed quòd nihil momẽti Græcorum superstitioni constituendæ, Christianorũ intolerabilia etiã supplicia afferre, quinetiã dogma nostrum maiora per ea capere incrementa sciret. Ingens enim ex eo Christianis accessit gloria, quòd ex eis multi fortiter mortẽ sibi obeundã duxerint. Præterea uerò laudẽ eam nobis inuidit. Et à tormentis quidẽ & igne, & ferro, & pelagi undis abstinuit: neq; uiuos uel in barathrũ coniecit, uel in terra defodit, quæ alij ante eum persecutores fecerãt, quod hæc necessariò animi sententiã non mutarent: cohortationib. uerò & per-

Cæsaream Cappadocum in ordinem Iulianus redigit. Tyrãnicè eam urbem tractat.

Sub monte Argeo Mazacá, quæ nunc Cæsarea nominatur. Pli. lib. 6. ca. 3.

Galilæi à Iuliano Christiani nominati.

Quo consilio idem humaniorẽ se primum erga Christianos esse assimularit.

suasionibus multitudinem ad impietatem pertrahendam esse censuit. Eo modo A facile se superiorem fore, & quod uellet effecturum esse, ratus est: aut fortasse, ut admirandus esse, & præter expectationē perhumanus in eis uideretur, non statim uim eis adhibendam esse putauit.

CAPUT V.

Huiusmodi agitans cōsilia, qui à Cōstantio in exiliū pulsi propter religionem fuerāt, omnibus potestatē redeundi fecit: & quorū bona publicata fuerāt, ea illis restituit. Edicta publicata, ne Christiani iniurijs afficerent, néue per uim aut cōtumeliam ad sacrificia adigerent. Si qui uerò sua spōte ad aras accedere uellēt, eos prius deorū placandorū gratia lustrari purgariq́ debere. Annonā & immunitatē, quā Cōstantinus pro sua erga Deū obseruantia clericis cōcesserat, ipse abrogauit, & in publicos prouentus retulit. Quæ uerò uiduis & uirginib. propter inopiā cleri, alimēta ē publico largienda destinata erant, ægrè & difficulter exigebant. Constantinus nanq;, quū ecclesias constitueret atq; ordinaret, ex cuiusq; urbis prouentibus toti clero, quātum ad uitam tolerandam satis esset, rerum necessariarum tribuit, eamq́ rem sanctione legis cōfirmauit, quæ hucusq; cōseruat. Sub Iuliano exactio eorū prouentuum dura admodū & grauis fuit, sicuti id exactorū ipsorum testant monumēta. Cæterùm parū fuit tyranno, tam hostili esse erga nos animo, nisi suū aduersus ecclesiam odiū ad excidiū eius prorsus conuerteret. Quæcūq; enim ei suppeditabant sacra uasa & donaria, ea abstulit, & in idolorū delubris reposuit. Vim etiā illā eis adhibuit, qui sub Cōstantino & Constantio templa deorū euertissent, ut uel ea celeriter restaurarent, uel æstimationē structuræ eorum persoluerēt. Sin hoc minus facerent, ut durius acciperent, & in uincula cōijcerentur, mandauit. Vnde illud satis conijcere licet, in eo quidē illum ueterib. persequutoribus, quòd corpora cum cōtumelia nō excruciauerit, moderatiorē fuisse: rebus aūt alijs modis omnibus illos exuperasse. Omni nanq; ex parte ecclesiam affligere, manifestè est uisus: & uno tantū modo humanior iudicatus, quòd episcopos sub Constantio B exilio mulctatos reuocauit, & in urbes suas redire permisit. Atq; id ille nō misericordia fecit, sicut colligere est: sed ut episcopos inter se cōmittens, ad intestinū armaret bellū, & suis ipsa dissidijs ecclesia labefactaretur. Fortasse etiam, ut Constantiū apud Romani imperij subditos, in odiū & inuidiā adduceret: tum Græcos, qui eisdem secū operarentur sacris, fauore prosequens: tum episcopos, qui propter CHRISTVM afflicti essent, ab iniuria uindicans. Itaq; eunuchos quoque imperiali aula exegit. Eusebium aūt, qui primū in ea locū tenuerat, morte etiam mulctauit. cui aliam quoq; ob causam infensus fuit: suspectū enim ueluti fraternæ necis suasorē habuit. Syrum aūt Ætium, autorē & ducem hæresis Eunomij, & Cōstantij sentētia, qui eum propter familiaritatē Galli suspectū quoq; habuerat, damnatum, & in exilium actum, perq; benignis literis reuocauit, & publica uectura reduxit. Propter Constantium quidē, Eleusium etiā Cyzicenū impensis proprijs, quam solo æquauerat sub Constantio Nouatianorū ecclesiam, uno atque altero mense restituere iussit. Sed & ex alijs plurimis rebus æstimare est, propter Constantij odium, quum multa in nos ipsum duriter fecisse: tum quæ ab alijs quoq; fiebant, eis delectatum esse.

Clero Iulianus annonam suam adimit.

Donatio Cōstantini.

Viduis & uirginibus sacris ægrè eam concedit.

Sacras Christianorū ædes Iulianus diripit.

Quā se mitior, qua item sæuior prioribus ecclesiæ persequutoribus is fuerit.

Quur episcopos idē ab exilio reuocauerit.

Eusebij cubicularij cædes.

Ætius ab exilio reductus.

Eleusius Cyzicenus Nouatianorū ecclesiam dirutam restituere iussus.

CAPUT VI.

TVm Athanasius etiā, q̄ multis annis latuerat, Cōstantij morte cognita, noctu Alexādriæ in ecclesia apparuit, & miraculo derepentè omnibus quasi mortuus quispiam ab inferis reuersus fuit. Ex quo enim Georgij insidijs, & Constantij iussu Ægypti præfectus eum non cepit, atq; ipse fuga sibi consuluit,

Athanasius cū annis aliquot latuisset, subitò Alexandriæ apparet.

Virgo formosissima, eademq́ castissima, Athanasium latentem fouit.

A consuluit, ad Iuliani usq; imperiũ, apud mulierẽ quandam uirginẽ Alexandriæ occultatus latuit: quæ tantũ forma excelluisse traditur, ut stuporẽ prorsus ea spectantibus incuteret, & nemo eorum qui castiorẽ uitã sectari cõstituissent, in colloquiũ eius ueniret, ne scilicet eo nomine reprehensione nõ careret. Atq; illa tametsi ita florẽs & uiuida esset, pudicitia tamen & sanctitate uitæ nõ excidit. Quę res solæ, quãuis nihil adiumẽti à natura ad decorẽ accedat, ornamẽto esse solent. Vt propè uerũ esse non uideatur, quod à maioribus dictũ est: Qualia sint corpora, tales etiã esse animos. Quin è diuerso potius, ad animorũ instituta, corporũ quoq; mores cõformãtur: & quale quisq; exercet studium, talis etiam esse apparet, quocunq; id accidat tempore. Atq; ad hãc rationem si quis rem certò exigat, rectè id sic eũ dicturum, neq; quẽpiã qui reluctetur habiturũ esse, existimarim. Athanasius quidem diuina prouidentia ad uirginem hanc deductus, atq; apud eã seruatus est. Et si quis euentum rei cõsiderare uelit, diuinã prorsus dispositionẽ esse reperiet. Vt enĩ nihil molestiæ & negocij Athanasio & familiarib. eius exhiberetur, si quis tentare aut iuramẽto cogere quenq; ex illis, ad eum scilicet prodendũ, uoluisset: rectè hoc sic institutũ, ut latẽs apud mulierem occultaretur, quã nemo id perlaturã esse putauit. Propter formæ uerò uenustatem neq; in suspicionem cuiq; incidit, apud eã episcopũ occultari. At illa uirili planè animo uirum eum ad se recepit, & prudentia mira ad finem usq; thesaurum tãtum seruauit. Tãta aũt in eum honestis p̃standis ministerijs fuit fide, ut & pedib. lauandis, & cibo alijsq; naturæ nostræ necessarijs utilibusq; reb. exhibẽdis una ipsa ritè ei inseruierit, & de libris quib. opus habuit, cõmodauerit. Atq; id quũ longo tempore fecisset, nemo tamen q̃ Alexandrinã incoluit urbem, cognouit. Athanasius

Diuina prouidentia in Athanasio conseruando.

B qui ita subitò apparuit, ab uniuersa multitudine receptus, in ecclesias est deductus. Ariani autem eiecti, seorsim cõuentus egere, Lucio quodam, qui eis episcopus p̃esset, lecto. Georgius enĩ à plebe interfectus fuerat. Postq; enĩ Cõstantium decessisse, & Iulianum ad imperij summã peruenisse cognitum est, statim impetu omni quicquid erat Alexãdriæ Græcæ superstitionis sectatorũ, ad seditionẽ prorupere: & clamore uno incursionem in Georgium, tanq; eum interempturi, fecere. Et tum q̃dem à cæde abstinuerũt, atq; carceri eum incluserunt: uerùm nõ multo post inde extractum, ferro necarunt. Deinde camelo q̃si nouum quoddã clitellarum genus impositum, per medium forum, cadaueri per furorẽ & contumeliã impudenter insultãtes, duxerunt: circa crepusculum autem ueluti ea iniuria satiati, quicquid à raptatione ea superfuit corporis, igni cõbusserunt. Arianis q̃dem hoc sic Georgio ab Athanasij studiosis accidisse uidetur: sed res aliter habet. Nã ille odio suo Gręcos in se cõcitauerat, eo q̃ patria eorũ sacra inhibuisset, tẽpla deorũ destruxisset, simulacris cõuiciãdo illusisset, & bona eorũ publicasset. Adhæc inuidiã quoq; eius auxit, q̃ multũ apud Imperatorẽ autoritate ualuisset. Solent enĩ multitudini, q̃ aliq; obtinent potestatẽ, esse exosi. Insuper tum quoq; quod † de Mithrio * actum fuerat, tumultũ cõtra eum motũ admodũ auxit. Nã locũ eum diu neglectum, Constãtius ecclesiæ Alexãdrinæ donauerat. Georgius autem eum repurgãs, ut ædem sacrã Deo excitaret, subterraneum antrum reperit: in quo simulacra, & alia quędã symbola, & signa Græcarum nugarum & præstigiarum, ut ita dicam, eorumq; qui sacris ab ipsis instituti atq; initiati fuissent, erant. Quæ sanè ridicula, & noua cernentib. sunt uisa, proindeq; meritò per ludibrium irrisa. * Gręci autem pudorẽ propter mysteria & arcana sua reuelata affecti, confertim manu coacta, gladijs, lapidibus & clauis impetum in Christianos fece-

Lucius Arianorum Alexãdriæ episc.

Cædes Georgij Ariani Alexandrini episcopi.

Abolendæ idololatriæ Georgius Alexãdrinus odiũ Ethnicorũ in se ad cædẽ usq; concitauit.

** In quo olim Græci Mithræ sacrificantes homines mactabant. Socr. lib. 3. cap. 2.*

Idolomaniæ fœditas in publicum producta.

** Idololatræ sacra sua acerrimè propugnarunt.*

† *Mithram Persæ solem esse putant, cui hostias multas sacrificant. Huius sacris nõ initiabatur, nisi per gradus quosdam tormentorum ad ea peruenisset, & sanctum se, perpessionisq; expertem esse declarasset. Suid. Mithrion, Solis templum: Mithriaca, Solis sacra. Lamprid. de Commodo: Sacra Mithriaca homicidio uero polluit.*

nos fecerunt,& multos occiderunt, quosdam uulnerarunt, & nonnullos etiam ex eis ad dogmatis contumeliam in crucem egerunt,atq; abierūt. Georgius cœptum opus imperfectum reliquit. Græci porrò Iuliani imperio tanq̃ oportunitate quadã oblata, pro eo atq; uoluere usi, ipsum etiã Georgiū interemere. Hoc ipsum Imperator quoq; literis suis,magis scilicet populū Alexandrinū, q̃ Christianos incusans,testatur:quod ille profectò nõ fecisset,nisi eum ueritatis uis coegisset: Christianos certè,qualescunq; illos tandē, Georgianæ cædis, q̃ Græcos, autores fuisse maluisset. Sed ille minimè rem celauit, quamuis grauius etiã nos perstringēs. In epistola enim ad Alexandrinos,stomachari se simulãs,uerbis eos perstringit,coercionē remittēs. Id quod se facere dicit, ob reuerentiam tutelaris dei Serapidis,& conditoris eius urbis Alexandri,atq; item auunculi Iuliani, qui Alexãdriæ & Ægypti præfectus fuit:uir superstitioni Græcarum nugarum deditissimus,& Christianorum hostis uehemētissimus. Tanto enim is erga nos odio flagrauit,ut citra Imperatoris sententiam, multis autor fuerit, ut ad sanguinem usq; martyrij certamē peragerēt. Mihi etiam molestum non erit,epistolam eam Iuliani,operi huic nostro annectere,atq; etiam quæ auunculus eius Iulianus aduersus fidei nostræ professionē egerit. Epistola hisce uerbis conscripta fuit:

Non orthodoxi Christiani, sed gētiles Graeci Georgium necarunt.

Iulianus Iuliani Imp. auunculus, Ægypti præfectus.

CAPUT VII.

Iuliani epistola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

IMperator Cæsar Iulianus Maximus Augustus, populo Alexandrino. Siquidem Alexandrum, qui urbē uestrã condidit, & præ eo magnum atq; sanctiss. deum Serapidem nõ ueremini,quomodo publici cõmodi, humanitatis & decori nullam prorsus rationē habuistis? addo etiam nostri?quos dij omnes, in primis uerò magnus Serapis, imperare toti orbi uoluerūt. Cõueniebat certè,ut iudiciū de ijs qui iniuriam uobis intulere,nobis reseruaretur. Sed ira fortasse & furor uos decepit:qui sanè mentem hominibus auferens,grauia solet admittere flagitia. Deinde aūt impetu sedato,cõsilio,quod subitò rectè uobis captū erat,mox per contemptū legum, uim publicam adiecistis:neq; uos,* qui populi nomine cēsemini,ea tētare & facere puduit, quæ in illis rectè reprehēdistis atq; odistis. Dicite nanq; mihi,per Serapidē,quænam ob delicta Georgio succēsuistis? Beatissimū, uidelicet dicetis, Cõstantium in nos cõmouit,deinde in urbē sacrã exercitū induxit,Et Ægypti præfectus,ubi sanctissimū Dei templum inuasit,imagines,donaria, & sacrum ornatū diripuit, nobis meritò indignantib.& Deum seu potius bona Dei defendere uolētibus. Atque ille armatos in nos iniquè,illegitimè & impiè immittere est ausus, Georgius fortasse Georgiū magis q̃ Cõstantium metuēs, qui melius sibi ipsi cõsuluisset,si moderatè nobiscū & ciuiliter,nec tam tyrãnicè egisset. Sedenim eas ob iniurias deorū hosti Georgio infensi,sacrã piaculo cõtaminastis urbē,cum illū iudicū calculis subijcere potueritis. Sic enim res ea nõ cędes,neq; legū uiolatio,sed legitimū fuisset iudiciū: quod uos quidē innocuos cõseruasset, illum autē q̃ maxima cõmisit facinora coercuisset, atq; omnes pręterea ad meliorē frugem reduxisset,q deos cõtemnunt,& tãtas urbes populosq; florētes nihili faciūt,potestatiq; suæ,aduersus illos seueritatē,perinde atq; * accesionē quandã adijciunt. Cõferte hãc cum ea quã paulo antè ad uos dedi epistola, & quãtum inter se differãt cognoscite. Quas eñ tum ad uos laudes scripsi?Nunc uerò per deos ipsos iuro, laudarem quidē uos libenter, facere id aūt,ꝓpter leges uiolatas nequeo. Audét ne populus,ut canes solēt, hominē discerpere? Deinde illū eius rei nihil pudet, neq; puras manus cõseruare curat,ut eas absq; sanguinis cõtaminatiõe innocuas ad deos tēdat? Verùm Georgius,qui talia pateret, dignus erat:Imò fortasse, ego dixerim,hisce grauiora & acerbiora. Et uestra causa dicetis. Idē ego quoq; dico:

** Al. ώσπερ ἴσως.*

** πάρεργον.*

Sin

A Sin ut à uobis hæc pateretur, dicatis, id iam non concesserim. Leges enim sunt, quæ delicta coercent. Et maximè quidē pro se quisq; uniuersi eas seruare debēt. Et quamuis accidat, ut ex ciuibus nonnulli contra leges agant, respub. tamen & populus ipse legib. regi, & constitutionibus parêre, neq; quæ ab initio rectè stā tuta sunt, uiolare debet. Fœlicitatis loco, uiri Alexādrini, ducere potestis, quod delictum hoc uestrum in Imperij mei tempora incidit: qui propter reuerentiā erga Deū, & propter cognominē mihi auunculū, qui Ægypto & urbi uestræ cum imperio præfuit, fraternā erga uos beneuolentiā conseruo. Non enim populum aliquem audere conuenit, potestatē summā, quæ contemni nō debet, & seueritatem sinceritatēq; imperij obtinet, despicere: ne temeritatē tantam, sicuti grauem aliquem morbum, acerbiore repurgare opus sit remedio. Exhibeo autē & propono uobis, ob eas quas modò dixi causas, perq; placidè cohortationem & uerba, quib. uos (sat scio) persuadebimini: si quidem, ut audio, ab origine Græci estis, atq; nunc etiā ex ueteri illa nobilitate in animis studijsq; uestris impressa est insignis aliqua & generosa indoles. Præponatur: Ciuibus meis Alexādrinis: Sic Imperator scripto isto non Christianis magis, q̃ Alexandrino populo, causam eius cædis adscribere uidetur. De Iuliani autem, cuius modò meminimus, sæuitia, hæc feruntur. Quum is ecclesiæ Antiochenæ mundum atq; ornatū permagni precij auferre, & imperialib. thesauris inferre, ac templa orationumq; domos fidelibus claudere cōstituisset: clerus quidē reliquus profugit, solus autem Theodoritus presbyter ibi permansit. Hunc q; sacrorum donariorū custos esset, & indicare ea, si uellet, posset: quodq; ui admota id facere nollet, arreptū crudeliter excruciauit, & postremò gladio interemit: quum quidem ad quælibet B intentata sibi tormenta generosæ mentis responsum dedisset, & ita ut uirum decet, pro dogmate decertasset, Iulianus sacra uasa direpta, & solo illisa, per ludibrium risit: atq; ubi quæ uoluit blasphemans in CHRISTVM dixit, tandem contumeliam aucturus, super eis consedit. Vindicta autem statim est subsequuta.

Iulianus Iuliani auunculus, templa Christianorum cōpilauit.

Theodoritus ecclesiæ uasorū custos martyr.

Apud Sozom. Theodorus nominatur.

Blasphemia et contumelia Iuliani præfecti in Christū et tēpli sacra uasa.

CAPUT VIII.

QVandoquidē eò sum oratione prouectus, ut Georgijs & Theodoriti cædem cōmemorarim, aliarū quoq; mētionē facere uisum est, & in primis Eusebij, *Nestabi, & Zenonis fratrū: quos Gazæorū populus de templorū euersione & Græcæ superstitionis abolitione accusatos, primum in domo quadā sub custodia habuere, deinde flagris cæsos carceri incluserunt. Postmodū quum diu multumq; in theatro discurrissent, & q; uulgus facere consueuit, alius alium cōcitasset, furibundi in carcerē irruerunt, & uiros inde productos crudelissimè necarunt, præcipites atq; supinos trahentes, atq; ad saxa illidētes: & alij fustibus, alij lapidibus, alij quę sors obtulit telis alijs diuerberātes. Dicuntur mulieres quoq; à lanificio excurrētes, radijs & fusis punctim eos conuulnerasse: & coci in foro publici, lebetes & ollas aqua bullienti feruentes à chytropodibus raptas, corporibus eorū nudis diffudisse. Quidā ueru-bus & subulis illos perfodisse. Atq; ubi satis eos cōcidissent, capitaq; & ossa eorum adeò cōminuissent, ut cerebrū ad instar aquæ difflueret, extra urbē eos, in locū ubi morticina animātia congerere soliti erant, duxerunt, atq; ibi igni accensa corpora eorū combusserunt. Et quæcunq; ossa propter soliditatē flāma non consumpserat, camelorū & asinorū quæ disiecta ibi erāt, ossibus miscuerunt, ut ne facilè à quærentib. inueniri possent. Sed frustra id fuit. Noctu enim Deus muliercula cuidā, oppidi eius inquilinæ postea, ut reliquias eas tolleret, insinuauit. Quæ eas dispositione diuina collectas, & urceo inclusas, apud martyrū eorum †nepotē Zenonē ipsi ignotū deposuit, numinis indicio ad domiciliū eius deducta.

Sanctorū Eusebij, Nestabi, et Zenonis, fratrū, martyriū luculentissimū apud Gazæos.

** Theodoret. habet Nestorium.*

Ossa eorum diuina prouidentia mirificè cōseruata.

Zeno eorū nepos, qui ea in monumēto reposuit.

† ἀνέψιον, cōsobrinū. Sozom.

A

†Trip. Niceph. ἀνεψιῶν. Sozo.

** Sozom. flagris cæsum et urbe eiectum scribit, libro 5. cap. 9.*

Nestor eorundem martyrũ consobrinus, & ipse martyr.

cta. Latebat nimirum & ipse, propter persecutionẽ excitatã. Quum enim uulgus † patruorũ eius cædib. occupatum esset, ipse tum Anthedonem in maritimã urbem profugit, stadijs ferè uiginti Gaza distãtem, Græcaq́ superstitione maximè gaudẽtem, & ad simulacrorum cultum plurimùm animorum cõsternatione stupentem. Atq; ibi multa à ciuib. * perpessus, in Gazæorum nauale inde se cõtulit, & in eo loco occultè latuit. Vbi etiã muliercula ei reperto ossa sacra dedit, quæ aliquandiu domi suæ habuit. Postea uerò quàm Theodosio imperante, Gazæorum episcopatũ est sortitus, extra oppidũ sacrum delubrum condidit, atq; in eo martyrum reliquias reposuit, prope confessorẽ Nestorem: qui unà cum cõsobrinis suis cõprehensus, uincula & flagra permulta communiter cum eis sustinuit. Tortores aũt eius, q; forma esset præstanti, & corpore uigenti, miserti (& iam in expectatione mortis erat, & parum admodũ cum difficultate spirabat) ante portam eum abiecerunt. Quẽ sublatũ, nonnulli ad Zenonẽ, quem diximus, detulerunt: apud quem plagas & hulcera curans est mortuus.

Impunè apud Iulianũ imperatorẽ Gazæis idololatris martyrum istorum cædes fuit.

Iulianus præfectũ urbis eius reũ egit, quòd legib. in cædis eius autores animaduertere noluerit.

Gazæi tam audaci facinore peracto, in magno fuere timore: & fama uulgauerat, iratum eis Imperatorem esse, populumq́ eum decimare uelle. Sed falsum id fuit, plebisq; rumor uanus ex conscientia patrati facinoris à plerisq; sparsus: ad quem præter rationem & causam omnẽ homines sunt tumultuati. Nam ne uerbis quidẽ fortasse, quod Alexãdrinis fecerat, Gazæos ille incusauit. Quin tantum abest ut per literas eos obiurgarit, ut duci etiam qui tum ei genti præfuit, dignitatẽ ademerit, maleq; suspectũ habuerit. Et quum eum legibus obnoxiũ fecisset, q; sentẽtia non damnarit atq; necarit, id humanitati suæ accepto latum uoluit. Obiecit autem criminis loco uiro ei, q; ex Gazæis quosdã seditionis & cædis eius autores comprehensos carceri inclusisset, pœnas ab eo legibus poscens. Quid enim criminis, inquit, admiserunt, si paucos Galilæos ob plurimas grauissimasq; ab eis acceptas iniurias, ob uiolatos deos, & uetusta eorum templa euersa, legitima uindicta sunt ulti? Atq; hæc quidem ita sunt iactata. B

De sancto Hilarione monacho.

Eo uerò tempore & Hilarion ille inter monachos præclarus, à Gazæis ad cædem quæsitus, in Siciliam abijt: & ligna humeris suis ex montibus in urbem uicinam ferens, ea uendidit, & inde uitam tolerauit. Cœterùm à uiro quodam, qui admodum dæmonijs exagitatus, ea plaga per ipsum liberatus fuerat, indicatus, in Dalmatiam profectus est: ubi quum multa etiam edidisset miracula, & mare æstus magno impetu terrã inundare solitum oratione uinxisset, inde rursus abijt: neq; enim libenter apud eos qui se laudarẽt, degebat. In primisq; studio habebat, ut migratione crebra obscurior esset, & quamprimùm opinio & gloria de eo excitata dilaberetur. Postremò autem permultis ob eam quæ dicta est causam peragratis locis, Cyprum præternauigãs, Paphum peruenit, & à Cyprio eius temporis episcopo inuitatus, circa Charybrim (ita enim locus nominabatur) q; eo delectaretur, perlibenter ibi uersatus est monastica philosophiæ, ita ut par erat, uacãs. Quo minus autem martyrio sit functus, fuga in causa fuit. Fuga uerò usus est, quatenus diuinum oraculum persecutores fugiendos esse permittit: at si quis comprehendatur, ut fortiter consistat, & persequentium tormenta & supplicia generosè perferat, opus est.

Sozom. habet Charbyrim.

Quatenus in persecutionib. fuga uti liceat.

CAPUT IX.

Sed enim non apud solos Alexãdrinos & Gazæos ita in nos sæuitum, uerumetiam Heliopoli ad Libanum in Phœnice sita, & Arethusæ apud Syros, hisce deteriora atq; crudeliora sunt facta. Quæ urbes per crudelitatis summæ contentionẽ id egere, ut secundas partes, quæ alibi designata essent, habere arguerẽtur. Heliopolitæ enim (quod quidẽ incredibile dictu esset, nisi ab eis qui tũ rei gestæ affuere, ad nos relata fuisset) sacras quasdam

A dam uirgines, quæ etiã uiros aſpicere non ſuſtinuerint, ueſtibus ſpoliatas & nudas, in medio populo ad ſpectaculum, & cuiuſq; qui illudere eis uellet iniuriam, conſiſtere coegerunt. Vbi autem & conſpectu tali & rebus aliis, pro cuiuſq; libidine, & ſancta illarum corpora abundè contumelia affecerunt, poſtremò ab inferioribus eas partibus † totonderunt atq; diſciderunt: & ſuperficie uulneris eius atq; ſciſſuræ porcorum alimẽto, cui illi aſſueuerant (hordeum autem fuiſſe, aut ſimile quiddam, ueriſimile eſt) conſperſa, eos ad conſuetas eſcas prouocarunt. Itaq; impetu agreſti irruentes porci, ſecernere alimentum facilè non poſſent, ſimul uiſcera ſunt aggreſsi: & ſoliti cibi cupiditate, famiſq; neceſsitate adurgente, unà cum hordeo interna etiam membra, quum illæ adhuc uiuerẽt, & cruciatum eum ſentirent, depaſti. Exiſtimo autem Heliopolitanos inde eò furoris, ut ſic cõtra ſanctas uirgines ſæuirent, euaſiſſe, q; patrium eis fuerit, ut uirgines prius proſtituerent, & à quocunq; uiciari curarent, q̃ ad coniugii cõmunionẽ cum ſponſis ſuis uenirent. Quod Cõſtantinus magnus lege lata primus, ne amplius fieret, prohibuit: & Veneris templo ibi diruto, eccleſiã DEO extruxit, quẽadmodum ſuprà loco ſuo à me eſt dictum. Quod autem ibidem inſuper auſi ſunt, quomodo ſilentio præteriri poteſt? Cyrillo nanq; Heliopolitano diacono crudeliter occiſo, uentrem quoq; eius inciderunt, & iecur deguſtarũt. Verùm talia auſos, uindicta ſtatim diuina eſt conſequuta. Quicunq; enim tanti piaculi participes fuere, dentes, linguas, & palatum, per ſæuam putredinem, oculoſq; adeò ipſos amiſerunt. Per quas plagas, uis & efficacia ueræ pietatis eſt deprædicata. Porrò Emeſæ, quæ finitima ei urbs eſt, Dionyſio muliebri mancipio ædem ſacram dedicarunt, atq; ibi ſtatuam Androgyni, ambiguo inter marem & fœminam ſexu ridiculam, ei collocarunt. B Doroſtoli autem Thraciæ, Æmylianum inuictum athletam, Capitolinus Thraciæ præfectus uiuum combuſsit. Dorotheus item certator egregius, qui magnam conſcripſit eccleſiaſticã hiſtoriã, & Tyri epiſcopatum tenuit, neci datus. Domitium uerò celebrem monachũ in ſpelunca ſua latentem, præteriens inhumaniſsimè aggere lapidũ quiſpiã obruit. Nec Marcus, qui Arethuſæ grauia perpeſſus eſt, tacẽdus. Peropus aũt nobis eſſet Æſchyli & Sophoclis dicendi grauitate, ut martyrii eius tragœdiã rectè exponeremus. Hũc enim Arethuſii, ubi epiſcopus diu fuerat, & uita & doctrina, canicieq; inſuper ſpectatum & uenerandũ, immaniter occiderunt. Dudũ uerò antea inſenſi ei fuerant, q; ſub Cõſtantio multos Grecæ ſuperſtitionis ſectatores nõ perſuaſione, ſed poteſtate quadam grauiore, Chriſtianorũ ſacra colere coegerit, & tẽplum celebre ſtructuræq; precio & magnificentia nulli ſecundũ ſolo æquauerit. Porrò rerum ſtatu mutato, quũ ſimul & uulgus commotũ eſſet, & Imperatoris mandatũ acceſsiſſet, quo Marcũ ſentẽtia lata uel æſtimationẽ templi ſoluere, uel id quale antea fuiſſet reſtituere iuſsit: ubi utrũq; facere prorſus nõ potuit, alterum etiã non dico epiſcopo, ſed ne priuato quidem Chriſtiano facere ullo modo fas fuit, primùm quidem fuga uſus eſt. At ubi multos ſua cauſa affligi, & plurimas calamitates ferre cognouit, ex fuga reuerſus, ſeipſum exhibuit, & populo quidquid uellet de ſe facere permiſit. Et quum admirari uirum, qui ſic philoſophicũ planè animum oſtendere decreuiſſet, debuiſſet, contemni ſe arbitrata multitudo omnis in eum irruit. Tractus eſt per mediam urbem & ſenex, & Epiſcopus: membraq; eius omnia, ut ſors tulit, diuerberata, lacerata & iactata. In eũ quippe ætas omnis, fœminæ & pueri cum indignatione & ardore deſæuierunt, uſq; adeò, ut etiã tenuibus quibuſdã funiculis aures ſeni abſciderint. Pueri quoq; in ſcholam ad magiſtros euntes, ludibrio eum habuere, trahẽteſq;, atq; in ſublime ſubinde tollentes, graphiis pupugerunt, & crudeliter excruciarũt. Etiam toto corpore

Sanctimonialium uirginum apud Heliopolitanos martyrium admirandum.

Quis talia fando temperet à lachrymis.

† [illegible]

Heliopolitæ in Phœnicia uirgines ſuas ante legitimas nuptias publicitus proſtituere ſoliti.

Sancti Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. Apud Suidam cauſa martyrii iſtius additur: Quòd ſcilicet Cyrillus ſub Cõſtantino & Conſtantio idolorum templa euertit.

Statua Bacchi Androgyni. Martyriũ diui Æmyliani. item Dorothei.

Domitii monachi.

Marci Arethuſii epiſcopi.

Illuſtriſsimum decrepiti ſenis martyrium.

uulnera acceperat, parumq́ adhuc uita conclamata spirabat: quum eum garo & melle perunctum, in sportam ex iunco cõfectam immiserunt, & in sublime ita æstatis tempore sublatum apibus & uespis excruciandum exposuerũt. A quibus inuolantibus & depascentibus, quum uiuens uoraretur, præclarum id uerbum dixisse fertur: Vt ego quidem sublimis sum, uos autem humi iacentes despicio. Vnde quæ deinde & ipsi & Arethusijs euentura fuerant, conijcere licet. Præfectus quidem, qui Græcorum sacra quàm maximè colens, uir magnus & fortis, atq; ob eam causam præclarus, tum prouinciæ ei præfuit, tantam Marci generositatem admiratus est: & Imperatorem reprehendit, probro se dignos esse dicẽs, quòd ab uno sene, qui per tantam constantiam & fortitudinem tot mala animo magno pertulerit, uincerentur: adeò ut periculum esset, se quidem meritò irrisum: eos autem, quibus ea mala inferrent, summa gloria auctum iri. Et ad hunc modum beatus Marcus, uirili planè animo multitudinis furorẽ, & graues illos cruciatus pertulit, ut non modò à nobis Christianis, sed etiam à Græcis ipsis simulacrorum cultoribus meritas tulerit laudes. (A)

CAPUT X.

Martyriũ Macedonij, Theoduli, & Tatiani, apud Meroen Phrygiũ oppidum.

EOdem tẽpore & Macedonius, & Theodulus, & Tatianus, Phryges, egregiè pro CHRISTO certamen pertulere. In † Meroe nanq; Phrygum urbe, gentis eius præses templum, quod diuturno squalore deformatum fuerat, aperuit, atq; repurgauit. At illi quos dixi, noctu in fanum ingressi, deorum simulacra cõminuerunt. Et quum multi eius rei suspecti in iudicium pertraherẽtur, ipsi seipsos detulerunt. Atq; ubi dijs sacrificare, quòd per id, si fecissent, absolui potuissent, & præfectus ut ea re delictum suum cõpensarent petijsset, noluere: primùm eos torsit, & tandẽ nudos craticulis imposuit, ignemq́ succendit. Et quamuis tam crudeliter illi uterentur, attamen ad præfectum dixere: Si Amachi (id enim illius nomen fuit) carnes assas expetis, age in alteram nos uerte partem, ne tibi edenti, si semiassi simus, insuauior fiat cibus. Hoc pacto & isti fortiter certamine obito, in craticulis uitam finierunt, uoluntaria sacrificia & innocuas uictimas seipsos offerentes DEO. Tum quoq; Busirim dicunt splendidè & fortiter confessionẽ Ancyræ in Galatia propter religionẽ pertulisse: qui antea hæresis Encratitarum, hoc est, continentium fuit. Quum enim strenuè rem aduersus simulacra gereret, cõprehensus, ab eius loci præfecto tormentis est adiudicatus. Itaq; in publicum productum ille, ad stipitem tormentorum suspendi præcepit. Busiris aũt utraq; manu in caput sublata, latera nuda exhibuit, & ad præsidem conuersus: Ne frustra, inquit, carnifices, ut me in stipitem extollant, & rursus demittant, fatiges. paratus enim sum quàm diu uelis, illis ad uerbera & tormenta latera præbere. Ibi ille quum promissum uiri admiratus: tum magis etiam, ubi periculum constantiæ eius fecit, est consternatus. Nam habitum eum statumq́ corporis retinens, & manus constanter sustollens, quàm diu præsidi uisum est, excarnificandum se dedit, plagasq́ intẽta fortitudine excepit. Deinde in carcere uinctus seruatus est, liberq́ paulo pòst dimissus, ubi Iulianũ interfectum esse renunciatum est. Atq; is ad Theodosij usq; imperium uitã produxit. Hoc ipso tempore & Basilius, Ancyranæ ecclesiæ presbyter, martyrio est defunctus: atque item Cæsariensis Eupsychius Cappadox, ueteri familia locoq́ claro natus, qui non ita pridem uxore ducta ueluti spõsus adhuc fuit. Eupsychius propter Fortunæ templum, quod euersum non satis fortunatum fuit, & cuius gratia Imperator irã in Cęsariẽses uniuersos, sicuti suprà dictum, conceperat, necatus est: & qui authores præterea atq; adeò patratores eius facinoris in fano eo euertendo fuere, alij morte, alij exilio perpetuo sunt mulctati.

† [illegible] Socr. lib. 3. cap. 15. [illegible] Sozo. lib. 5. cap. 11. (B)

Idẽ supplicium, eadẽ uox Laurẽtij martyris fuit. Conuerte partem corporis, Satis crematam iugiter, Et sic periclũ quid tuus Vulcanus ardens egerit. Coctũ est, deuora. Et experimentum cape, Sit crudum an assum suauius. Prudent.

Martyriũ Busiridis, Ancyrani cõfessoris.

Basilij Ancyrani. Eupsychij Cæsariensis.

Basilius

A Basilius uerò religionis Christianæ studiosissimus, sub Constantio contra Arianos strenuè rem gesserat: quamobrē Eudoxij populariumq́; eius sententia damnatus, publicos conuentus agere prohibitus fuerat. Vbi uerò Iulianus imperiū est adeptus, publicè obambulans, Christianos apertè est cohortatus, ut constanter religionem suam retinerent, & se à Græcorum sacris & libationibus piaculis'que omnibus abstinerēt, nec non Imperatoris honores floccifacerent, ut qui fluxi & caduci non aliam mercedem afferrent, quàm perniciem sempiternam. Eam ob causam illum Græcorum sacrorum sectatores suspectum habuere, atq; odio prosequuti sunt. Quos etiam aliquando publicè sacrificantes uidens constitit, & maiorem in modum ingemiscens, ne quis Christianorū in errorem tantum incideret, precatus est. Et tandem comprehensus, iudicibus traditus est: & cruciatibus omnibus in eo certamine uirili animo perlatis, martyrij cursum absoluit. Hæc quamuis præter sententiam Imperatoris, nihilominus tamen facta: & quidem contra expectationem, & animi eius uoluntatem. Verùm alios quoque fortes martyres Imperij eius tempore rectè se gessisse scimus: quorum constantiam & certamina omnia singillatim commemorare, ingentis & grauis esset operæ. Hosce autem, ut dilucidiorem ecclesiasticę rei statum facerem, collectos recensui, quamuis diuersa aliquantum eorum tempora martyrij fuerint.

Præter uoluntatem Iuliani: tam præclara martyria peracta.

CAPUT XI.

INnumeros namque alios etiam per Græcos simul * & barbaros excruciauit. Nam & his propter religionis nostræ odium, quidquid uellent, ut contra nos agerent, permisit: & fecerunt illi in nos longè peiora atque atrociora, quàm Græci ipsi. Artemium autem generosum fidei propugnatorem, ducem & † Augustalem Antiochiæ, qui etiam co-
B piarū militariū ductor in Aegypto Cōstantio imperante fuit, per seipsū torsit: re quidem ipsa, quòd Constantio subseruiens, ardoreq́; diuino flagrans, delubra multa deorum deiecit atque euertit: & quòd diuorum Apostolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothei ossa Patris, & ex Achaia & Epheso Constantinopolim pertulit: obtentu uerò & prætextu, quòd fratri Gallo ipse necem struxerit. Bonis enim omnibus martyri spoliato, dignitateq́; orbato, post plurimas alias intolerabilesq́; pœnas, tandem & caput resecuit. Afflixit quoque oratores Persas, qui ad eum Chalcedone uenerant, Manuel, Sabel, & Ismael, propterea quòd Christianam colerent religionem: neque in eis legatorum ius, contra receptum gentium omnium morem, uiolare est ueritus. Sed enim Publia quoque fœmina præcipuum præclarumq́; ex uirtute nomen est consequuta: quæ quum non ita diu in matrimonio uixisset, admiratione dignum edidit fructum. Nam Ioannes ille, qui longo tempore presbyter Antiochiæ fuit, & quum aliquoties legitimis suffragijs ad sedem Apostolicam recipiendam lectus esset, semper dignitatem eam repudiauit, fundi istius germen extitit. Hæc igitur uirginum quæ castè uitam sibi degendam constituerant, cœtui præfuit, Deoq́; continuè seruijt, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Porrò quum aliquando pestis ista harum ædem prætergrederetur, risu eum & conuicio dignum existimantes, illa Dauidicorum carminum uerba uoce altiore concinuerunt, quæ simulacrorum imbecillitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quod ubi præuaricator audiuit, silentium eis imperauit. At illæ magis etiam psalmis incumbentes, illud quoq; accinuere: Exurgat DEVS, & dissipentur

** Pro barbaris ego iniacos reposuerim.*

Martyriū Artemij Augustalis Antiochiæ.

Ossa diuorum Apostolorum Andreæ, Lucæ, & Timothei, Constantinopolim delata.

Iulianus propter odiū Christianismi ius legatorum uiolauit.

Sedes Apostolica Antiochiæ.

Ioannes presbyter Antiochenus Publiæ filius, episcopatum Antiochenum reiecit.

Pulcherrima Christianismi confessio Publiæ Abbatissæ sanctimonialium.

S

† Augustales nuncupabantur, qui primos ordines in bello ducebant, quòd ab Augusto ad id munus delecti essent: Vegetius. Augustalem autem præfectum in Aegypto Augustus constituit, cuius in ff. mentio fit. Et Augustonica, pars prouinciæ Aegypti est: Ammianus Marcellinus.

tur inimici eius. Eam ob rem indignatus tyrannus, è psallentium choro princi- **A** pem adduci iussit: & neq; uenerandam illius senectutē, neq; è uirtute efflorescen tem in ea obseruantiam ueritus, tam acerbè maxillam eius utramque diuerberari præcepit, ut admodum sanguine suffunderentur. Atque illa honorem potius quàm ignominiam esse rata, quam pro CHRISTO pertulerat iniuriam, in domunculam suam est reuersa, atq; ibi rursum spiritualibus eum cantilenis est persequuta. Et alio quodam modo debacchātes in eo dæmones, quos ad se ille spon te sua introduxerat, compesuit: quemadmodum psalmorum ille magister lyra sua sæuientem in Saulo spiritum demulsit.

CAPUT XII.

Res esculentas uenales Antiochiæ sacrificiorum sanguine Iulianus polluit. Theodorus Tiro martyr. Euchaitæ, populi Scythici sunt. Plin lib. 6. cap. 17. De ciborum delectu.

PAulùm uerò progressus desertor, liberius ac potius impudētius impietate usus, arma sua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret non haberet, res in foro uenales inquinatione imbuit. Infecta namq; sunt sacrificiorum sanguine & contaminatione esculenta: panes uidelicet, caro, poma, & placentæ. Quæ quum primùm non animaduerterent, qui Seruatoris nomine censentur, cœlitùs eius rei prouidentia diuina sunt admoniti. Nā DEVS Theodoro martyre arcano modo misso, urbis eius episcopo (Euzoius is fuit) mādauit, ut qui piè uiuere statuissent, eos abstinere à rebus iuberet, quæ in foro uenum propositæ essent: triticum autem in ollis coquerent (κόλυβα, hoc est, frumentum coctum apud Euchaitas nominare solent) eo'que inopiam solarētur. Id uerò magno ieiunij die pręceptum: ex eo tempore facti memoriā renouās ecclesia, & celebrē agens conuentum, ad hūc usq; diem obseruat. *Magni ieiunij dies.* Theodorus autem iste est, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & sub Maximino ad ignem damnatus, cursum suū in martyrij stadio pulchrè peregit. Cœterùm permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris sunt exe- **B** crati: nihilominus tamen Apostolicis sanctionibus innixi, quæ proponebantur sumpsere. " Omne enim, inquit, quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes, propter conscientiam. " Abominationem hanc desertoris duo quidam † scutigeruli, qui ampla stipendi in militia faciebant, in quodam conuiuio perquàm scitè quasi in triumphum deduxere. Verba enim illa præstantium in Babylone puerorum concinuerunt. " Tradidisti nos regi iniquo & transgressori, desertori & pessimo supra omnes gentes terræ. " Porrò ex conuiuis quidam rem eam ad Imperatorem detulit. Et ille optimos eos uiros ad se accitos, quid'nam id esset quòd in cœna de se dixissent, interrogauit. Ibi illi qui in uera pietate educati essent, magna usi libertate, dixere: Optimis ò Imperator legibus respublica est administrata, quas laudatissimus princeps Constantinus & filij eius tulerunt. Nunc autem piaculū tantum in cibis atq; poculis cernentes, meritò factū id deploramus. Et quùm domi uicem nostram lugemus, tum in tua præsentia, ut uides, mœrentes tristamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iussit, & post cruciatus multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti sunt: DEVS autem uictoribus eis martyrij coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus uocatus est. Hos Antiochena ciuitas, ut egregios pietatis propugnatores, meritò non solum urna sacra honorauit, uerùm etiam magnificè anniuersariæ memorię consecrauit.

† ἀσπιδοφόροι. Duo pij aulici in cōuiuio impietatē Imperatoris apostatæ traducunt, Iuuentinus & Maximinus. Eorundem martyrum. Iulianus in eis se maiestatem læsam uindicare dixit, atque id ita de eis uulgatum uoluit. Martyrum nomen & honorem eis inuidens. Theod.

CAPUT XIII.

Cineres Elisei prophetæ & Ioannis Baptistæ prophanati.

CVm à Grǽcę superstitionis professoribus ubiq; talia aduersus Christianos patrarentur, tum illud quoque omnium maximè indignum atq; horrendū Sebastiæ in Palęstina est admissum. Ossa namq; Elisei prophetæ, & Ioannis Baptistæ (uterq; enim sepulcrum ibi suum habuit)

A buit) loculis suis extracta, & irrationalium animantium ossibus (ó immanem audaciam) mista, atq; igni tradita, in cineres redacta, atq; in aerem disiecta sunt. Adhæc, Christiani comprehensi alicubi tanquam uictimæ super aras accensas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia contra nos furijs sunt concitati. Nam Patrophili apud Scythopolim reliquias effoderunt, & earum partem reliquam dissiparunt. Caluariam autem eius altius sublatam cõtumelia, nihil ad exe crandam iniuriam reliqui facientes, sunt prosequuti. Plurima uerò & alia, & ipse & Iudæi & Græci contra nos indigna egere. Quæ quum ille audiret, certoq; sci ret, non modò eis non offensus, sed etiam maximopere gauisus est: quum quidẽ talium facinorum infamia in alios redundaret, animi autem eius sententia illorũ factis perficeretur. Verumenimuerò ubi per furorem talem, consilium suum minus succedere, & Christianorum animos inde augeri magis atq; cõfirmari uidit, fraude alia episcopos eos, qui propter causam aliquam sedibus suis eiecti fuerãt, cum successoribus eorum ad certamen, sicuti antea diximus, impulsos commisit: & parti utrique facultatem omnem dedit, ut quæcunq; possent ad res suas defen dendas atque stabiliendas liberè facerent. Ita illi inter se congressi, multum igno miniæ & reprehensionis, quod desertori studio fuerat, ueræ pietati attulere. Alia insuper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, senatorũ mu nere & ministerio peruerse fungi iussit, & ecclesiarum annonam dæmonum ministris adscripsit, eamq; illos exigere permisit. Quibus rebus fore credidit, ut B dæmonum cultus augeretur, religio autem ueræ pietatis aboleretur. Atque hæc quidem sic acta.

In uiua simul & mortua sanctorum corpora sæuitum.

Patrophilus Scythopolitanus.

Iulianus episcopos inter se commisit.

Clericos in Senatum legit.

CAPUT XIIII.

POst Athanasij autẽ reditum, etiam Lucifer † Calaritanus in Sardinia, & Eusebius Vercellensis Libyũ * qui in Italia sunt, episcopi, Imperatoris literis reditu eorũ probato, Thebis superioribus in Orientẽ per uenere. Nam à Cõstantio perpetuo mulctati fuerãt exilio. His porrò quum inter se cõuenisset, res ecclesiæ constituere, Eusebius Alexandriã concessit, ut cum Athanasio conuentum cogeret, & Synodi Nicænæ decreta stabiliret: Lucifer autem Eusebio (ita enim utriq; placuit) diaconũ, qui uicem suã Synodo adesset, attribuit: per quẽ recipiebat, se rata habiturũ quę ibi cõstituerentur. Ipse uerò Antiochiam profectus est, ubi ecclesiã non parum perturbatã inuenit. Erant enim in populo dissidia: quòd non solũ ab Arianis, quibus Euzoius præfuit, dissentirẽt, uerumetiã eos qui Meletij partes sequebantur, eandemq; quam ipsi obtinerent sententiam, non reciperent. Quum is autem nõdum ab exilio re uersus esset, Lucifer Paulino in locũ eius substituto, inde discessit. Eusebius Alexandriæ, unà cum Athanasio, animo magno concilium coegit. Et conuenere eò episcopi multi, quibus quum magnus Athanasius præiret, non solum Nicænam fidei professionem roborarũt, sed etiã sermonib. quæstionibusq; de rebus necessarijs plurimis habitis, eas deciderũt. Quo tẽpore diuinitate etiã Spiritus sãcti perpensa ὁμοούσιον cõsubstantialẽ eũ, & ὁμότιμον, hoc est, eiusdẽ honoris cũ patre & filio, sunt professi: & trinã unius deitatẽ essentię τριάδα, hoc est, trinitatẽ nominarũt. Perfectũ quoq; hominẽ, quẽ Deus suscepit Verbũ, et animo et ore uno deprædicarunt: et quidẽ nõ incarnatũ solũ, uerumetiã anima intellectuali animatũ: quemadmodũ & ueteribus, qui de diuino numine philosophati sunt uiris placitum est. Non enim illi fidem aliquam recens excogitatã ecclesiæ tradiderunt, sed quam ecclesia antiquitùs à maioribus accepit: & quę olim sãncti uiri, qui pruden ter & piè res Christianorum sacras tractantes prodidere, Irenęus uidelicet Lugdunensis episcopus, Clemens στρωματεὺς contextor, Apollinaris Hierapolita-

† Alij leg. Caralitanus. Vrbs Libyæ cõtra, Tyrio fundata potenti, Tenditur in longum Caralis. Claudian.

Lucifer Calaritanus.

** τῶν ἐν Ἰταλίᾳ λιβύων.*

Eusebius Vercellensis episcopus.

Lucifer Antiochiæ Paulinũ Meletio substituit.

Synodus Alexandrina Athanasio præsidente.

Trinitas ὁμοούσιος & ὁμότιμος.

nus, & qui antiquitùs ecclesiæ Antiochenæ præfuit Serapion, ea illi explicata cō- A
firmarunt. Isti siquidem omnes quos modò recensuimus, atq; itidem alij, in lucubrationibus suis VERBVM quod hominē assumpsit animatū, quippe ipsis ὁμοούσιον consubstantialē, tradiderunt. Synodus præterea propter Cyrillū Philadelphiæ, quæ Arabiæ urbs est, episcopum congregata, idem in literis ad ipsum Cyrillum suis promulgauit. Ipse quoq; sapiētia clarus Origenes, in omnib. suis scriptis, animatū quod humanitatē assumpsit VERBVM prædicat: et potissimū id apertè astruit nono in Genesim tomo, ubi quidē CHRISTVM Adam, ecclesiā uerò Euam facit. Locupletes & idonei rei istius testes sunt, Pamphilus scriptor ecclesiasticus, & qui nomen eius est consequutus Eusebius, qui uitam eius uiri conscripsere, aduersarijsq; eius defensionibus pro eo cōpositis respondere. Hi non primum Origenem sententiæ eius autorem esse, sed illum arcana ecclesiæ dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam exposuisse dicunt.

Synodus Philadelphiensis. Philadelphia urbs in Asia Mysiæ. Stephano Lydiæ. Alia Aegypti, alia Syriæ est.

Deus uerbum hominē animatū assumpsit.

CAPUT XV.

Qvandoquidem uerò quæstio de substantia & subsistentia nō mediocriter ecclesias turbauit, & crebræ contentiones atque disputationes superioribus temporibus de uerbis eis habitæ sunt, significatione & proprietate eorum Alexandrina quoq; Synodus excussa, constituit: Non opus esse in DEO talibus dictionibus. In sacris enim literis nullibi substantiæ uerbum extare: dogmatis uerò exponendi necessitate, diuum apostolū Paulum subsistentiæ nomine abusum esse. Alio aūt modo uerba hæc usurpanda esse sanxerūt, quùm quis Sabellij scilicet opinionē refellere cōtendat: ne nominū inopia ueluti unā rem trinominē in diuinitatis contēplatione esse putemus: sed trib. usurpatis nominibus, res quæq; in trinitate tripliciter distincta, peculiari subsistentia sua intelligatū. Primus quidē uidetū de substantia & subsistentia mentionē intulisse, Hosius ille Cordubēsis episcopus, cuius suprà aliquoties meminimus. Ab Imperatore enim Constantino Alexandriā missus, ut excitatā ab Ario turbā sedaret, quòd etiam Sabellij Libyci dogma radicitùs euellere conaretū, quęstionē de substantia & subsistentia mouit: unde nugamēta multa exorta. Et quæstionē eam Nicæna, quæ postea celebrata est, Synodus indignā esse ut ibi tractaretū iudicauit. Postea aūt quū quidā nugari rursum de ea cœpere, conciliū Alexandrinū ea quæ diximus sapienter mihi de ea cōstituisse uidetū. Hęc sanè Alexandriæ decreta sunt. Quę uerò nobis de substātia & subsistētia cognita sunt, ea paucis citra inuidiā exponere hic liceat. Qui à primis initijs philosophiā apud Gręcos gentiles docuerunt, ne mentionē quidē ullā prorsus subsistētię fecerūt. οὐσίαν, hoc est Substantiā aūt siue essentiam uariè definierunt. Irenæus grammaticus apud eos, in libro quē Atticistam inscripsit, ubi literarū ordine uerba colligit & explanat, dictionem subsistentiæ barbarā uocat, neq; eam apud ueteres reperiri dicit: sin autem reperiatur, diuersam ab usitata ista eam obtinere significationem ostēdit. Sophocles namq; in Phœnice, ὑπόστασιν subsistentiā pro insidijs collocatis posuit. Menander autem idem uerbū pro iuris cōdimento, alius rursum pro uini fece in fundo cadi subsistente usurpauit. Cœterùm illud obseruandū, quamuis ueteres Philosophi dictione ea usi non sint, recentiores tamē frequenter subsistentiam pro substātia accepisse. Substantiæ autem diuersas definitiones tradiderūt. At si substantia definitione comprehenditur, quā nam ratione propriè & rectè ea uox de Deo dicatur? quem fine ullo concludere non est. Euagrius sanè Ascetes in libro suo monastico, de diuinitate disserere temerè cum impudēti cōfidentia dissuadet: & DEVM ipsum ut simplicem definire uelle, prorsus dehortatur. B

Quid Alexandrina Synodus de uerbis Substantiæ et Subsistentiæ, οὐσίας ὑποστάσεως, decreuerit.

Sabellij hæresis.

Hosius Cordubensis episcopus.

Perpenduntur uerba ista Substantiæ et Subsistentiæ, eorumq; significatio.

Euagrius monachus.

Definitiones

A Definitiones enim non simplicium, sed compositorum esse dicit. Idem & illud adijcit: Propositio seu enunciatio omnis, aut genus quod indicetur continet, aut speciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex ijs compositum. Quod si nihil harum rerum in sancta trinitate deprehendere est: cum silentio id adoretur, quod dici atque proferri non potest. Sed de Euagrio postea memorabimus. Hæc autem quamuis extra institutum nostrum esse uideantur, utilia tamen, historiæq; conuenientia, neque admodum aliena esse arbitror.

Quarū rerum sit definitio.

CAPUT XVI.

IN Synodo ista Athanasius librum etiam dudum à se de fuga compositum recitauit, ex quo loca quædam argumento ei maximè apposita, operi huic inseram. Orationem autem integram, quæ prolixior est, studiosi ipsi inquirent. Ita autem scribit: Ecce hæc est impiorum audacia. Hæc quū fecerint, neq; pudore in eis quas antea contra nos moliti sunt, insidijs affecti sint: et nunc nos, quòd sanguinarias eorum manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, quòd nos è medio prorsus non sustulerint, lamentantur. Et tandem causa quæsita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligunt, dum hoc ganniunt, in seipsos se omnem pertrahere reprehensionem. Si enim fugere malum est, multo deterius persequi. Qui enim fuga sibi consulit, ne intereat, occultando latet. At qui alium persequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem scriptura extat. Qui autem necare alium conatur, legem transgreditur: & ipse magis occasionem sui ipsius uituperandi præbet. Si igitur fugam nobis ignominiosè obijciunt, seipsos potius arguant, qui nos sunt persequuti. Facessant illi cum insidijs suis: & fugere statim,
B quibus illi malum struunt, desinent. Sed improbitatem suam non relinquunt, & ut nos comprehendant, nihil non tentant: quum quidem sciant, eorum qui persecutionem ferunt fugam, magnum esse persequutorum ipsorum crimen. Mitem namque & humanum nemo fugit, sed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidem quicunque erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidem profugiebant. Propterea & isti eos qui fugientes occultant, magno studio occidere conantur, ut ne habere uideantur improbitatis suæ exprobratores. Verùm & in hoc excæcati prorsus errant. Quanto namque fuga est manifestior, tanto quæ ex eorum insidijs prouenit uel cædes, uel expulsio, fit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduersus ipsos uociferatur: seu in exilium agant, aduersus seipsos ubiq; locorum ipsi monumenta iniquitatis suæ constituunt. Itaque si sanam obtinerent mentem, uiderent profectò seipsos rebus hisce comprehensos teneri, & ad sua ipsorum consilia impingere. Quandoquidem uerò mentem meliorem amisere, nihil mirum, si ad eiusmodi persequutiones producuntur. Et occidere alios quærentes, suam ipsorum non cernunt impietatem. Etenim si conuicijs eos proscindūt, qui propter percussores immissos latitant, atque si calumniosè accusant eos qui percussores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem suum Esau? & Mosæ in Madian sese recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo uerò, qui talia garriunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percussores in domum eius ad illum interficiendum miserat) & in spelunca latenti, faciemq; suam mutanti, donec abiret ab † Abimelech, & insidias sibi structas deuitaret? Quid præterea isti qui temerè omnia effutiunt, de magno Helia dicent? quum eum uideant & DEVM inuocantem, mortuum'que excitantem, & propter Achab atque Iezebalis minas latitantem? Tunc etenim qui ad cędem inquirebantur filij prophetarum, occultabantur in speluncis latitantes apud Abdiam. An

Loca certa ex libro Athanasij de fuga.

Boni uiri malunt cōmemorare, se quum perdere possent, pepercisse: quam cum parcere possent, perdidisse. Cicero.

Contra persequutores pro fugientibus defensio.

† Abimelech generale & cōmune nomen regum Palæstinorum, sicuti Cæsar Romanorum imperatorum.

hos quidem ut uetustiores norunt, eorum autem qui in Euangelio sunt non meminerunt? Nam & discipuli propter metum Iudæorum secesserunt, sese occultantes: & Paulus Damasci ab gentis ibi principe quæsitus, de muro in sporta demissus, percussoris effugit manus. Et quum scriptura de sanctis talia prodat, quem prętextum aut excusationem præcipitis audaciæ suæ inuenire poterunt? Nam si timiditatem probrosè obijciant, aduersus ipsos ueluti furentes audacia ipsa facit. Sin quasi præter uoluntatem DEI hæc fecerimus dicant, seipsos criminentur, scripturas planè ignorantes. In lege enim præceptum quoq; fuit, ut ciuitates refugij propterea conderentur, ut qui ad mortem inquirerentur, quocunque possent modo seruarentur. In consummatione autem seculorum, quum ad nos uenisset ipsum idem quod cum Mose loquutum est VERBVM patris, rursum mandatum hoc nobis dedit, dicens: QVANDO persequuti uos fuerint ex ciuitate una, fugite in aliam. Et paulo pòst inquit: QVVM igitur uideritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montana: & qui in tecto est, non descendat, ut è domo sua quidquam tollat. Qui in agro, non reuertatur, ut ferat uestimenta sua. Atq; hæc perspecta habentes sancti homines, idipsum sequuti sunt uitæ institutum. Nam quæ nunc præcepit Dominus, eadem etiam ante aduentum suum in carne, cum sanctis est loquutus. Atqui hic propositus est hominibus finis ad perfectionem ducens, quod DEVS imperarit, id ut exequantur. Proinde & ipsum VERBVM nostra causa homo factum, non dedignatum est, quum ad cædem quæreretur, sicuti nos, sese occultare: atque etiam quum essent qui id persequerentur, fugere, et insidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc CHRISTVM experiri, ut quemadmodum ex fame & siti, ita ex fuga etiam hominem se assumpsisse indicaret. Statim enim ab initio, quum homo factus infans etiamnum esset, ipse per Angelũ mandauit Iosepho, EXVRGENS accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Herodes enim quæsiturus est animam pueri. Porrò Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filium secesisse in Nazareth. At quum tandem DEVM se esse ostendisset, & manum aridam restituens sanasset, Pharisæi quidem egresi consilium contra eum cæperunt, ut ipsum interimerent: IESVS uerò eo cognito, inde secesit. Rursum quũ Lazarum è mortuis resuscitasset: EX ea ipsa, inquit, die consilium iniere, ut eum occiderent. Itaque IESVS non amplius propalàm inter Iudæos est uersatus, sed inde diuertit in regionem solitudini propinquam. Præterea, Seruatore dicente, PRIVSQVAM Abraham fuit, ego sum: Iudæi quidem lapides corripuerunt, ut illum peterent. IESVS autem abscondit se, & exiuit ex templo, & per medios eos transiens abijt atque discesit. Sed enim quum hæc uidentes, ac potius intelligentes, pro eo atq; scriptum est, nõ uideant, * igni comburi uolunt, dum scilicet contra quàm & facit & docet Dominus, ipsi & cogitant & loquuntur. Postquam namque Ioannes martyrio est defunctus, & discipuli corpus eius sepelierunt, audito eo IESVS secesit inde in nauicula in desertum locum solus. Atque Dominus quidem ad hunc modum & fecit & docuit. Vtinam uerò boni isti uiri ita uerecundia afficerentur, ut saltem aduersus homines præfracta sua uterentur audacia: & non eo furore abriperentur, ut SERVATORI quoque ipsi timiditatis crimen impingerent, qui semel blasphemare & maledictis eum incessere consultò instituerunt. Sed furorem eorum nemo sustinebit. Quin Euangelia quoque eos ignorare conuincemus. Nam huiusmodi fugæ & secessus rationi consentanea atque uera est, quam Euangelistæ de Seruatore etiam memoriæ mandarunt. † Proinde eandem de sanctis omnibus opinionem

Ciuitates refugij.

* ἐθέλουσιν εἶναι πυρίκαυστοι, *in igne scilicet æterno.*

† Defensio, πρόφασις.

A nionem habere debemus. Et quæ de SERVATORE humano more scripta sunt,
„ eadem cōmuniter ad genus humanum referre conuenit. Quæ enim nostra sunt,
„ ille suscepit, imbecillitatisq́ nostræ affectiones in seipso exhibuit. Quod Ioan-
„ nes sic scripsit: Quærebant igitur eum comprehendere, et nemo ei iniecit manus,
„ quòd nondum uenerat hora eius. Atq; etiam priusquā ea uenisset, ipsemet matri
„ dixit: NONDVM uenit hora mea. Fratribus aūt, qui dicti sunt, suis: TEMPVS
„ meum nondum adest. At ubi tempus id uenerat, ad discipulos: DORMITE iam,
„ inquit, & requiescite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis trade-
„ tur in manus peccatorum. Itaque neque ante tempus comprehendi se permisit,
„ neque tempore iam præsente se occultauit. Quin seipsum potius insidias ei stru
„ entibus tradidit. Hoc ipsum & beati martyres in persequutionibus, quæ tempo
„ re quæq; suo acciderunt, obseruarunt. Qui quùm persequutione expetiti fuge-
„ runt, & se occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehensi martyrium strenuè
„ obierunt. Hæc sacer Athanasius in fugæ suæ defensione scripsit. Et talem Ale-
xandrina Synodus habuit finem.

Quatenus in persequutione fugere liceat.

CAPVT XVII.

PORrò Eusebius, quem Vercellarum episcopum esse diximus, Alexandriæ Synodo peracta, Antiochiam profectus, plebem ibi inter se dissidere inuenit. Nam qui Meletij partes sequuti fuerant, Paulinum à Lucifero lectum prorsus auersabantur, & suas sibi ecclesias atque conuentus cogebant. Quapropter Paulini electionem molestè ferens, quòd uniuersis placita non esset, & cum neutra parte communicans, factum id quidem non probauit: Luciferi tamen, qua eum prosequebatur obseruantia, publicitùs nihil proloquutus, inde discessit: & illud modò dixit, Episcoporum conuentu eam quoque rem constitutum iri oportere. Et quum non minimum studij in eo posuisset, ut quod per dissidium scissum erat, unione coniungeret, sibi ipsi tamen non satisfecit. Interea enim Meletius quoque ab exilio reuersus est. Qui quum sectatores suos, qui eum in precio habebant, seorsim conuentus agere inuenisset, Episcopali more eis præijt. Ita factum, ut tres eodem tempore Antiochiæ essent, qui pastorali munere fungerentur antistites. Et ecclesiæ quidem in Euzoij potestate erant, qui Arianis præfuit: Paulinus autem intra urbem ecclesiam unam minus celebrem obtinuit, quam ei Euzoius, quòd hominē iamdudū obseruasset, concessit. At Meletius extra urbem ad portam, conuentus suos agebat. Eo in statu quum res Antiochiæ essent, Eusebius inde rursum abijt. Cæterùm Lucifer ubi electionem Paulini Eusebio displicere intellexit, perinde atque iniuria affectus esset, ægrè rem ferens succensuit, neque ad communionem cum Eusebio uenire uoluit. Et quasi in Synodo non ritè res acta esset, decreta eius per calumniam reijcere instituit. Et quum multa quæ damnum, ut fieri solet, afferebant, pertristi eo tempore mouerentur, multos etiam ab ecclesia ea res alienauit. Qua de causa noua quoque rursus hæresis extitit, à Lucifero appellationem sortita. Quę sanè parum decentem irę causam habuit. Suo enim ipsius laqueo captus tenebatur, qui diacono suo misso, se probaturum quæ Synodus constituisset, professus fuerat. Et ipse quidem ecclesię sententiam retinens, simultatem'que remittens, ad sedem suam in Sardiniam se recepit. Qui uerò cum eo dolore se affectos existimabant, in Oriente relicti, sectam sibi suam constituerunt, & longo tempore ecclesiam oppugnarunt. Eusebius quum in Oriente esset, in fide parum firmos ueluti optimus medicus curauit, atque restituit: si quid parum sinceri apud eos esset,

B

Tres eodē tempore Antiochiæ Christianorum episcopi.

Meletius ab exilio reuersus.

Euzoius. Paulinus.

Meletius.

Lucifer ab Eusebio Vercellensi disiunctus.

Luciferianorū hæresis in Oriente.

Eusebius boni episcopi officium facit.

reijciens: quidquid autem ecclesiæ appositum natiuumq; esset, docens atq; insti- A
tuens. Atq; inde in Occidentem profectus, per Illyricum transijt: atque in Itali-
am uenit, idipsum ubique agens. Ibi & Hilarius Pictauij, urbis Aquitanicæ epi-
scopus, qui prius eò redierat, primus scilicet ab exilio reuocatus, sanioris fidei se-
mina sparserat: Italos & Gallos, quæ uel fugienda uel expetenda dogmata es-
sent, erudiens. Perquàm disertus autem Latina simul & Græca lingua fuit, & li-
bros plerosque Romanis conscripsit, qui quùm Arij opinionem refellunt, tum
τῆς ὁμοουσίας consubstantialis sententiam grauiter confirmant. Hæc statim post e-
xulum restitutionem facta. Ad hunc sanè modum Hilarius Pictauiensis & Euse-
bius Vercellensis episcopi, in Occidentali imperio Nicænæ fidei dogma clarè
deprædicarunt.

Idem Hilarius Pictauiensis exequitur.

Scripta eius.

CAPUT XVIII.

Eadem uerò tempestate Macedonij sectatores, Constantij morte freti, in quibus erant Eleusius Cyzicenus, Eustathius Sebastiensis, & Sophronius Pompeiopolitanus, apertè Macedoniani uocari cœperunt. Et temporis opportunitate arrepta, frequentes liberè diuersis in locis conuentus, eis qui Seleuciæ cum eis consenserāt conuocatis, egerunt, & sectæ suæ factionem instituerunt. Tum autem qui aduersæ partis erant, Acacianos uidelicet, excommunicarunt: fidem' que Arimini editam irridentes, formulam Antiochenam promulgarunt, suffragijsq; suis comprobarunt: quæ postea Seleuciæ quoq; confirmata fuerat, sicuti proximo libro diximus. Verùm enimuerò quum à nonnullis propter eiusmodi dissidium reprehenderentur, eisque obijceretur, Quî nunc tandem se per dissidium ab Acacianis seiungerent, cum quibus antea & consensissent & communicassent? tale per Sophronium responsum dedere: Occidentales episcopi non sanam de Consubstantiali ha- B
buere opinionem, Aetius autem in Oriente dissimilem substantia patri filium esse docuit: & utrique recta exciderunt sententia. Illi enim per ὁμοουσίας consubstantialis uerbum, subsistentiam patris & filij in unitatem unam redigentes, confuderunt: hic uerò è diuerso à natura patris proprietatem filij nimium segregauit. Nos igitur utrorumque lapsum uitantes, mediam absque periculo omni uiam delegimus, piéque magis sentimus, æqualem scilicet patri filium subsistentia docentes. Sic illi quidem reprehensi, defendere se conati sunt. Sed deprehenduntur, ueritatem cauillatione deprauare: quòd non Acacium, sed Aetium, ut inæqualitatis autorem incusant. Videntur illi etiam aliqua ex parte & Arianos & τῆς ὁμοουσίας consubstantialis assertores uitare: & per utrosque suis ipsorum uocibus conuincuntur, aliud quidquam noui afferre constituisse: sicuti & Sabinus inquit, qui Latinè acta Synodalia conscripsit.

Macedoniani se erigunt.

Acacianos excommunicant.

Causa, quur Macedoniani se ab Acacianis & homousianis segregarint.

Macedoniani nouis rebus studuere.

CAPUT XIX.

Imperator, ubi Athanasium Alexandriæ multitudinis conuentus in ecclesia propalàm agere, & multos Græcorum eloquentiæ ui & suauitate ad Christianam religionem pertrahere cognouit, eijcere eum urbe iussit. Ac si manere ibi se inuito uellet, grauissimas ei denunciauit pœnas. Eiuscemodi mandati illam prætendebat causam, quòd à decessoribus suis imperatoribus exilio damnatus, sua ipsius autoritate episcopatum occupasset: & quòd ipse eis qui à Constantio in exiliū acti essent, non in ecclesias ingressum, sed in patriam tantum reditum permisisset. Itaq; eo imperatoris mandato profugere coactus, in eos qui illum circumsistentes mœrebant, & discessum eius grauiter ferebant, oculis coniectis: Bono estote animo filioli, inquit:

Iulianus Athanasium exulare iubet.

Scitè dictum Athanasij.

nubecula

A nubecula est, breui ea euanescet. His dictis, mandata familiaribus suis dedit, & ecclesia bonis uiris commendata egressus, nauigio per Nilum in Aegyptum contendit. At qui à præfecto missi fuerant, consequebantur, capere uirum sanctum studio omni contendentes. Et iam in propinquo persequutores adesse audiebat. Ibi eis qui cum illo in naui erant, fugam in solitudinem conuertendam esse suadentibus: ipse meliorem sequutus sententiam, prudenter militum effugit manus. Fuga enim posthabita ad persequutores nauigium conuertere, eis' que obuiam ire iussit. Et quum fugientes ipsi persequentibus propinqui essent, & illi ubi' nam Athanasius esset interrogassent: ipsi autem non procul abesse, ac si cursum celerius intenderent, statim eum comprehensuros esse respondissent: periculum euasere. Ita quidem persequutores calliditate ea illusi, nihil egere. Athanasius uerò clam Alexandriam rediit, atque ibi latuit, donec persequutio quam fugiebat, prorsus conquieuit. Hæc Athanasio à Græcæ superstitionis sectatoribus accidere.

Athanasius aduerso Nilo nauigãs persequutorum manus cursu conuerso effugit. Hoc Sozom. non habet lib. 5. cap. 15. Et alio loco ab eo, sicuti & à Nicephoro li. 9. cap. 14. est cõmemoratũ. Est aũt apud Socratem li. 3. ca. 14. Et fortè bis Athanasius eodẽ fugæ strategemate est usus.

Athanasius Alexandriæ latuit.

CAPUT XX.

INterea Cyziceni legationem ad Imperatorem, negotiorum quorundam suorũ causa miserunt, cum adiectione illa: Peropus esse, ut deorum templa restituerent. Quorum colendis illis religionem admiratus Iulianus, omnia quæcunq; petierunt, eis concessit. Et Eleusio eorum episcopo re diuina & urbe ipsa interdixit, quòd delubra deorum solo æquasset, atq; illis per iniuriã illusisset: quòd monasteria & parthenonas sacrarum uirginum instituisset, & cherotrophia & † gerocomia construxisset, aliaq; multa DEO grata opera perfecisset: deniq; quòd uerborũ persuasione (id uerò grauissimum erat) Græcis multis, ut superstitionem suam negligerent, persuasisset. Legem etiam tulit, ne quis Christianorum, qui indigena nõ esset, Cyzicum adiret:

Iulianus Cyzicenis idololatris quod petunt concedit.

† Dicuntur etiam Gerontocomia, Gerontotrophia, Gerotrophia.

B causamq; cõstitutionis eius addidit, ne scilicet propter religionẽ seditio mouere tur: aduenis popularibusq; eorundem, qui eadem cum eis sacra colerent, opem illis ferentibus, & præterea Christianis lanificis & monetarijs inquilinis ad eos accedentibus. Isti eñ maximo numero in frequentissimas duas classes diuisi, multorũ Imperatorũ cõstitutionib. Cyzici cũ cõiugibus & liberis habitabãt, & nõ minimũ tributũ publico inferebant: illi quidem chlamydum militarium, hi autem monetæ nouæ. Græcam namq; superstitionem augere maximè & comprobare uolenti, ui publicitùs uti, & tantam hominum multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum est uisum. Aegrè siquidem urbium rectores uel numerum ipsum Christiani populi inire potuerunt: neq; ille etiam in locum unũ eos conuenire, & precationibus, ut pro se quisq; uellet, uti prohibuit. Satis quippe sciebat, nihil prorsus ualere in eis rebus uim adhibitã, in quibus, ut consistant, promptũ & uoluntarium requiritur iudiciũ. Clerum autem, atq; ecclesiarum religionisq; præfectos, ut exigeret, maximo contendit opere. Consiliumq; eius fuit, ut statas solitasq; multitudinis synaxes, ducibus eorũ sublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus est, ut neq; conuentus agere, neque docere, nobis, multo uerò minus de rebus diuinis participare, mysticaq; & arcana sacra peragere, facile esset: & ut diuturniore tempore in obliuionẽ etiam religionis nostræ prorsus perueniremus. Atque interim obtentum illum prætexuit, quòd clerus facilè causam seditionis multitudini præberet. Eiusmodi agitans consilia, quum neque esset neque metueretur seditio ulla, Eleusium cum suis, sicuti dixi, Cyzico discedere iussit. Dicitur sanè pergrauem Eleusio imposuisse conditionem, ut scilicet nisi intra menses duos, sua ipse impensa, Nouatianorum ecclesiam, quam Cyzici ipse demolitus fuerat, restauraret, ex ea urbe pelleẽ. Tito uerò Bostrensis

Eleusium propter pietatis opera Cyzico expellit. Christianos quoq; aduenas ab ea urbe repellit.

Plurimi Cyzici lanifici & monetarij.

Frustra uis adhibetur, ubi uoluntas spontanea requiritur.

Episcopis & ducibus Christianis ademptis, Iulianus se Christianismum aboliturum esse sperauit.

Dura Eleusio, de restituendo Nouatianorũ templo, proposita conditio.

Sycophanticè prorsus Iulianus Titum Bostrensem urbe sua exigit.

Bostrensis tū ciuitatis antistiti, edicto publicè promulgato, ut directus fugeret, præcepit: grauia crimina ei & clero eius, si ad seditionē populum commouissent, minatus. Titus ea de causa libellum supplicem ad Imperatorē misit, in quo non minorem esse Christianorū, quàm Græcorum, in ea urbe numerū: seq; multitudinē suam cohortationibus, ne ad tumultum spectet, deterrere significauit. Imperator ut populum reliquū aduersus Titum concitaret, ad Bostrenses calūniam uiro intentans, literas dedit: scripsisse illū ad se, nō ipsius cohortationibus, sed populū suo ipsius cōsilio, ad seditionem prorumpere. Atq; ille clàm plebem eo pacto, ut uirum eum perinde atq; insidiatorem & hostē suū ciuitate eijceret, permouit. Plurima uerò alia ad eundē modum, quà ipsius iussu, qua uulgi spontanea temeritate & insultu, accidisse consentaneum est. Quorum ille malorum maximè autor fuit, qui in eos qui talia patrare auderent, legibus non animaduerteret, & uerbis saltem delicta eiusmodi carperet, rebus autem ipsis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altissimè odium religionis nostræ radices egerit, idq; ipse sic præ se tulit. Proinde etiamsi palàm ipse persequutionem non exerceret, nihilomnius tamen Christiani passim à uulgo graues acceperunt clades. Fana enim Græcorum aperiebantur, & simulacrorum superstitio applausu maximo approbabaē. Ipse aūt publicitùs sacra sua peregit. Et Constantinopoli Fortunæ in basilica, ubi eius deæ statua collocata fuerat, sacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia episcopus, manu à puero eò ductus, quòd in ętate decrepita suffusio oculorū uidendi uim ei ademisset, Imperatorem plurimùm taxauit: impium eum, contemptorem DEI, & desertorē, ignominiosē appellans. Ad quæ non aliud per iram respondit, quàm quòd cœcitatem seni exprobrans, uerbis tantum illùm est ultus. Et quòd CHRISTVM blasphemia & maledicto perstringens, non tantum eum posse dixit, quem ille coleret, Gallilæum Deum, ut cœcitati eius mederet. Sic enim hoc ei solenne erat, ut CHRISTVM Gallilæū, Christianos autem Gallilæos uocaret. Cui episcopus, magna usus dicendi libertate, occurens: Gratias, inquit, ago Seruatori meo DEO, qui ut uisum amitterem, pro eo atq; nunc res habent curarit, ne impurissimum uultum tuum ad impietatem declinantem conspicerem. Et ille placabilitatem quidem assimulans, nihil respondit, sed rem eam tamen grauiter admodum accepit. Nam quū sciret in quo honore apud Christianos essent, qui sub Diocletiano martyrium obierunt, & insuper alacritatem eorum qui ad idem martyriū aspirarent cerneret, gloriam eis talem inuidens, aliam instituit uiam. Quod enim summæ esset sæuitiæ, ut per seipsum Christianos excruciandos curaret, id repudiauit: ut eos autem occultè persequeretur, non posthabuit. Quapropter uulgò populis, & alijs quicunq; tandem uellent in Christianos quidquam committere, id permisit: ita demum superstitionem Græcorum inualituram arbitratus, si † malorum tolerantiam ueluti inescationem prætendens, placiditatem atque humanitatem etiam erga Christianos simularet.

Grauē sub Iuliano Christiani ab idolomanitis pertulere persequutionem.

Iulianus Fortunæ publicè Constantinopoli sacrificauit.

Maris Chalcedonensis episcopus cæcus mira in taxanda Iuliani impietate usus est libertate.

A

B

Scitè eius uiri dictum.

Iulianus Christianis martyrij gloriam inuidit.

ὥσπερ δέλεαρ προβαλλόμενος.

CAPUT XXI.

ET primùm quidem facilem & gratū se omnibus callidè præbuit: progressus deinde, non eundem, aut sui se similē exhibuit. Vbi namq; calumnia aut criminatio aliqua Constantij esset, alacriter Christianis omnia tribuit. At si ea causa non extaret: odium quod in nos cōmuniter in pectore reconditū habebat, in apertū protulit. Et quum hoc unum maximè ageret, ut omnes Imperio Romano subditi, Græcam complecterenē superstitionem, permolestū ei fuit, quòd religionem suam à Christianismo gloria longè superari

A gè superari uideret. Templa quidem, sacrificia, & patriæ Græcorum solennitates, festíq; dies per urbes ex sententia ei ferè procedebant. Illa uerò maximè solicitudine angebatur, quomodo in posterum quoq; cultum talem stabiliret: quòd metueret, si is præsidio suo destitueret, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis sanè quasi lethale uulnus ei hoc inflixit, quòd multorũ sacrificulorum coniuges & liberos & ministros Christianos esse uideret: & quòd secum ipse cõsideraret, religionem nostram in sanctitate uitę morumq; integritate eorum qui eam complectuntur, consistere: omnem mouit funem, ut Græcorum mores ad instituta nostra accommodaret. Itaq; in idolorum templis fieri curauit subsellia & primarios suggestus: instituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus initerentur: præterea sacerdotes & lectores more nostro, item certas certarum horarum & dierum preces. Scholas etiam et phrontisteria uirorum & mulierum philosophiæ ethnicæ addictarum, peregrinorumq; & egenorum construxit domicilia, atq; aliam insuper ostendit humanitatem, ut Græcorum sacra talibus rebus admirationem consequerentur maiorem. Delictorum quoq; quæ uel à prudentibus uel ab imprudentibus fiunt, ex consuetudine nostra pœnitentia interueniente, congruentes constituit coerciones. Eodem etiam studio æmulari conatus est commendaticiarum literarum tesseras, quas episcopi dare solent, ut undecunq; & ad quoscunq; hinc & inde hospites adueniant, moribus nostris excepti benignè curentur, perinde atque noti & amici per tesseræ & signi eius testimonium. Et ut simpliciter dicam, eiusmodi in animo uersans consilia, Græcos eodem quo Christianos modo uiuere instituit: eosq; studijs atque institutis alijs nostris propalam assuescere, extra dogmata tamen, & æquari nobis uoluit. B Porrò id ita se habere, ex ipsius Imperatoris epistola, quam ad Arsacium, sacrorum suorum in Galatia pontificem, dedit, quantum licet ostendam. Scribit autem ad hunc modum.

Iulianus Græcismum etiam ad posteros cõfirmatũ transmittere studuit.

Idem ceremonias, ritus & instituta Christiana, in cultũ idolorum innexit.

Commendaticiæ Episcoporum literæ, de quibus Nicæni concilij extat Canon. Formatas uulgò uocant.

CAPUT XXII.

„ GRæca religio nondũ ex sententia nostra procedit, idq; eorum qui eam „ complectũtur culpa. Amplitudo enim & magnificentia deorum, o- „ ptata etiam omnia & spem omnem excedit. † Sed absit inuidia dicto. „ Tantam namq; tam breui mutationem, ne uotis quidem paulo antè „ expetere quisquam ausus fuisset. Quid igitur? an sufficere ista putamus: nec ad „ ea respicimus, quæ maximè impietatẽ deorumq; contemptũ auxerunt? ad eam „ scilicet, qua aduenas excipimus hospitalitatem, ad curam mortuorũ sepeliendo- „ rum, atq; ad fictam uitæ sanctimoniã: quorũ unumquodq; apud nos singulari „ studio uerè fieri oportere arbitror. Nec satis est te unũ talem esse, uerùm etiam „ omnes omnino qui in Galatia sunt sacerdotes, tui similes esse cõuenit: quos uel „ terrore, uel persuasione, ut probi sint, adducito: aut sacri ministerij functionem „ eos deponere cogito: siquidẽ unà cum cõiugibus, liberis & seruis ad deorũ cul- „ tum nõ accesserint, sed seruos aut liberos aut uxores Gallilæas retinuerint: quip- „ pe erga deos ipsos impiè se gerẽtes, cõtemptumq; deorũ cultui eorundẽ prǽferentes. Deinde sacerdotẽ quemq; cohortare, ne in theatro cõspiciatur, ne apud „ caupones potet, ne'ue arti cuiq; aut operæ pudendæ & ignominiosæ præsit. Et „ morem quidem gerentes honore prosequere, rebelles uerò à te repelle. In urbe „ quaq; frequentia ad excipiendos benignè hospites xenodochia extrue, ut adue- „ næ non nostræ tantum religionis, sed alieni etiam, quicunque petierint, aut in- „ diguerint, humanitate nostra perfruantur. Vnde autem ad eam rem pecunia „ suppeditet, prouisum mihi est. Triginta enim milia modiorum frumenti, & se- „ xaginta millia sextariorum uini, quotannis in eum usum per Galatiam conferri iussi.

Epistola Iuliani ad Arsaciũ idololatram pontificem.

† Ἴλαος δ' ἔστω τοῖς λόγοις ἡμῶν ἡ ἀδράστεια.

Ἀδράστειαν ἔργοις σεμάτων φθόνον. &, σὺν δ' ἀδράστεια λέγω. Eurip. Adrastia coerce linguarum inuidiam. Cum inuidia uerba faciens.

Proscribit leges Ecclesiasticas impijs idolorum sacerdotib.

iussi. Et quintam huius tributi partem eis qui sacerdotibus inseruiunt dari: A reliquum autem omne aduenis & hospitibus, alijsq́ petentibus diuidi debere censeo. Turpe siquidem esset, quum inter Iudæos mendicus nō sit, & impij Galilæi nō suos tantū, sed nostros etiam homines alant, si opem & auxiliū nostrum requirere nostri uiderenť. Porrò Græcæ religionis obseruatores, ut ad ministerium huiusmodi aliquid etiam conferant: & uicos eorum, ut primitias frugum dijs ipsis persoluant, doce: hominesq́ Græcos officijs & benefactis talibus assuefac, antiquitùs nostri moris operisq́ id fuisse eos admonens. Homerus enim Eumæum hæc ita dicentem inducit:

Hospes, uel si te nostras pertingeret ædes
Aduena deterior, iustos auferret honores.
Ab Ioue namque uenit mendicus & hospes eodem:
Et nobis sunt parua quidem, sed munera grata.

Non committendum igitur, ut alijs bona nostra æmulari permittamus, ipsi autem per socordiam nos pudore afficiamus, seu potius deorū obseruantiā & religionem prodamus. Atq; si hæc te ita exequi audiero, hilarem & lætum me reddes. Prouinciæ rectores perrarò domi suæ uise: frequenter autem epistolas ad eos mitte. Eisdem in urbem aduenientibus, nullus sacerdotum obuiam eat: sed quum in deorū templa ingrediunť, intra uestibulū saltem occurrat. Ne quis autem miles eos ædem sacram ingredientes præcedat, sequatur tamen qui uolet. Quamprimum enim magistratus solum delubri attigerit, priuatus redditur. Tu siquidem, quod nosti, intra templum imperium obtines. Atq; id diuinæ etiā flagitāt sanctiones: quibus qui parent, ueri deorū sunt cultores. Qui uerò fastu efferuntur, insolentis sunt iactantiæ & uanæ gloriæ aucupatores. Pessinunti subuenire paratus sum, si ipsi sibi Deūm matrē propitiā reddiderint. Eam uerò B si neglexerint, nō modò id reprehensione non carebit, uerū etiam (quod dictu acerbum est) ne ad inimicitias nos irritent, periculum fuerit.

Apud Plin. lib. 6. cap. 32. inter Galatiæ oppida numeratur Gallorū Tolistobogorū Pessinus.

Non etenim fas est hominem succurrere rebus.
Infensi qui sint dijs immortalibus ipsis.

Quapropter illis persuade, si studium curamq́ meam sibi conciliare uolunt, ut uniuersi simul matri deorum supplicent.

CAPUT XXIII.

SIc Iulianus, hoc quum ageret & scriberet, citra bellum Christianos se ad patrias consuetudines traducturum putauit: omnemq́ (quod dicitur) lapidem, ut dogma nostrum aboleret, mouit. Sed persuasio difficilis ei fuit. Rursum autem si propalàm uim adhiberet, probro id sibi fore credidit, quòd tyranni suspicionē fugere contenderet. Nō tamen propterea quidquam de ardore studioq́ suo, ut subditos ad Græcam superstitionem pertraheret, remisit. Et quædā ille per seipsum agebat, quædam per præfectos suos expediebat. Ad Græcā autem omnes superstitionē, potissimū uerò milites assuefaciēs, in primis maximum inter Romana uexilla signū, quod Constantinus in crucis formam redactū, iuxta diuinam (ut diximus) uoluntatem, in exercitu præferri instituit, ad priorem statum reduxit. Et in publicis tabulis seipsum depingi magno studio curauit: atq; insuper supremū deorum suorum louem affingi, ueluti è cœlesti nube despectantē, coronamq́ & purpureā uestem atq; alia Imperij insignia demittentē: Mercurium itidem & Martem, utraq; ex parte eum blandè intuentes, & quodammodo oculorum nutu testificantes, eloquentia eum excellere, nec minus ab arte bellica pollere. Hæc & alia hisce similia plerosq; ad Græcam religionem inuitātia, publicis imaginibus aspergi mandauit.

Totus in hoc Iulianus incubuit, ut Græcismum, Christianismo abrogato, propagaret.

Labarum ad priorem formam reduxit.

In tabulis publicis se depingi, & deos suos addi curauit, ut homines idola colerent.

A dauit. Atq; id fecit, ut per occasionem honoris eius, quem moribus Imperatori
exhibere soliti erant, paulatim eos quoq; qui appicti erãt, adorare homines ad-
discerent, & uetustæ consuetudinis abusus uafricie & calliditate omni subdito-
rum mentem & iudicium furtim subuerteret. Tum enim demum ex sententia
consilium sibi processurum esse existimauit, si persuasione huiusmodi quò uel-
let homines duceret, & deinde quæ reliqua essent facilè aggrederetur. Legiti-
mè uerò se rursus in eos animaduersurum putauit, qui ei non obsequerentur, &
in ueteribus Romani populi moribus nouare quidquam instituerent: præser-
tim quum aduersus longam reipub. consuetudinem & imperium ipsum delin-
quere uiderentur. Astutiam talem pauci intellexere: qui etiam, quòd adorare i-
magines tales nollent, pœnas luerunt. Vulgus autem, sicuti solet, ignorantia su-
pina & animo minus solicito, tanquam ueteri legi parendum esset, ita ut sors tu-
lit, temerè ad imagines accessit. Et ille quũ talia excogitaret & ageret, nihil præ-
terea effecit. Enimuerò tametsi fraus eius ita deprehensa esset, aliam tamen ten-
tauit uiam, omnia excogitans atq; experiens, ut ciues suos in superstitionem ua-
nam pertraheret. Atq; id quod instituit, priori dolo non fuit inferius. Quin po-
tius manifestiore id & maiore uiolentia est ausus. Quapropter etiã occasionem
multis, qui in aula Imperatoria stipendia faciebant, præbuit, ut animos uiriles
exhiberent. Veluti enim in conflaturæ fornacibus explorati, ut qui habiti sunt,
& qui reipsa fuerũt, Christiani palàm apparuere. Postquam enim tempus ad-
uenit, ut Imperator ciuibus congiarium daret (id quod antiquitùs apud Ro-
manos Calendis Ianuarijs præcipuè, Imperatorisq; & Imperialium urbium na-
tali die facere receptum fuit) secum ipse considerans, milites nostros aperti can-
B doris & magnæ simplicitatis esse, pecuniæq; cupiditate teneri, & consueto do-
natiuo facile capi posse: arte quadam, ut uel inuiti dæmonibus sacrificarent, con
silium inuenit. Lege namq; olim cautum erat, ut ad munus capiendum acceden-
tes sacrificarent. Atq; idipsum illi facere iubebantur. Propositumq; simul ad i-
gnem erat & thus & aurum. Ibi fortem animum quidam declararunt, quod a-
dolere thura nollent, donum contemnentes. Nonnulli naturæ improbitatem
ueteris legis obtentu contegentes, ne intelligere quidem ad quod malum delap-
si essent, potuerunt. Alij lucrosa iactura, & fortasse formidine multorum tu-
multuum inescati, quamuis errare se intelligerent, tamen quo minus animis ex-
cruciarentur, effugere non potuerunt. Atq; ex eis qui in tantam calamitatem i-
gnorantia sunt prolapsi, illud fecisse traditi sunt. Quum post sacrificium id, con-
suetudine fortasse sic obtinente, communiter in conuiuio milites hilares epula-
rentur, quod in compotationibus fieri consueuit, propinantes inter se, CHRI-
STVM in poculis nominatim aduocabant. Ibi ex conuiuis quendã uerba ea ex-
cipientem dixisse ferunt: Perfacetè hercle facitis, qui CHRISTVM nunc inuo-
catis, quem paulo antè, quum uos Imperator muneraretur, & thura in aram im-
poneretis, abnegastis. Cum hoc dicto errorem erumnamq; suam illi agnoue-
runt: & confestim è conuiuio prosilientes, lacrymabundi publicè circumcursi-
tarunt, Deum & saniores contestantes homines, se Christianos esse, atq; in ea
sententia perseueraturos, ignorantiaq; peccasse: atq; si hoc dicẽdum sit, manus
solas Græcorum sacris operatas, mentem uerò immotam permansisse, asseuera-
runt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti, Imperatorem adiere, ad pe-
des eius quod acceperant aurum abiecere, & generoso prorsus animo ab eo pe-
tiere, ut suo sibi munere accepto, eos iugularet: nunquã enim se pœnitentia du
ctum iri, si propter CHRISTVM totum corpus pro eo pœnas luat, quòd dextra
incõsideratè peccauerit, quæ & munus acceperit, & dijs sacrificarit. Incidi quo-

Crimen læsæ Maiestatis.

Donatiuo dando Iulianus ad idololatriã milites Christianos allicere uult.

Christianorũ militum cãdor & simplicitas.

Multi Principis donũ, quòd dijs sacrificare nollent, spreuere.

Pleriq; id accepere, & sacrificauere.

Inuocatio nominis Christi in propinationib. hilaribus.

Ex eis statim pœnitentia est consequuta nõ paucos.

Pulchrè pieq; dictum.

Pœnitentes milites, donatiuũ Imperatori suũ restituunt, & Christianismũ liberrimè cũ martyrij affectatione profitentur.

que pedes sibi postulauere, qui tam importunè ad donum capiendum accelerarint. A Hæc Imperator audiens, ira quidem commotus est: à cæde tamē eorum abstinuit, ne eos martyrij honore dignaretur, qui sic contumeliosi in eum fuissent. Exautoratos uerò ex aula Imperiali exegit. In his fuere, Iouinianus ille, Valentinianus, & Valens, qui post eum imperauere. Atq; isti quidem sic se gessere. Quicunq; uerò non animo recto sacra Christianorum colebant, & ueram beatitudem honoribus caducis & pecuniæ posthabebant, absq; timore ad sacrificandum & Imperatori gratificandum procurrère: qualis etiā fuit sophista Constantinopolitanus Hecebolius, qui ueluti quidam Euripus Imperatorum moribus sese accommodauit. Sub Constantio enim, ardore ingenti Christianam religionem coluit: ubi autem Iulianus animum ad Græcam superstitionem appulit, horrendo prorsus modo animum mutauit, Græcasq; ineptias & superstitionem, si quis alius, & ipse quammaximè est complexus. Post hunc porrò rursum Christianum se esse professus est: In faciem enim supinus pro ecclesiæ foribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis, miserabiliter est uociferatus; Proculcate me salem fatuum. Tales illi fuere: talis & Hecebolius & antehac & postea fuit.

Imperator eis cingulum adimit.
Iouinianus.
Valētinianus.
Valens.

Hecebolius sophista in religione colenda Proteus.

Pœnitentia eiusdem.

CAPUT XXIIII.

IMperator tam infesto quum esset in Christianos omnes animo, opportunitate ea arrepta, quamuis quod eis criminis loco obijceret, non habebat: tamen quòd sacrificare noluissent, constitutione sanxit, ne illi cum alijs rempub. administrarent, né ue honores caperent, aut in aula Imperatoria mererent. Conuentibus solennibus & foro eos exegit. A' iudicandi quoq; munere, & magistratibus dignitatibusq; gerendis remouit. B Et legem talem ferens, illud addidit: Christianas sanctiones statuere, gladio aduersus eos utendum non esse, qui capitalia crimina committerent. Occasionem quoq; suam esse ratus, bellum quod contra Persas, qui Orientem percurrebant, gerendum erat, quòd sine pecunia nihil se rectè gesturum existimaret, dolum, ut eam à Christianis exigeret, est commentus. Et quicunq; dijs sacrificare nollent, eis pecuniæ mulctam grandem dixit. Itaq; cernere tum erat perquàm acerbam Christianorum cōdemnationem, à quibus ea etiam quæ minimè habebant, exigebantur, quum quidem alij omnes pro bonorū suorum facultatibus tributum penderent. Ita Imperator subitò per iniquā pecuniæ exactionem copiosus est factus. Quo tempore etiam Græci liberè quodcunq; illis uisum esset facientes, nobis insultarunt. Et undiquaq; philosophorū colluuies cōfluebat, qui uetera gentilium sacra renouarunt, extis'que inspiciendis & haruspicinæ uacarunt: adeò ut pueros masculos & fœmellas impuberes atq; incorruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eorum degustarint. Atq; hæc quùm alijs in urbibus, tum maximè Athenis & Alexandriæ fecerunt. Vbi quòd Athanasius episcopus flagitijs tantis obstitisset, studio & opera eorū exilio mulctatus est. Qui naui per Nilum in Aegyptū tendens, cursu deinde conuerso in eandem urbem redijt, sicuti paulo antè retulimus. Porrò prouinciarū rectores talem Imperatoris religionem, opportunitatē suam esse censentes, grauius etiā quàm Imperator iubebat, Christianos affligebant, ampliorem pecuniam extorquentes, & plagas etiā eam ob causam corporibus ingerentes. Quod Imperator cognitū paruifecit, & Christianis eum accedentibus, molestiamq; propterea ei facessentib. respondit: Lex uobis à CHRISTO tradita est, ut malè tractati fortiter erumnas feratis, & iniuria affecti ne responsetis. Et id ex eo satis liquet, quod Amachius fecit, ut suprà memorauimus. Verùm nō absurdū fuerit, rem eam, quòd in primis memoria digna

Iulian. Christianos ab aulæ dignitatibus, & reipub. administratione remouet.

Idem à Christianis sub prætextu Persici belli ingentem extorquet pecuniam.

Philosophi & idololatræ liberè in Christianos illudunt.
Humanæ eorundem uictimæ.

Præfecti prouinciarū Christianos maximè affligunt.
Iulianus Christianos de iniurijs per supplicationes querētes, irridet.

A digna sit, paucis repetere. In parua prouinciæ Phrygiæ urbe, delubrum quoddam Deorū à diuturno situ & squalore repurgare, & simulacra diligēti cura restituere is iussit. Idq́ue, ut mandatū fuerat, factum. Ea res dolorem maximū Christianis attulit. Nonnulli igitur, Macedonius uidelicet, & Theodulus, & Tatianus, quòd indignitatem eā ferre non possent, flagranti æmulatione incensi, noctuq́ue fanum ingressi statuas confregere. Præfectus eo facto ad iram concitatus, multos qui eius rei culpa uacarent, neci dédere instituit. Et ecce facinoris egregij patratores seipsos deferentes adsunt, pulchrius esse ducentes, ut ipsi morerentur, quàm alios sua causa nullo illorum commerito periclitari cernerent. Præfectus noxam illis, si sacrificent, remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, minas intentat. At præclari illi adamantinis animis uiri, omnia potius perpeti, quàm ut sacrificijs se contaminent, sunt parati. Ilicet ille uiros sanctos multis primùm excruciatos tormentis, ubi quod uolebat, eis non persuasit, postremò craticulis imponit, ignem plurimum subijcit, atq́ue ita interimit. Porrò illi crudelitatem Præfecti tantam, fortitudinis tum suæ coronidem esse ostendunt, præclara illa „ edita uoce: Si assas carnes degustare cupis Amachi, in alterum latus nos uerte, „ ne semicrudi & ad edendum parum tibi suaues reddamur. Ad eum modum generosi isti uiri in martyrij stadio decurrerunt.

Repetitur illustre & Laurētiano simile Macedonij, Theoduli & Tatiani martyrium.

CAPUT XXV.

ADhæc, ne Christianorum pueri Græcis disciplinis erudirentur, aut poetas scriptoresq́ue eorum legerent, scholas'ue publicas frequentarent, lege cauit: Ne linguis eorum, inquit, acumine perpolitis, facile B disputatoribus nostris resistere, & sacra quidem sua amplificare, religionem autem nostrā refellere facilè queant. Non paruū enim ei dolorem mouére Gregorius & Basilius Cappadoces, qui omnigenā artem suam rebus multis declarauerant, eius temporis oratores longè superantes: præcipuè Gregorius, qui uerba etiā uarijs poematū generibus inclusit, eáq́ue * uersus nominauit: & alij quamplurimi spectati uiri, quorum nonnulli Nicænam sequebantur fidē, quidam Arij opinionem comprobabant. Syri etiam Apollinares, omni dicendi genere probè instructi, præclari maximè eo studio euasere, pater & filius sibi cognomines, & disciplinarum omnium periti. Et pater quidē grammaticus insignis, filius aūt inter Sophistas & Rhetores celebris fuit. Vterq́ue sanè eo tempore utilem Christianis se præbuit, opportunè & cōmodè ingenijs suis & multijuga doctrina usi. Grāmaticus enim artis suæ peritissimus, pro Homeri poemate, heroicis uersib. Mosæ libros & ueteres Hebræorū res usq́ue ad Sauli regnū composuit: atq́ue id opus in uiginti & quatuor libros diuisit, libro quolibet Græcorū elementorū appellatione, iuxta illorū ordinem & numerū, ad Homericæ poesis imitationem inscripto. Edidit quoq́ue, Euripidem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiā lyram attigit, & comica argumenta ad Menandri exemplū tractauit, uniuscuiusq́ue carminis legibus ritè seruatis. atq́ue ut semel dicā, sumpta ex diuinis literis materia, argumentis eis tractandis, librisq́ue componendis, numerum Cyclicarū, quæ uocantur, & inter se in orbem cohærent, disciplinarū æquauit: idq́ue breui admodū tempore est assequutus. Ita ut illi * habitu, eloquutione, & dispositione nihil ab eis differrent, qui apud Græcos hisce studijs gloriā sunt adepti, & nullus Græcæ doctrinæ modus Christianis incognitus esset. Alter autem Apollinaris iunior & rhetor, eloquentiæ consultus, sacra Euangelia & epistolas Pauli in Dialogis, Platonis formam & stylum referens, ita exposuit, ut nisi homines antiquitatis uenerandæ prærogatiuā obseruarent, cōsuetisq́ue delectarentur, nihil profectò eis concederet, qui apud Græcos itidē maximè celebrantur,

Iulianus iuuentuti Christianæ liberalib. Græcorū studijs interdicit.

In hac re uerbis illis usus est: Proprijs, quod in prouerbio est, pennis siue sagittis ab eis petimur. Armis enim ex libris nostris sumptis instructi, bellum contra nos mouēt.

Basilius magnus.

** ἔπη.*

Gregorius Nazanzenus.

Apollinares duo.

Luculentissima duorū istorū Apollinarium scripta.

** ἤθει, φράσει, οἰκονομίᾳ.*

tur, neq; minus nostrorū quàm illorū lucubrationes admirationi essent & edi- A
scerentur. In primis uerò istorū ingenij felicitatē suspicere conuenit. Veterum enim quilibet in una quapiā re studium omne posuit. Isti uerò in omni doctrina cum laude exercitati, usu publico flagitante, quū stylū feliciter prius expoliuissent, egregiè res & sententias Christianorū tractarunt atq; confirmarūt. Et Imperatoris uersutā calliditatē strenuè refellerunt, atq; adeò librorū solerti acumine fortiter conuicerunt. Ego uerò & Psalmorū librum heroico carmine ab patre optimè expressum inueni. Insignē quoq; iunior Apollinaris librum elucubrauit ad Imperatorē ipsum, siue ad philosophos Græcos, quem de Veritate inscripsit: in quo etiam absq; sacrarum literarū testimonijs clarè ostendit, longè eos à recta de DEO opinione abesse. Imperator namq; eas ipsas literas irridēs, & religionem nostrā ludibrio habens, ad primarios eius temporis Antistites hæc uerba de libris nostris scripserat: † LEGI, COGNOVI, DAMNAVI. Ad quem nomine omniū quendā ita rescripsisse ferunt: * LEGISTI, SED NON COGNOVISTI: SI ENIM COGNOVISSES, NON DAMNASSES. Basilij uerò responsum id esse dicunt, qui eo tempore Cappadociæ ecclesias episcopus curauit. Neq; adeò dissentaneū est, id scriptū eius esse. Sed siue illius, seu alterius sit, admiratione dignus uir talis esse uidetur, & dicendi libertatis & eruditionis causa. Atq; hæc quidem Imperator egit, & hæc Apollinares etiam resistentes ei elaborarunt.

Iulianus libros Christianorum risit & damnauit.

† ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων.

** ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως. εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως.*

CAPUT XXVI.

Verumenimuero Prouidentia diuina, simul & Imperatoris consilio atq; impetu, & non minus Apollinarium studio & opera, longè fuit potentior. Imperatoris enim constitutiones, ipso sublato, sicuti mox oratione progresi dicemus, breui euanuerunt. Et illorū lucubrationes postea non in magno fuere precio, perinde atq; editæ nō fuissent. Sed occurret mihi fortè quisquā: Quid hoc est quod dicis? inquiens. Vtilē certe Christianæ reipub. minimè diuturnā Imperatoris aduersus nos contentionē fuisse, atq; id diuinæ Prouidentiæ accepto ferendū esse, quilibet sanè dicat. Verùm Apollinarium studiū, quod Christianismo impenderunt, reijcere, & Christianos rursum Græcas disciplinarū institutiones in manibus uersare, uix quispiā religioni nostræ commodū esse existimauerit: quòd Græci libri detrimentum nobis afferant, † deorū multitudinē, fabulas & mendacia docentes. Aduersus obiectionem istā statim responsum nostrū afferemus. Doctrinam Græcorū neq; CHRISTVS ipse, neq; eius discipuli uidentur, uel recipiendā esse ut bonā & diuinitùs inspiratam, uel reijciendam ut uoxiam et incōmodam, censuisse. Atq; id non sine prouidentia DEI factū esse opinor. Non pauci enim apud Græcos philosophi, non longè à cognitione DEI abfuere. Declarat id, quòd nonnulli præstantib. libris aduersus Epicuri sectatores pugnarunt, qui nullos deos esse asseruit, omniaq; fortuitò & sua sponte existere sensit, & mundum nulla prouidentia regi apertè docuit. Eos illi redarguendo, & inscitiam eorum euertendo, confutarunt. Proindeq; non exiguā utilitatem nobis, qui ueritatē rectæ pietatis sequimur, attulerunt. Sed enim quamuis eò sint progresi, non tamen caput ipsum, seu potius doctrinæ totius summū uerticē attigēre, ut uidelicet quod in profundo occultatum à sæculis fuit, diuinū inquam CHRISTI mysteriū, cognoscerent. Quod sanè sic se habere, Paulus etiā in epist. ad Romanos hisce uerbis astruit: „Reuelatur enim ira DEI de cœlo super omnē impietatē & iniusticiam hominū, eorū qui ueritatem in iniusticia detinent. Quia quod de DEO cognosci potest, manifestū est in eis: DEVS enim eis manifestauit. Nam inuisibilia ipsius ex creatione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta perspiciuntur. Sempiterna quoq; eius uirtus, & diuinitas:

Græcarū artiū studia Christianis utilissima. B

† πολυθείαν.

Plerią; philosophi Græci propè ad cognitionem Dei accessere.

Epicurei.

Vidē ad cognitionē summæ sapientiæ non peruenerunt.

A diuinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia quum DEVM cognouerint, non sicuti DEVM glorificarũt. Ex quibus uerbis illud satis liquet, ueritatis illos quidem habere cognitionem, quam illis DEVS apertam exhibuit. Reprehenduntur autem, quod DEO cognito, non ut DEVM, pro eo atq; oportuit, coluerunt. Proinde illa uerborum istorum uidetur esse nobis relicta sententia, consectandas esse quibus uisum fuerit, Græcorum disciplinas, neq; per ea reiectam liberaliorem doctrinam. Et una quidem ratio nostra sic habet. Altera uerò illa est: Seruatoris dicta & diuinitùs inspiratæ scripturæ, admirandæ quidem prorsus doctrinæ sunt & institutiones, rectam uitam & religionem ueram nobis tradentes. Fidem insuper DEO gratam studiosis exhibent. Minimè uerò nos disserendi docēt artem: ut satis idonei simus, quum uelimus, tempore flagitante, pro eis fortiter aduersarijs resistere, easq; colluctando defendere. Porrò suis ipsius armis hostem ferire, strenui admodum & fortis uiri est. Id uerò ipsum Christianis ex lucubrationibus, quas Apollinares reliquerunt, satis addiscere minimè licuisset. Quod quum certò Iulianus sciret, ne Christiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege sanxit. Non etiam ignorabat, fabulas ethnicas famam & gloriam ipsius obscuraturas, & criminationis causam aduersus eum allaturas: quas etiam Socrates inter Græcos philosophos præcipuam laudem consequutus, quum nihili faceret, ueluti adulterare sacra Græcorum, & nouos Deos inferre inciperet, cōdemnatus est. Tertia ratio nostra hæc est. * Spectatos numularios nos esse diuinum oraculum iubet, & ut pulcherrimum quodque ex rebus omnibus deligētes, quod malum est abijciamus, quod bonum autem disquiramus,

Ex Ethnicis scriptis optima queq; à pijs ad Christianismũ trāsferenda esse, docet August. 9. de doctrina Christiana lib. 2. cap. 40 illud tractans: Petierant ab Aegyptijs uasa argentea & aurea. Id sedulo in libris contextorum fecit Clemens Alexandrinus.

Socratis philosophi condemnatio, quòd deos Græcos contempserit.

** λεγιμοι τραπεζῖται.*

Omnia probāda, quæ bona sunt tenenda.

B atq; inuentum retineamus. Attenti quoq; præcipuè ut simus, ne quis prædam è nobis agat per inanem & uanam philosophicorum dogmatum seductionem. Id autem quomodo perspicere posśimus, nisi in illorum subeamus arma? Non equidem, ut eis usurpandis eadem quæ illi sentiamus: sed ex abundanti, suis contra eos potius utamur telis. Et malum quidem auersemur, quod uerum autem & opportunũ est legētes cautè recipiamus. Vbicunq; enim aliquid boni est, ipsius ueritatis id est. Quod si quis accuratiore persuasione nos hæc cōtorquere atq; affectatè dicere arbitretur, illud mihi consideret uelim: ipsum diuinisśimum Paulũ non solùm Græcis doctrinis nobis non interdixisse, sed etiã alicubi in epistolis suis, uerbis earum usum esse, ut qui eas quoq; attigerit. Videtur sanè multa quæ à Græcis sunt dicta, didicisse. Nisi enim Epimenidis Cretensis oracula legisset, uiri * sacra & cæremonias instituentis, quomodo uersum illũ protulisset,

" *Cres semper mendax, mala bellua, uenter obesus?*

Vnde etiam hemystichium illud sumpsisset,

" *Huius namq; sumus genus:*

si Arati Astronomi φαινόμενα, hoc est, de stellis apparentibus librum non attigisset? Sed & illud,

" *Studijs obest conuictus improbus bonis:*

satis indicat, eum in Euripidis fabulis libenter uersatum fuisse. Id quod itidem ante illum Solomon in eandem sententiã dixit. Verùm quid opus est pluribus hanc rem persequi? Iam inde enim ab initio, ueluti cōsuetudine & studio eo nō interdicto, uiri sancti fauore & gratia spiritus locupletes, & ecclesiæ nostræ doctores insignes, à tenera ipsa ætate ad senectutem usq; sedulò Græcorũ libros legerũt: partim ad linguã sermonemq; expoliendum, & mentē exercendam: partim ut ex rebus deterioribus id quod inest boni colligerent. Qua re illud etiã sunt assequuti, ut rectè Græcos in eo quòd à decoro exciderunt, & per errorem lapsi sunt, damnare possent. Indicat hoc Basilius magnus, & Ioãnes qui propter

** ἀγυιάστου. ἀνδρὸς τελεστοῦ, Socr.*

Eloquentissimi Theologi, Basilius, Chrysostomus, Gregorius.

eloquentiæ suauitatẽ Chrysostomi nomen accepit: & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis disciplinis in oratione funebri de magno Basilio tractat. Aequum sanè est uisum, eum locum tempestiuè huic operi, ad ea quæ agimus comprobanda inserere. Satis namque apparet, nõ ipsum solum optimè in eis disciplinis eruditum esse: sed alios quoque illum ad eas discendas exhortari: simulque iniuriarum eos accusare, qui eruditionem Græcam affectantibus obstant. Sic enim scribit: Omnes, opinor, qui saniore mente sunt, hoc confiteri, doctrinam inter ea quæ nobis sunt bona, præcipuam esse: non istam solum præstantiorẽ nostram, quæ elegantiam ostentationemque orationis omnẽ negligens, saluti uni & rerum intelligendarum pulchritudini inhæret: sed externam etiã illam, quam multi Christiani perinde atque insidiatricem, fallacem, & longius à DEO abducentem, contemnentes despuunt, peruersa sanè & periculosa persuasione. Quemadmodum namque coelum, terram, aerem, & quæcunque in his sunt, quamuis homines nõnulli malè ea accepta, quæ DEI essent opera, pro Deo coluerunt: propterea tamen non despicimus, sed quantum utilitatis habent ex eis ad uitæ usum percipimus: quod uerò noxium est in eis, fugimus: neque, quod stulti faciunt, aduersus creatorem creaturam ipsam quasi ad rebellionem commouemus: uerùm ex rebus conditis conditorẽ deprehendimus, & quod diuus Paulus ait, in captiuitatem redigimus intelligentiã omnem in CHRISTUM. Ac sicuti ignem, alimentum, ferrum, atque alia, per seipsa quidem uel utilia uel incommoda maximè esse ignoramus: sed de eis, pro eo atque hominibus illis qui eis utuntur, uidetur, iudicamus (quum etiam in reptilibus feris quædam sint, quæ utiliter ad salutem pharmacis & remedijs miscemus) sic quoque ex disciplinis istis quod ad ueritatem inquirendam, & iudicium acuendum, nec non ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autẽ ad dæmones ipsos & ad perditionis profundum deducit, despuentes reiecimus: propterea quòd ex eis rebus in ueræ pietatis studio non itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterioribus addiscentes, & imbecillitatẽ illorum in robur doctrinæ nostræ conuertentes. Non igitur cõtemnenda est doctrina liberalior, propterea quòd hoc sic quibusdam faciendum uidetur: sed praui atque indocti, qui in ea sunt sententia, censendi sunt, qui alios omnes sibi similes esse uelint, ut in communi sui similium frequentia latère, & inscitiæ suæ reprehensionem effugere ualeant. Hæc diuus Gregorius. Basilius uerò magnus non solum doctrinam Græcorum discere permittit, sed etiam præclaro libello maximè hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Græcis disciplinis utilitatem capere possint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta sufficiant.

Gregorij Nazanzeni sententia de usu et utilitate profanarum literarum.

Basilius Magnus hac de re libellum composuit.

CAPUT XXVII.

Imperator aũt ingẽti à Christianis pecunia extorta, expeditionem aduersus Persas molitus est, & Antiochiã Syriæ se cõtulit. Atque ibi liberalitatis suæ studiũ Antiochenis probare uolens, res in foro uenales & necessarias ad certũ cõstitutũque preciũ reduxit: nõ cõsiderãs secum ipse, ubi militũ sit frequẽtia, ibi accidi in urbibus rerũ omniũ copiã, uicinosque etiã ea de causa annonæ detrimẽto affici. Itaque caupones emere, & rursum uẽdere res ad uictũ necessarias quæstus gratia soliti, quòd iacturã eam nõ ferrent, multa cõtra Imperatorẽ uociferati, negociatione sua supersederũt: eoque modo ut rerũ necessariarũ penuria urbẽ inuaderet, effecerunt. Antiocheni uerò (procliues enim sunt ad cõtumelias homines) impudẽter & liberè Imperatorẽ riserũt, & scõmatibus in barbã eius luserũt, quod prolixior ea esset, tondi eã ad funiculos plectendos oportere dicẽtes: atque item in numis eius qui effigiẽ tauri habebant, cauillati sunt,

Iulianus Antiochiæ parũ prudenter certum rerũ uenalium instituit precium.

Scommata Antiochenorũ in barbã Iuliani, & numos eius.

A sunt, perinde atq; à praecipiti tauro mundũ ab ipso imperante euerti iactantes. Quũ enim supra alios omnes admodũ superstitione teneret, & quotidie tauros ad simulacrorũ aras mactaret, & aram & taurum numo suo imprimi curauerat. Proinde ira ex scommatibus eiusmodi percitus, malè se accepturũ Antiochenos minatus est. & Tarsum Ciliciae concesit, atq; inde res ad bellũ necessarias exercitui suppeditare instituit. Coeterũ minas factis executus non est: sed uerbis tantũ in Antiochenos cõuicia retorsit, orationemq; praeclarã & facetam ira remissa in eos cõscripsit, quã Antiochenã & μισοπώγωνα, hoc est, barbae inimicã inscripsit. Atq; eo pacto se iniuriã uindicasse existimãs, Persicã expeditionẽ, perpetua nota urbi Antiochenę inusta, est prosecutus. Antiochię porrò erga Christianos eadẽ est importunitate usus, omnibus modis id agens, ut Gręcorũ superstitio inualesceret. Verùm quid circa Babylae martyris sepulcrũ, & in tẽplo Apollinis Daphnaei acciderit, periniquum esset, si silentio praeteriremus. Id uerò inde ordior.

Taurus in numis Iuliani.

Oratio Iuliani contra Antiochenos, μισοπώγων.

CAPUT XXVIII.

INter Antiochiae suburbia praecipuũ quoddam est, in quo frequentes florent cupresi, locus ualde nemorosus, & uarijs alijs inter cupressos arboribus conspicuus: & quae inter arbores ipsas sunt loca pro ut anni tempus fert, omnis generis beneolentes producunt flores. Instar tecti autem habet eo loco, quae ex ramorũ & foliorum densitate ubiq; prouenit umbra, & solis radios non facile solum ipsum pertingere sinit, neq; quidquam amoenitatis regioni ei deest. Non ibi aquarum copia irriguarum desideratur: & gratum temporis temperamentum, Zephyriq; & alij uenti leniter ramis flatu suo incidentes, suauemq; susurrum edentes, amoenitatẽ multam afferunt. Eo loco Graeci fabula conficta, Daphnem Ladonis fluuij filiam ex Arcadia, Apollinem amatorem fugientem, in nominis sui arborẽ esse conuersam: ipsum autem deum ne sic quidem puellae desiderium abiecisse, amoremq; suum ue
B luti solantem, amatae uirginis frondibus caput cinxisse, eamq; etiam arborem factam complexum esse: neq; ab ea discedere uolentem, illi cum festiuitate quadã assedisse, proindeq; honore diuturnioris morae eum locum prosequutum, atq; alijs locis illustriorem, sibiq; etiam gratiorem effecisse ferunt. Hic homines casti & moderati minimè uersari sustinuerunt, quòd regio ea ad desidiam & libidinem admodum esset procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimùm & grata uisa est, & prorsus amatoria: quos etiam eam in rem fabula ipsa inuitarit. Et duplex eis ad culpae deprecationem fabulam non illepidam praetendentibus incensa est libido, ut sine pudore neq; ipsi pudici essent, neq; pudicos in eo loco esse paterentur. Qui eñ ibi sine amica uersaretur, illiberalis planè, parumq; gratus uisus, perinde atq; piaculum aliquod detestandũ inde abigebatur. Graecae aũt superstitionis obseruatoribus praecipuè in maximo locus habitus est honore. Nam statua ibi Apollinis Daphnaei magna uetustate exsculpta, & templũ pulcherrimum altitudine & amplitudine mirifica, artificiosa manu cõstructum fuit: quod Seleucum Antiochi, qui urbem eam sub suo nomine magnificè primùm condidit, patrem construxisse ferunt. Creditũ etiam longo tempore est, aquam ibi è fonte Castalio diuinatricẽ, nihil prorsus ab alia illa apud Delphos, ut nomine, sic etiam efficacia differentem, profluxisse. Fama item fert, Adriano Imperatori, quum priuatus adhuc esset, responsum ibi de rebus futuris editum esse, eumq; lauri folio in fonte tincto futuri cognitionem literis designatam hausisse: & quum responsum id ad exitum suum peruenisset, ne alijs quoque ad eundem modum res futuras cognoscere liceret, aggere multo fontem obstruxisse. Haec quidem sic Graeci tradunt. Gallus autem, ubi Caesar est à Constantio

Lucus Daphnensis ad urbem Antiochenam.

Est l. n. C. titulus, De cupress. ex luc. Daphnen. uel Pers. per Aegypt. non exci. uel uend.

Lambus Apollinei nemoris nutritor Orontes. Claud.

Apollo Daphnaeus.

In umbroso Daphnae luco Constantinus magnus matris suae Helenae statuam collocauit. Et ob eam causam locum cũ Αὐγουστεῖον. Augusteum nominauit. Suid.

Castalius fons oracularis.

Hadriano Caesari responsum ibi datum.

Gallus Cæsar sacram ædem in Daphne cõstruxit. creatus, Antiochiæ uixit, barbarorum ibi impetum & incursionem compescẽs. A Hic ut Christianus, quum maximè eos qui pro CHRISTO & dogmate nostro fortiter decertarunt, ueneraretur, locum talem à diuturna superstitione & improbo illo more liberandum atq; repurgandum duxit. Postquam autem non aliter se malum tantum extirpaturum esse putauit, nisi contra templum id, orationis domum construeret: opere eo pulchrè perfecto, urnam etiam Babylæ martyris in Daphnen transtulit: qui ante annos plures Antiochenæ ecclesiæ splendidè antistes præfuerat, & sub Numeriano fortiter certamẽ pro CHRISTO pertulerat. Martyrij eius hæc causa fuit. Episcopatum Babylas gerebat. Numerianum autem de dæmonis cuiusdam sententia cupido inuasit, ecclesiam Christianorum, quum frequentissima esset, ingredi. Et aduenienti ei, hierarcha ad templi uestibulum astans, ingressum præclusit: se pro uirili sua affirmans, non commissurum, ut ad gregem lupum ingredientem intueatur. Atq; ille statim quidem cœpto destitit. Episcopum autem primùm de tanta audacia criminatus est: deinde sacrificare etiam dæmonibus iussit, eam unam expiationem criminis que abolitionem, & subsecuturi honoris & gloriæ conciliationem fore denuncians. Cui Babylas ingenti animo resistens, martyrij coronam recepit. Eius tum ossa Gallus transtulit. Quod ubi est factum, dæmonium deinde oracula non edidit. Et multi quidem propterea id consiluisse existimarunt, quòd sacrificijs & cultu eo quem antea illi exhibuerant, spoliatum esset. Verùm rem aliter se habere compertum est. In causa enim uerè erat, in uicinia quiescens martyr, qui eam rem non permisit, cœptum illius ui maiore prohibens. Sub Iuliano enim, quum ad satietatem usq; sanguine & uictimis expleretur, non minus mutum fuit. Et postremò ipsi illi imperatori de euentu Persicæ expeditionis dæmonẽ consulenti (quum frequenter eò uenisset, quòd cædendis B hostijs delectaretur, & multo sanguine Pythium ueneraretur) causam eius silentij indicauit. Vbi namq; templum ingressus, oraculo, quæ uisa essent, fidem eius periclitans, magnificis mactatis uictimis Iulianus proposuit: insuper quoque petijt, ne Deus, de quibus rebus inquireret, respondere grauaretur. Tum ille apertè quidem non significauit, se more suo propter Babylam martyrem non respondere: sed alio id modo insinuauit. Locum enim eum plenum esse cadaueribus dixit, & propterea se oracula edere minimè posse. Et erant ibi multi alij sepulti. Verùm Iulianus Babylam martyrem solum responsis obstare iudicans, confestim urnam eius transferri iussit. Quapropter Christiani aduenientes, martyrem in urbem ad quadraginta stadia intulerunt, ubi etiamnum situs est: nomine suo loco ipsi indito. Qui uerò urnam ferebant senes & iuuenes, alij q; chorum grauem & uenerandum efficientes, alius alium in uia ad psalmos canendos inuitarunt, sub illo quidem prætextu, quasi sudorem laboremq; uiæ leuarent: re autem ipsa, quòd æmulationis ardore ferrentur, ut Imperatoris ineptam monstrosamq; religionẽ reprehenderent. Et canendo præibant, qui artem eam accuratius addidicerant. Inter alia autem multitudo illis succinens, & illam carminibus addidit partem: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, gloriantes in simulacris suis. Tum sanè, qui antea philosophum se esse professus fuerat Imperator, longè alius deprehensus. Ira namq; commotus, perinde atq; iniuria affectus esset, affligere Christianos constituit: & eadem aduersus illos facere, quæ Diocletianus fecisset. Quòd uerò impetum eiusmodi expeditio Persica, quam urgebat, moraretur: Salustio, qui tum præfecti magistratum gerebat, mandauit, ut eos qui præcipui in ea quam diximus psalmodia fuissent, comprehensos coerceret. Ille quamuis uanæ Græcorum religioni esset

Ossa Babylæ martyris in eã ædem illata.

Sancti Babylæ sub Numeriano martyriũ.

Propter Babylæ cineres oraculũ Daphnæum obmutuit.

Babylæ reliquiæ ex luco Daphnensi in urbem Antiochenam transferuntur.

Hymnodia reliquias eas ferentium.

Propter hanc in Christianos excãdescit Imperator.

Salustius præfectus.

A esset addictissimus, consilium id tamē non laudauit. Quòd autem mandato Imperatoris reluctari nequiret, postridie multos Christianos comprehendit, & carceri inclusit. Et deinde ex eis unum Theodorum nomine, adolescentem adhuc, produxit. Eum quum tormentis ingentibus subdidisset, & ad stipitem tortorium suspendi, corpusq; eius satis diuerberari & concidi curasset, quòd martyrem inuictum esse uideret, non deprecantem, neq; doloris alicuius indicium præbentem, (perinde enim atq; non certator ipse, sed spectator earum rerum quæ in eo fiebant esset, constanter cruciatus perferebat: & hesternum illum concinebat Psalmum, re ipsa nihil ad se pertinere quæ ab eo per quæstionem requirebantur, ostendens) uix tandem tantis pœnis liberauit. Id quod tum demum fecit, quum iam tortoribus uita destitutus esse uideretur. Atq; illius tantam fortitudinem & constantiam cum stupore admiratus Salustius, ubi ad Imperatorem uenit: Nisi, inquit, Christianos affligere destiterimus, ipsis quidem laudem & gloriam breui parabimus, nos autem ridendos omnibus proponemus. Porro Salustij sententia laudata, & captiui illi dimissi sunt, & Theodorus post confessionem eam longo uixit tempore. Dicitur autem postea Rufinus, qui historiam ecclesiasticam latinè uertit, uirum eum aliquando conuentum rogasse, sensisset ne pœnarum tormenta, an plagas citra dolorem omnē pertulisset. Cui ille respondit: Non se quidem sine sensu cruciatuum fuisse: adolescentem aūt quendam sibi assistentem, fascia tenuissima sudorem abstersisse, & aquā frigidam infudisse, qua dolorum ardorem refocillarit, tormentorumq; uim sustulerit. Spiritui præterea suo robur indidisse, & incredibilem in tantis laboribus iucunditatem suppeditasse. Mihi certè hominis esse non uidetur, corpus ipsum ita despicere, nisi diuinū præstò sit auxilium. Hæc de admirando isto Theodoro. Atq; ob eam quæ dicta est causam, Babylas martyr in Daphnen translatus, atq; inde rursus deportatus. Breui uerò pòst, repentinum incendium in Daphnæi Apollinis templum incidit, quo id cū tecto omni & ipso Dei simulacro conflagrauit.
B Et quasi temporis momento protinus nuda omnia apparuere, muri scilicet ipsi cum lorica sua, & columnæ quæ propylæum & posticum templi sacrarium sustinuerant. Christiani incendium id dæmoni, martyre petente, accidisse putarunt. Græci ad Christianos autores retulere. Ea certe quidem de causa templi sacerdos tormentis subditus est, ut incendiariū indicaret: sed cruciatibus multis toleratis in uinculis, indicare neminem potuit. Quæ res Christianis magnæ laudi fuit. Et homines plerìq; non mortalis cuiusquam insidijs, sed diuina uindicta templum id conflagrasse, igne cœlitùs demisso, existimarunt. Hæc sic se habuere. Cæterùm quum satis colligere ex eo quod factum erat, liceret, cladem eam templo in Daphne propter martyrem Babylā accidisse, ubi Iulianus, quem id non latebat, alias etiam diuis martyribus sacras ædes constructas esse, prope Apollinem Didymæum siue gemellum, qui ante Miletum est, cognouit: Præfectis prouinciæ Cariæ scripsit, ut quæ templa ædificium altius, & tectum, atq; etiam sacram mensam haberent, in ea ignem inijcerent: quæ uerò dimidia ex parte absoluta essent, funditùs euerterent.

Theodorus psaltes grauissimè excarnificatur.

Supra cap. 9. eodem.

Salustius fortitudinem & cōstantiam Theodori unicè admiratus.

Diuina consolatio Theodoro in tormētis exhibita.

Rufinus Ecclesiasticæ historiæ interpres.

Conflagratio templi Apollinis Daphnæi.

ὀπισθόδομον.

Incendium id diuinitùs exortum.

Iulianus apud Miletū iuxta Apollinis Didymæi templū sacras martyrū ædes excindere iubet.

CAPUT XXIX.

SEd enim quibus rebus Iulianus & Græci deorum potestatem adaugere atq; ostentare studuerunt, ex eis illorum imbecillitas atq; seductio, diuina adiuuāte Prouidētia, deprehensa sese exhibuit. Nā quæcunq; ab oraculis edita sunt responsa, penè omnia apertè falsa esse, & euentui minus respondentia, cognita sunt. Exercitum quippe aduersus Persas

Oracula idolorū falsa Iuliano de euentu Persici belli respōderunt.

Theodorit. addit Delum, lib. 3. cap. 21.

Persas ducturus, Delphos & Dodonen, qui uates ibi consulerent, misit. Et illi A non solum bellum, uerumetiam uictoriam denunciauerunt. Tantum uerò à ueritate ipsa aberrarunt, quantum postea rerũ exitus ostendit. Porrò ex responsis eis unum ad mendacium redarguendum hoc loco apponere libuit:

» *Nunc Di Deæq; omnes consurgite: sumite bellum,*
» *Atq; fero certum de flumine ferte tropæum,*
» *Dux ego uester ero Mars sæuus belligerator.*

Tigris amnis.

Feram fluuium Tigrim nominauit, qui cognominem sibi animantem habet. Eiuscemodi oraculis deceptus miser, uictoriam somniauit: & tandem confirmatus, se ad Persicum bellum armauit. Aliàs tum quoq;, quum oracula simul & seorsim omnia respondissent, Imperatoris auunculũ Iulianum ægrum moriturum non esse: responsis ipsis legendis, erumnose & miserabiliter is uitam finijt.

Iulianũ auũculũ quoq; oracula fefellerunt.

Vindicta diuina Christianorũ persequutores persequuta.

Multi enim qui in Christianos & ueram pietatẽ furore suo debacchati fuerant, iustas dedere pœnas: manifestissimè autem omnium cum eis etiam Iulianus, illustri dignitate præditus, qui tum uniuerso Orienti cum imperio præfuit, desertoris ipsius (sicuti diximus) auunculus. Præterea Felix Imperialium thesaurorum curator, & Elpidius Imperatoriæ domus præfectus: Comitem rerum priuatarum latina lingua uocat. Tres hi gratiosi maximè apud Imperatorem erãt: cui ut gratificarentur, posteriores duo ueram pietatem abiurauerant. Iulianus incendij Daphnæi templi & simulacri causam inquirens, Christianos id Deorum odio excitasse suspicatus, tametsi à uicinis agricolis de cœlo fulmine eam ædem tactam esse cognouit, non temperauit sibi tamen, quin aduersus uniuersarum rerum DEVM arma sumeret. B

Iulianus auunculus cũ Felice & Elpidio Quæstorib. Imperialib. tẽplũ magnũ Antiochiæ diripiũt.

Itaq; sacra uasa longè preciosissima ecclesiæ magnæ, quam Constantinus magnus construxerat, in fiscum Imperatoris inferri mandauit: & forib. templi, quod tum Ariani habebant, clausis, ne quis eò ingrederetur curauit. Cum Iuliano, Felix & Elpidius, Imperialium pecuniarum quæstores, publicarum alter, alter priuatarum, in templum id direpturi uenerant. Horum Iulianus difficili & incognito morbo mox correptus, ad dies quadraginta ita distentus iacuit, ut neq; loqueretur, neq; sentiret quidquam. Causa morbi erat, quòd sacris uasis, quæ terræ illiserat, pro sedili usus fuerat: & episcopum Euzoium, qui piaculũ tantum inhibere conatus fuerat, in caput uehementer uerberauerat, dicto illo insuper ingesto, Christianorũ res à diuina prouidentia non curari.

Theodoritus addit, Iulianũ ipsum in sacrã quoq; mensam minxisse.

Et ualetudine paululũ recuperata, quùm seipsum ob nefandam sententiam suã condemnauit, tum uindictam diuinã qua affligebatur sensit. Et quum ita aduersus seipsum impiorum facinorum suorum testis ipse esset, uentrem deinde eius putredo & omnis generis ulcera conuulserunt, quæ ei mortem etiam attulere.

Verba cõiugis ad Iulianum apud Theodorit. Vt laudib. ô uir, Christũ Seruatorem uehas conuenit, quòd per castigationẽ potentiam tibi suam exhibuit. Non enim eũ cognouisses, quẽ persequeris, nisi pro longanimitate sua, diuinitus hasce tibi intulisset pla-

Iuliani auũculi agitudo & mors horrenda.

Visceribus etenim atq; extis putredine ea corrosis, excrementa non iam per naturalia uim expellendi obtinentia membra egerebat, uerùm os scelestũ, quod blasphemiæ & maledictorum effecerat instrumentũ, pars corporis obscœna per quã excerneret, est factũ. Pudẽda ipsa, & qui circa ea sunt meatus, corrupti itidem sunt: caroq; eis in partib. putrefacta in uermes abijt, & morbus ipse medicorũ arte longè fuit potẽtior. Illi enim reuerentia & metu Imperatoris omnia experti sunt, & omni remediorũ specie adhibita, pinguedineq; preciosarũ auiũ, quas dijs sacrificabãt, mẽbris corruptis applicata, uermes profundius latitantes, in apertũ quasi quibusdã illecebris euocare cõtenderunt. At illi in mẽbris occultiorib. ad carnẽ uiuã magis magisq; prorepsere, neq; corrodere hominẽ destitère, donec uiolenta morte miserum enecarũt. Porrò tanta calamitate propterea mactatum esse ferunt, ex ira diuina, quòd sic ecclesiæ & sacris

eius

A eius uasis insultauerit. Felix autem uasis tanti precij conspectis (Constantinus namque & Constantius liberalissimè ea comparauerant) arridens, & urbanè iocans: Ecce, inquit, qualibus uasis Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eamque, nec ob aliam quampiam causam, ex interioribus eius uenis una quæ maxima esset, rupta, tanquam per fistulam sanguinem per os eius emisit. Sic & ipse horrendum cernentibus omnibus spectaculum factus, non totum perdurauit diem: sed circa crepusculum, unà cum sanguine iam deficiente, simul etiam animam euomuit. At tertius Elpidius, qui blasphemus quoque in CHRISTVM fuerat, tardius ille quidem quàm alij pœnas luit: sed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt deprehensus, bonis omnibus exutus, graues que erumnas alias in carcere perpessus, turpiter uitam finijt, sacer & detestandus ab omnibus iudicatus. Præter hos aliùs quidam cum reliquis in ecclesiam, quam donaria & res alias preciosas prædonum more auferentes, eum que qui sacra uasa curabat contumelijs afficientes, uastarunt atque diripuerunt, ingressus: super reliquas indignitates, ueste subducta sacrificij aram petulantissimè comminxit. Verùm illico pergraues & acres tanti flagitij tulit pœnas. Per quæ enim peccauerat, ad interiora usque uiscera putredine consumptis membris, incredibilis inde

B uermium uis prognata, miserandum in modum, ut dicere calamitatem eam pudeat, miserũ extinxit. Sed & Heronem illum Thebis Aegyptijs ortũ, qui episcopus creatus, * casu quodã ad Græcam superstitionem defecerat, subitò putrida inuasit ægritudo, quæ totum illius corpus depasta, abominationem eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus desperatis, in uiam est proiectus, nullam prorsus à quopiam miserationem consequutus. Christiani namque perinde atque piaculum, omnibus modis eum sunt auersati: Græci autem hactenus tantum eum, quòd se errori & fraudi eorum subiecisset, agnouerunt. Et Heron quidem acerbissimè & miserrimè ita uita excessit. Alius autem, Theotecnus scilicet quidam, & ipse à nostra ad Græcam religionem prolapsus, carne eius omni putrida carie consumpta, uermium materia factus est: & oculis illorum morbibus amissis, moriens per insaniam quæ eum corripuit, sua sibi dentibus conscissa atque deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longè deteriores maioresque cruciatus migrauit. Sed & alij insuper talia quoque ausi, condigna sceleribus suis tulere supplicia. Eiuscemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, commeritas iustasque ab eis qui impudenter & apertè uerã pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hactenus.

Felicis in Christum blasphemis. Eiusdem miserandus obitus.

gat. Agnouit ille morbi causam, & Imperatorem, ut eis ecclesia quibus a lẽpta fuerat, restitueretur, rogauit. Sed frustra. lib. 1. cap. 13.

Diuina in Elpidium ultio.

Fœdissima eius mors, qui sanctuarium altare perminxit.

Morbus Gallicus.

Mors miseranda Heronis, ex episcopo apostatæ.

* [illegible]

Item Theotecni, apostatæ quoque.

CAPUT XXX.

Ego porrò aliud quoque insigne miraculum, potentiam CHRISTI exhibens, & uindictæ diuinæ aduersus impios indicium non minimum ostendens, ui temporum obrui non patiar. Phœniciæ urbs est, quæ antiquissimum nomen habuit Dan, appellatione ea ab ipso Dan, ex patriarchæ Iacobi filijs uno, accepta, qui tribus & gentis eius locum eum tum incolentis princeps & autor fuit. Longo deinde tempore pòst, Herodis filius Philippus Cæsari gratificatus, de suo atque illius nomine urbem magnificè ornatam ædificijs, Philippi Cæsaream cognominauit. Græci autem propterea quòd in ea DEI Panis statuam collocauerint, Paneadem uocarunt. In hac ipsa urbe fons quidã est. Ad hunc mulier illa quæ sanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære CHRISTO erexit statuã, aliquam saltem benefactori suo ob depulsum sibi grauem morbum, officio eo gratiam rependens. Statua ipsa spectantibus plurimũ præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes * herba enata est, præsen-

Ciuitas Phœniciæ Dan, quæ eadem Paneas & Cæsarea dicitur.

Sup. lib. 6. cap. 15.

* Herba ibi [illegible] ad pedes statuæ Christi enata.

[illegible]

præsentissimum ægritudinum omnium, potissimum uerò † tabidi morbi reme- A dium. Et quum qui ea curabantur, summa diligentia causam tantæ efficaciæ inquirerent, inuenire tamen eam omnino non potuere. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuius nam ea statua formam referret, & cuius rei gratia ibi esset collocata. Quòd namque diuinum simulacrum sub dio astaret, non parum corpus eius etiam est immutatũ, & imbres ex locis superioribus limum secum trahentes, statuæ ipsi aggesserant. quam ob causam cognitio ea, quæ ex literis omnia indicantibus prouenit, incerta reddita. Cœterùm quum cura et diligentia maiore promanãs inde gratia inuestigaretur, terra illa effossa, literæ tum demùm apparentes, rem ipsam certò indicarũt. Et deinceps herba ea, ab eo tempore, neque eo ipso neque alio loco est conspecta. Sed enim CHRISTI statua Iulianus deiecta, suam ipse in locum eius constituit. Et ecce derepentè ignis è cœlo uehemẽs deiectus, simulacrũ illius circa pectus discidit: caputque unà cum collo deiectum, & à pectore abruptũ in faciem prostrauit. Atque id longo postea tẽpore sic durauit, fuliginem eam fulminis apertè, ueluti per inscriptionem columnæ incisam, testificans. Statuam autem CHRISTI, Christiani tum in Diaconicum ecclesiæ transtulerunt: & honoratiore loco positã, cultu conuenienti prosecuti sunt. Locum namque eum libenter frequentantes, & imaginem ipsam inspectantes, desideriũ suum & amorẽ erga statuæ ipsius archetypũ, primariumque exemplar declararunt. Impij porrò Imperatoris istius temporibus, qui Paneade fuere Græcæ superstitionis sectatores concitati, statuam eam, sicuti dixi, loco suo motam, funibus ad pedes uinctis, per mediam traxere uiam, omnique impietatis genere contumeliosissimè affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus comminuerunt, & caput à membris suis diuulsum distraxerunt. Quod sanè nõnulli, qui flagitio tanto, ita ut par erat, indoluere, clàm sublatum, sicuti potuerunt, conseruarunt: itidemque & alias corporis partes collectas in ecclesia reposuerunt. Herbæ, quam ibi enatam diximus, species nulli uel medicorum, uel aliorum peritiam talium rerum consectantium, cognita fuit. Mihi uerò minimè mirandum uidetur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo subinde modo DEO ipso eos inuisente. Nam alia quoque plurima miracula, quæ in certis uicis ac regionibus sunt, solis incolis, sicuti consentaneum est, ex uetusta maiorum traditione nota esse, quæ sequitur narratio uerissimè declarat. B

In locũ statuæ Christi Iulianus imperator suam reponit.

Iuliani statua fulmine deijcitur.

Legitimus & pius statuarum & imaginum usus.

Idololatræ Christi statuã contumeliosissimè tractarũt.

Herba salutaris.

CAPUT XXXI.

IN Palæstina ciuitas est Nicopolis nomine, quæ uicus antiquitùs fuit, sacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Eam quippe Romani postea, Iudæis fortissimè deuictis, metropolique eorũ Hierusalem capta atque euersa, ex euentu nomine imposito, Nicopolim uocarũt. Ante ciuitatẽ istã in triuio, ubi uidelicet CHRISTVS post resurrectionẽ à mortuis cũ Cleopa comiteque eius iter faciens, in uicum aliũ se properare finxit: fons quidam est, morborum hominibus omnium, atque etiam uariorum animantibus ipsis laborum auxilium. Hic CHRISTVM dicunt cum discipulis suis, ubi de itinere longiore fessus esset, quum nobiscum in terris uersaretur, pedes lauisse: atque ex eo tempore salubrem ad ægritudines dispellendas eam undam esse factam. Hermopoli quoque Thebaidis arborem esse, quam Persæam uocant, dicitur, multis morbis medicinam afferens, si uel festuca uel folium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Aegyptios obtinet, Dei genitricem una cum Iosepho Herodem fugientẽ, ductu Iosephi Hermopolim uenisse: & quamprimùm urbis portam attigisset, arborem eam aduentum CHRISTI ferre non potuisse:

Nicopolis Palæstinæ, quæ olim Emaus dicta.

Fons ibi salutaris.

Persea Hermopoli ἀλεξιφάρμακος arbor. Si quis Daphnẽsis luci in Syria, uel Perseæ in Aegypto ar-

Sozom. Perside nominat, lib. 5. cap. 21.

A potuisse: & quamuis procera admodum esset, ad solum ipsum tamen se demisisse, & paradisi olim satorem adorauisse. De arbore ea, hæc quæ legi, scribenda esse duxi. Ego uerò eam quasi quoddam symbolum seu signum fuisse puto CHRISTI ipsius in urbem eam aduentus: aut certè, sicuti conijcere licet, eam propter proceritatem & pulchritudinem Græcorum moribus ab urbis incolis diuino honore cultam, tum commotam esse, dæmone qui per eam est cultus exhorrescente ad præsentiam eius, qui aboliturus & oppressurus eos omnino fuerat. Sed tum quoque cuncta Aegyptiorum simulacra diffluxere, CHRISTI non ferentia aduentum: iuxta id quod de eis ab Esaia est dictum. Porrò dæmone ex arbore ea pulso, ad certum rei gestæ indicium, prona & inclinata permansit, fide accedentes sanans. Harum rerum Palæstini & Aegyptij idonei fide'que digni sunt testes.

borem comparauerit, quemque libris aurí nouerit se esse mulctandum. l. 1. De cupress. ex luc. Daphnens. C. lib. 11.

Aegyptiorum simulacra diffluentia.

CAPUT XXXII.

IMperator autem, quum Christianis infensus, eos semper odio persequeretur, erga Iudæos tamen, eorundem'que maiores & duces, non paruam exhibuit mansuetudinem & beneuolentiam: & ad eorũ populum, ut pro se & imperio suo precarentur, scripsit. Atque id eum fecisse coniectura est, non quòd religionem eorum colendam duceret: (nõ enim ignorabat, ueluti parentem eam esse Christiani dogmatis: & quos illa iactat Patriarchas & Prophetas, de eisdem nos quoque gloriari) sed probè ei implacabile Iudæorum erga nos odium perspectum fuit. Itaque nobis iratus, per suum in illos studium & curam ægrè nobis facere est conatus. Præterea uerò promptos paratos'que eos esse arbitratus est, ut primo quoque tempore ad Græca sacrificia adducerentur, qui uerba tantum & literam sacrorum librorum reciperent, ne-
B que per contemplationem ad occultiorem eorum sensum respicerẽt: sicuti Christiani, atque etiam inter Hebræos sapientiores & † præstantiores faciunt. Et sanguine uana'que superstitione ipse gaudens, nisi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingenti habuit. Insuper & alia quadam de causa, Seruatoris oracula, quę Hierosolymis talem denunciant euersionem, ut ne lapis quidem super lapide mansurus esset, uanissimus ille mendacij arguere uolens, id fecit. Tantùm uerò abest ut aliquid studio suo effecerit, ut inuitus etiam certitudinem & immutabilitatem eorum magis confirmarit. Atque audacia eius, quæ sibi probro affectura uidebatur Dominica responsa, ea'que prorsus abolitura, non sensit ipsa se, reuerentiam illorum, in quæ opprobrium aliquod cadere nequeat, deprædicare. Romanorum enim Imperator ille Hadrianus, qui & Aelius est dictus, & Hierosolyma euertit, ut Iudæorum gentem prorsus ab ea urbe dimoueret atque dispelleret, & ne memoria quidem eis ueteris nominis relinqueretur, neque ipsi ex appellatione causam aut occasionem recuperandæ patriæ haberent, nomine (sicut potuit) mutato, Aeliam à seipso uocauit: ea ipsa re, quamuis inuitus & imprudens, ueritatem Domini nostri oraculis attestatus. Veritus namque fuerat calida præcipitia'que & periculum temerè aggredientia Iudæorum ingenia, ne per prætextum diuini cultus, qui lege lata in urbe ea peragi deberet, exercitu coacto negocium Romanis exhiberent. Iulianus porrò contumelias in nos suas adaugens, gentis eius primarios uiros patriorum morum admonuit, & quam'nam ob causam non iuxta Mosæ leges uiuerent, interrogauit. Atque illi ubi dixerunt, omnibus modis cauendum sibi esse ceu † rem abiuratam, ne alibi quàm Hierosolymis, qua urbe prorsus excidissent, sacra patria peragerent: data illis pecunia, ut quàm possent celerrimè Solomonis restaurarent templum, eos est cohortatus, ut ad exemplum maiorum suorum ueteri

Iulianus Iudæorum fautor.

Hebræi quomodo sacra accipiant Biblia.

† ἀναξιωτέροι.

Sicuti Hadrianus Imperator, ita Iulianus quoque ingratis ueritatẽ oraculi Iesu Christi de euersione templi Hierosolymitani cõfirmauit.

Iulianus Iudæos ad templum Hierosolymitanum restituendũ extimulat.

† ἀπόμοτον

V more

more sacrificarent,& rem diuinam facerent. Sic quidem ille. Iudæi uerò oppor- A
tunum tandem tempus eius rei, quam dudum desiderauerant, conficiendæ na-
cti, studio omni in id opus incubuere. Et iam aspectu Christianos territantes,
seq́ supra illos extollentes, clades omnes,& quascunq; ipsi à Romanis olim per-
pessi fuerant erumnas, se nobis illaturos esse sunt minati. Sed miseris illis in men-
tem non uenit, perfici eam rem minimè posse, quam uerbis disertis ueterum pro-
phetarũ oracula denegent & abnuant. Cæterùm quum tanto studio ad id opus
ferrentur, quicunq; in arte ædificiorum condendorum celebres essent congrega
tis, materiam ad structuram omnem compararunt, locumq́ ipsum splendidè re-
purgarunt: & sumptis ex publico impensis, argenteos etiam fieri curarunt ligo-
nes. Tanto uerò in opere tali ardore fuere,& alacritate tanta elaborarunt, ut ip-
sæ mulieres in sinu uestibusq́ suis purgamenta exportarint: & quæcunq; eis es-
sent monilia,& mundum muliebrem omnem non grauatè in structuram eam im
penderint. Et quamuis Græci aliena ab illis essent uoluntate, tamen & ipsi eos in
studio & labore eo adiuuarunt, conatum talem ad exitum suum perductum iri
arbitrati: quo ipsi quoq; falsas esse CHRISTI prædictiones, oraculaq́ eius inter-
cidisse iactarent. Atq; ubi iam reliquias structuræ ueteris ex imis fundamentis
effoderunt,& solum ita repurgarunt, ut ne lapis quidem super lapidem, iuxta re-
sponsum illud, permaneret: & postridie ut primum iacerent fundamentum, ad
locum eum uenerunt, terræmotum ingentem ortum esse dicunt: & quòd uehe-
menti eius concussione ex ipsis fundamentis lapides eijcerentur, non paucos ex
Iudæis enectos esse, qui uel ad operis spectaculum uenerant, uel structuram ip-
sam curabant. Publica enim ædificia ipsi templo uicina soluta, atq; cum impetu
collapsa, eis quos intus oppressere, sepulcrorum loco fuere. Qui autem effugere
uoluerunt, semineces iacuere. Fuere qui crura & manus & membra alia, pro eo B
atq; clades fortè quemq; comprehendit, repentino casus impetu mutilata retule
runt. Terræmotus uix conquieuerat,& qui reliqui erant, opus rursum aggre
diuntur: ut simul & quod magnopere cupiebant perficerent,& ineuitabilem in-
dignationẽ, quæ ex necessitate Imperialis constitutionis eis imminebat, effuge-
rent. Facile namq; naturâ homines, quibus delectantur studijs & laboribus, ten
dere semper ad † detrimentum solent. Qui id unum profuturum existimant,
quod sibi efficiendum proposuere, suo ipsorum ad id protracti errore: neq; illi
utilitatem consilio ante cœptum opus capiendo deprehendere possunt: neq; pe
riculis inuoluti,& experientia ipsa de eis admoniti, prudenter se, pro eo atq; de-
berent, explicant. sicuti & Iudæis tum accidit.

Iudæi studio summo in structuram templi Hierosolymitani incumbunt.

Adiuuantur ea in re à Græcis.

Terræmotus ædificationem disijcit atq; impedit.

Denuò Iudæi opus aggrediuntur.

† πρὸς τὸ ἀσύμφορον. Niceph. πρὸς τὸ συμφέρον. Soz. h. est. Ad emolumentum. Sed utrunque uerbũ quãuis diuersum recta interpretatione ad eandẽ referri potest sententiam.

CAPUT XXXIII.

IMpedimento namq; tanto obiecto, satis euidenter considerare erat,
indignari instituto operi DEVM. At illi denuò admota manu, quæ
perficere nequirent, sunt aggressi. Sed enim quum iterum structuram
experirentur, ignis ex ipsis fundamentis exiliens,& alius item de cœ-
lo imminẽs, plures etiam quàm antea consumpsisse fertur. Atq; id ita dicitur &
creditur, neq; quicquã ambiguitatis habet. Illo tantum uariatur. Quidã enim
aiunt, quum sacrum locum adire contenderent, flammam eis obuiam, id quod
dictum est, peregisse. Alij autem, simulatq; agger efferri cœptus esset, id accidisse
affirmant. Siue aũt hoc, siue illud uerũ est, nihil certè tanto miraculo derogatur.
Igne porrò, sicuti dictũ est, cœlitus demisso, mallei, scalptra, serræ, secures, asciæ,
& quęcunq; ad ędificationẽ commoda operarij cõportauerant, celeriter in cine-
rem sunt redacta: quòd incendiũ tale die toto grassatũ sit. Et Iudæi maximo cor-
repti pauore, etiã inuiti CHRISTVM uerũ DEVM esse sunt professi: sequi tamen
cum

Rursum structura igne cœlesti & infernali impeditur.

Instrumentum fabrile omne consumptum.

A eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerunt. Sed & aliud quod ad hæc accessit miraculũ, eos ad fidem nõ perduxit, quod prioribus & manifestius fuit, & admirandũ magis. Nam proxima nocte, sua sponte uestes eorum crucis signis radiorum instar conformatis, sunt consignatę. Ita omnes uestitum tanquã stellis uariegatum, & lanifica arte atq; solertia distinctum habuere. Quo illucescente die uiso, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hęc, qui tum Hierosolymitanus episcopus fuit Cyrillus, cernens, Danielis prophetæ uerbum secum ipse in animo perpendit (quod & CHRISTVS postea in sacris Euãgelijs authoritate sua comprobauit) & omnibus prædixit, aduenisse tempus, quũ Seruatoris oraculum, Non mansurum scilicet esse lapidem super lapide in templo, exitum suum habeat. Atq; hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamentis eiecit atq; dissipauit: atq; insuper sæua quędam oborta procella, calcem & gypsum innumerabilium medimnorum in aerem uentilando dispulit. Et item qui subitò ex partibus inferioribus proserpsit ignis, innumeros quoq; qui uel in opere ipso denuò pertinaciter instituto distinebãtur, uel spectatum eò aduenerant, temporis momento consumpsit. Tantum Iulianus effecit, quum CHRISTI prædictiones de Hierosolymis nulla ueritatis autoritate niti, ostendere uellet. Neq; id modò ille non egit: sed etiam contrarium exhibendo, magis etiam certitudinem eam comprobauit. Atq; hæc quidem prodigia ad ueritatem oraculi comprobandam sufficiunt. Sanè quod modò dicetur, quum mirificum sit, magis rem ipsam confirmabit. Id ego in arcanis prorsus scriptis inuentum, referam. Sic enim habet. Quum fundamenta structurę iacerentur, sicuti dictũ est, & inter lapides unus, cui extrema basis coaptata fuerat, loco moueretur, speluncæ cuiusdam os petræ incisum sese exhibuit. atque ubi pro-
B pter profunditatem, antrum id perspici prorsus non posset, qui opus id curabant, rem certam explorare uolentes, ex operarijs quendam ad funem longiorẽ uinctum demisere. Et ille in antrum quum peruenisset, aquam ad mediam usq; suram in eo reperit: & spelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam esse, quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnã quandam in media spelunca non admodum supra aquam extantem incidit. Quam manu tentans, libellum in ea positum, qui tenuissimo purissimóque linteolo inuolutus esset, reperit. Quo accepto, fune ipso signum, ut ab eis qui illum demiserant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimùm libello ostenso, stuporem omnibus incussit: & maximè quòd recens admodum & intactus is esse uideretur, atque quòd tam abstruso & caliginoso loco repertus esset. Porrò libellus explicatus, non solum Iudęos, uerumetiam Græcos consternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit: In principio erat VERBVM, & VERBVM erat apud DEVM, & DEVS erat VERBVM. Et ut simpliciter dicam, scriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica planè uirginis discipuli lingua auspicatò annunciauit. Portendit autem id unà cum reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exhibita sunt, haud unquam Domini nostri Verbum intercisurum, quod extremam templi & urbis desolationem prædixit. Etenim liber, DEVM esse & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudum sanxisset.

Declarauit præterea, frustra esse eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere urgerent: eo quòd diuina & immutabilis sententia extremam templo abolitionem decreto suo constituisset. Atque ex ijs & hisce similibus rebus plerique omnes statim censuerunt, ut CHRISTVM Deum esse profiterentur, cui templi restauratio placita non esset. Multi sanè ex ipsis breui ad ecclesiam

Iudæorum cæcitas.

Crucis signa in uestes eorum inciderunt.

Cyrillus episcopus Hierosolymitanus ueritatem & certitudinem prædictionis Danielis & Christi Iesu deprædicat.

Tertiò quoque opus structuræ euertitur.

In specu quodã sub templi Hierosolymitani fundamentis liber Euangelij secundum Ioannem inuenitur.

Quid miracula tanta portenderint.

Multi prodigijs istis ad pœnitentiam & Christianismũ adducti.

se contulere, & sacris nostris sacratioribus & perfectioribus instituti atq; initiati, hymnis atq; supplicationib. propter facinora patrata, CHRISTVM placarunt. A Hæc si cui minus uera esse uidentur, ei fidem faciant, qui ista † uiderunt & audierunt, & scriptis mandarunt: sin minus, Iudæi saltem & Græci persuadeant, qui opus id semiperfectum reliquerunt, seu potius inchoare neutiquam potuerunt. Præter alia, illud quoque obseruare conuenit, Hierosolyma antea Iebus uocata fuisse, eaq; Beniamini tribules habuisse, priusquam Dauid, exercitus ductandi honoris promissione, per ducem suum Ioabum, capta, duciq; ei quod receperat præstito, in maximam urbem redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem constituit, & Solymorum nomen loco indidit, qui deinde propter sacrum templum Hierosolyma cognominatus est. Verùm de Hierosolymorum quæ existimata est restitutione, hæc dicta sufficiant.

† Sozom. scribit, ætate sua plures adhuc testes eiusmodi superstites fuisse. lib. 5. cap. ult.

Clara alij Iudæorum initia tradunt: Solymos carminib. Homeri celebratam gentē, conditæ urbi Hierosolymam nomen è suo fecisse. Cornel. Tacit.

De Hierosolymorū nomine.

Hierosolyma longè clarissima urbiū Orientis. Plin. lib. 5. ca. 14.

CAPUT XXXIIII.

Iulianus legationem Persarum superbè reijcit.

Eiusdē in Persas expeditio.

Cum uerò legati Persarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello transacturi aderant, quos ad regem suum remisit, illo responso dato: quòd breui eum uisuri essent, & quòd legationes nihil morarentur. Proinde oraculorum omnium responsis præuaricator persuasus, inuictum sibi esse aduersus Persas robur, magnificè exercitum armauit, post Persas, Gallilæos, & potissimùm Cæsarienses, propter magnum Basilium & diuinum Gregorium, se ita ut deberet, accepturum esse minitatus. Porrò uere primo expeditionem maturauit: & Euphrate fluuio transmisso, Edessam præterijt, propter Christianorum odium, quòd uniuersa ea urbs CHRISTVM summoperè coleret. Carras autem uenit, atque ibi in Iouis templo sacrificijs precationibusq; peractis, circiter uiginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præsidij causa, ut loca ea tuerentur, & ut illorum sicubi opus esset auxilio uteretur, præmisit: B & Arsacio Armeniorum duci, socio populi Romani, ut hostes aggrederetur, scripsit. Atq; in eis literis plurimum præcipiti temeritate usus, Constantium quidem, cui successerat, ut imbellem & impium conuicijs afficiebat: seipsum autem ueluti maximè imperio idoneum & commodum, Dijsq; amicum, laudibus ferebat. Et quum Arsacium Christianum esse audiuisset, cõtumeliam adaugens, aut certè blasphemia & impiè dicto CHRISTVM proscindere, qui ei in rebus plerisque omnibus perpetuus mos erat, studens, insolenter & gloriosè apud eum iactauit, si negligentius res sibi mandatas gesturus esset, non illum ab eo adiutum iri, quem ipse DEVM esse crederet. atque ubi se probè res constituisse putauit, per Assyriam Romanas duxit copias, & multa castella, urbes'que plures, uel armis subactas, uel proditione deditas recepit: & temerè, ut sors tulit, progrediens, locorum quæ post se reliquit, & ad quæ eum reuerti opportuit, nullam curam aut rationem habuit. Quæcunq; autem cępit oppida, prorsus uastauit: annonæ & commeatus horrea quoque partim ex ipsis fundamentis euertit, partim incendio consumpsit. Et iter secundum Euphratis flumen faciens, propè ad Ctesiphontem peruenit, urbem præclaram, atque à Babylone in eis regionibus secundam: quæ præter cæteras commoditates, Regis quoque aulam & comitatum commodè recipere posset. Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio est terram, Ctesiphontem peruenire non liceret, necessarium'que esset aut urbem ipsam petere, & naues relinquere, aut nauibus retentis illam non adire: captiuo quodam quæstioni tormentorum subdito, fossam quandam illius indicio reperit, temporis diuturnitate aggere oppletam, per quam antiquitùs nauibus ad urbem accessus

Carras clade Craßi nobiles. Plin. lib. 5. cap. 24. Assyrias Latio maculauit sanguine Carras. Luca.

Iulianus in literis suis Cõstantiū proscidit.

Blasphemia eius in Christū, & contumelia in Arsaciū Armeniorum ducē Christianū.

Inconsiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Ctesiphontem urbem uenit.

A accessus fuerat. Itaq; qui ei obstabat, aggere perfosso, Euphratem in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum unà cum nauibus ad urbem adduxit. Et Persæ, cum splendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephantis, in ulteriore Tigridis ripa sese ostendêre. Atq; ipse quum inter duo maxima flumina se clausum, & exercitum in summum discrimen adductum, siquidem manere ibi uellet: sin autem reuerti mallet, per uicos & oppida, quæ combusta iam essent, & rerum necessariarum penuria premerentur, eundũ sibi esse uideret, præmijs propositis, milites ad † equestris certaminis spectaculum uocauit. Quod quum fieret, nauium præfectos exonerare eas, & frumentum exercitus omne & impedimenta in undas iácere iussit, ut milites sese in summa rerum inopia & in medio periculo uersari cernentes, fortes conciperent animos, & strenuè in prælio cum hostibus congrederentur. Et ordinum ductoribus post cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mãdauit: noctuq; Tigride transmisso, in ripam ulteriorem illi expositi, pugnam iniere. Quod ubi Persarum quidam sensere, strenuè eis obuiam processere. Cum quibus confestim Romani manu conserta, multos concidêre, multos etiam somno adhuc oppressos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen est continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occisis, ad fluuium Romani rediere, & ante urbẽ Ctesiphontem castra posuere. Cæterùm Imperatori ut ulterius procederet, consiliũ esse uisum nõ est: sed magis ei, ut naues incenderentur, propterea quòd earum causa milites multos à pugna abesse oporteret, placuit. Et iam cum copijs suis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad sinistram relicto. Ac primùm quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio uenerunt. Deinde autem senex quidam, qui uitam pro communi

† ἱππομαχίαν.

Frumentum et impedimenta Iulianus in flumen conijcit.

Fortiter Romani aduersus Persas rem gerũt.

Naues incenduntur.

Iulianus in Ro. ditionem regredi parat.

B Persarum libertate deuouerat, consultò ut caperetur, nostris occasionem præbuit. Igitur mox ueluti non sua sponte captus, ad Imperatorem est adductus. Et de rebus multis interrogatus, ueráq; dicere existimatus, ei ut sequatur persuadet. Pollicitus namq; est, exercitum se quamprimùm ad Romanorum fines ducturum. In uiam tantum quandam duorum aut trium dierum itinere regionem peragrandam, cibaria & alias res necessarias ferendas, & copias per solitudinem ducendas esse, dictitans. Fraude ea atq; seductione sapientis seu potius sophistici senis persuasus seductor, qui multos sophistica sua arte deceperat, eundũ esse quà senex duceret, statuit. Tridui iter progressi, in locos incultos inciderũt: & uiæ dux tortus, consilium suum, sua uidelicet sponte propter ciues & populares suos, se ad mortem procurrisse, cruciatusq; omnes perferre paratũ esse, professus est. In discrimine summo exercitus uersabatur, difficultate itineris & alimentorum penuria confectus: quum splendida Persarum acies derepentè adest, & prælio ingenti commisso, turbidus uentus uehementer flare incipiens, densa nube cœlum atque solem obscurat, puluerem in aerem sublatum uentilat, caliginemq; & tenebras ingentes excitat. Et Persicus exercitus in nostros irruens, socios atq; auxiliares secum Saracenos † hastatos adduxerat. Horum aliquis hasta protensa, Imperatorem grauiter uulnerat: membrana ea quæ peritoneũ dicitur, & exta omnia intrinsecus tegit, ita disrupta, ut cuspide extracta excremẽta sanguine mixta eam sint consecuta. * Percussori ex Imperatoris satellitibus quidam caput amputauit. Imperatorem autem ita letaliter uulneratum, scuto impositum, satellites eius in tabernaculum imperatorium detulerunt. Porrò nonnulli qui

In proditorem Sinonẽ uiæ ducem incidit.

Proditor proditionem indicat.

Saraceni Persarũ auxiliares.

† δορατοφόρους.

Iulianus lethaliter uulneratur.

Varia opinio de Iuliani cæde.

 uulnus

* *Sozomenus, percussorem Iuliani post uulnus illi inflictum latuisse, & equo admisso fuga sibi consuluisse dicit. Καὶ τὸ ἵππον καταλαβεῖν, ὅπερ ἦν, αἰτιῶνται λαθεῖν.*

uulnus unde peruenerit, prorsus non uiderunt, à quopiam familiarium suorum A inflictum esse existimarunt. Atque alij quidem Persam, alij Saracenum: sunt qui Romanum militem eum occidisse affirmant, indignatum uidelicet, sicuti uerisimile erat, quòd imprudēti temeritate & gloriosa audacia tantum perdidisset exercitum. Libanius sanè Syrus Sophista, amicus eius intimus & præceptor,

Libanius de cæde & percussore Iuliani.

de percussore eius in funebri oratione, quā de eo composuit, talia scribit: Quis igitur eum interemerit, audire quispiam cupit? Nomen eius nescio. Non hostem autem percussorem eum fuisse, apertum indicium est, quòd ex hostibus nemo uulneris eius nomine honorem & præmium acceperit, quum quidem Persarum rex per præcones percussorem eius euocauerit: & ingentia, qui sese indicasset, præmia percepturus fuerit. Sed ne eorum quidem cupiditate quisquam est adductus, ut facinus sibi tantum per iactantiam arrogaret. Et multa profectò hostibus debetur gratia, quòd cuius facti autores non fuerunt, eiusdem sibi gloriam non uendicarunt. Sed nobis, ut interfectorem inquireremus, permiserunt, quibus illum diutius uiuere bono non fuit.

Perstringūtur acerbè Christiani.

Sunt autem isti, qui nullis uiuunt legibus. Qui quidem quod dudum sunt conati, tum demum quum possent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui sub illius imperio locus non fuit: & maximè deorum cultu, cui ipsi maximè sunt aduersati.

Percussoris Iuliani tanquam tyrānicidæ deliberantis cogitatio.

Libanius quidem Christianum fuisse transgressoris percussorem, dicere uidetur. Neque dissentaneum est, aliquem ex militibus, qui sub signis eius erāt, hæc sic secum considerasse: Quòd si qui olim tyrannum sustulisset, is ab omnibus propter communem libertatem asserendam, aut aliquem ex necessarijs & propinquis uindicandum, uel cum uitæ periculo facinus tantum ausus, laudem retulit: neque B se quenquam reprehensurum esse, si Dei & religionis causa, se in certum periculum conijceret. Mihi uerò de his quæ dicta uariè sunt, accuratius inquirere mi-

Callistus à dæmone Iulianum cæsum esse scripsit.

nimè necessarium uidetur. Nam & Callistus, qui res eius heroico uersu complexus est, rebus bellicis expositis, à dæmone eum uulneratum occubuisse dicit. Atque is tametsi herum suum honore prosequeretur, hæc tamen scripsit. Et fortasse hoc sic, quamuis ab homine poeta dictum, uerum fuit. Non paucos enim Erinnyes ultræ sunt. At enim quemadmodum uerissima & constantissima, quæ ad nos quoq; peruenit, ubiq; obtinuit fama, uindicta diuina Iulianum trucidatum esse constat:

Mercurius Iuliani percussor

percussorem'que eius, libri nobis clarum illum & magnum Mercurium esse produnt.

CAPUT XXXV.

Iulianus Sabas Monachus in uisione Iuliani cædem uidit.

HVius rei argumentum est, diuina quædam uisio, quæ Iuliano cognomento Sabæ monacho, uirtute præclaro uiro, est oblata. Qui auditis impij illius minis, sedulò Deum, ut quamprimùm nos ab illius tyrannide liberaret, orauit. Et cædes ei quo in Perside peracta est die, reuelata est. Discipulis namq; suis, causam ecstasis atque consternationis inquirentibus, rem ipsam reuelauit, atque illi porrò alijs uiri eius dicta indicarunt.

Sedenim de uisione ea quum exactior inuestigatio fieret, compertum est, qua hora res gesta fuerat, eadem illum eam uidisse.

Didymus Alexandrinus itidem.

Sed & Didymus philosophus ecclesiasticus domicilium Alexandriæ habens, in mœrore maximo fuit, quùm propter Imperatorem, qui tam impiam sequeretur religionem, tum quòd ecclesias tantopere contemni uideret. Quapropter ieiunijs sese macerauit, & Deum precibus inuocauit: ac ne noctu quidem alimenti quidquam sumpsit. Propter ingentem sanè dolorem in sella considens, somno obrutus est: deinde consternatione correptus, equos candidos per aerem discurrentes sibi uidere est ui-

sus;

A sus: & qui eis insidebant equites, uoce clara promulgantes: Renunciate Didymo, hac ipsa hora Iulianum esse cæsum: idipsum Athanasio quoque magno significetur: & Didymus exurgens cibum capiat. Quidam etiam ex necessarijs & amicis Iuliani, ad ipsum contra Persas bellum gerentem uia publica profectus, quum ex itinere profectionẽ accelerans, in locum quendam diuerteret, eo quòd domicilij alterius ibi copia non esset, in ecclesia quadam dormire est coactus. Atque ibi uigilans magis quàm somnians, sicuti asseruit, uidit, ut circa se multi conuenientes (erat autem Apostolorum, Prophetarum & Martyrum chorus) Imperatoris aduersus ecclesias contumeliam deplorarint: & quid facto opus esset, alius ab alio requisierit. Et quum diu multum'que ad eum modum deliberassent, & ueluti addubitassent, duos ex illorum cœtu consurrexisse dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo esse iusserint, & alacritate singulari diuinum illum conuentum reliquerint, quasi ad Iuliani Imperij euersionem ire properantes. Porrò qui uisionem hanc uidit, euentum & finem eius metuens, profectionem prosequi neglexit. Ac rursum ibi somno oppressus, eundem illum cœtum denuò uidit: eosque qui prius magno studio properantes abierant, & proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fuerant, reuersos, alijs celerrimè renunciare, desertorem necatum esse, nec decœterò causam esse cur ita sint solliciti. Quæ Iulianus monachus, & ecclesiasticus philosophus Didymus Alexandrinus, & præterea desertoris ipsius familiaris & propinquus uiderint, talia sunt. Neque illorum quisquã à ueritate aberrauit, quam cædes postea renunciata confirmauit. Quod si quispiam adhuc illum qui sic ecclesias uastauerit,

Familiaris quoque & propinquus ipsius Iuliani apostatæ.

ὕπαρ.
ὄναρ.

Diui Artemius & Mercurius nuncij cædis Iuliani, seu potius percussores eius.

B non diuina uindicta interemptum esse contendat: ei id uaticinium persuadeat, quod diuinus quidam uir, Libanij quidem familiaris, institutis autem ecclesiasticis probè eruditus prædixit. Quum namque Iulianus exercitum in Persas duceret, & Libanius illudens ad sanctum illum uirum diceret, Quid'nam fabri faceret filius? respondens ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua intercesit mora, quum mortuus ille adductus est, qui superbus & inflatus gloriam Alexandri somniauerat, ac potius longè illum superasse sibi uisus fuerat: & iuxta Pythagoræ sententiam, animarum transmigrationes magnifaciens, ex corporum transmutatione Alexandri animam se habere, atque adeò Alexandrum in corpore alio se esse, dixerat. Neque satis intellexit, uincere quidem pulchrum esse: uictoria autem per insolentiam abuti, inuidiosum. Seduxit autem eum Maximus etiam philosophus, qui ei adfuit, & diuinationibus quibusdam transuersum egit. Sedenim unde ei clades ea euenerit, quodammodo ipsemet intellexit, neque prorsus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è uulnere caua manu sanguinem hausisset, atque eum in cœlum ueluti CHRISTVM conspiciens coniecisset, perinde atque causam cædis suæ in eum referret, uociferatus esse: Vicisti Gallilææ, uicisti. Alij uerò tradunt, eum Solem natalis horæ suæ * inspectorem, propter astronomicum quendam ambitum accusasse, quòd Persis auxilium tulerit, se autem non seruauerit. Et, siquidẽ uerum est, iam moriturus, anima secedente à corpore, diuinius quodammodo quàm pro hominũ captu potuit, oculos intendisse ita fertur, ut etiam CHRISTVM uiderit: quod sanè affirmare non possum. non multi enim hoc dixerunt. Verum tamen id etiã ueluti mendaciũ non refello. Verisimile enim est, & hoc, & eo adhuc multo admirãda magis accidisse, ne humano cõsilio q̃ à CHRISTO nomẽ habet religionẽ cõstitisse, dicere quispiã posit. Atque ille sic se habens, & sanguine diffluẽs, disertè, * Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos contumelia affecit, malos eos & perniciosos appellans. Præstò ei affuit Sardis

Eadem cædes Libanio sophistæ à uiro Christiano prædicta.

Lepidè dictum.

Μετεμψύχωσις, hoc est, transmigratio animarum Pythagorica.

Νικᾶν μὲν καλόν, ὑπερηφανεῖν δὲ ἐπίφθονον

Iulianus à philosopho Maximo seductus.

Idem moriturus uindictam Christi agnouit.

** ἔφορον.*

** Suprema Iuliani in Christum blasphemia.*

Oribasius Iuliani medicus.

ortus medicus præstantissimus, Oribasius Lydius. Sed curam eius omnem uulnus illius risit atque contempsit. Ita qui se multis seculis uicturum credidit, intra triduum est extinctus: qui in Cæsaris dignitate quinquennium, in imperio autem à Constantij morte annos duos cum dimidio exegit. Mortuus est ætatis anno trigesimo primo. Toto sanè imperij eius tempore iratus DEVS, uarias calamitates & innumera mala Romanorum immisit ditioni. Siquidem terra ingenti motu concussa effecit, ut neque in domibus tutò homines manerent, neque sub dio etiam rectè uersarentur. Sub ipsius quoque imperio decantatissima illa urbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare uehementi æstu concitum, & ultra fines suos progressum, ita diluuio aridam & continentem terram inundauit, ut eo in locum suum regresso, in tectorum tegulis scaphæ marinæ sint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta est, diē festum eum peragentes, faces multas in urbe accendunt, carminibus'que & gratiarumactionibus iram Dei supplices placant, solennitatem'que anniuersariam cum insigni pietate & religione obseruant. Siccitates etiam intensæ eo imperante quùm fruges extinxerunt, tum aerem quoque pestiferum reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria presis, fames admodum excreuit: adeò ut homines ad insolitas prorsus uitæ agendæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta sint conuersi. Famem pestilentia est consequuta, quę corpora infestauit, & uarios progenuit morbos, unde plurimi mortales interiere. Iuliani res hunc habuere finem, omnibus quidem Christianis, præcipuè tamen Antiochenis gratum & iucundum: qui propter cædem eius publico instituto tripudio, Maximum etiam philosophum conuicijs prosciderunt, illud accinentes, Vbi sunt diuinationes tuæ stulte Maxime? Vicit DEVS, & CHRISTVS eius. Multa autem capita & corpora hominum iugulatorum in cistis, in puteis, & in locis secretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ sunt reperta, quos ille, res futuras inquirens, clàm mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingressus est, foribus'que probè claustris munitis, execranda peregit per incantationes & imposturas magica sacra. Mulier quoque post eius mortem ibi, ita ut in sublime sublata & ex capillis suspensa fuerat, reperta est, quam futurum inuestigans resecuit.

A

B

Iuliani mors. *Calamitates orbis Romani sub Iuliano.* *Terræ motus.* *Diluuium Alexandrinum.* *Siccitas ingēs.* *Fames.* *Pestilentia.* *Antiochenorū in Maximum philosophum scommata.* *Post mortem Iuliani magia eius & necromantia in publicum producta.*

CAPUT XXXVI.

DE impij Principis huius morte lugubrem composuit orationem Sophista Libanius, quam Iulianum siue funebrem querelam inscripsit, in qua multas eius laudes recenset: & res quoque gestas, prout uisum est ei, commemorat: mentionem quoque librorum eius faciens, quos aduersus Christianos composuit, sacra Euangelia oppugnans, & ueluti falsa ea esse refellere tentans. Vbi etiam, quòd ea ludibrium nugasque esse ille demonstrauerit, tradit. Quòd si alias illius res Libanius laudare constituisset, silentio ea præterijssem, & ad historiam nostram continuandam processissem. Quandoquidem autem dicendi ui & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferens, religionem nostram acerbè perstringit: iniuriam ueritati facerem, nisi ipsum nugatorem esse ostenderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atque redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione sunt exponam, & deinde sententiam meam adijciam. Quum hybernæ, inquit, noctes longiores essent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæstinum Deum & Dei filium faciunt, ingenti contentione & ui eos refutauit, religionemque eam risum prorsus & nugas esse declarauit. Qua in re sapientiorem se Tyrio

Libanij oratio de funere Iuliani. *Falsò is scripsit, refutatas esse à Iuliano sacras literas nostras.* *Libanij uerba.*

A rio sene præstitit. Sed hoc mihi ignoscat Tyrius iste, & placidè hoc dictum ferat, quòd à filio sit uictus. Hæc Sophista ille. Atque ego quidem eum uirum optimum fuisse sophistam, & ab eloquentia plurimùm potuisse, ut oratorem egregium, scio. Quapropter apud omnes etiam contestor, illum, nisi in eadẽ cum Iuliano in religione fuisset opinione, plura etiam in illum quàm Christiani dixerint, & quidem ut hominem Sophistam, splendidius dicturum fuisse: quoniam & in Constantium uiuentem quidem orationes laudatorias composuit, in defunctum autem inuectiuas conscripsit. Ac si Porphyrius imperiale sumpsisset diadema, scripta illius longè Iuliani libris, stylo ea celebrans, ut equidem puto, prætulisset. Si uerò Iulianus artem sophisticam exercuisset, eum ipsum quoq; sophistam non bonum fuisse dixisset: sicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri sua. Cæterùm quum ille eiusdem sententiæ cum Iuliano particeps, amicusq; eius, & si addere libet, sophista, quæcunque ei uisa sunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad possumus, eum confutemus. * Incubuisse enim illum, inquit, libris, longioribus hyemis noctibus. Videtur autem per uerbum Incumbendi, significare, studio illi fuisse, Inuectiuas scribere, sicuti Sophistæ studium collocant in adolescentibus exercendis. Consentaneum uerò est, libros istos eum antea nouisse, quibus uidelicet in sacro aliquando ministerio usus fuerit. Et incubuit illis studio & contentione diuturniore, sed eos ui dicendi non redarguit & refellit, ut tu dicis: uerùm imbecillitate potius ingenij, & defectu ueritatis, ut homo facetus, & * scommatibus libenter ludens, quæ probè fundata sunt, conuellere & traducere est conatus. Nam qui cum alio hoc pugnæ genere congreditur, quædam adulterans atque deprauans, quæ

Iudiciũ authoris de leuitate & uanitate Libanij.

Porphyrius & Hecebolius Sophistæ.

Refutatio uerborũ Libanij.

** ἐγκύψαι.*

φιλοσκώμμων

Refutatorũ hostilium mādos.

B dam de suo adijciens, modis'que omnibus in re & sententia quaque ueritatem supprimens, mentitur & fallit: atque odio & inimicitijs infestus, non facere solum, sed etiam dicere hostiliter studet: ac quæcunq; sibi insunt mala, inimico ea suo imponere contendit. Sedenim quòd ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quem Tyrium senem uocat, scommatum consectatores fuerint, id ex libris eorum apertè ostendemus. In Philosophica enim, quam ita Porphyrius inscripsit, historia, mirum est quantopere uitam Philosophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis sycophantijs, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges ueteres induceret, accusarunt, unquã excogitarunt. Atque id quidem in Socratem, quem propter temperantiam, iusticiam, & reliquas uirtutes, non solum Plato & Xenophon, uerumetiam reliquus philosophorum cœtus præcipuè miratus, ut dijs † charum, & supra hominis captum sapientem, commendarunt, ille fecit. Transgressor uerò patrem æmulatus, idem eis fecit, quibus successit, imperatoribus. Omnes namque reprehendit, & ne Marco quidem philosopho pepercit. Adeò sanè in Constantinum magnum & Constantium filium, eius est inuectus, ut facile existimare liceat, non aliam ob causam illum scribendi laborem suscepisse, quàm ut istos proscinderet: utpote uiros Dei amãtes, & qui fortitudine, uirtutibus alijs, & uera philosophia laudem magnam consequuti essent. Verùm ambos hos conuiciatores fuisse, ampliore probatione mihi opus non est. Sufficiunt enim ista, ad certam maleuolentis illius animi declarationem: & paulo pòst uerbis suis mihi admirandus ille Gregorius suffragabitur, qui naturam & mores Apostatæ optimè depinxit. Porrò quòd etiam ante istos permulti doctrinæ nostræ ueritatẽ ui oppugnare aggressi sunt, è diuinis oraculis quędã peruertentes, quędã aũt ad sensum suũ detorquentes, nõ pauci ostenderunt, qui cum illis congressi, cauillationes eorũ confutatas in publica monumẽta retulerũt. In primis uerò doctissimus

Iulianus & Porphyrius φιλοσκώπται.

Socratis philosophi accusatores Anytus & Melitus.

Hunc Porphyrius scommatibus proscidit.

† Iustinus philosophus & martyr Christi, Socratẽ & Heraclitum in eodẽ catalogo sanctorũ cum Abraam & Elia recensꝫt, tanquã uerbi Dei cultores.

Iulianus in decessores imperatores inuectus.

Etiã ante Porphyriũ & Apostatam multi Christianam doctrinam & religionem taxarunt.

Origenes aduersus Marcellum Galatā & Porphyriū Tyriū literas Christianas defendit.

mus Origenes, qui longo ante Iulianum tempore fuit, quæcunq; in sacris literis A turbas ciere, aut lectores earū perturbare uisa sunt, propè distinxit: subiectisq; cõtrarijs argumentis, & locis quibusq;, ita ut debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperēt, nugas longas & sophisticas aggressiones refellit. Indicant hoc, quæ is ad Galatam Marcellum composuit, & quæ ad * Porphyrium quē diximus luculēter rescripsit, libellis de rebus eiuscemodi editis, quibus propter copiam uerborum ueritatis effecit, ut illi quod contrà dicerent, non haberent. Quos libros si nō † ita cursim Iulianus legisset, nunquam ad cauillationes & blasphemias scribendas delapsus esset. Sed enim Iuliano studio fuisse, ut scōmatibus & dicacitate uteretur, non apud eos qui solidā pietatis ueritatē & formā tenent, sed simplices & imperitos homines, ex eo satis constat. Vbi enim è scripturis * quæcūq; hominū more, prout res ferunt, ad captū nostrū, de DEO, & præcipuè de CHRISTI œconomia, salutisq; nostræ administratione dicta sunt, decerpsit, & eius generis dicta quædam collegit, deinde hisce uerbis infert: Horum igitur omnium, nisi ratio quæpiam est, arcanam aliquam, ut ego puto, contemplationem habens, multas libri isti de DEO continent blasphemias. Hæc quidem in tertio suo contra Christianos libro refert. In eo autē libro quem de * Cynicismo inscripsit, quomodo conueniat sacras fingere fabulas differens, hæc scribit: De rebus eiuscemodi ueritatē occultari oportet. uult enim natura occultari: & quod de Deorum essentia occultum est, nudis uerbis in aures impuras conijci non sustinet. Ex quibus uerbis satis apparet, suspicionem eum obtinere, mysticum quiddam & arcanum sacram tegere scripturā. Videtur quoque indignari, non eandem secum omnes opinionem de hac habere. Et in Christianos inuehitur, quòd simplicius uerba oraculorū accipiant. Minimè uerò propter multorū simplicitatē, illum tāto fastu aduersus sacras scripturas efferri oportuit: ne- B que odisse eas aut auersari propterea debuit, quòd quas ipse † perperā intellexerit, nō omnes, sicuti ei uisum esset, accepissent. Verùm idem ei accidisse uidetur, quod patri & magistro eius Porphyrio euenit. A' quibusdam namque Christianis Cæsareæ uerberatus ille, quòd iniuriam eam non benè ferret, ueluti atra bile percitus, Christianismum quidem abiurauit: eorum autem qui plagis illum affecerant odio, ad CHRISTVM & Christianorū scripturas impiè cōuicijs proscindendas est progressus: quemadmodum Eusebius Pamphili inquit, qui eius aduersus nos compositos libros optimè refutauit. Iulianus autem per arrogantiam ingentem, propter simpliciores, impetu furioso contra Christianos concepto, eodem modo ad Porphyrij rabiē declinauit. Itaque ambo detestandi: quippe qui prudentes atq; scientes impietatem complexi sint, & uoluntarij propterea consultoq; admissi peccati supplicium pendant. Enimuerò Libanius, dum, ueluti nos irridens, Palæstinum hominem, inquit, Deum Deiq; filium faciunt: oblitus esse uidetur, quomodo in fine eius quæ dicta est orationis, Iulianum in numerum Deorum referat: primum Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum esse, ueluti is aduersus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpositis uerbis, rursum exclamans: O' dæmonum alumne, dæmonum sectator, dæmonum assessor. Et quamuis ille hisce uerbis aliud sentiret, tamen non uitato cognomine seu æquiuoco uerbo, idem dicere uidetur, quæ & Christiani ipsi per conuicium de Iuliano dicunt. Quòd si Sophista unum hoc, ut apostatam laudaret, egit, dictionem certè ambiguā reijcere debuisset. Quod quidem alibi eum fecisse, apparet. Nam de uerbo quodam probrose reprehensus, in orationibus suis id induxit. Verùm enimuerò quomodo CHRISTVS homo Deus quoq; sit: & quod in eo apparet, homo; quod autem intelligentia percipitur, Deus sit: & rur-

* Fuit Porphyrius condiscipulus Origenis apud Plotinū magistrū, & usq; ad tēpora Probi imp. uixit. Suid.

† μὴ παρέργως.

* ὅσα τῆς γραφῆς οἰκονομικῶς ἀνθρωπικώτερον εἴρηται.

Iuliani de sacris libris nostris uerba.

* περὶ κυνισμοῦ.

† κακῶς. Ita enim legendū etiam apud Socr. lib. 3. cap. 23

Causa quur Porphyrius Christū abiurarit, & in Christianismum sit inuectus.

Cōtra Porphyrium Eusebius Pamphili scripsit.

Cur Iulianus quoq; à Christo defecerit.

Peccatum ad mortem.

Libanius Iulianum Deum facit, dæmonē appellans.

Idem non uitauit uerbum æquiuocum.

A & rursum quomodo idem homo Deus existat, utrunque satis clarè diuinæ ostendunt literæ, atque id Christiani norunt. Græcæ autem superstitionis cultores, priusquam credant, quomodo id scire queant? Obstat namque illud, quod diuini spiritus oraculo dictum est: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta ueste, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atque eos quos nam quæso? Optandum sanè esset, iustos eos & temperantes, aut aliter morum integritate probatos fuisse. Verùm contraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui iniusticia, ebrietate, & stupris probrosis uitam transegerint. Declarat hoc Hercules, Dionysius, & Æsculapius: per quorum numina dum Libanius continuè in libris suis iurat, non erubescit tamen. Atqui illorum amores insanos & nugamenta alia, si per tempus referre liceret, prolixum profectò perpetuumque sanis & prudentibus uiris mouerent risum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoscendam suffecerit, Aristotelis peplum, Dionysij corona, πολυμνήμων, hoc est multa memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expositis, deliramenta potius & nugas quàm Theologiam posteris reliquêre. Cæterùm Græcos procliues magis & promptos esse ad homines Deorum honoribus cohonestandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex ijs quę paucis commemorabimus, satis liquebit. Etenim Rhodijs, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, si Atym insanorum sacrorum in Phrygia sacerdotem colerent, fore ut erumna sua liberentur. Responsum id tale fuit:

Idololatræ fœdissimos etiam homines in deorum numerum retulerunt.

Libri Græcorum idolomaniam eorum exponentes.

Atys deus.

Atyn implorate deum: namque alter Adonis,
Alter & est donator opum crinitus Iacchus.

B Oraculum sic habuit, quod Atym Phrygium, qui se ipsum præ amoris insania euirauit, eisdem cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alexandro autem Macedoni, quum in Asiam transiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum:

Alexander Macedo deus.

Euirauit omnes Veneri nuge pueros. Var.

Supremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,
Et diuum humano latitantem in corpore regem,
Stirpis Alexandrum cœlestis, ut ordine recto,
Et mores hominum componat legibus æquis.

Et oraculum quidem istud potentiæ Alexandri assentans, Deum illum fecit. Cleomedem uerò pugilem præterire nefas esset, quem diuinis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo:

Cleomedes pugil deus.

Ultimus heroum Cleomedes Astypaleus.
Iam Deus est: sacris illum ueneramtor, & aris.

Quod propter responsum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philosophus oraculum Pythij Apollinis spreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum esse deum promulgarunt. Sed & ipse * Hadrianus, amasium suum Antinoum in numerum deorum retulit. Hæc sanè sophistarum præstantissimus Libanius meritò traducat, ludibriumque & gerras esse rectè dicat: qui quidem, si quisquam alius, & ipse oracula deorum & μονόβιβλον, hoc est unicum illum librum † quem Alexandrini de Alexandri uita conscripserunt, maximè nouit.

Hadrianus deus.

Antinous deus.

† ὃ ἀδριανὸς εἰς τὸν ἀλεξάνδρου βίον ἐπέγραψεν. Socrat. lib. 3. cap. 23. Quem Adrianus de uita Alexandri inscripsit. Fortasse enim pro Adria, legendum Adrianus.

Atque illum etiam, supra eos quos diximus, Porphyrium deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, sit senex Tyrius: quòd uidelicet Imperatoris scripta illius libris præferat. Hæc sic per digressionem retuli, propter Libanij Sophistæ

Porphyrius Libanio deus.

* Quid loquar Antinoum, cœlesti sede locatum? Illum delicias nunc diui Principis, illum Purpureo in gremio spoliatum sorte uirili, Adrianique Dei Ganymedem, non cyathos Dijs Porgere, sed medio recubantem cum Ioue fulcro, Nectaris Ambrosij sacrum potare lyæum, Cumque suo in templis uota exaudire marito? Prudent. lib. 1. contra Symmachum.

Libanius Christianus factus.

phistæ contumelias, quas in nostram euomuit religionem. Qui & ipse postea dicitur diuini Basilij consuetudine adductus, superstitioni suæ nuncium remisisse, & Christianus factus esse. A

CAPUT XXXVII.

Verùm quali morũ cõsuetudine & corporis statu Iulianus fuerit, quomodo uitã finierit, & seipsum deũ facere uoluerit, non locupletiorem adducere testẽ possum, q̃ magnũ illũ in Theologia Gregorium, qui cum illo uixit, easdemq́; scholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quisquã perspectas habuit, easdemq́; pro eo atq; par fuit, risit, atq; in Inuectiuis suis traduxit. Igitur in Inuectiua secunda cõtra Iulianũ, & Græcę religionis sectatores, de eo hæc refert.

Gregorius Nazianzenus de Iuliani cõdiscipuli sui uecordia.

Atq; hæc quidẽ alijs experiẽtia & potẽtia potestatẽ adepta exhibuit: mihi uerò quodãmodo lõgius antea sunt cognita, ex quo tẽpore Athenis cũ homine fui. Venit namq; eò quoq; nõ ita multo pòst, q̃ frater eius nouas fuerat cõtra Imperatorẽ res molitus, culpã eam à se amoliens. Et duplicẽ præ se profectionis Atticæ tulit causam: alterã quidẽ honestiorẽ, ut Græciæ res cognosceret, & scholas Atticas uideret: alterã aũt occultiorẽ, & paucis notam, ut sacrificulis ibi & seductorib. de rebus eis quib. maximè studebat, daret operã, impietate tanta nondũ apertã obtinente libertatẽ. Tum igitur nõ malũ me, uiro eo cognoscendo, coniectorẽ esse memini. Et quãuis non unus ex eis essem, qui in tali arte sunt egregij, tamẽ me uatẽ effecit morũ eius inæquabilitas, & stupor maximus: * siquidẽ qui bene cõiectat, uates is perhibetur optimus. Non boni sanè hominis indicia mihi esse uisa sunt, ceruix nõ cõsistens, humeri quos subinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabundi & uagi, furibundúq; quiddã cernẽtes: pedes instabiles, & genub. nutãtes: nasus contumeliã & contemptũ spirans: † uultus deridiculus, & idem uiciũ secum ferens: risus immoderatus, & corpus cachinno cõcutiens: nutus siue annuens seu renuens, ratione carẽs: sermo cõsistens, & respiratiõe cõcisus: interrogatiões incõpositę, & ineptę: respõsiones nihilo illis meliores, alię alijs imminẽtes, sibiq; minimè cõstantes, neq; ab institutione liberalioris doctrinæ prouenientes. Sed quid ego singula cõmemorẽ? Talem eum ante actiones eius esse uidi, qualẽ in actionib. ipsis cognoui. Ac si mihi adessent, qui tũ mecũ fuere, & me audiêre, testes illi essent, postquã ista uidi, statim me dixisse: Deus bone, quantũ malum Romanum fouet imperium? Prædixiq; adeò ista, & me falsum uatem esse optaui. Et melius profectò id fuisset, quàm ut sic orbis noster tantis oppleretur malis, & tale in eo existeret portentũ & prodigiũ, quale antea nũquã: cùm quidem multæ aquarũ uulgatæ sint eluuiones, multæ exustiones, multæ concussiones & hiatus terrę, pręterea hominũ inhumanę & feræ species, mõstrosæq; & mistæ nouo prorsus & insolito modo naturæ. Verùm dignũ quoq; tanta uæcordia & importunitate exitũ tulit. B

** ἀνὴρ μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.*

† προσώπου χαρακτηρισμοὶ κατὰ γέλωτα, τὸ αὐτὸ φρονοῦντες.

Iuliano nihil in terris prodigiosius, aut mõstrosius.

Opiniones uariæ de Iuliani cæde.

De quo non una extat opinio, quòd alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quàm qui ab ea longius abfuerunt. Quidam, à Persis eum iaculo confossum esse dicunt, cùm temerè incõpositis excursionibus, non sine stoliditate nunc huc nunc illuc perequitans, uteretur. Sunt qui tale quiddã de eo memorant. In tumulũ eũ editiorẽ cõscendisse, ut quasi è specula exercitum lustraret, & quantum ex eo bello copiarum super esset, cognosceret. Atq; quum ingens ei, speq; adeò sua amplior multitudo esse uisa esset, ita cum dixisse: Quàm graue futurum est, si omnes isti in Romanorum ditionem reducentur? Quo eius uerbo, tanquam illis salutem inuidentis, militem quendam qui id excepit commotum, quòd iram non perferret, nulla salutis suæ ratione habita, ense latus eius perfodisse. Alij porrò id ausum esse dicunt, ex barba-

Apud Socrat. est, Iulianum equo insidentẽ, & quidẽ propter rerum secundarũ spem et fiduciã mentem, quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinem cohortando, ex improuiso hasta percussum esse, quæ brachium & latus eius perfoderit.

A barbaris ridiculum quendam ex eis hominē, qui exercitum, ut in mœrore solatio, & in compotationibus ludibrio sint, sequi solent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verùm utcunque se res habeat, uulnus quidem certè ille lethale accepit, orbi uniuerso lætum & salutare. Et ictu uno multorum extorum, quibus male crediderat, persoluit pœnas. Mirum sanè est, quomodo uanissimus ille, qui per aruspicinam omnia se nosse putauit, unum hoc, plagam scilicet extorum & uiscerum suorum non perspexerit. Cœterùm illud quoque hominis factum minimè prætereundum uidetur, quòd inter alia multa maximum dæmoniacę ipsius mentis est indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex uulnere laborans, & quod multos ante se gloriam esse consecutos sciret, ita ut plus quàm homines atque adeò Dij esse crediti sint, propterea quòd arte quapiam ex hominum numero sublati fuerint: eiuscemodi & ipse laudis atque opinionis amore captus, simul quòd eum huiuscemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconsultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? † neque enim cum uita etiam improbitas extinguitur. Conjicere se in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibusdam adiutoribus, & perinde atq; in re quapiam diuina, sacerdotibus usus. Et nisi ex Imperialibus eunuchis quidam consilio eo deprehenso, alijs'que propter flagitij odium communicato, impetum talem prohibuisset, extitisset ex ea clade apud imperitos homines nouus Deus. Et quæ deinde sequuntur. Mortuum eum mimi & homines ridiculi, cum omni scenica fœditate duxerunt, funus'que eius prosecuti sunt, tibijs canentes, & saltitantes, religionis'que abiurationem, belli cladem, & mortem ipsam, probrosè ei obijcientes. Quid enim mali passus non est? quid uerò non audiuit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? B quod iniuriam pro arte habet: donec eum Tarsensis urbs excepit, nescio quomodo, aut quam ob causam ad contumeliam talem condemnata. Ibi ille tumulum habet inhonoratum, & sepulchrum execrandum maximè & despuendum, neque pij alicuius oculis conspiciendum. Et sicuti ego quidem de quopiam audiui, ne sepulchrum quidem eum recepit: uerùm quæ eius causa commota est terra, cadauer eius excussit atque reiecit, ut hoc sit futurorum suppliciorum quasi quoddam præludium. Et quidem sic qui imperauerit, sic bellum gesserit, sic quoque turpiter uitam finiuit.

Ridetur Iuliani haruspicina.

Οὐ γὰρ τῷ βίῳ συνκαταλύεται πονηρία.

Diuinitatē Iulianus moriturus affectauit, clam se in amnem conijcere uolens.

Diuinitas ei tributa est deorū suorum responsis, sicuti hoc Oracula edita declarant, quæ ex Suida excerpta, ad finē huius libri sunt annexa.

Funus Iuliani.

Iulianus Tarsi tumulatus.

CAPUT XXXVIII.

Postridie autem & milites & exercitus duces Iouinianum imperatorem renunciant, uirum quùm rebus alijs, tum uera pietate illustrem, prorsusq; forma & statura corporis imperio dignum. Qui tribunus antea fuerat, quum Iulianus optionem militibus offerret, ut uel Dijs sacrificarent, uel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atque ille alterum hoc facere maluit, quàm impiæ iussioni parêre. Iulianus porrò necessitate quod tantopere urgebat belli adductus, secum hunc, ut ducem optimum, cum alijs in Persidem dixit. Tum autem in hostili regione, ut alijs præstantior, Imperator lectus, dignitatem eam reiecit, & insignia Imperatoria non recepit: non posse se dicens, qui Christianus sit, imperare uiris, qui Græcissare, superstitiones'que sectari didicissent, donec una omnes uoce Christianos se esse sunt professi. Cæterùm in errore medio & rerum omnium turba à Iuliano relictus, quòd exercitus priore Imperio consternatus esset, rerumq; necessariarum inopia premeretur, necessitatem sibi impositam esse cognouit, ut bellum pacificatione transigeret. † Quapropter loca quædam imperij Romani, Syriam scilicet, & quæ in

Iouinianus Imperator declaratus.

† Iouinianus cū Persis de pace transigit, & Syriæ partem, Nisibinq; eis concedit. Quā rē Græci Antiochiæ inuidiose exagitarunt: sicuti ex Suida, in fine huius libri est annotatum.

Imperatoris Christiani uox egregia.

Gregorij Nazanzeni hæc uerba sunt. Theodoritus tricennales inducias pactas esse scribit. *† μηδὲ πυρφόρον, τὸ τοῦ λόγου, ὑπολειφθέντα.* *Iuliani culpa, non Iouiniani, perniciose cum Persis de bello est transactum.*

Mesopotamia est Nisibim, ex pactis conuentis, Persis concessit, & bellum id soluit. Quod quidem non è dignitate Imperij ille, necessariò tamen fecit, ut qui non Imperij, sed cladis successor esset. Ac nisi hoc fecisset, & nisi Persæ moderatè se gerentes, & prosperum rerum successum certo fine claudentes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tam humanas & inopinatas proposuissent, nihil profectò obstitisset, quin ex eo bello † ne nuncius quidem, quod dicitur, cladis incolumis euasisset. Quare necessitate adactus, ut neruos suos Romano Imperio conseruaret, conditionibus turpibus atque indignis cum hostibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quàm sua aut militum suorum timiditate. Me quidem iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpam eius pacificationis in hunc conferat. Seges enim satoris potius quàm messoris est: & incendium non eius qui id extinguere posit, sed qui id semel excitarit, esse creditur: quodque apud Herodotum est, Calceum quidem istum consuit Histiæus, induit autem Aristagoras. A

CAPUT XXXIX.

Iouinianus Christianos in integrum restituit.

IMperator Iouinianus experientia edoctus, diuina uindicta Iulianum grauibus malis afflictum esse, ad omnes ubique præfectos scripsit, ut cunctos liberè rem diuinam facere, conuentus cogere, & DEUM ex animo colere paterētur: & ut una in imperio Romano obseruaretur fides & religio, Christianorum uidelicet. Iura que pristina ecclesijs reddidit. Et quæcunque clero, uiduis & uirginibus dudum à Constantino & filijs eius, diuini † cultus augendi gratia cōcessa, legibusque firmata, à Iuliano autem propter summum eius in fidem nostram odium, pessimo consilio adempta & accisa fuerant, priuilegia & beneficia restituit. Ad Præfectum prætorio quoque generalem dedit cōstitutionem, ut deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui sacram uirginem non dicam rapere, sed attentare tantummodo, iungendi matrimonij causa, aut oculos impudicos ei adijcere auderet. Eamque legem ut promulgaret, adductus est, quòd homines quidam improbi atque impudici, scelestas atque incestas huiusmodi nuptias, uel ui illata, uel persuasione adhibita, uirginibus corruptis, contraxerant: sub Iuliani imperio, impotenti consuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum nostra periclitante. Itaque ecclesiæ DEI rursum sunt apertæ: Græcorum autem templa clausa, & ipsi dij terræ cauernas & recessus subiere. Et qui ad id usque tempus uilibus lacernis usi fuerant, ad communem rediere uestitum. Quæ publicè fieri consueuerant libationes & sanguinariæ contaminationes, quibus sub Iuliano ad satietatem abusi erant, finem suum habuere. Quicunque autem episcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tum reducti, domum quisque suam redijt. B

Cōstitutio Iouiniani, qua matrimonium sacratissimarum uirginum prohibetur. l. Si quis. C. de episcop. & cler.

Christianismus reflorescit.

Idolomania pessumit.

Episcopi exules reuocantur.

† *Constitutione publicè proposita, Iouinianus restitui ecclesijs annonam iussit. Verùm quòd fames grauior propter Iuliani impietatem tum grassaretur, & frumentum ægrè penderetur, τετραμοιρίαν, hoc est, tertiam eius partem clero exhiberi curauit. Quamprimum autem fames sæuire desijsset, integrum se frumenti numerum eis præbiturum est pollicitus. Theodoritus lib. 4. cap. 4.*

CAPUT XL.

Quæstiones de fide uerantur.

PAulo deinde pòst, ecclesiarum præsides quæstiones de dogmatibus rursus mouerunt. Nam sub Iuliani Imperio, quòd fides omnino periclitata esset, quieti omnes esse perseuerauerant: communiter precibus Deum, ut religionem à tanta liberaret tyrannide, implorantes. Ita enim quodammodo natura hominum fert, ut inter se quietem, aliunde eis discrimine imminente, ciues agitent: at si pacem cum exteris habeant, seditiones

domi

A domi concitent. Sed enim ecclesiarum antistites, quòd Principis pietatem nossent, præoccupandum sibi eum esse studio magno putabāt. Et pro se quisq; omnes, Imperatorem ad factionis suæ fidem accessurum, proindeq; se illius autoritate maiorem libertatem contra eos qui sibi aduersari uiderentur, habituros esse credebant. At ille iam inde ab initio τῦ ὁμουσίυ cōsubstantialis professioni addictus fuerat, & id tum manifestè præ se tulit. Primi omnium affuere Macedoniani, qui quidem hæresim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc est inæquales dicebantur, reijciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æquisubstantiale pro τῦ ὁμουσίυ consubstantiali recipiebant. Et libellum ÿ Imperatori obtulerunt, in quo DEO gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebant, ut eis qui inæqualitatem asserebant, ex ecclesijs expulsis, ipsis illæ gubernandæ committerentur. Præterea ut uel ea quæ Arimini & Seleuciæ statuta fuerant, firma manerent: & quæ à nonnullis per uim contra ea acta erant, irrita essent: uel priore schismate atque dissidio durante, episcopis omnibus quocunq; uellent loco conuenire liceret. In quo * conuentu ne quis profanus adesset: neu'e finem suum consequeretur, si quis seorsim quidquam egisset, aut fallere instituisset, sicuti sub Constantio factum esset, rogarunt. Illud quoq; significarunt, se citra Principis uoluntatem, in aulam & comitatum Imperialem, ne molesti esse uiderentur, non uenturos. Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos esse sumptibus & iumentis proprijs, ostenderunt. Qui uerò Principi ita supplicarunt, fuere, Basilius Ancyranus, Syluanus Tarsensis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Pausinicus Zelenus, Leontius Comanenus, Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Castabalenus, & alij. Imperator libello supplici accepto, responsum eis non dedit, sed illud tantum dixit: † Ego cō
» tentionis studium odi, concordiæ autem assectatores unicè amplector & amo.
B Quod dictum ubi ad aliorum quoq; aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & ut Imperatoris consilium succederet effecit. Altercationis namq; studium, eorum qui Acacij autoritatem sequebantur, & semper opiniones suas ad principum arbitrium apertè accommodabāt, deprehensum est. Nam quum Meletium Antiochiæ episcopum apud Imperatorem, qui tum ibi erat, in magno precio esse uiderent, cum eo collocuti, ut rursum Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. Meletius autem is fuit, qui paulo antè ab eis sciunctus, ad τῦ ὁμουσίυ cōsubstantialis professionem accesserat. Itaq; concilio Antiochię Syrorū coacto, Nicænā fidem, ut scilicet citra controuersiam ὁμοούσιος CONSUBSTANTIALIS PATRI FILIUS diceretur, stabiliunt atque confirmant. In ea Synodo fuere, diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antistes: Eusebius Samosatenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum, Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Irenion Gazæ, Athanasius Ancyræ, per Orphitum & Aetium presbyteros, Titus Bostrensis, atque alij plures * episcopi, uiri insignes. Ea re acta, ad Imperatorem quoque
» quæ decreuerant ad hunc modum scripsere: Pijssimo, Deiq; amantissimo Do-
» mino nostro Iouiniano, Victori, Augusto, quæ Antiochiæ episcoporum ex di-
» uersis prouincijs conuenit Synodus. Quòd pietas tua, Princeps, Ecclesiasti-
» cam pacem & concordiam conciliare studuerit, & ipsi probè nouimus, DEI a-
» mantissime Imperator. Quòd uerò & caput eiuscemodi unionis & signum ue-
» ræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoq; non ignoramus. Quapro-
» pter ne & nos inter eos recenseamur, qui dogmata ueritatis adulterando depra-
» uant, ad pietatem tuam referimus, nos dudum celebratæ sanctæ Nicænæ Syno-
» di fidei professionem recipere, atque tenere. Et quod in ea quibusdam peregri-
» num & insolens uidetur esse uerbum ὁμοούσιον consubstantiale, id nos, certam à
» patribus accepisse dicimus interpretationem. Significat id enim, ex substantia

Factiones Christianorum Imperatorem ad partes quæque suas pertrahere nituntur.

Macedoniani Iouiniano supplicant.

* μηδενὸς ἄλλου [illegible]

Supplicātium nomina.

Zela & Comana oppida Cappadociæ Plin.

Præclarissimū Iouiniani uerbum.

† ἐγὼ, ἔφη, φιλονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας ἀγαπῶ καὶ τιμῶ.

Socrates habet Pasinicus.

Synodus Antiochena, in qua Nicænum Symbolū stabilitur.

* Eorū nomina sunt apud Socrat. lib. 3. cap. 25.

Synodi eius ad Imperatorem scriptum.

Significatio uerbi Consubstantialis.

patris filium esse genitum, & æqualem esse substantia filium patri. Neque enim A
quasi perpesio quæpiam, in ineffabili generatione intelligitur: necp iuxta usum „
aut consuetudinem aliquam Græcorum, substantiæ uerbum accipitur. Sed ad „
Arium, qui non existentibus nobis filium impiè producere ausus est, euerten- „
dum, id usurpatur. Quemadmodum & nunc qui exorti sunt ἀνόμοιοι, hoc est, in- „
æquales, grauiore adhuc audacia & temeritate ad ecclesiasticam concordiã pes- „
sundandam, impudenter feruntur. Relationi autem huic nostræ etiam subiunxi- „
mus exemplum ipsius Nicænæ fidei, ab ipsis qui eam promulgarunt episcopis e- „
ditę: quam sanè & complectimur. Est autem talis· Credimus in unum DEVM pa „
trem omnipotentem: & reliqua ipsius formulæ, sine mutatione omni, ita ut conuenit, allegata. Atque episcopi quidem qui Antiochiæ conuenerant, hæc decreuerunt, disertis uerbis Nicænam fidem confirmantes.

CAPUT XLI.

Athanasius cũ Iouiniano Antiochiæ fuit.

TVm uerò & Athanasius cleri Alexandrini episcopus, de amicorum consilio Antiochiam profectus cum Imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei suggestis, Alexandriam rediјt. Sunt autem qui dicunt, ab Imperatore potius eum euocatum esse, ut illi quæ de religione agenda essent, exponeret. Et quum ibi res ecclesiæ ritè constituisset, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta iecisset, domum reuertisse. Qui autem Antiochiæ Arianorum hæresi præfuit Euzoius, ut opinionis suæ ex Eunuchis quidam nomine Probatius ecclesiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo studio cõtendit.

Euzoius laborat, ut Probatius Eunuchus Alexandrinus creetur episcopus.

Athanasius apud Imperatorem accusatur.

Accusatores nihil agunt.

Atcp eam ob causam Euzoїj suasu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorem Athanasium uehementer criminãdo detulit, quòd temporibus superioribus in episcopatu suo semper reus actus, & B à prioribus Imperatoribus exilio ut seditionis & discordiæ autor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexandrinis episcopum dari petїјt. Iouinianus autẽ, quem non latebat Arianos hostili planè in illum esse animo, criminibus eis minimè motus, Lucium quietum esse, Probatium autem & reliquos eius Eunuchos, ueluti turbæ talis autores, modestius se gerere iussit. Athanasium porrò quum sibi tẽporis eius consuetudine amicissimum fecisset, in Aegyptum remisit, ecclesiasqꝫ ei & populum ibi arbitrio suo instituendum commisit. Porrò plurimùm is uirũ eum laudasse dicitur, propter uirtutem, & uitæ innocentiam, orationis etiam festiuæ uenustatem, prudentia quadam admirãda temperatam: & propter ea quæ is de religione nostra ritè decreta, in scripta retulit.

CAPUT XLII.

SEdenim Athanasius Alexandriam cum eo, quo par erat, honore reuersus, quòd ei Imperator significauerat, ut ad se certam irreprehensibilis fidei formulam mitteret, Synodo prouinciali coacta, & spectatissimis quibusque episcopis ad se euocatis, Principi, ut Nicænam fidem inuiolatam atcp integram, quæ scilicet Euangelicis dogmatibus conueniat, seruaret, rescripsit.

Athanasij de coepiscoporũ suorum sententia ad Iouinianum, de sinceriore fidei professione, scriptum.

Verùm nihil obstat, quin utilitatis eorum gratia qui ista legent, epistolam eius de uerbo ad uerbum hic apponam. Ea sic habet· Pijs- „
simo & humanissimo Victori Augusto Iouiniano, Athanasius & reliqui episco „
pi, qui nomine omnium Aegypti & Thebaidis & Lybiæ cõuenerunt episcopo- „
rum. Admodum, Dei amantem Imperatorem, discendi studium, cœlestiumꝗ; „
rerum desiderium decet. Sic namque quùm cor in manu DEI habebis, tum im- „
perium

A perium in pace multorum curriculis annorum administrabis. Quum igitur cognoscere à nobis pietas tua catholicæ ecclesiæ fidem uelit, gratijs DEO de tali animo tuo actis, uisum nobis est præ omnibus alijs, pietati tuæ à patribus Nicææ promulgatam fidem in memoriam redigere. Qua nonnulli proculcata, nobis quidem illi uarias moliti sunt insidias, quod hæresim Arianam sequi noluerimus: authores autem sectarum & disidiorum ecclesiæ uniuersali extitere. Ipsa sanè uera & pia in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM fides, aperta est & manifesta omnibus, ex diuinis scripturis cognita atque collecta. In qua sancti homines perfectionem consecuti atque consummati, egregiè martyrio sunt defuncti: & nunc corporum uinculis soluti, in Domino conquiescunt. Et permansisset illa incorrupta, nisi quorundam hæreticorum improbitas immutare eam atque deprauare fuisset ausa. Arius siquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduersus eam † subintroducere conati sunt: filium DEI ex nõ existentibus, & creaturam facturam'que, & mutationi obnoxium esse dicentes. Ac multos profectò per hæc seduxerunt, adeò ut etiam qui uiderentur esse aliquid, in illorum abrepti sint blasphemiam. Sed enim sancti patres maturè illis obuiam euntes, sicuti diximus, concilio Nicææ coacto, Arianam quidem hæresim anathemate confoderunt, catholicæ autem & uniuersalis ecclesiæ fidei professionem in scriptum retulerunt: ut ea ipsa ubique deprædicata, suborta extingueretur hæresis. Et lecta illa est atque celebrata in ecclesia omni. Cæterùm quum renouare Arianam hæresim nunc quoque uolentes, nonnulli quidem à patribus Nicææ promulgatam fidem abrogare audeant, quidam autem præ se quidem obtentu quodam ferant professionem eius, re ipsa uerò eam negent, perperam τὸ ὁμοούσιον consubstantiale interpretantes, qui blasphemia etiam Spiritum

B sanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam esse dicunt: necessariò ad pietatem tuam, eam ipsam Nicænam fidei professionem, detrimento eo quod ex huiusmodi blasphemia multi populi capiunt, perpenso, mittendam esse duximus, ut pietas tua quàm accuratè ea scripta sit, cognoscat, & quantum à ueritate aberrent, qui præter hanc aliud docent, uideat. Illud scito Christianisime Auguste, à seculo hanc esse prædicatam fidem. Et hanc ipsam professos esse, qui Nicææ conuenere patres. Atq; etiamnum suffragijs suis eam comprobare omnes quæ pasim sunt ecclesias, in Hispania, & Britania, & Gallia, & † Germania, & Italia omni, & Campania, & Dalmatia, Mysia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Aphrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Isauria, in Aegypto omni, Libya, Ponto, & Cappadocia, atque hisce uicinis terris. Ipsas quoque Orientis ecclesias, paucis exceptis quæ cum Arianis sentiunt. Omnium enim earum quas recensuimus comperta nobis est sententia, quòd ab eis epistolas habeamus. Et scimus, Dei amantisime Auguste, quamuis pauci quidam fidei isti aduersentur, nihil tamen eos præiudicij afferre posse orbi uniuerso. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiam maiore nunc ueræ resistũt pietati. Et ut pietas tua fidem Nicænam cognoscat, quamuis antea cognitam, attamen sicuti ea à trecentis decem & octo episcopis est pro-

Arij hæresis.

† ἐπεισαγαγεῖν

Macedonianorum hæresis.

†

† *Germaniam nostram inter alias Europæ regiones catholicam orthodoxamq; in Christum Iesum, non ita longo post ascensionem eius tempore, integrè coluisse fidem, illustre est apud Irenæum libro 1. contr. hæreses testimonium, ita scribentem: Nam etsi in mundo loquelæ disimiles sunt, sed tamen uirtus traditionis una & eadem est. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ sunt ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis sunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ. Sed sicut sol creaturæ Dei in uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen, prædicatio ueritatis, ubiq; lucet & illuminat omnes homines, qui nolunt ad cognitionem ueritatis uenire.*

Symbolum Nicænum. mulgata, subiungere literis hisce uoluimus. Est autem talis: Credimus in unum A
DEVM patrem omnipotentem, omnium uisibilium & inuisibilium factorem. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, filium DEI, genitum ex patre, unigenitum, hoc est ex substantia patris, DEVM de DEO, lumen de lumine, DEVM uerum de DEO uero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæq; in cœlis sunt, quæ'que in terris. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit: & incarnatus homo factus, & passus est: & resurrexit tertia die, ascendit in cœlos, uenturus iudicare uiuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. *Anathema in Arianos.* Eos autem qui dicunt, fuisse aliquando quum nõ fuerit, & quòd ex non existentibus factus sit, aut ex alia subsistentia uel substantia, aut quòd creatus uel mutabilis uel alterabilis sit, anathemate ferit sancta catholica & Apostolica ecclesia. In hac fide, Dei amantissime Auguste, ut diuina & Apostolica, necessariò acquiescendum. Neque ea à quopiam mouenda, aut mutanda uenit, persuasionis aut contentionis uerbis ullis. Id quod Ariomanitæ primùm fecerunt, ex non existentibus filium Dei esse, & fuisse aliquando quũ non fuit, & conditum creatum'que atque adeò mutationi obnoxium esse dicentes. Quam ob causam etiam, sicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati subiecit hæresim eam, ueramq; fidem promulgauit. Non enim simpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne simpliciter DEO æqualis, sed ex DEO DEVS uerus esse crederetur. Sed & ὁμοούσιον consubstantialem adiecerunt, quòd id proprium sit germani, uerìq; ex uero & natiuo patre filij. Non etiam illi Spiritum sanctum alienarunt à patre & filio: sed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in una sanctæ Trinitatis fide, propterea quòd una etiam sit in ea ipsa sancta Trinitate diuinitas. *Christianæ Iouiniani Imperatoris uirtutes.* Hisce literis Imperator lectis, solidè est confirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & sententiam, apertè statim declarauit. B Qui enim Consubstantiale professi sunt, eos obseruauit, & liberaliter muneratus est. Illud quoque is propositum habuit consilium, ut persuasione potius quàm ui, inter dissidentes contentionis dirimeret studium: nec cuipiam, qualemcunque tandem consectaretur fidem, molestiam facesseret, neque quicquam ad charitatem summam faceret reliqui. Eis uerò qui ad concordiam & unamitatem ecclesiam reducere studerent, maximum exhiberet honorem. *Themistius Iouiniani laudator.* Id illum fecisse, de eo non solum Christiani, uerumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themistius philosophus testat̃, in oratione ad eum scripta, *Consularis eius oratio.* quam Consularem nominauit. Virtutibus enim eius commemoratis, diuinis'que additis laudibus, eo illum nomine potissimùm effert, quòd unicuique quam uellet, religionem sequi permisit. *Preclarè adulatorum naturã notauit Themistius.* Qua re illum impotentem adulatorum assentationem fregisse dicit: quos perquàm facetè & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipsos magis quàm DEVM colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc, nunc illuc, atque in contrarium adeò momentum refluente.

CAPUT XLIII.

AD hunc modum Iouinianus, audaciam eorum qui tum nugamentis suis turbare ecclesiam constituerant, compescuit. Et Nicæna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, sub imperio eius ad pristinam redijt gloriam & professionem. Verùm successus is, ne ea ad similem rursus recideret turbam & confusionem, minimè futurus erat diuturnus. Non enim eis rebus, quæ ecclesiæ sub Constantio accidère solis, magni illius

A illius patris Antonij diuinatio ad exitum suum peruenit: sed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id postea crumnæ sub Valentis imperio toleratæ ostenderunt. Priusquam enim sub Constantio Ariani ecclesijs regendis primas obtinerent, in somnis uidere sibi uisus est admirandus ille & magnus Antonius, mulos cum impetu in sanctius sacrarium inferri, atque ibi salientes calcibusq; se petentes, sacram euertere mensam. Quum autem euigilasset, somnium id retulit & exposuit: futurum scilicet, ut adulterinorũ monstrosorumq; dogmatum confusio Ecclesiam DEI occuparet, & alienæ doctrinæ assertorum insultus sacram pessundaret mensam. Porrò non uanam fuisse, aut mendacem uisionem, simul & interpretationis eius prędictionem, quę dede subsecuta, & postea etiam imperante Valente acta sunt, satis declararunt. De his satis. Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia discedens, Constantinopolim contendebat. & Tarsum quum uenisset, Iuliani ibi corpus, iustis funeralibus peractis, sepelijt: non consultò, sed casu potius quodam & errore, cadauere eius ex aduerso tumulo ei qui Maximini continebat ossa, ita condito, ut uia publica utrunque sepulcrum dirimeret. Ibi uerò Consul quoq; renũciatus, Constantinopolim proficiscens, ad Bosporum uenit, in locum cui Dadastana nomen est, Galatiæ & Bithyniæ limitem. Vbi Senatus ei occurrit, & quem diximus, Themistius, consularem de eo editam orationem recitauit: quam postea in urbe Constantinopolitana etiam magna cum libertate publicauit. Frigus autem ingens inualuit: & Imperator in diuersorio quodam auidius copiosiore sumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodũ calce erat incrustatũ, se cõfestim ad somnum capiendum composuit. Et quòd ex igne largius accenso tepor humorem ex parietib. recens dealbatis eliceret, atq; is sensim se per nares insinuans, B meatus per quos accipitur & redditur spiritus, obturaret, strangulationem Imperatori attulit: unde mors est consecuta. Circiter octo menses in Imperio transegit, uir bonus & honestus: sub quo & ecclesiasticæ & publicæ res prosperos habituræ fuerant successus, nisi per aduersam prorsus fortunam, repẽtina mors, quæ illum oppressit, tantum bonum Romanorum Imperio inuidisset. Obijt autem suo & Varoniani filij, quem Illustrissimum Ancyræ in Galatia renunciauerat, consulatu, decimoseptimo mensis Februarij die, ętatis anno trigesimotertio. Porrò decimus iste historiarum liber triennij tempus complectitur: quum quidem à Mundo condito † quinquiesmillesimus octingentesimus septuagesimus quintus, à Domini autem natiuitate trecentesimus & septuagesimus ageretur annus.

Magnus Antonius monachus in somnis per uisionẽ ecclesiasticos tumultus, qui sub Cõstantio & Valẽte acciderũt, prauidit.

Iulianus Tarsi sepelitur.

Iouiniani mors.

Huius libri Anni.

† Secundum recẽtiores, 4345.

DE IULIANI MORTE ORACULUM.

Atq; ubi Romanis Persas deuiceris armis,
Usque Seleucæam bello progressus ad urbem,
Cælesti tum te sublatum turbine currus
Euehet igniuomus, magnoq; reponet Olympo,
Defunctum curis hominum, duroq; labore:
Et patriam ætheriæ lucis remeabis ad aulam,
Unde caduca hominis progressus membra petisti.

Quum idem Iulianus ad Ctesiphontem esset, responsum tale à dijs suis recepit:

Iuppiter inuisam diuis cælestibus omnem
Olim terrigenûm concîdit fulmine stirpem,
Ore deum referens Romanorum Induperator
Iulianus, Persis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mœnia longa,
Atq; alios ferro populos deuastat, & igne.
Ille etiam Hesperijs, per Martia prælia gentem
Sæpius Almanam uictor prostrauit in oris.

DE IOUINIANO.

Varroniano hic patre, in agro Singidonensi Pannoniæ genitus est. Imperator renunciatus, Græcæ superstitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochiæ scommatibus multis & conuicijs est affectus. Inuidiam ei Persica pax conciliauit: quæ mox ea re quoq; est adaucta, quòd à coniuge instigatus, tẽplum ibi quod Hadrianus in honorem patris Traiani tanquam Dei magnificentissimè extruxit, & Iulianus postea in Bibliothecam redegit, unà cum libris omnibus cremari iusserit. Itaq; in eum passim famosi libelli uel ad parietes affixi, uel in uia sparsi sunt: uersibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Thersitæ turpitudo traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

Uenisti ex bello, quo te perijsse decebat. Item:
Degener, excultor formæ, sectator amorum, &c. Item:
Quod nisi detracta tunicaq;, togaq;, pudendas
Insuper & partes quæ cingit ueste, prehensum,
Et cæsum plagis ad sæuos misero Persas, &c.

Anus etiam quædam proceritate eum & forma conspicuũ esse cernens, quum dementem esse audiuisset, Quàm corpulenta (inquit) est stulticia? Ex plebe præterea quidam in Hippodromo dicacitate eum perstrinxit, & risum ingentem omnibus mouit. Inanem enim & frigidam proceritatem eius esse dixit.

VNDECIMI TOMI CAPITA.

I. De uita & moribus Imperatoris Ualentiniani, & de fratre eius Ualente.

II. Qui eo tempore in magnis urbibus ecclesiarum curam per successionem sortiti sint.

III. De Concilio Lampsaceno, & ut in exilium pulsi sint consubstantialis cultores.

IIII. De tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibiq; inuento oraculo: & de aquaductu Constantinopolitano.

V. De Eleusio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano episcopo.

VI. De Macedonianis, & τοῦ ὁμοουσίου consubstantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam missa.

VII. Confessio legatorum Liberio episcopo Romano exhibita.

VIII. Epistola Liberij, episcopis Orientalibus missa.

IX. De Synodis Tyanæ & in Caria coactis.

X. De ea quæ tum grassata est persequutione: & de sancto Athanasio, ut is solus sede sua non sit eiectus.

XI. Ut Ariani & Eunomiani per dissidium sint seiuncti: & de Eunomio & Aetio, & quæ ij contra orthodoxam fidem nouarum rerum studio sint conati.

XII. De hæresi Apollinarium patris & filij, & quomodo in suam declinarint hæresim.

XIII. Ut Basilius & Gregorius, uterq; libros refutatorios contra Eunomium & Apollinarium scripserint: & quæ istorum hæreticorum fuerint opiniones.

XIIII. De hæresi Anthropomorphitarum & Massalianorum: præterea de Nouatianis, quòd & ij in multas sectas sint diuisi, propter feriarum Paschæ mutationem.

XV. Ut Eudoxio Constantinopolitano episcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici aūt Euagrium, Eustathio Antiocheno episcopo suffragante elegerint, & quæ his acciderint.

XVI. De crudelitate Arianorum, & ut Ualens circa Astacenum Nicomediæ portum octoginta Ecclesiasticos uiros unà cum nauigio in medio mari igni combusserit.

XVII. De uita, institutione, studijs, & intima amicitia magni Basilij & Gregorij Theologi: & ut ad sacerdotalem dignitatem sint prouecti.

XVIII. Ut post Eusebium Basilio ecclesia Cappadocum sit commissa: & de insigni eius aduersus Ualentem dicendi libertate.

XIX. De fraterna coniunctione & amicitia Basilij & Gregorij, & de sancto Gregorio Nysseno: & quòd tres in ecclesia fuerint Gregorij, sanctitatis omnes participes: & præterea quartus quidam hæreticus.

XX. De sancto Amphilochio episcopo Iconij, ut is per Angelum sit consecratus: & ut tum diuinus Chrysostomus etiamnum adolescens, gratiæ eius quæ ei inerat, egregium de se præbuerit specimen.

XXI. Ut Ualens Antiochiæ maximam persequutionem contra pios mouerit, in fluuio eos submergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samosatenum Eusebium, de cuius rebus gestis breuis inserta est narratio, in exilium egerit.

XXII. De Barse, & tyrannide ea quam in ciuitate Edessa Ualens in martyrio seu templo sancti Thomæ perpetrauit.

XXIII. De Eulogio & Protogene, ut magnificè pro fide decertauerint: & ut post reditum ab exilio alter Edessæ, alter autem Carris ecclesiæ episcopi præfuerint.

XXIIII. De sancto Flauiano & Diodoro, ut ipsi gregem Meletij rexerint, cum nondum episcopalem dignitatem suscepissent.

XXV. De sancto Aphraate, & Iuliano: ut monasticam in solitudine uitam relinquentes, gregē Christi sint tutati.

XXVI. De obitu Athanasij, cuius successor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quē Ariani Alexandrinæ ecclesiæ, Petro pulso, præfecerunt.

De per-

XXVII. De persequutione quam Lucius monasterijs Aegypti intulit, & de discipulis Antonij magni: & de duobus sanctis Macarijs, ut propter fidem exulantes, multa miracula ediderint.

XXVIII. Epistola Petri Alexādrini episcopi, exponens quæ mala & clades Ualens & Ariani in Aegypto pijs intulerint.

XXIX. Ut propter excellentem uirtutem eius temporis Episcoporum, hæresium non inualuerit tempestas: & mentio Britanionis Scytharum episcopi.

XXX. De Ualentiniani in religionem diuinam reuerenti obseruantia: & de Romana Synodo, quæ Trinitatem consubstantialem esse promulgauit: & de Damaso & Ursitio Romanis episcopis, qui Liberio successerunt.

XXXI. De hæresi Auxentij Mediolanensis episcopi, ut à Damaso exautoratus sit: & quæ Synodus de eo episcopis Illyricis scripserit.

XXXII. Ut exorta Mediolani seditione, Ambrosius, qui tum præfecturā gessit, eam seditionem sedare uolens, à multitudine episcopus electus sit: & de eius in dicendo libertate.

XXXIII. Ut magnus Ualentinianus è uita excesserit. De Ualentiniano iuniore, & de Iustina & Seuera Imperatricibus, & de liberis utriusq; narratio.

XXXIIII Qui eo tempore in Aegypto floruerint philosophici & diuini uiri, discipuli & discipulorum discipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Isidorus, Serapion, Dioscorus, Eulogius, & Apollos.

XXXV. De Dorotheo, Piammone, Ioanne, Beniamin, Marco, Macario, & Apollonio.

XXXVI. De Mose Aethiope, Paulo, Pachone, Stephano, & altero Mose.

XXXVII. De Pior, Didymo, Arsesio, Ammonio, & fratribus qui Macri seu Longi appellati sunt.

XXXVIII De monte Nitria, & loco à Cellis dicto. Item de alio loco, cui nomen est Rinocurura: & de sanctis, Dionysio, Mela & Solone.

XXXIX De Palæstinæ monachis, Hesycha, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia.

XL. De Syriæ & Edessæ monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barse, & Eulogio, qui episcopatum in monasterijs gesserunt.

XLI. De Cœlesyriæ & Antiochiæ monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philosophati sunt: & causa, cur ueteres monachi longæui fuerint.

XLII. De Euagrio philosopho, & uita institutisq; eius.

XLIII. Quæ Euagrius in quibusdam libris de eius temporis monachis, de uerbo ad uerbum scripserit.

XLIIII. Breuis commemoratio tanquam in summa clarorum eius ætatis uirorum, ut eos diuina prouidentia id tempus tanquam scopulos contra immensos fluctus & tempestates tulerit.

XLV. De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quædam literis distincte designata, initio facto à litera θ usq; ad δ. De astronomia, & Themistio philosopho: & quibus is uerbis Ualentē lenierit, ut de persequutione nonnihil remitteret.

XLVI. De Mauia Arabiæ regina, ut ea bellum contra Romanos ceperit, ac mox cum ijsdem pacem sanxerit: & de Mose, primo Arabum episcopo.

XLVII De Ismaelitarum & Agarenorum siue Saracenorū gente, unde initium sumpserint, & quomodo Christianismum susceperint.

XLVIII. De Gothorum & Hunnorum gente, quomodo & quæ ex causa Istrum transgressi, in Romanorum ditionem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerne. Præterea de Uphila, eorum episcopo: & ut postea moto contra Romanos bello, Ualentem ex Antiochia Constantinopolim pertraxerint.

XLIX. Quomodo Ualentinianus Ualentem arguerit, item quomodo eidem Terentius liberè restiterit: id quod Traianus quoq; & alij duces ordinumq; ductores fecerunt. & ut Gotthis Thraciam uastantibus, ciues Ualentem conuicijs incesserint.

De

E. *De sancto Isaacio, qui liberrimè Valentem est alloquutus, & ut Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gotthis acie congressus, ex fuga in tugurium rusticum, in quo multum stramenti fuit, peruenerit, ibiq́ igni consumptus perierit.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XI.

CAPUT I.

ET ità quidem Iulianus desertor cæsus est. Ita etiam Iouinianus pijssimus Imperator, in finibus Galatiæ & Bithyniæ è uita excessit. Exercitus autē † die septimo Nicæam uenit, & ibi Valentinianum Romanorū Imperatorē renūciauit: qui quùm rebus alijs bonus uir, tū Imperio ipso dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (ut qui à iuuenili ætate in castris uixisset) apprimè peritus, animi aūt magnitudine præsenti semper fortuna præstantior uisus. Affuit uerò tū Nicææ ab exilio reuersus. De quo illud fert, Silētiarium

† Februarij 25. die: Socrates.

[illegible]

Fl. Valer. Valentinianus Pānonius imperator Rom. lectus.

B quendam, eum ignis flammam sub Constantio, quum curato corpore cubitum iuisset, circiter uesperam ex ore spirantē uidisse. Silētiarius enim ad accersendum eum negocij cuiusdā gratia ab Imperatore, cui id etiam indicauit, missus fuerat. Imperator Constantius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidem & perturbare uirum eum, iniquum esse censuit. Vt autem timori suo cōsuleret, ad Romani Imperij fines eum misit, ut ibi in præsidio esset, & barbarorum excursiones prohiberet. Postea quoq́ legioni Iouinianorum præfuisse, & ordinum ductor cum Iuliano fuisse traditur. At postquam ille rerum est potitus, dignitate ea spoliatum Valentinianum perpetuo mactasse exilio dicitur, illo quidem sub prætextu, quòd copias sibi commissas non ritè in aciem contra hostes duxisset: reuera autem, quū Iulianus in Gallia occidentali adhuc esset, & † templum quoddam sacrificij gratia peteret, Valentiniano præsente (uetus enim consuetudo erat, ut qui Iouinianæ & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præessent, principem à tergo sequerentur) & iam templum ingredientem sacerdos frondibus quibusdam roscidis cōspergeret, & gutta una in Valentiniani uestem incideret, quòd is factum tale ægrè ferens, quùm sacerdotem conuicijs proscinderit: tum ipso uidente Iuliano, ense eam partem uestis, in quā humor ex conspersione ea peruenerat, (tanto Christianam pietatem consectabatur ardore) resciderit atq́ abiecerit. Vnde deinceps illi Iulianus infensus, non multo pòst eum condemnatum Melitinæ in Armenia perpetuò exulare iussit: eam quā diximus prætexens causam, q̄ milites eius segniter rem gessissent. Qua in re ei martyrij honorem, quod pro religione Valentinianus subiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob causam alijs quoq́ Christianis pepercit, q̄ eos ex periculis huiusmodi laudem & gloriā cōsequi animaduerteret. Vbi aūt Iouinianus ad imperium peruenit, ab exilio

Prodigiū, quo Imperium eius designatū est.

Valentinianus ab Iuliano in exilium actus.

† Templū Fortunæ. Eutrop.

Iouinianos Maximianus Imperator uocauit milites eos, qui fortiter in Illyrico rē gesserant, à Diocletiano Iouio: sicuti alios à seipso, Herculianos.

Exilij eius causa.

Iulianus Valentiniano & alijs Christianis martyrij honorem inuidet.

exilio est reuocatus. Porrò Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorum maximè qui primarias gerebant dignitates, in primis autem Datij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, secundi præfecti, Arinthei ducis, & Glaiphi, qui domesticis præfuit, consilio & uoluntate Imperator est electus. Et quum imperatorijs sumptis insignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eum, ut sibi Imperij socium asciseeret, rogauit. Atque ille manu eis, ut silerent, innuens, graui & Imperiali sententia, Vestrum quidem, inquit, fuit, ut priuatum me ad Imperialem extolleretis dignitatem: res aũt administrare, non iam uestri, sed Principis ipsius arbitrij esse, uos ipsi quoque dixeritis. Itaque uos deinceps imperata facere, & quietos esse: me autem, quid facto opus sit, curare decet. Ac tum quidem militibus non cessit; postquã uerò Constantinopolim uenit, trigesimo à suscepto imperio die, sociũ sibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quasdam etiam Occidentales ad Illyricum usque fratri concessit: reliquas ad Occidentalem Oceanum pertinentes, & continentem ex aduerso omnẽ, usque ad extremos Libyes, sibi attribuit, ut toti imperaret Occidenti. Breui etiam deinde Gratianum filium adhuc adolescentulum, ad Imperium euectum, moribus institutisque suis assuefecit. Sed enim fratres ambo, Christiani quidem iam inde ab initio fuere, cultu uerò & opinione uariarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: molestũque ei fuit, quòd non omnes eandem sequi sententiam cogeret. Valentinianus autem Nicænæ professionis propugnator, ornandos quidem religionis suæ populares duxit: nihil autem eis molestiæ, qui ab eo dissentirent, intulit. Cœterùm in rebus administrandis pares fuere.

Ad hunc usque diem Pannonij hunc morem Magistratibus legendis seruant.

Milites à Valentiniano, ut sibi imperij socium deligat, petunt.

Memorabilis Valentiniani uox.

Fl. Valens frater eius Imperij consors Orienti præficitur.

Valentinianus Occidenti præest.

Gratianus Valentiniani filius, Augustus creatus.

ValẽsArianus.

Valentinianus Catholicus.

A

CAPUT II.

EA tempestate ecclesiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij successor. Ante eum autem Syluester, sub Constantino ecclesiam eam rexerat. Alexandriæ autem, Consubstantialis professioni magnus præfuit Athanasius, Georgio & Gregorio hæreticis surrogatus: qui tamen & ipsi ei successerant. Ante Athanasium Alexander, ante Alexandrũ Achillas, ante hunc Petrus, qui sub Maximiano martyrio est defunctus, episcopus ibi fuit. Porrò Antiochiæ Arianis præijt Euzoius. Consubstantialis aũt professionis duo erant antistites: alteri nãque parti Paulinus, alteri diuus præfuit Meletius. Isti autem Arianis successere. Et huius quidem decessor proximus Eudoxius, illius autem Leontius fuerat. Ante hunc, episcopatum ibi gesserat Stephanus, cui præcessit Phlacitus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui omnes Ariana rabie repleti fuerant. Ante Eulalium magnus Eustathius piè ecclesiam Antiochenã gubernauit, Philogonij martyris successor: Philogoniũ uerò Vitalis præcessit. Hierosolymis aũt Cyrillus denuò episcopalem obtinuit dignitatẽ, qui primùm quidem Maximo successit. Maximum autem magnus Macarius præcessit, Hermonis successor. Cyrillo Erẽnius substitutus, atque huic rursum Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rursus diuus successit Cyrillus. At Constantinopoli ecclesiam eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Consubstantialis autem professores intra urbem in parua domo conuentus agebant. Templis Macedonianæ religionis in urbibus plerisque adhuc tum præfuerunt, qui in Seleucia fidei formulam promulgauerant, eadem quæ Acacius sentientes. Eudoxius Macedonio successerat, Macedonius Paulo cõfessori, Paulus Nicomediensi Eusebio Ariano. Eusebius Alexãdro, quem præcessit Metrophanes. Hic quidem tum Ecclesiarum fuit status.

Episcopi Romani.

Alexandrini.

Alexandriæ tũ Arianis præijt Lucius. Socrat.

Antiochenses.

Hierosolymitani.

Constantinopolitani.

Sed ij postea ab Acacio sunt seiuncti, post synodum Seleucenam.

B

CAPUT

CAPUT III.

A

Homousiani à Valentiniano synodi celebrandæ facultatẽ petunt.

Socrat. lib. 4. cap. 2. Macedonianos episcopos synodum istam petiisse à Valẽte scribit: Valentẽq; non grauatè, ut ea cogeretur, consensisse, propterea quód existimauerit, rem omnem ibi ex sentẽtia Eudoxij & Acacij actum iri.

POstquam uerò rerum occidentaliũ cura Valentinianum Romam uocauit, atq; is per Thraciã iter fecit, qui in Bithynia & Hellesponto fuere, alijq; item episcopi τοῦ ὁμοουσίου cõsubstantialis fidei addicti, Hypatianum Heracleę siue Perinthi episcopum, legatum ad eum misere, ut episcopos omnes constituendi dogmatis gratia, in unum locum conuenire iuberet. Qui ubi ad Imperatorem legationẽ eã pertulit, Imperator: † Mihi, inquit, negotijs occupato, & reipublicę curis distẽto, res eiusmodi inqrere nõ facile est. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata est, quocunq; uultis loco conuentum agite, & de rebus omnibus piè deliberate. Hoc accepto responso, Lampsaci cõuenere: & duobus mensibus pòst, de rebus plerisq; statuère: (erat autem is annus à Synodo Seleucena septimus) in primis, ut irrita essent, quę Constantinopoli, Eudoxij & Acacij suggestione sancita erant: atq; ut etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atque ab Episcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli subscripserant, promissione ea adducti, quæ ipsis de abolenda inæqualitate substantiæ facta fuerat, qua tamen in re promissorũ mendacio decepti erant. Acquiescendum autem esse sententiæ ei, quæ æqualem substantia patri filium profitetur: quòd peropus esset & necessarium, ut in fidei formula ad subsistẽtias discriminatim significandas, uerbum ὁμοίου, hoc est ęqualis, adderetur. Solam uerò in ecclesijs omnibus frequentari debere, quæ Seleuciæ quidem confirmata, antea autem Antiochię promulgata esset, fidem, quum in ea urbe ecclesiæ dedicatio est celebrata. Insuper, ut qui sedibus suis ab eis expulsi erant, qui filium patri inæqualem esse opinarentur, Episcopatus suos reciperent: quòd illegitimè scilicet ex ecclesijs suis essent deturbati. Quod si quis quenquam de re aliqua' accusare uellet, ut ei id facere cum conditione illa liceret, ut idem & ipse subiret periculum. Iudices autem inter eos ut essent, prouinciæ eius Episcopi, sententiam rectam sequẽtes. Testes aũt, Episcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiusq; uita probè cognita esset. Hisce decretis factis, Eudoxium sectatoresq; eius euocatos, primùm ad facinorum eorum quæ perpetrassent, pœnitentiam inuitarunt. Vbi illi autem id contempsere, res actas ad Ecclesias omnes perscripserunt. Cæterùm ueriti, ne Eudoxius aulam Imperialem sibi cõciliaret, atq; ipsis calumniam intenderet, placitum eis est, acta Lampsacena ad Imperatorem referre. Atq; ita Valenti, qui fratrem ad ueterẽ Romam proficiscentem, usq; ad Illyricum comitatus produxerat, redeunti, ad Perinthum Thraciæ rem omnem exposuere. Verùm Eudoxius cum popularibus suis eos præuenerat, & aulæ studia sibi cõciliata habebat. Itaq; Imperator Lampsacenis legatis, ne ab Eudoxio dissiderent, suasit. Atq; ubi illi Eudoxij res, quas Constantinopoli atq; etiam in Synodo Seleuciæ fraudulenter egerat, accusantes reprehenderũt: ira percitus Imperator, oratores quidem in exilium egit, ecclesias aũt eorum Eudoxij studiosis mandari iussit. Ipse uerò Antiochiã Syriæ est profectus. Veritus namq; fuerat, ne Persæ tricennali, quę sub Iouiniano facta fuerat, pace soluta, in regionem eam excurrerent. Porrò ubi illi nouarum rerum nihil moliri comperti sunt, Antiochię mãsit, atq; ibi ecclesias turbauit. Nam diuum Meletium solum exilij causa uetere coegit: Paulino autem propter singularem morum modestiã pepercit. Quicunque autem communicare cum Euzoio nollent, eos aut exilio mulctauit, aut aliter, uerberibus scilicet afficiens, & mulctam eis dicens, malè accepit.

Concilium Lampsacenũ, & eius decreta.

† Verba hæc apud Sozom. lib. 6. cap. 7. sic habent: ἐμοὶ μὲν τῷ λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν. οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπῃ βούλονται συνίτωσαν. hoc est: Mihi, qui laicus sum, talia curiosè inquirere fas nõ est: Episcopi uerò, quibus hoc est curæ, quo nolunt loco conuentum agant.

Processus iudicialis contra Episcopum accusatum.

Synodi decreta apud Valentem exponuntur.

Legati synodi à Valente proscribuntur.

Valens Antiochiam proficiscitur.

Meletius iterum exulat.

Catholicos ibi uexat.

CAPUT IIII.

Procopium tyrannum compescit.

ET profectò ad grauiorem ille feritatē processisset, nisi impetum eius A Procopius ad tyrannidem aspirans, ad breue tempus inhibuisset. Is namq; genus suum ad Iulianum referens, & sub Iouiniano tyrannidem affectans, Chalcedonem occupauerat: & clàm Constantinopolim ingressus, imperium arripuerat. Tum uerò non contemnendo coacto exercitu, aduersus Imperatorem infestis signis est profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progressus, circa Natoliam certamine cum eo est congressus: & uictus, inde Nicæam peruenit. Sed mox Procopius à proditoribus Comario & Agelone, quos fidos sibi esse putauerat, captus, & uinctus Valenti est traditus. In utrunq; porrò proditorem nouo supplicij genere, iureiurando quo se illis beneuolum semper fore receperat spreto, animaduertit. Crudelē enim in modum serris dissectos interemit. Procopius autem ad arborum duarum non longè inter se distantium uertices adductos pedibus alligatus, eisdem mox ad naturalē statum suum redire permissis, discerptus est. Sic scilicet tyrannus in duas distractus partes, interijt. Imperator autem Chalcedonis, quæ e regionè Byzantio sita est, muros dirui iussit. nam id se, sibi ipsi quoq; dira precatus, facturum esse tyranno deuicto iurauerat, propterea quòd Chalcedonij tyrāni partes sequuti, pietatem & fidem Imperatori debitam abiecerant. Nam eum, quum ad urbem eam accessisset, contum eliosè conuicijs proscissum, portis clausis exclusere. Mœnia igitur principis iussu diruebantur, & saxa statim Constantinopolim ad publicū lauacrum, quod Constantianum uocatum est, extruendum transferebātur. Enimuerò quum sic murus dirueretur, in sublimi quodam saxo, literis altius incisis oraculum conscriptum repertum est, illud denuncians. Vbi copiosiore aqua urbs abundatura esset, tum fore ut murus lauacro inseruiat: gentes autem innumeræ, Romanorum uastantes imperiū, multū afferant detrimenti, tandē uerò & ipsæ cęsæ intereant. Sed nihil obstat, quo minus, studiosorum causa oraculum ipsum hic apponatur.

Fuerunt ij duces Procopij. — *Proditores Procopij.* — *Supplicium proditorum.* — *Ipsius etiā Procopij, Metij Suffetij supplicio non absimile.* — *Chalcedonis muri, quòd ea urbs Procopij tyranni partes sequuta, Valentem portis excluserat, & cōtumelijs affecerat, diruuntur.* — *Κωνσταντιαναί.* — *Oraculū in ruinis muri Chalcedonēsis repertum.*

" *In media liquidas quum ducent urbe choreas,*
" *Vitrea uoluentes læta uestigia nymphæ,*
" *Mœniaq; excipient trepidante lauacra susurro:*
" *Tum uaria numerum superantia millia gentis*
" *Effera Mauortis sæui spirantia uires,*
" *Vndis transmissis flaui resonantibus Istri,*
" *Mysos excindent armis, Scythicosq; colonos.*
" *Atq; ubi Threïcios fera gens inuaserit agros,*
" *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porrò postea, ut aquæductus quem Valens extruxit, plurimum aquę urbi suppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduersus Romanos mouerentur, sicuti paulò pòst à me dicetur. Alij oraculum hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus urbi in Theodosij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, † copiosa aqua dictum, cuius gratia urbs anniuersarium conuentum celebrare est solita. atq; id ipsum obscurius per oraculum uerbis hisce significatum esse existimarunt:

ὑδρεῖον. Nicep. ὑδραγωγεῖον. Socrat. — *Nymphæū Cōstantinopoli in Theodosij foro.* — *† ἀφθονία ὕδατος*

In media liquidas quum ducent urbe choreas.
" *Vitrea uoluentes læta uestigia nymphæ.*

" Hæc de oraculo. Cœterùm cum Chalcedonensium muri, sicuti diximus, frangerentur, ciues Constantinopolitani & Bithyni, Nicomedienses & Nicæni, Imperatori

A ratori supplicarunt, ne mœnia tam firma & ampla frustra dirui pateretur. Et ille, quamuis ira plenus, ægrè quidem, attamen precibus eorum acquieuit: & iuramento quod debebat tribuens, diruendo simul & restaurando minoribus alijs saxis structuram eam restituit: quod opus ad finem quoque suum est perductum. Hæc mœnibus Chalcedoniorum accidêre. Post bellum aduersus Procopium gestum, grando maxima lapidibus ingentibus persimilis decidit, & motus terræ graues uarijs in locis extitere, qui præ alijs locis maximũ Nicææ Bithynorum urbe, ea uniuersa prostrata, damnũ dedere. Duodecimus is erat à Nicomediensi subuersione. Nec multum intercesit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Hellesponti ciuitati fecit. Hæc porrò omnia turbarũ ecclesiasticarum fuerunt indicia. Grandinem namq; & terræ motus, multi mortales DEI aduersus Imperatorẽ ira accidisse dixerũt, propterea quòd multos ad episcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei sententia non suffragarentur. Atq; in eiuscemodi calamitatibus nihil prorsus uel Eudoxius, uel Imperator de studio suo remittebat, q̃d uterq; à se dissentientes crudeliter abigere conaretur. Multiq; adeò sacri uiri ad exilium condemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentem uirtutem, exulare iussi non sunt, Basilius magnus Cappadocum ecclesię antistes, & Gregorius, qui tum Nazanzi (quod tenue oppidum prope Cæsaream situm est) ecclesiæ præfuit. De quibus uiris paulo pòst dicemus.

Valens muros Chalcedonis reficit.

a Iulij, Ioviano & Lucino Coss. Socr. lib. 4. cap. 10.

Fatales sub Valente in Oriente casus.

Nicææ per terræmotũ euersio.

Item Germæ.

Adscribuntur casus isti iræ Dei aduersus Imp. Valentẽ.

Exilium catholicorum episcoporum.

Basilius magnus.

Gregorius Nazanzenus.

CAPUT V.

B IMperator Valens bello contra Procopium prosperè gesto elatus, aduersus ecclesiã rursus arma parauit, uim religionibus omnibus, ut se Arij dogmati accommodarent, inferens. Maximè uerò cõtra eos qui Lampsaci conuentũ egerant, frẽdebat, quòd non modò Arianis episcopis dignitatem abrogassent, sed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnassent. Et Nicæa profectus, Nicomediam uenit, atq; eò Eleusium Cyzici episcopum ad se acciuit, qui Macedonij sententiæ magis addictus erat. Congregatoq; Arianorum episcoporum cœtu, ut cum illis eandem cõmunemq; fidem complecteretur, imperauit. Porrò Eleusius primùm generosè & fortiter illorum communionem aspernatus restitit. ubi autem Imperator exilium ei, bonorumq; publicationem minatus est, metu perculsus, † libens quidem, sed non libenti animo, quod Imperator iussit, fecit. Verùm confestim pœnitentia ductus, quum Cyzicum uenisset, apud multitudinem in conuentu publico peccatum suum propalàm est confessus: † illud insuper addens, ut alium sibi sacrorum deligerent antistitem: sibi enim deinceps episcopatũ gerere, quòd fidem suam prodiderit, minus cõuenire. Cyziceni autem, quòd summa eum complecterentur beneuolentia, & administratione eius maximopere delectarentur, episcopum alium non receperunt, neq; alij ecclesiam regendam permiserunt: sed ipsi Eleusio subditi, sententiam suam minimè mutauerunt. Quod ubi Eudoxius Arianæ sectæ Constantinopoli pręfectus cognouit, episcopũ illis designauit Eunomium. Putauit namq; fore, ut is eloquentia sua breui per felicem quandam persuadẽdi uim Cyzicenos demulsos, ad opinionem suam pertraheret. Et postquam Eunomius Cyzicum uenit, ecclesias quidem, Eleusio Imperatoris iussu expulso, uacuas recepit: plebs autem Eleusio obsequens, extra urbem conuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hæresi, suo loco paulo pòst dicam. Verumenimuerò non modò Macedoniani, sed etiam Nicænum dogma comprobantes, Constantinopoli eisdem affiiciebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, qui & ipsi Consubstantialis professio-

Valens Eleusiũ Cyzici Episcopum Arianam cõplecti fidem cogit.

† ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ.

Pœnitentia Eleusij.

Eleusius episcopatũ deponit.

† Et simul de ui sibi illata conquestus. Socr. lib. 4. cap. 6.

Eum retinere Cyziceni conantur.

Eunomius ab Eudoxio Cyzici episcopus designatus.

Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Cõstantinopoli affliguntur.

professionem complectebantur: quapropter eis quoque ecclesias adimi Imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Constantius hæreticis reliquis ecclesias eripuerat. Agelium quoque episcopum, qui à Constantini temporibus, ad eum usque diem, Nouatianorum ecclesijs præerat, in exilium Valens egit. Qui sanè, quemadmodũ Socrati uidetur, admirandã egit uitam. Nam in eo, quod in philosophia maximũ est, fuit: possessiones enim nullas, neque quicquam pecuniæ habuit. Et uitæ eius institutum id maximè declarauit. Vnica enim ueste cõtentus fuit: & Euangelicis decretis insistens, calciamẽtis usus non est. Cœterùm nõ multo pòst, ab exilio reuocatus, ecclesias suas recepit, & liberè in eis conuentus egit. Quod ut fieret, Marcianus quidam effecit, uir uita simul & doctrina admodum spectatus: qui dudum quidem suum in Imperatoria aula obtinuerat locum: tum aũt apud Nouatianos in presbyterorum ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anastasiã & Carosam Grammaticæ præcepta docebat, sub quarũ nomine publica lauacra Constantinopoli Valens construxit. Eius uiri gratia Nouatianorũ ecclesiæ ad breue tẽpus clausæ, rursum sunt apertæ. Sed ne eo quidem pacto prorsus ab Arianorum turbis fuere immunes: qui eis infensi propterea erant, quòd Nicænæ fidei dogmatis defensores ualde amarent & complecterẽtur, alijs opinionibus plurimùm ab illis dissidentes.

Agelius episcopus Nouatianus proscriptus. A

Agelij uitæ sanctitas.

Idem ab exilio reuocatus.

Marcianus Nouatianus presbyter, filiarum Valentis præceptor, ut Agelius restitueretur, effecit.

Ariani Nouatianis infensi.

CAPUT VI.

EVdoxio & popularibus eius, aduersus eos qui sincerè Nicænam colebant fidem, conatus probè succedere uisi sunt. Nam in maxima ditionis Valentis parte, & potissimùm in Hellesponto, Thracia, Bithynia, atque alijs in circuitu uicinis & ulterioribus etiã terris, neque ecclesijs iam illi præfuere, neque episcopos suos habuere. Macedonianis autẽ, qui permulti in regione ea rectam iam consectãtes sententiam erant, non minus infesti, inhumaniter & ipsos sunt persecuti. Atque isti propter imminentia mala oppidò in angustum redacti, alij ad alios per urbes legatos misere: & tandem ad fratrem Valentis Romam sibi confugiendum, & cum Liberio potius, cuius fidei professionem amplectebantur, quàm cum Eudoxio communicandum esse statuere. Itaque Eustathium Sebastiæ, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarsi Ciliciæ, atque Theophilum Castabalorũ episcopos Romam legarunt, eisque mandarunt, ut ne cum Liberio de fide contenderent, sed potius cum Romana communicarent ecclesia, ac Consubstantialis professionem comprobarent. Illi cum literis eorum qui ab alijs Seleuciæ segregati fuerant, in Italiam peruenere, atque ibi Imperatorem Valentinianũ, propterea quòd in * Gallia contra Sauromatas bellum gereret, non uiderũt. Quum autem Liberio epistolas quas secum attulerant, offerrent, recipere is eas renuit: Arianos eos esse, nec ab Ecclesia sua agnosci posse, qui Nicænam aboleuissent fidem, dicens. Cui illi responderunt, se per legitimam pœnitentiã ad ueritatis cognitionem redijsse, sententiam τῷ ἀνομοίῳ inæqualitatis abiecisse, & filium per omnia patri similem professos esse: nihilque ab ὁμοουσίῳ consubstantiali, κατὰ πάντα ὅμοιον, hoc est per omnia æqualem, differre. Quibus uerbis auditis, Liberius professionem eorum in scriptum relatam, ab eis exegit. Atque illi libellum ei, in quo etiam Nicænam fidem inseruerunt, obtulerunt. Epistolas quidem, quas secum Smyrna ex Asia, & ex Pisidia, Isauria, Pamphylia, & Lycia, ubi conuentus egerant, attulere, propter prolixitatem hic non apposui. Libellus autem, quem Eustathius cum collegis suis Liberio dedit, sic habet.

B

Ariani Macedonianos iam resipiscentes persequuntur.

Episcopi eorũ tres Romã ad Liberium legantur.

Ciliciæ haec ciuitas est, Socr.

** Ecclesiasticæ historiæ scriptores uidẽtur Gallos & Germanos pro eadem gente habuisse. In Gratiani rebus infrà Almanorũ nomen reperitur, et Germaniæ uno atque altero loco.*

Liberius non statim eos recipit.

Domino

CAPUT VII.

A Domino fratri et collegæ Liberio, Eustathius, Syluanus, et Theophilus salutē in Domino. Ad euitãdas insanas hæreticorū, qui non desinunt Ecclesiæ catholicæ offēdicula creare, suspiciones, & ad earū causam & occasionē omnem præcidendam, synodi Lampsaci & Smyrnę, & alijs uarijs in locis ab orthodoxis & rectè sentientib. episcopis celebratæ decreta profitentes, apud bonitatē tuam, & uniuersos Italiæ, totiusq; Occidentis episcopos legatione fungimur, & literas afferimus, catholicã nos fidem seruare, quæ in sancta Nicæna synodo, sub beato Cōstantino Imperatore, à trecentis decem & octo patrib. promulgata atq; confirmata, hactenus in statu suo inuiolata atq; immota durauit, atq; in perpetuū duratura est: in qua τὸ ὁμοούσιον cōsubstãtiale ritè pieq; cōtra Arij improbitatem est constitutū. Fidemq; eam nos unà cum eis quos diximus episcopis & seruasse, & usq; ad finem seruaturos esse, manib. ipsi nostris profitemur: cōdemnantes Arium, impiamq; doctrinã, sectatoresq; eiusdem, necnon omnē Sabellij, Patripassianorū, Marcionis, Photini, Marcelli, ipsiusq; Pauli Samosateni hæresim, doctrinãq; eorū, necnon omnes eis assentientes: & si quæ præterea sunt aliæ sectæ, sanctæ fidei, quæ piè atq; catholicè Nicææ à sanctis patrib. cōposita atq; promulgata est, aduersæ & cōtrariæ. Anathemate quoq; in primis ferientes formulã Arimini lectã, Nicęnæ scilicet fidei prorsus repugnantem. Cui quidem formulæ Nica Thraciæ allatæ, nōnulli dolo malo & periurio circūuēti, Cōstantinopoli per errorē subscripserunt. Est aūt fides nostra, atq; eorum quorum nomine legatione fungimur, ista. Credimus in unum DEVM patrē omnipotentem, uisibiliū omniū & inuisibiliū factorem. Et in unum unigenitū DEVM Dominū nostrū IESVM CHRISTVM, filiū Dei, ex patre, hoc est, ex substãtia patris genitū, Deū de Deo, lumen de lumine, Deum uerū de Deo uero, genitū, non

B factum, cōsubstantialē patri, per quē omnia facta sunt, quęq; in cœlo sunt, quæq; in terra. Qui propter nos homines, & propter nostrã salutē descēdit, & incarnatus, & homo factus, et passus est. Et resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, uenturus inde ad iudicandum uiuos & mortuos. Et in spiritū sanctū. Qui aūt dicūt, fuisse aliquando quum non fuerit, quodq; priusq; genitus sit, non fuerit, & q; ex non existentib. factus sit, aut ex alia substãtia uel subsistentia, uel mutationi & alterationi obnoxiū filiū DEI esse, anathemate iugulat catholica & Apostolica ecclesia. Ego uerò Eustathius episcopus Sebastiæ urbis, & Syluanus, & Theophilus, Lampsacenæ, Smyrnensis, aliarumq; synodorum legati, hanc fidei professionem manibus nostris, uoluntateq; nostra scripsimus. Quod si quis præter hanc fidem, contra nos, aut eos à quibus missi sumus, aliquid criminis intendere uoluerit, ad quoscunq; sanctitati tuæ uisum fuerit episcopos, nos atq; illos cum sanctitatis tuæ literis remitte: ut quùm apud eos ipsos iudices causa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit, legitimè animaduertatur.

Macedonianorum libellus de professione fidei Liberio oblatus.

τὸ ὁμοούσιον laudatur.

Ariani & alij hæretici cum dogmatib. suis damnantur.

Cautio, iudicio sisti.

CAPUT VIII.

Hoc libello ueluti quodam pignore sibi obligatos, Liberius ad cōmunionem admisit, ac deinceps cum huiusmodi literis eos dimisit. Dilectis fratribus & collegis, Hythio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Eortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Procto, Passinico, Arsenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Aedesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexãdro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Ioãni, Macari, Charisio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Seueriano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophãto, Minodoro, Diocli, Chri

Admittit tandē legatos ad communionem Liberius.

Liberij & Occidentaliū episcoporū literæ ad catholicos episcopos Orientales.

„ ſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, A
„ Leontio, Philagrio, Lucio, & uniuerſis epiſcopis Orientalibus orthodoxis, & re
„ ctam fidem ſectantibus, Liberius epiſcopus Italię, & reliqui Occidentis epiſcopi
„ ſalutem perpetuã in Domino. Optatiſsimum nobis pacis & concordiæ gaudiũ
„ literæ ueſtrę, fidei lumine refulgentes, fratres dilecti, attulerũt, quas nobis reue-
„ rendiſsimi fratres & epiſcopi Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus reddide-
„ runt. Atq; eo maximè nomine, quòd ſenſum & perſuaſionẽ fidei ueſtræ, cum te-
„ nuitatis meæ atq; Italicorũ Occidentaliumq́; epiſcoporũ omnium ſententia, con
„ cordare confirmarũt & aſſeuerarũt. Atq; eam ipſam nouimus catholicã & Apo
„ ſtolicam eſſe fidem, quæ ad Nicænã uſq; ſynodũ integra atq; immota ſeruata eſt:
„ quam etiã patres Nicææ cum ingẽti lætitia, non ſolũ ſermone, uerùm etiã ſcriptu
„ ra intercedente, ut ueſtigiũ & ſcintillã omnem abſurdæ opinionis extinguerent,
„ ſunt profeſsi. Eius exemplar neceſſariò hiſce literis ſubijciendũ eſſe duximus, ne
„ poſtea locus & opportunitas hæreticis ad ſtruendas fidei inſidias relinquat: qui-
„ bus illi improbitatis ſuæ igniculos excitãtes, diſcordiæ incendia more ſuo dilata
„ re ſolent. Euſtathius ſanè, Syluanus, atq; Theophilus, fratres noſtri reuerẽdiſsi-
„ mi, nobis ueſtro nomine receperunt, dilectionẽ ueſtram non minus atq; ipſos fi-
„ dem eiuſmodi ſemper & antea ſeruaſſe, & ad finem uſq; ſeruaturã eſſe, in Nicęna
„ uidelicet urbe à trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis & rectè ſentienti-
„ bus cõprobatam. Quæ q; certã perfectamq́; cõplectitur ueritatem, ora hæretico
„ rum omniũ omnia obſtruit atq; euertit. Non caſu enim fortuito, ſed diuino pror
„ ſus nutu, cõtra Arij inſaniã, tantus epiſcoporũ numerus eſt coactus, quanto ſcili
„ cet numero beatus ille Abrahã tot hoſtiũ millia fide debellauit. Ea fides quum in
„ ſubſiſtẽtia & nomine τοῦ ὁμοουσίου cõſubſtantialis cõſiſtat, perinde atq; munitiſsi-
„ ma quædam & inexpugnabilis arx, impreſsiones & machinas malignas Arianæ B
„ perfidię omnes, ita uti decet, cõtemnit. Et quamuis epiſcopi Occidentales propè
„ omnes Arimini conuenerint, quum ibi conciliũ Arianorũ coegiſſet uecordia, ut
„ inſidioſa quadã ſuaſione, ſeu quod uerius eſt, profana autoritate & potentia, id
„ quod in fidei formula tutiſsimum certiſsimũq́; poſitũ fuerat, abolerent, aut obli-
„ què negarent, nihil tamen ea profuit † calliditas. Nam omnes ferè qui tum Arimi
„ ni ineſcati atq; fraude decepti fuerãt, nunc reſipiſcẽtes, quùm anathemati eorum
„ qui ibi conuentũ egere, fidei formulã ſubiecerũt: tum uniuerſali & apoſtolicæ fi-
„ dei, quæ Nicææ decreta eſt, ſubſcripſerũt. Et nobiſcũ cõmunicantes, ardentiori-
„ bus etiã animis contra Arij doctrinã & diſcipulos eius feruntur. Quã rem ita de
„ prehenſam eſſe, ubi oratores etiam ueſtri cognouerunt, in ſubſcriptione ſua uos
„ quoq; addiderũt: & Ariũ, & quæ à ſectatorib. eius Arimini cõtra Nicænã fidem
„ acta ſunt, anathemate iugulãtes. Quibus ſanè actis, uos etiã iuriſiurãdi ſacramen
„ to fraudulento circũuenti, ſubſcripſiſtis. Quapropter cõuenire nobis uiſum eſt,
„ ut ad dilectionem ueſtrã ſcriberemus, & iuſta petentes adiuuaremus, præſertim
„ quum ex legatorũ ueſtrorũ aſſeueratione, Orientales uos reſipuiſſe, & cum Occi
„ dentalibus rectè ſentientib. cõſentire intellexerimus. Scribimus ergo uobis, ut
„ noritis quùm Ariminenſes blaſphemias, quę tum per ſurreptionẽ ſunt ab auto-
„ ribus earũ magno eccleſiæ detrimẽto ſubintroductæ, anathemati ſubiectas, tum
„ Occidentales uniuerſos in Nicænã fidei profeſsionem cõſpiraſſe. Quamobrem
„ per uos id omnib. indicari oportet, ut qui ui quadã ſeducti atq; læſi ſunt, tandem
„ à tenebris hęreticis ad diuinũ catholicę libertatis lumen reuerti poſsint. Si qui ue
„ rò deinceps uenenũ perfidiæ reſpuere, & Arij blaſphemias omnes abolere, ana-
„ thematiq; ſubijcere noluerint, Arij, eiuſq; ſectatorũ, et cœterorũ ſerpentiũ Sabel
„ lianorum, Patripaſsianorũ, atq; aliarũ hęreſium ſe cõplices, ab eccleſiaſtica com-

munione

Nicæna fides catholica est, & apostolica.

Numerus 318 patrũ Nicænorũ cũ numero uernaculorũ Abrahæ congruit.

Episcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Ariminensi fidei subscripserant, per legitimam pœnitentiam resipuerunt.

πανουργία

A » munione & cõiunctione exclusos & alienos esse, quæ adulterij filios non admit » tit, sciant. DEVS uos incolumes seruet, fratres dilecti. Hisce literis Eustathius & collegæ eius acceptis, in Siciliã traiecerũt. Et postq̃ ibi Siculorũ episcoporũ synodus, eorũ instinctu celebrata, atq̃ ipsi τὸ ὁμοούσιον cõsubstãtialis fidẽ professi sunt, Nicænã'q̃ formulã autoritate sua confirmarunt, acceptis ibi quoq̃ eiusdẽ sententiæ literis, ad eos qui se legauerãt, sunt reuersi. Atq̃ illi redditas sibi literas Liberij, ad urbes quasq̃, per oratores, ad cõsubstãtialis fidei propugnatores misere, cohortãtes eos, ut cõsentientib. animis Tarsi Ciliciç cõuenirẽt, ad fidẽ Nicænã cõprobandã, & q̃ postea exortę sunt, nugas abolẽdas. Et factũ id fortè esset, nisi q plurimũ apud Imperatorẽ ualebat, obstitisset: Eudoxius uidelicet, Arianę religionis p̃fectus, q synodo ea indicta magis etiã cõmotus, maiora illis intulit detrimẽta. Quod uerò Macedoniani p oratores suos cũ Liberio cõmunicarint, et fidẽ Nicęnã approbarint, Sabinus ipse in synodaliũ actorũ collectaneis est cõfessus.

Arianorum & reliquorum hæreticorum excõmunicatio.

Iidem legati in Sicilia quoque Nicænã fidem profitentur.

Ne Orientales catholici Tarsi conuenirẽt, Eudoxius obsistit.

Sabinus iste Macedonianus fuit.

CAPUT IX.

EOdem tẽpore concilium Tyanæ ab Eusebio Cæsareæ Cappadociæ, Athanasio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarsi, Paulo Emesæ, † Otreio Melitinę, Gregorio Nazanzi, alijs'q̃ multis episcopis, qui τὸ ὁμοούσιον consubstantialis uerbũ seruandũ esse Antiochię, Iouiniano imperãte, decreuerant, celebratũ. Lectę ibi Liberij & Occidentaliũ episcoporũ literæ, quas secũ legati Lampsaco Romã missi attulerãt. Quamobrẽ gaudio exilientes, ad uniuersas scripserũt ecclesias, ut decreta Asiaticorũ episcoporũ & Liberij, Italorũ, Aphrorũ, Gallorũ occidentaliũ legerent epistolas: & tantũ ipsis cõ B sententiũ numerũ, qui longè Ariminense conciliũ superabat, considerarẽt, et ad sententiã cõmunionem'q̃ eorũ accederent: necnõ ut eis eiusdem se esse sententię literis ipsi suis rescriberẽt. Scripserũt pręterea, ut ad diem cõstitutũ uerno adhuc tẽpore Tarsum Ciliciç cõuenirent. Sedenim dum sic de Tarsensi synodo cogenda agit: triginta et quatuor ferè Asiani episcopi Antiochiæ in Caria cõuenietes, studiũ quidem ecclesiasticæ cõcordiæ sarciẽdæ laudarũt: ὁμοούσιον cõsubstantialis uerò nomẽ repudiantes formulã fidei Antiochię et Seleucię cõpositam ueluti quę Luciani martyris esse crederet, & à maiorib. eorũ periculo & sudore multo cõprobata esset, cõfirmarũt. Imperator aũt, Eudoxio annitẽte, synodũ in Cilicia celebrari institutã, p̃hibuit, edictis ea de causa et cõminationib. publicè p̃positis.

Tyanẽsi catholicorum episcoporũ concilii.

Acta eiusdem.

† Meletio huius etiam fit in quadam Theodosij constitutione, in C. Theodosiano lib. ult. l. Episcopis, de fid. cathol.

Indicitur conuentus Tarsensis.

Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochena à quibusdã episcopis confirmatur.

Valens conuentũ Tarsensem celebrari non permittit.

CAPUT X.

PRouinciarum quoque præsidibus singillatim mandauit, ut ex ecclesijs eos deturbarent episcopos, qui sub Constantio exautorati, dignitatem pristinam sub Iuliano recepissent. Per eiusmodi iussionem, Aegyptij etiam magistratus Athanasium ecclesijs simul & urbe Alexãdrina ejcere contẽderũt. Non leuis enim pœna Imperiali inserta erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui sub eorum signis & potestate essent militibus & senatoribus, cũ ingentis pecuniæ mulcta, corporis quoque coercionem denũciabat. At Christianus populus cõueniens, Præfectum rogauit, ut episcopũ causa non satis deliberata nõ exigeret, sed accuratius literarũ Imperialium sententiam perpenderet, quæ eos tantum proscriberet, qui sub Constantio exulare iussi, sub Iuliano ab exilio reuersi essent. Athanasium porrò sub Constantio quidem exilij causa solum uertisse dicebant, atq̃ ab eodem reductum, atq̃ in episcopatũ suum restitutum esse: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, unum hunc persequutum fuisse, quem tandem Iouinianus restituerit. Hæc quum dicerent, neque Præfecto persuaderent, restitere tamen, & uim fieri non permisere. Cæterùm quum uulgus undique conflueret, & turba ingens atque tumultus,

Valẽtis iussio, ut episcopi à Constantio relegati, & à Iuliano restituti, denuò in exiliũ extrudantur.

Præfectus Alexandriæ Athanasiũ urbe expellere conatur.

Obstat ei populi studium.

adeò ut seditio expectaretur, in urbe esset: præfectus rem eam Imperatori significauit, Athanasiũ ibi manere permittẽs. Et diebus plurib. exactis, seditio ea sopita iam esse uidebat, quum Athanasius uesperi urbe egredit, & in prędio quodã lati rat. Aegypti aũt præfectus, & copiarũ militariũ quę ibi erãt dux, intẽpesta nocte in ecclesiã, ubi ille † domiciliũ suũ habebat, uenit, et in habitaculis etiã superiorib. diligenter eum quęrit: sed opinione sua frustratus, re infecta abit. Existimauerat enim, quòd plebs tandẽ prioris motus, quo excitata fuerat, oblita esset, & somnum omnes carperẽt, facilè se Imperatoris imperata executurũ, & urbem sine seditione pacatã conseruaturũ esse. Sedenim præfectus, & qui cum eo erant, quòd Athanasium non inuenissent, ualde sunt admirati. Siue enim diuini numinis indicio, seu hominum aliquorũ denũciatione secesserit, eòdẽ res recidit. Quòd enim tam necessario tempore insidias sibi structas præuiderit & uitarit, cõsilij esse uisum est, quod captũ humanũ excederet. Alij uerò dicunt, eum, quòd uulgi insanũ motũ prę senserit, & simul ueritus sit, si quid inde detrimẽti prouenisset, ne ipse autor mali eius esse uideretur, † toto eo tempore in paterno monumẽto delituisse. Atque ille quidem sic profugit, & latuit. Nõ longè aũt pòst Imperator literis suis eum reuocauit, & ecclesiã obtinere iussit. Scriptum hoc prẹter animi sententiã Valentem edidisse opinor, uel quòd Athanasij gloriã secum ipse reputaret, ac reprehensionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænũ decretum profitebaẽ, expectaret: uel quòd motum eorũ qui plurimi illum laudabãt, ne per nouarũ rerum studium respub. aliquid detrimenti caperet, suspectũ haberet. Opinor quoque Arianæ hæresis antesignanos, ita ut par erat, nõ admodũ iam in eius uiri proscriptionẽ urgendam incubuisse: illud perpendẽtes, si urbe eijceret, fore ut rursum Imperatoribus molestus fieret, occasionemque ex ea re illos cõpellandi haberet, Valentemque in sententiã suam adduceret, Valentinianũ autem sibi cõsentientem ad iram etiã commoueret. Plurimũ namque eum metuerũt, uirtutẽ eius in rebus quæ sub Cõstantio acciderãt, experti. Adeò enim tum quoque inimicorũ cõsilia et insidias propulerat, ut ei illi nõ grauatè ecclesijs in Aegypto cederẽt: & ea de causa ipse uix Constantij literis acquiescens, ex Italia rediret. Causam quidẽ, quamobrem Athanasius non itidẽ ut alij, ex ecclesia pulsus sit, hanc esse cõijcio. Alij uerò episcopi tantũ nõ persequutione, quæ illis par esset, quæ ab idololatris excitatæ fuerãt, sunt expetiti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadẽ cum Valente sentirẽt, decernebanẽ, & sacræ ędes ijs quidem adimebanẽ, alijs aũt cõmittebantur. Aegyptus uerò Athanasio adhuc superstite, malorũ eiusmodi immunis & expers fuit.

Athanasius insidias sibi strui præuidet, easque deuitat. *† κατάγαιον* *Quæritur in noctu domi suæ à præfecto, sed non inuenitur.* *Athanasius rursum latitat.* *† mensib. quatuor. Socrat.* *Valẽs Athanasiũ ecclesiæ suæ restituit.* *Causæ expenduntur, quamobrẽ Athanasius non itidem ut alij catholici episcopi, ecclesia sua sit expulsus.* *Ariani Athanasium timent.* *Persequutio catholicorum episcoporum.*

A B

CAPUT XI.

Sub idem tempus Eunomius ab Eudoxio secessit, & seorsim suos sibi cõuentus egit, propterea quòd quum sæpius, ut præceptor ipsius Aetius in gratiam & cõmunionem reciperetur, Eudoxiũ rogasset, id impetrare non potuerit. Non ideo aũt Aetium auersatus est Eudoxius, quòd hæresim eius exosam haberet, quam scilicet maximè deprędicabat: sed ut populares eius, alterius illum sectæ existimarent. Atque hæc ipsa causa fuit, cur inter Eudoxium & Eunomium discessio fieret. Porrò Aetius uehemens & acer Arianę hęresis assertor & propugnator fuit, arte sophistica bene instructus. Eandem autem hæresim magis etiam discipulus eius Eunomius defendit, uir, quod Rufinus ait, & corpore & anima leprosus, atque intrà & extrà morbo regio infectus, ipse quoque arte Dialectica præpotens. Hæresim eius quidã ab eius nomine appellant. Alij τῶν ἀνομοίων, hoc est, Inæqualium uocant. Sunt autores quidam, qui Eunomiũ istum primùm ausum fuisse dicũt instituere, ut diuinus baptismus mersione una perageretur: & eam quæ ab Apostolis per manus accepta hodie quoque

Eunomius ab Eudoxio secedit. *Secessionis eius causa.* *Aetius.* *Eunomius discipulus eius.* *Eunomiani, qui etiam ἀνόμοιοι, hoc est, Inæquales sunt dicti.* *Sozom. lib. 6. cap. 26.*

A quocq; ubicq; seruatur, traditionem adulterare, & ritū alium in ecclesia Cyzicena, accuratiore sanctioreq́; grauitate nouitatē suam obtegentem, inuenisse. Fuit aūt, sicuti dictū est, & Sozomenus testatur, cuius uerba adscribere libet, ad orationes scribendas non ineptus, cōtentioso disputādi genere & syllogismis gaudēs: quales sectatores eius adhuc multos uidere est. Non tam enim illi uitam honestam, mores sanctos, et benignā erga egenos misericordiā, si eadē cū ipsis sentiāt, quàm si quis cōtentiosè disserere, & syllogismis atq; ratiocinationibus uincere uideat, laudant. Tales namq; pietate maiore supra omnes esse existimātur: sicuti Theophronius Cappadox & Eutychius, sectæ huius studiosi, qui obtinentis huius † Imperij tēpore, seipsos ab ecclesia rescindentes, quùm in alijs rebus ex Eunomij opinionibus, tum in sacro baptismo res nouas induxerūt, non in trinitatē, sed in CHRISTI mortē baptisandū esse docentes. Eunomiū sanè aliqui dicunt nihil hac in re nouasse, sed quemadmodū ab initio cœperat, in Arij sententia permansisse. Postq; uerò Cyzici episcopus factus esset, à clero eū suo, q noua institueret dogmata, accusatū esse. Eudoxiū porrò, q tū Cōstantinopoli Arianę hæresi prę̄ijt, illū accersiuisse, atq; ut uerba ad populū de doctrina sua faceret, ei permisisse. Et quū nihil in eo dānasset, eum ut Cyzicū rediret cohortatū esse. illū uerò dixisse, se de cœtero cū eis qui se suspectū haberent, futurū non esse, prętextumq́; eum discessionis suæ obtēdisse: quū reuera causa illa esset, q præceptorem suum Aetiū receptū nō esse ægrè ferret: hominēq; in cœpto suo perseuerasse, & nihil de priore opinione sua ᵃ mutantē priuatū uixisse. † Et hæc quidē alij ad hunc modū: alij uerò aliter tradūt. Sedenim siue Eunomius seu alij quidā traditionem baptismi innouarūt, soli illi periculosa ista ratione diuini baptismi expertes mihi è uita excessisse uidentur. Si enim ipsi ab initio recepta cōsuetudine baptizati, primùm se

B ipsos rebaptizare nō potuerūt, aut q̄d in ipsis non accidit, primi introduxerunt: quodq́; necq; ipsi per se habuere, necq; per alios accepere, id in alios contulerunt: ᵃ quùm super initio & fundamēto quod subsistere nequeat, suaq́; ipsorū arrogātia, dogma hoc instituerūt: tum quę ipsi nō acceperūt, alijs tradiderūt: quod sanè stultū ac stolidū est †. Illud enim sua etiā ipsorū cōfessione cōstat, q ipse baptismi sacris initiatus non sit, eum alios baptizare non posse: qui uerò traditionis eorū more baptisatus nō sit, eum pro non baptizato ab eis haberi, ut qui non legitimè sacramento eo initiatus sit. Testantur hoc ipsimet, dū quoscūq; in sententiam suā pertraxere, etiāsi antea statis catholicę ecclesiæ cæremonijs tincti sint, rebaptizant. Quæ nouitas non parū religionem turbauit, & Christianismū suscipere uolētibus propter dogmatum dissensionem ualde obstitit. De Eunomio porrò, & Aetio, illud addere libet, Eunomianæ hæresis autorem primū Aetium Syrū fuisse: a qui iuxta Arij sententiā, filiū patri inæqualē, creatūq; esse, & ex non existentibus extitisse decreuit. Et qui opinionē eam approbarunt, Aetiani prius sunt dicti. Quum aūt, quemadmodū antea diximus, quidā filiū patri ὁμοούσιον consubstantialē, quidā ὁμοιοούσιον æquisubstantialē dicendū esse assererēt: & Imperatorum placitū esset, ut de Ariminēsis cōcilij sentētia, filius patri ὅμοιος æqualis crederet: Aetius quidē, ut qui blasphemus in Deū esset, exilio est mactatus: hæresis aūt eius quodāmodo ad tempus soluta iacuit, q necq; alius quispiā, qui alicuius esset nominis, necq; ipse Eunomius ꝓpalàm & libere de ea disserere auderet. Cœterū ubi is Cyzicenā ecclesiā pro Eleusio gubernādā accepit, cōquiescere omnino nō potuit, & in cōcionib. ad populū Aetij opinionē rursus in mediū produxit. Atq; ut fieri solet, quū homines primùm hæresis istius autorē ignorarēt, Eunomianos sectatores

ᵃ Ad declarandam ineptam & improbam Eunomij impietatem & uaniloquentiā, Socrates uerba eius ista profert: Deus de sua ipse substantia nihil amplius, quàm nos, nouit: neque ea magis illi, quàm nobis, est perspecta. Sed quod de ea nos scimus, idē & ipse prorsus scit: & rursus quod ille nouit, id in nobis quoque similiter omnino reperias. Vt supr.

Vna Eunomij mersio in baptismo peragebatur.

Eunomiani cōtentiosi disputatores.

Theophronius & Eutychius Eunomiani.

† Theodosij iunioris imperiū intelligēdu, ad quē historiam suā Ecclesiasticam scripsit Sozomenus, cuius ea sunt uerba lib. 6. ca. 26.

Socrates propterea Eunomium Cyzico Constātinopolim ad Eudoxium reuersum esse, & cum eo mansisse dicit, quòd Cyziceni non ferentes ampullosam eius loquentiā, hominem urbe exegerint. In prolixitate enim orationis eius & multiloquio, ingens fuit sententiarū penuria. Et quū lōgos com scripsisset in epistolam Pauli ad Rom. Commentarios, tamen is scopum Pauli pertingere & assequi non potuisse dicitur. lib. 4. cap. 9.

ᵃ Eodem argumēto uti tēporibus nostris possemus, in refutandis eis qui manus alijs imponere audēt, quū eā potestatem non habeant, & consecrati prorsus non sint.

Eunomianorum baptismus.

ᵃ ἐφ' ἑαυτῷ διαμεμένηκε

Cur Eunomius Cyzico discesserit.

Eunomiano baptismo baptizati, sine baptismo legitimo obierunt.

Anabaptismus in Ecclesia prorsus nō subsistit.

† Imo etiā ἀναβάπτισιν Eunomianorum anabaptismus.

Aetius autor Eunomianæ hæresis.

sectatores eius cognominarunt: propterea quòd post Aëtium dogma hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quàm qui id primùm tradiderat, defendit. A

CAPUT XII.

De hæresi Apollinaris.

APollinares duos fuisse, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidem presbyter, filius autem lector fuit: uterque græcis disciplinis ualde eruditus. Pater Grāmaticus, filius Rhetor insignis. Pater Alexandriæ ortus, aliquandiu Beryti literas docuit. Laodiceæ uerò matrimonio contracto, filium Apollinarem progenuit. Intima eis cum Epiphanio præclaro sophista, amicitia fuit. A' quo ut seiungerētur, ne Theodotus quidē episcopus Laodicensis authoritate & interdicto suo obtinere potuit. Permultos hi & utiles ecclesiæ edidere libros, sicuti antea à nobis est dictū. Deinde uerò in hæresim nominis sui fœdè sunt prolapsi. Nam Apollinaris filius, multis ab ecclesia

Vitalis socius Apollinaris.

abductis, suos sibi conuentus egit, sociumque constituendi dogmatis sui Vitalim accepit Antiochenum, ex eorum numero qui Meletij ecclesiam frequentabant,

Sozom. lib. 6. cap. 25.

presbyterum, uirum nemini illustri uitæ & morū sanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius cōmissi fuerant curandorum perquàm studiosum, eaque de causa à populo egregiè cultum & ueneratum. Paulo pòst enim, quum à communione Meletij discessisset, Apollinari se coniunxit, sectatoribusque eius Antiochiæ præfuit, uitæ reuerentia non exiguā plebis partem addictā sibi habens: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani usque ad Theodosij iunioris imperiū ab Antioche-

Causa quur Vitalis à fide catholica discesserit.

nis sunt uocati. Dicitur autē hoc fecisse, dolore impulsus: perinde atque à Flauiano, qui postea sedem Antiochenā accepit, tum autem presbyter cum illo erat, despectus, & quo minus familiariter cum episcopo esse posset, impeditus fuisset. B Quod namque ea re diminutā esse famam suam putaret, hominū more, dolore eo uictus, ad Apollinarim se contulit, & cum eo communicauit, amicitia eius in primis usus. Ex eo tēpore in alijs quoque urbibus, sub episcopis suis cōuentus habuere, & ritus ab ecclesia catholica alienos celebrauere: præter receptas sacras cantilenas, numerosa etiā carmina quædam ab ipso Apollinari inuenta decantantes. Nam is præter eruditionē reliquā, in poetica quoque uarij generis uersibus componendis excelluit. Qua ille oblectatione multis, ut sibi adhæreret, persuasit. Et

Carmina ecclesiastica Apollinaris.

uiri in cōpotationibus, manuumque laboribus, mulieres quoque in lanificio suo carmina eius psallebant. Ad studij enim & laborum laxamentū, ad dies festos, & ad res alias, prout tempus fert poemata elaborauit, quæ ad laudem DEI pertinent omnia. Hanc hæresim latius serpere, quum † primus urbis Romæ episcopus

† πρῶτος Δάμασος ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος.

Damasus, & Petrus Alexandrinus cognouissent, coacto Romæ cōcilio, alienam esse ab Ecclesia uniuersali statuerūt. Apollinaris etiā ipse itidem propter animi imbecillitatē, dogmate suo instituēdo, res nouas molitus esse dicitur, huiusmodi

Apollinaris hæresis damnata.

Causa cur Apollinaris quoque ab Ecclesia desciuerit, et hæresim suā instituerit.

de causa. Athanasius Alexandrinę ecclesię episcopus, sub Constātio in exilium actus, quū in Aegyptū redire iussus esset, & per Laodiceā iter faceret, cum Apollinari, quod amicissimus ei esset, familiariter uersatus est. Quòd aūt, qui diuersæ erāt

Apollinaris, propterea quòd cum Athanasio fuerit, à Georgio Laodicensi excōmunicatus.

Apollinaris Athanasio amicissimus.

sectæ, commerciū & cōmunionem eius ueluti iurisiurādi sacramēto abnegatam auersarētur, inter quos & Georgius Laodicensis episcopus fuit: Apollinarim is eo nomine ab ecclesia exclusit, tanquam contra canones & sacras cōstitutiones cum Athanasio fuisset. Et quū criminis loco id ei obiecit, tum rationē etiā & pœnā ueterū atque pœnitētia obliteratorū erratorū cum cōuicio ab eo exegit. Quū namque

Epiphanius sophista Laodiceæ publicitùs hymnū in Bacchū recitauit.

Theodotus ante eum adhuc Laodicensem ecclesiā regeret, maximè tum pollens Epiphanius sophista, hymnū in Bacchum recitauerat, quo præceptore iuuenis etiamnū Apollinaris utebatur. Recitationi ei is cū patre sibi cognomine Grāma-

tico

A tico insigni, affuit. Atq; ubi Epiphanius orationem eam exorsurus, sicuti eis qui specimen aliquod talium studiorum exhibent, mos est, † non initiatos & prophanos exire & procul esse iussisset: neq; Apollinaris, neq; eius pater, neq; etiã alius quispiam qui ibi aderãt Christianorum, ex auditorio secessit. Id postquam resciuit Theodotus episcopus, molestè tulit. Et alijs quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiam delicti fecit: Apollinarim uerò utrunq;, quum eis propalàm peccatum obiecisset, ab ecclesia segregauit. Erant enim clerici, pater quidẽ presbyter, filius uerò sacrarum scripturarum adhuc lector. Intercesserat aliquid temporis, & eos, postquã lachrymis & ieiunijs crimen admissum pœnitentes aboleuissent, Theodotus rursum in gratiam recepit. Vbi autem Georgius episcopatũ est adeptus, & Apollinaris cum Athanasio familiariter fuit, quemadmodum diximus, excommunicatum eum ecclesia exegit. Atq; ille sæpe Georgium dicitur, ut in communionem reciperetur, deprecando obsecrasse. Verùm ubi id illi non persuasit, mœrore correptus Ecclesiã turbauit, & dogmate nouo hæresim suam introduxit, quoad potuit: cõpositis arte orationibus, inimicũ ulciscens, & quòd se in sacrarum literarum doctrina illo præstantiorem exautorasset arguens. Ad hunc modum scilicet priuatæ clericorum, tempore quolibet, inimicitiæ, maximo Ecclesiam detrimento affecere, & religionem in sectas multas dissecuere. Id inde satis liquet. Si enim itidem ut Theodotus, Georgius quoq; pœnitentem Apollinarim suscepisset, hæresis quæ ab eo nomen habet, ut ego quidem puto, non extaret. Ingenia namq; hominum si despici se uideant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendendi studio res nouas moliuntur. At si id quod æquum est consequuntur, ad moderationem se dant, & sorte sua contenti sunt.

† τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους.

Ei recitationi Apollinares affuere.

Apollinares eo nomine excommunicantur.

Recipiuntur illi post pœnitentiã in ecclesiã.

Georgius Laodicensis deprecantem Apollinarim in gratiã nõ recipit.

Priuata clericorũ odia reipub. ecclesiarum plurimum obsunt.

In Græco Nicephori exemplari integer hic sexternio defuit. Defectum eum iuxta capitum annotationem ex alijs Ecclesiasticis scriptoribus expleui.

CAPVT XIII.

B EVnomium, quod diximus, eadem cum Aetio sentire, negari non potest. Nam & ipse Aetium præceptorẽ iactat, & id in scriptis ipse suis apertè testatur. Apollinarim uerò etiam accusans Gregorius Nazanzi episcopus, in epistola quadã ad Nectarium Constantinopolitanæ ecclesiæ præsidem, hæc scribit: Et detrimentum quidem nostrum, quod in † sinu nostro fouemus, Eunomius minimè eo quòd alicuius nominis sit, cõtentus est: uerùm nisi omnes unà secum in perniciem pertrahat, iacturã id esse iudicat. Sed enim toleranda hæc quidem sunt. Quod autem in Ecclesiæ calamitatibus censeo longe grauissimum, Apollinaristarum est † impunitas. Quos nescio quomodo sanctitas tua negligit, cõcionandi conuentusq; cogendi licentiã æqua nobiscum potestate & dignitate sibi ipsi usurpantes. Tu quidem, qui per omnia prorsus iuxta DEI gratiam, in diuinis eruditus es mysterijs, non tantum quæ ad patrocinium & defensionem DEI uerbi spectant, sed ea etiam quæ ab hæreticis aduersus saniorem fidem excogitata sunt, tenes. Attamen non importunum fuerit, à te nuitate mea magnificentiam tuam audire aliquid. Incidi in Apollinaris libellũ, qui omnẽ hæreticã improbitatẽ longè superat. Asseuerat enim, carnẽ † iuxta salutis nostræ administrationẽ, ab unigenito filio * naturæ nostræ transmutãdæ gratia, † non aduenticiam susceptã esse, sed à principio carnalẽ illam naturam in filio fuisse. Atq; perperàm acceptũ dictum quoddam Euangelicũ, tanquam testimonium tantæ absurditati prætẽdit, dicens: Nemo ascendit in cœlũ, nisi qui è cœlo descẽdit, filius hominis. Ita ut priusquã descenderit, ipse filius hominis fuerit: & descenderit, suã illam deferens carnem, quam in cœlo habuerit antesecularem & † consubstantiatam. Et rursus Apostolicam aliam profert uocem: Secundum hominem è cœlo esse. Deinde instituit hominem illum qui è cœlo uenerit, mentem

Sozom. lib. 6. cap. 27.

† ἐγκόλπιον κακόν

** οὐκ ἐπείσακτον.*

Gregorij Nazianzeni epistola ad Nectariũ episcopũ Constantinopolitanum pars, quæ Apollinaris hæresim redarguit.

† παῤῥησία

Apollinaris hæresis.

† καθ' οἰκονομίαν

[illegible]

† Legendũ in Græco συνουσιωμένην, pro συνουσιωμένην.

» mentem non habere,sed diuinitatē unigeniti naturā mentis ad implere,ut quæ A
» † pars tertia humanæ coagmētationis sit facta, anima & corpore humanitùs cir-
» ca eam existentibus,mente illis decollante,& uerbo DEI locum eius obtinente.
» Atq; equidem nondum hoc graue est spectaculum. uerùm illud omnium longè
» grauissimum, quod ipsum unigenitum DEVM, iudicem omnium, autorem &
» ducem uitæ,& uastorem mortis, mortalem instituit: ita ut passionem ille in di-
» uinitate sua susceperit,& in triduana illa mortificatione corporis,simul etiam ea
» cum corpore commortua, & sic à patre rursum à morte resuscitata sit. Reliqua
quæ importunitati tantæ ille adijcit,longum esset recensere. Opiniones sanè A-
pollinaris & Eunomij quales fuerint, ex ijs quæ dicta sunt, quilibet cognoscet.

† μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου συγκρίματος τὸ τρίτον, ψυχῆς τε καὶ σώματος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν ὄντων.

Quæ res hæreticis hisce obstitere.

Et ut facilis coniectura est, permultos illi ab ecclesia uniuersali in eorum sententiā pertraxissent,nisi Basilium & Gregorium Cappadoces aduersarios inuenissent,qui ex professo multa aduersus eos scripsere. Theodosij præterea, quod paulo pòst sequutum est, imperium,conatus eorum repressit. nam duces ipsos hæresium,ex frequentibus & populosis orbis partibus in solos locos relegauit. Obstitere etiam insuper illis eius ætatis monachi. Mordicus namque Nicæna retinuere decreta, qui in Syria & Cappadocia, finitimisq; locis monasticam sunt philosophati. Et regio ea quæ à Cilicia ad Phœniciam usq; tendit, ne in hæresim Apollinaris transiret,periclitabatur. Ab Eunomio autem ne inficerentur populi à Cilicia & monte Tauro, ad Hellespontum & Constantinopolim usque, metus erat. Non difficile enim utrique erat, finitimis quoq; eorum,apud quos uersabantur, ut sententiam suam sequerētur, persuadere. Idem sanè & Arianis contigit. Vulgus enim monachorum,quos recēsuimus,uirtutem & opera admiratum,quùm ipsos rectè sentire credidit, tum aliter opinātes propter suspicionem B impuræ & adulterinæ doctrinæ auersatum est; sicuti Aegyptij monachos suos sequentes, Arianos pro hostibus habuere.

Theodosius hæreticos ab hominū frequentia in solos locos proscripsit.

Vulgus imperitum sanctorum monachorū fidē est sequutū.

Theodoret. lib. 4. cap. 10.

CAPUT XIIII.

Anthropomorphitarum hæresis.

Sectatores eius Audiani dicti. l. Ariani. C. de hæret. & Manich.

EA ętate Audæus quoq; quidam,& genere & lingua Syrus,fuit nouorum dogmatū inuētor. Quæ enim mala dudum parturierat, aliquando tandē peperit. Primùm namq; quum perperam illud intellexisset, FACIAMVS hominem ad imaginem & similitudinem nostram: DEVM humana esse forma opinatus est, eundemq; corporalia membra habere existimauit: sacræ scripturæ sententiā non satis assequutus,quæ diuini numinis operibus humanarū partium uocabula tribuit. quandoquidē eo modo,qui res subtiliores percipere & audire nequeunt,facilius consiliū DEI intelligunt. Addidit deinde ad impietatē eam consimilia alia. A' Manente enim id mutuatus, conditorem uniuersitatis huius DEVM neq; ignē neq; tenebras creasse docuit. Verùm hæc quidem, & quæcunq; sunt eiusmodi,qui factionis eius sunt,celant. Dicuntur autem à publicis ecclesiæ conuentibus segregari, propterea quòd nonnulli pecuniā apud nos execrando fœnore locent,nōnulli cum mulieribus extra coniugium consuetudinem habētes impiè uiuant. Qui uerò à talibus rebus sint alieni,liberè cum eis communicare. At ideo illos suo quodam more ab alijs separatos uiuere constat,quòd dogmatum suorum occultent blasphemiam et impietatem. Porrò ficta hæc & assimulata sanctitas arrogantiæ est plena, quæ scilicet à doctrina Pharisæorum prouenerit. Nam & illi animarum simul & corporum
» medicum accusarunt,ad sanctos Apostolos dicētes: Cur cum publicanis & pec-
» catoribus cibum sumit magister uester? Et per prophetā de talibus hominibus
» dicit DEVS: Qui dicunt, Purus sum, ne me attigeris, iste fumus furoris mei est.

Hæretici isti sub prætextu seuerioris sanctiorisq; uitæ discessionē ab Ecclesia fecere.

Pharisaica hæreticorum sanctimonia.

Sedenim

A Sed enim amentiam istorum refellere, temporis istius non est. Proinde ad reliqua commemoranda progrediamur. Eodem tempore etiam Massalianorum pullulauit hæresis. εὐχίτας, hoc est precatores, hos cognominant, qui eam uocem in græcum transtulere sermonem. Habent autem aliud quoque cognomen, ex re ipsa natum ἐνθουσιαστὰς enim, hoc est numine afflati nominantur, dæmone quopiam uim in eis suam exercente: quam rem Spiritus sancti præsentiam esse opinantur. Qui uerò in hoc uitio perfecti sunt, manuum opus omne & laborem perinde atque improbitatem auersantur. Itaque somno dediti, somniorum uisiones & phantasias, prophetiam uocant. Istius hæresis duces fuere Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermas, & Simeones, atque præterea alij. Qui quidem se ab ecclesiastica communione non abstinuerunt, nihil prorsus uel prodesse uel obesse diuinam escam dicentes. De qua Dominus Christus inquit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, uiuet in æternum. Morbum autem eum supprimere sedulò conantur, & eundem etiam cõuicti impudenter pernegant: popularesque suos ea quæ ipsi in animis suis circumferunt, celant. Latoius sanè Melitinensem gubernans ecclesiam, uir diuino ardore spectatus, quum multa monasteria, seu potius prædonum speluncas contagione morbi eius corripi uideret, eas incendit, & lupos ab ouium grege depulit. Itidem & præclarissimus ille Amphilochius, qui metropolim Lycaoniæ fidei suæ creditam rexit, & gentem uniuersam gubernauit, ubi pestem talem eò peruenisse cognouit, eam eiecit: & greges qui ab eo pascebantur, clade ea liberauit. Porrò & Flauianus, celebri fama uir, postquam Antiochiæ episcopus est factus, & id genus homines Edessæ uersari cognouit, ueneno suo finitimos inficientes, monachorum sodalitate quadam ad eos missa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinem suam pernegãtes ad hunc modum in crimine ipso deprehendit. † Accusatores enim eorum falsa per calumniam deferre, & testes mendacia proferre dixit. Adelphium autem

B admodum iam senem† blandè compellans, assidere sibi iussit: Et nos, inquit, ô senex, qui iam uitam propè exegimus, certius quum humanam naturam perspeximus, tum aduersariorum dæmonum cognouimus molitiones, reipsa quoque gratiæ subministrationem perdidicimus. Iuuenes autem isti, qui harum rerum accuratius nihil intelligunt, sermones spirituales audire non sustinent. Quapropter mihi dicito, quomodo uos perhibetis quum spiritum aduersarium cedere, tum Spiritus sancti gratiam aduenire? Verbis hisce senex demulsus, uenenum omne suppressum euomuit: & nullam utilitatem ex diuino baptismo ad eos qui eo uterentur, peruenire dixit. Solam autem orationem sedulam * dæmonẽ uernaculum eijcere. Vnumquenque enim qui nascatur hominem à primo parente, sicuti naturam, ita dæmonum quoque seruitutem trahere. Quibus precatione sedula exactis, deinceps Spiritum sanctum aduenire, præsentiam suam, ita ut sentiatur & conspiciatur, indicantem: corpusque ab affectionum seu perpessionum metu liberantem, & animã ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita uindicantem, ut postea neque abstinentia & ieiunio corpus castigante, neque doctrina quæ frenos nobis inijciat, & compositè ambulare doceat, sit opus. Et cui ita Spiritus sanctus obueniret, eum non solũ à corporis titillationibus liberari, uerumetiam clarè futura præuidere, & trinitatem diuinam oculis suis cernere. Hoc pacto diuus Flauianus putido effosso fonte, & impio nudato latice, ad infelicem illum senem inquit: † Inueterate dierum malorum, redarguit te os tuum, non ego: & labia tua testimonium perhibuerunt contra te. Et pestis ea in apertum prolata, Syria excessit: & in Pamphyliam commigrans, eam quoque clade impleuit. Atque hæc quidem de absurdis istis & ineptis hæresibus sint dicta. Eodem tempore

Z Nouatiani

Hæresis Massalianorum, qui εὐχῖται dicti sunt, & ἐνθουσιασταί.

Massalianorũ istorum, qui et Euchitæ, siue Enthusiastæ dicuntur, mentio fit. l. Arian. ut suprà.

Hæresis eius autores.

Communionem eucharistiæ hæretici isti in adiaphoris posuerunt.

Latoius Melitinensis episcopus domicilia eorum exussit.

Amphilochius Metropolitanus Lycaoniæ eosdem prouincia sua expulit.

Flauianus Antiochenus arte quadam sectæ istius arcana in lucẽ produxit, et damnauit.

τὸν κατηγόρων συκοφαντίαν, καὶ τὸν μαρτύρων ψευδολογίαν.

Adelphius Enthusiasta.

† Qui illis præibat.

Improba baptismi sacri reiectio.

Adelphius impietatem sectæ suæ apud Flauianũ indicat.

* τὸν δαίμονα τὸν οἰκεῖον.

πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν.

Daniel. 13.

Socr. lib. 4. cap. 28.

Nouatiani quoque Phrygiam incolentes, Paschæ diem festum mutauere. Id porrò exponã, ubi primùm dixero quamobrem Phryges & Paphlagones, ecclesiæ eorum tam firmiter retineant sanctiones.

Quam ob causam Nouatus ab ecclesia Romana secedẽs, hæresim suam instituerit.

Nouatus presbyter propterea ab ecclesia Romana discessit, quòd Cornelius episcopus eos ad communionẽ admiserat, qui in persequutione ab Imperatore Decio excitata, Dijs sacrificauerant. Hanc ipsam ob causam segregatus, & à consentientibus sibi episcopis ad episcopatum euectus, omnibus ubique ecclesijs scripsit, ne ad mysteria percipienda eos qui sacrificassent, admitterent: sed ipsos quidem ad pœnitentiam cohortarẽtur, Deo autem ueniæ concessionem permitterent, qui solus facultatem haberet & posset noxas remittere. Eiusmodi literas in prouincijs degẽtes homines quum accepissent, sententiam earum & iudiciũ ad mores suos accommodabant.

Nouati dogma.

Vt enim ille significauit, non admittendos esse ad mysteria, † qui post baptismũ peccatum in mortem admisissent: alijs quidẽ acerba & immanis canonis huiusmodi uisa est esse sententia: alij autem, quòd iustum & ad uitamque moresque corrigendos accommodatum esse censerent decretũ, suscepere.

† [illegible]

Hæc ex Socr. excerpta: quẽ Nouatianæ hæresis sectatorẽ Nicephorus esse censuit.

Cõtrariũ dĩ Cornelij Rom. episcopi decretum.

De quo quum per quæstionem ambigeretur, aliæ Cornelij episcopi superuenere literæ, gratiam delicti etiam illis annunciantes, qui post baptismum peccassent. Ad huncmodũ quum utrique contraria inter se per epistolas scriberent, & quæ dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarẽt, pro moribus quisque suis eam cõprobabat sententiã, ad quã antea etiã inclinatus magis fuerat. Qui enim delinquere & peccare libenter soliti erant, eiuscemodi ueniæ cõcessione tum accepta, per reliquum deinde uitæ tempus ea in delictis omnibus utebantur.

Phryges moderati.

Gens porrò Phrygum populis alijs temperantior, moderatiorque esse uidetur. Perrarò enim Phryges iurant. Et *animositas quidem apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & † concupiscentiæ Orientales populi magis inseruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerum istarum propensa est. Neque enim ludi *Circenses, neque spectacula nunc apud eos exhibẽtur.

** [illegible] † [illegible] * [illegible]*

Phryges & Paphlagones Nouati decretum moribus suis cõueniens recepe runt.

Quapropter illi, atque item alij eiusdem sententiæ mihi tum assensisse Nouati scriptis uidẽtur. Præcipuũ nanque apud illos tãquã piaculũ & abominatio est fornicatio. Et sanè Phryges & Paphlagones moderatè magis, quàm alias quascunque hæreses, uiuere uidemus. Eãdem causam esse opinor, eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreto parent. Porrò Nouatus etiamsi propter exactius uitæ genus suã sibi sectã instituit, nõ ille tamẽ quicquam de Paschæ festo die mutauit.

Tẽpus paschatis celebrãdi in Occidente.

Semper nanque, sicuti Occidẽtales partes facere solitæ erant, & ipse pascha celebrauit. Pascha aũt illæ semper aguntiam inde ab initio, ex quo Christiani sunt facti, † post æquinoctium.

† [illegible]

Nouatus martyrium obijt.

Hic postmodũ sub Valeriano principe, qui persecutionẽ aduersus Christianos concitauerat, martyrio uitã finijt.

Nouatiani Phryges in cõciliabulo pascha cũ Iudæis celebrandũ statuunt.

Qui uerò eius nomine in Phrygia censentur, ab institutis & cõmunione eius quũ sibi ipsis indulgẽtes degenerassent, hoc tempore paschale quoque festũ mutarũt. Cõcilio enim in Pazo uico, ubi Sangaris amnis fontes sunt, coacto, pauci quidam & obscuri per Phrygiã Nouatianorum episcopi statuerunt, Iudæorũ azyma obseruanda, & cum eis pascha celebrandum esse.

Apud Lib. fluuius iste Sagarus dicitur, de [illegible] lo Maced. lib. 7.

Hæc sibi renunciata esse Socrates (qui hoc loco non abhorrere se à Nouatianorum institutis, palàm præ se fert) à sene quodam scribit, qui se presbyteri filium fuisse dixit, quo cum Synodo ei interfuerit.

Sozom. lib. 6. cap. 24.

Quũ quidẽ eò non conuenerint uel Agelius Constantinopoli Nouatianorũ episcopus, uel Maximus Nicææ, uel etiam Nicomediæ aut Cotylij (urbs ea Phrygiæ est non incelebris) episcopi, à quibus tum maximè Nouatianorum religio est administrata.

Socr. habet Cotyanti. Legẽdũ ex Suida, Cotyæi.

Hæc sic tum acta. Postea uerò Nouatianorum ecclesia propter eam Synodum in partes discessit: sicuti suo loco dicemus.

Sed

A

CAPUT XV.

Socrat. lib. 4. cap. 14. & 15.
Sozom. lib. 6. cap. 13.

SEd ut historiã persequamur, eò unde digresi sumus, reuertendũ nobis est. Imperator Valẽs Cõstantinopoli soluẽs, Antiochiã ad Orontẽ adire properauit. Et quũ Nicomediã peruenisset, ibi hac de causa restitit. Eudoxius Arianæ sectæ episcopus statim post discessum Imperatoris Cõstantinopoli uita defunctus fuerat, cõsulatu Valẽtiniani & Valẽtis tertio, quum quidẽ clauũ ecclesiæ Cõstantinopolitanæ annis undecim rexisset. Eius in locũ Ariani surrogarũt Demophilũ quendam. Professores autẽ ὁμοουσίου consubstantialis, commodũ se tempus, ut sedem episcopalem recuperarent, nactos esse rati, Euagriũ suæ factionis presbyterũ episcopum designarunt. Cui manus imposuit Eustathius, episcopus aliquãdo Antiochenus, qui à Iouiniano quidem ab exilio non ita pridem fuerat reuocatus: tum autem Constantinopoli priuatus latebat, ut sua saltem præsentia ὁμοουσίοις consubstantialis professores confirmaret. Ita factum, ut Ariani persecutionem aduersus nostros renouarent. Ea res postq̃ est ad principem delata, ueritus ille ne seditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarẽ manum Nicomedia Cõstantinopolim misit, cum mandato eiusmodi, ut simul & ordinator & ordinatus cõprehenderetur, atq; alius aliò exulatum mitteretur. Eustathius igitur Bizyam, quod Thraciæ oppidũ est, Euagrius in locum alium deportatus est. Proinde Ariani, quod plerique omnes in rebus secundis faciunt, magis magisq; efferari, orthodoxos & rectè sentientes admodũ uexare, cędere, cõtumelijs afficere, in uincula conijcere, pecunijs etiam spoliare, intoleranda omnia aduersus eos facere.

Eudoxius Cõstãtinopolitanus episcopus moritur.
Sufficitur ei ab Arianis Demophilus.
A Catholicis Euagrius.
Iussu Valentis & ipse Euagrius, & eius ordinator Eustathius Antiochenus in exilium pellitur.
Bizya arx regũ Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. Plin. lib. 4. cap. 11.
Ariani Cõstantinopoli catholicos persequũtur.

CAPUT XVI.

B

POrrò quum nostris dura hęc & grauia essent, ad principẽ precatores misere, si quo modo finem erũnæ eius obtinere possent. Cœterùm illi opinione sua plurimùm sunt falsi, ut qui iustitiã se ab iniusto impetraturos esse sperauerint. Quum nanq; delecti ex ecclesiastico ordine octoginta uiri, quib. præfuit Vrbasus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediã uenissent, preces Imperatori obtulissent, & de ui tanta quiritati essent, indignatus ille, in præsentia quidẽ iram pressit: deinde aũt clàm Modesto pręfecto pręcepit, ut comprehensos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & insolens prorsus fuit, posteritatis memoriæ est mandatus. Præfectus, si uiros religiosos, qui nihil commisissent, propalàm perimeret, ne seditio in uulgo oriretur, ueritus est: quapropter eos se in exiliũ missurum esse asimulauit. In qua illi sententia magnis animis acquieuere. Ille nauim eos, ueluti solum exilij causa uersuros, conscendere iussit: & nautis præcepit, ut in medio mari nauem incenderent, ut quũ eo modo illi interijssent, sepulchri cura carerẽt. Ventũ est in sinũ medium,† qui Astacenus uocat̃: ibi nautę imperata fecerũt. Nã ipsi scapha, quę nauẽ sequebatur, cõscensa, nauigiũ in quo uiri illi uehebanť, incenderunt. Vehementius tũ subsolanus uẽtus flabat, & proinde nauis eo citius flãmam concepit. Durauit ea usq; ad locũ Bithynię, qui Dacides nuncupať, ibiq; unà cum pijs illis hominib. in littore est absumpta. Sedenim factũ tam truculentũ uindicta est prosequuta. Fames siquidem repentè tanta est in Phrygia orta, ut necessariò incolæ patriam * relinquerẽt, & Cõstantinopolim se atq; ad alias diuersas prouincias cõferrent.

Catholici 80. ecclesiasticos uiros precatores ad Valentẽ mittunt.
Modestus præfectus.
Legati isti, Valente iubente, & Modesto curãte, in nauim impositi sunt, eaq; ea in medio mari per nautas incensa perierunt.
Socrates nauæ le esse dicit.
Fames maximã in Phrygia.

† *Constantinopoli autem Ariani plures pios catholicosq; presbyteros naui, in qua nullum erat instrumentũ nauticũ, imposuerunt: eamq; pelago uentis undiq; temerè ferendam commiserunt. Deinde populares quosdam suos in nauigio alio sum misere, qui ignem illi mijcerent. Sic sancti illi uiri cum igne & aqua conflictantes, postremò in mari submersi, martyrij coronam receperunt. Theodor. 4. cap. 24.*

* *Constantinopolim Socrates scribit frequentißimam multitudinem alere, propterea quòd mare ei omne genus commeatus suppeditet: & præterea quum opus sit, Euxino Ponto ingens frumenti copia eò subuehatur. lib. 4. cap. 16.*

CAPUT XVII.

A

Vũ uerò multa nobis de Basilio magno & Gregorio theologo dicenda sint, operæprecium facturum me esse putaui, si pauca quædam de arctissima, quæ tantis uiris inter se fuit amicitia & coniunctione, præmittere. Quod sanè non rectius certiusq́ fecero, quàm si Gregorij ipsius ea de re uerba protulero, quæ in ea oratione sunt, quam is de Basilio funebrem conscripsit. Tempore, inquit, procedente, ubi alter alteri mutuum amorem (factum id Athenis, ubi simul uterq; literis operam nauauit) indicauit, affectionemq́ eam philosophiæ gratia conceptam esse constitit, tum alter alteri factus est omnia. Sub uno uiximus tecto cõtubernales, & arcta inter nos deuincti coniunctione idem spectauimus: & alter alteri animum flagrantem & constantem præstitit. Corporum nanq; necessitudo, quoniam rerum fluxarũ est, haud aliter quàm uerni flores, interit. Neq; enim materia igne consumpta, flamma durat, sed unà cum re cremata euanescit: neque charitas, ubi fomitis ardor emarcuit, consistit. Diuinus autem & pudicus amor, quandoquidem rei firmæ & stabilis est, propterea solet esse cõstantior. Et quanto magis amãtes rei desideratæ pulchritudinem considerant, tanto inter se coniunguntur magis. Hæc amicitiæ nostræ lex erat. Atque quum ad hunc modum inter nos animati essemus, & tales firmo thalamo, ut Pindarus inquit, aureas colũnas substruxissemus, ita deinceps processimus, Deo simul & desiderio mutuo opitulatoribus usi. Sed quomodo sine lachrymis necessitudinis tantæ recorder? Eadem erat nobis rei inuidiosissimæ, doctrinæ scilicet, spes proposita. Sed inuidia abfuit, æmulatio autẽ utrunque exercuit: & certamen nobis erat, non uter nostrûm primas ferret, uerùm uter alteri eas concederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro sua habebat. Et in utroq; uisa est anima una duo circumferre corpora. Quod si credendũ non est dicentibus, † omnia in omnibus esse sita: at nobis id saltem credatur, alterum in altero situm fuisse, & alterum ab altero pependisse. Vtriq; opus unum propositum fuit, uirtus ipsa, & ut uitam omnem ad spem futuram dirigeremus, & prius inde animo trãsferremur quàm corpore excederemus: ad quod spectantes, uitã & actionẽ omnem nostram ita instituimus, ut nos mandatũ diuinum duceret, & alter alterũ ad uirtutẽ acueret atq; excitaret. Et si nõ insolens hoc uerbũ esset, regulam & amussim, quibus quæ recta sunt, quæ'ue minus, explorantur, alterũ alteri fuisse dicerem. Sodalibus nos coniunximus non impudicissimis, sed modestissimis: non contentiosissimis, sed pacificis maximè, & quibus cum esse utilissimũ est. quòd sciremus, facilius uitia cõtagione contrahi, quàm uirtutẽ cum alijs cõmunicari. Quandoquidẽ & morbus in alios citius, q̃ ualetudo transfertur. Disciplinas non iucundissimas magis q̃ honestissimas consectati sumus. Nam per eas uel ad uirtutẽ, uel ad uitia effinguntur adolescentes. Duæ autem nobis erant notæ uiæ: altera prior & honestior, altera posterior, & non eiusdem momenti: illa ad sacra templa, & qui in eis sunt doctores, hæc ad profanos magistros ducens. Reliquas, insistere eis uolentib. reliquimus, uidelicet dies festos, theatra, spectacula, conuentus publicos, conuiuia. Nihil enim admirandum & præclarum esse duco, quod ad uirtutem non conducat: neq; eos qui studio eius tenentur, meliores reddat. Atq; alijs quidem alia sunt, uel à patre accepta, uel domo ex quotidianis studijs & actionibus reportata cognomina: nobis uerò ingens momentum fuit & nomen, ut Christiani & essemus, & nominaremur. Athenæ equidem alijs non parum, quantũ ad animos pertinet, nocent. Nam id non frustra pij opinantur, quòd plus illæ quàm reliqua Græcia idolis abundãt. Et profectò difficile est, non simul aliquem transuersum rapi ab illorũ laudatoribus

De arctissima Basilij Magni & Gregorij Nazanzeni coniunctione.

Egregium par amicorum.

Pulchrũ exemplũ iuuenũ, uirtutis & pietatis studijs incũbentium.

† πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι.

Optimũ uiuendi institutum.

Sodales Basilij & Gregorij.

[illegible]

Studia eorundem.

Athenæ contagione idololatriæ eis nihil nocuere.

A ribus & patronis. Nobis uerò qui animis probè munitis atq; instructi essemus, nullũ ab illis obuenit detrimẽtũ. Quin è diuerso potius, quod quidem dictu mirabile est, ea ex re magis etiam in fide sumus confirmati, propterea quòd errorẽ & impuritatem eorum cognouerimus: ibi dæmones despicientes, ubi dęmones sunt in admiratione. Et si quis est aut creditur esse fluuius, qui per salsuginẽ amaram maris dulcedinem suam retinens fluit: aut animãs aliqua, quę in igne, à quo omnia consumuntur, subsilit: id nos inter æquales omnes profectò fuimus. Et quod pulcherrimum est, sodalitas quędam nobiscum non ignobilis fuit, quę ab illo tanquam duce instituebatur atq; regebatur, eisdem nobiscum studijs gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydiũ currum, illius scilicet cursum & morem currenemus. Vnde celebritas quędam nobis cõtigit apud magistros & commilitones nostros, pręterea uerò in Græcia omni, apud eos maximè qui in ea pręcipuè clari sunt. Quin iam fama quoque nominis nostri ultra Græciæ fines, sicuti hoc multorum sermone ferebatur, processit. Tãta nanq; præceptorum nostrorum, quanta Athenarum: & tanta nostra, quanta præceptorum laus fuit. Atq; adeò par amicorum insigne, sicuti fuimus, ita & habiti sumus: ut nihil simile apud Gręcos haberent uel Orestes & Pylades, uel Molionidæ, Homerici carminis miraculũ. Hæc Gregorius de sua & Basilij disciplina & amicitia, quam etiã quum scripta pleraq;, tum epistolæ eorũ magis declarãt. Hos sanè uiros si quis inter se conferre, uitamq;, mores & uirtutem eorum exponere uelit, alterum alteri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, & uitæ sanctioris, & profanæ simul sacræq; doctrinæ cõcertatio. Nam adolescentes adhuc, Athenis Himerij & Prohęresij, qui tum inter sophistas præcipui erant, deinde etiã Antiochię in Syria Libanij auditores & discipuli artẽ rethoricã summè perdidicerunt. Et quũ, quod ad philoso-

Sodalitas literaria.

Per modestiam Gregorius se Basiliũ in uirtutis & pietatis studio cursu consequi nõ potuisse fatetur.

Sozom. eod. cap. 14.

Præceptores Basilij & Gregorij in artib. dicendi.

B phię studia ualde appositi essent, quidam eos ad ludos aperiẽdos, & sophisticã uitam complectendam, alij aũt ad causas in foro agendas cohortarentur, studio utroq; contempto, solitariã sunt uitã secuti. Itaq; postq; in philosophicis literis satis uersati erant, ex Origenis, & aliorũ qui illũ uel præcesserant, uel consequuti fuerant, libris, sacrarũ literarũ sententiam addidicerunt. Magna enim tum orbe toto Origenis gloria fuit. In eius libris quum se exercuissent, Arianis strenuè restiterunt. Et quia illi autoritates & testimonia ex Origenis scriptis ad dogma suum cõprobandum afferebant, ipsi eos refellerunt, non satis Origenis sentẽtiã assequutos esse ostendentes. Apud multos quidẽ tum Ariani, atq; Eunomius & ipse Arianisans, in magno fuere precio. At illi postq; cum Gregorio & Basilio uel scriptis uel disputationib. sunt congressi, indocti prorsus esse comperti sunt. Basilius à Meletio Antiochiæ episcopo diaconus creatus, postea patriæ suæ Cęsareæ Cappadocũ antistes factus, cũ cura & fide ecclesijs præfuit. Veritus enim ne res Arianorũ nouæ Ponti etiã ditiones occuparẽt, celeriter ad eas partes percurrit, atq; monachorum ibi † exercitia instituens, & plerosq; sacra doctrina erudiens, in fide etiam fluctuantes cõfirmauit. Gregorio aũt, qui Nazãzi mediocri Cappadociæ oppido, patri suo in episcopatu successit, idem studium fuit. Circumiens enim & ipse oppida pleraq;, eos qui in religione imbecilli erãt, confortauit. Potissimùm uerò Constantinopolim frequentius uisens, sententiæ suę suffragatores in doctrina confirmauit: & postea in eam urbem legitimè euocatus, administrationem ecclesiæ ibi multorum episcoporum concursu & suffragio suscepit. Quod nisi diuina gratia, ut is eò ueniret, procurasset, quod expulsis omnibus, neq; episcopus neq; ecclesia ibi esset, periculum certè & metus ferè fuisset, ne deinde Nicænæ fidei doctrinæ Constantinopoli locus deesset. Sed hac de re postea suo loco dicam. In præsentia historiam de Basilio persequar.

Iidem uitã monasticã sunt sequuti.

Origenem legerunt.

Arianos restiterunt.

Socrat. eo. ca. 26.

Basilius presbyter, & postea episcopus.

† ἀσκητήρια.

Gregorius Nazanzi patri suo in episcopatu successor.

Gregorius episcopus Constãtinopolitanus electus.

 Eusebio,

CAPUT XVIII.

Inter Eusebiū episcopū Caesariensem, & Basiliū diaconū. dißidiū intercessit.

EVsebio, qui ante Basiliū ecclesiæ Cæsariensis gubernator fuit, dissidium quoddã cum Basilio etiamnū diacono intercessit. Fuit aūt Eusebius quum alijs in rebus uir magnus, tum certaminibus & periculis pro pietate subeundis maximè spectatus. Id quod eius temporis persecutio declarauit. Dissidiū autē quum eis intercessisset, Basilius in Pontum secessit, atq; ibi cū monachis philosophicè uiuentibus fuit. Plebs aūt Cæsariensis, atq; in primis qui in ea erant cordatiores, quòd Eusebiū suspectum habebāt, quasi fugæ causa esset uiri tanti, qui uirtute & eloquētia alijs clarior esset, eo præcipuè tempore quo hæreticorū ingens multitudo circumcursaret, consiliū eius relinquēdi, & seorsim conuentus sibi suos agendi, cœpere. Atq; ita quidem Basilius, ne, quantū in eo situm erat, Ecclesiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena sentiebant, conturbatam amplius affligeret, quietam in Pōticis monasterijs agebat uitam. Valens aūt, & quæ cum eo erat sacra cohors (semper enim illum incitantes episcopi Ariani sequebant̄) oportunū se tempus nactos esse dicentes, ut in Cappodocum Cæsarea quod uellent perficerent: propterea quòd Basilius secessisset, & populus Eusebij odio ad discessionē spectaret, Nicomedia profecti Cæsaream, tanq; & hanc euersuri, uenerunt: atq; ibi quæ soliti fuerant, peragere sunt conati, uidelicet ut recta sentientes ecclesijs exigerent, easq; Arianis traderent. Cœterùm consiliū id frustra fuit. Quàmprimum enim hos Cæsaream peruenisse nunciatum est, Basilius monasticis in Ponto scholis uale dicto, Cæsaream et ipse redit, & Eusebio rebus omnibus alijs posthabitis cōciliatur. Quo quidem facto animi sui beneuolentiam maximè ostendit. Et quòd in tempore magno iudicio omnia cum ratione egit, disputationibusq; oportunè est usus, examen hæreticorum ingens repulit, & ecclesiæ temporibus durissimis profuit. Valens, postquàm ei conatus nō successit, unà cum episcopis suis Antiochiam cōcessit: atq; inde aliquanto pòst in Cappadociam reuersus, Basiliū, post Eusebij mortē ecclesias administrantem inuenit: quem cum exigere uellet, cœlitùs ea in re est impeditus. Alterum nihilominus† Leonem statim se larua & terriculamento exterriturū esse credens, * ad Præfecti tribunal eum misit. Ibi Præfectus assistēs, eum interrogat, qua'nã de causa religionē Imperatoris non cōplecteretur. Atq; ille, Quod hoc sic Deus non præcepit, inquit. Et insuper Imperatoris errorem reprehendit, atq; ὁμοούσιον consubstantiale defendit. Vbi uerò ille mortem ei minatus est, Basilius gratiam se illi eo nomine habere dixit, quippe qui discedere ex tali rerum statu non grauatè cuperet. Et quum Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet: Basilius, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus sum. Vtinam uerò tu teipsum non mutasses. Creatura enim quū sim, creaturam adorare, Deumq; esse profiteri, in animum non inducam meum. Sed neq; religioni uestræ me aggregari sustinebo. Tametsi enim uos clarissimi & nō minima orbis pars esse existimamini, me tamē minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego mediusfidius proditurus nō sum, etiamsi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquã grauium ærumnarum, mortemq; adeò ipsam mineris. Nihil enim rerū talium mœrorē mihi afferre potest. Quod si facultates meas expetis, pannos hosce & cilicia, atq; libros paucos qui in mundo meo sunt, si hos inquã adamasti, recipe. Sin ut exilij causa solū uertã mauis, paratus ad id sum. Exul uerò quomodo ero, qui semper terram quasi peregrinus pererro, & ad regionē aliam uehementer aspiro? Corpus porrò hoc, uel post primam plagam, sensus omnino expers, & cruciatibus superius

Margin notes:

Basilius episcopo cedens, in Pontū secessit.

Boni uiri indignè eam rem tulere.

Ariani in absentia Basilij ecclesias Cappadociæ occupare conātur.

Tempore Cæsarea adest Basilius.

Eusebium sibi conciliat.

Arianos repellit.

Eusebio succedit.

Ad episcopatū eum, multorū episcoporū suffragijs est euectus. Socr.

Ad præfecti tribunal Valentis iussu sistitur.

Christiana in fide defendēda constantia.

† [illegible]

Colloquiū Præfecti prætorio & Basilij.

* Socrates, Basilium ab imperatore Cæsarea Antiochiā euocatum, ibi cōparuisse, & causam dixisse scribit. lib. 4. cap. 26.

A superius prorsus futurum est. Hęc atq; his similia alia quum liberrimè † Basilius dixisset, consternatus ad uiri prudentiã Præfectus, celeriter ad Imperatorẽ percurrit: eidemq́; Basilium constãtiorem esse, q̃ ut à sententia sua suasione deducatur, renũciat. quapropter aut propalàm in eum animaduerteret, aut persuaderi minis illum posse, existimare desineret. Imperator tum quidem quieuit. Quum aũt † Epiphaniorũ festus dies adesset, cum uniuersa † quã secũ habebat * phantasia, inaniq́; & splendida pompa in ecclesiam uenit, & a munus suũ ad sacram mensam attulit: atq; ibi q; omnia miro ordine gererentur, ad stuporem delapsus, & totus mutatus, in solum cõcidisset, nisi quidã ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam ruentem retinuisset. Vbi uerò sermonem quoq; cum uiro contulit, magis etiam sapiẽtiam, sacrisq́; obeundis & concionib. atq; conuentib. peragendis dexteritatem, necnõ rerum omniũ ordinẽ pulcherrimum admiratus est. Sed enim postea breui aduersariorũ calumnijs permotus, in exiliũ eum mittere constituit. Et iam nox aderat, & currus præparabatur, quũ derepentè morb. Imperatoris filium, cui * Gallo nomen erat, inuadit. Tam uehemẽs aũt & periculosus is erat, ut qui puerum curabant medici insignes, de uita eius desperarent. Valens causam eum impatientissimè ferens, in solo uoluitur, pro filij salute mortem sibiipsi optat, & insolabiliter luget. Dñica quoq; Imperatoris coniunx grauiter affligitur, & horrendis noctu pauorib. territam, atq; id propter eam quæ episcopo illata esset iniuriam, passam se esse confirmat. Proinde Basilium statim accersit: eumq́;, ut iacentem puerũ quod posset adiuuaret, rogat. Ipse nãq; Imperator, propter recentem etiamnum ei factam iniuriam, quidquam ab eo petere uerebatur. Basilius adest, & puer meliusculè habet. Imperator nihilominus periculum facturus, ad illum: Si uera, inquit, sunt quæ de Deo doces, precare, & Deum exora, ne mihi filius intereat. At ille: Si idem quod ego credis, morbũq; grassantem ab ecclesijs dispellere cõstituis, omnino puer conualescet. Cœterùm quum Valens id se facturum reciperet, & aliter tamen faceret, b puer è uita excessit. Omnes aũt asseuerarunt, nõ periturum fuisse puerũ, c nisi Imperator eis qui aliena sentiebant, euocatis, precari eos unà cum Basilio pro pueri salute iussisset: quos etiã ut puerũ baptizarẽt, est exhortatus. d Imperator porrò uirum ueneratione prosequens, prædia quæ ibi habuit pulcherrima, xenonibus seu hospitalibus eius domibus donauit. e Sed rursum à familiarib. expugnatus, uirũ sanctũ ad se acciuit, & ut se aduersariorum factioni adiungeret, hortatus est. Postq; autẽ adamãtem permouere suasione non potuit, exulare eũ iussit. f Et iam exilij libellus scriptus erat: quẽ ubi manu sua Valens roborare est conatus, literã nullã exarare potuit, calamus nanq; statim est cõfractus. Quod ubi in altero, & etiam tertio, ad scribẽdum, sicuti conuenit, adaptato, itidem ut primo accidit, & ipse adhuc in scripto impio confirmãdo perstitit, manus ei suprà q̃ credi posit cõcussa, tremore intolerabili est occupata. Proinde animo perculsus, atq; pauore plenus, charta correpta, ambab. eam dilacerauit manib. g Paulò uerò pòst, Præfecto quoq; accidisse dicunt, ut morbo circumuentus graui, ubi uindictã supplex est deprecatus, totus conualesceret. Verum quid hæc sunt ad alias uiri huius primarias uirtutes? qui & factis & doctrina mirificã est cõsequutus gloriã. Multa autẽ pulcherrima scripta uir iste & Gregorius ecclesię Christi reliquerũt. Quæ nisi omnib. ferè nota esse scirẽ, aliquid etiã de eis singillatim dixissem. Horũ plurima Rufinus dicit in latinã linguã transtulisse. Atq; hæc de Basilio & Gregorio breuiter sint dicta.

† ἐπιφανίων
* Act. 25.
† σὺν τῇ ὑπὸ τῇ αὐτῷ φαντασίᾳ.

Basilius à Valente ad exiliũ damnatur.

Quum aũt id non anuueret Imperator: Basilius, De puero, inquit, uoluntas Domini fiet. Socr.

De scriptis Basilij & Gregorij.

Valẽs ipsis Epiphanijs ecclesiã Basilij ingreditur, atq; in ea ordinẽ rectum miratur.

a. Munus offertorium: quod αὐτοχειρί, hoc est, sua ipse manu obtulit. Greg. Naz.

* γαλάτης.

Filius Valentis in morbum lethalem incidit.

Dominica Augusta opem Basilij, filio seruãdo implorat.

Eius aduentu puer meliusculè habet.

Basilius puerũ moriturũ in uita mãsurũ esse pollicitus est, si baptisma sacrum à Catholicis suscepisset. Theod.

b. Imperatoris filius moritur.

c. Mortis eius causa.

d. Valẽs prædia quædam xenonibus Basilij donat.

e. Demũ is Basilium proscribit.

f. Sed exilij libello subscribere non potest, quem etiam statim discerpit.

g. Modestus præfectus quoque morbo oppressus, pœnitẽtia & deprecatione culpæ interueniente, conualescit.

Z 4 Habuit

† Affuit isti colloquio Demosthenes quidam, Imperatoris obsonator, qui orbis uniuersi doctorem carpens, barbarè loquebatur. At Basilius subridens, ἰδοὺ καὶ, inquit, καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον. hoc est, En Demosthenem quoq; illiteratũ uidimus. Et quum ille magis etiam excandescens, minas profunderet: Tuum est, Basilius ait, de delicatioribus iusculorum condimentis curam gerere. Diuina enim dogmata, qui aures obturatas habeas, exaudire non potes. Theod. lib. 4. cap. 19.

CAPUT XIX.

A

Gregorius Nyssenus episcopus Basilij frater. *Scripta eius.*

HAbuit aūt Basilius fratres, quorū unus Gregorius fuit ecclesiæ Nyssenæ lux & ornamētum: uir secundū fratrem doctrina, morib. & uitæ sanctitate spectatus. Et quāuis is cōiugem habuerit, reb. tamen alijs fratri minimè cessit. Qui Basilio mortuo, Hexaemeron siue sex dierū opus illius adimpleuit: & aduersus Eunomiū & Apollinarim cōfutationes scripsit. Cōstantinopoli quoq; in diuū Meletiū orationē funebrē cōposuit, aliaq; insuper plurima opuscula doctrinis & institutionib. plena ecclesiæ Dei reliquit. Ostendunt autē uirum talē cùm alia, tum p̄cipuè in Gregorium illum miraculis celebrē oratio ab eo edita. Secundus Basilij frater Petrus fuit, q unà cum illo uitā monasticā primùm cōsectatus, deinde urbē Sebastiam sacrorū antistes gubernauit. Tertius Naucratius, q iuuenis in ascetico instituto defunctus est. Accessit ad hos celebris illa Macrina soror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Ei, sicuti accepi, hæretici quidā Origenica dogmata iniecerunt. Oēs autē isti ꝓpter uitæ integritatē, in numerum sanctorū sunt relati: queādmodum sanè & Gregorij Cæsarius frater, & Gorgonia soror. Quoniam autē Gregoriorū nominis similitudine in librorū inscriptionib. discernēdis nōnulli errāt, scire peropus est, tres fuisse Gregorios, in ecclesia Dei præclaros. Ponticum illū, quē diximus Neocæsarea ortū, & reliquis antiquiorem, Origenis discipulū: de quo celebris fama est Athenis, & Berythi, & in prouincia Pontica, totoq; adeò orbe, quē miraculis & doctrina percurrit. Hic Cæsareæ cum Origene fuit, ac deinde ab eo nō discedēs, ueriorē philosophiā perdidicit. Postea in patriā reuersus, primū ut laicus & profanus multa præclarè egit, dæmones expulit, morbos sanauit, græcæ superstitionis sectatores eloquētia, seu potius prodigijs ad fidei nostræ professionē adduxit. Meminit etiam huius Pamphylus martyr in suis, quos in Origenem elaborauit, cōmentarijs: in quib. oratio laudatoria Gregorij ad Origenē inserta inuenitur. Tres isti Gregorij, ut breuiter dicā, fuere: is de quo modò memorauimus: & qui à ueterib. Nazāzenus, à nobis aūt q tali cognomine dignus sit, Theologus est uocatus: & frater Basilij. Fuit præterea alius Arianus, Athanasij successor, qui † à plebe est reiectus. De his satis.

Episcopus coniunx. — *Macrina soror.* — *Gorgonia soror.* — *Petrus Sebastenensis episc. Basilij frater.* — *Tertius eiusdē frater Naucratius Ascetes.* — *Gregorij Nazanzeni Cesarius frater.* — *Tres præclari Gregorij.* — *Gregorius θαυματουργὸς, hoc est, mirificus.* — *Socrat. eo. c. 27*

B

† A plebe Ariana. Supra libr. 9. cap. 7.

CAPUT XX.

Gregorius theologus. *Gregorius Arianus.* — *Iconiū Lycaoniæ metropolis.*

TEmporibus eisdē etiam, qui Iconij ecclesiæ præfuit, enituit Amphilochius: quem amicū egregiè charū habuere Gregorius & Basilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maximè uerò Basilij scriptum de spiritu sancto in triginta capita relatum, & constitutiones: quæ à multis etiā Amphilochia uocātur. De Amphilochio isto permulta tradita sunt consideratione & memoria digna. Fuit enim senex simplex, in quo doctrina & uita ex æquo inter se ita certarēt, ut aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia aliàs aliter res nostras dispēsans & ordinās, incredibili quodam modo mirificum naturæq; captum excedens, atq; nouum in hoc uiro exhibuit prodigium. Siquidē ad eum in solis locis philosophantē, propter excellentē & uitam & doctrinā eius angelos Deus misit, qui mystica & arcana benedictione & *episcopali arrogatione eum dignati, † intellectuali modo cōsecrarūt, & hierarcham ciuitatis Iconij renunciarunt. Ad hunc quoq; nō longo pòst tempore eligēdum atq; ordinandum, in eum locū episcopi cōuenere. At ubi ex eo cognouerunt ab angelis Dei consecrationē eū suscepisse, data, de tam sacra & diuina gratia, Deo gloria, ut pontificem Dei, & Euāgelij præconē, fideiq; defensorē, cū timore reuerenter hominē admisere: & solita salutatione atq; osculo ei impertito, ea quæ episcopalis functionis sunt, administrare & exequi permisere. Ea ætate Optimus quoq;, & Latoius, episcopi extitere, uiri qui & uita & doctrina acceptā à maioribus

Amphilochia Basilij. — *Is in solis locis ab angelis Dei sacris initiatus & episcopus ordinatus est.* — ** ἀφορμ… † …* — *Optimus & Latous episcopi.*

A bus diuinam fidem propugnarent. Quorum hic Melitinē ſi, ille Piſidęæ præfuit eccleſiæ. Diuus etiam Chryſoſtomus iuuenis etiamnum, præſtātem ingenij animiq; uim & ſpecimen Antiochiæ uiuens oſtendit. Et * diſciplinam morū admodum conſectans, magis magisq; in ea proficiebat: nondum ille quidem in epiſcoporum cooptatus ordinem, ſed inter ſacras functiones diaconi miniſterium adimplens. Cuius quum epiſtolas Baſilius & Gregorius uiderēt, admirati eas ſunt, & egregium quiddam in eo iuuene extare perhibuerunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, ſuo loco plura dicemus. Nunc ad impium Valentem progrediamur.

Ioannes Chryſoſtomus diaconus Antiochiæ.

** ἀσκητικὴν διδασκαλίαν.*

Baſilius et Gregorius eius epiſtolas ſunt admirati.

CAPUT XXI.

QVum is Antiochiæ, ſicuti diximus, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus eſſet, aduerſus eos qui ὁμοούσιον conſubſtantialis fidem ſectantur, ſe armauit: & non modò ex Antiochena, uerumetiam ex finitimis quæ circumcirca ſunt eccleſijs, rectæ ſententiæ propugnatores eiecit. Alijs quoq; eos cladibus affligens, cùm uarij generis ſupplicijs ſuſtulit, tum maximè in præterfluentem amnem Orontem coniecit & ſuffocauit. Et Meletium quidem, egregium de uera pietate certatorem, ex eccleſia deturbatum in exilium miſit. Samoſatis autem diuinū eiecit Euſebium. Præterea uerò ut Laodicea egregio paſtore Pelagio orbaretur, & ad uiduitatem redigeretur, effecit, Qui adhuc iuuenis, inuitus etiam iugum matrimonij ſubijt. In ipſo uerò nuptiali cubiculo, ad † primam cohabitationem ſponſæ ſuæ perſuaſit, ut caſtitatem conſectans, ſororis ſibi potius pietatem, quàm coniugalem cōſuetudinem præſtaret. Ac tali quidem pudicitia Pelagius fuit: quàm etiam in eo, reliquæ eius coniunctæ & ueluti ſorores uirtutes, tanquam in choræa aliqua ſunt conſecutæ, Quam ob cauſam omnium calculis & ſuffragijs epiſcopali honore dignus iudi-

Valēs Orthodoxos perſequitur. Sozo. eo. c. 18

Proſcribuntur Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodicenſis.

† ἐν αὐτῇ τῇ παστάδι.

Pelagius epiſcopus in cōiugio cœlibi. ſpōſam pro ſorore habuit.

B catus eſt. Verùm tam ſplendida epiſcopalis muneris adminiſtratio eius, flectere impium Principem non potuit. Ilicet hunc ille in Arabiā, Meletium autē in Armeniam, & Euſebium in Thraciam deportari iuſſit, uiros Apoſtolicis donis relucentes. Euſebius iſte antehac quum eccleſias multas uacuas eſſe paſtoribus cognouiſſet, militis habitu ſumpto, & capite epiſcopali tiara, quam ex pileo cōfecerat, tecto, Syriam, Phœniciam, & Palæſtinam peragrauerat: ordines uacuos in eccleſijs, presbyteris, diaconis, alijs ſacris miniſtris ſupplens. Alicubi etiam epiſcopos eccleſijs præfecerat, ſi quos eſſet nactus, qui cum eo ſentētiæ eiuſdem eſſent. Quàm præclarum autē fortis & generoſi animi ediderit ſpecimen, in Thraciam exulatum ire iuſſus, nefas eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Quū is qui exilij libellum ab Imperatore afferebat, circa crepuſculū aduenisset, ut tacitus eſſet, cauſamq; aduentus ſui premeret, eum admonuit. Si enim, inquit, hoc multitudo reſciuerit, ardore æmulationis excitata, te quidem illa ſtatim necabit, me aūt cædis eius cauſam dicere oportebit. Hæc ubi dixiſſet, ad primam facem unico ſeruulo, qui ceruical tantū & libellum ſecū ferebat, comitatus, ſolus ſe in uiam dedit: atq; ubi ad Euphratis ripam uenit, qui urbis eius mœnia præterlabitur, [a] ubi etiam * tranſitū habere dicitur, piſcatoriā conſcendit nauim, & remiges in ripam alteram eū locum uerſus qui Zeugma nominatur, appellere iuſſit. Atq; ille quidem ſic eſt profectus. At Samoſateni re cognita, in lachrymis & luctu eſſe, & confeſtim traiectus nauigantib. repleri. Vbi uerò cum multa parte fluuij emenſa ſunt conſequuti, plorantes omnes ſuadere ei contenderunt, ne lupis oues proderet. Sed poſtq; multa dicētes, eū in ſentētiam ſuā abducere nō potuerūt, (nam Apoſtolicū illud dictum eis obiecit, Magiſtratib. & poteſtatib. ſubiecti eſtote) alius quidem aliud, aurum ſcilicet & ueſtē & famulos ei in terrā alienā & longinquam ꝓficiſcenti obtulit: ipſe uerò neceſſarijs tantū à familiariſsimis quibuſq; acceptis rebus,

Euſebius Samoſatenus eccleſias paſſim clero carentes uiſitauit.

Idem in exiliū noctu clàm uadens, populum fallit, ſeditionis uitādæ gratia. Theod. eo. cap. 14.

a. Oppida alluūtur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphratem nocantur. Item Zeugma 72. m. paſſuum à Samoſatis, trāſitu Euphratis nobile. Plin. l. 5. c. 24.

** πέρας.*

Conſequūtur Samoſateni Euſebium, ſed eum non reducunt.

Pulchrū exemplum τῆς ὑποταγῆς.

Viatico eum proſequuntur.

rebus, precatione eos ita ut conuenit muniuit, & ut doctrinam traditam diligenter & accuratè retinerent, hortatus est, & sic ad Istrum usque contendit. Illi factum id ægrè ferentes, ubi in urbem sunt reuersi, parati erant cum lupis manus conserere. Æquum enim est, ut ardorem & æmulationem quoque eorum, propter rem honestam & pulchram, exponam. Et profectò iniuriam eis me facere existimarem, si non flagrantem illorum in fide sinceritatem memoriæ posteritatis mādarem. A

Samosateni Eunomiū episcopum Arianum sibi obtrusum non respiciūt, propter catholicæ fidei zelū.

Nam ubi, qui Arij factionis erāt, pastoribus ex ecclesijs omnibus expulsis, Samosata quoque pro Eusebio Eunomium quendam adduxerunt, nemo hominum omnium uel pauper, uel locuples, uel iuuenis, uel senex, atque ut simpliciter dicam, nemo prorsus, ita ut in moribus est, ecclesiam est ingressus. Ipse uerò solus in episcopalibus ædibus uersatus est, nemine eum respiciente, aut conuenientes: quum quidem uir humanus & modestus fuisse dictus sit.

Eunomius uir perhumanus.

Quod inde satis patet. quum enim in publicum uenisset balneū, & famuli fores lauacri clausissent, ubi pro foribus stare plurimos cognouit, ministris, ut eas recluderent, præcepit: atque ut communiter & liberè, qui uellent, lauatione uterentur, illos admonuit.

Cū eo in thermis Samosateni lauare nolunt.

quod itidem in interiori conclaui fecit. Atque ubi nonnulli ingressi eum circumsteterunt, ut unà cum eo in calidis aquis lauarent, eos est cohortatus. Cœterùm quum illi sic stantes tacerent, honorem statione eiusmodi haberi sibi ratus, celeriter aquas calidas reliquit, & abijt. At illi aquas eius piaculum hæresis contraxisse existimantes, per cuniculos eas emiserunt, atque alijs immissis lauarunt.

Eunomius sua sponte Samosatis discedit.

Id uerò postquam Eunomius cognouit, statim urbe relicta, domū est reuersus: stultum esse ratus, in ea manere urbe, quæ publico & communi in eum flagraret odio. Atque ita ille quidem sua sponte Samosatis discessit.

Lucius itidem Arianus Eunomio Samosatis succedit.

Ariani autem alium eò misere, Lucium nomine, lupum reuera, non pastorem. At oues tametsi pastorē non haberent: quæ tamen pastorum sunt, fidei dogma fartum tectum conseruantes, fecere. B

Cōmune ciuiū omniū in hunc quoque odium, pueri pila ludētes ostēdūt. Theod. eo. c. 15

Lustratio pilæ piaculo contaminatæ.

Porrò quantum Samosatenorum & in hunc odium fuerit, inde liquebit. Pueri quidam pilam inter se impellentes in foro ludebant, & Lucius prætéribat. Accidit autem, ut pila ex cuiusdam pueri manibus excidēs, per mulæ eius qua Lucius uehebat, pedes uolueretur. Atque illi ululatum ingentem edidere, piaculo pilam repletam esse opinati. Lucius clamorem eum non intelligens, ex acoluthis seu comitibus quendam paulisper ibi manere, & remipsam perspicere iussit. Et ecce pueri per accensum ignem, lustrare ita piaculum uolentes, pilam iecerunt. Puerile hoc quidem fortasse, satis tamen idoneum, quod demōstret, quàm constans ciuitas ea odium erga eos habuerit, qui fidei doctrinam deprauare ausi fuissent.

Lucio procurante à magistratu clerici multi urbe pelluntur.

ἀδελφιδοῦς.

Sed enim Lucius non eo quo Eunomius fuit animo. Verùm suasionibus suis apud magistratus tantum effecit, ut è sacro ordine multos quidem urbe exigerent: qui uerò ei uehementius resisterent, longius etiam abigerent. Sic Euolcius ille diaconus Oasim deportatus: Antiochus autem presbyter, & magni Eusebij cognatione clarus († sororis enim eius filius fuit) permultis primarijs uirtutibus pollens, ad quasdam ultimas Armeniæ oras in exilium missus est.

Euolcius diaconus, & Antiochus presbyter proscribuntur.

Eusebius martyrio defunctus.

Ei in Episcopatu Samosateno suffectus Antiochus, ex sorore eius nepos.

Vbi uerò diuinus Eusebius, post multa pro uera pietate obita certamina, postremò etiā martyrij recepit coronam: prouinciales conuentu coacto, cui etiam Iouianus, qui Pergensis episcopus, breui tempore Arianam sequutus fuerat religionem, interfuit, Antiochum in locum * auunculi communibus suffragijs surrogarunt.

** θείου.*

Antiochus Iouiani episcopi, quòd aliquandiu Arianus fuerit, ordinationē reiecit.

Pergæ Pāphyliæ oppidum. Mela.

Atque is ubi ad sacram mensam accessit, & ut mos est, inclinatus in genua magna ui procidit, conuersus, quoniam Iouianum dextram capiti suo imponentem conspexit, suffragium illius reiecit, & reliquis quoque electoribus suis restitit, dicens, Nequaquam se eius dextræ consecrationem seu ordinationē susceptur ū, quę per blasphemias diuina suscepisset mysteria. Sed hæc longè pòst sunt facta,

A facta. Eo uerò tempore in interiorem Armeniam concessit. Diuus autem Eusebius ad Istrum uitam egit, Gotthis tum Thraciam percurrentibus, & urbes eius uastantibus: quemadmodum ipse scripto quodam suo testatus est.

CAPUT XXII.

Porrò Barsen Edessenorum episcopum, cuius ingens est gloria in Phœnicia, Ægypto & Thebaide, siquidem has peragrans uirtutis suæ splendore illustrauit, ut insulam Aradum incoleret, Valens condemnauit. Quoniam uerò Apostolicis donis clarus, doctrinæ suæ luce multitudinem ad se pertrahebat, & morbos quos medici curari posse desperauerant, sanabat, in Ægyptiã inde urbẽ quandam Oxyrynchon nomine est deportatus. Vbi uerò & ibi uirtutis gloria animos omniũ in se conuertit, in extremos quosdam fines à quibus non longè barbari aberant (Philo locus is nominatur) translatus est, quum quidẽ cœlesti domicilio esset dignus. Etiam nunc in Arado lectulum esse dicũt, quem plurimo honore Deus sit dignatus, ꝙ ægroti multi in eum repositi * ualetudinem per fidem recuperent. Verum enimuerò quę Edessæ etiam crudeliter Valens egerit, silentio ea mandare non licet. Quum nanque Barsen, quem diximus, à grege suo exclusisset, Lycum pro eo substituit. quam rem quia multitudo ægrè tulit, & communionem eius respuit, relicta urbe omnes extra eius mœnia conuentus egere. Erat autem ibi Thomæ apostoli insigne precatorium, quod uidere uolens Valens, unà cum præfecto Modesto, quosdam prius cum mandato eò misit, ut multitudinem ibi congregatam, armatorum quos secum ducebat opera dissiparent, baculis & clauis eam pulsantes: si uerò opus esset, gladios quoq; adhibentes. Præfectus imperata facere, & clàm Edessenis denunciare, ne postridie more suo in loco eo conuenirent. Mandatum enim ab Imperatore esse, ut in eos qui ibi deprehensi essent, grauiter animaduerteretur. Prę fectus sanè, quamuis diuersæ sententiæ & religionis, ad eum modum illis est minatus: uel ꝙ neminem aut paucos certè periclitari uellet, uel ꝙ fortasse Impera-

B torem grauiter indignantem opera sua uti nollet. Edesseni uerò minarũ denunciationem parui pendentes, unà cum diluculo alacriorib. etiam ꝗ antea animis in locum designatum cõuenere, & solita sacra sua peregere. Quod ubi Modesto est indicatũ, quũ quod faceret nõ haberet, cõsilij inops, ꝗ celerrimè militari manu cõtracta, per forũ ad campũ eũ contendit: & in mulierculã incidit, manu puellum raptantẽ, palliũq; sic temerè & incõpositè, cõtrà ꝗ fœminã decet, trahentẽ, atq; adeò militarẽ ductorũ phalangẽ, perinde atq; ad rẽ magni momẽti properaret, trumpentẽ. Eam iussu suo cõprehensam, cuiusnã rei gratia tãtopere festinaret, interrogat. Tum illa: in campũ eum, inquit, in quo uerę pietatis cultores sunt cõgregati. Noui eñ, & certò noui uestrũ quod struitis consiliũ: & propterea eò uenire propero, ut æqualia cũ illis cõsequar præmia, ne scilicet cursu intermisso tardius uadẽs, gloria quæ à Deo est, excidam. Puerũ autẽ (præfectus subinfert) quid ita tecũ ducis? Et rursum illa: Vt & ipse, ait, post afflictionẽ & ærumnam toleratã, honoris eius particeps fiat. Ille animo ad tam generosam fortitudinẽ mulieris cõsternatus, ubi ex eius unius aliorũ omniũ cõiecisset alacritatẽ, ad Imperialem domũ reuersus, Imperatori rem omnẽ indicauit, & ut à cõsilio cœptoq; suo desisteret suasit: turpem & aduersam dicẽs ex tali facto consecuturam famã, atq; Edessenorũ nihilo magis alacritatẽ extinctũ iri. Verbis hisce innumeram multitudinem præfectus conseruauit. At imperator ubi illũ contumeliosis uocibus proscĩdit, pugno etiam cęcidit: multitudinis nihilominus duces comprehẽsos cogi præcepit, ut per optionem uel cum Lyco seu lupo, & non pastore, communicarent: uel citra moram urbe excederent, atq; ad ultimas oras exulatum irent.

Porrò

Barse Edessenorum episcopi exilium, quo ter solum uertere est coactus.
Theod. eo. ca. 16.
Aradus Phœnicię insula.
Stephanus.
Ad lectulũ huius in Arado miracula edita

* τὴν ὑγείαν διὰ τῆς πίστεως ἀπολαμβάνουσι.
Λύκος, Lycus, proprium esse hoc loco nomen potest. alioqui λύκος lupus Græcis dicitur, & sic appellatiuum nomen fuerit.

Barse successor Lycus.
Lyci odio Edesseni extra mœnia conuẽtus ecclesiasticos agunt.
Templum diui Thomæ apud Edessam.

Edesseni à Modesto præmoniti, ne extra urbem cõuentus agendi gratia progrederentur, nihilominus in proposito suo perseuerant.
Animus enim diuina æmulatione succẽsus, humanũ nõ capit metum, sed terriculamẽta omnia pro risu habet, & ludicro. Theod. lib. 4. cap. 16.

Ad comitẽ tũ cum muliercula cũ puero, Modesto uidente, properat.
Admirãdus eius fœminæ ad martyriũ obeũdũ ardor.
Magnanimitate eã Modestus adductus, Imperatori, ut multitudini ingenti parcat, uix persuadet.

Valens multitudinis eius duces proscribendos censet.

CAPUT XXIII. A

Modestus Imperatoris mandatū plebi exponit. *Plebs tacet, ut Præpositi ei responderēt, expectans.* *Colloquiū Modesti & Eulogij.*

PORrò ubi præfectus illos omnes congregasset, Imperatoris mandata in medium protulit, lenibus utens uerbis, stolidumq́ esse dicēs, eos tam paucos & imbecilles homines contra Imperatorem tantum, & tot populis imperantem niti. Illi autē taciti omnes constitere, in ducem suum (Eulogius is erat, uir uita simul & doctrina condignam laudem consecutus) respectantes. Ad hunc igitur Modestus conuersus: Quid ita tandem, inquit, ô senex nō respondes? Atqui, respondit ille, responso nihil opus esse, qui interrogatus non essem, putaui. Rursum præfectus: Multa certè ad uos, quæ utilia uobis essent, exponens, uerba feci. Tum Eulogius: Illa quidem ad uniuersos sunt dicta. Ego autem ineptum esse existimaui, si multis reiectis, ipse responderem. Quòd si me solum percunctatus fueris, ilicò tibi sententiam meam exponam. Ibi præfectus: Ergo ut cum Imperatore tibi communio sit, facito. Eulogius uerò magna cum gratia facetè admodum arridens: Proficit enim, inquit, & unà cum imperio episcopatum quoque sortitus est. Verùm ille ironicum & amarulentum dictum sentiens, grauiter id tulit, & iactis in senem conuicijs, ad alia hæc insuper addidit: Non hoc dixi, attonite & stulte: sed communicare te debere, cum quibus ille præcipit, episcopis. At ego, inquit, & senex sum, & pastoris non expers: cuius uocem ut germanam intelligo, & doctrinam sequor, neq; mihi tam perniciosa & pestifera herba opus est. Hisce uerbis furore incensus, celeriter octoginta ex eis qui multitudinis essent uelut columnæ, comprehensos in Thraciam relegauit. Atque illi uincti circumeuntes, benignè à multis sunt curati. Vici enim & ciuitates eis obuiam progredientes, tanquam ueræ pietatis defensoribus debitum præstiterunt honorem. Porrò inuidia nunquam non in * aulis Principum stipendia faciens, ad Imperatorem mox procurrit, & multorum honorum causam esse dixit, quòd condemnatis imperaretur exilium. Imperator re cognita, disgregari eos, & binos partim in Thraciā, partim in Arabiam, quosdam in Thebaiden, atq; alios aliò in oppida dispergi iussit. Si qui etiam inter eos fratres essent, disiungi curauit. Eulogius sanè, & Protogenes, qui secundas ab illo ferebat, * Antinonem Thebæorū oppidum deportati sunt. Quāta autem illorum uirtus fuerit, illud indicabit. Quum nanq; sententiæ suæ episcopum ibi reperissent, communicare cœperunt, & ecclesiasticos conuentus egerunt. Porrò cum pauci ualde ad eos conuenirent, & causam eius rei esse comperirent, quòd Græcæ superstitionis studiosi oppidani essent: ubi pro eo atq; decet, errorem eum eluxissent, non cessandum sibi esse, usq; dum ipsi pectora sua plangerent, duxerunt: sed ita ut par erat, illorum quoque medicinæ & salutis curam gesserunt. Et Eulogius quidem in domunculam quādam se ipsum abdidit, ibiq; tacitus uixit, rerum uniuersarum deum precibus exorans. Protogenes autem sacras literas edoctus, & in scribendi arte ualde exercitatus, ludum literarium aperuit, commodo scholæ puerilis loco inuento. In ea & pulchrè & celeriter adolescentulos scribere, & sacra docuit oracula, ita ut illi Dauidica carmina, & alia Apostolicæ doctrinæ consona addiscerent. Quum autem ex pueris unus morbo confectus, in expectatione mortis esset, Protogenes in domum ubi is iacebat, uenit, & manus contrectatione ægritudinem fugauit. Quod ubi aliorum parentes cognouerunt, in suas quisque ædes senem adduxerunt: & ut inualidis eorum liberis opem ferret, rogarunt. Tum ille se auxilio eis non prius esse posse dixit, quàm ægri diuinum subirent lauacrum. Et illi, quòd eos desiderium recuperandæ suis ualetudinis adurgeret, statim dicto audientes fuere: atq; ita per

Scitè dictum. [illegible]

Apud Theodorit. dictū hoc per interrogationem effertur: An cū imperio episcopatū etiam iniji? li. 4. ca. 18.

Ex Catholicorū multitudine octoginta primores in Thraciam deportantur.

Magnus honor eis in uia exhibetur.

* [illegible]

B

Itaq; iussu Valentis seiuncti in diuersas orbis partes proscribuntur. Tripart. lib. 7. cap. 33.

Infrà li. xi. cap. 5.

Eulogius & Protogenes Antinonē delati. ** Al. Antinoum.*

Ibi Christianismum inter paganos propagaturi, Eulogius monasticā uitam colit.

Protogenes ludimagistrū agit.

Protogenes puerū moriturum restituit. Alios quoque ægros sanat et baptizat.

A ita per corporis morbum, animæ quoq; salutem sunt consecuti. Si quis autem ualentium quoq; ab eo persuasus diuinam gratiam ambiret, ad Eulogium uadens, & fores pulsans, ut ille eas aperiret, & ei quẽ uenatus esset, sigillum in Christo imponeret, rogabat. Atq; ubi Eulogius eam rem, quòd in precatione identidem interpellaretur, grauius tulit: Protogenes, Atqui (inquit) longè necessaria magis est errantium ad Christum conuersio. Id uerò factum admirationi erat omnibus, Protogenem uidelicet, qui tanta ederet miracula, & tantam multitudinẽ ad ueritatis lucem produceret, partes primas Eulogio concedere. Et omnes longè præstantiorem superioremq; Protogenis uirtutem, ipsius Eulogij uita, esse existimabant. Cœterùm postquam persequutionis procella sæuire desijt, atque unà cum alijs & isti ab exilio reducti sunt, incolæ eius regionis lachrymãtes eos produxerũt: potissimùm uerò episcopus ipse, qui auxilio tanto orbabatur. Et Eulogius quidem diuo Barsæ uita defuncto, ecclesiæ ipsius gubernacula suscepit. Admirando autem Protogeni, Carræ ciuitas Græcarum præstigiarum spinis obsita, excolenda credita est. qua labore multo repurgata, cœlestem ueræ pietatis fructum percepit. Sed de his postea.

Valentes autẽ ad Eulogiũ baptizandos adducit.

Præclarũ Protogenis uerbũ, Præstat peccatores ad Christum per doctrinam & sacramentorum administrationem conuertere, quàm continue cõtemplationi & orationi incumbere.

Protogenes primas Eulogio tribuit.

Reuersi ab exilio.

Eulogius Barsæ succedit.

Protogenes Carris episcopatum gessit.

CAPUT XXIIII.

VAlens diutius Antiochiæ commoratus, Euzoio ibi ecclesias regente, Iudæis, & ethnicis Græcis, atque etiam qui Christianorum nomine censentur, & diuersa ab Euangelica doctrina dogmata complecterẽtur, omnibus quæ animis eorum placita essent, ut liberè peragerent, permisit. Nam impius error sub Iouiniano quidem extinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim reflorescebat, & Dialia, Dionysia, & Cereris sacra, non in angulis, Imperatore ueluti præeunte, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obsistente, bacchantium qui numine afflantur more, discurrebant. Eorum uerò tantum, qui Catholicæ ecclesiæ doctrinam sequebantur, implacabilis hostis erat. Et primum quidem recens constructam ecclesiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde uerò ex alijs quoq; eos sacris ædibus exegit. Atq; ubi illi sub dio agentes, ad montis radices DEUM consuetudine sua hymnis & laudibus celebrarent, & uarias easdemq; aduersas aeris mutationes, aliquando quidem cum pluuijs & niue & immenso frigore conflictati, aliquando autem æstu solis admodum adusti perferrent, ne eo quidem loco ut permanerent uoluit: & immissis in eos militibus, erumnosum hoc uitæ agendæ institutũ dissipauit. Flauianus autem & Diodorus generosi ueritatis athletæ tum florebant: qui imminẽtes gregi Christi fluctus, ueluti scopuli quidam, quamprimùm in spumam redegerunt. Illi enim post Meletium in exilium eiectum, pro grege Christi decertabant, quum lupis ipsis fortiter obuiam eundo, tum Christi ouibus conuenientem doctrinam proponendo. Atq; ubi ex locis suburbanis deturbati sunt, ad proximi fluminis ripas oues pauerunt: non frustra, perinde atq; illi in Babylone captiui, ad salices carminũ organa suspẽdentes: sed liberè Deum, iuxta diuinum Dauidem, in omni loco dominationis eius laudantes. Uerùm ne hoc quidem in loco diu eos durare, orthodoxorum & rectè sentientium hostis passus est: sed primo quoque tempore inde etiam secedere coegit, conuentumq; eum soluere atq; dissipare est conatus. Sed enim diuinum duorum istorum uirorũ, qui pro pastoribus rem gerebãt, par spirituale gregem, ad id quod in Christo est bellum exercuit, atq; ubi pabulandum esset, monstrauit. Et generosus quidem Diodorum, perinde atq; prealtus & pellucidus amnis, diuino flumine suos potauit. Aduersus alienos autem uehementius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: non magni ille generis sui præclari splen-

B

Valens religiones alias omnes tolerat, catholicæ tãtũ fidei infensus.

Theod. eod. cap. 24. 25.

Orthodoxos omnibus templis excludit.

Ne sub dio quidem eos cõuentus agere est passus.

Flauianus & Diodorus pro Meletio exule gregẽ Christi Antiochiæ curarunt.

In fluminis ripa orthodoxi ecclesiam cogunt.

Sed inde quoq; sunt depulsi.

dorem faciens, afflictiones autem & erumnas pro fide non grauatè ferens. Flauianus uerò, qui & ipse ex nobilitate erat, ueram pietatem generis claritati longè quoque præposuit. Is ueluti quidam ludimagister, Diodoro ad sacrum pietatis * quinquertium instructo affuit. atque in ecclesiis quidem ille concionari non potuit, quòd iunior adhuc ad sacerdotii gradum non conscendisset: sed non pœnitendum enthymematum seu argumentorum, atque ex scripturis deprompt arum sententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant, suppeditauit. Et illi quidem aduersus Arianos blasphema uerba iactantes, cõtinuè arcum intendebant: hic autem ueluti ex pharetra quapiam, sic ex sapienti mente sua, frequentia sententiarum tela subministrabat. Et in ecclesia, quemadmodum diximus, non docuit: domi uerò & in publicis disputationibus impiorum retia disrumpit, & nihil ab aranearum telis differre ostendit, quas ipsi irrefragabiles esse putabant, quæstiones atque propositiones.

Flauianus, quòd nondum per ætatè presbyter esset, & in ecclesia nõ doceret, Diodoro & aliis doctoribus argumenta contra Arianos suppeditauit.

CAPUT XXV.

NOn parum uerò illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, insigni uita præclarus ille Aphraates, quam sapiens Theodoritus in uolumine * Dei amantium historiæ conscripsit. Nam & hic quieto uitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit: & monasticum relinquens tuguriolum, ouilis Christi curam gessit: & multo diffluens sudore, lupos undique ab eo repulit. Cœterùm quòd locuples uirtute fuerit, & quæ suprà captum hominis fecerit, is quẽ diximus liber, euoluere eum uolenti, ostẽdet. Ego uerò unum quiddam illius actorum huic loco accõmodatũ, recensendũ in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialẽ Antiochiæ domũ præterlabitur. Porticus aũt quædã maxima duorum culminum, in parte meridionali ad urbis mœnia, prælatis turribus utraque ex parte conspicua, est extructa. Inter Imperiales ædes & amnem uia est, quæ per portã quæ isthic est euntes excipiens, in uicinos suburbanos agros deducit. Hãc uiam aliquãdo diuus insistebat Aphraates, ad fidei gymnasium iturus, & ouibus Christi congruẽs pabulum allaturus. Eum è superiore loco porticus prospectans Imperator uidit. Sisyra enim seu ueste ex ouiũ uillosis pellibus consuta amictus, & senio multo confectus, celerius tamen currebat. Et quidam imperatori, hunc esse Aphraatem illum, ex quo totius urbis multitudo pendêret, dixit. Et ille è porticu uirum sanctũ interrogans, Quò nam, inquit, uadis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus, respõdit. Atqui, Imperator intulit, domi te, qui leges monachorum sequeris, manere, ibique quietè considentem hoc facere oportuit. Tum diuinus senex perquàm sapienter ait: Rectè tu quidem, ô Imperator, dicis me id facere debere: facturusque id adeò constanter fueram, si pax Christi ouibus esset. Sed quum multa quędam insanię caligo loca omnia occuparit, & maximus insuper subrepat timor, ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilanientur: necessitas mihi quoque incumbit, ut uigilem, omnemque funem moueã, ne quod grex Christi capiat detrimentum. Agè enim, ô Imperator, si puella essem domi in conclaui abdita, fusos manibus tractans, & lanificium meum curans: atque alicunde subitò conspicerem flammam exortã, & omni ex parte paternæ domui circunfusam, fœdo incendio eam iamiam consumpturã, quid me facere oporteret? dic, te per Deũ oro. Vtrum'ne me sic sedere, & penates patrios cõflagrantes despicere, ignemque proserpentem expectare: an cõclaui statim relicto, sursum & deorsum currere, aquam in manibus habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis sanè scio, dicturum te, faciendum mihi esse, quod & sagacis sanæque mentis puella faceret. Id ipsum uerò nunc quoque fieri debere existimo. Quum tu enim quasi fulmen

Aphraates monachus uitam theoricam utilitati Christi ouiũ, necessitate flagitãte, posthabuit. Theod. eod. cap. 26.

In nullo nõ cõuẽtu olim Christiani pro Principib. suis orarunt.

Mira modestia simul & grauitate Valẽti Aphraates, necessitate se coactũ, monastica uita relicta, orthodoxos docere & cõfirmare, ostẽdit: & eiusdem impiã tyrannidẽ perstrinxit.

B

fulmen quoddam in paternam domũ nostram incideris, & ueriorem pietatem omnem igne uastes, undiquaque cicumcursamus, flammam gliscentem extinguere satagentes. Hęc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas usque progressus, silere eum coegit. Ex cubicularijs autem Imperatoris quidã, qui sanctum uirum propter animi temeritatem grauius tractauerat, in balneum cõfestim ingressus, ut Principi lauationẽ præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapsus, ibi uitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tempus quærens, alijs causam eius rei inquisitam sibi renunciare præcepit. Qui quum eò uenissent, & omnia circumspexissent, illum in calidis undis morte frigida peremptum repererunt. Quod ubi Imperator cognouit, opus id quidem petulantis Aphraatæ sancto illatæ iniuriæ & contumeliæ esse, rectè arbitratus est. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonẽ, retinuit animum. Et perinde atque fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam est contra ueram pietatẽ concitatus. Eadem tempestate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoque solitudine relicta, Antiochiam uenit. Quum enim mendacij artifices, Ariani inquam, per sycophantiã uirum sanctum traducere conarentur, ueluti factionis eorum esset, & dogmati Ariano consentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, ueritatis lumina, Acaciũ illum qui postea Berrœensem ciuitatem sacrorum antistes optimè administrauit, ad celebrem illum uirum cum huiusmodi optatis misere, ut multorum millium hominum missertus ueniret, & quum aduersariorum redargueret mendacium, tum ueritatem liberè confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ uir iste semel atque iterum Antiochiam aduenient mirificè peregerit, Dei amantiũ historia quemuis edocebit. Quòd uerò urbs tota opera ipsius ad conuentum se & cœtum ueritatis contulerit: neminem non certò nosse puto, qui rectè res humanas dijudicare consueuerit. Opera nanque præter opinionem hominum edita, omnes omnino ad se pertrahere, eandemque cum eorum autore sententiam complecti, persuadere solent. Iulianum porrò præcipua quædam & rationem superantia miracula perfecisse, non nos solum, sed etiam ueritatis accusatores testantur. Idem uerò Antonius ille monasticæ autor uitæ Constantij temporibus fecit. Posthabita enim quandoque solitudine, Alexandrinam urbem ubique perambulans, uerbis clarioribus omnibus est attestatus, Athanasium quidem ueritatis esse propugnatorem, & Apostolicorum dogmatum defensorẽ: qui uerò Arij rabie affecti essent, à ueritate ipsa longè aberrare. Adeò rem ipsam rectè putãtes diuini illi uiri, tempori cuique munia sua tribuerunt, quando uel quietiorem uitam complecti, uel solis relictis locis degere in urbibus deberent, minimè ignorantes.

Subita morte cubicularius Imperialis, ob malè tractatũ Aphraatem, mulctatur.

Valens induratus Pharao.

Iulianus eremita quoque Antiochiã uenit, ab Ecclesiæ præpositis accitus.

Acacius Berrœus episcopus.

Theod. eod. cap. 27.

Iuliani miracu In Antiochena ciuitas ad orthodoxiam est reducta.

B

Antonius itidẽ sub Constantio Alexandriam usisere, & catholicos confirmare solitus.

CAPUT XXVI.

TAlia impius Valens Antiochiæ quoque egit. Transeundum autẽ hinc ad ea quæ Alexandriæ sunt gesta. Quietem siquidem in Ægypto Ecclesia fuit, Athanasio superstite, ob eas quas suprà narrauimus causas. Multitudo nanque ea, quæ ueram pietatem sibi sequendam statuerat, Arianam phalangem superabat: idque propter suum erga Athanasium amorem. Et quum ea esset ardentior, & ad seditionẽ mouendam propensior, metum de se præbuit, ne tumultu concitato, respublica detrimento mactaretur. Proinde diuina quadam prouidentia immunis à grauibus malis Alexandria permansit, tantisper dum ueritatis propugnator superfuit Athanasius. Vbi aũt ille post pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad quadraginta & sex annos episcopatu cũ gloria magna functus discesit: Petrus, uir optimus & clarissimus, in functionem eius successit, suffragio quidẽ primùm

Alexãdriæ sub Athanasio Ecclesia quieta fuit, eo præsente.

Athanasij mors.

Petrus eius successor.

Vnanimis omnium ordinum in episcopo creando electio.

beati illius capitis, deinde etiam episcoporum prouinciæ eius uniuersorum, totiusq; cleri & eorum qui Alexandriæ primos honores & magistratus gerebant, uotis & calculis, plebe etiam cuncta faustis acclamationibus consilium id perquàm libenter confirmante. Particeps enim diuturnorum sudorum Athanasij fuerat, nunquam à magno illo uiro uel domi uel peregrè discedēs, uarijsq; cum illo periculis colluctans. Quapropter quicunque erant finitimi episcopi, & qui tranquillam uitam sectabantur, monasticas relinquētes palæstras, maximè hoc egerunt, ut Petrus in illius locum substitueretur. Postq; autem is sacrā recepit sedem, nulla interposita mora gentis eius præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu, ecclesiam circumualuit, & Petrum exire iussit. Quod nisi faceret, se illum uel inuitum inde eiecturum esse, minatus est. quod quidem ille fecit, quum uoluntati Imperatoris morem gerens, tum maximè impietati ipse su† ius suum tribuens. Quòd nanq; ex idolorum nefaria superstitione penderet, splendidè se festum diem acturum esse putabat, si ueræ pietatis nauem in tempestatem conijceret. Ac primùm quidē Petrus in carcerē inclusus est: postea autem profugiens, quum scapham cōmodè nactus esset, Romam ad consentientē sibi eius urbis episcopū Damasum traiecit. Et breui pòst Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ præijt religioni, tempus oportunum nactus, consilium inuenit, ut Alexandriam ipse iret, & ecclesias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quum Imperatori quoq; placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cū satellitio multo, & militari quæ eum sequebatur manu sanè quàm frequenti profectus est, atq; unà cum eo Magnus Imperatoris * quęstor. Habebāt ij ab Imperatore ad præfectum prouinciæ Palladium mādatum, ut is quacunq; in re opus esset, Lucio & Euzoio non deesset. Et Petrus quidem, sicuti dictum est, in carcere asseruatus est: postea etiam Romam nauigauit. At Lucius Arianus in sacram Athanasij sedē est collocatus. Itaque Ægyptij longè grauiores in † exteros animos concepere. Simul atq; enim improuiso aduenerat Lucius, statim ecclesias occupare cōtendit. Atq; ubi plebs contrà niti cœpit, bellum aduersus clericos & sacras uirgines est institutum. Et aliæ super alias illatæ calamitates, ecclesiæ Catholicæ sectatores afflixerunt. Perinde enim atq; feræ agrestes gregi Christi Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim captos in uincula coniecere: quos rursum ex uinculis productos, uarijs subdidêre supplicijs. Quidam enim ungulis & flagris bubulis cæsi, quidam ardentibus facibus adusti: atq; alij bonis primùm spoliati, alijs mox sunt affecti cruciatibus. Tormētis uerò tam uarij generis † superesse, admirabile est uisum. Quòd si quis prius uita excessisset, q̃ tanta mala expertus, aut si ad tolerabilius exilium damnatus esset, fortunatum id, & quod alicui inuideri posset, habitum est. Sed quis exponere posit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidem Sabinus, qui res ecclesiasticas conscripsit, minimè meminit, quòd coniunctorū sibi Arianorum dedecora premere maluerit. Optimè autē ea beatus Petrus, postq; è carcere profugit, in scripto quodam suo tanq; tragœdiam exposuit, & ad omnes ubiq; ecclesias misit. Quod scriptum, quum prius unum saltem nefarium impij Lucij flagitium memorauero, uolumini huic inseram.

Præfectus Ægypti Palladius Petrum in carcerem conijcit.

† [illegible]

Idem Romam ad Damasum episcopum cōfugit.

Euzoius Antiochenus, & Magnus imperatoris quæstor, Palladio adiuuante, Lucio Ariano ecclesiā tradūt.

** [illegible]*

† [illegible]

Seuus Catholicorum Alexandriæ persequutio ab Arianis eis illata.

† [illegible]

CAPUT XXVII.

Ariani in Ægyptijs ecclesijs regnant.

AC Petrus quidē ille admiratione dignus, ad eum modum Romā cōcessit. Qui uerò factionis Arianæ erāt, quantumuis pauci, ecclesijs in Ægypto imperarunt. Nec ita multo pòst, mandatū quoq; ab Imperatore ad gentis eius pręfectū missum est, quod Nicęnæ fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexādria & omni Ægyptia ꝓuincia eijci iubebat. Porrò Euzoius cōfectis Alexādriæ ex sentētia rebus, rursum se Antiochiam contulit,

A tulit. Lucius uerò quemadmodũ mandatũ fuerat, & Ægyptij præsidij dux, cum magna multitudine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hostiliter prædas egit, & infesta signa cõtra monachos solitudinẽ incolentes duxit. Ea enĩ spe erat, si ijs quietem maximè cõsectantibus molestiã turbulenter afferret, in potestate eos sua fore: proindeq́ & eos qui in urbibus essent Christianos, à se deuictum iri. Quandoquidẽ multi ea tempestate uenerãdi in Ægypto & Thebaide uiri monasterijs præibãt, Arij opinionẽ maximè auersantes. Quos plebs ipsa sequuta, ut eadẽ cum illis de religione sentiret, maximi faciebat. Neq; enim illi de dogmatib. nugari uoluere, ac ne potuere quidem. Penes eos aũt ueritatem esse arbitrati sunt, quorũ preces Deus exaudiret, miraculorũ edendorũ facultatem eis tribuens, & qui fidei uerbis uirtutis facta tanq̃ testimonijs cõfirmarent: quales tum monachorum duces fuisse nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus, item Pãbo, & Heraclidẽ illum, qui optimè ab Antonio magno uirtutis & Ægyptiorum monasteriorum antistite sunt eruditi, & alios eiusdem discipulos. Et quum Lucius secum ipse reputaret, fieri neutiq; posse ut res Arianorum in tuto essent, & ipsi uniuersalem sibi Ecclesiam subijcerent, nisi eos qui inter monachos summi essent, in sententiã suã pedib. ire cogerent, rem eã est aggressus. Et q̃a suadendo nihil efficeret, ad uim se cõuertit. Itaq; armati nudis, & q̃ ne manum q̃dem defendendi causa extendere uellent, ingruentes * miserãdũ in modũ eos afflixerũt, ita ut cladem illis illatã uerbis exponere nõ sit. Postremò tamen cœptũ id frustra fuit, q̃ oẽs parati essent iugulũ inclinatũ gladijs p̃bere: & si opus esset, mori potius alacriter, q̃ aliq̃d de Nicænis decretis mutare. Fertur uerò & illud, quũ impetum imminentiũ militũ expectarent, quendã apud eos fuisse ex pedib. p̃pter articulorũ cõuulsionem [a] adeò laborãtem, ut illis insistere nõ posset, sed scipionib. quibusdã illorũ uicem & usum expleret. Hũc illi oleo unctũ in nomine CHRISTI, quem Lucius persequeretur, surgere, & domũ ire iusserunt. At ille exiliens, statim iter perfecit, eadem prorsus cum monachis istis colenda esse prædicãs, quib. Deus Luciũ accusantibus gratiã suã cõcederet, & aurẽ tã benignè p̃beret, ut se tã diuturno morbo liberarint. Verũ ne ijs q̃dẽ ipsis reb. eis cõsilij cœptiq; sui pœnitentia incessit. [b] Noctu enĩ hos oppressos atq; cõprehẽsos in insulã quandã circũcirca lacu ingẽti circundatã miserunt, quã antiquitùs homines superstitionis dæmoniacæ, q̃ doctrinã nostrã prorsus nõ audissent, incolebãt. Erat aũt adhuc ibi perniciosi & pestiferi dæmonis antiquissimum delubrum, cuius cultu etiãnum maximè tenebãtur. Postq̃ autẽ insulã attigerũt, sacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos uenit. Quæ ubi cursu & clamore indecẽti ad eos cõtenderet, insulæ incolæ nouitate eius rei consternati, eã sunt sequuti. Vbi uerò ad nauem, qua diuini illi senes ad litus appulerant, accessit, dæmoniũ illã conuellens humi proiecit, & magno per illã clamore edito obseruauit: Quidnã, inquiẽs, ad nos uenistis, magni Dei ministri? Insulam nãq; istã iamdudũ nos absq; molestia & turba omni tenemus, & omnib. propè hominib. ignoti, & lacub. istis circũuallati hic latemus. Quod si deinceps uobis hãc regionẽ incolere uisum est, libẽter decedemus. Talia dæmon per puellã uociferabatur. Qui simulatq; ab illis increpitus silere iussus est, puella e uestigiò cũ pudore & modestia ad seipsam redijt. Et pater eius atq; insula omnis cũ incolis uniuersis Christianismũ suscepit: templumq; quod ibi erat, repurgatũ, atq; in ecclesiã transformatũ, CHRISTO dedicauit. Ea res quãprimũ Alexandriã renunciata, Lucio nõ parũ attulit mœroris. Factũ enĩ inde est, ut non solũ alienorũ, uerũ etiã populariũ suorũ odiũ incurreret: perinde atq; is, q̃ nõ cum hominib. sed cum ipso prorsus Deo bellum gereret. Itaq; occultè statim, ut Macarij ad studia sua & in solitudinẽ redirẽt, præcepit. Satis quidẽ hæc crudelẽ Lucij impietatẽ indicãt.

Monachomãchia Arianorũ.

Plurimi in Ægypto monachi Catholici, quorum fidem uulgus hominum est imitatum.

Hoc nostra ætate homines plebij non faciũt.

* ἀνἰρ.

Lucius, quòd plebem ex sententia sanctorum monachorum pẽdere sciret, armis eos ipsos monachos in opinionem suam cogere contendit. Sed nihil efficit.

Sozom. eod. cap. 20.

* *Valẽs impietatem quam dudum meditatam fuerat, operib. explens, legem tulit, ut monachi militarẽt, nolẽtes, per tribunos & milites fustibus interfici iussit.* *Eutrop.*

a. Monachi Catholici hominẽ claudũ olei unctione & precatiõne sanãt, in flagrãti persequutionis ardore.

In his Theodoritus fuisse scribit duos Macarios, & Isidorum. lib. 4. cap. 21. Theod. eo. cap. 21.

b. Sãcti quidam monachi ab Arianis in insulam Ægyptiã ad idololatras deportati.

Hic illi sacerdotis idololatræ filiam dæmoniacam plaga sua liberãt.

Dæmon magni Dei ministros agnoscit.

Miraculo tali insula ea Christianismum suscipit.

Lucius monachos deportatos locis suis restituit.

Lucius tanquã θεομάχος, & Dei inimicus, etiã apud suos graui laborat inuidia.

Exactius tamen animi eius inhumanitatẽ diuini Petri literæ declarant: quarum A
ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accõmodata sunt, ex eis decerpam, &
historiæ adjciã. Scribit aũt ad hũc modum.

CAPUT XXVIII.

Petri Alexandrini scriptũ, de Lucij summa in Catholicos apud Alexandriam crudelitate.

Palladius gẽtis præfectus, quũ ethnicus & gentilis superstitionis esset,
atq; ad pedes simulacrorũ semper prouolueretur, & q̃ sœpe antea bel-
lum aduersus CHRISTVM meditatus esset, ea quã diximus multitudi-
ne contracta, impetum in ecclesiã fecit, perinde atq; barbaros subiuga-
re pergeret. Tum sanè, tũ res pessimę sunt admissę: quas quũ dictare tantũ uellẽ,
q̃ memoria earum dolorem mihi renouaret, ingentem uim lachrymarum emisi.
Ac diu profectò in eo luctu permansissem, nisi diuina cogitatione mœrorẽ eum
laxauissem.

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata ecclesiam Theonæ occupat.

Militum insolentes uociferationes.

** εὐφημίας.*

Postq̃ nanq; in ecclesiã quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit,
pro sacris uerbis *acclamationes faustas simulacrorũ, pro diuinarũ scripturarum
lectione impuros manuũ plausus, & infractas fœdasq; uoces edidit. Cõtra CHRI
STI uirgines eas cõtumelias euomuit, à quib. proferẽdis lingua abhorret: turpe
enĩ est eas proloqui. Atq; si quis sanæ mẽtis eas modò audiat, aures obstruat, &
surdus potius fieri optet, q̃ ut ipse tam fœdorum uerborũ auditor sit. Sed utinã
uerbis cõtenti, uerbis saltẽ sæuijssent, & factis ipsis uerborũ impuritatẽ nõ supe-
rassent. Perferri enĩ ab eis qualecunq; etiã conuiciũ facile potest, in quib. Christi
sensus & diuina doctrina est.

Cõtumeliæ eorundem in sacras uirgines.

Horrenda petulantis militũ impietatis exẽpla.

† Ronchi.

Virgines sacræ denudatæ à militibus, per urbem Alexãdrinã probrosissime auctæ.

Isti igitur ipsi qui sunt uasa iræ, pręparati ad interi-
tum, nasum deprimẽtes, † sonitũ impudicũ narib. eundẽq; ingentẽ, perinde atq;
(ut ita dicã) ab aquarũ fistulis emiserũt, & uestẽ sanctarũ CHRISTI uirginũ, qua-
rum uitæ institutũ typum atq; formã sanctorũ expressam refert, dilacerarũt: atq;
ut natura ipsa fert, nudas eas per urbẽ omnẽ ueluti in triumpho duxerũt, lasciuè
atq; impudicè, quo placitũ esset modo, eis illudẽtes, & (fera prorsus & inaudita,
quæ fiebãt, erãt) publicitus ita nudatas circũagentes. Ac si quis earũ propter rei B
indignitatẽ misertus, blãdis admonitionis uocib. usus factum inhiberet, is uulne
re inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ uirgines uiolẽtam corporis
cõstuprationẽ sustinuerũt, multæ clauis in caput diuerberatæ ore hiãti obrigue
runt, quũ q̃dẽ corpora quoq; iustæ sepulturę mãdari nõ permitterẽtur. Quapro
pter ad hodiernum usq; diem parẽtib. adhuc miserè uociferãtib. multa corpora
non reperiuntur. Verùm q̃d ego parua hæc, si cũ magnis alijs cõferas, cõmemo-
ro? Quid his immoror, & nõ potius ad ea q̃ maioris sunt indignitatis, statim trã
seo? quę uos, sat scio admirabimini, & diutius nobiscũ cõsternabimini, ad DOMI
NI erga genus humanũ amorẽ & benignitatẽ, q̃ nõ res simul uniuersas prorsus
cõminuerit, obstupescẽtes. Quæ nãq;, iuxta id quod scriptũ est, neq; facta sunt,
neq; audita in dieb. patrũ nostrorũ, ea in ipso sanctiore sacrorũ altari peregerunt
impij.

Puer muliebri habitũ in sanctiore templi ara saltãs atq; gesticulans.

Nã ueluti in proscenio ludorũ dissolutorũ, ut puer sexũ masculi abnegãs,
& mulieris expetẽs, stibio (sicuti scriptũ est) oculis perunctis, & fuco facie rubri-
cata, quemadmodũ q̃ apud eos sunt simulacra, habitu muliebri, in ipso sanctiore
altari, ubi descẽsum Spiritus sancti inuocamus, cõuersione scitè in orbem facta,
huc atq; illuc manib. gesticulãs saltaret, fecerũt: prolixè admodũ ridẽtes, atq; ne-
farias uoces addẽtes. Alij aũt & hoc ipsum factũ nõ satis ad obscœnã temeritatẽ
esse putãtes, & q̃ iã patrata fuerant decora potius q̃ nefanda existimãtes, ex ipsis
quẽdã obscœna fœditate notissimũ, ueste detracta, & pudẽda etiã corporis par-
te, prout naturę fert habitus, nudata, ecclesię throno imposuerũt, & fœdũ cõtra
CHRISTVM cõcionatorẽ appellarunt.

Homo spurcissimus nudus in cõcionem productus, fœdissimam in ecclesia orationẽ habuit.

nã pro diuinis uerbis turpitudinẽ ꝓtulit,
pro oratione graui & sancta impudicã lasciuiã, pro pietate impietatẽ, ac tẽperan
tia fornicationẽ, adulterium, masculorum concubitũ, furtum, cibum & potum
unà cum alijs eiusmodi ad uitam utilia & cõmoda esse docens. Quum hæc ita se
haberẽt, & ego ex ecclesia secederẽ (quomodo enim id nõ facerẽ, quũ ibi milita-

A ris furor obtineret, quū [a] plebs ad dissolutā licentiam uenalis, quū largitiones pecuniarū, quū ethnicorū seu gentilium manus maximis nixę pollicitationibus regnarēt?) successor meus in eam est missus, qui [b] episcopatū ueluti prophanam dignitatē auro redemit, Lucius quidā, Lupi improbitatis & actionum studiosus, nō rectè sentientiū episcoporū consilio, nō legitimorū uerūq; clericorū calculis, nō populi flagitatiōe, sicuti ecclesiasticæ produnt sanctiones, lectus. [c] Aderāt aūt ei (simplici nanq; & facili introitu urbē ingredi nō potuit) nō episcopi aliq, non presbyteri, nō diaconi, nōn populi cateruę: nō eū monachi hymnos & laudes ex scripturis concinentes produxere: [d] sed Euzoius affuit, qui dudū cùm diaconus nostræ huius Alexādriæ esset, unà cū Ario in sancta & magna synodo Nicęæ, ordine motus, præsidētia sua nunc Antiochenā uastat ecclesiā. [e] Et ex comitatē sib. largitionū Comes, qui secū immēsam militū multitudinē adduxit, omni genere impietatis semper clarus, nomine [f] Magnus. nam Iuliani tēporib. ecclesiā Beryti, quę Phœniciæ insignis urbs est, incēdit, quā sub Iouiniano beatę memoriæ principe impēdio ipse suo restituere est coactus: capite etiā propè plexus, nisi multis deprecantib. Imperator humanissimus ei pepercisset. Cōuenit ergo ex isto, ardorem uestrū, quem ad uindictā factorū excitari uelim, existimare, qualia & quā ta in Christi ecclesiā, eo ipso quē diximus tyranno nobis imminēte, cōmissa sint flagitia. Simulatq; enim, qui à pietate uestra & rectè ubiq; sentientibus Christianis atq; episcopis sœpius est dānatus, Lucius in urbē iustis de causis sibi infestā peruenit. Non enim solū, ut infamis ille in psalmis insipiēs, dicit, nō est Deus uerus Christus: sed etiā studijs suis & ipse corruptus est, & alios corrupit: blasphemijs quæ in Seruatorē ab eis effundunt, qui creaturā supra creatorē colunt, gaudens.

B Quid ni aūt hoc faceret, quū consimilē cū Grecis obtinens sensum, cultū audeat exhibere † recēs promulgato Deo, homo pestilētissimus? Nā in ipsius cōspectu eiuscemodi decantatę sunt laudes: Auspicatò aduenisti episcope, † qui filiū nō dicas. Serapis te, cui charus es, adduxit: patrio sic eorū idolo nominato. Confestim momēto nullo prætermisso, is quē diximus Magnus, cōiunctissimus illi impietatis socius, et satelles acerbissimus, satrapesq; crudelissimus, collectis q̄ sub eius cura sunt cohortibus, presbyteros & diaconos decē & nouē comprehēdit, quorum nōnulli octogesimū excessere annū. Atq; eos non aliter atq; in abominādo quopiā & legib. Romanis aduerso scelere captos, publico instituto iudicio, cogere (Christianorū uirtutis leges ignorās) ut patriā ab Apostolis per patrū traditiones acceptā fidē proderent, conatus est. Eaq; re delectatū iri humanissimū Valentē Augustū cōfirmauit: Sequimini, ô miseri, magna uoce dicēs, Arianorū sententiā: sequimini, & id persuaderi uobis patimini. Ignoscet eīn uobis Deus, etiamsi uerā colitis religionē, qui nō arbitrio id uestro, sed necessitate adducti facitis. † Necessitati nanq; sua reliqua est defensio: uoluntate autē sua cōsultò qdq; facientē, crimen & accusatio cōsequitur. Quapropter rationes eiusmodi ob oculos uobis ponentes, nullà mora interposita, propensis animis ad partes hasce cōcedite, & Ariano dogmati subscribite, quod nunc nominatim Lucius pędicat. illud persuasum habentes, si dicto Principis audiētes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin cōtrà nitemini, carcerē, fidiculas, tormēta, flagra, & coercionem experiemini: & quū pecunijs simul & possessionibus mulctati, tum pàtria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidem generosus (si Deo placet) uir, minas charitate temperans, cohortatione simul & necessitate, à pia sententia omnes abducere uolebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis ꝓditionem acerbiorem esse putantes, & rectè quidem, (sic enim res habet) huiuscemodi ei uerbis necessariò, uirtute & animo præsenti, [*] insidias simul & minas eius refellētes, obuiā iere: Desine tandem, desine talib. nos terrere uer-

Petrus episcopus ex eo templo discessit.

Lucius in id inductus.

Introitus Lucij in ecclesiā.

Magnus largitionū Comes.

a. [illegible Greek]

b. [illegible Greek]

c. Illegitimus episcopatus occupatio.

d. Euzoius cū Ario Nicęæ damnatus.

e. Comitatus, aula, comites siue aulici imperatoris: qui etiam propterea Comitatenses dicuntur.

f. Magnus incendiarius.

† [illegible Greek]

† [illegible Greek]

Magnus decē & nouē presbyteros & diaconos Catholicos captos, iudicio instituto, ad Arianismū cogere conatur.

Magni suasiones, quibus se sanctos eos uiros flexurum putat.

† [illegible Greek]

Eiusdē minę.

Sanctorum uirorum responsum.

* [illegible Greek]

*† ἀιάδιον. * ἐφήμερον.*

Defensio luculenta τῶ ὁμοουσίου consubstantialis.

** Mihi uidetur hoc loco uox ista Patrē, esse delenda, sin autē est retinēda, sicuti retineri potest, paulò pòst cōiunctio Et, addenda erit. & legendum, Et temporalem aut, &c.*

** χρονικὸν, ἢ πρόσκαιρον.*

Ariani ἀπάτορες.

Sancti illi uiri acerbè torquētur.

bis intermitte uana afferre epicheremata & aggresſiones. Nos ſiquidē neq; † nuperū neq; nouitium colentes Deum, quãuis fluctibus fruſtra tumeſcens deſpumes, & tanq; uiolētus uentus incumbas, tamē ad mortē uſq; in ueræ pietatis dogmatibus perdurabimus: nō inualidũ, nō inſipientē, nō à ueritate ſeiunctũ credentes atq; colentes Deum: neq; qui aliquãdo quidē fuerit * patrē, aliquãdo aũt nō fuerit, iuxta impiũ hũc Arianũ, * temporalē aut temporariũ opinãtes filiũ. Nã ſi, ut furētes Ariani uolunt, creatura eſt filius, nō exiſtens patri ὁμοούσιος cōſubſtantialis, eò etiã ut nō fuerit, redigetur pater, nō ſubſiſtēte ſcilicet filio, nō exiſtens aliquãdo, ſecundũ ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtēte uidelicet qui ex eo eſt uero (filio) & quidē nō iuxta defluxũ germinis (perpeſsioni enim Deus obnoxius nō eſt) quomodo nō amēs & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquando opinatur, quũ nō fuerit filius: per quē omnia ut eſſent, ſecundũ gratiã, cōſtitere? Noſtri igitur ex orbe uniuerſo patres, à quibus excidētes iſti meritò ἀπάτορες, hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, nō ἑτεροούσιον, hoc eſt, alterius ſubſtantiæ, quod nunc nos dicere cogere uultis, filiũ à patre dixerũt, uerùm ex eius ſubſtãtia. Quod ſic per piã ſententiã ritè intelligentes, ex multis diuinorũ uerborũ argumentis ὁμοούσιον cōſubſtãtiale ſunt profeſsi. Talia atq; his ſimilia quũ dixiſſent, in carcere eos dieb. multis habuit, futurũ ratus, ut à pia dimoueret ſentētia. Illi aũt, quēadmodũ generoſiſsimi quiq; athletæ, in ſtadio metũ omnē extinguētes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortib. patrũ factis inungētes, fidiculas etiã ipſas & tormenta pro gymnaſio & exercitio uirtutis habētes, fortiſsimã de uera pietate obtinuere mentē. Atq; eis qui theatrũ & ſpectaculũ, ut beatus Apoſtolus ſcribit, & angelis & hominib. facti eſſent, ſic decertãtib. accurrit ciuitas uniuerſa, CHRISTI athletas ſpectatura, qui cōſtantia torquētis quæſitoris uincebãt flagra, & per patientiam tropæa cōtra impietatem ſtatuebant, triumphumq; de Arianis exhibebãt. Quum quidē acerbus iſte inimicus, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos, ſe eis qui in CHRISTVM impij ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormētorum ui & impetu per graues adinuentiones iam defeſſus, populo omni multifariã plorato uario quiritãte, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutã confuſionē manu illa ſua, ad iudicium illos, ſeu potius ad priſtinã præiudicatamq; cōdemnationē, in portũ maris uocat, quũ quidē more ſuo ſimulacrorũ cultores & Iudæi cōtra eos magno redemptos emitterēt clamores. Et quia illi in apertã furentium Arianorum impietatē pedib. ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plãgente, ſentētia fertur: Alexãdria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, ubi ex habitatorib. omnib. aliquis CHRISTI nomen (ſimulacrorũ eñ cultui dediti ſunt oēs) ne audire quidem ſuſtinet. Et eueſtigiò eis ſcaphã cōſcendere iuſsis, in portu ipſe ſtãs (in propinquo eñ, in lauacro publico, cōdemnationis aduerſus eos ſententiã tulit) & ſtrictũ oſtentãs gladiũ, q eo ſe exterriturũ putabat, qui ancipiti mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero cōuulneraſſent, ſic demũ ſoluta naui abire iubet: quum nihil rerũ neceſſariarum in nauim cōportaſſent, neq; aliquod prorſus exilij ſolamen haberent. Ipſo etiã mari ad tam admirandã & incredibilē indignitatē ſpumis ſuis excandeſcente, & (ut puto) factũ hoc grauiter ferente, atq; adeò, ut ita dicã, per uirorũ eorũ ſuſceptionē ſe tã iniquo celeumate polluere nolente. Quare ignorãtib. quoq; barbarã prorſus iudicis manifeſtò indicauit ſentētiã. Verè igitur dici poteſt, Cœlũ ad hoc factũ cōſternatũ eſſe. ingemuit nãq; urbs tota, atq; etiã nũc plãgit. Et ij quidē alternis manib. pectora pulſantes, ingentē ſonitũ edidere. Alij aũt manus ſimul atq; oculos in cœlũ tendētes, de tãta ui ſunt proteſtati, tantũmodo nō dicētes: Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniã quę fiunt, iniqua & cōtra leges ſunt.

Tormenta omnia uincũt per patientiam.

Heliopolim Phœniciæ deportari per ſententiam iubentur à Magno.

Luctus & plãctus Alexandriæ maximus ob tam iniquũ iudicium.

A ſunt. & omnis hæc uniuerſitas fletu repleta eſt, & cantilenæ miſerabiles & planctus totã urbẽ ſunt peruagati. Ac derepentè plorãtibus omnibus, lachrymarum fluuius ferè ex undatione ſua mare obruens, eſt obortus. Itaq; quũ is quem diximus in portu aſtans, remiges tollere, & pandere uela iuſsit: tum commixtus uirginum & fœminarũ, ſenũ & iuuenũ ploratus & plãctus, lachrymis acribus implicitus, clamorq; uniuerſorum, ſtrepitu ſuo maris ſpumãtis infractos fluctuũ aceruos ſuppreſsit. Hoc modo quũ illi, quos diximus, Heliopolim, ubi ſimulacra ſuperſtitioſè colunt omnes, (ubi diaboli uoluptuaria uigẽt ſtudia, ubi ferarũ ſunt horrenda domicilia: montes enim ex omni parte ad cœlum uſque prominentes eam circundãt) naui ſoluta nauigarent, in media deinde urbe omnes in uniuerſum & pro ſe quiſq; miſerabiliter uociferando, & uerba luctuoſa ingemiſcentes edẽdo, lachrymare quoq; edicto præfecti urbis Palladij ſunt prohibiti, qui & ipſe ſummoperè idolis addictus erat. Permulti nanq; qui plorabãt, comprehenſi, & primùm in uincula coniecti, deinde diuerberati, cæſi & cruciati, ad Phenneſia & Procõneſia metalla ſunt dãnati, homines propter diuinũ ardorem egregij eccleſiæ propugnatores: quorũ plures monachi erãt, ſolos locos per uirtutis & pietatis exercitiũ incolẽtes. Cũ quibus (erãt aũt uiginti & tres) paulo pòſt diaconus quidã, qui à dilecto fratre noſtro Damaſo Romanæ urbis epiſcopo, ad nos conſolatorias ſimul & cõmunicatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manib. non aliter q̃ inſignis quiſq; ex maleficis latro, publicè à carnificibus eſt ductus. Atq; ubi crudelius etiã q̃ homicidę ſolẽt, eſt excruciatus, ſaxiſq; & plumbeis uncis in ceruicibus admodũ flagellatus, ſcapha in mare deſcẽdit, atq; itidem ut alij ſignũ diuinæ crucis in fronte impreſſum habẽs, curę atq; creaturę omnis expers,

Heliopolis Phœniciæ.

Luctu eo in urbe Alexandrina hominibus Palladius interdixit.

Lugentes pleriq; ad metalla damnati.

Inter eos quoque Damasi Rom. Pontificis diaconus, quũ prius grauiter excruciatus esset.

B Phẽneſum in metalla, quæ æris ſunt, miſſus eſt. Inſuper quũ quæſitor tenera puerorum excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permanſere, cadauera iuſta ſepultura fraudantes: quũ quidẽ parentes & fratres & cognati, urbs deniq; (ut ſic dicã) tota, unum hoc ſuos ſepeliendi extremũ ſolatiũ ſibi concedi peterent. Sed ô immenſam prætoris & iudicis, ac potius cõdemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarũt, ne homicidis quidẽ, corporib. eorũ ſepultura carẽtibus, cõferunt. Qui bonũ peregere certamẽ, feris & uolucrib. eſca proijciuntur. Qui patribus propter conſcientiã pro miſericordiæ affectu condolẽdum ſibi eſſe ſtatuere, perinde atq; iniuſtum quid & impiũ admiſiſſent, capite plectuntur. Quænam Romanorũ lex, quæ barbarorũ ſententia, in eos qui per pietatẽ patrib. condolerent, animaduertit? Vbi ueterum quiſq; unq; tam illegitimũ & impium facinus fecit? Iuſsit quondã Pharao Hebręorũ occidi maſculos. At inuidia & metus hoc illi ſubiecit edictũ. Verùm quanto illa uetera, q̃ præſentia hæc, humaniora? Quanto ad optionẽ iniuriæ deſiderabiliora? Quanto ad collationẽ iniquitatis meliora? Quãuis uicioſitates à ſeipſis inter ſe non diſgregẽtur. Ea quę dicta ſunt, infida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba ſunt. Atq; hiſce rebus, qui Arianã inſaniã cõſectãtur, gloriãtur. Et quũ ciuitas omnis in luctu eſſet (non eñ erat ulla domus, in q̃ nõ eſſet mortuus, ſicuti in Exodo ſcriptũ eſt) nõ quieuerũt tamẽ, qui inſatiabilẽ ſibi exercitio ad iniquitatẽ habitũ cõpararũt. Voluntate enim & arbitrio ſuo ad res deteriores aſſuefacto, improbitatiſq; ueneno ad puinciales epiſcopos uſq; extẽto, largitionũ comite quẽ diximus Magno ſatellite etiã ad iniuſtitiã uſi, aliquos quidẽ curiæ iudicũ tradiderũt, aliquib. aũt quib. uoluere modis inſidias tetenderũt, omni ex parte oẽs, nihil intentatũ relinquendo, ad impietatẽ q̃ſi uenari & pertrahere uolẽtes. Sedenim omnia circũeundo iuxta hæreſis ſuę patrẽ diabolũ, quęrẽtes quẽ deuorẽt, quod de ſumma rerũ deſperarẽt, undecim ex Ægypto epiſcopos, uiros qui à pueris ad ſenectutem uſq; uirtutis

Sepultura cadaueribus sanctorum denegata.

Cõpati & cõdolere charissimis capitibus, uetitum.

Sæuitia ista crudelitatẽ omnem ueterũ superauit.

Arianorum tyrannis in Aegyptios episcopos.

> Ex eis undecim Diocæsaream relegaue rũt ad Iudæos. Egregia episcoporum eorum laus.

tutis & pietatis exercẽdæ gratia solitudinẽ incoluere, doctrina & factis uolupta- A tes subiugauere, uerioris pietatis fidẽ deprędicare nõ erubuere, pietatis dogma unà cum lacte imbibere, uictoriã sæpe à dæmonibus retulere, uirtute aduersariũ fregere, & Arianã sectã oratione sapiẽtissima ueluti in columnam incisam traduxere, instrumẽtum feritatis eum quem sæpe diximus habentes, exulatũ in orbe nostro apud Domini percussores Iudæos in ciuitatẽ Diocæsareã misere. Veruntamen, sicuti Orcus seu infernus, fratrũ morte nondũ expleti, ubiq; terrarum dementes & stupidi mortales sæuitiæ suæ monumentũ aliquod relinquere sunt ausi, nobilitatẽ ex malefactis aucupantes. Ecce enim rursum Ecclesiæ Catholicæ clericos Antiochię degentes, unà cum probatis monachis, qui † eorũ insolentes actiones testimonio suo confirmarẽt, ubi Imperiales aures querelis contra hos institutis obtuderunt, Neocæsareã Ponti proscribi curarunt. Qui breui etiã propter locorũ feritatẽ seu duritiẽ, uita sunt defuncti. Huiusmodi tempus illud excepit tragœdias, silẽtio quidẽ illas & obliuione dignas, sed quę in scripto hoc insertæ, eos redarguerent, qui linguas contra unigenitũ mouerũt: & qui blasphemiæ correpti rabie, non solũ iaculis petere rerũ uniuersarũ Dominũ contendunt, sed & aduersus pios eius ministros infestũ & irreconciliabile susceperunt bellum. Hæc quidẽ diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipse Lucius ad hũc modum Ægyptũ turbauit.

> Ariani clericos & Monachos Catholicos Antiochenos Neocæsareã Ponti proscribendos curarunt.
>
> † τὰ δὲ ἁμαρτηγίας αὐτῶν διαμαρτυρόμενα.

CAPUT XXIX.

> Plerisq; in regionibus Ariani persequentes, eis qui persequutionẽ pertulere inferiores fuere.
>
> Sozom. lib. 6. cap. 21.
>
> In Syria & Antiochia primas tulere.

QVod aũt tum Didymus philosophus in eis regionib. floreret, & alij præclari uiri, & maximè qui ibi erãt monachi, qui & plures & boni cũ angelorũ uiuendi instituto certabãt, Lucius efficere nihil potuit. Quãuis enim ecclesia Ægypti persequutionẽ ferret, longè tamẽ unà cum laude & gloria. Arianos hominum numero superabat. Quod itidem apud Osroenos accidit, atq; item apud Cappadoces. Diuinum nanq; illud amicorum B par, Basilius uidelicet & Gregorius, inimicorũ insultus repellebant. Sola autem in maxima ecclesiastici † ordinis dissolutione erat Syria simul & Antiochia. Plurimi enim ibi Ariani erãt, & ecclesias obtinebãt: Catholici uerò pauciores, quos quidẽ alij Eustathianos, alij aũt Paulinianos uocabãt. eorũ quippe seorsim Paulinus & Meletius cõuentus coegerãt, sicuti antea diximus. Et quũ parũ abesset, quin Antiochenorũ ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arij rabiẽ deflecteret, illorum opera simul & Imperatoris impetũ & factionis eius uim superauit. Nam quodãmodo accidit, ut q; ecclesiarũ administratio penes uiros fortes esset, multitudo ab opinione cõcepta non discederet. Proinde & Scythæ, quia uirum magnanimũ episcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutasse tum ferun- tur. Gens ea nanq; q; plurimos habet uicos, regiones, & castella. Atq; in ijs ueluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudine alijs longè pręstantior. Sita ea est in maritima regione Ponti, qui Euxinus dicitur, ad sinistram sinum eum naui petenti partẽ. * Ad eum aũt usq; diẽ, uetus ibi cõsuetudo durabat, ut uni gẽs omnis episcopo parẽret. Eo tempore uerò Britanio eis quidam præfuit. Euenit porrò ut Valens tum eò ueniret, atq; templũ ingressus, episcopo, ut se Arij hæresi cõmunione adiungeret, pro eo atq; solitus erat, suaderet. Generosus autẽ uir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorũ patrum cum eo congressus decertauit. Atq; ubi suasione Imperatorẽ in sententiam suam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in ecclesiam aliã transijt, populo pastorẽ suum sequente. Concurrit eò ferè ciuitas uniuersa, quum Imperatorem ipsum uisura, tum noui quicquam factum iri existimans. Ille solus cum satellitibus suis in templo relictus, factum id non modestè tulit: sed ueluti cõtumelia affectus, comprehendi Britanionem, & in exilium deportari iussit. Eundem tamen breui reduxit.

> † ἐν ἀταξίαις.
>
> Quales pastores, tales & oues.
>
> Scythæ propter Constantiam episcopi sui, religionẽ tũ nõ mutarũt.
>
> * Tomos Scytharum metropolis.
>
> Scythæ unum habẽt episcopũ.
>
> Britanio Scytharum episcopus contra Valentem Nicænam fidem defendit.
>
> Britanio in exiliũ à Valente actus, sed statim reuocatus.

A xit. nam Scythas metuebat, ne propter episcopi damnationem ad nouas res aspiraret, iracundiam eorũ & fortitudinem perspectam habens. Locorũ etiam situ: quippe qui quasi medius quidam murus, aduersus eius oræ barbaros obiecti essent, Romanorum orbi perquàm necessarios esse sciebat. Atque quidem Britanio Imperatore superior euadens, ad sedem suam rediit, uir honestus maximè, & uitæ instituto preclarus, ut ipsi testabantur Scythæ: ut autẽ semel dicam, clerus omnis & ecclesia in Oriẽte omnis, Imperatoris iram propter religionem est experta. Valens quidẽ tam grauia in Thracia & Cõstantinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cæsarea, adhæc Antiochiæ & in Ægypti ecclesiis patrauit.

Scythæ Ro. imperio cõmodi.

Valens toti Orienti propter Arrianismum grauis.

CAPUT XXX.

Occidens à religionis motibus liber.

Ego uerò ab Oriente ad imperii Occidentalis res transibo: quod quidem immune à talibus erumnis perdurauit, propterea quòd eam Romani imperii partẽ Valentinianus administrabat, flagrãti in Nicæna decreta amore nulli concedens, & singularem maximè erga Deum pietatem obtinẽs. Ita ut nihil prorsus siue melius seu deterius sibi de rebus ecclesiasticis precipiendum, neq; noui quidquã præter ea quæ semel cõstituta essent, introducẽdum duxerit. Excedere nanq; talia explorationem siue cognitionem suam putauit: quamuis princeps alioqui optimus esset, & rebus ipsis imperio se idoneum esse declararit. Etenim tum quoq;, sicuti & antea, quæstio multa per Asiam & Phrygiam orta est, An spiritũ sanctum ὁμοούσιον consubstantialẽ patri & filio profiteri oporteat. Et plurima de tali quæstione usq; adeò erat uerborũ cõtentio, ut nõ minoris momẽti ea haberetur, q̃ quæ antea de Deo uerbo fuerat. Nam quidã inæqualẽ, quidã aũt cõsubstantialẽ esse contendebant, sicuti & filiũ.

Valentinianus Imperator Catholicus.

Nõ sumitis sibi iudiciũ doctrine Ecclesiasticæ.

Quæstio de spiritu sancto, an patri & filio sit consubstantialis.

B Atq; in eo solo parti utriq; cõueniebat, q; spiritũ sanctũ * administrũ dicerent: at ordine tertiũ, honoreq; & † substantia aliũ esse confirmarẽt. Erãt autẽ qui quod de filio opinarentur, idem quoq; de spiritu statuerent: & ueluti filiũ eiusdẽ substantiæ & eiusdẽ honoris & eiusdẽ gloriæ cũ patre colebãt, sic etiã de spiritu Sancto, patri & filio ὁμοούσιον consubstantialẽ prædicantes, profiterẽtur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apollinaris Laodicẽsis, in Ægypto magnus Athanasius adhuc superstes, apud Cappadoces uerò & ecclesias Ponti Gregorius & Basilius decertarunt. Hac ipsa quæstione, sicuti dixi, mota, quum de ea ingens contendendi studium increbuisset, Valentinianus pro insigni sua in Deum pietate, quod diceret, non habebat. Quibus autem talia credita essent, eis ut quid facto opus esset, proferrent & statuerent, concesit. Quo cognito, qui tum ecclesiam Romanũ adhuc gubernabat Liberius, finitimis episcopis Principis iussu conuocatis, Orientalib. scripsit ecclesiis, ut trinitatẽ eiusdem substãtiæ & eiusdẽ gloriæ deprędicarent. Quod factum, * utpote re semel à Romana ecclesia ritè & ordine diiudicata, ut quietus quisq; esset, effecit. Et quæstio de spiritu sancto debitum finem consequuta, diuturnæ uerborum concertationi modũ imposuit. Eadem synodus etiam fidem Nicænam autoritate sua roborauit. Subiungam autem utrasq; & Imperatoris & synodi literas, quas in Orientem ad eos qui de recta opinione ambigebant, dederunt. Imperatoris sic habebant:

** Administrum.*

† [illegible] hic & Niceph. & Sozomen. habẽt. [illegible], h. e. potestate.

Valentinianus quæstionẽ cum ecclesiasticis uiris decidendam commisit.

In Illyrico conuentus iste à Liberio actus.

Quæstionis decisio.

** [illegible]*

Imperatores Maximi, semper Augusti, uictores, Valentinianus * & Gratianus: Episcopis diœcesis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygię, Pacatianæ, in Domino salutem. Quum tanta in Illyrico acta sit synodus, & quæstio ingens de salutari uerbo tractata, ter beatissimi Episcopi decreuerunt, Trinitatẽ ὁμοούσιον cõsubstantialem

Valentinianus, iuxta Theodoritũ, scripto huic Valẽtis quoque nomen inseruit, uel quod adhuc is in Catholica sententia esset, uel ut eum tacita cohortatione in uiam reduceret. Quorũ alterum mihi uerisimilius esse uidetur. Valentem itidem, ut Valentinianum fratrem, orthodoxum primum fuisse, sed postea à coniuge, perinde ut ab Eua Adamum, seductum eum esse, cuius suasu ille aduersus Gotthos in Thraciam excurrentes non longè ab imperio suscepto bellum gesturus, sacri baptismi lauacrum, priore religionis sententia mutata, ab Eudoxio Constantinopolitano episcopo Ariano susceperit, Theod. scribit, lib. 4. cap. 12.

Valentiniani constitutio de consubstantiali sanctæ Trinitatis.

** & Valens, Theod. l. 4. c. 8*

tialem patris & filij & spiritus sancti. Quam qui colunt, nequaquam ministerium & functionem sibi creditam, ita ut par est, defugientes, religionem regis magni colunt: eamque deprædicari nostra præcepit sublimitas. Atque ita quidē, ne aliqui dicant, * religionem Imperatoris, qui hanc terrā gubernat, consectatos se esse: non satis eum, qui de salute mandatum nobis dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei nostri, quod quidem hāc rem decidens dijudicat, dicit, Dāda sunt, quę Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo. Quid uos uerò dicitis episcopi, & salutiferi uerbi præfecti? An sic quoque uestra cōparata sunt decreta? [a] Itaque mutua charitate uos inuicē complectentes, maiestate & autoritate Imperatoris abuti desinite: & persequi eos qui accuratè & diligēter Deo sacris operātur & seruiūt, supersedete. [b] Eorum sanè precib. & bella in terris sopiuntur, & apostatarū rebelliūque angelorum incursus repellūtur. Iidem orationib. suis perniciosos omnes dæmones propellere student. [c] Et quum in rempublicā secundum leges quod debēt cōferunt, tum Principis potestati non resistūt: sed sincerè & cœlestis Regis mandata seruant, & legibus nostris parent. Vos autē inobediētes apparuistis. [d] Nos quidem usi sumus tolerantia ab ipso ἄλφα usque ad ω. uos autem uobis ipsis retribuistis. Itaque ut mundi & immunes à peccato uestro simus, quemadmodū Pilatus in disquisitione & iudicio uersantis inter nos Christi, quum necare eum nollet, sed in afflictione solaretur, ad Orientis partes orbis conuersus, aqua flagitata manus suas abluit, dicens, Mundus sum & impollutus à sanguine iusti huius: sic & [e] Celsitudo nostra semper pręcepit, nō persequēdos, neque tanquam fluctibus obruendos, neque æmulatione & inuidia opprimendos, qui in Christi agro opus faciunt, neque adeò reijciēdos dispensatores Regis magni esse, ut ne hodie quidem sub ditione nostra crescere uideamini: at breui pòst, cū flagitatore siue exhortatore necis, ea quæ testamenti illius sunt, ueluti in Zachariæ sanguine, patiamini. Cum quo, qui ei cōsensere à cœlesti Imperatore nostro IESV CHIRSTO, ante aduentum etiamnū eius, disrupti sunt, ad iudiciū mortis unà cum consequēte eos lethali dæmone traditi. Mandatū hoc edidimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaso, & Dialampone, & Bretesio audiētib. Quin & acta ad uos misimus, ut pręclarę eius synodi decreta noritis: quorū capita literis hisce adiuncta, hęc cōplectūtur. Profitemur iuxta sententiam magnæ & orthodoxę rectęque sentiētis Synodi, ὁμοούσιον consubstantialē esse patri filiū. [f] Et τὸ ὁμοούσιον consubstātiale non ita accipimus, sicuti & olim quidā non uerè ei subscribentes exposuerunt, & nunc alij, patres illos uocātes, ac uim sentētiamque uerbi abolentes, literamque sequentes, intelligunt, per cōsubstantiale æquale significari, quatenus nulli reliquarū per eum factarum creaturarum filius æquiparandus, soli patri similis, atque æqualis sit. Qui enim hoc ita exponunt, præcipuam creaturam esse impiè filium Dei docēt. Sed nos, sicuti & nunc Romanę & Gallicę synodi, sentimus, unam & eandē esse substantiam patris & filij & spiritus sancti, in tribus personis: hoc est, in trib. perfectis subsistentijs. Profitemur uerò, iuxta formulam Nicænam, filiū Dei consubstantialē, incarnatū esse ex sancta uirgine Maria, & in hominibus habitasse, & impleuisse * omnē pro nobis functionem, in natiuitate, & passione, & resurrectione, & in cœlos ascensione. Eumque reditnrū, [g] ut nobis retribuat similitudinē diuinam à seipso, iuxta uitā cuiusque in die iudicij, carne spectabilē & diuinā uirtutem suā exhibentem, [h] Deum σαρκοφόρον, id est carnem seu hominem ferētem: & nō hominem θεοφόρον, hoc est Deum ferenten. Ac qui diuersa sentiūt, anathemate iugulamus: nec minus & eos, qui non directè & ex animo anathemati eum subiecerę, qui dixit, Non prius filium, quàm genitus sit, extitisse. quique scripsit, Priusquam actu genitus sit, potestate eum in patre fuisse. Hoc nanque & in creaturis omnibus est, quæ non semper cum Deo sunt. At filius perpetuò sempiterna generatione genitu

A

B

Condēnatio Arij.

* ὅτι αὐτοῦ τῇ θρησκείᾳ βασιλέως, τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην. Nicep. Tales quippe supra uerbis Themistij dicti sunt purpurā magis quàm Deum colere, lib. 10. cap. 42. Theod. ὅτι αὐτοῦ ... τῆς θρησκείας βασιλέως τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην. hoc est, se hoc religioni imperatoris qui religionem hāc gubernat, cōsectādæ tribuisse, lib. 4. cap. 8.

a. Inhibetur Catholici cleri persequutio.

b. Efficacia precum cleri Orthodoxi.

c. Præclara clerici catholici laus.

d. Epiphanius Scholasticus, qui Tripartitā historiā uertit, aliā lectionē sequutus, uertit: Nos subijcimur ei qui primus et nouissimus. lib. 7. c. 9.

e. Christiani Principes semper piorū oppreßionē dissuadent & iubent.

f. Expositio uerbi ὁμοουσίου cōsubstātialis.

* πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν.

g. Sic habet Nicephor. & Tripartita. Theodorit. autem, Vt nobis retribuat iuxta cuiusque uitā, &c.

h. Filius dei, deus est σαρκοφόρος, carnifer: & nō homo θεοφόρος, Deifer.

A genitus cum patre est. Tales quidem Imperatoris fuere literæ. Synodi autem
,, ipsius in hæc uerba sunt scriptæ. Episcopi Illyrici, ecclesijs Dei & Episcopis
,, diœcesis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino salutem. Con
,, uentu à nobis acto, & disquisitione multa facta, de salutari uerbo, decreuimus
,, consubstantialem esse trinitatem patris & filij & spiritus sancti. Et æquum esse
,, duximus, literas ad uos exarare. Non nos quidem, ut arte quapiam cultum tri-
,, nitatis perscriberemus: sed summissa humilitate dignos nos ea re existimantes,
,, epistolam hanc nostram per dilectũ fratrem & administrũ nostrum Elpidium
,, presbyterum daremus. Non enim in manuũ nostrarum literis, uerùm in ipsius
,, seruatoris CHRISTI IESV libris scriptũ est: Ego quidem sum Pauli, ego uerò
,, Apollo, ego autẽ Cephæ. Num Paulus crucifixus est pro nobis? aut in nomen
,, Pauli baptizati sumus? Et humilitati quidem nostræ satis esse conuenireq́ ui-
,, debatur, nihil prorsus ad uos dare literarũ, propter horrorem tantũ, quem istic
,, omni sub uobis prædicatis prouinciæ, segregantes spiritũ sanctum à patre & fi-
,, lio. Sed necessitas imposita nobis est, ut ad uos mitteremus dominũ & admini-
,, strum nostrũ Elpidiũ, ab Imperatore Romano literas habentẽ, exploraturum
,, an ita se habeat prædicatio uestra. Qui enim trinitatẽ consubstantialẽ non præ-
,, dicãt, anathema sint. Et si quis cũ eis cõmunionem habere cõpertus fuerit, ana-
,, thema sit. Trinitatem autem consubstantialẽ prædicãtibus, regnum cœlorum
,, præparatum est. Cohortamur igitur uos fratres, *ne aliter doceatis, néue secus
,, sentiatis: sed trinitatem constanter semper consubstantialẽ prędicãtes, * cernere
,, poteritis regnũ Dei. Hac de re quum ad uos hasce literas scriberemus, commo-
,, nefacere etiã uos uoluimus, de creandis, uel etiã creatis Episcopis, eorumq́ ad-
,, ministris, ut scilicet legantur ex sanæ mentis & doctrinæ, qui magistratum * e-
B piscopalẽ gesserint, præfectis, siquidẽ extẽt: sin minus, ex ipsis presbyteris. Con-
,, similiter presbyteri & diaconi, ex ipso sacro clericorũ ordine, ut omni ex parte
,, irreprehensibiles sint, qui non ex curia uel ex militari magistratu sint lecti. Pro-
,, pterea uerò plura ad uos scribere noluimus, quòd ex omnibus unum ad uos mi-
,, serimus, dominũ & administrũ nostrum Elpidium, diligẽter perspecturũ prę-
,, dicationẽ uestrã, an ea sic se habeat, uti ex domino & collega nostro Eustathio
,, audiuimus. Quod reliquũ est, etiamsi aliquãdo errori implicati fueritis, tamen
,, ueterem hominẽ exuẽtes, induite nouũ. Nam & ipse frater & administer noster
,, Elpidius, uerã fidei professionem uos docebit, quòd sancta Trinitas cõsubstan
,, tialis est Deo & patri cum filio & spiritu sancto: sanctificata, glorificata, & ma-
,, nifestata est: Pater in filio, filius in patre, cum sancto spiritu, in secula. Hoc nam-
,, que manifestato, manifestè sanctam Trinitatem consubstantialem profiteri po-
,, terimus, iuxta fidem Nicææ dudum promulgatam: quam & patres confirma-
,, runt. Itaq; fides hæc si prædicata fuerit, quum exitiosi dæmonis plagas effugere:
,, tum eo extincto, pacificis literis pacatè uiuẽtes mutuò nos uenerari poterimus.
,, Scripsimus sanè uobis, ut exauctoratos esse sciretis insaniẽtes Arianos, qui non
,, profitentur ex substantia patris esse filium, neq; spiritum sanctum, quorum no-
,, mina subiecimus: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amãtius,
,, Cleopater. Atq; hæc quidem ita, in gloriã patris & filij & spiritus sancti, in se-
,, cula seculorum, amen. Valere uos optamus patri & filio seruatori nostro Chri
,, sto cum sancto spiritu, multis annorum curriculis. Et laudatissimus quidem
Imperator, tantam Apostolicorum dogmatum gessit curam. Cæterùm Libe-

Literæ Synodi Illyricæ ad episcopos Asianos de sanctæ Trinitatis consubstantiali.

Elpidius presbyter internũcius Occidentalium episcoporum ad Orientales.

Dãnantur consubstãtialis sanctæ Trinitatis oppugnatores.

*μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, ἑτεροφρονεῖν,

*κληρονομῆσαι.

De creatione Episcoporum.

*εἰς τὴν ἐν τέλει χειροτονίαν ἐπισκόπων ὑγιεῖς Theod. lib. 4. cap. 9. hoc est, sani qui magistratum gesserint episcopi. quod de episcopis & magistratibus ciuilibus etiam intelligi rectè potest. quomodo paulo pòst scribitur ex præfecto Insubriæ Ambrosius adhuc cathecumenus episcopus esse factus. Apud Homerum Hector Troianorum episcopus dicitur. Et Cicero ciuili bello se a Pompeio Episcopũ oræ Campanæ præfectum esse scribit.

Ariani dãnati.

 rio ad

Is autem Nicenæ assertor fidei & Catholicæ religionis uerus cultor accipiendus est, qui omnipotentẽ Deum & Christum filiũ Dei uno nomine cõfitetur, Deum de Deo, lumen ex lumine. Qui spiritũ sanctum, quem ex summo rerum parente speramus & accipimus, negando non uiolat: apud quem intemeratæ fidei sensus uiget, incorruptæ Trinitatis indiuisa substantia, quæ Græco uerbo ὁμοούσιος rectè credentibus dicitur. l. nullus hæreticus. C. de Sum. Trinit.

Damasus Romæ in ecclesia Liberij successor.

Huius illegitimus competitor Vrsicius.

rio ad quietem illam meliorem translato, in thronum eius Damasus substitutus A est, neque uita neque eruditione & doctrinæ sanitate illo inferior. Sub quo euenit, ut ecclesia Romana turbaretur, ex causa huiusmodi. Vrsicius quidā diaconus, Damasi competitor, eo quod in episcopatus petitione spe sua frustratus, repulsam passus esset, non bene iniuriā eam tulit, & suos sibi conuentus agere instituit. Et quū clandestinè à quibusdam episcopis consecratus * esset, seorsim concionari, & multitudinē ad se trahere cœpit. Ita factum, ut alij hūc, alij Damasum episcopali munere fungi uellēt. Ea ex re ingens cōtentionis studiū obortū, & ex contentione sensim res ad seditionē procedebat, nō ob fidei professionē aliquā, ut dictum est, sed propter dissensionē, uter duorū istorū episcopali sedi præesset. Adeò uerò seditio est grassata, ut malū id ad cædes quoque peruenerit: & conflictus plures ex multitudinis conflictatione facti sint. Et clades ea in grauius malum euasisset, nisi præfectus urbi Maximinus, in multos ex clero simul & ex populo animaduertens, quùm Vrsicium cœpto desistere, tum sectatores eius relinquere illum coegisset. De dogmatibus sanè quidē neque qui Romanam urbem habent, neque qui Occidentē reliquū incolunt, sicuti antea quoque dictū est, disceptarūt: sed cōmuni consensu omnes Nicænā fidem sunt cōplexi, & Trinitatem eiusdem substantiæ, eiusdemque honoris & potestatis, & coluerunt, & docuerunt.

Socr. ca. cap. 29. Sozo. ca. cap. 14. Alij Vrsinum nominant. * In Basilica Sicinini. Socrat.

Seditio popularis Romæ ex dißidio eo orta.

Maximinus præfectus urbi eam sedat.

Occidētales in Nicæna fide retinēda constantes.

CAPUT XXXI.

Auxentius episcopus Mediolanensis Arianus.

VNus modò Auxētius, ecclesiæ Mediolanensis curā gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis studens, contra communem Occidentaliū episcoporum sententiā & sentiebat & docebat. Arij enim opinionē sectabat, & constitutionē proximā de spiritu sancto, eiusdē eum esse substantiæ & honoris cum patre & filio, prorsus repudiabat. Quum uerò nōnulli ex Gallia & Venetia, atque item alij, consiliū cœptumque eius indicassent, permulti ex gente omni Occidentē incolente episcopi, Romā conuenere: atque ibi, certā esse, in primisque coli debere Nicænā fidē, actionesque Ariminensis conuentus illi cōtrarias nullius momēti esse censuere: propterea quod ibi Romanus hierarcha nō affuisset, & quòd nō ita multi actionibus eis consensissent: tum autē, quod nōnullis qui & ipsi eò conuenerant, decreta displicuissent: Auxentium præterea & sectatores eius, qui nugari talia auderent, ab ecclesia uniuersali exclusere. Hæc sic acta esse, etiam ostendit ea quæ à Damaso & episcopis qui Romæ conuenerant, ad episcopos Illyricos scripta est epistola. Ea sic habet. Episcopi qui Romæ in sacro concilio cōuenere, Damasus & Valerius, & reliqui: episcopis Illyricis, fratrib. dilectis, in Domino salutē. Persuasum habemus, professionem fidei nostrę sanctā, doctrina Apostolorū fundatā, ea cōplecti, eaque populo proponere, quę à patrū decretis nullo modo dissonāt. Neque enim aliter Dei sacerdotes sapere atque sentire cōuenit, à quib. æquū est sapiētes erudiri. Verū patrū in Gallia & Venetia relatione, quosdam hæresi nauare intelleximus. Quod quidem malū nō solū, sed etiā si quæ per imperitiā & simplicitatē nōnullorū ueris & genuinis interpretationib. cōtraria inducātur, episcopos obseruare cōuenit. Cauēdū sanè, ne per eos qui uarias doctrinas cōminiscunt, in lubricū seducamur: ac potius, quotiescunque illi uariātibus cōsilijs circūferūt, patrū nostrorū à nobis sententiæ sunt retinēdæ. Auxētius quidem Mediolanensis, præcipuè hac de causa damnatus est. Æquū aūt est, omnes Romani orbis doctores consentientes esse, neque disidentib. inter se doctrinis fidem cōtaminare. Et profectò quum primùm hæreticorū improbitas, sicuti nūc maximè (quod utinā abesset) Arianorū etiā blasphemia uigere cœpisset, delecti patres nostri trecenti decē & octo', Nicææ disquisitione ac deliberatione habita, murū hunc aduersus diaboli armaturā cōstituerunt, atque antidoto seu remedio

Concilium Romanum eius gratia coactum.

B

Acta concilij eius.

Scriptum Damasi & aliorū episcoporū, de Rom. Synodi decretis.

Episcoporum est doctrinas ecclesiarum diligenter obseruare.

Patrum sententiæ retinendæ. Doctorū consensus in orbe Romano.

Fides Nicæna Catholica est.

hoc

A hoc letale uenenũ propulerunt, ut patrẽ & filiũ unius diuinitatis, uniusq; uirtu-
„ tis, atq; adeò rem unã esse credamus. Oportet aũt, & spiritũ sanctũ eius esse sub-
„ stantiæ, persuasum habere. Qui uerò aliter sentiat, eum alienũ esse à cõsortio &
„ cõmunione nostra iudicauimus. quod quidẽ salutare decretũ, & deliberatione
„ seu sanctionem adorãdã, polluere nõnulli uoluerũt. Verùm ab ipso statim ini-
„ tio, per eos qui Arimini sanctionem eã rebus nouis immutare, & cõtrectatione
„ sua deprauare coacti sunt, hucusq; res * correcta est: ut illi alia quadam loquendi
„ forma subrepticiè deceptos se esse, quam formam patrum Nicænorũ placitis ad
„ uersari ignorarint, fateantur. Neq; numerus eorum qui Arimini conuenerunt,
„ præiudiciũ aliquod, quum synodus ea coacta est, afferre potuit: quum neq; Ro-
„ manus episcopus, * cuius in primis sententiã exquisitã opportuit: nec Vincenti-
„ nus, qui tot annis episcopatum inuiolatè cõseruauit: neq; aliorum hisce consen-
„ tientium quisq; ibi affuerit. Et maximè, quemadmodum diximus, quũ isti ipsi
„ qui fraude circumuenti cedere uisi sunt, meliorem nunc sententiã sequentes, dis-
„ plicere sibi actiones tales sint testificati. Perspicit igitur sinceritas uestra, solam
„ eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apostolorum autoritatem fundata est, perpetua
„ constantia & firmitate, nobiscum etiam ab Orientalibus, qui se ad catholicam ec
„ clesiam pertinere agnoscũt, retinendam esse, & Occidentales eo nomine gloria-
„ ri posse. Opiniamur uerò, breui eorum qui aliter sentiũt, * hac ipsa aggressione
„ episcopalia nomina à communione nostra segregatum iri: ut populus à fraude
„ & seductione eorũ liberatus, respiret. Nequaquã enim multitudinis error corri
„ gi poterit, si ipsi errore eo teneantur. Itaq; uestrę quoq; dignitatis sententia cum
„ omnibus Dei sacerdotibus concordet, in qua uos sanctos & firmos esse credi-
„ mus. Vt autem nos ita credere uobiscum debeamus, mutua quæ nobis uicissim
„ respondeat dilectionis uestræ pietate, literisq; uestris declarate.

Ariminensis Synodi acta reijciuntur.

διαφθόρα.

** οὗ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμην ἐκδέξασθαι.*

Sola Nicæna fides in Oriente & Occidente seruari debet.

** παῦσαι δὲ ἐπιχειρῶν.*

CAPUT XXXII.

B OCcidentales episcopi ad hunc modum eos qui rebus nouis intende-
bant, in partibus eis cõpescuere, inuiolatumq; ab initio fidei dogma
conseruauere, adeò ut perpaucos esse contigerit, qui aliter opinandũ
sibi esse duxerint. Et propè is solus fuit Auxentius. Sed non longè
pòst, ipse quoq; morte est sublatus. Cæterùm eo extincto, de episcopi electione
multitudo est tumultuata: quòd alij hũc, alij illum designarent. Quum igitur in
magno esset discrimine Mediolanũ: pro se enim quisq; consilio cœptoq; ei non
succedente, facturũ se ea minabatur, quæ fieri in turbis eiusce modi solent. Quo-
rum incõpositum motũ suspectũ habens, qui tum consularẽ obtinebat dignita-
tem, gentemq; eam à Valentiniano præfectus curabat Ambrosius, cum multi-
tudine non contemnenda in ecclesiam uenit, atq; ibi quę optima esse censeret, ut
scilicet à cõtentione desisterent, & rem iuxta ecclesiæ leges agerent, suasit. Dein-
de de concordiæ cõmodis eos, & quæ bona pacata cõsilia capientes consequi so-
leant, admonuit. Adhuc ille cõcionabatur, quũ subitò tumultu & seditione so-
pita, in ipsum honestatis & cõcordiæ suasorẽ, omnes episcopatus suffragia con-
ferunt: eumq; ut baptizarẽ, hortãtur, (nondũ enim sacramento eo initiatus fue
rat) & ut episcopalẽ apud eos dignitatẽ suscipiat, supplicãtes orant. Eo enim pa-
cto fore, ut ipsi unanimes sint, & de fide concordent. Atq; ubi ille quidẽ bapti-
smum libenter approbauit, & quoad potuit administrationem sacram distulit,
palamq; adeò rem eam reiecit, & multitudo magis etiã ei institit, neq; se quidq;
de consilio suo, quicquid etiam accideret, remissuram confirmauit, res Impera-
tori Valentiniano renunciaẽ: qua ille audita, precatus primùm est: deinde Deo
gratias egit, qui eos ad episcopale munus uocaret, quos ipse reip. administra-

Auxentij mors. Socr. eo. cap. 30.

Dissidium populi Mediolanensis in episcopo deligendo.

Ambrosius præfectus populi contentionem sedat.

Populus unanimi cõsensu Ambrosium episcopum legit.

Ambrosij baptismus.

Ambrosius electionem eã non approbat.

Res ad Valentinianum refertur.

tioni præfecisset. Et quum inter se & populi uehementem petitionem, & Ambrosij cōstantem reluctationem cōferret, optimè perspexit electionem eius uiri ecclesiæ Mediolanensi ad concordiam retinendam bono esse. Quapropter, quamprimum initiationem & consecrationem eum suscipere iussit. Simulatq; autem diuinū baptismum subijt, & caput cōsecrationi subdidit, plebs uniuersa ad concordiā redijt, & tranquillitas ecclesiæ reddita est, quæ quidem tempore multo propter malā Auxentij administrationem dissensione periclitata fuerat. Quoniam uerò rebus hisce agēdis, modis omnibus optimus affuit Imperator, talem Seruatori Deo is concinuit hymnum. Gratias tibi, inquiens, ago omnipotens Domine & Seruator noster, quòd huic uiro ego quidem corporum, tu autem animarum curam commiseris, & iudicij mei calculum æquum esse comprobaris. Porrò Ambrosius non multo pòst perquàm liberè cum Imperatore collocutus, res quasdam non rectè à magistratibus actas reprehendit. Atq; Imperator: Hanc ego dicendi libertatem tuam, ait, iamdudum noram: & quum perspecta mihi ea esset, non modò non inhibui, uerumetiam suffragio meo electionem tuam, ut episcopus fieres, adiuui. Perge itaq;, sicuti diuina iubet sanctio, sanare animarum nostrarum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambrosius & uita & doctrina, tum autem egregio in ecclesiam ardore fuerit, & quā uiriliter atq; diuinè episcopatum gesserit, multa admonendi libertate apud præcipuos magistratus tempestiuè usus, in sequenti dicetur libro.

Imperator Ambrosiū episcopatū suscipere iubet.

Ecclesiæ cōcordia restituitur.

Valentinianus de Ambrosij electione Deo gratias agit.

Ambrosius episcopus Valentinianū imperatorem de magistratuū iniquitate admonet.

Gratum id est imperatori.

Optimi episcopi exemplum Ambrosius.

A

CAPUT XXXIII.

EA tempestate, quòd Sauromatæ Romanam ditionem, eamq; Imperij partem quæ ad Occidentem uergit, excursionibus uexarent, Valentinianus cum ingenti belli apparatu aduersus eos est profectus. Atq; illi tantam Imperatoris expeditionem formidantes, legatis missis pacem ab eo petierunt. Quos ubi deformes esse uidisset, an uniuersi tales essent Sauromatæ, interrogauit. Et quum illi dixissent, optimos quosq; qui & genere & forma prę̄starēt, ab eis legatos solere mitti: ira atq; furore multo correptus, Grauia pati dixit, & maximè infortunatū esse, quòd ad tēpora sua peruenisset Romanorum imperium, si Sauromatę, gens tam barbara & informis, in qua reliquos isti excellerent, sedibus suis cōtenti esse nollent: sed confidentia tanta impulsi, ditionem suam percurrerent, & bellū titillatione quadā illecti Romanis inferrent. Et quum ita indignarēt, & magnopere uociferarēt, nimia uocis intentione conuulsa in eo esse interiora uiscera, uenamq; & arteriā quandā ruptā dicunt, unde sanguine plurimo profuso uita eū reliquerit, in castello quodā *Germaniæ, cui Brigitio nomen fuit, decimoseptimo mensis Nouēbris die, quū quinquagintaquinque propè annos natus esset, & †tredecim annis imperiū bene admodum & præclarè administrasset. Eo uerò patrio monumēto illato, sexto die pòst, qui in Italia fuit exercitus cognominem ei filiū iuniorem Valentinianū Imperatorem, in oppido Italiæ Aquinate renunciauit. Neq; ita multo pòst, Imperatores quoq; Gratianus frater & Valens, suffragio suo imperiū eius cōprobarunt. Quamuis id primùm molestè tulerint, uidelicet quòd milites sine eorū iussu, imperialia ei tribuerint insignia. Illud quippe notandū est, iuniorem hunc Valentinianum magno Valentiniano ex Iustina progenitū esse, quam uiuēte adhuc priore eius coniuge Seuera uxorem superinduxit. Causa earum nuptiarum hæc fuit. Iustinæ huic pater fuit Iustus. Hic Cōstantij temporibus Picenū prouinciā habens, in somnis sibi ipsi uisus est, quemadmodū dicitur, Imperialem purpurā dextro femore

B

Valentinianus Sarmatas à finibus imperij sui repellit.

Legati Sauromatum, homines deformes, pacem ab eo petunt.

Memorabile Valentiniani dictum.

Eiusdem obitus.

**Nicephorus hoc loco pro Germania Gallias habet. Sed animaduertere est, eū alijs quoque locis Germanorum nomen non usurpasse, sed pro eis Gallos posuisse.*

† Alij dicunt undecim.

Socr. eo. cap. 31.

Valentinianus iunior Imperator lectus quadrimulus.

Valentinianus iste Iustinæ filius.

Digamia Valentiniani senioris.

Iustinæ pater Iustus, Piceni agri præfectus.

Eutropius scribit, Sauromatas se per Pannonias in ditionē Ro. diffudisse, eamq; uastasse. Idem, Brigitionem Quadorum oppidum esse dicit. Quados autem nonnulli hodie Austriacos, nonnulli Silesios fuisse opinantur. Quòd si posterius hoc uerum est, in oppidum Brigam, ut nunc dicitur, Valentinianus mortuus fuerit.

A femore gignere. Somnium id simplici animo ab eo expositũ, sermonibus deinde multorum diuulgatum est, nec multo pòst ad Cõstantij quoq; peruenit aures, qui ex uisione ea Imperatorem illum progeniturũ esse coniectans, immisso percussore caput illius rescindi iussit. Porrò filiola eius Iustina, quum ei patre orbatæ res duræ essent, uirginitatis tamẽ florem cõseruauit. Deinde uerò in noticiam Seueræ Imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per continuam consuetudinẽ in amicitiã quoq; eius est admissa: atq; ea quum magis atq; magis familiaritate cõfirmata esset, tandem etiam in lauationis communionẽ se insinuauit. Et aliquando simul lauantẽ quũ eam Seuera inspexisset, quãuis fœmina esset, forma eius usq; adeò est capta, ut de ea etiam marito Imperatori diceret: tã præstantem scilicet Iusti filiæ esse formam, ut ipsa quoq; florem pudicitiæ & uirginitatis eius adamarit. Imperator Seueræ uerbis ictus, consiliũ suum secũ ipse celauit. Nam & Iustinam ipsam ducere, & utramq; legitimam habere uxorem constituerat. Itaq; legem †publicè promulgat, ut cuicunq; libitum esset, duas legitimas uxores habere liceret. Ita simul & lex ea in urbibus omnibus proponitur, & Iustinam Imperator in regiam suam uxorem inducit, eodemq; cum Seuera loco honorificè habet. Atq; ex Seuera quidẽ Gratianum antea Valentinianus susceperat, quem etiam Occidentis Imperatorem dudum declarauerat. Iustina autem Iuniorem Valentinianum ei genuit, quem exercitus, sicuti dixi, præter duorum Imperatorũ fratris & patrui sententiam, Imperatorem esse iussit. Huic tres quoq; fuere filiæ, Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ cœlibatum in uita sunt cõplexæ. Gallam uerò postea Theodosius magnus uxorem duxit, ex qua ei Placidia filia prognata est. Nam Honorium & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quam prius legitimè sibi coniunxerat, quàm imperium ipsum susceperit. De Theodosio autẽ, atq; eius filijs, tempore suo dicetur.

Somniũ impr rium portendens. *Iustus Constantij iussu cæsus.* *Iustina eius filia in familiaritatem Seueræ Imperatricis peruenit.*

Valentiniani senioris lex bigamie. *Valẽt. uno eodẽq; tempore bigamus.* *Iustinæ filiæ tres.* *Galla secũda Theodosij magni uxor.* *Theodosij liberi.*

† Videm ante hac, Iulius Cæsar legẽ latam uoluit, ut uxores liberorum quærendorum causa quas & quot ducere uellẽt, liceret; propter impudicitiam suam scilicet & adulteriorum infamiã: omnium mulierum uir, & omnium uirorũ mulier. Sueton: Populosas fore tali lege Rom. Imperij terras causatus est, perinde atque barbarorum regiones, apud quos polygamia coleretur. Eutrop. Procopius sanè Cæsariensis alicubi monogamiam plurimum detrimẽti Romanis ditionibus attulisse scribit.

CAPUT XXXIIII.

B SEd enim ex Occidente rursum ad Orientis res transeamus. Atq; ubi prius de ecclesiasticis philosophis, ita ut pollicitus sum, dixero, (magnus enim tum, & haud scio an alio itidem tẽpore unquã, eorum prouentus fuit) ad prophana progrediar. Atq; morti impij Valentis aliquantum cum delectatione immoratus, finem etiam undecimo huic historiarũ tomo imponã. Verumenimuerò, quæ initia monasticę uitæ institutũ habuerit, & qui nam eius ueluti patres & duces extiterint, in Maximi Cõstantini, deinde etiã in filij eius Constantij historia cõmemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutychiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Parthenio hierarchis, edendis miraculis claris, quum historiam de Constantino scriberemus, egimus. Antonij autẽ discipulos, duos uidelicet Macarios, Pambo, Paphnutiũ, Apollonium, & Anub, in Constantij res gestas cõiecimus. In quibus etiã Ægyptios monachos celebrauimus, qui in Sceti & Tabennesio sunt philosophati. Præterea qui in Syria & Palæstina uirtutem pijs exercitijs meditati sunt, quiq; in Ponto, & Europa, & Italia ipsa angelicam duxere uitam: atq; item alios qui sapientes quidẽ & religionis nostræ fuere, fidei tamen doctrinã sanam ad finẽ usq; nõ cõseruarũt. Hoc autem loco eos qui postea uiguerunt, persequemur, qui quùm patres priores illos habuere, tum patres ipsi multorũ secundũ Deum filiorũ extitere. Eos in cõpendio, quantum mihi eorum res cognoscere licuit, breuiter percurrã. Imperij istius tempore, secundum eos quos antea diximus Dei amantes uiros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donũ, & rerum quæ multis ignotissimæ sunt cognitionem

De sanctis monachis.

Ioannes monachus Aegyptius. Sozom. eo. cap. 28.

dorem faciens, afflictiones autem & erumnas pro fide non grauatè ferens. Flauianus uerò, qui & ipse ex nobilitate erat, ueram pietatem generis claritati longè quoque præposuit. Is ueluti quidam ludimagister, Diodoro ad sacrum pietatis * quinquertium instructo affuit. atque in ecclesijs quidem ille concionari non potuit, quòd iunior adhuc ad sacerdotij gradum non conscendisset: sed non pœnitendum enthymematum seu argumentorum, atque ex scripturis depromptarum sententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant, suppeditauit. Et illi quidem aduersus Arianos blasphema uerba iactantes, cõtinuè arcum intendebant: hic autem ueluti ex pharetra quapiam, sic ex sapienti mente sua, frequentia sententiarum tela subministrabat. Et in ecclesia, quemadmodum diximus, non docuit: domi uerò & in publicis disputationibus impiorum retia disrumpit, & nihil ab aranearum telis differre ostendit, quas ipsi irrefragabiles esse putabant, quæstiones atque propositiones.

Flauianus, quòd nondum per ætatè presbyter esset, & in ecclesia nõ doceret, Diodoro & alijs doctoribus argumenta contra Arianos suppeditauit.

πεντάθλῳ ἀσκητῇ.

CAPUT XXV.

NOn parum uerò illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, insigni uita præclarus ille Aphraates, quam sapiens Theodoritus in uolumine * Dei amantium historiæ conscripsit. Nam & hic quieto uitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit: & monasticum relinquens tuguriolum, ouilis Christi curam gessit: & multo diffluens sudore, lupos undique ab eo repulit. Cæterùm quàm locuples uirtute fuerit, & quæ suprà captum hominis fecerit, is quẽ diximus liber, euoluere eum uolenti, ostẽdet. Ego uerò unum quiddam illius actorum huic loco accõmodatũ, recensendũ in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialẽ Antiochiæ domũ præterlabitur. Porticus aũt quædã maxima duorum culminum, in parte meridionali ad urbis mœnia, prælatis turribus utraque ex parte conspicua, est extructa. Inter Imperiales ædes & amnem uia est, quæ per portã quæ isthic est euntes excipiens, in uicinos suburbanos agros deducit. Hãc uiam aliquãdo diuus insistebat Aphraates, ad fidei gymnasium iturus, & ouibus Christi congruẽs pabulum allaturus. Eum è superiore loco porticus prospectans Imperator uidit. Sisyra enim seu ueste ex ouiũ uillosis pellibus consuta amictus, & senio multo confectus, celerius tamen currebat. Et quidam imperatori, hunc esse Aphraatem illum, ex quo totius urbis multitudo penderet, dixit. Et ille è porticu uirum sanctũ interrogans, Quò nam, inquit, uadis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus, respõdit. Atqui, Imperator intulit, domi te, qui leges monachorum sequeris, manere, ibique quietè considentem hoc facere oportuit. Tum diuinus senex perquàm sapienter ait: Rectè tu quidem, ô Imperator, dicis me id facere debere: facturusque id adeò constanter fueram, si pax Christi ouibus esset. Sed quum multa quędam insanię caligo loca omnia occuparit, & maximus insuper subrepat timor, ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilanientur: necessitas mihi quoque incumbit, ut uigilem, omnemque funem mouẽã, ne quod grex Christi capiat detrimentum. Agè enim, ô Imperator, si puella essem domi in conclaui abdita, fusos manibus tractans, & lanificium meum curans: atque alicunde subitò conspicerem flammam exortã, & omni ex parte paternæ domui circunfusam, fœdo incendio eam iamiam consumpturã, quid me facere oporteret? dic, te per Deũ oro. Vtrum'ne me sic sedere, & penates patrios cõflagrantes despicere, ignemque proserpentem expectare: an cõclaui statim relicto, sursum & deorsum currere, aquam in manibus habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis sanè scio, dicturum te, faciendum mihi esse, quod & sagacis sanæque mentis puella faceret. Id ipsum uerò nunc quoque fieri debere existimo. Quum tu enim quasi

Aphraates monachus uitam theoricam utilitati Christi ouiũ, necessitate flagitãte, posthabuit. Theod. eod. cap. 26.

ἐν τῇ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

B

In nullo nõ cõuẽtu olim Christiani pro Principib. suis orarunt.

Mira modestia simul & grauitate Valẽti Aphraates, necessitate se coactũ, monastica uita relicta, orthodoxos docere & cõfirmare, ostẽdit: & eiusdem impiã tyrannidẽ perstringit.

fulmen quoddam in paternam domũ nostram incideris, & ueriorem pietatem omnem igne uastes, undiquaq; cicumcursamus, flammam gliscentem extinguere satagentes. Hęc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas usq; progressus, silere eum coegit. Ex cubicularijs autem Imperatoris quidã, qui sanctum uirum propter animi temeritatem grauius tractauerat, in balneum cõfestim ingressus, ut Principi lauationẽ præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapsus, ibi uitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tempus quærens, alijs causam eius rei inquisitam sibi renunciare præcepit. Qui quum eò uenissent, & omnia circumspexissent, illum in calidis undis morte frigida peremptum repererunt. Quod ubi Imperator cognouit, opus id quidem petulantis Aphraatæ sancto illatæ iniuriæ & contumeliæ esse, rectè arbitratus est. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonẽ, retinuit animum. Et perinde atq; fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam est contra ueram pietatẽ concitatus. Eadem tempestate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoq; solitudine relicta, Antiochiam uenit. Quum enim mendacij artifices, Ariani inquam, per sycophantiã uirum sanctum traducere conarentur, ueluti factionis eorum esset, & dogmati Ariano consentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, ueritatis lumina, Acaciũ illum qui postea Berrœensem ciuitatem sacrorum antistes optimè administrauit, ad celebrem illum uirum cum huiusmodi optatis misere, ut multorum millium hominum misertus ueniret, & quum aduersariorum redargueret mendacium, tum ueritatem liberè confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ uir iste semel atq; iterum Antiochiam adueniens mirificè peregerit, Dei amantiũ historia quemuis edocebit. Quòd uerò urbs tota opera ipsius ad conuentum se & cœtum ueritatis contulerit: neminem non certò nosse puto, qui rectè res humanas dijudicare consueuerit. Opera nanq; præter opinionem hominum edita, omnes omnino ad se pertrahere, eandemq; cum eorum autore sententiam complecti, persuadere solent. Iulianum porrò præcipua quædam & rationem superantia miracula perfecisse, non nos solum, sed etiam ueritatis accusatores testantur. Idem uerò Antonius ille monasticæ autor uitæ Constantij temporibus fecit. Posthabita enim quandoq; solitudine, Alexandrinam urbem ubiq; perambulans, uerbis clarioribus omnibus est attestatus, Athanasium quidem ueritatis esse propugnatorem, & Apostolicorum dogmatum defensorẽ: qui uerò Arij rabie affecti essent, à ueritate ipsa longè aberrare. Adeò rem ipsam rectè putãtes diuini illi uiri, tempori cuiq; munia sua tribuerunt, quando uel quietiorem uitam complecti, uel solis relictis locis degere in urbibus deberent, minimè ignorantes.

Subita morte cubicularius imperialis, ob male tractatũ Aphraatem, mulctatur.

Valens induratus Pharao.

Iulianus eremita quoque Antiochiã uenit, ab Ecclesiæ præpositis accitus.

Acacius Berrœus episcopus.

Theod. eod. cap. 27.

B

Iuliani miraculis Antiochena ciuitas ad orthodoxiam est reducta.

Antonius itidẽ sub Constantio Alexandriam uisere, & catholicos confirmare solitus.

CAPUT XXVI.

Talia impius Valens Antiochiæ quoq; egit. Transeundum autẽ hinc ad ea quæ Alexandriæ sunt gesta. Quietem siquidem in Ægypto Ecclesia fuit, Athanasio superstite, ob eas quas suprà narrauimus causas. Multitudo nanq; ea, quæ ueram pietatem sibi sequendam statuerat, Arianam phalangem superabat: idq; propter suum erga Athanasium amorem. Et quum ea esset ardentior, & ad seditionẽ mouendam propensior, metum de se præbuit, ne tumultu concitato, respublica detrimento mactaretur. Proinde diuina quadam prouidentia immunis à grauibus malis Alexandria permansit, tantisper dum ueritatis propugnator superfuit Athanasius. Vbi aũt ille post pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad quadraginta & sex annos episcopatu cũ gloria magna functus discesit: Petrus, uir optimus & clarisimus, in functionem eius succesit, suffragio quidẽ primùm

Alexãdriæ sub Athanasio Ecclesia quieta fuit, eo præsente.

Athanasij mors.

Petrus eius successor.

Vnanimis omnium ordinum in episcopo creando electio.

beati illius capitis, deinde etiam episcoporum prouinciæ eius uniuersorum, totiusq; cleri & eorum qui Alexandriæ primos honores & magistratus gerebant, uotis & calculis, plebe etiam cuncta faustis acclamationibus consilium id perquàm libenter confirmante. Particeps enim diuturnorum sudorum Athanasij fuerat, nunquam à magno illo uiro uel domi uel peregrè discedēs, uarijsq; cum illo periculis colluctans. Quapropter quicunque erant finitimi episcopi, & qui tranquillam uitam sectabantur, monasticas relinquētes palæstras, maximè hoc egerunt, ut Petrus in illius locum substitueretur. Postq; autem is sacrā recepit se- A

Præfectus Ægypti Palladius Petrum in carcerem conijcit.

† [illegible]

dem, nulla interposita mora gentis eius præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu, ecclesiam circumualuit, & Petrum exire iussit. Quod nisi faceret, se illum uel inuitum inde eiecturum esse, minatus est. quod quidem ille fecit, quum uoluntati Imperatoris morem gerens, tum maximè impietati ipse suę † ius suum tribuens. Quòd nanq; ex idolorum nefaria superstitione penderet, splendidè se festum diem acturum esse putabat, si ueræ pietatis nauem in tempestatem conijceret. Ac primùm quidē Petrus in carcerē inclusus est: postea autem profu-

Idem Romam ad Damasum episcopum cōfugit.

giens, quum scapham cōmodè nactus esset, Romam ad consentientē sibi eius urbis episcopū Damasum traiecit. Et breui pòst Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ præerat religioni, tempus oportunum nactus, consilium inuenit, ut Alexandriam ipse iret, & ecclesias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quum Imperatori quoq;

Euzoius Antiochenus, & Magnus imperatoris quæstor, Palladio adiuuante, Lucio Ariano ecclesiā tradūt.

** [illegible]*

† [illegible]

placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cū satellitio multo, & militari quæ eum sequebatur manu sanè quàm frequenti profectus est, atq; unà cum eo Magnus Imperatoris * quęstor. Habebāt n. ab Imperatore ad præfectum prouinciæ Palladium mādatum, ut is quacunq; in re opus esset, Lucio & Euzoio non deesset. Et Petrus quidem, sicuti dictum est, in carcere asseruatus est: postea etiam Ro- B mam nauigauit. At Lucius Arianus in sacram Athanasij sedē est collocatus. Itaque Ægyptij longè grauiores in † exteros animos concepere. Simul atq; enim improuiso aduenerat Lucius, statim ecclesias occupare cōtendit. Atq; ubi plebs contrà niti cœpit, bellum aduersus clericos & sacras uirgines est institutum. Et

Sæua Catholicorum Alexandriæ persequutio ab Arianis eis illata.

† [illegible]

aliæ super alias illatæ calamitates, ecclesiæ Catholicæ sectatores afflixerunt. Perinde enim atq; feræ agrestes gregi Christi Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim captos in uincula coniecere: quos rursum ex uinculis productos, uarijs subdidēre supplicijs. Quidam enim ungulis & flagris bubulis cæsi, quidam ardentibus facibus adusti: atq; alij bonis primùm spoliati, alijs mox sunt affecti cruciatibus. Tormētis uerò tam uarij generis † superesse, admirabile est uisum. Quòd si quis prius uita excessisset, q; tanta mala expertus, aut si ad tolerabilius exilium damnatus esset, fortunatum id, & quod alicui inuideri posset, habitum est. Sed quis exponere possit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidem Sabinus, qui res ecclesiasticas conscripsit, minimè meminit, quòd coniunctorū sibi Arianorum dedecora premere maluerit. Optimè autē ea beatus Petrus, postq; è carcere profugit, in scripto quodam suo tanq; tragœdiam exposuit, & ad omnes ubiq; ecclesias misit. Quod scriptum, quum prius unum saltem nefarium impij Lucij flagitium memorauero, uolumini huic inseram.

CAPUT XXVII.

Ariani in Ægyptijs ecclesijs regnant.

AC Petrus quidē ille admiratione dignus, ad eum modum Romā cōcessit. Qui uerò factionis Arianæ erāt, quantumuis pauci, ecclesijs in Ægypto imperarunt. Nec ita multo pòst, mandatū quoq; ab Imperatore ad gentis eius pręfectū missum est, quod Nicęnæ fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexādria & omni Ægyptia ꝓuincia eijci iubebat. Porrò Euzoius cōfectis Alexādriæ ex sentētia rebus, rursum se Antiochiam contulit,

A tulit. Lucius uerò quemadmodũ mandatũ fuerat, & Ægyptij præsidij dux, cum magna multitudine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hostiliter prædas egit, & infesta signa cõtra monachos solitudinẽ incolentes duxit. Ea enĩ spe erat, si ijs quietem maximè cõsectantibus molestiã turbulenter afferret, in potestate eos sua fore: proindeq; & eos qui in urbibus essent Christianos, à se deuictum iri. Quandoquidẽ multi ea tempestate uenerãdi in Ægypto & Thebaide uiri monasterijs præibãt, Arij opinionẽ maximè auersantes. Quos plebs ipsa sequuta, ut eadẽ cum illis de religione sentiret, maximi faciebat. Neq; enim illi de dogmatib. nugari uoluere, ac ne potuere quidem. Penes eos aũt ueritatem esse arbitrati sunt, quorũ preces Deus exaudiret, miraculorũ edendorũ facultatem eis tribuens, & qui fidei uerbis uirtutis facta tanq; testimonijs cõfirmarent: quales tum monachorum duces fuisse nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus. item Pãbo, & Heraclidẽ illum, qui optimè ab Antonio magno uirtutis & Ægyptiorum monasteriorum antistite sunt eruditi, & alios eiusdem discipulos. Et quum Lucius secum ipse reputaret, fieri neutiq; posse ut res Arianorum in tuto essent, & ipsi uniuersalem sibi Ecclesiam subijcerent, nisi eos qui inter monachos summi essent, in sententiã suã pedib. ire cogerent, rem eã est aggressus. Et qa suadendo nihil efficeret, ad uim se cõuertit. Itaq; armati nudis, & q ne manum qdem defendendi causa extendere uellent, ingruentes * miserãdũ in modũ eos afflixerũt, ita ut cladem illis illatã uerbis exponere nõ sit. Postremò tamen cœptũ id frustra fuit, q oẽs parati essent iugulũ inclinatũ gladijs pbere: & si opus esset, mori potius alacriter, q aliqd de Nicænis decretis mutare. Fertur uerò & illud, quũ impetum imminentiũ militũ expectarent, quendã apud eos fuisse ex pedib. pter articulorũ cõuulsionem [a] adeò laborãtem, ut illis insistere nõ posset, sed scipionib. quibusdã illorũ uicem & usum expleret. Hũc illi oleo unctũ in nomine CHRISTI, quem Lucius persequeretur, surgere, & domũ ire iusserunt. At ille exiliens, statim iter perfecit, eadem prorsus cum monachis istis colenda esse prædicãs, quib. Deus Luciũ accusantibus gratiã suã cõcederet, & aurẽ tã benignè pberet, ut se tã diuturno morbo liberarint. Verũ ne ijs qdẽ ipsis reb. eis cõsilij cœptiq; sui pœnitentia incessit. [b] Noctu enĩ hos oppressos atq; cõprehẽsos in insulã quandã circũcirca lacu ingẽti circundatã miserunt, quã antiquitùs homines superstitionis dæmoniacæ, q doctrinã nostrã prorsus nõ audissent, incolebãt. Erat aũt adhuc ibi perniciosi & pestiferi dæmonis antiquissimum delubrum, cuius cultu etiãnum maximè tenebãtur. Postq autẽ insulã attigerũt, sacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos uenit. Quæ ubi cursu & clamore indecẽti ad eos cõtenderet, insulæ incolæ nouitate eius rei consternati, eã sunt sequuti. Vbi uerò ad nauem, qua diuini illi senes ad litus appulerant, accessit, dæmoniũ illã conuellens humi proiecit, & magno per illã clamore edito obseruauit: Quidnã, inquiẽs, ad nos uenistis, magni Dei ministri? Insulam nãq; istã iamdudũ nos absq; molestia & turba omni tenemus, & omnib. propè hominib. ignoti, & lacub. istis circũuallati hic latemus. Quod si deinceps uobis hãc regionẽ incolere uisum est, libẽter decedemus. Talia dæmon per puellã uociferabat. Qui simulatq; ab illis increpitus silere iussus est, puella e uestigiò cũ pudore & modestia ad seipsam redijt. Et pater eius atq; insula omnis cũ incolis uniuersis Christianismũ suscepit: templumq; quod ibi erat, repurgatũ, atq; in ecclesiã transformatũ, CHRISTO dedicauit. Ea res quãprimũ Alexandriã renunciata, Lucio nõ parũ attulit mœroris. Factũ enĩ inde est, ut non solũ alienorũ, uerũetiã populariũ suorũ odiũ incurreret: perinde atq; is, q nõ cum hominib. sed cum ipso prorsus Deo bellum gereret. Itaq; occultè statim, ut Macarij ad studia sua & in solitudinẽ redirẽt, præcepit. Satis quidẽ hæc crudelẽ Lucij impietatẽ indicãt.

Marginalia (left): Hoc nostra ætate homines plebij non faciũt. — In his Theodoritus fuisse scribit duos Macarios, & Isidorum. lib. 4. cap. 21. Theod. eo. cap. 21. — b. Sãcti quidam monachi ab Arianis in insulam Ægyptiã ad idololatras deportati. — Miraculo tali insula ea Christianismum suscipit. — Lucius monachos deportatos locis suis restituit.

Marginalia (right): Monachomachia Arianorũ. — Plurimi in Ægypto monachi Catholici, quorum fidem uulgus hominum est imitatum. — * ἄστυ. — Lucius, quòd plebem ex sententia sanctorum monachorum pẽdere sciret, armis eos ipsos monachos in opinionem suam cogere contendit. Sed nihil efficit. — Sozom. eod. cap. 20. — [a] Valẽs impietatem quam dudum meditatus fuerat, opertib. explens, legem tulit, ut monachi militarẽt. nolẽtes, per tribunos & milites fustibus interfici iussit. Eutrop. — a. Monachi Catholici hominẽ claudũ olei unctione & precatiõne sanãt, in flagrãti persequutionis ardore. — Hic illi sacerdotis idololatræ filiam dæmoniacam plaga sua liberãt. Dæmon magni Dei ministros agnoscit. — Lucius tanquã θεομάχος, & Dei inimicus, etiã apud suos graui laborat inuidia.

Exactius tamen animi eius inhumanitatẽ diuini Petri literæ declarant: quarum **A** ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accõmodata sunt, ex eis decerpam, & historiæ adijciã. Scribit aũt ad hũc modum.

CAPUT XXVIII.

Petri Alexandrini scriptũ, de Lucij summa in Catholicos apud Alexandriam crudelitate.

PAlladius gẽtis præfectus, quũ ethnicus & gentilis superstitionis esset, atq; ad pedes simulacrorũ semper prouolueretur, & q̃ sœpe antea bellum aduersus CHRISTUM meditatus esset, ea quã diximus multitudine contracta, impetum in ecclesiã fecit, perinde atq; barbaros subiugare pergeret. Tum sanè, tũ res pessimę sunt admissę: quas quũ dictare tantũ uellẽ, q̃ memoria earum dolorem mihi renouaret, ingentem uim lachrymarum emisi. Ac diu profectò in eo luctu permansissem, nisi diuina cogitatione mœrorẽ cum laxauissem. Postq̃ nanq; in ecclesiã quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit, pro sacris uerbis *acclamationes faustas simulacrorũ, pro diuinarũ scripturarum lectione impuros manuũ plausus, & infractas fœdasq; uoces edidit. Cõtra CHRISTI uirgines eas cõtumelias euomuit, à quib. proferẽdis lingua abhorret: turpe eñ est eas proloqui. Atq; si quis sanæ mẽtis eas modò audiat, aures obstruat, & surdus potius fieri optet, q̃ ut ipse tam fœdorum uerborũ auditor sit. Sed utinã uerbis cõtenti, uerbis saltẽ sæuijssent, & factis ipsis uerborũ impuritatẽ nõ superassent. Perferri eñ ab eis qualecunq; etiã conuiciũ facile potest, in quib. Christi sensus & diuina doctrina est. Isti igitur ipsi qui sunt uasa iræ, pręparati ad interitum, nasum deprimẽtes, † sonitũ impudicũ narib. eundẽq; ingentẽ, perinde atq; (ut ita dicã) ab aquarũ fistulis emiserũt, & uestẽ sanctarũ CHRISTI uirginũ, quarum uitæ institutũ typum atq; formã sanctorũ expressam refert, dilacerarũt: atq; ut natura ipsa fert, nudas eas per urbẽ omnẽ ueluti in triumpho duxerũt, lasciuè atq; impudicè, quo placitũ esset modo, eis illudẽtes, & (fera prorsus & inaudita, quæ fiebãt, erãt) publicitus ita nudatas circũagentes. Ac si quis earũ propter rei **B** indignitatẽ misertus, blãdis admonitionis uocib. usus factum inhiberet, is uulnere inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ uirgines uiolẽtam corporis cõstuprationẽ sustinuerũt, multæ clauis in caput diuerberatæ ore hiãti obriguerunt, quũ qdẽ corpora quoq; iustæ sepulturę mãdari nõ permitterẽtur. Quapropter ad hodiernum usq; diem parẽtib. adhuc miserè uociferãtib. multa corpora non reperiuntur. Verũm qd ego parua hæc, si cũ magnis alijs cõferas, cõmemoro? Quid his immoror, & nõ potius ad ea q̃ maioris sunt indignitatis, statim trãseo? quę uos, sat scio admirabimini, & diutius nobiscũ cõsternabimini, ad DOMINI erga genus humanũ amorẽ & benignitatẽ, q̃ nõ res simul uniuersas prorsus cõminuerit, obstupescẽtes. Quæ nãq;, iuxta id quod scriptũ est, neq; facta sunt, neq; audita in dieb. patrũ nostrorũ, ea in ipso sanctiore sacrorũ altari peregerunt impij. Nã ueluti in proscenio ludorũ dissolutorũ, ut puer sexũ masculi abnegãs, & mulieris expetẽs, stibio (sicuti scriptũ est) oculis perunctis, & fuco facie rubricata, quemadmodũ q̃ apud eos sunt simulacra, habitu muliebri, in ipso sanctiore altari, ubi descẽsum Spiritus sancti inuocamus, cõuersione scitè in orbem facta, huc atq; illuc manib. gesticulãs saltaret, fecerũt: prolixè admodũ ridẽtes, atq; nefarias uoces addẽtes. Alij aũt & hoc ipsum factũ nõ satis ad obscœnã temeritatẽ esse putãtes, & q̃ iã patrata fuerant decora potius q̃ nefanda existimãtes, ex ipsis quẽdã obscœna fœditate notissimũ, ueste detracta, & pudẽda etiã corporis parte, prout naturę fert habitus, nudata, ecclesię throno imposuerũt, & fœdũ cõtra CHRISTUM cõcionatorẽ appellarunt. nã pro diuinis uerbis turpitudinẽ ꝓtulit, pro oratione graui & sancta impudicã lasciuiã, pro pietate impietatẽ, ac tẽperantia fornicationẽ, adulterium, masculorum concubitũ, furtum, cibum & potum unà tum alijs eiusmodi ad uitam utilia & cõmoda esse docens. Quum hæc ita se haberẽt, & ego ex ecclesia secederẽ (quomodo enim id nõ facerẽ, quũ ibi militaris

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata ecclesiam Theonæ occupat.

Militum insolentes uociferationes.

* *εὐφημίας.*

Cõtumeliæ eorundem in sacras uirgines.

Horrenda petulantis militũ impietatis exẽpla.

† *Ronchi.*

Virgines sacræ denudatæ à militibus, per urbem Alexãdrinã probrosissime ductæ.

Puer muliebri habitu in sanctiore templi ara saltãs atq; gesticulans.

Homo spurcissimus nudus in cõcionem productus, fœdissimam in ecclesia orationẽ habuit.

A ris furor obtineret, quũ [a] plebs ad dissolutã licentiam uenalis, quũ largitiones pecuniarũ, quũ ethnicorũ seu gentilium manus maximis nixę pollicitationibus regnarẽt:) successor meus in eam est missus, qui [b] episcopatũ ueluti prophanam dignitatẽ auro redemit, Lucius quidã, Lupi improbitatis & actionum studiosus, nõ rectè sentientiũ episcoporũ consilio, nõ legitimorũ uerũq; clericorũ calculis, nõ populi flagitatiõe, sicuti ecclesiasticæ prodũt sanctiones, lectus. [c] Aderãt aũt ei (simplici nanq; & facili introitu urbẽ ingredi nõ potuit) nõ episcopi aliq, non presbyteri, nõ diaconi, nõn populi caterua: nõ cũ monachi hymnos & laudes ex scripturis concinentes produxere: [d] sed Euzoius affuit, qui dudũ cũm diaconus nostræ huius Alexãdriæ esset, unà cũ Ario in sanctã & magna synodo Nicęæ, ordine motus, præsidẽtia sua nunc Antiochenã uastat ecclesiã. [e] Et ex comitatẽ sib. largitionũ Comes, qui secũ immẽsam militũ multitudinẽ adduxit, omni genere impietatis semper clarus, nomine [f] Magnus. nam Iuliani tẽporib. ecclesiã Beryti, quę Phœniciæ insignis urbs est, incẽdit, quã sub Iouiniano beatę memoriæ principe impẽdio ipse suo restituere est coactus: capite etiã propè plexus, nisi multis deprecantib. Imperator humanissimus ei pepercisset. Cõuenit ergo ex isto, ardorem uestrũ, quem ad uindictã factorũ excitari uelim, existimare, qualia & quãta in Christi ecclesiã, eo ipso quẽ diximus tyranno nobis imminẽte, cõmissa sint flagitia. Simulatq; enim, qui à pietate uestra & rectè ubiq; sentientibus Christianis atq; episcopis sœpius est dãnatus, Lucius in urbẽ iustis de causis sibi infestã peruenit. Non enim solũ, ut insamis ille in psalmis insipiẽs, dicit, nõ est Deus uerus Christus: sed etiã studijs suis & ipse corruptus est, & alios corrupit: blasphemijs quæ in Seruatorẽ ab eis effunduntur, qui creaturã supra creatorẽ colunt, gaudens.

B Quid ni aũt hoc faceret, quũ consimilẽ cũ Græcis obtinens sensum, cultũ audeat exhibere trecẽs promulgato Deo, homo pestilẽtissimus? Nã in ipsius cõspectũ eiuscemodi decantatę sunt laudes: Auspicatò aduenisti episcope, † qui filiũ nõ dicas. Serapis te, cui charus ès, adduxit: patrio sic eorũ idolo nominato. Confestim momẽto nullo prætermisso, is quẽ diximus Magnus, cõiunctissimus illi impietatis socius, et satelles acerbissimus, satrapesq; crudelissimus, collectis q̃ sub eius cura sunt cohortibus, presbyteros & diaconos decẽ & nouẽ comprehẽdit, quorum nõnulli octogesimũ excessere annũ. Atq; eos non aliter atq; in abominãdo quopiã & legib. Romanis aduerso scelere captos, publico instituto iudicio, cogere (Christianorũ uirtutis leges ignorãs) ut patriã ab Apostolis per patrũ traditiones acceptã fidẽ proderent, conatus est. Eaq; re delectatũ iri humanissimũ Valentẽ Augustũ cõfirmauit: Sequimini, ò miseri, magna uoce dicẽs, Arianorũ sententiã: sequimini, & id persuaderi uobis patimini. Ignoscet eñ uobis Deus, etiamsi uerã colitis religionẽ, qui nõ arbitrio id uestro, sed necessitate adducti faciatis. † Necessitati nanq; sua reliqua est defensio: uoluntate autẽ suã cõsultò qdq̃ facientẽ, crimen & accusatio cõsequitur. Quapropter rationes eiusmodi ob oculos uobis ponentes, nullà mora interposita, propensis animis ad partes hasce cõcedite, & Ariano dogmati subscribite, quod nunc nominatim Lucius prędicat. illud persuasum habentes, si dicto Principis audiẽtes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin cõtrà nitemini, carcerẽ, fidiculas, tormẽta, flagra, & coercionem experiemini: & quũ pecunijs simul & possessionibus mulctati, tum patria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidem generosus (si Deo placet) uir, minas charitate temperans, cohortatione simul & necessitate, à pia sententia omnes abducere uolebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis proditionem acerbiorem esse putantes, & rectè quidem, (sic enim res habet) huiuscemodi ei uerbis necessariò, uirtute & animo præsenti, * insidias simul & minas eius refellẽtes, obuiã iere: Desine tandem, desine talib. nos terrere uer- [illegible]

Marginal notes (left):
Petrus episcopus ex eo templo discessit.
Lucius in id inductus.
Introitus Lucij in ecclesiã.
Magnus largitionũ Comes.

Marginal notes (right):
a. [illegible Greek]
b. [illegible Greek]
c. Illegitima episcopatus occupatio.
d. Euzoius cũ Ario Nicææ damnatus.
e. Comitatus, aula, comites siue aulici Imperatoris: qui etiam propterea Comitatẽses dicuntur.
f. Magnus incendiarius.
† [illegible Greek]
† [illegible Greek]
Magnus decẽ & nouẽ presbyteros & diaconos Catholicos captos, iudicio instituto, ad Arianismũ cogere conatur.
Magni suasiones, quibus se sanctos eos uiros flexurum putat.
† [illegible Greek]
Pietatis minæ.
Sanctorum uirorum responsum.
* [illegible Greek]

† πάλαι. νεώτερον.

Defensio luculenta ὁμοουσίου consubstantialis.

** Mihi uidetur hoc loco uox ista Patrē, esse delenda, sin autē est retinēda, sicuti retineri potest, paulò pòst cōiunctio Et, addenda erit. & legendum, Et temporalem aut, &c.*

** χρονικόν, ἢ πρόσκαιρον.*

Ariani ἀπάτορες.

Sancti illi uiri acerbè torquētur.

bis intermitte uana afferre epicheremata & aggreſsiones. Nos ſiquidē neq; † nuperū neq; nouitium colentes Deum, quāuis fluctibus fruſtra tumeſcens deſpumes, & tanq; uiolētus uentus incumbas, tamē ad mortē uſq; in ueræ pietatis dogmatibus perdurabimus: nō inualidū, nō inſipientē, nō à ueritate ſeiunctū credentes atq; colentes Deum: neq; qui aliquādo quidē fuerit * patrē, aliquādo aūt nō fuerit, iuxta impiū hūc Arianū, * temporalē aut temporariū opinātes filiū. Nā ſi, ut furētes Ariani uolunt, creatura eſt filius, nō exiſtens patri ὁμοούσιος cōſubſtantialis, eò etiā ut nō fuerit, redigetur pater, nō ſubſiſtēte ſcilicet filio, nō exiſtens aliquādo, ſecundū ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtēte uidelicet qui ex eo eſt uero (filio) & quidē nō iuxta defluxū germinis (perpeſsioni enim Deus obnoxius nō eſt) quomodo nō amēs & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquando opinatur, quū nō fuerit filius: per quē omnia ut eſſent, ſecundū gratiā, cōſtitere? Noſtri igitur ex orbe uniuerſo patres, à quibus excidētes iſti meritò ἀπάτορες, hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, nō ἑτεροούσιον, hoc eſt, alterius ſubſtantiæ, quod nunc nos dicere cogere uultis, filiū à patre dixerūt, uerùm ex eius ſubſtātia. Quod ſic per piā ſententiā ritè intelligentes, ex multis diuinorū uerborū argumentis ὁμοούσιον cōſubſtātiale ſunt profeſsi. Talia atq; his ſimilia quū dixiſſent, in carcere eos dieb. multis habuit, futurū ratus, ut à pia dimoueret ſentētia. Illi aūt, quēadmodū generoſiſsimi quiq; athletæ, in ſtadio metū omnē extinguētes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortib. patrū factis inungētes, fidiculas etiā ipſas & tormenta pro gymnaſio & exercitio uirtutis habētes, fortiſsimā de uera pietate obtinuere mentē. Atq; eis qui theatrū & ſpectaculū, ut beatus Apoſtolus ſcribit, & ange- B

Tormenta omnia uincūt per patientiam.

lis & hominib. facti eſſent, ſic decertātib. accurrit ciuitas uniuerſa, CHRISTI athletas ſpectatura, qui cōſtantia torquētis quæſitoris uincebāt flagra, & per patientiam tropæa cōtra impietatem ſtatuebant, triumphumq; de Arianis exhibebāt. Quum quidē acerbus iſte inimicus, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos, ſe eis qui in CHRISTVM impij ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormētorum ui & impetu per graues adinuentiones iam defeſſus, populo omni multifariā plo-ratu uario quiritāte, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutā confuſionē manu illa ſua, ad iudicium illos, ſeu potius ad priſtinā præiudicatamq; cōdemnationē, in portū maris uocat, quū quidē more ſuo ſimulacrorū cultores & Iudæi cōtra eos magno redemptos emitterēt clamo-

Heliopolim Phœniciæ deportari per ſententiam iubentur à Mago.

res. Et quia illi in apertā furentium Arianorum impietatē pedib. ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plāgente, ſentētia fertur: Alexādria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, ubi ex habitatorib. omnib. aliquis CHRISTI nomen (ſimulacrorū eīn cultui dediti ſunt oēs) ne audire quidem ſuſtinet. Et euestigiò eis ſcaphā cōſcendere iuſsis, in portu ipſe ſtās (in propinquo eīn, in lauacro publico, cōdemnationis aduerſus eos ſententiā tulit) & ſtrictū oſtentās gladiū, q; eo ſe exterriturū putabat, qui ancipiti mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero cōuulneraſſent, ſic demū ſoluta naui abire iubet: quum nihil rerū neceſſariarum in nauim cōportaſſent, neq; aliquod prorſus exilij ſolamen haberent. Ipſo etiā mari ad tam admirandā & incredibilē indignitatē ſpumis ſuis excande-

Luctus & plāctus Alexandriæ maximus ob tam iniquū iudicium.

ſcente, & (ut puto) factū hoc grauiter ferente, atq; adeò, ut ita dicā, per uirorū eorū ſuſceptionē ſe tā iniquo celeumate polluere nolente. Quare ignorātib. quoq; barbarā prorſus iudicis manifeſtò indicauit ſentētiā. Verè igitur dici poteſt, Cœlū ad hoc factū cōſternatū eſſe. ingemuit nāq; urbs tota, atq; etiā nūc plāgit. Et ij quidē alternis manib. pectora pulſantes, ingentē ſonitū edidere. Alij aūt manus ſimul atq; oculos in cœlū tendētes, de tāta ui ſunt proteſtati, tantūmodo nō dicētes: Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniā quę fiunt, iniqua & cōtra leges ſunt.

A sunt.& omnis hæc uniuersitas fletu repleta est,& cantilenæ miserabiles & planctus totã urbẽ sunt peruagati. Ac derepentè plorãtibus omnibus, lachrymarum fluuius ferè ex undatione sua mare obruens, est obortus. Itaq; quũ is quem diximus in portu astans, remiges tollere,& pandere uela iussit: tum commixtus uirginum & fœminarũ, senũ & iuuenũ ploratus & plãctus, lachrymis acribus implicitus, clamorq; uniuersorum, strepitu suo maris spumãtis infractos fluctuũ aceruos suppressit. Hoc modo quũ illi, quos diximus, Heliopolim, ubi simulacra superstitiosè colunt omnes, (ubi diaboli uoluptuaria uigẽt studia, ubi ferarũ sunt horrenda domicilia: montes enim ex omni parte ad cœlum usque prominentes eam circundãt) naui soluta nauigarent, in media deinde urbe omnes in uniuersum & pro se quisq; miserabiliter uociferando, & uerba luctuosa ingemiscentes edẽdo, lachrymare quoq; edicto præfecti urbis Palladij sunt prohibiti, qui & ipse summoperè idolis addictus erat. Permulti nanq; qui plorabãt, comprehensi, & primùm in uincula coniecti, deinde diuerberati, cæsi & cruciati, ad Phennesia & Procõnesia metalla sunt dãnati, homines propter diuinũ ardorem egregij ecclesię propugnatores: quorũ plures monachi erãt, solos locos per uirtutis & pietatis exercitiũ incolẽtes. Cũ quibus (erãt aũt uiginti & tres) paulo pòst diaconus quidã, qui à dilecto fratre nostro Damaso Romanæ urbis episcopo, ad nos consolatorias simul & cõmunicatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manib. non aliter q̃ insignis quisq; ex maleficis latro, publicè à carnificibus est ductus. Atq; ubi crudelius etiã q̃ homicidę solẽt, est excruciatus, saxisq; & plumbeis uncis in ceruicibus admodũ flagellatus, scapha in mare descẽdit, atq; itidem ut alij signũ diuinæ crucis in fronte impressum habẽs, curę atq; creaturę omnis expers,
B Phẽnesum in metalla, quæ æris sunt, missus est. Insuper quũ quæsitor tenera puerorum excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permansere, cadauera iusta sepultura fraudantes: quũ quidẽ parentes & fratres & cognati, urbs deniq; (ut sic dicã) tota, unum hoc suos sepeliendi extremũ solatiũ sibi concedi peterent. Sed ô immensam prætoris & iudicis, ac potius cõdemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarũt, ne homicidis quidẽ, corporib. eorũ sepultura carẽtibus, cõferunt. Qui bonũ peregere certamẽ, feris & uolucrib. esca proijciuntur. Qui patribus propter conscientiã pro misericordiæ affectu condolẽdum sibi esse statuere, perinde atq; iniustum quid & impiũ admisissent, capite plectuntur. Quænam Romanorũ lex, quæ barbarorũ sententia, in eos qui per pietatẽ patrib. condolerent, animaduertit? Ubi ueterum quisq; unq̃ tam illegitimũ & impium facinus fecit? lusit quondã Pharao Hebręorũ occidi masculos. At inuidia & metus hoc illi subiecit edictũ. Verùm quanto illa uetera, q̃ præsentia hæc, humaniora? Quanto ad optionẽ iniuriæ desiderabiliora? Quanto ad collationẽ iniquitatis meliora? Quãuis uiciositates à seipsis inter se non disgregẽtur. Ea quę dicta sunt, infida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba sunt. Atq; hisce rebus, qui Arianã insaniã cõsectãtur, gloriãtur. Et quũ ciuitas omnis in luctu esset (non enĩ erat ulla domus, in q̃ nõ esset mortuus, sicuti in Exodo scriptũ est) nõ quieuerũt tamẽ, qui insatiabilẽ sibi exercitio ad iniquitatẽ habitũ cõpararũt. Voluntate enim & arbitrio suo ad res deteriores assuefacto, improbitatisq; ueneno ad ꝓuinciales episcopos usq; extẽto, largitionũ comite quẽ diximus Magno satellite etiã ad iniustitiã usi, aliquos quidẽ curiæ iudicũ tradiderũt, aliquib. aũt quib. uoluere modis insidias tetenderũt, omni ex parte oẽs, nihil intentatũ relinquendo, ad impietatẽ q̃si uenari & pertrahere uolẽtes. Sed enim omnia circũeundo iuxta hæresis suę patrẽ diabolũ, quęrẽtes quẽ deuorẽt, quod de summa rerũ desperarẽt, undecim ex Ægypto episcopos, uiros qui à pueris ad senectutem usq; uirtutis

Heliopolis Phœniciæ.

Luctu eo in urbe Alexandrina hominibus Palladius interdixit.

Lugentes pleriq; ad metalla damnati.

Inter eos quoque Damasi Rom. Pontificis diaconus, quũ prius grauiter excruciatus esset.

Sepultura cadaueribus sanctorum denegata.

Cõpati & cõdolere charissimis capitibus, uetitum.

Sæuitia ista crudelitatẽ omnem ueterũ superauit.

Arianorum tyrannis in Ægyptios episcopos.

Ex eis undecim Diocæsaream relegauerũt ad Iudæos.
Egregia episcoporum eorum laus.
Ariani clericos & Monachos Catholicos Antiochenos Neocæsareã Ponti proscribendos curarunt.
† τὰ δὲ ἐγκλήματα δηλοῦν διαμαρτύρ... (Greek note, partly illegible)

tutis & pietatis exercẽdæ gratia solitudinẽ incoluere, doctrina & factis uolupta- A
tes subiugauere, uerioris pietatis fidẽ deprędicare nõ erubuere, pietatis dogma
unà cum lacte imbibere, uictoriã sœpe à dæmonibus retulere, uirtute aduersa-
riũ fregere, & Arianã sectã oratione sapiẽtissima ueluti in columnam incisam tra-
duxere, instrumẽtum feritatis eum quem sœpe diximus habentes, exulatũ in or-
be nostro apud Domini percussores Iudæos in ciuitatẽ Diocæsareã misere. Ve-
runtamen, sicuti Orcus seu infernus, fratrũ morte nondũ expleti, ubiq; terrarum
dementes & stupidi mortales sæuitiæ suæ monumentũ aliquod relinquere sunt
ausi, nobilitatẽ ex malefactis aucupantes. Ecce enim rursum Ecclesiæ Catholicæ
clericos Antiochię degentes, unà cum probatis monachis, qui † eorũ insolentes
actiones testimonio suo confirmarẽt, ubi Imperiales aures querelis contra hos
institutis obtuderunt, Neocæsareã Ponti proscribi curarunt. Qui breui etiã pro-
pter locorũ feritatẽ seu duritiẽ, uità sunt defuncti. Huiusmodi tempus illud exce-
pit tragœdias, silẽtio quidẽ illas & obliuione dignas, sed quę in scripto hoc inser-
tæ, eos redarguerent, qui linguas contra unigenitũ mouerũt: & qui blasphemiæ
correpti rabie, non solũ iaculis petere rerũ uniuersarũ Dominũ contendunt, sed
& aduersus pios eius ministros infestũ & irreconciliabile susceperunt bellum.
Hæc quidẽ diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipse Lucius ad hũc
modum Ægyptũ turbauit.

CAPUT XXIX.

Plerisq; in regionibus Ariani persequentes, eis qui persequutionẽ pertulere inferiores fuere.
Sozom. lib. 6. cap. 21.
In Syria & Antiochia primas tulere.

QVod aũt tum Didymus philosophus in eis regionib. floreret, & alij præclari uiri, & maximè qui ibi erãt monachi, qui & plures & boni cũ angelorũ uiuendi instituto certabãt, Lucius efficere nihil potuit. Quãuis enim ecclesia Ægypti persequutionẽ ferret, longè tamẽ unà cum laude & gloria. Arianos hominum numero superabat. Quod itidem apud Osroenos accidit, atq; item apud Cappadoces. Diuinum nanq; illud amicorum B par, Basilius uidelicet & Gregorius, inimicorũ insultus repellebant. Sola autem in maxima ecclesiastici † ordinis dissolutione erat Syria simul & Antiochia. Plurimi enim ibi Ariani erãt, & ecclesias obtinebãt: Catholici uerò pauciores, quos quidẽ alij Eustathianos, alij aũt Paulinianos uocabãt. eorũ quippe seorsim Paulinus & Meletius cõuentus coegerãt, sicuti antea diximus. Et quũ parũ abesset, quin Antiochenorũ ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arij rabiẽ deflecteret, illorum opera simul & Imperatoris impetũ & factionis eius uim superauit. Nam quodãmodo accidit, ut q; ecclesiarũ administratio penes uiros fortes esset, multitudo ab opinione cõcepta non discederet. Proinde & Scythæ, quia uirum magnanimũ episcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutasse tum feruntur. Gens ea nanq; q̃plurimos habet uicos, regiones, & castella. Atq; in ijs ueluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudine alijs longè pręstantior. Sita ea est in maritima regione Ponti, qui Euxinus dicitur, ad sinistram sinum eum naui petenti partẽ. * Ad eum aũt usq; diẽ, uetus ibi cõsuetudo durabat, ut uni gẽs omnis episcopo parẽret. Eo tempore uerò Britanio eis quidam præfuit. Euenit porrò ut Valens tum eò ueniret, atq; templũ ingressus, episcopo, ut se Arij hæresi cõmunione adiungeret, pro eo atq; solitus erat, suaderet. Generosus autẽ uir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorũ patrum cum eo congressus decertauit. Atq; ubi suasione Imperatorẽ in sententiam suam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in ecclesiam aliã transijt, populo pastorẽ suum sequente. Concurrit eò ferè ciuitas uniuersa, quum Imperatorem ipsum uisura, tum noui quicquam factum iri existimans. Ille solus cum satellitibus suis in templo relictus, factum id non modestè tulit: sed ueluti cõtumelia affectus, comprehendi Britanionem, & in exilium deportari iussit. Eundem tamen breui reduxit.

† ὡς ἀταξίας.
Quales pastores, tales & oues.
Scythæ propter Constantium episcopi sui, religionẽ tũ nõ mutarũt.
** Tomos Scytharum metropolis.*
Scythæ unum habẽt episcopũ.
Britanio Scytharum episcopus contra Valentem Nicænam fidem defendit.
Britanio in exiliũ à Valente actus, sed statim reuocatus.

A xit. nam Scythas metuebat, ne propter episcopi damnationem ad nouas res aspiraret, iracundiam eorũ & fortitudinem perspectam habens. Locorũ etiam situ: quippe qui quasi medius quidam murus, aduersus eius oræ barbaros obiecti essent, Romanorum orbi perquàm necessarios esse sciebat. Atque quidem Britanio Imperatore superior euadens, ad sedem suam rediit, uir honestus maximè, & uitæ instituto præclarus, ut ipsi testabantur Scythæ: ut autẽ semel dicam, clerus omnis & ecclesia in Oriẽte omnis, Imperatoris iram propter religionem est experta. Valens quidẽ tam grauia in Thracia & Cõstantinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cæsarea, adhæc Antiochiæ & in Ægypti ecclesijs patrauit.

Scythæ Ro. imperio cõmodi.

Valens toti Orienti propter Arianismum grauis.

CAPUT XXX.

Occidens à religionis motibus liber.

EGo uerò ab Oriente ad imperij Occidentalis res transibo: quod quidem immune à talibus erumnis perdurauit, propterea quòd eam Romani imperij partẽ Valentinianus administrabat, flagrãti in Nicæna decreta amore nulli concedens, & singularem maximè erga Deum pietatem obtinẽs. Ita ut nihil prorsus siue melius seu deterius sibi de rebus ecclesiasticis præcipiendum, neq; noui quidquã præter ea quæ semel cõstituta essent, introducẽdum duxerit. Excedere nanq; talia explorationem siue cognitionem suam putauit: quamuis princeps alioqui optimus esset, & rebus ipsis imperio se idoneum esse declararit. Etenim tum quoq;, sicuti & antea, quæstio multa per Asiam & Phrygiam orta est, An spiritũ sanctum ὁμοούσιον consubstantialẽ patri & filio profiteri oporteat. Et plurima de tali quæstione usq; adeò erat uerborũ cõtentio, ut nõ minoris momẽti ea haberetur, q̃ quæ antea de Deo uerbo fuerat. Nam quidã inæqualẽ, quidã aũt cõsubstantialẽ esse contendebant, sicuti & filiũ.
B Atq; in eo solo parti utriq; cõueniebat, q; spiritũ sanctũ * administrũ dicerent: at ordine tertiũ, honoreq; & † substantia aliũ esse confirmarẽt. Erãt autẽ qui quod de filio opinarentur, idem quoq; de spiritu statuerent: & ueluti filiũ eiusdẽ substantiæ & eiusdẽ honoris & eiusdẽ gloriæ cũ patre colebãt, sic etiã de spiritu Sancto, patri & filio ὁμοούσιον consubstantialẽ prædicantes, profiterẽtur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apollinaris Laodicẽsis, in Ægypto magnus Athanasius adhuc superstes, apud Cappadoces uerò & ecclesias Ponti Gregorius & Basilius decertarunt. Hac ipsa quæstione, sicuti dixi, mota, quum de ea ingens contendendi studium increbuisset, Valentinianus pro insigni sua in Deum pietate, quod diceret, non habebat. Quibus autem talia credita essent, eis ut quid facto opus esset, proferrent & statuerent, concessit. Quo cognito, qui tum ecclesiam Romanũ adhuc gubernabat Liberius, finitimis episcopis Principis iussu conuocatis, Orientalib. scripsit ecclesijs, ut trinitatẽ eiusdem substãtiæ & eiusdẽ gloriæ deprædicarent. Quod factum, * utpote re semel à Romana ecclesia ritè & ordine dijudicata, ut quietus quisq; esset, effecit. Et quæstio de spiritu sancto debitum finem consequuta, diuturnæ uerborum concertationi modũ imposuit. Eadem synodus etiam fidem Nicænam autoritate sua roborauit. Subiungam autem utrasq; & Imperatoris & synodi literas, quas in Orientem àd eos qui de recta opinione ambigebant, dederunt. Imperatoris sic habebant:

Valentinianus Imperator Catholicus.

Nõ sumitis sibi iudiciũ doctrinæ Ecclesiasticæ.

Quæstio de spiritu sancto, an patri & filio sit consubstantialis.

** [illegible]*

† [illegible] hic & Niceph. & Sozomen. habẽt. [illegible], h. e. potestate.

Valentinianus quæstionẽ eam ecclesiasticis uiris decidẽdam commisit.

Quæstionis decisio.

In Illyrico conuentus iste à Liberio actus.

** [illegible]*

Imperatores Maximi, semper Augusti, uictores, Valentinianus * & Gratianus: Episcopis diœcesis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino salutem. Quum tanta in Illyrico acta sit synodus, & quæstio ingens de salutari uerbo tractata, ter beatissimi Episcopi decreuerunt, Trinitatẽ ὁμοούσιον cõsubstantialem

Valentiniani constitutio de consubstantialitate sanctæ Trinitatis.

** & Valens, Theod. l. 4. c. 8*

Valentinianus, iuxta Theodoritũ, scripto huic Valẽtis quoque nomen inseruit, uel quod adhuc is in *Catholica sententia esset, uel ut eum tacita cohortatione in uiam reduceret. Quorũ alterum mihi uerisimilius esse uidetur. Valentem itidem, ut Valentinianum fratrem, orthodoxum primum fuisse, sed postea à coniuge, perinde ut ab Eua Adamum, seductum eum esse, cuius suasu ille aduersus Gotthos in Thraciam excurrentes non longè ab imperio suscepto bellum gesturus, sacri baptismi lauacrum, priore religionis sententia mutata, ab Eudoxio Constantinopolitano episcopo Ariano susceperit, Theod. scribit, lib. 4. cap. 12.*

tialem patris & filij & spiritus sancti. Quam qui colunt, nequaquam ministerium & functionem sibi creditam, ita ut par est, defugientes, religionem regis magni colunt: eamque deprædicari nostra præcepit sublimitas. Atque ita quidẽ, ne aliqui dicant,* religionem Imperatoris, qui hanc terrã gubernat, consectatos se esse: non satis eum, qui de salute mandatum nobis dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei nostri, quod quidem hãc rem decidens dijudicat, dicit, Dãda sunt, quę Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo. Quid uos uerò dicitis episcopi, & salutiferi uerbi præfecti? An sic quoque uestra cõparata sunt decreta? [a] Itaque mutua charitate uos inuicẽ complectentes, maiestate & autoritate Imperatoris abuti desinite: & persequi eos qui accuratè & diligẽter Deo sacris operãtur & seruiũt, supersedete. [b] Eorum sanè precib. & bella in terris sopiuntur, & apostatarũ rebelliũque angelorum incursus repellũtur. Iidem orationib. suis perniciosos omnes dæmones propellere student. [c] Et quum in rempublicã secundum leges quod debẽt cõferunt, tum Principis potestati non resistũt: sed sincerè & cœlestis Regis mandata seruant, & legibus nostris parent. Vos autẽ inobediẽtes apparuistis. [d] Nos quidem usi sumus tolerantia ab ipso ἄλφα usque ad ω. uos autem uobis ipsis retribuistis. Itaque ut mundi & immunes à peccato uestro simus, quemadmodũ Pilatus in disquisitione & iudicio uersantis inter nos Christi, quum necare eum nollet, sed in afflictione solaretur, ad Orientis partes orbis conuersus, aqua flagitata manus suas abluit, dicens, Mundus sum & impollutus à sanguine iusti huius: sic & [e] Celsitudo nostra semper pręcepit, nõ persequẽdos, neque tanquam fluctibus obruendos, neque æmulatione & inuidia opprimendos, qui in Christi agro opus faciunt, neque adeò rejciẽdos dispensatores Regis magni esse, ut ne hodie quidem sub ditione nostra crescere uideamini: at breui pòst, cũ flagitatore siue exhortatore necis, ea quæ testamenti illius sunt, ueluti in Zachariæ sanguine, patiamini. Cum quo, qui ei cõsensere à cœlesti Imperatore nostro IESV CHIRSTO, ante aduentum etiamnũ eius, disrupti sunt, ad iudiciũ mortis unà cum consequẽte eos lethali dæmone traditi. Mandatũ hoc edidimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaso, & Dialampone, & Bretesio audiẽtib. Quin & acta ad uos misimus, ut pręclarę eius synodi decreta noritis: quorũ capita literis hisce adiuncta, hęc cõplectũtur. Profitemur iuxta sententiam magnæ & orthodoxę rectęque sentiẽtis Synodi, ὁμοούσιον consubstantialẽ esse patri filiũ. [f] Et τὸ ὁμοούσιον consubstãtiale non ita accipimus, sicuti & olim quidã non uerè ei subscribentes exposuerunt, & nunc alij, patres illos uocãtes, ac uim sentẽtiamque uerbi abolentes, literamque sequentes, intelligunt, per cõsubstantiale æquale significari, quatenus nulli reliquarũ per eum factarum creaturarum filius æquiparandus, soli patri similis, atque æqualis sit. Qui enim hoc ita exponunt, præcipuam creaturam esse impiè filium Dei docẽt. Sed nos, sicuti & nunc Romanę & Gallicę synodi, sentimus, unam & eandẽ esse substantiam patris & filij & spiritus sancti, in tribus personis: hoc est, in trib. perfectis subsistentijs. Profitemur uerò, iuxta formulam Nicænam, filiũ Dei consubstantialẽ, incarnatũ esse ex sancta uirgine Maria, & in hominibus habitasse, & impleuisse * omnẽ pro nobis functionem, in natiuitate, & passione, & resurrectione, & in cœlos ascensione. Eumque rediturũ, [g] ut nobis retribuat similitudinẽ diuinam à seipso, iuxta uitã cuiusque in die iudicij, carne spectabilẽ & diuinã uirtutem suã exhibentem, [h] Deum σαρκοφόρον, id est carnem seu hominem ferẽtem: & nõ hominem θεοφόρον, hoc est Deum ferenten. Ac qui diuersa sentiũt, anathemate iugulamus: nec minus & eos, qui non directè & ex animo anathemati eum subiecere, qui dixit, Non prius filium, quàm genitus sit, extitisse. quique scripsit, Priusquam actu genitus sit, potestate eum in patre fuisse. Hoc nanque & in creaturis omnibus est, quæ non semper cum Deo sunt. At filius perpetuò sempiterna generatione

genitu

Margin notes:

* ἵνα μήτιν τῇ θρησκείᾳ βασιλέως, τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην. Nicep. Tales quippe supra uerbis Themistij dicti sunt purpurã magis quàm Deum colere, lib. 10. cap. 42. Theod. ἵνα μὴ αὐτόν φασιν τῇ θρησκείᾳ βασιλέως τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην, hoc est, se hoc religioni imperatoris qui religionem hãc gubernat, cõsectã de tribuisse, lib. 4. cap. 8.

a. Inhibetur Catholici cleri persequutio.

b. Efficacia precum cleri Orthodoxi.

c. Præclara clerici catholici laus.

d. Epiphanius Scholasticus, qui Tripartitã historiã uertit, aliã lectionẽ sequutus, uertit: Nos subijciamur ei qui primus et nouißimus. lib. 7. c. 9.

e. Christiani Principes semper piorũ oppreßionẽ dissuadent & iubent.

f. Expositio uerbi ὁμοούσιος cõsubstãtialis.

* πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν.

g. Sic habet Nicephor. & Tripartita. Theodorit. autem, Vt nobis retribuat iuxta cuiusque uitã, &c.

h. Filius dei, deus est σαρκοφόρος, carnifer: et nõ homo θεοφόρος, Deifer.

Condẽnatio Arij.

A genitus cum patre est. Tales quidem Imperatoris fuere literæ. Synodi autem ,, ipsius in hæc uerba sunt scriptæ. Episcopi Illyrici, ecclesijs Dei & Episcopis ,, diœcesis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino salutem. Con ,, uentu à nobis acto, & disquisitione multa facta, de salutari uerbo, decreuimus ,, consubstantialem esse trinitatem patris & filij & spiritus sancti. Et æquum esse ,, duximus, literas ad uos exarare. Non nos quidem, ut arte quapiam cultum tri- ,, nitatis perscriberemus: sed summissa humilitate dignos nos ea re existimantes, ,, epistolam hanc nostram per dilectũ fratrem & administrũ nostrum Elpidium ,, presbyterum daremus. Non enim in manuũ nostrarum literis, uerùm in ipsius ,, seruatoris CHRISTI IESV libris scriptũ est: Ego quidem sum Pauli, ego uerò ,, Apollo, ego autẽ Cephæ. Num Paulus crucifixus est pro nobis? aut in nomen ,, Pauli baptizati sumus? Et humilitati quidem nostræ satis esse conuenireq́ue ui- ,, debatur, nihil prorsus ad uos dare literarũ, propter horrorem tantũ, quem istic ,, omni sub uobis prædicatis prouinciæ, segregantes spiritũ sanctum à patre & fi- ,, lio. Sed necessitas imposita nobis est, ut ad uos mitteremus dominũ & admini- ,, strum nostrũ Elpidiũ, ab Imperatore Romano literas habentẽ, exploraturum ,, an ita se habeat prædicatio uestra. Qui enim trinitatẽ consubstantialẽ non præ- ,, dicãt, anathema sint. Et si quis cũ eis cõmunionem habere cõpertus fuerit, ana- ,, thema sit. Trinitatem autem consubstantialẽ prædicãtibus, regnum cœlorum ,, præparatum est. Cohortamur igitur uos fratres, * ne aliter doceatis, néue secus ,, sentiatis: sed trinitatem constanter semper consubstantialẽ prędicãtes, * cernere ,, poteritis regnũ Dei. Hac de re quum ad uos hasce literas scriberemus, commo- ,, nefacere etiã uos uoluimus, de creandis, uel etiã creatis Episcopis, eorumq́ue ad- ,, ministris, ut scilicet legantur ex sanæ mentis & doctrinæ, qui magistratum * e-

B piscopalẽ gesserint, præfectis, siquidẽ extẽt: sin minus, ex ipsis presbyteris. Con- ,, similiter presbyteri & diaconi, ex ipso sacro clericorũ ordine, ut omni ex parte ,, irreprehensibiles sint, qui non ex curia uel ex militari magistratu sint lecti. Pro- ,, pterea uerò plura ad uos scribere noluimus, quòd ex omnibus unum ad uos mi- ,, serimus, dominũ & administrũ nostrum Elpidium, diligẽter perspecturũ prę- ,, dicationẽ uestrã, an ea sic se habeat, uti ex domino & collega nostro Eustathio ,, audiuimus. Quod reliquũ est, etiamsi aliquãdo errori implicati fueritis, tamen ,, ueterem hominẽ exuẽtes, induite nouũ. Nam & ipse frater & administer noster ,, Elpidius, uerã fidei professionem uos docebit, quòd sancta Trinitas cõsubstan ,, tialis est Deo & patri cum filio & spiritu sancto: sanctificata, glorificata, & ma- ,, nifestata est: Pater in filio, filius in patre, cum sancto spiritu, in secula. Hoc nam- ,, que manifestato, manifestè sanctam Trinitatem consubstantialem profiteri po- ,, terimus, iuxta fidem Nicææ dudum promulgatam: quam & patres confirma- ,, runt. Itaq; fides hæc si prædicata fuerit, quum exitiosi dæmonis plagas effugere: ,, tum eo extincto, pacificis literis pacatè uiuẽtes mutuò nos uenerari poterimus. ,, Scripsimus sanè uobis, ut exauctoratos esse sciretis insaniẽtes Arianos, qui non ,, profitentur ex substantia patris esse filium, neq; spiritum sanctum, quorum no- ,, mina subiecimus: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amãtius, ,, Cleopater. Atq; hæc quidem ita, in gloriã patris & filij & spiritus sancti, in se- ,, cula seculorum, amen. Valere uos optamus patri & filio seruatori nostro Chri- ,, sto cum sancto spiritu, multis annorum curriculis. Et laudatissimus quidem Imperator, tantam Apostolicorum dogmatum gessit curam. Cæterùm Libe-

Bb rio ad

Litera Synodi Illyricæ ad episcopos Asianos de sanctæ Trinitatis consubstantiali.

Elpidius presbyter internũcius Occidentalium episcoporum ad Orientales.

Dãnantur consubstãtialis sanctæ Trinitatis oppugnatores.

*μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, ἢ ἑτεροφρονεῖν,

*κληρονομῆσαι.

De creatione Episcoporum.

ἐκ τῶν ἐν τέλει χειροτονουμένων ἐπισκόπων ὑγιεῖς *Theod. lib. 4. cap. 9. hoc est, sani qui magistratum gesserint episcopi. quod de episcopis & magistratibus ciuilibus etiam intelligi rectè potest. quomodo paulo pòst scribitur ex præfecto Insubriæ Ambrosius adhuc cathecumenus episcopus esse factus. Apud Homerum Hector Troianorum episcopus dicitur. Et Cicero ciuili bello se a Pompeio Episcopũ oræ Campanæ præfectum esse scribit.*

Ariani dãnati.

Is autem Nicenæ assertor fidei & Catholicæ religionis uerus cultor accipiendus est, qui omnipotentẽ Deum & Christum filiũ Dei uno nomine cõfitetur, Deum de Deo, lumen ex lumine. Qui spiritũ sanctum, quem ex summo rerum parente speramus & accipimus, negando non uiolat: apud quem intemeratæ fidei sensus uiget, incorruptæ Trinitatis indiuisa substantia, quæ Græco uerbo ὁμοούσιος rectè credentibus dicitur. l. nullus hæreticis. C. de Sum. Trinit.

Damasus Romæ in ecclesia Liberij successor. *Huius illegitimus competitor Vrsicius.*

*Socr. eo. cap. 29. Sozo. eo. cap. 21. Alij Vrsinum nominant. * In Basilica Sicinini. Socrat.*

rio ad quietem illam meliorem translato, in thronum eius Damasus substitutus A est, neq; uita neq; eruditione & doctrinæ sanitate illo inferior. Sub quo euenit, ut ecclesia Romana turbaretur, ex causa huiusmodi. Vrsicius quidā diaconus, Damasi competitor, eo q in episcopatus petitione spe sua frustratus, repulsam passus esset, non bene iniuriā eam tulit, & suos sibi conuentus agere instituit. Et quū clandestinè à quibusdam episcopis consecratus * esset, seorsim concionari, & multitudinē ad se trahere cœpit. Ita, factum, ut alij hūc, alij Damasum episcopali munere fungi uellēt. Ea ex re ingens cōtentionis studiū obortū, & ex contentione sensim res ad seditionē procedebat, nō ob fidei professionē aliquā, ut dictum est, sed propter dissensionē, uter duorū istorū episcopali sedi præesset. Adeò uerò seditio est grassata, ut malū id ad cædes quoq; peruenerit: & conflictus plures ex multitudinis conflictatione facti sint. Et clades ea in grauius malum euasisset, nisi præfectus urbi Maximinus, in multos ex clero simul & ex populo animaduertens, quùm Vrsicium cœpto desistere, tum sectatores eius relinquere illum coegisset. De dogmatibus sanè quidē neq; qui Romanam urbem habent, neq; qui Occidentē reliquū incolunt, sicuti antea quoque dictū est, disceptarūt: sed cōmuni consensu omnes Nicænā fidem sunt cōplexi, & Trinitatem eiusdem substantiæ, eiusdemq; honoris & potestatis, & coluerunt, & docuerunt.

Seditio popularis Romæ ex dissidio eo orta. *Maximinus præfectus urbi eam sedat.* *Occidētales in Nicæna fide retinēda constantes.*

CAPUT XXXI.

Auxentius episcopus Mediolanensis Arianus. *Conciliū Romanum eius gratia coactum.* *Acta concilij eius.*

Vnus modò Auxētius, ecclesiæ Mediolanensis curā gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis studens, contra communem Occidentaliū episcoporum sententiā & sentiebat & docebat. Arij enim opinionē sectabat, & constitutionē proximā de spiritu sancto, eiusdē eum esse substantiæ & honoris cum patre & filio, prorsus repudiabat. Quum uerò nōnulli ex Gallia & Venetia, atq; item alij, consiliū cœptumq; eius indicassent, permulti ex gente omni B Occidentē incolente episcopi, Romā conuenere: atq; ibi, certā esse, in primisq; coli debere Nicænā fidē, actionesq; Ariminensis conuentus illi cōtrarias nullius momēti esse censuere: propterea q ibi Romanus hierarcha nō affuisset, & quòd nō ita multi actionibus eis consensissent: tum autē, q nōnullis qui & ipsi eò conuenerant, decreta displicuissent: Auxentium præterea & sectatores eius, qui nugari talia auderent, ab ecclesia uniuersali exclusere. Hæc sic acta esse, etiam ostendit ea quæ à Damaso & episcopis qui Romæ conuenerant, ad episcopos Illyricos scripta est epistola. Ea sic habet. Episcopi qui Romæ in sacro concilio cōuenere, Damasus & Valerius, & reliqui: episcopis Illyricis, fratrib. dilectis, in Domino salutē. Persuasum habemus, professionem fidei nostrę sanctā, doctrina Apostolorū fundatā, ea cōplecti, eaq; populo proponere, quę à patrū decretis nullo modo dissonāt. Neq; enim aliter Dei sacerdotes sapere atq; sentire cōuenit, à quib. æquū est sapiētes erudiri. Verū patrū in Gallia & Venetia relatione, quosdam hæresi nauare intelleximus. Quod quidem malū nō solū, sed etiā si quæ per imperitiā & simplicitatē nōnullorū ueris & genuinis interpretationib. cōtraria inducātur, episcopos obseruare cōuenit. Cauēdū sanè, ne per eos qui uarias doctrinas cōminiscunt, in lubricū seducamur: ac potius, quotiescūq; illi uariātibus cōsilijs circūferūt, patrū nostrorū à nobis sententiæ sunt retinēdæ. Auxētius quidem Mediolanensis, præcipuè hac de causa damnatus est. Æquū aūt est, omnes Romani orbis doctores consentientes esse, neq; dissidentib. inter se doctrinis fidem cōtaminare. Et profectò quum primùm hæreticorū improbitas, sicuti nūc maximè (quod utinā abesset) Arianorū etiā blasphemia uigere cœpisset, delecti patres nostri trecenti decē & octo', Nicææ disquisitione ac deliberatione habita, murū hunc aduersus diaboli armaturā cōstituerunt, atq; antidoto seu remedio

Scriptum Damasi & aliorū episcoporū, de Rom. Synodi decretis. *Episcoporum est doctrinas ecclesiarum diligenter obseruare.* *Patrum sententiæ retinendæ. Doctorū consensus in orbe Romano.* *Fides Nicæna Catholica est.*

hoc

A hoc letale uenenū propulerunt, ut patrē & filiū unius diuinitatis, uniusq; uirtu-
,, tis, atq; adeò rem unā esse credamus. Oportet aūt, & spiritū sanctū eius esse sub-
,, stantiæ, persuasum habere. Qui uerò aliter sentiat, eum alienū esse à cōsortio &
,, cōmunione nostra iudicauimus. quod quidē salutare decretū, & deliberatione
,, seu sanctionem adorādā, polluere nōnulli uoluerūt. Verùm ab ipso statim ini-
,, tio, per eos qui Arimini sanctionem eā rebus nouis immutare, & cōtrectatione
,, sua deprauare coacti sunt, hucusq; res * correcta est: ut illi alia quadam loquendi
,, forma subrepticiè deceptos se esse, quam formam patrum Nicænorū placitis ad
,, uersari ignorarint, fateantur. Neq; numerus eorum qui Arimini conuenerunt,
,, præiudiciū aliquod, quum synodus ea coacta est, afferre potuit: quum neq; Ro-
,, manus episcopus, * cuius in primis sententiā exquisitā opportuit: nec Vincenti-
,, nus, qui tot annis episcopatum inuiolatè cōseruauit: neq; aliorum hisce consen-
,, tientium quisq; ibi affuerit. Et maximè, quemadmodum diximus, quū isti ipsi
,, qui fraude circumuenti cedere uisi sunt, meliorem nunc sententiā sequentes, dis-
,, plicere sibi actiones tales sint testificati. Perspicit igitur sinceritas uestra, solam
,, eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apostolorum autoritatem fundata est, perpetua
,, constantia & firmitate, nobiscum etiam ab Orientalibus, qui se ad catholicam ec
,, clesiam pertinere agnoscūt, retinendam esse, & Occidentales eo nomine gloria-
,, ri posse. Opiniamur uerò, breui eorum qui aliter sentiūt, * hac ipsa aggressione
,, episcopalia nomina à communione nostra segregatum iri: ut populus à fraude
,, & seductione eorū liberatus, respiret. Nequaquā enim multitudinis error corri
,, gi poterit, si ipsi errore eo teneantur. Itaq; uestræ quoq; dignitatis sententia cum
,, omnibus Dei sacerdotibus concordet, in qua uos sanctos & firmos esse credi-
,, mus. Vt autem nos ita credere uobiscum debeamus, mutua quæ nobis uicissim
,, respondeat dilectionis uestræ pietate, literisq; uestris declarate.

Ariminensis Synodi acta reijciuntur.

* διωρθώθη.

* οὗ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμην ἐκδέξασθαι.

Sola Nicæna fides in Oriente & Occidente seruari debet.

* αὐτῇ τῇ ἐπιχειρήσει.

CAPUT XXXII.

B Occidentales episcopi ad hunc modum eos qui rebus nouis intendebant, in partibus eis cōpescuere, inuiolatumq; ab initio fidei dogma conseruauere, adeò ut perpaucos esse contigerit, qui aliter opinandū sibi esse duxerint. Et propè is solus fuit Auxentius. Sed non longè pòst, ipse quoq; morte est sublatus. Cæterùm eo extincto, de episcopi electione multitudo est tumultuata: quòd alij hūc, alij illum designarent. Quum igitur in magno esset discrimine Mediolanū: pro se enim quisq; consilio cœptoq; ei non succedente, facturū se ea minabatur, quæ fieri in turbis eiuscemodi solent. Quorum incōpositum motū suspectū habens, qui tum consularē obtinebat dignitatem, gentemq; eam à Valentiniano præfectus curabat Ambrosius, cum multitudine non contemnenda in ecclesiam uenit, atq; ibi quę optima esse censeret, ut scilicet à cōtentione desisterent, & rem iuxta ecclesiæ leges agerent, suasit. Deinde de concordiæ cōmodis eos, & quæ bona pacata cōsilia capientes consequi soleant, admonuit. Adhuc ille cōcionabatur, quū subitò tumultu & seditione sopita, in ipsum honestatis & cōcordiæ suasorē, omnes episcopatus suffragia conferunt: eumq; ut baptizarē, hortātur, (nondū enim sacramento eo initiatus fuerat) & ut episcopalē apud eos dignitatē suscipiat, supplicātes orant. Eo enim pacto fore, ut ipsi unanimes sint, & de fide concordent. Atq; ubi ille quidē baptismum libenter approbauit, & quoad potuit administrationem sacram distulit, palamq; adeò rem eam reiecit, & multitudo magis etiā ei institit, neq; se quidq; de consilio suo, quicquid etiam accideret, remissuram confirmauit, res Imperatori Valentiniano renunciat: qua ille audita, precatus primùm est: deinde Deo gratias egit, qui eos ad episcopale munus uocaret, quos ipse reip. administrationi

Auxentij mors. Socr. eo. cap. 30.

Dissidium populi Mediolanensis in episcopo deligendo.

Ambrosius præfectus populi contentionem sedat.

Populus unanimi cōsensu Ambrosium episcopum legit.

Ambrosij baptismus.

Ambrosius electionem eā non approbat.

Res ad Valentinianum refertur.

A femore gignere. Somnium id simplici animo ab eo expositũ, sermonibus deinde multorum diuulgatum est, nec multo pòst ad Cõstantij quoq; peruenit aures, qui ex uisione ea Imperatorem illum progeniturũ esse coniectans, immisso percussore caput illius rescindi iussit. Porrò filiola eius Iustina, quum ei patre orbatæ res duræ essent, uirginitatis tamẽ florem cõseruauit. Deinde uerò in noticiam Seueræ Imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per continuam consuetudinẽ in amicitiã quoq; eius est admissa: atq; ea quum magis atq; magis familiaritate cõfirmata esset, tandem etiam in lauationis communionẽ se insinuauit. Et aliquando simul lauantẽ quũ eam Seuera inspexisset, quãuis fœmina esset, forma eius usq; adeò est capta, ut de ea etiam marito Imperatori diceret: tã præstantem scilicet Iusti filiæ esse formam, ut ipsa quoq; florem pudicitiæ & uirginitatis eius ada marit. Imperator Seueræ uerbis ictus, consiliũ suum secũ ipse celauit. Nam & Iustinam ipsam ducere, & utramq; legitimam habere uxorem constituerat. Itaq; legem †publicè promulgat, ut cuicunq; libitum esset, duas legitimas uxores habere liceret. Ita simul & lex ea in urbibus omnibus proponitur, & Iustinam Imperator in regiam suam uxorem inducit, eodemq; cum Seuera loco honorificè habet. Atq; ex Seuera quidẽ Gratianum antea Valentinianus susceperat, quem etiam Occidentis Imperatorem dudum declarauerat. Iustina autem Iuniorem Valentinianum ei genuit, quem exercitus, sicuti dixi, præter duorum Imperatorũ fratris & patrui sententiam, Imperatorem esse iussit. Huic tres quoq; fuere filiæ, Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ cœlibatum in uita sunt cõplexæ. Gallam uerò postea Theodosius magnus uxorem duxit, ex qua ei Placidia filia prognata est. Nam Honorium & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quam prius legitimè sibi coniunxerat, quàm imperium ipsum susceperit. De Theodosio autẽ, atq; eius filijs, tempore suo dicetur.

Somniũ imperium portendens.

Iustus Constantij iussu cæsus.

Iustina eius filia in familiaritatem Seueræ Imperatricis peruenit.

Valentiniani senioris lex bigamiæ.

Valẽt. uno eodẽq; tempore bigamus.

† Itidem ante hac, Iulius Cæsar legẽ latam uoluit, uti uxores liberorum quærendorum causa quas & quot ducere uellet, liceret; propter impudicitiam suam scilicet & adulteriorum infamiã: omnium mulierum uir, & omnium uirorũ mulier. Sueton: Populosas fore tali lege Rom. Imperij terras causatus est, perinde atque barbarorum regiones, apud quos polygamia coleretur. Eutrop. Procopius sanè Cæsariensis alicubi monogamiam plurimum detrimẽti Romanis ditionibus attulisse scribit.

Iustinæ filiæ tres.

Galla secũda Theodosij magni uxor.

Theodosij liberi.

CAPUT XXXIIII.

B Sed enim ex Occidente rursum ad Orientis res transeamus. Atq; ubi prius de ecclesiasticis philosophis, ita ut pollicitus sum, dixero, (magnus enim tum, & haud scio an alio itidem tẽpore unquã, eorum prouentus fuit) ad prophana progrediar. Atq; morti impij Valentis aliquantum cum delectatione immoratus, finem etiam undecimo huic historiarũ tomo imponã. Verumenimuerò, quæ initia monasticę uitæ institutũ habuerit, & qui nam eius ueluti patres & duces extiterint, in Maximi Cõstantini, deinde etiã in filij eius Constantij historia cõmemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutychiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Parthenio hierarchis, edendis miraculis claris, quum historiam de Constantino scriberemus, egimus. Antonij autẽ discipulos, duos uidelicet Macarios, Pambo, Paphnutiũ, Apollonium, & Anub, in Constantij res gestas cõiecimus. In quibus etiã Ægyptios monachos celebrauimus, qui in Sceti & Tabennesio sunt philosophati. Præterea qui in Syria & Palæstina uirtutem pijs exercitijs meditati sunt, quiq; in Ponto, & Europa, & Italia ipsa angelicam duxere uitam: atq; item alios qui sapientes quidẽ & religionis nostræ fuere, fidei tamen doctrinã sanam ad finẽ usq; nõ cõseruarũt. Hoc autem loco eos qui postea uiguerunt, persequemur, qui quùm patres priores illos habuere, tum patres ipsi multorũ secundũ Deum filiorũ extitere. Eos in cõpendio, quantum mihi eorum res cognoscere licuit, breuiter percurrã. Imperij istius tempore, secundum eos quos antea diximus Dei amantes uiros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donũ, & rerum quæ multis ignotissimæ sunt cognitionem

De sanctis monachis.

Ioannes monachus Ægyptius. Sozom. to. cap. 28.

Deus tribuit, ut futuras scilicet perinde atq; præsentes, non minus quàm prisci uates, cerneret. Habuit is aliud insuper à Deo acceptum donum, ut morbis incurabilibus imperaret, atq; dicto citius eos fugaret, ægrotosq; sanaret. Præter hunc & celeber ille Or tum claruit, qui ab ipsa infantia uitam solitariam in eremo consectatus, nullum laborem alium, prætterquàm Deum laudibus ferre nouit: herbis quibusdam agrestibus, earumq; radicibus uitam tolerans. Aquam bibit loco quouis, quamcunq; ei obiter terra in qua uersaretur, præbuit. Vbi autem ad senectutem peruenit, uisione quadã diuina Thebaidem incolere iussus, multorum monasteriorum dux factus est. Eisdem autem & hic, quibus Ioannes, diuinis locuples fuit donis. Precatione namq; sola non morbos solùm, sed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non esset, minimè tamen ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim semel auditum mente complexus esset, id supra obliuionem omnem conseruabat: & quocunq; tempore usu eius opus esset, promptum ad manus habebat. Tum uerò in eadem regione etiam philosophatus est Amon ille, qui in Tebenna insula monasterijs præsidens, tria millia discipulorum habuit: in quibus erant Benus & Theonas, monasticorum ordinum duces. Ambo uerò & precognitionis & prædictionis gratiam Deo acceptam tulere. Theonam certè quidem dicunt ad summum Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum sapientiam & disciplinam perdidicisse, & ad triginta annos silentiũ coluisse. Benus autem ita uitam instituit, ut nunquam alicui irasceretur, neque iuraret, necq; mendacium diceret. Vocem etiam temerariã aut uanam & nihili, nunquam ex ore protulit. Spectati quoq; eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In ijs Copres dæmonum expellendorum, & uariorum morborum sanandorum gratiam acceperat. Helles autem tantum habuit miraculorum edendorum donum, ut tum etiam quum monastici instituti disciplinam disceret, candentes in sinu carbones tulerit, & uestes non adusserit. Quare sodales suos ad æmulationem instituti sui, & uitæ eius bonæ, quæ manifestò prodigiorum exhibendorum consequentem uirtutem obtineret, excitauit atq; pertraxit. Helias porrò prope urbem Antinoum monasticæ philosophiæ suæ habuit officinam, qui centesimum & decimum excessit annum. Dixit is autem, prius se ad annos septuaginta solum in solis locis habitasse, quàm eò perueнerit. Et quum ea esset ætate, ad finem tamen usq; in certamine cœpto uiriliter ieiunans perdurauit, perinde atq; eo ipso, aut tertio inde anno monasticæ uitæ studium esset ingressus. Ad Achorin autem & Apelles ille enituit, monasteria Ægypti mirificis factis suis obstupefaciens: quem dicunt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat studium) noctu, & dæmon in uenustæ mulieris formam mutatus, pudicitiæ eius insidias tendere conaretur, candentem massam ex carbonibus sensim protraxisse, atq; in faciem dæmonis cõiecisse, eamq; ustulasse, atq; illum confestim luctuosum quiddam stridentem atq; ululantem profugisse. Patres autem monachorum celebres tum fuere, Isidorus, Serapion, & præterea Dioscorus. Atq; Isidorus monasterio circumcirca tignis & muro septo, hoc studio habebat, ne quis eorum qui in disciplina eius erant, foràs progrederetur: sed ubi quantum satis est rebus necessarijs usus esset, in loco suo maneret. Porrò Serapion ad decem millia discipulorum habens, circa Arsenoiten uixit: qui uerò ei parebant, sudore suo uictum parabant, eundemq; iudigentibus etiam præbebant. Et æstatis tempore mercede metentes, quantum opus esset frumenti sibi comportabant, & alijs etiam monachis impertiebant. Porrò Dioscoro centum erant sectatores. Et quum presbyter & sacrorum obeũdorum minister esset, multam & exactam curam in diuinarum rerũ dispensationem,

Margin notes: A — *Or.* — *Amon Tabennesiotes.* — *Benus & Theonas.* — *Abbas 3000 monachorum.* — *Copres.* — *Helles.* — B — *Helias.* — *Monachus 110. annorum.* — *Apelles.* — *Abbates.* — *Isidorus.* — *Socrates Ascetes quendã solum fuisse dicere scribit, monachũ opus nõ habuisse, hominem auaro, qui a[…]na appetat, [s]imilem es[se] lib. 4. capite 21.* — *Serapion 10000 monachorum pater.* — *Dioscorus.*

A sationem impendit, disquisitione maxima eos qui ad mysteria percipienda adirent, explorās. Vt nāque mens antea repurgaretur, cohortabatur: & conscientiam, ne quid patratorum malorum haberet, scrutabatur. Erat præterea tum alius quoq;, hoc etiā longè diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia seu præcognitione, acrimonia* mentis collimans, in eis qui ad diuina accederent mysteria usus esse, ut non tantùm quæ manifestò admissa essent peccata argueret, sed etiam quæ in cuiusq; cordis recessu laterent, apertè perspiceret. Itaq; eos qui mali quicquam perpetrassent, aut de re quapiam uiciosè essent affecti, à communione tum arcebat, delicta eorum proferens. Quod si ijdem pœnitentia usi, pro eo atq; conuenit se purgassent, rursus admittebat. Præter hos & Apollos, solos locos incoluit: qui annos pubertatis ingressus, monasticam philosophari atq; exercere cœpit. Et quum annis quadraginta in solitudine uersatus esset, speluncam quandam montanam propè habitabilem regionis partem, Dei responso ad monitus, subijt, atq; ibi habitauit. Plurimis uerò miraculis præclaram famam adeptus, multos ad se pertraxit, & monachorum multorum autor & dux fuit. Erant enim in moribus quoq; eius illecebræ quædam, nec minus etiam in doctrina insidentes. Sed quale diuinæ eius uitæ institutum fuerit, & quibus editis insignibus miraculis, eius temporis homines ad stuporem conuerterit, Timotheus, qui Alexandrinam ecclesiam piè gubernauit, scripto peculiari complexus est: in quo non ipsius tantùm, sed aliorum etiam multorum & magnorum uirorum meminit.

Eulogius.

Peccatorū confessio ante Eucharistiæ perceptionem.

* [illegible]

Apollos.

Timotheus Alexandrinus episcopus.

CAPUT XXXV.

B IIsdem autem tempore apud Alexandriam, atq; in solis, sicuti dicuntur, locis, & circum Mareoten, atq; uicinos Libyes, multi uiri boni ac curatè admodum sunt philosophati, qui duorum millium numerum expleuere: in quibus ueluti illustris quędam stella Dorotheus ille resplenduit, Thebis oriundus. Vita eius hæc erat, ut interdiu lapides ex uicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet construeret, eamq; qui ædificare non posset, monacho relinqueret: noctu uerò ex palmæ folijs catenas plecteret, & sportas conficeret. Cibus ei erat, panis sex unciæ, & tenuium olerum fasciculus: potus, aqua. Et quòd ab adolescentia hoc genus diætæ complexus fuerat, in eo quoque semper in extrema etiam senectute perdurauit. Nunquam uerò uel in storea uel in lectulo cubare, aut etiam pedes per laxationem seu remisionem extendere, aut sua sponte somnum capere uisus est. Nam uel opus facienti, uel persæpe cibum capienti, magna ui incubuit: hactenus saltem, ut oculis conniueret. Et non nunquā cum uesceretur, somni uiolentia cibus ei ex ore excidit. Atq; aliquādo ingenti ui somni oppressus, in tegetē inscius concidit: qua re ualde commotus sensimq; cōuersus, intra seipsum: Si effeceris, inquit, ut angeli somnium capiant, persuadebis ut id quoq; faciat, homini uirtuti nauanti. Visus autem est quodāmodo uel ad somnum ipsum, uel ad dæmonē accuratis uirtutis actionibus eius obsistentē, hæc dicere uerba. Et quoniā ad eū modum cum corpore quasi belligerans conflictaretur, cōueniens eum quidam: Quid ita, inquit, pater corpus tuum affligens enecas? Cui ipse respōdit: Quòd me id enecare contendit. Circa angustias uerò terræ quæ in Ægypto sunt, à transuehēdis nauibus διολκὸς dictas, Piammō & Ioannes maximè clari, & multorū fratrū duces fuere,

Numerus 2000 monachorum.

Dorotheus.

Scitum monachi dictum de carne mortificanda.

 cum

περὶ δίολκον τὸν πρὸς Αἴγυπτον, Nic. περὶ δίολκον τῆς Αἰγύπτου, Sozo. lib. 6. cap. 29. Δίολκος ὁ ἀπὸ Λεχαίου ἐπὶ Κεγχρειὰς τόπος. Hesych. Plin. li. 4. ca. 4. de Isthmo: Angusta ceruice Peloponesum cōtingit Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus. Lechææ hinc, Cenchreæ illinc angustiarū termini, lōgo & ancipiti nauium ambitu, quos magnitudo plaustris transuehi prohibet. Ab ea nauium transuectione Græci eas angustias δίολκον uocant. Qualis etiam transuectio ad Aegyptum est. de qua Plin. lib. 5. cap. 9. Naues plicat les humeris transferunt, quoties ad Cataractas uentum est. Ad quem fortasse locum monachi isti uixere.

Piammon. *μυστηρίῳ.* *Ioannes.* *Beniamin.* *Sanationis donum mirabile.*

cum sanctitate & cura multa. Vterque autem presbyter fuit. Porrò Piammon in mysterio * uidisse dicitur angelum cœlestem cum sacra stola ad diuinā mensam assistentem, præsentesque monachos in libro quodam annotantem: eos uerò qui à synaxi & communione abessent, delentem atque inducentem. Ioannem uerò Deus ita miraculis multis exornauit, ut ægritudines multas sanaret, & ex pedibus atque etiam ex articulis conuulsis & solutis laborantes curaret. Eodem tempore & diuinus Beniamin circa Scetim admodum est philosophatus. Hic donum illud à Deo accepisse fertur, ut absque medicamentis, sola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui precationem addebat, uarij generis morbis ęgrotos liberarit. Hunc etiam dicunt ita postea esse aqua intercute per corporis tumorem grauatum, ut ex domuncula in qua degebat, per ostium, nisi prius unà cum eo postes eius detraherentur, exire non posset. Et quum in lecto iacere nequiret, circiter menses octo in latiore sella consedit, & more suo ægros curauit: atque ipse interim quòd meliusculè non haberet, minimè succensuit. Imò potius & ægrotos & alios qui ad se uisendū ueniebant, consolatus est, & ut pro anima eius precarētur petijt: perinde atque nihil de corpore solicitus esset, quod & ualidum nihil profuisse, & ægrum nihil sibi nocuisse dixit. Tum autem apud Scetim quoque celeber monachus Marcus, uirtutem atque pietatem meditatus est: iunior item Macarius. Præterea Apollonius, & præclarus Moses Aethiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineūte ætate mitis ualde & modestus fuit: memoria tanta prędimus, ut ea supra alios, sacras literas teneret. Adeò autem Deo charus fuit, ut de eo, suo ipsius respondens nomini Macarius, Cellarū presbyter, cum graui asseueratione confirmarit: haud unquam se, sicuti alijs, illi tradidisse, quæ ijs qui sacris initiati sunt, à sacerdotibus accipere fas est: sed angelum descendentem ei dare solitum esse, cuius manum ipse usque ad * iuncturam eius uiderit, affirmauit. Macario autem honor ille à Deo obtigit, ut dæmonibus imperaret. Occasio ei & causa, ut monasticam philosophiam sequeretur, fuit cædes, quam inconsultò patrauit. Quum enim iam adolescentulus * esset, & oues ad Mariam lacum pasceret, in ludo æqualem quendam suum interemit: pœnam autem delicti timens, in solitudinem profugit: & sub dio ibi agens, post ea tugurium sibi paruum condidit, in quo uigintiquinque annis uixit. In eo uitæ instituto magnas Deo de casu suo egit gratias, cædemque eam salutarem sibi esse dixit, uidelicet quòd ea sibi philosophiæ eius meliorisque uitæ causa extitisset. Porrò Apollonius, quum plurimam uitæ partem in mercatura transegisset, in ætate affecta Scetim se contulit. Et quum propter senectam iam ingrauescētē & inutilem, neque scribere, neque aliud quicquam rectè tractare posset, omni genere medicamentorum atque cibariorum, quæ ægrotis conuenire arbitrabatur, ære suo comparato, in solitudinē ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam usque horam sic circuibat, inualidos curans. In hac ille noua quidem, & ab alijs uariante, sibi tamen conueniente, atque à se primùm inuenta uirtutis exercendæ ratione, uitam peregit. Moriturus autem, alij cuidam remedia ea dedit, & idem officium illum obire iussit, † per quod consequendæ etiam salutis spem habuit.

Idem hydropicus nihilo minus ægros sanare perrexit. *Neglectus & contēptus corporis.* *Præclarè monachi de corporis contemptu dictū.* *Marcus.* *Memoriæ donum.* *Cellæ.* *Marco isti angelus ad sacrā mensam eucharistiam præbere solitus.* *καρποῦ.* *Macarius iunior.* *Mariæ lacus, idem qui Mareotis.* *ἀθανασίας.* *Hunc, inopinatum per ludum homicidium, monachum fecit.* *Salutare infortunium.* *Apollonius ex mercatore monachus.* *† Δι᾽ οὗ ἐλπίδα σωτηρίας τυχεῖν ... ἐλπίδα προσ...*

A B

CAPUT XXXVI.

Moses Aethiops ex seruo fugitiuo & prædone monachus.

MOses autem Aethiops, conditione seruus, propter naturæ suæ improbitatem ex heri sui domo profugit: atque ubi prædari didicisset, paulo post prædonum cohortis præfectus fuit. Et quum nefaria multa scelera peregisset, & ad cædes patrandas audax factus esset, ex præfracta quadam temeritate monasticam ingressus est uitam, philosophari'que prorsus incepit, strenuè admodum ad uirtutem grassans.

Quòd

A Quòd autem priore uitæ instituto, & corporis ualida constitutione, rursum ad uoluptatē per imaginationes incitatus alliceretur, uarijs exercitijs carnē domare summoperè contendit. Et quandoq; quidē solo pane absq; obsonio usus, quandoq; autem plurimo opere perfecto, ad quinquaginta die quolibet precationes fecit. Et sex cōtinuis annis noctes totas peruigilio exegit, stans atq; orans: ita ut neq; genua inclinaret, neq; prorsus oculis ad somnū propēdens cōniueret. Porrò noctu monachorū domicilia circumiens, clàm uniuscuiusq; hydriā auferebat, eamq; aqua repletam in locū suum reponebat. Idq; ingentis laboris fuit, propterea quòd inde locus ubi aqua fluebat, alijs quidem decē, nonnullis autē uiginti, quibusdā etiam triginta stadijs abesset. Perlongo uerò tempore pristinū suum retinuit robur: quamuis multū studij in hoc collocaret, ut id debilitaret, & carnē diuturna erumna extenuaret. Dicunt autē, aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis suæ percurrebant, cepisse, uinxisse, atq; in humeros sublatos in ecclesiam deportasse, & patribus quid de eis statuerent, permisisse: nefas esse dicentem, ut in posterum mali quicq; alicui ipse inferret. Neq; unq; quenquā fuisse ferunt, qui tantopere mutatus à uicijs ad uirtutem summā, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis uerò fuit dæmonibus terror. Et quod supra opnionem omniū est, presbyter etiā in Sceti factus est, quum quidem quāplurimos eo tempore, quo latronū manum duxerat, interemisset. Et quia talis erat, multos eosq; optimos post se reliquit sectatores. Et uitā circiter annum octogesimū quintum finiuit. Eadem ætate etiā floruit Paulus, & Pachon, & Stephanus & Moses, genere utriq; Libyes, & præterea Pior Ægyptius. Paulus in Pherme, qui mons in Sceti est, monasticam uitam egit, non plures q; quingentos monachos habens.

Qiinquaginta precationum diurnarum pensum.

Correctio carnis, illecebrarumq; eius.

Mose istius ingens corporis ualidi robur.

Idem etiā presbyter factus.

Paulus quingentorū Ascetarum Abbas.

B Nihil autem operis fecit: neq; à copiam quicq;, præterq; quod ederet, accepit. In orationibus quotidie sine intermissione se exercens, eas ueluti quoddā tributum ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autē ab eo numero aberraret, totidem lapillos in sinum deposuit, & ad precationes singulas singulos eijciebat calculos. Quibus ad eum modū consumptis, precationes totidem absolutas ei esse constabat. Pachon quoq; in Sceti monasticā exercuit, à iuuentute ad multum usq; seniū. Neq; uerò corpus, quod ualidum alioqui obtinebat, neq; affectio aliqua, atq; adeò ne dæmon quidem ipse deprehendere in eo potuit, quòd mollius se, aliterq; quàm uirū deceat, in temperantiæ studio & rebus eis quas supprimere philosophum monasticū conuenit, gesserit. Stephano autē circa Mareoten non lōgè à Marmarica domiciliū fuit. Hic accurato atq; exacto eius generis philosophiæ instituto, annis sexaginta spectatus fuit monachus. Quòd autē notus etiam Antonio magno fuerat, mitis ualde & sapiens euasit. In familiaribus colloquijs tā suauis & cōmodus, ut facilè eorū qui uel maximo tenerētur mœrore, animos uerborum gratia demulceret, & ad moderationem & iucūditatem traduceret, quamuis tempore multo illi consolationē omnem auersati essent. Quinetiam in suis ipse erumnis talem se præstitit. Atq; aliquādo incurabili malo correptus, membra quidem affecta medicis curāda atq; secanda permisit: ipse uerò perinde atq; alius in eo casu esset, solitū laborem continuans, & palmarū folia in manibus habens, catenā cōplicuit: atq; eis qui cum eo erant autor suasorq; fuit, ne casus huius uitæ ægrè ferrent, nec aliud quicq; cogitarent, q; quod ad finem bonum Deo adiuuante euaderet. Sibi, quòd talibus expeteretur erumnis, idq; propter perpetrata fortè peccata, commodum atq; utile esse dixit: quæ peccata hìc luere præstaret, quàm ut ad futurā punienda reseruarentur uitā. Mosen autem gloriam ingentem mansuetudine & charitate consequutū esse accepimus: qui etiam ægritudines plurimas, atque eas incurabiles, precatione sola sanauit.

Diurnum trecenarum precationum pensum.

Pachon.

Stephanus.

Donū mœrentibus & afflictis animos solandi.

Memorabilis sententia.

Casus humani leuiter ferendi. Afflictiones & erumnæ huius uitæ hominib. bono sunt.

Donum sanationū in Mose.

Pior

CAPUT XXXVII.

PIor admodum adolescens monasticã philosophiam cõplexus, quum paternã relinqueret domũ, uotum Deo nuncupauit, † nunq̃ se propinquorum suorum cuiq̃ in conspectum uenturũ esse. Postq̃ uerò quinquagesimo anno pòst soror eius uiuere illum accepit, continere seipsam non potuit: atq̃ indicio, quod ei præter opinionẽ omnem acciderat, in immensam sublata lætitiã, summoperè, ut eum uideret, expetiuit. Quapropter loci eius episcopum flens atq̃ uociferans rogauit, ut in Scetim literas daret, quibus efficeret, ut frater ad eam mitteretur. Ille fœminæ senectutẽ miseratus, monachorum antistitibus, ut Pior ueniret, scripsit. Is, ut hoc faceret, iussus, quum contrà niti nõ posset (non enim Aegyptijs, imò etiã alijs monachis fas est, imperata non facere) in patriã uenit, fratre alio secũ ducto. Atq̃ ubi pro foribus paternarum ædiũ fuit, præsentiã suam sorori insinuauit. Et quum strepitũ pedum eius sentiret, & ianua aperta strideret, oculis conniuens, de nomine sororẽ cõpellans: Ego, inquit, Pior sum, frater tuus: cõspectu meo, sicuti uisum tibi est, fruere. Atque illa quidẽ fratrem satis intuita, Deo, qui desideriũ eius impleuisset, gratias egit: ipse autem ad fores precatione habita, rursum discessit, & in regionẽ solitam reuertit. Quum autem puteũ foderet, amarã in eo inuenit aquã: ad quam tamen, ea utens, ad mortẽ usq̃ permansit. Tam sublimis uerò temperantia eius, post obitum primùm ipsius cognita est. Quum enim alij in loco eo philosophãdũ sibi esse statuissent, perferre, id non potuerunt. Mea porrò sententia, nisi sibi ita perdurandũ esse proposuisset, non difficile ei fuisset, oratione sola aquã eam in dulcem uertere: quippe qui eo loco, ubi nulla esset, eam elicuerit. Quum enim Moses, quẽ diximus, puteo foderet, & iam ad profundã altitudinem peruentũ esset, neq̃ uena aliqua liquorẽ ullum polliceretur, adeò ut iam desperaret, & laborẽ tantum relinqueret: obiter circa meridiẽ Pior aduenit, & primùm eũ salutauit, deinde pusillanimitatem & incredulitatem fodientiũ reprehẽdit. Sub hæc, ubi in fossam descendisset, & ligone tertiùm terram impulisset, derepentè scaturiens prodijt aqua, & puteũ repleuit. Atq̃ ubi petijt, ut ad precationẽ abire sibi liceret: & illi, ut cibũ cum eis caperet, rogarunt: morẽ illis non gessit, nõ ea de causa, quum iam quod uoluisset, effecisset, se eò uenisse dicens. Eadẽ tempestate multi circa Scetim magni Antonij floruere discipuli: in quibus grandæui fuere, Origenes, Didymus, & Cronion, qui etiã centum & decem annos natus, excessit. Insuper eodẽ cũ eis tempore extitere, Serapiõ magnus, Putubastes, Arsion, & pręclarus Arsesius: qui in philosophia hac cõsenuerunt, & monasterijs pręfuerunt. Ex eis Didymus nulli cohabitauit homini, ad extremũ usq̃ uitę diẽ: quãuis nonaginta uixisset annos. Arsesius autẽ iuuenib. lapsis delicti gratiã faciebat, ętate autem & uirtute prouectiores excõmunicabat, uerbis hisce utens: Iuuenẽ quidẽ, si per excõmunicationẽ repudietur, * despectorẽ fieri. Qui uerò in uirtute profecisset, eum celeriter obiurgationis sensum percipere. Eorũ porrò qui in media stataq̃ essent ętate, multi & boni fuere monachi. In eis Ammonius & Eusebius, pręterea Dioscorus & Euthymius, qui quũ fratres essent, pp̃ter corporis staturã Lõgi sunt appellati. Ammoniũ fama est eò laudis in philosophia hac peruenisse, & adeò uoluptate & delicijs omnib. superiorẽ fuisse, ut præter panẽ solum nihil cocti degustarit. Valde etiã literarum & eruditionis studiosus fuit, ita ut Origenis & Didymi & Euagrij scripta diligenter & feliciter legeret. Adeò uerò à curiositate abfuit, ut Athanasiũ magnum Romã comitatus, ex pręclaris pręcipuisq̃ urbis eius rebus non aliud spectandum sibi censuerit, quàm Petri & Pauli martyrium, & ædem eam in

Margin notes:

† τοῦ λοιποῦ μηδένα τῶν οἰκείων ὀφθῆναι. Soz. hoc est: Nunquã se postea propinquorum suorum quenquam uisurum esse.

Pior inambulans cibum capiebat. Cuidam autẽ causam eius rei inquirẽti: Nolo, inquit, cura corporis ut iusto opere, sed succisiuo tãtum uti: ne scilicet cibo capiẽdo, aliqua ex parte uoluptate corporis animus fruatur.

Pior in arido loco fontẽ per miraculum, elicuit.

Cronion centum & decem annorum monachus.

Aliter iuuenes, aliter prouectioris ætatis monachi corrigendi.

Longi fratres.

Pulchrum exẽplum ἀπεριεργίας.

A — Pior. Interdixit sibi is, uoto nuncupato, domesticorum suorum conspectu.

ὑπακοὴ & obedientia monastica.

Idẽ tamen, præpositorum suorũ iussu sorori se conspiciendũ exhibet: ipse uerò eam nõ intuetur.

Amarã idẽ aquã bibit.

B — Origenes. Serapion magnus. Putubastes. Arsion. Didymus. Arsesius. Socr. Arseniũ uocat.

** καταφρονητής.*

Ammonius. Eusebius. Dioscorus.

Ammonij præcipuæ uirtutes.

Ammonius comes Athanasij, Romæ non aliud, quàm S. Petri & Pauli martyrium spectauit.

A eam in qua illorũ corpora ueluti thesaurus sunt condita. Porrò quum ad episcopalem aliquãdo cõsecrationem abducẽdus esset, & ad eos multa, qui illũ eius rei gratia conuenerant, dixisset, neq; tamen eis quod uolebat persuasisset, amputata sibi auricula dextra: Vel nũc demũ, inquit, abite, quãdoquidem deinceps etiã uolentem ecclesiæ cõstitutio nõ recipit. Sacerdotem namq; integrũ atq; immutilatũ esse oportet. Atq; ubi qui ex præcipuis ad ipsum missi erãt, ab eo discederent: & à Iudæis quidem talia obseruari & magnifieri, ecclesiã autẽ Dei parui pendere, si modò animo & moribus saluus commodusq; sit episcopus, inter se dicerent: ad eum reuersi, cõprehendere tentarunt. Ibi ille, Si uim ei inferre pergerent, linguã quoq; sibi recisurum esse, adiurauit. Quibus minis illi perpensis, in loco suo uirũ magnũ reliquerũt. Et ex eo tempore Ammonius παρώτης, quasi aure carentem dicas, cognominatus est. Hoc idem in Euagrio philosopho accidit. Nam quum à Theophilo Alexandrino ad episcopatum traheretur, ubi artibus uarijs se excusando usus esset, sacerdotali dignitati, sibi ea interdicendo, nũcium* remisit, nõ tamen summo aliquo corporis membro resecto. Atq; is ubi in Ammoniũ istum incidisset, urbanè eum carpsit, male admodũ fecisse, Deoq; ob membrũ resectũ pœnas daturũ esse, inquiens. Ad quẽ subinferens Ammonius: Tu uerò, inquit, ò Euagri, an nõ cõdignas persolues pœnas, q̃ ꝓpter φιλαυτίαν, hoc est, nimiũ tui ipsius amorẽ, linguã resecueris, & ea quæ tibi ad utilitatẽ multorũ cõcessa est gratia, usus nõ fueris? Verùm de Euagrio paulo pòst dicemus.

Idem episcopũ lectus, ne munus id ei obire opus esset, aurẽ sibi ipse recidit linguam quoq; nisi ei priuato esse liceret, excisurus.

Quatenus integrũ sanumq; conueniat esse episcopũ.

Ammonius παρώτης, hoc est, sine aure, cognominatus.

Euagrius itidem episcopatũ, sacerdotio se abdicans, reiecit.

Inuiti olim admodum homines pij ad episcopum euehebantur.

* Et profugit, Socrat. [illegible]

Scitè facetèq; dicta Ammonij & Euagrij.

CAPUT XXXVIIII.

Circa Scetim mons est, quem accolæ Nitriam uocant: propterea quòd uicus quidam uicinus ei est, in quo nitrum colligitur. In eo monte ingens est huius generis philosophorum multitudo, & monasteria contigua non pauciora q̃ quinquaginta. Eorũ quædã sunt, in quibus monachi cõmuniter, quædã in quibus seorsim habitant. Est & alius locus ad interiorem solitudinem uergens, & ab istis, stadijs septuaginta distans, ad monasticã exercendam perquàm commodus. Cellarũ is nomen habet, q̃ monachorũ ibi domicilia non continenter, sed sparsim constructa sint. Tantũ uerò ea inter se dissita fuere, ut ea incolentes alius aliũ ne cernere, nec audire posset. In hebdomade aũt semel, primario & Dominico die, in ecclesiã cõuenire soliti erant. Quòd si eo die quis non cõparuisset, satis constabat, eum uel erumna, uel morbo aliquo oppressum fuisse. Porrò ad eum uisendum nõ simul omnes, sed diuerso tempore ueniebãt, pro se quisq; quod ei suppeteret, ad illum curandũ, cõmodum morbi afferens remedium. Absq; hoc si esset, alius alium nõ adibat: præterq̃ si quis discẽdi causa sermones animæ utiles & salubres auditurus, eum audiret, qui eius rei peritus esset. Cellas quoq; eas illi inhabitabãt, quib. ad summũ philosophiæ huius peruenire, & sibi ipsis ductores esse contigisset: ut rectè ab alijs segregati, quietẽ sequi, & sibi ipsis uiuere possent. De Sceti, & q̃ ibi philosophati sunt monachis, hæc dixisse satis sit. Nam si singula oratione persequenda essent, metus esset, ne in eã ꝓlixius productã, reprehensionis quispiã aculeũ immitteret. Et quũ illi suum sibi uiuẽdi modũ instituissẽt, fieri necessariò aliter nõ potuit, quin uariè, ut par est, ꝓ cuiusq; ætatis captu, opera, mores, instituta, & diætas dispertirent. Alius itẽ locus, cui nomẽ Rhinocurura fuit, multis ex eo tẽpore * indigenis monachis celeber fuit. Inter eos insignes fuere: Dionysius, q̃ ad partẽ urbis Aquilonarẽ domũculã suã habuit: Mela ille, q̃ eo tẽpore ecclesiã eius loci gubernabat: & Solõ, Melæ simul & frater germanus, & in sede ipsa successor. † De Mela illud memoriæ ꝓditũ est. Quum

B

Nitria mõs & monasteria eius.

Sic hodie in Atho monte uiginti duo insignia sunt monasteria Græcorũ monachorum, ordinis diui Basilij, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex uinetis & oliuetis suis pendunt sex millia obolorum Turcicorum. Mons is à Christianis ἅγιον ὄρος, hoc est, sanctus mõs dicitur: à Rutenis, Suiata hore.

Cellæ & Ascæteria in eis.

Monasteriorũ istorum speciẽ quandã referunt Carthusianorũ domicilia.

Rhinocurura, & monasteria eius.

Rhinocurura urbs Aegypti, ab antiquis incolis sic dicta, quorũ mutilati fuere nasi. Stephan.

Dionysius.
Mela.
Solon.

* οὐκ ἐπηλύταις, ἀλλ' αὐτόχθοσιν ἀγαθοῖς: hoc est, non aduenis, sed originarijs bonis uiris.
† Mela Rhinocurutæo episcopo, qui ab Arianis ad eum expellendũ missi fuerãt, propter reuerentiam eius exiliũ remissũ.

Quum de ecclesijs ὁμοούσιον cõsubstantialis fidei defensores exigerentur, atq; eò qui ipsum quoq; eijcerent aduenissent, repererunt eũ ueluti seruorũ extremum ecclesiæ lucernis adornandis hilariter incumbentẽ. Lucernarũ enim lineos funiculos in manibus habebat, ueste simul & cingulo sordidatus. Atq; quum illi episcopũ requirerẽt, indicaturũ se eis illum respondit, eosq; in domũ Episcopalem duxit: atq; ubi is eis de uia fessis, mensa apposita, pro rerum tenuiũ copia cibum dedisset, atq; edentib. ministrasset, sublata mensa manus lauit, & se ipsum eis indicauit. Illi uirũ admirati, causam aduentus sui quum ostendissent, remittere se ei exiliũ, propter reuerentiã eius, dixerunt. Quod posteaq; accepisset, eis respondit, non idem, se, quod alij cõsentientes sibi episcopi fecissent, commissurum esse, ut inuitus solũ exilij causa uerteret, sed sua sponte in exiliũ iturũ. Atq; quum ibi esset, ueluti qui ab adolescentia monasticę philosophiæ assueuisset, omni genere uirtutis præclarus admodum fuit. Solon autem, ubi mercaturæ renunciasset, preciosam mercatus est margaritã. Nam sub fratre Mela, eiusq; loci magistris fideliter atq; diligenter edoctus, mutatione uitæ plurimum in rebus diuinis studij ostendit, & morum simplicitate erga proximos bonus maximè fuit. Ecclesia Rhinocururę postq; tam egregios primùm duces nacta est, longo deinde tempore consuetis cõstitutionibus uti perrexit, & uiros præclaros protulit. Illud porrò nouum, & inter alia maximè insigne in ecclesia ea fuit, quòd clerici ibi domicilium, mensam, morum institutum, & diætam unam, aliaq; adeò omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

Hospitalitatis Episcopalis exemplum.

Ille uerò monasticæ uitæ assuetus, sua sponte exul.

Solon frater Melæ, ex mercatore monachus & episcopus.

Rhinocurura Catholica.

Cleri ecclesiæ eius cœnobiũ.

CAPUT XXXIX.

IN Palæstina quoq; eo tempore plurimi floruere solitarij philosophi. Adhuc enim superstites erant, quos, quum de Constantini imperio ageremus, diximus, scientia & uita monastica effulgẽtes. Sed & alij cum illis institutis illorum enituere, qui uirtutis profectu, nõ pœnitenda laude & gloria monasteria auxerunt. Horum præcipuus fuit Hesychas, Hilarioni illi, uita ea quæ secundum Deũ est, longè prestantissimo, maximè amicus. Item uirtute præclarus Epiphanius, qui longo post tempore ecclesiæ Salaminiæ in Cypro episcopus præfuit. Et Hesychas quidem quietis officinam apud Gazam instituit, eodẽ quo amicus seu magister, in rebus omnibus secum cõsentiens Hilarion, loco. Sacer autem Epiphanius, circa quendam uicum Besanducem, præfecturæ Eleutheropolis, ubi etiã ortus fuerat. Hic in prima ætate optimis usus præceptoribus, & doctrinæ monasticę gratia lõgo tempore in Ægypto moratus, apud Ægyptios simul & Palęstinos, per uirtutis studium, insignem adeptus fuerat laudẽ: nec minus etiã apud Cyprios: apud quos episcopum gessit. Vnde conijcere licet, ea de causa præclaram eum famam per orbem omnem esse consequutum. Quum enim in ampla & maritima, eademq; populosissima urbe sacrorum antistes esset, & cum illustri uirtutis gloria ciuiles quoq; res tractaret, breui tempore non ciuibus solùm, sed aduenis etiam undecunq; eò appellentib. notissimus fuit, qui eum partim cõuenerunt & uiderunt, partim ex sermonib. eorum qui illum uiderãt, cognouerũt. Prius autem quàm in Cyprum ueniret, eo quo diximus tempore in Palæstina uitam egit, quum in monasterijs ibidem sanctè & grauiter admodum eniterent, Salamines, Physchon, Malchion, & Crispion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleam uicum præfecturæ Gazæ studia uirtutis exercentes. Habuerunt & ij Hilarionem magistrum. Fertur namq;, quum aliquando simul isti apud eum fuissent, & simul domum reuerterentur, ex eorum medio Malchionem solum quodammodo raptum disparuisse: atq; ubi rursum subitò extitisset, idem cum fratribus iter carpsisse,

Palæstini monachi.

Hesychas.

Epiphanius, postea episcopus Salaminius.

Hilarion Hesychæ preceptor & amicus.

Præclara eius per uniuersum orbem fama.

Salamines, Physcon, Malchion, Crispiõ, fratres, Hilarionis discipuli.

A psisse, & paulo pòst è uita excessisse, iuuenilē quidē adhuc ætatem agentē, sed uirtute & Dei amore non multū eis qui in tali studio consenuerūt concedentē. Tū Ammonius quoq; decem ferè stadijs ab eis distās, & circa uicum Chapharchonbran Gazæ subditum casam suam habens, clarus fuit, ex eo uico oriundus: uir qui accuratè et constanter in instituto monastico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palæstina ortus, eo, ut mihi uidetur, tempore superstes fuit: qui cum à Deo * accepit honorem, ut angeli ei inseruierint. Et quum primùm in Ægypto philosophatus esset, in montem Sina inde transijt. postea autem in torrēte Geraræ maximum, pulcherrimum, & clarissimum bonorum uirorum construxit monasterium: cui post eum admirandus præfuit Zacharias.

Malchion è cōspectu fratrum, derepentè raptus, atq; eisdē redditus. *Ammonius.* *Syluanus.* ** ὑπ' ἀγγέλων ὑπηρετεῖσθαι γέρας λαβὼν* *Angeli ei inseruientes.* *Zacharias.*

CAPUT XL.

Ex Ægypto & Palæstina, ad eos monachos qui in Syria & finitima ei Perside fulserunt, transeundū: qui cum Ægyptijs quàm maximè certātes, q; plurimi & uirtute clarissimi euasere. Circa Nisibim ad montē cui Sigaron nomen est, uitæ sanctitate celebres fuere, Baththæus, & Eusebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Lazarus, qui episcopus etiam est factus. Qui quòd non ita pridem nouū hoc philosophiæ institutum exercere incepissent, βοσκοὶ, hoc est, pascentes seu pabulatores cognominati sunt: propterea quòd tecta non haberent, nec panem, aut uinum, aut opsonium aliquod gustarēt: sed continenter in montibus uersantes, de ecclesiarum more precibus atq; hymnis Deum colentes celebrarent. Et quū tempus cibi capiendi esset, pro se quisq; falcem in manibus habens, & ueluti pabulum inquirens circuibat: & herbas commodas nactus, eis uescebatur. Atq;
B ad hunc quidem isti modum nouam agendæ uitæ philosophiam instituerunt. Apud Carras autē philosophatus est Eusebius, qui uoluntario carcere seipsum, ut adiri non posset, cohibuit. Item Protogenes, qui post Vitum parœciæ ibi curam gessit: Vitum inquam, inclytum illum monachum, quem ferunt quum primùm inter Imperatores apostolum Constantinum uidisset, sanctè affirmasse, eum sibi dudum sæpenumero à Deo per apparitionē ostensum esse. Proindeq; sedulò cohortatum esse, ut quod Constantinus statuisset atq; iussisset, homines citra exceptionem omnem obsequenter facerent. Porrò Baththæus usq; adeò à cibo sumendo abstinuit, ut uermes etiam ex dentibus eius proreperent. Hallas † septuaginta totis annis panem prorsus nō attigit. Heliodoro tanta fuit temperantia, ut noctes plures peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis continuaret. Floruit tum etiam in Phadana (quo loco Iacob Isaaci filius ex Palæstina ueniēs, uxorem suam uirginē in matrimoniū duxit, primumq; ibi reuoluto à puteo lapide gregē eius potauit) Aonas ille, quē fama est primū ibi apud Syros accuratum hoc philosophiæ genus colere cœpisse: quemadmodū id apud Ægyptios magnus fecit Antonius. Cum eo fuere & Gaddanas, & Azizus, in eiusdē uirtutis laude concertantes. Multi uerò & apud uicinam Edessam, & circum ea loca celebres floruere uiri: inter quos clarissimi fuere, Iulianus, atq; apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri ecclesiæ sunt editi: de quibus certius in Constantij imperio commemoraui. Extitere præterea Barses & Eulogius, qui ambo post longum monastici exercitij certamen Episcopi sunt facti, non in urbe aliqua, sed honoris gratia in monasterijs suis episcopalem consequuti consecrationem: ita ut rectè aliquis dignitatem eam tanquam præmium seu remunerationem pro exactissimo philosophandi instituto eos accepisse dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo antè, post sanctum Heliodorum, mentionem fecimus.

Monachi Syri ad Nisibim in Sigaro monte. *Hi βοσκοὶ, hoc est, pabulatores dicti, seu pascentes.* *Voluntarius carcer. Eusebius.* *Monachi ad Carras.* *Protogenes.* *Vitus.* *Huic per uisionem Deus Constantinum magnū exhibuit.* *Baththæus.* *Hallas.* *† Octoginta. Sozom.* *Heliodorus.* *Aonas.* *Phadana loc⁹, ubi Iacob in Rachelem incidit.* *Primus hic in Syria monachus.* *Azizus.* *Gaddanas.* *Monachi Edesseni.* *Iulianus.* *Ephraim.* *Eulogius.* *Barses.* *Supr. eod. cap. 21.* *Duo isti in monasterijs suis episcopalē obtinuere dignitatem.* *Uidem & Lazarus.*

CAPUT XLI.

A

Monachi Cœlesyriæ. Coelesyria autem, & quę supra eā est regio, sola Antiochia excepta, serius quidem Christianismum suscepere, nō tamen ecclesiasticis philosophis caruere. Qui eo fortius ut uiri egregij se gesserunt, quo maius in eos incolarum Græcæ superstitionis studiosorum, atq; illis insidiantium, flagrauit odium: non illos quidem uindicta utentes, sed magno animo illatas iniurias & plagas excipientes. *Christianorum est ferre, nō inferre iniuriā.* Qualis Valentinus ille fuit, quem alij Emesenum, alij Arethusium genere fuisse tradiderunt. Et alter ei cognominis monachus, & Theodorus, qui ambo à Tittis uico præfecturæ Apameę oriundi fuere. *Valētinus, & alij plures.* Item Marosas Mechelis ortus, Bassus, Bassones, & Paulus, cui patria fuit Telmisus. *Paulus Telmisi ortus.* *Sozom. Telmisum uicū esse dicit.* Hic quū multis in locis multa monachorū cœnobia instituisset, & præclarè plures ad philosophiam hanc consectandā cohortatus fuisset, postmodum in regione cui nomen est Iugatum, insigne & splendidum monachorū construxit domicilium, atq; ibi uitam in senectute multa finiuit. *Monasterium eiusdem in Iugato.* Monstratur eo loco adhuc, quod omnibus notum est, sepulchrū eius. Omnes uerò propè quos recēsuimus monachi, longæui fuere: id quod dispositione & prouidentia Dei mihi factum esse uidetur, uidelicet ut tam diuturno & exacto uitæ instituto incrementum religio caperet, quod nō Syros tantum, sed & Persas atq; Saracenos plurimos ad fidem nostram pertraxit, & Græcæ superstitionis sectatores plerique ut cultum suum abnegarent effecit. *Monachi olim ferè omnes longæui.* *Monachorum sanctitas plurimos ex gentilibus ad Christianismū perduxit.* Ex quibus omnibus plurimi persuasi sunt, ut philosophiā monasticā summoperè colerēt, & ad eorum quos modò diximus exemplū monachorum sodalitatibus præirent. Facilis autem coniectura est, hoc genus philosophiæ initio inde sumpto, ad Galatas usq; & Cappadoces, finitimosq; eis populos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Hellespontum peruenisse, B qui sanè antiquitùs doctrinam Christianam flagrātibus animis complectentes, permultos diuinæ huius philosophię habuere sectatores. *Sozo. ad etatem usq; suam & Theodosij iunioris imperium nōnullos ex hisce monachis durasse scribit. lib. 6. cap. 34.* Quorū plures in communibus domicilijs per urbes & uicos habitarunt, uel quòd nondum traditionibus & exemplis eorū qui dicti sunt assueuissent: uel quòd propter hyemis asperitatē regiones illæ, & maximè Pontus, Cappadocia, & Galatia, natura frigidissimæ sint, proindeq; non facile plurimi in solis ibi locis degere possent. *Apud Galatas, Cappadoces, & in Ponto multa monasteria in urbibus et uicis.* Veruntamen nō omnino montes earum ab eiuscemodi philosophis uacui fuere. Tēpore namq; procedente, uehementi atq; ardenti rerum diuinarum studio frigus etiā cessit. *Earundem terrarum eremicolæ.* Atq; in eis partibus quùm multi alij præclarè uixere, quemadmodum alibi à me dictum est: tum post Eustathium & Basilium magnum, præ cæteris celebres maximè fuere, † Leontius ille, cui deinde Ancyranus cōmissus est episcopatus: & Prapidius, qui quantumuis senex, admodum multas pro episcopo rexit * urbes. *Eustathius. Leontius. Prapidius.* *Basilius magnus.* *† Sozom. habet Leo.* ** Soz. uicos.* Præfuit uerò nobilissimæ etiā illi hospitali domui, cui cognomen est Basilias. nam à Basilio magno Cæsariensi episcopo constructus xenon, quùm nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. *Basilias hospitalis domus.* Antiochiæ multi alij enituere monachi, in quibus secundum Iulianum & Aphraatem illum, Marianus fuit & Eusebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alij insuper, qui integrum atq; immortale, † id quod ad imaginē Dei conditum est, conseruarunt. *Monachi Antiocheni.* *τὸ κατ' εἰκόνα.* In monte eo pratis multis perquàm amœno, qui urbi adiacet, Petrus Galata enituit, & cognominis huic Ægyptius. *Theodor. lib. 4. cap. 28.* Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moses, & Malchus, alijq; multi eo tempore monastica ibi philosophia splēdidi & illustres fuere. *Monachi solitudinis Chalcidis.* In solitudine Chalcidis, Abitus, & Marcianus, & Abrahames, & q; plurimi alij, nō facilè sub numerum cadētes * corpore perpessionib. obnoxio, uitam affectionibus uacuam, excoluere. ** σώματι παθητῷ τὴν ἀπαθῆ ζωὴν μετερχόμενοι.* Item in Apameensiū eremo Agapetus, & Simeones, & Paulus. *Monachi Apameni, itē Zeugmatis.* In Zeugmatensium autē solis locis Publius & Paulus philoso-

A philosophati sunt. Item in solitudine urbis Cyri, Acepsimas ille decãtatissimus, qui in tuguriolo exiguo inclusus sexaginta annos sanctè ita peregit, ut neq; conspiceret, neq; alloqueretur quenquam. Fuit tum quoq; magnus ille Zeugmatius, qui oculis captus, non in casam aliquam se abdidit, sed loca pleraq; circumiens, sinceram fidei professionem annunciauit. Quorum uitam singillatim omnium pulcherrimè Theodoritus Cyri episcopus, in Dei amãtium historia conscripsit. † Porrò omnium istorum commune, ut ita dicam, consilium & institutum erat, ut quàm maximam animæ curã gererent, eam'q; à rebus & studijs huius uitæ per desuetudinem abalienarent, & longioris uitæ suæ tempus in precationibus, ieiunijs, hymnis'q;, & Deum decentibus laudibus consumerent: corpus autem deliciarum'q; eius & uoluptatis studium negligerent, nec non pecuniam & negotiorũ occupationes omnino à se repellerent, & ad uitam angelicam imitatione contenderent.

Cyri, Acepsimas. Zeugmatius cæcus cõcionator loca multa circumiès. Commune omniũ monachorũ cõsiliũ & institutum.

† Sed et Christianæ iam inde ab initio idem qui monasticæ uitæ finis est. Carnis mortificatio, & spiritus renouatio. Atq; ille demũ uere Christianus est, qui ad ueterem monachatum quamproxime accedit.

CAPUT XLII.

POst Ephraim Syrum, celeberrimi in utraq; philosophia fuere, Didymus Alexãdrinus, & Euagrius monachus Ægyptiacus. Cœterũ de Didymo qui fuerit, & quæ scripta post se reliquerit, in nono historię huius libro à me est dictum. De Euagrio autem, æquum uisum est hic pauca dicere: quamuis ambo isti in sana fidei doctrina claudicarint, utcunq; plurima scriptorum suorum tela in ueritatis hostes sint iaculati. Euagrius ex Iberibus, qui circa Euxinum Pontum colunt, genus duxit: uir sapiens & clarus admodum, inueniendo subtilis & ingeniosus, & in eloquendo quod inuenisset grauis & acer. Perfacile etiam, quæ'nam * cogitationes uel ad uirtutem, uel ad uitia spectarent, dijudicauit: nec minus idoneus ad subijciendum & docendum,
B ut illæ quidem excolendæ, hæ autem cauendæ essent, fuit. Porrò eam quę in oratione eius inest gratiam, scripta quæ edidit indicabunt. Morum quoq; singulari moderatione fuit, à fastu & superbia maximè alienus. Et sicuti iustarum laudum pręconijs minimè est ad arrogantiam sublatus, ita etiam cõuicijs iniustis haudquaquam ad indignationem commotus. Sacras literas sub Gregorio theologo optimè addidicit. nam eius quoq; fuit archidiaconus, quum ille Constantinopolitanæ præesset ecclesię. Quòd autem natura uultu esset uenusto, & præterea uestitu eleganti uteretur, ex magistratibus quidam zelotypia erga uxorem laborans, quum eum illi innotuisse cognouisset, clàm ei cędem moliebatur. Et ad rem consilium id collatum fuisset, nisi ea ipsa nocte Deus horrendam quidem, sed salutarẽ uisionẽ Euagrio dormienti exhibuisset. Videre nãq; sibi uisus est capitalis criminis causa se captum, atq; in carcere manus pedes'q; ferreis catenis uinctum esse. Quũ aũt iam ad tribunal iudicis sisti, et pœnas dare deberet, accessisse quendam, qui sacrum Euangeliorum codicem ei ostenderit, & tam grauibus uinculis eum liberaturum promiserit, si quamprimum ex urbe discederet, & facturum se id esse iurisiurandi sacramento confirmaret: se'q; imposita libro dextra ad eum modum iurasse, simul'que & compedibus solutum esse, & è somno euigilasse. Ita ille diuina uisione persuasus, * apertè sibi structum atq; creatum periculum effugit. Atq; ubi in animo constituisset, decere se monasticam consectari uitam, Constãtinopoli Hierosolyma uenit. Inde in Aegyptum, ad uisendos, qui in Sceti philosophabant, monachos profectus, ad montem Nitriam, monasticã sibi construxit casam: & ibi cum duobus Macarijs, Aegyptio & Alexandrino, qui alios antecellebant, fuit: quorum quum æmularet uitam, factis quoq; ipsis philosophiã monasticam est cõsequutus. Deinde etiã * sub Theodosij iunioris imperio, cum eo quem diximus Ammonio est uersatus. Prodigia autem eadem quę præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè necessarij compositi sunt, inter

*Ephraim Syrus. Didymus Alexandrinus. Euagrius Aegyptiacus monachus. Vterq; in doctrina hallucinatus est. De Euagrio monacho ibere. * λογισμοί. Sozom. lib. 6. cap. 30. Euagrius discipulus & Archidiaconus Gregorij Nazanzeni. Euagrius uisione sibi diuinitus in somnis oblata, insidias necis sibi structas effugit. * τὸν ὕπαρ τεχνώμενον κίνδυνον. Professio Hierosolymitanæ religionis ergò. Euagrius Macariorum discipulus. Idẽ Ammonij sodalis. * ἐπὶ τῆς ἐχομένης βασιλείας. Sozo.*

Cum ipso Gregorio Nazanzeno eum Aegyptum petijsse, scribit Soc. lib. 4. cap. 23.

Scripta eius.

quos quidã Monachus, siue de practice & operatrice uirtute inscriptus est: quidam γνωστικὸς, hoc est, cognitor, siue de eo qui cognitionem est consequutus. Hic in quinquaginta capita est diuisus. Scripsit etiam librum alium, qui confutationem seu inuectiuã continet aduersus tentatores dæmones. Id opus in octo diuisit sectiones, iuxta octo deliberationum seu cogitationum numerũ. Item Problemata prognostica sexingenta. Et præterea στιχηρὰ, hoc est, uersuum duos libros reliquit: alterũ ad eos qui in cœnobijs aut in † comitatibus sunt monachos: alterum autem ad eas quæ uirginitatem colunt sanctimoniales. Omnia uerò scripta eius admiranda sunt, & sententijs & elocutione ad persuadendum prorsus accommodata. Et qui ea leget, qualis is uir fuerit, cognoscet. Peropus autem esse puto, breuiter quædam ex eius operibus in historiam hanc inserere, atq; in primis quæ de monachis commemorat, hisce propemodum uerbis. A

** λογισμῶν. Gēnadius suggestiones uitiorum uocat.*
† συνοδίαις, conuentus hodie uocant.
Socrat. eod. cap. 23.

CAPUT XLIII.

Ex Euagrio monachorum quorundam præclarè dicta & facta.

« NEcessarium quoq; est, uias eorum qui nobis præierunt, monachorũ ritè inquirere, & ad eas uitam nostrã cõponere. Multa enim ab eis & dicta & acta sunt præclarè. In quibus illud quidam dixit: Aridiorem & minus inæqualem diætam charitati coniunctam, celeriter monachum ad † Indolentiæ portum ducere. Idem fratrem quendam, qui subinde noctu pauore turbabatur, spectris liberauit, ęgrotis cum ieiunij cultu inseruire iussum. Non alia enim re facilius, interrogatus respondit, quàm misericordia, eiuscemodi terrores & perturbationes extingui. Antonium Iustum conueniens ex sapientibus quidam, Quomodo ó pater, inquit, in monastica uita perdurare potes, qui consolatione ea quæ ex libris percipitur, careas? At liber meus, ó philosophe (Antonius respondit) * natura ipsa rerũ creatarum est. In eis, quum mihi uisum est, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquando electionis illud uas, senex Aegyptius Macarius, Quid ita iniuriarum erga homines memoriam retinentes, uim animæ reminiscendi enecaremus: aduersus dæmones autem, quum acceptorũ ab eis malorum reminiscimur, detrimentum nullum sentiremus? Quum autem ego, quod responderem nõ haberem, atq; id discere uellem, rogatus ille: Propterea, inquit, quòd prior illa affectio præter naturam, posterior autem secundum naturam iræ est. Adueni aliquando ipso meridionali tempore ad sanctum patrem Macarium, & quòd siti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Contentus esto, inquit, umbra. Multi enim uiatores & nauigantes hac nunc carent. Deinde quum apud eum uerba de continentia & temperantia facerem: Confide, inquit, ó fili, & bono esto animo. Ego totis annis uiginti neque panem, neque aquam, neque somnum ad satietatem cepi. Panem namque meum ad certum libræ pondus comedi, aquam ad constitutam mensuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam somni partem rapui. B

** λιμένα Indolentiæ portus.*
† ἀσθενέσι
Pauorum lemurũq; nocturnorũ expulsio.
Imperitorum libri creaturæ Dei sunt.
** φύσις τῶν γεγονότων.*
Cur humanarum iniuriarũ memoria nobis molesta est, diabolicarum autem contumeliarũ recordatio non itidem.
Vmbra sitim repellens.
Vita Macarij continētissima.

Monacho cuidam nuncius uenit de patris morte, atq; ille ad nunciantem: Desine, inquit, blasphemare, & impiè loqui: Pater enim meus immortalis est. Ex fratribus quidam unicum Euãgelij librum in bonis suis habuit: quo & ipso uendito, precium eius ad esurientiũ alimenta dedit, memoria digno uerbo illo addito: Propter illud oraculum librum uendidi, quod dicit, Vende ea quæ habes, & da pauperibus. Insula quædam est circa Alexandriam, septentrionem uersus, ultra lacum qui Maria dicitur, sita. Habitat in ea monachus * Gnosticorum ordinis celeberrimus, qui omnia quæ à monachis gererentur, ob quinq; causas fieri dixit: propter Deum, propter naturam, propter consuetudinẽ, propter necessitatem, propter manuũ opus. Idem ipse unam esse dixit natura uirtutem, eiusq;

Christiani ueri immortales sunt.
Monachus unius libri uenditi precium pauperibus dat.
** παρεμβολῆς τῶν γνωστικῶν.*
Quinq; operũ omniũ monasticorũ causæ.

formam

A formam in animæ uiribus effigiari. Nam & lumen solis ait sine forma esse: formã autem id recipere, per quas penetrat, fenestris. Alius quidam monachus: Propterea, inquit, uoluptates mihi subtraho, ut iræ causam & occasionem præcidã. Scio enim illam semper de uoluptatibus belligerari, mentẽq́ meã perturbare, et cognitionem ipsam fugare. Ex senibus etiã quidã dixit, [a] Charitatem ciborum & pecuniarũ depositum seruare nescire. Idem: [b] Nõ scio, inquit, eadem in re bis à dæmonibus me deceptum esse. Hæc ad uerbũ Euagrius, in eo libro quem Practicum inscripsit, exposuit. Quæ uerò etiam in Gnostico suo dicat, audiamus.

Ira de uoluptatibus belligerat: ea uoluptatũ suppressione sopitur.

a. Apud charitatem non rectè pecuniã deposueris.

b. Monachus eadẽ in re bis non labitur.

[c] Quatuor uirtutes, earumq́ considerationes esse, à Iusto Gregorio didicimus: prudentiam, fortitudinem, temperantiã, & iusticiam. Et [d] pruden tiæ quidẽ officium esse is dixit, considerare & contemplari, uerbis non adhibitis, sanctas & intellectuales potestates. Has namq́ à sapiẽtia manifestari tradidit. [e] Fortitudinis autem, in ueritate cognita, etiamsi bellum & discrimen tibi paretur, constanter perseuerare, neq́ ad res falsas transire. [f] Temperantiæ porrò, semina à primo agricola iacta recipere, posteram autem & furtim aspersam ab aduersario sementem reijcere. [g] Iusticiæ uerò, iuxta dignitatẽ & commoditatem cuiusq́ orationẽ attemperare, uel obscurè annunciando, uel per ænigmata & ambages significando, uel etiam apertè indicando, ad simpliciorum utilitatem & profectum.

c. Primariæ quatuor uirtutes, earũq́ officium.

d. Prudentiæ.

e. Fortitudinis

f. Tẽperantiæ.

g. Iusticiæ.

Veritatis autem columna Basilius Cappadox dixit: Cognitionem seu scientiam quæ ab hominibus prouenit, continua meditatio & exercitium adauget: eam autem quæ gratia Dei cõtingit, iusticia, *placabilitas iræ expers, et misericordia. Et priorem illam, etiam qui affectionibus obnoxij sunt, obtinere possunt: posteriorem uerò, qui ab affectionibus alieni sunt, tantum perspiciunt, qui etiam precationis tempore mentis suæ lucem eos circumfulgentem uident. Lux illa Aegypti B sanctus Athanasius: Mensam, inquit, Moses ad Borealẽ partem statuere iussit. Sciant igitur Gnostici, & qui scientiæ seu contemplationi nauãt, quí nam aduersus eos uentus spiret, & tentationem omnem magno sustineãt animo, atq́ alacriter ad se uenientes alimentis foueant. Thmuitarum ecclesiæ angelus ille Serapion dixit, mentem spirituali cognitione & scientia imbutam perfectè purgari, charitatem flammantes iræ partes curare, temperantiam autem affluentes malas cupiditates & libidines sistere. De prouidentia & iudicio semper tecum ipse rationes reputa, magnus ille & doctus doctor Didymus ait, earumq́ materiã factecum in memoria circumferas. nam omnes ferè in his hallucinantur. Et doctrinã quidem de iudicio, in uarietate corporum, ipsiusq́ mundi: de prouidentia autẽ, in moribus atq́ modis, qui nos à uicijs & ignorãtia ad uirtutem uel cognitionẽ ducunt, † inuenies. Hæc gustus tantum gratia, ex Euagrij scriptis apposuimus.

Basilij magni sententia de cognitione humana & diuina.

** ἀοργησία.*

Athanasij scitè pieq́; dictum.

Moses mensam Boream uersus collocare iussit.

Serapionis dictum.

Mentis lustratio. Iræ suppressio. Libidinis coercio.

Didymus γνώμη.

Prouidentia & iudiciũ diuinum semper ob oculos ponendum.

† *Caro quippe nostra & mundus uniuersus per seipsum iudicio & condemnationi addictus est. quos autem per gratiam suam repurgauit à uicijs diuina prouidentia, iudicium illi euadunt.*

CAPUT XLIIII.

Eodem autem tempore multi etiã alij in diuersis locis & monasterijs luxere, admirandi & Dei amantes uiri, quos commemorare hoc loco si uelimus, & cuiusq́ uitam, mores & acta recensere, ab instituto nostro longè produceremur. Quod si quis accuratè ea cognoscere cupiat, quid illi scilicet & fecerint & dixerint ad auditorum utilitatem, atq́ etiã ut ferę subiectę ei fuerint, Palladius Euagrij discipulus, qui res eorum in unum collegit librum, optimè exposuit: quem qui uolunt, legere possunt. Nam in eo non uirorum tantum, sed & mulierum, quæ cum eis, quos diximus, diuinis uiris morum sanctitate certarunt, uitas piè descripsit. Euagrius autem & Palladius, * quod proximè sequutum est, Imperio floruerũt. Atq́ ij quidem monachi sedulíq́ & diligẽtes uirtutis doctores, eo tempore enituere. Inter episcopos uerò

Palladius Euagrij discipulus uitas sanctorũ monachorum conscripsit.

** Post Valẽtis mortẽ. Socrat.*

Præclari eius ætatis episcopi.

 Basilius

Basilius. Gregorij duo.

A

Basilius magnus & Gregorij ambo, Theologus uidelicet, & Nyssenæ urbis lu-minare: alter illius contubernalis, atque in rebus omnibus consentiens adiutor & socius, alter autem frater coniunctissimus. Administer etiam eorum fuit, fraterno prorsus animo, Petrus, eisdem quibus Basilius parentibus prognatus, prophanis quidem literis non tantopere imbutus, uirtutis autem splendore illis nõ inferior. Isti in Cappadocia fulsere. In Pisidia autem Optimus, & in Lycaoniæ metropoli magnus Amphilochius, pro fide à maioribus accepta, fortiter depugnarunt. Et ij tanquam propugnacula sacræ religionis nostræ, in Oriente post Athanasium fuere. In Occidente autem, Damasus Romanæ ecclesię præfectus, multa ueritatis luce coruscauit: & preterea diuus Ambrosius, Mediolanensis antistes: qui quamuis longa locorum intercapedine disiiti essent, multa tamen ueritatis tela contra hostes emisere. Insuper & alij plurimi, qui extremas terræ oras incolere coacti fuerant, ueluti quasdam sagittas, in ecclesiæ aduersarios epistolas sunt iaculati, & suos simul scriptis confirmarũt. Vniuersitatis namque huius moderator, aduersus tantam fluctuum & tempestatis magnitudinem, rectores quoque e diuersò misit egregios: & contra multitudinem & uehementiam hostium, conuenientem ducum opposuit uirtutem: atque aduersus morbum temporũ difficultate * uigentem, commoda & præsentia exhibuit remedia, qui tantũ tantorum uirorum in populi multitudine, in ecclesijs, atque in ipsis monasterijs & montibus, prouentũ dederit. Nec eo tantum modo rerum uniuersarum Deus rebus nostris cõsulere est dignatus, sed & alterius maximi beneficij † procurator atque conciliator esse uisus est. Pertracta namque Gotthorum gente in Thraciam, autorem etiam turbæ & confusionis ad Bosporum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui aduersus solum Deum atque illius ministros bellum gerere nouerat: exitiosum dico Valentem. Id quomodo sit factum, ubi prius unum eius nefarium scelus exposuero, dicam, & ad finẽ eius progrediar. Ac de eis qui iuxta ecclesiæ sanctiones philosophati sunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

*Petrus. Optimus. Amphilochius. Damasus. Ambrosius. Deus contra uim & multitudinem Arianorũ egregios opposuit propugnatores. * ἀκμάζειν. Quòd Gotthi Thraciam inuaserint, & Valentem oppresserint, Deo acceptũ fert. Sozom. lib. 6. cap. 35.* — *πρξένου* — B

CAPUT XLV.

Qui uerò Græcam superstitionem sequebantur, & qui natalibus præclari erãt, ferè talẽ ob causam interiere. Qui inter eos excellebãt, quòd tanta incrementa capere ecclesias nostras et Christianismum uiderẽt, eamque rem indignabundi ægrè ferrẽt, consiliũ cepere, oraculis atque alijs quibusdã incãtationibus, quis in Romano imperio Valẽti successurus esset, cognoscẽdi. Et tripode è lauro facto, uerbisque & euocationib. quibusdã, ut fieri in talib. mos est, peractis, quod uolebãt effecere: ut scilicet literarũ, machinis quibusdã tripodis & oraculi eas ordinantibus, † collectione, Imperatoris nomẽ appareret. Et quũ hiantes ad Theodorũ respectarẽt, q in Imperiali aula stipẽdia faciebat, superstitione quidẽ Græcũ, doctrina aũt & philosophia probè eruditũ, quoniã literarũ cõpositio ordine suo usque ad D pertigerat, & Valẽtis in imperio successorem indicarat, oraculũ philosophos ita in fraudẽ & imposturã adduxit, ut quamprimũ Theodorũ imperaturũ esse opinarẽtur. Ea res ubi ad Valentem est delata, perinde atque uitæ eius insidiæ structæ essent, non moderatè eã ferens, palàm impatientiam præ se tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit: atque hos quidem supplicio ignis inhumanissimè affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Itidem uerò per omnem Imperij eius ditionem in philosophos est animaduersum. Nec in eos tantum, uerùm etiam qui uestitu eorum uterentur. Cuius periculi metu etiam si quis alij studio uacaret, * fimbriato pallio non utebatur, ne in suspicionem, operam eum nauare sacrificijs & oraculis, ueniret. Ego quidem utrosque stulticiæ condemnarim, tum imperatorem ipsum,

*Nobilissimi quique ex Gentilibus, & Philosophi plurimi à Valente sublati, quòd de successore eius per oracula & tripodẽ nouum inquisiuissent. † Fuit literarũ ordo θ ε ο δ. Ordinauit aũt eas mendacij & cædis autor Satanas. Supplicio afficiuntur una cum Theodoro, consultores ipsi. Inter eos plerique fuerũt philosophi. * λιμναστῷ τριβωνι.*

Oraculum ijs primis literis θεοδ. siue Theod. successorem nomine designauit. Consultatores oraculi Theodorũ quendam ethnicum Comitatensem significari existimarunt. Philosophi omnes eo nomine pessime à Valente accepti.

Habitus philosophicus à multis propter periculum reiectus. Idem tyrãnide sua spectauit Valens, quod infanticidio suo Herodes.

Expenditur simul & consultorum istorum & ipsius imperatoris stultitia.

ipsum, qui eò iræ & inhumanitatis processerit: tum philosophos, qui per audacem temeritatem atq; cupiditatẽ rem philosophia minimè dignam aggreßi sint. Ille enim stoliditate plenus, quum se successorem sublaturum esse existimaret, neque inquirentibus, neque ei de quo oraculum editũ erat parcendum duxit. * Hi autem perinde atq; in eis situm esset, ut Imperatorem uel exautorarent, uel crearent, ad tantam sunt dementiam producti. At Valens, nemini prorsus eorum qui Theodoro cognomines, per eandem aut similem etiam quæ à literis Theo initium sumeret, appellationem, & aliquatenus tum celebres essent, pepercit. Itaque, Theodoti, Theognosti, Theodosij, & Theoduli necati sunt: in quibus etiam † Theodosiolus quidã fuit, uir magna militiæ gloria, ex Hispania, ubi claro loco natus fuerat, genus trahens. Multi etiã metu territi, uetera sua nomina à parentibus ipsis imposita abnegarũt, eaq; alijs temporũ periculosa difficultate adducti cõmutarunt.

Quicunq; præclari uiri nomẽ haberent, quod initiũ sumeret à syllabis Theo. contrucidati à Valente sunt.

Theodosiolus. Eutropius hunc patrẽ fuisse Theodosij principis scribit.

Expostulatio cũ mathematicis, seu potius maleficis philosophis.

Mihi uerò cũ philosophis istis ita expostulare libet. Quòd si, ó uiri boni, ex astrorũ cursu talia colligitis, expectare uos quod futurũ erat, oportebat. Sin ex consilio diuino ista pendent, quid curiositate ista & inani opera uestra opus erat? Fieri enim non potest, ut prӕcognitione & studio humano, id quod Deo placitũ staturũq; est, inuestigetᷣ. Atq; ut uobis id facere licuisse donemus, nõ scitũ sanè fuit, homines uos quãuis sapientia omnibus prӕstãtes, melius quidq; Deo ipso statuere. Si uerò temerè ita futurarũ rerum cognoscendarum cupiditate, uos præter rationẽ, in apertum discrimen, legibus, quæ iamdudum à Romanis, quum Græcam superstitionẽ sequi, & dijs sacrificare liberum erat, sunt latӕ, cõtumaciter uiolatis, coniecistis: admisisse uos, quod uenia prorsus dignum non sit, facinus ignorastis. Atq; equidem idem uos tum sentire oportuit,

Chaldæorũ & mathematicorum prædictiones ueteribus quoq; Romanorum gentilũ legibus damnatæ. Quas Philosophi isti uiolarunt.

B

† Socrates philosophus mori, quam patrias leges uiolare maluit.

quod † Socrates uester sensit: qui iniquo iudicio circũuentus, aconito epoto moriturus, quũ incolumis esse, & è carcere profugere posset, reuerentia legum, sub quibus educatus fuerat, id nõ fecit. Sed quisq; hac de re, ut sibi uisum est, & sentiat, & loquatur. Valens sanè Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter q̃ ipsi uideretur, de Deo sentirent, affligere, & modis omnibus persequi & eijcere pergebat: donec Themistius philosophus eam quã ad illum orationẽ scripserat, recitauit: qua ut indignationẽ & tumultuationẽ eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum est, ne admiraretᷣ tanq; in re noua, quod aliqua esset in ecclesiasticis dogmatibus dissensio: eaq; minor longè, q̃ apud Græcæ superstitionis cultores. Apud illos enim supra trecentas esse opiniones: in quarũ tanto numero, plurimas etiã dissensiones esse cõtingat. Et fortasse gratũ id esse Deo dixit, quod nõ facile esset ad cognitionẽ eius uenire, proindeq; uariam omnes de eo conciperẽt opinionẽ: ut eo magis illum quisq; uereatᷣ, quo minus cognitionẽ eius, quӕ incõprehensibilis est, percipiat: secũ ipse cõsiderans, qualẽ & quantũ eum esse oporteat, cuius tenuẽ saltẽ ac mediocrẽ noticiã sit assequutus. Quapropter eius philosophi oratione adductus, quũ se ad moderationẽ dedisset, nõ usq; adeò ut antea succẽsebat, nec supplicijs & cruciatib. sæuiebat. Neq; tamẽ omnino à cœpto destitit, sed pro pœnis capitalib. exiliũ episcopis & sacerdotib. imponebat: quoad usq; graues de republica curæ, quo minus reb. eiusmodi uacare posset, effecere.

Themistius philosophus sæuitiã furentis Valentis oratione lenijt.

Sozom. eod. cap. 36.

Summa eius orationis.

* *Ac si certa immutabiliaq; essent, quæ semel ex astrorum cursu collecta censuissent, statuere eos conueniebat: Quicunq; tandem is esset, cui sidera successionem destinassent, eum superstitem fore Sozo lib. 6. cap. 35.*

CAPUT XLVI.

Theodorit. habet Ismaelitarũ, lib. 4. cap. 21.

Mauia Saracenorum, seu potius Ismaelitarũ regina, bellum strenuè cõtra Romanos gerit.

QVũ nãq; * Saracenorũ princeps diẽ suũ obijsset, & pax cũ Romanis aliquando inita, soluta esset: Mauia illius coniunx, res eius gentis administrans, Phœniciam, & Palæstinam, & oram ad Ægyptum uergentem, quӕ Nilum aduerso flumine nauigantibus, regione quӕ Ara

bica dicitur, ad ſiniſtram eſt, inuaſit atque uaſtauit. Bellum id quamuis à fœmina illatũ, haudquaquam facile fuit. Nam eam cum Romanis maximam, & haud ſcio an aliàs maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſanè ad eum metum peruenit, ut copiarum militariũ dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducem ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille uocationem talem, hoſtium ſcilicet contẽptu, riſit: & rem ita inſtituit, ut qui eum uocauerat * in acie nõ eſſet, ſed à pugna ſegregatus, ſpectator tantum eius eſſet. Verùm prælio commiſſo, & Mauia ſtrenuè reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam uerſus, uix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militibus ſeruatus eſt. Eorum enim præfectus ubi illum ſubinde ſe conuertentem fugere uidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, uti ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt congreſſus. Ita factum, ut ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe uerò ſenſim ſe recipiens, atque etiã terga uertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis diu eſt memorata, ab ipſis etiã Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellum hoc magnum & graue Romanis imminebat, legatos ad Mauiam de pace mittendos eſſe uiſum eſt. At illa primùm pacis conditiones cum Romanis ſuperbè reiecit. Vbi uerò doctrina ſacrorum noſtrorũ eſt initiata, pacem ita recepit, ſi Moſes, qui tum in uicina ſolitudine philoſophicè degebat, epiſcopus ditionis ſuæ populorũ cõſecraretur: uir uirtute, & uitæ ſanctioris ſeueritate, prodigijsque & ſignis multis illuſtris. Quod ubi ita fieri debere Imperator eis ſignificauit, quibus ea imperij pars curanda commiſſa fuerat, Moſes aſſumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopatũ adminiſtrabat, ut ab eo cõſecraretur, adductus eſt. Ibi ille ad eum palàm & liberè in præſentia omniũ: Abſtine te, inquit, indignus enim ſum, qui nomen & honorem epiſcopi obtineam. At ſi nutu ſuo me ea dignitate dignatur Deus, teſtem illum facio, nunquã te mihi manus impoſiturũ eſſe, quas cruore & tabe ſanctorũ uirorum conſpurcaſti. Lucius, non rectè illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quàm cognouiſſet, reijceret. Quod ſi calumnia alicuius delatoris adductus ea uerba ille protuliſſet, iudicẽ eum eſſe uoluit, & ut res ſuas audiret, hortatus eſt. Moſes aũt: Atqui fidẽ tuã, ait, liquidò ſatis oſtendit epiſcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbiſsimam degunt uitam. An tu uerò illas CHRISTI * notas eſſe putas, quæ à CHRISTO et ab hominibus rectè de Deo ſentientibus prorſus ſunt alieniſsimæ? Atque ad hæc uerba iuramentum adiecit, nunquam ſe Lucio caput ſubiecturum eſſe. Quã ob cauſam Romani duces, Lucio reiecto, Moſen ad epiſcopos, qui in exilio agebant, duxere. A' quibus ille epiſcopali unctione accepta, ad Saracenos tranſijt: & pacificatione rebus inter eos & Romanos cõpoſitis, piè ſancte'que epiſcopatum adminiſtrauit: & quum paucos ibi Chriſtianos reperiſſet, omnes propè ad religionem noſtram pertraxit. † Mauia autem deinceps pacem cum Romanis habuit, adeò ut filiam ſuam Victori duci in matrimonium collocarit. Hæc hactenus.

Bellum id Romanis graue fuit.

** ἀπόμαχος*

Romani in fugã uerſi.

Mauia pacem cum Romanis ita paciſcitur, ut Moſes monachus populis ſuis epiſcopus detur.

Moſes nõ ſuſtinet à Lucio Alexandrino epiſcopo Ariano, epiſcopus ordinari.

** γνωρίσματα*

Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Saracenorum epiſcopus conſecratus.

Vnctio epiſcopalis.

A' Moſe Saraceni ad Chriſtum conuerſi.

† Mauia filiam ſuam Victori Romano duci nuptui collocat.

CAPUT XLVII.

Iſmaelitæ ſe Saracenos nominant.

POrrò Saracenorũ gens primùm cognomine ab Iſmaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Iſmaelitæ ab antiquis, de primi eorũ parentis appellatione, uocati ſunt. Vt aũt maculam illegitimi ortus, & ſeruitutis notam (ſerua enim fuit mater illius Agar) à ſe amolirentur, Saracenos ſe ipſos nominarũt, perinde atque à Sara Abrahæ cõiuge ſtirpẽ ducerẽt. Cæterũ ſeriem generis inde trahentes, eodẽ cũ Iudæis uiuendi more utunt. Nam circumciſionem

A cisionem ita ut illi colunt, & à suillis carnibus abstinent, multaq; præterea illorũ instituta seruant. Quod si nõ ex omni parte iuxta illorũ ritus uiuunt, aut tẽpori id adscribendũ est, aut finitimorũ populorũ, q se eis immiscuere, cõfusioni. Moses etenim, qui longo pòst tẽpore extitit, profugis tantũ ex Aegypto Iudęis leges dedit. At gentes istis uicinæ, idolorũ addictæ superstitioni, patrios eorũ mores ab Ismaele acceptos, quibus antiquitus Hebræi usi sunt ante Mosæ legũ promulgationẽ, non scripto iure, sed recepta tantũ consuetudine uiuentes, corrupere: eundemq; eis quẽ ipsæ haberent, religionis cultũ tradidere. Proinde factũ, ut illi pariter cũ uicinis populis, dæmones & nominarent & colerent: atq; eiusmodi deprauata religione, apertè patriarũ legum præ se ferrent deprauationẽ & transgresionẽ. Atq; uti fieri solet, tempus longũ ritus quosdã obliuione suppresit: quosdã aũt ut colerent, reliquos fecit. Deinde uerò quũ quidã ex eis cũ Iudæis commercium haberent, ab illis unde orti essent didicere, & se rursum cognationi suæ adiunxere, Hebræorum moribus & legibus denuò utentes. Atq; ex eo tempore etiamnum omnes ferè Iudaico ritu uiuunt. Verùm nõ ita diu ante Valentis imperium, Christianorum quoq; sacris sunt operati, ubi diuinæ gratiæ participes facti sunt, finitimis episcopis & monachis eos ad id ducentibus, qui in propinquis solitudinibus sanctè uiuentes, morum integritate, factisq; admirandis egregiam obtinebant famam. Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad CHRISTI religionem transijsse ferunt, quum Zacomus eius * tribunus baptismi gratiam suscepisset, per causam & occasionem eiusmodi. Carebat is liberis, ætate iam senescens. & quum monachum quendam magna gloria uirum adijsset, quùm alia pleraque ei per colloquium exposuit, tum erumnam quoque eam & casum deplorauit. † Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modò, sed etiam, ut arbitror, apud barbaros omnes. Ille bono animo eum esse, precatione facta, & reuerti domum iussit, fore pollicitus, ut breui pater fieret, si modò in CHRISTVM sibi credendum esse statueret. Postquam autem dictum id euentus comprobauit, & filius progenitus, precationem illam ueram fuisse confirmauit: & ipse Zacomus religione nostra est initiatus, & tribum eam omnem cui præfuit ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum istam admodum floruisse, magnaq; & numero & amplitudine incrementa cepisse, atq; Sarracenis & Persis formidabilem fuisse dicunt. Verùm de Ismaelitis, siue Saracenis, uti postea Christianismũ susceperint, & de primo eorum episcopo, quæ cõperta mihi sunt, sic habẽt.

Ismaelitæ cerẽmonias quasdam Iudæorũ coluere.

Ismaelitæ finitimus populis idololatriã per contagionẽ accepere.

Denuò se illi ad Iudæorũ religionem cõtulere.

Paulo ante Valentis imperiũ quidam ex Saracenis Christiani sunt facti.

Apud Saracenos tribus quædam tota cum tribuno suo Zacomo Christianismum suscepit.

φύλαρχος

Occasio eius mutationis.

Precibus sancti monachi Zacomus liberis prorsus carens, pater factus.

περὶ πολλοῦ ἄγειν ὡ παιδοποιίαν ... Declarat id Saracenorum Turcarũ polygamia.

Sozom. eod. cap. 37.

CAPUT XLVIII.

VErumenimuerò non hæc tantum, sed & alia longè deterior & exitiosior res Valentis impetum cohibuit. * Gotthi namq;, qui primùm ultra Istrum domicilia habuere, & alijs ibi barbaris imperauere, ab Hunnis inde expulsi, Romanorum fines transierunt. Sunt autem Hunni isti, quos ueteres † Nebros appellarunt, * Riphęorum montiũ accolas: unde Tanais fluuius ortum trahens, undas suas in Mæotidem paludem prouoluit. Hæc gens antehac ignota fuit Thracibus, qui Istrum accolunt, atq;

Hunni Riphæorum montiũ accolæ.

** Sigismundus ab Herberstain Baro Austriacus, perpetuus Cæsarũ sui tẽporis orator, fontem Tanais in latissima infinitaq; in Moscouia planicie uidit. Proindeq; cũ multis eruditis uiris, de mõtib. Hyperboreis seu Riphæis addubitat.*

** Gotthi ab Hunnis sedibus suis pulsi, Istro transito, ad Rom. Imperij fines peruenerunt. Filmer Gotthorum rex, ex Scantia, siue Scandinauia septentrionali insula cum exercitu progressus, in Scytharum Getarumq; terras, mulieres sagas inter suos reperit, Alraunas uernaculo sermone uocatas. eas ex castris suis proscriptas, in solis Scytharum locis habitare coegit. ibi ex earum concubitu homines syluestres, quos nonnulli Faunos Ficarios uocant (Faunos aut immortales animas nõ habere, aut humano semine natos esse, Augustinus scribit) Hunnos gentem ferocißimam procrearunt. Quæ supra Mæotidem paludem primum exilis, tetra & inhumana, sedes habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.*

† Al. Neuros & Neuritas dicunt. Nebros seu Neuros Plin. apud Borysthenem posuit, lib. 4. cap. 12.

Occasio per quam [illegible] Gotthos agris suis [illegible] exegerint. Sozo. lib. 6. cap. 37.

atq; ipsis etiam Gotthis. Quamuis enim finitimi sibi inuicem essent, alteri tamen alteros ignorarunt. Maximus namq; lacus eos dirimens, effecit, ut gens quæq;, quam ipsa coleret terram, continentis finem esse, & ulteriora loca immensis maris undis teneri crederet. Quum autem bos aliquando ab œstro ictus lacum traiecisset, & in ulteriorem ripam peruenisset, eumq; pastor insequens aquarum terminum uidisset, rem eam popularibus suis indicauit. Alia quoq; fama fert, non bouem, sed ceruum potius, uadosum hunc tramitem, summis aquis tectum, indicasse, quum retia uenantium Hunnorum effugisset, qui tum feram persequentes, ultra lacum peruenere, regionemq; eam inspexere: in qua & cœlum esset temperatum, & terra ad agriculturam facilis: eamq; admirati, tum quidem ad sedes suas rediere, & duci suo ea quæ uidissent, renunciauere. Postea uerò cum paucis bello Gottis illato, amplius regionem eam explorarunt: deinde etiam breui cum uniuersis copijs eò transgressi, & bello illos uicêre, & terram occupauere. Illi autem sedibus suis pulsi, Istro transmisso, ad Romani imperij terminos consedere: & ad Imperatorem Oratores, qui se belli socios perpetuò Romanorum fore, iureiurando confirmarent, misere. Petebant autem illi, ut eis quo uisum esset loco, domicilia habere permitteretur. Legationis eius princeps fuit Vlphilas, eorũq; inter illos Christiani erãt episcopus. Re ex sentẽtia eorũ cõfecta, Thraciã colere iussi sunt. Et aliquandiu simul & inter se ipsos, & erga Romanos quieti pacatiq; fuere. Deinde uerò per seditionẽ inter se dissidẽtes, in duas discessere factiones: quarũ alterius * Athanarichus dux fuit, altera Fridigernis auspicia sequuta est. Et pugna inter se cõmissa acri, Fridigernes uictus, auxiliares à Romanis copias per legationẽ petijt. Imperator auxiliũ ei ferre, quæ tum ibi erant, copias iussit. Quibus fretus Fridigernes, prælio rursus cum aduersarijs contendit, eosq; uictor profligauit. Vt autem is gratiam Valenti referret, & pignore aliquo, se illi modis omnibus sincerè fidum & amicum fore confirmaret, eandem cum Imperatore de Deo opinionem suscipere, atque in eandem sententiam, qui sub eo essent barbaros adducere statuit. Id quod statim, sicuti uolebat, confecit. Nam cum exercitu suo uniuerso ad Arianismum transit. Atq; hanc opinor causam fuisse, cur gens ea omnis Arij fidem sit sequuta: eandem ab initio, quam Valens, opinionem professa. Non hanc uerò solam: sed Vlphilas quoq; accessit, qui apud eos episcopatum gessit. Nam is primùm cum ecclesia catholica, nihil ab ea dissidens, communicauit. Et quum in synodo Constantinopolitana sub Constantio, nulla dum conuentione intercedente, cum Eudoxio & Acacio esset, nihilominus in communione cum episcopis Nicænam fidem propugnantibus permansit: postea uerò Constantinopoli uersanti, quũ Ariani de dogmate suo differerent, & legationem se ei ex sententia apud Imperatorem confecturos esse, si idem cum ipsis sentire in animum induceret, pollicerentur, utilitate ea illectus, aut etiam fortasse, quòd melius esse, si ita de Deo opinaretur, censeret, cum Arianis communicauit, & gentem uniuersam ab ecclesia uniuersali abduxit. Gotthi namq;, quod ipso autore atq; duce ad ueriorẽ pietatem se contulissent, & illius beneficio humaniore mansuetioreq; uiuendi instituto uterentur, facile admodum ei parebant, & quòcunq; ille duceret, sequebantur: nihil mali esse, ex animo persuasum habentes, quicquid ille uel diceret, uel faceret: omnibusq; id adeò æmulari uolẽtibus, in cõmodum prorsus atq; utilitatẽ cessurũ esse arbitrantes. Quinetiã ingẽs ille persæpe uirtutis suæ ediderat spe-

Gotthi Valente permittente in Thracia considunt.

Vlphilas eorũ episcopus.

Bellum intestinum inter Athanarichum & Fridigernẽ Gotthos, in Thracia.

Fridigernes ex uicto, Valentis ope uictor, cũ suis Arianã cõplectitur fidẽ.

Vlphilas quoque, ut Gotthi Ariani fierent, plurimùm attulit momẽti: qui & ipse utilitate tẽporali adductus, hæresim Arij catholica reiecta fide est complexus.

Christiana religio homines etiam feros ad humanitatẽ excolit.

Magna Vlphilæ authoritas apud Gotthos.

A

B

* Nam Athanarichus, siue Alarichus, rex Gotthorum, Christianos in gente sua crudelißimè persequutus fuerat, & sedibus suis in Romanam ditionem expulerat. Paulus Diaconus. Oros. Factum hoc Valentiniano III. & Valente III. Coss. Quo tempore etiam Hispaniæ regnum ab Athanarico initium sumpsiße fertur. Mich. Ritius, lib. 1. de regibus Hispan.

A rat specimẽ, multis fortiter pro Christiana doctrina prius toleratis periculis, q̃ gens ea, quæ tota ex græca superstitione pendebat, ad Christianismũ est conuersa. Primus etiã ipsis literas inuenit, & sacras scripturas eis translatas proposuit. Atq; equidẽ, quamobrẽ barbari pleriq; omnes Istrũ accolentes, Arij dogma sequerẽtur, causa & occasio hæc fuit. Sed enim temporibus eis ingens multitudo eorũ qui Fridigernis animi inclinatione sequebantur partes, propter CHRISTI nomẽ ab Athanaricho cæsa est. Quod namq; Vlphilas eis etiã qui illi subditi erant, Christianã fidẽ suscipere persuaderet, ualde id molestè ferens, perinde atq; patrij ritus abolerẽtur, supplicijs in eos plurimũ est grassatus. Et quosdã quidẽ accusatos, q̃ publicè Christianismũ dogma cũ magna libertate defenderẽt, inter quos unus etiã erat admirãdus ille Nicetas: alios autẽ ne appellatos quidẽ, occidit. Dicit̃ enim sculptũ quoddã simulachrũ in curru collocasse, atq; id per tabernacula eorũ qui CHRISTVM profiterent̃, ducere, eiq; simul & sacrificare, & adorationis reuerentiã exhibere: qui uerò id facere noluissent, eos unà cũ tabernaculis cõburere iussisse. Imò hoc etiam longè peius & mirabilius aliud factũ esse legi. Multi siquidẽ eorũ ui, qui eis, ut sacrificarẽt, crudeliter instabãt, coacti, nõ uiri modò, sed & mulieres, quarũ aliæ recens natos fœtus ab uberib. dependẽtes circumferebãt, aliæ infantes & pueros qui aliquantulũ gradiri & ueluti pedib. terrã metiri possent, trahebãt, in ecclesiæ tabernaculũ confugerũt. Eos uerò Græci idololatræ ibi tẽplo incenso in cinerẽ redegerũt. Non multũ intercessit tẽporis, quũ dissidẽtes inter se Gothorũ factiones, in gratiã & cõcordiã rediere: atq; ingenti cõfidentia & immẽsa demẽtia sublati, Thraces malè acceperunt: oppidaq; & uicos percurrẽtes, crudelissimè uastarũt. Quod ubi Valẽs Antiochiæ adhuc

B degẽs cognouit, tum demũ † experiẽtia magistra erroris sui perniciẽ perdidicit. Gentẽ namq; quę semper in armis, & ad prælia instructa esset, & sibi & imperio cõmodos, atq; etiã ad hostes perterrẽdos idoneos fore, ratus fuerat. Atq; hac periculosa opinione concepta, militares copias suas paruifecit: & pro eo quòd stipendiũ illis dare, & delectu habendo militari sacramẽto obstringere ciues suos debuisset, pecuniã & tributum ab eis exegit. Nam aureos octogenos in singulos Gotthos à tributarijs populis pendi iusserat. Quæ quidẽ res tum, ut Romanum imperiũ ad tẽpus rebus aduersis periclitaretur, in causa fuit. Atq; ita ille spe sua quum prorsus excidisset, desijt eos in exiliũ mittere, qui ὁμοούσιος consubstantialis fidẽ profitebãtur: & celeriter * Antiochia relicta, Constantinopolim contendit. Quo tempore etiã, aliter sentientiũ, Arianorũ uidelicet, bellũ, quasi per quasdã inducias, aliquo modo cõquieuit. Euzoio quoq; Antiocheno episcopo mortuo, Theodorus Heracleæ Perinthi antistes, qui eandem cum defuncto obtinebat sententiã, in illius locum est suffectus: ubi etiã Arianorũ factioni præijt. Animos uerò etiã receperũt in urbibus, qui Nicænæ synodi dogma deprędicabant: potissimũ autem in ciuitate Alexandrina. Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defensor, Roma, Damasi episcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna confirmabatur, redierat. Cui etiã Alexandrini ecclesias gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem naui aduenientem Constantinopolis excepit.

Literarũ Gotthicarũ inuentor Vlphilas.

Athanarichus Christianos inter populares suos crudelissimè persequitur.

Nicetas martyr Gotthus.

Multi Christiani ab Athanaricho unà cũ ecclesia miserabiliter combusti.

Gotthi conciliata inter se cõcordia Thraciam uastant.

† τὸ λιακὸν τῇ πείρᾳ ἀπειλοῦσαν τῆς ἀμαρτίας.

Stultorum magister, euentus. Liu.

Experitur tandem ualde se errasse Valẽs, qui Gotthos gentem bellicosam in Thraciã receperit, stipendiumq; ei quotannis dederit.

Reges Galliæ itidem annuum stipendiũ Heluetijs pendunt.

Sic auorum nostrorũ memoria Græci in Europã ex Asia Turcas adduxerunt.

Persequutio catholicorũ conquiescit.

** Valẽs Antiochia Constantinopolim uenit.*

Theodorus Arianus Euzoij Antiochiæ successor.

Catholici animos recipiunt.

Petrus Ecclesiã suam Alexãdriæ recipit. Theo. eod. cap. 31.

Lucius Arianus Alexãdria Byzantium uenit.

CAPVT XLIX.

VAlens imbecillitatis suæ conscius, ad fratrem qui adhuc superstes erat, legatos qui auxilium peterẽt, misit. Quem quidem dixisse ferunt, non † æquum piumq; esse ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire, subsidio denegato, confidentiam illius imminue-

Valens frustra cõtra Gotthos à fratre adhuc superstite suppetias petit.

† Οὐχ ὅσιον ἐπαμύνειν αὐτῷ θεομαχοῦντι, δεῖν δὲ τὴν τούτου ἐκλύεσθαι θρασύτητα. Hoc autem non postremo Gotthico, in quo Valens interijt, sed alio & tempore & bello itidẽ Gotthico factũ, superstite etiam tum Valentiniano seniore.

imminuere. Quod ubi illi renunciatum est, maiorem etiam quàm antea mœrorem contraxit. Neque admodum tamen à confidentia sua destitit, magisq; adeò etiam ueritatem expugnare instituit. Quum enim Terentio, ducum omniū præstantissimo, pietateq; supra alios ornatissimo, à uictorijs in Armenia reportatis reuertenti, optionem sua sponte obtulisset, ut à se quod uellet peteret: atq; ille auro, argento, præfecturis, prouincijs, rebus deniq; alijs omnibus posthabitis, unum quiddam rationi cōsonum & pium postularet, ut scilicet Antiochiæ unam saltem ecclesiæ Catholicæ propugnatoribus concederet ecclesiam: ipse petitionis libellum lectum lacerauit, & aliud illum petere iussit. Tum Terentius libelli partibus collectis: Habeo, inquit, ô Imperator, & donum teneo, neque aliud petam. * Consilij enim mei iudex erit, qui iudex est omnium. Gotthorum autem bellum metuens Valens, ipse quidem tum Cōstantinopoli se cōtinuit. Traianum autem ducem, armatum cum exercitu nō contemnendo aduersus eos misit. Vbi uerò ille, ne primum quidem congressum eorum sustinens, uictus redijt, ignauiam ei & timiditatem cum conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quę uirum fortē et strenuum decet: Non ego, inquit, ô Imperator, uictus sum, sed tu ipse sponte tua uictoriam à teipso reijcis, qui ita cum Deo belligeraris: momētumq; quod ab eo prouenit repellēs, ad hostes potius transmittis. Deus † semper uincit. Et uictoria illis fauere solet, qui auspiciū ductumq; eius sequuntur. Is nunc ab aduersariorum partibus stat, quòd eum tu bello persequeris. Non enim prorsus nescius es, quibus uiris ex ecclesijs eiectis, quos in illorum locum substitueris. Hæc ita se habere, non Terentius tantum, & Traianus, sed & Arintheus & Victor, qui & ipsi belli duces fuere, affirmarunt: Imperatoremq; ipsum, ne reprehensione ea, quæ cum ueritate coniuncta esset, grauius commoueretur, rogarunt. Execratione etiam multorum est expetitus, quòd Constantinopoli moraretur. Nam Gotthi Thracia omni uastata, & suburbanis etiam ædificijs cunctis direptis, nemine scilicet erumpente, mœnia quoque ipsa adoriri contendebant. Id urbs molestè tulit: & Imperatorem, qui non dudum exijsset, sed ita bellum cunctādo duceret, accusarunt. Ne à conuicijs quidem abstinuere, quasi ipse socordia sua bellorum esset autor. Postremò ludis Circensibus propalàm aduersus eum uociferati, arma ab eo, quibus in bello uterentur, petiere. Imperator autem ueluti ingenti iniuria affectus esset, furore plenus cōtra barbaros est progressus, plurima ciuibus comminatus: daturos uidelicet illos sibi, si reuerteretur, pœnas condignas, de contumelijs à uulgo sibi illatis, & quòd non ita dudum Procopij tyrannidi se coniunxissent. Quinetiam urbem ipsam se solo æquaturum, & aratro proscissurum esse, denunciauit.

Extremo etiā periculo pertinax Valētis impietas frangi non potest. *Exempla pulchra parrhesiæ & libertatis dicendi apud Principē.* *Traianus dux à Gotthis uictus.* *Idem grauiter Valenti ... obijcit.* *Terentio duci optimo, eideq; in Armenia uictori Ecclesiam unam Antiochiæ Catholicis petenti, Valens negat.* *Commune & publicum Constātinopoli in Valentē odiū.* *Liberæ populi in eū belli Gotthici tēpus extrahentem uoces.* *Progreditur tandem contra Gotthos Valens, magnum malum ciuibus suis minitatus.*

CAPVT L.

Isaacius monachus Constātinopolitanus, euntem aduersus hostes Valentem ad pœnitentiam exhortatur, exitumq; belli infœlicem ei prædicit.

TVm etiam Isaacium illum, qui circa Constantinopolim monasticam casam habuit, quùm alijs rebus uir bonus, tum quoduis adire discrimen propter Deum promptus & paratus, ferunt, quum Valentem unà cum exercitu exeuntem uideret, ad eum accessisse, & manibus frenū equi, quo ille uehebatur, arripuisse, & uoce magna dixisse: Quónam ô Imperator proficisceris, qui aduersus Deum bellum geris, neq; illius opem tecum trahis? Nam ille quodāmodo cōtra te barbaros excitauit, quoniā & tu aduersus illum impiorū hominum peregrinas & blasphemas linguas exacuisti, eosq; qui pro eo atq; decet, de illo opinantur, atq; illum ritè laudibus uehūt, ex sacris ædibus eiecisti. Redde igitur rectè sentientibus, & sincerè fidei Nicænæ decretū seruantibus, quas ademisti ecclesias: & labore nullo uictor in bello euades. Si enim tu aduersari illi desieris & quieueris, quiescet scilicet & ille quem tu oppugnas. Sin

A Sin uerbis hisce contemptis, in aciem perueneris, re ipsa experiere, quàm durum sit contra stimulum calcitrare, & in cœlum impotentem linguam tollere. Neque enim ipse redibis: & quas tecum ducis, copias perdes. Imperator autem uehementiore ira commotus: Ego uerò, inquit, redibo cum præclaro tropæo, & dignas à te temeritatis tuæ sumam † pœnas, prędictionemq; tuam falsam esse ostẽdam. Et confestim comprehendi hominem, & in custodia asseruari, donec rediret, iussit. At ille abductus uociferabatur: Eneca etiam, inquiens, si mendacia esse deprehẽderis uerba mea. Num autem ad rem collata sint sancti uiri dicta, res ipsa gesta declarabit. Postquã enim cum copijs Imperator est egressus, barbari conuersi retrocesserunt: quos ille insequens, Thracia post se relicta, Adrianopolim uenit, quę in Macedoniæ finibus sita est. Atq; ubi non longè ab hostibus abfuit, quum ipsi in tuto loco essent, ex improuiso ordinibus non dispositis, neq; acie pro eo atque debuit structa, eos est adortus. Quum uerò barbari confertim ruentes, equitatus eius impetum & impressionem distraherent, & grauiorem armaturam in fugam uerterent, alius aliò se recepit. hostes autem eis imminentes, metu nullo, cædem multam fecere. Imperator quoq; ipse quum ex equo per desperationem summam descendisset, quantũ poterat fugiens, in quandam uillæ domunculam stramentis contectam, cum paucis qui eum sequuti fuerant, latêre ibi uolens, se abdidit. Barbari autem impetu & celeritate maxima insequentes, sicuti alia ad quæ uenerant tecta, ita domunculam eam quoq; incenderunt: quum quidem, ut dicitur, nihil de Imperatore suspicarentur. Sic illi unà cum uico eo, ueritatis etiam hostem in cineres redegerunt. Quo tempore, fama est, Deo dilectum uirum Isaacium, quũ Valentem in domuncula ea assum sentiens, nidore eius repleretur, eis qui secum in custodia erant, annũciasse: Nunc iam Valens igne

† Quemadmodum à Michea quondam Achab.

Isaacius in custodia asseruari iubetur.

Valens improuidè simul & infeliciter cum Gotthis pugnat.

Fugit.

In casa agresti latitat.

Vnà cum casa ab hostibus cõburitur.

B torretur, & nares profluentem ab eo odorem ingratum sentiunt. Nonnulli quidem ita Valentem interijsse dicunt. Alij autem illud addunt, subijsse quidem illum, quum occultare se properaret, domunculam, atque ibi aliquantulum latuisse, quod barbari cursum suum tenentes præterirent, & Imperatorem ibi occultari nemo suspicaretur. Vbi autem maxima hostium pars eo loco superato abijsset, & pauci postea aduenirent, quosdam Imperatoris fugæ comites in tectũ domunculæ conscendisse, & tela in barbaros coniecisse. Atq; illos tum demum occultari ibi Valentem suspicatos, ingenti clamore & iubilatu, utpote uictores, Valentem isthic esse uociferatos esse. Idq; & qui præterierant, & qui consequebantur, quum audissent, suis porrò significasse: ita ut ferè etiam hostes illi, qui lõgius abierant, id audierint, atq; omnes in eum locum conuenerint. Eosq; domũcula circundata, & materia plurima aggesta, ignem deinde in eam iniecisse: unde mox secundo, casu quodam, uento afflãte, flamma sit excitata. Atq; ita materiam eam unà cum eis quæ in domuncula erant rebus, & prẹter alios ipsum quoq; Imperatorem conflagrasse, & in cinerem redactum esse. Alij uerò memoriæ prodidere: Quum barbari fugientes insequerentur, Valentem ingenti metu perculsum, habitu mutato, peditibus se immiscuisse. Deinde postquã equites rem prodidissent, & à pugna per desperationem destitissent, quippe qui hostium impressione disiecti essent, eos omnes concidisse: inter quos ipse etiam iacens latuerit, quòd signum nullum extaret, quod eum Imperatorem esse indicaret. Interijt autem Valens annis quinquaginta exactis. Imperauit unà cũ fratre Valentiniano annis tredecim. Post illius aũt obitũ alijs tribus, & mensibus aliquot. Cõtinet uerò undecimus iste historiarũ liber, sedecim annorũ tempus: quum à mundo condito † quinquies millesimus octingentesimus nonagesimus primus, à natiuitate autem Domini trecentesimus octogesimussextus ageretur annus.

Isaacius in uinculis interitum eius uidet, & indicat.

Alia de cæde Valentis opinio.

5. Id. Aug.

An. duob. mensib. quinq;. diebus tredecim. Diacon.

† Neoterici Chronici ponunt 4319.

Dd DVO-

DVODECIMI TOMI CAPITA.

I. De Imperio Gratiani et Valetiniani iunioris, et ut sociũ imperij Theodosiũ magnũ admiserint.

II. Qui eo tem.pore magnarum urbium sacras habenas rexerint: et de Macedonianis, ut rursum illi Ecclesiam Catholicam turbarint.

III. Ut Gratiani constitutione Ariani relegati, & ὁμοουσίου consubstantialis fidei professores ecclesijs sint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint.

IIII. De Apollinaris errore, & de sancto Flauiano, & Meletio: quæq; sedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amasenorum episcopo.

V. De Meletio, & Diodoro Tarsensi episcopo. Item de Acacio Berrhœæ episcopo, & alijs: et de sancto Eusebio Samosateno episcopo, ut certamen martyrij impleuerit.

VI. Ut imperatores Theodosius et Gratianus, hic quidẽ Almanorũ, ille uerò barbarorũ ad Istrũ colentium, res composuerit. & ut Theodosius, quũ Thessalonicæ esset, postea æger ab Ascholio sit baptizatus: & ut idem Theodosius professionem fidei suæ publicarit, omnibusq; mandarit, trinitatem ὁμοούσιον consubstantialem colere, & diuum apostolum Petrum in fide æmulari.

VII. De sancto Gregorio theologo, ut Constantinopoli in parua domo Synaxes et cõciones celebrans, ὁμοουσίου consubstantialis fidei praierit: & de templo sanctæ Anastasiæ.

VIII. De Arianis & Eunomianis, ut ex ecclesijs eiecti in proprias redierint patrias: & ut Gregorius ecclesiæ Catholicæ præfuerit: & de Eunomij ui & grauitate.

IX. De Amphilochij Iconij episcopi ad Theodosium dicendi libertate.

X. De sancta secunda uniuersali Synodo, quæ Theodosij imperatoris & Meletij episcopi Antiocheni studio & opera, Constantinopolitanum episcopatum Theologo demandarit.

XI. Ut Gregorius, quosdam ex Aegyptijs offendi cernens, propter episcopatus sui mutationem seu translationem, sedem Constantinopolitanam repudiarit: & concordia Ecclesiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philosopho.

XII. De uita & moribus Nectarij, Gregorij successoris: & ut uixdum baptizatus, cathedram episcopalem conscenderit.

XIII. De quibus rebus sancta secunda uniuersalis Synodus decreta tulerit, diœceses & præfecturas Ecclesiasticas ordinans: & ut Nicænam fidem comprobans, & de spiritu sancto sententiam exponens, Canones condiderit.

XIIII. De Cyriaco Adanorũ, & Martyrio Ciliciũ episcopo: et ut reliquiæ sancti Pauli episcopi Cõstantinopolitani Constantinopolim sint relatæ. & de Meletio Antiocheno, & ut Meletio Flauianus successerit: & de offendiculis, quæ propter sedem episcopalem rursum Antiochiæ sunt concitata.

XV. Ut Theodosius imperator secundum coegerit Concilium, ad concordiam redigere uolens ecclesias. Et quæ Sisinius Nouatianorum episcopus de concordia suaserit: & ut ad exiliũ hæreticos, ubi uoti compos fieri non potuit, Theodosius damnarit.

XVI. Epistola Constantinopolitanæ Synodi, ad Occidentales episcopos scripta.

XVII. Synodalis epistola Damasi episcopi Romani, contra Apollinarim & Timotheum scripta.

XVIII. Aliud Synodale eiusdem edictum, contra uarias hæreses compositum.

XIX. De rebellione Maximi. Et ut Iustina mater Valentiniani, negocium facesserit Ambrosio episcopo Mediolanensi, & populus propter eum seditionem mouerit: & de Beneuolo subnotario.

XX. De Gratiano, ut dolo ab Andragathio sit interfectus: & ut Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenerit.

XXI. Ut Theodosius sine pugna & sanguine tyrãnũ uicerit, & de fama ab Arianis contra Theodosium sparsa. & de Symmacho philosopho, ut eum Theodosius uenia sit dignatus.

XXII. De fœdis consuetudinibus & moribus, quos ex urbe Roma eiecit imperator Theodosius.

XXIII. De angelica Arsenij magni uita, qui antea Imperatorum præceptor fuerat.

De

XXIIII. De episcoporum successione: & de tumultu qui denuò Antiochiæ obortus est, propter Flauianū Paulino defuncto. & ut postea Imperatoris & Theophili Alexandriæ episcopi opera, ecclesiæ eius dissidium sit sopitum, magna cum difficultate populo in concordiam redacto.

XXV. De seditione Alexandriæ propter demolitionem templorum idolorum orta: & de singulari ea in re Theophili episcopi Alexandrini studio & opera.

XXVI. Ut templo Serapidis solo æquato, Hieroglyphicæ literæ crucis forma inuentæ sint, uenturam uitam indicantes: & ut Theophilus errorem idolorum manifestè indicauerit, & statuam Serapidis securi sit demolitus.

XXVII. De uarijs apud uarias gentes, propter abolitionē altarium, idolorum, seditionibus & tumultibus. & de Marcello Amaseno episcopo, quanto studio demoliendis idolorum templis usus, postremò martyrio sit defunctus.

XXVIII. Ut Nectarius primus, presbyterum in ecclesijs antiquitùs propter pœnitentes ordinatum, functione sua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana ecclesia.

XXIX. Ut hæreses & sectæ in uarias dissectæ & diuisæ sint hæreses. & quòd Theodosius solum Eunomium proscripserit: quib. moribus & institutis Eunomius fuerit, & ut in Cappadocia patria sua mortuus sit.

XXX. Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorū hæreses, in multas alias hæreses esse diuisas: & quibus ex causis quæq; earum ab alia sit seiuncta.

XXXI. Ut etiam Nouatiani, per seditionem propter quæstionem celebrandi Paschatis inter se dissidentes, sectam Sabbatianorum constituerint.

XXXII. Sententia & iudicium autoris de festo Pascha. De quatuordecimanis & Montanistis, ut Pascha celebrent.

XXXIII. Quòd ueteres consuetudine magis antiqua, quàm lege ulla, iuxta patrum traditionē, Pascha celebrarint.

XXXIIII De uarijs uariarum gentium & ecclesiarum consuetudinibus, per quas nullum Catholicæ religioni uel offendiculum, uel dissidium & discordia est creata.

XXXV. Quòd antiquitùs & ab ipsis Apostolorum temporibus dissensiones quædam & uariæ obseruationes in cæremonijs fuerint: & quòd cæremoniæ ueteribus non tantopere curæ fuerint, sed necessaria tantum & fidem promouentia constanter seruare iusserint.

XXXVI. De Nouatianorū doctrina, de Agelio, Marciano, & Sisinio. & quòd Sisinius in consuetudine quotidiana urbanus iucundus, & elegans fuerit.

XXXVII. De diminutione quæ fluuio Aegypti Nilo accidit. & de stella gladij speciem referente, & de duobus monstrosis hominibus, & de incremento Christianæ religionis.

XXXVIII Quomodo Ualentinianus iunior ab Arbogasto duce per suffocationem sit interemptus.

XXXIX De tyrannide Eugenij in Occidente: & ut hunc quoque Deo dilectus Imperator uicerit, quū eam uictoriam diuini uiri prædixissent.

XL. De seditione & tumultu Thessalonicæ orto, propter quem Theodosius septem millia uirorum occidit.

XLI. De episcopi Ambrosij dicendi & arguendi libertate, ut Theodosium ab ingressu templi Dei prohibuerit: & de pœnitentiæ conditionibus, quas Theodosio præscripsit. & de alijs eiusdem Ambrosij egregijs dictis & factis.

XLII. De pietate & uirtute Placillæ, imperatoris Theodosij coniugis.

XLIII. De tumultu & seditione Antiochena, & proterua statuarum deiectione: & ut iram & indignationem ea de causa Imperatoris, Flauianus episcopus orator lenierit.

XLIIII. De Macedoniano clarissimo monacho, qua Imperatori Theodosio per eius præfectos de statuarum euersione nunciauerit.

XLV. De Donato episcopo Euræa, item Theotimo Scytharū episcopo: & quæ ij ediderint miracula.

XLVI. De sancto Epiphanio episcopo Cypri, qualis fuerit: & de admirandis eius operibus.
XLVII De Acacio episcopo Berrhææ: item de Zenone, & Aiace, sanctis episcopis.
XLVIII De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, ueterum prophetarum.
XLIX De inuentione sacrati capitis diui Ioannis præcursoris & baptistæ.
L. De clarissimi Imperatorum Theodosij magni obitu.

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XII.

CAPUT I.

Repellitur ab urbe Constantinopoli Barbari.

Auxilia Saracenorũ.

Dominica Augusta stipendio suo milites conduxit.

Sozom. ex publico eã stipendium constituisse dicit.

Gratianus & Valentinianus iunior, Impp.

A

POSTQVAM Valens ita è uita excessit, barbari uictoria quæ eis præter opinionem obtigerat, elati, Thraciam omnẽ percurrentes, etiam propinqua Constantinopoli circumcirca loca uastarunt. Et quum res in eo discrimine esset, non parum opis auxiliares copiæ Saracenorum, quas Mauia miserat, tulere. Multi etiam è populo, stipendio à Dominica Valentis coniuge constituto conducti, arreptis quæ tum tẽpus offerebat armis, barbaris obuiam iere: eosq; fortiter dimicantes, longius ab urbe propulere. Gratianus autem Valentis quidem ex fratre nepos, Valentiniani uerò filius, unà cum fratre Valentiniano iuniore, totius Romani imperij administrationem suscepit. Dudum namque post patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eo'que superstite, imperij socius fuerat. Tum autem Asia omnis, & quicquid supererat Libyæ, quòd Valens absque liberis decessisset, in potestatem eius uenit. Et luxit ille quidem patruum, imperiumq; Romanum ita uastatum esse fleuit. Consilio autem illius & sententia, quam de eis retinuerat qui de religione aliter atque ei placuisset opinati fuissent, improbata, constitutionem ut quam quisque uellet religionem sequeretur, conuentusq; Ecclesiasticos semoto metu libere omnes agerent, præterquàm Manichæi, & qui Photini & Eunomij sectæ essent, tulit. Et episcopis, quos Valens ad exilium damnauerat, reditum permisit. Deinde imperij magnitudinem & molem secum ipse considerans, quòd & barbari Istrum accolentes, Illyricum & Thraciam excindere non desisterent, & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eisq; extrema damna inferrent: socium imperij sibi asciuit Theodosium, claro loco natum, atq; Imperatorijs artibus celebrem uirum, qui pro popularibus suis sœpe bello decertauerat: & antequàm Gratianus Imperator creatus esset, dignus ab omnibus habitus fuerat, ut ei imperium committeretur. Cuius rei gratia per collegarum suorum, qui eosdem cum eo gerebant honores, inuidiam, in Hispanijs † extra militiam uiuebat. Ibi enim ortus fuerat, circa Pyrenęos Iberorum montes, generis nobilitate nemini secundus. Iberiam namq; Hispaniam uocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, sumpto.

Gratiani constitutio, ut quam quisq; uellet de religione Christiana sequeretur sententiã, certis sectis exceptis.

Episcopi exules reuocati.

Almani Galliam uastantes.

Theodosius à Gratiano imperij cõsors lectus.

† ἄπρακτος.

A pto. Inde Gratianus uirum accitum, primùm exercitus ducem legit, & cum eis quas contraxerat copijs contra hostes misit. Atq; ille fide munitus, in Thraciam aduersus barbaros eam uastantes duxit, & acie optimè structa, irruentibus illis occurrit. Qui impressionem eius non ferentes, ordines ipsi suos turbarunt: & mox terga uertentes, magna ui sunt deuicti. Non enim à Romanis solum, sed à suis quoque cædebantur. Atque ita quamplurimis cæsis, quum pauci ad Istrum profugissent, statim rursus Imperatoriæ artis scientiam ostendit. Copijs enim in uicinas urbes, ut ibi præsidio essent, impositis, itineribus maximis ad Gratianum, ut ipsemet uictoriæ suæ nuncius esset, contendit. Res ea quòd præter opinionem omnium accidisset, quodammodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non solum eum non uicisse, uerùm etiam amisso exercitu profugisse confirmabant. At ipse ut aliqui ad rem inspiciendam mitterentur petijt, qui occisorũ barbarorum numerum inirent, quem ex spolijs facile colligere possent. Imperator certos homines qui rem explorarent misit. Theodosius autem aliquandiu apud eum manens, uisionem diuinam uidit, quam ei apertè uniuersitatis huius exhibuit Deus. Videre enim uisus est Antiochenæ ecclesiæ episcopum diuum Meletium, Imperialem sibi chlamydem circundantem, & capiti coronã ex magni precij materia imponentem. Nocturnum hoc uisum ex familiaribus cuidam postridie manè exposuit. Et ille nihil ambigui id habere, sed clara satis & aperta, quæ significarentur, esse dixit. Intercessere dies pauci, & qui ad res inuestigandas missi fuerant, reuersi, plurima barbarorũ millia cecidisse renunciarũt. Ea re persuasus Imperator, ita ut par erat, simul & militiæ ducem & Imperatorẽ Theodosiũ, Sirmij creauit, imperiumq; ei Valentis omne attribuit. Atque hoc sic in Sirmio cõfecto, ipse quidem in Italiam est profectus: illum autẽ ad Orientale, quod ei concesserat, imperium, misit.

Theodosius cõtra barbaros in Thracia uictor.

Idem uictoriæ suæ apud Gratianũ nuncius.

Visione diuina in somnis Theodosio portẽditur imperium.

11. Ianuarij, Ausonio & Olibrio Coss. Soc.

B

CAPUT II.

EO tempore Damasus ecclesiæ Romanæ præfuit, Liberij successor. Hierosolymis Cyrillus adhuc superstes ecclesiam rexit. Antiochiæ ecclesia in tres partes diuisa erat. post Euzoium enim, Theodorus Perinthius ecclesijs præfuit, Arianæ religionis propugnator. ὁμοουσίου consubstantialis uerò fidei suffragatores, partim Paulino, partim Meletio, qui nuper admodum ab exilio redierat, paruere. Porrò Alexandriæ Ariani quidem Lucium antistitem habuere, qui tum profugus Constantinopoli degebat. Catholicæ autem ecclesiæ, post Petrum, Timotheus frater præijt. Constantinopoli Eudoxij successor Demophilus ecclesias gubernauit. ὁμοουσίου consubstantialis autem religionis episcopus Euagrius in exilio uiuebat. At sectatores eius Demophilum auersantes, & suos sibi conuentus agentes, à Gregorio Magno curabantur. Atque, Hierosolymis exceptis, per Orientem ecclesiæ propè omnes in Arianorum potestate erant. Enimuerò Macedoniani post initam cum Liberio conciliationem, non admodum à Nicæni decreti sectatoribus dissensere. Aliquandiu enim in urbibus simul & in ecclesijs commercia inter se habuere, & ueluti eiusdem sententiæ suffragatores liberè communionem coluere. Postquam autem Gratiani constitutio cuilibet, quam uellet religionem complectendi facultatem dedit, episcopi quidam ecclesijs suis, quas sub Valente amiserant, receptis, denuò se ab alijs segregauere. Ii Antiochiæ in Caria conuentu coacto, ὁμοουσίου consubstantialis uocem repudiarunt, & pro ea sicuti antea ὁμοιούσιον æquisubstantiale confirmarunt, professionem fidei Nicænam abolentes, & ecclesias suas seorsim celebrantes. Verùm frustra illis id cœptum fuit. nam permul-

Sacrorũ in maximis ecclesijs antistites.

Tres codẽ tempore diuersarũ factionum Antiochiæ episcopi.

Ecclesiæ ferè in Oriente omnes Ariani tenuere.

Macedoniani libertatem per Gratiani constitutionem religionis quam uellent, colendæ consequuti, ad ingeniũ redeunt.

ὁμοούσιον reijciunt.

ὁμοιούσιον subijciunt.

 ti con-

Macedonianis coeptum nō successit.

ti contentione eorum perspecta, quod ad instar Euripi, nunc in hanc, nunc in illā sententiam pedibus irent, à communione eorum se omnino abstinuerunt, & cōstanter ὁμοουσίῳ consubstantialis fidei laudatoribus per unionem coniunxerunt. A

CAPUT III.

Gratianus rescripto Catholicos episcopos exulātes restituit, & ecclesias Arianis ademit.

Saporis Gratiani dux.

Dissensio inter Paulinianos et Meletianos in urbe Antiochena.

GRatianus, quemadmodum diximus, imperij sui primitias rerum uniuersarum Imperatori simul & Deo consecrans, legem promulgauit, per quam cùm exules episcopos restituit, tum Arianos ex sacris ædibus deturbari, easq; Nicænę fidei propugnatoribus reddi permisit. Et Saporem ducem, præclarum admodum uirum, qui eam executioni mandaret, in Orientem misit. Et diuina ea constitutio in prouincia quaq; ad legitimum finem suum ritè est deducta. Antiochię uerò ingens erat in plebe contentio & dissidium, ob causam eiusmodi. Qui ὁμοουσίῳ consubstantialis fidem & Apostolica dogmata defendebant, in duas abierant partes. Quidam namque statim post structas Eustathio insidias, ab Ariana rabie abhorrentes, sub Paulino antistite conuentus suos cogebant. Quidam autem ab Euzoij electione impiorum commercium refugientes, sub sapientissimo pastore Meletio pascebantur. Et Paulinus quidem propter excellentem humanitatem à Valente in exilium actus non fuerat. Meletius uerò quum primùm exilio mulctatus esset, à Iuliano restitutus fuerat: & denuò sub Valente deportari iussus, Gratiani edicto fretus tum Antiochiam redierat, & Paulinū in extrema iam senectute uiuentē inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnem mouere funē, ut in eodem cum Paulino throno Meletius collocaretur. Paulinus eam rem non admisit, factum eiusmodi aduersus ecclesiasticos Canones esse dictitans, q; Meletius ab Arianis consecrationem accepisset. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiusdam suburbani collocauit. Quo facto, multa uerborum rixa est oborta. Et res ex nimio contendendi studio in cœpta absurda abijt: plebeq; ex parte utraque indignante, seditio in expectatione fuit. Deinde uerò consilio mirifico inuento, ad concordiam res pactis huiusmodi est reducta. Placitum namque est, ut qui ad episcopalem functionem obeundam, uel iam tum essent, uel aliquando futuri essent idonei, quorum quidem quinq; alij, & Flauianus sextus erat, iurisiurandi sacramento obligarentur, neminem eorum episcopatum suscepturū, neq; ad dignitatem eam anhelaturum, atq; adeò neq; electionem, si fortè ea de quopiam fieret, approbaturum esse, tantisper dum Paulinus & Meletius in uita manerent. Atq; ut altero defuncto alter qui superstes esset, in illius succederet locū: post eius ipsius uerò obitum, ut unus ex eis qui suffragiorum calculis digni essent, à spiritu sancto electus, episcopalem cathedram obtineret. Conuentis hisce iuramento cōfirmatis, multitudo ferè omnis consensit: pauci tantum Luciferi sectatores, consecrationem Meletij ab alienæ sententiæ sufragatoribus acceptam reprehendentes, dissensionem fouerunt. B

Dissidium id compositum. Inter alios Flauianus etiā iurat, se episcopatum Antiochenum non susceptorum. Paulino & Meletio superstitibus. Luciferiani dissensionem sopitam fouere pergunt.

CAPUT IIII.

Apollinaris hæresis, Deū uerbum animā humanam cū carne non assumpsisse, & propterea eam in priore damnatione permansisse.

TVm uerò & Apollinaris pietatis persona sumpta, alterius factionis Antiochiæ extitit autor. Nam sub Apostolicorum dogmatum defendendorum prætextu, breui mirificus esse ueræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortali natura opiniones commentus, gradus quosdam & dignitates inter se differentes introduxit. Ad hæc salutis etiam nostrę administrationis mysterium imperfectum reddidit, animam'que rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtigit

A tigit salutis expertem esse dixit: propterea quòd hanc quoque non itidem, sicuti reliquam corporis naturā, Deus uerbum receperit, proindeque ei neque sanationem neque honorem aliquē tradiderit. Verùm, * corpus quidem nugatus est in coelo ab † intellectuali militia omni adorari: * animam uerò in terris manentem, ut quę recepta non sit, huc usque incuratā, peccatique ignominia circūdatā esse. Atque alia etiam absurditatis eiusmodi plena blaterans, aliquādo quidē & Dominum ipsum ex uirgine carnem recepisse, aliquando uerò eam secum è coelo descendisse. Interdum etiam Verbum ipsum in carnem * mutatū, nihil ex carne nostra sumpsisse, dixit. Atque insuper alijs nonnullis delirijs & nugacibus fabulis adinuētis, diuinis eas Seruatoris promissionib. coniunxit. Quas singulatim, praeterquam quòd de eis antea quoque diximus, in praesentia recensere superuacaneum esse puto. Tum quidem ille non tantum sectatorib. suis pestem hanc cōmunicauit, sed ex nostris etiam multos ea infecit. Quamuis postea populares eius, suam ipsorū obscuritatem & fidei nostrae splendorē illustrem cernentes, paucis exceptis, omnes ad ecclesiam se Catholicam contulerint, & de cōmunione quidem nostra participauerint, aegritudinis aūt suae uenenū non omnino euomuerint, atque id permultis sanam opinionē obtinentib. furtim obtruserint. Vnde etiā tanquā à radice mala, unam esse & diuinitatis & carnis naturā, & diuinitatem passioni non obnoxiam passionem subijsse (id quod suprà quoque aliquatenus ex Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia praeterea, quę & multitudini & eius antistitibus, contentionem maximā bellumque implacabile & * non indictum peperere, prodierūt. Verùm haec postea accidēre. Tum aūt, sicuti dixi, quū Antiochiae Sa-
B pores dux esset, atque Gratiani constitutionem, ut quā fidem Damasus deprędicaret, in ea quoque Antiochia acquiesceret, praetenderet, seruandamque iuberet: Paulinus quidē Damasi partiū se esse affirmauit. Idē quoque Apollinaris, morbum celans, dixit. Meletius aūt utriusque uerba audiens, tacitus sedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorū etiānum ordine consistens, duce placidè audiēte, ad Paulinum: Si in eadē, inquit, cum Damaso, ó bone, sententia acquiescis, exhibe nobis opinionis coniunctionē & affinitatē. Ille namque substantiā unā Trinitatis profitetur, & tres subsistentias disertis uerbis deprędicat. Tu uerò, sicuti uerba tua declarant, subsistentiarū trinitatē prorsus tollis. Quapropter ad illius te, per cōsensum, dogmata adiūge: & ecclesias, iuxta earum sanctiones, tutò obtine. Atque ubi hunc ita silere coegit, ad Apollinarim cōuersus: Valde te admiror, ait, * ô amice, qui tam impudēter mēdacio inhians, nō erubescas: cùm quidē certò scias, Damasum hominē admirandū, quod Deus Verbum perfectā naturā nostrā susceperit, ore pleno propalàm docere. Tu uerò contraria prorsus sentis. Non enim ab illo animam & mentem nostram, quae in natura nostra ut praestantissima, sic etiam lethalia maximè sunt, assumptā esse dicis, & propterea salute utrāque priuas. Quòd si falso te arguimus, at tu nouarum rerum tuarum morbo abiecto, te Damaso diuersa prorsus à te docenti, consentire ostende, & sacrarum ędium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus, ad hunc modum ueraci confutatione utriusque dicendi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mitissimus, perplacidè Paulino dixit: † Quandoquidem non tibi soli, sed mihi quoque ratione & * uerbis, quae uerus pastor & idem ouium Dominus nouit, istorum curam & administrationem mandauit, & greges utrique pro eo atque conuenit, inter se communicant, & salutarem herbam noxio illo & lethali haereticorum pabulo uitato depascunt & carpunt: coniungamus ô amice, si uidetur, uerae pietatis oues, easque in ouile unum aggregemus, atque quae nobis intercessit de pastorali munere conten-

Marginalia (left): † ὑπὸ νοερᾶς στρατιᾶς οὐρανῶν. Niceph. ὑπὸ τῶν ἀσωμάτων προσκυνεῖσθαι δυνάμεων. Theod. — Gratianus professionē fidei Damasi Rom. Pontificis episcopos alios sequi iubet. — Damasi orthodoxia. — Paulini error. — * ὦ φίλτατε. — * λόγου.

Marginalia (right): * Terrenum, Theod. — * Ad imaginē Dei conditam. Idem — * μετατραπέν. — Apollinaristae minus sincerè se ad ecclesiam Catholicam contulere. — * ἀκήρυκτον. — Sapores dux Gratiani constitutionis de religione promulgatae executor. — Flauianus hypocriticā professionem Paulini & Apollinaris in lucem profert. — Apollinaris haeresis. — Meletius cōcordiae & unionis conditionē Paulino offert, ut simul eadem dignitate in eadē ecclesia episcopatum gerant.

† Theod. lib. 5. cap. 3. Quandoquidem & mihi harum curam ouium mandauit Dominus, & tu aliarum regendarum suscepisti prouinciam, &c.

contentione soluta, uterq; oues pascat, communiterq; eis docendo curam adhibeat. Sin uerò, qui in medio est contendendi ac dissidendi studium excitat, thronus, & id sopire statim conabimur. Oportere siquidem censeo, in medio throno cum reuerentia religiosè sacrũ poni Euangelium: nos autẽ utraq; ex parte considere, in † inferiore subsellio acquiescentes. Quòd si me quidem primùm ex hac uita migrare cõtigerit, solus ipse throno potiere. Sin tu prior diem tuũ obieris, ego itidem pro uirili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio uultu diuinus dixit Meletius. Paulinus aũt conditionem eam nõ accepit. Porrò Sapores dictorũ taliũ iudex, Meletio magno ecclesias gubernãdas attribuit. Paulinus uerò rursum factioni suæ, quã sibi ab alijs seiunctam aggregauerat, præfuit. Postea uerò, sicuti diximus, iusiurandũ à designatis episcopatus cõpetitoribus acceptũ, & plebs ad concordiã est reducta. Sed enim Apollinaris ubi spe sua excidit, perinde atq; ecclesiæ ei adẽptę essent, propalàm & clarè hæresim docuit, & ducem se nouæ opinionis cõstituit. Lectoq; & ordinato Antiochię Vitali, homine uitę sanctitate, sicuti suprà à nobis dictũ est, præclaro, & qui antea quidẽ ecclesiastica doctrina enituerit, postea aũt cõtagioso Apollinaris morbo infectus fuerit: ipse Laodiceã, ubi plurimũ erat, cõcessit. Permulti uerò & alij episcopi ab exilio, quo sub Valentis imperio mulctati fuerãt, reuersi, Meletij sentẽtiã sunt sequuti: nihil prorsus de † prętogatiua & pręeminẽtia sedis episcopalis cõtendentes, sed multitudinis cõcordiã q; maximè procurãtes. Quinetiam Arianos, qui pro eis ecclesijs præfecti fuerant, precib. interpositis, rogarũt, ne inde discederẽt, néue per dissensionẽ ecclesiã CHRISTI cõscinderent: quam unicã existentẽ, atq; unicã à Deo iuxtà & ab Apostolis traditã, dissidendi cõtentio, † primarumq; sediũ ambitio, hominũ uanæ gloriæ studentiũ, in multas diuisit: sed ut ueram pietatẽ profitentes, ipsi primos ecclesiarũ thronos retinerẽt. Studio hæc habuere cùm multi alij, tum Eulalius Amasenæ ecclesiæ ad Pontũ procurationẽ sortitus. Dicitũ namq;, post reditum aliũ pastorẽ * Arianæ sectæ, qui ecclesiam regeret, eos aũt qui illi debitã præstarent obedientiam, uix quinquaginta numero inuenisse: eundẽq; tamen cõcordiæ desiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiunctis, tulisse: qua sede honoratiore & prærogatiua throni, tanq; cõcordiæ opinionũq; coniunctionis mercede proposita, cedebat, ut ecclesiam modò ambo administrarẽt. Ille autem conditionẽ talem reiecit, nec multo pòst à suis etiam, quibus pręibat, est relictus: qui se etiam frequentiori piè credentium multitudini aggregarunt.

* *Arianus conditionem repudiat, & à suis qui pauci erant popularibus relinquitur.*

Margin notes (left): *Sapores dux Meletio ecclesias Antiochenas regendas committit.* — *Iuramentũ designatorum episcopatus Antiochiæ competitorum, de quo cap. proximo, in fine.* — *Episcoporũ catholicorum ab exilio reuersorũ egregia animi moderatio, & erga Arianos humanitas. Vna est Christiana & Apostolica ecclesia.* — *Eulalius Amasenus prærogatiuã throni Ariano episcopo offert, ut pari potestate ecclesiam concordes administrarẽt.*

Margin notes (right): A — † ὑφέδρων. — *Paulinus se ctatoribus suis præest.* — *Vitalis Apollinaristis Antiochiæ præfectus.* — † περὶ προεδρίας. — † φιλοπρωτεῖαι. — B — *Catholici Arianis episcopatum nõ grauatè cõcesserũt, ut modò pietatẽ orthodoxam cõplecterentur.*

CAPUT V.

Diuus Meletius multitudinis cõcordia conciliata, Diodorum quidem illũ, de quo paulo antè diximus, qui persona & habitu alio, unà cum Flauiano ecclesiæ scapham in sæua illa tẽpestate præclarè gubernauerat, pastorẽ Tarsi cõstituit, & Cilicum gentẽ ei attribuit. episcopatũ autem Apamæę Ioanni dedit: qui uir quùm generis nobilitate clarus, tum multis splendidisq; primariariũ uirtutum ornamentis spectatus fuit. Praeterea uerò uitæ sanctitas & doctrina insignis in eo cõiunctæ, clariorem etiam eum reddiderunt. Qui & ipse, itidem ut Flauianus & Diodorus, sæuæ procellæ tempore sententiæ suæ populos in officio retinens, doctrina confirmauit. Fuit huic ea in re collega quoque magni ille nominis Stephanus, quem itidem Meletius ad certamen non exiguum acciuit. Nam hunc Germaniciæ ciuitati, quæ Eudoxij morbo summo cum periculo laborabat, optimum misit medicũ. Omni enim liberaliori doctrinæ in sacris simul & prophanis disciplinis operam nauauerat, & conceptã de se spem minimè fefellerat. Spirituali namque * fistula usus, etiam lupos in oues

Margin notes (left): *Meletius episcopos creat. Diodorum ecclesiæ Tarsensi præficit. Ioannem Apamææ.* — *Stephanũ Germaniciensi.* — * σύριγγι.

A in oues conuertit. Ad eundem modum magnus quoq; Eusebius egit, ubi ab exilio Samosata reuersus est. Nam Acacio illi, cuius propter uitã egregiam ingens erat gloria, ecclesiam Berrhoeæ regendã cõmisit. Hierapolim aũt admirando attribuit Theodoto, q uita monastica celebris maximè fuit. Eusebiũ porrò * Chalcidis, & Isidorum Cyri episcopũ fecit. (cuius ecclesiæ breui quoq; post magnus præfuit Theodoritus) Ambo uerò isti diuino ardore & æmulatione clari fuere. Hunc præterea dicunt Eulogiũ illum, qui cum Protogene in * insulam Antinonem, ueræ pietatis ergò deportatus fuerat, Edessam misisse, cùm ibi diuus Barses morte sua simul & thronum & uitam reliquisset. Ipse autem Eulogius Protogenem certaminum suorum socium Carris præfecit, urbi ei ualde ægrotanti, quasi quendam ἀλεξίκακον, hoc est, malorum depulsorẽ donans. Insuper diuinus Eusebius oppido Dolichæ Marim episcopũ dedit, quod quidẽ oppidum Ariana cõtagione infectum maximè erat. Eò Eusebius uenit, ut ipse Marim uario uirtutũ genere refulgentem, in possessionem episcopalis sedis induceret. Sedenim ei oppidũ ingredienti, mulier quædam Arianis deliramentis plena, ex superiore loco tegulã in caput cõiecit. Et ita tum quidem uiri sancti caput cõminutum est: paulo uerò post, ubi cerebrũ putredine correptũ esset, moriens ille, ad meliorem migrauit uitam. Quem fama est, iam animam agẽtem, iureiurando amicos obstrinxisse, ne à fœmina, quę facinus tantum ausa fuerat, pœna quępiam exigeretur. Ea in re Dominum suum ęmulatus, qui dixit: Pater ignosce illis peccatum hoc, quia nesciunt quid faciunt. Hunc uitæ finem, post uaria multipliciaq; pro uera pietate obita certamina, consequutus est Eusebius. Qui quum in Thracia barbarorũ B feritatem effugisset, impiorũ hæreticorum manus euadere non potuit, sed per illos coronam martyrij suscepit. Atq; hæc quidem postea sunt facta. Diuus uerò Meletius concordia iurisiurandi sacramento confirmata, Constantinopolim appulit, cùm eò multi conuenissent episcopi, necessarium esse rati, ut diuinum Gregorium ex Nazanzo transferrent, eiq; episcopatum Constantinopolitanũ cum summa potestate committerent.

Eusebius Samosatenus ab exilio reuersus, ecclesijs antistites sacrorũ ordinat. *Acacium Berrhoeæ.* *Theodotũ Hierapolis.* *Eulogium Edessæ.* *Protogenem Carrarum.* *Eusebiũ Chalcidis.* *Isidorum Cyri.* *Marim Dolichæ.* *Ibi Eusebiũ Samosatenum mulier Ariana tegula illa necat.* *Eusebius martyr pro persequutrice muliere moriens orauit.* *Meletij & aliorũ episcoporũ cõuentus Constantinopoli.*

Theodoritus non habet, Insulam: li. 5. ca. 4. Suprà lib. 11. cap. 25.

* *Theod. Chalcedonis: sed perperam, ut puto. Est enim etiam Chalcis non longè ab Antiochia Syrorum sita. Epiph.*

CAPUT VI.

IMperatores ambo, alter quidem in paternam imperij partem, quam sibi & fratri reseruauerat, se recepit: alter autem ad datam sibi ditionem, Illyricum inquam & Orientales prouincias, est profectus. Atque utrique res bellica ex sententia succesit. Gratianus enim Almanos Occidentem uastantes deuicit: Theodosius autem rursus cum barbaris ad Istrum congressus, prælio eos superauit. Qui uerò ex conflictu eo superfuere, socios se deinceps Romanorum fore precibus interpositis polliciti, conditionibus pacis acceptis, & obsidibus datis, in Theodosij potestatem uenere. Rebus hisce rectè cõpositis, Constantinopolim is iturus, Thessalonicam peruenit. Atq; ibi statim letali morbo correptus, postquam ab Ascholio, cui tum Thessalonicensis ecclesiæ administratio credita erat, initiatus & baptizatus est, meliusculè habuit. Quòd namq; à maioribus suis acceptam Christianam religionem coluerat, mirificè in Nicænis decretis acquiescebat. Tum autem, quòd & Ascholius sententiã eam defendebat, admodũ delectabatur. Præterea uerò quòd idem & uita & doctrina bonus, ad uirtutes omnes quas episcopalis requirit dignitas, appositus esset, atq; insuper quòd gens Illyricorũ ab Ariana rabie abhorreret, magnopere lætabatur. Et Ascholium de alijs populis, quam de religione obtinerent opinionẽ percunctatus, Occidentem omnem usq; ad Macedoniam, & ecclesias eius, concordes esse intellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deum uerbum

Gratianus in Occidẽte, Theodosius in Oriẽte ad Istrũ feliciter pugnant. *Theodosius Thessalonicæ ab Ascholio episcopo æger baptizatus conualescit.*

Gratiani exercitus apud Argentariam Galliæ oppidũ Alamanorũ circiter triginta millia cecidit. Oros. Diacon. *Theodosius Gotthos ex Thracia expulit, & cum Athanaricho eorũ rege fœdus percussit. id.* *Ascholius optimus episcopus.* *Occidentales Ecclesiæ Catholicæ.*

Oriëtales in religione uariantes. uerbum & spiritum sanctum colerent, & apertè trinitatem ὁμοούσιον consubstantialem profiterentur. Vlteriores uerò Orientalis imperij regiones usque adeò inter se dissidere, ut diuersæ etiam in uulgo hæreses essent, & factiones. Constantinopolim uerò magis etiam quàm loca alia de rebus talibus blaterare, & magis Ariana peste refertā esse didicit. Cuius rei causam quoque Ascholius addidit, Occidentem scilicet propterea malis eiusmodi liberū esse, quòd Constātinus Constantini maximus, & Constans minimus natu filius, successoresque deinde eorum Valentinianus & Gratianus ipse, patriam fidem integram conseruassent. In Orientem aūt uarijs ex partibus malum hoc peruenisse dixit: quòd hæresis autor & dux Arius, Alexandriæ in Aegypto ortus, & presbyter ibi factus, blasphemię & maledicentiæ uenenum ibi euomuerit: post hunc autem Eusebius a Cæsariensis, & Patrophilus Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palęstina extiterint: Paulinus uerò, & Gregorius Alexandriæ episcopus, è Phœnicia prodierint. Theodotum præterea Laodicensem, & successorē eius Georgiū, atque huius rursum Athanasium, & quartū Narcissum Cilicia protulerit: qui malè iacta semina, seu potius zizania, sinistra irrigatiōe fouerint. Insuper uerò Bithyni fuerint † Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus, & Menophantus Ephesius, & Maris Chalcedonensis, & Theodorus Perinthius: alios porrò, qui uitijs & malicia celebre nomen sunt cōsequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes longo tēpore praua dogmata rigarint atque fouerint. Talib. uerò malæ sementis satorib. nō parū momenti cōtulerit Constantij * facilitas (ne iuxta Gregoriū theologum dicam † leuitas, religionē scilicet & pietatē ueritus) & extrema Valentis improbitas. Hęc ubi Theodosius cognouit, imperio suscepto in primis faciendū sibi esse putauit, ut de ecclesijs in gratiā & concordiā redigēdis cogitaret. Optimum uerò esse ratus, ut sententiā de Deo suam ciuibus & subditis suis declararet (ne cui uim inferre uideretur, religionem sequendā illegitimè præcipiens) constitutionē ex Thessalonica Cōstantinopolim misit. Inde enim ueluti ex summa quadam arce scriptū suum per ditionē omnem, ad alias quoque Oriētis urbes omnino peruenturū esse existimauit. Cōstitutio talis religionē eam cōplecti omnes iussit, quam ab initio Apostolorū princeps Petrus docuit, quē tū Damasus Romanæ & Petrus Alexandrinæ urbis episcopi sequerent. Ad hæc insuper significauit, solā eam nominari Catholicā & uniuersalem ecclesiā, quæ trinitatē ὁμοούσιον cōsubstantialem disertè & corde & ore deprædicaret. Diuersum aūt sentientes, hæreticos uocari, inutilesque esse, & pœnam sustinere debere, si publicè docere auderent.

[Margin, left: Quia in Occidente imperatores catholici fuere, propterea ecclesiæ quoque ibi in officio permansere. — In Oriente per episcopos hereticos, & imperatores eis fauētes, Arianismus propagatus. — † Hic ille est Eusebius, qui primùm Beryti, mox Nicomediæ, & tandem Constantinopolis, per transitionē, ex una sede in aliā cōtra sacros Canones, fuit episcopus. — Theodosij constitutio de Nicæna, eademque Apostolica fide.]

[Margin, right: A — * εὐκολία. † κουφότης. — B — L. 1. C. de sum. Trin. & fid. Cat.]

a. Theodoritus, Cæsariensis non habet, lib. 5. cap. 7. At Nicephorus hunc pro fautore Arianorum habens, in nomenclatura illorum hic recenset, Cæsariensis disertè addito uerbo.

CAPUT VII.

Hac ibi lege lata, non multo pòst ipse quoque Constantinopolim se contulit. Tum uerò Ariani adhuc ecclesias gubernabāt, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilus. Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatē ὁμοούσιον consubstantialē profitenī, præijt, in ędicula quadam cōuentus agens. Quā religionis eiusdē sectatores quidam tum quidē in sacrū delubrū cōmutarunt: aliquo uerò tēpore pòst, ex ea celebre templū inter alias præclaras Dei ecclesias Constantinopoli est factū, quod nō tantū pulchritudine & magnificentia reliquis præstaret, uerùm etiā claritatē ex diuinis, quę in eo edita sunt, miraculis consecutū esset. Vis enim diuina multis ibi * & re ipsa clarè, & aliquando in somnis apparens, non uarios tantū & incurabiles morbos repulit, sed etiā erumnis & casibus grauibus, quę in hominū uitam incidunt,

[Margin, left: Constantinopoli Gregorius Nazanzenus in domo quadam Catholicos docet. — Ex ea domo primùm delubrū, deinde ecclesia præclara facta, cui nomē Anastasiæ inditum.]

[Margin, right: Theodosius Constantinopolim uenit. Sozom. lib. 7. cap. 5. — * ὕπαρ τε καὶ ὄναρ. — Miracula ingentia in ea edita.]

A incidunt, multos liberauit. Ab hominibus aũt bonæ fidei per manus nobis traditum est, CHRISTI matrẽ semper uirginẽ Mariã eam esse. nam eo habitu & forma esse multis uisa est. Vocãt aũt ædem eam † Anastasiã seu resurrectionẽ, illam, ut conijcere licet, ob causam: quòd Nicænæ fidei dogma, quod iam Constantinopoli propter ingentẽ uim & potentiã diuersæ factionis interciderat, & intermortuum fuerat, rursum ibi opera & studio Gregorij excitatum reuixerit. Audiui quoq; ex quibusdã, uera se dicere contendentib. mulierem in eo templo grauidã ex a superioribus ambulacris decidisse, atq; interijsse. Quum autẽ populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudisset, eam uitæ restitutam, nullo prorsus tali casu fœtui illato damno resurrexisse: atq; inde loco ei cognomẽ inditum esse, quòd Deus scilicet opus id peregisset. Hæc hactenus.

Ratio nominis Anastasiæ.

a ἐκ τῶν μετεώρων γεῶν.

Efficacia populi precum.

In eo tẽplo fœmina grauida ex superiori loco delapsa, & mortua, precibus populi unà cum fœtu restituta est.

† *De Anastasia ista, post discessum è Constantinopoli suum, inter alia uerba Gregorius ipse sic cecinit: Inclyta Anastasiæ salue ædes, quæ morientem Erexti rectam per mea uerba fidem. Et post fata tui memor ipse, animeq; piorum, Mandabant precibus teq; tuosq; Deo.*

CAPUT VIII.

IMperator statim cum mandatis ad Demophilũ misit, qui ei denunciarent, ut uel Nicænæ assentiretur synodo, populumq; ad unionem & pacem complectendam adduceret: uel, nisi hoc faceret, quamprimum ab ecclesijs discederet. Atq; ille minimè faciendum esse ratus, ut

Illos b aduersum, qui possent plura, ueniret:

cõuocata multitudine, & Imperatoris sententia ei promulgata, inter alia hæc dixit uerba: Fratres, quandoquidẽ diuinũ præcipit oraculũ, si nos persequãtur homines, ut ex ciuitate una transeamus in aliã: & Imperator nos ex oratorijs expellit: scitote nos die crastino extra urbis muros ecclesiã & conuentũ acturos. Atq; hęc cùm dixisset, abijt. & deinde ad mœnia urbis cũ sectatorib. suis cõuenire, &

Demophilus Arianus ecclesijs Constantinopoli excedit, & extra urbẽ cõuentus agit.

b πρὸς πλείονας ἀντερίζεσθαι.

B sacra peragere solitus est, nõ ita ut decuit Euãgelica sentẽtia percepta. Fugientes enim huius mũdi cõuersationẽ, ad summã urbẽ, cœlestẽ Hierusalẽ, anhelare nos, dictũ id fortasse sub obscuriore significatione iubet. Exijt uerò cum eo unà Lucius, qui cùm Alexandrię Arianã hæresim defenderet, eã ob causam inde pulsus, Cõstantinopoli morabatur: ubi tum Demophilus ecclesias, ex eis decedẽs, reliquit. Imperator cũ Gregorio eas ingressus, fausta omnia per orationẽ apprecatus, eas illi cõmendauit. Et postea ibi qui Trinitatẽ consubstantialẽ profiterẽtur, ecclesias obtinebãt. Erat is annus, quo Gratianus in imperio quintùm, Theodosius aũt primùm cõsul fuit. Ex quo aũt Ariani sacra templa tenuerãt, anni nõ pauciores q; quadraginta lapsi erãt. Cœterùm Demophilus expulsus, in patriã suam Berrhœã se recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciã, unde ortus fuerat, abijt. Itidem etiã Hypatius Nicęa Tyrum Syrię, quæ eum genuerat, redijt. Et alij item aliò dispersi sunt. Porrò Antiochiæ Asterius & Crispinus presbyteri, & reliqui factionis eius quæ Theodori auspicia sequuta fuerat, cõciliabulo coacto, ad quod etiam alij multi ex uicinis urbibus episcopi conuenere, legationem ad Eunomianos misere, cõiunctionem cõmunionemq; eorũ ambiẽtes. Quibus illi per epistolam, ita se eos recepturos esse responderunt, si suffragia sua, quibus Aetij lectionẽ & consecrationem damnauerant, antiquarent, & scripta illius reciperent. Petierũt quoq;, ut uitam illi prius lustrationibus perpurgarent, quòd uidelicet impuris quibusdã institutis infecti essent. Hanc illi petitionẽ tum quidem receperũt. Postea uerò eò etiã producti sunt, ut in ecclesiasticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherẽt: μετεωρολέσχας, hoc est, de rebus cœlestibus sublimibusq; cũ fastu & insolentia uerborũ nugantes, demẽtiaq; & improbitate plenos, qui sibi talia prætendenda esse statuissent, eos cognominãtes. Porrò Ariani, q; eorũ non mediocris esset multitudo, ex momento quod illis iam inde ab initio sub Constantio & Valente accesserat, metu

Quomodo accipiendum uerbum illud Saluatoris, Fugite ex una ciuitate in aliam.

Theodosius Gregorio Nazian. ecclesias Constantinopoli commendat.

Ariani episcopi passim episcopatibus suis abeunt.

Ariani rerum suarũ satagentes, Eunomianis se coniungunt.

Eunomiani eos certis conditionibus suscipiunt.

Ariani deinde Eunomianos contumeliose μετεωρολέσχας uocant.

Iidẽ rursus conuentus & ecclesias suas liberè agunt.

nullo

nullo cōuentus agebant. Et de Deo atq; eius substantia temerè disputabāt. Animum quoq; Imperatoris ipsius, illi per factionis suę homines, qui in Imperiali aula uersabantur, tentandum esse duxerunt: illa spe concepta, hunc quoq;, sicuti & Constantium, in potestatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoq; qui Catholicæ Ecclesię erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomij in disputationib. uim suspectam habētes. Non ita pridem enim is, quū sub Valentis imperio à Cyzicenis disidere cœpisset, & seipsum ab Arianorū sodalitate segregasset, Chalcedonem Bithyniæ eregionè Constantinopoli sitā, ubi priuatus considebat, se cōtulerat. Et multitudo ingens è Cōstantinopoli ad eum uentitabat. Alij quoq; aliunde ad eum cōfluebant, qui partim de uita & doctrina eius periculū faciebant: partim, si noui quidquam diceret, cupidè eum auscultabant. Et iam fama quoq; nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuisset ille ad colloquiū etiam Principis admissus, nisi Dei amantissima ipsius coniunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta Nicæna constanter profitebatur, cura & studio omni obsistendo hoc egisset, ne cū illo prorsus colloqueretur. Maximè quippe uerita est, ne institutorum uitę illecebris, & uerborum ui atq; grauitate, Imperatorem ille in sententiam suam abduceret.

Animum etiam Imperatoris, ut eum ad partes suas traducant, tentant.

Eunomius Chalcedōe priuatus cum laude magna uixit.

Ne ad colloquium imperatoris is admittatur, Placilla Augusta sedulò cauet.

CAPUT IX.

HÆc quum ita fierent, ac eius rei studium apud Arianos uigeret, magnus Amphilochius, de quo antea quoq; mentionem fecimus, unus ex eis qui tum Constantinopolim aduenerant episcopis, non ille quidem in rebus agendis uersatus, sed alioqui senex uenerandus, atque in rebus diuinis acri mente præditus, Imperatorem adijsse, ei'que ut Arianorum conuentus ab urbibus semoueret, supplicasse dicitur. Imperator autem petitionem eam, quòd durior inhumanior'que esse uideretur, non comprobauit. At sapiens ille senex tum quidem tacitus abijt, & consilio deinde sapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rursum cum reliquis episcopis in aulam uenisset, & imperatorem ita ut decet, atque ut alij episcopi fecerant, piè & suauiter admodum consalutasset: filium ipsius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentiæ obseruantia, inhonoratum reliquit. Verùm ad eum accedēns, & ueluti cum puero colloquēs, manu'q; eum demulcens, Salue & tu ô puer, inquit. Imperator, quòd senem Amphilochiū rudiori * animo esse, & rusticius agere existimaret, quomodo filiū salutare deberet, docuit. Atq; ille, sufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem ira percitus, & ueluti filius iniuria affectus esset, grauiter commotus, cum conuicio episcopum abduci iussit. Ille porrò quamuis protruderetur, cōuersus tamen paululum, cōsilium'q; in animo occultatum proferens: Vides'ne, inquit, ô Imperator, quàm tu procaciter filio illatam contumeliam non fers, sed amarulenter † propter summissiorem compellationem, in nos excandescis? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam cœlestem Imperatorem & patrem unigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, sed dissimilem & longè minorē patre uocare audent. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & uerba ea admiraretur, quamprimum ad se sacerdotē Dei accersiuit, & ad pedes eius prouolutus, ueniam ab eo petijt. Neq; aliter quàm ipse dixisset, se rem habere, professus est. Atq; in ea sententia confirmatus, postea eos qui aliter quàm Nicææ statutū fuerat, opinarentur, auersatus est. Contentiones in foro & inanes conuentus inhibuit, disputationibus de Deo & natura eius finem omnino imposuit: & constitutione publicè proposita, periculū qui ei non parērent denunciauit: pœnam ei quoq;

Amphilochius à Theodosio petit, ut Arianorum conuentus in urbibus inhiberet, sed id non impetrat.

Idem debita reuerentia Arcadiū in cōspectu patris imperatoris non prosecutus, re ipsa pulcherrimè Theodosio ostendit, Dei patris, ob contumeliam unigenito filio suo ab Arianis illatā, iram.

Theodosius cōuentibus publicis sectæ Arianæ interdicit. L. 2. C. de sum. trin. & fid. Cath.

* ἰδιωτικώτερον διακεῖσθαι.

† τῷ τῆς προσρήσεως ὑφαιρέσει.

A quoq; qui contrà uenire ausus esset, cõminatus. Ita factũ, ut Arianis & Eunomianis pulsis, τῷ ὁμοουσίῳ consubstãtialis fidei professores ecclesias moderarentur.

CAPUT X.

Imperator Concilium Cõstãtinopolitanum indicit. Euocantur etiam Macedoniani.

PRoinde primo quoq; tempore synodũ quoq; episcoporũ Imperator in locũ unum, * ex imperij sui prouincijs duntaxat, cõuenire iussit, ad Nicæna decreta cõfirmanda: atq; ut ibidẽ, cui'nã Constantinopolitanę ecclesiæ sedes cõmittenda esset, deliberaret. Quòd aũt Macedonianos uniuersali ecclesiæ aggregari atq; uniri posse existimaret, quia nõ admodũ opinione sua de Deo, ab utraq; parte & factione, dissidebãt, eos quoq; ad conuentũ euocauit. Et cõuenerunt ab eis qui Trinitatẽ ὁμοούσιον cõsubstantialẽ prędicãt, circiter cẽtum & quinquaginta: alterius aũt sectæ triginta & sex, quorũ plures ex Hellesponto erãt. His præibãt, Eleusius Cyzicenus, & Marcianus Lampsacenus. Inter Catholicos præcipui erãt: Timotheus, qui Alexãdriæ in locũ Petri fratris sui, eiusdẽq; Athanasij successoris, surrogatus fuerat: Meletius Antiochię episcopus, qui pridẽ Gregorij causa Cõstantinopolim uenerat: & Hierosolymitanus Cyrillus, qui cùm antea Macedonij opinionẽ sequutus fuisset, tũ per pœnitentiã resipuerat: preterea Ascholius Thessalonicę, Diodorus Tarsi, & suũ rectè gerens nomẽ Acacius Berrhœę, episcopi. Ii sanè oẽs in Nicęnis decretis acquiescentes, Eleusium & populares eius in sententiã suã adducere conabanť: in memoriã eis redigẽtes, quã ad Liberiũ miserãt legationẽ, in qua per Eustathiũ, Syluanũ, & Theophilũ, se Nicęnã fidẽ sequuturos receperãt. Tum aũt, q̃ sua ipsorũ uoluntate, longo tẽpore se ab eorũ cõmunione nõ segregassent: nõ rectè eos facere dicentes, cùm semel flagrantib. animis eandẽ cũ eis fidem susceperint, q̃ ita rectè ab eis cõstituta

** Soz. li. 7. cap. 7. Catholicos episcopos cõuocatos esse scribit: Ex imperij Theodosij prouincijs duntaxat, non addit. Et synodus hæc Cõstantinopoli, sicuti plerique omnes tradunt, est celebrata. Id.*

Præcipui Macedoniani episcopi.

Numerus episcoporum.

Catholici Macedonianos in sentẽtiam suam adducere contendunt.

B rursum antiquarẽt. At illi cohortatione tali spreta, cùm apertè Arij opinionẽ iudicio suo meliorẽ censeri, neq; unq̃ fore ut patri filiũ ὁμοούσιον consubstantialem esse faterenť, quãuis aliter Liberio polliciti essent, dixissent, discesserunt: & ad factionis suæ populares, ubicunq; in urbibus essent, ut nequaq̃ Nicænã fidẽ complecterenť, literas dederunt. Qui uerò ab uniuersali Ecclesia stabãt, ibi manẽtes, de eligendo Constãtinopolitano episcopo consiliũ habebant. Et primus ibi Imperator Gregoriũ, propter uitã & eruditionẽ prestantẽ admiratus, dignũ illum ea sede calculo suo iudicasse dicitur. Qua in re synodus ei, q̃ uirtutẽ eius uiri reuereretť, suffragata est. Potissimùm uerò diuo ipsi Meletio uidebatur, Gregorio Cõstantinopolitanũ episcopatũ confirmandũ esse, hac in parte canone de episcoporũ translatione, quẽ nonnulli consiliũ hoc reprehendentes obijciebant, posthabito. Optimè quippe diuinus pater eorũ uirorum mentem & consilium, qui illum promulgauerant, tenebat. Synodus namq; illa, ut occasionem * ambitus in ecclesijs præcideret, canonem eum proposuerat, quod multa tum ex cõpetitorũ ambitiosa prensatione prouenissent mala. Quòd si ambitus abesset, nihil prorsus extare impedimenti censuit, ut modò uita aut doctrina multis alijs præstantior, aut simul utraq; hæc constarent, aut cõmunis deniq; & publica cum magna commoditate utilitas per translationem in expectatione esset.

*† * Alij in hac synodo centũ & octo Patrum, Macedoniũ etiam damnatũ esse scribũt, spiritum sanctum Deum esse per negantem.*

Macedoniani opinionẽ suam retinentes, ex concilio discedunt.

Gregorius Nazanzenus episcopus Constantinopolitanus designatur, Meletio censente, & imperatore approbante.

Mẽs & sententia Canonis Niceni de nõ trãsferẽdis episcopis.

** φιλαρχίας.*

† * Ioannes Psellus de secunda œcumenica synodo scribens, inter alios, hos ponit uersiculos: Αὐτὸν τὸν μακεδόνιον ἀνῄρηκασι ῥιζόθεν, τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον ἀλλοτριοῦντα μάτην τῆς ἐνθάδε θεότητος, καὶ κτίσμα βλασφημοῦντα. Hoc est: Reiecit hæc Macedonium radicitus, Qui spiritum temerè creaturam uocans, Deitate summa segregat sanctissimum.

CAPUT XI.

GRegorius sanè primùm munus episcopale suscepit, & thronũ cõscendit. Quomodo enim tot & tantorum uirorum cohortationem despiceret? Et gregem, quem exiguum receptum, frequẽtissimum fecerat, euangelicis humoribus rigãs fouit: eosq; qui extra illum oberrarent,

Gregorius sedem Constantinopolitanam recipit.

Sed breui eiusdem ius, propter Aegyptiorum episcoporum inuidiam, resignat. Oratio Gregorij Nysseni in funere Meletij.

uerborum sagena captos ad ouile adduxit. Vbi uerò paulo pòst quosdam, & A eos maximè qui ex Aegypto aduenerant, electioni suæ intercedere, eam'que reprehendere sensit, oratione ad eos synodali habita, episcopatum rursum deposuit. At enim ab ipsa statim synodo, diuinus Meletius ad uitam lætiorem transijt: & à multis, præcipuè uerò à Gregorio Nyssenæ ecclesiæ luce, funebribus orationibus est concelebratus. Et ante obitum quoque eius episcopi Aegyptij secessionem fecere, inter alia illud carpentes, quòd Gregorius, quum paternum antea episcopatum & Nazanzenam ecclesiam administrarit, ad Constantinopolitanam tum sedem euectus esset. Et iam Timotheus Alexandrinus Maximũ quendam Cynicum philosophum, Gregorij quidem discipulum, * Apollinaris autem labe maximè infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiusdam domum, Cynico capillo eius inciso, pastorem Constantinopolitanum legerat atq; cõsecrarat. Verùm qui tum ibi congregati erant, facinus tam absurdum reprobantes, haudquaquam consecrationem eam laudarunt. Nam plerique uiri diuino ardore & spirituali sapientia pleni erant. qualis Helladius ille fuit, Basilij magni successor: Gregorius, & Petrus, eisdem cum Basilio parentibus orti: Amphilochius Iconij, quæ Lycaoniæ urbs est: Optimus Pisidiæ, Diodorus Ciliciæ, Pelagius Laodiceæ: Eulogius Edessæ, Acacius Berrœæ, Isidorus Cyri, Cyrillus Hierosolymorum, Gelasius Cæsareæ Palæstinæ, Acacij, qui Eusebio Pamphili substitutus fuerat, successor, & alij quamplurimi episcopi, egregij uirtutis athletæ & concertatores, doctrinam uita ipsa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, se ab Aegyptijs seiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam unà cum eo conuentus, & sacra, & ritus ecclesiæ, recepto more omnes liberè peragebant. Quos B diuinus Gregorius, si quis alius, & ipse humanus & humilis, maximè adhortatus est, ut concordiam & pacem inter se, cuius gratia conuentus quoque coactus esset, colerent, eam'que iniuriæ hominis unius, quam contemnere deceret, præferrent. Ego enim, inquit, curis multis liberatus, exoptatam mihi dudum & gratam quietem persequar. Et uobis simul, post diuturnum illud & inexpugnabile bellum, tanto studio expetita pax continget. Meo quidem iudicio perabsurdum esset, si nuper admodũ hostilis pugnæ periculo defuncti, arma inter nos ipsos sumeremus: & sicuti sors ferret, tela temerè conijceremus, robur'que omne in quibus minimè decet certaminibus consumeremus. Sic scilicet hostibus quoq; ipsis, ut clade nostra lætarentur, causam præberemus. Quapropter si consilium meum sequi uoletis, uiro alicui per disquisitionem inuento, qui diuina mente præditus, sede hac dignus sit, qui'que Deo actiones eius gubernante, ritè omnia & ordine faciat atque constituat, ecclesiæ præfecturam committetis. Contra uerba hęc, quum quod dicerent, non haberent, uel inuiti ei cesserunt. Et confestim Maximum Cynicum episcopali dignitate nudatum atque excommunicatũ, ædibus sacris eiecerunt, quùm quòd præter rationem illegitimè thronum inuasisset: tum maximè, sicuti dictum est, quòd Apollinaris uæcordibus intemperijs agitaretur. Gregorius autem sede relicta, in patriam Nazanzum reuersus, uitã quietam * priuatus transegit: neq; cuipiam, eo quòd sua sponte throno cessit, scandali siue offendiculi occasionem præbuit. Sed enim uirum hunc longè sapientissimum, quùm alias ob res omnes ualde, tum uerò hac ipsa de causa non minus admirari libet. Neq; enim eloquentia, qua plurimũm pollebat, ad superbiam elatus est: neq; ab inani gloria uictus, administrationem ecclesiæ tantæ expetiuit, quam ipse, quum propè iam interijsset, ad eam rursum amplitudinẽ doctrina sua prouexerat: sed illico episcopis depositum reddidit, neque labores quos pertulerat, aut pericula quæ aduersus hæreses per intestinum bellum pugnans

Meletij obitus.

Timotheus Alexãdrinus Maximum philosophum Cynicũ episcopatui Cõstantinopolitano præficere conatur. Id ei non succedit. Præclari eius conuentus episcopi.

Sozomenus Maximum Nicænæ fidei professorem fuisse scribit, lib. 7. cap. 9.

Alij episcopi extra Aegyptios, Gregorio fauent. Deus bone, quàm libenter uir sanctus episcopatum primariũ deponit, & publicæ paci dignitatem suam posthabet. Alium pro se episcopũ legendum suadet.

Cõcilium Maximum Cynicũ excõmunicat. Gregorius Nazanzum reuersus.

* ἀνάγων καθ' ἡσυχίαν.

Summa animi in eo uiro moderatio.

A gnans adierat, prætendit: quum quidem ut sedem eam retineret, & ecclesiam Cōstantinopoli administraret, alio iam Nazanzi episcopo declarato, uel parum, uel nihil prorsus impedimenti esset. Atque synodus quidem mores priscos conseruans, id quod ei in manus tradiderat, ab ipso non inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo uiro erant, morata.

CAPUT XII.

Ceterùm maxima cura & deliberatio Imperatori & episcopis incumbebat, Imperatore potissimùm eos cohortante, ad diligentē exactāq; disquisitionē adhibendam, ut quàm optimus atque honestissimus uir inueniretur, cui urbium maximæ rectè administrationis committerentur habenæ. Porrò synodus hac in re non eundem quem Imperator obtinebat animum. Pro se enim quisq;, ut ex necessarijs suis & amicis quispiam honorē sedis eius consequeretur, laborabat. Quod consilium quum episcopi omnes texerent, Nectarius quidam Tarsi Cilicum ortus, primariæ nobilitatis uir, senatoriaq; dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autem prætoris magistratu & honore conspicuus, Constantinopoli degens, in patriā iamiam iturus, ad Diodorum Tarsi episcopum uenit, ut ab eo, sub cuius scilicet episcopatu censeretur, cum precatione * benedictionem acciperet: atq; si opus esset, literas eius secum ferret. Et commodùm tum accidit, ut Diodorus secum ipse consideraret, quem'nam ad functionem propositam eligi conueniret. Et Nectarium ingredientem conspicatus, statim illum in animo suo idoneum ad sedem eam suscipiendam iudicauit. Et intra seipsum affectione propensus in eum fuit, caniciem illius uenerandam cernens, speciemq; episcopo dignā,

Fauor etiam in electionib. episcopalibus obtinet.

Nectarius uir prætorius, profanus, & nondū baptizatus, mirificè episcopus Constantinopolitanus, præter opinionem omnium, Imperatore maximè comprobante, eligitur.

* *εὐλογίαν λαβεῖν.* *Accipiebāt olim ab episcopis suis benedictionem peregrè profecturi.*

B morumq; simul humanitatem eximiam perpendens. Et alio quodam sub prætextu eum ad episcopum Antiochenum adductum, mirificè laudauit: & illum ut secum ei faueret, rogauit. Ille uerò, quòd multi præclari uiri designati essent, ueluti in re graui & seria apud seipsum subridens, Diodori suffragium abrogauit: Nectario tamen nihilominus uocato, paulisper eum secum manere iussit. Interea Imperator in charta describi iussit eorum nomina, quem quisq; aptum esse ad tantam ecclesiæ scapham gubernandam putaret: ut sibi illis in scripto repræsentatis, unius ex omnibus eligendi potestas relinqueretur. Et alij quidem alios, pro ut cuique uisum erat, annotarunt. Antiochenæ uerò Antistes ecclesiæ, postquam ex sententia sua quos uolebat in libello nominauit, extremo loco, ut Diodoro gratificaretur, Nectarium etiam subiecit. Imperator charta in manus accepta, in qua designatorum nomenclatura descripta erat, ubi ad Nectarij nomen peruenit, constitit. Et altius, more suo, rem mente reuoluens, secum ipse consultauit: & digito Nectarij nomini impresso, denuò eorum qui calculos & suffragia episcoporum meriti fuerāt, nomina percurrens, ubi rursum ad Nectarium peruenit, diu multum'que re deliberata, eum ipsum præ omnibus sede ea dignū esse censuit. Ad id factum obstupuere omnes, uerbis'que & ore omnium quærebatur, Quis'nam Nectarius iste esset, quæ studia eius, atq; unde ortus esset? Ut uerò nondum * quoque initiatum esse cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad Imperatoris iudicium animis consternati sunt. Ego quidem id etiam Diodorum ignorasse puto: neque enim credibile est, non initiato eum suffragari tantopere ausurum fuisse. Sed illum iam canum, ut æquum fuerat, initiatum fuisse opinatus est. Ego uerò non sine nutu Dei hoc accidisse puto. Atque ubi id Princeps quoque resciuit, quamuis ex episcopis multi contrà niterentur, in sententia tamen sua ille conquieuit. Postquàm uerò, qui conuenerant, omnes Impera-

* *ἀμύητον.*

toris calculum cõfirmarunt, extemplò Nectarius baptiſmo initiatus, atq; etiam A num myſtica ueſte indutus, communibus ſynodi ſuffragijs epiſcopus Conſtantinopoli declaratus eſt. Hæc ſic accidiſſe, Deo tanquam inſtrumento ipſo Principe utente, à multis creditum eſt. Sed uerum'ne id ſit, an ſecus, affirmare certò nõ poſſum. Mihi quidem ipſe perſuaſerim, rem tantam non ſine prouidentia diuina actam eſſe, quùm propter inſolitum nouumq; electionis & cõſecrationis morem, tum propter earum rerum quæ conſequutæ ſunt magnitudinem, coniecturam hanc faciens. Quòd namq; placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, ueriſimile eſt, Deum illi per ſynodum tantam epiſcopatum commiſiſſe. Conſecratio quidem Nectarij tale conſecuta initium, auſpicatum quoq; habuit finem.

Myſtica baptizatorũ ueſtis.

CAPUT. XIII.

Senatuſconſulta Synodi Conſtantinopolitanæ.
Patriarchatus conſtituti.
* χειροτονίαις
Ab epiſcopo Romano Conſtantinopolitanus inter reliquos antiſtites primatum obtinet.
Per Megalopolim, hoc eſt, magnã urbẽ Conſtantinopolis hoc loco intelligenda.
* Apud Sozomenũ eſt, Diœceſim iſtã Ponticam à Bithynia uſq; ad Armenios eſſe cõceſſã Helladio Cæſarienſi, & Gregorio Nyſſeno, & Otreio Melitinenſi, epiſcopis. lib. 7. cap. 9.
Maximo Cynico dignitas adempta.
Canones Eccleſiaſtici.
Supplementum Symboli Nicæni de ſpiritu ſancto.

POſtea epiſcopi omnes unà cum Nectario congregati, ut Nicænæ fidei decretum certum eſſet, conſtituerunt. Hæreſim omnem damnarunt: & prouincijs diuiſis, Patriarchas conſtituerunt. Sanxerunt quoque iuxta ueteres Canones, ut epiſcopi in eccleſijs ſuis manentes, non temerè in aliarum diœceſium fines tranſirent, néue ſe illegitimis * conſecrationibus non uocati ingererent: id quod antea, quum uniuerſalis Eccleſia perſequutionibus exagitaretur, factum fuerat. Quæcunque uerò apud quoſque acciderent, ut gentis eius ſynodus pro arbitrio ſuo ea ordinaret & ſtatueret. Præterea, ut ſecundum Romanæ urbis epiſcopum, Conſtantinopolitanus antiſtes * primum ac præcipuum obtineret honorem, ut qui nouæ Romæ curator ſit. Non enim urbs ea tantum ita nominata eſt, & populi honoribus magiſtratibus'que exornata, uerumetiam ſignis moribus'que & legibus cum Romanis in Italia eiſdem gloriatur, atque utrique ex æquo paria ſunt & dignitatis præmia, & honorum iura. Igitur diœceſibus ordinandis Nectarius quidem Thraciam ſortitus eſt, & Megalopolim. * Ponticam autem diœceſim à Bithynia uſq; ad Armenios, Helladio, qui Baſiliò in Cappadocia ſucceſſerat: & Gregorio Nyſſæ, quæ & ipſa Cappadocum ciuitas eſt, epiſcopo attribuerunt. Prouinciam autem Melitinenſem Otreio reliquerunt. Aſianam uerò adminiſtrationem Amphilochius Iconij, & Optimus Antiochiæ in Piſidia epiſcopi acceperunt. Aegyptus porrò ſub Timotheo Alexandrino permanſit. Gubernationem autem Orientalium eccleſiarum epiſcopis earum permiſere, uidelicet Pelagio Laodicenſi, & Diodoro Tarſenſi. Antiochiæ uerò ſoli ſua relinquentes * priuilegia, Meletio etiam adhuc ſuperſtiti tribuerunt. Vrbibus autem circa Thraciam & * Scythiam ſitis, Terentium Tomitanum & Martyrium Marcianopolitanum præfecere. Quos quum Imperator omnes uiſos collaudaſſet, ſententia ſua calculos quoque eorum comprobauit. Et erat eorum illuſtris gloria: quippe qui eccleſias, pro eo atque par eſt, adminiſtrarent. De Maximo uerò decreuere, ut neque eſſet, neque nomen epiſcopi haberet: quos uerò conſecraſſet clericos, & quæcunq; egiſſet, irrita ut omnia eſſent. Conſtitutione quoq; Imperator ſanxit, ut firma & perpetua eſſet Nicænæ fidei autoritas: atque ut omnes omnium locorum eccleſiæ illis committerentur, qui in ſubſiſtentia trium eiuſdẽ honoris & eiuſdem gloriæ perſonarum, diuinitatem unam patris & filij & ſpiritus ſancti profiterentur. Et canonibus quibuſdam eccleſiarum exornandarũ gratia promulgatis, etiam ſpiritus ſancti gloriam, utpote ſimilem atque ęqualem patri & filio, ſancto Nicænæ fidei ſymbolo adiecerunt; Gregorio Nyſſeno id quod illi deeſſet ſupplente.

* πρεσβεῖα.
B
Conſtantinopolis urbi Rom. exæquata.
Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio.
* πρεσβεῖα.
* Mihi ſub Scythiæ nomine Gothorũ prouincia ſignificari uidetur.
L. 1. C. de ſum. Trin.

CAP.

A

CAPUT XIIII.

His ita actis, simul & synodus finem suum habuit, & reliqui episcopi ad sedes suas redierunt. Nectarius autem Cyriacum Adanæorum episcopum secum retinuit, ut episcopalem disciplinam ab eo addisceret. hunc enim ad breue tempus à Diodoro Tarsensi petierat. At ille non hunc solũ, sed & alios plurimos Cilices apud eum reliquit. In quibus & Martyrius, medicus optimus, erat: quem commissorum in iuuenili ætate peccatorũ, sibi conscium habebat Nectarius. Eum tum in diaconorum numerum cooptare studebat. Martyrius uerò ministerij eius functionem refugiebat. Affirmabat namq;, indignum se esse tanto munere, testemq; uitæ malè peractæ ipsum Nectarium laudabat. Et ille: Quid, inquit, existimas? Ego qui nunc episcopus sum, an non iuuenis aliquando inconsideratè magis quàm tu uitam egi? Teipsum testem facio, qui administer mihi improbæ sæpe libidinis fuisti. Martyrius porrò: At tu uir beate, ait, nuper admodum per baptismum omnem labem abluisti, quũ etiã episcopalem dignitatem es consequutus. * Vtrumq; uerò, & sacrum lauacrum, & munus episcopale, delictorum esse remedium & expiationem, ex sacris nouimus constitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre uideris à recens genito infante. Ego uerò iamdudum diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem uitæ cursum tenere perseueraui. His dictis, sacerdotij non subijt iugum. Cuius quum non possim deprecationem pulchram non laudare, ut partem aliquam etiam hoc loco in præsenti historia obtineret, uolui. Post synodum celebratam, ubi Imperator cognouit, quid Paulo Constantinopolitano olim episcopo accidisset, ut scilicet in exilio ab Arianis suffocatus enectusq; fuerit, translato honorificè corpore eius Cõstantinopolim, in templo id reposuit, quod Macedonius, qui insidiatus illi fuerat, construxit. Id nunc quoq; appellationem Pauli retinet, maximum atq; præclarissimum, & quodammodo à paucis alijs secundas ferens. Qui uerò rem eam ignorant, diuum Apostolum Paulum conditum ibi esse arbitrantur. Sub idem tempus, sacræ etiam Meletij reliquiæ Constantinopoli Antiochiam sunt perlatæ, & proximè apud martyrem Babylam repositæ. Dictum autem est, Imperatoris iussu corpus eius in publicis uijs omnibus, præter Romanorum morem, intra urbium mœnia receptum: precationibusq; & psalmodijs alternis in urbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum esse. Tantum uerò uiri huius desiderium in animis hominum omnium relictum esse ferũt, ut illius formam & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in annulis exculpi curauerint. Meletius quidem tanto cum honore humatus est. Cui, ad gregem illius pascendum, Flauianus substitutus est: iusiurandũ, quo obstrictus fuerat, paruifaciens. Paulinus enim adhuc uiuebat. Proinde urbem Antiochenam, quæ paulùlum conquieuerat, turbæ rursum exceperunt. Multi namq; à Flauiano desciscentes, Paulino se adiunxerunt. Cuius sanè rei gratia, non solum Antiocheni ipsi, uerùm etiam uicini circumcirca episcopi, inter se dissensere. Aegyptij namq;, Arabes, & Cyprij, propter Paulinum, ueluti iniuria is affectus esset, indignabantur: Syri autem, Phœnices, Palæstini, & qui Armeniã, Cappadociam & Galatiam incolunt, quiq; ad Pontum Euxinum sunt, maxima * ex parte Flauiano fauebant. Porrò Damasus Romæ episcopus, & Occidentales antistites, Flauiano plurimùm succensebant: & ad Paulinum scribentes in epistolis, quas Synodales appellare mos est, ei nomen præsulis Antiochenæ ecclesiæ tribuebant, Flauianum autem prorsus auersabantur. Neq; uerò minus Diodorum Tarsensem, & Acacium Berrhœum, qui illi manus imposuerant, accusabant:

B

Adana Ciliciæ urbs.

Nectarius episcopalem functionem addiscit.

Martyrius propter malè actã uitã & baptismũ profanatũ, persuaderi à Nectario non potest, ut presbyteri suscipiat dignitatem.

ἀμφότερα γὰρ ἰάσεια ἁμαρτημάτων, τὸ θεῖον νενομοθέτηται. Sozom.

Ossa Pauli Cõstantinopolitani martyris Cõstantinopolim relata.

Pauli templum ibidem.

Meletij corpus Constantinopoli Antiochiã deportatum summo cum honore.

Desiderium hominũ erga Meletium defunctum.

Flauianus Antiochiæ, contra iurisiurandi sacramẽtum, episcopatum post Meletij mortẽ suscipit.

Noua dissẽsio in ecclesia Antiochena.

Dissensio ea in uicinas quoque regiones progressa.

* Occidentales episcopi Flauiano & ordinatoribus eius infensi.

bant: quos etiam à communione excluserunt. Vt uerò certius rem eam cognoscerent, & ipsi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex Oriente in Occidentem eos euocantes. A

CAPUT XV.

Sozom. lib. 7. cap. 12. Propter Arianorũ reiectionẽ nouæ in ecclesijs turbæ exortæ.

Theodosius cõcilium aliud ducibus hæresũ euocatis Constãtinopoli cogit.

EOdem tempore, quum Ariani ex sacris ædibus deturbarentur, & Catholici in possessionem earum uacuam inducerentur, non paruæ exortæ sunt turbę. Quapropter Imperator Theodosius exiguo à priore synodo temporis interuallo, antesignanos uigentium tum hæresium rursum conuocauit, ut alterum istorum fieret: uidelicet, ut uel ipsi alijs opinionem suam persuaderent, uel ab alijs ad aliam complectendam persuaderẽtur, de rebus quæ in controuersia essent: in unam eandemq́ue sententiam omnes adductum iri ratus, si in publico auditorio opiniones dubię per disputationem discuterentur. Quum aũt uniuersi conuenissent, (factum id eo anno, quo filium Arcadium Augustum renunciauit) consilium de synodo celebranda cum † Nectario Constantinopolitano cõmunicauit, cohortatus, ut quæstiones unde hæreses orirentur omnes, in publicã deducerentur disputationem, quò quùm una fieret ecclesia, atque unum inter omnes consentiens constitueretur dogma, tum uniuersi religionem, ita uti decet, colerent, neque quidquam controuersiæ relinqueretur.

Arcadius Augustus renũciatus.

Agelius uitæ sanctitate quàm disputationis cõtentione clarior.

** τὴν ἀρετὴν τῷ βίῳ δεικνὺς ἔργων φίλων. καταφρονητὴς δὲ καὶ περὶ φράσεις λόγων ἀτριβής. Sozom.*

Nectarius Ageliũ Nouatianũ episcopum in cõsiliũ adhibet.

Nectarius plurima secum animo reuoluens, Nouatianorum episcopum Ageliũ accersijt, eiusdem cuius ipse erat de consubstantiali sententiæ uirum: qui * quòd factis potius uirtutem declararet, & à uerborũ nugamentis & fastu alienus prorsus esset, alium uicem suam ad dispiciendum quid facto opus esset, atque etiam (si hoc usus ferret) ad disputandum, designauit, Sisinium nomine, qui tum in lectorum ordine enitebat, & breui pòst episcopatum eius suscepit: hominem ad inueniendum perquàm ingeniosum, & ad id quod inuenisset eloquendum ualde cõmodum: nec minus ad arcanos & latentes sacræ scripturæ sensus inquirendum, eosq́ue copiose suaui lingua exponendum, sane quàm idoneum, nec non prophanæ simul & sacræ philosophiæ egregiè peritum. Is, quod rectissimè tum dicere usus est, suasor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, susciperetur disputatio, ut quæ aliam ex alia rixam & contentionem párere soleret: sed ut illi interrogarentur, an eos sactorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm dissensio in ecclesijs orta sit, admitterent. Ac siquidem sententias illorum reijcerent, tum fore dixit, ut eos etiam factionis suæ populares eijciant. Sin uerò idoneos illos ad declarationem seu decisionem controuersiarum esse putarent, statim illorum libros in medium proferri debere. Atque hoc sic suasit, quòd certò sciret, ueteres quum in diuinis literis coæternũ patri filium inuenerint, haudquáquã ab initio aliquo generationẽ eius incepisse, dicere ausos fuisse. Vt aũt & Nectario & Imperatori optimũ hoc consiliũ esse uisum est, omnib. qui euocati fuerãt coactis, cognoscere primùm, quid de ueterũ scriptis illi sentirẽt, tẽtauit. Atque ubi illi clamore & admiratione suã erga illos affectionẽ & pietatem indicarunt, apertè pronunciauit: Si testes illi dogmatis classici & idonei essent, facile eos quęstionem rei cuiuslibet decisuros, si ipsi in eo acquiescerẽt, quod illi de controuersijs eiusmodi & senserint & dixerint. Quandoquidem autem etiam de eo hæresium duces dissentiebant (nõ omnibus enim eadem de ueterũ opinionibus sentẽtia erat) rem secum ipse perpendens Imperator, intellexit propterea illos propositam sibi conditionem repudiare, quòd disputationibus suis confiderent.

B

Agelius in cõsilium id Sisinium lectorẽ suum mittit.

Optimũ Sisinij cõsiliũ, quomodo cõtra contẽtiosos hæreticos sit procedendum.

Consilij eius certa ratio.

Imperator synodo huic episcoporum præsidet.

Idem hæreticorum de ueterũ patrum authoritate & testimonijs sententiam exquirit.

Hæretici disputationibus confidentes.

Quam ob rem iniquam sententiam eorum molestè ferens, hæresim quamque libellum,

† *Idem cum Nectario, de eo per publicam disputationem celebrando consultat.*

A libellum, opinionem cuiusque complectentem, offerre sibi iussit. Atque ubi dies constituta aduenit, ex eis qui trinitatem ὁμοούσιον consubstantialē profitebātur, Nectarius affuit, & Agelius: ex Arianis autem, Demophilus: Hæresis suæ nomine, Eunomius: Eleusius autem Cyzicenus, Macedonianorū partes propugnans. Porrò Imperator opinionibus hæreticorum omnibus perlectis, solam admiratus est, & ueram esse iudicauit, quæ trinitatem ὁμοούσιον consubstantialem deprędicat: reliquas uerò ut ueritati repugnantes, conscidit. † Enimuerò eis qui Nouati hæresi laborant, nihil aduersi accidit: quippe qui Ecclesiæ catholicæ, præterquā in re una, consentirent, & ὁμοουσίῳ consubstantiali admodum inhærerent. Reliquæ autem hæreses grauiter episcopos suos accepere, quòd non satis considerate cum Imperatore egissent. Plurimi etiam ex eis, opinione illorum spreta, ad sententiam laudatam transiere. Deinde Imperator legem tulit, ne à Consubstantialis fidei professione abhorrentes, conuentus aliquos ecclesiasticos agerent: neue postea de fide docere auderent, aut eligendi consecrandíque quempiam, potestatem haberent. Sanxit præterea, ut illi partim ex agris & urbibus pellerentur, partim * ærarij fierent, neque quicquam cum reliquis ciuibus commune haberent. Constitutionibus eiusmodi pœnas graues addidit, si quēquā contra decreta sua commisisse comperisset. Sed eas executioni non mandauit: metum enim tantum hæresium studiosis incutere uoluit. Et id maximè studio habuit, ut populi imperio eius subiecti, eandem secum de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos prosequutus est honore, quos ab hæreticis ad ecclesiam uniuersalem transijsse cognouit. Quū synodus Constantinopoli iterum, sicuti dictū est, sub Imperatore Theodosio ageretur, ex Occidente literę uenerunt, ut ipsi quoque

B Romam ad cōcilium ibi maximum institutum, in quo de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur, uenirent. Cæterùm qui Constātinopoli congregati erant episcopi, profectionem Romanam ut incommodam detrectarunt. Epistolam autem scripserunt, in qua excitatam in ecclesia ab hæreticis procellam maximam exposuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perstrinxerunt, summatímque Apostolicam sententiam inseruerūt. Sed uirilem eorum animum, ueramque sapientiam, illæ ipsæ literæ declarabunt, in hæc uerba conceptæ.

Iubet Imperator hæresim quamque, opinionē suā in scriptum relatam sibi exhibere. Libellū catholicorum approbat, reliquos concerpit.

Aliæ hæreses, duces suos, quòd parum prudenter cum Imperatore egissēt, reprehendunt.

L. Omnes uetita. C. de hæretic. et Manich.

** ἀτίμους,*

Nouæ Theodosij contra hæreticos constitutiones.

L. cuncti hæretici. cum LL. sequētibus. Cod.

Theodosius orthodoxos præcipuè honorauit.

Accipiunt Orientales episcopi Constantinopoli ab Occidentalibus synodalem epistolam, qua Romam ad concilium euocātur.

Orientaliū antistitum scriptū ad Occidentales.

† *Nouatiani in sententia τῷ ὁμοουσίῳ Catholicis assentiuntur, & propterea à Theodosio damnati non sunt.*

CAPUT XVI.

Reuerendissimis dominis, & maximè pijs fratribus atque collegis, Damaso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Ascholio, Anemio, & reliquis sanctis episcopis, in magna urbe Romana coactis: sancta synodus orthodoxorum & rectè sentientium episcoporum in magna urbe Constantinopolitana congregatorum, in Domino salutem. Pietatem uestram tanquam ignaram docere, & ærumnarum uim nobis ab impotenti dominatione Arianorum illatarum commemorare, superfluum fortasse est. Non enim existimamus pietatem uestram, res nostras tam nihil ad se pertinere iudicare, ut de eis cōmonefacienda sit, in quibus condolere eam nobiscum oportuit. Neque tales sunt quas pertulimus tempestates, ut latēre tenuitate sua potuerint. Et tempus persequutionum propinquum, recentem adhuc memoriam conseruat, non eis tantum qui afflicti sunt, sed etiam qui per charitatem afflictorum miserias, suas ipsorum ærumnas esse reputant. Heri nanque, ut ita dicamus, & nuper admodum, alij quidem exilij uinculis soluti, ad ecclesias suas per afflictiones

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

bant: quos etiam à communione excluserunt. Vt uerò certius rem eam cognoscerent, & ipsi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex Oriente in Occidentem eos euocantes. A

CAPUT XV.

Sozom. lib. 7. cap. 12. Propter Arianorũ reiectionẽ nouæ in ecclesijs turbæ exortæ.

Theodosius cõcilium aliud ducibus hæresũ euocatis Constãtinopoli cogit.

EOdem tempore, quum Ariani ex sacris ædibus deturbarentur, & Catholici in possessionem earum uacuam inducerentur, non paruæ exortæ sunt turbæ. Quapropter Imperator Theodosius exiguo à priore synodo temporis interuallo, antesignanos uigentium tum hæresium rursum conuocauit, ut alterum istorum fieret: uidelicet, ut uel ipsi alijs opinionem suam persuaderent, uel ab alijs ad aliam complectendam persuaderẽtur, de rebus quæ in controuersia essent: in unam eandemq́ꝫ sententiam omnes adductum iri ratus, si in publico auditorio opiniones dubiæ per disputationem discuterentur. Quum aũt uniuersi conuenissent, (factum id eo anno, quo filium Arcadium Augustum renunciauit) consilium de synodo celebranda cum † Nectario Constantinopolitano cõmunicauit, cohortatus, ut quæstiones unde hæreses orirentur omnes, in publicã deducerentur disputationem, quò quùm una fieret ecclesia, atq; unum inter omnes consentiens constitueretur dogma, tum uniuersi religionem, ita uti decet, colerent, neq; quidquam controuersiæ relinqueretur.

Arcadius Augustus renũciatus.

Agelius uitæ sãctitate quàm disputationis cõtentione clarior.

** τὴν ἀρετὴν τῷ βίῳ δεικνὺς ἐν ἔργοις, κενοφωνίας δὲ καὶ τερθρείας λόγων ἀπεχόμενος. Sozom.*

Nectarius Ageliũ Nouatianũ episcopum in cõsiliũ adhibet.

Nectarius plurima secum animo reuoluens, Nouatianorum episcopum Ageliũ accersijt, eiusdem cuius ipse erat de consubstantiali sententiæ uirum: qui * quòd factis potius uirtutem declararet, & à uerborũ nugamentis & fastu alienus prorsus esset, alium uicem suam ad dispiciendum quid facto opus esset, atq; etiam (si hoc usus ferret) ad disputandum, designauit, Sisinium nomine, qui tum in lectorum ordine enitebat, & breui pòst episcopatum eius suscepit: hominem ad inueniendum perquàm ingeniosum, & ad id quod inuenisset eloquendum ualde cõmodum: nec minus ad arcanos & latentes sacræ scripturæ sensus inquirendum, eosq́ꝫ copiosè suaui lingua exponendum, sane quàm idoneum, nec non prophanæ simul & sacræ philosophiæ egregiè peritum. Is, quod rectissimè tum dicere uisus est, suasor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, susciperetur disputatio, ut quæ aliam ex alia rixam & contentionem parere soleret: sed ut illi interrogarentur, an eos sacrorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm dissensio in ecclesijs orta sit, admitterent. Ac siquidem sententias illorum reijcerent, tum fore dixit, ut eos etiam factionis suæ populares eijciant. Sin uerò idoneos illos ad declarationem seu decisionem controuersiarum esse putarent, statim illorum libros in medium proferri debere. Atque hoc sic suasit, quòd certò sciret, ueteres quum in diuinis literis coæternũ patri filium inuenerint, haudquàquã ab initio aliquo generationẽ eius incepisse, dicere ausos fuisse. Vt aũt & Nectario & Imperatori optimũ hoc consiliũ esse uisum est, omnib. qui euocati fuerãt coactis, cognoscere primùm, quid de ueterũ scriptis illi sentirẽt, tẽtauit. Atq; ubi illi clamore & admiratione suã erga illos affectionẽ & pietatem indicarunt, apertè pronunciauit: Si testes illi dogmatis classici & idonei essent, facile eos quæstionem rei cuiuslibet decisuros, si ipsi in eo acquiescerẽt, quod illi de controuersijs eiusmodi & senserint & dixerint. Quandoquidem autem etiam de eo hæresium duces dissentiebant (nõ omnibus enim eadem de ueterũ opinionibus sentẽtia erat) rem secum ipse perpendens Imperator, intellexit propterea illos propositam sibi conditionem repudiare, quòd disputationibus suis confiderent.

B

Agelius in cõsilium id Sisinium lectorẽ suum mittit.

Optimũ Sisinij cõsiliũ, quomodo cõtra contẽtiosos hæreticos sit procedendum.

Consilij eius certa ratio.

Imperator synodo huic episcoporum præsidet.

Idem hæreticorum de ueterũ patrum authoritate & testimonijs sententiam exquirit.

Hæretici disputationibus confidentes.

Quam ob rem iniquam sententiam eorum molestè ferens, hæresim quamque libellum,

† *Idem cum Nectario, de eo per publicam disputationem celebrando consultat.*

A libellum, opinionem cuiusque complectentem, offerre sibi iussit. Atque ubi dies constituta aduenit, ex eis qui trinitatem ὁμοούσιον consubstantialē profitebātur, Nectarius affuit, & Agelius: ex Arianis autem, Demophilus: Hæresis suæ nomine, Eunomius: Eleusius autem Cyzicenus, Macedonianorū partes propugnans. Porrò Imperator opinionibus hæreticorum omnibus perlectis, solam admiratus est, & ueram esse iudicauit, quæ trinitatem ὁμοούσιον consubstantialem deprędicat: reliquas uerò ut ueritati repugnantes, conscidit. † Enimuerò eis qui Nouati hæresi laborant, nihil aduersi accidit: quippe qui Ecclesiæ catholicæ, præterquā in re una, consentirent, & ὁμοουσίῳ consubstantiali admodum inhærerent. Reliquæ autem hæreses grauiter episcopos suos accepere, quòd non satis considerate cum Imperatore egissent. Plurimi etiam ex eis, opinione illorum spreta, ad sententiam laudatam transiere. Deinde Imperator legem tulit, ne à Consubstantialis fidei professione abhorrentes, conuentus aliquos ecclesiasticos agerent: neue postea de fide docere auderent, aut eligendi consecrandiq́ue quempiam, potestatem haberent. Sanxit præterea, ut illi partim ex agris & urbibus pellerentur, partim * ærarij fierent, neque quicquam cum reliquis ciuibus commune haberent. Constitutionibus eiusmodi pœnas graues addidit, si quēquā contra decreta sua commisisse comperisset. Sed eas executioni non mandauit: metum enim tantum hæresium studiosis incutere uoluit. Et id maximè studio habuit, ut populi imperio eius subiecti, eandem secum de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos prosequutus est honore, quos ab hæreticis ad ecclesiam uniuersalem transijsse cognouit. Quū synodus Constantinopoli iterum, sicuti dictū est, sub Imperatore Theodosio ageretur, ex Occidente literę uenerunt, ut ipsi quoque

B Romam ad cōcilium ibi maximum institutum, in quo de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur, uenirent. Cæterùm qui Constātinopoli congregati erant episcopi, profectionem Romanam ut incommodam detrectarunt. Epistolam autem scripserunt, in qua excitatam in ecclesia ab hæreticis procellam maximam exposuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perstrinxerunt, summatimq́ue Apostolicam sententiam inseruerūt. Sed uirilem eorum animum, ueramq́ue sapientiam, illæ ipsæ literæ declarabunt, in hæc uerba conceptæ.

Iubet Imperator hæresim quamque, opinionē suā in scriptum relatam sibi exhibere.

Libellū catholicorum approbat, reliquos conscripsit.

Aliæ hæreses, duces suos, quòd parum prudenter cum Imperatore egissēt, reprehendunt.

L. Omnes uetita. C. de hæretic. et Manich.

** ἄτιμοι.*

Nouæ Theodosij contra hæreticos constitutiones.

L. cuncti hæretici. cum Ll. sequētibus. Cod.

Theodosius orthodoxos præcipuè honorauit.

Accipiunt Orientales episcopi Constantinopoli ab Occidentalibus synodalem epistolam, qua Romam ad concilium euocātur.

Orientaliū antistitum scriptū ad Occidentales.

† *Nouatiani in sententia τῦ ὁμοούσιο Catholicis assentiuntur, & propterea à Theodosio damnati non sunt.*

CAPUT XVI.

» REuerendissimis dominis, & maximè pijs fratribus atque collegis, Da-
» maso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Ascholio, Anemio, & reliquis
» sanctis episcopis, in magna urbe Romana coactis: sancta synodus or-
» thodoxorum & rectè sentientium episcoporum in magna urbe Con-
» stantinopolitana congregatorum, in Domino salutem. Pietatem uestram tan
» quam ignaram docere, & erumnarum uim nobis ab impotenti dominatione A-
» rianorum illatarum commemorare, superfluum fortasse est. Non enim existima
» mus pietatem uestram, res nostras tam nihil ad se pertinere iudicare, ut de eis cō-
» monefacienda sit, in quibus condolere eam nobiscum oportuit. Neque tales sunt
» quas pertulimus tempestates, ut latēre tenuitate sua potuerint. Et tempus
» persequutionum propinquum, recentem adhuc memoriam conseruat, non
» eis tantum qui afflicti sunt, sed etiam qui per charitatem afflictorum miseri-
» as, suas ipsorum erumnas esse reputant. Heri nanque, ut ita dicamus, & nu-
» per admodum, alij quidem exilij uinculis soluti, ad ecclesias suas per afflictiones

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

innumerabiles postliminio redierunt. Quorundam autem in exilio defunctorum relatæ sunt reliquiæ. Quidam etiam post reditum, quum in feruentem adhuc hæreticorum incidissent furorem, acerbiora quoque domi, quàm in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem usque, sicuti beatus Stephanus, obruti. Alij uarijs concisi uerberibus & flagris, stigmata & notas adhuc CHRISTI & uibices in corpore suo circumferunt. Pecuniarum uerò mulctas, & excussiones urbium, & priuatorum bonorum publicationes, insidias structas, contumelias, & uincula, quis nam enumerare queat? Reuera profectò in nobis afflictiones multiplicatæ sunt supra numerum, fortasse uel quòd peccatorum pœnas persoluimus: uel quòd benignus Deus pro suo in homines amore, per tantam uim & multitudinem malorum nos exercuit. Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tantas afflictiones seruos suos castigarit, & secundum multitudinem miserationum suarum nos rursum eduxerit in refrigerium. A

Pij afflictionibus tolerandis uel pœnas commeritorũ luũt, uel ad patientiã exercentur. Gratiarum actio in ærũnis.

Nobis uerò diuturno opus esset ocio, & tempore multo, ad ecclesiarum restitutionem, ut perinde atque ex longa ægritudine, paulatim sedula cura ecclesiæ corpus confirmantes, ad pristinam ualetudinem & sanitatem reduceremus. Quanquam enim maximè à uehementi iniuria persequutionum uidemur esse liberati, & ecclesias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graues tamen adhuc nobis imminent lupi, qui etiam ex ouilibus depulsi, in syluis & saltibus greges diripiuunt, conuentus contra nos cogunt, uulgi seditiones mouent, & nihil quod in ecclesiarum detrimentum cedat, non tentant. Quapropter, quod diximus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sedenim quum fraternam uestram erga nos pietatem conseruantes, & dilectionem exhibentes, indicto Romæ de uoluntate Dei concilio, per Dei amantissimi Imperatoris literas, nos quoque, ut membra uestra propria, eò euocaueritis, ut posteaquã tum quidem soli nos calamitatibus addicti atque adiudicati fuimus, nunc tandem in consentienti ipsorum Imperatorum de uera pietate concordia, non sine nobis regnetis: sed & nos unà uobiscum, iuxta Apostolicam uocem, regnemus: in uotis nobis erat, si fieri posset, ut simul omnes ecclesijs relictis, seu desiderio seu usui uestro, per gratificandi studium satisfaceremus. Quis enim nobis alas ueluti columbæ tribuat, ut uolitemus, & ad uos perueniamus? B

Difficultas restaurandarum ecclesiarum Catholicarum. Hæretici lupi.

Per Gratiani Imper. literas Orientales episcopi in Occidentem euocati.

Excusatio legitima, cur Orientales ad conuẽtum Rom. uenire rectè nequeant.

Quum uerò id, si fieret, prorsus ecclesias nudaret, quæ nuper renouari cœperunt, & res hæc multis omnino impossibilis sit. Conuenimus namque Constantinopolim literis proximis adducti, quas reuerentia uestra post synodũ Aquileiensem, ad Dei amantissimum Imperatorem Theodosium dedit, ad solam hanc, Constantinopolim usque, profectionẽ instructi, & de una hac synodo ab eis qui in prouincijs permansere episcopis, assensionem acceptã habentes. De longiore autem profectione neque necessitatem aliquam expectauimus: neque quicquam omnino prius audiuimus, quàm Constantinopoli conuenimus. Ad hæc, ea est constituti temporis angustia, ut neque ad iter longius nos instruẽdi spacium habeamus: neque omnes in prouincijs communionis nostræ episcopos, de profectione tali certiores facere, & comprobationem eorum accipere possimus. Quum hæc, & multa præterea alia, aduentum complurium impedirent: quod reliquum erat, simul & ad res plerasque corrigendas, & nostram erga uos charitatem declarãdam, faciendum duximus, ut reuerendissimos atque honorandos maximè fratres & collegas nostros, Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, episcopos, quo uique laborem Romam usque alacribus subirent animis, exoraremus: per quos, uoluntatem & sententiã nostrã pacificam esse, & unionis coniunctionisque consiliũ & finem sibi propositã habere, ostendimus: ardoremque simul pro saniore fide nostrum

Mandatarios suos Romã Orientales mittunt.

A strum, manifestò declaramus. Nos enim, siue persequutiones, seu afflictiones, siue Imperatorum minas, seu magistratuum feritatem, siue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis sustinuimus, pro Euangelica fide Nicææ apud Bithynos à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit, pertulimus. Eam enim & nobis, & uobis, alijsq; adeò omnibus qui ueræ fidei uerbum non peruertunt, complacere oportet, quippe quæ antiquissima & † baptismo cõsentanea sit, credere nos docens in nomen patris & filij & spiritus sancti, uidelicet ut diuinitas & potestas una patris & filij & spiritus sancti, & eiusdem honoris dignitas, & coæternum regnum in tribus perfectis subsistẽtijs, siue tribus perfectis personis credatur: ita ut neque Sabellij contagio locum habeat, subsistentijs confusis, seu proprietatibus sublatis: neq; Eunomianorum & Arianorum & Pneumatomachorum blasphemia seu maledicentia inualescere posit, substantia uel natura uel diuinitate diuidenda, & increatæ consubstantialiq; & coæternę Trinitati, † posteriore quapiam siue creata seu alteri substantiali natura inducenda. Inhumanationis etiam Domini rationem minimè peruersam retinemus, neq; uel anima uel mente carentem, aut imperfectam carnis † administrationem credentes. Certò quippe scientes, perfectum quidem ante secula fuisse Deum uerbum, perfectum uerò hominem in extremis diebus propter salutem nostram esse factum. Et fides quidem quæ à nobis constanter deprędicatur, in summa sic se habet: de qua ampliorem etiam animorum consolationem percipere poteritis, si non grauabimini decreti libellum, quod Antiochiæ à synodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proximè Constantinopoli ab uniuersali concilio promulgatum est, legere. In quibus & fusius fidem professi sumus, & hæreses nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate confossas, in scriptum retulimus. Porrò de singularibus ecclesiarum administrationibus, ue-

B terem scitis esse sanctionem, & sanctorum Nicææ congregatorum patrum decretũ, ut in prouincia quaque, prouinciæ eius episcopi, & cum eis, si illi uelint, finitimi quoque electiones & consecrationes, ex usu publico peragant. Iuxta eiusmodi constitutionem, quùm alias apud nos ecclesias ordinari atq; administrari, tum in celeberrimis quibusque Antistites renunciatos esse, scitote. Proinde in recens fundata, ut ita aliquis dicat, Constantinopolitana ecclesia, quam nuper tanquam ex ore leonis, sic ex blasphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miserationes Dei, in uniuersali synodo, cõmuni & publico consensu in ipsius Dei amantissimi Imperatoris Theodosij conspectu, clero omni & ciuitate cuncta suffragante, reuerendissimum & Dei amantissimum Nectarium episcopũ legimus. In uetustissima uerò, proindéque Apostolica ecclesia Antiochiæ apud Syros, in qua prima uenerandum Christianorum nomen extitit, prouinciales & Orientalis diœcesis episcopi conuentu acto, canonicè & legitimè reuerendissimum & Dei amantissimum Flauianum antistitem crearunt, ecclesia tota consentiente, & quasi uoce una uirum eum cohonestante. Quam electionem ut ordinariam & legitimam, synodi etiam communitas comprobauit. In ea uerò ecclesia, quæ aliarum omnium mater est, Hierosolymis, reuerendissimum & Dei amantissimum Cyrillum episcopum esse scimus, ritè iamdudum à prouincialibus episcopis electum, qui sanè diuersis in locis plurimùm aduersus Arianos decertauit. * Quæ quũ legitimè & canonicè apud nos acta obtineant, ut in eis pietas etiam uestra læta & gratulabunda acquiescat, hortamur, spirituali scilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorem hominum

omnem

ἀκόλουθον βαπτίσματι.

Vera trini & unius Dei theologia.

μεταγενεστέραν.

Verbi Dei incarnatio.

οἰκονομίαν.

Legitima episcoporum consecratio.

Nectarij electio.

Flauiani.

Cyrillus episcopus Hierosolymitanus.

Quid in episcoporum electionibus spectari potissimum debeat.

* Vt Nectarij & Flauiani electionem gratam ratamq; habeant, petunt.

omnem & affectionis in aliquem inclinationem contrahente, ecclesiarumq́ȝ ædificationem & commodum consuetudini & gratiæ alicuius singulari præferente. A

Vnio & concordia ecclesiæ in primis consectanda.

Sic nancȝ fidei uerbo ad consensum & concordiam redacto, & Christiana charitate cõfirmata, illud usurpare, quod ab Apostolis est damnatũ, desinemus: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego uerò Cephæ. Sed quum omnes nos Christi esse constiterit, qui in nobis diuisus non est, Deo bene iuuante, integrum atcȝ indiuisum Ecclesiæ corpus conseruabimus, & ad tribunal Domni cum fiducia & libertate consistemus.

Condemnatio hæreticorum.

Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomium, atque aduersus rabiem & insaniam Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni, & Macedonij scripserunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas palàm damnarunt, dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationem minimè peruersam retinemus, neque uel anima uel mente carentem aut imperfectam carnis administrationem credentes.

Et in his Apollinaris Laodicensis.

CAPUT XVII.

Sed enim Damasus, uir celeberrimus, ubi hanc quocȝ hæresim exortam esse cognouit, non Apollinarim modò, sed & Timotheum sectatorem eius exauctoratum semel atque iterum proscripsit. Atque id episcopis Orientalibus per epistolam significauit: quam ut historiæ annecterem, ex usu esse putaui. Ea de uerbo ad uerbum sic habet.

Scriptum Damasi Ro. antistitis ad Orientales episcopos.

Quod Apostolicæ sedi charitas uestra debitam exhibet obseruãtiam, uobis ipsis plurimùm, & maximè Ecclesiæ sanctæ eo honore tribuitis, filij reuerendissimi. In qua considens sanctus Apostolus docuit, quomodo nos quæ suscepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidẽ iudicio nostro, honore tanto inferiores sumus. ueruntamen ea de causa, quocuncȝ possumus modo, operã damus, si aliqua ex parte ad gloriam beatitudinis eius accedere possimus.

Damasus contendit imitari Petrum.

Timotheus discipulus Apollinaris cum dogmate suo damnatur.

Scitote igitur, Timotheum iam olim impurum ac profanum Apollinaris hæretici discipulum, unà cũ impio eius dogmate, à nobis exautoratum, damnatumq́ȝ esse. Et haudquaquam credimus, reliquias eius ratione aliqua in futurum robur accepturas. Sin uerò serpẽs ille antiquus, qui extra Ecclesiã est, semel atcȝ iterum morsu enectus, ad suam ipsius pœnam reuiuiscat, & ut mortifero ueneno suo infideles quosdã pessundet, tentare non desinat, eum perinde atcȝ pręsentem pestem declinate. Et simul memoria retinentes fidem Apostolicam, eamq́ȝ in primis quæ Nicæę à patribus in scriptũ est relata, in fide gradu firmo immobiles fortiter atcȝ perseueranter consistite.

Fides Nicæna laudatur.

Et posthac clericos aut laicos uestros, uanas disceptationes, & abrogatas quæstiones, audire non patimini. Iam enim semel typum & formam proposuimus, ut quicũcȝ se Christianũ esse agnoscit, illud seruet quod ab Apostolis est traditũ, sancto Paulo uidelicet dicente: Si quis uobis euãgelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Siquidem CHRISTVS filius Dei, Dominus noster, hominum generi per passionẽ suã plenissimam contulit salutem, ut hominem uniuersum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret. Hunc si quis siue in humanitate, seu in diuinitate defectum aliquem habuisse dicat, diabolici is spiritus plenus, gehennę se filiũ esse ostendit.

Refutatio breuis hæresis Apollinaris.

Quid igitur denuò à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apostolicę sedis iudicio, pręsente etiã Alexandrinæ urbis episcopo Petro, damnatus est, unà cum magistro suo Apollinari. Qui etiã in iudicij die debitas pœnas & cruciatus sustinebit. Sin leuiores quosdam homines, ille, perinde atcȝ spem aliquam habens, persuasione sua ducit, quicuncȝ uerã in CHRISTVM spẽ professione Apollinaris mutauit, itidẽ ut ille peribit Ecclesię canoni

A canoni reluctans. Deus uos, filij reuerendissimi, conseruet incolumes.

CAPUT XVIII.

En Nimuerò quædam etiam alia, qui in magna urbe Roma congregati erant, aduersus uarias hæreses scripsere. Ea necessario operi nostro inserenda esse duxi. Et primùm uniuersalis fidei professionem Damasus Papa ad Paulinum in Macedonia episcopum, qui etiam a Thessalonicæ fuerat, misit. Atque inter alia ille hæc quoque commemorat. Quandoquidem post conciliũ Nicænum error iste emersit, ut quidam impuro ore dicere audeat, spiritum sanctum per filium genitum esse: anathemate eos ferimus, qui non cum libertate omni, unà cum patre & filio unius & eiusdem substantiæ & potestatis existere spiritũ sanctum prædicant. Anathemati itidem subijcimus Sabellij erroris sectatores, qui patrẽ & filiũ eundem esse dicũt. Anathemate iugulamus Ariũ & Eunonium, qui tametsi diuersis uerbis, pari tamen impietate, filium & spiritũ sanctum unum esse confirmant. Item Macedonianos, qui ex Arij radice succrescentes, non impietatẽ, sed cognomen tantum mutarunt. Item Photinum, qui Ebionis hæresim renouans, dominum nostrũ IESVM CHRISTVM ex Maria tantũ profitetur. Item eos qui duos esse filios affirmant, alterum ante secula, alterũ post carnẽ ex perpetua uirgine Maria assumptã. Anathemate præterea mactamus illos, qui Dei uerbum pro rationali anima in carne humana uersatum esse contendũt. Hoc ipsum namque Dei uerbum, non pro rationali & intellectuali anima in suo ipsius corpore fuit: sed nostram, hoc est rationalẽ & intellectualẽ sine peccato animam suscepit & b seruauit. Non minus anathemate persequimur eos qui dicunt, uerbum Dei à patre c extensione & cõtractione segregatũ esse, &

B † subsistere id non posse, aut qui finẽ id suũ habiturũ esse blasphemant. Eos porrò qui ex ecclesijs in alias transeunt ecclesias, tantisper alienos à communione nostra esse ducimus, dum ad easdem, in quibus primùm electi sunt, urbes reuertantur. Si quis uerò, alio ex uno loco in alium transeunte, in illius adhuc uiuentis locum sit per electionẽ surrogatus, tamdiu ille qui urbem suam reliquit, episcopali dignitate carebit, donec successor eius in Domino obdormierit. Si quis non perpetuò patrem, & perpetuò filium, & perpetuò spiritum sanctum esse dicat, anathema sit. Si quis non dicat, filium genitum ex patre, hoc est, ex substãtia eius diuina, anathema sit. Si quis non dicat, uerum Deum esse Dei filium, sicuti uerum Deum patrem eius, & illum omnia posse, & omnia nosse, patrique similem esse, anathema sit. Si quis dicat, quum in carne degens filius Dei in terris fuit, eundem in cœlis & cum patre non fuisse, anathema sit. Si quis dicat, in passione crucis filium Dei & Deum uerbum, diuinitate, & non carne unà cum anima, quam in serui sibi assumpta forma, ut sancta scriptura dixit, induit, dolorem pertulisse, anathema sit. Si quis non dicat Dei VERBVM carne passum, & carne crucifixum, & carne mortem gustasse, primogenitum factum ex mortuis, pro eo atque uita est & † uiuificans, quippe Deus, anathema sit. Si quis non dicat, cum in carne quam assumpsit, ad dextram patris sedere, in qua etiam adueniet iudicaturus uiuos & mortuos, anathema sit. Si quis non dicat, spiritum sanctum uerè & propriè ex patre esse, quemadmodum & filium, eundemque Deum Dei uerbũ, ex diuina substantia, anathema sit. Si quis dicat, spiritum sanctum creaturam, aut per filiũ genitum esse, anathema sit. Si quis non dicat, patrem per filium postea incarnatum & spiritum sanctum creasse omnia, uisibilia uidelicet & inuisibilia, anathema sit. Si quis nõ dicat, patris & filij & spiritus sancti unã deitatẽ, potestatẽ, potentiã, unã gloriã, * unam proprietatem, unum regnum, unam uoluntatem & ueritatem, anathema sit. Si quis non dicat, tres esse ueras personas patris & filij & spiritus

Professio Catholicæ fidei Damasi Papæ, ad Paulinũ episcopum.

Hæreticarum opinionũ quarundam condemnationes.

a In eo fortè conuentu, de quo supr. cap. 10. Eo. Sed is cõuentus, Constãtinopoli actus.

b ἔσωσε.

c τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ συστολῇ.

Aduersus episcopos ex una sede in aliam transeuntes.

† ἀνυπόστατον εἶναι.

† ζωοποιόν.

** [illegible]*

ritus

ritus sancti, æquales, semper uiuentes, omnia & uisibilia & inuisibilia continentes, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia uiuificantes, omnia creantes, omnia seruantes, anathema sit. Si quis non dicat spiritum sanctum perinde atque filium & patrē ab omni creatura adorandum esse, anathema sit. Si quis de patre & filio rectè sentiat, de spiritu uerò sancto hallucinetur, hæreticus est. Quoniā omnes hæreticos, de filio Dei, & de spiritu sancto perperam sentientes, in Iudæorū & ethnicorum infidelitate hærere constat. Si quis diuinitatem diuidat, † singillatim Deū patrē dicens, & Deū filiū, & Deū spiritū sanctū, & cōtēdat * tres deos dicendos esse, & non unū Deū propter unam diuinitatem in tribus subsistētijs, unamque potestatem, quā esse credimus & scimus, patris & filij & spiritus sancti: aut ediuersò subtrahens filium & spiritum sanctum, existimet solum patrem Deum dicendum, uel unum ipsum Deum credendum esse, anathema sit. Nam nomen deorum & angelis, & omnibus sanctis, à Deo per gratiam impositū atque tributum est. De patre autem & filio & spiritu sancto, propter unam & æqualem diuinitatem, non deorum nomina, sed Dei nostri nomē significatur & declaratur. Vt credamus, nos in patrem & filium & spiritum sanctum tantum baptizari, & non in archangelorum aut angelorum nomina: sicuti hæreticos, aut Iudæos, aut ethnicos insanos. Ipsa igitur hæc Christianorum est salus, ut fidem habentes Trinitati, ipsi patri & filio & spiritui sancto, & baptizati in ipsam, unam scilicet Deitatem & potestatem & diuinitatem & substantiam, in ipsum Deum credamus.

† ἀδιαιρέτως. * Quędā exēplaria non habent, Tres.

CAPUT XIX.

Alemanicum bellum.

Maximus è Britania tyrannus prodit.

HÆc quidem Gratiano adhuc superstite acta. Quum autem synodi, quas diximus, celebrarentur, & Gratianus bello Alemanico occupatus esset, Maximus quidam ex Britaniæ partibus coortus, tyrannus extitit. Et quia uniuersum Romanorum imperium sibi subijcere in animo habuit, Valentinianum primùm aggressus est, etiamnum adolescentulum, in Italia degentem: quum quidem Probo, qui consularem obtinebat potestatem, rerum ibi administrandarum summa commissa esset. Quo tempore Iustina etiam magni quidem Valentiniani coniunx, iunioris autem mater, Ariana dudum infecta labe, quum marito uiuente de ea propalàm non quicquam agere, neque eos affligere qui ὁμοουσίῳ consubstantialis fidem profitebantur, ausa fuisset, iuuenili admodum filij ætate tum confisa, Mediolani, quò se receperat, negocium Ambrosio magno, cuius suprà quoque meminimus, exhibuit, & ecclesias ibi turbauit, nouas aduersus uerum dogma res molita. Magnopere namque, ut Ariminensis fides obtineret, contendit. Et naturæ illecebris atque inescationibus freta, hamum primùm filio, quem ille tener adhuc, neque dum discrimen boni & mali habens, deuoraret, præbuit. Conata uerò etiam est Ambrosium in potestatem suam redigere: facile se rem quam uolebat confecturam esse arbitrata, si illum expugnasset. Postquam ille uerò magis etiam contraria docuit, & illam quidem ut à cœpto desisteret cohortatus est: filio autem eius, ut paternam simul & religionem & hæreditatem integram retineret, admonito: uarietatem quoque dogmatum, quòd uidelicet ea quam mater induceret sententia prorsus cum CHRISTI doctrina & Apostolorum prædicatione pugnaret, proposuisset: grauiter id ferens Iustina, fraude puerum est aggressa. Et ueluti contumelia affecta esset, episcopum apud illum calumniata est: & ut in eum etiam animaduerteretur, postulauit. Atque ille calumnijs eis credens, militarem manum misit, & † Cetratorum agminibus ecclesiam cinxit: qui ui tandem, quùm per irruptionem intra sacras ædes peruenissent, confestim Ambrosium correptū traxere, & in exi-

Probus res Italiæ administrat.

Iustina Ariana Ambrosio negocium facessit.

Pessimè ibi res geruntur, ubi fœminæ arrogantes regnāt. Ambrosius ei strenuè resistit.

Ariminensem fidē ea inducere contendit.

Idem à militari manu in templo capitur.

† πελταστῶν.

A in exilium agere uoluere. Cœterùm urbis multitudo illi circũfusa restitit: & mortem sibi perferendam potius statuit, quàm ut sic antistitem suum tractari paterentur. Qua re amplius ad iram commota Iustina, decretum suum lege etiam confirmare contendit. Itaque Beneuolum, qui in decuria scribarum in sacrarum constitutionum tabulario militabat, ad se acciuit: & furore feruens, quamprimùm legem edi iussit, ut ecclesiæ omnes in decretis Ariminẽsibus acquiescerent. Quod ubi ille facere detrectauit, erat enim ὁμουσίου consubstantialis fidei studiosus, hominem inescatione alliciens, ampliorem illi, si quod ipsa iuberet fecisset, honorem est pollicita. Verùm ne ita quidem id illi persuadere potuit. Cingulũ nanq; suum sibi detractum ad pedes Principis fœminæ deposuit, neque eum ipsum quem habebat, neque splendidiorem etiam, tanquam impietatis præmium, honorem retinendum esse ratus. Sed enim quum insuper ei magis instaret, atque ille nunquam se sententiam mutaturum esse uehementer confirmaret, alijs euocatis, statim legem composuit. Constituit autem, ut tutò atq; liberè, qui eadem sentirent, quæ episcopi Arimini, ac deinde etiam Cõstantinopoli congregati statuissent, conuentus haberent. Quòd si qui diuersæ essent opinionis, illis obsisterent, & aliud quàm noua ista Imperialis constitutio mandaret, petere auderent, eos morte mulctandos esse sanxit.

Populus Ecclesiæ eũ defendit.

Beneuolus scriba imperialis.

Per eum Iustinæ edictum aduersus orthodoxos episcopos conscribere cogitat.

Beneuolus eam re Iustinæ operã nauare recusat.

Fidelis & orthodoxi Secretarij exemplũ pulcherrimum Beneuolus.

Iustina filij sui nomine constitutionẽ contra Catholicos per alios notarios perscribit.

* *Præclarum est apud Theodor. lib. 5. cap. 13. Ambrosij ad Valentinianum iuniorem uerbum. Tum iuuenis indignatus, propalàm è templo Ambrosium exire iussit. At ille Libens id, inquit, non fecero. Neq; enim lupis ouium caulam prodam, neq; blasphemis templum diuinum concedam. Quòd si necare me uis, in ipsa ecclesia in me ensem aut cuspidem stringe. Perlibenter enim cædem eam tulero.*

CAPUT XX.

B QVum in hoc sic Imperatoris mater esset, & studio omni in id incumberet, ut constitutio eiusmodi seruaretur, fama increbuit, Andragathij dolo, qui Maximi tyranni dux erat, Gratianum Imperatorem necatum esse. Andragathius enim iste in curru lecticæ Imperiali persimili, ad quem mulæ iunctæ erant, latens uehebatur. Iusserat is satellitum Gratiani ductoribus renunciari, Imperatoris adesse coniugem, ut scilicet ei ille cum apparatu magnifico obuiam honoris causa progrederetur. Id ubi Gratianus audiuit, quòd nõ ita pridem eam duxisset, & iuuenis esset, mulierem'q; uehemẽter amaret, desiderio eius uidendæ ingenti accensus, apud Lugdunum Galliæ urbem, satis inconsideratè amne superato, in hostiles manus, perinde atq; cæcus esset, incidit. Andragathius nanq; lectica exiliens, Gratianum statim comprehendit: & breui pòst, eum ut * bellatorem atq; uictorem optimum interfecit. Qui urbes suas moderatè & iustè administrans, & paternam fidei opinionem adaugens, ita uitam sine liberis finijt, uiginti & quatuor annos natus: quum annis quindecim unà cum Theodosio, solus autem anno uno & mensibus sex imperasset. Ea clade renunciata, Iustina iram aduersus Ambrosium suam remisit. Porrò Maximus ingenti atq; forti exercitu ex Britanis, & finitimis eorum Gallis & Celtis, alijs'q; loca ea incolentibus populis coacto, in Italiam ducebat, Valentiniani etiam iunioris imperium ibi in potestatem suam peruenturum esse arbitratus. Iam enim, quod Gratianus habuerat, obtinebat. Copias autem eas ducebat, illo quidem sub prætextu, ut ne quid de patrijs dogmatibus per res nouas immutaretur, & ut ecclesiam constitueret atq; ordinaret: non enim, quæ Ambrosio à Iustina acciderãt, ignorabat. reuera autem omnem, quod dicitur, lapidem mouẽs, illud agebat, ut tyrãni opinionem à se amoliretur, & Romanorum imperium nõ tam ui quàm legibus sibi parasse uideretur. Itaq; ad Valentinianum scribens, Imperatorem se renunciatum esse significauit: & eum simul, ut bellum cum uera pie-

Fi tate

Miseranda cædes Gratiani, quã in eo patrauit Andragathius, Maximi tyrãni dux.

bellator, ἀριστεύς.

Iustina casu Gratiani audito, mitior fit.

Maximus Gallias in potestatem suam redegit.

Idẽ Italiæ imminet.

Tyrannidi suæ defensionẽ religionis Catholicæ prætendit Maximus.

Maximi ad Valentinianum iuniorem literæ.

† *De motu Germanico anni 1546. uersiculi Causam cõsilijs texitis improbis.*

Qualem perdomita iam probe Gallia Omni. cùm peteret Marte tyrannico Vrbes Maximus Italas. Sacrorum titulo perfida filio, Iustinæ arma ferox acrius inferens Victus succubuit qui sine prælio, at Diuũm non sine nomine.

tate gerere supersederet, paternamque religionem integram atque illæsam conseruaret, cohortatus est: literis eis etiam, nisi obsecundaret, minis additis. Ea porrò uerba factis ipsis cõprobauit. Cum exercitu enim, quem secum habebat, Mediolanum uersus, ubi ille erat, progressus est. Valẽtinianus autem expeditione atque aduentu tyranni cognito, ne quid se indignũ pateretur ueritus, in Illyricum profugit. Atque inde Thessalonicam uenit: experientia edoctus, quem maternorum consiliorum perceperit fructum. Fuit cum eo ibi & mater & præfectus Probus. Valentinianus etiam temporum necessitate adductus, uel inuitus, imperialia Maximi, à quo ad eum legati uenerant, insignia admisit. A

Idem in Italiã aduersus Valẽtinianũ uenit.

Valentiniani fuga.

Maximus sibi Imperalia symbola sumpsit.

CAPUT XXI.

PAudatissimus Imperator Theodosius, ubi uidit quæ aduersus Ambrosium rerum nouãdarum studio incepta atque perpetrata fuerant: & simul de tyranni legatione, & preterea quę is profugo iuniori Imperatori scripserat, cognouit, non mirandum esse putauit, quòd in tanto metu Imperator is esset: tyranno autem tantum suppetierit uirium, ut Imperatorem in fugam uerterit. Ille enim, inquit, rectæ fidei opinioni subsidium fert: Imperator uerò, dum rectam sententiam oppugnat, contra Deum bellum mouet. Et tu quidem cœlesti armatura nudatus, fugę te commisisti: ille autem recta opinione munitus, superior est, & herũ suum uincit. Prorsus enim ueræ pietati, autor & legislator eius adesse solet. Atque hæc quidem, quum longè adhuc abesset, Theodosius ad Valentinianum scripsit. Breui uerò pòst, exercitu strenuò collecto, contra tyrãnum duxit. Metuebat nanque, ne contra iuniorem Imperatorem Maximus rem etiam rectè gereret: atque inde maioribus comparatis uiribus, Orientis etiam imperium sibi subijceret. Fuit tum Persarũ apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono Septembris mensis die natus est, quem Honorium nominauit. Sed enim exercitu rebus omnibus magnificè instructo, & Arcadio filio Constantinopoli relicto, Thessalonicam profectus est, ubi Valentinianum conuenit. Et primùm animam eius fide paterna restituta, & morbo materno depulso, curauit: deinde bono etiam animo esse, neque de Imperio metuere eum iussit. Legatos autẽ qui à Maximo uenerant, neque reiecit prorsus, neque propalàm admisit. Copijsque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama uerò inde, pro eo atque cuique uisum erat, afferebatur. Consueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, sermones confingere: & maiores quoque, præcipuè si quam habẽt causam & prætextum de eis quibus fauẽt, rumores excitare, ut qui rerum semper nouarũ cupidi sunt. Quod tum quoque Constantinopoli accidit. De bello enim alius aliud commentus, in uulgus id spargebat: omnes uerò deteriora magis nunciabant. Et quamuis nemo bello interfuisset, perinde tamen atque in re præsenti bellũ geri uidissent, quæ ibi accidissent narrabant. Porrò Ariani, qui ab ecclesijs repulsi fuerant, in animis ipsi suis bellum agitantes, rumores ferebant, Imperatorem scilicet à tyranno uictum, & totatque tot nostrorum cæsos esse, primo quoque etiã tempore Imperatorem ipsum in tyranni manum peruenturum. Et quum alia quædam insuper uulgarent, quæ ab eis excogitata fuerant, pro ueris certisque rebus habebantur. Proinde concursu ingenti facto, uecordi confidentia & impetu, in episcopi Nectarij ædes ignem iniecerunt, casque incenderunt, propterea quòd ecclesias is moderaretur. Atque hæc quidem sic agebantur. Imperator autem Theodosius bellum ex sententia gessit. Milites nanque quos tyrannus habebat, apparatum bellicũ & ingentes Theodosij copias ueriti, ipsaque adeo fama earum territi, * tyrannũ captũ ad Im-

Theodosius tyranni res secundas, & Valentiniani casum, persequutioni orthodoxorũ adscribit.

Honorius filius Theodosio nascitur.

Theodosius cõtra Maximum in Italiã exercitum duxit.

B

De bello isto uulgus rerũ nouarũ cupidum uarios, eosque uanos & falsos rumores spargunt.

Quã multa demens in Theodosiũ Confixit Ari factio, quæ duci Clarũ pio donans triumphũ Vana fuisse Deus probauit.

Ariani propẽ Ubi per mendacia aduersa de Imperatoris rebus uulgant.

At Theodosius rectè rem gerit.

Nect. Constãtinopoli domũ episcopalẽ Nectarij incẽdunt.

** Conferat mihi quæso pius prudẽsque lector, cũ tyrãnide Maximi istius, per circũstãtias oẽs, seditionẽ & rebellionẽ Germanicã, eiusque exitũ, quẽ An. 1546. & 1547. uidimus et rẽ prorsus cãdẽ inueniet. Mores redisse, qui Theodosij fuere iures, tẽpore pẽssimos, Cum Maximus bello periret Imperij socijs rebellis.*

A ad Imperatoris pedes abiecere. Et Theodosius, quòd se Gratiano, quo cum fœdus pepigerat, iniuriam, si tyranno parceret, neq; ab eo cædis patratæ pœnas sumeret, facturum esse putaret, confestim illum necari iussit. Andragathius uerò, qui Gratianum fraude circumuētum occiderat, ubi quid Maximo accidisset cognouit, cum ipsis armis in præterfluentem amnem insiluit, atque ibi interijt. Ita Valentiniano iuniori imperium omne restitutum est. Et Theodosius bello feliciter confecto, cum Imperatore iuniore Romam uictor ingressus, clarissimum lætus egit triumphū. Rectè etiam is in Italia Mediolanensem cōstituit atq; ordinauit ecclesiam, quum è uita commodùm Iustina excessisset. Theodosius, quum adhuc Romæ esset, è Cōstantinopoli eò ad se filium Honorium, ualde adhuc tenerum, adducendum curauit. Et quum Romæ uictoriæ sacra peregit, tum clementiam placabilitatemq; suam manifestò declarauit: potissimùm uerò in Symmacho uiro consulari. Hic nanq; senatus Romani princeps, in magna, propter egregia quę in eo erant ornamēta, fuit admiratione, maximeq; propter eloquētiā & peritiā latini sermonis laudatus est. Multas enim, & admodum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripsit etiam ad Maximum tyrānum adhuc superstitem. Quam ob causam, criminis perduellionis & læsæ maiestatis reus factus, quòd se damnatum iri metueret, tanquam ad asylum in ecclesiam confugit. Adeò autē Imperator iste religiosè Christianismum coluit, & adeò ecclesiæ fuit obediēs, ut non eos modò qui eiusdē cum eo essent fidei, magnoperè honorarit, & præclarā illis opinionē conciliare studuerit: uerùm etiā Nouatianos, idē nobiscū una re excepta sentientes, ciuiliter & placidè admiserit. Itaq; Leontius Nouatianorum ecclesiæ tum in Romana urbe antistes, qui deprecator apud eum pro Symmacho fuit, spe sua frustratus non est. Nam ei gratificatus Impera-
B tor, peccatum tantum Symmacho remisit. Qui ueniam consequutus, orationem qua se defendit, ad imperatorem conscripsit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cœptum, optatum Deo bene adiuuante habuit finem.

Maximus tyrānus in potestatem eius peruenit.

Andragathius mortem in fluuio se submergit.

Valentiniano iuniori imperiū restituitur.

Iustinæ mors.

Theodosius Romæ triumphat.

Honorius Romā perlatus.

Idē in multos criminis læsæ maiestatis reos, & maximè in Symmachū Consularem et Oratorē egregium, clemens & benignus.

[illegible]

Is quum idololatra esset, in ecclesiam confugit, atq; ibi seruatus est.

Leontius Nouatianus Romæ episcopus Symmacho impunitatem impetrauit.

CAPUT XXII.

THeodosius Imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanam contulit urbem, quum ea quę antea nō habebat liberaliter tribuēdo, tum pleraq; quę antiquitus ei erant fœda atq; pudēda adimendo. Fuit enim Romæ probrum quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona urbis asseruabatur. Qui uerò præfecti eis erant, Romana lingua mancipes dicti, temporis processu prædonum domicilia effecerāt. Quum enim ad latus cuiusq; ædificij, iuxta loci situm, in parte inferiori pistrinum esset, qui ei præfuere, tabernis constructis in quibus etiam meretrices ad quæstum prostabant, per illas insidias eis tendebant, qui annonæ comparandæ gratia ad domos eas ueniebant. Erant uerò, qui eam tātum ob causam ut fœdæ uoluptati inseruirent, eò accedebant. Machina enim quadam ex prostibulo in pistrinum deferebātur. Potissimum uerò peregrè aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modū capti, & necessitate circumuenti, molere per uitam omnem cogebantur: usq; adeò libertate, & aliquo inde reditu negato, ut necessarij & propinqui eorum iādudum eos fatis concessisse opinarentur. In hāc decipulam quidam etiam Theodosij miles incidit. Atq; ubi illi quoque, sicuti & reliquis, abire inde non permitteretur, stricto quem ad femur suspensum gerebat ense, eos qui se retinebant, interemit. Et alij, ne idem paterentur, metu conterriti, abire eum sunt passi. Eam rem postquam Theodosius cognouit, nequam illos homines supplicijs subdidit, prædonumq; latebras illas & lupanaria ex fundamentis ipsis euertit. Atq; unam quidem hanc fœditatem in

Theodosius urbi Rom multū commodauit.

Socr. lib. 5. cap. 18.

Latrocinia occulta pistrinarum & fœda lupanaria sublatis.

Adulteræ Romæ ædiculis exiguis publicitùs includebantur, & ad libidinem omnium prostituebantur.

principe urbe sic Theodosius sustulit. Alteram autem illam: Si quãdo mulier in A adulterio comprehenderetur, non coercione criminis, sed potius accensione libidinis, Romani in eam animaduertebant. Domunculæ enim arctę, quę adulterium cõmisisset, inclusam, impudẽter deinde impotentem cuiuslibet uoluptatẽ & petulantiam explere permittebãt. Et quod omnem excedit absurditatem, tintinnabula sibi homines libidinosi, impuri concubitus tempore accõmodabãt, ut commota illa resonarent, & pretereuntes quandocunq; flagitiũ tantum non latẽret, sed potius tintinnabulorum sonitu pœna illa cum iniuria & contumelia coniuncta indicaret. Quã & ipsam ubi cognouit, pudicissimus non tulit Imperator, sed tã impudẽtẽ & obscœnã consuetudinẽ aboleuit. Nã & sistra (ita enim quæ ad tantam contumeliã extructæ erant domunculę uocabant) omnino euertit, & adulteras aliarum legum coercionibus constitutione latæ subiecit. Duabus hisce contumelia plenis consuetudinibus diuinissimus Imperator urbẽ Romam liberauit. Et rebus omnibus rectè constitutis, Romam quidem & imperium Occidentale Valentiniano administrandum reliquit: ipse uerò cum Honorio filio Constantinopolim est reuersus.

Theodosius eã quoq; indignitatem sustulit.

Legitimam adulterij pœnã renouauit.

Quatuor eius Cõstitutiones extãt in C. sub tit. Ad leg. Iul. de adult.

Theodosius cũ Honorio Constantinopolim reuersus.

CAPUT XXIII.

Arsenius filiorum Theodosij præceptor.

SVb idem tempus, Imperator liberis suis uirtutis magistrũ præficere uolẽs, Arsenio illi, cuius gloria terram sub sole omnẽ peruagata est, inuento, eos commisit: quibus ille susceptis, quũ disciplina omni pręceptoris, tũ liberali educatione patris illis loco fuit. Imperator enim illum, ne quem ex Imperij sublimitate cõciperet metum, sed illis potius ut seruis uteretur, admonuerat. Tantum uerò, ut id ille fecerit, abest, ut insigni modestia B & moderatione diuersum potius fecerit. Et quum derepẽtè Theodosius ad eos aliquando uenisset, pueros quidem cum splendore magnifico considentes, Arsenium aũt inter docendum eis astãtem reperit. Qua de causa Imperator indignatus, quũm illos insignibus principalibus nudauit, tum sempiterna memoria dignum & uerè imperiale illud uerbũ est proloquutus: Si tales se præbituri essẽt, ut mores uitamq; suam ad disciplinam & leges Dei cõponerent, propensum & illum fore, ut eis imperium in manus tradat, ad ciuium & subditorũ commodũ & utilitatem accõmodatum: sin minus, conducibilius eis esse dixit, ut sic priuati uitam exigerent, quàm doctrina nulla cum periculo imperarent. Sed grauis ea prouincia Arsenio uisa est, qui curas eiusmodi odisset. & à talibus turbis & tumultibus alienissimus esset. Proinde Deũ est precatus, ut honesta præberetur causa, qua præsentibus liberaretur uinculis. Et Deus breui id fecit. Admisit delictum quoddã Arcadius: quod quia impunitũ relinquere nõ potuit, ferula illum coercens Arsenius castigauit. Atq; ille factum id tanquã iniuriam ęgrè ferens, mortẽ ei est molitus. Consilium id clàm cœptum ubi Arsenius resciuit, insolenti uestitu illo reiecto, quamprimum in Scetim se contulit, & cœlitùs ad se delatam uocem audijt: Arseni, tumultus fuge, & saluabere. Et uiuente quidem Theodosio, latuit. Postquam aũt Arcadius ad imperiũ peruenit, angelicã eum consectari uitam innotuit. Proinde Imperator ad eum scribens, quum precationem benedictionemq; eius, tum peccati gratiam ab eo petijt. Eidemq;, ut Ægypti totius tributum pauperibus præberet, permisit. Sed hoc ille non recepit. Quum uerò ad uirtutem summam peruenisset, rusticum se & literarũ omnium imperitum esse assimulauit, quum quidem monumẽta memoria digna & libros plurimos reliquerit: quos historia, quæ de eo est conscripta, refert. Et ad hodiernũ usq; diem, in Sceti atq; Romæ & Constantinopoli monastica eius uita in primis celebratur.

Seuerum esse præceptorem erga filios suos Theodosius.

Memorabile Theodosij dictum de filijs suis.

Arcadius præceptori, ob illata sibi uerbera necem minatus est.

Arsenius præceptor se subducit, & monachatũ cõplectitur.

Arcadius culpã apud Arseniũ deprecatur.

Arsenij laus.

Potuissem quidem quædam illius facetè dicta præclareq; acta commemorare.

Quum

A Quum uerò propositum argumētum me alia persequi cogat, ad historiam eius lectorem reijcio: mihiq́ eò unde digressus sum, redeundum esse duco.

Theophilus Alexandrinus, Ioānes Hierosolymitanus, episcopi.

CAPUT XXIIII.

Eadem tempestate Timotheus, & Cyrillus, qui in Alexādrinæ & Hierosolymitanæ ecclesiæ thronis enituerāt, uita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilū, alter autem Hierosolymis Ioannem successorem habuit. Paulò uerò pòst, quum & Demophilus, qui Cōstātinopoli Arianæ præfuerat religioni, uitam morte commutasset, qui factionis eius erant, administrationem eam Marino cuidam Thraci, qui alij episcopatui præfectus fuerat, cōmisere. Sed is quum ibi non ita diu durasset, discessit. Sub quo etiam Arianorum secta in duas factiones est dissecta, sicuti postea dicemus. Et Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, ut hæresi ei præesset, electus fuerat, tanquā illo ad id munus obeundū magis idoneus, Cōstantinopolim inde uenit, & sectę suæ præijt. Interea Paulino quoq; Antiochiæ defuncto, qui autoritatem eius & auspicia secuti erant, suos sibi cōuentus, Flauianum auersantes, egere, ueluti qui iusiurādū Meletio prę stitum minus decenter & illegitimè uiolasset: quum quidem illi de dogmate nihil ab eo dissiderent. Euagrium autem quendam postea Paulino surrogarunt. Atq; eo breui mortuo, alius in locum eius, Flauiano renitente, substitutus non est. Qui igitˀ à Flauiani cōmunione abhorrebant, seorsim, sicuti dictū est, conuentus ecclesiasticos celebrarunt. Paulinus quidem, ubi Meletius decessit, uniuersam ecclesiæ administrationē suscipere uoluit. Verùm ei episcoporū restitit cœtus. Minus enim conuenire dicebāt, ut is post Meletij mortem, locum illius sortiri deberet, qui cōsilia eius repudiasset: sed ut ille potius ouium pastor fieret, qui labore multo ouile eius † cōseruasset. Quæ sanè res, uti dictum est, simultatem diuturnam inter Occidentales & Orientales excitauit.

Marinus Cōstātinopoli Demophili apud Arianos successor.

Pro Marino substitutus Dotheus.

Antiochiæ Pauliniani Euagrium sibi episcopum aduersus Flauianum legerunt.

Pauliniani suos sibi cōuentus cogunt.

Propter Paulinum & Flauianum diuturnū fuit inter Occidētales et Oriētales dißidium.

† Euagrius.

B Et Occidentales neq; post Paulini obitum animorum suorum aduersus Flauianū acerbitatem deposuerūt: post Euagrij etiam mortem illi succensentes, idq́ Euagrio contra ecclesiasticas sanctiones omnes antistiti designato. Solus nanq; Paulinus episcopum eum destinauerat, canonibus multis proculcatis. Non enim illi morituro alium in locum suum surrogare episcopū permittunt, sed episcopos prouinciæ omnes ad electionem scilicet coire iubent: quin etiam sine tribus episcopis, episcopi electionē & consecrationem fieri non debere statuunt. Hęc quū intelligere nollent, Euagrium illi quidem susceperunt, Flauianum uerò prorsus repudiarunt, usq; adeò ut eius causa, Imperatoris etiam obtunderent aures. Qui cū molestia hac de re sępius conuētus, quum Flauianū Constantinopolim euocauit, tum Romam etiā adire coegit. Atq; ille hyemis incommoditatē prætexēs, uere illucescente, imperata se executurum esse pollicitus est. Ac tum quidem dimissus, ad gregē suum Flauianus redijt, nihilq́ non tentauit, ut eos qui per seditionem secesserant, sibi coniungeret. Quod etiam paulatim demum effecit, conciliato sibi postea Alexandrino episcopo Theophilo, per quē optimè quoq; Damasi Romani antistitis fauorē est cōsequutus. Ambo enim isti Flauiano plurimū infensi fuerāt, quòd non modò iurisiurandi sacramentū uiolasset, uerumetiā plurimū causę præbuisset, ut homines idē dogma profitētes, tātopere p̄ secessione inter se dissiderēt. Vbi uerò Romā adire Flauianus moratus est, diuus Damasus, & post hunc Siricius, atq; huius postea successor Anastasius, literis suis pietatem Imperatoris perstrinxerunt: illud ei obijcientes, quòd bella ille quidē sua primo quoq; tempore cōficeret: eos aūt qui insolenter se in Christum gererent, illiusq́ sacras constitutiones præter rationē omnē contemnerent, tyrannidem suam exercere pateret. Itaq; illi Imperator denuò accito, Romanæ profectionis suscipien-

Paulinus quoq; non rectè moriturus sibi Euagrium substituit.

Legitima episcopi electio, et consecratio.

Pauliniani cōtra Flauianum apud Imperatorē querūtur.

Imperator Flauianum Romā ire iubet.

Flauianus sibi Theophilū Alexandrinū, & per eum deinde Damasum quoq; Ro. conciliat.

Ro. 3. episcopi, Damasus, Siricius, Anastasius.

Romani Pontifices Theodosium, quòd Flauianū nō coerceret, perstrinxerunt.

suscipiendæ necessitatẽ imposuit. Et ille postquã Cõstantinopolim uenit, sapien- A
tissimè libertate dicendi apud Imperatorẽ usus: Siquidẽ ô Imperator, inquit, ali-

Excusatio Flauiani, episcopatum Antiochenum Theodosio resignātis.

qui religionẽ meã, tanquã minus rectã, aut uitã etiã, ueluti episcopali muneri nõ conuenientẽ, arguũt & reprehendũt, accusatores ipsos iudices accipio: in sentẽtia quã illi laturi sunt, uel inuitus acquieturus. Sin de throno & cathedra lis est, nihil opus iudicio est: statim nãq; cuiuis cedã, & me à præsidẽdi honore longissimè seiungã. Tu uero, ô Imperator, cui placitum est Antiochenã sedem cõmitte.

Imperator Flauianum Antiochiã remittit.

Tantã uiri eius dicendi libertatem & constantiã Theodosius admiratus, in patriã eum suam redire, & quem sortitus fuerat gregem ritè pascere iussit. At ubi satis longo intercedẽte tẽpore, Romã rursus Imperator uenit, eisdem reprehen-

Idem Romæ apud episcopos Flauianum defendit.

sionis & accusatinois aculeis ab episcopis est expetitus, perinde atq; Flauiani tyrãnidẽ cõprimere supersederit. Ibi tũ, quod'nã tyrãnidis genus id esset, ut in mediũ proferrẽt, Theodosius eos est hortatus: seipsum Flauianum, & ueluti syndicum atq; patronum eius designatũ esse, subijciens. Atq; ubi illi, cum Imperatore

** Durauit tamen dissidium usq; ad imperium Arcadij & episcopatum Chrysostomi.*

iure nõ contendendũ esse dicerẽt, suasor illis fuit, ut ecclesias postea per concordiã coniungerẽt, contentionẽ tollerẽt, & inutile dissidẽdi atq; iurgãdi studiũ extinguerẽt. Paulinus siquidẽ, inquit, iãdudũ uiuere desijt. Euagrij aũt electio, nõ secundũ ecclesiæ cõstitutiones processit. Insuper uerò ecclesiæ Oriẽtales omnes ualde ex Flauiani episcopatu pendẽt. Ad hæc neq; Asianæ, neq; Ponticæ, neq; adeò Thraciæ ecclesiæ, se ab illius cõmunione abstinent. Illyricũ deniq; omne, illũ

Episcopi Occidentales placãtur.

Orientaliũ ecclesiarũ primariã curã obtinere nouit. Talibus Imperatoris dictis episcopi Occidẽtales ad lenitatẽ adducti, cõtentionẽ se soluturos, simultatẽ depositUros, & legatos, si qui inde uenirẽt, suscepturos esse, receperũt. Ea re Flaua-

Theophilus Alexandrinus Isidorum precatorẽ pro Flauiano Romam misit.

nus cognita, Theophili iram placauit. Qui deinde presbytero suo ad Damasũ B
misso (Isidorus is erat) inimicitias omnes * soluit: E re ecclesiæ esse illi renũcians, ut propter populi cõcordiã Flauiano delictũ, q iuramento uiolato admiserat, remitteret. Verùm & ipsemet oratores Romã misit, ex episcopis, & item presbyteris & diaconis Antiochenis: uiros laudatos, quorũ princeps erat Acacius, qui

Flauianus ipse quoq; oratores suos eò ablegauit. Eorũ princeps Acacius Berrœus.

ecclesiam Berrœæ apud Syros gubernabat, & gloriam magnã terra mariq; consequutus fuerat. In inimicitijs, quæ ad decem & septem annos durauerant, sopitis, ecclesijs concordiam conciliarunt. Nam communione cum Occidentalibus redintegrata, Antiochena quoq; plebs pacem paulatim est complexa. Itidem uerò, ea re cognita, Ægyptij episcopi, longi temporis cõtẽtione extincta, ad cõcordiã se adiunxerunt. Romanæ tum ecclesiæ præfuit Innocentius, Anastasij suc-

Concordia inter Occidentales & Orientales recõciliata.

Innocentius Ro. episcopus.

cessor: Alexandrinæ Theophilus, uir cordatus, & uirilẽ obtinens mentem. Successit is Timotheo, Timotheus fratri Petro, quem magnus præcessit Athanasi-

Episcopi Alexãdrini.

Episcopi Hierosolymitani.

us. Hierosolymis uerò post Cyrillum Ioannes, & post hunc Nepos episcopalem sedem est sortitus. Ad hunc modum, Deo charus Imperator ecclesijs pacem restituit. Ariani autem, Antiochia omnino relicta, extra urbis mœnia conuentus suos habuere. Res Antiochenæ sic se habuere.

Ariani extra urbem Antiochiæ cõuentus egere.

CAPUT XXV.

Theodosij Cõstitut. de euertendis idolorũ templis.

TOdem porrò tempore maxima etiã Alexandriæ excitata est turba, talem ob causam. Postquã fidelissimus Imperator ecclesijs quantum potuit, pacem præstitit, aduersus Græcos errores omne conferens studium, constitutiones tulit: quibus sanxit, ut simulacrorum delubra, ubicunque locorum in imperio suo inuenirentur, ex ipsis fundamentis euerterentur. Nam Maximus ille Constantinus, qui ingentem quidem,

Quid de ea re decessores statuerint Imperatores.

minorem tamen uirtute & gloria sua, consequutus est laudem, & primus

Cõstantinus.

uera pietate Imperium exornauit, quum omnem (ut ita dicam) terrarum or-

bem

A bem in idolorum cultu insanientem inuenisset, sacrificare quidem dæmonibus prorsus prohibuit: aras autem eorum non sustulit, mandato illo promulgato, ut deorum templa clausa, quo à nemine adiri possent, seruarentur. Idem filij eius fecere. Crudelitatis enim esse putarunt, repentè prorsus tãtam instituere mutationem: satius esse existimãtes, quietis consilijs paulatim homines ad ueram pertrahere religionẽ. Iulianus aũt, ut impietas reuiuisceret, fecit, errorisq; & seductionis flammam plurimũ auxit. Post hunc Iouinianus actiones illius abrogãs, idolorum cultum suppresśit. Idem à Valentiniano, qui Europæ imperium habuit, factum. Huius uerò frater Valens, religionem quidem omnẽ ut statis cæremonijs coleretur, admisit: in eos aũt solos qui fidẽ irreprehensibilẽ profitentur, apertè hostili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & sacrificia simulacris, ab eis quibus hoc placitũ erat, offerebantur, ignis in altarib. accẽdebatur, epulationes publicæ, & numine afflatorũ discursationes, in foro peragebantur, & sacerdotes Bacchi choræas ducebãt, & cũ scutis discurrẽtes canes concerpendo necabãt: nihil deniq; earum rerum reliqui faciebãt, quæ primo earũ inuẽtori probrũ & fœditatẽ attestantur. Quæ sanè omnia adhuc celebrari solita, quũ religiosissimus Imperator cõperisset, radicitùs sustulit, modisq; omnibus aboleuit. Tum uerò Theophili opera iussio promulgata est, ut Alexãdriæ idolorum templa euerterẽtur, procurationẽ talem ipsi illi iniungens. Itaq; is potestate ea accepta, consultò omnẽ mouit lapidẽ, ut Græcorũ mysteria cum cõtumelia traducerentur. Euertit igitur Mithrium, euertit etiam Serapidis templum. atq; in illo quidẽ ueluti in solenni pompa, sedes patratas: in hoc aũt, spectatoribus Serapi-

Cõstantius & fratres eius. *Iulianus.* *Iouinianus.* *Valentinianus.* *Valens.* *Idololatria sub Valente liberè culta.* *Ineptiæ idolomaniæ.* *Theophilus episcopus mandatũ ab Imperatore accepit, de euertendis ethnicorũ templis.* *Mithrij & templi Serapidis euersio.*

B dis sacra ridẽda proposuit. † Phalli nanq;, & Ithyphalli, turpiter nudati atq; producti, Theophili iussu, per forum trahebantur. At qui Alexandriæ erãt Græci, & in primis qui philosophiæ operã dabãt, re inopinata consternati, quũ dolorem conceptũ ferre non possent, manu coacta, per impetum & impresśionẽ insustentabilẽ, non minus atq; antea fecerant, ingentẽ edidere stragem. Subitò nanq; tumultu Christianos inuadentes, plurimã fecere cædem: neq; paucos etiã uulnerauere, ac deinde retrocessere. Repugnabãt quidẽ illis Christiani, sed eos cædibus patrandis Græci longè superarunt: neq; prius à conflictu eo destitere, quàm animos suos hostium sanguine profuso exatiarunt. Cæterùm Græcos ex ea re metus inuasit, ab imperatoris uindicta sibi timentes. Quapropter eo quod illis uisum fuerat peracto, furoreq; cædium cruore extincto, pro se quisq; in eum quem sors offerebat locum se ubi latêret, abdebat. Aliqui etiam timore uehementiore correpti, patriã relinquẽtes, in urbes alias commigrarunt. In quibus duo erant, qui ab ineunte ætate maximè in literarum doctrina fuerant educati, * Helladius & Ammonius: ille quidẽ Iouis, hic autem * Simiæ sacerdos. Malum id ubi conquieuit, in templorum demolitione, Theophilo plurimùm dehinc operæ nauarunt, militarium in Ægypto ordinum dux Romanus, & Alexãdrinæ urbis præfectus Euagrius. Nam Græci quidam Serapidis ædem illam pulchritudine & amplitudine celeberrimam, tum autem ornamentis suis dispoliatam, atque fœdè deformatam, in tumulo quodam sitam, occupauerant: atq; inde non secus atque ex aliqua arce de improuiso prorumpentes, multos ex nostris comprehensos tormentis excruciabant, & dæmonibus sacrificare cogebant. Si qui uerò id uehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorundã etiam crura frangebant, & alios aliter enecabant. Porrò quum aliquãdiu dimicatio eiusmodi durasset, magistratus quos diximus homines eos adeuntes, ut aliquando tandem

Fœditas sacrorum gentilium traducitur. *Gẽtiles & philosophi tumultu moto pro aris suis pugnant, & multos Christianos cædunt.* *Seditiosorum gẽtilium fuga.* *In ijs Helladij & Ammonij.* * *Grãmaticos hos fuisse, præceptoribusq; se eis Cõstantinopoli iuuenẽ usum esse, dicit Soc. l. 5. ca. 16.* * *πιθήκου.* *Idololatræ ex Serapidis templo in Christianos excurrentes, pessimè eos tractarunt.*

† *Sozomenus Theophilum quoq; scribit, Dionysij templum sibi, ab Imperatore donatũ, in formã sacræ ædis redegisse, & ibi quoq; in adytis obscœna Phallorũ & Ithyphallorum simulacra, & monumẽta alia spurca reperisse, lib. 7. cap. 15.*

conflictationem eam posthaberent,& templum Serapidis relinquerẽt,sunt hor- A tati. Quod ubi illi non fecere,res ea ad Imperatorem est relata. Vt autem in cœpto illi suo obstinatiores essent, conscientia tam temerariæ audaciæ, qua tantopere in re mala usi fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos sophista quidã Olympius,qui autor illis fuit,ut patrios mores & ritus non negligerent,sed ad necem usq; illis defendendis,fortiter in rebus duris perseuerarẽt. Quoniam autem simulacris comminutis populares suos animos despõdere cernebat,ne propterea religionem suam relinquerẽt,eis suasit. Et simulacra atq; imagines, materiam quidem corruptioni obnoxiam,ob eamq; causam comminutam esse:quæ aũt in illis fuissent,& uim suam exhibuissent,potestates, illis cõfractis in cœlos euolasse dixit. Huiusmodi ille uerbis Græcorum multitudinem in potestate sua continuit,& in Serapidis templo mãsit. Imperator ea re cognita, Christianos qui ita occisi fuerant,honore martyrum dignatus est,quòd tantum periculi pro sana fide pertulissent. Percussores aũt & homicidas illos,uenia concessa, pœna cõmerita liberauit:ut tam insigni eius beneficentia consternati illi,ad Christianã fortè religionẽ se conferrẽt. Templa uerò nihilominus, quæ tantæ seditionis populo causa extitissent,erui,literis mãdauit. Quibus literis publicè lectis, q; Imperator in eis tumultus culpã in Græcæ superstitionis sectatores statim contulisset,Christiani acclamatione ingenti rem comprobarunt. Illi uerò timore correpti, Serapidis ædem sibi relinquendam,atq; inde fugiẽdum duxerũt. Ita Christiani id receperunt. † Olympius aũt iste, in multa nocte, quæ eum diem quũ hæc accidêre præcessit,in ipso Serapidis delubro quendã Alleluia psallentẽ audiuisse dicitur. Et quum postibus probè obfirmatis in profundo silentio rursus eandẽ uocem audiret,nec quẽq; cerneret,quid sibi ea res uellet,intellexit. Et clàm egressus, na- B uimq; commodùm nactus,in Italiã nauigauit. Proinde templa quidem studio magno solo æquata, & simulacra atq; deorum statuæ igni conflata, in lebetes & uasa alia ad Alexandrinæ ecclesiæ usum sunt transformata. Pretiosioris uerò materiæ deos in sumptus & alimẽta pauperum Imperator, illis gratificatus, dedit. Sedenim Theophilus simulacris omnibus cõminutis, atq; in cinerem redactis, unum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco constitutum, conseruandũ esse dixit,ne tẽporibus futuris aliquando Græci se talibus dijs cultum præstitisse,negare possent. Qua de re plurimũ cõcedit doloris, quem diximus, Ammonius,Simiæ ille sacerdos: pergraue id Græcorum religioni accidisse dictitans,quòd ludibrij causa unus ille deus incendiũ, quo minus conflaretur, aufugisset:& non itidem,ut alij, quod in primis optauerat, conflatus sublatusq; fuisset. Helladius uerò in conflictatione illa nouẽ se uiros neci dedisse confirmauit.

Olympius sophista idololatras ad sacra sua defendenda cohortatur.

Christiani ab ethnicis cæsi pro martyribus habentur.

Imperator seditiosis homicidis gratiam cædium facit.

Christiani templũ Serapidis post Græcorũ fugã recipiũt.

† Olympius in eo templo Alleluia secretò cãtari audit. Idẽ inde cedit, et Italiã petit.

Pretiosior simulacrorũ materiam alimentum pauperum expenduur.

Simulacrũ deæ Simiæ ad perpetuam fœditatis idolomaniæ memoriã, Alexandriæ conseruatum. Id Amonio maximè doluit.

Helladius nouem cædes cõmisit.

CAPUT XXVI.

QVum Serapidis templũ solo æquaretur,& parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicuntur quasdam formas & characteres signo crucis persimiles,saxis incisas apparuisse dicunt. Quos & Græci & Christiani cernentes,utriq; religioni suæ accommodarunt. Christiani enim, propter crucem,symbolum id & signum ad se pertinere allegarunt. Græci uerò, nihil esse commune Christo & Serapidi:sed figuram eam aliud quidem Christianis, aliud uerò Græcis superstitiosis,significare & portendere posse,dixerũt. Qua de re quum sic ambigeretur, multi illorum Christianismum suscepere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem sub crucis forma,uitam futuram significare dixerunt. Quod Christiani plurimum ad religionem suam trahẽtes,ut permultos ad sententiã suam adducerent,occasionem habuere:propterea quòd aliæ quoq; literæ apertè declararunt, templũ id Serapidis

Hieroglyphicæ literæ crucis formam referẽtes in euersione tẽpli Serapidis repertæ.

Symboli eius mysterium.

Qui cõfitẽtes peccata sua baptizati sunt. Socr. l.5.c.17.

A pidis relinquendum prorsus esse, quum crucis ille character, qui obscurè uenturam uitam significaret, in apertum productus esset. Atque id templum ad hunc modum est euersum. Verùm non ita multo pòst, in ecclesiæ formã sub Arcadij nomine est redactũ. Ego quidem sacerdotes Ægyptios, qui de CHRISTO nihil prorsus præuiderint, literas eas sub crucis forma non exculpsisse puto. Si nanque ab ipsis seculis mysterium (ut Paulus inquit) occultatũ, principem tenebrarum latuit: multo magis æquum est, illius quoque sacerdotibus ignotum id fuisse existimare. Quin potius Prouidentiæ diuinæ opus id esse quispiã arbitretur, ut quæstio scilicet de literis eiuscemodi fieret. Id quod itidem antea in apostolo paulo euenit. Ille nanque spirituali sapientia plenus, † eadem ratione & arte apud Athenienses usus, oraculum consilio & causæ suæ accõmodauit, & multos ad ueram religionem adduxit. Nisi fortè illud etiam quispiam dicat, idem tum Dei uerbum per Ægyptios sacerdotes, quod antea per Balaam egerat, fecisse. Quemadmodum quoque in Caipha accidisse nouimus. Ambo enim, etiã inuiti, de reb. bonis sunt uaticinati. Verùm de his hactenus. Theophilus aũt rebus quæ dictæ sunt, non contentus, hac in parte non constitit: sed fraudem sacerdotum omnib. eis qui seducti fuerant, manifestam esse uoluit. Simulacra enim illi, siue ærea seu lignea, pleraque omnia ita elaborarũt, ut ea caua intus essent, & eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibusdã meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in simulacrorum cauum subibant, & inde quæ eis uisa essent responsa edebant. Et qui sedulò apud ea uersabãtur, quòd fraudem & imposturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, statim imperata faciebant. Tales statuas tum Theophilus comminuens, dolum hominibus deceptis commonstrauit.

De templi eius euersione prædictio.
Tẽplum id in ecclesiam Arcadij postea redactum.
Diuinitùs hieroglyphicas istas crucis formas exhibitas esse, cum Socrate censet Nicephorus.
Sicuti diuus Paulus, Aram ignoti Dei ad Christum, sic Theophilus crucem Hieroglyphicã ad religionẽ nostrã accõmodauit.
† τῷ ἴσῳ μεθόδῳ.
Balaã & Caiphas inuiti de ueritate sunt uaticinati. Et idem fortè sacerdotes Ægyptij hieroglyphicis istis imprudentes fecerunt.
Impostura simulacrorum & oraculorum eorum in apertum producitur.

B Vt uerò in Serapidis etiam templum ascendit, simulachrum illud uidit magnitudine tanta, ut mole sua horrorem etiam & metum spectatoribus incuteret. De quo opinio etam falsa, quæ multos seduxit, ferebatur: Si quis scilicet uel digito id attingere fuisset ausus, terram omnem è uestigio concussum, urbi autem toti internecionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebriosarum muliercularum deliramenta esse putans, & molem uastam ut rem quampiã exiguã despiciens, quendam qui ponè stabat, securim in manu habentem, uulnus Deo infligere iussit. Atque ille plagam ingentẽ ui magna fortiter intulit. Qui uerò ibi aderant, id quod dudum fama iactatum fuerat ueriti, immensum quiddam exclamarunt. Atque Deus plaga placidè accepta, quòd ligneus esset, neque dolorem sensit, neque uocem aliquam emisit, quippe qui mortuus prorsus esset: sed neque defendere se, quũ & magnus esset, & magno impetu in terrã ferretur, potuit. Vbi uerò & caput ei resectum est, mures inde gregatim emerserunt. Murium enim * cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Ægyptiorum deus fuit. Cœterùm uasto illo idolo in partes minutas dissecto, reliquas quidem igni mandarunt: sacrum autem illud & uenerandum caput per urbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inspectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

Serapidis idolũ longè maximum sacrosanctũ et inuiolabile habitũ, per Theophilũ expugnatur et cõminuitur.
παντὸς ἐδάφους.
E capite eius simulacri muriũ examen procurrit.
** μυωξία.*
Caput id per urbem raptatur.

CAPUT XXVII.

IOdem tẽpore multi Græcæ superstitioni addicti in urbibus, de aris deorum cõtenderunt, & ad mortem usque decertarunt. Sicuti in Arabia Petræi & Areopolitæ, apud Palæstinos Raphiotæ & Gazæi, apud Phœnices Heliopolitæ: & in Syria maximè templũ propugnarunt Apameni, Axio amni propinqui: quos memoriæ proditũ est, ad templorũ eiusmodi custodiam & præsidium, socios & auxiliares Gallilæos, & quosdam ex

Ciuitates quædã idolomaniã defendentes.
Apameni pertinaces tẽplorum fuerũt propugnatores.

uicis

uicis eorum qui circũ Libanũ montem habitant, euocasse. ad extremum autem eò audaciæ & confidentiæ euasisse, ut clarissimum uirum Marcellum episcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quòd commissæ sibi urbis delubra, magis sua erga Deum fiducia, quàm forti multorum hominum coacta manu aboleuisset. Vbi enim Ioannes, cuius antea quoque mentionem fecimus, decessit, rebus omnibus optimus Marcellus iste, pro illo regionis Apamenæ episcopalem administrationem sortitus est, spiritu iuxta diuũ Apostolũ feruens. Atque ubi præfectus Orientis cum duob. tribunis in urbem eam aduenit, eo consilio ut idolorum fana demoliretur, plebs quidem, quòd militarẽ manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templum eruere est aggressus, quod quidem & maximum & ornamentis uarijs & præcipuis pulcherrimũ fuit. Verùm quum lapidum & materiæ structuram solidam & firmam admodum præfectus esse cerneret, fieri nõ posse putauit, in tanta compago solui aut dirui posset. Maxima nanque saxa immensis ferramẽtis & plumbo diffuso, ex omni parte aptè cõpacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum sic laborem eum reformidantem cernens, illum quidem ad alias urbes transire iussit: ipse autem Deum precatus est, ut rei tam difficili & desperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum sole oriente quidam suapte sponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atque polire, neque artem quampiam aliam sciret, ligna tantum & lapides humeris gestare assuetus. Is Marcellũ adijt, duplicemque sibi mercedem stipulatus est: facile sibi esse, ut templum celeriter demoliatur, dictitans. Eam postquam Marcellus se illi daturum recepit, tale quiddam ille machinatus est. Delubrum id porticum quadratã habebat, quæ in sublime excitata, adaptata & imposita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipsa templo iuxta proportionem respondentes. Columnæ cuiusque ambitus sedecim cubitos habebat. Natura lapidum perquàm firma & adamantina fuit, ita ut non facilè lapicidarum cederet instrumẽtis. Quas circum circa ille suffossas, lignis oleaginis suffulsit. Atque ubi earum tres ad eum modum perfodisset, ignem materiæ subiecit. Et accensa quidem est illa: sed ab igne, pro natura sua consumi nequiuit. Dæmon nanque quidam ater apparens, & sese prouoluens, naturalem uim ignis inhibuit. Sed enim ea re sæpius tentata, quum cœptum suum frustra esse uiderent, eam ad episcopum meridiantem retulerunt. Ille autem in sacrum ingressus templum, aquam uasi infusam sub sanctiore altari occultauit: & pro sacris cancellis humi prouolutus, generis humani amantem DOMINVM supplex orauit, ut depulsa dæmonis tyrãnide, illius quidem in apertum proferret imbecillitatem, suam autẽ ipsius manifestò exhiberet uim & potentiam: ne scilicet maius etiam detrimentum ad eos, qui nondum ut Christianæ parẽrent religioni, in animum induxissent, perueniret. Hæc quum dixisset, & crucis signum aquæ iniecisset, Equitio cuidam diacono eam dedit, flammam uigentem ea conspergere iubẽs. Quod ubi est factum, dæmon illæ aquæ uim non ferens profugit: & ignis contraria sibi aqua perinde atque oleo usus, ligna optimè comprehensa, paruo momento consumpsit, & columnarum fulcris euanescentibus, & ipsæ confestim conciderunt, & alias duodecim in eandem ruinam secum traxerunt. Quinetiam insuper quæ eis cooptata fuerat templi pars, cum columnarum ui in præceps abijt. Vnde fragor maximus exortus, confestim omnes eò ad opus inspiciendum pertraxit. Postquam uerò dæmonem illum, qui contrà nisus fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriam DEI fecerunt. Sed & alia idolorum fana diuinus sustulit episcopus, & multa alia admiratione digna de eo uiro commemorantur atque circumferuntur. Nam & ad

Apameæ Ioannis in episcopatu successor Marcellus.

Cap. 5. Eod.

Præfectus Orientis templũ Iouis Apameæ diruere parat.

Difficultas eius demolitionis.

Marcellus ad preces confugit, à Deo templi euersionem expectans.

Apparet subitò uir, qui se templum idoli demoliturum pollicetur.

Firmitas structuræ.

Dæmon ei templo incubãs demolitioni obsistit.

Dæmon precatione & lustrali unda fugatur.

Corruit tandẽ templum.

Marcellus ad martyres epistolas dedit.

A

B

A &c ad uictores martyres epistolas dedit, & ab eis literas, quibus ei responderũt, accepit. Postremò uerò & ipse martyrij coronam reportauit. Id ipsum uerò exponendum est. In conualle ibidem * Aulocrenis (locus is in Apamenorum agro est celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus assumptis est profectus. Ad quod quum propè uentum est, pugna est cõmissa. Ipse autem extra telorum iactum constitit. Quod enim pedibus æger esset, neque ad insequendum neq; ad fugiendum idoneus erat. Quum autem milites & gladiatores magno studio in potestatem suam templum redigere contenderent, & ex Græcæ superstitionis cultoribus nonnulli solum eum in ea parte, ubi pugna nulla esset, consedisse cognouissent, subitò eum oppressum comprehenderunt, & pyra accensa combusserunt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Postea uerò criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam sunt postulati, cædem enim patris uindicare illi uoluerunt. Sed id factum synodus prouincialis prohibuit, non uindicandam martyrum mortem, sed gratias potius ea de causa Deo agendas esse, liberosq; atq; amicos & genus eorum omne gaudio exilire debere censens, quòd illi honor tantus, ut pro Dei nomine mortem oppeteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad hunc solo æquata sunt modum.

Cædes & martyrium Marcelli.

Sozomenus pro gladiatoribus, qui μονάζοντες dicuntur, μονάχους, h.e. monachos habet, li. 7. ca. 15.

In euersione tẽpli idolorum, pugna cõmittitur.

Martyriũ Marcelli liberi eum iure uindicare à synodo prouinciali prohibentur.

Pro martyrijs obitis Deo agendæ gratiæ.

Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomen. habent Aulonẽ. Plin. lib. 5. cap. 29. Marsyas ibi redditur, ortus ac paulò pòst conditus, ubi certauit tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis. Ita uocatur conuallis decẽ millia passuum ab Apamea. Idem lib. 16. cap. 44. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamea in Phrygiam itur. Ibi platanus ostenditur, ex qua pependit Marsyas, uictus ab Apolline.

CAPUT XXVIII.

B TVm etiam Nectarius, Cõstantinopolitanæ ecclesiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tempore in ecclesijs, pœnitẽtibus præerat, dignitatem abrogauit. Quem etiam ferè Orientales episcopi omnes sequuti sunt. Quid uerò id sit, & unde initium sumpserit, & quam ob causam tum esse desierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, ut sese res ipsa uerè habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, sed diuinæ & immortalis naturæ proprium est: nos autem per transgresionem semel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum Deus ueniam eis concedere iussit, qui legitima & conuenienti pœnitentia usi, deinceps simul peccatum & auersantur & confitentur. Graue autem episcopis, qui proximè post CHRISTVM fuere, uisum est, in media plebe, ueluti in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris unum delegere, qui probata uita esset, & simul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam resipiscentes commissa sua proferrent. Proinde factum, ut huic seorsim quæ mala egissent propalarent: atq; ille peccatorum confessione audita, quum quid facto opus esset, & quomodo crimen luere conueniret, mulcta imposita ostendisset, permittebat, ut qui peccatũ admisissent, ipsi à se peccati sumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura est. Quin etiam ritus iste propter eos institutus esse dicitur, quum communicare illi cum eis nollent, qui sub Decij persequutione fidem abnegarant, & postea resipiscentes ad eam redierant. Nam eius temporis episcopi, Nouati resistentes dogmati, ecclesiasticum canonem sequuti, in ecclesia qualibet presbyterum pœnitentiarium constituerunt, ut ab hoc qui post baptismum peccarent, crimina sua confessi, absolutionem eorum obtinerent. Canon iste longo tempore in alijs quoque sectis est seruatus. In Occidentalibus uerò ecclesijs ad hunc usque diem obtinet, atque in Romana maximè, ubi quoque certus est pœnitentium locus. Stant illi, perinde atque iudicio damnati essent, uulsu

Erant olim in ecclesijs Catholicis presbyteri pœnitentiarij.

Confessio peccatorum priuata.

Propter Nouatianos pœnitẽtia solennis in ecclesia instituta.

Pœnitentiæ ceremonia in ecclesia Romana.

uultu demisso, admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea sacra non percipiunt, quę eis percipere fas est, qui sacris sunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo se ad pedes eius qui rem diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde qui tum ministerium cæremoniæ eius sortitus est, ad eos accurrit: atque itidem collacrymãs, se humi sternit. Tum reliqua ecclesiæ multitudo circũsistens, & ipsa flens atque lamentans lacrymis repletur. Postea primus exurgit seu presbyter, seu episcopus, & illos ita iacentes surgere iubet: & per orationem ea quæ pœnitentib. conueniunt precatus, ubi & audiuit & dixit quæ opus est, eos amittit. Atque illi pro se quisque segregati suo loco, pro eo atque eis iniunctum est, se macerant, uel ieiunijs, uel uigilijs, frequentibusque precibus & resipiscentia, uel illuuie, & deliciarũ abstinentia, uel alijs etiam modis, cõstitutum sibi ab episcopo tempus quilibet expectãs. Atque ubi ad hunc modum alacritate libenti debitum persoluit, à crimine absoluitur: & simul cum alijs in ecclesia, eodem iure & communione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritũ iam inde ab initio ad hoc usque tempus Romani episcopi habuere, qui ab eis inde ad ecclesias alias omnes peruenit, prætereque ad Nouatianos, qui pœnitentiam etiam prorsus non receperunt. Auersati autem presbyterum hunc etiam sunt ὁμοουσίου consubstãtialis fidei professores, Nectario autore, ob eiuscemodi, quę accidit, causam. Mulier quędam nobilis, quum peccata sua confessa esset, ieiunio & orationi uacare, & in ecclesia permanere, ab eo quẽ diximus presbytero iussa est. Quod ubi fecit, postea à diacono, qui cum ea concubuerat, se constupratã esse indicauit. Quod factũ postque plebs cognouit, indignè scelus id cum tanta ecclesiæ contumelia cõmissum tulit. Maxima etiam ex ea re calumnia & criminatio aduersus sacerdotum ordinẽ increbuit. Nectarius porrò quid'nam faceret dubius, diacono quidem ut scortatori dignitatem abrogauit. Verùm ecclesia multo etiã magis, propter facinus id, sacrorum uirorum detractione, maledictis, & conuicijs est proscissa. Itaque de quorundam, maximè uerò Eudæmonis, ecclesiæ eius presbyteri, patria Alexãdrini, consilio, ne postea in ecclesia presbyter pœnitentiarius esset, Nectarius statuit: suadentibus illis, ut cuique permitteretur, pro conscientia * & fiducia sua, communicare, & de immaculatis mysterijs participare. Sic enim fore, ut ecclesia à contumelijs libera esset, & immunis. Et ab eo tempore ecclesia in tali statu permansit. Ego uerò ea re ecclesiam prisca illa & ueneranda grauitate excidisse, & † ad arbitrarium incõsideratumque atque negligentem morem prolapsam esse, & paulatim ab accuratiore disciplina desciscere cœpisse puto. Æquum certè atque credibile est, minus antea peccatorum fuisse, quum propter eorũ qui peccata confiterentur uerecundiam, tum propter iudicium ad hoc cõstitutorum diligentem inquisitionem. Quamuis nunc quoque id ita ut sors tulerit, & quandocunque cuique libitũ fuerit, fiat. Vnde causa illa extitit, ut alter alterius peccata non arguat, neque illud Apostoli seruetur dicentis: Nolite communicare de operibus infrugiferis tenebrarum, sed potius ea arguite. Qua etiam ex causa Theodosium magnum, immortali & uenerandæ Catholicæ ecclesiæ gloriæ cõsulentem, tum primùm legem tulisse conijcio, Nequaquam mulierem, nisi sexaginta annos nata sit, & liberos habeat, in ordinem ministerij & cleri cooptandam: quemadmodum & Paulus disertè id constituit, ex ecclesijs quoque exigendas quæ comam totondissent: & quicunque episcopi eas admisissent, exautorandos esse. Verùm de his satis diximus. Conue-

Apud Sozom. hoc facit episcopus, lib. 7. cap. 16.

Mulier pœnitentiam agens Constãtinopoli à diacono cõpressa.

Hanc ob causam presbyter pœnitẽtiarius in ecclesijs Orientalibus esse desijt.

Conscientia et arbitrio cuiusque ibi permissum, quando quis Eucharistiam participare uellet.

Factum hoc de sublato pœnitentiario cum Sozomeno Nicephorus improbat.

Eadem est temporum nostrorum, & quidẽ iustissima querela.

Constitutio Theodosij de diaconissis. L. nulla. C. de episc. & cler.

Socrates se ad Eudæmonem istũ dixisse scribit: An cõsilium tuum è re ecclesiæ sit. Deus ô presbyter nouit. lib. 5. cap. 19.

† εἰς ἀδιάφορον καὶ ἀμελητὸν ἦθος.

* *Et Eucharistiam quidam distribuentes, ut consuetudo fert. Vnumquenque è populo partẽ sibi sumere permittunt. Vt enim certius quis mysteriũ hoc uel expetat, uel se ab eo abstineat, cõscientia optima dux est. Fundamẽtum aũt firmũ huius est. Vita recta cum disciplina debita. Tu aũt homines alios spectatos iam & exploratos morib. emendatis imitari cõmodissima est: & ad Veritatis cognitionẽ, & ad præceptorũ diuinorũ exequutionẽ, uia. Quocirca quicunque mãducauerit panem & biberit calicẽ Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Exploret uerò seipsum homo, atque ita de eo pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand. lib. 1. Stromat.*

CAPUT XXIX.

A Conuenit porrò, ut neq; ea quę alijs accidêre, silentio prætereamus: Arrianis uidelicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomen sunt adepti. Postquam namq; semel ecclesia DEI diuisa est, res in ea discessione nõ constitit, sed illa rursum in se ipsa per dissensiones dissecta est. Et sectarum autores, parua occasione arrepta, & secessione facta, in factiones alias abiere. Quomodo aũt, & quando, & quibus de causis secta quælibet à se ipsa per dissensionem secesserit, ex eis quæ dicentur liquebit. Illud sanè scire conuenit, Imperatorem Theodosium hæresim nullam persequutum esse, neq; quempiam ad cõmunionem coegisse: sed potius permisisse, ut hæresis quælibet loco suo, pro eo atq; ei uisum esset, conuentus agere, atq; etiam de fide in CHRISTUM, pro cuiusq; captu, sentire atq; opinari posset. Reliquas quidem hęreses, præter Nouatianos, extra urbes conuentus celebrare, & ecclesias extruere iussit. Nouatianos autem, quòd secum de ὁμοουσίου, hoc est, consubstantialis fide consentirent, intra urbes liberè ecclesias habere est passus, sicuti antea quoq; dixi. Et solum ipse Eunomium exilio mulctauit. Hic enim postquã Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum consecrauerat, sub prætextu illo, quòd magistrum suum Aetium proscriptum ille non reciperet, segregatus est, in suburbano Constantinopolis degens, suos sibi conuentus cogebat, & libros quos contra ueram pietatem cõscripserat, absq; metu omni publicabat, multosq; orationis suæ fraude in eandem perditionis foueam ita trahebat, ut breui tempore ingentem multitudinem ad se adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes suas illexerit. Theodosius porrò ubi suos illum præter modum obseruare

B cognouit, eos quidem ab aula sua proscripsit. Ad Eunomium autem quamprimùm Chalcedone capiendũ certos homines misit, eumq; † Halmyridem deportari iussit. Est autem Halmyris Mysiæ in Europa locus, ad Istrum situs: quem breui pòst Barbari, Istro qui glacie constrictus fuerat, transito ceperunt. Eunomius porrò inde Cæsaream Cappadociæ translatus est. Mirificum autem ibi in eum hominum odium fuit, quòd libros contra Basilium eius loci episcopum composuisset. Postea ei ut in agris suis, qui Dacoreni uocabantur, uiueret, permissum est, apud Cappadocię uicum, cui Dacora nomen est, præfecturæ eius quæ ad Argæum montem sita est, Cæsareæ. Nec ita multo pòst à reditu mortuus, sepulturam in patria sua sortitus est. Eunomium hunc plurimùm, ut diuinum hominem, admiratur ecclesiasticus scriptor Philostorgius. Prudentiam enim & uirtutem eius incomparabilem fuisse, apertè nugatur. Et oris formam, & corporis partes decentissimas, cum multa uenustate deprædicat, atque ex ore eius orationem fluentem margaritis comparat. Quamuis in laudem eius progressus, balbum fuisse confitetur: quod uitium tamen in eo ita exornat, ut ei suauem eloquentiam tribuat. Quinetiam † uitiliginem, quę faciem illius quasi notis quibusdam deformauerat, ornamentum quoddam ori illius attulisse confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epistolas eius dicit.

De hæresibus, earumq; statu & dissensionibus intestinis.

Theodosius nõ fuit acer hæreticorum persequutor.

Reliquæ hæreses extra urbes, ecclesias et conuentus celebrarunt: Nouatiani cum catholicis, in urbibus.

Soli Eunomiũ Theodosius proscripsit.

Hoc loco apud Niceph. & apud Sozom. lib. 7. cap. 17. Chalcedonẽsis ciuitas perinde atque ex suburbijs Byzantij unum designatur. Nã suprà cap. 9. eod. & apud Sozom. lib. 7. cap. 6. Chalcedone Eunomiũ priuatum uixisse dictũ est, Socrates quoq;, Constantinopoli in ædibus priuatis cõuentus eũ egisse scribit, lib. 5. cap. 20.

Eunomius Halmyride Cæsaream Cappadocum transfertur. Patria hæc eius fuit. Sozom.

Eiusdem mors.

Philostorgius ineptus laudator Eunomij.

** Ex eodẽ alueo & super Istropolim lacus gignitur 63. M. P. ambitu. Halmyrim uocant. Plin. lib. 4. ca. 12.*

† τὰς ἀλφούς.

CAPUT XXX.

Sic quidem diem suum obijt Eunomius. Sectatores autem eius in diuersas discessere sectas. Primus Theophronius quidã, genere Cappadox fuit, qui ab eo in contentiosa disputandi ratione edoctus, sectatoribus eius se coniunxit. Et mediocriter, seu crassè potius, ut rectius quispiam dixerit, in Aristotelis Prædicamentis, & eiusdem περὶ ἑρμηνείας,

Eunomianorũ dissectio.

Eunomij discipulus Theophronius.

Gg hoc est,

† σύνοψιν

hoc est, de interpretatione seu Enunciatione libro uersatus, † compendiū, ueluti A quandam introductionē, de eis quibus ipsi utuntur syllogismis & ratiocinationibus editū reliquit, quod De exercitio mentis inscripsit.

Is etiam ab Eunomianis repudiatus.

Deinde populariū suorum odio expetitus, quòd ad ineptam & insanā prolapsus esset absurditatē, quippe qui in magistri sui doctrina acquiescere nollet, reiectus ab eis est. Quòd nāq; curiosus maximè esset, ex nominibus quę in sacris scripturis posita sunt, collegit, quòd DEVS id quod non extat præsciens, id aūt quod extat sciens, atq; id quod extitit memoria tenens, nō eodē semper modo se habeat: utpote qui cognitionē transferat ad præsentia, ad futura, et ad præterita. Atq; eam ob rem repudiatus, conuentus suos sibi seorsim cogens, sub nomine suo hæresim instituit.

Ineptiæ eiusdem.

Theophronius ab Eunomianis se disiūxit, & sectam propriam instituit.

Non multo pòst alius quidam Eupsychius nomine, in urbe Cōstantinopolitana, propter frigidam quandā quæstionem ab Eunomianis seiunctus, suæ ipse quoq; hæresis autor extitit. * Quum namq; quæstio orta esset, an filius extremam horā norit, & plurimi Euangelica dicta proferentes, ne ipsum quidem horam eam scire dicerent: Eupsychius sententia sua in scriptum relata, cōfirmauit, filiū non expertem eius cognitionis esse, qui à patre omnia locupletissimè acceperit. Quum autem qui hæresi ei præibant, dicta eius non admitterent, à communione eorum desciuit, & ad Eunomium exulantem se contulit.

Eupsychius ab Eunomianis segregatus. Sozom. Eutychium nominat libro 7. cap. 17.

** Quęstio, an filius extremā horā nouerit.*

Agnoetæ hi dicūtur.

Quò etiam alij ex urbe Constantinopolitana Eunomianæ sectæ uenêre, ut ibi eū calumniosè arguerent: atq; etiā, si usus ita ferret, de causa cum eo disputarent. Quod ubi Eunomius cognouit, ea quæ Eupsychius proferret laudauit, & ad cōmunionem eum admisit: quum quidē id constitutio uetaret, quæ nefas esse decernit, peregrè aduenientes † ad cōmunes preces admittere, si literas secum non afferāt, quæ ad eiusdem opinionis populares, per notas ita scriptæ, ut ab alijs legi non possint, dantur. Postquā B aūt breui Eunomius è uita migrauit, hæresis eius post Eunomium Cōstantinopoli præses, Eupsychium minimè admisit. Aegrè enim is tulit, quòd æmulatione quadā ducebatur, se cōtraria Eupsychio, qui nōdū clericus erat, sentientē, quæstionem propositam soluere non posse. Quapropter aduersandi studio ille, quū multi ad eum opinioni suæ suffragātes confluerent, ab Eunomianis segregatus, hęresim suam induxit.

Eupsychius ab Eunomio in exilio laudatus.

Communio precum.

Dabāt olim heretici sectatoribus suis proficiscētibus ad populares factionis suæ, tanquā sodalitatis tesseras, per notas scriptas literas.

† μὴ κοινω- νεῖσθαι.

Eupsychianorū secta.

Porrò quòd diuinus etiam baptismus ita per adulterinū usum deprauatus est, ut non in trinitatē, sed semel in mortem CHRISTI mersio fiat: non Eunomio, sed discipulis eius Theophronio & Eupsychio, multorum opinione atq; sermone ascribitur. Causas hasce breuiter exposuimus, ut quisq; norit, quāobrem Eunomiani in diuersas discesserint partes. At qui Theophroniū sequuti sunt, Eunomiotheophroniani: q̄ uerò Eupsychiū, † Eunomioeupsychiani cognominati sunt. Disputationes autem & orationes omnes quæ de his quæstionibus habitæ sunt, commemorare, perlongum, & prorsus difficile esset, præsertim quum aliud mihi propositū sit institutum.

Deprauatio baptismi discipulis Eunomij à quibusdam adscripta.

Eunomiotheophroniani.

Eunomioeupsychiani.

† Alij; Eunomioeutychiani.

Tum uerò apud Macedonianos etiam ad tempus discordia extitit, cuius autor fuit Eutropius quidā presbyter, seorsim conuentus agens. Ei uerò Carterius Macedonianæ sectæ antesignanus restitit. Eodem tempore & ab Arianis Constantinopoli illud in quæstionem uocatū est, An priusquam filius fuerit (profitebantur enim eum ex non existentibus extitisse) pater tum pater uocari potuerit. Et Dorotheus quidem qui Antiochia accitus, ibi pro Marino administrationē sectę huiusmodi obtinebat, apertè decernebat, fieri non posse, priusquam filius subsisteret, ut pater uocaretur: quòd patris nomē ex eis esset, quod † ad aliquid referretur. Marinus uerò diuersum censuit: & prius etiam patrem, quàm filius fuerit, patrē profitebatur. Siue quòd ita ex animo sentiret, seu quòd Dorotheo aduersaretur, ut qui ei hęresi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob causam in partes duas multitudo, quæ eos

Eutropius & Carterius Macedoniani inter se dissentiunt.

Dissidium apud Macedonianos.

Item apud Arianos.

Dissensionis autores.

Dorotheus.

† πρός τι

Marinus.

A que eos sectabatur, discessit. Et Dorotheus quidem in sacra sua ęde permansit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis ecclesijs, in eis conueniebant. Qui etiam Psathyriani, siue Gotthiani uocati sunt: propterea quòd uir quidam ψαθυροπώλης, hoc est, placentarum uenditor: quæ ex liborum genere sunt, nomine Theoctistus, opinionem hanc magnopere defendit. A' Gotthis autem illis nomen inditum, quòd Selinas Gotthorum episcopus tantopere ei sententiæ addictus fuit, ut ad eam, gentem Gotthicam omnem adduxerit. Nam obsequētes sibi admodum barbaros habuit, nimirum qui ad docendū non solum patria eorum, uerùm etiā Græca lingua appositus fuerit: Vlphilę illius Gotthorum episcopi, de quo suprà quocꝫ diximus, quum res Valentis exponeremus, primùm subscriba, deinde etiam successor factus. Nec ita multo pòst disidium quocꝫ intercessit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius ecclesiæ Ephesi episcopus à Marino creatus pręfuit. Quorum discessio parum absuit quin bellū prorsus, Gotthis maximè Agapio fauentibus, mouerit. Quam ob causam permulti Præfectorum suorum concertationem & disidendi studium reprehendentes, ad uniuersalem se ecclesiam cōtulere, qui etiam nullo discrimine ad communionem sunt admissi. Atqꝫ hæc quidem causa extitit, cur primùm Ariani segregati, in factiones abierint. Et ex eo tempore illi, in quibus sunt urbibus, seorsim suos quæqꝫ conuentus secta agit. Constantinopoli uerò, eos triginta & quinqꝫ annis disidentes, tandem ad cōcordiam uir quidam consularis Plinthas, sectę eorum sectator, equestribus simul & pedestribus copijs præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore synodo etiam ab Arianis coacta statutum est, ne quando posthac quæstiones, quæ secessionem tantam attulissent, in medium proferrentur. Hæc quidem paulo pòst facta. Fortasse autem aliæ quocꝫ in urbibus passim sectæ & sectiones Arianorum fuere, quas mihi omnes exactè referre fas non est. Sed satis fuerit nunc, præcipuas & necessarias attigisse, & eas potissimùm quę Cōstantinopoli, cuius ego alumnus & soboles sum, fuere: quippe quæ præclariores alijs extitere, & propterea latêre non potuerunt. Si quis autem consiliū eiuscemodi hæresium cognoscendarū cepit, unde, & quomodo initia sua sumpserint, & quibus autoribus incrementa sua acceperint, † eū ut Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphanio, qui ecclesiam Cypri administrauit, editus est. * Pręterea Theodoritum Cyri episcopum, atqꝫ insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de ijs disserunt.

Psathyriani. Gotthiani.

Selinas Gotthorum episcopus Vlphilæ successor.

Dissensio alia inter Marinū & Agapium.

Per causam intestinorū dissidiorū multi ab Arianis ad catholicos transierunt.

Sozom. addit consularem fuisse.

B

Plinthas uir clarus Cōstantinopoli Arianos dissidentes ad cōcordiam reduxit.

Ariani statuto cauēt, ne posthac quæstiones secessionis & dissidij causæ proponantur.

† ἐντυχεῖν προτρέπομεν τοῖς πανάριον.

Opus Panariū Epiphanij de hæreticis.

Panarium hoc opus etiā ἀγκυρωτὸν dicitur. apud Socrat. lib. 5. cap. 24. Sed utrūqꝫ & Panarij & Ancyroti opus diuerso nomine græcè & latinè editum extat: hoc cōpendiosum, illud sanè quàm prolixum.

* *Theodoritus etiam, & Ioannes Damascenus, apud Græcos de hæreticis scripserunt.*

CAPUT XXXI.

PEr idem tēpus Nouatiani quocꝫ inter se disidētes, per secessionem, Sabbatianorum quæ uocatur hæresim cōstituerunt. Erat enim apud eos presbyter quidā Sabbatius nomine, à Marciano cōsecratus: qui quòd ex Iudæis ad Christianismum peruenisset, nihilominus pręsumptæ & anticipatæ Iudæorum opinioni inseruire studuit, & clàm etiam episcopatum affectauit: necnon unà cum Theoctisto & Macario & ipsis presbyteris, eis adhærentibus, qui sub Valentis Imperio cōuentum in Pazo uico habuerant, festum diem Paschæ cum Iudæis celebrauit. Ac primùm quidem propter uitæ institutum, quam optimam monasticis exercitijs agebat, à Nouatianorum se corpore seiūxit: deinde uerò quosdā participatione diuinorū mysteriorū indignos reputans, talemqꝫ prętextū obtēdens, eū quē diximus diē festū in aliud trāstulit, de Iudęorū sententia scilicet, tēpus. Postquā aūt manifestò apparuit, res nouas eū moliri, Marcianus seipsum ꝑpter importunā Sabbatij cōsecrationem repre-

Nouatianorū dissidium.

Sabbatianorū apud eos hæresis.

Cū Iudæis is Pascha celebrat.

Sabbatius ex Iudæo Christianus factus, & proinde iudæo Christianus.

 hendit:

Marciani Nouatiani episcopi scitè dictum de Sabbatij ordinatione.

hendit: identidem dicere solitus, melius se facturum fuisse, si spinis potius quàm illi manũ imposuisset. Atq; ubi is ecclesiã suam in partes duas diuisam, & quosdam ad alium desciscere uidit, episcopos hæresis suę, qui cum eo cõmunicabant, statim Sangarũ cõuocauit. Est is locus Bithynorũ prouincię, ad mare, nõ longè ab Helenopoli situs. Eò quoq; ab episcopis cõgregatis Sabbatius euocatus est. Ibi causam mœroris sui dicere iussus, festi diei eius dissensionem allegauit. Nam eum cum Iudæis, sicuti etiam nõ ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ uico conuenerant, statuissent, peragendum esse dixit. Cœterùm illi propterea hoc eum præferre considerantes, quòd ad episcopatũ anhelaret, iurisiurandi sacramento eum obstrinxerunt, ne unquam episcopatũ sibi expetendũ statueret. Postquam ille iurauit, se episcopatũ suscepturũ non esse: non satis causę esse putantes, cur ecclesia eorũ factionib. diuideretur, placitũ eis est, ut omnes consentirent, atq; eodem in loco ecclesiasticos cõuentus agerent: festũ autem Paschę diem, quo quis uellet tempore celebraret. Et ea de re canonem promulgarũt, quem ἀδιάφορον, hoc est arbitrariũ & indifferentẽ uocarunt. Statuerunt quoq;, ne decretũ eorũ qui Pazi cõuenerant, uniuersali canoni præiudicaret. Quòd & prisci illi uiri, & maximè qui Apostolis proximi fuere, etiamsi de Paschæ festo die plurimũ inter se dissiderẽt, inuicẽ tamẽ inter se cõmunicassent, & alijs in rebus omnib. prorsus nõ dissensissent. Et quòd præterea Nouatiani in uetere Roma haudquaq; cum Iudæis, sed post æquinoctiũ cũ reliquis Romanis, qui Petri & Pauli apostolorũ traditione utebañt, Pascha peregissent: nec ob eã causam, q; Paschæ festo celebrãdo inter se dissentirent, discessionẽ ab eis qui cõmunem cũ eis haberent religionem, fecissent. Proinde re bene deliberata, indifferentẽ, quem diximus, canonem protulere, ut quilibet pro eo atq; ei placitũ esset, ex cõsuetudine aliqua, aut præsumpta opinione, Pascha celebrãs perficeret: non quidem ut ea res aliquã in communione dissensionẽ afferret, uerùm ut qui sic discrimine nullo festũ diem agerent, in ecclesię cõmunione cõcordarent. Eiusmodi canone cõfirmato, Sabbatius, qui scilicet iureiurãdo obstrictus esset, quum Iudæorũ obseruationem sequereñ, prę terq; † si festus dies in idem cũ illis tempus incideret, receptis statisq; ieiunijs alios pręueniebat, & clàm solennes ritus perficiens, Pascha peragebat, * legitimóq; & uespertino sabbati tempore uigilijs & precationibus alijs interesse solitus, postridie cum reliquis cõmuniter de festo die participauit, diuináq; mysteria percepit. Hoc sic cum annis aliquot latenter faceret, diutius seipsum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatem ex ea re cõsequutus esset, permultos ex simplicioribus ad se pertractos æmulatores habuit, & maximè Phryges & Galatas. Qui quoniã patrio more sic ieiunabãt, morem eum ut rectiorem cõfirmari putauerũt. Itaq; hunc sequuti, clam etiã unà cum Iudæis Pascha celebrarũt. Et Sabbatius suos sibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis secessit: & iurisiurandi oblitus, episcopatũ apud sectatores suos suscepit, sicuti paulo pòst dicam.

Sabbatius causam secessionis suæ per simulationẽ indicat.

Synodus Nouatianorum Sangari celebratus.

Idem iurat se ad episcopatũ non anhelaturum esse.

Decretum eius synodi.

Canon Nouatianorũ de Paschate ἀδιάφορος, quo quis uellet tẽpore, celebrando.

Nõ temerè unionẽ Ecclesiæ scindendã, propter diuersitatem Paschatis celebrãdi, Nouatiani censent.

† hoc est, si omnes eodem tẽpore Pascha peragere contingeret. Soz. Sic ille bis eodem anno Pascha celebrare quandoq; solitus est.

More Iudaico scilicet.

Sabbatius à reliquis Nouatianis seiunctus, episcopatum etiam inter suos gerit.

CAPUT XXXII.

S Ed enim ego & Sabbatiũ & sectatores eius demiror, quid eis in mentem, ut festum hunc diem innouarent, uenerit: quum ab initio Iudæi ueteres, sicuti Eusebius Pamphili memoriæ prodidit, Iosephum, Philonem, Aristobulũ, & non paucos alios testes laudans, τὰ διαβατήρια, hoc est, Paschalia pro transitu sacrificia, sacrificarint, post æquinoctium uernũ, sole † duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingresso: luna autem * per diametrum & rectam lineam soli opposita, tum quatuordecimæ diei cursum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipuè tempora secundũ constitutiones Mosaicas obseruant, non prius festum hunc diem peragunt, quàm

I Iudæi antiquitus post uernũ æquinoctiũ Pascha celebrarunt.

† τὸ πρῶτον δωδεκατημόριον, Sozom.

** κατὰ διάμετρον, Niceph. οὐ διαμέτρον, Sozom.*

A quàm * nouos fructus crescẽtes cõspiciant. Nouorũ enim, inquiunt, frugũ festũ in lege dicitur: ut id celebrare, antequam illi appareãt, nefas sit: proindeque uernũ æquinoctiũ ferias eas præcedere necessariò debeat. Quapropter quũ Iudæos sibi imitandos proposuerint, eos admiror, quod non potius antiquitatẽ, quæ apud eos est, laudauerint. Et satis colligere licet, Sabbatianis istis, atque eis qui τεσσαρεσκαιδεκατῖται, siue Quatuordecimani uocantur, exceptis, hæreses alias omnes festũ Paschę cũ Romanis & Aegyptijs & Palæstinis peragere. Nouatiani igitur isti resurrectionis diẽ peragunt, Iudęos & ipsi sequuti. In idẽ uerò cum Quatuordecimanis tẽpus incidũt. Quod si prima sabbati dies non eadem cũ decima quarta die lunæ est, Iudæos ponè sequũtur, quotcunque diebus adueniens Dominica dies à pręcedente decima quarta die lunæ abfuerit. Mõtanistę uerò, quos etiã Pepuzitas & Phryges appellare cõsuetudo est, quadã ratiõe inuẽta, iuxta eã Pascha celebrant. Atque in primis eos rep̃hendũt, qui propter festũ Paschæ lunæ cursum obseruãt. Nõ illũ eñ, sed solis orbẽ, eis qui ritè Paschę diẽ inquirere uelint, inspiciendũ esse censent. Et mensem quẽlibet dierũ triginta, atque principiũ earũ ęquinoctiũ uernũ faciũt: quę dies, secundũ Romanos, ritè ante IX. Calend. April. dicatur. Ea namque etiã magna hæc duo luminaria initiũ suum habuisse allegãt, per quæ tẽpora & anni significantur. Idque ex eo liquere asserunt, quod luna per octenniũ cũ sole cõueniat, & ambo initiũ * nouũ sumãt. Quãdoquidẽ octennalis lunæ cursus nonaginta & nouẽ mẽsib. perficiatur: diebus aũt bis mille noningentis uiginti duobus, quibus etiã sol octonos absoluat cursus. Ita ut annus quilibet censeatur esse dierũ trecẽtorũ sexaginta quinque, et † quartę unius diei partis. Ex ea nãque die, quæ est ante IX. Calend. April. quippe quę principiũ creationis solis & primi mẽsis existimetur esse, colligũt atque cõputãt eã quę in sacris literis dicitur, decimãquartã diẽ, quã esse

B dicũt ante VIII. Id. April. in qua semp festũ Paschę agũt. Quod si ita, ut sæpe fit, in eam Resurrectionis quoque dies cõcurrat, proxima † Dominica die id festũ celebrant. Scriptũ eñ est, inquiũt, à decimaquarta usque ad uigesimamprimã Pascha esse peragendũ. Mihi sanè nõ rectè fecisse uidentur, qui olim de festo hoc die tantoperè dissidentes cõtenderunt: multo uerò minus, qui hac in parte Iudæos sibi imitandos esse statuerunt. Sed illis, ut opinor, in mentẽ non uenit, quod Iudaismo in Christianismũ mutato, ex necessitate quadã figuræ rei ipsi cesserint: sicuti hoc inde satis cõstabit. Nulla namque Christi lex Christianis ut Iudaizẽt præcipit. præcipit aũt? imò potius id prohibet: quemadmodũ disertis uerbis diuinus Apostolus sanxit, non solũ de circũcisione, quæ legis est caput, uetans, uerùm etiã de diebus festis cohortãs, ut nequaquam disceptãtes segregemur. Et ad Galatas scribens:
" Dicite mihi, inquit, qui sub lege esse uultis, legẽ nõ auditis? Atque ubi de hoc pauca disseruit, deinde ostẽdit, Iudęorũ populũ seruũ esse: libertatẽ aũt eos obtinere, qui CHRISTVM sequũtur. Vbi etiã admonet, nõ obseruãdos esse dies & annos. In epistola autem ad Colossenses clara prædicat uoce, umbrã esse obseruationes
" eiusmodi. Quapropter infert dicẽs: Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, aut in
" parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbati, quæ sunt umbra futurorum. Ad He-
" bręos aũt hęc omnia ueluti sigillo cõfirmans, dicit: Trãslato eñ sacerdotio, ne-
" cessariò etiã legis trãslatio subsequuta est. Satis igitur liquet, neque sacrum Euangeliorum librũ, neque diuũ ipsum Apostolũ, Christianis iugũ seruitutis legis imposuisse: sed ut et Pascha & reliquos festos dies honorificè, quãdocũque eis uisum esset, peragãt, animi * gratitudini eorũ qui beneficio sunt affecti, reliquisse. Proinde quia homines maximè ferias amant, à laborib. in eis cõquiescentes, tum sicuti cuique uisum erat, in regionib. passim, cõsuetudine quadã per traditionẽ accepta adducti, salutiferę passionis memoriã colentes celebrarũt. Neque enim uel Serua-

Marginalia (left): In Asia hi fuere. — Libertas Christiana. — * τῇ εὐχαριστίᾳ τῶν εὐεργετουμένων (?) [illegible Greek].

Marginalia (right): * πρὶν τὸν νέον [illegible Greek] — Sozom. — Quatuordecimani. Sozom. lib. 7. cap. 18. — Montanistarũ Pascha. — Aequinoctium uernũ ante 9. Calend. April. — * [illegible Greek] — Nono Calend. April. initium creationis. — Mõtanistæ Pascha celebrant ante 8. id. Apr. — † τῇ ἐρχομένῃ κυριακῇ. — Admiratur Nicephorus cum Socr. lib. 5. cap. 22. eos qui uel pertinaciter de festo die Paschæ disceptent, uel Iudæos eo celebrando imitentur. — Contra superstitiosam temporum festorũque dierũ obseruationem. — Apostoli Paschatis celebritatem liberam populis Christianis reliquerunt.

tor ipse, uel eius discipuli, lege ulla id obseruandum esse statuerunt: sed neque in A eum qui hoc ita non perageret, condemnationem, aut pœnam, aut execrationem, sicuti Mosæ lex facere solita fuerat, uel Euangelica uel Apostolica scripta induxerunt, aut comminati sunt. Diui uerò Euangelistæ historia sua scribenda, Mosaici Paschæ festi obiter saltem mentionem fecere: Seruatorem scilicet azymorum tempore passum esse, quum celebre apud Iudæos ageretur festum: ut ostenderent illi, festis potissimùm diebus cædes eos perpetrare constituisse. Ipsis profectò sanctis Apostolis consilium illud propositum non fuit, ut sibi de diebus festis iudicium sumerent, aut de eis leges ferrent: sed potius Deo gratam uitam, uirtutem, & ueram erga Deum pietatem traderent atque inducerent. Mihi quidem uidetur, quemadmodum alia plurima plerisque in locis suam obtinuere consuetudinem, ita id quoque de Paschæ festo accidisse, quòd ex more quodam apud gentes, quæque suam habuit obseruationem: ut satis manifestum sit, neminem Apostolorum quidquam de festo hoc die legis sanctione constituisse.

Quid potissimum sancti Apostoli doctrina sua spectarint.

CAPUT XXXIII.

Porrò quòd ab initio Pascha moribus magis quàm legibus obseruatum sit, re ipsa declarabimus. Qui namque minorem Asiam incoluere, plurimi ab Apostolorũ temporibus sabbato despecto, decimamquartam lunæ diem obseruarũt. Quod quum facerent, nequaquam ab aliis, qui hoc non itidem facerent, dissidebant: quoad Victor urbis Romanę episcopus, plurimùm commotus literis, Asianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob causam è diuerso Irenæus Lugdunensis in Galliis episcopus, ad Victorem literas dedit, quibus illum obiurgat, & facinus tam calidum reprehendit: perdoctè exponens, quòd quum antiquiores etiam communionem rerum omnium inter se in Christianismo retinerent, & de Paschæ festi tempore uariarent, nullum id putauerint esse præiudicium. B Adiiciens preterea, Polycarpum Smyrnæ episcopum, qui sub Gordiano postea coronam martyrii recepit, Romam uenisse, & cum Aniceto eius urbis episcopo communicasse, nihil de festo Paschæ cum eo disceptantem. Nam & ipse Polycarpus patria quadam Smyrnensium consuetudine, decimaquarta die Pascha celebrabat: sicuti Eusebius quoque Pamphili in quinto ecclesiasticæ historiæ suæ libro testatur. Constat igitur, sicuti dixi, quosdam in minore Asia decimamquartam lunæ diem obseruasse. Alii uerò, qui in superioribus Orientis partibus habitant, sabbatum festo eo celebrando magis coluere. Cœterùm de mense eis maior fuit contentio. Quidam namque Iudęos sequi uoluerunt, quum quidem iamdudum certiore obseruatione illi excidissent. Aliis uerò ab eo abhorrentibus, post æquinoctium uernum Pascha agendum potius uisum est: celebrandum id semper esse dicentibus, quum sol in Ariete sit, secundum Antiochenos Xanthico, secundum Romanos autem Aprili mense. Qui quidem non eos qui tum delirabant Iudæos, sed antiquissimos, & magnum illum in primis Iosephum, sicuti is hac de re in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, sequuti sunt. Ac illi quidem qui minorem Asiam & superiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de festo hoc die dissenserunt. Alii uerò omnes, qui Christianismum susceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum usque, post uernum æquinoctium Pascha peragere inueniuntur, uetustiorem consuetudinem sequentes. Qui sanè uniuersi ita festum Paschæ celebrantes, nunquam inter se discordare uisi sunt. Neque uerò quemadmodum multorum sermonibus fertur, magna illa sub Constantino Nicææ celebrata synodus, eiuscemodi diei Paschæ celebrandi errorem induxit: sed ipse potius diuus Constantinus, paucos illos qui à recepta obseruatione

Iam tum ab Apostolorũ temporibus Christiani Pascha feriis celebrandis uariarunt. Victor Rom. episcopus Asianos eo nomine damnauit. Sed hic ab Irenæo est reprehensus.

Polycarpus martyr cũ Aniceto Romæ Paschate ab eo colendo dissidens communicauit.

Iudæi ueteres etiam post æquinoctiũ uernum Pascha celebrarunt.

A tione dissentiebant, literis suis cohortatus est, ut partem maiorem sequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa festũ diem peragerent. Epistolam eam Imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de uita Cõstantini Eusebius conscripsit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de festo Paschæ scripta est, hic apponam: quæ de uerbo ad uerbum sic habet. Est ordo quidam bene institutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum ecclesię seruant. Quapropter quùm in præsentia rectè omnes id constitutum esse existimarunt, tum ipse solertiæ quoq; uestræ placiturum esse recepi, ut quod per urbem Romanam, & Italiam, Africam, Aegyptum omnem, Hispanias, Gallias, Britaniã, Libyam, cunctam Græciam, Asianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordi & una prorsus sententia seruatur, idem quoq; uestra non grauatè suscipiat prudentia: Quæ illud secum cõsideret, non solum maiorem esse in eis quos enumerauimus locis ecclesiarum numerum, uerùm etiam communiter maximè idem omnes uelle, sanctisimum esse, accuratiorem'que rationem, ut nulla omnino nobis cum Iudæorum perfidia intercedat communio efflagitare. Imperatoris epistola sic habet. Verumenimuerò, Quatuordecimanos ferunt à Ioanne apostolo decimæ quartæ diei lunæ obseruationem accepisse: Romanis autem & Occidentalibus partibus Petrum & Paulum, Apostolorum maximos, eam quę ibi frequentatur tradidisse consuetudinem. Scriptum quidem hac de re decretum edere nemo potest. Sapienter uerò Victor & Polycarpus extinxisse de die festo contentionem uidentur. Quandoquidem autem Occidentales episcopi traditionem Petri & Pauli minimè dehonestandã duxerunt, & Asiani quoq; Ioannis Euangelistæ institutum seruandum esse contenderunt, de cõmuni cõsilio placitum est, ut quiq; B sicuti assueuerant, festum diem agerent, mutuam autem communionem nequaquam rescinderent. Stultum quippe quàm maximè esse opinati sunt, consuetudinum eiusmodi uariantium gratia, à mutua coniunctione discedere, quum eis de * rebus religionis præcipuis per consentientem concordiam conueniret.

Cõstantini ex eis literis uerba.

Constantinus magnus in Nicena synodo literis scriptis, Asianos, ut cũ Occidentalib. eodem tẽpore Pascha celebrarent, hortatus est.

Ioãnes apostolus Quatuordecimanos in Asia Pascha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos.

Maiores nostri Pasch. hoc uel illo tempore peragere, ἀδιάφορον esse uoluerunt.

** περὶ τὰ κύρια.*

CAPUT XXXIIII.

QVòd uerò consuetudinem potius quàm legem sequuti ueteres plerisq; in locis, ut quibusque uisum erat, Pascha celebrarunt, inde facilè colligitur. Non omnes etenim, quamuis eiusdem opinionis essent, easdem traditiones in ecclesijs seruarunt. Et qui eandem colebant fidem, sæpe consuetudinum obseruatione inter se uariarunt. Neq; id ueræ pietati detrimento fuit. Porrò quum ad hunc locum peruenerimus, æquum uisum est, pauca quædam de diuersis ecclesiarum moribus commemorare: qui antea quidem sic uariè obtinuerunt, nunc autem per gratiam Dei cum tempore mutati, ad consentientem concordiam apud omnes peruenerunt. Et primùm de obseruatione Paschalis festi dicendum. Quæ enim eas præcedunt ferias ieiunia, uariè apud quosque ab initio seruata comperimus. Romani namque tres continuas hebdomadas, sabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæstina, sex hebdomadibus ante festum Paschæ ieiunium continuarunt, Quadragesimam tempus id nominantes. Alij rursus ante septem hebdomades ieiunare inceperunt: sicuti Constantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam usque, † tribus tantum hebdomadibus quinos dies ex interuallo, binis septimanis intermissis, à cibis se abstinentes, itidem Quadragesimam tempus tale uocarunt. Montanistæ uerò duabus. Quos mihi demirari in mentẽ uenit, quomodo omnes isti in dierum numero sic uariantes, Quadragesimã tamen ieiunij tempus uocent,

Cæremoniarũ dissimilitudine non læditur unitas Ecclesiæ. Gregor. Papa.

De uarietatibus apud ueteres ecclesiarũ consuetudinibus et obseruationibus.

In ieiunijs ante Paschæ ferias.

Quadragesimale ieiuniũ.

† τρεῖς μόνας ἑβδομάδας ἐν διαλλαγαῖς τὴν νηστείαν. Socrat.

uocent. Quamuis alij aliam rationem texentes, nomini ei honestum prætextum obtendant. Non solum uerò de dierum numero, uerùm etiam de cibis ipsis, de aditu ad sacra mysteria, & abstinentia, multum inter se dissident.

In delectu ciborum.

Quidam enim animata prorsus non attingunt: alij autem attingunt, sed pisces solos. Sunt qui animata quoq; cum piscibus uolatilia degustãt: ex aquis ea quoq; progenita esse, ut Moses inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus siue baccis abstinent. Nõnulli uerò arborum fructibus uescũtur. Quidam panem siccũ tantum comedũt: quidam uerò ne hunc quidem attingunt.

In tempore cibi capiendi.

Diuersum etiam est cibi capiendi tempus. Aliqui namq; hora nona, aliqui post occasum solem, quidam post diem unam sequenti die cibum capiunt: nonnulli uerò ad tres, ad quatuor, ad quinque, & ad septem usq; dies dapibus abstinentes procedunt: pro eo atq; quisque cibo carere uel uult, uel potest. Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant causæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in scriptum relatum sit, ostendi potest.

Obseruationes ἀδιαφόρως.

Vt satis constet, primos illos Verbi ministros, ab initio obseruationes eiusmodi arbitrio quorumq; reliquisse, ut quisque non metu aut necessitate quapiam adductus, quod bonum est, deligere & sequi posset. Porrò in ieiunijs ferias Paschales præcedentibus; & in ieiunantium cibis, à principio in ecclesijs huiusmodi diuersitas fuit.

In synaxib. & Eucharistiæ perceptione. Vna hebdomadis die ueteres, sabbato scilicet, cœnã Dominicam peragebant.

Verùm in Synaxi plurimam uarietatem fuisse inuenimus. Quum enim pleræq; omnes per orbem ecclesiæ diebus sabbati consuetudinem haberent hebdomadis unius tempore diuinis mysterijs operari, Romani & Alexãdrini ex antiqua quadam traditione hoc non faciebant. Aegyptij uerò Alexandrinis uicini, & qui circum Thebaidem habitant, synaxes quidem die sabbati peragebant: sed non eadem, qua tum Christiani utebantur consuetudine, diuinam sanctificationem percipiebant. Verùm quum abundè conuiuati essent, & omnis generis cibis delicatius se repleuissent, à prandio scilicet, circiter uesperam multam, mysteria † oblatione peracta percipiebãt.

† προσφέροντες

In lectione scripturarum, & concionibus.

Quarta hebdomadis die, & ea quæ Parasceue dicitur, Alexandrini scripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniaq; quæ ad Synaxim pertinent peragebant, præterquàm diuinorum mysteriorum perceptionem. Atq; eam illi antiquitùs habuere consuetudinem. Dicunt etenim, & Origenem plurimùm diebus istis in ecclesia docuisse, atque synaxes seu conuentus egisse. Qui quum sapientia & doctrina multis præstaret, & perspectum haberet, infirmiorem esse Mosaicam legem, quàm ut ullo modo ad literã * reddi atque exprimi posset, rationem festi Paschæ ad speculatiuam cõtemplationem reuocauit, unum solum esse uerum Pascha dicens, quod CHRISTVS peregit, præclarè aduersus hostiles potestates re gesta, quum in crucem suffigeretur, longè optimè eo contra aduersariũ usus tropæo.

** ἀναγωγικῶς. Christus Iesus uerum Pascha, tropæo crucis aduersariũ diabolum deuicit.*

In eadem Alexandria, in lectorum & † notariorum ordine discrimen nullum fuit, siue illi iam fideles, siue catechumeni, hoc est, qui sacra doctrina instituerentur, essent, quum ecclesiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent.

† συμβολαιογράφοι. In lectoribus & notarijs.

In Thessalia & hoc factitatum esse liquet. Licebat clerico cuiuis, priusquam in ordinem eum cooptaretur, legitimè uxorem ducere. at si postea, ut consuetudine receptum est, uxorem cognouisset, ordine eo mouebatur: quum in Oriente omnes, atque etiam episcopi, si uellent, pro arbitrio suo, non aliqua legis necessitate coacti, uxorum congressum declinarent: multi etiam ipso episcopali munere fungentes, in episcopalibus ædibus liberos multos ex cõiugibus, quas sibi legitimo matrimonio antea coniunxissent, susciperent. Nunc autem † ne in somnis quidem episcopus cum uxore sua concumbens, impudicus habetur. Sedenim consuetudo ea quæ in Thessalia seruatur, ab * Heliodoro illo Tricensi episcopo ortum habuit:

In coniugio sacerdotali.

† οὐδὲ ἐν ὀνείρῳ

** Hũc Heliodorum nõ dilutæ autoritatis scriptorẽ esse scripsit Angel⁹ Polit. Miscellan. cap. 3.*

A habuit: cuius amatorij libelli hoc quoq; tempore circumferũtur, quę adhuc iuuenis cõposuit, & Aethiopica inscripsit. Nunc aũt ea χαρίκλειαν, quasi gratiarũ gloriam dicas, nominant. Quo nomine etiam episcopatus ei ademptus est. nam quum lectione eorũ opusculorũ iuuenes multi in periculũ conijcerent, synodus prouincialis statuit, uel libellos ipsos qui amores accenderẽt, igni consumptos abolẽdos, uel qui eos cõposuisset autori functionem episcopalẽ abrogandã esse. Ille uerò episcopatũ deponere, q̃ scripta sua supprimere maluit. Hæc aũt cõsuetudo Thessalonicæ, atq; in Macedonia, & Græcia omni, seruata est. Alius itẽ in Thessalia mos fuit, ut Paschalib. tantum diebus baptismus perageretur: quapropter multi etiã eo sacramento † nõ initiati decessere. In urbe Antiochena, quæ in Syria est, altaria diuersũ prorsus q̃ alibi sitũ * habuere. Sacra eñ ara nõ ad orientẽ, sed ad occidentẽ uersus collocata fuerat. Hierosolymis, & in Thessalia, atq; etiã in Gręcia, cõsuetudo fuit, ut preces in peruigilijs † ad lucernas accensas eodẽ quo Nouatiani, Cõstantinopoli, modo peragerẽt. Cõsimiliter in Cypro & Cæsareę Cappadocũ, in sabbato, & Dominico die uesperi, post lucernarũ accensionem, episcopi & presbyteri sacras scripturas populo exponũt. Nouatiani aũt, q in Hellesponto sunt, nõ eundem orationis ritũ, quem factionis eorũ populares Cõstantinopoli, seruant, cærimonias obtinẽtis ibi ecclesię Catholicæ plurimùm sequẽtes. Et ut in sũma dicã, in opinionib. & sectis omnibus, haudquaq; in precationib. unũ aut alterũ cõsentientẽ ritũ seruatũ esse, inuenire est. Scythę q ad Istrũ colunt, multas & magnas habent ciuitates, et omnes uni subiectę sunt episcopo. In alijs aũt populis, non solũ in urbibus, uerùm etiã in quibusq; uicis, episcopos esse scimus. Quæ cõsuetudo apud Arabes potissimũ, & Cyprios, & in Phrygia

B apud Nouatianos, atq; apud eos qui à Mõtano deducti sunt, fuit. Romæ ad hodiernũ usq; diem nõ plures q̃ septem diaconi fiũt, ad eorũ instar qui ab Apostolis creati sunt, quib. Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quẽ sors tulit, eorũ numerus est. In Romana urbe itidẽ quotãnis semel Alleluia, paschali Dominico die cõcinunt. Proinde à multis, iureiurãdo cõcipiendo, uotisq; nuncupãdis, usurpatũ est, ut eis Alleluia audire, & cum lętitia canere darẽt. Neq; episcopus, neq; alius quisquã in ecclesia Romę † ad populũ docens uerba facit. * Alexãdriæ aũt solus hoc munere fungitũ episcopus. quod quidẽ postea, quũ antea mos is nõ fuerit, est obseruatũ. Causam cõsuetudini nouę prębuit Arius, q q̃ p̃sbyter esset, & docẽdi prouinciã accepisset, cõtra ueritatis doctrinã res nouas inducẽs, ecclesiã turbauit. In eadẽ Alexãdrina ecclesia, quod in locis alijs omnib. nouũ atq; insolens est, olim obtinuisse scio. Episcopus nãq; quũ sacra ª Euãgelia legerẽt, nõ assurgebat. Id uerò in ulla planè ecclesia antiquitùs factũ esse, nemo uel uidit, uel audiuit. Sacrũ eũ librũ ibi solus legit archidiaconus: in alijs aũt ecclesijs diaconi, in multis uerò alijs soli sacerdotes, in nonnullis quoq; diebus celebriorib. etiã episcopi. Id q̃ hodie quoq; Constantinopoli fit, & maximè Paschaliũ feriarũ die prima, & primo anni ipsius ingressu. Atq; ea lectio dupliciter fit. Quantũ nãq; Euãgelici scripti prior ille recitat, tãtũ postea quoq; diaconus repetit: scilicet, sicuti ego existimo, ut episcopus etiã Euãgeliũ, & nõ tantũ q ministeriũ id sortiti sunt, p̃dicare uideaẽ. Et fortasse etiã, ut id cœlitùs fulminis more intonãs audiẽtes, sincere absq; simulatiõe et deprauatiõe omni annũciemus. Episcopus uerò etiã primùm testamenti Euãgeliũ legit, † ueluti perfectã p̃sonã Christi referẽs. Porrò precationes itidẽ & psalmodias, sicuti dictũ est, nõ easdem ecclesiæ oẽs habent, sed neq; libros aut lectiones easdem. Nam eam quę dicit̃ Petri Apocalypsim, ut subditiciã & illegitimã à ueteribus iudicatam, apud Palæstinos in ecclesijs quibusdam semel quotannis in die parasce-

---

Left margin notes:

† ἀμύητοι.
* Et ipsa quoque ecclesia.
Socr.
† ἐν ταῖς λυχνοψίαις.
Romæ tantum septẽ diaconi.
Ibidem semel quotannis Alleluia cantatum.
† προσομιλεῖ τῷ λαῷ
Apocalypsis Petri liber.

Right margin notes:

Heliodorus episcopus Tricẽsis in Thessalia, episcopatu abire, quàm amatorum suũ poema abolere maluit.
In baptismi tempore.
In altarium structura.
In precibus peruigiliorũ.
In expositione sacrarum scripturarum.
In ritu precationum.
Vnus apud Scythas episcopus.
In alijs populis plurimi.
Intelligi hoc debet de tempore imperij Theodosij iunioris.
Sozom. lib. 7. cap. 19.
Conciones ad populũ Romæ in ecclesia non habitæ. Ac ne nunc quidem ibi nisi monachi concionantur. Et itidem propè in Italia omni.
* Alexandriæ solus episcopus concionatur.
a Euangelij lectio.
† ὡς ἐντελῆ τὴν τάξιν φέρων χριστοῦ.
Non easdem in omnibus ecclesijs psalmodias & precatiões.
Non ijdem etiam libri.

Dies Parasceues. parasceues aliquandiu legi solitã fuisse inuenimus. qua die populus magna cum A religione & contritione salutiferæ possionis CHRISTI memoriæ ergò ieiunat. *Item Apocalypsis Pauli.* Rursum eã quæ Pauli apostoli dicta est Apocalypsim, quam ex priscis hominibus nemo uidit, monachi plures cũ ueneratione admirant. Fama quidem increbuit, hoc ipso imperãtis Theodosij tempore, reuelatione diuina repertum esse librum eum, in patria, paternaq́ domo Pauli Tarsi Ciliciç, in arca marmorea repositum, & in terra defossum. *Sozom. lib. 7. cap. 19.* Quod sanè falsum esse, presbyter quidã ecclesiæ Tarsensis grandæuus admodũ (nam id canicies testabatur) confessus est. nihil enim eiusmodi suo tempore euenisse cõfirmauit. Quod quum asseueraret, admiratus est, si non ab hæreticis fama ea cõficta esset. Id quod in multis etiam alijs libris factum esse, antea diximus. ** Romanis mos est, sabbato quouis ieiunare. *Romani quouis sabbato ieiunant.* Cæsareæ Cappadocum, qui post baptismum peccassent, eos à cõmunione arcebant: quod itidem Nouatiani faciũt. *Peccantes post baptismum.* Idem Macedoniani quoq́ in Hellespõto, & item Quatuordecimani in Asia obseruauere. *Seuera Nouatianorum obseruatio.* Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad secundas nuptias transijssent, non recipiunt. *Digamorũ reiectio.* Qui uerò Constantinopoli sunt eorum populares, propalàm eos neq́ admittunt, neq́ reijciunt. In Occidẽte autem id liberum est prorsus. *Causa & occasio uariantium in ecclesijs obseruationum.* Sedenim dissensiones tales in ecclesijs inualuisse opinor, reuerentia eorũ qui eis ab initio præfuerunt, et qui illis deinde successerũt. Nam ij tanquã leges quasdam ab illis acceptas, per manus posteris tradidere: non satis pium, neq́ ferendũ esse arbitrati, si traditiones, in quibus educati essent, non honorificè colerent, sed cõtemptim reijcerent. At mihi ualde laboriosum & difficile esset, uariantes per urbes & regiones omnes ecclesiarum cõsuetudines enumerare & perscribere. Ferè enim fieri id omnino nequit. Eandem autem priscos homines existimandum est obtinuisse de festo hoc die, cuius gratia in hunc locum B digressi sumus, opinionem, q̃ scilicet ex consuetudine quadam diuersum habuit festũ Paschæ cultũ. *Solennitas Paschatis celebrãdi ad concordiam redacta.* Nunc uerò diuina suppeditãte gratia, impedimẽtis & dissensionib. omnibus temporis cursu sublatis, cõcordibus sentẽtijs apud omnes in ecclesijs CHRISTI festus dies Paschæ celebraĩ. Errare aũt illi, quemadmodũ prius quoq́ dixi, mihi uident̃, quorũ sermonib. increbuit, Nicenã fidẽ Paschç ferias in errorẽ & uarietatẽ eiusmodi adduxisse. Nã synodus eã operã potius nauauit, ut populus q̃ antea à parte maiore dissentiebat, ad unanimẽ concordiã pertraheret̃.

CAPUT XXXV.

Etiam temporibus Apostolorum diuersæ fuere in ecclesijs obseruationes. ENimuerò quòd ab Apostolorum usq́ temporibus multæ dissensiones propter obseruationes quasdam fuerint, illos ipsos producam testes. Scribit namq́ diuus Lucas in Actorum libro: Quum Apostoli dissidium intercessisse eis qui ex gentibus fidem complexi fuerant, & fidelibus Iudæis cognouissent, congregati simul omnes, constitutionem factã in epistolæ formam redegerunt, per quam fideles à graui legis seruitute liberarunt, & superuacanea ea de re nugamenta inhibuerunt. Certam autem rectioris & ad ueram erga DEUM pietatem ducentis uitæ formam proposuerunt, quæ necessariò obseruanda sint, disertis uerbis prædicantes. Non intempestiuum uerò esse duxi, ut eam ipsam illorum epistolam, euidentioris cognitionis gratia, in historia hac referrem.

Epistola Apostolorum ad eos qui ex gentib. in Christum crediderant.

" Apostoli & seniores & fratres, his qui Antio-
" chiæ & in Syria & Cilicia ex gentibus sunt fratribus, Salutem. Quoniam au-
" diuimus, quòd quidam ex nobis exeuntes uos turbarint, uerbis labefactantes
" animas uestras, dicendo circuncidi uos & legem seruari debere, quibus id non
" mandauimus: placuit nobis collectis in unum, eligere uiros, & ad uos mitte-
" re, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo: hominibus, qui tradiderunt ani-

mas suas

** *Consuluit Ambrosium hominẽ Dei Augustinus adhuc catechumenus, utrũ secundum morem suæ ciuitatis mater eius sabbato ieiunare, an Mediolanensis ecclesiæ more prandere deberet. At ille quid possum, inquit, hic docere amplius quàm ipse facio? Quando hic sum, non ieiuno sabbato. Quando Romæ sum, ieiuno sabbato. Et ad quãcunq; ecclesiam ueneritis, inquit, eius morem seruate: si pati scandalum non uultis, aut facere. Custodita scilicet eorum inter quos uiuimus in his rebus inoffensa societate: & cauendo, ne tempestate contentionis serenitas charitatis obnubiletur. Aug. epist. 86.*

A mas suas pro nomine Domini nostri IESV CHRISTI. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis eadem uerbis referrent. Visum est enim spiritui sancto, & nobis, nihil amplius uobis imponere oneris, prꝛterquā hęc necessaria, ut uos abstineatis ab his quæ simulacris immolata sunt, & à sanguine, & suffocato, & fornicatione: à quibus uobis cauentes, rectè rem agetis. Valete. Hæc Deo placita sunt. Hoc enim inquit epistola: Placuit spiritui sancto, nihil aliud oneris imponere, prætercꝗ quę necessariò seruata oportet. At quidā hæc nihil curātes, omnem quidem fornicationē pro nihilo habent: de diebus autem, & ferijs, & institutis, perinde atcꝗ de anima ipsa decertant: DEI mandata inuertētes, & sibi ipsis leges ferētes: haud secus atcꝗ si studiosè hoc agerent, ut cōtrarias maximè aduersus decreta DEI res agitātes, latère posśint. Et potuissemus nos orationē hanc de festo Paschæ magis dilatare, & clarè satis ostendere, quòd ne Hebræi quidem certò id & accuratè seruent: necꝗ typum seu figurā eius, sicuti eis tradita est, colant: prꝛterea quòd Samaritani, qui ab eis sunt disiuncti, † certiśsimè sēper ferias hasce celebrent. Verùm suo seorsim ad rem hanc fusius explicandā tempore est opus. Illud porrò potius nunc dicendum uenit. Qui Iudæos sibi imitandos, & exactam typi & figuræ rationē exhibendā proposuerūt, eos modis omnibus illos * sequi debere. Si namcꝗ accuratā obseruationem inquirere uolunt, non illi dies tantum obseruare debent, sed & alia quæcuncꝗ CHRISTVS, quum sub lege esset, Iudaico more fecit, aut à popularibus & tribulibus suis iniuria affectus pertulit, aut alio etiā modo omnibus benignè faciens, per figurā agere perseuerarit. Siquidem nauim ille sæpius ingressus, doctrinam promulgauit: & in cœnaculo Pascha primùm parari curauit, & ante id asinam ligatam solui iusśit: & ho-

Res ad salutem necessarias negligētes, de friuolis obseruationibus inquirunt.

† ἀκριβέστατα.

Post æquinoctium sēper. Socr.

* *De tempore quo tam Paschatis celebratio dic cum Iudæis cōlētes, alias quoque circumstantias eius seruare debent.*

B minem aquam in uase fictili gestantem, eis qui Pascha parare deproperabant, signū proposuit: & multa alia, quæ uariè in diuinis Euangelijs feruntur. Quæ sanè omnia corporaliter obseruare non student, qui ferias hasce ritè celebrari debere æquum esse putant. Quis enim ex doctoribus unquam iuxta typum & figuram in nauigio docere cœpit? Necꝗ in cœnaculo seu superiori parte domus, ut ante omnia Pascha celebrans quisquam perageret, studio habuit. Sed necꝗ ante id asinam ligatam solui mandauit, necꝗ adeò quenquam aliquis uas fictile in humeris ferre iusśit, ut ne quod symbolū & signum Paschæ desideraretur. Fortuita namcꝗ hæc sunt, & Iudaismum potius referre existimantur. Siquidem & Iudæi ea quæ sic in corporibus accidunt, maiore studio, quàm si animabus eueniant, obseruare contendūt. Proinde etiam execrationi obnoxij sunt, ut qui Mosæ legem ueluti typum & figuram magis quàm ueritatem excipiunt. Et qui illorum res admirātur & amant, talia * ad sensus speculationesćꝗ arcanas & sublimes reuocant. De diebus certè quidem & mensibus irreconciliabile ecclesiæ concitant bellum, contemplationem remotiorem de eis posthabentes. Itacꝗ necessariò consequitur, & ipsos hac in parte eandem cum Iudæis sustinere sententiam & condemnationem, in seipsos maledictionis calculum ferentes. Sed de his satis, ut puto, diximus. Quapropter ad institutum cursum orationem rursus conuertamus. Diximus namque, ecclesiam, quum primùm factionibus esset diuisa, in eo rerum statu non permansisse: uerum eos deinde, qui secesśionem fecissent, parua aliqua arrepta occasione, à suis desciuisse, & in sectas alias abijsse. Cœterùm alij aliter diuisi sunt. Nouatiani autem per occasionem & prætextum Paschalis festi in partes discessere. Neque illi in una partium secesśione constiterunt: sed etiam de diebus & hebdomadibus, alijsćꝗ non magni momenti rebus disceptantes, in sectas alias sunt dissecti: qui quidem alicubi segregati, seorsim conuentus egere, alibi autem communiter simul conuenire soliti fuere.

Iudæi corporalium rerum & typorū studiosi, spiritum & ueritatem non curant.

* ἀναγωγικὰς θεωρίας.

Iidem Iudæorum imitatores hæretici.

Sectarum factiones.

Nouatianorū dissidia.

Illud

CAPUT XXXVI.

Episcopi Nouatiani apud Constantinopolim. *Sisinius Nouatianus Iuliani condiscipulus.* *Agelius.*

ILlud obseruandum, ecclesiæ eorum Constantinopoli ad annos quadraginta Agelium præfuisse, à Constantij temporibus ad annũ Theodosij sextum. Qui quum æger esset, & moriturum se esse putaret, successorem sibi designauit Sisinium. Is presbyter sub eo fuit, uir præclarus, & qui unà cũ Iuliano in philosophicis disciplinis Maximo philosopho præceptore usus fuerat. Quum autem Nouatianorum plebs electionẽ talem, Marcianum potius, hominem religiosum & celebrem, cuius uirtute sub Valente ecclesia eorum pacata permanserat, designatum oportuisse rata, reprehenderet: Agelius populi sententiæ gratificari uolens, Sisinio posthabito, Marcianum episcopum legit. At ubi ex morbo conualuit, ecclesiam ingressus, per seipsum ad populum retulit: Marcianum eos ab obitu suo, post Marcianum uerò Sisinium episcopum habituros. Hæc uerba proloquutus, breui postea decessit. Sed & Marciano non multo pòst defuncto, Sisinius episcopatum recepit: uir, quemadmodum dictum est, ualde clarus. Simul enim philosophicas & sacras literas accurata diligentia ad summum addidicerat, potissimum uerò singulari cura in Dialectica & disserendi arte se exercuerat. Quamobrem Eunomius etiam, cuius ars ea præcipuum opus fuit, sæpe disputationem eius declinauit. Vita adeò moderata fuit, ut obtrectatorum quoque calumnias superarit. Diæta & quotidiani uictus ratio non adeò frugalis, sed lætior quodammodo & sumptuosior erat, ita ut quibusdam uideretur, cũ in splendore & delicijs tantis pudicitiam & continentiam colere non posse. Et uestitu in primis exquisito usus est, & bis interdum die uno in balneis publicis lauit: moribus præterea iucundus, atque in familiaribus colloquijs gratiosus. Proinde non Nouatianis tantum, sed & episcopis, principibusque uiris, & magistratibus ecclesiæ catholicæ charus esse uisus est. Quùm enim facetè cum gratia quadam sales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab alijs humaniter pertulit. Et utrunque ea moderatione fecit, ut quàm longissimè ab hostili acerbitate abesset. Vt uerò etiam cum uenustate quadam interrogantibus, aptè atque tempestiuè responderet, ut Socrati uidetur, mirificè promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctante, cuius nam gratia quum episcopus esset, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non possum. Rursum quum à quodam, qui catholicæ ecclesiæ erat, dicto quòd candidam gestaret uestem, quæ episcopũ ut aliena minus deceret, perstrictus esset, statim dicacitatem in eum retorquens: Tibi uerò, inquit, ostendendũ potius est, ubi nam scriptum sit, quòd episcopum pulla ueste uti oporteat. Atque ubi ille cogitabundus, quia quod respõderet non habebat, staret, subintulit ilico Sisinius: Tu quidem ostendere id non potes, at Salomon me ut id faciam adhortatur, dicens: Sint uestimenta tua semper alba. Verùm & Seruator, in Euangelijs candida ueste usus esse uidetur, qui discipulis, qui secum montem Thabor conscenderant, Mosen & Heliam candidatos exhibuerit. Hæc atque his similia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepidè, ut ego puto, ab eo dictum, recensendum esse uidetur. Aduenerat Constantinopolim Leontius, Ancyræ minoris Galliæ episcopus, qui tum ibi Nouatianis ecclesiam ademerat. Conuenit hunc Sisinius, & supplicãs rogauit, ut corpori suo ecclesiã redderet. Quod ubi ille se facturum negauit, Nouatianos etiam conuicijs acerbè proscidit, minimè eos ecclesiam habere debere dictitans, quòd pœnitentiam tollerent, & misericordiam DEI reijcerent. Talia uerò, atque alia hisce similia continuans, quum Nouatianos suggillaret: Atqui, Sisinius inquit, & ego, ut haud sciam an magis quisquam, † pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quo nam modo pœnitentiam ageret, interrogaret:

Marcianus. *Sisinius.* *Præclaræ eius dotes.* *De humanitate & facetijs Sisinij episcopi.* B *Socrat. lib. 6. cap. 22. Sozo. li. 8. cap. 1.* *Bis die uno lotus Sisinius.* *Idem candida ueste usus.* *Facetè Sisinij in Leontij Ancyranum episcopi dictum.* *† μεταμελ.*

† Quòd te conspicio, inquit Sozom.

Sisinius cum Chrysostomo disputauit.

A terrogaret: respondens ille, † Quòd te nunc, inquit, ita animatũ uideo. Vitã is ita produxit, ut ecclesiam Nouatianorũ adhuc administraret, quũ Ioannes Chrysostomus patriarcham gereret. Et ausus etiã est contra eũ disserere, quũ scripto ille pœnitentiã introduceret, atq; ita diceret: Vel †* decies milies per pœnitentiam resipiscẽs ecclesiã ingredere. Paratus enim ego sum pœnitentẽ admittere, ut modò deinceps similibus per peccatum nõ circumueniatur malis. Et accidit aliquando, ut diuus Ioannes inter deambulandũ Sisinio occurreret, eiq; obijceret, non debere unã urbẽ duos habere episcopos. Prodibat enim & ille cũ splendore & comitatu multo. Cui Sisinius respondens, Minimè eam duos habere dixit: seipsum germanũ legitimumq; episcopũ esse existimans. Eo uerò dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: Vides' ne, ait, te solum esse uelle Constãtinopolitanũ episcopum? Atq; ibi rursum Sisinius: Non hoc ego, inquit, dico: sed quum alijs omnibus episcopus sim, apud te unum is esse nõ existimor. Et Ioanne excandescente atq; inferente: At ego efficiam, ut qui fœdissima labores hæresi, amplius ad populũ pro cõcione uerba nõ facias. Sisinius perquàm facetè uerbis eius occurrens: Ego uerò, inquit, plurimas etiã tibi agam gratias, si me labore & onere tanto liberaris. Quo uerbo tandẽ Ioannes flexus: Quandoquidẽ, ait, tibi cõcionandi † munus molestiam & dolorẽ parit, minimè tibi, quando id DEVS fecit, concionibus interdicam. Multa uerò alia quoq; uiri eius urbanè & scitè dicta commemorantur. Quin & libellos multos non inuenustos composuisse dicitur. Magis uerò in dicendo quàm scribendo laudatus est. In actione felix fuit, & pronunciationẽ sedulò coluit. Labijs enim eius blanditiæ quedã insidebãt: & in uo-

Egregia de pœnitẽtia uox.

† Apud Socratẽ est: At ego tibi colloquijs siue cõcionibus nõ interdicam, quando tibi uerba facere molestum est.

Gratiosus apud omnes Sisinius.

B ce, uultu, oculis, & habitu motuq; corporis omni, gratia singularis inerat, ad auditorũ animos alliciendos composita. Iucundus itaq; & charus eam ob causam celeberrimis quibusq; ex senatu uiris, & omnis generis religionibus in admiratione fuit. Potissimùm uerò episcopus Atticus magno eum est honore prosequutus. Sed qualis hic uir fuerit, satis, ut puto, loco hoc ex Socratis ecclesiastici scriptoris libris sumpto, dixi. Atq; hæc quidem propterea commemoraui, ut ostenderem quùm propter eorũ uirtutẽ qui eis præfuere, Agelij, Marciani, & Sisinij: tum quòd ὁμοουσίῳ consubstantialis professioni adhererent, Nouatianos aliarũ sectarũ labe infectos non fuisse, maioremq; eorum partẽ in ecclesia sua quietam mansisse: eis exceptis, qui propter quæstionem de ferijs Paschalibus, quam Sabbatius, sicuti dixi, per res nouas induxit, dissidebant. Multæ uerò & aliæ dissectiones, quod & ipsum dictum est, eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias sectas fuere. Illis autẽ ita distractis, magis atq; magis ecclesia uniuersalis creuit, quotidie se aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eã aggregantibus. Præcipuè uerò qui Græcam idololatriam sequuti fuerant, ad eam cõfluxêre. Nam Imperator ubi consuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religiosè obseruabantur, ciues & subditos suos ad patrium cultum pertrahere uidit, statim à suscepto imperio, primùm quidem aras prorsus adire prohibuit: deinde uerò lege etiam lata, quemadmodum diximus, solo eas æquauit. Atque ita illi sacrarum ædium inopia, Christianorum ecclesias frequentare cœperunt. Clam namque Græca peragere sacra, maximi erat periculi, si quis in eis deprehensus esset. Et qui eis operari ausus fuisset, capitalis ei pœna & bonorum amissio constitutione Imperiali proposita fuit.

Nouatiani quàm aliæ hæreses pacatiores.

Per sectarum dissectiones Ecclesiæ catholicæ corpus creuit.

Idololatræ multi se ad Christianismum contulere.

l. Ne quis. C. de sacrif. pagan.

Hh Eo tem-

†* Μυριάκις μετανοήσας ἄνελθε. ἕτοιμος γάρ εἰμι προσδέξασθαι τὸν μετανοοῦντα, εἰ μόνον τὸ λοιπὸν μὴ τοῖς ἴσοις περιπέσοι κακοῖς. Hanc Chrysostomi sententiam cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiari de rebus sacris colloquio, 27 Iunij die, anno Domini 1559, Budissinæ Lusatiorum Philippus Melanchthon. quam non temerè alibi scriptã, quàm hic apud Nicephorum & Socratem, inuenias.

CAPUT XXXVII.

Aegyptij ęgrè ferūt, quòd eis Nilo, cuius auctu terra rigatur, sacrificare non liceat.

EO tempore Nilum Aegyptium amnem, circiter primum aquarū auctum & incrementum, tardasse lōgius dicunt. Quam rem Aegyptij grauiter tulere, indignati, quòd minus eis esset liberum, patrio more flumini sacrificare. Id enim Imperatoris metus haudquaquam permittebat. Et Aegypti pręfectus prouinciales ad seditionē spectare cernens, Principi eam rem indicauit. Qua ille cognita, conducibilius esse ei rescripsit, ueram erga DEVM religionem integram cōseruare, quàm fluminis eius undas, & quæ ex eis proueniat, anniuersariā † fertilitatem fidei præferre. Nunquā enim amnem eum è terra promanaturum fuisse dixit, si talis esset, ut incantationib. & imposturis moueretur, nidoreq́ gauderet, & sanguinis undis profluentes è diuino paradiso cōtaminaret aquas. Non lōgo post tempore, derepentè ita ille adauctus est, ut altiora etiam loca inundaret. Vbi autem ad iustū modum, parcius etiā profluens, excreuisset & tum nihilominus unda insuper eius accumularet, diuersus Aegyptios cepit timor. Verebantur namq;, ne Alexandriā urbem & Libyę potiorem partem exundatione sua obrueret: tam ubertim undæ eius profluentes excurrēre. Quo tempore fama est, Græcæ superstitionis homines Alexandriæ casu tam inopinato adductos, ita amni illusisse, ut in theatris etiam & spectaculis exclamarint, fluuium eum ut decrepitum & delirum, postremum iam † eminxisse. Eam sanè ob causam quāplurimi Aegyptij patrijs cęremonijs nuncio remisso, & superstitione sua damnata, ad CHRISTVM se cōtulerunt. Hæc hactenus. Tum uerò & prodigia insolita uisa sunt, quæ futura orbi mala portenderūt. Primùm nāq; inopinata & insolens stella, in cœlo medię noctis tempore prope Luciferū refulgens apparuit, circa eum ipsum qui Zodiacus dicitur, circulū. Ea quòd propter coruscantes radios ingens & lucida esset, non admodū Lucifero cessit. Paulatim uerò ad eam ingens etiam aliarum stellarum uis aggregabatur. Spectaculū id si uidisses, apum examini, quæ circa ducem suum in orbem obuolitant, contulisses. Et quæ ueluti ex mutua & uiolenta cōcussione ab omnib. eis emicuit lux, in unā quandam cōmista flammam euadebat: & gladij prorsus ancipitis, magni, & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciem reddebat. Quòd enim reliquæ stellæ in idem reciderent uisum, & una, eaq́ sola, quæ primùm cōspecta fuerat, habitu toto, ueluti radix aut capulum aliquod appareret, et quodammodo fulgorem exhibitę illius stellę omnem proferret, perinde atq; ex lucerna funiculus ardens, sic flamma in sublime tollebatur. Hoc quidem uisum sic nouum quoddam præbuit spectaculum. Motus autem eius prorsus à stellarum omnium cursu differebat. Primùm etenim ex eo unde diximus loco moueri incipiens, unà cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo absistens, segniter & pedetentim quasi ad ursas cōuersum, cursum tenebat, & ueluti ad spectantes obliquè ad sinistrā sua gradiebatꝰ uia. Ambitum quidem eundem cum stellis alijs ad quas accesserat cōmunem perficiebat: proprio autem motu, qui ad quadragesimum productus est diem, uix tandem ad ursam maiorem peruenit. Atq; in media astri eius parte, ubi postremùm refulsisset, euanuit. Quo tēpore ensifera, seu potius ensis formam referens hæc stella apparuit. Eodem etiam duo hominum corpora uisa sunt: alterum quidem in Syria, supra humanam naturam magnitudine excedens: alterum uerò in Aegypto, infra incredibilē staturę breuitatē consistens. Syrus in longitudinē cubitorum quinq; & unius palmi excreuerat, quamuis pedes eius reliquę corporis magnitudini proportione nō respōderent: introrsum enim intorti & uari erant. homini nomen erat Antonio. Talem ætate quoq; nostra ipse uidi, pro monstro habitū, quem breuis admodū staturæ mulier in lucē protulit.

Plin. lib. 8 cap. 9. A

Praeclarum ea de re Theodosij rescriptum.

† οὐρανίαν.

Subitum Nili incrementum.

Alexādrini urbi suæ ab exundatione tam prolixa amnis metuunt.

Iocularę in eū fluuium Alexandrinorum dictum.

† ἐξουρῆσαι.

Inopinato Nili incremēto multi gentiles ad Christum conuersi.

Stella prodigiosa apparet.

B

Monstrosi duo homines, alter maximæ, alter minimæ statura.

A protulit. Ægyptius autem tam breuis fuit, † ut perdici persimilis esset. * Necp ingratum spectaculum erat, si cum illo in globo (hominũ scilicet) cõuersaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu est, prudẽtia ei inerat, qualis homini formoso competit: quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademisset. Vox à Musis non abhorrebat. Sermo mentis generositatem spectandam exhibebat. Vterque eodem illo tempore uigens, non statim uitam finijt. Maximus enim uigintiquinque expleuit annos, minimus autem non multum ab eis abfuit. Multa præterea alia tum concurrêre prodigia, quæ singillatim referre non huius loci esse puto.

† παραπλήσιον εἶναι πέρδικι.

Nam perdici similis.

* Καὶ μὴ ἀχάριστον ἐν κύκλῳ τὴν ἐκείνου εἶναι προσομιλίαν πρὸς ἔριν ἀνιστάμενον καὶ συμπαίζοντος ἐκείνου.

CAPUT XXXVIII.

ET Theodosius quidem hoc modo Orientale gubernabat imperium, magna cura magnificè DEUM colens, & quotidie nouis accessionibus Christianismum adaugens. In Occidente uerò Respublica malè habuit. Siquidem iuniorem Valẽtinianum Imperatorem gula fracta interijsse, renunciatum est. Cædem eam per insidias ei molitos esse ferunt cubicularios eunuchos, atque alios quosdam: Arbogastemque maximè illum, qui militarium eius copiarum omnium habuit curam & administrationem. Quum enim iuuenem imperio gubernando nulla propè re patri inferiorem esse, & gratuitè pleraque quæ illi statuerent, ferre uiderent, consilium eius opprimendi cepêre. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res etiam apertè cædis ei causa fuit. Cum Arbogaste enim in regia colloquutus, ubi uerba in iram insanam euasere, B ense præfectum copiarũ confodere aggressus est. Sed à satellite, cui ferrũ extrahere nisus fuerat, inhibitus, tum quidem uerbis Arbogastem acrius obiurgatum placauit. Ille aũt ex uerbis eius opinionem illius in apertum productam accuratius considerando, secum ipse perpendit. Inquirenti enim tanti impetus causam: Allaturum sibijpsi manus esse, adolescens respondit, quòd quum Imperator esset, facere quod uellet, non permitteretur. Quapropter sibi uita talis ingrata etiam esset. Atque ille tum quidem nihil amplius curiosè percontatus est. Postea autem Viennæ in Gallia, quum eum pransum in abditiore regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano tempore ludicro cuidam uacantem uidisset, percussores quosdam ex suis ei immisit, qui adolescentulum suffocatione necarent, quum ex ministris ei nemo adesset. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille sic crudelibus strangulatus est manibus. At cædis eius patratores, ne, si * ex tempore statim percussores inquirerentur, facilè deprehendi possent, sudario eius tanquã laqueo circum collum ligato, sublimem eum suspendêre, ut sua sponte sibi ipse gulam fregisse uideretur. Adolescentulum istum mirificè imperio dignum uisum esse aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & uirtutum multarum concursum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine uerò animi, & iusticia summa, patrem etiam suum exuperaturum fuisse, siquidem ei in uirum euadere licuisset. Tali ille morte, quum talis esset, uigesimum ætatis agens annum, uitam finijt.

Cædes Valentiniani iunioris.

Arbogastes eius cædis autor.

* ἐν τῷ χρόνῳ.

CAPUT XXXIX.

EVgenius autem, Græcæ superstitionis cultor, summam rerum inuolat, & Imperialia sibi sumit insignia, adiuuante Arbogaste: qui quòd barbarus genere esset, Imperio manum injcere aggressus non est. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literario relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem † antigraphiariorũ & imperialis pecuniæ custodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magistrorum etiam dignitatem consequutus. Quum

Eugenius primum ludimagister, deinde Imperialis antigraphius, imperiũ Occidentale inuadit.

† Contrarotulatores hodie dicuntur.

Magistrorum dignitas.

Hh 2 autem

Haruspices & astronomi Eugenium ad tyrannidem impellunt.

Flauianus urbis Rom. præfectus.

autem præsentem fortunam ferre non posset, ad tyrannidem spectauit: inductus ad id quibusdã, qui se ex uictimis, extorũ inspectione, & astrorũ scientia, futura certò scire cõfirmabant. Quùm multi enim alij eo tempore rebus hisce uacarunt, tum maximè Flauianus urbis Rom. præfectus, uir in disciplinis præclarus, atq; si alius quisq;, & ipse ciuiliũ rerum ualde peritus, rerũq; futurarũ (ut ipsi uidebatur) uates pręcipuus, multũ in eis operę locauit. Qua arte Eugeniũ quoq;, ut bellum susciperet, permouit, certò illũ quicquid aggressus esset, perfecturũ pollicitus. Nam sorte fatali Rom. imperiũ ad eum pertinere, eumq; belli uictorem fore, & religionem Christianã mutaturũ esse dixit. Qua spe adductus Eugenius, multitudine ingẽti coacta, angustiàs in Italia quas Romani Alpes Iulias uocãt, occupauit, eisq; pręsidiũ imposuit. Vnicum enim, eumq; arctissimũ transitum, pręfractis ingentiũ mõtium rupibus, utraq; ex parte firmiter munitę habent. Et Eugenius ad tyranidem euectus, ea in Occidentalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui sic Imperium arripuisset. Theodosius porrò Imperator ea re audita, non minoribus rursum q̃ antea, quum cõtra Maximũ bellum moueret, curis est obrutus. Vbi uerò & ipse magnũ cõscripsit exercitũ, secum ipse rem dispiciens, utrum aduersus tyrannũ ire, an illius aduentũ expectare deberet, addubitabat. In ea solicitudine, cõsilio Ioannis enitentis in Thebaide monachi, utendũ sibi esse statuit, quem suprà in eorũ qui sanctam uitã egerunt catalogo, clarissimum, & quùm alijs admirandis operibus, tum maximè futurorũ scientia celebrẽ fuisse diximus. Quum enim is gratiam diuinam sortitus esset, multa eum cõsulentibus prædixit. Cuius rei periculũ & specimen in proximo tyranno prębuerat, incruẽtam illam uictoriã Theodosium reportaturũ esse uaticinatus. Itaq; fidissimũ sibi eunuchũ Eutropiũ in Aegyptum misit, ut aut uirũ sanctũ, si facilè id fieri posset, ad se adduceret: aut ab illo, si cõstanter aduentũ detrectaret, quid de bello faciendũ esset, cognoscere conaretũ. Eutropius eò profectus, nequaq; Ioanni ut ad Imperatorem ueniret, persuasit. Quapropter illũ, ut euentũ belli prædiceret, rogauit. Atq; ille, Theodosiũ quidem post cędem multam, uictoriã de tyranno consequuturum: non multo autem pòst, ipsum quoq; in Italia moriturũ esse, respõdit. Vtrunq; hoc an euentũ talem habuerit, historia declarabit. Postq; enim ea quib. in bello opus est, abundè cõparauit, Honorium etiam filium Imperatorẽ renunciauit: Arcadium namq; antea ad Imperiũ euexerat. Ambobus filijs Cõstantinopoli relictis, ipse cum copijs Orientalib. omnibus in Occidentẽ est profectus. Ingens autem Barbarorũ, qui ad Istrum colunt, multitudo, uoluntate sua auxilium ferens, eum sequuta est. Porrò quum ordinum duces paucitatẽ sociorum causarent, & expeditionem differendã suaderent, ut scilicet primo uere exercitus alius cõtraheretur, & militum numero hostes uincerẽtur, nequaq; in ductorum consilio religiosissimus acquieuit Imperator. Minimè namq; tantam tribuendam esse imbecillitatẽ dixit, omnipotenti crucis armaturæ, quæ exaduerso Herculis imagini opposita esset. Exercitui enim meo, inquit, crux pręit: illius autẽ copias Hercules ducit. Hæc uerba proloquutus, iter ingressus est. Cõstantinopoli autẽ profectus, ubi in * Septimo ad ecclesiã uenit, quam ipse Ioanni Baptistæ (eum enim præcipuè honorabat) cõstruxerat, eam est ingressus, ut simul & precationem ad Deum faceret, † & Baptistã ad ferendũ sibi auxiliũ *† inuocaret, quo optatũ sibi et Romano exercitui exitũ pugna haberet. Re ibi diuina, ita ut par erat, peracta, postea in Italiã peruenit: & cõfestim ad Alpes cõtendens, prima tyranni pręsidia cepit. Atq; ubi transitu præcipiti præterito, accliui itinere in collẽ quendam cõscendit,

Eugenius Alpes Iulias præsidio imposito occupat.

Theodosius expeditionem aduersus Eugenium parat.

Ioannem Anachoretã Aegyptium de belli euentu cõsulit.

Ioãnes iste Theodosio incruentã aduersus Maximum tyrannum uictoriã prædixit.

Idẽ per Eutropium eunuchũ eidem uictoriã rursus, sed cruentam, contra Eugenium, & mortem quoq; eius prædicit.

Barbari auxiliares in Theodosij exercitu.

Ordinũ ductores Theodosio bellũ differendum suadent.

Theodosius crucis armatura fretus contra hostem progreditur.

Diui Baptistæ templum in Septimo.

In hoc, Cõstantinopoli proficiscens Theodosius, rem diuinam facit.

† εἰς ἀρωγὴν μετακαλέσασθαι τὸν βαπτιστήν.

Theodosius primum hostiũ præsidium ad Alpes cepit.

* ἕβδομον, hoc est Septimum, ex suburbijs Constantinopolitanæ ciuitatis unum est. Procop sicuti & alia eius urbis regio est apud eundem δεύτερον, hoc est, Secundum. *† σύμμαχον αὐτῷ ἐπικαλέσασθαι τὸν βαπτιστήν. Sozom. lib. 7. cap. 24.

A scendit, planiciem omnem innumerabili peditum & equitũ multitudine teneri, nec ita longè à tergo alias hostiũ turmas in uertice montis, qui tunc quidem quieti erant, sibi imminere uidit. Postq̃ autem prima acies se de colle demittens, eos qui planiciem occupauerant, aggressa est, ingens & dubium prælium cõmissum est. Et ibi, quantum in humanis uiribus situm est, non facilè seruari posse copias suas, à duobus hostium exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in summo monte quieti cõstiterant, à tergo suos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, æquis uiribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenij milites superiores erant. Imperator ubi auxilia sua sic concidi, ut dixi, uidit, humi prostratus, lacrymis solum rigauit, Deo supplicans, ne sic Romanorum imperium in summo internecionis periculo despiceret. Eum uerò Deus quamprimùm exaudijt: id quod belli euentus comprobauit. Interuenit nox, & exercitus animum despondebat. Imperator autem animi anxius, & consilij inops, in summo montis, in quo castra & exercitũ habebat, uertice, precatoriã domum inuenit. In ea noctem totam, rursum rerum uniuersarum Dominũ suppliciter orans, cõsumpsit. Circiter uerò galli cantum, cõtra animi sententiã somno oppressus, & in nudo solo prouolutus, uiros duos uidere uisus est, cãdida ueste indutos, & candidis etiã equis uectos. Qui ad eum accedentes, forti esse animo, & metum abijcere, atq; cum diluculo aciem ritè instruere, & aduersus hostes confidenter ducere iusserunt: subsidio se à Deo ei missos, & in prima acie pugnaturos esse, addentes. Et alter Ioannem euangelistam, alter autem Philippum apostolũ se esse dixit. Idem uerò ex militibus etiam quidam uidit, qui ordinis sui ductori uisionem eam indicauit. Ille eam ad tribunum,

In locũ periculosum cum copijs suis Theodosius peruenit, antè & à tergo hostes sibi imminentes habens.

Præliũ dubiũ cum eisdem committit.

Theodosius ad preces in summo discrimine confugit.

Oratorium in summo montis iugo.

Diuus Ioannes euãgelista, & sanctus Philippus apostolus, in somnis Theodosio apparent.

Theod. lib. 5. cap. 24.

B atq; is ad exercitus ducem retulit. Hic porrò rem talem, ut nouum quidem, apud Imperatorem exposuit. Qua ille audita: Non mea causa, *inquit*, miles eos uidit. Ego enim prior uidi, & uictoriam mihi pollicitis credidi. Verùm ne quis me sic temerè & cupidè ad pugnam progredi, aut somnium fingere putet, uniuersitatis huius Dominus hoc ita procurauit, ut miles meus idem uideret, & testis locuples sermonis mei esset. Proinde timore quàm longissimè abiecto, antesignanos istos, qui in prima acie dimicabũt, sequamur. Ne quis uerò nostrûm ex hostium multitudine uictoriam æstimet, sed potius alacri fiducia in Deum fixa, præeuntes duces consequatur. Eiuscemodi uerbis ubi militibus animum addidit, ex collis uertice aciem structam duxit. Eugenius ubi Theodosij exercitum pugnandi amore teneri uidit, ipse quoq; copias suas instructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam cõscendit, & Imperatorẽ sua sponte manus sibi allaturum esse dixit: ducibusq; suis præcepit, ut ne illum occiderent, sed uiuum potius ad se adducerent. Postquam acies ita aduersis frontibus constitere, mirifica uariarum gentium multitudo in hostium partibus esse uisa est. At qui contra eos in armis ordine suo stabant, perquàm pauci, ita ut eorũ numerus facilè iniri posset, erant. Coitio prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, est facta. Exercitus ductor Bacurius, magno animi robore concepto, tantopere impressione sua hostium phalanges turbauit, ut statim sui incurrerẽt, & ordinibus ruptis in fugam eos uerterẽt, qui persequuti eos pridie fuerant. Porrò duces tyrãnicæ eius aciei, quam à tergo

Eos quoq; miles quidã uidit.

Diuino auxilio confidit Theodosius, et per id milites ad fortitudinẽ exhortatur.

Eugenius contra uiribus suis fretus, insolenter se gerit.

Idem Theodosiũ uiuũ ad se adduci iubet.

Morituri autem & è præsenti uita mox decessurũ Imperatorem acie secum structa congredi dixit. Theod.

Exercitus hostiũ maximus.

Copiæ Theodosij exiguæ.

Frigidus flu.

Bacurius dux, ab alijs Barbarius dicitur: strenuè is cum hostibus congreditur.

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium recens Imperatorem renunciatum, pulcherrimis carminibus est complexus: —— Victoria uelox Auspicijs effecta tuis. pugnasti uterq;, Tu fatis, genitorq; manu. te propter & Alpes Inuadit faciles, cauto nec profuit hosti Munitis hæsisse locis: spes irrita ualli Concidit, & scopulis patuerunt claustra reuulsis. Te propter gelidis Aquilo de monte procellis Obruit aduersas acies, reuolutaq; tela Vertit in authores, & turbine reppulit hastas. O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris Aeolus armatas hyemes, cui militat æther, Et coniurati ueniunt ad classica uenti. Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis Mutatis fumauit aquis: turbaq; cadentum Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.

Pars hostilium copiarum ad Theodosium transit.

summum montem insedisse diximus, misso ad Theodosium oratore, ad partes A eius se transituros esse receperunt, si maioris dignitatis eis apud eum locus esset, Imperator legationẽ eam suscepit. Et quum chartæ copia non esset, tabula, quam ex assistentibus militibus quidam casu quodã ferebat, arrepta, in ea quem quisque illorum præclarum & conuenientem locum apud se habiturus esset, si promissis starent, eaque ad finem debitũ perducerent, descripsit. Ad hunc illi modum simul omnes ex hostibus socij Imperatoris sunt facti. Adhuc campestris pugna acriter cõmittebatur, necdum uictoriȩ impetus in alterutram partem inclinabat, quum ingenti ui alicunde uentus uehementissimus aduersus hostes obortus, qualem nunquam antea flauisse memoriæ proditum est, in ora illorum irruit, & ordines soluit. Et tela atque sagittas, quæ contra Romanos emittebantur, ui quadam reluctante in eos conuertens qui illas emiserant, reijcit: & clypeos, cum multa purgamentorum cõgerie, & puluere incredibili illatus, ex eorum manibus rapiens, & lora conscindens, eos in illorum ora & membra quæcunque cõcutiens prouoluit. Quæ uerò à Theodosianis iaciebãtur tela, acriore etiam in illos impetu ferebantur. Quam ob causam animis magnis conceptis, & quòd integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduersarios ruentes, eos cedũt. Itaque hostes manifestè opem eam diuinitùs accidere cernẽtes, armis abiectis, ad Imperatoris misericordiam, ueniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, statim in gratiam recepit: eosque & transfugas alios, ut tyrannum captum ad se adducerent, misit. Illi uerò uociferantes, magna celeritate in tumulum euadũt, in quo ille casus eius etiamnum ignarus cõsidebat. Eugenius ex incitato cursu, & assiduo illorum anhelitu, noui quicquam eos adferre, atque adeò uictoriæ nuncios sibi ad uenire ratus, statim an uinctus & uiuus, sicuti præceptũ fuerat, Theodosius adduceretur, interrogauit. Cui illi responderunt: Non illum ad te, sed potius te ad B illum ut adducamus, missi sumus. Victoria namque tyrannũ detestata, legitimum imperiũ est sequuta. Sic scilicet hoc rerum omniũ gubernator procurauit. Cum his dictis, ex curru detractum & uinctum eum, qui paulo antè magnas spirauerat glorias, captiuum ad Imperatorem adducunt. Theodosius ea illi, quæ in Valentinianum commisisset, & illegitimum atque iniquum imperium, necnon ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Insuper uerò etiam auxiliarem tutelaremque risit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes se Imperatoris miserabiliter abiecit, & ut uitam sibi donaret orauit. Quum uerò ita illi supplex esset, ex militibus quidam ense stricto caput illi amputauit. Arbogastes autem talium tantorum'que malorum autor, ubi biduum in fuga consumpsit, & uitæ tædium eum cæpit, manus ipse sibi suo usus gladio attulit. Talis ille fidelissimus Imperator fuit, ut semper in bellis atque prælijs, pro eo atque fieri debet, ex diuino penderet præsidio, quo etiam nunquam est frustratus. Fertur sane & illud, quo tempore prælium hoc in Occidente est commissum, in * templo Septimi (quȩ suburbana Constantinopolitanæ urbis regio est, in quo precatum esse Imperatorem diximus, quum ex ea urbe in bellum iret) hominem quendam, qui dæmonis intemperijs agitabatur, in sublime raptum, ueluti cum Baptista contendentem, conuicijs illum proscidisse, quod ei caput resectum esset, deinde etiam ferum quiddam hisce uerbis exclamasse: Tu me uincis, & meis insidiaris copijs. Qui uerò tum in eum hominem inciderant, propterea quòd bellum id tum multis magnæ curæ esset, noui quiddam dęmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarunt: & deinde eo ipso tempore prælium factum esse, multorum sermonibus, qui ei pugnæ interfuerant, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidére modo.

Diuinitùs uentus hostib. aduersus obortur.

Huius ui obruuntur hostes.

Victoria penes Theodosiũ est.

Eugenius à suis captus, ad Theodosiũ adducitur.

Eugenij cædes.

Arbogastes seipsum interimit.

** Sozomen. 9. Deo consecratum hoc templũ esse scribit.*

Dæmoniacus quidam Constantinopoli in diui Ioãnis Baptistæ templo cladẽ Eugenij ea qua accidit hora prædicit.

Verùm

CAPUT XL.

—Nemo uitijs sine nascitur: optimus ille est, Qui minimis urgetur.—

Varijs nos tentat insidijs diabolus.

A VErum enimuerò non procliue alicui est, omnes omnino communis aduersarij nostri plagas effugere. Si quis enim fortè impuræ libidinis affectum transiliat, in auaritiam incidat. Hanc uerò si etiam superet, inuidiæ lubrico circumueniatur. Hanc autem si quoq; conculcet, fortasse iram non uincat. Plures namq; perniciosus hostis humano generi struit pedicas, qualicunq; uitiosiore affectione per artem quandam capere quemq; satagens, & in primis qua aliquem ex naturæ inclinatione facilè capi posse existimet. Quam ille machinationē ita molitur, ut corporis perpessionibus ad animarum momenta abutatur. Mens autem hominis si sedulò excubet, diuino adiuuante numine, uictrix abit, & machinas fraudesq; illius euadit. De humana natura quum partē quoq; suam admirādus iste Imperator accepisset, affectiones quoq; eius communes habuit. Iræ enim iustæ non moderatus, officio atq; decoro excidit, & facinus crudele & inhumanum commisit. Quod sanè & ipsum pro eo atq; potero referam, non tantum quòd lectori id scire cōducibile sit, uerùm etiam ut in eodem facto simul & crimen & laudem habeat principis tanti, id quid sit, dicam. Vrbs Thessalonicēsis, Achaiæ cunctæ, & Thessaliæ, Illyrico quoq;, & alijs Macedoniæ populis præest, ingens & populosa. in hac seditio maxima est orta. In Butherichi, qui tum militarib. in Illyrico copijs præfectus fuerat, pincernam auriga oculos adiecerat, eiusq; pudicitiam tentarat. Et ea de causa comprehēsus, in custodia detinebatur. Quum autem insigne curule certamen in ea urbe peragendum esset, supplicauit plebs, ut aurigæ, qui singulari in certamine eo erat industria, delicti gratia fieret, & is ludicro ei interesse posset. Vbi uerò tam sedula

Theodosius per irā lapsus, crudelissimam patrauit cædē.

In urbe Thessalonicēsi populus furens, præcipuos aliquot Comitatenses per tumultum interemit.

B deprecatione id non impetrarunt, ad maximum incitati sunt tumultum. Per iracundiam namq; plerosq; Imperatoris principes uiros, & ipsum Butherichū necarunt. Alios autem lapidibus obruerunt, & postea etiam per publicas uias raptantes traxerunt. Quam rei indignitatem postquam Imperator intellexit, immani ira accensus est: & furoris impetum non ferens, rationis habenas abiecit, & appetitum calculo & sententia sua comprobauit. Qui licentia tanta recepta, uelu ti tyrannus arbitrio suo legibus solutus uiuens, gladios iniquos aduersus omnes strinxit, & crudeliter nō sontes tantum ipsos, uerùm insontes quoq; & innoxios necari iussit. Ad septem millia hominum cædes ea progressa esse dicitur, non secus atq; in messe quadam, ferro quos sors obtulisset obuios carpēte, nec iudicio, nec quæstione habita. Sunt qui dicunt, Imperatorem certum hominū qui interficerentur numerum statuisse. Proinde sicuti fieri assolet, factum, ut etiam eorum qui à causa essent alieni, cæde ciuitas sit completa. Non ciues enim & incolæ tantum, sed hospites etiam, qui nauibus eò appulerant, præter expectationem omnem comprehensi sunt. Et profectò ploratu digna ibi commissa sunt facinora, quale est & illud. Mercatoris cuiusdam filij duo sunt capti. Pro quibus, ut incolumes illi seruarentur precatus, seipsum ad necem obtulit: preciumq; præterea quantum auri haberet, militibus se daturum pollicitus est. Feri uerò & inhumani illi, casum uiri miserati, alterum quem uellet ex filijs, precibus hoc eius dātes, redimere iusserunt. Si enim utrumq; dimitterent, periculum sibijpsis creaturos esse, numero cæsorum aliquid decedente, dixerunt. Quum autem paterna natura & pietas in utrumq; respectaret, flens ille & lamentās, quem nam ex utroque optaret, decernere nō potuit. Atq; ita animi ambiguus (utriusq; enim, ex æquo, amore uincebatur) utrumq; perdidit, militari ferro cæsum. Sed & seruus quidam hero suo, quo benigno usus fuerat, quum is ad cædem duceretur, opem ferens, seipsum ad necem alacri animo obtulit.

Grauissimè ob eam cædem ira accenditur Imperator.

Eam cædem septē millium hominum illegitimo supplicio uindicat Theodosius.

Pater quidam in cæde Thessalonicensi, dum propter paternam affectionem, utrum ex duobus filijs à militibus percussorib. redimat, ambigit, utrunq; miser amittit.

Seruus se ad necem pro hero suo offert.

CAPUT XLI.

In Nicephori græco exemplari Eugenij nomē positum est: sed ego pro eo Maximum reposui, propter cōsequentia, ubi dicitur Theodosiū Cōstantinopolim reuersum esse.

Ambrosius episcopus Theodosium ob tam tyrannicum facinus templo Mediolani excludit.

A

† Hæc uerba Theodoritus non habet, lib. 5. cap. 19.

Grauissima Ambrosij ad cū uerba.

Inuitatio ad cognitionem sui, & pœnitentiā.

Hanc tantam ęrumnā diuus Ambrosius audierat. Et quū post † Maximum deuictū, Theodosius Mediolanū uenisset, & in ecclesiam, sicuti mos est, precatū iret, & iam ad fores eius adesset, occurrēs ei Ambrosius, & purpura eius apprehensa, in multitudine media, ne sacrarum ędium uestibulū tangeret, prohibet. Resiste, inquit: uirū enim impurū, & manus sanguine innocenti ferè adhuc perniquè stillātes circūferentem, fas non est, ante legitimā debitamq́ue pœnitentiā, sacrā ingredi ædem, aut diuinorū mysteriorum participē fieri. Videris enim mihi, ô Imperator, non cōsiderare animo, tantū tot cædium scelus. Neque postquam irę furor deferbuit, ratio ipsa tantū agnoscit facinus. Fortasse Imperialis potestas impedimēto tibi est, quo minus peccatū perspicias: & ueluti nubes quædā potētia tāta rationi obiecta est. Sed peropus est, naturā te tuam fatis obnoxiā, ut scilicet caduca simul et fluxa sit, & auitū atque à primo parēte acceptū cinerē, ex quo cōstitimus, & in quem breui diffluētes reuertemur, considerare: nec purpuræ flore, qui luminib. mentis officit, in obliuionē eius quam illa obtegit corporis imbecillitatis adduci. Agnosce igitur, te eiusdē naturę & conditionis hominibus, atque adeò cōseruis tuis imperare. Cōmunis enī omniū Dominus & Imperator est rerū cōditor uniuersarū. Quibus uero diuinū intueberis oculis templum? Qualibus pedib. sanctū illud calcabis solū? Quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiā diuinū Domini corpus eis excipies? Quomodo sanguinē preciosum ad os afferes, per quod ira trāsuersim actus, tantū effudisti sanguinis? Quàm lōgissimè igitur absiste, neque tibi ipsi peccatum adaugēdo, iniquitatē cōduplica. Vinculū aūt quod Deus cœlitùs calculo suo cōprobauit, suscipe, quod tibi incolumitatem uerā cōciliabit. Imperator aūt antistitis dicēdi libertatē admiratus, uerbis eius cessit. Nā in diuinis legib. educatus fuerat, certoq́ue sciebat, quæ'nā Imperatorū, & quæ etiā Episcoporū essent munia. Et cogitabūdus aliquādiu, cum lacrymis pœnitētiæ aculeis ictus, in regiā est reuersus. Et octo cōtinuis mensib. elapsis, illustris natalium Christi aduenit dies, atque Imperator in imperialib. ædibus sedebat lamētans, & lacrymarū humore faciem rigās. Quem in tāto luctu uiuere ubi Rufinus magister (hūc aūt supra alios omnes ille propter familiarē cōsuetudinem honorabat) uidit, placidè ad eum accessit, & lacrymarū causam inquisiuit. Et ille, altius uehementi & acri ducto suspirio, prolixius fleuit. Deinde ad illū cōuersus: Tu quidē, inquit, Rufine ludis. nequaquam enim malorū meorū sensus ad te peruenit. Mihi aūt cur gemā et lugeā, causæ extāt, qui tantā quæ mihi accidit, erumnā sentiā. Quomodo uerò ego nō affligar, quū seruis & mēdicis etiā, absque metu omni, diuinū templū ingrediēdi libera sit potestas: mihi porrò nō modò id tāgere nō licet, uerùm etiā cœlū ipsum clausum est? Neque enim diuini illius oraculi nō memini, quod disertis uerbis statuit: Quęcūque à sacerdotib. Dei ligata fuerint in terris, ea etiā in cœlis certò esse ligata. Tum cōfestim ille: At si, ait, Celsitudini tuę uidet, conueniā quamprimùm Antistitē, & nihil nō tētabo, ut uincula tua soluat. Verùm nō obsequet, Imperator inquit, ille tibi, sat scio. Perspectā enī maximè habeo Ambrosij sentētię æquitatē. Nunque ille Imperij amplitudinē diuino præferet honori. Postque aūt multa proloquutus Rufinus, pollicitus est, se Ambrosiū in sentētiā suā adducturū: Imperator eū, quod cōstituisset, facere permisit. Abijt ille, et Theodosius ingētib. illius promissis adductus, paulo pòst eū est subsecutus. Cęterū ubi Rufinus cū Ambrosio est colloquutus, uerba eius interpellās uir diuinus: Tu uerò, inquit, Rufine, canū impudētiā plurimū ęmulari uideris. Quū nāque præter ius ô *diuina uindicta, tantā cędē perpetraueritis, & tāta rabie in imaginē Dei sęuieritis, neque metus uobis incessit, neque rubor in ore uestro efflorescit: sed uerecūdiæ pudore deterso, cū petitiōe tali aduenitis. ut uerò

Eucharistia laicis in manus data.

Potestas clauium.

Excommunicatio Theodosij. Ambrosius lib. Epist. 5. ep. 28.

Illustrißimum pœnitentiæ exemplum.

Dolet Theodosio, quòd Natali Christiano adire templum non audeat.

B

Imperator episcopo paret.

Rufini cū Theodosio colloquiū.

Potestas ligandi.

Rufinus Ambrosio non persuadet, ut in ecclesiam imperatorem admittat.

** Idem dixit.*

A Vt uerò Rufinus illi magis ac magis supplicando institit, & Imperatorem quoq; iamiam aduenire dixit, diuino ardore incẽsus Ambrosius, cum clamore magno: » Ego tibi prædico Rufine, inquit, me iterum aduenientem illum sacris ędib. prohi» biturum esse. At si ille imperio æquo posthabito, tyrannidẽ exercere statuit, per» libenter ego hac de causa mortẽ adibo. His uerbis auditis, Rufinus per internunciũ, ne ędib. Imperatorijs progrederet̃, Imperatori significauit. Atq; ille, ubi inter eundũ nunciũ eum accepit: Eo, inquit, merito meo obiurgationẽ & contumeliam excepturus. Et ubi proximè ad templũ accessit, ingredi id quidẽ ausus non fuit. Vbi aũt ad Ambrosiũ, qui in ęde salutatoria consederat, uenit, ut insolubilia uincula sua solueret, eũ rogauit. Ambrosius uerò illũ sanctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicũ appellauit. Ibi Theodosius: At ego, inquit, non id studio habeo, ut cum temeraria cõfidẽtia sacrum ingrediar uestibulũ. Te aũt oro, ut uincula mea soluas, & cõmunem Domini benignitatẽ imitatus, nõ soli mihi in faciẽ misericordiæ fores claudas, quas cõmuniter omnib. resipiscẽtibus, & pœnitẽtia multa utẽtibus, misericordię Dominus aperuit. Ambrosius uerò: Verùm dic age, inquit, quæ tua fuerit, post tantã iniquitatẽ & effrenis iræ petulantiã, pœnitentia? Qualia tandẽ incurabilib. affectionibus adhibuisti remedia? Sub hęc placidè Imperator dixit: Tuæ uerò, ô uir diuine, id est operæ, indicare mihi, & tẽperare sacræ medicinæ remedia. Meũ autem fuerit, ea suscipere, etiãsi multũ habeant acrimonię & asperitatis. Ibi tũ Ambrosius diuino spiritu plenus: Quandoquidẽ, ait, ira cõcitatus uindictã illã pręcepisti, & sententiã illã non ratio in tranquillo statu suo cõsistẽs, sed furor insana & uecordi audacia productus tulit, ut legẽ & cõstitutionem promulges uolo, quæ
B irę calculos cõdemnet, & iussionũ tuarũ administris iniũgat, ut publica iudicia, & capitaliũ causarũ pœnas ad trigesimã usq; diem differãt. Et ut sentẽtiæ capitales in scriptũ relatæ, rectũ & pacatũ rationis iudiciũ expectent. Porrò diebus his elapsis, quib. iudiciorũ cura cõmissa est, scriptũ proferãt, ut scilicet quum iam ira deferbueris, & ratio sibiipsi restituta fuerit, sentẽtiã latam per disquisitionẽ perpendant, iustá ne sit, an iniqua. Ac siquidẽ cõtra ius ea cõcepta fuerit, statim eam cõscindet: sin cõtrà, multo etiã magis cõfirmabit. Et dierũ istorũ numerus, ad id quod cõducat maximè cognoscendũ proderit. Perę quũ enim est, tẽpus id intercedere, quod quùm Imperatoris iram placet, tum furore languescẽte humanitati & misericordiæ locũ det. Imperator igitur diuini antistitis pręscriptum suscepit, & optimũ id esse dixit. Cõfestim etiã * cõstitutionem cõscripsit, & ut in sempiternum robur suũ obtineret, manus suæ subscriptione eam cõfirmauit. Quo facto, uinculũ quoq; illius solutũ est, quum quidẽ publicè prius Imperator peccatum suum in ecclesia cõfessus fuisset, & libẽter admodũ constitutũ pœnitentiæ tẽpus suscepisset. Quo tẽpore in luctu degens, Imperialib. ornamẽtis usus non est. Deinde in sacri templi ædes admissus, non stans ille, neq; genibus flexis, rerum uniuersarum Dominum precibus placauit: sed supinus in solum abiectus, miserabi» lem illam Dauidis emisit uocem: Adhæsit pauimento anima mea, uiuifica me, se» cundum uerbum tuum. Et comam insuper uellens, frontemq; diuerberans, et solum lacrymis madefaciens, delicti ueniam ad eum modum petijt. postquam uerò tempus aduenit, quum eum more recepto, munus ad sacram mensam afferre oporteret, lacrymans surrexit, & diuinum sacrariũ ingressus est: & dono ex consuetudine oblato, intra sacros cãcellos permansit, in sanctiore sacerdotum loco, ubi an-

Ambrosius ad martyriũ obeundũ paratus.

Theodosius Ambrosium in salutatoria æde pro templo conuenit.

Colloquium Theodosij cũ Ambrosio.

Ambrosius Theodosio cõditionem resipiscentiæ proponit.

Constitutio Theodosij de iudicijs capitalibus non præcipitandis.

Theodosius eã tea lege sanxerat, ut aut conuictum uelox pœna subduceret, aut liberandum custodia diuturna non maceraret. l. de test. C. de custod. reor.

Theodosius pœnitentiæ legibus seruatis absoluitur.

In templũ admissus Theodosius pœnitentium ritum seruat.

Munus offertorium Theodosij.

* *Constitutio Theodosij talis fuit: Impp. Valentinianus & Theodosius Augg. Flauiano P. P. Illyrici. Si uindicari in aliquos seuerius, contra nostram consuetudinem, pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies triginta super statu eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiat uinciatq; custodia, & excubijs solertibus uigilanter obseruet.*

Ambrosius antistes libertatis magnæ, nihil adulationi aulicæ tribuit, sed in ecclesia ἀταξίαν, hoc est, ordinem conseruat.

ubi antiquitus Imperatores cōsistere mos erat, propter dignitatis sublimitatem A à plebe segregatos. Quam rem quòd Ambrosius adulationis magis quàm ordinis recti esse putabat, Imperialis quoque stationis locū, ita ut par erat, in ordinem suū redegit, pro tabulatis seu cācellis sacrarij sede illi designata: ut Imperator honoratiorē quidē præ populo stationē haberet: præ illo aūt sacer ordo locū sublimiorē obtineret. Eum ordinē ut optimū Theodosius tum laudauit, posteri quoque cōfirmarunt: qui inde ad hæc usque tēpora seruatur. Ego uerò semel annuo tēpore nostrę ætatis Dei amātissimos Principes, magni sabbati die, sacra adyta maximi Dei Sapientię tēpli ingredi uidi, quum sub crucis forma, in sacra mēsa noua adolerēt aromata, & dona ei inferrēt. Sed ad institutū reuertamur. Postquam in sacrariū ingressus est Theodosius, blandè eum, si quid uellet, Ambrosius interrogauit. Ille uerò se ibi diuinorū mysteriorū perceptionē expectaturū esse, respondit. Antistes primario diacono internūcio usus, ei significauit, sacrariū interius à solis adiri sacerdotibus, reliquos aūt omnes se aditu eius abstinere. Exeundū igitur sibi esse, & in cōmuni cum alijs loco standū esse: Purpurā Imperatores, nō sacerdotes facere, dicens. Imperator diuinus illi rursum renūciari iussit, non temeritate se adductū, sed cōsuetudinem quæ Cōstantinopoli seruareē, sequutū, intra sacrarij cancellos uenisse. Magnas uerò eo etiam nomine de tali institutione se illi gratias agere. Ad hūc scilicet modum & Imperator & episcopus mirifica enituere uirtute, ut mihi decernere facile non sit, utrū alteri præferā. Plurimū sanè illius in dicēdo libertatē, huius aūt in rebus diuinis religionē: & item illius ardorē, huius sincerā in Deū fidem admiror. Leges eas quas ab Ambrosio didicerat, etiam Cōstantinopolim reuersus diligenter seruauit. Quum enim & ibi die festo diuinam ingressus ædem, donū suū mysticæ mensæ inferret, statim retrocedens inde exijt. Episcopo aūt (Nectarius is tum erat) factum id ęgrè ferente, & quā nam de causa ex sacrario abiret, iniquirente, cum quadā molestia: Vix aliquando tādem, B inquit, quod discrimen sit inter Imperatorē & sacrorū antistitem, cognoui. Vix ueritatis doctorem inueni. Vnū namque, qui pro dignitate sua episcopali nomine rectè utatur, Ambrosiū reperi. quātū cōmoditatis obiurgatio, affectiōe uitiosa carens, si in tēpore à uiro spectatæ uirtutis & iusticiæ adhibeaē, adferat, indicās.

Ambrosius Theodosiū intra sanctius sacrarium templi consistere non patitur. Facilimè Theodosius admonitionibus Ambrosij obsecundat.

Cōstantinopoli quoque Theodosius postea in tēplo extra sanctius sacrarium consistere solitus.

Ambrosij huius multa quoque alia sunt rectè facta, episcopali uirtuti cōuenientia, quæ loci eius incolis nota esse par est. Ego aūt unū quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignū, historiæ huic inserā. Ex magistratib. quidam, Græcorū superstitioni addictus, Imperatorē Gratianū cōuicio prosciderat, eumque à patre suo degenerasse dixerat. Quo nomine quum accusatus à quibusdā fuisset, capitis damnatus est. Et iam ille ad suppliciū duci debebat, quū Ambrosius pro eo deprecaturus, in regiā se celeritate magna cōfert. Accidit tum, ut uenationis spectaculo Gratianus operā daret, qua se laxādi animi gratia Principes oblectare solēt: neque quisquā ex eis qui ad uestibuli custodiā dispositi erant, episcopi pręsentiam, quòd eius rei tum opportunum tempus nō esset, Imperatori indicaret. At Ambrosius inde discedens, ad fores eas peruenit, per quas feras inducebant. & uenatoribus mixtus, ita ut ignorareē, ingressus est. Neque inde prius est egressus, multa Gratianū et eos qui cum eo erāt precatus, quàm ille cōdemnationis sentētia de homine eo inducta, aliā ferret, quę illū crimine absolueret, qui iā ad mortē raperetur. Nemini uerò Ambrosius ecclesiasticis cōstitutionibus magno studio & cura seruādis cessit. Clero aūt in officio cōtinēdo, & diuinarū legū disciplina imbuēdo, felicissimus fuit. Ex plurimis uerò, quæ ille rectè gessit, rebus, pauca hæc cōmemorasse satis est. Abūdè em̄ declarare hęc possūt, quāta ꝓpter insitā sibi uirtutē, cùm dexteritate quadā, in diuinis negotijs, tū apud principes Rom. usus sit libertate.

Crimen eius qui Principi maledixit. Ambrosius hominem ethnicum à Gratiano Imperatore ad supplicium damnatū, deprecatione sua liberauit.

Venationes principum animi laxamēta.

Theodo-

CAPUT XLII.

A THeodosius Imperator plurimùm quidem Ambrosij doctrina & constitutionibus est delectatus. Non parum uerò occasionis & utilitatis ei, ad pietatem scilicet etiam, attulit eius cõiunx. Quotidie namq; illi diuinas leges, quibus ipsa antea erudita fuerat, in memoriam reuocauit. Non enim illa se imperiali efferebat potentia, sed potius amorẽ erga DEUM sibiipsi ueluti thesaurũ cõseruabat. Quanto namq; illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiã quotidie charitatẽ in benefactorẽ suũ adaugebat magis. Itaq; eorum qui uarijs detinerẽtur morbis, & membris partibusq; corporis mutilati essent, omnis generis curã gessit, ipsa per seipsam in rebus omnib. eis inseruiẽs. In illorum enim domicilia uentitabat, & qua quisq; indigeret re, eam illi suppeditabat. Et ecclesiarũ hospitales domos circũiens, eos qui grauib. morbis lecto affixi erant, curauit. Non enim tantum illorũ attingebat ollas, & iuscula delibabat: sed & patellas admouebat, panẽ apponebat, ciborũ frusta afferebat, pocula eluebat, aliaq; omnia prõptè & feliciter obibat, quæ seruarũ & ancillarũ sunt officia. Ad eos uerò qui ministeriũ eius, quod per manus ipsa suas peragebat, inhibere conabanẽ, dicere solita erat: Imperio quidẽ cõuenit, ut aurum id largiaẽ. Ego uerò manuũ mearũ opus pro Imperio ipso, ei q id semel cõtulit, offero. Viro aũt suo talia uerba frequẽter subijciebat: Cõsiderare te semper, cõiunx suauissime, oportet, et quis'nã antea fueris, et in quẽ locũ te euexerit uniuersitatis huius Deus. Si eñ perpetuã eius rei obtinueris memoriã, nõ prorsus te ob accepta beneficia erga eũ ingratũ pstabis: sed ex pscripto legũ Dei, q̃d ab eo accepisti, gubernabis imperiũ: & ita eũ q id tibi ut fideli ministro cõmisit, ritè coles. Eiuscemodi uerba accinẽs, quę ei insita erant diuina excitauit semina, cõtinuo admonitionũ fluxu ea rigans.

Pietatẽ Theodosij admodũ auxit Placilla coniunx.

Pulcherrimum Christianissimæ Principis specimen Placillæ.

Fœmina princeps pauperibus & ægrotis inseruiens.

Digna Christiana Augusta uox.

Præceptũ omnibus principib. instillandum.

Aliud cordatæ & sanctæ imperatricis uerbum memorabile.

CAPUT XLIII.

B ACcidit autẽ, ut prior hæc coniunx eius fatis cõcederet. Propter quam cum casu quodam aliquid postea accidisset, quantus Imperatoris in illam amor fuerit, id maximè declarauit: quòd scilicet non cõiugij tantum gratia, uerùm etiam propter excellentem uirtutem eam plurimùm honorarit. Quid id fuerit, exponam. Bellis frequẽtibus Imperatoris fisco exhausto, tributum is, præter solitum, nouum ciuitatib. imposuit. Et alij quidem ubiq; locorum tributarij populi pensionem eam quamuis extraordinariam, conferebant. Populus autem Antiochenus uectigal nouum non tulit. Et quum exactores cerneret quùm pleraq; alia facere, tum ex ciuib. quosdam suspẽdere, nonnullos crudeliter trahere, alios in uincula cõijcere, seditionem mouit: multaq; & fecit & dixit per tumultũ, quæ uulgus solet, ubi occasionẽ ad ordinẽ tollendum, & rerum omniũ confusionem inducendã arripuit. Postremò uerò Imperatricis quoq; Placillę (hoc enim illius nomen erat) statuam æreã suo loco imprudenter deiectam, & funi pedibus adaptatã, per multas urbis partes traxit, & pro eo atq; plebs furens atq; indignãs assueuit, cõtumelijs magnis, quas dicere opus non est, affecit. Quod flagitium postq̃ Imperator patratum audiuit, grauiter in eum populum excanduit: & sicuti par erat, quæ antiquitùs obtinebãt priuilegia illis ademit, atq; ea uicinæ urbi concessit. Eo enim modo ægrè se admodum Antiochenis facturum putabat. Iamdudum namq; Laodicea inuida æmulatione aduersus Antiochiam tenebatur. Comminatus præterea illis est, se urbem eam incensurum, ornamenta omnia uetustatis ei ademptūrum, in uicum eam mutaturum, & aratro proscissurũ. In animo etiam habuit, multos ex Antiochenis neci dedere & castigare, ne postea tale quidquam admittere, in animũ inducerent. Qui uerò ibi cum potestate magistratus rem administrabãt, nõnullos qui facinus tantum ausi fuerant, cõprehensos prius necarũt, quàm Imperator factũ id resciret. Et Imperator

Magno amore & honore etiã defunctam Placillam Theodosius est prosequutus.

Theodosius propter sumptus frequentium bellorum ciuibus suis extraordinaria imponit tributa.

Populus ex de causa Antiochiæ seditionem mouet.

Plebs furibunda in statuam Placillæ Augustæ iniuriosa.

Grauissima Theodosij in Antiochenos ira, qui de eis extrema quæque statuit.

Profuit illis Theodosij lex, quã ex præscripto diui Ambrosij tulit.

Optimus subditorũ ad principem sibi iratum placãdum processus.

Flauianum episcopum suum oratorẽ & deprecatorem ad Theodosium mittunt.

Mirificè eis per carmina cantata conciliatur Imperator.

Antiocheni pœnitentiam agũt.

* *Deo ad imperatoris iram mitigandã supplicant.*

Fuit tum Antiochiæ quoq; Ioannes Chrysostomus.

perator mandauerat quidẽ, & tam graues pœnas minatus fuerat, sed eas ad rem non cõtulit. Obstabat enim ei Ambrosij lex. Porrò urbis multitudo sola grauiũ rerũ fama cõsternata, furore relicto in pœnitentiã incidit, & perinde atq; ob oculos uersari uideret, quæ in expectatione erãt mala, altius suspirans, & lacrymarũ uim profundẽs, DEO supplicauit, ut ferocientẽ imperatoris animũ cõpesceret, et tantopere excitatam iram mitigaret. Et publicas peragens supplicationes, carmina quædam luctuosa, et ad cõmiserationem mouẽdam composita, numeroso concentu cantauit. Episcopum aũt suum diuum Flauianũ, qui pro eis deprecaretur, ad Imperatorem oratorẽ misit. Qui legationẽ eam pro grege suo obiens, quum Princeps uehementer Antiochenis infensus esset, arte quadã adolescẽtulos, qui ad Imperatoris mẽsam canere soliti erãt, aggressus, ut miserabilia illa carmina, quib. in supplicationibus Antiocheni utebãtur canerẽt, effecit. Eis Imperatorẽ delibutũ, iram miseratione cõmutasse: & misericordia uictũ, poculo lacrymis temperato (euenit enim, ut tum phialã in manibus teneret) urbi ei per libationem conciliatum esse ferunt. Tum uerò rebus omnib. uigens Antiochiæ diuus quoq; Chrysostomus, episcopo in legatione peregrè profecto populũ sedulò cõcionibus est cõsolatus. Magna enim erat doctrina eius. Atq; is, cùm multitudinem propter causam tantam in metu esse uideret, ad animi eam libertatẽ & uirtutẽ excitabat. Sensim etiã quodãmodo imperatorem laudib. eis exornans, quas ad irã quidem extinguendã, ad placabilitatẽ autem & misericordiã inducendam, cõmodas esse sciebat. Multę sunt eius, quas hoc argumento cõposuit, orationes, quas ἀνδριάντας, hoc est, statuas inscripsit. Fama fert, ea nocte, quæ diem quo tumultus popularis cõmotus est, præcessit, simulacrum fœminę habitu uisum esse sublime in aere errare, magnitudine ingẽti, & aspectu adeò truci, ut horrorẽ multum spectantib. afferret. Id in aere per urbis plateas currens, flagello grauiter sonanti aerẽ diuerberabat: unde sonitus prodijt, qualẽ edere cõsueuerunt, quũ ad irã & furorẽ feras cõcitant, q earũ spectacula edũt. Proinde opinio fuit, pestiferũ aliquẽ dęmonẽ seditionẽ eã insidiosè cõmouisse. Multa uerò ibi quoq; cędes esset perացta, nisi Imperator Ambrosij cohortationib. cedẽs, cùm primũ irã frenasset. Plurimũ ille etiã propter insignẽ pietatẽ, episcopalẽ supplicationẽ Flauiani est reueritus.

Chrysostomi, quas eo tempore in eo argumento composuit orationes.

B

Dæmon tumultus eius excitator.

* *Quum læsa iustas cõciperet minas, Graues & iras principis optimi, Et iure, maiestas refractas Cõiugis ob statuas Placillæ. Non sæua ciues prælia Cæsari Mouere sacro tẽpore sed suo Pugẽre sanctas pœnitentes Ad lacrymas humilesq; fores. Pacẽ deorũ suppliciter pijs Votis adepti, principis & sui Flexère sacratas per artes Carmine cõposito furorẽ. I. L.*

CAPUT XLIIII.

Elebech' dux, & Cæsarius Gregorij Nazanzeni frater, imperatoriæ aulæ magister, ad uindicandam contumeliam Maiestati Imperiali illatam, Antiochiam missi.

QVum Antiochiã illi peruenissent, qui ab Imperatore eò ad iniuriã uindicandã missi fuerãt, Elebechus belli dux, et Cęsarius Gregorij frater, qui tũ magistri potestatẽ in Imperiali aula obtinebat: in metu fuere ciues omnes minis exterriti, & inducias per internuncios & oratores suos ab eis petiere. Monachi nãq; qui in summis montib. degebãt (multi aũt tũ uirtutẽ & pietatẽ exercentes mirificè florebãt) tuguriolis suis relictis, in urbẽ uenerũt, plurimisq; cohortationibus simul & deprecationib. cũ uiris eis egerũt. Quorũ unus erat Macedonius nomine, uitę ciuilis prorsus imperitus, et neq; sacris literis, neq; primis literarũ elemẽtis initiatus, sed puras die nocteq; preces rerũ uniuersarũ DEO offerre doctus, atq; in montiũ cacuminibus uiuere solitus. Tũ uerò cũ reliquis descẽderat, ac neq; Imperatoris minas, neq; eorũ qui ab illo missi fuerãt, terrorem reputans, in media urbe alterius cõprehensa ueste, utrũq; ex equo descẽdere iussit. Et illi exile * silicerniũ pannis uilibus amictũ cernẽtes, primùm molestè id tulere: deinde à quibusdã de uirtute hominis certiores facti, cõfestim ex equis desiluere: & ad pedes senis prouoluti, nõ nouisse se eũ affirmarũt, ueniamq; precibus ab eo postularunt. Ille uerò diuina gratia repletus, hisce ad eos uerbis est usus:

Apud hosce Imperatoris mandatarius patrocinatur Antiochenis, Macedonius Anachoreta.

* *βραχύ τι γερόντιον.*

Deus bone, quanta est uere pietatis & sanctitatis reuerentia.

Vt man-

A Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filij, oro. Meminisse te ô Imperator oportet, non solum Principem, sed hominem etiam te esse. Proinde non ad Imperij tantum amplitudinem respice, sed naturam quoque ipsam considera. Quum enim homo sis, hominum tibi imperium commissum est: qui quum eiusdem tecum sunt sortis, & conserui adeò tui: tum ab ipsa creatione imagine Dei cohonestati sunt. Itaque ne tam uæsana audacia aduersus diuinam imaginem grassceris, uide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, si in eos qui imaginem illius gerunt, sæuias. Tum autem illud etiam te dispicere decet, te propter æream imaginem multitudini infensum, crudeliter in eam animaduertere uelle. Quanto autem imago animata inanimatæ præstet, quid dicere opus est? Nam id eis etiam, qui uel mediocrem obtinent mentem, constat. Illud præterea fac cogites, nobis quidem perfacile esse, plures ex ære facere imagines pro una illa, quam uæcordi temeritate insana plebs comminuit: te autem nequaquam efficere posse, quātumuis contendas, ut uel capillum unum eorum qui cæsi sint, creare ualeas. Hæc illi à sene sapiente audita, sicuti simpliciter dicta erant, ita Imperatori renunciarunt. Non parum etiam, sicuti dixi, Flauiani legatio illis profuit, ut iræ flamma in Imperatore extingueretur. Postea namque ira & minis omissis, communem populo scripsit defensionem, crimen illi condonans, in qua iræ etiam causam exposuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiamsi ego fortè quicquā deliquissem, minimè tamen contumeliam tantam, mulierem omnis uirtutis laude dignā, idque quum iam illa ex hac uita migrarit, sustinere decuit: ac si quid factum oportuit, aduersus me furore uti conueniebat. Ad finem quoque apposuit: Grauissimè se tulisse, quòd præclaros aliquot in ea urbe uiros, præter sententiam suam, interemptos esse audiuisset. Hunc finem habuit seditio contra statuam Antiochię concitata. Atque hæc retuli, ut quantum Ambrosij lex emolumenti attulerit, ostenderem: & dicendi libertatem insipientis illius senis, ab obliuione & temporum ui
B uindicarem: denique ut Imperatoris in rebus diuinis religionē, tum autem pastoralem diui Flauiani curā, ut uidelicet ille pro grege suo, cui præfuit, laborans, legationem rectè obierit, & principis iram sopierit, indicarem.

Macedonij deprecatio ad Imperatorē ipsum directa.

Verba ista ad oēs pertinent, qui rerum capitalium potestatem habent.

Vsque adeò Theodosius Antiochenis est conciliatus, ut defensionis illi eis scripserit.

Defensionis eius capita quædam.

CAPVT XLV.

EA ætate multi, in omnibus orbis partibus, episcopalem præclarè gerentes dignitatem enituerunt. In quibus Donatus ille fuit, Eurœæ in Epiro antistes: quem multa edidisse miracula, eius loci incolæ testantur. In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iste ad uiam publicam: locum eum incolæ χαμαιγέφυραν, hoc est, pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, sed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduersus feram hanc quum Donatus iret, non ensem aut hastam, aut aliud quodpiam armorū genus, quib. tutari nos solemus, secum attulit: sed signo crucis digitis in aere conformato, serpentis os percussit. qui uiri sancti præsentiam sentiens, magnum quiddam sibilans, & caput in sublime tollens, tractumque corporis prouoluens, deuorare illum contendit. At Donatus ad crucem illud addidit, ut in os draconis expueret. Et ille saliua ore excepta, identidem se circumuoluendo complicans, statim interijt. Magnitudine fera ea eis non cedebat, quæ apud Indos esse dicūtur. Magna enim ui, ab octo boū paribus, in uicinum campum protractam, incolæ igni combusserunt, ne ita iacens atque putrescens aerem inficeret, & contagione pestiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum esse audiui, quod etiam orationis domus sit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum, ad quod fons est copiosam prouoluens undam, qui antea quidem nō fuerit, preca-

Donatus Eurææ in Epiro episcopus, serpentem pecori simul & hominibus pestiferū interemit signo crucis, & oris sui saliua. Sozo. lib. 7. cap. 25.

tione autem eius diuinitùs extiterit. Arida namq; regio ea ab initio fuerat, neque A ibi humor neq; latex apparuit. Et quum aliquando ex itinere fessus eò Donatus uenisset, & comites suos aquæ penuria languescẽtes uidisset, primùm ille Deum est precatus: deinde terrã manu fodit, atq; illico aquæ fluenta inde prosiluerunt, quæ ad hoc usq; tempus profluere non desinunt. Testantur hæc uicini, qui loca ea ubi miraculum hoc accidit, accolunt. Floruit tum quoque in Tomitana urbe & reliqua Scythia Theotimus ille, genere quidem homo Scytha & barbarus, sed in præstantissima omnium philosophia educatus, & totius Scythicę ecclesiæ administrationem sortitus: quem Hunni, qui ad Istrum iamdudum habitant, uirtutem eius admirati, Romanorum deum nominabant: multa namque diuina facta in eo experti fuerant. Porrò memoriæ proditum est, iter ei ibi in barbara regione facienti, prædones quosdam occurrisse, qui hostiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrebant. Quum autem comites eius discrimine eo circumuenti, statim se interituros putarent, ex equo ipse descendit, & orauit. Ita factum, ut prædones eandem insistentes uiam, neq; ipsum, neq; comites, atque adeò neque equos quibus uehebantur conspicati, præterirent. Et quum illi, utpote qui plurimi essent, Scythis imminentes damna inferrent, (natura enim feri & barbari erant) arte quadam, ex agresti admodum more ad mansuetiorem uitam eos traduxit, conuiuio excipiens, & donis sibi concilians, uerbisq; humanioribus ferinam illorum crudelitatem demulcens. Sed enim ex eis Hunnis quidam, quibus benigniter faciebat, locupletem eum esse arbitratus, insidias homini sancto struxit, & capere eum contendit. Et laqueo parato, quum more quodã suo, clypeo innixus Theotimus ad hostes uerba faceret, manu ille sublata cõijcere in eum funem uoluit, ut simul ad se cum eo quæ auspicia eius sequebatur gentem pertraheret. Sed ecce unà cum conatu manus eius in aere extẽta hæsit: neq; prius illa uinculis talib. quæ in conspectum non caderent, liberata est, quàm Theotimus Deum pro eo exoraret. quod quidem ut faceret, plurimùm eum reliqui barbari rogarunt. Fama quoque fert, quandoquidem comatus, quum se ad id genus philosophiæ contulisset, fuerat, talem eum usq; ad uitæ finem permansisse. Reliqua uerò quotidianæ uitæ consuetudo ei simplex ualde fuit. Alimenti capiendi non unum, sed diuersum habebat tempus. tum enim id sumebat, quum esuriret, aut sitiret. Nã & hoc planè philosophi est, rebus his ad necessitatem, non ad uoluptatem frui. B

Precatione idẽ in arido loco fontẽ ingentẽ elicuit.

De Theotimo Tomitano episcopo, & eius miraculis.

Romanorum is deus ab Hunnis cognominatus.

Idẽ Hunnos ad humanitatem composuit.

Religio Christiana barbaros emollit.

Manus Hunni cuiusdam Theotimũ capere uolentis, in aere immota hæsit.

Theotimus comatus per uitã omnẽ, tametsi episcopus, permansit.

Tẽpus cibi capiendi.

CAPUT XLVI.

TVm uerò quoq; floruit Epiphanius Cypri episcopus, qui uir non solum uiuens propter uitæ sanctitatem clarissimus fuit: sed eum Deus etiam cohonestans, mirificorum operum patratorem esse ostendit, superstitem simul & defunctum. Et fama obtinet, quod uiuo non euenit, id mortuo accidisse: ut scilicet dæmonibus agitati multi ad sepulchrum eius accedentes, plaga ea liberarentur, & multæ præterea aliæ sanationes hodie quoque ad id fiant. Multa uerò etiam uiuentem cum admiratione omnium fecisse, incolæ eius insulæ ferunt. Ego autem, quod ad me delatum est, exponam. Fuit namque perliberalis in egenos, siue naufragio, siue alio aduersæ fortunę modo mactati essent. Vbi autem uirtute ea rem familiarem suam (quanta autem ea fuit?) consumpsit, ecclesiæ pecunijs est abusus, quas quodammodo in honestum & necessarium usum dilapidauit. multæ autem hæ fuerant. Nam quibus curæ erat, ut substantiam suam in pios usus erogarent, & uiuentes & morientes plurima ecclesiæ eius donarunt. In bona enim spe erant, uirum Dei amantem, & prudenter pecunias distribuentem, ex sententia sua, quicquid ita dedissent, expensu-

De Epiphanio Constantiensi, in Cypro episcopo.

Sozo. 6. cap. 36.

Largissimus eleemosynæ largitor, etiam de bonis ecclesiasticis, Epiphanius fuit.

A pensurum esse. Et quum aliquando propter frequentem largitionem, pecuniæ admodum decreuissent, quosdam id molestè ferentes, & ecclesiæ œconomum præcipuè reprehendisse eum, quòd tam sumptuosus & prodigus esset, ferunt. Cæterùm ne tum quidem de more suo, quin liberaliter indigentibus largiretur, quicquam remisit. Quum autem iam aurum omne consumptum esset, accedens quidam ad eam domum, in qua dispensator iste agebat, ingentem quãdam & mirificam crumenam cum magno auri pondere ei in manus dedit: & statim abijt, neq; quis ipse esset, neq; qui id misisset, indicans. Perquàm uerò mirum uisum est latère eum, qui tantam uim pecuniæ dedisset, uoluisse: factum'que id consideran tes homines, diuinam eam esse liberalitatem, coniecturam fecere. Atque hoc qui dem sic actum.

Diuinitùs ecclesiæ pecuniæ suppeditant.

Aliud uerò de eo audio, quod Gregorij illius miraculo simile fuit, qui olim Neocæsareę in Ponto ecclesiam gubernauerat. Neque propterea fidem non habere prodigij eius testimonio æquum est, quòd idem Epiphanius peregerit: quandoquidem neq; Petrus solus Apostolorum coryphæus & princeps, mortuum exuscitauit, sed & Ioannes Ephesi, & alij alibi, immò etiam Hierapoli Philippi filiæ. Sæpe namq; euenit, sicuti par & credibile est, ut eadem & olim ueteres, & nostræ ætatis Dei amantes homines, miracula edant.

Sancti Dei homines eiusdem generis miracula sæpe ediderе.

Quod autem historia commemorare iubet, sic habet. Aliquando sacrum hunc Epiphanium duo quidam in uia mendici obseruarunt: & quum non pœnitendum aliquid se ab eo accepturos existimarent, alter in solo spiritum cõtinens, perinde atque mortuus esset, iacebat: alter autem ueluti familiaris eius lamentans & flens, inopiam eam assimulabat, ut funeris impensas non haberet, & penuriam tantam cum reprehẽsione eius deplorabat. Porrò Epiphanius præteriens, nihil quidem aliud quàm quòd iacenti illi requiem precatus est, dixit. Exiguum autem quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa uerba adijciens: Curam huius funeris habe, &

Mendicus mortuũ se apud Epiphanium assimulat.

Non nouũ est, defunctis requiem precari.

B tandem flere desine. Nam hic nunc non resurget. Mortem autem, quæ communis omnium & ineuitabilis, necessitate quadam obeunda est, animo te forti ferre oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abijt, cœptam perfecturus ambulationem. Quum aũt ea in uia nemo alius appareret, ille qui sic steterat & plorauerat, iacentem, indicio pedis concussione dato, ut consurgeret admonuit: simulq; eum laudauit, qui tam egregiè mortui hominis habitum retulisset. &, Age tandem exurge, inquit, ut in præsentia uersutiæ tuæ hilarius uiuendo fructum percipiamus. Vbi autem ille amplius neque dicentem audijt, neq; modis omnibus significationem aliquam, se uiuere, exhibuit: alter cursu celeri episcopum est consequutus, eiq; fraudem quam inopia coacti commenti essent, indicauit: & iam citra fucũ uerè flens & lamentans, ut socium suum resuscitaret, supplicauit.

Assimulator iste uerè mortuus.

Epiphanius autẽ, postquam illi, ne factum id grauiter ferret, dixit, hominem dimissum absoluit: quòd Deus rem eam retractatã nollet. fidem facere omnibus uolens, ut equidem puto: qui tentare & facere talia in ministris eius audeant, illum ipsum Deum, qui uideat & audiat omnia, eos falsum ire, se'que adeò ipsos inscios fallere. Epiphanium uerò in naui mortuum esse intellexi: quem comites eius melle oblitum, ne quid fortè ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt. Hæc pauca ex multis de Epiphanio recensui.

Qui sanctos uiros, & per eos Deũ fallere uolunt, seipsos fallunt.

CAPUT XLVII.

BErrœæ autem in Syria, magnus Acacius episcopali munere obeundo celebris fuit, qui ab adolescentia prima in monastica uita accuratè exercitatus fuerat. Huius multa quidem sunt alia rectè acta: illud uerò maximũ uirtutis indicium, quòd perpetuò etiam uel cibi uel somni capiendi, aliarumq; rerum tẽpore, episcopalis mansionis suæ domicilium patẽs

Acacius Berrœus episcopus.

Huius mansionis locus apertus semper fuit.

& apertum esse uoluit, adeò ut ad eum uidēdum & ciues & aduenæ liberè ingrederentur. id quod ego uehementer admiror. Aut enim ea re se cum fiducia semper uiuere ostendit: aut eum id ita instituisse puto, ut naturæ ad uitia propensionem supprimeret. Quum namq; in expectatione esset, ut frequentib. eorum excubijs, qui derepentè ingrediebantur, in actionibus suis deprehēderetur, etiamsi uoluisset, peccare tamen non potuit, sed studijs suis laudatis semper incubuit. Eo tēpore duo etiā fratres præclari erant, qui non in solitudine, sed in maritimo Gazæ loco, qui etiā Maiuma dicebaẗ, philosophati sunt. Zeno & Aiax, germanorū istorum fratrum nomina fuere. Egregiā aūt in recta religiōe obtinuere fidem: & sæpenumero à Grecæ superstitionis sectatoribus, ut qui Christū Deum esse profiterentur, sunt diuerberati. Aiax quidē, quandiu cum coniuge sua fuit, quam sibi egregia forma matrimonio iunxerat, ter tantum cum ea concubuit: unde etiam tres suscepit liberos. Postea aūt nuncio ei eiuscemodi consuetudinis gratia remisso, monasticam delegit uitam. Duos quoq; ad idem uiuēdi institutum pertraxit filios: quibus, ut ne coniugia sequerentur, sed studium omne ad res diuinas conferrent, persuasit. Tertius autem cum uxore in matrimonio uixit. Sapienter uerò & præclarè ecclesiæ Bitolij Aiax præfuit. Zeno autem à puero coniunctionem fœminæ auersatus, totus in ministerio Dei erat. administrauit quoque Maiumæ ecclesiam. Atq; ubi ad eam [a] peruenit senectutem, ut etiam centesimum attingeret annum, haud unquam neglexit aut prætermisit receptos statosq; uel matutinos uel uespertinos hymnos Dei, & reliquū sacrū [b] ministerium suum, principio psalmodiarum adesse, eisq; præire solitus, nisi grauis interueniens morbus eum impediuisset. Et quòd in cœlibatu philosopharetur, semper in [c] solitaria lanificij officina lineam texuit telam. Ex cuius laboris fructu cùm ipse necessarijs rebus comparandis uitam tolerauit, tum indigentibus etiam sumptus subministrauit. Et quoad uixit, opus ita facere non destitit: quamuis ętate grandiore, primas apud eam gentem inter episcopos ferret, maximæ que ecclesię præesset, in qua & copiosi & frequentes essent homines. Sed enim tum non episcopi modò, uerumetiam in montibus colentes, amantes Dei uiri, illustres fuere. Quorum res bene actas si singillatim exponeremus, in ingentem nobis prolixitatem historia excresceret. In quibus omnibus, ueluti quædam præclara stella, etiam is refulsit, cuius suprà meminimus, Arsenius. Paucos aūt, ut specimē aliquod tantorū uirorū, qui tum episcopalē functionē obiere, recēsui. Laboriosum enim esset omnes referre, quādoquidē plures boni atq; honesti fuere, quorū etiā uitæ institutū testimonio ipse suo cōfirmauit Deus. Orātes enim eos exaudijt, & prodigia noua per eos edidit. Et ab eis quoq; ita ecclesia Catholica administrata, simul & clerus & populus, ad eundem cum illis uirtutis ardorem & æmulationem est excitatus.

Aiax monachus & Bitolij episcopus, ter cū coniuge concubuit, & tres ex ea suscepit filios.

Ex ijs duo monachatum sequuti.

Vnus maritus fuit.

Zeno Aiacis frater Maiumæ, siue Constantiæ episcopus, centū annos natus.

Psalmodijs omnibus affuit.

Non noua est canonicarū psalmodiarum & precum solennitas.

[c] Lanificium exercuit.

a Oculatus huius rei testis est Sozomenus.

b λειτουργίαν

c ἐν ἱστῷ μονήρει.

Plurimi alij eisdem temporibus sanctitate uitæ & miraculis præclari homines fuere.

CAPUT XLVIII.

Inuentio reliquiarū Abacuc & Michææ prophetarum.

RElìgio uerò nō per hos tantū maiora capiebat incremēta, uerùm eā etiā cohonestarunt, atq; ut æquū est quàm maximè exornarūt, quæ tū apparuerunt ueterū atq; illustriū prophetarū reliquiæ. Abacuc enim primùm, deinde Micheas, & tandem post hos celebre Baptistę caput è terra extitere. Abacuc quidem & Michææ reliquias diuina uisio, sicuti audiui, in somnis Zebeno ostendit, Eleutheropolis eo tempore ecclesiam gubernanti. Ea aūt urbs Cela, atq; etiam ante id nomē, Ceila appellata fuerat, ubi Abacuc inuentus est. Ab ea quasi stadijs decem locus quidam Berathbasia cognominatus distat, ubi Michææ sepulchrum esse dicebatur. Quod fideles ignorantes, unà cū incolis patria uoce Nephsameemana uocarunt. Sed prophetæ Zebeno in somnis apparentes, quemadmodum dixi, seipsos qui essent, indicarunt.

Sozom. habet Berathsatia.

Admiran-

CAPUT XLIX.

A ADmirandum autem & celebre Baptistæ caput eiusdem Imperij tempore inuentum, in clarissimam urbem Constantinopolim est deportatum. Id namq; Herodias, quòd adhuc Baptistæ reprehensionem timeret, in Herodis regia abstruso quodam loco sepelierat. Sed rem tam sanctam diuina uisione admoniti monachi quidā Macedonianæ hæresis inuenerunt: qui primùm quidē Hierosolymis uixerunt, postea aūt in Ciliciā commigrarunt. Atq; ubi caput id ibi esse cōperit Mardonius, * qui primus inter imperiales eunuchos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit: & ille id Constantinopolim deferri iussit. Quidam igitur missi, cum splendido comitatu in Imperiali curru id uexerunt. Vbi aūt ad Pantichiū, oppidum paruū non longè à Chalcedone situm, peruentū est, ulterius progredi quæ ad currum iunctæ erant mulæ, quamuis auriga eis uehementius & flagello & calcaribus ad cursum instigans immineret, noluere. Porrò quū graui eo impetu nihil efficerent, noui quiddam Deum significare, non ductores modò & spectatores, sed ipse etiam Imperator existimauit. Itaq; placitum est, ut sacer iste thesaurus, tum in uicino uico, quem incolæ Cosilaū uocabant (erat aūt in Mardonij dominio) deponerent. Cæterùm hoc tēpore accidit, siue Deo seu Propheta ipso instigante, ut ad uicum hunc Theodosius ueniret. Et quum caput id inde transferre cōstituisset, sola ei obstitit Matrona, Deo dicata uirgo, quæ diuinū hoc caput Baptistæ sequebatur, ut in itinere pro eo atque opus esset, ei inseruiret, custosq; eius esset. Eam uerò Imperator magno animo obsistentē, minimè ui cogendam ducens, precib. est aggressus, ut translationem

Diui Ioānis capitis inuentio.

Macedoniani monachi id inuenerunt.

** τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν μείζων, hoc est, imperialis domus maior. Soz. li. 7. cap. 21.*

Matrona sanctimonialis Macedoniana capitis Baptistæ custos.

B eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eum quam perficere nequiret, sicuti etiā Valēti cōtigerat, per coniecturā aggredi rata. At Theodosius arcā, in qua sacrum caput repositū fuerat, purpura circumuolutā, ipse manibus suis gestauit, usq; ad Septimā quę dicitur regionem urbis Constantinopolitanę: ** ubi id reposuit, templo ** diuo Baptistæ, quem præcipuè celebrabat, maximo & pulcherrimo constructo. Et quum sæpe multumq; Matronam maximis gratissimisq; pollicitationibus, ut fidei sententiā mutaret (Macedonij enim hæresis tenebatur morbo) aggressus esset, persuadere id ei non potuit: quum quidē Vincentius, eiusdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcā Baptistæ præstabat ministeriū, & eam ob causam sacerdotalem susceperat dignitatem, statim sententiā mutauisset, & ad uniuersalem ecclesiam accessisset: idq; antea, sicuti Macedoniani dicunt, iureiurando interposito, nunquā se opinionem suam reiecturum esse. Sed enim eam mutauit, hac sibi præscripta cōditione, ut tum demum religionē suam deponeret, & postea sine discrimine ullo cum Imperatore cōmunicaret, si illum Baptista sequeretur. Vincentius iste genere fuit Persa. Quum autē in Perside sub Constantio persecutio esset mota, profugiens inde cum consobrino Adda, in Romanorum peruenit ditionem. Atq; hic in clerū allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. Addas aūt uxore ducta, magnū ecclesiæ emolumentum genuit, Auxentium filium, in rebus diuinis fidelem, in amicos officiosum, uita moderatum, & sibi ipsi constantem, studiorum doctrinæ amantem maximè, literarū prophanarū atq; etiā ecclesiasticarum peritum, modestum prætereà, & Imperatoriæ aulæ commodum, præclarum etiam in bello ducem: cuius celebris etiam fama est apud optimos quosque monachos, & alios doctos bonosq; uiros, qui illum cognouere. Porrò Matrona uitam in uico Cosilao exegit, & pluribus uirginibus præfuit, quarum successio in longum tempus durauit, morē Matronæ disciplina dignum & præclaram famam obtinens. De his quæ commoda, ut puto, ad religionis nostræ gloriam, in Theodosij imperium inciderūt, hactenus.

Caput Baptistæ in Septimū urbis Constantinopolitanæ perlatum. Templum eius in Septimo.

Matrona adduci non potuit, ut hæresim Macedonianam relinqueret. Fecit autem id cōtra præstitum iuramentū Vincentius presbyter, miraculo in capite diui Ioannis exhibito adductus, capitis eiusdem custos.

Addas Vincentij huius cōsobrinus. Auxentius uir præclarissim. Addæ filius.

Matrona uirginum collegio in Cosilao præfuit.

** *Sozom. lib. 7, cap. 21. 24. Is Deo templum id constructum scribit. Templum enim Dei uocat, quamuis antea quoque in honorem S. Baptistæ conditam dixerit ecclesiam eam.*

CAPUT L.

IMperator is, post Eugenium deuictum, in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atq; decuit cõstituens, ægrotare cœpit, hydropis morbo oppressus: & Ioannis monachi prędictione in memoriam reuocata, finem uitæ propediem aduenturũ expectauit. Maioris aũt solicitudinis causa ei fuit reipub. status, in animo secum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & subditis, Imperatore è medio sublato, accidere soleat, quàm mors ipsa. *[Mors Theodosij.]* Itaque quamprimùm filium Honorium Constantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occidentalibus partibus præficere uolens. Quem ubi aduenientem uidit, meliusculè habuit, & ad spectaculum ludorum Circensium ob uictoriam celebrandorum prodijt. Et quum ante prandium ualidior fuisset, postea derepentè eum imbecillitas inuasit. Quumq; ludicrum id perficere non posset, filio id more solito peragendum commisit, proximaque nocte fatis concessit, decimaseptima Ianuarij mensis die, sempiterna laudis & gloriæ memoria post se relicta: quum ad finem uitæ satis longum peruenisset, atque cum splendidis uictorijs solus Romanorum imperium monarcha gubernasset, & duorum Imperatorum pater esset, eisq; imperium pacatum relinqueret. Placidè autem in lecto suo beata morte uitam finijt, præmium id fidei erga Deum suę, & flagrantis aduersus idola & simulacra ardoris consequutus. Vixit annos sexaginta, & menses octo: quorum sedecim cum dimidio, in imperio Romano peregit. Cõplectitur duodecimus iste historiarum liber annos decem & octo *[Libri istius anni.]*: cùm à mundo condito quinquies † millesimus nongentesimus nonus, à natiuitate autem Domini quadringentesimus * quartus ageretur annus.

† Secundum recentiores 4395.

** Alij ponunt annum 398.*

TERTIIDECIMI TOMI CAPITA.

I. *De imperio Honorij & Arcadij: & ut apud Arcadium quidem Rufinus in administratione rerum primum locum, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandem obtinuerit dignitatem: Et ut tum cùm publicæ, tum ecclesiasticæ res habuerint.*

II. *De puerili institutione & uita D. Ioãnis Chrysostomi, & ut doctrina simul & uirtute fulgens ad sedem Constantinopolitanam sit euectus.*

III. *De cura pastorali & doctrina Ioannis: & ut multorum arguens & corrigens delicta, in suspicionem peruenerit improbitatis: & unde furor & persequutio aduersus eum extiterit.*

IIII. *De Eutropio cubiculi Imperialis præposito, & de ea quam is tulit lege: ut idem sit interfectus: & ut odium aduersus Ioannem quidam conceperint, & fouerint.*

V. *Res Gotthi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, qua pro ecclesijs & apud Imperatorem & apud ipsum Gainam usus est Ioannes.*

VI. *De defectione Gainæ, & de uisione quã uidit angelorum urbis Cõstãtinopolitanæ custodũ: & de legatione qua Ioannes apud Gainã est functus: & ut Gainas in Thracia captus & necatus sit.*

VII. *Ut Ioannes doctrina sua populum quò uellet duxerit: & ut miraculo, non sine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam secta Macedoniana ad frugem reduxerit.*

VIII. *De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de psalmodijs hymnisq; alternis decantatis, qua ex causa & quomodo morem eum psallendi primùm Ecclesia Dei acceperit.*

IX. *Ut sanctus Chrysostomus in Asiam profectus, eos qui sacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit. & de Gerontio Nicomediæ episcopo, & de Serapione: de Seueriano & Antiochio. & de iniurijs quibus Ioannem illi affecerunt, quibus episcopatum abrogauerat. Et ut dissidium inter Ioannem & Seuerianum Gabalanorum episcopum ortum, imperatrix Eudoxia composuerit.*

De

X. De quæstione quæ tum in Aegypto est mota, An Deus humana sit forma: & de dissensione, quæ interim Theophilo Alexandriæ episcopo cum monachis Aegyptijs accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum.

XI. Ut fratres Longi propter inimicitias Theophili, se Ioanni coniunxerint. Item de Isidoro, ut Theophilo sit aduersatus: & ut Augusta eos benignè susceperit.

XII. Ut Theophilus Ioanni aduersans, se in amicitiam Epiphanij Cyprij episcopi, cui antea fuerat inimicus, insinuauerit: & Ioānem tāquam Originistam per calumniam arguerit, synodosq́ coegerit, quæ Origenis scripta aboleuerunt, in hoc ut Ioannem & Longos criminando traduceret.

XIII. De Ioannis & Epiphanij in urbe Constantinopolitana dissidio: & ut pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum nauigans, uitam morte commutarit, ita ut Ioannes prædixerat.

XIIII. De dissidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduersus Ioannem insidijs, & de Cyrino episcopo Chalcedonensi.

XV. De synodo ad basilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & uti Ioannes absens indicta causa sit damnatus.

XVI. De priore Ioannis exilio, populiq́ ob id concitati tumultuoso clamore: & ut inuitus sedem suā receperit, pacem atq́ benedictionem populo precatus.

XVII. De ijs quæ denuò Theophilus malè perperamq́ egit: & ut fuga sibi consuluerit, populo per seditionem in partes discedente. & de sancto Nilamone monacho, librisq́ Origenis: præterea de synodo pro Ioanne coacta.

XVIII. De altera synodo aduersus Ioannem conuocata, & de abrogatione exilioq́ eiusdem.

XIX. Epistola diui Chrysostomi, ea quæ ei acciderunt commemorans: & de ijs qui ei exilij tempore præsto fuere.

XX. Plura de iniusto exilio Ioannis, & quæ ad sectatores suos abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.

XXI. De subornatis Ioanni percussoribus & trucidarijs. & de igne à uindicta diuina de cœlo in Ecclesiam & Imperatoris ædes misso.

XXII. De persequutione, quam ij pertulerunt qui Chrysostomo fauerunt: & ut Ecclesia propter iniustum eius exilium sit diuisa.

XXIII. De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ propter ipsum facta est in somnis Sisinio uisione.

XXIIII. De beata & sancta Olympiade, ministra magni templi Constantinopolitani: & singularis quædam rerum eius gestarum commemoratio.

XXV. De conuersatione & uita sanctæ Nicaretæ Nicomediensis.

XXVI. De profectione Ioannis in locum cui nomen Cucusus: & de episcopo Adelphio, & de admirabili uisione quam is de Chrysostomo uidit.

XXVII. Epistola diui Chrysostomi, pro ecclesijs Dei: & singularis de exilio eius narratio.

XXVIII. De Arsatio patriarcha Constantinopolitano, qualis is fuerit: & ut Ioannis sectatores persequutus sit, & paulo pòst mortuus.

XXIX. De Attico patriarcha, & persequutione eius tempore facta. Et quæ Ecclesijs in Asia tum acciderint.

XXX. De impurissimo Porphyrio, qui Antiochiæ Flauiano in episcopatu successit: & temporis eius persequutione, & de constitutione quam Arcadius promulgauit.

XXXI. De legatione quam pij Romam de Ioannis iudicio miserunt.

XXXII. Innocentij papæ Romani epistolæ duæ, sancto Chrysostomo exuli & clero Constantinopolitano missæ.

XXXIII. De legatis Romæ missis, qualiaq́ Eudoxiæ & Attici suggestione sint passi.

XXXIIII. Epistola Innocentij papæ Romani ad Arcadiū & Eudoxiā, excōmunicationi eos subijciens.

XXXV. *De incursione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo, Saro, & alijs: & ut ab Alaricho Roma sit capta. & de formosæ cuiusdam Romanæ mulieris castitate.* A

XXXVI. *De multis, quæ urbi acciderunt, malis: & admirandis prodigijs in cœlo, terra, & mari editis: & ut omnes qui Chrysostomo aduersati fuerant, male perierint.*

XXXVII. *De ulteriore exilio Chrysostomi, libroq́ eius: & ut uita hac relicta, ad Deum migrauerit.*

XXXVIII *De obitu imperatoris Arcadij.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XIII.

CAPUT I.

Arcadius Orientis.

Honorius Occidentis imperator.

Extrema Theodosij morituri, quæ filijs reliquit, mandata.

THEODOSIUS maximus ubi ecclesiã splendidè auxit, duobus filijs successoribus relictis, uita defunctus est. Quorum natu maiorem Orientali: minorem autem, Honorium uidelicet, Occidentali præfecit imperio. Vterque uerò in religionis cultu patris sententiam est sequutus. Moriens nanq; ille nihil eis aliud mandauit, quàm ut ueram pietatem integrã seruarent, per quam eos asseuerauit pacem habituros, & bella sopituros, tropæaq; excitaturos, & uictoriam à Deo consequuturos esse. Talia ille quidem mandata filijs relinquens obijt. B Illi autem non imperij modò, sed & ueræ pietatis eius successores & hæredes extitere. Statim namque Europæ Imperator Romæ monomachias, hoc est, singularia certamina, & gladiatorum ludos sustulit, ob causam eiusmodi. Vir quidam quietam monasticamq; uitam colens, ex Oriente Romam uenit: atque ubi Romanos armis ita inter se decertare, multis ad execrandum id spectaculum confluentibus, uidit, in arenam progressus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægrè ferentes qui sanguinario spectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuso delectatur intemperijs agitabantur, lapidibus coniectis pacificatorem interemerunt. Quæ res postquam est ad Honorium delata, Telemachum quidem (ita enim monachus ille uocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autem certamen illud aboleuit, constitutione, ne id postea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium administrauit, uir strenuus & procerus, singularíq; prudẽtia præditus, quam & oculorum motus & orationis extemporaneæ promptitudo indicabant: in Occidente apud Honorium eundem locum Stilico quidam obtinuit. Et uterque apud utrunq; Theodosij filium, Imperij nomen & habitum esse permittens, summam ipse rerum manu simul & lingua usurpauit, sub Præfecti appellatione Imperatori ipsi imperans. Verùm neuter istorum, qui ei obuenerat, contentus fuit loco. Siquidem Rufinus sibi ipsi Imperialem in Oriente dignitatẽ arrogare conatus est: alter autem in filium Eucherium Occidentale imperium arte quadam transferre studuit. Sed utrumque ambitio & conatus fefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodosio aduersus tyrannum Eugenium pugnauerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiam

Telemachius monachus dum Romæ dirimere certamẽ gladiatorũ parat, martyrio afficitur.

Honorius monomachiã Romæ lege lata tollit.

Hæc cõstit. non extat, sed reperitur Cõstantini l. unic. C. de glad. lib. II.

Rufinus apud Arcadiũ præfectus prætorio.

Stilico apud Honorium.

Vterq; imperiũ affectauit.

Rufini cædes.

Rufinus, dum Gotthica solicitat arma, ut imperium metu ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit. Erat hic à Theodosio tutor Arcadio datus. Egnat.

A obuiã progressus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui Tribunal dicitur, ferro necauit: propterea quòd id ut facerent, Stilico militib. suaserat: & quòd se illi suspenso naso ab eo derisos compererant, tum aũt quòd affectatæ tyrannidis suspectus erat. Ferebatur quoq; fama, Hunnos eum, gentem barbarã & ferã, in Romanam ditionem immisisse. Tum enim illi Armeniam & quasdam Orientis partes metu nullo plurimam prædam agentes, percurrebant. Fortè autem fortuna peropportunè cædes eius in eam diem incidit, qua ei, qui delectus habẽdi curam gerebant, tantum non purpuram circumdaturi fuerant. Eam enim ille conceperat spem, exercitum solo ipso aspectu statim Arcadium, quòd nec forma nec reliqua corporis constitutione admodum imperio aptus esse uideretur, reiecturum, ipsum autem ad Imperium euecturum esse. Capite uerò Rufini resecto, & lapide in os eius immisso, hastæ id infixerunt, & in sublime sustulerunt. Dextram quoq; eius abscissam, per urbem circa opificum officinas circumtulerunt, uerbis his utentes: * Date stipem inexplebilis auaritiæ uiro. Et ridicula ea mendicitas, multum satis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato spectaculo homines aurum contulerunt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiusmodi uitæ finem produxit. Ad eundem uerò modum & Stilico, qui, si quis alius, & ipse apud Romanos simul & barbaros potẽtia multum ualuit, rerum summam ad se pertrahere uolens, in Italia occisus est, sicuti suo loco dicemus. Post Rufinum uerò Eutropius eunuchus præpositi sacri cubiculi dignitatem consecutus, neq; ipse in honore eo, quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quum namq; uirilium exectio purpuræ ei spem ademisset, Imperatorem aggressus, ut Patricium se & consulem crearet, ei persuasit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris * pater fuit, qui etiam uilioris sortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio

B postea memorabimus. Hæc autem historiæ huic intexuimus, quòd non exigua occasio fuerint, ut religio nostra multũ caperet incrementi. Imperatores namque certò persuasum habebant, patri eorum à uera pietate uictorias contra tyrannos obuenisse: cui etiã acceptũ ferebant Rufini, qui imperio insidiatus fuerat, absque ciuili bello cædem. Proinde quæcunque decessores eorum pij Imperatores pro ecclesijs statuerant, & ipsi confirmarunt: eaq; firmiter seruarunt, aliaq; insuper Deo grata adiecere opera, perquàm liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi uerò omnes ad principes suos spectantes, qui græcæ superstitioni addicti erant, ad Christianismum transierunt: qui uerò hæreses sectabantur, ad ecclesiam catholicam accesserunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæresim complectebantur, propter eas quas diximus causas inter se dissidebant, eaque gratia minuebantur. Plurimi nanque non rectè eos de Deo sentire, ex eo opinati, quòd inter se uehementer contenderent atque pugnarent: eis se statim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus sententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore Constantinopoli parum ualuere: quibus illud nocebat, quòd episcopum suum non haberent. Ex eo namque tempore, quo eis sub Constantio ab Eudoxio popularibus que eius ecclesiæ ademptæ fuerant, sub solis presbyteris ad præsens * usq; imperium conuentus suos habuere. Post Eudoxij autem mortem, qui Constantinopoli Eunomianæ sectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidã fuerat surrogatus, Eunomij ex sorore nepos. Hunc quòd in auariciam

[Margin notes: § — Hunni Orientem uastant. — Caput Rufini hastæ infixum. — † — * αἴτει τῷ ἀπλήστῳ. — Dextra stipem collegit. — Stilico quoque in Italia cæsus. — Eutropius archieunuchus apud Arcadiũ patricius fit, & consul. — Patricius, Imperatoris pater. Inst. Quibus modis ius patr. pot. sol. §. Filius familiâs. — * — Per ueram pietatẽ uictoriæ parantur. — Arcadius & Honorius ecclesiarum iura confirmant. l. Si uenerabilis. C. de episc. & cler. — Fidẽ Principũ subditi ciues imitantur. — Ex dissensione hæreticorũ ecclesia catholica crescit. — * ἄχρι τῆς ἐκείνου βασιλείας. Intelligẽdum autem de imperio Theodosij iunioris. — Lucianus Constantinopoli in locum Eudoxij surrogatus. — Sozom. lib. 8. cap. 2.]

§ Claudianus de Rufino: —— Grauiterq; apprensa ueste morantem, Increpat Augustum, scandat sublime tribunal, Participem sceptri socium decleret honoris.

† Claudianus: Dextera quinetiam ludo concessa uagatur, Aera petens, pœnasq; animi persoluit auari, Terribili lucro, &c. Desinat elatis quisquam confidere rebus, Instabilesq; deos ac lubrica numina discat.

* Claudianus de Eutropio isto: —— Præsidium legum genitorq; uocatur Principis, & famulum dignatur regis patrem.

Lucianus Eunomij ex sorore nepos, à reliquis Eunomianis deficit, & suam sibi instituit hæresim. ciam & cognata illi crimina alia delapsus esset, eamq; ob causam pœnas se daturū A
suspicaret, ab Eunomianorū factione reliqua desciuisse, sodalitatiq; suę præfuisse,
& non contēnendæ cohortis ducem factū esse dicunt, omnib. prorsus qui uarijs *Pessimorū hominū sentina.*
infamibusq; delictis obruti essent, ad ipsum cōfluētibus. Fama obtinet, Eutropij
prępositi opera, scripta Eunomij omnia publicè cremata: cadauer aūt eius sepul-
Eunomij libri cremati. chro extractū, * Dacoris Tyanā proiectū missumq; esse. Nouatiani, quemadmo- *Eiusdem cadauer effossum.*
dū dictū est, quieti tum fuere. Tametsi enim quæstio de festo Paschæ, quā Sabba
** ἐν δακόροις τύανα μεταρρίφθη.* tius res nouas molitus excitarat, aliquantū eos turbasset: non tamen illi alijs pœ-
nis, quæ in hæreticos legibus decretæ fuerāt, obnoxij fuere: tum quod itidem ut Ec-
Marcianus iste eo die diem suū obijt, quo Rufinus cæsus est. clesia uniuersalis, trinitatē ὁμοούσιον consubstantialē prædicarent, tum quod egregia
episcoporū eorum uita esset. Nam Agelio Marcianus, Marciano Sisinius succes-
serat, quum Rufinus cæsus est: de quibus suprà etiam diximus. Hæc hactenus.

CAPUT II.

Maximarū sedium episcopi. EA ætate in ecclesia Romana episcopus erat Siricius, Damasi successor.
Alexandriæ ecclesias rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hiero-
solymis adhuc episcopatum gessit Ioannes, qui Cyrillo successit. Con-
stantinopoli uerò enituit Nectarius, de quo fusius suprà diximus. Cœ-
Nectarij mors. terùm eo paulo pòst † mortuo, ingens omnium cura & studium fuit, quem'nam
† Cæsarij & Attici consulatu. Socr. lib. 6. cap. 2. antistitem imperantis urbis legere conueniret. Atq; ut fit, alijs alios designanti-
bus, diuq; & multum consilia agitantibus, quum non eadem omnium esset sen-
Ioannes Chrysostomus episcopus Constantinopolitanus. tentia, & tempus extraheretur, uniuersis tādem placitum est, ut Antiochia pres-
byter accerseretur Ioannes, qui propter eloquentiam Chrysostomus est dictus.
Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè eum ad docendum ap-
Parentes eius. positum, apprimeq; clarum, necnon generis nobilitate & uitæ integritate præ- B
stantissimum esse. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem au-
tem natalibus, alijs'que ornamentis omnibus spectatā, Anthusam. In dicendo &
suadendo ui multa fuit, adeò ut ætatis suæ oratores multis modis superaret. In
uita quotidiana singulari moderatione, & accuratissimo instituto usus est. In
tantum uerò æqualibus suis antecelluit, ut etiam Libanij Syri sophistæ in hac
Libanius Chrysostomum laudauit. laudis parte, testimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum sectatores
eius, quem'nam in sophistica sede successorem esse uellet, interrogarent: Ioan-
nem illum respondisse fama est, nisi uirum tantum Christiani rapuissent. Plu-
res autem ex discipulis eius ad ecclesiam adduxit, ut idem secum sentirent, eis
persuadens. Quum enim ex præscripto Dei uiuere studeret, non mediocrem
uirtute sua æmulationem illius sectatoribus indidit: & facilè eo modo plurimos
cepit, eis'que ut secum eandem complecterentur sententiam autor fuit, non ar-
In Chrysostomo oratiōi sua ui facta pia responderunt. te quapiam aut eloquentiæ ui, uerùm quòd sacras scripturas iuxta id quod res ip
sa erat, sincerè exponeret, eos ad se pertrahēs. † Oratio enim reuera factis ipsis cō
sona, perfacilè fidem meretur, & assensione digna uidetur. Quibus rebus contrà
qui caret, simulator potius, & sui ipsius accusator esse apparet, etiamsi multū stu-
dij & operę in docendo ponat. Si cui autē contigit, ut utraq; hac laude clarus sit,
nihil nō quod uelit, efficere potest: id quod in illo etiam euenit. Vitæ namq; insti
tutū accuratum admodū & moderatū fuit. Et cùm natura ingenioq; præstanti
fuit, tum perspicua ualde & dilucida eloquutione usus est: in qua cum incredi-
bili splendore diuina quædam enituit gratia, ita ut ea quasi insita quadam tyran-
nide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi,
arcanam amplitudinem, & quæ sub oculos non caderet uim inseruit, nouamq;
elocu-

† τοῦ γὰρ ἀληθείαις λόγου τοῖς ἔργοις συνᾴδειν πέφυκε εἰς πίστιν, καὶ ἄξιος παραδοχῆς φαίνεται, τούτου δ' ἐστερημέ-
νος, ὅπερ μᾶλλον καὶ κατήγορος ἑαυτοῦ δοκεῖ.

A eloquutionis mixturam contemperauit, frequentibus scatens sententijs: adeò ut omnes ad harmoniam conuenientem'que eiusmodi concentum consternarentur, & incomprehensibilem deprehensionem cum sensuum priuatione orationi eius tribuerent. In Rhetorica & dicendi arte præceptorem habuit Libanium: in philosophicis uerò disciplinis Andragathium. Et quòd ad dicendas in foro caussas appositus esse uideretur, uitæ id genus sectatus est. At enim quum id iniquum atque improbum esse putaret, faciendum sibi esse statuit, ut primùm diligenter in sacris uersaretur libris: & in uita tranquilla, iuxta ecclesiæ constitutiones, philosophicè uiueret, Euagrium imitatus. In quo studio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monasterijs & scholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem ecclesiam Tarsensem gubernasse antea diximus. Reliquisse etiam is multos scriptorum suorum libros dicitur, in quibus tantum in literæ ipsius expositione occupatus est, abstrusiorem sublimiorem'que scripturæ sensum & contemplationum speculationes declinans. Qua in re eum etiam præcipuè est discipulus imitatus. Non solus autem magistros hos Ioannes sectatus est, sed plures etiam alios studiorum socios ex Libanij schola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum, & Maximum: quorum iste postea pastor Seleuciæ Isaurorum, ille uerò Mopsuestiæ Cilicum episcopus factus est. Theodorus autem iste, uir fuit diuinarum literarum, græcarum'que disciplinarum, necnon artis oratoriæ atque philosophiæ egregiè peritus. Ad quem, quum à studijs religionis nostræ desciuisset, diuus Chrysostomus unam atque alteram dedit epistolam. Quum namque is leges literas'que nostras legisset, & se in diuinorum uirorum familiaritatem insinuasset, omnibus rebus posthabitis, & urbanæ uitæ tumultu reiecto, institutum id laudauit, & uitam suam ad illorum mores composuit.

Præceptores Chrysostomi.

Diodori Tarsensis episcopi theologia.

Theodorus Mopsuestiensis.

Maximus episcopus Seleucensis.

Condiscipuli Ioannis.

Semel atq; iterum Theodorum Chrysostomus ad accuratius Christianæ uitæ institutum adduxit.

B Cœterùm alacritatem eam constanter non retinuit: sed ueluti pœnitentia ductus, ad priorem redijt uitam. Et quum diuersam de sacro studio concepisset sententiam, id genus philosophiæ reliquit, & in urbem est reuersus: melius se ita id quod expeteret consecuturum ratus. Quod ubi Ioannes cognouit, ad res scilicet ciuiles illum esse relapsum, & animum ad nuptias adiecisse, epistolam ad eum dedit, uerbis & sententijs selectioribus supra humanæ mentis captum compositam. Scripsit deinde ad eundem quoque alteram. Quas ille cum legisset, ad uitæ quod antea cæperat, institutum se rursum cōtulit. Substantia enim sua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remisso, ad philosophicam recurrit uitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus seruatus. Vnde colligere licet, quæ dicendi uis in eo floruerit, quæ'ue persuasionis gratia in illius consederit labris. Ea enim eos superauit, qui tum secum à dicendo & persuadendo ualuere. Proinde etiam multitudinem ad se pertraxit. Et quod maius est, peccantes in ecclesia acrius obiurgauit, atq; iniuriam alijs inferentibus insultauit, non minus ob afflictorum uicem indignans, quàm si ipsi sibi iniuria facta esset. Quod quidem multitudini pergratum fuit, principibus autem uiris & magistratibus acerbum uisum est: quòd scilicet eis delinquere multa licuit. Eas ob causas præclarus uir habitus est, cùm eis qui eū uidissent, uirtutem'que eius experti essent: tum eis quoque qui illum nunquam uisum fama tantum cognouissent, quæ celebris de eo uulgata, aures omnium impleuerat. Idoneus sanè Romanæ ditionis hominibus uisus est, cui Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatus demandaretur. Suffragabatur uerò populi & cleri, multorum'que sententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque statim qui eum adducerent, misit. Multorum quoque aliorum episcoporum conuentum instituit, splendidiorem ambitiosiorem'que consecrationem eius esse uolens.

Plurimum ualuit eloquentia Chrysostomus.

Idem acris criminum censor.

Legitima & canonica episcopi electio.

Porrò

Asterius Orienti præfectus, Chrysostomum Constantinopolim mittit.

A Porrò ubi Asterius Orientis præfectus Imperatoris literas accepit, in suburbanum quendam Antiochiæ agrum Ioannem ad se euocauit, habere se arcani quid quam, quod cum eo secretò cōmunicaret, renuncians. Eum uerò aduenientem ilico currui impositum, Pagras in diuersorium, seu mansionem quandam ita cognominatam duxit. Et postquā eum ibi eis qui ab Imperatore missi fuerant, plurimùm reluctantem tradidit, domum suam reuertit. Id aūt ita fecit, quòd promptos ad seditiones Antiochenos esse sciebat. Haudquaquam enim illi libentes prius se Ioannis lingua orbari tulissent, quàm graue quidquam & fecissent, & passi fuissent.

Inuitus episcopatum suscipit Ioannes.

Vbi Constantinopolim peruenere, atq; ibi quicunq; euocati fuerant episcopi, præstò fuere, omnes quidem alij suffragio ferendo consensere: unus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis consecrationi obstitit, gloriæ illius detrahens: Isidoro autem episcopatum tradere studens, qui Alexandriæ presbyter, curam ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adolescentia in Sceti monasticis laboribus exercitatus. Studiosus autē Theophilus Isidori plurimùm fuit, quòd is ei dudum rei satis periculosæ conscius esset.

Theophilus Alexandrinus Isidoro presbytero suo episcopatū Constantinopolitanū demandari uult.

Theophilus Alexandrin. insidus Theodosij amicus, duplici corde uir.

Fortunæ, nō hominis amicus.

Quum enim Imperator Theodosius bello aduersus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus Imperatori munera mittens, binas Isidoro huic dedit epistolas: eumq; Romam misit, cum mandato eiusmodi, ut ibi manens belli euentum expectaret: & cui uictoria arrisisset, ei & literas & donum redderet. Legationem eam suscepit Isidorus, & Romæ momento uictoriæ intentus consedit. Et quum rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epistolis clàm sublatis, eam indicauit. Quapropter Isidorus sibi ne quid mali pateretur timens, statim Alexandriam profugit. Proinde quòd illum fidissimum sibi cognouisset, pensare tum quòd pro se adierat B periculum, gratia aliqua cogitabat, studioq; tanto pro eo laborabat. Siue autem eam ob causam, ut dicitur, hoc fecerit, seu quòd Dei amantem uirum ad episcopatum euectum Theophilus uoluerit, postremò & ipse consecrationi Ioannis calculum adiecit, sententiamq; Imperialis aulę approbauit, quæ electionem Ioannis obtinere manifestè studuit.

Theophilus tandē in episcopalē Ioānis cōsecrationē quoque consensit.

Metuebat uerò Eutropium præpositum, qui Imperatoris ædibus & cubiculo tum præfuit. Apertè enim is illi minabundus denunciarat, ut uel alijs ipse quoq; suffragio suo consentiret, uel se ad dicendā causam contra accusatores suos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria uenerant, libellos aduersus eum, qui coacti fuerant, episcopis offerentes: alij alia crimina ei obijcientes, & diuinas ecclesiasticasq; * leges eum uiolasse accusantes. Hæc uerò Theophilus timens, nō solum Ioanni suffragatus est, sed eundem etiā per manus impositionem consecrauit.

Accusationis libelli contra Theophilum.

** παρανόμων ἐκεῖνον χειρόμενον.*

Sacri diui Chrysostomi ordines.

Lectorem eum, quemadmodum Socrates Ecclesiasticus scriptor dicit, creauit Zeno Gazæ siue Maiumæ episcopus, Hierosolymis reuertēs. Vixit aūt tum diutius, sicuti idem testať, cum Basilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, postea uerò ecclesiæ Cæsariensi apud Cappadoces præfuit.

Idē Basilij magni familiaris.

Socr. lib. 6. cap. 1.

Quod omnino reijcit Simeon, qui sacri Chrysostomi uitam conscripsit. nam is à Flauiano eum & diaconum & presbyterum creatum esse, memoriæ prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam aduolantem, sacro eius capiti insedisse memorat. Socrates autem ab Euagrio eum presbyteri dignitate auctum esse dicit. Post Meletij enim obitum secessisse à Meletianis Ioannem, & triennium sibi ipsi quietè ita uixisse, ut neque cum Meletij, neque cum Paulini sectatoribus communionem coleret: postea uerò ab Euagrio Paulini successore presbyterum creatum esse, refert.

Colūba capiti Ioannis, quum presbyter consecraretur, insedit.

Scripta Chrysostomi.

Quum in lectorum ordine consisteret, orationes contra Iudæos composuit. Diaconus autē factus, dialogos de episcopali munere, & libros ad Stagerium, item alios de incōprehensibili, & alios rursum περὶ τῶν συνεισάκτων, † hoc est, de puellis nō matrimonij

† Subintroductæ hæ in Canonib. extraneæ in legib. dicuntur.

A monij neq; libidinis causa adoptatis, scripsit. Presbyteri uerò honore cohonestatus, expositiones diuinorũ Euangeliorũ, ἀνδριάντας, id est, Statuas, Consolationem, Commentarios in Psalteriũ, De uirginitate, De misericordia, & plurimos alios libros edidit. Homilias uerò mysticas in diuinum Apostolum, & in sacra Acta, aliaq; præterea plurima, festos dies & conuentus ecclesiasticos uarios celebrans, Constantinopoli in episcopatu condidit. Ego uerò supra mille eius uiri lucubrationes legi, ineffabili quadam suauitate diffluentes. Iam enim inde ab adolescentia amore eius flagraui, atq; in illius perinde atque Dei ipsius uocibus acquieui. Atq; si quid mihi est eruditionis, id ei acceptum fero. Multis etiam ex sectatoribus meis persuasi, ut omnibus relictis, illum sibi familiarem facerent. Verùm ad argumentum institutum reuertamur.

Nicephorus Chrysostomi studiosissimus.

CAPUT III.

IOannes episcopatum adeptus, primùm cleri sui mores corrigere est aggressus: progressus eius in publicum, & quotidianæ uitæ institutum perscrutatus. Acrioreq; usus castigatione, nõnullos quidem ad mores legitimos reformauit. Si quos autẽ sacerdotes nõ iuxta ecclesiæ constitutiones uiuere uelle cernebat, eos sacris ędibus exclusit. Neq; enim sacerdotum honore eos frui debere dixit, qui uerorũ sacerdotum uitam æmulari nollent. Nam quum natura ad arguendũ & reprehendendum propensus esset, magis etiam postquã magistratum tantum cepit, mos is in eo est adauctus. Natura enim potestatem nacta, promptius etiam aduersus peccantes est concitata. Neq; uerò clerum ille suum tantũ, sed ubiq; locorũ ecclesias, perinde atq; pater quidam, ad rectum cõformare statũ studuit: sic scilicet Thraciã omnem, quæ in sex diuisa est præfecturas, Asiamq; cunctam, quæ ab undecim præsidibus regebatur, atq; etiam prouinciam Ponticam, totidem præfectis gubernatam, eisdem legibus ad officiũ reducere conatus est. Vbi uerò Phœnices adhuc simulachrorum sacrificijs insanire cognouit, missis eò qui diuino ardore flagrarent uiris, legibusq; quæ dudum latæ fuerant confirmatis, quicquid erat de superstitione eorum reliquum, idolorumq; delubra, ex ipsis fundamẽtis euertit. Quam ad rem è domo sua impensas præbuit. Fœminis enim nobilibus & locupletibus, ut pecuniam talem liberaliter cõferrent, persuaserat. Vt uerò Scytharum quoq; multitudinem Ariana liberaret contagione, qui eiusdem cum illis linguæ essent, eis præfecit: sæpius quoq; ipse eos uisens, doctrinisq; suis per interpretẽ illustrans, ad ueritatẽ adduxit. Eos uerò Scythas etiam qui ad Istrum sunt, ubi ueritatis & salutis siti teneri intellexit, eò quoq; misit: & homines eos captos, in ueritatis potestatem redegit. Ab Osroœnis autẽ Marcionis morbũ, qui altè apud eos radices egerat, repulit: aliaq; plurima & Deo grata peregit opera, apostolicam plane de ecclesijs omnibus in animo circumferens curã. Nec ijs ille quoq; contentus fuit, sed dissensionẽ quæ inter Orientales & Occidentales ecclesias propter Paulinum & Flauianum extitit, Theophilo cõciliato, sustulit: & ut una Antiochiæ esset ecclesia effecit, Paulino & Euagrio uita defunctis. Quapropter facilem episcopis fuisse, quũ nemo impedimento esset, conciliationẽ puto. Populus namq; dissidijs, quibus iam fatigatus erat, remissis, qui Eustathij primùm authoritatem sequuti erant, sicuti fieri assolet, paulatim ad eos qui sub Flauiano erant accedentes, per unionẽ eis sunt cõiuncti. Talem se quum uir magnus & natura & ardore statim à principio exhiberet, durus quidã & grauis admodũ esse uisus est peccantibus: potissimum uerò eis, qui in clero absurdis gaudebant factis. Itaq; magnum aduersus eum odium est succensum, & multi hostiliter illum declinabant. Multitudini uerò, quã assidua doctrina demulcebat, maximè gratus fuit.

(In the margin at "Multitudinem … regebatur": B)

Chrysostomus post inthronisationem, clerum suum, & alienum quoq; reformauit.

In Phœnicia idololatriæ reliquias tollit.

Scythas ab Arianismo ad orthodoxiam adduxit.

Hũnos ad Christianismũ pertraxit.

Ecclesias Antiochenas ad unionẽ reduxit, & Romanũ Pontificem Flauiano conciliauit.

Propter uitiorum reprehensionem multorum contra se concitauit odium Chrysostomus.

Ictericis mel amarum est. *Odiū id auxit Serapion eius diaconus.* *ἂν μὴ γε ἀναγκάσῃς πάντας λόγοις... ἀλλὰ καὶ μαστιγώσῃς...* *Calumnijs grauibus ab inuidis & obtrectatorib. Chrysostomus expetitus.* *Plebi ualde charus.* *Chrysostomi cognomen.* *Chrysostomianæ orationis uis.*

Serapionis istius dictū inuidiosum. *Chrysostomus solus cibum capere solitus.*

Neq; adeò mirum est, si quibusdā minus bonus uisus est. nam mel quoq; regio A morbo laborantibus amarū uidetur. Potissimū uerò, sicuti ferunt, ut multos ita offenderet, Serapion eum discipulus induxit. Quē aliquādo apertè in cleri præsentia dixisse fama est, illū* non omnes oratione allecturū esse, nisi etiā flagello omnino eos cōpelleret. quod dictū in odiū & inuidiā nō mediocrem episcopum apud multos adduxit. Enimuerò multis ita ob uaria crimina ecclesia eiectis, illi sentētijs se primorū & optimatiū accōmodabant: & sicuti fieri assueuit, in eiusce modi eorū qui rebus præsunt impotentibus conatibus inter se cōueniebant, sodalitatesq; & cōspirationes nō cōtēnendas instituebāt, atq; eum non mediocribus expetebāt calumnijs. Et quæ illi in eum dicebāt, fidē obtinebāt: quòd cum alijs cibū capere, aut cōuiuia adire Ioannes deprehensus nō esset. Qua ex re crimina maiora excitabanť. Quo uerò consilio id ille fecerit, nemo clarè dixit. Qui uerò eum defendunt, diuturnā prætendūt consuetudinē: & quòd ægrū haberet stomachū, qui nō facilè cibū cōcoqueret. Vtcunq; aūt se res habuit, nō paruam aduersarijs ad obtrectationē ea præbuit occasionē. Plebs aūt propter doctrinæ ubertatem, & quæ inde profluebat utilitatē, ex eo uiro ualde pēdebat, mirificè illius linguā deamās: adeò ut χρυσόστομον, hoc est, aurei oris hominē cognominaret, tam præstantē illius gratiā eo uerbo significans. Neq; illa quidq; eos qui contra eum blaterabāt, curabat. Quid enim rursum hic dicere attinet, quales eius fuerint orationes, quales uel ipse scriptas edidit, uel eo dicēte notarij celeres plurimas excepere? Quam splendidę namq; sint, atq; ad persuadendū simul & demulcendum cōpositæ, experiri ei licet, qui uersare eas & legere, utilitatēq; earū percipere, & uoluptatē diuinā haurire ex eis uelit: adeò ut seipsum diuino quodam modo intemperijs agitari, & moderatè prudenterq; insanire crediturus sit. Cæ- B terùm quamdiu cū clero tantum cōflictatus est, infirmior aduersus eū fuit furor, neq; quicq; efficere potuit. Vbi autē magistratus etiā propalàm arguere cœpit, tum demū maior aduersus eum cōcitata est inuidia, multaq; in eum sunt tentata. Et quisq; pro eo atq; ei uisum esset, aut fortè reprehensione uel odio in illum flagraret, calumnijs ei intentatis fidem habebat. Plurimū autem momenti ad obtrectationē illius attulit† oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipso lecta.

Viros magnos carpens Chrysostomus, maiorē in se pertraxit inuidiā. *† ὁμιλία.*

CAPUT IIII.

Eutropio instigante Impp. legem ferunt, ne quis ad ecclesiam confugeret. *Timasius dux in exiliū actus Eutropij opera.* *Eutropius ipse in eam incidit necessitatem, ut ad ecclesiā confugiat.*

Eutropius enim iste eunuchorum in Imperiali cubiculo princeps, qui ad consularē dignitatē peruenerat, & pater Imperatoris uocatus fuerat, neq; præsentis fortunæ magnitudinē tulit, neq; quidq; de rerum humanarū mutabilitate cogitauit: sed ubi ulcisci quosdam in animū induxisset, magnopere cōtendit, ut Imperatores constitutionē ferrent, ne quis ad ecclesiam cōfugeret: sed etiam si quis ad eam cōfugisset, & supplex Deo factus esset, atq; in templis metus causa uersareť, ut inde extrahereť. Potissimùm uerò id fecit propter Pentadiam, clarissimi ducis Timasij coniugē, quem magna gloria uirum affectatæ tyrannidis criminis reum à se actum, Oasim ad perpetuū exilium deportari curauerat. At ille siti, quemadmodū audiui, oppressus, aut ne peius quidq; pateretur ueritus, arenosis ibi locis errans, statim uitam finijt. Et lex quam Eutropius ferendā curauerat, ad finem suum perducta est. Breui uerò pòst, quum Imperatorē offendisset, ut qui in cōiugem eius cōtumeliosus fuisset, primus ipse quam perferri studuerat legē, statim uiolauit. Nam ex Imperialibus ædib. pro* fugiens, supplex in ecclesia cōsedit. Tum Ioannes absurdū Eutropij conatū arguens,

*Quàm bene dispositum terris, ut dignus iniqui, Fructus consilij primis autoribus instet. Sic multos fluuio uates arente per annos, Hospite qui cæso monuit placare Tonantem, Inuentas primum Busiridis imbuit aras, Et cecidit sæui quod dixerat hostia sacri. Sic opifex tauri tormentorumq; repertor, Qui funesta nouo fabricaurat æra dolori, Primus inexpertum Siculo cogente tyranno, Sensit opus, docuitq; suum mugire iuuencum. Claudian.

A guens, luculentam habuit *orationē in ambone, seu suggestu, qui mos eius erat, quum populū doceret, ut omnes uocem eius exciperent, sedens. In ea oratione quū eorum qui potestatē & magistratus gerunt, superciliū & arrogantiā, quamtum potuit, taxauit: tū populo rerū humanarum incōstantiā, quę eodē loco manere nō soleant, proposuit. Sed enim qui hostili erga eum erāt animo, & in hoc ipsum calumniosè reprehenderūt, illud carpentes, quum miserari potius casum eius qui de uita periclitatus sit, debuerit, quòd insuper erumnā arguerit, afflictionem illius adaugēs, & calamitati insultās. Eutropius tam impij facinoris pœnas non multò pòst, propter multa quoque alia delicta luit, capitali affectus supplicio. Lex aūt opera eius lata, ex publicis monumentis sublata, & nomē eius in catalogo & nomenclatura cōsulum expunctū est: ecclesia aūt Dei legibus bene dudum constitutis enituit, eo ipso scilicet Deo apertā iniuriā extemplò uindicante. Ego uerò non cōmittam, quin in historia hac potissimam causam cędis Eutropij exponam, ut ne ea res fraudi sit, apud eos qui eam planè ignorant, magno illi uiro: si rationem illi nesciant, per quā is uirum eum, qui in ecclesiam cōtumeliosus fuisset, contumelia affecerit, extrahi eum ex sacris ædibus passus. Arcadius post patris obitū uxorē duxit, cui nomen fuit Eudoxiæ: Gratiani, cui Occidentale imperiū sorte, ut quidā memoriæ cōmendarunt, obuenerat: sicuti aūt alij tradunt, Baudonis filiā. Fuit aūt is barbarus genere, in re uerò militari & in Imperatorijs artibus plurimis in Occidente præclarus. Porrò fœmina ea nō itidē ut maritus, segnis fuit, sed nō minimū de barbarica insolentia obtinuit. Duas aūt filias Arcadio genuit, Pulcheriā primùm, deinde Arcadiā, ac tertiā rursus Marinā: longè uerò pòst, filiū quoque Theodosium, de aui nomine ita appellatū. Quū ea adhuc duarum filiarum mater esset, cōtumeliosius ab Eutropio accepta est. Super alia

B enim cōuicia & illud minabūdus adiecit, breui fore, ut eam ex Imperiali aula abductā, ipse domū remittat. Illa aūt uehementi feruens ira, filiolā utrāque in utrisque ulnis ferens, ad uirū accessit, quiritans atque lamentans: liberos etiā cōmiserationis gratia prætendens, prolixè collacrymauit: aliaque insuper fecit, quę mulierem indignatione flagrantē, & uirum ad condolentiā pertrahere uolentē, facere par est. Atque Arcadius, coniugem & liberos miseratus, ad irā ipse quoque accensus est, ardentique iracundia, & uerborū potissimū grauitate, Imperatorē uerū se præstitit. Proinde Eutropiū dignitate omni & opibus cunctis spoliatū, in Cyprū insulā exulatum misit. Breui uerò pòst, quòd eo tempore, quum consulatū inijt, ornamentis præter dignitatē usus esset, quæ soli Imperatori gestare liceret, accusatus, atque inde abductus, & apud Pantichiū, ubi iudicū consiliū cōsederat, Aureliano præfecto, alijsque illustrib. uiris causam eius cognoscētibus, grauiū criminū reus peractus, capitis supplicium subijt. Res Eutropij sic habuere. Atque nō ea de causa solū Ioannes est reprehensus, uerumetiā quòd copiarū militariū ducē Gainā contumeliose propalàm solita sua dicēdi libertate usus, tractauerit, quum ille ab Imperatore petere ausus esset, ut intra urbē ecclesia una popularib. suis Arianis attribueret: quā ubi non impetrauit, ad tyrannidem aspirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorū deuastans. Plures uerò & alios, præterque decet, ab eo reprehensos esse, sunt criminati. Quas ob res permultis aduersus fuit. Non pauca in hunc etiam statim post cōsecrationem molitus est Alexandrinus Theophilus, multaque & præsentibus, quos conueniebat, per se ipsum dixit, & plura illis absentibus scripsit, uiro ei illudens, ferum atque crudelē appellans. Nō parum namque illum offendebat ardor & libertas diuina Ioannis, atque insuper quòd per illum tantopere sibi dilectus Isidorus ab episcopatu repulsus esset. Res sacratissimi Ioannis in hoc statu erant, & ad hūc modum statim aduersus illū plerique

*Factū id eius metu confectus Eutropius & homini pronolutus pro sacra mensa iaceret. Socr. lib. 6. cap. 5.

Homilia Ioannis contra fastū potentium.

Oratio ea ab aduersarijs eius reprehensa.

Eutropij supplicium.

Inhumana illa lex inducta.

Res Eutropij exponuntur.

Eudoxia Imperatrix.

Arcadij liberi ex Eudoxia suscepti.

Baudo iste, siue Bauto, pro ximo à Gratiani cede anno, cum Arcadio Cos. fuit.

Eutropius fortuna & potestate sua abusus, male Augustam tractauit.

Exemplum mouendorum affectuum.

Direptas quid plangis opes, quas natus habebis? Non aliter poteras Principis esse pater. Claud.

Eutropius primùm ad exiliū, mox etiam ad supplicium dānatus.

Ioannes Gainā etiam liberè nimis tractauit.

Gainas Arianis ecclesiam in urbe Constantinopolitana dari petijt, sed non impetrauit.

Theophilus Alexādrinus Ioā nis obtrectator.

malum parturiebant. Quomodo enim uirum tantum capere mundus posset, qui soli Deo uiueret: neque aliud quidquam, quàm solam hominum salutem & uerbis & factis lucrifacere contenderet? Sed res eius postea persequemur. A

CAPUT V.

De rebus Gainae.

ORatio autem Gainae res referre cupidè gestit. Quis fuerit, unde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioanni negociū facesserit, ut motus cōtra imperium concitans, quò magnus ille uir legatione apud eum fungeretur, effecerit: & tandem è medio sublatus, interierit. Sub quo res etiā noua prorsus accidit, per quam Deus ostendit, prouidentia & ope sua urbem imperantē & imperiū Romanum maximis esse periculis liberatum.

Deus praesidio suo imperia cōseruat.

Gainas iste barbarus genere fuit, ex Scythis, qui ad Istrum colunt, ortus. Hi uerò amne eo, quum glacie cōstrictus fuisset, transito, confertim in Romanā ditionem irruperunt: & Thraciā omnem peruagati, Europā diripuerunt. At ille ubi ad Romanos transfugit, paulatim progressus, ex tenui milite breui dux Romanorū factus, equestribus pedestribusque praefuit copijs. Sed enim ad tantū honorem praeter dignitatem suā euectus, loco & ordine eo cōtentus non fuit: sed nisi imperium Romanorum potestati suae subijceret, grauem eam rem sibi esse putauit. Haec quum animo agitaret, populares suos Gotthos ex praefecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere cōtingerent, ordinū ductores, centuriones, & tribunos fecit, exercitumque uniuersum socijs suis credidit. Ut autē Trigibildus necessarius & cōmodus ei maximè, perque frequenti ordini praeesset, procurauit, eidemque Phrygiae administrationē cum Comitis dignitate cōcessit. De quo nō ita multo pòst quum nunciatum esset, res eum nouas moliri, urbes circa Phrygiam & Nacoliā * uastare, & caedem multā facere, assimulauit quidē scilicet se ea de causa indignari Gainas: indicijs autē quibusdam satis ostendit, ad res nouas eum quoque spectare. Ilicet ille, perinde atque Romanis bene uellet, fraudem arte comminiscitur, ut ipse bellū cōtra illum gerendū suscipiat, & urbibus circa Phrygiam, ita ut opus esset, auxiliū ferat. Et Imperator cōmento credens, ei id permisit. Ille porrò ingentem pluriū milliū multitudinem ducens, statim quod celauerat cōsilium ostendit, & † Tyrannidis regulū in medium produxit. Tantū enim abfuit, ut urbes ad quas missus erat, defenderet: ut eas etiā quae reliquae adhuc erant diriperet, atque ui magna euerteret, aliae autē idem se ab eo passuras esse in expectatione essent. Atque inde mouēs, quae in medio erant loca omnia, Mysorum quod dicitur praedam fecit: & ad eam quae ex aduerso Byzantio est Chalcedonem, castra metatus est. Et quùm grauissima quaeque se facturū est minatus, tum uerba quoque ad rem ipsam cōtulit. Quum uerò ita urbes Orientales, maximè aūt quae in Asia & ad Pontum Euxinū sunt, in summo uersarentur discrimine: Imperator unà cum eis qui secum erant amicis, nō diutius cunctandum esse censuit. Quòd non tutum esset remp. Romanā ita à rebus omnibus imperatā esse, cōtra uiros qui in mortē ruerent & de uita semel desperassent. Tempori autē inseruiens, arte & cōsilio barbarū est aggressus. Et missis ad Gainam legatis, paratum se esse, quae ille peteret, facere renunciauit: tum autem, per uitā omnē postea gratū eum sibi fore recepit. Accepit is conditionē, neque aliud petijt quidquam, quàm ut ei Saturninus & Aurelianus, uiri consulares, quos aduersari sibi suspicabatur, dederent. Imperator uel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro repub. mortē obire parati, se Imperatoris potestati permisere. Itaque Gainae dediti sunt: quibus tamē ille receptis pepercit: & sedulò quod maximè cupiebat dissimulans, Chalcedonem aduenit, ubi etiā Imperator fuit. Atque ibi diuae Euphemiae martyris templum, in quo cadauer illius conditū est, ingressi, accepta ipse & data per iurisiurādi religionem fide,

Gainas apud Rom. transfuga.

Fit Rom. dux. Qui paulo ante Scythae, hic Gotthi dicuntur.

Aspirat ad imperium.

Trigibildus Gotthus Comes, Phrygiae rector. Phrygiam is diripit.

B

**Hanc nō habent Socrates & Sozomenus, sed hodie quoque Turcae eam Asiae partē Natoliam uocant, ἀνατολὴν dicere debuerat, hoc est Orientem, uidetur itaque legendum Natoliam.*

Aduersus hunc mittitur Gainas.

Is hostiliter quoque erga ciues Romanos se gerit.

† τὸν τῆς τυραννίδος βασιλίσκον.

Gainae castra ad Chalcedonē.

Arcadius legationē ad Gainā cum conditionibus pacis mittit.

Saturninus & Aurelianus uiri cōsulares Gainae deduntur. Eis Gainas parcit.

Transactio inter Arcadium & Gainam.

A fide, beneuolum se & officiosum fore, arma deposuit: & deinde Constantinopolim transmisit, ubi rursum equitū & peditum curam & administrationem ab Imperatore suscepit. Ast ubi praeter dignitatē suam secundas sibi esse res uidit, honorem rursus eum moderatè ferre non potuit. Et postq̃ primus ei praeter rationem susceptus conatus ex sententia successit, alium quoq; tentandū sibi esse statuit, & tumultum non minimū ecclesiae concitare aggressus est. Christianus ille quidem fuit, sed religionem sincerā non seruauit. Arij enim peste infectus erat. Diximus autem antea, quo modo gens ea Valentis temporibus sub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaq; siue recentis facinoris magnitudine elatus, seu fortè ab antesignanis haeresis persuasus, sacram unam aedem intra urbem cōsentientibus sibi in religione sacerdotibus ab Imperatore postulauit. Idq; ueluti exprobans fecit, minimè cōuenire dicens, ut ipse Romanae militiae dux, in ecclesia extra urbis moenia oret. Imperator inconstantiam animi eius metuens, tyrannide mq; quae ab eo expectabatur, suspectam habens, deliberaturum se, eiq; consulturum esse recepit. Et patre diuino accito, petitionem barbari indicauit, potentiamq; eiusdem memoriam illi reuocauit, & meditatam expetitamq; tyrannidem insinuauit: manifestè deniq; uisus est, se illi quasi supplicem, quod peteret daturum esse, significare, ut eiusmodi cōcessione barbari furorem frenaret. Diuinus autem ille uir, non passus est uerba ea ad exitū peruenire, neq; tempori cessit: sed episcopis qui tum Constantinopoli aderāt, secum ductis, regiam Imperatoris ingressus est. Et per seipsum primùm magno animo apud Imperatorem causam egit: Ne sic, inquiens, ô Imperator te facturum esse pollicearis, neq; ita sanctum canibus projcere constitueris. Ego enim non sustinebo, ut qui rectè de Deo theologantur & sentiunt, eijciantur: atq; eis sacrū delubrum, qui blasphemam aduersus eum linguam cient, concedatur. Neq; barbarū illum timueris: uerùm utroq; euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quę dicentur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, & persuadebo ut minimè ille petat, quae dare non conuenit. Imperator uerbis his delectatus, utrunq; ad se accersit. Et Gainas, ad finem perduci quae ei promissa erant, petijt. Auream autem obtinens linguā Ioannes, illi resistens: Non oportet, inquit, principem quidq; contra Deum audere, siquidem uera pietas illi curae est: sed potius bene constitutas leges seruare, & eam potissimùm quae contra haereses alias promulgata est. Sua sitq; adeò Imperatori, conducibilius esse dictitans, ut imperio potius cederet, q̃ per impietatem aedem Dei proderet. Atq; sermonem ad Gainam rursum conuertens, oportere se ecclesiam unam habere dicentem: Omnes tibi, inquit, sacrae aedes patent. Cui Gainas respondit: At ego alterius religionis sum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamina. Verùm tu, contrà Ioannes dixit, maiora laborum habes praemia. Permagnum enim tibi est, quòd Romanorū belli dux & es, & nominaris, & quòd consularia geris ornamenta. Illud uerò te quoq; considerare oportet, quis 'nam antea fueris, & qui nunc factus sis, & quanta in egestate prius uixeris, nunc autem quantae tibi suppeditent opes: quem prius habueris uestitum, quàm Istrum transijsti, qui uerò nunc tibi sit habitus. Et minores quidē fuisse labores, maiorem autem illorum mercedem esse, memineris. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingratus erga eos sis, qui te cohonestarunt, caue. Patriam tuam considera, & ut ex ea pulsus, & ab Imperatoris patre seruatus, iureiurando te, amicum Romanis, ipsi illi, eiusq; liberis fore, & leges seruaturum esse, adegeris: quas tu nunc ut irritas arguere, in animo habes: & illam maximè, quam is qui te profugum recepit Imperator confirmauit, eos qui alienae in religione sint sententiae conuentus, intra

B

Idē rursus militaribus copijs praefectus.

Gainas Arianus.

Petrum Gainas ecclesiā in urbe Byzantij Arianis petit.

Arcadius re de re Ioannem consulit.

Id Ioānes quàm maximè dissuadet.

Colloquiū Ioānis & Gainae apud Imperatorem.

Constantinopolitanæ urbis mœnia cogere prohibentem. A

CAPUT VI.

Ioannes Gainæ silentium imponit.

HÆc uerba magnus Ioannes magna cum libertate constanter proloquutus, os Gainæ obturauit, & silere eum coegit: neque de ecclesijs quarum ipse curam gerebat, quidquam nouari permisit. Ille uerò non multo pòst ad perfidiam animum adiecit, & conceptam dudum meditatamque tyrannidē prodidit. Nā urbem uastare in animo habebat, eandemque diripere meditabatur. Quas insidias stella illa ensis speciem referens portendit, quæ supra modum splendida fuit (qualem nunque antea apparuisse, in literarum memoriam relatum est) supra urbem ipsam relucens, & à summo propè cœlo ad terram ipsam pertingens. Ac primùm quidem in argentariorum tabernas in foro sitas impetum facere constituit, maxima illa spe concepta, ingentes se pecuniarum aceruos ibi corrasurum esse. Sed enim ubi eius rei fama uulgari cœpit, & argentarij, quod antea fecerant, pecunias suas & opes publicè in mensis non proposuere, ingētē barbarorū uim noctu ad imperiales ædes, ut eas incenderēt, misit. Illi uerò tantum abest ut aliquid egerint, ut cum ingenti etiam metu inde retro cesserint. Deus namque tum ostendit, quanta illi prouidentia & cura urbis fuerit. Cœlestis enim quædam uis ingentibus corporibus, insidiatoribus illis apparens, ita eos exterruit, ut terga uerterent, & celeriter trepidi Gainæ significarent, nouum ea nocte in urbem exercitum uenisse. Ille autem fidem eorum dictis non habuit, quòd non alios quam qui soliti fuerant in urbe milites esse sciret. Quapropter proxima etiā nocte alios eò misit. Vt uerò & illi eadem quæ priores annūciarunt, ipse eò uenit, & spectator oculis suis miraculi eius fuit. Verùm sua gratia milites eos ibi adesse arbitratus, qui interdiu quidem se occultarent, noctu autem uigilijs urbem & aulam Imperatoriā custodirent, à dæmone se agitari assimulauit, & uelut orationi uacaturus templū adijt, quod Imperatoris pater in Ioannis Baptistæ honorem in Septimo construxit. Exijt autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clàm secum arma & uasa fictilia telis completa, in muliebribus pilentis, & præterea alijs etiam quas machinati fuerāt artibus, efferebat. Et consilium hoc ille in Romanorum scilicet detrimentū cepit. Cæterùm id potius imperio carū bono fuit, ut rei exitus declarauit. Quū nāque à portarū custodibus arma efferre deprehensi essent, atque ea in re inhiberentur, gladijs illi strictis excubitores interemerūt. Atque ubi, quemadmodū fieri solet, grauis tumultus urbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, cōsilium tamen bonum præsentia mala explicuit atque superauit. Nam ciuitas portis clausis atque obfirmatis, in tutū redacta est statū. Et Imperator optimū sequutus consilium, publicitùs Gainam hostem iudicauit, & qui reliqui in urbe erant barbaros intra muros occidi iussit. Quapropter milites magnis animis illos aggressi, plurimos apud eam quæ dicit Gotthorū ecclesiam necarūt. Eò namque tanque ad asylum & perfugiū confluxerant, quū portis clausis profugere nequirēt. Ita ecclesiam eorū igne iniecto cremarūt, & barbaros omnes discrimine nullo conciderunt. Quod ubi Gainas resciuit, dæmone quem uoluntate sua sibi sumpserat, dimisso, quòd sibi fraudulentas insidias suas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciā in Chersonesum peruenit, traijcere ex eo loco in Oriētem cogitans. Existimabat namque, si in Asia urbes cepisset, facilè quoque se finitimas in circuitu gentes sibi subiecturū esse. Atque ille quidē hæc sic moliebat. Imperator aūt oratores rursum sibi ad eum mittendos duxit: sed nemo legationem eam suscipere audebat. Omnes enim pro se quisque feritatē animi eius suspectam habebant, adeò ut neque bello cum eo cōgredi quisque uellet, neque legatione

Gainas urbem Constant. diripere cōstituit. Sozom. lib. 8. cap. 4.

Il malum prodigiose illa stella portendit.

Gainas ad ædes Imperiales inuadendas, barbaros noctu mittit.

Diuina ui illi à cœpto deterrētur.

Deus præsidio suo urbem Constantinopolitanam seruat à barbarorū uastatione.

Idem Gainas sequenti quoque nocte tentat, sed frustra.

Præsidium cœleste is cernit.

Væsaniam assimulat.

Per simulationem rei diuinæ cū barbaris ex urbe secedit.

B

Tumultus ea re intra urbem oboritur.

Vrbis portæ clauduntur.

Gainas hostis iudicatur.

Barbari cæduntur.

Gotthorū ecclesia.

Gainas in Chersonesum uenit.

apud

A apud eum tutò se fungi posse putaret. Omnibus uerò alijs relictis, in maximum illum heroem respiciebāt. Ille porrò nihil ueritus, quod sibi non ita pridem cum eo intercesserat disidiū, Orator statim ad Barbarū est profectus. Verumenimuerò Gainas postq̃ legatum ad se uenientem, quis nā esset, intellexit, & libertatem dicendi, qua usus apud se pro uberiore pietate fuerat, in mentē reuocauit, nihilominus si quid aliud, & uirtutē uiri eius reueritus, quāuis & barbarus & hostis esset, longius ei honoris causa progressus est obuiā, & dextrā eius oculis admouit, & osculatus est, liberosq̃ suos adductos sacris illius genib. adhibuit. Et tū quidem ille arma deposuit, & legationi ei morem gessit. Vsq̃ adeò uirtus etiā acri hosti pudorem & terrorē incutere cōsueuit. Breui aūt pòst, quū aliud quiddam accidisset, ad ingeniū suū Gainas redijt. Et ubi Hellespontū traijcere, Lampsacumq̃ occupare cōtendit, spes eum fefellit, quū Romani diuini numinis momentum per Imperatoris cōsilia rursum sibi affuisse senserunt. Postq̃ enim barbari nauiū copia destituti, ratibus cōpactis Hellespontū traijcere, & in ulteriorem continentē euadere uoluerūt: Imperator terra mariq̃ cōtra eos duxit, multis militaribus triremib. subsequētibus. In hoc rerū statu uehementior, derepētè zephyrus afflans, rates ui magna dissoluit, atq̃ in eas Romanorū naues impulit. Barbari ratibus disiectis, plures cum ipsis equis in alto demersi sunt: nonnulli fluctib. rapti atq̃ circūacti, hinc & inde in litore eiecti, multi etiā ab imminentibus eis militib. iugulati sunt. Plurimi sanè ex hostibus in trāsitu periere. Gainas aūt cum paucis incolumis Thraciā pererrans, & fugā sæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atq̃ ibi cum fugæ comitibus barbaris cæsus est. Cuius

Ioānes ad Gainā orator mittitur.

Magno cū honore is à barbaro suscipitur.

Benedictio episcopalis.

Legationē rectè conficit.

Sed denuò Gainas tyrannisat.

Barbari in Asiam traijcere per Hellespontum uolentes, ab Arcadio opprimuntur.

B caput exiccatū, Cōstantinopolim est delatū. In bello hoc Flauites Gotthicę gentis uir, Romanis aūt maximè fidus, & scientia militari præstantissimus, quòd optimè se & splendidissimè gessisset, consul est renūciatus. Quo tempore etiā Imperatori filius prognatus est, modis omnib. bonus, Deoq̃ charus Theodosius, auo, sicuti diximus, cognominis. Idem, quod Gainas, Trigibildus, quem suprà nominauimus, Gotthus passus est. Postq̃ enim is uictoriā Gainæ per collusionem scilicet prodidit, atq̃ ex pugna profugit, Pisidiā & Pamphyliā percurrens afflixit. Postea plurimis pugnis, & locorum in Isauria incōmoditatibus, uiribus eius accisis, uix & ipse in Hellespontū saluus euasit. Atq̃ ubi inde in Thraciam traiecit, non multo pòst interijt. Sedenim de audacibus Gainæ conatibus, interituq̃ eius, hæc cursim dicta, ut opinor, sufficiunt. Si quis autem accuratius pleniusq̃ res eo bello gestas cognoscere uelit, cum Gaineū librum legere iubemus, quem Eusebius scholasticus cōposuit, Troili sophistæ sectator. Qui quū rebus gerendis spectator ipse belli interfuisset, in quatuor libellis heroico uersu id luculēter exposuit. quod scriptū, propter rei nouitatē, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poeta alter, qui idem bellū carminibus cōposuit, præclarus proximo imperio, sedecimo iunioris Theodosij consulatu, quem cū Fausto gessit (tum enim poema id publicauit) habitus est. De his hactenus.

Gainas cæditur: Trigibildus itidem.

Theodosius iunior nascitur.

Flauites Gotthus rem strenuè gerendo, Consulatū meruit. Ab alijs Frauita, item Fabricius dicitur.

Eusebius Scholasticus Troili discipulus Gainea cōscripsit.

De eisdem rebus etiam scripsit Ammonius poeta.

CAPUT VII.

Diuus Ioannes, prò eo atq̃ par est, ecclesiā gubernās, multos ex Græcæ superstitionis sectatoribus, multos etiam ex hæresibus, doctrina sua pellexit. Multos insuper q̃ longissimè à uiciosis affectibus & perpessionibus, assidua uerborū rigatione abduxit. Infinita quoq̃ quotidie multitudo ad eū cōfluxit, partim eū auditura, & utilitatē aliquā ex sermone eius perceptura: partim hominē uisura, periculūq̃ de eo factura. Omnes aūt ille simul cepit, & idem secū de Deo sentire persuasit. In tantū uerò plebs doctrinæ eius, qua satiari nō poterat, inhiabat, ut periculum etiam sibi homines crearent, dum in-

Ioannis doctrinæ mira efficacia.

Populus eius audiendi cupidissimus.

ter in se conserta turba premerentur, cubitis alij alios submouētes atq; repellentes, quòd pro se quisq; ad eum quamproximè accedere conarēt, quo certius clariusq; illum dicentem audire posset. Quam ob causam ille quoq; cōmunem se omnibus præbuit: & in lectorum suggestu, in media turba considens, uberem doctrinam, quasi communem quandam gratiam omnibus impertijt. Et ex multitudine quisq; suauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctéq;, ut ita dicam, in templo eum præstolans. Non intempestiuum uerò uidetur, insigne quod sub eo accidit, miraculum hoc loco commemorare. Vir quidam Macedonij morbo laborans, uxorem eadem contagione infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum uirum incidisset, quomodo de Deo sentiendum sit, disserentem, statim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: coniugemq; ut itidem & ipsa sententiam suam mutaret, cogere instituit. Vbi uerò illa ex consuetudine & colloquijs quotidianis familiariū muliercularum pendens, admonitionem eius non suscepit, & maritus re sæpius tētata, nihil effecit, postremò ei denunciauit, nisi communem atq; eandem secum de Deo obtineret opinionem, minimè se eam secum habitare passurū esse. Mulier postq; id per simulationem annuit, ex ancillis quam fidam sibi esse credebat, uni, quid factura esset, credidit, ut per fraudem uirum falleret. Et sacrorum mysteriorum tempore, accedens illa, donū, sicuti mos erat (qui sacris instituti sunt, quid dicam intelligunt) accepit: atq; id retinens, perinde atq; orationi uacatura, se inclinata summisit, mysteriumq; sacrosanctum occuluit: & quæ ei assistebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum esse, dum dentibus atterere conatur, sensit. Itaq; timore percita, ne quid grauius per Dei uindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionē acciderat, nulla interposita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem ostendit, certò & apertè morsus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouumq; & alienum colorē obtineret. Et uenia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione perdurauit. Lapis iste ad fidem miraculi eius faciendā longo tempore inter ecclesiæ donaria asseruatus, spectatoribus miraculo fuit.

Miraculum memorabile, quod fœminæ Macedonianæ in Eucharistia accidit.

Non sustinuit olim secta una cum alia communicare.

Eucharistia olim communicantibus in manus data.

Panis in lapidē uersus.

Sozo. cap. 5. lib. 8.

A

B

CAPUT VIII.

Porrò populus Constantinopolitanus nocturnis matutinisq; hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiusmodi primùm causa. Ariani sub Theodosio sacris ædibus expulsi, extra urbis mœnia ecclesias conuentusq; suos agebant. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atq; in choros suos segregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo sibi inuicem respondentia, ad hæresis suæ placita accommodata, concinnè canebant, & noctem multam in eiusmodi psalmodia consumebant. Sub auroram autem publicè eadem concinentes, extra urbem in ea ubi ecclesias habebāt loca procedebāt. Faciebāt id maximè solennioribus festorum dierum temporibus, & prima eademq; ultima hebdomadis die, quam Dominicam uocamus: quibus temporibus etiam Synaxes in ecclesijs fieri solent. Postea uerò cantus tales ad cōtentionem quoq; instituebant: Vbi nam sunt (dicentes) qui trinitatem eiusdem substantiæ & eiusdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuscemodi uerba carminibus aspergebant. Sed enim Ioannes, ne aliqui ex ecclesia sua eius generis cantibus demulsi, ab illis seducerent, ad eūdem modum cōtra illos psalmodiam suam instituit. Et breui ea celebrior, q̄ aduersariorum esset, facta est: ut quæ & multitudine, & honorifico progressu illos superaret. Nam eam cruces argenteæ cereos incensos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris

Hymnodiæ nocturnæ Arianorum in urbe Cōstantinopolitana.

Eorundem progressus siue processiones matutinæ carmina canentium.

Sozo. eo. cap. 8.

Ioannes inter Catholicos eiuscemodi quoque psalmodias & progressiones instituit.

A ratoris coniuge impensas ad eam rem præbente, quæ hoc Brisoni cubiculi sui præfecto iniunxit, ut hymnorũ cantus procuraret, & ad eum usum quàmplurimum lucernarũ pararet. Qua re Ariani ad æmulationis ardorẽ perciti, ad uindictam se contulere, & manus cum nostris cõserere sunt aggreßi. Adhuc enim ex ea quam ante habuerant potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam cõmittendam parati erant, nostrosq; adeò despiciebant. Itaq; nocte quadam inter se cõgreßi, nõ pauci utrinq; ceciderunt: & Brison, quem diximus, Imperatricis cubiculariorũ eunuchorũ princeps, in fronte lapide ictus est. Hac uerò de causa cõmotus Imperator, tales Arianorũ processiones siue cõuentus sustulit. Catholica aũt ecclesia principio eiusmodi psalmodiæ hymnorumq; canendorum inde sumpto, ad hunc usq; diem consuetudinẽ eam retinet, & sacris cantilenis operatur. Morem autem Antiphonorũ, hoc est, alternis per responsionem carminum concinendorũ, ecclesia antiquitùs iam inde ab Apostolis accepit. Diuinũ namq; Ignatiũ, qui tertius in ecclesia Antiochena à Petro apostolo hierarcha fuit, & cum Apostolis omnibus plurimo tẽpore uixit, quũ per ecstasim animi cõsternatus esset, uisionẽ nouã uidisse ferunt: sanctos scilicet angelos, alternis & sibi inuicẽ respõdentibus carminibus sanctã Trinitatem hymnis & laudibus uehentes. Et ipse primus hanc cõcinendi formã Antiochenorum ecclesiæ dedit. Vnde quasi à fonte in alias ecclesias Dei omnes eiusmodi consuetudo est propagata. Hæc quę de Antiphonis, & respõdentibus sibi inuicem hymnis accepi, memoriæ posteritatis commendanda duxi.

Ariani heretici semper ad arma & uim prompti fuere.

Lucernarũ gestatio.

Ariani Catholicos in processione eiusmodi ui adoriuntur.

Brison Augustæ eunuchus uulneratur.

Interdicitur Arianis talibus processionib.

Carmina Antiphona primus in ecclesia instituit Ignatius Antiochenus episcopus.

Apud Catholicos supplicationes huiusmodi hodie quoq; celebrantur.

Socr. lib. 6. cap. 8.

CAPUT IX.

B POstq; magnus iste uir ecclesijs in Asia è quibusdã indignis perperàm administrari audiuit, quòd nonnulli quidẽ pecunia, quidã autem gratia episcopatus redẽptos obtinerent: Ephesum est profectus, & tredecim episcopis dignitatẽ ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Asia ipsa, atq; in illorum thronos alios substituit. Heraclidem etiã archidiaconum, ex eis qui sub diœcesis suæ administratione erant monachis, qui in Sceti Euagrij monachi discipulus fuerat, uirum Cyprium, metropoli Ephesiorum præfecit. Mortuus enim tum ibi fortè fuit Antonius, qui ecclesiæ ei præfuerat. Ille uerò Gerontiũ quoq; Nicomediensi exegit ecclesia. diaconus is magni illius Ambrosij, quem Mediolani antistitem fuisse suprà memorauimus, fuerat: qui nescio quomodo affectus, siue monstra portentosè loqueretur, seu spectro quopiã territus, dæmonio'ue afflatus esset, ad quosdã dixit, noctu se sibi ὀνοσκελίδα, hoc est, dæmonem asininis cruribus adiuncturum, eiusq; caput tonsurum, atque in pistrinum coniecturum esse. Ambrosius igitur illum uerba minimè diacono & ministro Dei digna proloquutum coercens, linguam decętero continere, & peccatum id pœnitentia repurgare iussit. Gerontius autem, qui artem medicam optimè nosset, & ad dicendum atq; persuadendum non ineptus, facilè amicos sibi comparare posset, Ambrosium ueluti ridens, Constantinopolim migrauit: atq; ibi breui eis se, qui in Imperatoris aula aliquid possent, cum dexteritate quadam insinuans, amicis facilimè usus est: quorum opera ecclesiæ Nicomediensis procurationem est consequutus. Manus autem sacras ei imposuit Helladius, Cæsareæ Cappadocum post Basilium magnum, episcopatum sortitus. Eamq; is illi retulit gratiã, quòd autoritate eius, filius suus splendidum in Imperiali aula consequutus esset locum. Porrò ubi id diuus Ambrosius resciuit, ad Nectarium Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopum scripsit, ne illum ita insolescere per contumeliam pateretur, sed episcopatum ei potius adimeret: siquidem illi, quem in ecclesijs conseruatum oporteret, ordinis cura esset. Et Nectarius, ut Ambrosio

Episcopis plerisq; in Asia ioannes episcopatum abrogat.

Heraclidẽ monachum episcopũ Ephesi ordinat.

Gerontio episcopatu Nicomediensem adimit.

Ineptum, atque impium Gerontij uerbum.

Ob quod ab Ambrosio episcopo coercitus est.

Idem aulicorũ fauore Nicomediensem episcopatum consequutus.

Episcopi filius aulicus.

Nectarius instigante Ambrosio Gerontium ex episcopatu deturbare non potest.

...ειρασίαν, hoc est, ordinem in ecclesijs conferri etiã oportet.

Pansophius Gerontio Nicomediæ surrogatus.

Gerontius Nicomediensibus mirificè charus.

A

Ambrosio satisfaceret, multa tẽtauit. Cæterùm rẽ aggressus est, quã, ut ita dicã, perficere non posset. Nam Nicomedienses magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes aũt uix tandẽ id perficere potuit. Et Gerontio episcopatu abrogato, in locũ eius Pansophiũ subrogauit, qui olim Imperatoris cõiugis pædagogus fuerat, uir perq̃ mansuetus, & ualde religiosus, Nicomediensibus aũt ingratus atq; inuisus. Nectarij sanè tẽpore publicè & priuatim seditiosi Gerontij dotes cõmemorabant, affluentemq́; eius doctrinã atq; singularem erga omnes locupletes simul & pauperes dexteritatẽ atq; liberalitatẽ, nec nõ reliquas quæ ei inerãt uirtutes referebãt. Atq; etiã in supplicationibus, perinde quasi in terræ motibus, alijsq́; uel in patria ipsa sua, uel alijs in locis, iræ diuinæ indicijs psallebant, precantesq́; Deũ orabãt, ut sub illo pastore eis esse liceret. Postremò uerò sanè q̃ inuiti, cum immenso luctu & dolore illũ quidem amiserũt: & Pãsophiũ, cõtra animi sui sententiã, cũ metu & odio episcopũ suscepere. Itaq; nõ solũ illi quibus ita ademptę erãt ecclesiæ, uerũ etiã quibus aliqua cũ illis intercedebat necessitudo, Ioãnem criminabant, perinde atq; nouas in Ecclesiã res ipse princeps induceret, & antiqua electionũ cõsecrationũq́; episcopaliũ iura abolere institueret: & dolore immoderato trãsuersim acti, etiã ea quæ ratione optima cõsultò egisset, opinionẽ multorũ sequentes calũniabant. At Ioannes amorẽ erga se uulgi magis atq; magis accendit: odiũq́; potentiorũ, & eorũ qui clero nõ bene uellent, in se cõcitauit, quoniã homines iniuriã alijs facere solitos arguendo admonebat, delicatosq́; & diuites, & alios qui parũ sanctè uiuebãt, ad uirtutem quoad fieri posset, adducere conabat. Maximè uerò hominũ in clerũ odiũ & contumelias Serapiõ auxit, archidiaconus eius, genere Ægyptius, uir iracũdus, & ad cõtumelias oppidò q̃ procliuis. Huc accessere agitata cõsilia & confessus Ioãnis cũ sacra Olympiade, de qua postea dicemus. Quin ille etiã monachorũ multorũ inimicitias sibi conciliauit.

Episcoporum quibus ecclesiæ ademptæ, necessarij, homines potentes & uitiosi, Ioanni infensi.

Causæ odij, quòd Ioannes acriter uitia taxaret.

Aliæ quædam odij eius causæ.

Monachorum circulatorum in Ioannem odium.

B

Quicũq; enim intra monasteria philosopharẽtur, & res suas agerẽt, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiã iniuria afficerentur, atq; etiã ut rebus necessarijs abũdarẽt, plurimũ curæ habuit. Circũforaneos autem, & qui per urbis plateas cursitarent, notã philosophiæ suæ inurentes, uerbis ita ut decebat, reprehendens, acriusq́; carpens, repudiabat. Nõnũquã etiã cõuicijs eos corrigens incessebat, & cõuenienti obiurgatione perstringebat. Atq; illi ad eũ modũ reprehensi, grauiter id ferre, & uerba cõtumeliosa in eũ iacere, ferũ, crudelem, iracũdum, superbũ, & furibundũ appellare, nec non quietã eius uitã apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et persuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes insup in eo q̃ cibũ cũ nemine sumere uiderent, quodq́; neq; in cõuiuio neq; in prandio alicuius esset: deniq; q̃ post diuinorum mysteriorum perceptionem pastillum degustaret. Quibus illi scilicet rebus nixi, innumeras aduersus eũ texuere calũnias. Nõ minima uerò & illa ei ab Imperatoris uxore, per Seuerianum Gabalanorũ in Syria episcopũ, accidit odij occasio. Nam & hic, unà cũ Antiocho Ptolemaidis Syriæ* episcopo, pręclarus fuit: uterq; sanè ad summũ, uerbis ad populum in ecclesia faciẽdis, exercitatus. Antiochus quidẽ tãta in dicendo facilitate fuit, & tã rotũdè simul & suauiter pronũciauit, ut à quibusdã ipse quoq; ueluti aureũ os habẽs, Chrysostomus diceret. Seuerianus aũt sententiarũ frequẽtia & diuinitùs inspiratorũ oraculorũ testimonio melior habitus est, q̃ scilicet Syrorũ magis densitatẽ in lingua ferret. Antiochus prior in urbẽ uenerat: atq; ibi pecunia multa collecta, in ciuitatẽ suã est reuersus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipse eò uenit. Et q̃ beneuolo Ioanne uteret, sæpe etiã is ei, ut cũ populo in ecclesia ageret, permisit. Qua in re eũ omnes maximè sunt, sicuti & Antiochũ, admirati. Et Ioãnis honorib. quũ multũ apud populũ potuit, tum in Impe

Etiã Eudoxia Augusta odisse cœpit Ioãnem, propter Seuerianum episcopum Gabalanorum.

**Phœniciæ. Sozo.*

Antiochus Ptolemaidis Phœniciæ episcopus, ob dicendi uim Chrysostomus quoq; dictus.

Seuerianus Ioãnis amicus.

A in Imperatoris noticiā peruenit, & eiusdē cõiugi perquā gratus fuit. Atq; quum Ioanni in Asiā proficisci uisum esset, huic ipsi ecclesiā suā commēdauit, ut curam eius gereret, & uicem suā populū doctrina pasceret. Putauerat enim ille optimo se eo usurū amico, qui per assentationem eum tā sedulò assectatus fuisset. At ille studio magis habuit ut multitudini gratificaret, eamq; oratione duceret, & ad se modis omnib. pertraheret, suamq; prorsus redderet. Quod ubi Ioannes absens audiuit, Serapione instigante, *nō tulit, sed quamprimùm ex Asia Constantinopolim rediit. Eo reuerso accidit, ut Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui illum uiderat, non assurgeret: ueluti ex composito eis qui aderant ostendens, nihil se uirū eū curare. Atq; ille plurimū indignatus, uoce maiore exclamauit: Si Serapiō Christianus diem suū obierit, Christus homo factus nō est. Et hoc nomine à Serapione accusatus, à Ioāne urbe est eiectus, ut qui cōtumeliosus in Deū fuerit. Et quū testes in causa pducerent quidā sicuti Seuerianus dixerat, testificati sunt. Qui aūt Serapioni fauebāt, omnia alia celātes, hoc unū Seuerianū dixisse asseuerarūt, q; Christus homo factus nō esset. Ioānes uerò nō id tātū, an hoc solū dixisset, sed alia etiā quæ ille se adiecisse cōtēdebat, in crimine esse dixit. Nō enim, inquit, etiāsi Serapiō Christianus mortuus nō fuerit, propterea Christus homo factus nō est. Impatrix Eudoxia simulatq; dissidiū, quod episcopis intercesit, & Seueriani proscriptionē ex fautorib. eius cognouit, statim eum, quibusdā missis, Chalcedone reuocauit. Ioannes autē, quamuis multi pro illo deprecarent, colloquiū tamen & cōsuetudinem eius detrectauit: quoad Imperatoris cõiunx, in ea ecclesia quæ de Apostolorū nomine appellata est, Theodosium etiānum infantē, quem Ioānes* per baptismū sibi filiū arrogauerat, ad genua eius admouēs, multaq; deprecās & adiurās, uix tandē persuasit, ut se ad placabilitatem daret, et Seuerianū rursum in amicitiā reciperet. Atq; hęc sic acta sunt.

*Zelotipia quadā ductus. Socr.

*ἐν ἱδαπῷ τῷ βαπτίσματι ἀνεδέξατο.

Imperatrix filium ad genua episcopi admouet.

Ioannes in Asiam proficiscens, Seueriano ecclesiam suam commendat.

Serapion archidiaconus Seueriano prætereunti nō assurgit.

Seueriani lubricum & insolens dictum.

Ob id dictum Seuerianus ab urbe Constantinopolitana proscriptus.

Seuerianus ab Eudoxia in urbem reuocatus.

Theodosius iunior Ioānis per baptismū filius adoptiuus.

Eudoxia Ioannem & Seuerianum in gratiā reducit.

CAPUT X.

B Eodē tempore in Ægypto, quæ paulo antè extiterat, rursum mota est quæstio: opus'ne sit, Deum hominis forma & corporali specie esse, opinari, an ab humano habitu prorsus esse alienum credere. Et nōnulli quidē simplicitate imperita, ea quę in scriptura, ex cōsuetudine eius, dicunt excipientes, ita ut dici audiebāt, faciē & manus & alia corporis mēbra Deo attribuebāt. Alij aūt abstrusiorē quæ in literæ recessu latet sententiā eius cōsiderantes, cōtrarium maximè sentiebant: atq; aliter opinātes, impios esse, & blasphemare in Deū dicebant. inter quos præcipuè Theophilus Alexandrinus fuit. Atq; is persæpe in ecclesia etiā eos perstrinxit, qui de Deo tam crassè opinarent, ut humana forma eū esse existimarēt. Quam sententiā in epistolā quoq; eam retulit, quā ex cōsuetudine de paschalib. ferijs scribere solitus erat: Oportere scilicet Deum incorporeū & ab humana forma alienū mente cōcipere, docēs. Hoc ubi cognouerunt qui in Ægyptijs asceterijs uiuebant monachi, illis relictis, q; celerrimè Alexandriā uenerūt, tantā eā ob causam seditionē concitantes, ut Theophilū ueluti impiū & blasphemū hominē sublatū uoluerint. Ille autē cōsilio eo deprehēso, arte quadā rē eā expediuit. Atq; in seditiosorum conspectum ueniēs, assentatione eos fefellit: Sic, inquiēs, uos uidi ut faciē Dei. Hoc uerbū illis, ut irā remitterent, persuasit. Proinde statim intulerūt: Siquidē quod ore profers, corde etiā sentis, Origenis libros te damnare oportet. Nam quia ex monachis nōnulli in eorū lectionem inciderunt, ut ita sentiant, persuasi sunt, nobisq; aduersantur. sin id facere noles, pœnas nunc dabis, qui impiam & Deo repugnantem opinionem sequaris. Tum Theophilus: Sed & mea dudū, inquit, hæc fuit sententia: & quod uobis placitum est, id facere paratus sum. Non minus nanq; q; uobis, & mihi Origenis

Anthropomorphitarum error in Ægypto.

Theophilus Alexandrinus errorē eum refellit.

Monachi Ægyptij eam ob causam tumultum in Theophilū excitant.

Theophilus techna quadam monachorum uim eludit.

Iidem à Theophilo, ut Origenis libros dānet, petunt.

Approbat Ascetarum petitionem Theophilus.

Origenis scripta, quiq; ea recipiunt, grauem molestiam afferunt. Atque ille quidem tum monachorũ turbam deceptã à se remouit, & seditionẽ composuit. Fortasse autẽ quæstio quoq; ista finem tum suum habuisset, nisi eã Theophilus inimicitiarũ suarũ gratia, ueluti intermortuã, ad uitã, ut ita dicã, reuocasset, apertè Ammonio, Dioscoro, Eusebio, & Euthymio aduersatus, qui fratres germani erant, & cognomentum Longorum, propter corporis proceritatẽ habebant. Hi præclari dudũ, quemadmodũ diximus, in Sceti fuerant: tum autem in Ægypto monasterijs præsidebant, & uita & doctrina percelebres. Multa aũt eorũ fama Alexandriæ, & potissimũ apud Theophilum erat, gratia & nomine supra alios Ægyptios monachos pollentes. Frequens cum eis Theophilo cõsuetudo fuit. Conuiuio enim eos excipiebat, & summopere honorabat. Dioscorum quoque, magna ui adactũ, Hermopolis episcopũ cõstituit. Duos autem, ut secum essent, hortatus est. & uix eis tandẽ persuasit, seu potius ut episcopus id eos facere coegit. Itaq; eis in cleri ordinẽ cooptatis, ecclesiæ œconomiã seu dispensationem gerendam demandauit. Porrò illi ui coacti, ita ut decuit, dispensationis eius munere obeundo enituerunt: mœrore aũt pleni erant, quòd pro eo atq; nõ semel constituissent, philosophiæ suæ nõ incumberent. Postq; aũt tempore procedẽte, in animis ipsi suis se lædi putarent, quòd Theophilũ per auariciã quæstuosam uitam sequi, atq; omnia magno studio in argentum* redigere, omnemq; adeò lapidem, quod prouerbio dicitur, mouere, ut auri odore perfrueret, uiderent: conuictum eius declinantes, in solitudinẽ rursum, quam urbanæ uitæ præferebant, se cõtulerunt. Theophilus, quoad illi rem ipsam celantes, prætextũ aliũ obtenderunt, eos ut manerent, & cõsuetudine sua uterent, cohortatus est. Vbi uerò se iudicio eorum condemnatũ esse cõperit, ira percitus, excandescere non desijt, & illis se mala omnia facturũ esse minatus est. At illi minas eius nihil morati, in solos, ut dictũ est, rursum locos se receperunt. Theophilus aũt homo uehementissimus, quòd impetu quodã ferretur, insidiosis cõsilijs adoriri eos cõstituit: & odisse etiã fratrem eorũ Dioscorum cœpit, quem Hermopoli episcopũ præfecerat. Dolebat homini plurimũ, monachorũ præstantissimos quosq; illis fauere, magnũq; præstare honorẽ: tũ aũt & illud in animo considerabat, nihil se illis detrimẽti allaturũ esse, nisi monachorũ manũ ad inimicitias cõtra eos suscipiẽdas cõmoueret. Re ita deliberata, eiuscemodi cõminiscitur dolũ. Quod nãq; sæpe cũ eo in familiari cõsuetudine de Deo colloquuti essent, certò sciebat eos opinari, Deũ incorporeũ, & à forma atq; specie humana prorsus alienũ esse: Qui enim humana forma sit, eum etiã affectionibus & perpessionibus humanis necessariò obnoxiũ esse sciẽtes: id quod à ueteribus accuratissimè est disputatũ atq; decretum, & Origenes potissimũ pulcherrimè hoc tractauit. In qua sententia quum Theophilus maximè esset, & ulcisci tamẽ uiros eos statuisset, ueluti tẽpori inseruiẽs, ut quę rectè opinaretur, euerteret, graue sibi esse nõ putauit. Itaq; monachorũ turbã aduersus eos cõcitat. Et multos ex eis ad se rapit, uiros moribus simplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monasteria in solitudine mittens, non parendũ esse Dioscoro & fratribus eius, quòd apertè Deum incorporeum esse opinarent, docuit. Deùs namq;, inquit, sicuti diuina scriptura testatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, sicuti & homines, membra. Dioscorus autem, & eius sectatores, nouũ quoddam & blasphemũ dogma afferunt, Origenem sequuti: neq; manus, neq; pedes, neq; aliud quidq; Deum habere asseuerantes. Hæc sic cauillans, monachos multos ad contentionẽ excitauit, & seditio ingens orta est: parumq; decorè à disputationibus inter se agitatis, postremò ad cõtumelias peruenere. Atq; equidem qui mentem exercitatã & sensuum robur

Quatuor germani fratres, cognomine Lõgi Theophilo perchari.

Ex eis ab illo Dioscorus Hermopolis episcopus factus.

Duo œconomi ecclesiæ Alexandrinæ creati.

Inuiti illi administrationẽ œconomiæ ecclesiasticæ suscipiunt.

νὰ ξαγγερίσῃ

Auaritia Theophili offendũtur.

In solitudinem reuertuntur.

Indignissimè id fert Theophilus.

Theophilus rectè de Deo sentiens, ut monachos Longos ulciscatur, monachos Anthropomorphitas aduersus illos concitat.

Cordati monachi nihil mouentur.

A

B

A robur densius obtinebant, Theophili cauillatione non mouebant: & Dioscoro rectè sentienti, & in primis Origeni adhærebāt. Qui uerò simpliciores erant, & flagrantem quidem, sed non secundum scientiā, ardorem spirabant, conflictantes inter se nugabantur, & fratres illos tanquam impiè sentientes proscindebant. Ita factum, ut ingens Ascetis inter se intercederet dissidiū. Qui Theophili partium erant, Origenistas alios uocabant. Qui autem Deum incorporeum, & à forma alienum esse statuebant, eos qui à Theophilo concitati aliter opinabantur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos non paruo cōflictu exorto, implacabile bellū concitatū est. Theophilus ubi consilium suum sibi succedere uidit, magna multitudine, militibus etiā cōsequentibus, montem Nitriæ, ubi plurima erāt monasteria, occupat, & monachorum cateruas aduersus Dioscorum & fratres eius armis instruit: igneque iniecto monasterium eorum incendit, & prorsus uastat. Atque illi in summum discrimen cōiecti, uix tandem nudi ex puteis, quò se abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Simpliciores aduersus Longos fratres grauiter commouentur.

Monachomachia in Aegypti solitudine.

Longi fratres fuga sibi consulunt.

CAPUT XI.

HÆc in Ægypto agebant, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maximè enitebat, propter cōsentientem omnium de eo famam ubique celebris & clarus. Dioscorus autem cum suis Hierosolyma primùm concessit, deinde Scythopolim se contulit: quē locum idoneum sibi atque suis esse ad incolendum putauit, propter palmarum frequentiam, quòd earum folijs ad opera sua monachi rectè uterentur. Sequebantur autem eos solitudinis illius uiri circiter octoginta. At Theophilus sibi metuens, B statim Constantinopolim suos misit, qui quum illis per calumnias insidias struerent: tum etiam si quid illi ab Imperatore peterent, impedimento eis essent. De quo ubi Ammonius & Dioscorus certiores sunt facti, confestim & ipsi Constātinopolim nauigarūt. Fuit enim cum eis Isidorus, propter cuius inimicitias Dioscorum quoque, germanosque eius, Theophilus magis odisse cœpit. Hic uir quidem adeò Theophilo charus antea fuerat, ut illum etiā post Nectarij mortē magna contentione episcopum Constantinopolitanum factum uoluerit. Tum autem hostili maximè in eum erat animo, quum alias ob causas, tum propter hanc potissimùm. Erat Alexandriæ primarius quidā presbyter Petrus, quem Theophilus propter simultatem quandam, quæ eis intercessit, ulcisci uolens, abrogare homini dignitatem ecclesiasticam cogitabat, illo ei obiecto crimine, quòd mulierem quandā Manichææ hæresis, prius ad diuina mysteria percipienda admisisset, quàm illa hæresi nuncium legitimè remisisset. Oderat uerò eum alijs etiam de causis. Archipresbyter constitutionē ecclesiæ in ea muliere seruatam, eamque ipsius Theophili cohortatione ad mysteria admissam esse confirmauit. Episcopus indignari, & perinde atque sycophanta expetitus esset, furere. Petrus ad fidē rei faciendam, Isidorū testem laudare, quòd de episcopi sententia mulier ad mysteria recepta esset. Isidorus autem Romæ tum erat, instinctu Ioannis à Theophilo ad episcopum Romanum missus, ut dissidium quod propter Flauiani iuramentum emerserat, tolleret, & episcopos inter se in gratiam reduceret. Dissentiebant enim adhuc à Flauiano, qui Eustathij & Meletij partes sequuti fuerant, sicuti suprà à nobis est dictum. Postquam autem Isidorus redijt, uerum Petrum dicere, ex uolūtate uidelicet episcopi de muliere acta esse omnia, testificatus est. Theophilus autem, ueluti ei calumnia intentata esset, uehementius indignatus, utrunque ex ecclesia deturbauit. Hæc una causa est, quam ob rem Isidoro & Theophilo dissidium intercesserit. Cognoui uerò & aliam, quam & ipsam ut exponerem, conuenire est uisum. Pauperum in ecclesia curam gerebat Isi-

Hierosolyma adeunt.

Scythopolim cum suis commigrant.

Theophilus homines suos Constantinopolim præmittit.

Conferunt se eò quoque duo Longi, & cum eis Isidorus.

Theophilus Isidoro, quem antea charum egregiè habuerat, inimicissimus.

Inimicitiarū causæ.

Lis inter Theophilum episcopū & Petrum archipresbyterum Alexandrinum.

Petrus Isidorū testem laudat.

Isidorus pro Petro testimoniū perhibet.

Theophilus Petrum & Isidorum ecclesiā exigit.

Idem ptochotrophus et pauperũ curator, pecuniã ecclesiæ egentib. destinatã, episcopo petenti dare non uult in templorũ structuram.

bat Isidorus, quorum gratia quum hominum liberalitate multa esset collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in ecclesiarum structuram impendere uolenti, Isidorus dare renuit. Rectius enim esse asseruit, pecunia tali ægrorum corpora, quæ ueriora essent Dei templa, quandoquidem præcipuè in eum usum comportata esset, cura conuenienti restituere, quàm parietes inanimatos magnificè excitare atq; construere. Siue uerò hæc, seu alia inimicitiarum Theophili erga Isidorum causa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulsus, ad monachos tanquam amicos in Scetim se recepit, & malè in Theophilum & ipse animatus fuit. Eiuscemodi offensam Ammonius abolere uolens, ascitis sibi alijs quibusdam monachis, ad Theophilum uenit, & ut Isidoro communio redderetur, ab eo petijt. Id ille se facturum recepit. Vt uerò satis multum temporis præterijt, & illi nihil egerunt, Theophilusq; apertè præ se tulit, tempore extrahendo, uerbis eos ludere uelle: uehementiore ardore eum aggressi, ut promissum ad finem suum perduceret, supplicando postularunt. Et ille quendam ex monachis comprehensum custodiæ inclusit, ut alijs exterritis, molestia ea qua illum frequenter impetebãt, liberaretur. Tantum autem abest ut consilio eo quicquam effecerit, ut Ammonius unà cum reliquis quos coegerat monachis, sua sponte carcerẽ sit ingressus. Quum enim eam de se custodibus præbuissent opinionem, ueluti illam ob causam eò uenissent, ut uinctis res necessarias præberent, liberum habuere in carcerem ingressum, atq; inde egredi noluerunt. Quod ubi Theophilus intellexit, ad se eos uenire iussit. Illi autem primùm ei significarunt, ut ipse ibi præstò esset, & exeundi eis potestatem concederet. Oportere enim propalàm eis exitum permitti, qui tam apertè contumelia ab eo affecti essent. Vix autem deinde ei cedentes, ad eum sunt progressi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus se eis postea molestum non fore, sed re ipsa promissum expleturum esse, eos absoluit. Intra seipsum autem se excrucians indignabatur, & mali quidquam uiris eis facere moliebatur, quos antea non secus atq; suam ipsius animam dilexisset. Quum autem animi dubius esset, quomodo tandem ægrè illis faceret, qui præterq; corpora nihil possiderent, & res omnes monasticæ philosophiæ suæ postponerent, quietem eorum interturbare aggressus est, & quæstionem eam de Origenis opinione quæ dicta est, eis criminis loco obiecit. Has fuisse causas cognoui, cur Isidorus, quem diximus, cum Dioscoro & fratribus eius Constantinopolim uenerit: nimirum ut publicè sub Imperatore ipso & Ioanne iudicibus, iniuriæ atq; insidiæ, quibus expetiti fuerant, cognoscerentur. Existimabant enim Ioãnem pro consueta sibi libertate, qua legitimè utebatur, à iure & æquitate non aberraturum esse. Ille uiros benignè acceptos, in honore habuit, & ad communes in ecclesia preces adhibuit: ad diuinorum autem mysteriorum communionem non admisit. Neque enim fas erat, ante causam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilum uerò pro eis literas dedit, ut uel illis communionem redderet, qui rectè de Deo sentirent: uel idoneum aliquem Constantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, siquidẽ ei uisum esset, cum eis iudicio contendere. Et quum diutius in urbe monachi morarentur, & Imperatrix Eudoxia in publicum progressa esset, Ammonius cũ fratribus suis ad eam in uia accessit, & Theophilum propter iniurias eis insidiosè illatas accusauit. Illa autem ubi iniquè cum eis actum esse sensit, honorem uiris exhibens, constitit: atq; ex Imperiali curru prospiciens, capite eis annuit: & ,† Benedictionem, inquit, nobis impertite, & Deum pro Imperatore, * & me, liberisq; nostris orate. Ego uerò quàm celerrimè curabo, ut Theophilus hic præstò sit. Hæc postq; illa dixit, ulterius processit.

Vera Dei templa.

Ammonius Longus deprecatur pro Isidoro apud Theophilum.

Theophilus illum promissis lactat.

Idẽ monachum quendam in carcerem coniicit.

Eum monachũ Ammonius & alii in custodiã sequuntur.

B

Absoluit & amittit à se monachos Theophilus.

Quietem eorũ mox monachomachia instituta perturbat.

Dioscorum & Isidorum Constantinopoli Ioannes benignè suscipit.

Preces cum eis communicat. Eucharistiam non item.

Longi fratres Theophilũ apud Eudoxiã accusant.

Benedictionẽ Eudoxia à Longis petit.

** Et pro imperio Romano. Soz.*

† εὐχὴν.

Fama

A

CAPUT XII.

Theophilus Ioanni etiã struit insidias.

Fama uerò falsa Alexandriam peruenit, Ioannem cum illis mysteria communicasse, opemq; illis ferre cõstituisse. Porrò Theophilus uaria in animo agitabat cõsilia, ut non solum Dioscorum & germanos eius ulcisceretur, uerumetiam Ioannem, si fieri posset, episcopatu deijceret. Atq; hæc secum ipse tacitus uoluens, & insidiosè moliens, ad urbium plerarumq; episcopos scripsit, consilium quidem quod parturiebat occultans: Origenis autem libris insultans, quibus Athanasius ille multorum certaminum uictor ante eum ad fidem suam comprobandam, in lucubrationibus suis aduersus Arianos editis sæpenumero est usus. Postq; autẽ ei in mentem uenit, multum cœpto suo profuturum esse, si Epiphaniũ * Salaminis in Cypro episcopũ ad conatus eius societatẽ sibi ascisceret, ætatis suæ perq; celebrem, uitaq; præclarum & uirtutis reuerẽtia spectatum uirũ, statim ad eum misit, sibiq; amicum fecit, quum quidem dudum ab illo dissensisset, utpote qui Deum *humana forma esse opinaretur, tum autem, ueluti per pœnitentiam ipse Theophilus rectam complexus esset sententiã, suffragator ei est factus. Ea scilicet mente Theophilus fuit, ut qui humanam formã Deo tribuentes rideret, propter quorundam inimicitias auersari se ea quæ rectè opinaretur, significationem per fucum de se præberet. Tum igitur, quemadmodum dictum est, ubi Epiphanium amicum sibi reddidit, consentire ei se in opinione de Deo assimulauit, eundemq; ad librorum Origenis calumniosam suggillationem, perinde atq; prauorum dogmatũ causæ essent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudum Origenis scripta exosa habebat, quòd simplex esset, & in summa religione uiueret, facilimè pedibus in Theophili sententiam iuit. Et illico episcopis in Cypro congregatis, Origenis librorũ lectionem edicto inhibuit. Et synodi eius decretum quũ ad alios multos, tum ad Constantinopolitanum antistitem misit: quẽ etiam hortatus est, ut synodo coacta, idem de Origenis scriptis statueret, ac deinceps sibi ipsi eorum lectione interdiceret. Theophilus, ubi Epiphanium multos habentem laudatores, qui propter uitæ eius præstantiam, quod ipse sentiret, opinione sua comprobabãt, ad partes suas pertraxit, conuocatis & ipse qui sub eo erant episcopis, decretum in eandem sententiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniam, qui etiam ante ducẽtos annos è uita excesserat: non ille quidem hoc præcipuè propositũ sibi consilium habens, sed illud maximè agens, ut Dioscorum ulcisceretur. At admirandus Ioannes res eiusmodi indigniores esse putauit, q̃ ut eorum cura & studio occuparetur, Epiphanijq; & Theophili literas nihil prorsus est moratus. Verùm consuetis sibi doctrinæ laboribus incumbens, in ea maximè florebat: insidiarũ quæ ei sinistrè tendebantur, nullam habens rationem. Vbi autem manifestò constitit, Theophilum id studio omni conari, ut Ioannem throno deijceret: tum uerò qui hostili in eum erant animo, ex clero quidem multi, non pauci uerò etiam ex magistratibus, & eis qui potẽtia & autoritate ualerent, cõmodum se tempus inuenisse rati, quo uindictæ suæ in Ioannem cupiditatem ostẽderent, obtrectationes undecunq; calumnijs & sycophantijs emendicatis texuerunt, atq; ut ingens synodus in urbe Constantinopolitana celebraretur instituerunt: episcopis quibusdam ea de causa scribẽtes, plures aũt sine scripto euocãtes. Et Theophilus ea re cognita, studiũ etiã suum magis intẽdit: & Ægyptijs episcopis, ut Cõstantinopolim traijcerẽt, autor fuit: Epiphanio aũt, & alijs in Oriẽte episcopis scripsit, se celeriter Constãtinopolim cõferrẽt. Ipse porrò pedestri itinere eò profectus est.

Athanasius multum Origenis scriptis adiutus.

Theophilus Epiphanium Salaminiũ episcopũ ad partes suas pertrahit.

* *Constãtiæ. Socr. Sic enim quoq; ea urbs est dicta.*

Epiphanius Anthropomorphita.

Socr. lib. 6. cap. 10. Sozom. lib. 8. cap. 14.

Epiphanius instigãte Theophilo, in prouinciali synodo libros Origenis damnat.

B

Idem persuadere Ioanni ut idem faciat, cõtendit.

Theophilus quoq; cum episcopis suis eosdem libros dãnat, ut Dioscoro ægrè faciat.

Ioãnes doctrinæ episcopali incumbit.

Obtrectatorũ Ioannis opera synodus frequens episcoporum Constantinopoli cogitur.

Mirum profectò est, quòd Nicephorus, Sozomenũ sequutus, anthropomorphitam Epiphanium esse scripserit. Cùm eum diuersæ sentẽtiæ assertorem fuisse cõstet, in Panario opere cõtra Audianos hæreticos disputantẽ. Qui opinati falsò sunt, quòd Deus ad imaginem & similitudinem suam hominem creauerit, propterea Deum hominis formam obtinere.

CAPUT XIII.

A

Epiphanius Constantinopolim uenit.

PArua intercesßit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum uenit, decretum contra Origenem scriptum secum ferēs: in quo non Origenem ipsum excommunicauit, sed libros tantum eius damnauit. Et postquam in eius loci ecclesia precationē peregit, & diaconum consecrauit, Constantinopolim est ingressus: quem Ioannes aduenientem, clero omni honorificè ei obuiam misso, excepit. Ille autem apertè præ se, Theophili suasionibus se duci, tulit. Nam admonitus ut in ædibus ecclesiasticis maneret, conditionem eam repudiauit: & in eundem cum Ioanne locum cōuenire, Theophilo nimirum gratificatus, renuit. Episcopis etiam aduenis seorsum ad se euocatis, abolitionem Origenis scriptorum exhibuit: non ille quidem, quod cōtra ea diceret, habens, sed de Theophili sentētia reijcere ea tentans. Et reperti quidam sunt, qui sua erga Epiphanium obseruantia decretum id chirographis suis confirmarunt: plurimi uerò id facere detrectarunt. Porrò Theotinus Scytharū episcopus, Epiphanium etiam uerbis propè perstringens: Ego, inquit, ô Epiphani, nefas esse puto, contumelia eos qui dudum sunt mortui, afficere: neq; ita temerè uetustiorum scripta abijcienda censeo. Extra blasphemiā enim non est iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque ordine ab eis statuta, & tempore ipso comprobata sunt, abrogare, minimè mihi uidetur prudentium uirorum esse. Cum hisce uerbis librum quendam Origenis in medium produxit, atque ubi quàm necessaria & utilia ecclesiæ in eo essent indicauit: Absurdè, dixit, faciunt, qui hæc calumniari student. Non enim hæc tantum, sed ea etiam de quibus in libris tractatur, periculosè contumelia afficere uidentur. Ioannes Epiphanium, quòd extra ditionis suæ fines consecrandi prouinciam sibi usurpasset, non reprehendit: sed potius uirum reueritus, ut secum in ecclesia conuentus ageret: atque etiam si placitum ei esset, hospitio domus suæ uteretur, hortatus est. Ille autem utrunque renuit, nisi prius & ipse Origenis libros damnasset, & Dioscorum cum fratribus suis urbe eiecisset. Postquam uerò Ioānes nihil temerè & cupidè extra publicum conuentum agendum esse dixit, & causam talem differendam censuit, obtrectatores illius aliud Epiphanio suggessere consilium. Suadebant enim, quum synaxis maxima celebranda esset, in diuorum Apostolorum templo, ut in id progrederetur, & publicitùs Origenis libros damnaret: Dioscorum etiam & sectatores eius, ut qui cum illo eadem docerent, proscriberet: Ioannis deniq;, qui illis coniunctus esset, opinionem & gloriam taxaret atq; criminaretur. Hoc ita illi agebant, quòd eum sic existimarēt cum populo conflictaturum esse. Atq; Epiphanius eius rei gratia progressus, non longè ab ecclesia abfuit, quum Serapion ei ab Ioanne missus occurrit. Audierat is nanq;, quæ illi maleuoli suasissent. Proinde illum consilia capere attestatus est, quæ ut illegitima, ei nequaquam profutura essent. Primùm nanq;, inquit, in ecclesijs meis consecrandi potestatem tuapte autoritate, ministerio tibi eo non commisso, sumpsisti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectasti. Nūc porrò etiam, sicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendum uerò tibi est, ne seditione ea de causa excitata, ipse causa dicenda periculum subeas, ueluti turbæ & confusionis tantæ autor. Epiphanius hisce uerbis cautior factus, à cœpto destitit. Accidit interea, ut Imperatoris filius graui corriperetur morbo. Et Augusta de puero ne quid humanitùs ei accideret, cum timore solicita, Epiphanium accitum, ut pro salute eius oraret, petijt. Et ille, puerum conualiturum esse pollicitus est, si Dioscorus cum suis urbe exigeretur. Eudoxia autem: Filius quidem, inquit, meus, si Deus uolet, uiuet. Sin

Ioānes clerum trijssum honoris gratia obuiam mittit.

Epiphanius cōsuetudinem Ioānis deuitat.

Episcopi quidam decreto Epiphanij de abolendis Origenis scriptis assentiuntur.

Theotimus Scythicus episcopus scripta Origenis defendit.

Verbū Theotimi præclarum.

Epiphanius à Ioanne ad hospitij ius complectendum, et cōmunionem precum inuitatus, oblationē eius respuit.

B

Epiphanium contra Ioannē inuidi excitāt.

Ioannes per Serapionem, Epiphanium, ne in Apostolorum templo, sicuti constituerat, conuentum agat, deterret.

Epiphanius Augustæ pollicetur, ægrum eius filiolū conualiturū esse, si illa Logos fratres urbe exigat.

Augusta dictū hoc eius ridet.

A Sin eum qui dedit, auferre constituit, eius uoluntas fiat. Tu uerò si mortuos exu- scitare posses, archidiaconus tuus defunctus non esset. Nuper enim admodum Crispion uitam finierat, qui frater fuerat Physconis & Salaminæ, præclarorum uirtute monachorum: horum autem in historia Valentis meminimus. Crispionem sanè quum familiarem habuisset, in locum etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioscorus, hoc sic Eudoxia iubente, ad Epiphanium uenere. Et quū illos Epiphanius, qui'nam essent, interrogaret: Ammonius subinferens: Longi, inquit, Domine. Cœterùm an unquam in scripta aut sectatores nostros incideris, scire percupio. Atque illo negante, rursum Ammonius interrogās: Quid ita igitur, ait, hæreticos eos censes, quorū sententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiuisset, Epiphanius respondit. At nos, ille intulit, contrà fecimus. Nam & cum discipulis tuis fuimus, & scripta tua legimus, & ex eis illud maximè, quod ἀγκυρωτὸ, hoc est, anchorarij inscriptionem habet. Quum autem multi conuiciatrices acuerent linguas, ut id proscinderet, & tanquā hæreticum calumniari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atque illius scripta ueluti rectissimè cōposita propugnauimus. * Proinde minimè cōueniebat, ut nos ita indicta causa, ueri quadā similitudine adductus reijceres, quos ipse non condemnasti: aut talem referres gratiā eis, qui tecū sunt in rebus bonis & honestis coniuncti. Epiphanius hisce uerbis ad pœnitētiam coniectus, modestius homines & accepit & dimisit. Quum autē non diu quasi sentētia sua seipsum damnans, morandum sibi Constantinopoli duceret, aut Deus etiam, ut ego puto, mortem ei suam oraculo indicaret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigandum mortuus est. Et quum episcopi eum ad mare deducerent, & ipse nauim conscendere deberet, dixisse ad eos fertur: Vrbem hanc & Imperatoriā au-
B lam, uitę́que huius * actionē & fabulā uobis relinquo: ego uerò abeo, in ciuitatem aliam transire properans. Illud quoque sempiterna memoria dignum uerbū protulisse eum dicunt, quod hodie quoque in aurib. multorum personat. Quēadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prędixerat, sic ipse illi episcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quum inter se dissiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te episcopum moriturum esse non puto. Ad quem Ioannes contrà: Ego uerò, inquit, scio te in Cyprum peruenturum nō esse. Et habuit utrunque hoc dictum euentum suum. Neque enim Epiphanius in sedem suam redijt, & Ioannes paulo pòst throno suo eiectus est. Sicuti hoc historia procedens docebit.

Colloquiū pulchrum Ammonij Longi & Epiphanij

Epiphanij mors.

* ὑπόκρισιν.

Longi Epiphanium conueniunt.

Ridiculè & perperam dānantur, quæ non cognoscuntur.

* Οὐκοῦν ἐχρῆν ... [illegible]

Epiphanius humanior, benigniorque fit longis.

Idem Constantinopoli discedit.

Dictū eius celebre.

Ioannes Epiphanij mortē, Epiphanius Ioannis exilium prædixit.

CAPUT XIIII.

POstquam Epiphanius discessit, Ioānes à quibusdā certior fit, Epiphanium ab Imperatoris coniuge aduersus eum excitatū esse, quum uarias alias ob iniurias quas subditis illa intulerat, tū maximè propter uineam illam uiduæ Callitropæ. Quam rem Ioannes cum repręhensione carpere prius non desijt: quàm illa mulierculæ possessionem suam redderet. Et ut ille in eiusmodi delictis corrigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in ecclesia pro cōcione habuit, qua cōmuniter in mulieres malas inuectus est. Multitudini aūt uisum est, orationē eam quasi sub inuolucro cōtra Augustam maximè ab eo compositam esse: quæ etiam ab aduersarijs eius excepta, ad eam est delata. Et illa maritū statim adijt, & apud eum contumeliam suam deplorauit, iniuriam eam mariti cōmunem esse dictitans. Confestim etiam ut Theophilus adueniret, curauit, atque ut quāprimùm synodus aduersus Ioannē cogeretur, egit. Adiuuabat autē eam Seuerianus quoque Gabalanorū episcopus, dolorē adhuc suum tectum in animo fouens, quippe qui nondū maleuolentiam in Ioannem suam deposuisset. Cœterùm siue Ioannes casu quopiam huiusmodi

Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminatur.

Cōcionib. suis Ioānes effecit, ut Eudoxia ademptam Callitropæ uiduæ uineam restitueret.

Ioannis Homilia in mulieres malas, in qua obliquè Eudoxiam perstrinxit.

Theophilum Cōstantinopolim euocat.

Multi episcopi contra Ioannem Cōstantinopoli conueniunt.

in ecclesia habuit orationẽ, seu subobscurè in Imperatricẽ est inuectus, propter A
eam quæ sibi cum Epiphanio intercesit contentionẽ, quod affirmare certò non possum: Theophilus quidem profectò nõ multo pòst affuit, & multi præterea episcopi, partim Imperatoris iussu, partim Theophili instinctu, Constantinopolim aduenere. Potissimùm uerò magno illi studio concurrerunt, quib. in Asia à Ioanne legitimè episcopatus adepti fuerãt, quiq; ei alias etiã ob causas hostiliter aduersabatur. Iam naues quoq; quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atq; ubi Chalcedone Bithynorum congregati omnes cõuenere, quomodo rem aduersus Ioannẽ aggredi deberent, consultarunt. Erat tum Chalcedone episcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius uidelicet. Hic multum illi gratificari studuit, Ioanni q; maximè inimicus. Itaq; progressus, Ioannẽ cõuicijs plurimùm proscidit, impiũ illũ, insolentẽ, & inflexibilẽ nominans: quibus dictis episcopi sunt delectati. Verùm illũ parua intercedente mora, ob iniurias eiusmodi diuina uindicta persequuta est. Maruthas enim Mesopotamiæ episcopus, imprudẽs alterũ pedũ eius calcauit: unde ille malè habere cœpit, & propterea cum reliquis episcopis Constantinopolim proficisci nequaq; potuit, quãuis ad struẽdas Ioanni insidias necessarius esse uideretur. Deinde aũt quũ deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiã est resectũ. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuasit, ut cõtagione alterũ quoq; itidẽ pedem occuparit. Quin non multo etiam pòst, ea ipsa plaga uitam finijt: gratiam eam contumelijs, quibus uirum sanctum affecerat, acceptam ferens. * Cuius thronũ Arsacius recepit.

Initur consiliũ Chalcedone cõtra Ioannem.
Cyrinus, siue Quirinus, Chalcedonensis episcopus in Ioannem inuehitur.
Senuit is statim uindictam diuinam.
** Hæc uerba de Arsacio apud Socratem & Sozom. nõ reperiuntur.*
Quirini episcopi successor Arsacius.

CAPUT XV.

B

VBi uerò Theophilus Constantinopolim peruenit, nemo illi pro recepta consuetudine, ex Cõstantinopolitano clero obuiã processit: quòd omnibus cõstaret, inimicum eum episcopi esse. Nautæ uerò Alexãdrini, & maximè qui frumentum eò aduexerant, cõgregati, cum faustis acclamationibus cupidè eum susceperunt. Et quòd ecclesiasticũ hospitiũ auersatus fuerat, in Imperiales quasdam ædes, quæ instructæ ei fuerãt, diuertit. Placidianæ hæ nominãtur. Tum uerò nulla librorũ Origenis mentio erat, sed ad alia absurda crimina animos conuerterunt. Atq; ubi multi accusatores conuenere, Theophilus ex uoluntate sua rebus dispositis, Constantinopoli in suburbanũ nauale Chalcedonis transijt, cui nomen est δρῦς, hoc est Quercus: quod etiã ad hunc usq; diem Rufini cõsularis appellationẽ obtinet, splendidã regiã ecclesiamq; maximam & celeberrimam habẽs, quã ille in Petri & Pauli apostolorũ honorẽ construxit, locumq; ἀποστολεῖον, hoc est, Apostolatũ, siue Apostolorũ ędem nominauit. in propinquo quoq; plurima monachorum, qui in ecclesia cleri munia obirent, domicilia ædificauit. Ibi episcoporũ cõuentu coacto, Theophilus librorũ quidem Origenis non meminit: monachos aũt, qui ex Sceti uenerant, primùm ad pœnitẽtiam inuitauit † præteritarũ iniuriarũ se obliturũ, neq; eos postea offensurũ esse pollicitus. Et quũ Theophili partiũ studiosi, & ipsa synodus, pro ipsis * per simulationẽ & fucũ supplicũ more deprecarentur: monachi ea re seducti, & q; in multorũ episcoporũ præsentia, etiãsi ipsi iniuria affecti essent, faciendum hoc sibi esse putarent, solitum illud uerbum, * Ignosce, dixerũt. Theophilus porrò non grauatè eis indulsit, eosdemq; ad cõmunionem admisit. atq; ita inquisitio de eis finẽ suũ habuit. Quod quidẽ iudicio meo factum nõ fuisset, si Dioscorus & Ammonius adhuc uixissent. Dioscorus nanq; Constantinopoli prius mortuus, in tẽplo Mocij martyris sepultus est. Ammonius aũt breui pòst, quũ synodus adornaret, ualetudine affecta in Quercũ quidẽ uenit: sed illic morbo propter traiectionẽ inualescẽte, paulo pòst & ipse diẽ suũ obijt, atq; ibi à monachis suis honorificè est tumulatus

Adueniente Theophilo è clero, nemo Constantinopoli obuiã est progressus.
Fecerunt hoc Alexandrini nautæ.
Theophilus in ædes imperiales diuertit.
Idem ad Quercum suburbanum Chalcedonis nauale episcoporum conuentum agit.
Theophilus et monachi à Sceti inter se conciliantur.
** οἱ προσποιήσει.*
† μὴ προσποιησάμ.
** συγχώρησον.*
Dioscori mors.
Ammonij mors.

A mulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymasse, atq; illud propalàm exclamasse fertur: Nullũ iam esse, qualis Ammonius fuerit, monachum reliquũ, etiamsi ille ipsi turbarũ causa fuerit. Cœterùm mors quoq; ea ex sentẽtia eius cecidit. Theophilus & synodus ipsa Cõstantinopolitanæ urbis clerum omnem euocauit, dignitatis abrogationẽ, si quis aduentũ differret, comminata. Illi uerò Ioannẽ quoq;, ut causam diceret, ibi adesse, & cum eo Serapionẽ quoq; & Tigriũ eunuchũ presbyterũ, & Paulũ quendã lectorẽ uenire iusserunt. Hi nanq; unà cum illo rei agebãtur. Sed enim Ioãnes quũ alios quosdam familiares ex clero suos, tum Demetrium Pessinuntiũ eò misit, & concilio uerba hęc renunciari præcepit: Non ego iudicium fugio, paratusq; adeò ad dicendam causam sum, si modò qui accusatores mei sint, cognouero, & quæ illi mihi crimina obijciãt prius dispexero. In maiore autẽ frequẽtioreq; synodo respondere constitui: neq; enim tam sum stupidus, ut rem talẽ subire, & tam manifestorũ inimicorũ iudiciũ ferre uelim. Grauiter hoc episcopi, perinde atq; ille synodo tantæ minus parêre constituisset, accepere. Et qui ab eo legati fuerant, reuersi ad eum non sunt. Demetrius autem, & qui inanẽ gloriã post Ioãnis consuetudinẽ habuere, ad uirum sanctũ rediere. Eo ipso die notarius & cursor expeditus ab Imperatore missi, Ioannẽ quidẽ ut in synodũ ueniret acriore mandato iusserunt: episcopis aũt, ut sibi sentẽtia differenda negotiũ nõ facesserẽt, significarũt. Vt autẽ ille quater citatus non comparuit, iudices illos ut sibi inimicos exceptione summouens, & ad uniuersalẽ synodũ prouocãs, illi cõtumacia uiri condemnata, episcopatũ ei abrogarũt: nihil in eo reprehẽdentes aliud, quàm q quater euocatus, iudicio se nõ stitisset.

Clerus Cõstantinopolitanus ad synodum citatur.

Ioannes iudices sibi inimicos reijcit, ad cõciliũ iustũ prouocat, per internuncios.

Ab inimicõ Ammonio ĩ præclaram fert laudem.

Eunuchus presbyter: sed Sozom. eunuchũ non habet, Socrates habet.

Imperator Ioannem ad synodum ire iubet.

Idem iudiciũ maturari præcepit.

Ioanni à synodo tanquã contumaci episcopatus abrogatur.

CAPUT XVI.

PLebs Cõstantinopolitana ubi circiter crepusculũ factũ hoc rescivit, ad tumultũ maximũ excitata, atq; ecclesiã ingressa, cùm quàm plurima alia uerba uociferata est: tũ Imperatorẽ cõuicijs proscidit, & causam eã iustiori synodo cõmittendã esse censuit. Eis deniq; qui ab Imperatore ut illũ throno suo detraherẽt, missi fuerãt, fortiter restitit: atq; ibi pernoctãs, in exiliũ Ioannẽ abduci nõ permisit. Porrò Ioãnes, ne quid alterius criminis ei impingeretur, q uel cõtra imperialẽ iussionẽ ueniret, uel populũ ad seditionẽ cõmoueret, timẽs, tribus à condẽnatione dieb. elapsis, postq; multitudo circa meridiẽ dispersa, alius aliò in domiciliũ suũ se cõtulit, illos fallens, se eorũ potestati, qui eũ abducerẽt, permisit: & porta Oriẽtali egressus, primùm ad id quod ad Pontos situm est, ἱερὸν, hoc est, sacrũ (ita eñ statio nauiũ illa uocatur) uenit, deinde per Bithyniã ductus est. Multitudo hoc molestè ferre, grauiter tumultuari, Imperatorẽ perstringere, nec minus Seuerianũ & Theophilũ cõuicijs proscindere. Ambo enim insidiarũ illi structarũ autores erãt: præcipuè q Seuerianus in ecclesia tũ docẽs, condẽnationem Ioãnis tãq; iustã laudabat: etiamsi nihil aliud criminis esset, quã ob rẽ ita celeriter Ioãnes exautoratus esset, sufficere tamẽ unũ hoc, dicẽs, quod superbus & insolẽs esset. q alia quidẽ delicta Deus hominib. remitteret, arrogãtib. aũt manifestè resisteret: quẽadmodũ sacra testarẽt scriptura. His ab eo uerbis dictis, populus magis etiã factũ ꝓpter eius indignitatẽ reprẽdit, iramq; renouauit. Et tumultu ingẽti cõmoto, homines neq; in foro neq; in templis taciti esse potuerunt, sed questib. atq; lamẽtis cũ precib. mistis ad imperialẽ domũ ꝓgressi, pastoris reuocationẽ flagitarũt, eũq; uidere magnopere desiderarũt, ex cuius ore quotidie aureũ (ut ita dicã) lac hausissẽt. Et qđ sœpe fieri solet, nõ pauci q hostili erga eũ erãt animo, sentẽtia mutata, sycophãtijs uirũ eum expeti affirmarũt, cuius paulo antè abrogationẽ ꝗ maximè cõcupiuerãt. Proinde plures cõtra Imperatorẽ & synodũ atq; ipsos episcopos, in primis uerò aduersus Theophilũ uociferati sunt. Latère

Populus Byzantius Ioannem in exiliũ abduci non ꝑtitur.

Ioannes propter ... tertio à condemnatione die in exilium it.

Tumultus plebis commotus.

Seuerianus cõdemnationẽ Ioannis pro concione laudant.

Idem Ioannem tanquã superbum hominem taxat.

Plebs restitutionẽ Ioannis ab Imperatore flagitat.

Obtrectatores quoq; eius nõnulli sententiã de eo fuam mutant.

enim is cum sinistris machinationib. suis, propter multa manifesta indicia, non A potuit. Itaq; Augusta ipsa, populi precibus exorata, & terræmotu qui noctu factus fuerat adducta, uiro suo persuadet, ut sancti uiri restitutioni annuat: & Brisone fidissimo cubiculario suo misso, ex Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerso Nicomediæ sito, Ioannem reduxit, immunem se & alienam ab insidijs contra illum structus esse testificata: atq; insuper eum de cætero se ut sacerdotem Dei, liberorumq; suorum in rebus † diuinis doctorem, qui per * diuinum lauacrum sacri partus cum ea societatē atq; communionē inierit, reuerituram esse pollicita. Ioannes reuersus, sub urbe, ad † transitum, in regione quæ Mariana dicitur, moratus est, neq; ante frequentioris synodi disceptationē atq; iudiciū urbē ingredi uoluit, ut manifestò appareret, per iniuriā iniquè ei episcopatū ademptum esse. Quum aūt ad eum modū ingressum in urbē proferret, magis etiā plebs est indignata, conuicijs Principes perstringens. Quapropter tanta sibi imposita necessitate, oppido q̄ inuitus urbē est ingressus. Tum nauigantib. Bosporus repletus, & piscatorijs nauibus mare contectū est, & plebs uniuersa ei statim obuiam prodijt, cereos accensos ferens, & psalmodias ad rem præsentē aptè & elegāter compositas cōcinens, eumq; ad ecclesiā produxit, reluctantē admodū, & affirmantē eos qui sententia sua se iniquè cōdemnassent episcopos, legitimè rursus, pro eo atq; par esset, absoluere debere. Vi aūt eum plurima cogentes, in sede episcopali collocarunt, ut pacē populo ex superiore loco annunciaret & precaretur. His rebus ita ex necessitate quadā actis, orationē tum quoq; ex tēpore ad populum habuit, argumentis cū magna gratia appositis usus. Dixit enim, Theophilū per contumeliā conatum esse ecclesiæ suæ iniuriā facere: perinde atq; rex olim Ægypti in patriarchæ Abrahæ cōiuge insanierit, quemadmodū hoc Hebræorum libri commemorant. Et plebis propensam alacritatem laudibus prosequutus, be B neuolentiā quoq; Principū erga se celebrauit, & multitudinem ut Imperatorem & Imperatricem faustis auspicatisq; uocibus ornarent, adeò excitauit, ut orationem ad finem perducere nō posset, sed in dimidia eius parte dicere desisteret.

Reuocatur ab exilio per Eudoxiam Ioannes.

Ioannes liberorum Imperialium in baptismo susceptor & compater.

† μεταγόγευ; † ἐν τῷ ἀνάπλῳ

Causam suam legitimè cognosci cupit.

Restituitur in ecclesiā suam Ioannes.

Absolui se à condemnatione iniqua uult.

Oratio Ioannis in reditu suo ad populū habita.

Orationis eius summa.

** τῆς θείας λουτροῦ ... † ... Ioannes in suburbana regiōe Mariana resedit.*

Benedictio episcopalis

CAPUT XVII.

THeophilus in hoc rerū statu cōsilij dubius, quāmuis propalàm Ioannem calumniari percuperet, ut qui post abrogationem nihilominus episcopalib. fungeretur muneribus, facere id tamen nō audebat. Certò nanq; sciebat, se ea re Principes offensurū esse. Illi eñ propter uulgi motum, Ioannem ut id faceret, per deprecationē reluctantem, coegerāt. Itaq; Heraclidæ accusatorib. quamuis absentis, iudicium iniuriarū dedit. Inde enim facilè se ad Ioannis abrogationem peruēturum esse putauit. Heraclides quidem, ut dixi, non affuit: absens tamen accusabatur, q; per uim quosdam pulsatos, & catenis uinctos, per mediam Ephesiorum urbem ueluti in triumpho duxisset. Porrò quum * Ioannis fautores absentem reum agi non debere dicerent: & qui à Theophili partibus stabant, accusationes Heraclidis admittēdas, iudicium que etiam contra absentem dandum esse contenderent, qui episcopali functione indignus esset, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Constantinopolitanam exorta est: & quò d res ad conflictum peruenit, multi uulnerati, non pauci etiam cæsi sunt. Proinde Theophilus impetum multitudinis metuens, atque itidem qui cum eo erant episcopi, præterquàm qui Ioannem coniuncti erant, Constantinopoli profugientes, ad sua se quisq; recepit. Theophilus unà cum Isaacio monacho hyeme ineunte Alexandriam uenit. Accidit autem ut Geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta stadia à Pelusio situm. Quod autem ibi tum episcopus mortuus esset, incolæ & ciues in locū eius Nilamonem legerūt, uirum

Ioānes inuitus episcopalib. officijs fungitur.

Theophilus iudicium dat aduersus Heraclidem Ephesium absentem.

Actio iniuriarum.

Tumultus propter id iudiciū inter Alexandrinos & plebem Constantinopolitanā.

Apud oppidū Geras Nilamon monachus episcopus legitur.

** Sozo. habet, Ipsius Heraclidis fautores.*

Theophilus se cum suis subducit.

A uirum bonum, & propter uirtutem percelebrē, monasticaq; philosophia præclarum. Degebat autem ante oppidum paruæ casæ inclusus, cuius aditum saxis obstruxerat: & quum episcopalem dignitatem suscipere detrectaret, Theophilus ei, ut à se consecrationem susciperet, suasit. Postquam uerò eum sæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, si ita placet, ô pater, quod constitueris facito: me autem hodie res meas agere atq; disponere sine. Vbi postridie Theophilus ad eum uenit, pro eo atq; inter eos cōuenerat, & fores aperire iussit, Nilammon: Agè uerò, inquit, Deo primùm precationē offeramus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precādum uitam finijt: idq; tum Theophilus, & qui cum eo foris stabant, ignorabant. Atq; ubi plurima diei pars præterijt, & clamorem eorum Nilammon non exaudijt, reuolutis ab ostio saxis, mortuum illum repererunt: eumq;, sicuti conuenit, coopertum atq; compositum magnificè sepelierunt. Super sepulchro eius ciues precatoriam domum condidere, obitusq; eius diem ad hoc usq; tempus festum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetijt: siquidē mors dicenda est, quam sibi ipsi potius precibus uotisq; exoptauit, quàm ut episcopus fieret, indignum se ea dignitate propter modestiam & summissionem animi esse ratus. Verumenimuerò rebus his ita gestis, Theophilus ab omnibus damnatus est: qui hominum erga se odium eò etiam magis auxit, quòd rursum citra dissimulationem, reformidās, libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo antè condemnauerat. Et interrogatum aliquando à quopiam, cur quæ antea abolenda iudicasset, scripta rursum uersaret: respondisse dicunt, Origenis lucubrationes prati instar esse, quod uarios & bene olentes flores proferat. Quapropter se si quid in eis fructuosum reperiret, colligētem decerpere: si quid autem spinosum se ei of-

B ferret, id auersari, & tanquam perniciosum præterire, dixit. Hoc sic Theophilus fecit, non satis Solomonis secum reputans dictum, quòd uerba sapientum tanquam † boū stimuli sunt, aduersus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationum & ueritatis stimulos sentire contigit. Quas ob causas, in immensa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioannes Constantinopolim reuersus, in eum amorē & gratiam populi peruenit, ut cupiditate eum è throno suo docentē uidendi, magis atq; magis accensi flagrarent. Conuenerūt autem eò propè sexaginta episcopi, qui irrita esse quæ in Quercu acta fuerant, sanxerunt, & Ioannem episcopatum nihil metuentem retinere iusserunt. Ita deinceps episcopalia munia obiens, clerum consecrabat, aliaq; peragebat quæ episcopum exequi fas est, ecclesiam quamoptimè administrās. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odium maximè accensum fuerat, Heracleæ in Thracia episcopum fecit.

Nilammon electioni non assentitur.

Theophilus illum episcopū cōsecrare uult.

Ante consecratione inter precandū Nilammon moritur.

Sozo. l. 8. ca. 9.

Inuiti olim sancti uiri fiebant episcopi.

Theophilus malè audit, quòd libros Origenis à se dānatos legit.

Profectò enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. l. si quenquā. C. de episc. & cler.

Theophilus libros Origenis prato assimilat.

Socr. lib. 6. ca. 12.

† Βούκεντρα.

Publicum hominum in Theophilū odium.

Communis omnium in Ioannem amor.

Sexaginta episcopi Constantinopolis cōgregati. Theophili acta abolent.

Serapion Heracleæ episcopus.

CAPUT XVIII.

Non longè pòst bellū aliud aduersus Ecclesiam rursum motum est, ab huiusmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna sub nomine Eudoxiæ Augustæ in meridionali parte ecclesiæ, pro magni consilij curia, in sublimiore loco chlamyde amicta stabat (non adeò propè, neq; adeò longè à tēplo cui Sapientiæ nomē est.) Latior enim intercedebat uia, Ad hanc plausus & spectacula publica saltationū & mimicorum ludorum, ingentes'que clamores edebantur. Ioannes autem cum ecclesiæ contumelia hæc fieri arbitratus, solita libertate dicendi sua excitata, auream linguam aduersus eos mouit, qui ludicris eiusmodi nauabant: atque in cōcione quadam uehementer est in eos inuectus. Imperatrix autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rursum in se contulit: & ira percita, synodum

Argentea Eudoxiæ statua pro diuinæ Sapientiæ templo.

Varij generis ludicra apud hanc fieri solita.

In ea inuehitur Ioannes.

Eudoxia irascitur.

Liberrimæ Ioannis concionantis in Eudoxiam uoces.

synodum aliam cogi quamprimùm curauit. Ioannes porrò ubi id sensit, tantum abest ut uerba sua retractarit, ut apertius etiam in ecclesia alia proloquutus, ad iram illam accensus sit, quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiusmodi eam uerbis exorsus: Rursum Herodias furit, rursum turbas ciet, rursum saltat, rursum Ioannis caput in disco excipere festinat. Atque illud insuper in Homilia quadam sempiterna memoria dignum usurpauit uerbum: An non semper εὐδοξίαν, hoc est, ueram gloriam odi: ἀδοξίαν autem, hoc est, infamiam dilexi? De Iesabele & sacerdotibus turpitudinis historiam insuper adducens. Quod ubi ad aures Eudoxiæ peruenit, magnopere animum eius ira accendit. Breue intercessit tempus, & quum alij plerique episcopi, tum Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Ammonius Laodiceæ in Pisidia, Brisson Philipporum Thraciæ, Acacius Berrœæ in Syria, & nonnulli alij antistites affuere: apud quos causa prior renouata est. Ioannes autem magnum obtinens animum, petijt, ut de criminibus in medium productis quæreretur. Et iam natalis Christi festus dies instabat, atque Imperator de more suo pristino in ecclesiam non uenit: & Ioanni denunciauit, non prius se in eius conspectum uenturum esse, quàm ille se de obiectis criminibus purgasset. Porrò ubi Ioannes se alacriter ad dicendam causam, quicunque eum accusaret, exhibuit, aduersarij eius timore capti, criminari eum ausi non sunt. Et episcopis uisum non est, denuò eum in iudiciũ trahere, cui qualicunque de causa thronus antea esset ademptus. Et quum de rebus alijs inquirere supersederũt, tum ut de eo solo causam Ioannes diceret postularunt: Cur post abrogationem eius, synodi decreto & autoritate non intercedente, ipse sibi episcopatum contulisset, thronumque inuolans conscẽdisset. Atque ubi Ioannes suffragia sexaginta, qui cum eo cõmunicauerant episcoporum prætendit, Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere, erant, ô Ioãnes, qui te condemnarunt. Et accedit, qui hoc fieri prohibet, episcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non Ecclesiæ, sed Arianorum est canon, qui quum Antiochiæ aduersus ὁμοουσίου consubstantialis fidei professionem decertarent, & Athanasio per sycophantiam circumuento, ecclesiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem ueriti, canonem istum ediderunt: hoc præcipuè magno studio agentes, ut ea quæ ipsi contra illum insidiosè machinati fuerant, ne scilicet malitia eorũ & improbitas deprehenderetur, in disquisitionem non uocarentur. Contra hæc uerba illi quum nihil dixissent, condemnationis sentẽtiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito, conuentus in ecclesia amplius non egit, sed in episcopali domo tacitus permansit. Quadragesimæ uerò diebus exactis, ipso magni sabbati die, missis ad Ioannem quibusdam, Imperator ei, ut de throno tandem à duabus synodis exautoratus descenderet, significauit. Ibi magnus ille uir: * Ego, inquit, à Seruatore ad episcopale munus uocatus, thronum non relinquam. At si tibi, ô Imperator, hoc ita uisum est, ui me inde deturba. Illi uerò, ne graue quicquam rursus accideret metuentes, tum quidem eum in domicilio manere passi sunt. Quum autem ipse ibi quietè ageret, qui partium eius erant, ab ecclesia, unde eiecti fuerant, secedentes, ferias Paschales in publico lauacro, cui Constantianum nomen est, celebrarunt. Cum quibus episcopi multi, & presbyteri, alij'que ecclesiastici ordinis, ab eo tempore uarijs in locis conuentus agentes, Ioannitæ sunt cognominati. Sacra uerò ea nocte, quam luculentus Paschæ feriarum dies consequitur, Imperator episcopis conuocatis, quid facto opus esset, & an ea quæ sic gererentur, Deo placita essent, interrogauit. Qui uno ore simul omnes exclamarunt: In capita nostra abrogatio seu condemnatio Ioannis redundet. B

Cogitur episcoporum aduersus Ioannẽ conuentus nouus.

In conciliabulo isto Ioannes condemnatur.

Criminis loco ei obiectum, quòd post exautorationem eius, ipse sibi episcopalẽ dignitatẽ autoritate propria uendicasset.

Canonem Arianum Ioannes refutat.

Ioannes episcopali administratione supersedet.

Idem uerbum usurpauit Ambrosius apud Valentinianũ iuniorẽ lib. 12. cap. 19

Episcopalis Ioannis ad Arcadium uox, ad martyriũ obeundum parati.

Ioannis sectatores ab Ecclesia seiuncti, suos sibi conuentus egere, Ioannitæ appellati.

Thermæ Cõstantianæ.

* ἐγὼ παρὰ τοῦ σωτῆρος ἐψηφισμένος [illegible] τὸν θρόνον, ἀλλ' εἰ σοι τοῦτο [illegible], βιαίως [illegible].

A redundet. Sectatores porrò Ioannis in eo quod diximus lauacro illustrem resurrectionis Christi ad lucernas peragentes conuentum, perquàm grauiter à Ioannis inimicis, dissolutisque & improbis quibusdam, qui eos aggressi fuerãt, sunt accepti. Qua de re quid opus est dicere, quum eam eius ipsius aurea lingua accuratissimè commemorare liceat? Qui enim generosè ea mala pertulit, uerè quoque ea referet. Igitur ad Innocentium urbis Romæ episcopum, de rebus suis scribens, hæc quoque addit.

Ioãnitæ in publico lauacro peruigiliũ Paschale agentes, ab aduersarijs malè accipiuntur.

CAPUT XIX.

Querela Ioannis ad Innocentiũ Ro. episcopum, quomodo sui ex ecclesia Constantinopoli sint eiecti.

"Quomodo uerò tandem quæ sic acta sunt, & tragœdiam omnem longè superant, explicem? Quæ oratio ea recenseat? Quæ aures sine horrore excipiant? Quum enim nos ea quæ antea diximus, prætenderemus, militaris manus cõfertim ipso magni Sabbati die iam ad uesperam uergente, in ecclesias irrumpens, clerum omnem unà nobiscũ per uim *eiecit, & armis baptisterium circumuallatum est, & mulieres eo tempore in ędibus sacris propter baptismum uestibus depositis, nudæ, prę timore grauis eiusmodi impressionis profugere: neque eis honestum suum habitum, qui fœminas maximè decet, sumere, seque amicire permissum est. Multæ uerò uulneribus etiam acceptis expulsæ sunt. Lauacra ipsa sanguine repleta, & sacri latices purpureo sanguinis colore infecti. Verùm ne in hoc quidem erumna hæc constitit. Sed ubi † sanctum repositum est, eò milites ingressi: quorum nõnulli, sicuti accepimus, Christianis sacris initiati non erant, penitius omnia perlustrarũt: & sanctissimus Christi sanguis, in tanto scilicet tumultu, in eorum qui dicti sunt, militum uestimenta effusus, omnia denique perinde atque in barbara captiuitate per audaciam acta sunt.

† ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέκειτο.

Vtraque sacræ eucharistiæ species in loco secratiore templi seruata.

B Plebs ad solitudinem eiecta, & populus uniuersus extra urbem egit. Ecclesiæ in tanto die festo uacuæ hominibus fuere: ac plures quàm quadraginta episcopi nobiscum cõmunicantes, unà cum populo & clero præter causam omnem pulsi sunt. Vlulatus & luctus passim in domibus & solitudinibus auditi, & quæuis urbis pars calamitatibus hisce repleta est. Nam propter immensam iniuriæ tantæ immanitatem, non solum qui eam ferebant, uerumetiam qui nihil tale sustinebant, nobiscũ doluere: nec qui nostræ opinionis sunt modò, sed etiam hæretici & Iudæi, & Græcæ superstitionis cultores, non aliter quàm urbe ui & armis capta. Adeò in tumultu & turba & planctu erant omnia. Atque hæc quidem audacissimè, præter uoluntatem & sententiã pijssimi Imperatoris, noctu sunt acta, episcopis procurantibus, atque in locis omnibus militarem manum ducentibus, & belligerantibus: quos non puduit campiductores pro diaconis antecambulones habere. Die porrò exorta, ciuitas tota extra muros secessit, sub arboribus & in syluis, ueluti oues dispersæ, ferias Paschales celebrantes." Hæc aurea illa lingua.

Luctus ubique, pauor, & plurima mortis imago.

Excusatur Arcadius.

Culpa omnis in episcopos tyrannicos.

Cæterùm eiuscemodi fructũ ipso Paschæ festo die boni illi pastores, quibus animarum cura & præfectura credita est, ei qui à mortuis resurrexit, obtulerunt. Quid uerò præterea factum? Mandata passim diuulgata, quibus populo Ioãnis nomine & communione interdicebatur: quæ sanè longè diuersum habuere exitum. Plurimùm nanque eos qui affligebantur, confirmabat, quæ uidelicet Dei lex & constitutio est, & eiusmodi temporibus dispositione quadam pręcipuè exercetur. Quapropter & ecclesiæ ipsæ, & eorum qui Ioanni cupiebant numerus, in horas augebatur, & incrementum maximum sumebat.

Interdicitur populo nomine & communione Ioannis.

Ioannitarum uerò numerus magis etiã magisque augetur.

Vbi

* Tempore Paschali præcipuè olim Catechumeni baptisabantur, per hebdomadam totam, sicuti & per septimanam Pentecostes. Beatus Rhenanus hoc obseruauit, in Tertull. annotationes scribens: & testantur hoc nunc quoque cantilenæ solennes, hymni, & precationes ecclesiæ.

CAPUT XX.

A

Episcopi ab Arcadio petunt, ut Ioannem extorrem urbe faciat.

Discreta sunt politica & ecclesiastica munia.

Ubi autem Pentecostes dies aduenit, episcopi rursum Imperatorē adierunt, eumq; uerbis hisce sunt aggresi. Tibi quidē humanorum negociorum administratio à Deo, nobis autem ecclesiasticarum rerum procuratio commissa est. Itaq; ne tu uel sacerdotib. sacer magis, uel canonibus rectior & æquabilior esse uelis: sed nobis episcopis Dei, talium rerum cura cede. Diximus enim antea tibi, & nunc iterum repetentes dicimus, in capita nostra condemnationem Ioannis redundare debere. Quapropter te considerare æquum est, ne unum hominem defendens, non exiguam multitudinē perdas. Hæc ubi dixere, confestim ille ad Antistitem misit, qui ei indicarēt: Accusatores tui propter iudicium tuum, quomodocunq; se id habeat, & condemnationis tuæ sententiam, capita ipsi sua deuouerūt. Proinde causa tua Deo cōmissa, ab ecclesia discede. Quid hoc rei est, uirorum omnium leuissime, & ad imperium administrandum ineptissime atq; inconsideratissime? Vbi est pristinum illud studiū tuum, & ardor, quem tum obtinuisti, quum ex ipsa Antiochia uirum tantum euocasti, eiq; Ecclesiam Christi regendam attribuisti? cuius non solum doctrinam, uerumetiam uirtutem plurimam expertus satis es? Tantum igitur, & tam animo tuo charum uirum, temerè adeò ecclesia eiectum, exilio mactas: Ecclesiam Christi rectore tanto orbans? cum quo, iuxta diuinum Paulum, ut comparetur, uniuersus mundus dignus non est? Sedenim te quoque mulier seduxit, miserandum'que in modum faciles aures tuas titillando decepit. Quemadmodum enim Eua per serpentem, primo generis nostri autori: sic & tibi per sodalitatem bonorum istorum episcoporum, illa clàm uenenum immisit. Hæc ubi magnus ille audiuit, non degenerem se exhibuit, sed uirum præcipuè esse ostendit. Cum episcopis enim qui cum eo erant, in diuinum sacrarium ingressus, ubi angelo Ecclesiæ, quæ opus erat, commendauit, & ad illos quæ conueniebat, proloquutus, & ut constanter fidem retinerent eos cohortatus est, secum ipse, quomodo absque tumultu urbe egrederetur, dispexit. Iam enim multitudo confluebat, ut eo uiro orbaretur, haudquaquam cōmissura. Iumentum igitur quod conscensurus erat, Occidentali porta abduci iussit, ipse autem Orientali exijt. Episcopos porrò & sacerdotes, qui ad eum conueniebant, plorantes atque lugentes admonuit, ne spiritum eius affligerent, sed res præsentes boni consulerent, nec ab ecclesijs discederent. Per † multas tribulationes parandum esse regnum cœlorum, docens. Atq; ibi ex illis sermonem eius excipiens quidam: At, inquit, si in magistratibus ecclesiarum permanserimus, necessitas nobis, ut cum ecclesia tibi aduersante cōmunicemus, & condemnationi tuæ subscribamus, incumbet. Tum magnus ille, maius quiddā q̄ pro hominis captu cogitās, & occasionem schismatum & dissidiorum in ecclesia præcîdens, uoce summissiore subintulit: Vt quidem cum aduersarijs meis communicetis, concedendū uobis esse duco: ut autem abrōgationi meæ calculum uestrum adijciatis, nō permitto. Nullius enim rei, cur cōdemnatione dignus sim, mihi conscius sum. Hæc proloquutus, in sacrum baptisterē ingressus est. Atq; ubi ad beatā Olympiadem, eiusq; sectatrices peruenit, uehementer propter orbitatē & abitionē eius plangentes, consolatus illas est, easq; se amplius non uisuras esse prædixit. Alijsq; plurimis uerbis inter festinandū cōgestis, postremò & illa addidit: Hoc à uobis, inquiēs, postremo loco peto, ne quid de solita uestra circa Dei templum, cui assidetis, assiduitate & fide remittatis. Et quicunq; thronum hunc conscenderit (haudquaquam enim Ecclesia episcopo prorsus carebit) ut ei ipsi non minus atque mihi capita uestra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus uestris memineritis.

Episcopi propter Ioannis condemnationem seipsos iterum diris deuouent.

Expostulatio cum Arcadio.

Arcadius Ioannem ab ecclesia discedere et exulare iubet.

B

Ecclesiæ angelus.

Discessus Ioannis ex urbe Constantinopolitana.

Extrema eius ad episcopos & amicos mādata.

† διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τῶν οὐρανῶν [illegible] βασιλείαν.

Valedicit sanctæ Olympiadi & sanctimonialibus eius.

Talibus

A Talibus uerbis dictis, Orientali exiuit porta: nihil aliud questus, quàm quòd inique cōtra leges per uim expelleretur, iudicio uidelicet sibi denegato, quod legibus, adulteris quoq; & homicidis & maleficis daretur. Cæterùm ad mare deductus soluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhaustum sapientiæ pelagus traiecit: atq; inde iter ceptū prosequutus est, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani, ad os Ponti, in solitudine ingenti situm (*ô uindicta & lex Dei) impiè abductus, Imperatoris literis ad eum locum inhabitandum cōdemnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucusus fuit. Insidiatorū uerò eius manus secum ipsa reputans, populum Dei qui in ecclesia erat, si factū id rescisceret, rursum illum prosequuturum, uimq; adhibiturū, & uiro magno ut rediret, persuasurū esse, alius alium præueniendò, templi postes clauserunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quiq; extra templum circumcirca stabāt, rem eam cognouerunt, partim quidē quàm potuerūt celerrimè ad mare, comprehēsuros se esse bonū pastorem existimantes, properarūt: partim uerò timore perciti, fugerunt, seditionem & tumultū grauem, Imperatoris etiam irā metuentes. Qui uerò ad templi custodiā constiterāt, magis etiā magisq; exitus ipsos, ad quos multitudo alijs alios inter se protrudentibus cōfluebat, obstruxere. Et uix tandem ingenti & aduersa repressione turbarū, à tergo postibus imminentium, quarūdam etiā saxis fores confringentium, magna uiolentia, ædes sacræ apertæ sunt, & populus cōfertim ad mare percurrit. Postquàm uerò illū ibi cōsequuti nō sunt, sed in mari fluctus multa celeritate secantem uiderunt, & armati quidam ex Imperatoria cohorte ibi præstò fuere, qui modis molitionibusq; omnib. hominū impetū inhibebāt, illi ueluti re desperata, uitam potius quàm illū amittere optauerūt. Atq; ubi orbitatē suam & boni pastoris abitionem uehementer deplorarunt, & lachrymarum ui cum fluctib. decertarūt, mœsti atq; flentes, quantū ocu-
B lis consequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in urbem sunt reuersi, cum eo planctu, quem nemo unquam à seculo hominum uel uidit uel accepit.

Queritur Ioannes inique sibi indiciū legitimum esse denegatum.

Ioannes Cucusum ad exilium condemnatur.

** ὦ δίκη καὶ νόμε θεοῦ.*

Trepidatio tumultuosa multitudinis.

Populus ad mare procurrit.

Summus eius planctus & luctus.

CAPUT XXI.

Illud porrò luctu conturbatus parum abfuit quin pręterirē, quod paulo ante discessum Ioannis seu potius in ipso discessu eius factum certo argumento manifestoq; indicio est, cùm improborum illorū malitiæ & iniquitatis, tum diuinæ de magno illo uiro curæ atq; prouidentiæ. Malignum namque conciliabulū illud, quandoquidem cædem etiam eos super alia facinora patrare oportebat, seruum presbyteri cuiusdam Elpidij nomine, quinquaginta aureis dextra eius conducta, ad cædem sancti uiri summiserūt. Cuius quum accelerati ad episcopalem domum cursus causam quidam ei fortè obuius requireret, eumq; ut potuit retineret: ille nullo responso dato, statim hūc ense transuerberat: deinde alterū quoq; iugulat, qui ad primū illius ictum exclamauerat. Tertium insuper confodit. Et quū, sicuti fieri solet, tumultus & uociferatio exorta esset, ille tamen uiolenter effugit: multisq; eū persequentibus, atq; clamoribus signisq; denunciantibus, ut percussor in fuga exceptus cōprehenderetur, ex balneo quidam post lotionem casu quodam progressus, hominē cōprehendit. Verùm & hic quoq; confestim pugione ictus concidit, & mortuus est. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circumdedit, captus est, in Imperialem domum eum illa abduxit. & cùm ab eo, qui unus ex illis qui Ioannē odissent esset, tum ab eis qui illum ad facinus tantū produxissent, pœnas sumendas esse flagitauit. Præfectus uerò hominem suscepit, ueluti ad suppliciū eū conseruaturus, clamoremq; plebis compescuit. Alius quoq; dæmonio agitari se assimulans, pugionē manu tenens ad cædem sancti uiri se parauit: sed scelere non-

Percussor Ioanni subornatur.

Plures cædes percussor is patrat.

Alius item percussor subornatur.

dum patrato cōprehensus, tanq̃ ad flagitiū id mercede conductus, ad præfectū A itidē abductus est. Priusq̃ aūt tormenta illi adhiberentur, Ioannes missis qui cū eo erant episcopis, supplicio eum exemit, quòd neminem sua causa pati quidq̃ uellet. Accidit quoq̃ aliud quiddā, quod sanè prouidētiæ Dei factū extitit, ministri aūt eius esse uisum est. id hic ad terrorē & cōmotionem hominū præcipitū ter audaciū & temerariorū, quantū potero exponā. Eo namq̃ die quo magnū ecclesiæ sidus ueluti occidēs, in exiliū abijt, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux cōsidēs coruscauerat, à nemine cōiectus, emicās derepentè per sacras catenas in sublime prorepsit, & ecclesiā ex omni parte carpsit, eāq̃ prorsus percurrens depastus est: deinde tecto quoq̃ cōsumpto, ad tergū sacrarū ædiū conuersus, & uehemēti uiolentoq̃ inde uento exceptus, proximā meridiem uersus Senatus curiā, quāuis lōgiusculè dissitā, inuasit. Cernere erat rē diuinā ferè, & ualde admirandā. Flāma nāq̃ ueluti animata esset, ædificia quæ in medio erant præteriens trāsilijt, ne uidelicet proxima quæq̃ carpēdo, humanū id quispiā factū esse putaret. Tribusq̃ horis opus tantū, quod lōgo durasset tempore, materia quidē lōgè preciosissima, forma aūt multo pulcherrima cōstructum, ad excidiū uergēs conflagrauit. Porrò incendiū hoc proserpens, ædificijs omnib. in circuitu cōsumptis, ab ædicula ea sola se abstinuit, ubi sacra uasa sunt asseruata. Ac ne id quidē absq̃ diuino numine factū esse puto, ut ne calūniatoribus occasio esset, sacrarū rerū iactura insignē sycophantiā suendi, uirumq̃ sanctū per reprehēsionē carpendi. Flāma quæ circiter crepusculū grassari cœperat, ad aurorā usq̃, & ulterius progressa, materiam quæ reliqua adhuc erat, occupauit & cōbussit.

Eum ipsum Ioannes à supplicio liberauit.

Incendiū ecclesiæ, quum Ioannes in exilium iret.

Senatus curia quoq; cōflagrauit.

Ex Ioannitis aūt quidam eo ipso die ecclesiā incēderunt. Socrates libro. 6. cap. 18.

Aduersarij Ioānis incendium hoc in sectatores eius reiecerunt. At illi contra factū in aduersarios regesserūt. quasi eos una cum ecclesia comburere uiuos uoluerint. Sozo. lib. 8. cap. 22.

In templi conflagratione sacrorum uasorū ædes intacta permansit.

CAPUT XII.

Sed enim homines peruersi, quum id quod æquum erat conijcere atq̃ B intelligere inde deberent, occasione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati sunt: atq̃ in eos, ueluti illi grassati incendium id excitassent, grauiter animaduerterunt: multósq̃ episcopos, nec paucos sacerdotes & clericos, aliosq̃ item qui in Ioannis partib. erāt, & cum eo urbe exierāt, statim cōprehēsos, Chalcedone in uincula cōiecerūt. Alij porrò in urbe passim obambulātes, si quis eis ut Ioānis studiosus indicatus esset, eū quoq̃ citra morā rapuerūt, atq̃ custodię mādarūt, & ut anathemate uirū sanctū feriret coegerunt. Alios aūt quib. ecclesia malignantiū exosa erat, exilia, bonorū cōfiscationes, neces & tormenta uaria disiunxerūt. Erant aūt isti, episcopi & sacerdotes, & monasticæ philosophię sectatores. Oportebat etenim pastore bono impiorū manib. tradito, oues quoq̃ dispergi, & earundem cū magistro erumnarum participes fieri. Itaq̃ alij custodias proximas compleuerunt: alij in ulteriorem missi continentem, uastū traiecere mare, insulas inhabitaturi, quum quidem multis prius tormentis essent affecti. Quæ uerò illis in profectione aduersa acciderint, quænam oratio tragicis uerbis exposuerit? Feris ēm & improbissimis commissi hominibus, crudeliter & inhumaniter ab eis sunt tractati: neq̃ eis quapiam in re est parsum. Et nonnulli quidem præter commiserationem omnem in uia ita tractati sunt. Nonnulli uerò sine amiculo clitellarum instar nudis iniecti sunt mulis, haud aliter q̃ hostiæ aut uictimæ in caput deorsum uersum sublati. Despiciētiā uerò, cōuicia, ludibria, graues sannas, illusiones, quę acrius animū penetrant, aut plagas, & alternata flagra, quæ mortē optabiliorem reddidere, quæ uerba satis expresserint? Et q̃ in horū pudore & infamia sibi delicias facerent, in lupanaria, atq̃ alia fœdissima domicilia, & nō in honestas ædes diuerterūt, alijs'ue idoneis locis hos incluserunt, execratione pleni homines. Quæ tamen parua prorsus & pro nihilo potius isti habuere, q̃ ut à Ioannis partib. seiungi se paterētur. Quod si non

Persequutio Ioannitarum, ueluti ipsi incendij talis autores fuissent.

Ex Ioannis sectatoribus quidam in exilium missi, & grauissime tractati.

Ioannitæ quidam, olos profugerunt locos.

A si nonnulli eorũ profugere potuerunt, nihilominus, ipsi à seipsis pœnas sumpserunt, ad loca sola inuiaq; & extremas ad oras seipsos condemnantes. Cum feris quippe illi, q̃ cum hominib. tam agrestib. & truculẽtis, habitare maluerũt. Eiusmodi iniuriam seu iniquitatẽ summopere Europæ detestati sunt episcopi. Nam ab eorum qui talia admiserant cõmunione discreti, in partibus cõstituere. Illyrici quoq;, & plurimi in Oriente episcopi, factionis Ioannis fuerũt, ecclesiæ autem corpus non diuiserunt. Et magno hoc patre defuncto, episcopi Occidẽtales non prius Ægypti, Orientis, Bospori, & Thraciæ episcopos ad cõmunionem suam admiserunt, quàm nomen diuini illius uiri in mortuorũ episcoporũ catalogum retulere. Sed neq; Arsacium successorẽ eius uel compellatione sola dignati sunt. Quin & Atticum, qui Arsacio substitutus est, & legationes multas ad eos misit, sæpeq; per pacificationẽ conciliari eis studuit, longo pòst tempore susceperunt, ubi magni uiri nomen sacris tabulis inscripsit. Sicuti paulo pòst dicemus.

Ægerrimè tam indignitatem tulere episcopi occidentales.

Ioãnis nomen in episcoporũ albũ relatum.

CAPUT XXIII.

EO tempore maximo excitato motu, quoniã plebem quietã deinceps per seditionem nihil moturam esse constabat, urbis præfectus Optatus publicè pro tribunali de incendio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quæstionẽ exercuit, multosq; eo sub prætextu grauiter torsit. Quod enim superstitionẽ Græcã profitebatur, in nostris malis ueluti delicias consectans, & ecclesiasticis cladibus illudẽs, casu eo delectabatur, & presbyterum quendam cui nomẽ erat Tigrius, arripuit: eiq; uestibus detractis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eousq; hominẽ excarnificauit, donec articuli eius soluerentur. Manib. enim pedibusq; arctè uinctus, quàm maximè fieri potuit, distentus est. B Tigrius uerò iste genere barbarus quidẽ, & eunuchus nõ ab ipsa natiuitate fuit. Et quoniã in herili domo, pro eo atq; debuit, seruitutẽ seruĳt, præclariorem quàm pro serui captu laudem sibi comparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modestiã, multo intercedente tempore ad presbyteri euectus est dignitatem. Erat nanq; moderatus admodum, & æquabilitate uitæ insignis. Erga indigentes, si quis alius, & ipse ualde commodus, & in hospites qui ad eum diuertissent, benignus. Deinde Eutropius etiam lector productus est, cũ quasi incẽdiarius per indices delatus fuisset. Et primùm quidẽ † boĳs distentis sæpius tortus est, postea aũt ei fustib. & clauis ossa comminuta, ungulis deinde membra, latera, & maxillæ concisæ, postremo flammã accensam inferioris corporis partib. is excepit. Atq; ubi nihil est confessus, post eos qui dicti sunt cruciatus custodiæ inclusus est, quũ iuuenis & tenero maximè corpore esset. Vbi etiam correptis putredine mẽbris, breui uitam finĳt. Verũenimuerò graue mihi non fuerit, somniũ quoq; quod de eo accidit, historiæ huic attexere. Sisinio nanq; episcopo dormienti, asistere uisus est uir quidam forma & proceritate illustri, habitu etiam honesto et graui, ad sanctiorem sacrificĳ aram templi, quod Stephano protomartyri dicatum est. Consternata uerò admiratione mente eum esse apparuit, quòd uiros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totã perambulauerit urbem: & quòd in tanta proborum hominũ penuria solus præclarus esset Eutropius. Hac uisione propter nouitatẽ rei Sisinius ad stuporem redactus, celeriter consurrexit: & cuidam presbytero, qui sub eo erat, somniũ exposuit: eundemq; per urbem circumeuntem, si alicubi Eutropius quispiam adesset, inquirere iussit. Atq; ille coniectura ductus, eum confestim esse dixit, qui nuper diutissimè illata in quæstione sibi à præfecto tormenta fortiter pertulisse ferebatur. Et in ipso carcere diligẽter, si quis ibi Eutropius nomine esset, inquisiuit: quẽ

Optatis urbi præfectus quæstionẽ crudeliter de incẽdiarĳs habuit.

Presbyter eunuchus.

Tigrius ex seruo presbyter, grauissimè eo nomine tortus.

Egregia presbyteri laus.

Eutropius lector quoq; ueluti incendiarius excarnificatus.

† [illegible]

Eutropius in carcere expirat.

Sisinĳ episcopi Nouatiani somniũ de Eutropio.

ubi inuenit, colloquutus cum eo, & Sisinij somnio commemorato flens, ut pro A se precaretur, ab eo petijt. Hæc de Tigrio & Eutropio.

CAPUT XXIIII.

De sancta Olympiade diaconissa.

IN hisce ecclesiasticis calamitatib. uirilis admodũ animi specimen exhibuit beata Olympias, diaconissa, quæ uel solo nomine satis est clara & manifesta. Facerẽ uerò historiæ huic iniuriã, nisi eius quoq; res referrem, cuius semel iam atq; iterum mentio est facta. Sed laxãda uenit oratio, ut nos uirtutib. quoq; eius oblectemus. Genere ipso parentib. præclaris orta fuit, diuitijs, formæ uenustate, & omnib. uitę ornamentis perq; illustris. Et collocata quidem illa uiro in matrimonium est, nõ tamen prorsus uirginitatis cœlibatu orbata. Viginti nanq; mensib. in coniugio cum illo exactis, postq̃ illum ei mors ademit, quanq̃ ea esset ætate, ut secũdas nõ dehonestaret nuptias, pudicitiam tamẽ cõplecti, atq; in ea per uitã omnẽ acquiescere maluit. Et cũ Imperator eam ad cognatorum suorũ connubium alliceret, præmiaq; & honores conuenientes deferret, nihilominus tamẽ illa persequendũ sibi esse q̃ maximè iuxta ecclesiæ constitutiones philosophãdi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas esse à præstantibus nobilitate fœminis rata. Et quum abstinentiæ se nõ cibi tantũ, sed & somni, & crassiorum materiæ affectionũ seu perpessionum dedisset, tam accuratè corpus exercuit, ut administro illo, non insidiatore usa sit: pudicitiam uerò non modò in cõtactu quorũcunq; sensuum, sed in mente ipsa constitutã habuit. Tum autem cum domina facultatum multarum esset, primùm quidam prout sors tulit, petentibus eas distribuit. Quũ uerò eam hoc sic facere insigne ecclesiæ lumen Ioannes uideret (Nectarius enim eam diaconissam legerat) Consilium sanè, inquit, & institutum tuum, ô mulier, de uanis B hisce mundi rebus admiror. At dispensandi largiendiq; modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ uirtutis fastigium contendit. Ac tu quidem, quæ habentibus substantiam tuam distribuis, mari ipsi aquam inferre & mutuam dare uideris. Illud autem te maximè spectare decet, quandoquidẽ tua sponte Deo ipsi bonis tuis cessisti, & dominio possessioniq; pecuniarũ renunciasti, ut eas de cœtero ueluti diuini iuris factas, rectius maiore cũ equitate dispenses, obnoxiamq; te rationi reddendæ, si quid de eis præter rationẽ factum fuerit, esse scias. Itaq; liberalitatẽ, si mihi obsequêris, petentium indigẽtia metiêris. Plures enim hoc modo abundabunt, & misericordiã simul & dispensationis curã, quam in diuina pecunia consectari conuenit, conseruabis, compensationemq; & gratiam cõgruentem consequêris. Ex eo igitur tempore in solam sanctorũ curã opes suas impendere constituit, & liberali manu uirtutis amatores prosequuta est, largitione cõuenienti cum hilaritate usa. Ac multos illa quidẽ alios propter excellentem hospitalitatem liberaliter & benignè excepit: in primis aũt in Theophilo, amicum illum & charum Deo esse rata, magnanimitatem suã ostendit: quamuis & ipsa improbitatẽ & contumelias linguæ eius non effugit, ob causam illam, q; & Dei amantes uiros illos Ammonium & Isidorum hospitio excepit, eisq; benignè fecit. Et cùm qui piè secundũ Deũ uiuerẽt omnes honorauit, flagrantiq; animo illos cõpetenti cura dignata, eis inseruiuit: tum precipuè Chrysostomo patri addicta, & familiaris q̃ maximè fuit, tota ex illius nutu & ore pendens, & uestes atque † cibum crassę huius materiæ expertẽ, cultumq; illum pro eo atq; decuit ritè parans, nec non in alijs rebus omnib. ei inseruiens, & quodammodò perinde atq; Thecla altera Paulũ cõsequens. Sedenim incẽdij huius prætextu & ipsa tum ad præfecti tribunal cõstitit. Atq; illo interrogãte, quid ita tandem Christianorum ecclesiam incendisset? composito placidoq; animi statu illa: Nõ hoc, ait, ô præses, ut

Viginti mensibus in matrimonio uixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

Substantiam suã distribuit.

Ioannes Olympiadi eleemosynæ dandæ modum præscribit.

Pecunia eleemosynæ destinata diuini iuris est.

Theophilo Alexandrino Olympias benignè fecit.

Ammonio quoque Lõgo, etc.

Eadem Ioãnis ministra.

† [illegible]

Olympias altera Thecla.

A ses, uitæ meæ institutũ est. Substantiã em̃, quod ipse quoq; nosti, meã nõ exiguã ferè omnem in sacrorũ fanorum structura insumpsi. Vbi uerò ille subobscurè se illius uitam scire significaret, Olympias: Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accusatorisq; personam sume, & alius nobis detur iudex. Porrò quoniã crimen obiectum testimonijs cõfirmare non potuit, eamq; legitimè arguere non licuit, ad alia sensim præfectus transijt. Et quasi consiliarij locum suscepisset, eam reprehendit, quòd Ioannis necessitudinem retineret, & propterea ecclesiæ communionem non reciperet: cùm ei resipiscenti facile esset, negocio molestiaq; omni liberari. Verùm beata illa nefas esse dixit, eam quæ publicè per sycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non cõuicta esset, ad alterius rei, quæ in crimen atq; iudicium non uenisset, causam dicendam transire. Quod si tibi, inquit, uidetur, iube me patronos producere criminũ eorum, quæ proximè mihi sunt intentata. Nam si cogere uoles, ut me contra leges synaxis & cõmunionis, cuius minimè decet, participem faciã: facturam me non esse scito, quæ eis facere permissum non est, qui piè sibi uiuendũ esse statuerunt. Præfectus postq̃ intellexit, persuaderi eam, ut cum ecclesia cõmunicaret, nõ posse: tum quidem ille eam aduocatos sibi quærere permisit. Alio uerò tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem mulctauit: sententiam eam suam, ob causam talem, mutaturam esse arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neq; quidq̃ de proposito consilio suo remisit. Quocirca Constantinopolim etiã reliquit, & Cizicum, ut ibi degeret, se contulit. Deinde uerò ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum est damnata. Abundè uerò res necessarias Ioãni exulanti suppeditauit, adeò ut ille ex ea liberalitate multorum quoq; inopiam subleuaret, & non paucos ex Isaurorum captiuitate redemptos suis restitueret. Ibi cum illa annos plurimos transegisset, tentationumq; procellas & afflictiones uarias egre-

B gio in Deũ amore fortiter sustinuisset, patientiæ tandem coronam suscepit. Monasterium quod Cõstantinopoli cõstituit, Marinæ cognatæ suæ relinquẽs, eam monasterij regulam inuiolatam conseruare iussit. Fuit id prope sanctæ Pacis & Verbi Dei Sapiẽtiæ pristinũ templũ, & usq; ad seditionẽ eam, quæ *νίκα*, hoc est, Vince dicebatur, durauit. Tum uerò Sapientiæ templo exusto, & ipsum conflagrauit. Cœterùm maximo eo lõge pòst templo restituto, monasteriũ hoc pristinam quoq; recepit uenustatem, atq; ad ueterem restitutum est dignitatẽ, Sergia ei præsidente, quæ etiam beatæ huius fœminæ uitã conscriptam reliquit. in qua illud quoq; eam commemorantem audire licet: Quòd postquam Nicomediæ sancta Olympias diem suum obijt, priusquam sepulturæ mandaretur temporis eius Nicomediensi episcopo in somnis præceperit, ut uenerãdas reliquias arculæ impositas alto mari committeret; & quocunq; locorum illa cursum teneret, ibi corpus eius sepeliretur. Id ab episcopo factum, & arca ad maritimum locum delata est, ubi apostoli Thomæ delubrum positum est: ab incolis locus is Brochti dictus. Ibi diuina uisione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & sacras illius reliquias ad sanctiorem sacrificij aram reposuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumq; expulsione, alijsq; prodigijs, quæ supra hominũ opinionem ibi sunt exhibita, Deus dignatus est. Memoriæ quoq; proditum est, postea incursione hostili templũ hoc Apostoli incensum esse, & q; reliquiæ istæ prope maris undas sitæ essent, arcam quidem igni cõsumptam, ipsas autem in fluctus maris proiectas esse. Quo uerò loco illæ erãt, undam ipsam cruentam constitisse, Deo ueluti exhibente martyris illius confessionem. Sergium porrò, qui tum patriarcham gesit, Ioannem presbyterum eò misisse: eumq; sacra eius ossa collecta, monasterio illius intulisse, quod ipsa (sicuti dictũ est) loco

Margin notes (left): Prudenter admodum Præfecto ad obiectiones respondet Olympias. — Monasterij sanctimonialium regula. — Sergius patriarcha Constantinopolitanus.

Margin notes (right): Eadem apud Præfectum tanquã mediaria causam dicit. — Reiectio iudicis suspecti. — Olympias non persuadetur, ut cũ persequutoribus Ioannis communicet. — Eã ob causam à Præfecto mulcta ei dicitur. — Olympias Nicomediæ exulat. — Obitus eius. — Monasterium suum Marinæ cognatæ suæ Cõstantinopoli reliquit. — Seditio Cõstantinopolitana *νίκα*. — Sergia monasterij Olympiadis præses. — Miraculum in cadauere Olympiadis. — Brochti. — Sepultura Olympiadis. — Reliquiæ eius Cõstantinopolim perlatæ.

A

medio inter duo Sapientiæ & Pacis templa excitauit. Presbyter, quē diximus, cōfirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam uim sanguinis se super eis scaturientem uidisse, adeò ut uestem quoq; eius contigerit, atq; inde defluxerit. Eadem alius quoq; uidit. Et cum multi confluerent homines, sanationes mirificæ exhibitæ sunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorū unus talo mulieris incubans, abactus est. Hæc de beata Olympiade.

Sanationes mirificæ apud eas reliquias.

Dæmon talo mulieris incubans.

CAPUT XXV.

De sancta Nicareta uirgine.

Hæc sibi cognitam Sozomenus Constantinopoli quoque, cū plurimis alijs in uoluntarium exiliū discessisse scribit, lib. 8. cap. 23.

Absolutum Christianæ uitæ exemplum.

Erant autem aliæ quoq; plures eodem cursu cum illa cōcertantes, eademq; ergā magnū patrem charitate flagrantes: quarū una bona admodum fuit, Nicareta Bithyna, nobilibus maximè parentibus apud Nicomedienses orta. Genus ei præclarum erat: perpetua uerò uirginitate & reliqua uitæ uirtute ualde celebris fuit. Fastu prorsus caruit, humilitate inter eas quæ idem studiū sequebantur, præcipuè insignis. Ordinem in morib. sermone & uita quotidiana seruauit. Res humanas ad mortē usq; diuinis posthabuit. Ad fortitudinē quoq; cōposita fuit, & rerum difficultates facilimè pertulit. Et q diuitiæ multæ ei ablatæ essent, non ægrè ei fuit: atq; eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optimè dispensando ad necessitatem est usa: cum quidē ad multam peruenerit senectutem, alijsq; etiam liberaliter impertierit. Et quū mundiciæ studiosa esset, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad uariorum morborum usum cōmoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumenti à consuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodā nutu quascunq; aggrederetur res finē bonū illæ capiebāt. Atq; ut in summa dicā, in fœminis quæcunq; apud nos laudatæ fuere, nō aliam reperire fuit moribus, sanctitate & uirtutibus reliquis prę̄stantiorē. Et talis quū esset, perpaucis tamen nota fuit. Propter morū nanq; modestiā, & mediocritatis studiū, ut latēret, potissimū operā dedit, adeò ut neq; diaconissæ honorē suscipere, neq; sacrarū uirginū cœtui præesse uoluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eā sæpe cohortatus sit & excitarit. Talis quoq; suo ipsius respondens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquā historiā redeat.

Nicareta medicinæ perita.

B

CAPUT XXVI.

In exilio quoque Ioannes Christianismū propagauit.

Fortis ille ueritatis propugnator in oppidū Armenię Cucusum abductus est, ad quod tum multi excurrebāt Isauri. Cōsultò uerò id quoq; factum puto, ut in sæuiorū hominū manib. esset, q̄ illi qui eū eò abduxissent, fuissent. Quāuis id diuina prouidentia ita etiam disposuerit, ut etiam illi qui ueritatis lucē non uidissent, per ipsum manu ducerētur. Id quod accidit. Siquidem doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, episcopos & presbyteros ibi creando, & sacras scripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucusum Adelphius quidam Arabissi episcopus, uisione diuina admonitus, eum excepit. Hunc fama est, post Ioannis obitum, quū in mœrore ingenti esset, Deum orasse, ut sibi indicaret, qua'nam sede & statione illum dignatus esset. Atq; quum in ecstasi consternatus esset, sanctos quidem omnes circumcirca ordine consistentes uidisse, illum aūt in eorum numero non conspexisse. Quod ubi grauiter tulit, angelum ei astantem doloris molestiam ademisse, atq; dixisse, aliam Ioanni sedem, Deo propinquiorem, honoremq; prę̄stantiorē, ut unà cum angelis Deum laudibus uehat, datum esse, ad stationemq; eam perspicere non multis permissum esse. Abi itaq;, inquit, & animi dolorē omitte. † Quod em̄ hūc non uides, non propterea is non adest, sed potius supra multos est: atq; id excellentis est honoris indicium. Ille sanè, sicuti diximus, Ioannē excepit. Quæ uerò ei in itinere accidēre, tragœdia alia, seu malorū Ilias prorsus sunt. Quàm uarijs em̄ cum erumnis colluctatus sit, à nemine ea quàm ab ipso cōmemorāte iucundius aut ue-

Adelphius Arabissi episcopus per ecstasim locū Ioannis in cœlo inquisiuit.

† [illegible]

A aut uerius quisquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita ut decuit, optimè exposuit. Ad Constantium siquidem presbyterū ex ipsa statim Nicæa scribens, hæc uerbis talibus significat.

CAPUT XXVII.

Nicæa quarto mensis Iulij die soluturus, hasce ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari desij: quamuis grauior præsente tēpestate procella, maioresque fluctus ingruant, ut ne intermittas ea quæ officij tui sunt, in ea quam ab initio cepisti administratione, adimplere: Græcæ superstitionis exterminationem dico, ecclesiarum ædificationes, animarum curam. Neque te supinum aut socordem rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, ubi mare ipsum concitari & furere uidet, à nauis clauo & gubernaculis discedit: neque medicus, ubi ægrū morbo corripi cernit, curatione supersedet: sed tum maximè uterque istorum artem suam & promptitudinem adhibet. Non te ad socordiam redigant præsentia mala. non enim de eis quæ nobis inferuntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si uerò ea quæ in nobis sunt in ecclesiam non cōtulerimus, sed desides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorū tumultus: quandoquidē & Paulus carcerem incolens, in uinculis officiū suū fecit. Et Ionas in uētre beluæ marinæ inclusus fuit, & tres pueri in camino uersati sunt: neque tamen horum quenque uincula uaria ad desidiam redegere. Hæc ipsa tecum reputans, Domine mi, ne omiseris Phœniciæ, Arabiæ, & Orientis ecclesiarū curam gerere: illud persuasum habens, locupletem te mercedem recepturum esse, B si tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quæ in te sunt eis contuleris. Neque tibi graue sit, creberrimas ad nos dare literas. Nam sicuti nunc cognouimus, nō Sebastiam, sed Cucusum exulatū ire iussi sumus, quò tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ sint ecclesiæ, & qui uiri sancti in Phœniciam sint missi, & si quæ maiora accesserint incrementa. Et cùm Nicænum quendam monachū casæ suæ inclusum reperissem, ei ut ad pietatē tuam iret & in Phœniciā proficisceretur, persuasi. An is ad te uenerit, fac sciam. De Salamis regione, quæ non longè à Cyro sita, & ab hæresi Marcionistarū oppressa est, acturus cum quib. oportuit, & rem omnem rectè conformaturus fuerā, nisi eiectus essem. Quod si dominū meū Cyriacū episcopū Constātinopoli esse cognoueris, scribe ad eū hac de causa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potissimū qui fiduciam erga Deū habent, ut multùm & assiduè orent, ut præsens orbis naufragium conquiescat. Intolerabilia enim Asiam, aliasque urbes & ecclesias inuasere mala: quæ singillatim, ne molestus esse uidear, enumerare supersedeo: atque unū illud dico, multa nunc & assidua peropus esse precatione. In alia rursus epistola ita inqt: Quòd si in carcere degitis, catenisque uincti, & cum squalidis & sordidis hominib. in custodias inclusi estis, propterea quòd istorum iniquitati nō consentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniam ingentis lucri hæc uobis occasio sunt. Quandoquidem & nos attriti, consumpti, & sexcentis mortis generibus confecti sumus: id quod renunciare certò possunt, qui breui etiam momento nobiscum fuere: cum quib. colloqui non potui, propter cōtinuas febres, quibus sum occupatus, quibusque diu noctuque afflictus, iter tamē facere necesse habui, æstu oppressus, insomnia labefactatus, rerū necessariarum penuria, curatorumque seu defensorū inopia cōfectus. Nam & ijs qui uel in metallis opus faciunt, uel carcerem incolunt, longè duriora & passi sumus, & etiamnū patimur. Et uix tandē Cæsareā ex tēpestate in portū uenimus. Sed ne portus quidē iste recreare nos ex fluctuum & undarum ærumnis potuit;

Scriptū Ioānis ad Constantiū presbyterum. Hortatur Constantiū, ut strenuè ecclesiasticū munus persecutionis tempore administret.

Homines sapientes, turpitudine, non casu, et delicto suo, nō aliorū iniuria cōmouentur. Cic.

Curā gerit ecclesiarum etiā Ioannes.

Cohortatur ad orationem assiduam.

Aliud Ioannis scriptum. Exultandū in afflictionibus.

Ærumnæ quas in itinere pertulit Ioannis.

adeò nos præteritũ tempus prorsus accidit. Veruntamen Cæsaream quum uenissem, non parùm sum refocillatus, quòd & puram biberim aquam, & panem non sordidum atque durum sumpserim, neque in doliorum fragmentis lauarim, sed balneum qualecunque repererim, & quòd in lecto tum cubare permissum mihi fuerit. Possem quidem plura istis cõmemorare: uerùm ne nimiò uos dolore afficiam, in his cõsistam. uno illo adiecto, † non debere uos exprobrare eis casum scilicet nostrum desinere, qui nos diligunt. Nam cum tot habeamus nostri studiosos, tanta potestate & autoritate præditos, neque ea res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, ut in amœniorem uiciniorem que locum condemnaremur. Verùm quũ & corpus erumnas hasce tolerare deneget, & metus Isaurorum omnia circumuallet, paruam hanc & tenuem gratiam obtinere non possumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus desinimus. Sit nomen eius benedictũ in secula. Scitis nanque, loca omnia tumultibus & turbis esse plena: nec pro Constantinopoli sola, sed pro uniuerso orbe oratione & cohortatione * opus est. Inde enim initio sumpto, sicuti dictũ est, malum loca omnia peruadens, ecclesias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere consumptis, aliquando tandem Cucusum peruenimus: locum totius orbis, propter solitudinem, grauissimum. Proinde reuerentia uestra colligere potest, quæ & quanta pertulerimus mala, insustentabilibus febribus conflictati, & metu Isaurico circumuallati. Atque hęc quidẽ dico, non quòd uelim quenque cuiquam molestum esse, & petere ut aliò inde trãsferar. Nam quod durissimum fuit, uiæ scilicet erumnam, pertulimus. Sed illam à uobis gratiam peto, ut crebrò ad nos scribatis, & ecclesiarum curam geratis. Et rursus inquit: Quandoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peste, bellis, continuis obsidionibus, solitudine incredibili, morte quotidiana, ensibus Isauricis, non mediocriter animat & consolatur affectionis uestræ abundantia, & constantia, & fiducię stabilitas. Quapropter etiam si solo & mœnibus urbis eiecti sumus, uera tamen ciuitate exacti non sumus. Si enim uos ciuitatem facitis, & nos uobiscum semper & in uobis sumus, satis constat, etiam dum hic agimus, urbem nos illam incolere. In animis enim uestris uersamur: & ubicunque sumus, omnes uos uehementes nostri amatores in mente nostra circumferimus.

[Margin notes: † [illegible Greek]. — Querela de exilij loco. — * [illegible Greek]. — * [illegible Greek]. — Cucusus. — Commendatio ecclesiarum. — Consolatur se amicorum fidorum egregia erga se charitate. — Non putat se exulare Ioannes, dum amici Constantinopolitani memoriam eius retinent.]

CAPUT XXVIII.

EPistolæ sic habent. Non multo uerò pòst episcopus Cõstantinopolitanus eligitur Arsacius, Nectarij, qui ante Ioannẽ episcopatum eum gessit, frater: uir placidus quidem iudicatus, & erga Deum maximè religiosus. Gloriæ autẽ eius clerici quidam obsuerunt, qui quicquid uoluere, fecerunt, & culpam omnem in eum contulerunt. Deteriorẽ uerò eum multo fecere ea, quæ Ioannis sectatorib. accidere. Postque enim cum eo & cum ecclesia eius, in qua insidiatores & sycophantæ Ioannis multi alijs permisti essent, cõmunicare & orare noluerũt, & suos sibi cõuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerũt, rem eam ad Arcadiũ imperatorẽ detulit. Itaque ad eos cõgregatos quidã cum non contẽnenda militũ manu missus est. Illi multitudinem fustibus & saxis pulsantes, inde depulerunt. Quicunque autem inter illos ardentiore erga Ioannem animo, & quasi multitudinis columnæ, alijsque præclariores erant, eos custodia excepit. Et quod in eiusmodi turbis accidere solet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi simul congregatæ erant, multis capitis uelamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus est. Erant etiam, quibus unà cum infima auricula inaures ablatæ sunt. Et cum ingens clamor & luctus in urbe esset exortus, tantum abest ut illi suum

[Margin notes: Arsacius successor Ioãnis. — Arsacius efficit, ut militari manu, iubente Arcadio, Ioannitæ in cõuentibus suis malè tractentur. — Exemplum militaris licentiæ.]

erga

A erga Ioannem amorem mutarent, ut etiam ea ex re numerus eorum auctus sit, & ad partes eorum plures accesserint. Verumenimuerò publicè illi deinceps non conueniebant: multi uerò etiã neq; in forum neq; in balnea prodibant. Quibusdam etiam domi manere periculosum erat, qui sibi ipsis exilio imposito urbem reliquerunt, & quò cuiq; uisum est concesserunt. Multi sanè & alij honesti boniq; uiri, sed non minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter se decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicareta fuit, de quibus paulo antè diximus. Arsacius porrò ubi non longius quàm decem & quatuor menses in sede episcopali uixisset, diem suum obijt: cum quidem, ut aliquis dicat, nullum uiuentis hominis opus peregisset, longo tempore per frigidiorem naturæ ignauiam & stuporem quasi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cui? inquit Simeon: quasi quidam, ut ita dicam, † uetus truncus, multa principum facilitate, substitutus est: uir octogesimum supergressus annum, tumulo magis quàm throno appositus, delirus quidam & desipiens, ad dicẽdum quidem ineptissimus, ad cogitandum autem de rebus decẽtibus stupidissimus, ad faciendum uerò ignauissimus, parum admodum ab inanimatis dissidens, lecto & angulo dignus: qui quum per seipsum esset inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obstaret, † ingratus prorsus omnibus & † illaudatus fuit. Talis Arsacius erat: & quum breui tempore ecclesiæ præfuisset, ita è uiuis excessit.

Ioannitæ sententiam suam non mutant. *Multi Constantinopoli discedunt.* *Arsacij mors.* *Confertur successor Arsacius cum Ioanne decessore.* *† [illegible]* *† ἀχάριστος.* *† ἀνέπαινος.*

CAPUT XXIX.

B PErmultis autem ecclesiam ambientibus, quarto post Arsacij obitum mense ex presbyteris Attico ea cõmittitur: qui in cleri ordinem allectus, unus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebastiæ Armeniorum ortus, ab adolescentia autem philosophiæ operam nauauit, sub magistris quibusdã monachis Macedonij hæresim sectantibus, qui tum Sebastiæ philosophiæ suæ officinam habebant. Erat autem Eustathij disciplinæ, quem Sebastiæ episcopum & monachorum optimum ducem fuisse, in superioribus exposuimus libris. Cuius scriptum pulcherrimum quidam esse ferunt, quæ Basilij magni Ascetica, seu Monastica dicuntur. Non hic aũt est Eustathius, qui postea Antiochiam est trãslatus, & propter quẽ in ecclesia offendicula illa inter Paulinũ & Meletium, & Flauianũ & Euagriũ extitere. Atticus ubi inter † uiros census est, Macedonij opinione reiecta, ad ecclesiam uniuersalẽ se contulit, non tam doctrina q̃ natura prudens: quapropter in rebus agendis facilè quod uoluit assecutus est, instruendis simul & effugiendis insidijs dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebrę, ut ferè omnibus gratus & charus esset. In orationibus ecclesiasticis simplex fuit, easq; tales edidit, ut neq; ab auditoribus transcriberentur, neq; omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cum uir summa diligentia esset, oportunum tempus nactus, subinde oratores Græcos celebriores legendo se exercuit. Tum demum, quum idiota seu rudis esse uideretur, testimonia ab illis mutuatus, eos etiã qui eruditè cum eo agerẽt, fefellit. Cumq; studiosissimus & placidus maximè erga eiusdem sententiæ sectatores, tum eis qui aliter q̃ ipse sentirẽt, formidabilis plurimùm fuit. Eis facilimè, dummodo uellet, timorem incutere potuit. & rursum totus mutatus, ad comitatem se retulit. Talis ille fuit: sicuti qui eum cognouere, memoriæ mãdarunt. Eo autem ecclesiã gubernante, ingentẽ Ioannis studiosi tulere persecutionẽ, cum quidem maxima & Oriẽtis & Occidẽtis pars ecclesiæ eius cõmunionẽ auersaretur. Quo tẽpore Ephesij impunitate arrepta, quæ eis uisa sunt, omnia mouere & mutare uoluerũt.

Atticus successor Arsacij. *Eustathius Sebastiensis.* *Ascetica Basilij magni.* *Eustathius Antiochenus.* *Atticus ex Macedoniano orthodoxus.* *† εἰς ἄνδρας τελέσας.* *Atticus Ioannis sectatores persequutus.*

Itaq;

Ephesij per tēporum impunitatē episcopos à Ioanne ordinatos ecclesijs exigunt.

Episcopatus pecunia redempti.

Heraclidē annis quatuor in carcere detinent.

Eunuchum impurum ei substituunt.

Illegitima episcoporum substitutio, nulla interueniēte doctrinæ & uitæ exploratione.

Itaq; uiros à bono pastore ritè, & sicuti Deo gratum est, in thronis collocatos eiecerunt: eisq; profanos quosdam & impuros prorsus homines substituerunt, nulla exploratione manuū impositioni præeunte. quippe ita uana & facilis ea res uisa est, ut ad episcopatū promptissimè suscipiendum satis esset, si quis id modò uellet, aut aliquid donaret. Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, cōmodè rerum talium contemptores aggressi, in ecclesias sunt introducti, episcopatu (proh pudor) pecunia redempto. Qui etiam Heraclidem illum, quem magnus Ioannes Ephesi episcopum creauerat, suffragantibus ei alijs quoq; septuaginta episcopis, ad annos quatuor crudelissimè carceri incluserunt: & postea dignitate † ei abrogata, execrandum & manifestum cinædum, detestationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis uiri throno (ô uindicta & patientia Dei) indignissimè collocarunt. A

† *Nemo gradum sacerdotij uenalitate precij mercetur. Quantum quisq; meretur, non quantum dare sufficit, estimetur. Non precio, sed precibus ordinetur antistes. l. Si quenquam. C. de episc. & cler.*

CAPUT XXX.

Flauiani Antiocheni mors.

Porphyrius uir malus, sedē eius inuadit.

Furtiua et imperfecta Porphyrij ordinatio.

Ritus in cōsecratione episcopali.

Plebs Antiochena aduersus Porphyriū insurgit.

Porphyrius se contra illā militari manu defendit.

Atticus persequutionē contra plerasque ecclesias excitat.

TVm quoq; magno Flauiano, Antiocheno episcopo, qui se cum Ioanne aduersarijs nō coniunxerat, & ad quietem æternā translatus fuerat, Porphyrius successit: uir quidā grandæuus, nō minus improbitate ueterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, q̃ ætate uetulus. Nam uita in libidine peracta, ne tempore quidem ipso quicq̃ de eo impetu remisit, atq; in rebus turpib. ipsam quoq; naturā uincere atq; superare summopere contendit. Vbi uerò eum etiā Antiochenæ ecclesiæ sedis per tyrannidem occupandæ cupido capit, cum urbs tota more recepto, tempore suo ad spectacula in luco Daphnes effusa esset, Seueriano & Acacio, necnon Antiocho in amicitiam suā allectis, & administris tyrannicæ cupiditatis assumptis (simile enim simili amicum prorsus est) prædonum more thronum conscendit, ue B
luti lupus quidam, non pastor: eademq; ipsa hora cōsecrationem ab eis accepit. Adeò autem illis ea res deproperata est, ut receptos ritus plurimos in sacra initiatione prætermiserint. Porrò operum tenebrarum patratores, fine suo maleficio tanto imposito, postea discesserunt, impudenti sibi fuga consulētes, & per montes inuios ad sua reuertentes. At ciuitas ubi factum id sensit, ignem & materiam aliam incendio aptam manibus rapientes & congerentes, ardore scilicet diuino & ipsi flagrātes, unà omnes aduersus eum iere, ipsum simul cū episcopali domo comburere uolentes. Vitam nanq; eius quàm improba & detestanda esset, non ignorabant. Quod sic agi postquàm ille cognouit, præsidi pecunia corrupto suadet, ut & ipse furorem alium contra pietatis cœtum obarmet. Ilicet armatorum manus contracta, & cohors malorum contra illos coacta est. Proinde illi in conspectum istorum contrà euntium uenire ausi non sunt. Interea ingens etiam persequutio excitata est aduersus ecclesias Dei. Attici instinctu (neq; enim cum hoc quoq; communicare quisquam, propter eum quo Ioannem maximè prosequebantur amorem, uolebat) iussiones imperiales passim circumferebantur in hæc uerba conceptæ:

Imperiale scriptum pro Theophilo, Attico, Porphyrio.

" Si quis episcoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio,
" communicare noluerit, extorris ecclesia esto, & facultatibus priuator. Ex laicis
" autem seu popularib. qui magistratus gerunt, dignitate exciduntο, milites cingulos deponunto. Vulgus aūt & opifices auro multo mulctati, exilio, sicuti decet, damnantor.

Piorū secessus.

Multi se rebus præsentib. accommodant.

Itaq; qui sincerè honestatē sequebantur, & res præsentes nō magni faciebāt, ne quid absonum & ueræ pietatis instituto indignum cōmitterent, ad solitudines inhabitandas profugerunt. Quidam inuiti etiam communicare cum illis coacti sunt, quibus scilicet gloria & opibus excidere magnū uisum est.

Mona-

A Monachi uerò in Syria plurimi ab ecclesia seiuncti, synaxes & conuentus suos egere: quam ob causam multas etiam experti sunt erumnas.

Monachorum sanctorũ persequutio.

CAPUT XXXI.

QVum ecclesia ita affligeretur, episcopi quidã & clerici diuino ardore pro Ioanne & ecclesia, cuius tam malus & miserandus status esset, flagrantes, ex Oriente Romam ueterem sunt profecti, grauemq; tragœdiam istam Honorio Imperatori & Innocẽtio Romæ episcopo commemorarũt. Nam post magnũ illum Damasum, Siricius quindecim annis episcopatum Romanũ tenuit. Ei autẽ defuncto, Anastasius surrogatus est: qui ubi post trienniũ decessit, Innocentius locũ eius per successionẽ cepit. Tres illi secũ attulere epistolas: quarum una aureæ illius linguæ erat, calamitates omnes exactissimè recensens: secunda totius Cõstantinpolitanæ urbis cleri cõmunis: tertia, quadraginta illorũ episcoporũ, qui cõmunionis & partiũ Ioannis erant. Eis redditis, tantũ in illis ardorẽ accenderunt, propter calamitates eas dolentibus, ut ambo ad Imperatorẽ Arcadiũ literas dederint, diuturnũ in rebus huiusmodi somnũ eius reprehendentes. Carpebant uerò alterũ quoq; exiliũ, quo Ioannes præter ecclesiasticas sanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, si quæ illi ueræ honestatis & ecclesiæ tranquilitatis cura esset, episcopũ in sedem suam reduci: & synodũ Thessalonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente uenientibus sita sit, cogi. Theophilũ etiam Alexãdrinum, qui omnia ea miscuisset, acciri: atq; ita demũ canonico, nullisq; affectionib. corrupto iudicio, Ioãnis causam omnẽ ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia se Italos aliquot episcopos misisse addiderunt, conscientiã bonam & iudiciũ rectum in cordib. suis obtinentes. Hæc sic ad B Arcadiũ Honorius & Innocẽtius scripsere. Quæ uerò Ioanni etiã & clero rescripsere, eiuscemodi uerbis cõtinẽtur: quæ ego ex Romano sermone utraq; in græcam linguã translata inueni, & historiæ huic adieci. Epistola ad Ioãnẽ sic habet.

Rom. Pontifices, Damasus, Siricius, Anastasius, Innocentius.

Orientales de statu ecclesiarũ suarum Honoriũ & Innocentium certiores faciunt.

Honorij & Innocentij ad Arcadiũ scripta.

Rectissima scriptorum eorum sententia.

Iudicium legitimum & Canonicum.

CAPUT XXXII.

TAmetsi innocẽtem bona omnia expectare, & à Deo misericordiã petere conueniat: tamen nos quoq;, qui tolerantiæ malorũ suasores sumus, literas hasce, pro eo atq; decuit, cũ Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduersariorũ iniuria plus possit q̃ bona conscientia, dum in spe cum illa luctatur. Nõ enim opus est doceri te, tot populorum doctorẽ & pastorem, optimos quosq; sæpe atq; adeò semper probari, an in uigore patientiæ persistant, neq; alicui dolorũ labori cedant. Et est profectò res stabilis & firma cõscientia bona in malis, quæ iniustè accidunt omnibus, quæ nisi quis patientia uincat, indiciũ de se malæ suspicionis prębet. Omnia namq; sustinere debet, qui Deo primùm, deinde suæ quoq; confidit cõscientiæ. Quandoquidẽ bonus atq; honestus uir exerceri ad patientiã maximè potest, uinci aũt non potest. Nã mentem eius diuinæ custodiunt scripturæ. Abundãt aũt exemplis lectiones sacræ, quas populo tradimus: & omnes propè sanctos uarijs modis & cõtinenter malis afflictos esse, cũ fide attestant: quippe q tanq; in aliq iudicio explorati, tandẽ sic ad coronã patiẽtiæ peruenere. Consoletẽ igitur charitatẽ tuam, frater reuerendissime, cõscientia tua, quæ in tribulationib. solatiũ uirtutis obtinet. Inspiciente namq; ipso Domino CHRISTO, in portu pacis, pura constabit conscientia. Hæc Innocentius ad diuum Chrysostomũ scripsit. Epistola autem ad clericos hæc est. Innocentius episcopus presbyteris & diaconis, totiq; clero & populo ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ sub Ioanne episcopo est, fratribus dilectis, salutem. Ex literis dilectionis uestræ, quas per Germanum presbyterum & Cassianum diaconum ad nos dedistis, scenã malorum, quam ob oculos posuistis,

Responsum Innocentij ad Ioannem.

Piorũ probatio.

Conscientia recta per spẽ bonam cum iniurijs colluctans.

Bona conscientia.

Viri sancti semper afflicti.

Corona patientiæ.

Innocentij ad clerũ Constantinopolitanum epistola.

Patientia in afflictionibus consolatio. *Dabit Deus his quoque finem.* *Et hæc olim meminisse iuuabit.*

suistis, anxia solicitudine cognoui: & quib. ærumnis malisque fides laboret, repetita sæpius lectione perspexi. Cui rei sola patientiæ cõsolatio medetur. Dabit enim breui Deus noster afflictionibus tantis finem, quas sustinuisse proderit. Sed enim hanc ipsam necessariam consolationẽ, in initio epistolæ dilectionis uestræ positam, consilium propositumque uestrum laudantes intelleximus, multa patientiæ testimonia complectentem. Consolationem namque nostram, quam ad uos scribere debuimus, literis ipsi uestris præoccupastis. Eam siquidem laborantibus Dominus noster præbere patientiam solet, ut in ipsis tribulationibus se ipsos CHRISTI serui solentur, secũ ipsi reputantes, eadem antea sanctis, quæ ipsi patiuntur, accidisse. Sed & nos ex ipsis literis uestris afferre uobis solatium possumus. Nõ enim ab eo, ut uobis condoleamus, alieni sumus: siquidẽ & nos in uobis affligimur. Quis namque ferre possit, quæ ab illis designantur, quos maximè conueniebat pacificæ tranquillitatis & concordiæ studiosos esse? Nunc insolito more sedib. ecclesiarum suarum innocentes eijciuntur episcopi. Quod sanè primus frater & collega noster, episcopus uester Ioannes, per iniuriam est passus, causa indicta, & crimine neque obiecto, neque audito. Quæ uerò hæc prohibita ratio est, ut iudicij specimen non seruetur, aut de causa non quæratur? In locum uiuentium episcoporum alij surrogantur, quasi qui * ab eiusmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicari possint rectè quicquam uel dicere uel facere posse? Nunquã sanè patres nostros talia ausos fuisse, sed potius uetuisse cognouimus, ne cui in locum uiuentis per consecrationem alium substituendi sit potestas. Minimè enim consecratio siue electio reproba honorem adimere episcopo potest: quandoquidem neque episcopus ille esse potest, qui iniquè substituit, quoniam hæc cõtra Canonũ obseruationem sunt. Canonibus porrò obsequẽdum esse scribimus, qui Nicææ sunt decreti: quos solos consectari decet ecclesiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus dissonantes, & hæreticos autores referentes, ij à catholicis episcopis reijciuntur. Hæreticorum namque inuenta catholicis canonibus non sunt annectenda. Semper etenim illi per contraria & nefaria decreta, patrũ Nicænorũ consiliũ minuere intendunt. Quapropter non solũ hoc dicimus, istos sequẽdum non esse, uerumetiam cum hæreticis & schismaticis seu dissidiosis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardicensi concilio ab episcopis, qui nos præcesserunt, factũ est. Nã quæ sic perperàm subintroducuntur, magis damnare conuenit, quàm ut quæ directè contra Canones statuũtur, aliquam habeant, fratres reuerendissimi, firmitatem. Cæterùm quid contra istos in præsentia agendum? Synodali cognitione peropus est, quam dudum etiam cogendãm esse cẽsuimus. Sola enim illa talium procellarum motus sopire potest: quã ut obtineamus, utile nunc fuerit, medicinam & opem hanc ad uoluntatem magni Dei & CHRISTI eius, Domini nostri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium explorationem sunt perturbata, pacabantur. Stabilitate fidei nihil non sperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & dispicimus, quo modo uniuersalis synodus congregetur, ut de uolũtate Dei turbulenti isti motus compescantur. Itaque interea sustineamus: & patientiæ muro circũuallati, omnia auxilio Dei nostri restitutum iri speremus. Quæcunque uerò uos sustinuisse scripsistis, ea quoque omnia antea, quamuis diuersis maximè temporibus, à collegis uestris episcopis, Demetrio, Eulysio & Palladio, qui Romam uenerunt, & nobiscum fuerunt, percunctatione accurata cognouimus. Hæc sunt, quæ ad clericos ab Innocentio datæ literæ continebant: ex quib. colligere licet, quæ illi sententia & studium de Ioanne fuerit.

Sanctorũ afflictio. *Ioannes indicta causa proscriptus.* *Iniquè in locũ episcopi uiuentis alius substituitur.* *[illegible Greek note]* *Soli Nicæni canones legitimi.* *Hæreticorum canones reijciendi.* *Synodi ecclesiastica dissidia sopiunt.* *Synodus à Deo petenda.* *[illegible Greek note]* *Patiendum & sperandum.*

Literæ

CAPUT XXXIII.

A Legati Roma Constantinopolim missi.

Literæ ipsæ tales fuere. Insuper uerò synodi decreto, quę Ioannis causa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amãs Aemylius Beneuẽti episcopus, Cathegius, & Gaudẽtius, cum Valẽtio & Bonifacio presbyteris, Roma Byzantiũ profecti sunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, unà cum Palladio & Eulysio, qui Ioannis partium studiosi eò uenerant, & tragœdiam malorum omnem illis exposuerant. Quum autẽ in Græciam peruenissent, in manus tribuni cuiusdam, qui insidias eis tetenderat, inciderunt. Non enim latêre potuerunt fœminarum pessimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quòd eorum sententiæ seu consilio, qui legationem eam miserant, arte quadam aduersaretur, actiones eorum contrarijs actionib. præuenit. Quapropter Thessalonicam illis uidere, atq; Papæ literas, quas ad eius urbis episcopum Anysium ferebant, reddere permissum non est. Sed duobus nauigijs impositi, postquam in unum ex suburbijs Constantinopolitanę ciuitatis, quod Athyras uocatur, peruenerunt, per uim in custodiam sunt coniecti: quibus per calumniam obiectum est, quòd ditionem alienam ultra terminos suos turbarent, & cum Orientalis imperij contumelia ibi adessent. Romani igitur, & Cyriacus episcopus, quiq; cum eo erant, seorsim quisq; in custodias inclusi, torti sunt: & ęrumnis plurimis affecti, ut literas flagitatas proferrent. Postquã autem illi se eas non prius daturos esse affirmarũt, quàm Imperatorem uidissent, utpote ad eum legati: postremò Valerius quidam, ex feritate & temeraria audacia nomen & celebritatem aucupans, episcopi unius, apud quem literæ erant, pollice fracto, scripta ipsa & uascula quædam, adhæc quicquid illis ad res necessarias parandas erat argenti, ei eripuit: id quod ille non sine maligno consilio fecit, ut sumptibus omnibus spoliati, facere aliquid illi, quod prohibitum est, necessitate adigerentur.

[Margin notes: Synodus propter Ioannẽ in Italia coacta. Sozom. scribit, episcopos quinque, & presbyteros duos ecclesiæ Rom. ad Honorium & Arcadium esse missos, qui locum & tempus synodi cogẽdæ peterent. lib. 8. cap. ult. — Eudoxiæ dolo ij excipiuntur. — In uincula conijciuntur. — Athyras suburbana Constãtinopolis regio. — Torquẽtur. — Literæ eis & uiaticum adimuntur.]

B Postridiè eius diei alij plurimi affuere, siue ab ipsa Augusta, seu ab Attico missi: qui ab illis petierunt, ut tribus millibus nummorum aureorum receptis, cum Attico communicarẽt, Ioannis autem causam despicerent. Hoc illi se facturos prorsus negarunt. Accidit enim diuinitùs quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam uni ex Aemylij diaconis, Paulo nomine, uiro casto & moderato, diuum Apostolum Paulum apparentem dixisse ferunt: „Videte quomodo accuratè seu circumspectè ambuletis, dies enim mali sunt: promissam fortè fraudem sic inhibentem. Sed enim quum illi promissionem seu conditionem oblatam nõ reciperent, sed reditum in Romanam urbem precibus peterent: Valerius, qui egregium illud uiri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agẽdum strenuus, immundo & uetustate squalido nauigio eos commissos, exitium eis struens uidelicet, Romam reuerti iussit. Illi cum summo periculo nauigantes, ægrè Lampsacum appulerunt. Inde naui mutata, quatuor mensibus elapsis Romam peruenere: & apud Innocentium Papam singillatim quæ eis accidêre, renunciarunt: nihil scientes, quid uel Cyriaco eiusq; comitibus, uel Ioanni ipsi acciderit. Hæc tum segnem Arcadium latuere, id quod postea animaduertere licuit. Hisce uerò de causis Innocentius Romanus episcopus plurimùm indignatus, epistolam compositam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi subiecit: quum quidem cognouisset, non multo pòst patrem illum mortem oppetijsse, in longius exilium abductum, quemadmodum paululum progressi exponemus. Epistola uerbis huiusmodi conscripta fuit.

[Margin notes: Agitur cũ eis, ut tribus millibus aureorũ receptis, cũ Attico cõmunicẽt. — Conditionem cũ illis respuũt. — Rebus infectis Romam reuertuntur. — Arcadius socors.]

CAPUT XXXIIII.

Literæ Innocẽtij papæ, quib. Arcadiũ, Atticũ, &c. anathemati subijcit. Ioannes re & causa indicta damnatus.

VOx sanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum cõtra te, ô Imperator, sicuti quondam Abel iusti contra parricidã Cain: & is modis omnibus uindicabit. Nec id modò admisisti, sed etiã pacis tempore persecutionem magnam aduersus Deum & ecclesiam eius concitasti. Eiecisti è throno suo, re nõ iudicata, magnum totius orbis doctorem, & unà cum eo CHRISTVM persecutus es. Necq; de illo ita queror (sortẽ enim, seu hæreditatem cum sanctis Apostolis in Dei & Seruatoris nostri IESV CHRISTI regno consecutus est) quamuis intolerabilis iactura ea sit: sed affligor propterea, quòd primùm de animarum uestrarum salute, deinde de eis qui sapientissima spirituali & diuina doctrina & institutione eius orbati, fame uerbi Dei conficiuntur, sum solicitus. Non enim ecclesia tantum Constantinopolitana mellitæ illius linguæ iacturã fecit, sed & orbis sub sole totus ad orbitatem redactus est, uiro tam diuino amisso, persuasione unius mulieris, fabulam hanc & spectaculum exhibentis. Verùm excipiet illa & præsentem hic pœnam, & futurum sempiternum supplicium non post multos hosce dies ei adueniens. Tametsi enim beatus Ioannes uitam reliquit, fide seruata, & fluctuantibus confirmatis: in æterna tamen secula sempiternarum deliciarum & immortalis uitæ hæreditatem est consequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris seu seductionis nouacula totondit, execratiõem ex multorũ ore sibi ipsi introduxit, graue & quod gestari nequeat peccatorum pondus colligans, atque id priorib. peccatis suis superaddens. Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni apostoli Petri creditus est, segrego & reijcio te & illam à perceptione immaculatorum mysteriorum CHRISTI Dei nostri. episcopum etiã omnem, aut clericum ordinis sanctæ Dei ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea uobis ausus fuerit, ab ea hora qua præsentes uinculi mei legeritis literas, dignitate sua excidisse, decerno. Quòd si, ut homines potẽtes, quẽquã ad id ui adegeritis, & canones uobis à Seruatore per sanctos Apostolos traditos transgressi fueritis, scitote non paruũ id uobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quum neminem huius uitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autẽ & abdita cordium sub oculos omnium effundentur atq; exhibebuntur. Arsacium, quem pro magno Ioanne in thronum episcopalem produxistis, etiam post obitum exautoramus, unà cum omnibus qui consultò cum eo communicarunt episcopis: cuius etiã nomen sacro episcoporum albo non inscribatur. Indignus enim eo honore est, ut qui* episcopatum quasi adulterio polluerit. Omnis siquidem plantatio, quæ à Patre nostro in cœlis plantata non est, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematismum, & absolutam à Christianismo alienationem. Hæc Innocẽtius pro Ioanne pugnans scripsit. Neque uerò etiam Atticum, qui post Arsacium thronum magni illius inuolauit, non accusauit. Verùm ut ea res composita postea sit, historia loco suo ostendet.

*Summum malũ Eudoxiæ minatur. — Cum Ioanne defuncto optimè actum. — Eudoxia altera Dalila. — Excommunicatio. — Ligandi uinculum. — Extremũ Christi iudicium. — Arsacius defunctus exautoratur. — * [illegible] — Sacrum episcoporum album.*

A B

CAPUT XXXV.

Hunni Thraciã uastant, Isauri Phœnicẽ & Cariã. — † Al. Huldin uocant. — Stilico imperatores fratres bellum inter se cõmittere uoluit. — Huldas dux Hunnorũ.

EAdem tempestate, sicuti in omnibus episcoporũ dissensionib. reperire est, res etiã publicæ tumultibus sunt repletæ. Hunni namq; Istrum transgressi, Thraciã uastantes percurrerunt, † Huldam ducem habentes. Et Isauri quidam prædones perq; feri, ingenti coacta multitudine Phœniciam atq; Cariam, & quæ in medio sitæ sunt urbes, excursionibus extremisq; cladibus uexarunt. Stilico quoq; Honorij socer, opumq; & copiarum illius omnium dux, uir summus, simul & Romanorum & barbarorũ ad nouas

res spe-

A res spectantium studia sibi conciliata habens, cum præfectis eorum egit, & committere inter se Imperatores tentauit. Atque ubi, ut Alaricho Gotthorũ duci ducendarum Romanarum copiarum dignitas tribueretur, suffragio suo effecit, in Illyricos mouit: & eò Iouium quendam præmisit, re ita cõposita, ut & ipse cũ Romanis Arcadij ducibus congrederetũ, & regionis etiã eius populos Honorij imperio subijceret. Alarichus autem exercitu ex Dalmatia & Pannonia terra barbara suscepto in Epirum uenit:* Græciaq́ & Athenis captis, uicinã quoq́ Dalmatiam uastauit. Deinde Illyricum ingressus, atq́ aliquãdiu ibi moratus, per Alpes in Italiã redijt: Stilicone augustias earum illum transire * permittente, utpote qui insidias Imperatori strueret. Postea Alarichus cùm inde proficisci uellet, Honorij literis, ne cœptũ iter persequeretũ, prohibitus est. Deinde uerò & Stilico Honoriũ impediuit, quo minus Constantinopolim propter fratris filij curam cõcederet, ut fideles præfectos ei constitueret, qui non ita pridem pupillus factus fuerat: ueritus scilicet ille, ne propter tenerã ætatem Theodosius puer aduersi quicquam pateretũ. Impedijt hunc igitur Stilico, necessariò eum in Italia manere debere dicens, propter proximã tyrannidẽ apud Arelate à Cõstantino excitatã. Hoc cùm illi persuasisset, alterũ ex sceptris, seu uexillis potius arripuit, quod Romani Labarũ uocãt: simulq́ quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quib. ei profectio Orientalis permittebatur, accepit, atq́ in expeditionem se dedit. Vbi uerò fama increbuit, tyrannidẽ illum filio Eucherio, eis adiuuantib. qui cum potestate apud ipsum erant, parare: milites seditione mota, primùm Italiæ & Galliæ

B præfectum, aliosq́ quibus imperatorij magistratus cõmissi fuerant, necarunt: deinde paulo pòst Rauennæ à militibus & ipse Stilico, mox etiam filius eius Eucherius iugulatus est. Atq́ isti quidem, quòd aduersus Imperatorem conspirasse deprehensi essent, ad hunc modum interiere. Post eorum aũt interitum, qui cũ illis fuerant barbari, ei quem diximus Alaricho Gottho coniuncti, Romã expugnare aggressi sunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honoriũ misit. quam ubi non obtinuit, alijs quoq́ multis barbaris adductis, Romanã urbẽ obsedit: & Tyberim amnem qui per urbem mediã fluit, † cohibens, ne res necessariæ ex portu in urbem importarentur, effecit. Portus aũt maximum nauale Romanorum est (sic enim illi nauiũ stationẽ appellant) tres habens receptus, amplitudine paruã referens urbem. Cùm igitur annonæ penuria, fames simul & pestis exorta esset, & iam serui ad Alarichum transfugerent, Romanis senatoribus Græcæ superstitionis, ut in Capitolio & templis omnib sacrificia fierent, placuit. Acciti aũt Thusci quidã, tonitru & fulminibus se barbaros inde propulsuros esse polliciti sunt. Nam id illi ad urbẽ aliã, cui nomẽ * Larniæ, fecerãt: quã urbẽ Alarichus obsessam non cepit. sed consiliũ cœptũq́ id frustra fuit. Siquidẽ qui rectã obtinebãt mentem, uindicta diuina Romanos hæc pati existimarũt, propter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipse quoq́ Alarichus ostendit. Nam bono cuidã a uiro eum cohortanti ut Romæ parceret, neq́ tot malorũ autor fieret, dixisse fertur, inuitum se eam rem aggredi. Continuè enim quendam sibi imminẽtem, molestum esse, Romamq́ uastare iubere. Quod etiam tandem fecit. Ac tum quidem pecunia accepta, obsidionem soluit: quum Romani pacti cum eo essent, Imperatori se suasuros, ut pacem cum eo iniret. Et legatione missa, qui Alaricho aduersabanẽ, impedimento, ne pax ea constaret, fuere. Atq́ Innocentio legationem obeunte, Imperatoris literis persuasus Alarichus, ad Arimi-

Nn 2 num

Iouius Illyriæ præfectus.

Alarichus Græciã & Dalmatiã uastat.

Theodosius Arcadij filius pupillus.

Quidã scriptores Romæ utrũq́ trucidatũ esse tradũt.

Portus Ostiensis.

Fames & pestis in urbe Rom.

Thusci fulminibus se hostem abacturos pollicentur.

Vindicta diuina urbs Rom. obsessa & direpta.

Romani obsidionem Gotthicam auro redimunt.

Alarichus Gotthus Rom. dux copiarũ. Theodosio is bonam nauauit operã in bello contra Eugeniũ gesto.

** Hoc Sozom. non habet lib. 9. cap. 4.*

Honorius Stiliconem in Italia retinet.

Retinet is rursum ibi Honorium, Constantinopolim ire uolentem.

Tyrannis Constantini apud Arelate.

Labarum.

Stilico filio suo Eucherio Orientale imperiũ parare contendens, unà cũ eo à militibus trucidatur.

Alarichus Romam obsidet.

Sozomenus Alarichum præsidium militum frequens ad amnem Tyberim collocasse dicit.

† τείχων, anne occupato. Sozõ. [illegible]

Sacrificia Romani idololatræ in templis instituunt

** Videtur legendum Narniæ.*

Larniam Sozomenus Thusciæ oppidum esse dicit.

a Monacho. Sozom.

Diuinitùs ad affligendã Romam instigatus Alarichus.

Innocentius apud Alarichũ Orator.

* *Similiter hæc ita dicuntur apud Paul. Diac. de ipso Alaricho: Qui quum discedere uoluisset, Honorij literis retentus est, sicut ipse confessus est.*

† *Adeò fames Romæ inualuit, ut homines pro frumento castaneis uterentur. Creditum quoq́ est, quosdam humanis carnibus non abstinuisse. Sozom.*

Petit Alarichus ducem se Romanarũ copiarum constitui.

Iouius imprudenter Alaricho dignitatẽ eam denegatã esse indicat.

Iouius Italiæ præfectus.

Iurarunt hi per salutem Imperatoris.

§ [illegible]

Portus Rom. capitur.

Attalus imperator creatur.

Adaulphus equitũ domesticorum præfectus.

† Quos domesticos nominant. Soz.

Attalus ab Honorio ad imperij societatem inuitatur: insolentissimũ dat responsum.

Alarichus sibi Honoriũ reconciliat.

Soz. li. 9. ca. 8.

† Attalus & duces eius se Honorio addunt.

Attali exilium. Adaulphi cedes. Nam apud Barcinonem fraude suorum occisus est. Paul. Diac.

b Id aliquanto pòst factũ, cùm iterum rebellasset.

Alarichus denuò cum Honorio transigit.

Sarus præfectus militũ Alarichum prælio uincit, & Rauenna eijcit.

Alarichus Romam capit & diripit.

Prima direptio urbis Romæ à Gotthis facta, An. Christi 412.

Teplo diui Petri, & qui ad id cõfugissent, parcere milites iubet.

De hoc ad finẽ huius libri ex Procopio annotatio Baptistæ Egnatij reperitur.

A num urbẽ concessit, quæ ducentis & decẽ stadijs Rauenna distat. Ibiq́ꝫ cùm eo è muro colloquutus Iouius Italiæ præfectus, petitionẽ eius Imperatori ostẽdit, debere cum per literas ducem præfici exercitus utriusq́ꝫ cẽsens. Atq́ꝫ ille alia quidẽ ei cõcessit: dignitatẽ aũt eam ut conferret, nondũ statuit. Iouius inconsultò Imperatoris decretũ Alaricho legi iussit. Itaq́ꝫ ille propter dignitatẽ sibi denegatã, perinde atq́ꝫ iniuria affectus esset, indignatus, tuba classico cani iusso, Romã cõtendit. Iouius aũt metu perculsus, ne in suspicionẽ, perinde atq́ꝫ barbaro faueret, apud Imperatorẽ incideret, imprudẽtius etiã ꝙ antea iurisiurãdi sacramẽto suos adegit, ne pacẽ unq́ꝫ cum barbaro facerẽt. Porrò Alarichus dignitate cõtempta, nihil amplius quod Romani haberẽt petijt. Et ubi bis episcoporũ legatiõe missa, quod postulauit, nõ impetrauit, Romã rursus obsidiõe cinxit: portuq́ꝫ capto, Romanos ui, ut Attalũ, urbis tũ præfectũ, Imperatorẽ crearent, coegit. Id illi fecere. Attalus aũt, cùm Romanis multis magistratus cõcessit, tum Alarichum utrarumq́ꝫ copiarũ ducẽ fecit, Adaulphumq́ꝫ cõiugis eius fratrẽ præfectũ † equitum cõstituit. Et multitudinẽ cõuocata, splẽdidã ad eam orationẽ habuit, patria iura inuiolata senatui se conseruaturũ, Orientemq́ꝫ uniuersum & Aegyptũ Italis subiectiurũ pollicitus. Atq́ꝫ ille sic elatus, nõ integrũ imperauit annũ, ꝙ Alaricho, ut Honorij militiæ duces exautoraret, non paruerit. Et Honorius oratores ad Attalũ misit, eumq́ꝫ ad imperij societatẽ, si arma poneret, inuitauit. Ille id respuit: & Honoriũ insulã incolere, priuatamq́ꝫ uitã, si uiuere uellet, deligere, summorumq́ꝫ corporis membrorũ amputatione salutẽ suã redimere iussit. Alarichus ubi Attalũ nõ facilè uel sibi uel necessarijs alijs parẽre animaduertit, ab Honorio sibi me- B tuens, clàm cũ eo conditionib. acceptis, de recõciliatione pactus est. Atq́ꝫ omnib. ad urbẽ Rauennã cõgregatis, Alarichus Attalo persuasit, ut Imperij insignia, ducesq́ꝫ eius cingulũ quisq́ꝫ deponerent. Honorius ueniã omnib. dedit, ita ut quisq́ꝫ quẽ antea habuisset honorẽ obtineret, & dignitatẽ. Attalus ad infima tribunalis * subsellia positus, ubi se Honorij potestati permisit, postea duob. tantũ digitis ei amputatis, in Liparã insulã b deportatus: Adaulphus à familiari quodã suo ense postremò necatus est. Alarichus aũt nõ multo pòst Alpibus (locus is circiter sexaginta stadia à Rauẽna est situs) occupatis, de pace cũ Imperatore egit. Et Sarus quidã, qui post Stiliconẽ præfecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica summè exercitatus, & Alaricho ipso propter priores inimicitias suspectus, ꝙ minimè sibi bono futura esse pacta inter Romanos & Gotthos foedera arbitraretur, circiter trecentos sui studiosos uiros fortissimos secum habẽs, subitò Alarichũ aggressus, non paucos ex militib. eius occidit: & uictoria in prælio potitus, Rauẽna eos eiecit. Eam ob rẽ Alarichus ira percitus, Roma obsessa, proditione eã cepit: suosq́ꝫ Romanorũ opes quantũ possent diripere, & domos expilare, atq́ꝫ uni solũ, in quo apostoli Petri tumulus est, tẽplo, q̃d ingens & amplum est, parcere iussit. Quę res in causa fuit, ne Roma omnis funditus interiret.

Quum

§ In legatione posteriore Alarichus petijt, ut in societatem belli à Romanis susciperetur: et ut sibi cũ mediocri frumenti pensione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerent, incolenda darentur. Sozom.

† Ad reliquas imperij Rom. clades accessit, quod Gildo comes Aphricæ Theodosio defuncto, Libyam, & bonam Aphricæ partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.

** Attalus Gotthorum instinctu denuò in Gallijs tyrannidem arripuit. Qui deinde à Gotthis ipsis captus, Constantio deditus, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparamq́; deportatus est.*

Dum hæc aguntur in lebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi, spoliatosq́; rursum cruciari, ut post substantiam uitam quoq; amitterent. Hæret uox, & singultus intercipiunt uerba dictantis. Capitur urbs, quæ totum cepit orbem. Imò fame perijt ante quàm gladio. Et uix pauci qui caperentur, inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies: & sua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactenti infantiæ, & recipit utero, quem paulo antè effuderat. Quis cladem illius noctis, quis funera fando Explicet, aut possit lacrymis æquare dolorem? Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos. Hieron. ad Principiam.

A Quum enim eò propter timorem quàmplurimi confluxissent, ob Apostoli reuerentiam seruati, urbem denuò ædificijs restaurarunt. Ille porrò quum Campaniam uastaret, morbo interijt. Et cum barbaris pace facta Honorius, ut Romam multa perpessam mala, communiter cum alijs incolerent, eis permisit: eamq; rem manu simul & ore magnopere applaudens comprobauit. In eo bello mulier quædā maximum exhibuit pudicitiæ specimen. Quòd namq; & ætatis flore & formæ uenustate præstaret, ex Alarichi militibus iuuenis quidam pulchritudine eius, quum eam uidisset, captus, ad concubitum eam solicitauit. Quum autem illa piaculū id auersaretur, miles ense stricto mortem ei minatus, ueluti cum amore concertans, per misericordiam summum tantum collum uulnerauit. Illa uerò cruore diffluens, iugulum ferro subdidit: melius sibi esse rata, ut cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cum uiro alio concumberet. Et postquam ferocius etiam barbarus illam aggressus est, plurimumq; eam oppugnando nihil egit, ad castitatem eius consternatus, in Apostolicum diui Petri templum eam duxit, ecclesiæq; custodibus commendauit, sex illis aureis nummis datis, ut puellam uiro suo conseruarent. Tales calamitates in Oriente atque Occidente, tum, Dei, ut opinor, ira accidere.

In direptione urbis fœmina pudicissima mori maluit, quàm à milite cō stuprari.

Miles barbarus castitatem eius admiratus, mulierē seruauit et honorauit.

Alarici mors. Honorius barbaris Romam incolere permisit. Alarichus Gallā Placidiā Honorij sororem Romæ captam, Athaulpho uxorē dedit: quæ blanditijs suis apud maritū effecit, ut ultrò ipse à Romanis pacē peteret. Diac.

CAPUT XXXVI.

TAnta enim eo tempore hominū cædes facta est, quantam ætas nulla à seculo condito nouit. Eam porrò cladem stella illa gladij formam referens, obscurè portendit. Non etenim milites tantū interiere, neq; in aliqua orbis parte mala hæc constitere, sed omne genus hominum concisum est, & tota prope perijt Europa. Asiæ quoq; pars nō exigua attrita est, plurima item Libyæ, potissimùm uerò quæ Romanis tributaria & subiecta fuit.

B † Interitus namq; multitudinem hostilis barbarorum demetuit ensis. Reliquam autem fames & pestilentiæ, necnon agrestium ferarum greges absumpsere. Prętera motus terræ ingentes, funditùs urbes & domos euertentes, permultos in ineuitabile exitium coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, sepulchrum incolis * extemporaneum spontaneumq; facta. Insuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeæ siccitates, apud quosdam fulmina coniecta, uariam & insustentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando saxis manuarijs maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri uisa est. Denique niuium uis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ non præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter satis diuinam deprædicarunt indignationem. De quibus singillatim commemorare, supra uires hominis fuerit. Tum uerò tantum etiam solis deliquium fuit, ut stellæ etiam medio die refulserint: quod deinde tanta siccitas est subsecuta, ut more insolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cùm autem sol defecit, fulgor quidam simul in cœlo apparuit, coni siue metæ speciem gerens: quem ineruditi quidam cometam crinitam'que stellam esse duxerunt. Nihil enim, quæ in eo uisa sunt, cometæ simile fuit. Nec fulgor is in comam abijt, neq; stellæ prorsus speciem retulit: sed ueluti lucernæ cuiusdam magnæ flamma per seipsam subsistere uisa est, nec radij eius aliqui stellæ cuiusquam formam subiere. Ipso quoq; motu uariauit. Nam ea parte qua sol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrsæ cauda sita est, stellam ultimam sensim euadens, ad Occidentem cursum tenuit. Postquam autem cœlum est dimensus, motu suo quatuor mensibus longius perfecto, disparuit. Vertex eius aliquando quidem in magnam & acutam longitudinē abijt, ut coni rationē excederet: nonnunquā

Totius orbis clades tantæ prodigiosa stella prædictæ.

† τὰς φθορὰς πλῆθος.

** τάφον αὐτοσχέδιον.*

Tempestatis eius clades. Bella. Fames. Pestis. Terræmotus. Chasmata. Eluuiones. Exustiones. Grando max. Vis niuium.

Stella in cœlo medio die uisa

Eclipsis solis. Siccitas summa. Fulgor coni forma in cœlo apparens.

A

autem ad mensuram illius contractus est. Alia quoq; monstrosa prębuit specta-cula, quibus à natura solitarũ apparitionũ discesit. Videri autem cœpit ab æstate media, ferè usq; ad autumni finem. Id ipsum quoq; miraculum ingentium bellorũ, & incredibilis hominũ interitus indiciũ fuit. Deinceps uerò terræmotus esse cœperant, qui non facilè cum eis qui antea extiterant, conferri possent. Cum terræmotibus ignis quoq; cœlo quasi rupto delapsus, salutis spem omnem præcidit: cladem tamen hominibus non intulit. Diuina namq; benignitas uento uehemẽti demisso, & igne undequaq; prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tum erat spectaculum nouum, fluctus ipsos perinde atq; regiones quasdam marinas plurimùm igni ardere, quoad usque flamma prorsus in undis extincta est. Cùm in multis terræ locis tanti essent terræmotus, laquearia & tecta ædium, à se ipsis ita magno cum sonitu & fragore dirimi uisa sunt, ut qui intus in domibus erant, clarè oculis cœlum conspicerent. Et post eiusmodi rupturam ita rursum sunt inter se aptè coniuncta, ut nemini tam nouæ rei significationem aliquam præberent. Idem etiam in nauibus & domorũ pauimentis, multis in locis accidit. Quædam namq; granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento confertim & subitò in eos per rimas patentes effuso suffocarunt, solumq; ipsum tam commodè compactum reddiderunt, ut homines addubitarent, unde frumentum illud quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoque eius generis mala tum nouo prorsus modo extitere, quæ satis ostenderunt, non naturali aliqua ratione hæc, sicuti Græcæ superstitionis sectatores delirantes dicũt, prouenire, sed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multis certè quidem eo tempore uisum est, irato ea Deo accidisse, propter tam apertam, quæ maximo illi ecclesiæ luminari Ioanni illata est, iniuriam. * Siquidem & Imperatoris coniugem Eudoxiam tum uita excedere contigit, uermibus escam factam. Et urnam, cui imposita est, moueri cernere erat: Deo uidelicet eum, qui per illam in ecclesia concitatus fuerat, motum ostendente. Et Theophilus paulo pòst laterum morbo correptus interijt. Arsacius etiã, quemadmodum à me dictum est, paruo intercedente tempore fatis concesit. Et Cyrinus Chalcedonis episcopus, ex eo casu quo in pede circumuentus est, † utroque crure dissecto, miserabiliter uita est defunctus. Et alij aliter uitam finiere. Antiochus & Seuerianus, sectatoresq; eorum malè quoque diem suum obiere, Deo ab ipsis pœnam sumente, propter sacra (proh dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque esse Imperator Arcadius breui desijt. Verùm Ioannis primùm, deinde etiam Arcadij obitu exposito, unà cum utriusque fine, decimotertio quoq; historiæ huius libro, Deo adiuuante, imponam finem.

Terræmotus grauißimi. Ignis cœlestis in terram delapsus. Idem in mare coniectus. Mare ardens. In terræmotu tecta & pauimenta domorũ derepẽtè rupta, & rursum cõiuncta sunt. In nauib. idem quod in domibus factum. Itaq; intrà tecta ab hominib. cœlum uisum. Theologicũ de prodigiosis casib. indicium.

B

*Flagella Dei homines castigantia. Deus sanctorum suorũ iniurias uindicat. * Socr. li. 6. ca. 19. hæc exẽpla occulto Dei iudicio indicanda permittit. Eudoxiæ mors. Eudoxiæ urna moueri uisa. Theophili. Arsacij. Cyrini. † Sozom. li. 8. cap. 27. Antiochi. Seueriani. Arcadij. Ioannis Chrysostomi.*

CAPUT XXXVII.

Cucusi Ioannes quum esset, ab Adulphio episcopo benignè exceptus atq; tractatus est. Atq; ibi multos quidem pane, plurimos uerò diuino uerbo, quod uerè corda confirmat, & mentes illustrat, pauit. Permultos uerò etiam utiles atq; necessarios libros composuit. Nullæ enim quæ ei accidêre erumnæ linguam eius, fluminis instar fluentem, cohíbere potuerunt. De patientia quoque, & de eo quòd non solum nos ad socordiam non dare, uerumetiam in rebus duris non offendi debeamus, non pauca conscripsit. Plurimas etiam tum ad sanctam Olympiadem epistolas dedit. Vniuersæ hæ quindecim sunt, mirificam patientiæ gratiam complectentes.

Acta & scripta Ioannis quæ Cucusi edidit. Epistolæ eius ad Olympiadẽ. Epistola[?] certi[?] summe.

In

A § In quibus solum peccatum esse, ad quod exhorrescere nos conueniat, dicit. Erumnas etiam quas in itinere perpulit, in eis commemorat: & ut † eam à desperatione reuocatam, ad spem bonam futuri congressus erexerit: atque ut feruente maximè æstate iter faciens, cum uehementissima febri sit colluctatus, scribit. Refert insuper stomachi ipsius uitia: & improbum, qui uirum iustum in exilium abduxit, Gallum: necnon diuersoriorum mansionumque incommoditatem, ministrorum inopiam, rerum necessariarum penuriam, item quòd medicum non habuerit, & de Isaurorum terrore. Quemadmodum etiam * monachi aduersus eum furentes, domicilium eius incendere uoluerint: & quomodo rebus eius in itinere comploratis, non solum ipsi eius miserti non sint, sed etiam misericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De uia denique queritur, utpote ardua, lapidosa, difficili, & molesta. quam ob causam beatam illam foeminam rogat, ut in orationibus suis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, sexcentis exilijs laborem itineris faciendi grauiorem sibi esse dicens. Hæc omnia, atque alia hisce similia epistolæ istæ, & aliæ præterea ad episcopum Cyriacum datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduersarij, quòd Cucusi maneret, inuiderent, Arabissum abductus est. Ductoribus enim eius hoc studio fuit, ut transitione frequenti labefactatus ille, uitam miserè finiret. Sedenim quo pluribus obiectus est erumnis, eo casibus omnibus propter sanctiorem philosophiam superior fuit, splendidusque refulsit: quemadmodum in igne flamma, si materiam copiosiorem sibi iniectam habeat. Inde uerò Pityuntem (ita enim mandatum fuerat) ductus est. Oppidum id est grauis solitudinis, ad finem Pontici maris

Ad solum peccatum exhorrescendum.

Τὸν ἀθυμήσασαν ... Potest hoc etiã de congressu in futuro seculo intelligi.

** Fortasse pro monachis, legendum monomachis: hoc est, gladiatores. ut milites intelligantur, qui eum in exilium abduxerant.*

Epistolæ Ioannis ad Cyriacũ episcopum.

Ioannes Arabissũ abductus.

Rebus aduersis Ioãnes magis ac magis enituit.

Idẽ Pityuntẽ duci iussus.

B situm, sæuissimis barbaris conterminum. Eò quum duceretur, & iam ad Deum migraturus esset, noctu ei oranti, qui uitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes assistentes, perquàm amicè cum eo sunt colloquuti: eique quùm aduersus dæmones uictoriam, tum postremò migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura essent bonorum perceptionem cum lætitia annunciarunt. Dein † coelesti & ineffabili eum escæ pauerunt: ex quo tempore nihil postea cibi sumpsit. Dicta hæc ab eis sunt, quibus ille ea secum uersantibus concredidit. Hinc etiam ille ad maiora progressus est certamina. Illi porrò quibus magnus uir ducendus commissus fuerat, magnis itineribus proficiscebantur, aliquando immensis pluuijs exundantibus, aliquando solis radijs maximè urentibus. Merces enim eorum crudelitati in illo exercendæ, maiorum dignitatum honores, proposita fuerat. Cœterùm Pityuntem uidere non potuit, sicuti Epiphanij uaticinium prædixerat. Ad Comanenos autem Armeniæ quum uenisset, ad templum Basilisci martyris ductus est, qui episcopus fuisse, & sub Maximino Nicomediæ martyrij certamen obijsse dicitˋ. Ibi in somnis ei apparens martyr: Bono, inquit, animo esto, Ioannes frater, utrumque crastina dies cõiunget. Ille etiã custodi templi ut locũ Ioanni pararet, præcepit. Ex eo loco cum triginta stadiorum iter confecissent, præter opinionẽ recta uia excidentes, errabundi ad martyris ædem reuersi sunt. Itaque cum res suas disposuisset, linguã ad docendum mouisset, lætius se ita ut calceos quoque indueret, uestib. suis ornasset, & a per communionem diuinam sanctificationẽ percepisset: Gloria tibi, inquit, Domine de rebus omnibus.

Moritturo Ioanni Petrus & Ioannes apostoli apparuerunt.

Idem cum cœlesti cibo pauerunt.

τροφῆ ἀρρήτῳ καὶ ἀνεκλαλήτῳ ...

† Basiliscus martyr apud Comanenos.

Idem Ioanni in somnis apparet.

Perceptio Eucharistiæ ante obitum.

a τῶν δεσποτικῶν ... ἁγιασμάτων.

§ *Tu tibi persuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Cicero. Scimus ea mente, quam ratio & ueritas præscribit, ut nihil in uita nobis præstandum, præter culpam, putemus: eàque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem.*

* *Plin. lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiss. ab Heniochis direptum est.*

† *Comana oppidum est Cappadociæ: Plin. lib. 6. cap. 3. Secundum Strabonem lib. 12. in conuallibus Antitauri. Comanensium mentio est l. quam antea. C. de agric. & censit. lib. 11.*

Signaculum crucis.

Ioannes in die exaltationis sanctæ crucis moritur.

Et seipso signo crucis, sub qua uixerat, obsignato; beatam illam ingressus est pro A fectionem, cum Christo uiuens & regnans, pro quo labores longos pertulit, suo quidem nomine per migrationem talem fœlix & beatus: eis autẽ qui eum cognouerunt, & uel mediocriter mellitam eius doctrinam degustarunt, deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua uiuificæ Crucis exaltationem celebramus, Septembris mẽsis decimamquartam. Sic enim conueniebat, eum qui uitam omnem sub cruce transegerat, & gloriã non in alia re quàm in cruce Christi collocauerat, festo ipsius die, quem ex materia ista acceptum circumferebat cinerem, deponere, atq; ad Deum in sublime ferri et exaltari. Eò uerò tum innumerabilis piè uiuentium uirorum & fœminarum multitudo ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia confluxit: qui postquam eum pijs manibus prope Basiliscum martyrem sepelierunt, rursum inde abierunt.

CAPUT XXXVIII.

Arcadij mors. Arcadij liberi.

Item Honorij, qui sedecimo post Arcadium mortuus est anno.

Arcadius sanctitatis famam obtinuit.

Acacius martyr.

Constantinopoli domus quedã, postquã ex ea progressus est Arcadius, sine detrimento ullo hominũ corruit.

Post Ioannis mortẽ, Arcadius quoq; anno tertio defunctus est, sicuti & antea coniunx eius Eudoxia. Imperij successorem is filium Theodosium reliquit: iampridem à lacte remotum. Reliquit etiam filias, Pulcheriam, Arcadiam, & Marinam, admodum teneras, quæ in uirginitate cœlibes permãsere. Dehinc multo pòst Honorius quoq; Romæ hydrope perijt, sororis suæ Gallæ Placidiæ & Constantij filium Valentinianũ tertium, & filiã eiusdem Honoriã, post se in ea urbe relinquens. Arcadius ante finem uitæ, Deo chari hominis opinionem, talẽ ob causam obtinuit. Aedes quædã Cõstantinopoli est maxima & pulcherrima, Καρύαν, hoc est nucem, eã incolæ nominant, quòd in ea media, nux arbor, spectaculũ non contemnendũ, stetit: ex qua arbore Acaciũ martyrem suspensum, martyrium suum peregisse ferunt. Propter B hanc ędem alia precatoria domus contiguè extructa est, ad quam spectandã Arcadius uenit: precibusq; in ea peractis, inde abscesit. Concurrit ad locum eum, ad Imperatorẽ uidendũ, multitudo innumerabilis, & plena erãt foris hominib. loca omnia. Simulatq; uerò Imperator paululum est progressus, confestim maxima illa ædes funditùs diruta concidit, ita ut neminem detrimento aliquo afficeret. Itaque clamor statim exortus est, Imperatoris precibus cunctos præsenti exitio esse liberatos. Atque hoc sic actum. Mortuus est autem Arcadius, quum octennis filius eius Theodosius esset. Vnà cum patre is tredecim, solus autem quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiam tredecimus hic liber continet: quũ à mundo cõdito quinquies millesimus noningẽtesimus uigesimustertius: à natiuitate uerò Domini quadringentesimus decimus octauus ageretur annus.

Libri istius anni. Secundum neotericos 4388.

HISTORIA GILDONIS TYranni Aphricani.

Gildo secundum duos in Europa tyrannos, Maximum & Eugenium, quos ope diuina Theodosius magnus oppressit, eo mortuo, in Aphrica tyrannidem inuasit: eandemq; ita seua dominatione obtinuit per annos duodecim, ut urbem Romam, quòd ex Libya frumentum eò exportari non pateretur, annonæ charitate & fame affligeret. Libyam sibi ab eo ademptam, Roma apud Claudianum hisce queritur uersibus:

Hanc quoq; nunc Gildo rapuit: sub fine cadentis
Autumni, pauido metimur cærula uoto.
Puppis si qua uenit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, uel præda reliquit,
Pascimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,

Sed

Sed sua conceßi iactat, gaudetq; diurnos
Ut famulæ præbere cibos, uitamq; famemq;
Librat barbarico fastu, uulgiq; superbit
Fletibus, & tantæ suspendit fata ruinæ.
Romuleas uendit segetes, & poßidet arua
Uulneribus quæsita meis.— Et rursum:
— Iam solis habenæ
Bissenas torquent hyemes, ceruicibus ex quo
Hæret triste iugum, nostris iam luctibus ille
Consenuit, regnumq; sibi tot uendicat annis.

Quo minus autē hunc armis Romani imperatores Arcadius & Honorius, quos ille propter iuuenilem eorum ætatem contemnebat, uindicarent, Barbarorum in utrumque & Orientale & Occidentale imperium excursiones, & Attali tyrannis impedimento fuere. Habuit Gildo fratrem Macezerem, egregiè fidē Romanis præstantem. Huius filios eam ob causam per parricidiū ille crudelißimè necauit. Honorius tandem Macezerem contra fratrem cum copijs misit. Qui cum quinque millibus armatorum Gildonis exercitum ingentem uicit atque fugauit. Gildonis ex fuga retracti gula, uelo nautico fracta. De expeditione Macezeris, & uictoria, atque de parricidio Gildonis, apud eundem Claudianum, historicum potius hac in parte quàm poetam, in consilio imperatoris Honorij ita agitur:

Est illi patribus, sed non & moribus ijsdem,
Macezer, fugiens qui dira piacula fratris,
Spesq; suas, uitamq; tuo commisit asylo.
Hunc ubi tentatis frustra mactare nequiuit
Insidijs, patrias in pignora contulit iras:
Quosq; manu pueros paruos gestauerat unà
Occidit iuuenes, inhumataq; corpora uulgo
Dispulit, & tumulo cognatas arcuit umbras.
Naturamq; simul, fratremq; hominemq; cruentus
Exuit, & tenuem cæsis inuidit harenam.
Nunc quoq;, nunc Gildo, tanto quem funere mersit:
Nunc doleat uenisse ducem, seseq; minorem
Supplicibus sciat esse tuis. quem sede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiscat:
Agnoscatq; suum, trahitur dum uictima, fratrem.
Hæc, ita ut Claudianus scribit, acta. Postremoq;:
Tertius occubuit nati uirtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QUOMODO IS primum cum Gotthis suis urbem Romam ceperit, & diripuerit.

Obsederat Romam Alarichus iam biennium: nec Honorius, qui Rauennæ desidebat, aut ferre suppetias urbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de urbis eius salute solicitus esset, Stilicone interfecto, ducem exercitui idoneū minimè præfecerat, qui rem tum aduersus Gotthos rectè administraret. Unde Gotthis obsidēdæ urbis cogitatio, Romano milite uel dilapso, uel segniter rem gerente. Uerùm eā frustra obsessam, cū expugnare ui nō posset, ad dolū hostis barbarus uertitur. Profectionē in patriā simulat, trecētosq; iuuenes corporis et animi ui præstātes deligit, quos

ques Romanis principibus dono det, instructos prius ut omni obsequio dominos suos demereretur: & ad certum diem circa meridiem, quum Romani principes somno uel ocio uacarent, ad portam Asinariam aduolent: interfectisq; improuiso insultu custodibus, portã sibi præsto futuro aperiant. Interea Gotthi quum reditum, alia atq; alia deesse sibi simulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occasione egregiè usi, portam constituto die suis aperiunt: & intromissus Gotthus, maiore ignominia quàm damno urbem omnem populatur. Sunt qui Probæ illustris fœminæ et opulentissimæ opera patefactã Gotthis portam existiment, quum plebem Rom. passim fame & morbis pecudum more cadentem miseraretur. Duo sunt cognitu non indigna. Unum, edictum ab Alaricho fuisse, ut quicunq; in templa diuorum confugerent, præcipue Petri & Pauli, his nulla uis inferretur: quod & summa fide seruatum. Alterum, quòd quum renunciatum Honorio esset Romam periisse, de pugnaci ille Gallo, cui nomen Roma erat, significatum sibi esse crediderit, quo cum paulo antè festiuissimè luserat. Adèo socordis ingenij princeps, nec quicquam omnino paternæ & auitæ uirtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius uitio datum. Nam Eudoxiæ uxori addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chrysostomum, antistitem sanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo uxori inseruiens, in exilium egit.

DECIMIQVARTI TOMI CAPITA.

I. De Imperio Theodosij iunioris, ut id à tutore Isdigerde Persarum rege sit administratum, rebus plerisq; omnibus ab Anthemio, cui Troilus sophista familiaris fuit, gestis.

II. De uita, institutione, administrationeq; rerumpublicarum. Item de diuina pietate & uirtute Pulcheriæ, sororis Theodosij Imperatoris.

III. De uirtute, quam à puero imbibit, Theodosij: & de moribus, beneficentia, placabilitate, & de insigni religione & pietate eius.

IIII. Ut Deus pium principem defendens, bella omnia insperatis admirandisq; rebus statim confecerit.

V. De tyrannis in occidente contra Imperatorem Honorium coortis, & de genero eius Constãtio.

VI. De Maximo tyranno, & Gerontio, & Constantino, alijsq; à Constantio interfectis: & ut Constantius rem administrarit, Ualentiniano tertio post Honorium Imperatore Romæ relicto.

VII. De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aspare & Ardaburio, belli ducibus.

VIII. Ut Deus Imperatorum delectatus uirtute, multa corpora illustrium olim sanctorum sub terra latentia, in lucem produxerit: & de prophetæ Zachariæ inuentione.

IX. De reliquijs Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria uenerata sit, templo ei in Regia extructo.

X. De inuentione reliquiarum sanctorum quadraginta martyrum, qui ad Sebastiã in lacu martyrio sunt perfuncti.

XI. De successione magnarum episcopalium sedium: & ut Synadæ Theodosius eius loci episcopus admodum per persequutionem Macedonianos afflixerit, & potissimùm Agapetum eorum episcopum. Postquam autem Theodosius Byzantium percurrit, ut Agapetus orthodoxa religione suscepta, Theodosij sedem receperit: illo ab Attico quiescere, & priuatim uiuere iusso.

XII. De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipso baptismo sanitatem recepit, sacris præsidente Attico episcopo Constantinopolitano.

XIII. De Nouatianorum & Arianorum successione: & quæ turba Nouatianos quoq; exagitauerint, propter Sabbatium, qui illegitimè episcopatum inuasit.

XIIII. Ut post Theophilum Cyrillus nepos ex sorore eius sedem Alexandrinam sit consequutus, & de Iudæorum Alexandriæ concitata seditione.

XV. De dissensione Cyrilli contra præfectum Orestem: & ut lapide Orestes in fronte ictus sit, & de zelo Nitriensium monachorum.

XVI. De philosopha Hypatia, ut à clero Cyrilli sit necata. & de uindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irrisa Christianorum sacra.

De

XVII. De Iudaeo qui dolo saepe baptizatus, postquam ad Paulum etiam Nouatianorum episcopum uenit, lauacro baptismi rite parato, ut subito aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente.
XVIII. Ut etiam apud Persas Christianismus sit propagatus, per Maruthan Mesopotamiae, & Abdam Persidis episcopos.
XIX. Ut Abdas templum sacrati ignis demolitus sit, unde & ipse & alij martyrij certamen pertulerunt. & de acerbissimis tormentis, quae Persae contra Christi fideles excogitarunt.
XX. De Achemenide, & Saane, & Beniamin diacono: ut ij apud Persas saeuissime excruciati, martyrij sint adepti coronam.
XXI. Ut propter Christianorum persequutionem pace cum Persis fracta, ingens certamen inter Persas & Romanos sit commissum. Quum autem Romani uirtute uicissent, simul & bellum & persequutio Christianorum finem habuerit, pace denuò inter Romanos & Persas firmata.
XXII. De Acacio Amidensi episcopo, ut is ex sacris ecclesiae uasis nummis factis, Persarum captiuos redimens, domum eos remiserit: quae res magnae Persis fuit admirationi.
XXIII. De Eudocia Augusta, quae Athenais est dicta, qualis ea & unde fuerit, & quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit coniuncta: & ut uouerit, se religionis ergò Hierosolyma profecturam. & de oue magnitudinis admirandae, alijsq; quae ei accidere rebus.
XXIIII. De Attici patriarchae episcopali administratione. Et quòd is urbanus admodum & facetus, nec non in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.
XXV. De Alexandro Antiochiae episcopo: ut primus ipse memoriam & nomen diui Chrysostomi in sacros codicillos retulerit, atq; Atticum, itemq; alios idem facere curauerit, & Ioannis studiosos tranquillitati & paci restituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.
XXVI. Epistola Attici patriarchae imperantis urbis, ad sanctum Cyrillum Alexandrinum, in qua eum ille cohortatur, ut nomen beati Ioannis sacro albo inserat.
XXVII. Epistola contraria sancti Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis.
XXVIII. Ut diuus Cyrillus per uisionem diuinam nomē Ioannis susceperit: conceptumq; antea odium, Deigenitricis intercessione, ei remiserit.
XXIX. Post Atticum ad sedem episcopalem Sisinius est euectus, Philippus Sidites ei postpositus. Qualis is Philippus fuerit. Ut Proclus Cyzicenorum episcopus lectus, & tandem non receptus, priuatus ociosusq; Constantinopoli egerit.
XXX. De maximarum episcopalium sedium praefectis, alijsq; uirtute atque doctrina praestantibus diuinis uiris.
XXXI. Ut post Sisinium Nestorius haereticus episcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere ecclesiam instituerit.
XXXII. Ut Nestorius in ipso flagranti crimine per discipulum suum Anastasiū sit deprehensus, Christum Dominum nudum hominem dicere, & sanctam Christi Deiparam matrem Christi genitricem appellare. Et quae de eo memoriae prodiderit Socrates ecclesiasticus historicus. Et de prodigio quod in ecclesia accidit.
XXXIII. De epistolis sancti Cyrilli ad Nestorium. item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruersam opinionem. Praeterea quae de Nestorio scripserit Celestinus.
XXXIIII De tertio sancto uniuersali Ephesio concilio, in quo Nestorio episcopatus est abrogatus.
XXXV. Ut triduo pòst Ioannes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillum & Memnonem Ephesium episcopali dignitate priuarint: synodus autem ipsos id ausos, rursum episcopatu abire iusserit. Ut Theodoritus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicq; rursus Cyrillus responderit. Ut Nestorius Oasim exulatum ierit. Ut Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem senserint, & iussu imperatoris Nestorij abrogationem ratam habuerint. Epistola Cyrilli, quam per Paulum Emesenum ecclesia Antiochena scripsit.

Qua-

XXXVI. Qualia se passum esse Nestorius ipse de se scribat. Et ut ad Oasim innumerabilibus toleratis ærumnis, postremò corrosa & consumpta à uermibus lingua, interierit.

XXXVII. Ut post Nestorium Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Constantinopolitanæ ecclesiæ præfectus fuerit.

XXXVIII De Proclo, qua doctrina, quá ue uita fuerit. Et ut illum Imperator charum gratumq; habuerit. Et quòd idem competenti & debito sermone, res quæ eo tempore præter opinionem hominum mirificæ acciderunt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.

XXXIX De translationibus episcoporum ex sede in sedem aliam, & quòd consuetudo ea antiquitùs in ecclesijs obtinuerit. Quodq; talis translatio bene instituto ecclesiastico ordini nihil afferat detrimenti, ut modo ea ritè & ordine fiat.

XL. De Iudæis qui in Creta uagati, post ea Christianismum sunt complexi. Item ut tum ultra flumen Rhenum, gens Burgundionum Christi religionem susceperit.

XLI. De Paulo Nouatianorum episcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit.

XLII. Ut episcopus Proclus Thalassium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum profecturum, post Firmum Cæsareæ crearit episcopum.

XLIII. De reductione sacrarum reliquiarum sapientissimi Ioannis Chrysostomi.

XLIIII. Ut etiam sit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.

XLV. De sanctis septem pueris, qui Ephesi resurrexerunt, ad fidem communis resurrectionis stabiliendam.

XLVI. De maximis terræmotibus: & ut propterea in campo supplicationes factæ. quibus cùm Imperator & Proclus adesset, subitò puer in aerem surreptus, ter sanctū hymnum audiuerit: id quod ita rursum demissus populo retulit, & statim concidens expirauit. Et ut Theodosius urbem renouarit, pluraq; ædificia Antiochiæ construxerit.

XLVII Ut post Proclum Flauianus, post Cyrillum Dioscorus, ecclesiæ susceperit administrationē. De dissidio inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chrysaphium. Item de synodo iterum Ephesi celebrata, & prædatoria cognominata.

XLVIII Confutatio eorum qui Christianorum sacra malignè exagitant: & Græcarum Gentiliumq; nugarum traductio.

XLIX. Ut post prædatoriam synodum Theodosius, cognitis quæ ibi gesta sunt rebus, Chrysaphium quidem occiderit, grauiter autem in coniugem Eudociam commotus fuerit. Idem sororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum secum adducens sepelit, & in foro ærario magnifice Dei genitricis templum condit.

L. Ut imperatrix Eudocia Hierosolyma petierit: & quæ ibi construxerit ædificia. De uita & cōuersatione Palæstinorum monachorum. Ut imperatrix Eudocia è uita migrarit.

LI. De sancto Symeone, qui primus uitam & stationem in columna inuenit.

LII. De sancto & magno Euthymio, alijsq; qui sanctè pieq; uitam exegerunt.

LIII. De sancto Isidoro Pelusiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de sacro Chrysostomo scripserunt.

LIIII. De sancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri episcopo.

LV. De Synesio Cyrenensi episcopo: & quam is opinionem obtinens, ad sacerdotalem prouectus sit dignitatem. Synesius Ptolemaidis Pentapolis Thebaidis Libyæ episcopus. Suid.

LVI. De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gēte Gotthorū: in quas nationes sit diuisa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio, & Aspare ducibus: & ut Libya occidentalis Vandalis subdita fuerit.

LVII. De Attila, Alaricho, & Giserico Gotthis: & ut ab eorum expeditione bellica, uetus simul & noua Roma sit liberata. Et de alijs bellis, quæ uarij scriptores memoriæ commendarunt.

LVIII. De obitu Theodosij iunioris, ut in monumento patris sui sit sepultus, in celeberrimo sanctorum Apostolorum templo.

ECCLE-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XIIII.

CAPUT I.

A IOANNES igitur, aurea lingua uir, labore certaminũ pro CHRISTO obitorum, ueluti aurum obryzum ad summum per explorationem probatus, ad hunc modum uita est defunctus. Post hunc & Imperator Arcadius mortuus est, adolescentulo admodum Theodosio filio, octauum uidelicet ingresso annũ, relicto. qui cum trimulus esset, mater quoq; eum relinquens, ad futuras transijt † pœnas. Arcadius porrò, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Isdigerdem Persarum regem curatorem eius, & simul Imperij, donec ille in uirum euaderet, testamento instituit. Quod ubi Isdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirandæ uirtutis exhibuit specimen. Pace namq; prolixa, centum annorum inducijs cum Romanis initis, imperium Theodosio, quo minus periclitaretur, conseruauit: & Antiochum quendam, uirum admirandũ & præclarum, delectum ueluti tutorem & pædagogum, ad eum, cum literis in hęc uerba ad senatum Romanum conceptis, misit. Quum Arcadius Imperator uester me filij sui curatorem instituerit, qui officio meo fungatur, uirum istò misi. Ne quis igitur puero insidias struere audeat, ne bellum ipse implacabile aduersus Romanos moueam. Et Antiochus ubi Constantinopolim uenit, puerum ita ut Imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, ut simul puer & magnificentiam in publicum progressus retineret, & rebus bellicis optimus esset.

Arcadius filio Theodosio curatorem testamento designauit Isdigerdem Persarũ regẽ.

† dunas

Induciæ centũ annorũ inter Rom. et Pers.

Antiochus delegatus ab Isdigerde Theodosij tutore.

Educatio pueri Imperalis.

B Quum autem quadriennium cum eo fuisset, discessit. Rerum autem omniũ administratio Anthemio præfecto commissa est: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Constantinopolitano episcopo eiecto, uæsanum Macedonium pro eo in ecclesiam induxit, sicuti libro decimo diximus. Anthemius iste mœnia Cõstantinopolis demolitus, pomeria urbis prolaturus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circumdedit, opere eo per menses duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quùm prudentia multos antecelluit, tum inconsultò nihil sibi agendum duxit. Ac cum multis quidem ille alijs de rebus gerendis consilia communicauit: Troilo tamen sophista familiariter maximè usus est: in quo, præter cœteras uirtutes, prudentia etiam quædam reipublicæ administrandę Anthemij æmula fuit. Illud sanè animaduertendum, Anthemium Imperatoris iussu, unà cũ Cyro præfecto urbi, longo pòst tẽpore urbis mœnia construxisse. De Antiocho & Anthemio Imperatoris pędagogis hęc dicta sufficiãt.

Anthemius Orientalis imperij administrator.

Latericius murus urbis Constantinopolitanæ ab Anthemio celerrimè extructus.

Troilus sophista Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus urbi.

CAPUT II.

PRouidẽtia autẽ diuina, illud præcipuè curans, ut pius maximè Theodosius imperator fieret, alium quoq; tutorem germanũ magis, imperio eius præfecit: Pulcheriam nimirum sororem, quæ à prima statim ętate ita sapuit, ut uirtute et ciuili prudẽtia eis nõ cederet, q in his reb. maximè excellũt. Vnde colligere satis possumus, Principibus ad salutem, solam

Deus tutelę sororis Pulcheriæ Theodosium commisit.

Eximia Pulcheriæ laus.

A sepulchri nomen est. Vtra*q*; uerò hæc fana pulchritudine simul & amplitudine ambitiosa, magnificè sunt constructa. Deus sanè fœminam eam, propter uitæ institutum charam habens, preces eius exaudijt, & in rebus agendis sæpe ei apparuit. Et ut mihi quidem uidetur, † amorem Dei homines nō cōsequuntur, nisi seipsos idoneos factis ipsis præbeant. Ad eundem etiam modum sorores instituta, eadem studia erga sacerdotes, erga tēpla, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præstitere. Vita quotidiana, instituta, atq; progressus, noui omnibus fuere. Diu noctu*q*; hymnis laudibus*q*; Deum celebrarunt. Ocium, sacram telam texentes, & id genus opus facientes, uitarunt. Institutum namq;, propter quod uirginitatem erant complexæ, non decere ignauiam existimarūt. Proinde uitia eiusmodi, & reliquam Imperialem consuetudinem, à uita sua repulerunt. Itaq; factū, ut quòd Deus eis propitius esset, domus earum rectè administraretur, ętas*q*; Imperatoris optata caperet incrementa: & aduersariorum insidiæ, bella*q*; orta, omnia sua sponte, Deo adiuuante, soluerentur: & Imperator ipse in dies rebus bonis accumulatus, laudatis sororis consilijs, ueluti uera effigies & statua in optimi Imperij formam expolita, esset.

† θεοφιλίαν

Virtutes sororū Pulcheriæ.

Ocij fuga.

Theodosius Christianissimi Principis exemplum.

CAPUT III.

VErùm res quoq; eius, sine dispendio et iactura, silentio cōmittere non possumus, nō omnib. prorsus notas. Primùm namq; ita ut Imperatorē oportet institutus atq; educatus, nullū de se ignauię & molliciei indiciū præbuit: sed ita quùm nostrarū, tum earū quę supra nos sunt rerum peritus fuit: ut qui cum eo colloquerentur, humanæ mentis captum eum exuperare iudicarent. Adeò etiam fortis & laborū patiens, ut facile uicissitudi-

Theodosij uirtutes.

B nem & mutationem temporū sustineret, cum*q*; æstu iuxtà & frigore concertaret. Ieiunio frequēti se assuefecit, & maximè quarto heddomadis, & eo qui Parasceues nomen sortitus est, die: Christianismū ad summū excolere uolens. Atque ut aula eius Imperialis re nulla ab asceterio differret, sedulò curauit. Manè cōsurgens, hymnos Deo cum sororib. alternis cecinit, & spiritus uerba semper in ore habuit. Cum episcopis & sacerdotibus cōgressus, obscuros locos & † nodos scripturarū, haud aliter quàm si sacris ipse initiatus esset, explicuit. Sacrorum librorum, eorundē*q*; interpretum cōgerendorū adeò fuit studiosus, ut ea laude Ptolemæo inferior non esset. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna se sponte sua, machina quadam mouente, sibi*q*; ipsi oleum infundente, comparata: ut nequis ministrorum eius in laboribus eiusmodi molestiam quampiam subiret, neque uim naturæ cum somno colluctans inferret. Manu ipse sua pulcherrimè scripsit: ac multa scriptorum eius ad hoc usq; tempus sunt conseruata, temporum ui superiora, Euangelia uidelicet, & alia quædam, aureis omnino literis distincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum uitæ sumptus tolerare potuisse, fama est. Malorum tolerantia omnibus, præcipuè autem qui eo nomine apud Gręcos clari fuere, post se relictis, multis modis eos prętergressus est. Illi siquidem quum uerbis se philosophiam exhibituros esse polliciti essent, re ipsa eam præstare nequiuerunt. Ipse autem Aristotelis perplexibilibus inuolucris uale dicto, factis philosophiā exercuit, iræ, dolori, & uoluptati moderando. Iram adeò in potestate habuit, ut neminem unq; à quibus læsus fuisset, ultus sit, neq; eum quisq; succensentem uiderit. Atq; aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorū morte mulctatum esse, qui iniurij ei fuissent, respondens: Vtinam, inquit, eos etiam in uitam reuocare possem, qui iamdudū mortui sunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil esse noui, si quis homo quum sit, è uita excedat. Vnius aūt Dei esse, eum qui semel mor-

Aula Imperialis asceterio monachorum per similis.

† γρῖφοι

Bibliotheca Theodosij

Lucerna automatos.

Theodosius fuit Calligraphus.

Philosophus μέχρι τοῦ πράττειν.

ἀοργησία Theodosij.

Theodosius ad supplicium damnatos, si illi ad ciuitatis portas ad mortem ducti non peruenissent, per misericordiam absoluit.

Per pœnitentiam, homo reuocatur ad uitā.

tuus sit, per pœnitentiam ad uitam reuocare. Vsq; adeò autem uirtutem hanc A coluit, ut si quando quispiam capitale crimen admisisset, neq; eum condemnationis sententia usq; ad urbis portas produxisset, statim eum misericordia prosequeretur. Et quum aliquando Constantinopoli in amphitheatro uenationis spectaculum præberet, & populus exclamaret, aduersus grauem feram generosum quenquam periclitatorem, qui cum ea congrederetur, mittendum esse: An nescitis, inquit, nos humanioribus spectaculis delectari solere? Et deinceps itidem populum spectaculis uti docuit. Religione tanta cum sinceriore pietate usus est, ut sacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè uerò quos sanctitate uitæ enitere cognouisset. Et quum ex episcopis quidam, qui Deo charus fuisse perhibebatur, diem suum obijsset, sagum illius squalore multo imbutū, eum petijsse, & sub Imperiali chlamyde gestasse dicunt: quòd bona spe esset, se aliquid de uiri eius sanctitate imitatione cōsequuturum. Longior aliquādo pluuialis tēpestas extitit, & ipse solitos †Circenses ludos populo more recepto gratificās exhibuit. Quū uerò uberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam suā erga Deum pietatem declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius uidelicet esse, ut spectaculo repudiato, Deum qui præsenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod confestim est factum. Litania instituta est: supplicantes processere, laudibus Deum uexere, atq; unà concors ecclesia ciuitas tota facta, & ipse medius hymnis canēdis, præijt habitu priuato incedēs. Minimè uerò eum opinio fefellit. Statim enim cœlum aerem turbidum serenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam ingens quædam frugū copia & ubertas est consequuta. Atq; omnib. ille quidem, ut ita dicam, exornatus fuit bonis: non minus uerò eū cohonestauit misericordia, placabilitas, & animi serenitas, tēpestatis procellā non admittēs: atq; insuper fides sincera & probata, unà cum religione non ficta, sicuti inde conijcere licet. Vir quidam asperiorem duriorem'q; uirtutis uitam consectans, præfracto eum adijt animo, ut ab eo quidquam peteret. Atq; ubi id sæpius expertus non impetrauit, uinculis ecclesiasticis Imperatorem à communione arcens subdidit. Postquàm autem Imperator in regiam suam uenit, & epulæ appositæ sunt, conuiuæ'q; omnes affuerunt, non ille prius cibum sumendum esse, quàm uinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad antistitem Constantinopolitanum famulum quendam misit, petens, ut eum ipsum soluere se, qui ligasset, iuberet. Quum id episcopus recusaret, & pro uinculo habendū non esse, quod à quocunq; ligatum esset, significaret, solutum'q; adeò iam esse diceret, nondum calculo eius acquiescendum esse duxit. Multò uerò labore is qui ipsum ligauerat inquisitus, eum absoluit. Ac sic tandem Imperator cibum sumpsit. Adeò religiosus Theodosius fuit, uitam'q; suam accuratissimè ad diuinas leges composuit. Quam ob causam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita est funditùs disiectum, ut posteris eius ne uestigium quidem prioris fraudis & seductionis cernere sit datum. Sententiam uerò de eis suam in constitutionem retulit.

Theodosius episcopi Chebroacēsis defuncti uiri sancti sagulum gestauit.

† [illegible]

Supplicatio pro serenitate & clementia aeris impetranda.

εὐδίαν εὐετηρία.

Theodosius illegitimā quoque monachi excōmunicationem nō contempsit.

Idololatria prorsus euersa.

l. Omnis loca. C. de sacrifi. pag. & templ.

CAPVT IIII.

Deus manifestè bella à Theodosio repulit.

Roilas Scytha cū copijs suis fulmine cœlesti extinctus.

SI quando bellum motum est, ad Deum confugiebat, diuinū musicūque Dauidē æmulatus, quòd in illius ueluti promi cōdi potestate bella esse sciret: & quòd illum certum haberet curatorem, cōdignos spe bona percepit fructus. Ego uerò ueritatem promulgās, ex plurimis pauca referam, quamuis extra institutum argumentum ferri uidear. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Istro transito, Thraciam uastauit, & ad urbem quoq; imperantem uenit, subitò primo clamore atque impetu,

A petũ, sicuti ipse putabat, eã direpturus atq; excisurus. Verùm Deus cœlitùs Imperatorem propugnans, uiolento tonitru & fulmine demisso, non modò ipsum ustulatum in cineres redegit, sed innumeras quoq; copias eius concidit. Idem etiam aduersus Persas fecit. Quũ enim prędatoria illorũ manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppressis opem ferrẽt, adessent, ducibus copijsq; militaribus alijs bellis occupatis, imbre uehementissimo & grandine maxima Deus illos persequẽs, progredi ultrà passus non est: equos'que eorũ ita † pedicis cohibuit, ut diebus uiginti, totidẽ stadia cursu pficere non possent, quoad usq; exercitus cõgregatus fortiter hostibus restitit. Antea quoq; quum Persæ quidam Goranne duce, cognominẽ Imperatori urbẽ oppugnarent, omnisq; generis machinis adorirent, & turres extra muros cõtra eam excitarent, ueq; quidquã efficerent, ridẽdos se dedere, Eunomio eius episcopo machinas hostium omnes perfringente. Quum namq; nostri propter oppugnatorũ multitudinem animos desperatione despónderent, precibus ipse contra illos pugnans, urbem saluam cõseruauit. Ex satrapis tum ibi qui sub Goranne erant, quidã ad blasphemias cõuersus, itidẽ ut Rabsaces & Sennacherim, animo furibundo minatus est, sacrum se eius ciuitatis templum igne cõsumpturum. Contumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormentum bellicum saxa iaciens ad propugnaculum cui apostoli Thomæ cognomen fuit, disponi, ingentemq; lapidem eò in os blasphemi illius emitti iussit. Ilicet saxum balista ea tortum, maledici illius satrapæ os detestandum perculit, faciemq; eius omnem comB minuit, capite rectissimè attrito, cerebroq; omni disperso. Quem ubi Gorannes conspexit, expugnatione urbis desperata, fugiens inde discessit, re ipsa uictum se esse clamans. Metuq; correptus, decœterò per pacta cõuenta cum Romanis inita pacem est complexus. Tantam Deus ipse fidelis ministri sui Imperatoris eius curam gessit: qui eo nomine illi gratias egit, eundemq; religione debita coluit. Porrò bella in Occidente contra ipsum et patruum adhuc uiuum mota, quo modo Deus soluerit, quid dicere attinet?

Persarũ excursio in fines Ro. imbribus & grandine inhibita.

† [illegible] χον.

Gorannes Persarum dux.

Theodosiopolim Eunomius episcopus precibus ab immani ui Persarum seruauit.

Pax Persica.

Præsidio suo Deus Theodosium tutatus est.

CAPUT V.

QVum etenim in regionibus Occidentalibus plurimi tyranni exorti essent, partim alij alijs colluctati, atq; ipsi inter se concisi, partim diuina ui in Imperatorum manus delapsi, satis illis Dei in eos amorem sunt testificati. Iam enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantum omisso, quòd quum in Italia & in ipsa urbe Roma, casu quodã seditiosi homines Imperatori Honorio rebellarent, ipse Rauennam se contulerit: Alarichum autem istum, quem fidum adhuc sibi esse putabat, Galliæ scilicet ab eo ducem creatũ, cum frequentissimo exercitu, ut iniurias Imperatori factas ulcisceretur, miserit. Ille uerò quum eò uenisset, arte ciuibus deceptis, Romam ingressus est: atq; ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorij sororem Gallã, quæ etiam Placidia dicta est, adolescentulam adhuc & innuptam, rapuit, atq; inde discessit. Eamq; Constantio, Comitis dignitatem gerenti, fido admodum sibi amico, seruandam dedit. Constantius porrò illa unà cum pecunia accepta, ad Imperatorem Honoriũ uenit. Quo cum ad hostes reuersus, cum Alaricho pugnã commisit, uictoriamq; obtinuit. Quam illius erga se beneuolentiam & fidem ut † Honorius remuneraretur, in matrimonium ei Placidiam collocauit: eundemq; sorori talem honorem habens, corona & purpura ornatum, ad societatem Imperij extulit. Atq; illum quidem Romæ reliquit: ipse uerò Constantinopolim ad res Theodosij ex fratre nepotis ordinandas, Arcadio illius patre non ita pridem mor-

Vandalorum, Alanorũ, Sueuorumq; duces, legatos ad Honoriũ cum huiusmodi mãdatis misere: Tu cum omnibus pacẽ habe, ab omnib. obsides accipe: nos nobis confligimus, nobis perimus, tibi uincimus: tuus erit quæstus reip. si omnes pereamus. Diac.

Alarichus fraude & perfidia Romam cepit.

Placidia Constantio duci nupui data.

Cõstantius Alarichũ uicit.

Cõstantius in societatem Imperij ab Honorio assumptus.

 dem'mor-

† Hoc tempore apud Bethlehem sanctus Hieronymus, uno & nonaginta annis expletis, ad Christum migrauit. Diac.

Tyranni Occidétales in Britania. — *Constantini tyrannis.* — *Bononia Galliæ.* — *Constans filius eius ex monacho Cæsar. Diac.*

dem mortuo, profectus est. Sedenim in Britania milites seditione mota, Mar- A cum tyrannũ promulgarunt. Nõ multo uerò pòst eo occiso, Gratianũ ad imperium euexerunt. Sed cũ & hic quatuor exactis mensibus, iugulatus ab eis esset, Constantinũ summæ rerũ præfecerũt, nomine ipso imperiũ illi certũ tutumq́ȝ fore opinati. Quã ob causam reliquos etiã ita legisse uidenť. Cõstantinus ex Britania Bononiam, maritimam Galliæ ciuitatẽ traiecit, milites'q́ȝ Galliæ & Aquitaniæ omnes, ciues'q́ȝ & subditos usque ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant, inter Galliã & Italiam sitas, ad se pertraxit: & maximũ natu filium Constantem (quem postea Imperatorẽ renunciauit) data tum ei Cæsaris dignitate, in Hispaniã misit. Is ibi quos in rerumpub. administratione inuenit, Honorio genere coniunctos, Didymũ & Veronianũ, prælio'q́ȝ secum in Lusitania congressos, & uiuos captos, unà cum coniugibus interemit, & suos ei prouinciæ rectores præfecit. Theodosiolus uerò, & Lagodius, qui eorũ quos modò necatos esse diximus, fratres erãt, fuga sibi cõsulentes, salui permansere. Et Theodosiolus in Italiam ad Honoriũ, Lagodius aũt in Orientem ad Theodosiũ peruenit. Hac re sic acta, Constans ad patrẽ Constantinũ transijt. Cœterùm cum incõmodum præsidium in Hispaniarũ aditu collocasset, maximæ cladis & excidij regionibus eis id causa fuit. Postq́ȝ enim Cõstantini † copiæ cõciderũt, Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, * transitu eo occupato, multas urbes & multa castella Galliarũ & Hispaniarum, & aliquot tyranni duces ceperunt. Constantinus quum ei adhuc ex sententia opinione sua res procederẽt, filiũ Cõstantem Augustũ declarauit, & transire in Italiã uoluit. Et Cottijs Alpibus superatis, Liberonem Liguriæ ciuitatẽ uenit. Eridanũq́ȝ traiecturus, ubi de Alauichi morte certior factus est, retrocessit. † Alauichus iste, dux quidẽ Honorij, proditionis aũt suspectus, quasi Cõstantino Italiæ imperiũ pararet, fuit. Quã rem ubi Honorius cognouit, ex progressu seu deambulatione quadam reuersus, simulatq́ȝ ab equo descendit, statim gratiarum B * actiones & laudes Deo obtulit, ueluti à manifesto proditore liberatus. Cõstantinus aũt tyrannus, & filius eius Constans, profugientes, in urbe Arelatensi conclusi sunt. Exercitu namq́ȝ eius disperso, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum montem opibus atq́ȝ diuitijs referta occuparunt: atq́ȝ inde, præsidijs negligenter ad transitum ipsum dispositis, in Hispaniam transierunt.

Cottiæ Alpes. — *Cædes Didymi & Veroniani. Pro Veroniano alij legunt Viridianum.* — *Hi quũ antea inter se dissensissent in periculo supremo ad cõcordiã rediere. Soz.* — *Theodosiolus.* — *Lagodius.* — *Barbaris enim Pyrenæi montis claustra credidit. Diac.* — *Id sibi cõmitti Hispani more antiquo petierunt, sed eos Cõstans nõ audiuit. Idem.* — *Vandali, Sueui, Alani, Gallias & Hispanias uastãt.* — *† κατακοιέν-σας τὰς κων-σταντίνου δυνάμεις.* — *Alauichi proditoris cædes.* — ** τὴν διὰ δεξ χειρωσάμενος* — *† Fortasse hic rectius legatur Alarichus, urbis Ro. expugnator.* — *Cõstantinus & Cõstans Arelate cõclusi.* — ** εὐχαριστήρια αὔξαντο.*

* Eadẽ ætate Pelagius Brito, Celestino & Iuliano adiutoribus, hæreticum dogma contra gratiam Christi instituit: quod in Carthaginiensi ducentorum decem & septem episcoporum concilio est damnatum.

CAPUT VI.

Gerontius Maximũ tyrannũ constituit. — *Constantis interitus.* — *Edouichus.* — *Gerõtius Arelate obsidet.* — *Cõstantius aduersus Cõstantinum in Galliam uenit.* — *Francl. Almani.* — *Gerontij fuga.*

EO tempore Gerontius Constantini ducũ præstantissimus, susceptis contra eum inimicitijs, Maximũ quendã sibi familiarissimũ, q̃ eum imperio cõmodum esse existimaret, ad imperialẽ sustulit dignitatẽ, purpurea ei ueste data. Atq́ȝ illum quidem Taracone reliquit. ipse autem copijs acceptis, aduersus Constantinum progressus est; atque ex itinere Viennam digressus, filio eius Constanti necem struxit. Ea res de Gerontio ubi ad Constãtinum est delata, Edouichum ducem suum ad auxilia ex Francis & Almanis contrahenda trans Rhenũ misit. Et Viennã filio Cõstanti, nondũ Gerontij insidijs sublato, seruandam cõmisit. Gerontius ad Arelate duxit: eamq́ȝ urbẽ, ubi Constantinus profugus erat, obsedit. Honorius aũt exercitum ingentẽ aduersus Constantinũ tyrannum misit, duce Constantio, quem sororis suæ Gallæ Placidiæ uirũ fuisse, antea diximus: atq́ȝ is postea Valẽtinianũ tertiũ, & Honoriã filiã ex ea genuit. Ea re territus Gerõtius, cum paucis celeriter fugit. Reliqui aũt milites eius ad Constantium transierunt. Hispani Gerontium propter subitã fugam contemnendum esse censentes, consilium eius occidendi ceperunt, & noctu

hospitio

Gerontius se contra illos strenuè tuetur. pauci plurimos interficiunt. Idem salute disperata, primùm Alanum fidũ comitẽ, deinde coniugem suam, postremò se ipsum interficit.

Gerontiũ Hispani in hospitio obsident. Exemplum militaris fortitudinis. Præclarũ exẽplũ amoris coniugalis Nunychia Gerontij coniunx.

A hospitio eius imminẽtes, quũ armis satis muniti essẽt, interficere eũ sunt aggressi. At Gerontius & Alanus unus, cum quibusdã illius necessarijs, tectũ eius domus cõscendentes, nõ pauciores ꝗ̃ trecẽtos qui eos oppugnabãt, interfecere milites. Atq; ubi tela eis defuere, famuli quidẽ clàm se ex ædib. demittẽtes, in pedes coniecerunt. Gerontius aũt quũ & ipse itidẽ saluus euadere posset, facereq; id recusauit, Nunychiæ cõiugis amore obstrictus. Cum ipso aũt diluculo, hostes domum in inferiori parte incẽderunt. Et quũ Gerõtio nulla salutis spes reliqua esset, primùm ille Alani caput nõ illibẽtis resecuit: deinde & uxoris, quũ illa lamẽtaret, & lacrymãs se ferro admoueret, precareturq;, ut prius extremum hoc munus à marito ferret, eiusq; gladio interiret, ꝗ̃ in aliorũ perueniret potestatẽ. Atque illa dignã se religione sua exhibẽs (Christiana eñ erãt) uirili prorsus animi instituto, ita uitã finijt: præclariorem, ꝗ̃ ut obliuione premi possit, memoriã ad posteros transmittens. Postremò uerò Gerontius, quũ tertiò sibi ipsi ferrũ adegisset, nec letale uulnus inflixisset, quem ex femore suspensum habebat, pugione stricto, cor conuulnerauit. Et sic Gerõtius quoq; interijt. Enimuerò Honorij exercitu, cui Constantiũ præfuisse indicauimus, Cõstantinũ circũuallante, ille obsidionẽ sustinuit, Edouichũ, quẽ ultra Rhenũ ad Francos & Almanos auxiliares adducẽdos miserat, expectans. Quod ueritus Cõstantius, retrocedere Italiã uersus, ibiq; cõfligere cũ Edouicho uoluit. Idq; ita cõstituit, ꝗ in propinquo Edouichũ castra habere audiuerat. Itaq; cũ copijs Rhodanũ transijt. Et ipse quidẽ cum peditatu omni hostib. exitiũ molitus est: nec minus Vlphilas equitũ præfectus, nõ longè ab eis loco alio clàm in insidijs cõstitit. Postq; aũt hostes Vlphilam insciј prætergressi sunt, & iam pugnã inire cum Cõstantio deberẽt, signo dato ille

Const. tirannus Const. n. ij obsidionem sustinet.

Edouichus uictus à Constantio prælio uincitur.

Vlphilas equitũ præfectus.

B subitò se ostendit, & hostes à tergo aggressus est. Ordinib. ergo turbatis, alij se in pedes dederũt, nõnulli trucidati sunt: quidã abiectis armis ueniã petiere, qui etiã quãprimùm in gratiã sunt recepti. Edouichus aũt equo cõscenso, in agrũ Ecdicij cuiusdã ueteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidẽ ut amicũ eũ excepit. Noctu aũt capite ei amputato, ad Constantiũ id, magna se pro eo munera accepturũ sperans, pertulit. Cõstantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quũ uerò manere cum eis ille conarẽt, discedere inde iussus est. Minimè namq; sibi & exercitui bono putauit fore infidi hospitis consuetudinẽ. Quapropter Ecdicius in amico & hospite aduersis reb. presso, quũ flagitiũ tam impiũ designarit, lupus (quod in prouerbio dicit̃) frustra hians esse uisus est. Post uictoriã istã, ubi exercitus ad urbis obsidionẽ amne transmisso redijt, & Cõstantinus ea quæ Edouicho acciderãt cognouit, sua spõte Imperatoria deposuit insignia: ecclesiamq; ingressus, presbyteri suscepit dignitatẽ. Et ciues oppidi iureiurãdo prius accepto, portas Cõstantio aperuere: qui etiã omnes seruati sunt: atq; ex eo tẽpore, subditi eius regionis omnes in pristinum statum restituti, Honorio fideles fuere. tyrãnus aũt cum filio Iuliano in Italiã ducti, priusq; ad destinatum locum peruenere, trucidati sunt. Breui quoq; pòst † Iouianus, Maximus, quẽ diximus, Sarus, alijq; præterea qui Honorij imperio insidiati sunt, cæsi interiere. Qui sanè Honorius, sicuti dictũ est, per sororẽ Gallã Placidiã, in affinitatẽ Cõstantiũ, q Cõstantini tyrãnidẽ exterminauit, asciuit: eundemque propter plurimas præclarè bello res gestas in Imperij societatẽ recepit. Ipsius etiã filio Valẽtiniano, quẽ illi Placidia progenuerat, Illustrissimi dignitatẽ cõcessit. Cõstãtij imagines, id q̃d eis facere mos erat qui pridẽ ad fastigiũ Imperiale euecti essent, in Orientẽ missæ sunt. easq; cũ iunior Theodosius nõ admitteret, & ob talem contumeliã bellum Constantius moliret̃, simul & uita & curis eiusmodi eum mors aduenies soluit, cum non longius ꝗ̃ mensibus sex imperasset.

Exemplum amicitiæ et hospitij uiolati. Cõstantius à castris suis proditorẽ repellit.

Edouichus ex fuga ad Ecdicium amicum confugit. Is ab Ecdicio fraude occiditur.

Gallia pacata. Constãtini & filij eius Iuliani cædes. Aliorum item tyrannorum.

Cõstãtinus ex tyranno presbyter factus. Cõstãtius per deditionem Arelate recipit. † Nõnulli hũc Iouinũ, alij Iouiũ nominant: cuius frater Sebastianus itidem est cæsus. Illustrissimi dignitas.

Constantij mors.

CAPUT VII.

A

† Vocātur ij hypomnematographi. l. Si quos spontaneos. C. de decurion. lib. 10.

Ioannes ex scriba tyrannidē occupat.

INterea uerò Ioānes, unus ex ijs † q Imperatori cōmētarios scribūt, pręsenti secūdarū rerū statu nō cōtentus, imperio arrepto tyrānus alius extitit. Placidiā is, & Valentinianū expulit, q etiā Byzantiū ad Theodosiū nauigarūt. Ea re Honorius cognita, dolore immenso correptus, postea hydropis morbo perijt. At Ioānes tyrānidi incubās, legationē ad Theodosiū misit, q̄ ut ipse Imperator reciperet, peteret. Legati uerò nihil egere: sed primùm in custodiā coniecti, deinde in Propontidē exulatū missi sunt. Porrò Placidiā & Valētinianū Thessalonicā duci Theodosius curauit, atq; ibi Cæsaris dignitatē nepoti tribuit: bellū aūt aduersus tyrannū gerendū Ardaburio duci, & filio eius Aspari cōmisit. Qui sanè Placidiā & Valentinianū secū ducentes, postq; ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatiæ oppidū ui cæperūt. Ex eo loco Ardaburius classe cōtra tyrannū profectus est. Et primùm ille quidē secunda fortuna usus est, postea aūt naualis expeditio ei nō bene cessit. Nam subitò uiolētus & incōmodus uētus exortus, in tyrāni manus eū coniecit. Et ille ad pacificationē spectans, humaniter Arduburiū tractauit. Ardaburius in securitate multa, quū eos qui à tyranno ducū ordine moti & exautorati fuerant, mœstos esse uideret, insidias etiā contra illū magis struxit: & filio Aspari clàm denūciauit, ut q̄ celerrimè ad occasionē rei bene gerēdæ adueniret. Tyrannus Ardaburio capto spe elatus, in eā necessitatē Imperatorē cecidisse censuit, ut cōmuni calculo petitionē suā approbaret, & se Imperatorē reciperet, siquidē ducē suū saluū esse uellet. Et profectò in maximo Imperator erat discrimine, ne qd à tyrāno aduersi Ardaburio accideret. Aspar equitatu accepto, celeritate aduētus sui sensum præuenit, & Aquileiā urbē magnā recepit: eāq; facilè, Placidiā et Valentinianū secū habēs, cōfirmauit. Metus aūt ei ulterius progrediēdi, q barbarū plurimorū milliū exercitū cōtraxisse audisset, incessit. Verum tū quoq; maximè Imperatoris precatio enituit: nam angelus Dei pastoris habitu sumpto, copijs Asparis præijt, & p lacū eas, q Rauenę (ibi em̄ tyrānus in potestate sua Ardaburiū habēs agebat) subiectus est, duxit, unde neminē unquā aduenisse memoriæ proditū est. Deus sanè ipse qui in mari rubro undas discidit, quod inuiū erat, omnib. peruiū exhibuit. Sedem perinde atq; solū siccū copiæ Asparis unà cū equitatu omni, lacus undas trāseuntes, primo aduētu urbis portis captis, potiti ea sunt. Ibi cū prælīū exiguū cōmissum esset, tyrānus proditione suorū captus est, & Aquileiā ad Placidiam & Valentinianū missus. Vbi ei primùm manus resecta, deinde etiā caput amputatū est, quū annū sesquialterū tyrannidē exercuisset. Imperator more suo rursum qua esset erga Deū religione ostendit. Postquā enim ei uictoria de tyranno reportata, ludis Circensibus renunciata est, ad populū uociferans: Agite, inquit, si ita uidetur, ludicro hoc dimisso, in ædem hanc precatoriā eamus, & carminā gratiarū agendarum autori uictoriæ Deo concinamus. Hæc ubi dixit, spectaculū neglectū est: & per circum mediū euntes omnes, concentu uno cum hymnis & carminib. pulcherrimis † gratissimisq;, in proximā Dei domū sunt ingressi, formāq; prorsus ecclesiæ unius cūcta retulit ciuitas, populo omni in tēplo diem eum cōsumente. Postea cura illa animum subijt Imperatoris, ut quem'nam Occidenti Imperatorem omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum sororis filiū, idoneum

Honorij mors.

†† Idem se in societatem imperij recipi à Theodosio petit.

Legati eius male à Theodosio accepti.

Ardaburiū ducem cum filio eius Aspare aduersus Ioannem Theodosius mittit.

Ardaburiū Ioannes capit.

Ardaburij magnanimitas.

B

Aspar Aquileiam capit.

Efficacia precū Theodosij.

*Consideret lector æquus, qd in Albi flumine ad oppidū Mulbergā an. Domini 1547 acciderit. ***

Aspar angelo Dei duce per lacū itinere facto, Rauennā & Ioannem tyrannum capit.

Supplicium Ioannis.

Theodosius pro uictoria gratias Deo agit.

εὐχαρίστοι.

†† Honorius cum patre, fratre, & fratris filio, triginta imperauit annis, & tricēnalia celebrauit. Ab eodem Placidia Augustæ, Constantio marito eius mortuo, cū Valentiniano & Honoria liberis pulsa, à Theodosio in Oriente suscepta est. Diac. Pomp. Cassiod. Huic soboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera post alteram ei nuptæ, Dei iudicio inopinata morte præuentæ, ex hac luce migrarunt. Diac.

*** Hostes ut Albis cedere terrios Cōspexit, alto fluminis alueo Progressus agrestē coloni Induitur faciē Menalcæ, Et uada monstrat peruia Cæsari, Illūq; Cæsar cōsequitur ducē, Cœlo sibi credens ab alto Omine dexteriore missum. Eques deinceps traijcit impiger Nymphis natantū frena regentib. Quas Martis insuetas furentis Dulcis amor stimulabat oci. Nec antè feruens desinit impetus Tenere cursum saltibus auijs, Victoribus quàm det supinas Ipse manus inimicus hostis.*

I. L. de bello Saxonico. 1547.

A idoneum ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum administrationis ferre posset. Properabat uerò & ipse in Italiā proficisci, ut nepoti imperium constitueret, prouincialesq́ue ibi, ne facilè tyrannis se cōmitterent, doceret. Et ea de causa Thessalonicā progressus est. Sed quo minus ulterius procederet, morbo impeditus est. Proinde per Helionem patriciū, imperij insignibus illi missis, ipse Byzantium est reuersus. Aetius uerò, qui secundum ducēdis militaribus copijs locum apud tyrānum habuerat, post tertium à cęde illius diē, sexaginta barbarorū millia ducens aduenit. Cum quo ubi Aspar conflictum habuit, & cædes utrinq; ingens facta est, postea pacificatione inter ipsum & Placidiam atq; Valentinianum interueniente, Comitis dignitatem tulit. Qui uerò cū eo mercede cōducti erant barbari, auro corrupti, et ipsi simul & irā & arma abijcere. Obsidibusq́ue datis, & fide rursum accepta, in patriam rediere suam.

Valentinianus 3. Ro. imperator in Occidente constituitur.

Helio patricius.

Hunnos fuisse scribit Diac.

Aetius per transactionem Comitis dignitatē accipit.

Castinus magister militum apud Ioannē, cuius consilio potißimū is tyrannidē inuaserat, exilio mulctatus. id.

CAPUT VIII.

Verùm de tyrannis qui tum extiterūt, & prouidētia Dei diffluxerunt, satis dictum esse puto. Neq; nos illorum obiter, et quasi per digreßionem meminimus: sed ut certò declararemus, sufficere principi, maximè ad pręsidiū & custodiā imperij, rerum diuinarū curam diligentē, & cultum rectū: quæ in Theodosio & sorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino administratione eorum delectari uisus est: non eo solum quòd bella ita composuit, ut subditi eorū ab hostibus liberarētur, atq; ijdem præter opinionē omniū, cum ingenti magnificentia rectè gubernarentur: uerumetiā, q; multa sacra corpora eorū qui olim ueriore pietate excelluerūt latentia, Imperij illorū tempora honore prosequens, uisionib. quibusdā è sinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia ueteriore propheta,
B in Stephano primo diacono & martyre, atq; in Sebastiensibus quadraginta sub Licinio gelu concretis martyribus. Quorū omnium quū noua sit inuentio, ut eā Deus exhibuerit, necessariò dicendū esse uidetur. Ac primùm de ꝓpheta, ut qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæstinæ, uicus quidam est Chophar, dictus, unde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidā † agricola, erga agri possessorē quidē beneuolus maximè, in finitimos aūt rusticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis esset, propheta tamē ei insistens, seipsum apertè ostendit, & ad hortulū quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem fodito, à septo in hortum ipsum, eam uiam uersus quæ in Bithrerebin oppidum ducit: & arcas duas inuenies, exteriorē ligneam, interiorem plumbeam. Reperies præterea apud loculos eos uas quoddam aqua repletum: ad cuius partē utramq;, mediocres duo innoxij & placidi serpentes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per uisionem apparuit, dixit. Calemerus uerò uiso ei obsequutus, imperatum opus perfecit, atq; ubi sacra illa arca iuxta prædicta signa extitit, diuus propheta apparuit, sacerdotalem indutus stolam: quippe qui etiam, ut puto, sacerdos fuerit. Extra urnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodum iacuit, qui quidem ex nobilitate fuisse, & ad reges genus referre uisus est. Caput enim eius corona aurea lapillis & margaritis distincta redimitum erat. Calceos quoq; deauratos habuit: uestis item magni precij, & auro exornata fuit. Porrò cum sapientes eius temporis & sacerdotes de eo puero, quis'nam in tali habitu esset, addubitarent: Zachariam illum, qui tum in Geraris monastico contubernio præfuit, dixisse ferunt, se in uetustam Hebræorū scripturā quandam, non ex eis quæ à maiorib. sunt traditæ, & in ecclesiā receptæ, sed aliā incidisse, quæ scriptura præter alia illud quoq; cōplexa sit: Quum Ioas Iudææ rex Zachariam uatem occidisset, grauem

Pietas uera certißimum imperij præsidiū est

Multa sanctorum corpora sub Theodosio reperta.

Inuētio Zachariæ prophetæ.

† ὑπόδουλος τῷ ἀγρῷ, seruus glebæ. Sozom. lib. 9. cap. ult.

Ad pedes eius filius regis too quoq; repertus.

Zacharias abbas Gerara.

uem eum septimo pòst die domi suæ accepisse cladem, & ex filijs quem gratissi- A mum habuerat, morte amisisse. In quam ærumnam cum se ira diuina coniectum esse intellexisset, puerum eum ad prophetæ pedes sepelijsse, ueluti causam de iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem sic iudicatum est. Ipse uerò propheta cum multis hominum ætatibus seu generationib. in terra iacuisset, nihil tamen in corpore eius deficere uisum est. Ad cutim usq; tõsus, rectum habuit nasum, mentum mediocriter demissum, caput paruum, & oculos paulo altius superciliis contectos. Sic quidem diuinus propheta est manifestatus.

Corpus prophetæ propè integrum.

CAPUT IX.

Gamaliel, & filius eius Abibus, Stephanũ sepeliere.

Ciuitas aũt Capargamala est, in qua post martyrium absolutum, Gamaliel, qui Paulũ apostolum ueluti pædagogus instituit, unà cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus sepelijt. Vbi uerò & ipsi postea mortẽ oppetiere, proximè circa reliquias eas positi sunt. Cæterùm quemadmodũ illæ repertæ Constantinopolim deportatæ sint, satis constat. Senatorium uidelicet † uirũ, propter singularem eius aduersus primum matyrem amorem, precatoriam domũ in Palæstina ei construxisse: eundemq; mandasse, ut et ipse post obitũ suũ in simili itidem urna prope diuũ Stephanũ tumularetur. Postea uerò quum coniunx uirum Byzantium transferre deberet, inter properandũ illa imprudens pro uiri urna Stephani loculos recepit, & q̃ potuit celerrimè Constantinopolim cõtendit. Sed enim quod ipsa secum in itinere ferebat, latère minimè potuit, quòd id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Constantinopolim pertigit, urbs effusa thesaurũ talem obuijs excepit ulnis. Comitatu & satellitio plurimo in aulam Imperatoriã ducebat. Martyr B aũt eo loco manere dedignabat. Quum enim mulæ, quæ eum uehebant, ad Constantinianas thermas uenissent, ulterius progredi haudquaq; sustinuerũt. Vbi uerò plurimũ flagris atq; stimulis sunt cõcitatæ, humana usq; lingua, eo loco martyrem reponi iusserũt. Ita ille ibi cõditus est, locusq; fano pulcherrimo cohonestatus. Hoc sic factũ esse sub Constantio, proditũ est. Pars uerò quædã reliquiarum istarum nescio qua de causa à quibusdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipsa, quum primùm Pulcheria princeps lucem hanc solis aspexit, in Palæstina in apertũ producta est, Ioanne episcopatus munere Hierosolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipse ineffabili quadã uisione noctu presbytero cuidam Dei amanti uiro, cui Luciano nomen erat, apparens ostendisset. Pulcheria ergo incredibili erga primũ diaconũ amore flagrãs, et quòd simulatq; ipsa nata esset, pars ea è terræ recessu in lucem prodijsset, desiderio illius marcescẽs, summo studio in hoc incubuit, ut partem reliquã sacrorum illius ossium nancisceret. Itaq; Theodosio fratri suasit, ut Praylio episcopo Hierosolymitano pecuniã, quã ille ibi egenis largiret, mitteret. Theodosius persuasus, nõ solũ pecuniam, sed et † crucẽ aureã magni ponderis lapillis & margaritis exornatam, ut ea in Caluariæ loco reponeret, misit. Praylius episcopus rebus eis acceptis, ut gratiam aliquã Imperatori eiusdẽq; sorori referret, reliquias dextræ manus primi ab Apostolis cõstituti diaconi, eiusdemq; primi martyris, sancto Passalione diacono administro usus, remisit. Passalio itinere peracto, postq; in nauale Chalcedonis è regionè Byzantio sitæ peruenit, martyrũ princeps eũ præueniẽs, noctu Pulcheriæ seipsum ostẽdit, talib. eã alloquẽs uerbis: Oratio tua ad aures Domini zebaoth uirtutũ peruenit, petitioq; tua optatũ consecuta est exitũ: & ipse in propinquo præstò tibi sum, Chalcedonis hospitio utẽs. Visionẽ eã simulatq; cũ fratre cõmunicauit,

† Alexandri ei nomen erat, coniugi autẽ eius Iulianæ. Religionis ergò ij Hierosolyma profecti fuerant.

Reliquiæ diui Stephani è Palæstina Constantinopolim translatæ.

** Factũ id ab ea annis 7. elapsis.*

Suprà Constantianarum thermarum est mẽtio, lib. 13. cap. 18.

Mulæ humana uoce loquutæ.

Pars quædã reliquiarum earũ Hierosolymis ad Theodosium missa.

Ioãnes episcopus Hierosolymitanus.

Praylius episcopus Hierosolymitanus.

Theodosius crucem auream Hierosolymis mittit.

Dextra diui Stephani manus.

† *Sub Theodosij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani, Laurentij, & Agnes, in martyrio S. Laurentij depositæ sunt. Et celebratur illic ipsorũ memoria usq; in hunc diem. Theodorus Lectore.*

A nicauit, confestim ciuitas tota se in mare dedit, undisq; perinde atq; continenti usa est: ipsaq; etiam Pulcheria cum fratre subsequuta est, reliquijsq; exceptis, in regiam eas læticiæ summæ plena, cum maxima obseruantia & magnificẽtia produxit, ibiq; reposuit: templo insuper ingenti & pulchro, auri & lapillorum fulgore relucenti, propter præcipuum quo protomartyrem prosequuta est honorem, extructo. Quæ de his comperi, hæc sunt.

Templum diuo Stephano Pulcheria cõstituit.

CAPUT X.

VErumenimuerò, quod manifestum est pietatis fœminæ eius indiciũ, & propterea Ecclesiasticæ historiæ insertũ, quãuis aliquo pòst tempore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, stylo persequar. Eusebia quædam fœmina Macedonij sectæ, & diaconissæ in Macedonianorum ecclesia munere fungens, extra muros Constantinopolitanæ urbis domicilium & hortulum habuit: ubi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebastiã temporibus Licinij certamen pro Christo obiere, asseruauit. Ea moritura, quibusdã eiusdem religionis monachis locũ eum relinquens, iureiurãdo eos adegit, ut eam ibi sepelirent, & supra caput eius tumulo exciso, martyrũ ossa in eo reponerent, neq; cuiq; rem eã reuelarent. Id illi ita fecere: martyribusq; gratificari, & cultum debitũ præstare, tum aũt promissa integra seruare uolentes, ne externorũ quispiã id sciret, subterraneũ delubrũ circa tumulum Eusebiæ excitarunt, superioremq; eius partem solo quodam plano ex latere cocto contegentes, scalas latentes quæ ad martyres ducebant, struxerunt. Postea autẽ Cæsarius quidam uir, qui ad magnas opes peruenisset, ita ut & consulatus & præfecturæ honore functus sit, cõiugem suam mortuam iuxta Eusebiæ tumulũ humauit. Hoc enim sic utriq; adhuc superstiti, pro mutua inter se gratia, & cõcordi eiusdem religionis obseruantia placuerat: quæ res in causa fuit, ut Cæsarius locum eum emeret, in animo & ipse habens, communem ibi cum uxore sepulturam sortiri. Monachi, quum nihil de martyribus indicassent, sicuti conuenerat, Constantinopoli discedentes, aliò migrarunt. Postq; uerò ædificium super tumulo eo antea apertè constructum, tẽporis ui dirutum cõcidisset, & ruderib. locus congestus esset, tota ea regio exæquata est: quũ uidelicet quẽ diximus Cæsarius Thyrso martyri gratificans, magnificũ ibi Deo ædificauit templũ. Deo aũt ipsi uisum est, ex cõposito locũ eũ ita obscurũ fieri: & tam longũ tẽpus intercedere, ut eo illustriorẽ martyrũ inuentionẽ & inuẽtricis erga se amorẽ redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertiùm noctu imminens martyr Thyrsus, coopertos terra martyres indicauit, eosq; ex sinu terræ extractos eodem secũ loco & honore ornari iussit. Non ille uerò solum, sed & ipsi quadraginta, insolitas nouasq; induti chlamydes, se ipsos ei ostenderũt. Res ipsa dubia atq; admiranda erat, fidemq; excedere uidebatur. Neq; enim quisquã, qui ętate multa in clero prouecti erãt, de martyrib. quidquam dicere: neq; etiam externorum aliquis ubi illi essent, ostendere potuit: donec desperantibus omnib. ex familiaribus Cæsarij Polychronio cuidam uiro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat, in memoriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquãdo locum eum incoluerãt. Hic Macedonianos clericos, qui nimirũ eiusdem cum monachis opinionis essent, conuẽnit, & an quisq; illorum in uita adhuc esset, percunctatus est. Vbi reliquos quidẽ defunctos, unũ aũt dun taxat superstitẽ esse cognouit (Deus porrò hũc inter uiuos ad rem eã de qua ambigebat ostendendã, conseruasse uisus est) Polychronius eũ, num reliquię martyrũ in loco designato cõditæ essẽt, ut diceret rogauit. ille silẽtij arcanũ Eusebię cõseruãs, rem eam se scire subnegauit. Polychronius cõtrà ei apparitionẽ diuinã, nego-

De reliquijs XL martyrum Sebastenorum, qui sub Licinio sunt passi.

Eusebia diaconissa Macedoniana.

Cæsarius uir præclarus.

Sozo. lib. 9. cap. 2.

Thyrsus martyr.

Reliquiæ istæ Pulcheriæ principi indicantur.

Polychronius presbyter decrepitus.

A uerò episcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis ossa allata, & in prophetico eius fano, quod prope Septimum cõditum est, collocata. Cæterùm de his abundè satis à nobis dictum esse puto. Proinde ad reliquas Ecclesiasticæ historiæ res nobis redeundum.

Samuelis prophetæ. Propheticum Samuelis.

* *Historia Anastasiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa est.*

CAPUT XI.

Primariarum sedium episcopi.

EA tempestate Romæ ecclesias Innocentius rexit, Anastasio surrogatus, qui Siricio, Siricius aũt Damaso successerat. Alexandriæ adhuc Theophilus ecclesijs præfuit. Apud Antiochenos execrandus Porphyrius episcopatum, post diuum Flauianum gessit. Hierosolymis post Cyrillum, Ioannes etiamnũ sacrum munus administrauit. Constantinopolitanam ecclesiã post admirandũ illum Ioannẽ, & Arsaciũ, Atticus curauit. Qualis uerò is genere, uita, eruditione & doctrina fuerit, proximo exposuimus libro. Quæ uerò res ecclesiasticæ memoria dignæ sub eo acciderint, nũc commemorabo. Synada Pacatianæ Phrygiæ urbs est, ubi tũ Theodosius quidam pastorale sortitus fuerat munus. Hic Macedonianæ religionis sectatores (perq; frequentes autẽ ĳ erãt) crudeliter ibi nõ urbe tantũ ipsa, sed proximis etiã agris expulit. Fecit autẽ id, neq; de orthodoxæ rectæq; sentientis Ecclesiæ more, quę semel persecutioni omni nuncium remisit: neq; ardore aut æmulatione probatæ fidei: sed auariciæ morbo captus, ad pecuniam undequaq;, atq; etiam ex eis qui aliter atq; ipse sentirent, corradendam, plurimũ posuit studĳ. Proinde omnẽ contra Macedonianos, quod dicitur, lapidem mouit, bellũ cũ ipso clero gerens, sexcentasq; instituens uias, in ius eos uocauit, atq; in uincula & custodiã coniecit. Præcipuè uerò Agapeto ecclesiæ eorũ præsidi grauis fuit. Atq; ubi ei prouinciæ rectores

Theodosius Synadæ episcopus, Macedonianos tyrannicè persequitur.

Ecclesia orthodoxa neminem persequitur.

Theodosius φιλοχρήματος & auarus.

B ad illos persequendos minus sufficere uisi sunt, ad Imperatorem confugit, iussiones ad prouinciam omnẽ petens. Et cum ille ea de causa Constantinopoli moraretur, tempusq; ita extraheretur, Agapetus unà cũ clero suo optimum texuit cõsilium. Populo namque qui sub eo erat, cõgregato, inuentum solers proposuit: persuasitq; adeò, ut patria hæresi relicta, ὁμοουσίου consubstantialis fidem complecterentur. Qua re satis confirmata, unà cũ ea ipsa multitudine in ecclesiam se contulit: atq; ibi precatione peracta, cum pacẽ populo, sicuti mos est, precatus esset, thronũ cõscendit, in quo Theodosius sedere solitus erat. Et plebe inter se cõiuncta, deinceps ὁμοουσίου consubstantialis fidem docens, ecclesias Synadæ in potestatem suã redegit. Hac re sic acta, paulo pòst Theodosius Cõstãtinopoli cò uenit, & * auxiliũ à Præfecto in prouinciã totam secum ferens, neq; eorum quicquam quæ ibi acciderant sciens, cum † instituto propositoq; suo ecclesiã est ingressus: atq; inde ab omnibus expulsus, rursum se Byzantiũ cõtulit, et apud episcopũ Atticum casum suũ deplorauit, uidelicet quòd cõtra receptos mores & Ecclesiæ catholicæ cõstitutiones, è throno suo deturbatus esset. Atticus secũ ipse rẽ eam in Ecclesiæ utilitatem cessisse considerans, quamuis ei præter rationẽ nõnihil admixtum esset, illũ quidẽ oratione benigna cõsolatus, & ut decæterò priuatã quietamq; ageret uitam cohortatus est, publica priuatis maximè pręferenda esse docens. Ad Agapetum autem, episcopatum eius autoritate sua cõfirmans, scripsit, postponendum despiciendumq; esse, quicquid illi ex inimicitĳs Theodosĳ accidisset aduersi. Hoc sic Ecclesiæ perquàm utile Attici temporibus euenit.

Agapetus Macedonianorum episcopus.

Theodosius Cõstantinopoli opem Imperatoris cõtra Macedonianos implorat.

Agapetus interea cũ suis ad orthodoxiam transit.

Et populo uniuerso in fide coniuncto, thronũ Theodosĳ occupat.

* *ἐπαρχικὴν βοήθειαν.*

† *ὡς εἶχε φρονήματος.*

Theodosius rursus ab ecclesia repellitur. Casum suum rursum Constantinopoli apud Atticum exponit.

Atticus Theodosium Constantinopoli retinet.

Agapeto episcopatum Synadæ confirmat.

CAPUT XII.

COeterùm nec insignium miraculorũ, sanationumq; mirificarũ expers temporum eorũ status fuit. Iudæus enim quidam multis iam inde ab annis paralyticus, in lecto ueluti põdus quoddã iacebat. Et cũ Iudaica

Iudæ Cõstantinopoli in desperato casu pa-

Paralyticus per baptismū morbo eo liberatur.

Catechesis & institutio sacra ante baptismū.

precatio omnis & medicorum ars de uita eius animos despondissent, postremò A ille rebus omnibus desperatis, diuinum cepit consiliū, baptismi Christiani subeundi: illo solo se deinde ad opem & salutem commodo remedio usurum esse sperans. Hoc ubi Attico renunciatū est, de rebus sacris * more nostro eum instituit, & spem bonam in Christum habere per Euangelium ritè docuit, lectoq; ita affixum ad sacrū ferri lauacrum iussit. Ibi ille fide sincera baptismi gratia suscepta, in baptisterio statim morbum reliquit, saluusq; inde prorsus rediit, ita ut deinceps nihil in corpore suo de priore illa, quæ longo tempore sedes in eo fixerat, peste paralysis circumferret. Tantam uim omnipotens Dominus, præter opinionem omnium, tum baptismi gratiæ immisit, per quam multi quidem ex superstitione græca ad baptismum complectendum confluxerunt. Iudæis uerò, qui semel sibi signa requirenda statuerunt, ne hoc quidem tam euidens miraculum, ut idem facerent, persuasit. Tanta prodigia tum quoq; Christus hominibus spectanda exhibuit. Verum tamen permulti signis quoq; editis, ad improbitatem suā & malitiam rursum ueluti sues reuoluti sunt. Non solum enim illi signis admirandis non crediderunt, sed si quibus etiā * nugari mos esset, eos sequentes, opinionem eandem & sententiam complecti animaduersi sunt.

Eo miraculo multi Græci ad Christianismū pertracti.

Iudæi pertinaciter in induratione sua persistunt.

** κατηχήσας, ὡς ἔθος.*

** ἐρεσχελεῖν.*

CAPUT XIII.

NAm Sabbatius ille, cuius antea quoq; meminimus, ordine atq; honore suo non contentus, sed episcopatum affectans, cum non haberet apud quos episcopatū gereret, à Nouatianorū ecclesia discessit, sub festi Paschæ obseruationis prætextu. Itaq; illegitimos conuentus agere incipiens, apud Arcadij forū, cui Xerolophi, hoc est, sicci tumuli cognomen est, multùm fuit: ibiq; facinus aggredi ausus est, grauissimo supplicio dignū. Quum enim in quodam frequenti cōuentu partem illam Euangelicæ lectionis pronunciare deberet, quæ dicit, Erat autem dies Iudæorum festus, qui dicitur Pascha: diuinis uerbis alia de suo attexuit, quæ neque scriptura, neq; auris quæpiam unquam percepit. Quæ'nam uerò sunt ista? Execrandus (inquit) est, qui extra azymorum dies Pascha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, & ad multos diuulgatum, ad illum ipsum etiā eos qui sinceri apud Nouatianos erant, quodam- B modo rapuit atq; pertraxit. Verùm nō diu homini talis profuit cauillatio: nam in deterius ei commentū hoc cessit. Non multo pòst per anticipationē de concepta sententia sua is festū agebat diem, & ad eum ingens cōfluxerat multitudo. Quum uerò in peruigilio solito, pro eo atq; cōueniebat, sacras cæremonias obirent, rumor ad eos perlatus est dæmoniacus, Sisiniū episcopū cum multitudine magna cōtra eos uenire. Proinde ingenti excitato tumultu, quum & nox esset, & angustię loci eos premerent, illi inter se cōflictati, & supra septuaginta eorū enecti sunt. Quæ sanè res fecit, ut multi à Sabbatio discederēt. Non pauci tamē cum eo manētes, agrestem illius opinionem sunt secuti. Porrò Sisinio mortuo, Chrysanthus ad præfecturā Nouatianorū ecclesiæ uocatus est, Marciani, cui Sisinius in episcopatu successerat, filius, qui cùm ab adolescentia in aula Imperiali militasset, & sub Theodosio primùm * Consularis Italiæ, dein etiam Britanniæ insulæ Vicarius factus esset, in rerumpub. administratione admirationē et laudem meritus erat. Ætate uerò iam prouectus, Constātinopolim uenit, & præfecturā urbis ambiens, ad episcopatum est protractus. Sisinius enim è uita excedens, mentionem eius uiri fecerat, idoneū eum esse ad episcopatum gerendū dicens. Quam illius uocem perinde atq; certam legē populus eius excepit, atque Chrysanthum inuitum per uim ad prefecturā ecclesiasticam traxit. Cum autem ille profugisset, Sabbatius opportunum sibi id tempus esse ratus, ut quod studebat perficeret, episcopis

Sabbatius Nouatianus episcopatū affectans, à Nouatianorum ecclesia secedit.

Arcadij forum.

Idem lectionē Euangelicā adulterat.

Xerolophus, ξηρὸς λόφος. Hic locus declarat locū ff. Item lex Cornelia. Inst. de pub. iud.

In peruigilio Sabbatianorū, panico, siue potius dæmoniacō terrore tumultus excitatur, & cædes multa fit.

Chrysanthus Marciani episcopi filius, uir Consularis, & Britanniæ Vicarius, inuitus episcop' à Nouatianis creatur.

** ὑπατικὸς τῆς Ἰταλίας.*

Chrysanthus electionē fugit.

Sabbatius contra iuriſiurandi religionẽ illegitime epiſcopus ordinatur.

A epiſcopis quibuſdam obſcuris ad amicitiam ſuam adductis, ut ſibi manus imponerent perſuaſit, iureiurando quod antea iurauerat poſthabito. In conſecratoribus eis Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blaſphema quædam ſcripta compoſita, ab eo damnatus atque excõmunicatus erat. Verùm ne ſic quidẽ Sabbatio ambitioſa epiſcopatus petitio ſucceſſit. Populo namque exoſus fuit: & quod improbo conſilio, omnem funem mouens, epiſcopatũ conſequi contenderet, ab eo reiectus eſt. Chryſanthus autem rurſum inquiſitus. Qui in Bithynia, ubi latebat, inuentus, etiam reluctans ad epiſcopatum eſt euectus. Is quòd prudens admodũ & caſtus uir eſſet, eccleſiam Nouatianorum magnis incrementis auxit. Pecuniam enim ipſe ſuam in pauperes erogans, nihil ex eccleſia percipiebat præter quàm duos benedictionis panes, quos diebus Dominicis habebat. Adeò autẽ eccleſiaſticæ rei promouendæ ſtudioſus fuit, ut Ablabium nobiliſſimũ oratorem, Troili ſophiſtæ auditorem, ſibi adiunxerit, et in presbyterorũ ordinẽ cooptarit: cuius etiã conciones populares, ſuaues & uehemẽtes, diu excelluerũt. Hic poſtea Nouatiorũ eccleſiæ in Nicæna urbe præfuit, * Sophiſticã etiã tũ profeſſus. Sedenim Alexandriæ Nouatianorũ eccleſiæ clauſæ, & donaria ornamentaq́ꝫ earũ publicata fuerant. Nudus etiã Theopompus epiſcopus eorũ erat. Necꝫ illi Romæ melius habebant. eccleſijs eñ eis ademptis, in locis obſcuris conuentus agebãt. Hactenus nãqꝫ quũ & multis & frequentibus eccleſijs floruiſſent, per epiſcopos catholicos illis eis tũ adẽptis, necꝫ conuentuũ cogendorũ libertas pmiſſa fuerat. Et cùm ablata eis omnia, tũ in † iudicia ipſi quocꝫ ſunt protracti. Cõſtantinopoli uerò nõ eadẽ paſſi ſunt. Præterquã eñ quòd expulſi nõ ſunt, intra urbẽ etiã eccleſias cogere eis licuit, propter unã hanc cauſã, ꝙ ὁμοούσιον cõſubſtantiale deprædicarent, ſicuti fuſius antea à nobis eſt dictũ. Hæc de Nouatianis. Eo tẽpore defunctus etiã eſt Dorotheus Arianę religioni Cõſtantinopoli pręfectus, quũ ad

B centeſimũ & uigeſimũ uitæ annũ perueniſſet: quẽ quòd ſtrenuè ſectã ſuã tuereť, Ariani ex Antiochia Conſtãtinopolim tranſtulerãt. Cuius ſucceſſor fuit Barbas, ſub ꝙ Ariana religio duos eximios habuit uiros, presbyteros ambos: alteri Georgio, alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorũ magis diſciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Ariſtotele & Platone ſemper uerſabatur: hic Origenẽ ſpirans in ore habebat, & ſacras literas publicè docens, in Hebręorũ quocꝫ lingua deſudabat. Timotheus promptus paratuſq́ꝫ fuit de ſacris literis reſpondere: & facilè quę in diuinis oraculis obſcura inuenirẽtur, ſoluere et explicare potuit, atcꝫ in locis omnibus Origene maximè teſte uſus eſt. Quapropter utrumcꝫ admirari mihi in mentem uenit, quomodo ſcilicet ut Arij dogma ſequerẽtur, animum induxerint, alter Platonẽ, alter Origenem prorſus ſpirans: quòd et Plato ſecundam et tertiam cauſam, ut ipſe nominare ſolet, initium eſſentiæ cepiſſe non dicat: * & Origenes ubicꝫ in ſcriptis ſuis, uerbis diſertis coęternum patri filium eſſe profiteatur. Nihilominus tamen in eccleſia illorum permanſerunt, niſi quòd Arianorũ religionẽ ſenſim & clàm corrigẽdo in melius traduxerũt. Multas nãcꝫ Arij blaſphemias in libris ſuis repudiarũt. De his ſatis.

CAPUT XIIII.

QVinto Theodoſij Imperij anno, lethargico morbo correptus Alexandriæ Theophilus, quindecima Octobris menſis die diem ſuum obijt. Et quum de epiſcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, ut Timotheus quidã, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legereť: alij Cyrillo magis fauebãt, ꝗ Theophili † ex fratre nepos erat, prophanarũq́ꝫ ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis oẽs ſuperabat: uirtutis etiam genere omni, in qualibet laudem & gloriã cõſecutus, excellebat.

 cuius

Marginal notes (left):

Hermogenes Sabbatij ordinator, antea ab eo propter blaſphema ſcripta excommunicatus.

Ablabius Nouatianorũ Nicææ epiſcopus.

Quo ſtatu Ariani tum fuerint.

Barbas eius ſucceſſor.

† Secũdum Origenem filius patri coæqualis.

Georgius & Timotheus multa in Ario improbarunt.

Theophilus Alexandriæ epiſcopus moritur.

Marginal notes (right):

Populus Nouatianus Sabbatium epiſcopũ non recipit.

Chryſanth⁹ inuitus epiſcopatum ſuſcipit.

Epiſcopi boni exemplum.

Panes benedictionis, ἄρτους εὐλογιῶν.

Troilus ſophiſta.

** περιγράφων.*

Nouatiani non benè ſteterunt Alexandriæ. Item Romæ.

† ἐπὶ δικαστήρια προήγοντο.

Cõſtãtinopoli locum ſuum retinuère.

Dorotheus epĩſcopus Arianus 120 annorum.

Georgius et Timotheus Ariani presbyteri docti, alter Platonicus, alter Origenicus.

Plato τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον αἴτιον initiũ ſubſtantiæ ὑπάρξεως accepiſſe negauit. Vnde Iuſtinus martyr aliquã notionẽ Trinitatis ſanctiſſimæ Platonem habuiſſe opinatus eſt.

† ἀδελφιδοῦς.

Cyrillus eius nepos illi ſuccedit.

Cyrilli scripta.

cuius ad hæc usq; tẽpora scripta plurima circumferunt, quorũ longè optimum A est, quod Thesauros inscripsit, ex omnib. sacrarũ literarũ scriptis, syllogismorũ ratiocinationib. & demonstrationib. mysteriũ sanctę trinitatis ostendẽs. Aliud p̃terea, cuius titulus est τὰ γλαφυρὰ, hoc est, scita seu elegãtia, in quo ea q̃ in ueterib. scripturis figuratè dicta sunt, ad Christũ & ecclesiã nostrã refert. Liber item alius, qui de spirituali cultu titulũ habet. Alius etiã ad Palladiũ, in dialogo de Spiritu sancto cõpositus. Alius insuper, quẽ contra Iulianũ pro sacro euãgelio conscripsit. Alij deniq; plures, atq; etiã epistolæ. Qualis aũt is uir fuerit, cùm res Nestorij & tertię synodi persequemur, satis liquebit.

Seditio Alexandriæ in electione episcopi.

Cyrillus prosana pompa episcopatum Alexandriæ suscepit.

Enimuerò seditione in populo de episcopi electione mota, Timothei partib. non parũ momẽti attulit Abũdantius, qui tum militariũ ordinũ dux erat. Tertio uerò die, post Theophili scilicet mortẽ, factio altera q̃ Cyrillũ designauerat, uicit: & ad episcopatũ maiore fastu, profanorũ magistratuũ more, Cyrillus, q̃ decessores eius episcopi, p̃gressus est. Vnde adeò initiũ sumptũ est in ecclesia Alexãdrina, ut episcopi magis etiã prophana negocia curarẽt.

Episcopi Alexãdrini secularia negocia tractare cœpere.

Cyrillus Alexandriæ hæreses tollit.

Iudæos urbe exigit.

Porrò Cyrillus iam inde à principio hæresim nullã Alexandrię publicè coli passus est. Iudæorũ quoq; gentẽ inde ob eiusmodi causam exegit.

Alexãdrini supra alios homines seditiosi.

Tumultus Alexandrinus.

Cùm uulgus omne, ut in summa dicã, seditiosum est, facilimeq; ad tumultus bellicos permouet: tum Alexãdrinus populus eis maximè gaudet, & procliuis ad turbas est: ac si exiguã saltem occasionẽ arripuerit, illico accẽdit: nec prius absistit, q̃ intolerabilia deciderit mala: & citra sanguinẽ fusum non facilè dirimi atq; cõponi motũ patit. Itaq; multitudo tumultuari inter se cępit, non necessitate quapiã abducta, sed propter cõmunem, q̃ tum oẽs propè urbes inuaserat, calamitatẽ.

Omniũ ea tempestate urbiũ communis calamitas.

Saltatorũ spectaculum sabbato Alexandriæ exhibitũ.

Iudæi etiã spectaculo huic adsunt.

Relictis porrò rebus omnibus, studium omne in saltatorũ spectaculis ponebãt. Sabbati die in theatro ad saltatores spectandos frequẽtiores cõuenerant homines, Iudęis nimirũ ocio nõ ad legẽ audiendã abutentibus, sed in spectacula potius incũbentibus. Quã ob causam eo die maior inter populi factiones extitit B pugna. Et quamuis eius rei gratia Alexãdrinę urbis p̃fectus, cum instructa * cohorte sua ibi adesset: nihilominus tamen Iudęi imminebant, ueluti alteri factioni resistentes.

** σὺν τάξει κατασταθείσῃ.*

Iudæi semper Christianis infensi.

Quorũ natio quũ infesta semper Christianis est, pietatẽq; se pręstare Deo persuasum habet, si quamplurimorũ nobis malorũ causa sit: tum eo potissimum tẽpore, propter eos quos diximus saltatores, plurimũ etiam † aduersus seipsos sunt cõcitati.

† καθ' ἑαυτῶν.

Orestes præfectus Alexandriæ.

Et cùm Orestes Alexãdrię præfectus populo πολιτείαν, hoc est, institutũ quoddã ciuile (ita eñ descriptiones seu ordinationes publicas nominare mos est) ederet, affuerũt etiã quicũq; episcopo Cyrillo fauebãt, instituta eiusmodi uisuri.

Hierax ludimagister Cyrilli studiosus.

Iudæorum aduersus eum uociferationes.

In his Hierax erat * ludimagister, tantopere ex Cyrilli doctrina pendens, ut nihil aliud faceret libentius, quàm illum ut audiret, & plausus ciere ad illius sententias studeret. Hunc ubi Iudæorum multitudo conspexit, statim uociferari cœpit, non aliam ob causam illum in theatrum uenisse, quàm ut seditionem in populo excitaret.

** γραμματικὸς τῶν παίδων διδάσκαλος.*

Orestes non benè aduersus episcopos animatus.

Præfectus Orestes antea quoque præter rationem usurpatam episcoporum potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negocijs, † quæ ad iurisdictionem eius pertinebant, ad se pertrahere uolebant. potissimùm autem, quòd tum quoque Cyrillus instituta sibi exactè perspicienda, * curiositatemq; (ut aliquis dicat) in aliena re exercendam statuerat, commotus, rapi confestim Hieracem iussit, uerberibusq; subditum ualde afflixit.

** περιεργάζεσθαι.*

Hierax Orestis iussu rapitur, & uerberatur.

Cyrill⁹ Iudæos ad consilia pacata exhortatur.

Exhortationi addit minas.

Quod ubi diuinissimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorum ad se accitos, ita ut par erat, admonuit: postremò etiam malè se eos accepturum esse minatus est, nisi populum cõmouere, & aduersus Christianos plurimũ cõcitare, desisterent. Minarũ denunciatione eiusmodi audita, illi magis etiã exacerbati, plurimas ad perniciem Chri-

† *Apud Suidam theologi ueteris sententia reperitur, πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν, συνάπτειν ἐστὶ τὰ ἀσύνακτα, hoc est: Ciuilem uirtutem episcopali functioni applicare uelle, ea coniungere est, quæ inter se maximè natura dissident, & connecti nequeunt.*

A Christianorũ excogitarũt fraudes et machinationes. Quarũ præcipuã, aliasq́ʒ, ut ita dicã, malignitate excellentem (quæ etiã in causa fuit, ut Iudæi Alexãdria eijcerentur) sicuti potero exponã. Nam cõmuni cõsilio coacto, de signo & tessera inter se cõuenerunt, ut unusquisqʒ uidelicet annulum è cortice surculi palmę gestaret, & noctu Christianos aggrederet. Proinde nocte quadam, nõnulli per urbis uicos procedentes exclamarunt, Christianorũ ecclesiam quę nomen ab Alexandro episcopo habet, ardere. Quod ubi ad illorũ aures statim peruenit, alius aliò discurrit, ecclesiæ suæ opẽ laturus. Quos Iudæi subitò aggreßi occiderunt, à seipsis quidẽ propter annulorũ tesserã manus abstinentes: Christianos aũt, in quos incidebant, iugulantes. Postq́ʒ aũt dies illuxit, ex strage ea flagitiũ in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cũ multitudine magna ad synagogas eorum uenit, easq́ʒ illis ademit, & substantiã eorũ omnem multitudini diripiendam dedit, ipsosq́ʒ simul omnes urbe expulit. Ita Iudæi, q ab ipsis usqʒ Alexandri temporib. urbem eam incoluerant, rerũ omnium egeni, inde discessere, quò quemqʒ sors tulit dispersi. Vnus aũt ex eis Adamãtius nomine, artis medicinæ peritus, Cõstãtinopolim uenit, ibiq́ʒ episcopũ Atticum adijt, & Christianorum sacra cõplexus, multo pòst tempore Alexandriam reuersus, eam urbem incoluit.

Iudæi pertinaciores fiunt.

Constituũt inter se tesseram gladiatoriam.

Nocturnam ex insidijs cædem Christianis moliuntur.

Noctu ecclesiã Christianã ardere uociferantur.

Itaq; Christiani multi ad eã uocem accurrentes occiduntur.

Iudæi per Cyrillum urbe Alexandrina pulsi.

Adamãtius medicus Iudæus Constantinopoli Christianus factus, Alexandriam reuersus.

CAPUT XV.

ORestes autẽ Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingenti detrimento habens, ciuitatẽ tã pręclarã tot hominib. orbari, rẽ ad Imperatorẽ retulit. Ipse quoqʒ Cyrillus nõ cessauit. nã Iudęorũ is quoqʒ absurdã audaciã ad Principẽ scripsit: nec minus de redintegranda cũ Oreste amicitia egit. q̃d ut faceret, plebs Alexãdrina eũ coegit. Postq́ʒ uerò Ore-
B stes orationẽ de gratia recõcilianda nõ admisit, Cyrillus sacrorũ Euangeliorũ codicẽ * protulit, ob reuerentiã eius se Oreste placabiliore usurũ putans. Ceterùm cũ tũ quoqʒ ille irã nõ remitteret, atqʒ inter eos implacabile bellũ cõmotũ esset, illud euenit. Monachi quidã montes finitimos incolentes, & Nitrienses maximè, ardore & æmulatione accensi, eodẽ modo pro Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruũ eius defenderant, cũ eos Theophilus præter rationẽ omnem cõtra Dioscorũ & Ammoniũ armauit. Hi quũ plures quàm quingenti essent, monasterijs relictis Alexandriã uenerunt, & Orestẽ curru uectũ in publicũ prodire inuenientes, conuicijs eum affecerunt, idolorum sacerdotẽ & Græcum appellantes, alijsq́ʒ eius generis contumelijs proscindentes. Ille quòd hæc instinctu Cyrilli fieri existimaret, Christianum se esse professus est, & Constantinopoli ab Attico baptismi mysterijs initiatum. Monachi aũt eum ne responso quidem dignati sunt. Atqʒ unus ex eis, cui nomen Ammonij erat, saxum quoqʒ in Præfecti faciem conIecit: unde ille totus sanguine conspersus est. Porrò apparitores milites q́ʒ eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidũ ictus metuentes, diffugerunt. Quod ubi populus audiuit, ad opẽ præfecto ferendam omnes cõfluxere. Itaqʒ monachi saluti suæ fuga consuluerũt. Ammonius aũt cõprehensus, ad iudicis tribunal ductus est: in quẽ ille lege agi iubens, eò usqʒ excruciandũ curauit, donec uitam morte cõmutaret. Rem hãc Imperatori & Orestes & Cyrillus significauit. Cyrillus Ammonij corpus in ecclesia quadã sepelijt, mutato illius nomine. Pro Ammonio enim Thaumasiũ, hoc est, Admirandũ uocauit, eundẽq́ʒ martyris honore dignatus est: atqʒ in ecclesia libertatẽ & ardorẽ illius, qui certamẽ uidelicet pro uteriore pietate ptulerit, cũ admiratione depdicauit. Sed ẽm * pmultis popularib. Christianis illegitimus honor tantus esse uisus est, pręcipitis audacię pœnas eũ dedisse, & nõ ui aliqua adductũ, quę ei nulla, ut Christũ pernegaret, allata esset, moriendũ sibi in tormẽtis esse statuisse, dicentib. Quapropter et Cyrillus paulatim cõsilio suo absistẽs, obliuioni Ammonij res mãdauit. Verũenimuerò dissidiũ inter

Orestes Cyrilli factum ad imperatorẽ refert.

* περὶ χεῖρας.

Cyrillus quoqʒ sibi apud Theodosium nõ deest.

Idem Orestem sibi conciliare, sed frustra, studet.

Monachi Nitrienses Alexãdriæ contra Orestem pro Cyrillo pugnant.

Socr. lib. 7. cap. 14.

Ammonius Orestis faciẽ saxo uulnerat.

Populus Oresti opem fert.

Ammonius à iudice inter tormẽta necatur.

Idem à Cyrillo in martyres relatus.

An rectè pro martyre Ammonius habitus sit.

Quæ res martyrem uerum faciat.

* τοῖς ἐμφρόνως.

Orestē & Cyrillū nō eò tantū indignitatis processit: sed accedens aliud isto non A minus q̄d postea accidit, absurditatē eā obliterauit. Quid autem id sit, dicendū.

CAPUT XVI.

De miseranda Hypatiæ, doctissimæ & bonestissimæ foeminæ, cæde.

†

ALexandriæ foemina quædā Hypatia erat, patrē habens Theonem philosophū, à q̄ rectè instituta, tantū disciplinis excelluit, ut nō solū tēporis sui, uerumetiā q̄ lōgè antea extitissent, philosophos superarit: & in Platonica schola à Plotino deducta, successerit. Prōpta illa erat, q̄buscunq; studiosis, disciplinarū cognitionē ꝓponere. Proinde quicūq; philosophiæ amore tenerent, ad illā ueniebāt, nō tantū propter eā quę illi inerat honestā grauem'q; in dicēdo libertatem, sed etiā q; castè & prudenter principes adiret uiros. Nec indecorū esse uidebat, eam inter uiros mediā adesse. Reuerebant et obseruabant eam oēs propter excellentem pudicitiā: et omnib. illa cū admiratione in ore erat. Aduersus hanc tum se inuidia armauit. Quòd namq; frequētius cū Oreste esset, calumniā id ei apud Cyrilli clerū peperit, perinde atq; ipsa, quo minus gratia inter Cyrillum & pręfectū coalesceret, impedimento esset. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum prosequentes amore, quib. Petrus quidam ex lectorum ordine præijt, redeuntem eā alicunde insidiosè obseruantes, ex curru detraxerunt atq; in ecclesiā quæ à Cęsare nomen habet, rapuerunt: atq; ibi uestibus nudatam, testarum fragmentis enecarunt: deinde membratim dissectā, in locum qui Cinaron dictus est duxerūt, atq; ustularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & ecclesia eius reprehensum est. Nam à Christi sectatorib. alienæ prorsus sunt inuidiæ, dissidia, contentionis studia, pugnæ, cædes, & quæcunq; sunt generis eiusdem. Facta hæc sunt quarto episcopatus Cyrilli Alexandrini, Theodosij aūt sexto Imperij anno, mense Martio, cum ieiuniorum sacra celebrarentur. Non B ita multo pòst Iudæi rursum, quum detestandum in Christianos commisissent flagitium, dignas persoluerunt poenas, in loco quodam cui Mestar nomen est, inter Chalcidem & Antiochiam, quę ad Orontē amnē est, sito. Consueto nanq; ludicro operā nauātes Iudęi, lasciua proteruitate atq; ebrietate extra decorū progressi sunt, & nō solū Christianos, sed ipsum quoq; seruatorē Christū illudentes traduxerūt: & salutiferū crucis lignū, eos'q; q̄ spes suas in eo sitas habēt, ridētes, horrendū eiusmodi quiddā instituerunt. Puerū eī Christianum cōprehensum in cruce suspenderunt, eum'q; ludibrio & sannis primū prosecuti, deinde alienatis prorsus mentibus, flagris ad mortē usq; cōciderunt. Quid uerò postea factū? Multi quidē ab illorum, multi etiam à nostra parte inter se concurrentes depugnarūt, & cōflictus utrinq; grauis factus, adeò ut plurimi trucidarentur. Atq; id factum ubi Imperator rescīuit, ad prouincię rectores scripsit, ut in autores maximè mali tanti, ita ut par esset, animaduerterēt. Et Iudæi cōprehensi, iustas flagitij per ludum commissi soluerunt poenas, mulcta, ferro, & alijs poenis mactati.

Suidas potius Alexandrinorum audacia et tumultu necatam esse putat: qui de ea plura scribit.

Reprehēditur quàm maximè cædes ista.

Cæsarium dictum esse, ait Socr.

Iudæi in Mestar Seruatori Christo et Christianis, puero in cruce excarnificato, improbissimè illusere.

Quapropter graues illi tantæ impietatis poenas luere.

† *Hypatiam istam ad stuprum promissis & persuasionibus multis solicitauit iuuenis uenustus. illa uerò cùm dissuasionibus alijs à coepto suo repellere nequiret hominem, pannum mensium suorū protulit, & foeditate inconcessi & libidinosi concubitus commonstrata illum absoluit. Suidas.*

CAPUT XVII.

Paulus episcopus Nouatianorum, uir egregius.

CHrysanthus Nouatianorū episcopus, ubi septē annos munus suū administrauit, uita defūctus, successorē in episcopatu habuit Paulū. Qui quū primū latinarū literarū doctor esset, remisso illis nuncio, ad uitā asceticā se cōtulit: et philosophorū uirorū monastico instituto, pręstātiorē q̄ qui in solitudine degūt, uitā egit. Talis eī erat, quales Euagrius eos esse debere dicit, q̄ in solis locis uersant, monachos: ad quorū mores uitam quoq; suā Paulus cōposuit, ieiunans cōtinenter, pauca admodū loquēs, ab animatorū cibo abstinēs, plurimū neq; uino neq; oleo utens, indigētes q̄ maximè amore prosequens: custodiæ inclusos, si quis alius, & ipse frequēter uisitās: pro eis qui iniuria

A affecti essent, apud principes uiros deprecās: q etiā non grauatè, q̃d ille petebat, faciebāt, propter insignē q̃ in illo erat religionē. Res sub eo accidit digna prorsus quę obliuioni & silentio nō cōmittat: quā apud Socratē inuentā, ipse quoq; historię huic appōsui. Iudæus quidā Christianismū cōplexus, sępius baptismū subijt arte quadā & nundinatiōe usus, ut aliquid pecuniæ cōquireret. Atq; ubi ferè ad religiones omnes, Arianorū uidelicet & Macedonianorū, baptismo apud eos suscepto, transijsset, neq; alij quos deinceps deciperet, reliqui essent, postremò ad Paulū hūc Nouatianorū episcopū uenit. Et postq; cōfictis uerbis cupere se, ut manibus illius baptizaret, dixit, ut desiderio suo satisfieret rogauit. Porrò ille ardorē hominis cōplexus, nō prius ad baptismū eum admisit, q̃ more recepto in uerbo fidei institutus esset, solitumq; etiā ieiuniū cōpleuisset. Ille quū ieiunio eo, q̃d prępter opinionē suā ei impositū erat, premeret, frequentius ut uoto suo potiret instit. Paulus ardorē eius uidens, mora longiore perturbare illū noluit, & ea quę ad baptismū ptinent, ritè parauit. Veste nāq; insigni subornata, et baptisterio aqua, sicuti mos erat, repleto, Iudæū nudū baptizaturus ad id adduxit. Ecce aūt ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ ui, unda derepentè euanuit. Vbi uerò aqua alia (episcopo ipso & eis qui ibi astabāt, rem eam nescientibus, sed aquā per subiectū meatū, quo emitti illa post initiationem solebat, effluxisse putantib.) infusa, diligenterq; ne ex lauacro illa proflueret prouisum, & Iudæus denuò adhibitus est, rursū eodē q̃ prius modo aqua disparuit. Paulus re cognita: Aut flagitiū, inquit, ó homo facis, aut ignorare uideris te baptismū adijsse. Ad eius rei famā multi accurrerunt mortales, quorū unus Iudæū agnouit, q̃ scilicet antea ab episcopo Attico baptismū suscepisset. Nō † obiter hoc quidē recensui, uerū ut scire possemus
B gratiā diuinā persępe etiā se apud indignos exhibere, nullo inde contracto detrimēto. Maximè uerò illa admiratione digna est, quæ sic uariè rebus nouis se ostēdat per dignos simul: & aliquando etiam, si hoc usus postulet, per indignos.

lib. 7. cap. 17. *Iudæus crisses tor lucri gratia baptismum identidem reiterans.* *Catechesis ante baptismum.* *Item ieiunium.* *Aqua mirificè semel atq; iterum in baptisterio euanescens, fraudem Iudæi ante baptistæ indicauit.* *† παρέργως.* *Gratia diuina se etiam apud indignos exhibet.*

CAPUT XVIII.

Eodē tēpore in Persarū quoq; regione magna Christianismus cepit incremēta. Quū namq; Isdigerges Theodosij à patre institutus tutor, & Romanis amicus maximè esset, frequētes extitere causæ, quamobrē inter Romanos & Persas crebrę ultro citroq; mitterent legationes. Itaq; necessitate flagitāte, Maruthas quoq; Mesopotamię episcopus, quē paulo antè Cyrini Chalcedonensis episcopi pedem protriuisse diximus, orator eò est missus. Et postq; is ad Persas uenit, propalam rex eū in magno habuit honore, ut uirū Deo charū et multa pietate prędituū. Magi ubi tm̄ honorē Romanę ditionis episcopo haberi uiderūt, q plurimū apud regē autoritate ualēt, apud seipsos macerabant, uarijsq; cogitationib. æstuabāt, ne unà cū ea qua illū ꝓsequebat affectione, religionē quoq; eius cōplecterer metuētes. Nā capitis quoq; dolorē grauē et diuturnū, q̃ Isdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, statim curauerat: q Magi cū omnia tētassent, atq; egissēt, efficere se posse desperauerāt. Quapropter dolo regē aggredi statuerūt. Quādoquidem Persę ignē tanq; Deū colūt, & Magos eos appellāt q elementa in numerū deorū referūt, et rex ex cōsuetudine ppetuū ignem adorauit, uirū quendā in fossā sub terra eo tempore q̃ rex aduenire solitus erat, demiserūt, eumq; uerba hęc Magi proclamare iusserūt: Exire oportere regē quem Deus impiū iudicaret, q tātopere episcopū Christianorū Deo charū existimās, amaret. Quod ubi Persa audiuit, Maruthā honestè quidē et reuerēter, omnino tamē à se reijciēdi cōsilium cepit. Maruthas pro suo erga Deum amore, precationib. uehementius incumbens, perfacilè Persarū dolum edoctus est: et Isdigerdem adiens: Ne ita illudi tibi, ait, patere ó rex. Sed sacrarium ingressus, quū ad te perferri uocem senseris, effodi terram iubeto, & dolus ipse statim patebit.

Maruthas Mesopotamiæ episcopus, apud Persas Rom. legat⁹ in magno est apud regem honore. *Idē capitis dolorem diuturnū ut rege precatione dispellit.* *Magi Maruthæ aduersantur.* *Persæ ignē pro Deo colunt.* *Magi e cellulo facriore efficere instituunt, ut à se Maruthā rex dimittat.* *Latēs sub terra homo dispositus, exire e sacrario ignis regem iubet.*

Ignis enim uocem edere, ut qui inanimatus sit, haudquaquã poteſt: ſed fraude humana fabula hæc inſtituta eſt. Rex uerbis eis obſequit. Atq; ubi rurſum in ædiculam eam in qua perpetuus ignis aſſeruabatur, ingreſſus, et eadem uox ad eũ delata eſt, illico effodi eũ locum iubet, & qui ſub terra deum ſe aſſimulauerat, mortalis eſſe deprehenditur. Itaq; ira percitus Perſa, Magorum genus decimauit. Qua re ita acta, Maruthæ præceptum eſt, ut quocũq; uellet loco, in Perſarũ terra eccleſiam extrueret. Vnde Chriſtianiſmus indies, ut ita dicam, etiã in Perſarũ finibus liberè propagatus eſt. Maruthas legatione eo tẽpore rectè confecta, Cõſtantinopolim eſt reuerſus. Et quum iterũ Oratorẽ in Perſidem mitti oporteret, denuò legationem eam obijt. Magi autem idẽ q̃d antea moliebant̃, hoc agentes, ut ne rex eo ſicuti prius uteret̃, ne'ue apud eũ in tãto eſſet honore. Et arte atq; machinatione quadã eo loco intolerandũ excitarũt fœtorẽ, quo rex more ſuo deambulabat: atq; inſuper calumniã confinxerũt, fœtorem eum à Chriſtiani epiſcopi comitibus eſſe ſubornatũ. Princeps uerò Magos, ex eo quod antea fecerant iudicans, & eorũ quoq; id inuentũ eſſe ſuſpectos habẽs, ſtudio omni autores eius rei inquiſiuit. Atq; ubi illi rurſum peſſimi illius odoris patratores eſſe cõperti ſunt, permultos denuò ſupplicijs ſubdidit: Maruthã autẽ maiore etiã ꝓſecutus eſt honore. Proindéq; Romanos dilexit, et mirificè amicitiã eorũ coluit. Quinetiã amore deſiderióq; ingẽti ductus Chriſtianus fieri uoluit, alio Maruthę facto allectus, quod ille unà cum Abda Perſidis epiſcopo fecit. Nam orationibus continuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi moleſtus erat, propalàm expulit.

Dolum eũ rex à Marutha admonitus deprehendit. *πυρεῖον.* *Chriſtianiſmus per Maruthã in Perſide propagatus.* *Maruthas iterum apud Perſas Romanorũ legatus.* *Deprehẽditur ĩ eram Magorum Maruthæ ſtructa fraus, & grauiter coercetur.* *Idem Magos decimat.* *Maruthas & Abdas Perſidis epiſcopus regis filiũ dæmonio liberant.*

CAPUT XIX.

SEd Iſdigerdes prius uita exceſſit, quàm omnino Chriſtianus fieret: regnũ autẽ eius ad filiũ Varanẽ deuolutũ eſt, qui non eodẽ quo pater in Chriſtianos animo fuit. A' Magis enim, qui illis hoſtiliter infenſi erãt, perſuaſus, quũ fœdera cum Romanis icta ſoluit: tum Chriſtianos qui ibi erant, nouis Perſicis ſupplicijs excogitatis crudeliter perſecutus eſt. Quæ aũt belli ibi aduerſus Eccleſiam ab initio cauſa extiterit, paulo altius repetens exponam. Epiſcopus Perſidis, quẽ paulo antè Abdam nominatum eſſe diximus, multis præcipuis uirtutis ornamẽtis refulgẽs, ęmulatione et ardore pro Chriſto maximè enituit. Quo aliquando in re minus neceſſaria uſus, πυρεῖον, hoc eſt, ſacrũ focum Perſarum demolitus eſt. πυρεῖον namq; apud illos ignis templum, & ignis apud eoſdem deus eſt. Hoc ubi magorum & Perſarũ rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primùm eum, factũ id reprehendẽs, perſtrinxit: poſtea autem ſacram etiã Ignis ædem † in ſpeciem reſtaurare iuſſit. Quũ autem ille reſiſteret, minimé'q; ſe id facturũ eſſe confirmaret, Varanes eccleſijs Chriſtianorũ omnib. incendiũ minatus eſt, minaſq; eas ad rem ipſam contulit. Ita Eccleſiæ dirutæ prorſus ſunt, quũ quidẽ diuinus ille uir prius necatus, coronã martyrij reportaſſet. Mihi uerò parũ rectè ſacri foci euerſio facta eſſe uidet̃: quandoquidẽ à diuo Paulo, quũ idolis addictas Athenas ueniſſet, nulla quæ iſthic colebat̃ ara deſtructa eſt. Et ille uerbis mẽdacij amentiã arguens, ueritatẽ pro eo induxit, & ꝑ arã adeò ipſam homines potius ad uerã pietatẽ manuduxit. Quòd aũt euerſum Ignis delubrum, quũ id facilimè facere poſſet, reſtaurare noluerit, ſed potius q̃ id cõmitteret, cædi ſe obtulerit, hoc ipſum admiror maximè, et multis dignũ duco coronis. Idem namq; eſt, ignem ipſũ adorare, & fanũ eius cõſtruere. Sed enim ea ex re tempeſtas coorta, graues et ſęuos admodũ aduerſus eccleſię alũnos fluctus excitauit. Et ad triginta annos ꝓcella ea durauit, Magis tanq̃ turbulẽtis quibuſdã uentis eam augentibus. Magos aũt apud Perſas eos uocari diximus, q elementa pro dijs colũt. Suppliciorũ aũt magnitudinẽ, inuentiones'q; & formas acerborũ tormentorũ, nõ facile lingua clarè expreſſerit, quib. pios homines ſunt perſecuti.

Varanes filius Iſdigerdis in regno ſucceſſor, Chriſtianos perſequitur: Perſequutionis eius primaria cauſa. *Abdas epiſcopus apud Perſas Ignis delubrum diruit.* *Abdas martyrio affectus.* *Eccleſiæ Chriſtianorum in Perſide euerſæ.* *Quòd Abdas πυρεῖον diruerit, improbatur.* *Paulus Apoſtolus nihil tale fecit.* *Quòd reſtituere πυρεῖον noluerit, laudatur.* *Hoc factũ perſecutio eccleſiarum ſubſecutũ.* *Ignem Perſæ ſacrum & eternũ uocant. Q. Curtius.* *† ἐπὶ χώματος.* *Supplicia quib. Chriſtiani apud Perſas ſunt affecti.*

Quibus

A Quibusdam enim manus utraq; securi resecta, nonnullis terga excoriata sunt, a-
liorũ capitib. pellis detracta à frõte ad mentũ usq; : quorundã corpora tota cala-
mis * discissis illi operientes, cuspidibusq; eorũ acuminatis carni infixis, & uin-
culis solidioribus insuper à capite ipso ad pedes usq; circumligatis, magna ui ca-
lamũ quemq; extrahebant, uinculis ipsis altius carnẽ subeuntibus: ut tractione
tali eã corporis partẽ quæ cuti propinqua est diuellentes, acerbiores dolores red
derent. Sed & fossas magna cura sepientes, muscarũ examina multa in eas demi-
sere, et deinde alimentũ eis ueræ pietatis alumnos præbuerũt, manib. pedibusq;
eorũ arctiore uinculo cõstrictis, ne à se illas abigere conari possẽt. Muscę aũt fa-
me acriore cõfectę, sanctorũ carnes, intẽsum admodũ & grauẽ illis dolorẽ inferẽ
tes, uorarũt. Multas uerò & alias hisce sæuiores ærũnas, pernicioso & ueritatis
inimico dęmone magistro in rebus eiusmodi utẽtes, excogitarũt. Veruntamẽ ge
nerosam uirorũ illorũ fortitudinẽ nõ retuderũt. Sua namq; sponte illi se certami
ni, ad * immortalẽ mortẽ & sempiternæ uitæ cõciliatorem aspirãtes, obtulerũt.

** [illegible]*

Christiani martyres tormentis omnibus superiores.

** ἀθάνατον θάνατον [illegible]*

CAPUT XX.

ACHemenides quidam apud Persas erat, qui & Hormisdes dictus est,
præfecto patre genitus, uir admodum illustris & locuples: quem ubi
Christianum esse rex audiuit, in medium produxit, et Seruatorem ab-
negare iussit. At ille regis imperata non solum iniqua, uerumetiam il-
li ipsi incommoda esse respondit. Cui enim ea necessitas imponatur, ut facilimè
uniuersitatis huius Deum abiuret, huic longè facilius fore dixit, regẽ despicere,
atq; ad aliũ transire. Regem namq; etiam, homo cum sit, naturam fatis obnoxiã
sortitũ esse. Quod si, inquit, animaduertendum tibi esse in eum uideẽ, qui domi-
B nationem tuam abneget, sceptrumq; nihili faciat, rectius multo, ut puto, suppli-
cium pendet, qui rerum uniuersarũ Dominum abijciat. Rex cum obstupescere
potius ad tantã uiri libertatẽ debuisset, opes ei adimi, dignitateq; insuper priua-
tum, nudũ, & subligari tantũ præcinctũ, aulici comitatus camelos ducere iussit.
Perpauci intercessere dies, cum rex ex superiore porticu prospectans, præclarũ
illũ uirũ æstu solis adustum & puluere obsitũ uidit: & patris eius gloriã in mentẽ
reuocãs, eum reduxit, & linea tunica uestiuit. Et cũ labore & ærũna illũ cõfectũ,
humanitateq; & misericordia ei exhibita adductũ, faciliorẽ iam eum & propen-
siorẽ ad gratiã à se ineundã fore putaret: Vel nũc tandem, inquit, errore priore
repulso, fabri filiũ ex animo tuo eijce. Atq; ille exardescens, tunicã illã conscissam
abiecit, & uoce magna: Si huius, inquit, gratia me religionẽ longè optimã muta-
turũ putas, en munus tuũ tibi, unà cũ impietate habe. Rex aũt tã forti illũ animo
esse cernẽs, nudũ regia exegit. Alius erat Saenes nomine, q regi restitit, neq; rerũ
cunctarũ Dominũ pernegare uoluit. Rex ex famulis illius multo deterrimũ ele-
git, potestateq; in mille ministros illi ademptã, ei attribuit, atq; etiã huic illũ serui
re iussit, cõsorte quoq; thori et domina isti cõiuncta. Nã ita demũ se persuasurũ
ueritatis amatori, ut animũ & sentẽtiã suã mutaret, existimabat. Verùm minimè
ei cõsiliũ successit. Nõ eñ in arena, sed in petra mentis illius domus fundata fue-
rat. Beniamin etiã diaconũ quendã cõprehensum custodię mancipauit, in qua cũ
duos exegisset annos, et orator Rom. ex causa quadã apud Persam esset, mediũ se
is interposuit, ut diaconus uinculis solueretũ petẽs. Rex hoc se legato daturũ pro-
misit, si modò Beniamis se obligaret, se nulli ex Magis, ut Christianã susciperet
religionẽ, suasurũ esse. Legatus porrò rẽ eã & quid Persa quęreret, ad Beniamin
retulit. Atq; ille fieri nõ posse dixit, ut luce ea quã copiosam recepisset, nõ fœnera
ret. Quę eñ pœna ei cõstituta sit, q talentũ sibi datũ defoderet, apertè admodũ
diuinorũ Euangeliorum codicem ostendere. Quã rem ignorãs rex, liberũ eum
esse

Pulcherrima Christianæ cõfessionis exempla.

Achemenides uir illustris, liberrimè Christianismũ apud Varanem regem Persarum defendit.

Maius est crimẽ, diuinam quàm regiam lędere maiestatem.

Varanes Achemenidem bonis spoliatum, camelos aulæ curare iubet.

Idem eum benignitate flectere, et à Christianismo abducere intendit. Sed id frustrà fuit.

Achemenides regia contumeliosè eijcitur.

Saenes quoque mille militũ præfecturã & coniugem relinquere, et seruo suo seruire, q̃ Christum negare maluit.

Beniamis diaconus bienniũ in carcere transegit.

Hunc uinculis orator Romanus liberat.

Christianus homo non potest nõ super talento suo fœnerari.

esse iussit. Et ille rursum solitũ officium suũ fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiēs, & ad diuinā atq; intellectualem lucem adducens. PrGterijt annus, & quę Beniamis agebat, regi indicata sunt: qui eum ad se productũ, pernegare quem sincerè prædicaret Dominũ iussit. Atq; ibi ille ad regē: Quid'nam, inquit, commereatur, qui imperiũ tuũ abnegans, ad aliũ se cōferat regē? Mortē, rex ait, & supremũ suppliciũ. Tum Beniamis: Quod'nam igiť, intulit, satis dignũ homo ferat suppliciũ, qui uniuersitatis huius Domino seruatore & rectore abiurato, nō illi cultũ honorem'q; debitũ, sed ex cōseruis suis uni præstet? Verbis hisce rex grauiter cōmotus, æqualē cũ digitis manuũ atq; pedũ calamorũ numerũ exacui, & unguibus illius infigi præcepit. Vt uerò athletam corona decorandũ, tormētũ id perinde atq; ludũ iocum'q; excipere uidit, calamũ aliũ in cuspidē acuminatum membro eius uirili immisit: quē frequentius subinde infigens atq; retrahēs, incredibilē intolerabilē'q; illi creauit dolorē. Postq; aũt hoc quoq; acerbissimũ suppliciũ generosè pertulit, aliud intulit, q̃d priora illa secundas partes ferre ostendit. Virgā eñ crassiorē afferre, ex parte omni densos ramorũ uncos prætendentē, & in sedē decertatoris inijci, ac deinde identidē per eam attrahi & retrahi iussit. Quē cruciatũ cum amplius tolerare non posset, spiritum fortis ille ueritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita uerò alia ab audacibus & impijs illis quoq; tentata sunt. Quale uidelicet et illud est in Iacobo Persa patratũ. Is enim cum Christianus antea fuisset, propter intercedentē sibi cũ Isdigerde Persarum rege amicitiā, paternā religionē reiecerat. Postquā aũt per matrē & coniugē rursus ad fidē Christi admonitus reuertit, & eā rē princeps ægrè tulit, acerbā quandā, & propter nouitatē admirandā, post supplicia multa, subijt mortē. Nā ubi * articulis & iuncturis quibusq;, in cōmoda & apta totius corporis membrorũ conformatione, ex manibus, brachijs, pedibus & suris ei resectis, reliquũ nihil quàm unà cũ uentre caput solũ habuit, quoniā ne tũ quidē fidem in Christũ abiecit, & idipsum postremò ferro amputatũ est. Minimè uerò mirandũ, si rerũ uniuersarũ Dominus feritatē illorũ sustinuit. Nam & qui Constantini imperiũ prǫcesserunt principes, rabiē suam aduersus uerę pietatis amatores euomuerunt. In primis uerò Diocletianus omniũ grauissimus, ipso augustæ & uenerandæ Passionis die ecclesias sub imperio Rom. ubiq; omnes euertit. Et nouē elapsis annis, illæ quidē ad priorē florentes rediere statũ, ac potius & pulchritudinē & amplitudinē multo præstantiorē recepere. Diocletianus aũt postremò dispérijt, & cũ impietate extinctus est. De bellis autem & persecutionibus hisce, ipse uaticinatus est Dominus. Nec id modò, uerumetiā ecclesiæ ipsius inuictum & insuperabilē statum prædixit. Res ipsa hoc testatur. Quodammodo namq; pace ipsa nobis bellum utilitatē affert maiorem. Propterea quòd tentationes istæ, ut ecclesia magis etiam refulgeat, efficiunt. Pax enim molles nos, desides et timidos reddit. Bellum aũt, cùm animos nostros acuit, tũ rebus præsentibus nos affigi nō patiť: sed ut eas despiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, suadet.

A

…erũ apud re-…m Beniamis Christum generosissimè profitetur.

Illustre Beniamis per grauissima supplicia martyrium.

Iacobus Persa ex Christiano ethnicus. Idem denuò Christianus. Iacobi istius luculentissimum martyrium. Mēbra omnia articulatim, & postremò caput ei resectũ. Deus per longanimitatem suam tyrannicos ecclesiæ persecutores sustinet.

B

Diocletianus uno Soteriorũ die oēs Christianorum ecclesias diruit. Sed illę post nouenniũ magnificētius sunt restitutę.

Persecutionem Ecclesiæ prædixit Domin⁹.

Persecutio ecclesiæ bono est.

* μὴν ἀνάρμοστον τὰς ἁρμολείας τοῦ σώματος ἁρμονίαν τεμὼν ἀπὸ χειρῶν καὶ βραχιόνων καὶ ποδῶν καὶ κνημῶν.

CAPUT XXI.

Christiani è Perside ad Romanos confugiunt. Iniuriæ aliæ Romanis inibi illatæ.

CHristiani apud Persas intolerandis, quæ alię super alias inducebātur, ærumnis pressi, ad Romanos confugerunt, opē eorum petentes, & ne ipsi ita afflicti despicerēť rogātes. Episcopus Atticus benignè supplices eos suscepit, & ut quantũ posset eos adiuuaret, ꝓpensus fuit: & Imperatorē Theodosiũ pro eis cōpellans, ad eos uindicandos excitauit. Eo tēpore alia quoq; acciderũt, ut Romani non mediocriter à Persis affligerenť, ꝓpterea ꝙ Romanæ ditionis hominib. qui mercede in aurisodinis opus ibi faciebāt, redire inde

A inde non permittebatur, & Romanorum mercatorum merces diripiebantur. Ad quas iniurias Christianorum in urbem Constantinopolitanam accessit perfugium. Et res in bellum euasit. Persa namque legatione missa, perfugas sibi dedi a Romanis petijt. Romani autem id facere noluerunt, nõ modò quòd illos tanquam supplices & precatores seruare uoluerint, sed etiã quòd pro religione sua facere quiduis & pati potius parati fuerint, quàm ut eos quibus cum communẽ fidem haberent, despicerent. Proinde pace soluta, bellum graue inter Romanos & Persas est ortum, quod paucis perstringere commodum esse uisum est. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum nõ ita multis copijs missus dux, per Armeniam in Persidem excurrit, & prouinciam eius quandam Azazenem uocatam uastauit. Aduersus quem à rege Persarum dux alius Narses uenit, ingentem secum ducens exercitum. Hic commissa cum Ardaburio pugna, cum ingenti suorum clade uictus in fugam se dedit. Ex qua conuersus, per Mesopotamiam Romanorũ ditionem, præsidio omni uacuam inuadere, & acceptæ cladis ignominiam abolere statuit. Verùm consilium quod Narses ceperat, Ardaburium latère non potuit: qui quàm maxima potuit celeritate, regione Azazena summè uastata, & ipse Mesopotamiã petijt. Narses quamuis uarij generis copias coaceruasset, ingredi tamen Romanorum fines ausus non fuit. E Nisibi autem ciuitate, quę in finibus Persarum & Romanorum sita est, Persis tamen subiecta, hominibus certis ad Ardaburium missis, de conditionibus pugnæ committendæ, loco & die constituto, certiorem eum fecit. Cui ille renunciari iussit: Romanos, nõ quando ille uellet, sed quo tempore ipsis commodum uisum esset, prælium facturos. Et cum Persam magnis uiribus copias suas inuasurum putaret, spe belli omni summoperè in Deum collocata, maximas & ipse uires contraxit. Sed enim diuino auxilio, quo maximè fidebat, adiutum eum esse, inde satis cõstat. In urbe Constãtinopo-

B litana, in anxia solicitudine quum ciues essent, & addubitarent, cui'nam parti uictoria arrisura esset, angeli Dei quibusdam in Bithynia, propter negocium certum Constantinopolim petentibus apparuere, eos'que ibi annunciare iussere, ut illi precationi admodum incumberent, & animũ fortem obtinerent, ac Deo crederent, uictoriam Romanorum fore. Illud insuper addentes, indices ipsos inde et nũcios uictoriæ, qui Romanis præsentẽ maximè opem ferant, à Deo missos esse. Quæ res ubi ad aures hominũ peruenit, nõ modò ciuibus ipsis animũ addidit, sed etiã militũ fortitudinem confirmauit. Itaque ubi bellum, sicuti dictum est, ex Armenia in Mesopotamiam translatum est, Romani eos qui in urbe Nisibi clausi atq; circumuallati erant, obsidione prementes, turres ligneas fecerunt, quæ rotis quibusdam & machinis prouolutæ, mœnibus admouebantur: & ex eis lõgiore, pro muro, pugna commissa, multi è superiore loco urbẽ propugnantes cędebantur. Varanes autem Persarũ rex ubi Azazenam regionẽ excisam, & suos Nisibi inclusos muralium tormentorum ui affligi cognouit, copijs quas tũ paratas habebat omnibus, fortunam belli experiri aggressus est. Quũ uerò Romanorũ uirtutẽ metueret, Saracenorũ auxilijs usus est, quos Alamundarus uir fortis & bellicosus duxit: qui quũ multa eorũ * millia secum adduxisset, bono animo regem Persarum esse iussit, quamprimùm se primo conflictu Romanos superaturum, atque ipsi unà cum magna Syrorum urbe Antiochia subiecturum esse, dicens. Hæc ille quidẽ iactabat, sed uerba eius minimè ad exitum peruenere. Quibus namq; rex fidebat, Saraceni, præter † rationẽ terrore correpti, & per imaginationem se à maximis Romanorum copijs circumdatos propelli opinati, atque in magnum tumultum coniecti, ita ut neque quid faciendũ eis, quo'ue effugiendum esset, scirent, unà cum armis in Euphratem amnem se præcipitarunt.

Opinio

Marginal notes (left): Bellũ Persicum. — Narses insolẽter Ardaburio diem, locum, & cõditiones pugnæ nunciari iubet. — Supplicationes belli tẽpore pro uictoria. — * μυριάδας. Socr. — † ἀλόγῳ φόβῳ.

Marginal notes (right): Persarum rex per legationẽ dedi sibi profugos Christianos ab Imperatore postulat. — Belli inter Romanos & Persas exortum. — Azazene à Romanis uastatur. — Ardaburius Ro. dux Narsen Persam uincit & fugat. — Idem eum ne per Mesopotamiã Romanæ ditioni detrimentum inferat, impedit. — Ardaburij cautum respõsum. — Ardaburius cõfidit Deo. — Angeli uictoriæ Romanorũ nuncij & adiutores. Socrat. lib. 7. cap. 18. — Romani Nisibim obsident. — Saraceni auxiliares Persarũ. — Saracena insolentia. Saraceni panico metu correpti, in Euphrate submerguntur.

Opinio sanè obtinet, centum ibi uirorũ millia perijsse. Atque hoc sic quidem acidit. Romani uerò, qui excitatis expugnatorijs urbiũ machinis Nisibim obsidebant, quum audissent, Persam magnam elephantorum multitudinem adducere, & ea de causa metu consternati essent, machinis eis omnibus igne cõsumptis, ad loca sua sunt reuersi. Cœterùm quot postea prælia sint commissa, & quomodo alius Romanorũ dux Areobindus singulari certamine eũ qui apud Persas omniũ fortissimus habitus est, interemerit: & quomodo Ardaburius septẽ Persarũ ductores insidijs exceptos trucidarit: adhæc ut Vitianus, alius Theodosij dux, reliquias Saracenorũ optimè extinxerit, prætermittendũ esse censeo, ne longius extra propositũ digrediar. Imperator Theodosius res in eo bello gestas, Palladio quodã cursore celeri usus, quamprimùm cognouit. Vir is quùm corpore fortis, tũ animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo insidẽs uectus est, ut diebus tribus in fines, qui medij inter Persas & Romanos sunt, peruenerit, totidẽq; postea diebus Cõstantinopolim reuersus sit. Ob eam uerò celeritatẽ, nõ ad Persarũ fines tantũ, sed ad reliquas etiã orbis partes, quò eũ Imperator misit, expeditissimè peruolauit. Quapropter aliquãdo ex præclaris uiris quidã, celeritatẽ eius admiratus dixit: Virũ eũ tã amplã Romani imperij ditionẽ, angustã expedita celeritate sua reddidisse. Ad hãc etiã Persarũ rex obstupuit, q̃ legatione fungẽs, multorum dierũ iter tã celeriter pficeret. Hęc de Palladio. Theodosius Imperator Cõstantinopoli degẽs, ubi Romanorũ diuinitùs cõcessam uictoriã resciuit, tam bonus honestusq; fuit, ut etiã secundis rebus suis, pacis tamen consilia caperet, & cum hostibus fœdus inire uellet. Helionem igitur ducem illustri præditum dignitate, ad pacem cum Persis faciendam misit. Atque is postquàm in Mesopotamiam peruenit, ubi Romani * fossam altam, quæ pręsidio eis esset, duxerant, Maximinum, uirum præclarum, & eiusdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Persã legauit. Maximinus apud regẽ se à ducibus, non ab Imperatore ipso missum esse dixit. illũ enim bellũ hoc nescire: atq; etiam ut id maximè sciret, parui tamen facere. Porrò Varane legationem eam recipiente, quòd fame maxima exercitus eius premeret, qui apud eum * immortales uocantur (decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium uirorum, complent) eum adiere: & ne prius pacem susciperet, quàm impetum in Romanos parum cautos ipsi fecissent, admonuere. Quibus rex obsequutus, oratorem quidẽ in abdito loco clausum asseruauit: Immortales autem illos insidias Romanis struere iussit. Qui bifariam diuisi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circumuentam concludere uoluerunt. Romani ad turmam hostium eam, quam conspexerant, conuersi ferebantur. Nondum enim alteram, quæ derepentè procurrerat, uidebant. Et iam inter se acies concurrebant, quũ Dei prouidentia, aliæ Romanorum copiæ ex colle quopiam prospicientes apparuere, Procopij ducis signa sequentes, qui ciues suos in discrimen coniectos uidens, cõtra Persas duxit, eosq; à tergo aggressus est. Ita factum, ut qui paulo antè intercipere Romanos uoluerint, ipsi ab illis sint circumuenti. Nostri omnibus illis occisis, ad eos inde qui ex insidijs prodibant, conuersi, itidem illos quoq; iaculis cõfecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Persas sunt Immortales, subitò mortales omnes esse comperti sunt, ipso à Persis pœnas sumente CHRISTO, propterea quòd plurimos eius cultores insigni pietate pręstantes, acerba morte mulctarint. Rex autem Persarum clade ea accepta, nihil se earum rerum scire assimulauit, &

Romani obsidionem Nisibis soluunt. — *Areobindus Rom. dux.* — *Vitianus Ro. dux.* — *Victoria penes Romanos est.* — *Expeditissimus & celerrimus cursor Palladius.* — *Palladius celeritate sua Romanorum ditionẽ amplissimam, angustã reddidit.* — *Theodosius rebus quoq; suis secundis de pace cum Persis transigit.* — ** τάφρον.* — *Is Maximinũ ad regem mittit.* — *Maximinus dux Rom. non Imperatoris nomine legatione apud Persam fungitur.* — *Barbarus dolus Persarum.* — *Romani Deo opitulante unã atq; alterã hostium manum concidunt.* — *Immortales Persarum cæsi.* — *Vindicta diuina Persæ uicti, qui tantopere in sanctos martyres sæuierint.*

Singulare certamen. — *Ardaburius fortissime rem gessit.* — *Helionem in Orientem legat.* — *Bellum [illegible]cum.* — ** ἀθανάτοι Persarum.* — *Persæ legatione Romanos ludificãtes, ex insidijs Romanos adoriũtur.*

A
B

* ἀθάνατοι, hoc est, Immortales, lectißimi decies mille Persarum uiri, quos Xerxes Darij habuit. Hos sub Theodosio Ardaburius concidit, atq; extinxit. Suid. Proximi ibant, quos Persæ immortales uocant, ad decẽ millia. Cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi uestem auro distinctam habebant, manicatasq; tunicas gemmis etiam adornatas. Q. Curtius.

A uit, & oratore è custodia emisso, legationẽ recepit: pacem se non ut Romanis gratificaretur, sed oratori ipsi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, cõplecti testatus. Porrò bellũ Persicum, quod initium propter persequutiones aduersus Christianos motas sumpsit, finem tum habuit. Cum ipso autem bello psequutio quoq; conquieuit.

Idest barbarum.

Pax Persica.

Quies Christianorum apud Persas.

CAPUT XXII.

ERat autem in ciuitate Amidensi episcopus Acacius nomine, quem tum facinus pulchrum illustriorem omnib. atq; clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione uastata, supra septẽ millia Persarũ cepissent, eosq; nullo modo Persæ redimere uellent, atq; illi fame paulatim afflicti interirẽt, eaq; res non parum molestiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendã censuit, sed qui sub eo erat, clero coacto: » Deus (inquit) noster, filioli, neq; discis indiget, neq; pocula curat. Egestati enim » minimè obnoxius, non edit, neq; bibit. Quum igit multa sint ecclesię eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorum qui se ad eam contulerunt, parauit, utẽdum eis censeo ad Persas captiuos * redimẽdos, & famelicos alendos. Hæc atq; alia hisce similia loquutus, statim diuina illa donaria cõflauit, atque ex eis æstimationem militibus quæ eis uisa fuerat, persoluit, & captiuos recepit: deinde alimentis eos abundè refectos, uiatico etiã prosecutus, ad regem suum misit. Id episcopi factum, plurimum Persarum regẽ ad consternationẽ adegit: quòd Romanis utrũq; hoc studio esset, ut simul & bello & benefactis egregiè uincerẽt. Dicitur uerò, Persam etiam desiderium cæpisse uiri eius uidẽdi, ut eius & cõspectu frueref, & colloquio dignaretur. Idq; sic imperatoris Theodosij iussu factum esse, fama obtinet. Victoriam hanc tantã postquam Deus concessit, quicũq; eo tempore eruditione pollebant, libros in laudẽ Imperatoris publicè conscripserũt, eiq; obtulerũt: alij quidem, ut eloquẽtię uim quam longo collegissent tempore, ostenderent: alij autem, ut se in notíciã illius insinuarent: atq; alij item causam aliam prętendentes. Eadẽ porrò illi uirtutis ornamenta testimonijs suis Imperatori tribuerunt, quę et nos de eo suprà cõmemorauimus, ex plurimis pauca saltem breuiter perstringentes. Non solum autem hoc, qui in arte dicendi studium posuerant fecere: sed & ipsa Augusta Imperatoris coniunx, heroico uersu poemata marito & principi suo cõposuit. Erat enim prędara admodum, & docta. Quandoquidem uerò eius memini, in tẽpore hoc loco me expositurum puto, quæ ea, & unde fuerit: & quomodo præ alijs quę in communionem cõnubij Imperatoris Theodosij ueniret, delecta sit. Res sic habet.

Acacius Amidenus episcopus donarys ecclesiæ conflatis hostium, Persarum uidelicet, captiuos redimit.

Facinus id rex Persarũ uehementer est admiratus.

B *Multi à multis de uictoria Persica & Imperatoris uirtutib. cõpositi libri.*

Eudocia imperatrix Theodosij quoq; laudes heroicis uersib. scripsit.

* *Si necessitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & uenditionem sacratissimorum atque arcanorum uasorum uel uestium, caeterorumq; donariorum, quæ ad diuinam religionem necessaria sunt, & hypothecam & pignorationes fieri concedimus. Quoniam non absurdum est, animas hominum quibuscunque uasis uel uestimentis præferri. L. Sancimus. C. de sacrosanct. ecclesi.*

CAPUT XXIII.

PVlcheria Augusta quòd · honestatis studiosa esset, quũ Imperator iã ad ætatem maturam peruenisset, ut ei coniugẽ matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiusq; & familiæ puellas, eas etiam quę ex gẽtibus forma, diuitijs, & alijs dotibus præclarę essent, dispexit. Atque hoc quum illa sic ageret, percommodè accidit, ut mulier quædã, cui nomen Athenais erat, adhuc uirgo, ex Athenarum urbe ad Augustã ueniret. Ea Leontij philosophi filia, & quidem ingeniosissima, omni genere non solum Græcarum, sed etiam Latinarum disciplinarum à patre erudita, tantũ in philosophia effectrice simul & contemplatrice, atq; ea quoque quæ circa dicendi artẽ, probationesq; &

φιλόκαλος

Athenais Leontij Athenensis philosophi filia doctiss.

Qq confuta-

confutationes uersatur, quantum alius nemo, profecit. In Astronomia etiã, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quàm alius ætate sua quisquã, est assecuta. Hanc ubi pater ita educauit atq; instituit, moriturus ille, filios suos Valerium & Aetium bonorum suorum hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina consecuta esset, gratiam sufficere dicens. Quũ uerò ei res esset perangusta, ad Pulcheriam Augustã de fratrum iniuria conquerens accessit. Illa prudentiam, uenustatem, & miram in rebus (ut ita dicam) omnibus dexteritatem puellæ quum cognouisset, fratri eam connubio coniungendi consilium cepit. Atque ubi ei ut Christianorum sacra coleret persuasit, accito Attico episcopo, ad diuinum baptismum eã in eo quod diximus Stephani protomartyris templo adhibuit: & per eum ipsum baptismum, aliosq; item plures modos, in filiæ locum sibi arrogatam, uxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociã cognominatam. Hæc Theodosio Eudoxiam filiam genuit, quæ Valentiniano Placidię filio, Romæ rerum summam obtinenti, & propter affinitatem nuptiarũ Thessalonicæ, quò ex Occidente uenerat, agenti, in matrimonium est collocata. Atque ea Valentiniano filias duas, Placidiam & Eudociam, progenuit. Verùm Eudocia Theodosij coniunx, quũ desiderio coniugij Eudoxiæ filiæ uidendæ teneretur, uoto seipsam obligauit, ubi nuptiæ filiæ confectę essent, se Hierosolyma adituram, ut simul & loca sancta ueneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas causas † præclaræ etiam illa ouis occasio accessit, quam ouem, utpote ingentem & admirandam, festo † luminum die à Phrygisco quodam adductam, quum illi eam ob rem Imperator centũ numos præbuisset, imperatrici Eudocię dono dedit: eamq; illa deinde simplici animo (* perliberalis enim erat) magistro Paulino, qui principi apprimè charus, domi ex podagra decũbebat, misit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, ea perinde atq; miraculo quopiã Imperatorẽ muneratus est. Qui postquam eam cognouit, cõiugem explorando, de ea, an illa ipsa esset, † salutẽ suã uerbis pretendens, percontatus est. Eudocia uerò, quod Imperatoris cõsilium explorandiq; uoluntatem non intelligeret, cũ esse negasset, domi suæ illam suauiter pasci dixit. Quare quum in grauem suspicionem apud Imperatorẽ incidisset, Paulinus quidẽ statim in Cappadociam relegatus, capitali supplicio est affectus. Ipsa autem ea de causa immenso correpta dolore, uotũ Deo nuncupatum soluit, & illico Hierosolyma cõcessit. Dispositione diuina id profectò factũ, ut ibi quicquid esset bonum atq; utile, perficeret. Quid nãq; opus est admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in sacris templis, monachorũq; domicilijs, atq; apud sacerdotes & pauperes, de quibus paulo pòst referam, peregit? Vnum illud in præsentia memoria dignum de ea & Pulcheria recẽsebo. Quòd namque natura apertus & simplex Theodosius esset, & omnibus benignè facere cuperet, sępe etiam literis, quibus minimè oportuit, sententia earum non perspecta, subscripsit. Quæ uerò ei diuinitùs quasi fidelis custos data erat, in rebus omnib. magnifica, moderata, & sapiens Pulcheria Augusta, id ipsum quoq;, morem absurdum coarguens, correxit. Syngrapham enim inter eum & seipsam uenditæ coniugis eius raptim cõpositam ei proposuit, eãq; ille scripturæ uim nesciens, confestim manus suę annotatione confirmauit. Postridie eius diei Imperator coniugem ad se uocauit, quã Pulcheria se ei reddituram, plurimum negauit: emptionis libellum, ut testẽ qui accusari aut reijci non posset, prętendens. Tãta illa prudẽtia atq; festiuitate fuit.

Atq; illa negligentiam eius arte quadam arguens, moderatione mira improuidam literarum subscriptionem sic in eo emendauit. De his hactenus.

Atticus autem

Eiusdem fratres.
Athenais à patre exhæredata.
De exhæredatione ea apud Pulcheriã queritur.
Athenaidem in baptismo per spiritualem arrogationẽ, sine commaternitatem, filiam sibi Pulcheria adoptat.
Athenais Eudocia cognominata, Theodosio matrimonio iuncta. Eudociæ ex uoto Hierosolymitana religionis gratia profectio.
* φιλοτίμως ἔχουσα
Ouem miræ magnitudinis Theodosius Eudociæ donat.
Eudocia eam Paulino magistro dono mittit.
Paulinus ea Theodosium muneratur.
Eudocia apud Imperatorem aliam eam ouẽ esse perhibet, & in suspicionem uenit.
Eudocia Hierosolyma profecta. Theodosii obusuis literis facilè subscribere solitus.
Errorem eum mirificè in eo Pulcheria correxit.

Theodosij et Eudociæ filia, Eudoxia, Valentiniani tertij cõiunx. Filiæ huius, Placidia et Eudocia.
† περιφανῶς μάλα.
† τῶν φώτων ἑορτῇ,
† τὴν προτέραν σωτηρίαν προβαλλόμενος
Paulini cædes.

CAPUT XXIIII.

A ATticus autem episcopus Cōstantinopolitanus, ut Ecclesia incremēta sua caperet, mirificè operam dedit. Sūma enim prudentia eam administrans, continua doctrina populum ad studiū uirtutis excitauit. Et ad misericordiam atq; largitionem tam procliuis fuit, ut non modò eis q in parœcijs eius erant, egenis prouidendum duceret, sed etiā uicinis Constantinopoli ecclesijs pecuniam multam, ad pauperum consolationem mitteret. Porrò ex una eius epistola, quam ad Calliopium Nicænum presbyterum dedit, missis simul trecentis aureis, qualis ea re uir fuerit, satis patebit. Ea sic habet: Calliopio » presbytero Atticus in Domino salutem. Decies mille in urbe uestra egenos pio- » rum commiseratione indigere cognoui. Decies mille dum dico, multitudinem » ipsam, nō certum pauperum numerum ostendo. Quandoquidem uerò certum » pecuniȩ numerum ei acceptum fero, qui perliberali manu ritè eam dispensantib. » donat, & nonnulli indigent, explorandorum eorum gratia, qui habent quidem, » sed illis non dant, acceptis à me, ò charum mihi caput, trecentis aureis istis, ut uo- » les eos expende. Voles aūt eis maximè, qui mendicare erubescunt: non illis, † qui » in uita uentrem ad nundinationem proponunt. Quum igitur pecuniam largiê- » ris, religionis hac in parte rationem non habebis: hoc unum spectans, ut indigen- » tes alas: neq; eos prȩferas qui moribus nostris uiuunt. Pauperum sanè etiam qui longius abessent, ita curam Atticus gessit. Verùm ille quoque ut quorundam superstitionem minueret, magnopere curauit. Et cum audisset Sabbatium illum, qui propter Paschæ diem Iudaico more celebrandum à Nouatianorum ecclesia secesserat, & gregem sibi suum coegerat, Rhodi, ubi exulare iussus fuerat, uitam finijsse: populares'q; factionis eius, corpore illius inde translato, circa sepulchrū

B eius precationes peragere, & ueluti uiro sancto reuerentiam cultum'q; præstare: noctu hominibus certis missis, cadauer Sabbatij sepeliri in loco alio curauit. Porrò sectatores illius ubi tumulum uiolatum repererunt, cæremonias superstitionem'q; suam ad sepulchrum eius posthabuerūt. Et quoniam in nominum inuentione, aptè illis rebus ipsis imponēdis, elegans & felix fuit, nauale quod ad angustias Euxini ponti nō longè à transitu situm, ueteres φαρμακεία, id est ueneficiū pa- pellarunt, quòd ipse ibi conuentus cogeret, ne locus is infamē obtineret appellationem, nomine mutato θεραπεία, hoc est curā, seu culturam uocauit. Ex suburbijs etiam Constantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob causam eiusmodi appellauit. Chrysopolis antiqua nauium statio est, contra Byzantium, in Bospori initio posita. Multi eius antiquorum historicorum meminere, sicuti Strabo Geographus, Nicolaus Damascenus: & qui Cyri historiam optimè conscripsit, ui eloquentiæ magnus, & historico stylo admirandus Xenophō, in sexto Cyri expeditionis: sed & in primo Hellanicorum, seu Grȩcæ historiæ libro, ubi de ea hæc quoq; memorat, quòd Alcibiades ille muro Chrysopoli munita, * decimarum accipiendarum sedem ibi constituerit. Quicunq; enim mercatores ex Ponto præternauigarēt, decimas eo loco merciū præbuerūt. Atticus igitur locum e regione Chrysopoli, cōmodè cum non mediocri amœnitate situm cernēs, Argyropolim eum nominari oportere dixit: quod uerbum regioni statim cognomen indidit. Quibusdam dicentibus, incommodū esse, quòd Nouatiani intra urbem Constantinopolim conuentus agerent: Ignorare uidemini, inquit, quæ sub Constantio & Valente perpessi sumus. Præterea uerò testes isti nobis sunt fidei ueraces. Quum enim iamdudū ab Ecclesia uniuersali secesserint, nihil illi aliud de fide quàm pœnitentiam nouarunt. Et quum Nicȩę aliquando esset, consecrandi ibi episcopi gratia, Asclepiadem Nouatianorum ecclesiæ antistitem, senem admodum cōspicatus, quot'nam annis episcopatū gessisset,

Atticus Cōstantinopolitanus episcopus in alienos etiā per eleemosynam liberalis.

Scriptum Attici ad Calliopium Nicænū presbyterum, cui ut ajam pauperum 300 mittit aureos. Quare Deus non aliud quā egere patiatur. Quibus sit danda eleemosyna.

† [illegible]

Atticus superstitionis etiam occasiones præcidit.

Corpus Sabbatij, ad cuius sepulchrum Sabbatiani sacra peragebant, alibi clam sepeliri curauit.

Atticus rectè rebus apta nomina imposuit.

Nauale Cōstantinopolitanū, pro ueneficio, curationem uocauit.

Chrysopolis.

* [illegible]

Argyropolis, Chrysopoli opposita.

Scite dicta Attici.

Nouatianos is non improbauit.

Asclepiades Nouatianorū episcopus, 50 annis episcopatum gessit.

fiſſet, interrogauit. Atque ubi ille quinquaginta dixiſſet, ſermonem excipiens A Atticus Beatus, inquit, es ó pater, qui tam longo tempore bonũ opus curaris. Apud eundẽ Aſclepiadem illud quoq; intulit: Ego, inquiens, Nouatũ quidẽ ualde laudo: qui uerò ab eo prouenere, eos minimè recipiendos eſſe duco. Vocẽ hãc ut nouã, poſtq; ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis epiſcope? Propterea, Atticus inquit, illũ probo, quòd ad cõmunionẽ eos qui dijs ſacrificauerant, nõ admiſerit: id namq; et ipſe, ſi affuiſſem, feciſſem. Nouatianos autem auerſor, quòd exiguarum rerum gratia homines à communione excludunt. Ad quæ uerba Aſclepiades reſpondit: At non ſacrificia deorũ tantũ, ſed multa etiã alia ſunt peccata ad mortem. Quorũ cauſa uos quidem clerum, nos uerò etiam laicos rejcimus, ſoli Deo, qui nouit omnia, omnia cõmittẽtes. Dicunt etiã obitũ eum ſuũ præuidiſſe, & ad Calliopiũ Nicææ presbyterum ab eo diſcedentem, uerbis hiſce uſum eſſe: Quòd ſi me rurſus uiuum uidere uoles, ante autumnũ exactum celeriter Conſtãtinopolim te uenire oportebit. Sin tardius eò cõceſſeris, ſuperſtitem me non inuenies. Id quod ita accidit. Nam uigeſimoprimo miniſterij ſui anno, decimo Octobris menſis die mortuus eſt, undecimo Theodoſij conſulatu.

Epiſcopatũ administrare, bonum opus eſt.

Quatenus Atticus Nouatum laudarit, Nouatianos autẽ nõ item.

Quo Nouatiani à Catholicis diſſideant.

Tempus mortis ſuæ præuidit Atticus.

Peccatũ ad mortem.

CAPUT XXV.

NOuum aũt, & admirandũ quiddã, q́d prius perfecit, q̃ defunctus eſt, ita ut reprehenſionẽ eã qua expetitus eſt, quòd Ioannis ſectatores male acceperit, à ſe amolitus, alijs obuelauerit bonis, exponã. Antiochiæ Porphyrius, cuius ſuprà meminimus, deceſsit: & ſedẽ eccleſiæ Alexander ſortitus eſt, congruentem epiſcopatui agens uitam. Monaſticis enim antea ſtudijs exercitatus, fortis admodum decertator extitit, conſona uitæ facta exhibens, pietatis ſanctioris'q; philoſophiæ meditatione, diuitiarum contemptu, eloquentia, et multis alijs donis atq; ornamentis mirificè abundans. Alexander iſte, eos qui propter Euſtathium ſuos ſibi celebrabant conuentus, cohortatione & B perſuaſione tandem reliquo eccleſiæ corpori (quod Paulinus, & poſt illum Euagrius, impedierant) coniunxit, conuentum'q; eccleſiarum per unionem tantum coegit, quantum nunq; aliquis uidit. Eis enim qui idem ſentiebant, et ex clero & ex populo ipſo aſſumptis, ad illorum uenit conuentũ: atq; illis etiam inde, ita uti pſalmis atq; hymnis Deũ laudabant, receptis, cantilenam eandem uno ore concinnè canente, ab ea quæ ad Occidentem uerſa eſt porta, uſq; ad templum maximum, totum quod in medio eſt forũ, hominum multitudine cõpleuit: ueluti ſpiritualẽ quendam amnẽ inſtituẽs, re nulla ad ſimilitudinẽ, ab eo qui urbẽ præterfluit flumine differentẽ. Quod ubi Iudæi, & qui adhuc pauci reliqui erãt Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, & Ariani ipſi, fieri, fluuios'q; undecunq; promanantes in catholicæ Eccleſiæ pelagus inferri uiderunt, uehementer ingemuerũt, atq; lamentati ſunt. Alexander itaq; & uita et doctrina optimus, ardore ingenti Ioannis cauſam fouens, primus illius nomen in eccleſiaſticũ retulit albũ: atq; ad Imperatorẽ omnes'q; ubiq; epiſcopos, ut idem & ipſi facerent, & ea re pacẽ certã & conſtantẽ eccleſiæ cõciliarent, ſcripſit. Cæterũ quũ Atticus q̃q; epiſcopus propter Ioannitas eccleſiam eſſe ſciſſam uideret, de Principũ ſentẽtia ipſe quoq; mentionẽ illius fieri in precationib. iuſſit: quemadmodum id & in alijs epiſcopis qui uita exceſsiſſent, fieri ſolitum erat. Atq; ex eo tempore pax extitit, donec poſtea quoq; reliquiæ eius urbi imperanti illatæ ſunt. Atticus inuidiã in quã propter diuinum Ioannem deciderat, hoc modo magnificè aboleuit. Nec ille modò id fecit: ſed alijs quoq; Ioannis memoriã precibus inſerere recuſantibus, & Cyrillo maximè Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Ioannẽ oderat, q̃ ille à Theophilo patruo ſuo diſſenſiſſet, perſuaſit. Sed non intempeſtiuũ fuerit, hiſtoriæ huic epiſtolas eorũ, certioris fidei gratia, annectere: quæ de uerbo ad uerbum ſunt tales.

Alexander optimus Antiochenæ eccleſiæ antiſtes.

Euſtathianos is eccleſiæ catholicæ coniunxit.

Frequentiſſimum eccleſiæ cõuentum.

Coniunctio talis Iudæis, Græcis & Arianis dolorẽ grauem attulit.

Alexander primus Chryſoſtomi nomen ſacris inſcripſit codicillis.

Atticus itidem Ioannitas eccleſiæ ſuæ ante obitũ adiunxit.

Epiſcoporum defunctorũ in precibus mentio.

Alij quoq; epiſcopi memoriam Ioannis receperunt.

καθάπερ ἀυδοῖς ἐν γένεσι, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἀποθανόντων τὴν μνήμην.

Atticus Cy-

CAPUT XXVI.

A ATticus Cyrillo * felicitatem. Incidimus eò, quò nõ putaueramus: & acquiescimus necessitate in eo quod minus ex sentẽtia nostra processit, utilitatem iusticiæ præponentes. Et cognitionibus nostris ad populi concordiã inclinati, canonibus quidẽ patrũ detrimentũ nullum afferimus: exactæ aũt uerborũ obseruationi, uniuersi orbis pacem præferimus. Non ignoro equidẽ & beatũ Paulũ, cum * ecclesiasticas ederet cõstitutiones, sapiẽter occasionibus prouida dispensatione usum esse. Scio etiã, q in sanctorũ numero censenť, patrẽ tuũ apostolicũ Theophilũ, in cõfusione & turba à Grecæ supersti tionis studiosis excitata, exactã ad breue tẽpus obseruationẽ paci posthabuisse. Maximæ enim quæq; urbes pelago fluctibus exagitato persimiles, ex sententia ciuiũ, nõ tam summa legũ & constitutionũ obseruatione, q̃ † expeditissimis consilijs atq; iudicijs, ad pacẽ & concordiã facientibus, regi atq; administrari solent. Qua uerò de causa literas hasce scribã, accipe. Nouit sanctitas tua, ac potius illis ipsis oculis, quibus qui in sanctis est, pater noster Theophilus, cõspexit, qualis & quàm ingens turba, † magnã hanc inuaserit urbẽ: atq; ut in ea sanctior fides & pietas, ne funditus erueref, periclitata sit: adeò etiã, ut populus maiore ex parte per factionẽ scissus, extra muros cõuentus egerit: & pleriq; sacerdotes & collegę nostri episcopi, à mutua cõmunione desciscentes, bonam plantationẽ Domini IESV CHRISTI, parũ abest quin euulserint, pacis cõmoditate scilicet aliquantulum distracta. Sed enim multo sanè labore, multo sudore, & periculis multis desperationis plenis, plurima & maxima quæq; cõmunium patrum nostrorũ atq; etiã pietatis tuę precibus & conspiratione sopita sunt mala. Et turba quidem illa cõquieuit, cõcordia uerò & serena trãquillitas in orbis uniuersi ecclesijs obtinet.

B Cum uerò nõnulli nomẽ tantũ beati Ioannis mysticis tabulis inscribi uellent, beatus episcopus Alexander, Antiochenũ istum dico, Constantinopolim uenit, & multa * ore confidenti uerba fecit. uehementerq; excitare populũ uoluit, ut uel nobis inuitis, necessariò eius quẽ diximus, nomẽ ita inscriberef. Quã rẽ accuratè prorsus pietati tuę, ministri Dei religiosissimi diaconi, Petrus & Aedesius exposuerũt. Præterijt tẽpus longũ, & nos * necessitate ea quæ à populari rerũ administratione prouenit, premi incipiebamus, neq; tamẽ quidquã schismatis & dissidij reliquias curabamus: cum ad nos ex Oriente Deiamantiss. episcopus Acacius literas dedit, religiosissimum antistitẽ Antiochiæ Theodotum à populo, ut nomen Ioannis in fastos referret, coactum esse, ut ueniam rei ei quã necessitate ille adductus fecisset, daremus, petens. Et cũ bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, causam aduentus sui indicans, rẽ hanc in uulgus magnæ urbis propalauit, & sententiam datæ ad nos epistolæ populo uulgauit: adeò ut parũ abfuerit, quin tumultu plebis uniuersæ urbs repleta sit. Ibi uerò ego, ibi demũ perturbatus, & de rebus maximis discrimen summum ueritus, pijssimum Imperatorẽ adij, et cum eo de pace & tranquillo rerum statu egi. Atq; ille, nihil esse periculi aut incommodi respondit, si defuncti uiri nomen, tranquillitatis, pacis & populi ** cõcordiæ gratia inscriberef. Itaq; ego ea re persuasus (quomodo enim necessitate præuentus id non facerẽ?) † ne religionis nostræ res, ex multitudinis arbitrio, exemplo uno permisso, penderẽt, néue urbem ipsam populari administrationi assuefaceremus, nomen id in album referri iussi. Quare, ut equidẽ puto, neque in sacros canones commisi, neque iudicio patrum fraudem feci. Mentio nãque eius fit cum defunctis nõ solum episcopis, sed & presbyteris, diaconis & laicis ipsis, mulieribusq;, cum quibus omnibus nobis sacerdotij cõmunio, aut earũ rerum quæ in sacra mensa mysticè percipiunť, * participatio nõ est. Magna enim

Charitas et utilitas publica de seueritate constitutionũ semper aliquid remittit.

Epistola Attici ad Cyrillum, de Chrysostomo in episcoporum matriculam inserendo.

Dissidium ecclesiæ Constantinopolitanæ.

Alexander Antiochenus episcopus, Cõstantinopoli hortator fuit, ut Ioannis nomẽ in sacras tabulas referretur.

Petrus et Aedesius diaconi.

Quibus tandẽ rebus adductus Atticus, Ioannis nomen in episcoporũ matricula sacra inscriberet.

Theodotus episcopus Antiochenus.

Imperator ipse inscriptionem nominis Ioannis in sacris tabulis probauit.

** Non committendum, ut populus de causis religionis quidquam constituat.

est in-

Non uult esse eandem defunctis cum uiuentibus communionem Atticus: argumēto praesenti, ut opinor, inseruiens.

est inter defunctos & superstites differētia: ita ut etiā libri, propter differentē eorū quorū memoria conseruat statū, discreti sint. Nihil em̄ Dauidi obfuit honorifica Sauli sepultura, neq; apostolis Arij impietatis sectator Eudoxius, sub eadē sanctiore sacrificij ara positus: neq; Paulinus & Euagrius ecclesię, q schismatis & dissidij duces in ecclesia Antiochena fuere, quòd post obitum, nō paucis hinc ab annis, ꝑpter populi pacem & cōcordiam mysticis tabulis sunt inscripti. Quā ob causam ipse quoq; Aegypti ecclesijs, ecclesiarum orbis totius pacificandarū gratia, ut mortui illius nomē inscribant, praecipe. Ita em̄ cùm patrū canones nō trāsgrediere, tum ecclesiarū simul omniū cōcordiā plurimi facies. Te uerò ea nobis, quę cōuenit, rescripturū esse, ad cōmunem cōsensum & fraternitatē respicientē, persuasum habeo. Fraternitatē, quę tecū est, omnē, ego, quiq; mecū sunt, saluere iubeo. Ad Cyrillū Atticus haec scripsit. Rem aūt istā magis etiā urgens, aliā quoq; epistolā ad Petrū & Aedesiū diaconos eius, hisce uerbis dedit: Ad Deiamantiss.

Scriptū Attici eiusdem argumenti, ad Petrum & Aedesium diaconos Constantinopolitanos.

episcopū, fratrem nostrū Cyrillū, ita ut decuit, per epistolā scripsimus, ea quę nomine Ioannis in ecclesiasticas tabulas relato, acta sunt. Nihilo uerò minus & ad pietatem uestram scribimus, quę melius quàm alij res nostras nouit, ad pacem uidelicet & tranquillitatem eas euasisse, de sententia praecipuè pijssimorum Principum, & omnium deinde Orientalium episcoporum, ipsorumq; adeò Occidentalium quoq;, de Ioanne sacris tabulis, non ut episcopo, sed qui aliquando episcopus fuerit, inserto, ut memoria eius, propter communem orbis uniuersi pacē coleretur. Scribimus autem, ne concordia, ut ita dicam, ubiq; obtinente, solis nobis ei non astipulantibus, simul & pijssimis Principib. aduersari uideamur: & summè necessarijs rebus nostris, uentis aliquibus aduersis obortis, & Ecclesiae

Reuocat ad se diaconos Atticus, propter cōsuetudinis eorum suauitatē.

Christi noceamus. De his hactenus. In magnum uerò desiderium nos profectio B uestra adduxit, q; non eandem ex eorum qui nunc nobiscum sunt, quā ex uestro conuictu percipiamus iucunditatem, adeò ut nouitate familiaritatis eorum, quę à consuetudine uestra multum differt, ferè perturbemur. Quapropter rebus omnibus postpositis, operam date, ut deinceps ad nos recurratis, propter morum, quod experti sumus, discrimen, apud nos uehementiorem quàm antea repertuti charitatem. Literis eiusmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auersatus est, sicuti ex literis eius satis liquet. Nam quae Attico rescripsit, sic habent.

CAPUT XXVII.

Cyrilli Alexandrini ad Atticū responsum: qui q; Ioannē pro laico habeat, minimè probat, ut in episcoporum catalogo recenseatur, et canones ecclesiasticos seruandos esse censet.

Sacerdotalis dignitas eorum tantum est, qui ad eam sunt uocati.

LEctis quae à pietate tua ad me missę sunt, literis, Ioannis nomen sacris inscriptū esse tabulis intellexi. Vbi uerò eos q inde ad nos uenere, interrogaui, non in laicorum, sed episcoporū catalogo ascriptū esse audiui. Porrò dispicienti mihi, atq; in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicęnorū patrum decreta sequant̃, & aliquātulū mentis luminibus in magnā illā synodū intēdenti, uniuersum sanctorū illorū patrū collegiū, quibusdā ueluti òculis renuere, & uirib. omnibus, quo minus ad rem eam cōprobandā accurrā, obsistere uident̃. Quomodo namq; inter sacerdotes Dei censebit̃, illorumue feret sortē, cui sacerdotalis dignitas abrogata est? Quomodo uerò in catalogo sacrorum ministrorū erit, q ecclesiasticis moenib. eiectus est? Aut em̄ professione nostra indignum est, ut sacerdotij nomen nihil esse, & rem ipsam cōmunē omnibus esse, quę tamē eis solis q ad eam uocati sunt, asseruata est, dicamus: aut si magnum quiddam est, quod sacerdotalem functionē à populi multitudine dirimit, † nō miscenda quae misceri nō possunt, sed eorū quae diximus quoduis in ordine suo conseruandum, & honore debito cohonestandū nobis erit. Quomodo igit̃ aut inter episcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non sit, cōsistet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & splendidarū rectèq; actarum rerū

tulere

A tulere testimonium, ne contumelia sanctum patrum chorum afficias. Considera
» eos qui superstites adhuc in uita manent, quomodo rē hanc acceperint. An
» nō illi dolore se omni repletos esse rectè dicant, si in eundem cum eis ordinem, is
» cui dignitas adempta est referatˀ Verùm id pietati quoq; tuæ persuasum esse pu
» to. Quamobrem & illis & nobis mœroris abole causam. Tolle omnium tristi-
» ciæ occasionem. Nam † facilè & expeditè ea quæ præter opinionem accidunt, di-
» sponere & administrare, boni & sapientis esse dixerim: sed tum demum, cùm ni
» hil detrimenti afferat. Non enim, quamuis gregem Christi propagare, fre-
» quentioremq; efficere studeamus, examina hęresium, si errorem suum non † repu
» dient, recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam dispensatione * faci
» lem cum eis complecti pacem debemus, aduersus quos pugnare pręstet. Dispen
» sationis sanè laudatæ opus fuerit, si quandoque ita à debita ratione deflectere ui-
» deamur, ut in rebus utilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus
» Paulus omnibus factus est omnia, nō ut exiguum quiddam lucrifaceret, partem
» autem quāpiā damno afficeret, sed ut omnes lucraretur. Videamus ergo, eius-
» modi rerum inuestigationi insistentes, an non plus huic causæ insit mali, quàm il
» la uideatur habere boni. Tot iam pręteriere anni, ex quo pietas tua thronū suum
» tenuit: neq; quisquam est, qui conuentus in ecclesia tuos uitet: quin etiamsi ab ini
» tio nonnulli dissidendi amore seipsos ab illis segregarunt, tamē & illi per uim &
» gratiam Christi reuocati sunt. Ex magistratibus uerò quis non pietatis tuæ di-
» ctis audiens estˀ quis ob hanc ipsam causam est, qui extra ecclesiam maneatˀ Ne-
» mo hercule est. Non enim hoc det Deus. Itaque quém nam ad salutem re-
» uocans, aut ad legitimos in ecclesia conuentus reducens, quin omnem potius
» ecclesiæ mœnibus eijciens Aegyptum, regionem etiam * Augustalem, & Arca-
» diam, et Thebaiden, et Libyam, & Pentapolim, et tot ecclesias dolore afficisˀ nō
B ut quenquā lucrifacias: omnes nanq; lucrifecit gratia Seruatoris. Remitto te hac
» in re ad ipsam pietatis tuæ doctrinā. Ne cōtra teipsum celebres atq; illustres eos,
» qui aduersandi studio in partes discessere, neq; unquam iustum de seipsis iudiciū
» accipiunt. An ita conniuere & cessare nos pietas tua suspicatur, ut non diligen-
» ter de pręclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atq; manudu
» cantur, inquiramusˀ Vna nāq; hæc, etiāsi locorū intercapedine disiuncti sint, epi
» scoporum est cura. Sed enim ne in hoc prolixior esse, & pietati tuæ contraria sen-
» tire uidear: esto ut pauci admodum sint adhuc seditiosi, qui se pro illius maligni-
» tate periculo exponunt: apud nos autem tot sunt ecclesiæ, quæ de Ioanne decre-
» ta obtinere debere contendunt. Quibus igitur suffragari æquum estˀ Qui'nam
» ut lætentur, Deo placitum estˀ Illi'ne qui Ioanni patrocinantur, quum tanta de-
» signauerit: an qui pœnam homini irrogarunt ei, qui quum alios dolore affice-
» ret, pro nihilo duxitˀ Quòd si cōcordiam ecclesiarū conseruare, minimè contem
» nendū uidetur: solue id rogo, quod eam scindit. Mitte gladiū in uaginā suam. Iu
» be ex episcoporū nomenclatura Ioannis nomē eximi. Nam si parui id facimus, et
» dicimus, nō affert dolorē apostolorū choro Iudas proditor, in eodē cū illis ordi-
» ne census: Iudę aūt nomine in eorū numerū relato, quo deinde loco Matthias no
» bis poneťˀ Quū igitur nemo Matthia eiecto apostolorū choro Iudā ascripserit,
» maneat et seruet, hortor, post celebris memorię Nectariū, secundus laudatissimi
» Arsacij gradus, nę qd per uim perperā & illegitimè inductū, memoriā beati uiri
» explodat. Sed pauci fortasse hoc ęgrè ferunt, (pmitte aūt mihi ut liberè quę uolo
» dicā) Omnes eqdē saluos fieri optē. Siquis uerò imperitia sua ab Ecclesia secedit,
» et illius cōstitutionib. refrāgať, quę eiusmodi hominis est iacturaˀ An nō ipse q̃q;
» Seruator nos, idipsum docēs, & formā in omnib. proponēs, cōducibilia qdē ad
» eos q eū accesserūt locutus est, inobediētes aūt & renuētes discedere permisitˀ

εὐμεταχειρίστως τὰ παρὰ γνώμην συμβαίνοντα διοικεῖν.

Dispensationis finis.

οἰκονομικὸν τὸ καὶ ἀκριβὲς ἀφίημι

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

Augustonica ea dicitur.

Præcipua episcoporū cura.

Suadet nomen Ioannis in albo episcoporum inducendum esse.

Atque tantũ abest ut aliquã talium hominũ rationem habuerit, ut etiam ad ipsos A dixerit discipulos: An & uos abire uultis? Obsequentibus sanè multam nos impendere curam æquum est. Aduersarius aũt & inobediens, maleuolentiam ipse suam accuset, medicinã odio habens. Audiet ille uerò iustum iudicem, dicẽtem: Quandoquidem loquutus sum, & non obediuistis: & extendi sermones, & animum non aduertistis: & quæ sequũtur. Nos quidem, qui docemus, quibus nam rebus aliquis laudem sibi apud Deum paret, studiosè admodum id facere atque instituere decet, atque cum Paulo resistẽtibus dicere, Obsecramus per CHRISTVM, reconciliamini Deo. Inobedientes uerò potestati Dei commendare, illud usurpantes: Medicati sumus Babyloni, sed sanata non est: relinquamus eam, quoniã peruenit in cœlum iudicium eius. Consequens igitur non est, propter aduersos quorundam sermones, siquidem prorsus aliqui sunt, funditùs sanctiones ecclesiasticas conuelli, ut laicus sacerdotali dignitate enitentibus accenseatur, & honorem eundem cõsequatur. Neque enim hoc communem orbis uniuersi pacem, sed concisionem potius quidam uocent. Ego quidem tum demum obtinere debere & nomen & rem ipsam pacis censeo, cum sanctorum sententijs non aduersemur, neque illorum decretis repugnemus. Quòd si enim beatus Alexander, * confidentis prorsus oris uir, iuxta pietatis tuæ uerba, aliquos ex religiosissimis fratribus et collegis nostris Orientalibus episcopis inani dictorum fuco decepit, & ad huius rei comprobationem raptos pertraxit: non propterea morbus hic prorsus obtinere, & animas omnium depascere, sed potius ueluti quędam lippitudo, ecclesiæ oculum infestans, à uobis repurgari debet. Vt illa rursum directè ad patrum decreta respiciens, meritò à Christo audiat: Oculi tui columbarum.

Quæ pax Ecclesiastica probanda.

** θρασύστομος.*

Cõtra Alexandrum Antiochenum episcopum.

Accepi & ego à Dei amantissimo, qui ad extremam feliciter peruenit senectutẽ, Acacio literas, in quibus religiosissimum Antiochię antistitẽ, ui coactũ à quibusdam esse, ut Ioannis memoriam celebraret, asseuerat. atque illud præterea apertè B commemorat, ualde eum uirum ea in re dolore affectum fuisse, uiamque qua à tam præfracta audacia liberaretur quæsijsse: & literas hac de causa à nobis & pietate tua, ne simul cum quibusdam in eundem errorem duceretur, ne'ue eiuscemodi consilia agitantibus cederet, impetrare uoluisse. At nos, qui ad curam & medicinam faciendam uocati sumus, (da enim hoc mihi, ut pro animi mei dolore, liberè dicere possim) ne accessio uulnerum fiamus, sed potius opinionem eam, qua temeritatẽ aliorũ secuti esse uideri possimus, fugiamus. Demiror uerò hoc quoque, si Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus & copiosus, & qui nõ paruo tempore uobiscum isthic uersatus sit, aliquos ad hanc rem suasione sua adducere nõ potuisse uisus est, quàm tabellarius unus efficere tantũ, sicuti rumoribus fertur, potuit, ut populum cõmouerit, causamque tempore longiore sopitam denuò excitarit. Quod omnino est incredibile. Verũ sit hoc quoque, & ita factum esse credatur. Sed noui pietatem tuam * præclarã in eloquentia esse. Docebit ea prorsus quæ opus est, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes sacrarũ doctrinarum gratiam. Persuadebis, scio, pijssimis etiã Principibus, ut more suo in canonum decretis acquiescant. Quòd enim ueræ pietatis studiosi & Christi amãtes sunt, cõstitutionibus suis ecclesias administrari permittent, paternęque uirtutis æmulatores maiorũ exempla imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus cũ Dauide & * Samuele prophetis censeat: neque si quibusdam iniquè placitũ est, ut Eudoxij reliquias eo quo scripsistis reponerent loco, propterea nos quoque prophanum ut sacrum in album referamus. Oportuit namque à nobis res illius corrigi, non illum nobis præscribere, & quæ post eum actã sunt constituere. Atque hęc dicimus, nõ quòd iacenti & mortuo illi insultemus: non enim hoc det Deus: neque quòd alienis, sicuti scriptũ est, lętemur malis; nõ eñ hoc Christianorũ est cõsilium

Ridet abundè partem quandam epistolæ Attici de Alexandro.

** δεινοτάτην ἐν λόγοις.*

** Fortè legendum Solomone.*

A silium & institutū:sed id quod homini condolemus, ad utilitatem Ecclesiæ cōfe-
» rimus, canonibus illius nihil præstabilius esse ducentes. Si namq; illos sartos te-
» ctos conseruare, atq; exautoratū inter episcopos censere liceret, rectè profectò,
» qui id quo minus fieret impedirent, feri atque immites dicerentur. Quandoqui-
» dem uerò altero obtinente, alterum cōsistere non posse necesse sit, sanctiones Ec
» clesiæ uincant: & ex sacro catalogo, qui sacrorum minister non est, moueaṫ. Hoc
» enim ecclesias ad pacem seruandam coniungit: hoc animorum consensum om-
» nem perficit. Itaq; illud nobis dato, ut purè nos conuentus agere, & communica
» re cum pietate tua possimus: atq; tu unius, eiusq; defuncti, amorem, post eorum
» qui adhuc uiuunt dilectionem, ac potius post Ecclesiæ sanctiones, habeas.

CAPUT XXVIII.

HAec quidem Cyrillus de sacro Chrysostomo & scripsit & sensit, præsumptæ opinioni inseruiens, quam dudum patruum suum Theophilum sequutus conceperat. Quoniam uerò dissidium hoc quidem ex æmulatione, quamuis non secundum scientiam, non autē ex inuidia, neque diabolica contentione manauit, non oportere uirum & doctrina & uirtute præstantem, hac una in re claudicare, quo minus ad summam perfectionē perueniret, Deo uisum est. Homines enim illi erant, & humanis affectionib. obnoxij. Quapropter aliquanto pòst Cyrillus cum magno illo uiro, etiam post eius mortem, in gratiam redijt, errorem'q; suum quùm multis alijs concitantib, tum maximè Isidoro Pelusiota nunc reprehensione nūc admonitione eū cohortante, diuina etiam & arcaniore quadā reuelatione accedente, correxit. Videre namque uisus est, seipsum sacris ædibus expulsum esse à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, satellitio maximè freto: & matrem Domini pro ipso deprecantem, atque cùm multa etiam alia, tum illud præcipuè quòd pro ipsius gloria plurimùm ille decertarit, sicuti dicetur, referentem, ut in sacra templa reciperetᷓ, orare. Hāc uisionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo secum uolueret, seipsum quòd in sanctum uirum inuectus esset, damnauit: & deinde ipse quoque re cognita, ecclesiæ Chrysostomi addictus, uirum eum admiratus est, ualdè'que eum, quòd contra illum imprudens prorsus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuersum omnino à priore consilio faciens, synodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen simul & ipse & reliqui magnarum sedium antistites, in sacro albo proposuerunt. Illi uerò minus uerè dicere uidentur, qui Cyrillum libros alios magni patris aboleuisse perhibent. Nam si qua scripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quòd consilium † institutum'q; eius in eis maximè expressum est, abolita oportuisset: nisi Deus utilitatis hominum curam gerens, ea conseruasset. Hoc quum in arcana Nicetæ philosophi, qui & Dauid dictus est, historia, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inserendum esse quoque duxi: ne cui ambigere in mentē ueniat, quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem peruenerint, & Ecclesiæ ⁿ columnę extiterint, inimicitijs huiusmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferētibus. De his hactenus.

Cyrill⁹ postea errorem suum de Ioanne correxit.

Isidorus Pelusiotes.

Erroris sui uisione diuina admonitus est Cyrilius.

B

Cyrillus Ioannis nomē in sacrum catalogū episcoporum reponit.

Falsum est, quòd Cyrillus libros Chrysostomi aliquos aboleuerit.

Opera Chrysostomi diuina prouidentia conseruata.

ⁿ [illegible]

† τὸ σκοπὸν [illegible]

Nicetes philosophus, qui idem Dauid dictus.

CAPUT XXIX.

ATtico autē, quemadmodum diximus, defuncto, ingens de legendo atque consecrando episcopo cōtentio extitit: quòd unusquisque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat. Proinde quibusdā Philippus presbyter ad sacram sedē euehendus esse uidebatur: nonnulli Proclum ei, Chrysostomi discipulum, præferebant. Erat autem & is presbyter. Communiter uerò omnes Sisinium idoneū maximè censuerūt. Qui ipse quoq; presbyteri dignitate enitebat, nō equidem Cōstantinopoli, sed in suburbano eius uico, cui nomen est † Olea, qui ex aduerso urbi situs est: quo in loco urbs ipsa cum ciui-

Attici mors.

Electio episcopi Constantinopolitani.

Philippus, Proclus, Sisinius, presbyteri.

† ἐλαία, Olea, suburbana Cōstantinopolis regio.

cum ciuibus omnibus festum diem Seruatori CHRISTO, quo in cœlum assumptus ad patrē reuertit, celebrat. Populo uniuerso charus præcipuè Sisinius fuit, A cùm propter uirtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, supra uires etiam eius, curam. Quapropter plebs ui effecit atq; euicit, ut is in thronum sit sublatus. Qua re offensus Philippus presbyter, q; ille scilicet sibi prælatus esset, electionē & consecrationem eius plurimùm reprehendit, in ea quæ ab ipso conscripta est Christiana historia. Non Sisinium uerò tantum, sed & cōsecratores ipsos & populum calumniosè perstrinxit. atq; in eos ita inuectus est, ut quæ ille dixerit, nemo historia digna iudicet: neq; quispiam ei, tam temerariæ audaciæ, qui scribere talia sustinuerit, ueniam concedat. Et quia eius mentionē fecimus, æquum est ut pauca de eo dicamus. Philippus iste Sidę in Pamphylia ortus est, unde etiam sophista Troilus genus duxit, eiusq; adeò cognatū se Philippus esse dixit. Diaconus quū esset, cum magno Ioanne episcopatum Constantinopoli gerente, multum fuit. Quòd uerò in scribendo elaboraret, multos & uarios collegit libros. Multa etiam, Asianum affectans dicendi genus, conscripsit. Opus uerò magnificum, in quo Iuliani cōtra sacra biblia scriptum euertit, reliquit. Aliud quoq; uolumen composuit, quod Christianam historiā nominauit. In eo triginta & sex libri sunt, quorum quisque tomos plures habet: adeò ut omnes ad millenariū ferè numerum pertingant, & habet suum tomus quisq; argumentum. Multam uerò in opus id materiā congessit, declarare uolens, non imperitum se Græcarum disciplinarum esse. Frequenter namq; Geometricarum, Arithmeticarum, Musicarum, & Astronomicarum commentationum mentionem facit. Prosequitū quoq; insularum situs, & montiū. Arbores describit, & alia quædam, ad argumentum institutū nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, utpote ad ostentationem composita, laxa & soluta est: & propterea indoctis simul & doctis inutilis esse uidetū. Indocti enim, styli elegantiam non perspiciunt: eruditi autē, * eandem rem alijs B uerbis repeti, & multa intempestiuè scribi, reprehendunt. Verùm de scriptis eius, ut quisq; uolet, iudicabit. Historiæ uerò tēpora cōfundit. Nā imperij Theodosij memoriā faciens, actiones magni Athanasij tanto pòst tēpore repetit: & cōsuetudinē hanc, nō in illo tantū, uerumetiā in multis alijs seruat. Hæc de Philippo. Porrò Cyziceno episcopo mortuo, Sisinius diuinū Proclū ecclesiæ Cyzici episcopum legit. Sedenim quū Proclus, ut eò transiret, in procinctu esset, homines ibi episcopum designarunt Dalmatium quendam, uirum uenerandum, & in monasticis laboribus exercitatum. Id illi fecerunt, sanctione illa contempta, quæ præter sententiam episcopi Constantinopolitani electionem fieri uetat. Hoc ubi ita est factum, Proclus non oppugnauit: & ecclesiæ quidē nulli præfuit, in Constantinopolitana autem ecclesia docendo floruit. De quo postea loco suo dicam.

Eleemosyna in uiris ecclesiasticis Christiano populo gratissima.

Sisinius Attici successor.

Philippus Sidites Sisinij electionem reprehendit.

Scripta eiusdem.

** ταυτολογίαν.*

Sisinius Proclum Cyzici episcopū designat. Sed Proclus intellecto, quòd Cyziceni Dalmatium sibi episcopum legissent, Constantinopoli mansit.

Socrates dicit, legem hanc de unius Attici persona cōstitutam fuisse. lib. 7. cap. 28.

CAPUT XXX.

Sisinius postquā in episcopatu non duos integros exegit annos, decessit, castitate uitę & pauperū cura, quēadmodū diximus, celebris. Moribus affabilis & simplex fuit, à negocijs & rerum actionibus abhorrens, quā ob causam in eos qui curiosè se negocijs immiscent, acerbior erat, apud quos contrà & ipse non admodum decentem gloriam est consecutus. Innocentio, optimo urbis Romę episcopo, Bonifacius successit: atque huic Zosimus, Zosimo rursum admirandus Celestinus. Alexandriæ Cyrillus adhuc eniтuit. Antiochiæ uerò, diuino Alexandro Theodotus in episcopatu surrogatus est, castitatis decus & ornamentū, morum uir mansuetudine (si quis alius) & ipse & præterea exacta uiuendi ratione maximè ornatus. Hic sodalitatē Apollinaris scissam, reliquo orthodoxorū et rectè sentientiū gregi, precibus apud Deū interpositis, immiscuit, una ecclesia facta. Verùm sic quoq; multi in instituto suo perman-

Sisinius episcopus minimè mundanus.

Episcopi Romani. Alexandrini, Antiocheni.

Theodotus Antiochenus.

Apollinaristas ad ecclesiam catholicam reduxit.

permanserunt, labem pristinam ueluti præclarũ quiddã retinentes. Hierosolymis Cyrillo diuinus Ioannes successerat. Deinde aũt post Nepotem, ecclesiæ ibi habenas sibi commissas gubernauerat Praylius, re ipsa suo nomini respondens: quo mortuo, locum eius per successionẽ Iuuenalis obtinuit. Eis ipsis annis ecclesiam Cyri quoq; gubernauit sapientia & doctrinis magnus Theodoritus, uir in Græcis iuxtà & Christianis disciplinis præclarus, qui libros multos Ecclesiæ utiles reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopsuestiensis ecclesiæ antistes, qui cùm ecclesiarum omnium doctor fuit, tum aduersus hæreticorũ phalanges fortiter, ut primariũ uirum decet, rem gessit: quiq; cũ Diodoro magno familiariter uiuens, doctore eo usus est: & sodalis atq; condiscipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorum audiuit. Sex is & triginta annos contra Arianã factionẽ aperto Marte pugnauit, & aduersus Apollinaris prædonum more structas insidias constanter decertauit: * hæreditarium aũt Christi populum doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiã frater Polychronius, qui optimè uixit, & itidem optimè docuit, uitæ scilicet ex æquo doctrina respondente. Apamenorũ hic ecclesię pastorale munus sortitus est. Ecclesię uerò Edessenę diuinus ille pręfuit Nonnus, qui primariam in urbe Antiochena luxu perditam Mænadẽ, uerborum persuasione adductam, & præter opinionem omnem Deo consecratam, nympham & sponsam purissimam illi repręsentauit, pro Margarita Pelagiã eam cognominans, in qua certè meritò aliquis diuini iudicij pelagus admiretur. Viguit uerò tum maximè quoq; in Ascetica palæstra præcipuus, & uita monastica illustris, magnus ille Euthymius, qui solitudinẽ in urbis formam redegit. Et Simeon qui primus domiciliũ in columna habere instituit: insuper Nilus, Ascetes uenerãdus: Isidorus Pelusius, & decantatus monachus Marcus, Ioannis magni discipuli. Proclus præterea ille admirandus, † quietã degens uitam: & alij quamplurimi, de quibus postea dicam.

Hierosolymitani episcopi. Theodoritus ecclesiasticus scriptor. Theodorus Mopsuestiens. Theodorus iste Chrysostomi condiscipulus, & Arianorum antagonista.
** κλῆρον*
Polychronius Apamenus. Nonnus Edessenus. Diuam Pelagiam is Christo lucrifecit. Euthymius monachus. Simeon Columella. Monachi præclari.
† σχολαῖον διάγων.

CAPUT XXXI.

Sisinio patriarcha defuncto, sicuti dictũ est, eis qui honores & magistratus gerebant, placuit, neminẽ ex eius ecclesiæ clero episcopũ creare, propter uanã eorũ, qui honorem talẽ temerè, quibus ipsi fauerẽt, mandatũ uolebant, gratiã. Rursus eñ alij Philippo, alij uerò Proclo cupiebãt: sed aliunde quempiã designare uisum est. Erat tũ Antiochię Germaniciensis patria uocalis & facundus Nestorius; hũc q; in dicendo promptus & facilis esset, Antiochia accersendũ statuerũt, q laudẽ etiã castitatis meruerat maximã. Præterierãt menses tres, & ille adducit, & episcopus Cõstãtinopolitanus creat. Qualis uerò is uir fuerit, prima statim eius concio indicauit. Illico namq; post cõsecrationẽ, decãtatã illã, ppalàm apud populũ, ad Imperatorẽ uerba dirigẽs, emisit uocẽ: Da mihi, inquiens, ó Imperator, terrã ab hæreticis liberã & purã, & ego tibi cœlum reddã. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi Persis delendis adero. Hec eius dicta multi quidẽ cõprobarunt. Qui uerò certò sciunt animũ ex uerbis dijudicandũ esse, illi mentis eius leuitatẽ, animũ arrogantem, & uanã gloriã affectantem, deprehenderunt: propterea quòd, quũ nõdũ quidq; ibi satis degustasset, ad eiuscemodi productus sit uerba. Ardorem uerò & æmulationem deinde pro Ecclesia spirans, ædem precatoriã Arianorũ demolitus est. Atq; illi templũ suũ dirutũ cernentes, igne insuper coniecto, nõ id modò, sed et magnã uicinorũ ędificiorũ partem cõcremarũt. Deinde Nouatianos quoq; turbare aggressus est. Non eos uerò solum, uerumetiã qui per Asiam, Libyã & Cariam, & q præterea Mileti & Sardis erant, Quatuordecimanos, quorum multi seditione & tumultu propter ipsum cõcitato interiere. Et quũ Macedoniani Antoniũ episcopũ Germensem, qui eos Nestorij iussu admodũ affligebat, percussorib. quibusdã summissis,

Sisinij mors. Principibus uiris aliunde episcopũ postulãdum esse uidetur. Nestorius Antiochia accersitur Constantinopolim. Nestorij in prima eius cõcione uerba satis insolentia.
Imploratio brachij secularis.
Nestorius ecclesiæ Arianorũ ignẽ inijcit. Nouatianos idem affligit. Item Tessaresdecatitas. Antonius Germensis episcopus insidijs Macedonianorum interfectus.
Macedonianus ecclesiã adimit.

missis, qui uoluptatem honesto præferunt, iugulassent, occasionē eā & causam A arripuit, & ecclesias eis Cōstātinopoli, Cyzici, & in Hellesponto ademit. Ex q̄bus nōnulli ui ea adacti, se ad ὁμουσίου consubstantialis fidem contulere. Accidit porrò, ut qui alios ita ecclesijs expelleret, ipse quoq; eijceretur, cū derepentè bellum acre aduersus ecclesias concitasset. Id bellum inde sumpsit exordium.

CAPUT XXXII.

Nestorius à uera pietate excidit.

ANastasius quidā presbyter in maximo apud Nestoriū honore fuit, comes profectionis eius, quū ille se ad episcopatū ineundum conferret. Quo tempore etiā ad Theodorum Mopsuestiensem diuertit, dogmatibusq; eius auditis, à uera pietate Nestorius ipse trāsuersim actus est: quemadmodū Theodulus in epistola scribit. Anastasius igitur iste, acer Iudaicorum dogmatū & actionum Nestorij suasor, uerba aliquando in ecclesia Cōstantinopolitana ad Christi fidelē populū faciens, hoc propalàm & apertè dicere ausus est, Mariā θεοτόκον, hoc est, Deigenitricem nemo uocato. Maria enim homo fuit.* Vt autē ab homine Deus gignatur, fieri non potest. Dolum hunc quū primū Eusebius rhetor deprehendisset, eundemq; deinde & clerus, & pietate in populo præstantissimus quisq; grauiter ferret, & elocutionē eiusmodi blasphemiā esse putaret, nō paruus tumultus excitatus est. Dudū enim de theologiā & Christi diuinitate edocti fuerant, quòd uidelicet ille œconomiæ seu administrationis gratia ueluti homo purus, haudquaquā à diuinitate secesserit. Ea in re apostoli B Pauli uerbo fidē habentes, q dicit: Etiamsi CHRISTVM secundū carnē cognouimus, nūc tamē nō cognoscimus. et rursum: Quapropter relinquētes eū q de CHRISTO rudes instituit sermonē, ad perfectionem contendamus. Turba tali, sicuti fieri assolet, gliscente, Nestorius impietatis dux non solū Anastasium nō reprehendit atque inhibuit, uerumetiā studiosè laudauit, & dictis eius assensum prorsus suum præbuit: eum quem in precio habebat, ut blasphemum arguere nolēs. Et quòd contendendi studio teneretur, frequētius in ecclesia docuit, & ubiq; uocabulum Deigentricis exterminauit, à seipso pleraq; illegitimè & subrepticiè statuens atque cōfingens, apertèq; animi sui uenenum eructans, ad blasphemiam se dedit. Proinde quæstione huius rei apud omnes diuulgata, atq; alijs aliter eā accipientibus, dissidium in ecclesia ortū est: atq; homines, sicuti in nocturna pugna inter se sunt conflictati, nunc hæc nūc illa affirmantes & negantes. Nestorius uerò à multis existimatus est, Dominum merum hominem esse opinari, atque olim Pauli Samosateni & Photini intermortuum dogma renouare, & in ecclesiā sensim inducere. In tantū sanè quæstio hæc agitata est, ut uniuersali etiam opus esset synodo. Porrò Socrates, qui Ecclesiasticā historiam conscripsit, de Nestorij opinione hæc commemorat. Ego, inquit, quum edita à Nestorio scripta legerē imperitum hominem esse reperi: atque id ita uerè dicere possum. Neq; enim odio ductus, tenuitatis eius qua alijs inferior fuit, meminero: neq; cuiquā gratificatus, q̄bus alios superauit dotes exponā. Nō mihi uidet Nestorius uel Paulū Samosatenum, uel Photinū imitatus, merum hominem Dominū dicere: sed uocabulum ipsum tantum sicuti laruam reformidat, idq; propter multam imperitiā facit. Quū namq; naturali quadā facūdia præditus sit, probè quidem eruditus esse putatur: re autem

Errorē suū Nestorius per Anastasium presbyterum prodit.

Blasphemia ista grauiter à pio populo accepta.

* *

Nestorius Anastasij uerba laudat.

Dissidiū ea de re in populo.

Nestorius Samosateni & Photini hæresim reducere uisus.

Socratis de Nestorio iudiciū.

* *Blasphemia Nestorij in uirginē matrē. Apud Suid. est, Nestoriū tertiū fuisse ducē Iudaicæ hæresis Pauli Samosateni, & Theodori Cilicis, cumq; perpetuū gessisse cōtra Virginē matrē bellum, qui scilicet Theodorum ipsum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores suos numerauerit.*

* * *Firmissimè crede, ipsum uerbū Deum suæ carnis acceptione conceptū. August. ad Petrū cap. 15. Dei uerbo ad unitatē commixtus est homo. Id. O' mixtura noua. O' temperamentū admirandū! Greg. Nazan. Non separari fas est filiū hominis à filio Dei. August. Nascitur Deus assumptioni nostræ, patitur innocentiæ, moritur ultioni. Hilarius lib. 9 de Trinit. Innouatur natura, fitq; Deus homo. Greg. Naz. Firmissimè crede non carnē Christi sine diuinitate conceptā. August. Caro sine semine ex homine, Spiritus cum semine ex Deo. Tertull. Nouè nasci debebat nouæ natiuitatis dedicator. Id.*

A re aūt ipsa indoctus fuit, & ueterum interpretū libros uersare noluit: siquidē expedita linguæ uolubilitate elatus, animū ad illorū scripta non accuratè intendit, sed seipsum omnib. præstantiorē esse duxit. Itaq; illud statim ex catholica Ioānis epistola, q̄d in uetustis exemplarib. scriptū est, ignorauit: Quòd spiritus omnis, qui IESVM soluit, ex DEO non est. Nam sententiā hanc, qui ab administratione hominis in Christo diuinitatē segregare uoluerunt, ex antiquis exemplaribus sustulerunt. Quapropter & prisci interpretes hoc ipsum indicarūt, fuisse nimirum quosdā, qui epistolā eam deprauarint, hominē à Deo soluere uolētes. Assumpta aūt est à diuinitate humanitas, & iam non duo sunt, sed unū: q̄ ueteres freti, Mariā θεοτόκον, hoc est, Dei genitricē dicere nō dubitarūt. Sic enim & Eusebius Pamphili in tertio de uita Constantini libro, hac de re ad uerbū inquit: Nam & natiuitatē qui est nobiscū DEVS, nostra causa subire sustinuit, & locus natiuitatis eius in carne nominatim apud Hebræos Bethleē prædictus est. Quamobrē etiā DEI amantissima Helena Augusta, gestationē uteri Deigenitris admirādis monumētis cohonestauit, & sacrū illud antrū multifariā exornauit. Origenes uerò & ipse in tertio Cōmentariorū in epist. ad Rom. tomo, quomodo Deigenitrix dicat exponēs, copiosè id explicat. Apparet igit̄, Nestoriū lucubrationes ueterū ignorasse. Proinde, sicuti dixi, loqutionē solā oppugnat. (Quin ille nō uocabulū ipsum modò, sed prorsus etiā Deū esse, qui genitus est, negauit. Qui enim ex uirgine sancta natus est, idē crucifixus quoq; est, qui quidē Dominus est glorię, quemadmodū Apostolus ait: Si enim cognouissent, Dominū utiq; gloriæ nō crucifixissent.

Nestorius uete rū scripta par- uifecit.

" *Locus 1. Ioan. 4. bene tractatus.*

†

Eusebius Pamphili de natiuitate Christi.

Diua Helena speluncam ubi Christus natus est, exornauit.

Origenes uocabulum Deigenitrix rectè exposuit.

"

B Nestorius aūt inquit: Ne glorieris Iudęe, DEVM nō crucifixisti. perinde atq; Dominus glorię crucifixus nō esset.) Quandoquidē q̄ CHRISTVM, non purum hominē dicat, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus, homilię seu populares eius cōciones editę docēt. Nunquā enim DEI uerbi subsistentiā tollit, † sed ubiq; id in carne subsistere, & carni inesse profitet̄. Nec ille, sicuti Photinus & Samosatenus, subsistentiā eius abolet. nam id Manichæi & Montanistæ quoq; opinari sunt ausi. Sic ego Nestoriū sentire inuenio, atq; id simul & ex libris eius q̄s legi, & ex sectatorū eius dictis animaduerti. Non paruā uerò turbā orbi uniuerso ineptię Nestorij pepere. Hæc Socrates. Et cùm ille sic blaterans nugaret̄, ut detestandum quiddā in Ecclesia fieret, accidit. Nam primarij cuiusdā magistratus serui, crudeliter ab hero accepti, ad ecclesiam confugêre: & ferrū in manibus habentes, ad sanctiorem sacrificij aram irruêre: iussiq; inde atq; coacti exire, haudquaquā paruere, diuinas ceremonias impedientes: & diebus pluribus strictos & coruscantes enses præ se ferentes, ut obuios omnes ferirent, parati fuere. Atq; ubi clericū quēdam trucidarunt, aliumq; insuper uulnerarunt, postremò tandem seipsos interemerūt. Porrò ex eis qui affuere, quidam mali ominis esse, templi profanationem & inquinationem, prædixit: poetæ cuiusdam iambos allegans eiuscemodi:

*

Socrates negat Nestoriū in Samosateni & Photini hæresim incidisse.

† συνυπάρχειν αὐτὴν ὁμολογεῖ, καὶ συνεῖναι

Serui armati ad ecclesiā confugêre, ibiq; cæde facta, seipsos etiam interemere.

Mali ominis loco id factum acceptum.

σημεῖα καὶ γὰρ ταῦτα γίγνεσθαι φιλεῖ, ὅταν τι ναοῖς ἐγκατασκήψῃ μύσος.

Assueuit omen ferre triste, sanctius Si fortè templum polluat piaculum.

Nec ille prorsus non uera dixit. Cùm enim diuisionem populi & dissidium, tum eius qui seditiosæ eiusmodi discessionis autor esset, abrogationem prædicere uisus est. Enimuerò Nestorius non alijs tantum, sed Proclo quoque per dissensionem aduersatus est. Quum enim ille in ecclesia docens, Nestorio præsidente, ora

Rr tionem

† *In tantum sibimet duæ naturæ in Christo unitæ sunt atq; coniunctæ, ut idem atq; idem Christus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. August. Naturam Dei in uirtute resurrectionis intellige. Dispensationem hominis in morte cognosce. Et cum sint utraq; suis gesta naturis, unum tamen Christū Iesum memento esse, qui utrunq; est. Hilar. lib. 9. de Trinit. Vides ne Christum Deum & hominem ita prædicari, ut mors homini, Deo uerò carnis excitatio deputetur: non tamen ut alius sit qui mortuus est, & alius sit per quē mortuus resurgit. Id. ibid. Tametsi Iesus Christus in partu ac passione & morte, naturæ nostræ rem peregerit, res tamen ipsas omnes uirtute naturæ suæ gessit, dum sibi ipse origo nascendi est, dum pati uult quod eum pati non licet, dum moritur qui uiuit. Id.*

* *Secundum id quod Deus est, glorificat suos: secundum hoc utiq; quo Dominus gloriæ est, & tamen Dominus gloriæ crucifixus est. August. lib. 1. de Trinit. cap. 13. Sciuit uerbum non aliter soluendam hominum mortem, nisi pro omnibus ipsum moreretur. Quia uita erat, & Dei uerbum, oportebatq; mortem pro omnibus fieri, mortale corpus assumpsit. Athanasius de incarn. uerbi. Verè crucifixus est Deus, uerè mortuus. Quod Deo indignū est, mihi expedit. Passio Dei unica spes totius orbis, atq; necessarium decus fidei. Mors Christi summum Euangelij fundamentum. Filius traditus est Dei, qui erat in filio hominis. Christianorum est etiam mortuum Deum credere, & tamen uiuentem in æuo æuorum. Sufficiat Christum filiū Dei mortuum dici, & hoc quia ita scriptum est. Tertull. sparsim. de carn. Christi, & lib. 3. contr. Marc.*

tionẽ in hæc uerba conceptã haberet: Virginalis hodie, ô fratres, celebratur con " A
Pia Procli uerba Nestorius ferre nõ potest.
" uentus: Exultet natura, choros ducat hominũ cõditio: Coegit & cõuocauit nos "
sancta Deigenitrix, impollutũ decus atq; ornamentũ uirginitatis. Ob eã causam "
ad contentionis studiũ delapsus Nestorius, dissidere cœpit maximè à Proclo cœpit.

CAPUT XXXIII.

Cyrillus Alexandrinus Nestoriũ erroris sui admonuit per literas.

SEdenim diuinus quoq; Cyrillus, ubi Nestorij blasphemias audiuit, unam atq; alterã ad eum dedit epistolã, in quib. disertis uerbis eos qui nõ apertè CHRISTVM Deum profiterẽtur, sed blasphemis uerbis hominẽ † deiferũ atq; organũ seu instrumentum diuinitatis esse dicerẽt, † θεοφόρον

Nestorius Cyrillo respondit.

anathema esse proclamauit. Cui Nestorius literis rursus obuiauit, cõuicijs simul & blasphemijs rẽ agẽs. Eis uerò Nestorij literis, ingẽtes hæresis fluctus eructantibus, acceptis,

Cyrillus prouinciali synodo coacta, Nestorij errorẽ damnauit.

cum quatuor quibusdã alijs, prouincialẽ Alexãdriæ synodũ congregauit, atq; ei utriusq; ultrò citroq; datas epistolas exhibuit, quarũ exẽpla & synodi ipsius decreta ad ueteris Romæ episcopũ Cœlestinũ misit. Ad Nestoriũ insuper tertiã dedit epistolã, cui multũ celebrata illa duodecim capita, unà cum anathematismis adiũxit: quę ut hic insererẽ, æquũ esse duxi. Ea sic habẽt: Si quis 1

Duodecim Cyrilli capita.

" non profitetur uerũ Deũ esse Emanuelẽ, proindeq; uirginẽ Mariã Deigenitricẽ
" (genuit enim illa carnaliter eum qui caro factus est, Deũ scilicet ex Deo Verbũ)
" anathema sit. Si quis nõ profitetur carni secũdũ subsistẽtiã unitũ esse id quod est 2
" ex Deo patre Verbũ, unũq; esse CHRISTVM cum propria carne, eundẽ scilicet
" Deũ simul & hominẽ, anathema sit. Si quis in uno Christo subsistentias diuidit 3
" post unionẽ, sola eas connectẽs coniũctione, quę secũdũ dignitatẽ siue autorita-
" tẽ aut potestatẽ est, & nõ potius unione naturali, anathema sit. Si quis duab. sub- 4
" sistẽtijs in Christo, uoces in Euãgelicis & Apostolicis scriptis, uel à uiris sanctis, B

Hic communicatio idiomatum, quã uocant, tolli uidetur.

" uel ab ipso de seipso tributas diuidit, & alias quidẽ ut homini, extra id quod ex
" Deo patre est Verbũ, propriè cõuenientes, alias uerò ueluti Deo cõgruentes ei
" soli quod ex Deo patre est Verbo accõmodat, anathema sit. Si quis dicit homi- 5
" nẽ Christũ Deiferũ, et nõ potius uerũ Deũ esse, utpote unũ et quidẽ natura filiũ,

ὡς παραπλησίως.

" pro eo atq; Verbũ caro factũ est, & nobiscũ † ęqualiter de sanguine & carne (ex-
" tra peccatũ) participauit, anathema sit. Si quis dicit Deũ aut Dominũ CHRISTI 6
" esse, quod ex Deo patre est uerbũ, ac non potius ipsum Deũ profitetur & homi-
" nem, quũ Verbũ caro factũ sit, secundũ scripturas, anathema sit. Si quis dicit ue 7
" luti hominẽ IESVM à Deo uerbo agitatũ, eiq; præclarã unigeniti gloriã circun-
" datã esse, ut qui alius ab ipso existeret, anathema sit. Si quis dicere audet, homi- 8
" nem assumptũ unà cũ Deo Verbo coadorari & cõglorificari & collaudari, † di-

συγχρηματίζειν.

" ciq; Deum debere, sicuti alterũ cum altero (particula enim Con adiecta, semper
" id cogitare atq; intelligere cogit) ac nõ potius Emanuelẽ adoratione una hono-
" randum, & unã ei glorificationẽ tribuendã esse, pro eo atq; Verbum caro factũ
" est, anathema sit. Si quis dicit Dominũ IESVM CHRISTVM glorificatum esse à 9
" Spiritu, perinde atq; aliena uirtute usus sit, & ab illo acceperit, ut efficax cõtra im
" puros spiritus esset, & diuina miracula inter homines edere posset, ac nõ potius
" proprium ipsius spiritum profitetur, per quem diuina fecit miracula, anathema

Pontificatus et sacrificiũ Christi.

" sit. Si quis pontificem & apostolum confessionis nostræ factum esse CHRI- 10
" STVM, sicuti diuina refert scriptura (obtulit enim seipsum pro nobis in odo-
" rem suauitatis Deo patri) si quis inquam pontificem & apostolum nostrũ factũ
esse,

* *In Emanuel, quoniam unus est filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei uerbum, una eius est omnino persona, ipsiq; tribuimus & humana propter dispensationem in carne, & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo Patre. Christus Dei & hominis filius unitus & gerens homo uniuersa quæ Dei sunt: loquens deinde & gerens Deus uniuersa quæ hominis sunt. Et ut credatur secundum ueritatem factus homo, propria facit humana. Cyrillus de concil. Ephes. Christo pro qualitate generum ac naturarum alium in sacramento hominis necesse est sermonem fuisse nondum nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Hilar. lib. 9. de Trinit. Operationes omnes non ulli seorsim naturæ, sed personæ uni & indiuisæ tribuuntur. Aug.*

A,, esse, nō ipsum Dei uerbū, quū caro & sicut nos sumus homo factū est, sed tanquā
,, aliū propria & peculiari quadā ratione ab eo qui ex muliere est, hominē: præte-
,, rea si quis eū etiā pro seipso, & nō potius tantū pro nobis oblationē obtulisse di
,, cit (neq; enim oblatione opus habuit, qui peccatum non nouit) anathema sit. Si
,, quis nō profitet̄ carnē Christi uiuificā & propriā ipsius, quod ex Deo patre est, 11
,, Verbi, sed alterius cuiusdā ab ipso esse, ueluti ei iuxta dignitatē cōiuncti, quasi so
,, lam diuinā habitationē in ea habuerit, & nō potius (quemadmodū diximus) ui-
,, uificam, quę Verbi propria facta sit, omnia * uiuificare ualentis, anathema sit. Si
,, quis nō profitet̄ Dei Verbū carne passum esse, & carne crucifixū, & carne mortē 12
,, gustasse, atq; primogenitū ex mortuis factū esse, pro eo atq; uita & uiuificans est,
,, utpote Deus, anathema sit. Cœlestinus Rom. episcopus diuini Cyrilli literis acce
ptis, & graui preterea de Nestorio fama audita, ad eum scripsit: decē exactis die-
bus, si adhuc in eadē impietate perseueraret, nō amplius eum ad cōmunionē ad-
mittendū: sed potius omnino sacerdotū Christi catalogo eximendū: illosq; adeò
ad cōmunionem recipiēdos esse, qui propterea ab eo, quòd pro fide recta stetis-
sent, excōmunicati fuerāt. Porrò nō Nestorio modò Cyrillus & Cœlestinus, sed
etiā Ioanni Antiocheno, Theodoti successori, & Iuuenali Hierosolymitano, hæ-
resim Nestorij exponētes, scripserūt. Ipse quoq; Ioānes ad Nestoriū epistolā de-
dit, admonēs hominē, ne à patria fidei professione deficeret, sed rectè filiū Dei ex
sancta Deigenitrice Maria genitū esse profiteretur, neq; in duo eum partiretur,
neq; etiā iuxta progressum † seu profectū Deificatū esse diceret. Apostolicā illi e-
tiam uocē subijciēs, quæ est: Misit Deus filiū suum factū ex muliere. Et simul illi
,, suasit, ne sententiā ipse suā ut rectā & certā retineret, sed potius quod in cōmune
cōmodū atq; utile esset, sequeretur. Misit insuper ad eum quas Cœlestinus et Cy
B rillus scripserāt literas. Nestorius sibijpsi * obsequutus est. Et quoniā sciebat ec-
clesiarū pręsules in ecclesię turba haudquaq; tacituros, Theodosiū permouit, ut
Sacrā ad Cyrillum mitteret, in qua multa illi obijciebat, & multa minabat̄, nisi in
Nestorij decretis acquiesceret. Et quū talib. literis se illū pessundaturū existima-
ret, magis etiā cōmotū excitauit. Accepto namq; spiritu diuus Cyrillus, ad ipsum
Imperatorē & eius sorores libellos doctè cōpositos misit, quib. simul certā rectæ
fidei professionē, & peruersam Nestorij uecordiæ opinionē ostendit: tū autē, ut
synodus uniuersalis cogeret̄ petijt, ut Nestorij res certò in apertū proferrent̄.

Cœlestini Rom. Pontif. ad Nestorium literæ.

Idē ad Ioan. Antiochenum, & Iuuenalē Hierosolymitanum.

Nestorius ab imperatore ad Cyrillum Sacram impetrat, ad eū terrendum.

* ζωογονεῖν ἰσχύοντος.

Anathema: Ita Christiani calculū et sententiam uocare solēt, quā eā ueluti in columna incidentes, propalam aduersus blasphemū & impiū omnibus proponunt. Socr.

Ioannis Antiocheni ad Nestorium scriptum.

† κατὰ προκοπήν.

* ὡς ἑαυτὸν γε νόμιζεν.

Nestorius recta suadentib. non paret, sed seipsum, hoc est pessimum cōsiliariū sequitur.

Cyrillus synodū œcumenicā ab imperatore petijt.

† Ineffabiliter & ultra quàm possit mens humana intelligere, Verbum humanitati coniunctum, totam in seipsum ita reduxit, ut indigentia uitæ (τῇ ἐνδείᾳ τῆς ζωῆς) possit uiuificare. Cyrill.

CAPUT XXXIIII.

THeodosius Imperialibus literis suis in metropoli Epheso locorū omnium episcopos conuenire iussit, sacram Pentecostes diem, qua cōuenirent, constituēs. In ea quippe die Spiritus uiuificator ad sanctos Apostolos peruenit. Literis ipsis illud quoque adiecit, neminem se uel apud Deum uel apud homines excusaturū esse, qui non statim ad designatā sanctæ Pentecostes diem præstò ibi esset. Qui namq;, inquit, ad episcopalem sacrū cōuentum uocatus non alacriter accurrit, non bonæ is conscientiæ esse apparet. Nestorius, qui nō longè ab Epheso abesset, cum turba multa statim post festum Paschæ diem Ephesum uenit, multos ibi iam congregatos episcopos reperiens. Cyrillus quoq; cum suis ante destinatum diem affuit. Quinta post Pentecosten die, Iuuenalis cum Palæstinis episcopis uenit. Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorū episcopo abeunti præcepit, ut Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinensis omnino sententiam sequeretur, columnas & fastigia rectæ fidei eos esse testatus. Cœlestinus autem Romæ episcopus, propter nauigationis pericula, ipse synodo adesse detrectauit: ad Cyrillum

Theodosius cōcilium generale Ephesiū indicit.

Euthymius Petrum episcopū Saracenorum, Cyrilli et Acacij sententiam in cōcilio sequi iubet.

Cyrillus Alexādrinus in synodo Ephesia Romani Pontif. mandatarius et locumtenens.

Priuilegia episcopi Alexandrini à Rom. antiste accepta.

tamē, ut locū ibi suū obtineret, scripsit. Ex quo tēpore, fama est, mitrā illū & Papæ appellationē, atq; ut orbis uniuersi iudex appellaret, accepisse. Quæ deinde omnia per successionē ad eos etiā peruenerint, quib. sorte Alexandrinæ ecclesiæ thronus legitimè obuenisset, sacros episcopos. Solus Ioannes Antiochenus antistes cū Oriētalib. suis episcopis, lōgè etiā post diē cōstitutū, tardius affuit: nō dedita ille opera moratus, sicuti se plurib. uerbis excusauit: sed q͂ tā celeriter episcopos qui sub eo essent, cogere nō potuerit. Magnis enim locorū interuallis ditionis eius urbes distāt, ab ea quæ olim quidē Antiochia, nūc autē Theopolis dicta est. Duodecim nanq; dierū itinere, & aliquo * prǽterea exiguo, homini expedito & succincto absunt. Tū aūt Antiochia ipsa Epheso triginta dierū uia maximè distat. Cōfirmauit ille etiā, ad designatū se nō uēturū fuisse diē, si ª nouo qui dicitur Dominico die collegę sui in sedib. suis esse perseuerassent. Vbi post diē cōstitutū dies quindecim præteriēre, & Antiochenus præsul nō aduenit, multiq; episcopi morbis & erūnis alijs presſi sunt, de cōmuni sentētia uigesimo mēsis Iunij die episcopi cōgregati sunt circiter centū & triginta, à cōdito mūdo † quinquies millesimo nongentesimo decimoquinto, à secūda aūt synodo quadragesimo & uno anno, pręsente Iuuenali & diuino Cyrillo, qui Cœlestini locū tenuit, Romani (ut diximus) episcopi. Die primo Nestorius etiā præstò fuit. Atq; ubi de quæstione eius agi cœptū est, Cyrillus Alexādrinus in prima uelitatione iacula fortiter iaciens, Nestoriū admodū perstrinxit. Hostili enim iādudū erga eum erat animo. Et quū Christo sentētijs suis diuinitatē multi tribuerēt, unūq; & eundē esse filiū, ex patre quidē ante secula genitū, extremis autē tēporib. ex perpetua uirgine hominē factū, neq; aliū atq; aliū, sed unū atq; eundē, & uirginē Mariā propriè & uerè θεοτόκον Deigenitricē dicendā esse assererēt, assurgēs Nestorius: Ego, inquit, bimestrē aliquē & trimestrē Deū nō dixerim. Proinde purus sum sanguinis uestri, & postea ad uos nō ueniā. His uerbis dictis, cum sex episcopis egressus est, & deinceps cum illis cōuenire solitus fuit: alijs quoq; assumptis, qui prauā eius fidē sequebant. Ita synodus in partes duas diuisa est. Cyrillus, & qui cum eo erāt, postri die cōsilio coacto, ut mos est, tribus episcopis missis, Nestoriū ut in conuentum ueniret citarunt. Ille id cōtempsit, & haudquaquā comparuit, synodū in Antiocheni episcopi aduentū diffundens. Vt aūt ille iterū atq; tertiò uocatus, responsum nullū, quo se defenderet, dedit, & cōuicijs atq; cōtumelijs eos qui ad se missi erāt remisit: synodus sancta trecentorum illorum & decem octo diuinorū patrum symbolū in medium, & Cyrilli atq; Nestorij, quas ultrò citroq; de dogmate dederant literas, sacram item illam Cœlestini ad ipsum Nestoriū scriptam epistolam protulit. Atq; ubi Theodotus Ancyranus & Melitinensis Acacius blasphema eius uerba, quibus apertè Ephesi multis præsentibus usus fuerat, indicauere, & multę eximiorum & sanctorū uirorum uoces auditæ, insuperq; alia Nestorij impiè dicta congesta sunt, impium illum exautorauit, sentētia hisce uerbis concepta: Quum præter alia reuerendissimus Nestorius, neq; uocationi nostræ audiēs esse uoluerit, neq; à nobis missos sanctissimos & pijssimos episcopos admiserit, necessariò eò descēdimus, ut de impietate eius inquireremus. Et quoniā quùm ex epistolis & scriptis eius, quæ lecta etiam sunt: atq; item ex uerbis, quibus in metropolitana hac urbe usus est: tum ex testiū dictis, impiè eum & sentire & docere deprehēdimus: necessitate nobis à canonibus, & sanctissimi patris collegæq; nostri Rom. ecclesię episcopi epistola, imposita, diu multūq; lacrymātes, ad tristē hanc peruenimus sententiā. Qui igitur ab eo blasphemijs expetitus est, Dominus noster IESVS CHRISTVS, per præsentem sanctam synodū decreuit, Nestorium à dignitate episcopali, & sacerdotali conuentu omni esse alienum.

Iustinianus Antiochiam post terremotū aedificatiore nomine Theopolim uocauit.

** παμπίο νε ωρεs.*

Noua Dominica.

ª uia longiuni.

† Secundū neotericos 4412. Qui in computatione annorum secūdæ & tertiæ Synodo intercedentium cum hac quoq; ratione nō conueniunt.

Prima synodi sessio.

Recta de Christi diuinitate & natiuitate sententia.

Blasphema & impia Nestorij uox.

Nestorius se à patribus synodi seiungit.

Secunda sessio.

Nestorius euocatus in synodum nō uenit.

Nestorius damnatur.

Post

CAPUT XXXV.

A Post latam hanc legitimam sententiā, Ioannes Antiochenus cum sacerdotibus & episcopis suis duobus & uiginti, triduò à Nestorij cōdemnatione aduenit. Et re sicuti acta fuerat cognita, Cyrillo ualde succensuit, qui sic ad Nestorium exautorandum deproperasset. Et facta à synodo discessione, consilioq; cum Nestorio coacto, Cyrillo & Memnoni Ephesi episcopo, sicuti illi uidebatur, dignitatem abrogauit. Cyrillus et Memnon, postquā libellos suos synodo, quæ cum eis congregata fuerat, obtulerunt, (quamuis Socrates per ignorantiam aliter scripserit) Ioannes unà cum suis euocatus est, ut rationem de condemnationis sentētia, quam illegitimè tulisset, redderet. Vbi uerò ille nō comparuit, post tertiam citationem, sicuti mos est, Cyrillus quidem & Memnon à sancta uniuersali synodo, à condemnationis sententia prętter rationē lata absoluti sunt: & qui eos damnauerāt, in † uincula ea deciderunt. Nam & à diuina communione sunt exclusi, & sacerdotalis eis autoritas omnis adempta est, Ioanni uidelicet, & qui in partibus eius erant episcopis, in quibus etiam fuit sapiens ille Theodoritus Cyri episcopus: donec seipsos condemnantes, erratum suum professi sunt. Theodoritus sanè Ioannis uicem ægrè ferens, in Cyrillū inuectus est: confutans etiam, quæ tertiæ ad Nestorium epistolę duodecim capita Cyrillus adiunxerat, perperàm ea exponendo. Quod quum non ritè fecerit, Nestorio quàm maximè patrocinari iudicatus est. Aduersus quod scriptum Theodoriti, ea quæ diximus capita Cyrillus doctè tutatus est, ea pro eo atq; decuit interpretando, & latentem in eis sententiā declarando. Hæc omnia quum ab utra-

B que parte ad Imperatorē sunt relata, cum episcopi eidem pręsto fuere, qui acta factionis utriusq; renunciarunt. Imperator primùm Nestorij cōdemnationem ratam non habuit. Orientales enim episcopi Nestorium secum abductum in annū tertium per uim in episcopatu retinuere. Quarto autem ab illius cōdemnatione anno, Ioannes Antiochenus iudicium Dei metuens, & multos præterea praua Nestorij opinione interire uidēs, Theodosio Imperatori, ut quamprimùm eum ex Orientali ditione eijceret, significauit. Et Imperator postquam blasphemiā illius certò cognouit, confestim Nestorium quidem Oasim deportari iussit. Ad Cyrillum autem & Ioannem piè scriptas literas dedit, ut quùm inter se consentirent, tum uterq; latam aduersus Nestorium condemnationis sententiam confirmaret, & disidio omni ecclesias Dei liberaret. Porrò Nestorius ubi communionem, quæ sibi cum Ioanne Antiocheno intercesserat, in contentionē & dissidium euasisse cognouit, pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον, Deigenitricem uocauit: Dicatur, inquiens, etiam Deigenitrix Maria, & contentiones tristes facessant. Verùm nemo prorsus id eum per pœnitentiā dixisse arbitratus est. Ioannes Antiochenus episcopus Imperiali iussioni cedens, Paulum Emesenum episcopum Alexandriam ad Cyrillum cum libello misit, in quo germana & sincera fidei professio, necnon amicitiæ conciliatio, & scandalorum seu offendiculorum amolitio expressa est. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atque professione fidei ei inserto cōprobata, & ueteres sanctos patres, & seipsum ita sensisse confirmauit. Atq; epistola ea uehementer laudata, hisce uerbis Ioanni

» rescripsit. Lætentur coeli, & exultet terra. Dirutū enim est interstitiū maceriç:
» & quod moerorem fecit, conquieuit, modusq; discordiæ omnis sublatus est, eo
» quòd Seruator omnium nostrûm CHRISTVS, ecclesijs suis pacem conciliauit,
» & ad eam nos pijssimi & Deiamātissimi Principes uocarunt. Qui maiorū pieta-
» tis æmulatores optimi, quùm ipsi in statu suo certam atque immotam conser-
» uant fidem rectam, tum præcipuam de sanctis ecclesijs gerunt curam, ut simul

Marginal notes:
Ioannes Antiochenus Ephesum post Nestorij condemnationem uenit.
Is Nestorio se coniungit, & Cyrillo atque Mēnoni dignitatem adimit.
Cyrillus et Mēnō per synodū legitime absoluuntur, Ioannes autē Antiochenus cū suis excommunicatur.
† ἀκοινώνητοι γίγνονται.
Theodoritus Cyri episcopus unà cum Ioanne proscriptus.
Idem contra Cyrilli duodecim capita scripsit.
Cyrillus scriptū suū defendit.
Acta synodi ad Imperatorē referuntur.
Nestoriū Orientales episcopi in episcopali dignitate retinēt.
Nestorius quarto condēnationis suæ anno Oasim deportatur.
Nestorij fucata pœnitētia non recipitur.
Ioannes Antiochenus cum Cyrillo in gratiam redit.
Cyrilli ad Ioannem scriptum. De concordia episcoporum gratiæ Deo aguntur.
Principes laudantur.

& præclaram in æuum gloriam habeant, & quàm celeberrimā Imperij sui administrationem reddant. Quibus etiam ipse uirtutum Dominus manu liberali bona tribuit: simulq́ue dat, ut & aduersarijs imperent, & uictoriam ab eis reportent. Non enim fallit is qui dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorificātes me glorificabo. Quum igitur Alexandriam uenisset dominus meus, pijssimus frater & collega Paulus, animi uoluptate & gaudio repletus sum: ac meritò quidē, quòd tantus scilicet uir partes suas ut mediator interponeret, & supra uires tantum laborem adiret, ut diaboli inuidiam superaret, ea quæ diuisa erant coniungeret: & sublatis è medio scandalis atque offendiculis, concordiæ & pacis corona uestras simul & nostras cohonestaret ecclesias. Et post alia: Quòd uerò superflua prorsus & importuna ecclesiæ, prætereaq́ue causam suscepta discordia fuerit, nunc maximè certior sum factus, ex quo pijssimus dominus meus Paulus episcopus libellū † extra caluniæ aleā positū attulit, fidei professionē cōplectentē: quē à sanctitate tua & pijssimis isthic episcopis compositum esse cōfirmauit. Libellus is quibus conscriptus erat uerbis, epistolæ adiunctus fuit. Porrò de Deigenitrice, & quæ sequūtur: Sanctis hisce uocibus uestris lectis, ita nos quoque ipsos sentire inuenimus. Vnus enim est Dominus, una fides, unū baptisma. Quapropter rerū uniuersarū seruatorē Deum glorificauimus, mutuò nobis congratulantes, quòd congruentē cum diuinitùs inspiratis scripturis & traditione sanctorū patrum nostrorū nostræ simul & uestræ ecclesiæ habeāt fidē. Verùm hæc qui inquirere uolet studiosus, in synodi eius actis reperiet. A

Cōmendatur Pauli Emeseni episcopi pacificandi studium.

† ἀδιάβλητον

Gratulatio de unitate fidei.

CAPVT XXXVI.

Res Nestorij post condemnationem.

POstquam Nestorius eiectus est, quid postea ei contigerit, ut uitā præsentem finierit, & digna blasphemiarum præmia tulerit, historici nō prodiderunt. Et profectò uis temporis obliuionis profundo hæc immersisset, nisi in librum eius incidissem, ex quo historiam eius decerpsi. Itaque ipse blasphemiæ pater, qui non super petra, sed in arena fundamenta fidei suæ iecisset, ad quosdam qui ei obiecerant, nō rectè illum res nouas molitum esse, neque ex Reipub. utilitate, ut Ephesi synodus ageretur, petijsse, defensionē blasphemiæ suæ scripsit, ad eam scilicet necessitatem se peruenisse, Ecclesia sancta in partes duas scissa, dictitans. Et quum alij quidem Mariam ἀνθρωποτόκον, id est, hominis genitricem: alij autem θεοτόκον, hoc est, Deigenitricem dicendam assererent: se mediam excogitasse uocem χριστοτόκον, id est, Christigenitricem. In ea defensione refert, Theodosium propter commiserationem, primùm reiectionē eius autoritate sua non confirmasse. Vbi uerò episcopi quidam Constantinopoli uenissent, ut in monasterium suum reuerteretur, permissum ei esse, quod extra Theopolim situm est. Nomen quidem illius non expressit: ab Euprepio tamen appellationem accepisse legi. Stadijs id duobus ab urbe ea distat: ubi annos quatuor se in honore omni exegisse ait. Deinde commemorat, ut Theodosij sanctione apud Oasim exulare iussus sit, sed causam exilij primariam celat: quòd uidelicet tali etiam rerum suarum statu à blasphemia non destiterit. Alium quoque librum ad Ægyptium quendam disertius scripsit, in quo de exilio ad Oasim fusius agit. Ex alijs quoque literis colligere est, quæ mala propter blasphemias tulerit, quum † inspectorem rerum omnium oculum fallere non potuerit. quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitùs se iusta uindicta expetitum esse, atque in ærumnam & captiuitatem miserandam maximè incidisse. Quum uerò eum maiores calamitates experiri oporteret, ex potestate quidem Blemmyarum ille dimissus est, (eorum enim captiuus fuerat) Theodosij autem, qui redijsse eum intellexerat, B

† τὸν πάντων ἔφορον ὀφθαλμὸν μὴ λαθών.

Blemmyarū captiuus Nestorius.

A xerat, iussionibus, in extremis Thebarũ oris, locum ex loco mutans, uersatus est. Vbi terra rupta coopertus atq; oppressus, uitam hanc pro eo atq; blasphemię eius conueniebat, amisit: Arius alter ultimo uitæ suæ actu habitus, qui quidẽ satis quæ præmia in Deũ iactas blasphemias maneant, declarauit. Vterque sanè ex æquo in Christũ blasphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iste autem merum hominem esse dixit. Ad quem acta Ephesiæ synodi, quasi Cyrilli uersutia & nefanda rerum nouatione instituta sint, reprehendentẽ, perlibẽter dixerim: Cur tandem à Theodosio, qui uicem tuã ualde miseratus est, postea nullo relicto ueniæ loco, expulsus es? & tot ostracismis atq; exilijs mulctatus, turpiter uitã finiuisti, si nõ de sententia et iudicio diuino Cyrillus, et qui cum eo fuere episcopi, decretũ suum fecere? Et ambo uos quidẽ iam ex uita hac excessistis: quo tempore, sicuti quidã ex prophanis sapientibus dixit, nihil obstat quo minus libera quisq; hominum beneuolentia, nullo intercedente aduersario, colatur. Ac tu quidẽ ut blasphemus, & hostis Dei extremus, ab omnib. damnatus es: ille aũt ueluti quędam Ecclesiæ tuba, fines terræ personans, & propugnator Ecclesiæ fortissimus, ab omnibus celebratur, & omnib. in ore est. Sedenim ne crimen falsi apud quospiã sustineamus, age illum ipsum in mediũ producentes, uerbis eius res suas exponamus. Et tu epistolam fac audias, quibus illam literis, ad eum quem diximus Thebarũ præsidem cõposuisti, ex Ephesijs de religione sanctissima recẽtibus actis prolatam. Oasim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali sanctione incolimus. Et post quædam uerba infert: Quandoquidẽ locus, quem diximus, barbarorũ incursione, captiuorũ abductione, atq; igne & cædib. ex ipsis fundamẽtis dirutus atque uastatus est, & nos à barbaris derepentè nescio quo modo misericordiam conse-

B quuti, ita liberi dimissi sumus, ut illi attestatione coniunctis minis nos terrerẽt; & quamprimùm regiõe ea excedere, utpote quam † Mazici post eos, nulla interposita mora, occupaturi essent, iuberent, in ditionẽ Thebarum, cum captiuorum reliquijs, qs ad nos barbari misericordia moti (quid sibi uoluerint, dicere nequeo) adduxerunt, uenimus. Atq; illi quidem ad optata & placita quisq; loca se receperunt. Nos autem ad Panis urbem diuertimus, manifestò id indicantes. Veremur namq;, ne quis captiuitatẽ nostrã consultã molitionẽ & fraudem esse dicens, calumniosè profugisse nos accuset, & alterius criminis machinationem confingat. * Ferax eñ generis omnis calumniarum est malitia. Quapropter amplitudinem tuam rogamus, ut tibi captiuitas nostra, pro eo atq; legibus constitutũ est, curæ sit: & ne maleuolentię & fraudi hominũ captiuum ad iniurias & contumelias dedas, ne uidelicet omnib. deinceps generationibus & ętatibus tragica uociferatio seu quiritatio inualescat, melius esse ut in barbarorum aliquis potestate captiuus sit, q̃ ad Romanorũ imperium supplex confugiat. Et iuramento interposito, petitionem talem subiunxit: Patere nos hic ex Oasi reuersos manere, sicuti id nobis barbari permisere: ut nunc etiam, quod Deo uisum est, de nobis constituatur. In alia rursum epistola ad eundem hęc scribit. Siue scriptũ hoc, ut amici, ad magnificentiã tuam, epistolã, seu ut patris ad filium cõmonitionem accipias, nõ rejice, te quæso, quę in eo est, q̃ fieri potuit breuissimam de rebus multis narrationẽ: cùm Oasis, quæ etiam Ibis dicta est, dudũ à Nomadũ multitudine, qui in eam excurrerũt, uastata sit. Et postea: Hæc quũ sic acciderint, nescio qua de causa, aut qua arrepta occasione, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis oppido ad quandam Elephantinã, quæ Thebaę prouincię finis est, deportari curauerit. Et cùm ad illam per ea quæ diximus militaria auxilia raperemur, & maiore itineris

 parte

† Apud Stephan. Mazyes, Nomades Libyæ sunt. Suid. autem, sub Anastasio urbes Libyæ excursionibus eorum qui Lazici dicuntur, uexatas scribit. ut fortasse hic etiam Lazici sit legendum.

Miserabilis eius mors.
Confertur is cum Ario.
Nestorius fraude Cyrilli se circumuentũ esse questus est.
Refutatio eius querelæ.
Confertur cum Cyrillo Nestorius.
Euagrius lib. 1. cap. 7.
Epistola Nestorij ad Thebarũ præfectum.
Nestorius ex barbarorum captiuitate ad Panis urbẽ uenit.
Panopolis urbs et nomus Panopolites apud [illegible] cap. 9.
* ὠνόματα [illegible] νεκρά.
Vt ibi sibi manere liceat, petit.
Queritur se sæpius exilij locum mutare coactum fuisse.
Elephantine [illegible] à Thebis Aegypti distat.

parte confecta affligeremur, rursum à fortitudine tua iussionem sine scripto acce- A
pimus, ut in ciuitatem Panis reuerteremur. Et itineris, quod iussu tuo susceperamus, casibus confecti, corpore morbo simul & senio labefactato, necnõ manu & latere cõuulso, in Panis oppidum reuersi sumus, animo quodammodo uiæ laboribus deficientes. Adhuc cruciatibus dolorum affligebamur, & ad aliud rursum fortitudinis tuæ aduolans scriptum mandatum, ex Panis urbe in alium ditionis eius locum translati sumus. Et quum talia aduersus nos cõquietura putaremus, & quid de nobis * uictores Principes statuerent expectaremus, aliud subitò sine gratia omni, de longinquiore alio, & quarto iam exilio, mandatũ compositũ est.

* καλλίονα.

Et paulo pòst: Sed acquiesce tandem in eis quæ facta sunt, rogo, & tot aduersus corpus unum exilia decernere desine, & tot calamitatibus quę à magnificẽtia tua perulimus, contentus esto. Et nobis per homines, quos conuenit, sententiã uictorum Principum nostrorum explorare humaniter quæso permitte. Hæc nostra, ueluti patris, ad te tanquam filium, consilia sunt. Sin ea indignè feres, tum tu nunc quoq;, sicuti antea, quod placitum tibi est, facito: siquidem sententiam tuã oratio nulla flectere aut uincere potest. Nestorius igitur in literis quoq; ipsis, pugnis & calcibus impetit atq; insultat, Imperatoriam etiam potestatem, sicuti uides, blasphemans: atq; tot quoq; mala passus, non tamen resipiscit. Peruenit in manus meas scriptum quoddam, obitum eius exponens, quem & ipsum memoriæ mandare in hac historia uisum est. Commemorat enim, lingua eius à uermib. corrosa, ingemiscentem & lamentantem, ad maiora & sempiterna supplicia eum pœnas debitas soluturum, migrasse. Deinde & Theodosius diuino nutu cõmotus, sententijs & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatũ condemnauit, hisce uerbis in constitutione usus, quæ Iustiniani uolumini, quod Codex nominat, inserta est, tertia numero, in primo primi libri titulo: Præterea, inquit, sancimus, qui impiam Nestorij fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam sequuntur, ut siquidem episcopi sint, aut clerici, ecclesijs eijciãtur: sin uerò laici & populares, anathemate feriantur. Sed plures quoq; alias constitutiones religionis nostræ gratia edidit, quæ flagrantẽ illius erga CHRISTVM ardorem declarant. Hunc impius Nestorius finem uitæ habuit, atq; hæc sic in tertia quam diximus uniuersali Ephesia synodo sunt acta. Porrò pernicioso Nestorio exautorato, grauis rursum contentio in Constantinopolitanæ urbis ecclesijs mota est. Populus enim de Nestorij placitis agens, in duas partes abijt. Clerici sanè omnes communi suffragio eum anathemati subditum reiecerunt: sic namq; Christianis mos est sententiam contra blasphemum ferre, quum eam tanquam † statuæ incisam, omnibus publicitùs proponere uolunt.

In summis & plurimis ærumnis Nestorius ut resipisceret, animum inducere nõ potuit.

Lingua Nestorij ante mortẽ à uermibus corrosa.

Constitutio Theodosij, qua hæresis Nestorij damnatur.

Hæc cõstitutio hodie nõ extat. Damnat autem Nestorianos hic Imperator, l. Dãnato. C. de hæret. & Manich.

Dissidiũ in plebe Constantinopolitana, de Nestorij condemnatione.

† γολιζονωρίσι.

Anathema quid apud Christianos sit.

CAPUT XXXVII.

Illo uerò sublato, non mediocris de episcopi electione quæstio extitit. Multi enim ad eum qui dictus est Sidensem Philippum respiciebant: omnes autem ferè Proclum cathedra ea maximè dignum esse iudicabant. Et exitum suũ consiliũ horũ habuisset, nisi qui multũ tum apud Imperatorem ualebant, impedimento fuissent, Ecclesiasticũ canonem perperam prætexentes, qui designatũ ciuitatis alicuius episcopum in ciuitatẽ aliam trãsferri uetare debeat. Is est eiusmodi: Si quis episcopus electus in parœciã, cui destinatus est, non ierit, nõ culpa ille quidem sua, sed propter populi reiectionẽ, aut aliam nõ ab ipso electo prouenientẽ causam, is cum dignitate ministerio fungi (ut modò rebus ecclesiæ, ubi conuentus agit, nihil afferat turbæ) & acquiescere in eo debet, quod prouinciæ synodus de controuersia in medium producta

Philippus Sidites & Proclus competitores archiepiscopatus Byzantij.

Canon de non transferendis episcopis, &c.

iudicans,

A iudicans decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum episcopum designabat, uel inuitam quiescere coegit. Quatuor menses à Nestorio exauctorato effluxerant; & ecclesiæ procuratio Maximiano commissa est, qui in ordine presbyterorum erat, & in monastica uita uixerat. Religionis hic maximè laudem consequutus fuerat, ex eo quòd proprijs sumptibus monumentis constructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quòd doctrina exigua fuit, alienam à rebus agendis delegerat uitam. Quam ob causam Ecclesia sub eo externis rerum fluctibus libera, pace multa lætata est. Atque ubi annos duos & menses quinque pacificè ecclesiam administrauit, septima ieiunij dierum septimana, ea quæ dicitur Magna quinta die, mortuus est. Tum uerò Imperator Theodosius, & Pulcheria Augusta maximè curam eius rei suscepit. Ne enim rursus negotium eis exhiberetur de electione episcopi, unde misceri ecclesię res & confundi potuissent, nulla interposita mora, quum adhuc Maximiani corpus insepultum esset, episcopos quoscunque inuenire potuerunt, coactos, inthronisare atque in uacuam ecclesiæ possessionem inducere Proclum iussit. Quum namque deliberatum antea de eo esset, Cœlestinus quoque Romę episcopus suffragatus ei per epistolas fuerat, ad magnum illum Cyrillum & Ioannem Antiochenum & Rufum Thessalonicensem scribens, & modis omnib. docens, nihil obstare, quo minus qui alterius urbis aut sit, aut saltem designatus sit episcopus, in aliam transferatur urbem. Proclus igitur in sede sua collocatus, postea funus & exequias Maximiani, omnibus patriarchæ insignibus usus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quædam historiæ annectenda duxi.

Maximianus episcopus Constantinopolitanus.

Obitus eius.

ἡ μεγάλη πέμπτη.

Magna quinta.

Proclus Maximiani successor.

Cœlestinus Rom. Pont. cum canone soluit.

CAPUT XXXVIII.

B A Primo is capillo præceptoribus usus, in arte dicendi potissimùm elaborauit. Et post adolescentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorum ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chrysostomi Constantinopolitanam ecclesiam administrantis sectator, minister, librisque scribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in aurem dictitantem, atque arcaniorem epistolarum suarum sensum reuelantem, per ianuæ rimas prospectans uidit. Atque ubi ille in exilio uixit, ab illius affectione non desciscens, cum successore eius Attico episcopo fuit, orationum illius scriba. Quem ille in diuino uitæ instituto progredientem, in diaconatus gradū sustulit. Deinde uerò cùm in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Sisinio ecclesiæ Cyzicenę designatus est antistes. Longo uerò tempore pòst, quemadmodum diximus, Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatus ei cōmissus est. Et quod moribus atque institutis placidus maximè uir esset, quæcunque in Ioanne & Attico eximia erant, expresit. Malorum tolerantia illis etiam superior fuit. Atticus namque sæpius etiam eis qui in fide à se non dissentirent, terribilis esse uisus est. Hic uerò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quàm ui pertrahere illos ad se in animo habens. Et quoniam nemini turbarum causam præbuit, ecclesiæ dignitatem in humanitate & mansuetudine consistentem, integram conseruauit. Hac in parte Theodosiū Imperatorem imitatus. nam & is haudquaquam Imperiali seueritate, aduersus eos qui supplicia commeriti essent, usus est. Iste autem minus curauit, si quis de Deo non itidem ut ipse sentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, non uiolenter, plebem sibi deuinxit. Qua ex causa & Theodosius magnopere eum est complexus. Nam & Imperator ipse sacerdotali, ut ita dicam, animo fuit: eos'que qui persequendos homines esse suaderent, minimè audiuit. Dixerit uerò aliquis, quòd

Res Procli episcopi.

Exemplum placidi episcopi.

Theodosius quoque Imperator animi placidissimi fuit.

quòd & aliis rebus, in primis aūt mansuetudine, apertè episcopos eius temporis
omnes lōgè superarit. Et quod de Mose Numerorū liber dixit, eum supra homi-
nes oēs in terra lōgè mitissimū fuisse: id si de Theodosio etiā dicas, haudquaq̃, ut
puto, fallaris. Vnde quispiā colligat, Deū illo ualde delectatū, etiā extra bellorū
certamina hostes ei imminētes aboleuisse. Declarauit hoc in Ioāne tyrāno, & qui
cum eo excurrerāt, barbaris. Quæ namq; antiquitùs in uiris iustis accidisse audi-
mus, ea quoq; præter opiniōem omnē in eo Deus peregit. Cùm enim multi, atq;
adeò innumerabiles barbari excurrere, & Imperatori atq; Romanis negociū fa-
cessere aggressi essent, Imperator, sicuti facere solitus erat, res illorū Deo cōmisit,
& frequentius orationib. uacās, cōfestim quod petiit, confecit. Dux siquidē eorū
Roilas nomine (quod antea quoq; retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus
sublatus est. Et postq̃ sæua pestis exercitū eius inuasit, crudeliter eū est depasta.
Quicquid uerò ex eo superfuit, id cœlesti igne crematū est. Itaq; in timorem ma-
gnū barbari deciderūt, nō tam q contra generosam & fortē gentem Romanorū
ad manus cōserendas ire ausi fuissent, q̃ q Deo adiuuante, illos tropæa statuere,
uictoriamq; reportare deprehendissent. Tum sanè & admirādus Proclus, in tāta
à Deo cōcessa uictoria, ad populū in ecclesia uerba faciens, & Ezechielis prophe-
tiam ingeniosè & aptè uerbis suis accōmodans, in magna fuit admiratione. Pro-
» phetia talib. uerbis cōcepta est: Et tu fili hominis, uaticinare cōtra Gog, & princi
» pē † Ros, Mosoch & Thobel. Iudicabo enim eū morte, & sanguine, & imbre de-
» mergenti, & lapidibus grandinis. Atq; ignē & sulphur pluam super eum, & om-
» nem exercitum eius, superq; populos multos qui cum eo sunt. Et magnificabor
» atq; glorificabor, & notus ero in conspectu multarum gentiū, & cognoscent q
» ego sum Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunus & cōmodus in B
omnibus, mansuetudine autem & humanitate quàm maximè excellens.

Deo charus Theodosius.

Precatione Theodosius hostes suos deuicit.

Roilas Scytha cum suis diuinitùs oppressus atq; extinctus est.

Ad cœlestē hanc uictoriam Proclus pro cōcione pulchrè Ezechielis uerba accommodauit.

Quidam hunc Rugā nominant.

† Ros.) *Hoc sacra Biblia nostra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoq; lib. 7. cap. 43. Nomine autem isto uniuersa Russorum siue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nūc Christiana est, & Slauonica utitur lingua, intelligitur. Vulgò Ruiß dicuntur. Nec in Genesi, nec in alio scripturæ loco, ac ne in Iosepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gens inueniri potuit. Hieron. sup. Ezech 38.*

CAPUT XXXIX.

QVandoquidem aūt nōnulli inuidia ducti, diuinū uirū reprehēdunt, ec-
clesiasticū canonem prætendentes, q Cyzici episcopus creatus, in Con
stantinopolitanę urbis thronū translatus sit: æquū esse duxi, pauca quę
dam de translationib. eiuscemodi hic perstringere, ut simul & Proclus crimine
absoluat, & Ecclesia classicū hoc ad certitudinem diuinitùs proditū habeat exē-
plum, ne cuiuis facere id uolenti procliue sit, res Ecclesiæ ritè atq; ordine actas,
temerè per reprehensionem carpere. Nam qui tum rem hanc taxare conati sunt,
uel inuidia ferri, uel ignorare mihi uisi sunt, canonū sensum & mentem, atq; ea q̃
uariè in ecclesiis per dispēsationem & utilitatē seruata sunt & gesta. Diuini siqui-
dē canones, & ueteres ecclesię antistites liberū esse uoluerūt, quiescunq; legitima
suaderet utilitas, ex urbe una in aliā episcopū transferre: uidelicet si sincerior pie-
tas, uel ecclesiasticę fortè trāquillitatis cōstitutio trāslationē flagitaret. † Trāsitio
nē nanq; prohibet, nō trāslationē. Hęc eīn, id q̄d pręter uoluntatē & pręter insti
tutū fit, omnino significat, & uox ea ueluti in inanimatis usurpat: illa uerò, de ani
matis, & quodāmodo de eis dicit qui per arrogantiā fortè miscendarū rerū gra-
tia, in thronos insiliūt. Eam uerò rectè canō, sicuti paulo pòst fusius exponā, inhi
bet: legitimā aūt translationē nequaq̃. Nam primus apostolorū ille princeps Pe
trus, Rom. urbis gubernauit ecclesiā: deinde primus etiā Alexandriā · forte tran
siit. In quib. ecclesiis ubi Linū & Marcum episcopos creauit, alias rursus urbes a-
diit. Eusebius autem Pamphili in sexto Ecclesiasticarū historiarū libro, Alexan-
drū quendam ecclesiæ in Cappadocia cuiusdā episcopū, Hierosolyma sacrorum
locorum

In Proclo inuidi reprehenderūt, quòd cùm Cyzici episcopus designatus fuerit, Constantinopolitanum susceperit episcopatum.

Nō tam uerba quàm mens Canonum inspiciendæ.

Canon transitionē, nō trāslationē episcoporū prohibet.

Exempla translationū episcopalium legitimarum.

† μετάβασιν, ὁ μετάθεσιν.

* ἀλλήγω πο-τίθεται.

A locorum spectandorũ & precationis ibi faciendę gratia profectũ, atq; à Hierosolymitanis retentum, in throno sacri Narcissi adhuc superstitis collocatum esse, & per uitam omnem Hierosolymitanæ ecclesiæ præfuisse, memoriæ mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius libro, cap. 10. mentionem fecimus. Quòd uerò & multi alij, necessaria utilitate uocante, in alias transierint ecclesias, satis patet. Ego uerò, etsi non omnes, aliquos tamen in historia hac recensebo. Magnus ille Eustathius à Berrœa (quæ est ipsa Chaleb) in Antiochiam translatus est, Constantino primo Christiano Imperatore imperium Rom. administrante: sub quo & Maximus ex Diospoli Hierosolyma transijt, magno Macario succedens. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorsus contra nomen suum opinionis, ex Germanicia primùm Antiochiam, & inde postea Constantinopolim est translatus. Diuus Meletius primùm Sebastiæ episcopus est renunciatus, deinde autem cum magna gloria Antiochiam ad Orontem est uocatus. Item diuus Gregorius Sasimorum primùm, Cappadocum urbis, deinde Nazanzi, patrię suę, episcopatum sortitus: postea à secunda synodo & Meletio Antiocheno, pro eo atq; decuit, in prę claram Constantinopolis sedem translatus est. Patris in Achaia Perigenes episcopus designatus est: quem ubi ciuitatis eius incolæ non receperunt, Romanus episcopus in thronum metropolitanæ urbis Corinthi, ubi sacrorum antistes nuper admodum uita defunctus fuerat, induci iussit: atq; ille ita translatus, pacificè ibi per uitam omnem ecclesiam rexit. Dositheum Seleuciæ episcopum, Alexander Antiochenus Tarsum Ciliciæ transtulit. Reuerentius Arcis Phœniciæ episcopus lectus, Tyrum inde transiens, episcopali ibi munere est functus. Ex Gordo, quæ * in Lycia est, in Proconnesum Ioannes transmissus, magnificè episcopatum ibi gessit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aspunam transijt. Et alius

Profectio Hierosolymitana precationis ergò.

Berrœa eadem quæ Chaleb. [illegible]

Sebastia.

Romani episcopi autoritas.

** Socrat. in Lydia.*

B ex eiusdem urbis ecclesia episcopus Alexander, Adrianos traductus est. Ex Apamea Asiæ Philippus Eudoxiopolim missus est, cui uetus nomen Salambria fuit. Polycarpus ex Antapristena Mysiæ urbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thracię uenit. Optimus ex Agdamea Phrygum, Antiochiam Pisidiæ. Troadem Philippopoli Thracię Syluanus transijt. de quo admirandũ quiddã memorabo. Is quũ artem oratoriã primùm apud sophistã Troilum didicisset, studiũ postea omne ad Christianismũ transtulit, asceticamq; cõsectans uitam, palliũ monasticũ non tulit. Hunc sibi cõiunctũ Atticus episcopus, Philippopolis episcopũ declarauit: in qua urbe postquã triẽnium exegit, loci eius hybernũ rigorem nõ ferens (exiguũ enim & imbecille ei prorsus corpus erat) Atticũ, ut aliũ in locũ suum episcopũ substitueret, rogauit, non aliã q̃ frigoris causam petitioni suę prętendẽs. Porrò episcopo alio ei surrogato, Syluanus Cõstantinopoli degens, cura summa monasticã coluit uitam, humilitatis & pauperatis tam studiosus, ut in urbe frequentissima obambulans, † sparteis sit sandalijs usus. Eo tẽpore nõ multo exacto, Troadis episcopus mortuus est. Quapropter Troes Constãtinopoli affuere, episcopũ petentes. Cùm autem Atticus, quem nam illis antistitẽ designaret, deliberaret, Syluanus uisendi eius gratia ad eum uenit. Quem ubi cõspexit, statim ei Troiæ episcopatũ mandauit. atq; ad eũ cõuersus: Deinceps, inquit, omnis tibi ecclesiasticæ functionis defugiendæ præcisa est occasio. Multus enim Troade calor est, opportunusq; & cõmodus tibi à Deo paratus est locus. Proinde nihil morare, sed protinus Troiã proficiscere. Ita q; Syluanus eò transijt. Atq; ibi miraculũ insigne manib. eius editũ est, q̃d profectò dignũ est ut cõmemoret. In littore Troiano ingens oneraria nauis, q̃ magnas colũnas ferret, cõstructa fuerat: Platẽ, à latitudine, eam nautæ nominãt. Hãc cùm opus esset in mare prouoluere, multi qui funib. eã in undas traherent, cõfluxere. Illa

Syluanus Philippopolis primum, deinde Troadis episcopus.

·Lineicum hoc est.

Sparteis is calceis Constantinopoli usus.

† χάρτινα ὑποδήματα σανδάλια.

Syluanus nauẽ latam onerariã immobilẽ è littore in mare oratione prouoluit.

Socr. lib. 7. cap. 37.

Illa uerò diebus pluribus moueri loco non potuit: & homines immobilem eius stationem dæmonis efficaciæ ascripserunt. quapropter episcopum Syluanum adierunt, & ab eo ut precationem super ea faceret, petierunt, eam ipsam solam ad commouendam nauim suffecturam esse credentes. Ille pro modestia sua, non ipsius, ut hominis peccatoris, id opus, sed alterius cuiuspiam, in quo diuinum numen conquiesceret, esse dixit. Vbi uerò illi magis etiam ei multa precati institere, petitioni eorum uix tandem cedens, ad littus aduenit: & oratione peracta, funẽ unum attigit, & alios operi ei insistere iussit. Paululum nauis ab illis impulsa est: & illa perinde atq; animata esset, celeritate multa prouoluta, ad mare peruenit. Hæc res in prouinciã omnem uulgata, religionem magnã Syluano est attestata. Et cùm uir optimus esset, quoniã qui sub eo erant clerici, in causis & nugis, unde cunctę inter eos qui iudicio contenderent, prouenientib. ueluti nundinationem instituerent, † ne quis ex clero postea causam quampiã iudicaret, constituit. Sed supplicantiũ libellos acceptos, uni ex fidelib. laicis, quem præcipuè iusti & æqui studiosum esse sciret, accito dedit, eíq; iudicio causarum cõmisso, iure contendentium nugamenta reiecit. Hæc de Syluano, quamuis per digressionem, non tamẽ, sicuti puto, ab historia nostra aliena, dicta sint. Deinceps uerò multi quoq; alij ex throno in thronum sunt missi. Sicuti sapientissimus iste Proclus Cyzico Constantinopolim est translatus, Cœlestino Romano Papa rem eam comprobante, epistolis tribus ad Cyrillum Alexandrinũ, & Ioãnem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem scriptis: in quibus asserit, canonibus nõ obesse, episcoporum ex urbe in urbem legitimã eiusmodi translationem. Ego uerò ab instituto digredi, eosq; qui deinde translati ita sint, operi huic annectere cogor: rerum taliũ studiosis, ut equidem puto, gratificaturus. Præter eos, quos diximus, Zenone imperante, Petrus Mongus, Acacij Constantinopolitani episcopi suggestione, ab Euchaitis Alexandriam transmissus est: sicuti postea de hoc & alijs, si DEO uisum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezuntius, sub Iustino Imperatore, in sedem Cõstantinopolitanam traductus est. Rem hanc confirmat admirandus etiam ille cõfessor Germanus, qui Anastasio imperante, Cyzico quoque Constantinopolim transijt. Item Thomas Thessalonica Alexandriam, de septimæ synodi sententia, Constantino & Irene imperãtibus. Diuinissimus quoq; patriarcha Ignatius, sub Basilij Macedonis imperio, Basilium Cretensem episcopum Thessalonicã transmisit. Sub eodem imperio Ioannes Maiumæ episcopus Alexandriã, & Amphilochius Cyzicenus Nicæã, atq; inde beatus Theodorus Laodiceã translati sunt. Porrò Leone Sapiente Imperiũ regente, & Phocio sacrum munus administrãte, Gregorius Syracusanus in metropolim Nicænã transijt, & eiusdem urbis episcopus Nicon Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Gręcia est, antistes, Ancyram Galatiæ: & Simeones, nouis Patris Laodiceam: & Ioannes Larissæus, Synadã translatus est. Ad hæc ex Amasena urbe Stephanus euiratus Constantinopolim patriarcha transijt, sub Romani senis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc est, primarius pastor, ecclesiæ magnæ primũ officiũ transtulit. Ex episcopatu aũt Flauiadis, q̃ sub Anazarbes metropoli est, Nicephorus Phocas episcopũ eius Eustratiũ transferens, Antiochiæ patriarchã fecit: cùm quidem episcopatũ eum ab Anazarbe diuulsum, patriarchatui Antiocheno uniuisset. Agapius Seleucię in Pieria antistes, Antiochiã & ipse trãslatus est, Basilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiusdem imperio, Theophylactus Sebastia Rosiam, & Alexander Antiochia Hierosolyma: tum autem Ioannes, cui Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri transijt. Et rursum Tyri episcopus castratus, ut ecclesia eius à Persis capta est, Hiero-

Marginalia (left): † Syluanus causarum controuersarum iudicium nõ clero, sed laicis, ne nũdinatione ille uteretur, commisit. — Nemo militans (Deo) implicatur uitæ negocijs, ut ei qui se in militiam delegit placeat. 2. Tim. 2. & 21. quæst. 1. Placuit, &c. — Cœlestinus Rom. antistes Procli translationem comprobauit. — Aliæ episcoporum translationes. — Imperium Constantini & Irenæ. — Basilij Macedonis. — Leonis sapientis. — Romani Senioris. — Nicephori Phocæ. — Basilij Porphyrogenetæ. — Episcopus eunuchus.

Marginalia (right): A — Absurdum clerum est, imò etiam opprobrio sum, si peritos se uelint ostẽdere disceptationũ esse forensium. l. Repetita. C. de Episcop. & cler. — B — Episcopus intropias & castratus.

A Hierosolyma profugit. Et quum thronũ ibi uacuũ esse, episcopo suo orbatũ, contingeret, Hierosolymitani, Persarũ principi ut illi ecclesiã Hierosolymis cõmittere posset, supplicarũt. Qui etiam Cõstantinopolim, sexies millesimo sexingẽtesimo & decimoquinto à cõdito mundo anno, Alexio Cõneno imperante, adueniens, à sacra susceptus est synodo, quũ Nicolaus Theoprobletus patriarchã ageret. Eodẽ Nicolao ecclesiã Cõstantinopolitanã gubernãte, Pentaclas ille, Rosianus archiepiscopus Lemni factus est, eidemq́; etiã Maronis ecclesia addita. Nicephorus uerò metropolitanus Gangræ † ueluti feriatus, metropolim etiã habuit Amastrim. Ad eundem modũ & Leopolis antistes, Arcadiopolim tenuit. Episcopo item Alexiopolis * ocianti, Abydus tradita, postea etiã Apros. Multæ etiam ecclesiæ unitæ sunt, sicuti Parus & Naxus, Sugda & Phula, Alama et Soteriopolis, Angelos Isacio imperante. Dositheus Hierosolymitanus Cõstãtinopolim est translatus: quũ Hierosolyma inde Marcus, q † Florus dictus est, trãsijsset. Deinde Dositheus rursum Cõstantinopoli relicta, in Aeliæ thronum reuersus est, eo qui Florus nominatus est, inde præter ius et æquũ omne expulso. Postea uerò utraq; & Aeliensi & Cõstantinopolitana sede posthabita, Dositheus * priuatus uixit, & decessit. Hæc superioribus temporibus sunt acta. Aetatẽ uerò mea quatuor sublimiũ sediũ antistites, ex translatione, ecclesiæ rebus præesse memini. Post magnũ enim ** Arsenium illum, Nicephorus Ephesius, & Germanus Adrianopolitanus in Cõstantinopolitanã ecclesiã sunt trãsmissi. Multo deinde pòst, Niphonem e-

B tiam ex Hellesponti Cyzico in eãdem ecclesiã deductum esse uidimus. Athanasio quoq; Alexãdrino, qui Nicolao successerat, Gregorius Aegypti episcopus surrogatus est. Antiochiæ quatuor p eiusmodi translationẽ episcopos successisse noui. Post Euthymium namq;, ex Tripoli Arsenius transmissus, sedem eã sortitus est. Cui Cyrillus Tyrius successit. atq; huic Põpeiopolitanus Dionysius: Dionysio rursus Cyrillus alius, qui deinceps successorẽ habuit clarũ illũ Dionysiũ Mopsuestiensem: atq; hic rursum Sophroniũ Tyriũ. Hierosolymis itidẽ duos per trãslationem successisse uidimus. nam Sophronio defuncto, in locũ eius Athanasius Cæsareæ Philippi episcopus suffectus est. Cuius sedem Gabriel quidam Cæsareæ Philippi, & ipse nuper episcopus renunciatus, dolo rapuit: & paulo pòst fatis cõcedens, uel inuitus eam rursus Athanasio priori reliquit. Hæc de episcoporũ trãslationibus, quæ uel antea uel pòst facta esse cognoui, uolumini huic annexui. Fortasse aũt plures alios quisquã inuenerit, qui historias studiosè euoluat. Canon nãque, sicuti à me est dictũ, * translationẽ eã rem appellat, & nõ permutationẽ, aut transitionem: quòd hæc uerba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio et uoluntate mouentur: Transferri aũt, et Translatio, de inanimatis, atq; eis quæ ueluti ab alijs mouentur, dicatur: ita ut trãsmutatio & transitio eorũ sit, quæ ex sede sua in sublimiores inuolant thronos: Translatio aũt, eorũ q ipsi inuiti ab alijs aliò producuntur. Id quod & Cœlestinus Romæ episcopus, in suis, sicuti ipse appellat, secretis, capite secundo, hisce utens uerbis ostendit. Si episcopus utilitatis gratia transferatur, ne id per seipsum faciat, sed fratribus cogentibus. Et rem eam sacræ huius sedis autoritate expediat, non inanis gloriæ, uerùm utilitatis communis aut necessitatis ergò. Eadem & Anterius collega eius refert, ita ad uerbum dicens. Translationem episcoporum communis utilitatis aut necessitatis gratia
" scitote fieri licere, non autem cuiuslibet cupiditate, aut dominationis affectione.
" Siquidem Petrus doctor & dux noster, ecclesiasticæ utilitatis causa ex Antiochia
" Romam translatus est, & inde postea Alexandriã transijt, ut qui isthic prodesse
"

Ss magis

Margin notes (right): Alexij Cõneni. — Episcopatuum quorundam unio. — † τοῖα σχολάζων — * σχολάζοντι. — Angelij Isacij. — † ἐπικαλούμενος — * κατ' ἰδίαν ζήσας — Aetas Nicephori Callisti. — Hic locus, meo iudicio, testari potest, Nicephorũ Ecclesiasticã historiam suam ad tẽpora propè sua, tractatã præsenti deduxisse: in prologo præfatũ, satis longè ante tempora sua eã esse suspensam. — Exponitur sententia uerborũ Trãslationis, Transmutationis, Transitionis. — Quæ episcoporũ translationes legitimæ sint. — Item Anterij episcopi. 7. quæst. 1. Non oportet mutationes.

Margin notes (left): * μετάθεσιν, μετάβασιν, μετάβασιν. — Cœlestini Romani episcopi ea de re uerba.

** De hac re ipse Nicephorus in Catalogo Episcoporum Constantinopolitanorum: Ἀρσένιος ἄριστος ἐν ἀρχιθύταις, τῆς Ἐφέσου πρόεδρος ὁ κλεινὸς Νικηφόρος, τῆς Ἀδριανοῦ Γερμανὸς ἀρχιθύτης. Hoc est: In Archimystis optimus Arsenius, Ephesiq; præsul inclytus Nicephorus, Germanus urbis Adriani episcopus.

magis ecclesiæ posset: Eusebius autem ex oppido quodã paruo, Apostolica auto A
ritate Alexandriam est traductus. Atq; eodẽ modo & Felix ex ciuitate quæ ei ci-
uium electione obtigerat, propter eam qua præditus erat egregiam doctrinã &
uitã, de cõmuni episcoporũ reliquorũq; sacerdotũ atq; † Apostolicorũ uirorũ
silio, Ephesum trãsijt. Non enim ciuitatẽ ciuitate mutat, qui id nõ cupiditate sua
aut uanæ gloriæ studio facit: uerùm propter utilitatem aliquã, aut necessitatem,
aliorum autoritate maiore pollentium cohortatione & cõsilio, ex minore in ma-
iorem urbem transit: nõ inani gloria aut uoluntate ipse sua ductus, sed autoritati
potentiorũ obsequutus, aut sede sua expulsus, aut etiam utilitate loci uel populi
permotus: & quidem non arroganter, sed humiliter ab alijs productus. Cœte-
rùm de trãslationibus istis hęc, iudicio meo, satis prolixè dicta sunt. Quapropter
ad reliquum historiæ contextum reuertamur.

† Alij, populorum

CAPUT XL.

ET diuinus quidẽ Proclus ad sacra Ecclesię gubernacula cõsedit, et res ecclesiasticas cõposuit. Eo aũt tempore multi in Creta Iudęi Christianorũ sacra sunt cõplexi, per causam eiusmodi. Vir quidã ex eorũ gene re erat, qui quũ per fraudẽ & dolũ uitam peregisset, postremò se etiam Mosen illum esse assimulauit: & cœlitùs in Cretam à Deo propterea missum esse cõfinxit, ut eius loci Iudæos ipse per mare, perinde atq; olim Israelitas per rubrũ sinũ, duceret. Et passim insulã ipsam anno toto peragrans, ut se illũ esse crederẽt, suasit: atq; ut opes quas haberent, pecuniasq; & possessiones omnes aspernarẽt, cohortatus est: se illos per mare nõ aliter q̃ in arida, in promissionis terrã ductu- rũ esse pollicitus. Atq; illi uanis illius promissis decepti, res operasq; suas ubiq; B neglexerũt, & facultates suas temerè quibuscũq; diripiẽdas permisere. Vbi dies cõstituta aduenit, qua proficisci debebant, ipse quidẽ cõfidentia & fastu plenus, eis præijt: illi uerò hominem, unà cum coniugibus & ętate imbecilliore cõsequu- ti sunt. Itaq; eos in summũ quendam scopulũ in pelagus excurrentem duxit: atq; inde cõijcere seipsos in mare, ueluti natantes & * urinantes, iussit. Idq; ex illis qui dam, statim ut imperatum eis erat, fecerunt, neq; deinceps apparuerũt. Quidã e- tiam in præcipitio saxis allisi interierunt. Et uniuersi illi uel in undis, uel in præci- pitibus saxis perijssent: nisi Dei prouidentia, uix piscatores & alij mercatura ui- ctũ quæritantes, Christiani homines, subitò affuissent, eosq; modis omnibus ex- trahẽtes seruassent, tũ primùm fortasse qua dementia capti essent sentientes. Hi a- lios, quo minus se in fluctus proijcerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id fecis- sent, interitum illis indicantes. Qui sanè ægrè in animo rem secum reputantes, & fraudem sine iudicio susceptę fidei & credulitatis deprehendentes, ut miserabilẽ in modum enatarent, sustinuerunt: & tandem Pseudomosen illũ cõprehendere sunt agressi. Verùm perficere id minimè potuerũt: cõfestim enim ille disparuit, & magnam suspicionem præbuit, perniciosum quempiam dæmonem sub huma na specie gentem eam in exitium produxisse. Proinde multi Iudæorũ superstitio ni nuncio remisso, in Creta Christianã religionem constanter susceperunt. Horũ innumera propè fuit multitudo. Simile quiddã aliud quoq; eodem tempore ac- cidit, quod & ipsum commemorabo. Gens quædam barbara ulteriorem Rheni amnis ripã accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & ocij ualde studiosi. Fabri namq; tignarij omnes ferè sunt, et ea arte uitę sumptus tolerãt. Porrò Hun norum natio eis imminens, frequentes excursiones in eos faciebat, et regionẽ eo- rum diripiendo uastabat. Multi etiã ex illis cum hostib. pugna congressi, inter- ficiebãtur. Quũ ergo propter cladem eiusmodi de rebus suis desperarẽt, ut Deo alicui res suas committerent, cõsilium cepere: quum' que in mentem eis ueniret,

Pseudomoses in Creta.

Pollicitus is esse se Iudæos per undas maris tanquam per continentem ducturum.

* ἐγκυβιστῶντας.

Sed is ipse multos mortales in perniciem abduxit.

Pseudomoses iste disparet, quippe δαίμων ἀλάστωρ.

Multi Iudæi in Creta Christianismum susceperunt.

Burgundiones ab Hunnis infestati, Christianã religionem cõplectuntur.

Christia-

A Christianorũ Deum cultoribus suis ut acerrimũ auxiliatorem plurimũ opis ferre,de cõmuni omniũ cõsensu,ad religionẽ eius & fidẽ accesserũt. Quã ob causam & in quadã Galliç ciuitate episcopũ, ut eos Christianorũ religionẽ edoceret,et diuino baptismo dignaret,obtestati sunt. Ille uerò ubi eis septẽ dierũ ieiuniũ indixit,eosq́ quç opus erat de sacris reb. instituit,octauo die baptizatos, unà cũ episcopo quem eis attribuit, domũ redire iussit. Et ex ea re fiducia cõcepta,cõtra hostes tyrãnidem tantã exercentes processerũt:necq eos spes & expectatio sua fefellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiso hostes duce orbatos adorti,multos admodũ telis cõfecerũt:atq ipsi quũ trium tantũ miliũ numerũ explerẽt,decẽ Hunnorũ millia interemerũt. Ex eo tẽpore Burgũdionũ gens ardẽti ad Christianismũ summè cõseruandũ amore flagrauit. Ita Deus alia per alia q̃ sapiẽtissimè dispẽsat,prouidẽtiç arcano lõgè optimè omnia administrãs. Hçc hactenus. Ego uerò aliã quoq rem memoriç mãdabo, ut cognoscere oẽs possint,Deum persæpe etiam per indignos solita cõsueuisse prodigia exhibere.

ieiunium & catechesis ante baptismum.

Burgũdiones Christiani contra hostes Hunnos uictores euadunt.

Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit.

Iidem constantes Christiani.

CAPUT XLI.

EO enim tẽpore Nouatianorum episcopus Paulus,Chrysanthi successor,miraculũ quoddã edidit,& præclarã sibi per id pietatis & amoris diuini apud suos famã parauit. Graue in urbe grassatũ est incendium, quale haud unq̃ aliàs illa sensit. Plurimã namq eius partem flamma peruasit,adeò ut maxima quæq horrea et frumenti granaria cõflagrarint,atq in eis publicũ quoddã,cui †* Achillei cognomen fuit. Porrò ignis çdificia circũquaq depastus,etiã cõtra Nouatianorũ ecclesiã,quç prope eum locũ fuit,qui Pelargus dicebatũ,uersus est. Quum aũt ea sic in periculo esset,Paulus in sanctius sacrarium ingressus, Deum, ut ecclesiã cõseruaret,supplex orauit,pro urbe ipsa simul & tẽplo precari ibi nõ intermittens. Et Deus nescio quo modo precibus eius exauditis,delubrũ id inuiolatũ seruauit. Ignis nãq per ianuas et fenestras iam omnes insolans,ei nõ nocuit: sed quũ circũcirca çdificia simul multa cõsumpsisset,tẽplum præterijt,intactũ id atq inuiolatũ à tanto flagello relinquẽs. Et q̃d maximũ est, quũ incendiũ biduũ totũ grassatũ ubiq esset,ne uestigiũ quidẽ fumi in muris & tignis ecclesiæ eius apparuit. Nouatiani ex eo tẽpore quotãnis 17 Augusti mẽsis die obseruatũ templũ † sacra celebrantes,celebrẽ eum locũ red didere: & multos etiã ex Grçcç superstitionis cultoribus in fano eo, propter factũ id augusto, rem diuinã facientes ad se pertraxere. Aliud item memoria dignũ facinus Paulus iste iam moriturus fecit,quod & ipsum nõ intempestiuè historiç huic inseretur. Illud namq nobis propositũ est cõsilium, ut ex omnibus quod cõmodum est & utile, colligamus,& nonnunq̃ etiã ex serpentib. Andromachen conficiamus. Paulus, sicuti dixi,moriturus, sacerdotũ qui sub eo erant, ordine omni accito: Curæ, inquit,uobis sit,dum ego adhuc spiro, ut episcopũ designetis, ne in ecclesia uestra, me defuncto,turba aliqua oriatur. Atq ubi illi nõ sanũ rectumq́ ea in re se iudicium habere, propterea q alius alij pro affectione fauerẽt, dixerunt, electionẽq ei permiserunt,inferens ille: Sententiam cõsensumq uestrũ in scriptũ relatũ mihi date,in eo scilicet uos quẽ ego delegero acquieturos esse,& ego id facere sum paratus. Illi imperata statim faciũt,& Paulus in lecto sedens,charta accepta,Marciani cuiusdã nomen in ea clàm cõscribit: qui presbyter quidem erat, & sub eo * monasticam uitam coluerat, tum aũt peregrè profectus fuerat. Paulus postquã ipse

Incendium Constãtinopoli lõgè maximum, quod biduũ durauit.

Achilleum Constantinopolis granarium.

Pelargus urbis Constantinopolitanæ regio.

B

Ecclesia Nouatianorũ in medio incẽdio illæsa conseruatur, Pauli Nouatiani episcopi precibus.

† σήκῳ θεωτέρῳ.

Paulus idẽ moriturus,prudẽter,quib. oportuit cõsentientibus successorẽ sibi designat.

Prouerb. ἐξ ὄφεων τὴν ἀνδρομάχην ἀναστεῦσαι.

C

Bonus episcopus posterorũ etiam & tranquillitatis eorũ rationẽ habet.

** h. e. cœlibem uitam.*

†* Tripart. historia & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et est thermarum mentio quæ Achilleæ dicuntur, in l. omnis seruitus. C. de aquæduct. Sed nescio an ea lex ad urbem Constantinopolitanam pertineat, quòd in ea aquæductus Hadriani mentio fiat: ut fortasse ibi de aquæductib. Antiochiæ agatur, quam urbem præcipuè Hadrianus exornauit. Nicephori uerba hæc sunt: ὁ ἐμπρησμὸς τὸ πλεῖον τῆς πόλεως ἐπεδέξατο, ὡς καὶ τὰ μέγιστα τῶν ὡρείων διαφθαρῆναι, καὶ τὸ δημόσιον ὃ ἀχίλλειος ἐπωνόμαστο, ἀχίλλεια κριθαί, καθαραὶ καὶ εὐγενεῖς. h. e. Farra pura et generosa. Suid. Aristoph. ἀχιλλείων ἀπομαγδαλιὰς. h. e. primario ex farris pane. αὐτὶ τοῦ, ὅτι ἐσθίει τὰς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεις. h. e. pro eo quod est, in Prytaneo epularis.

sigillo suo chartam obsignauit, idem'q; & presbyteri alij iussu eius fecere, libellū A Marco Scytharum episcopo, qui tum in urbe erat, credidit, hisce eū alloquutus uerbis: Si Deus me diutius in uita manere uoluerit, libellum hunc perinde atque depositum asseruatum mihi reddes: sin illi, ut me ad se euocet, uisū est, charta resignata, quem ego cōmuni omniū calculo episcopū delegerim, inuenies: Vbi ille mortuus est, & triduo pòst libellus magna multitudine pręsente apertus est, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata est. Atq; illi nulla interposita mora, homines qui Marcianū adducerent, misere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono usi, uel inuitum adduxere, & in ecclesiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta sint.

Marcus Scytharum episcopus.

Marcianus Pauli successor.

CAPUT XLII.

EAdē tēpestate, decimoseptimo consulatu Theodosij, patriarcha Proclus nouum quiddam pręter ecclesiasticam consuetudinē fecit. Quū namq; Firmus Cæsareę Cappadocū episcopus mortuus esset, & Cæsarienses Constātinopolim, ut episcopus eis deligeretur, petentes uenissent, cui nam episcopatū eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & cōmodùm tū accidit, ut unà senatores omnes ad episcopum uisendi eius gratia uenirent: in quibus etiam Thalassius fuit, urbiū earū quæ in Illyrico sunt, præfecturam gerens. Et iā is inde in Orientem profecturus fuerat, munus sibi ab Imperatore commissū administraturus: quum Proclus subitò manibus iniectis, eū pro præfecto episcopū Cæsariensem creauit. Atq; ille etiam contra animi sui sententiam in Ecclesię gradū conscendit, eam'q; ritè administrauit: quū quidem tam subitū factū Imperator ægrè ferret, mox tamen id sanctione sua comprobaret. Facinus hoc Procli insolitum, & auditu admodum mirum est. B

Proclus præter opinionem omnium, ex Thalassio Illyrici præfecto episcopū Cæsariensem facit.

CAPUT XLIII.

FEcit pręterea preclarum aliud quiddam, gloria'q; eius prorsus dignū. Quū enim sciret ecclesiā dudū scissam esse, propter abrogatam Chrysostomo dignitatē, consiliū quęsiuit, quomodo Ecclesiā à dissidio & seditione conseruaret, & hominū mœrorem consolaretᷓ. Rem eā Dei ductu mirabiliter est aggressus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quę piè propter Ioannē tumultuata fuerat, cōgregata, Proclo persuasit, ut legatiōe apud Imperatorē fungeretᷓ, ut sanctus ille uir ab iniusto exilio reuocaretur, populus'q; & Ecclesia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus statim non grauatè fecit. Et qui corpus eius adducerent, missi sunt. Tumulus autē immobilis prorsus fuit, Et quū multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitæ essent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod ubi Imperator cognouit, statim causā eius rei intellexit. Itaq; literis rubrica scriptis, uirum sanctum, ut adduci se pateretur, obtestatus est. Literæ ipsæ supra pectus eius positæ, & peruigiliū actum, preces'q; ad Deum fusæ sunt. Ita tumulus se abducentibus facilem præbuit, & sanctus ipse, pondus eius leuius redditū, unà cum baiulis simul ferre uisus est. Literas Theodosij ad eum scriptas, hic referre uisum est. Orbis totius doctori, & spirituali pa- « tri, Ioanni sancto, et aurei oris patriarchę, Theodosius Imperator. Corpus tuum itidem ut aliorum mortuū esse putantes, pater honorande, transferre id & adducere ad nos, sicuti filij parentum amantes, desi derauimus. Quū autē debitū pror- « sus honorem, & quantam opus fuit summissionem & modestiā, eā in rē nō con- « tulerimus, Imperialis fortasse fastus leges in rebus, quib. nos magis q̄ Imperio i- « pso honestos esse decuit, sequuti: nō immeritò uoto nostro excidimus. At tu pa- « ter patrum uerè reuerendissime (nunc enim ueluti uiuentē alloquimur) ad desi- « derium potius nostrū, quàm ad cœptum tuū spectans, ueniā da pœnitentibus, qui

Idē plebe Constantinopolitana petete, corpus diui Chrysostomi, de consensu Imperatoris Constantinopolim perferri curat.

Tumulus Chrysostomi immobilis.

Theodosij literæ ad Chrysostomū defunctum, quibus eum Constantinopolim reuocat.

Ioannes Theodosij compater.

A qui longè magis quàm alius quisquam pœnitentiam docuisti, & nos uicisti: ido- „ neūq; castigationis, desiderio flagranti errorēq; suū agnoscenti animæ, eo quod „ huc usq; reditū ad nos tuum detrectaris, exemplū exhibuisti: redde teipsum no- „ bis quæso, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiā affligas, „ neq; cōmiserationis uisceribus tuis, neq; amori & expectationi nostræ dignum „ est: qui non solū corpus & cineres, sed solam etiam umbram tuam cernere cupimus. Literę tales fuere. Postquā autē itinere cōfecto, in littus ex aduerso Constantinopoli ad Chalcedonē cum reliquijs sancti uiri peruenere, transijt eò Imperator, & senatus Imperatorius: trāsijt etiam patriarcha, & iudices, magistratusq; omnes. deinde generis & ętatis homines omnis, per fretum in mari perinde atq; in continente uadentes, & ad Propontidem os Bospori ardentibus funalibus tegentes, sacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum sanè miraculum quoddam edidit Deus, prodigijs quæ unquam uisa sunt longè maius. Quū enim certa & constans esset in mari tranquillitas, repentina subitò exorta est procella, & naues innumerabilis illius classis aliæ aliò diuersæ saluti suæ consulentes dispersæ sunt. Ea autem quæ sacrum illud pondus & præclarum thesaurum uehebat Imperatoris triremis, funibus derepentè ruptis, ueluti diuina gubernata manu ad uiduæ agrum appulit: uiduæ inquam illius, propter quam sponsa Christi Ecclesia pastore tanto uiduata fuerat. Et rursum post mortem quoque iusto iudicio legitimam ille tulit sententiam, agrum uiduæ autoritate sua attribuens atque confirmans: Deo nimirum magnum illum glorificante, & iniquum exilium eius

Infertur honorificentißime Chrysostomi corpus in urbē Cōstantinopolitanam.

Per tempestatē subitā, corpus sanctum ad uiduæ agrum appellit, cui is ab Eudoxia ademptus fuerat, &c.

B apertè deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petram nauis discîdit, quod miraculū hodie quoque cernitē, & egregij illius uiri ardorem eximium quouis præcone clarius attestatur. Hoc ubi factū est, serenitas rursum aduenit, & naues aliæ aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibusq; debitis, uirum sanctū producentes, in urbem imperantem deportarunt. Eumq; primum, circa † Amantium magni Thomæ templū excepit: inde uerò in sanctæ Pacis delubrum delatus, postea porrò imperiali curru tumulus uectus, in sanctorum Apostolorū fanum illatus est. Ibi Imperator sacro tumulo chlamyde tecto, & fronte atque oculis urnæ impositis, communem supplex precationem pro parentib. fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquentes. Seorsim uerò pro matre quoque precatus est, ut tumuli eius motus atque strepitus consisteret. Triginta enim & quinque annos iam is quatiebatur, quo tempore scilicet & ipsa Ecclesiā concutiebat. Nec ille id non exorauit. Confestim namq; urna eius constitit. Atq; ubi sacer Proclus uirum sanctum in eundem secum thronum collocauit, plebs circunfusa ore uno exlamauit: Recipe, inquiens, thronum tuum, ô pater. Fertur ipse quoque tum, quæ dudum clausa fuerant, labris rursum apertis, ad populum dixisse, Pax uobis: sicuti id circunstantes homines, & Proclus patriarcha, se audiuisse testati sunt. Porrò sacris mysterijs peractis, ad reliquiarum eius repositionem itum est. Et episcopū manibus magnus antistes ad basim sacræ & diuinæ mensę, ueluti sacer & inuiolabilis thesaurus, cōditus est, episcopis episcopus, martyribus quāuis sine sanguine martyr, prophetis Christi & apostolis magna atq; aurea Ecclesiæ Christi tuba, omnes omniū aures personans, & pia dogmata & pręcepta clarè musicis planè modulis accinens. Factum id uigesimoseptimo mensis Ianuarij die. Ingenti autem facinore isto, illi etiam qui propter ipsū secesserant, persuasi, Ecclesiæ omnes coniuncti atq; uniti sunt. Admirari uerò, Socrates ecclesiasticus inquit, mihi libet (ut Nouatianus clàm uirum sanctum, ut opinor, perstringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autē pepercerit. Ille namq; post ducentos ferè annos,

† περὶ τὰ Ἀμαντίου

Theodosius pro parentibus suis defunctis precatur ad diui Ioannis tumulum.

Cadauer Chrysostomi in episcopali throno collocatū, pacē populo precatur.

Ad basim sanctioris aræ in diuorū Apostolorū ecclesia [illegible] conditum.

Sectatores tandem Ioannis omnes prorsus ecclesiæ coniunguntur.

Socrat. de Ioāne Chrysostomo.

Confertur per dissimilitudinē Ioannes cum Origene.

Post fata Origenem inuidia, Ioannem fauor est cōsequutus.

ab obitu suo, à Theophilo excōmunicatus est: Ioannes uerò trigesimoquinto an- A
no post mortē suam à Proclo in cōmunionē est receptus. Adeò diuersis à Theophilo morib. Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta sint, & adhuc semper agantur, uiros prudentes nō fugit. De reductione diui Chrysostomi hactenus.

CAPVT XLIIII.

Reliquiæ diui Ignatij Roma Antiochiam translatæ.

Isdē temporib. diuinus quoqꝫ Ignatius Roma Constantinopolim delatus est. Quū nanque ille, sicuti ei uisum fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarū aluis sepultus esset, quæcunqꝫ superfuere firmiora solidiora'qꝫ ossa, cōdita ibi sunt. Theodosius autē Dei opt. max. præstantissima suggestione, magnopere ingenti atqꝫ illustri cum honore ea ad gregē suum referre studuit. Quapropter reliquias eas inde receptas, cū magnifico apparatu post tempus longum Antiochiam reduxit, & in eo loco quod cœmiteriū uocatur, ueneratione magna reposuit, & delubrū ingēs dæmonib. olim dicatū, quod ab incolis τυχαῖον, quasi Fortunæ templū dicas, uocabaī, in sacrosanctū fanū mutatum, diuino martyri cōsecrauit: in quo etiam reliquiarū tumulus repositus est, curru Imperiali cum sacro apparatu & satellitio in urbem eam illatus, ubi quoque anno quolibet publicè & magnificè festus dies est actus, Deo diligētiū se memoriā sanctè à funere etiam ipso glorificāte, sicuti antea quoqꝫ in Babyla accidit. Deo nāqꝫ inuisus Iulianus, propterea qꝫ Daphnæus Apollo oraculū eius cōsulēti nihil respōdisset (martyre qppe qui in propinquo loco cōditus erat, diuina potētia os illius obturāte, sicuti id dæmō inuitus cōfessus est) noua quadā trāslatione martyrē cohonestauit, ut cōmodius faciliusꝫ dæmones res suas agerēt, quemadmodum Iuliano obscurè polliciti fuerant. Sed id, sicuti uideī, prouidētiæ diuinæ fuit, ut simul & martyrū potentia manifesta fieret, et sacræ eorū reliquiæ longè ab B
idolorū nidore abessent: & sacro loco repositæ, debito, pro eo atqꝫ conuenit honorarentur delubro: sicuti & accidit. Templū enim ei ante urbem & magnitudine amplū, & forma pulchrum extructum est, in quod etiam eius urna illata est.

τυχαῖον, siue Fortunæ templum, in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum.

Diui Babylæ martyrium ibidem.

Deus sanctos suos etiam defunctos glorificat.

Honor martyrum defunctorum.

CAPVT XLV.

Disputatio de resurrectione mortuorū Constantinopoli orta.

Sub idem tempus, disputatio ingens in urbe imperante, de mortuorū resurrectiōe extitit, & populo maxima incessit concertatio. Quidam enim, unà cū Sadducæis, resurrectionem prorsus nō esse opinati sunt: quidam aūt ægrè quidem, sed crediderūt tamē, defunctos excitatū iri, apertis et irrefragabilibus sacrarū scripturarū testimonijs adducti, alio prorsus & mutato corpore. Vt primū eñ corpus illud, quod uarijs modis solutū abolitum'qꝫ sit, resuscitēī, fieri nō posse: sed præter id aliud, nulla præcedēte materia, diuina, quæ omnia perficit, uolūtate denuò restitutū, unà cum anima resurrecturū esse existimarūt. Huic tantæ ætatis eius hominū ignorantiæ, et de proposita quæstiōe ambiguitati, qui priusquā existāt, omnia nouit Deus, perinde atqꝫ medicus optimus, idonea præparauit remedia, ut tempore suo curā adhibens, animarū sanaret imbecillitatē. Itaqꝫ ante annos trecentos septuagintaduos, rē fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitùs ab eo supra naturæ captū editis cedat: quam hoc loco commemorare aggrediar. Ephesi in Ionia septē pueri, corporibus iuxtà & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis nostræ cultores. Tanto uerò illi erga CHRISTVM flagrarunt amore, ut persequutionē eam quam Decius Romanus eo tēpore Imperator grauissimā perqꝫ crudeliter exercuit, paruifacerent. Et quū propalàm CHRISTVM confessi essent, postea non longè ab urbe ea secesserūt: et in uicino quodam antro, propter imminēs periculum seipsos occultarunt. Eius antri aditum & fores, persequutores à parte exteriore probè circumuallatas muniuere. Illi porrò præ anxio animi mœrore in somnum sibi profundum delabi uisi sunt, atque ita ad annos trecentos septuaginta duos

Historia septē fratrum apud Ephesum dormientium.

Ex mortuorum resurrectio certissimè indicatur.

Simile quiddā Paulus Diaconus de septem quoqꝫ dormientibus in Germania refert, de gestis Langobar. li. 1. c. 3.

A duos dormierũt. Perinde enim atq; angeli prouidẽtia diuina & spiritu sancto obumbrati, & ueluti sensu orbati, suaui & molli somno, eo quo diximus tẽpore ita sunt detenti, ut neq; corpora neq; uestimẽta eorũ diffluxerint. ubi aũt tẽpore suo sub pręsenti, de quo nũc agimus, Theodosij imperio speluncę fores reclusæ sunt, è somno illo euigilarũt: unũq; ex eis in urbẽ rerũ necessariarũ cõparandarũ gratia miserũt. Quũ aũt is ciuib. Decij numisma proferret, nouaatq; insolita monetę forma adducti, in thesaurũ eũ illi incidisse opinati sunt, iuuenẽq; ad urbis rectorem duxerũt, neq; leuia ei, ut aurũ inuentũ indicaret, adhibuerũt tormenta. Et postq; flagris abundè cõcisus, uix apud seipsum esset, exclamans: Quis tandẽ, inquit, imperiũ nunc obtinet? mihi dicite. Atq; illi suauiter & facetè subridentes: Nũ tu, responderũt, Theodosiũ nũc feliciter imperiũ administrare ignoras? Tũ iuuenis: Bona uerba quæso, ait: an non Decius, sed Theodosius Romanũ obtinet imperiũ, qui me & sex alios mecũ multo timore territos per pręfectũ urbi speluncã hãc ubi occultaremur, subire coegit, unde me illi fame pereuntes ad panes emendos pręmisere? His illi uerbis auditis cõsternati, celeriter omnes ad antrũ illud accurrerũt, aditũq; magis dilatato, lapidibusq; hinc & inde disiectis, in tabulã inciderũt, in qua Decij nomẽ, ipsorũ, in Christi religione profitẽda libertas, fuga simul & occultatio, nec nõ sepulturæ tẽpus percõmodè expressũ erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerũt, & de re omni celeriter Imperatorẽ certiorẽ fecerũt. Cœterùm Imperator fidelissimus, ubi eã rẽ cognouit, q; semp q̃

Imperator Theodosius ad eos uidendos Ephesum profectus.

B grata Deo & accepta essent faceret, pietate sua indignũ duxit, uel illos ad se transferri curare, uel alios ad eos uidẽdos mittere, ipsum aũt domi manere: alterũ ẽm arrogantię, alterũ aũt socordię omnino esse iudicauit. Et reb. omnibus, prę eo ut ad illos ueniret, contẽptis, q; potuit celerrimè Ephesum cõtendit, atq; ibi illorũ cõspectu se oblectauit, & cũ eis colloquutus, & ad satietatẽ cõsuetudine eorũ usus est: tũ aũt in cõmuni etiã mensa cũ eis, ita ut par erat, cibũ cepit, septẽq; totos dies cũ eis fuit, omne eis curę & officij genus pręstiãs. Vbi uerò etiã longiore rursus somno & obitu sancto in Christo obdormierũt, debito eos prosequutus est honore: & præclaro ea de causa triumpho acto, magnificèq; rursum eis in antro repositis, Constãtinopolim est reuersus. Ea re quæstio de dogmate sopita est. Satis eñi cõstabat, q ut pueri illi tot annos, ueluti noctẽ unã nullo corporũ detrimẽto quiescentes superessent, effecerit, eosq; unà cum animabus excitarit: eum quoque potestatis suæ abundantia, omnes homines cum suis, nõ alienis corporibus, in momento uno, ueluti ex somno, tempore suo excitaturũ esse. Hæc hactenus.

Quæstio Constantinopoli de resurrectione mortuorũ per miraculũ istud decisa.

CAPUT XLVI.

ADhuc Theodosius imperabat, & terręmotus magnus & admirãdus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & tẽporis diuturnitate facilè superauit. Nam ad menses sex maximè durauit, & nõ ex interuallo, sed motu continuo omnia concussit, idq; per orbẽ ferè uniuersum: adeò ut nõ solũ in urbe imperante turres in pręceps ierint, & murus uarijs in locis ruptus sit, uerũetiã circa Chersonesum, ędificiũ id q̃d μακρὸν τεῖχος, hoc est longũ murũ uocãt, simul omne cõciderit: & innumerabilia ubiq; locorũ, magnorũ operũ templorũq; ædificia pessum ierint. Terræmotus iste Alexandriã quoq; attigit. Antiochiæ autem impetu uehementiore imminens præcipua quæq; spectacula maximè cõminuit. Et innumerabiles accidẽre casus, nõ terra tantũ, uerũetiam mari. Alicubi enim terra dehiscens, uicos frequẽtes absorbuit: alicubi fontes non exigui subitò exaruere: quibusdã in locis ubertim aqua profluxit, quæ ibi antea esse solita non fuerat. Arbores multæ unà cum truncis suis radicitùs euulsæ. Aggeres plurimi derepentè existentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos suos transgressum, pisces ingentis magnitudinis

Terræmotus magnus et diuturnus sub Theodosio. Euagr. lib. 2. cap. 17.

Macrontichos

Casus uarij & admirãdi in eo terræmotu.

mortuos ueluti funda eiecit. Insulæ plures unà cum incolis suis submersę, hodie A quoque non apparent. Naues undis confertim decedentib. in arida medio mari immobiles cōsistere uisæ. Cladem ex eo terræmotu plurimùm sensere Bithynia, Hellespontus, utraq; Phrygia, & Orientis pars maxima: sicuti dictum est. Inuasit quoq; Occidentis regiones plures. Et quum longo duraret tempore, nō ea qua cœperat uehemētia grassari perseuerauit, uerùm sensim de impetu aliquid remisit, donec prorsus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantij aūt in maximū coniecti metum, à ruinis ædificiorum sibi timentes, muros reliquerunt: & extra urbem in Campo, qui dicitur, morati sunt, unà cum Imperatore Theodosio, & patriarcha Proclo cōtinuis precibus incūbentes, Deumq; ut propitius eis esset & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obtestantes. Et quū aliquando motu eo grassante, terra ueluti fluctuans concuteretur, & homines per metū eā ex fundamentis ipsis extirpatū iri uererētur, & omnes litanijs & supplicationib. dediti collachymarent, & ex profundo intimoq; animo misericordiā diuinā implorarent: tum miraculū præter opinionē omniū, quod sensum & mentem omnem excedat, subsequutū est. Subito namq; è medio inspectantibus omnibus, diuina quadā ui puer in aerem sublimis ad cœlestē usq; tractum, ita ut iam non appareret, sublatus, diuinā uocem qua angelis Deum laudibus ferre mos est, audiuit: eaq; uoce percepta, rursum priore per aerē uia reuersus descendit: et episcopo Proclo, ipsiq; Imperatori & multitudini omni supplicationib. operāti, Deumq; hymnis celebranti, ab angelis canentib. se uerba hæc audisse renūciauit: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri. Quę ubi Proclus intellexit, statim ad eum modū populum psallere iussit: & terræmotus statim etiam B cōstitit, omninoq; conquieuit. Imperator porrò Theodosius, & inter fœminas admiratione omniū digna Pulcheria, tanto miraculo perculsi, constitutione Imperiali confestim, ut per orbē omnē diuinus hymnus iste cōcineretur, decreuerunt. Et ex eo tempore Ecclesia Christi eum acceptū, nō quolibet tantū die usurpat, sed etiā (ut simpliciter dicā) cuiuslibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer uerborū eorum ministeriū exequutus, statim uita defunctus est, & in magna ecclesia quæ Pacis nomē obtinet, cōditus. Locus autē in quo ille in sublime actus est, postea ὕψωμα θεῖον, id est, diuina exaltatio uocatus est, Notum uentū pro urbe Constantinopolitana spectans. Imperator ubi terræmotus timore liberatus est, ilico Constantinopolitanæ urbis muros reficere aggressus est: et maiorū mœniū partē, quæ in sicco loco sunt, per dies sexaginta, in eam quæ nunc cernitur formā Anthemius restaurauit, ingēti urbi amplitudine pomerijs prolatis adiecta. Cyrus autē prefectus urbi, reliquū qui conciderat, & ui temporis labefactatus fuerat, murū renouauit, atq; in sublimē altitudinem, urbe ueluti in nouā redacta formā, construxit. Et quum aliquando Imperator in Hippodromo equestre exhibēs certamen staret, Byzantij structura Cyri delectati, magnificā illā emisere uocē: † Cōstantinus condidit, Cyrus restaurauit. Qua ex causa ira percitus princeps, præfecti dignitatē, illo sub prætextu q; Græcæ superstitionis cultor esset, homini ademit, & substantiā eius omnem publicauit. Ille animū despondens, ad ecclesiā cōfugit: et in sacrū sacerdotū ordinē allectus, Smyrnæorū præfuit urbi. Smyrnæi ubi illū audiuere Græcorū sacra coluisse, cōmunionē eius sunt auersati. Cyrus aūt ad eos in ecclesia talia uerba fecit.

[illegible] Viri

Constantinopolitani cum imperatore extra urbem manēt.

Litanijs & supplicationibus operantur.

Puer mirificè in aerem sublatus, inde remissus.

τρισάγιον, h.e. ter sanctus angelorū hymn⁹, Deum trinum & unum celebrantium.

Terræmotus conquiescit.

Theodosius, ut hymnus talis in ecclesia omni conatur, instituit.

Murus collapsus restituitur per Anthemiū & Cyrum

Populus Constantinopolitanus muros refectos Cyro acceptum fert.

† κωνσταντῖνος ἔκτισε, κῦρος ἀνενέωσε.

Cyrus proscribitur.

Cyrus ex præfecto urbi episcopus factus.

Idem episcopus fit Smyrnensis

Præclarus hic etiā fuit poeta.

De Cyro isto hæc apud Suid. reperiūtur: Cyrus Panopolites poeta sub Theodosio iuniore uixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus urbi, consul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Augusta, quæ poematum studiosa erat, habitus. Eudocia autem, quum aula relicta, in Oriente Hierosolymis esset, Cyrus ab aduersarijs insidijs circumuentus, in Phrygia Cotyei episcopus factus est, & usq; ad Leonis imp. tempora durauit. Mentio eius fit l. si quis. C. ut nem. ad suum patroc. lib. 11. Et ad hunc scripta est l. qui sub prætextu. C. de sacros. Eccles.

A Viri amici, natiuitatẽ Dei & seruatoris nostri IESV CHRISTI silẽtio colamus, quoniã auditu etiã solo in uirgine sancta conceptũ est Dei uerbũ. Ei gloria sit in secula, Amen. Ac deinde gratus ciuib. fuit, & ecclesiã piè gubernauit. Huius quoque opus est templũ Dei genitrici dicatũ, quod Cyri dicitur: in quo, fama est, & Romanũ illũ cantorẽ eximiũ, propter carmina decantata honorem & prẹmium uirtutis à Dei genetrice recepisse. Templũ aũt id huiusmodi occasione isthic est erectum. Cupressus in eo loco ingens & procera fuit, in qua superiorib. temporibus nescio quomodo imaginem Dei genitricis quidã occultauit. Quũ autem multũ prȩterijsset temporis, & imago latẽret, ipsa seipsam indicauit. Cupressus enim immenso coruscans lumine, perinde atque fax una ardere uisa est, & ingẽs etiam miraculorũ uis ab obscura & latenti efficacia manauit. Vbi aũt quidã curiositate laudata arborẽ conscendit, imago ea, unde miraculorũ uis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorẽ habens, pulcherrimũ & maximũ Deigenitrici construxit delubrũ. De his hactenus. Verumenimuerò Imperator magnam exhibens liberalitatẽ, non imperantẽ tantũ, sed & alias restaurauit urbes, quæ ualde dirutæ fuerant. Et alias quidem aliter restituit. Antiochiã uerò Memnonium & Zoilum & Callistum, religione nostra admodum præstantes uiros, rectores misit. Ibi Memnonius perquàm decenter & magnificè, quod * Psephium dictũ est, ab ipsis fundamentis restituit: in cuius loco medio hypæthrã & subdialem aulã reliquit. Zoilus aũt Imperialẽ erexit porticũ, ad Austrũ spectantẽ, in Rufini porticus latere, cognomine suo loco ei relicto. Qui uerò mihi cognominis fuit Callistus, præclarũ & magnificũ urbi ei reliquit ædificium, quod Callisti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerso ei foro ubi pulcherrimẹ B constructæ sunt ædes, in quibus duces belli habitant. Insuper Anatolius quoque dux, militariũ in Oriente ordinũ prẹfectus, eò missus, cognominem sibi porticũ, omnis generis materia & arte prẹcipua exornatã, splendidè excitauit. Hæc etiã si per digreßionẽ historiẹ inserta, nõ tamẽ studiosis inuenusta aut ingrata erunt.

Margin: † Romanus cantor eximius. — Antiochia restitutum Psephium. — Porticus Rufini. — Extructa porticus Callisti. — Porticus Anatolij.

Margin: Celebre eius ad populum, pro concione uerbum. — Templum uirginis matris sub Cyri nomine. — Miracula ad imaginem Dei genitricis edita. — Vrbium restauratio. — * ψηφίον, à calculis qui ψῆφοι dicuntur, seu suffragijs ferendis dictũ uidetur: quasi Comitium Romano more dicas.

† *Conceptum uirginis spiritus, non caro, fides, non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo, fœcundata est uirginitas, Aug. de trinit. lib. 13. cap. 18.*

CAPUT XLVII.

POstea quũ diuinus Proclus undecim annis in Constantinopolitana sede, & admirãdus Cyrillus in Alexãdrina triginta duob. enituissent, eodẽ tempore ambo ad immortalem transiere uitam. Sed & Ioannes Antiochenus moriẽs, Domno thronũ reliquit: & Leo magnus, Cœlestino ad cœlestẽ recepto uitã, in ueteris Romæ ecclesiã est inductus. Porrò Iuuenalis adhuc superstes, ecclesijs Palæstinæ præfuit. Proclo Flauianus succeßit, sacrorũ donariorũ ecclesiæ magnæ custos, dignitate presbyter, uita aũt cœlesti præclarus. Post Cyrillũ in Alexãdriæ throno Dioscorus impietatis officinã instituit: qui quũ reb. alijs peßimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimicißimus, tertiæ synodi decreta nõ recepit. Et quod Constantinopolitano Archimandritæ † infelici Eutychetẹ, & prẹterea Chrysaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amicißimè uteretur, ut secunda Ephesi synodus cogeretur effecit, quæ λῃστρική, hoc est, prædatoria dicta est. Eius celebrãdæ tale fuit initium. * Chrysaphius iste multũ apud Imperatorẽ autoritate ualuit, & quod consecrationẽ Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamque haberet: Imperatori subiecit, ut patriarchæ significaret, quo ille † electionis atque consecrationis gratia, benedictionis munus sibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros misit. Chrysaphius contrà, * aureum benedictionis donum mittendũ esse dixit. Cui patriarcha respondit, non esse sibi taliũ rerũ copiã: nisi fortè ad hoc sacris uteretur.

Margin: Eutyches abbas. — Chrysaphius eunuchus. — Cur eunuchus iste Flauianum oderit. — † τῶν ὑπὲρ τῆς χειροτονίας εὐλογιῶν.

Margin: Præclariorum ecclesiarum antistites. — Flauianus iste in l. quoniam. C. de episc. & cler. Fabianus dicitur. — Flauianus Procli successor. — Dioscorus Cyrilli. — † δυστυχεῖ εὐτυχεῖ. — Secũda Ephesia synodus, Prædatoria dicta. — Audet eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere. — * χρυσᾶς εὐλογίας.

* *Apud Suidam est, plurimum autoritate eunuchos aulicos apud Theodosium ualuisse, & res plerasque ex arbitrio eorum perperam actas esse.*

A

Cuius sint uasa & donaria Ecclesiæ. uteretur tēpli donarijs. Ipsum uerò Chrysaphiū optimè nosse, Ecclesiæ sacra uasa Deo & pauperibus esse consecrata. Atq; inde offensio locum habuit, quū eius rei Pulcheria Augusta nihil animaduertisset. Chrysaphius eā ob rem inuidia percitus, omnē mouit funem, ut patriarchā sede sua deturbaret. Quum autē id omnino, Pulcheria summā rerū administrāte, fieri non posse uideret, Eudociam Augustam, quę nondū in Palæstinam ierat, solicitauit, eamq; paulatim aduersus matrem Pulcheriā concitans, ut Prępositū illi ademptū sibi ascisceret, suadere ei cœpit. Præpositus enim Pulcherię parebat, ut quę rerū summā administraret. Eudocia non parū Imperatoris tentauit animū, ut Pręposítum à Pulcheria abduceret. At ille ab ea persuasus non est, petitionē Eudociæ refellens: quòd Pulcheria soror eius in imperio genita atq; educata esset, & quàm optimè rēp. administraret. Postq; Chrysaphio cœptū id nō successit, aliud est expertus, & rursū Eudocię molestus fuit, Imperatorē ut instigaret, quo ille patriarchę secretò insinuaret, ut Pulcheriā diaconissam legeret. Hoc Eudocia quum ageret, frequēti suggestione tandem mitissimū Imperatoris animū flexit. Nam & lapidē, aquæ gutta frequētius defluens, excauare solet. Theodosius patriarchæ ad se uocato, arcanū id indicauit. Et ille in mœrorē coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum esset, facturus esse uisus est: Pulcheriā aūt literis secretiorib. certiorem fecit, ut nequaquā in conspectū eius ueniret, ne scilicet quod & sibi ipsi & illi parū gratū esset, facere cogeret. Pulcheria statim quid ageret intelligēs, Præpositū transire ad Eudociam iussit: & ipsa urbe egressa, ad Septimū tranquillā priuata uitā egit. Imperator aūt & Eudocia Flauiano deinceps, q arcanū illud consiliū propalasset, maximè succensuerūt. Pulcheria ad hunc modū eiecta, per Eudocię manus resp. administrabat. quo tempore etiā suspicionis illius occasio locum habuit, de celebri illa oue, propter Paulinū magistrū, quemadmodū suprà dictū est. Hęc quum sic gererentur, Eusebius, de quo in synodo tertia antea diximus (nam primus ipse Nestorij uæsaniā deprehēdit atq; redarguit, si quis alius, & ipse artis Rhetoricę peritus: tum aūt Dorilæus episcopus erat) q Eutychetis familiaris esset, de fide aliquando cū eo est collocutus. Atq; ubi eum non rectè sentire animaduertit, libellum ea de re patriarchæ Flauiano obtulit. Flauianus synodo prouinciali Constantinopoli coacta, ad quā quadraginta episcopi uenerant, Eutychetē citauit. Ille porrò primùm sistere se recusauit. Vbi aūt coactus aduenit, fœdissimo morbo laborare deprehensus est. In medio enim consessu: Ego, inquit, ex duab. naturis genitum esse profiteor Dominū nostrū IESVM CHRISTVM, ante unionē. Post unionē aūt, unam eius esse naturā, & diuinū eius corpus neq; consubstātiale nobis, neq; eisdē nobiscū perpessionib. obnoxiū esse prædico. Quę uerba postq; synodus audiuit, illico q ille pœnitentia nō duceretur, legitimè & iuxta certum canonū iudiciū, hominē, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorē adijt, & ut causa denuò iudicaretur, perinde atq; acta & decreta cōtra eū facta à Flauiano cōficta essent, rogauit. Itaq; Principis iussu alia in suburbano Cōstātinopolis coacta est synodus, in qua multi etiā alij episcopi, & ex senatu quidā affuere. Porrò ubi illi acta & decreta legitima esse autoritate sua comprobarunt, Chrysaphius eunuchus, qui idē cum illo sentiebat, quū cōtumeliam ferre nequiret, iram aduersus Flauianum suā maximè auxit: & Dioscoro Alexandrino impio illi indicauit, se illi in rebus quæ ei placitę essent, gratificaturum omnibus, si Eutychetē periclitantem defenderet, Flauianū autem & Eusebium Dorilæum oppugnaret. Eodē etiam modo Eudociā Augustā excitauit, quū multa alia, tum ea potissimū dicēdo quæ ei

Initur à Chrysaphio cōsiliū, ut Flauian⁹ è sede sua deturbetur. Chrysaphius p Eudociam frustra Pulcheriæ præpositū adimere contendit.

Præpositus aulæ Aug. &c.

Struitur ab eodē cōsiliū aliud ut Eudocia diaconissā creari Pulcheriam curet. Significatur id ab imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.

Pulcheria Præpositum ad Eudociā mittit, & priuatam in Septimo complectitur uitam.

Imperator Flauiano irascitur. Eudocia rerum in aula potitur.

B

Eusebius Dorylæus hæresim Eutychetis in colloquio deprehendit.

Synodus prouincialis Constantinopoli propter Eutychetem coacta.

Eutychetis hæresis.

Eutyches non resipiscens dānatur. Idem ab Imperatore, ut alia Constantinopoli cogatur synodus, impetrat.

Ea prioris synodi decreta comprobat.

Eunuchus Dioscorum Alexandrin. et Eudociam aduersus Flauianū commouet.

† Synodos prouinciales patriarchæ & archiepiscopi olim, quū hoc sic usus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & uniuersalia, sine uoluntate Imperatoris, minimè.

A quæ ei à Pulcheria acerba accidissent, propterea quòd Flauianus rem secretò sibi creditam, tectam tacitamque non seruasset. Hi ambo Theodosiũ permouerũt, ut alteram Ephesi synodũ, quę Eutychetis & Flauiani causam disceptaret, celebrari iubeat, sententiarumque ferẽdarũ iudiciũ Dioscoro impio cõmittat, & eundẽ synodo præficiat: copias etiã militares, quæ satis sint, mittat, quę rem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & synodus quæ prædatoria uocatur, Ephesi congregata est: præsidens ei Dioscorus, notarijs alijs reiectis, suos tantũ adhibuit, ut acta ex sentẽtia eius in scriptũ referrẽtur. Affuerũt concilio ei quos suprà nominauimus ecclesiarũ antistites, * cũ sacerdotibus suis: Leone ueteris Romę pastore excepto, cuius locũ Iulius episcopus eò missus obtinuit. Theodosius inter alia, hoc sic uerbis eiuscemodi sanxerat. Qui antea iudices religiosissimi archimandritę Eutychetis fuere, adsunto quidem, & tacento, iudiciũ autem ordinem non habẽto: cœterùm communem sanctissimorũ omnium patrum sententiam expectanto, quandoquidẽ de rebus ab eis iudicatis nunc iudiciũ agĩt. Vbi aũt de quæstione actũ, ab Eutychete petitum est, ut ea quę de Deo sentiret, apud synodũ exponeret: tum ille, quę antea quoque dixerat, in mediũ proferens professus est. E' duabus quidem naturis genitũ esse saluatorẽ ante unionẽ, post hãc aũt unã ei esse naturã. Dioscorus porrò subinferens: Et nos omnes, ait, eiusdem opinionis sumus. Ibi Leonis papæ locum tenentes, illius ad Flauianũ & synodum ipsam datas literas legi petierunt. Vt uerò Dioscorus eas reiecit, mãdatarij trãsuersum Dioscori impetũ animaduertentes, è synodo discessere, & Romã recurrere. Dioscorus, cum factionis suæ popularibus, Eutychetẽ, reddita ei dignitate, in integrum restituit: eam uerò Flauiano & Eusebio Dorilæo abrogauit: canonẽ illum, quem ipse fortè transgressus est, obtendẽs, nullã aliã fidei formulã, prẽterquam quæ Nicææ est facta, promulgandã esse statuentẽ. Porrò Flauianus, uir sanctissimus, post eiuscemodi illegitimã condemnationẽ, turbulentis impulsionibus & calciũ ictibus à Dioscori & Chrysaphij factiõe ex synodo eiectus, tertio pòst die uitã feliciter finijt, quum ille ipse Dioscorus calcibus in uentrem etiam ueritatis ipsius propugnatoris defuncti insiluerit. Et postridie episcopi, militũ qui eos armis sublatis circunsteterãt, ui actis aduersus sanctũ illũ editis subscribere sunt coacti. Cum quib. & Domnus, Ioãnis in ecclesia Antiochena successor, annotatione sua ea tũ cõfirmauit. At idẽ potestati* suę redditus, quòd illis cessisset, retractauit Dioscoro & principibus ex aula Imperiali uiris resistẽs, & contra decreta, utpote quæ aduersus ecclesiasticas cõstitutiones facta essent, uociferans, synodũque impiam appellans, & subscriptionẽ denique suã reddi sibi flagitans. Verùm synodus ea de causa huic quoque sacerdotalẽ ademit dignitatẽ: in qua & Ibas ille Edessenorum episcopus, & sapiẽs eruditusque Theodoritus ecclesiæ Cyri pastor, prẽterea Daniel Carrarum, item Irenæus Tyri, & Aquilinus Bibli episcopi exauctorati sunt. Decreuit hæc synodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Constantinopolim, uisendę eius gratia, uenerat, & alia insuper quæ in actis continentur. Prædatorium Ephesi concilium ad hunc solutum est modum.

Imperator synodum alteram Ephesi iterum celebrari iubet.

Synodo ei Dioscorus præficitur.

Aulicæ tales practicæ minimè episcopos decent.

** Iuuenalis scilicet, Domnus, &c.*

Lex Theodosij quomodo in cõcilio posteriore Ephesio procedendum.

Eutychetis hæresis.

Dioscorus ei succinit.

Literas Leonis Rom. episcopi reijcit.

Eutychetem restituit.

Flauianum & Eusebiũ exauctorat.

Flauianum ui è synodo eijcit, & malè tractat.

Flauiani mors. Huic etiã mortuo Dioscorus calcibus insultat.

Episcopi decretis synodi prædatoriæ subscribere coguntur.

Domnus Antiochenus subscriptionem suam recantat.

** εἰς ἑαυτὸν γενόμενος.*

Domno, & alijs pijs episcopis dignitatem concilium abrogat.

CAPUT XLVIII.

NE uerò ex eis quisque, qui aliter opinãt, & idolis addicti sunt, nos rideat, perinde quasi per res nouas semper aliquid ad fidẽ afferamus, & apud nos posteriores priorib. derogẽt. Nos etenĩ ineffabilẽ atque incõprehensibilẽ Dei erga nos benignitatẽ & misericordiã inquirẽtes, eamque summopere colere atque magnificare cõtendẽtes, eo quòd rẽ eã assequi nõ possumus, huc atque illuc nos cõuertimus. Nullus sanè eorũ qui in hęreses delapsi sunt, illud in consilio pręcipuè habuit, ut diuinũ numẽ blasphemus maledicto aut cõtumelia afficeret:

Apologia aduersus eos qui religionẽ Christianam propter hæreses subinde exorientes, exagitãt.

afficeret: sed præstãtius quidquam se prolaturum esse, quàm maiores fecerint, si A hoc uel illud promulgaret, existimauit. Vniuersi equidem communi omniũ concordia, quæ † præcipua religionis nostræ sunt, & quę cultus diuini causam continent, capita, profitemur. Trinitas enim in unitate naturę diuinę à nobis deprędicatur: & ante luciferũ supersubstantiali patri genitus Deus uerbũ, quod natiuitate altera incorruptè propter immẽsam erga creaturã suam misericordiam, carnem assumpsit. Quòd si præterea propter obscurã numinis cognitionem, homines noui quidquam afferunt, non nouum id est: ꝙ Deus, ut equidem puto, propterea * libero arbitrio locum dederit, ut Ecclesia eius Catholica et Apostolica hinc et inde ad diuersas opiniones appellẽs, dicta omnia, pro eo atq; decet, captiuet, & ad uberiorẽ pietatẽ referat, eaq; ad unã rectam planãq; uiam, ueritatis scilicet inuentionẽ, deducat. Cui sententię illud dictum ualde consonum ab Apostolo est prolatum: Oportet aũt hæreses etiam in uobis esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Qua in re ineffabilẽ quoq; Dei sapiẽtiam mirari libet, quę olim per Apostolũ suum prædixit: Virtus enim mea, inquiens, in infirmitate perficit. Ex eo namq; quod propter imbecillitatẽ ueræ cognitionis, partes quædam ab Ecclesiæ structura resectæ sunt, dogmata recta & plana per ędificationẽ constituta sunt, & incrementis maiorib. ad cœlestem sublimitatem uniuersalis & Apostolica ecclesia excurrit. Qui uerò in seductione & errore Græcę superstitionis educati sunt, propterea ꝙ neq; Deum, quid'nam sit, neq; ineffabilẽ eius & incomprehensibilem curam atq; prouidentiam inuenire uelint, alij aliorum inter se, atq; ipsi quandoq; suas etiam ipsorum sententias refellunt. Et multos uariosq; comminiscentes deos, nominib. eos quæ affectionib. suis cõueniant prosequuntur. Et cùm alios super alios sibi ipsis designant & eligunt, ueniam, ut aliquis dicat, impuris libidinibus suis aucupantur. Sic qui apud illos est summus B

— Hominum pater atq; deorum,

natura sua in auẽ uersa, fœdi stupri gratia adolescentulũ Phrygẽ rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculum ei dedit, potestate illa permissa, ut sibi ille † beneuolentiã & amorem propinaret, & uterq; simul cum nectare constuprationis probrum & dedecus potaret. Qui insuper multis alijs nefarijs sceleribus, quæ etiam nullius precij hominib. concessa non sunt, in uarias irrationaliũ animantium species transformatus, turpiter sibi uitam degendã statuit: & androgynus, ancipitiq; inter marem & fœminam sexu Deus factus, non equidem in uentre, sed femore uterũ * gestans, imperfectum tulit fœtum: ut ea quoque res pręter naturam fieret. unde Dithyrambus seu bis genitus infans prodijt, qui utriq; naturę ignominiæ inureret notam, muliebri motu saltans semiuir Deus: ebrietatis, crapulæ, uinolentiæ, temulentæ grauedinis, aliorumq; inde profluentiũ malorum autor. Huic Deo altitonanti & ægifero admirandum etiam aliud nomen indiderunt. nam parricidam uocarũt, cui apud homines extremum et primum cõstitutum est supplicium: ut qui Saturnum patrem suum (pro eo atq; decuit faciens) quod talem ipsum ille in uitam protulisset, turpiter regno exuerit. Quid uerò de meretricia fœditate apud eos in numerũ deorũ relata dicã? cui tutelarẽ deam Venerem ipsam Cypriã concha genitã præficiunt. Ea uerò, pudicitia ueluti piaculo quodã repudiata, absurdis & turpibus flagitijs omnib. ferè delectatur, atq; eis ipsis etiã coli atq; placari uult: cum qua Mars turpiter se dans, arte & fallacia Vulcani, dijs reliquis ludendus atq; ridendus tanquam spectaculum exhibetur.

Phalli uerò, & Ithyphalli, & obscœnitatis omnis domicilia apud illos, quem non merentur risum? Quid Pan ipse, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cũ magna gratia colitur? Quid mysteria & arcana sacra Eleusinæ deæ sibi

Marginal notes (left): In summa et capite fidei Christianæ uniuersi consentimus. — Cõmodũ quod ex hæresibus prouenit. — * τῷ αὐτεξουσίῳ — Aduersus philosophos ethnicos, et impurissimam eorum idololatriam. — Spurci Iouis flagitia. — † προπίνειν τὴν φιλοτησίαν. — Bacchus impuritatis deus. — Iupiter parricida. — Venus impudica dea. — Mars adulter. Vulcanus. φαλλαγωγία. Pan. Priapus. Sacra Bonæ deæ.

Marginal notes (right): † ἀνέχουσι συνέχουσα [...] Nic. [...] Euagr. lib. 1. cap. 11. — * μηρῷ

A sibi uolunt: quæ quum quàm maximè oderim, uno tamen nomine tantū laudauerim, quod talia ipsi ea esse, quæ sol nō aspiceret, iudicarūt: & quū reipsa se digna patrarēt facinora, quòd ea tenebrarū caligine & obscuritate condemnarūt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationē ad metam constitutam reducamus: quæ reliquæ sunt Theodosij imperij res, memoriæ prodituri.

CAPUT XLIX.

Post prædatoriam illam synodū, Leonis Papæ mandatarij uix Romā uenerant, quū illi quomodo ipsius literæ reiectæ, & iniquæ sententiæ latæ essent, præterea Dioscori & Chrysaphij arrogantē confidentiā, & ut illi diuinū uirū Flauianum necauerint, exposuere. Eisq; rebus perturbatus Leo, lachrymabūdus Valentinianū Placidię filiū, Romę adhuc imperantem, & simul Theodosij atq; Eudociæ, quę etiam Athenais dicta fuerat, filiam Eudoxiam adijt, & ab ipsis petijt, ut ad Theodosiū literas darent, quibus ille ad uniuersalem synodū aliam cogendam moueretur: in qua synodo, quę Ephesi præter ecclesiasticas cōstitutiones perperàm acta fuerant, ritè corrigerent. Illi à Leone persuasi, statim ad Theodosiū scripsere, petitione Papæ literis inserta. Et Theodosius filiæ Eudoxiæ rescribens, hæc quoq; uerba addidit: Illud uerò suauitatem tuam scire uolo, Flauianū diuino iudicio ex rebus humanis sublatū esse, ut controuersia & contentio sanctarū ecclesiarū omnis cōquiescat. Deinde uerò Theodosius, ubi re secum perpensa, se Chrysaphij astutia deceptū esse comperit, per[illegible] grauiter & impietatē in Flauiano perpetratā, & alijs episcopis nefariè illatam contumeliā & condemnationem tulit. Et quū dolori suo mederi non posset,

B in Chrysaphium legitimum iustum'q; effudit furorē. Itaq; illum primùm dignitate, mox etiā substantia omni spoliatū, in insulam quandam relegauit. Cuius iudicium quòd cœlestis quoque calculus comprobaret, in mari nauigātem assequutus est. Postea cōiugem quoq; Eudociam per acrem obiurgationē malè admodum accepit, quippe quæ malorū inualescentium causa fuisset. Ad hæc, iniuriam quoq; germanæ suæ Pulcheriæ, quæ eius causa Imperiali aula eiecta esset, factā adiecit: atq; insuper illam de Paulino suspicionē, & cōtentionis ouem, uehementer eam perstringens, in medium protulit. Illa cōsilij dubia, quū in magnū esset coniecta metū, ut sibi Hierosolyma petere liceret, petijt: ad quā profectionem se uoto nuncupato Deo obligauerat, si in matrimoniū collocatam filiam uidisset. Imperator confestim in Septimum misit, & sororē Pulcheriam septimum iam ibi annum agentē reuocauit: quæ quamprimùm cum apparatu comitatu'q; multo in Imperialē aulam redijt: Ephesum certis hominibus missis, sacrum Flauiani corpus inde in urbē imperantem transtulit, atque id per mediā ciuitatem cum obseruantia & pompa celebri illatum, intra adyta sanctorum discipulorum CHRISTI templi splendidè & religiosè reposuit. Postea Iudæorum synagoga, † in fabrorū foro, in tēpli formā redacta, pulchritudine'q; simul & amplitudine exornata, insignē Deigenitrici ædem sacram cōstruxit. Vbi minoribus alijs adiectis ædificijs, uenerandā & sacram Deimatris in ipso sanctioris mensæ tumulo zonam reposuit: & ex eo tempore ea Deigenitricis ædes, » Sacri tumuli nomē est consequuta. Atq; hæc quidem sic acta.

CAPUT L.

Eudocia uerò Augusta, pfectionē in sanctā Christi ciuitatē adurgens, tandē eò peruenit. Et quū populus ibi ad spectandam eam cōflueret, postremò ad uerbum illud per quam scitè carmen dictis alijs adiecit:
ὑμετέρης γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.
Et stirpis uestræ me dico & sanguinis esse.

Marginal notes (right): Suggestionē Leonis ... Valentinianus & Eudoxia ad Theodosium de synodo ... scripserunt. — Verba Theodosij ad filiam Eudoxiam de Flauiano. — Theodosius tandem rem rectè considerat. — Chrysaphius relegat. Chrysaphij mors. — Eudociā grauiter obiurgat Theodosius. — ... Ænigma per ... Paulino ... Dioscoridis ... — Eadē Flauiani corpus Episcopo Constantinopolim transfert. — Templum Dei genitricis construxit sub Sācti tumuli nomine. — Eudocia religionis ergò Hierosolymam uenit.

Marginal notes (left): Pulcheria è Septimo in aulam imperialē reducitur. — ἐν τοῖς χαλκοπρατείοις. — Zona diuæ Virginis. ἁγία σορός.

A

Coloniæ ex Græcia Hierosolyma & in Iudæam missæ. Statua Eudociæ apud Antiochenos. Antiochia per Theodosiũ amplificata. Euagr. lib. 1. cap. 20. & 21. Refectio thermarũ Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hierosolymitanæ. Diuersa monachorum uiuendi studia. Monachorum cœnobia, in quibus eis omnia sunt communia.

Subobscurè eò antiquitus colonias ex Græcia ductas esse significans. Eas qui cognoscere uult, Strabonem Geographũ & Phlegontem, & Diodorũ Siculũ, tum etiam Arrianũ, & Pisandrũ poetam, præterea Vlpianum, Libanium, & Iulianũ sophistas egregios legat. Quo tempore etiam Antiochiã eam profectam, ciues ibi statua ęrea laberrimè facta cohonestarũt, quę ad posteriora etiã tempora perdurauit. Qua re Theodosius permotus, maximã mœnibus partẽ adiecit, usque ad portã quæ in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eamq; suburbanã regionẽ cernere quisq; potest. Nam ad hoc usq; tempus uestigia ueteris muri, reliquijs eius sese cum admiratione oculis inferentibus, deprehenduntur. Alijs aũt uidetur, à maximo Theodosio mœnia esse dilatata. Atq; ab eodem in lauacri Valentis, aliquibus ex partibus incẽdio diruti, refectionem * aurũ ducentorũ pondo librarum datum esse dicitur. Fama uerò est, bis Eudociã Hierosolyma uenisse, ubi plurima ad honorem Christi peregit. Nam et multa sacra monasteria excitauit: & lauras, quæ uocantur, angustas scilicet monachorũ cellas, scholasq; diuinas cõdidit. quarũ uariũ quidẽ est institutũ, & uaria uiuendi ratio: sed hæ ad unũ prorsus pietatis finem spectant. Quidã namq; simul eisdem in ædibus uiuũt, re nulla quæ homines in terram deprimit, distracti. Apud hos neque aurũ est, neq; aliud quodpiam metallum: sed neq; uestis alicuius propria, neq; rerum aliarum quidquã, quod uentrẽ demulceat. Quod namq; hodie † palliũ aut humerale hic fert, eo cras alium indutum conspicias: adeò ut unius uestem unã omniũ, et rursum omniũ unius esse putes. Omnibus aũt cõmunis proponit̃ mensa, nõ conditis uarijsq; et exquisitis cibarijs, eas quæ sub uentre sunt corporis partes ad lasciuiam irritans, sed paucis quibusdã oleribus atq; leguminibus, quantũ ad uitã saltem tolerandam satis sit, conuiuas excipiens. Communes itidem eis sunt ad Deũ supplicationes & preces, quas interdiu, et sæpe etiã nocte tota, cum timore, habitu statuq; corporis summisso, peragunt. Labore seipsos ita conficiunt, ut uiuẽtes

** χρυσίου διακοσίων ὁλκὴν λιτρῶν.*

† τεβλίνιον, ἢ ἱματίδια.

B

Ieiunium diuturnum. Monachi solitarij. † ταῖς γῆς ταῖς ὀπαῖς

adhuc super terram, mortuos prorsus esse dicas. Ii sæpius in biduum & triduũ ieiunium proferunt. Sunt q diebus quinq;, & longius, cibũ non attingunt: eumq; tandẽ necessitate urgente, & quidem cum parsimonia multa, sumunt. Aliqui uerò diuerso ab eis qui ita simul uiuunt modo, seipsos à multis segregãtes, solitarij degũt, exiguis maximè ædiculis se includentes, quæ ea sunt latitudine & altitudine, ut neque directè stare, neq; facilè cubare possint, speluncis quibusdam & terræ † cauernis, sicuti Apostolus inquit, incubãtes. Nõnulli sub dio cum feris habitantes, aliqui uerò occultis sub terra hospitijs utentes, ibi cum solo colloquuntur Deo. Verumenimuerò aliud quoque genus conuersationis diuinæ ab illis excogitatum est, quod omne uirilis cõstantiæ & fortitudinis specimen longè superat. In solitudinem eñ quandam sole adustam se abdentes, & eam solã corporis partem quam naturę necessitas tectã esse uult uelantes, nõ uiri modò, sed & fœminę, eodẽ inter se uitæ instituto concertantes, nullã reliqui corporis gerunt curã, frigore ingenti atq; æstui uarijsq; aeris mutationibus seipsos cõmittentes, algorem iuxtà & calorem tolerant: & quouis loco, ita ut sors tulit, stant et cubant: omniq; humano alimento omnino repudiato, herbis quibusdam et radicibus, quas terra sua sponte fert, uiuunt: qui etiã ab eiuscemodi uictus genere βοσκοί, hoc est, pabulatores dicti sunt. Illi etiã tẽpore ipso specie eorũ mutata, feris assimilant̃, & mentẽ quoq; à reliquis hominib. alienam obtinent. Quos si quando fortè cõspicati fuerint, fugiunt. Quòd si etiã insequentem quempiã sentiant, celerius se in pedes conijciunt, propter leuitatem prorsus in aere sublimes uolantes. Nonnunquã quoq; inaccessa sub terra loca subeuntes, subitò disparent: plurimiq; id, si ita uitam ducentes lateant, faciunt. Aliud præterea monastici exercitij genus, quod

Monachi et eremitæ nudi in solis locis uiuẽtes, βοσκοί, h.e. pabulatores dicti. Hoc uerè est, nudi sedent.

parum

A parũ abfuit quin præterirem, cõmemorabo. Id præ alijs meritò primas ferre censetur, & apud paucissimos reperit. Sunt namq; nõnulli, qui quũ per multos uirtutis labores eò euaserint, ut ἀπαθεῖς, hoc est, indolẽtes, & affectionib. perpessionibusq; omnibus liberi sint, in mundum recurrunt. Et gestibus quibusdã incompositis † dementes se esse assimulantes, ita uanam contemnunt gloriã, quã extremam tunicam (iuxta Platonem philosophum) anima deponere solet. In ἀπαθείᾳ hoc est, indolentia philosophanť, sine affectione atq; animi cõmotione, in caupona, aut si opus sit, in lupanari cibum capientes, et neq; conspectũ cuiusquã, neq; locum aliquem reuerentes. Balnea quoq; ingrediuntur, & cũ mulierculis sæpe etiam, ut natura fert, nudis lauant, et cum eisdẽ habitant. Adeò uerò affectionibus perpessionibusq; superiores sunt, ut naturę uim superent, et tyrannidẽ in eam exerceãt: deniq; ut neq; aspectu neq; cõtactu, neq; adeò ab arte petitis osculis, atq; muliebribus complexibus, ad eam quæ propria naturæ est, concupiscentiã commoueãtur. Cum uiris illi uersantes uiri sunt, cum mulieribus mulieres. Et quum utriusq; sexus uim obtinere uideantur, unũ obtinent. Atq; ut semel dicã, in hoc uitæ genere, quod captũ naturæ superat, uirtus naturæ aduersas leges fixit, ut in nulla earum rerum quæ necessariæ sunt, satietas ipsa locũ habeat. Ita illi semper esuriunt & sitiunt, temperantiamq; & cõtinentiã in rebus omnibus retinere leges eorum iubent. Adeò etiam illæ corpus cõstringere præcipiunt, ut ui etiã necessitas comprimatur. Tam æqua etiam per exactissimam rationẽ statera uita eis libratur, ut dum lanx utraq; per diametrũ & lineam mediã inter se distat, nullũ sentiať momentũ. Et tantopere res inter se cõtrariæ in eis & extant & misceñ, diuina gratia ea quæ misceri nequeũt coniungẽte, et tempore rursum suo disiungẽte, ut quod auditu mirum est, in eodẽ corpore & uita simul & mortificatio habitet, quæ natura ratione, et re ipsa inter se maximè sunt, pugnantia. Quũ enim affectio quæpiã seu perpessio subrepsit, tum corpus uideas mortuũ & nihil agens, ꝑinde atq; in sepulchro repositũ esset. Quũ aũt egregiũ uirtutis opus pagendũ, & preces ad Deũ fundendæ sunt, tũ robur nouũ & corpus mirificè uiuidũ cernas etiãsi id senio iam confectũ & ∗ exoletũ admodũ sit. Vitã utramq; illi, præsentẽ uidelicet & futurã, ita cõplicant et cõiungũt, ut carne prorsus in obitu mortificata atq; deposita, semper uiuãt, & quodãmodo cum uiuentib. simul cõuersenť, corpora illorum uariè curãtes, & supplicantiũ preces ad Deũ referẽtes: itidẽ ut in priore uita degentes, præterquam ꝙ rebus necessarijs nõ indigeãt, & loco nullo circũscribantur. Omnibus in momento adsunt, omniũ uoces audiunt, et cũ omnibus uersantur. Horum opus est frequẽtes genuũ inclinationes et graues rursũ stationes, desiderio solo corpora eorum sustinente, et uoluntariã imbecillitatem recreante. Illi athletæ quidã sunt carne carẽtes, & luctatores sãguinis expertes. Illis cõuiuia splendida & deliciæ summæ sunt, assiduũ ieiunium: & mensa opipara, ut quoad eius fieri potest, nihil cibi degustent. Quòd si alicũde hospes adueniat, matutino etiam tempore, tam benignè & amãter nouo hospitalitatis genere eũ excipiunt, ut nihil aliud eos per uitam, ꝙ ad eum modũ deliciari studuisse, putes: aliud mox rursus ieiunij genus excogitãtes, cibũq; arbiatrtu suo capere nolẽtes, adeò ut res ea omnibus in stuporem euadat, quũ ad uictum sufficientem tantũ eis desit, quomodo tam exiguo alimẽto uiuere possint. Inimici ij sibijpsis sunt, uolũtatisq; propriæ & naturę destinatiõe animi iamdudũ cõcepta, proditores, ut in rebus omnibus delicias carnis longè à se reijciant, & anima eis in statu suo pulcherrimè cõsistat: quęcunque Deo placita sunt, prudenter deligens atq; conseruans. Felices illi prorsus eiuscemodi conuersatione & uitæ instituto: longè autẽ feliciores sua ex hac uita migratione, ad quam illi semper aspirant, ad optatũ illũ desideratũq;

Marginalia: παραφόρου. — Monachi ἀπαθεῖς, h. e. indolentes. — Vanæ gloriæ contemptus. — Admiranda indolentiæ instituta et exẽpla. — ἐξώρου.

B

Eudociæ pietatis opera Hierosolymis edita.

uidendũ anhelãtes. Itaq; Eudocia Augusta, cũ multis id genus monachis collocuta est, & multa (sicuti dictũ est) monachorũ domicilia & habitationes cõstruxit. Hierosolymorũ etiã muros protulit, & renouauit. * Episcopalẽ prçterea domũ ibi ex fundamẽtis ipsis erectã pulcherrimè exornauit, eidemq; mille numismatũ reditũ attribuit. In Phordisijs pauperũ domiciliũ ædificauit, ubi quadringẽti sacro morbo laborantes habitarẽt. Alia itẽ pauperũ hospitũ & uiduarũ diuersoria cõdidit, eisq; substantiã suã donauit. Ecclesijs, nosocomijs seu ægrotorũ domibus, sacrosanctis çdibus, et monasticis uirorũ et mulierũ domicilijs, † uigesies mille quadringentas & octoginta aureæ monetæ libras dedicauit: præter alios quos aliò cõuertit sacros prouentus, & uarij generis donaria, quæ sanctis qbusdã locis cõsecrauit. Et aliquando die festo Paschæ templũ ad sanctam CHRISTI resurrectionẽ celebrandã ingressa, in lucernarũ rationem decies mille sextarios olei retulit: & choris memoriã sacræ CHRISTI resurrectionis colentibus, annuũ prouentũ quadringentorũ numismatũ cõstituit. Postremò tẽplũ ingens amplitudine & forma præclarũ, ex ipsis fundamentis, admirãdo illi & primo diacono simul et martyri Stephano, stadio uno ab Hierosolymis erexit: q̃ loco à percussoribus Domini saxis ille obrutus, immarcescibilem coronam reportasse dicit. In quo templo aliquo pòst tempore & ipsa, quũ ad immortalem emigrasset uitam, condita est, quarto magni Leonis imperij anno, quũ hic piam Deoq; placitã exegisset uitam. Defuncta autem est ætatis sexagesimoseptimo anno. nam uiginti annos nata, Imperatori Theodosio cõiuncta est. Et in aula Imperiali sub matre, eademq; Augusta Pulcheria, uigintinouẽ trãsegit. Ipsa uerò sola, absq; Pulcheria, imperiũ annis septẽ administrauit. Porrò Hierosolymis undecim transegit. Ex eo tempore quatuor uixit annos, uniuersalis Chalcedonis synodi acta nõ approbans, sicuti postea dicemus. Postq; aũt synodi eius decreta rata grataq; habuit, alios etiã trãsegit quatuor: et tãdẽ mortua est. De qua prophetã Dauidẽ illud etiã dixisse ferũt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc est, in bona uolũtate tua Sion, et çdificentur muri Hierusalẽ. Res Eudociç Imperatricis ad hũc se habuere modũ. A

* ἐπισκο-πεῖον.

Largißima Eudociæ eleemosyna.

† ἄλλα χρυσίου λίτρας εἰκοσάκις χιλίας τετρακοσίας ὀκτώ... (Greek note, partly illegible)

Diui Stephani tẽplum ad Hierosolyma.

Eudociæ mors.

B

CAPUT LI.

Simeones Stylites, siue Columella, qui primus in colũna uitæ monasticæ institutũ inuenit.

HOc ipso tẽpore etiã magnus Simeones, sanctç et celebris recordationis, q primus stationẽ in colũna inuenit, uiguit: & celebre cõsequutus est nomẽ, domiciliũ super colũna bicubitale undequaq; habẽs: quo tẽpore Domnus sacras Antiochenæ urbis habenas tenuit. qui etiã ea re audita, quum ad eum uenisset, totus cõsternatus est, & cũ eo mystico arcanoq; cõgressu cõuenire exoptauit. Cõuenerũtq; adeò ambo, & † sacrificio immaculato atq; incruento peracto, alter alteri uiuificã communionem porrexit. Magnus igit uir iste, etiã in corpore deorsum uersum uergente, angelorũ uiuẽdi institutũ imitatus, rebus negocijsq; omnib. nunciũ remisit: & ui naturæ illata, ad sublimia aspirauit, atq; mediũ inter coelũ & terram domiciliũ sibi fixit, ut extra turbam & tumultũ omnẽ positus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorum laudibus celebraret. Hinc quidẽ ueluti mediator quidã supplicantiũ hominum preces ad Deum referens, inde aũt affluentẽ atq; immẽsam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admirãda opera à multis quidem, qui ea oculis ipsi suis uiderũt, memoriæ prodita sunt. Cõmodè aũt & pulchrè ea Theodoritus Cyri episcopus, in * Deiamantũ historia est prosequutus. Sedenim ubi terrenus iste angelus, atq; etiamnũ in carne supremæ illius Hierusalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritã nouamq; planè uiã ingressus est, summos montiũ uertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorũ numero quosdã ad eum misere, eiq; hçc renũciare iussere; Quid sibi uult insolens hçc et peregrina habitatio?

Sacrificiũ eucharistiæ.

† τὴν ἄχραντον καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τελέσαντες, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις μετέδωκαν.

Theodoritus uitã eius descripsit.

* ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

Legatio monachorũ reliquorũ ad Simeonẽ.

A habitatio? cur tritã hãc et à sanctis ferè omnib. calcatã uiã relinquens, aliã quandã & prorsus ignotã semitã inijsti? Illud preterea mandatũ eis dedere, ut descendere illũ, & electorũ patrũ uestigia sequi iuberẽt. Ac siquidẽ promptũ se, ut ex columna descenderet, præberet: permittere ei, ut quã uellet uiuẽdi rationẽ persequereẽ, præceperũt. Obedientiã namq; eius, si Deus instituti eiuscemodi dux esset, declaraturã esse censuerunt. Sin cupiditati ipse suæ inseruiret, & contrà sibi nitẽdũ esse duceret, neq; celeriter statim mandatum huiusmodi exequereẽ, pedib. ui arreptũ illico detrahere iusserũt. Vt illi ad eum uenerunt, et patrũ mandatũ exposuerunt, confestim ille altero pede prolato, ad descendendũ, & absq; ulla deliberatione & dissensione, ad preceptũ eorum implendum promptus paratusq; fuit: & gratias illis egit, qui tantã de eo gererent curã, ueluti quidq; præter uoluntatem & sententiam Dei facere occepisset. Porrò illi eum in instituto, q̃d sibi ꝓposuerat, permanere sunt passi: potestati eius permittẽtes, ut quem cepisset cursum teneret. illud insuper adijcientes: Fortis esto, et uiriliter age. Videris namq; diuinitùs ad hãc uiuendi uiam ꝓductus esse, antea ignotã. Itaq; deinceps magna ille cõcepta fiducia, cœptũ id magis est prosequutus. Tam prolixè aũt diuina in eo uiro enituit gratia, ut quũ Theodosius sanctione quadã Iudæis synagogas in urbe Antiochena à Christianis eis adẽptas restituere iussisset, & Simeones magna dicendi & obiurgandi libertate usus, literas ad eũ dedisset, princeps is iussionibus suis abolitis, ea quę sancto uiro et Christianis placuissent, fecerit. atq; præfecto ei, cuius suasu res ea instituta fuerat, tum dignitatẽ ademerit: precatoresq; maximos ad aëreũ martyrem miserit, qui illũ, ut pro se Deũ exoraret, et preces suas secũ cõmunicaret, rogarẽt. Quæ aũt ille admirãda ediderit facinora, & quàm cõmodè cũ quibusq; colloquutus sit, quis singillatim exponat? quæ si quis nosse uelit, eũ ad historiã eius legendam remittimus, quam post magnũ Theodoritũ optimè cognominis ei Si-

Ratio ab eo noui isti⁹ instituti requiritur.

Obedientia Simeonis monachorum patribus exhibita, institutum eius ex Deo esse ostendit.

Theodosius autoritati Simeonis in magnis reip. rẽb. obsecutus.

Simeones centum & tres annos uixit.

Cõmunio precum.

B meon Metaphrastes conscripsit, nouũ quoddã et admirandũ in ea ex omnis generis cibarijs cõuiuium omnib. proponens. In hoc uitæ instituto decertãs, quinquaginta & sex peregit annos. Nouẽ enim in priore, ubi principijs sacrę religionis imbutus est, schola, cõsumpsit: quadraginta aũt & septem, in ea quæ dicitẽ Mãdra: siue ut alij tradũt, decẽ hic in angustijs q̃busdã pegit, septẽ uerò in minorib. columnis, & tandẽ in columna quadraginta cubitorũ lõgitudinis undetriginta trãsegit annos. Cuius sacrũ cadauer post tot certamina et mortẽ ipsã obitã postea sub Leonis magni imperio Antiochiam est perlatũ, Martyrio, qui tũ ibi episcopatũ gerebat, atque Ardaburio Orientaliũ copiarũ ductore, cũ militib. suis, & alijs plurimis magistratib. præsentibus. Qui simul omnes, maximo eos comitãte exercitu, ad diuinũ illud tuguriolum aduenere, & uenerandũ illius et uitale cadauer cũ reuerentia & comitatu multo (multi nãq; etiã ex monasticis philosophis undiquaq; ex uicinis locis, ad sacram corporis illius ꝓductionem et pompã eò se cõtulerant) asseruarũt, ne finitimæ urbes cõfluentes id raperent: q̃d illæ inter se, quænam illud sortireẽ, decertarent. atq; id uix tandẽ saluũ, multis in itinere miraculis exhibitis, Antiochię repositũ est. Id etiã postea Imperator is ab Antiochenis sibi dari petijt. At illi p̃catorib. ad eũ missis, inter alia & hæc p̃cibus suis addi-
† dere: Propterea q; urbs nostra murũ nõ haberet, q magno terræmotus impetu
» corruit, sacrosanctũ Simeonis corpus huc adduximus, ut nobis pro muro & uallo esset. Quibus uerbis ægrè Leo exoratus, p̃cibus eorũ cessit, & sanctũ Simeonis corpus eis reliq̃t. Quod ibi posteriorib. tẽporibus, ad hoc usq; tẽpus seruatũ esse scimus. De hoc mirandũ quiddã, q id uiderũt, memorãt. Nam capitis eius & barbæ capillos nõ excidisse, neq; tẽpore lõgissimo intercidisse aiũt: qui tẽporis superata, formam adhuc uiri sancti ueluti uiuentis & inter homines uersantis cõseruarint. Integra etiam eius dicta est fuisse cutis omnis, atq; in fronte pręcipuè la-

Simeon Metaphrastes, Simeonis istius Columellæ uitam quoq; cõposuit.

Cadauer eius, honorificẽtissime Antiochiæ illatũ. Euagr. lib. 1. cap. 13.

† Preces Antiochenorum ad Leonem Imperatorẽ, ut corpus S. Simeonis Antiochiæ relinquat.

Corpus Simeonis usq; ad Euagrij scholastici tempora integrum durauit.

Huius caput se cum multis sacerdotibus uidisse scribit Euagrius Episcopum Antiochiæ agẽte celeberrimo

Tt 3 bore

Gregorio, cum Philippicus orientalium copiarum dux præsidij causa sibi sacras Sanctorum reliquias mitti postularet.

Gre-

bore et tempore multo rugosior atq; durior facta. Oris itē dentes, illis exceptis A quos fideliū manus propter egregiū in eū amorē abstulere. Quæ sanè omnia staturā eius & habitum, qualis & quantus Dei homo Simeones fuerit, declarāt. Iuxta corpus eius etiā torques ferreus positus est: q & ipse, ꝙ constanti illi & forti in certaminib. uarijs corpori affuerit, honorem eū à Deo cōsequutus est. Nam quā tumuis defunctū Simeonē amās illius, dicā etiā amatū ab illo ferrū, nō reliquit,

Torques ferreus diui Simeonis.

quam ab illius pulchra consuetudine resiliens: sed iuxta illū situ est, ueluti corpus illius ꝑficiens. Ingens uerò mihi cupido incesserat, res eius singillatim recēsendi, utilitatem & mihi cōmemoranti, et historiā hāc legēti allaturas: nisi ab eis, q̄s dixi, sanctis uiris pro eo atq; decet, luculenter & copiose essent descriptę: pręcipuè quū ad alia quę instituti promissiq; nostri sunt referēda nobis propandū sit. Quare unū saltē q̄d ab illis pretermissū est, nūc cōmemorabo. Mandrā, sicuti dictū est, monastici exercitij eius locū incolæ nominant, appellatione tali ei à sancto ipso uiro imposita. Distat à Theopoli stadijs plurimū triginta, ad accliuē montis uerticē sita. Ascensus arduus stadiorum uiginti est, ubi & tēplum uiro sancto, in crucis speciē cōformatū, & ex quatuor partibus porticib. exornatū, excitatū est. Iuxta porticus eas ex saxo polito columnę decentissimè cōstructę sunt, quæ summā testudinem perpulchrè in sublime attollunt. In medio hypæthra, siue subdialis aula est, arte exquisita ad summū elaborata. In media ea, colūna illa quadraginta cubitorū stat, qua sanctus ille uir & carnalis angelus tanq; scalis usus, ad cœlestem cōscendit regionem. In eis quas dixi porticibus, ad fastigiū summū cancelli (quidam fenestras appellare cōsueuere) sunt, porticib. ipsis & subdiali quę dicta B est aulæ respondentes, locumq; uolentib. dantes, ut ex ipso tēplo extrà, & rursū ab exteriori templi parte in templū prospicere possint. Vbi ad lęuū colūnę latus in cancellorū uno emicantem cernere est immensam quandā stellā, per fenestrā discurrētem & splendidè coruscantē, & modò ueluti cessantē, mox uerò rursum derepentè affulgentem. Id q̄d eis tantum diebus fit, quib. memoria sancti uiri colitur. Sunt etiā q memoriæ prodiderūt, ipsius quoq; Simeonis faciē illā huc atq; illuc uolitātem, ad columnā uideri, barba, sicuti eā gestauerat, summissiore, & capite tiara tecto. nam sic quoqu ille incedere solitus fuerat. Miraculū hoc spectāt omnes, mulieres quoq;, sed extra templū ad postes stātes. Ianua eñ una ex ad uerso stellę fulgēti locata est. Ne eñ mulier quęplā sacrā ędem fortè ingrediat̃, etiam atq; etiā nescio q̄ ob causā ꝑ custodiā loco ei impositā caueť. Viri aūt, etiā ex rusticis, unà cum iumētis suis, ingrediunť, sæpius colūnam ipsā circumeuntes. Hęc de Simeone.

Mandra Simeonis stadijs triginta à Theopoli.

Templum eiusdem ibidem.

In eo templo stella emicans, ipso diui Patris memoriæ die refulget.

Hanc stellā se uidisse scribit Euagrius li. 1. cap. 14.

Memoria sanctorum.

Mulieres templum id non ingrediuntur.

CAPUT LII.

SVb eodem imperio magnus etiā ille & inclytus Euthymius in Palęstina excelluit. Qui sub Valēte qdē ex * promissione natus, à magno aūt Otreio & Acacio Melitinensis ecclesię episcopis ritè doctus atq; eductus: deinde in presbyterorū ordinem allectus, sacrarū tantum rerum curā gessit. Postea in Palæstina unà cum admirando Theoctisto in antro quodā uirtutis statuit officinā: multisq; & uarijs cellis, sanctioris philosophię mellis stipādi gratia cōstructis, ingēs condidit monasteriū. In tantū aūt uirtute enituit, ut quū canō esset et formula instituti monastici, tum miraculis etiā edēdis pręclarū obtineret nomen. Nā Persarū cuiusdam tribuni filiū morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, et cœli ianuas aperuit, atq; sterili terrę fertilitatē orationib. conciliauit. Effecit etiam, ut ex paucissimis plurimi panes fierent, qbus quadringenti uiri refecti sunt: mulieres steriles fœcūdas reddidit. Quū sacris mysticis operaretur, lux cœlitùs perinde atq; colūna affulgens, eū circundedit: ueluti uoce emissa, quanta uitę puritate uir is esset indicans. Et quo quisq; eorū animo esset, q ad sacram cōmunionem percipiendā accedebāt, ꝑ arcanā reuelationem perspiciebat, quod

Euthymius monachus.

** ἐξ ἐπαγγελίας γεγεννημένος.*

Miracula eiusdem.

A quod clarissimum prorsus sanctimoniȩ eius summæ indicium fuit. Migrauit autem uir beatus ad Dominũ, quum nonaginta & septem annos exegit, Leone magno imperante. Vita moderatus, & moribus perquàm simplex fuit: colore cãdidus, & ad femora usq; promissam, eamq́; densam habens barbam. De quo illud historiȩ memorant. Quum monachus quidam moreretur, qui egregiam uirtutis & castitatis famam obtineret, impudicus aũt prorsus esset, sanctum hunc uirum angelũ horrenda specie tridente graui animam illius, crudelem in modũ, è corpore extrahentẽ uidisse: et uocem simul cœlitùs, occulta turpitudinis facinora apertè reuelantem, audisse. Alium quoq; pauperem quendam nudũ in solo iacentem ab eo conspectum esse, lacerum prorsus & pannis uilibus obsitũ: cuius animã, qui multi ei præstò aderant angeli, reuerenter euocarint. Cui Dauid quoq; cum summi concentus cithara sua affuerit, carminibus illã ueluti demulcens atq; producẽs. Sub idem tempus alĳ itidem plurimi floruerũt: qualis ille fuit Theoctistus & Gerasimus, magnorum cœnobiorum præsides, qui ad nouum quendam canonem uitæ suæ rationem instituerũt. De his singula scribendi nunc locus nõ est. Tum quoq; Eudocia Augusta, quæ à recta uia aberrauerat, ueritate rursus cognita ab Eutychianorũ factione secessit. Ad Euthymiũ etiã uirtute præclarus Sabbas adolescens adhuc uenit. quẽ ubi ille uidisset, qualis futurus esset clarè prȩdixit. Eisdẽ temporibus & Titus Bostrensis uiguit: item Bassa, Tatiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua uirtutis perfectionẽ satis corona illa insignibus stellis cõtexta declarat. Decãtatus quoq; Xenophon ille, qui
B in senatorum ordine prius fuerat, nõ minus internis animi dotibus, quàm externis diuitiarum opibus enitens. Miserat is Berytum, quȩ Phœniciȩ urbs est, disciplinæ & legum discendarum gratia, Arcadium & Ioannem filios suos. Quũ autem naufragium eos in mari passos esse intellexisset, ad inquirendos eos unà cum coniuge sua profectus est. Porrò ubi eos Hierosolymis monasticã exercentes reperit, ipse quoq;, et unà secum uxor, trãquillioris uitæ uestitum sumpsit. Ad eam uerò omnes uirtutem peruenere, ut à Deo miraculorũ edendorum honorem & præmium acceperint. Et quùm per uitã placiti Deo fuerunt, tum ea exacta ad illum emigrarunt. Eodem etiã tempore uirtutis incrementis longè processit, celeberrimus ille monachus Auxentius, in monte Bithyniæ eo qui ex aduerso Constantinopoli situs, omnes circumcirca colles altitudine superat.

Euthymius 97 ann. uixit. — *Mors monachi hypocritæ horrenda.* — *Mors mendici optata.* — *Theoctistus, Gerasimus, abbates.* — *Eudocia Eutychetis hæresi reiecta, resipiscit.* — *Sabbas monachus.* — *Sanctæ quędam fœminæ.* — *Titus Bostrensis.* — *Xenophon ex senatore monachus.* — *Berytus olim studiorum iuris ciuilis mater.* — *Arcadius & Ioãnes filij eius monachi.* — *Coniunx itidẽ eius monachatum cõplexa.* — *Auxentius monachus.*

CAPUT LIII.

NOn uirtute tantũ egregĳ tum floruere uiri, sed et doctrina factis ipsis consona enituit. Vtraq; enim philosophia si concurrat, celerius mentem in sublime tollit, & bono ei quod desiderio uotóque omni expetimus, unit atque coniungit. Nam ueluti duabus alis, cui utraque illa contigit, utitur: atque in cœlum euolans, quàm celerrimè progressu pleno peruenit. Quales uiros ea tempestas protulit, uirtute & doctrina magnam gloriam cõsequutos. Talis Isidorus ille fuit, qui in Pelusio monte monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari ascetæ, & sapiens item † Cyri ecclesiæ antistes Theodoritus, quorum magna in poetica gloria est. Præceptore ĳ in utraque philosophia magno usi sunt Chrysostomo. Igitur diuinus Isidorus iam inde ab adolescentia ita in monasticis laboribus desudauit, & ita carnem, animam arcanis sublimioribúsque doctrinis fouens, macerauit, ut euangelicam prorsus degeret uitam,

Vita proba doctrinæ pie respondens facillimè summum bonum assequitur. — *Isidorus Pelusiota.* — *Nilus.* — *Marcus.* — *Theodoritus.*

† Cyri oppidi, ubi Theodoritus ecclesiasticus historicus episcopatum gessit, sæpe in his libris facta est mentio. Situm est in Syria, à Iudæis, quum ex Palestina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Persarum in patriam restituti essent, ut aliquam illi pro tanto beneficio memoris animi referrent gratiam, conditum. Id admodum aliquandiu neglectum, Iustinianus postea instaurauit, muniuit, & exornauit, propter diuos Cosmam & Damianum, qui ad id oppidum sepulti erant. Procop.

& uiua animataq; monastici instituti diuinæq; cõtemplationis columna, & uelu A ti primariũ quoddã exẽplũ flagrantis æmulationis doctrinæq; spiritualis esset.

Isidori scripta.

Multa ab eo scripta sunt, uariæ utilitatis plena: potissimùm aũt, epistolarũ omnis generis diuina simul & humana gratia refertarũ, propè Chiliades decẽ, in quib. scripturam omnẽ clarius exponit, et omnes omniũ hominũ mores instituit, quippe q dicẽdi genere ad docendũ accõmodato in eis utat̃. Satis quoq; ille declarat, quo ardore erga honestatẽ, erga Ecclesiã, & eos qui temerè iniuria afficerent, flagrauit. Multum præterea in lucubrationib. suis inuehit̃ in eos, qui non ritè episcopali sacerdotaliq; munere fungerent̃.

Isidorus Chrysostomum defendit.

Et q̃ apertè Chrysostomũ defenderet, uehementer Arcadiũ & Cyrillũ, atq; huius patruũ Theophilũ pstringit, eorũq; sinistras aduersus uirũ eum susceptas molitiones taxat. Quę illũ eodem cum eis tẽpore uigisse testant̃.

Isidori scriptũ ad Cyrillũ Alexandrinum.

Cyrillũ sanè quidẽ ut hominẽ turbulentũ refellẽs, hęc quoque scribit. » Fauoris quidẽ affectio acutũ nõ uidet, hostilis uerò animi odiũ nihil prorsus cernit. Quòd si utroq; hoc uitio te purgare ipsum & liberare uis, ne uiolentas sentẽtias extorqueto, sed iusto iudicio causas cõmittito. Quãdoquidẽ & Deo, qui omnia priusq̃ fiant nouit, perhumaniter & benignè placitũ fuit, ut descenderet, & clamorẽ Sodomorũ uideret, certę & exactæ inquisitionis nobis proponẽs exemplũ. Multi nanq; qui Ephesi tecũ cõgregati fuere, publicè te traducũt, q̃ inimicitias tuas persequutus sis: & nõ ritè atq; ordine, iuxta rectę fidei sententiã, ea quę IESV CHRISTI sunt, quęsiueris. Theophili, inquiũt, quũ ex fratre nepos sit, morem quoq; illius imitat̃. Quemadmodũ enim ille apertã insaniã in sanctũ & Deo dilectũ Ioannem effudit, ita et iste gloriã eodem affectat modo. Quamuis causę ipsę & res de quib. cõtrouersia est magnopere inter se dissideãt.

** προσπάθεια μὲν ἐν ὁρᾶν ὀξυδερκές, ἀντιπάθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ.*

Exemplũ diuinum, neminem causa incognita condemnandum esse.

Humanissima Cyrilli obiurgatio.

Aliud eiusdem ad eundem scriptum.

In alia rursus epistola, hæc scribit. Terrent me quæ in diuinis scripturis prodita B sunt exempla, & quę opus est necessariò scribere cogor. Siue ẽm pater, sicuti ipse dicis, iudiciũ & cõdemnationẽ Heli metuo, q̃ filios peccãtes non coercuerit: seu filius tuus, q magni Sauli psonã refers, sum, id q̃d magis agnosco, Ionathę pœnã trepidus exhorresco, quòd patrem † Pythonissam cõsulentem nõ impedierit: & propterea prius ipse qui prohibere id potuerit, q̃ qui peccauerat, pater, in bello occidit. Itaq; ne ego quoq; cõdemner, & ne adeò ipse etiã à Deo cõdemneris, cõtentiones sopito: nec iniurię proprię uindicta, quę ab hominib. prouenit, uiuentẽ Ecclesiã per astutas actiones fallito, neq; ei perpetuã sub pietatis prætextu dissensionẽ cõciliato.

*† ἐγγαστρίμυθον. ***

Dehortatio à dissidijs.

Et de Chrysostomo rursũ: De diuini Ioãnis tragœdia quæris. Eam uerò exponere nequeo, propter rei ipsius insolentiã atq; indignitatẽ. Pauca tamẽ sic habeto, quæ uicina Aegyptus more suo designauit. Mosen auersata est, Pharaoni mãcipata: humiles flagris cõcĩdit, laborãtes afflixit: ciuitates extruxit, et mercedẽ operis nõ persoluit. Et quũ in studijs istis se exercuisset, » in sano lapillorũ amore flagrantẽ, aurũq; ueluti Deũ colentẽ, produxit: Theophilũ quatuor administris, seu potius desertoribus suis circũuallatũ, qui Deiamantẽ Deũq; depręcicãtem uirũ hostiliter oppirmeret, quũ qdem illi eas quas aduersus cognominẽ meũ gesserũt inimicitias, occasionẽ et causã impietatis suę arripuissent. Sed domus Dauid cõfortatur: Sauli aũt, sicuti uides, infirmat̃: quamuis ex uitę huius tẽpestate ille euaserit, et ad cœlestẽ trãquillitatẽ trãsierit.

Isidori uerba aduersus Theophilum, pro Chrysostomo.

λιθομανῆ. χρυσολάτρην

Isidorus de phrasi & stylo Chrysostomi.

Idẽ uerò mirificã Chrysostomi dictionem laudib. uehẽs, hęc quoq; ad Opheliũ grãmaticũ scribit. Celebris Ioãnis linguã, dictionisq; uenustatẽ, et sentẽtiarũ densitatẽ, nõ alijs dico (parũ ẽm hoc fortasse apud multos esset) sed ipsi Libanio, q apud oẽs in eloquentia pręclarus habet̃, magnę admirationi fuisse, indicio est Libanij ipsius epistola, ad illũ etiãnũ iuuenẽ, quũ orationẽ in Imperatorũ laudem habuisset, scripta: in qua nõ ipsum modò felicem esse prędicat, qui sic dicere potuerit: uerũetiã principes ipsos

** ἐγγαστρίμυθοι γυναῖκες, τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς ἐξεκαλοῦντο. μία δὲ αὐτῶν ἐχρήσατο Σαοὺλ, ὅτε ἐξεκάλεσε τὴν ψυχὴν Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. hoc est, Ventriloquæ mulieres mortuorum animas euocabant, quarum una usus est Saul. ea animam prophetæ Samuelis euocauit. Suid. ἐγγαστρίμαντεις. στερνόμαντεις. πύθων. Idem.

A ipsos quos laudauit beatos putat, ꝙ laudat orē illi talē nacti sint. Ea sic habet. Li- *Libanius orationem Chrysostomi laudat.*
» banius Ioanni. Orationē tuā prolixā & pulchrā accepi, & uiris qui & ipsi oratio-
» nes cōscribunt legi. Nullus in eis fuit, qui nō exiluerit, & uociferatus sit, eaq́ꝫ om-
» nia fecerit, quæ per stuporē cōsternati solent. Me illud delectat, ꝙ dicendi artem,
» quā agendis in foro causis exhibere potuisti, ad huius generis orationes cōferre
» malueris: teq́ꝫ beatū iudico, qui tantopere principes laudib. ornare potueris: nec
» minus fortunatos illos esse puto, & patrem scilicet ꝙ dederit, et filios qui accepe-
» rint imperiū, ꝙ laudatorē talem sint cōsequuti. Hæc Libanius. Plutarchus uerò
» orationē dilucidā & facilem uerè & germanè Atticā esse censet. Sic em̄, inquit il-
» le, oratores dixerunt. Gorgias autem Leontinus primus uitiū hoc in orationes
» ciuiles, sublime & figuratū dicendi genus affectans, inuexit, & perspicuitatis lu-
» minibus obstruxit. Vitiū hoc etiam admirandū Platonem contigit. Quòd si hac *Stylus Chrysostomi Atticismum refert.*
» in re Plutarcho credendū est, multis modis alios omnes præclarus superat Ioan-
» nes, qui in orationibus suis Atticismum refert, & perspicuitatē ita, ut haud sciam
» an alius quisquam magis, retinet. Hæc diuinus Isidorus.

CAPUT LIIII.

ADmirando aūt Nilo patria Constantinopolis fuit, cuius etiā propter *Nilus ex præfecto urbis Cōstātinopol. monachus factus.*
egregiā generis nobilitatē præfectus fuit. Potētia aūt & opibus afflu-
ens, asceticā illis prætulit uitā: quippe ꝙ ad exemplū diuini Dauidis, ad
domū Dei abijci, ꝙ in tabernaculis peccatorū habitare maluerit. Et quū eloquen- *Scripta eius.*
tiæ ui polleret, diuinæq́ꝫ gratiæ neruis ualidus esset, scripta uaria quæ uitæ mona-
sticæ exercitiū instruunt, reliquit, uerbis & sententijs ita cōposita, ut lectoris ani-
mū gratia incredibili recreent. Scripsit quoq́ꝫ diuinorū patrū in monte Sina obi- *vird & erratu, et idem mons. Suid.*
tū martyriū, facundia & affectu tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia
B doctrina iuxtà et uirtute uir is fuerit: ubi etiā suas et filiorū res paucis commemo
rat, miserabiliter ueluti in tragœdia captiuitatē eorū exponēs, quū barbari Blem
myæ excursione sua cædem ingentē fecere: ꝙd opusculum tanꝗ spirituale quod-
dam oblectamentū, studiosis reliquit. Alios itē libros optimos edidit, spiritua-
lis gratiæ nō expertes: inter quos primas eū ferre puto, quem ad Græcæ superiti
tionis sectatores scripsit. Et rursum ꝙ ab eo ad Eulogiū cōpositi sunt. Capita aūt
collegit aliqua quidē fusius, multa aūt cōpendiosius tractata, in quibus spiritua-
lē fructū, pinde atq́ꝫ nectar aut ambrosiā aliquā, oculis subiectū, ita ut facilè perci
pi posset, proposuit. Quē uita defunctū, Iustinus posterior inde translatum, in
fundamēto sacratioris mensæ, in eo ꝙd ab ipso, Petro & Paulo apostolorū prin-
cipibus, ad Orphanotrophiū cōstructum est, templo reposuit. Ipse ꝙq́ꝫ Marcus *Marci monachi scripta.*
in monastica prius uersatus, multa post se reliquit scripta. Eorum ꝙ ad nos perue
nerunt, libri octo sunt, uniuersaliū affectionū numerū æquantes: & alij triginta
& duo, in quibus uias totius asceticæ uitæ oēs prosequit, ad quæ loca secedendū,
& ꝗmodo ad uoluntatē Dei gressus dirigendi sint: ꝗmodo etiam homo dæmo-
nū tētationes superet, mentemq́ꝫ repurget, atq́ꝫ ad ueterē dignitatē progrediat,
& cū Deo cœleste institutū sectatus uiuat. Theodoritus uerò natione quidē Sy-
rus fuit, sectator aūt magni Ioannis Chrysostomi, illumq́ꝫ sibi quasi primariū ex-
emplar stylo conformando propositū habuit. Etenim fluidus admodū & copio
sus, in elocutione facilis, & Atticā gratiā redolens. Lucubrationes ab eo cōposi- *Theodoriti scripta.*
tæ hæ sunt. Enarrationes in uetus testamentū, cuius etiā obscurorū locorum ex-
positiones in peculiarem contulit librum. Opus aliud in sedecim Prophetas, a-
liud itidem in Psalterium. de Prouidentia liber alius. alius in Apostolum. Ad-
uersus hæreses omnes uolumen, quod mendacij & ueritatis discrimen inscripsit.
Liber quē cōtra duodecim capita Cyrilli conscripsit. Item, Ecclesiastica historia.

Et rursum

Et rursum φιλόθεος, hoc est, Deiamantiū historia: in qua institutū eorū qui ætate sua uitā sanctè transegerūt, persequit. Libri tres de diuinis dogmatib. in dialogo cōscripti. Legi præterea supra quingētas eius epistolas, Græco sermone optimè compositas. Hæc de Theodorito. Quę aūt ei acciderint, postea indicabimus. A

CAPUT LV.

De Synesio, qui episcopus factus est ex philosopho.

CVm his & Synesius, cuius magna toto terrarū orbe gloria est, floruit: qui, si quisquam alius, & ipse ætate ea doctus fuit. Tantū uerò operę nauauit philosophię Platonicę, & adeò ad summū eius peruenit fastigiū, ut eū nō solum Græci homines, uerumetiā Christiani sint admirati, qui de rebus nulla affectiōe infecti sincerè iudicāt. Huic tanto uiro, qui prȩterea placidus & modestus esset, Theophilus Alexādrinus, ut salutarē susciperet regenerationē, persuasit: postea uerò etiā, ut idē sacerdos ungeret, cū eo egit. Atque ille ad alia quæ Christiani profitent, promptū se & facilē præbuit: Platonicis aūt sentētijs seductus, resurrectionis doctrinā primùm minimè recepit, nefandā eā & detestādam esse iudicās. Et quāuis ea esset opinione, Ecclesia tamē, ut sacerdotij obiret munus, homini pmisit. Quę hoc tū fecit, illa certa cōiectura adducta, quod propter reliquas eius uirtutes, eū etiā aliquādo tandē flexū, resurrectionis pfessionē cōprobaturū, diuināque gratiā rē illi tantā deesse, q multis magnisque primarijs donis eniteret, passurā nō esse putaret. Neque illa opinione & spe sua falsa est. Paulo namque pòst, resurrectionē & credidit, & pfessus est, certā hāc esse, maximèque cōuenire Ecclesię ipsi sentētiā. Qualis aūt & quantus uir fuerit, testant quæ ab eo post sacerdotalē susceptā dignitatē, perque elegāter scriptę sunt epistolę: et alij insuper libri, q cōcinna ipsa cōpositione, dictione, & sentētiarū frequētia, scripta alia omnia longè post se relinquūt. Lucubrationes ab eo editę hæ sunt. Epistolarū uolumē centū & sexaginta. Theodosio iuniori de imperio administrando dicatus liber, doctrinā & formā reip. ab Imperatore regendæ cōplectens. Opusculū de Insomnijs. Ad Pæoniū de dono liber. De prouidētia libri duo, quos Aegyptios nominat. Item laus caluicij. Et hymni quidā ad Deū perque scitè ab eo compositi. Cæterùm ego, q ueritatē proferre studeo, epistolā ipsius hic apponā, quā ad fratrē † Euopiū dedit: unde intelligere licet, de qbus nam rebus illi ambigenti, per * cōmodam dispensationē sacerdotij dignitatē suscipere permissum est. Ea est talis. B

Difficile fuit Platonico philosopho resurrectionē mortuorū credere.

Scripta Synesij.

Al. Enoptium.

κατ' οἰκονομίαν.

Epistola Synesij ad Euopiū fratrē, quum à Theophilo Alexandrino episcopus Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis designatus esset.

† καὶ τι περὶ θεὸν ἀμπλακὼν, ζημίας πρὸς ἀνθρώπων ἀμείβομαι.

Fraternæ charitatis officiū.

Episcopalē dignitatem diuini honoris esse putat, et se ea indignū esse censet.

Inconsideratus sanè essem, nisi multā haberē Ptolemaidis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo meipsum indignū puto, honestū esse uolūt. Verùm nō an illi magna tribuant, sed potius an ea à me recipiēda sint, deliberare cōuenit. Quòd si enim homo diuino propè fruatur honore, siquidē iustus sit, dulcissimū percipiat fructum: sin dignitate ea longè sit indignior, acerbā futuræ pœnę sustineat expectationē. Porrò nō nouus hic, sed uetustus admodū est metus, † ne quid in Deū cōmittam, honorē ab hominibus ferens. Ego sanè qui meipsum noui, ineptiorē omnino cōperio, quàm ut sacerdotali dignitati gerendę idoneus sim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationib. agā. Non enim alium habeo, apud quem id rectius faciā, quàm te, percharū mihi mecumque educatū caput. Te nanque æquum est participem esse curarum mearum, ac noctu uigilantem deliberare, & interdiu cogitantem considerare, ut & boni mihi aliquid contingat, & mali quicque effugiā. Accipe igit quo loco res meę sint, quæ tibi etiā maiore ex parte cognitę sunt. Fasce exiguo sublato, pulchrè mihi uideor hucusque philosophiam ipsam pertulisse. Quū uerò ab hominib. nō prorsus perperàm in ea uersatus esse censear, laudatū à quibusdam, ampliore nūc honore me ornatū esse uolūt, qui de idoneis animi mei uiribus iudicare non possunt. Vereor autem, ne si per ineptā ambitionem dignitatē oblatā recipiam, neutrū cōsequar: uidelicet neque laudē ex honore

A honore cõtempto, neq; gloriã ex dignitate minus rectè gesta. Rem ipsam sic mecum cõsidera. Rebus duabus semper tẽpus omne tribuo, studijs & ludo. Literis uacans, & præcipuè diuinis, solus sum. Ludo operã dans, quàm plurimos admitto. Nosti enim, quum à libris exurgo, totũ me in ludis esse: à ciuilibus autẽ curis & natura et animi destinatione abhorrere. Sacerdotem autẽ oportet esse uirũ diuinum, & ad ludum omnẽ perinde atq; Deum difficilem & durũ, qui ut propositum institutumq; suum teneat, innumeros in se plurimorũ cõuersos habet oculos. Ad quos nulla aut certè parua peruenit utilitas, nisi aliquis probè instructus et cordatus sit, & à † suauitate animi omni alienus. Rẽ diuinã faciens nõ priuatim solus esse potest, sed in communi conuentu inter plurimos uersat, quũ legis doctor sit, & nihil aliud quàm quod legitimũ sit sonet. Negotia eũ gerere oportet, quæ simul omnes tangunt. Quę enim communia omnium sunt, unũ ipsũ curare opus est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse uelit. Quomodo igitur nõ maximi fortissimiq; animi sit, tantum curarum molẽ ita ferre, ut mens non obruat, & extincta in anima particula diuina non negligatur, si quis tot studijs & actionib. uarijs distineatur. Neq; ignoro esse quosdam, qui hoc præstare possint: & felicẽ eorum naturam atque beatam, ipsosq; uerè diuinos uiros esse censeo, qui quũ in multis humanis uersentur negotijs, non tamen diuini numinis cura excidãt. Ego uerò meipsum, qui in urbem descendere et per urbem deambulare soleam, rebus inuolutum quę ad terrenas curas trahunt, atq; inquinationibus repletũ esse, quarum nõ facilè quisquam magnitudinem dixerit, scio. Nam quæ ad natiua & propria aliunde adueniunt piacula, in accessionis rationem conferunt. Corporis robur mihi non est, interiora animi bona nõ rectè se habent. Ab externis etiam aliqua ex parte destituor: tum autẽ cõscientiæ mœrorem ferre nequeo. Et

Synesius ut philosophus, studijs & ludis deditus. Ardua res est, & diuina, episcopatus.

† γλυκυθυμίας.

B quoties cunq; me quispiam rogat, disertis uerbis statim dico, Sacerdotẽ in rebus omnibus maximè à probris debere esse alienum, quippe qui aliorum quoq; sordes expiet. Verũenimuerò illud quoq; literis ad fratrem datis inserere conuenit. Permulti enim epistolam hanc legẽt, & ea gratia illam potissimum dictaui, ut quum res ipsa nota omnibus fiat, tũ utcunq; ea procedat, & apud Deũ & apud homines, nec minus apud ipsum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem quum res meas in medium protulerim, & potestati eius quicquid uelit de me statuendi ꝓmiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, & leges, ipsaq; sacra Theophili manus uxorẽ dedit. Quapropter omnibus prædico, testatumq; esse uolo, me illam prorsus deserturũ non esse, neq; cum illa ueluti mœchũ clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè piũ, alterũ minimè legitimum est. Quin potius & uolo & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis autorem & principem ignorare non oportet. Sciãt id amici etiam nostri Paulus & Dionysius, quos legatos hanc ob causã à populo lectos esse audio. Illam uerò rem Theophilo non significari, sed in memoriã tantum reuocari opus est. De ea aũt pluribus dicã, cũ qua quidẽ una quisquã alia omnia collata parua esse iudicet. Difficile est, atq; adeò fieri omnino non potest, ut animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam in certã necessariamq; ꝑsuasionem euaserint, fluctuare, et in dubiũ uocari sinat. Nosti porrò, philosophiã ad modũ diuulgatis istis Christianorũ aduersari opinionib. Itaq; haud unq̃ adducar, ut * posterius animã q̃ corpus gigni credã, neq; mundũ ipsũ et partes eius alias interituras esse dicã. Resurrectionem deprædicatã, † sacrũ quiddã, & minimè uulgandũ esse duco: neq; conceptis uulgi opinionibus assentiri possũ. Mens philosophia exculta uerũ perspicit. Ea necessitate adducta, mẽdaciũ permittit. Et habet rationẽ seu proportionẽ suã lumẽ ad ueritatẽ, & oculus ad † mẽtẽ. Quatenus ergo

Vxorem legitimam propter presbyteri seu episcopi magistratum dimittere non uult.

Platonicas sententias cũ Christianis dogmatib. pugnantes, retinendas sibi esse censet.

** ψυχὴν σώματος ὑστερογενῆ νομίζειν.*

† ἱερὸν ἀπόῤῥητον.

Al. † πρὸς λήμην, ad lippitudinẽ. Et rectius.

Philosophia quandoq; admittit mēdaciū. ergo oculus lumine copiosiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores sint, hactenus mendacium quoque populo utile esse, et ueritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quod si sacerdotes nostri hæc mihi permittunt, potero sanè ego quoque sacerdotis munere fungi, qui domi quidem * Philosophiæ incumbo, in publicū autē progressus, sermonibus et colloquijs hominū delector, a neq; docens neq; dedocens, sed in anticipata opinione quemque persistere permittens. Sin illi sacerdotem ita animatum & opinionibus manifestū esse oportere dicant, omnibus me palam ostendere intermiserim. Quid enim rei est populo cum philosophia? Rerū quippe diuininarū ueritatē minimè uulgari oportet. Populus autē more et assuetudine alia indiget. Rursū igit̄ & sæpius repetēs dicā, nulla cogente necessitate, neq; arguere neq; argui sapiētis esse. In sacerdotum autem ordinē cooptatus, nō cōmittā ut dogmata præter animi sententiā assimulē. De his Deū, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus omnibus inculpatus esse uolo. Hoc unum tantum non dissimulo. Quandoquidē ioci & ludorum studiosus sum: ita ut iam inde à puero crimē illud sustinuerim, plus quàm deceret, † armis me & equis delectatū esse, tristis quidē ero. Quid enim cum charissimos canes feras nullas persequi, et sagittas à teredinibus exesas esse uidero, faciam aliud? Sed tamen constantiam, si Deus uoluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, * causarum'que & negociorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confisus, sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam, neq; mihi mens à lingua dissentiet. Hoc sic quum & sentiam & dicam, Deo placere puto: neq; sermonis illius de me occasionē relinquere uolo, me, quòd qui fuerim ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse. Cęterùm Dei amantissimus pater Theophilus, quum me norit, postquam mihi se id scire significauerit: sic tandem de me consilium, quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo uiuere me & philosophari patietur, aut postea ut me in iudicium uocet, uel sacerdotum ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, satis scio Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atque in primis ueritatis tutorem & inspectorem Deum testor, ægrè mihi esse. Quomodo enim non sit, quum quodammodo ex uita solita, in uitam aliam transeundum mihi sit? Quòd si rebus his in publicum prolatis (latère enim eas & premi nolo) is cui potestatem hanc concessit Deus, in ordinem sacerdotum me legerit, subibo eam necessitatem, & ueluti diuinum de cretum suscipiam. Sic enim existimo, si uel imperatore, uel infelici † Deo'q; inuiso Augustali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedientię pœnas me daturum esse: * Deo autem ipsi uolentes nos parère conuenit. Sin me ad sacrū obeundū ministeriū nō admittit Deus, ab ipso statim initio in me rem diuinissimā ueritatem ipsam cōplecti, neque per id quod illi maximè repugnat, mendacium scilicet, functionem ipsius suscipere decet. Fac igitur ut scholastici hæc sciant, & ad illum referant. Synesius quidem hæc scribens, apertè sacerdotalem dignitatem auersatus est, sed tamen sacrum munus nō effugit. Hæc ego eo consilio hic adieci, ut scire possimus quæ uariè † per dispensationis rationem Ecclesia egerit, non illa leges certas statuens, sed pro ut * tempus ferret, quæ decerent & commoda essent faciens. Hæc de eximio philosopho Synesio. Multi uerò præterea alij tum philosophati sunt, doctrina simul & uirtute celebres: quorum omnium mentionem facerē, nisi me longè ab instituto digressurum esse scirem.

Porrò

Marginal notes (left): * φιλοσοφῶν, † φιλομυθῶν. a οὐ μὴ διδάσκων, ἀλλ' οὐδὲ μεταδιδάσκων, μένειν δ' ἐῶν ἐπὶ τῶν προλήψεων. — † ὅπλα τε καὶ ἱππασίαν. — * δικῶν τε καὶ πραγμάτων λειτουργίαν. — Reformidat episcopatum Synesius. — † κακοδαίμονος ἀδγουστάλιος. — † κατ' οἰκονομίαν, h. e. per dispensationem, Ecclesia se quandoq; temporibus accommodat.

Marginal notes (right): A — Forum, seu iurisdictio episcopalis. — B — τῷ θεῷ δὲ ἐθέλοντας δεῖ πείθεσθαι. — πρὸς τὸν καιρὸν τὰ πράγματα.

CAPUT LVI.

A PORrò Valentinianus Placidiæ filius, & Theodosij gener (nã Eudoxiã filiã eius, quã ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidentalis imperij habenas obtinens, haudquaquã à sanis ecclesiæ dogmatibus desciuit, uerioris pietatis atq; religionis acer sectator. Quòd aũt in cõsuetudine & uita quotidiana nullum certum seruaret modum, multisq; uteretur impostoribus, atq; incantationibus gauderet, & alijs eiuscemodi uitijs trãsuersim ageretur, non solum Britaniam, Hispaniã & Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare nõ potuit: sed Libyã etiam omnẽ & Aphricã perdidit, quindecimo imperij sui anno, ob causam huiusmodi. Duo belli duces Cõstãtinopoli fuerũt, Bonifacius & Aetius: quos Theodosius Imperator ad Valentinianũ, qui hoc petierat, misit. Quũ aũt Bonifacio Occidẽtalis Libya prouincia obtigisset, Aetius id æquo animo ferre nõ potuit: sed inuidię stimulis actus, calũniã aduersus eũ concinnauit, ad rebellionẽ eũ spectare, Imperatoribusq; parum fidum esse, criminatus. Hoc sic clàm apud Imperatoris matrem Placidiã, ut prouincia ei adimeretũ suadens, egit. Atq; interim etiam longè alia ad illum scripsit: uidelicet ne prouincia, si principes eum reuocarent, decederet. Delatum enim eum apud illos esse, necessitatẽq; illi eam incũbere, ut fraude eorum pereundũ sibi esset, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem sibi uerũ et fidum amicum esse putabat, credidit: & quãuis sæpius ab Imperatore reuocatus, haudquaquã tamẽ ut prouinciã relinqueret, iussionib. eius paruit. Quapropter principes Aetio, tanquã homini fido & beneuolo, qui dudũ hostilem illius animũ indicasset, fauerunt, & cum eo contra Bonifacium dolum texuere. Ea tempestate

B plurimæ maximæq; Gotthicę gentes, in septentrionali parte ad Istrũ passim dispersę erãt. Inter quas pręcipuę quatuor iudicio ipsarũ celebres fuere, Gotthites scilicet, Vissegotthi, Gepides, & Vãdali, non alia re quàm nominib. solis inter se dissidentes. Omnes enim lingua una, & eodẽ uiuẽdi instituto utebanũ, detestãdã Arij doctrinã sequẽtes: sicuti in historia Valẽtis cõmemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperãtib. Danubiũ transgressi, in finib. Romani Orientalis imperij consederũt. Gepides quidẽ, qui in duos populos diuisi sunt, Lõgobardos & Abares, orã eam q̃ ad Singidonẽ & Sirmium est, incoluere: Vissegotthi aũt, Alaricho, de quo suprà diximus, duce, Romã & Italiã populati, atq; in Galliã inde profecti, cùm omnia isthic in potestatẽ suã redegerũt, tum Constantinũ Britaniæ tyrannum occiderũt. Porrò Gotthi, qui antea Pannoniã, eiq; circumquaq; uicina loca occupauerãt, Theodosij iunioris decimũnonũ annum imperãtis permissu, in finitima Thraciæ regione habitarũt. Atq; ubi isthic annos quinquaginta octo transegere, Zenone Romanũ imperium administrante, atq; iubente, Theuderichi principis eorũ ductu inde trãseuntes, Occidentale occuparunt imperiũ. Vandali uerò Alanis sibi & Germanis, qui nunc Franci dicunũ, cõiunctis, * Gongidisclum ducẽ tum habentes, amnẽ Rhenum transierunt, atq; in Hispania sedes fixerunt: quæ prima ab Hesperio Oceano Europæ regio est. Bonifacius igitur Occidentalẽ Libyã obtinens, ubi quæ contra eum struerenũ intellexit, profectus inde fretũ traiecit, atq; in Hispania cũ Vãdalis fuit: & q̃ Gongidisclus uita defunctus fuerat, filios eius Gontarẽ & † Genserichũ, qui paternũ regnũ administrabant, ut cõmuniter secũ bellum gererent, hortatus est: Hesperiã Libyã eis se daturum pollicitus, in tres ita diuisam partes, ut cuiq; eorum pars una sorte cederet. Siue autẽ ob hãc, seu aliã ob causam bellum motũ est, frater certè uterq; se ei cõiunxit. & eiusmodi societatis conditionib. acceptis, Vãdali freto trãsmisso, ex Hispania in Aphricã uenere: eãq; ab Oceano ipso ad Tripolim usq; in ditionẽ suã redege-

Valentinianus tertius orthodoxus.

Is Occidentale imperium omne, Italia excepta, amittit.

Bonifacius dux Libyæ Occidẽtalis præfectus.

■ tanquã perduellionis reus apud Imperatorem per calũniam ab Aetio duce defertur.

Idem Aetius delatione tali tecta, Bonifaciũ, ne ex prouincia reuocatus decedat, clam literis admonet.

Barbaræ gentes ad Istrum consedere.

Gotthi, Vissegotthi, Gepides, Vãdali, nõmine solo dissidentes.

Migratio illarum gentiũ ab Istro.

Gotthi dicti Ariani.

Lõgobardi Abares.

Theudérichus Gotthus.

Germani & Franci ijdem.

* Alij Madogisclum uocant.

Bonifacius se Vandalis in Hispania cõiũgit.

† Alij Gizerichum nominãt.

Vandali ex Hispania in Aphricam transeunt, eãq; occupant.

re. Cœterùm illis digressis, Vissegothi ex Gallia in Hispaniã profecti, eam cepere: postea uerò Galliam etiam rursus occupauere. In senatu Imperiali Bonifacij amici quidam dolum Aetij, quem aduersus illum struxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarũt, epistolãq; illã ad Bonifacium ab eo scriptã exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij consternati, apud illum quidem se quicquã eius rei scire dissimularunt: ad Bonifacium uerò iusiurandum in scriptum relatũ, quo * iniuriarum præteritarum omnium obliuionem induxerũt, misere. Interea Gontare mortuo, Vandalorum regnum ad unum Genserichum peruenit. Bonifacius Imperatoris iuramẽto recepto, bellũ Vãdalis intulit. Nã exercitus ingens Roma simul & Byzantio, Aspare duce, qui Bonifacio auxilium ferret, missus fuerat. Et pugna forti cõmissa, uictoria Vandalis fauit: & Romani deuicti, fuga saluti suæ cõsuluere. Bonifacius aũt cum Aspare & alijs qui se fugæ cõmiserant, Romã saluus peruenit, atq; ibi conceptã de se suspicionem diluit. At Libya, quæ & Aphrica dicit, omnis in potestate Vandalorũ fuit: Genserícho solo, queadmodũ dictũ est, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata est.

Vissegothi Hispaniam simul & Galliam obtinent.

Bonifacius Imperatori conciliatus, prælium cũ Genserícho committit, & uincitur.

A *Apud Imperatorẽ Valentinianum Aetij dolus aduersus Bonifaciũ detegitur.* * *ἀμνηστίαν.*

CAPUT LVII.

Gensérichus, ubi Vãdali ad tantas uires peruenere, & tantũ terræ atq; maris sibi subiecere, regẽ se primus renunciauit: & nõ ueterẽ solũ, sed & nouã ipsam Romã, & qui ei imperauit Theodosium affixit. Theodosius insolentẽ barbarorũ audaciã non ferens, classem maximã mille centum & septuaginta nauiũ instruxit, eiq; Areobindũ & Germanũ præstãtissimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia essent, Gensérichus sibi metuens, ad Theodosiũ legatos, qui de pace cum eo agerent, misit: & classis Aphricã præternauigauit, quid Imperator faciendum statueret, expectans. Verùm cùm necessitas alia superuenisset, Theodosius pacẽ cum Genserícho fecit, & classem retrocedere iussit. Attilas enim Gotthus ex Gepidum gẽte originem ducens, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu simul contra utrumq; imperium bellũ mouit, expeditione & impetu incredibili & ueterem & nouã Romam potestati suæ subijcere aggressus. Et quòd uir fortis & confidens admodum esset, Thraciã ingressus uastauit: urbibusq; omnib. quæ uel maritimæ, uel in continenti sitæ essent, subactis, ad Athyrã amnem usq; omnia depopulatus est. Aduersus quem, cum copijs non pœnitendis Theodosius Asparem & Areobindum misit. Postq; aũt Attilas quotidie uiribus ualidior factus est, Theodosius ei sexies mille auri libras, ut ditionis suæ finibus excederet, se daturum, atq; insuper mille minarum stipendium annuum pensurum esse pollicitus est, si decœterò sorte sua contentus quietusq; esset. Ille auro eo accepto, Thraciã reliquit. Vbi aũt ui magna in fines ueteris Romæ irrupit, Aetius, quem antea diximus, primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari insolentiã nõ ferens, ad Theuderichum Galliam administrantẽ, quãuis Romanis pro eo atq; suprà diximus, inimicum, se contulit: magnisq; & uarijs promissis barbaro persuasit, ut ingentes uires suas cum copijs suis coniungeret. Itaq; ex improuiso Attilã ultra Danubium castra habentem aggressus, ingentẽ * cædem fecit, multaq; hominum millia interemit. Vbi etiam † Attilas hasta confossus interijt, sicuti & ipse

Gensérichus regẽ Aphricæ se nominat.

Numerosissimã classẽ Theodosius aduersus Gensérichũ mittit.

Areobindus, Germanus, classis præfecti.

B *Gẽserichus oratores de pace faciẽda ad Theodosium mittit.*

Attilæ Hunnorum regis expeditio aduersus utrũq; Ro. imperium.

Omnia castella & ciuitates in potestatem redigens, præter Adrianopolim & Heracleam. Diacon.

Theodosius pacẽ ab Attila auro redemit, eiq; tributũ pẽdit. Aetius contra Attilã Theudericum Gothum sibi coniungit.

Attilæ casus. Item Theudericus.

Aliter hæc ab alijs historicis cõmemoratur.

A In campis Catalaunicis, siue Gotulanicis. Egnat.

* Gensérichus in Aphrica Carthaginem & urbes alias expugnauit: Hipponem quoq; regiam obsedit. Obsidionis eius mense tertio, diuus Augustinus, eius ciuitatis episcopus, Deum precatus, ut uel urbem Hipponensem ærumna expugnationis liberaret: uel si hoc non fieret, è uiuorum se numero eximeret: ætatis septuagesimosexto anno, clericatus quadragesimo, in Christo obdormiuit. Paul. Diaconus.

† Certamen & prælium hoc, cuius post hominum memoriã simile nullũ reperitur, circiter nonã diei horã cœptũ est. Et utrinque centum octoginta millia hominum cecidere, Gothorum rege cæso, & Attila fugato, Romani Aetio duce uicere. Diac.

Attilas deinde uiribus recuperatis, Aquileiã expugnauit, Honoriã Valẽtiniani germanã uxorẽ sibi dari postulauit. Atq; insuper aliam Ildiconem nomine duxit: nouisq; nuptijs crapulæ & uino indulgens, in Pannonijs mortuus est. Cass. Diac.

A ipse Theuderichus sagitta ictus occubuit. Ita ope diuina eo tempore & uetus & noua Roma Gotthorũ impressione liberata est. Et Gẽserichus * solus nationib. eis imperauit. Verùm enimuerò plurimi quoq; alij motus sub Theodosio in Oriente & Occidente extitere, quos terrestribus & naualibus copijs oppressit. A' Persis quoq; magnam illam quã retulimus reportauit uictoriam: quibus etiam quum legationẽ ad se misissent, pacem concesit. Quo bello Ardazanes Persa & Arcobindus Gotthus singulari certamine cõgressi, prœliũ diremere: & Gotthus Persam in æquo cãpo † equo insidentẽ & cataphractũ uicit, & occidit. Ea pax ad longũ durauit tempus, usq; ad duodecimũ uidelicet imperij Anastasij annũ. De quibus rebus cùm multi alij scripserũt, tum elegãter eas in compendium redegit * Eustathius Epiphaniensis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationem descripsit. quo tempore Claudianus & Cyrus poetæ floruere. Cyrũ uerò fama est summũ etiam præfecturæ honorem gessisse, qui præfectus aulæ antea dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Genserichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ædificia in urbe imperãte & alibi Imperator iste construxit, & Alexandriæ maximũ templum erexit.

** μοναρχήσας.* — *† ἐφ' ἵππον καὶ ἱππεύοντα* — *Summa præfecturæ.* — *Præfectura aulæ.* — *Theodosij structuræ.*

Theodosij uictoria de Persis. — *Arcobindus Gotthus Ardazanem Persam monomachia uicit.* — *Cyrus & Claudianus poetæ.* — *Sub hoc principe Venetiæ me dijs in aquis habitari cœptæ. Egnat.*

* Eustathius Epiphaniensis compendium, siue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Aenea usq; ad Anastasium Imperatorem. Suid.

CAPUT LVIII.

ET quũ obitus eius appropinquaret, Ephesum uenit, diuũ Ioannẽ illũ cœlibẽ & euangelistã honoraturus: templũq; illius ingressus, orationi sese dedidit: in qua etiã, quis ei in imperio Romano successurus esset, edoceri se à Deo petijt. Quod ubi per uisionem ei Deus ostendit, B Constantinopolim redijt. Nec ita multo pòst exercitu ex bello aduersus Attilam gesto, reuerso, urbe egressus est, ut equitatione & uenatione se recrearet. Atq; inter equitãdũ equo delapsus, [a] spinę uertebrã luxauit. Quapropter lectica in urbẽ relatus est. Atq; ubi se moriturũ esse sensit, cũ Pulcheria sorore secretò ad se euocata, de Martiano [b] Tribunitio loquutus est: Deo gratũ placitũq; esse dicẽs, ut ille post se Romanã administraret ditionem. Et ille quidem quũ hęc dixisset, mortuus est. Nondũ aũt Imperatoris morte cõperta, Pulcheria Martianũ accersit, uirum prudẽtia & grauitate morũ præclarũ, & senio iam uenerandũ, & cõsilio de Imperij successione cũ eo cõmunicato: Te, inquit, ego ex senatu omni prę cęteris imperio dignũ iudico. Proinde iurisiurãdi religione interposita, te uitæ & potestati, maximè aũt uirginitati meæ, quã à prima adolescẽtia Deo cõsecraui, nõ insidiaturũ esse, imperiũ ipsum cape. Postq; ille qđ Augusta uolebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano successerat, & senatorib. conuocatis ad Septimũ, statim eum Imperatorẽ creauit. Theodosius aũt postea mox in paterno [c] monumẽto Romani lapidis repositus est, in dextra sublimi sanctorũ Apostolorũ templi porticu: in qua porticu, eodẽq; lapide, pater quoq; Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodosius siti sunt. In sinistra autem quæ ex aduerso est porticu, sacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus est Imperator Theodosius, annos quinquaginta & unum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita ut uitam ipse & administrationem suam tanquam Imperij formam posteritati reliquerit. Complectitur decimus quartus iste liber annos quadraginta duos, quum à mundo condito quinquies [d] millesimus nongentesimus sexagesimusquintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringentesimus & sexagesimus ageretur annus.

a τὰ περὶ τὴν σπονδυλὸν πλήξασα. — *b ἀπὸ τριβούνων.* — *c ἐν λίθῳ Ῥωμαίῳ.*

Per reuelationem diuinam Theodosius successorem suum uidet. — *Theodosius in uenatiõe equo delabitur.* — *Idem moritur.* — *Pulcheria de uolũtate Theodosij morituri Martianũ imperatorem renunciat.* — *Anatolius patriarcha Flauiani successor.* — *Libri istius anni.* — *d Secundum Hebr. 4421.*

DIVAE ANASTASIAE HISTORIA.

EPISTOLA ANASTASIAE MARtyris ad Chrysogonum.

SAncto CHRISTI confessori Chrysogono, Anastasia salutem. Etiamsi quàm maximè pater meus simulacra coluit, mater tamē Flauia per uitam suam omnem Christiana, simulatque me in lucem protulit, Christianam etiam fecit. Post obitum autem eius uiro importunissimo sum coniuncta. Cuius coniugium tandē gratia Dei effugi, quum diu noctúque CHRISTVM obsecrassem, ut me ab impuro idolorum cultore liberaret. Is sanè deinde substantiam meam omnem cum idololatris, alijsque execrandis hominibus cōsumpsit, & me tanquam ueneficā & sacrilegam in grauissimum coniecit carcerem: in quo temporanea hæc mihi uita disperijt, neque quidquam præter animam reliquum est. Quapropter, ut cum bona Dei spe moriar, precor. Et quamuis in confessione CHRISTI mei glorier, ualde tamen mihi dolet, impurum illum bona mea, quæ seruis Dei, ita ut optabam, donata oportuit, dæmonum cultoribus impendere. Itaque te famule CHRISTI Dei oro, ut etiam atque etiam Deum pro me obsecres, ut siquidem hoc sic constituit Deus, in CHRISTVM Publius uir meus credat. Sin minus, ut ille quidem in errore suo pereat, ego autem ab eo liberer. Melius namque mihi fuerit ut moriar, quàm ut filium Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo sim. Ipsum autem omnipotentem CHRISTVM testem inuoco, quum à seductione & fraude hac liberata fuero, me sedulò & constanter cum sanctis conuersaturam, & curam illorum, ita ut cœperam, ad finem usque gesturam esse. Vale serue Dei, mei memor. A

Chrysogonus Anastasiæ salutem. B

LAboranti tibi in uitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxilium ferat, ut diaboli uim uerbo eius opprimas. Magno ergo animo, ut quę in medio mari uerseris, CHRISTO, ut te uisitet, crede: atque ad te ipsam cōuersa, unà cū propheta exclama, dicente, Vt quid tristis es anima mea, & cæt. Duplicata enim Dei gratiæ uis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabunt, & cœlestia adijcientur. Deus autem eos auersatur, qui eum de bonis non compellant. Siquidem gratia eius tenuis non est. Caue uerò illud te perturbet, quòd piè tibi in CHRISTO uiuenti, contrà quàm speraris, res eueniant. Non enim in errorem seducit, sed te explorat CHRISTVS. Neque certa est ab hominibus opitulatio, sicuti tu existimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui confidit in homine, & benedictus qui sperat in DEO. Fac igitur generosè, uigilanter, & prouidè lapsum peccatumque omne effugias, & consolationem à Deo implores: cuius mandata serua. Iam enim tibi salutis tempus aduenit, & perinde atque in nocte caliginosa, præclara lux Dei illucescet, atque post tempestatem tempus lætum & serenum arridebit: & sicuti omnibus alijs, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patientiam, per quā sempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chrysogono confessori CHRISTI, Anastasia salutem.

QVandoquidem finis adest corpori meo, ora pro me, ut ille animam meam suscipiat, propter quem afflictiones istas perfero. Vale.

Ancillæ Dei Anastasiæ Chrysogonus.

Satis manifestum est, lucem abscondere tenebras: sic etiam post infirmitatem aduenit salus, & post mortem uita dignis conceditur. Eundem sanè & secundæ & aduersæ humanorum negotiorum res habent finem, ut scilicet neque humiles ad mœrorem se deijciant, neque superbi gloriantes efferantur. Vnum namque est mare, in quo corporis nostri decurrunt nauigia, atque ea ab uno gubernantur rectore. Quorum igitur naues carinis firmis probè munitæ sunt, nullo detrimento cursum per undas tenent. Infirmæ autem etiam absque fluctibus cœlo tranquillo periculum incurrunt. Non longè enim à pernicie & interitu absunt, quæ ad salutis portum non contendunt. At tu condemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucem conserua, ac te ipsam ad salutem para, ut in Martyrum CHRISTI numerum referaris. Vale.

QVINDECIMI TOMI CAPITA.

I. *De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusq́; is fuerit moribus.*

II. *Quibus de causis sancta uniuersalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia sit coacta.*

III. *Descriptio templi sanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis est constructum.*

IIII. *Acta Synodi: & ut episcopatus Dioscoro, eiusq́; sectatoribus abrogatus sit.*

V. *De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemiæ accidit, super decisione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.*

VI. *Decretum fidei sanctæ uniuersalis quartæ Synodi.*

VII. *De reliquis rebus, quas Synodus statuit.*

VIII. *De seditione Alexandriæ, propter Proterij successoris Dioscori electionem coorta.*

IX. *Ut in Palæstina quoq; seditio extiterit, à Theodosio quodam monacho excitata: qui etiam Hierosolymorum inuasit sedem, Iuuenali expulso. & quæ sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono confessore.*

X. *De fame simul & peste, quæ ciuitatibus Orientalibus incesserunt: & ut sua sponte terra anno sequente fruges protulerit.*

XI. *De Valentiniani cæde, qui Occidentalibus imperauit: & de Eudoxia cõiuge eius, liberisq́; eiusdem. Et ut Genserichus urbem Romam ceperit. Item de eis qui post Valentinianum per successionem Romæ imperarunt.*

XII. *Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata. & de iuniore Eudocia, Eudoxiæ filia.*

XIII. *Ut procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbarit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ siue Columellæ & magni Euthymij inducta.*

XIIII. *De pijs Pulcheriæ Augustæ operibus. & de tribus quæ maxima Deigenitrici construxit templis: uno, sancti loculi, in ærario foro: altero, quod ὁδηγῶν, id est uiæ ducum dicitur: tertio, cui nomen Blachernæ. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de sancta obdormitione sanctißimæ Deigenetricis, deq́; eiusdem fascijs sepulchralibus.*

XV. *De obitu Pulcheriæ & Marciani: & ut post eum Leo magnus Romanorum Imperator sit promulgatus.*

XVI. *Ut rursus Alexandriæ seditione orta, ab eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis, Proterius Alexandriæ episcopus occisus sit, & per urbem pedibus tractus, instinctu & dolo Timothei Aeluri, qui episcopalem sedem occupauit. Et ut isto à Leone pio expulso, Alexãdri*

ni alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et ut Anatolio mortuo, Gennadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit.

XVII. Episcoporum & clericorum Aegyptiorum libellus supplex, de ecclesiarum suarum rebus. & de Proterio & Timotheo.

XVIII. Epistola Leonis ἐγκύκλιος, hoc est circularis, ad Anatolium & reliquos episcopos, de Synodo Chalcedonensi contra Timotheum Aelurum missa.

XIX. Quae Leo de sancta quarta Synodo ad omnes ubiq; monachos, & ad ipsum Symeonem Columellam scripserit: & epistola eiusdem sancti Symeonis pro eadem Synodo.

XX. De horrendo qui sub Leone accidit terraemotu, & diluuio, alijsq; item orbis calamitatibus: & de puluere qui e caelo decidit.

XXI. De Constantinopolitano incendio.

XXII. De sancto Marciano, magno ecclesiae Constantinopolitanae oeconomo. Et de sancto Daniele Columella, alijsq; qui tum monastica uita insignes fuerunt.

XXIII. De Gennadij patriarchae uirtutibus, & de rebus quae temporibus eius praeter opinionem & fidem acciderunt admirandis.

XXIIII. De ueneranda sanctissimae Deigenitricis ueste, ut ea Hierosolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius nomen est Blachernae, sit reposita.

XXV. De templo sanctissimae Deigenitricis ad fontem: & ut is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus sit.

XXVI. Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, à Leone conditi.

XXVII. Ut Leo mille & centum naues, contra Genserichum miserit, Basilisco coniugis suae Verinae fratre classi praefecto, qui instinctu & consilio Asparis & Ardaburij classem hostibus prodidit: & ut Aspar & Ardaburius à Zenone Isauro trucidati sint. Quam ob causam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius est factus.

XXVIII. De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter sancto hymno addidit: Qui passus es pro nobis. Et de successoribus eius, Stephano & Calandione. De caeremonijs à Cnapheo in ecclesia institutis. De Iuuenali & Anastasio & Martyrio, Hierosolymitanis episcopis.

XXIX. Ut Leo magnus fatis concesserit, Leonem minorem Imperij successorem relinquens. Et ut paulo pòst hoc quoq; uita defuncto, pater Zeno filij Imperium susceperit, diademate ab eo accepto.

XXX. Breuis & succincta expositio sanctae uniuersalis quartae Synodi actorum, ad finem huius tomi est apposita, ut historiae ordo citra confusionem conseruaretur.

Ecclesia-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XV.

CAPUT I.

A MARTIANUS ubi firma Imperij sui fundamenta iecit, præstantiorem se, quàm de eo spes concepta fuerat, præbere perseuerauit. Verùm age si uidetur, de eo, quis, & unde fuerit, & quomodo ad Imperium peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iste, sicuti & Priscus rhetor inquit, genere Thrax fuit, militari patre genitus. Quo mortuo, quũ ipse paterna sibi studia sequenda statuisset, Philippopolim se contulit, ubi rectè se nomẽ militię daturũ iudicauit. Quum autẽ in itinere eo esset, in cadauer recens cæsi hominis incidit, quod temerè in terra proiectum iacebat. Restitit ad id paulisper, quòd præter reliqua egregia ornamenta, quibus abundè pollebat, humanitate quoque & misericordia excelleret: & casum hominis miseratus, pro eo atq; cõuenit, corpus eius sepulturæ mandauit. Vbi aũt eum nõnulli in cadauere humando occupatũ esse cõspexerunt, magistratibus Philippopolitanis rem eam indicarũt: qui deinde illum aduenientem cõprehenderunt, & cædis quæstionem contra eum instituerunt. Porrò quum res uerisimilis esse uideretur, & coniecturæ ab initio eius conceptæ, plus q̃ oratio Martiani crimen obiectum negantis, & ueritas ipsa, ualerent: homicidij ille pœnas dedisset, nisi quidam diuino nutu cædis patratorem in iudicium produxisset: qui capite suo sceleris supplicium pendens, Martiani caput seruauit. Iudicio eo præter opinionem absolutus, ad ordinẽ ibi militũ sacramentum dicturus uenit. Atq; illi uirum eum esse egregiũ ex aspectu & signis pluribus iudicantes, perbenignè suscepere, in ordinemq́ue non postremum militaribus legibus legêre,
B dignitate ei pręclara uiri cuiusdam iam defuncti, cui Augusti nomen fuerat, concessa, & nomine eius sic quodammodo in album militum relato: Martianus, qui & Augustus. Vt inde satis liqueat, unà cum appellatione etiam purpuram Augusti ad eum peruenisse: perinde atque cognomen tale in eo absq; dignitate ipsa manere noluerit, & rursum dignitas quoq; non aliud ad magnificentiam nomen requireret: ita ut idem in uno conueniens, simul & nomen proprium & cognomẽ fieret, una uidelicet appellatione & dignitatem & nomẽ indicante. Et hoc quidem primum omen & indicium in Martiano fuit, quod eum ad Imperialem dignitatem conscensurũ esse portendit. Accidit autem aliud quoq;, unde imperaturum eum esse, per coniecturam colligere licuit. Militauit sub Aspare contra Vandalos Martianus: & postquam illi uictoria sunt potiti, ipse quoque captiuus cum alijs ex acie abductus est. Gensericus Vandalorum dux, captiuos unà cum alijs mancipijs uidere uoluit. Atque ubi in loco quodam congregati sunt, ipse in sublimiore colle considens, spectaculo tantæ captiuorũ multitudinis se oblectauit. Et quum sic tempus extraheretur, illis tum quod quisque uellet facere permissum est. Genserichi enim mandato uinculis soluti

Martianus Philippopolim petẽs, in cadauer hominis paulo antè cæsi incidit, & id sepelit.

Is propterea cædis reus fit.

Sed tandẽ percussore cõperto absoluitur.

Omẽ futuri Imperij Martiani.

Martiano dum in catalogum militum refertur, per errorẽ quidem, sed nõ sine futuræ dignitatis omine, Augusti nomen tribuitur.

Aspar Rom. dux.

Gensericus Vandalus.

erant. Atq; alij quidem aliud fecere: Martianus autem, propter ingentem solis A

Secundũ futuri imperij prodigium in Martiano.

ardorem, in solo concidens somnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis submissis ex aduerso soli, iuxta perpendiculum uolatum instituens, aeream nubem & umbram quandam fecit, qua illum diuino nutu non mediocriter refrigerauit. Id barbarus uidens, statim quid futurum de eo esset, apertè coniecit: & accitum ad se Martianum, libertateq; donatum, iurisiurandi religione sibi obstrinxit, ut ad Imperialem sublimitatem euectus, sibi & Vandalis fidus esset, neq; unquam aduersus eos bellum moueret. Id quod Martianus, sicuti ille uolebat, iuramento interposito fecit, fidemq; ei re ipsa seruauit, sicuti Procopius scribit.

Martianum sibi Gensericbus amicitiæ fide obstringit.

Ad hæc, aduersus Persas quoque Martianus iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen est Sidena, morbo correptus esset, cum duobus fratribus, uiris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam summam contraxit: qui etiam domus suæ hospitio exceptum, ita ut par erat, curarũt: & postea uenatum cum eo progressi, tempore meridiano somno omnes sunt sopiti. Atq; ubi Tatianus primùm somno excitatus est, spectaculum admirandum uidit: aquilam nimirum ingentem, alas supra Martianum extendentem, & umbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato, prodigiũ id ostendit: & uterq; uolucris perbenignum studium admiratus, Martiano, quod de eo futurum esset, prædixerunt. Et ab eodem, quo'nam loco, si id quod diuinarent succederet, in aula futuri essent, sciscitati sunt. Ille, se eos patrum loco habiturum esse, dixit. Quare illi hominem deinde auro hospitaliter locupletatum, Constantinopolim deduxerũt. Vbi uerò omen illud ad rem collatum est, Martianus ex Lycia eos euocatos, patricios suos creauit: & Tatiano patriæ suæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ administrationem concesit. Hæc prodigia Martiani imperium præcessere. At nos ad B institutum argumentum reuertamur. Martianus, quantum uix alius quisquam, uerioris erga Deum pietatis iusticiæq; cultor fuit: diuitias opesq; ueras esse putans, si non studio omni aliena bona corradere, sed indigentium penuriã liberalitate sua subleuare posset. Formidabilis etiam maximè habitus est, non tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & metu suppliciorum. Quæ uirtutes fecere, ut non hæreditatis successionem, sed uirtutis mercedem Imperium acceperit, senatu ipso & omnibus fortunæ cuiusq; hominibus calculis suis Pulcheriæ Augustæ sententiam comprobantibus. Quæ in aula quidem Imperatoria cum eo uixit, & unà Imperium administrauit: cœlebs autem ad senectutẽ & mortem usq; permansit, Martiano ei fidem per iurisiurandi religionẽ datam seruante. Postmodum & Valentinianus, qui Romanam urbem regebat, ubi de uirtute eius certior est factus, suffragio suo imperium ei confirmauit. In primis uerò illud Martianus studuit, ut unum & cõmunem ab omnibus, sublatis è medio hæresibus, Deo offerret cultum, & ecclesia per coniunctionem unita sententiam & religionem unam coleret.

Tertium omen imperiũ Martiano designãs.

Tatianus & Iulianus Martiani patricij.

Preclaræ Martiani uirtutes.

Iudiciũ Pulcheriæ, quæ Martianum imperatorem legit, ab omnibus comprobatur.

Martianus ecclesiã dißidentem coniungere studet.

CAPUT II.

Agitur de œcumenica synodo cogenda.

HOc illum sic animo agitantem, literis insuper suis Leo Papa excitauit, ut in uniuersali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioscorus fidei Christianæ & celeberrimo uiro Flauiano irrogare ausi fuissent, inquireretur. Accesserunt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerãt, ut de eorum causa iudicaretur petentes: maximè uerò ex omnibus Eusebius Dorylæi antistes, solicitatione sua eam rem egit, insidijs Chrysaphij, qui Theodosij iuribus abusus esset, & sibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam esse memorando: quòd Chrysaphio Flauianus aurum electionis consecrationisq; suæ nomine petenti, paupertatem suam prætendens, & illi

Plin. Dorilaũ uocat, li. 5. ca. 29.

A auaritiam [a] quodammodo exprobrans, sacra ecclesiæ uasa obtulisset. Adiecit is illud quoque, Chrysaphium eandem cum Eutychete complecti religionem. Et quod maximum esset, Flauianum à Dioscoro crudelem in modum prædatorio consessu eiectum, calcibus proculcatum, & enectum esse. Earum rerum gratia Imperatorum literis, locorum omnium episcopis conuocatis, synodus Chalcedone est coacta, quæ quidē primùm Nicææ conuenerat: quò etiam Romanæ urbis episcopus Leo, per Pascasini & Lucentij [b] & aliorum ministerium, literas miserat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ est translata, quòd Imperator ipse synodo ei adesse uellet, magnum Constantinū imitatus: cum quo quàm maximè de gloria concertans, sacrum illum cōuentum duplicauit, pro trecentis decem & octo, sexcentis triginta sex patribus coactis. Zacharias quidem Rhetor affectione adductus, Nestorium quoque ad concilium hoc uocatum esse scribit. Sed quòd aliter se res habeat, illud clarissimè indicat, quòd ubique ferè à synodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc ostendit Eustathius Beryti episcopus, ad Ioannem episcopum, & alterum Ioannem presbyterum de synodi actis scribēs, in quibus literis hæc etiam uerba sunt: » Prodierunt uerò illi denuò, qui Nesto- » rij [c] reliquias quærunt, & aduersus synodum uociferati sunt: Quam ob causam » uiri sancti anathemate feriuntur: adeò ut indignatus Imperator, satellites illos » longè reijcere iusserit. Quomodo igitur synodus eum euocarit, cuius defuncti reliquias illi quæsiuerunt, colligere nequeo.

a ὥρπλὲ ἐκρψεν.

Flauiani cædes.

Synodus Chalcedonensis.

b Et Bonifacij presbyteri. Euagr. lib. 2. cap. 4.

Leonis Ro. episcopi mandatarij.

636. Patres in concilio Chalcedonensi fuere. Alij tantum 630 numerãt.

Nestorius ei non interfuit.

c τὰ λείψανα.

CAPUT III.

SYnodus pòstquam Chalcedonem peruenit, in sacro Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta est, quod Chalcedone constructum est, &
B duobus maximè stadijs à Bosporo abest, in loco peramœno & molliter accliui situm, ita ut ambulationis laborem, qui in martyris templum ascendere uult, non sentiat, & facile statim in basilicam eam ueniat: & ex edito loco oculos circumagens, subiectum campum omnem herba tenera uirescentem, altoque frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis consitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè se in sublime attollentes, & nonnullos sensim sese incuruantes, densamque comam prætendentes cernat. occurrant etiam illi uariæ maris undæ, aliæ quidem paulatim serenitate & tranquillitate purpurea resonantes, placidèque & suauiter littori colludentes: quædam autem strepentes fluctibus & tumescentes, æstu uerò ipso concharum testas, algas & quascunque alias res leues circumuoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templum uerò ipsum, eregionè urbi constructum, ita iacet, ut ex situ ipso colligere facile sit, urbis tantæ aspectu id conspicuum amœnumque esse. Tribus autem ingentibus structuris ædes hæc sacra distincta est: quarum una hypæthra & subdialis aula est, in magnā longitudinem extensa, & frequentibus columnis ornata: secunda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinē & longitudinē, una hac re ab illa uarians, quòd tecto è coctili latere contecta est. Ad cuius Boreale latus, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, columnis & ipsa materiæ magnitudinis & coloris eiusdem, ueluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadem sub testudine constructa est, ubi cuiuis diuinæ rei mysticisque sacris adesse, atque etiam ad Oriētem conuerso † precationem ad Martyrē ipsam facere licet. Intra porticum ipsam sacrarium aliud est longè pulcherrimū, ubi martyr posita est, in tumulo longiore, quē nonnulli etiā Longum uocant, argento arte diffuso pulchrè admodū ex omni parte inclusum, & ad præcipuā pulchritudinē redactum. Cæterùm quæ olim semper martyr ea ediderit miracula,

Christia-

Diuæ Euphemiæ Chalcedone templū, & loci eius amœnitas summa.

Euagr. lib. 2. cap. 3.

Intelligit urbē Constantinopolim, cuius urbis Chalcedō quasi suburbanus uicus est. De qua Pli. li. 5. ca. ult. Chalcedon libera, Procerastis antè dicta, dein Compusa, postea Cæcorum oppidum, quòd locum eligere nescissent, septem stadia distante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis sede.

† τὰς δῶρ ... Deo.

Miracula ad sepulchrum sanctae Euphemiae edita.

Christianis omnib. constat. Loci namq; eius persaepe episcopũ, in somnis sese ei exhibẽs, aut aliũ etiã quempiã praeclarè uitã agentẽ, obiter tẽplũ eius ingressum, ut miraculorũ taliũ fructũ perciperẽt, est cohortata. Quod ubi in urbe Constãtinopolitana innotuit, uniuersae eò populi turbae sunt profectae: ipse etiam Imperator, & qui sacras ecclesiarũ habenas regũt, quiq; honores & magistratus alios in republica gerũt, ut quae ibi peragerẽtur, uiderẽt. Atq; etiã inspectantib. omnibus, episcopus Constãtinopolitanus cum sacerdotib. suis templũ id, ubi martyris corpus repositũ est, uisit. In tumuli lęuo latere fenestella quędã admirãda est. A

Oleum in urna eius mirificum & ...

operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentũ longiusculũ, cui in extrema parte spongia alligata esset, immittebãt, spongiamq; ipsam in sacrosanctis martyris reliquijs obuolutã, & guttis cruore illius delibutis refertã, extrahebãt. Hãc ubi plebs cõspexisset, homines statim in terrã inclinati, uociferatione maxima Deũ honorabant, miraculoq; eo stupefacti manus sustollebant. Tantus autẽ inde profluxit ubertim humor, ut non solũ Imperatores & episcopi, populusq; qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfruerentur, uerumetiam quócunq; quiuis uellet locorum, de eo aliquid secũ auferret. Neq; guttę tẽpore ipso defecere, neq; diuinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorẽ suũ summè rubrũ cõseruauit. Facta hęc nõ certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atq; episcopi ipsius uitae morumq; sanctitas ferret. Sic enim fertur, quũ is qui ecclesiã gubernaret, praeclarè uiueret, & uirtute exornatus esset, frequẽtius miraculũ hoc exhibitũ esse. Quũ autẽ antistes sacrorũ talis nõ esset, rarius eam rem tã admirandã, nec tã facile à martyre processisse. Hoc sic factũ esse noui. Sedenim q; neq; dies neq; tẽpus ullũ intercipit, sed pp̃etuò omnib. fidelib. simul & infidelib. affluit & accedit, id nũc dicã. Si quis in sacrariũ id, ubi tumulus & sanctę martyris reliquię perinde atq; thesaurus nũc repositae sunt, ueniat, odor immẽsus et naturę captũ, odoresq; omnes quos ars humana cõficit, supergrediẽs, ad eũ perfertur. Eũ siquidẽ qui ex prato uersicolore colligitur, lõgè superat: neq; alicui eorũ similis est qui ex bene olentissimis rebus profluit. Tum aũt neq; ei par est, quem unguẽtarius odorib. suauib. ad certũ modũ temperatis miscet: uerùm multis modis q̃ inde redditur praestãtior est, uim et potestatẽ eius à qua redundat declarãs. B

Odor ad monumentum eiusdem multo optimus.

CAPUT IIII.

IN hoc sacro martyris delubro, quam ex Nicaea trãsijsse diximus, congregata est synodus, trigesimo à tertia synodo, à mundo autem condito quinquies millesimo noningentesimo & sexagesimo sexto anno. † * In dextra templi parte Romani, Byzantij, & Antiocheni: in sinistra, Alexandrini & Hierosolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores consedere. Et quum ea quae Eutyches Constantinopoli & Dioscorus Ephesi nouandarum rerum studio designauerant, in medium producta essent, Dioscorus ad rerũ actarum ignorantiã, qua se excusabat, confugit. Et quòd obiecta sibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi uerò ueritate in apertũ prolata, necessitatem apertam causae dicendae declinare non potuit (nam qui in prędatoria illa synodo ei assederant, eum redarguerũt, dolumq; eius & illatã sibi per Imperiales minas uim & necessitatem ostenderunt) in ruborem magnum & probrũ cõiectus est. Atq; equidẽ qui uiolẽtiae eius administri fuerãt, uenia petita in gratiã sunt recepti, & ex sinistro in dextrũ latus trãsiere. quorũ unus Iuuenalis Hierosolymitanus fuit. Dioscorus aũt, q; aliud ex alio ei obijcerẽt crimẽ, quũ ueniam

Synodi in templo diuae Euphemiae consessus.

Dioscorus Alexandrinus nõ bene stat.

Iuuenali Hierosolymitano culpam deprecanti gratia facta.

† * *Et ipsa concilia, quae per singulas regiones uel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quae fiunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaq; plenaria saepe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine ullo typho sacrilegae superbiae, sine ulla inflata ceruice arrogantiae, sine ulla contentione liuidae inuidiae, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana. Aug. de baptismo, contr. Donatist. lib. 2. cap. 3.*

A uenia à iustis illis iudicibus cōsequi nō posset, in synodū uenire supersedit. Postquam uerò Synodus canonem sequuta, ter illum citauit, & ipse dicto audiēs nō fuit, cōmunib. omniū suffragijs, ipso Dei amante Imperatore præsente, & ipsum & Eutychetē exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta sanctarū uniuersaliū synodorū, stabiliendæ fidei gratia edita, eius uidelicet quæ Nicææ, & Cōstātinopoli, & Ephesi primùm coacta est, cōfirmarūt. Tertio porrò cōsessu admirādi Cyrilli ad Nestoriū datas epistolas in sua retulerūt acta: quibus epistolam etiā Leonis Papæ ad diuinū Flauianū, & libellū insuper quem idem Leo ad synodū & Imperatorem Martianum dederat, columnā orthodoxię seu rectæ fidei appellatū, cōiunxere. Leo namq; iste rebus Eutychetis & Dioscori cognitis, prouincialē synodū Romæ coegerat, in qua utrumq;, & eos præterea qui illorū sequerētur opinionē, reiecit: actáq; eius cōcilio Chalcedonēsi & Imperatori miserat, uidelicet ut eos ipsos qui cōfusionē cōmixtionemq; duarū CHRISTI naturarū inducerēt, illico citra prætextū & exceptionē omnē damnarēt. Exhortatus quoq; fuerat, doctrinis hisce ædificari & stabiliri ecclesias docens, si homines scirent unū CHRISTVM subsistētia DEVM esse perfectū, patri & eundē hominem perfectū nobis cōsubstantialē, ita ut in ipso citra cōmistionē, citra mutationē, citra alterationē, & citra cōfusionem, duæ naturæ diuinitatis & humanitatis unitæ, quæ scilicet in eo cognoscuntur, & in eo uerè sunt, considerentur.

Acta synodi Chalcedonensis.

Dioscorus propter contumaciam, & Eutyches damnatur.

Libellus Leonis Ro. Pontificis στήλην ὀρθοδοξίας.

Idem Eutychetem & Dioscorum præiudicio suo in concilio Ro. damnauit.

ἐν ὑποστάσει.

Leonis ad Imperatorē Martianum & concilium Chalcedonense scriptum.

†* *Epistolæ beati Leonis Papæ ad Flauianū Episcopū Constantinopolitanū textum aut unum iota si quisquam idiota disputauerit, & eam non in omnibus uenerabiliter acceperit, anathema sit. Gelas. Papa dist. 15. Sancta Ro. ecclesia.*

CAPVT V.

B QVum autem ea de re disputatio magna excitata esset, (inexpugnabilis namq; & cōtentionis maximè studiosa improbitas est) spiritui sancto & egregijs illis qui cōuenerant uiris placuit, ut decretū fidei in libello describeretur, & controuersiæ iudicium atq; decisio laudatissimę martyri & uirgini Euphemiæ cōmitteretur. A maioribus illa suis, ciuis & alumna urbis Chalcedonēsis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro detestandi cuiusdam præsidis tribunali consistens, CHRISTVM Deum esse & Dei filiū clara uoce deprędicauit. Quapropter plurimis primū cruciatibus excarnificata, & bestijs tandem obiecta, ursæq; morsu enecta, certamine pro CHRISTO peracto, coronam recepit: & diuinū corpus eius integrum atq; incorruptum asseruatum apud ecclesiam Chalcedonēsem marmoreo tumulo repositum est, talia edens prodigia, qualia paulo antè commemorauimus. Itaq; immaculato & sacro corpori eius ueluti sincero iudici, orthodoxi & rectam sententiam obtinentes, simul & qui aliter opinarentur, fidei suæ arbitrium committentes, utrìq; seorsim fidei formulam in libellū suum relatam, & chartā utramq; clausulis atq; sigillis obfirmatam, ad martyris pedes deposuere. Et nocte proxima precationibus consumpta, postridie uenerunt, & monumenti operculo remoto, spectaculum nouum rectoq; iudicio dignum conspexere. Nam orthodoxorum rectéq; sentientium libellus perquàm tenaciter uictricis illius martyris manibus continebatur: alter autem, tanquam res uana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Postea quam uerò post cœlestem hunc calculum adhuc impudentia contra uerioré fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam ut ualde legitima cōfirmata est: & qui decretis Synodi consentire noluerunt, ij ignominiam & probrum, à Deo & hominibus sunt cōsequuti. Hæresis ipsius dux Gangram exul abductus est. Qui autem à Dioscoro condemnati proscriptiq; fuerant, de Synodi sententia & Imperatoris consensu reuocati sunt. Atq; ubi alia etiam pleraq; acta sunt, decretum Synodus hisce conceptum uerbis promulgauit.

Martyrii sanctæ Euphemiæ.

Iudicium fidei Christianæ Catholici atq; etiam heretici ad arbitrium martyris Euphemiæ defunctæ referunt.

Per illustre miraculū, Euphemia, hæreticā prauitate reiecta, orthodoxiā approbat.

Condemnatio hæreticorum.

 Dominus

CAPUT VI.

DOminus & saluator noster IESVS CHRISTVS, fidei doctrinam disci- A pulis confirmans: Pacem, inquit, meam do uobis, pacem meam relin- " quo uobis. Vt nemo à ueræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex " æquo omnes ueritatis doctrinam prædicent. Et postea sancto Ni- " cæno symbolo, & centum atque quinquaginta sanctorum patrum decreto lecto, intulerunt: Satis igitur ad perfectam ueræ pietatis cognitionem & confirma- " tionem est, sapienter conceptum & salutare istud diuinæ gratiæ symbolum. De " patre etenim & filio & spiritu sancto absolutam doctrinam continet, & inhu- " manationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem au- " tem ueritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, " inaniloquentiam peperere: & nonnulli sacrosanctam Domini nostra gratia su- " sceptam † administrationem adulterare, & uocem hanc θεοτόκος Deigenitrix " pernegare ausi sunt: aliqui uerò confusionem mixtionemque inducentes, unam " esse carnis & diuinitatis naturam considerate fingunt, diuinamque unigeniti natu- " ram per confusionem perpessioni obnoxiam prodigiosè asserunt: hæc ipsa nunc " sancta & magna uniuersalis Synodus, omnem illis fraudem & machinationem " aduersus ueritatem præcludere uolens, & integritatem firmitatemque ueteris do- " ctrinæ uindicans, in primis statuit, ut sanctorum trecentorum patrum fides in- " uiolata constet. Deinde & eorum qui in urbe Imperante aduersus Spiritus san- " cti hostes posterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta pa- " trum, de Spiritus essentia doctrinam, autoritate sua confirmat: quam illi patres " omnibus notam esse uoluerunt, non ut aliquid quod maioribus ignotum fu- " isset, inducerent, sed ut spiritus sancti naturam, quædam de illius * potestate " obtinere uolentes, testimonijs in scriptum relatis, clarius promulgarent. Pro- B pter eos uerò qui œconomiæ & administrationis mysterium deprauare au- " dent, & qui ex Maria uirgine natus est, merum hominem esse impudenter & " conuiciosè dicunt, beati Cyrilli, qui Alexandrinæ ecclesiæ pastor fuit, syno- " dales epistolas ad Nestorium & Orientales episcopos datas, quòd rectè scriptæ " sint, quùm ad Nestorij uæsanam dementiam refutandam, tum ad sententiam " salutaris symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: qui- " bus epistolam quoque maximæ urbis ueteris Romæ antistitis, beatissimi & " sanctissimi archiepiscopi Leonis, ad eum qui in sanctis est archiepiscopum " Flauianum, refellendæ Eutychetis maleuolentiæ gratia scriptam, quæ beati " Petri confessioni conuenit, & aduersus perperam & male sentientes, quasi " quædam communis & publica † columna est, ad dogmata recta confirmanda, " meritò coniunxit. Nam aduersus eos qui administrationis mysterium in duos " filios distrahere conantur, pugnat: & eos qui unigeniti diuinitatem perpessio- " ni obnoxiam esse dicere audent, sacris conuentibus excludit. Tum autem eis " quoque qui in duabus CHRISTI naturis mixtionem & confusionem commi- " niscuntur, resistit. Eos præterea qui cœlestis aut alterius cuiusquam essen- " tiæ esse delirant, quam ex nobis sibi assumpsit serui formam, proscribit. Eos de- " nique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unam au- " tem post unionem faciunt, anathemati subijcit. Itaque patrum uestigijs insi- " stentes, unum atque eundem profitemur esse filium, Dominum nostrum IESVM " CHRISTVM: & una uoce omnes deprædicamus perfectum eundem in diuini- " tate, & perfectum eundem in humanitate, Deum uerum & hominem uerum, eun- " dem ex rationali anima & corpore, consubstantialem patri secundum diuini- " tatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia no- " bis

L. quoniam ue nerabiles. C. de episc. et cleric. L. quicunq; in hac. C. de hæret. et Manich.

Senatusconsultum Concilij Chalcedonensis.

εἰσποιηθεῖσαν.

Aduersus negantes uirginem matrem θεοτόκον Deigenitricem esse, et naturas duas in domino Saluatore confundentes: Synodus Chalcedonensis confirmat decreta cōcilij Niceni & Constantinopolitani.

* τινὰ αὐτοῦ δυναστείαν ἀνθρώπων.

Aduersus eos qui Christum merum hominem esse dicūt. Confirmantur Cyrilli Alexandrini epistolæ Synodales. Item epistola Leonis Rom. ad Flauianum Cōstantinopolitanum.

† ὥσπερ τις στήλη.

A bis æqualem absque peccato, ante secula quidem ex patre secundum diuinitatē, in extremis aūt diebus eundem propter nos et propter nostram salutem, ex Maria uirgine & Deigenitrice secundum humanitatem genitum, unum & eundem IESVM CHRISTVM filium & Dominum unigenitum in duabus naturis † inconfuse, immutabiliter, indiuise, insegregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquam naturarum differentiā unione tollente, sed proprietatem potius utriusque naturæ conseruāte, quæ in personam unam & subsistentiam unam concurrit: non ueluti in duas personas dispertitum aut diuisum, sed unum & eundem filium unigenitum Deum Verbum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM: quemadmodum antiquitùs Prophetę, & ipse de seipso nos docuit CHRISTVS, & symbolum patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis constitutis, sancta & uniuersalis Synodus decreuit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, uel conscribere, uel cōponere, uel alios docere. Quicunque aūt ausi fuerint fidē aliam cōponere, aut proferre, aut docere, aut symbolū aliud eis tradere qui ex Græca superstitione & Iudaismo, uel alia quacunque hæresi conuertere se ad ueritatis cognitionem uoluerint: eos, siquidem episcopi aut clerici fuerint, ab episcopatu & clero alienos: sin autem monachi aut laici fuerint, anathemati subiectos esse debere.

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, γνωριζόμενον.

Nō esse edēdas nouas fidei formulas.

CAPUT VII.

POst hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, ubi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem est reuersus aulam. Synodus autem controuersiam quoque quę Maximo Domni in ecclesia Antiochena successori, & Iuuenali Hierosolymitano episcopo, de prouin-

B ciarū finibus intercesit, ritè & ordine decidit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos suos receperunt. Constitutum etiam ibi, ut sedes nouæ Romæ, secundas à ueteri Roma, ab alijs autem thronis primas ferret. Plurima insuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione persequar, ut quiuis clarius res ibi gestas cognoscat. Importunum namque quodammodo esse duxi, si in præsentia eas referrem, ne historiam perpetuam interpolarem. Qua etiā de causa fusius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè synodi istius res cognoscere cupit, compēdiosam illā narrationem, quę ad finem quindecimi huius libri adiecta est, legat. Nunc porrò ad historiam continuandam progrediar.

Aliæ synodi Chalcedonensis actiones.

Secundum Ro. antistitē episcopus Constantinopolitanus præ alijs primatū obtinet.

CAPUT VIII.

SYnodo huic interfuere ex ueteri Roma Pascasinus, Lucentius, & Bonifacius, Leonis Romani antistitis locum obtinentes. Interfuit & Anatolius nouæ Romæ episcopus, Maximus Antiochiæ ad Orontem, Iuuenalis Hierosolymorum, & ipse Dioscorus Alexandriæ, præsules: qui, sicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gangrensem regionem in Paphlagonia incolere est iussus. Porrò episcopatum Alexandrinum communi synodi consensu diuinus Proterius sortitus est. Et quum is thronum suum reciperet, ingens multitudini incesit certamen, turba, & tumultus, uulgus in uarias scindens sententias. Quemadmodum enim eiuscemodi temporibus euenire solet, alij fortiter, quæ maxima pars erat, nouum pastorem defendebant: alijs Dioscorus ecclesiasticæ prouinciæ administrandæ idoneus magis esse uidebatur. Et res in magnum discrimen procesit. Priscus namque orator in historijs suis, se eo tempore scribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam uenisse, & turbam ingentem uidisse seditionem aduersus magistratus mouentem: & quum milites inhibere eam contenderent, pro telis, saxis ip-

Dioscorus ad exilium damnatus.

Proterius Alexandriæ episcopus à synodo lectus.

Seditio & tumultus ea de causa Alexandriæ exortus.

Plebs furēs magistrat⁹ fugat.

ſis, quæ ex tempore paſsim iacẽtia rapuit, uſam, illos fugere cõpuliſſe, ad templũ A
ꝙd olim Serapidis nomẽ habuit. Fuit aũt Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut † Apis, quidã in urbe Memphitica uir, qui famis tẽpore de ſuo Alexandrinis frumentũ ſubminiſtrauit. Ei uerò defuncto templũ & ſtatuã ſacrarũt, in quo etiã bos inſignia quædã & notas habẽs nutritus eſt, in agriculturæ, quantũ cõijcere licet, ſignũ atq; indiciũ: quẽ ipſum Apim quoq;, eodẽ ſcilicet cum hero ſuo nomine uocabãt. Hominis aũt iſtius tumulo, qui Grę cè σορὸς dicitur, in templũ trãſlato, Sorapim ſtatuã eius nominarũt, aut Serapim etiam, per literarũ mutationẽ. Cuius templũ pulcherrimũ fuit, & ſimulacrũ longè maximũ, maximeq; horrẽdum, ex uaria materia ita cõpactum, ut utraq; manu utrumq; parietẽ attingeret. In medio uerò ſimulachro * templũ aliud erroneũ fuit, in quo effigies alia ærea nõ magna ſuſpenſa erat, cuius capiti ferrũ immiſerãt. Et quũ in tecti laquearibus magnetẽ lapidẽ iuxta perpendiculũ collocaſſent, ſublimẽ eam in aerẽ ita promittebant, ut neq; terrã, neq; tectum ipſum attingeret. In hoc ipſum templũ populus magiſtratus cõpulit, & deinde uiuos captos igne cõcremauit. Quę res ubi ad Imperatorẽ eſt delata, duo millia militũ eò miſit, qui ſecundo uento ſexto die ad magnam Alexãdriæ urbẽ appulerũt. Ii petulanti inſolentia in cõiuges & filias Alexandrinorũ uſi, grauioribus eos quàm quas antea experti fuerãt, affecere erumnis. Plebs autem indignè eas ferens, à Floro tandem, qui rem militarem adminiſtrabat, tum autem ibi urbanas quoq; res curabat, quum ad a Circẽſes ludos ſpectandos congregata eſſet, petijt, ut quæ ei ablata fuerat, frumenti ſolitam largitionẽ relinqueret, balneaq; & theatra, aliaſq; res quibus in tam diſſoluto & perturbato ciuitatis ſtatu abſtinere cogebatur, redderet. Quod ille, ſicuti uulgus uoluerat, pollicitationibus interpoſitis ſe facturum recepit. Atq; ad eum modũ B ſeditionem ſenſim ſedauit. Res Alexandrinæ ſic habebant.

Suid. addit, aut Ioſeph. Scribit is quoque, in capite eius fuiſſe modiũ & cubitũ, quo Alexandrini auctum Nili mẽſi ſunt: et templũ id ab Alexandro eſſe conditum.

** ναὸς ἕτερος πλανᾶς.*

Magnetis lapidis uis.

Plebs eadẽ magiſtrat⁹ ſuos uiuos combuſsit.

Coercio plebis.

Florus urbis Alexandr. præfectus.

Per ademptionem frumenti plerunq; laſciuiens populus coercetur.

*† **

a [illegible]

*† * Vnde factum eſt, ut in quodam templo lapidibus magnetibus in ſolo & in camera, pro portione magnitudinis poſitis, ſimulacrum ferreum aeris illius medio inter utrumq; lapidem, ignorantibus quid ſurſum eſſet & deorſum, quaſi numinis poteſtate penderet. Aug. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat, ut in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Interceſsit mors & ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Plin. lib. 34. cap. 14.*

CAPUT IX.

NEc uerò in Palæſtina trãquillitas fuit. Siquidẽ monachi quidã, qui ſynodo interfuerãt, & diuerſa à decretis eius ſentiebãt, quũ Hieroſolyma ueniſſent, proditã eſſe fidẽ clamitarũt, lamentãtes, & monaſticum ordinẽ cõcitare atq; impellere ſatagẽtes, ut quæ in ſynodo ritè acta erant, reſcinderẽt. Vbi aũt Iuuenalis ſedem ſuã recepit, atq; illi eum ut ſynodi acta aboleret, & anathemati ſubijceret, cogere uoluere, in Imperatoris urbẽ cõceſsit. Turbæ totius dux Theodoſius monachus ꝗdã erat. Hic Eudocia Auguſta (adhuc enim in uita erat) in partes ſuas rapta, & ſodalitate monachorũ omni ſibi cõciliata, prædonis & ſanguinarij hominis more, quòd Iuuenalis (ſicuti diximus) Conſtãtinopolim petierat, Hieroſolymorũ thronum occupauit, adiutoribus ea in re uſus, qui ſynodi cõſtitutionibus aduerſabãtur, & Eudocię gratificabantur. Et quum epiſcopi nondum à ſynodo reuerſi fuiſſent, alios ipſe delectos, in urbes quaſq; miſit. Seuerianũ aũt Scythopolis epiſcopũ, quòd maleuolentię illius ſuffragari nollet, oppido exactũ interemit. Magnã quoq; mouit pſequutionẽ in ciuitate ſancta, aduerſus eos qui cõmunicare cum eo nolebãt. Quoſdã namq; tormentis excruciauit, aliquibus ſubſtantiã ademit, aliorũ ædibus ignem iniecit, ita ut urbs à barbaris capta eſſe uideretur. De quo poſtea monachorũ ordo ad Alciſonem literas dans, illud ſcripſit: quòd quum ut maleficus & epiſcopo ſuo infidus deprehenſus eſſet, monaſterio ſuo expulſus, & quia Alexandriæ quoque

Monachi quidã in Paleſtina cõtra ſynodum Chalcedonenſem firiunt.

Theodoſius monachus ſedem Hieroſolymitanam fraudulenter, Iuuenali abſente, occupat.

In alias quoq; eccleſias is epiſcopos illegitimos mittit.

Seuerianũ Scythopolis epiſcopũ necat.

Theodoſium maleficus.

Euagr. lib. 2. cap. 5.

A rebellis Dioscoro fuerat, quòd uerberibus multis affectus, tanquam homo seditiosus per urbem ibi camelo insidens traductus sit. Idem quoq; Palæstinæ urbes circumiens, eas ut sibi episcopos legerent, coegit. Quorum unus etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen est, episcopus. Adeò ut Athanasius quidam in diaconorum ordinem cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione throno sanctissimo insidente, uocem illam præclaram emiserit: Desine Theodosi tantam cædem cõmittere, desine CHRISTO bellum inferre, & gregem eius in prædonum morem è diuino ouili eijcere, & aliquando tandem beneuolentiam erga uerum germanumq; pastorem nostram cognosce. Hæc quum diceret, à satellitibus Theodosij arreptus, & ex ecclesia tractus est. Atq; insolentis petulantię & cruciatuum genus omne propter CHRISTVM perpessus, & flagris multis concisus, postremò etiam ferro uitam amisit. Cadauer eius ex pedibus per urbẽ omnem raptum, canibus tandem esca proiectum est. Porrò Dorotheus, qui Palęstinam prouinciã ab Imperatore acceptã administrabat, & tum apud Moabitidem bello aduersus barbaros occupatus erat, ubi ea quæ in urbe sic gerebantur cognouit, celeritate summa cum exercitu forti rebus præsentibus consulturus accurrit. Cæterùm Theodosij & Eudociæ satellites, portis clausis, non prius eum admisere, quàm eis pollicitus esset, se quoque ad partes eorum defecturum, sicuti monachorũ omnium ordo & uniuersa ciuitatis multitudo fecisset. Ita menses uiginti exitiosus Theodosius tyrannidem in sede Hierosolymitana exercuit. Quam rem postquam Martianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus est: quem is capere quidem (sic enim Imperatoris præceperat iussio) conatus est: sed id ab eo fieri non potuit, propterea quòd pestis illa in Synæũ montem profugerat. Quã

Petrus ἰβηρόπαιδος Gazæ episcopus.

Athanasij diaconi Hierosolymitani liberã ad Theodosiũ istum uox.

Athanasij martyrium.

Dorotheus Palęstinæ præfectus.

Theodosius ecclesiasticus tyrannus metu Dorothei effugit.

B ob causam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormentis subditi sunt, non plebeij tantum homines, sed etiam qui propter habitum in monachorũ ordine censi fuerant. Post Theodosij fugam, Iuuenalis in thronum suum restitutus, omnibus quos ille consecrauerat, dignitatem statim ademit. Multa præterea alia tristia hinc & inde prouenientia multitudini accidêre, quæ animus ei, inuido & Deo inuiso dæmone, per unius literæ mutationem, suadente, suggessit: ita ut alterius literæ pronunciatione, aliud prosus inducere liceret. Adeò etiam, ut multa à pluribus mutatio fieri, & sententia in contrariam prorsus & ex diametro repugnantem significationem ferri, & alterã per alteram tolli existimaretur. Nam CHRISTVM ἐν, hoc est, in duab. naturis profitens, ἐκ, hoc est, ex duabus dicebat. Et si in diuinitate & humanitate CHRISTVM confiteretur, ex diuinitate & humanitate unitum esse proferebat. Et qui ex duabus diceret, professionem tamen in duabus inferebat. Si ex diuinitate & humanitate CHRISTVM dicere debebat, in diuinitate & humanitate consistere ipsum profitebatur, † neq; carne in diuinitatem eunte, neq; rursum diuinitate in carnem euadente: unde ineffabilis illa existit unio, ut & per loqutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterum ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non solum totum ex partibus, sed etiam in partibus totum percipitur. Et tamen separata hæc inter se sic esse homines opinati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine: uel quòd ita destinatione animi uoluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: uel quòd ad rei ipsius, ut sese habet, assensionem uenire contenderint. Quam ob causam, quæ à me dictæ sunt confusiones extitere. Hæc sic apud Alexandrinos & apud Palæstinos accidêre.

† οὔτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβαλλομένης, οὔτ᾽ αὖ τῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρούσης.

Iuuenalis in integrum restitutus.

Dæmon contentionum & dißidiorum autor.

Confusionem meditatã quarundam loqutionum, & sectarũ dissectionumq; causam et occasionem unius literæ mutationi, & duabus prępositionibus ἐν et ἐκ, hoc est, in et ex, apud homines contentiosos, adscribit.

** κατὰ τὸ [illegible]*

CAPUT X.

Temporis eius casus fatales.

HIsdem temporib. ingens fuit siccitas, famesq; simul & pestis in Phrygia, Galatia, & Cappadocia: quæ calamitas etiam ad Ciliciam usque progressa est, ut earum quas diximus regionum incolæ in summa penuria ad eas angustias peruenerint, rebus necessarijs deficientibus, ut prohibitis insolitis & exitiosis alimentis uterentur. Et fame tantopere inualescente, homines uictus ratione mutata, in ægritudines inciderũt. Corpora namque propter maximas inflammationes tumore cõcepto, oculos primùm amittebant: deinde tussi accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem eam nullum usquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrari superfuere, eis opem seruatrix omnium Prouidentia attulit, & fami subuenit. Eo enim anno quo fruges nõ prouenerunt, alimento aerio eos fouit, sicuti olim ueteribus Israelitis fecisse memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitùs demittens. Proximo autem anno ut fruges sua sponte excrescerent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam, & plurimas alias regiones peruaserunt. Et calamitates eiusmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt. A

Pestis grauis.

Fames.

Alimentũ aerium.

Manna.

Fruges αὐτομάτως crescentes.

CAPUT XI.

Aetij præfecti urbis Rom. cædes.

HÆ Orientis erumnæ fuere. Porrò Occidens alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam Aetius urbis Romanæ præfectus, miserandum in modum uitam amisit: & oræ Hesperiæ Imperator Valentinianus recta quidem ecclesiæ dogmata, quemadmodum suprà à nobis dictum est, retinuit. In quotidiana autem consuetudine uitæ plurimum deliquit. Quum enim uultu uenusto, & rebus alijs ornatam maximè in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodosij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter fœdauit, & apertè permultos curiosarũ artium sectatores familiares habuit, & tandem uitam fœdissima morte finijt. Maximi namq; qui Gratiano Imperatore cæso, tyrannidem arripuit, & à magno Theodosio postea necatus est, ex filio nepos, auo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum insidias Valentiniano Imperatori strueret, propterea quòd is uxorẽ eius stuprasset, Aetium Imperialem aulam gubernantem (consilijs enim suis is obsistebat) metuens, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque ubi ille eam ob causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingressus, illum interemit, & coniugem eius Eudoxiam rapuit, eidemq; per stuprum uim intulit. * Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiã castigatur. Postea uerò ille imperium quoq; sibi usurpauit. Enimuero Eudoxia tanta contumelia affecta, quòd tam inopinatum flagitium ægrè ferret, omnem sibi quod dicitur iaciendum esse talum statuit, ut iniuriæ autorem ulcisceretur, qui facinus tantum in marito suo patrare, & insuper † ingenuitatẽ libertatemq; suam contaminare ausus fuisset. Acris enim esse solet fœmina, nec ullo modo ea flectitur aut exoratur, ut dolorem statim ponat, si pudicitia ei, quam retinere cõtendit, per uim adempta sit: & quidem ab eo qui etiam castitatis, dignitatis & existimationis suæ custodem sustulerit. Hæc secum in animo uolutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij spem esse putauit, quòd pater eius Theodosius dudum diem suũ obijsset, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondũ cõceptam aduersus matrem Eudociam iram deposuisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum misit, eundemq; ut sibi in tãta erumna subueniret, seq; Maximi improbitate liberaret, rogauit: spe illa barbaro oblata, si modò se moueret, præter opinionem eum classe ingenti Imperiũ Romanorum consequuturum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus B

Valentiniani Imp. Occidentalis uitia.

Valentinianus Aetio cæso, quasi dextram sibi ipsi manũ amputauit.

Maximus tyrannus Valentinianũ necat, et eiusdem coniugẽ Eudoxiã constuprat.

* δι᾽ ὧν γάρ τις ἁμαρτάνει, δι᾽ αὐτῶν ... κολάζεται.

† τὸ ἐλεύθερον.

Valentinianus III à Thrasyla percussore in campo Martio cæsus est. Pom. Caßiod.

Ad tyrannum Maximum ulciscendum Eudoxia Genserichũ ex Aphrica Romam inuitat.

A ximus quum neq; unum quidem annum tyrãnide potitus esset, interemptus est: Genserichus uerò ubi cum ingentibus copijs aduenit, Romam cepit. Qui quòd barbara mente & instabilis atq; inconstans esset, Eudoxiæ fidem non seruauit: * sed urbe direpta, spectaculisq; eius incensis, in Libyã reuersus est, Eudoxia secũ & duab. eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoq; inde ecclesiastica & preciosa abstulit uasa, inter quę non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Vespasianus & Titus Hierosolymis uastatis Romã secum attulerant. Genserichus maiorem natu filiam Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiam autem, quòd Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tum urbe Roma capta Byzantij profugus erat, desponsatam esse cognouisset, unà cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianũ placaturus, misit. Qui uehementer ira aduersus eum percitus fuerat, cùm quòd Romã incendisset, tum quòd sic in Imperiales liberos illusisset. a Olibrius, Martiano iubente, Placidiam uxorem duxit. Verùm post Maximũ Romæ b Auitus rerum potitus est mensibus octo. qui ubi uitam fame finiuit, Maiorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, c Seuerus tres annos ibi imperauit. Post hunc Anthemius, cui Martianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi uerò & hic, quũ Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus est. Huic successit Glycerius. Atq; illi rursum, ubi annos quinq; dignitatem eam gessisset, Nepos, qui d Glycerium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed & hunc Orestes imperio spoliauit. Cui Romulus filius, q & Augustulus dictus est, successit, ultimus Ro-
B manorũ Imperator, à Romulo primo rege e mille trecẽtis et tribus exactis annis. Post hunc Romanorũ Imperiũ Odoacer inuasit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regẽ se primus uocauit. Quo tẽpore & Leo magnus ex hac uita migrauit.

Maximus cæditur. Roma à Genserricho capitur & diripitur. Genserich⁹ Eudoxiam cum liberis et spolijs amplißimis Roma in Aphricam trãsfert. Eudocia Eudoxiæ filia Honoricho Genserichi filio nubit. Placidia Olibrio patricio.

Occidentales Imperatores. Auitus. Maiorianus. Seuerus. Anthemius Martiani gener. Olibrius. Glycerius. Nepos. Orestes. Augustul⁹. Odoacer rex.

a Al. Liberium uocant. b Diaconus Auitũ Placentiæ episcopum factũ esse scribit. c Al. Seuerianum nominãt. d Idẽ Glyceriũ Portuensem episcopum ordinatum dicit. e Secundum alios ab Vrbe cõdita circiter annum 1231.

* *Quum Genserichus Carthaginẽ (ex quo annis 585 in ditione Ro. fuisset) anno Domini 441 cepisset, cuius cladis mentio fit l. 1. in princ. C. de of. præf. Præt. tandem Romam quoq;, anno Domini 457 fœdissimè uastauit. M. Varro Vectiũ se Romæ, in augurio non ignobilem, & ingenio cuiuis parem, audiuisse scribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumis præterissit populus Ro. ad M. C C. peruenturũ. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cuius Iustin. meminit C. de off. P P. Afric. designari per Varronis uerba putant. Alij potius ad Totilæ uastationem referunt, quæ sub Iustiniano accidit.*

† Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos à Vandalis captiuos redemit. & tandem uiduæ filium, seipso in seruitutem dato, liberauit. Diac. Odoacer, quòd bellicosus esset, id nomen à uastandis & excindendis agris accepit. Sicut & apud Vandalos siue Bohemos, rex Odoacrus, uir fortißimus, antè Premislaus nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani maiestas imperij in occidente serò admodum ad Francos peruenit.

CAPUT XII.

EVdocia Augusta in Palęstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritiq; & liberorum eiusdẽ rebus certior facta, ad extremã coniecta est animi anxietatem. Proinde funẽ omnẽ, ut in prouerbio est, mouens, per Valerium & Olibriũ patricios Pulcherię recõciliata est: à qua etiam petijt, ut eis quæ in captiuitate essent, opem ferret. Et quũ pax inter Genserichum & Martianum facta esset, Eudoxiam Genserichus, & Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzantium misit. Iunior autem Eudocia apud maritũ Honorichũ in Aphrica mansit, cum quo sedecim annos uixit, eidemq; filium Huldericum genuit. Porrò quum parum grata ei esset uiri coniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapsa, & auiã Eudociã imitata, ad sancta loca cõcessit, & sepulcrum illius longè pòst exosculata est. Vbi & ipsa nõ diu uixit: sed somno beato sopita, iuxta auiæ tumulũ in præclaro & ipsa reposita est monumento. Quidquid autẽ ei erat facultatum, id pauperibus & sanctæ CHRISTI * resurrectioni consecrauit.

Eudocia Pulcheriæ conciliata. Eudoxia cum filia Placidia Byzantium missa. Hulderichus Honorichi filius. Iunior Eudocia Hierosolyma quoq; uisit.

* *In cuius honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Euagr. lib. 2. cap. 5.*

CAPUT XIII.

Eudocia senior ab errore Eutychiano ad orthodoxiã reducitur.

PVlcheria Augusta quamprimùm Eudociȩ reconciliata est, fratres & A
filiam eius hortata est, ut crebras ad eam darent literas, quò ab Eutychetis & Dioscori opinione descisceret, et sanctæ Catholicæ ecclesiæ communionem amplecteretur. Literis eiusmodi Eudocia acceptis, quum etiã beata Bassa semper ei, ut eadẽ secũ in religione sentiret, molesta esset: metuens illa, ne id non ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putauit, ut de ea re ad diuinos patres referret, qui se de uero pietatis cultu certò edocerẽt. Proinde loci eius episcopo Anastasio accito, ad sanctum Symeonem Stylitẽ seu Columellam per illum scripsit, qui tum uirtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum literis quoq; manu sua conscriptis, cõscientiam suam reuelauit: complexuram se esse, quod ille decreuisset, pollicita. Sanctus autem uir ille ad eam in hæc uerba rescripsit.

Symeonis Columellæ ad Eudociam literæ.

" Scito filiola, quòd diabolus uirtutum tuarum diuitias cernens, te expetiuit ut cribraret sicuti triticũ. Et exitiosus ille Theodosius uas & instrumentum mali illius factus, Deiamanti animæ tuæ tenebras offudit, eamq; conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud ualde admiratus sum, quòd quum fontem apud teipsam haberes, eumq; ignorãs, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum uirum Euthymium: huius doctrinam & præcepta sequere, & salua eris. Literis lectis, Eudocia minimè se negligentiæ dedit: uerùm ad se Euthymium in eam quam recens construxerat turrim euocauit. Atq; ubi ille uenit, incredibili repleta uoluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quòd Dominus indignam me aduentu & præsentia tua uisitauit. Sanctus uerò uir benedictionem ei impertijt, & attentiorem decæterò esse iussit. Quæ namq;, inquiens, accidêre res B
tristes & duræ, non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quàm quòd cum impio Theodosio communicare sustinueris. Itaq; cõtendendi, quod præter rationem suscipitur, studio prorsus posthabito, in tribus sanctis uniuersalibus synodis, in ea uidelicet quæ primùm Nicææ aduersus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli, & quæ rursum Ephesi prima aduersus Nestorium coacta est, conquiesce. Tum autem decretum etiam quod in concilio Chalcedone congregato factum est, recipere te: & Dioscori communione reiecta, ad Iuuenalem Hierosolymitanum accedere, & quæ in ecclesia solita tibi sunt facere oportet. Hæc postquam ille dixit, & precationem pro ea ad Deum fudit, in Mandram suam reuersus est. Eudocia autem ciuitatem sanctã petijt, & in Ecclesia catholica quæ fas est peregit. Magna porrò unà cum ea multitudo ex plebeijs & monachis, qui Theodosij errorem sequuti fuerant, sacram communionem perceperunt. Qui uerò exemplum eius imitari noluerunt, solita adhuc ipsius Eudociæ munera receperunt, sed * propter receptam affectionem tantum, non etiam ob sententiæ & opinionis conuenientiam & coniunctionem. Postquam autem uniuersali se dedidit ecclesiȩ Eudocia, omni animi propensione consternata, opiniones illorum non ritè conceptas est admirata. Et non longè pòst puluere hoc in terris relicto, ut dixi, felici & beato obitu ad Deũ migrauit.

Per Euthymiũ Eudocia ad frugem bonã adducitũr.

Sacrosanctæ quatuor uniuersales synodi.

Eudocia cum Catholica ecclesia sentit & communicat.

** συμπαθείας ἕνεκα, ἀλλ' οὐ ὁμογνωμοσύνης.*

Eudociæ mors.

CAPUT XIIII.

CElebérrima hæc Pulcheria multas per uitam præclarè res gessit, multa publica hospitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiam sepulcra & alia ædificia construxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam est martyris Laurentij delubrum. Tria quoque

A que Dei matri ex ipsis fundamentis templa erexit. Quorum unum est, in Chalcopratcio, siue fabrorum foro, † Sacri tumuli nomen habens. In hoc, ueluti thesaurum, Deigenitricis deposuit zonam: de qua paucis libro proximo capite secundo mentionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quoque hebdomadis die peruigilium & supplicatio ad lucernas & lampades fieret, constituit, quam et ipsa pedes frequentare solita erat. Secundum templum ὁδηγῶν, uiæ ducum est, ubi Antiochia missam Verbi matris imaginem dedicauit, quam diuus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc uiuente, & tabulam ipsam uidente, gratiam'que adeò illi formæ suæ imminente. Hæc imago primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: ubi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta sunt. Porrò in templo isto, ut tertio quoqꝫ septimanæ die peruigiliũ itidem & supplicatio perageretur, curauit: quod ad hunc usqꝫ diem seruatur. Tertium autẽ Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum cõsecrauit templum, cui Blachernæ cognomen est: quo abundè per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Imperij sceptra tenente, magnopere unà cum eo operam dedit, ut modis omnibus uenerandum, immaculatum, Deiferumqꝫ illius tabernaculum inueniret, & in ecclesia ea reponeret. Itaqꝫ Iuuenalem Hierosolymorum archiepiscopum, & Palæstinos episcopos, qui concilij celebrandi causa Chalcedonem uenerant, accitos interrogauit, an diuinum Deigenitricis templum & sacrosanctũ tabernaculum adhuc apud Palæstinos in eo tumulo, quo primùm repositum esset, reperiretur: uelle se id inde translatum, in templum hoc eius inferre, ut imperantis urbis * custodia esset & præsidium.

Pulcheriæ Augustæ opera.
ἁγίας σορῦ.
Templa tria beatæ uirginis.
De reliquijs uestium eiusdem.
Imago Deigenitricis à diuo Luca picta.
Pulcheria Eudocia imaginẽ matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit. Theodorus lector.
** φυλακτήριον.*

B Quum enim & urbs ipsa & templum illi dicatum esset, æquum esse dixit, ut sacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abesset. Ad quæ uerba Iuuenalis respondit: In sacris diuinitusqꝫ inspiratis scripturis obitum sanctæ semperqꝫ uirginis Deigenitricis Mariæ minimè referri. antiquissima autem & uerissima omnino traditione receptum esse, instante illius obitu, Apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus, ubi ad prædicationem obeundã dispersi erant, sublimes in aere Hierosolyma uenisse, uisione auspicatiore hymnos diuinarũ potestatum exauditos esse: & absqꝫ strepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbũ & filium eius aduenisse, atqꝫ in manus suas diuinum illius spiritum suscepisse. Sacrosanctũ autem corpus illius angelica simul & Apostolica hymnodia elatũ, in tumulo quodam, in regione Getzemani repositũ esse, & in tertium usqꝫ diem eo loco carmina angelos perpetua in honorẽ & laudem Deigenitricis cecinisse. Et cùm eodem tertio die, is qui in obitu uirginis matris choro Apostolorum nõ affuerat, aduenisset, & sacrum illum cœtũ, ut tumulum recluderet, quo & ipse Verbi matri debitũ supremumqꝫ persolueret honorẽ, precibus summoperè sollicitasset, atqꝫ sigillo ablato sepulchrũ apertum esset, sacrum illius corpus prorsus repertum nõ esse: sed sepulcrales illius fascias tantũ suo loco intactas atqꝫ inuiolatas, perinde atqꝫ corpus ea paulo antè reliquisset, repertas, & quidẽ inenarrabili odoris suauitate redolẽtes: eaqꝫ illos abũde afflatos, signaculo rursum tumulo imposito abijsse, ad miraculũ tantum cõsternatos, atqꝫ illud solum, pro eo atqꝫ decebat, animo secũ meditatos, illum ipsum Deum Verbum & Dominum gloriæ, qui subsistentia sua, pro bene placito suo, eo quem neqꝫ uerbis neqꝫ intelligentia assequi liceat modo, carnẽ ex ea suscipere, & deinde post ineffabilem illam uteri gestationem & partũ, uirginitatem illæsam conseruare dignatus sit: illum inquã ipsum, etiam post obitum, & ex uita hac migrationem, mirificè immaculatũ, impollutum, & modis omnibus sanctum corpus eius ante destinatam quoqꝫ & cõmunem omnium resurrectionem, immortalitate cohonestasse: eoqꝫ per angelorũ ministerium in loca quædã

De obitu Deigenitricis Mariæ, eiusdemqꝫ funere & assumptione.

cœlestium regionum lucidissima, & à corruptione alienissima, translato, honore præcipuo prosequutum esse, ne unà cum reliquis uel celeberrimis laudatissimisq; hominibus resurgeret. Porrò cum discipulis ibi tum affuisse addidit, sanctissimum illum Timotheum, Dionysiū Areopagitā, magnumq; diuinum & sapientem Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis ad Timotheū de beato Hierotheo scriptis testatus sit. cuius testimoniū libro secundo, capite uigesimosecundo, à nobis est relatū. A

Tumulus beatæ Deigenitricis.

Hæc ubi Iuuenalis dixit, principes ipsi ab eo, ut sanctum eum tumulum, unà cum sacris uestibus probè obsignatū ad se mitteret, rogarunt: eumq; ita à Iuuenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, pijs consecrarunt atq; deposuerunt manib. proximè ad sacram diuinamq; mensam. Factum id Martiano adhuc superstite.

Vestis eiusdem.

Veneranda eñ uestis eius aliquanto pòst, sub Leone est allata: & in rotundo téplo, quod Leo magnus ædificauit, collocata est, sicuti in historia eius dicemus.

CAPUT XV.

Pulcheriæ mors.

BEata Pulcheria sexto Imperij Martiani anno, illustri post se relicta laude & gloria, & uirginitate sua ad extremum usque finem integra conseruata, quum post plurima maximaq; benefacta, substantiam suam omnem Dei templis & pauperibus dedicasset, in fata concessit.

Martiani obitus.

Donationem eam Martianus gratam habuit, facultatesq; illius quæ plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo diuorum Apostolorum condita est.

Martiani pacifici Principis illud præclarum uerbum fuit: Dum in pace esse possumus, arma non induamus.

Postea annis duobus non omnino exactis, Martianus quoque inter homines esse desijt, multa religione & sanctitate uir: ut qui in supplicationibus publicis alijs præierit, & maximam indigentibus pecuniam præbuerit: si quis alius, & ipse Christianissimus Imperij administrationē ueluti monumentum uitæ piè agendæ hominibus omnibus reliquit. B Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse secula.

Leo eius successor.

Cœterùm eo ad meliorem uitā translato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipse quoq; genere, Imperator Romanorum salutatus est, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus.

** ὁ ἀπὸ τριβούνων.*

Cognomen eius Macceles. Egnatius Asparē & Ardaburium fratres facit.

Hic Maceles cognominatus est, quòd Asparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

CAPUT XVI.

Tumultus Alexandrinus contra synodum Chalcedonensem & Proterii episcopum.

ALexandriæ autem plebs ipsa, atq; etiam primores uiri Dioscoro addicti, Chalcedonensis synodi decretum non suscepere: & Martiani obitu cognito, furore multo rursum aduersus Proteriū concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem ubique uniuersus facilè ad iram impellitur: & materiam quamque quam sors offert, ueluti scintillam atque fomitem tumultus arripit.

Alexandrina plebs in primis ad seditionē est procliuis.

Alexandrina autem plebs ad res eiusmodi non minus procliuis & prompta est, ex innumera quæ undequaque confluxit multitudine coaceruata. Proinde præter rationem omnem audacia utitur, & impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe, cuiuis liberum ibi esse, quacunque temerè arrepta caussa & occasione, populum celeriter ad seditionem intemperijs quibusdam excitare, & quo cunque uelit ducere. Et maxima ex parte iocis † ludicris que rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Amaside scribens, deditus est.

† παιγνίων.

Plebs ea, quantum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem alijs haudquaquam contemnenda.

Dionysius Orientis dux.

Quum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quòd Dionysius Orientalium copiarum ductor apud interiorem

A riorem Aegyptum esset, Timotheum quendam cognomento Aelurũ, ad episcopalem euehere dignitatem constituerunt: qui monasticam egerat uitam, & deinde presbyter ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quòd magnopere in Chalcedonensem synodum inueheretur, idoneus'que ad res miscendas esset, atq; episcopatum mirificè expeteret, fuligine nigro'q; colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulauit, & quemque per calamum scirpeum excauatum nominatim euocauit: atque illi quum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris unum esse assimulauit, et cœlitus propterea missum omnibus dixit, ut admonitu eius à communione Proterij discederẽt, & Timotheum Aelurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat, & munere suo fungebatur, quum Timothei partium studiosi in ecclesia magna, quæ de Cæsaris nomine dicta est, congregati, Aelurum ipsum patriarcham Alexandriæ designarunt. Consecrarunt eum, Eusebius Pelusij, & Petrus ex Iberia ortus, Maiumæ, quod Gazæorum nomi oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis à Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux, maximis itineribus Alexandriam uenit, seditionis recens etiamnum incendiũ restincturus. Timotheus sibi, ne è throno deturbaretur, metuẽs, seditiosos quosdã ex populo Alexãdrino homines aduersus Proterium irritauit, qui illum audaci furore pleni aggressi sunt, & episcopum tantũ, quum ad sacrosanctum baptisterium confugisset, crudelem in modum (ó diuina uindicta) ferro in uiscera eius adacto, ut imperata Timothei exequerentur, contrucidarũt: & deinde ex fune suspensum, passim per uiam publicã rapuerunt, cadaueri eius ut homines furibundi insultantes, atque cum contumelia illudentes, & quòd Proterius necatus esset clamitantes. B Et postquam id per urbem omnem distraxere, postremò igni etiam ustularunt, cinere qui superfuit in aerem disiecto, uisceribus'que eius crudis (nam & ab hoc facto non abhorruere) degustatis. Vnà cum Proterio alij præterea sex idem certamen obiere. Hæc res ubi ad pijssimum Imperatorem Leonem est delata, non ille rursum synodum cogendam esse duxit, sed † circularibus per orbem literis ad ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem episcopum quenque suam rescribere sibi iussit, cùm de Chalcedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas uellent: tum de electione & consecratione Aeluri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderent'ne eam, ut quæ minus legitimè processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique episcopos scripsit. Illi autem, quanquam locorum intercapedine inter se dissiti, simul tamen omnes, quum supra mille essent, suffragijs omnibus Chalcedonensem synodum cõprobarunt, decretum'q; eius egregiè cõfirmarunt: Timotheo autem, ut qui illegitimè in thronum insiluisset, eisdem calculis dignitatem abrogarunt, disertis'que uerbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modum condemnatus, & Alexandria eiectus, Gangram, quò etiam magister eius Dioscorus deportatus fuerat, exulatũ missus est. Aelurus iste multa diuini Cyrilli scripta nondum uulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis deprauasse dicitur. Eo autem abducto, Alexãdrini Timotheum alium, eiusdem quam Proterius complexus fuerat sententię uirum, ecclesię suę episcopũ legunt: quem quidam Basilicum, quidam autem Salophaciolum cognominarũt. Qui propterea quòd plebs eius gratia tumultũ exciuerat, Canopi degebat. Eodem tẽpore quum Anatolius simul & uita & episcopatu in urbe imperante defunctus esset, in locum eius Gennadius substitutus est: atq; huic postea Acacius, qui ea in urbe pupillorum domicilio præfuit.

Timotheus Aelurus impostura mirifica monachos, angelũ se esse assimulans, à Proterij communione absterret.

Aelurus, uiuo adhuc Proterio, episcopus Alexandrinus creatur.

* καισαρείῳ

Ordinatio illegitima Aeluri.

Proterij martyrium.

Admiranda hæreticorum in orthodoxos crudelitas.

Sex martyres Proterij socij.

† ἐγκύκλια γράμματα. h. e. circulares literæ Leonis ad episcopos omnes.

Episcopi omnes Leoni rescribẽtes, Chalcedonensem synodum tuentur, & Aelurum damnant.

Aelurus Gãgre exulat.

Idem Cyrilli librorum deprauator.

Timotheus Salophaciolus Alexandriæ episcopus.

Byzantij Anatolio succedit Gennadius, Gẽnadio Acacius.

CAP.

CAPUT * XVII.

Mihi uerò molestum non erit, & difficile, Aegyptiorum episcoporum & Alexandrini cleri ad Leonem missas preces, Proterij ferè historiam omnem complectentes, atque etiam circulares Leonis literas hic apponere. Preces illorum hisce conceptæ fuere uerbis. Ad pijssimum, Christianissimũ, & à Deo renunciatum uictorem, triumphatorem, & Augustum Leonem, episcoporum Aegyptiæ diœcesis omnium, & maximæ urbis Alexandriæ ecclesiæ clericorum preces. Non immeritò, qui cœlesti gratia quasi quoddam donum orbi huic datus es, quotidie secundum Deum reipub. consulere, Imperator omnium sanctissime, pergis. Et post alia: Quum tranquilla pax orthodoxi rectéque sentientis populi apud nos & Alexãdrinos esset, Timotheus rursum seipsum statim post Chalcedonensem sanctam synodum, presbyteri dignitatem tum gerens, ab uniuersali Ecclesia & fide segregauit atque resecuit, cum quatuor aut quinque tantum episcopis, paucisque monachis, Apollinaris eiusque sectatorum praua opinione & hæresi infectis. Quam ob causam canonicè & legitimè à diuinę memoriæ Proterio & uniuerso Aegyptio conuentu ita illi sunt exautorati, ut Imperatoris indignationem, & soli exilij causa uertendi condemnationem, meritò sint experti. Et post pauca: Et migratione ad Deum per sanctum obitum Martiani Imperatoris ille comperta, ueluti is * qui legibus solutus suo ipse arbitrio uiueret, impudenter aduersus eum blasphemis & maledicis uocibus ferociens, & sanctam uniuersalem Chalcedonensem synodum perfrictа prorsus fronte anathemati subijciens, ex plebe uenali & incomposita multitudinem ad se pertraxit, bellumque contra sacros canones, ecclesiasticas constitutiones, rempublicam & leges ipsas cepit, & in sanctam Dei ecclesiam seipsum coniecit: quum illa tum pastorem & doctorem suum haberet, sanctissimum patrem nostrum archiepiscopum Proterium, quùm stata sacra & conuentus solitos peragentem, tum preces in supplicationibus ad omnium nostrûm seruatorem CHRISTUM pro pio Imperio & Christiamanti palatio uestro fundentem.

Aegyptiorum episcoporũ supplicatio ad Leonẽ imperatorẽ.

Aelurus cũ suis rectè dãnatus.

** ὡς αὐτόνομος.*

Aelurus uiolentus episcopatus Alexandrini occupator.

Christiani pro principũ salute sedulò orant.

Et deinde: Et quum una intercessisset dies, & amantissimus Dei Proterius, sicuti mos est, in episcopali æde sua esset, assumptis secum duobus episcopis & clericis, qui legitimè exautorati & ad auxiliũ pariter damnati fuerant, Timotheus, consecrationéque ab eis accepta, quum nullus prorsus ex diœcesi Aegyptia rectè sentientium episcoporum adesset, (id quod moribus in eiuscemodi Alexandrini episcopi electione fieri solet) archiepiscopalem cathedram, sicuti ipse existimauit, occupauit, adulterium manifestè inferre ecclesiæ ei ausus, quæ suum sibi haberet sponsum, rem diuinam in ea facientem, canonicé que & legitimè munus suum obeuntem. Et post alia: Nihil aliud facere beatus ille uir potuit, quàm ut locum daret iræ, iuxta id quod scriptum est, & ad sacrosanctum confugeret baptisterium, illorum qui ei ad cædem patrandam imminebant fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ipsis & feris hominibus omnibus, qui uenerationem & cultum eius, scatentem que inde gratiam ignorant, metus incessit. Sedenim homines illi qui consilium cœptumque Timothei ad exitum suum perducere contendebant, ne in incõtaminato quidem illo templo saluum eum esse passi, neque religionem reueriti sunt uel loci, uel temporis. Agebatur enim tum salutiferi Paschæ festi diei conuentus. Sed neque sacerdotalem exhorruerunt functionem, † quæ media intercedit inter Deum & homines. Interfecerunt igitur hominem innocentem, & crudeliter ipsum unà cum sex alijs mactarunt, & reliquias eius undequaque conuulneratas per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modum tractas atque raptatas, miserabiliter traduxerunt: sine mi-

In baptisterio, Proterio percussores ab Aeluro immissi nõ pepercerunt.

Cædes Proterij crudelissima.

Functio sacerdotalis.

† μεσιτευούσης θεοῦ καὶ ἀνθρώπους.

A ne misericordia omni corpus quod iam plagas nō sentiret, discruciātes: & in frustra eo conciso, bestiarum more uiscera eius degustarunt, quem * mediatorē se nuper inter Deum & homines habere existimarunt: postremoq́ quidquid ex eo superfuit, id igne concremarunt, et cineres uentis differendos permiserunt, feritatē belluarum omnem longè superantes. Atqui malorum istorum omnium autor sapiens, si Deo placet, Timotheus fuit. Porrò Zachariæ Rhetori de his in historia sua scribenti, aliter hæc referre libuit: tumultū uidelicet Alexandriæ per Proterium potius excitatum: neque populum hæc, sed ex militum ordine quosdam ausos esse. Fidemq́ uerbis eis astruit per epistolam quandam à Leone ad Timotheum missam: quam rem iudicaturus atq́ uindicaturus aliquis etiam à Leone missus sit. Literas circulares ad omnes ubique episcopos Leo dedit, ad ipsum etiam Constantinopolitanæ urbis antistitem Anatolium, eosq́ qui monastica uita enituerunt, sententiam eorum (quemadmodum dixi) de synodo Chalcedonensi Timotheiq́ consecratione requirens: Aegyptiorum episcoporum libello supplici, precibusq́ insuper eorum qui uel Proterij partiū, uel Timothei factionis erant, sicuti ad eum missæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hāc sententiam scriptæ erant.

* μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Zacharias Rhetor hæc aliter retulit.

CAPUT XVIII.

IMperator Cæsar Leo, pius, uictor, triumphator, maximus, † semper colendus Augustus, Anatolio episcopo. In uotis quidem pietati meæ fuit, ut uniuersæ orthodoxæ, rectæq́ sentientes & sanctissimæ Ecclesiæ, nec non urbes sub Imperio Romano omnes, quiete altissi-
B ma fruerentur: neque quidquam, quod statum illarum & tranquillitatem turbare posset, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, sanctitatem tuam iam nosse credimus. Vt uerò plenius de rebus omnibus, & quæ causa tanti tumultus & confusionis extiterit, certior fias, ᵃ exempla precum quas religiosissimi episcopi & clerici ex Alexandriæ urbe & diœcesi Aegyptia, aduersus Timotheum in urbe Constantinopolitana pietati meæ obtulere: atque itidem supplicum libellorum exempla, quos à Timotheo internuncij eius Alexandria aduenientes serenitati nostræ in comitatu nostro dederunt, ad pietatem tuam misimus: ut quid actum sit, ab eo quem diximus Timotheo, quem sibi populus Alexandrinus, & qui ibi magistratus gerunt, ciuesq́ & naucleri, seu nauium gubernatores, episcopum petunt, & alijs quoque de rebus quas supplicationum complectitur contextus: adhæc, de synodo Chalcedonensi, cui nequaquam quidam assentiuntur, quemadmodum libelli adiuncti ostendunt, clarius sanctitas tua cognoscere possit. Itaque pietas tua, orthodoxos omnes & sanctos episcopos, qui nunc in urbe hac imperante degunt, & religiosissimos clericos confestim ad se conuocet, & rebus omnibus cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulenta, & status eius tranquillitasq́ nobis maximè curæ est, nobis sentētiam suam, de Timotheo ipso, & concilio Chalcedonensi, timore humano omni, gratia etiam & odio semoto, solum omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, significet. Scitis namque, nos omnes de negocio tanto immaculatæ Diuinitati rationem esse reddituros. Vt in eo de re omni literis uestris abundè edocti, congruentem & debitam sententiam ferre possimus.

† ἀεισέβαστος αὔγουστος.

Circulares Leonis ad episcopos literæ.

Hoc literarum earum exemplum ad Episcopum Constantinopolitanum datum.

ᵃ τὰ ἴσα.

CAP.

CAPUT XIX.

Praeclari monachi. Simeones Stylites. Vadaratus. Iacobus Nisibenus.

AD hunc modum Leo ad Anatoliũ, & omnes ubiq; episcopos scripsit. A In eandem sententiam quoque literas dedit ad illustres monachos, & qui uitae sanctitate praeclari erant alios, mores suos ad uitam spiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus stationem super columna inuenit, cuius antea etiã meminimus: praeterea Varadatus, & Iacobus Nisibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantium historia mentionem facit. Porrò Leo Romanus episcopus primus Chalcedonensi synodo comprobata, electionem atque consecrationem Timothei ut illegitimam improbauit: cuius epistolam Leo Imperator Timotheo Aeluro per Silentiarium misit. At enim Aelurus ad Imperatorem rescripsit, Leonis epistolam refellens, & Chalcedonensem synodum quàm maximè reprehendens. Episcopi reliqui, itidem ut Papa fecerunt. Solus Amphilochius Sidites ad Imperatores scribens, Timothei quidem consecrationem damnauit, synodi autem Chalcedonensis decretum non recepit. Quae omnia à Zacharia Rhetore in historiam sunt relata, qui Amphilochij etiam epistolam ei inseruit. Nõ episcopi uerò solum, sed & celebris memoriae Simeones de his rebus epistolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Basilium episcopum Antiochenum: quam quòd breuior sit, hic apposui, uerbis hisce conscriptam.

Amphilochius Sidites Chalcedonensem synodum non recipit.

Symeonae Columellae literae ad Basilium episcopum Antiochenum, de pietate Leonis Imperatoris, & synodo Chalcedonensi.

Domino meo pijssimo & sanctissimo, Dei amanti Basilio archiepiscopo, peccator & humilis Simeones in Domino salutem. In tempore nunc dicere possumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem nostram, & misericordiam B suam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim sanctitatis uestrę literis, ardorem & ueram pietatem Dei amantissimi Imperatoris nostri erga sanctos patres, & certam stabilemq; eorum fidem admiratus sum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nunc exhibet. Atq; hoc quidem donum non ex nobis ipsis, quemadmodum etiam sanctus Apostolus dixit, sed ex Deo est, qui illi eam animi alacritatem propter orationes uestras indidit. Et post pauca: Proinde & ego humilis & tenuis, atque adeò † abortiuus monachus, Imperiali eius celsitudini institutum meum de fide sanctorum patrum, qui Chalcedone sexingenti trigintasex conuenere, in qua persisto, & per quam confirmor, utpote quae à spiritu sancto manifestata sit, significaui. Quod si enim duobus aut tribus in nomine eius cõuenientibus, medius inter eos est Saluator: quomodo ad tot & tam sanctos patres ille aduenisset, nisi ab initio cum eis spiritus sanctus fuisset? Et pòst alia: Itaq; fortis esto, & in uera pietate uiriliter age, quemadmodum & Iesus Nauae filius, seruus Domini, in populo Israelitico. Clerum religiosum, qui sub sanctitate tua est, omnem, & benedictum fidelissimum'que populum uerbis meis consolare. Quapropter, sicuti dictum est, Aelurus quidem Alexandria eiectus est: Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partibus erat, pro eo in ecclesiam inductus. De his hactenus.

† ἔκτρωμα τῶν μοναχῶν.

CAPUT XX.

Terraemotus graues. Praecipuè Antiochiae.

Causa eorum, impietas hominum.

LEone iam alterum annum imperante, ingens terraemotus & fremitus usq; adeò extitit, ut multae quidem in locis omnib. ruinae consequutę sint, Antiochia autem omnis ferè cõcuteretur. Clades ea ueluti prooemium futurorum malorũ fuit, propterea q; ciues ipsi à diuinis legib. alieni, tanquam beluę feri animis essent, & uecordiae intemperijs omnibus agitarentur. Grauissimus enim qui unquam fuere omnium terraemotus urbem eam inuasit, quingentesimo sexto ab ea condita anno, decimoquarto mensis Septembris

A bris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui ibi sub Traiano fuit, trecentis quadraginta septem annis exactis. Ille nanque quum centesimo uigesimo nono †suis legibus, ut libera republ. ea urbs uteretur, illam afflixit. Iste autem sub Leone quingentesimo sexto anno eam oppressit, sicuti hoc à studiosis repertum est. Et domos eius ferè omnes disiecit, quum quidem populosissima foret: ita ut in ea solitudo nulla, aut locus quisquam inhabitabilis aut neglectus esset. Magnificentissimè autem exornata fuerat, propter ambitiosam multorum principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter se concertarunt, & de gloria superare alij alios conati contenderunt. Conciderunt igitur Imperiales ædes una atque altera. aliæ periculum euasere, unà cum uicino lauacro, quod sanè urbē †incommoditate pristina liberauit, propterea quòd reliquæ balneæ uiolenta inundatione ei incommodassent. Disiectæ quoque quæ pro Imperatorijs ædibus fuere porticus, & quod eis impositum erat tetrapylum. Præterea Hippodromi pro foribus turres, & quędam eis insistentes porticus. In ueteri autem urbe domum aut porticum ullam non attigit. Concussit insuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ædificia & porticus in ea quæ Ostracina dicitur uicinia, atque etiam quod uocatur Nymphæum: quæ omnia copiosissimè Ioannes Rhetor in historijs suis refert. Terræmotus istius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt urbi ei mille auri talenta tributi annui remisisse, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouanda dedisse. Eadem tempestate Thracia etiam & Hellespontus, Ionia omnis, & quæ uocantur Cyclades insulæ concussæ sunt. Ædificia plura in Gnido & Co collapsa. Constantinopoli uerò & in prouincia Bithynia imbres immensi, in tertium & quartum diem iugibus
B aquis cœlitùs in fluminum morem decidentibus durauerunt: montes in planiciem deciderunt, uici maximi diluuio disparuerunt. Ex ingenti purgamētorum copia in quibusdam lacubus insulæ extiterunt: sicuti in Boane, quæ ad Nicomediam est, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoque in cœlo conspecta. Nubes enim tubæ specie ad dies quadraginta uisa est. Quo tēpore cinere etiam Constantinopoli, nubibus in ignem uersis, pluit, qui cinis palmi minoris propè altitudine in tegulis iacuit: id quod euidentissimum indicium imminētis incendij fuit. Itaque cum tremore omnes urbe egressi, Deum precibus placarunt, ignea pluuia Deum abolere uelle omnia dicentes. Porrò Deo ad misericordiam conuerso, flamma extincta, & cinis horrendus in terram delatus est. De hoc Procopius etiam Cæsariensis alicubi memorat, ex Bebio eum monte ortum habuisse scribēs, unde ille quum plurimus redditus esset, uento uiolēto in sublime actus, eo loci ubi ille conquieuit, deciderit. fortasse autem & Deus illum ita in sublimi aere iactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo sibi metuens, circa sanctum Mamantem tabernacula posuit, ad sex menses ab urbe ingredienda abstinens, eoque modo se diuinam iram declinaturum existimans.

Antiochia multos pertulit terræmotus.
† [illegible]
Clades eius urbis ex terræmotu.
† [illegible]
Ioannes Rhetor.
Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.
Casus fatales uarij & admirandi.
Boane insula.
Pluuia cineris.
Leo mensibus sex extra urbē sub tabernaculis mansit.

CAPUT XXI.

TVm quoque maximū incendium Constantinopoli grassatū est, quod illi maiorem quàm terræ motus intulit cladem. Initiū sumpsit in parte maritima, quam Bosporum seu Bouis transitum, incolæ nomināt: quum perniciosus quidam dæmon lucubrationum horis mulierculæ uictum labore manuum quærenti assimilatus, lucernā ad • rerum omniū uenalium forum, salsamentorum aliquid empturus, siue etiam mulier uerè exitioso dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id non possum: utrunque sanè fertur) detulisset. Lucerna igitur alicubi posita est, & mulier ipsa abijt. Ignis autem nescio

Incendium fœdissimum Constantinopolis quatriduanū.
• [illegible]

scio unde stuppa correpta, ingentem prouoluit flammam, & ædificium id illicò A
consumpsit, atq; inde ad uicina serpens circumquaq; quàm facilimè proxima te-
cta depastus est: nec illæ tantum quę facile ignem concipiunt ædes, uerumetiam
quæ è lapide secto amplitudine & altitudine ingenti constructæ erant domus,
conflagrarunt. Incendium id liberè, in quæcunq; incidisset, ædificia consumens,
in quartum usq; durauit diem. Adhibita quidem est aduersus ignem omnis ge-
neris defensio, sed uis eius illam modis omnibus superauit, adeò ut media pars
urbis omnis à Septentrione Austrum uersus prorsus conflagrarit, in longitudi
nem quinq;, in latitudinem uerò decem & quatuor stadiorũ spacio, neq; quid-
quam in medio de publicis priuatisq; porticibus & ædificijs relictũ est. Colum-
næ quoq; & durorum natura lapidum materia, perinde atq; sarmenta quædam,
quæ facile accenduntur, arserunt. Clades ea ex parte boreali, ubi etiam nauale ur
bis est, à Bosporo ipso ad uetus usq; fanũ, quod ab Apolline cognomen habuit,
ex australi uerò regione à Iuliani portu usq; ad præclarũ ædificium templi eius,
quod Concordiæ dicitur, processit. Medius inter hæc locus à Cõstantini foro,
usq; ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaq; quæ inter ea quæ diximus in me-
dio fuere ædificia, deforme & miserandum facta sunt spectaculum. Quęcunque
enim ad sublimem amplitudinem & fomam extructa, & ad incomparabilẽ exor
nata magnificentiam, maximo commodo publica & priuata ædificia fuerant, o-
mnia simul subitò in aceruos & hiatus uastos & inuios redacta sunt, uarij gene-
ris materia in cumulum unum cõgesta, & priore facie rerũ adeò mutata, ut neq;
ædium ipsarum incolæ quid fuerit, quóue loco quæuis prius opera steterint, di-
scernere potuerint.

Constantini forum.
Tauri forum.

CAPUT XXII. B

Sanctæ Anastasiæ templum precibus Marciani uiri sancti, illæsum ab incendio permansit.
Mortuorũ resuscitatio.

CORripuit quoq; incẽdium id sanctæ Anastasiæ templum, quod Mar-
cianus celebris uir, sumptibus suis erexit: & item sanctæ Pacis delu-
brum, ad mare situm. Eo enim tempore præclarus uir iste claruit, o-
perib. nouis enitens, humanitateq; & misericordia maximè insignis:
& qui uirtute eò processerit, ut etiam mortuos excitarit. Sed alia quoq; is tem-
pla præclara & magnifica Deo construxit. Tum porrò ignis carpere iam san-
ctæ Anastasiæ templum instituerat, sed ei ille obstaculo fuit. Quum enim iam
flamma serpens ecclesiæ appropinquaret, accepto in manus sacro Euangelio,
per tegulas in tectum conscendit, precibusq; & lacrymis Deũ implorauit. Ignis
autem ad eum accedens, ueluti uirum sanctum reueritus, atq; in sublime subla-
tus, & in arcus speciem admodum incuruatus, ædem eam intactam prorsus re-
linquens transiliuit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Tran-
situm perquàm diu stationem super columna pertulit. Is ex Simeonis Mandra
prodijt, cuius precibus & cohortationibus adiutus, eximia subijt certamina, &
pietatis exercitium supra naturæ captum, Boreæ continuè expositus, peregit:
quapropter etiam ab agonothete siue certaminis muneratore ingenti gloria est
condecoratus, à quo exitiosorũ dęmonum expulsionem, & uariorũ morborum
sanationẽ accepit. Ad quẽ sępe etiam in tenui habitu ueniens Imperator obstu-
puit, benedictionem'que ab eo & communionem precum petijt. Perliberaliter
quoq; magnifica prope columnam construxit ædificia, templum item & domi-
cilium circa uirum sanctum monachorum statuit, & † columnam ipsam extulit,
omniaq; adeò uiro sancto factus est. Incendij eius tempore, Daniel ex columna
tandem digressus, in urbem uenit: atque in eius præsentia ignis confestim extin-
ctus conquieuit. Sub Basilisco uerò, qui à religione excidit, & Chalcedo-
nensem Synodum contempsit, ardore inde ductus rursum descendit, & cum

Daniel Stylites.
Miracula Danielis.
Daniel à Leone Imperatore admodum cultus.
† αὐτὸς τὴν λαιαν.
Incendium ad Danielis aduentum constitit.

Acacio

A Acacio Constantinopolitano antistite ecclesiasticos conuentus egit, monachorumque ordine omni cum multitudine ipsa plebis assumpto Basiliscum adijt, & cum eo liberrimè colloquutus est. Idem fecit Ascetarum præstantissimus Olympius.* Tum quoque uiguit Auxentius * Exscholaris, uitam nudam in monte eo qui ex aduerso Constātinopoli situs est, sicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde descendens, Synodo affuit, & plurimum momenti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maximè fuere Varadatus, & Iacobus Nisibenus: cuius quàm egregium uitæ institutum fuerit, satis declarat miraculū quod in puellis Græcam superstitionē sectantibus, dum in fonte lauarent, edidit. Quæ quòd dicto Iacobi audientes non essent, canuerunt: & fons statim exsiccatus est, quem quidem ille precatus undis repleuit, puellas autem canas per uitam omnem reliquit. Illud scire conuenit, non hunc esse Iacobum illum, qui aduersus circulares literas scripsit. nam is Constantij temporibus fuit: iste autē temporibus hisce uiguit, prodigijs & miraculis præcipuis spectatus, sicuti Theodoritus in Deiamantiū historia inquit. Cui etiam arcā sepulchralē fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autem ut prior moreretur Theodoritus: uerumtamen sic quoque magnus Iacobus in ea est conditus. Martianum, quem diximus, Gennadius Cōstantinopolitanus ecclesiæ œconomum & dispensatorem legit, quum ex Catharorum siue Purorum hæresi ad ecclesiam transijsset. qui quum id munus obiret, quæ in ecclesia quaque muneris loco offerrentur, ea ut loci cuiusque clerici ferrēt, constituit, quū ad id tēpus ecclesia Catholica † seu uniuersalis dona eiuscemodi B omnia tulisset. Quo tempore primus etiam Leo cōstitutione lata, ut dies Dominicus ab omnib. absque labore omni per ociū transigeretur, festusque & uenerabilis esset, quemadmodum & diuis Apostolis uisum est, præcepit. Constituit quoque, ut qui in cleri ordinem lecti essent, à solo præfecto prætorio iudicarentur.

Daniel liberè Basiliscum tyrannum propter hæresim obiurgauit.
Olympius.
Auxentius.
* ἀποσχολάριος.
Varadatus. Iacobus Nisibenus.
Huius miraculo puellæ laudes canuerunt.
De parochialibus ecclesiarū munerib. quæ offertoria dicimus.
† Hanc nunc parochialem & curatam uocamus.
L. omnes indices.
L. Dies festos. C. de fer.

* *Scholares in sacro Palatio militantes dicebantur, sicuti & pars eorum Domestici Scholæ. Nam militantium quoque schola est. Hinc rubrica est de Priuilegijs scholarum. C. lib. 12. Et exscholaris, qui militare in aula desijt: sicut exrex, exconsul, exquæstor, &c. dicitur.*

CAPUT XXIII.

GEnnadio isto episcopum gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere ausus, facinoris eius mercedem tulit. Nam manus eius exaruit: quam, quum ille crimen id publicè cōfiteretur, Gennadius restituit. Illud uerò notandum, uerius esse, Seruatorem nostrum capillum molliter inflexum & subcrispum, eumque minus densum habuisse, sicuti in historijs colligitur. Gennadius iste ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem ut dissolutè uiuentē criminabatur, epistolam dedit uerbis hisce compositam: " Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompo" sitam degit uitam: quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Ecclesia reijcien" dus es. Et clericus ille statim mortuus est. Idem Gennadius nullum sacerdotem consecrauit, qui non prius psalteriū sedulò in ore habuisset. In episcopatu huius, Studius quidam uir præclarus, Roma Constantinopolim peruenit, & diuo Precursori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc est Insomnes dicuntur, induxit. Horum domiciliū Marcellus diuinissimus construxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerentur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuisa. In ea Mandra Ioānes quoque Calybetes monachum egit. Eā tempestate Timocles etiam & Anthimus * Tropariorum poetæ floruere, qui suas uterque sodalitates habuere. Et qui Chalcedonensis synodi decreta comprobabāt, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiam peruigilium inter eos instituit. Atqui hostili erga eum erāt animo, Ti-

Miraculum in pictore, qui Saluatorem, Iouis forma pinxit.
Epistola mirifica Gennadij ad Eleutheriū martyrem.
Studium.
Sodalitas monachorum insomnium.
Ioannes Calybetes.
Tropariorum poetæ Timocles & Anthimus.
* Tropos etiam nunc homines nostri dicunt.

Spectrum dæmoniacũ Gennadio apparet.

moclem sequebantur. Admirandum etiã quiddam aliud, quod Gennadio accidit, exponam. Quum enim noctu ad sanctius sacrificij altare astaret, & preces ad Deum pro mũdo funderet, spectrum quoddam dæmoniacum uisum est: quod crucis signo ab eo repulsum, humana uoce ita illi respondet: Illo quidem uiuo, secessurum atq; quieturum, postea uerò modis omnibus Ecclesiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, postquam Deum plurimùm deprecatus fuisset, ex hac uita migrauit. Et Acacius orphanotrophus seu pupillorum curator, thronum recepit. Tum quoq; euenit, ut duo episcopi, quorum alter rabie Arij infectus, à dicendi & disputãdi arte instructissimus, alter uirtute, religione & recta fide ornatissimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porrò orthodoxo & rectè sentienti uisum est, uerborũ contentione relicta, ad rem ipsam descendere, & ueritatẽ explorare: uidelicet ut rogo ingenti accenso, se in ignem conijcerẽt. Quod ubi Arianus detrectauit, orthodoxus igni se commisit, atq; inde cum impio sermonem conferens disputauit, saluusq; etiam uestibus intactis permansit. Archisynagogus quoq; inter Iudæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atq; is autor eius fuisset, correptus, crudeliter à uiro consulari excruciatus est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta uaria illud tantum uociferatus est: O Deus sancti Sergij adiuua me. Sancte Sergi, tu nosti. Iudices porrò fingere & assimulare hęc Hebræum putantes, ad ignem, ut uiuus combureretur, qui uerba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti stolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conseruarunt: & multitudo in flammam insiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atq; ille non minus mente quoq; illuminatus, substantia sua quam multam habuit uendita, in pyræ eius loco amplissimum Sergio martyri templum extruxit: ubi capite raso reliquam, iuxta Dei beneplacitũ, exegit uitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus suis in Sergij & Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

Disputatio episcopi ex igne.

Miraculum in Archisynagogo Iudæo in flãma ignis diuinitus cõseruato.

Diui Sergij templum.
Idem monachus factus.

CAPUT XXIIII.

Vestis diuæ uirginis è Palæstina Constantinopolim deportata.

LEone imperante, ueneranda immaculatæ Matris uestis Constantinopolim hoc modo perlata est. Hanc sicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi seu uiduæ reliquit, quę etiam usq; ad illud ipsum tempus incorrupta permansit, & multa miracula edidit. Postq; autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hierosolyma profecti, omnia ibi loca perlustrarunt & exosculati sunt, atq; inde etiam in Galilææ partes uenerunt, & thesaurum hunc apud Iudæam quendam asseruatum repererunt, consilium eius auferendi ceperunt. Et Hierosolymorum urbe peragrata, & sancto quoq; loco salutato, ex Palæstina discessuri, arcam eadem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Dei matris uestis reposita erat, fieri curarunt: eamq; uacuam, solito ornamento coopertã, per fraudem in loco suo deposuerũt: alterã aũt illam cum sacrosancta ueste receperũt, & cum ea quam celerrimè Constantinopolim recurrerũt, in suburbana regione, cui Blachernæ nomẽ erat, occultare diuinũ thesaurum uolentes. Quãdoquidem uerò rem tentare quæ fieri nequiret uisi sunt, ingratis etiam eam ad Imperatorẽ retulere. Atq; ille incredibili elatus uoluptate, rotundo in eo loco ubi asseruabatur cõstructo templo, cum magna ueneratione sacrã arcam in eo collocauit: ubi nunc quoq; uenerãda illa uestis integra seruatur, ueluti inuictũ perpetuũq; urbis præsidiũ, quæ uarios repellit morbos, & miraculis quæ in ea fiunt, naturã & uim tẽporis superat. Pulcheria quidẽ celebris Imperatrix, ingens sub Marciano Dei

Blachernæ.
Rotundũ Dei genitrici Leo construxit templum, in quo uestis ea reposita.

matri

A matri condidit templum, ubi sepulchrales fascias reposuit, Leo autem magnus aliud construxit, in quo magnificè uestem illius consecrauit.

CAPUT XXV.

LEo iste aliud quoque templum uirgini matri in loco qui Fontis nomen habet, erexit, ubi densæ & ingentes cupressi, pratum etiã teneris refertum floribus, quasi quidam paradisus amœnus & pulcher, fons insuper pellucida & potabili aqua tacitè scatens: & ut semel dicam, quæcũque sacrum templum decerent, omnia erant. Vtranque hoc delubrum pro urbis mœnibus constructum est: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem est, ut utraque ædes inexpugnabile urbi propugnaculum esset. Abest ab urbe regio hæc stadio uno, dotes quas terra habere potest omnes obtinẽs, antiquitùs matri Dei consecrata. Optimum ibi est cœlum, locus ipse uarijs consitus arboribus, platanorum prouentu plurimo & cupressorum proceritate perquàm amœnus fuit. Herbam protulit mollem & copiosam, diuersi generis flosculos prætendentem, toris commodam, nec minus pascuis utilem. Fons ubertim & pellucidè profluẽs, quum loco ipsi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum & cõspicuum reddidit. Diuina præterea gratia aquæ ipsi indita, ad miraculorũ edendorum prouẽtum efficacem eam prestitit. Intercessit tempus longũ, & cœnum paulatim undique aggestum fontem obruit, initiumque quà unda proflueret obstruxit. Arborũ etiam densitas, aditu ad fontem obstructo, quum diuturnitas insuper temporis accessisset, obliuione locũ obduxit, ita ut limus uliginosus esset, & humore tantũ tenui dignosceretur. Verumenimuerò Leo iste, quum nondum diuino nutu Imperiali dignitate exornatus, priuatus degeret, & circa eum locũ alicubi deambu- *Templum diuæ uirginis ad Fontem.* *Leo adhuc priuatus cœcum hominẽ in uia ducens, in fontem mirificum incidit.*

B laret, in hominẽ cœcum tota uia errantem incidit: & uicem eius miseratus (erat enim uir bonus, misericors, & in rebus omnib. consideratus & prouidus) manu eum duxit: oculi ei uicem præstãs, gressumque eius per loca plana dirigẽs, si quid in itinere spinarũ aut duri esset, quod incedentẽ offendere posset, remouit. Atque ille quidẽ hunc ducebat, hic autẽ sequebatur. Et iam itinere aliquanto confecto, prope cœnosum hunc locũ uenerãt: cœcusque ille siti plurimũ cõficiebatur, & quin concideret parũ aberat, ita humor omnis in eo æstu uehementissimo exaruerat. Itaque Leoni ualde institit, ab eoque crebrius contẽdit, ut siti eius mederetur, & uiæ laborem in umbra quapiam aliquantulũ recrearet. Erat hoc inenarrabilis cognitionis & sapientiæ Dei, quę mirificè omnia instituit. Ille igitur misericordia erga pauperem motus, dẽsam syluam omnem perlustrauit, & si quis aquæ humor ibi scateret, scrutatus est. Vt uerò post fatigationem multã infecta re ad illum redijt, & anxiè admodum quiritaretur, quòd misero illi in tali casu nihil solatij cõferre posset, uocem incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad se delatam audijt, quæ diceret: Nõ ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua propè est. Proinde noua hac uoce consternatus, denuò undam inquirere instituit. Sed & ipse cœcus prorsus fuit. Circũ eam enim uersabatur, minimè tamen eam uidebat: quòd & syluæ densæ opacitas ei obstaret, & cœnũ profundius illum inde remoueret. Quapropter partim indignãs, quòd quem manu duxerat cœcus erũnam eam pateretur: partim uocem eam in animo fixam considerãs, & aquam rursum inuestigãs, denuò eam ipsam exaudijt suaue quiddam & facetum cœlitùs sonantem uocem. Nam & de nomine eum cõpellauit, & Imperialem dignitatẽ primo quoque ei tempore aduenturã certò denũciauit, ita inquiens: Leo Imperator, densum hunc & umbrosum lucũ ingressus, turbidam aquam hauri, eaque sitim hominis ægri refice: & limũ cœnosum manib. cape, quo cœci oculos inungas. Quæ *Leoni cœlitùs imperiũ promissum.*

Templum Dei genitrici condere iubetur.

uerò sum, dudum hunc obtinens locum, coq; me oblectans, mox scies. Tu fac A ut ædem hic mihi sacram construas, in qua identidem uerser, & suauiter deambulem: in qua etiam precantib. omnibus, locumq; hunc cum ardore & fide certa adeuntibus, optata præstem omnia. Neq; quidq; est prorsus, quod mihi aduersetur, & non continuò potestati meæ cessurũ sit, etiamsi dæmon sit, aut morbus qui omnẽ superet medicinæ curam, aut aliud quidq;, quod factura non sim, dummodo ritè pieq; sit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnũ & undam ad cœcum parum id iam curãtem, ut in quo spiritus propè extinctus esset, attulit: & oculos eius luto, non secus atq; Seruator illius à natiuitate cœci, liniuit: deinde etiam aquam præbuit, oculos attrectanti. Ecce aũt maiestas & magnificentia tua, ô Deigenitrix, se exhibet, & misero illi aqua turbida & lutum Siloe fit. Cõfestim enim uisum recipit, & diuturnas abijcit tenebras, oculis præter spem omnem, solem, seu potius cœnum & lutum inspiciẽs. Sicuti nanq; sol primùm, qui uisui lucem primus dat, ab eo conspicitur, sic tum lutum, quod lumen illi subministrarat, primùm ab eo est conspectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis ualentibus maximè aduersatur, id tum natura & ui sua deposita, salutare est factum.

Cæcus fontis cœno oblitus illuminatur.

Lutum oculis salutare.

CAPUT XXVI.

LEo postea, pro eo atq; ei Deigenitrix prædixerat, ad Imperiale sublatus fastigiũ, statim pro tanto illius in se beneficio ei gratiã repẽdit. Et loco eo repurgato, & fontis uena altissimè inuestigata & restituta, quidquid erat cœni & terræ aggestæ eijciendum curauit: & fonte ipso circunquaq; structura solida probè munito, delubrũ Dei matri construxit, & ædificiũ ipsum supra fontem statuit. Structura ita comparata est, ut non minus B ædificij subter terrã sit, q̃ super terrã emineat. Nã iudicio meo ex ipsius terræ fundamẽtis excitata est, & in † quadrangulũ ita coagmẽtata, ut eam formã ædi sacræ præstet, qua aliquatenus lõgitudo latitudinẽ superet, & lõgitudini quæ assis rationẽ habeat, latitudo quadrãtis proportione respondeat, sed ædificij muri sub terra nihil habent uarietatis: quamprimũ autẽ supra terrã eminẽt, statim uariant. Nam in quatuor porticus cõformantur, quarũ duæ, cõtra Orientẽ altera, & Occidentem solẽ altera, in uacuũ aerem sublimes feruntur: alteræ duæ utrinq; proximis suffultæ parietib. cõiunguntur, eisq; incumbũt. E superiore parte structura quædã apsidũ & arcuũ molliter ædem ipsam attollens circumit, & porticib. quibusdã æquis inter se spacijs distantib. fulcitur, quæ spacia ueluti intercolumnia luminis immittendi gratiã instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, & splendoris abundãtia lumine multo locum omnẽ illustrat. Super his tholus in sublime eminet, cũ testitudine rotunda & alta, paulatim sese deorsum uersùm incuruãte, & aliquãtulum in sublime euadẽte: cuius tam prolixa est pulchritudo, ut cœlo relucenti & igni ardenti similis uideatur. Superiorẽ sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificiũ terminat, firma porticu exornatũ, ut formæ pulchritudinem, † lõgitudine altero tanto latitudinem superãte adimpleat. Gradus etiam quosdã architectus, uigintiquinq; opinor, ex utraq; parte aptissimè construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquã operi afferant, & descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducãt. Gradus alij directè accliues sunt, alij uerò aliquantulũ incurui. Testudo summa, seu potius uertex ipse templi auro puro prolixè exornatus est: atq; is luce per frequẽtia specularia immissa, & marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore uibrato, ueluti coruscans templum omne tanquã fulgure illustrat. Fons in medio ferè templo est. parum enim id abest. Latitudo eius bis senum pedũ, undam habet iugem, frigidam & pellucidã. Structura

Structura templi Virginis matris ad Fontem.

† [illegible]

[illegible]

Fõs mirificus.

A ctura marmorea quadrangulari cõtinetur, cuius labrum aquãtibus percommodum est. Intra id eis quos diximus pares gradus sunt, quidã semicirculi figuram, alij quadratam formã referentes: seni utrinq;, qui deorsum uersum ad fontẽ quẽuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululũ excauata ad os fontis stat, hydriã statim exceptura. Habet ea foramina quædã, ut effluenti latici locus sit. Hunc cauum aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere satagẽti meatũ exitumq; ex parte omni præbet. Cuniculus per mediã ædẽ protenditur, adytum diuidens, probè ubiq; munitus. Caua supernè duo habet: alterum lapide rotundo constructum, in medio templi loco: alterũ ad adytum appropinquat, labrum longius quàm latius habens: unde etiam sacrum illud & lustrale lutũ uasculo in coclearis formã facto illi hauriunt, quibus id ministerium cõmissum est. Aquæ istius per incredibilem mistionẽ mirifica est temperies. neq; enim supra modum gelida est, & à tepiditate multum abest: ita ut eam omnigenam & qualem quisq; uelit esse contingat, non secus quàm decantatum illud Manna. Est autem pellucida maximè, & leuis, spiritus aura sacro quodã modo extenuata. Et quod alia omnia superat, res quoq; cõtrarias unda hæc curat. De quibus enim ægritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorũ curandis desperauit, eis statim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Deimatri erexit, atq; id Fontem nominauit: opus, si uideas, insigne: præstantius certè quàm ut uerbis explicari queat. In fontis unda, ea quã diximus gratia enituit. Postea uerò alij quidam ædificiorũ accessionib. locum eum exornarũt, pulchritudinẽ adiectitiã ei addentes, & decentiorẽ illi amœnitatẽ adijcientes: quemadmodũ & Iustinianus postmodum maximã & pulcherrimã extruxit domũ, gratiam eam pro beneficijs ac-
B ceptis uirgini Matri referens. De miraculis quæ ad fontem ipsum quamplurima edita sunt, librum conscripsimus, à pijs quibusdam uiris, ut hoc faceremus, excitati. Vnde etiam ea quæ de fonte diximus, in opus hoc transtulimus. Sed iam ad reliquam historiam progrediamur.

CAPUT XXVII.

Genserichus Vandalorũ rex, qui Aphrica, quẽadmodũ à me dictum est, potitus, ad magnas peruenit opes, post Martiani obitũ, ditionem Romanorũ excursionibus plurimùm afflixit: urbium omniũ, præterquàm Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid pecuniæ & agri occidentales Libyes habuere, id illis ademptũ, popularib. suis dedit: subditisq; suis, tributa tributis accumulando, apprimè grauis fuit. Quibus ærũnis incolę presi, profugerunt. Porrò quũ id Leo ægrè ferret, ex ditione sua omni mille & cẽtum naues cõtraxit, armisq; & copijs non pœnitendis impositis, eas aduersus Genserichũ & Vandalos misit. In eam classem mille & ducenta centenaria auri pondera impẽdisse, eidẽq; supra septẽ millia remigũ attribuisse dicitur. Ducem ei cum imperio Basiliscum præfecit, coniugis suæ Verinæ fratrem germanum: qui q; oculos † ad Imperiũ adiecisset, Asparẽ sibi & Ardaburiũ cõciliauit. Nam per eos se facilimè, quod uolebat, confecturũ esse putabat. Vt aũt ipsi ad imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino non potuit, propterea q; Ariani essent, quorum religionem Byzantij uehementer detestabantur. Verùm ut imperium alijs cõcederent, in procliui eis erat: quemadmodũ & Leoni fecerant, qui quũ curator eorũ esset, sine sanguine ad Imperium eum extulerunt. Atq; ille Imperio potitus, q; ab eis regeretur, grauiter tulit. Et ipsi, quòd Ecclesiam sibi turbandã esse constituissent, in multis necessarijs rebus ei aduersati sunt, & plurima eum perperàm agere dixerunt: superatũ etiam iri asseuerãtes à Genserícho, quòd minus sanam coleret religionem. Multo enim Genserichi opinionem, qui Arij dogma profiteretur, Deo gratiorem esse q; Leonis ipsius: quẽ malè facere, quòd Nicæ-

Ingentem classem Leo in Aphricam contra Vandalos misit.

Classis dux Basiliscus.

Centenaria pondera: Plin. h.e. centum librarum.

† [illegible]

Aspar & Ardaburius duces Ariani.

Gensericus Arianus.

Basiliscus classem Vandalis prodit. Asparis & Ardaburij suasu.

nam & Chalcedonensem fidem defenderet, non rectè putabant. Atq; ut uera di A
cere uiderentur, clàm cum Basilisco cōgressi, sceptrum imperiale ei se tradituros polliciti sunt, si Genserícho uictoriam cōcederet. De quo quum eis conuenisset, Basiliscus cum classe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquio Genserícho, pro eo atq; cum Aspare pactus fuerat, classem statim prodidit.† Itaque militibus somno sopitis, Gensericus illam incendit: & quum uehementior uentus flammam in sublime tolleret, naues aliæ ab alijs ignē conceperunt: & Vandali contis imminentes, si qui milites ex incendio eo profugerent occiderunt. Ex classe tanta ne una quidem nauis reliqua fuit. Basiliscus ægrè cum paucis admodū profugiens, Byzantium uenit, & ad magnam ecclesiam confugit. Cuius soror Verina Augusta eum periculo liberauit, & Perinthū Thraciæ, ut ibi degeret, misit. Leo imperator Asparē & Ardaburiū ad se acciuit, ut quum ab absurda eos opinione abduceret, tum ab insidijs Imperio struendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina susceperat, filio Asparis consuli & patricio in matrimonium collocauit. Cœterùm illi pro semel cōcepta malicia, dolos contra Leonem texere non desierunt. Quod ubi Constantinopolitani cognouerunt, contra eos concitati sunt, & in Hippodromo conuicijs eos acerbè prosciderūt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni consequēte, traiecerunt: & in templum Euphemiæ martyris confugerunt. Imperator patriarcha ad eos misso, se fidem eis seruaturū esse, si ex ecclesia ea discederēt, pollicitus est. Ipsi uerò se loco eo excessuros, nisi Imperator ipse adesset, negarunt. Proinde Leo eò cōcesit, & uiros eos præter rationē ad se pertraxit, & ad mensam suam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarū amnestiā illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Isauro, qui fidus ei maximè esse uidebatur, ut is illis per balneas in Imperialem re B
giam uenie̅tibus, subito impetu capita resecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardaburio primùm caput amputauit. Quod ubi Aspar uidit, indoluit: & magna uoce exclamans, Dignum (inquit) fert exitium senex canus, qui frustra gloriatus est, neq; unq; admonitioni meæ audiens fuit. Persæpe enim ei dixi: * Prius Leonem deuoremus, q̃ ille nos sibi in prandio apponat. Hæc ubi dixit, & ipse ferro cæsus uitam amisit. Filium aũt eius, patricium illũ, à filia sua Ariadna per repudium seiunctum, in exilium misit: & Ariadnam Zenoni, utpote qui insidiatores sustulisset, coniugem dedit. Zeno iste ab incunabilis Aricmesius nominatus fuerat: uerùm unà cum Imperatoris filiæ coniugio id nomen mutauit, & Zeno appellatus est: nomine eo à quodam, qui apud Isauros ad magnam peruenit gloriam, sumpto. Huic ex ea quā dixi Leonis filia, Leo minor progenitus est.

Filio Asparis Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur. De Asparis et Ardaburij cæde.

** φάγωμεν λέοντα, πρὶν ὑμᾶς αὐτὸν ἀναλῶσαι.*

Filius Asparis Patricius exulat. Ariadna Zenoni nubit. Leo minor.

† *Procopius, uel per ignauiam, uel per proditionem Basiliscum rei bene gerendæ occasionem & uictoriam amisisse, scribit. De classe Rom. cremata, mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. 3.*

CAPUT XXVIII.

Zenone adiuuante Petrus Cnapheus, uiuente adhuc Martyrio episcopo, sedem Antiochenam inuadit. Cnapheus hymno ter sancto, clausulam illam, Qui crucifixus es pro nobis, adijcit.

ZEno simulatq; Imperatoris gener factus est, in Orie̅tem missus est: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eum sequutus est, tēpli sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonē Bithyniæ presbyter. Is ubi cum illo Antiochiam uenit, & sedes episcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni persuasit, ut sibi in episcopatu eo recipiendo adesset: quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragijs dignitatē eam cōsecutus fuerat, successor. Et quū Martyrius in urbe Imperiali, necessitate id flagitāte, diutius moraretur: Petrus tumultus Antiochiæ nō minimos excitauit, res plerasq; apud plebem per confusionē miscens, & insolita quædam aduersus fidem inducens: quodq; maximum est, omnes eos qui Deum crucifixum & passum esse non crederent, anathematis fulmine iaciens. Atq; ubi opinionē suā confirmauit, tersan

ĉto illi

A cto illo hymno accessionem istam, Qui crucifixus es pro nobis, tandem adiecit. Quæ uerba ad hunc usq; diem apud Theopaschitas obtinēt. Quibusdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus sibi ascitis, multa aduersus Martyriū episcopum molitus est, & populum per uaria dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiā rediȷt, & multitudinē seditionem aduersus se & uerā de Deo sententiam mouere, Zenonemq; q̄ maximè Cnapheo fauere repetit. Atq; ubi post frequentem cohortationē persuadere illis, ut sententiam talem mutarēt, non potuit, populi publicitùs concione conuocata, episcopatū deposuit, uerbis hisce in præsentia omnium usus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & ecclesiæ contaminatæ, nuncium remitto, sacerdotalem mihi reseruans dignitatem. Hoc ubi ille dixit, & secessit, Cnapheus in Antiochenum thronū insiluit, Chalcedonēsem synodum plurimum proscidit, atq; omnes accessionē illam tersancti hymni usurpare coegit. Quæ res postq̄ est ad pȷ̄ssimū Leonem delata, continuò Cnapheū ad exilium condemnauit. Id uerò ubi ille cognouit, fuga saluti suæ consuluit, & in domicilio Insomniū monachorū clàm latuit. Cnapheo Stephanus substitutus est, quē Antiocheni pueri, q̄ scilicet Cnapheo adhuc addicti essent, acutis calamis ueluti cuspidibus iugularunt: & in amnem, qui urbē eam præterfluit, coniecerunt, sicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in episcopatu Calandion, qui tum Cōstantinopoli propter negociū certū erat, successit. Hic quartā synodum defendens, neminē prius ad cōmunionem admittebat, q̄ Petrum Cnapheum & circulares quæ postea à Basilisco tyranno editæ sunt literas, anathemati subiecisset. Idem Cnaphei actionib. resistens, accessioni illius in eo quem diximus hymno, præmisit, CHRISTE REX. Petrum Cnapheum quatuor ista Ecclesiæ Catholicæ cōmodissima reperisse dicunt: * ut sacrum unguentum in populi totius præsentia consecraretur: ut ad uesperam sanctorum Theophaniorū unda in sacrum lauacrū infunderetur: ut symbolum sanctum, quod semel tantū antea magno & sancto Parasceues die dici solitū fuerat, in synaxi & cōuentu ecclesię quouis decātaretur: et ut in precatione omni Deigenitrix nominaretur, † & diuinum eius nomē inuocaretur. Paulo pòst ubi Iuuenalis in extrema senectute Hierosolymis diem suum obȷt, episcopale eius munus Anastasius sortitus est. Cui deinde successit Martyrius.

B

Theopaschitæ

Martyrij episcopatu abeuntis grauiter dictum.

Cnapheus in exiliū agitur.

Apud Insomnes latet.

Stephanū Antiochiæ episcopum pueri trucidant.

Calandion eius successor.

Petri Cnaphei quatuor in ecclesia utilia inuenta.

Theophania, eadem quæ Epiphania.

* [illegible]

† [illegible]

Anastasius & Martyrius episcopi Hierosolymitani.

† Hodie quoq; Græci & Orientales Christiani precationi cuiuis intercessionem τῆς θεοτόκου, hoc est, Deigenitricis inserunt.

CAPUT XXIX.

LEo magnus Imperator, Zenonis & Ariadnę filiæ filiū Leonē minorē Cæsarē primùm, deinde etiā Imperatorē Romanorū renunciauit, manibusq; ipse suis imperȷ insignia ei cōtulit. Zenonem enim, q̄ in religione uariaret, Imperatorē legere dignatus nō est. Deinde Leo morbo oppressus, Byzantȷ imperium unà cū uita deposuit, quū id annis decē & septem administrasset. Post quē Zeno purpurā sumpsit, ut Leonis gener: q̄ eum Verina, Leonis cōiunx, imperȷ sociū Leoni adhuc tenero, qui etiā patri Imperȷ insignia imposuit, asciuerit. Porrò quū Leo minor post annū unum decessisset; Zeno solus Romanorum imperium gubernauit, minus feliciter. Quæ uerò sub eo acta sint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ sequuntur, ostendent. Quindecimus iste historiarum liber uigintiquinq; complectitur annos, quū ab orbe cōdito quinquies * millesimus noningētesimus nonagesimus, à natiuitate Dn̄i quadringētesimus octogesimusquintus ageretur annus.*

Leo senior moritur.

Leo minor itidem.

Zeno pater Leoni filio in imperio succedit.

Libri huius anni.

** Secundum neotericos Chronologos 4454.*

Sanctæ

* Leone Imperatore aliquando Eulogio philosopho tesseram frumentariā dari iubente, ex cubicularȷs eunuchis quidam, militibus largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuersus Leo: Vtinam, inquit, is sit temporum meorum status, ut mihi liceat stipendia militum in literarum magistros conferre. Suid.* Apud quem etiam de Malchi sententia est, grauē ciuium prouinciarumq; fuarum Leonem istum compilatorem fuisse.

CAPUT XXX. A

SANCTAE VNIVERSALIS QVARtæ Synodi Acta.

** Secundū nostros Chronicos 4435. Anno Domini 457.*

A Mundo condito quinquies * millesimus noningentesimus sexagesimus sextus agebatur annus, quum diuina & sacra uniuersalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris tẽplo est congregata. Leonis ueteris Romæ episcopi locum ibi obtinuere Pascasinus & Lucẽtius episcopi, & Bonifacius presbyter. Episcopatum Constantinopolitanum tum Anatolius administrauit, Alexandrinũ Dioscorus, Antiochenum Maximus, Hierosolymitanum Iuuenalis: qui in Synodo ea unà cum alijs episcopis affuere. His accessere magistratus, & qui in Senatu summo primas gerebant dignitates. Vbi omnes consederunt, statim Leonis mandatarij dixere, Dioscorũ illis assidere non debere. Hoc enim à Leone sic cõstitutum esse: alioqui se, si id facere cogerẽtur, ex cõuentu eo abituros. Senatus, qua'nam de causa id fieri deberet, rogauit. Atq; illi responderunt: Dioscorum reum agi, proindeq; iudicis personã eum sustinere, Romano antistite non permittẽte, nõ posse. Hæc ubi dicta sunt, & Dioscorus de Senatus sentẽtia mediũ cepit locũ: Eusebius Dorylęi episcopus astuit, et quas Imperiali obtulisset celsitudini preces, legi publicè petijt, hisce usus uerbis: Iniuria affectus sum à Dioscoro, iniuria affecta est fides. Episcopus Flauianus cæsus, & unà mecum iniquè ab ipso exautoratus est. Iubete rogo supplicẽ meum libellũ legi. Quod ubi permissum est, supplicatio lecta est, in hæc uerba cõscripta: Libellus Eusebij Episcopi Dorylæi, qui suã & orthodoxæ fidei, & qui in numerũ sanctorum relatus est, Flauiani episcopi olim Constantinopolitani, causam agit. †Consilium institutumq; Imperialis uestræ potestatis est, ut quum alijs omnib. subditis, tum eis maximè qui in ordinẽ sacerdotum allecti sunt, iniuria affectis, curã eorum gerentes, dextrã porrigatis. Qua in re diuino numini, pio cultu obsequimini, à quo Imperium uobis & orbis potestas tradita est. Quũ igitur præter æquitatẽ & rationẽ omnẽ, ea quæ in CHRISTVM est fides, & nos, grauẽ acceperimus iniuriã à religiosissimo magnæ Alexandrinę urbis episcopo Dioscoro, ad pietatẽ uestrã confugimus, ut ius nostrũ cõsequamur petẽtes. Res tota in hoc sita est. In ea quæ proximè in metropoli Ephesiorũ celebrata est synodo, (utinã autẽ celebrata non esset, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioscorus, nulla iustitiæ, nulla timoris Dei habita ratione, quòd eadem cum uesano & hæretico Eutychete opinaretur & sentiret, multis ille quidem tum ignotus, sed postea seipsum manifestauit & prodidit, opportunitatem nactus per institutam à me aduersus opinionis suæ popularem Eutychetem accusationem, & promulgatam contra eum à sanctæ memoriæ & quietis Flauiano episcopo sententiam, multitudine turbulentorũ dissolutorumq; hominum contracta, & potestate pecunia sibi comparata, piam orthodoxorũ rectèq; sentiẽtium, quantum in eo fuit, religionẽ afflixit, & prauã Eutychetis monachi opinionẽ confirmauit, quæ iam inde ab initio à sanctis patribus est condemnata. Quãdo igitur nõ parua sunt, quę ille aduersus fidem in CHRISTVM & nos designare ausus est, ad amplitudinem uestram prouoluimur, obsecrantes, ut amplitudo uestra sanctione sua ipsum religiosissimum Dioscorum causam dicere de criminibus sibi à nobis obiectis iubeat: necnon monumenta & acta contra nos ab eo edita in sancta Synodo legi mandet, per quæ probare possumus, illum longè ab orthodoxa & recta fide alienum esse, & hæresim impietatis plenam cõfirmasse, nobisq; iniquè dignitatem ademisse, & grauem iniuriam intulisse: ut diuinis uenerandisq; mandatis

Maximarum ecclesiarum episcopi.

Romani Pontificis authoritas.

Non potest idẽ in concilio esse reus & iudex.

Actio Eusebij Dorylei episcopi contra Dioscorũ Alexandrinum.

B

Eiusdẽ supplicatio principibus exhibita.

† γνώμη.

Supr. lib. 14. cap. 47.

A datis uestris ad sanctam & uniuersalem pijssimorũ episcoporum synodũ datis, ab ipsis de nostro & Dioscori causa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis uestræ cognitionem, sempiternæq́ꝫ sublimitatis uestrę arbitriũ referãtur. Atq; hoc sic consecuti, orationes perpetuas ad Deũ, pro æterno uestro Imperio pijssimi Principes fundere nõ intermittemus. Itaq; Dioscoro iuxtà & Eusebio ita petente, acta Ephesia in mediũ producta & lecta sunt. Ex quibus cõstitit, epistolã Leonis publicè lectam nõ esse: quum quidẽ, ut id fieret, multi semel atq; iterũ postulassent. Dioscorus causam eius rei dicere iussus, semel atq; iterũ se, ut id fieret, præcepisse dixit: testesq́ꝫ Iuuenalẽ Hierosolymorũ & Thalassiũ Cæsareæ primariæ urbis Cappadocũ episcopos laudauit, qui secũ synodo ei præfuissent. Iuuenalis se sacrũ id, quod synodo præiret, scriptũ legi iussisse testatus est, postea autem neminẽ eius mentionẽ intulisse. Thalassius aũt professus est, se ut id legeretur nõ obstitisse: sed neq; tantum sibi autoritatis, ut solus ipse legi id iuberet, usurpasse. Quũ actorũ lectio cõtinuaretur, episcopi quidã uoces quasdã quasi fictitiæ assimulatæq́ꝫ essent, reprehenderunt. Et Stephanus Ephesi antistes interrogatus, quinam subscriptores aliorũ etiã nomina subscripsissent, Iulianũ Lebedi episcopũ † postremũ eos subscripsisse dixit, & Crispinũ: subscriptores uerò Dioscoro id non permisisse, sed subscribentium digitos inhibuisse: ita ut etiã, ne res omnium fœdissimas paterẽtur, periclitati sint. Idem Stephanus subintulit, uno eodemq́ꝫ, quo Flauiano dignitas abrogata est, die, subscriptionẽ etiã factã esse. Ad quæ Acacius Ariarathiæ episcopus addidit, oẽs in chartã puram subscriptionis annotationẽ retulisse, ui adactos, quod militib. armatis cincti fuissent. Porrò quũ quædã uoces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis episcopus

Acta synodi Ephesiæ prædatoriæ in concilio Chalcedonensi lecta.

Multi episcopi ui adhibita, subscribere decretis Ephesijs sunt coacti.

† ὕστερον.

Euagr. lib. 2. cap. 17.

B neminẽ ea uerba protulisse retulit. Quũ lectio per capita progrederetur, locus quidã cõplectebatur, Eutychetẽ dixisse: & eos qui dicũt, carnem Domini nostri IESU CHRISTI de cœlo descẽdisse. Et Eusebiũ cõtrà intulisse, q; ille dixerit quidem hoc uerbũ, de cœlo: uerbũ aũt, † A quo, non addiderit. Et Diogenẽ Cyzici episcopum institisse, ut A quo, tandẽ diceret: sed eis ut amplius quærerẽt, permissum nõ esse. Adhæc, ea ipsa acta indicãt, Basilium Seleuciæ Isaurorũ episcopum sic dixisse: Adoro unum Dominũ nostrũ IESUM CHRISTUM, filium Dei, solum Deũ uerbũ, qui post incarnationẽ & unionem in duab. naturis cognoscitur. Ad quę uerba Ægyptij magna uoce clarè exclamarint: Qui indiuisibilis est, eũ ne quis diuidat, unũ filiũ, non duos dicere cõuenit. Oriẽtales aũt sub hæc uociferati sint: Anathema in eũ qui dispertit, anathema in eũ qui diuidit. Eadem acta inferunt, Eutychetem interrogatũ esse, an duas esse in CHRISTO naturas diceret. Illumq́ꝫ respondisse: ex duabus quidem naturis CHRISTUM se nosse ante unionem, post unionem autem naturam eius unam. Sub hæc Basilium dixisse: Nisi post unionẽ duas naturas, quæ segregari & confundi etiã non possint, profiteretur, confusionẽ eum prorsus & commixtionem asserere. Sin adderet incarnatam & inhumanatã, & itidem, ut Cyrillus, incarnationẽ & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiscũ dicere. nam aliud quiddam esse diuinitatẽ ex patre, aliud quiddam humanitatẽ ex matre. Quum aũt interrogati essent, cur condemnationi Flauiani subscripsissent: actorũ * commẽtarij Orientales exclamasse produnt: Omnes peccauimus, omnes ueniã petimus. Lectio eorũdem actorum procedẽs rursum ostẽdit, episcopos interrogatos esse, quãnã de causa Eusebiũ in conuentũ nõ admiserint. Et ad id Dioscorũ respõdisse: Elpidiũ cõmonitoriũ produxisse, & asseuerasse, Theodosiũ Imperatorẽ, ne Eusebius publicè quidq̃ et liberè diceret, statuisse. Idemq́ꝫ Iuuenalẽ Hierosolymitanũ dixisse, acta declarãt. Cæsariensem autẽ Thalassium retulisse, quod admittendi eius potestatẽ nõ habuerit,

† ὑφ᾽ οὗ. Vnde.

Eutychetis hæretica opinio.

** chalcedonensium.*

buerit,neq; ea quæ Principes damnassent,rescindendi. Tum autem non hanc es- A
se fidei,de qua agere propositũ esset, defensionẽ. Ad hæc,acta asserũt,Diosco
rum ea quæ fiebãt reprehendisse,& dixisse:quomodo nunc Canones seruantur,
quum Theodoritus quoq; in conuentum uenerit? Senatum aũt respondisse,
quòd accusatoris locum obtineret,propterea illum ingressum esse. Dioscorum

† τῷ τάξει. Euagr.

porrò intulisse: Atqui in episcopi † subsellio ille sedet. Et rursum Senatũ imperia
lem intulisse: Et Eusebium & Theodoritũ accusatorũ uices gerere,sicuti & Dio
scorum rei partes sustinere. Atq; ubi acta synodi posterius Ephesi celebratæ
omnia,unà cum sentẽtia contra Flauianum & Eusebium lata,lecta, & ad clausu-
lam illã uentũ esset,ibi Hilarius episcopus dixit, Oriẽtales episcopos & qui cum

Vociferationes synodi aduersus Dioscorum.

eis erant,uociferatos esse,anathema in Dioscorũ: hac ipsa hora Dioscorũ CHRI-
STVS cõdemnauit: Flauianus à Dioscoro exautoratus est: tu illũ Domine sancte
uindica,tum illum orthodoxe Imperator uindica: Viuat,uiuat in multos annos
Leo: uiuat diutissimè patriarcha. Sub hæc ubi reliqua quoq; lecta esset, quæ
alios quoq; episcopos in Flauiani & Eusebij condemnationem cõsensisse decla-
rarunt,laudatissimos principes in hunc modũ uerba fecisse: De orthodoxa re-
cta & Catholica fide postea frequentiore conuentu coacto,certiorem inquisitio

Sententia principum uirorũ laicorũ in synodo aduersus Dioscorũ,etc.

nem fieri debere decernimus. Quandoquidem uerò Flauianus piæ memoriæ,
& Eusebius Dorilæi religiosissimus episcopus, per commentariorũ lectorũ te-
stimoniũ,& uoces ipsas eorum,qui tum synodo illi principes præfuere, lapsos se
esse,perperamq; illis dignitatẽ qui in fide hallucinati non fuerint, abrogasse con
fitentes, iniquè condemnationem eam factam esse probarunt: æquũ nobis es-

Pœna talionis

se pro eo atq; Deo placet, si diuinissimi & pijssimi Domini nostri accesserit cal-
culus,uidetur,ut eadẽ pœna Dioscorus religiosissimus Alexandriæ episcopus,
& Iuuenalis religiosissimus episcopus Hierosolymorũ, & Thalassius reueren- B

** Armeniæ. Euagr. sed perperam.*

dissimus Cæsareæ episcopus , & Eusebius religiosissimus * Ancyræ episco-
pus, & Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, & Basilius religiosissimus
Seleuciæ Isaurorum episcopus, qui cum autoritate ab eis usurpata,synodo præ-
fuerunt, afficiantur: uidelicet, ut per sacram hanc synodum, iuxta Canones,
episcopali excidant dignitate. Reliqui uerò omnes qui illos secuti sunt, diui-

Adclamationes episcoporũ sententijs uariantium.

næ Maiestati cogniti sunt. Ad quæ uerba Orientales exclamarint: Hoc iu-
stum est iudicium. Illyrici autem uociferati sint: Omnes errauimus,ueniam om-
nes poscimus. Et Orientales rursum : Hoc iustum est iudicium: CHRISTVS
Dioscorum exautorauit,CHRISTVS martyres uindicauit. Hic Senatum,epi-
scopum quenq; fidei suæ professionẽ in scriptum referre iussisse: quibus etiam
is,ut scirẽt,indicarit, Dei amãtissimum Imperatorẽ, iuxta formulã à trecẽtis de-
cem & octo, & rũrsum à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epi-
stolas sanctorũ patrũ Gregorij,Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij,& duas illas
Cyrilli, quę in priore Ephesia synodo publicatæ essent,credere, & religiosissimũ

Sessio secũda. Actio Eusebij aduersus Dioscorum.

Romanæ ecclesiæ antistitem Leonẽ Eutychetem damnare. Cõuentu seu con-
gressu eo soluto,aliũ rursum institutũ esse,in quo soli sanctissimi episcopi conse-
derint. Eis libellũ aliũ de se & Flauiano conscriptũ, Eusebiũ Dorilæi antistitem
obtulisse,in quo Dioscorũ eo etiã nomine criminatus sit,q; idem cum Eutyche-
te sentiret,cuius rei gratia & Flauianus & ipse ab eo exautorati essent. Addi-

** Secundæ Ephesiæ synodi.*

disse quoq; pleraq; uerba, q̃ tum dicta nõ essent, cõmẽtarijs actorũ * esse aspersa.
Et q; subscriptiones in charta pura factæ essent. Petijsse insuper ut cõmuni eo
rũ q sic cõgregati essent suffragio, quæcũq; in posteriore Ephesia synodo acta es-
sent, autoritate eis omni adempta, perinde atq; acta nõ essent, abolerent, ipsis di-
gnitas restitueret, & impiũ illud dogma anathemate iugularet. Post libelli lectio
nem eund ẽ postulasse, ut aduersarius quoq; adesset. Ibi episcopos inter se collo-
quutos

A quutos, adesse eum debere statuisse. Aetium primicerium inter notarios reuersum, ad eos dixisse, accessisse se ad Dioscorũ, sicuti etiã ad reliquos. Illos aũt dixisse, uenire se propter aduersariorum insidias non posse. Ibi colloquium rursus habitum, & decretum esse, ut Dioscorus, prius quàm consessus fieret, quæreret. Eo uerò nõ inuento, Anatolium nouæ Romæ episcopum dixisse, æquitatem & iusticiam, ut ille adesset, efflagitare. Itaque quæsitum esse, & qui ad eum missi erãt reuersos, hoc sic eum dixisse renunciasse, Insidias sibi fieri. Sin ei tutò uenire permitteret, paratum se ut in sanctã Synodum ueniret, esse. Himerium illud addidisse, quum à Dioscoro digressi essent, Boethum eis & magistro diuinorum officiorum obuiã uenisse, cum quo episcopi ad Dioscorum reuersi, habere se dixerint, quod cum eo ex scripto agerent. Quod ubi lectum esset, Dioscorum hæc uerba dixisse Actorũ liber refert: Quum de me ipso deliberarim, et id quod utile commodumq́ue est considerarim, hoc sic respõdeo: quãdoquidem in proximo cõsessu magnificentissimi cõsidentes Principes in cõsilium iere, & multa post multas interloquutiones decreuere: & nunc ego in cõsessum alium, ad * ea quæ dicta sunt reuocãda atque abolenda euocor, ad magnificentissimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & sacrum Senatum, ut de ijsdem rebus denuò inquirat̃, prouoco. Ad quæ uerba, acta Acacium ita respõdisse testant̃: Nõ ita sancta & magna Synodus sanctitatem tuã adesse iussit, ut ea inducant̃, quæ in præsentia magnificentissimorum Principum et sacri Senatus acta sunt. Sed nos ad te misit, ut in cõsessum eius uenires, & ab eo sanctitas tua nõ abesset. Ad quem Dioscorus: Modò, inquit, mihi dixistis, Eusebium libellum cõtra me obtulisse. Quod si id factum est, iterum peto, ut de rebus meis in Principũ & Senatus præsentia disquisitio fiat.

B Et alijs quibusdã huiusmodi uerbis interpositis, alios rursum missos esse, qui Dioscorum, ut rebus agendis adesset, accerserent. Quod ubi factum esset, reuersos illos, hisce eũ uerbis usum esse retulisse: Antea quoque pietati uestræ indicaui, ualetudine aduersa me correptum esse, & petere, ut magnificentissimi Principes & sacer Senatus nunc quoque rerum inquisitioni & iudicio adsit. Quũ uerò ualetudo mea inualuerit, diffundi ob eam causam diem postulo. Cõmentarij actorum porrò indicant, Cecropium Dioscoro dixisse: Nihil eum antea de ualetudine allegasse. Proinde illum, pro eo atque deberet, canonibus satisfacere oportere. Cui rursum Dioscorus responderit: Semel se dixisse, Principes adesse debere. Sub hæc Rufinum Samosatenum episcopum retulisse: Canonicè Synodum atque cõsessum institutum esse, ad quem si ueniret, liberum ei, ut quę uellet diceret, fore. Et quum Dioscorus, an rebus agendis etiã Iuuenalis & Thalassius & Eustathius interessent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, respondisse. Ad quæ uerba Dioscorum acta subintulisse tradunt: Imperatorem Christianissimũ † exhortabor, ut Principes uiri, & qui * mecum de causa decreuerũt, adsint. Tum uerò eos qui missi ad eum fuerãt dixisse: Eusebium solum eum accusare, & omnes adesse debere. Atque ibi Dioscorum, eos quoque pręstò oportere esse, dixisse, qui unà secum iudicis munere functi essent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Eusebio est, quod non cum alijs qui mecũ cõdemnationis sententiã tulerunt, cõmune sit. Et quum eius rei gratia diutius internuncij apud eum morati essent, Dioscorum tandem hisce uerbis eis responditsse: Semel uobis quæ dicenda erãt dixi, & quod amplius dicã nõ habeo. Quæ ubi ad episcopos fuissent relata, Eusebiũ, cum uno Dioscoro, neque cum alio quopiã iudicium sibi esse, dixisse: Dioscorumq́ue tertiò etiã citari postulauisse. Ibi tum Aetiũ significasse, paulo antè quosdã, qui se clericos esse dixissent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos sibi aduersus Dioscorũ obtulisse,

Dioscorus per internũcios in solorũ episcoporum consessum aliquoties uocatur.

Dioscori respõsum.

** [illegible]*

Idem ad principes & senatorios uiros laicos prouocat.

† [illegible]
** [illegible]*

eos'q; pro consessus foribus uociferantes astare. Dedisse autem libellum primũ A Theodorum Alexãdrinæ ecclesiæ diaconum, deinde diaconum alterum † Ischyrionem nomine, et Athanasiũ presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, et itẽ Sophronium: in quib. libellis blasphemũ illum esse, & per uim pecuniã hominib. extorsisse, & de ∗ corporalib. insuper quibusdã supplicãtes retulerint. Sub hæc, tertiò Dioscorũ, ut se sisteret, citatũ esse. Et eos qui ad illũ missi fuerãt, reuersos, uerba eius memoriæ mãdata retulisse: Dioscorũ scilicet dixisse, Abundè satis se antea respõdisse, neq; iam quod insuper diceret habere. Atq; ubi internuncij ei identidem institissent, & ille eadem sæpe uerba repetijsset, Pascasinum episcopũ dixisse: Tertiò etiã euocatus Dioscorus haudquaq; cõparet, propterea fortasse quòd eũ conscientia mordeat: episcoposq; eũ interrogasse, quid'nã is cõmeritus esset? Et quum illi in canones eum cõmisisse dixissent, Proteriũ Smyrnensẽ episcopum proloquutũ esse: Quum Flauianus cæsus est, nihil tum ordine legitimo de eo est actum. Et Leonis ueteris Romæ antistitis mãdatarios in hæc uerba sententiã dixisse, cõmentarius Synodi perhibet: In lucẽ producta sunt, quæ Dioscorus, qui magnæ Alexandrinorũ urbis episcopus fuit, aduersus canonum sanctiones & ecclesiasticas cõstitutiones facere ausus est, per inquisitionẽ in cõsessu primo institutam, & per ea quæ hodierno die sunt acta. Ille enim, ut multa omittamus, Eutychetẽ opinionis suæ popularẽ, canonicè & legitimè ab episcopo suo, eo scilicet qui inter sanctos degit, patre nostro et archiepiscopo Flauiano, exautoratum, authoritatem sibi ipsi arrogãs cõtra canonum sententiã, prius etiã ad cõmunionem admisit, q; pijs & Dei amãtib. episcopis Ephesi assederit. Sedenim sedes Apostolica, alijs gratiã de reb. quas cõtra uoluntatem & sententiã eius admiserunt, fecit: atq; illi ad hunc usq; diem sanctissimum archiepiscopum Leonem, B & sanctã uniuersalem ecclesiã sequi perseuerarunt. Quãobrem in cõmunionem etiã suã ipsos, ut eiusdem fidei cultores, recepit. Iste aũt ad præsens etiã tempus se gloriose de reb. eis iactitat, propter quas anxiè eum lugere & summisse terrã spectare oportuit. Ad hęc epistolã quoq; beatissimi Papæ Leonis legi nõ permisit, ad beatissimum Flauianum ab eo scriptã, quum quidem de ea legenda, ab eis qui illã attulerãt admonitus, iureiurãdo interposito, lectionem eius pollicitus esset. Quapropter ea nõ lecta, per scandala & offendicula sanctissimę in orbe ecclesiæ plurimum cepere detrimenti. Nos uerò, tametsi talia ausus sit, de priorib. tamen eius impiè factis, ut misericordia eum, sicuti & alios Dei amãtissimos episcopos, qui nõ eã quã sibi usurparũt iudicãdi habuere potestatem, dignaremur, † prospeximus. Quãdoquidẽ aũt ille priora facinora posteriorib. flagitijs superauit, & excõmunicationem aduersus sanctissimũ & pijssimum magnæ Romæ archiepiscopum Leonem dictare & promulgare ausus est, atq; insuper libellum cõtra illum criminib. iniquis plenum sanctæ & magnæ Synodo obtulit: semel deniq; iterũ ac tertiò à pijs episcopis canonicè citatus, dicto audiens nõ fuit, cõscientia scilicet ipse sua ictus, multosq; ritè atq; ordine à plurib. Synodis dãnatos cõtra leges & cõstitutiones suscepit, sentẽtiã ipse aduersus seipsum ecclesiasticis sanctionib. uarijs modis proculcatis tulit. Proinde sanctissimus & beatissimus Archiepiscopus magnæ & ueteris Romæ Leo, per nos & Synodũ præsentẽ, unà cum ter beato et celeberrimo Petro apostolo, qui est petra et basis Ecclesię catholicę, fundamentumq; orthodoxæ & rectæ fidei, episcopalem ei abrogauit dignitatẽ, & ab omni sacerdotali ministerio alienum esse decreuit. Itaq; sancta hæc & magna Synodus, de eo qui dictus est Dioscoro, iuxta sententiam canonum, calculis suffragijsq; suis, quod ei uidebitur, statuet. Hęc omnia, quũ autoritate sua Anatolius, Maximus, & cęteri episcopi, præter eos qui unà cum Dioscoro exautorati fuerant,

Siue Ischyrĩ.

∗ ἢ περὶ σωματικῶν.

Præiudicium mandatariorũ Romani pontificis, quo Dioscorus damnatur.

Pœnitentibus episcopis gratia facta.

† ἐκοινωνήσαμεν.

A fuerant, confirmassent, relationem de omnibus rebus Synodalem ad Martianũ Imperatorem missam, esse acta dicunt. Cui sententia quoq; qua Dioscoro dignitas abrogata est, adiuncta fuerit, de uerbo ad uerbum sic habens, sicuti etiam ipsi Dioscoro est insinuata. Scito te, propter sacrorũ canonũ contemptũ, & quã sanctę isti uniuersali Synodo exhibuisti inobedientiã, propterea q; pręter crimina alia, de quib. manifestò conuictus es, tertiùm à sancta hac & magna Synodo, iuxta sacros canones citatus, ut ad dicendã causam adesses, non comparueris, decimotertio uertentis huius Octobris mensis die à sancta & uniuersali Synodo exautoratum, ab episcopatu & omni ecclesiastica * constitutione alienum esse. *Sententia Synodi Chalcedonẽsis, qua Dioscorus est condemnatus.* *ἱερωσ*

Post hæc, ubi de his rebus literæ ad episcopos Alexandriam scriptę, & edicta contra Dioscorũ cõposita fuissent, finem etiã suum congressum istum habuisse.

Cæterùm quum rursum conuenissent, de recta fide tractatum, & ne formula ulla alia conciperet, decretũ esse: & posteaq; res Eutychetis finẽ suũ accepissent, & ab episcopo Romano per constitutionẽ conformatæ essent, quã etiã omnes cõprobarint, omnes eadẽ se dicere, sæpiusq; repetere, exclamasse. Postq; etiã principes postulassent, ut patriarcha quilibet unũ aut alterũ episcopum ex diœcesi & administratione sua designaret, quo uniuscuiusq; sentẽtia manifestò apud omnes proferret: Florentiũ Sardensem episcopũ, episcopis ut re deliberata id faceret permittentibus, & Cecropiũ Sebastopolis episcopũ, sic postea uerba fecisse. Fides ritè à trecentis decem & octo sanctis patribus in formulã redacta, & rursum à sanctis patribus Athanasio, Cyrillo, Cœlestino, Hilario, Basilio, Gregorio, atq; nũc denuò à sanctissimo Leone cõfirmata est. Rogamus igit, ut sanctorũ trecentorũ decẽ et octo patrũ, sanctissimiq; Leonis scriptũ legat. Id ubi fa- *Non esse componendas nouas fidei formulas.* *Symbolum Nicænum confirmatum.*

B ctum esset, Synodũ uniuersam exclamasse: Hæc orthodoxorũ recteq; sentientiũ fides est: ita omnes credimus: Papa Leo sic credit: Cyrillus sic credidit: Papa fidẽ sic exposuit. Porrò colloquio & deliberatione alia habita, ut etiã quæ centum & quinquaginta patres ediderunt, legerent, lecta ea quoq; esse. Ad quæ Synodus rursum exclamauerit: Hæc omniũ nostrûm est fides, hæc orthodoxorum est fides: ita omnes credimus. His dictis, Aetiũ archidiaconũ progressum, in manibus se habere diuini Cyrilli ad Nestoriũ epistolã, dixisse, quã manib. suis patres Ephesi cõfirmarint. Et aliã itẽ epistolã ipsius Cyrilli ad Ioannẽ Antiochenũ, itidẽ ut alterã illã confirmatã: easq; publicè legi petijt. Itũ igit in consiliũ, & utrũq; scriptũ publicè lectum esse. Epistola prior hisce uerbis cõposita fuit. Religiosissimo & pijssimo collegę Nestorio Cyrillus. Blaterãt, ut audio, nõnulli, de suspicione mea, quam de pietate tua conceperim: & id crebrius faciunt, solicitè admodum, ut cum magistratibus propterea congrediantur, opportunitatẽ obseruantes, & fortasse alicubi auribus se tuis inseruire putãtes. Et post pauca. Sancta igitur & magna Synodus profitet, inquit, ipsum qui ex Deo & patre natura genitus est, filium unigenitum, ex uero Deo Deum uerum, lumen de lumine, per quem pater condidit omnia, descendisse: incarnatum & hominem factum, & passum esse: resurrexisse tertia die, ascendisse in cœlos. Quę & nos sequi oportet, doctrina simul & exemplo illud nobiscum reputantes, quid sibi uelint uerba hæc, Deum uerbum incarnatum & hominem factum esse. Nõ enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam: sed neq; in totum hominem ex anima & corpore constantem, uersam esse. Verùm illud potius, carne rationali anima animata sibi ipsi secundũ subsistentiam unita: Verbum eo, qui uerbis exprimi & intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum esse. Atq; id quidem nõ iuxta uoluntatem aut beneplacitum solũ, sed neq; ueluti per solius personæ assumptionem, & q; diuersæ ad unionem ueram *Secũdæ uniuersalis Synodi decreta comprobata.* *Epistola beati Cyrilli ad Nestorium.* *Duæ naturæ in uno Christo.*

cõuenerint naturę: uerùm quòd unus ex utriusq; CHRISTVS & filius factus sit, nõ q; naturarum diuersitas per unionẽ sublata sit, sed q; illæ nobis potius unum Dominum & CHRISTVM & filium ex diuinitate atq; humanitate ineffabili & inenarrabili ad unitatem concursu perfecerint. Et rursum post pauca: Quandoquidem uerò propter nos & nostrã salutem, unita sibijpsi, iuxta subsistentiã, humanitate processit ex muliere, carnaliter etiã genitus esse dicitur. Non enim primùm communi more ex sancta uirgine homo genitus est, & deinde in eum Verbum peruenit: sed id ex utero ipso unitum, carnalẽ natiuitatẽ subijsse dicit, utpote carnis suę natiuitatem propriè sibi asciscens. Sic ipsum dicimus passum esse, et resurrexisse, nõ q; Deus uerbum propria sua natura passum sit, aut plagas aut clauorũ fixuras aut uulnera reliqua exceperit. Diuinitas enim perpessioni obnoxia non est, propterea q; etiã incorporea est. Quoniã uerò corpus, q̃d propriè eius factũ est, passũ est, propterea uerbũ ipsum pro nobis passum esse dicit. Nã † id à perpessione liberũ, in corpore perpessioni obnoxio fuit. Alterius porrò epistolæ partes pleræq; antea in hoc opere insertæ sunt. In ea autẽ dictũ quod dã est, à Ioanne quidem Antiocheno prolatum, à Cyrillo uerò suffragijs omnibus comprobatum, qui sic inquit: Virginem sanctã, θεοτόκον, hoc est Deigenitricem profitemur, propterea q; Deus uerbum ex ea caro & homo factus sit, et ab ipsa usq; conceptione assumptum ex ea templum sibi uniuerit. Euangelicas uerò & Apostolicas uoces de Domino, diuinos illos uiros scimus partim communiter ueluti de una persona protulisse, partim uerò tanquã de duabus naturis discreuisse. Et alias quidẽ magnificè, sicuti Deũ decet, iuxta diuinitatẽ CHRISTI, alias autẽ summissè & humiliter, secundum humanitatem eius tradidisse. Quibus intulit: Sacras hasce uoces uestras ubi legimus, sicuti & nos ipsos, sentire uos cõperimus. Vnus eñ Dominus, una fides, unũ baptisma. Itaq; rerũ uniuersarum seruatorẽ Deum glorificauimus, alteri alteris congratulãtes, quòd cõgruentẽ diuinitùs inspiratis scripturis, & traditioni sanctorum patrum nostrorum, nostræ simul & uestræ ecclesiæ habeant fidem. Hæc ubi lecta sunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: Omnes ita credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eũ qui uel diuidit, uel cõfundit. Hęc ipsa Leonis archiepiscopi est fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credũt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit. Sẽpiterna est memoria Cyrilli: epistolæ Cyrilli ita sunt, sicuti sentimus, sicuti credidimus, sicuti credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit. Atq; ubi de Leonis epistola legẽda colloquuti essent patres, sicuti in græcum sermonem translata fuerat: & ipsam lectam esse cõmentarius refert, eamq; de uerbo ad uerbum actis annexam. Post cuius lectionem episcopi uociferati sint: Hæc ipsa patrum fides est, Hæc ipsa Apostolorũ fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè sentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem ista protulit: Apostoli ita docuerunt: piè & uerè Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt: Anathema in eũ qui non ita credit: Hæc uera est fides, orthodoxi ita credunt: hæc fides est patrum. Cur hæc Ephesi lecta non sunt? Dioscorus hæc suppresit. Illud quoq; in actorum commentarijs reperitur. Postquam pars quædam epistolæ Leonis lecta est, hoc complectens: Et ad naturæ nostrę debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpessioni obnoxia est, unita est, ut quod ita sanationi nostræ affine commodumq; esset, unus & idem mediator Dei & hominum CHRISTVS IESVS, mori ex altero posset, ex altero prorsus non posset. De hac uoce Leonis Illyricos atq; itidem Palestinos episcopos contendisse: & eum qui dictus est Aetium archidiaconum sanctissimæ ecclesię Constãtinopolitanę, sententiam

Margin notes: *Incarnatio Saluatoris.* — *Passio. Resurrectio. ἀναβιῶναι.* — *ὢν γὰρ ἀπαθὴς ἦν ἐν τῷ παθόντι σώματι.* — *Epistola Cyrilli ad Ioannẽ Antiochenum.* — *Virgo Maria θεοτόκος.* — *Verba scripturæ de Christo.* — *Gratulatio de concordia fidei.* — *Acclamationes assentientis Synodi.* — *Leonis episcopi Rom. epistola lecta.* — *Vociferationes synodi Leonis scriptũ cõprobantis.* — *Particula epistolæ Leonis Ro. episcopi.*

A tentiam aliam Cyrilli, hisce uerbis compositam protulisse: Quandoquidē proprium eius corpus, gratia Dei, quemadmodū inquit apostolus Paulus, pro omnibus mortē gustauit, oppetijsse mortem pro nobis ipsum (Verbum scilicet) dicitur: non quòd id periculum mortis adierit, quantum ad naturam ipsius pertinet (nā hoc dicere, aut sentire, attoniti stuporis est) sed quòd, sicuti modò dixi, caro eius mortem gustauit.

Cyrilli uerba Leonis uerbis respondentia.

Rursum ad epistolæ Leonis dictum, quod sic habet: Operatur namq; utraq; forma, cum alterius communione, quod ei propriū est: Verbo quidem, id quod Verbi est, perficiente: corpore autem, quod corporis est, absoluente. Atq; illud quidem in eo miraculis relucet, hoc autem iniurijs & contumelijs subiacet.

Leonis dictum.

Hoc Theologi quidam Communicationem idiomatum dicunt.

Ad hoc inquam dictum Illyricis & Palæstinis rursum ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli capitulum legit, quod sic habet: Quædam sanè uoces q́; maximè Deum decent, quædam autem rursus homini conueniunt, quædam porrò medium obtinent locum, filium Dei Deum simul & hominem esse significantes.

Cyrilli simile uerbum.

Post hæc, de alia epistolæ Leonis parte, quos diximus, episcopi addubitarunt, cuius hæc sunt uerba: Etiāsi enim in Domino IESV CHRISTO Dei & hominis persona una est, aliud tamen illud est, ex quo in utroq; communis est iniuria & contumelia: & aliud, ex quo cōmunis consistit gloria. Ex nobis enim in eo est minor patre humanitas, ex patre autē æqualis ei cum patre diuinitas.

Aliud Leonis scriptum.

Ibi tum Theodoritus æqua lance uerba ea ponderans, beatum quoque Cyrillum de uerbo ad uerbū hæc dixisse retulit: Et homo factus, eo quod eius proprium fuit, non mutato, id quod erat permansit, et alterum in altero habitat, uidelicet natura diuina cum hominibus.

Item Cyrilli ei simile.

Sub hæc, amplissimi principes, si quæ adhuc reliqua esset controuersia, interrogarunt: & omnes, minimè se ambigere

B dixerūt. Deinde Atticus Nicopolitanus episcopus permitti sibi postulauit, ut in diebus paucis, animo tranquillo & quieto, Dei & diuinorum patrum decretum in constitutionem referre posset. Epistolam quoq; Cyrilli ad Nestoriū dari sibi petijt, in qua illum Cyrillus, ut duodecim capitibus suis, ita ut alij omnes fecissent, assensionem suam præberet, admonuit.

Atticus Nicopolitanus episcopus synodi senatusconsulta in scriptum refert.

Et principes collocuti, dierū quinq; tēpus ei concessere, ut cum Anatolio Constantinopolitano antistite congrederetur.

Principes uiri nomine Imperatoris synodo præsunt.

Et episcopi omnes faustis acclamationibus hæc laudarunt, uociferātes: Nos sic credimus, Oēs ita credimus, & Leo. Sic credimus, Nemo nostrûm ambigit, Nos omnes subscripsimus. Deinde uerba hæc dicta sunt: Nō necesse est ut omnes cōueniamus. Cœterū quoniā æquū est, ambigentiū fidem cōfirmari, religiosissimus episcopus Anatolius ex subscriptoribus deliget, quos ad ambigentes docendos iudicauerit esse idoneos. Ibi Synodus intulit: A' patribus petimus, ut patres Synodo restituāt, ut uoces & preces orthodoxorū ad Imperatorē referāt: Omnes peccauimus, omnib. uenia det. Tum ecclesiæ Constātinopolitanæ clerus exclamauit: Pauci uociferant, nō Synodus hoc dicit. Post quos Oriētales dixerunt: Aegyptiū in exiliū. Illyrici aūt exclamarunt: Omniū Imperator misereat, oramus. Et Orientales: Aegyptiū in exilium. Et quū contrà ex æquo Illyrici uociferarentur, Constantinopolitani exclamarunt: Dioscorum in exiliū, Aegyptium in exiliū, Hæreticum in exilium, Dioscorum CHRISTVS exautorauit. Et Illyrici rursus: Omnes peccauimus, omnibus gratiam facito: Dioscorum Synodo, Dioscorū ecclesijs redde.

Voces uariæ episcoporum, Dioscorum uel damnari uel recipi in gratiam uolentium.

Et quum alia quædā in eundem modū fierent, consessus quoq; is finem suū cepit. In proxima deinde sessione, postq́; Senatus per interloquutoriam sententiam, ut decreta concilij in constitutionis formam redacta legerentur, statuit: progressus Constātinus secretarius, ex scheda hæc recitauit: Posteaquā Synodus orthodoxæ & catholicæ fidei gratia coacta est, post unā amplius etiā exactā & accuratā magis inquisitionē & delibera-

Sententia et pœna talionis in Dioscorū et factionis eius populares.

A gna inter eos et synodum cōtentione mota, uix tandē eis, ut quoad episcopus eis designaret, expectarēt, cōcessum est. Deinde preces monachorū quorundā productę sunt, quarū hoc erat caput, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribēdi imponeret, donec synodus uniuersa, quā Imperator ipse cogendā sanxisset, congregata esset, & ipse decreta eius ritè in scriptū relata legisset. Eis lectis, Diogenes episcopus Cyzici dixit, Barsumā unum inter eos qui ibi cōuenissent esse, qui Flauianū iugulauerit. Ipsum enim, σφάξον, hoc est, iugula exclamasse: neq; tū legitimè, q in supplici libello nominatim insertus non esset, in synodū uenisse. Ad hęc uerba episcopi omnes exclamarunt: Syriā omnē Barsumas uastauit, & mille nobis monachos induxit. Atq; ubi synodus colloquuta, eos qui cōuenissent, synodalē constitutionē præstolari iussit: monachi, ut libelli ab eis cōpositi legerentur, postularunt. Quorū pars quædā erat, ut Dioscorus, & qui cum eo erant episcopi, in cōsessum admitterent. Cęterùm ad petitionē eam episcopi omnes exclamarunt: Anathema in Dioscorū, Dioscorum CHRISTVS exautorauit. Monachos hosce ejice: contumeliā synodi tolle: uim synodo illatam tolle: probrum synodi tolle. Atq; aduersum ea monachi cōtrà uociferati sunt: Monasteriorū contumeliā tolle. Et quū synodus rursum uociferationes suas repeteret, per interloquutionē reliqui illorū libelli legi sunt iussi: qui dictabant, nō rectè Dioscoro dignitatē ademptā esse: & quęstione de fide proposita, disquisitione opus esse, atq; illū in consessum uenire debere. Sin minus, uestimēta se excussuros, & ab episcoporū qui ibi cōuenissent cōmunione secessuros esse, dixerunt. His uerbis auditis, Aetius archidiaconus canonem de eis legit, † qui se ipsos segregarēt. atq; ubi cōtentio inter episcopos orta est, et monachos, qui partim Dioscorū et Eutychetem anathematę mactarunt, partim id facere recusarūt, per interloquutoriā statutū est, ut Fausti preces, & aliorū monachorū, clarius, quo exaudiri possent, legerent: quæ preces hoc cōplectebant, ut Imperator rogatus eos monachos recipere nō dignaret, qui rectis dogmatib. aduersarent: inter quos Dorotheus etiam Eutychetē orthodoxum & rectè sentientē uocauerat, & ab eis in principiū præsentia uariæ de Eutychete opiniones sunt productæ. Postea in cōsessu quinto, Principes omnibus satis liquere dixerunt, ea quæ de fide essent constituta. Et Asclepiades Constantinopolitanę ecclesiæ diaconus in mediū processit, & synodi * decretum legit, quod hic referre uisum nō est. Ei nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensi. Porrò postquā uariæ uociferationes editæ sunt, Principes dixerunt, Dioscorum retulisse, propterea se Flauianum exautorasse. quòd duas naturas esse dixerit: decretū aūt hæc uerba, Ex duabus naturis, habere. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatū esse, sed quòd Leonē in † excōmunicationē cōiecerit, & ter citatus nō cōparuerit. Atq; ex eo tēpore Principes, ut sententiæ epistolæ Leonis decreto insererentur, iusserunt. Quum autem episcopi respondissent, decretum & formulam fidei aliam, quòd prior illa rectissimè concepta esset, fieri non debere, res ad Imperatorē est relata. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica dioecesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia itē tres, & ex Illyrico quoq; tres deligi, eisq; Romanos mandatarios & Anatoliū adesse iussit: qui in martyrio celeberrimæ Euphemiæ conuenientes, professionē fidei rectè cōstituerent: atq; ut aut quisq; eorū fidem suā declararet, aut synodū in Occidentalē orbis partē translatū iri sciret. Et interrogati ut dicerent, Dioscorúm ne qui ex duabus naturis CHRISTVM profiteret, an Leonē qui duas naturas in CHRISTO concurrere doceret, sequerent, cū Leone se credere, & qui aliter dicerent, Eutychianistas uocari exclamarūt. Ita Principes decreto duas naturas quæ nō mutarent, nō diuiderent, non cōfunderent,

Monachorū quorundā supplicatio.

Barsumas percussor Flauiani.

Synodi clamor contra Dioscorū et deprecatores eius monachos.

† περὶ τῶν ἀφοριζόντων ἑαυτούς.

Preces contra Eutychetem.

* ὅρον.

Decreti synodi lectio.

Cur Dioscorus damnatus sit.

† ἀκοινωνησίαν ἐπαγαγεῖν.

Post Nicænam, formulam aliā fidei nō edendam.

Duæ naturæ in uno Christo.

in CHRISTO unitas esse, iuxta Leonis sententiam addi iusserunt. Porrò postquam Principes cum Anatolio & Leonis mandatarijs, in martyrium sanctę Euphemiæ peruenerũt, ubi quoq; aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hierosolymitanus, Thalassius Cæsariẽsis, simulatq; isti omnes è tẽplo egressi sunt, Synodi decretũ in hãc sententiã lectũ est· Dominus noster & Seruator IESVS CHRISTVS: & reliqua, quæ in historiæ contextu inseruimus. Post hæc ubi omnes exclamarũt: Hæc ipsissima patrũ fides est, Metropolitani ei mox subscribãt. Hæc fides Apostolorũ est: huic oẽs assentimur, omnes ita sentimus· Principes inter se colloquuti responderũt, se ea quæ à patribus cõstituta, & ab omnibus cõprobata essent, ad * sacram Celsitudinẽ relaturos esse. In cõsessu sexto Martianus ipse affuit, & primùm pro concione ad episcopos uerba de cõcordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iussu eius ab Aetio archidiacono fidei decretũ lectum est, eiq; omnes subscripserũt. Post hæc Imperator, num de cõsensu omnium decretũ conscriptum esset, percunctatus est: atq; id per faustas acclamationes omnes confirmarunt. Et Imperator rursum orationẽ habuit, eamq; omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones episcopi cõdiderunt, & Chalcedonensi ciuitati metropolis iura concesserunt. Imperator quoq; episcopos tres aut quatuor dies expectare, & quẽlibet eorum quod uellet proferre, ut in Principũ præsentia quod æquũ esset decerneret, iussit. Et sic cõsessus is solutus. Ad alium postea cõsessum uentum est, & in eo canones cõpositi. Deinde aũt cõuentu alio coacto, unà cũ alijs Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hierosolymitanus cõsedit. Ibiq; constitutũ, ut Antiocheno antistiti utraq; Phœnicia, & Arabia ipsa: Hierosolymitano aũt, tres Palæstinæ prouinciæ parẽrent. Atq; hæc ab episcopis & principibus stabilita sunt. In sessione noua, de Theodorito Cyri episcopo actũ, qui assurgẽs anathemate Nestoriũ dãnauit, uerbis hisce· Anathema in Nestoriũ, eumq; qui sanctam uirginẽ Mariã Deigenitricẽ nõ dicit, & qui in duos filios diuidit unum filium unigenitũ. Ego etiã decreto & Leonis epistolæ subscripsi. Itaq; de cõsensu omniũ, sedem suã recepit. Rursum in congressu alio, Ibas Edessæ episcopus, ut de rebus eius dispiceretur, obtinuit. Lecta eius est epistola, quã Photius Tyri & Eustathius Beryti episcopi in iudicio oppugnarũt. Sentẽtia eius rei in proximã sessionẽ dilata. quæ postq; undecima est coacta, pluribus episcopis pręsentibus, nonnulli quidẽ ut sacerdos tantum esset statuerunt: alij uerò, ut episcopi dignitatẽ etiã obtineret, iudicarunt: aduersarios eius pro foribus esse, & ut ingredi eis liceret petere, dicentes. Quę de eo acta & decreta erant, lecta ibi sunt. Quum aũt principes ea legenda esse censerent, quæ Ephesi de eo ipso constituta essent: episcopi illis responderunt, quæ in posteriore Ephesia synodo gesta essent, ut pro irritis haberentur, iudicatum esse: electione & consecratione Maximi Antiocheni sola excepta. Qua de re preces Imperatori obtulere, ut ille sanciret, ne quid earum rerum quæ Ephesi secundò actæ essent, obtineret: synodo, quæ ibi primùm sanctissimo Cyrillo Alexandrino pastore præeunte celebrata est, salua. His ita dictis, Ibas synodi iudicio episcopatũ suum recepit. Porrò consessu duodecimo Bassiani Ephesij episcopi res agitata est: & tum ut ille episcopatu abiret, eumq; Stephanus reciperet, decretum est. Id per alium quoq; conuentum confirmatum. Sessione tredecima, de Nicomediensi Eunomio & Nicæno Anastasio actum, qui de finibus prouinciarum suarum administrandarũ inter se cõtendebant. Coactus quoq; decimusquartus cõsessus, in quo de rebus Bassiani est tractatũ. Et postremò omniũ synodus Cõstantinopolitano throno ius illud tribuit, et cõfirmauit, ut alterũ statim à Romana sede locum & ordinẽ is obtineret. Atq; ita finem suum synodus accepit.

Sedeci-

Decretum Synodi lectũ, ab omnibus approbatur.

θεῖαν κορυφὴν

Canones ecclesiastici.

Diœcesis patriarchæ Antiocheni, & itẽ Hierosolymitani

Theodoritus in integrũ restitutus.

Ibas Edessenus itidem.

Decretorum posterioris Ephesiæ synodi abolitio.

Bassiano Ephesio episcopo episcopatus abrogatus.

Constantinopolitanus antistes secundum Rom. episcopum primatũ obtinet.

A

B

SEDECIMI TOMI CAPITA.

I De Zenonis Imperio: & quòd is, quũ indoctus esset, et dissoluta prorsus uita, multa Rom. Imperij perdiderit loca.
II De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exutus: & ut Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis sedibus suis, quartam Synodum oppugnarint.
III Circulares Basilisci literæ aduersus sanctam quartam Synodum, procuratione Timothei & Petri scriptæ.
IIII De ijs qui circularibus Basilisci literis subscripserunt. Epistola Asianorum episcoporum, sanctam quartam synodum perstringens.
V De Eutychianis: quæ ad hos fecerit uerba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiusdem urbis, quam ei quarta synodus ademit, Timotheus uerò Aelurus restituit.
VI Ut Acacius Constantinopolitanus & Daniel Columella Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta synodo circulares conscriberet literas.
VII Contrariæ circulares Basilisci literæ.
VIII Ut Zeno in Imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit.
IX Episcopi Asiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes.
X Ut Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, et Calandioni episcopatum eius commiserit. De reductione reliquiarum sancti Eustathij Antiocheni.
XI Ut Alexandriæ Timotheo Aeluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porrò Ioannes Tabennesiotes, huic autem rursus Petrus Moggus, eis qui Proteriũ sectati fuerant ad se receptis, & Zenonis Henotico, hoc est, conciliatorio seu pacificatorio edicto comprobato, successerit.
XII De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc est pacificatorium est dictum, neq; reijciens neq; comprobans Chalcedonensem synodum.
XIII Ut Calandion in exiliũ sit actus, & Petrus Cnapheus in eius rursum insilierit sedem: & de inconstantibus ac uersipellibus Petri Moggi moribus.
XIIII Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, Imperantis urbis episcopum.
XV Ut Ioannes Tabennesiotes Alexandriæ episcopus Romã profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, ut is Acacio repentè & inconsultò episcopatum abdicaret.
XVI Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, cõtubernij Insomnium monachorũ præceptore & duce. Ut Rom. legati & Acacius Constantinopolitanus à synodo Rom. dignitatibus suis priuati sint.
XVII De seditione propter Moggum, quòd is quartã synodum anathemati subiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. atq; Acacio Constantinopolitano episcopis.
XVIII De Flauita Acacij successore, ut is dolo malo sedem episcopalem inuaserit.
XIX De literis synodalibus Flauitæ, Petri & Felicis. & de Euphemio, qui post Flauitam episcopatum gessit.
XX Ut Petro Moggo Athanasius, & Cnapheo Palladius successerit: deq; eorundem successoribus.
XXI De Theuderici Scythæ uastatione, & ut is interierit.
XXII De Marciani tyrannide, Anthemij qui Romæ obtinuerat Imperium, filij: & ut idem Marcianus captus, sacerdotali dignitate sit decoratus.
XXIII De Illi & Leontij tyrannide, & de structuris atq; ædificijs Ammiani.
XXIIII De obitu Zenonis, & electione Anastasij Dicori.
XXV De ecclesiarum eius temporis statu, quæ quæq; fueris de Chalcedonensi synodo opinione. & de exilio Euphemij Constantinopolitani.

De Ma-

XXVI De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut & is sede sua sit expulsus, & quem uitæ finem habuerit. Item de episcopis Alexandrinis.

XXVII De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno, episcopis, narratio.

XXVIII Quæ Monachi Palæstini ad Alcisonẽ de Macedonio & Flauiano Antiocheno scripserint: & de ecclesiarum eo tempore confusione.

XXIX Ut post Flauianum impius Seuerus sedem Antiochenã inuaserit. De eiusdem uita, & ut confestim synodum Chalcedonensem anathemate mactauerit.

XXX Ex literis ad Alcisonem missis excerpta uerba, de impio Seuero.

XXXI Qualia de Seuero, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Euagrius scripserit.

XXXII De Helia Hierosolymitano episcopo, ut propter Synodũ Chalcedonensem Imperatori restiterit. Et ut magnus Sabbas ad Imperatorẽ missus, inter ipsum & Heliã offendiculo sublato trãsegerit.

XXXIII De dicendi libertate magnorum & sanctorum monachorum Sabbæ & Theodosij cœnobiarchæ, reliquorumq; in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium.

XXXIIII Rursus de Helia & Ioanne Hierosolymitanis patriarchis: & ut per resipiscentiam Ioãnes, recepto saniore dogmate, et in eos qui quartæ synodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à sanctis patribus sit receptus.

XXXV De Timotheo Constantinopolis, de Symmacho & Laurentio Romæ episcopis. De sanctorum apostolorum Petri & Pauli ferijs. De Theuderico Scytha. Item de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.

XXXVI De rebellione Longini Isauri, alteriusq; Longini. De administratione regni Persarũ Perozæ, Blasi, & Cabadæ, ut cum Romanis pacem fecerint.

XXXVII De Persarũ pugna. De Theodosiopoli & Dara oppidulis. Et de sacris reliquijs Bartholomæi & Barnabæ apostolorum.

XXXVIII De tyrannide Uitaliani. De Hunnis, qui ex angustijs Caspijs proruperũt. Et de insula Rhodo.

XXXIX De muro cui nomen Longo, quẽ Anastasius costruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium usq; mare porrectum.

XL De turpi & impio portorio Chrysargyro, hoc est, aurargẽteo dicto, quod pro Imperiali uirtute, ex imperio Rom. Anastasius sustulit.

XLI. Digreßio ad Zosimum: quæ is in Imperatorum omnium celeberrimũ Constantinum per blasphemiam acerbè & amarulenter detorserit.

XLII Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit.

XLIII Zosimus idem redarguitur: & probatur, quòd aduentu in terras CHRISTI, res Romana maxima incrementa ceperit.

XLIIII De uectigali, quod nouum Anastasius instituit, unde multæ ærumnæ sunt subsequutæ.

XLV Ut Anastasio, ter sancto hymno adijcere uolente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo sit concitatus: usq; adeò, ut is timore perculsus, imperium deposuerit. Et ut paulo pòst Anastasius uitam finierit.

Ecclesia-

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XVI.

CAPUT I.

A QVAE sub Martiani & Leonis piorum Imperatorum rerum administratione in ecclesijs acciderunt, sic se habuere. Zeno autem postquam Imperium accepit, non rectè se rerum summã gubernare posse putauit, nisi uoluptatibus omnibus cũ potestate summa perfrueretur. quibus adeò se à primis, quod dicitur, carceribus corrumpendum permisit, ut nihil prorsus esset, quod impetum eius in facinora teterrima inhibere posset. Ita siquidem turpibus flagitijs se cõtaminauit, ut existimaret, si clàm intra regiæ penetralia scelera patraret, obscurum id & minus generosum esse. Sin publicitùs & apertè in conspectu omnium absque pudore omni flagitiosus esset, id demũ Principe & Imperatore dignum esse censuit. Quod ille sic seruiliter admodum & periculosè arbitratus est. Ego uerò dixerim, non ex eo uerum Imperatorem, qui legibus solutus, † arbitrio ipse suo uiuat, quòd alijs imperet, æstimari: uerùm si in seipsum potius potestatem exerceat, neque praui quicquam animum suum subire sinat: unde ille aduersus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata uirtutum effigies, ciues subditosque suos uniuersos ad imitationem sui pertrahat. Zeno igitur quũ uoluptatibus sese dedidisset, ignorasse mihi uidetur, * seruum se omnium fœdissimũ, aut mancipiũ, propter momenta ea quibus ad deteriora semper paulatim raptus est, factũ esse: nõ aliter quàm seruus quispiã inutilis, subinde

B dominos mutãs. Et habuit is certè dominas uoluptates plures quàm numerari possent, eo quod perpetuò sibi inuicẽ succedentia scelera eum haudquaquam ad finẽ peruenire passa sint: & uoluptates quibus in præsentia deditus erat, nunquam cõstiterint, sed ueluti initiũ & igniculus succedẽtis libidinis fuerint, semperque deteriora alia facinora inuitarint & cõciliarint. Id quod sic necessariò procedit, quoad Imperator uerè quispiã euadat, & † turbulentũ uoluptatũ statum ita sibi captiuũ subiuget, ut deinde illis imperet, & haudquaquam tyrannide illarum prematur. Alioqui accessionibus libidinum tacitis & uoluptatũ illecebris delibutus, ueluti seruus miserrimus improbæ dominæ ad extremum usque momentũ seruit, donec tandẽ supplicijs infernalibus dedatur. Talis ab ipso statim initio & ingressu imperij Zeno fuit, uir incompositus, dissolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rem & ei qui sceptrum illi tradidit, honorem debitum pijs operibus nõ tribuit, & Imperium malè administrauit. Proinde populi subditi omnes in Oriente simul & Occidente afflicti sunt. Nam qui ab ipsa Agar originem ducunt populi, Mesopotamiã uastarunt. Thraciã autẽ innumera Hunnorũ, qui antea Massagetæ dicti fuerãt, & tum Istrum transierant, multitudo, nemine obsistente, liberè percurrit. Si quid uerò ex illorũ direptione fuit reliquũ, id ipsum Zeno per uim abitu-

Zeno imperator flagitiosus.

Verus Imperator qui sit.

αὐτοκράτωρ

Verũ mancipium.

* [illegible]

† [illegible]

Agareni Mesopotamiam uastant.

Hunni Thraciam.

abstulit, qui non minus quàm barbari ipsi hostiliter eam inuasit. Nec ille longin A qua modò loca detrimentis affecit, uerumetiam domum suam per absurdas foedasque uoluptates uastam dedit.

CAPUT II.

Paruo siquidem elapso tempore, Basiliscus Verinae Augustae frater, aduersus eum consurrexit. Ille uerò nihil quod uirum & Imperatorem deceret, sed illiberale et summissum quiddam cogitans (despera ta enim prorsus quaedam res est, libidinibus dedita impietas, effoeminatum satis animū, eo quòd uoluptatibus uicta manus dat, indicans) & Verinę dolum suspectum habens, per aduersam tempestatem celeriter in Isaurorum regionem, Ariadnam coniugem quae à matre tandem fugerat, & qui praeterea fidi ei erant, secum habens, se contulit. Porrò Basiliscus imperio tanquam spolio quodam sine sanguine arrepto, Imperiale sibi ipsi imposuit diadema, et Marcum filium suum Caesarem creauit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciae apud Isauros, in qua urbe sicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profugus latebat, obsidendum misit, & bellum id aduersus Zenonē gerendum Illo & * Trocundo cōmisit. Atque ubi res suas, sicuti ipsi uidebatur, probè constitutas esse putauit, minus sibi legibus parendum esse duxit. Ac nisi contrà quàm Leo, & qui ante eum imperauerant, fecerant, rempub. administraret, ne imperandum sibi quidem existimauit. Ad eam rem autem eum maximè coniunx nomine Zenonis, quam etiam Augustam dixit, incitauit. Cum qua aduersus fidei professionē bellum cepit. Ac primùm quidem ad quorundam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio, in quo decē & octo annos uixerat, reuocauit: quū Acacius Orphanotrophus & pupillorū curator, post magnum Gennadium Constantinopolitanae ecclesiae praeesset. Aelurus in urbē Imperia- B lem uenit, atque ibi cohortem hominum dissolutorum secum trahens, magnificè processit: atque asino insidens, ex Imperiali palatio templum supplicationum gratia petijt. Caeterùm quum iumentum id casu quodam procidisset, ipse pede fracto, cum ignominia inde est profectus. Petrum quoque Cnapheum Basiliscus ex Insomnium monasterio, ubi abditus latebat, acciuit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rursum thronum, Timotheo qui Proterio successerat, & sacro Calandione pulsis, concessit. Isti quamprimùm sedes eas receperunt, armis strenuè sumptis, quartam Synodum anathemati subiecerunt. Multis praeterea alijs Basiliscus licentiam multam permisit, quoscunque ecclesiasticis opinionibus aduersari satis posse sciret. Prius autem quàm thronos suos Aelurus & Cnapheus reciperent, quum adhuc Constantinopoli essent, Basilisco persuaserūt, ut ad episcopos uniuersos † circulares daret literas, quibus cōcilium Chalcedonense, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obsequens, ita scripsit.

Zeno profugus Seleuciae Isaurorū latet. — Basilisci tyrannis. — Marcus filius eius. — Illus & Trocūdus duces aduersus Zenonē mittuntur. — Basiliscus sceleratus. — Timotheus Aelurus ab exilio reuocatur. — Acacius episcopus Constantinopolitanus. — Aelurus pedē frangit. — Cnapheus ab exilio redit. — Isti Chalcedonensem synodū damnant. — † ἐγκυκλίους ἐπιστολάς.

* fort. legendum Leontio, infr. ca. 13. eod.

Zeno Imperator suis uictis, in castellum, quod Constantinopolim accolae nominant, casu quodam profugit. Itaq; ad fugae comites cum alto gemitu: Ludibriū, inquit, Dei prorsus est homo, qui me quoq; sic ludificat. Vates quidē consulti, mense hoc Iulio ex necessitate quadam me Constantinopoli esse oportere, responderunt: & ego me in urbem Constantinopoli tanam uenturum esse putaui. Nunc uerò fugiens & desertus ab omnibus, tumulum hunc miser teneo, castello urbis cognomine reperto. Suid.

CAPUT III.

Imperator Caesar Basiliscus, pius, uictor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus: & Marcus, illustrissimus Caesar: Timotheo religiosissimo et Deiamantissimo magnę urbis Alexandrinorum archiepiscopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem sacerdotibus Dei. Quascunque, qui ante nos fuere pijssimi Imperatores, qui beatam, immortalem,

Basilisci circulares literae aduersus Chalcedonense Concilium, & Leonis Rom. episcopi Tomum.

A mortalem, & uiuificam Trinitatē rectè coluere, pro recta & Apostolica fide san-
» xere leges, eas ueluti toti mundo salutares, non modò tēpore ullo negligi & abo
» leri nolumus, uerumetiā perinde atq; cōstitutiones proprias promulgamus. Et
» quū uerā pietatē, flagrantemq; erga Deum & Seruatorē nostrū IESVM CHRI-
» STVM, qui nos condidit, & ad tantā gloriam extulit, ardorē studijs rebusq; hu-
» manis omnibus præferamus, atq; insuper coniunctionē gregis Christi salutarem
» ipsi ciuibusq; & subditis omnib. firmumq; adeò fundamentū atq; inconcussum
» Imperij nostri murū esse credamus, meritò certè diuino mentis zelo permoti, u- *Confirmatur*
» nionem sanctæ Ecclesiæ imperij nostri primitias Deo & seruatori nostro IESV *Nicænum sym bolum.*
» CHRISTO offerentes, constituimus, ut fundamentum firmamentumq; * felicita ** ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας.*
» tis humanæ, hoc est trecentorū decem & octo sanctorum patrum, qui Nicææ o-
» lim cum sancto Spiritu in conuentu ecclesiastico congregati fuere, Symbolū, q̄d
» nos atq; omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptismum suscepi-
» mus, solū in omnib. sanctissimis Dei ecclesijs obtineat, & ab orthodoxo recteq;
» sentienti populo usurpetur: quippe quod solum ueræ rectæq; fidei contineat auto-
» ritatem & decretum, satisq; cùm ad omnes in uniuersum hæreses abolēdas, tum
» ad unionem summā sanctarum Dei ecclesiarum conciliandam ualeat. Et ad diui- *Decreta item*
» num istud Symbolum confirmandum robur suū habeant, ea quæ in imperante *Constantinopo litanæ synodi*
» hac urbe aduersus eos qui in spiritū sanctū blasphemi fuere, à centum quinqua- *comprobātur.*
» ginta sanctis patrib. tum autem quæ etiam in metropoli Ephesiorū aduersus im- *Ephesiæ itidē.*
» pium Nestoriū & sectatores eius sunt acta. Ea autem quæ unionem & ordinem
» bonum sanctarū Dei ecclesiarum, & pacem orbis totius turbant, uidelicet To- *Tomus Leonis*
» mum Leonis, & omnia q̄ Chalcedone per formulam seu decretum fidei, aut edi- *& Chalcedonē sia Decreta dā*
B tionem symboli, aut expositionem, aut doctrinam, aut disputationem, per res no *nantur.*
» uas, aduersus id quod diximus sanctum sanctorum trecentorum decem & octo
» patrum symbolum dicta & acta sunt, sancimus, ut & hic & ubiq; in ecclesijs om-
» nib. à sanctissimis ubicunq; fuerint episcopis, apud quos reperta fuerint, anathe-
» mate feriantur, atq; igni tradantur: propterea quòd hoc sic etiam ab eis qui ante
» nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruūtur, Constantino & Theodosio mino-
» re Imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnib. constitutum est. Hæc sic abo
» lita, prorsus ex ea, q̄ una & sola catholica Apostolica & orthodoxa Ecclesia est,
» ejciantur: utpote quæ sempiterna & salutaria trecētorum decem & octo, atq; e-
» tiam centum & quinquaginta, qui professionem de sancto spiritu promulgarūt,
» & corū etiam qui Ephesi congregati fuere sanctorum & beatorum patrū decre-
» ta tollunt. Neq; prorsus cuiquam uel sacerdoti, uel laico & populari homini di-
» uinam sancti symboli constitutionem uiolare aut transgredi liceat. Præterea aūt,
» unà cum rebus omnibus Chalcedone aduersus sacrum symbolum nouatis, ana-
» themate iugulandā censemus hæresim eorum, qui non profitentē filium Dei uni- *Hæreses omnes*
» genitū ex Spiritu sancto, & sancta Deigenitrice semperq; uirgine Maria uerè in- *damnantur.*
» carnatum et hominem factum esse: sed aut de cœlo uenisse, aut per phantasiā atq;
» imaginationem hominem existimatū esse, prodigiosè blaterant. Omnem deniq;
» hæresim aliam, & si quid aliud tempore, modo, & loco orbis uniuersi quocunq;
» uel uerbis, uel sententijs aduersus sacrum symbolum nouatum est. Sedenim cùm
» Imperiali prouidentiæ maximè conueniat, non præsentibus modò, uerumetiam
» futuris temporib. consulere, & ciuibus subditisq; accurata deliberatiōe de certa
» trāquillitate prospicere, statuimus, ut sanctissimi ubiq; episcopi sacris hisce circu
» laribus literis publicatis subscribāt, uerbisq; disertis declarent, soli diuino trecē-
» torum decem & octo sanctorū patrum symbolo assentiendū esse: quod autorita
» te sua centum & quinquaginta sancti patres cōfirmarunt, sicuti decreto etiā suo

postea, qui in Metropoli Ephesia conuenere pijssimi patres censuerunt, q̃d uide A licet soli sancto trecentorum decem & octo patrũ symbolo & fidei decreto assentiri conueniat. Atq; ut anathemate cõfigant actiones Chalcedonenses omnes, & ex ecclesijs prorsus ejciant, ueluti orthodoxorũ populorũ offendiculũ, totiusq; orbis & nostræ felicitatis impedimentum. Eos porrò, qui post diuinũ hoc scriptum nostrum, quod ad exoptatã ab omnibus sanctæ Dei ecclesiæ unionem cõciliandã ex sententia Dei promulgatũ esse persuasum habemus, ausi unquam fuerint uel in disputatione, uel in doctrina, uel in scripto qualicunq; tandẽ tempore & modo et loco, Chalcedone aduersus fidem res nouatas proferre, aut saltem nominare, ut turbarũ & seditionis in sanctis Dei ecclesijs & in Romana ditione omni autores, & Dei salutisq; nostræ hostes, iubemus iuxta constitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata & sancta quiete est Imperatore Theodosio aduersus eiuscemodi maleuolẽriam latas, & sacro huic circulari scripto nostro adiunctas, siquidem episcopi aut clerici sint, dignitatẽ amittere: sin monachi, aut laici & populares, exulare, bonorumq; uniuersorum publicationi & ultimis subiacere pœnis. Ita namq;, quę semper à pietate nostra adorata est sancta & ὁμοούσιος consubstantialis, quæ res uniuersas condidit atque uiuificauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ memorauimus zizaniorum abolitionem, rectarumq; & Apostolicarum sancti symboli traditionum confirmationem, culta, animabus nostris subditisq; omnibus placabilis & propitia erit, nobiscum'que semper manebit, & res humanas pacabit.

L. Ariani. C. de heret. & manich.

CAPUT IIII.

Episcopi plurimi circularibus istis subscripserunt.

Circularibus istis nõ modò Timotheus & Petrus, quos diximus, cõsenserũt: sed Anastasius etiã, qui post Iuuenalem Hierosolymitanã tenuit B sedem, facilimè subscripsit, & quamplurimi alij ecclesiarum antistites, quingentis nõ pauciores. qui omnes Leonis tomum, & Synodũ Chalcedonensem repudiarunt. Declarat id uerum esse, libellus supplex ab Asianis episcopis Ephesi congregatis, ad Basiliscum scriptus, qui ad uerbum hæc complectitur: Modis omnibus pijssimis & Christianissimis Dominis nostris, Basilisco & Marco, perpetuis uictoribus, Augustis. Et post pauca: In rebus omnibus longè pijssimi & Christianissimi Principes declarastis, cum inuisa et hostili fide uos egregiè bellum gerere. Et post alia: Horrendum profectò quoddam, quod eis imminet iudicium, & diuini ignis ardor, & iustus serenitatis uestrę motus, aduersarios ad pedes uestros abjciet: qui potentem Deum & fide confirmatum imperium uestrum superbæ uindictæ telis petere audent, & tenuitati nostræ multis modis non parcentes, calumnijs & mendacijs sycophanticis nos semper perstringunt, quasi ui & necessitate quadam adacti, diuinis uestris & Apostolicis circularibus literis subscripserimus, quum id cum lętitia & alacritate omni fecerimus. Et postea: Ne igitur alias quàm sacras circulares uestras literas edere atq; proponere uelitis. Atq; illud quod diximus scitote, orbem omnẽ rursum euersum, & parua ea uisum iri, quæ in Chalcedonensi synodo accidêre mala, quæ quidem infinitas etiam illas patrarunt cædes, & orthodoxorum iniquè atque iniustè sanguinem effuderunt. Et post pauca alia: Attestamur coram Saluatore nostro IESV CHRISTO, liberam esse & innocentem pietatem uestram: à qua iustam & canonicam & ecclesiasticam aduersus illos, & maximè cõtra eum qui impiè episcopatum in urbe Imperante gerere multis modis deprehensus est, condemnationis & exautorationis sententiam ferri petimus.

Asianorum episcoporũ Ephesi congregatorum scriptum, Circulares Basilisci laudantium.

CAPUT V.

A CIrcularibus istis publicatis, ut Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem somniabant, & monasticam sectabantur, perinde atque in lucrum & cōmodum per circularia scripta, & Timothei honorem inexpectatum incidissent, celeriter ad eum accurrerunt: & cum eo colloquuti, ubi Dei uerbum nobis iuxta carnem, & rursum patri iuxta diuinitatem ὁμοούσιον consubstantiale esse audiuere, ad loca sua reuersi sunt. Idem memoriæ prodidit, Timotheum ex urbe descendentem, ueluti Alexandriam nauigaturū, Ephesum appulisse, & Paulum in throno episcopali collocasse: qui antea quidē à prouincialibus episcopis, quemadmodum antiquo more receptū erat, cōsecrationem susceperat, sede autem sua deturbatus fuerat. Et Ephesiorum etiam urbi antiqua patriarchatus iura, quę ei Chalcedonēsis Synodus ademerat, restituisse: atq; ibi eis rebus peractis, Alexandriā uenisse. Vbi statim omnibus persuasit, ut Chalcedonensem Synodū anathemate condemnarent, sicut antea quoque à me est dictum. Multi etiam ei restitêre: & ab eius factione plerique alij, & in primis Theodotus ille, unus ex eis qui à Theodosio Ioppæ consecrati fuerant, resiluere. Theodosius autem ille est, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantij esset, Hierosolymorum ecclesiam occupauerat.

Eutychiani in Aegypto monachi Aeluri cœpta laudāt.

Paulus per Aelurum sedē Ephesiam recuperat.

Multi in Aegypto etiam Aeluro resistunt.

Theodotus.

Theodosius prædo ecclesiasticus.

CAPUT VI.

HÆc ubi sic Basiliscus egit, Acacio quoq; ut circulares eius literas reciperet, & Synodū Chalcedonēsem anathemati subijceret, per uim institit: quùm id iam tres magni throni fecissent. Illum uerò uehemēter indoluisse, seq; ipsum & thronum suum, atq; etiam sanctiorem sacri-
B ficij aram pulla ueste obduxisse, opinio est. Qui deinde, plebe & monachorum Constantinopolitanorum ordine congregato, strenuè tyranno restitit. Quo tēpore etiā Daniel ille magnus ex columna descendit, & cum Acacio ecclesiasticos conuentus egit. Basiliscus motum plebis urbanæ ueritus, in ædes Imperiales ex templo reuersus est, & Senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberent, quòd multitudo ad incendendā urbem parata esset. Daniel uerò plebis & monachorū multitudine assumpta, ad tyrannū accessit, & propalàm liberè apud eū de rectis dogmatib. disseruit. Ille igitur ab Acacio Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & constitutionē quę circulares eas surrepticiè impetratas prorsus induceret atq; aboleret, edidit, & eam priori illi contrariā in orbem uulgandā misit, quæ aliter longè q̃ circulares illæ scriptæ fuerant, composita, Synodū Chalcedonensem defendit. Cœterùm Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conscripsit, in historia sua contrarias prioribus circulares literas prætermisit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum uerba hæc sunt.

Acacius Constātinopolitanus episcopus, Daniel Columella, & populus urbis Constantinopolitanæ, magnis animis Basilisco, circulares eius reijcientes, resistunt.

Contrarias prioribus Circulares Basiliscus publicat.

CAPUT VII.

» IMperatores Cæsares, Basiliscus & Marcus. Fidem Apostolicam &
» orthodoxam, quę iam inde ab initio in Catholicis ecclesijs usq; ad no
» stri Imperij tēpora obtinuit, et sub imperio nostro obtinet, atq; adeò
» in perpetuum obtinere debet, in quam etiam baptizati sumus, quā &
» credimus, eam ipsam solam inuiolatam atque inconcussam obtinere, & obtinen-
» tem perpetuò celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis & Apostolicis ec
» clesijs, neq; quidquā aliud requiri debere, sancimus. Proinde quicquid sub Impe
» rio nostro actum editumq; est, siue circulares literæ, seu scripta alia quęcunq; tā-
» dem ea sint, professionis fidei aut ecclesiasticę constitutionis gratia promulgata,
» irrita & abrogata esse iubemus. Nestorium & Eutychetem, nec non hæreses om
» nes, & eos qui idem cum illis sentiunt, uniuersos anathemate condemnamus.

Nestorius & Eutyches damnantur.

Decernimus quoq́, de fidei causa neq́ Synodū cogi, neq́ quæstionē aliā inferri, A
" sed hęc q̄ approbamus firma & incōcussa manere: Prouincias etiā reddi debere
" sanctissimo & religiosissimo patriarchæ & archiepiscopo Acacio, quarū antisti-
" tū electionē & consecrationē Imperantis huius et inclytę urbis thronus habuit:
" ita uidelicet, ut Deiamantissimi qui nūc sunt episcopi, in sedibus suis permaneāt:
" neq́ post obitum illorū, prǫiudicium aliquod aduersus iura electionis sacri thro
" ni imperātis huius & inclytæ urbis creetur. Atq́ diuina hæc sanctio nostra uim
" sacræ cōstitutionis habens, ne cui in dubiū aut controuersiā uocet. Hæc sic acta.

Iurisdictio Pontificalis Cōstantinopolitanæ sedi integra restituitur.

CAPUT VIII.

Porrò Basiliscus quòd aduersus fidem libellū gereret, odium omnium incurrit. Quod ubi cognouere, quibus Zenonis obsidio cōmissa fuerat, iuramento interposito se fidos illi futuros, Zenoni cōciliati sunt: eoq́ recepto, ad urbem Imperantem ire contenderunt: cùm quidē dona ab eo partim iam accepissent, partim se accepturos esse stipulati essent. Ferunt sanè quidam protomartyrem, quę multū et strenuè decertauit, Theclam, arcanis quibusdam uisionibus illi restitutionem Imperij cōfirmasse. Quapropter Zeno ut martyri de eiuscemodi denūciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum & pulchritudine præstantissimum condidit, q̄d multo auro & Imperialibus donarijs exornauit. Basiliscus de Zenonis motu certior factus, consobrinum suū † Harmatium copiarum in Thracia ducem, qui progressum illius impediret, aduersus eum misit, eumq́ iureiurando sanè quàm horrendo, ne se unquam Zenoni cōiungeret, obstrinxit. Harmatius cū Zenone ad Nicæam congressus, in eum illum cōiecit metum, ut frustra se rem quam cōficere nequiret, aggredi putarit: nisi donis ac pollicitationib. Harmatium, se uidelicet Basiliscum filium eius Cęsarea tænia exornaturum esse, expugnaret. Atq́ ita hunc quoq́ iurisiurandi religionem parui facientem, Zeno aduersus Basiliscum in partib. suis habuit. At Basiliscus his rebus cognitis, statim sententiā mutauit: & Imperiali corona sacræ mensæ imposita, supplex ipse cum † Zenonide ad baptisterium confugit. Zeno cōfestim Constātinopoli exceptus, primùm ecclesiā magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiā ingressus est. Basiliscus autē quum uiginti menses in Romano imperio tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est: atq́ in mansione quadā seu * militari diuersorio, cui Acusi nomē est, cum uxore & liberis interfectus est. A' Zenone statim Circenses ludi editi. Deinde is, pro eo atq́ paulo antè se facturum iurauerat, Harmatij quidem filiū Basiliscum ad Cæsaris dignitatem extulit: postea autem Harmatium, quòd eum nō magis sibi, quàm Basilisco fuisset, fidum fore arbitraretur, iugulari iussit: filium porrò eius Cæsarem sacerdotē fecit, qui deinde multo pòst ecclesiam Cyzicenam optimè administrauit.

B

Duces Basilisci Zenoni conciliantur.

Zeno Theclæ protomartyri Seleuciæ ( ) templū condidit.

Basiliscus Harmatium ducem aduersus Zenonem in Thraciam euntem mittit.

† Procopius Armatium nominat.

Basiliscus Harmatij filius.

Harmatius quoque ad partes Zenonis transit.

† Alij Zenobiā uocant.

Zeno Cōstantinopolim redit.

Basilisci cædes.

Basiliscus Harmatij filius Cæsar.

Harmatius cæditur.

Basiliscus ex Cæsare sacerdos fit, & episcopus Cyzicenus.

** Basiliscum tyrannum cum uxore & filijs, Zeno in Cappadociam misit hyemis tempore, eosq́; neq; ueste neq; cibarijs iuuari iussit. Vnde breui se inuicem complexi, collacrymantes miserè perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritiæ fuit. Nam & ab ecclesiarum antistitibus pecuniam exegit: & à tenuibus opificibus, manuum labore uitæ sumptus tolerantibus, excutiendis non abstinuit. Quapropter ob eiusmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Rustico copiarum militarium dux lectus. Suid.*

CAPUT IX.

Zeno simulatq́ in Imperiū restitutus est, per constitutionem scriptā quamprimū, quicquid à tyrāno Basilisco per circulares literas cōtra fidem nouatum fuerat, abrogauit. Quod ubi Asiani episcopi intellexerunt, missis ad Acacium Constantinopolitanum episcopum pœnitentiæ libellis, gratiam sibi fieri petierunt: illa deprecatione usi, quòd non sua sponte,

A sponte, sed ui maxima adacti circularibus subscripsissent. Eamque rem nō aliter se habere, & se Chalcedonensi Synodo assentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidisse, & nunc credere, iuramento confirmarūt. Episcoporum scriptum hoc erat: Acacio sanctissimo & piissimo sanctissimæ quæ apud imperantem Constantinopolim, nouam Romam, est Ecclesiæ patriarchæ. Et post pauca: Rectè sanè ad nos uenit, qui locum etiam uestrum obtinebit. Et rursum: Per libellos supplices significamus, subscripsisse nos non ex animi sententia, sed necessitate coactos, literis tantum & uerbis, non autem animi destinatione, Circularibus illis assentientes. In acceptabilibus enim precationibus nostris, annuente Deo, quę à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rursum à centum quinquaginta sanctis patribus accepimus, adhęc quæ à diuinis patribus Chalcedone congregatis, piè & rectè constituta sunt, ea credimus. Hæc episcopi scripsere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus cōscripsit, sycophanticè hoc illis impegit: seu ipsi episcopi, quòd præter animi sententiam circulari constitutioni subscripserint, quum ita ad Acacium scriberent, mentiti sunt, dispicere & pronunciare certò non possum. Hæc certè sic habuere.

Asiani episcopi recipiscentes Circulares priores Basilisci literas antea laudatas damnant.

Euagr. lib. 3. cap. 9.

CAPUT X.

Zeno Petrum Cnapheum, ut qui à Basilisco reuocatus esset, Antiochia expulit, & Calandioni Stephani successori episcopatum restituit. Paulum etiā Epheso exegit, Nestorium item Tarso, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samosatis Eusebium, Mopsuestia Iulianum, Paulum Constantia, & Andream Theodosiopoli. Calandion autem neminem ad cōmuniōnem admittebat, qui nō prius Petrū & circularia Basilisci anathemate B confodisset. Ac de Zenonis uoluntate & cōsensu, diui Eustathij, qui Philippis apud Macedones in exilio uitam finierat, reliquiæ cū reuerētia multa Antiochiā reductę sunt: quas cum lætīcia summa ciuitas ea, ad decimū octauum ferè lapidē extra urbem effusa excepit. Atque illi qui ad longū usque tempus ab ecclesia secesserant, annis centum elapsis, ecclesiæ tandem prorsus uniti sunt.

Cnaphei & aliorum subintroductorum episcoporum expulsio.

Eustathij cineres Antiochiā perlati.

Ecclesiæ ibi certa perfectaque unio.

CAPUT XI.

Constituerat Zeno Timotheum quoque Aelurum Alexandria eijcere. Postquam autem ad multam eum senectutem peruenisse, & iam non longè à sepulcro abesse cognouit, consilium mutauit. Atque ille paulo pòst ad inferorum migrauit iudiciū. Alexandrini autem potestate sibi & autoritate usurpata, pastorem sibi delegerūt impietate Aeluro longè deteriorem, Petrum cognomento Moggum: quem unus & alter, sicuti ferunt, episcopi consecrarunt, quibus legitimè dignitas adempta fuerat. Quod ubi Zeno rescivit, eos qui illum episcopum legerant, morte mulctauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij successorē, qui Canopi (sicuti diximus) degebat, in sedem suam restituit, cui Moggus diebus triginta sex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatorijs literis thronum suum recuperauit. Breui uerò pòst, consilium quidam ceperunt, legatum ad Imperatorem mittendi, Ioannem presbyterū Tabennesiotam, qui œconomus templi honorandi pręcursoris & Baptistę creatus fuerat: ut ubi episcopus eorum inter homines esse desijsset, Alexandrini potestatem episcopi quem uellent eligendi haberent. Qui legatus ubi compertus est sibi ipsi episcopatū procari, quemadmodū Zacharias inquit, postquā Imperatori iurauit, haud unquam se Alexandriæ thronū recepturū esse, domū reuersus est, & Imperator constitutione, ut post obitū Timothei, Ioanne excepto, cathedram episcopalem Alexādrię, quem ibi clerus legisset sortiretur, sanciuit. Nō multo pòst Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iusiurandum parui pendens,

Aelurus moritur.

Petrus Moggus ei Alexandriæ succedit.

Eo reiecto, Timotheus Salophaciolus episcopatum Alexandrinum recipit.

Ioannes Tabennesiotes se episcopatum Alexandrinum nō recepturum esse iurat.

Idem tamen Salophaciolo mortuo episcopus fit.

pecunia quibusdā, ut idē Zacharias ait, corruptis, ad episcopatū cōscēdit. Quod A ubi factū est, Zeno illū quidē reijci iussit, suggestione aūt Acacij scriptū ad Alexandrinos, q̄d ἑνωτικὸν, hoc est, unionis conciliatoriū uocauit, dedit: in quo præcepit, ut thronus Petro Moggo reddat̄, siquidē ille scripto ei subscribere, & Proterij sectatores recipere, quartamq́; Synodū approbare uellet. Hāc rei eius dispositionē, de Acacij sententia (sicuti dixi) cōstitutā, Pergamius, qui nuper admodū Aegyptię prouincię pręfectus declaratus fuerat, Alexandriā pertulit. Is postquā eò peruenit, & Ioannē Romam profugisse cōperit, cum Petro Moggo colloquutus, ut henoticū Zenonis scriptū reciperet, ei persuasit: & eos pręterea qui ab ecclesia secessissent. Ille tomo ei statim subscripsit: & quū Alexandriæ publicus populi conuentus celebraret̄, quia henoticū Zenonis omnib. placuit, eos q̄q; qui propter Proterij partes secesserant, admisit. Atq; ubi orationē nō ita longam ad populū habuit, quā ad ecclesiasticū plebis cōuentū composuerat, postea etiā Zenonis constitutionem multitudini recitauit, hisce uerbis compositam.

Petro Moggo episcopatus Alexandriæ restituitur.

Vnio ecclesiæ Alexandrinæ.

CAPUT XII.

Zenonis henotica constitutio ad Alexandrinos.

IMperator Cæsar Zeno pius, uictor, triūphator, maximus, semper colēdus Augustus: Alexandrinis, & qui per Aegyptū & Libyā & Pentapolim sunt religiosissimis episcopis & clericis, et monachis & laicis. Cùm Imperij nostri initiū et conseruationē, tū aūt opes atq; armaturā inexpugnabilē persuasum habeamus esse, solā rectā & uerā fidē quā diuina inspiratione Nicææ trecenti decē & octo sancti patres cōgregati promulgauerūt, & Constantinopoli centū quinquaginta itidem sancti patres coacti cōfirmauerūt, diu noctuq; precationib. studijs legibusq; nostris omnib. hoc agimus, ut per cā ubiq; locorū sancta Dei Catholica & Apostolica ecclesia incremēta capiat, q̄ in- B corruptibilis & immortalis sceptrorū nostrorū mater, & pij populi nostri in pace & religionis diuinæ concordia persistentes, acceptabiles pro imperio nostro preces unà cū Deiamātissimis episcopis & pijssimis clericis & archimandritis & monachis fundāt. Cùm enim magnus Deus & Saluator noster CHRISTVS IESVS, qui ex sancta uirgine & Deigenitrice Maria incarnatus & natus est, glorificationē & sacrū cultū nostrū consentientē laudauerit, benigneq́; susceperit, tum gētes hostiles cōterent atq; extinguent, & oēs colla sua Imperio secundū Deum nostro summitent: pax etiā, & q̄ ex pace proueniunt bona, cœli salubritas, frugū ubertas, aliaq; q̄ hominib. cōmoda sunt, liberaliter suppeditabūt. Itaq; quū fides irreprehensibilis & uos & imperiū Romanū sic conseruet, preces nobis à pijs archimandritis & eremitis, alijsq; uenerandis uiris oblatę sunt: qui cū lacrymis nobis supplicarunt, ut unionē in sanctissimis ecclesijs fieri, & mēbra mēbris cōiungi, q̄ honestatis pietatisq; inimicus ab annis plurimis segregare est conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene nouit, si integro & cōiuncto ecclesiæ corpori bellū inferat, uictū se iri. Qui etiā effecit, ut infinitę gentes & generationes, quas tot annorū tēpora ex hac uita subduxerunt, partim absq; lauacri regeneratiōe obierint, partim sine diuinæ cōmunionis perceptione ad ineuitabilē illam omniū migrationē trāsierint: & ut cędes innumerabiles patratę sint, ita ut sanguinis unda nō solū terra, uerūetiā aer ipse cōtaminatus sit & infectus. quę omnia quis est qui nō in melius mutari exoptet? Quapropter scire uos uolumus, neq; nos, neq; q̄ ubiq; locorū sunt ecclesias, aliud symbolū, aut doctrinā aut formulā fidei, aut fidem etiā, pręterq; q̄d (sicuti dictū est) à trecētis decē & octo sanctis patrib. editū, & à centū & quinquaginta, quorum mētionē etiā fecimus, sanctis patrib. cōprobatum est sanctum symbolū uel habuisse, uel habere, uel habituros esse, neq; aliquos qui habeāt scire: atq; si quis etiā habeat, alienum illū putare. Nam id solum symbo-

Imperium conseruatur per orthodoxam fidē.

Symbolum Nicænum.

Commoditates consentiētis & concordis Christianæ fidei.

Insidias diabolus ecclesiæ tendit per sectas et dissidia intestina.

Vnum Nicenū fidei symbolum obtinere debet.

A ſymbolũ, quemadmodũ diximus, Imperiũ noſtrũ cõſeruare cõfidimus. Et popu- *Confirmatum à ſynodo Conſtantinopolitana, & Epheſia priore.*
» li uniuerſi, qui ſalutarẽ cõſequũtur illuminationẽ, hoc ſolo recepto baptizãtur.
» Hoc etiã ſequuti ſunt ſancti patres Epheſi cõgregati, qui impiũ Neſtoriũ & opi-
» nionis eius poſtea ſectatores cõdemnarũt, quẽ ſanè Neſtoriũ unà cum Eutyche-
» te, quòd diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferimus: duodecim e-
» tiam capita illa à ſanctę memorię Cyrillo ſanctę catholicę Alexãdrinorũ eccleſię *Duodecim Cyrilli capita.*
» Archiepiſcopo ꝓmulgata recipiẽtes. Profitemur aũt unigenitũ filiũ Dei et Deũ
» (q uerè homo factus eſt, Dñm noſtrũ IESVM CHRISTVM, q cõſubſtãtialis eſt *Vnum ſolummodo Chriſtũ Dei Patris Verbum cum propria carne cognoſcimus. Cyrill.*
» patri ſecundũ diuinitatẽ, et idẽ cõſubſtãtialis nobis iuxta humanitatẽ: & q deſcẽ
» dit & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, et Maria uirgine et Deigenitrice) unũ eſſe,
» & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & perpeſsiones, quas ſpon-
» te ſua carne pertulit. Eos uerò qui eũ diuidũt aut cõfundũt, aut phantaſiã ſeu ſpe
†† » ctrũ inducũt, haudquaq; approbamus. Et pura labiſq; [a] peccati omnis expers, *a ἀδιαφθόρως.*
» uerâq;, ex Deigenitrice incarnatio [b] acceſsionẽ filij nõ attulit: & trinitas, uno tri *b προσθήκην υἱοῦ ἐπενόησεν.*
» nitatis eius Deo uerbo incarnato, trinitas permãſit. Quũ igitur ſciamus neq; ſan
» ctas quæ ubiq; ſunt, & orthodoxas Dei eccleſias, neq; qui eis præſunt Deiaman
» tiſsimos ſacerdotes, neq; Imperialem noſtrã ſublimitatẽ ſymbolũ aliud, aut fidei
» decretũ prẹter eam quã diximus ſanctã doctrinã & formulã, uel antea tuliſſe, uel
» nũc ferre, [c] cõiunximus nos per unionẽ inter nos ipſos, nihil addubitãtes, nihilq; *c ἡνώσαμεν ἑαυτοὺς ἀδιστάκτως.*
» cunctãtes. Atq; hæc ſcripſimus, nõ ut noui quicq; de fide afferremus: ſed ut uos
» ꝑ certã perfectãq; doctrinã cõfirmaremus. Quẽlibet uerò qui aliud quicquã ſen
» ſit, aut ſentit, aut nunc, aut quandocũq;, uel Chalcedone, uel in quacunq; ſynodo
B alia, anathemati ſubijcimus: præcipuè uerò quos diximus, Neſtoriũ & Eutyche
» tem, & qui cũ eis idẽ ſentiũt. Cõiungite ergo uos ꝑ unionẽ ſpirituali matri Eccle
» ſię, & diuina ipſius in ea cõmunione fruimini, per id quod dictũ eſt unũ et ſolum *Vnio eccleſiarum per concordẽ fidei Nicenæ profeſsionem.*
» trecentorũ decẽ & octo ſanctorũ patrũ profeſsionis fidei decretũ. Ipſa enim ſan
» ctiſsima mater ueſtra Eccleſia, uos ut germanos natiuoſq; filios, circũfuſis ulnis
» amplecti deſiderat, & ſuauẽ ueſtrã uocem aliquando tandem audire cupit. Itaq;
» uos ipſos incitate atq; urgete. Quod ſi feceritis, tũ Domini & Seruatoris & Dei
» noſtri IESV CHRISTI, benignitatẽ uobis ipſis cõciliabitis, tum ab Imperiali no
» ſtra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexãdrini uni-
uerſi ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ cõiuncti unitiq; ſunt: & quęcunq;
in medio fuere offendicula & impedimenta, ſuſtulere.

†† *Genuit ex ſe uirgo corpus, ſed quod conceptum eſſet ex ſpiritu. Hilar. In naturæ humanæ ſuſceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta eſt, quæ nullum peccatum poſſet admittere. Aug. Et Greg. Nazanz. uirginem matrẽ ante conceptionem filij ſui [illegible] anima & corpore cœlitus ſanctificatam eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Aug. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine. Id. ſup. Ioan. tract. 79. Erronea ergo fuerit Magiſtri Sententiarum illa lib. 3 diſt. 3. ſententia: Sanè dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (carnem Verbi) prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua uirginis caro fuit.*

CAPUT XIII.

Porrò Calãdion Antiochenus antiſtes ad Acaciũ & Zenonẽ ſcripſit, & Petrũ mœchũ uocauit, quùm propter ea quæ de illo accidiſſent, tum quòd Alexandrię anathema in ſanctã quartã Synodũ cõieciſſet. At Calandion, ꝗ per eam cauſam, occaſionẽ arripuit, ut Illi & Leontij & Pamprepis, qui à Zenone defecerãt, & tyrannidem affectabãt, partes foueret, ad Oaſim exilij cauſa incolendã damnatus eſt. Atq; ille quidẽ ſic rurſum Antiochia eiectus: Petrus aũt Cnapheus fraude in negocio peragendo uſus, in deſideratam ſibi Antiochenã ſedem rurſum inductus eſt, poſtquã henotico Zenonis ſubſcripſit. Dedit is ad Petrũ Moggum Alexandrię epiſcopũ, & uiciſsim ab eodẽ accepit ſynodales literas. Martyrius itidem Anaſtaſij Hieroſolymis ſucceſſor, ad eũ more recepto epiſtolas eiuſcemodi miſit. Coniunctus quoq; ei eſt, qui

Calandion in exilium mittitur.

Illus, Leõtius, Pamprepes, tyrannidem affectant.

Petrus Cnapheus Antiochenam ſedem recipit.

Petrus Moggus synodum Chalcedonensem damnat. Idem sepulchri uiolator.

Constantinopolitanā gubernabat ecclesiā, Acacius. Verùm nō multū intercessit A temporis, & nōnulli qui Petri Moggi partiū fuerāt, quū eum consiliū mutasse uiderent, à cōmunione eius secesserunt: quòd ex eo scilicet tēpore Chalcedonēsem synodū in ecclesia anathematis sentētia damnasset, & Timothei cadauer effodisset. Eam rem ubi Acacius Constātinopolitanus audiuit, grauiter factū id tulit, & magnopere est perturbatus: adeò certè, ut quosdā Alexandriā mittendos duxerit, qui rei ueritatē cognoscerent. Eos uerò Petrus postquam diligenter inquisitos adesse resciuit, certiores fecit, nihil se earum rerū admisisse: & multitudine quadam cōtracta, attestationes cōscripsit, quæ indicabant, Petrū nihil earū quæ auditæ essent rerū fecisse. Ille uerò re ipsa ueluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atq; Euripus, uersipellis scilicet homo, fuit, & sibi ipsi nō cōstitit: uerùm pro eo atq; ei uisum esset, semper se temporib. & rebus ipsis accōmodauit. Et aliquando quidē Chalcedonensem synodū cōprobauit, aliquādo aūt perinde atq; palinodiam canens, calculis omnib. reiecit, & anathemate condēnauit. Ex literis aūt eis quas ad Acaciū Constantinopolitanū episcopū, qui dolū eius per inquisitionem scrutatus est, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripsit autem in hæc uerba.

Petrus Moggus, homo uarius, ex eodem ore calidū & frigidū efflat.

CAPUT XIIII.

Literæ Moggi ad Acaciū Constantinopolitanum.

Altissimus Deus remunerabitur sanctitati tuæ labores & sudores tantos, quos tot annorū curriculis, fidei sanctorū patrū professione conseruāda subījsti: quā sanè assiduè prædicās cōfirmasti. In ea symbolū quoq; sanctorū trecētorū decē & octo patrū rectè positū reperimus: in cuius scilicet professione baptizati, & antea credidimus, & nūc quoq; ei credimus. Id quod etiā cōprobarūt centū & quinquaginta sancti patres, qui Cōstantinopoli cōgregati fuere. Itaq; quū assiduè omnib. in recta uia præeas, per unionē sanctā Dei cōiunxisti Ecclesiā: et nobis certissimis argumētis persuasisti, nihil esse cōtra hæc actū in sanctissima uniuersali synodo Chalcedone celebrata: quippe B quę cū sanctis Nicęnis patrib. cōcordet, eorūq; decretū cōfirmet. Et quū in actis Chalcedonensib. noui nihil reperissemus, spōte nostra illis assensimus & credidimus. Cęterùm certiores facti sumus, monachos quosdā, qui cōiunctioni nostrę fraternę inuidēt, de iniurijs criminibusq; quibusdā ad uos retulisse, quib. tamē illi nō facilè sanctitatē uestrā permouêre. Primùm, quòd reliquias eius qui in sanctis est patris nostri beati archiepiscopi Timothei in locū aliū trāstulerimus: q̄d factū neq; Deo placet, neq; legib. cōuenit. Deinde, ad cōuiciū aliud quod nō cōsistit, & priore illo deterius est, peruenere. Quomodo nanq; anathema iaculari in sanctam Chalcedonensem synodū potuimus, cui credidimus, & quā cōfirmauimus? Nō latet aūt Pietatē uestrā populi nostri feruor & leuitas, & monachorū etiā ad nouas res spectantiū motus: qui quū in animo habeāt, cum quibusdā consulta animi destinatione improbis ab Ecclesia resilire, populū secum auellere conantur. Porrò uestris adiuti precibus, re deliberata, rationē quę mederi malo imminenti posset, inuenimus, nihil sanctæ Chalcedonēsi synodo, in qua nihil noui scimus esse actū, derogantē, ut simul ea ipsa ratione & simplicibus per persuasionem satisfaceremus, & eos qui nobiscū cōuentus agunt, per apologiā defenderemus. Id ut diceretur, curauimus.† Atq; in eo quum toti essemus, mox etiā prohibuimus. Certiorē uerò sanctitatē uestrā facio, ne nūc quidē cessare eos qui semp zizania seminānt, monachos: & tanq̄ instrumēta sibi asciscere quosdā, qui monasteria nō incolūt, sed passim uagātes, rumores uarios cōtra nos & ecclesiasticam CHRISTI pacē & tranquillitatē spargūt: neq; nobis, pro eo atq; decet, canonicè quicquā in sancta Dei catholica ecclesia facere permittūt. Illudq; sedulò agūt, ut nobis populus hic potius præeat, q̄ pareat: & facere id quod Deo non placet, student.

Laudat Nicænam fidem.

Item Chalcedonense conciliū.

† τοῦτο λέγειν πεποιήκαμεν, διὰ τοῦτο πολλοὺς γενομένους ταχέως ἐκώλυσα.

Consultò hoc sic obscurè dictum.

A studet. De sanctitate aũt uestra nobis persuademus, eam omnia ad * sacratissimũ orbis terrarum dominum relaturam: curaturamq́ esse, ut constitutio à serenitate eius edatur, in qua de ecclesiastica pace, ea quæ & Deum ipsum & Imperatorem deceant, & in quibus omnes acquiescant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo inconstans & uersutus, fraudulenter ad Acacium scripsit.

** ὁσιώτατον δεσπότην τῆς οἰκουμένης.*

CAPUT XV.

IOannes autẽ Alexandriæ episcopus Tabennesius, cuius antea quoque fecimus mentionem, quum inde profugisset, Romã uenit, & turbam isthic conciuit: propterea se throno suo excidisse dicens, quòd Leonis doctrinam & Chalcedonẽsem synodum defenderet: aliumq́ qui ab his prorsus diuersum sentiret, in locum suum substitutum esse. Querela ea permotus Simplicius Romæ post Leonem episcopus, ad Zenonem illegitimam Ioannis eiectionem reprehendens scripsit: eiq́ Zeno, non aliam illum ob causam sede sua expulsum esse, quàm quòd periurij compertus esset, rescripsit.

Ioannis Tabennesiotæ actiones Romæ.

Simplicius Ro. episcopus.

Postquam Simplicio Felix successit, non intermisit Ioannes molestus illi esse, de Petro, quem Acacius Constantinopolitanus prius tanquam hæreticum reiectum, tum admodum complecteretur, referens. Et quum frequentius ei instaret, tandem Felici persuasit, ut literas statim ederet, in quibus Acacio, quòd cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra ecclesiasticam traditionem cõpositas, sicuti Zacharias scribit, monachi quidam ex Insomnium sodalitate, Acacio obtulerunt. Acacius autem non recepit.

Felix Rom. episcopus.

Is dignitatem literis suis Acacio abrogat.

Porrò Zacharias rem ipsam ut acta est ignorare, & summam tantum eius, ita B ut referri eam audiuit, exponere uidetur. Ego uerò illam certò mihi compertam commemorabo.

Euagr. lib. 3. cap. 18.

CAPUT XVI.

IOannes libellos supplices Felici aduersus Acacium, quòd præter rationem cum Petro communicaret, & res plerasq́ alias non ex præscripto sanctionum ecclesiasticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum episcopos misit, cum mãdato & decreto huiusmodi, ut Chalcedonensis synodus calculis omnibus obtineret: Petrus, ut qui nõ sanam coleret religionem, Alexandria eijceretur: & Acacius Romã aliquos mitteret, cum Ioanne in iudicio, si quam haberet actionem, experturus, aut causam dicturus, & legitimam actionum suarum rationem redditurus. Prius autẽ quàm Vitalis & Siminus Roma Constantinopolim uenerunt, sodalitatis Insomnium præfectus Cyrillus ad Felicem Papam scripsit, moram eius tantam accusans, per quam tot res nouæ in ecclesiasticis constitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis suis scripsit, ne quid prius agerent, quàm Cyrillum conuenissent, & ab eo quid agendum esset cognouissent. Dedit quoq́ alias ad Zenonem literas, quibus illũ de synodo Chalcedonensi, & de ea quam in Aphrica Honorichus † cõcitauerat, persequutione admonebat. Quin & ad Acacium scripsit, maximam eum nouatarum in Ecclesia rerum causam esse dicens. Zeno eadẽ quæ antea Felici rescripsit, Ioannem scilicet frustra illi molestiam exhibere, qui haudquaquam se thronũ ecclesię Alexandrinæ conscensurũ esse iurauerit, iurisiurãdi religionem uiolarit, episcopatum per sacrilegiũ arripuerit, & alia grauia facinora admiserit. Nec Petrũ Moggum, inquisitione nulla præeunte ad sedem peruenisse, sed illum priusquã eam acceperit, manibus suis fidei Nicęnorum patrũ quã cõprobarit subscripsisse: cuius fidei uestigijs Chalcedonẽsis etiã synodus innitatur.

Vitalis & Siminus episcopi Romani Pontificis Legati apud Zenonẽ in Ioannis causa.

Cyrillus Insomniũ monachorũ præfectus.

Literæ Felicis ad Zenonem.

Item ad Acacium.

Responsum Zenonis ad Felicem.

† Honorichus rex Vandalorum, plusquàm trecentis triginta quatuor episcopis in exilium pulsis, eo quòd Arianus esset, in Catholicos admodum sæuijt. Diac.

† ἐνομοτάμενος. Hoc uerbū Euagrius non habet, lib. 2. cap. 20.

tur, illud quoq; † iuramēto interposito uerbis hisce Zeno scripsit: Debent certò A & pietas nostra, & qui dictus est sanctißimus Petrus, uniuersæq; adeò sanctißimæ ecclesiæ, recipere & colere Chalcedonensem sanctam synodum, quæ cum professione fidei Nicænæ synodi concordat. In rerum istarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli, aliarumq; in urbe Imperiali archimandritarum, atque etiam Ægyptię diœcesis episcoporum & clericorum, ad Felicem contra Petrum, & eos qui cum eo communicabant, ueluti hæreticos, datę epistolæ reperiuntur.

Libelli accusationū uarij ad Felicē contra Moggum missi.

Et nonnulli ex Insomnium monasterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali questi sunt, quòd ad aduentum usq; eorum Byzantij clàm & occultè Petri nomen in sacris codicillis fuisset, atq; ex eo tempore ad eum usq; diem esset, & quòd propalàm ferretur, contra canones Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere. Ægyptiorum quoq; epistolæ eadem significabant. Et prętera, Ioannem quidem orthodoxum esse, rectéq; sentire, & sedem secundum canones recepisse: Petrum autem à duobus tantum qui eandem prauā opinionem sequuti fuissent, cōsecratum esse, eundemq; post Ioānis discessum nihil rerum grauium aduersus orthodoxos agere intermisisse.

Vitalis & Siminus legationis suæ præuaricatores.

Acacius nimiū Moggo addictus.

Hæc omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma uenerant, cognouisset, tantum abest ut autoritate sua rebus huiusmodi, quum facile posset, intercesserit: ut etiā administrum se Petri actionū præbuerit, & ferè omnes cum illo communicare coegerit. Quæ omnia adauxit, & uera esse confirmauit Simeones ille ex Insomnibus ad Felicem missus, qui apertè Siminum & Vitalim quod cum hęreticis cōmunicassent cōuicit, quodq; ipsis præsentibus propalàm Petri nomen ex sacris tabulis promulgatū esset, quum ne per prætextū quidem grauiter se id illi ferre ostendissent. Quapropter factum, ut permulti ex simplicioribus ab hæ- B reticis seducti sint, qui à Romana etiam sede receptum esse Petrum dixerūt. Addidit & illud Simeones, quum uariæ quæstiones in mediū productę essent, Vitalim & Siminū cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas ei respondere uoluisse, neq; eos etiam de rebus in religione nouatis accuratius disquisiuisse. Monachorum quoq; dicta presbyter quidam Syluanus, qui cum Vitali & Simino in urbe imperante fuerat, cōprobauit. Tum autem & Acacij epistola ad Simplicium producta est, quæ ostendebat Petrum dudum ut noctis filium exautoratū esse. Quas ob caussas Simino & Vitali sacerdotalis dignitas abrogata, & ipsi longißimè à communione sancta repulsi sunt. Et cōmunibus suffragijs synodus Romana hæc sic ad uerbum decreuit: Petrū hæreticum, qui olim per sententiā, " episcopali cathedra ei adempta, damnatus, proscriptus, & anathemate confossus est, ecclesia Romana non recipit. Cui quidem si aliud nihil quod obijceretur " esset, illud sufficeret, quòd quum ab hæreticis cōsecratus sit, orthodoxis præesse " non potest. In sentētia ea illud quoq; fuit: Acacium Constantinopolitanum maximo crimini obnoxium esse, res ipsa indicauit, propterea quòd ad Simplicium " scribens, Petrum hęreticum appellauerit, & id Imperatori non indicauerit: quū " certè id, si Zenonem diligeret, facere debuerit. Proinde sicuti apparet, cōmodi " sui desiderio Imperatorem complectitur, fidem autem non complectitur. "

Simeones Insomnis ad Felicem missus.

Vitalis & Siminus, propter παραπρεσβείαν & perperam obitam legationē damnati.

Synodus Romana Moggū damnat.

Acacium mendacij arguit.

CAPUT XVII.

Mongus Alexandriæ insolentißimè se gerit, orthodoxiā damnans.

ACacius dißidium quod interuenit tollere, & unionem inducere uolens, ad episcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipsum Petrum scripsit. Sed enim quum id malum Alexandriæ magis magisq; inualesceret, Petrus quibusdam episcopis & archimandritis, ut secum communicarent, persuasit: & in acta Chalcedonensia, Leonisq; tomū, atq; eos qui Dioscori & Timothei scripta nō reciperent, anathemata coniecit. Eos uerò qui

ei non

A ei nō parebāt, monasterijs suis exegit. Quæ omnia postquàm Zeno ex Nephalio quodā qui Alexādria Cōstātinopolim uenerat, intellexit, magnoperè cōturbatus, ex satellitib. Cosmā quendā Alexandriā misit, q admonitionib. omnib. funē, ut in prouerbio est, omnē moueret, ut plebē & Petrū inter se cōciliaret: atq; eis qui aliter facerēt, minas ingentes denunciaret. Verùm ille seueritate sua tantum abest ut quod per dissidiū ruptū fuerat, cōiunxerit, ut seditionē quoq; auxerit, & infectis rebus ad Imperatorē redierit: eis tantū qui monasterijs suis exacti fuerāt, restitutis. Postea à Zenone Arsenius militariū ordinū in Ægypto præfectus, unà cum eo qui dictus est Nephalio, Alexandriā missus, de reconciliatione & unione egit. Quū aūt nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantiū misit, qui cū Zenone colloquuti, multa de Chalcedonensi synodo disseruerūt: nihil aūt ad rem ipsam collatū est, propterea q Zeno prorsus Chalcedonensem synodū nō reciperet. Basilius Cilix memoriæ prodidit, Felicē etiā Acacio cōdemnationis sententiā, qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eamq; ei in sanctiore sacrario à monachis Dij monasterij redditā esse. Et eam ob causam sectatores eius, multos ex eis quos diximus monachis occidisse, quosdā uulneratos reiecisse, nōnullos uerò custodijs inclusisse: atq; Acaciū usq; adeò cōdemnationē eam nō respexisse, ut †* mēte sensuq; omni captus, primus ipse Papæ nomē è sacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore uinctus, breui pòst cōmunē omnibus ingressus est uiā.

Cosmas ad pacificationē instituendā, Alexandriā à Zenone missus.

Cosmas aulicus nihil ibi agit.

Nihil itidē Arsenius militum dux.

Zeno ipse Chalcedonensem synodū non probauit.

Acacius exauctoratus.

Acacius contrà Felicis nomē in sacro albo inducit, & moritur.

†* *Ecclesiasticis censuris & excommunicationibus, causa in primis ualet. Origen. Cùm aliquis exit à ueritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de castris ecclesiæ, etiamsi per Episcopi uocem minimè abijciatur. Sicut è contrario aliquis non rectò iudicio foras mittitur: sed si antè non exiuit, id est, si non egerit ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est: & qui foris est, intus uidetur retineri. 24 quæst. 3. Aug. Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Præualebit in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum ualebit? ubi causa dicēda est. Quando Deus erit iudex, alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter iustum iudicem & conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam. 11. quæst. 3. Quid obest homini, quòd ex illa tabula uult eum delere humana ignorantia, si de libro uiuentiū non deleat iniqua conscientia? Aug. ibid.*

CAPUT XVIII.

B POst hūc Flauitas Cōstātinopolitanū suscepit episcopatū: uir, qui quidē presbyter esse uisus sit, sed usq; adeò ad audaciā & improbitatē summā peruenerit, ut id quod dicturus sum facinus, satis, qualis is fuerit, indicare posit. Zeno chartā purā in sacro reposuit altari, atq; in charta alia per scriptū Deo supplicauit, ut per angeli manū, quæ in hominū cōspectū nō ueniret, nomē eius adscriberet, quē cœlesti calculo Constātinopolitanę ecclesiæ hierarchā prę fectū uellet. Atq; ob eam rem quadraginta dierū ieiuniū indixit: & Deū omnes orare, ut qui illi placitus esset, ostēderet, iussit. Hæc ubi Flauitas cognouit, auro multo templi custodē, qui idē princeps Imperialiū cubiculariorū erat, corrupit, ut in charta pura nomē eius annotaret, eāq; rursum Imperatoris sigillo obsignaret. Hoc ubi factū est, atq; ubi cōstitutū ieiunij præterijt tēpus, sigillo in charta sublato, derepētè Flauitas ingenti gloria, perinde atq; à Deo designatus esset, affluēs, correptus est, & magnifico saltu in patriarchę thronū is cōscēdit. Verùm enimuerò piaculū id omnipotēs Prouidētia nō diu latēre passa, illusionē eā scenicamq; actionē quāprimùm in apertū ꝓduxit. Infelix eī ille quū nō totos quatuor mēses in sede ea trāsegisset, morte repētina ex hominib. sublatus est: quū ne dimidiā qdē partē † muneris eius, q episcopalē dignitatē redemerat, corradere potuerit. Argētarij heredib. eius institere, & pecuniā nup admodū mutuò datā exigere. Atq; illi q soluēdo nō essent, Zenonē adiere, eiq; ut eos ab acerbis illis creditorib. liberaret, supplicarūt, & rē ipsam secretò ei ipsi q de illa inquirebat indicarunt. Zeno ea audita, obstupuit: & postq; nō CHRISTUM, sed Chrysum, hoc est aurū potius, Flauitæ nomē in libello illo ascripsisse cognouit, iudiciū reuera & iusticiā (iuxta psalmū) fecit: atq; eunuchū quidē, q sibi diuinā existimationē & gloriā arrogasset, tolli, pecuniā aūt creditā ex substantia eius dissolui argentarijs iussit. Ipsam uerò ecclesiam episcopis permisit, ut illi suffragijs suis quem idoneum esse procurationi ei iudicarent, eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius

Flauitas eius successor.
Euagrius habet Phrauitas.

Per sycophanticam impostuиam episcopatum is consequitur.

Repentina Flauitæ mors.

† τὸ ἥμισυ τῶν ἀναλωμάτων ἀποδοῦναι.

Sycophantia Flauitæ indicatur.

Redit in autorem scelus, iusto Zenonis iudicio.

Canonica episcopi Euphemij electio.

minus ecclesiæ presbyter, uir clarissimus, orthodoxæ fidei & uirtutis omnis studiosissimus, ecclesiæ gubernandæ præfectus est. A

CAPUT XIX.

Flauitas in epistolis suis synodalib. διλογος, hoc est, bilinguis, simulq; albus & ater.

Legati eius ea de causa contumeliose Roma exacti.

Euphemius Cõstantinopolitanus episcopus Felicis nomẽ in sacro codice reponit, Mõgi nomen eximit.

Is tamen à Felice in cõmunionem episcopalẽ non recepit.

QVum Flauitas adhuc thronũ obtineret, synodales ad Petrum Alexandrinum epistolas dedit, & eiusdem generis literas ab eodẽ accepit, in quib. eadẽ de Chalcedonensib. actis, anathemati ea subijciens, scripsit. Quum aũt Flauitas ex rebus humanis excessit, quatuor tantũ mensib. episcopatu gesto, & Euphemius ecclesiã administrãdã suscepit, ut ei Petri ad Flauitã Synodales literæ redderẽtur, accidit: in quibus ubi res Chalcedonenses anathemate dãnatas cõperit, perquàm est cõturbatus, & se à cõmunione Petri subduxit. Apposuissem hic & Petri & Flauitæ literas, nisi me prolixitas illarum absterruisset. Et Flauitas ad Felicẽ scribẽs, se cõmunionis illius esse, Petri aũt cõiunctionem auersari, significauerat. Idem ad Petrũ literas dans, fecerat: cõmunionẽ se illius recipere, Felicem aũt reijcere, insinuans. Quas literas ubi Felix à pijs quibusdam ad se perlatas accepit, legatos Flauitæ cum cõtumelia Roma expulit. At Euphemius simulatq; episcopatũ inijt, nihil moratus, suis ipse manibus in sacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem reposuit: atq; in sacro suggestu cõsidens, synodales more recepto epistolas Romam ad Felicem dedit. Porrò Papa scripta quidem illius recepit, & Euphemio ueluti orthodoxo fauit: sed illũ in episcopalem cõmunionem nõ admisit, propterea quòd Acacij quoq; & Flauitæ nomen in sacro libro non induxisset.

CAPUT XX.

Successor Moggi Athanasius.

Cnaphei Palladius.

Athanasij Ioannes.

Palladij Flauianus.

Ioannis Ioannes alter.

Ab omnibus hisce Chalcedonensis synodus exagitata.

ET quum Euphemius & Petrus inter se dissensuri, & synodos in prouincijs suis, alter aduersus alterum, propter Chalcedonẽsem synodũ congregaturi essent, Petrus Alexãdriç è uita excessit, eiq; Athanasius cognomento Celetes siue Herniosus, in episcopali throno successit. B Atq; is quum multa quoq; experiretur, ut dissidentia membra cõiungeret, nihil tamen egit. In multas namq; & uarias opiniones discesserant. Non multo uerò pòst, et Petrus Cnapheus Antiochiæ defunctus, Palladium successorem habuit. Cuius suffragator etiam fuit Anastasius Dicorus, qui post Zenonem Romanũ malè administrauit imperium. Porrò Athanasius synodalia scripta ad Palladiũ mittens, eadem & ipse quæ Moggus de Chalcedonẽsi synodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui post eum Alexandrinæ præfuit ecclesiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius sortito, Solomon quidã Antiochiç presbyter Alexãdriam cum synodalibus literis missus est, solitas rursum eiuscemodi epistolas à Ioanne ad Flauianum allaturus. Ea quoque scripta idem de synodo pronunciabant. Huic uerò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ successit, de quibus paulo pòst dicemus. Nam ad aliquot usque Anastasij imperij annos, ad hunc modum res ecclesiarum processere. Euphemium namque ille expulit. Hæc uerò ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus sum. Et ecclesiæ quidem tum sic se habebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus.

CAPUT XXI.

Gotthos autor pro Scythis habuit.

THeuderichus Scytha magnis comparatis opibus, aduersus Zenonẽ arma cepit. Et cum copijs in Thracia coactis Romanam ditionem ingressus, obuia quæq; diripuit, & usq; ad os Euxini peruenit. Atq; ille Imperialem etiam ferè cepisset urbem, nisi ex necessarijs eius quidam uitæ

* *Theoderichus Theodemiri filius, Ostrogotthorum rex, à Zenone patricia & consulari dignitate est exornatus. Blond. Idem Odoacrum uicit, & Italiam obtinuit.*

A uitæ eius insidiati fuissent. Quas ueritus, retrocessit. Neque ita multum intercessit temporis, quum uitam etiã finiuit, per causam huiusmodi. Hasta expedita patrio more pro tabernaculo eius sublimis collocata erat. Quum aũt corpus exercere deberet, equum adduci iussit: atque moræ impatiẽs, ex terra in illum insiluit. Quòd autem ex pascuis & equitio is nuper admodũ uenisset, ferocitatemque spiraret, necdum Theuderichus rectè ei insedisset, priores pedes in sublime iactãs, posterioribus tantum institit. Theuderichus autem cum equo concertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne scilicet fera super eum resupina concideret) neque satis certò aut firmiter illi inhæsit. Atque quum ita cum equo huc atque illuc in gyrũ uerteretur, nescio quomodo hastã illam concussit: & illa obliquè in eum illata, latus eius uulnerauit. Ex quo uulnere lecto affixus, ubi uiscera eius ex conuulsione & inflammatione commarcuerunt, breui uitam amisit. *Theuderichi Gotthi mors.*

CAPUT XXII.

POst hũc aduersus Zenonem bellum mouit Martianus, Antemij, qui non multo antè Romæ imperauerat, filius, Leontiam Leonis Romani Imperatoris Zenonis soceri filiam in matrimonio habens. Is enim ad se magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quòd minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tempore genuit, coniugem haberet: Ariadnam autẽ Leo adhuc priuatus ex uxore sua sustulisset. Eam ob causam Martianus ad tyrãnidem spectauit. Et pugna ad Imperiale palatium commissa, cædes utrinque facta ingens, & uictoria Martiani fuit. Atque ille & sceptro potitus esset, & palatium occupasset, nisi rem in crastinum distulisset. Celer

Bellum inter Martianum & Zenonem.

Martianus uictor uictoria & temporis opportunitate usus non est.

B rima namque aquila est, temporis opportunitas & occasio: quæ ad pedes aduolans, capi à quopiam potest: sin aufugiat, in altum aerem sublimis sublata, eos qui se persequuntur ridet, neque ut ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines uel pingunt, uel fingunt, occasioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipsam usque cutim tondẽt: subobscurè quidem, sed sapienter admodum indicantes, si ea à tergo tardius nos sequatur, coma prolixiore teneri fortasse comprehensam posse: sin præcedat, minimè prehendi facilimè auolantem, neque persequenti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Martiano accidit. Quum namque tempus opportunum neglexisset, nancisci id deinde haudquaquam potuit. Postridie enim diei eius à suis desertus, solus ad sacrorum Apostolorum templum supplex confugit: unde per uim extractus, Cæsaream Cappadocum missus est: & paulo pòst inter monachos quosdam latitare & fugam meditari deprehensus, Tarsum inde Ciliciæ abductus est, ubi capite raso presbyteri dignitate est cohonestatus. Quã rem Eustathius Syrus rhetor, qui hęc conscripsit, sanè quàm eleganter memorię prodidit.

Laugis, hoc est occasio rei bene gerendæ facilè amittitur.

Occasionis picture.

Martianus à suis desertus, ad Ecclesiam confugit.

Idem tandem presbyter fit.

Eustathius rhetor.

CAPUT XXIII.

IDem Eustathius quoque refert, Zenonem socrui Verinæ uariè insidias tetendisse, & postremum eam Tarsum in Ciliciam relegasse: quę postea quum in Papirij castello esset, quo tempore Illus & Leontius, quibus ipsa Imperij insignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, uitam ibi finiuit. Historiam Illi Eustathius quoque stylo terso prosequitur: quemadmodum uidelicet is Zenonis insidias effugerit, & Zeno eum qui ad Illum necandum percussor summissus fuerat, iugulari præceperit: capitis supplicium pro eo quòd Illi cædes ei non successisset, ueluti mulctam reportãtem. Zenonẽ deinde rem eam consultò premere uolentem, Illum Orientalibus copijs præfe-

Verinæ obitus.

De rebus Illi, qui Imperium aduersus Zenonem affectauit, & Leontij atque Pampreps sociorum eius: ex Eustathio.

cisse: Illum autem Leontio & Pamprepe in societatem ascitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarsum arripuisse. Adhęc, Eustathius idem addit, nihil illis tyrannidẽ profuisse, eo quòd Theuderichus Gotthus cum ingẽtibus prouincialibus simul & externis copijs aduersus eos à Zenone missus sit, cuius etiam iussu miserandũ in modũ sint occisi: condignam ab eo, quòd illum in Imperium restituissent, gratiam ferentes. Addit Rhetor idem illud quoq;: Theuderichũ, quem Zeno consulem & Thraciæ ducem renunciauerat, ubi insidias sibi ab eo strui sensit, aduersus ueterem Romam exercitum duxisse, Odoacrum bello uicisse, & regia ueste sumpta, regem se dixisse: multas præterea Occidẽtales gentes absq; prælio, item Vandalos, magnam urbem Romam, & (ut semel dicam) Hesperiam plagã omnem cepisse, atq; ditioni suæ subiecisse. Sunt qui dicunt, Zenonis suggestione ea Theuderichum egisse. Eodem tempore & Mammianus, uir curuli honore clarus, & senatorius in Daphne, qui suburbanus Antiochiæ lucus fuit, ædificium construxit, quod ab illis Antiforum dictum est. Intra urbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & uarij coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum mediũ ingentibus columnis & ære conspicuum statuit, solo lapide Proconesio constrato. Hæc hactenus. A

Res Theoderichi Ostrogotthi, cuius mors paulo antè descripta est.

Præclara Mammiani apud Antiochiam ædificia.

CAPUT XXIIII.

ZEno finem uitæ sibi appropinquare uidens, ex eis qui futura prædicere existimantur, Maurianum quendam, quis'nam post eum (liberos enim ex lumbis suis procreatos nõ habebat) imperaturus esset, consuluit. Qui respondisse dicitur, ex Silentiarijs aliquem, non imperium modò, sed & uxorem eius recepturum esse. Zeno autem, quòd Pelagiũ designari putabat, uirum præclarum & sapientem, ferro eum cędi iussit: atq; insuper alios etiam nihil commeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quòd uim eius non ferret, animam egit, Pelagij nomen in ore habens. Fertur etiam, quòd eum Ariadna coniunx odisset, quum epilepsiæ doloribus distenderetur, & speciem defuncti præberet, uiuum adhuc ab illa sepulcro inclusum esse. Alij uerò tradunt, quum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumulum coniectum esse: & postquam ad seipsum per sobrietatem redijsset, in ipso monumento exclamasse, uitam se solam, non etiam Imperium petere, paratumq; esse cuiuis iureiurãdo interposito eo cedere: neminem autem illum ea dicẽtem, propterea quòd coniunx Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Hic ad hunc modum uitam finiuit, quum decem & septem annos in Imperio tyrannidem exercuisset. Quibus annis Basilisci etiam menses cõnumerati sunt. His ita gestis, Longinus Zenonis frater, quòd ad magnam potẽtiam peruenisset, Imperium se sibi uendicaturum sperauit. Verùm ille opinione sua falsus est. Nam Ariadna unà cum Senatorum ordine, Anastasio * Dicoro, qui nõdum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam imposuit coronã. Eustathius, cuius paulo antè meminimus, scripsit, ab initio Diocletiani tyranni imperij, usq; ad finem Zenonis, & designationem Anastasij, intercessisse ducẽtos & septem: ab eo autem tempore quo Augustus monarcha factus est, quingentos triginta duos annos & menses septem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menses septem: à Romulo porrò annos [a] mille & quinquaginta duos, menses septem: & à Troia capta mille sexingentos octoginta sex annos, menses septem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringentos & nonaginta duos: ab ipso deniq; Adamo annos quinquies mille [b] noningentos octuagintaquatuor. B

Zenone principe incẽdium seuißimũ fuit, in quo præter maximã urbis partẽ cõflagratam, centum et uiginti millia librorum dispe-rierre. Et in his et Homeri poema intestino draconis cxx pedum aureis literis descriptum. Egnat. Annotatio est de Zenone ex Suida in fine huius libri.

Zeno uiros aliquot bonos necat, successorẽ se iuũ sublaturũ sperans.

Memoranda Zenonis mors.

Lõginus Zenonis frater frustra ad imperium aspirat.

Schola Silentiariorum.

Anastasius Dicorus unà cum Imperatrice Ariadna imperium Romanũ accipit.

Synopsis et ratio temporum ab Adam usq; ad Anastasiũ.

Postremũ hoc Euagrius non habet, lib. 2. cap. 29.

a Rectius 1244.

b Secũdum neotericos à mundo condito 4470.

Anastasius

** Dicorus cognominat⁹ est à discolorib. oculorũ pupillis, quæ κόραι dicũtur, quarũ dextra nigricãs, sinistra cærulea fuerit.*

CAPUT XXV.

A Nastasius diademate sumpto, quum nondum matrimonium contraxisset, Ariadnam uxorem duxit: & Epidamnum patriam suam, quæ nunc Dyrrhachium dicitur, ut natale solũ honore prosequeretur, pulcherrimè exornauit, & ualidissimè muniuit. Et primùm Longinum magistrũ, aulicorum scilicet ordinũ præfectum, Seleuciam, ubi ortus fuerat, misit: deinde reliquum etiam Isaurorum genus eiecit. Atq; idipsum Longinus, & qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aspirarunt: sicuti postea dicemus. Anastasius quum pacificus esse, neq; quidquam rerum nouarũ in Ecclesiæ statu excitare uellet, plurimumq; studij in eo collocaret, ut sanctæ CHRISTI ecclesiæ tumultibus, & uerborũ contentionibus, disputationibus, & dissidijs ecclesiasticis simul & ciuilibus omnibus sublatis, homines in multa tranquillitate uiuerent, & subditi populi pacati essent: euenit, ut temporibus eius Chalcedonensis Synodus, neq; propalàm per ipsum constitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neq; etiã reprobaretur. Verùm sicuti quibusque ecclesiarum præsidibus uidebatur, ita de ea sentiebãt. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non uerbũ unum in eius decretis, ac ne syllabã quidem, aut literam, aut apicem saltem loco moueri aut mutari passi sunt, & per libertatem magnam à commercio et communione aliorum resilire: adeò ut ne in ædes quidem suas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta essent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, sed etiam publicè unà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis constitutione itidem faciebant, atq; à seipsis inter se dissidebant: ita ut quidam duas naturas in Christo, quidam unam dicerent: atq; ij quidem literis insidiosè compositis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem sibi consectandam esse putarent. B Id malum eò processit, ut Ecclesia quælibet in factiones suas diuideretur, & episcopi à consuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas sectas, Orientales Occidentalesq; atq; etiam Libycæ partes dissectæ sunt. Neq; enim Oriens consentire cum Occidente, neque rursum Libya conciliari hisce uoluit. Et quod omnium indignissimũ est, neq; ipsi inter se Orientalium ecclesiarũ antistites ad communionem conueniebant, neq; Europæi atq; Occidentales, neq; etiam Libyci episcopi cõuentus inter se agebant: nedum cum eis qui extra regionum suarum fines essent, congrederentur. Tanta confusio mentiumq; caligo orbem uniuersum incessit. Porrò, Anastasius tametsi tranquillitatem sibi conseruandam esse proposuerat, neq; mutare quicquam in Ecclesijs uoluerat, inconsulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas spectabant, permotus, quoscunq; præter morem nugas agere, & uel impudẽter Synodum sanctam damnare, crudeliterq; anathemate configere, uel rursum apertè eandem & clarè in sacris templis deprædicare intelligebat, è thronis utrosq; deijciebat, inhumaniterq; exigebat. atq; ad eum modum permulti episcopi multati sunt, et in primis, sicuti antea etiam diximus, Constantinopolitanum ille Euphemium proscripsit: deinde post hunc & Macedonium, cui Timotheus successit.

Longin⁹ magister aulæ imperialis exactus.

Libertas professionis fidei sub Anastasio.

Dissidia Ecclesiarum.

Anastasius acriores & defensores & oppugnatores Synodi Chalcedonẽsis è thronis suis deturbat.

Euphemij & Macedonij episcoporum Constantin. proscriptio.

CAPUT XXVI.

V Erumenimuero ueluti † Patroclus, prætextus hic ab Anastasio contra eos obtendebatur, quòd res nouas in ecclesias inducerent. sed quæ occultè Anastasium malè habebant, longè alia erant: præclara scilicet Euphemij pietas, & quòd is antea Anastasium ecclesia excluserat, propterea quòd opinionem de se præbuisset, contagione Dioscori infectum esse: & quòd turbam concitare uolens, comminatus Euphemio esset, se illi

† Prouerbialiter hoc dictum. Erasmus Roterodam. in prouerb. Patrocli occasio.

Causæ odij Anastasij in Euphemium.

accepta à Zenone potestate caput tonsurum, cathedramq́ eius euertisset. Praeterea quum Ariadna purpuram Anastasio circundaret, Euphemius sacrorum antistes animo forti restiterat: neque prius se quae statae ceremoniae postularent, facturum esse dixerat, quàm ille graui iuramento in scriptũ relato confirmasset, fidem se inuiolatam seruaturum: neq; quicquam rei nouae Imperij sui tempore in ecclesiam illaturum, nec non Chalcedonensem synodum ex animi sententia reliquis tribus additurum esse. Consenserat conditionibus his, & eas in scriptũ retulerat Anastasius, & sub haec caerimonias solitas in eo episcopus peregerat. Non longè uerò pòst Euphemium adortus Anastasius, libellũ eum ab eo repetijt: & quòd eum ille non reddidit, solũ exilij causa uertere iussus est. Vitae quoque eius ita insidiatus est, ut ex familiaribus Euphemij quidam nomine Paulus, uir procerus, & † humeris ipsis superextans, quod aduersus eum dispositum circumferebatur ferrũ, exceperit. Atq; hunc, ob eum modum, & ob talem causam in exiliũ egit, quũ quidem id populus aegerrimè ferret. Macedoniũ aũt, cui Euphemius syngrapham stipulationis suae crediderat (nam ei sacrorum quoq; donariorum custodia commissa fuerat) in sacram sustulit cathedram. Fecerat autẽ ea quae dicta sunt Euphemius, quùm ob eas quas cõmemorauimus causas, tum quòd * Manichęorũ haeresim Anastasius multis fouere uisus esset, quippe cuius etiam mater eam ardore ingenti cõsectaretur. frater quoq; eius, Anastasij scilicet auunculus Clearchus, Arianismi compertus fuerat. Quapropter & Manichaeis & Arianis purpura sua Anastasius laeticiam attulit, mutationem aliquam futurã expectantibus. Macedonius ubi episcopalem thronum conscendit, ab eo quoq; promissi sui scriptum Anastasius recipere contendit: contumeliã iniuriamq́ sibi fieri ratus, si libellum suum qui uitam eius redargueret, post se relinqueret. Caeterùm quum & ipse itidem ut Euphemius, constanter ei aduersaretur, & fidei omnino proditionem esse, si libellum eum redderet, existimaret, fortiterq́ prorsus contra eum contenderet, uaria Anastasius inijt cõsilia, ut & hunc è sede deturbaret: tẽtauitq́ adeò omnia, ut quod conabatur efficeret. Sedenim quũ quod faceret non haberet, haereticorum consessu collecto, per uim Macedonium, ut Synodum Chalcedonensem damnaret, cogere uoluit. Quod ubi multitudo sensit, ad eum locum accurrit, & apertè exclamauit: Martyrij tempus adest, Nemo longius à pastore absistat. Et conuicia in Imperatorem coniecit: Manichaeum, qui imperio indignus esset, uocans. Et Anastasius sibi metuens, ad fugiendum paratus fuit: Macedoniumq́ quęsiuit, quem antea se neq; respecturum esse adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anastasiũ, ueluti rei ecclesiasticę hostẽ obiurgauit. Atq; ille tum in uerbis eius acquieuit: seq́ placabiliorem praebẽs, summisit. Postmodũ autem propter animi improbitatem accusatores aduersus eum mercede conduxit. Et praestò fuere adolescentuli quidam, qui nõ minus seipsos q̃ Macedonium per sycophantiam calumniosè detulere, & flagitium obscoenũ & foedum mendaciter produxere. Sedenim postquam in continenti illorũ confictam calumniã Macedonius, tunica subducta, uirilibus se carere ostendẽs, conuicit, ad consilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulae praefectum libellum confici iussit, in quo duae Synodi reliquis duabus omissis conscriptę erant, eumq́ se recipere professus est. Quę res à Macedonio approbata, et q̃ praeterea henotico Zenonis is subscripsisset, reprehensione non caruit. Quamuis postea quum in Dalmati monasterio esset, in oratione quadam omnibus pietatem consectantibus, offendiculum id & crimẽ obiectum diluit, disertis uerbis sanctam quartam Synodum comprobans: & eos qui illam non reciperent, haereticos uocans. Anastasius Celere magistro ad se euocato, per eum clàm Macedonium

A
B

† ὑπερωμίας.

Anastasius Manichaeus.

** Eutychianae quidem haeresi eum adhaesisse constat.*

Cur Anastasius Macedonium sit persequutus.

Criminatores in Macedoniũ ab Anastasio subornati.

Hos facile ille refellit.

Alius criminis praetextus contra Macedoniũ quaesitus, quasi Synodũ Chalcedonensem non cõprobarit.

Macedonij exilium.

A nium ex throno deduxit, & Euchaitem in exiliũ misit. Senatus & populus Constantinopolitanus eam ob causam in magno fuit mœrore. Nam & uitæ sanctitatem & doctrinę sinceritatẽ in Macedonio admirabanť, & pietatis studio dignitateq́; sacerdotali is ualde enitebat, ut qui à Gẽnadio eductus atq; doctus fuisset, cuius etiã ex † fratre nepos fuit. Cõtra sectatores eius postea grauis persequutio orta. Quidã enim exilio, nõnulli relegatione, aliqui accusationib. iniquis, alij bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiã qui fuga sibi cõsuluerũt, Romã peruenerũt. Imperator illico Chalcedonensiũ actorũ libellũ, quẽ Macedonius discedens in sanctiore ara deposuerat, per Calopodiũ quendã furtim sublatũ cõcidit, atq; igni tradidit. & Macedonio qui sic abducebatur, condemnationis sententiã misit. Atq; is interrogauit, an illi qui se damnassent, Chalcedonensem Synodum recepissent. Et ubi illi qui ad eum sententiã attulerant, id inficiati sunt: ipse, si (inquit) Ariani aut Macedoniani cõdemnationis libellũ ad me miserũt, num recipere eum possum? At ille ita Euchaitem ductus est. Quũ aũt Hunni, qui Saberi uocabãtur, eruptione per * Caspias angustias facta, Orientẽ uastarẽt, Gangrã inde metus causa Macedonius successit. Quod ubi Anastasius cognouit, percussoribus summissis eum trucidauit. Corpus eius in tẽplo Callinici martyris innumera miracula edens repositũ est. Macedoniũ ferũt, quum iam mortuus iaceret, manu sua seipsum sacro crucis signaculo cõsignasse. Eundemq́; in somnis Theodoro cuidã piè uiuenti apparuisse, & cum uehemẽtia quadã uerba hæc Anastasio renunciari iussisse: Ego quidẽ ad patres meos abeo, quorũ fidem sincerã seruaui. Tu uerò scito, me Deũ precari desiturum non esse, quoad usq; & tu primo quoq; tempore ad id tribunal, quod munera nõ acceptat, mecũ iudicio cõcerta-

B turus, steteris. Post Macedoniũ Anastasius ecclesiam Timotheo presbytero eius, sacrorũq́; uasorũ custodi cõmisit, qui † Celon & Litrobunes cognominatus est, appellationib. eis propter actiones quasdam ei cõuenientibus impositis. Hic templũ ingressus, nõ prius rem diuinã fecit, q̃ Macedonij imagines, quę tum ibi erãt, sustulisset. At Imperator impijssimus eiuscemodi ob causas Flauianũ quoq; Antiochenũ, & Heliam Hierosolymitanũ, qui Salustio successerat, nec nõ Ioannem Alexandrinũ in exiliũ egit. Idem in Ioanne Tabennesiota fecit. Qui ubi Romæ cognouit Anastasiũ Imperatorem esse factũ, in Oriẽtem sedem suã recepturus uenit. Amico enim Anastasio Alexandriæ usus fuerat, & eum ex naufragio nudũ receperat, hominiq́; quam cõueniebat curam & benignitatẽ præstiterat. Ille uerò per ingrati animi uitiũ, pro liberalitate sibi exhibita exilij gratiã ei retulit. Ioannes autem iste profugiens, in ueterem se rursum Romam contulit.

Margin: † ἀδελφιδοῦ. — Persequutio sectatorũ Macedonij. — † * — * τῶν Κασπίων ἀποκαλουμένων πυλῶν. — Hunni ex Caspijs claustris erumpentes. — Macedonij cædes. — Macedonius Anastasium ad tribunal Christi euocauit. — Timotheus Macedonij successor. — Anastasius in exilium mittit episcopos: Flauianũ Antiochenum, Heliam Hierosolymitanum, Ioannem Alexandrinum. — Idem erga Ioannem Tabennesiũ ingratus.

† * Multi sacerdotum culpam zelo Dei persequi profitentur, sed dum indiscretè id agitur, sacrilegij facinus incurrunt: & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoq; multo magis in deterius cadunt. 24. quæst. 3. Apud Deum & eius Ecclesiam neminem potest grauare iniqua sententia. Aug. 11. quæst. 3.

† Κήλων, ὁ θερμὸς εἰς συνουσίαν. Suid. hoc est, ad rem ueneream calidus.

CAPUT XXVII.

DE Flauiano Antiocheno hæc memoriæ prodita sunt. Xenaias quidã erat (Philoxenum græca lingua rectè uocet) genere Persa, & fortuna seruus, peridoneus sathanæ minister: qui sub Calandionis episcopatu, quum ab hero suo profugisset, ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, quum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus esset. Calandion ubi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex signis & coniecturis quibusdam cognouit, ab ecclesia eum proscripsit. Vbi uerò Calandioni Petrus Cnapheus successit, Xenaiam ille non solum recepit: uerumetiam nondũ baptismo initiatũ, uicinæ Hierapolis episcopũ creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus ubi tandẽ se episcopatũ uiro nondũ baptizato man-

Margin: Xenaias ex seruo natus presbyter. — Idẽ episcopus nondum baptizatus.

dasse intellexit, dixisse ferẽ, sufficere ei pro baptismo consecrationẽ. Xenaias iste A.
Hic imagines Christi & sanctorum eius venerari prohibuit. primus (ô audacem animum, & os impudens) uocem illam euomuit: CHRISTI, & eorum qui illi placuere, imagines † uenerandas non esse. Itaq; impietatis istud mancipium magno cum tumultu, multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, & nõ exigua ex Cynegico siue Venatico monasterio multitudine assumpta, unà cũ innata sibi improbitate in urbem peruenit: & Flauiano uim maximã intẽtauit, ut Chalcedonensem Synodũ & Leonis tomum ille anathemate damnaret. Quod quũ Flauianus se facturũ non esse cõfirmaret, & monachi ei contrà imminerent, populus episcopũ suum periclitari audiens, pro se quisq; statim ut potuit cõsurgens affuit, & cædes tanta monachorũ facta est, ut corpora eorũ propter multitudinem in Orontẽ amnẽ, ut undas eius pro sepulcris haberent, cõiecta sint. Ad hęc etiã isto nõ minus accidit malũ. Monachi nãq; in * Cœlesyria Flauiano ualde addicti, propterea q; is in uicino quodã loco, cui Tilmognus nomẽ erat, monasticam egisset uitã, turba ea cognita, Antiochiã se cõtulerunt, Flauianũ omnib. modis defensuri. Atq; ibi tum nõ minor accepta clades. Propter hunc igitur & illũ casum, Flauianus fraude quadã in exiliũ abductus est, petrã quandam præruptã & sublimem in Palæstinæ finibus incolere per uitã iussus. Hę causę sunt, quã ob rem tanti uiri Macedonius & Flauianus, sedibus suis exacti sint. De quibus etiã monachi Palæstini ad Alcisonem scribentes, hæc uerbis hisce commemorant.

Tumultus monachorũ contra Synodum Chalcedonensem Antiochiæ.

Plurium monachorũ cædes.

Alius ibidem monachorum tumultus.

Exilium Flauiani.

† μὴ δεῖν προσκυνεῖν.

* Dicitur hæc etiam secunda Syria.

CAPUT XXVIII.

Palæstinorum monachorum ad Alcisonem scriptum.

" Petro uerò defuncto, rursus inter se dissidere cœperunt Alexãdria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet suos sibi conuentus egit. Reliquus etiam Oriens ab alijs ecclesijs segregatus est, q; occidentales nõ aliter communicare cum eo uoluerint, quàm si Nestorium, Eutychetem & Dioscorũ anathemati subijceret, eisdemq; Petrũ Moggum & Acacium adderet. In hoc statu quũ ecclesiæ orbis uniuersi res essent, qui germani Dioscori & Eutychetis sectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti sunt. Et quũ res illorũ eò recidissent, ut quamprimũ in terra deficerẽt, ampliusq; nõ extarẽt, Xenaias re ipsa nomini suo respõdẽs († alienus quippe prorsus à Deo) nescimus quo consilio, quásue aduersus Flauianũ inimicitias uindicãs, sub obtẽtu fidei, sicuti pleriq; aiũt, cõtra eum cõmotus, ueluti Nestorianũ calũniosè criminari cœpit. Atq; ubi ille Nestoriũ unà cũ opinione sua anathemate cõfodit, ex eo tẽpore rursum ad Dioscorũ, Theodorũ, Theodoritũ, Iban, Cyrũ, Eleutheriũ, & Ioannẽ trãsijt, & nescimus quos alios insuper et unde collegit. Quorũ quidã uerè Nestorij dogma profitebãtur: quidã aũt eius hęresis suspecti, anathęma in Nestoriũ cõtorserant, & in ecclesiæ cõmunione acquiescebant. Eis ita collectis ad Flauianũ: Hosce, inquit, omnes Nestorij contagione infectos, nisi anathemati subdideris, Nestorianus es, utcũq; uel decies millies illũ unà cum dogmate suo anathemate cõfodias. Per literas quoq; Dioscorianos & Eutychianos permouit, eisq; persuasit, ut sibi patroni aduersus Flauianũ adessent: secũ petituri, ut ille nõ in Synodũ, sed in eos quos diximus uiros anathema iacularet. Eis uerò Flauianus episcopus diu multũq; restitit. Sedenim ubi alij quoq; cõtra ipsum cũ Xenaia cõiuncti sunt, Eleusinus uidelicet quidã secundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceæ Syrorũ, atq; alij aliunde episcopi, quorũ * pusillanimitatis erga Flauianũ causam, non nostrũ, sed aliorũ potius est exponere: tandẽ per eos ipsos se illos ad pacẽ adductu rũ esse arbitratus, cõtentioni ei cessit, & in scripto anathema in eos qui dicti sunt uiros coniecit, atq; id ad Imperatorẽ misit, nã & hunc quoq; contra eũ ueluti Nestorianũ commouerãt. Verùm Xenaias hisce nõ cõtentus, rursum anathema in ipsam Synodũ, & eos q duas naturas & carnis & diuinitatis in Domino profitẽtur, B

De rebus Flauiani & Xenaiæ.

† ὁ τῷ θεῷ ξένος ἀληθῶς.

* μικροψυχίας.

tur,

A tur, iaciēdum à Flauiano petijt. Atq; ubi ille ei nō paruit, ut Nestorianum rursus
» criminatus est. Et cùm de his rebus multa agitata essent, & patriarcha formulam
» fidei cōposuisset, in qua synodum quidē propter Nestorij & Eutychetis cōdem-
» nationem, non aūt ut uim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendā esse profi
» tebat: rursum eum, ut qui occultè Nestorianus esset, aduersarij, nisi anathemati e-
» tiam synodū ipsam, & duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitentes
» subijceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoq; multa uerborū fraude in
» sententiā suā Isauros: & scripto de fide edito, in q̄ synodū unà cū eis q̄ duas natu-
» ras aut † proprietates in Dño esse dicunt, anathemate cōdemnarūt. Itaq; à Flauia
» no & Macedonio secesserūt: & cum alijs se coniunxerunt, qui scripto ei subscri-
» psere. Interea etiā à Hierosolymitano antistite de fide scriptū exegere, qui id com
» positū ad Imperatorē per ipsos Dioscorianos misit. Atq; id illi, anathema cōple-
» ctens in eos qui duas naturas dicunt, proferūt. Ipse aūt Hierosolymitanus episco
» pus deprauatū id ab eis esse asseuerat, aliudq; scriptū sine eiuscemodi anathema-
» te producit. Neq; id mirū, siquidem scripta patrū quoq; adulterarunt: & multos
» Apollinaris libellos per inscriptiones ipsas Athanasio & Gregorio mirifico illi
» et Iulio attribuerunt, per q̄s maximè ad impietatē suam multos pertrahunt. Effla
» gitarunt uerò à Macedonio etiā scriptā fidei formulā, quā ille q̄q; edidit: solam se
» trecentorum decē & octo, & rursum centū & quinquaginta patrū fidē nosse cō-
» firmans. Nestoriumq; & Eutychetē, atq; eos qui uel duos filios aut Christos opi
» nant, uel naturas diuidunt, anathemate feriēs: neq; Ephesiæ à qua Nestorius dā-
» natus est, neq; Chalcedonensis q̄ Eutycheti dignitatem abrogauit, synodi men-
» tionem faciens. Quam rem monasteria Constantinopoli ægrè tulere, & ab epi-
B scopo Macedonio desciuere. Interea Xenaias & Dioscorus multis sibi ascitis epi
» scopis, superbi & intolerabiles facti sunt: motusq; aduersus eos qui in anathema
» non consentirent, graues concitarunt: inter quos, si qui illis prorsus nō cederēt,
» eos modis omnibus in exilium pellere sunt conati. Atque ita tandem Macedo-
» nius & Flauianus, & Ioannes insuper, * Palti episcopus, solum exilij causa uer-
» terunt. Hæc hactenus.

† ἰδιότητας.

De Helia Hierosolymitano.

Hæretici studiosè libros ueterum deprauarunt.

De Macedonio Constantinopolitano.

Euagr. habet Plati, lib. 2. cap. 31.

CAPUT XXIX.

† FLauiano ad hunc modū exacto, Seuerus impius & ἀκέφαλος, hoc est, nullius capitis uir, alter omnino improbitate Eutyches, aut Dioscorus, Antiochenū conscendit thronū: qui Sozopoli Pisidiæ ortus, Beryti legum scientiæ & actionib. forensib. operam dedit. Atq; ubi Christianam addidicit doctrinam, confestim animo mutato, baptismi lauacro initiatus est, in Leontij illustris martyris tēplo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia situm est. Et deinde monasticam uitam in domicilio quodā inter Gazam & Maiumam oppidum coluit: ubi Petrus etiam ille ex Iberia, qui episcopus Gazæ declaratus, unà cum Timotheo Aeluro proscriptus est, eodē uitæ genere culto, celebrem de se famam posteris reliquit. Porrò Seuerus sermonem primū disputando cum Nephalio cōtulit, qui eiusdem cum illo opinionis antea fuit, naturam unam in CHRISTO professus: postea autem & ipse Chalcedonensem synodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus est. Et quum se confidentius arrogantiusq; Seuerus in disputationib. gereret, unà cū popularibus suis, alijsq; etiam plurimis, eandem opinionem consectantibus, monastico domicilio suo à Nephalio eiectus. Atq; ille inde in Imperialem concessit urbem, Imperatori supplicaturus, ut sibi atq; suis qui cum eo pulsi fuerant, phrontisteria sua restitueren-

Seuerus Antiochenus episcopus.

Leontius martyr.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monasterio pulsus.

Bbb 4 tur.

† *ἀκεφάλων αἵρεσίς τις, ἧς ἦν ἔξαρχος Σευῆρος, hoc est, Acephalorum, id est, capite carentium hæresis quædam est, cuius autor Seuerus fuit. Suid.*

Seuerus consultò periurus.

† ὁ αὐτῷ διαπρινόμενος. Niceph. μετὰ ὅρκου διακρινόμενος, Theodorus lector li. 1.

tur. Ita factum, ut in Imperatoris & Senatorũ noticiam perueniret: ſicuti hoc qui A
Seueri uitã conſcripſit, refert. Ioannes porrò qui † cum illo iudicio cõtendit, ſcriptum reliquit: Seuerum, cùm cõſecrari deberet, iuramẽtum in ſcriptum relatum Imperatori Anaſtaſio obtuliſſe, à q̃ die throno Antiocheno potitus eſſet, haudquaq; ſe ſynodũ Chalcedonenſem anathemati ſubiecturum eſſe. Eumq; eo ipſo quo conſecratus eſt die, à ſectatorib. ſuis inſtigatũ, pro concione ex ambone anathema in eam iecisse: idẽq; diſertis uerbis, cùm ſynodales literas ſcriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alciſonem ſcriptæ, hæc referunt.

CAPUT XXX.

Scriptum monachorum Palæſtinorum ad Alciſonem. de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum.

SYnodales Timothei Conſtantinopolitani epiſcopi hic in Palæſtina receptæ ſunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta nõ eſt, ſicuti neq; ſynodalia ſcripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conuicijs atq; cõtumelijs, pro eo atq; cõuenit, affecti, urbe profugerũt: propterea q; aduerſus eos populus & monachi cõmoti eſſent. Ac res in Palæſtina quidẽ ſic ſe habuere. Antiochiæ aũt nonnulli in ſententiã eorum abducti ſunt, in quibus etiam eſt Marinus Beryti epiſcopus: quidam aũt neceſſitate & ui adacti, eiſdem Seueri ſynodalibus literis, anathema ſimul & in ſynodũ & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profitenẽ, cõplectentes, aſſenſere. Aliqui porrò, quoniam ui & metus cauſa aſſenſi fuerant, ſententia mutata errorẽ reuocarunt: inter quos ſunt, qui ſub Apamea cenſenẽ epiſcopi. Quidam uerò omnino eis non conſenſere, in quibus ſunt Iulianus Boſtrenſis, & Epiphanius Tyrius, alijq; (ut dicunt) epiſcopi quidam. Sedenim Iſauri nunc reſipiſcentes, cùm priorem ſuũ cõdemnant errorem, tum Seuerum factioniſq; eius populares anathemate iugulãt. Alij qui ſub Seuero ſunt epiſcopi & clerici, eccle- B
ſijs relictis fugerunt: quorũ unus etiam eſt Iulianus Boſtrenſis, & Petrus Damaſcenus, qui hic ſunt. Sed & Mamas, qui unus ex Dioſcorianis eſt, duas naturas ab initio (incarnationis uerbi, ſed poſtea unam tantũ naturã) profitentib. à quib. etiam Seuerus tranſuerſim ductus eſt, cùm illorum antea præfractã temeritatem condemnaſſet. Et poſt quædã Monaſteria aũt quę hic ſunt, et Hieroſolyma ipſa, in recta fide Deo duce concordant, aliæq; etiam plurimæ cum epiſcopis ſuis urbes, pro quibus omnibus, atq; item pro nobis, Domine ſanctiſſime & reuerendiſſime pater noſter, ne in tentationem incidamus, fac ores.

CAPUT XXXI.

Seuero Coſmas Epiphanienſis, & Seuerianus Arethuſius, epiſcopi, libellum exautorationis astu pio inſinuant.

QVæ uerò de Seuero Euagrius Epiphanienſis memorię mandarit, uerbis hic eius apponã. Scribit enim ad hunc modum: Quandoquidem literę iſtę Palæſtinorum monachorũ Apamenos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtendunt, age afferamus huc, q̃d à patrib. per manus acceptũ, quamuis hucuſq; in hiſtoriã relatum nõ ſit, ad nos peruenit. Coſmas patriæ noſtræ Epiphanię epiſcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus uicinæ Arethuſę antiſtes, cùm ad ſynodales Seueri epiſtolas perturbati eſſent, & ſe à cõmunione eius diſiunxiſſent, libellũ quo illi dignitatẽ abrogarũt, ad eum, cùm adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerunt. Eum libellum Aureliano primario eccleſiæ Epiphanienſis diacono ad illũ perferendũ dedẽre. Atq; is, q; Seuerũ & epiſcopatus tanti amplitudinẽ metueret, ubi Antiochiã uenit, muliebri habitu ſumpto, Seuerũ adijt, delicatius molliuſq; incedẽs, ac geſtu omni fœminã ſe eſſe aſſimulans: & ſupplicis more lamentans, atq; ex animi penetralib. cũ gemitu illũ obſecrans, cõdẽnationem accedenti illi dedit: & per conſequentẽ hominũ turbã, omnib. deceptis, prius per fugã ſaluus euaſit, q̃ Seuerus quæ in libello ſcripta eſſent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto, & ſententia eius intellecta, in ſede ſua

uſq;

A usque ad Anastasij obitum permãsit. Postquam Anastasius rem eam, sicuti Seuero
» acciderat, cognouit (memoriæ enim tradẽdum perhumanum aliquod Anastasij
» factum) Asiatico Asianam Libanesiæ in Phœnicia procurationẽ gerenti mãda-
» uit, ut Cosmam & Seuerianum ecclesijs suis, propter missum Seuero condemna-
» tionis libellum, ejceret. Qui postquã in Orientis partes peruenit, multosque mor
» tales Seueriani & Cosmæ dogma defendere, & ciuitates suas fortiter illos tueri
» reperit, ad Anastasiũ retulit, sine sanguine fuso uiros eos thronis suis expelli non
» posse. Et Asiatico Anastasius rescripsit: nihil se, etiamsi magnum & eximiũ quic-
» quam sit, procedere & obtinere uelle, si uel gutta sanguinis effundenda sit. Atque
hæc quidem non multo pòst sic acta sunt.

Euagr. lib. 3 cap. 34.

Clemens Anastasij dictum et factum.

CAPUT XXXII.

Imperator aũt Palæstini quoque throni episcopo Heliæ, Passarionis filio, qui Salustio Martyrij successori successit, ut cum Chalcedonensis synodi obtrectatoribus communicaret, instititit. Helias aũt, quod grauis inter ecclesiarum antistites seditio esset (Romani namque à Byzantijs dissidebant, quod Acacium in sacrum album retulissent: Byzantij autem Alexandrinos auersabantur, quod illi Dioscori communionem admisissent, & synodum Chalcedonẽsem anathemate prosequuti essent: Palladius uerò Antiochenus quę grata Imperatori essent faceret, synodum eam auersatus, & Alexandrinorum acta, quæ Anastasius comprobabat, complexus) Helias inquã quum tanta rerum confusio esset, cum solo Euphemio communicãdum sibi esse statuit. Atque ubi ille propter fidem orthodoxam, sicuti dictum est, proscriptus esset, & Macedonius episcopatum eius recepisset, proscriptioni Euphemij, quod contra canones facta esset, haud
B quaquã assentiri uoluit: Macedonij aũt, ut qui sanã deprædicaret doctrinam, cõmunionem admisit. Quandoquidem uerò Palladij Antiochiæ successor Flauianus, sanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio sensit, * fortissimus in impietate tyrannus iram cõtinere, & tantorum uirorum concordiam ferre nõ potuit: sed furore feruens, & quammaximè ferociens, Macedoniũ urbis Imperãtis pastorem, per eas quas diximus calumniosas criminationes, cum ignominia Ecclesia eiecit, & episcopalem thronũ Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque est, quomodo Flauianũ & Heliã in exiliũ mitteret. Tũ uerò temporis, ut eos Timotheo cõiungeret, operã dedit. Et illi communicandũ sibi quidẽ esse cũ Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ assentiri uidebãt, statuerũt. Macedonij aũt exiliũ minimè ferre potuerunt: ut quod per uiolentã potius dominationem, quã ecclesiæ sanctiõem decretũ fuisset, sicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quã ob causam Imperator aduersus illos furiosè excãduit, eaque res magnos ecclesijs motus creauit. Anastasius Sidone contra diuinos eos uiros Orientalium & Palęstinorum episcoporum conuentũ coegit: cui præfuere Cæsareæ Cappadociæ Soterichus, & Hierapolis Xenaias, uerè à Deo alienus, episcopi qui uehementer in synodũ Chalcedonẽsem inuecti sunt, ac si qui alij, & ipsi, ut Eutychetis & Dioscori res in Oriente obtinerẽt, studuerunt. Huius rei certior factus Helias Hierosolymitanus hierarcha, ut Imperatori cõciliaretur, consilium cepit, precatore usus Sabba illo, qui in pietatis exercitio & diuina philosophia magnus extitit. Hic cũ
» eiuscemodi ab Helia literis ad Anastasiũ uenit: Heremi incolas, & cũ illis Sabbã,
» solitudinis caput, oratores pro ecclesijs ad Celsitudinẽ tuã mittimus. Tu uerò, ô
» Imperator, diuinos eorum labores atque sudores reueritus, finem, quod contra ec
» clesias susceptũ est, bello imponito, neque cladem hãc ulterius progredi finito. Cu
» ræ nanque tibi esse, ut quæ Deo grata sint facias, qui tibi diadema cõcessit, persuasum
habeo. Ille ut potuit, animo cõstanti cum Imperatore cõgressus, tumorem illius
aduer-

** ὁ τὴν ἀσέβειαν ἀνδρειότατος τύραννος*

Anastasius synodum Sidonij contra Flauianum & Heliã cogit.

Helias per Sabbam monachũ sibi Imperatorem reconciliat.

Calumniosè apud Imperatorem Flauianus & Helias deferuntur. Flauiani exilium.

aduersus Palæstinũ antistitem conceptum sedauit. Et synodus aduersus Heliam & Flauianum à Soterícho & Philoxeno congregata, nihil egit. Isti aũt postea inuidia flagrantes, apud Imperatorẽ uiros eos, quasi illum cõuicijs proscidissent, & actiones eius risissent, per calumniã detulerunt. Et cùm potestatem sibi in patriarchas homines detestandi sumpsissent, quid dicere attinet, quæ mala lachrymis & luctu prosequenda patrarint? Tum quidem ea in Flauiano fecere, q̃ suprà paucis exposuimus. Atq; insuper eum sede sua eiecerunt, impium Seuerũ ei substituentes. Qui postquã in ecclesiam Antiochenam peruenit, infinita quæ uerbis exprimere non sit, mala, à communione sua abhorrentibus, intulit.

CAPUT XXXIII.

Seuerus Catholicorum persequutor.

Egregij monachi, Euthymius, Theoctistus, Theodosius, Sabbas.

Experti uirum eum sunt, quùm monachi in Palæstina omnes, tum eorum præsides maximè, Euthymij magni discipuli, quorum immensa & numerum propè superans multitudo fuit. summè enim eo tempore in regione ea monasteria floruere, quę à præfectis egregijs luminarium luminaribus gubernabantur: Euthymium præclarum dico, & Theoctistũ magnum, & Theodosium cœnobiorum principem, & Sabbam solitudinis ciuem: quorum certamina diuinosq; labores retulissem, nisi me ab instituto argumento digressurum esse scirem: quum opere illi peculiari propter copiam & amplitudinem rerum maximè indigeant, quæ tamen manifestæ satis sunt, & linguis ecclesijsq; omnibus celebrantur. Proinde nobis uenia debetur, si eas fusius non commemoramus. Et tum quidem Sabbam & Theodosium illi ui adorti sunt, si eos in partibus suis haberent, omnia se confecturos rati. Atq; ubi animos eorum tentarunt, præclarus ille uirtute Theodosius suggestũ conscendit, ac ueluti dux quidã & Imperator pro concione monastica phalange aduocata, postquã multitudini silentium manu designauit, uoce maiore sublata, hoc sic tonitrus in morẽ detonuit: Si quis quatuor synodos quatuor Euangelijs non exæquat, anathema. His uerbis dictis, perinde atq; angelus quidam, multitudine in stuporem coniecta, cum silentio omnib. inspectantibus per mediam turbã processit: & homines oẽs cũ animi consternatione uiri eius tanquam egregij in bello ducis consiliũ factumq;, quo sanctas quę dictę sunt synodos sacris libris accẽsendas esse, ueluti lege lata statuit, admirati sunt. Et literas ad Imperatorẽ dãtes, certamen se de eis ad sanguinẽ usq; subituros: neq; etiãsi quid accidat, se ullo modo à patrũ traditionibus discessuros esse, indicarunt atq; cõfirmarunt. Deinde circumquaq; ciuitates peragrãtes, ueluti inuicti belli duces omnib. facti sunt omnia, homines cõfirmantes, ad fortitudinem cohortantes, socordiã excitantes, hęreticã insaniã pręuenientes, prædicantes deniq; Dei uerbũ idem, simul Deũ quidem & hominẽ, unã uerò eius subsistentiã siue personã esse, natura utrumq; horũ, diuinitatem uidelicet & humanitatem habentẽ: id quod synodus quoq; Chalcedonensis docuit, quæ etiã hęreticorũ ex utraq; parte errores declinauit. Eo enim q̃d personam unã profitetur, Nestorij uesaniã repudiauit. Quòd uerò duas naturas deprędicat, Eutychetis & Dioscori cõtractionẽ reiecit. Non eñ illa iuxta Nestorij opinionẽ, in filios duos & totidem subsistentias unũ CHRISTUM diuisit: sed neq; itidem ut Eutyches & Dioscorus, atq; etiã Seuerus, in unam naturã diuinitatẽ & humanitatẽ unius CHRISTI cõfudit. Quũ nanq; istorum quilibet lõgius q̃ oporteret procederet, miserandũ in modũ eò reciderũt, ut Nestorius quidem diuisionẽ, Dioscorus aũt contractionẽ: atq; ille qdẽ duos filios, hic uerò ne unũ quidẽ propriè profiterẽt. Siquidẽ Nestorius cõfusionem metuens, * σχέσει, hoc est habitu tñ aduenticio, siue autoritate acquisita, diuinitatis unionem cum humanitate factam esse dixit: ita ut cum naturis, duos filios & subsistentias duas prędicaret, atq; unũ quidem

Præclarè hi Chalcedonensem defenderũt Synodum.

Theodosij grauiter dictum.

Christus θεάνθρωπος.

Chalcedonẽsis Synodi doctrina.

Contra Nestorij & Eutychetis hæreses.

σχέσει μὲν, ἅπερ ἀἰδοντία. Vt ista sint contraria naturæ, τῇ φύσει.

* ἡ σχέσις ἐπὶ τῶν πρός τι λέγεται, οἷον πρὸς πατέρα υἱός. hoc est, Habitus de eis dicitur, quæ inter se inuicem relationem habent: sicuti ad patrem filius, & contrà. Suid.

A dem filiũ ex patre peculiariter genitum: alterũ aũt qui ex uirgine natus sit, gratia modò honorẽ adoptionis filialis sortitũ esse. Infelix aũt Eutyches & Dioscorus, atq; itẽ Seuerus, qui se postea illis cõiunxit, absurdã Nestorij sentẽtiã refellere uolentes, malũ malo medicati sunt, & stultè ad absurdiorẽ hęresim deflexerũt, naturã unã, diuinitatis dico et humanitatis, dicere, & quantũ in eis sitũ est, naturã diuinitatis perpessionis expertẽ ad perpessionẽ deducere ausi. Si ẽm cõcedamus unã esse, q̃ duę in CHRISTO diuinitatis & humanitatis cõcurrerũt, naturã, iuxta illorũ deliramẽta, particeps prorsus etiã mortis fuerit diuinitas. Verùm os istis obturat Petrus CHRISTI discipulorũ coryphęus, qui CHRISTVM pro nobis passum esse dicit carne, nõ adijciens etiã diuinitate. Tametsi ẽm diuinitas CHRISTI ** iuxta subsistentiã carni unita est, haudquaq; tñ passionis particeps fuit. Quomodo ẽm hoc fieri potest, cùm diuinitas † perpessionẽ prorsus nullã in se admittat? Rectè quoq; synodus pro autoritate sua statuit, duas naturas CHRISTVM esse, incõfusa, immutabili, atq; inuariabili ratiõe unitas: et in una subsistẽtia Dei uerbi incarnati coli, eundẽ ante secula ex patre, iuxta rationẽ diuinitatis: & rursum eundẽ in extremis dieb. nouo naturę humanę modo ex sancta uirgine genitũ, ęqualẽ patri et matri, iuxta utranq; substantiã, unigenitũ secundũ patrẽ, et primogenitũ secundũ matrẽ, per quẽ sibi multos in baptismo in filiorũ iura adoptauit pater. Hęc illi passim circũeuntes docuerũt. Imperator aũt impius ira accẽsus, ad exiliũ eos condẽnauit: quoadusq; in illũ breui ineuitabile illud exiliũ, istam uidelicet ex hac uita migrationẽ, uindicta diuina decreuit, per quã ingentes Ecclesiæ fluctus conquieuere: atq; illi ab exilio reuocati, ex erumnis ad optatam quietem rediere.

Christus θεάνθρωπος carne passus. ** *† In abstracto, ut dicitur: secus in cõcreto. Et aliud est, in carne dicere passum: aliud, simpliciter passum dicere naturæ diuinitatis. Cyrill.*

Adoptio filiorum Dei per Christũ in baptismo.

Monachi isti sancti ab Anastasio in exilium acti.

** *Verbũ quippe Dei ἀπαθὲς impassibili carne assumpta, παθητὸν passibile factum. Nec enim alius se carnem exuit (Col. 2) nisi Dei filius, qui carnem se induit. Ambr. lib. 2. de fid. Et nihil passus est, qui non uerè passus est. Tertull. Deus natus in homine. Hilar. Deus natus in homine, mortuus resurrexit. Hieronym. Col. 1. Si Christus Deus & homo unus est, sicuti & est: cur eum formidas dicere passum, quem nõ formidas credere unum? Vigil. lib. 2. Rectè credimus & prædicamus cum apostolo Deũ crucifixum & mortuum in humana natura. Idem. Sed & in ipsis iniurijs agnosce diuinitatẽ. Ambr. ubi supr. Ipse gloriæ Dominus passus est carne. Cyrill. Ecclesiæ fides scit in Christo dispensationem, sed nescit diuisionem. Hilar. lib. 10. Dei filius hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari. August. de agon. Christian. Verbum Dei incarnatum suspensum est super lignum. Iren. lib. 5.*

B

CAPUT XXXIIII.

Verùm nondũ de eo dicendũ est: priusq; enim id accidit, Seuerus in throno sedit, tyrannidẽq; aduersus uerã pietatẽ grauissima quęq; faciẽs exercuit. Mittebat aũt is more recepto ad patriarchã Heliã epistolas synodales: q̃ cùm ab eo propter ingentẽ impietatẽ nõ reciperent, ad irã rursum princeps cõmotus est. Atq; is magnã armatorũ manũ Hierosolyma, aduersus eos qui Seuero assentiri, & Synodalib. eius subscribere nollent, misit, eosq; sedib. suis pelli, atq; uim etiã, si opus esset, afferre eis iussit. Porrò cùm Helias admodũ premeret, impietate ita sæuiente, admirãdi illi uiri, monachis rursum collectis, eos qui à Seuero & Imperatore missi fuerant, tumultuanter ex ecclesia eiecerũt. Atq; ubi postea alia quoq; eorũ multitudo cõfluxit, in illorũ cõspectu, magna cũ fiducia, eos qui cum Seuero cõmunionẽ habebant, anathemati subiecerũt. Imperator uerò amoliri à se hoc tantũ dedecus uolẽs, Olympiũ quendã, cui militares in Palęstina copias attribuit, aduersus eos misit: q imperata pro imperiali potestate, Ecclesiasticis sanctionib. neglectis, exequeret. Hic simulatq; Hierosolyma uenit, diuinũ Heliã sede episcopali eiecit, atq; in eius locũ Ioannẽ quẽdã Martiani filium, cum Seuero quidem cõmunicantẽ, synodũ aũt Chalcedonensem deprędicantem surrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & q̃ cum eo erat sacra cohors, in stadiũ rursus procurrit. Atq; q Olympius rem ipsam tandem secũ in animo cõsiderans retrocesserat, cũ Ioanne patriarcha Sabbas colloquutus, ei suasit, ut se à Seueri cõmunione abstineret, & Chalcedonensem synodũ uel cum sanguinis effundendi periculo tuereť. Quod ille etiam patrum persuasionibus reuerenter susceptis, & pactis conuentis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea uerò re Imperator offensus,

Seueri ecclesiastica tyrannus.

Monachi catholici Hierosolymis Heliã aduersus Seuerũ & militarem manũ strenuè defendunt.

Olympius dux Palæstinæ.

Heliæ pulso Ioannes substituitur.

Sabbas Ioannẽ ad orthodoxiã adducit.

Olympio Anastasius dux suffectus.

sus, Olympio magistratum ademit, & in Palęstinam ducem Anastasium in illius A locum suffectum misit. Qui ubi eò peruenit, pręter rationem exequi ea quę Imperator uellet, in animo habens, Ioannem statim, ne uerbo quidē cum eo communicato, in carcerē coniecit: eumq́ue ui ut synodum Chalcedonensem despiceret, atq́ue Seueri communionem amplecteretur, cogere aggressus est. Ioannes, quòd cum Zacharia Cæsareæ Palæstinæ antistite secretò colloquutus, audierat tempore flagitāte † opportuna fraude res gerēdas esse: Duci se quod ille uellet, facere paratū esse, pollicitus est, si modò post duorū dierū curriculum è custodia emitteret: ne scilicet, inquit, uideamur ui, non persuasione adducti, id quod Imperatori placitum est, facere. Atq́ue id ita factū. Et patriarcha custodia liberatus, monachorū cohortem in templum primi diaconi Stephani, ut præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, conuocauit: atq́ue aliud quoddā domo cōsilium, quo rerū gerendarū spectaculū cōspicuū magis fieret, attulit. Nam Dux ipse aduenit, ut illo nimirum teste præsente synodus aboleret atq́ue damnaretur. Ioannes suggestum conscendit, ex utraq́ue parte Sabbæ & Theodosij propugnatorum fidei manibus utrisq́ue suffultus. Atq́ue ubi se paululū continuit, & multitudinem etiam mussitare audiuit, minus sanā fidem anathemate cōdemnari debere, fiducia plenus eiuscemodi protulit uerbum: Si quis Eutycheti & Nestorio & Seuero & Sotericho " Cæsareæ Cappadocum episcopo assentitur, anathema. Si quis quatuor uniuersa " liū Synodorū dogmata non sequitur, anathema. Dux ubi eam quasi fabulā per- " spexit, multitudinis impetum metuens, bene secum actum esse, q́ fuga saluti suæ cōsuleret, putauit. Patres aūt ipsi, cùm scirent Imperatorē ea re audita iratū fore, epistolā libertatis plenā ad eum dedere: in qua cùm illum arguebāt, tum dogmatis sui certitudinē astruebant. Absurdū quippe etiam esse scripsere, cùm Hierosolymitani essent, unde dogma ipsum tanq́ue è fonte profluxisset, si tum primùm † tāquam seri discipuli, id quod optimū esset, discere deberent. Scire se quidem, à trecentis decem & octo patribus Nicæę promulgatā fidem: tenacissimè aūt alia q́ue tria concilia, ut quæ prioris illius uestigijs inniterent, retenturos: neq́ue quicquā, etiāsi duri aliquid accidat, se de primis traditionib. remissuros: sed eas ad sanguinem usq́ue, si opus sit, defensuros esse. Patriarcha Ioānes unà cum sanctis illis uiris, postquā non breuissimo tempore superuixit, Petrū ecclesię suæ & pietatis simul successorem habuit, uirum præclarum. Heliā dicunt cum beato Sabba colloquutū, & longè à Constantinopoli dissitum, cùm Anastasius mori deberet, migrationis eius horam prædixisse. Res Palæstinæ ad hunc se habuere modum. B

† τέχνῃ τὰ πράγματα μεταχειρίζεσθαι τῷ καιρῷ κατεπείγοντος.

Ioannes Hierosolymitanus, contra Anastasij ducis expectationem orthodoxiā pro concione prædicat.

Scriptum istorum sanctorū monachorum ad Imperatorē.

† ὀψιμαθεῖς.

Hierosolyma Christianæ doctrinæ fons.

Petrus Ioannis Hierosolymis successor.

Helias mortem Anastasij prænidit.

CAPUT XXXV.

Timotheus Cōstantinopolita, cothurnus.

Timotheus aūt Constantinopolitanus episcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eum episcopatum gesserat, dissensit: qui & ipse, uelutì cothurnus, facilimè animum ad ea quæ hominibus placita essent, converteret, nunc quidem Chalcedonensem synodum complectēs, nunc autem contrà eandem anathemate configens. Quid uerò is in * Studij monasterio fecerit, commemorare libet. Monasterij eius curator diem suum obijt: atque ibi Timotheus, ut alium illi præficeret præfectum, affuit. Et quum is qui procurationem eam suscipere debebat, asseueraret, iurisiurandi se religione ne suffragium aut electionem præfecturæ eiusmodi ab eo susciperet, qui non ex animo Chalcedonensi synodo assentiretur, obstrictum esse: Timotheus in eum per damnationem anathema, qui synodum eam non reciperet, coniecit. Atque ita, qui designatus fuerat, electionem ratam habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progressus, conuicijs Timotheum incessit, quòd non in una senten-

Is synodum Chalcedonēsem comprobat.

* Studius dynasta celebre templum & monasterium condidit, quod Studitarū cognominatum est. Et consulatum gessit. De qua re uersus illi sunt editi: Magnificam postquam construxit Studius ædem, Consulis accepit mercedis nomine honorem. Suid.
Στούδιος ἀγλαὸν οἶκον ἐδείματο, καρπαλίμως δὲ ὑπάτων εὕρατο μισθὸν ἑῶν καμάτων ῥάβδον.

A ſententia perſiſteret, uerùm nunc huc, nunc illuc, adinſtar Euripi, per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret. Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui Timotheũ accitum grauiter obiurgauit. Et ille ut probrũ hoc aboleret, diuerſam prorſus à priore ſentẽtiã publicè promulgauit, & anathema in hominem quemq́, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodũ, torſit. Nonnulli ut Macedonium, perinde atque trecentorum & decem octo illorum ſymbolũ non comprobarit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum Cnapheum inſtituiſſe dicunt, ut in ſynaxi & conuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum iddiceretur, quod antea ſemel tantum anno quolibet paraſceues paſsionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum fuerat, ſicuti ſuprà diximus, quum epiſcopum † primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hæc de Timotheo. Tum uerò apud ueterem quoque Romam ingens confuſio & turba excitata eſt, talem ob cauſam. Vir quidã Feſtus nomine, Senator Romanus, propter reipub. Romanæ utilitates quaſdam Conſtantinopolim profectus, & cum Anaſtaſio colloquutus eſt. Atque ubi ex animi ſententia negotium confecit, poſtea etiam ei ſupplicauit, ut ibi Petri & Pauli apoſtolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, ſicuti Romæ fieri ſoleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atq́, ut ita dicam, ſicuti ſors tuliſſet culta antea fuerat. Anaſtaſius petitioni eius non grauatè conſenſit, & conſtitutione promulgata ſanxit, ut magnificè ab omnibus conuentus eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atq́ ingenti cum lætitia eſt frequentata. Et quòd adhuc in eccleſia Conſtantino politana Macedonius eniteret, per Feſtum quem

Idem mox eandem damnat.

Symbolum Nicenum antiquitus ſemel tantũ in anno Paraſceues die cantari ſolitum in eccleſia.

κατηχεῖν.

Feſtus Senator Rom.

Celebratio memoriæ ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli.

B diximus, is ſynodalem epiſtolam ad epiſcopum Romanum Anaſtaſium, ut ille magis ac magis ſynodum Chalcedonenſem confirmaret, dare decreuit. Sed id Imperator Romanus quum reſciuiſſet, impediјt. Et Feſtus in ſecreto colloquio Imperatori, Anaſtaſium Romanum antiſtitem ſe facilè adducere poſſe, ut Zenonis Henotico aſſentiretur, & manu ſua ſubſcriberet, ſignificauit. At ubi Romam rediјt, Anaſtaſium epiſcopum deceſſiſſe comperit. Proinde operam dedit, ut uel per ſpeciẽ & ſimulationem, ea quam pollicitus fuerat, ſubſcriptio perficeretũ. Itaq́ quibuſdã pecunia corruptis, præter receptum morẽ effecit, ut illi Laurentium quendam Romanum epiſcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita ſeditione orta, eodem tempore duo deſignati ſunt antiſtites. A' pluribus namque Symmachus diaconus, à parte autem altera Laurẽtius epiſcopus deſtinatus fuerat. Verùm ſeditio ea quæ ad trienniũ † nõ ſine cædibus, rapinis, alijsq́ calamitatibus, quę in eiuſmodi tempora incidere ſolent, durauit, ſopita eſt. * Nam Theuderichus qui tũ Romam obtinebat, etiamſi Arianus eſſet, ſynodum tamen epiſcoporum coegit, & Symmacho epiſcopatum confirmauit. Laurentio autem pulſo thronum Nuceriæ attribuit. Porrò Laurẽtius haudquaquam quietus eſſe uoluit, ſed epiſcopatum Romanum affectans, populum ad ſeditionem concitauit. At Symmachus ſacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exilium eum miſit: atque ita Romæ ſeditio quieuit. De Theudericho huiuſmodi quiddam hiſtoriæ tradunt. Miniſtrum is quendam ſaniorem fidem ſectantem, efflictim[a] amore inſano proſequebatur, & ad uoluptatem eo abutebatur. Et ille, ut quæ grata placitáque ei eſſent faceret, ab τὸ ὁμοουσίου

Schiſma in eccleſia Romana.

Duo ibi lecti epiſcopi, Laurẽtius & Symmachus.

Seditio Rom.

Malum id ſopitum.

Theuderichus Arianus amaſium ſuũ propter defectionem à fide iugulauit.

a περιμανῶς ἀγαπῶντι τῷ ἄφρονι.

† *In diſsidio iſto potiſsimùm ſæuitum in ſacerdotes, & uirgines ſacras. Blond. Diacon. Traſamundus Vandalorum rex in Aphrica CCXX epiſcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum epiſcopus ſubſidia eleemoſynæ ſuppeditauit. Diacon.*

* *Theuderichus rex Romam uotis omnium tenuit: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis ædificia reſtituit. In Italia oppida pleraque extruxit & ornauit. Caſsiod. Blond. Hic eſt, qui Tetricus Veronenſis, ſeu Dietrichus à Berna nominatur.*

σίϑ consubstantialis fide desciscens, ad Arianismum. | Quod ubi Theuderichus comperit, caput illi quem tantopere amauerat resecuit, inquiens: Si Deo fidem sinceram non seruasti, quomodo mihi qui homo sum, conscientiam sanam præstabis? Eadem tempestate episcopus quidam Arianus, cui nomen Deuterij fuit, in urbe Constantinopolitana, Barbam quendam quum baptizaret, uelut Domini traditionem abolens, præter morem receptum dicere ausus est: Bapizatur Barbas, in nomen patris per filium, in spiritu sancto. Ecce tibi autem, unda quæ in sacro lauacro erat, derepentè disparuit. Et Barbas inde profugiens, miraculum id omnibus promulgauit. Eodem tempore Scenitæ barbari incursionem in Mesopotamiam fecerunt, Armeniam quoque & utramque Phœniciã populati sunt. Impetum uerò in fines etiam Palæstinæ Alamundarus Saracenorũ phylarchus, & † Zarethas præterea Persarum dux fecerũt. Qui malè ex parte omni à Romanis ducibus accepti, postea cum Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Christianorum quoque sacra suscepit. Seuerus tum Antiochenum administrabat episcopatum, qui ex episcopis suis duos ad Alamundarum, ut contagione sua eum inficeret, misit. Deus autem illum præueniens, fecit, ut ille à rectè sentientibus & Chalcedonense concilium comprobantibus, per initiationẽ meliore religõe imbueretur. Porrò qui à Seuero submissi fuerãt, Phylarchũ trãsuersum agere, & ad professionem ueræ doctrinæ contrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificam quãdam fabulam, qua dicta eorum cõuinceret, cõfinxit: literas se accepisse dicens, in quibus esset, Michalem archangelum nuper admodum uita defunctum esse. Quum uerò illi talem eam rem esse dicerent, quæ prorsus fieri nõ posset: subinferens Phylarchus, Et quomodo (inquit) purus Deus more nostro crucem suscepit, si non duarum naturarum fuit CHRISTVS DEVS noster, quãdoquidem ne angelus quidem pati aut mori possit? Porrò Seueri sectatores cum dedecore turpiter inde abscessere. Hic status ecclesiarum ubique fuit, quandiu Anastasius imperium obtinuit: quem propterea quòd synodo Chalcedonensi aduersari quidam iudicarent, ex sacris exemerunt libris. Hierosolymis uerò, quum adhuc superstes esset, anathemate cõdemnatus est. Cœterùm ab instituto alienum non fuerit, si ea quæ sub imperio eius gesta esse comperi, & digna memoratu sunt, operi huic annexuero.

Deuterius Arianus baptismi uerborum preuaricator. Miraculum aquæ disparẽtis. Cum barbaris uictis Romani pacem faciunt. Apud Procop. hic Ezarethas dicitur, alicubi etiam Azarethus. Alamundarus Saracenus Christianus fit. Alamundarus acutè dicto Seuerianos refellit.

Scenitæ Arabes. Plin. li. 5. cap. 11.

Anastasius uiuens in Sacro codice expunctus, Hierosolymis quoque anathemati subiectus.

CAPVT XXXVI.

LOnginus Zenonis frater fuit, ut suprà diximus. Hic ab Anastasio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Isauris collecto, aduersus illum aperto cum eo Marte congressurus, bellum mouit. In huius castris quùm plurimi alij, tum Conon ille Apameæ apud Syros episcopus fuit. Is episcopali functione militari munere commutata, Isauris Isaurus in bello præfuit. Postremò uerò prælio commisso, quum Isauri internecione cæsi essent, Longini & Theodori capita Constantinopolim allata sunt. quæ Imperator hastis prælongis infixa, in loco eo qui Ficorum nomen obtinet, & exaduerso Byzantio est, sublimia collocari iussit, ut gratum Constantinopolitanis essent spectaculum, qui quamplurimis ab Isauris affecti fuerant malis. Longinus uerò alius quoque Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui à † Ioanne militiæ duce, cui Cyrti, hoc est, gibbosi seu incurui cognomen erat, ad Anastasium missi sunt. Periucundum ij Imperatori & Byzantijs spectaculum præbuere, quum grauibus catenis uincti tyranni, in triumphu & maxima hominum frequentia, per circum maximum & uias publicas traherentur. Vnde in Impera-

Conõ Apamenus episcopus bellator.

Longini & Theodori tyrãnorum cædes.

Longinus Selinuntius & Indes tyranni capti in triũpho Constantinopolim trahuntur.

Ioãnes Cyrtus dux. † Hunc Scythã, seu potius Gotthũ fuisse, ait Euagr. lib. 3. ca. 35

Isaurica pensio in fiscum redacta.

A Imperatorium ærarium Isaurica, quæ antea uocabatur, pensio illata est. Erat autem ea quinque millium minarum, quæ barbaris istis quotannis pendebantur.

Nephtalitæ Hunni Perozē regē Persarū capiūt deinde etiam in bello cædunt.

Procop. Euthalitas Hūnos uocat, hoc est albos. Quapropter apud eum quidā pro Euthalitis Leucalitas legūt, lib. 1. de bell. Persic.

Persarum quoque rex Perozes Nephtalitis Hunnis bello illato, inglorius in regnum suum rediit. In angustiis enim quibusdam, ubi eos persequebatur, agmine eorum conserto, circum uentus, & exitu earum omni præsidio clauso, ab eis captus est. Itaque ad necessitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitarum autem dux non prius conditiones pacis admisit, quàm Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præstitit, & sponsione unà cum iuramento interposito confirmauit, nunquam se Nephtalitis bellum illaturum esse. Et ille uel inuitus rem eam, quæ præter rationem esset, temporis necessitate adactus fecit, & cum dedecore maximo domum reuersus est.

Vindicta iurisiurandi uio ati.

Postea uerò ignominiam eam non ferens, contra iurisiurandi religionem, cum exercitu contra eos profectus est. Et quum illi rursum insidias ei struxissent, propter iusiurandum uiolatum cæsus est.

Cabades Persarum rex.

Lex de communione uxorum.

Blasus, seu Blases eius frater.

Cabades beneficio uxoris è carcere euadit, & regnū ope Nephtalitarum recuperat.

Persæ Cabadæ, minori natu filio eius, regnum tradidere. Quod quum ille administraret, lege lata, ut communes omnibus uxores essent, constituit. Quam ob causam Persæ regno Cabadæ abrogato, in custodiam insuper cum coniecerunt: & Blasum, alterum Perozæ filium, regem crearunt. Cabadæ in carcere uxor eius, quæ debuit officia, præstitit. Et quòd ea uenusta forma esset, carceris custos pulchritudine eius uictus, & amore captus, inseruire ei, & quod illa uellet facere constituit. Illa autem quoniam casta erat, & uirum amabat, custodis amorem ei indicauit. Ille porrò eam uoluntati amatoris obsequi iussit. Flagitium id ubi peractum est, liberius ad maritum deinde mulier accessit, conuenientem ei curam præstans. Erat Cabadæ amicus quidam quàm maximè charus, qui per uxorem ei insinuauit, paratos se in loco

B certo equos & uiros habere, cum quibus si fugere uellet, facile regnum recuperare posset. Vbi nox aduenit, Cabades coniugi persuasit, ut uestem illa suam indueret, atque in carcere consideret: ipse uerò habitu illius sumpto, eam ipsam se esse probè assimulauit, & custodia egressus est. Id ubi factum, Cabades Scæ ductu (ita enim amicus ille nominabatur) quàm celerrimè saluus ad Nephtalitas peruenit.

Hunc Seosem Procopius nominat.

Quorum princeps illi & filiam matrimonio coniunxit, & exercitum attribuit, quem in Persas, regnum suum recuperaturus, duceret. Cabades ubi Persas præter expectationem subitò aggressus est, regnum nullo propè labore recepit: fratrem Blasum cepit, excæcauit, & carceri inclusit. Et quòd Cabades uir sagax atque industrius esset, regnum posteaquàm tutissimè tenuit.

Pax Romanorum cum Cabade.

Cabades bellū aduersus Anastasium ob denegatā sibi pecuniā mutuam suscipit.

Et anno administrationis suæ undecimo, pacem primùm cum Romanis fecit: deinde uerò, ubi mutuam ab Anastasio pecuniam accipere uoluit, atque Anastasius ei respondit, cautionis syngrapham eum, si pecuniam recipere uellet, dare debere, absque ea ne unum quidem obolum accepturum esse: eam ob causam pacis fœdus rupit, & aduersus Romanos bellum suscepit.

Idem oppido Tzundadaer cum maximis opibus, quibus dæmones incubabāt, Christiani episcopi opera, potitur.

Inter Persidem & Indiam oppidum fuit, Tzundadaer nomine. In eo Cabades maximam pecuniæ uim, preciosos' que & pellucidos lapillos clàm asseruari intellexit. Eis ut unà cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: sed quo minus quod uolebat efficeret, dæmones, qui thesaurum eum custodiebant, obstitere. Et postquam Persicas euocationes & imposturas expertus, dæmonibus uidelicet locum eum firmissimè obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggressus est: atque ubi per eos quoque optatis uotis' que suis potitus non est, per Christianos tandem se quod conabatur confecturum esse arbitratus est, quos aduersus dæmo-

nes potestatem recepisse audiuerat. Itaq; Christianorum, qui apud Persas e- A rat, episcopum ad se uocauit, Qui ea de causa synaxi & conuentu ecclesiastico popularium suorum coacto, & † diuinis sanctificationibus perceptis, eisdemq; Christianis qui ibi conuenerant datis, signo crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabadæ statim sine labore ullo oppidum tradidit. Qua re consternatus Persa, primo subsellio episcopum Christianorum cohonestauit, quum ad id usque tempus Iudæi & Manichæi sedes primarias obtinuissent. Atque ab eo tempore, ut deinceps quicunque uellent, Christianorum sacra colerent, potestatem liberam omnibus permisit: quos ille antea excruciauerat, adeò ut etiam multis membra & partes eas per quas uox editur, ademerit: qui tamen illis quoque sic amissis, nòn minus quàm antea, clarè sunt loquuti.

Synaxis Christiana.

† μεταςχὼν τῶν θείων ἁγιασμάτων, μεταδούς τε τούτων ἐκεῖ τοῖς συνιοῦσι χριστιανοῖς.

Cabades ex persecutore protector Christianorum fit.

Miraculũ. Christiani linguis eis excisis clarè loquuti.

CAPUT XXXVII.

SEdenim, sicuti diximus, Persæ pace uiolata, fines suos trãsgressi sunt, & primùm Armeniæ bellum intulerunt: & Theodosiopoli oppido capto, ad Amidam urbem inde peruenerunt, intra duos illos amnes sitam: quam etiam expugnarunt, & Anastasius postea impensis magnis recuperauit. Si quis autem plenius atque exactius obsidionem expugnationem'que eius urbis cognoscere uelit, is Eustathium Syrum legat, qui sanè quàm luculenter res eas conscripsit, atque ubi historiam ad id tempus, duodecimum scilicet imperij Anastasij annum, produxit, ad locum communem profectus, cum plurimis esse cœpit. Postea Imperator locum quendam Daras nominatum, qui & ipse intra duo flumina in Mesopotamia, ad Romani imperij fines, nostræ & Persicæ ditionis terminus, situs est, firmis mœnibus muniuit, & in urbis formam redegit. B Aedificijs uarijs, templis, ædibus magnificis, imperialibus porticibus, lauacris publicis, alijs'que præterea structuris, quibus celebres urbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomen accepisse fama est, quòd illum ibi Alexander Philippi filius posteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, postquam inde discessit, in somnis ei Bartholomæus apostolus asistens, per oraculum commissam sibi à DEO mœnium eorum tutelam esse significauit. Anastasius uerò uisionem eam ad rem ipsam cõtulit. nam reliquias illius repertas, ibi repofuit. Sub eiusdem imperio corpus etiam Barnabæ apostoli in Cypro, sub arbore quæ * Siliqua dicitur, inuẽtum est: super cuius pectore sacrum & diuinum Euangelium Matthæi euangelistæ repertum fuit, ipsius Barnabæ manibus scriptum. Hac de causa primùm Cyprij metropolim liberi iuris sui habere cœperunt: neque deinceps sub Antiochia, cui antea subiecti fuere, censi sunt. Confirmauit id ius postea magis Iustinianus, propter coniugem suam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipse suæ Achrido honorem habuit, quam primam Iustinianam uocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens belliciosa, sub ditione Persarum, ad extremos Noti fines habitantes, Christianismum complexi sunt: & missis ad Imperatorem oratoribus, episcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ii unà cum regina Austri ad Solomonem uisendum uenisse dicti sunt. Et cum ab origine Iudæi fuissent, longo pòst tempore ethnici & gentiles facti sunt. Tum uerò ex Iudæis & gentibus mixti, ardentibus animis religionem Christianam susceperunt.

Persarũ aduersus Ro. bellum.

Anastasius Imperator Daras muniit, & Anastasiam nominauit.

Diui Bartholomæi ossa apud Daras reposita.

Corpus sancti Barnabæ inuentum.

** κερατέιον*

Item Euangelium Matthæi.

Metropolis Cypri.

Achrido prima Iustiniana, Iustiniani patria.

Immeres Christiani facti.

Regina Austri Solomonẽ uisit.

Tyrannus

CAPUT XXXVIII.

Vitaliani tyranni aduerſus Anaſtaſiũ bellũ.

A TYrannus item alius, natione Thrax, nomine Vitalianus, bellum Anaſtaſio intulit: qui Thracia ab Vlyſſopoli & Anchialo uaſtata, Imperantem quoque urbem capere eſt conatus, uagam Hunnorum multitudinem ſecum ducens. Aduerſus quem Hypatius dux, ut impetũ progreſſum' que eius moraretur, miſſus, à ſuis proditus, & ab illo captus, ingenti' que pecunia ab Imperatore redemptus eſt. Cyrillus deinde copijs militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum eſſet, & aliquoties nunc hi nunc illi fugiſſent, & alteri alteros inſequuti fuiſſent, per ſocordiam ſuorum, quamuis ipſe dux hoſtibus ſuperior eſſet: tamen & ipſe in poteſtatem illorum peruenit, atque ita tyrannus uſque ad Ficos ipſas, locis omnibus uaſtatis atque euerſis, peruenit: ingenti illa ſpe concepta, Imperantem quoque urbem ſe capturum, atque Imperium arrepturum eſſe. Vbi Vitalianus ad Ficos caſtra poſuit, Marinum Syrum aduerſus eum Imperator cum copijs maritimis miſit. & quum exercitus utrique non longè inter ſe abeſſent, in aciem non deſcenderunt, ſed leuia tantum prælia commiſerunt. Tandem uerò ad ea quæ uocantur Bytharia, nauali pugna inter ſe congreſsi: Vitalianus * puppi impulſa, quàm maxima potuit celeritate, copijs ſuis magna ex parte amiſsis, fugit: eum' que ſui tanta uelocitate ſunt conſequuti, ut poſtero die nullus prorſus hoſtis uel ad urbem, uel ad tranſitũ appareret. Vitalianus Anchiali pauliſper moratus, tyrannidem poſtea reliquit, & ſua ſponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum

Hypatius & Cyrillus Romani duces, ab eo capti.

Marinus Syrus dux rectè rem aduerſus eum gerit.

** πρύμναν κρουσάμενοι*

Vitalianus tyrannide ſuperſedet.

B genus, Caſpijs anguſtijs ſuperatis, Romanorum ditionem ad Orientem uaſtarunt: & Rhodus eo tempore tertiùm etiã intempeſta nocte terræmotu ingenti quaſſata eſt.

Hunni Caſpij.

Terræmotus Rhodi.

CAPUT XXXIX.

ANaſtaſius idem, opus maximum* & illuſtre, memoria' que prorſus & Imperiali magnificentia dignum perfecit, quod μακρὸν τεῖχος, hoc eſt, Longum murum appellauit, ad Thraciam exornandam conſtructum. Conſtantinopoli ducentis octoginta plurimum ſtadijs abeſt, & ad utrunque pertingit mare, inſtar freti, ad quadringenta uiginti ſtadia excurrens, & Cherroneſum peninſulam in inſulæ propè formam redigens. Facilè etiam quoſuis traijcere uolentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidẽ & Thracium mare deducit: & barbaros effundi atque excurrere ex partibus eis, quæ ſupra Euxinum Pontum ſunt, tum autem ex Colchide, & à palude Mæotide, præterea ex locis quæ ſupra Caucaſum ſunt, atque eos etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.

Plin. lib. 4. ca. 11.

Macrontichos Anaſtaſij opus.

* Opus hoc ab urbe Conſtantinopoli diſtat miliaribus ſexaginta. Habet' in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. Suid.

CAPUT XL.

ALiud inſuper operum eius longè præſtantiſsimum, & diuinum illud facinus eſt, quòd ex Romanorum imperio tributum, quod antiquitùs χρυσάργυρον, id eſt Aurargenteum dictum eſt, omnino ſuſtulit. † Quam rem pro dignitate oratione exequi, Thucydidis linguæ

† Anaſtaſius portorium Aurargenteum ſuſtulit, quod ſub ſplendida appellatione omnium fuit fœdiſsimum.

Euag. lib. 3. cap. 39.

linguæ atque eloquentiæ sit. Ego uerò eam non uerborum ui, sed facto ipso egregio confisus, exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine & magnificentia exornatum est, antiquitùs portorium instituit, absurdum admodum, miserabile, Deo'que inuisum: non Romanis tantum illud, & tam egregio illorum Imperio, uerumetiam fœdissimis quibusque barbaris indignum. Quod nescio quo modo ad eius usque tempora per conniuentiam toleratum, ipse Imperiali omnino animo expugnans, totum aboleuit. Quod quùm multis alijs, uelut id quod citra exceptionem deberetur, qui stipe mendicata uitam tolerabant: tum etiam eis mulierculis impositum erat, quæ undecunque & ubicunque in solarum occultarum'que regionum urbis lupanaribus prostabant, & florem ætatis, quibuscunque ex locis uenirent, petulantibus uiris, propter quæstum prostituebant: adeò, ut non modò naturæ ipsi, uerumetiam reipublicæ administrationi iniuria inferretur. Quum enim lege constituta, pensio ea tribueretur, apertè illa potestatem permissam esse cuiuis, ut quæ facere uellet, & quę facere nefas esset, clamitabat. Et detestandum atque impurum uectigal istud, quarto quoque anno, quum quidem non minima tributorum pars esset, ad principem referebatur magistratum: quem qui gerebat, inter præclaros uiros censebatur. Eam indignitatem, quæ tanquam execrandum piaculum per res nouas in Romani imperij administrationem surrepsit, ubi Anastasius cognouit, exactionis eius libris, ut rem eam omnem quasi quoddam holocaustum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium tantum suppressit: & sanctione, ne cui post ipsum Imperatori in rerumpublicarum administratione uetustum probrum renouare liceret, cauit. Postquam id fecit, indignari se eam ob causam assimulauit: & seipsum stulticiæ arguit, qui inanis gloriæ captatione, tantum uectigal antiquitùs institutum perperàm abrogasset: neque in animo secum pericula imminentia, & tot, tanta'que quæ in milites eroganda essent, stipendia reputasset. Proinde, consilium suum premens, tributum id, quod diximus, se renouaturum esse pollicitus est: & apud familiares suos, pœnitere se facti, neque habere quo errorem commissum corrigeret, quandoquidem libri in quibus eiuscemodi exactio descripta fuisset, cremati essent, per simulationem finxit. Ibi illi ab eo ita decepti, non uultus fictione, sed reipsa, de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, doluere: neque se consilium, quo iacturæ ei mederentur, habere, præ se tulere. Ille eos ad loca omnia ire iussit, ut si qua commentariorum combustorum exempla in † catholicis, & uniuersalibus exactionis tabulis extarent, scrutarentur: & sumptibus eam in rem impensis, homines passim qui exempla eiusmodi comportarent, disposuit: uidelicet, ut si quis talis inueniretur commentarius, ad ipsum afferretur, quo diligenti & accurata deliberatione res disponi atque ordinari posset. Postquam autem non paruo interposito tempore, illi quos ad inquirenda exempla talia miserat, reuersi, ea quæ inuenerant attulere: magnopere Anastasius, quòd uoto suo potitus esset, lætatus est. Et per fraudem aliam, quomodo, & ubi, & apud quos ea inuenissent, & an aliud aut simile quidquam adhuc alicubi reliquum esset, percunctatus est. Illi magno studio se ea comportasse asseuerarunt: & iuramento, nullam reliquam chartam in omni Imperij ditione, quæ indicare portorium id posset, extare confirmarunt. Itaque Anastasius rursum chartas illas congestas in flammam coniecit, & cinerem earum

A (margin, beside first line) · B (margin, beside "sanctione … administratione")

† ἐν τοῖς καθόλου κωντίοις τῶν ἀφορῶν.

A earum aqua conspersum, in aerem sparsit, ut res ea penitus aboleretur, neque post ustulationem eam uel puluisculus & reliquiarum aliquid, aut umbra etiam literæ alicuius, de re tam nefaria apud posteros extaret. Verumenimuerò ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare uideamur, quæ ueteres etiam affectibus ducti, hac de re scripserunt, ea ipsa huc afferam, demonstraturus ex ipsorum uerbis falsa esse, quę de nefanda hac exactione memoriæ mandarunt.

CAPUT XLI.

Defensio Constãtini Imperatoris contra uitiligatores ipsius.

ZOsimus enim, superstitioni Græcæ quàm maximè addictus, in Constantinum Imperatorem, ueræ pietatis propugnatorem, & fidei ducem, quòd is ab idolorum cultu ad Christianorum fidem, detestanda eorum execratione relicta, transijt, malè animatus, per blasphemiam scriptis mandauit, eum primum exactionem τῦ χρυσαργύρυ Aurargentei tributi inuenisse, & ut quarto quoque anno fœdissimum id uectigal penderetur constituisse. Verùm non hæc ille tantum maledicta in pium, magnis' que dotibus ornatum Principem coniecit, sed etiam alia plurima intoleranda, eundem † contra artes & scientias omnes fecisse, & Crispum filium crudeliter interfecisse.

Zosimus falso fœditatem tal in authorẽ Cõstantinum retulit.

Aliæ eiusdẽ Zosimi in Constãtinũ calũniæ.

† κατὰ πάσης ἐπιστήμης τέχνας. h. e. contra omnes omnium fortunas aliquid excogitasse. Euagr.

B Faustam item coniugem suam balneo ad summum calefacto inclusam enecasse dicit. Et quum tanti flagitij expiationem apud sacerdotes Græcos quæsisset, neque inuenisset, in Aegyptium quendam uirum, ex Iberia uenientem, eum incidisse, & ab eo quod Christianorum fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuisse: proindè que animum statim mutauisse, patriam opinionem & idolorum (ut ille inquit) cultum reiecisse, & Christianorum sacra suscepisse, refert. Cæterùm falsò hæc Zosimum, calumnia Imperatorem magnum suggillare uolentem, scripsisse, per confutationem ueram ostendam. Sed de Aurargenteo uectigali primùm dicam.

CAPUT XLII.

Calũniatrum telium refutatio.

IN historia, homo exitiose, memoras, quòd ille urbem aliam Romanæ similem condere uolens, primùm inter Troadem & Ilium locum, ueluti operi instituto idoneum, cœperit, fundamenta iecerit, & murum supra terram extulerit. Postquam autem Byzantium commodius esse comperit, consilio mutato, urbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magnis' que turribus opere longè latéque producto, & tam pulchris porticibus, alijs' que ædificijs ita exornarit, ut Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum & amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publicè eum frumenti tesseras, & auri multum, eis qui se eò contulissent, ad priuatarum ædium structuram donasse.

Amplissimum Zosimi de egregia Constantini liberalitate & munificentia testimonium.

Inter alia hæc quoque sic scribis: " Constantino mortuo, ad Constantium filium eius, post fratrum eiusdem obitum, rerum summa peruenit. Atque ubi Magnentius & Britanio tyrannidem arripuere, persuasione Constantius Britanionem in potestatem suam redegit. Quum enim ex utraque parte exercitus coacti essent, Constantius pro concione, militibus patris erga eos sui liberalitatem in memoriam reuocauit, cum quo bella multa gessissent, maximis ab eodem cohonestati do-

nis. Id uerò ubi milites audiuere, detracta Britanioni purpurea ueste, in priuati hominis habitu eum ad Constantium abduxere. Atque is nihil se indignum passus, sed à Constantio seruatus est, quum in illum & patrem eius maledicta multa iecisset. Itaq; te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauisum esse scribis, quomodo rursus eundem tam sordidum & auarum fuisse dicis, ut tam detestandum, Deóque inuisum portorium, insolito nouóque modo in Romani imperij administrationem inuexerit? Ego certè quidem colligere id non possum. Clarissimè etiam tibi ostendam, neque Crispum filium, neque coniugem Faustam, ab eo necatum esse: neque etiam eundem uel cum Aegyptio eo fuisse, uel religionem nostram, postquam eam est complexus, ab eo accepisse. Eusebium Pamphyli audi, qui illorum tempore uiguit, & cum eis plurimùm fuit, consuetudine & amicitia eorum admodum usus. Tu namque † audita duntaxat summatim scribis, nō ueritatem ipsam: qui longo pòst tempore, sub Honorio & Arcadio, quibus historiam tuam dedicasti, & fortasse post eorum etiam tempora, longius uixeris. Quæ uerò Eusebius, qui cum Constantino & Crispo uixit, in octauo Ecclesiasticæ historiæ suæ libro de eis scribat, audi. Plurimùm intercessit temporis, & Imperator Constantinus, quum uitam omnem per summam erga ciues & subditos suos mansuetudinem & beneuolentiam, & acceptissimam Deo pietatem transegisset, filio suo Constantio, Imperatore Augusto, in locum suum substituto, iuxta communem omnibus naturæ legem decessit. Et post alia: Huius filius Constantius, quamprimùm uenit, Imperator summus & Augustus ab exercitu, & multo antea ab ipso * Imperatore omnium DEO renunciatus, æmulatorem se in doctrina & professione nostra paternæ pietatis præstitit. Et ad finem historiæ eius, hæc quoque dicit: Qui uerò omni ueræ in Deum pietatis uirtute enituit, maximus uictor Cōstantinus, cum Deiamantissimo & rebus omnibus patri simillimo filio Crispo Cæsare, in Oriētem uenit. Quomodo Eusebius, qui post Constātinum superstes fuit, Crispum tantopere laudasset, si à patre is interemptus fuisset? Et Theodoritus, qui post Eusebium res ecclesiasticas conscripsit, circa uitæ finem, Constantinum Nicomediæ commemorat regenerationem suscepisse: quam propterea distulerat, ut ea in Iordane amne potiretur. Cuius hæc uerba sunt. Trigesimus Imperij eius præterierat annus: & anno insuper & mensibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quòd uerò probè, quàm incerta humana uita esset sciret, sacri baptismi donum recepit: quem ad id usque tempus propterea distulerat, quòd eum in Iordane fluuio suscipere concupiuerat. Hæc Theodoritus. Ad hæc, hominum omnium maximè † execrande, detestande, nocentissime, impurissime, scelerosissime, adijcis: Imperium Romanum ab eo tempore quo Christiana religio floruit, prorsus intercidisse atque interijsse. Tu uerò uel nihil prorsus eorum quæ per historias memoriæ mandata sunt, legisse: uel tua sponte excæcasse te ipsum, ad ueritatem perspiciendam, uideris. Quod namque uerbis tuis maximè est contrarium, per Christianorum uidelicet fidem Romani imperij res multis modis maxima cepisse incrementa, facilè quis inuenerit.

Illud

Marginalia (left): *Princeps laudatissimus & liberalissimus nefarium portorium instituere non potuit.* — † μόνα ἀκοὴν γράφεις ἄκρω ταῖς ὠσίν. — *Constantinus Crispum filiū non necauit. Eusebij Pāphili testimoniū.* — * παμβασιλεῖ θεῷ — *Constantinus ante mortem Nicomediæ baptizatus. Constātinus in extremo uitæ suæ actu apud Nicomediā baptizatus est, nō solum tribus Ecclesiasticis scriptoribus, Theodorito, Socrate & Sozomeno, uerumetiam Hieronymo & Ambrosio, &c. testantibus.*

Marginalia (right): A — B — *Testimonium Theodoriti.* — † ὦ κατάρατε, ἐξάγιστε, μιαρὲ, παμμίαρε, μιαρώτατε.

CAPVT XLIII.

A Illud te considerare oportuit, unà cum aduentu Seruatoris nostri IESV CHRISTI, Macedonũ regnũ à Romanis omnino sublatũ esse: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes seruitutis conditiones à Romanis accepisse: C. insuper Cæsarem, post cẽtesimam octagesimã tertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis superasse, & iugum illis seruitutis imposuisse, eundem'que Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populosas urbes adiecisse: quemadmodum illi qui hæc conscripserunt, ad memoriã posteritatis transmisere. Qui Cæsar primus, post Consules, monarcha & princeps unus declaratus est. ea re ueluti pręiens & uiam sternens, ut Romani Imperij ciues & subditi ex pluriũ deorum cultu, & turbulento reipublicæ statu, ad unam, quæ sola obtineret, religionem, per appropinquantem CHRISTI monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & uicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita subditæ sunt, ut tũ primùm census actus, & descriptio facta sit, in qua & CHRISTVS ipse ascriptus est, ut prophetia de ciuitate Bethleem, apertè exitum suum haberet, quam de ea luctuosus Hieremias hisce uerbis prædixit: „ Et tu „ Bethleem terra Iuda, haudquaquam minima es in principibus Iuda. Ex te e„ nim progredietur dux, qui pascet populum meum Israel. Post ineffabilem uerò CHRISTI Dei nostri natiuitatem, Aegyptus quoque in potestatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam postremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Augusto Cæsare prorsus deuictis: sub quo & Dominus noster IESVS CHRISTVS natus est. Antonio Cornelius Gallus ab Augusto in regiones Aegypti missus successit, & primus post Ptolemæos Ae-
B gyptum prouinciam administrauit, sicuti hoc Historici testantur. Quas uerò clades Persæ acceperint à Ventidio, Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Cassio, Odænatho Palmyreno, & alijs, & quoties Seleucia & Ctesiphon, atque etiam Nisibis, quæ nunc huc nunc illuc transijt, capta sit, & quomodo Armenia & aliæ uicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, unà cum alijs, tu quoque in historijs tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu scribis sacratissimum Constantinum præclarè gessisse: quum is pietatem nostram professus, rempublicam Romanorum administraret? Atque etiam quas, quantas'que clades Iulianus, tuus maximè † choreis ducendis sodalis, & eorundem tecum orgiorum sacerdos, pertulerit? qui sanè innumera atque intoleranda Romano imperio uulnera inflixit, atque ea incurata post se reliquit. Num uerò quidquam eorum, quæ de uniuersitatis huius interitu prædicta sunt, uel initium cœperit, uel finem habiturum sit, maius id profectò est, quàm ut tu de eo iudices. Verù'm age, si tibi uidetur, qui hæc dicis, consideremus, quomodo & qui Græcam superstitionem sunt professi, & qui Christianorum sacra coluere Imperatores quisq; uitã aut imperiũ amiserit. An non primus monarcha, qui unus sibi Imperiũ usurpauit, C. Iulius Cæsar dolo cæsus est? An non Caiũ alterũ Tiberij nepotẽ milites quidã ferro necarũt? Quid Nero? num ille à familiari quodã nõ iugulatus est? Galba sanè & Otto & Vitellius eadẽ sunt passi: qui tres sedecim tantũ mẽses imperarũt. Titũ, frater, germanus Domitianus occidit. An nõ ille rursum à Parthenio & Stephano miserandũ in modũ trucidatus est? Quid? Commodũ à Narcisso peremptum esse negabis? Pertinaci uerò & Iuliano non idẽ accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrẽ Getã nõ necauit? Nõ ille à Martiali idẽ est passus? Macrinus nõ'ne ad * Byzantiũ ueluti mancipiũ raptus, ab exercitu suo interemptus

Contra Zosimum, Romanũ imperiũ unà cũ religione Christiana quàm maximè floruisse.

Monarchia Christi.

Micheæ 5. Memoriæ lapsus.

Gallus Aegypti præfectus.

† ὀρχηστὴς

Idololatrarum Imperatorum propè omniũ, præcipuè uerò tyrannorũ, cruentus exitus.

** Eutrop. apud Archelaidem. Chalcedonẽ Herodianus.*

† Alij hanc Soemidem, alij Semiamiram uocant.

* τὸ κοινὸν καταγώγιον ὑπῆλθεν.

remptus est? Aurelius Antoninus † Semeę filius, unà cũ matre iugulatus est. Eadem fortuna fuit successoris eius Alexandri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus est. Quid de Maximino dicam, quem exercitus suus interemit? aut Gordiano, qui insidijs Philippi sublatus, in * commune domicilium abijt? Tu uerò ipse de Philippo & Decio memora, ut ab hostibus trucidati sint: atque etiam de Gallo & Volusiano, quibus milites sui uitam ademerunt. Num Aemilianus non eundem exitum habuit? Non'ne Valerianus, quum in Persarum potestatem peruenisset, captiuus ab eis ductus est? an'non Galienus dolo cæsus: & post hunc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui Imperij sibi socium Maximianum asciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxentius, & postremus omnium Lycinius, fœdissimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi CHRISTI præfuit, celeberrimus Constantinus Imperium suscepit, & cognominem sibi urbem magnificentissimè constructam CHRISTO & matri eius dicauit, ipse dispice, si quis princeps Imperialem dignitatem consequutus, longissimo tempore uel à familiaribus & domesticis, uel ab externis interemptus est. Aut si unquam tyrannis, quàm legitimum Imperium, potentior fuit. Iulianum excipimus, tuum uatem, sacerdotem, canephorum, & Imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequutus es, quæ illi Christianis intulerunt mala. Quapropter etiam uterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio uerò ne tu quidem ipse simile quidquam dixeris. Ego autem Basiliscum etiam addam, qui motum aduersus Zenonem concitauit: cui ille non tyrannidem, modò sed uitam etiam ademit. Hæc quamuis fortasse minus ad historiam Ecclesiasticam pertinere uidentur, utilia tamen admodũ, & † instituto operi cõmoda esse, & loco huic maximè conuenire puto: propterea quòd historici græcæ superstitionis cultores, consultò & * maliciosè ueritatem oppugnantes, propter Christianæ religionis odium, perperam & falso pleraque scribunt. At nos ad reliquam Anastasij historiam reuertamur.

Alia Christianorum & piorum principũ fortuna fuit.

† συντεινον πρὸς τὸ σκοπούμενον.

* ἐθελοκακοῦντες

CAPUT XLIIII.

Anastasius exactionibus plurimis, subditis suis grauis fuit.

† βουλευτηρίων φόρων.

Vindices.

Præfectura aulæ.

PORTORIUM χρυσάργυρον, Aurargenteum, ad eum quem diximus modum, Anastasius aboleuit, & Imperiali prorsus animo sustulit. * Alia uerò contrà, se indigna instituit: χρυσοβόλειαν uidelicet, id est, pensionem auri: & populos suos uectigales, bellicis impensis per nundinationem uenditis, supra modum grauauit: exactionem'que † tributorum curialium abrogando, in quibusque ciuitatibus eos qui uocantur Vindices constituit: Marini Syri, sicuti dicunt, suggestione, qui primariam apud eum gessit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitùs nominarunt. Quapropter factum, ut uectigalia magna ex parte interciderint, & ciuitates minus floruerint. Antiquitùs namque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum album referebantur, eos'que urbs quælibet in curijs senatorum loco habebat atque constituebat.

Omnium

* Anastasius in Imperio Romano aristocratiam, hoc est, optimatium administrationem instituit, magistratus & honores uendidit, iniustis hominibus pepercit. Et ad insatiabilem pecuniæ cupiditatem conuersus, prouincias expilauit. Ad insolentem nouumq; morem, quem induxit, uiri boni sunt consternati. Barbaros namque imperio imminentes, non armis propulit, sed pacem auro mercari solitus est. Defunctorum bona curiosè inquisiuit, & publicam passim omnibus conciliauit inopiam. Suidas.

CAPUT XLV.

A OMnium aũt malorum, quorum ipse autor fuit, illud extremum erat, quòd propter accesſionem illam, QVI CRVCIFIXVS ES PRO NOBIS, quam & ipse tersancto hymno additam uoluit, ingens exorta est seditio: perinde atq; religionem Christianã euertere homines uellent. Eius dogmatis Petrus Cnapheus autor fuit, sicuti dictum est. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antè hierarcha Constantinopoli fuit, & in clerum eius rem eam confert, ad Sotericum scribens, quum nondum in episcoporum ordinem cooptatus esset, sed in aula Imperiali eo tempore uersaretur, quo cum eis quos antea diximus, monasterio suo est exactus. Coniectura autem est, talium aliarumq; calumniarum gratia, Macedonium è throno suo deiectum esse. Quòd uerò prȩter causam in uirum eum inuectus mentiatur, satis ea quȩ dicentur ostendẽt. Postquã enim Macedonius ab Imperatore dissentire cœpit, permultum Imperator ei insidiatus est. Proinde etiam eos qui à Macedonio desciuerant, turbulenter congregatos, in Archangeli templo tersanctum carmen cum adiectione ipsa canere iussit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, quum illi etiam baculos eò intulerunt. Populus autem flagranti ardore excitus, turpiter illos ecclesia expulit. Imperator postea apertè monachis desertoribus & transfugis, & principibus etiam uiris, ut indignas contumelias in episcopum impudenter conijcerent, præcepit. Quorum unus erat Iu-

Anastasius Imperator clausulã, Qui crucifixus, &c. tersancto hymno additam uoluit. Supr. ca. 35. Eo.

Macedonium clausulae cum adijciendae autorem non fuisse.

Imper. Anastasius Macedonium grauiter persequutus.

B lianus Halicarnassi in Caria episcopus, & Seuerus etiam tum monachus: simul & fidei, & Macedonij, eorumq; qui secum erant, hostes. Quomodo igitur eum, quem tyrannico more accessionis eius gratia iniurijs contumelijs'que afficere uoluerunt, autorem eius esse dicemus, & ducem confusionis tantæ in ecclesia recipiemus? Porrò quum Imperator accesſionem eam propalàm hymno addere uellet, populus impatienter id ferens, summopere animi discruciabatur. Et multi magistratus in periculum maximum inciderunt, multa'que insignia ȩdificia incensa sunt. Atq; in Marini Syri ædibus monacho cuidam deprehenso homines nonnulli caput amputarunt, eum'que adiectionis eius suasorem esse dixerunt: & capite conto in sublime sublato, publicè per ludibrium exclamarunt, illum ipsum Trinitatis hostem esse asseuerantes. Eò uerò tumultus iste magnitudinis processit, consilio remedioq; omni proculcato, ut & Imperator ipse tam graui periculo permotus, absque corona & consueto Imperiali habitu, in Hippodromum procurrerit: & per præcones populo denunciarit, paratum se esse imperio cedere. Satis uerò se scire, fieri omnino non posse, ut uniuersi dignitatem eam, quȩ plurimos minimè ferret, capesserent. Vnum autem prorsus oportere esse, qui sibi succedens, & administrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod ubi populus Constantinopolitanus audiuit, subitò ueluti diuino quodam momento animum mutauit: & Imperatori statim, ut coronam imponeret, seditionem se soluturum, & deinceps quieturum esse pollicitus, supplicauit. Perbreui autem deinde Anastasius tempore uixit, paulo pòst † defunctus, quum uiginti septem annos, menses tres, & totidem dies infeliciter, & cum animæ suæ exitio, imperium Romanum administrasset. Continet sedecimus iste historiæ liber annos quadraginta quatuor, & menses tres: quum à condito mundo sexies * millesimus trigesimus quartus, à diuina autem Domini natiuitate quingentesimus uigesimus nonus ageretur annus.

Tumultus Constantinopolitanus aduersus Imperatorem Anastasiũ, propter adiectionem clausulæ, Qui crucifixus, &c.

ibi Anastasius imperium deponere paratus.

Anastasij mors.

Anni huius libri.

† Fulmine afflatus post 88 uitæ annum.

** Sicuti recentiores uolunt 4496.*

De

DE ZENONE IMperatore.

A

ZEno Romanorum Imperator, nō ea à natura, qua Leo ante eum fuit, crudelitate: neq; ita irasci solitus est, ut placari semel commotus nequiret, quod Leo facere consueuerat. Ambitionem & liberalitatem in rebus multis præ se tulit. Et res plerasq;, ut gloriam & admiratione hominum sibi pararet, ex ostentatione magis quàm ex animo fecit. Rerum gerēdarum experientiā non habuit: neq; artes eas, quibus certò ac tutò imperium administratur, tenuit. Lucris & auariciæ non itidē, ut Leo, effūctim inhiauit, neq; aduersus copiosos et locupletes homines calumniose crimina confinxit: nō tamen prorsus à cupiditate pecuniæ uacuus fuit. Sanè quidem nō malo Principe Romani usi fuissent, nisi Sebastianus, qui secundū Zenonē potestate plurimùm ualuit, quocunq; uellet, illū duxisset. Is perinde atq; in foro quodam uenalia habebat omnia: neque quidquam in aula esse, de quo nō cauponaretur, passus est. Proinde magistratus omnes uendidit, suam sibi, suam etiam Imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quòd si quispiam adueniret, qui paulo plus precij dinumeraret, is præcipuus habebatur. Neq; in palatio Imperiali quidquam fuit, quod ille, si emptorem inuenisset, non uendiderit. Zeno ipse si quando honorē dignitatemq́ue alicui familiarium suorum cōtulisset, Sebastianus tāquam πολιτοκάπηλος, h.e. reipub. caupo quidā, eam ab illo parui redemptā, alijs pluris uendidit, Imperatori æruscationem huiusmodi acceptū ferens.

Zenonis huius filius, cui etiam in Imperij administratione successit, siue Zeno, ut apud Suidam est, siue Leo, ut alij scribunt, nominatus, in spem Imperij natus, adolescentulus admodū ad dignitates est euectus. Hunc in exercitijs corporis pater, quo maturius adolesceret, educari atq; instituí curauit. Quapropter illum iuuenē, qui cum potestate in Imperiali aula fuere, ut affatim reip. bonis perfrui addisceret, Sybaritica crapula & ingluuiei assuefecerunt, lenocinantes puero, eumq́; ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non est, erudientes. Itaq; cùm uitæ quotidianæ consuetudine summum bonum in uoluptatibus & fastu collocaret, & in ipsa Imperij expectatione inflatam arrogantiā uultu gestuq; corporis exhiberet, sublimis incedere, collum altius sustollere, & (ut semel dicā) homines omnes tanquā mancipia despicere cœpit. Enimuerò quæ omnia respicit diuina Prouidētia, tanta eius, quæ uel natura insita, uel institutione ei instillata erant uitia cernens, æquum esse res hominum miserata iudicauit, ut ante diem præter fatū decederet. Quod sanè ita est factum: quum ille in profluuiū, quod non sentiret, uentris, diebus aliquot lectum ipse suum percacans, incidisset. B

DECIMI SEPTIMI TOMI CAPITA.

I. De imperio Iustini primi: & ut ab eo interfecti sint Amantius eunuchus, Theocritus, & Uitalianus.

II. Qui ea ætate sacris administrandis summarum sedium fuerint episcopi. De Seuero, Paulo, et Euphrasio, Antiochiæ episcopis.

III. Ut iterū Antiochia à terræmotu sit afflicta, ubi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est: cui successit Euphræmius. & de alijs urbibus, quibus damnum à terra motu est illatum.

IIII. De sancto Zosima miraculorum editore, & Ioanne Chuzicita.

V. De altero sancto Zosima. De Maria Aegyptiaca, & Theodora Alexandrina.

VI. Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de sancto Aretha martyre.

VII. Ut Iustinianus magnus Imperio suscepto, professionem & fidem Chalcedonensem defenderit: Theodora uerò coniunx eius, magis ad partes eorum qui unam naturam CHRISTO tribuunt, fuerit inclinata.

VIII. Ut Seuerus reuocatus sit. De epistolis eius. Et ut Anthimo perniciem corruptelamq; suam communicauerit. Et ut in omnibus ecclesijs quarta synodus laudata sit, & prædicata.

IX. De synodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram sunt coactæ. Ut sancta quarta

quarta synodus ubiq; locorum sit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis episcopis, ut ij Byzantium uenerint.

X De historijs Procopij Caesariensis. Quae de Persica pugna is scribat. De seditione & tumultu populari Constantinopoli moto: quae seditio uincae, hoc est, Vince, dicta est.

XI Res Vandalorum. De Honoricho: & eius tēporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quae pro Christianis egerit.

XII Ut Bellisarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente, atq; origine eius.

XIII De rebus in Italia à Bellissario & Narse gestis: & uaria Romanae urbis per hostes occupatione. De Syluerio & Vigilio episcopis. item de eis gentibus, quae Christianam suscepere fidem. Et de Narsae ducis imperatorijs artibus, & erga Deum pietate.

XIIII Ut Chosroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaserit imperiū. Et de Antiochiae, aliarumq; urbium hostili occupatione.

XV De miraculo, quod Apameae ad salutiferum crucis signum accidit.

XVI De re mirifica Edessae, supra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini DEI & seruatoris nostri IESV CHRISTI non manu facta, gesta.

XVII De cruce magni precij, quam Iustinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi propè incredibili edito.

XVIII De saeuissima eius temporis pestilentia & contagione, quae orbem quinquaginta & duos annos incessit.

XIX Quae Euagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iustiniani scripserit.

XX Descriptio Augusti templi DEI VERBI SAPIENTIAE, quod Iustinianus Deum sanctissimè colens instaurauit.

XXI De Imperatoris eiusdem amore, potius quàm furore, erga cyaneum seu caeruleum colorem.

XXII De Barsanuphio monacho. item de Simeone propter CHRISTVM * fatuo. * σαλὸς. Simeones σαλὸς, παράδοξος, παράδοξος, παράνομος, μωρός.

XXIII De Thoma, qui & ipse uitam tacitam extra hominum strepitum est complexus.

XXIIII Ut Magnus Sabbas & Theodosius Coenobiarcha sub Iustiniano uitam finierint.

XXV De miraculo insigni, quod puero Hebraeo à sanctissima Deigenitrice accidit.

XXVI. De episcopis magnarū tum temporis urbiū, & de dissidio Menae & Vigilij episcopi Romani.

XXVII De sancta magna quinta uniuersali Synodo.

XXVIII De blasphemijs Origenis, & anathematismis, quibus est à synodo mactatus: & de quibusdam ecclesiasticis caeremonijs.

XXIX Ut Iustinianus recta fide excidens, impatibile ante passionem Domini nostri corpus fuisse, professus est.

XXX De Anastasio Theopolis episcopo Sinaita.

XXXI Ut Iustinianus mortuus sit & de opinione & fide eius.

XXXII De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint: & de alijs quibusdam.

XXXIII De Iustini iunioris imperio, moribusq; eiusdem.

XXXIIII Ut is Iustinum cognatum suum, item Aetherium & Addaeum, homines impios & perniciosos, occiderit.

XXXV De edicto literis de fide publicato, quod Iustinus ad omnes ubiq; misit ecclesias, ne quid in professione fidei nouaretur.

XXXVI De magnarum urbium episcopis, & Gregorio Theopolis antistite.

XXXVII Ut pacta conuenta inter Persas & Romanos soluta sint.

XXXVIII Ut Chosroes incursione in Orientale imperium facta, & castella ceperit, & praedam multam abduxerit.

XXXIX Ut Iustinus immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, & Tiberius rem-

publicam administrauit. Et ut arte quadam Chosroen aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit.

Kk *Ut Iustinus Tiberium in imperio sibi substituerit: & quæ ad eum moriens, de imperij administratione uerba fecerit.*

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XVII.

CAPVT I.

Iustinus Imperator lectus.

QVAE quidẽ sub Zenone & Anastasio ecclesijs accidere, talẽ habuere modũ. Vbi uerò Anastasius ad infima cõcessit iudicia, Panemi mẽsis, q apud Romanos Iulius dicitᷣ, die nono, Iustinus Thraciã patriã habẽs, purpurã sumpsit, ordinũ aulicorũ dux, à custodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter spem omnẽ princeps declaratus. Multi uerò tũ opibus & copijs, nec nõ Anastasij cognatione ad magnã processerãt gloriã, q Imperiũ tantũ suscipere possent, quicq id adeò pro rerum omnium licentia ad se pertraherent. Præter alios Amantius Imperialium cubiculariorum præfectus fuit, qui ingentes sibi opes comparauerat. Porrò quum ipsi qui uirilibus careret, ad tantum Imperium aspirare minimè liceret, † Theocrito cuidam, quo amico maximè utebatur, Imperij coronam imponere conatus est. Et Iustinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iussit, quicunq Theocrito purpuram circumdare uellent & possent. At hic sibi ipsi imperium quærens, statim pecunia populum corrupit, eorumq qui Excubitores dicuntur, beneuolentiam auro redemit. Et purpura sumpta, Amantium primùm & Theocritum è medio sustulit: deinde & alios quoscunq idoneos ad Imperij fasces suscipiendos esse putabat, occidit. Vitalianum autem, qui sub Anastasio ad tyrannidem aspirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad Imperialem urbem accersit, opes eius, spectatamq militariũ artium industriam, & præclarã insuper apud oẽs famam suspectã habẽs: & illud simul maximè per timorẽ in animo uoluẽs, quòd hominẽ Imperij amore teneri sciret. Cæterùm cum probè nosset, nõ aliter illum tolli posse, nisi se ei amicũ esse assimularet, personãq haud cõtemnendã imponeret, ducem ilico maximorũ ordinũ legit: * Præsentes lingua Latina ordines eos uocat. Indies porrò illecebra & fraude maiore utens, ad cõsularẽ quoq dignitatẽ eũ euexit. Eò amplitudinis ubi peruenisset, quum uersari in aula Imperiali necesse haberet, ad quandam in media aula ianuã dolo occiditur: dignas opinor, scelerũ pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuserat. Hæc paulo pòst acta sunt.

† Al. Theocritianum nominant.

Cædes Amantij & Theocriti.

Item Vitaliani.

Præsentiũ ordines.

Suprà lib. 16. cap. 35.

CAPVT II.

Alium Romanorum pontificum catalogũ texunt Latini.

Primariarum ecclesiarum episcopi.

ECclesijs eo tẽpore præfuerunt Romæ, Hormisdas post Laurentium & Symmachum: Hormisdæ autem Agapitus, huic porrò Agathon episcopus successit. Byzantij post Macedonium, Timotheus: post Timotheum, Ioannes Cappadox thronum est sortitus. Alexandriæ post

* *Quod Proconsuli legatus, id ferè Imperatori Præsens fuit. Iul. Capitolinus in Aelio Vero. Filio suo Pyrri Præsentis filiã iunxit, nuptijs celebratis exemplo priuatorum. Idem in Marc. Philosopho.*

A post Ioannem Dioscorus ecclesiam rexit. Hierosolymis, post Ioannem qui Heliæ successerat, Petrus adhuc sedem obtinebat. Antiochiæ uerò, Seuerus Flauiani successor thronum per tyrannidem tenebat, plurimùm in Chalcedonensem synodum inuehens. Is quum ita animatus esset, quotidie (ut ita dicam) anathemati Synodum eam subiecit: potissimùm uerò in eis quæ Enthronisticæ siue Synodales dicuntur epistolis, quas ad loci cuiuslibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriæ successerat, atque item Dioscorus & Timotheus, recipiebant. per quos nugamenta multa aduersus Ecclesiam sunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuisus. Sedenim Imperator fidelissimus primo Imperij sui anno, Seuerum commeritas petulãtis uerborum lubricitatis pœnas pendere, linguamque eius radicitùs exscindere iussit. Rei ei, sicuti de eo fama percrebuit, Irenæus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ dux. Quod sanè uerum esse, literis suis Seuerus ipse confirmat, Irenæum uidelicet pœnam sibi eam tumultus concitati gratia molitum esse. Ad amicos enim quosdam Antiochenos scribens, exilium suum fugamque commemorat, & quàm plurima in Irenæum scommata & conuicia iacit, propterea quòd diligentius ille custodibus dispositis hominem, ne ex urbe Antiochena profugeret, seruarit. Noui ego quosdam qui scribunt, à Vitaliano pœna hac Seuerum esse affectum, quum primas adhuc apud Iustinum ferens, linguam illius ab eo petijsset: quòd scilicet in scriptis suis Seuerus, conuicijs sæpe illum impetijsset. Verùm thronum Antiochenum deseruit Gorpiæo mense, quem Septembrem Romani uocant. Eius discessu in sedem eam Paulus conscendit, qui perinde atque ille aduersus quartam Synodum occultè per rabiem latrauit. Ac tum quidẽ ille Synodum eam publicè est professus: paulo pòst uerò sua sponte se ab ecclesijs subduxit, & ad communem deinde locum uita finita abijt. Et post hunc Hierosolymis ueniens Euphrasius, episcopatum Antiochenum suscepit.

Seuerus synodi Chalcedonensis oppugnator, & dissidij multi autor.

Huic lingua, Iustino iubente, exscindi debuit.

Euag. lib. 4. cap. 4.

B

Seueri successor Paulus, huic Euphrasius, apud Antiochenos.

CAPUT III.

QVo tempore multa simul & frequẽtia Antiochiæ incendia ueluti præiere motibus futuris, & prooemia fuere eorum quæ illam comprehẽsura erant malorum. Tempus enim nõ ita multum intercessit, quum septimus Iustini imperij ageretur annus, mensis decimus, Artemisio mense, cui apud Romanos Maij nomen est, uigesimonono die, meridie maximè uigente, motus terræ unà cum cõcutientię ebullitione urbi incũbens, candemque funditùs quassans, deformẽ & horrendam reddidit: & quicquid in ea eximium fuit, in solum coniecit. Ad quam cladem fulmen quoque accessit, ita ut ea mala calamitatem inter se diuisisse uiderentur. Bonã enim ciuitatis partem terræmotus & concussio solo æquauit. Si quid uerò clades eæ intactum reliquissent, ignis imminens consumpsit, atque in cinerem & puluerem admirando prorsus modo redegit. Porrò quomodo & quanta mala ciuitas ea sit perpessa, quas' ue ædes & publicas porticus, alia'que illustria eius opera, incendio simul & terręmotui quasi † succisiuum opus consumenda præbuerit: insuper quàm admirandæ & orationem omnem excellentes ærumnæ diuinitùs ad casus eiuscemodi accesserint, Ioannes Rhetor singulari cum affectu oratione uenusta exponit, historiæ suæ calamitate tali finem imponens. In multis hisce cladibus Euphrasius quoque episcopus, ędificiorũ ruinis oppressus interijt: uidelicet ne quis ex idoneis, qui curam prouidi in tantis malis urbis eius gererent, uiris relinqueretur. Sedenim quæ omnia inspicit diuina Prouidentia, quæ'que uindictę gladios miserationis oleo exacuit, atque ante plagas ipsas remedia instruit, atque adeò ab ipsa statim (ut ita dicam) desperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum Impera-

Incendium & motus terræ Antiochiæ.

Clades maxima eius urbis

πάρεργον.

Euphrasij episcopi interitus

Prouidẽtia diuina in mediis malis opem benignè fert.

 toris

toris mandato præfectũ Euphræmiũ excitauit, solicitudinemq́ pro ciuitate omni suam ita declarauit, ut nihil eorũ quæ opus essent, per Euphræmiũ prorsus prætermitteret. Hũc Antiocheni curę & administrationis eius admiratione episcopum deligunt. Atq; ille sedem eam, perinde atq; præmiũ aliquod atq; remunerationem tantæ suæ procurationis, à Deo reciperet, nõ repudiauit. Post mẽses autem triginta, grauissimas rursus à terręmotu pertulit eadem ciuitas ærumnas: quum deinde à Iustiniano debitam consequuta est curam seu prouisionem, & Theopolis, hoc est, Deiciuitas nominata. Vnusquisq; enim ciuium CHRISTI nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum dispulit, quum Deus religioso cuidã homini oraculo hæc uerba foribus inscribere pręcepisset: CHRISTVS NOBISCVM: STATE. Eiusdem Iustini Imperij tẽpore Epidamnus etiam, quę nunc Dirrchaium dicitur, plurima à sæuis terræmotibus sustinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Gręcia sita est. Idem uerò & Anazarbus, quæ secundę Cilicum genti præest, pertulit. Quas urbes magna pecunia Iustinus restaurauit. Sub eodem imperio Edessenorũ quoq; felix ciuitas, quæ maxima simul & populosissima in prouincia Osroenorum est, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in tantum est afflicta, ut quùm multa ædificia secum cõuulsa ille abstraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abstulerit atq; submerserit. Quos postquam unda rapuit, confestim instar torrentis, per mediam urbem profluens euanuit. Quod ubi malum conquieuit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis literis hæc significans:

Ephremius Orientis præfectus, episcopus Antiochenus eligitur.

Alius terræmotus Antiochiæ.

Antiochia Theopolis nominata.

Terræmotus in locis alijs.

Edessæ clades ex amnis ingenti exundatione.

Saltabit ciui saltum saltator acerbum.

Σκίρτος σκιρτήσει τι δεινὸν σκίρτημα πολίταις.

Visa uerò eadem tempestate est † Gigantęi generis mulier quædam, cuiusuis hominis staturam excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam respondebat. Porrò Imperator Antiochenis atq; alijs calamitatibus in mœrorem coniectus, capitis diademate posito, & pulla ueste sumpta, luctui se dedit: & urbs uniuersa cum eo pullata & ipsa eorum quæ acciderant malorum causa luxit. Imperator uerò non solùm Antiochiam, sed & Edessenorum ciuitatem, atq; Anazarbum, impensis Imperatorijs splendidè restituit. Anazarbus & Edessa ex fundamentis ipsis tanta magnificentia sunt restauratę, ut utraq; etiam Imperatoris ipsius appellatione sit cohonestata. Quandoquidẽ uerò tantę cladis, quæ Antiochiæ accepta est, meminimus: cur non alia quoq; digna memoratu, quę tũ accidêre, pręsenti inserimus historię, ex rerum gestarum scriptoribus excerpta?

† γιγαντογενής

Mulier gigantea.

Restitutio concussarũ terræmotu urbium.

CAPVT IIII.

Euagr. lib. 4. cap. 7.

Zosimas uir sanctus cladem Antiochenam prævidit.

ERat tum tẽporis Zosimas quidam nomine, ex maritima Phœnicia oriundus, Sidam patriam sortitus, quæ non minus quàm uiginti stadijs ab Tyriorum urbe distat: qui magnis certaminibus cœlestem meditabaẽ uitam. Hic diuturno ieiunio, alijsq́ studijs, quibus Deum delectari par est, toto illum pectore complexus, non solum ad summum indolentię fastigium peruenit: uerumetiam donum id, ut futura perinde atq; pręsentia uideret, à Deo consequutus est. Fuit autem Cæsareæ, quæ caput gentis Palæstinorum est, apud uirum præclarum, prudentia atque eloquentia insignem, dignitate quoq; atque alijs rebus quę hominis uitam cohonestant præstantem, nec nõ generis nobilitate admodũ illustrẽ, Arcesilaũ nomine. Quũ igiẽ cladẽ Antiochia ex motu terrę acceptura esset, prolixè Zosimas illacrymans, et ex initimo animo ingemiscens, sumpto alicunde in manus † ignis catillo, circũquaq; obambulans, locum omnem suffitu impleuit. Deinde humi prouolutus, precibus Dei opem implorauit. Quum uerò Arcesilaus adesset, & quid nam sibi res tam turbulenta uellet, interrogaret: propalàm ille, † reuereri se Antiochiã fatali tum casu conciden-

† πυρεῖον

† al. dicebat

A concidentem, fragoremq́ eius aures suas circumsonantem, sentire dixit. Arcesilaus autem unà cum ijs qui tum ibi præstò erant, uerbis eiuscemodi præter omnem opinionem auditis, stupefactus, horam eam notauit: & postea ea ipsa hora, qua hoc Zosimas, diuino afflatus numine prædixerat, Antiochenam urbem in maximas concidisse erumnas comperit. Plura uerò & alia quæ opinionem omnem superant, uirum hunc fecisse dicunt: quæ singula commemorare, quoniam numerum exuperant, temporis huius non est. Vnum tamen aut alterum exponere conabor. Eodem tempore unà cum magno hoc uiro, uir quidam uiguit nomine Ioannes, uirtuti illi non multum cedēs, in casa monastica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali uiæ publicæ, quæ Hierosolymis egressos Hierichontem defert, sita. Hic quum dudum antea in ea quam dixi Cæsarea Palæstinæ episcopatum gessisset, monasticam tum, & rebus mundanis omnibus carentem consectabatur uitam. Chuzicites igitur iste tum ubi Arcesilai, quem diximus, coniugem, alterum sibi oculum radio textorio excussisse inaudiuit, nulla interposita mora, fœminam eam uisurus accurrit. Et postq̃ pupillam illi excidisse, & oculum in modum liquoris diffluere uidit, unum ex comitibus spōgiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffluentem in locum suum cogere, spōgiamq́ ipsam quantum posset fasciola colligare iussit. Aberat autem domo Arcesilaus, & cum Zosima in phrontisterio siue monastico tugurio, quod ad uicum Sida cognomine situm erat, & à Cæsarea stadijs propè quingentis distabat, conuersabatur. Colloquenti uerò ei cum Zosima, celeriter domo accurrentes famuli, casum uxoris renunciant. Quo derepentè audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos uellens in aerē iactitabat, & mœrorem B cohibere non poterat. Causam eius conturbationis Arcesilao commemorante, sermonemq́ suum gemitu frequenti interpolante, Zosimas cognoscit, Arcesilaum ita miserabiliter affectum statim relinquit, & in ædiculam ubi illi mos erat, pro eo atq; par est seorsim cum Deo colloqui, currit. Atque paulo pòst inde egressus, ueluti lætus & exultans, uultu subridenti & hilari: Abi (ad Arcesilaum inquit) abi, Chuzicitæ gratia data est, & uxorcula tua modis omnibus ualet: quòd nequaq̃ obesse illi, propter Chuzicitæ præsentiā, casus acerbus potuerit. Neq; id falsum fuit. Nam eadem in re uterq; miraculum pariter edidit. Nouum præterea Ioannem istum peregisse uitæ genus ferunt, ita ut cuniculatim meatū quēdam tortuosum sub terra effoderit: ibiq́ turbā frequētem auersans, quietem cōsectatus sit. De Zosima autem illud quoq; memoriȩ proditum est. Ibat uir sanctus aliquando Cæsaream, asellum secum trahens: cui res quasdam necessarias gestanti, subitò institit leo. Atq; is iumento rapto, aufugit. Consequutus autē eum per syluam est tardiore gradu senex. Leo, quoadusq; ad eum Zosimas peruenit, asini carnibus interea exsatiatus, discedere ab eo parabat. Porrò Zosimas hianti ore hilarius leonem inspiciens: Atqui, inquit, ó amice, mihi ea uis nō est, ut humeris asini clitellas portare ualeam, qui eò ætatis peruenerim, & egestate emarcuerim. Subeundum igitur tibi onus est, & naturæ prærogatiua reiecta, cōtrà q̃ recepta iura ferunt, faciendum, siquidem liberari à me & fera amplius esse uis. Ibi tum leo, perinde atq; semel feritatem abiecisset, sensim ad Zosimā accedit, cauda hominem distringit, & in rebus omnibus se illi pariturum ostendit. Senex autem Zosimas imposito humeris leonis fasce, Cæsaream usq; eum duxit: satis apertè declarans, omnia obedire homini ei, qui ex præscripto Dei uitam sibi degendam, constanterq́ gratiam & datas cœlitùs leges, extra errorē omnē conseruandas statuerit: haud aliter quàm olim generis nostri principi Adam.

Ioannes Chuzicites monachus.

Miraculū Zosimæ & Ioannis istis commune.

Ioannes in cuniculis terræ habitans.

Zosimæ leo ferus paret, & clitellas eius gestat.

CAPUT V.

Zosimas alter.

ALter uerò tum quoque enituit Zosimas, non ille quidem solitariam degens uitam, sed in quodam Palęstinæ cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungentem, rem diuinam arcanorum mysteriorũ Aegyptiacæ illi fecisse aiunt. Illi inquam Aegyptiacę, quę tantopere primùm carnis uoluptate diffluxisse dicitur, ut nihil prorsus carnalis petulantię intentatum reliquerit: eo'que uitiosę libidinis perue nerit, ut eam uerbis eloqui nemo possit. Deinde uerò ad summam uirtutem ita euasisse, ut altera ab altera illustraretur. Sed enim ut illa in Aegypto prognata, & quo uitæ genere usa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu man cipia redegerit: & ut diuino nutu ad sacrosanctum lignum uenerandum excita, in uiam se dederit, atque inde diuertens Iordanis quoque flumen transierit, & in interiorem solitudinem se abdiderit, neque cum quopiam homine pręterque uno isto Zosima colloquuta sit, ciboque simul & uestitu abstinuerit: denique ut inter precandum in sublime sublata, cum Zosima hoc uerba contulerit, uitamque hanc finierit: & de diuina communione participauerit, nec non ut illi leo sepulchrum effossum parauerit, & uitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere uolentibus commodissimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornauit, memorandum relinquemus, qui eleganter sanctæ eius fœminæ & Zosimæ uitam descripsit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterùm paulo ante hoc tempus, Theodora illa inter fœminas admiranda, illustris fuit, quam * ad Alexandrinæ urbis regionem Nonam animo magno monasticæ uitæ certamen pertulisse fama est. Fraude enim quadam furtim in stuprum adducta, posteaquam se diuinum numen læsisse cognouit, diuitias omnes atque generis splendorẽ mandato Dei posthabens, & sub uirili habitu muliebria occultans, eam quæ supra naturam est uitam exegit. Eamque rem ita contexit, ut crimẽ etiam illud subierit, quasi pueri procreati pa[te]r fuisset. Quã illa apertam calumniam ita fortiter sustinuit, ut puerũ perinde atque ipsius esset, mandra sua monasticaque cella expulsa receperit, eundem'que coacta tenerũ, quod ad in uirum euasit, educauerit: quum crimine se, exigua corporis parte exhibita, liberare potuisset. Illa uerò ad finem usque sexum, sicuti instituerat, celare perseuerauit. Maximis etiam gratiarum donis est cohonestata, adeò ut & feris imperarit, eamque de rebus quibusque precantem Deus exaudierit. ad quem tãdem, laborum suorum præmia receptura, migrauit. Eam porrò migrationem monasterij præfecto ostendit autor ipse & conciliator bonorum, † ascensum uidelicet quendam mirificum, & domum longè splendidissimam, per quam Theodora ipsa à comitatu & satellitio illustri producebatur.

Maria Aegyptiaca.

Sophronius Hierosolymitanus uitam eius descripsit.

Theodora sub uirili habitu in monastica uita pœnitentiam egit.

Calumniam sibi intentatam patientissimè tulit.

ἄνοδον

κατὰ τὸ τῆς ἐννάτης ἀριθμὸν τόπον. [margin, partly illegible]

A / B [section letters in right margin]

CAPUT VI.

EAdem tempestate & Arethas martyr certamen pro Christo obijt, in ciuitate cui Negræ nomen est. Ei ille toti à maioribus ipsis Deo dicatæ pręfuit. Sita uerò est alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus plerisque florere, & quæ Deo grata essent facere, humani generis inimicus minimè ferens, sæuam aduersus eam concitauit procellam. Namque in Iudæum quendam illapsus, Mosen quidem patrem & legislatoem se habere gloriantem, re autem ipsa prorsus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam, quam dixi, consurrexit urbem. Ac posteaquam illam adortus, omniaque expertus nihil egit, quòd simul & mœnibus munitissimis, & militum uirtute, quos in urbe habebant, tyrannum ciues repellerent, ad ueterem patris sui † armaturam, mendaciũ scilicet

Arethas martyr.

Negra ciuitas Arabiæ, martyrio defuncta.

Iudæus Homerites Pseudomoyses.

πανοπλίαν

A scilicet ipsum, se conuertit: & amici persona sumpta, pacem cum illis pepigit, atque ut sibi cum paucis uidendæ urbis gratia eam ingredi liceret, petijt, iureiurãdo per patrij Dei nomen interposito, nihil se mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi uerò sunt assensi. At ubi tyrannus intra muros acceptus est, non diu moratus, persona & figmenti scena posita, cum CHRISTI ouibus lupus est congressus. Et postquam periculum ciues à CHRISTO auertendi fecit, atque à scopo consilij sui aberrauit, alios tandem ferro, alios autem igni & tormentis uarijs, ciuitatem uidelicet uniuersam holocaustum Deo obtulit. Inter quos Arethas generosissimus martyrij recepit coronam. Egregium quoque ibi uirilis animi specimen edidit alius quidam, mulierculæ unius, ex eis quæ ad pyram accensam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinens, distrahere à matre conabatur, demulcens illum, & quicquid ad animum adolescentuli alliciendum faceret, obijciens. Ibi uerò puer matrem aspiciens, femur tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita unà cum matre sacrificium suaueolens per litationem ad Deum est transmissus. Ac ciuitas quidem uniuersa ad hunc modum ferro & igni Deo est oblata, & ueluti pulchra & irreprehensibilis sponsa immortali coniuncta sponso. Verumenimuerò quum uniuersitatis huius Deus libenter admodum sanguinem illorum reciperet, non tamen sustinuit, quin debitas tam impiæ & flagitiosæ crudelitatis pœnas sumeret. Porrò Dunaan ipse (hoc enim tyranni nomen erat) ciuitate ita capta, non animaduertit, se inuitum quoque illam ad sempiternam transmittere, sibiipsi autem cum probro temporaneam hanc adimere uitam, miserandum'que in modum se ad perpetua deijcere supplicia. Postquam enim Iustinus, quæcunque Homerites aduersus urbem eam fraudulenter instituisset, & contra sanctos facere perrexisset, intellexit, ob fa-

Puer martyr, qui cum matre cremari maluit, quàm in tyranni blanditijs acquiescere.

Elesbaan dux Aethiopũ, nutu Dei, & Iustini instinctu, Pseudomoysen Dunaan bello ulciscitur, & Christianum sanguinem uindicat.

B ctum id uehementer commotus, & ira percitus est. Ilicet ad Elesbaan Aethiopũ ducem Christianorum sacra apprimè colentem scribit, ad legitimam illum uindictam de periuro illo & impio æmulatione sancta sumendam concitans: ut apparatu belli omni & expeditione militari, quæ regem deceret, illum quidem contereret, pœnam autem cõdignam pro cæsis CHRISTI ouibus exigeret. Ille porrò sua quoque sponte, pro suo in CHRISTUM amore ad id propensus, auxilijs ab Imperatore non pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Aegypto erant copijs, acceptis, armatura crucis se instructũ munit, & aduersus Hebræũ ducit. Atque terra mariq; cũ exercitu hostem, cuius ditio plurima ex parte maritima erat, adortus, fortiter admodũ cum eo signa confert, & uirtute maiore in prælio uictor euadit, hostem'que unà cum multis alijs genere sibi coniunctis uiuum capit, & omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorsus deuastata, gloriam sibi princeps inclytus parit sempiternam. Cœterùm quum beatus ille Elesbaan probè sibi conscius esset, belli se socium auxiliatorem'que habuisse rerum omnium Deum, cuius ope internecione
» aduersarium crucis Iudæum concidisset: Quod quidem, summe Imperator, in-
» quit, tibi pro eo atque par est, pro subministrato mihi tanto auxilio reddam, non
» habeo. Quod uerò mihi est regnũ (id quod apud omnes habetur charissimum)
» tua gratia hodie depono. Atque cum hisce uerbis purpura diademate'que abiecto, sacram ædem ingressus est. Et capite raso, aspera'que monachorum lacerna sumpta, in angustam quandam cellam, ita ut per uitam omnem adiri non posset, se abdidit. Ibique pane solo & oleribus quibusdam pro cibo usus est: & deinde uita sanctè finita, ad felicem & sempiternam transijt mansionem. Verùm, ne talia multa mihi recensenti, ad prolixiorem magnitudinem institutum excrescat opus, ad reliquam historiam exponendam reuertor.

Elesbaan monachatum suscepit.

CAPUT VII.

Iustinianus Iustini in imperio successor.

Annum octauum, & præterea mensem nonum, diem'que tertium in A Imperio Iustinus agebat, in extrema iam constitutus senecta, atq; ad rerum publicarum administrationem minimè idoneus erat, præterquam quòd morbo etiam quodam graui distinebatur. Iustinianum igitur sororis suæ filium, patricium, ducem'q; summum, Imperij socium legit. Iustinianus more solenni Augustus declaratus primo Aprilis mensis die, auunculum prima deinceps Augusti (cum enim is extremum diem suum obijt) amisit, cum quo menses quatuor imperauit. Integrum autem imperij Iustini tempus annorum nouem trium'que dierum fuit. Iustinianus porrò ubi Imperio toto solus potitus est, synodus Chalcedonensis Iustini sanctionibus in omnibus ubiq; ecclesijs obtinebat, quemadmodũ suprà à me dictum est. Adhuc tamen in quibusdam prouincijs res ecclesiasticæ propter turbas in statu suo non erant. Potissimùm uerò id mali in urbe Imperiali, & Alexandria ipsa obuersabatur: ubi etiam non ita liberè prorsus iactabatur. In urbe imperante post Epiphanium, qui Ecclesiæ annis sedecim præfuerat, & Ioanni scholastico (is autem annum unum episcopatum gessit) successerat, Anthimus Trapezunte translatus, nulla gloria episcopatum administrabat: Alexandriæ uerò Dioscori, quem diximus, successor Theodosius, sacra curabat. Vterq; uerò, & Anthimus & Theodosius, unam naturam in Christo esse, post unionem opinabantur. Verùm Iustinianus magno animo Chalcedonensem synodum defendebat, sanctionibus'q; eius admodum addictus erat. Coniunx autem eius Theodora, eos qui unam profitebantur naturam, idipsum magis ueritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controuersia, non modò parentes à liberis, & B contrà, sed etiã cõiunx à marito suo, & uir à coniuge per seditionem dissentit. Iustinianus sanè & Theodora, nescio quo pacto (fortasse autẽ ex cõposito) opiniones diuiserant, ita ut ille quidem duas naturas in Christo post unionem profitentes propugnaret, hæc autem unam asserentibus naturam adhæreret. Neque sibi inuicem quidquam concedere uidebantur: Iustinianus scilicet in Chalcedonensibus decretis fortiter admodum persistens, ea'que defendens: Theodora uerò aduersæ maximè parti addicta, quæ eis quæ naturam unam deprædicabant, multam curam præstabat, neq; nostrates interim prorsus negligens. Illis uerò tum ingentem impendebat pecuniam, eos'que quàm maxime adiuuabat.

Episcopi Constantinopol. Epiphanius, Ioannes, Anthimus: Alexãdriæ. Dioscorus, Theodosius.

Iustinianus Chalcedonensem tuetur synodum.

Theodora Augusta contrà nituur.

CAPUT VIII.

Seuerus Constantinopolim euocatus.

Cvius quum ea esset sentẽtia, sæpius illa Iustinianum aggressa, uix tandẽ ei persuadet, ut Seuerũ Cõstantinopolim euocet. Circũferuntur hodie quoq; Seueri ad Theodorã Augustã & Iustinianũ ipsum epistolę, per quas ostendit, quum primùm quidẽ ille profectionẽ ad eos suã, ex quo Antiochenã reliquit sedẽ, distulerit, postea aũt ad Imperantẽ peruenerit urbẽ: se & Anthimũ eadẽ sensisse, eandẽq; secum de diuino numine opinionẽ illũ obtinere reperisse: seq; illi etiã, ut thronũ suũ relinqueret, persuasisse. Scribit aũt hæc quoq; ad Theodosiũ Alexandrię episcopũ, in quibus literis gloriari etiã uidetur, quòd in eam sententiã eum ipsum Anthimũ adduxerit, ut eiusmodi detestãda dogmata temporaneę etiam isti gloriæ supremęq; cathedrę preferret. Sed & Anthimi hisce de rebus, atq; itidem Theodosij ad Seuerum & ad Anthimum epistolę extant: quas eam ob causam prætermisi, ne ingentem talium scriptorum copiam in hoc opere accumularẽ. Enimuerò quòd cum Imperatore nõ consentirent, sed contra illius iussiones uenirent, & Chalcedonensem Synodum non reciperẽt, uterq; & Anthimus & Theodosius è sedibus suis deturbati sunt.

Itaq;

Itaq; in Alexandrina Zoilus, in Constantinopolitana autem Menas successit. Accidit tum, ut in ecclesijs omnibus Synodus Chalcedonensis clarè prędicaretur, & ut nemo illam uel anathemate uel calumnia expetere auderet. Qui uerò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, ut pedibus in eandem sententiã irent, in eaq; conquiescere cogerentur. Promulgauit quoq; constitutionem Iustinianus, in qua Seuerum unà cum alijs anathemate ferit: & præterea quicunq; illi addicti essent, opinionemq; alienam cõplecterentur. Atq; eosdem etiam grauibus pœnis subijcit. Ita factum, ut timore omnes percellerentur, & cunctæ ubiq; ecclesię idem sentirent, neq; postea schisma siue dissidium aliquod in ecclesijs reliquum esset: sed ut omnes omnium ditionum patriarchæ inter se conuenirent, & locorum quorumq; episcopi duces suos sequerentur, propalamq; per orbem uniuersum in ecclesia quatuor tantum Synodi celebrarentur: prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: secunda Constantinopolitana: tertia, Ephesia prior: quarta, Chalcedonensis. Coacta uerò est quinta quoq; Iustiniani iussu, de qua loco suo dicemus.

Zoilus Theodosij Alexandriæ successor: Anthimi Constantinopoli Menas.

Chalcedonensis synodus cõprobatur. Constit. 42. Nouell.

l. reddentes honorem. §. suscipimus autem. C. de summa Trinitate.

CAPUT IX.

ILlud notare cõuenit, eum quem diximus Anthimum Epiphanij successorem, uerbo quidem sanctam quartam Synodum recepisse, reuera autem abominatum esse atq; damnasse. Et quum comprobare eam, atq; anathemate eos iugulare, quos illa reijceret, adigeretur, & id ipsum facere differret, alias ex alijs causas moræ confingens: interea accidit, ut Agapetus ueteris Romæ hierarcha Constantinopolim ueniret. Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multosq; ab Archimandritis eius urbis, & ab alijs libellos oblatos acciperet: illi ne in conspectum quidem admisso, episcopatum abrogauit. Cuius calculum monasteria etiam Palæstinæ, & Petrus Hierosolymitanus antistes, nec non reliqui ecclesiarũ præfecti comprobarunt. Hunc Anthimum post Agapeti obitum synodus Constantinopoli coacta, atque ipse etiã † Agathon, Agapeti in ecclesia Romana successor adhuc superstes, cohortati sunt, ut pœnitentię libellum exhiberet, eaq; quæ in illum dicta essent, falsa esse probaret, atque ita ad priorem episcopatum suum Trapezũtem rediret. Porrò quum ille latitaret, & Synodus iterum atq; tertiò illum comparere, & causam dicere, obiectaque sibi crimina cõfutare, & priorem sedem Trapezũte recipere propalàm iuberet, atq; ipse propter timorem se occultans, copiam sui nõ faceret, Synodus sententia contra illum publicata, dignitate sacerdotali omni eum priuauit. Post Anthimum autem Menas ad thronum episcopalem ascendit, sicuti dictum est: cui Agathon papa, quod antea nunquam factum est, manus imposuit. Quum Agathon adhuc in rebus humanis esset, altera Constantinopoli prouincialis Synodus coacta est: cui Agathon & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ episcoporum, nec non Zooræ monachi Syri res, in quæstionẽ deductæ sunt. Aduersus quos Palæstinæ, urbis Constantinopolitanæ, & secundæ prouinciæ Syriæ monasteria libellos obtulerunt. Sed enim posteaq; deprehẽsi sunt rebus illicitis inuoluti esse, & quod maximũ est, Chalcedonensem synodum anathemate configere, præterea anabaptismos, aliaq; *nefandę obscœnitatis plena facinora peragere, & naturam in CHRISTO unam docere, & ipsi & quicunq; cum eis in eadem erant sententia explosi sunt atque reiecti. Lata quoq; lex, Seueri scripta conseruari non debere: atque sicubi reperirentur, ut igni comburerentur: sin minus, ut capitis supplicio in eum animaduerteretur, qui scripta talia sibi seruanda esse statuisset. Hoc idem

Agapetus Rom. antistes Constantinopoli Anthimũ exautorat. Nam ibi apud imperatorẽ Iustinianum Theodorici siue Theuderichi legatus fuit.

† Latine dictus Bonifacius.

Synodus Constantinopolitana prouincialis.

Agathon Rõ. pontifex Menam Constantinopolin consecrat. Hunc Latini Bonifacium nominare uidentur.

Altera synodus Constantinop. prouincialis.

Acta eius aduersus Seuerũ, Petrum, Zooram.

Constit. 42. Nouell.

Anabaptismi damnatio.

** ἀῤῥητουργίας.*

Ormisdas

Ormisdas quoq;, qui ante Agapetum & Agathonem episcopatum gesit, cele- A
brata Romæ Synodo decreuit. cuius etiam actorum epistolæ circumferuntur. Ad hæc Synodus sanxit, ut sancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiusdemq; Tomus per uniuersum orbem prædicarētur. insuper ut Euphemius & Macedonius Constantinopolitani, & Flauianus Antiochenus, episcopi, in integrum restituerentur, atq; in sacrarum tabularum album referrētur: quippe qui egregiè pro ueritate decertassent, rebus omnibus quę aduersus illos cœptæ actæq; essent, abolendis. Quæ aliarū quoq; prouinciarū atq; ecclesiarum ephori approbantes confirmarunt. Atq; equidem quæ in urbe imperante aduersus Anthimum, Seuerum, Petrum & Zooram, ante sanctam magnam uniuersalem quintam Synodum gesta sunt, sic habent. Porrò quum episcopatum Epiphanius superioribus temporibus gereret, Ioannes quoq; Papa Cōstantinopolim uenit, quum eum * Theuderichus Roma urbe potitus, legatum ad Iustinum misisset. Arianam namq; is religionem defendens, legationem pro Arianis misit, ut ne desciscere ab opinione sua cogerent. & legationi minas addidit: quòd si Iustinus id facere nollet, se itidem per Italiā in Nicæni synodi cultores sæuiturum esse. Ibi Ioannes ad parem inuitatus sessionem, ut scilicet Constantinopolitano antistiti asideret, non prius Apostolicæ sedis [a] pręrogatiuam deserere sustinuit, q̃ supra Epiphaniū in throno collocarēt. Idem Ioannes alios omnes, præterquā [b] Timotheum Alexandrinum, ad communionem admisit. Hæc sic habuere.

Synodus Ro. prouincialis.

Euphemius, Macedonius, Flauianus, defuncti etiā, in integrum restituti.

Legatio Theoderici regis ad Iustinum, pro Arianis.

** Alij hunc etiam Theodatū dicunt.*

a πρεσβεῖον Prærogatiua sedis Romanæ præ Constantinopolitana.

b Fortè legendum Theodosium.

* *Ioannis papæ collegæ in legatione ista fuere Agapitus & Patricius coss. Theodorus & Importunus. Sed à Iustino episcoporum hæreticorum restitutio denegata est. Blond. Ioannem, cæterosq; legatos Theuderichus Rauennæ post reditum in carcere fame occidit. Idem. Deinde 98. die Theudericus profluuio uentris diem suum obijt. Idem.*

CAPUT X.

NOn intem pestiuū uerò fuerit, reliquas etiam Iustiniani Imperatoris B
res gestas memoratu dignas, neq; prorsus ab ecclesiasticis rebus abhorrentes, in historia ista recensere, & quoad eius fieri potest cōtexere: quę à Procopio Cęsariensi eleganter admodum & doctè in temporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem uolumina is ad antiquitatis stylum accedentia composuit: quorum unum Persica nominauit, in quatuor partes diuisum opus: Secundum pari diuisione, Gotthica: quæ scripta, bella ab ipso Iustiniano & Bellissario in orbe Romano feliciter gesta complectuntur. Tertium † Aedificia inscripsit, magnificè admodum commemorans, quæ opera Iustinianus construxerit: templa scilicet, regias, oppida & urbes, pontes, atq; alia ad publicū usum spectantia. Quartū opus, * retractatio est earum orationum, quas apud Iustinianum laudibus eum uehens habuit, quasi quædam palinodia seu recantatio minus rectè ab eo dictorum. Bellissarij res describens, cuius comes in expeditione bellica illi subseruiens fuit, primùm commemorat, quomodo Cabades Persarum rex, Chosroæ filiorum suorum natu minimo regnum relinquere uolens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare statuerit, quo iuueni certius firmiusq; regnum esset. Quod ubi illi non successit, Proclo impediente, qui apud Iustinianum quæstoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiores contra Romanos suscepit. Et bellum Procopius inter Romanos Bellissario duce & Persas gestum, elegantia mira optimè exequitur. Primùm, ut Bellisarius unà cum Hermogene exercitus ductore Persas ad Daras & Nisibim uicerit, scribit. Ei uictoriæ eorundem tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduersus Romanos ab eo moto, res gestas. Qui Timostratum Rufini fratrem unà

cum

Procopij Cæsariensis scripta.

† κτίσματα

** ἀντίῤῥησις.*

Res gestæ sub Iustiniano.

Bellum Persicum.

Bellissarius, Hermogenes, duces.

Alamundarus Scenites.

Vltra Pelusiacum Arabia est, ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, & Beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum uocatur, sterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. Plin. lib. 5. cap. 11.

cum plurimis aliis comitibus eius captum, postea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquã †miserabiliter autem memorat ipsius Alamundari & Azarethi aduersus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militaribus per uim in regionem suam redire contendentibus, in Euphratis ripa Bellissarius occurrerit, atq; cum eis prælium cõmiserit. Et quomodo Bellissarii milites, quòd consilio eius parêre noluerint, Paschalium feriarum diebus instantibus sint concisi. Quomodo deniq; Rufinus & Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Persis fecerint. Deinde seditionem popularem Byzantii ortam subiungit, quæ cognomen sortita est *Νίκα*, Vince: quòd tesseram eam in ipso cõflictu perduelles habuerint, ut eo signo se earũdem partium sectatores cognoscerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anastasium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ii postea plebe, Narsæ & Bellissarii ductu, uicta, Iustiniani iussione capita amiserũt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominũ ex plebe concidisse dicit. Per quos, addit, odio Iustiniani incensum esse uetus Sapientiæ Dei templũ, quod †longiusculũ fuit. Id Cõstantius olim funditùs à Cõstantino cõstructũ, & à se absolutũ, Deo sacrauerat. Quapropter illis tantã impietatẽ patrare ausis, permissione, ut opinor, Dei, quale id deinceps futurũ esset scientis, Iustinianus post uictoriã, partim ut illos ulcisceretũ, partim ut de eorũ coaceruata cæde Deum placaret, templũ id ab ipsis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit.

Azarethus. περιπαθῶς. *Pax Persica ἀπέραντος.* *Seditio Constantinopolitana, νίκα, h. e. uince, dicta.* *Hypatii & Põpeii cædes.* *Conflagratio tẽpli Sophiæ. ἐπιμήκης* *Restitutio eiusdem.*

CAPUT LXI.

IDem Procopius res Bellissarii Vandalicas cognitu dignas, mirificè admodum exequitur. Arcadio namq; & Honorio imperantibus, sicuti suprà dictũ est, Vãdali & Alani cũ rege suo Gongidisclo Hispania occupata, inde in Libyam occidentalẽ transierunt, eandẽq; possederunt. Gongidisclus ubi fatis concessit, Gontaris & Genzerichus filii eius in regno successerunt. Altero porrò ex his, Gontari scilicet, mortuo, ad unũ Genzerichum summa rerum Vandalicarũ peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum urbe, sedem regiam constituit. Ac deinceps Romã quoq; cepit: & mortuus est, quum regnum unde quadraginta annis obtinuisset. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianã religionem propugnans, Christianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Ariiq; opinionem profiteri coegit. Qui uerò mandatis eius parêre nollent, eos innumeris affecit suppliciis, igni & aqua & aliis acerbissimis tormentorũ generibus è uita tollens. Erãt uerò, quibus etiam linguas ferro rescidit: quos se Procopius, quum Constantinopolim uenissent, uidisse ait, atq; per colloquium conuenisse, haud aliter, quàm qui nihil tale passi essent, uerba facientes. Horum linguæ ex ipso usq; gutture excisæ erant: uocem autem tam claram & articulatã edebant, ut miraculum nouum spectantibus atq; audientibus exhiberent. Meminit quoq; eorũ in quadam constitutione †Iustinus. Ex his, Procopius inquit, aliquanto pòst duo, quòd lubricitate lapsi essent, & rem cum fœminis habuissent, uocem prorsus amiserunt, martyrii gratia amplius apud eos manere nolente, sed propter illorum degenerationem ab eis desciscente. Recenset præterea aliud quoq; admiratione dignum, quod Deus eo ipso tempore fecit, in hominibus, non illis quidem sacris nostris initiatis, sed qui tamen tum quæ sancta essent facere delegissent. Scribit namq; de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim sunt, duce. Cabaones igitur iste (illius enim qui hæc perquàm luculenter comme-

Res Bellissarii contra Vandalos gestæ. Vandali. Gongidisclus. Gõtaris. Genzerichus. *Honorichus persequutor Catholicorum plus quam 334 episcopos orthodoxos solũ exilii causa uertere coegit. Diac.* *Christiani Catholici excisis quoq; eorũ linguis disertè loquuti.* *I. dicta, ut sup.* *Gratia miraculorũ per peccatum supprimitur.* *Cabaones Libys infidelis ea quæ Christianorũ sunt religiose faciens, ope Dei Vandalos deuicit.*

ter commemorat, uerbis utar) postquam Vandalos bellum aduersum se mouere audiuit, hæc fecit. Primum ciuibus subditisque suis præcepit, ut ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret, abessent, omniumque maximè se à congressu mulierum abstinerent: & binis castris positis, in alteris quidem ipse cum uiris in armis fuit, in alteris autem mulieres inclusit, mortis suppliciũ minatus, si quis fœminarum uallũ ingressus esset. Sub hæc exploratoribus Carthaginem missis mandauit, ubi Vandali in expeditione militari in templum Christianorum aliquod per iniuriam contumeliose quidquam facerent, ut ipsi quidem, ea quæ fierent, spectarent: postquam autem Vandali ex eo loco decessissent, diuersa & contraria omnia in delubrum id, unde illi abijssent, facerent. Illud etiam eum dixisse ferunt, se quidẽ Deum quem Christiani colerent, ignorare: cõsentaneum uerò & par esse, siquidem, quod diceretur, fortis potensque esset, ut quum contemptores numinis sui ulcisceretur, tum cultores tueretur. Itaque speculatores, postquam Carthaginem uenerunt, per ocium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli spectantes. Vbi uerò exercitus eorum Tripolim uersus iret, uiliori habitu sumpto, subsequuti sunt. Porrò Vandali die primo in Christianorum templis manserunt: & inductis in ea equis & iumentis alijs, nihil de iniuria contumeliaque aliqua reliqui quidquam fecere. Et lasciuia libidineque sua usi, sacerdotibus quos arripuissent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, subseruireque eos sibi coegerunt. Postquam uerò celerrimè inde discesserunt, Cabaonis exploratores, quæ ipsis mandata erant, fecere. Templa namque confestim repurgarunt, & purgamentis alijsque rebus, quæ ibi minus sanctè positæ erant, cum cura & diligentia ejectis, ritè omnia disposuere, lucernas omnes incendêre, sacerdotes ueneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni prosequuti sunt. Argentum quoque mendicis, qui circum sacras ædes considebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias sunt sequuti. Et ab eo tẽpore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipsum modum peccarunt. Speculatores uerò peccatum eorum correxerunt. Sed enim quum Vandali iam non longè ab eo quem petebant loco abessent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipsi in Christianorum templis fecissent, retulerunt, atque hostes iam propè adesse renunciarunt. Quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis est congressus. In eo certamine multi Vandali, sicut ipse inquit, interfecti sunt: multi ab hostibus capti, pauci sanè ex eo exercitu domum reuersi sunt. Hæc Trasamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo pòst uitam finijt, quum uiginti & septem annis Vandalorum genti præfuisset: ante hunc autem Gundamus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus uerò octo annos regnum administrauit. Trasamundus iste eximia forma, animique magni uiri, ad Theuderichum Gotthorum regem legationem, Amalasuntham sororem eius in matrimonium sibi petens, misit. Ille uerò mille quoque dedit armatos, atque insuper quinque alia uirorum millia, quæ satellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, Hulderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, uir mitis, & Christianis minimè grauis, & qui haudquaquam facilè ad bellum mouendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, postquam septem annis regnasset, regno exuit. Is quòd ad res gerendas industrius esset, Gotthorum gentem attriuit.

Verum

Vandali in Orthodoxos & eorum templa contumeliosissimi.

Trasamundus Vandalus orthodoxorũ hostis acerrimus, in Aphrica 220 episcopos in Sardiniã relegauit, quib. Symmachus Rom. antistes eleemosynam quotidianam summisit. Diacon.

Hulderichus.

Gelimer. hunc Vandali regẽ constituerunt: et Hulderichũ, Amerẽ, & Euaginem in custodiam incluserunt.

Gundamũ alij Gandabundũ uocant, crudelè Catholicorũ persequutorem.

Thrasamundus decessurus Hulderichũ, quem alij Childerichum appellant, sacramento iurisiurandi obstrinxit, ne Catholicis unquam faueret. nam propensum eum ad illos complectendos esse animaduerterat. At ipse regno potitus, episcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, eisque ecclesias reformandas demandauit. Quæ res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

A

CAPUT XII.

VErum enimuero Iustinianus Christianos, qui ibi ita affligebãtur, miseratus, exercitum coegit. Suggestione uerò Ioannis præfecti aulæ, consilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In somnijs porrò mandatum accepit, ne à cœpto desisteret. Vindictam enim Christianorum à Vandalis uictoriam reportaturam esse, ei dictum est. Itaque magno animo concepto, circiter æstiuum solstitium Bellisarium ad bellum Carthaginense conficiendum misit. Atque ubi prætoria nauis ad littus, quod ad Imperialem domum est, constitit, & urbis episcopus Epiphanius, pro eo atque par est, preces solennes dixit, quosdam etiam milites recens baptizauit, atq; in prætoriam nauim Bellissarium produxit, Imperatori res de Cypriano martyre, nõ oratione tantum, sed etiam memoria digna renunciata est, qua de Procopius hæc ad uerbum refert: Cyprianum uirum sanctum maximè omnium Carthaginenses uenerãtur, eiq; templum magnificũ pro urbis mœnibus ad littus maris statuerunt. Atq; prẹter cultus alios quos ei exhibẽt, festum quoq; anniuersarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominãt. Et eodem, quo festum eum conuẽtum, nomine, tempestatem quandã procellosam appellare solent nautæ: quãdoquidem in id tempus incidere cõsueuit, quo tempore Libyes festum hunc diem celebrandum semper lege statuerunt. Hoc templũ Vandali sub Honoricho rege catholicis Christianis per uim ademptum euertêre, eiectis inde cum multa cõtumelia sacerdotibus, & deinceps id utpote Arianis commodum, restaurarunt. Quum autem uicem eam dolerent atq; deplorarent Libyes, persæpe Cyprianum ferunt in

B somnis quibusdam apparentem dixisse: Christianos minimè de se solicitos esse debere: ipsum enim se tempore suo uindicem atq; ultorem fore. Eam rem ut auspicatum omen Imperator accepit. Et prẹdictio hæc oracularis in Bellissarij tempora rectè incidit, quo duce Carthago Romano imperio subiecta est, nonagesimoquinto anno, postquam templum id Christianis est ademptum. Eo bello Vandali omnino sunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Christiani autem templa sua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoque memoriæ posteritatis commendauit. Bellissarium, ubi de Vandalis uictis tropæa statuisset, Byzantium rediisse cum spolijs & bello captorum hominũ multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphum egit Bellissarius in Hippodromo: in quo quum alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti ui pecuniarum æstimata, portata sunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romę cõuasisse, quum ibi in regiam receptus esset, & templa inuasisset. Quo tempore scilicet Eudoxia Valentiniani, qui Occidentale gubernauit imperium, coniunx, sub Maximo tyranno, postquã simul & uirum per cædem amisisset, & in castitatem eius illusum esset, eum euocauit, ductum ei atq; ingressum in urbem Romanam pollicita. Ibi uerò ille & Romam igni uastauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. Eo ipso tempore unà cum alijs eximijs urbis ornamentis etiã donaria quæcunq; Vespasiani filius Titus, captis Hierosolymis, Romã pertulerat, & Solomon quõdam DEO, quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quę quidem omnia Iustinianus CHRISTVM Deum nostrum mirificè honorãs, Hierosolyma, ubi prius quoq; cõsecrata fuerat, remisit. Dicit insuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo, ubi Imperator præsidens triumphi pompam spectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis sententiam protulisse: VANITAS VANITATVM, OMNIA VANITAS. Aliud quoq;

Expeditio Iustiniani aduersus Vandalos.

Copias militares episcopus ad mare producit & precatione prosequitur.

Sanctus Cyprianus cladem Vandalorum prædixit.

Cypriana dies apud Libyes festus.

Cypriana item tempestas.

Victoria de Vandalis.

Aphrica intrà tres mẽses subacta. Diac.

Triumphus Bellissarij in quo Gelimer est ductus.

Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Sacra donaria Hierosolyma remissa.

Iustinianus Gelimeri loca quędã in Gallia habitanda tribuit. Diac.

Mauri Palæstinorum infidelium coloni. *Iesus seu Iosue, filius Naue seu Nun, Palæstinos sedibus suis eiecit.* *Libya in potestatem Romanorum denuò redacta.*

Procopius recenset, quod nemo præter eum ex antiquis scriptoribus memoriæ A prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit nanque, Mauros Occidentalem Libyæ gentem, antiquitùs Palæstina expulsos, in Occidētali ea Libyę ora consedisse, eos uerò esse, quos Gergesæos sacræ literæ, & Iebusæos uocant: aliasque insuper gentes, quas Iesus Nauæ filius deuictas domibus suis eiecit. Hāc rem ueram maximè esse, uetusta quadam inscriptione confirmat, quam se ille legisse testatur, Phœnicum compositam literis ad fontem quendam, ubi duę quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Literarum sculptura eò aduenientibus hæc promulgabat: Nos sumus, qui à facie Iesu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum scribit. Libya uerò in potestatem Romanorum redacta, annua uectigalia, sicuti & antea, in ærarium intulit. In eadem Libya Iustinianus centum & quinquaginta oppida construxisse dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim uetustate collapsa fuerant. Ea uerò magnificentissimè restituit, summopereque ornauit, priuatis simul & publicis structuris, mœnibus, & diuersis alijs beneficijs, per quæ & urbes illustrantur, & diuinum numen maximè placatur, aquæ ductibus quoque, qui utilitatem simul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum nōnulli tum primùm, quum antea non fuerint, constructi sunt: nonnulli uerò quum aliquando quidem fuerint, sed postea corruerint, tum temporis ad uetustum reducti sunt statum.

CAPUT XIII.

Theuderici mors. *Administratio regni mulíebris.* *Atalarichus seu Adelrichus immaturè periit.* *Theodotus regno cedit.* *Roma ex Gothorum manibus .i. Romanis recuperata.* *Sylucrius episcopus Romanus.* *Vigilius ei surrogatus.* *Heruli Christiani facti.*

PORrò quæ in Italia quoque gesta sint, referemus, quæ & ipsa Procopius in historiam retulit. Postquam Theuderichus, sicuti suprà à nobis dictum est, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem sustulit, rerumque Romanarum potitus decesit, Amalasuntha † uxor eius, cōmunis filij Atalarichi tutelam suscepit, & regnum uirili animo administrauit. Cæterùm quum prouidè rerum curam gereret, prima Iustinianum ad bellum aduersus Gotthos sumendum excitauit. Quum nanque insidijs ab B eis expetita esset, Oratores ad Imperatorem misit. Sed enim filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theuderichum genere attingens, Occidentis imperium sumpsit. Qui postquam Bellissarium Imperator in Occidentem misit, regno cedens, literarum doctrinis magis quàm rebus administrandis incubuit, ad res bellicas tractandas minimè idoneus. Copijs Occidentalibus tum Vittigis præfuit. Bellissarius, ut Italiam est ingressus, Vittigis quidem Roma relicta, inde discessit: Bellissarius uerò urbi appropinquans, à ciuibus est in eam receptus, fores omnes & corda insuper ipsa Romanis ei patefacientibus: maximè uerò Sylucrio throno eius præsidente, eam rem suadente atque procurante. qui ad Bellissarium, Fidelem, qui Atalarichi assessor & consiliarius fuerat, legauit. Ita absque certamine Roma in ditionem Romanorum, post annum sexagesimum, mense Decembri redijt, undecimo imperantis Iustiniani anno. Scripsit & illud Procopius, ubi postea Gotthi denuò Romam oppugnarunt, Bellissario Sylucrium episcopum suspectum fuisse: quapropter eum in Græciam transtulerit: Vigilio autem antistiti thronum ecclesiæ commiserit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eisdem temporibus, quum Anastasius imperium obtineret, Herulos Istrum transijsse: atque eos postea uniuersos liberaliter à Iustiniano tractatos, & ingentibus pecunijs allectos, Christianorum religionem suscepisse, & uitā ad humanitatem mutasse. Ad hæc, Bellissarij reditum

ex urbe

† *Amalasuntham siue Himmelsuitham alij filiam Theoderici fuisse scribunt, ut Diaconus. Suprà cap. 11. eod. Amalesuntha soror Theoderici Trasamundo Vandalo nupsit.*

A ex urbe Romana in urbem Constantinopolitanam refert. Atque ut ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter spolia Roma secum duxerit: & ut † Totilas imperium Romæ arripuerit, atque urbs ea rursum in potestatem Gotthorum redierit. Deinde, ut Bellissarius in Italiam reuersus, Romam rursum receperit: atque inde, Persico bello in Oriente orto, ab Imperatore reuocatus sit. Recenset quoque, Abasgos tum Christianismum complexos esse, seque ad humaniorem uiuendi morem composuisse. Et Iustinianum Imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos misisse, qui prohiberet de cætero quenquam ea parte† corporis qua uiri sumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inferente priuari. Siquidem plurimi qui in principum cubiculis uersantur ministri,* quos eunuchos siue cubicularios uocare solemus, ex gente ea erant. Tum uerò etiam Iustinianus Deigenitrici templum in Abasgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præstans ædificauit: sacerdotes ei attribuit, & alia quæ ad cultum diuinum faciunt, ritè constituit. Vnde populo ei accidit, ut accuratissimè in Christianorum dogmate exerceretur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (uocant autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis usque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iustinianum legatos miserunt, ut episcopum illis daret, supplicantes: quorum ille precibus reipsa annuerit, & episcopum illis libenter miserit. Admodum uerò tersè illud etiam idem recenset, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iustiniano imperium administrante, plurimas excursiones in Thraciam fecerint. Præterea, ut sæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & sinus Crissæus ad extremum concussus sit: loca plurima sub nu-
B merum minimè cadẽtia, & urbes similiter in præceps ierint, & solo æquatæ sint. Plerisque in locis terra submersa pessum ierit, atque alicubi quidem chasmata rursum coierint, alicubi uerò hiatus perpetui ad hoc usque tempus permanserint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. Quum enim terra diuisa urbem eam cum incolis omnibus uniuersam absorbuisset, uox ex infima uoragine exaudita est, hominum eis qui superstites circum ea loca relicti essent, supplicantium, ut se ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, ut Narses eunuchus à Iustiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam susceperit, ac Totilam uicerit, deinde uerò & Teiam, & ut urbs Roma quintum capta sit. De Narse, qui familiariter cum eo uixêre, illud perhibent: ita ipsum ex diuino numine pependisse, atque id omnis generis pietate coluisse, & uirginem eandem quæ Deigenitricem ita ueneratum esse, ut illa manifestò ei apparens, quando prælium committendum esset, præciperet: neque illum facilè prius in aciem descendisse, quàm tempus opportunum ab ea cognouisset. Plures insuper alias & maximas, Narses res gessit, qui Buselinum & Silduandum bello uicerit, & regiones usque ad Oceanum omnes Romano imperio subdiderit: quas res potissimùm, post Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

Totilas ita stamis Romã uastauit, ut in ea homines habitare non possent. Itaq; ferarum habitaculum est facta, iuxta prædictionem Domini. Apoc. 18.
* τῶν ἀθρωπίων ας προάνων.
Bellissarius de Vittigi triumphat.
Roma à Totila Gotho capta.
† Idem Badiulla dictus.
Abasgi Christiani fiunt.
Christianismus homines ad humanitatem componit.
Ephratas Abasgus eunuchus.
Cõstitutio qua eunuchismus prohibetur.
Tractus Tanais amnis Christianismum suscipit.
Gotthorũ excursio in Thraciam.
Terræmotus.
Chasmata.
† τοῦ Θεοῦ ἱερὸν.
Pompeiopolis in Cilicia ... hiatu terræ absorpta.
Narses eunuchi ducis res gestæ in Italia.
Teia Gotthorum dux.
Apud Agathiã ij dicũtur Butilinus & Sindual.
Alij hũc Sisualdum nominãt.

 In

* Procopius de bello Persico libro secundo, ubi de Iberũ finibus & monte Caucaso agit: His gẽtes, inquit, quum aliæ multæ, tum Alani & Abasgi habitant. Insuper Zecchi, & post eos Hunni, qui & Saberi dicuntur. Qui postea populi Hungariam & Boemiam occuparunt.

† Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos multis donauit, restitutoq; liberaliter pecuniis prosequutus est. Diaconus.

CAPUT XIIII. A

Chosroes Persarum rex bellum contra Rom. mouet.

IN historia Procopij illa quoque sunt: Chosroen, ubi Romanorum in Libya & Italia res bello gestas cognouisset, ad ingentem inuidiam commotum esse: & prætextus contra Romanos fingentem, quòd fœdera uiolata & pax perpetua soluta esset, dixisse. Ac primùm quidem Iustinianum oratores ad Chosroen misisse, qui significarent, nullam se causam præbuisse, ut quæ pacta esset pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intulisse, proindeq; petijsse, ut de rebus controuersis disquisitio fieret: & causæ quæ in medium prolatæ essent, pacatis consilijs amicè componerentur. Chosroes uerò, quòd grauem qua in animo suo flagrabat inuidiam non ferret, nihil quod rationi conueniret, respondisse: uerùm exercitu maximo ex populis suis coacto, Romanorum ditionem adortum esse, decimotertio imperij Iustiniani anno. Describit igitur, quomodo Chosroes Surum ad Euphratem situm oppidum, expugnatum ceperit, ciuibus partim per pacta conuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbè se gesserit, & pacta minimè seruarit, dolo magis quàm belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incensam igni uastarit. Item quomodo inde Antiochiã peruenerit, in cuius tum throno Euphræmius enituit: qui, quum ei quod agebat, nihil ex sententia procederet, Ecclesiam reliquit, eamq; profugiens unà cum uicinis ædificijs seruauit, sacris donarijs ordine publicitùs propositis, ut redẽptionis essent ecclesiæ precium. Preterea perquàm miserabiliter commemorat, quomodo à Chosroe Antiochia sit capta, qui omnia ibi ferro concidit, & incendio uastauit. Deinde quomodo in suburbanum Daphnæ lucum, & in uicinam Seleuciam uenerit: & ut ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi episcopatum administrante, & uita & doctrina illustri uiro. Quem unà cum Chosroe, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, sapienter spectasse: ut illum scilicet tali officio mitem placatumq; prorsus redderet. Eum quum facetè admodum Chosroes interrogasset, An ille se ad hunc modum in urbe sua uidere uellet: ueritatem rebus omnibus præponentem respõdisse dicit, quòd non libenter eum uisurus esset. Quod dictum quum Chosroes propter ueritatem plurimi fecit, tum antistitem eum mirificè est admiratus. B

Vitigis ad Persam legatos misit, ad bellum Rom. eum excitans. Proc. li. 2. belli Persic.

Bellum Persicum.

Captum Surũ.

Berrhœa.

Apud Procopium Euphemius dicitur Rom.

Antiochia.

Lucus Daphne.

Seleucia.

Apamea ope Dei serata.

Thomas Apamenus episcopus cum Chosroe ludos Circenses, ut eum ciuitati suæ placaret, spectauit.

Thomæ episcopi apud Chosroë in tempore liberè dictum.

CAPUT XV.

Pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali. Procop. Miraculũ Apameæ in crucis ligno editum.

POsteaquam uerò ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recensebo, præsenti historiæ conueniens quammaximè. Quum Apameni urbem Antiochenam iam incẽsam esse audiuissent, Thomam, quem dixi, episcopum à Chosroe reuersum obsecrarunt, ut præter solitum morem uiuificum crucis lignum proferret, atque in medium proponeret, ut postremùm intuerentur exoscularentur'que unicam eam hominum salutem: & quasi uiaticum, adorationem illius, ad meliorem illam uitam migraturi, sumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignum uitale protulit, certis productionis eius indictis diebus, ut uicini quoq; fluerent, & medicina salutari perfruerentur. Quum autem omnes conuenissent, totis manibus Thomas sublato in sublime ligno, maledictionis amuleto, sacram ædem circumijt: quod statis tantum supplicationum diebus fieri consueuit. Porrò Thomam procedentem magna uis resplendentis ignis subsequi uisa est, non adurentis quidem ignis, sed qui locum unde ille iret, comburere putaretur. Neq; id semel aut iterum, uerùm sæpenumero accidit, quod antistes locum omnem circumiret, & multitudo congregata

τὸν ἀστέρα ἐξαστράπτειν. ... τὸν περιιόντα.

A congregata illum, ut idem sæpius faceret, rogaret, quo crebrius uidelicet diuino fulgore frueretur. Ea res futurā Apamenis salutē portendit. Et miraculi eius imago atq; monumētum ad Basilicæ testudinē summam, omnibus nouitatem rei testificaturum, propositum est. Quod quidem usq; ad Ardaamani & Persici belli tēpora integrum permansit: quo tempore uniuersa urbs, & Ecclesia ipsa, uastata est, & cum ea imago simul conflagrauit. Atq; hæc quidē sic acta. Chosroes uerò recens initorum pacificationis pactorum rursum oblitus, denuò quoq; eadem hostiliter fecit, leuitati quidem morum & inconstantiæ eius conueniētia, uirum autem præclarum ac regem præcipuè haudquaquam decentia.

Apameæ alio tempore uastatio.
Euagr. lib. 4. cap. 26
Chosroes bellum contra pacta conuenta redintegrat.

CAPUT XVI.

INsuper etiam Procopius memorat ea, quæ à ueteribus quoq; de effigie CHRISTI memoriæ sunt prodita, quæ Augaro Edessæ principi est missa. Et quomodo Chosroes ea, quæ de illa fama increbuerant, quòd scilicet Edessa nunquam in potestate alienigenarum futura esset (id quod in literis ad Augarum missis nō reperitur: quemadmodum ex Eusebij Pamphili historia cognoscere licet, qui epistolam eam legit, & ad uerbum operi suo inseruit, & nos quoq; in secundo tomo exposuimus) falsa esse conuincere uoluerit. Apud fideles quidem ita & canitur, & creditur: res ipsa quoque prædictionis eius fidem, quòd uera maximè sit, & sibijpsi consentiens, confirmat. Chosroes namque maximo impetu urbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibusq; tentatis uijs, tandem aggerem tantum excitauit, ut ciuitatis etiam mœnia superaret: aliásq; infinitas præterea molitus artes & frau-

Edessa contra uim Persarum oppugnata per imaginem Saluatoris est seruata.

B des, cum probro tamen re infecta inde discesit. Quæ uerò is contra urbem eam tentarit, pro eo atq; potero, exponam. Lignorum multam uim & materiam aliam quæcunquæ facilè ignem concipit: milites suos, alijs rebus relictis omnibus ad urbem aggerere iusit. Atq; ubi id dicto citius factum, & materia circum circa constructa est, terram deinde ingesit, & aduersam aciem contra urbem duxit: & celeriter propugnaculis in strue lignorum & aggere collocatis, eam oppugnauit. Vsq; adeò uerò urbem altitudine operis superauit, ut ex munitionib. tela in defensores urbis conijcerentur. Itaq; quū obsesi aggerē ueluti montem aliquem urbi imminere uiderēt, & hostes ex locis superioribus pedibus quàmprimum in urbem excursuri existimarentur, sole oriente ex aduerso aggeri† cuniculos agere instituerunt, & ignem subijcere, ut lignorum materia flamma consumpta agger pessum iret, opus'que totum corrueret. Cæterùm igne immisso, cœptum eos consilium fefellit, quòd flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atq; ita materiam comprehendere, sicuti consueuit, oportebat. Itaque ubi eos consilium prorsus destituit, in extremam deiecti desperationem, ad supernam anchoram, diuinitùs scilicet acceptam imaginem, confugerunt, quam nulla hominis manus fecerat: ipse uerò CHRISTVS Deus Augaro uidere eum cupienti, facie in linteum impressa, miserat. Hanc ipsam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua conspersam contra pyram miserunt. Et subitò diuina uirtute inuisibili quodam modo eorum fidei, qui hoc faciebant, succurrente, facilè admodum quod desperatum antea fuerat, est perfectum. Siquidem confestim ligna ignem conceperunt, & quamcelerrimè combusta imminenti statim materiæ eundem ignem immiserunt, carpentem & consumentem omnia. Obsessi ciues postquam fumum exilientem ex aggeris mole uiderunt, talia insuper sunt moliti. Vasculis siquidem quibuscunque fictilibus collectis, & sulphure, pice, alijs'que rebus ex materia quæ facilè flammam corripit, completis, fundis ad

Oppugnatio urbis Edessenæ.
Defensio eiusdem.
Qui aggestum dicatur.
ἄγεστα πολεμικὸν μηχάνημα ἐκ λίθων καὶ ξύλων καὶ χοῦ ἐγειρόμενον, hoc est, Aggestum, bellica est molitio è lapidibus & lignis et terra excitatum. Suid.
Defensores ad imaginē Christi αὐτόματον Augaro olim missam confugiunt.

dis ad cuniculi fossam coniecerunt. Quæ fumum emittentia, igne scilicet iactus impetu accenso, effecerunt, ut fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non existimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabant. Triduo uerò pòst, ubi ignis quæ in medio erant cõsumpsit, flãmas eius terra reddidit: & qui in aggere constiterant Persæ pugnatores, tandem intelligere cœperunt, in quod'nam discrimen peruenissent. Tum Chosroes, ueluti aduersus uirtutem diuinam contrarijs cœptis eundem sibi esse existimaret, quæ urbem præterfluit aquam, contra pyram ardentem, extinguere eam uolens, immisit. At illa magis magisq; accendebatur, aquarum uim omnem perinde atque sulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflãmandam materiam idoneum excipiens, in sublime eò usque ferebatur, donec agger omnis in fossæ cuniculis considens, in cineres est redactus. Itaque Chosroes rebus ipsis ad desperationem abductus, tandem uim eam quæ urbem defenderet cognouit: & pudore perculsus, in regnum suum redijt, pœnitentia ductus, quòd tantos frustrà labores subijsset, per quos ita manus contra Deum tollere uoluisset. Atq; equidem hæc sic habuere. Dicã uerò itidem, quod alibi Chosroæ apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriæ posteritatis sempiternæ tradatur, admodũ dignam. A

Aqua diuinitus ignem alit & auget.

CAPVT XVII.

Salutem Sergiopolis episcopus sacris ecclesiæ donarijs redimit.

INstitit & huic, iugum seruitutis imponere contẽdens. Et postquam mœnia est aggressus, & urbem expugnare coactus: de salute dehinc urbis, ut ea seruaretur, utrinq; ab obsidentibus simul & obsessis, hinc inde uerba sunt facta. Postremò inter utrosque conuenit, ut sacris templorum dónarijs ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iustinianus & Theodora eò miserant, est annumerata. Et iam ab urbis eius antistite, alijsq; qui cum eo missi fuerant, ad Chosroen omnia deportata fuerant. Atq; ille, num pręterea in urbe quicquam reliquum esset, interrogauit. Affuit ibi quidem, uerum dicere solitus: & Chosroę, alia quędam pauca admodum in urbe à ciuibus occultè asseruari renunciauit. Ac auri quidem uel argẽti reliqui nihil esse, sed alterius longè præstantioris & Deo dicatæ materiæ, in qua ossa Sergij martyris asseruarentur, urnam sublõgam ex argento fabrefactam restare. Hoc ubi Chosroes audiuit, illico exercitum omnem ad excindendam urbem ex castrorum munimentis eduxit. Confestim uerò innumerabiles propugnatores supra urbem apparere, séque ad eandem defendendam parare, atque per muros ubique discurrere uisi sunt. Porrò ut hoc, qui ad oppugnandum missi fuerant, uiderunt, euestigiò ad Chosroen reuersi, quum defensorum ciuitatis multitudinem, tum timorem suum, qui eos exarmasset, stupefacti commemorarunt. Chosroes autem, ubi curiosè omnia scrutatus, ualde paucos uel † immaturæ uel exoletæ ætatis homines in urbe esse, robustis omnibus è medio sublatis comperit, rem eam sublimioris alicuius potestatis, & martyris præcipuè esse suspicatus est. Ac timore correptus, Christianamq; religionem magnopere admiratus, statim obsidionem soluit, atq; in ditionem suam reuersus est. Fama uerò obtinet, Chosroen istum paullo ante obitum, sacris nostris initiatum, atq; ad diuinum lauacrũ admissum esse. B

Per martyrem Sergium urbs Sergiopolis defensa.

† [illegible]

Chosroes miraculis diuinis adductus, Christianismum suscipit.

Sed enim & pestem eam quæ tum grassata est, ita ut potero prosequar,
quæ omnem (ut ita dicam) terrarum orbem depasta est,
quinquaginta & duos annos, quod auditum
nunquam est, in terris sæuiens.

Caput

A

CAPVT XVIII.

Capta à Persis Antiochia, biennio pòst morbus pestilens obortus est, aliqua quidem ex parte ei quem Thucydides describit persimilis: aliquo uerò modo multum ab eo dispar. Ortum cepit ex Aethiopia: uniuersum uerò propè peruasit orbem, ueluti incedens, & sensim transiens, ita ut neminem ferè eius temporis hominem intactum præterierit. Quædam ciuitates adeò sunt à morbo eo occupatæ, ut uacuæ prorsus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & statim inde transiret. Nec ille certa quapiam periodo grassatus est: neque ubi grassari exorsus est, eundem cursum tenuit: uerùm quibusdam in locis in principio hyemis sæuire cœpit, in alijs uerno tempore, in nonnulllis æstate prima. Alicubi autumno iam progresso: in quibusdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abstinuit. Et uidere erat in ciuitatibus peste hac affectis, domos prorsus omnes consumptas: in alijs unam atque alteram ad uastitatem redactam, reliquas uerò intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ ædes nunc immunes à lue ista fuissent, eas proximo deinceps anno solas illam sensisse. Illud uerò in hoc malo nouum esse uisum est, quòd si ciues aliqui earum urbium quas pestis inuasisset, aliò migrassent, soli ipsi ea corriperentur, qui ex infectis scilicet iam urbibus inter intactos uersarentur. Porrò malum hoc potissimum sæuijt eis cyclorum periodis, quos Epinemeses Græci, hoc est, depastiones uocant. Internecione autem propè interiere homines secundo [illegible], hoc est, eius qui annos quindecim complectitur cycli anno. Et uariæ erant pestis huius ægritudines, In quibusdam enim à capite incipiens, oculos sanguinolentes, & faciem tumentem efficiebat. Deinde gutturi incessens, uitam adimebat. Quosdam uentris proflu uium inuadebat. In alijs bubones etiam extabant, & acres accedebant febres. Moriebantur intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione

B & ualetudine in uigore suo permanentibus. Nonnulli uerò mentis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti, homines celeriter inflãmarunt & extinxerũt. Erant qui semel atque iterum malo eo capti & liberati, postea tanquam postliminio correpti peribant. Diuersa etiam fuit contagio, rationem excedens omnem. Nonnulli enim morbum ex conuersatione tantùm & consuetudine ægrorum contrahebant, alij solo contactu illorum mortem sibi creabant. Erant qui quum in domum saltem prospexissent, inficiebantur: alijs id in foro contigebat. Nonnulli qui periculum euaserant, ex pestilentibus urbibus excedentes, contagionem morbi ad integros & ualentes transmittebant. Quidam uerò peste ea correpti prorsus non sunt, quamuis familiariter cum multis ægris uixissent: & non solùm eos ipsos ægros, uerùm etiam ex peste ea defunctos homines contrectassent. Multi namque erant, qui magno studio ut morerẽtur agebant, propter liberorum aut totius familiæ internecionem. Quam ob causam ægrotis immixti, cum morbo ipso quodãmodo colluctabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac uita migrabant. Lues ista, sicuti dixi, ad quinquagesimum secundum annum, pestilentias priores omnes longè post se relinquens, grassata est. Philostratus pestem sui temporis, quæ quindecim durauit annos, admiratur. Sed illam hæc multis modis superauit.

Ego uerò ad reliquam historiam reuertor, reliquas Iustiniani res commemoraturus.

[illegible], hoc est, popularis & communis morbus in toto orbe perquàm diuturnus.

[illegible] Et tempore eo Dionysius abbas nouum cyclum magnum inchoauit.

Euagrius quoque hac peste se infectum fuisse scribit lib. 4. cap. 29.

[illegible], depastio. Iliad. 6. [illegible], hoc est: Omnia quæ terram depascunt, quæue per eã errãt. Depastiones & grassationes huiusmodi pestilentiæ & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatẽ uocat) sicuti eluuiones exustionesque terrarum tempore certo accidere solent.

A

CAPUT XIX.

Ex Euagrio de Iustiniani immani auaritia, & immẽsa prodigalitate.

QVæ autem de eo Euagrius narret, adijciam, ne ipse in tantum Imperatorem inuectus esse uidear. Sic enim ad uerbum de eo ille loquitur: Iustinianus inexplebilis auariciæ fuit, & alieni usqueadeò appetens, ut ciues subditosq; omnes auro uenales habuerit: & magistratibus ipsis, uectigaliumq; mancipibus, atq; alijs insidias nulla de causa aduersus homines fuere solitis, uendiderit. Quàmplurimis autem, quibus amplæ essent diuitiæ & possesiones, causa aliqua & prætextu præter causam & prætextum omnem per colorem quempiam confictо, bonorum omniũ mulctam dixit. Ac si qua mulier se asimulasset meretricium quæstum facere, & oculum alicui Venereæ consuetudinis gratia adijcere, illico in leges committebatur. Atq; ea ubi Iustinianũ ad societatem tam turpis lucri asciuisset, opes eius qui per eiusmodi sycophantiam deceptus esset uniuersas, ipse in domum suam congerebat. Pecuniæ uerò prodigus etiam, multas sacras ædes & templa ubiq; cõstruxit, aliasq; pietatis causa domos ad affectæ uel imperfectæ ætatis, & cum uarijs morbis conflictantium uirorum & mulierum curam, ædificauit: ingentibus, unde illi fouerentur, eis reditibus attributis. Alia quoq; innumerabilia pietatis opera Deo placentia fecit: siquidem ea ex proprijs autoris, qui de suis ipse puris factis fructum ferat, facultatibus procedant. Hæc quidem Euagrius.

[illegible Greek marginal notes]

Hoc (facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, &c. Luc. 16.) quidem malè intelligendo rapiũt res alienas, & aliquid pauperibus largiuntur. & putant se facere quod preceptũ est. De iustis laboribus facite eleemosynas. Ex eo quod rectè habetis, date. Noli uelle eleemosynas facere de fœnore & usuris. fidelib. dico. Eis quib. Christi erogamus dico. Aug. sermone 35. de uerb. Dom. in Euãg. secundũ Lucam.

CAPUT XX.

IVstinianus porrò multa delubra passim in orbe terrarum pulcherrima excitauit: potisimùm autem Constantinopoli præclarisima templa, prę̃stanti forma & magnitudine construxit. In quibus ingens illa & incomparabilis, neq; unquam antea uisa basilica est, augustum SAPIENTIÆ *VERBI DEI templum maximum sanè illud, atq; decentisimum, & quod orationis uim omnem longè supergrediatur. Eius structuram ex Procopio hoc loco inserere uisum est: cuius uerba hæc sunt: Homines aliquando gregarij & leue uulgus Christianorum, ecclesiam incendere ausi sunt. Sophiam Byzantij templum id, commodisimè cognomen hoc DEO tribuentes, uocant. Permisit id hominibus nefarijs, ut impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quantam pulchritudinem fanum id aliquando restitutum, peruenturum esset. Itaq; ecclesia exusta tota tum iacebat. Iustinianus autẽ ita eam aliquando pòst expoliuit, ut si antea quispiam cognouisset, & descriptionẽ ædificij nunc extantis ostendisset, in uotis habiturus quilibet fuerit, ut ecclesia prorsus disperiret: quo ea forma, in quam est in præsentia redacta, cõspiceretur. Artifices nanq; Imperator ex prouincijs omnib. omnes euocauit, atq; in primis Anthemiũ Trallianum † architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, non tantùm inter eos qui sua ætate, sed etiam qui superioribus temporibus ædificijs accuratè & commodè extruendis præclari fuere, propterea uerò qui futuri erant, structurarum formas & effigies præscribendi peritisimum: & Isidorum Milesium, egregium fabrum. Spectaculum igitur ecclesia multò pulcherrimum facta est, conspicientibus quidem mirificum, audientibus uerò incredibile prorsus. Nam altitudine cœlum propè attingit: & ueluti ab ędificijs alijs abducta, urbi reliquę imminet atq; incumbit, exornans quidem illam, quod scilicet illius sit: spectandam autem seipsam præbens, quod illius quum sit, illam'que supergrediatur, tantum eminet, ut ex ea perinde atque è specula urbs tota perlustretur. Ea autem latitudine atq; longitudine quam rectisimè est exornata, ut non immeritò & longior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine est insignis. Moles quoque ipsa ornamento illi est, & magnitudinis conueniẽs & apta ratio & pro-

B

**De structura templi Sophiæ Constantinopolitani.*

† Anthemius Trallianus, Isidorus Milesius architecti nobiles.

A & proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neq; se ad uiliorem humilitatem demittens. Nam & solitis ædificijs grandior est, & immoderatis structuris uenustior atque decentior. Lumine uerò & solis splendore mirificè abundat. Non extrinsecus locum eum sole illustrari, uerùm intus oriri lucem dicas. Tanta uis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars scilicet orientem solem respiciens, ubi mysteria & arcana Deo sacra fiunt, ad hunc modum est extructa. Ædificium quoddam dimidia ex parte rotundum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrum nominans, in sublimitatem immensam excurrit. Operis huius altitudo, * in quartam orbicularis figuræ partem euadit. Desuper structura alia lunata forma, ab ædificij artificibus ei imposita eminet, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, sed quæ periculosa compositionis coagmentatione horrendum quiddam prorsus esse uideatur. Videtur namque in rem præsentem uenientibus, non satis firmo loco collocata, atque non sine discrimine in sublime sublata esse. Illa uerò certa & stabilis maximè constat. In huius templi parte utraque, columnæ in solo sunt, & apices earum ex ingentibus saxis constructi, ritéque coagmentati. Quæ columnæ aliunde a lijs artificiosè inter se situ ipso respondentes, in magnam sublimitatem pertingunt: scopulis eas, si cernas, præruptis compares. Quatuor in ijs arcus † quadranguli forma extant. Porrò arcuum istorum duo, qui ad orientem & occidentem solem pertinent, in uacuum aerem pertinent. Reliqui autem duo ex inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quasdam columnas habent. Eisdem uerò ex superiore quoque parte rotunda structura ad turbinatam formam uergens, imminet, unde semper dies primum illucescens apparet. Et quum ædificatio ita diuisa sit, commodi illud habet, quòd affatim lucem templo sufficit.

B Hæc uerò ipsa (ut opinor) fieri non potest, ut lingua balbutiens & parum uocalis exponat. Namque propter structuram infractam, non in terra consistere, sed coelitùs catena aurea suspensa esse uidentur. Et qui hæc contemplantur, quid'nam potissimum præ alijs admirentur, dicere nequeunt. Verùm cùm animo omnia circumspexerint, & supercilia super omnibus contraxerint, structuræ artem assequi non possunt: sed quod oculis perspicere eam non sit, consternati inde discedunt. Porrò si quidem auro testudo summa tecta est, amplitudinem pulchritudine temperans. Tum autem lapidum splendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex utraque parte porticus duæ sunt: utriusq; culmen, tholus, & aurum, tectorium est. Harum altera quidem uiris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus cessit: neque prorsus quidquam inter se uariant, aut differunt. Quis uerò sublimiores gynæconitidis stationes exponat? aut uarias enumeret porticus & columnis frequentibus cõspicuas aulas, quibus templum hoc circundatum est? quis columnarum & lapidum enumeret aptam & conuenientem speciem, quibus sacra ædes exornata est? In pratum se quispiam floribus uernans incidisse existimet. Admiretur namque meritò, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum uerò uiridãtem, in quibusdã autem puniceum florere. In nõnullis candidum fulgere uideat. Insuper uerò in quibusdam obstupescat, quos aduersantib. inter se coloribus, in modũ pictoris, natura ipsa uariè cohonestarit. Porrò templi eius donaria omnia, quæ uel ad usum sacrorum parata, uel ex argento & lapillis magni precij fabrefacta sunt, accuratius persequenti, eloqui omnino non est: quæ Imperator duntaxat iste dedicauit. Ex una autem re tantùm, coniectura, qui hæc legent, opes ecclesiasticas colligere potuerunt. Sanctius etenim templi huius sacrarium, quod soli sacerdotes adeunt, † quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici

Sanctius templi sacrarium.

* [illegible]

† [illegible]

† [illegible]

Ingens uis argenti in templo isto.

[illegible]

mechanici uocant, unus Orienti soli obuersus, nondumque perfectus, magnitudine sua bases columnarum presit: quæ pondus tantum non ferentes, derepentè quodammodo disruptæ, non ita multo pòst pessum ituræ uidebantur. Et Anthemius atque Isidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retulerunt: neque quidquam ex arte spei reliqui habuerunt. Imperator autem diuinitùs edoctus, statim eis arcum absolutum iri pollicitus est. Ipse etenim, inquit, in seipso assurgens, inferioribus columnarum basibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in sublimi suspensus, experientia ipsa ueritatem inuentionis Iustiniani cõfirmauit. Atque hoc quidem sic hac in parte elaboratum est. In alijs uerò arcubus Meridiem & Boream uentum spectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui uocãtur, per ædificationem nouam mole magna in sublime tollebantur. Eis uerò inferiora ædificia pressa laborabant, & columnæ quę eò loci erant, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex sese iactos reddebant. Rursum igitur animos despondentes mechanici, propter casum eum Imperatori periculum tale renunciarunt. Tum ille huic malo remedium illud excogitauit. Laborantium enim ædificiorum partes summas, & arcus ipsos adimere, atque in præsens quidem seponere, postea uerò rursum imponere, quum structuræ humor induratus euanuisset, præcepit. Illi imperata fecêre. Ædificatio uerò ipsa deinceps firma stabilisque constitit. Restaurauit quoque Iustinianus sanctorũ Apostolorum templum, quod nulli primas uult concedere. In eo Imperatores & antistites recepto more sepeliuntur.

Iustinianus architecturæ peritissimus.

Diuorum apostolorum ecclesia.

CAPUT XXI.

Atque hæc quidem præclara, atque præclarorum longè præclarissima sunt Iustiniani Imperatoris, opera. Verùm in eo, quòd beluinam feritatem omnem excedit, siue errore, seu ingenij timiditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex seditione ea quæ Νίκα, id est, uince, dicta erat, initium ducens. Mirificè nanque alteri populi factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuisse uisus est: adeò sanè, ut non solùm eos interdiu in media urbe cædes aduersariorum facientes, legitima pœna facinoris exigenda, non cohibuerit, sed præmijs etiam prosequutus sit. Proinde homicidæ plures facti, & impunitas cædium aucta. Audebant illi etiam domos aduersæ partis ingredi, & preciosas sepositasque ciuium res diripere, ita ut illi salutem suam auro redimere cogerentur. Si quis uerò ex magistratibus non dico cohercere, sed inhibere tãtùm facinora eiusmodi uoluisset, de uita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis præfectus, quoniam nonnullos scelere tali res nouas molientes comprehendisset, & neruis proteruitatem eorum castigasset, contumeliosa pompa per mediam urbem tractus, neruis est concisus. Et alium quendam Callinicum nomine, Ciliciæ præsidem: quòd in duos percussorum istorum, Paulum & Faustinum, qui interficere eum conati fuerant, animaduertisset, in crucẽ egit, pœnas ab eo, rectè prudenterque facti, & legum conseruatarum, sumens. Itaque qui diuersę factionis erãt, quòd possessiones suas relinquere coacti essẽt, & à nemine prorsus reciperentur, sed ueluti quędã detestanda piacula urbe expulsi essent, prædonicam exercebant: & itineribus obsessis, ex insidijs uiatores adoriebantur & cędebant, nihilque adeò quòd non committerent malorum omittebãt: & quotidie ad homines interficiendos atque dispoliendos, flagitiaque alia peragenda, audaciores fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram conuersus, & in ipsos lege agere iussit: supplicijsque eos subdidit: quos antea ubique facinora impia committere, & grauissima quæque flagitia de barbarorum more patrare permiserat. Cęterùm exactè hęc cõmemorare, neque temporis huius est, neque orationis nostrę,

Iustinianus factioni populi Constãtinopolitano Cyaneæ aduersus Prasinam nimium addictus.

Licentia & impunitas gladiorum.

Iustinianus iniquissimè in magistratus cædes Cyaneorum coercentes animaduertit.

Per indignitatem eam Prasini ad latrocinia exercenda quoque sunt adacti.

Iustinianus tãdem Cyaneos quoque afflixit.

quæ

A quæ assequi ea non potest. Et hæc ipsa satis esse possunt, ad reliquas Imperij huius, quæ hic non recensentur, res coniectura colligendas.

Apud Suidam est, Iustinianum imperatorem literas planè ignorasse, ἀναλφάβητον, hoc est, alphabeti imperitum fuisse.

CAPUT XXII.

SVb Iustiniano multi in multis orbis partibus diuini, & uita & miraculis ab eis gestis admirandi uiri floruere, in quibus unus etiam Barsanuphius Ægyptius genere fuit, qui in carne minus carnalem egit uitam: in phrontisterio quodam, quod in præfectura Gazæ situm erat. Hic quum prodigia multa edidisse dicitur, tum in tuguriolo seipsum inclusisse, atque ibi ultra quinquaginta annos ita uixisse creditur, ut neq; à quopiam uisus, neque re quapiam terrena usus sit. Quæ quum de eo fama uulgata essent, eisq; Salustius Hierosolymorum episcopus fidem nõ haberet, postquam persodere domunculam, ubi homo Dei habitabat, iussit, ignis alicunde exortus omnes consumpsisset, nisi sibi fuga consuluissent. Alius quidem uir Simeones nomine, apud Emesam, nouam quandam & insolitam uitam egit. Quum enim & sapientia omni & gratia plenus esset, dementem se esse assimulauit, & uanam gloriam tanquam ueram ignominiam reiecit. Sanctus igitur uir iste diu solitarius uixit, latens prorsus: neque cuipiam, ut cognosceret, quando, aut quomodo preces ad Deum funderet, aut quo tempore, & quibus cibis uel uteretur uel abstineret, aditum ad se permittens. Persæpe uerò etiam in plateis uersans: mente excidisse, neque quicquam consistentis pectoris, solertiæ, & sagacitatis habere uisus est. Aliquando incomposite in cauponas insiliens, cibis se quos reperisset famelicus implebat. Quòd si quis consilio eius intellecto, uel obseruantiam uel honorem ei exhiberet, indignatus ille quàm celerrimè ex eo loco discedebat, ne id quod celatum uolebat, deprehenderetur, uirtusq; eius manifestaretur, ueritus. Et ille quidem ita se propalàm atque in medio foro gessit. Habuit autem familiares etiam quosdam, quibuscum quandoque fuit, scena & simulatione posita. Cuidam ex ijs ancilla erat, quæ à quopiam per libidinem constuprata, ubi partus instituit tempus, ab heris patratorem probrosi facinoris eius & patrem pueri indicare coacta est. Illa per calumniam, Simeonem clandestinè secum consueuisse, séque ex eo grauidam esse dixit, & rem ita se habere iuramento confirmat: idq; si opus esset, in faciem illi se dicturam promisit. Hoc ubi ad aures Simeonis peruenit, factum ipse quoque non negauit, carnem scilicet, se quoque circumferre, & lubricam peccandi procliuitatem insitam sibi esse dicens. Postquam autem eo nomine sermones apud omnes de eo increbuerunt, & ipse, sicuti uidebatur, pudore perculsus est: ilicet per fraudem, sub uerecundiæ prætextu seipsum subduxit. Et iam fatalis & constituta pariendi dies aderat, & muliercula sedili solito insidebat, doloresq; uehementes exoriebantur, cruciatum intolerabilem afferentes. Ac misella ultimum discrimen adibat, neq; fœtus prodibat: cùm in tempore ipso Simeonem adueniente, ut preces ad Deũ profunderet, mulierculæ aliq; rogarunt. Ibi ille propalàm, non prius fœtum solem aspecturũ esse, quàm mater patrẽ clandestinum proderet, prædixit. Quod ubi fœmina professa est, & patrẽ uerum nominauit, cõfestim infans maternis locis exilijt, ueritate ipsa quodãmodo obstetricis illi officium exhibẽte. Alio insuper tempore Simeones iste in ædiculam mulieris impudicæ ingressus, foribus clausis, solus cum sola manens, aliquantũ temporis extraxit: deinde ostio aperto profugit, cõspectum omnium, ne quis eum conspiceret, ubiq; cursu citato uitans. Quo facto, opinionis non bonæ causam de se præbuit. Quapropter qui hoc uiderant, mulierem conuenerunt,

Sanctus Barsanuphius Ægyptius monachus.

Euagr. habet Eustachium.

Salustius episcopus Hierosolymorum.

Sanctus Simeones propter Christum fatuus.

Contemptus uanæ gloriæ.

B

Meretricula grauida stupri Simeonem insimulat.

Simeones crimen de industria non refellit.

Partus ipse & ueritas calumniam talem redarguit.

Suspicionis Simeones rursũ occasionẽ hominibus fornicationis, qui mulierculæ egentissimæ cibum potumq; attulerit, de se præbuit.

uenerunt, diligenterq; quid sibi illius ad eam ingressus & tam diuturna mora A uoluerit, percontati sunt. Ibi illa adiurauit, se in tertium usque diem penuria rerum necessariarum, præter aquam, nihil degustasse. Illum autem, qui hoc cognouisset, cibum ad se, & uini aliquantulum attulisse. Deinde ianuis clausis, mēsam apposuisse, cibum capere iussisse, dapibus eam repleuisse: & reliquijs earum receptis, abijsse. Quum terræmotus maximus regionem eam concussurus esset, (quo tempore, præ ciuitatibus alijs, urbes Berytus, Biblus, & Tripolis, cladem ingentem acceperunt) lorum manu circumagens, & quàmplurimas in foro statuas diuerberās, ad alias: State (inquit) uos breui nāq; saltare debetis. Et cùm ui ri eius factum nullum ociosum aut† frustraneum esse iudicaretur, qui ei rei affuere, animis suis quáſnam statuas præteriens non pulsasset, considerarunt. Nam illæ ipsæ terræmotu impetu summo ingruente corruerunt, concussionis eius* opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna sunt gesta, quæ scripto alio alibi sum prosequutus.

Idem terræmotum preuidit. Beryti et aliarum urbium excidium.

† ἀπάγγελον

* ἔργον

CAPUT XXIII.

IN Cœlesyria alius quidam, cui Thomæ nomen fuit, in eodem uitæ genere decertauit. Qui Antiochiam uenire solitus (illius enim ecclesiæ censebatur) annuis alimentis receptis, in māsionem suam ibat. Hunc Anastasius ecclesię eius minister & œconomus, quòd frequenter molestus ei esset, manu in facie uerberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant, ægrè ferrent: ipse neque Thomam dixit de cœtero quidquam ab ecclesia accepturum, neque Anastasium daturum esse. Et utrunq; iuxta prædictionem eam accidit. Anastasius siquidem postridie eius diei uita defunctus est: & Thomas ad B tugurium suum reuertēs, postquam in Daphnes suburbanum uicum peruenit, in ægrotorum hominum diuersorio, ad meliorem illam uitam migrauit. Cadauer illius, eius loci incolæ in communi aduenarum monumento reposuerunt, alio atq; rursum alio cadauere illi superingesto. Postquam uerò Deo ministrum suum cohonestante, corpus ipsius, identidem ea re tentata, semper superiorē tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadam ui longè admodum ab ipsius corpore semotis, miraculi eius spectatores, ad Euphemium episcopum rem retulerunt, qua ille ita uti erat cognita, publicam atq; honorificam funeris pompam indixit, & corpus magnificè Antiochiam tulit, atq; cum gloria multa in cœmiterio sepelijt. Qua cadaueris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbum dispulit. Huius Thomæ anniuersariam memoriam magnificentissimè, festum diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

Thomas monachus sibi ipsi, & Anastasio qui eum contumeliosè uerberauit, mortem predicit.

Thomæ istius sepultura honorifica.

ἐν τῷ πολυανδρίῳ τῶν ξένων.

Polyandrium aduenarum.

Suprà Euphremium.

Cœmiterium.

CAPUT XXIIII.

IVstiniano adhuc imperium administrante, & magnus ille Sabbas, & præclarus Theodosius, eremi præsides, superstites erant. Verùm prior Theodosius ad Deum transijt. Sabbas autem nonagesimum tum agens annum, ab Æliensi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Iustinianum, in tenui atq; imbecilli admodum senecta fluctuans, profectus est. Samaritani nanq; Iuliano quodam rege sibi creato, plurimas Christianis superbè iniurias tulerant. Ecclesias per sacrilegium compilatas igni uastauerāt: eos qui secundum Deum piè uiuendum sibi statuissent, post multa & inenarrabilia supplicia conciderant: & circum uicos discurrentes, atque sanctorum monumenta uiolantes, in ignem conijciebant. Ea uerò circa Neapolim acciderant maximè, cuius episcopum ense occiderant, & presbyteros quosdam comprehēsos, & deinde in frusta dissectos, unà cum quibusdam martyrum reliquijs in sarta-

Theodosij monachi mors.

Iudæi duce Iuliano in Christianos crudelißimè grassati.

A in sartagine frixerant, à nulla prorsus temeritate & cõtumelia cõtra Christianos abstinẽtes. Quæ ubi Iustinianus intellexit, multa manu cũ illis congressus, quùm alios multos, tum Iulianum ipsum occidit. Captus quoq; Syluanus quidam Scythopoli, & igni crematus, perquàm acerbam uitæ catastrophen subijt: uir qui plurimùm per effrenatam petulantiam in Christianos illusisset, & diuina uindicta ad id tempus conseruatus esset, ut debitas ad eum modum persolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arsenius aũt quidam nomine & dignitate illustris, eius quem diximus Iuliani [a] comes, Constantinopoli erat, & calumnias quasdã falsò aduersus Palæstinos suebat, perindeatq; tyranno multis in rebus adiutores fuissent. Horum gratia Sabbas, sicuti dictum est, orator rursum Constantinopolim uenit. Eum uerò ueluti angelum, & cœlestis Hierusalem ciuem, cœlitùs uenientem, perq; celebri põpa Imperator excepit: quidquid in urbe illustriũ esset uirorum, ipsumq; adeò Epiphanium patriarcham obuiam illi mittens. Porrò ubi longè aduenientem Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere uidit: quod & ipsum Anastasius olim, quum ad eum ueniret, conspexit. Itaq; illi occurrit, & benedictione accepta, sanè quàm libenter cum eo fuit, & facilimè quod is uolebat fecit. Qui inde reuersus & ipse ad æternam immortalemq; uitam, condigna laborum præmia recepturus, transijt.

Rebellionis pœnas pẽdit Iulianus.
Item Syluanus.
Diuus Sabbas monach⁹ orator & deprecator Palæstinorũ apud Iustinianum.
a ἀναδόχους.
Magno cũ honore Imperator eũ excipit.
Sabbæ mors.

CAPUT XXV.

Anthimo uerò, quemadmodũ dixi, episcopali throno in urbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipso ab Agathone papa electo atq; consecrato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quòd sanè ita ut potero exponam. Consuetudo à multo tempore Imperanti urbi fuit, ut quum plusculum de partib. immaculati diuiniq; corporis Domini & DEI & seruatoris nostri IESV CHRISTI reliquũ
B esset, sacerdotes pueros † incorruptos, ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerserẽt, qui ieiuni reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sæpenumero, quum puer admodum essem, & maximè à prima ætate in sacris ædibus uersari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque uiri religione Iudæi, uitro conficiendo uitam tolerantis, aggregatus est. Puer is, ubi diutius ultra solitam horam moratus domum uenit, & causam tardioris reditus parentibus dili gentius eam inquirentibus, quòd scilicet cum alijs pueris in æde sacra diuinas partes edisset, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem ubi uitrum cõformabat, succendit: & puerum arreptum, in eum prunis flamma suffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quamuis filius sciens nihil admisisset. Porrò mater ubi puerum diutius non comparentem quæsiuisset, & non inuenisset, urbem omnem circũijt, perquàm acerbè plorans atq; lugens: & die tertio ad officinam mariti consistens, ingenti planctu seipsam lanians, prolixiusq; ingemiscens, filium uocauit. Atq; ille materna uoce agnita, responsum è furno reddidit. Tum mater ostio furni fracto, cum miraculo maximo, in medijs prunis puerum stantem uidit, ita prorsus incolumem, ut ne capillum quidem flamma læserit. Et ubi causam incolumitatis quæsiuit, mulierem quandam illustrem, purpurea amictam stola, frequentius ad eũ uenisse, aquã sibi infudisse, & flammã ea appropinquantem extinxisse, cibum etiam cum esurijsset præbuisse, dixit. Hæc postquam Iustinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, DEO'que dicauit. Patrem autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, ueluti parricidam, in † ficum arborem, perinde

Apud Euagrium Anthimo throno Constãtinopolitão eiecto, Epiphaniũ episcopum creatũ, & Epiphanio Menã successisse, scriptum est. lib. 4. cap. 36.
† ἀφθόρους.
Reliquiæ Eucharistiæ pueris innocuis Cõstantinopoli dari solitæ.
Puer Iudæus, qui reliquias etiam Eucharistiæ perceperat, mirificè in igneo & candenti furno saluus conseruatus.
Puer & mater eius Christianismum suscipiunt.
† ἐν σχήματι καὶ λαμπρὰν ἀλουργίδα εἶχεν.
Apud Ficos ut parricidam in crucem egit. Euagr.

Pater, qui puerum in fornacē ardentem cōiecerat, parricidij pœnas dat.

rinde atq; in crucem egit. Verùm hæc quidem sic accidêre. Nos autem ad institutum orationis cursum reuertamur.

CAPUT XXVI.

Vigilius Rom. antistes. *Maximarū ecclesiarum episcopi.*

EO tempore Romæ ecclesiam regebat Vigilius, post Syluerium, qui † Agathoni successerat, episcopus creatus. Constantinopoli uerò synodi tempore Menæ successit Eutychius, Menam porrò Anthimus, hunc autem Epiphanius præcesserat. Alexandriæ post Theodosium throno, sicuti dictum est, deiectum, Zoilus episcopus surrogatus, superstes adhuc erat. Atque ubi is paulo pòst decessoribus suis est aggregatus, Apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locum Euphræmij Domninus substitutus est. Hierosolymis autem, post Martyrium, & Salustium, & Heliam suo respondentem nomini, Ioannes episcopatum administrauit. Post hunc rursum Petrus ille admirandus, & post Petrum Macarius, cùm Imperator nondum episcopatum eius comprobasset. Quapropter etiam ecclesiastica deturbatus est cathedra. Dicebatur enim, quantū alius nemo, Origenis dogmata uulgare. Hoc uerò repudiato, Eustochius in sacram sedem conscendit. Illud non prætereundum, Roma à Gotthis iterum capta, Vigilium profugientem Constantinopolim uenisse. ubi quum ab Imperatore magnificè esset acceptus, ad unionem se ecclesiam reducturum esse, ita ut ∗ tria quoque fidei aduersantia capitula anathemate iugularet, pollicitus est. Eò uerò insolentiæ progressus est, ut & Menam à communione quatuor mensibus excluserit. Idem sanè & Menas ad- B uersus illū fecit. Sed enim Iustinianus rebus huiusmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent misit. Vigilius autem sibi metuens, ad Sergij martyris aram confugit: & sacris ibi fistulis implicitus, non prius inde extractus cessit, quàm illas euertit. Erat namque magnus, & corporis statu uastus. Postea uerò quum eius rei Iustinianum pœniteret, partibus suis interponente imperatrice Theodora, Vigilium suscepit: atque ille rursum Menam ad communionem admisit. Quo tempore encænia uigesimonono Iunij die templi sanctorum Apostolorum sunt celebrata, & sacræ Apostolorum reliquiæ in curru aureo à Mena circumuectæ. Hoc ipso anno Menas decessit: & Eutychius, sicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & presbyter, necnon † antistitis Amaseni responsorum dandorum minister fuit.

Episcopi Hierosolymitani. *Vigilius Pontifex Rom. Constantinopoli fuit.* *τὰ προσιστά-μενα ἐν πίστει τρία κεφάλαια* *Vigilius ob causã, quã decessor eius Sylverius, causã, indignatione Augustæ Constantinopolim ductus, indeq; in exiliũ actus est. Diac.* *Encæniis ecclesiæ sanctorum Apostolorum.* *Circumuectio sacrarum reliquiarum.* *τοῖς λόγοις τῶν ἀποκρίσεων διακονούμενος* *Eutychius episcopus Cōstantinopolitanus.*

† *Syluerius papa, Theodoræ Augustæ iussu, quòd Anthimum Constantinopolitanum episcopum hæresis damnatum restituere noluerit, in Pontiam insulam relegatus, ibi oppetijt mortem. Diac.*

CAPUT XXVII.

ITaque episcopatum ueteris Romæ administrante Vigilio, nouæ autem primùm Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Domnino, Hierosolymorum autem Eustochio: quum eis etiam adesset Gregorius Agrigentinus, uir uitæ sanctitate, eloquentia, & ueritatis doctrina omnib. propè superior: Imperator Iustinianus sanctam quintam Oecumenicam synodū, episcopis ecclesiarū omnium euocatis, coegit, eiusmodi ob causam. Eustochius Hierosolymorum episcopus, quum permulti in Palæstina, qui Origenis dogmata profiterentur, florerent, potissimum' que ibi ea secta in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno studio ut eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipsa quam dixi, noua Mandra occupata, illos ueluti communia & profana piacula ecclesia exegit. Illi autem undequaq; dispersi, multos ad partes suas pertractos, ut auxilium eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere socios. Maximè uerò eos defendit Theodorus, cognomento Ascidas, Cæsareæ Cappadocum episcopus, idem' que Iustiniani imperatoris assessor,

Origenis dogmata. *Eustochius Hierosolymitanus episcopus monachos nouæ Lauræ propter Origenis hæretica dogmata ab Ecclesia proscripsit.* *Sancta quinta uniuersalis synodus Constantinopoli coacta.* *Causa concilij talis cogendi.* *Theodorus Ascidas Eustochij aduersarius.*

A assessor, consiliarius gratus illi & fidus maximè uisus: quippe qui ob res dextrè ex sententia Principis agendas ei placeret. Hic ubi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietatem'que quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Eustochij rem in Palæstina actam, uocauit, in urbem Imperantem cum Eustochio præcipuè euocantur, Rufus magni Theodosij, & Conon magni Sabbæ mansionis præfectus, eremi uterque dux, quùm phrontisteriorum quibus præibant causa, tum propter uirtutem suam maximè. Venere cum illis alij quoque, non multum eis gloria cedentes. Postquam patres ibi in loco uno conuenere, causam in primis Origenis, Didymi & Euagrij, in medium protulere: uidelicet quòd Græcorum opiniones rectis ecclesiæ doctrinis perperam illi immiscuissent: eas'que opiniones tollendas esse censuere. At Ascidas ex altera parte Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti, & Ibæ Edesseni opiniones produxit: DEO hoc sic quoque sapientissimè disponente, ut hinc & inde noua & profana dogmata longius rejcerentur. Prima conflictatione facta, quæsitum est, An tum demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Mena adhuc superstite, uir sacrarum literarum summè peritus, minus tamen celebris, quòd episcopo Amaseno, quemadmodum dictum est, à responsis esset, eos qui in conuentu congregati erant, non modò non recta, sed ridenda, etiã atque contemnenda sapere uidens, disertis uerbis, neque consilio, neque deliberatione ulla eam rem egere dixit: propterea quòd & Iosias rex non tantum uiuẽtes dæmonum sacerdotes olim iugularit, sed & eorum qui lõgo antè tempore mortui fuerant, sepulchra effoderit. Quod uerbum bene ab eo dictum esse, omnibus uidebatur. Iustinianus certè uirum ob id admiratus, Mena eis diebus defuncto, in Imperialis urbis thronum extulit.

Rufus & Conon abbates.

Acta synodi. Prima sessio. Iudiciũ de scriptis Origenis, Didymi, & Euagrij.

An in defunctos anathema iacere liceat. Eutychij ea re grauis sententia.

[illegible Greek marginal note]

B Porrò Vigilius, etiamsi ei scripto interueniente, cum Eutychio conueniret, assidere tamen illi noluit: sed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Constantinopoli Romam profectus, in itinere fatis concessit. Synodo, sicuti dixi, coacta, Iustinianus, quidnã de rebus Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti, eiusdem'que scriptis, quæ aduersus duodecim capita sancti Cyrilli composuit, & præterea de Ibæ ad Marim Persam missa epistola dicerent, interrogauit. Atque ubi multa Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarè satis demonstratum est, non tum solum, uerùm antea etiam dudum Theodorũ Mopsuestiensem ab ecclesia proscriptum, & ex sacrarũ tabularũ albo eiectum esse, hæreticos'que etiã post eorum mortem damnandos esse: nulla interposita mora, Theodorũ ipsum, & prçterea quæcunque Theodoritus cõtra duodecim diui Cyrilli capita & rectã fidem scripsisset, atque insuper Ibæ epistolã, anathemati subiecerunt, decreto in hæc uerba composito. Quũ magnus DEVS & saluator noster IESVS CHRISTVS, iuxta Euangelicã parabolam. Et deinceps. Cõdemnamus uerò, & anathemate cõfodimus, præter alios omnes hæreticos, à sanctis quatuor cõcilijs, & à sancta catholica & apostolica Ecclesia condemnatos, atque anathemate iugulatos, Theodorũ etiã, qui Mopsuestiæ episcopus dictus est, impia'que eius scripta: & quæ impiè quoque Theodoritus aduersus rectã fidẽ, & duodecim capita eius qui in sanctis est Cyrilli, et cõtra priorẽ sanctã synodũ Ephesiã: denique, quæcunque idẽ Theodoro & Nestorio patrocinatus scripsit. Adhæc anathemate ferimus impiã etiã epistolã, quæ ab Iba ad Marim Persã cõscripta esse dicit. Et post uerba pauca, quatuordecim capitula de recta & irreprehensibili fide exposuerũt. Hæc quidẽ sic acta. In secũda autẽ sessione, postquã ab Eulogio, Conone, Cyriaco, et Pancratio, monachis Hierosolymitanis, libelli cõtra impia Origenis, qui & Adamantius dictus est, dogmata, & contra impietatis & seductionis eius sectatores oblati & lecti sunt: Iustinianus rursum Synodum de eis sententiam dicere iussit, libellis quoque

Vigilius Eutychio assidere noluit.

Affuerunt huic Synodo patres 165.

Damnãtur impia scripta Theodori & Theodoriti Cyri episcopi & Ibæ Edesseni.

Secunda sessio. Iudiciũ de Origenis zizanijs.

Vociferationes Synodi aduersus Origenem, ad Iustinianũ.

Blaſphema Theodori Cappadocis uox.

Abſurda & impia Origenis dogmata.

Origeniſtæ quoq; Adamũ & paradiſum dixere incorporeum. Ejeli. ius.

Origenes hæreticis propè omnibus materiã erroris præbuiſſe creditur.

** Μανέτῃ*

lis quoq; qui Vigilio papæ de eis rebus ſcripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio ſtudio fuiſſe, ut Græcis nugamentis & Manichæis zizanijs, Apoſtolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Iuſtinianum, poſt exclamationes in Origenem, & qui itidem ut ille ſeducti eſſent, factas retulit. Quarum quædam in hæc concepta erant uerba, ſicuti ea ex commentarijs Synodi iſtius excerpſimus. Qui animum obtines cœleſtis participē generoſitatis, Chriſtianiſsime Imperator. Et deinde· Effugimus igitur, effugimus iſtam, quã ignoramus, externam uocem, & tanq; furem atque prædonem eiuſmodi hominem anathematis laqueis arctè diſtrictum atq; ſuffocatũ, extra ſacra eccleſiæ mœnia abiecimus. Et poſt pauca· Actorũ uerò noſtrorum, ex eorũ lectione, uim cognoſcetis. Hiſce coniunxerunt capitula, quæcunq; Origenis ſectatores profeſsi ſunt: quę capitula cõſenſionem ſimul & diſſenſionē eorũ, atq; etiã multiplicem errorem oſtendunt. Quintũ ex ijs capitulũ eſt, blaſphemiarũ certarũ quarundã eius quæ noua Laura dicta eſt, perſonarũ hiſce uerbis ſcriptũ· Theodorus Aſcidas Cappadox dixit: Quando nunc apoſtoli & martyres miracula edunt, et in tantũ ſunt honorem, ſi in reſtitutione et inſtauratione rerũ CHRISTO æquales non fuerint, qualis eorum reſtitutio futura eſt? Iidem monachi perquàm diligēter etiã Dydimi & Euagrij & Theodori alias pures blaſphemias, ex eorũ perperàm ſcriptis libris collectas, ad Synodũ retulerunt: quas omnes anathemate conciderunt, ordine'que omnes expoſuerunt. Quibus capitalia addiderunt, quæ Origenis ſtudioſi ex ſcriptis eius excerpta profitentur: in quibus & hæc furioſus ille docet: Ante corpus ipſum anima eſt, quæ quidem in cœlis peccata commiſerit. Ad hæc· Cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, animatas, & rationales quaſdam uirtutes eſſe. Præterea quòd in reſurrectione, corpora hominum rotunda & orbiculari ſpecie excitabuntur. Et quòd omnium impiorum hominũ, ipſorum'que etiam dęmonũ tormenta, finem habebunt. Quod'que impij & dæmones in priorem ſuum ordinē & ſtatum reſtituentur. Inſuper quòd pro dæmonibus quoq; CHRISTUM crucifigi, atq; idipſum ſæpius ſeculis futuris pati oportebit, à ſpiritibus malignitatis, qui in cœleſtibus ſunt. Verùm omnes illius blaſphemias ſingillatim exponere, longum fuerit. Illud porrò ſcire oportet, hunc ipſum eſſe qui inſano * Maneti, & Sabellio, Ario & Eunomio, atq; reliquo malè ſentientiũ choro, primus in ſcriptis eorum zizania aſpergendi ſeminandiq; autor fuerit, ut qui finibus certis terminatam uim Deum habere, filium patre minorem, & rurſum ſpiritum filio inferiorem: Filium creaturã & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundemq; merum hominem & creaturas coæternas eſſe Deo, dixerit. Alia denique huius generis abſurda prorſus & aliena, impiè per blaſphemiam effutijt, Platonicis opinionibus ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum ſinceritatem miſcens atq; cõfundens. Sed ex ipſis anathematiſmis, quos in eum Synodus cõtorſit, qualis is uir fuerit, manifeſtò patebit. Qui de uerbo ad uerbũ ſic habet.

CAPUT XXVIII.

† ἐν προΰπαρξει.

Anathemata in Origenem.

SI quis dicit, aut ſentit, hominum animas † ueluti prius extantes, intellectuales mentes ſiue naturas & ſanctas uirtutes præexiſtere, contemplatione uerò diuina exſatiatas, atque in deterius prolapſas, & quòd in eis charitas DEI refrixerit, inde ψυχὰς, id eſt, animas quaſi refrigeſcentes nominatas, & pœnę gratia in corpora demiſſas eſſe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, animam Domini præextitiſſe, unitamq; eſſe DEO VERBO ante incarnationem & natiuitatem ex uirgine, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, prius formatum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in utero uirginis

A ginis sanctæ, & deinceps unitum esse ei Deum uerbum, atq; animam, ut quæ pri-
» us extiterit, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordinibus
» assimilatum esse Dei uerbum, ita ut ipsi Cherubin factus sit Cherubin, & ipsi Se-
» raphin factus Seraphin, omnibus'que adeò supernis uirtutibus prorsus esse exæ-
» quatum, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ & or-
» bicularis figuræ hominum corpora exuscitatum, neq; cõfitetur † erectos nos ex-
» citatum iri, anathema sit. Si quis dicit, cœlum & solem & lunam & stellas &
» aquas quæ supra cœlos sunt, animatas quasdam esse & materiales uirtutes, ana-
» thema sit. Si quis dicit, aut sentit, Dominum Christum in seculo futuro pro dæ-
» monibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema sit. Si
» quis dicit, aut sentit, uirtutem Dei terminatam esse, eam'que tantum in creatio-
» ne condidisse, quantum complexa sit, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, tem-
» poranea esse dæmonum & impiorum hominum tormenta, finem'que ea tempo-
» re aliquo habitura, siue restitutionem dæmonum aut impiorum hominum futu-
» rã, anathema sit. Anathema sit Origeni, qui & Adamãtius dictus est, & hæc pro-
» mulgauit, unà cum detestandis eius & execrandis dogmatibus, & homini om-
» ni qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua ex parte quocunque prorsus tempore
» ea defendere audet: In CHRISTO IESV DOMINO NOSTRO, cui gloria
» in secula seculorum, Amen. Post Synodum Imperator troparium, seu canti-
†† lenam, cuius initium est, Vnigenitus filius & uerbum Dei, composuit, atque
B eam ecclesiæ inter psallendum usurpandam tradidit. Ea porrò ad hoc usq; tem-
pus, ueluti lege insolubili frequentatur. Idem Imperator tum primùm Serua-
toris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Iusti-
nus de sancta Christi natiuitate fecit. Atque non ita longo pòst tempore, Mau-
ricius sacrosanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Augusti mensis die
celebrari præcepit. Patriæ quoque suæ Achrido præcipuum honorem habens
Iustinianus, Archiepiscopali dignitate eam decorauit: ecclesiam'q; ibi liberã, quæ
ipsa sibi caput esset, cum plena potestate, constituit, & primam Iustinianam mu-
tato nomine uocauit. Quemadmodum & in insula Cypro postea secundam
Iustinianam, eandem'q; Archiepiscopalem, parem ei cum Achrido honorem tri-
buens, fecit, in coniugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ fauorem. Porrò
Achrido urbs est in excelso tumulo constructa, prope lacum maximum, qui Ly-
chnedus nominatur, antiquitùs autem Dassarites uocatus est. In eo maxima
uis piscium capitur. † Drinus uerò fluuius se inde quoque prouoluit, septentrio-
nem uersus fluens. Ex cultioribus etenim quæ ad Deabolim sunt partibus ma-
nans, & quem diximus lacum secans, & quasi Alpheus quidam pelagus scindẽs,
atque ad Arethusam fontem sensim marinis aquis innatando contendens, circa
Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ di-
cuntur, inuentis, eis'que ipsis sibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde
se ad Occidentem inclinans, in Orinum se effundit, circa castellũ * Hillissium no-
mine, quod totius Bulgariæ antiquitùs metropolis fuit. In eo etiam olim sedes
regia Bulgarorum constituta fuerat. Verùm hæc hactenus.

De Bulgaris ex Suid. annotatio est ad finem libri præsentis.

† ὀρθίους, rigidos. Lectant.

Cantilena Iustiniano composita.

Festus dies Ὑπαπαντῆς, hoc est exceptionis Domini, primùm institutus. Est is idem qui Purificationis dies.

Itẽ Natalis Christiani dies.

Item assumptionis Mariæ.

Prima Iustiniana olim Achrido dicta.

Iustiniana prima, Ιustiniana secunda, archiepiscopalis sedes.

Dassaritæ Plinio Thraciæ, Stephano Illyrici populi.

† Drilus Illyrici fluuius.

De utraq; Iustiniana, ad finem libri huius, ex Procopio annotatio est.

** Quid si legas Clissum.*

† † ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε, χριστὲ ὁ θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς. Hoc est:

Vnigenitus filius & uerbum Dei, qui quum immortalis esses, dignatus es propter salutem nostram incarnari ex sancta Deigenitrice & semper uirgine Maria: & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, Christe Deus, morte mortem prædicasti. Et qui unus es sanctæ Trinitatis, & conglorificaris cum patre & sancto spiritu, salua nos.

CAPUT XXIX.

Eutychij expulsio. Ioānes eius successor.

PRæterijt interea temporis aliquid, & Eutychius, quòd Imperatori resisteret, noua quædam inducere uolenti, è throno deturbatur. Ioanni uerò ex uico cui Sirimis nomen est, in Cynegica regione, non longè ab Antiochia sita, ortum ducenti, sedes ea committitur. Quæ uerò nouæ istæ res fuerint, quas Imperator inducere constituerat, quamobrem etiam Eutychius episcopatu expulsus est, dicere pergam. Nondum multum, sicuti dictum est, à quinta Synodo præterierat tempus, & uetus zizaniorum sator, quòd nequaquam tranquillum ecclesiæ statum cernere posset, ut eam perturbaret, deprauata rursum dogmata quasi quasdam machinas ei admouit. Quum namque Seueri doctrina ex ecclesia reiecta, & qui illam secuti fuerant, atque etiam Origenis & Didymi & Euagrij, aliorum'que aliena atque absurda dogmata, necnon ante hos Anthimi & Petri & Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confossæ essent: Seueritæ, quos diximus, à Iuliano Halicarnasseo & Gaino progressi, sub pietatis prætextu cum quibusdam fortiter congressi, eis persuasere, quòd ea quam ex uirgine Saluator CHRISTVS assumpsit caro, ante passionem incorruptibilis fuerit. Quorum ista fuere uerba: Nos quidem per necessitatem naturæ, affectiones eius, famem scilicet & sitim, & reliquas circumferimus: CHRISTVS uerò, utpote qui sponte sua passus sit, non itidem atque nos, naturæ legibus subseruijt. Aduersus quæ uerba, pij homines retulerunt: Quamuis spontanea CHRISTI passio* fuerit, æqualem tamen nostræ fuisse. Quomodo uerò posset, quod qualicunque tandem modo pateretur, id incorruptibile propriè, & non corruptibile,† perinde atque de nobis ipsis loquimur, dici? Ad quod illi rursum: Quomodo uos corpus CHRISTI incorruptibile post resurrectionem, & nobis ὁμοούσιον, hoc est, consubstantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante resurrectionem dicentes, ὁμοούσιον consubstantiale nobis esse confitemur. Contra hæc nostri rursum intulerunt: Tametsi corpus Dominicum incorruptibile post uiuificam resurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile esse dicimus, sed gratia. Atque ubi illi contrà dicerent: Quòd etiam ante resurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit: Nostri rursum: Ea quæ de CHRISTO dicuntur, hoc minimè admittere, responderunt. Ante resurrectionem namque & esurijsse & sitijsse, atque alia passum esse dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpessionibus subditum esset, incorruptibile esset? Post resurrectionem sanè nihil quidquam talium perpessum esse legitur. Quapropter satis inde manifestum esset, ante resurrectionem corruptibile fuisse Domini corpus, post resurrectionem uerò extitisse incorruptibile. Quòd namque cibum post resurrectionem ceperit, non id famis gratia, sed * per œconomiam siue dispensationem manifestæ ex mortuis resurrectionis, ab eo est factum: ut exhiberet se eum ipsum, qui ex mortuis resurrexit, esse. Quo nimirum modo clauorum etiam fixuras ostendit, ut reuera se resurrexisse, neque spectrum esse probaret. Proinde scripturam non dicere, quòd resurrectionem ex mortuis uel esuriens manducauerit, uel sitiens biberit: sed quòd simpliciter tantum ederit

Non fert diabolus tranquillū ecclesiæ statum.

Aphthartodocitarum hæresis. ††

Disputatio de ea hæresi.

** ἐκείνης ἡμῖν ἰσάξιον.*

† κατὰ δὴ τὸ ἀφθαρτον

Imò natura etiam cui gratia quodammodo secundū Augustinū naturalis etiā iuxta hominem fuerit. Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Col. 2.

Quomodo & quur post resurrectionem Christus cibum gustauerit.

** κατ' οἰκονομίαν δὲ ἐν φανερᾷ ἀναστάσει.*

Factum id quoque per συγκατάβασιν, h.e. condescentiam & accommodationem propter discipulos.

†† *Aphthartodocitæ isti non satis perspexerunt sacramentum assumptionis hominis, quod sacramentum Dei uocat Hilarius: non item minorationem & exinanitionem uerbi Dei, formamq; serui, nō exaltationem et glorificationem hominis Christi, eiusdemq; primogenituram ex mortuis. Pater minorauit filiū modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronaturus illum, in cœlos resumendo. Tertull. aduer. Praxeam. Vt recedente infirmitate agnoscatur diuinitas. Ambr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in sinum suum recipiens pristinos patres regenerauit eos in uitā Dei. Ipse initium uiuentium factus, sicut Adam initium morientium factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoauit, in Adam retulit: significans quòd non illi hunc, sed hic illos in Euangeliū uitæ regenerauit. Iren. lib. 3. cap. 33. Et ideo primogenitus uocatur, quia in ipso primo deificati sumus. Cyrill. in thesaur. lib. 10.*

A rit & biberit, propterea quòd incorruptibilis post resurrectionem fuerit. Quòd si fortè sanctorum etiam quorundam oracula illi adduxere, in corpus Domini corruptionem prorsus non cadere, de alia corruptione quàm quæ nunc proposita esset, illos uerba facere, nostri dixere. * Corruptionis enim uocabulum duo significat. Eius enim nomine naturales istæ & irreprehensibiles carnis affectiones siue perpessiones ueniunt, sitis scilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modũ corruptibile Domini corpus, utpote ὁμοούσιον consubstantiale nobis dicimus. Eas quippe perpessiones omnes uoluntate sua DEVS VERBVM, propterea quòd homo propriè & uerè factus sit, suscepit. Atq; hoc ipso modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnassei & Haini sentẽtia, summæ impietatis est. Et corruptio quidem una hæc est. Est autem & alia, corporis scilicet in ea elementa, ex quibus cõpositum est, solutio, & carnis ipsius inquinatio: iuxta quam significationem & nos corpus Domini incorruptibile prędicamus, quòd inquinamẽtum nullum inuadere & pertingere potuerit. Post diuinam quidem resurrectionem, etiam secundum priorẽ uerbi corruptionis significationem, incorruptibilem carnis Domini assumptionem esse sentimus: sicuti et corpora nostra post resurrectionem Deo dante erũt, ante resurrectionem uerò secus. Atq; hæc ipsa est Aphthartodocitarum hęresis, qua multi mortales sunt correpti, non solum ex eis qui honores & magistratus gesserunt, sed etiam Hierarchæ primarij, & monachi uita illustres, & ex sacerdotali ordine alij, atq; adeò ipse etiam imperator Iustinianus. Et is plurimùm opinioni ei inhæsit: non ille altius dogma tale inuestigans, uerùm uerbi ipsius significationi acrius insistẽs, uidelicet qui haudquaquã tale quiddam de CHRISTO pro-

B pter summum ipsius erga illum amorem & desiderium, audire cõstituerit. Princeps etenim iste tãto in Christum pietatis ardore flagrasse, ab eis qui res illius memoriæ posteritatis mandarunt, dicitur, quanto alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, termaximo illo Constantino semper excepto. Itaque propter uehementem in CHRISTVM amorem, illius gratia multa * etiam uiolenter fecit. Hebræos namque Pascha ante Christianos celebrare passus non est. Et Samaritanos, quòd à sententia sua discedere nollent, afflixit. Plurimis quoque templis ubique terrarum numen diuinum honorauit, quę magnificentissimè cõstruxit: quippe qui Deum honoribus eiuscemodi præcipuè colere uoluerit. Alia insuper hisce consimilia peregit, ut † omnibus certò abundantem & ueram, quã in intimo gerebat animo, erga Deum pietatis affectionem palàm faceret. Tum uerò is Imperator à recta plana'que & regia uia dilapsus, atque insuetum diuisque Apostolis & patribus intactum iter ingressus, in spinas & tribulos incidit. Et quum Ecclesiam in sententiam suam adducere uellet, consilio opinione'que sua falsus est: quòd rectam publicam'que uiam septo firmissimo Dominus ita communijsset, ut non facilè quiuis inuadere eam & destruere posset. Tum autem & Vigilius minimè pedibus in Iustiniani sententiam ingressus, quum Italiam peteret, in itinere mortuus est. Ioannes autem, qui & Catilinus dictus est, principis Apostolorum episcopatũ sortitus est. Cœterùm Catilino Ioanne in ueteri Roma, Ioanne autem cui patria Sirimis fuit, in noua Roma, Apollinari Alexandriæ episcopatum administrante: apud Theopolitanos uerò post Dõninum Anastasio, qui ex Sina monte progressus est, antistite lecto, & Hierosolymis Macario in thronũ suum reducto (restituit namq; hunc Iustinianus, quũ Origenem & Didymum & Euagrium anathemati subiecisset, post Eustochij exautorationem) edictum (ita enim latinè dicitur) idem Imperator scripsit, in quo cor-

Marginal notes:

* φθορᾶς.

Corruptio in sacris literis duo significat.

Iustinianus quoq; in ea hæresi fuit.

Iustinianus inter imperatores, secundũ Cõstantinũ, Christianissimus.

Documẽta multa flagrantis ergo Deum pietatis Iustiniani.

* πολλὰ τῶν βιαίων

† τὸ περιὸν τῆς εἰς θεὸν γνώμης καὶ εὐσεβείας ... [Greek marginal note, partly illegible]

Idem tamẽ uia regia excidit, λεωφόρος.

Ioannes Catilinus Vigilij in sede Ro. succes sor. Latini historici Pelagiũ habent.

Primariarũ ecclesiarum antistites.

Edicto & ui Iustinianus in sententiã suam clerum omnem adducere conatus est, sed frustra.

quo corpus Domini in corruptibile, & in quod irreprehensibiles etiã perpessio- A nes non caderent, uocauit: ita Dominum ante passionem edisse dicens, sicuti & post resurrectionem ederit, quòd non minus ab ipsa corporis in utero Dei-genitricis conformatione id mutationis aut alterationis alicuius, in spontaneis illis & naturalibus perpessionibus, quàm post resurrectionem, pro eo atque sanctissimum esset, capax non fuerit: & quod idem corpus, incorruptibilitatem ipsam non post passionem, tantum, id quod catholica ecclesia profitetur, uerùm etiam ante passionem, ab ipsa usq; diuina seminisq; experte conceptione obtinuerit. Vt uerò in sententiam suam sacer ordo in Oriente simul & Occidēte leuem et futilem iret, ui adhibita cogere cœpit. At uniuersi oculis in Anastasium Antiochenum coniectis, ut ab eo quid facto opus esset discerent, cupidè expectabant. Per quam illi causam, primam eius conflictationem sapienter repulerunt.

CAPUT XXX.

Anastasius Antiochenus episcopus optimus.

ANastasius iste diuinarum rerum peritus maximè fuit. In morum autem & quotidianæ uitæ integritate, tam accuratæ obseruantiæ, ut & leuiculis quoque negocijs moderationem adhiberet; & non modò in reb. grauibus, & ad diuinū numē pertinētibus, sed etiā in minimis à cōstanti certoq; proposito haudquaquā trāsuersim excideret. Mentis uerò habitū q; optimè temperauit. Non em̄ facilè admodū adiri se passus est, ne temerè quos minimè oporteret, ad se admitteret: necq; austerus adeò & tetricus fuit, ut se difficilē aditu eis quib. deceret, exhiberet: & cū tēpus seriæ rei agendæ esset, in parato aures habebat, & lingua eius fluminis instar scatebat, celeriterq; quæ ei proponebant̄ soluebat. Porrò in negocijs ociosis, et ad rē minus pertinētibus, simul & aures prorsus obturabat, & linguā frenabat, ita ut quùm orationē rationis tēpestiuo modulo metiretur, tū sermone quādoq; silentiū eius præstabilius esset. In hunc perindè atq; in propugnaculū quoddā Iustinianus impegit, omni illū arte aggressus, rectè hac secū, ut illi uidebat̄, ratione deliberata, eū si concussisset, non difficili opere se orbē omnē in potestatē suā redacturū, uera & germana dogmata euersurū, & Christi gregē in captiuitatē abducturū. Anastasius uerò fidei petra firmiter est nixus, & adeò aduersus Imperatoris impetū diuina prorsus sublatus mēte substitit, ut propalàm disertis uerbis, demonstrationes quoq; arte maxima cōpositas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuisse ante passionem Domini corpus, naturalibusq; & irreprehensibilib. obnoxiū perpessionibus. Idq; ita & sacros Apostolos tradidisse, & diuos patres sensisse atque prædicasse. Quæ sanè omnia etiam ad monachorum primæ & secundæ Syriæ ordinem, qui illū de eis consuluerant, manifestè & liberè rescripsit, omnes ut ita sentirent, confirmans, & quasi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dictū que illud quod uas electionis protulit, omnibus subijciens atque proponens: Si quis uobis, præterquàm accepistis, euangelizauerit, anathema sit. Illi porrò omnes in eadem sententiæ æmulatione perstiterunt. Quam ob causam, ut sibi ita resistentem in exilium ageret, Iustinianus consilium cepit. Id uerò ut Anastasius audiuit, compositam statim orationem, in qua † argumentis cum aduersarijs congrederetur, Antiochenis, ut ea se defenderent, si opus esset, obtulit. Ea autem uerborum elegantia & enthymematum densitate est confecta, nec non dictorū ex sacris literis depromptorū ubertate, ad rem ipsam ita accōmodata, ut maximā autor libri eius cōsequutus sit admirationē. Sed scriptum id, quòd Deus meliori quadam ratione ecclesiæ suæ consultum uoluerit, editum non est.

Anastasius forti animo magno Iustiniano in hæresi Aphthartodocitarū refellenda restitit.

Scriptum Anastasij aduersus eam hæresim.

† συνάπτων λόγον

Iustinia-

CAPUT XXXI.

A IVstinianus namque, quum, Anastasij sacerdotumq́ eius, qui eodem cum illo ardore flagrabant, exilij libellum dictaret, inuisibili ictus plaga, ex uita hac excessit, triginta & octo annis, mensibusq́ octo in Imperio transactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem non aboleuisset, quippe qui sententiam eiusmodi ad honorem Dominici corporis magis facere existimauerit. Nonnulli certè quidem ueniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem, itidem ut hæreses alias, ab ecclesia proscribendum esse dicunt. Id ex præfatione sextæ Synodi magis liquet, quæ Iustinianum beata * quiete dignatur, uerbis eiuscemodi: "Quādoquidem sanctæ & œcumenicæ duæ Synodi, quæ in Imperante hac & religiosa urbe coactæ sunt, altera quidem Iustiniani diuinæ quietis tēporibus, altera uerò sub piæ memoriæ Imperatoris nostri Constantini clementię tuę parentis, &c. Sed enim acta quoq; eius cō cilij, quū mentio eius facienda est, semper eū qui in sanctis est Iustinianū dicunt. In quib. & scholium siue breuem annotationem inueni, quòd Ioannes Chalcedonis † filius, quū Constantinopolitanæ pręesset ecclesię, Alexij Comneni ętate, in ipso Dei uerbi Sapientiæ tēplo, quotannis magnificè memoriā eius celebrarit, populi uniuersi cōcione ad rē diuinā coacta. Memoria eius Ephesi quoq;, in delubro discipuli eius * qui supra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrū ipse Iustinianus construxerat. In quacunque uerò ille demū apud Deum & homines est existimatione, tū quidē hāc etiam ob causam illum sacrū Eutychiū, atq; alios plures throno expulisse aiunt. Cœterùm moriturus, sicuti diuus Constantinus Athanasij, ita & hic Eutychij restitutionem in testamento, Iustino successori suo mandauit. Equidē opinor, non autē decerno, propter alia ipsius egre-
B giè & rectè facta, & pręstantem in diuinū numē æmulationē, piamq́ in omnib. religionem, interueniente quoq; mirifico Dei uerbi Sapientiæ templi opere, si quid tū in eo est desideratū, id infinita Dei misericordia resarctū & contectū iri.

Iustiniani mors.

De fide & pietate eius iudicium. ex Actis sextæ uniuersalis synodi.

** μακαρίας λήξεως.*

Constantinus Pogonatus.

† ὁ τοῦ χαλκηδόνος.

Memoria Iustiniani anniuersaria celebrata.

** ἰσαγγελία*

Iustinianus Eutychij restitutionem moriēs mandauit.

CAPUT XXXII.

EO uerò adhuc Imperium gubernante, Auxumitarum Indorum rex, Gręcorum sacrorum consectator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicam religionem colentibus commisit, belli eius causam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Aegypto appropinquant, merces ultro citro'que datæ & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porrò quū ab Homeritarum principe Damno, Romani insidijs expetiti essent, ut profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem cōmotus Auxumita, bellū contra Homeritas mouit, uoto Christianorum Deo nuncupato, illorum se sacra suscepturum esse, si uictoriam ab Homeritis reportaret. Itaque cō flictu facto, uictor fortiter euadit, ipsum'que illum Damnum uiuum capit: & uotum Deo Dauid Auxumita persoluens, ad Iustinianum legatos mittit, ut quæ solennia Christianis essent, ipsis præstaret. Iustinianus autem ualde ea re delectatus, delectum uirum sanctum, episcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem subegit, & baptizauit. Atq; ex huiusmodi sanè causa interiores etiam Indorum populi Christianismū sunt cōplexi. Et tū primùm inde
* metaxa Cōstantinopolim est allata. Prodigia quoq; quāplurima Iustiniano imperante extitere. Ingentes terræmotus, concussiones & hiatus, stellarum faces admirandę, atque exundationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam

Auxumitæ Indi propter Romanorū commerciū impeditum Homeritas bello aggressi uicerūt.

Auxumitæ Christianismū complexi.

Metaxa primùm ad Rom. allata.

Fatales casus & prodigia.

* *Metaxa sericum uillosum dici uidetur, quod uelutum uulgò uocant. Quidam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui sericum tale Axamit appellant. Metaxæ mentio fit l. lotas. C. de murileg. & gynæciar. lib. 11. Et metaxariorum negociatorum, l. fin. C. de pignor. Serici usus è Persis ad Græcos hoc tempore transijt, iampridem desitus. Egnat.*

ciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quasdã res peragebat, atque cuilibet suũ tribuebat, & arcaniora quædã signis commonstrabat. In Pontifices etiam, quos admodum de Sodomorum hęresi insanire compererat, acerbè, seu potius fœdè, Iustinianus animaduertit. Et quum fames Byzantij increbuisset, rerum necessariarum inopia, Imperator secunda statim ieiunij hebdomade, carnes in foro uenales proponendas promulgauit. Et hoc quidem sic per uim actum. Populus autem, qui pietatẽ sibi consectandam statuisset, neque eas emebat, neq; edebat: mortem sibi potius adeundã esse censens, quàm ut quidquã de patrijs moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iustiniano dicta sint. Faciẽdũ aũt mihi esse statui, ut Iustini etiã Imperiũ libro huic intexerem: ut procliue esset lectori triũ principum, Iustini, Iustiniani, & Iustini iunioris ecclesiasticas actiones cognoscere.

Sodomitarum coercito. *Quadragesimali tẽpore in penuria pisciũ, Iustinianus carnib. homines uesci iussit.* *Populus tamẽ ptus ab esu carniũ abstinuit.*

A †

† *Designabat is mulieres uterum gestantes, scortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter spiritum Pythonis habere creditus est. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumduxit. Diac.*

CAPUT XXXIII.

Sepultura Iustiniani.

VErum enim uerò eiuscemodi opinioni addictus, eam ob causam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum statum Iustinianus transijt: & in magnifico monumento, ab ipso lapide Sardio in Apostolorum templo constructo, sepultus est, ad dextram eam ædem ingredienti partem. Nepos uerò ex sorore eius Iustinus iunior, cui Imperialis aulæ administratio credita fuerat (curatorem Palatij Romanorum lingua uocat) purpuream uestem & reliqua Imperij insignia sumpsit: quum nondum quisquam præter familiares eius, uel Iustiniani mortem, uel ipsius successionem nosset: quoadusque derepentè in Hippodromo apparuit, quæ Imperatorum essent, more solito acturus simul, & passurus. Atque ubi res, ita ut ei uidebatur prosperè succederet, neque quisquam per res nouas rebus eius resisteret, in aulam reuertitur: & primam scripto iussionem promulgat, qua omnibus ubique episcopis & sacerdotibus exilium, in quod propterea acti fuerant, quòd periculum pro recta religione adijssent, remisit: eos'que sedes suas recipere, & religionẽ more solito colere, neque quicquam postea de fide nouare pręcepit. Hoc ille sic ut dignum erat, & Imperatorem decebat, peregit. In rebus cœteris nihil quod monarchæ esset, habebat. Nam intemperanter maximè & dissolutè uiuẽs, delicijs & uoluptatibus uacabat. Supra modum uerò & iste, perinde atque auunculus, turpi lucro uictus, aliena appetebat. Et nõ modò publica commoda illicita mercede uenalia habebat, uerumetiam de sacerdotijs idem facere haudquaquã uerebatur. Nam & hæc uenum exposita, quibusuis precio uili uẽdebat.

Fl. Val. Iustinus iunior eius successor. *Clerus ab exilio reuocatur.* *Ignauia & auaritia Iustini.* *Sacerdotiorũ nundinatio.*

B

CAPUT XXXIIII.

Iustinus dux, Iustini imperatoris cognatus.

ET quum natura timidus esset, ferocem se magis exhibebat, perpessioni utrique turpissimè obnoxius. Itaque cognatum suum Iustinum, cuius præclara uulgo fama erat, uirum bellicis artibus, aliorum'que honorum gradibus illustrem, acciuit, qui ad Istrum excubabat, & excursionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ sunt, ἁμαξόβιοι, hoc est, in plaustris degentes, & campos qui ultra Caucasum sunt, incolentes. Inde autem confertim uniuersi ab Hyperboreis Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulsi, fuga sibi cõsuluere: & ad Bosporum, Euxini Ponti littorib. relictis, ubi multæ barbarę gentes consederant, pleræque à Rom. sedibus suis exactæ, urbes q̃cq;, castella & naualia, quũ uel † milites ueterani uacationẽ militiæ obtinuissent, et loca ea recepissent, uel Imperatores colonias eò deduxissent, constructa erant, uenere: & inde expeditionem contra eos qui illis obuij fierent, barbaros suscepere, donec ad Istri ripas uenientes, ad Iustinianũ Imperatorem legationem misere.

Abares à Turcis Hyperboreis pulsi, ad Istrum, permittente Iustiniano, consedêre. *† στρατιωτῶν ἀπομάχων γενομένων.*

Abarum nomen adhuc in Hungaria retinet, Sabaria, diui Martini patria. Hus quoq; Baroaros nomen suum accepisse fere debere uerisimile est.

A fere. Ex eis locis Iustinus, quem dixi, euocatus est, perinde atque particeps fieri cum nouo Imperatore †pactorum conuentorum, imperioque frui deberet. Quòd nanque & genere & * mundana ista uanitate pares essent, ex æquo etiam ad utrunque Imperium pertinebat. Post multas namque disceptationes, tandem illis conuenerat, ut qui Imperij administrationem consequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita ut is ex secundis Imperij partibus primas præ alijs ferret. Adueniente igitur eo, multa benignitate, sicuti præ se tulit, erga hominem Imperator est usus: eundemque ut ducem insignem, et genere sibi propinquum, uaria humanitate tractauit. Deinceps autem causas quasdam cōmentus, paulatim quos ille milites satellites & corporis custodes habebat, illi detraxit, progredique eum in publicum uetuit: & postremò in celeberrima Alexandriæ urbe domi clausum, ita ut in lecto iacebat, in multa nocte miseranda cæde sustulit. Hanc generosus ille uir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarumque ab hostibus uictoriarum mercedem tulit. † Neque uerò prius & ipse Iustinus & coniunx eius Sophia conceptam aduersus illum iram remiserunt, aut expectatione grauium malorum liberati sunt, quàm caput ipsius allatum inspexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per risum illuserunt. Non multum intercessit temporis, quum & Aetheriū simul, & Addæum, principes senatus, qui res magnas sub Iustiniano administrauerant, læsæ maiestatis legibus interrogat. Atque Aetherius quidem in quæstione grauiter tortus, uoluisse se ueneno Imperatorem tollere, consilijque eius conscium, atque in rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, confessus est. Hic autē B graui iureiurando se nihil earum rerum scire confirmauit. Verùm utrique caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id sibi obiectum esse, de quo accusatus esset, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perspiciat, se meritò supplicium pati, propterea quòd incantationibus quibusdam Theodotū aulę præfectū sustulerit. Sedenim quomodo hæc ultione cœlesti acta sint, non est mihi dicere promptū. Ambo tamē nefarij perniciosique fuere: Addęus quidē, puerorū masculorū corruptor: Aetherius aūt sycophanta magnus, qui per calumniam uiuorum & mortuorum bona impudēter atque crudeliter deuorare, rapereque sub Imperatoriæ domus prætextu, cui sub Iustiniano prę fuit, solitus esset, ea re illi per quàm utilis. Atque hęc quidē ad hunc modū sese habuere.

† τῶν συγκειμένων.
** τῇ κατὰ ἀλαζονείᾳ αὐτοὶ ταῦτ.*
Iustini ducis cædes.
Imperator cū cōiuge sua caput eius illudit.
Aetherij et Addæi utrorumque non bonorum cædes.
Vindictæ diuinæ exempla.
Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna claudo. Horat.

† *Sub Iustino Narses Eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, et ad pensa ancillarū uocatus est. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus est. Langobardi Pannonia Hunnis Atilæ reliquijs, à quibus Hungaria denominata est, relicta, in Italiam uenerunt, rege Alboino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege usque ad Desyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Egnat.*

CAPUT XXXV.

IVstinus autem edictum derepentè compositum, ad Christianos ditionis suæ omnes misit, ut nihil in ecclesijs nouarent: sed antiquis patrum decretis insistentes, rectè diuinum numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide hisce fuit uerbis conceptum. In nomine Domini nostri IESV CHRISTI Dei nostri: Imperator Cæsar Flauius Iustinus, fidelis in CHRISTO, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculicus, Gepidicus, pius, fœlix, gloriosus, uictor, triumphator, semper colendus Augustus. Pacem meam do uobis, inquit Dominus CHRISTVS, uerus Deus noster: pacē meam relinquo uobis, idem promulgat hominibus omnibus. Id uerò aliud non est, quàm ut in eum credentes, in unam & eandem ecclesiam conueniant, consentientes quidem animis in recta Christianorum sententia: auersantes autem eos qui contraria

Iustini scriptū de fide Christiana, & concordia eiusdē.

traria dicunt aut opinantur. Primaria namque salus hominibus omnibus consti- A tuta est, ipsa rectæ fidei confessio. Quapropter & nos Euangelica præcepta, & sanctorum patrum sacrum symbolum siue doctrinam consectantes, ut ad unam eandem'que ecclesiam & sententiam simul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem ὁμοούσιον consubstantialem, Deitatem siue naturam & essentiam uerbo & reipsa unam. Vnam etiam uirtutem & potestatem & ἐνέργειαν, hoc est, efficaciam in tribus subsistentĳs seu personis profitentes, in quas baptizati sumus, in quas credimus, & quibus professione addicti sumus. Vnitatem siquidem in trinitate, & trinitatem in unitate adoramus, distinctionem simul & unionem, præter opinionem omnem, habentem. Vnitatem quidem secundum essentiam siue Deitatem, Trinitatem uerò secundū proprietates siue subsistentias seu personas. (a Distinguitur namque indistinctè, ut ita dicamus: & cõiungitur distinctè. siquidem unum est in tribus ipsa Deitas: & tria, in quibus Deitas est, seu, quod certius dicitur, quæ Deitas sunt, unum) Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, quū persona quæque per seipsam spectatur, a mentis ipsius sensu, quæ insegregabilia sunt, segregante: Deum unum tria hæc simul b mentis acumine intellecta, propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem peropus est, & unum DEVM profiteri, & tres subsistentias siue proprietates prædicare. Confitemur uerò ipsum unigenitum filium DEI, DEVM VERBVM, ante secula quidem, & absque tempore ex patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter nostram salutem, descendisse de cœlis: & incarnatum ex Spiritu sancto, & domina nostra sancta gloriosa Deigenitrice & semper uirgine Maria, & ex ipsa natum esse. Qui est patri & spiritui sancto æqualis. Nō enim quartæ, per incarnationem unius, ex sancta Trinitate DEI VERBI, B personæ accessionem suscepit Trinitas sancta: sed est unus et idem Dominus noster IESVS CHRISTVS, consubstantialis patri & DEO iuxta diuinitatem, & idem consubstantialis nobis secundum humanitatem: passioni obnoxius carne, & passionis idem expers diuinitate. Namque non alium DEVM VERBVM, quod miracula edidit, & aliud quod passum est, nouimus: uerùm unum & eundem confitemur DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM DEI VERBVM incarnatum, & perfectè hominem factum: nec non unius et eiusdem miracula simul et passiones, quas uoluntariè carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit: sed ipse DEVS VERBVM c immutabili modo homo factus, spontaneam simul passionem et mortem pro nobis carne subĳt. Atq; dum DEVM ipsum esse confitemur, non inficiamur cū etiam hominē esse. Et hominē ipsum confitentes, DEVM ipsum quoq; esse non negamus. Proinde unū & eundē ex utraq; diuinitatis scilicet et humanitatis natura compositum, profitentes Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, unione confusionem non inducimus. Non enim quòd secundū nos homo factus est, propterea DEVS esse desinet. Neq; sanè quòd Deus natura est, et in eum similitudo nostræ naturæ non cadit, propterea homo esse negabitur. Verùm quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in sublimitate Deitatis homo permanet: utrumq; uerò in eodem est, & unus Deus simul, & homo, ipse Emanuel. Porrò eundem cõfitentes in diuinitate perfectum atque

a διαιρεῖται ἀδιαιρέτως. συνάπτεται διῃρημένως.

a τῷ νῷ χωρίζοντες τὰ ἀχώριστα.

b μετ᾽ ἀλλήλων νοούμενα.

In uerbo intelligo uerū Dei filium. In carne agnosco uerum hominis filium, utrunque simul in una persona Dei & hominis ineffabili gratiæ largitate cõiunctum. Aug. de Trin. lib. 13. cap. 19.

c ἀτρέπτως

† Salus credentiū mysteriū Trinitatis est. Hieron. Deum esse multis notū est. Sed quod pater sit, & filiū habeat, paucis. Aug. Pater manifestaui nomen tuum hominibus, &c. Ioan. 17. Et creditur à nobis sine confusione cõiuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta. Aug. εἷς θεὸς ἐν τρισί, καὶ τὰ τρία ἕν. Vnus Deus in tribus, & tria hæc unum. unus Deus pater, ex quo omnia: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia: & unus spiritus sanctus, in quo omnia. Eo, ex quo & per quem et in quo, non naturas dissecantibus, uerùm unius & inconfusæ naturæ proprietates designantibus. Atq; id ex eo clarè patet, quòd in unum rursus colliguntur. Ex ipso, & per ipsum, & in ipsum omnia: ipsi gloria in secula, Amen. Greg. Nazanz.

A atque etiam in humanitate perfectũ, ex quibus etiam compositus est, diuisionem
" aut sectionem in partes, una eius * composita subsistentia, non inducimus. Diffe-
" rentiam uerò naturarum, quam unio non tollit, indicamus. Nam neque natura di-
" uina in humanam est uersa, neque humana natura in diuinã mutata. Intelligen-
" tiæ autem acie utramque considerante, & potius utraque in propriæ naturę fine &
" ratione existente, factam quidem unionem dicimus, secundum subsistentiam:
" ipsa uerò secundum subsistentiam unio ostendit DEVM VERBVM, hoc est, ex
" tribus Deitatis subsistentijs subsistentiam unam, non præexistenti homini uni-
" tam esse, sed eam in utero dominæ nostrę sanctę & gloriosæ Deigenitricis sem-
" perque uirginis Marię, sibi ipsi ex ea condidisse in propria subsistentia carnem no-
" bis ὁμοούσιον consubstantialẽ, & eisdem perpessionibus per omnia obnoxiam,
" absque peccato, anima rationali & intellectuali animatam. In ipsa namque † subsi-
" stentiam habuit, & homo factus est. Et est unus atque idem Dominus noster IE-
" SVS CHRISTVS, qui cum patre & spiritu sancto conglorificatur. Cœterùm in-
" effabilem eius unionem considerantes, rectè naturam unam DEI VERBI incar-
" natam carne, quæ anima rationali & intellectuali est animata, profitemur. Rur-
" sum differentiam naturarum contemplantes, eas duas esse dicimus, diuisionem
" nullã introducẽtes. Vtraque enim natura in eo est. Vnde unum & eundem pro-
" fitemur CHRISTVM: unum filium, unam personam, unã subsistentiam, Deum
" simul & hominem. Omnes uerò qui aliter uel senserunt, uel sentiunt, anathe-
" mati subijcimus, alienos eos esse à sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia
" iudicantes. Itaque quũ recta & à sanctis patribus nobis prodita dogmata sic præ-
" dicentur, uniuersos uos ut in unam & eandem catholicam & Apostolicam Ec-
" clesiam conueniatis, hortamur, seu potius rogamus. Non enim graue nobis est,
B quamuis in fastigio Imperij collocati simus, Christianorum omnium consensio-
" nis atque unionis gratia, eiusmodi uerbis uti: ut una ab omnibus laus & glorifica-
" tio tribuatur Deo magno, & Seruatori nostro IESV CHRISTO. De cæterò
" autem, ne quis causam aut occasionem ullam de personis aut syllabis (siue fidei
" formulis) per intestina dissidia contendendi captet, quoniam ad unam & ean-
" dem rectam fidem & sententiam syllabæ (seu formulæ) producunt consuetudi-
" nis & status eius, qui hucusque in sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia
" obtinuit, & per omnia citra innouationem aliquam firmus stabilisque deinceps
" in tempus omne permanebit. Edictum hoc omnes ubique episcopi & sacerdo-
tes catholici comprobarunt, rectè promulgatum esse dicentes. Qui uerò se ab Ecclesia segregauerant, in schismate & dissidio persistẽtes, haudquaquam cum ea uniri uoluerunt: non aliam quidem ob causam, quàm quòd ad finem scripti disertis uerbis adpositum esset, etiam temporibus futuris professionem fidei talem absque rebus nouis stabilem conseruatum iri.

** ὑπόστασιν συνθέτην.*

† ἔσχε τὴν ὑπόστασιν.

Duæ naturæ Christi in unã coeuntes dominationẽ & deitatem. Theologus.

Anathema in hæreticos.

Cohortatio ad unionem & cõcordiam fidei.

Personæ hic eorum accipiendæ, qui fidei professiones cõposuerunt.

Hæretici in sententia sua persistunt.

CAPUT XXXVI.

IVstinus, postquam Ioannes cui Sirimis patria fuit, uitam simul & thronum Imperantis urbis morte abiecisset, Eutychium ab exilio, sicuti Iustinianus testamento iusserat, reuocatum, in ecclesiam suam restituit. Qui quatuor exactis annis, Ioannem νηστευτὴν, hoc est ieiunum, successorem habuit. Vbi uerò Ioannes etiam Catilinus in ueteri Roma sedem uacuam reliquit, & ad uitam illam migrauit, Bonoso episcopatus gubernacula mandata sunt. cui Ioannes alius, atque huic rursus Pelagius successit. Post Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in pastoralem conscendit thronum, & huic deinceps surrogatus est Eulogius. Hierosolymis episcopatum denuò post Eustochium gubernauit Macarius. Post eum hierarchicam cathedram

Eutychius ab exilio reuocatus.

Huius Constantinopoli successor fuit Ioannes ieiunator.

Pro Bonoso legendum puto Benedicto.

Maximarũ ecclesiarum episcopi.

sortitus est Ioannes, qui puram & inopem uitam in Insomnium monasterio optimè egerat. Apud Theopolim autem Iustinus Anastasio Domnini successore pulso, Gregorium substituit, nullis tum in ecclesia nouis rebus motis. Imperator uerò crimen illud Anastasio obiecit, quòd sacram pecuniam in alios, quàm episcopum deceret, conferret sumptus, & quòd conuicio & maledicto Imperatorem ipsum petijsset. Quum namque interrogatus à quodam Anastasius esset, cur ita profusè pecuniam sacram dilapidaret, & non potius in usus decentes eam impendens, ita uti opus esset dispergeret: disertè per cauillationem dixisse fertur, ne à communi pernicie Iustino auferretur. Fama autem uulgatum est, propterea illi Iustinum infensum fuisse, quòd pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Affinguntur præterea uiro ei alia quædam à nonnullis, qui Imperatoris cœptũ tegere aut excusare uoluerunt. Postquam Anastasius episcopatu abijt, Gregorius, sicuti dictum est, sedem eam accepit: cuius magna est in poetica laus. A primis enim capillis, in monasticis exercitatus studijs, strenuè ad summos gradus, quum nuper admodum se in eo lanugo prima exhibuisset, contendit. Primùm uerò Byzantij monasterio præfuit, ubi etiam ab initio uitam rerum omnium expertem degere cœpit. Postea Iustino iubente, pastorale munus in monte Sinæo suscepit: in quo a Scenitis barbaris obsessus, non minimis circumuentus est periculis. Quibus etiam, ut pacificationem inirent, suasor autorque fuit. Apud hos quum res magnas peregisset, in sacram deinde prouectus est cathedram. Animo & consilio in rebus omnibus optimo fuit: & ad quodcunque negotium se conuerteret, id quàm facilimè conficiebat. Metu minimè perturbabatur. Potestatibus autem, ut facilè illis territus cederet, flectendum se haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnificè pecunias largiebatur: usque adeò, ut quòcunque, pro eo atque opus esset, progrederetur, quàm plurimi homines eum stiparent atque sequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet consuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerent. Alij insuper qui eum prodijsse audissent, uel uidissent, ad eum confluebant, & honorem mundanis dignitatibus debitum, præ uiri eius obseruantia, secundo loco habebant, auidè sua sponte & uidere & audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque uerba facientem. Erat siquidem ad arcanum desiderium eorum animis, qui illum quomodocunque coueniebant, inserendum quàm maximè idoneus, aspectu admodum admirandus, in colloquijs ualde iucundus: & si quis alius, & ipse ad id quod deceret cognoscendum acutissimus, & ad faciendum quàm facilimus. Ad consilium alijs dandum, atque ad res domesticas & externas dijudicandas, promptissimus. Quapropter multas res optimè gessit, negotia in crastinum differre non solitus. Terrori uerò erat non tantum Romanis Imperatoribus, quum publica tractaret negotia, quantum necessitas postularet, & tempus flagitaret, uerumetiam Persarum ducibus: sicuti suo loco à me dicetur. Varius etiam fuit. Aliquando namque multa utebatur uehementia: nonnunquã iratum se esse præ se ferebat. In primis autem, quum opus esset, maximè in eo eminebat lenitas & mansuetudo. Adeò ut quam commodissimè in eo, quam laudem Gregorius Theologus per uirtutis & pietatis studium consequutus fuerat, enituerit † austeritas reuerentia temperata:
ita ut altera ab altera non læderetur, sed utraque per
alteram illustraretur.

Verum

Anastasij Antiocheni exiliũ.

Causa exilij liberè nimis dictum.

Gregorius episcopus Antiochenus, uir magnus.

Gregorij Nazanzeni uirtus.

† τὸ αὐστηρὸν αἰδοῖ σύγκρατον.

Euagr. lib. 5. cap. 6.

A

B

CAPUT XXXVII.

A VErum enimuerò primo Gregorij episcopatus anno, Persarmenij, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui post Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Persarum regi ita proditi fuerant, ut Armenia quidē quæ minor dicitur, Romanis subdita maneret, maior autem Christianorum sacra moribus colens Persis sit tradita: Persarmenij inquā isti, quòd grauiter à Persis affligerentur, legesq; suas transgredi ui compellerentur, clàm ad Iustinum oratores miserunt, ut sub ditionem Romanorum reciperentur precantes, quò liberè absq; molestia sacros ritus, pro religionis consuetudine, Deo peragere possent. Iustinus preces eorum cōprobauit, pactis conuentis quibusdam ab ipso interpositis, quę etiam iureiurando confirmauit. Itaq; Persarmenij magistratibus suis interfectis, unà, quod dicitur, * uniuersi sese Romanorum imperio commiserunt, in societatem suam finitimis eiusdem gentis populis, atq; itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, uir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatorijs artibus præstans. Hac uerò de causa quum Chosroes Imperatorem incusaret, tale ab eo responsum tulit: Finē suum pacis pacta conuenta habere: insuper autem fieri haudquaquā posse, ut Christianos pacis finitæ tempore, ad populares suos confugientes ipse non reciperet. Hæc quidem ille, atq; his similia alia respondit. & quamuis talia diceret, minimè tamen se ad bellum instruxit: sed ocio solito deditus, delicijs diffluxit, post rationes & uoluptates suas omnia habens. Virum autem quendam genere sibi propinquum, Martianum nomine, Orientalium copiarum ducem designatum, aduersus Persas misit, neq; exercitu iusto, neq; apparatu belli alio satis

B instructum. Hic cum manifesto periculo, & quod dicitur, cum ipsius Orientis euersione, in Mesopotamiam primùm est profectus, paucos admodum milites, eosq; inermes secum ducens: ad quos accedebant fossores & sarctores, & boum actores undequaq; coacti. Et cum Persis apud Nisibim leui certamine congressus, quum meliore loco res eius essent, Persis nondum satis paratis, urbem eam obsidere quàm hostes persequi maluit. Oppidani porrò propter tam splendidi scilicet belli apparatus cōtemptum, portas non clauserunt, sed fœdissima etiam in Romanum exercitum conuicia iecerunt. Plurima uerò prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tum uisa sunt: & bos recens genitus in initio belli conspectus est, ex cuius ceruice duo capita eminebant.

Maior Armenia Persis à Philippo Imperatore dedita.

Persarmenij ad Iustinū desciunt.

** unanimi*

Ardaamanes dux.

Iustini ignauia.

Martianus nō satis instructus aduersus Persas missus.

Is occasionem rei bene gerendæ prætermittit.

Prodigia.

Bos turpis.

CAPUT XXXVIII.

POsteaq; autem Chosroes se ad bellum probè instruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno suo transmittere, & ad Circesium (quod dicitur) in Romanorū ditionem excurrere iussit. Est autem Circesium oppidum commodissimum & munitissimum, ad fines Romanorum Imperij situm. Muro namq; firmissimo atq; altissimo circundatum est. Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circumfluentes, & in insulæ formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipse autem cum copijs suis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Nisibim uenit: quę, sicuti dictum est, à Martiano obsidebatur. Hæc ita à Persis agi, Romani ignorabant: usq; adeò, ut Iustinus multorū sermonibus adductus, qui Chosroem iam mortuum esse, aut non longè à morte abesse nunciabant, Martiano ualde succenseret, quòd Nisibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quosdam misit, qui illum ad claues portarum quàm celerrimè afferendas excitarent. Vt autem res minus ex sententia successit, & Iustinus risu & probro se dignum exhibuit,

Persarū aduersus Romanos expeditio.

Circesium oppidum.

Martianus Nisibim obsidet.

Ridicula Iustini ad Martianum mandata.

Nisibenus episcopus Gregorium Antiochenum, atque is Iustinum de rebus Persarum certiorē facit.

Scripta talia Iustinus contempsit.

Ignauorum hominum mores.

** πρὸς τῷ ἀγεννεῖ καὶ τὸ θράσος.*

Marciano Acacius suffectus.

† σύγχυσιν

qui apud talem & tantam urbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quã scilicet tam exiguus exercitus assidebat: res ea primùm Gregorio Theopolis antistiti ab episcopo Nisibeno renunciata est. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quàm maximè. Et dabat præterea operam, ut urbs ea propter erumnas, quas à Persis patiebatur, in potestatem Romanorum rediret. Itaq; is Gregorio, quæ in Perside gererentur, suo quæq; tẽpore insinuã do, significabat. Ea porrò ad Iustinum Gregorius scribebat: de subita etiã Chosroæ expeditione certiorem eum faciens. Atq; ille more suo delicijs & luxuriæ deditus, fidem habere episcopi scriptis supersedit, ea quæ cupiebat geri etiã ratus. In hominibus namq; molliter & dissolutè uiuentibus, ad ignauam socordiam gloriosa * audacia accedere solet. Neq; illi euentis rerum fidem habent, si aliũ, quàm ipsi uolunt, exitum consequantur. Iustinus ergo Gregorio rescribens, ea quæ is renunciasset, tanq; falsa omnino essent, rejciebat. Atq; ut etiam uera essent, Persas tamen urbis expugnationem non præuenturos esse. Quin etiamsi præuenirent, eos tamen inde fœdè atq; turpiter repulsum iri dicebat. Et Acacium quendam delectum, uirum proteruum, † confusionem planè dicas, ad Martianum misit, cum eiusmodi mandato, ut etiamsi Martianus urbem cepisset, & pedem alterum in ea posuisset, dignitatẽ statim deponeret, eamq; ipse sibi Acacius sumeret. Quod sanè is fecit, Imperatoris iussa non ex illius commodo exequutus. Postq; enim eò uenit, Martianum illico in hostili terra dignitate priuauit, re ea militibus non renunciata. Sed enim qui in exercitu ordines ducebant, ubi ducem magistratum deposuisse cognouerunt, ulterius perseuerare in castris nequaquam uoluere: sed paulatim hinc & inde palantes diffugere, ridicula illa obsidione soluta. A

Adaarmanes rem ex sententia gerit.

Chosroes ipse oppidum Daras obsidet.

Persæ Theopolim desertam & uacuam inueniunt.

At Adaarmanes copias secum martem spirantes, non solum ex Persis, sed etiam barbaris qui Scenitæ dicunt, delectas ducens, Circesio præterito, quàm plurimũ Romanorũ rebus intulit detrimenti. B Ferro namq; & igne pleraq; loca uastans, neq; moderatũ quidq;, propter defensorum solitudinem, uel cogitans uel faciens, non pauca castella cepit. Et quòd ibi nemo cum imperio esset, tum autem quòd Romani propugnatores in castello Daras à Chosroe clausi forẽt, faciendum sibi liberè quod uellet statuit. Castris autem inde motis, Theopoli animum adiecit: & partem copiarum maximam, ipse non profectus, eò misit, quæ spe sua falsæ, & ab urbe ea sunt reiectæ: propterea quòd nulli in ea, aut sanè quàm pauci ciues mãsissent. Profugerat uerò etiã episcopus ipse, & sacra secum uasa & donaria extulerat. Nam & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum studio, sicuti eiuscemodi temporibus accidere solet, tumultum mouerat: & tandem desertam relinquens urbem, inde excesserat, nemine prorsus hostibus resistere aut obuiam ire conante.

Gagalicam incendunt, olim Heracleam dictam.

Seleuciam diripiunt.

** Euagr. Apameam habet, & Nicanoris Seleucum.*

Episcopum & præfectum eius capiunt.

Magnus Ro. dux.

Adaarmanes postquam uoto suo & Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Heracleæ, postea autem Gagalicæ dictæ urbi iniecit: & ad * Seleuciam, quam Nicanor Seleucus cõdidit, locupletem quidem illam primùm & populosam, postea uerò tempore collapsam, & ad paucitatẽ redactam, progressus est. Hæc quum resistere illi non posset, pacto quodam interueniente, in eam est receptus. Vbi sanè præter conuẽta multa egit: & ciuitate direpta, uicinis quoq; locis circumcircà dispoliatis, inde abijt. In præda reliqua, & episcopum & magistratum urbis summum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit, nemine uidelicet prohibente, præter paucos admodũ milites, qui ab Imperatore missi fuerant. Horum ductor Magnus erat, qui antea argentariæ mensæ in urbe Imperante præfuerat, postea autem unius ex Imperialibus ædibus curã susceperat. Ii quum terga uertentes fugerent, parũ absuit quin ab hostibus sint excepti. Hisce rebus cõfectis,

Adaarmanes

A Adaarmanes Chosroem nondum urbem quam obsidebat cepisse reperit. Magnum autem adueniens illi attulit momentum, quod quùm suis animum addidit, tum hostes plurimùm exterruit. Inuenit urbem muro nudatam,& aggerem ingentem prope illam factum. Helepoles extructæ stabant, & catapultæ, quas uulgus † machinas seu tormēta, saxa ex edito loco iacientia,uocare cōsueuit,quibus urbem hyemis tempore Chosroes in potestatē suā redegit. Cui Ioannes Timostrati filius præfuit. Hic eius obsidionem non admodum curauit, seu urbem potius ipsam prodidit. Nam & hoc tum sermonibus ita iactatum est. Obsedit eam Chosroes mensibus quinq;,& aliquot insuper diebus:cepitq;, nemine propè propugnante. Et ciuibus ex urbe multitudine uaria ductis, partim eos ferro cōcîdit, partim uiuos in captiuitate seruauit. Vrbem ipsam, utpote opportunā & commodam, præsidio imposito retinuit. ipse uerò tropæo eo superbus, domum est reuersus.

Daras oppidū Persæ recipiunt.

† μαχανὰς λιθο-βόλον.

CAPUT XXXIX.

EA re Iustinus cognita, nihil prorsus rectè aut prudenter mente agitans, neq; casum talem humaniter ferēs, in phrenitidis morbū & insaniā incidit: ita ut nihil quicq; earum rerum quę fierent,intelligeret. Imperium autem à Tiberio administrari cœptū,qui honorem pręcipuum Iustino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iustinus cum plurimis militariū copiarum millibus aduersus Abares miserat: & captus ille statim in prima congressione ab eis fuisset, militibus eius nequaq; barbarorum conspectum sustinentibus, nisi eum diuina Prouidentia inde ereptum, Romanorum imperio manifestò conseruasset. Quod sanè Imperiū ad id discrimen
B peruenerat, metuendum ut esset,ne Iustini præter rationem omnem susceptis actionibus, unà cum repub. corrueret, & in barbarorum potestatem perueniret. Quum igit̄ Iustinus tam grauiter morbo affectus esset,neq; quidq; earū quę agerentur rerum animaduerteret, Tiberius consilium commodum, rebusq; pręsentibus opportunū admodum cepit,quo casum & errorem omnem correxit. Traianum enim, uirum præclarum ex senatu, canicie & prudētia multos antecellentem,ad Chosroem mittit: & legationem non Imperij aut reip. sed solius Sophiæ Augustæ Iustini coniugis nomine, ad Chosroem instituit. Cuius etiam literę ad eum regem scriptæ sunt, quibus illa erumnam casumq; mariti & rempub. principe carentē deplorabat: nequaquā decorū esse addens, illum uiduę mulieri, & principi iacenti, reipublicæ'que perturbatæ insultare. Nam & ipsum aliquando ægrotantem non solum in persimilem casum incidisse, uerumetiam præclarissimos quosq; medicos ex ditione Romana ad eum missos uenisse, qui arte sua & cura debita ægritudinem illius dispulissent. Legatione tali audita Chosroes flexus est: & quum in animo habuisset, primo quoq; tempore expeditionē in Romanorum terram suscipere, triennales tamen inducias Orientis partibus concessit: ita ut nihilominus † Armeniam, quæ bellum aduersus eum parasset, nemine res Orientales * turbante,aggrederetur.Porrò rebus Orientis in eum statum adductis, Sirmium à barbaris captum est, quod Gepides dudum tenuerant, & Iustino donauerant, sua sponte inde decedentes. Interea Tiberius Sophię instinctu Cęsar à Iustino, qui meliusculè morbo remittente habebat, declaratur.

Iustinus phreneticus.

Tiberius imperiū Rom. administrat.

Imperiū Ro. in summū adductum discrimē.

Legatio & literæ ad Chosroem, nomine Sophiæ Augustæ, missæ.

Induciæ triennales cū Persis.

† ἀρμενίαν ἐπελθεῖν.

** παρενοχλοῦντος.*

Sirmium à barbaris captum.

CAPUT XL.

CÆterùm coronam imperatoriam ei impositurus, ea uerba disertè ad eum est proloquutus, quæ memoriam omnē ueterem & nouā longè excellunt. Quū namq; Iustinus cōmodè per * dilucidū interuallū scilicet compos mentis esset, idq; diuina Prouidentia, ut simul & pec

Iustinus Tiberium imperatorem creat.

** ἐν ἀνέσει γενόμενος.*

cata errataq́ʒ ipse sua proferret, & in remp. ordinem meliorem inferret. Quum- A
que omnes, atque ipse etiam Ioannes sacrorum antistes, cuius antea memini-
mus, cum sacerdotibus suis in hypæthro siue subdiali Imperialis aulæ palatio,
congregati essent, quo loco hæc agi celebrariq́ʒ fas est, Imperatoriam coronam
Iustini ad Tiberium uerba.
sustollens, purpureamq́ʒ ueste͂, ut ea Tiberio imponeret, qui comes antea excu
bitorum fuerat, ita propalàm uerba fecit: Ne te, uir optime, umbra ista phan-
tasiæ seu apparatus huius, & uestis hæc decipiat: quibus & ipse, præterquam de
ceret, transuersim raptus, non sensi meipsum supremis pœnis obnoxium red-
Princeps non semper consiliarijs suis parère debet.
dere. Tibi uerò curæ erit, ut peccata quoq́ʒ mea corrigas. Corriges autem, si re-
ctè & benignè rempub. administrabis. nec omnino istis tibi parendu͂ erit (prin-
cipes demonstrans) nam & ipsi me in eas quas cernis erumnas coniecerunt.
Alia insuper eius generis adduxit, quę ad consternationem & lachrymas proli-
xas auditores commouerunt. Postremò uerò omnium intulit: Honora Deum
& Ecclesiam eius, & olim quidem heram & dominam, nu͂c uerò matrem tuam.
Præcepta saluberrima de Imperij administratione.
Qui facultates & possessiones habent, habeant: quibus eæ desunt, eis tribue.
Perinde atq́ʒ in teipsum, ita in omnes animu͂ intende. Nosce uerò & quis antea
fueris, & quis hodie factus sis. Si peccare non uis, ne arrogans & superbus fue
ris. Ipse namq́ʒ uides, quis ego paulo antè fuerim, & quid nunc sim. Pauperes in-
primis dilige, & eleemosynę apud te non deficiant. Et quum precatio ab episco
Precatio in Imperatoris coronatione.
po facta esset, Tiberius ad pedes Imperatoris se abiecit. Atq́ʒ ille subinferens: Si,
inquit, uolueris, sum: si nolueris, non sum. Deus qui fecit cœlum & terram, om-
nia quæcunq́ʒ tibi dicere oblitus sum, ipse in animu͂ tuum subijciat, confirmans,
Timor Domini.
atq́ʒ ab ipso nunc initio instituens te sanctissimo timore suo: per quem omnia ti-
bi rectè atq́ʒ feliciter euenient bona. Iustinus iunior ubi in imperio cum Tibe- B
Iustini mors.
rio annos tres exegisset, uita excessit. Ipse solus annis duodecim, & mensibus
decem cum dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, mense
uno minus: ita ut Imperij eius anni omnes quindecim sint, & menses noue͂ cum
Liberalitas Iustini in ecclesias.
dimidio. Iustinus, quæcunq́ʒ templa Iustinianus magna usus liberalitate ma-
gnificè construxit, ea accessionibus, donarijs & sacris uasis pluribus ipse exor-
nauit. Et summam magni templi testudinem collapsam, & quindecim cubitos
sustulit, & decentissimè, ita ut hodie cernitur, restituit. Et quum pietatis esset
Huius tomi anni.
studiosissimus, in uita quotidiana tamen perquàm dissolutus fuit. Liber hic hi-
storiarum decimus septimus, tempus complectitur sexaginta & quatuor anno-
Neoterici numerant 4554.
rum: quum ab orbe condito sexies millesimus † nonagesimus octauus, à di-
uina au͂t Domini natiuitate quingentesimus nonagesimus tertius ageret annus.

Computatio annorum istorum cum alijs Chronicis scriptoribus no͂ concordat. Secundu͂ quosda͂ enim obitus Iustini in annu͂ Domini 582, secundum alios in 576 incidit.

DE PRIMA ET SECUNDA IUSTINIANA, & item de Iustinopoli.

APud Dardanos Europæos, qui ad Epidamni fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit: Iustiniani qui orbem terræ ædificijs exornauit, patria. Locum eum breui muro circumdedit, in quadranguli forma͂ structura redacta, atq; in angulo quoq; turri una excitata, τετραπυργίαν, hoc est, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, urbem præclarissimam condidit, quam Iustinianam primam uocauit, nutricia hæc præmia altrici suæ tribuens. Ibi uerò & aquæductum, ut ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum uirorum magnifica, porticus amplas, iudiciu͂ curias pulchras, fontes, plateas, uicos, balnea, rerum uenalium fora. Urbs ipsa ingens & populosa, & tractus

A & tractus eius totius metropolis: ut quæ Illyrici uniuersi archiepiscopũ sit sortita, cuiq; oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine sita, debitum exhibuerint honorẽ. Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atq; ipse ambitione & liberalitate quadam illi, qui eam ita ædificijs excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardania oppidum uetus, Ulpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli usui essent, demolitus, ad eam quæ nunc id spectatur, pulchritudinem perduxit. Urbem hanc Secundam Iustinianam appellauit. Nõ longe ab hac, urbem quoq; aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auunculi nomine Iustinopolim uocauit. Procop. lib. 4 de ædificijs Iustiniani.

DE BULGARIS. περίργως.

Terbelis Bulgarorũ dux, sub Iustiniano Rhinotmeto floruit. Et Iustinianus ipse, Constantinusq; Heraclij filius, uectigales eius fuere. Hic aurum & argentũ, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, sinistra autem argentum promens militibus suis, quòd Abares prorsus bello Bulgari ipsi sustulissent, distribuit. Interrogauit aũt quosdam Abarum captiuos, quam'nam ob causam princeps eorum unà cum gente uniuersa interijsset. Cui illi responderũt: Quòd criminum delationes & accusationes inter eos inualuissent, quibus fortissimi & prudentissimi quique Abares sublati essent. Ac sic deinceps factum, ut homines iniqui & fraudulenti in societatẽ & decuriam iudicum peruenerint. In causa etiam fuit ebrietas. quum namq; uini prouentus exuberaret, ebrij omnes fuere. Deinde auarorũ iudicũ sordes. Consilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim uenales facti, & alter alterum dolis est aggressus. Ex B his ipsis causis internecio nostra processit. Terbelus hisce uerbis auditis, Bulgarisq; suis cõuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accusator, ut non prius audiretur, ei' ue assensus præberetur, quàm de crimine probe esset quæsitum: Ac si criminator per calumniam mentitus esse comperiretur, ut is morte pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id uerò si quisquã facere ausus fuisset, ut publicatis bonis eius, ipse proscriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porrò uineta omnia radicitus excindi iussit. Et mendicantibus quidquam dari uetuit, ut scilicet pro se quisq; sibi ipse uictum quæreret, neq; ad egestatem delaberetur. Legum talium transgressoribus, bonorum publicatio & proscriptio proposita. Ex Suid.

Causa internecionis gentis Abarum.

Præcipuè hoc de iudicibus corruptis intelligendũ, quos Alexander Seuerus Imp. fures appellauit.

DECIMIOCTAVI TOMI CAPITA.

I De Imperatoris Tiberij imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.
II Ut Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iustinum in Persidem irruptione atq; impetu facto, multa castella munitaq; loca recuperauerit. Utq; Chosroes sit mortuus.
III De terræmotu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphne dicitur, fuit.
IIII De Anatolio mago, & eius aduersus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidijs.
V Ut Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundemq; deinceps moriens Imperatorem crearit.
VI Oratio Tiberij Imperatoris in electione & designatione Mauricij, ad populum dicta.
VII De somnio & morte Tiberij Imperatoris.
VIII De Mauricij coniugio, & coniuge eius Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.
IX Quæ præsagia præcedentia Mauricio imperium portenderint.
X De clementia & misericordia Mauricij, & de administratione bellica Philippici.
XI De facilitate simplicíq; apparatu Prisci belli ducis. Et ut hunc exercitus reiecerit: Germanumq;, ut exercitum duceret, legerit.
XII De lite inter Asterium & Gregorium Theopolis episcopum: & ut Gregorius causam obtinuerit.

XIII De maximis grauißimisq́; terræmotibus: & ut Antiochiæ tantum, ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa. A

XIIII Ut milites militarem disciplinam reliquerint: ad quos Imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit.

XV Oratio Gregorij Theopolis episcopi, ad defectorem exercitum.

XVI Ut exercitus Gregorio parens, rursum Philippicum ducem legerit.

XVII Ut Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obsidione.

XVIII De Varamo Persa, & de insidijs contra Hormisdam Persarum regem structis.

XIX De tyrannide Varami. Et ut Hormisdas Persarum rex à Chosroe filio suo sit occisus.

XX Ut Chosroes iunior ad Romanos profugerit, eorumq́; auxilijs regnum suum recuperarit.

XXI De crucibus à Chosroe Gregorio Theopolitano missis, & quæ de eis ille scripserit.

XXII De donis, quæ idem Chosroes maximo martyri Sergio misit.

XXIII De Naamano Saracenorum principe, quomodo Christianismum sit complexus.

XXIIII De sancto Simeone Thaumastorita, hoc est, mirandum montem incolente.

XXV De sancta Golinduch martyre, quæ in Perside certamen martyrij superstes sibi peruicit.

XXVI Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaites sedem suam receperit: & de alijs patriarchis.

XXVII Quæ Chosroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Deigenitrice dixerit.

XXVIII De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, gestis,

XXIX Quomodo Prisci legatus Chagano uetus exemplum adducens persuaserit, ut pacē rursum complecteretur.

XXX Expositio longior per digreßionem, de Abarum origine, ut ex Oriente in Occidentem transierint. Et de monte Icar. Et de ueteribus Persarum moribus & institutis. item de urbibus Taugast & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse feruntur. B

XXXI Quæ Mauricius ad tumulum sanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit.

XXXII De insigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris unguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit.

XXXIII Ut dignas uindicta diuina pœnas exegerit ab eis, qui contra immaculatam Deimatrem, blasphemam ausi sunt mouere linguam.

XXXIIII De sancto Ioanne Ieiuno, archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato.

XXXV Qualia indicia cædem Mauricij Imperatoris præcesserint: & de quibusdam portentis.

XXXVI De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt.

XXXVII Quomodo Commentiolus & Priscus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congreßi, supra triginta millia hostium ceciderint. Et rursus quædam de Chosroe.

XXXVIII Quomodo Byzantij plebs contra Mauricium seditionem & tumultum excitarit. Et ut Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necauerit.

XXXIX Quomodo exercitus in Europa, seditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararunt.

XL Mauricij fuga. Et aduentus tyranni in imperantē urbē, et Mauricij liberorumq́; eius cædes.

XLI De nudatione Imperialium cadauerū, & de alijs tyranni cædibus. Et de prædictione Imperialis cædis Alexandriæ facta.

XLII Quomodo Mauricius Deum orauerit, ut ei hic pœnas dare diuinæ uindictæ liceret: id quod assequutus est. Et de ædificijs ab eo constructis.

XLIII Ut Chosroes propter Mauricij cædem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem usq; excurrerit. Et de alijs quæ Romanorum imperium peruaserunt, calamitatibus.

XLIIII De seditione inter Iudæos & Christianos Antiochiæ orta: ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus cæsus sit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Constantinopolitanis episcopis.

De schisma-

XLV *De schismatibus, quæ post quartam & quintam sanctam Synodum in Ecclesiam irrepserunt.*
LXVI *Præterea de hæresi Monophysitarum, quòd ea insidiose admodum & periculose de DEI VERBI*
XLVII *incarnatione opinatur.*
XLVIII *De philosopho Ioanne Philopono Tritheita.*
XLIX *De monacho Leontio, & Georgio Pisida.*
L *De diuisione & dissidio Tritheitarum, à Seuero profectorum.*
LI *De opinione Agnoetarum.*
LII *De hæresi Theopaschitarum.*
LIII *De Iacobo Syro, & Iacobitis.*
LIIII *De abominanda Armeniorum hæresi.*
LV *De schismate ChatZitZariorum apud eosdem.*
LVI *Phocæ abrogatum imperium per Heraclium, Priscum & Gregoram.*
De fœda cæde Phocæ, nefandissimi & perniciocissimi tyranni.

ECCLESIASTICAE Historiæ Nicephori Callisti Xanthopuli, Tomus XVIII.

CAPUT I.

B SVSCEPTA Imperiali administratione Tiberius, ad partes omnes reipub. se conuertit, ut quùm disciplinam rectissimè ciuilem restitueret, tum bellicis expeditionibus commodissimè omnem Romani imperij ditionem recuperaret, & constitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis statura, & uultu non solum inter principes uiros, uerumetiam omnes propè homines decentissimo. Ita ut forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus esset, & qui humanitate & misericordia quam maximè gauderet: ipso solum aspectu, ut ita dicam, omnes ad se inuitãs atq; alliciẽs. Eas aũt diuitias & copias amplas sibi esse putabat, si prolixè nõ solũ ad necessitatẽ, sed etiã ad abundantiã alijs largiretũ. Nec ille respiciebat, quid recipere petentẽ oporteret: sed quid Imperatorẽ Romanorũ dare deceret. Quòd si auri quidq; ad eũ perueniebat, uiolẽter cũ subditorũ lachrymis collectũ, adulterinum id & uenenosum esse existimabat. Proinde ciuibus ditionis suæ omnibus annuum etiam tributum remisit: & quoscunq; agros Adaarmanes expeditione sua uastauerat, immunitate & libertate summa donauit, ultra modum etiã, & detrimenti accepti rationem. Magistratibus quoq; & dignitates gerentibus pensiones illegitimas cõdonauit, quibus priores principes subditos ipsi suos uendere soliti fuerant.

Statura, mores & uirtutes Imperatoris Tiberij.

CAPUT II.

ITaque pecunias non rectè exactas in usum decentem conuertens, ad bellum hostibus inferendum splendidè se armauit: & exercitu heroico ex subalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Massagetis, Pæonibus, Mysis, unà cum Illyricis & Isauris, atq;

Copiæ militares eius aduersus Persas contractæ.

Equitatus Tiberij maximus.
ἀντι ταξας, alas.
Euagr. lib. 5. cap. 14.

ris, atque etiam ex Scythis, optimis strenuissimis'que quibusque uiris delectis, ita ut centum milia & quinquaginta ~ turmas fortissimorum equitum haberet, conscripto, expeditionem aduersus Chosroem suscepit. Quum ille statim, post Daras castellum captum, Armeniam ingressus esset, atque inde circa messis tempus ad Cæsaream contendere in animo haberet: quæ principē locum apud Cappadocum gentem sortita, primas inter urbes reliquas ferebat. Vsque adeò uerò iam res Romanorum contemnebat, ut etiam oratores qui ad eum uenerant, in conspectum suum non admitteret: sed ad Cæsaream urbem eos se sequi iuberet, ibidem postulata eorum auditurus, responsum'que eis re deliberata daturus. Eò autem ubi peruenit, & exercitum Romanorum, qui eum præuenerat (quem Iustinianus ducebat, frater Iustini illius, à Iustino imperatore miserandum in modum cæsi, rei bellicæ & ipse egregiè peritus) conspexit, & iam tubæ classicum canebant, signa'que militaria sublimia ferebantur, ac dux ipse unà cum tam splendido apparatu animum magnum spirabat, atque ex aduerso uociferabatur, equitatus'que tantus aderat, quantum nemo unquā Imperatorum in animo saltem est imaginatus: apparatu tanto & re tam subita atque inopinata consternatus, ex intimo pectore ductis suspirijs, altius indoluit atque eiulauit, neque pugnæ initium facere uoluit. At ipso tempus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scytha, cuius curæ dextrum cornu commissum fuerat, impetum in eum facit. Huius uim confertam quum Persæ sufferre nequirent, ordines'que suos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hostium agmen Curs aggreditur, ubi instrumentum aulicum Chosroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic preciosissimas quasque res eius & instrumentum omne, ipso inspiciente & tolerante Chosroe, † quod facilius is impressionē suā quàm ipsius Curs sustineri posse existimaret, diripit. Et derepentè ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque unà cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Pæana canens, Persarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad suos redit: qui adhuc ordines suos, sicuti acies structa fuerat, seruabant, quòd neque Chosroes aggressus eos esset, nec ipsi initium pugnæ fecissent. Paucis uerò uelitaribus prælijs, unis tantum aut binis ab utraque acie congresis, sicuti fieri assolet, commissis, Chosroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum prælium experturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuisus esset, nocte intempesta, uigiles earum copiarum quæ Borealem plagam uersus excubabant, inuadit: eis'que repentina impressione dissipatis, exercitu uniuerso Melitinem, quæ in propinquo erat, contendit: quam ab incolis & custodibus uacuam Persæ incendunt, se'que ad Euphratem trajciendum instruunt. Porrò quum eos Romanorum copiæ à tergo consequerentur, saluti suæ timens Chosroes, elephante conscenso, fluuium tranat, & multos ex militibus suis in amne eo, qui illis pro sepulchro fuit, amittit. Multos etiam qui ex undis traijcientes euaserant, secum abducit. Huiusmodi ille summam pœnam postquam pro iniurijs Romano imperio illatis persoluit, ulterius in partes Orientales est progressus. Vbi eiuscemodi inducias, ut eum nemo aggrederetur, habuit. Iustinianus autem cum exercitu omni Persidem est ingressus: ibi'que hyeme transacta, qui ei resisteret, inuenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æstiuum solstitium inde reuersus, cum magna & præclara gloria, circa confinium, æstatis reliquum consumpsit. Exinde Chosroes rebus desperatis, dolore'que ingenti confectus, & fortunæ uicissitudine exanimatus, cum dedecore uitam amisit: & perinde atque sempiternam columnam atque monumentum fugæ suæ, legem illam, ne quis

A

Iustinianus Romanus dux.

Curs Scytha in Romanorū partibus secundum cum Persis equestre certamen committit.

B

† ἀντὶ [illegible] τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστροφὴν τὴν κούρσω [illegible] γενομένην.

Ignem Persæ pro deo colūt.

Chosroæ clades & fuga.

Iustinianus dux rectè rem gerit.

Lex Chosroæ, ne postea Persæ Romanis bellum inferrēt.

Eiusdem mors.

A quis postea Persarum rex aduersus Romanos bellum gereret, post se reliquit. Ab eo regnum ad Hormisdam filium peruenit, de quo postea dicemus.

Hormisdas Chosroae successor.

CAPUT III.

TErtius iam imperij Tiberij agebatur annus: & Antiochiæ rursum maximus terræmotus circa meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipsa usque fundamenta cōcussit, minimè tamen in terram prostrauit. Ipsa uerò uniuersa Daphne, quasi * succisiuum eius opus facta, corruit. Euenere tum alia quoque non solum Theopoli, uerumetiam in urbe ipsa Imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motibus concitatis conturbarunt atque perterruerut. Quæ quum initium ab ardore & æmulatione diuina sumpsissent, legitimum etiam finem sunt consequuta.

Terræmotus Antiochenus.

** προσφύγιον.*

CAPUT IIII.

ERat Theopoli Anatolius quidam, ex plebeijs ille quidem & ignauis unus, sed qui postea multis se & uarijs negotijs ingesserit, & Theopolitanorum res potissimùm administrarit: qua ex causa in Gregorij, urbis eius sacrorum antistitis, amicitiam peruenit. Et quum eo nomine frequentius ad eum iret, potestatē maiorem ex eius consuetudine est consequutus. Anatolius iste crimine sacrificiorum dijs oblatorum accusatus, unà cum alijs, ut sacer & execrabilis, res graues & absurdas admisisse compertus est. Cœterùm quum Orientis præfectum donis expugnasset, parum absuit quin unà cum popularibus suis (multi namque cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaserit. Multitudo autem motu concitato, consilio tali obuiam ijt. Illusit ea antistiti quoque, quasi & ipse detestandorum illorum hominum socius esset. Et dæmon quidam seditiosus & pestilens nonnullis persuaserat, quòd Gregorius etiam cum Anatolio sacrificasset. Atque is propè à plebe uehementer infesta

Anatolius Antiochiæ dijs sacrificauit. Euagr. eo. cap. 1.

B & irata interfectus est. Et in tantum fama eius rei increbuit, ut Tiberius quoque Imperator nō aliter atque per ipsius Anatolij uocem, criminis eius ueritatem inuestigare uoluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Constantinopolim uenire iubet. Quod ubi Anatolius cognouit, ad Deigenitricis imaginem in carcere alicubi ex funiculo depēdentem, † uersis in tergum manibus, procurrit, supplicantis scilicet & deprecantis in morem. At illa impurum & execrandum illum detestans, simul & criminis tanti arguens, totam se ab eo auertit: miraculo mediusfidius horrendo, & memoria sempiterna digno: quod captiui omnes, qui in custodia seruabantur, & quibus cura carceris commissa fuerat, oculis ipsi suis uiderunt, & omnibus renunciarunt. Imago ipsa fidelibus etiam quibusdam conspecta est, eos ad contumeliam suam uindicandam concitare, filio suo ab Anatolio contumeliosè iniuriam factam esse dicens. Postquam uerò Byzantium Anatolius uenit, & flagris quàm maximè tortus est, nihil est contra episcopum proloquutus. Verùm ibi quoque magnorum malorū & seditionis populo ipse cum popularibus suis causa fuit. Quum namque quosdam, sententijs ferēdis, non iugulandos, sed ostracismo mulctandos esse, iudicatum esset, plebs ardore diuino accensa, uniuersam urbem turbulento motu repleuit: sæuiensque & grauiter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerant, raptos, & piscatorijs nauibus impositos, igni uiuos combussit. Et quùm populus eiusmodi sententiam tulit, tum conuicia etiam in Imperatorem iecit, & aduersus episcopum suum Eutychiū uociferatus est, perinde atque illi fidem abiecissent. Quin multitudo Eutychium quoque, eosque quibus quæstio mandata fuerat, in locis omnibus inuestigatos interfecisset, nisi quæ omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio surripuisset; ferocientis autem multitudinis ardorem paulatim

Idem flagitij eius reus agitur.

† ὀπίσω περιδήσας τὼ χεῖρε.

Diua uirgo preces eius supplicantis reijcit.

Constantinopolitanæ plebis tumultus, propter leniorem in idololatras iudicum sententiam.

ita re-

Anatolij graue supplicium.

ita restinxisset, ut nihil absurdi committeretur. Porrò Anatolius bestijs primùm in amphitheatro obiectus, & abundè ab illis dilaniatus, in crucem postea est actus. Verùm ne sic quidem impiorum flagitiorum pœna est defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod nunquam historijs proditum est) lupi inde detractum deuorarunt. Quidam uerò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinauit. In somnis enim se uidisse dixit, Anatolij complicumq́ eius iudicium plebi, quæ de eis sententiam ferret, commissum esse. Vir præterea magnus Imperialibus ædibus præfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloquutus tamen est, conspectam sibi esse Deimatrem uehementer se obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quousq́ tãdem Anatolium propugnas, qui tam impudenter supra modum in me & filium meum illusit? Sed hæc hactenus.

Vindicatorum gentiliũ sacrorum exemplũ.

CAPUT V.

Tiberius porrò ubi Iustinianum non eadem fortuna, qua antea, rem aduersus barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, post Iustini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudũ sumpta, ducẽ alium militariũ in Oriente ordinum creauit Mauricium, qui paulo pòst successor etiam Tiberij fuit. De eo mox, loco suo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex Imperio eius colligendum, quod uirum eum clarius manifestiusq́ hominibus exhibuit, quum illi † summam quodcunq́ uellet, arbitrio suo faciendi potestatem dedisset. Qua re etiam factum, ut domesticæ eius res & arcanæ in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius coprijs militaribus receptis, ultra Romani imperij fines progressus, & quæcunque erant idoneo commodoq́ loco Persis castella adortus, ea cepit: tantam'que prædam inde egit, ut urbibus & insulis & agris, quicunq́ deserti antea fuissent, colonos imponeret: & quæ à multo tempore uacuæ iacuissent terræ, eas ad fructum ubertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis strenuas etiam & fortes conscripsit copias, quæ contra alias quoq́ gentes egregium bello robur ostenderunt. Effecit is etiam, ut domus uniuersæ seruis complerentur: & ut in abundanti rerum omnium copia, leui facilè precio omnia uænirent. Conflixit quoq́ cum fortissimis quibusq́ inter Persas uiris, Imperatoriaq́ arte celeberrimis: cum Tamichosroe uidelicet illo, & Adaarmane, qui cum ualidissimis exercitibus cum eo sunt congressi. Sed enim quomodo ille, & quid prælio cum illis commisso gesserit, in præsentia mihi dicere facile non est, ad alia quæ instituti nostri sunt properanti. Tum quidem in ipsa pugna Tamichosroes non equidem Romani exercitus uirtute, sed religione sola, & sincera in Deum fide ipsius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quàm maximè laxatis fugit, non paucis suorum amissis. quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, uictoriam prodidisset: quippe qui Euphratem traijçere, & Mauricio in prælio adesse, contra Scenitas Arabes pugnãti, noluerit. Ea namq́ Arabum gens inuicta maximè, equis celerrimis, uentisq́ ipsis uelocitate simillimis insidens, sicubi concludatur, non capitur, & locis ad insidias capiendis hostes facilè præuenit. Sed & Theoderichus * Scythicorum ordinum dux, in pugna non affuit: uerùm extra telorum iactum quàm maximè consistens, se cum suis effusæ fugæ commisit. Ab ea uictoria cum amplissimis tropæis reuersus, triumphum egit, atq́ omnium hominũ ore celebratus est. Summi uerò honoris uia progressus, etiam ad Imperiale fastigium conscendit: quum Tiberio iam uitæ finis adesset, qui illi filiam Augustam, & cum ea loco dotis Imperium ipsum dedit. Non ille quidem longo admodum tempore in Imperio transacto, sed monumento tamen sempiterno ad æuum omne relicto, per res quas

Mauricius in præfectura Orientis Iustiniani successor.

† τὸ αὐτεξουσίως ἀρχὴν παρασχεῖν.

Mauricij ducis in Oriente preclaræ res gestæ.

Tamichosroes, Adaarmanes, Persæ.

Ii à Mauricio uicti.

Alamundarus Scenites rem Romanã prodidit.

** Hic quoq; Gotthi Scythæ dicuntur.*

A quas per uitam bene egit. Eas uerò uerbis complecti, non ita facilè uidetur. Maximum autem probè ab eo gestorum, & quasi quædam hæreditas, quam Imperio post se reliquit, illud est, quòd Mauricium, uirum admirandũ, Imperatorem renũciauit. Quin etiam nomina sua genero & filiæ indidit, Mauricio quidem Tiberij, Augustæ uerò Constantinæ nomine imposito. Itaq; quum Tiberius uideret, ex hac deinceps uita sibi migrandum, naturæq; legib. cedendum esse, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura conspicuus honorem & dignitatẽ meræ summæq; potestatis recepit. Tiberius etenim in hypæthram illam Imperialis palatij aulam progressus, Antistitem sacrorum (Ioannes autem tum adhuc ecclesiæ clauum gubernabat) eò euocauit: atq; insuper conuẽtum sacrarum dignitatũ coegit, satellitumq; suorũ & corporis custodum, eorũ quoq; qui Imperiali honori accensentur. Tum autem quicunq; in populo præclari erant, ad se acciuit: ubi nomine eius Ioannes uerba fecit, Orator egregius, & Romanarum legum peritus, & propter insignem eloquentiam Imperatoris iussa pro concione exponere solitus, & quæstoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipse in noui Principis electione, unà cum filia Constantina, quã Mauricio uitæ simul & fortunæ sociam dederat. Prius autem quàm Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuentum eum ita uerba fecit:

Res Tiberij Imperatoris.

Electio & renũciatio Mauricij Imperatoris.

CAPUT VI.

Viri Romani, præclarissimum apud omnes gentes nomen, & propter B amplitudinem gloriæ omnib. omnium linguis celeberrimum: Magnæ me nunc curæ & solicitudines circumstant. Quarum alteræ, ut quæ me relinquere oportet, ea rectè constituam, adurgent: alteræ uerò, migratione ipsa, qua à uobis disiungar, exterrent. Ea nanq; rationem actæ hic uitæ uniuersitatis huius conditori reddere cogit. Et nunc usurpata mihi dudum libertas & securitas, in timiditatem ingentem est conuersa. Quibus etenim †prolixior est faciendi quæ uelint potestas, eos peccata plura consequũtur. Sed enim quam de Imperio concepi curam, acrius me urget, ut uidelicet nõ temerè quiduis de republica decernam: sed qui eam rectè administret, substituam. Quandoquidem nec mihi Imperium ad uoluptatem & delicias corporis consectandas commissum fuit. Neq; uerò fortuna tantum animum meum angit, uerùm etiam natura ipsa. Eódem enim & imperium & coniunx & liberi concurrũt. Nam Imperium sapiẽtem gubernatorem requirit, coniunx uiduitatis curatorem æquissimum: liberi porrò, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturæ, maximè muliebris, infirmitatem. Cœterùm naturæ sæpenumero contemno necessitudinem, morbo ingruente: despicio etiam liberos, & cõiugem nihili facio, mihiq; iam mori uideor, & solicitudinis eiusmodi libertatem consequor. Vix autem cogitationes tales depono, quum mihi Imperij cura incessit. Non solum enim certaminum omnium multo maximum est, creditum sibi sceptrum pro eo atq; par est conseruare: uerumetiam hæreditatẽ Imperij, ita ut decet, ad eos quos oportet, transmittere. Equidem æquum esse admodum arbitror, decessoribus principibus successores debere esse præstantiores, ut illorum errata isti corrigant. Quod nisi fiat, Imperij ipsius ditionem omnem, propterea quòd imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruere necesse est. Talibus curis quum animus meus conficeretur, ea quæ res omnes respicit Prouidentia, laboribus nostris succurrit, consiliumq; nostrum auspicata, autoritate sua confirmauit: & eum qui post me magnificè imperaturus est, declarauit: Mauricium istum, uirum rei Romanæ perq; utilem & commodum, qui plura & ma-

Oratio Tiberij Imperatoris decessuri, de Mauricij surrogatione.

† ἀφθονία τῆς ἐξουσίας.

ἡ πάντων ἐφορῶσα πρόνοια.

gna certamina pertulit, & quasi quendam arrabonē, ut ita dicam, futuræ suæ de A ciuibus subditisq́ curæ & prouidētiæ apud rempub. deposuit. Hunc ipsum hodie Imperatorem conspicietis. Tanta autem persuasione & fiducia illum maximæ omnium administrationi adhibeo, haudquaq́ mente claudicans, aut errās, ut non modò Imperium ei, uerùm etiam filiolam credam, pignore tanto naturæ ipsius, bono uos animo esse iubens. Id quod ueluti consolationis uiaticum, mecum mihi laturus ad linguam istam, unde reuerti non liceat, migrationē uideor. Vos ipsi autem idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis testes mihi estis, ex eo, quòd eorum qui imperium nostrum dudum administrarūt, & huius præcipuè uiri periculū fecistis, qui prudentissimè nos est † consectatus. Tu uerò Maurici, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuum facere perge, & sepulchrum meum uirtutibus tuis exorna: neq́ spem eorum qui tibi concrediti sunt, per dedecus fallens, neq́ uirtutes ipse tuas obliuioni tradens, & ueluti pristinam animi tui generositatem fugiens. Proinde † potestatis insolentiam ratione fac frenes, & philosophiæ artibus sapienter potentiæ scapham gubernes. Imperium nanq́ res quædam est sublimis & excelsa, in altum qui ei insident sustollens, & rectè cogitata excutiens. Minimè uerò opinionem eam, q́ prudētia omnibus anteeas, concipe: quamuis fortuna, quæ tibi sublimis contigit, omnes superes. Porrò ciuium & subditorum beneuolentiam potius quàm metū fac consecteris: & obiurgationem magis, perinde atq́ magistrum quēdam, quàm assentationem, complectare. Potestas nanq́ res quædam est, quæ admoneri doceriq́ nolit, & castigationem ægrè ferat. Ante oculos tuos assidens Iustitia excubet, B † quæ uitæ nostræ actionum remunerationem, pro summa sua potestate constituit. Purpuram perinde atq́ utilem pannum tibi iniectum esse, per philosophiæ studium existima. Coronam autem qua caput tuum cinctum est, nihil à lapillis qui circa marinum littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipse purpuræ flos, q́ subtristior est, exhortari mihi Principes uidetur, ut moderationem animi rebus secundis seruare assuescant, neq́ nimium lætentur, aut luctuosa ista monarchiæ * stola superbiāt. Imperij siquidem sceptrum non immoderatam potestatem, sed * splendidam potius seruitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas & misericordia, arrogantię autem timor. Nam & apibus natura duces dedit: earumq́ regem aculeo quasi quadam spontanea & naturali potestate armauit, ut pungere etiam eum possit, qui legitimè non pareat. Sed apis minimè tyrannicū, uerùm communi utilitati commodum & iustum aculeum habet. Itaq́ illius saltem erimus imitatores: siquidem ratio ipsa, consilia meliora subijcere non ualeat. Equidem ad te hæc, ueluti productor tuus & parens. Consilij autem nostri iudicem habebis † potestatem, ab affectione omni & muneribus incorruptam: simul & uirtutes ipsas remunerantem, & uicia coercentem.

Tiberius Mauricio filiam simul & imperium committit.

† [illegible]

Pulcherrimū decedētis Principis Epitaphium, bonus successor.

† ἐξουσίας ἀγέρωχον.

† [illegible]

† ἐξουσίαν ἀδέκαστον.

* *Antigonus rex filium intuitus subditis uiolentius utentem ac superbius, οὐκ οἶδα, inquit, ὦ παῖ τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον δουλείαν. hoc est, Nescis fili, Dominatum nostrum splendidam esse seruitutem. Pindarus quoq́, omnem regiam & aulicam phantasiam, sicut eam Lucas Act. 25. nocat, ἐπίφανες esse cecinit ἄχος. hoc est, illustrem miseriam.*

* *Non constat inter autores, rex nullum ne solus habeat aculeum, maiestate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, sed usum illi tantum negauerit. Istud constat, imperatorem aculeo non uti, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.*

CAPUT VII.

QVum igitur Imperator finem orationis fecisset, ciues & subditi propter dolorem quo afficiebātur, multam uim lachrymarum profuderunt. Deinde sublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cæsari circumdedit. Ibi tum subditorum acclamationes & gratulationes exauditæ, partim tam commodi consilij autorem, partim ipsum re-

Mauricius Imperator coronatur.

nunciatum

nunciatū principem, propter eas quibus se Imperio dignū præstiterat uirtutes, admirati. In primis uerò laudibus earum rerum omnium conciliatorē, qui uniuersa commodissimè dispensat, extulerunt. Vbi uerò ad hunc modum Mauricius Imperatorijs cæremonijs princeps est declaratus, Imperator ipse in lecto suo repositus, in somnis uiri speciem ea forma, quæ neq; uerbo, neq; scripto exprimi queat, & ueste tam cādida, ut cubiculū ipsum illustraret, uidit. Vir is manu protensa, talia uerba ad eum est profatus: Hæc tibi Tiberi *ter sanctū numen renunciat: tyranni impij, Imperij tui temporibus non extabunt. Postquā autem euigilauit, & somniū istud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quamuis Imperator esset, obsequutus, terrenam tunicam deposuit, anima eam ueluti umbraculum quoddam relinquente, & ad sedes supernas euolante. Imperio Tiberius cum Iustino tribus, solus autē quatuor annis præfuit: qui posteaquam in Imperatorum sepulchro repositus est, homines omnes ad Mauricium, perinde atque satellites conuersi: & lachrymæ, quibus Tiberij funus prosequuti fuerant, eo ipso die restinctæ sunt. Non enim homines tantùm præteritorū meminisse, quantum præsentia curare & colere, solent.

Visio nocturna Tiberij.

*τρισάγιον.

Mors eiusdem.

Paul. Diaconus, annos septem Tiberiū imperasse scribit: Euagrius solū annos quatuor, li. 5. cap. 21. Ita ut reliquos tres cum Iustino imperarit.

CAPUT VIII.

VBi Mauricius imperium suscepit, & Tiberiū satis eluxit, nuptias primùm parat: Augustamq;, quæ & Constantina dicebatur, matrimonio solenni Imperatorum ritu sibi iungit. Nuptiæ magnificè prorsus Imperiali pompa celebratæ, & epulationes splendidæ publicitùs per urbem omnē populo datæ. Apparatui tanto affuêre, uera in * Deum pietas,
B & Imperatoria Maiestas, satellitio Mauricium eiusdemq; cōiugem decentissimè stipantes, & dona eis quàm honorificentissimè offerentes. Illa nanq; canicie ueneranda, decentibusq; rugis, quod antea memoriæ proditum non est, patris atq; matris, nuptias sanctificantium, fratrumq; uenustorum, coniugalem apparatum exornantium, uicem præstitit. Hæc autem, ex auro contextā uestem, purpura & Indicis margaritis distinctā, nec non coronas auro multo & lapillis pellucidis resplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magistratusq; gerebant excitauit, ut splendidè, quo dignosci possent, coronati, faces nuptiales accenderent, conuentumq; sponsalitium hymnis atq; carminibus celebrarent. Ita ut conijcere liceret, nunquā apud homines apparatu eo splendidius quidquam extitisse. Demophilus sanè res Romanas describens, Plutarchum Chæroneum disertè dixisse refert, propter solam urbem Romam, † uirtutem & fortunam inter se fœdus pepigisse: ego autem dixerim, * ueram etiam in Deū pietatem & felicitatem, in solo Mauricio coniunctione inita conuenisse, q; pietas scilicet felicitatem in potestatem suam redegerit, eandemq; errare & labi prorsus non permiserit. Postea etiam Mauricius illud studio habuit, ut non modò corpore, sed animo quoque purpuram atq; coronam circumferret. Solus nanq; ex prioribus Imperatorib. sibi ipse imperauit, & uerus cum summa potestate princeps ochlocratiam seu turbulentum affectuum statum ex animo ipse suo eiecit, atq; aristocratiam siue optimatium gubernationem in cogitationibus consilijsq; suis constituit, uiuam seipsum uirtutis statuam, ut ciues atque subditos ad imitationem sui erudiret, præbens. Hic nomen & genus uetustius, ex ueteri Roma traxit, propinquiorem autem cognationē ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est. Fuit autem uir prudens & solers maximè, in uita quotidiana & uictu accuratus admodum. Ventri minimè indulsit, necessarijs tantum & fruga-

Nuptiæ Mauricij cum Constantina Augusta.

Splendidissimus Imperialium nuptiarū apparatus.

† [illegible]

* [illegible]

Veri imperatoris forma.

Mores et instituta Mauricij Imperatoris.

 libus

* [illegible]

libus cibis usus, constantem se & immotum in rebus omnibus præbuit. A multis adiri se & conueniri non facile passus est: neque in hominibus audiendis difficilis aut remissus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantùm de rebus grauibus acturos ad se homines admisit, & aures sermonibus inutilibus & fatuis clausit & obturauit: non cera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quàm commodissimè tanquam clauem, sic oportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquijs rectè & tempestiuè sermonem aperiret simul & clauderet. Inscitiam uerò, iactantiæ & ferocitatis parentem, timiditatemque sociam eius & comitem, ita à se reiecit, ut † rerum agendarum aggressio bene cœpti consilij, intermissio autem & tarditas certæ securitatis esset. Quum interim fortitudo & prudentia se ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex usu gerendas conuerterent: † remissionemque atque intentionem cœptorum, ut moderatione quadam & ordine instituerentur, curarent. A

† τὸ [illegible] ἀσφάλειαν [illegible].

† τὰς ἀνέσεις καὶ ἐπιτάσεις αὐτῶν τῶν ἔργων μέτρῳ τινὶ καὶ ῥυθμῷ γίγνεσθαι.

CAPUT IX.

Prodigijs quibusdam imperiũ Rom. Mauricio prædictum.

PRodigia quoque diuinitùs accidêre, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem diuinam eo faciente, atque incẽsum offerẽte, in basilica sacri Deigenitricis templi, quod à Iustiniano apud Antiochenos nomen habet, uelum quo sacrosancta mensa contegitur, igne comprehenso arsit. Ita ut in stuporem & consternationem coniectus Mauricius, ad eam rem expauesceret. Gregorius autem urbis eius hierarcha, qui ibi præsens astabat, diuinum quiddam id esse, atque res nouas & sublimes denunciare dixit. Quum uerò in Oriente aliquando Mauricius esset, CHRISTUS ei † euidenter & manifestò apparuit: & ab eo, ut contumelias sibi illatas uindicaret, petijt. Quæ sanè certa de Imperio eius diuinatio fuit. A quo nanque CHRISTUS uindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum esset, in somnis se maximam uitẽ uidisse, quæ ex cubiculo suo orta emerserit, omnisque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater uerò ipsa partus tempore, è terra nouum quẽdam & uariantem suauitatis odorem redditum esse dixit. Illud insuper, quòd anicularum est, & mihi propè incredibile, addens, persæpe eam quæ Empusa uocatur, alius uerò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, ueluti eum deuoratura, extulisse: nihil tamen detrimenti ei afferre potuisse. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam stationem in columna habuit, quantum uix alius quisquam, bonis operibus peragendis commodissimus, & omni uirtutum genere clarissimus, nõ modò multa per diuinationem dixit, sed fecit etiam, quę Imperium eius designarunt. Sedenim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus simul & doctus, talis etiam sponsus & princeps, Augusta, quæ & Constantina appellata est, uxore domum ducta factus, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas uerò etiam res gesserit, historia ipsa, diuino opitulante auxilio, ostendet. B

† ὕπαρ.

Empusa, Gilo.

Res Maurici.

CAPUT X.

Mauricius in maiestatis uiolatæ reos non seuerus.

ILlud igitur ei in primis studio fuit, ut ne alicuius qui perduellionis & læsæ maiestatis reus ageretur, sanguinem effunderet. Sic Alamundarum Scenitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, sed unà cum uxore & liberis quibusdam in insulam quandam

A quandam prope Siciliā deportari præcepit. Idem filio eius Naamani fecit, qui nota prorsus & probrum ciuilis administrationis fuit, & quamplurima flagitia in utranq; Phœniciam & utranq; Palæstinam ita admisit, ut cohors eius barbara, prouincias eas rapinis compilarit atq; diripuerit. Quum Alamundarus à Romanis captus esset, & quū Naamanem omnes sententijs suis ad capitale supplicium condemnarēt, Mauricius ipse hominem in libera custodia inclusit, neq; grauius quidquam de eo constituit, quemadmodum ab eo de alijs plurimis itidem est factum. Orientalium copiarum ducē primùm Ioannem Thracem creauit. qui sanè rebus quibusdam perperàm, quibusdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum gessit. Post hunc præfectura ea Philippico demandata est, Mauricij necessario. Nam alteram sororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic ultra cōfinium progressus, omnia uasta dedit, & ingentem prædam egit, plurimosq́; ex nobilitate Nisibena, quasi aliud agens, ferri gladiorumq́; opus succisiuum fecit. Idem uerò & ad Trigidem amnem egit. Conflictu quoq; magno cum Persis facto, plurimi ex hostibus, qui alijs præstabant, in acie ceciderunt: non pauci uiui capti sunt. Cohortem insuper quandam Persarum, quæ oportuno loco in tumulo consederat, cum capere posset, nullis affectam malis dimisit. Quæ se persuasuram regi suo esse receperat, ut primo quoq; tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura sua egregiè gessit, quum ab exercitu quidquid esset molle atq; inutile reiecisset, & omnia quasi quibusdam frenis ad † disciplinam honestā & ordinem bonum apud copias militares redegisset. De quibus rebus æquū esse duxi, alijs scriptoribus, ut memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim uel affectione sibi indulgens, uel odio etiam inseruiens, à uero plerunq; longius discedit.

Ioannes dux.

Philippicus dux, Mauricij sororius, secundū Diaconum gener.

Res eius gestæ.

Disciplinæ militaris conseruatio.

† [illegible]

B

CAPUT XI.

Huic autem, præfectura militarium copiarum suscepta, successit Priscus: qui & ipse non facilè se conspici patiebatur, & tantum à necessarijs & amicis adibatur. Eo demum modo se multa confecturam esse ratus, si in publicum non prodiret, neq; se communem omnibus præberet: perinde atq; ex ea causa, qui potestati eius subditi erant milites, metu adducti, imperata facturi essent. Postquam autem supercilio sublato ad splendorem superbè instructus, ad exercitum est progressus, & ad milites uerba quædam de fortitudine in bello, & accuratiore armatura, tum autem de præmijs quæ ex publico recepturi essent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi repererunt, diripuerunt: & quascunque habuit splendidè comparatas magni'que precij res, eas sustulerunt. Ipse quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuisset, nisi equo conscenso Edessam profugisset. Quam, missa eò copiarum parte, dedi sibi fugitiuum ducem postulantes, obsidere sunt aggresi. Cœterùm ubi Edesseni id non fecere, Priscum quidem illi reliquerunt: Germanum uerò, * militarium in Libanesia Phœnices ordinum ducem, multa ei ui adhibita, exercitui præfecere: parum'que adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis situm erat, Imperatorem delegerint. Postquam enim ui hominem aggresi sunt, atque ille eis uehementer restitit, contentio inter utrosque exorta est: illo quidem, ne ui expugnaretur, contendente: his autem, ut quod cœpissent, perficerent, ita laborantibus, ut cædem ei quoque, nisi oblatum imperium susciperet, minarentur. Sed enim quum Germanus se ad cædem

Priscus dux.

Insolētia eius.

Motus militaris aduersus Priscum.

Successor eius Germanus.

 perferendam

* Τὸν ἐν Λιβανησίᾳ δὲ Φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένον. Niceph.
Τὸν ἐν Φοινίκης Λιβανησίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγούμενον. Euagr.

perferendam potius, quàm ad tyrannidem suscipiendam paratum esse ostende- A
ret, ad contumelias quasdam, & uerbera indigna, se milites, minimè illum ea per-
laturum esse, quod nec naturam nec ætatem ipse suam ita despecturus esset, arbi
trati conuenerunt. Et iam iniurijs plagisq; uirum afficere cœperant, cum religio-

Volens nolens præfecturā Orientis suscipit Germanus, militibus cogentibus.

ne quadam parcius de eo periculum facietes. Quum autem alacriter etiam tum
in sententia sua perseueraret, iureiurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis ser
uandam illum coegere. Sic ille, pro eo atq; milites uoluêre, inuitus imperata face
re adactus, imperauit. Et potestati subditus, potestatē gessit: atq; in seruitutem

Militaris licentia.

tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunq; uerò erant ordinū ducto-
res, uel præfecti, uel tribuni, uel centuriones, uel decuriones, eis reiectis, quibus
ipsi milites uolebant, potestates tales demandarunt, † & manifestò in maiesta-

† [illegible]

tem Imperialem deliquerūt. Et mitiores quidem illi in uectigales & tributarios
populos, quàm barbari esse solent, fuere. A propugnatoribus uerò, aut defenso
ribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem; quàm longissimè abfuere.
Necq; enim mensuris aliquibus aut dimensis frumentum sibi sumebant, aut uete
re distributione cōtenti erant, stationibus'ue designatis se cōtinebant: sed quod
cuique eorum consilium & uoluntas sua suggessit, id demum fas modusq; &

Militum aduersus Philippicum castra missum tumultus.

mensura erat. Hisce rebus cognitis, Imperator Philippicum sororium suum,
qui eas rectè constitueret, ad exercitum remisit: quem tantum abest ut milites re
ceperint, ut quicunq; inter eos uel genere hominem contingere, uel affectione il
li beneuelle uiderentur, extremum, nisi se silentio tuerentur, adierint periculum.
Verumenim uerò quum se ita res haberent, ex urbe Imperante Gregorius anti-
stes Theopolitanus discessit, celeberrimo illo certamine per uictoriam defun-
ctus, quod hoc loco commemorare non intempestiuum fuerit. B

CAPUT XII.

Tumultus aduersus Gregorium episcopū Antiochiæ excitatus, autore Asterio præfecto.

ASterius quidam ea tempestate Orientem regebat. Et quum conten-
tio ei cum Gregorio intercessisset, Principes ciuitatis Asterio fauen
tes, hostiles partes sunt secuti. Idem à magna populi parte, & ab opi
ficibus factū. Pro se enim quisq;, perinde atq; grauissimā iniuriam ac
cepisset, cōtendit. Et plebi, ut maledictis pontificē proscinderet, permissum est:
unoq; sumpto consilio illi omnes in uijs publicis & theatris deambulantes, con-
uicijs quæ in episcopum conijciebantur, cum risu lætabantur. A quibus etiam

Ioannes Asterij successor.

Scenici ipsi non abstinebant. Ea uerò de causa magistratus Asterio abrogatur;
cumq; Ioannes quidam Imperatore iubente init, quæstionem habere de rebus

Is de motu ciuili quærere iussus.

motis, & causam primariam excitatę contentionis inuestigare iussus: uir non ita
magnus, nec admodum consideratus, & qui non modò talem & tantam causam
minimè dijudicare, sed ne paruam quidem litem decidere, aut certius cognosce-
re posset. Porrò ubi urbem Antiochenam magnis aduersus Antistitem turbis
impleuit, & edictis propositis, si quis experiri iure contra illum uellet, se eum ad

Grauissima Gregorio crimina intentantur.

agendum admissurum esse promulgauit, non exiguos aduersus Antistitem li-
bellos à quibusdam argentariæ mensæ præfectis accepit: in quibus Gregorius
insimulabatur, quòd cum sorore sua, uiro alij coniuncta, per incestum cōsueuis-
set. Præterea quòd felicem pacatum'que urbis statum persæpe perturbasset.
Sedenim de ciuitate turbata crimen sibi obiectum, pro eo atque potuit, refellit.

Gregorius ad Imperatoris et Concilij iudiciū prouocat.

De reliquis autem causis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi
prouocauit. Itaq; Constantinopolim causam dicturus uenit. Affuere ibi iudicio
tali patriarchæ omnes, qui uel sua sponte, uel acciti eò se contulerant, nec pauci
etiam metropolitanarum ecclesiarū præsides, & sacræ curiæ Senatores multi. A
quibus omnibus, quęstione diligenter & accuratè agitata, post multū certamen
& con-

A & contentionem, Antistes ita in causa uictor euasit, ut accusator ipse neruis bubulis cæsus, & in foro circumactus, tandem ostracismo mulctatus sit. Exinde igitur innocentia sua probata, ad sedem suam Gregorius est reuersus. Quo tempore copiæ militares per seditionem imperium quàm maximè detrectabant, & frenos Imperiales reijciebãt. Philippicus autem ad Berrœam & Chalcidem urbes, quónam res euasuræ essent prospiciens, morabatur. Calumniæ pœna.

CAPUT XIIII.

POst reditum Gregorij, menses quatuor transierat, quum post unum & sexagesimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, unà cum sonitu multo, ingens terræ concussio & ebullitio subitò exorta, uniuersam Antiochenorũ urbem ex fundamentis ipsis conuulsit: & quum quæ in altum sublata fuerant ædificia deiecit, tum uerò quæ firmamentis suis profundius innitebãtur, ex inferioribus locis in sublime excutiens proiecit: ita ut structuræ omnes sanctissimæ ecclesiæ præcipites pessumierint, & ipsum duntaxat hemisphærium loco suo permanserit: quod Euphræmius episcopus è Daphnes luci tignis, quum sub Iustino terræmotus grassatus esset, construxerat. Alijs nanque terræ concussionibus in parte septentrionali labefactatum fuerat, eaq; de causa tigna, quę id sustinebant, habuerat. Ea tũ ingenti uehementiq; motu ita humi prostrata sunt, ut hemisphærium haud aliter quàm regula quadam in locum suum restitutum sit. Quin & ædificia multa in regione urbis quæ Ostracina dicitur, concussa corruerunt: atq; id etiam, quod nomini suo respondet, † Psephion dictum: item ea quæ uernacula lingua Brysia nominata sunt: & insuper ædes quoq; Dei genitricis uicina, ubi B media portibus sola mirificè est conseruata. Labefactatæ etiam admodum sunt omnes in planicie turres, mœnibus alijs, præterquam solis propugnaculis, intactis: atq; in eis ipsis propugnaculis, saxa quædam in diuersam partem conuersa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ sacræ ædes cladem eam senserunt: & utrunq; publicum lauacrum, ex pulcherrimo statu, ad eam quæ ex diametro est deformitatẽ collapsum. Magna uerò etiam multitudo ruinis oppressa est, adeò ut nõnulli coniecturam ex annona capientes, circiter sexaginta millia hominum ea calamitate interijsse putent. Gregorius ipse urbis episcopus, præter spem omnem seruatus est. Nam tectum & habitatio, ubi consederat, omnis paulo pòst concidit; neq; periculum id quisquam euasit, præterquam ipse, & qui ei præstò erant: qui ipsum unà cum lectulo sublatum fune demiserunt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefecisset, per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res salutaris urbi ei accidit, benigno & misericordi Deo bonitate & lenitate sua minas comprimente, miserationisq; & misericordiæ uirga castigare hominum uitia statuente. Nam nullum exortum est incendium, quum quidem multus ubiq; in urbe esset ignis, in focis ipsis scilicet, priuatisq; & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis alijs, in quibus opifices artes suas exercent. Multi autem ex claris & insignibus uiris eo terræmotu interierunt. Quorum unus etiam fuit, quem paulo antè diximus, Asterius, concussionibus eiusmodi & ruina exanimatus.

Terræmotus Antiochiæ, & clades ex eo accepta.

Sceptri.

Clades 60000 hominum.

In ea calamitate Gregorius episcopus seruatus.

CAPUT XIIII.

A

Atque urbis ipsius publicam cladem Imperator pecunia data solatus est. In exercitu uerò eadem erat defectio, atque rebellio: adeò ut finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Persuasum nanque habebant, se, quòd illis nemo obuiam uenturus esset, ex sententia quæ uellent facturos. Atenim hoc sic illis opinantibus, Germanus cum eis quas secũ habebat copijs occurrit: & tãta fortitudine uictor eos concîdit, ut ne nuncius quidem cladis eius Persis relictus fuerit. Imperator ubi eam rem cognouit, ingẽtem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipsum inde cum quibusdam qui cum eo erant euocatum, in iudicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illos supplicio condemnárunt. Princeps uerò non modò in illos non ânimaduertit, sed honoribus etiam & præmijs eos dignatus, benignitateque âlia liberaliter prosequutus est. Atque quum hoc in statu res Orientis esset, Abares bis in id quod uocatur Macron Tichos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamque omnem, atque urbes & castella alia expugnarunt, hostiliterque diripuerunt, alijs quidem igne consumptis, alijs autem crudelem in modum excisis: propterea quòd illis resisteret nemo, & maxima pars copiarum militarium in Oriẽte moraretur. Quò Imperator Andream Imperialium satellitum præfectum misit, qui exercitui, ut priores ordinum ductores & præfectos reciperent, persuaderet. Sedenim quum milites mandata ea ne audire quidem sustinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat siquidẽ uir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus uniuersus, ut ita dicam, multum ei obseruantia simul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipso conciliati fuerant, quidam uestem acceperant. Nonnulli potu ciboque, & alijs insuper rebus, quæ hominibus in terra aliena de gentibus ad usum & necessitatem commodæ sunt, abundè ab eo refecti erãt. Tum autem, quicunque delectu habito per sacramentum militare in catalogum adscripti erant, per ipsum id consequuti fuerant. Et primùm ille ad loca omnia, nuncijs ad eos missis qui principem locum in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecenta stadia distante, congregauit. Ad quos quum ipse quoque deinde uenisset, ita ut in lecto decumbebat, eiusmodi uerba fecit: B

Præclara Germani de Persis uictoria.

Mauricius Germanum à iudicibus damnatum honoribus est prosequutus.

Abares Græciam uastant.

Militaris rebellio & ferocitas.

Gregorius apud milites gratiosus.

CAPUT XV.

Viri & uerbis & rebus ipsis Romani: Arbitratus quidem sum dudum uos ad me uenturos fuisse, ut de eis quæ acciderunt reb. mecũ sententias communicaretis, consiliumque caperetis. Idque uetus, quæ mihi uobiscum intercessit, beneuolentia pollicita est: quæ quidem officijs erga uos prioribus certo cõfirmata est, quum nauali uestro * motui, & qui eum subsequutus est * tumultui, rebus necessarijs præbitis succurri. Sed id hactenus factum non est, quòd fortasse diebus superioribus occasio ad eam rem præbita non sit: scilicet ut Persæ uerè Romanorum fortitudinem, ab eis uiris qui duce carerent, uicti atque profligati, perspicerent: atque ut sincera uestra in rempublicam beneuolentia temporis opportunitate spectata, rerum'que ipsarum testimonio comprobata, ex parte omni cognosceretur. Declarastis siquidem, quum aduersus duces uestros dolorẽ commoti, malè animati fuistis, nihil uobis esse republica antiquius & præstabilius. Verùm agedum, si uobis uidetur, communiter quid facto opus sit, dispiciamus. Vocat uos ad se benignus Imperator uester, amnestian seu obliuionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, & egregium uestrum erga rempublicam animum, belloque gerendo

Oratio Gregorij Theopolitani episcopi, ad milites rebelles, qua eos ad πειθαρχίαν adducit.

* ἀκάτῳ.

* στάσει.

rendo

A rendo fortitudinem, pro supplicantium gratiamq́ petentium frondibus recipiens. Certo nimirum pignore isto ueniam uobis concedens, atque hæc ipse secum reputans. Quandoquidem qui res uniuersas manu sua continet Deus benignati plurimum, errata condonando, tribuit, & per fortitudinem uestram, rationem de criminibus reddendam remisit, manifestissimumq́ gratiæ omnino factæ indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ necessitatem imponit, non sequar? Proinde si parêre mihi uoletis, Romani, confestim credetis, neq; tãtam temporis oportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit, comprehendi postea nequeat. Nõ facile nanq; postquam preteruolauit, capitur: quodammodo, ut aliquis dicat, indignè ferẽs, quòd neglecta contemptaq́ sit. Atqui incomprehensibilis prorsus esse non sustinet. Itaque patrum uestrorum obedientiæ hæreditatem cernite, sicuti in fortitudinis eorum laudem successistis: ut omni ex parte uos Romanos esse declaretis, neq; reprehensio ulla uobis incessat, quæ illegitimam uos & adulterinam sobolem esse arguat. Qui nanq; ita, ut Romano genere dignum erat, uos procrearunt maiores, regibus & consulibus subditi, ritè imperata faciendo, & rem pro insita fortitudine præclarè gerendo, uniuersum terrarum orbem Romano Imperio subiugarunt. Manlius certè Torquatus suum ipse filium corona exornatum securi percuti iussit, fortitudine quidem illum plurimùm præstantem, Imperio autem minimè parêre uolentem. *Bono nanq; ducum consilio, & prompta militum obediendi uoluntate, plurimæ & maximæ res prosperè conficiuntur. At si alterum ab altero seiungatur, claudicare partem alterã, & collabi euersam B necesse est, optimo duarum istarum uirtutũ pari diuiso. Proinde ne amplius cunctamini, mihiq́ qui sacerdos Dei sum, & partes meas medius inter Imperatorem & exercitum interpono, parête. Atque ostendite, non tyrannicum morem, sed iustam indignationem, ad breue tempus, quod aduersus duces uestros minus legitimè imperantes egistis, fuisse. Nisi enim quàm primùm ad Imperatorem uestrũ accurreritis, ego quidem simul & egregiam in rempublicam uoluntatem, & singularem erga uos amorem, pro officio meo, sanctè præstiterim. Vobis autem etiam atque etiam uidendum fuerit, qui ita tyrannidem exerceretis, quæ præposita sint præmia. Quorsum enim uobis res præsentes euadent? Nam ut in hoc ipso permaneant statu, haudquaquam facilè fieri potest. Vndè uerò erit uictus, & frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipsi, pro eo atque par est, opem ferendo suppeditat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus uestris Christianis inferentes, & bellum ab eisdem excipientes, res omnium fœdissimas & facietis, & patiemini. Et ubi tandem postremò, hinc & inde dispersi, uitam degetis? Et consequetur à tergo uos uindicta diuina, quæ peruicaciam uestram sustinere, aut ueniam uobis de cœtero dare minimè poterit. Quapropter dextras nobis inuicem & reipublicæ iungamus, & rem ipsam, pro eo atq; æquum est, cõsideremus: idq́ nunc quàm maximè, quum salutiferæ passionis & sanctissimæ resurrectionis Seruatoris nostri IESV CHRISTI dies festos, qui nobis ad res meliores opem & auxilium ferunt, agimus.

Quomodo auctum sit Romanũ Imperium.

Quomodo res rectè gerãtur.

* τῶν ἀγόντων ἀξίᾳ, τῶν δὲ ἀρχομένων εὐταξίᾳ.

CAPUT XVI.

Gregorius hæc atq; alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in momento temporis animos omnium in aliam sententiam traduxit. Itaq; ut eis ex conuentu secedere liceret, * quo seorsim deliberare de eo quod æquũ esset possent, petierunt: ac paulo pòst reuersi, potestati

* καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι.

[Margin: ...arent antistitis sancti suasionibus milites.]
potestati Antistitis se permiserunt. Atque illi Philippicum nominatim, ut illum uidelicet denuo ducem sumerent, alleganti, se & exercitum omnem iurisiurandi religione obstrictum esse, Philippicum posthac ducem à se minimè susceptum iri, dixerunt. A
[Margin: Absolutio à iuramento præstito.]
Adhæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem se per diuinam gratiam esse, & potestatem soluendi & ligandi in cœlo & in terra habere dixit: diuinamque super ea re iussionem in medium produxit. Tum uerò militibus morem ei gerentibus, precationibus diuinum numen placauit: † & re arcanorum mysteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus communicauit.
[Margin: † τὴν θείαν τελέσας μυσταγωγίαν, τὸ ἄχραντον σῶμα ἅπασι μετέδωκε.]
Dies enim qui sanctam passionem CHRISTI præcedit, tum agebatur. Deinde conuiuio eos, quum circiter duûm millium numerum explerent, toris in gramine dispositis, excepit, & postridie inde abijt. Conuenit autem inter ipsos, ut quo uellent loco congregarentur.
[Margin: Accipiũt milites ducem suũ Philippicum.]
Gregorius Philippicum Tarsi Cilicum morantem accersit, qui tum Cõstantinopolim petere properabat. Et eo Antiochiam euocato, Imperatorem de rebus hisce, & exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus ubi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam processit: atque eis sibi, qui ad diuinam regenerationem admissi fuerant, supplicum more adiunctis, ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo, obliuionisque præteritarum iniuriarum fide accepta, in expeditionibus bellicis eum sunt consectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiochenæ urbis præsulem Gregorium, ad hunc modum est acta.

CAPUT XVIII.

[Margin: Sittas decurio Martyropolim Persis prodit.]
EO tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, B
quum neglegẽtius custodiri Martyropolim animaduertisset, urbem eam prodidit. Persicam nanque manũ, perinde atque Romana es[...]t, noctu introduxit, atque urbem cepit: Romanis oportunã maximè. Et quæcunque ibi erant ætate florentes fœminæ, eas retinuit: reliquos uerò mortales omnes, seruis quibusdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur statim eò expeditionem conuertit, atque cum copijs omnibus urbem eam obsessam oppugnare cœpit. Et quamuis tormẽta ad urbem expugnandam idonea non haberet, utcunque tamen potuit, oppugnationẽ eam est prosequutus. Et cuniculis actis ut turris una concideret, effecit: minimè tamen urbem ipsam capere, & ad deditionem cogere potuit.
[Margin: Romani frustra eam per expugnationẽ recuperare cõtendunt.]
Nam Persæ partem eam quæ solo æquata fuerat, noctu refectam satis munierant. Porrò ubi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti sunt, (crebra nanque in eos ex superiore loco conijciebantur tela, ita ut ipsi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent) obsidionem soluerunt: & paululum retrogressi, castra posuerunt: hoc unum agentes, ut ne auxilia alia Persis adderentur. Mauricio autem iubente, Gregorius rursum ad exercitum uenit, eique ut denuò urbis expugnationem tentaret, persuasit. Verùm illi, quòd instrumentis atque tormentis ad muros sternendos necessarijs in præsentia destituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obsidione relicta, exercitus in hyberna concessit, frequentibus præsidijs uicinis castellis impositis, ne Persæ subsidium clàm urbi immitterent.
[Margin: Vincuntur à Romanis Persæ.]
Æstate uerò sequenti, copiæ sunt coactæ. Et quòd Persæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim commissa est, ex qua uictor euasit Philippicus. Cœterùm Persis multis cæsis, & heroë *uno prostrato, multitudo magna (id quod illis studio maximè fuerat) Martyropolim peruenit.
[Margin: Vrbẽ aliã prope Martyropolim Romani extruunt.]
[Margin: *Nomen huius fuit Maruzas. Diacon.]
Romani exinde urbem oppugnare destiterunt: quòd ui eam ad deditionem cogi non posse, probè scirent. Septem uerò ab ea stadijs, urbem

A urbem aliam in tutis montosisq; partibus statuerunt: ut inde hostilibus molitionibus atq; excursionibus militari arte resisterent, damnum'que inferrent. Id quod sic æstiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in statiua se inde recipiebant.

CAPUT XVIII.

Imperator rursus à Pretura Philippico amoto Cõmentiolum orientis Prætorem dixit. Heraclius antē prosperatus in bello Prætorem Persarum peremit. Asarthato uerò perēpto fugiūt Persæ, & insequuntur Romani. Diacon. lib. 17.

Commentiolus Philippici successor.

PHilippico successor datus Cõmentiolus, genere Thrax, qui magna uirtute cum Persis congressus est. In eo certamine Persarum dux unà cum equo in terram deiectus interijsset, nisi ex satellitibus, quidam eum in equum, quem secum ducebat, sublatum è prælio subduxisset. Reliqui uerò Persæ quam maximè etiam, ducibus suis relictis, fugerunt, & se Nisibim receperunt, ad regem suum redire ueriti. Nam ille capitale supplicium illis minatus fuerat, si ductores suos desererent. Ibi uerò congregati tyrannidem aduersus Hormisdam meditantur. Consilio ei Varamus Persicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduersus Turcos facta cum suis redierat: sicuti suo loco de eis à me dicetur. Interea Commentiolus Martyropolim circumsidet. Atq; ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipse uerò unà cum optimis & delectissimis quibusque, ad Ocbas, longè munitissimum castellum, ex aduerso Martyropoli in ulteriore ripa, in prærupto scopulo ita situm, ut inde urbs tota conspici posset, excurrit, castellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quasdam munitionum tormentis saxa iacientibus deijcit: tandemq; eis superatis, magna ui id capit. Quapropter ad desperationem Persæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quum sic agerentur, ijdem Persæ regem suum Hormisdam Chosroæ, quem Cabales genuit, filium interemerunt: regum omnium iniustissimum, nõ solum q; iniquè subditos pecunia mulctarit, uerumetiam

Persæ à Romanis fugati, consilia aduersus Hormisdam regem capiunt.

Turcicum nomen tunc primum Asiæ auditum. Egna.

Commentiolus Ocbas ad Martyropolim capit.

Hormisdæ regis Persarum cædes.

B quòd nulla de causa uarijs suppliciorum generibus crudelem in modũ illos necauerit. Ei Chosroem filium in regno substituerunt. Vt autem hæc acciderint, pulchrum esse puto, ut altius repetita exponam.

Rex iniustus & crudelis.

Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormisdam adeò gloria & opibus creuisse scribit, ut deinceps annuũ quadraginta millium auri tributum à Turcis acceperit, quam summam ipse eis antea quotannis persoluerit.

CAPUT XIX.

De rebellione Persarum aduersus Hormisdam regē suũ per Varamum concitata.

HOrmisdas Varamum exercitu iusto probè instructum, aduersus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miserat. Varamus copijs Romanorum illusit. Romanus autem decem tantum fortissimorum lectissimorumq; millibus acceptis, cum illo est congressus. Et multis utrinq; cædibus patratis, in Albaniæ regione, uictoria barbarũ detestata, penes Romanos fuit. Quam suorum cladem, postquam Persarum rex Hormisdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemq; muliebrem stolam misit. Ille ad res nouas animo adiecto, tyrannidem affectare, & conuicia ei qui prior iniuriam illi intulisset, pro conuicijs reddere, & epistolæ uerba hæc inscribere: Hormisdæ Chosroæ filiæ Varamus, nec non exercitum sub signis suis merentem ad defectionem concitare, confictas ferè aduersus omnes Hormisdæ nomine literas exhibens, crudelitatem'que illius & pecuniæ insatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocans: ut scilicet ille primarios uiros omnes uel ferro occiderit, uel in Tigride amne submerserit, tali eos & sepultura & exequijs eiusmodi dignatus. Sermonibus eius generis exercitu seducto, ad maximam eum tyrannidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior esset, præstito, adimendi Hormisdæ regni consilium inierunt. Hormisdas aduersus hunc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipsum Varamus † subit, Minimè Persas inter se

Pherochanis Persici ducis cædes.

† ὑπῆλθ.

bellige-

belligerari oportere, sed eos durum & uiolentum imperium, & præterea sanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormisdæ scire, & beneuolētiam sibi inuicem præstare debere, dicens. Quæ ubi uera esse exercitus Pherochanis sensit, ducem suum necat, & ad Varami partes accedit. Exinde confertim & populariter congregati, Hormisdam aggrediūtur: & diademate de capite eius detracto, è regio throno deturbant. Mox in ipsius conspectu coniugem & filium unum iugulant: eumq; oculis effossis in custodiam conijciunt, & alterum filium eius Persarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignum se patri præbuit: & inuitum se regnū suscepisse deprecando allegauit, affatimq; uictum ei subministrauit. Pater uerò cōtumelijs filium afficere, & proijcere à se quæcunque ille mittebat, non intermisit. Qua re commotus Chosroes filius, rusticis fustibus patrem interimi iussit. Ea uerò indignitas Persis dolorē incussit, & odium aduersus illum non paruum excitauit.

Hormisdas captiuus in custodiam conijcitur, & excæcatur.

Hormisdas per parricidiū cæditur.

CAPUT XX.

PORRÒ Chosroes, quandoquidem Varamum aduersus se exercitum ducere cognouit, cum copijs non contemnendis aduersus eum in planiciem quandam, ad Zabam flumen, est progressus. Sedenim quū suos sponte sua cedentes Varamo fauere, & sibi insidias struere uidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circesiū profugit, unà cum coniugibus, & liberis tribus infantibus, & Persis præterea quibusdam nobilitate generis præcellentibus, qui uoluntate sua eum secuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipse retulit, peruenit, quum Christianorum Deum seruatorem & uiæ ducem inuocasset: eò se equum rectà ire, quò ab illo duceretur, permissurum testatus. Inde ad Mauricium oratores misit: Probo insuper, ut res acta esset, literis eidem indicante. Misit sanè & Varamus ad Imperatorem legationē, quæ ab eo, ne opem Chosroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum statū instabilem, & cothurnum prorsus esse sciret, & uicissitudines uolubilesq; mutationes humanæ & miserabilis huius uitæ nosset, atq; hæc rectè in animo suo deliberando perpenderet, regem sibi supplicē perhumaniter & libenter suscipit: & pro exule atq; fugitiuo, amicum sibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regijs & liberalitate benignitateq; reliqua prolixè inuitatum. Nec ipse modò ad eum Imperiali munificentia quę decebat misit, sed & Augusta ipsa coniugibus eius, & liberi liberis eandem præstiterūt pietatem. Neq; officijs ijs contentus, Hierapolim quoq; ad exercitum uniuersum & Ducem eius Cōmentiolū scripsit, qui Chosroēn regio prorsus satellitio & comitatu produceret, & quocunq; uellet sequeretur. Atq; ut maiorem ei honorē haberet, Melitinensem quoq; antistitem Domitianum, cognatum suum, ad eum legauit, uirum prudentia mentisq; solertia multis antecuntē, uerbisq; simul & factis præstantē, & ad negocia maxima conficienda cōmodum. Adiunxit huic Antiochenæ sedis præsidem Gregorium. Qui ambo Chosroēn uerbis, munerib. tempestiuisq; colloquijs & suasionib. ad stuporē & consternationē compulerunt. Chosroës ubi Hierapolim, quæ principē locū in Euphratesia obtinet, peruenit, in regnū inde redijt, quū id è re eius Mauricius esse cēseret: qui maiorē gloriæ & laudis suæ partē, ex cōmodo & utilitate supplicis regis est meritus. Magna certè pecuniæ ui, quod nunq̃ à quopiam in literas relatū est, donatum Chosroēn, quibusdam etiam Persis impensis suis in militiā eius conductis, sanè q̃ magnificè in Persidē remisit, cum utroq; exercitu, Persico simul & Romano. † Narses Romanis copijs præfuit: qui cum Persis prælio cōgressus, * sexaginta millia Persarū manu cepit, eosq; ad Chosroēn adductos hastilibus cōfixit. Ex ijs si qui Turci erāt, eos

Chosroes Varamū fugit, & ad Mauricium Imperatorem confugit.

Cōtigit autem ut eum Probus patricius, qui illic erat, susciperet. Diacō.

Vitæ humanæ instabilitas.

Filiū suum sibi Chosroen regē Persarum Mauricius faciens. Diac.

Reducitur in regnum suum Chosroes, ope Mauricij.

Domitianus episcopus Hieropolitanus.

† Narses Rom. dux Chosroæ opem ferens, Varamum uincit.

** Sex millia uincta ad Chosroen adduxit. Diac.*

A eos Chosroes Imperatori Byzantium misit. Porrò Romanę copiæ, Varamo qui turpiter ex pugna solus profugit, debellato, regnum suum Chosroæ in manus tradiderunt, eumque in regiam suam deduxerunt. Is in throno suo consídens, Romanis audientibus uerba hæc proloquutus est: Rex Chosroe, diei huius perpetuò te meminisse, atque hoc in animo tecū cōsiderare oportebit, quod Romani regnū tibi Persarū † dono dant. Chosroes ab insidijs sibi Persarū metuēs, mille à Mauricio Romanos milites petijt: quos ei ille benignè attribuit. Sittas exinde à Persis in crucē est actus. Et Martyropolis, atque item Daras castellū, decedētibus ex eo Persis, Romanis redditum. Turcos, quos Chosroes Cōstantinopolim miserat, stigmaticos liquato atramento cruces in frontibus impressas imperator habere uidēs, interrogauit, qua'nam gratia quæ non colerent circumferrēt signa? Illi, greuem ante plures annos in Perside & patria sua pestem coortam esse dixerunt, à qua quum multi mortales infecti interirēt, Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, saluti suæ consulturos esse, regionemque eam à lue tali intactam liberamque fore persuasisse. Idque ita esse ab eis factum. Res Hormisdæ & Chosroæ Persarum, eiusmodi habuere exitum.

† turpiter χαρίσω.

Verū Narses rediturus ad propria, Chosroæ dixit. Memor sis Chosroe, præsentis diei. Romani tibi regnum donant. Diac.

Proditoris supplicium.

Martyropolis & Daras Romanis redditur.

Turci cruce aliquando notati.

CAPUT XXI.

Chosroes in possessionē regni sui restitutus, Gregorio Theopolitano crucē illā misit, quā Theodora Iustiniani uxor auro multo & lapillis resplendentibus ornatā, in honorē uictoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Chosroes Hormisdæ pater unà cū alijs donarijs uasisque preciosis è Sergiopoli, secū abstulerat: sicuti antea à me est dictū. Cum ista aliam quoque crucē misit, quam Chosroes ipse ex ingenti auri pondere fieri curauerat, cum eiusmodi Græcarum literarum inscriptione: Crucem hanc Chosroes rex re-
B gum, filius Hormisdæ, quo tempore propter diabolicum instinctum & dolum malum perditissimi Varami, & qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam concessimus: & quod perditus Zadepram cum exercitu Nisibim ueniret, abducendorum Nisibenæ partis Caballariorum gratia, ut nobis resisterēt, & oppugnādo rebellarēt, nos quoque Caballarios cum duce suo in Charchas misimus: & propter sancti Sergij, uenerandi illius & celebris uiri fortunā, quandoquidem datorem eum esse uotorum atque petitionum audieramus, primo regni nostri anno, mensis Ianuarij die septimo, uotum nuncupauimus: si Caballarij nostri Zadepram occidissent, aut cepissent, crucem aureā nos lapillis distinctā in ædem Sergij, uenerandi nominis eius ergô, missuros esse. Porrò quū nono Februarij mensis die caput Zadepram ad nos allatū fuerit, uoti rei, & optati nostri cōpotes facti, ut manifestum id certūque cuiuis sit, in uenerandū eius nomē, crucē hanc à nobis factam, unà cum cruce à Iustiniano Romanorū Imperatore in templum eius missa, & belli tempore, quod inter duo hæc regna gestum est, à Chosroe rege regum filio Cabadæ aui nostri huc delata, & inter thesauros nostros reperta, in ædem uenerandi Sergij misimus. Cum hac inscriptione Chosroes cruces misit: quas Gregorius ad se allatas, & de Mauricij sententia acceptas, cū pompa & comitatu multo, obseruanter simul & religiosè in templo martyris sacrauit & reposuit, nihil prorsus ab ethnicis donarijs Ecclesiam detrimenti capere arbitratus.

Chosroes diuo Sergio crucem auream dedicat.

Crux aurea à Iustiniano Cæsare diuo item Sergio consecrata.

CAPUT XXII.

Non longè aūt pòst, Chosroes etiā alia munera fabrefacta, & in sacrum sancti martyris delubrū missa, atque discū etiam nō paucarū minarum ponderis aureū, cui sermone Græco eiuscemodi inscripsit literas, donauit: Ego Chosroes res regum, filius Hormisdæ, hæc disco isti inscripsi: non ut ab hominib. spectentur, neque ut uerbis meis magnitudo uenerādi no-

Discus aureus à Chosroe eidem diuo Sergio noti causa inscriptus.

Euagr. lib. 6. cap. 21.

minis tui innotescat, sed propter scripti ipsius ueritatem, & plures gratias, pluraq; benefacta à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi est, ut nomen meũ in sacris tuis uasis circumferatur. Quũ essem in Beramis, petij à te uir sancte, ut in auxilium mihi uenires, & Sira in utero cõciperet. Et quandoquidẽ Sira Christiana, ego aũt Græcæ superstitionis sectator essem, & leges nostrę nobis libertatem uxorẽ eam habendi nõ permitterent, propter meã erga te beneuolentiã, eius gratia leges ipsas despexi, eamq; de die in diẽ inter coniuges uero sinceroq; amore habui & habeo. Atq; ita mihi uisum est, bonitatem tuã uir sancte implorare, ut hęc in utero cõciperet. Petij hoc à te, & uoto cõstitui, si uterũ gestaret Sira, ut crucem quam illa circumfert, uenerando templo tuo inferrem. Verùm eius rei gratia ego & Sira consilium cepimus, ut monùmentũ nominis tui, uir sancte, apud nos esset, crucem eam retinere: statuimusq; pro ea, & precio ęstimationeq; eius, quater mille & quadringentos stateres miliaresios non excedente, quinquies mille stateres mittere. Et ex quo apud me ipsum uotũ tale cõcepi, atq; hæc in animo uolutaui, quoadusq; Rosochosrum peruenimus, non plures q̃ decem intercessere dies. Et tu uir sancte, non quòd ego dignus fuerim, sed quòd ea tua sit benignitas, in somnis mihi noctu apparuisti, tertiumq; ad me, quòd Sira uentrem gestatura esset, dixisti. Et ego in eadem ipsa uisione tertiùm tibi respondi, Recte. proinde quòd præstare uota petitionesq; soleas, ex eo die Sira, id quod fœminis accidere consueuit, non uidit. Ego uerò mecum ipse de hoc ambigens, si uerbis tuis fidem nõ haberem, & propterea quòd sanctus sis, datorq; uotorũ, non crederẽ, quòd posthac Sirę muliebria fluere essent desitura, ex eo uisionis efficaciã, & uerborũ tuorum ueritatem cognoui. Itaq; eam ob causam, & crucem talem, & precium eius in sacrosanctã ædem tuam misi. Et ex eo precio discum unum & poculum in rationem diuinorum mysteriorum, atq; item crucem quæ † in sacra mensa figeretur, & thuribulum, aurea omnia: & amphithyrum Hunnicum auro ornatum, fieri pręcepi. Quę uerò ex eiusmodi æstimatione reliqua essent miliaresia, sancto templo tuo dicaui: ut per prosperantem fortunam tuam, uir sancte, in rebus omnibus, præcipuè uerò in petitione ista, mihi & Siræ auxilium feras: & quod intercessione tua nobis obtigit, ut pro bonitatis tuæ misericordia, & pro mea atq; Siræ uolũtate, ad finem debitum perueniat: ut scilicet & ego & Sira, atq; adeò uniuersi in mundo homines in uirtutem tuam speremus, atq; in te credamus. Hæc Chosroæ donaria ita renunciabant, à prophetia Balaam non dissidentia: Deo Opt. Max. ineffabili quadam ratione, hæc sic dispensante, ut per Grecorum siue ethnicorum linguas tam salutaria & crederentur, & proferrentur uerba.

Quæ hic diuo Sergio Cosroes gentilis tribuit, ea Christiani Vni Deo, in quo spes & opes suas omnes collocat, tribuunt.

Suid.

† *Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres siue cancelli sunt, sacratiorem aræ mensam uel circumdantes, uel populum ab ea arcentes, in quorum parte utraq; ianua sit, & aditus ad eam fores, operis Hunnici.*

CAPUT XXIII.

Naamanes Scenites cum suis Christianismũ suscipit.

QVũ Chosroes talia scriberet, & mitteret, Naamanes etiã Scenitarũ barbarorũ dux, luxuriosus, sacer, impurus, seu potius omniũ impurissimus, ethnicę superstitiõi deditus uir, ita ut sua ipse manu homines mactaret, atq; dijs suis ad aras immolaret, præter opinionẽ diuino captus amore, per inopinatam uisionem ad Christianorum sacra transijt. & sacro suscepto lauacro, regenerationẽ tẽporalis natiuitatis atq; renouationẽ cœlestẽ subijt: & secũ populares suos omnes multitudine innumerabili, quęcunq; ad religionẽ nostram pertinent, edoctos, ad diuinũ adduxit baptismũ. Postquã aũt Chosroes eas quas diximus cruces dedicauit, Gregorius nutu diuino solitudinẽ quæ Limetarũ nomen habuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiẽs, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerãt, exterminauit: & sana doctrina eccle

Gregorius Theopolitanus hæresim Seueri exterminat.

sijs

A siis proposita, multa castella & uicos populosoque frequentes, clerũ simul & monasteria, ad ueram orthodoxorũ & rectè sentientium ecclesiæ disciplinã adduxit.

CAPUT XXIIII.

INterea ei Simeonem illum in admirando mõte letaliter decumbere, & extremum spiritum ducere, nunciatum est. Itaque pleno cursu supremis uerbis uirũ sanctum salutaturus, ad eũ cõtendit. Minimè uerò desiderio suo est potitus. Simeones aũt iste admodum ætatis suæ homines uirtute superauit: quippe qui ab ineunte ætate uitæ genus in columnæ statione trãsigendæ cõsectatus sit. Perhibẽt sanè primos dentes in columnæ statione mutasse, in quã eiusoemodi ob causam ascẽdit. In tenera adhuc ualde ætate erat, & ludens atque saliẽs in sublimẽ ascẽdit collem, duci quẽ sequerẽt cõmẽdatus. Et quũ beluæ sæuæ, pardum nominãt, occurrisset, zona soluta eam in feræ collum iniecit: atque illã ferocitatis oblitã, perinde atque loro tractã duxit, & in domicilii locum pertraxit. Quod ubi præceptor, q & ipse uitã in columna agebat, uidit, quid'nam id esset, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum esse dixit, quem catũ de cõsuetudine nominant. Ex qua cõiectura præceptor, quanta illius uirtus futura esset colligẽs, in columnã eum recepit. Atque in eo ipso, & alio item mõte, accuratissimè uiuẽs, in tali uitæ instituto ad sexaginta & octo annos perstitit. Infinita ei diuinitùs cõtigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinemque omnẽ oratione manusque cõtractatione e uestigiò curauit, & futura perinde atque præsentia & uidit & prædixit. Sicuti & Gregorio significauit, ipsum mortem suã nõ uisurum esse, & res postea eius ignoraturum. Et quum Euagrius Epiphaniensis liberorum amissionem ægrè ferret, secumque ipse ambigeret, qua'nam de causa Græcis & gentilib. q multos procrearent liberos, idem non cõtingeret, neque tamen cuique absurdas eiusmodi cogitationes crederet: Simeones ad eũ scripsit, ut reb. eiuscemodi supersederet, minimè eñ cogitata talia grata Deo esse. Notarii eiusdẽ Euagrii unius cõiunx lacte, quod cõstiterat, destituebatur. Quapropter q ei erat infantulus, in ultimum uenerat uitæ discrimen. Simeones ergo manu dextræ uiri eius imposita, papillis fœminæ illã admouere iussit. quod ubi factum est, illico quasi ex quodã fonte ubertim lac prorupit, adeò ut uestis mulieris abundè immaduerit. Sed et puerum quendã à comitib. suis in syluis in multa nocte per obliuionẽ relictum, cum ibi erraret, leo in tergum suum sublatum, ad Simeonis mandrã illæsum prorsus ptulit. Deinde Simeonis iussu, q puero inseruiebãt, noctu egressi, intra oppidũ eũ, ita ut sine discrimine omni à leone seruatus & custoditus ferebatur, deduxerũt. Cæterùm multa quoque alia numerum superãtia Simeones egit, quæ sanè tẽpore lõgiore, & lingua politiore, tum autẽ opere peculiari indigent. Ea hucusque sermone omnium celebrantur, à Simeone Magistro (quãuis nõ ita doctè ut magnitudo rerum eius flagitauit) cõscripta. In quem librum & nos, abundantem copiam & uim operum sancti uiri cum stupore admirati, incidimus. Ex omni namque non Romanorum tantum, uerumetiam omnium (ut ita dicam) barbarorum ditione homines ad eum uentitabant, & ab eo quarum indigebant rerum fructum continuò capiebant. Et rami ei arbustorũ in mõte exortorũ escas semper præbuere, cibo omni & potu præstabiliores.

De Simeone Stylite, siue Columella.

Alius hic est Simeones ab eo, de quo suprà est, lib. 14. cap. 51.

B

Quid Simeones de Euagrii Epiphaniensis cogitationib. quòd liberos amitteret, iudicauerit.

Lib. 6. c. 24

Miracula eiusdem.

Simeon magister uitam Simeonæ Stylitæ conscripsit.

CAPUT XXV.

TVm tẽporis uerò etiã Golinduch martyr uiuẽs enituit, Magis Persicis prognata, Asmodoch scilicet patre, & Myzuch matre: quæ pro illorum religione, ignẽ & alias Persarũ abominationes colens, & ipsa execratæ Deoque detestatæ idolomaniæ & magiæ dedita erat. Primario aũt ex senatu uiro in matrimoniũ collocata, duos progenuit filios. Et

De diua Golinduch post martyrium superstite.

post trienniũ per ecstasin extra seipsam rapta, ab angelo diuino dispẽsationis salutis nostræ mysterio est initiata. Proindeq; Magis tradita, multisq; uerberibus & tormentis, quę omnia superauit, expetita, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: identidẽ angelo, qui dux eius fuit, ad eã ueniente, & ut leuiter & facilè omnia perferret curante. Multas etiã res arcanas indicauit, utpote prouidẽtię gratiã à Deo cõsequuta. Postq; uerò per multos annos tormẽtis excruciata, coronã martyrij ferre cõcupiuit, qui ei sæpius apparere solitus erat angelus assistẽs, & iuuenẽ quẽdã ensiferũ pducẽs, desiderio eius satis fecit. Pręcipiẽte nãq; illo, iuuenis ferro caput eius resecuit: et sanguis è iugulo profluẽs, in interiorẽ eius lineã uestẽ femoribus tenus cruentatã, manauit. Quę uestis innumera uisa est edere miracula. atq; illa etiã post resectionẽ capitis deinceps superstes uixit. Et cũ in Romanorũ finib. ad Circesium & Daras morata fuisset, etiam ad Hierosolymorũ partes peruenit, nouũ spectaculũ omnib. fidelibus, quippe uiuente adhuc corpore stigmata Christi circũferens, uisa. Hæc sanè quũ grauiter à martyrij ærũnis afficeret urbes circuibat, angelo duce progrediẽs. neq; quicq; medicinę doloribus adhibuit, natiuis tãtũ thermarũ lauacris usa. Et quũ domesticos suos, & familiares omnes, atq; alios præterea ad Christũ adduxisset, tandẽ Hierapoli, seculo hoc relicto, ad immortalẽ illam uitã cõcessit. Quę uiuẽs adhuc, ab Imperatore in urbem suã accita, imperio eius non paruit. Eius uitã Stephanus Hieropolitanus episcopus composuit, qui cum illa fuit, & res quasq; ex ea didicit: honorificè etiã & splẽdide, corpore sepeliẽdo, funus eius prosecutus.

CAP. XXVI.

Gregorij Theopolitani mors.

TVm Gregorius quoq; podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, quum pharmacum in potione, quæ hermodactylus uocatur, à medico quodam data, sumpsisset, uitam finiuit. Mortuus autem est, Gregorio ueteris Romæ throno præsidente, qui Pelagio successit. In noua uerò Roma Ioanne Ieiuno ecclesiam gubernante, de quo paulo pòst dicemus: Alexãdriæ tum Eulogius episcopum gessit: Theopoli autem, post Gregorium Anastasius, anno uigesimotertio, in sedem est restitutus. Hierosolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtinuit. cui non ita multo pòst defuncto, Neamus in episcopatu est surrogatus. Quo tẽpore duodecimus, Tiberij Maurici imperij annus erat. Sed hæc hactenus. B

Maximarum urbium sacrorum antistites.

CAPUT XXVII.

πολυπραγμοσύνη Chaldæorum astronomiæ.

QVod uerò de Chosroæ rebus propè omisi, id ita ut potero, historiæ mandabo. Magnum illud bellum quod Romanis cum Persis fuit, conquieuit, pacta cõuenta ex æquo Romanis atq; Persis seruãtibus. Non autem committam, quin ea exponam, quæ Chosroes in operosa uanitate Chaldæorum astronomiæ diu multumq; exercitatus, diuinando prædixit. Ea uerò tum ad Ioãnem Armeniarum copiarum ducem, quum bellum maximè uigeret, dixisse fertur. Quum nanq; Ioannes Chosroen acrius obiurgãdo reprehenderet, q moribus esset sinistris, & animo ad res gerendas alieno & inepto, quodq; regem minimè talẽ esse oporteret: huiusmodi quiddam duci barbarus respondisse dicitur: Nisi quodammodo tẽpora ipsa nos per tyrannidẽ suam affligerent, haudquaq; tu scommate perstringere magnũ inter homines regẽ ausus fuisses. quãdoquidẽ autẽ te reb. pręsentib. magnopere effers, audi quid à dijs de tẽporibus futuris sit constitutũ. Redundabunt, ut sis sciens, in uos Romanos calamitates, & gẽs Babylonia Romanæ reip. trib. in circulũ circũactis hebdomadibus dominabit. Postea uerò quinta annorũ hebdomade Romani Persas in seruitutẽ redigẽt. His ita peractis, dies illa uespera carẽs hominib. adueniet, & expectatus imperij finis aderit. Quo tẽpore corruptio abolebitur, & uiuẽdi ratio ex instituto Dei obtinebit. Quæ uerò pręter opinionẽ omnẽ Probo etiã ipsi ad episcopatum

Chosroe de Imperio Rom. prædictio.

A scopatum Chalcedonensem recens euecto, quum Ctesiphontē à Mauricio missus est, responderit, dicam. Acciuerat hunc meridie flagrāte in regiā suam Chosroes. Et quum sudore plurimo diffiueret, ab episcopo, ut sibi Deigenitricis imaginem spectandam exhiberet, petijt. Atque ille sacram uirginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conspectum eius Persarum regem admisit. Persa adoratione tabulam ueneratus, archetypum siue primarium exemplar noctu sibi astitisse, & dixisse retulit, Alexandri Macedonis uictorias se illi concedere. Ibi Probus episcopus in hæc uerba regi respondit: Dudum id ei contigisse, quum in regnum restitutus esset, & exitiosos tyrannos uirtute & robore Imperatoris uicisset. Idemq́ eum iureiurando stantem consequuturum esse, si quid adhuc reliquiarum ueterum illorum igni excoctorum laterum, sicuti de eis à sacrosancto Mose scriptum est, superesset. Verumenimuerò quū rebus Orientis satis diu immorati simus, & bellum Persicum legitimum, Deo adiuuante, finem ceperit, ad res ab Imperatore in Europa gestas se stylus conferat: ut & nos ad portum consilij institutiq́ nostri appellamus, & onus sacrorum actorum exponamus.

Probus episcopus Chalcedonensis.

Visio nocturna eiusdem Chosroe.

Hinc patet ultimum esse hunc historiæ Ecclesiasticæ Nicephori librum.

CAPUT XXVIII.

ITaq́ ineunte uere, trāslatis ex Oriente copijs, Mauricius Byzantio soluit: & multis impedimentis interuenientibus, Anchialum contēdit. Eo nanq́ excurrere uelle Abares audierat, post aureā illam mensam & elephantis spectaculum, multorumq́ talentorum auri largitionem: quę illis Imperator, pacem sibi complectendā ratus, petentibus tribuit. Ac primùm Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum quidem in terrores plures, & in maximam tempestatis procellā incidisset, uenit. In qua urbe

Res Mauricij in Europa gestæ.

B Glyceriæ martyri, quæ ibi æde sacra magnificè constructa honoratur, debitam religionē persoluit. Et graue quiddā à barbarorum excursionibus passus, exercitus duce in Europa Prisco creato, inde in urbem Imperantē est reuersus. Abarū uerò & Slauinorū gentes, Istro traiecto sub Chagano Hunno militantes, Thraciamq́ percurrentes, & omnia passim diripientes, usq́ ad Heracleā peruenerūt. Quin Prisco duce Turuli se continēte, Didymothicum quoq́ stratagemate ceperunt. Eorū impetum arte & cōsilio quodam admirando Imperator inhibuit, qui se classe instructa in eorum sedes expeditionē facturū assimulauit. Quæ res metum illis ingentem incussit, & uel inuitos ad sua redire coegit. Post quorum discessum Imperator ad transitum Istri, ne rursum barbari facilè in Thraciam excurrerent, firma militum præsidia collocauit. Priscus aūt Byzātium reuersus, de † manubijs accusatus est: & militarium copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Petroq́ Maurici fratri data. Verùm quum & is nihil præclarum ex sententia Imperatoris gereret, adempto illi magistratu, eodemq́ Prisco reddito, domi ipse consedit. Priscus in Europa pacta cum Chagano inita soluit. Ille siquidem prior bello repetito, derepentè cum innumerabili exercitu in Romanorū ditionem excurrerat, plurimaq́ castella ceperat. Templū quoq́ Alexādri martyris incenderat, eiusq́ uenerandas reliquias homo detestandus ex loculis suis eiectas, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter septem uno die liberos amisit, dignas eiuscemodi contumeliæ pœnas persoluens. Exinde idem Istrum, ea parte qua in mare prorumpit, transmisit, & grauia damna dedit, Mysorum prædam (quod dicitur) omnia faciens. Quāuis Mauricius ex desperatione quadam, Commentiolum ducem, cum plurimis hominum milibus, exercitum contra illius copias ducturum miserit. Qui se in quodam occidentali castello, nihil agens, periculumq́ effugiens, continuit. Longè uerò pòst missa legatione Mauricius Chagano, ut pacatiora consilia sequeretur, persuasit.

Priscus Romanorum in Europa dux.

Abares & Slauini Thraciam uastant.

† [illegible]

Chaganus Hūnus in Alexandri martyris cineres contumeliosus.

Impietatis eius pœna.

CAPUT XXIX.

A

Barbaricus Chagani fastus & insolentia.

De fortunæ uolubilis instabilitate exemplū pulcherrimum.

PORrò quū Chaganus Priscum, quo minus amnē traijcere posset, quo tempore prædam plurimam Priscus agebat, impediret: Theodorū is Medicū, uirum cordatū, sagacitateq; & prudētia multos excellētem, ad eum misit. Qui quū barbarū frementem maximè, & superbiētem, & uerborum fastu exultantem (nationum enim omnium dominū se esse, minabundus iactabat) uidit, ueteri quadam narratione barbaricum legatus lenijt tumorem. Inquit enim: Audi Chagane ueterem & utilem orationem. Sesostris Ægyptiorum rex, illustris admodū & felix, plurimas & maximas sibi subiecit nationes. Atq; ex eo successu in proteruam arrogantiā sublatus, currum sibi aureum pellucidis preciosisq; lapillis exornatū fieri fecit. In quo cōsidens, quatuor ex deuictis regib. currui, qui eum traherēt, iugo illis imposito, iunxit. Hoc uerò quum sæpius fieret, & celebri quodā festoq; die, ex quatuor istis regib. unus oculis cōuersis cōtinuè retrospiceret, & rotæ uolubilitatē intueretur: Sesostrisq; eū, cuius rei gratia tam frequēter oculos in rotā conijceret, percōtaretur, respondisse is fertur: Cum stupore admiror rotā, quum eam instabili modo ferri, atq; aliàs aliter uolui, & nunc quidē sublimia demittentē, rursus aūt demissa sublimantem conspicio. Sesostris porrò ubi dictū id intellexit, statuit, ne illi posthac currum traherent. Barbarus uerò subridens, satis se pacē complecti indicauit: & Priscus ei † pro transitu bonam spoliorum partem, maxima quæq; concedendo, dedit: & se Romanorum ditione cedere (Romanum nanq; id solum esse) significauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amisisse respondit. Et quū Chaganus ad hunc modū familiarius cum Prisco rixaretur, Priscus ei, q; ex oriente profugisset, conuicij loco obiecit.

† ὑπὲρ τῆς διαβάσεως.

CAPUT XXX.

B

De Caucaseis & Borealibus Scythis historia.

Chaganus Abdelarum, siue Ephthalitarū in Oriente uictor.

Antiquitates Turcicæ.

QVandoquidē aūt Caucasiorū, atq; itē Borealiū Scytharū mentionē intulimus, age quæ consecuta sint, perinde atq; adiecticias narrationes, quamuis ad historiam non pertineāt, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in oriente à Turcis laudib. celebratur, Abdelarum, (alius aūt, Ephthalitarū dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi eius imperiū sibi sumpsit. Ea uictoria magnopere elatus: & Stemeischagano socio sibi belli ascito, Abarū quoq; nationē ditioni suæ subegit: non eorū Abarum qui in Europa & Pannonia sedes ceperunt, falsò nanq; sibi isti nomē id usurparunt, quum ante Mauricij tempora eò aduenissent. Vnde uerò & ij genus ducant, paulo pòst dicam. Itaq; Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugast tenuere, confugerunt. Est aūt Taugast ciuitas Turcorū percq; celebris, Indis finitima, cuius populus omniū est fortissimus, gentē in uniuerso orbe, quę ei cōparetur, non habens. Inde uerò ad uicinā nationē Mucritorū uenerūt, cui & ipsi nationi magnū est robur, & cōtinua ad pericula, quæ magnis animis fortiter sustinent, studia. Chaganus porrò gentē quoq; Sogor aggressus subegit, robustissimam & populosissimā. Hæc ad amnē Til accolit, quem Turci Nigrum, & antiquissimi principes Ver, εἰς & Cuni nominarūt: à quib. nominib. quædā etiam gentes appellationē sunt sortitę. Porrò Iustiniano imperāte, ex antiquis eius gētis optimatib. pars quædā profugiens, in Europā uenit. Hi Abares seipsos nominarunt, ducemq; suū Chagani cognomēto exornarunt. Sed enim populi Hunni ci Barsilt & Vniguri & Saberi, ubi partē gentis Ver & Cuni appropinquare sibi uiderunt, in timorem maximū inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eā uenisse rati: eamq; ob causam munerib. eos inuitarunt, & per ipsos Alba-

Item Abarum.

Taugast ciuitas Turcorum.

Mucritii pop.

Sogor gens.

Til flu. idē Niger. Ver, & Cuni.

Abares pop. ex oriente in Europam sub Iustiniano uenerunt.

Barsilt, Vniguri, Saberi } po.

nia potiri

Populi qui hic cōmemorantur prope omnes in Pannonijs consederūt. De Abaribus siue Saberis, dubiū non est, qui Sabaria nomē reliquerunt. Ver Slauorum lingua, etiam nunc Panno siue Hungarus dicitur. Vri & Vrzi Hungari sunt. Vnigri ipsissimi Hungari sunt. Cunorum nomen & gens ipsa nunc quoq; Hungariæ partem retinet, &c.

A nia potiti sunt. Et fugitiui ipsi animaduertẽtes, cõmodam sibi eam appellationẽ esse, Abares deinceps seipsos nominarunt. Inter Scythicas nãq; nationes ea gens longè bellicosissima, & ad excursiones faciẽdas aptissima esse perhibetur. Ad hodiernũ sanè usq; diẽ Pseudabares isti generis ortu diuisi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationẽ habent. Posteaq̃ aũt de rebus Pseudabarũ diximus, ad historiam contexendã redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tucoch gentis principe ore gladij à Chagano sublato, unà cum hoc, nationis eiusdem cæsæ sunt triginta myriades, ita ut cõtinuata interemptorũ cadauera dierum aliquot inhibuerint iter. Quũ uerò hæc tam præclara Chagano obtigisset uictoria, ciuile inter Turcos coortum est bellum. Siquidem Turun quidam Chagani cognatus, res nouas molitus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congressus superior fuit. At ille alijs tribus Chaganis in societatem belli uocatis, cõtra tyrannũ progressus est: & pugna ad regionẽ Icar cõmissa, inter cædes multas tyrannũ interemit, & ditionem suam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cùm alijs Principibus, tum Mauricio ipsi est significata. Procœmiũ gratulationis eius tale fuit: Romanorum Imperatori magnus Despotes septem gẽtium, & septem orbis terræ climatum dominus. Enimuero montem aureum Persæ uocant, Orientem uersus situm, propterea q frugum est feracissimus, pecoribusq; & iumentis frequẽtissimus. Persis autem lex est, ut potentissimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hisce rebus prorsus se gloriantes efferunt, q nunquã epidemiam pestilentiæ uiderint, & quòd rari in regione eorũ sint terræmotus. Terram autem Caath & Sogdoanem concussiones & pestilentias experiri dicunt. Turci sanè summopere ignem colunt, aerem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam solam adorant. Deumq;, qui cœlum & terrã condidit, B nominãt: cui etiã equis, bobus, & ouibus sacrificant. Sacerdotes quoq; habent, qui de rebus futuris diuinare existimantur: apud Medos uerò septem populi ordines, res præcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arsacidarum ordo dicitur, regnũ apud se retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præest: alij politia curæ est. Alius controuersias de quopiam, quod arbitrario iudice indigeat, inter ambigentes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc consequitur, tributum à ciuibus & subditis exigit, & regio ærario præest. Septimus regis equos curat, & uestem militarem seruat. Hasce leges in aula regia Darium qui Hystaspis dictus est, sacrasse ferunt. Cœterùm ea ætate Turci illi ex Ver & Cuni profugientes, in Europam uenerunt, & se Abaribus, qui sub Chagano erãt, ad decem ipsi miliũ numerum pertingentes, coniunxere. Turcorum aũt orientaliũ Chaganus bello ciuili cõfecto, prosperè res administrauit, & missis ad incolas Taugast legatis, fœdus cũ illis legitimũ inijt, regnũq; suũ pacauit. Princeps uerò in Taugast, Taisan nomen sortitus est, quod lingua nostra Dei filiũ sonat. Pacatũ & seditionib. uacuũ regnũ regionis eius princeps obtinet, propterea q gens tota administrationem ei deferre solet. Statuas colunt, leges apud eos iustæ sunt, uitam sobriè semper degunt. Constitutionẽ sacrosanctã habẽt, ne quis uirorũ se auro exornet, quãuis auro & argento propter cõmoditatem mercimoniorũ abundent. Distermi nat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter se dissidẽtes populos fluẽs, quorum alteri nigra, alteri coccinea uestis est. Qui atro amictu gaudẽt, flumine traiecto rubrã gestantibus uestẽ bellũ intulerunt, & fortiter imperiũ omne obtinuerunt, quo tẽpore Mauricius Romanũ imperiũ administrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à singulis bobus trahuntur. Boues isti auro & magni precij lapillis splendidè sunt ornati. Eisdem freni quoq; aurei sunt. Et qui regnum in Taugast suscepisse, cum septingentis fœminis noctẽ totã cõsumebat.

Cædes triginta myriadum barbarorum.

Ciuile inter Turcos bellũ.

Turun.

Chaganus.

Confundi uidẽtur hic Persarum & Turcorum nomina.

Icar mons aureus

Terra Caath. Sogdoane.

Turcorum religio.

Apud Medos, septem populi ordines.

Darius Hystaspis.

Taisan princeps in Taugast.

Lex saluberrima.

[illegible]

Ciuitatis Tagast conditor Alexander magnus.
Cædes duodecim myriadum barbarorum.
Ciuitas Chubdan.
Bombyces.

Vxores autem illustrium ibi uirorum argenteis pilentis utuntur. Porrò Tagast urbem condidisse Alexandrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos scilicet & Sogdoanem subegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea cõbustis. Aliam quoq; urbem nõ ita multis miliaribus inde dissitam, idem Alexander statuisse fertur, quam Chubdam uocant. Cuius præfectum mortuũ, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent, neq; unq̃ à sepulchro discedũt, pulla ueste indutæ, & capite nouacula raso. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupressi frequentes imminent. Multi in ea regione sunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corpora q̃ maximè candidis. Sũt ibi quoq; uermes quàm plurimi, fila Serum nentes, multiplici & uario colore. Eos barbari magno studio curant. De his hactenus: quæ quidem nõ frustra exposui. Quum enim de Abarum gente, & eorum duce Chagano dixerim, ut ille propter Alexãdri martyris male tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirificè à VERBI matre gestã hic cõmemoraturus essem, eam ob caussam paululum à proposito digressus, hæc retuli. Sed iam historiam nostram ad carceres ipsos reuocemus. A

CAPUT XXXI.

De sanguineo unguẽto è corpore diuæ Euphemiæ Chalcedone profluente.
Miraculũ hoc curiositate sua inuestigauit Mauricius.

Hoc loco autem, quid Mauricio in celeberrima martyre Ephemia acciderit, dicam. Iners nanq; cogitatio Imperatori incesserat, ut anxiè nimis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita esse putaret. Ex aduerso Constantinopoli inclyta Chalcedonensium ciuitas sita est, ubi sanè templum quoq; est magnificè constructum. Diximus aũt nõ ita dudũ, sacrosanctas eius reliquias olim in hoc ipso templo, in urna marmorea repositas esse. Atq; in eiusdem memoria, miraculum insigne, atq; eis qui id non uiderunt, propè incredibile fieri solere. Ex quo enim B illa in martyrij stadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso passionis eius die, in conspectu omnium, loci eius episcopus, spongijs quibusdam ex defunctæ corpore sanguinis liquorẽ haurit. Sanguinẽ sanè ueluti ab recens cæso corpore uulnerum tabo mistum, & unguentis quibusdam ex seipsis natis temperatum cernas, quem exiguis uitreis uasculis episcopus exceptum atque diuisum, turbæ aduenięti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam uæcordia in dubium uocans Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex sepulchro detrahit, & Imperiali signo monumẽtum martyris obsignat. sic enim hoc incredulitatis uolebat audacia. Postquam autem tempus ipsum quod debebat, aduenit, curiosè mysterium indagat, accuratiusq; experimento solicito miraculum explorat. Ecce tibi uerò rursum, sicuti antea, sanguis unguento conditus, instar riuuli è monumento promanat, & spongię sanguine suaueolenti pinguescunt. Et martyr ipsa tũ, ut prolixius sanguinis fons proflueret, fecit: atq; illa ad hunc modum Imperatoris incredulitatem erudiens, castigauit. Ipse autem digitis sanguini admotis, eoq; humore delibutis, seipsum sanctificando conspersit: & reipsa, ut id crederet, persuasus, deinceps cum admiratione laudes suas clara uoce martyri tribuit.

CAPUT XXXII.

De consimili unguenti, ad diuæ Glyceriæ tumulum, miraculo.
Item de idololatrarũ per id expiato piaculo.

Minimè uerò abs re fuerit, si celeberrimæ martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipsius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis admodũ educatus, manifestò in impostorũ & maleficorũ barathrum demersus esse deprehensus est. Incantatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua detestandum cruorẽ excipiens, per eum execrandus ipse cum apostatis uirtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argen-

tarijs

A tarijs uendidit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, uenalemq́ & ipsi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem facientes proposuerunt. Accidit autem, ut Perinthius antistes Byzantij esset, & peluim eam, ita ut uenundabatur, compararet. Itaq; cum uasculo empto se in sedem suam recepit, & ob reuerentiam unguenti martyris Glyceriæ, sublato priore uase æneo, argenteum istud reposuit, cultui † diuinitùs manantis unguenti id maximè conuenire arbitratus. Atq; ille quidem hoc sic fecit. Riuus autem unguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, ut mundum immundo cõtingeretur. Hoc postquam diebus plurimis fieri cognouit episcopus, oppidò quàm grauiter tulit, uariasq́ curas in animo ipse suo, quòd ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, uolutauit. Proinde ad lachrymas & preces conuersus, Deo supplicauit, ut rem tam grauem auferret, & facti eius causam latentem ostenderet. Deus uerò ritè abominationem eam amoliens, & inscitiam misericordia legitimè prosequens, antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argenteam phialam subducit, & priorem illam æream, perinde atq; puram & quasi uirginem atque immaculatam ministram cultui religioso restituit. Et ecce tibi, derepentè unguẽtum rursum scaturit, & miraculorum latex denuò exundat. Piaculum autem execrãdum manifestò in apertum producitur, & non aliter quàm in publicis columnis incisum proponitur, urbiq; gloria sua redditur. Ea res ubi ad Imperatoris aures, per primariæ sedis episcopum (Ioannes is Ieiunus erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio per-

B sequendos excitatus est, (nam is resipiscentia atq; pœnitentia crimen corrigere uoluit) iudicium igitur maximum cogitur, & maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerem coniecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in *palum summa parte hiantem actus, turpiter uitam finijt: quum prius cędis filij sui spectator fuisset. Siquidem & hũc abũdè impię imposturę & maleficij portẽtis imbuerat. Atq; hoc ita est gestum. Quod uerò præter opinionem omnem aliud à VERBI matre eodem tempore est actum, id quoq; referam.

† θεοβλύτου μύρου.

* In crucem scilicet.

CAPUT XXXIII.

GRæci quidam siue gentiles, in cuiusdam domo conuiuantes, & uino sese inuitantes, post prandium, simulatq; satis adbiberant, blasphemare & conuicijs proscindere VERBI matrem cœpere: postremum hoc compotationi adhibentes studium, ut quæcunq; aliquis eorum excogitare posset, absurda atq; indigna, per ea ridens œconomiæ & dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impietas ea postq; innotuit, illi quidẽ condignas petulantis linguæ pœnas dedere. Ædium autem, in quibus considentes graui blasphemiæ indulserant, dominus, à sacris nostris non alienus, tum quidem, quòd res ita tulerit, periculum effugit. Non multò uerò pòst, noctu ei dormiẽti in somnis Deigenitrix astitit, cui diligẽtius, Ecquid se, quę'nam esset, nosset, percunctanti: postquam ipse, nosse se eam professus est: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miser supplex illi esse, ueniamq́ delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, sed tempus ei pœnitentiæ relinqueretur, orare. Illa, daturam se hoc ei, neq; in pręsentia ipsum ita morte pœnas luiturum, promittere: uimine autem, quod manu gestare uidebatur, genua eius circumcircà ueluti exarans, circumscribere. Id ubi factum, auolans, ei postea

Exemplũ uindicatæ humanitatis simul & diuinitatis in uirginem matrem blasphemiæ.

Ad finem huius libri ex Suida annotatio est de Constantino Copronymo, Imperatore Constantinopolitano, qui longè pòst imperauit, in uirginem matrem contumeliosus. Res est huic argumento congruens.

ei postea non apparuit. At ille somno discusso, membra ea quæ uimine notata A
fuerant, statim ab * reliquo corpore disrupta inuenit, recenti sanguine profluente. Et in publicum productus, iustum omnibus iudicium promulgauit. Qui uerò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quę ita semper Christianorum genus tueretur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos suam, quamuis præter naturam eius sit, ut quenquam puniat, ui quadam adacta ostenderet, ut scilicet religio nobis stabilis & firma esset.

Margin: * διαξιφωθέντα ὑπὸ τῆς ἱμαντώσεως.

CAPUT XXXIIII.

TVm uerò etiam hierarcha urbis Constantinopolitanæ Ioannes, post † episcopatus sui annos tredecim, ex hac uita decessit. Qui quòd uoluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, & imperium in uentrem exercuerit, νηστευτὴς, hoc est ieiunator, à Byzantijs cognominatus est: uir ex idiotarum quidē ille & opificij nō inhonesti ordine progressus, sed qui propter præstantem uirtutem ad episcopatus fastigium sublatus sit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur, tum illud maximè celebratur, quòd propter suam erga pauperes affectionem & misericordiam, pluribus ab Imperatore talentis mutuò sumptis, syngrapham illi dederit, qua substātiam suam mutuæ pecuniæ tanquam hypothecam opposuit atque impignorauit. At postquam is è uita migrauit, Mauricius antistitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere consectatum fuisse comperit: eumque de uirtute tanta admiratus, syngrapham statim discerpsit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus est, & amiculum laneum tenue admodum, nec non penulam quandam deformem (fuerat nanque Ioannes malè uestitus, frugalitate uitæ cōspicuus) B
in aulam Imperialem inferri iussit, eaque rebus omnibus prætulit. Et ieiuniorum solenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis preciosis cōcinnatis, sericisque uestibus, & alijs Imperialibus delicijs ualedicto, ligneo præsulis eius toro noctibus totis usus est, gratiam quandam diuinam ex eo se consequuturum existimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya uisa est, à Germanis ducibus bello locis suis expulsa.

Margin: Ioannis Ieiunii archiepiscopi Constantinopolitani mors. De eiusdē sanctimonia. Alij Ioannem Eleemosynariū nominant. Cuius sacri cineres in arce Budensi fuere.

† Inter Ioannem istum & Gregorium episcopum Romanum contentio fuit: quòd Ioannes Oecumenicus episcopus nominari uoluerit, cui propterea Gregorius restitit. Blond. Gregor. Epist. lib. 4. cap. 29.

CAPUT XXXV.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, Imperatoris mortem portendentia. Primùm enim cometa maximus uisus est, plurimis coruscans diebus. Et alia quę accidit res, clarius etiam id ostēdit. Nam uir quidam qui quàm tenuissimè uixerat, & in uita solitaria sese cōtemplatione rerum arcanarū exercuerat, uitæque isti mūdanæ renunciauerat, strictum gladium in foro (celebris hic urbis locus est) usque ad uestibulū aulæ Imperialis gerens, processit, & uoce magna prædixit, breui Imperatorem unà cum liberis & coniuge ferro cæsum iri. Æstatis uerò tempore, Herodianus etiam quidam, id quod de Imperatore futurum esset, propalam renūciauit: atque is non sine diuina sorte sibi prædictionem eam manifestatam esse confirmauit. Alia insuper prodigia tum temporis accidere, quæ nunquam antea aliquis uel uidit, uel audiuit. In Thracia siquidem mulier puerum genuit monstrosum prorsus, naturæque ipsius * piaculum. Oculis nanque, palpebris, & supercilijs caruit, neque reliqua corporis constitutione formam & effigiem iustam habuit: quippe cui neque manus, neque brachia essent, & cui ad † coxēdices cauda piscis illis innata dependeret. Quod portentum ubi Imperator uidit, interfici iussit, gladium'que statim

Margin: Signa Mauricij mortē præeuntia. Prodigiosus partus. * πλημμέλημα. † πρὸς τῷ ἰσχίῳ ἰχθύος οὐρὰν ἐκ αὐτοῦ σώματος.

A statim exosculatus est. Mater aūt quæ monstrum ipsum protulerat, quādoquidem sua culpa ad inopinatū miraculū nihil cōtulisset, crimine absoluta est. Tum etiam ex Imperialibus equis præstātissimus, & aureo ornatu spectātissimus, derepentè concidens, ruptus est. In suburbanis aūt Imperantis ciuitatis uicis, alia quoq; monstra nata sunt: puer uidelicet quatuor pedes habens, & biceps alter, uterq; uerò ferro concisus est.

CAPUT XXXVI.

DEcimonono Imperij Mauricij anno, Mena præfecto Ægyptum gubernāte, etiam in flumine Nilo portenta quædam extiterunt. Postꝗ nanq; præfectus in Delta (locus hic apud Ægyptios præclarus est, ex literæ eius figura nomen adeptus) uenit, & ipso diluculo ad amnis ripam iter fecit, subitò ex fluminis alueo uir quidam horrorem secum afferens, prodijt, uultu Giganti similis, aspectu graui, capillo subflauo & canis resperso, pectore ingenti, dorso & brachijs heroicū quiddā præseferens, atq; pubetenus quum subinde ex undis subsiliret, spectandū se præbens, reliquo uerò corpore sub aqua latens: ueluti enim erubesceret, sic arcana naturæ occultauit. Eum ubi dux conspexit, solenniter eum identidē adiurauit, siquidē dæmonium esset, ut è cōspectu abiret, & in solitudinem se reciperet: sin creatrix aliqua uis id protulisset, ut ne prius spectandū se subduceret, ꝙ omnes inopinato aspectu satiati essent. Itaq; animans id (hominē enim dicere nō ausim) diutius constitit adiuratione constrictū, seq; omnibus conspiciendum præbuit. Tertio deinde die, sub auroram, aliud etiam animans muliebri forma (nā id natura satis indicabat) ex undis emersit. Nam uultus ipsius leuitas, comę prolixitas, nec nō reliqua cor-

Menas Ægypti præfectus.

Apparitio duorum hominū aquatilium, in amne Nili.

Tritones isti in Nilo flumine cōspecti, ubi Pharao tyrannus Israeliticos infantes submersit, duplicis tyrannidis monstrosam dominationem portendebant.

B poris constitutio, & capilli partim complicati, partim soluti, formęq; splendor, fœminam esse denunciabant: sed coma ei subnigra, facies candida, nasus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, ubera leniter intumescebant, & papillæ à pubertate recenti paululum prominere conspicienti uidebantur. Reliquas mulieris partes flumen occultabat, arcana thalami cōiugalis mysteria spectatoribus, perinde atq; eis qui sacris secretioribus initiati non essent, subducens. Dux igitur ipse & cohors eius usq; ad occasum solis spectaculo eo oculos pauere, quo tempore & animalia ea intimos amnis recessus subiere, quum silentio sese uidenda exhibuissent. Muta namq; taciturnitate conspectum sui amatoribus præbuerunt. Ex omnibus uerò infaustis hisce indicijs, Imperator grauem rerum exitum coniectando colligebat. Et iam tum futuri casus metu perturbabatur: propterea quòd, qui diligenter historias conscripserunt, haudquaquam commoda rebuspub. eiuscemodi prodigiorum ostenta esse, memoriæ prodiderant.

Mauricij Imperatoris, propter prodigia istiusmodi perturbatio.

CAPUT XXXVII.

NOn multum intercessit temporis, quū Priscus & Commentiolus regionum Europæ præfecti, soluta ea, quam arte quadā cum Chagano Abare pepigerant, pace, clàm id iubente principe, ratibus Istrū traiecerunt. Atq; ubi primùm in Viminacijū (insula ea est in Istro flumine sita) delati, & deinde subitò cum barbaris & quibusdam alijs congressi sunt, unius mensis spacio plurimis prælijs, supra triginta milia Abarum, Gipedum, & Slauinorū interimerunt: eorundēq; ultra quindecim millia ceperunt: & uictoria tali potiri, qualem uix unquam aliquis ab hostibus reportasse cognitus est, retro cesserunt. Captiuos porrò Chagano per legationē petenti, Mauricius restituit.

Priscus & Cōmentiolus rectè aduersus barbaros rem gerunt.

Hyberno

Autores habeo in equestri ordine splendentes, uisum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere nauigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari quas insederit partes: & si diutius permaneat, etiam mergi. Plin. lib. 9. cap. 5. Volaterranus ante annos plusquam ducentos extitisse scribit in Apulia iuuenem in mari uiuere inter beluas assuetū, qui cum antea Nicolaus, postea hāc ob causam Colapiscis est nominatus. Ætate nostra apud Batauos marinus homo uisus est à plurimis, qui etiam supra duos annos ibi detentus est, mutus erat & iam incipiebat fari. Verùm his pestilentia iclus, in mare est remissus gaudens & exiliens. Ludo. Viues lib. 2. de uerit. fid. Christian.

Hyberno aũt tempore, quum Romanorum copiæ, ui, cogente Commentiolo, A ſtratã lapidib. Traiani uiam, Gerontio uetuſtę nobilitatis uiro, qui centũ & duo decim annos natus erat, duce tranſijſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Commentiolus quidẽ Byzãtium eſt reuerſus: Priſcus uerò in Thracia remanſit, excurſionibus hoſtiũ, ſi quæ fierent, ob uiam iturus. Sed enim primo uere quum Cõſtantinopolim ueniſſet, denuò dux declaratus eſt. Decimonono imperij Maurícij anno nihil magnũ à Romanis & barbaris geſtum. Tum uerò Mauricius Theodoſium filiũ ſponſum ingenti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, uiri præſtantiſsimi & Senatoris præclariſſimi. Sed & Choſroes Babylone tum degens, à ſocijs noſtris Syris, & finitimarum eis regionũ populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verùm ubi Imperator legationem ad eum miſit, pacta quidem rurſus confirmata ſunt, Orator autem ipſe legatione obita, malè eſt acceptus: propterea ꝙ Imperatori dixerit, Perſarum regem uerba hæc audientibus ſatrapis in medium protuliſſe: Propter oratoris ipſius uirtutẽ bellum intermitto. Eam enim rem ubi Imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (id nanq; oratoris nomen erat) periculoſus legationis eius lapſus fuit. Ita nanq; res fert, ut oratio ſi nõ ea qua opus eſt, ratione diſpenſetur, magnas eis calamitates, qui illa abutũtur, pariat. De his hactenus.

Theodoſius Mauricij filius Germani filiã in matrimoniũ ducit.

Exemplum arrogantis & inſolentis legati & oratoris.

Legitimus linguæ uſus.

CAPUT XXXVIII.

Vigeſimũ iam in Imperio Mauricius princeps agebat annũ, quũ Petro fratri præfecturã Europæ demãdauit. Et peſtilẽtia ſubitò coorta, uehementer Imperantẽ urbẽ afflixit. Poſtq; uerò tẽpus natalis Chriſti aduenit (conſueuerat quippe princeps unà cum populo feſtũ eũ diẽ in templo agere) & tum pro cõſuetudine ſua, Mauricius multitudini honorem B eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis ſolicitati, ſeditionem aduerſus eum mouerunt: eũdemq; ſaxis petentes, conuicijs inſuper proſciderunt. Ibi tum ille ægrè periculo uitato, in Dei genitricis templum, quod Blachernas populus nominare conſueuit, ſaluus confugit. Magna aũt religione delubrũ id Byzantij colunt. Dicitur nanq;, & creditur, ueſtes Mariæ uirginis, & partẽ quandam admirandæ eius zonæ, capitisq; etiam amiculũ in aurea urna ibi aſſeruari, ſicuti à me ſuprà dictũ eſt. Imperator porrò adeò leniter in ſeditioſos animaduertit, ut præclariores ex rebellibus reſipiſcere, moderatioraq; cõſilia ſequi iuſſerit: reliquos autem ſe puniturum eſſe aſsimulauerit. Itaq; ira ſoluta, reuertendi eis in urbem, poteſtatem fecit. Porrò Petrus cum Romanis copijs Palaſtolum profectus, atq; ibi æſtate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum cõceſsit. Ibi nanq; congregari Abarum multitudinẽ, & caſtra ad Abſith habere audierat. Hortabatur autẽ Petrum Mauricius, ut quicquid tandem poſſet aduerſus Chaganum faceret, neq; exercitum inde exire pateretur, ſed arte quadam & callida adminiſtratione † proderet. Indignabatur enim, præteritarum iniuriarum memor, militib. ſeditione atq; rebellione gaudentibus. At Chaganus clam progreſſus, Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum ſecum ducens, propè ad Conſtantinopolim acceſsit, duobusq; aureis uirum quenque redimendum obtulit. * Quum autem ea conditio Mauricio grauis uideretur, & tam uilem redemptionem auaritia uictus reijceret, furore percitus tyrannus, captiuos multorum milium omnes enſe concìdit. Cuius rei gratia Deum infenſum ei factum eſſe, creditur. In ſomnis etenim ei apparens Chriſtus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum eſſe dixit. Et Mauricius à ſomno excitatus, Philippicum ſororium ſuum acciri è uinculis iuſsit. Primæ enim nominis eius literæ

Petrus Mauricij frater, Europæ præfectus.

Seditio plebis Conſtantinopolitanæ aduerſus Mauricium principẽ.

Mauricius in templum Blachernarum cõfugit.

Nimium leniter Mauricius in ſeditioſos animaduertit.

† Lacuna pede dubium.

Milites rebelles Mauricio & ductib. eius.

Mauricius captiuos plurimos uili mercede à Chagano non redimit.

Viſio numinis irati, Mauricio noctu oblata.

* Apud Diaconum eſt, uno etiam aureo numo Chaganum ſingulorum captiuorum caput Mauricio redimendum obtuliſſe, illumq; conditionem eam non accepiſſe.

A literæ succesionem quàm maximè suspectam habebat. Atq; ob eam causam uin ctum eum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri existimans. Philippicum ergo eum, si quem militem Phocam nosset, interrogauit. Atq; quum ille respondisset, Phocam eum esse, qui non ita pridem imperio eius impudenter restitisset: Imperator, quibus'nam is moribus esset, percunctatus est. Et ubi timidum esse cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percussor est. Verumenimuerò Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuicijsq; ab omnibus est proscissus.

Idem de Phoca inquirit.

Omnis homicida timidus.

Odium hominū erga Mauricium.

CAPUT XXXIX.

QVum exercitus diutius in Mysia esset, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atq; misionem, reditumq; ad sedes suas peterent: Petrus autem muro persimilis, Principis imperio potius parēdum, copiasq; ultra Istrum cōtinendas esse censeret, mirum est quàm id multitudo, Imperium detrectans, ægrè tulerit. Et Petrus uiginti miliaria ab exercitu secesit. Ad quem milites octo uiros delectos, inter quos etiam Phocas pernicio sissimus tyrannus erat, miserunt. Postquam ille in sententia sua perstitit, & Imperatoris mandatum esse, ut exercitus ultra Istrum permaneret, asseuerauit: multitudo ipsa ira feruens, Centurionem Phocam sibijpsi præfecit, Petro repudiato. Postea etiam Phoca in clypeo sublato, electionē eius cum plurima acclamatione renunciauit. Quod ubi Petrus resciuit, profugit, & ad Imperatorem rem omnem retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerum inuestigauit: nihil prorsus de eo, quòd desertor Phocas præfectus renunciatus esset, solicitus.

Rebellio militum aduersus Petrum præfectum.

Iidem, Petro reiecto, Phocam sibi præficiunt.

Hungaricè hoc est.

B Idem urbem ipsam Imperantē & suburbanos eius uicos dispositis custodijs muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationem misit. At tyrannus minimè mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus seditione mota, ad Theodosium Mauricij filium, ad Callicratiam uenationibus sese oblectantem, epistolam dedit, ut uel Imperium susciperet, uel eo Germano socero cederet. Decæterò namque minimè se passuros esse denunciarunt, ut Romanas copias à Mauricio gubernari cernerent. Hæc postquam Imperatori sunt significata, Germanus, ueluti suspicionem de se præbuerit, propterea exercitum res nouas molitum esse, ut ipsum ad rei Romanæ summam administrandam legerent, supplex in Dei genitricis templum confugit: quod Cyrum construxisse fama est, qui consul sub Theodosio fuit, bonus admodum uir, et eloquētię doctrinæq; omnis perquàm studiosus, quas singulari amore & † sania quadam in sania est prosequutus. Postea uerò Germanus etiam ad templum maximum, quod Iustinianus ambitione summa & magnificentia, magnis sumptibus rerum uniuersarū Deo construxit, transijt. Eam sanè ob causam Princeps filium Theodosium fustibus cædi iusit, suspectum eum habens, quòd arcano consilio Germano socero, ut ad opem diuinam confugeret, subiecerit. Et missis hominibus certis, Germanum inde extrahere tentauit. Plebs autem urbana ubi id resciuit, tumultum mouit, ius templi defendens: Germanoq;, qui eò confugerat, ut se ibi cōtineret, persuasit. Atq; furore tanquam duce eis præeunte, scommata plurima plerique in Principem contorserunt, eiq; quòd cum Marcione sentiret, cum conuicio obiecerunt: cuius hæresis cum stulta quadam religione, fatua & contemptibilis est. Quum igitur ingens tumultus maximè sçuiret, qui urbis mœnia seruabant custodes, hisce rebus auditis, reliquæ se tumultuanti multitudini ipsi quoq; immiscent. Et plebs undequaque concurrens, & mali eius tempestate fluctuans, in ædes Constantini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem uirum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illustris enim

Iidem Theodosio Mauricij filio Imperium deferunt.

Germanus affectati Imperij suspectus, ad ecclesias confugit.

Cyrus consularis.

† ἐμμανεῖ τινι μανίᾳ.

Theodosius à patre fustibus cædi iussus.

Hungaricè & hoc.

Tumultus urbis Constantinopolitanæ.

Plebs furiosa Constantini Lardy patricij ædes incendit.

erat, et ex primarijs senatoribus unus ad patriciatus dignitatis sublimitatem eue- A
ctus, tributis etiam Orientalium regionũ præpositus: eum Romanis præfectum prætorio appellare mos est. Huius ædibus omniuoro igni traditis, cœptoq́ eo per audaciam ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

CAPVT XL.

Mauricij ex urbe Constantinopolitana fuga.

Cyriacus episcopus Constantinop.

ITaq; Mauricius de rerum summa desperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipsumq́ etiam Cyriacum (qui post Ioannem dignitatem Hierarchicam susceperat, quũ prius presbyter & œconomus ecclesiæ magnæ fuisset) conuicijs proscindentem uidens, de media nocte Imperiali prętexta posita, priuataq́ ueste sumpta, simul cum cõiuge & liberis, dromone conscenso, in Orientẽ profugere conatur, non exiguam secum pecuniæ uim portans. Et postquam in sinum Nicomediæ, ad templum Autonomi martyris (Soræũ uernacula lingua nominatur, Constantinopoli autem plurimùm centum & quinquaginta stadijs abest) uenisset, tempestate sæua circumuenitur: & præterea consueta sibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi sanequàm infelix prouentus & ubertas obuenire eis solet, qui continuè Imperialẽ urbem incolunt. Ex eo loco Theodosiũ filium ad Chosroem legat, qui opem ab eo peteret: eiq; in memoriam reuocaret, quòd & ipsi de summa regni periclitanti Mauricius id conseruarit. Aequum quippe piumq́ esse, ut ille parem sibi referret gratiam, quum eius domus simul omnis in maximũ esset adducta discrimen. Sedenim Germanus Theodosij Mauricij filij socer, quum uelut in nauigium, sic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidisset, gubernacula eius regere est aggressus. Verùm Prasini (ordo hic & factio Romanæ plebis est) spes eius inciderunt. Proinde & ipse per desperationem rerum, se ad beneuolentiam tyranni contulit: eumq́, ad quem ut ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim namq; Prasinorum factio imperialem B
regiam occupauit, & tyranno imperatorijs acclamationibus applausit. Phocas Theodoro quodam uiro insigni misso, urbis antistitem (patriarcham hunc appellare homines soliti sunt) & populi delectos acciuit. Qui quum in templo Ioannis Baptistæ, in ea suburbana ciuitatis parte quæ Septimum dicitur, conuenissent, coronam Imperatoriam pestiferæ beluæ imposuerunt. Atq; ille euestigiò apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurũ ad instar imbris ubiq; spargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu suo exhilarans. Postea uerò Leontiam quoq; uxorem Augustam renũciat, & splendido triumpho in aulam Imperialem deducit. Porrò quum populi factiones grauiter odijs inter se decertarent, † altera earũ uulgò dixisse fertur: Vade, præsentem rerum statum cognosce: Mauricius enim nondum mortuus est. Quibus uerbis tyrannus exauditis, tum quidem multitudinem oblatrantem compescuit: postera autem die totus ad cędem Mauricij, ueluti furijs quibusdam raptus est. Itaq; illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflictantẽ, ex eo quem diximus sinu, unà cum coniuge & liberis, inter quos etiã Theodosius ex itinere legationis retractus erat, e regionè Constantinopoli, ubi Chalcedonensis ciuitas est, in Eutropij portum traduxit: & primùm liberos ipsos in conspectu patris occidit, in quorum cuiusque cæde uerba illa pater protulit: IVSTVS ES DOMINE, ET IVSTVM IVDICIVM TVVM. Deinde uerò & ipse Mauricius resectionem capitis sustinens, ferro cęsus occubuit, egregia animi uirtute in summa ea calamitate exhibita. Quum namq; liberorum nutrix infante uno Imperiali subtracto, puerũ ipsa suum † lactentem ad cædem protulisset, Mauricium astantem percussoribus arcanum suppresi pueri sui cõsilium indicasse ferũt: quòd minimè æquum esse duceret,

Constantinopoli frequẽtes sunt podagrici.

Germanus se Phocæ permittit.

Prasinorum Constantinopoli factio.

Phocas Imperator Rom. coronatur.

† Factio hæc Venetorũ fuit. ὕπαγε, μάθε τὴν κατάστασιν.

Miseranda Mauricij suorumq́; cædes,

Eiusdẽ in ultimo uitæ actu pietas, & animi fortitudo.

† ὑπομάζιον

A duceret, ut in alium, quum ab ipso Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atq; eo infante iugulato, cędes eiusmodi pro sanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum Imperator, qui naturæ legibus superior esse uisus fuerat, uitam finiuit, postquam sexagintatres ætatis annos transegisset, uiginti autem ex eis in Imperio enituisset.

CAPUT XLI.

Cadauera autē Imperialia, oppidò quàm lachrymosum ludicrum, ibi in littore maris iactata sunt, ita ut illius undam purpureo sanguinis cruore infecerint: nunc quidem fluctibus ipsis in terrā leniter appulsa, nunc uerò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco translata, prouentum lacrymarū eis tulerunt, qui illa nudata, & ad spectaculum exposita conspexerunt. Ad eumq; etiam modū à tyrannicis militibus spectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimū est) temerè proiecta sunt. Sic enim per eiusmodi spectaculū exercitum ab omni humanitate alienissimum, piaculi quoq; participem fieri oportebat: ut scilicet quod fraudem & maliciam odit, nullisq; corrumpitur donis Dei iudiciū, omnes eos retributionis irretiret plagis. Perniciosus namq; & execrabilis exercitus ille, grauissimis maximisq; circumuentus erumnis, per uarias clades uitam hanc morte commutauit. Postquā enim Persica rursum expeditio sumendorū armorum libertatē accepit, Chosroe admissum in Mauricio piaculum indignè ferente, bellum scilicet motum est: & exercitus uarijs modis simul & diuinæ uindictæ pœnas, & ipsorum præliorum casus subijt: quum quandoq; ipso conflictus tempore, sæuum in modum cœlesti igne peteretur: quandoq; aūt fame & direptione multimoda, captiuitateq; post

B uictoriā amissam affligeretur. Maxima uerò eius pars ore gladij cōcidit, & † ferri quasi aliud agentis opus facta est. Neq; prius à Persis uictoria discessit, quàm impius iste & tyranni consectator exercitus totus interijt. Quod sanè satis ex eo quod modò dicetur, cōijcere licet. Non enim multo pòst, nondum quatuordecim annis elapsis, quum Heraclius aduersus Razatem bellū gereret, & delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sed enim ubi tempus ipsum nouas militū copias Romanis tribuit, & exercitus ille uitiosus omnis pessumijt, res secundæ apud Persas mutatę sunt, & postq; Babylonius ille draco Chosroes Hormisdæ filius, nulla misericordia interēptus est, Persicū bellum finē suum habuit. Verumenimuerò tyrannus impijs flagitijs ebrius, se ad aliorum etiā cædes armauit. Proinde Petrum Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius sæpe facta mentio est, dux Commentiolus: item Georgius Philippici filius: Prosentinus etiam, cui curas et cōsilia sua Petrus crediderat. Postremò uerò & Theodosius Mauricij successor, ex itinere, sicut dictum est, retractus. Fama autem obtinet, percussorem Theodosio parcentem, alium prò eo admodum illi similem ense iugulasse. Ipsum uerò Theodosium profugum, in locis multis multa expertum, postea morbo interijsse. Atq; ea quidem fama per omnes Romani imperij ditiones uulgata est. Sed eam barbarus quidam error, perquàm tenui coniectura id facere ausus, protulit: propterea quod caput eius solum, unà cum alijs qui cęsi sunt, exhibitum non sit. Verùm inquisitio ipsa satis solicitudine summa defatigata, Theodosium etiam mortuum esse cognouit. Ipsam Imperatricem Cōstantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinem redegit: & primùm quidem eas in uili quadam & exili domuncula inclusit, postremò uerò ferro etiam interimi iussit. Eorum autem cæterorumq; Imperialium corporum (decem autem fuere) reliquiæ, longo pòst tempore in Mamantis martyris templo, prope murum cui Xylocercus nomen

C

Cadauera Imperialia ludibrio habita.

Milites omnes defectores, qui ad Phocā defecerunt, malè disperierunt.

† ξίφους πάρεργον.

Cognatorū & fautorū Mauricij cædes.

Constantinæ Augustæ filiarumq; eius cædes.

Kkk 2 est, repo-

est, repositę sunt. Templum autem id Pharasmanes eunuchus construxit, qui sub Iustiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porrò in communis sepulchri eorum monumento Epigramma hoc insculptum est: A

Epitaphium eius.

" *O ego mille modis regum miseranda duorum,*
" *Mauricij coniunx, filia Tiberij:*
" *Edocui regina satis, fœcundáq; mater,*
" *Quàm * sint multorum commoda sceptra ducum;*
" *Militis infidi iaceo, populiq; furore:*
" *Et mecum coniunx progeniesq; iacet.*
" *Ne misera Niobes ego sum uitale cadauer:*
" *Plura ne Cissæis, plura Iocasta tulit?*
" *Esto, iure pater: quur pignora parua necantur?*
" *Humani prorsus nescia turba doli.*
" *Non iam Roma meis carpes à frondibus umbram,*
" *Eruta Threijcio stirps Aquilone iacet.*

* ὡς ἂν ἀγαθὸν τι εἴη ἡ πολυκοιρανία,

Illud etiam haudquaquam silentio præteribo, dignum in primis quod memoriæ rerumq; gestarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipsa hora, qua Mauricius interemptus est, res ea omnis, ut gesta est, Alexandriæ, statuis quæ in Tychęo celebri urbis eius regione stabant, & tum basibus suis dilapsæ erant, uoce clariore quid Imperatori Mauricio accideret, referentibus, uiro cuidam prȩclara uita insigni, noctu ibi deambulanti, indicata est. † Quam rem Alexandrię Augustalis, & Petrus Aegyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius signis certis notatam, ueram fuisse, nono die postquam acerbus nuncius iste in Aegyptum peruenit, compererunt. Multa uerò eiusmodi, quę rem futuram portenderunt, accidisse cognouimus. Ea uerò si singula scripto persequi uelimus, tempus nos prorsus defecerit. B

Interitus Mauricij, cædis ipsius tempore, Alexandriæ nunciata.

† *Interea Calligraphus quidam Alexandriæ uenerabilis uir, ex matutina uigilia domum uadens, media nocte uidet statuas ex metallo æris abstractas, & uoce grandi dicentes, interemptum Mauricium & filios eius.* Diac.

CAPUT XLII.

MAuricius sanè Imperator, aliquo ante cædem tempore metuens propter conscientiam sibi, quòd captiuos despexisset, eosq; uili precio, pecuniæ cupiditate uictus, quos Chaganus furore percitus concîdit, non redemisset, in celebrioribus orbis terrarum templis, missis eò literis, supplicari pro se uni ex supersubstantiali trinitate Christo Deo mandasse, & ab hominibus uirtute præstantibus, ut Deum exorarent, petijsse dicitur: quò scilicet suorum per uitam actorum ipsi remunerationem in mortali hac uita, fatisq; obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quandam Christi clarè & euidenter uocem edidisse ferunt, qua illi fore prædictum est, ut desiderij uotiq; sui compos fieret, & in hac uita pœnas penderet. Nõnulli eam imaginem esse uolunt, quę in † ærea Palatij; alij uerò maximè, quę in speciosa porta templi sanctorum quadraginta Christi martyrũ sita est, & pictura sua quàm proximè ad similitudinem uultus Christi accedit. Mauricius Imperator summoperè uiros eloquentia insignes coluit: liberalis etiam erga eos qui pulcherrimis optimisq; disciplinis præclarã operã nauassent. Celebria quoq; opera in Romani imperij ditione cõstruxit: quorũ unum est, quadraginta sanctorũ delubrũ, quod Tiberius antea ædificare aggressus fuerat. Sacrã item apostoli Pauli ędem Tarsi Cilicũ, hunc cõstruxisse ferũt. Fertur & illud quoq; de eo, q; tertiã partẽ pensionũ uectigaliũ subditis suis remiserit: quodq; liberaliter Byzãtijs triginta talẽta donauerit, ut aquęductuũ meatus renouarẽt. Idẽ prȩclarũ illud stemma & ornamentũ, quod ei Sophia

Mauricius Deũ, ut in hac uita delictorũ suorum pœnas lueret, orauit.

Ante æneã Palatij portam. Diac. τῶν βασιλείων τά τι προπύλαια, ἅπερ ἡ καλουμένη χαλκῆ. *Procop.*

† *In ussione ante æneam Palatij portam imagini Saluatoris se uidit assistere. Diac.*

Mauricij liberalitas & opera.

A Sophia Augusta socrus & cōiunx Cōstantina ambitiose admodū & magnificē elaborauerant, quum id ne semel quidem gestasset, maximo Dei templo intulit, & diuinæ mensæ consecratum, aurea catella suspendit: quod [a] ipsum ornamentum usq; ad [b] expugnationē urbis durauit. Sub ipso quoq; † Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chrysopoli monasterium, hic uerò Constantinopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem construxit. Vtrumq; autem templū Deigenitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, diaconissæ magnificū erexit monasteriū. Mauricij imperatoris res eiusmodi finē habuere.

b Nō semel à Mauricij tēporibus Byzantium hostiliter captum est, & direptum.

a Leo imp. Cōstantinopolitanus Cōstantini Copronymi. fil. coronā à Mauricio principe Deo dicatā nefariè capiti suo imposuit, captus gemmarum et auri splendore. Egnat.

† Philippicum Diaconus eiū Mauricij generum fuisse scribit.

CAPUT XLIII.

Aduersæ res Rom. Imperij sub Phoca.

VBi autem Phocas imperium suscepit, multorū statim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namq; ab inito imperio mense, literas ad Chosroem, quòd consuetudo huiusmodi à multo tempore Romanis & Persis fuerit, per Lilium familiarem suum, qui etiam Mauricij cædem patrauit, misit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conscendisse se significabat. Ille uerò iræ intemperijs actus, legitimam Mauricio uindictā præstare uolens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & perniciosum illud orbi clasicum cecinit. Id namq; Persarum simul & Romanorū felicem tranquillumq; statum soluit. Eoq; initio Persicum bellum est ortum. Et Persæ Syriam, Palæstinam, Phœnicen quoq; breui subegere. Ditioni quoq; suæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Quin impetu B quem cohibere non esset ducti, ad ipsam usq; Chalcedonem, quæ ex aduerso Byzantio sita est, aduenere. Parte uerò alia, Abares Europā omnia uastantes percurrerunt, & cædes hominum plurima grassata est, qualem haud quisquam unquam uidit: non tantum ciuibus pasim, sed ipsis etiam militarib. copijs interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam accepere, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Accessere fames & pestilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipsę suam superantes, ita ut mare frigore congelatum pisces postea mortuos eiecerit. Aetas quoq; hominum generis omnis cæsa, & templa atq; alia quæcunq; ædificia uenustè splendideq; constructa, frequentibus Persarum incursionibus pessundata: quòd Chosroes, sicuti dictum est, pacem propter Mauricium uidelicet resciderit. Ac ille quidem foris omnia igne uastans, rempublicam affligebat: Phocas uerò domi urbem peius accipiebat. Proinde in equestri quodam ludicro certamine, quòd eum nonnulli scommate perstrinxissent, ebrium esse dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibusdam membra amputauit, nōnullos in altum mare coniecit, alios uerò in carcere inclusit. *

Persarū aduersus Rom. res prosperæ.

Barbarorum incursiones.

Phocæ importunitas et crudelitas.

* *Circensibus ludis Prasini conuicijs eum lacessentes, clamarunt: Iterum ingabasta bibisti! Iterum sensum perdidisti! Diac.*

CAPUT XLIIII.

ANtiochiæ uerò grauis tumultus fuit, quòd Hebræi rursum aduersus Christianos, per res nouas insurrexerint. In ea seditione Iudæi superiores fuere. Ingentem namq; Christianorum multitudinem aut ferro conciderunt, aut igni, quem in ædes eorum coniecerant, exusserunt. Eos Phocas, impij & flagitiosi facinoris pœnas sumens, tormentis subdidit, atq; urbe exegit. Illi uerò & ciuitatis eius antistitem Anastasium, Gregorij successorem, è throno suo deturbatū, funeq; pedibus alligato, per urbem tractum, fœda morte affecerunt. * Pudendas namq; naturæ partes inter trahendum ense excisas, in os eius iniecere. Postea uerò illum perinde atque holocaustum quoddam, igni tradidere: uirum sapientia & uirtute præclarum, prima-

Tumultus Antiochenus inter Iudæos & Christianos.

Martyriū Anastasij Antiochen episcopi.

** τὰ τῆς αἰδοῦς φύσ.*

riumq́ dogmatũ ecclesiæ doctorẽ: quippe qui lucubratiões multas eidẽ reliquerit. Huius liber est cui nomẽ ὁδηγὸς, hoc est, uiæ dux, & ecclesiæ dogmatũ † fines, aliáq́ præterea multa. Itẽ in sextũ Psalmum liber, in ingressu ieiuniorum editus. Ego uerò orationẽ etiã eius quandam legi, ad Antiochenos, in introitu suo scriptam. Et pacificatoriam aliam, quã trigesimotertio anno in thronũ suum postliminio reuersus composuit, Mauricio imperiũ obtinente: quem etiam in eo scripto, quòd ab exilio reuocatus sit, laudib. effert. Huic Anastasio, propterea quòd in Synæo monte philosophatus sit, & sensum ibi carnis domuerit, Synaitæ cognomen inditũ est. Atq́ ille quidem in populi tumultu peremptus, uitam finijt. Post eum autem quum sex annis à reditu in episcopatu enituisset, pastorale munus Antiochiæ Anastasius alter suscepit. Et ante hũc Cyriacus etiã, Constantinopolitanæ urbis episcopus, undecim annis in sacra functione transactis, sedẽ eam Thomæ reliquit: qui diaconi & sacellarij in ecclesia munus obiens, ad Pontificiũ thronum conscendit. Hic uerò trib. annis, & duob. non amplius mensibus sacro munere functus, impio Sergio sede cessit. Thomas iste domum maximam in ædib. * episcopalib. extruxit: quæ domus, nomen à conditore suo acceptum, in hodiernum usq́ diem retinet, & Thomaitis uocatur. At Sergius diaconus quidem ecclesiæ fuit: sed à Syris & Iacobitis generis originem traxit.

*Margin: † ὅρου. Anastasij huius scripta. Anastasius alter, eius Antiochiæ successor. Cyriaci Cõstãtinopoli successor Thomas, Thomæ Sergius. * ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ.*

CAPUT XLV.

Margin: De Iacobitarum, eorumq́; hæresiũ sectis.

QVis uerò Iacobus fuerit, unde Iacobitæ nomẽ acceperũt & alia præterea quæ in historia hac omissa sunt, æquum esse puto ut hic referam. Altius autem narrationem petam. Postq́; Eutycheti & Dioscoro à sancta quarta Chalcedonensi Synodo dignitas abrogata est, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab ecclesia Catholica defectione, διακρινομένους, hoc est segregatos siue ambigentes, seipsos appellarunt: neque ullo modo, ut quæ rectè in cõcilio sancto statuta essent, comprobarent, adduci potuere. Ii in duodecim sectas dissecti sunt. Ex quib. multa millia hæresum pullularũt. Ex quarũ sectatorib. quidã Eutychianistę uocati, quòd Dioscorũ tantũ & Eutychetem reciperent: qui CHRISTVM docuerunt patri quidem consubstantialem esse, nobis autem minimè: propterea quòd nobis non assentiuntur, ueram esse in CHRISTO humanam naturam profitentibus. Postquam autem Imperator Leo diem suum obijt, atq́ Zeno & Anastasius Imperij administrationem susceperunt, quam maximam libertatem sibi qui quartæ Synodo restiterunt, usurpauere. Eodem tempore & Acephali, quorum dux Seuerus Antiochenus fuit, unam uerbi & carnis naturam malè prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodosianorum, Iulianistarum, & plurimorum aliorum cateruæ, ecclesiæ insultarunt, qui Monophysitæ appellati sunt, quòd unam uerbi & carnis naturam, post ineffabilem unionem in CHRISTO esse sentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis Imperatoris scriptum, quo scilicet ad unionem ecclesias perducere uoluit, propterea quòd ille sanctã quartã Synodũ anathemati nõ subiecisset, minimè receperũt. Acephali aũt ob eam causam dicti sunt, quòd sub episcopis non fuerint. Proinde episcopis & sacerdotib. apud eos defunctis, neque baptismus, iuxta solennem & receptum ecclesiæ morem apud eos administratus, neq́ oblatio aut res aliqua diuina facta, ministerium'ue ecclesiasticum, sicuti mos est, celebratum est. Communionem uerò illi à plurimo tempore asseruatam habentes, ferijs paschalibus in minutissimas incisam partes, conuenientib. ad se hominib. dederũt. Quo tempore quã quisq́ uoluisset, placitã sibi sumebat potestatem. Et propterea quod quilibet, quod sibi uisum esset, fidei insertum uoluit, quamplurima defectorum & hæreticorum turba exorta est: Tritheitarum, Agno-

Margin: Eutychianistæ. Acephali. Monophysitæ. Heresis ἀκέφαλοι. Cõseruatio Eucharistiæ etiam apud hereticos.

A Agnoetarum, Theopaschitarũ, Iacobitarũ, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarũ, initio à Iuliano Halicarnassæo sumpto: qui creatũ quidem Domini corpus esse opinatus est, sed idem ab ipsa conceptione incorruptibile esse docuit. Horum cohortem, qui eis aduersati sunt, Phantasiastas & Manichæos uocarũt: quemadmodum & illi rursus hos Pthartolatras & Scenolatras nominarunt. Eius generis hæresibus, & Seueritis maximè, ecclesiæ admodũ ingruentibus, Chalcedonensis quoq; Synodi nomine presso, perq; longo tẽpore iactata ea est, & exagitata. Vnde ingens diu seditio & confusio in ecclesia extitit. Ipsa namque plebs ad sanctioris altaris cancellos asisstens, plagis se mulctaturam, & cum ignominia ex sacris templis sacerdotes eiecturam cõminata est, sicubi eius Synodi mentionẽ inferre, aut eam sacrosanctis codicibus inscribere, eorum' ue nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarunt, proferre ausi fuissent. Isti ipsi etiã maximo contenderunt opere, ut sacrum eius, qui in sanctis est, diui Leonis ueteris Romæ episcopi tomum, quem ueræ pietatis studiosi ritè columnam orthodoxiæ rectæq; sententiæ nominarunt, tollerent, q; is Synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum diuinissimus Alexandrinus papa Eulogius postea à se enarratum, optimè, atq; ita prorsus ut oportuit cõpositum esse, disertis uerbis pronunciauit. qui alia quoq; multa scripta lectu digna ecclesiæ Christi reliquit. Post hunc itidẽ aliquanto tempore pòst Antiochenus antistes Anastasius Sinaites, qui & ipse sanctam quartam Synodum propugnans, lucubrationib. suis firmissim is Monophysitas & Acephalos refutauit, & argumẽtis certissimis probauit, eum librum orthodoxiam rectissimè plenissimeq; in omnib. docere, dogmataq; eius uera pietate refertissima esse. Enimuero Dioscorus, & B Gainus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus item, & Ioannes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere nõ ita promptum sit, cõtra Synodum quartam edidit) eam ipsam Synodum oppugnantes, unam quidẽ naturã, duas aũt subsistentias, per summã impietatẽ, in Christo esse scripserunt & docuerunt: potissimum uerò Seuerus, qui librũ integrum de ea recõposuit. Verùm & ipsi in libris suis alicubi naturas duas in Christo profitentũ. quod sanè multi non ita accuratè obseruantes, rectum piumq; esse existimauerunt, & alio deinde modo in illorum impietatẽ sunt abducti. Atq; hæc quidem sic obtinuerunt, quoadusq; Iustinianus est Imperator renunciatus. Postq; uerò is sceptra Imperialia accepit, quæcunq; extitere beluæ, in specus & latibula sua contulere cõuenticula: quũ ille sacram quintã Synodũ centum sexagintaquinq; sanctorũ patrũ coegisset. Quamuis & ipse Iustinianus postea intemperijs fascinatoris cuiuspiam in Aphthartodocitarum hæresim transuersim raptus, à recta aberrarit uia: sicuti à me in proximo libro est dictum. Cæterùm plurimarũ istarum hæresum commixtionem simul & diuisionem, deinceps exponam.

Multarum hæresum author Iulianus Halicarnasseus. Phantasiastæ. Manichæi. Oppugnatio synodi Chalcedonensis. Tomus Leonis episcopi Romani. Eulogius papa Alexandrinus. Anastasius Antiochenus Sinaites. Propugnatores hæresis Monophysitarum. Sacra quinta synodus. Iustinianus in hæresim Aphthartodocitarum delapsus.

CAPUT XLVI.

QVod uerò tandẽ Monophysitarũ fuerit dogma, à quib. tanq; à radice pessima, quas diximus, hæreses pullularunt ceu circulus aut catena ex sese dependẽtes, modò dicã. Quũ etenim cõuenientes in Christo naturas, quamlibet per seipsam discernunt, duas eas esse necessitate adducti confitentur. Quum uerò utramq; in VERBI incarnatione uniunt, non duas illi in confusibili modo cõuenientes naturas, sed unam compositam naturã statuunt. Nobis enim unam subsistentiam cõpositam dicentibus, illi unam potius naturam compositam inferunt. Et rationem sententiæ suæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus: & aliam animæ naturam esse, aliamq; item corporis, si quis quamlibet per seipsam contempletur.

Monophysitarum hæresis.

d by Goo

Quum uerò illæ coierint, hominem efficere, unam naturam compositam obti- A
nentem. Non enim, inquiunt, duas naturas hominem dicere oportet, sed unam compositã. Atq; ad eundẽ modũ de Seruatore Christo opinãtur: illũ uidelicet ex duab. quidem cõstitisse naturis, post unionem aũt duas eas naturas in unam euasisse compositam, quod sanè ecclesia tanquam piaculum prorsus auersatur.

Gregorius Nazanzenus. τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς, καὶ ἅπερ ἐστι.

Quapropter & magnus theologus Gregorius, de duabus naturis sententiam suam exponens, sapientissimè simul & subtilissimè dicit, naturam suam eas seruare, ex quibus scilicet, & in quibus, & quæ sint. Nam ex quibus propterea posuit, ut ex diuinitate & humanitate naturam declararet: in quibus uerò, ut naturas post unionem seruaret, neq; eas propter mutuam unionem confunderet: quæ sint autem, ne quis aliud Christum post naturarum unionem factũ esse existimaret. Dogmatis istius exactiorem rationem inde considerabimus. Corpus nostrum ex quatuor elementis, igne, aere, aqua & terra constitutum esse, in confesso est, in quibus etiam consistit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quibus est, conseruantur. Quæ autem sint, non itidem. Siquidem post elementorum unionem corpus nostrum non purè ignis est, neq; sincerè aer, neq; incorruptè aqua, neq; germanè terra: sed aliud quiddam, quàm quatuor ista. Id satis ex sensu ipso patet. Vnaquæque enim corporis nostri pars aliud quiddam quàm elementa est. Verùm in diuina unione, non aliud quiddam, post duarum naturarum concursum, factum est: sed idem ipsum est, Christus uidelicet, Deus & homo. Porrò hæresis ista exquisitior subtiliorq; alijs fuit, quòd autores defensoresq; habuerit, uiros sapiẽtes: & potissimùm eum quem diximus, Ioannem Philoponũ, qui sub præsenti, de cuius rebus nunc agimus, Imperio uiguit, & in Aristotelis * perplexitatibus maximè desudauit: & hæresis insuper Tritheitarũ, qui dicuntur, dux fuit. De eo quis fuerit, dicendum.

De Ioanne Philopono.

** ἐμπλοκαῖς.*

CAPUT XLVII.

B

Genere fuit Alexandrinus, & philosophus summus: quamuis autem stylo dictioneq; sua non admodum sit laudatus, in disputationibus tamen, argumentorumq; & demõstrationũ probationibus, sanè q̃ fuit admirandus: in Platonis & Aristotelis doctrina maximoperè uersatus. Quapropter eorũ, potissimùm uerò Aristotelis, obscurè dictorum lucullentissimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoq; extant. Hic etiam impio Sergio Constantinopolitanæ tum ecclesiæ hierarchæ, admonitus ab eo, ut hæresim eiusmodi constitueret, librum acutissimum composuit, qui διαιτητής, hoc est arbiter, siue de unione inscriptus, decem capitulis omnem eam hæresim contexit. Ad comprobandum aũt piaculare suum dogma, omnem prorsus accuratissimè mouit Philosophiã. Multa præterea alia scripta Philoponus iste edidit, ad Græcos & hæreses reliquas, & ad alios quosdã: in quibus hęc etiam, impium † dogma instituens, refert: Omnia hæc sensui atq; oculis subiecta corpora, iuxta « materiam & formam, ex eo quod non est, in id quod est, producta à Deo sunt: « corruptibiliaq; sunt, & corrumpuntur, secundum materiam & formam. Pro « hisce uerò corporibus corpora alia uisibilibus istis longè præstantiora, incor- « ruptibilia & sempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, consummationem siue « interitum uisibilis huius mundi, ac rursum noui mundi creationem alteram, asserit. Statuit etiam mortuorum resurrectionem esse, rationalium uidelicet animarum cum corruptibili corpore indissolubilem unionem. Quibus sententijs renitens Conon, ipsum iuxtà & lucubrationes eius, sicuti à me dicetur, reiecit: quamuis eas antea receperit. Conon ipse corpora dixit non secundum materiã, sed tantũ iuxta formã occidere, eaq; denuò cõformari, præstabiliorem speciem mate-

† δογματίζων ἀθέως.

Ioannis Philoponi acutè quidẽ, sed non rectè dictum.

Conon aduersarius Philoponi.

A materia ipsa recipiente. Mundi ille quoque creationẽ iuxta materiam & formam, interitum aũt eiusdem iuxta formã solummodo, non autem secundũ materiam, ferre dicit. Resurrectionẽ uerò mortuorũ esse corporis istius cum anima rationali unionẽ indissolubilẽ decernit. Enimuerò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque † philosophatur: seu potius, ut uerius dicã, * nugatur. Itaque natura quælibet nõ simpliciter, id quod est, dicitur, sed dupliciter. Vno eñ modo, quũ communẽ cuiuslibet naturæ rationẽ ipsam per seipsam cõtemplamur, ueluti hominis aut equi naturã, in nullo indiuiduorũ extantẽ. Alio uerò modo, quũ eam ipsam cõmunem naturã in indiuiduis existentẽ, & particularẽ maximè in quolibet eorũ subsistentiam recipientẽ, neque cuipiam alij, præterque illi ipsi soli decenterò conuenientem, cõsideramus. Quod namque in me est animal rationale & mortale, nulli reliquorũ homini cõmune est. Neque quæ in hoc ipso animante est natura, in alio quopiã fuerit. Quòd uerò has ipsas notiones de naturis et subsistentijs ecclesiæ doctrina habeat, ex eo cõstat, quod naturã quidem patris & filij & spiritus sancti profitemur, tres aũt horũ subsistẽtias siue personas prędicamus, per quas quælibet proprietate quadã à reliquis discernitũ. Quæ'nam etenim sit natura una diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipsa per seipsam cõsiderata, & nuda cõtemplatione à proprietate cuiusque discreta? Et quòd propriè & peculiariter rursum naturę nomen consideremus, dum rationem naturę in quolibet indiuiduorum siue subsistentiarum communem, propriam atque peculiarem cuiuslibet factam, quæ nulli deinceps alij, quod sub cõmunem speciem cadat, coaptari possit, contemplamur, ex eo patet, quòd in duabus Christi naturis, unionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in sancta trinitate cõsideramus diuinitatẽ, incarnatã esse dicimus: sic etenim & patris

B & spiritus sancti incarnationẽ prędicauerimus: sed neque communẽ humanę naturæ rationẽ unitam esse Deo uerbo opinamur. Eo namque pacto, & qui ante Verbi aduentum extiterunt, & qui postea futuri erant, hominibus omnibus, unitũ esse Dei uerbum rectè dicatur. Cæterùm satis liquet, nos hic diuinitatis naturam dicere eã, quæ est in subsistentia Verbi, nõ cõmunis diuinitatis naturam. Itaque etiã unam naturam Dei Verbi incarnatam esse profitemur, disertè eam à patre & spiritu sancto secernentes: ita ut hic quoque communem naturæ rationem, propriam iam Dei Verbi esse intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem humanitatis unitam Verbo dicentes, particularẽ maximè illam subsistentiam, quam solam ex omnibus Verbum assumpsit, sentimus.

*† φιλοσοφεῖ. * φλυαρεῖ. Eiusdem Philoponi subtiles nugę de sentẽtia Monophysitarũ.*

CAPUT XLVIII.

SEd Philoponus cum sectatoribus suis, communem humanam naturam, ipsamque etiam diuinam, quam indiuisibilẽ dicimus, in plurimas partitur personas, discernẽs eam, & singulatim indiuiduis tribuens, & tribus supersubstantialis naturæ subsistentijs dispertiens. Id uerò ipsum à rectè sentientibus prorsus est alienũ: quemadmodũ hoc magnus in theologia uir Gregorius clarissimè, in libro ad Euagrium monachũ de diuinitate scripto, astruit. Quinetiã post illum eruditi quidã homines, ea quæ perperàm à Philopono prolata sunt, refellerũt. Et quùm plerique alij scriptis suis ea oppugnarũt, tum Leontius monachus omniũ maximè egregiũ librum triginta capitũ contra illum cõscripsit, quo simul & hæresim eam prorsus euertit, & piam nostrã sententiam ualde confirmat. Post hunc & admirandus ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides, ęqualis siue coætaneus illius, quamuis ętate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos scribere consueuerat, cum dicta hęresi cõgressus, rem seriam ludicro temperãdo, ad hunc modum refert, absurditatem illius refutans:

Refutatores Philoponi. Gregorius Nazanzenus. Leontius monachus. Georgius Pisides.

ἀμφίζεται

» ψηφίζεται θάτερον μίαν τε καὶ μίαν·
» εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγεις μίαν,
» γέλως τὸ λεχθὲν γίγνεται καὶ παιδίοις.
» *Unam atq; mox unam lapillo computat:*
» *At unam & unam fortè si unam dixeris,*
» *Pueri uel ipsi tale dictum riserint.*

Quod autem uersiculis hic expresſit, ſic habet. Profiteris, inquit, Philopone, philoſophorum omnium laborioſisſime & ſapientisſime, duas naturas in Verbo unitas eſſe: unam diuinitatis, & unam humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo conueniſſe, quomodo duas in unam rurſus contrahis? Vna namque & una duæ ſunt, non una. Itaque ſi quis in eadem ſubiecta re, duo quædam prædicando indicet, eaq; ipſa rurſum in unum redigat, ridendum ſe meritò præbeat. Talis Monophyſitarum fuit hæreſis, impij Neſtorij hæreſi prorſus contraria. Neſtorius enim, propter duas naturas, duas etiam ſubſiſtentias numerat: iſti uerò propter unam ſubſiſtentiam, unam quoq; ſubſtantiam & naturam. Verùm Neſtorij hæreſis, ut de hac rurſus agamus, non dicit Deum hominem factum eſſe, neq; de cœlo deſcendiſſe, & humanæ naturæ ſubſtantia ipſa unitum eſſe, ſed habitu quodam & affectione. Vnitum namque Deum Verbum ſic homini ex Maria prognato refert, uti ſe amicus amico per affectionem unit. Et multos Neſtorius, unionem Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipſa autem diuiſionem, non unionem apertisſimè docet. Si namque dicas, non ſubſtantia ipſa Deum Verbum homini, ſed amica quadam affectione unitum eſſe, non unio certa, ſed diſiunctio uera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & ſublimem hominem idem Neſtorius dixit: tenuem quidem, ueluti ſubſtantiali Dei unione deſtitutum: ſublimem uerò, tanquam à prima natiuitate uirtutibus perfectum. Proinde etiam reuera Deigenitricem, non Deigenitricem homo nefarius nominauit, ſed Chriſtigenitricem uocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui unctionem quampiam à Deo, propheticam uidelicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem ſubſtantia etiam ipſa Deo unitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Neſtorius. * Infeliciſsimus autem melioribus etiam rebus ſuis Eutyches, Deum quidem natum eſſe ex immaculata uirgine & Deigenitrice profitetur, idq; ipſum ſolum rectè pieq; poſuit: † fictam uerò carnem eius fuiſſe opinatus eſt, & quæ præterea ille alia perperàm docuit. Ipſum namque Deum uerbum dixit immutabili * modo mutatum & carnem factum, in ſpeciem † finxiſſe atq; aſsimulaſſe ſalutis noſtræ œconomiam & adminiſtrationem. Itaque corporalia omnia in ſpeciem phantaſia quadam ſimulata atque ficta ei affuiſſe aſſeruit. Et hoc ipſum, quòd natura illa diuina, quæ circumſcribi & comprehendi nequit, cruci affixa ſit, in ſpeciem per phantaſiam geſtum eſſe ſtatuit. De duabus hiſce hæreſibus inter ſe prorſus, ſicuti diximus, contrarijs, Neſtorianorum inquam, & Monophyſitarum, quibus poſtea Ioannes Philoponus Alexandrinus præijt, hactenus ſit dictum.

Monophyſitarum hæreſi contraria Neſtorij hæreſis.

* σχετικῇ τινὶ διαθέσει.

ἀτυχήσας ἔτι τὰ κρείττονα ἀτυχής.

† πεπλασμένην

* τραπέντα ἀτρέπτως

Eutychetis hæreſis.

† φαντάσαι τὴν οἰκονομίαν.

CAPUT XLIX.

FErtur ſanè, ſectæ iſtius ducem primum Seuerum fuiſſe, poſtea autem Ioannem Philoponum eam defendiſſe. Porrò autem poſt Seuerum hæreſim hanc primùm recepiſſe Theodoſium, qui apud eos Alexandriæ Papa factus eſt. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicuntur, & Contobabditæ, à loco quodam nomine hoc ſumpto, prodierunt. qui & Theodo-

Hæreſis Agnoetarũ, & Contobabditarum, & Theodoſianorum.

A Theodosiani, quòd scilicet eum, quem diximus, Theodosium potissimùm consectati sint, sunt appellati: sed postea ab illo anathemati subiecti sunt. Ita tut ignorantiæ hæresis intercidens, ignorantiæ mandata sit. Alij autem, quòd scriptum eius de trinitate compositum non receperint, Contobabditæ à loco, sicuti diximus, nominati sunt. Ii quoque, quòd Seuerum tantū receperint, Seueritarum nomen habuere. Est alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodosiani uocantur: propterea quòd ambos hosce admiserint, tertiumque insuper Paulum cognomento Nigrum. Tertij præterea Seueritæ sunt, qui et ipsi Theodosiani dicūtur, & Angelitę, & Damianistæ. Ii episcopos suos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Episcopos soli Contobabditæ non recipiunt. Porrò Seueritæ isti, qui ijdē & Theodosiani & Angelitę, necnon & Damianistę sunt, alium esse dicunt patrem, alium filium, & alium paracletū, spiritum uidelicet sanctum: non esse autem horum quemque per seipsum naturam, sed habere communem Deum siue deitatem in eis existentem: atque de ea deitate indiuisibili modo participantes, quemlibet esse Deum. Vnam autem subsistentiam opinantur esse, patrem & filium & spiritum sanctum: communem uerò ipsum Deum, substantiam & naturam. Cœterùm Angelitæ isti ab aduersarijs ita appellati sunt, à quodam Alexandriæ loco, Angelij nomen habente: in quo scilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos ijdem aduersarij Sabellianistas etiam, & Tetraditas nominarunt. Sunt rursum alij etiam quarti Seueritæ, ijdemque Petritæ, nomen id ab episcopo quodam suo Petro consequuti: qui Seuero & Theodosio recepto, Paulum & Damianum non admiserunt, quippe opinionem utriusque improbantes: & quòd cum ecclesia catholica communicantes, synodum quartam approbarunt, eos rejcientes. Profitentur siquidem illi Deum, secundum ueritatem & essentiam & naturam quamque per seipsam: patrem & filium & spiritum sanctum dicentes, non numero, sed per * omnia simili essentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominarunt: sicuti illi hosce quādoque Tetraditas, quandoque etiam Sabellianistas, sicuti modò dixi. Insuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodosianorum secta est, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodosium, & episcopū præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati sunt, probant. Profitentur sanè & isti, reuera Deum quidem esse & naturam & essentiam quamque, patrem uidelicet & filium & spiritum sanctum: ad hæc, tres quoque personas dicunt, ipsam nimirum sanctam trinitatem, & subsistentias tres. Tres autem numero substantias & naturas per omnia similes, secundum deitatem dicentes, unam'que substantiam siue naturam, & unam deitatem siue Deum, sanctam & consubstantialem profitentes trinitatem, non numero, sed per omnia simili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuersantur. Isti sanè neque Damianum, neque Paulum, neque adeò postremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipsos Damianistæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarūt. Discesserunt autem ab eis, propterea quòd illi tres deos, siue tres deitates dicere, patrem & filium & spiritum sanctum, renuentes, tres quoque dicere numero substantias similes, & nihil prorsus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos seu tres deitates dicere supersedēt, tres autem numero substantias seu naturas quasdam similes profitentur. Sedenim Cononitæ, quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici scripta, quæ ab ipso contra Græcos seu Ethnicos, & de alijs quibusdā argumentis ab eo composita sunt, comprobassent, postremò omnium & ipsum & lucubrationes eius reiecerunt, & anathemate confixerunt.

Ioannes

Marginalia: † τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγνοίᾳ παραπέμπεται (?) — Seueritarum multiplicium — Angelitæ — Tetraditæ — * ἀπαράλλακτον (?) — Cononitæ — B

τὸν ἰσχυρὸν, τὸν fortem.

A anima mea ad Deum † fortem, uiuentem. Et hymni ipsius autor hæc uerba, Deus & fortis, integra, neq; ulla ex parte mutata, sicuti ea apud Psalmistam inuenit, conseruauit: & dictionem, Viuum, duntaxat in eiusdem significationis nomen Immortalis commutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponens, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera sunt. Sicuti & Fortis posuit, propter simulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem summam, quæ loco se mouere prorsus non posit. Atq; itidem Immortalis: ut statuarum truncos traduceret, qui uita carentes, neq; spirare possunt, neque sensu aut mente diriguntur. Verumenimuerò Theopaschitæ, qui à Petro & Seuero originem duxerunt, admirandum hunc maximè hymnum non diuinæ Trinitati accommodare uolentes, sed incarnato Verbo accinere satagentes, accesionibus quibusdam corrumpere ausi sunt, uerbis hisce, Sanctus, Immortalis, clausulam illam, Qui crucifixus est pro nobis, malignè adijcientes. Quod malum primus instituere cœpit Petrus Cnapheus, & post eum deinde Seuerus Acephalus, seu potius hydra multiceps. Quãuis sectatores eius calumnia Constantinopolitanum Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorsum esse dicant. Fuit certè, sicuti uidetur, uetus hæc hæresis: quemadmodũ satis clarè, * q multa pertulit certamina Athanasius, dictis suis declarat. Nisi fortè sanctus ille pater eam præuiderit atq; euerterit, sicuti scilicet & alias plurimas scriptis suis sustulit, tametsi post obitum eius primùm exortas. Hæc ipsa ergo hæresis à Cnapheo primùm producta, deinde à Seueri sodalitate admodum aucta & frequentata, nõ ita multo pòst ab ecclesia Dei abolita, prorsus euanuit. Quæ huc usq; apud solos Armenios retinet̃, Catholicis traditionibus parêre nolentes, neq; pueri illius in aerem

Athanasius magnus. πολύαθλος

Armenii.

B raptum approbantes, qui tersancti istius carminis diuinam uocem et doctrinam è sublimi demissus apertè indicauit. Et hymnum eum Chalcedonensis sancta Synodus recepit, simpliciterq; ita canendum tradidit. Itaq; risus planè & iocus fuerit, si ab angelis & Seraphim ipsis proditum atq; decantatum carmen, atq; à tot sanctis sacræ Synodi patribus comprobatum & cõfirmatum, quod unam in tribus subsistentijs diuinitatẽ disertè deprædicat, Cnaphei primùm, & Seueri deinde opinione proculcetur, atq; eorũ (si Dijs placet) arbitrio, perinde atq; Cherubim superarent, corrigatur. Sedenim qui hoc ita senserunt, Theopaschitæ uocati sunt, autores primarios Cnapheum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum est, & deinde Iacobum, habentes. Atq; ij sanè exinde unã in CHRISTO naturam astruere contendunt, ita dicentes: Si duas in CHRISTO demus esse naturas, consequentur eas necessitate quadam omnino duę etiam uoluntates. Si uerò hoc concessum fuerit, eadem necessitate duæ inducentur personæ, & duæ uirtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

Monophysitæ.

CAPUT LII.

Iacobitæ.

IAcobus porrò, à quo nunc quoq; Iacobitarum hęresis denominata celebrat̃, Syrus genere fuit, obscurus prorsus, & nulla gloria uir, qui etiam Zanzalus propter summam tenuitatẽ est cognominatus. Hic Eutychetis, & Dioscori, Cnapheiq; præterea Petri atq; Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit. Ecclesia sanè Catholica Dominum nostrũ IESVM CHRISTVM subsistentiã unã è duabus naturis cõsistentem, Deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita ut utraq; harum post unionem proprietates suas saluas cõseruet, & duarum istarum naturarum unio mixtionem & confusionem, mutationem'que & alterationem nullam admittat. Ipseq; idem Deus sit & homo, & uoluntates uirtutesq; operatrices duas, diuinã uidelicet simul & humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem & ipse ante

Iacobus Zanzalus.

Catholicæ Ecclesiæ περὶ ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ sententia.

LII unionem

Eutychetis error. Monophysitæ & Theopaschitæ ijdem.

unionem naturas dixit, deinde unitas. Post unionem autem in unam eas naturam abijsse, cõfusasq́ esse, & mixtionẽ subijsse, opinatus est. Adeò ut & diuinitas ea quæ humanitatis fuere passa sit, & contrà. Proinde hæc ita opinantes, Monophysitas & Theopaschitas diui patres nostri cognominarunt. Ea ipsa opinione Dioscorus Alexandriæ patriarcha, & Petrus Cnapheus, Seuerusq́ Acephalus, episcopi Antiocheni, atq; insuper alij transuersim abducti sunt. Enimuerò eo quem diximus Iacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhæserunt, Melchitæ appellati sunt, quòd sanctam quartam Synodum, & imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est) consectarentur. Qui autẽ diuersum senserunt, multa uariaq́ habuere nomina. Iacobitæ tamen maximè sunt cognominati, propterea quòd ei quem dixi Monophysitarum hęresis studioso Iacobo adhęrerẽt. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, & Theopaschitæ. A

Melchitæ apud Syros.

Postea uerò aliud etiam hęresum examen ad se pertraxere, quæ trinitatem cõsubstantialem credentes, unam naturam post unionem in CHRISTO esse docuerũt, sacrã quartã Synodũ repudiãtes, ac deinceps omnes sanctos patres reijcientes. Et quod maximum est, diuinitati ipsius unigeniti perpeſsionẽ tribuerunt, Tersancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus est pro nobis, annectentes.

CAPUT LIII.

Armeniorum hæresis. † μισγάγκα.

TAlis Iacobitarum hæresis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoq; sectæ dux fuit. Ea sanè hæresis multiplex est, & ut quispiam dicat, hæresum omnium cõfluens † sentina. Nam illi cum Ario aberrãt in eo, quòd Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem anima carentem, assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemq́ diuinam naturam sufficere, mentisq́ uim operatricem perficere dicunt. Atq; hæreticis multis laudatis, deprauatas ipsorum opiniones sibi ipsis arrogãt. Magistri horũ, illi quos diximus fuere: & Euchanius insuper Mantacunes. Et quandoq; illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleste, & à perpeſsione alienũ atq; subtile, nobisq́ nõ consubstantiale corpus recepisse, atq; ea quæ carnis sunt, nobis in speciẽ tantum spectri more exhibuisse, exequutumq́ esse opinantur. Quandoq; autem carnem eius in naturam Deitatis conuersam, eidemq́ consubstantialem factam esse dicunt. Multoties uerò etiam Deum Verbum, humanum ex uirgine corpus assumpsisse negant: sed ipsum immutabili modo mutatum, & carnem factum, transitum tantum per uirginem fecisse: & cruci diuinitatem, quæ circumscribi & definiri nequeat, unigeniti affixam, eandemq́ sepulchro traditã asseuerant. Atque fidem etiam natiuitati CHRISTI secundum carnem derogantes, & eam in speciem tantum, phantasmatis instar, factam esse dicentes. Et non sicuti nos, per interualla, particulatim, sed ad quindecimum Ianuarij mensis diem ieiunij tempus extendentes. * Annunciationem simul & natiuitatem, & baptismum CHRISTI celebrant. Quin multa etiam diuini Euangelij dicta, suam ipsi opinionem astruere conantes, tollunt atque inducunt. ac ueluti Monophysitarum, & Theopaschitarum, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæresim hæreditate creuerint, Cnaphei Petri acceſsionem Tersancto hymno annexam ualde complectuntur. Ecclesiam Catholicam iam inde ab initio hymnum eum ita decantasse: post pueri autem illius raptum, ut is aliter caneretur, constitutum esse dicentes. Quem quidem raptum, tanquam falsum scilicet omnino, negant. Neque trium subsistentiarum Deitati, sicuti Diui patres docent, sed unigenito B

Euchanius, Mantacunes

* εὐαγγελισμόν

A nito uerbo CHRISTO carmen eiusmodi concini dicunt. Iidem ipsi re diuina facienda azymo non pane utuntur, & ad eam uinum aqua non temperatum adhibent: unam ea re in CHRISTO naturam designantes, neque sicuti nos, calicem miscét, per quam mistionem duarum naturarum unionem declaramus. At erga Deum impij illi, Pascha quoq; Iudaico more celebrant, boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & sanguine agni ædium postes inungunt. Non illi corpus & sanguinem Domini percipientes, sed agnum Iudaicè sacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito prosequuntur, quàm perinde atq; hominem baptizauerint. Atq; in media ipsa cruce clauum figunt, eumq; sanguine uictimæ ungunt. Hoc uerò faciunt in CHRISTI nomen, unam sanctæ Trinitatis personam crucifixã esse ostendentes: nec interim intelligentes, quòd eo modo simul etiam Patris & Deitatis naturã * cõcrucifigunt, quæ una est & eadem. Tres uerò cruces connectentes, sanctã Trinitatem cognominant: eo pacto fortè insinuãtes, sanctam Trinitatem crucifixam esse. Imagines etiam patris & spiritus sancti effigiãt, quod perquàm est absurdũ. Imagines enim corporum eorum sunt, quæ uideri & circumscribi possunt: non eorum quæ inuisibilia sunt, & intelligentia comprehendi nequeunt. Imagines sacras honorant illi quidem, sed nõ osculantur. Ac digito tantum eas contingentes, huic osculum figunt. Communionẽ nostram nihil esse dicunt. Et oblationem oleo subigunt, & ungunt. Dicuntur uerò constitutiones habere multifariam diuinorum ministeriorum, præter ecclesiæ traditionem & consuetudinem. Atq; ut Monophysitas se esse satis ostendant, digito uno à læua dextram uersus seipsos cruce consignant. Et crucem sanctam magno Parasceues die sub terra abscondunt, usque ad
B magnum Dominicum diem. Tum uerò cum lumine per plateas & angelos circumeuntes, hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας, hoc est ritus & cæremonias, quæ pietate salua uel obseruari uel omitti possunt, complexi sunt, peculiaria ieiunia instituentes, & sabbatis atq; diebus Dominicis magnæ sanctæ quadragesimæ lac, caseum & oua comedentes, & per panem azymum sacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo ante eum diem, quo carnium esus interdicitur, seruantes.

Hoc ex Græcorum et orientalis ecclesiæ ritu & sententia dictum.

Quid sibi uelit in incruento sacrificio, uini & aquæ mistio.

** Clauũ uidelicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizata.*

Imagines Patris et spiritus sancti.

Ieiunium Arziburi.

CAPUT LIIII.

MAximè autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarij nominantũ. Factio autem non minima hęc dogmatis eorum est, Staurolatrę scilicet, Chazus namq; crux ab eis dicitur: propterea quòd crucem tantum adorare & colere dicantũ. Qui sanè per omnia illis consentientes, re eiusdemodi maximè à sectis talibus, & Iacobitis in primis, dissentire uidentur. Quin & isti non unam confusè naturam, sicut illi, in CHRISTO esse opinantur, sed duas: quemadmodum & nos. Coeterùm aliam peregrinam impietatem perperam inducũt, quia duas personas in uno CHRISTO esse, fabulantiũ more, nugãtur: iuxta Anthropolatram, id est, hominem adorantem Nestorium. Ita ut passionis tempore, alteram personam in cruce passam, alteram autem ab ea segregatam, seorsim stetisse, passionis'que spectatricem fuisse dicant. Insuper alia quoque generis eiusdem, impietate omni referta deblaterant. Atq; illi quidem nunc ex traditione, quæ ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legis latores & doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antistitem, ritus eiusdemodi eis per manus tradidisse, calumniosè iactant: maximè uerò oblationem azymam, & absque aqua poculum, propterea quòd in mystica illa cœna azy-

Chazinzarij Staurolatræ.

† [illegible]

mum etiam sacrificium & † uinum solum fuerit. Quarum rerum nullam Aposto A lica ecclesia admittit, ueterem traditionem legitimè seruans. Porrò de ieiu- nio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proscriptionem eam se seruare, quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nonnunquam uerò eam esse referunt, qua olim se Armenij à cibis abstinuerunt, quum baptizari à sancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id asserunt, propter Sergium quendam, qui olim apud eos martyrio sit defunctus: ueram eius originem & causam commemorare detrectantes, quæ eiusmodi est. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille à dæmone agitato, plurimùm aduentus sui designatore atque indice usus est. Huic Arciburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorem significat. Quum ergo in oppidis & uicis habitantes discipuli & sectatores eius canem præcedentem uiderent, obuiam illi magistro suo ibant, eundemq́ue præeuntes producebant. Euenit autem, ut canem lupus deuorarit. Et Sergius post eum diem, quo canem præmiserat, ad eos quò ille missus fuerat, profectus est: & quum, qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At postquam certior factus est, à lupo canem deuoratum esse, Armenijs mandauit, ut quotannis, diebus statis, ob canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerēt: quòd uidelicet tantum bonum è medio sublatum esset. Nomenq́ue canis ieiunio ei, Arziburum cognominans, imposuit. Sed hactenus de Monophysitis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaschitis, atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fusius scripsimus: atque item de Iacobitis, Armenijs, & Chazizarijs, & alijs. Quorum multi superioribus temporibus duces fuere & doctores, Nestorij quidam, Eutychetes, Dioscori, Cnaphei, Seueri, Theodosij, Iuliani Halicarnassei, Gaini, & alius eiusmodi B infelicium mortalium chorus. Quorum impiorum dogmatum sectator atque restaurator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gens ad hodiernum usque diem Iacobitæ sunt denominati. Sed enim eius morbi contagione Sergius etiā, qui non ita pridem archiepiscopatus Cōstantinopolitani gubernacula susceperat, maximè infectus est, per quem Monothelitarū hæresis admodum est propagata. De his satis. nam ad historiam continuandam reuertor, finem quoque decimooctauo huic historiarum libro impositurus.

Ieiunij Arziburi.

Sergius patriarcha Cōstantinopolitanus hæresi infectus.

CAPUT LV.

QVum Phocas imperium suum, sicut ei uidebatur, confirmasset, filiam Domentiam Prisco duci matrimonio iunxit. Is certis de causis suspicione concepta de uita se periclitari, tyrāno ob crudelitatem infensus, omnem funem, ut illū Imperio deijceret, mouit. Mirum uerò quanto etiam in illum odio multitudo flagrarit: adeò ebrietati & sæuitiæ deditum, ut effuso hominum sanguine continuè gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indicium aliquod inesset. Narsen equidem, ducem optimum igni combussit. Igitur Priscus gener eius, et quicunque Senatorij ordinis erant, cōsilio inito, secretò † Heraclio, Heraclij qui post Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copijs multis rempub. administranti scribunt, ut modis omnibus populū Romanū impia tyrānide liberare contenderet, neque illum ita pereuntē in conspectu suo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi consilio inter se cōmunicato, filiū uterque suū cū fortissimis copijs pedestri naualiq́ue apparatu, aduersus tyrannū misit. Heraclius Heraclij filius classi præfuit: Nicetas Gregorę filius pedestres ordines duxit. Enimuerò Heraclius secūdis uētis cursu confecto, in ∘ portū Sophiarū illatus est: Niceta deinde terrestri itinere lentius subsequuto.

Tyrannici in Phoca crudelissimo mores.

Cōspiratio in cedē Phocæ.

† Al. Heracleonem uocant.

Heraclius Heraclij filius.

Nicetas Gregoræ filius.

∘ Ad portum Sophiæ Diac.

A quutò. Atq; Heraclius cum Phocæ copijs prælio commisso, fortiter uictoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamen id ingressus: quòd audiuisset, uxorem suam genus ex Aphrica ducentẽ † circumscriptam esse. Non parum certè & Crispus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Vincitur ab Heraclio nauali prælio Phocas. Crispus Præfectus.

† uitiatam premitur.

CAPUT LVI.

Rebus hisce ita actis, tumultus ingens urbem inuasit. Et ex illustribus & præclaris uiris, Photinus Phocę quammaximè infestus (nam uxorem eius ille constuprarat) cum multitudine magna Imperialem regiam ingressus, tyrannum throno suo detraxit, eiq; amicis ministrisque eius huc atq; illuc dilapsis, purpuream uestem ademit, & pullam iniecit, ac mox uinctum ad Heraclium adduxit. Ille porrò quùm perlibenter id uidit, tum conuicijs plurimis coniectis, calcibus ei insultauit. Et statim tyranno manus & pedes resecari, deinde petulantẽ eius luxuriam ueluti publico monimento traducens, propterea quòd coniugibus multis uim intulisset, pudibunda exscindi, postremóq; omnium caput amputari iussit. Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qui Pergamo allatus fuerat, coniectum, atq; in cineres, pro eo atq; par erat, redactum est: genere eius reliquo unà cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ pessimo finis fuit, qui annis octo Romanorum imperio insultauit. Res ecclesiasticæ sub huius imperij administratione haudquaquam rebus nouis expetitæ sunt, rebus profanis in Oriente simul & Occidente erumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confusis. Eo tempore Romanam ecclesiã post Gregoriũ magnũ gubernauit Innocentius. In urbe Imperante, † post Thomam, ecclesiasticum clauum obtinuit Sergius. In Alexandrina sede, post Eulogium, qui ei annos uigintiquinque præfuit, Theodorus Scribo biennio episcopalem obijt functionem. Cui Ioannes Misericors Cyprius cum laude successit. At Antiochiæ post Anastasium, Anastasius alter episcopatum gessit. Hierosolymis autem, Ioannis successor fuit Neamus. Huius autem, Isaac. Deinceps uerò ante captam direptamq; eam urbem, Zacharias sacrum ibi antistes administrauit munus. Porrò decimus octauus iste historiæ liber, triginta duorum annorum tempus continet: quum ab orbe condito sexies [a] millesimus centesimus & trigesimus, à diuina autem Domini natiuitate [b] sexingentesimus & uigesimus quintus ageretur annus. *

Photinus uir illustris.

Cædes Phocæ. Vnum in hoc homine laudes quod Romanũ Pontificem principem omniũ ure declarant. Egnat. ὁ ὀπκαφ.

Genus eiusdem omne extinctum.

Maximarũ ecclesiarum antistites.

Anni huius libri.

a Secundũ neotericos Chronologos 4088.

b 616

FINIS.

† Alij post Gregorium Rom. Pontif. qui in Diuos relatus est, ponunt Sabinianum, qui ecclesiæ Romanæ præfuit anno 1. mensibus 5. diebus 9. Post hunc rursum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas, antistitem Rom. principem episcoporum omnium dixit. Blond. lib. 9.

** Sub Phoca Chosroes Persa multas in Oriente urbes & regiones occupauit, urbem sanctam diripuit, & crucem Seruatoris nostri inde secum abstulit. Sub eodem, ab imperio desciuerunt Langobardi, Hispani, Galli, Germani, &c.*

ERRATUM.

Pag. 204. uers. 1. sic scribendum erat: Aegypto, † alij porrò, &c. et in marginem ponendum, † aliuti 197. ult. Abercium. & 745. 30. peperêre.

DE CONSTANTINO COPRONYMO Imperatore Græco, in uirginem matrem contumelioso, ex Suida.

COnstãtinus Imperator Romanorũ, Leonis imaginũ oppugnatoris Isauri filius (Copronymus nomine à stercore sumpto, dictus) fuit. Ex leone uerò exorta est uersicolore pelle et more uario pardalis, ex semine serpentis aspis perniciosa, & coluber uolatilis, ex Dan Antichristus. Hic per successionem Imperij, administratione & impietate à patre accepta, lasciua luxuria & dæmonum inuocationibus, alijsq́ prauis studijs quibus operam nauauit, delectatus est, egregiũ atq́ commodum ualde patris & magistri sui diaboli instrumentum. Eo namque dementiæ & uecordiæ peruenit, ut publicitùs populo sanctionem uniuersalem proposuerit, ne quis omnino ministrorum Dei sanctus diceretur, sed ut reliquiæ eorum inuentæ despuerẽtur: né ue intercessio illorum, quòd nihil possent, peteretur. Quin mortalium omnium impurissimus præcipere est ausus, ne quis Mariæ intercessionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam potest. Et ne ea Dei genitrix appellaretur, sanxit. Atq́ acceptis in manus auro refertis loculis, eisq́ multitudini ostensis, quanti eos æstimaret, interrogauit. Atq́ ubi illa, Plurimi dixisset: ex eisdem loculis auro effuso, rursus, quanti illos faceret? quæsiuit. Et postquam populus, Nihili, subintulisset: Ad eundem, inquit, modum Maria (neq́ enim Deigentricis nomine miser eam est dignatus) quoadusq́ Christum gestauit in utero, honore digna fuit: eum porrò ubi enixa est, nihil feminis alijs dignitate præstitit. O audacem Saracenorum fidei et Iudaicæ sententiæ cõsectatoris blasphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & uictimas humanas ex aduerso urbi sacrificans obtulit: ubi diuæ Mauræ templum fuit, quod solo æquatum, & per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipse appellauit: in quo noctu sacra facere, & pueros mactare solitus fuit. Testatur hoc cæsus Flauij filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

Quinq;

QUINQUE LIBRORUM QUI IN HOC VOLUmine non extant, Argumenta: ita ut alijs aliorum librorum Argumentis, in primi libri capite primo annexa sunt, hic in fine adijcere uisum est.

A IN decimonono tomo ageť de ipso Heraclio, liberisq; & nepotibus eius, & rebus sub eis gestis. Agetur præterea de Persarum aduersus Christianos motu. Item de sacrosancto hymno, & Hierosolymorum captiuitate. Et ut execrabilis et abominandus ea ætate † Machometus coortus sit. Itẽ de hæresi Monothelitarũ, & qui eam sectati sunt, Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. itẽ de Maximo, diuino confessore. itẽ de pio imperio Cõstantini Pogonati siue Barbati. itẽ de sancto sexto uniuersali Cõcilio, rebusq; in eo & post id gestis, tempore Iustiniani Rinotmeti, & succedentiũ Imperatorũ, usq; ad integrũ imperium Anastasij Anthemij, & Theodosij Atramyteni imperatoris. xix

† τότε οἱ Σαρακηνοὶ ἤρξαντο τοῦ ἐπιστρατεύειν ἐρημοῦντες. Niceph.

Sexta uniuersalis synodus.

Vigesimi tomi materia erit Leo Conõ Isaurus, imaginum debellator. unde etiam hæresis & secta imagines debellantium est exorta. Præterea Constantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè sint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet Germani, Ioannis Damasceni, & Stephani iunioris, & item reliquorũ Deo inuisorũ factorũ eiusdem Constantini: & ut ipse, filiusq; eius Leo, cognomen à Chazara siue secessu adeptus, interierint. Complectetur idẽ Tomus res gestas pij imperij Constantini & Irenæ, & sanctæ septimæ uniuersalis Synodi acta, & restitutos sacris imaginibus honores. Ageť quoq; de Tarasio & Nicephoro. Itẽ de Platone, & Theodoro Studito, & quæ horũ tẽporũ fuerint schismata & dissidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stauratius, et Michael Rancabæ uitam finierint. xx

Septima œcumenica synodus.

Vigesimus primus tomus impij Leonis Armenij gesta: & quomodo secundum imaginibus bellum sit illatum, quis eius belli autor. Et ut ea de causa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studitus, & cõplures alij in exilium sint acti, recensebit. Complectetur quoq; imperiũ Michaelis Amoræi, & res Methodij patriarchæ. Item res sub imperio Theophili gestas. Itẽ dicendi libertatem sanctorum eo tempore uirorum, præcipuè in pictis imaginibus defendendis. Agetur item de sancto Methodio, & Iosepho hymnorum scriptore. Et ut in fine propè uitæ Theophilus sacras imagines approbarit. xxi

B

In uigesimo secundo recensebuntur, quæ sub imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, sanctæ fœminæ, Ecclesiæ acciderint. Et restitutio sacrarum imaginum. Dicetur quoque de Ioannicio Magno, de meditationibus Methodij, de impiorum abrogatione sacerdotum: de eius temporis dissidijs & schismatibus, præcipuè uerò de Lizicianis & Manichæis, ut gens Bulgarorum Christianismũ susceperit: de Ignatio & Photio patriarchis, & quæ medio inter istos tẽpore acciderint. Item quæ inter Photium & Nicolaum Papam sint acta. Et ut Bardas Cæsar, & imperator Michael sit occisus. xxii

Vigesimi tertij tomi argumentum erit Basilius Macedo, & filij eius, Leo sapiens & Alexander, & quæ sub his ecclesiæ euenerint. Et rursum res Photij & Ignatij. Itẽ acta eius quæ dicta est octaua uniuersalis Synodus. Præterea scandala & offendicula, quæ tum per Photium extiterunt. Itẽ ut * gens Rhutenorum sit Christiana facta. Item de patriarcha Stephano, qui Photio successit, et schismate propter ipsum Stephanum exorto. Insuper de quatuor coniugijs Imperatoris Leonis sapientis, & schismatibus synodis'que ea de causa habitis. Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Constantinopolitanis, rebus'que sub eis actis. Postremò, ut Leo sapientissimus Imperator sit mortuus.

τὸ ἔθνος τῶν ῥῶς.

Octaua uniuersalis synodus.

Sibylla

RERVM ET VERBORVM IN ECCLESIASTICA HISTORIA NICEPHORI CALLISTI memorabilium Index.

ABacuc prophetæ reliquiæ 652 b
Abares à Turcis pulsi, ad Istrum nouas sedes recuperãt 898 b. ex Oriente in Europam sub Iustiniano ueniunt 930 b
abarum gentis primordia 930 b. in Græciam irruptio 920 a. item in Thraciam 929 b
Abasagi Christiani facti 879 a
Abbas discipulus Ephraim 411 a. episcopus & martyr 358 a
Abdas episcopus Ignis templũ apud Persas demolitur 728 b
abdæ Persidis episcopi miracula 728 a martyrium ibid.
Abdechalas martyr 356 b
Abdelas episcopus & martyr 358 a
Abdelitarũ cum Chagano bellũ 930 b
Abdiesus diaconus, episcopus & martyr 358 a
Abiathar Iudæorum Pontifex 95 b
Abibus S. Stephanum sepulturæ mandat 718 a
Abilius episcopus Alexandrinus 144 a
Abimelech Iudæorum Pontifex 95 b
abimelech generale & commune regum Palæstinorum nomen 485 b
Abitus Chalcidis monachus 578 b
Ablabius sophista 723 a. Nouatianorum Nicææ episcopus ibid.
Aboras fl. 903 b
Abraham discipulus Ephraim 411 a. Hebræorum progenitor 49 a
abrahæ benedictiones ibid. b fides & iustificatio ibid.
abrahæ posteris cur per Mosen lex data 46 a
Abrahames monachus Antioch. 578 b
Abramius episcopus & martyr 358 a
Abrilli memoria 409 a
Abundantius seditionẽ Alexandrinam ob episcopi electionem ortam mitigat 724 a
acacius Amidenus episcopus donarijs ecclesiæ conflatis, Persarum captiuos redimit 733 a
Acacius Berrœus episcopus 555 a. 597 a. 601 a. 602 a. 651 b. 682 a
Acacius Berrœus episcopus, Flauiani ad Rom. legatus 618 b
Acacius Cæsareæ Palæstinæ episcopus 392 a. 406 a. 440 a. 519 b. 448 b
Acacius episcopus Constantinopolitanus 801 b. 828 b. 831 a
Acacius Constantinopoli aduersarios episcopos uarias ob causas excommunicat 455 b
Acacius orphanotrophus 893 a. Felicis nomen in sacro albo inducit. 839 a
Acacius symboli Seleuciæ oblati autor. 495 b. exauthoratur 839 a
Acacij contra symbolum Nicænum disceptatio 451 a
Acacij Cæsariensis noua fidei formula in synodo recitata 451 b
Acacij post lapsum pœnitentia 454 a. contra symbolum Nicænum impius conatus 458 b. martyrium 704 a. sepultura 450 a
Acacij episcopi mors 839 a
Acacio dignitas à Felice episcopo Rom. abrogata 403 b. 837 a
Acaciani exauthorantur & excommunicantur 453 b. 488 a
Acaciani cur à Macedonianis reiecti. 488 a
Acaciani per uim episcopos qui Constantinopoli fuere, sententiæ suæ assentiri cogunt 458 a
Acacianorum de inæqualitate filij hæresis 461 a
Acephali hæretici 942 b
Acepsimas Cyri monachus 579 a. eius martyrium 357 b
Acesij Nouatianorum episcopi de die festo in synodo Nicæna decretũ. 332 b
Achemenides Christianismũ apud Varanẽ regẽ liberrimè defendit 729 a
Achemenides camelorum in Persia custos 729 b. eius egregia contra Varanem regẽ dicta & facta. ibid.
Achæus Macrini iudex 241 b
Achæorum cum Troianis bellũ 300 b
Achillas Alexandriæ episcopus 528 b. Arij sectator 313 a
Achillas presbyter Alexãdrinus 256 a
Achilleum Constantinopolis granariũ. 759 a
Achimaas Iudæorum Pontifex 95 b
Achitob Iudæorum Pontifex. ibid.
Achrido ciu. 893 b
Acylis fl. 393 b
Adaarmanis res gestæ 504 a
Adamantius medicus ex Iudæo Christianus factus 725 a
Adami lapsus 45 b
Adanæ regio 415 b
Adaulphus equitũ domesticorum præfectus 700 a suorum fraude occisus ibid. b
Addas Vincentij presbyteri consobrinus 653 b
Addæi cædes 899 a
Addam Manichæus 253 b
Adelphius Arabissi episcopus per ecstasim locum Ioannis Chrysostomi in cœlo inquirit 690 b
Adelphius hæreticus 541 a. Enthusiasta ibid.
Adelphianorum hæresis 541 b
Adiabenorum regio 357 b. 415 b
Adolius episcopus 533 b
adoptio filiorum Dei per Christum in baptismo 851 a
adorare reges apud Persas moris est. 355 a
Adrazanis cum Areobindo singulare certamen 783 a
adulterarũ apud Romanos pœnæ. 616 a
Aedesius Tyri presbyter 354 a. episcopus 533 b. Indorum regis Ganymedes 353 b
Aedesius diaconus 757 b
Aegypti diœcesis 604 b
Aegypti ecclesiæ ab Arianis infestatæ. 556 b
Aegyptius propheta falsus perduellis opprimitur 118 a
Aegyptij monachi Petri apostoli temporibus 106 b. in insulam ab Arianis deportati 557 b
Aegyptiorum episcoporum ad Leonem Imp. supplicatio 802 b. apud uulgum existimatio 557 a
Aegyptiorũ simulacra diffluentia 505 a
Aela urbs 416 a
Aelia ci. dicta Hierosolyma 162 b. 163 a
Aeliensis bibliotheca 220 a
Aelij Hadriani imperiũ 162 b. & 167 b
Aelurus episcopatum Alexandrinum uiolente occupat 802 b. Eutychianorum monachorum sententia laudatur 831 a
Aeluri exilium 828 a. mors 833 b. uide Timotheum Aelurum
Aemylianus Aegypti præfectus 229 b. eius martyrium eodem
Aemylius Beneuenti episcopus 697 a
æquinoctium uernum ante 9. Calend. April. 629 a
Aesculapij ad Aegas templum 347 b.

eiusdem templum à Constantino dirutum 350 a
Aetherij cædes 899 a
Aetius Antiochenus doctor 414 a Antiochia expulsus 413 b
Aetius Arij discipulus 320 a eiusq; sectæ assertor & propugnator acerrimus 536 b
Aetius Galli familiaris 414 b. Eunomianæ hæresis author 537 b
Aetius Lydæ episcopus 320 b
aetius presbyter 519 b
aetius à sophista domo eiectus 414 a
aetius Syrus 413 b. Arianus 598 a
aetius episcopatum sibi oblatum contempsit 414 a. medicus factus gratuitò ægrotos sanat. ibid. hostis ueritatis iudicatur 406 a. Bonifacium Libyæ ducem apud Valentinianum accusat 781 a. per transactionem Comitatus dignitatem accipit 717 a
Aetius propter penuriam artifex factus 413 b. ab exilio reuocatur 474 b
Aetij pietas in matrem 413 b. hæresis 439 a. 442 a. 461 b
Aetij hæresis Constantinopoli examinatur 454 a. damnatur 610 a
Aetij aduersus Bonifaciũ dolus 782 a. exilium 416 a
Aetij præfecti Rom. cædes 496 a
Aetio diaconatus adimitur 455 b
aetio suasore prorsus se Ariani à catholicis seiunxere 414 a
Aetiani hæretici 537 b
affinitatis uiolatæ memorabile exemplum 52 a
afflictiones sanctorum quàm necessariæ 573 b. 696 a
in Afflictionibus Ecclesiæ semper exuit tandem 691 b
in Afflictionibus tolerandis pij uel pœnas commeritorum luunt, uel ad patientiam exercentur 603 b
Agabus propheta 116 b
Agapæ martyrium 269 b
Agapetus Macedonianorum episcopus. 721 a
Agapius Cæsariensis episcopus 257 a. Eustathij martyris filius 166 b. Seleuciæ episcopus Antiochiã trãslatus 756 b. eius cum Marino contentio 627 b
Agapetus episcopus ad orthodoxam fidem cum suis conuersus 721 b
Agapetus monachus Apameensis 578 b
Agapitus Pont. Max. 866 b
Agarenorum in Mesopotamiam eruptiones 825 b
Agathangeli martyrium 269 b
Agathon episcopus Rom. 866 b. 873 b
Agathonice martyr 173 b
Agelius Nouatianorũ episcopus 542 b. 636 a. 606 a. proscribitur 532 a. ab exilio reuocatur. ibid. eius sanctitas 532 a
Agelius uitæ sanctitate quàm disputationis contentione clarior 606 a
Agelo Procopij tyrãni proditor 530 a
Agnoetæ hæretici 626 a
Agnoetarum hæresis 946 b. 948 a
agnus uetus Paschæ 77 b
D. Agnetis reliquiæ 720 b
agonales ludi 164 b
Agricolaus 297 a
Agrippa Iudæorum rex 101 a. 145 b
agrippa iunior Iudæorum rex. ibid.
agrippæ regis cum Paulo acta 102 b. & 121 a. eius de historia Iosephi Iudæi testimonium 110 a
Agrippinus episcopus Alexand. 163 b. 194 b
Aiax Bitolij episcopus ter cum coniuge concubuit, & tres ex ea filios suscepit 652 a
Aiax monachus ibidem
Aiacis sepulchrum 300 b
Aithalas Arij sectator 313 a
aithalas presbyter & martyr 358 a
Alamundarus Seuerianos refellit 854 a
alamundarus rex ad fidẽ Christianam conuersus 854 a. Romanos prodit 912 b. Saracenorum philarchus terram sanctam depopulatur. 854 a
Alamundari Scenitarum ducis contra Rom. res gestæ 874 b
Alani pop. 781 b
Alaphij memoria 409 a
Alarichus diuinitùs ad Romam diripiendam instigatus 699 b. petit se ducem Romanorũ constitui 700 a. urbem Romam expugnat ac diripit. ibid. b. 713 b
Alarichi Gotthorum ducis res gestæ 699 a. cum Fridigerno bellum. 585 b. contra Romanos res gestæ. 700 b. 705 b. mors 701 a
Alba ciu. 437 a
Albinus Iudææ præfectus 129 b
Alcibiades 194 b
Alcibiades Apamæus, eiusq; cõtra Helcesitarũ hæreses disputationes. 225 a
Alcibiadis martyris historia 193 b
Alcimus Iudæorum Pontifex 96 a
Alemanni à Gratiano Imp. debellati. 612 b
Alemannorũ in Galliam eruptio 502 b
Alexandra coniunx regis Alexandri. 52 b. ab inferis sola oratione Georgij martyris reuocata 270 a
Alexãder Antiochiæ & Hierosolymæ episcopus 736 a. 756 b. primus Chrysostomi nomen sacris libris inscripsit 736 b
Alexander episcopus Alexand. 313 b. 528 b. Aerium à communione fidelium excludit 322 a
Alexandri episcopi Alexandrini ad Cõstantinopolitanũ episcopum de Arij dogmate epistola 315 a. item alia ad omnes episcopos, de Arianis 317 b
Alexander episcopus Hierosol. 223 a. 226 b
Alexandrini Hierosolymitani episcopi epistolæ 217 a. martyriũ, ibid. & 326 b
Alexander Aristobuli filius à Scipione securi percussus 53 b
Alexãdri Aristobuli filij res gestæ. ib. a
Alexander episcopus Arium cum sectatorib. suis ab Ecclesia pscribit 313 a. eius cum Ario presbytero de doctrina Christiana contentiones 312 b. contra Arium precatio 382 a
Alexãder Baucalis presbyter, Arianæ hæresis primus autor 313 b
Alexander Cappadocũ antistes 216 b. 754 b
Alexander episcopus Constantinopolitanus 314 b. 325 b. eius contra Arianos disputatio 327 b. mors 392 a
Alexander hæreticus 199 b
alexander Hierosolymis Narcisso in episcopatu factus successor 215 b
Alexandri martyrium 240 a. eius cineres contumeliosè à Chagano Hunno tractatæ 929 b
Alexander imp. Rom. 222 a. in domestico sacello Abrahami & Christi seruatoris statuas habuit 223 a
Alexander Macedo in deorum numerum relatus 515 b
Alexandri Mammææ filij imperiũ 51 a
Alexãdri ad Antinoitas epistola 215 b
alexandri regis crudelitas 52 b. eius cum Ptolemæo Lathuro bellũ. ibid. parricidium. ibidem
Alexander Medicus martyr 192 b
Alexander Pont. Rom. 163 b
Alexandri Seueri in Christianos beneuolentia 223 a
Alexandria Aegypti metropolis 312 a
Alexãdriæ in episcopi electione magna orta seditio 724 a. 793 b
Alexãdriæ solus episcopus concionator 633 b
Alexandrina bibliotheca 187 b. 220 a

Alexandrinæ ecclesiæ duo œconomi creati 672 a
Alexandrinæ ecclesiæ Pōtifices. 144 a. 312 a. quando secularia negotia tractare cœperint 724 a
Alexandrinæ ecclesiæ sub Athanasio tranquillitas 555 b. unio 834 a
Alexandrinæ mulieris pro conseruanda pudicicia certamen 275 b
Alexandrina synodus 483 b. pro Athanasio coacta 429 a. quid de uerbis substantiæ & subsistentiæ decreuerit 484 a
Alexandrinum diluuium 512 a
Alexandrinus tumultus aduersus Christianos immanissimus 228 a
Alexandrini episcopi priuilegia 748 a
Alexandrini supra alios homines ad seditiones prompti 724 a. 800 b
Alexandrinorum contra synodū Chalcedonensem & Proterium tumultus. ibid. clades 161 b
Alexandrinorū ciuium paucitas 244 a
Alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes urbe eiecti 724 b
Alexandrinorum in Dionysium episcopum suum pietas 227 b. pestis 244 b. propter Nili inundationem metus 638 a
Alexandrini Christiani ab Arianis crudeliter insectati 556 b
Alexandrinorum Christianorum à fide uera, propter martyrij metum defectio 228 a
Alexandrinorum episcoporū cum Paulo Samosateno disputationes 249 b
Alexandrinorum episcoporum successio 144 b. 163 b. 194 b. 222 b. 226 b. 255 a. 528 b. 618 b. 866 b
ἀλεξιφάρμακος herba ex statua Christi prouenients 242 a
Alexionis memoria 409 a
Alexij Comneni imperium 757 a
alpes Cotiæ 714 a. Iuliæ 435 b. ab Eugenio occupatæ 640 a
alpes Susacenses 435 b
Alypius episcopus Constantinopolitanus 314 b
Amalasuntha Theuderichi soror 876 b eius imperium 878 b
Amantius episcopus Arianus 565 b
Imperialium cubiculariorum præfectus 866 a. eius cædes. ibid. b
Ambrosius Cæsariensis presbyter & martyr 223 a
Ambrosius Mediolanēsis antistes. 582 a hominem ethnicum à Gratiano damnatum liberat 646 b. inuitus in episcopum Mediolanensem eligitur 507 b. Mediolanensiū seditionem sedat. ibid. Theodosium Imp. ob tyrannidem excommunicat 644 a
Ambrosius episcopus Mediolanensis militari manu in templo captus 612 b
Ambrosius optimi episcopi exemplum. 568 a. 646 a
Ambrosius Valētinianorum acerrimus hostis 218 a. eius ad Valentinianum dictum animosissimum 613 a
Ambrosij baptismus 567 b. contra Iustinum disputationes 612 b. cum Theodosio excōmunicato colloquium 645 a
Ambrosij in bonis studijs prouehendis sedulitas ac liberalitas 220 b
Ammonius 574 b
Amphilochia Basilij 548 b
Amphilochus Chalcedonensis synodi conuiciator 804 a. eius contra Arianos pugna 600 a
Amphilochius Cyzicenus episcopus Nicæam translatus 756 b
Amphilochius Iconij episcopus 348 b. 602 a. 604 b
Amphilochius Massalianorum hæreticorum insectator 541 a
Amphion episcopus Nicomediæ 331 b
Amphilochius monachus 582 a
Amyci cum Argonautis prælia 302 b
Amon Tabēnesiotes monachus 570 a. diuina uirtute ultra Lycum fossam transfertur 364 a. eiusdem in coniugio castitas 363 b. eius anima ab Antonio monacho in cœlum ferri uisa 364 a
Ammonius grammaticus 577 a. 619 b. Laodiceæ episcopus 682 a
Ammonius Longus 672 a. Isidori apud Theophilum deprecator 674 a. eius cum Epiphanio colloquium 677 a
Ammonius monachus 574 b. Origenis præceptor 219 a
Ammonius παρώτης cognominatus 575 a
Ammonius crudeliter interficitur 725 b
Ammonius in martyrum numerum à Cyrillo relatus. ibid. post mortem Thaumasius dictus. ibid. post mortem à Theophilo inimico laudatus 679 a
Ammonij cōtra Orestem pugna 725 b
Ammonij episcopi martyrium 271 a. facetè dicta 575 a. mors 678 b
Ammonij poetæ de bello Gothico scriptum 667 b
Ammonij scripta 219 b
anabaptismi damnatio 873 b
anabaptismus Eunomianorum 537 b
Anacletus Pontifex 144 a
Anaelus Pontifex Iudæorum 96 a
Ananus Caiphæ socer, Pontifex Iudæorum. ibid.
Ananus siue Ananias mortis Iacobi Iusti autor 130 a
Anano Pontifici abrogatus pontificatus. ibidem
Ananias episcopus Alexand. 144 a
Ananiæ & Saphiræ horrendum fatum 93 a
Anarad 411 a
Anastasia ciuitas, olim Daras uocata 856 b
Anastasia domus 598 b. et 599 a
S. Anastasiæ historia 784 a. martyrium 269 b. reliquiæ 720 b. eius templum precibus Marciani illæsum in Constantinopolitano incendio conseruatum 806 b
Anastasij episcopi Antiocheni contra Aphthardocitarū hæresim scriptum. 896 b. encomium 896 a. exilium 902 a. lucubrationes 942 a. martyrium 941 b
Anastasius episcopus Hierosol. 813 b
Anastasius episcopus cur Sinaita dictus 942 a
Anastasius Dicorus Zenonis in Imperio successor 842 b. & 843 a
Anastasius Imperator à Macedonio ad Christi tribunal euocatus 845 b
clausulam, Qui crucifixus, &c. hymno additam uoluit 863 a
Anastasius Ro. Imp. Manichæorum sectæ addictissimus 844 a.
Aurargenteum sustulit 857 b
Anastasius Imp. uiuens, in sacro codice expunctus, & Hierosolymis anathemati subiectus 854 b. in imperio Rom. aristocratiam instituit. 862 b
Anastasij Imperatoris cum Lōgino exule bellum 854 b. item cum Vitaliano 857 a
Anastasij imperium seuerissimū 862 b. in Euphemium episcopum odium unde 843 b. in Ioannem Tabennesium ingratitudo 845 b. in Macedonium inuidia 844 b. 863 a. magnificentia 857 b. mors 863 b. 866 a
Anastasij cum Iustiniano contra hæresim Aphthardocitarum contentio. 896 b
Anastasius pacificus & uerè Christianus princeps 843 a
Anastasius Pontifex Rom. 695 a

Anastasius synodum Sidoniam contra Flauianam & Heliam cogit 849 b
Anastasij mors ab Helia prædicta 852 b
anathema in Arianos 522 a
anathemata 394 b
Anatolius Alexādrinus episcopus 256 b. patriarcha 783 b. 800 b dignus iudicatus qui ante omnes scholam Aristotelicam institueret 256 b
Anatolij dijs gentilium oblata sacrificia 911 a. eruditio 256 b. graue supplicium 912 a. lucubrationes 256 b. porticus 765 b
Anazarbus ciuitas terræmotu corruit 868 a. restauratur ibid. b
Ancyræ propter receptum Marcellum magnus tumultus exoritur 425 a
Ancyram confessoris martyriū 480 b
Andragathius Maximini tyranni dux 613 b. in fluuio se submergit 615 a
Andreæ apostoli acta & martyrium. 130 a. Euangelium 140 b. eius ossa Constantinopolim translata 481 b
Andreæ apostoli post Christi ascensionem sedula prædicatio 314 a
angeli uictoriæ Romanorum nuncij & adiutores 731 b
angelorum ministeria 947 a. in natiuitate Christi saluatoris hymnus 60 b
Angelitarum hæresis 45 a
Anibalinus Dalmatius 271 b
Anicetus Pont. Max. 163 b. 166 b. 151 a
animarum immortalitas 580 b. ex inferis in paradisum reductio 81 a
animarum Pythagoricæ transmigrationes 511 b
animarum sanctarum ante resurrectionem sedes & habitatio 81 a
Annas martyr Christi 356 b
Anna Mariæ Deiparæ uirginis mater sanctißima 55 a. eius infœcunditas ibid.
Annæ pontificatus 73 b
Annas diuina ultione punitus 103 a
Anterotes episcopus Rom. 226 a
Anthemius Occidentis Imperator 797 a. Orientalis imperij administrator 707 b
Anthemius Trallianus nobilis architectus 894 b
Anthemij cum Troilo sophista familiaritas 707 b
Anthiæ martyrium 167 a
Anthimus Nicomediensis episcopus egregius exorcista 262 b. capitis supplicio pro fide Christiana affectus 270 b
Anthimus Tropariorum poeta 807 b
Anthimi episcopi martyrium 262 a. hæresis 872 a
Anthimo episcopatus ab Agapeto abrogatus 873 a
Anthropomorphitarum hæresis 540 b. 671 b. 673 a. cum monachis Longis dißidium 672 b
Anthropophagi 132 b
Antichristi aduentus sub Seuero Imp. expectatus 205 b
de Antichristi nominis calculo Irenæi testimonium 152 a
Antichristi reuelatio 187 a
Antiforum Antiochiæ ædificiū 842 a
Antigonus ab Herode pontificatu deiectus 96 a
Antigonus regnum Iudææ Parthorum auxilio recuperat 54 a
Antigoni Aristobuli filij res gestæ. ibid. a. infelix cum Herode & Sosio conflictus ibid.
Antinous deus 515 b. eius commenta 164 b. agones ibid.
Antiochena clades diu à Zosimo prædicta 868 b
Antiochena fides in Caria confirmatur 535 b
Antiochenæ fidei symbolum 451 a. formula 393 b
Antiochenæ filiæ, ne stupro & idololatria cōtaminentur, se in flumen præcipitant 267 b
Antiochena synodus 247 b. 371 a. 393 a. 433 b. 393 b
Antiochenorum episcoporum succeßio. 144 a. 372 b. 423 b. 163 b. 266 b 255 b. 267 a. 528 b. 724 b
Antiochena synodus, in qua Nicænum symbolum stabilitur 519 b
Antiochenæ synodi ad Iouianum Imperatorem scriptum ibid.
Antiocheni concilij episcopi 394 b. & 395 a. monachi 578 b. ab Arianis proscripti 562 a
Antiochenus Pœmarches ad ecclesiam magnam primum officium transtulit 756 b
Antiocheni martyres uarijs supplicijs affecti 266 b
Antiocheni patriarchæ diœcesis 824 a
Antiocheni Pontifici à Chrysostomo reconciliati 661 b
Antiochenum conciliabulum 461 a. ab Eudoxio congregatum 440 a
Antiocheni conciliabuli formula. 394 a
Antiochenarum uirginum martyrium. 162 a
Antiochenorum ad Deum pro mitiganda Theodosij Imperatoris ira supplicationes 648 a
Antiochenorum in Iulianum Imperatorem scommata 498 b. item in Maximum philosophum 512 b
Antiochia à Chosroe Persarum rege capta 880 a. à Iuliano hæremita ad Christianam religionē conuersa 555 a. à Theodosio amplificata 770 a. à Tiberio Cæsare multis ædificijs amplissimis exornata 66 b
Antiochia Mygdoniæ, olim Nisibis dicta 325 b. à Sapore Persarum rege expugnatur 428 a
Antiochia peste crudelißima uexata. 883 a. sæpenumero terræmotibus quassata 805 a. 867 b. 868 a. 911 b. 919 a. à Traiano liberata 162 a
Antiochia Theopolis à Iustiniano uocata 743 a. 868 a
Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochenæ confirmatur 535 b
Antiochiæ monachorum contra synodū Chalcedonēsem tumultus. 846 a
Antiochiæ post Antonini mortem omnis idololatria à Christianis est demolita 291 a. propter electum iniquè Eustathium orta seditio 371 b. alia propter tributum 647 b
Antiochiæ Psephium restitutum 765 a
Antiochiæ sedes apostolica 481 b
Antiochiæ templum à Iuliano direptum 502 b
Antiochiæ tres eodē tempore Christiani episcopi 417 a. 503 b
Antiochiæ triginta Arianorum concilium aduersus Athanasium congregatur 436 b
Antiochus Epiphanes Iudæos debellat. 51 a
Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo bellum. ibid. cum Iudæis 51 a & b
Antiochus presbyter proscribitur 550 b
Antiochus Sedetes 51 b
Antiochus Soter à Triphone occiditur. ibid.
antiochi mors 702 b
antiochi regis fœdißima apud Iudæos tyrannis 51 a & b. luxus & intemperantia. ibid. b. mors, ead.
antipater Herodis regis pater 52 b. Iudææ procurator 53 b. ab Idumæis prædonibus captus 57 a. Romana ciuitate à Cæsare donatus 53 b. eius mors 54 a. 57 a
antiphonarum in ecclesia institutio. 669 a
antonini Caracallæ imperium 215 a

antonini

Antonini Caracallæ nomē unde 222 a
antoninus Heliogabalus Imp. Roman. ibid.
Antonini Heliogabali imperium 225 b
antonini Pij acta 167 b. imperium 185 b. leges 167 b. pro Christianis scriptum 165 b
Antonini Veri imperium 176 a
M. Antonius Cæsar 163 b. eius contra Germanos & Sarmatas bellum 185 b
Antonius Germensis episcopus 744 a. insidijs Macedonianorum interfectus ibid.
Antonius Magnus in Aegypto monachus 361 b. eius somnium 522 a
Antonij abbatis ad Didymum præclarè dictum 413 a. eius abstinentia & temperantia 580 b. scitè dictum. ibid. a. cum Constantino Imp. amicitia 361 b. castitas 363 b. uerecundia 364 a. monastica politia 361 b. insignis pietas 555 b. uita 361. 362 & 363 a & b
Antonij monachi uita ab Athanasio descripta ibid. a
Antonij in Cleopatrā amor. 54 b. 57 b
Anub monachus, eiusq; sanctitas 408 b
Anylinus proconsul 294 b
Apamea ciu. 198 b. diuina ope contra Chosroem Persarum regem seruata 880 b. miserè uastata 881 a
Apameensium monachi 578 b
Apelles Marcionista 201 a. monachus Aegyptius 570 b
Apellis secta & opinio 201 b
Aphacis mons 347 b
aphraates 578 b
aphraatis cum Valente Imperatore contentio 554 b. pietas. ibid. a & b miracula 555 a
Aphrica à Vandalis deuastata 781 b
Aphthardocitarū hæresis 894 a & b. 943 b
Apocalypsis Ioannis 180 b. 246 b. & 247 a & b
Apocalypsis Petri liber 633 b
Apollinaris cur ab Ecclesia desciuerit, suamq; hæresim instituerit 538 b
Apollinaris excommunicatur 539 a. post pœnitentiam recipitur. ibid.
Apollinaris episcopus Alexand. 890 a
apollinaris episcopus Hierapolitanus. 183 b. Montanistarum refutator 197 b. eius lucubrationes 184 b. cōtra Montanū disputationes. 195 b
Apollinaris hæreticus Athanasio amicissimus 538 b
apollinaris hæresis 595 b. 538 b. eius refutatio 610 b. 593 b. damnata 610 a
Apollinaris hæretici cum Epiphanio amicitia 538 a. uita. ibid. historia 186 a
Apollinaris impia dogmata 538 a. 594 b. eius libri per diuersas inscriptiones attributi alijs 847 a
Apollinaris Syri de Athanasij in Alexandrina ecclesia successione scriptum 369 a
Apollinares Syri duo omnium eloquentissimi 414 b. 495 b. eorum lucubrationes ibid.
Apollinares ob consuetudinem Epiphanij sophistæ excōmunicantur 415 a
Apollinaristæ ad ecclesiam catholicam à Theodoto reducti 743 a. sincerè se ad ecclesiam catholicam conferunt 595 a
Apollinaristarum hæresis 415 a
Apollo Daphnæus 499 b
Apollinis Daphnæi templi conflagratio 501 b
Apollinis Didymæi oraculum 297 b
Apollo Pythius 350 a
apolloniæ in perferendo martyrio constantia 228 b
Apollophanes philosophus 219 a
apollonius Alexandrinus 168 a
apollonius monachus 403 a. 572 a
apollonius ex mercatore factus monachus 572 b
Apollonius Tyanæus impostor 153 b. eius contra Cataphrygas disputationes 199 b. martyrium 200 a
Apollos monachus Aegyptius 571 a
apostoli non sunt pro dijs habendi, cum Christi tantum serui fuerint 286 b
apostoli pleriq; uxorati 137 a & b
apostolorum acta quo consilio à Luca conscripta 139 b
apostolorum ad gentiles ad Christum conuersos epistola 634 b
apostolorum duodecim electio & catalogus 137 a. doctrina 630 a. in docendo atq; scribendo simplicitas 141 a
apostolorum quisq; in quibus orbis partibus Euangelium prædicarint 143 a
apostolorum successores ibid. b
Appion archidiaconus 317 a. scriptor ecclesiasticus 206 a
appionis contra Iudæos pro Cæsare acerbitas 101 b
aqua diuinitus ignē alit & auget. 882 a. à Narcisso in oleum uersa 215 b
Aquila Aegypti præfectus 212 b
Ponticus 187 b. imperium Martiano prædicit 788 a
Aquilæ scripta 187 b. in Christianos crudelitas 214 a
Aquileia ab Aspare capta 716 b. ab Attila expugnata 782 b
Aquilinus Bibli episcopus 767 b
ara ignoti Dei 621 b
Arabia felix & magna 353 a
Arabiæ felicis descriptio 419 a
Arabum hæresis de animarū immortalitate 224 b
Arabianus scriptor ecclesiasticus 206 a
Ararat Armeniæ mons 416 b
Arbogastes Valentiniani iunioris interfector 639 a. sibijpsi infert manus 642 b
arca Noæ 416 b
Arcadia Arcadij ex Eudoxia filia 663 a. 704 a
Arcadiæ uirtutes 711 a
Arcadius monachus 775 b
Arcadius Orientis Imperator 656 a. Theodosij Magni filius 569 a. Augustus renunciatus 606 a. filio Theodosio Isdigerdē Persarum regem moriens curatorem designat. 707 a. uirgis castigatus præceptori struit insidias 616 b
Arcadius in sanctorum numerum relatus 704 a
Arcadij ad Gainam legatio 664 b. cum Gaina pax ibid.
Arcadij Imp. Rom. liberi. ex Eudoxia nati 663 a. de Gaina uictoria 667 a. forum 722 a. mors 702 b. 704 a. liberi ibidem & 707 a
Arcesilai uxor monocula sanatur 869 a
Archelaus Iudææ princeps constitutus. 64 a. parentis sui in regno Iudææ successor 65 b
Archelai exilium ibid.
Ardaamanes Persarmeniorū dux 903 a
Ardaburius 812 a. eius contra Persas res gestæ 731 a. magnanimitas 716 a cædes 812 a
Ardazanes ab Areobindo uictus 783 a
Arelatense concilium 295 b
arelatensium ciuitas à Gerontio obsessa 714 b
Areobindus Gotthus, Theodosij contra Gensericum dux 782 a. Ardazanē Persam monomachia uincit 783 a
Areobindi Romanorū ducis contra Persas res gestæ 732 a
Areopagitæ 111 b
Aretas Cœlesyriæ rex 52 b. eius res gestæ 53 a. cum Antipatre familiaritas ibid. b

Arethas martyr 870 b. & 871 a
Arethusa ciu. 478 b. 572 b
fons 893 b
Argæus mons 625 b
Argentuaria Galliæ opp. 597 b.
Argonautæ Græcorum 302 b
argonautarũ in Græciã reditus 303 b. cum Amyco certamina maritima. 302 b. latrocinia & prædæ 303 b
Argyropolis ciu. 735 b. ab Andrea apostolo ad Christi fidem conuersa 314 a
Ariadna 826 a. Romani imperij cum Dicoro gubernatrix 842 b. Patricio Asparis filio desponsata. 812 a. item Zenoni ibid. b
Aricmesius, deinde Zeno dictus 812 b
Ariminensis fidei propagatio 612 b
ariminensis synodus 421 a. 437 a. 444 a. 454 a
Ariminensis synodi ad Constantinum Imp. literæ 446 a. & 447 b. eius synodi acta in synodo Romana reiecta 567 a
Arius presbyter & sacrarum literarum doctor Alexãdriæ ordinatus 312 b. hæreticus, Melitij sectator. ibid. a à Petro Alexandrino episcopo excommunicatus ibid. b Nicænis decretis apud Constantinopolim subscribit 382 a. precationibus Alexandri episcopi expugnatur. 392 a. ab Achilla Alexandrino episcopo in ecclesiam, erroris gratia impetrata, recipitur 312 b
Arius cum sectatoribus suis excommunicatur 313 a. 331 a. 338 a. ab Athanasio Alexandria exigitur 375 b. 376 a. in sanctorum communionem ab Alexandro episcopo non admittitur 322 a. ab exilio reuocatur 368 a. Alexandriam reuersus contemnitur 381 b. à Constantino Imp. in aulam reuocatur 374 b
Arij hæresis 313 a. 385 b. 461 a. 521 a. 598 a
Arij hæretici perniciosæ contentiones. 314 b. eius confessio Constantino Imp. oblata 374 b. cum Alexandro episcopo contentiones. 312 b. cum episcopis perniciosa dissensio 317 a. ad Eusebium Nicomediensem episcopum epistola. 320 a. repentina atq; horrenda mors 382 b
de Arij morte uariæ opiniones ibid.
de Ario eiusq; sectatoribus, Constantini constitutio 341 a
Ariani reliquis hæresibus improbiores. 319 a. damnantur 610 a
Ariani ἀπάτορες 560 a
Ariani hæretici ad arma atque uindictam promptissimi 669 a. catholicos in processione ui adoriuntur ibid. in Nicæna synodo damnantur 445 a. 610 a. unam Alexandriæ ecclesiam Constantino intercessore petunt 424 a. rerum suarum satagentes, Eunomianis se coniungunt 599 b. clericos et monachos Antiochenos Neocæsaream proscribendos curant. 562 a. statuto cauent, ne posthac quæstiones secessionis & dissidiorum causæ proponantur 627 b. Gregorio episcopo Alexãdrino repudiato, Georgium ei substituunt. 397 a. Macedonianos iam resipiscentes persequuntur 532 a. item Alexandrinos catholicos 556 b. cum dogmatibus suis à Macedonianis damnantur 533 a. in Basilij absentia Cappadociam totam occupare conantur 546 a. passim episcopatibus suis abeunt 599 b
Ariani à publicis conuentibus à Theodosio Imp. prohibiti 600 a. b. in conuentu prouinciali centum episcoporum excommunicati 313 b. dissidentes à Plinthа reconciliati. 627 a. ijs quos persequuti sunt, inferiores existimati 562 a. cum dogmatibus suis à Macedonianis damnati 533 a. 565 b
Ariani episcopi 326 b. Porphyriani dicti 341 a
Arianorum impia dogmata 318 a. 334 b. in Aegypto imperium 556 b. 561 b. monachomachia 557 a
Arianorum hæresis multarum in ecclesia turbarum causa 606 a. in duas factiones dissecta 617 a
Arianorum hæresis patrum constantia expugnatur 334 a
arianorum dissidia 626 b. in Nica Thraciæ ciuitate synodus 448 a. hymnodiæ 668 b. contra monachos Aegypti magna impietas 557 b aduersus Athanasium criminationes 376 b. contra eundem insidiæ 436 b. in Eunomianos conuicia 599 b. in catholicos crudelitas 543 a. in Nouatianos odium 532 a. extra urbem Antiochenam conuentus 618 b. post Constantini mortem animositas 390 b. cum Melitianis contra catholicum consensus. 373 b. cum catholicis in urbe Constantinopolitana propter episcopi electionem tumultus 392 b. contra Athanasium atq; Paulum episcopos fraudes 399 a & b. dolosum consilium, ut Orientales episcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini congregentur 443 b
Arianorum canon à Chrysostomo refutatus 632 b
Arianorum contra Nicæna decreta figmentum 420 b. fraus in suo ipsorum dogmate damnando 333 b. in Nicæno concilio condemnatio. 330 b
Arianorum professio fidei, in Nicæno concilio lacerata 331 b. libri publico Constantini edicto combusti 341 b
Arianorum excommunicatio 535 a. proscriptio 315 b
Arianorum ecclesia à Nestorio incensa 743 b
in Arianos anathema 522 a
ab Arianis in Oriente catholici maximè afflicti 607 b. in exilium acti 430 a
Arianæ hæresis sectatores 313 a
ariana hæresis ex tota Libya à Iustiniano eiecta 877 b. eius confutatio 318 b. in urbe Constantinopolitana propagatio 391 a
Arianismus cur tantopere in Oriente propagatus 598 a
Aristio 160 b
Aristides orator 168 a
aristidis uiri sanctissimi facta 161 a
Aristobulus historicus 204 b
aristobulus primus sibi diadema imposuit 96 a
Aristobulus Pontifex dolo cæsus. ibid. Aristobulus libertate donatur 53 b
Aristobuli regis res gestæ 52 a. cum Hircano bellum ibid. b. & 53 a. infelix conflictus ib. 57 a
Aristobuli Alexandri ex Salina filij res gestæ 52 b. parricidium. ibidem a & b. mors ibid. 53 b sepultura ibid.
Ariston Pellæus historicus 192 b
aristrocratia Iudæorum 51 a
arma spiritualia fidelium 227 a
Armenia maior Persis à Philippo Imperatore tradita 903 a. à Scenitarũ gente miserè depopulata 854 a
Armeniacum bellum 280 b
Armenij ad Christum quomodo conuersi 354 a
Armeniorum hæreses 949 a. 950 a
Aron primus Iudæorum Pontifex 95 b

Arsacidarum ordo 931 b
Arsacius Chalcedonensis episc. 678 a
Arsacius episc. Constãtinop. 692 b. eius mors 443 a. 693 a. miracula ibid.
Arsacius moritur 702 b. defunctus exauthoratur 698 b
Arsenius episc. 533 b. 534. a. filiorum Theodosij praeceptor 616 a. ad pacificationẽ Alexandriã à Zenone missus 839 a
Arsenius Tripolitanus episc. Antiochiã translatus 757 a
Arsenij cum Athanasio contentio 579 a encomium 616 b
Arsenium uiuũ exhibens Athanasius falsum à se crimen refellit 378 b
Arsesius monachus 574 b
Artabani regis mors 51 a
Artemilla baptizatur 116 b
Artemij ducis et Augustalis Antiochiae martyrium 481 a
Artemisius mensis 867 b
Artemius Iuliani imp. percussor 911 a
Artemonis haeresis 195 b. 196 a. 252 b
Arzibirus Sergij canis 952 a. eius ieiunium 952 b & a
Ascetes monachus 743 b. inter impudicae mulieris illecebras linguam suam mordicus conscidit 268 b
Ascetae scutũ de monachis dictũ 407 b
Ascetriarum antiquus status 107 b
ascetriarum puellarum persecutio & martyria 262 b
Ascholius episc. Thessalonicensis 597 b 601 a. ueri episcopi exemplar ibid. b
Asclepas Gazaeorũ episc. 397 a. 403 b à Gazaeis Constantio intercedente receptus 424 b
Asclepiades episc. Antiochenus 195 a. 216 b. 226 b. Arianus 565 b
Asclepiades Nouatianorum episcopus quinquaginta annorum 735 b
Asia ab undecim praesidibus olim gubernata 661 b
Asia minor maximis terraemotibus concussa 66 a
Asiana dioecesis 604 b
Asiani propter paschae celebrationem à pontifice damnati 630 a
Asianorum episcoporum Ephesiae congregatorum de circulatoribus scriptum 830 b
Asper angelo Dei duce per lacũ itinere facto Rauennam capit 716 b
Asperis caedes 812 a
Assentationis perniciosae memorabile exemplum 103 b
Assyrij populi 416 a
assyriorum regnum 50 b
Astacenus sinus 343 b
Astacus 289 a
Asterius Cappadox Ariani discipulus 385 a. Orientis praefectus 660 a. ex sophista Christianus factus 385 a
Asterij haeresis. ibid. b. in Gregorium episcopum Antiochenum tumultus, 819 b. in Christi martyres pietas. 241 b
Asterij senatoris Romani praeclara facta ibid.
Asterio magistratus abrogatus 918 b
astrologorum errores 225 a
Astronomiae Protelesmaticae studium episcopis olim prohibitum 395 a
Astyages Medorum rex 50 b
Asyla Eutropij instinctu abrogata. 662 b
Atalarichi mors 878 b
ataxia & ordinis confusio in ecclesia uitanda 338 b
Athanaricus Christianos inter populares suos crudelissimè psequitur 587 a
Athanarichi Gotthi cũ Fridigerno bellum intestinum 585 b
Athanasius episcopus Alexand. 528 b. 840 b. notarius & diaconus 370 a. 326 b. Alexandri episcopi Alexandrini in episcopatu successor 369 a
Athanasius Anazarbi episcopus 320 b
athanasius Ancyran. episc. 458. a. 519 b
athanasius Magnus fortissimus haeresum expugnator 949 a. è concilio repudiatur 402 b. à Constãtino iam morituro, ab exilio reuocatur 386 b. Alexãdriae latitat 489 a. ab Alexandrino praefecto in exilium mittitur. 535 b. 536 a. Alexandriã reuertens, Arianos ecclesijs exigit, eisq; orthodoxos substituit 426 a. ab Arianis grauiter accusatur 378 a. multis calumnijs ab Arianis afficitur 376 a. ab Arianis et Graecis magnae infimulatur 438 a. ab Arianis illustratur. 907 b. apud imperatorem accusatur 520 b. apud Constantium falso criminatur 429 b. à tribus Orientalibus episcopis apud Constantem accusatur 399 a. ut contumax damnatur 379 a. accusatus, à Constantino imp. absoluitur 377 b. à Constantio in integrũ restituitur 424 b. cum Eustathianis communicat ibid. a
athanasius Constantij literis ab exilio reuocatur 421 b. & 422 a. auerso Nilo nauigans, persecutorum manus effugit 489 a. calumnijs Eusebianorum circũuentus, ad Treuiros relegatur 381 a. cum annis aliquot latuisset, subitò Alexandriae apparet 474 b. diuina prouidentia à uirgine conseruatus 475 a. ecclesiae suae à Valente restituitur 536 a. ex Gallia Alexandriam reuocatur 391 a. falsum stupri crimen à se amolitur 378 b. idolomaniae alexandrinae abolitionem praedicit 438 b. in corrupto iudicio ad Caesarẽ Constantinũ appellat 379 a in specu sex annis latitat 438 a. Origenis scriptis plurimum adiuuatur. 675 a. per ludum, nondũ ephebus, à pueris episcopus creatur 369 b. Romã fugit 396 a. saepenumero diuinitùs pericula praesentia effugit 438 a. uitã antonij monac. descripsit 363 a
athanasij ad amicos de formula fidei epistolae 465 a. ad Constantinũ imp. preces 380 a. ad Iouianum de sinceriore fidei professione scriptũ 520 b. apud Constantẽ querimoniae 399 a. cum Maximo Hierosol. episcopo colloquiũ 426 b. cum Valente & Vrsicio arianis amicitia 427 a. de arij periurio & interitu scriptum 353 a. de arianorũ improbitate sententia. 333 b. de Virginitate liber 363 a. liberè ad Theodosium imp. dictũ 795 a
athanasij diaconi Herosol. martyrium. 795 a. encomium 370 a. fuga 398 b 429 b. exiliũ 483 b. scitè dictũ. ibid. in aegyptũ gloriosus reditus 425 a. b. in Syriae antiochiã pfectio 423 b
athanasij innocentia ab Vrsicio & Valente declarata 427 b
athanasij liber synodalis 325 a. b. sub Constantio res & aerumnae 437 b. mors 555 b
athenais Leontij philosophi filia doctissima 733 b. à patre exhaeredata 734 a. Theodosio matrimonio copulatur 734 a
atheniensiũ idololatria 11 b. seditio & rebellio 66 a
athenodorus episc. alexãdrinus 222 b
athenodorus episc. Cõstantinop. 314 a
athenodorus Origenis discipulus 223 b
atho mons 575 a
attalus ab Honorio ad imperij Ro. societatẽ inuitatus 700 b. ab Honorio cũ suis iactus. ib. eius contra alarichum bellum 700 a. caedes 192 b
attalus martyr 190 a
attali exilium 700 b. martyrium 192 a
atticus episc. Cõstantinopolitanus 693 b ex Macedoniano orthodoxus factus. ibid. persecutionẽ in plerasq; ecclesias concitat 694 b
atticus superstitionũ acerrimus hostis. 735 a. horam mortis suae praedicit 736 a

Attici episcopi ad Calliopiũ scriptũ 785 a. ad Cyrillũ de Chrysostomo in episcoporũ numerũ recipiendo epistola 757 a. ad Petrũ & Aedesium diaconos de Chrysostomo scriptũ 758 a. in Ioannitas odium 693 b. in pauperes liberalitas 735 a. mors 741 b
Attilæ Hunnorũ regis aduersus Ro. bellum 782 b. mors. ibidem
Atys deus 515 a
Adaucti martyrium 266 b
Audiani hæretici 540 b
Audus Augari Edessenorum principis filius sanatur 99 a
Augarus Christũ sibi à pictore formari curauit. ibid. b. à morbo incurabili liberatur 98 b
augari toparchæ ad Christum epistola 999 b
de Augari rebus libri conscripti, Edessæ seruantur 100 a
augustulus Occidentis imp. 797 a
augusti Cæs. in Aegyptũ impetus 57 b mors 66 a
augusti Cæs. temporibus Ro. imperium fuit in summo flore 184 a
augusto Cæsari de successore datũ ab Apolline oraculum 66 a
Auitus imp. Occidentalis 797 a
aurelianus ecclesiæ Epiphaniensis diaconus 842 b
aurelianus imp. 250 b. 254 b. episcopis præ cæteris prærogatiuam concessit 250 b
aureliani imp. contra Christianos impietas 251 a
Aurelius alexander imp. Ro. 222 a. eius erga uiros doctos amor. ibid. mors crudelis 251 b
Aurelius Cyrenius martyr 200 b. præfectus summi apud Gordianum ordinis 240 b
aurum purissimum 419 a
Authus episcopus 533 b
autonomi martyris in sinu Nicomediæ templum 938 a
autorum prophanorum lectio Theologis necessaria 256 a
Auxentius Addæ filius 653 b. Exscholaris 807 a. Mediolanẽsis epis. 410 b. Arianus 405 b. 566 a. monachus 775 b
auxentij confessio 296 b. martyrium 269 a b. mors 567 a
auxumis ciuitas 416 a
auxumitæ populi. ibid. Græcorum sacrorũ consectatores 897 b. ad Christianam religionem conuersi ibid.
axiora Iudæorum pontifex 95 b
Azadanes diaconus & martyr 358 a
Azadis eunuchi Persarum regis martyrium 357 a
Azarethi contra Ro. expeditio 875 a
azarias Iudæorum pontifex 95 b
Azazene prouincia à Romanis uastatur 738 a
azymorum dies 77 b

B

Babylas episcopus & martyr antiochenus 226 b
Babylas martyr Nicomediensis 227 a. eius martyrium 254 b. 500 b. 762 a
Babylæ martyris ossa in Daphneũ templum translata 500 a. item Antiochiam. ibid.
ob Babylæ cineres oraculum Daphneũ obmutuit ibidem
Babylianus episcopus 249 b
Babylonica captiuitas 50 b. eius captiuitatis finis 51 a
Bacchides Antiochi impietatis minister occiditur ibid. b
Bacchus impuritatis deus 768 b
Bacchi androgyni statua 479 a
Bacchi martyrium 294 b
Baccho hymnus ab Epiphanio decantatus 538 b
Bacchylus episcopus Corinthi 195 a
Bacurius dux 641 b
baptismus Ioannis 67 b
baptismus per ignem 214 a
baptismus Iudæis post fidei institutionẽ conferendus 722 a. 727 a
baptismus à Iudæo lucri gratia sæpe reiteratus ibidem
baptismus hæreticis non iterum communicandus 228 a. b
baptismi cæremoniæ 174 a. unda & cæremoniæ 286 b. in Thessalia tempus & cæremoniæ 633 a. noua formula ab hæreticis conficta 178 a
baptismi uerba à Deuterichi Ariano præuaricata 854 a
baptismi sacramentũ Iudæo cũ harena, deficiente aqua, cõmunicatũ 173 b
baptismi sacri improba reiectio 541 b
in Baptismo adoptamur filij Dei per Christum 851 a
baptizati per Iudæum, non denuò rebaptizandi 307 a
baptizatorum mystica uestis 604 a
baptizatur Iudæus à pueris 174 a
baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita 536 b. & 537 a
Barachiæ sacerdotis filij 95 a
Barbarij ducis res gestæ 641 b
Barbas episcopus antiochenus 723 b
Barbas quidam non absque miraculo ab episcopo ariano baptizatus 854 a
Barbasimes episc. & martyr 358 a
Barcaba propheta 177 b
Barchochebæ Iudæorum ducis res gestæ 163 a
Barcoph propheta 177 b
Bardas Cæsar 955 b
Bardesanes 411 a
Bardesanis Syri scripta 185 a. & hæresis ibidem
Barnabæ apostoli ossa in Cypro sub arbore inuenta 856 b
Barnabæ serui Iesu Christi prædicatio & acta 110 a. epistola 204 b
Barnabæ epistolæ ficticiæ 140 b
Barsaba Iustus uenenũ bibit sibi nequaquam nociuum 160 a. b
Barsæ Edesseni episcopi exilia 551 a
Barsanuphius Aegyptius monachus. 887 a
Barsili populi 930 b
Bartholomæus Matthæi Euangeliũ Hebraico sermone exposuit 203 b
Bartholomæi apostoli prædicatio 130 b martyrium 131 a
S. Bartholomæi ossa apud Daras reposita 856 b
Basileus amasææ episcopus 325 b
Basilias hospitalis domus 578 b
Basilides hæreticus 177 a. 253 b. Christianorũ carnifex, ad Christum conuersus factus est martyr 214 a. b
Basilidiani hæretici 181 a
Basiliscus Harmatij filius 832 b. ex Cæsare fit sacerdos & episcopus Cyzicenus. ibid. eius martyrium 703 b
Basiliscus tyrannus propter hæresim à Daniele Stylite liberè obiurgatus. 807 a
Basiliscus Leonis imp. contra Vandalos dux 811 b. Romanorũ classem prodit 812 a. eius duces Zenoni conciliantur 832 a
Basilisci classis à Gensericho incensa. 812 a
Basilisci res gestæ 826 a. tyrãnis. ibid. hæresis 201 b. circulares literæ aduersus Chalcedonẽse conciliũ. 828 b eius cædes 832 b
Basilius ancyranus episcopus 385 b. 406 a 441 b. 458 a. 519 a. ancyrã Galatiæ reducitur 429 a. exauthoratur 456 b
Basilij ancyrani cum Photino disputatio 434 a. martyrium 480 b
Basilio ancyrano episcopatus abrogatur 405 a
Basilius Cilix Ecclesiasticæ historiæ scriptor 40 b
Basilius Cretensis episcopus Thessalonicam translatus 756 b
Basilius Macedo 955 b

Basilius Magnus Cappadociæ episc. 531 a. à Valente proscriptus 547 b
Basilij Magni encomiũ 544 a. b. persecutiones 271 b. pietas 578 b. scripta 547 b. Ascetica Eustathio Sebastensi episcopo ascripta 693 b. de scriptis Dionysij Alexandrini iudicium 243 b. in professione fidei constantia 546 b. miracula 547 a. b
Basilij Magni cum Gregorio Nazãzeno arctißima amicitia 544 a. item cum Chrysostomo 660 b
Basilius Porphyrogeneta 756 b
basilius presbyter, et postea epis. 545 b columna ueritatis 531 a. Iuliani imp. condiscipulus 470 a. Theologorum eloquentißimus 497 b. episcopo cedens in Pontũ proficiscitur 546 a. à Valente exilio damnatur 547 a
Basilij Amphilochia 548 b. in Iuliani edictum cõtra libros Christianorum responsum 496 a. cum Eusebio Cæsariensi cõtentio 546 a. recõciliatio. ibid. b. contra Arianos disputatio. 457 a. de cognitione diuina atq; humana sententia 581 a
Bassa fœmina sanctißima 775 a
Baßiano episcopo Ephesio episcopatus abrogatus 824 b
Baßones 578 a
basumas Flauiani episc. percussor 823 a
Baßus monachus 571 a
beatitudinis ueræ scopus 362 b
Belisarij res gestæ 874 b. & contra Vandalos 875 a. de Vandalis uictoria 877 b. triumphus. ibid. alius de Vitige 879 a
benedictio episcopalis 667 a. 680 a
benedictio peregrinantibus ab episcopis data 603 a
Beneuolus Valẽtiniani imp. scriba 613 a orthodoxi secretarij pulcherrimum exemplum. ibidem
Beniamis diaconus ob confeßionẽ fidei sincerioris biẽnio incarceratus 729 b
Beniamis illustre per grauißima supplicia martyrium 730 a.
Beniamin monachus Aegyptius 572 a & eius miracula ibid.
Beniamin episc. Hierosol. 164 a
Benus monachus Aegyptius 570 a
Berathbasia locus 652 b
Berillus Bostrensis scriptor ecclesiasticus 220 b
Beritus oppidum 775 b
Beritus studiorũ iuris magister. ibid.
Berrhœa ci. incendio deformata 880 a
Berrhœa eadem quæ Chaleb 755 a
Beryllus hæreticus ab Origene ad uerã Euãgelij doctrinam reductus 224 b
Berylli Bostrensis episc. errores 224 a
Bethania uicus 346 b
Bethelea uicus 576 b
Bethlehem ciuitas 53 a
in Bethlehem et in Nazareth Ioseph et Maria poßeßiuncula habuere 61 b
Bibliadis generositas 191 a
Biblia quãdo à septuaginta interpretib. in Græcum translata 96 a
Bibliorum uariæ trãslationes Origenis tempore 217 b
de Bibliorum libris canonicis, Origenis iudicium 221 a
bibliotheca Alexandrina 220 a. Eliensis ibid. Hierosolymitana ibid. Ptolemæi. 187 b. S. Sophiæ apud Cõstantinop. insignis. 41 b. Theodosij 711 b
bigamorum reiectio 634 a
Bitherebis oppidum 717 b
Bithera ciuitas munitißima 853 a
Bitya oppidum 543 a
Blachernæ suburbana Constantinopolis regio 808 b. 710 b. 936 b. restauratur à Constantino 30 a
Blandilla martyr 190 a. eius constãtia. 192 b. 193 a. in perferendis cruciatibus tolerantia 190 a
Blandillæ martyrium 192 a
Blasius Persarum rex 855 a
Blasti hæresis 195 b
Bochchi Iudæorum pontifex 55 b
bombycum in Persia copia 932 a
Bonæ deæ sacra 763 b
Bonifacij Libyæ ducis cum Genserico bellum 782 a. cum Vandalis amicitia 731 b
Bonifacius presbyter 697 a. Rom. pontifex 724 b
Bononia Galliæ 714 a
Bonosus Pont. max. 901 b
Brison Augustæ eunuchus uulneratur. 669 a
Brisson Philipporum episc. 692 a
Britanius episc. Scytharum 533 b cõtra Valentẽ Nicænã fidem defendit 562 b. in exilium actus & reuocatus 562 b
Britanio à Constantino in gratiam receptus. 434 b
Britannonis tyrannis 428 b
Britannorum seditiones 714 a
Brochti locus 689 b
Bruti mors 53 b
bucalis Arianæ hæresis primus autor 313 b
Buddæ hæresis circa principia 223 b.
bulgarorum ad Christianismũ conuersio 955 b
Burgũdiones ab Hunnis infestati, Christianã religionẽ cõplectuntur 758 a
Burgundionũ de Hunnis uictoria 579 a
busiridis martyrium 480 b
bytharia 837 a
byzantiũ opp. liberæ cõditionis, antea Lygos dictum 300 a
byzãtij à Cõstantino debellati ibid.
byzantij primordia 310 a. Vide Cõstantinopolim
byzantiorũ episcoporũ succeßio 314 a Vide Constantinopolim.

C

CAathregio 931 a
Cabades Persarũ rex 874 b. ad fidẽ Christianã conuersus 876 a bellũ cõtra Anastasiũ ob denegatã sibi pecuniã renouat 855 b. uxoris beneficio ex carcere liberatur, et Nephthal tarũ regnum recuperat ibid. a
Cabadis Persarum regis res gestæ. ibid. a de uxorũ cõmunione lex. ibid. cum Romanis pax ibid. b
Cabadi regnũ à Persis abrogatũ. ibid. a
Cabaõis Maurorũ ducis res gestæ 875 b
Cænophrurium castellum 254 b
cæremoniæ mysticæ cur Iudæis à Deo datæ 46 a
cæremoniarũ in ecclesia diuersitas unde 634 a
cæremoniarum etiam apostolorũ tempore magna fuit in ecclesia diuersitas ibid. b
cæremoniarũ ueteris Testamenti usus. 49 b
Cæsarea Philippi ciuitas 241 b
Cæsariensis scholæ institutio 257 a
Cæsarius Gregorij Nazanzeni frater, et Theodosij imp. aulæ magister 648 b. eius in uxorem pietas 719 a
C. Cæsar Iudæorum templa suis statuis exornat 102 a
C. Cæsaris mollicies atq; animus effœminatißimus 103 a
C. Cæsaris effigiẽ in templo Iudæi nolunt erigere 101 b. & 102 a
Caiphæ palatium 347 a
Caius scriptor ecclesiasticus 220 b. 185 b 20; b. episcop. Hierosolymitanus 195 a. Arij sectator 318 a
calamniati nullius insultandum 383 a
Calandion epis. Antiochenus 813 a. eius exilium 835 b
Calemerus agricola Eleutheropolis præfectus 717 b
Caligulæ imperium 101 a
Callicrates episcopus Claudiopolitan. 5 532 a 533 b 534 a
Calirrhoe fluuius 64 b
Calistus 765 a. pontifex 194 b
Callisti apud Constantinopolitanos porticus 765 a

Calofodius

Calapodius 845 a
Caluariæ mons 435 a
in Caluariæ locum noua Hierusalem à Constantino ædificata 346 a
in Caluariæ loco infideles, in Christi contumeliam Veneris templum erexerunt 343 b
camelopardalis animalis elegãs descriptio 418 a
Cãpania ab Alarico depopulata 701 a
Candaces Aethiopũ reginæ eunuchus ad Christianismũ conuersus 98 a
Candidus scriptor ecclesiasticus 205 b
Cãdidi in terrã sanctã profectio 808 b
canis humana uoce loquitur 118 b
canis cæci mirabilia uaticinia 898 a
canis apud Armenios festum 952 a
canones ecclesiastici 604 b
canonum non tam uerba quàm mens est inspicienda 754 b
Canonici libri noui Testamenti 204 b
de Canonicis scriptis noui Testamenti Nicephori iudiciũ 138 a. & 139 a. b
Capargamala ciuitas 718 a
Capernaum ciuitas 346 b
Capito episc. Hierosol. 195 a
Capitolij Ro. conflagratio 153 a
Capitolini Thraciæ præfecti crudelitas 479 b
Cappadocum monasteria 578 b
captiui olim ecclesiasticis bonis ab hostibus redempti 733 a & b
carbunculi morbus 280 b
Cari interitus 254 b
Carinus. ibid. b. eius interitus 255 a
carmina funeralia 463 b
carnis abusus 155 b. mortificatio 571 b
carnifices martyrũ uirtute atq; constantia ad fidem conuersi 267 a
Carpocrates hæreticus impurus, impudens & uoluptuarius 177 b
Carponas Arij sectator 313 a. 318 a
Carpus martyr 173 b
Carræ Crassi clade nobiles 508 b
Carterij Macedoniani cum Eutropio disceptatio 626 b
Carthago à Genfericho capta 797 b. expugnata 782 b. Romano imperio subiecta 877 b
Caryophyllum 417 b
Caspiæ angustiæ 845 a
Cassianus episc. Hierosol. 195 a
Cassij Syriæ prætoris res gestæ 53 b mors ibid. 54 a
Castalius fons oracularis 499 b
castratio spontanea 429 b
Castor Agrippa 177 a
Castori atq; Polluci templũ Antiochiæ à Tiberio ædificatum 66 b
Catechesis siue institutio ante baptismum 227 a. 727 a
Catharorum hæresis 807 a
Cathegius 697 a
Catholicus Africæ 294 a
Cataphrygæ hæretici 184 b. 197 a. b 199 b
Cæsarea ciuitas 503 b. Romanis uectigalis à Tiberio facta 66 b. à Iuliano in ordinem redacta 473 a
Cæsares episcoporũ potestatib. in ecclesiasticis rebus subiecti 226 a
Cecilianus Carthaginẽsis episc. 294 b
Cecropius Nicomediensis episc. 442 b
Cedron torrens 346 a
Celadion episc. Alex. 163 b
Celer aulæ apud Anastasium imp. præfectus 844 b
Celestinus pont. max. 724 b
Celsus episcopus 533 b
census uniuersalis sub Augusto in orbe actus 58 b
Cerdebæi cõtra Iudæos res gestæ 52 a
Ceraboris martyrium 166 b
Ceraunoboli 186 a
Cerdo episc. Alexandrinus 144 a. eius hæresis 177 b. & 178 a
Cereris Eleusinæ sacra mystica 377 b
Cerinthus hæreticus 177 a. 195 b
Cerinthi hæresis 155 a. 246 b
Cestij Flori Iudæorũ procuratoris auaritia 145 a
Cete 418 a
Chaganus Hunnorũ dux 929 b. eius in Macedonia res gestæ 936 b. itẽ contra Romanos 929 b. cõtra Turnum 931 a. cũ Taugastanis fœdus. ib. in Alexandrini martyris cineres impietas 929 b. de Abdelitis siue Ephthalitis in oriente uictoria 930 b
Chagani barbaricus fastus & insolentia 930 a
Chaleb ciuitas 755 a
Chalcedon quasi suburbanus Constantinopolis uicus 789 b
Chalcedonis muri à Valente diruti 530 a. restaurati 531 a
Chalcedonensis synodus 789 a
Chalcedonensis synodi doctrina 850 b acta 791 a. 792 a. et 793 a. 814 a. nõ ab omnibus cõprobata 843 b. 873 a. 852 b
Chalcedonensis synodi canones 824 a. 792 a. oppugnatio 943 a. 867 a. damnatio 828 b. 829 b. 835 b
Chalcedonẽsis synodus à Timotheo Aeluro diffamata 804 a. à Iustiniano semper defensa 872 a. ab Aeluro & Amphilochio damnata 804 a. omnium episcoporum calculo confirmata 801 b
Chalcedonẽsis synodi oppugnatores ab Anastasio imp. dignitatibus priuati. 843 b
contra Chalcedonẽsem synodum à monachis Antiochiæ grauis mota seditio 846 a
Chalcidis solitudinis monachi 578 b
Chapharchon uicus 577 a
Charchæ 925 b
Charistus episcopus 533 b
Charitonis confessio 254 b
Chazinzarij hæretici 951 b
Chelcias Iudæorum pontifex 95 b
Cheremonis Stoici libris Origenes plurimum delectatus 219 a
Chiliastarum hæresis 160 b
Chioniæ martyrium 269 b
Chosroes Persa diuinis miraculis ad Christianismũ cõuersus 882 b. Mauricij imp. ope in regnũ suũ reducitur 924 b. S. Sergio crucem auream dedicat 925 a
Chosrois cõtra Ro. bellum 980 a. de bello Romanis nõ inferendo lex 910 b
Chosrois Persæ in Oriente res gestæ. 853 b
Chosrois Astratonij diuinationes 928 b nocturnæ uisiones 929 a. ad Mauricium imp. fuga 924 a. clades 910 b. mors. ibidem a
Chosroe discus aureus S. Seruio uoti causa inscriptus 925 b
Chrestus Nicææ episcopus 331 b
Christus ab initio mundi hominibus cognitus 45 a. uerus deus et homo 77 a statim ab Adamo patrib. ueteris testamẽti p figuras fuit cognitus 49 b
Christus cur & quomodo Iosephi dicatur filius 95 a. cur primis hominibus nõ tã clarè ut nobis innotuerit 45 b
Christus cur à Ioãne baptizatus 67 b. quare dicatur filius hominis 46 b
Christus à domino unctus Mosis testimonio 47 a. uerissimus seruator noster, in quo nihil neq; imaginariũ, neq; fucatũ 48 a. uerus sacerdos ac pontifex. ibid. quomodo sacerdos secundũ ordinẽ Melchisedech. ibid. secundũ carnẽ tantum passus 851 a
Christus Dei filius carnifer, & homo deifer 568 b. xij annos natus cum legis doctoribus disputat 63 b
Christus intra quod tẽpus, & sub quib. doctrinæ suæ cursum peregerit 78 b
Christus miraculis fidẽ diuinitatis suæ confirmauit 74 a
Christus quomodo patri consubstantialis dictus 336 a. Petri erga se amorẽ cur toties explorare uoluerit 86 a. an extremã horã nouerit, disceptatur

tur 626 a. discipulorũ suorum pedes cur lauare voluerit 78 a
Christus captus, ad diuersos ludibrij causa ductus est 79 a & b
Christus crucifigitur, & inter sceleratos deputatur 80 a. cur in publico loco crucifixus 81 a
Christus nō tantũ ut homo, sed ut deus etiã iuxta carnem est passus 80 b
Christus quã nã ratione tertio à morte die resurrexerit 87 b. post resurrectionẽ cur tam multis se manifestare voluerit 81 b
Christus quo mysterio quadragesimo à resurrectione die ad cœlos ascenderit 87 b
Christus cur die L à resurrectione spiritũ sanctum demum miserit 88 a
Christus à Cæs. Tiberio contra senatus Ro. sententiam in deorum numerum relatus 100 a
Christus uerus & fidelis martyr 194 a
Christus ipse in sanctis martyribus, ut in membris suis patitur 190 b
per Christũ sumus filij Dei in baptismo adoptati 852 a
Christus per contemptũ Galilæus à Iuliano apostata appellatus 490 b
Christi nomẽ ueterib. Hebræis cognitũ, & in magno honore habitum 47 a
Christi nomẽ à Mose in ueteri Testamẽto apertè expressum ibid.
Christi seruatoris aduentu Romanũ auctum imperium 463 a
Christi genealogiæ dissonantia apud Euangelistas unde nata 224 a
Christi genealogia ex Africano decerpta 58 b
Christi natalis dies quando primum institutus 893 b
Christi incarnatio 46 a. 60 b. 820 a. 58 a. 745 a. 861 a
Christi duplex natiuitas, diuina & humana 44 a. 748 a. circuncisio 61 a
Christus in domo Iosephi circuncisus. ibid. b
Christi pueri exiliũ in Aegyptum 63 a
Christi de Ioanne Bap. testimoniũ 68 b
Christi in templo oblatio 61 a
Christi humanitatis ac diuinitatis uera ac certa indicia 73 b
Christi erga parentes obedientia 64 a. doctrina 71 b
Christi doctrina non est noua 48 b
Christi doctrinæ finis et scopus 72 a. miracula uaria 74 a & b
Christi miracula nō omnia ab Euangelistis sunt conscripta ibidem a
Christi transfiguratio. ibid. b uariæ unctiones 76 b. pontificatus & sacrificiũ 746 b. œconomia in mũdo 46 b. monarchia 861 a. sacerdotiũ sempiternũ 48 b. regnũ sempiternũ 46 b. in urbem Hierosolymitanã triũphalis ingressus 76 b. passio 820 a. mors illustris 81 a. sepultura magnifica 81 b
Christi seruatoris sepulchrũ magno miraculo inuentum 343 b. & 345 a
Christi sepulchrũ à Constantino imp. restauratum 343 b. & 344 a
Christi sepulchro obruto, infideles Veneris ibi templum erexerunt 343 b
Christi resurrectio 75 a. 81 a. 820 a
Christi resurrectionis certa indicia 81 b & 82 a
Christi post resurrectionem apparitiones & miracula 84 b
Christi resurrectio sanctarũ mulierum atq; discipulorum testimonijs comprobata 82 b
Christi resurrectionis festum quomodo & quando celebrandum 340 a
Christi resurrectio cur non perinde ut mors eius aperta ac manifesta fuerit 81 b
Christi in terris post resurrectionẽ, mille annorum regnum 160 b
Christi corpus post resurrectionem diuinum 82 b
Christi descensus ad inferos 76 b. 80 b
Christi anima apud inferos non retenta ibid.
Christi in cœlum ascensio 86 b
Christi tunica indissolubilis 315 b
de Christi imperio oraculum in templo Hierosolymitano inuentum 146 b
Christi in hilarioribus conuiuijs inuocatio 493 b
Christi negatores ab Ecclesia resipiscẽtes suscipiendi 192 b
Christi saluatoris effigies et statura 29 a. facies ab Augari pictoribus exprimi non potuit 100 a
Christi et matris eius effigies ad Persarum regem perlata ib.
Christi crucifixi imago martyrib. ostensa 214 b
in Christo reuera duæ naturæ 792 a. 819 b. 832 b. 850 b. 944 a
Christo ab Augusto ara in Capitolio erecta 66 a. multa tẽpla à Constantino sacrata 302 a
Christiani ab omnibus dignitatib. à Iuliano remoti 494 b. in infamiam & odiũ publicũ coniecti 190 a. permissione diuina afflicti 276 a
Christiani hominis uita 213 a
Christiani hominis professio in quibus potissimum consistat 49 a
Christianorum origo 49 a. nomen Antiochiæ primum natum 98 b
Christianorum nomen ab autore sanctificatum 47 b
Christianorũ nomẽ & ecclesia ab ipsa Christi apparitione extitit, sed professio eorum ab exordio mundi celebrata est 49 a
Christianorum nomen ueteribus etiã ante Christum competit ibid.
Christianorũ fides uetustißima 48 b
Christianorũ maxima apud Alexãdrinos persecutio 212 b. item sub Nerone 126 b. Diocletiano repentina, 271 a. Domitiano 152 a. Seuero 211 a Traiano 156 a. in Perside 355 a
Christianorũ contra satanam arma spiritualia 227 a
Christianorũ cũ Iudæis de religione uera, in urbe Ro. colloquium 288 b
Christianorũ dissidia ex ignauia et temporum felicitate nata 260 a
Christianorũ oratoria in templa mutata ibid.
Christianorum in rebus prosperis ignauia ibid.
Christianorum Pæanes 273 a
Christianis infideles mundi casus ascribunt 166 a. membra mutilantur, ne morte supplicij finẽ assequãtur 267 a
Christiana religio omniũ antiquißima. 44 a. 48 b. 50 a. non est arte dialectica suffulta 327 a
Christiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit 585 b
Christiana libertas 629 b
Christianismus non ab hominibus, sed à Deo uenit 353 a
Christianismi mirifica propagatio 298 a. incrementa 161 a. 419 b
Christophorus martyr 227 b
Chrysampelus episcopus 533 b
Chrysanthus Britãniæ uicarius, inuitus episcopus à Nouatianis creatus 722 b. & 723 a. etiam defunctus, Nicænæ synodi decretis miraculosè subscripsit 237 b
Chrysanthi Nouatiani episc. mors 726 b
Chrysaphius eunuchus 765 b. 788 b relegatur 769 a
Chrysaphij in Flauianum odium 765 b & 766 a. mors 769 a
Chrysogoni ad Anastasiam epistola. 784 b
Chrysostomus theologorum eloquentißimus 497 b
Chrysostomi cũ Sisinio disputatio 637 a. eius epistolæ à Basilio & Gregorio commendatæ 549 a
Chrysostomi orationes, quas αὐλεγιαύτας inscripsit 648 b

Chrysostomi sacri ordines 660 b. mors 702 b. Vide Ioan. Chrysost.
Chrysopolis ciuitas 735 b 297 b
Chubdan ciuitas ab Alexādro Magno condita 932 a
ciborum in ecclesia Dei delectus 432 a
ciborum delectus uarius in ieiunijs à diuersis obseruatus 632 a
Cinaron locus 726 a
Circenses ludi 712 a. 880 b
Circesium oppidum 903 b
circuncisio Christi in domo Iosephi facta 61 b
Clerus episcopus Ptolem. 206 b
Claudianus poeta 783 a
Claudius imperator Rom. 250 b. 254 b
claui Christi crucifixi 345 b
clauium ecclesiæ potestas 644 a & b
Clearchus præfectus 530 b
Clemens presbyter Alexandrinus. 216 b
Clemens Alexādrinus cōtextor 179 b
Clemens Pantæni in schola Alexandrina successor 204 a
Clementis Alexandrini facta & lucubrationes 203 b. & 204 a
Clementis Ancyrani episcopi martyrium 269 a
Clementis pōtificis parentes & genus. 125 b. 144 a. scripta 158 a. uita & martyrium 157 b
Clemētis ad Corinthios epistola 188 a & alia in Corinthiaca ecclesia lecta 182 b
Cleobiani hæretici 181 a
Cleomedes pugil in deorum numerum relatus 515 b
Cleopater episcopus Arianus 565 b
Cleopatra regina 52 b. quibus artibus in Cæsaris manus deuenerit 57 b
Cleopatræ & Antonij amor 54 b. 57 b
clerici à Iuliano in senatum lecti 483 a
Cnaphei epis. Antiocheni impietas 812 b. exilium 828 b
Cœlestinus pont. max. 753 a. eius ad Nestorium literæ 747 a
Cœlesyriæ monachi 578 a
cœmiteria Christianorum à Gordiano permissa 240 b
cœna paschalis 77 b
cœnæ Dominicæ prima institutio 78 a Vide Eucharistiam
Colluthus 315 a
columbæ auspicio Fabianus factus episcopus Rom. 226 b
in Columbæ specie cur spiritussanctus, dum Christus baptizaretur, sit missus 67 b
Comarius Procopij tyranni proditor. 530 a
cometa ante mortem Cōstantini imp. uisus 386 b. itē sub Theodosio 638 b
Comitatenses 559 a
comitatus ibid.
Compres monachus Aegyptius 570 a
commendaticiarum literarum tesseras Iulianus instituit 491 a
Commentioli Rom. ducis contra Chaganum Hunnum res gestæ 929 b. item contra Persas 923 a
Commentioli contra Barbaros res gestæ 935 b
Commodus imperator 194 b. 201 a
ad Communionē profugi episcopi à Romano episcopo admissi 397 a Vide Eucharistiam
concilia quatuor uniuersalia 798 b
septem primaria œcumenica 28 a
conciliorū utilitas atq; necessitas 339 b Vide Synodos.
conciones ad Populum Rom. in ecclesia non habitæ 633 b
concordiæ studium in ecclesia diligēter conseruandū 323 a & b. itē 324 a
concubitus illiciti à Constantino prohibiti 299 b
confessio peccatorum priuata 623 b. 624 b
confessio peccatorū ante Eucharistiam necessaria 571 a
confessionis Christianæ memorabilia exempla 729 a
in Confessione mulier à diacono compressa 624 a
congiaria quando Romæ dari solita. 493 a
coniugij necessitas 332 b
coniugij atq; cœlibatus collatio 107 b
coniugij leges à Cōstantino latæ 299 b
coniugalis castitatis memorabile exemplum 363 b
coniugia sacerdotum 632 b
Conon abbas 891 a
Conon Apameus episcopus insignis bellator 854 b. eius aduersus Philoponum disputationes 944 b
Cononitarum hæresis 947 b
conscientiæ carnificina 191 b
conscientiæ bonæ hilaritas 695 b
Constantia Phœnicum ciuitas 359 b
Cōstantinopolis primordia 300 b. 311 a bonum augurium 311 a
Cōstantinopolis à Constātino denominata 301 a. noua Roma dicta 311 a 604 a. alter paradisus 22 a.
Constantinopolis ciuitas Mariæ uirgini sacrata 341 b. diuina prouidentia à barbarorū insidijs conseruata 666 a à Gothis uastata 602 a. ab Andronico Palæologo restaurata 28 b. & 30 a
ad Cōstātinopolis encænia episcopi Nicenæ synodi à Constantino imperatore inuitati 341 b
Cōstantinopolis urbs imperialis, à Christianis per Andronicū imperatorem retenta 34 b
Constantinopoli cōmune imperatorum sepulchrum 387 a. palatium imperiale ab Andronico imperatore constructum 30 b
Cōstantinopoli tumultus in Anastasium imperatorem excitatus 863 b
Constantinopoli prædones eiecti 22 b
Cōstantinopoli propter Eutychetis errores synodus prouincialis coacta. 766 b. templum à Ioannitis incensum 686 a. ob receptum Macedonium 398 a. propter episcopi electionem 392 b
Constantinopolitanæ urbis laus 34 a. 301 a. ornamenta ibid. b
Cōstantinopolitanæ in fidei negocio contentiones 381 b. 737 a
Constantinopolitanæ sedi iurisdictio integra in concilio Ephesi restituta. 832 a
Constantinopolitanæ plebis tumultus. 886 b. alius propter leniorem in idololatras iudicum sententiam 911 b item cōtra Mauritium imperatorem seditio 936 b
Constantinopolitani imperij terminus. 311 a
Constantinopolitani episcopi primatus 793 b. 604 a. 824 b
Constantinopolitana in episcopi electione seditio noua 396 a
Constantinopolitana quinta synodus uniuersalis 890 b
Constantinopolitanū conciliū 606 a 873 b. 380 b. 597 b. 601 a. 689 b
[…]inus decreta 767 b. 604 a. 891 a. confirmatio 829 a
Constantinopolitanum conciliū aduersus Seuerum & Zooram 873 b
Constantinopolitanū incendiū 759 a. 875 a. 805 b
Constantinopolitanorū episcoporū successiones 314 a. 866 b. 872 a. 942 a
Constantia Licinij Cæsaris uxor 271 b. 310 a. 470 a
Constantiæ Constantij uxoris mors. 436 a
Constantinianæ thermæ 682 b
Constantia Palæstinæ Gazæis à Iuliano subiecta 473 a
Constans Romanorum ad Persas legatus 272 a

Constans Chlorus 271 b. Imperator ex monacho creatur 272 a. 714 a. Italiæ atq; Africæ imperium recusans, Britannia & Gallia contentus uixit 273 a

Constans à Constantino patre Imperator declaratur 386 a

Constans Imp. Christianorum fautor 273 a. constanter professionem fidei cōsubstantialis retinuit 420 a

Constantis in Drepano somniū 272 a

ad Constantium de restitutione Athanasij & Pauli literæ 421 b. & 422 a. libido 272 a. mors 273 a. mores & uita ibid. cædes 428 b. 714 b

Constantinæ Augustæ & filiarum eius cædes 939 b. epitaphium 940 a

Constantinus episcopus Constantinopolitanus 314 b

Constantinus Constantis ex Helena filius 272 a & b

Constantis successor 309 a. seipsum Christi fidelibus exemplar, quod imitentur, unum proponit. 287 a

Constantinus in Diocletiani aula diu educatus 272 b. 308 b. è patre in Romanorum Imperatorem coronatur 272 b

Constantinus Imp. concilij Nicæni præses 330 a. Iudæis infensissimus 339 b. baptizatur 309 b. 386 a. 860 b. 286 b. 462 a. 287 b

Constantinus concordiæ atque unitatis insignis amator 384 a. in urbe Constantinopolitana Sophiæ seu sapientiæ Dei templum ædificat 398 b

Constantinus iniurias Christianorum in Maxentio tyrāno persequitur & ulciscitur 282 a. ob amorem Christianorum Diocletiano ingratus 274 b. Græcorum atq; hæreticorum lingua indignis modis expetitur 287 b. contumeliosis Zosimi scriptis afficitur 859 a. falso crudelitatis erga suos accusatur 287 b

Constantinus num Crispum filium atq; Faustam uxorem occiderit, dubitatur 860 a

Constantinus multorum sanctorum tēpla diuersis locis sacrauit 310 b. Romam imperij uexillum in Christi signum mutauit 289 a

Constantinus imperij ditiones inter filios diuidit 386 a. Nicænam synodum instituit 328 a. amplificandæ religioni Christianæ totus incumbit 342 b. uiduis uirginibusq; sacris sumptus ex publico constituit 341 b. suam ualetudinem innocentium infantum uitæ postponit 286 a. idolorum templa & statuas diruit 350 a. Christi sepulchrum ab infidelibus dirutū atq; contumelia affectum restituit 343 b

Constātinus Imp. lepra inficitur 285 b. liberatur 286 a

Constantinus à Licinij insidijs diuinitus seruatus 296 a. moriturus Athanasiū ab exilio reuocari iubet 386 b. locum qui Olea dicitur, magnis ædificijs exornat 314 b

Constantinus Pogonatus 897 a

Constantini Imp. ortus, genus, ac parentes 308 a. eius uita breuiter descripta 954 a. encomium 285 a. 587 b. 618 b. 32 a & b

Constantini imperium 271 b. cum Irene 756 a. 955 a

Constantini uirtutes 297 b. statura & forma 387 b. pietas 286 a. erga Christianos insignis humanitas 272 b. liberalitas & munificentia 859 b. & 860 a. erga Theophilum Indum munificentia 415 b. promouendæ religionis studium 359 b. erga Athanasium maleuolentia 384 a

Cōstantini baptisteriū Romæ diu asseruatum 287 b

de Constantini baptismo discrepant autores 287 b

Constantini Imp. de Ario, sectæq; eius popularibus, & libris eorundē constitutio 341 a. item alia pro Christianis 283 b. de Arianorum libris comburendis 341 b. item de immunitate clericorū. 293 b de episcoporum conuentibus 294 b. pro Christianis edictum 292 b aliud de bonis ecclesiæ atq; Christianis restituendis 293 b. leges, atq; pro Christianis actiones 286 b. 299 b. 310 a

Constantini contra Iudæos lex 420 a. item contra hæreses omnes 384 b

Constātini Imp. portatilis ecclesia 348 a. uicennalia 340 b donatio 299 a. 474 a

Constantini priuilegia Christianis concessa 293 b

Constantini Imp. cum Syluestro Pōtifice colloquium 286 a. ad Arium epistola 374 b. item alia ad Alexandrinos, de Ario atq; Nicænæ synodi decretis 339 a. ad Alexādrum episcopum Alexandriæ & Ariū 322 b. & 323 b. ad Asianos de celebratione Paschæ 631 a. ad Cecilianum Carthaginensem episcopum 294 a. ad Eusebium Pamphili de ecclesiarum structura. 342 b. de libris ecclesiasticis comparandis 343 a. ad Macarium de Christi monumento ibid. b. ad Persarum regem Saporem pro Christianis 359 a. ad Tyri episcopos de synodo Constantinopolitana 380 a. ad Vrsum catholicū Africæ, 294 a

Constantini Imp. ad unionem ecclesiasticam exhortatio 323 b. & 324 b. ad episcopos in Nicæno cōcilio congregatos, de ineunda concordia oratio 328 b. & 329 a

Constantini Imp. ieiunia 286 b. pia in urbe opera 283 b. forum 301 b 382. b. 806 a. Porphyretica columna 382 b. porticus 301 a regia magnificè instituta. ibidem. statua. ibid. b. alia cum uexillo crucis 283 b. thermæ 718 b. tyrannis 714 a. 699 a. contra Bizantios bellum 300 a. item contra Iuli anum 462 a. cum Maximino 289 a. de Byzantijs uictoria 300 b. alia de Maxentio 282 b. 283 a. 309 b. de Licinio 297 b 310 a

Constantini & Constantij ad Arelatenses fuga. 714 b

Constantini Magni statua Constantinopoli restauratur 30 a

Cōstantini Copronymi Imperatoris in Mariam uirginē contumeliæ 954 a

Cōstantini Cæsaris testamentū 386 b. mors. ibid. 462 a. 471 b. sepultura 387 a

Constantini Imp. ossa transferuntur in alium locum 450 a

Constantini iunioris in Occidente imperium 397 a. ad Alexandrinos pro Athanasio epistola 391 b. cædes 392 a. 427 b

Constantini iunioris corpus in Alsam fluuium deiectum 392 a

Constantini Lardy patricij domus à furiosa plebe incensa 937 b

Constantini Porphyretica statua 387 a

Constantius Gallus Cæsar in Oriente 435 a

Constantius Iuliani apostatæ pater 271 b. imprudenter à Iuliano in Cæsarem creatus 462 b. 463 a. in societatē imperij ab Honorio assumptus 713 b

Constantius patris sui egregius imitator 463 a. per unanimem Atha-

nasij condemnationem, inter Orientales & Occidentales unionem fidei conciliare contendit. 436 b
Constantius princeps Christianissimus 462 b. ab episcopis seductus 468 a. episcopos antea restitutos denuò extrudit 429 a. ante bellum ciuile mortuus 471 a
Constantij Imp. in Athanasium simultas 398 b
Constantij laus à Gregorio Nazianzeno decantata 420 b
Constantij cum Liberio de Athanasij fide colloquium 439 a. in fide lapsus 420 b. ad ecclesiam Alexandrinam pro Athanasio literæ 425 a. ad Philippum urbis præfectũ de Paulo episcopo eijciendo epistola 393 a. alia item ad Augustonicæ, Thebaidis & Libyæ præfectos, pro Athanasio restituendo 426 a. ad Antiochenos contra Eudoxium literæ. 441 a. ad synodum Ariminensem responsio 447 b. cum Maxentio bellum 282 a. item contra Magnentium 429 b. cum eodem prœliũ 435 b. triumphus 436 a. funus 463 b. 464 a.
Constantij Galli res gestæ 436 a. cædes 435 a
à Constantio Gallo horrenda uisa prodigia 435 a
consubstantialis uerbum magnas excitauit tragœdias 430 a
consubstãtialis uerbi significatio 520 a. explicatio 564 b
consubstantialitatis uerbum non est nouum, aut recenter inuentum 337 a
de Consubstantialis uerbo noua inter episcopos contentio 371 a
consuetudinis præscriptio in ecclesia catholica 41 a
Contobaditarum hæresis 946 b
Corinthiorum seditiones 183 a. terræmotus 868 a
Cornelius episcopus Antioch. 163 b
Cornelius episcopus Rom. 255 a. 226 b. eius decretum 542 a. cum Nouato de pœnitentibus in ecclesiam recipiendis disceptatio. 333 a
Cornatı libris Origenes plurimum est delectatus 219 a
corruptio in sacris literis duo significat. 895 a
Cosmas ad pacificationẽ instituendam, Alexandriã à Zenone missus 839 a
Cosmæ Epiphaniensis episcopi astutum facinus 848 b
Cottiæ alpes 714 a
creandi uerbum quot modis in scripturis accipiatur 404 b
Crescẽs philosophus Iustino mortis fuit causa 168 b
Crescentis Cynici philosophi cum Iustino martyre disputatio 168 a
Crispus Heraclij præfectus 953 a
crispus Constãtini Imp. filius cũ patre baptizatur 286 b
crispi pro Christianis leges 288 a. mors ibid. 300 a
crispion monachus 576 a
crispionis archidiaconi mors 677 a
Cronion centum & decem annorum monachus 574 b
cronius philosophus 219 a
crux Christi ab Helena inuẽta 344 b. & 345 a. in nummis Constantini impressa 299 b. à Gallo Hierosolymis in cœlo uisa 435 a. à Constantino in cœlo uisa 302 a. 309 a. 300 b 349 a. 691 b
crucis Iesu Christi exaltatio 345 b
crucis exaltationis dies anniuersarius 380 a
crucis uictricis efficacia 389 b. 303 a
crucis uexillum contra Maximinum à Constantino erectum 289 a
crucis armatura fretus Theodosius hostes aggreditur 604 a
in Crucis ligno Apameæ miraculum editum 880 b.
ad Crucis signum multi ægrotantes sanati 349 b
crucis signaculo dæmones à Iuliano fugati 472 a
crucis signa in fronte à Turcis cõtra pestem gestata 925 a
crucis tria trophæa Constantinopoli à Constantino locis celebribus statuta 349 a
crucis atq; afflictionis fructus 696 a. 573 b. 608 a
crucis supplicium abolitum 299 b
in Cruce semper exultandum 691 b
cubitus apud Aegyptios non in Græcorum delubra, sed in Christianorum templa Constantini temporibus delatus 298 b
Cucusus locus 692 a
culices & muliones diuinitus Persis urbem Nisibim expugnantibus immissi 428 b
Cunni fl. 430 b
curatores possessionum Imperatorum. 294 a
Curs Scytharum dux 910 a
Cusum opp. 411 a
Cyri opp. 579 a
Cyriacus episcopus Constantinopolitanus 608 b. 938 a. 942 a
Cyrini Chalcedonẽsis episcopi in Chrysostomum odiũ 678 a. mors 702 b
Cypriana tempestas 877 a
Cypriana dies apud Libyas festus. ibid.
Cyprianus magiæ studiosus 227 a
Cyprianus lectione Tertulliani plurimum est delectatus 205 a
S. Cyprianus Vandalorũ cladem prædixit 877 a. martyrio coronatur 227 a
Cypriani templum à Vandalis demolitum 877 a
Cypris Antipatri uxor 53 b
Cyrenius, Syriæ præfectus 58 a. eius dignitas ibid. b
Cyrilli a scripta 457 b
Cyrillus episcopus Alexand. 723 b. 314 b
Cyrillus episcopus Antiochenus 255 b
Cyrillus Hierosolymitanus episcopus. 406 a. 448 b. 503 b. 528 b. 601 a. 602 a. 609 b
Cyrillus in episcopatum Hierosolymitanum restituitur 462 a
Cyrillus per seditionem in episcopum Alexandrinum creatus 724 a
Cyrillus Alexandrinus in synodo Ephesia Romani Pontificis locum tenens. 748 a. suum de Chrysostomo errorem corrigit 741 a. Chrysostomi nomen episcoporum matriculæ inscribit ibid. b. libros aliquot Chrysostomi deleuisse falso creditus ibid.
Cyrillus episcopus Iudæis Christi ueritatem prædicat 507 a. propter famem, Ecclesiæ aulæis, uestimentis & donarijs uenditis, egenis subuenit 457 b. ab Acacio episcopatu orbatur 458 a. cum suis proscribitur 749 a
Cyrilli cum Oreste contentio 725 a & b. item cum Iudæis 724 b. & cum Leone Pont. Max. 821 a. ad Atticum epistola 738 b. item ad Nestorium 791 a. ad eundem de duabus in Christo naturis. 819 b. ad Leonis Rom. episcopi epistolã in synodo Chalcedonẽsi responsum 821 a. ad Ioannem Antiochenum de Mariæ uirginitate epistola 820 a. alia ad Felicem Papam 837 b. item ad Acacium. ibid. contra Nestorij hæresim scripta 746 a. aliæ lucubrationes 724 a
Cyrilli episcopi libri à Timotheo Aeluro deprauati 801 b. eius mors 765 b
cyrilli Romanorum ducis contra Vitalianum & Hunnos res gestæ 857 a

Cyrilli

Cyrilli diaconi Neliopolitani cædes. 479 a
cyrilli Hierosolymitani episcopi condemnatio 457 a. mors 617 a
cyrillo Hierosolymitana ecclesia adempta 462 a. 749 a
Cyrus urbis præfectus 707 b
cyrus Panopolites poeta insignis 764 b. 723 a
cyrus ex præfecto urbis Constantinop. factus episcopus 764 b
cyrus rex à Medis ad Persas transtulit imperium 50 b
Cyzicenorum in Christianos odium. 489 a. ad Iulianum propter templorum restaurationẽ legatio 489 a
cyzicensium templum ab Hadriano conditum 162 b

D

Daci à Traiano uicti 162 a
Dacora uicus 625 b
Dadastana ciu. 523 a
Dadoes hæreticus 541 a
dæmoniacus Constantinopoli cladem Eugenij prædicit 642 b
dæmoniaci in Nicomediæ insania 443 a
Damabius episcopus 533 b.
Damasus ecclesiæ Romanæ præfectus 582 a
Dalmatia ab Alaricho uastata 679 a
Dalmatius Cæsar 377 a
Dalmatius Antiochiæ administrator. 377 a
dalmatij cædes 428 a. 453 b
Dan Phœniciæ ciuitas 503 b
Daniel Carrarum episcopus 767 b
Daniel Nicopolitanus episcopus Ancyram translatus 756 b
daniel Stylites 806 b. eius miracula ibidem
Damasus Pont. Max. 495 a 503 b 556 a. 566 a
damasi Pontificis ad Paulinum episcopum catholicæ fidei professio 611 a ad Orientales ecclesias scriptũ 610 a. de Romani synodi decretis epistola 566 b
damasi orthodoxia 595 b
Damianistarum hæresis 947 a & b
Daniel Columella 831 b
Daniel monachus 409 b
Daphnes lucus 499 b. 694 a 842 a. 880 a
Daphnæ templum à Gallo imperatore constructum 550 a. eius conflagratio 501 b
Daphnæus Apollo 499 b
Daphnæum oraculum 500 a
Daphnem cur Ladonis fluuij filiam poetæ finxerint 499 a
Daras castellum 904 b. Romanis restitutum 925 a
daras ciuitas Anastasia Imperatoris nomine uocata 856 b
Darius Arsamus Persarum rex 50 b
Darij Hystaspis leges 931 b
Dassarites lacus 893 b
Dacius Patricius 52 a. 528 a
Dauidis regij prophetæ sepulchrũ. 52 a. 347 a
Dauidis posteros Vespasianus in Hierosolymæ expugnatione præcipuè occidi iubet 152 a
dauidis posteri ut interficiantur, à Domitiano inquiruntur ibid. b
Dausas episcopus & martyr 358 a
Decennius Cæsar 435 b
Decennius Imperator ibidem
Decij in Christianos crudelitas 226 b. 227 a
defunctorum memoria 948 b
in Defunctos num anathema iacere liceat 891 a
Delphicum oraculũ Christo nato prorsus conticuit 66 a
Demetrianus episcopus Antiochenus. 252 b. 255 b. eius mors 249 a
demetrius historicus 204 b
demetrius episcopus Alexand. 105 a. 211 b. 226 b. eius mors 222 b
demetrius Pessinuntius episc. 679 a
demetrij episcopi in Origenem fauor & inuidia 215 a
demetrius propter fidem Christianam crudelissimè mactatur 270 a
Demophilus episcopus Constantinopolitanus 503 b. Arianorum apud Cõstantinopolitanos princeps 617 a. 543 a. ecclesijs Constantinopoli excedit, & extra urbem conuentus instituit 599 a
Despotes septem gentium & septem orbis climatum domines 931 a
Deus gratiam suam etiam indignis largitur 727 a
Dei gratiæ qui capaces homines 23 b
Dei longanimitas Iudæos frustra ad pœnitentiam uocauit 145 b. 151 a
Dei substantia qualis 316 a. uisiones ubiq; horrendæ 45 a
deorum gentilium turpissima flagitia. 768 b
deorum in numerum qui relati 515 b
Deuterius Arianus baptismi uerborum præuaricator 854 a
diabolus dissidiorum in ecclesia autor. 834 b
diabolus materiæ princeps à Manichæis indicatus 253 b
diabolus idololatriæ autor & propagator 312 a
diaconorum ordinatio 93 b
Dianius Cæsareæ Cappadociæ episcopus 395 a
Didymus Alexãdrinus monachus 579 a. 574 b
didymus Alexandrinus doctor, & Ecclesiasticus scriptor cæcus, naturæ miraculum 412 b
didymus Alexandrinus in uisione Iuliani apostatæ cædem uidit 510 b
hostis ueritatis iudicatur 406 a
didymi Alexandrini libri 413 a. cædes 714 a
didymi episcopi Aegyptij martyrium. 271 a
didymion episcopus 533 b
dierum obseruatio ac festa 244 b
digamia à Valentiniano digamo concessa 569 a
diluuium Alexandrinum 512 a
Diocæsarea ciu. 562 a
Diocles episcopus 533 b
Diocletianus Imp. 254 b. Imperio se abdicat 273 b. 309 a. uno Sotériorũ die ecclesias Christianorum omnes diruit 730 b
Diocletiani imperium quale 271 b. in Nicomediam profectio 272 a
Diocletiani imperatoris facta 255 a. crudelitas in Christianos 271 a. & 261 a. erga Constantinũ odium ex illius pietatis amore natum 272 b
Diocletiani aduersus Christianos edicta 251 a. mors 273 b
Diodorus Ciliciæ episcopus 602 a. Manichæorum insectator 254 a
diodorus Tarsensis episcopus 596 b. 601 a. 604 b
diodorus fortissimus pro Christi grege athleta 553 b
diodori Tarsensis episcopi theologia. 659 a
diœcesium ordinationes. 604 b
Diogenes episcopus Constantinopolitanus 314 a
diogenes Cyzici episcopus 823 a
Dionysius Alexandriæ episcopus 174 a. 222 b. 223 b. 228 b
dionysius Alexandrinus pro Christianis apud Aegypti præfectũ causam dicit 229 b. in Libyam relegatur ibid. & 240 a
Dionysij Alexandrini epistolæ 228 a & b. & 229 a uaria scripta 245 a & b. & 248 a. contra Nepotis hæresim disputationes 245 b. 246 a. errores 249 a. mors 250 a 247 b
Dionysium Alexandrinum à martyrio confer-

conseruauit Deus 227 b
Dionysius Areopagita apostolorum discipulus 800 a. Pauli cohortatione factus episcopus 182 a
dionysij Areopagitæ philosophi in Christum fides 112 a. imperium 153 b. martyrium 112 a. & lucubrationes. ibid. b
dionysij Corinthij scripta 181 b. eius epistolæ adhuc uiuētis ab æmulis deprauatæ 182 b
dionysius Magnus episcopus Alexandrinus 226 b
dionysius Mopsuestiensis episcopus 757 b
dionysius Pompeiolitanus episcopus. ibidem
dionysius Romanus episcopus 228 b 251 b. 255 a
dionysij Paschales epistolæ 243 b
dionysio templum Antiochiæ constructum 66 b. incensum 396 a
dionysius Orientis dux 800 b
dionysio muliebri mancipio dedicata statua 479 a
Diophantus episcopus 533 b
Dioscorus episcopus Alexandrinus 765 b. 867 a. in concilio Chalcedo. ab Eusebio Dorylæo accusatus 814 a & b. in synodo Chalcedonēsi ignorantiam suam fassus 790 b
dioscorus Hermopolis episcopus 672 a
dioscorus Longus 672 a
dioscorus monachus 570 b. 574 b. eius in Scythopolim profectio 673 a
dioscorus synodi Constantinopolitanæ præses 767 a. hæreticus iudicatus. 815 a. cur in concilio Chalcedon. dānatus 791 a. 818 a. 819 a. 823 b
dioscori ad principes & senatorios uiros prouocatio 817 a. cū Theophilo bellū 673 a. impietas 765 b. in Flauianū crudelitas 767 b. 789 b. exiliū 793 b. mors 678 b
per Dioscorum episcopi in synodo Chalced. damnati restituuntur 822 b
Diospolis ci. 320 b
Disciplinæ domesticæ memorabile exēplum 172 b
disputationes de rebus diuinis quomodo instituendæ 22 a
dissidia Christianorū ex ignauia & temporum felicitate nata 260 a
dissidia in ecclesia Christi obsunt Euangelio 295 a
dissidijs intestinis ecclesiarū Euangelij hostes maximè delectantur 329 b
diuinationes atq; prognosticationes legibus damnatæ 583 a
Dius episcopus Hierosol. 216 a
Dolichianus episcopus Hierosol. 195 a
Domentia Phocæ Imperatoris filia Prisco nupta 952 b
Dometius episcopus Constant. 314 b
Dominica Valentis imp. uxor 547 a eius cōtra Gotthos res gestæ 502 a
Domitianus episcopus Hierapolitanus 924 b
Domitianus Melitinēsis antistes 924 b
Domitianus agnatos Christi propter inopiam contempsit 152 b. & 153 a primus Romanorum imp. se dominū Deumq; dici uoluit 152 a
Domitiani crudele imperium 153 b. in Christianos crudelitas 152 a. 184 a
Domitiani ducis laus 924 b
Domnæ uirginis martyrium 262 b. & 263 a
Domnus episcopus Antiochenus 250 b 252 b. 355 b. 767 b
Domnij monachi martyrium 479 b
Domnus episcopus Antiochen. 890 a
Donatus Euræę episcopus serpentē pestiferum occidit 649 a (650 a
Donati episcopi miracula. ibid. b. &
Dormientum septem historia 162 b
Dorotheus martyr 262 a
Dorotheus Antiochiæ episcopus Arianus 617 a. aulicus & Christianus ecclesiæ multū profuit. 260 a C X X annorum episcopus 723 b. Arianæ religionis præfectus. ibid. b. Eusebij Pamphili præceptor 256 a propter suam pertinaciam ex Antiochia Constant. translatus 723 b
Dorotheus presbyter Antiochen. 255 b eunuchus natus. ibid.
Dorotheæ mulieris pro conseruādā pudicitia certamen 275 b
Dorothei monachi Aegyptij uita 571 b eius de carnis mortificatione scitè dictū. ibid. b martyrium 479 b
Dositheus Hierosolymitanus episcopus Constantinop. translatus 757 a
Dositheus Seleuciæ & Tarsensis episcopus 755 a
Dositheani hæretici 181 a
dracones 418 a
Draconis leges 162 b
Dracontius episcopatu priuatur 458 b
Dracontij Pergameni episcopi exautho ratio 456 b
Drepanum, seu Drepana ciu. Helenopolis dicta 302 a
Drepani descriptio 272 a
Drinus fl. 893 b
Ducennarij principes 251 b
Duroan 871 a
Dyrachium terræmotu corruit 868 a egregijs ædificijs ab Anastasio imp. exornatur 843 a

E

EBionis doctrina 316 a hæresis 154 b
Ebionitarum hæresis 187 b. 218 a
ecclesia cur uirgo incorrupta à ueteribus dicta 181 a
ecclesia per dispensationem se quādoq; temporibus accommodat 780 b
ecclesia una in toto terrarum orbe congregata 340 a
ecclesiæ magna post Maximini mortem tranquillitas 291 b
ecclesiæ primitiuæ in cæremonijs magna diuersitas 631 b. 632 a. & 633 a
ecclesiæ restaurandæ difficultas 602 a
ecclesiæ unio atq; concordia in primis consectanda 610 a
in Ecclesia etiam Apostolorum tempore obseruationes fuerunt diuersæ 634 b
in Ecclesia quæ uariantium cæremoniarum causa 634 a
ecclesiarū ante Diocletianū pax 271 a
ecclesias suas Germani cur Kirchen uocitent 290 a
ecclesiasticæ disciplinæ necessitas 134 a
ecclesiastica libertas 300 a. immunitas 299 b. 425 a. & 426 a
ecclesiastica pax quæ potissimum probanda 740 a
ecclesiastica potestas 644 a. & b 226 a. 254 b
ecclesiasticæ potestati etiam Imperatores olim subiecti 226 a
ecclesiasticæ quæstiones non temerè sunt promulgandæ 323 a & b
ecclesiastici canones 604 b
ecclesiasticorum uirorum in primitiua ecclesia catalogus 179 a
ecclesiasticis bonis captiui ab hostib. redempti 733 a & b
Edessa ciuitas à Iustino Imperatore restaurata 86 b. per Tadæum ad Christianismum conuersa 99 b
Edessæ clades ex fluuij inundatione 868 a
Edessenæ urbis expugnatio 881 a
Edessenorum ecclesiastici extra urbem conuentus 551 a. fames 412 a
educatio ingenua non est negligenda 616 a
educationis puerilis memorabile exemplum 211 b
Egesippi de Iacobo Iusto testimonium 128 b
Egesippi scripta 181 a
Egnatius Antiochenus. uide Ignatius

Elea-

Eleazar Iudæorum pontifex 95. 96 a
78 b
Elebechus Theodosij imp. dux 648 b
eleemosyna cum delectu distribuenda
735 a. inter pauperes qua ratione
diuidenda 683 b
eleemosynæ destinata pecunia diuini iuris est ibid. b (182 b
eleemosyna ecclesijs afflictis mittenda
eleemosyna in uiris ecclesiasticis Christiano populo gratiss^ma 742 a
elephantes 413 a
Elephantina ciu. 751 b
Elesbaan Aethopum dux Pseudomoysen bello insectatur 871 a
Eleusius Cyzicenus episcopus 449 a
601 a. Macedonij sectator 488 a
eleusis Cyzici episcopus ad Arianismũ à Valente coactus 531 b. Nouatianorum ecclesiã dirutam restituit 474 b
eleusius episcopus ꝓpter pietatis opera à Iuliano ex Cyzico expellitur 489 a
eleusij Cyziceni episcopi exauthoratio
456 a. in cõcilio disputatio 453 a
pœnitentia 531 b
eleusio episcopo Cyziceno dura de restituẽdo Nouatianorum templo proposita conditio 489 b
eleutheropolis 576 b. & 652 b
eleutherius diaconus 181 a
eleutherius episcopus Cõstãtinop. 314 a
Eleutherius pont. max. 163 b. 194 b
ante ætatem maturam multis honoribus exornatus 166 b
eleutherij martyrium ibid. b.
Eli Iudæorum pontifex 95 b
Eliaseph Iudæorum pontifex. ibidem
Eliezer Iudæorum pontifex ibidem
Elinæus Iudæorum pontifex 96 b
Elisabeth ætate prouecta peperit Ioannẽ iam in utero sanctificatum 56 a
Elisei prophetæ cineres profanati 482 b
Elogius episcopus Alexãd. 928 b. 943 a
elogius Edessæ episcopus 597 a
Elogij piorũ apud Edessã ducis cum Modesto præfecto colloquium 552 a
Elpidius episcopus 533 b
elpidius presbyter occidentaliũ episcoporũ ad orietales internũcius 565 a
elpidius Satalenorũ episcopus | 457 a
elpidius ultione diuina punitus 503 a
Emanuel Palæologus ecclesiam catholicam turbatam restituit 29 a
emanuel Palæologus optimi atq; absolutissimi principis exemplar 24 a
emanuel Palæologus parẽtis in imperio successor 23 a. eius aula morum pietate monasterio persimilis 26 b
emanuelis Palæologi cum Cõstantino magno collatio 32 a
emanuelis Palæologi imperatoris infantia 22 b. peritia adolescẽtis. ibid. pietas 29 a. summa laus 312 b. temperãtia 25 a. uirtutes atq; ornamenta animi 21 a & b. 23 b
Emaus ci. 504 b
Emesa ciu. 279 b. 479 a
Empusa 916 b
Ennu oppidi primordia 303 b
Encænia Christi anorum 310 a
Encratitarum hæresis 178 b. 185 a
Enthusiastæ hæretici 541 a
Eortasius episcopus 533 b
Eortasij Sardiani episcopi exauthoratio
456 b
Ephesinum contra Nestorium cõcilium
748 a. 747 b. eius acta in concilio Chalcedonensi prædatorio lecta
815 a
Ephesini concilij confirmatio 829 a
in Ephesino concilio multi episcopi actis subscribere coacti 815 a
Ephesini patriarchatus iura per Aelurum restituta 831 b
Ephesij per temporum impunitatem episcopos à Chrysostomo ordinatos exigunt! 694 a
Ephesiorum puerorum martyriũ 227 b
Ephratas Abasgus eunuchus 879 a
Ephraim famis tẽpore eleemosynã pauperib. à diuitib. collectã diuidit 413 a
Ephraim monachus 428 b.
πολύγραφος 411 a
ephraim simulatiõe insaniæ, quo minus episcopus cõsecraretur, effugit 412 a
Ephraim Syrus 409 a. 406 a. 410 b
579 a. eius castitas 411 b. facetè dictum 412 a
ephraimum Basilius Magnus admiratus est 411 a
ephrem episcopus Hierosol. 164 b
Ephthalitarum cum Chagano bellum
930 b
Epicureorum secta 496 b
Epidamnus terræmotu corruit 868 a
Epimenidis Cretensis oracula à Paulo apostolo lecta 497 b
Epiphanius episcopus Salaminius 576 b
Theophili sectator 675 a
Origenis libros in prouinciali synodo damnat 675 a. & 676 a
epiphanius sophista Laodicensis. Apollinarium amicus 415 a
epiphanius sophista Laodiceæ hymnum in Bacchi laudem cantauit 538 b
Epiphanius Tyri episcopus 848 a. Ioãni Chrysostomo episcopatus abrogationem atq; exilium prædicit 677 b
Epiphanij Constantiensis in Cypro episcopi pietas 650 b
epiphanij cum Ammonio Longo colloquium 677 a. cum Apollinari heretico amicitia 538 a
Epiphanij de abolendis Origenis scriptis decretũ, ab episcopis synodi Cõstantinop. approbatum 676 a
Epiphanij erga Ioan. Chrysostomum simultas ibid. b. mors 677 a
epiphanij Panarium, de hæreticis opus
627 b
episcopalis benedictio 667 a. 680 a
episcopalis hospitalitatis memorabile exemplum 576 a
episcopalis iurisdictio. 780 a
episcopalis libertatis exemplum 254 b
episcopalis unctio 584 b
episcopatus ardua & diuina res 779 a
episcopatum administrare bonum est opus 736 a
episcopatum multi boni uiri olim recusarunt 611 a
ab Episcopatu uno num in alterum transire liceat 754 b
episcopatus pecunia redempti 694 a
episcopus æruscator 251 b
episcopi à suis conseruati memorabile exemplum 227 b
episcopi ueri officium 739 b. 759 b
in Episcopi uiuentis locum alius nequaquam substituendus 696 a
episcopi canonica electio 226 a. 659 b
338 b. 325 b. 565 a. cõsecratio 609 b
episcopum quatenus integrum sanumq; esse conueniat 575 a
episcopi olim publica uectura in profectionib. ecclesiæ usi 295 b
episcopi olim uxorati 779 b. quibus ritibus olim consecrati 694 b
episcoporum ambitio 441 a
episcoporum delicta propter offendicula sedulò sunt tegenda 329 a
in Episcoporum electionib. quæ potissimum spectanda 609 b
episcoporum est, doctrinas ecclesiarũ diligenter obseruare 566 b
episcoporum in Imperatores olim magna potestas 226 a
episcoporum in primitiua ecclesia paupertas 325 a
episcoporum translationes 755 a. à Cœlestino Põtifice comprobatæ 756 a
episcoporum trãslationes quæ legitimæ
757 b
de Episcopis non transferendis canon
752 b
episcoporum occidentalium cum orientalibus dissidia 405 a. ad Iulium Ro. antistitẽ literæ 397 b. matrimonia 632 b. contra Athanasiũ &

Paulum episcopos technæ atq; insidiæ 400. 401 402. & 403 a & b
episcoporum Orientalium cum Occidentalibus insidiæ 403 a
Erennius episcopus Hierosol. 528 b
Eridanus fl. 303 b
Eros episcopus Antioch. 163 b
Esdras Mosen & alios ueteris testamenti libros restituit 188 a
Esther Iosephi ex Salome filia 95 a
ethnicorũ autorum lectio Theologis necessaria 256 a. 498 a
ethnicorũ idololatriæ damnatio 768 a
ethnicorum libri à Paulo apostolo diligenter perlecti 497 b
ab Ethnicis interdũ de rebus sacris sunt quædam manifestata 346 a
Euagrius discipulus atq; archidiaconus. 579 b. episcopus Constantinopolitanus à catholicis contra Arianos electus 543 a. & 617 a
Euagrius Macariorum discipulus 406 b. 579 b
Euagrius monachus somnio admonitus, insidias necis sibi structas effugit. ibid. b.
Euagrij Aegyptij monachi uita eleganter descripta ibid. a
Euagrij cum Ammonio societas. ibid. b. exilium 503 b. 543 a
Euagrij Epiphaniensis episcopi de liberorum suorum amissione conquestio 927 b. eius de Seuero scriptum 848 b. facetè dicta 575 a
Euagrij historia Ecclesiastica 40 b
Euagrij monachi lucubrationes. 579 b. & 580 a. 434 b
euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata 176 b
euangelicæ doctrinæ synopsis 71 b
euangelicæ prædicationis summa 76 b
euangelistæ non omnia Christi miracula scriptis sunt complexi 74 a
euangelistæ quatuor cur suas historias conscripserint 138 a
euangelistarum concordantia à Tatiano conscripta 178 b
euangelistarum in conscribendo Euangelio ordo 204 b
euangelistarum in genealogia Christi dissonantia 224 a
euangeliũ Hebræo & Syriaco sermone conscriptum 181 b
euangelium, quod secundum Hebræos inscribitur, non est canonicũ 140 b
euãgelij prædicatio libera per mundum uniuersum 100 b
euangelij prædicatio atq; defensio nequaquam in uerborum ornatu posita 327 a & b
euãgelia quatuor quibus rationibus conscripta 221 a
Euaresti pontificatus 163 b
Eubula baptizatur 110 b
Eucarpius episcopus 533 b
Eucharius hæreticus 950 a. b
eucharistia in manus olim communicantibus data 229 a. 644 a. item morientibus 668 a. 703 b
eucharistiæ communis participatio, charitatis & unitatis Ecclesiæ certissimum symbolum 208 b
eucharistiæ communionem Massaliani inter adiaphora posuerunt 541 a
eucharistiæ etiam apud hæreticos conseruatio 942 b
eucharistiæ reliquiæ pueris innocuis Constantinopoli olim datæ 889 b
eucharistiæ sacræ utraq; species in loco sacratiore templi seruata 683 a
in Eucharistia uerum Pascha exhibetur 78 a
Eucherij Stiliconis filij mors 699 b
Euchytæ hæretici 541 a
Eudocia cum liberis Roma in Africam à Genserícho translata 797 a. Honorio Gẽserichi filio nupta. ibid.
Eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam conuersa 798 b. Pulcheriæ reconciliata ibidem
Eudocia rerum in Theodosij aula potitur 766 a
Eudocia senior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam redacta 798 a
Eudociæ apud Antiochenos statua. 770 a
Eudociæ in Palæstinam profectio 769 b. 734 a. 757 b. 769 b
Eudociæ largißima eleemosyna 772 a
Eudociæ pietas 770 a. 772 a. mors 798 b
Eudóxia altera Dalida. 698 a Arcadij Imp. Rom. uxor 663 a. diaconissa 766 a. ad Maximum ulciscendum, Gensericum ex Aphrica Romam mutat 796 b. benedictionem à Longis fratribus accipit. 674 b. cum filia Placidia Byzantium missa 797 b. Eutropium cubicularium apud Arcadium accusat 663 b. Theodosij laudes carminibus descripsit 733 b
Eudoxia Valentiniani tertij uxor 734 a. ui à Maximo stuprata 796 b
Eudoxiæ in Chrysostomũ odium 670 b. 682 a. mors 702 b. argentea statua 681 b
Eudoxiæ urna moueri uisa 702 b
Eudoxius Aetianus 440 a. Arianus 928 a
Eudoxius episcopus Antiochenus 528 b. exauthoratur 453 b
Eudoxius episcopus Constantinopolitanus 458 b. 528 b. episcopos multos Constantinopoli exauthorat 455 b
Eudoxij Constantinopolitani episcopi mors 543 a
Eudoxius Germaniciensis episcopus. 395 a. 400 a. 406 a
Eudoxius Germaniciensis, Antiochenus & Cõstantinopolitanus episcopus 755 a. arte aulica episcopatum Antiochenum inuadit 440 a. popularium sectæ conciliabulũ Antiochiæ cogit ibid.
Eudoxij contra symbolum Nicænum impius conatus 453 b. impiæ opiniones ibidem. exilium 416 a
ab Eudoxio orthodoxi episcopi Antiochia expulsi 440 b
Eugenius à suis captus ad Theodosium ducitur 642 b
Eugenius ab astronomis ad tyrannidem stimulatus 640 a
Eugenius episcopus Nicænus Arianus. 416 b. alpes Iulias præsidio imposito occupat 640 a. primum ludimagister, deinde imperialis ἀντιγραφεύς, Occidentale inuadit imperium 639 b
Eugenij cum Theodosio Imp. bellum. 640 a. de eodem uictoria 641 b. martyrium 269 a & b. mors 642 b
Eulalius episcopus Antiochenus 528 b
Eulalius Cæsareæ Cappadocum episcopus 456 b
Eulalij Amaseni episcopi cum Arianis contentio 595 b
Eulampiæ atq; Elampij martyria 269 b
Eulogius philosophus 813 b. Edessæ episcopus 602 a
Eulogij monachi sanctitas 571 a. exilium 552 b
Eulysius 697 a
Eumathius episcopus 533 b
Eumenes episcopus Alexand. 163 b
Eumolpius episcopus 553 b
Eunomius Aetij sectator. 458 a 414 b. ab Eudoxio Cyzici episcopus designatur 531 b. proscribitur 625 a
Eunomius anima & corpore leprosus. 536 b. cur Cyzico discesserit 537 a
Eunomius Halmyride Cæsaream Cappadocum transfertur 625 b. nouam baptizandi rationem excogitat 536 b. & 537 a
Eunomij cadauer effossum 658 a
Eunomij contra Basilium scripta 625 b.

cum

cum Eudoxio contentio 536 b
hæresis 537 b. 536 b. 610 a
humanitas 510 a. contentiones 537 a. mors 625 b
Eunomij libri cremati 658 a
Eunomiano baptismo baptizati, sine baptismo legitimo obierunt 537 b
Eunomianorum baptismus qualis 537 a & b. cum Arianis familiaritas unde 599 b
Eunomianorum dissectio 625 b
Eunomio eutychiani hæretici ibid. b. 626 b
Eunomiotheophroniani hæretici. ibid. b
eunuchismus à Iustiniano interdictus. 872 a
Euodius Antiochenæ ecclesiæ episcopus 126 a. 144 a
Euoleius diaconus proscribitur 550 b
Euodius discipulorum Iesu Christi successor 94 a
S. Euphemiæ martyrium 791 b. 932 a
S. Euphemiæ phanum 789 b. in Chalcedone templum 654 b
S. Euphemiæ sepulchrum miraculis clarum 790 a
Euphemiæ templum à Constantino episcopo Constantinopolitano ædificatum 314 b
in Euphemiæ templo synodus Chalcedonensis habita 789 b. & 790 a
Euphemius episcopus Constantinopolitanus ab Anastasio Imp. proscriptus 843 a. post mortem in integrum restitutus 874 a
Euphemij episcopi Constantinopolitani authoritas 840 a. canonica electio 839 b
Euphrasiæ uirginis egregium facinus. 268 b
Euphrasij episcopi interitus 867 b
Euphrates episcopus 423 b
Euphrates fl. 416 b. 903 b. eius ortus 416 b
Euphrates & Tigris fluuij ex Paradiso profluunt 417 a
Euphratesia regio 416 b
Euphræmius Orientis præfectus, in episcopum Antiochenū electus 868 a
Euphremius Antiochiæ episcopus 880 a
Euphronius episcopus Antiochenus 393 a. 423 b. 528 b
Euphronius Cappadociæ episc. 372 b
Eupolemus scriptor 204 b
Eupsychius hæreticus 626 a. ab Eunomio in exilio laudatus ibidem
Eupsychij Cæsariensis martyriū 480 b
Eupsychianorum secta 626 b
Euripidis fabulæ à Paulo apostolo diligenter perlectæ 497 b
Europa à Scythis direpta 664 a
Eusebia Constantij uxor 470 a
Eusebia diaconissa Macedoniana 719 a
Eusebiæ sepultura ib. & 720 a
Eusebius Alexandrinus Laodiceæ episcopus 256 a
Eusebius Cæsariensis Arianus 598 a. 330 a
Eusebij Cæsariensis ad Constantinum Imp. in concilio Nicæno oratio 328 a. cum Basilio dissidium 546 a. reconciliatio ibid. b
Eusebius Chalcidensis episcopus 597 a
Eusebij Constātinopolitani episcopi ex uno episcopatu in alios translationes 393 a. mors 396 a
Eusebius Constantini Imp. archieunuchus 391 a
Eusebius Dorylæus 766 b. 788 b 814 a. eius contra Dioscorum Alexandrinum in synodo Chalcedonensi actiones 814 a & b. 816 b
Eusebius Dorylæus episcopus exauthoratur 767 b
Eusebius Emesenus 393 b. 406 a. 395 a
Eusebius eunuchus 444 a
Eusebius eunuchus Arianorum antesignanus 391 a
Eusebij eunuchi cædes 474 b
Eusebij eunuchi insidijs Gallus Cæsar trucidatus 436 a
Eusebius Longus 672 a. monachus Antiochenus 578 b
Eusebius Nicomediæ episcopus 330 b ab exilio reuocatur 368 a.
Eusebius Nicomediensis, Arij amicus. 317 b. & 318 a. 321 a. 598 a. Athanasij aduersarius 370 b. Constantinopolitanus episcopus declaratur. 353 a. subscriptionem suam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 373 b
Eusebij Nicomediensis episcopi ad Paulinum epistola 321 a. de personafilij Dei sententia ibid.
Eusebio Nicomediensi propter Arianismum episcopatus ademptus 331 a
Eusebius Pamphili 320 b. Arianus fuisse Nicephoro uidetur 257 b 331 b. 404 a
Eusebius Pamphili cur in anathema Arianorū decreto synodali adiectum consenserit 336 b
Eusebij Pamphili contra Marcellū scripta 404 a. de Christi natiuitate opinio 745 a. de Constantij Imp. pietate testimonium 860 a. eruditio atq; lucubrationes 40 a. 257 a. 270 b, 220 a. de substantia filij Dei sententia 371 a. de synodi Nicanæ actis scriptū 335 a. 326 a. mors 392 a
Eusebiū Pamphili Cæsarea Antiochiam Ariani traductum uolunt 372 a
ab Eusebio Pamphili professionis fidei Christianæ formula in synodo Nicæna oblata 335 a
Eusebius Phœnix Manichæorū acerrimus insectator 254 a
Eusebius Samosatenus proscribitur 549 a. ecclesias in suo exilio uisitat. ibidem. ab exilio reuocatur 597 a. ecclesijs sacrorum antistites creat. ibid. martyr pro persequutrice muliere moriens orat ibidem
Eusebij Samosateni mors ibidem
Eusebij Scholastici Gainea 667 b
Eusebius Vercellensis episcopus 410 b. 437 a. 483 b
Eusebius Vercellēsis ueri episcopi exemplar 487 b
Eusebius episcopus Constantini Imp. literis Byzantium uocatus 339 b
Eusebius monachus 574 b
Eusebius ob Arianismum à Socrate defenditur 405 a. per causam Antiocheni templi encæniorum, concilium episcoporum conuocat 393 a
Eusebij aduersus Athanasium calumniæ 391 b. martyrium 477 b
Eusebianorum contra Marcellum Ancyranum odium atq; inuidia 385 b. in urbe Constantinopolitana cōuentus 381 a
Eustathius Antiochenus episc. 328 b
Eustathij Antiocheni episcopi encomiū 372 a. exilium 410 b. 543 a. de concilio Nicæno scriptum 333 b. aliud de substantia Dei 371 a. episcopatus abrogatur 371 a. per calumniam stupri insimulatur, & condemnatur ibid. b
Eustathius BerrhϾ in Syria antistes. 317 a. 755 a. & 824 b
Eustathius Epiphaniensis Syrus historicus 783 a
Eustathius rhetor 841 b
Eustathius Sebastiæ episcopus 458 b. 693 b. antea monachus 409 b. Macedonij sectator 488 a. in synodo Gangrensi cur damnatus. 457 a. Romam ablegatur 532 b
Eustathij Sebastiensis episcopi statuta. 457 b. de spiritu sancto opinio. 459 a. exauthoratio 456 b. ordo atq; ceremoniæ 409 b
Eustathius inuitus à prouincialibus episcopis & populi consensu factus Antiochenus episcopus 325 b

Eustathij cineres Antiochiam perlati. 833 a

eustathius episcopus Constantini iussu exilio mulctatur 372 a

eustathij episcopi ad Constantinum in Nicæno concilio oratio 328 a. con stantia 166 a & b. pietas 578 b

eustathiani hæretici 424 a. 461 a

eustathiani catholicæ Ecclesiæ ab Alexandro Antiocheno episcopo coniuncti 736 b. suos sibi conuentus cogentes, Antiochiæ ab ecclesia secessionem faciunt 372 b

Eustophius episcopus Hierosolymitanus 890 a. 533 b

Eustratius Flauiadis episcopus 756 b. patriarcha Antiochenus. ibidem

eustratij historia 269 a. martyrum. ibidem

Euthalitarum contra Perozem regem res gestæ 855 a

Euthymius Longus 672 a

Eutyches abbas 76 b

eutyches in synodo prouinciali cum suo dogmate damnatur 766 b. restituitur 767 b. propter contumaciam in concilio Chalcedonensi damnatur 791 a. 822 b item in Ephesino 831 b

eutychetis errores 950 a. hæresis 766 b. 815 b. 946 b. refellitur 850 b

Eutychius Eunomianus 537 a

eutychius episcopus Constantinopolitanus 249 b. 890 a. patriarcha 555 b.

eutychius ob rerum innouationes omni dignitate priuatus 894 a

eutychius à Iustiniano moriente restitutus 897 a

eutychius ab exilio reuocatus 901 b

Eutychianus episcopus Rom. 255 a. in Nouati hæresim lapsus, 565 a

eutychiani monachi sanctitas & miracula 364 b

eutychianorum in Aegypto monachorum de Aeluri cœptis sententia 831 a

Eutychianistarum hæresis 942 b

Euthymius monachus 743 b. eius uita 774 b. miracula ibidem. contra Nestorium consilia 747 b

Eutropia Maximiani Herculij uxor. 274 a

eutropius lector ueluti incendiarius excarnificatus 657 b

eutropius præpositus 653 a. & Theodosij cubicularius 660 a 662 b

eutropius archieunuchus apud Arcadium sit patricius & consul 657 a. in Cyprum relegatur 663 b. ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadium accusatur. ibid. b. ob immodicum uestimentorũ ornatum capitis subit supplicium 663 a & b in carcere exspirat 657 b

Eutropij & Carterij Macedoniani disceptationes 626 b

eutropij contra asyla edictum. ibid. lex contra asylorum immunitatem. 663 a.

eutropij nomen ex consulum Romanorum catalogo erasum. ibid.

eutropij portus 938 b

excommunicatio monachi etiam illegitima à Theodosio non contẽpta. 712 b

excommunicationis necessitas 644 a. & b

expiationes urbium 245 a

Ezechias prædonum dux ab Herode interfectus 63 b

Euzoius Antiochenus episcopus 461 a. 482 a. 520 b. 487 b. 528 b. 587 b. 558 a

Euzoius Arianæ hæresis sectator 313 a. damnatur 559 a

Euzoius Constantinopolitanus episcopus 314 b

Euzoius diaconus ab Alexandro episcopo exauthoratus 374 b

Euzoij confessio Constantino Imp. oblata ibidem

F

Fabianus episcopus Antiochenus. 226 b. 223 a

Fabianus episcopus Rom. 226 a

Fabianus columbæ auspicio antistes Romanus creatur ibid. b

Fabianus martyr ibid. & 227 a

Fadus Iudææ præfectus 103 b

fames crudelis 281 a. 512 a. 543 b. 796 b

fames ingens sub mortem Augusti Cæsaris 66 a

fames sub Claudio Imp. dira 102 a & b

fames summa in Hierosolymæ obsidione 147 b. & 149 b

Fausta Constantini uxor 274 a. 287 b

faustinus episcopus 533 b

faustus diaconus 229 b. episcopus Arianus 565 b. eius martyriũ 271 a

Felix episcopus Constantinop. 314 a

Felix episcopus Rom. 255 a. 439 b. 837 a

felix Romanus episcopus Acacio episcopo dignitatem literis abrogat 837 a. eius mors 442 b

felix Iudææ præfectus 117 b

Felicis in Christum blasphemia 503 a. & eius obitus. ibidem

felicis nomen ab Euphemio in episcoporum catalogum repositum 840 a

Festi Romani senatoris facta 853 a

festorum dierum ratio 244 b

ficus à Christo infructuosa maledicitur 77 a

fides in tentationibus exercetur 422 b

fidei arma spiritualia 227 a

fidei Christianæ consentientis atq; concordis commoditates 834 b

fidei consensus in ecclesia Christi pernecessarius 322 b

fidei formula ab episcopis Orientalibus Constanti oblata 399 b. & 400 a

fidei formula Seleuciæ proposita 443 b. in Syrmiensi conuentu composita 432 a. 445 a. 433 b

fidei formularum siue symbolorum numerus 455 b

fidei orthodoxæ formula nõ temerè mutanda 793 a. 819 a

Firmianus Cæsareæ Cappadocum antistes 249 b. eius cum Origene familiaritas 223 b. contra Samosatenum disputatio 250 a

firmus Cæsareæ Cappadocum episcopus 760 a

Flauia noua ciuitas 164 b

flauia Domicilla in insulam sub Domitiano relegata 152 a

flauiæ Domicillæ in fidei confessione constantia 152 a

flauianus Antiochenus episcopus 410 b. 594 b. 605 b. 609 b. 617 a. 658 a. Antiochenorum ad Theodosium exasperatum legatus 648 a. cum Massalianis contentio 541 a

flauiani Antiocheni episcopi exilium. 845 b. mors 694 a

flauianus Antiochenus monachus, primus hymnum, Gloria patri & filio, &c. cecinit 424 b

flauianus episcopus Constãtinop. 765 b

flauianus episcopus à Paulinianis apud Imperatorẽ accusatur 617 b. episcopatu se abdicat 618 a. exauthoratur 767 b

flauianus pro grege Christi decertat. 553 b. post mortem in integrum restituitur 874 a

flauiani cõtra Arianos argumẽta 554 a. cum Xenio contentio 846 b. exilium. ibid. a. 850 a. mors 767 b. 769 a. 789 a. 823 a

flauiani corpus Constantinopolim translatum 769 b

flauiani præfecti Rom. encomiũ 640 a

Flauitas Constantinopolitanus episcopus 839 a. in epistolis suis synodalibus bilinguis 840 a

Flauites

Flauites Gotthus rem strenuè gerendo consulatum meruit 667 b
Flauitæ sycophantia 839 b. repentina mors ibidem
Flauius Clemens Domitiani Imp. patruelis 152 b
fletus uallis 346 a
Florianus Imperator 254 b
Florini hæresis 195 b
Florus urbis Alexandrinæ præfectus. 794 a
Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 145 a
fœminæ capite raso 409 b
fœminæ Marcionis hæresim sequutæ martyrio coronantur 240 b
fontis miracula 809 b
fortitudinis officium 581 a
Fortunæ apud Constantinopolitanos templum 490 a. in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum 762 a
fortunæ uolubilitatis atq; inconstantiæ memorabile exemplum 930 a
forum cleri 299 b
Francorum in Galliam irruptio 395 a
fraternæ charitatis officium 778 b
Fridigernes post uictoriam in Arianam hæresim prolapsus 585 b
Fridigerni intestinũ cum Athanaricho Gotho bellum ibidem
Frigidus fl. 641 b
Frumentius Indorum apostolus 353 a. Indorum regis quæstor ibid. b
fugere in persecutionibus quatenus liceat 478 b. 485 a. 487 a
fulgor coni forma in cœlo uisus 701 b
Fuluianus baptizatur 132 b. consecratur in episcopum ibid. liberatur à spiritibus immundis. ibidem
Fundanus Asiæ proconsul 184 a
funeralia carmina 463 b
fures diuinitus per miraculum uincti, & ad meliorem frugem reducti 365 b
furti pœna 907 b

G

GAbinij contra Alexandrum Aristobuli filiũ res gestæ 53 a
Gadiabes episcopus & martyr 358 a
Gæon fl. Paradisi 417 b
Gagalica ciuitas incensa 904 b
Gainas dux Arianus ecclesiam in urbe Cõstantinopolitana ab Arcadio petit 663 b. 665 a. à Ioanne Chrysostomo liberè accusatur 663 b. Constantinopolim diripere conatur 665 b. transfuga ad imperiũ aspirat ibid. 664 a
Gainas ab Arcadio uictus, & cæsus. 667 a
Gainæ cum Chrysostomo apud Arcadium colloquium 665 b. res gestæ 664 a. contra Trigibildum expeditio ibid. b. in Chersonesum nauigatio 666 b. in Romanos bellum 663 b
Gainæ interfecti caput Constantinopolim missum 667 a
Galatarum monasteria 578 b
Galbæ imperium 147 a
Galbij in terrã sanctã profectio 808 b
Galla Honorij soror ab Alarico rapta. 713 b. Valentiniani Imp. filia 569 a
Galerius 271 b. Cæsar creatur 272 a. 273 a
Galerij genus 271 b
Gallia Vandalis occupata 782 a
Gallicus morbus 503 a
Gallienus Imp. Rom. 240 b. 254 b Christianorum persecutionem inhibuit 240 b
Galilæus per contemptum Christus à Iuliano appellatus 490 b. 473 b
Galilæorum hæresis 181 b
Gallinaria ins. 410 b
Gallus Aegypti præfectus 861 a
Gallus Hostilianus Imperator 229 a. 254 b. templum Daphnæ ædificat 500 a. Iulianum ab idololatria auocat 414 b
Gallus crucem relucentem in cœlo Hierosolymis uidit 435 a
Gamaliel uerus & sincerus cõsiliarius. 93 b
Gamaliel & Abibus d. Stephanum sepeliunt 718 b
Gamaliel Pauli apostoli præceptor. ibid. a
Gangra ciuitas 845 a
Gangrensis synodus 409 b. 456 b. 457 a
Garamantides aues 419 a
Gaudentius 697 a
Gaugalus mons 409 b
Gazæorum contra Constantienses res gestæ 473 a
Gazæorum naualе 350 b
Gazæ portus 473 a
Gelasius Cæsareæ Cappadociæ episcopus 273 b. 602 a
Gelimer Vandalorum rex 876 b
Gelonius episcopus 533 b
genealogiæ Iudæorum ab Herode rege combustæ 59 b 60 a
genealogiarũ apud Israelitas ratio 59 a
Gennadius episcopus Cõstantinopolit. 720 b. 801 b. nullum sacerdotem consecrauit, qui psalterium non edidicisset 807 b
Gennadij ad Eleutheriũ martyrem epistola 807 b
Gẽnadio spectrũ crudele oblatũ 808 a
Gensericus Vandalorum dux 781 b. 787 b. 875 b
Gensericus Africæ rex 782 a Arianus 811 b
Genserichi cõtra Theodosium bellum 782 a. ad Theodosium de pace legatio. ibid. b. cum Marciano amicitia 788 a. de Bonifacio Libyæ duce uictoria 782 a. in Aphrica res gestæ ibid. b. item contra Romanos res 875 b. 797. a mors 875 b
gentium ad Euangelium uocatio atq; receptio 110 b
ex Gentibus an fideles obseruandæ legis onere grauandi sint, grauis disceptatio ibidem
à Gentilibus quoq; interdum de rebus sacris manifestata 346 a
Georgius Alexandrinus episc. ecclesias Aegyptias malè tractauit 429 b
Georgius Alexandrinus episcopus exauthoratur et excõmunicatur 453 b
Georgij episcopi Alexandrini crimina, 444 a
Georgius Arianus presbyter, Platonicus philosophus 723 b. eius in catholicos crudelitas 438 b. cædes 475 b
Georgius Laodiceæ episcopus 395 a eius ad conuentũ episcoporũ in Ancyra epistola 440 b. hæresis 461 b
georgij martyris historia 269 b
Gepidarum eruptiones 781 b
gerara torrens 577 a
geras opp. 680 b
germa ciu. terræmotu concussa 531 a
germanicus iuuenis martyr 170 b
germanion episcopus Hierosolymitanus 216 a. 226 b
germanus episcopus Adrianopolitanus Constantinopolim trãslatus 757 a
germanus episcopus, Dionysij Alexandrini hostis & calumniator 240 a
germanus militarium in Libanesia ordinum ductor 917 b. contra uoluntatẽ Orientis præfectus factus 918 a
germanus Theodosij contra Gensericum dux 782 a. à iudicibus damnatus, & magnis honorib. à Mauricio persequutus 920 a
germani Romanorum ducis præclara de Persis uictoria ibidem
germanorum rebellio 614 b
gerontius Maximum ad Imperialem dignitatem sustulit 714 b
gerontius Nicomediensibus mirificè charus 670 a
gerõtij res bello gestæ 714 b. & 715 a
gerontio episcopatus Nicomediensis abrogatus

abrogatus 669 b
Getſemani ager Christi precationibus deputatus 78 a
Gildonis tyranni Aphiricani hiſtoria. 704 b
Gilo 916 b
Ginas Ariana hæreſi maximè infectus. 665 a
gladiatorum ſpectacula Romæ prohibita 298 b
gloriæ uanæ contemptus 771 a
Glyceriæ martyris in Heraclea templum 929 a. miracula 932 b
glycerius Occidẽtis Imperator 797 a
glycerij impoſtoris fraudes à Georgio martyre ſublatæ 269 b
glycerij presbyteri martyrium 262 b
Gnoſtici hæretici 177 b
Godoliæ mors 95 b
Golinduch poſt martyrium ſuperſtes inuenta 927 b
Gongidiſclus Alanorum dux bellicoſiſsimus 781 b
Gongidiſcli Vandalorum regis res geſtæ 875 b
Contaris Vandalorũ rex 781 b. 875 b
Gordia Philippici uxor 917 a
Gordius epiſc. Hieroſol. 216 a.
Gordiani Cæſaris imperium 226 a. pro Chriſtianis reſcriptum 240 b
Gordius 226 b
Gorgonia Gregorij Cæſaris ſoror in ſanctorum numerum relata 543 a
Gorgonius aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit 260 a
Gorgonius martyr 262 a
Goroannes Perſarum dux 713 a
Gorpiæus menſis 867 a
Gortæani hæretici 181 a
Gorthinianorum hæreſis 627 b
Gotthi olim Scythæ dicti 664 a
Gotthi ab Hunnis pulſi 585 b. & 586 b. Valente Imp. permittente in Thracia conſident 585 b
Gotthorum de Valente Imp. uictoria. 689 a. diuerſæ eruptiones 781 a & b. in Italiam irruptio 699 a & b. item in Thraciam 587 a. 879 a. 582 b
gotthorum in urbe Conſtantinopolitana eccleſia 666 b
Græcæ religionis obſeruationes 491 b 492 a
græcarum artiũ ſtudia Chriſtianis utiliſsima 496 b
græcarum diſciplinarũ magna utilitas. 497 b. 498 a
Græcia ab Abarũ gente miſerè uaſtata 920 a. item ab Alaricho 699 a
Græciſmus 371 a. 414 b
Græciſmũ ad poſteros tranſmittere Iulianus apoſtata conatur 491 a
Græcorum cum Iudæis bellum 161 b
græcorum dies feſti interdicti ab Imp. 298 b
græcorum ſuperſtitiones 406 b
grando miraculoſa 701 b
Gratiani Sereníj ad Hadrianum Imp. pro Chriſtianis epiſtola 165 a
Grata Valentiniani Imp. filia 569 a
Gratianus Rom. Imp. 502 a. 714 a. 569 a. 528 a
gratianus Imp. uenationis ſtudioſiſsimus 646 b
gratiani cum Alemannis bellũ 612 a. de Alemannis apud Argentariam uictoria 597 b. de reſtitutione epiſcoporum reſcriptum 594 a. in occidente res geſtæ 597 b
gratiani imperatoris literis Orientales epiſcopi in Occidentẽ uocati 608 b
gratiani miſeranda cædes 613 b
gratiani Imperatoris, ut quam quiſque uellet ſequeretur religionem, conſtitutio 502 b
Gregoras Heraclij legatus 952 b
Gregorius Aegypti epiſcopus 757 a
gregorius Agrigentinus 890 b
gregorius Alexandrinus epiſc. 393 b. & 395 a hæreticus 593 a
gregorius armata manu in eccleſiæ Alexandrinæ poſſeſsionẽ perducitur 395 b
gregorio Alexãdrino epiſcopatus abrogatur 403 b
gregorius Antiochenus epiſcopus grauiſsimè apud Imperatorem accuſatus 918 b. abdicatus reſtituitur 919 a
gregorij epiſcopi Antiocheni laus 902 a. ad Imperatorem & concilij iudicium prouocatio 918 b
gregorius hierarcha Antiochenus 916 a
in Gregorium epiſcopũ Antiochenum tumultus ab Aſterio cõcitatus 819 b
gregorius Armeniæ maioris epiſcopus. 325 b
d. Gregorius in Armenia crudeliter à Teridate tractatus 354 b
gregorius Beryti epiſcopus 320 b
gregorius Laodicenſis, Arianus, Manichæorũq; acerrimus inſectator 254 a
gregorio Laodicenſi epiſcopatus abrogatur 403 b
gregorius Magnus epiſcopatum primarium deponit publicæ pacis gratia. 602 a
gregorius cognomento Mirificus 242 b. & 243 a. 354 b. Origenis diſcipulus 223 b
gregorius Nazianzenus 351 a. 420 b. 579 b. Iuliani condiſcipulus 470 a. Conſtantinopoli in æde priuata catholicã fidẽ docet 593 b. in epiſcopum Cõſtantinopolitanum eligitur 545 b. 599 b. 601 b. eius ad Nectarium epiſtola 539 b. contra Iulianum ſcriptum 515 a. contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes 945 b. cum Baſilio Magno amicitia arctiſsima 544 a. de duabus in Chriſto natu[illegible] opinio 944 a. de utilitate prophanarum literarũ ſententia 498 a
gregorij Nazianzeni laus 495 a. 544 b. miracula 598 b. ſcripta 547 b. uirtutes 902 b
gregorij epiſcopi Neocæſarienſis miracula 242 b. & 243 a
gregorius Nyſſenus epiſcopus, Baſilij frater 543 a. eius coniugium & ſcripta ibidem
gregorij Piſidis aduerſus Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 945 b
gregorius Saſimorũ & Cappadocum epiſcopus 755 a
Gregorius Syracuſanus epiſcopus Nicæam tranſlatus 756 b
gregorius theologus 548 b. eius eloquentia 497 b
gregorij Theopolitani epiſcopi ad milites ſeditioſos oratio 920 b. contra Seueri hæreſes diſputatio 926 b. mors 819 a. 928 b
gregorius Tripolis epiſcopus 904 a
gregorij tres in Dei Eccleſia præclar 543 a

H

HAdrianus epiſcopus Antioch. Eudoxij ſucceſſor 453 b. exilio damnatur ibidem
Hadrianus Imp. 162 b. in deorum numerum relatus 515 b
Hadrianus Imp. curioſitatum explorator 186 a.
Hadriani Cæſaris res geſtæ 162 b ſtatua ibid. pro Chriſtianis ad Minutiũ Fundanum reſcriptũ 163 a
Hadriano Cæſari oraculum ad Caſtalium fontem datum 499 b
Hadrianopolis ciuitatis primordia 162 b
hæreſes ex eccleſia tollendæ 339 b
hæreſes ſeptem primæ 181 a
hæreſium abolendarũ uia ac ratio 179 a
ex Hæreſibus oriuntur multa etiam in eccleſia commoda 768 a
hæretici à publicis cõuentibus coercendi 540 a. 697 b. cauendi 319 b. fugiendi 167 c

hæretici

hæretici etiam quidā inter orthodoxos uiros non temere enumerati 419 b
hæretici in ecclesia primi, erant manifesti impostores 177 a
hæretici, instrumenta sunt diaboli ad extinguendam ueritatem ibidem
hæretici sunt ueluti chamæleontes 319 a
hæretici multi fidem suæ doctrinæ martyrio confirmarunt 198 b
hæretici non sunt rebaptizandi 228 a & b
hæretici studiose ueterum libros deprauant 847 a.
hæreticorū conuincendorū ratio 250 a
ex Hæreticorum dissensione Ecclesia catholica crescit 657 b
hæreticorum extra urbem Constantinopolitanam conuentus 625 a
hæreticorum falsas opiniones nosse iuuat 228 b
hæreticorum libri damnati & combusti 331 a
hæreticorum qui in Oriente extiterunt catalogus 598 a
hæreticorum resipiscentium anabaptismus 228 b
hæreticorū reuocationes publicè audiēdæ ibid. b
hæreticorum sub Constantino coercio 294 b
contra Hæreticos quomodo procedendum 606 b. 607 b
Halmyris locus 625 b
Harmatius Cæsar 832 b
Harmatij ducis aduersus Zenonem in Thraciam profectio 832 a. cum Zenone familiaritas ibid.
Harmonius 411 a
Harmonij hæresis ibidem
Hebionitarum hæresis 154 b
Hebræum Euangelium 181 b (505 a
Hebræi quomodo sacra accipiant Biblia
Hebræorum laus & dignitas 49 a
Hecebolius Constantinopolitanus sophista 494 a. 513 a. Iuliani imp. præceptor 469 a
Hecebolij à fide Christiana defectio, atq; eius pœnitentia 494 a
Helcesitarum hæresis 225 a
helena Adiabenorū regina inopiæ pauperum in Iudæa subuenit 103 a
helena Constantini mater ad Christianam religionem conuersa 228 b
helena crucis Iesu Christi inuentrix. 344 b
helena in Hierusalē multa templa excitauit 346 a. speluncam ubi Christus natus est exornauit 745 a
helena Constantis uxor 271 b. 272 a
helenæ ad Constantinum filium literæ 288 b
in Helenæ honorē duæ ciuitates à Constantino ædificatæ 348 b
helenæ Cōstantini matris pietas 344 b
S. Helenæ pietatis opera 348 a statua in Daphnæ luco à Constantino Imp. erecta 499 b. item aliæ in suburbanis Aeliæ locis 103 a
Helenopolis ciu. 302 a
helenopolis Bithyniæ ciu. 386 a
helenopolitanæ thermæ ibidem
helenoponti maris nomen unde 348 b
helenus Cilicum episcopus 249 b
Helianus episcopus ibidem
Helias Anastasij mortem præuidit 852 b
helias hierarcha Hierosol. 849 b. 847 a. 849 a. eius ad Imperatorem literæ ibidem
helias episcopus Hierosolymitanus ex episcopatu eiectus 851 b
heliæ Hierosolymitani episcopi exilium 845 b
helias monachus Aegyptius 570 a
heliæ Thesbytæ templum 346 b
Heliodorus episc. episcopatu suo abire, quàm amatorium suum poema abolere, maluit 633 b
helio patricius Rom. 717 a
helion Romanorum ad Persas legatus. 732 a
Heliopolis ciu. 478 b. 560 b. & 561 a
heliopolitæ in Phœnicia uirgines suas ante legitimas nuptias prostituerunt publice 479 a
Helladius episcopus 602 a. 669 b. Arij sectator 318 a
helladius grammaticus 619 b
helladius Ponti episcopus 604 b
helladij uaria homicidia 620 b
helladius Arianæ hæresis sectator 313 a
Hellanicus hæreticus 320 a. Tripolitanus episcopus ibid. b
Helles monachus Aegyptius 570 a
Hemerobaptistarum hæresis 181 b
Heraclas Origenis socius 217 a
heraclas episcopus Alexandrinus 222 b. martyr 212 b
heraclas philosophus 226 b. scholæ theologicæ apud Alexandrinos præfectus 222 b
heraclas presbyter philosophico habitu incessit. 219 b
Heraclea ciu. 392 a. incensa 904 b
heraclides Chronius monachus 407 a
heraclides Ephesius absens Theophili iudicio damnatus 680 b
heraclides martyr 213 b (669 b
heraclides Nicomediensis episcopus.
heraclides possessionum Constantini Imp. curator 294 a
heraclides quatuor annis in carcere detentus 694 a
heraclitus scriptor Ecclesiasticus 205 b
heraclius episcopus Hierosolymitanus. 462 a. 528 b. 533 b. crucem Domini terræmotu concussam ferreis operibus restaurat 349 b
heraclius Heraclij filius, classis contra Phocam præfectus 952 b
heraclius Tyrius Herculis sacerdos baptizatur 456 a
heraclij Imperatoris res gestæ 955 a
Herculis post parricidia patrata lustratio 288 a
herculius imperium Romanum frustra repetit 274 a
herculius magnus Christianorum hostis ac persequutor 271 a. post mortē magna ignominia affectus. 274 b
herculij in Demetriū crudelitas 270 a
Herennius episcopus Hierosol. 462 a
hermes hæreticus 541 a. scriptor ecclesiasticus 386 a
hermæ liber quem Pastorem inscribit, non est canonicus 140 b
Hermippi martyrium 268 b
Hermo episcopus Hierosol. 528 b
hermogenes propter blasphema scripta excommunicatus 723 a
hermogenes rhetor 168 a. Syriæ præfectus 456 a
hermogenis contra Paulum episcopum Constantinopolitanum res gestæ. 396 b. contra Persas facta 874 b. perpetua cum Persis pax 875 a. mors 396 b
Hermocratis martyrium 268 b
Hermolai episcopi martyrium. ibidem
Hermon episcopus Hierosolymitanus. 255 b. Manichæus 253 b
Hermopolis ciu. 504 b
Herodes Antipas 64 a. Ascalonita 57 a. Galilææ princeps 64 a Idumæus 57 a. Irenarcha 171 ab Iudæorum proselytarū genealogias combussit 59 b. Mariammem uxorem & amicos suos occidit 54 b
herodes à patre dux Galilææ declaratur 53 b. ab Augusto Iudæorum rex Romæ constituitur 54 a. 57 b apud Antonium accusatur 54 a
herodes moriturus innocentissimos uiros post mortem quasi inferias occidi iubet, ne desit luctus 65 a
herodes primus Iudæorum rex aduena 57 a. Pontificatum & sacerdotia Iudæorum uenalia habuit ibid. b

Herodis

Herodis genus 57 a.b. ambitio & regnandi cupiditas 62 a. cum Antigono uaria certamina 54 a.b. erga suos magna crudelitas ibid.b. in Bethlehemeticos filios immanitas. 63 a. item in Iudæos 57 b
herodis regis natalitiũ 68 b. natura & indoles 53 b. incestus 68 a. uxores 54 a
herodis regnum in quatuor tetrarchias diuisum 64 a
herodis regis mors omnium crudelissima 63 a. 64 b. 104 a
herodi ab Augusto Iudææ regnum confirmatum 54 b
herodianus historicus 168 a
Heron episcopus Antiochenus 163 b. 533 b. martyr 213 b
Heronis episcopi apostatæ mors miseranda 503 a
Heros episcopus Alexandrinus 144 b
Heruli Christiani facti 878 b
Hessæorum hæresis 181 b
Hesychas Hilarionis discipulus 409 a. monachus 576 b
Hesychij martyrium 271 a
Hexaplum opus Bibliorum 217 b
Hierapolis Phrygiæ ciuitas 130 b. 924 b
Hieratius episcopus 534 a
Hierax 249 b. Cyrilli studiosissimus 724 b. Orestis iussu uerberibus tractatur. ibid.
Hieremiæ fouea 347 a
Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes, in euersione templi Serapidis inuentæ 620 b
D. Hieronymi mors 713 b
Hierosolyma Aelia dicta 162 b. et 163 a quando capta 51 a. ab Antiocho 151 b. item ab Herode & Sosio. 54 b. à Pompeio 53 a. à Vespasiano 145 a
Hierusalem noua in Caluariæ loco à Constantino ædificata 346 a
Hierosolymæ grauis obsidio 147 a. & 148 a. excidium 145 a. 162 b
Hierosolymitanæ urbis excidiũ à Christo Iudæis prædictum 151 a
Hierosolyma urbs omnium clarissima, 508 a. munitissima 147 a. Christianæ doctrinæ fons 852 b. Græcorum facta habitatio 162 b.
Hierosolymitana precationis ergò profectio 435 a. quãdo incœpta 579 b. 755 a. 358 b. 380 a
Hierosolymitana synodus 426 b
Hierosolymitanæ urbis uaria nomina. 508 a
Hierosolymitanum templum in Caluariæ loco ædificatũ, dedicatũ 379 b. à Iudæis instinctu Iuliani restauratum 505 b. 506 b
Hierosolymitani templi gratia episcoporum conuentus in Cæsarea Palæstinæ habitus 377 b
in Hierosolymitani templi restauratione uaria uisa miracula 507 a. & 506 b
hierosolymitani patriarchæ diœcesis 824 a
hierosolymitanorum post Christum episcopi 164 a
hierosolymitanorum episcoporum catalogus cur non extet 163 b
hierosolymitanorum episcoporum successio 144 b. 195 a. 226 b. 255 b. 528 b. 618 b. 743 a. 890 a
Hierotheus apostolorũ discipulus 800 a
Hierothei fides ac pietas 112 a
Hilarion Hesychæ præceptor & amicus 576 b. Palæstinus monachus 408 b
S. Hilarionis monachi historia 478 b discipuli 576 b. in Palæstina memoria 409 a. miracula ibidem. mors & sepultura ibid.
hilarius episcopus Hierosolymitanus. 462 a. 528 b
hilarius Pictauiensis episcopus 437 a. ab exilio reuocatur 488 a
hilarij Pictauiensis encomium 410 b. in prædicando Euangelio studiũ ardentissimum 458 a. scripta. ibidem
Hilissus castellum 893 b
Himenæus episcopus Hierosol. 227 a
Himerius sophista 545 a
Hippolytus scriptor ecclesiasticus 220 b
Hippolyti Portuensis scripta 203 a
Hispania à Vandalis uastata 782 a
historiæ conscribendæ libertas 40 b
historiæ cùm prophanæ tum sacræ ingens utilitas 39 a
historiæ Ecclesiasticæ quo studio & qua fide ab alijs conscriptæ 40 a
Homeritæ pop. 353 a. 897 b. ad Christianismum à Theophilo Indo conuersi 415 b
hominis fragilitas 924 b
homines monstrosi 638 b. in sues diuina uindicta conuersi 354 b
Honoria Honorij filia 704 a
Honorichus Vandalorum rex 837 b eius in orthodoxos crudelitas 875 b
Honorius Theodosij Magni filius 569 a. Occidentis Imperator 656 a. monarchiam Romæ lata lege tollit. 656 b
Honorij de Attalo uictoria 700 b. mors 704 a
Hormisdas episcopus Rom. 866 b
Hormisdas Persarum rex 911 a. eius res gestæ 923 a
Hormisdas captus, & in custodiam coniectus excæcatur 924 a. ob truncatur ibid. 923 a
Hosius confessor 431 b
hosius Cordubensis episcopus 402 a. in Aegyptum atq; Asiam ad conciliandam ecclesiæ concordiã à Constantino missus 323 a. primus de substantia & subsistentia mentionẽ in Ecclesia fecit 484 b
hosius Nicænæ synodi promulgator 325 a. tormentis coactus, tribus Arianorum fidei formulis subscripsit 431 b
hosij Cordubæ episcopi pietas atq; constantia 325 b
hosij oratoris facta ibid. a
hospitalitatis episcopalis memorabile exemplum 576 a
hospitalitatis leges atq; officia 367 b
hospitij uiolati exemplum 31 b. & 52 a
Huldas Hunnorum dux 698 b
Huldericus Honorichi filius 797 b
Huldérichus Vandalorum rex 876 b
humanæ uictimæ 229 b. 494 b
Hunni populi 585 b
Hunni Cassij in Romanorum agros eruptionem faciunt 857 b
hunni ad Christianismum à Chrysostomo conuersi 661 b. item à Theotimo 650 a
hunni Saberi olim uocati 845 a
hunnorum contra Rom. imperium bellum 782 b. item cum Burgundis 759 a
hunnorum in Orientem eruptio 84 a 657 a. in Thraciam 698 b 925 b. 857 a
Hyginus Pont. Max. 103 b
Hymenæus Hierosolymorum episcopus 249 b. 255 b
hymnodiæ Arianorum 668 b
hymnorum canendorum ratio ac uis. 108 a
Hypatiæ doctissimæ fœminæ cædes. 726 a
hypatij cõtra Vitalianum Thracem res gestæ 857 a. cædes 875 a
Hyperechius episcopus 533 b
Hyphasis fluuius è paradiso profluit. 417 b
Hyphasis unda febribus medetur. ibid.
Hyrcanus à Parthis captus 57 a. redimitur 54 b. ab Herode occiditur ibidem
Hyrcanus obsidionẽ Hierosolymæ redimit 52 a
hyrcanus Romana ciuitate à Cæsare donatus

donatus 53 b
Hyrcanus Salinæ & Alexandri filius ignauus, in Pontificem electus 52 b
Hyrcani res gestæ. ibid. a cum Aristobulo bellum. ibid. b. 53 a. cum Herode amicitia 57 a. mors 52 a
Hyrcano pontificatus à Cæsare confirmatur 53 b
Hythius episcopus 533 b

I

IAcobus apostolus Iosephi filius 95 a
Iacobus frater Domini. primus episcopus Hierosolymitanus 94 a. 164 a
Iacobus Iustus, cur frater Domini indicatus 94 a
iacobi apostoli duo ibid.
iacobi apostoli euidens prædicatio 95 a. epistola 130 a. num canonicè scripta 139 b. & 140 a
iacobi fratris Domini thronus 242 b laus 128 b. & 129 a
iacobi filij Alphæi acta & martyrium. 131 b
iacobi Iusti martyrium 181 a
iacobi apostoli mors 96 b. 103 b. 128 b. & 129 a
iacobus Nisibis episcopus 325 b 807 a. & eius miracula ibid.
iacobus Nisibenus monachus 804 a
iacobus Persa ex Christiano ethnicus 730 a. reuersus ad Christianismum martyrio coronatur ibidem
Iacobi Persarum presbyteri persecutiones 358 a
iacobus Zanzalus 949 a
iacobi episcopi precibus Nisibis ciuitas restauratur 428 a
Iacobitarum secta 942 a. 949 b. 950 a
Iadeus Iudæorum pontifex 95 b
Iannæus Alexander 96 a
Ibas Edessenus episcopus 824 b. eius scripta in concilio Constantinopolitano damnata 891 b
Iberia regio 502 b
Iberiæ princeps cum tota familia ad religionem Christianã conuersus 352 a
Iberus fluuius 502 b
Iberes Armeniæ populi per mulierẽ captiuam ad Christianismum conuersi 351 a
Icar regio & mons 931 a
Iconium Lycaoniæ metropolis 548 b
Iculus Iudæorum Pontifex 95 b
idolorum usus 242 a
idololatriæ author et propagator sathã 312 a
idololatriæ ineptiæ 619. a abolitio 298 b. 406 a
idololatræ casuum fataliũ clades Christianis ascribere soliti 280 a
Iebus ciuitas 508 a
ieiunium Arzibuni 951 b. 952 a
ieiuniũ ante Paschæ ferias 631 b. post Pentecosten 429 b. ante baptismũ 727 a. 759 a. quadragesimæ 367 a. diuturnum 770 b
ieiunium qua ratione in ciborũ delectu apud diuersos obseruatum 632 a
ieiunij tempore carnium esus in piscium penuria à Iustiniano cõcessus 898 a
ieiunij magnus dies 482 a. superstitio 193 b
de Ieiunij obseruatione grauis contentio. 208 a
ieiunij diuersa apud diuersos tempora. 631 b
ieiunia Romanorum 634 a
Iesus Gamalielis filius, Iudæorum pontifex 96 a
Iesus, seu Iosue, filius Nauæ 878 a
Iesus Phabi filius, Iudæorum pontifex 96 a. item Seæ filius. ibidem
Iesus Iosedec filius. Iudæorum pontifex 95 b
Iesu nomen cur in ueteri testamẽto Nauæ filio inditum 47 a
Iesu nomine quid intelligendum 61 a
Ignatius episcopus Antiochenus 144 a. 157 b. patriarcha 955 b. 756 b
Ignatius antiphonarum in ecclesia autor. 669 a
ignatij Antiocheni episcopi res 158 b. cum bestijs pugna. ibidem. martyrium 159 b
ignatij reliquiæ Roma Antiochiã trãslatæ 762 a
ignauiæ detestatio 711 a
ignis cœlestis in terrã prolapsus 702 a
ignis delubrum apud Persas ab Abda episcopo dirutum 728 b
ignis pro Deo à Persis cultus 727 b. 910 b
ignoti Dei ara 621 b
Illus tyrannus 841 b. imperium contra Zenonem affectat ibidem
Illi ducis cõtra Zenonẽ res gestæ. 826 a
Illyricæ synodi decreta 564 a & b. ad episcopos Asianos de Trinitatis consubstantialitate scriptum 565 a
in Illyrico conuentus episcoporum propter Trinitatis consubstantialitatem conuocatus 563 b
imagines sanctorum ex ecclesia à Xenia Hieropolitano episcopo eiectæ. 846 a
imaginum sacrarum usus 242 b. 504 a. abrogatio 955 a & b
Immeres gens bellicosissima 856 b. Christianismum amplectitur. ibid.
Imperatoris sanctissimi descriptio 21 b. 23 b. 825 a. 915 b
Imperatoris est, sibi primùm, deinde subditis imperare 26 a
Imperatores quid potissimũ ornet 22 a
imperatores certa Dei prouidentia generantur hominibus ibidem
Imperatores episcoporum potestati in rebus ecclesiasticis olim subiecti. 226 a
imperium curarum & ærumnarum nomen 434 b
imperij status felix ac bonus 23 b
imperij custos timor Dei ibidem
imperij administrandi præcepta & leges 906 a
imperij administratio non penes subditos, sed principem 528 a
imperia Deus suo præsidio conseruat. 664 a
imperiale sceptrum splendidi cuiusdam seruitij signum 24 a
imperialis aula Emanuelis Palæologi, morum pietate monasterio persimilis 26 b
Indæ eunuchi martyrium 262 b
Indi Homeritæ 897 b. 353 a
Indi Sabæi ibid.
Indi interiores ex insperato ad Christiũ conuersi ibidem
Indorum idololatria ibidem
infelicitati nullius insultandum 383 a
iniuriarum humanarumǵ recordatio cur altius mortalibus insideat 580 a
Innocentius Pont. Rom. 618 b. 953 a. 695 a
Innocentius apud Alarichum orator. 700 a
Innocentij Pontificis Rom. ad clerum Constantinopolitanum pro Chrysostomo epistola 695 b. literæ quibus Arcadiũ Imp. Atticum, &c. anathemati subijcit 698 a
Ioas Iudæorum Pontifex 95 b
Ioachamus Iudæorum Pontifex ibid.
Ioachiz Iudæorum Pontifex. ibidem
Ioachim Mariæ uirginis Deiparæ pater sanctissimus 55 a
Ioachim Iudæorum Pontifex 95 b
Ioannes Baptista Christi consobrinus. 95 a. ante natiuitatem suam Christum saluatorem mundi ueneratur & adorat 56 a. Christi præcursor, præclarè suo munere functus 63 a. à primis statim annis uitam solitariam amauit 63 b. Herodis incestum apertè reprehendit. 68 a. uix sanguinarias Herodis in infantes innocentissimos sæuientis manus effugit 63 b

Ioannis baptismus 67 b. doctrina. ibid. a. prædicatio ibidem. laudes à Christo decantatæ 68 b. prope Iordanem domicilium 346 b. uitæ austeritas 63 b. in prædicatione pœnitentiæ ardens studium. 67 a
Ioannis Baptistæ cineres prophanati. 482 b
S. Ioannis Baptistæ in Septimo templũ. 604 b. 653 b
Ioannes apostoli duo 140 a
Ioannes apostolus hæreditatem à Zebedæo parente sibi relictam, Caiphæ Pontifici diuendit 94 b
Ioannis apostoli epistolæ 247 a. in Pathmum relegatio 134 a. 152 a. ex Pathmo liberatio 153 b
Ioãnis apostoli epistolæ & apocalypsis. 160 a. 139 b. & 140 a. 152 a. 180 b
de Ioãnis Apoclypsi Dionysij Alexandrini iudiciũ 246 b. & 247 a & b
de Ioannis Apocalypsi Irenæi iudicium 187 a
Ioannis apostoli miracula 200 a
Ioannes apostolus Quatuordecimanos in Asia Pascha celebrare docuit. 631 a
Ioannis Euãgelistæ domus 92 b. 94 b. 77 b. filij 137 b. mors 135 a
Ioannis apostoli Euangelium, epistolæ & apocalypsis 221 b
Ioannes qua ratione ad Euãgelium suum scribendũ sit adductus 138 a & b. 132 b
Ioannes cur postremo loco suum Euangelium scripserit 138 a. 205 a
Ioannis apostoli ex hominum consortio decessus qualis 86 b
Ioannis Euangelium in specu quodam sub templi Hierosolymitani fundamẽtis, Iuliani Imp. tẽporibus inuentum 507 a
Ioannes episcopus Alexandrinus 840 b. eius exilium 845 b
Ioannes presbyter Antiochenus episcopatum reijcit oblatum 481 b. cum suis damnatur 749 a
Ioannis Antiocheni episcopi ad Nestorium scripta 747 a. in Epheso cõtra Cyrillum & Memnonem facta. 749 a
Ioannes Apameæ episcopus 596 b
Ioannes Armeniarum copiarum dux. 928 b
Ioannes Cappadox episcopus Constantinopolitanus 866 b
Ioannes Caulinus episcopus Ro. 895 b
Ioannes Chrysostomus diaconus Antiochenus 549 a. inuitus episcopus Cõstãtinopolitanus factus 660 a. acris criminum censor 659 b. cleri reformator 661 a. liberorum Theodosij in baptismo susceptor & compater 680 a. 760 b. hæresium plurimarũ expugnator 667 b. Origene multo felicior 762 a
Ioannes Chrysostomus concionibus suis efficit, ut Eudoxia ademptum Callitropæ uineam restitueret 677 b
Ioannes Chrysostomus inlatus episcopalibus officijs fungitur 680 b
Ioãnes Chrysostomus exul ecclesiarum curam gerit 691 b. à Cyrino episcopo Chalcedonensi grauiter insectatur 678 a. ab Eudoxia apud Arcadium accusatur 677 b. Seueriani conuicijs laceratur 679 b. concilio ab Eudoxia conuocato condemnatur 682 a. ab exilio reuocatur 680 a. percussores suos accusatos à supplicio liberat 686 a. Epiphanio mortẽ prænunciat 677 b.
Ioannes Chrysostomus eo quòd uitia acriter taxaret, à multis odio habitus 670 a. indicta causa proscriptus 696 a. re & causa indicta damnatus 698 a. Cucusum in exilium missus 685 a
Ioannes Chrysostomus propter uitiorũ reprehensionem multorum contra se odium concitauit 661 b. Scythas ab Arianismo ad orthodoxam fidem conuertit ibid. idololatriam in Phœnicia tollit 661 a b. eleemosynæ dandæ modũ præscribit 688 b. in exilio etiam Christianismum propagauit 690 b
Ioannis Chrysostomi parentes 658 b. præceptores 659 a. encomium 661 a. 777 a. 653 b.
Ioannis Chrysostomi nomen quando primum in episcoporum matriculam inscriptum 736 b. 737 a. 741 b. eius nomen in episcoporum Occidentalium album relatum 687 a
Ioannis Chrysostomi in dicendo magna libertas 663 b. in Arcadium dictum 682 b. ad Gainan legatio 667 a. cum Basilio magno amicitia 660 b. in Gainam ducem dicteria 663 b
Ioannis Chrysostomi obtrectatorũ gratia synodus Constantinopoli cogitur 675 b
Ioãnis Chrysostomi querela de suorum ex ecclesia Constantinopolitana eiectione 683 a
Ioannis Chrysostomi eloquentia 659 a. cum Gaina apud Arcadium colloquium 665 b. scripta 660 b. 702 b. cũ Sisinio disputatio 637 a. contra Eudoxiam conciones 663 a. contra fastũ potentũ homilia 663 a. ad Constantium presbyterum scriptum 691 a. ad Cyriacum episcopum epistolæ 703 a. ad Olympiadem epistolæ 702 b. contra Eutropium oratio 662 b
Ioannis Chrysostomi dictio atticismum refert 777 a
Ioannis Chrysostomi phrasis & stylus ab Isidoro laudatus 776 b
Ioãnis Chrysostomi libri non sunt à Cyrillo deleti 741 b
Ioannis Chrysostomi opera diuinitus seruata ibidem
Ioannis Chrysostomi ærumnæ 691 b. exilium 677 b. 679 b. 684 a. de exilij loco querelæ 692 a. in reditu ad populum oratio 680 a
Ioãnes Chrysostomus in die exaltatiõis crucis obijt 704 a
Ioannis Chrysostomi tumulus immobilis 760 b
Ioãnis Chrysostomi corpus Constantinopolim translatum ibid. b. & 761 a
Ioannis Chrysostomi cadauer in episcopali throno collocatum, pacem populo precatur ibid. b
Ioanni Chrysostomo Petrus & Ioannes apostoli morituro apparuerũt. 703 a. cum presbyter consecraretur, columba capiti insedit 660 b
Ioanni Chrysostomo in synodo Constãtinopolitana episcopatus abrogatur 679 a. restituitur 680 a
in Ioannem Chrysostomum multi percussores ordinati 685 b
Ioannes Calybetes monachus 807 b
Ioannes Chuzicites monachus 869 a. eius miracula ibid. b
Ioannes Gordi & Proconnesi episcopus 735 a
Ioannes Hierosolymitanus episcopus. 617 a 164 a 658 a 718 b. 851 b
Ioãnes episcopus Hierosolymitanus contra Anastasij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat 852 b
Ioannes Hyrcanus 96 a
Ioannis Ieiuni archiepiscopi Constantinopolitani mors 934 a. sanctimonia ibidem
Ioannes Larisseus episcopus Synnadam translatus 756 b
Ioannes monachus Aegyptius 569 b 572 a. 640 a. eius uaticinia. ibid. b

Ioannes

Ioannes Maiumæ episcopus Alexandriã translatus 756 b
ioannes Misericors Cyprius, Alexandrinus episcopus 953 b
ioannes Philoponus Aristotelicus insignis 944 a. Tritheitarum hæresis præfectus 948 a
ioannis Philoponi cum Conone disputationes 944 b. de Monophysitarum hæresi nugæ 945 a. contra Græcos & ethnicos scripta 947 b. refutationes 945 b
ioannes presbyter, & eius scripta 187 b
ioannes Rhetor historicus 805 a
ioannes Tabennesiotes se episcopatum Alexandrinum non recepturum iurat 833 b
ioannis Tabennesiotæ apud Romanos actiones 837 a. exilium 845 b
ioannis Cyrti ducis res gestæ 854 b
ioãnis Damasceni lucubrationes 627 b
ioannis Eleemosynarij episcopi Cõstantinopolitani sanctitas 934 a
ioannis Palati episcopi exilium 847 b
ioannis Palæologi Imperatoris mors. 23 a
Ioannitæ monachi 682 b. militari manu in conuentibus suis malè tractantur 692 b. Constantinopoli templum incendunt 686 a
Ioannitarum incrementa 683 b. persecutio 686 b. 736 b
Ioannitius Magnus 955 b
Iodas Iudæorum Pontifex 95 b
Ionathas Anani filius, Iudæorum Pontifex 96 b. in seditione cæsus 118 a
Ionathæ cum Romanis amicitia, & cum Antiocho fœdus 51 b
Ionicus Clementis Alexandrini præceptor 203 b
Ioras Iudæorum Pontifex 95 b
Iordanus fontes 241 b
Iosedec Iudæorum Pontifex 95 b
Ioseph Mariæ sponsus, uir iustus 56 a. eiusdem cum Maria tribus. 60 a. antequam Mariæ uirgini desponderetur, uxorẽ & liberos habuit 95 a
iosephi sponsi Mariæ uirginis integritas 55 b
ioseph episcopus Hierosolymitanus 164 a
ioseph Persa martyr 358 a
iosephus Antipatri filius 53 b
iosephus Camæ filius Pontifex 96 b
iosephus hymnorum scriptor 955 b
iosephus Iudæorum Pontifex 96 a
iosephi historici in historia scribenda fides & integritas 109 b. & 110 a. de Christo luculentissimum testimonium 38 b. eius libri à Vespasiano descripti atq; conseruati 153 a
iosephi de Hierosolymorum excidio iudicium 149 a. laus 104 b. & 105 a
Ioses Iosephi filius 95 a
Iosaphat uallis 346 a
Iosue Christi seruatoris typus 47 a
Iouianus Pergensis episcopus 550 b
iouianus imperator 494 a. 517 b. concordiæ amantissimus 519 a. Christianos in integrum restituit. 513 a. propter græcissantes imperium recusat 517 b. idolorum cultum abrogat 619 a
iouiani Imp. uita descripta 524 b. Christianæ uirtutes 522 a. contra Persas res gestæ 517 b. constitutio, qua matrimonium Vestalium prohibetur 518 b. mors 523 a
Iouius Illyrici præfectus 699 a
iouius Italiæ præfectus 700 a
Iozarus Iudæorum Pontifex 96 a
ira ex uoluptatibus nascitur 531 a
Irenarchæ officium 171 b
Irenæ cum Constantino imperium 756 b. 955 a
irenæ Spiridonis filiæ miracula 366 a. 269 b
irenæus grammaticus 484 b. eius de Atticista liber ibid.
irenæus Tyri episcopus 767 b. Polycarpi auditor 202 b. 186 b. eiusdem lucubrationes ibidem
irenæus pacis studiosissimus 280 b
irenæi erga religionem & fidem ardens studium 188 b
irenæi ad Florum & Blastum scripta. 202 a. cautio, ne scripta eius à notarijs deprauarentur ibidem
irenæi tempore in Ecclesia Christi miracula uirtute diuina facta 186 b
irenion Gazæ episcopus 519 b
Isaac episcopus Hierosolymitanus 953 b
isaac Persarum episcopus & martyr. 358 a
isaacius in uinculis Valentis mortẽ prædicit 589 a
isacij monachi Constantinopolitani ad Valentẽ pro catholicis oratio 583 b
Isauri Phœnicen & Cariam inuadunt. 698 b
isauriense concilium 437 a
Ischyræ & Athanasij iudicium 378 b
Isidorus Cyri episcopus 597 a 602 a
isidorus Milesius insignis architectus. 884 b
isidorus Pelusiotes 741 a. 775 b. 743 b
isidorus solitarius 570 b
isidori de phrasi & stylo Chrysostomi iudicium 776 b. pro Chrysostomo defensio ibid. a & b. uita 775 b. scripta 776 a
Isdigerdes Persarum rex, Theodosij tutor 707 a. 727 b
Ismaelus Phabi filius, Iudæorum Pontifex 78 b. 96 a
ismaelitæ Sacracenorum nomen sibi imponunt 584 b
ismaelitarũ ceremoniæ cum Iudæis communes 585 a
Istri pons saxeus 302 a
Ithyphalli turpiter nudati in publicum prodeunt 619 a
Iudas apostolus, Iosephi filius 55 a. frater Domini secundum carnem. 152 b. episcopus Hierosolymitanus 164 a
iudas Galilæus Iudæos ad defectionem ob tributi exactionem sollicitat. 58 b
iudas Machabæus Pont. Max. 96 a
Iudæ apostoli epistola 130 a
iudæ cum Romanis pax & fœdus 51 b. erga religionem & cultum diuinum ardens studium. ibidem. rebellio contra censum & descriptionem uindicata 93 b
iudæ Gaulanitidis seditio 58 b
iudæ historici lucubrationes 205 b
iudæ Iscariotis auaricia & proditio 79 a
iudæ Taddæi acta & martyrium 132 a
iudæa quamdiu sub aduenis regibus. 145 b
iudææ tetrarchiæ 54 a
iudæus Constantinop. in desperato casu paralyticus, per baptismum sanatur 722 a. harena pro aqua baptizatur 173 b
iudæus Homerites pseudomoyses 870 b
iudæus in ignis flamma diuinitus conseruatus 803 a. 859 b
iudæus per ludum baptizatus 174 a
iudæus quidam lucri spe captus, sæpenumero baptismum reiterat 727 a
iudæi ad restitutionem templi Hierosolymitani extimulati 505 b
iudæi C. Cæsaris effigiem in templo ferre nolunt 101 b. & 102 a
iudæi Christo nato à Romanis subiugati 861 a. Christianis semper infensissimi 724 b. circa natiuitatem Christi in seruitutem à Romanis redacti 56 b
iudæi corporalium rerum & typorum studiosi, spiritum & ueritatem non curant 633 b
iudæi è Biblijs dicta de Christo quæ

 uam

dam sustulerunt 180 b
iudæi ex Alexandria eiecti 724 a. & 725 a. in Babylonicam captiuitatem à Nabuchodonosore ducti 50 b
iudæi in Christi contumeliam infantem in cruce excarnificant 726 b. nocturnam ex insidijs cædem Christianis moliuntur 725 a
iudæi Nazarenorũ religioni semper fuere infensissimi 288 b
iudæi Diocæsareæ rebellantes, à Gallo coerciti 435 b
iudæi per Syluestrum ad Christianismũ conuersi 288 b
iudæi propter Christi cædẽ multas pertulere clades 101 b
Iudæorum aristocratia 51 a. aduersus Romanos rebellio 145 a. bella ciuilia 51 a. contra Græcos bellum 161 b. contra Samaritanos seditio 117 a. cum Christianis de Christiana religione in urbe Roma colloquiũ 288 b. cum Hierace contentio 724 b. ex captiuitate Babylonica libertas. 51 a
iudæorum extrema impietas à Deo uindicata 149 a
iudæorum genealogiæ ab Herode combustæ 59 b
iudæorum hæreses 181 b. in Christianos magna crudelitas 888 b. 180 b. in Christianos apud Cõstantinopolitanos tumultus 941 b. libertas & prærogatiua 50 a. in Paschæ ferijs cruenta seditio 117 a. nouæ clades sub Traiano apud Alexandriam, Cyrenens. & in Aegypto 161 a & b
iudæorum oligarchia 51 a. pertinacia 722 a. 725 a
iudæorum regum aduenarum catalogus 145 b
iudæorum sacerdotia & unctio abolita 58 a
iudæorum seditio & bellum intestinum 145 a. seditiones 51 a. sub Claudio Imperatore calamitates. 117 a. sub Hadriano clades cruentissima 162 b. item sub Nerone 144 b
iudæorum ueterum Pascha 630 b. uide Pascha.
Iudæis uectigala à Pompeio imposita. 53 a
Iudæos longanimitas Dei frustra ad pœnitentiam uocauit 145 b. 151 a
Iudaici belli à Tito gesti initia 96 b. signa 146 a
Iudicis corrupti memorabile exemplum 379 a
iudices Iudæorum duodecim 50 b
iudicij iniqui contra Eustathium processus 371 a
Iuliæ alpes 435 b. ab Eugenio occupatæ 640 a
Iulianus episcopus Alexandrinus 195 a
iulianus Antiochiæ certum rerum uenalium precium instituit 498 b
iulianus Bostrensis episcopus 848 b
iulianus monachus ad Edessam 409 a
iulianus episcopus Hierosolymitanus. 195 a
iulianus Halicarnasseus multarum hæresion author 943 a
iulianus Martiani patricius 788 a
iulianus Sabas monachus, in uisione Iuliani Imperatoris cædem uidit 510 b
iulianus Imperator à militibus lectus. 470 b
iulianus apostata magus & necromanticus 512 b 470 a. 469 b
iulianus Iudæorum fautor 505 a
iulianus diuinationis peritissimus 469 b. ariolorum sacris initiatur ibid. propter suspicionem Constantij de se conceptam fit monachus. ibidem. Fortunæ publicè Constantinopoli sacrificat 490 a. idololatriam Græcorũ restaurat 491 a. 492 b. 472 b. Iudæos ad templum Hierosolymitanũ restituendum extimulat 505 b. in ipsa idolomania spectris diabolicis conterritus, signaculo crucis ea fugat 472 a. Constantij funus curat 471 b apud Cyzicenos pios persequitur 489 a. res esculentas uenales sacrificiorum sanguine polluit 482 a. iuuentuti Christianæ liberalibus Græcorum studijs interdicit 495 a. Christianorũ libros proscribit 496 a. à Christianis sub prætextu Persici belli ingentem pecuniam extorquet 494 b. Valentiniano atq; alijs Christianis martyrij honorem inuidet 527 b. 490 b. totus in hoc incumbit, ut Christianismo abrogato, Græcismum confirmet 492 b. Christianos ab aula atq; omnibus dignitatibus remouet 494 a. clero annonam suam adimit 474 a. sacras Christianorum ædes diripit ibid. & 477 a. propter odium Christianismi ius legatorum uiolat 481 b. Christianismum eradicare penitus conatur 489 b. & 490 a. clericos in senatum legit 483 a. instituta Christiana in cultum idolorum inuexit 491 a. Maximi philosophi consilio à Christiana religione defecit 469 b. fidem Christianam ariolorum consuetudine adductus abiecit ibid. a. in locum statuæ Christi, suam reposuit 504 a. suam imaginem depingi ad deorum simulacra curauit 492 b. moriturus Christi uindictam agnouit 511 b. diuinitatem affectat 517 a. lethaliter uulneratur 509 b. Tarsi tumultuatur 517 b. 523 a
iulianus in deorum numerum à Libanio relatus 514 b. cur Christo adeò infensus 514 b
Iuliani Cæsaris imperium 436 a. educatio, præceptores, & studia. 469 a. res gestæ 468 b. in Galliam profectio 450 b. aduersus Gallos res gestæ 456 a. in Thraciam profectio 471 a. aduersus Persas expeditio 498 b. 501 b. & 502 a. 508 a
iuliani culpa perniciosè cum Persis bellatum 518 a
iuliani præclaræ uictoriæ 462 a
iuliani Imp. barba ab Antiochenis derisa 498 b
iuliani à Christiana religione aperta defectio 471 a. & b. haruspicina 517 a. leges ecclesiasticæ impijs sacerdotibus propositæ 491 b. ad Arsacium Pontificem epistola ibidem contra Antiochenos oratio 499 a. in uiua simul & mortua sanctorum corpora crudelitas 483 a. de sacris literis iudicium 514 a. suprema in Christum blasphemia 518 b. 508 b. contumelia in Arsacium Armeniorum ducem ibid.
iuliani præfecti in Christũ & uasa templi contumeliæ 477 a
de Iuliani Imperatoris morte oraculum. 524 a
iuliani cædes 509 b. & 510 a. 512 a. 516 b. 527 a. funus 463 b. 517 a
iuliano imperatore in terris nihil prodigiosius atq; monstrosius 516 b
iuliano sacrificanti horrenda apparent prodigia 472 a
in Iulianum Imp. ros crucis forma decidit 471 b
iulius Aphricanus 224 a. & eius scripta ibidem
iulianus Apamenus 198 a

Iulianus heremita 555 a eius miracula ibid.
iulianus, Iuliani Imperatoris auunculus 476 a
Iulius episcopus Romanus 325 b 395 a. 396 a. 328 b
iulius Arianæ hæresis sectator 313 a 318 a
Iulij Cæsaris mors 53 b. 861 b
Iulij Maximini in Christianos crudelitas 223 a
Iulij Romani episcopi ad Alexandrinos pro Athanasio epistola 422 b. ad Antiochenum conciliabulum responsum 398 b. mors 436 b
iurisiurandi uiolati uindicta 855 a
Iusta Valentiniani Imp. filia 569 a
iustificationis formula in Abraham 49 b
Iustina Valētiniani senioris uxor 568 b
Iustinæ Arianæ contra Ambrosium disputationes 612 a
Iustinæ uirginis pudicitia 227 a
Iustinæ Augustæ mors 615 a
Iustiniana 893 b
Iustiniana ciuitas 856 b
Iustiniana prima & secunda ciuitas 906 b. & 907 a
Iustinianus à Iustino in Imperij societatem acceptus 872 a. Chalcedonensis synodi acerrimus defensor. ibidem
Iustinianus Rom. Imp. architecturæ peritissimus 886 a. in Libya centum & quinquaginta oppida construxit 878 a
Iustiniani fides & pietas 897 a. immanis auaricia 884 a prodigalitas ibidem. contra Persas res gestæ 910 a. de Persis uictoria. ibidem b. item de Vandalis 877 a. contra Seuerum constitutio 873 a. somnium 877 a. mors 897 a. sepultura 898 a
Iustiniani memoria anniuersaria celebrata 897 a
Iustiniani iunioris imperium 898 b
é Iustiniano crux aurea S. Sergio dedicata 925 b
Iustinopolis ciu. 906 b
Iustinus dux, Iustini Imperatoris cognatus 898 b. eius cædes 899 a
Iustini Cæsaris imperium 866 a. ignauia & auaricia 898 b. 903 a. in ecclesias liberalitas 906 b. magnificentia in restaurandis ædificijs 868 a. de fide Christiana & concordia eiusdem scriptum 899 b. mors 906 b
Iustinus phreneticus 905 a
Iustinus philosophus diuina gratia ad Christum conuersus 180 a
Iustinus philosophus & martyr, Christianæ religionis uerus propugnator 158 a. suum martyrium præuidit atq; prædixit ibid. b
Iustini philosophi cum Crescente Cynico disputatio 168 a. scripta 180 a. facta 164 a. pro Christianis ad Adrianum apologia. ibidem. martyrium 169 a
iusticiæ officium 581 a
Iustus episcopus Alexandrinus 163 b
Iustus episcopus Hierosolymitanus 144 b. 164 a
Iustus Constantij iussu cæsus 569 a
Iuuenalis episcopus Hierosolymitanus. 790 b
Iuuenalis Hierosolymitani episcopi laus ac lucubrationes 114 b
Iuuenali episcopatus restituitur 795 b
iuuenis puellæ pudicitiā morte sua redemit 268 b
Iuuentij martyrium 482 b
Iupiter parricidia 768 b
Iouis spurcissimi flagitia ibidem a
Iouis Amici simulacrum ac oraculum. 278 b. à Christianis demolitum 291 a
Ioui templum Antiochiæ ædificatum. 66 b

L

Labarum Romanorum uexillum. 699 a
Labarum, præcipuum Rom. signorum uexillū, in crucis formam mutatum. 289 a
Labdas episc. Hierosolymitanus 255 b
Labyrinthus paruus 195 b. falso Origeni ascriptus ibid.
Lætus Aegyptiorum proconsul 211 b
Lacici contra Arianos disputatio 327 a
Lagodius 714 a
Lacis in Nicæna synodo loquendi etiam data facultas 326 a
Lampsacenum concilium, eiusq; decreta 529 a
Lateranense apud Rom. palatium. 302 a
Latoius Melitinensis episcopus 548 b. Massalianorum domicilia incendit. 541 a
Latronianus 295 b
Laurentius episcopus Constantinopolitanus 314 b
Laurentij martyris reliquiæ 720 b
Lazari mors quatriduana quid designet 87 b
Lazari resuscitatio 75 a
Lebes episcopus Hierosol. 164 a
lectio prophanorum autorum theologis necessaria 256 a
leo à Zosimo mansuefactus 869 b
Leo Pont. Max. 769 a
Leo Tribunitius Romanorū Imp. 800 b
Leonis Armenij res gestæ 955 b
leonis episcopi Rom. epistola in synodo Chalcedonēsi lecta 820 b. & 822 a
leonis Romani episcopi cum Cyrillo in synodo Chalcedonensi disceptatio. 821 a. ad Martianum & concilium Chalcedonense scriptum 791 a
leonis Imperatoris circulares ad episcopos literæ 803 a. in Vandalos expeditio 811 b
leonis Isauri res gestæ 955 a
leonis minoris imperium 813 b
leonis principis erga Antiochenos liberalitas 805 a
leonis Sapientis imperium 756 b. res gestæ 955 b
leonis senioris Imp. mors 813 b
leonis tomus cum Chalcedonēsibus decretis damnatus 829 b
leoni cœlitùs imperium Romanum promissum 809 b
leonas synodi Seleuciæ celebratæ præses 450 b
Leonides Origenis pater martyrio coronatur 211 a
Leontia Augusta 933 b
Leontius Ancyræ minoris Galliæ episcopus 636 b. 534 a. 682 a
leontius episcopus Antiochenus 423 b. adhuc presbyter seipsum castrauit. 429 b
leontij episcopi Antiocheni diuinātis pulchrè dictum 424 b
leontius Comanensis episcopus 519 a
leontius Laodicensis episcopus 439 a
leontius martyr 847 b
leontij martyris in Tripolis regione templum ibidem
leontius Nouatianus Rom. episcopus Symmacho impunitatem impetrat. 615 a
leontius Panprepes tyrannus 835 b
leontius presbyter 414 a
leontius tyrannidis affectator 841 b
leontij monachi contra Monophysitarum hæresim disputationes 945 b. sanctitas 578 b
lepræ sanguinarium atq; horrendum remedium 285 b
Leui episcopus Hierosolymitanus 164 a
lex cur diuinitùs concessa hominibus. 46 a

lex Iudæis, Abrahæ posteris, per Mosem cur data 46 a
Lex pædagogus uerus ibid. b
legis obseruādæ onere an fideles ex gentibus grauandi sint, grauis disputatio 110 b
leges Antonini Pij 167 b. Constantini contra Iudæos 420 a
Libanius Syrus sophista 658 b. 469 b. Basilij & Gregorij Nazazeni præceptor 545 a Ioannis Chrysostomi præco 658 b
libanius Iulianum deum facit, dæmonem appellans 514 b
libanij sophistæ contra pædagogos suos oratio 469 b. alia in funere Iuliani 510 a. 512 b
libanij sophistæ leuitas & uanitas 513 a
libanij sophistæ libri à Iuliano apostata diligenter perlecti 469 b
libanio sophistæ Iuliani apostatæ cædes prædicta 511 b
libanus mons 347 b
Liberius ex Berrhœa reducitur 442 a
liberius episcopus 563 b
liberius Rom. episcopus 528 b. 436 b. exulaturus donum quingentorum aureorum à Constantio sibi missum reijcit 439 b
liberij episcopi confeßio fidei 442 a. cum Arianis episcopis cōtentio 530 b cum Constantio de Athanasij fide colloquium 439 a
liberij & Occidentalium episcoporum ad catholicos Orientales epistola. 533 b
liberij Romani episcopi exilium. 439 a
libertas ecclesiastica 300 a
liberi arbitrij ratio 45 b
Libya in Romanorum potestatem redacta 878 a
Libyci hæretici 248 b
Licinius à Constātino bello uictus. 297 b. à Maxentio & Constantino Cæsar factus 274 a
Licinius apostata oracula de belli euentu consulit 297 b
licinij imperium 310 a. contra Constantinum res nouæ 295 b. cōtra idololatras egregia facinora 291 b
licinij encomium 285 a. in Auxentiū crudelitas 296 b. item in Christianos 310 a. fœda tyrannis 296 b. contra Christianos leges. ibid. in Christianos odium. ibid. a. pro Christianis edictum 283 b. 292 b. interitus 298 a
licinij statuæ deiectæ, atque omnis eius deleta memoria 298 a
ligandi potestas 644 b
Lilius Mauritij Imperatoris interfector 941 a
linguæ usus legitimus 936 a
linguis excisis martyres apertè loquuti. 856 a
Linus Pontifex 144 a
Litarbis regio 920 b
Lizicianorum hæresis 555 b
Longinus philosophus 219 a
Longinus ab Anastasio imperatore in exilium missus 843 a. in bello captus, & in triumpho Constantinopolim tractus 854 b
longinus Zenonis frater frustra ad imperium aspirat 842 b
longini contra Anastasiū Imperatorem bellum 854 b. cædes ibid.
Longobardorum eruptiones 781 b
Longi fratres 574 b
Longorum monachorum cum Anthropomorphitis dißidium 672 b. cum Theophilo bellum 673 a
Lucas Euangelista, pictor præclarus 242 b. 710 b. 799 a
Lucas Christi & matris eius, Petri item & Pauli apostolorum effigies depinxit 136 b
lucas Euangelista apostolorū acta quādo & quousq; descripserit 125 a
lucas suum Euangelium Pauli iussu conscripsit 138 a
lucas quo consilio suum Euangelium scripserit 139 a. item Acta. ibid.
Lucæ Euangelium à Paulo laudatum. 221 a
lucæ Euangelistæ prædicatio & acta. 136 a. eius ossa Constantinopolim translata 451 b
lucernæ & carmina funeralia 463 b
lucernarum in ecclesia gestatio 669 a
Luciani Antiocheni episcopi martyrium 270 b
lucianus Constantinopoli in locum Eudoxij surrogatus 657 b
lucianus martyr 414 a
luciani Eunomij ex sorore nepos ab Eunomianis deficit, & suam sibi instituit hæresim 658 a
luciani martyrium 279 b. discipuli Ariani 349 a
luciani martyris corpus Helenopolim translatum 348 b
luciani martyris fides 394 b
Lucifer Calaritanus episcopus 483 b
lucifer episcopus ab Eusebio Vercellensi disiungitur 487 b
lucifer hæreticus 406 a
lucifer Sardous episcopus 410 b
Luciferianorum in Oriente hæresis 487 b. 554 b
Lucius Arianorum Alexandriæ episcopus 475 a. 520 b
lucius Alexandrinus episcopus Arianus 503 b. Arij sectator 384 a
lucius episcopus Rom. 255 a
lucius episcopus à Samosatenis contumelia afficitur 550 b. ab exilio Adrianopolim reuocatur 425 a. uinctus in carcere necatur 429 a
lucius martyr 169 b
lucius Quintus Iudæorum præfectus. 161 b
lucij cum monachis Aegyptiacis contentio 557 a
Lugdunensium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Eleutherium episcopum Rom. literæ 188 b. & 189 a
Lunæ promontorium 417 b
lupanaria Romæ à Theodosio abrogata 615 b
Lupus Aegypti præfectus 161 b
Lyæus pugil diuina uirtute à Nestore uictus 270 b
Lycchnedus lacus 893 b
Lycus episcopus Edessenus 551 a
lycus fl. 364 a. Gregorij miraculo repressus 243 a
Lygos opp. 300 a
lysanias in patrium regnum succedit 54 a
lysanias Ptolemæi Minæi filius 54 a
Lysias 297 a

M

MAcarij Aegyptij miracula 406 b
Macarius Alexādrinus, uinctus Tyrum ducitur 378 a
macarius Hierosolymitanus episcopus. 314 a. 320 b. 325 b. 528 b. 393 a. 870 a. Arianæ hæresis sectator 313 a
Macarij monachi Aegyptij duo pietate insignes 406 b. 508 b 572 a. 579 b
macarij de successore & posteritate solicitudo 573 a
macarius hæreticus 320 a. Politicus 406 b. presbyter 627 b
Macrontichos Anastasij Imperatoris opus 857 b
Macedonius Anachoreta 648 b
macedonius episcopus Constantinopolitanus 392 b. 528 b
macedonius Constantinopolitanus orthodoxorū acerrimus persequutor. 449 a. ab Anastasio Imp. proscriptus 843 b

843 b. Anastasium imp. iam mortuus ad Christi tribunal euocat 845 b
Constantinopolitano episcopatu priuatur 453 b. malis artibus episcopus Constantinopolitanus factus 398 b. Constantij imperatoris ac multorum bonorum uirorũ odium erga se concitat 450 a. grauiter ab Anastasio imperatore insectatur 863 a
Macedonius cur tantopere ab Anastasio imperatore odio habitus 844 b
Macedonius episcopus post mortem in integrum restitutus 874 a. 158 a
Macedonius Mopsuestiæ Ciliciæ episcopus 400 a
Macedonij Constantinopolitani in orthodoxos crudelitas 430 b
Macedonij miracula 845 a. hæresis 459 a. 610 a. in spiritũ sanctum blasphemiæ 458 b. exauthoratio 455 b. exilium 844 b. uita solitaria 458 a
Macedonij sectatorum persequutio 845 a. cædes. ibid. martyrium 480 a. 495 a
à Macedonio episcopo Constantinopolitano fidei formula etiam descripta 847 a
in Macedonium criminationes ab Anastasio imperatore subornatæ 844 b
macedoniani monachi 653 a. ab Antiochenis ex ecclesia eiecti 744 a. à Theodosio episcopo Synnadæ persequuti 721 a. à Liberio ad communionem admissi 533 b
macedoniani quoque Marathonij dicti 459 b
macedoniani cur se ab Acacianis & homousianis segregarint 488 a
macedonianorum dissidia 626 b. persecutiones 531 b. cum Paphlagonibus bellum 449 b. & 450 a
macedonianorum libellus de professione fidei Liberio oblatus 533 a
Macedonianorum errores 601 a b 521 a. ad Iouianum supplicationes 519 a
macedonianorum hæresis post Constantij imperatoris mortem repullulat 485 a
macedonianorum cum Liberio episcopo conciliatio 503 b
macellum locus in Cappadocia 468 b
machometi primordia 955 a
macrinus imperator Rom. 225 b. per seditionem creatus 240 b
Macrini militis martyrium 241 a
macrini Basilij magni soror 548 a
Magia Iuliani post eius mortem in publicũ producta 512 b
Magi orientales Christum munerantur 61 b. per Persidem omnẽ in Christianos sæuiunt 357 b
magorum donis Christi regnaturi sacerdotium indicatum 62 b
magorum in Marutham fraudes 728 a & 727 b. cum Marutha contentio 727 b
magistratibus obediendum 159 b. 171 b
Magna Quinta 753 a
magnetis lapidis uis 794 a
Magnus largitionum comes 559 a quæstor imperatorius Arianorum fautor maximus 556 a. Beryti ecclesiam incendit 559 a. cogit catholicos ut Arianismum amplectantur 559 b
magnus argentariæ mensæ præfectus 904 b
magnetij in Occidente tyrannis 428 b. in Romanos crudelitas 435 b. interitus ibid.
meiorianus occidentis imperator 797 a
Maiuma ciuit. 473 a. 652 a. Gazæorum nauale 350 b
Malchus Aegypti monachus 578 b
malchi martyrium 240 a
malchion monachus 249 b. 576 b Sophisticæ scholæ, Græcarumq; disciplinarum apud Antiochenos præceptor 250 b. è conspectu fratrum raptus, eisdemq; redditus 577 a
malchionis presbyteri contra Samosatenum disputatio 250 b
Malichus Antipatri interfector 54 a. ab Herode interfectus ibidem
Mamas Dioscorianus 848 b
mamantis martyris templum 939 b
mambræ uallis 347 b. quercus ibid.
mamæ martyris templum 468 b
Mammeæ Alexandri matris pietas 222 a. 225 b
Mammani præclara apud Antiochiam ædificia 842 a
Manasses Iudæorum Pontifex 96 a
mandatarij episcoporum 325 b
mandra Simeonis 774 a
Manetis hæresis 253 a. & 254 a. sectatores 253 b. interitus 254 a
Manichæorum hæresis 253 a. eius expugnatores 254 a
manna esurientibus pijs de cœlo missa 796 b
manuum impositio in creandis ecclesiæ ministris 226 b. 256 b
manuum impositione datus spiritus sanctus 452 b
Mantacunes hæreticus 950 b
Maran discipulus Ephraim 411 a
Marathonius Nicomodiensis episcopus 449 a. 459 b
Marathonij hæresis 459 b
Marcellinus episcopus Rom. 255 a
Marcellas martyr 214 a
Marcellus episcopus Ancyranus 397 a eius hæreses 385 b. eius scripta ubiq; à Catholicis lacerata 385 b
Marcelli Ancyrani episcopi defensio 404 a
Marcelli Apam. episcopi martyriũ 622 b. eius ad martyres epistola ibid. d
Marcello Ancyrano episcopo in conuentu episcoporum Constantinopolit. dignitas adempta 385 a
Marcellus hæreticus 401 a. damnatur 610 a. in Ancyranum episcopatum ab Occidentalibus restituitur 404 a
Marcionis hæresis 178 a. 180 a. 183 a 185 a. 195 b. 201 a. 240 b
Marcus Alexandriæ episcopus 126 a. 163 b
Marcus Arethusæ episcopus 399 a. eius confessio fidei in Syrmiensi conuentu oblata 432 a. martyrium 479 a
marcus Britanniæ tyrannus 714 a
marcus episcopus Constantinop. 314 b
Marcus euangelista Petri interpres 160 b. primus in Aegypto Euangelium prædicauit 106 b. qua occasione suũ euangelium conscripserit 139 a. 106 a. 138 a. 205 a. 160 b
marci euangelistæ prædicatio & acta 136 a. martyrium ibid.
marci euangelium à Petro dictatum 221 a
marcus episcopus Hierosol. 164 a
marcus monach. Aegyptius 572 a. 775 b
marcus Scytharum episcopus 760 a
marcus hæreticus 178 a
marci Antonini de institutione imperiali liber 168 a
marci monachi lucubrationes 777 b
mareoticus lacus 325 b
mare ardens 702 a
maris Chalcedonis episcopus 330 b. 454 b. hæreticus 598 a. mira libertate Iulianum apostatam reprehendit 490 b
mardonius eunuchus 469 a. 653 a
Mardarij martyrium 269 b
marea lacus 364 a
mareas episcopus & martyr 358 a
mareotis lacus 572 b
Maria & Ioseph eiusdem fuere tribus 60 a. sub sponsalium

salium nomine Iosepho commissa à sacerdotibus 55 b. ante natiuitatem est consecrata à Deo, ut ederet mundo suum redemptorem. ibid. a
Maria uirgo D. Elizabethæ consobrina 95 a. multis contumelijs à Cōstantino imp. affecta 954 a
Mariæ uirginis cognatio atq; cōsanguinei 95 a. parentes, natiuitas & educatio sancta 55 a. mores 114 b. forma & statura 115 a. ætas & uitæ totius anni 49 b. humilitas & uaticinatio de Christo 56 a. uirginitas 820 a. conceptio ab angelo prædicta 55 b. ætas & assumptio 112 b. miracula 765 a
Mariæ purificationis dies instituitur 893 b. item assumptionis. ibidem
Mariæ uirginis ex hominum consortio decessus 86 b. 799 b. 800 a. exequiæ 113 b
mariæ uirginis tumulus, & imago à S. Luca depicta 710 b 799 a
mariæ uirginis corpus in Paradisum translatum 114 a
mariæ uirginis zona 769 b. 799 a. uestimenta ad Leonis Magni tempora seruata 800 a
mariæ uirgini rotundum templum à Leone imperatore ædificatur 808 b. aliud ad Fontem 809 a. & 810 a
mariæ uirginis uestis à Palæstina Cōstantinopolim translata 808 b
in Mariam uirginem blasphemiæ diuinitus uindicatæ 931 b
mariæ Magdalenæ in Christum beneficia 76 b
maria Aegyptiaca 870 a
maria lacus ibid.
Mariana Arcadij ex Eudoxia filia 663 a
Mariamna Philippi apostoli soror 130 b
mariamnis Herodis uxor 54 a
Marianus monachus Antiochenus 578 b
marina Arcadij filia 704 a
marina monialis Olympidis cognata 698 b
Marinæ uirtutes 711 a
Marynus Beryti episcopus 843 b 294 b
Marinus Thrax Constantinopolitanus episcopus 617 a
Marini cum Agapio contentio 627 b hæresis 626 b
Marini Syri aduersus Vitalianum Thracem res gestæ 857 a
Marosas 573 a
Martis adulteria 768 b
Marcianus Chalcidis monachus 578 b
Marcianus episcopus Constantinopolitanus, Nouatianus 636 a
Marcianus Lampsacenus episcopus 601 a
Marcianus episcopus 533 b
marcianus imperator à Pulcheria renunciatus 783 b
marcianus ecclesiæ œconomus 807 a
marcianus uir tribunitius 783 b
Marcianus Nouatianus filiarum Valentis imperatoris præceptor 532 a
marciani Nouatiani episcopi de Sabbatio facetè dictum 623 a. 430 b
martiani imp. uita eleganter descripta 787 a
Martiani Rom. imper. præclaræ uirtutes 788 b. contra Vandalos res gestæ 787 b. orthodoxa confessio 815 b. cum Genserícho amicitia 788 a. contra Zenonem expeditio 841 a. contra Persas res gestæ 903 a
martianus post bellum à suis desertus, factus est presbyter 841 b
martiani mors 800 a. 658 a
martiano imperium omine prædictum 787 a. & 788 a
Martini Sabariensis siue Pannonij historia 410 a
martyrem uerum quid faciat 726 a
martyres Alexandrini propter tormenta uaria à Christo deficiunt 227 a
martyres Antiocheni uarijs supplicijs affecti 266 b
martyres in Phrygiæ oppido, incendio cōsumpti 265 b. in diuersis locis crudeliter tractati 262 b. & 263 a & b. 264 a b. 266 b
martyres feris obiecti non sunt laniati 262 b
martyres Catholici coniungi cum hæreticis martyribus noluere 198 b
martyres imperatorum domestici 262 a
martyrum uaria supplicia 265 b. sub Diocletiano uaria tormenta 261 a & b. 262 a. & b
martyrum diuina alacritas 264 b. constantia in confessione fidei in maximis tormentis 227 a
martyrum constantia carnifices etiam ad fidem conuersi 267 a
martyrum cōstantia Iustinus philosophus ad Christianismum conuersus 164 b
martyrum uiginti millia in natali Christi occisa 262 b
Martyrum cadauera inhumaniter tractata 193 a
martyrum defunctorum honor 762 b. memoria 194 a
martyrum stigmata à pijs deosculata 341 b
martyrum uiri præclarissimi, qui edictum imperiale contra Christianos propositum conscidit 262 a
pro Martyrijs obitis Deo agendæ gratiæ 633 a
martyrius episcopus Hierosol. 813 b. 400 a. 534 a
martyrius Marcianopolitanus episcopus 604 b. à Cnapheo de suo episcopatu detrusus 812 b. & 813 a
martyrij martyrium 430 b
Martyropolis ciuitas proditione capta 922 b. 923 a. restituta 925 a
Martij Turbonis contra Iudæos res gestæ 161 b
Marutas Mesopotamiæ episcopus Romanorum ad Persas legatus 727 b. 728 a. Christianismi apud Persas propagator 728 a
Marinthæ miracula 727 b
Masbotheni hæretici 181 a & b
Massalianorum hæresis 541 a
Massalianorum domicilia à Latoio episcopo incensa 541 a
Maternus 294 b
mathematicam & Astronomiam apotelesmaticā tractare episcopis religio olim erat 395 a
mathematicorum error 225 a. prædictiones legibus damnatæ 583 a
matrimonium sacerdotum in Nicæno concilio à Paphnutio comprobatum 332 b
matrimonij contrahendi leges à Constantino latæ 299 b
matrimonia sacrarum uirginum à Iouiano interdicta 518 b
Matthæi Euangelistæ & apostoli acta. 132 b. martyrium 133 a
Matthæi Euangelium Hebraicè scriptum 138 a. 221 a. 160 b. à Bartholomæo Hebraico sermone expositum 203 b. sub pectore Barnabæ apostoli effossi in Cypro inuentum 856 b
Matthias in locum Iudæ proditoris surrogatur 92 b
Matthias Theophili filius pontifex Iudæorum 964 a & b
Matthias episcopus Hierosol. 164 a
Matthiæ Euangelium 140 b. acta & martyrium 132 a. de carnis

nis concupiscentia præceptum 156 a
Matthiæ Assamonæi filij contra Antiochum res gestæ 51 b
Maturi martyrium 192 a
Mauia Saracenorum regina 502 a
mauiæ Saracenorum reginæ cõtra Romanos bellum 583 b
Mauricius in præfectura orientis Iustiniani successor 912 a. Imperator Rom. 914 b
mauricius in maiestatis uiolatæ reos non seuerus 916 b
mauricij imperatoris electio & renunciatio 913 a. cum Constantina Augusta nuptiæ 915 a. mores & instituta. ibid. b. in Constantinopolitanos seditiosos lenitas 936 b. ex urbe Constantinop. fuga 938 a. liberalitas & opera 940 b. & 941 a. contra Chaganum Hunnum expeditio 929 b. in Europa res gestæ 929 a. in ultimo uitæ actu pietas & animi fortitudo 938 b. cædes, ibidem
mauricij imperatoris mors multis prodigijs prænunciata 934 b
mauricij imperatoris militum & cognatorum cædes 939 b
mauricij ducis in oriente præclaræ res gestæ 912 b
mauricio quibusdam prodigijs imperium prædictum 915 a
mauricio imp. numinis irati uisio oblata 936 b
Mauri Palæstinorum infidelium coloni 878 a
Maxentius Herculij filius Romæ à militibus Augustus renunciatur 274 a
maxentius magiæ studiosissimus 274 b. sub Christiani nominis prætextu fœdissimam exercuit tyrannidem 274 b
maxentij cum Constantino bellum 282 a. insignis crudelitas 274 b. libido & idolomania ibidem. & 275 a. interitus 271 b. 283 a
Maximianus episcopus Cõstantinop. 753 a. & eius mors ibidem
maximianus Herculius imperator Rom. 260 b
maximianus imperio se abdicat 273 b. 309 a
maximiani Herculij imperium 271 b
maximiani mors 273 b
maximilla prophetissa 197 a. 198 b. 200 a. mors 198 b
maximinus Alexandrinus episcopus 250 a. 251 a 255 a. 263 b
Maximinus Treuerensis episcopus 403 b
maximinus ad imperandum planè fuit ineptus 285 a
maximinus diuina uindicta morbo grauissimo uexatus 276 b. per eandem grauiter punitus 279 b. & 280 b. magorum imposturis turpiter deceptus 289 b. magos iugulat, ibidem
Maximini Cæsaris imperium 225 b. cum Armenijs bellum 280 b. odium in Licinium 285 a. in Christianos crudelitas 223 a. 225 b. mors 226 a. 279 a. 287 a. 285 a. contra Christianos edictum 280 a
maximini filij cum idololatris miserè trucidantur 291 b
maximini fuga omnium turpissima 289 b. horrendus morbus 290 b
maximini imperium 271 b. 273 a. in Christum atq; suos fideles contumeliæ 279 b. pœnitentia 276 b. pro Christianis edictum 277 a. per hypocrisim ui exortum 284 a. 289 b
maximini statuæ post eius mortem deiectæ 291 a
maximini tyranni memoria ubiq; damnatur 291 a
maximini martyriū 482 b. mors 274 a. 289 b. & 290 b
Maximino tyranno sublato, Christianismus in oriente reflorescit 291 a
Maximus Aeliæ episcopus 395 a
Maximus episcopus Alexãdrinus 255 a
Maximus episcopus Antiochenus 195 a
Maximus Diospolis & Hierosolymorum episcopus 755 a
Maximus episcopus Hierosol. 195 a. 272 b. 393 a. 528 b
Maximi Hierosolymitani episcopi & confessoris cum Athanasio colloquium 426 b
Maximus episcopus Seleucenus 659 a
Maximus presbyter 229 b. scriptor ecclesiasticus 205 b
Maximus episcopus exauthoratur. 448 b
Maximus à Gerontio ad imperium euectus 714 b
Maximus Britanniæ tyrannus 612 b
Maximus philosophus Cynicus 602 a. excommunicatur ibid. b 604 b
Maximus philosophus Ephesinus 469 b. magus ibid.
Maximi philosophi Ephesini studio Iulianus apostata à uera religione defecit 469 b
Maximus Saporis Persarum regis archimagus 556 b
maximus tyrannus à Theodosio uictus ac captus 615 a
Maximus tyrannus 660 a. eius ad Valentinianum iuniorem literæ 613 b. contra Valentinianum iuniorem bellum 614 b. in Gallia res gestæ 613 b. mors 797 a
miraculum ingens 856 a
Mazabenes episcopus Hierosolymitanus 227 a
Mazaca ciuit. 473 b
Mela episcopus 575 b
Melana fœmina sanctissima 775 a
Melchitarum hæresis 950 a
Meletius Antiochenus antistes 519 b. 601 a. 460 a
Meletius Antiochenæ ecclesiæ gubernator à Sapore factus 596 a. proscriptus 549 a
Meletius Sebastiæ episcopus 325 b. 458 b
Meletius Sebastiæ & Antiochenus episcopus 755 a
Meletius ab Eudoxia proscriptus 460 b. à Constantino in exilium actus 461 a
Meletius episcopus, simul & manus indicio & uoce libera trinitatē ὁμοούσιον deprædicat 460 b
Meletij cum Paulino contentio atq; concordia 595 b. exilia 529 b. 553 b. mors 602 a
Meletij episcopi corpus Antiochiā translatum 605 b
Meletius episcopus ex Ariano fit orthodoxus 460 a. ab exilio reuocatur 487 b
Melitius hæresiarcha à Petro Alexandrino antistite excommunicatus 312 b. in Aegypto nouos motus concitat 373 a
Melitius Ponticus 256 a
Melitius perfectissimi in artibus hominis exemplar 256 a
Melitius propagandæ hæresis suæ causa temerè sibi manus imponendæ authoritatem rapit 332 a. 312 b
Melitiani hæretici 322 a. 373 a & b
Melitianorum aduersus Athanasium apud Constantinum criminationes 376 b. cum Arianis contra catholicos consensus 373 b. cum Paulinianis apud Antiochenos dissidium 544 b. de ecclesiarum præfecturis decertatio 373 b
Melitinensis diœcesis 604 b. conuentus 456 b. synodus 457 b
Melitio Sardianus episcopus 165 a

Melitonis de Canonicis ueteris testamẽti libris iudicium 184 a. defensio pro Christianis ad Antoninum imp. 183 b
Melitonis eunuchi mors 207 a
Memnoni episcopo dignitas à Ioan. Antiocheno adempta 749 a
Memnonius 765 a
Menander hæreticus 177 a
Menander Symonis magi, hæresisq; eius discipulus & successor 154 a
menandri Samaritani impostoris facta 154 a
Menas episcopus Constantiop. 873 a
Arij sectator 318 a. 313 a
mendacij pœna 907 b
Menedemi martyrium 543 b
Menophantus Ephesi episcopus 331 a
Arianus 436 b. 598 a
menophanto Ephesio episcopatus abrogatur 403 b
Mercurius Iuliani imp. percussor 510 b & 511 a
mercurij Sozomeni historia ecclesiastica 40 a
Mereadis episcopi martyrium 355 b
meretriculæ contra Eustathium episcopum calumniæ & periurium 371 b
Meroe opp. 480 a
Meropius Tyrius philosophus 353 a
Mesenorum regio 416 b
Mesopotamia ab Agarenis uastata 825 b. item à Scenitarum gente 854 a
mesopotamiæ descriptio 416 b
Mediolanensis synodus 437 a
mediolanensium in episcopi electione dissidium 567 b
Medorum regni primordia 50 b
apud Medos septem populi ordines. 931 a. b
Megalopolis 604 b
metaxa primùm ad Romanos allata. 897 b
Methodij patriarchæ res gestæ 955 b
Metræ senis martyrium, eiusq; in eodem constantia 227 b
metræ in martyrio perferendo constãtia ibid.
metrodorus hæreticus 173 a. martyr. ibidem
Metrophanes episcopus Constantinop. 314 b. 528 b. Probi imperatoris nepos 314 a
Michelis Amoræi imperium 955 b
michaelis Archangeli uariæ apparitiones 303 a. 302 b. 310 b. mors 855 b
S. Michaelis templum in Sosthenio ædificatum 310 b. templa à Constantino sacrata 302 b
Michaelis Raucabæ mors 955 b
micheæ prophetæ reliquiæ 652 b
sepulchrum ibidem
Milas ex Persico milite factus episcopus 358 b
milas mortuorum excitator, coronatur martyrio 358 b
militaris disciplinæ conseruatio 917 a
militaris licentiæ exemplum 692 b. 918 a
militaris rebellionis & ferocitatis exemplum 920 a
Millenariorum hæresis 160 b
Miltiades Romanus episcopus 294 b. 195 b. 313 b 372 b
miltiadis apologia pro Christianis 199 a
Miluius pons 282 b
Minodorus episcopus 533 b
minutius Fundanus Asiæ proconsul 165 a
miraculum à Constantino uisum 252 b
miracula Christi potissima 74 b
miracula in ecclesia Irenæi temporibus diuina uirtute facta 186 b
miracula uaria ab Apostolis edita 93 b
miraculis editis Christus suam diuinitatem declarauit 74 a
Mithra à Persis adorata 475 b
mithrij euersio 619 a
Moderatus philosophus 219 a
modesti aduersus Marcionem hæreticũ scripta 183 a. magna in catholicos crudelitas 543 b
Modogiscli Alanorum ducis in Hispaniã eruptio 781 b
moggus diuersorum libellis apud Felicẽ pontificem accusatus 838 a
moggi ad Acaciũ Constantinopolitanũ literæ 836 a
Momus conuiciorum inuentor & autor 36 b
monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam suam mordicus conscidit 268 b
monachi Aegyptij Petri apostoli temporibus 106 b. ex persequutionibus orti 361 a. non temerè peculiarem sibi sumpsere habitum 407 a. olim ferè omnes longæui 575 a
monachi solitudinis Chalcidis 578 b
monachorum apud Galatas & Cappadoces multitudo 578 b
monachorum circulatoriorum in Chrysostomum odium 670 b
monachorum habitus mysticè interpretatus 407 a
monachorum in terra sancta ritus, ac cæremoniæ 770 b. 771 a & b
monachorum omnium commune consilium atq; institutum 579 a
monachorum sanctitas plurimos ex gentilibus ad Christianismum perduxit 578 a
monastica diæta 361 a
monasteria olim fidelium scholæ 107 b
monastica Antonij politia 361 b
monastica obedientia 574 a
monastica uita quas ob causas instituta 580 b
monasticæ uitæ incommoda 410 a
descriptio 360 a
monasticorum operum omnium quinque causæ 580 b
Mongi Alexandrini episcopi insolentia & impietas 838 b. eius nomen ex episcoporum catalogo ab Euphemio erasum 840 a
monoceros 418 a
Monophysitæ hæretici 942 b. etiam Theopaschitæ dicti, ibidem. 950 a
monophysitarum hæresis 943 a. & b. 955 a
monophysitarum hæresi contraria Nestorij hæresis 946 a
monstra marina 935 a
monstrosi homines 635 b
Montanus 194 b. hæreticus 184 b
montani hæresis 195 b. 197 a. 371 a. 197 b. 198 a
montani hæretici diuinationes 197 a. noua ieiunia & coniugiorum solutio. ibid. a. mors 198 b
Montanista falso se confessorem Christi iactitat 199 b
Montanistæ plures se martyres habere iactitant 198 b
montanistarum Pascha 629 a
Mopsi fontes 462 a. 471 b.
mopsocrenæ 462 a
mortificatio carnis 571 b
mortuus ad fidem resurrectionis confirmandam resuscitatus 406 b
mortuorum memoria 348 b
mortuorum resurrectio 762 b
in Mortuos num anathema iacere liceat 891 a
Moses antiquorum omnium antiquissimus 204 b
moses Christum in ueteri testamento suis nominib. apertè expressit 47 a
moses ueterum omnium antiquissimus 178 b

Mosis miracula 50 a
per Mosem cur lex Abrahæ posteris data 46 a
moses Aegypti monachus 578 b
moses Aethiops Aegyptius 572 a ex prædone factus monachus ibid. b
moyses falsus ab Elesbamo Aethiope debellatus 871 a
moyses falsus in Creta emicuit 758 a 870 b
moses ab episcopis Catholicis exulibus Sacracenorũ episcopus creatus 584 b ab exilio reuocatus Mauiæ auxilio in episcopatum restituitur 584 a
moses mensam ad Boream collocare iussit 581 b
mosis monachi Aegyptij miracula 573 a & b. cum Lucio Alexandrino episcopo contentio 584 b
mosaici libri lacerati, ab Esdra sacerdote restituti 188 a
Mucriti pop. 630 b
mulæ humana uoce loquutæ 713 b
mulier Gigantea & mirandæ magnitudinis 868 b
mulier pœnitentiam agẽs Constantinopoli à diacono compressa 624 a
mulieres egregiæ de pudicitia conseruanda concertantes 275 a
mulieres religionis gratia uirilem habitũ mentitæ 409 b
mulierculæ quædam ui adactæ, summas Christianis fœditates falso impingũt 279 a
muliones Persis Nisibim expugnantib. diuinitus immissi 428 b
Musani ecclesiastici doctoris scripta. 184 b
Musonius episcopus defunctus etiam synodi Nicænæ decretis non absq; miraculo subscripsit 337 b
mutationes in republica uitandæ 66 b
Mygdonius fl. 428 a
Myrmena Anthropophagorum ciuitas 132 b

N

NAamanis Scænitarum ducis ad Christianismũ cõuersio 926 b
Narcissus episcopus Arianus 436 b
narcissus episcopus Hierosol. 195 a 226 b
narcissus Irenopolis Ciliciæ episcopus. 399 a
narcissus Neroniadis episcopus 334 a 429 b
narcissus ex suo episcopatu fugatus 216 a
narcissi episcopi miracula 215 b
narcisso Irenopolitano episcopatus abrogatur 403 b
Narsæ eunuchi in Italia res gestæ 879 b
Narsis Persarum ducis cõtra Romanos res gestæ 731 a. Romanorum ducis de Persis præclara uictoria. 924 b
narsis Rom. Chosroæ ducis contra Varamum res gestæ 924 b
nanus perdici similis 639 a
Natalis confessoris historia 169 b 187 a
Naucratius Basilij magni frater 548 a
Nauæ filius Christi seruatoris typus 74 a
nauæ filio soli cur Iesu nomen inditum. 47 a
Nazaret ciuit. 58 a. 346 b
Neamus episcopus Hierosolymitanus. 928 b 953 b
Nebri populi 589 b
Nectarius Constantinopolitanus episcopus 658 a. eius mors 603 a 609 b
Nectarius episcopalem functionem addiscit 605 a
nectarius Thraciæ episcopus 604 b
nectarius uir profanus, & nondum baptizatus, in episcopum Constantinopolitanum eligitur 603 a
nectarij cum Gerontio dissidium 669 b
nectarij domus Constantinopoli incenditur 614 b
Negra ciuit. 870 b
Neon Seleuciæ episcopus 457 a. 933 b
Nephsameemana 652 a
Nepthalitarum contra Perozem res gestæ 855 a
Nepos episcopus Hierosolymitanus. 618 b
nepos occidentis imperator 797 a
nepotis hæresis 245 b & 246 a
Neri Iudæorum pontifex 95 b
nero primus inter imperatores Romanos Christianorum persecutor. 127 b
neronis crudelitas & uita flagitiosissima 127 a & b. 134 a
neronis impulsu Hierusalem à Vespasiano cincta obsidione 145 a
neronis mors 127 b. 147 a
Neruæ imperium 153 b
Nestabi martyrium 477 b
Nestoris cum Lydæo pugile certamen. 270 b. martyrium 478 a
nestorius Blemmyarũ captiuus 750 b
nestorius episcopus Antiochia translatus Constantinopolim 743 b
nestorius hæreticus in Ephesino concilio damnatus 831 b
nestorius in summis ærumnis ut resipisceret, animum inducere non potuit. 752 a
nestorius in synodo Ephesina damnatus 748 b
nestorius num ad Chalcedonensem synodum uocatus, ambigitur 789 a. num in Samosateni & Photini hæresim inciderit, à Socrate dubitatur. 745 a
nestorius Samosateni & Photini hæresim reducere usus 744 b. quarto condemnationis suæ anno Oasim deportatus 749 b
nestorius sui erroris à Cyrillo per literas admonitus 746 a
nestorij à uera pietate defectio 744 a ad Thæbeum præfectum epistola. 751 a
nestorij episcopi Antiocheni insolentia. 743 b. ex barbarorum ciuitate ad Panis urbem profectio 751 b. fucata pœnitentia 749 b. hæresis 744 a. 646 a. 252. b. 850 b
nestorij in Mariam uirginem blasphemia 744 b
nestorij lingua ante mortem à uermibus corrosa 752 a
nestorij suam hæresim defendentis pertinacia 747 a & b. post condemnationem facta 750 b. uaria exilia 751 b. mors crudelis 751 a
Netrita mons 364 a
Nicæ in Thracia synodus ab Arianis coacta 448 a
nicæa ciu. terræmotu concussa 531 a. restaurata 162 b
Nicæna fides catholica est, & apostolica 534 a. 446 a. 836 562 b
Nicareta monialis medicinæ perita. 650 a
nicareta uirgo Christianæ uitæ exemplum ibidem
Nicæna synodus 32 b. 325 a. 326 b 396 a 434 b. 333 b. 335 a. 442 b. 338 a 363 a
nicæna synodus Paschæ celebrandi errores introduxit 630 b
nicenæ synodi apparatus 328 a
nicenæ synodi celebratæ tempus 342 a
nicænæ synodi decreto, miraculo ingenti duo etiam defuncti episcopi subscripsere 33· b
nicænæ synodi decreta 587 b. ·b Arianis damnata 455 a sola in Oriente & Occidente seruata 967 a

nicenæ

Nicenæ synodi de non transferendis episcopis constituto 372 b
nicænæ synodi encomium 610 b. progressus 330 a
nicænum symbolum 330 b. 440 a 521 b. 834 a. & 835 a
nicænum symbolum ab Occidentalibus ecclesijs retentum 405 b. antiquitùs semel tantum in anno cantari in ecclesia solitum 853 a. in Antiochena synodo stabilitum 519 b. item in synodo Chalcedonensi 819 a
nicæni cōcilij canones legitimi 696 b confirmatio 444 b. 829 a
nicæni symboli de spiritu sancto supplementum 604 b
nicæni concilij synodalis ad Alexādrinos & Aegyptios epistola 337 b
Nicephorus Chrysostomi studiosissimus 661 a. cur ecclesiasticam post alios historiam conscripserit 39 b
nicephorus Ephesius episcopus Constantinopolim translatus 757 a
nicephorus metropolitanus Gangræ episcopus 757 a
nicephorus nondum sextum & trigesimum annum egressus, præsentem absoluit historiam 44 a
nicephori Callisti ætas 757 a
nicephori historia ecclesiastica quæ tempora complectatur 35 a
Nicetas Gotthus martyr 587 a
nicetes 171 b
nicetæ ducis contra Phocam res gestæ 952 b
Nicocles Lacon Iuliani imperatoris præceptor 469 a
Nicolaus hæreticus 177 a
nicolaus Myrorum episcopus 365 b. eius miracula 367 b
nicolaus patriarcha Constantinopolitanus 955 b
Nicolaitarum hæresis 155 b
Nicomachus philosophus 219 a
Nicomas Iconij episcopus 249 b
Nicomedia ab Hadriano imperatore restaurata 162 b
nicomediense incendium 443 a
nicomediensis terræmotus. ibid.
Nicon episcopus Nicænus Hierapolim translatus 756 a
Nicopolis ciu. 217 b. & 504 b
Niger fl. 930 b
Nilammon monachus apud Geras in episcopum eligitur 680 b. dum in episcopum consecratur, moritur 681 a
Nilus ex præfecto urbis monachus factus 777 a
nilus fl. ex paradiso profluit 417 b. exiccatur 244 a
nili inundatio 244 a. & 638 a
nili inopinato incremento multi ad Christum conuersi 638 b
nili per cubitus mensuratio 298 b. sacrificia 638 a
nilus monachus 743 b. 775 b
nili Aegyptij episcopi martyrium 271 a
nili episcopi Constātinopolitani uita & scripta 777 a
Nisibis ciu. 731 a. à Martiano obsessa 903 b. item à Romanis 731 b. & 732 a. à Sapore Persarum rege expugnata 428 a. Iacobi episcopi precibus restauratur. ibid. a
nisibis Mygdoniæ ciuitas postea Antiochia dicta 325 b
Nitria mons 579 b. monasterium 575 a
Nitrensium monachorum contra Orestem pugna 725 b
Noæ arca 416 b
Nomades 45 b
Nonnus episcopus Edessenus 743 a
Nouatus cur ab ecclesia secedens, hæresim suam instituerit 542 a
nouati cum Cornelio episcopo Romano de pœnitentib. in ecclesiam recipiendis disceptatio 333 a
nouatiani à Nestorio persecuti 743 b. ab Arianis cur odio habiti 532 a
nouatiani apud Cōstantinopolitanos episcopi 636 a
nouatiani Constantinopoli affliguntur 351 b
nouatiani cum orthodoxis ὁμοούσιον pariter profitentur 449 b
nouatiani quàm aliæ hæreses pacatiores 637 a. quibus in rebus à Catholicis dissideant 736 a
nouatianorum de Paschatis festo canon 623 a. dissidia 627 b. 635 b. cum Catholicis contra Macedonium consensus 449 b
nouatianorum ecclesia 384 b
nouatianorum ecclesia diruta, ab Eleusio Cyziceno restituitur 474 b
nouatianorum gratia pœnitentia solennis in ecclesia instituta 623 b
nouatianorum ecclesia in Constantinopolitano incendio illæsa conseruata. 759 a
nouatianorum hæresis 228 b. 542 a persecutiones 449 b. 723 a. seueræ obseruationes 634 a
nouatianorum synodus Sangari celebrata 628 a
nouatianorum templa à Macedonio destructa 449 b
nouatianis Alexandriæ & Romæ ecclesiæ ademptæ 723 a
Numenius 219 a
numerianus 254 b
numeriani mors 255 a
numerorum lauacrum 398 a
Nunychiæ in Gerontium maritum pietas 715 a
nuptiæ spirituales 173 a
Nymphæum Constantinopoli in Theodosij foro 530 b

O

Obedientia monastica 574 a
Obediendum magistratibus. 171 b
occasio rei gerendæ non temerè est negligenda 841 a b
Occidentales ecclesiæ Catholicæ 597 b
ocij detestatio 711 a
Odoacer rex 797 a b
œconomia restitutionis generis humani 88 b
Oedipi & Sphingis fabula 418 b
Ogorlia 931 a
Olea Constantinopolis regio 314 a b. 742 a
Olibrius occidentis imperator 757 a
Oligarchia Iudæorum 51 a
Oliueti mons 435 a
Olympias altera Thecla 685 b
olympias apud Optatum tanquā incendiaria causam dicit 689 a. cū Chrysostomi persecutoribus communicare recusat. ibid.
S. Olympiadis abbatissæ uita eleganter descripta 686 a
olympiadis exilium 689 a. in pauperes liberalitas. ibid. b. in Theophilū benignitas 688 b. mors 639 b. monasterium Marinæ cognatæ relictum. ibidem. sepultura 689 b. reliquiæ Cōstantinop. translatæ. ibidem
Olympianus episcopus Constantinopolitanus 314 b
olympius Palæstinæ dux 831 b
olympius sophista idololatras ad sacra sua defendenda cohortatur 620 a
olympio episcopo struuntur insidiæ 429 a
olympio magistratus ademptus 852 a
onagri descriptio 419 a
Onesimus episcopus Constant. 314 a
Onesimi martyrium 153 b
Omas Iudæorum pontifex 96 a. in Heliopolitarum agro templum Hierosolymitano simile ædificauit. ibid. Tobiæ liberis urbe expulsis seditionem concitat 51 a

Oniæ Pontificis ad Ptolemæum fuga. 51 a
Opilius Macrinus Imp. Rom. 222 a
Optati præfecti de incendiarijs crudeles quæstiones 687 a
Oppianus poeta 168 a
Optimus Agdamæ & Antiochiæ episcopus 755 b. 548 b. 604 b
optimus Pisidiæ monachus 582 a. episcopus 602 a
or monachus Aegyptius 560 a
Oraculum de belli euentu Licinio datum 297 b. de Iuliani Imp. morte 524 a. in ruinis muri Chalcedonensis repertum 530 b. Iuliano datum 502 a
orandum pro principibus 427 a. 554 b. 802 a. 276 b
oratio Ecclesiæ concors efficacißima. 426 b. 185 a. 186 a. 422 b. 423 a. 564 a. 599 a. 641 a. 754 a. 755 b
oratoria Christianorum in templa mutata 260 a
Orestes præfectus Alexãdrinus 724 b
orestes Occidentis Imperator 797 a. saxo ab Ammonio uulneratus 725 b
orestis cum Cyrillo episcopo contentiones. ibid. martyrium 269 b
orgia Græcorum abolita 298 b
Oribasius Iuliani apostatæ medicus. 511 b
Orientales ecclesiæ à Theophilo Indo ordinatæ 415 b
orientales ecclesiæ in religione semper discordes 598 a
orientales populi ad Christum à Theophilo Indo conuersi 415 b
orientalium antistitum ad Occidentales contra Arianos scriptum 607 b
orientalium ecclesiarũ turbæ 443 b. contra Athanasium & Paulum episcopos technæ atq; insidiæ 400. 401 & 402 a & b
orientalium episcoporum cum Occidentalibus insidiæ 403 a
Origenes Adamantius multorum stylis ac lucubrationibus confoßus 891 b. ab Alexandro episcopo Hierosolymitano in presbyterum creatus 226 b. adolescentulus affectat martyrium: 211 b. aduersus Marcellum Galatam & Porphyrium literas Christianas defendit 514 a Cæsareæ Palæstinæ cum magna quorundam inuidia presbyter creatur 222 a. commentarios in sacram scripturam edidit, Ambrosio et notarios & sumptus suppeditante 220 b
origenes conuincendorum hæreticorum gratia in Græciam profectus 222 a. cuius instinctu suos libros conscripserit 203 a
origenes egregius hæreticorum confutator 224 a. Hebraici sermonis studiosißimus 217 b. hæreticis propè omnibus materiã erroris præbuisse creditus 892 b
origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant, conscripsit 223 a
origenes monachus 574 b. parentem pro fide Christiana captum ad martyrium adhortatur 212 a
Origenes philosophorum omnium scriptis plurimum delectatus 219 a
origenes quo consilio philosophicas & prophanas literas sit cõsectatus 219 b. 222 b. quod uerbis docuit, factis etiam alijs demonstrauit 213 a. sacras literas in Ecclesia docuit, antequam esset factus presbyter 220 a
origenes scholæ Christianæ apud Alexandrinos catechistes 212 b. & 213 a. seipsum propter regnũ Dei castrauit 215 a
origenes uocabulum Deigenitrix quàm probè exposuerit 745 a
origenis absurda atque impia dogmata. 892 a. ad sacras literas studium, 211 b. apud philosophos autoritas. 218 a. contra Arabum hæreticos disputationes 224 b. contra Celsum Epicureum libri 222 b. de canonicis Bibliorum libris iudicium. 221 a. de trinitate traditio 484 a
origenis discipuli 212 b. & 213 b. 223 b
ob Origenis dogmata Constantinopolitana synodus congregata 890 b
origenis dogmata potißimum à Macario episcopo Hierosolymitano euulgata. ibid. a
origenis encomium 545 b. horrendus lapsus 225 b. in Arabiam profectio 219 b. in Esaiam & Ezechielem lucubrationes 222 b. in tradendis disciplinis facilitas 223 b. in urbem Romanam profectio. 217 a
origenis libri à Basilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 545 b. ab Epiphanio in synodo prouinciali damnati 675 a. & 676 a. item à monachis Aegyptiacis. 671 b. & à Theophilo 675 b
origenis lucubrationib. Athanasius plurimum adiutus 675 b
origenis patrimoniũ fisco illatum. 212 a
origenis paupertas 213 a. res 211 a. scripta 220 b. 222 b. 405 a
origenis scripta à Theotimo Scythico episcopo defenduntur 676 a
origenis uita austerißima 213 b
in Origenem anathema 892 b
Origenistæ 673 a
Origenistarum hæresis. ibid. a
Ormisdas episcopus Rom. 874 a
Orothei heresis 626 b
Orphitus presbyter 529 b
Ostiensis portus 699 b
Othonis imperium 147 a
Otreius Melitinensis episcopus 604 b
Oxyrynchon opp. 551 a
Ozi Iudæorum Pontifex 95 b

P

PAchomij monachi leges & ordo. 407 b. & 403 a. martyrium 271 a
Pacorus Parthus 54 a
pæanes Christianorum 278 a
Pæsius monachus 407 a
palatij Constantinopolitani descriptio. 30 b
Palæstina à Sarracenis & Persis miserè depopulata 854 a
palæstinæ monachi 576 a & b
palæstinorum monachorum ad Alcisonem de statu Syriæ & Palæstinæ ecclesiarum scriptum 843 a
palæstinorum monachorũ ad Alcisonem de rebus Flauiani & Xenaiæ scriptum 846 a
Palladius 697 a
Palladius episcopus Antioch. 840 b
palladius Aegypti præfectus, Theonæ armatus ecclesiam occupat 558 a
palladius Helenospolis & Aspunæ episcopus 755 a
palladius cursor uelocißimus 732 a
palladij episcopi mors 840 b. scripta 531 b
palladij Aegypti præfecti in orthodoxos impietas 556 a
palmarũ apud Scythopolim copia 673 a
palmarum folia in usum monachorum cedunt. ibid. a
Pambonis historia 106 a & b
Pamphilus presbyter & martyr 257 a item 223 a
pamphili Cæsariensis martyriũ 271 a
Pamprepes 842 a
Pan deus Arcadiæ 413 a. impurißimus 768 b. cur deus à gentilibus creditus 418 b
pan deus à Pausania post Medicum bellum dicatus 350 a
Pancratius Petri apost. discipulus 157 b
d. Pancratius Siculorũ apostolus 126 a
Panemus mensis 866 a
Panius mons 241 b
Panopliæ siue armaturæ uictricis crucis efficacia 289 b

Pansophius Nicomediensium episcopus 670 a
Panteelemonis martyrium 268 b
Pantænus episcopus 217 a.219 b.222 b. theologicæ scholæ Alexãdrinæ præfectus 203 a
Pantichium opp. 653 a.663 b
Paphlagones Nouati dogma morib. suis conueniens recipiunt 542 b
paphlagonũ contra Macedonianos prælium 449 b.& 450 a
Paphnutius monachus 407 a
paphnutius Aegyptius episcopus 326 a
paphnutius Thebaidis episcopus martyr 325 b
paphnutij Thebæi episcopi de cœlibatu sacerdotum in Nicæno concilio sententia 332 b
Papias episc. Hieropolitanus 144 b. 157 b. eius facta 159 b
Papylus martyr 173 b
Papyrij castellum 841 b
papyrij episcopi mors 207 a
parabolæ Saluatoris ex quatuor Euangelistis collectæ 75 b
Paradisus, sanctarum animarum ante resurrectionem communem, sedes 81 a
paradisi felicitas 419 a
paradisi locus, & elegans descriptio 417 b
Pardalis 418 a.533 b
parentum primorum lapsus 45 b
Paris Perigenes & Romanus episcopus 755 a
Parthenij Hellespontiaci episcopi sanctitas & miracula 367 b
Parthorum imperium 50 b.& 51 a contra Romanos bella 272 a
Parthorum regibus Arsacidarum nomina imposita 50 b
paruus Labyrinthus falso Origeni ascriptus 195 b
Pascha uerum Christus trophæo crucis diabolum deuicit 632 b
pascha uerum in eucharistia exhibetur. 78 a
pascha Iudæorum 77 b.628 b.630 b
pascha legale 77 b
pascha Nouatianorũ 628 b. Montanistarum. ibid. Samaritanorũ. ibid.
pascha ab initio moribus magis quàm legibus obseruatum 630 a
paschæ celebrandi errores in Nicæna synodo non introducti ibid. b
de Paschate uno eodemq; tempore celebrando decretum 338 b
paschæ celebratio inter adiaphora numeranda 631 a
paschæ festum non cum Iudæis, sed die Dominico habendum. 208 b.340 a
paschæ celebritatem apostoli Christianis liberam reliquerunt 629 b
paschatis festum quo tempore celebrandum, a multis disputatum 206 a. & 207 a & 208 a & b, 243 b. 256 b. 628 a
paschatis celebrandi in Occidente tempus atq; ratio 542 b
paschatis celebrandi consensus 339 b. 332 a.634 b
ob Paschatis celebrationem illegitimam Asiani à Pontifice damnati 630 a
Passalion diaconus 718 b
Passarion 849 a
Paßinicus episcopus 533 b
Pastoris liber, & Irenæi de eo iudicium 187 b
pastoribus renunciata Christi natiuitas 60 b
paternæ in filios pietatis memorabile exemplum 642 b
patientiæ corona 695 b
patiẽtiæ in afflictionib. consolatio 696 a
patriarchatus constituti 604 a
patriarchatuum siue diœcesium ordinatio. ibid. b
Patricius præfectorum Constantini uicarius 294 b
patricij consulis exilium 812 b
patricio consuli Ariadna in matrimoniũ data. ibid. a
Patropaßianorum hæresis 401 a
Patrophilus Seleuciæ episcopus 458 a
Patrophilus Scythopolitanus episcopus 322 a.331 a.395 b.458 a.436 b.448 b. exauthoratur & excommunicatur 453 b
patrophilus Scythopolitanus episcopus Arianus 598 a.436 b
Paulinæ prædicationis summa 121 b
paulinus Antiochenus episcopus 410 b. 220 a.487 b. Arij discipulus. 320 a
paulinus Nolæ episcopus 797 b
paulinus in Cappadociam relegatus, capitali supplicio afficitur 734 b
paulini hæresis 598 a.595 b.947 b
paulini Tyri episcopi pietas 292 a
pauliniani cum Meletianis communicare nolunt 461 a
paulini cum Meletio dißidium 595 b
paulini Antiocheni episcopi mors 617 a
pauliniani hæretici 401 a
paulinianorum aduersus catholicos conuentus 617 a. eorum cum Meletianis apud Antiochenos dißeßio 594 a
Paulones 411 a
Pauli apostoli forma, totiusq; corporis habitus 128 a. laus ab Origene decantata 221 b
Paulus omnibus apostolis præferendus, licet in eorum catologo non numeretur 137 a
paulus apostolus qua ratione omnibus omnia factus 739 a
pauli apostoli naufragium 122 b. miracula 111 b.& 115 a & b.123 a
paulus apostolus num fuerit coniugatus, à multis dubitatur 137 b
paulus apostolus cur uxorem suam non circumduxerit in suis peregrationibus 137 b
pauli apostoli prædicatio & acta. 110 a
pauli actorum liber ficticius 140 b
à Paulo epistolæ ad diuersos quomodo & quo consilio scriptæ 124 b
pauli apostoli ad Hebræos epistola. 204 b.158 a.205 b.221 b
pauli ad Hebræos epistola à Luca in linguam Græcam uersa 204 b
pauli epistola ad Hebræos num canonicè scripta 140 a
pauli ad Timotheum epistola 124 b. & Titum. ibidem
pauli Apocalypsis 634 a
pauli pugna cum feris 117 a. à Iudæis captus causam dicit 119 a. accusatur apud Felicem 120 a
pauli apostoli uincula 111 b & 116 b. ad Cæsarem appellatio 120 b
paulus priore Neronis iudicio absoluitur 124 a
pauli apostoli matyrium 124 a.& 125 a.127 a b
paulus Alexandrinus hæreticus 212 b
paulus episcopus Constantinopolitanus. 392 b.397 a.523 b
paulus episcopus Constantinopolitanus à Constantio in exiliũ actus 398 a. proscribitur 396 b. in Caucasum relegatur 429 a. reuocatur 396 b
paulus episcopus Constantinopolitanus Macedonianorum opera strangulatur 429 a.531 a
pauli episcopi Constantinopolitani apud Constantium querimonia 399 a. exilium & cædes 392 b
pauli Constantinopolitani martyris ossa Constantinopolim translata 605 b
pauli Emeseni episcopi pacificandi in ecclesia studium 750 a
paulus ex Ephesino episcopatu eiectus. 833 a. restituitur 831 a
paulus Euphrasius episc. Antioch. 867 a
paulus monachus Apameensis 578 b
paulus monachus Cœlesyriæ. ibid. a
paulus Neocæsareæ episcopus 325 b. ambarum manuum usu Licinij improbitate orbatus. ibidem
pauli Nigri hæresis 947 a

Pauli Nouatiani episcopi encomium. 726 b. eius cũ Iudæo cõtentio 727 a
Paulus philosophus ac monachus Zeugmatensis 578 b
Paulus Samosatenus episcopus Antiochenus 255 b. 248 b. excommunicatur 250 b. ab errore conuersus, iterum lapsus ibid. a
pauli Samosateni doctrina 316 a. mores atq; improbitas 251 b hæresis 249 a. 252 a. de regno Christi falsa opinio 385 b. cum Alexandrinorum episcopo atque alijs presbyteris disputatio 250 a
pauli Samosateni hæresis dãnatur 610 a
paulus cognomento Simplex, Antonij discipulus 363 a
Paulinus Treuirorũ Galliæ episc. 437 a
paulinus Tyri episcopus 320 b
Paulus episc. è cõcilio repudiatur. 402 b
paulus quingentorum Ascetarum abbas 573 a
paupertate cur interdum pij premantur 735 a
Pausinicus Zelenus episcopus 519 a
pax Christi quàm efficax 244 b
Pacis templum à Pertinace episcopo Cõstantinopolitano ad mare ædificatum 314 b
Pazus uicus 542 b. 627 b. 628 a
peccatum ad mortem 514 b. 736 a
peccati horrenda pœna 45 b
peccati originalis grauitas ibidem
diua Pelagia 743 a
pelagius Laodiceæ episcopus 602 a 604 b. 519 b. proscribitur 549 a
pelagius Pontifex Rom. 901 b
pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus 842 a
Pelargus urbis Constantinopolitanæ regio 759 a
Pelei martyrium 271 a
Pentadia Timasij coniunx 662 b
Pentaelas Rosianus archiepisc. 757 a
Pepuziani hæretici 197 b
pepuzitarum Pascha 629 a
perennij in Christianos crudelitas 202 b
perinthus ciu. 929 a
periurij diuinitus uindicati memorabile exemplum 216 a
Perozis regis contra Hunnos res gestæ 855 a
perseæ arboris in medicina usus 504 b
Persarmenij pop. 903 a
persarmeniorũ ad Iustinum profectio. ibidem
persecutio Christianorum sub Aureliano 251 a. sub Decio 226 b. sub Maximiano 225 b. sub Diocletiano 260 b. & 261 a. 271 a. sub Maximino 223 a. in Perside omnium grauissima 355 a. sub Seuero 211 a. sub Valeriano 229 b. & 240 a
persecutionum necessitas 730 b
persecutionibus Christianorum diuinitus finis impositus 276 a
persecutionibus Ecclesia Christi auctior semper facta 176 b
Persæ ad Christum quomodo conuersi. 324 b
persæ ad Daras & Nisibim uicti 874 b. item à Romanis 924 b 732 b
persæ à Romanis capti, & bonis ecclesiasticis ab Acacio episcopo redempti 723 a
persarum regni primordia 50 b
persarum regnum ad Parthos translatũ. ibidem
persarum religio crebris Romanorũ legationibus uehementer aucta 727 b
persarũ in Christianos crudelitas 730 b
persarum martyres 353 a
persarum legati à Iuliano in Christianorum odium uiolati 481 b
persarum aduersus Hormisdam rebellio 923 b. in Romanorum agros excursio 713 a. cum Romanis bella 272 a. 731 a. 856 a. 874 b. 903 b. 941 a
persarum cum Romanis centum annorũ induciæ 707 a. pax 928 b. contra Iulianum Imp. res gestæ 509 a & b. cum Traiano Imp. bellum 162 a
in Perside Christianismus à Marutha propagatus 728 a
Pertinax episc. Constantinop. 314 b
pertinacis imperium 210 a
pestis dira 281 a. 512 a. 796 a. 833 a
pestis ingens apud Alexandrinos 244 b. sub Vespasiano 153 a
pestis tempore charitatis officia exercenda erga ægrotos 245 a
pestilentiæ infidelibus sunt pœnæ, fidelibus pietatis probatio 245 a
Petri erga Christũ amor cur toties exploratus 86 a
Petri apostoli statura & corporis forma 125 a. prædicatio & res gestæ 98 a. 125 b
petrus apostolorũ antesignanus & princeps 106 a. eius epistolæ 221 b
Petrus apostolus Christi manibus baptizatus 94 a
petri apostoli cum Simone mago colloquium 113 b. de spiritu sancto concio 93 a
petri apostoli Euangelium ab hominibus falsò sparsum 140 b
petri & Pauli apostolorum memoria & solennitas quando instituta 853 a
Petrus apostolus Romanus & Alexandrinus episcopus 754
Petri apocalypsis 633
Petrus apostolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo 104 a. Romæ martyrio coronatur 125 b. 127 a. & b. eius sepulchrum 346 b
Petri in ecclesia Romana successores. 144 a
petrus de Ioannis obitu studiosè inquirit 86 b
Petrus primus Pontifex Rom. 144 a
petri Aegypti præfecti de Mauricij morte uaticinium 940 a
petrus Aegyptius monachus 578 b
Petrus episcopus Alexandrinus 275 a. martyr. ibid. 528 b. eius cum Theophilo contentio 673 b
Petrus Alexandrinus episcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus 555 a. eius contra Melitium & Arium disputationes 312 b. de Lucij in Alexandrinos crudelitate scriptum 528 a. mors 840 b. martyrium 271 a 279 b. 312 b
Petrus Basilij Magni frater 582 a
petrus Cnapheus episcopus Antiochenus 812 b. 835 b. 845 b
petrus Cnapheus ex episcopatu Antiocheno eiectus 833 a
petri Cnaphei quatuor in ecclesia inuenta 813 a. hæresis 949 a & b. mors 840 b
petrus Damascenus 843 b
petrus Galata monachus 578 b
petrus Gazæ siue Maiumæ episcopus. 795 a
petrus Iberus monachus 847 b
petrus Moggus episcopus Alexandrinus 833 b. 834 a
petrus Moggus Chalcedonensem synodũ damnat 835 b. Timothei episcopi sepulchrum uiolat 836 a
Petrus Mauricij Imperatoris frater, Europæ præfectus 936 a
Petrus Sebastiensis episcopus, Basilij Magni frater 548 a. Athanasij in ecclesia Alexandrina successor 555 b
Petrus Diocletiani domesticus martyrio coronatur 262 a
petritarum hæresis 947 b
Peucentius post Maximini tyranni mortem turpiter tractatur 291 a
Phadæus Iudæorum Pontifex 95 b
Phalli 768 b
phalli turpiter nudati in publicum producti 619 a
Pharasmanis eunuchi pietas 940 a
Pharisæorum hæresis 181 b
Pharnabazus Parthus 54 a

Phasaelus Antipatri filius 53 b. Hierosolymæ præfectus ibidem
ad Phennesia metalia orthodoxi ab Arianis damnati 561 a
Pherochanis Persarũ ducis cædes. 923 b
pheroras Antipatri filius 53 b
Philagrius episcopus 534 a
Philadelphiensis synodus 484 a
phileas Thmuitarum episcopus 265 a
phileæ episcopi de Alexandrinis martyribus scriptũ 265 a. martyrium ibid. & 271 a
philetus episcopus Antiochenus. 226 b
Philippus apostolus 207 a
philippus Herodis filius, Ituræa & Trachonitidis regionis princeps constitutus 64 a
philippus episcopus Hierosol. 164 a
philippi apostoli filiæ propheticum habuere spiritum 160 a
philippi apostoli prædicatio 130 b. martyrium 131 a
philippi apostoli uxor & liberi 137 b
philippi Euangelistæ quatuor filiæ prophetissæ 116 b
philippi diaconi cum Simeone mago disputatio 97 b
Philippus Sidites Byzantinum petit episcopatum 752 b. eius pietas 742 a. scripta ibidem
philippus ex Apamea Asiæ in Eudoxipolim episcopus mittitur 755 b
Philippus Asiæ rector 172 a
philippi præfecti Cõstantinopolitani prudentia 398 a
philippus Imperator 226 a. post confessionem atq; pœnitentiam in ecclesiam ab episcopo admissus ibidem
philippus primus ex Imperatoribus Romanis Christianus ibidem
Philippi Rom. Imp. res gestæ 903 a
Philippicus militari tumultu insectatus. 819 a
Philippici res bene gestæ 922 a. 917 a
Philippio Mineus 54 a
Philippion Ptolemæi filius 53 b
philippopoli episcoporum concilium congregatur 403 a
Philo Iudæus monachorum quorundam Christianorum instituta descripsit. 361 b
Philo de monachis in Aegypto scripsit. 106 a
philogonius ex causidico factus episcopus Antiochenus 314 a. 313 b. 317 a. 320 b. 528 b
Philogonij episcopi mors 325 b
Philogonius hæreticus 320 a
Philonis laus 101 a. cum Petro apostolo colloquium 106 b. lucubrationes, earumq; cõmendatio 108 a & b
Philonis & Iosephi Iudæi collatio 110 a
Philonis de uita contẽplatiua libri 106 b
Philoponus Aristotelicus insignis. 944 a. uide de Ioan. Philop.
philoromi martyrium 265 a
philosophia quandoq; mendacium admittit 780 a
philosophi Christiani uita 213 a
philosophiæ utilitas 711 b
philosophi multi à Valente Imp. occisi. 582 b
philosophi etiam de Christiana religione disputant, sed improbo cõsilio 327 a
philosophorum gentilium contra orthodoxos tumultus 619 b
philosophicus habitus à multis sub Valente abiectus 583 a
Philostorgius ineptus Eunomij laudator 625 b
Philostorgius scriptor ecclesiasticus. 625 b. eius de amne Tigride scriptum 416 a
Philoxeni contra Heliam & Flauianum odium 850 a
Phineas Iudæorum pontifex 95 b. 96 b
Phison fluuius è Paradiso profluit 417 b
Philumena Pythonissa Apellis 201 b
Philumenæ prophetia ibidem
Phlacitus Antiochiæ episcopus 372 b. 423 b. 528 b. 393 a
Phocas Rom. Imp. 937 a. 938 b
Phocæ Imperatoris contra Heracliũ & Nicetam bellũ 953 a. in rebus gerendis infelicitas 941 a. importunitas & crudelitas. 941 b. 952 b. 953 a
in Phocam & genus eiusdẽ post mortem maximè sæuitum 952 a
Phœnicia utraq; à Scenitarum gente miserè depopulata 854 a
Phœnicum idololatria à Chrysostomo abrogata 651 a
Phœnicũ uirgines ante legitimas nuptias ad stuprum prostitutæ 298 b. & 299 a
phœnix auis 419 a
Photinus episcopus 533 b
Photini hæretici pertinacia 434 b. cum Basilio Ancyrano disputatio ibid.
Photini Sirmiensis episc. hæresis. 431 a. 399 b. 410 a. damnatur 610 a. 431 b
Photini exilium 434 b. in Phocam Imperatorem odium 953 a
Photius patriarcha 955 b. Tyri episcopus 824 b
Phrautas episc. Constant. 839 a
Phrygiæ oppidum propter Christianam confessionem ab infidelibus incendio consumptum 355 a & b
Phryges Nouatianorum hæresim recipiunt 542 b
Phrygum regio temperatissima ibid. a conuenticula 384 b. hæresis 134 b. 185 a. 197 b. 198 b. Pascha 629 b
Physcon monachus 576 b. 677 b
Piammõ monachus Aegyptius 572 a
pictori, qui Seruatorẽ Iouis habitu pinxit, manus exaruit 807 b
Pierius presbyter Alexand. 256 a
pietas imperiorum fundamentum 710 a. præcipuum imperij præsidiũ 717 a. 23 b. uirtutum omnium fundamentum 23 a
pietatem ueram plerunq; res secundæ sequuntur 293 a
à Pilato templi thesaurus in aquæductuũ ædificationem consumptus 102 b
pilatus Iudææ post Archelaum factus procurator 65 b
Pinna episcopus 240 b
Pinytus episcopus Cnosius 182 a
Pionius celeberrimus martyr 173 a
Pior monachus Aegyptius 574 a. eius sanctitas ibid. b
Pitholaus à Cassio interfectus 53 b
Pityrion monachus 407 a
Pius Pont. Max. 163 b
piorum in cruce probatio 695 b
Placidia Theodosij magni ex Galla filia 569 a. Constantio duci nupta 713 b. item Olibrio patricio 797 a
Placidiæ pietas, atq; in fide constantia. 600 a
placillæ Augustæ pietas ac sanctitas erga Deum & homines 647 a
placillæ statua à plebe furibunda deiecta ibid. b
Placillæ Augustæ mors ibidem
Plato Myrmenensium episcopus 132 b
Platonis de rerũ causis sententia 723 b. item de mortuorũ resurrectione 778 a
Plinius iunior, Christianorum apud Traianum defensor 157 a
Plinthas Arianos dissidentes conciliat. 627 a
Plotini schola 287 b
Plutarchus episcopus Constantinopolitanus 314 a. martyr 212 b. & 213 b
pluuia ex cinere 805 b
pluuia in summa siccitate à Deo per assiduam precationem impetrata 185 b
pœnitentia lapsorũ Christianorum 278 a
pœnitentiæ ueræ formula 134 a
pœnitentiæ cæremoniam ecclesia Rom. 623 b
pœnitentia solennis propter Nouatianos in ecclesia instituta ibidem
pœnitentiæ ueræ exempla 172 a. 644 b
pœnitentiæ libellus 368 a

per Pœnitentiam homo reuocatur ad uitam 712 a
de Pœnitentibus in Ecclesiam recipiendis Cornelij episcopi Rom. cum Nouato disceptatio 333 a
pœnitentiarij in ecclesia Dei presbyteri 623 b
Polybius episcopus 158 b
Polycarpus Antapristenæ & Nicopolis episcopus 755 b. 159 a
polycarpus Constantinop. episc. 314 a
polycarpus Smyrnæus episc. 144 b. 155 b
polycarpus in somnis uidet, quo mortis genere esset obiturus 171 a
polycarpus Irenæi præceptor 202 b. Ioannis apostoli discipulus 157 b
polycarpi laus 167 a. cum Aniceto pontifice colloquium. ibidem cum eodem communio 630 b
ad Philippenses epistola 167 b.
ad Deum, dum martyrio coronatur, oratio 172 b. martyrium 170 a. 171 b. 207 a. 630 b
Polychronius Arianus 565 b
polychronius Apamenus episc. 743 a
polychronius presbyter decrepitus. 719 b
Polycrates Ephesiorum episcopus 195 a. eius de celebratione Paschatis sententia 207 a
Pompeius primus Romanorum Iudæos domuit 53 a
pompeius Hierosolymã depopulatur. ibid. & 96 a
pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem 53 a. cædes 875 a
Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu absorpta 879 b
Pontianus episcopus Rom. 226 a
pontica diœcesis 604 b
pontici pueri 193 a
pontici martyres uarijs tormentis cruciati 266 b
pontificatus Romani exordia & incrementa 125 b
pontifices Iudæorum ab ipso Aaron usque ad captam urbem 95 b
pontificum Rom. successio 144 a. 163 b
pontificum & sacerdotum in Hierusalem seditio cruentissima 117 b
pontificum Iudæorum dissidia & seditiones 144 b
pontius Pilatus Archelai è regno expulsi in tetrarchia successor 65 b. ultione diuina motus ipse sibi intulit. 102 b. & 103 a
pontij Pilati ambitio 79 b. aduersus Christum acta quæ olim circumferebantur, ficitia 65 b
Porphyrius episc. Antioch. 721 a. 694 a
porphyrius Libanio deus 515 b
porphyrius sophista 513 a. Christianorũ insectator 218 a. eius furtiua & illegitima in episcopum Antiochenum ordinatio 694 b. in Ammonium & Origenem calumniæ 219 a
porphyrius cur Christum abnegarit, & in Christianismum sit inuectus 514 b
porphyriani hæretici 341 a
Potamiena martyr 214 a
potestas omnis à solo Deo 229 b
Pothini Lugdunensis martyrium 191 b
Potimi hæresis 201 b
Prapidij monachi sanctitas 578 b
Paryllius episc. Hierosol. 718 b. 743 a
prædictiones atq; diuinationes legibus interdictæ 583 a
prædonum impunè Hierosolymis grassantium horrendus tumultus 117 b
præsagia futuri imperij à Iuliano usa. 470 b
Prasini 938 a
prasinorum Cõstantinopoli factio. ibid. b
præsentium ordines 866 b
precationis uis & efficacia 185 b. & 136 a. 422 b. 428 a. 599 a. 641 a. 716 b. 754 a
precationum in diuersis ecclesijs uarietas 633 b. 634 a
preces Ecclesiæ unanimes efficacissimæ 426 b
presbyteri in ecclesijs catholicis pœnitentiarij 623 b
Priapus deus omnium impurissimus 768 b
principis Christiani institutio 710 a
principis absolutissimi exemplar 24 a
principis ecclesiasticæ disciplinæ sese submittentis memorabile exemplum. 226 a
principis decentis pulcherrimũ epitaphiũ, bonus successor 914 a
pro Principũ salute assiduè orandũ 802 a
Priscus Mauritij Imper. in Europa dux. 929 b
priscus Romanorum dux de manubijs Byzantij accusatus ibid. b
in Priscum militaris tumultus concitatus 917 b
Prisci Rom. ducis cum Domentia nuptiæ 952 b. insolentia 917 b. contra Barbaros res gestæ 935 b. cum Chagano pacta 929 b. 930 a. in Phocæ mortem conspiratio 952 b. martyrium 240 a
Priscianus episcopus 608 b
priscilla prophetissa 197 a
Proctus episcopus 533 b
Proclus Iustiniani Imp. quæstor 874 b
proclus monachus 743 b. episcopus Constantinop. 249 b. 720 b. 755 a. eo quòd relicto Cyzico Constantinopolitanum episcopatum susceperit, multorum inuidia notatus 754 b
Proclus præter opinionem omnium ex Thalassio Illyrici præfecto episcopum Cæsariensem facit 760 a
proclus Philippi Siditis in archiepiscopatu Byzantino competitor 752 b
proclus placidi episcopi memorabile exemplum 753 b
procli episcopi Cõstant. res gestæ. ibid.
ad Proconnesia metalla Christiani ab Arianis damnati 561 a
Procopius tyrannus 588 b. 530 a. captus ad Valentem ducitur 530 a. sub Diocletiano martyrio coronatur 270 a
procopij Cæsariensis scripta 874 b. cum Valente bellum 350 b 351 a. supplicium 530 a
Proculus hæreticus 195 b. Chrysostomi discipulus 741 b
Proculi hæresis 195 b. mors 765 b
Probatius eunuchus Alexandrinus episcopus 520 a
Probianus medicus podagricus sanatur. 303 a
Probus episcopus Constantinop. 314 b
Probus episcopus Chalcedonen. 929 a
Probus Imperator Rom. 254 b
prodigia diuina in Christi passione exhibita 80 b
prodigia dira 66 a. 146 a. 282 b. 300 b. 638 b. 666 a. 701 b. 702 a. 764 a. 788 a & b. 934 b
de Prodigiosis casibus theologicum iudicium 702 a
prodigiosæ uites post uindemiam germinant 471 a
proditionis pœna 530 a. 925 a
prophanæ literæ theologis necessariæ. 256 a
prophanarum literarum magna utilitas. 493 a
prognosticationes multis legibus damnatæ 583 a
Prohæresius sophista 545 a
prophetæ in ecstasi non diuinant 199 a
prophetarum scripta lacerata, ab Esdra sacerdote integritati restituta 138 a
prophetica dona in ecclesia, Iustini philosophi temporibus 180 b
prostibula Romæ à Theodosio abrogata 615 b
Protectus Cæsariensis presbyter & martyr 223 a
Proterius Alexandriæ episcopus à synodo Chalced. lectus 793 b. in baptisterio à percussorib. obru us 80 b

Proterij episcopi Alexandrini martyrium 801 a.802 b

Protogenes episcopus Serdicensis 402 b. 249 b

Protogenes Carrarum episcopus 597 a

Protogenis facta 553 a. miracula 552 b. exilium ibidem

prouerb. Funem omnem mouere 952 b

prouerb. A' prima linea 22 b

prouidentia diuina in medijs malis opem benignè fert 867 b

prouidentia diuina paternè simul castigamur & erigimur 281 b

prudentiæ officium 581 a

psalmodiæ 652 a

psalmodiæ Arianorum 668 b. Syrorum 411 a. à Chrysostomo institutæ 668 b. à mulierib. decantatæ 538 b. apud ueteres non eædem 633 b

psalmorum Dauidicorũ cõmẽdatio 807 b

Psathyrianorum hæresis 627 b

Pseudabares pop. 931 a

Pseudomoyses 870 b

Psephium Antiochiæ restitutum 765 a

psitaci auis descriptio 419 a

Ptolemeus à matre Cleopatra fugatur. (52 b

ptolemæus martyr 169 b

ptolemæi bibliotheca 187 b incestæ nuptiæ & parricidium 53 b

ptolemæi Lathuri contra Alexandrũ res gestæ 52 b

Publiæ abbatissæ sanctitas 481 b

publius episcopus Hierosol. 195 a

publij episcopi martyrium 181 b

publius monachus Zeugmatensis 578 b

pudicitiæ conseruatæ memorabile exemplum 267 b & 268 a

puer Constantinopoli mirificè in aerem sublatus, & inde remissus 764 a

Pulcheria Arcadij Imp. Rom. ex Eudoxia filia 663 a.704 a. Martianum post Theodosij mortem renunciat 783 b. à Septimo in aulam imperialem reducta 769 b. priuatam in Septimo uitam complectitur 766 a

pulcheriæ principis religiosissimæ laudes 710 b. uirtutes 707 b. pietas & liberalitas 710 a. uaticinia diuinitùs reuelata 720 b

pulcheriæ Augustæ dux 799 a

pulcheriæ sororum uirtutes 711 a

pulcheriæ mors 772 a.800 a

Purorum hæresis 807 a

purpuræ tinctio 255 b

Pusices Saporis Persarum regis artificum præfectus, martyrio coronatur 356 b. & 357 a

Putubastes monachus 574 b

Pyrenæi montes 502 b

Pythagorica animarũ transmigratio 511 b

Pythagoricum silentium 177 b

Q

Quadragesimale ieiunium 631 b. 367 a

Quadragesimali tempore in piscium penuria Iustinianus carnibus homines nesci permisit 898 a

quæstiones ecclesiasticæ non temerè promulgandæ 323 a & b

Quatuordecimani hæretici 208 b.629 a

Quadratus episc. 182 a. propheta 144 b

Quadrati uiri sanctissimi facta 161 a

Quintiano Gazæo episcopatus abrogatur 403 b

Quintæ fœminæ constantissimæ martyrium 227 b

Quirini Chalcedonensis episcopi in Chrysostomum odium 678 a

R

Rais catechumena 214 a

Rebellionis uindicatæ exempla 66 a. 103 b

reformatio cleri & ecclesiæ 29 a

reges sacerdotali munere functi 51 a. oleo uncti typum gesserunt ueri regis Christi 47 b

resurrectio mortuorum à Platonicis derisa 778 a

Retitius 294 b

Reuerentius Phœniciæ & Tyri episcopus 755 a

Rhinocurura locus 575 b

rhinocurura catholica 576 a

Rhodus terræmotu quassatur 857 b

Rhodonis aduersus Marcionistas scripta 201 b. cõtra Marcionẽ certamẽ 195 b

Rhutenorum ad Christianismum conuersio 955 b

ritus & cæremoniæ ueteris testamenti symbola noui testamenti fuere 49 b

Rhodiorum colossus 153 a

Roilas Scytha cum copijs suis fulmine cœlesti extinctus 712 b.754 a

Romanus monachus 577 b

romanus cantor eximius 765 a

romanus episcopus profugos episcopos ad communionem admittit 397 a

Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 106 b. ab Alaricho obsessa 699 b. fraude & perfidia ab Alaricho capta 713 b. ab eodem direpta 700 b. à Gotthis expugnata 878 b. 700 b. 705 b.699 b. item à Genserícho 797 a. à Totila 879 a

Romæ olim septem tantum diaconi 633 b. duo eodem tempore Pontifices concordes 442 b

Romæ conciones in ecclesia ad populum non habitæ 632 b

Romani episcopi authoritas 299 a 755 a. 814 a. prærogatiua 250 b. 874 a.393 a

Romani à Persis & Varacho duce debellantur 272 a. Gotthorum obsidionem auro redimunt 699 b

romanorum Pontifices unde 144 a

romanorum episcoporũ catalogus 188 a. 194 b.255 a.528 b.724 b

romanorum in electione episcoporum seditio 853 b. ieiunia 631 b. 634 a

romanorum contra Persas res fortiter gestæ 509 a. 731 a.856 a.903 b. de Persis præclara uictoria 732 b. 924 b. 922 b. & 923 a. pax 928 b item cum Cabade pax 855 b

romanorum sub Iuliano innumeræ calamitates 512 a. fames & pestis dira 699 b. synodus prouincialis 874 a

romanæ ecclesiæ primi episcopi. 125 b. & 126 a. uetus priuilegium 397 a

romanum concilium propter Auxentium episcopum coactum 566 b

romani concilij acta ibidem

ros crucis forma in Iulianũ decidit 471 b

rubri maris duo sinus 416 a

Rufinus apud Arcadium præfectus prætorio 656 b. imperiũ affectat. eodem

rufinus Ecclesiasticæ historiæ interpres 501 a

rufini cũ Theodosio colloquiũ 644 b. perpetua cum Persis pax 875 a. cædes 656 b

rufini caput hastæ infixum 657 a

rufus abbas 891 a

Ruga Scytha cum suis militibus ultione diuina extinctus 754 a

S

Saba Arabiæ metropolis 353 a

Sabbas philosophus 849 b

sabbas Aeliẽsis episcopi ad Iustinianum legatus 888 b

sabbas monachus 850 a.775 a. orator & deprecator Palæstinorũ apud Iustinianum 889 a

sabbas hæreticus 543 a. eius mors 889 a

sabbatius ex Iudæo Christianus factus 627 b. cõtra iurisiurãdi religionem illegitimè episcopus ordinatus 723 a. Nouatianus episcopatũ ambit 722 a. propter Paschæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorũ ecclesia secedit 735 a. Euangelicam lectionem adulterat 722 a

sabbatius Christianis factus, cum Iudæis Pascha celebrat 627 b.923 a

sabbatij sepulchrum 733 b

sabæi pop. 353 a

sabellij Lybyci hæresis 197 a

sabellij hæresis 313 a. 371 a. 484 b. 249 a. damnatur 431 b.610 a

Sabellia-

Sabelliani hæretici 947 b
Saberi populi 845 a. 930 b
Saberorũ in Orientẽ eruptiones 845 a
Sabinianus Pont. Max. 953 b
ſabinus epiſcopus & martyr 358 a.
  Heracleæ Thraciæ Macedonianorum
  epiſcopus 402 b
ſabini acta ſynodalia 488 b
Saborius Perſarum rex 274 a
ſacerdotes olim erant reges uncti 51 a
ſacerdotes oleo uncti, figuram geſſerunt
  Chriſti 47 b
ſacerdotum unctio à Manuele Palæologo
  reformata 29 a. (398 b
ſacerdotum coniugia 632 b. nundinatio
ſacerdotalis dignitas eorum tantum eſt,
  qui ad eam ſunt uocati 733 b
ſacerdotalis functio 802 b
ſacramentum corporis & ſanguinis Chri
  ſti communicantibus dandum in ma-
  nus 229 a. 644 a. 668 b. miraculo
  ſe in lapidem uerſum 668 b
ſacramenti ſanguinis & corporis Chriſti
  prima inſtitutio 78 a. reliquiæ pue-
  ris innocentibus olim datæ 839 b
ſacramenti altaris utraque ſpecies in loco
  templi ſacratiore ſeruata 683 a
ſacramenta altaris morientibus communi
  cata 703 b
Sadoc Iudæorum Pontifex 95 b
Saddoci Phariſæi ſeditio 58 b
Saducæorum hæreſis 181 b
Saenes ſua omnia quàm Chriſtum abne-
  gare maluit 729 b
Salambria monachus 755 b. 677 a
ſalamines monachus 576 b (187 b
de Salomonis ſapientia Irenæi iudicium
de Salomonis prouerbijs Egeſippi & alio-
  rum antiquiſsimorum authorum iudi-
  cia 181 b
Salianus Conſtantis dux 421 b
Salina Alexandri regis coniunx 52 b
Salome ager 60 b
ſalome Ioſephi uxor 95 a. obſtetrix
  in Bethleem ibidem
Salophaciolus epiſc. Alexand. 833 b.
  eius mors ibidem
ſaltatorum ſpectaculum ſabbato Alexan-
  driæ exhibitum 724 a
Saluſtius epiſcopus Hieroſol. 887 a.
  Iuliani imper. præfectus 500 b. & 501
  a. martyr 849 a
Samaritanorum de Paſchate celebrando
  ſententia 628 b
ſamaritanorum hæreſis 181 b. contra
  Iudæos ſeditio 117 a
Samoſatenus excommunicatur 250 b.
  damnatur 431 b
ſamoſatenorum in fidei ſynceriorìs amato
  res odia 550 a. uide Paulum
  Samoſatenum. (dex 95 b
Samuel propheta, ſacerdos, & populi iu-
ſamuelis prophetæ oſſa 721 a.
  propheticum ibidem
Sanctus, martyr 190 a & b. & 191 a
ſancti martyrium 192 a
ſancti non pro dijs colendi, cum ſerui tan-
  tum fuerint altiſsimi 286 a
ſanctos ſuos etiam defunctos Deus glo-
  rificat 762 a
ſanctorum adorationes à Xenia epiſcopo
  Hierapolitano prohibitæ 845 a
ſanctorum ueneratio unde nata 242 b.
  in quibus conſiſtat 286 a
ſanctorum imagines unde, atq; cur antiqui
  tus erectæ 242 b
ſanctorum monumenta unde culta 242 b.
  287 a (890 b
ſanctorum reliquiæ olim circumuectæ,
ſanctorum memoria 774 b
Sangaris fl. 542 b. ſangarum op. 618 a
ſangari martyrium 183 b
ſangaris epiſcopi mors 207 a
ſangarienſis ſynodi decreta 628 a
Saphiræ & Ananiæ horrendũ fatũ 93 a
Sapientiæ Dei templum à Conſtantino
  excitatum 398 b. incenſum 689 b
Sapores epiſcopus & martyr 353 a
ſapores Gratiani Imp. dux 594 a
ſapores Gratiani conſtitutionis de religio
  ne promulgatæ executor 595 a
ſapores Perſarum rex Niſibim expugnat
  428 a. eius contra Chriſtianos edi
  ctum 357 a
Saraceni olim Iſmaelitæ 584 b
ſaraceni à Moſe ad Chriſtum conuerſi
  584 b. 585 a
ſaraceni metu correpti in Euphrate ſub-
  merguntur 731 b
ſaracenorum origo & antiquitas 584 b.
  contra Romanos res geſtæ 731 b
Sardicenſe concilium 402 b. 403 b. 404
  a. 429 a
Sareas Iudæorum Pontifex 95 b
ſari præfecti militaris contra Alaricum
  res bello geſtæ 700 b (318 a
Sarmates Arianæ hæreſis ſectator 313 a.
ſarmatæ à Conſtantino uicti 299 a
ſarmatæ ab imperij finibus à Iuliano repul
  ſi 568 a
Saturninus hæreticus. 177 a. 181 a. 185 a
Saul primus Iudæorum rex 50 b
ſaulus Chriſtianorũ maximus perſecutor
  97 a. conuertitur ibidem
Sauromatæ gens barbara & informis.
  568 b
ſauromatum cum Romanis bellum. ibid.
Scaurus Cœleſyriæ adminiſtrator 53 a
Scenitæ Perſæ 904 a (nes 854 a
ſcenitarum in Meſopotamiam eruptio-
Sciriti amnis periculoſa exundatio 868 a
ſcortatio à Conſtantino prohibita 299 b
ſcriptura diuina non nouis, ſed receptis uo
  cabulis eſt explicanda 337 a
Scythæ Caucaſei & Boreales 930 b
ſcythæ Pariſtrij à Conſtantino ſubacti.
  302 a
ſcythæ ab Arianiſmo ad orthodoxã fidem
  à Chryſoſtomo conuerſi 661 b
ſcythæ unũ tantũ habent epiſcopũ 633 a
ſcytharum cum Arianis cõtentio 562 b.
  in Romanorum agros irruptio 664 a
Seas ſummus Cabadis regis amicus 855 b
ſebaſtia ci. 775 a. eius deſcriptio 297 a
ſebaſtenſes quadraginta martyres ibid. a
ſectarum ſectiones 635 b (200 b
Secundus Apollonij martyris accuſator
ſecundus Arianus 330 b. 318 a. 333 a
ſecundus Ptolemaidis epiſc. 331 a. in cõ
  cilio Niceno excõmunicatur 335 a
Sedecion epiſcopus Conſtantinop. 314 a
ſeditio Iudæorum cruentiſsima 117 b
ſeditionis uindicatæ exemplũ 66 a. 103 b
Seiani in Iudæos odium 101 b
Selam Iudæorum Pontifex 95 b
ſeleucenum concilium 421 a. 443 b.
  eius acta 450 b (451 b
ſeleucenſæ ſynodi ad Imperatorem legatio
ſeleucia ciu. 904 b. direpta ibidem
ſelinas Gotthorum epiſcopus 627 b
ſeneca epiſcopus Hieroſol. 164 a
ſenioribus honos tribuendus 172 b
Seoſes ſummus Cabadis Perſarum regis
  fautor 855 b
ſeptem dormientium hiſtoria 762 b
ſeptuaginta interpretes 217 b
ſeptuaginta Chriſti diſcipuli quomodo &
  à quibus baptizati 49 a
ſeptuaginta diſcipulorum uocatio 71 a
ſeptuaginta interpretum elegans hiſto-
  ria 187 b. (lis. ibidem
ſeptuaginta interpretum tranſlatio qua-
ſepulturæ apud Chriſtianos honos 281 b
ſepulturæ honos martyribus denegatus
  193 a
Serapidis ſacra 619 a. templum. ibid.
  poſt Græcorum fugam à Chriſtia-
  nis receptum 620 a (621 b
ſerapidis templi deuaſtatio prædicta.
ſerapion epiſcopus Antioch. 195 a.
  200 b. 484 a
ſerapion à Chryſoſtomo accuſatus, in
  exilium mittitur 671 a
ſerapion Heracleæ epiſcopus 681 b
ſerapion Magnus 574 b
ſerapion monachus 407 a. & 570 b.
  pater decem milliũ monachorum. ibi.
ſerapion ſine Euchariſtia mori non potuit.
  256 b
ſerapion Thmuæus epiſcopus 406 a

Serapionis archidiaconi ſuperbia 671 a
ſerapionis egregia dicta 581 b
Serenus martyr 213 b. & 214 a
ſergia monaſterij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes 689 b
S. Sergio crux aurea à Choſroe dedicata 925 a
ſergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu defenſa 382 b
ſergius diaconus 942 a
ſergius Conſtantinop. epiſc. ibidem
ſergius patriarcha Conſtantinopolitanus 689 b. hæreticus 952 b
ſergius proconſul à Paulo ad Chriſtum cõuerſus 110 a
ſergij martyrium 269 b. templum 808 a
ſeruatoris templum in Lateranenſi à Conſtantino conditum 286 b
Seuera Valentiniani Imp. uxor 568 b
ſeuerianus Gabalanorum epiſc. 670 b
ſeuerianus epiſcopus Scythopolitanus. 677 b. à Theodoſio occiſus 794 b
ſeueriani Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus 843 b
ſeueriani inſolens atq; impium dicterium 671 a. cum Chryſoſtomo amicitia 670 b. in Ioannem Chryſoſtomum conuicia 679 b. mors 702 b
Seueriani hæretici 178 b
ſeuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 847 b
ſeuerus epiſcopus 533 b. eius ſcripta in Conſtantinopolitana ſynodo damnata 873 b
ſeueri epiſcop. hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata. 926 b
Seuerus ἀκέφαλος Antiochenus epiſcopus 847 b. 867 a. in Chalcedonenſem ſynodum inuehitur 867 a
ſeueri Antiocheni epiſc. perfidia 848 a. cum Alamundaro diſputatio 854 a
ſeuerus Conſtantinopolim euocatus. 872 b
ſeueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literæ 848 a. ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolæ. 872 b
ſeuerus monachus Aegypti 578 b
ſeuerus Occidentis Imperator 797 a. tyrannis eccleſiaſtica 851 b. mors 274 a
ſeuero epiſc. Antiocheno lingua, Iuſtino Imp. iubẽte, excindi debuit 867 a
ſeueritarum hæreſis 947 a
ſextuplum Bibliorum opus 217 b
Sextus ſcriptor eccleſiaſticus 206 a
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio uaticinium 965 a. item de Inuentione ſanctæ crucis 345 b
ſicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus 817 b
ſiccitas ingens 512 a. 701 b. 796 b
Sida ciu. 868 b. Sidena ciu. 785 a
Sigiſmundus ab Heberſtain, baro Auſtriacus 585 b
ſilentiariorum ſchola 842 b
Siloæ fons 347 a
Simeon Columella monachus 743 b
ſimeon diſcipulus Ephræim 411 a
ſimeon epiſc. Hieroſol. 164 a. 144 b
ſimeon Ioannis Chryſoſtomi uitam deſcripſit 660 b
ſimeones Laodiceæ epiſcopus 756 b. futurum terræmotum prædicit 888 a
ſimeones hæreticus 541 a. in ſomnis ad Felicem Pontificem miſſus 838 a
ſimeones monachus Antioch. 578 b
ſimeones monachus Apameenſis. ibid.
ſimeones monachus ſanctiſs. 804 a
ſimeones propter ſtuprum illatum falſo accuſatus 837 a
ſimeonis Cleopæ longæuitas 156 b. martyrium ibid. a
ſimeonis Stylitis ſiue Columellæ hiſtoria 927 a. miracula ibid. b
ſimeonis Stylitis cadauer Antiochiæ trãſlatum 773 b
ſimeonis apud Edeſſam noua uiuendi ratio 887 a. de Chriſto uaticinium 61 a. 916 b. laus 61 a. pietas 916 b
ſimeonis Magiſtri de Simeonis Stylitæ uita lucubrationes 927 b
ſimiæ deæ ſimulacrum ad perpetuam fœditatis idolomaniæ memoriam conſeruatum 620 b
ſimiarum uariæ ſpecies 418 a
ſiminus epiſcopus Rom. ad Zenonem legatus 837 b. & 838 a. ob legationis præuaricationem damnatus 838 b
Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorum 96 b (fex 78 b. 96 a
ſimon Canythi filius Iudæorum Ponti-
ſimonis Cananæi nuptiæ 347 a
ſimon Cleopæ filius, Hieroſolymorum epiſcopus 151 b
ſimon hæreticus 177 a. 195 b
ſimon Herodis ſocer Pontifex 96 a
ſimon Ioſephi filius 95 a
ſimon leproſus, pater Lazari 76 b
ſimon Magus, apoſtolorum apertiſſimus hoſtis 126 b. eius artes & ſtudia 97 b. præſtigiæ 113 b. hæreſes, &c. 105 a. mors 126 b
ſimon à genero Ptolemæo in cõuiuio occiditur 52 a (ſtæ 51 b & 52 a
Simonis cõtra Cendebæum ducem res ge
ſimonis Zelotis res & martyrium 131 b. & 132 a
ſimoniani hæretici 131 a
ſimonium locus 126 b
Simplicius epiſcopus Rom. 837 a
ſimulacrorum materia precioſior in pauperum uſum expenditur 620 b
ſimultas inter eccleſiarũ antiſtites Origenis tempore maxima 222 a
Sina mons 577 a
Siricius epiſc. 658 a. Pont. Rom. 495 a
Sirinus uicus 894 a
Sirmienſe concilium 454 a. propter Photiani hæreſim coactum 431 b
in Sirmienſi conuentu triplex fidei formula ab Arianis compoſita 432 a
ſirmienſis conuentus Latina fidei formula 445 a
ſirmienſis fidei ſymbolum Arimini lectum 454 b. item Conſtantinopoli 455 a
Sirmienſi ſymbolo Occidentales epiſcopi quatenus & quomodo ſubſcripſerint 448 a
Sirmium à Perſis captum 905 b
Sirmius Germinius 456 a
Siſinius Conſtantinopolitanus epiſcopus Nouatianus 636 a. 742 a
ſiſinius Cyzicenus epiſcopus 742 b
ſiſinij epiſcopi facetiæ 636 a. in Leontium Anticyranum epiſcopũ facetè dictum 636 b. de Eutropio ſomnium 687 b. mors 722 b. 743 b
ſiſinius presbyter 741 b
ſiſinij cũ Chryſoſtomo diſputatio 637 a. eruditio 636 a. natura & mores 637 a
Sittas Martyropolis proditor 922 b crucifigitur 925 a
Slauinorũ in Thraciam eruptio 929 b
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti 170 b
Soba 95 a
socrates ſcriptor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Nouatianus 257 b. 405 a. ob Græcorum deorum contemptum damnatus 497 a
Socratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimonium 761 b
ſocratis Eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudicium 744 b. pro Euſebio Pamphili apologia 404 b
Sodomitarum coercio 898 a
Sogdoane regio 931 a
ſogor gens 930 b
ſol à Perſis adoratus 355 b. 475 b
ſolis defectus ſub Auguſti mortẽ 66 a
ſolomon Antiochiæ presbyter 840 b
ſolon epiſcopus 575 b. ex mercatore factus monachus 576 a
ſolonis leges 162 b
ſomnium Siſinij de Eutropio 687 b. item Theodoſij Imp. 503 a. 641 a
ſopater philoſophus 288 a colloquiũ cum Cõſtantino Imp. inſtituit. 288 a

sophia Iustini imper. iunioris coniunx. 899 a
sophiæ ad Chosroem literæ 905 b
S. Sophiæ in urbe Constantinopolitana templum 392 a 398 b. deformatū 875 a. à Iustiniano restauratum. ibidem. 29 b
S. Sophiæ templi apud Constātinopolim structura 884 b
S. Sophiæ apud Constantinop. insignis bibliotheca 41 b
Sophroniæ ad conseruandam pudicitiam insigne certamen 275 b
sophronius Pompeiopolit. episc. 519 a Macedonij sectator 488 a
sophronij Pompeiopol. auaritia 456 b exauthoratio. ibid. de mutatione symboli fidei præclarè dictum 452 b
sophronius Tyri episcopus 757 b
Soræi 938 a
Sosij contra Antigonum res gestæ 54 b
Sosthenium locus 302 b. 310 b
sosthenium à S. Michaele Michaelium dictum 303 a
Sotas exorcista 200 b
soter Pont. Max. 153 b
suterichus Cæsareæ episcopus 849 b. eius contra Flauianum odium 850 a
Sphingis descriptio 418 b
de Sphinge & Oedipo fabula ibid. b
Spiridon Cyprius episcopus martyr 325 b. philosophum argutum uerborum simplicitate conuincit 327 a. Tryphylium episcopum propter uerborū in concionando nouitatem reprehendit 367 a
spiridonis historia 365 b. hospitalitas 367 a
Spiritus sanctus cur quinquagesimo demū à resurrectione die apostolis missus 88 a. in ipso Pēteecostes die quomodo apostolis datus 92 b. cur in colūbæ specie sit uisus, dū baptizaretur Christus 67 b
spiritus sancti efficacia atq; officia. 88 a
an Spiritum sanctū consubstantialē patri & filio profiteri oporteat 363 a
Stachys Argyropolitanus epis. 314 a
statua Christo à muliere Cæsariensi erecta 242 a
statuæ Antonini tyranni ubique demolitæ 291 a
statuarū sacrarum usus 242 b. 504 a
Stauratij mors 955 b
Staurolatrarum hæresis 951 b
Stella à Magis in oriente uisa, qualis fuerit 61 b
stella prodigiosa 666 a. alia sub Theodosio imp. uisa 638 b
stellæ in cœlo medio die uisæ 701 b
Stemeischazanus Hunnus Chagani contra Scythas dux 930 b
Stephanus episcopus ex Amasena Constantinopolim translatus 756 b
stephanus episcopus Antioch. 528 b 423 b. legatis Rom. insidiatus episcopatu priuatur. ibid. à pueris trucidatur 813 a
stephanus Laodicensis episcopus profanarū artiū longè doctissimus 256 b
stephanus episcopus Rom. 255 a
stephanus Germaniciensis episc. 596 b
stephanus monachus Aegyptius 573 b
stephanus patriarcha 955 b
stephani apostoli prædicatio & miracula 96 b. martyrium ibid.
D. Stephani reliquiæ è Palestina Constantinop. translatæ 718 a
D. stephani apostoli sepultura ib.
D. stephano Constantinop. templum à Pulcheria ædificatum 719 a. item Hierosolymæ 772 a
Sthenelus episcopus 533 b
Stillico apud Honorium præfectus prætorio 656 b. imperium affectat ib.
stilliconis res gestæ 699 a. mors 657 a. 699 a
Strudæ 893 b
Strudatarum templum 852 b
Studius episcopus Constantinop. 807 b
subsistentiæ nomen in sacris quomodo usurpandum 484 b
substantiæ uariæ definitiones ib.
substantiæ uerbum ab Arianisantibus ex symbolo deletum 445 b
substantiæ uerbum malè intellectum magnas in ecclesijs excitauit tragœdias 445. 446 & 455 a & b
substantiæ nomine in sacris quid intelligendum 484 b
de Substantiæ & subsistentiæ uerbis Alexandrina synodus quid decreuerit ib. a
Sudæus Iudæorū Pōtifex 95 b (354 b
in Sues, homines diuina uindicta cōuersi
supplicatio pro serenitate & clementia aeris impetranda 712 a
supplicationes belli temporibus pro uictoria instituendæ 731 b
supplicationes post terræmotum Constantinop. institutæ 764 a. item Romæ ob Constantini de Maxentio uictoriam 283 b
Surū op. à Chosroe expugnatū 880 a
Susacenses 435 b
Susacis mons 405 a
Susannæ historia à Iulio Africano reiecta 224 a
Syluanus Ciliciæ episcopus Romam legatur 532 b
Syluanus episcopus Const. causarum cōtrouersarum iudicium non clero, sed laicis, ne nundinatione uterentur, cōmittit 756 a
syluani Emesenæ ecclesiæ antistitis martyrium 270 b
syluanus Philippopolis primùm, deinde Troadis episc. 755 b
syluanus Scythopoli combustus 889 a
syluanus Tarsensis episcopus 519 a. damnatur 457 a. eius cōtra Acaciū pro symbolo Nicæno disceptatio 451 a
syluanus episc. cum XXXIX socijs apud Gazā Palestinæ, propter fidei cōfessionem mactatur 271 a. 279 b
syluanus monachus 577 a
syluanus nauem latam onerariam immobilem è littore in mare oratione prouoluit 755 b. sparteis calceis est Constantinop. usus ibid.
syluanus Gallorū occidentaliū tyrannus 435 b. eius interitus ib.
Syluerius episc. Romanus 873 b
Syluester Pōt. Max. 313 b. 372 b. 274 a. Deum solum inuocandū esse, non sanctos, docet 286 a
syluestri pontificis ad Constantinum iam baptizandū oratio 286 a & b. cum Iudæis de religione disputatio efficacissima 285 b
Symeon Metaphrastes 773 a
symeon monachus 409 b
symeon Persidis episcopus calumniosè apud Saporem regē accusatur 355 a
symeonis apud Persarum regem facta. 355 a & b. martyrium 356 a & b
Simeones Stylites, siue Columella, primus in columna uitæ monasticæ institutum inuenit 772 b
symeonis Columellæ ætas longæua 773 a. ad Basilium episcopum de pietate Leonis & Chalcedonensi synodo epistola 804 a. ad Eudociā literæ 793 a
symeonis corpus usq; ad Euagrij tempora integrum conseruatum 773 b
symeonis Mandra 774 a. templum. ibid. torques ferreus ibid.
symeonis monachorū obedientia 377 a
symeonis historia à Theodorito descripta 772 b
Symmachus Bibliorum interpres 218 a
symmachus Ebionita ibidem
symmachus episcopus Hierosol. 195 a
symmachus ab accusatione à Leontio episcopo liberatus 615 b
symmachus uir consularis ibid a. criminis perduellionis atq; læsæ maiestatis reus factus ibidem
symmachi scripta 217 b. 218 a. 615 a

Symmachi pōtificis in relegatos in Sardiniam episcopos pietas 876 b
symmacho episcopatus à Theudericho confirmatus 853 b
Sinerus 201 b
Synesius ut philosophus studijs & ludis deditus 779 a
synesius ex philosopho episcopus factus 778 a. cur adeò episcopatum reformidarit 780 b
synesius uxorem propter episcopalem dignitatem dimittere recusat 779 b
synesij ad Eutropium fratrem epistola 778 b. lucubrationes ibid. uita. ibid. a
Synnada ciuit. 321 a
synodi quatuor uniuersales 798 b
synodalium decretorum exequutiones 331 a
synodorum decreta à Constantino firmata 299 b
synodorum frequentia ad ecclesiastica dissidia tollenda 696 b
synodorū legitima congregatio 765 b
synodorū multitudo eccles. obest 393 b
synodorum sacrarum usus & utilitas 339 b
Syriæ descriptio 416 b
Syriacum Euangelium 181 b
Syrorum psalmodiæ 411 a

T

TAbenna insula 408 a
Tabennesiotarum monachorum origo 407 a. leges 407 b
Tacitus imperator Rom. 254 b
Taddæi prædicatio & res gestæ 99 a
Taisan Taugastanorum princeps 931 b
Taphorum opp. 415 b
Taprobana insula 417 b
Tarbula uirgo cū stupro uitam redimere posset, mori maluit 357 b
tarbulæ uirginis martyrium ibid. a
Tarsensis conuentus 535 a
Tatiana fœmina sanctissima 775 a
Tatianus Encratitarum hæresis autor 178 b
tatianus Martiani patricius 788 a
tatiani martyrium 480 a. 495 a. scripta 168 b. 178 b
Taugast Turcorū ciuit. 930 b. ab Alexandro Magno condita 912 a
Taugastanorum cum Chagano fœdus 931 b
taugastanorum ritus & mores 931 b
Tauresia ciuit. 906 b
Taurus in nummis Iuliani imperatoris 499 a
Tauri forum 806 a
Teiæ ducis contra Ro. res gestæ 879 a
Telemachus Arianus 555 b
telemachius monachus dum Romæ diruere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur 656 b
telemachius in martyrum numerum relatus ibid.
Telemisus uicus 578 a
Telesphorus Pont.Max. 163 b
telesphorus Rom.episcopus 188 b & eius martyrium ibid.
temperantiæ officium 581 a
templa diuersa à Constant. imp. ædificata 302 a & b
templa multa à Constantino ædificata 310 b
templa Dei uera 674 a
tentationis tempore declaratur uera in Christum fides 422 b (ges 907 b
Terbelis Bulgarorum dux 907 a. eius le
Terebynthus 347 a
Terentius Tomitanus episcopus 604 b
terentij in Armenia res egregiè gestæ 588 a. in Valentem imp. liberè dictum ibid. (354 b
Teridatis erga D. Gregorium crudelitas
terræmotus Nicomediæ grauiss. 442 b
terræmotus ingens 506 a. 512 a. 531 a. 401 b. 702 a. 763 b. 804 b. 805 a. 857 b. 867 b. 868 a. 879 a. 888 a. 911 b. 919 a
terræmotu Asiæ minoris urbes cōcussæ 66 a
Tertullianus factus montanista 205 a
tertulliani hæreses 185 b. scripta. ibid. 205 a
Tertullus orator, accusator Pauli 120 a
Tetraditarum hæresis 947 a
Tetrapylum Antioch. ædificiū 842 a
Tetrarchiæ Iudææ 154 a
Thabor mons 346 b
Thalassius Illyricij præfectus in episc. Cæsariensem electus 760 a
Thamer Iosephi ex Salome filia 95 a
Thaumasius in martyrum numerum relatus 725 b
Thebasa uicus 408 b
Thebuthes hæreticus 181 a
Theclæ templū Seleuciæ à Zenone ædificatum 832 a
Themisonis auaricia 199 b
Themistius philosophus Agnoetarū hæreticorum dux 948 a. adulatorum hostis 522 b. Iouiani imperatoris præco 522 b
Themistij philosophi consularis ad Iouianum oratio ibid. 583 b
Theocritus quidam contra Iustinum imperator electus 866 a
theocriti cædes ibid. b
Theoctistus episcopus Cæsariensis 220. a. 223 b
Theoctistus monachus 774 b. 850 a
theoctistus presbyter 627 b
Theodorichus Scythicorum ordinū dux 912 b
theodorichi Ostrogothorum regis res gestæ 842 a. ad Iustinum imp. pro Arianis legatio 874 a
Theodistus abbas 775 a
Theodora Constantini uxor 271 b. Herculij filia 308 a. Iustini imp. uxor 856 b
theodora procera 271 b
theodora sub uirili habitu in monastica uita pœnitentiam agit 870 a. eius contra synodum Chalcedonensem odium 872 a
Theodorij Byzantij historia ecclesiastica 40 b
Theodorus Ascidas Eustochij aduersarius 890 b
theodori Cappadocis in Origenem liuor 892 a
theodorus Cœlesyriæ monach. 578 a
theodorus Comitatensis 582 b
theodori ducis martyrium 297 a
theodorus medicus Rom. ad Chaganum Hunnum legatus 930 a
theodorus Mirificus cognominatus 228 b
theodorus Mopsuestiēsis episcopus 659 a. 743 a. Arianorum antagonista 745 a (891 b
theodori Mopsuestiensis scripta dānata
theodorus Palæstinus Origenis discipulus 223 b
theodori Pergensis martyrium 297 a
theodorus Perinthi episcopus 399 a. 406 a. Arianæ hæreseos propugnator 503 b. 593 a
theodoro Perinthio episcopatus abrogatur 403 b
theodorus psaltes grauissimè excarnificatur 561 a
theodorus Scribo episcopus Alexandrinus 951 b. 742 b
theodorus episcopus Heracleot. 395 a
theodori episcopi martyrium 271 a
theodorus Thrax episc. Arianus 436 b
theodori tyranni cædes 854 b
theodorus Tyro martyr 482 a
Theodoritus Cyri episc. 579 a. 767 b
theodoritus ecclesiæ uasorum custos & martyr 477 a
theodoritus ecclesiasticus scriptor 743 a (749 a
theodoritus Cyri episcop. proscribitur
theodoritus poeta 775 b
theodoriti de hæresibus liber 627 b. historia ecclesiastica 40 a

Theo-

Theodoriti Cyri episcopi scripta in synodo Constantinopolitana damnata 891 b
theodoriti Syri lucubrationes 777 b
Theodosiolus 714 a
Theodosius imp. ab Ambrosio episcopo excommunicatur 644 a
theodosius Ro. imp. ab Ascholio æger baptizatus, conualescit 597 b
theodosius imp. à barbarorum insidijs diuinitus conseruatus 713 b. à Deo plurimùm dilectus 754 a. à Gratiano imperij consors lectus 503 b. à patre fustibus cædi iussus 937 b
theodosius imp. ab equo delapsus moritur 783 b
theodosius Arcadii imp. Rom. ex Eudoxia filius 663 a
theodosius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit 647 b
theodosius fuit calligraphus 711 b. philosophus insignis ibid.
theodosius Christianißimi principis exemplum 711 a. cœnobiorum princeps 850 a
theodosius imp. concilium ducibus hæresium euocatis Constantinopoli cogit 606 a
theodosius crucis armatura fretus, cum barbaris manus cōserit 640 b. ecclesiasticus tyrannus uix Dorothei manus effugit 795 a. hæreticos ab hominum frequentia in locos priuatos proscripsit 540 a
theodosius non fuit acer hæreticorum persequutor 625 a
theodosius imp. hostes suis precib. magis quàm armis uicit 754 a
theodosius idololatriæ acerrimus, hostis 712 b
theodosius illegitimam monachi excommunicationem contempsit ibid.
theodosius iunior Chrysostomi per baptismum filius adoptiuus 671 a
theodosius latrocinia ac fœda lupanaria Romæ sustulit 615 b. per iram lapsus, crudelißimam patrauit cædem 642 a
theodosius imp. quibusuis literis facile subscribere solitus 734 b
theodosius imp. Romanæ urbi multum profuit 615 b
theodosius imp. successorem suum diuina reuelatione uidit 783 b
theodosius Synnadæ episcópus Macedonianos tyrannicè persequitur 721 a
theodosij imp. ad Chrysostomum defunctum literæ 760 b
theodosij ad Seuerum & Antimū epistolæ 872 b. aduersus Eugenium expeditio 640 a
Theodosii Arcadii filius pupillus 699 a
theodosii bibliotheca 711 b. contra Arianos edictum 600 b. contra Gēserichum bellum 782 a. contra hæreticos constitutiones 607 a contra Maximinum tyrannum in Italia res gestæ 614 b. de Maximo uictoria atq; triumphus 615 a. contra Nestorium edictum 752 b contra Persas bellum 731 a. & b. & 732 a. præclara de Persis uictoria ibid. b. 733 a. 783 a. cū Ambrosio colloquiū 645 a. cū Attila pax auro coēpta 782 b. cum Rufino colloquiū 644 b. de conciliorū authoritate dictū 850 b. de processu synodorū lex 767 a. de diaconis constitutio 624 b. item de euertendis idolorū templis constitutio 618 b
theodosii de Eugenio uictoria 642 a item de Gotthis 697 b. de Ioāne tyranno 716 b. de Nicæna, eademq; apostolica fide constitutio 598 b. de Nili sacrificijs intermittendis ad Aegyptios rescriptum 638 a
theodosii imp. Rom. educatio 707 b. egregia dicta 711 b & 712 a. erga Placillam uxorem iam defunctam amor 647 b. erga suos humanitas atq; benignitas 615 a
theodosii imp. excommunicati pœnitentia 645 b
theodosii forum 530 b. hæresis 872 a
theodosii impietas à Romanis Pontificibus accusatur 617 b
theodosii imp. humanitas & mansuetudo 753 b. in Antioch. odium 647 b & 648 a. item in Flauianum 76 a. in Oriente res gestæ 597 b. item in Thracia 503 a
theodosii in summo uitæ discrimine preces 941 a
theodosii iunioris contra adulteras lex 616 a. natiuitas 667 b. de filiorum educatione dictum 616 b
theodosii imp. morituri, quæ filijs reliquit, mandata 656 a
theodosii imp. Rom. mors 654 a.
theodosii Mauricij imp. filij cum Germani filia nuptiæ 936 a
theodosio Mauricij filio oblatum imperium 937 b
theodosii imp. pietas 647 a. somnium 641 a. uirtutes 711 a & b
Theodosio uisione diuina in somnis imperium nunciatum 503 a
theodosii monachi mors 388 b
theodosianorum hæresis 946 b
theodosiopolis ab Eunomio ab immani Persarum ui conseruata 713 a
theodotus 197 b. Arii discipulus 320 a
theodotus episcopus Antioch. 732 b
theodoti Byzātii coriarii hæresis 196 a. 195 b
theodotus Hieropol. episcopus 597 a
theodotus Laodiceæ episc. 320 b. 598 a
theodotus episcopus corporum simul & animorum medicus 257 a
theodoti mors 198 b
theodotiani hæretici 196 b
Theodotion Ephesius 137 b
Theodotionis scripta 217 b
Theoduli martyrium 480 a. 495 a
theodulo episcopo struuntur insidiæ. 429 a
Theognis Nicææ episcopus 330 b Arianorū antesignanus 391 a. Nicænus hæreticus 598 a. ab exilio reuocatus in episcopatū restituitur 363 a
theognis subscriptionē suam in Niceno decreto fraudulenter inducit 373 b
Theognidi Niceno episcopo propter Arianismū ademptus episcopatus 331 a
Theologis profanorū autorū lectio pernecessaria 497 b. & 498 a
theon philosophus 726 a
Theonas episcopus Alexandrinus 255 a Arij sectator 318 a
theonas Marmaritæ episcop. 331 a. Arianus 338 a. in Niceno concilio excommunicatur 335 a
theonas monachus Aegyptius 570 a
Theopaschitæ 813 a
theopaschitæ & Monophysitæ ijdem 950 a
theopaschitarum hæresis 948 b. origo 949 a & b
Theophaniorum unda in sacrum lauacrum quando primùm infusa 813 b
Theophilus Alexandrinus episc. 617 a & b 658 a
theophilus episcopus Alexand. Chrysostomi obtrectator 663 b. infidus Theodosii amicus duplici corde 660 a. ad episcopatum Constant. uocatur. ibid. Anthropomorphitarum errores refellit 671 b. eosdem aduersus monachos Longos concitat 672 b
theophili Alexandrini episcopi auaricia 672 a. in Isidorum odium 673 b. cum Petro archipresbytero contentio ibid. mors 723 b
theophilus episcopus Antioch. 163 b
theophili Antiocheni episcopi facta & scripta 183 a
theophilus Cæsariensis episcopus 195 a
theophilus Castabalensis episcopus 519 a. 532 b
theophili Castabaleni episcopi historia 457 a

theo-

Theophilus Gotthorũ episcopus 454 b
theophili episcopi cum monachis à Sceti reconciliatio 618 b
theophili imperat. res gestæ 955 b
theophilus, Indus Arianismo addictus 415 a. propagandæ fidei gratia ad Orientales missus 415 b
theophili Indi exilium 416 a. miracula 415 b. res gestæ 436 a. uirtutes atq; studia 415 b
theophilus Iudæorum pontifex 96 b
theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accusatur 674 b. eius acta Constantinop. deleta 681 b
theophili aduersus Heraclidem Ephesiũ iudicium 680 b. cum Dioscoro & fratribus eius bellum 673 a in Chrysostomum insidiæ 675 a
theophil. omniũ calculo dãnatus 631 a
theophili mors 702 b
Theophronius Eunomianus 557 a. 625 b
theophronij hæresis 626 a
Theophylactus Sebastiæ episcopus Rossiam translatus 756 b
Theopistus Eustathij martyris filius. 166 b
Theopolis ciuitas 904 b. antea Antiochia dicta 748 a. 868 a
Theopõpus Nouatianorũ episc. 723 a
Theudæ rebellio atq; seditio 93 b. capitis pœna uindicata 103 b.
Theudatus Occidentis imp. 878 b
Theuderichus Consul & Thraciæ dux 842 a
Theuderichi ducis mors 782 b
theuderichus Gotthorũ princeps 178 b. eius mors 841 a
theuderichus Arianus amasiũ suũ propter defectionem iugulat 853 b
theuderichi contra Attilam res gestæ 782 b. contra Zenonem imperatorem bellum 840 b. in Romanos liberalitas 853 b. mors 878 a
Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ episcopus 249 b. 256 b. 257 a
Theotecnus impostor 278 b
theotecnus Logista Antiochenus idolomaniæ & persecutionis Maximini administer 278 b. eius ad Macrinum ut fortiter martyriũ perferat, cohortatio 241 b
theotecni apostatæ miserãda mors 503 b. 291 a & b
Theotimus episcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus 650 a
Theotimi Scythici episcopi pro Origene defensio 676 a. miracula 650 a
Thermon episcopus Hierosol. 255 b
Thermopylarum angustiæ 435 b
Thessalonicensium ut Comitatenses tumultus 642 a
Thomas Apamenus episcopus 880 b
thomæ Didymi incredulitas 85 a. Euangeliũ 140 b. acta & martyriũ 131 a
thomas episcopus Cõstantinop. 942 a
thomæ episcopi Apam. in Chosroẽ Persam libere dictum 880 b
thomas Manichæus 253 b
thomas monachus Cœlesyriæ, sibiipsi & Anastasiæ mortẽ prædicit 888 a
thomæ monachi Cœlesiriensis honorifica sepultura. eod. b. festus dies apud Antiochenos ibid.
Thracia à Rhodia uastate 712 b. item Vitaliano 857 a. ab Aberum & Slauinorũ gente 929 b. ab Hunnis aut Massagetis 825 b
Thraciæ præfecturæ sex 661 b
Thraseamartyr 200 a
Thraseæ Eumeniæ episcopi mors 207 a
Thyrsus martyr 719 b. eius reliquiæ 720 b (ædificata 66 b
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæs.
tiberias ciuit. 346 b
tiberius Imp. declaratur 66 a. 905 a. & 906 a
tiberius Cæsar non temerè mutandos esse publicorum munerũ administratores putauit 66 b
tiberij imperatoris statura, mores & uirtutes 909 b
tiberius Mauritio filiam simul & imperium cõmittit 914 a. multa templa ædificat 66 b
tiberius per Pilatũ de rebus Christi certior factus, eũ in deos retulit 100 a
tiberij de Mauricij surrogatione oratio 913 b. nocturna uisio 915 a. prudentia 66 b. res gestæ 913 a. cõtra Persas bellum 66 a. 909 b. mors 915 a
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum 53 a
Tigris fl. 502 a. 903 b. à Philostorgio eleganter descriptus 416 b
tigris & Euphrates fluuij ex Paradiso scaturiunt 417 a
tigrius eunuchus presbyter 679 a. tanquam incendiarius crudeliter ab Optato tractatus 687 b
Til flu. 930 b
Timæus episcopus Antiochenus 255 b
Timasij exilium 662 b
Timocles poeta 807 b
Timostratus ab Alamundaro captus. 874 b
Timotheus Aelurus Cyrilli librorũ deprauator iudicatus 801 b. malis artibus Alexandrinum episcopatum occupat 801 a. 802 a. cum suis damnatur 802 b
timothei imposturæ 601 a. exilium. eod. b. ab exilio reuocatio 823 a
timotheus Archidiaconus in episcopum Alexandrinum eligitur 723 b
timotheus Alexand. episcopus 571 a. 601 a. 604 b. eius mors 617 a
timotheus Apollinaris discipulus cum dogmate suo damnatur 610 a
timotheus Celo & Lutrobunes episcopus 845 b
timotheus Constant. episcopus, homo in religionis studio inconstantissimus 152 b. 866 b. eius synodales literæ 848 a
timotheus Macedonij successor 845 b
timotheus Pauli discipulus 124 b. in funere Mariæ uirginis 800 a
timothei apostoli ossa Constantinop. translata 481 b
timotheus presbyter Arianus, Origenis sectator 723 b
timotheus Salophaciolus Alexandriæ episcopus 801 b
timothei cadauer Constantinop. perlatum 136 b
timothei episcopi sepulchrum à Moggo uiolatum 836 a
Titus Bostrensis episcopus 406 a. 519 b 775 a. Manichæorum insectator 254 a. à Iuliano ex Cyzicenorũ urbe eiectus 490 a
titus episcopus Constantinop. 314 b
titus Vespasianus amauit literas ac uiros literatos 153 a. Iudæorũ cladem ex animo est miseratus 149 a
titi Vespasiani contra Iudæos res gestæ 147 a. 151 a & b. mors ibid.
Tobias episcopus Hierosol. 164 a
tobiæ liberi urbe ab Onia pontifice eiecti 51 a
Tomos Scytharum metropolis 562 b
Totilæ contra Rom. res gestæ 879 a
Traianus 905 b
traianus Valentis imp. contra Gotthos dux 588 a
traiani Cæs. in Christianos crudelitas 156 a. 157 a. 162 a. imperium 153 b iustitia & æquitas 162 a
traiani Cæsaris res gestæ ibid.
ad Traiani usq; tempora ecclesia ab hæreticis incorrupta 156 b
traiani uia 935 b
Trasamundus orthodoxorum hostis acerrimus 876 a
trasamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas 853 b. ad Theuderichum legatio 876 b (tum 60 b
Tribum alia tribu cõmiscere, lege prohi-
Tributum ciuibus à Theodosio imp. extraordinariè impositum 647 b

Trigibildus Gotthus Phrygiæ rector. 664 a
Trigibildi natiuitas 667 b. cum Gaina bellum 664 b
Trimmythus insula 365 b
Trinitatis consubstantialitas 563 b
trinitatis declaratio 67 b
trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta 403 a
ob Trinitatis inæqualitatē episcoporū disputationes cōtētiosissimæ 403 a & b
trinitatis mysteria 483 b. 609 a 951 a
trinitatis sanctissimæ ineffabilis Theologia 44 b
Triphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum inuadit 51 b
Triphyllius Ledrensis episc. inter cōcionandū à Spiridone obiurgatus 367 a
Tritheitarum hæresis 944 a. 947 b 948 a
Trocundi ducis contra Zenonem res gestæ 826 a
Troianorum cum Achæis bellū 300 b
Troilus Sophista Anthemij familiaris. 707 b
Turbonis contra Iudæos res gestæ 161 b
Turci cruce contra pestis crudelitatem in fronte signati 925 a
Turcæ prædones Constantinopoli eiecti 22 b
Turcorum ciuile bellum 931 a. dij. ibid. religio ibid.
Turum contra Chaganum res gestæ. 931 a
Tyaneum catholicorū episcoporum concilium 535 a
Tyrannionis martyrium 270 b
Tyrannus Antiochiæ episcopus 255 b
tyranni diuinam uindictā in se atq; subditos sua impietate prouocant 280 b
tyranni propter Christianorum persecutionem in maximas interdum clades inciderunt 275 b. & 276 a
tyrannorum internecione tranquillitas ad Christianos semper peruenit 298 a
tyrannorū plerūq; cruētus exitus 861 b
Tyria synodus 396 a
Tzundaer Persarum ciuit. 855 b

V

Valens episcopus Hierosol. 195 a. excōmunicatur 446 a. post pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianismum lapsus ibid. b
Valentis Ariani cum Athanasio amicitia 427 a. eius libellus pœnitentiæ Iulio Romano episcopo oblatus. ibid. a. 437 a
Valens Rom. imperator 494 a. alter Herodes 583 a. induratissimus Pharao 555 a. Catholicæ ecclesiæ infensissimus 553 a. idololatra 619 a. cum casa ab hostibus comburitur. 589 a
Valentis imperatoris contra Gotthos bellum 587 b. contra eosdem pugna 589 a. de monachorum militia lex 557 b. crudelitas 582 b. 549 a
Valentis Ro. imperatoris in Christianos crudelitas à multis bonis uiris apertè accusatur 583 b
ualens ab Eudoxio Ariano baptizatur 528 a
ualens toti orienti propter Arianismum grauis 563 b
ualentis ad Athanasium scriptum 427 b. apud Constantinopolitanos lauacra 532 a. aquæductus 530 b. 549 a
ualentis thermæ Antiochiæ à Theodosio restauratæ 770 a
ualenti Mursiæ episcopatus abrogatur 403 b
Valentinus Emesenus 578 a
Valentinianus imp. 494 a. 502 a 563 a
ualentinianus iunior in Imp. quadrimulus lectus 568 b
ualentinianus tertius Rom. imp. in Occidente constitutus 717 a. 781 a
ualentinianus à Iuliano in exilium actus 527 b. à Maximo interfectus 796 b
ualētinianus Sarmatas à finibus imperij repellit 568 a
ualentiniani iunioris cum Maximo tyranno bellum 614 b. mors 639 a
ualentiniano iuniori amissum imperiū restituitur 615 a
ualentiniani senioris digamia 568 b & 569 a. de Digamia lex 569 a. contra Procopium bellum 350 b. 351 a item cum Sauromatis 568 b. de consubstantialitate trinitatis constitutio 563 b. in conseruanda pura religione studium 619 a. somnium 558 b. uitia 796 a. mors 568 b
ualentiniani hæretici 177 b
ualentiniana hæresis 202 a. 218 a
Valentius presbyter 697 a
Valerius Aurelianus imp. 250 b
Valerius Gratus 78 b
Valerianus imp. 229 a. 254 b. à magis seductus factus est idololatra 229 b. à barbaris captus, & in seruitutem redactus 240 b
ualerianus imp. primus Christianorum fautor 229 a
ualeriani imp. cum Persis bellum infelix 254 b. apud Persas dura seruitus 240 b. magna in Christianos crudelitas 229 b. & 240 a
Vallis fletus 346 a
uallis Iosaphat 346 a
Vandalorum cum Rom. bellum 875 a. eruptiones 781 b. in Aphricam eruptio 781 b. item in Hispaniam & Libyam occidentalem 875 a
Vandalorū in orthodoxos, eorumq; templa, nefanda crudelitas 876 a
Varachi Persarum ducis contra Romanos bella 272 a
Varadatus monachus 804 a. 807 a
Varanes magnus Christianorum persecutor 728 b. 729 a
Varami contra Narsen res gestæ 924 b item contra Rom. 923 b. fuga 925 a
Vdarst. 930 b
Venationes principū laxamenta 646 b
Venus dea impudicissima 768 a
Veneris templum in Caluariæ loco in Christi contumeliam à gentilibus est ædificatum 343 b
Veneris templum ad Libanū montem à Constantino dirutū 350 a. 347 b
uerbum & filius Dei homo factus 45 b
uerbū & filius Dei subinde caliginosam hominum malitiam discussit eod. a
uerbi Dei incarnatio 609 a
uerborum affectatio in fidei atq; ecclesiæ negocio fugienda 367 a & b
uerbis nouis scripturā diuinam explicare religio est 337 a
Verina Basilisci soror 812 a. Tarsum in Ciliciam relegatur 841 b
Verina Zenonis socrus 841 b. eius mors. ibid.
ueritatis simplex oratio 327 a & b
L. Veri imp. mors 158 a
Veroniani cædes 714 a
Vesalia Germaniæ ciuit. 222 b
Vesauia ciuit. eod. b
Vespasianus in expugnatione Hierosolymæ posteros Dauidis ad cædem requiri iubet 152 a
Vespasiani imperium 147 a
Vespasiano cura Iudææ à Nerone commissa 154 a
Vestalium matrimonia à Ioviano prohibita 518 a (153 a
Vesuuij montis sub Tito conflagratio
Vetius Epagathus, egregius iuuenis 189 b
uiæ ducum 710 b
Vicarij præfectorum 294 b
Vicelia Germaniæ ciuit. 222 b
Victor pontifex Romanus 194 b 195 b. Asianos excommunicat 207 b. eius contra hæreticos certamina 195 b

pro Victoria Deo potissimum gratiæ agendæ 716 b
Viduæ publicæ Constantini imperatoris edicto nutritæ 341 b
Vienna Galliæ 639 b
Viennensium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum episcopum literæ 188 b & 189 a
Irenæi lucubrationes 188 b
Vigilius episcopus Romanus 878 b. 890 a. eius in Eutychium inuidia 891 a. exilium 890 a
Viminatium insula 935 b
Vincentius episcopus 423 b. presbyter 653 b
uindictæ diuinæ memorabilia exempla 899 b
uirgines sacræ publico sumptu iuxta Cōstantini decretum nutritæ 341 b
uirginitatis conseruatæ memorabilia exempla 227 a. 267 b. & 263 a
Viridiaui cædes 714 a
uirtutes omnes quasi catena coniunctæ 23 a
uirtutum omniũ fundamentũ pietas 23 a
Vissegotthorũ eruptiones 781 b. 782 a
uita proba doctrinæ piæ respondens, facillimè summum bonum assequitur. 775 b
uitæ humanæ fragilitas 924 b
Vitaliani Thracis aduersus Anastasium Imp. bellum 857 a. cædes 866 b
Vitalis Antioch. episcopus 313 b. Apollinaris hæretici socius 538 b. Apollinaristis Antiochiæ præfectus datus 596 a
uitalis episcopus Rom. pontificis ad Zenonem legatus 837 b & 838 a. n b legationis præuaricationem damnatus ibid.
uitalis episcopi à Christiana fide defectio 538 b. mira sanctitas 596 a
uites prodigiose post uindemiam germinant 471 a
Vitiani Romanorum ducis contra Persas res gestæ 732 a
Vitigis Chosroem Persam in Romanos concitat 880 a
Vlphilas Gotthorum episcopus 459 b 586 b. eius magna authoritas. ibid.
Vlpia basilica 287 a
Vlpianum op. 906 b
umbra sitim repellens 580 b
Vniguri pop. 930 b
unctio episcopalis 584 b. sacerdotum & regum 47 b
unctio sacra à Petro Cnapheo episcopo Antiocheno inuenta 813 b
uota monastica 574 a
Vptarus Hunnorũ dux crapula crepuit 759 a
Vranius Tyri episcopus 440 a. exauthoratur & excōmunicatur 453 b
Vrbanus pontifex 194 b. 226 a
Vrbasij martyrium 543 b
Vrbium expiationes 245 a
Vrias Iudæorum pontifex 95 b
Vrsicius Arianus 405 b. Damasi in pontificatu competitor 566 a post pœnitentiã ab orthodoxia ad Arianismum lapsus 446 b. excōmunicatur 445 a
Vrsicius & Valens ueri Protei 444 a
Vrsicij & Valentis Arianorum cum Athanasio amicitia 427 a. ad Athanasium scriptum 427 b. pœnitentiæ liber 439 a. 427 a
Vrsicio Singidonis episcopatus abrogatur 403 b
Vsthazanes Saporis Persarum regis pædagogus 355 b. religionem Christianam abiurat ibidem
Vsthazanis publica apud Saporē regem peccati cōfessio 355 b. martyriũ 356 a
uxorum communio Cabadis Persarum regis lege concessa 855 a

X

XEna fœmina sanctissima 775 a
Xenaias Persa ex seipso natus presbyter 845 b
Xenias ex seruo clericus, ex clerico per fucũ Hierapolis episc. factus 845 b. 849 b. imagines Christi & sanctorum eius uenerari prohibuit 846 a
Xeniæ aduersus Flauianum inimicitiæ. 846 b
Xenophō ex senatore monachus 775 b
Xenophontis laus 735 b
Xistus episcopus Rom. 163 b. 255 a

Z

ZAbdæa regio 358 a
Zabdas episc. Hierosol. 255 b
Zachæus episcopus Hierosol. 164 a
Zacharias abbas Geraræ 717 b
Zacharias Cæsareæ episcopus 852 a
Zacharias episcopus Hieros. 953 b
Zacharias Palæstinæ monachus 577 a
Zacharias Rhetor 789 a
Zacomus Saracenorũ tribunus ad Christum conuersus 585 a
Zachariæ prophetæ ossa reperta 717 b 718 a
Zadeprami contra Chosroem res gestæ 925 b
Zadeprami caput ad Chosroem missum. ibid.
Zarethas Persarum dux terrã sanctam depopulatur 854 a
Zebenus episcopus Antiochenus 266 b 652 b
Zelotypiæ uitiũ 579 b. exemplũ 155 b
Zenobia regina 249 a
Zenobius discipulus Ephraim 411 a
Zenobius Sydoniēsis presbyter & martyr 270 b
Zenobij martyrium 271 a
Zeno Gazæ siue Maiumæ episcopus. 660 b
Zeno Aegypti monachus 578 b. 652 a centum annos natus 652 a. prius Aricmesius dictus 812 b
Zeno Rom. imp. 781 b. flagitiosissimus 852 a. 813 b. Verinæ socrus struit insidias 841 b. Theclæ protomartyri Seleuciæ templũ ædificat 832 a
Zenonis imp. ad Felicem Pont. epistola 837 b. cōtra Martionē expeditio 841 a. contra Scythas bellũ 840 b. cum Basilisco contentio 832 b. cum Harmatio familiaritas 832 b. henotica ad Alexandrinos cōstitutio 834 a. in Thracia motus 832 a. martyrium 477 b. miserãda mors 842 b
Zenonis tyrannis & nefanda in bonos uiros crudelitas 842 a
Zephyrinus episcopus Rom. 194 b
Zeugma op. 549 b
Zeugmatius cæcus concionator 579 a
Zeugmatensium monachi 578 b
Zeuxippus Cōstantinopolitanus tyrannus 314 a. eius lauacrum 398 a
Zoilus 765 a
Zoilus episcopus Alexand. 873 a. 890 a
Zooras monachus Syrus 873 b
Zosimæ leo ferus paret 869 b
Zosimæ uita à Sophronio episcopo descripta 870 a (868 b
Zosimus cladem Antiochenã præuidit
Zosimi de Constantini liberalitate & munificentia testimonium 859 b. in Constantinum Cæsarem cōtumeliæ 859 a
Zoticus Ostrenus exorcista 200 a. presbyter 198 a
Zosimus Pont. Max. 724 b

FINIS.

SERIES CHARTARUM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Xy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp.
Omnes terniones: præter Lll duernionem, & Ppp quaternionem.

BASILEAE, PER IOANNES OPORINUM & Heruagium, Anno Salutis humanæ M. D. LX. Mense Augusto.

INVIA VIRTVTI NVLLA EST VIA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google